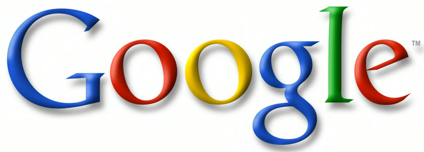

Google

BEREDENEERDE BESCHRIJVING

VAN

NEDERLANDSCHE HISTORIEPLATEN,

ZINNEPRENTEN EN HISTORISCHE KAARTEN.

DOOR

F. MULLER.

EERSTE DEEL.

JAREN 100 tot 1702.

DE NEDERLANDSCHE GESCHIEDENIS
IN PLATEN.

BEREDENEERDE BESCHRIJVING

VAN

NEDERLANDSCHE HISTORIEPLATEN,
ZINNEPRENTEN EN HISTORISCHE KAARTEN.

VERZAMELD, GERANGSCHIKT, BESCHREVEN

DOOR

F. MULLER,

BOEKHANDELAAR TE AMSTERDAM,

LID VAN DE MAATSCHAPPIJ VAN NEDERL. LETTERKUNDE, ENZ.

EERSTE DEEL.

(JAREN 100 tot 1702.)

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER.
1863—1870.

EENIGE OPMERKINGEN

OVER

NEDERLANDSCHE HISTORIEPLATEN.

1. *Over het vroegere en het nu gevolgde plan tot dit werk; — over Nederl. Pamfletten, Topographische platen, enz. — over Historieplaten; wat ze zijn; welke hierin zijn opgenomen.* — 2. *Over de vorming van deze verzameling; — hare rangschikking; — beschrijving voor geschiedenis, bibliographie en kunst.* — 3. *Over Historische Atlassen, eenzijdige liefde voor Vaderlandsche kunst, enz.*

Het zal wel niet overbodig geacht worden aan dit werk over Historieprenten het een en ander te doen voorafgaan aangaande het doel, den oorsprong en de inrigting er van, en evenzeer aangaande de platen daarin beschreven. Voor zoo veel mij bekend, is dit toch het *eerste* werk, zoowel hier te lande als elders, waarin deze afbeeldingen tot een gezet onderwerp van studie gemaakt, tot eene bepaalde klasse en in eene goede orde gebragt zijn, en beschreven worden met het doel, om daardoor de geheele geschiedenis van een volk te beschrijven, althans veelzijdig toe te lichten. Welligt zal dit werk anderen aansporen mijn arbeid te vermeerderen te verbeteren, of zal mijne voorlichting en ondervinding hen, die voor de geschiedenis van een ander land dezelfde, niet gemakkelijke poging wagen als ik voor de onze deed, de taak verligten.

I. Het is tien jaar geleden dat ik in de voorrede van mijnen „Beredeneerden Catalogus van Nederl. Portretten" het plan tot dit werk ontwierp; voor ruim vijf jaren heb ik de uitvoerige beschrijving van den Historischen Atlas van Ds. van Voorst, als *voorlooper* van het nu verschijnende, in 't licht gezonden, en voor twee jaren is een nader Prospectus en eene Proeve van bewerking door mij uitgegeven. Dat het boek na zoo lange voorbereiding eerst nu, en nog slechts voor een vierde gedeelte, verschijnt, zal mij wel door niemand euvel geduid worden; er was geenerlei *periculum in mora*, — het werk is er zeker vollediger, waarschijnlijk beter „door geworden, — en eerst al zoekende en beproevende vond ik den regten weg.

zoodat zelfs de beschrijving der eerste jaren tot 1566 tot driemalen toe is omgewerkt. In die tien jaren en door die vele proefnemingen is mijn oorspronkelijk plan hier aanmerkelijk uitgebreid, dáár gewijzigd, en ook elders ingekrompen.

De *uitbreiding* heeft voornamelijk bestaan in het tusschentijds opgevatte en door de hulp van anderen uitgevoerde plan, om als pendant tot dit boek, de Nederl. Pamfletten te beschrijven, — de *wijziging* en *inkrimping* in het weglaten van de platen welke ik niet bezit noch zelf gezien heb, en het opgeven van mijn voornemen om een dergelijk werk als dit, over alle topographische platen van ons land te bearbeiden. Ten einde die veranderingen, en het nu gevolgde plan beter te doen kennen, wensch ik een en ander nader toe te lichten.

Reeds voor 20 en meer jaren, werd, bij het beschouwen van twee belangrijke Historische Atlassen hier ter stede, mijne aandacht op de *Historische Pamfletten* gerigt, daar (vooral uit den tijd van Oldenbarneveld) vele titels met afbeeldingen en prenten daarin behoorende, in die collectiën aanwezig waren. Deze nu hebben het *allereerst* mijne aandacht op die Pamfletten gerigt, en eene verzameling van eenige honderd stuks waarbij vele met platen, in 60 deelen gebonden, in 1849 uit de Bibliotheek van Ds. H. Manger te Haarlem aangekocht, werd de grondslag van mijn later werk. Door latere aankoopen en kennismaking met die stukken bevestigde en verruimde zich mijne meening over hun belang en heb ik alles wat ik vinden kon, tot eene verzameling van 600 à 700 deelen, waarin 18 à 20000 stuks, bijeen gebragt, (iets dat niet zoo moeijelijk viel daar die Pamfletten destijds weinig geacht werden en een deel met 10, 20, 50 ja 80 stuks, meestal voor één of twee gulden te verkrijgen was) en heb toen begrepen dat ze hoogere waarde voor onze geschiedenis hadden dan alleen wegens de plaatjes en de zeldzame brochures over Oost- en West-Indië. Deze Pamfletten toch geven *in druk* bijna hetzelfde wat de historische platen en de spot- en zinneprenten in *afbeeldingen* behelzen, namelijk: de onwaardeerbare (hoewel soms eenzijdige) getuigenissen van tijdgenooten over de gebeurtenissen van den dag, te meer daar een groot aantal platen met uitvoerige beschrijvingen en toelichtingen, soms kleine pamfletten op zich zelf, voorzien zijn. Een en dezelfde geest spreekt op verschillende wijze in deze zoo onderscheiden voortbrengselen van de pers; eene zaak die de algemeene aandacht wekte, werd, bij gemis van vele couranten, in pamfletten beschreven en terzelfder tijd en in denzelfden geest in platen afgebeeld; de vereering zoowel als de spotlust en de haat vierde zich in beiden bot voor het groote publiek, ze vullen elkander wederzijds aan, en hetzij in druk, hetzij in plaat zijn ze de meest getrouwe uitdrukking van den geest des tijds. Daardoor rijpte langzamerhand mijn plan, die geheel onbekende en verwaarloosde stukken

door eene goede beschrijving aan de beoefening der Nederl. geschiedenis dienstbaar te maken en ze tot een pendant te doen strekken voor mijn later werk over historische platen. Mijne vele bezigheden verhinderden mij echter zelf het plan ten uitvoer te brengen, en het was mij aangenaam in den Heer P. A. Tiele den persoon te vinden die mijn aangegeven plan, onder gedurige zamenspreking ten mijnent, op zulk een wijze ten uitvoer bragt, dat hij zich den dank van alle beoefenaars onzer geschiedenis verworven heeft, daar de 3 kwarto deelen, de beschrijving van mijne Pamfletten behelzende, voor onze geschiedenis een rijke bron van nasporingen geopend hebben. Een welligt alles omvattend vervolg en algemeen register daarop zal waarschijnlijk te eeniger tijd bij mij het licht zien. — De aanleiding tot die Pamfletten: de platen, was toen op den achtergrond getreden; iets anders en beters er voor in de plaats gekomen.

De *wijziging* en *inkrimping* van mijn vroeger plan bestaat in het volgende:

In de Proeve van beschrijving mijner Historische platen voor een paar jaren in het licht gezonden, heb ik het voornemen te kennen gegeven om ook die platen te vermelden, welke ik niet bezit maar die in andere werken beschreven, of in de verzamelingen mijner bekenden voorhanden zijn, ook wilde ik de vele Historische Schilderijen die niet in plaat gebragt, maar in de verschillende Musea te Amsterdam en elders verspreid, en al te weinig bekend zijn, aanwijzen. — Doch dit veel omvattende plan heb ik moeten opgeven, zoowel om de groote moeite, verbonden aan het opsporen en vergelijken van het elders beschrevene met hetgeen ik bezit of mij ontbreekt, als om het onvolledige en afwijkende der beschrijvingen van voorgangers of tijdgenooten. Wanneer ik echter de platen zelve, hetzij hier, hetzij elders onder de oogen kon hebben, gelijk vele zeldzame over de Hervorming en enkele over Oldenbarneveld uit de kleine maar zéér belangrijke verzameling van Ds. R. Verloren van Themaat te Utrecht, (wien ik voor die bewezen hulp mijnen hartelijken dank betuige), of die over Belegeringen, welke in het Archief der Genie aan het Ministerie van Oorlog te 's Hage berusten, of andere die mij op veilingen onder oogen kwamen, dan heb ik daarmede mijne beschrijving verrijkt, doch mij voor 't overige bepaald tot hetgeen ik zelf bezit, en van geschilderde afbeeldingen alechts die bij den Heer J. de Vos alhier, vermelde. Indien mijne verzameling minder rijk ware dan zij is; indien daarop eenmaal een Supplement kon gegeven worden, even groot als het werk zelf (gelijk het geval is met mijnen Portret-Catalogus, waarop ik eenmaal, met de hulp van mijn geachten vriend D. Franken alhier, een vervolg van even grooten omvang hoop te geven) dán voorzeker zou die beperking tot het bij mij aanwezige, een bezwaar zijn; nu ik echter meen te kunnen verzekeren dat zeker negen tiende gedeelten van de nog bestaande gelijktijdige historie- en spotprenten in dit werk zijn opgenomen, geloof ik dat

het beter is door de beschrijving van hetgeen ik uit autopsie ken, eenen vasten grond te leggen dan mijn werk te vergrooten door veel onzekers of onvolledigs daarin op te nemen. — Eene andere doch geringe beperking van mijn plan is om de platen over gebeurtenissen in onze Oost- en West-Indische koloniën hierin niet op te nemen; die landen hebben hunne afzonderlijke geschiedenis; de eenheid der Vaderlandsche geschiedenis wordt er door verbroken, en er bestaan te weinige platen van om ook maar eenigzins een beeld dier overzeesche geschiedenis te geven.

Minder goedkeuring zal welligt eene andere inkrimping van mijn vroeger plan vinden, namelijk om het schrijven van een Topographisch werk over de kaarten van ons land en provinciën, en de gezigten der steden en dorpen te laten varen. Het is mij echter langzamerhand gebleken dat tot zulk eene beschrijving meer historisch-topographische kennis van alle plaatsen vereischt wordt, dan één man, die bovendien veel aan huis gebonden is, kán bezitten. Indien men toch aan het plan eener stad niet kan zien omtrent welken tijd dat gemaakt is, noch van welke zijde dit of dat gezigt van eene stad genomen is, niet weet of deze of gene toren of poort nog aldus of anders dan afgebeeld is, bestaat, maar bovenal, indien men niet de zeer moeijelijke mathematische berekening kan maken, om de verschillende schalen van kaarten tot ééne schaal te herleiden, (wat toch bij de beschrijving van kaarten en plannen onmisbaar is) dan voorzeker is het 't best het geheele werk na te laten. Daarom heb ik dan ook dat omvattende plan opgegeven en mij alleen de overgroote menigte van platen en teekeningen over Amsterdam die ik bezit, bespaard en voorbehouden, om daarover te eeniger tijd iets goeds en volledigs te geven. Welligt zal men in de verschillende provinciën en steden langzamerhand den aangenamen en leerrijken arbeid verrigten, dien ik mij voorgenomen en gewenscht had te kunnen volbrengen.

Nog wensch ik eenigzins nader aan te duiden, wat ik onder *Historie-prenten* versta, en welke in mijne verzameling opgenomen zijn. — Tot Historieplaten reken ik natuurlijk vooreerst de getrouwe afbeelding van eenige gebeurtenis, allermeest eene gelijktijdige voorstelling; — dan historische kaarten, n. l. zulke kaarten, waarop een feit, een veldslag, een beleg, enz. wordt afgebeeld (deze worden ook met een kunstterm *Situatiekaarten* genoemd) voorts zinne- en spotprenten waarop een persoon, eene daad, eene gebeurtenis zinnebeeldig voorgesteld, óf verheerlijkt, óf bespot wordt; verder zulke platen die voorstellingen uit den maatschappelijken toestand van ons volk zijn, en ten laatste die algemeene platen, welke een overzigt van een geheele reeks van jaren of van een tijdvak geven. Het veld is voorzeker ruim, maar toch geloof ik dat ál die platen hiertoe behooren en zoowel de Kaarten van belegeringen, enz. eerder tot Historie dan tot Topographie, en

evenzoo de Spotprenten over personen niet tot de Portretten moeten gerekend worden, daar beide soorten van platen op bepaalde gebeurtenissen doelen.

Eene moeijelijke vraag is het, of men bij gelijktijdige platen ook latere, waarschijnlijk of zeker onjuiste voorstellingen van dezelfde gebeurtenis hebbe op te nemen? Natuurlijk verdienen de gelijktijdige den voorrang; daarom is juist het werk van Hogenberg van zoo hooge waarde (men zie hierover het op bl. 40 aangeteekende omtrent het verloren werk van P. le Poivre) ook zijn de platen van de Onoverwinnelijke Vloot, den Slag van Nieuwpoort, enz., en de vele afbeeldingen van belegeringen en veldslagen uit de 17de eeuw (reeds zoo belangrijk om de vele bijgevoegde beschrijvingen) oneindig hooger te stellen dan de latere platen daarover. Onvoorwaardelijk zijn deze echter niet te verwerpen, daar vele, als die over Nieuwpoort naar de Keyser, en andere platen door nieuwe onderzoekingen ontstaan zijn. In 't algemeen hebben ze echter geringe historische of kunstwaarde. Zoo zijn er dan ook bij het opstellen van deze beschrijving vele latere afbeeldingen verwijderd, die vroeger daarin opgenomen waren; ja onverstandig zou ik het achten alle latere platen over den moord van Willem I, den dood van Oldenbarneveld, enz. op te nemen, ofschoon ik van gelijktijdige platen over eenig onderwerp al meer en meer verzamelde. Vele dier nieuwere platen dus schijnen te ontbreken, doch ze zijn alleen dán opgenomen, wanneer ik (gelijk zéér dikwijls het geval is,) de letter, - proefdruk én de originele teekening bijeen had, om alzoo de verzameling waarlijk te versieren; — of ook wanneer eenig feit slechts op eene nieuwere, zij het dan ook fictive plaat afgebeeld was, daar die vermelding van iedere gebeurtenis hoofdzaak was. Dit laatste, de vermelding van alle geschiedkundige feiten, stond bij mijn werk op den voorgrond, en daarom heb ik mij de afwijking veroorloofd, om eenige platen niet bij mij voorhanden, te beschrijven, ja zelfs vele geschilderde schetsen te vermelden uit de Historische-gallerij van den heer Jb. de Vos alhier. Te eerder ben ik tot het laatste overgegaan, wijl het feit te éénig is dat een bemiddeld partikulier en kunstminnaar op eigen kosten eene dergelijke verzameling aanlegt. In Engeland, Frankrijk en België geschiedt dit op groote schaal door de Regering; met echt Hollandschen zin: om zich zelven te helpen, heeft de Heer de Vos dit denkbeeld alléén verwezenlijkt. Aan een groot aantal jongere schilders heeft hij 2 à 300 uitvoerige historische schetsen, alle op gelijke grootte, opgedragen, en alzoo eene gallerij gevormd van voorstellingen uit de Vaderlandsche geschiedenis, éénig in hare soort zoo hier als elders. Eene gedrukte Fransche beschrijving is hiervan opgemaakt, en daaruit heb ik aanleiding genomen die schetsen te vermelden.

Door deze uitvoerige aanwijzing van hetgeen hier niet, en hetgeen wèl is opgenomen, zal blijken dat in dit werk geschiedenis hoofdzaak is, terwijl de eischen der kunst toch niet geheel veronachtzaamd zijn.

II. De Verzameling in de volgende bladen beschreven, is eerst langzamerhand en niet zonder zéér veel moeite en overgroote kosten bijeengebragt. Nu ik het geheel overzie, sta ik zelf verbaasd hoe het mogelijk geweest is, dat alles in zoo betrekkelijk korten tijd bijeen te krijgen. Doch ook hier geldt het woord: die zoekt, die vindt; en als echt verzamelaar heb ik steeds geduldig gewacht en iedere gelegenheid heeft bij mij een geopend oog en open beurs gevonden. — Toen ik voor tien jaren mijn plan tot dit werk bekend maakte, bezat ik slechts eene kleine doch keurige verzameling, herkomstig uit den in 1850 aangekochten voortreffelijken atlas van de Burlett, zonder twijfel den uitgebreidsten en rijksten die ooit bestaan heeft of bestaan zal. Wel wist ik toen dat er méér bestond dan ik bezat, maar van de menigte platen die mij nu bekend zijn, had ik geen flaauw denkbeeld. Van 1850 tot 1858 kwam er niets van dien aard voor; doch in dat jaar werd mij de verkoop van den uitmuntenden atlas van Ds. van Voorst (vroeger van de Jongh te Rotterdam) opgedragen, in 1859 kocht ik de veelzins belangrijke verzameling van wijlen den letterkundige J. F. Oltmans, in 1860 had de eerste veiling plaats van den atlas van Dr. Munniks van Cleef te Utrecht (vroeger die van H. Gartman), in 1862 die van een ander deel van dezelfde collectie, en voorts deden zich vele andere gelegenheden op om mijne collectie te verrijken en een geheel te vormen dat zijne wedergade niet heeft, en in 40 zware groot folio portefeuilles vervat is; ja ik durf nu, na eene ondervinding van vele jaren gerustelijk zeggen dat deze verzameling meer historische platen, en vooral spot- en zinneprenten bevat dan vroeger al de genoemde collectiën te zamen. Ten bewijze daarvan merke men op, dat in deze eerste aflevering 3 uitgaven van den Intogt van Karel V in 1530, 2 uitgaven van zijne lijkstatie, 2 oude loterijkaarten, 25 platen over Nieuwpoort, 18 over de Synode, 22 over Oldenbarneveld, 36 over de zamenzwering van 1623, en 365 platen in 2 of meer, steeds verschillende, exemplaren aanwezig zijn zoodat er eigenlijk 2019 in plaats van 1523 N°. zooals de laatste bladzijde aanwijst, zijn — en dat over de volgende jaren het aantal van fraaije platen, teekeningen, verschil van staten, uit den aard der zaak natuurlijk nog véél grooter is dan dit tot 1625 zijn kon; — en men zal het gezegde wel niet overdreven achten.

Vooral heb ik mij beijverd om spotprenten en vele platen in verschillende afdrukken te verkrijgen; ook zijn er eenige afteekeningen van niet in plaat gebragte schilderstukken aan toegevoegd; (men zie vooral de N°s 632 enz. en 705.) terwijl de conditie van *alle* platen met die der fraaiste collectiën kan wedijveren. Dáárom geloof ik dat het nu tijd is, de beschrijving te beginnen, het wachten naar meerder te doen ophouden, en niet naar iets onbereikbaars te trachten: om namelijk *alles* bijeen te hebben, wat ik toch kan voorzien dat mij nimmer gelukken zal. Moge er alzoo hier en daar iets bekends ontbreken,

dat gemis zal door het vele hier voorhanden 't geen vroeger onbekend was, rijkelijk vergoed worden.

De *rangschikking* der platen is uit den aard der zaak strikt chronologisch. Moge daardoor ook soms de volgorde van platen over één onderwerp verbroken worden, b. v. over het beleg van Leiden, Breda, enz. zoo heb ik toch gemeend wegens het natuurlijke en duidelijke die orde te moeten behouden. Maar het *vinden* van die orde heeft mij dikwijls zéér groote moeite gekost, inzonderheid waar het gebeurtenissen gold op verschillende data geboekt, of die aan geene bepaalde tijdsorde gebonden, of niet door de historieschrijvers vermeld waren. Het volslagen gemis van eene uitvoerige en goede chronologische handleiding voor onze geschiedenis, was mij hierbij zeer hinderlijk; evenzeer het ontbreken van goede aanwijzingen op de platen zelve, ja ik geloof niet te veel te zeggen door te beweren, dat naauwelijks ééne plaat van de tien eene opgave van jaar en datum draagt. Bovendien behooren bij vele platen, inzonderheid bij de historische kaarten en spotprenten uit de 17e eeuw, afzonderlijke beschrijvingen die er onderaan gevoegd werden, doch die van een overgroot aantal verloren zijn, en dus de beteekenis der plaat slechts laten gissen. Vooral is dit een groot ongerijf bij de spotprenten, die zonder verklaard te zijn nergens kunnen geplaatst worden, en zelfs is de uitlegging met den tekst voor oogen dikwijls vrij moeijelijk. Laat men nu eens de platen uit *Punch* van slechts 20 jaren geleden verklaren, en men zal zien hoezeer men in de geschiedenis van den tijd waarvoor de plaat gemaakt is, moet ingewijd zijn om alles juist aan te geven. In dit opzigt vrees ik dan ook hier en daar dwalingen begaan te hebben, doch zal mij verheugen beter onderrigt te worden.

De *beschrijving* der platen is, wat de gebeurtenissen betreft, eenigzins kronijkmatig. Vroeger had ik gehoopt en heb ik ook getracht in dit werk eene doorloopende geschiedenis van ons land, naar aanleiding dezer platen, te geven door de uitvoerige vermelding der gebeurtenissen op de platen afgebeeld, doch dat plan heb ik moeten laten varen, zoowel omdat het mijne krachten te boven ging, als omdat er van vele belangrijke feiten geene platen bestaan, en van andere, voor de geschiedenis onbeteekende gebeurtenissen, vele gemaakt zijn. Ik heb mij toen volgens den goeden raad van mijnen hooggeachten (nu helaas ontslapen!) vriend Is. An. Nijhoff, en naar zijn voorbeeld bij het beschrijven van Charters, bepaald tot de korte vermelding van het voorgestelde feit, met verwijzing naar één groot geschiedkundig werk dat ligt onder ieders bereik was. In het eerst had ik tot 1584 Wagenaar's Vaderl. Historie tot leiddraad genomen, wijl echter de eerste eeuwen onzer geschiedenis en zelfs de 80jarige oorlog daarin vlugtig behandeld zijn, en dat verhaal dier tijden althans

na de onderzoekingen der laatste jaren geheel verouderd is, heb ik voor deze afdeeling het veel verspreide werk van Arend, Vad. Geschied. dat juist tot 1625 loopt, tot leiddraad genomen, doch zal mij voor het vervolg tot Wagenaar en latere schrijvers moeten bepalen. — Terwijl de onderwerpen zelve dus kortelijk zijn behandeld, heb ik aan de beschrijving der platen, inzonderheid aan die der zinne- en spotprenten, meerdere plaats ingeruimd; die platen toch reken ik, én om den geest die er in spreekt, én om haar voorstelling, én om de zeldzaamheid, tot de belangrijkste dezer Verzameling.

Bij de beschrijving is aan de kaarten van Belegeringen en Veldslagen meer ruimte gewijd dan aan andere platen, omdat wij uit de 17e eeuw zoo weinig krijgskundige werken bezitten, en het juist zoo te regt betreurd is dat b. v. aan de uitgave van het krijgskundig Journaal v. Ant. Duyck niets van dien aard is toegevoegd; met mijne beschrijving kan men zich van deze of gene kaart eenige voorstelling maken. — Voorts heb ik zoo veel mogelijk getracht de *opschriften* van platen en der daarbij behoorende beschrijvingen in de woorden zelve weer te geven, en die tusschen „" (aanhalingsteekens) geplaatst; de woorden die op de platen zelve staan en in mijne beschrijving ter verduidelijking zijn opgenomen, zijn *cursijf* gedrukt. Die opschriften en beschrijvingen toch ontbreken dikwijls; op deze wijze is voor het goed herkennen der platen zooveel mogelijk gezorgd.

Voorts is bij alle afzonderlijk uitgegeven platen, ter betere herkenning en beschrijving, de maat, in nederl. el (of fransche mêtre) aangegeven; de oude maat voor platen, n.l. den *ancien pied du roi* heb ik, als tegenwoordig veel buiten gebruik, verlaten.

Dikwijls, volgens sommiger oordeel welligt te dikwijls, komt hier voor: *zeldzaam*, of *zeer zeldzaam*, maar het is mij uit jarenlange ondervinding gebleken dat er eene overgroote menigte platen is die óf geheel verdwenen zijn, óf slechts in één Ex. schijnen te bestaan. Ik weet eenigzins wat men een *zeldzaam* boek kan noemen, evenzeer is mij de zeldzaamheid van vele etsen en andere gravuren, inzonderheid van portretten. bekend, maar juist daarom geloof ik te mogen zeggen dat vele van deze Historische platen tot het allerzeldzaamste mogen gerekend worden van al wat er bestaat; ze zijn meestal veronachtzaamd, en of reeds in de tijden waarin ze uitkwamen vernietigd, of later in het ongereede geraakt; — terwijl fraaije portretten, etsen, enz. door in- en uitlandsche kunstliefhebbers gezocht worden, heeft zich bijna niemand over deze zoo belangrijke geschiedkundige platen bekommerd. Daarom ook zijn de fraaiste platen niet altijd de zeldzaamste, maar worden dikwijls de minder goede doch meest belangrijke het minst aangetroffen.

Tot de zeldzaamheden, maar ook tot de sieraden van deze en van iedere verzameling reken ik de vereeniging van verschillende afdrukken (of *staten*) van ééne plaat. Wijl ik mij hierop bijzonder heb toegelegd, en

talllooze platen heb vergeleken om eenig verschil (en dus eene andere uitgave) te ontdekken, (dat steeds voor de meerdere of mindere verspreiding van eene plaat pleit,) is daarvan veel bijeengebragt. In mijnen Portretcatalogus had ik aan ieder staat een afzonderlijk N°. gegeven; nu is het mij beter voorgekomen aan ééne plaat in verschillende staten slechts één N°. te geven, en dan onder *a*, *b*, enz. de verschillende exemplaren aan te geven, alzóó toch komt er meer eenheid in het geheel, en is het overzigt gemakkelijker.

Ik heb mij hier natuurlijk bepaald tot de beschrijving der platen over onze geschiedenis; die over België zijn slechts tot 1600 opgenomen, de vele platen over buitenlandsche geschiedenis, die, vooral in de 17e eeuw, in zoo grooten getale hier te lande over en voor het Buitenland vervaardigd zijn, en die men meestal in onze Historische Atlassen vindt, zijn geheel achterwege gelaten. Aan het slot van dit werk hoop ik echter die buitenlandsche in een supplement op te nemen, en ook daardoor aan te toonen, hoe veel hier te lande ook voor de buitenlandsche geschiedenis gedaan is.

Bij de beschrijving van vele platen heb ik nog dit of dat aangeteekend, wat mij van dat onderwerp of van eene andere plaat bekend was; voor enkele platen heb ik zeer omslagtige nasporingen moeten doen, inzonderheid over den Intogt van Karel V in Bologna in 1530, over de lijkstatie van dien Keizer in 1558, voor de loterijplaat van 1592, enz., maar niets evenaart de onderzoekingen, vergelijkingen en gedurig vernieuwde omwerkingen, vereischt voor het werk van Hogenberg, waarvan de beschrijving dan ook 24 bladzijden inneemt. Dit werk was vroeger steeds voor eene toevallige verzameling van platen over den 80jarigen oorlog gehouden, en alleen door de naauwkeurige vergelijking van 13 complete Exemplaren of brokstukken er van en van de 6 uitgaven van Aitsinger, is het mij gelukt eene orde te vinden, die naauwkeurig aan te geven, en alzoo te doen zien dat dit de meest belangrijke verzameling van afbeeldingen over de 16de eeuw is, die eenig land bezit. En toen ik later bemerkte, dat de platen van *Tortorel* de originelen van vele afbeeldingen in Hogenberg waren, en dat de Veldslagen van Baudart de verkleinde copijen van andere platen in Hogenberg behelsden, heb ik mij daarvoor wederom vele omslagtige vergelijkingen moeten getroosten, om te vinden welke uit het eerste nagevolgd waren, en dat er in het laatste 64 nieuwe platen bijgevoegd zijn. Voor het werk van Orlers Veldslagen van Maurits, is hetzelfde geschied, en zoowel over Perissin, als Hogenberg, Aitsinger, Baudart en Orlers zijn al die bibliographische opgaven gedaan, waartoe ik van zelf geleid werd, en die met een ongeëvenaarden apparatus vóór mij, (nl. 6 uitgaven van Aitsinger, 3 van Baudart, 7 van Orlers) nu beter dan ooit geschieden konde, doch die eene ongedachte moeite kostten.

*

Door uitvoerige *registers*, als: van de plaatsen wáár iets geschied is, — v de handelende personen, van de graveurs, teekenaars, uitgevers, van d opschriften der zinne- en spotprenten, enz. wensch ik het werk nuttiger e gemakkelijk te maken voor hen, die zulke platen verzamelen of h voor geschiedenis of kunst raadplegen. Bij deze aflevering is van di Registers eene proeve geleverd, gelijk in het geheel de uitgave van de eerste 200 bladzijden evenzeer beoogt, om het oordeel van bevoegde manne over mijne beschrijving te vernemen en met hunne aan- of opmerkinge voor de volgende bladen mijn voordeel te doen.

Aan de zeer vele vrienden en belangstellenden, die door hunne mede deelingen, op- en aanmerkingen het hunne hebben bijgedragen om di werk meer volledig te maken, breng ik mijn hartelijken dank.

Voor de *Kunstgeschiedenis* kan dit werk mijns inziens van groot nut zijn. Niet alleen toch zijn deze Historische platen over 't algemeen zeer weinig bekend, wijl ze meestal veronachtzaamd zijn, als gevende onbegrepen voorstellingen uit de geschiedenis van een klein land, maar ze bevatten een tal van uitmuntende platen, inzonderheid van teekenaars, die zelve hunne voorstellingen in plaat gebragt hebben, en alzoo tot de zoo zeer gezochte klasse der *Peintre-graveurs* behooren, zoo uitstekend behandeld door Bartsch, Robert-Dumesnil en Passavant, en ik geloof dat die werken hieruit veel kunnen aangevuld worden. Men weet, hoe weinig, ja bijna niets er tot voor zéér weinige jaren in ons land voor de geschiedenis van onze eigene kunst gedaan is; hoe bijna alles wat er over Rembrandt, Visscher en andere graveurs bestaat, door buitenlanders geschreven is; het is hoog tijd dat ieder daarvoor bekwaam Nederlander medewerke die schande uit te wisschen, want daarvan geldt allermeest het bekende, ware of verdichte, woord: Nous traitons sur vous, chez vous, sans vous. Voor kunstgeschiedenis kan dit werk daarom belangrijk zijn, wijl *alle* Historische platen vóór 1590 hier te lande gegraveerd *zéér zeldzaam*, en die van 1590 tot 1618 mede niet algemeen zijn, en eerst met 1618 dat heirleger van afbeeldingen over onze geschiedenis begint dat elders ongeëvenaard is. Met de platen van *Corn. Teunissen* of *Antoniszoon* over Terouanne en die van *Coornhert* over het leven van Karel V (N°. 359 en 405) beginnen onze Historische platen, (want die van den intogt in Bologna (N° 377) zijn te Keulen door *Hogenberg* geëtst) dan volgen de 58 platen van *J.* en *L. van Deutekom* over de lijkstatie van Karel V (N° 412) voorts de olifant van Gerrit v. Groningen (N° 462) vele over de Hervorming (N° 421 enz.) dan enkele over belegeringen als: Deventer in 1578 (N° 800) de Intogt van Leicester (N° 933); eerst in en na 1590 worden de gelijktijdige platen talrijker; oudere platen dan de opgenoemde en ook meerdere uit dien tijd herinner ik mij niet ooit gezien of ook aangehaald te hebben gevonden, — en reeds de opgenoemde zijn zeldzaam en

weinig bekend, — men ziet dus welk eene schat van onbeschreven zaken hier aan het licht komt. Bij de beschrijving van deze voor kunst belangrijke platen heb ik echter het meest mijn gemis van kunstkennis betreurd, zoodat ik het bijna nooit heb durven wagen deze of gene plaat aan eenen kunstenaar toe te schrijven, en hoezeer ik gaarne mijne kunstvrienden hierin om raad en voorlichting gevraagd had, was de arbeid te groot en waren de platen te onbekend om hen gedurig daarvoor om onderrigt aan te gaan. De naauwkeurige beschrijving, en andere mededeelingen van historischen aard zullen, naar ik hoop, hiervoor eenigzins schadeloos stellen.

Gaarne zoude ik naar den raad van velen, en op het voetspoor van *Bartsch* en *Passavant*, dit werk in het Fransch geschreven hebben om daardoor zoowel deze platen, als onze geschiedenis meer algemeen bekend te maken doch mijne taak zou er zeer door verzwaard zijn; het was ook te zeer in strijd met het echt Vaderlandsche doel van dit werk, en het zou daardoor meerdere personen hier te lande van het gebruik afgehouden, dan er buitenslands voor gewonnen hebben. Anders zou het mij een streelend genoegen zijn geweest, indien het buitenland hierdoor nog meer van het groote gewigt der Nederlandsche geschiedenis kon overtuigd worden. Mijns achtens toch is er niet één land welks bijzondere geschiedenis van zoo groot belang voor het algemeen is. Wanneer men eens de personen van Prins Willem I en Willem III, de vernietigers der plannen van Philips van Spanje en Lodewijk XIV, en de geschiedenis der wording van het Nederlandsche volk wegdenkt, hoe geheel anders zou dan de staat der geheele wereld en der beschaving zijn!

III. De opmerkingen over Historische Atlassen in 't algemeen, die ik vroeger voor den catalogus van den atlas van Voorst plaatste, zullen in dit eerste werk over Historieplaten wel niet misplaatst zijn. — Een dergelijk onderwerp kan niet dikwijls, maar moet éénmaal grondig behandeld worden.

„Beoefening van Geschiedenis door platen, kaarten, portretten, — meer bepaald de beoefening der geschiedenis van eenig land of van eenigen tijd, door eenen „Historischen Atlas" — ziedaar een vak van studie, in Nederland ontstaan, dáár alleen gekweekt, maar ook dáár alleen mogelijk en verklaarbaar.

Een „Historische Atlas" is eene chronologisch gerangschikte verzameling van prenten, kaarten en portretten, die de gebeurtenissen van eenig land voorstellen, en de plaatsen of personen afbeelden, welke tot die voorvallen in betrekking staan.

Zulke verzamelingen zijn buiten Nederland onbekend, zóó zelfs, dat mijne veelvuldige vragen naar dergelijke buitenlandsche collectiën aldaar naauwelijks begrepen werden en vele omschrijving vereischten. Zonderling voorwaar, te meer daar in Frankrijk en vooral in Engeland, topograpische collectiën gevormd zijn, die met een Historischen Atlas vrij wel overeenkomen, daar zij steeds vele historische platen bevatten. Het groot onderscheid tusschen die collectiën en de onze is hierin gelegen, dat buitenslands topographie *hoofd*zaak, geschiedenis *bij*zaak is, en dat die platen steeds de illustratie van een landschap, stad of gebouw, en niet gelijk hier te lande, de geschiedenis er van ten doel hebben.— Opmerkelijk vooral wordt dat ontbreken van Historische Atlassen in andere landen, wijl de Engelschen zoo menige *Pictorial History*, de Franschen hunne *Histoire en figures* hebben, iets wat wij Nederlanders missen. Het is een bewijs te meer, dat die Historische Atlassen aan Nederland om bijzondere redenen eigen zijn.

Ik acht die wijze van beoefening onzer Geschiedenis echter ook alleen *mogelijk* door den bloei van schilder- en graveerkunst hier te lande, alleen *verklaarbaar* uit het ontwikkelde volksleven, uit de burgerlijke vrijheid die hier heerschte, en uit het karakter der 18e eeuw.

Nergens voorzeker heeft de Schilder- en Graveerkunst zóó veel dienst bewezen aan de Geschiedenis als hier te lande, zoowel door het afbeelden van roemruchtige en gedenkwaardige, soms ook van minder belangrijke feiten, als door het overleveren aan het nageslacht der gelaatstrekken van personen, beroemd en geëerd in den tijd van hun leven of na hunnen dood. Nergens was ook dit in die mate mogelijk, want het aantal bekwame schilders en graveurs van het midden der 16e tot aan de 18e eeuw was in Nederland aanzienlijker en hunne kunst voortreffelijker dan destijds in eenig land ter wereld. Van daar dat groot aantal van fraai uitgevoerde bladen die nog onze bewondering wekken; van daar die uitvoerigheid om eenig, soms niet eens belangrijk feit op één of meerdere groot-folio vellen af te beelden; van daar dat groot aantal platen, ongeëvenaard durf ik zeggen, in andere landen van grooter uitgestrektheid en met rijker geschiedenis.

Maar al spoedig zou de ijver dier graveurs verflaauwd en het getal dier platen verminderd zijn, indien die ijver niet gevoed en aangevuurd ware, de platen niet gretig ontvangen en gekocht, en alzoo de kunst geene aanmoediging gevonden had. Want die platen kwamen niet nu en dan, of na lange voorbereiding of bij inteekening! uit; — neen, jaarlijks, ja bij belangrijke gebeurtenissen, belegeringen, inlandsche verwikkelingen, wekelijks, ja dagelijks verschenen er vele, en te groot was haar aantal, en de kunstwaarde van vele te gering dan dat men haar verschijnen en vertier aan kunstliefde kan toeschrijven. Maar het volksleven was bij ons door de worsteling met Spanje en later met Engeland

te zeer ontwikkeld, dan dat men niet een levendig aandeel zou genomen hebben in de gebeurtenissen des lands, dat men niet gaarne de afbeeldingen dier feiten gekocht zou hebben, waarin niet zoozeer de Vorsten, als wel het volk gehandeld, gewerkt, geleden of gezegepraald had. In die feiten leefde het volk. Die platen stelden personen voor uit het volk, burgers aan elkander gelijk, mannen des volks, die met Koningen handelden, Vorsten en Vorstinnen ontvingen en onthaalden, en die de Nederlandsche wapenen deden zegevieren. De beste Regenten en Vlootvoogden waren mannen uit het volk. Wáár ergens ter wereld kon het volk dus zulk een belang stellen in de gebeurtenissen en in de personen die daarin handelend optraden? De Adel, die elders, vooral in de 16e, 17e en 18e eeuw, zulk eene groote magt uitmaakte, en in andere landen zulk eene bescherming aan kunst verleent, ontbrak hier bijna geheel, en gering was het aandeel, dat hij aan de glorierijke dagen der Republiek nam. Het Huis van Oranje alleen was de magt die boven het volk stond, maar dat Huis was met het volk bijna als vereenzelvigd; gelijk het zijne magt aan het volk ontleende, zoo hadden de Hoofden van dat Huis goed en bloed er voor opgezet; het volk beminde en eerde die Vorsten gelijkelijk! Van dáár dus dat waarlijk verbazend aantal afbeeldingen dier Vorsten en beroemde mannen, die voor eene bevolking slechts van anderhalf millioen zielen voortgebragt, alleen onder dat gering getal en zelden buitenlands verspreid werden, en waarvan vele echter van eene verwonderingswaardige zeldzaamheid zijn, ja waarschijnlijk geheel zijn verdwenen; dáárin alleen, in dat opgewekte volksleven, is het goed onthaal te zoeken, dat die vruchtbare werkzaamheid der graveernaald hier gevonden heeft.

Een volledig bewijs, dat het aandeel door het volk in die platen genomen, meer eene uitdrukking was van den volksgeest, dan van den kunstzin, vind ik daarin, dat niet alleen de fraai gegraveerde, de eigenlijke kunstplaten veel verkocht werden, maar ook die, welke geenszins fraai en afgedrukt of versleten waren, en die alzoo alle kunstwaarde misten. Hoe vele platen ziet men niet, waarop de adressen van vier of vijf kunstkoopers elkander zijn opgevolgd; hoe vele platen, die eerst voor deze gebeurtenis gediend hadden, zijn later door veranderingen (en geenszins verfraaijingen) op andere feiten toegepast, en toch veel verspreid! Inderdaad, bij Historische platen en portretten zijn het alleen de onderwerpen geweest, die haar vertier bezorgd hebben, en geenszins is die verspreiding aan de uitvoering toe te schrijven.

Het volksleven openbaarde zich in Nederland bovendien nog op eene geheel eigenaardige wijze, die dáár alleen mogelijk was, bij het genot van eene vrijheid van denken, spreken en schrijven, als daar verleend en geliefd werd. In tallooze pamfletten, in *zinne- en spotprenten* gaf het volk door schrift of kunst de goed- of afkeuring te kennen van gebeurtenis-

zen en personen, of werd de toestand des lands voorgesteld. Waar ergens dan hier zou dit mogelijk geweest zijn? In Frankrijk noch Duitschland viel daaraan te denken. en wat men in Engeland vóór de tijden van Willem III vrijheid van schrijven noemde, was niets dan de flaauwe afschaduwing van die vrijheid, welke men hier reeds lang genoot. En toch is het opmerkelijk, dat bij een zoo ernstig, schijnbaar zoo prozaisch volk als het Nederlandsche, en nog meer, dat bij het protestantsche gedeelte er van, zóó vele *emblematische* voorstellingen ontstaan en gretig ontvangen zijn, eene rigting, die men eerder bij de Zuidelijke volken, dan bij ons Noordelijker volk, zou zoeken. Het komt mij voor, dat men in de voorstellingen der Rederijkers den oorsprong van dit verschijnsel vindt. Die afbeeldingen, zoo rijk in vinding, van het lijden der Kerk, van de Gemeenten onder het Kruis, de anti-Katholische prenten, hebben wij zeker aan den invloed dier voorstellingen te danken. Op dat voetspoor is men voortgegaan. Als men de geestige en keurige wijze ziet, waarop de Tirannij onder Alva, de staat des lands onder Leicester, en later onder Maurits afgebeeld is; als men opmerkt, dat over den kortstondigen Kleefschen en Gulikschen oorlog vele uitvoerige spotprenten verschenen, de eene al scherper dan de andere; dat over Oldenbarneveld en zijne executie, zoowel als over de samenzwering tegen Maurits, telkens meer dan twintig, ja dertig platen verschenen, dat er over het beleg van Bommel in 1599 en het latere van Breda en van 's Hertogenbosch vele kleinere zinneprenten, en twee in zes groot-folio bladen het licht zagen; dat men over den moord der de Witten wel veertig prenten in de wereld zond, en eene verzameling van vijfentwintig platen ter bespotting van Jacobus II en van het Katholicisme in Engeland in korten tijd vervaardigd werden; dat menige plaat zelfs op de protestantsche Geestelijkheid en hare twisten verscheen, en vele op partikuliere personen, zoo kan men niet twijfelen, dat die emblematische voorstelling met den geest des volks overeenkwam, dat de daarin gebruikte vrijheid geoorloofd was, en wij gelooven onze bewering genoeg gestaafd te hebben — dat die zin- en spotprenten eene uiting waren van het volksleven, alleen mogelijk in Nederland, onder het genot van eene zéér groote vrijheid van spreken en schrijven.

De bloei der kunst hier te lande in de 16de en 17de eeuw had eene goede uitwerking op het geheele publiek; de vreemde kunst zoowel als de eigene werd hier aangemoedigd, en schatten van schilderijen, platen en teekeningen door de eerste meesters der Italiaansche, Oud-Duitsche en Fransche scholen, werden hier bijeengebragt; — ja, men staat verbaasd, als men de rijkdommen van vreemde kunst opgeteekend ziet, die toen hier als opgestapeld waren. Helaas! in de 18de eeuw nam de liefde voor kunst eene hoogst eenzijdige en uitsluitend, ja bekrompen *nationale* rigting, en al wat hier van vreemde kunst verzameld was,

werd verstrooid, vernield, naar buiten gevoerd. Men gelooft zijne oogen bijna niet, wanneer men de Catalogussen van de eerste helft der 18de eeuw, zoo als van Six, Lulofs en anderen ziet, en opmerkt, dat in die kabinetten geheele Kunstboeken met eigenhandige teekeningen van Raphaël, Michel Angelo, Carrachi en anderen aanwezig waren, en dat ze zonder beschrijving in ééns verkocht werden, dat geheele portefeuilles met gravures van Marc-Antoon en van Oud-Duitsche meesters opgetast lagen, dat schilderijen van Raphaël en Titiaan als middelmatige stukken golden, en voor spotprijzen weggingen! Men had geen oog voor het uitmuntendst wat uit den vreemde was; buitenlandsche kunst werd zóó laag geschat, dat het daardoor alleen begrijpelijk is, dat men thans in ons Vaderland onder zóó vele kunstvoortbrengselen zóó weinig, ja zoo geheel niets van oude vreemde kunst ontmoet. Alleen de Nederlandsche kunst bleef in achting en waarde. En toch ging die kunst allengs en sterk achteruit, nu niet langer grootsche feiten, krachtige mannen en een levende volksgeest haar inspireerde. Al minder en minder werden de gravures; de geest begon meer en meer in de vele zinne- en spotprenten te ontbreken, ze werden eindelijk zóó onbeduidend, zóó geesteloos, dat men ze niet dan met walging beschouwt. Men ziet, de kunst was de uitdrukking van den volksgeest en hield daarmede gelijken tred.

In de 18[e] eeuw was het hier te lande een tijd van rust en van rijkdom, zoo als in geen andere. Men rustte en dommelde in op de lauweren van het voorgeslacht; men plukte en genoot de vruchten van die daden; geene nieuwe feiten verdrongen of verkleinden de vorige. Door geaardheid en bezigheden was men aan huis gebonden, ruime beurzen en ruime huizen stonden den kooplieden ten dienste. Huiselijkheid, bedaardheid en liefde tot gemak was een karaktertrek van dien tijd. Wat wonder, die bij die nationale rigting, de kooplieden, (niet de geleerden,) verzamelingen aanlegden waarin zij de geschiedenis der voorvaderen zich voor oogen konden tooveren, daarin konden leven. Van daar die verzamelingen van meerder of minder uitgebreidheid, van meer of minder keurigheid, toen ontstaan. En de schat van platen was zóó groot, dat een ieders lust gemakkelijk kon voldaan worden.

Aldus zijn die Historische verzamelingen, welke alleen hier te lande worden gevonden, in de 18[e] eeuw, en ook niet vóór dien tijd, ontstaan. Doch haar nut? Menigeen zal *beuzelen* heeten wat hier beoefening van Geschiedenis genoemd wordt. En gaarne erken ik, dat zulk eene verzameling tot beuzelen aanleiding kan geven, wanneer men zonder behoorlijke kennis zulk eene verzameling vormt, vermeerdert en, gelijk men zegt, gebruikt; maar evenzeer houde ik mij overtuigd, dat eene goede waardeering dier platen en portretten zeer veel kan bijdragen

tot de juiste kennis van Geschiedenis en van veel nut zijn kan voor het bestuderen van onze Nederlandsche Kunst."

En hiermede meen ik alles gezegd te hebben, wat er over Historische platen valt op te merken, en eindig dit werk voorloopig in de hoop dat aan- of opmerkingen van anderen mij nog verbeteringen voor het vervolg zullen aanwijzen. Het werk hieraan besteed heeft mij veel genoegen en leering verschaft, maar ook veel ijver en volharding geleerd. Meermalen is mij de moed ontzonken, bij de spaarzaam toegemeten ochtend- en avonduren, aan huisgezin en eene drokke handelszaak ontwoekerd, en slechts voor dit werk beschikbaar; menigmaal ben ik, inzonderheid door den arbeid dien de bestudering van Hogenberg, Baudart en eene driemaal herhaalde omwerking van een goed deel vereischten, ontmoedigd, en alleen het terugzien op hetgeen reeds gedaan was, de groote zucht voor onze geschiedenis, en de levendige wensch dit éérste werk over Historie-prenten in óns land tot stand te brengen, heeft mij de noodige volharding geschonken.

Moge het werk slechts strekken tot meerdere kennis en waardering van onze Vaderlandsche geschiedenis, Kunst, en Volkszin!

Amsterdam, F. M.
14 November 1863.

BEREDENEERDE BESCHRIJVING

VAN

NEDERLANDSCHE HISTORIEPRENTEN.

INLEIDING.

TITEL- EN ZINNEBEELDIGE PRENTEN.

1 Geteekend Titelvignet v. d. „Schouwburg der Nederl. Gebeurtenissen van 1536—1713, bijeenverzameld door M. Broerius v. Nidek en W. Henskes." fol. — De atlas v. Broer. v. Nidek bestond uit 82 dl. en werd in 1748 te Amsterdam volgens gedrukten Catalogus in haar geheel voor *f* 5000.— verkocht aan den Heer W. Henskes aldaar, na wiens overlijden welligt alles, althans zéér veel in bezit kwam van den Heer E. de Burlett te Amsterdam, wiens verzameling in 1850 voor *f* 4000.— door mij gekocht, en aanmerkelijk vermeerderd is.

2 Titelprent voor eene verzameling v. Historieplaten, zijnde een wit veld, omgeven door eene rand van arabesken. Naar *J. Otten Husly*, door *R. Vinkeles*. fol.

3 „Nederland." — Zinneprent voor de Geschied. v. Nederland, voorstell. een gewelfden tempel met 2 zijvleugels en bovenstuk met 3 medaillons, waarbij voorts 14 voorstell. uit de Nederl. Geschied.; voorop eene kleine kaart v. Noord-Nederl. Naar en door *W. Kok* (omstreeks 1800 vervaard.) Hg. 51 dm., br. 41 dm. In hoog ovaal. gr. fol. — Met afzond. verklaring in 2 kol.

b Origineele teekening in O. I. inkt voor de voorgaande plaat. Door *W. Kok*. fol.

4 „Nederland." — Eene bijna dergel. zinnepr., voorstell. eenen tempel met platten gevel en zuilenrij; in het midden een gezigt op den grond der Batavieren; ter zijde 6 kleine histor. voorstell., van voren een altaar met eene kleine kaart v. h. oude eiland der Batavieren, en veel zinneb. bijwerk. Door *W. Kok*. hg. 51, br. 41 dm. In hoog ov. gr. fol.

5 Zinneb. voorstell.: in het midden zit de Nederl. Maagd, de pijlbundels in de hand, op een zetel; vóór haar ligt de Nederl. leeuw; aan hare regterzijde de Koophandel, links Mars, beide staande; v. ond. 2 med. Naar *G. de Lairesse* door *J. v. Munnichuysen*. fol. Titelplaat voor: le Clerc, Hist. d. Prov. Unies. 1723. Vol. II. — Dl. 1 en 3 hebben andere titelprenten. Deze 3 platen zijn ook gebruikt voor de Holl. uitgave v. dit werk v. 1730.

b Dez. pl. Zeer fraaije proefdruk vóór alle lr. *Zeer zeldzaam.*

6 Zinnebeeld. voorstell., de Geschiedenis omstuwd van andere Muzen afbeeldende, verder Diogenes met zijn lantaarn, en vele andere personen; voorts in den hemel de Goden. Naar en door *B. Picart*, 1726. fol. Titelpl. voor: Luiscius Alg. Geogr. Woordenb. 1726.

b Dez. pl. Proef voor de lr.

7 Zinnebeeldige voorstell., de Geschiedenis zittende, aan wie de Tijd eene opene rol aanbiedt, enz. Naar *L. F. D(u) B(ourg)*, door *F. Morillon la Cave.* 1734. fol. Titelpl. voor: v. Loon, aloude Holl. Hist. 1734.

8 Zinnebeeld. voorstelling: de Geschiedenis schrijvende, achter haar de Vrijheid,
a in de lucht de Faam. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles.* 8°. Titelplaat voor J. Kok, Vaderl. Woordenboek.
b Dez. pl.; Proefdruk vóór de lr.
c Teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. door *J. Buys.* 8°.

9 Zinneb. voorstellingen voor Wagenaar, Vaderl. Historie:
a Uitgave van 1749 en 1752. De Geschiedenis schrijft op een groot boek de woorden: *Vaderl. Historie*; om haar heen vele zinneb. personen, enz. Naar en door *J. Punt.* Van ond.: Amst., 1749 en 1752. 8°.
b Uitgave van 1790: de Geschiedenis, de Waarheid en Vrijheid worden gewezen naar een mastbosch van schepen; v. achteren eene zuil waaraan in een med. het beeld van Wagenaar. Naar en door *R. Vinkeles.* 8°.
c Dez. pl. v. 1790. Proef vóór alle lr.

ALGEMEENE PRENTEN.

10 „Geschiedkundige kaart der Nederl., door *E. Maaskamp.* Amst. 1838." fol. Hierop de aanwijzing der plaatsen met de jaartallen der gebeurtenissen.

11 „Carte Histor. et Chronolog. pour ... l'Histoire d. Prov. Unies." — 2 pl.
a gen. 39 en 40, uit: Histoire d. Prov. Unies. Amst. 1701. fol. — Pl. 39 bevat in kleine med. de 35 Graven v. Holl. en de 35 Graven van Vlaand. — Pl. 40 de Koningen van Spanje en hunne Stadhouders in Braband, de Nederl. Stadhouders tot Willem III en de med. v. 88 krijgsoversten en geleerden. Iedere pl. hg. 33, br. 43 dm. br. fol.
b Dez. pl. Fraai gekleurd.
Deze 2 platen zijn in 1728 ook opgenomen in: Gueudeville Atlas Historique. 7 vol. fol. en dáár v. hist. tekst op 20 fol. bladz. verzeld.

12 Tijdkaart (bestaande uit namen en afbeeldingen) bij de Geschiedenis v h. Vaderland, door *J. van Lennep.* Met afbeeld. van 22 Krijgslieden, 18 Dichters, 21 Staatslieden, 21 Kunstenaars, 68 gebeurtenissen en vele gekl. en zwarte wapens. Lithogr. v. *T. Brüggemann*, uitgeg. d. A. C. Kruseman te Haarlem. (1853?) 2 bl., ieder hg. 68 dm., br. 81 dm. br. fol. — Met beschrijv. 16 bl. 8°.

13 Tijdstroom d. Vaderlandsche Geschiedenis, van de vroegste tijden tot op heden; ten gebruike bij de Geschied. v. Noord-Nederl. v. J. v. Lennep. (door W. P. v. Stockum). Haag (1855). 1 bl. hoog folio, in gr. 8°. koker.

VERZAMELINGEN.

14 Geschiedenis der Nederl. v. h. begin tot 1795, in 12°. plaatjes en portretten; ieder met 1 of meer regels Holl. onderschr. in kl. kap. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles* en *C. Bogerts.* 12°. — Deze behooren in: Geschied. d. Vereen. Nederlanden. Amst., 1783—95. 25 dl. 12°. Dit anonyme werk, dikwijls aan C. v. d. Aa en ook aan anderen toegeschreven, is van J. Fokke, oudste zoon van den graveur S. Fokke, en ouder broeder v. d. geestigen schrijver en boekhand. A. Fokke. — Uitmunt. proefdrukken vóór alle lr. 274 st.

15 De Nederlandsche Geschiedenis van de Batav. tot 1755? (de komst der Prinses
a Weduwe op h. Oranjewoud met Willem V). In 192 kl. 12°. plaatjes, gedrukt op 16 fol. vellen; de platen gen. I—CXCII, onder iedere pl. een 4reg. versje.

Door *S. Fokke*. — Hebben waarschijnlijk voor eene serie v. Almanakjes gediend.

b Dez. pl. No. 24—156. Proefdr. vóór alle lr.

16 (60) Vaderlandsche Historieplaten, voor de Scholen en Huisgezinnen; vervaardigd naar h. ontwerp v. J. H. Eickman en H. Altmann. (Gelithogr. naar *Bos*, door *Bruining*). Uitgegeven te Leyden bij Trap, door of voor het Leidsch Departement d. Maatschappij tot Nut v. 't Algemeen. in 1855. 2e druk. 1862. h. br. fol. *f* 10.

Dewijl deze platen gedeeltelijk copiën v. andere bekende afbeeldingen zijn, en de meeste gebeurtenissen reeds genoegzaam door gelijktijdige platen in deze verzameling zijn voorgesteld, heb ik deze niet in mijne collectie opgenomen.

17 Serie van 120 plaatjes op 20 folio bladen; zijnde de afzond. afdrukken der plaatjes, voorkomende in de: Geschiedenis v. ons Vaderland, die een deel uitmaakt v. G. v. Sandwijk, Prenten-Magazijn voor kinderen 8 dl. 4o. v. 1845—52, te Purmerend bij J. Schuitemaker uitgegeven. — De plaatjes zijn in bijzonder slechte houtsnede, doch er zijn er velen bij die gebeurtenissen voorstellen nergens elders afgebeeld, en trouwens hier zeer slecht voorgesteld. De beschrijv. tot die platen in het Prenten-Magazijn, en later met de houtsneden in een deel uitgegeven (te Leiden, bij Noothoven v. Goor) is vrij voldoende, en vormt eene doorloopende Nederl. Geschiedenis.

18 „Tafereelen uit de Geschiedenis des Vaderlands, tot nut van groot en klein, door Mr. J. van Lennep en Comp. Amst.; M. H. Binger en Zn." 1854. 8 afl. bevatt. 87 pl. in lithogr. met bijgevoegde verzen. br. 4o.

Deze geestige karikaturen van gebeurtenissen uit de Nederlandsche Geschiedenis, zijn meestal te danken aan de geoefende teekenpen van den Heer P. van Loon, te Utrecht; de verzen zijn deels van Mr. J. van Lennep, deels van d. Heer H. Binger, een der Uitgevers. — Na eenigen tijd veel genoegen te hebben gegeven, daar ze meesterstukken en de eerste hier te lande in dat genre waren, werden ze begroet met een „*Strafdicht*," door W. Hecker te Groningen, en kort daarna ontstond er eene vrij algemeene reactie tegen deze platen, waarom schrijver en uitgever ze niet voortgezet en tot hunne groote schade zelfs niet meer verkocht hebben, zoodat ze langzamerhand vrij schaarsch zijn geworden. — In hunne plaats zijn daarna de volgende ernstige platen verschenen, die zeker deftiger en meer gewoon zijn, doch niet zooveel genot gegeven hebben en spoediger zullen vergeten zijn. — Hierbij de: „Verontschuldiging" door Mr. J. v. L. over deze platen in 1854 uitgegeven.

19. „De Geschiedenis des Vaderlands, in schetsen en afbeeld. Uitgegeven door Mr. J. v. Lennep. M. H. Binger en Zn. Amst.," 1855. 8 aflev., waarin 96 pl., ieder van eenige dichtregelen en eene historische uitlegging verzeld. De teekeningen zijn meestal naar schetsen onzer vermaardste hedendaagsche schilders, door verschillenden gelithogr. bij C. Binger te Haarlem. br. 4o. — De platen v. h. laatste werk zijn in deze verzameling verspreid.

20 Gebeurtenissen uit de jaren 70 tot 1813. 16 pl. uit: Witsen Geysbeek en

a Engelb. Gerrits, Schoonheden uit de Nederl. Geschied. 1825. 8 dl. 8o. Naar *J. Smies*, door *P. Velyn*. 8o.

b Dez. platen. No. 1—8. Proefdrukken vóór de lr.

21 De volgende 45 historische platen komen voor in het zeer fraaije werk: „Heldendaden der Nederlanders ter zee, door den Kunstschilder *P. J. Schotel*, door hemzelven gelithograph. en met geschiedkundigen tekst voorzien, naar

aanleiding van de: Geschiedenis v. h. Nederl. Zeewezen, door Jkhr. Mr. J. C. de Jonge," uitgegeven door de Heeren Frans Buffa en Zonen te Amsterdam (in 15 aflev. van 1149 tot 1855) gr. fol. — Iedere pl. hg. 23 dm., br. 37 dm. De gewone Exempl. kosten ƒ 90; op groot papier ƒ 150; gekleurd ƒ 300.

1. 1218. 24 Aug. Inneming v. d. toren bij Damiate.
2. 1304. 11 Aug. Scheepsstrijd op de Goude.
3. 1351. 4 Julij. Slag op de Maas.
4. 1555. 11 Aug. Zeegevecht tusschen eene Nederl. en Fransche vloot.
5. 1573. 11 Oct. Slag tegen Bossu op de Zuiderzee.
6. 1588. 8 Aug. Vlugt d. Onoverwinnelijke vloot.
7. 1602. 3 Oct. Twee Nederl. oorlogschepen overzeilen 's nachts twee Spaansche galeijen.
8. 1603. 26 Mei. Zeegevecht voor Sluis.
9. 1607. 25 April. Overwinning v. J. v. Heemskerk voor Gibraltar.
10. 1628. 10 Sept. Veroveren der Spaansche Zilvervloot.
11. 1631. 12 Sept. Overwinning op het Slaak.
12. 1639. 18 Febr. Zeegevecht voor Duinkerken.
13. —— 18 Sept. Gevecht v. M. H. Tromp tegen de Spaansche vloot.
14. —— 21 Oct. Verslaan d. Spaansche vloot op de reede v. Duins.
15. 1652. 26 Aug. } Zeegevecht tusschen de Eng. en Nederl. vloot.
16. —— 10 Dec. }
17. 1653. 28 Febr. Zeeslag bij Portlandt, tusschen de Nederl. en Eng. vloot.
18. —— 1 Maart. Zeeslag tusschen de Nederl. en de Eng. vloot.
19. —— 14 Maart. Zeegevecht bij Livorno.
20. —— 13 Junij. Zeeslag bij Nieuwpoort, tusschen de Nederl. en Eng. vloot.
21. —— 10 Aug. Zeeslag tusschen de Nederl. en Eng. vloot.
22. 1658. 8 Nov. Zeeslag tusschen eene Nederl. en Zweedsche vloot.
23. 1665. 13 Junij. Zeeslag tusschen eene Nederl. en Eng. vloot.
24. —— 12 Aug. Gevecht voor de stad Bergen, in Noorwegen.
25. 1666. 11 Junij. Vierdaagsche Zeeslag. (Gevecht op d. 1ᵉⁿ dag.)
26. —— 12, 13 en 14 Junij. Dezelfde slag. (Gevecht op d. 2ᵉⁿ, 3ᵉⁿ en 4ᵉⁿ dag.)
27. —— 4 en 5 Aug. Zeeslag tusschen eene Nederl. en Eng. vloot.
28. 1667. 22 en 23 Junij. Onderneming op de rivier v. Rochester.
29. 1672. 7 Junij. Zeeslag v. Solebay.
30. 1673. 7 Junij. Zeeslag bij de bank v. Schooneveld.
31. —— 21 Aug. Zeeslag bij Kijkduin.
32. 1676. 22 April. Zeeslag bij den berg Etna, tusschen eene Spaansch-Nederl. en Fransche vloot.
33. —— 2 Junij. Aanval d. Fransche vloot op de Spaansch-Nederl., bij Palermo.
34. —— 11 Junij. Zeegevecht tusschen de Deensch-Nederl. en Zweedsche vloot.
35. 1677. 3 Maart. Gevecht tusschen eene Nederl. en eene Fransche vloot in de baai v. Tabago.
36. 1690. 10 Junij. Zeeslag v. Bevezier.
37. 1692. 2 Junij. Verbranden der Fransche oorlogschepen te la Hogue.
38. 1693. 27 Junij. Gevecht tusschen P. Schrijver en J. v. d. Poel, met een gedeelte der Fransche vloot onder Tourville.
39. 1703. 22 Mei. Zeegevecht tusschen eenige Nederl. en Fr. oorlogschepen.
40. 1704. 3 Aug. Verovering van Gibraltar door een Engelsch-Nederl. vloot.
41. 1781. 30 Mei. Gevecht tusschen 2 Nederl. fregatten, onder de kapit. (P. Melvil en G. Oorthuys.
42. —— 5 Aug. Zeeslag op Doggersbank.
43. 1797. 11 Oct. Zeeslag v. Kamperduin.
44. 1816. 27 Aug. Beschieten v. Algiers door een Eng.-Nederl. eskader.
45. 1821. 24 Junij. Veroveren d. batterijen bij Palembang.

22 6 pl., ieder in 4 afdeelingen, Nederl. gebeurtenissen of personen voorstellende. Door *P. Velyn*. 8°. — Uit: „Nederl. A-B-boek." 's Gravenh., 1828. 8°.

23 4 pl., voorstell.: Radbouds doop; — Oldenbarn. onthoofd; — Verdrinken v. Jan Willem Friso; — Hoog leengerigt te Zutphen. — Door *R. Vinkeles*. Hg. 15[5] dm., br. 19[5] dm., br. 4°. Proefdr. v. d. lr., op gr. pap. — Deze behoorden in: Beknopte Historie v. h. Vaderl. Harl. 1776. 4 dl. 8°. — Hierbij de omslag voor deze pl., die op gewoon pap. *f* 3.50; in proefdr. *f* 5 kostten.

24 8 zinnebeeldige tafereelen, ieder met 4 curs. Holl. versregels onderaan, vertoonende de geschiedenis v. Nederl., sedert 1576—1700. Znd. nm. door *R. de Hooghe*. Uit diens: Spiegel v. Staat der Vereen. Nederl. 170.. 2 dl. 4°.

---

25 „Belgii veteris typus. Ex conatibus Abr. Ortelii. *C. J. Visscher* exc. 1624." Met 8 reg. Lat. vers v. Lud. Hondius. Hg. 37, br. 49 dm. br. fol. N°. 1 uit eenen atlas v. 1624.

26 „Naauwkeur. kaart v. h. Oude Nederl. en aangrenz. Gewesten. Amst., Is. Tirion" (1740?). Hg. 29, br. 34 dm. br. fol.

27 „Oude kaart der nu Vereen. Nederl. Amst., Is. Tirion. 1749." Uit: Wagenaar, Vaderl. Hist. II. Hg. 29, br. 32 dm. br. fol.

28 „Schetse van de gesteldheid v. Nederl. kort voor .... onze Tijdrekening, uit de oudste berigten opgem. door den Schrijver (E. M. Engelberts), door *A. v. Krevelt*. 1783." Hg. 35, br. 44 dm. br. fol. Uit: Engelberts, Aloude Staat d. Nederl. 1784.

29 „Kaart van de in Nederl., Belgie en een deel der aangrenzende landen gevonden Rom., Germ. of Gall. oudheden, met de Rom. oude wegen. Door *C. J. C. Reuvens, C. Leemans* en *L. J. F. Janssen*." Leyd., (1845). 4 bl. (te zamen 1 krt uitmakende). Ieder blad hg. 40, br. 44 dm. Hierbij behoort „Alphabet. Naamlijst," enz. 100 bladz. 8°.

Tot de vele andere kaarten van ons land in de eerste tijden, behooren nog 16 kaarten, uit: M. Alting, Notitia Germ. inferioris, met beeldwerk (welligt geheel) door *J. Luyken*, allen br. fol.

30 Titelpl. voor: E. M. Engelberts, Oude Staat der Nederl. Amst. 1784. 4 dl. 8°. Naar *E. M. Engelberts*, door *R. Vinkeles*. 8°. Prf. op Chin. pap. vóór de lr.

31 (113 j. vóór Chr.) De Kimbrische vloed. (Arend, Vaderl. Geschied., I. 31) Naar en door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

32 (112 j. vóór Chr.) Optogt der Cimbren over de Alpen. (Arend, Vaderl. Geschied.
a I, 32). Naar *E. M. Engelberts*, door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Engelberts, Aloude Staat.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.
c Dez. pl. Proef v. d. l., op Chin. zijpap.

33 Ons Vaderland vóór de aankomst der Germaansche Volksstammen. Lithogr. naar *B. te Gempt*, door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

34 (100 j. vóór Chr.) Aankomst der Batavieren hier te lande. (Arend, Vaderl. Ge-
a schied., I. 42). Naar *L. F. du Bourg*, door *J. Folkema*, br. 4°. Uit: Wagenaar, Vaderl. Historie, I.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

35 De oude hier woonachtige volken. — „Peplus sive Gothorum, Wandalorum Suevorum, Herulorum et Quadorum veterum Imagines. Ex ant. monum. et museo M. Z. Boxhornii. Acc. Gustavus Adolfus et Christina, Gust. M. filia. Edente P. Soutmanno, pictore et chalcogr. Harlem. Anno 1650." (Door *C. Visscher*). Iedere pl. hg. 44 dm., br. 30 dm. gr. fol. — Dit exempl. is uit de beroemde collectie Verstolk v. Soelen.

I.	Titel. Peplus; ter weêrszijden Gust.-Ad. geharnast en Christina			
II.	Gustavus Adolfus.	ontbreken.	VIII.	Suevus.
III.	Christina.	ontbreken.	IX.	Herulus.
IV, V.	Onbekend.	ontbreken.	X.	Gepida.
VI.	Gothus.		XI.	Marcomannus.
VII.	Wandalus.		XII.	Quadus.

In het Pranten Museum te Amst. zijn slechts 10 platen aanwezig, ook geeft Nagler slechts 10 pl. op.

36 Oude bewoners dezer landen. 7 st. Goth enz. tot Sueef. Ieder met 1 reg. kap. Holl. onderschr., genomm. boven in de pl. van bl. 68 tot 78. kl. 8°. Uit: ??

37 Oude bewoners en humne zeden. — 20 st. Van Druide (gen. 28) tot: Hungaar (192). Ieder met 1 reg. Holl. onderschr., en gen. boven de pl.: 28, enz. Op sommige pl. de naam *A. Schut*. kl. 8°. Uit: (J. v. Royen) Hoogduitsche Oudheden. Amst. 1714. kl. 8°.

38 Zeden der Germanen. (Arend, I. 204—237). Door *J. Mulder*. fol. 2 st. nl. N°. 7 en 8. Uit: Tacitus, Vert. door Hooft. fol.

39 26 Platen uit: Hofdijk, Ons voorgeslacht. — Kuenen, Oudste bewoners v. Nederl. — Nederl. Germanen. — Steenen oudheden. — Germ. bronzen cieraden. — Mei- tocht. — Germ. vaatwerk. — Germ. wapenen. — Hunebed te Valthe. — Germ. grafheuvelen. — Lijkenbrand. — Grensboom. — Zaal eener Saxische hoeve. — Holle boom. — Germ. offeraltaar. — Offeraltaar. — Regtspleging. — Nederl. in het Saxo-Frank. tijdvak. — Saxo-Frank. cieraden. — Saxo-Frank. vaatwerk. 2 pl. — Wapenen, enz. — Frank. graven. — Vaartuig d. 5° eeuw. — Gewijde dieren. — De dobbe-gelle. — De stoppelberg. — Te zamen 26 pl., allen naar *C. Rochussen*, *Kruseman v. Elten*, *v. d. Kellen*, lithogr. door *Emrik* en *Binger*. (3 door *Mieling*) gr. 8°. Hg. 29 dm., br. 37 dm. Afdrukken in kl. fol. en br. 4°.

40 Hoofden der oude Sykambers. — Oude beelden. 2 pl. 8°. — Oude lampen en gespen. 2 pl. br. 4°. — Uit een Holl. werk v. 1750? met Holl. verkl.

41 Aloude kleedij en wapenrusting der Batav. mannen en kleedij der vrouwen. Naar
a *C. Pronk*, door *J. Folkema*. Get. I. 9, 11. 2 pl. br. fol. Uit: v. Loon, Holl. Hist.
b Dez. pl. Proef vóór de lr. van de 1° pl.

42 Kleeding en wapenrusting d. Batavieren. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°.
a Uit: Kok, Vaderl. Woordenb. V.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

43 11 Platen uit: Engelberts, Aloude Staat der Nederl. als: Koppen der Batav.;
a Landbouw; Raadsvergadering; Krijgsoefeningen; Huwelijks-, Godsdienst- en Lijkplegtigh.; Hunebed te Tinaarlo en Oudheden in de Hunneb.; Uitspann. en Woningen. Allen naar *E. M. Engelberts*, door *R. Vinkeles*. 8°. 11 st.
b De meeste der voorgaande pl. in proefdr. vóór de lr. Gr. pap. 7 st.

44 Voorstelling van eene oude hut met Batav. mannen en hoornvee. Titelprent
a voor: C. de Koning, De voorvaderl. levenswijze en gewoonten hier te lande. Haarl., 1810. Door *R. Vinkeles*. 8°.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

45 8 pl. van de oprigting v. Hunebedden, Priesteressen, Lijkenbrand, Offers, enz. Uit: Picardt, Beschr. v. Antiquit. in Drenthe. Amst. 1660. 4°. De pl. in gewoon of obl. 4°. Bovenaan genommen. v. 23 tot 67.
46 Hunebed te Emmen in Drenthe. Amst. E. Maaskamp (1810). kl. br. 8°.
47 Raadsvergadering en oudheden der Batavieren. Gevolgd naar verschill. der vorige platen. Door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, I. 220.
48 Offerplegtigheid der Germanen. — „Germanorum vetus sacrificandi ritus." — Met Lat. opdragt aan den Graaf v. Strafford, afgevaardigde in Nederl. van Koningin Anna v. Engel. (omstreeks 1705). Door *C. Huyberts*. Hg. 39 dm., br. 42 dm. br. fol.
49 Nehellennia-beelden. — „Afbeeldinge van de overoude Rarieteyten aen de Strandt ontrent Domburch in den Eylande van Walcheren, by Dyckgraef ende gesworens van de Vyff Ambachten op het opneemen van de helmpootinge gevonden den 5en Jan. 1647. Ende door ordre van de Ed. Heeren de drye Staete van Walch........ gedaen brengen binnen de Stadt Domburch.... Naar *Schuylenburgh*, door *Hm. Danckers*, Hag. Com. 1647." — Titel; Opdragt v. H. Danckers en 1 bl. en 13 pl. (fol. 4), gen. 1—13, waarop de oude beelden, altaren en munten. Geheel compl. en *zéér zeldzaam*. — Komt eens als gebonden boek voor.
50 Nehellennia-beelden. — 3 pl. door *T. v. Bleijswijck*. fol. Uit: v. Loon aloude Holl. Hist. I. 292, 293, 297.
51 19 pl. voorstellende alle gevonden oude altaren, beelden v. Nehell. en andere Goden. — Platen bij: Janssen, De Romeinsche Beelden en Gedenksteenen van Zeeland beschreven en opgehelderd, ook dienende voor: Dresselhuys, Godsdienstleer der Oude Zeelanders, Middelburg 1845. 8°. Gelith. door *T. Hooiberg*, gr. 4°.
52 9 pl. van de Godin Nehellennia en andere Goden. Ieder bl. hg. 13, br. 7 dm., kl. 8°. Uit een Holl. werk v. 1700.

---

53 (10 j. vóór Chr.) Eerste bedijking door Drusus. (Arend Vaderl. Gesch. I. 87) door *Vinkeles*, 8°. Uit: Engelberts, Aloude Staat, IV. 24.
54 (15 j. na Chr.) Agrippina, de Echtgenoote van Germanicus, verlaat de Rom. legerplaats aan den Bovenrijn wegens het muitend krijgsvolk. (Arend I. 104) Zad. nm. kl. 4°. Uit: Arend, Vaderl. Gesch.
55 (16 j. na Chr.) Mislukte zeetogt van Vitellius naar het noorden v. Germanie. (Arend I. 113). Naar en door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vaderl. Gesch.
56 Dood van den Veldheer Kariovalda. (Arend I. 116). Naar en door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.
57 (17 j. na Chr.) Arminius, Veldheer d. Cherusken, door de zijnen omgebragt.
a (Arend I. 117). Naar *Buys*, door *Vinkeles*, 8°. Uit: Kok, Vad. Wrb., IV. 2.
b Dez. pl. Proef voor d. lr.
58 (17 j. na Chr.) Germanicus in wanhoop voor het lot zijner verongelukte vloot. (Arend, I. 120.) Naar en door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend Gesch.
59 Caligula bespot door eenen Kaninefaat over zijne overwinning op de zee. (Arend, I. 128). Door *A. F. Zurcher* geschilderd, in de Collectie *de Vos*, te Amsterdam.
60 De Friesche Gezanten te Rome maken aanspraak op eene zitplaats tusschen de Senatoren. (Arend, I. 134). Geschilderd door *A. F. Zurcher*, in de collectie *de Vos*, te Amsterdam.

61 (69) Claudius Civilis roept in een bosch tot den oorlog tegen de Romeinen op. (Arend, I. 147). Gelithogr. naar *J. v. d. Berg.* fol. Met histor. beschrijv.
62 Hetzelfde, anders; geschilderd door *B. Wijnveldt Jr.*, in de collectie *de Vos*, te Amsterdam.
63 Brinio tot opperhoofd der Kaninefaten uitgeroepen. (Arend, I. 148). Geschilderd door *B. Wijnveldt, Jr.* in de Collectie *de Vos*, te Amsterdam.
64 Brinio laat zich de kruin scheren als gelofte tot de Romeinen zijn ondergebragt. Naar *P. H. Egenberger*. Lithogr. door *C. L. v. Kesteren.* br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.
65 (70) „Batavorum cum Romanis bellum; a Corn. Tacito.... descr., figuris nunc
a aen. expressum, auct. O. Vaenio." — „De Batavische oft oude Holl. oorloghe teghen de Rom. — Antw., apud. auct. 1612." — Naar *A. Tempesta*, 1611, door *O. van Veen*. — Titel en 36 pl., gen. 1—36. Ieder hg. 16½ dm., br. 21 dm. — 2e uitg. Titel en pl. 1—35 v. acht. bedrukt met Lat. tekst.
b Dez. platen 1—36. Eerste uitg.; van acht. onbedrukt.
66 Copien der voorgaande pl. met Fransche boven-, in- en onderschriften in breed randwerk. Op 39 pl., daar sommigen ook aan de keerzijde bedrukt zijn. — Uit: St. Simon, Guerre des Bataves et Rom. Amst. 1770. fol. Hierbij eene groote kaart: Plan des dern. operations de Civilis." gr. fol.
67 Oorlogen der Batavieren met de Romeinen. — 6 pl. door *J. Mulder*. fol. Uit: Tacitus, vert. door Hooft. br. fol.
68 Civilis bestormt de Romeinsche legerplaats te Vetera (Xanten). (Arend, I. 154). Naar *du Bourg*, door *J. Folkema*, br. 4°. Uit: Wagenaar, Vaderl. Hist. I.
b Dez. pl. Pr. vóór de lr.
69 Hetzelfde, anders. Naar *Ph. Egenberger*, lith. door *C. L. v. Kesteren.* br. 4°. Uit: van Lennep, Tafereelen.
70 Gevangenneming v. Batavieren door Romeinen. — Gekl. afbeelding van eene
a roode mopsteen, gevonden op een zandplaat in de Waal, beneden Nymegen. br. 4°. Uitgeg. door J. in de Betouw.
b Origineele gekl. teekening voor deze afbeeld. met Lat. onderschrift door den Archivaris H. v. Wijn. br. 4°.
71 Het gevangennemen eener vrouw door 4 Rom. Soldaten. — Afbeelding van eene rooden gebakken tegel onder de ruinen v. h. Huis te Britten gevonden. Door *v. Bleyswijk*. fol. Uit: v. Loon, Holl. Hist., I. 156.
Dezelfde afbeeld. vindt men als vignet in St. Simon Guerre. Zie n°. 66.
72 Civilis maakt vrede met de Romeinen op den afgebroken brug over de Navalia
a of IJssel bij Zutphen (Arend, I. 186). Naar *Buys* door *Vinkeles*, 8°. Uit: Kok, Vaderl. Wrd. IX.
b Dez. pl. Proef voor d. lr.
73 Hetzelfde, geheel als voren, verkl. Naar en door denz. Uit: Geschiedenis d.
a Vad., I. 6. 12°.
b Dez. pl. Proef voor d. lr.
74 Hetzelfde, nagenoeg als voren. Naar en door *J. W. Kaiser*, kl. 4°. Uit: Arend Vad. Gesch.
75 „De Nederlanden tijdens de Romeinsche overheersching." Uitvoerige Kaart der oude gesteldheid. Met 3 kleine bijkaartjes. Door *W. J. Hofdijk*, lithogr. bij *Trap* te Leiden. Uitgegev. door Gebr. Kraaij te Amsterdam (1855?) 1 bl. gr. fol.
76 Hetzelfde, zeer verkleind naar het vorige. Lithogr. van *S. Lankhout*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

77 Ontwerp van de groote heirbanen der Romeinen. Door *H. C. Hennin* ontworpen. (Arend, I. 240). Door *F. v. Bleyswijk*. br. fol. Uit: v. Loon, Holl. Hist. I. 179.

78 Carte de deux voies militaire *(sic!)* des Rom. br. fol. — Uit: v. Loon, Holl. Hist. I. 181. Gekleurd.

79 Grenspaal tusschen de Batav. en Kaninefaten te Vliegene bij Naaldwijk in 1500 gevonden. Door *F. v. Bleyswijk*. fol. Uit: v. Loon, Aloude Holl. Hist. I. 178.*

* Dit stuk is bepaald onecht; het berust in het Museum v. Oudheden te Leiden.

80 (254) Inval der Franken in Batavië. (Arend, I. 246). Door *S. Fokke*. 12°. Uit: te Water, bl. 50.

81 (358) De Saliërs in Batavië onderwerpen zich aan Keizer Julianus. (Arend, I. 262). Door *J. Folkema*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. I. 242.

82 *a* Hetzelfde; anders. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wrd. XXVI. 2,
b Dez. pl. Proef vóór d. lr.

83 Keizer Julianus schenkt aan den Vorst der Chamaven (in tegenwoordig N. Braband?) zijn zoon, die gijzelaar was, terug. (Arend, I. 268). Naar *P. H. Egenberger*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit; v. Lennep, Tafereelen.

84 Hetzelfde. Naar en door *J. W. Kaiser*. br. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

85 „Afbeelding der Grondvesten v. h. Huis te Britten, met de omligg. dorpen, enz. Naar eene oude Schilderij thans in h. huis v. d. Heer v. Katwijk," (Arend, I. 248) .br. fol. — Uit: v. Loon, Holl. Hist. I. 172.

87 Afbeeld. v. dezelfde grondvesten, doch grooter. Znd. eenig onderschr. of naam. hg. 20 dm., br. 33 dm. br. fol. Uit: Cannegieter, de Brittenburgo. 1734, 4°.

88 Hetzelfde, doch kleiner, met het zeestrand, vele inscript., tien munten en een groot Latijnsch berigt v. *A. Ortelius*, zeggende dat aldus in 1520, 1552 en 1562 de ruïnen in zee te zien waren, en de afbeeldingen te 's Hage in het Huis des Heeren v. Wassenaer. Met 1 reg. Latijnsch bovenschrift en onderaan regts het N°. 56. br. 4°. Uit een Latijnschen atlas.

89 De Koningen en Potestaten van Friesland, van Friso af tot Enno II (in 1599). 53 platen (v. acht. met Lat. verzen bedrukt) alle door *P. Feddes* van Harlingen, wiens monogram onderaan op de 1° pl. voorkomt, alsmede op het portret v. Hamconius wat voor diens werk staat. Uit: „M. Hamconii, Frisia. Fran. J. Lamrinck et J. Starter, 1620. 4°."

Aan dit Ex. ontbreken 23 pl., nl. 2. 3. 4. 6. 8. 10, 19. 21. 25. 27. 28. 29. 31. 32. 36. 38. 39. 41. 43—47.

90 De Koningen van Stavoren en oude Friesche Geschiedenissen. — 12 pl. en 2 gegrav. titels uit: H. Soeteboom, Oudheden v. Zaanland, Stavoren en W. Friesl. Amst. 1702. 2 dl. 8°.

91 Eene Kaart v. Nederland in het Frankische tijdvak vindt men in het werk v. Mr. L. P. C. v. d. Bergh, Middel-Nederl. Geographie. 1852, 8°.

92 (534) Radagijs, Koning v. Warmond, ontvangt vergiffenis van zijne verstooten Angelsaks. Bruid, die hem met eene legermagt ten onder heeft gebragt. (Arend, I. 298). — Naar en door *J. W. Kaiser*. br. 4°. Uit: Arend, Geschied.

93 Hetzelfde. Radagijs wil zich verweren tegen de Angelsaks. Prinses. — Plaat
a bij het komisch gedicht van W. Bilderdijk in den Muzenalm. v. 1819. Naar *J. Smies*, door *J. O. Bendorp*. 12°.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

94 (691) Aankomst v. Willebrord hier te lande (Arend, I. 320). Door *S. Fokke*. 12°. Uit: te Water, Vad. Hist. bl. 75.

95 Invoering v. h. Christendom in Nederland. — De Evangelie-verkondigers in Nederland. Alle staande, ten voeten uit, in Bisschoppelijk gewaad met historisch of zinnebeeldig bijwerk. — Iedere plaat met 1 reg. Lat. curs. boven- en 4 reg. Lat. curs. onderschrift bevatt.: eene Bijbelspreuk, hunne namen, korte geschiedenis en jaren. Alle naar *Abr. Bloemaert* te Utrecht door zijnen zoon *Corn. Bloemaert* en met diens adres; pl. 1 en 2 met privil. v. Frankrijk op de latere drukken, de overige in fraaijen druk. Iedere pl. met onder- en bovenschr. hg. 47, br. 30 dm. gr. fol. Gen°. 1—12 met uitzondering van 1 Willebrord. en 2 Bonifacius, die niet genommerd zijn:

(1) Willebrord of Clemens, *ob.* 736 *aet.* 80.
(2) Bonifacius of Winfried. *ob* 750.
3 Gregorius. *ob.* 784.
4 Frederik. *ob.* 838.
5 Radboud. *ob.* 917.
6 Suitbert. *ob.* 717.
7 Adelbert. *ob.* 740.
8 Odulf. *ob.* 838.
9 Lebuinus. *ob.* 785.
10 Marcellinus. *ob.* circa 768.
11 Werenfried. *ob.* ?? (kwam met Willebrord in het land.)
12 Engelmund. *ob.* 720.

96 (695) Willebrord verkondigt het geloof op Walcheren. (Arend, I. 320). Znd. nm. v. grav. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

97 Het afgodsbeeld Wodan te Westkapelle op bevel van Willebrord verbrijzeld.
a Door *Vinkeles.* 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Teekening voor deze pl. in O. I. inkt. Door *J. Buys.* 8°.

98 Christelijke Almanak met de Heiligen van iedere maand. In 4 boven elk. geplaatste reeksen. Znd. nm. br. fol. Uit: ? ?

99 (714) Grimoald, Hertog v. Neustrie, wordt te Luik in de St. Lamberts kerk vermoord.(Arend, I. 322). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend.

100 (719) De Friesche Koning Radboud weigert zich door Bisschop Wolfram te
a laten doopen (Arend, I. 326). Het tooneel is eene fraaije Goth. Kerk. Door *R. Vinkeles.* 1778. br. 4°. Uit: Bekn. Hist. v. h. Vaderl. 8°.
b Dez. pl. Proef v. alle lr.

101 Hetzelfde, iets anders. — Naar *du Bourg*, door *J. Folkema.* br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. I. 370.

102 Hetzelfde. — Het tooneel is in de open lucht bij eene bron of vliet. Naar en door *J. W. Kaiser.* br. 4°. Uit: Arend.

103 Hetzelfde. — De koning treedt in eene kerk bijna naakt uit de doopvont; vóór hem een jongeling met eene kroon. Geteek. schets in sepia, omstreeks 1840. Zonder naam. 4°.

104 (720) Bonifacius houwt den heiligen eik om. Door *R. Vinkeles*, 8°. Uit: Hamelsveld, Algem. Geschied.

105 (740?) Het heilig woud omgehouwen. — Naar *A. Tuurel*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren.* br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafer.

106 (754) Bonifacius in Friesland gedood. (Arend, I. 341). Door *S. Fokke.* 12°. Uit: te Water, Vaderl. Geschiedenis.

107 Marteldood v. Bonifacius met 52 zijner volgelingen te Dokkum. Geschilderd door *J. v. Dijck*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

108 (785) Wittekind omhelst het Christendom. (Arend, I. 356). Znd. nm. In randwerk met 1 reg. Holl. onderschr. br. 4°. Uit een Holl. werk circa 1770.
109 (810) Inval der Noormannen (of Denen) onder Godfried in Nederland. (Arend, I. 372). Door *S. Fokke*. 12°. Uit: te Water, Vaderl. Gesch.
110 (800 à 900) 26 Platen over de 8e en 9e eeuw uit: Hofdijk, Ons Voorgeslacht. — Utrecht omstreeks de 8e eeuw. — Zilv. denarien uit de 8e en 9e eeuw. — Kerk uit 8e eeuw. — Hoeve v. een edeling. — Bouwlieden in hunnen arbeid. Teekening uit de 8e eeuw. — Stad en Kasteel in de 9e eeuw. 2 pl. — Kleder en vaartuig uit de 9e eeuw. 2 pl. — Karolingische Oudheden. (Vertrek en Meubelen, Huisraad, Bekers, Muziekinstrumenten, Krijgswapenen, Grafsteenen, Grafmonumenten en Beeldhouwwerk) 9 pl. — Toon-, Tooneelkunstenaars en Boetedoeners uit de 9e eeuw. Handschrift, Muziekschrift, Schrijfplank, Borduurwerk, Karren en Vaartuigen, — alle uit de 9e eeuw. 8 pl. — Naar *W. J. Hofdijk*, *D. v. d. Kellen* en *C. Rochussen*, gelithogr. door *Emrik* en *Binger* en *Mieling*. gr. 8°. hg. 30 dm., br. 38 dm. Afdrukken in br. 4°.
111 (856) Begrafenis van St. Jeroen te Egmond. Door *Vinkeles*. 12°. Uit: Fokke,
a Geschied. II. 1.
b Dez. pl. Proef. v. d. lr.
112 Brand en vernieling eener Nederl. rivierstad door de Noormannen. Naar *G. Springer*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereel.
113 (881) Verwoesting v. h. Paleis te Nijmegen door de Deenen. (Arend, I. 416). Door *Vinkeles*. 12°. Uit: Fokke, Geschied. II. 2.
114 (885) Hertog Godefried de Noorman wordt door Graaf Everard gedood. (Arend, I. 421). Door *P. Tanje*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. II. 90.
115 Hetzelfde. Geschilderd door *J. v. Dijk*, in de Collectie *de Vos* te Amsterd.
116 Inhuldiging op een schild, gelijk die voorheen geschiedde, en waarvan eene afteekening uit de 10e eeuw bestaat. fol. — Uit: v. Loon, Oude Holl. Hist. I. 18. — Zie hierna op het jaar 1828, n°. 205, 6, 7.
117 Fondament der Kerk te Rijnsburg, afgemeten door J. de la Laing in Jan. en Febr. 1618 vóór dat het werd uitgeroeid. Copie naar h. orig. v. de la Laing, berustende bij P. Scriverius. — Get. II. 158. fol. Uit: v. Loon, Holl. Hist.
118 Hetzelfde, veel grooter. Lithogr. door *Emrik* en *Binger*. 8°; afdruk in br. 4°. Uit: Hofdijk, Ons Voorgeslacht.
119 Oude kaart der Nederl., ter opheldering der Vaderl. Historie in de Middeneeuwen. Amst. Tirion. 1749. br. fol. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. II.
120 (921 7 Nov.) Zamenkomst v. Karel den Eenvoudige en Hendrik den Vogelaar. (Arend, II. 9). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend.
121 (922 15 Junij.) Koning Karel de Eenvoudige bevestigt Dirk I in het Graaf-
a lijk bewind over Holland. (Arend, II. 20). Znd. nm. Later opgegrav. afdruk br. 4°. Uit: Wagenaar, Vaderl. Hist.
b Dez. pl. Proef v. d. lr. van den vorigen staat der pl.
122 Hetzelfde; anders. Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Gesch.
123 (977) Hilswindis wordt in het gebed door haren wantrouwenden gemaal Ansfried bespied. (Arend, II. 87). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.
124 (993) Het sneuvelen van Graaf Arnout. (Arend, II. *a*. 80). Naar *R. Craeyvanger* door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.
125 11 Platen over de 11e eeuw. Uit: Hofdijk, Ons Voorgeslacht. — Kasteel, Kerk, krypt onder St. Pieter, Landarbeid, Strafoefening, Krijgsgewaad, Kerk-

geraad. Draagbaar altaar. Borduurwerk. Naar *D. v. d. Kellen*, *C. Rochussen*, *Kruseman v. Elten*, lithogr. v. *Emrik* en *Binger*. gr. 8°. Afdruk in br. 4°.

126 Eene middeneeuwsche burcht. Naar *C. Springer*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4o. N°. 7 uit v. Lennep, Tafereelen.

127 (1009) „Inscriptio et forma vestibuli Templi Abbatiae Egmondanae, cum imag. et versibus saxe rubro etc." — Een gewelfde steen, vertoonende een Bisschop die de handen zegenend uitbreidt, ens. met Lat. inschrift om den rand; van ond. het jaar MIX. Door *O. Lotter*. 4o. Uit: Werken v. h. Kon. Nederl. Inst. 2e klasse.

128 Hetzelfde, iets grooter, waaronder eenige andere oude letters. Naar *C. F. Tinne*,
a door *B. de Bakker*. 1804. Gen.: Pl. 1. 8o. Uit: v. Wijn, Huiszittend Leven.
b Hetzelfde. Origin. Teekening in O. I. inkt, door *C. F. Tinne*. 8o.

129 Hetzelfde, doch grooter met onderschr.: „Steen boven den ingang der Egmonder Abdy kerk" (12e eeuw?). Lithogr. door *D. v. d. Kellen*. gr. 4o. Uit: Hofdijk, Ons Voorgeslacht.

130 (1018. 29 Aug.) Hertog Godfried v. Lotharingen bij Dordrecht door Graaf Dirk III verslagen en gevankelijk in de Stad gevoerd. (Arend, II. *a.* 60). Naar *R. Craeyvanger* door *J. W. Kaiser*. kl. 4o. Uit: Arend, Vad. Gesch.

131 (1028) Bernulf tot Bisschop van Utrecht benoemd. Geschilderd door *B. Wijnveldt* in de collectie *de Vos* te Amst.

132 (1049. 14 Jan.) Graaf Dirk IV te Dordrecht door een vergiftigden pijl doorboord. (Arend, II. *a.* 69). Gezigt in de stad, de gewonde Graaf op den voorgrond. Gen°. 690. br. 4o. Uit: Balen, Beschrijving v. Dordr. — Met bijgeschreven geschiedenis.

133 (1061) Graaf Floris I na de Slag v. Neder-Hemert onder een boom slapende, wordt verraderlijk vermoord. (Arend, II. *a.* 71). Naar *R. Craeyvanger* door *J. W. Kaiser*. kl. 4o. Uit: Arend, Vad. Gesch.

134 *a* Hetzelfde, anders. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12o. Uit: Fokke, Gesch. II.
b Dez. pl. Proefdruk voor alle lr.

135 (1100?) Voorstellingen uit de 12e Eeuw. — Kasteel- en Kaart v. Jeruzalem en Omstreken. — Burchtpoort. — Evenhooge. — Kapel en doopvont. — Krijgsgewaad. — Landschap. — Lithogr. znd. nm. (bij *Emrik* en *Binger*). 4o. Uit: Hofdijk, Voorgeslacht.

136 (1112) De Friesche Edelman Galama verdedigt zijn jagtregt tegen Graaf Floris II. met h. zwaard. (Arend, II. *a.* 112). Naar *du Bourg*, door *Folkema*. br. 4o. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. II. 214.

137 *a* Hetzelfde anders en kleiner. Door *S. Fokke*. 12o. Uit: te Water, Vad. Hist.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

138 (1143?) Herbert, Bisschop v. Utrecht, dreigt Dirk VI, die Utrecht belegert
a met den ban. (Arend, II. *a.* 120). Door *S. Fokke*, 12o. Uit: te Water, Gesch.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

139 (1143) Dirk VI. Graaf v. Holland, smeekt den Bisschop v. Utr. om vergif-
a fenis. (Arend, II. *a.* 120. Wagenaar, II. 250). Door *Vinkeles*. 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb. XII. 1.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Teekening in O. I. inkt voor de pl. Door *J. Buys*. 8o.

140 (1165) Graaf Floris III. door den Graaf v. Vlaanderen gevangen. (Arend,
a II. *a.* 126) Door *Vinkeles*. 12o. Uit: Fokke, Geschied. II. 4.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

141 (1190) Ridders v. h. Duitsche Huis. Door *Vinkeles*. 8o. Uit: Kok,
a Wdb. XIII. 1.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

142 (1190) Graaf Floris III sterft. (Arend, II. a. 182). Door *S. Fokke*. 12
te Water, Gesch.

143 (1196) Vrouw Aleid overwint de West-Friesen. (Arend, II. a. 184).
Craeyvanger, door *J. W. Kaiser*. kl. 4o. Uit: Arend, Vad. Gesch.

144 Verzoening van Graaf Dirk VII met zijn' broeder Willem v. Haarlem. (
II. a. 185). Geschilderd door *J. v. Dijck*, in de Collectie *de Vos*, te

145 Graaf Willem wordt Heer v. Friesland. (Arend, II. a. 185). Door *S.*
br. 12o. Uit: te Water, Geschied.

146 (1200) 19 Voorstellingen uit de 13e eeuw. — Beeldhouwerswerkplaats. —
gemeubelen. — Dorpers. — Gildenkleeding (Gekl. en Zwart) Krijgsgew
Krijgsengienen. — Molen en bakoven. — Poorters. — Reliekhouders. —
in volle wapenrusting. — Slaapvertrek. — Stadsgezigt. — Stadspo
Toiletkoffer. — Tombewerk. — Tryptikon in beeldhouwwerk. — Zittin
Rechters. — Optogt in eene Stad. — Gelithogr. naar en door *D. v. d.*
19 pl. kl. 4o. uit: Hofdijk, Voorgeslacht.

147 (1203) Huwelijk v. Gravin Ada met den Graaf Lodewijk v. Loon (
II. a, 194). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4o. Uit:
Vaderl. Geschied.

148 (1204) Gravin Ada op de burgt te Leiden belegerd. Door *Vinkeles*. 8
a Kok, Vad. Wdb. I.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

149 Gravin Ada wordt door Graaf Willem uit Texel naar Engeland
a den. (Arend, II. a. 196). Door *Vinkeles*. 12o. Uit: Fokke, Gesch
Nederl. II. 1.
b Deze pl. Proef v. d. lr.

150 Het vernielen v. h. Slot v. Gijsbrecht v. Amstel (Arend, II. a. 198).
Fokke. 12o.

151 (1214. 30 Aug.) De bestorming van Santa Maria. (Arend, II. a. 307)
R. Craeyvanger, door *J. W. Kaiser*. kl. 4o. Uit: Arend, Vad. Gesch.

152 (1219) Beleg van Damiate (Arend, II. a. 216 enz. 308 enz.). — De
voor de havens en daarvoor de schepen. In ovalen gefig. rand waarbov
wapens; v. ond. 12 curs. verzen. Naar *J. Bouchorst*, door *W. Akersloot*
a 16 dm., br. 24 dm., br. 4o. Uit: Ampsing, Beschrijv. v. Haarlem. 16
Bij Kramm, Levens d. Schild. I. 137 wordt melding gemaakt v
origineele Schilderij op glas voor het Raadhuis te Haarlem doo
Bouchorst.

153 Innemen v. Damiate, enz. — Voorstelling in 2 afdeel.; v. ond. in een
medaillon het overzeilen der ketting voor de haven van Damiate gesp
daarboven: „Vicit vim virtus;” hooger eene afdeeling met 2 geharn. m
de een het oude wapen van Haarlem, een verdorde palmboom, de
het nieuwe wapen, een zwaard met 5 sterren, in de hand houdende;
deze afdeeling één regel curs., 4 verzen inhoudende: „Kragt met,” enz. N
orig. teeken. voor de glasschildering te Gouda van *Wl. Tybout*, get
door *J. C. Boëtius*, gegrav. door *P. Tanjé*. Geteek. II., zijnde alzoo het
de 5 platen der Goudsche Kerkglazen, uitgegeven in 1746.
Boven in de plaat staat het jaar 1596 en onderaan: Haerlem, zijn
jaar waarin het glas door die stad aan de Kerk te Gouda gegeven is.

154 Hetzelfde; doch anders dan op de vorige pl. Twee torens van boven door eene
a valbrug verbonden, worden bestormd en met ladders beklommen. Naar *des Bourg*, door *J. Folkema*, br. 4°. Uit: Wagenaar, Hist. II. 346.
b Dezelfde pl. Proef v. d. lr.
155 Hetzelfde, anders, door *J. Luyken*, 4o. Get. fol. 8.
156 „Innemen van Damiate, 1188. en nieuw Stads Wapenschild." Tusschen dit opschrift de woorden: „Vicit vim virtus." — De Kruisridders, geknield voor den Keizer en Paus liggende ontvangen den zegen en een nieuw wapen. Waarop dit jaartal 1188 berust is mij onbekend. (Door *Rom. de Hooghe*) Hg. 18 dm., br. 28 dm. br. 4°. Uit eene verzamel. van br. 4o. pl., door *R. d. H.* over Haarlem, die te zamen een rand om een groot plan van Haarlem vormen.
157 Hetzelfde en het overzeilen der keten. — Met opdragt aan de Regering te Haarl. door den graveur *Nic. Clock* 1595, met zijn adres, en later bijgevoegd adres v. *S. Kloeting* te Delft. Met 16 reg. lofdicht v. d. Haarlemschen Rector *C. Schonaeus*. 2 bl. fol. In de Collectie v. d. Heer Mr. J. T. Bodel Nijenhuis.
158 De Abdy te Egmond. — De binnenplaats der abdy, waarin een gewond krijgsman en eenige armen, door monniken verzorgd. Naar *C. Springer*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*, br. 4°. N°. 10. Uit: v. Lennep, Tafereelen.
159 Schetskaart van Nederland, verdeeld in Hertogdommen, Graafschappen en Bisdommen. Lithogr. naar *W. J. Hofdijk*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereel.
160 Een Gilde-optogt in de Middeneeuwen. Lithogr. naar *P. H. Egenberger*, door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.
161 (1227. 27 Julij.) Slag te Anen bij Coevorden en neerlaag v. Bisschop Otho
a v. Utr. (Arend, II. *a*. 272). — Znd. nm., v. acht. bedr. Uit een Holl. boek: 4o.
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt.
162 Dood van Otho II, Bisschop van Utrecht in den Slag van Anen bij Coevorden. Geschilderd door *A. F. Zurcher*. In de Collectie *de Vos*, te Amst.
163 Gijsbrecht v. Amstel en de Hertog v. Gelder gewond in h. Kapittel gebragt,
a ter verkiezing v. een nieuwen Bisschop (Arend, II. *a*. 273). Door *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. III. 2.
b Dez. pl. Proefdr. v. d. lr.
164 (1234) Graaf Floris IV in een steekspel te Corbië vermoord (Arend, II *a*. 224).
a Naar en door *S. Fokke* 1782, br. 4o. Uit: Wagenaar, Hist.
b Dez. pl. Proef v. d. lr. Op zeer gr. pap.
165 (1248) Graaf Willem II. wordt te Keulen Ridder geslagen (Arend, II. *a*. 230).
a Door *Vinkeles*. 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXXI. 2.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Teekening voor de pl. in O. I. inkt, door *J. Buys*. 8°.
166 (1248. 2 Nov.) Graaf Willem te Aken tot Roomsch Koning gekroond. (Arend, II. *a*. 235). Lithogr. naar *A. F. Zurcher*, door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.
167 (1252. 16 Junij.) Gijsbrecht v. Amstel en Herman v. Woerden, den Bisschop v. Utr. Hendrik v. Vianden, beoorlogende, worden door hem geslagen en gevankelijk binnen Utrecht gebragt. (Arend, II. *a*. 237). Geschilderd door *J. H. Egenberger* in de Collectie *de Vos*, te Amst.
168 Hetzelfde anders. Znd. nm. 4°. V. acht. bedrukt met 2 kol. Holl. Gesch. (als n°. 160.)
169 (1256. 21 Jan.) Graaf Willem II, Roomsch Koning, de West-Friezen willende tuchtigen, zakt bij Hoogwoude, niet ver v. Alkmaar door het ijs, en wordt door de West-Friezen met kneppels doodgeslagen (Arend, II. *a*. 258). — Geëtst door *A. H(oubraken)*. Hg. 17 dm., br. 13 dm. 4o. Zeldzaam.

170 Hetzelfde, eenigzins anders. Met 2 reg. Holl. onderschr. Door *J. L(uyken).* 4o.
171 Hetzelfde, nagenoeg als voren. Naar *R. Cracyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4o. Uit: Arend, Vad. Gesch.
172 (1268) Beleg v. h. Slot te Vreeland. (Arend, II. *a*. 340). Door *S. Fokke*. br. 12o. Uit: te Water, Geschied.
173 De Heer v. Amstel belegert Utrecht. (Arend, II. *a*. 340). 16o. Uit een almanakje. Letter- en prfd.
174 (1279) Optogt v. Floris V met de kortelings geslagen St. Jacobsridders, na het door hem bij de instelling dier orde gegeven Tournooi. — Voorgesteld in eenen Optogt der Leidsche Studenten den 8e Februarij 1845 op den dies natalis dier Hoogeschool. — Fraaije voorstelling in 5 boven elk. staande reeksen; ter zijde randwerk van arabesken. Lithogr. bij *H. J. Backer* te Dordrecht, uitgeg. bij Immerzeel Mounier. Hg. 53 dm., br. 71 dm. br. fol.
175 (1282?) Floris V. vindt te Hoogwoude in N. Holl. h. lijk v. zijnen Vader Willem II, dat een oude Fries hem in een moeras aanwijst. (Arend, II. *a*. 346), Naar *R. Cracyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4o. Uit: Arend, Vad. Gesch.
176 *a* Hetzelfde, anders. Door *S. Fokke*. br. 12o. Uit: te Water, Geschied.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Teekening voor de voorg. pl. door *J. Buys*. br. 12o.
177 (1287) Overstrooming in Friesland. — Geschilderd door *B. Wijnveldt*, *Jr.* In de Collectie *de Vos*, te Amst.
178 (1288 5 Junij.) De slag van Woeringen (Arend, II. *a*. 436 enz.). Verkl. copie van eene plaat in Willems Belg. Museum, II, 1838, welke gevolgd is naar eene oude teekening in het Afflighemsche H.S. der Brabandsche yeesten. — Het geheel stelt de veldslag voor; v. ond. links, de woorden: „Dit es den strijd van Woeronck." — Lithogr. van Ph. Dunst te Arnhem voor den Geldersche Volksalm. v. 1850. Dit Plaatje is hg. 14 dm., br. 33 dm. 12o.
179 (1295) „De Haringvisscherij." — (Den 28 Sept. 1295 wordt het eerst van
a de Haringvisscherij gewag gemaakt) (Zie Wagen. III. 54 en de bladwijz. 115). Naar *H. Kobell*, 1778, door *M. Sallieth*. 1781. gr. br. 4o.
b Dez. pl., etsdruk voor alle lr., vóór de lucht, enz.
180 (1296) Vier pl. tot de geschiedenis v. Floris V. — Verkrachting v. d. vrouw
a v. Velzen door Floris V. — Jagtpartij der Edelen met den Graaf. — Moord v. Floris V. — Strafoefening aan Gerard v. Velzen. — 4 pl. br. 4o. v. acht. bedrukt. Uit hetz. Holl. 4o. boek als no. 160 en 167.
b Dez. pl. 1. 3. 4. van acht. onbedrukt.
c Copiën der pl. 2. 3. in dez. grootte, op één fol. blad onder elk. gedrukt, v. acht. wit.
181 (23 Junij.) De Geertens-Minnedronk door Floris V vóór zijn vertrek ter jagt, kort voor zijn dood uitgebragt. (Arend, II. *a*. 372.) Naar *R. Cracyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4o. Uit: Arend.
182 (27 Junij.) Moord van Graaf Floris V bij Muiderberg (Arend, II. *a*. 374) —
a Naar *du Bourg*, door *P. Tanjé*. 4o. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
183 Floris de Ve gevangen en vermoord. Door *S. Fokke*. br. 12o. 2 st. Uit: te
a Water, Vad. Hist.
b Dez. pl. Proefdr. v. d. lr. 2 St.
184 Vijf voorstellingen in medaillons, uit: Vondel, Gijsbrecht v. Amstel, treurspel.
a Door *S. Fokke*, 1775. gr. br. 4o.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

185 (1297) Overgave v. h. slot v. Gijsbrecht v. Amstel (Arend, II. *a.* 396). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

186 (1298) Het Slot van IJsselstein, veroverd zijnde door Wolf. v. Borselen, werpen de Soldaten met Holl. en Leuvensche munten het lot, welke helft van het garnizoen onthoofd zal worden. (Arend, II. *a.* 396). Geschilderd door *J. Israëls*. In de Collectie *de Vos* te Amst.

187 (1299) Willem v. Borselen, Heer van Veere, te Delft uit het venster geworpen en vermoord. (Arend, II. *a.* 400). Door *J. L(eyken)*, 4°. — Hierbij een verhaal in fraaije Calligraphie.

188 Hetzelfde, geheel anders en grooter; regts eene groote poort. Zonder eenig opschrift of naam. (Door *J. Leyken*?) Hg. 16 dm., br. 22 dm. br. 4°.

189 Jan I. Graaf v. Holland, draagt het regentschap op aan Jan van Avesnes, Graaf v. Henegouwen. (Arend, II. *a.* 401). Geschilderd door *J. H. Egenberger*. In de Collectie *de Vos*, te Amst.

190 Voorstellingen v. oudheden en huiselijk leven uit de 14e eeuw. — Edelvrouwen. — Keukengewaad. — Polyptiek. — Reliekhouder. — Ridder in volle wapenrusting. — Wolvenjacht. — Ivoorsnijwerk — Zijden weefsels (Goudlaken). 2 pl. — Lithogr. door *Emrik* en *Binger* voor: Hofdijk, Ons Voorgeslacht. 9 St. gr. 8°.

191 (1303) Vroone in N. Holland bij Alkmaar verwoest. — Eene zware kerkklok met opschrift: „Anno Dom. 1280 tempore Alardi," etc., en een zegel van Vroon; tusschen beide een groot kruis met jaarschrift: „*Ecce Cadit Mater* Frisiae (1303)" waarboven een Engel; v. onderen eene hevige schermutseling. — Met 6 reg. Holl. vers: „De nalloon die boven," enz. Door *R. v. Persijn*. Hg. 20 dm., br. 16 dm. 4°. Uit: ? ? .

192 (1304. 26 April.) Witte van Haamstede, bastaard van Floris V, te Zandvoort geland, plant de Holl. Vaan op den Blinkert bij Haarlem, ter verdrijving der Vlamingen. (Arend, I. *b.* 19). — Geschilderd door *J. v. Dijck*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

193 Witte van Haamstede te Haarlem ontvangen. (Arend, I. *b.* 20). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Geschied.

194 Hetzelfde, anders. Naar *P. H. Egenberger*, gelithogr. door *J. v. d. Veen*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

195 Witte van Haamstede vertoont zich in de wapenrusting v. een krijgsman te
a Haarlem. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XIX. 1.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

196 Monument, in 1817 bij het Manpad, 1 uur Zuidwaarts van Haarlem opgerigt door Prof. D. J. van Lennep, ter eere van de overwinning aldaar den 26en April 1304 door Witte v. Haamstede met de Haarl. burgers op de Vlamingen (bij het Mannepad, een uur ten zuiden van Haarlem) behaald, en ter eere der Haarlemsche burgers, die den 8en Julij 1573 aldaar hun leven waagden. — Teekening in zwart krijt (door *G. Lamberts*) Hg. 26 dm., br. 37 dm. br. 4°.

197 Hetzelfde zeer verkleind. Houtsnede met histor. beschrijving uit: Penningmagazijn voor de Jeugd. IV. — Hierbij het Lat. vers van *J. H. Hoeufft*, met de Holl. vertaling in verzen v. A. Loosjes, op dit Monument, 8°. Uit: (Kunst en Letterbode) 18..?, bl. 403—408.

198 Nicolaas van Kats, Vader van den bevelhebber in Schoonhoven, die de Stad voor den Graaf van Vlaanderen verdedigde, wordt op last van Willem van Oostervant die het beleg aanvoerde, voor een stormram gebonden, om alzoo den bevelhebber tot de overgave te dwingen, wat hem gelukte (Arend. II. *b.* 22). Geschilderd door *A. F. Zurcher*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

199 (1304) Heer Jan v. Renesse en de and. zaamgezwornen tegen Graaf Floris,
a te Utr. door de Hollanders en Friezen bestookt, vlugten naar Kuilenburg, doch verdrinken meest alle in de Lek. (Arend, II. b. 32). — 4o. V. achter. bedr. Uit:?..
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt. — Met groote en fraaije Calligraphie.
200 Hetzelfde. — Geschilderd door A. F. Zurcher. In de Collectie de Vos te Amst.
201 Arent v. Benschop en anderen, al vechtende in een schouw gejaagd, verdrinkt
a met Jan v. Renesse in de Lek. (Arend, II. b. 32). Door R. Vinkeles 8o. Uit: Kok, Vaderl. Wdb. VI. 1.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
202 (16 Aug.) Zierikzee door de Vlamingen belegerd. (Arend, II. b. 24). Door J. W. Kaiser. kl. 4o. Uit: Arend, Geschied.
203 (1312) Het ombrengen der Tempelheeren te Zierikzee. (Arend, II. b. 52). Zwd. mn. (door Luyken.) hr. 4o. Get.: 337. br. 4o. V. acht. onbedr. Uit een Holl. boek.
204 (1318) Hertog Reinoud v. Gelder voorzegt bij den doop v. zijn' kleinzoon Willem IV te Utr. diens noodlottigen dood. — Geschilderd door A. F. Zurcher in de Collectie de Vos te Amst.
205 (1328) Willem III, de Friezen getuchtigd hebbende wegens het verjagen der door hem aangestelde Baljuwen v. Staveren, wordt door hen te Vroonakker als Heer gehuldigd, op de oude plegtige wijze, (zie hiervóór no. 116) namelijk staande op een schild door 4 Edelen in de hoogte geheven. (Arend, II b. 124). Geschilderd door J. H. Egenberger, in de Collectie de Vos te Amst.
206 „Inhuldiging op een schild v. d. Graaf v. Holland (Willem III) tot Heer v.
a Friesland in 1328." Naar du Bourg door P. Tanjé. br. 4o. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. III. 227.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.
207 Hetzelfde, anders; lithogr. naar W. H. Schmidt door F. B. Waanders. gr. fol. Met gedr. biogr. v. Willem III.
208 (1336) „Justitie over d. Baeliuw v. Zuyt-Hollant, door Willem de Goede, Graef v. Hollant." — Willem III te Valenciennes ziek liggende, laat den landman v. Zuid-Holland, wien de Baljuw zijne schoone koe ontnomen, en eene slechte in de plaats heeft gegeven, door dezen 100 gouden kroonen uitbetalen en laat den Baljuw daarop onthoofden. (Divisie-Chronyk XXII. 32). Het bovenstaande opschrift staat in witte letters in eenen zwarten gefigur. rand, en vormt het bovenstuk van eene groote plaat, door Barth. Dolendo (gegrav. in 1613) met adres v. G. Valck en van 7 kleine plaatjes, door J. de Gheyn met adres van C. J. Visscher, welke rondom de groote plaat behooren, (no. 1. 2. 3 links, no. 4. 5. 7 regts, een ongeno. titel en no. 6 (een vers) onder de pl.,) welk geheel door den aangedrukten gefigureerden zwarten rand omgeven is. De groote pl. stelt links den Graaf voor, te bed liggende het zwaard zijnen dienaar toereikende, regts den Baljuw op de knieën, bij hem den Geestelijke. De kleine plaatjes zijn genommerd 1—5 en 7, onder ieder een 16 reg. Holl. vers met opschrift; no. 6 is een groot vers in 4 kol., daaronder een uittreksel uit de Divisiekronijk XXII. 32, waarin het verhaal voorkomt. Het geheel bestaat uit 1 groot, 2 kleinere vellen, en 4 kwartvellen en is te zamen hg. 61 dm., br. 100 dm. De groote pl. alleen is hg. 41 dm., br. 56 dm., ieder der kleine pl. hg. 14 dm., br. 19 dm. — Het geheel van alle platen met den rand is uiterst zeldzaam, en heb ik slechts éénmaal gezien, de groote pl. is óók schaarsch; het meest vindt men de kleine plaatjes met den afgesn. rand,

die op zichzelve geen geheel vormende, in alle verzamelingen als eene incomplete serie voorkomen.

Van deze plaat door *Dolendo* (welligt alleen v. de groote pl. in het midden) zijn door den graveur 12 opgekleurde Exempl. aan de Staten v. Holland aangeboden, blijkens Resolutie v. 19 Sept. 1613. Zie Kramm. II. 354. — De Exemplaren met het adres van *G. Valck* (die omstreeks 1670 uitgaf) zijn dus latere drukken. Vroegere, met ander adres, zijn mij nooit voorgekomen.

Op het Stadhuis te Alkmaar is eene schilderij v. deze gebeurtenis door *Nic. van den Heck.*

209 Hetzelfde, in 8 zeer verkleinde en eenigzins verschill. copiën, ieder met 1 regel curs. vers. Op pl. 8, het adres v. *C. J. Visscher.* — De 8 br. 12°. pl. op 2 bl. br. 4°. aan elkander gedrukt.

210 Hetzelfde; op éene pl.; links de Graaf te bed liggende; in h. midden de Scherpregter gereed den Baljuw te onthoofden. Znd. nm. of éenige aanduiding. (Door *Rom. de Hooghe*?) Hg. 21 dm., br. 39 dm. br. 4°. — Uit Balen? Dordr.

211 Hetzelfde als voren, doch verkl.; v. boven een opschrift: „Justitie v. Willem de Goede." Ter weerzijden 8 plaatjes met 4 versjes, waarvan 2 cursief; van onderen eene breede verklaring in cursief. — Latere afdruk eener oude plaat. Met adres van *H. Allardt* te Amst.

212 (1342) Eleonora (v. Engeland) verwijt te Nijmegen aan haren Gemaal (Graaf Reinoud II v. Gelderl.) zijne verwijdering, onder voorwendsel dat zij melaatsch is. (Arend, II. *b.* 208). Door *J. W. Kaiser.* gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

213 Hetzelfde; de Vorstin voorspelt tevens aan den Hertog den ondergang v.
a zijn huis. — Plaat bij het vers v. A. C. W. Staring in den Muzenalmanak v. 1823. Door *J. C. Bendorp.* 12°. Afdruk in gr. 8°.

b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.

214 (1345. Novemb.) 400 Burgers v. Utrecht smeeken blootshoofd en barrevoets Graaf Willem IV vrede aan hunne stad te schenken. (Arend. II. *b.* 155). Geschilderd door *J. v. Dijck*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

215 *a* Hetzelfde, anders. Door *Vinkeles.* 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.

b Dez. pl. Proef vóór alle lr.

216 Graaf Willem IV sneuvelt voor Stavoren. (Arend, II. *b.* 157). Door *J. W. Kaiser.* kl. 4°. Uit Arend, Geschied.

217 *a* Hetzelfde, anders. Door *S. Fokke.* br. 12°. Uit: te Water, Geschied.

b Dez. pl. Proef vóór alle lr.

219 (1345) Mirakel v. Amsterdam. — „d'Waare afbeeld. v. h. H. Sacram. v. Mira-
a kel," enz. Voorstell. in 2 afbeeldingen; het ontvangen en uitbraken v. d. gewijden ouwel. (Wagenaar, Beschr. v. Amst. II. 120). Met 8 reg. Holl. vers in 4 col. waaronder h. adres v. *J. Greve* op de Looyersgraft bij 't Eng. Weeshuis" in 1 reg. Znd. nm. Hg. 18 dm., br. 25 dm. br. 4°. Uit een Holl. boek?

b Dez. pl.; latere opgegrav. druk, zonder h. adres.

220 Mirakel v. Amst. — Uitvoerige voorstelling der gebeurtenis en der daaropgevolgde wonderen. Uit: (L. Marius) Amstelredams eer ende opcomen door de denckwaerd. mirakelen aldaar geschied aen ende door het H. Sacrament des Altaers, a°. 1345. Antw. H. Aertssens. 1639. 12°. — Fraai gegrav. titel en 16 gen°. pl. door *B. a Bolswert*; iedere pl. met 6 reg. Lat. en 6 reg. Holl. vers, beide gegrav. — Iedere pl. met h. vers hg. 18 dm., br. 8 dm. kl. 8°. Fraaije pl. en drukken.

221 Hetzelfde. Copiën der voorgaande platen; pl. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. zijn juist omgekeerd van de origineele; 5 is met veel veranderingen; pl. 2. 6.

7. 8. 15 zijn vrij naauwkeurige, doch ligt te onderscheiden copiën. Met des. Lat. en Holl. verzen, doch de laatste in boekdruk onder de plaat, welke hier slechts 11½ dm hg. en 8 dm. br. is. kl. 8o. Uit de uitgave ?? v. hetz. werk. Znd. gegrav. titel.

222 Hetzelfde, in 3 kl. afbeeld.; de man te bed liggende, de Engelen voor h. vuur geknield; de hostie en h. Wapen v. Amst. — Uit: Le Long, Reform. v. Amst.? met uitvoer. beschr. gemt. (B. B. 3).

223 „Schets der Kiste, waarin de Miracul. Hostie te Amst. allereerst zou gelegd geweest zijn." — Hierboven: „Afbeelding v. h. Glas, door den Aartshert. Maximil. in … 1484 in de Kapel d. H. Stede … vereerd." — Znd. nm. v. grav. — Hg. 27 dm., br. 25 dm. gr. 4o. — Uit: Wagenaar Amsterd., II. 122.

224 „Schets d. Kiste," enz. doch kleiner. — Origin. teeken. in zw. krijt, door *J. Dilhof*. Hg. 15 dm., br. 21 dm. 4o.

225 (1346) Margaretha v. Henegouwen schenkt aan Amst. het voorregt v. nimmer
a v. de Graaflijkheid gescheiden te worden. (Arend, II. *b*. 168). Door *B. de Bakker*. br. 12o.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

226 (1350. 23 Mei.) Willem V. sluit een Verbond met de Edelen en Steden v. Holland te Dordrecht. (Arend, II. *b*. 176). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8o. Uit: Arend, Geschied.

227 Het vernielen der Hoeksche Kasteelen. (Arend, II. *b*. 177). Door *S. Fokke*.
a br. 12o. Uit: te Water, Vad. Geschied.
b Dez. pl. Proef vóór de letter.

228 (1364) Emmerik van Druten voor het altaar te Druten vermoord door Graaf. Willem V. (Arend, II. *b*. 266). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8o. Uit: Arend, Gesch.

229 (1367. Aug.) Gerrit v. Wateringen door Graaf Willem V te Dordrecht omgebragt. (Arend, II. *b*. 247). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8o. Uit: Arend, Geschied.

230 (1370) Mirakel v. h. H. Sacrament te Brussel. — Een wijde Maria-mantel, waaronder God Vader zittende; met 3 kroonen; eene groote kroon, met omschr.: „al abado sea el," etc.; ter weerszijden in 8 kleine afbeeldingen de geschied. v. d. Jood Jonathas, die de Hostie gestolen had, enz. — Met adres v. G. Hendriex. fol. Uit de folio uitg. v. Cafmeijer, Sacrament v. Mirakel. 1720. 8o.

231 Hetzelfde Mariabeeld en miraculeuze hostie, nu omgeven door een groote eerepoort, die de Aartshertogen Albert en Isabella en de Kardinaal Infant jaarlijks daar deden oprigten, wijl hun voorvader Karel V bij zijn afstand van de regering op dat altaar zijne kroon heeft nedergelegd. Naar *R. v. Orley* door *J. B. Berterham*. 1709. Hg. 62 dm., br. 39 dm. Zeer hg. fol.

232 (1371. 22 Aug.) Hertog Eduard v. Gelre na een gewonnen slag bij Baesweiler voor zijn zwager den Hertog v. Gulik, door zijnen jaloerschen gunsteling Herman Bier verraderlijk vermoord. (Arend, II. *b*. 280). Naar *P. H. Egenberger*, lithogr. door *J. v. d. Veen*. br. 4o. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

233 Hetzelfde. Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Coll. *de Vos* te Amst.

234 (1387. 13 Maart.) Onderwerping v. Hendrik v. Montfoort aan d. Utrechtschen Bisschop buiten Montfoort. (Arend, II. *b*. 336). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8o. Uit: Arend, Geschied.

235 (1388) Intogt v. Hertog Willem v. Gelre in Nijmegen. (Arend, II. *b*. 381). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8o. Uit: Arend, Geschied.

236 (1388. Sept.) Hertog Willem v. Gelder geeft toe aan het verzoek v. zijn' Vader, die hem smeekt vrede met Frankrijk te sluiten. (Arend, II. *b*. 384). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

237 (1393. 21 Sept.) Aleid van Poelgeest, bijzit v. Hertog Albrecht v. Beijeren, wordt 's avonds in het bosch bij den Haag door de Hoekschen vermoord. (Arend, II. *b*. 300). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

238 Hetzelfde; de voorstelling is in eene kamer, bij avond. Door *Vinkeles*. 8o.
a Uit: Kok, Vad. Wdb. XXXI. 2.
b Dez. pl. Proef vóór alle lr. 8o.
c Hetzelfde. Teekening in O. I. inkt voor de voorgaande pl. door *J. Buys*. 8o.

239 Hetzelfde. Voorstelling in de open lucht. Naar *J. Sleijn*, door *J. P. Lange*. 8o. Uit: Witsen-Geysb. Schoonheden.

240 Hetzelfde, anders. Door *J. W. Kaiser*. gr. 8o. Uit: Arend, Vad. Geschied.

241 (1393) Hertog Willem v. Gelder eischt v. h. Kapittel v. Utrecht, dat men zijn' neef, Frederik v. Blankenheim, Bisschop v. Straatsburg, tot opvolger v. Florens v. Wevelinchove benoeme. Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

242 (1395) Graaf Willem v. Oostervant, bij den Koning v. Frankrijk aanzittende, ontvangt een gevoelig verwijt den dood v. zijn Oom Graaf Willem IV. door de Friezen nog niet gewroken te hebben. (Arend, II. *b*. 303). Geschilderd door *B. Wijnveld*, in Collectie *de Vos*, te Amst.

243 (1400) Voorstellingen uit h. openbaar en huiselijk leven in de 15e eeuw. — Burchtzaal. — Doctoor. — Edelen en Krijgslieden. — Edelvrouwen; zwart en gekl. — Koperen grafzerk. — Kraamkamer. — Raadhuis te Middelburg. — Uittocht van Boogschutters (Vogelschieten). — Lithogr. naar en door *D. v. d. Kellen* en *C. Rochussen*. br. 4o. Uit: Hofdijk, Voorgeslacht.

244 (1401) De moeder van Jan v. Arkel vermeestert in h. gewaad eener melaatsche vrouw, het slot Pirlepont. (Arend, II. *b*. 320). Door *J. W. Kaiser*. br. 4o. Uit: Arend, Geschied.

245 (1403) Hertog Albrecht v. Beijeren ontvangt Koning Hendrik IV v. Enge-
a land met zijne dochter Blanca te Dordrecht. Door *Vinkeles*. 12o. Uit: Geschied. der Nederl.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

246 (1403) „Afbeelding van de Meermin (Groene Wijf) in de Purmer-meer ge„vangen ao. 1403 naar de schilderij daarvan hangende in h. Prinsenhof tot „Edam." Znd. nm. 8o. Uit: Verhand. van A. Vosmaer in de „Verh. d. Holl. Mts. 23e dl." 1786 Pl. L.

247 Hetzelfde eenigzins anders; in h. verschiet Edam, enz.; met een 4 reg. vers: „Als men schreeft 1403," enz. 8o. Uit hetz. deel als voorg. Pl. I.

248 Hetzelfde, als beeld onder eene toog in de Purmerpoort te Edam, die in 1610 volboud is; het is v. steen, nu (1784) zeer beschadigd. br. 8o. Uit hetzelfde werk. Pl. K.

249 Hetzelfde, geheel anders; de Meermin zittende in een huisje en spinnende; in h. verschiet een zee met schepen. kl. 8o. V. acht. bedrukt met een Holl. vers. Uit: Wachtendorp Rijmkronijcke.

250 Hetzelfde; de meermin ter halve lijve zwemmende in de baren, in hare hand een wapenbord v. de Beemster? (eene koe, en daarboven het Haarl. wapen; een opstaand zwaard met 5 sterren) in het verschiet Edam. — Houtsnede. — Daaronder een verhaal in 2 kol., get. W. v. Gouthoven (*sic!*) met opschrift: „Van een wilde Zee-vrouwe . . . . . in 't Purmer-meer." — Haerlem, Vt. Casteleyn. kl. fol. De pl. hg. 25 duim, met de tekst 34 dm., br. 22 dm. Zeer zeldzaam.

251 Hetzelfde als voren, doch kleiner, in h. verschiet een gedeelte v. een huis. V. acht. m. Lat. tekst. br. 12o.

252 (1405. Jan.) Margaretha, Weduwe v. Hertog Albrecht v. Beijeren stoot zijnen boedel met den voet. (Arend, II. *b*. 324). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8o. Uit: Arend, Geschied.

253 (1406) Belegering v. h. Slot Hagestein door Graaf Willem VI. Door *S.*
a *Fokke*. br. 4o. Uit: Wagenaar, Vad. Gesch. III. 372.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

254 (1407) Opschudding te Dordrecht tusschen de Hoekschen en Kabbeljaauwschen. (Arend, II. *b*. 327). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8o. Uit: Arend, Geschied.

255 (1417) Jonker Willem v. Arkel sneuvelt den 1e Dec. in de Krijtsteeg te Gorkum in een gevecht geleverd tegen Walraven v. Brederode, die de Stad voor Jacoba v. Beijeren aan de Kabbeljaauwschen wilde ontwringen. (Arend, II. *b*. 464). Geschilderd door *B. Wijnveldt*, in de Collectie *de Vos*. te Amst.

256 *a* Hetzelfde. anders. Door *R. Vinkeles*. 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb. XVIII. 3.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Hetzelfde. Teekening voor de voorg. pl. in O. I. inkt door *J. Buys*. 8o.

257 Hetzelfde. — Titelprent voor het Treurspel: Den Ondergang v. Jkh. Wl. v. Arkel.(door *J. van Paffenrode*). 4o. — Hierbij een afschrift v. h. Epitaphium in h. Koor boven de Tombe v. Arkel.

258 Het slot v. IJsselstein wordt op de Heeren v. Egmond en IJsselstein veroverd, verbrand en geslecht. (Arend, II. *b*. 461). Znd. eenigen nm. (door *Gles. Goeree*). Hg. 14 dm., br. 17 dm. 4o. V. acht. bedr. met een Holl. verhaal in 2 kol. uit een fol.? werk. (Zie No. 368).
b Dez. pl., afzonderl. fraaije Proefdruk vóór alle lr. in br. fol. V. acht. onbedr.
c Dez. pl., latere druk met onderscht.: „IJsselstein verbrand." V. acht. onbedr. br. 4o.

259 (1418. 3 Mei.) Eerste vergadering der Edelen en Steden van Gelderland. (Arend, II. *b*. 563). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Coll. *de Vos*, te Amst.

260 (8 Aug.) „Afbeelding v. h. opbreeken der Belegering v. Dordrecht (door
a Jan van Braband). ao. 1418." (Arend, II. *b*. 469). Copie naar eene oude schilderij op het Raadhuis te Dordrecht, het legerkamp vóór en het omliggende land bij Dordrecht voorstellende, met één regel bovenschrift: „Anno 1418 omtrent Sint Laurens dach," enz.; ter weerszijden de wapens v. Dordr. en Holl. Naar h. origineel door *J. v. Strij* geteek.; door *D. Vrijdag* gegrav. br. 8o. Uit: Nalezingen op Wagenaar. 1e dl. 202.
b Dez. pl. Proef voor het onderschr.
c Dez. pl. Proef voor het ondersch. Omberdruk.
Alle deze Ex. op gr. 4o. pap. onafgesn.

261 Een groot aantal Gildemeesters in den nacht v. St. Luciasdag op de markt
a te Zwol onthoofd. Door *R. Vinkeles*. 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXXV. 4.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

262 (1420. 18 Aug.) Intogt van Hertog Jan v. Beijeren binnen Leiden. (Arend, II. *b*. 478 en Meerman, beleg v. Leijden 18.. in 1e dl. der Verhandel. d. Maatsch. v. Nederl. Letterk. I. 1806.) — Voorgesteld in eenen gemaskerden Optogt (of liever: in oud costuum) der Leidsche Studenten. 8e Febr. 1840 op den Dies natalis der Hoogeschool. — Uitvoerige voorstell.; in het verschiet de Sint Pieterskerk met de bijgebouwen, de optogt in 3 boven elk. staande reeksen; rondom arabesken. — Lithogr. bij *H. J. Backer* te Dordrecht, uitgeg. bij P. Engels. Hg. 52 dm., br. 69 dm. br. fol.

263 Hetzelfde; in ééne doorloopende Serie van 18½ aan een behoorende bladen in lithogr.; ieder blad hg. 24 dm., br. 34 dm. Met uitlegg. op den omslag d. 126 groepen. Met adres v. Mej. H. Schreuder te Leiden. br. 4°.

Van deze afbeeld. bestaan ook fraai gekleurde Exempl.

264 (1421) Doorbraak v. d. Zuid Hollandschen dijk bij Dordrecht, in den nacht v. 18 Nov. 1421, waardoor 72 dorpen overstroomd en 45 geheel verwoest werden. (Arend, II. *b*. 487). — Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

265 Hetzelfde. — Gezigt op het land rondom Dordrecht. Met de namen der 44 ondergeloopen dorpen, en aanduiding van het geredde kind in eene wieg aan den deswege nog heden genoemden Kinderdijk. — Naar *A. Houbraken* geëtst door *R. de Hooghe*. Hg. 21 dm., br. 31 dm. br. 4°. Uit: Balen, Dordr.

266 Hetzelfde, als voren, veel kleiner, op een openhangend doek; bovenin het jaar: 1421. Zonder eenig inschrift. Naar *A. v. Venne*, door *W. Hondius*. Hg. 5⁸ dm., br. 18⁸ dm. br. 16°. Waarschijnlijk een gedeelte eener grootere kaart of uit een boek.

267 Hetzelfde, geheel anders; fictieve voorstelling. Zad. nm. (Door *S. Fokke*?)
a Uit: Wagenaar, Vdl. Hist. III. 454.
b Dez. pl. Proefdruk v. d. lr.

268 (1423) „Boekdruckerye te Haerlem gevonden omtrent het jaar 1440." — „Typogr. Harlemi primum inventa circa a°. 1440." — (Beide naar *P. Zaenredam*). — Portret v. Laurens Coster naar *J. v. Campen*. — De Haarlemsche maagd zittende, rondom haar wapens. — 4 platen, door *J. v. Velde*, met bovenschr. en 4 reg. Lat. of Holl. verzen. Iedere pl. hg. 16 dm., br. 12 dm. 4°. Uit: Ampzing, Haarlem 1628.

269 Uitvinding der boekdrukkunst. (Arend, II. *f*. 564). Koster zittende in den Haarlemmer Hout en peinzende. Door *J. W. Kaiser*. br. 4°. Uit: Arend, Geschied.

270 8 platen met 6 medailles (12 zijden) geslag. in 1740 bij het 3e eeuwfeest der boekdrukkunst. 8°. Uit: Seiz, 3e eeuwfeest.

271 Zinneprent op de Uitvinding d. Boekdrukkunst. — Het portret v. L. K. in med. vastgehecht aan het monument in den Hout, waarover eene Vrouw is heengebogen. Met 2 reg. vers: „Zijn Vinding," enz. — Zeer slechte lithogr. zonder naam, uitgegeven bij het 4e eeuwfeest in 1823. kl. fol.

272 (1425) Burgemeester Proois te Utrecht vermoord. (Arend, II. *b*. 544). Door
a *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXV. 3.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

273 (Nov.) Vlugt v. Jacoba v. Beijeren in mansgewaad uit Gend. (Arend, II. *b*. 505). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Coll. *de Vos*, te Amst.

274 Hetzelfde, anders. Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

275 (1426. Jan.) Albrecht Beijling, bevelhebber in Schoonhoven, door Jacoba v. Beijeren na de inneming der stad, veroordeeld om levend begraven te worden, keert na een verlof voor eene maand om van zijne vrouw en kinderen afscheid te nemen, terug om den dood te ondergaan. (Arend, II. *b*. 496). Naar *J. E. J. v. d. Berg*, lithogr. door *F. B. Waanders*. gr. fol. — Met uitvoer. histor. beschrijv.

276 Hetzelfde, bijna als voren. Naar *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschiedenis.

277 Hetzelfde; Beijling zittende in eene kamer met zijne vrouw en kind. Naar *W. Hoevenaar*, lithogr. *v. Desguerrois*. gr. 4°. Uit: Soetens, Pantheon.

278 Hetzelfde; Beijling staande, zijn kind op den arm houdende. Door *Vinkeles*. 8°. Uit: Helmers, Holl. natie. 1e Zang.

279 Schilderij ter gedachtenis v. Heer Raes v. Haemstede, verslagen in d. Strijd voor Brouwershaven. (Arend, II. *b*. 508). — In h. midden Christus staande, h. boek des levens geopend vóór zich, links een geharnasd ridder (Heer Raes?) den kruisstandaard in de hand, staande, en zegenend de hand op den schouder v. een der 2 vóór hem knielende ridders (zijne zonen?) leggende; de ridders zijn (volgens te Water, Adelijk Zeeland n°. 65 en 13) de Heeren v. Haemstede en Blois v. Treslong; — regts v. Christus eene knielende Edelvrouw (de Weduwe) met wapenschild Haamstede en Ostende, naast haar hare 2 dochters, zonder wapenschild; achter de Weduwe de Moedermaagd die zachtelijk haar schouder aanroert en in de regterhand eene kroon houdt. Met 2 reg. onderschrift in Goth. letters: „Anno MIIII • XXVI op Sinte Pontiaens dach wort verslagen heer Raes v. Haemst. in de Strijt voer brouwershaven ende leyt begrave te Bethlehem." — In h. verschiet een dorp (Haamstede?) links eene begraafplaats (die v. h. klooster Bethlehem? op Schouwen). — Fraaije Teekening in kleuren naar de originele schilderij bij den Heer *Corn. v. Oitters v. Bruelis*. Door *T. Verrijk*. 1783. Hg. 44 dm., br. 64 dm. br. fol.

280 Afbeelding v. h. in 1426 verwoeste Kasteel v. Brederode bij Haarlem. Met 3 reg. Holl. en Lat. curs. onderschr. (Arend, II. *b*. 509). Znd. nm. d. grav. Met adres M. L. Hg. 24 dm., br. 33 dm. br. fol.

281 (1430?) Jacoba v. Beijeren stelt zich aan het hoofd der Hoekschen. Naar
a *J. Buys* door *R. Vinkeles*. br. 12°. Uit een 12° boek.
b Teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. door *Buys*.

282 Hetzelfde; geheel anders. Naar *P. H. Egenberger*, lithogr. door *J. v. d. Veen*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

283 Gravin Jacoba schiet te Goes naar den Papegaai. (Arend, II. *b*. 519). Door
a *Vinkeles*. 12°. Uit: Geschied. d. Nederl. II. 8.
b Dez. pl. Proef v. dr. 1.

284 (1434. 1 Aug.) Huwelijk v. Jacoba v. Beijeren en Frank v. Borselen. (Arend, II. *b*. 522). Beiden op eene estrade staande, worden hunne handen door eenen Priester zaamgevoegd, enz. br. 8°. V. acht. bedrukt. Waarsch. uit een Holl. boek.

285 Hetzelfde, anders. Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

286 Frank v. Borselen, door Philips v. Bourgondië op Rupelmonde gebannen
a ontvangt daar, met den slotvoogd schaak spelende, het doodvonnis, door Philips over hem uitgesproken (doch niet uitgevoerd). (Arend, II. *b*. 521). Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. VII. 3.
b Dez. pl. Proef voor de lr. 8°.
c Teekening voor de voorg. pl. in O. I. inkt, door *J. Buys*. 8°.

287 Verzoening v. Philips v. Bourg. met Frank v. Borselen, die tot Graaf v. Oostervant benoemd en met Jacoba vereenigd wordt. (Arend, II. *b*. 522). — Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

288 (1436) Jagthuis te Teijlingen binnen Sassenheim, (waar Jacoba gebannen was en sterft) (Arend, II. *b*. 523). Door *J. S. F.* 4°. — Jacoba kannetjes, door *F. v. Bleyswijk*. Uit: Alkemade, displegtighed? ? n°. 8. — Jacoba Kannetjes. Uit: Pars, Katwijksche Oudheden bl. 103. 8°. 11 Hetzelfde, anders door *S. F.* gen. 304. — 4 pl.

289 (1444. Jan.) De Kabbeljaauwschen uit Amsterdam verdreven. (Arend, II. *c*. 14). Door *S. Fokke*. 12°. Uit: te Water, Vad. Hist. 85.

290 Oproer (te Amst.) waarin een Priester met h. Sacrament vlugt. (Arend, II. *c.* 14). Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Amst. en zijne Geschied. 6 dl. 12°.

291 (1 Nov.) Gevecht tusschen de Hoekschen en Kabbeljaauwschen te Haarlem, door een Priester verhinderd. (Arend, II. *c.* 15). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

292 Komst v. Isabella, Gemalin v. Hertog Filips v. Bourg. te Haarlem, ter stil-
a ling v. h. oproer tusschen de Hoekschen en Kabeljaauwschen. (Arend, II. *c.* 15). Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke,) Geschied. d. Nederl. III. 1.
b Des. pl. Proef v. d. lr.

293 (1446) Jan v. Domburg geeft zich over. (Arend, II. *c.* 18. Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

294 (1452) Felle brand te Amsterdam. 13 Mei. 12°.

295 (1463) Prediking v. Brugman (ter bemiddeling d. partijschappen der Schieringers en Vetkoopers in Friesland. (Arend, II. *c.* 220). Naar *H. P. Schouten*, door *B. de Bakker*. br. 12°.
b Des. pl. Proef vóór de lr.

296 (1464) Afbeelding v. Hertog Philips v. Bourgondie, zijne gemalinnen, den
a Graaf v. Charolois, enz. (met 13 wapens). (Naar *Symon Jansz*, schilder te Leiden, volgens Navorscher. II. 251) geteek. en in aquatinta gegrav. door *J. Kobell*. br. 8°. — Deze plaat is eene afteekening v. een Miniatuur vóórin het Remissorium van Mr. Pieter Beoostenzween v. Renesse, berustende op de Leenkamer v. Holland te 's Hage; — en is gevoegd in de Nalezingen van v. Wijn en and. op Wagenaar Vad. Hist. Zie ook Bijvoegs. op Wag. IV. 93.
b Origineele teekening door *J. Kobell* voor de voorg. pl. met eigenhandige aanteekening v. d. Archivaris H. v. Wijn in wiens tegenwoordigheid deze gemaakt is.

297 (1464 of 1472?) Mr. Pieter Beoostenzween v. Renesse biedt den Hertog Philips v. Bourg. een Register van 's Lands privilegiën (het Remissorium?) aan. Copie v. eene Miniatuur (Uit: hetz.? H. S. als boven?) (Naar *Symon Jansz*?) in aquatinta door *H. Kobell*. kl. 4°. — Uit: Naleez. op Wagenaar. I.
b Des. pl. Proef voor alle lr. fraai gekleurd gelijk de oorspronk. miniatuur.

298 (1465. 10 Jan.) Hertog Arnoud v. Gelder, op het Kasteel te Grave zijnde, wordt door zijn' vroeger begenadigden zoon Adolf, in den nacht v. 10 Jan. over het ijs naar het Kasteel v. Buren gevoerd en daar gedwongen afstand te doen van alle zijne regten. (Arend, II. *c.* 165). Geschilderd door *B. Wijnveldt*, in de Collectie *de Vos*, te Amst. — Zie over deze zaak echter: Nijhoff, Gedenkwaard. v. Gelderl. IV. bl. CIII.

299 Hetzelfde. Naar *P. H. Egenberger*, lithogr. door *J. v. d. Veen*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

300 Hetzelfde. Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

301 Adolf v. Gelder dreigt met de vuist zijn' Vader die door een luik uit de gevangenis ziet. Naar de schilderij van *Rembrandt* in de Galerij van Sans-Souci, (tegenwoordig in het Museum te Berlijn) fraai gegrav. door *D. Berger* te Berlijn 1767. Hg. 26½ dm., br. 20 dm. 4°. — Volgens Kolloff (in Raumer's Hist. Taschenb. 1854) stelt deze zonderlinge, en zeer zeker onhistorische, schilderij niet Adolf v. Gelder voor, maar den Israëlitischen Rigter Simson door zijn' schoonvader te Thimnach bedreigd. — Op de plaat naar deze Schilder door *W. Leader* in 1765 gegrav., staat reeds: „Simson at the prison house at Gaza."

302 Hetzelfde, zeer verkleind door *Velijn*. 8°. Uit: v. Kampen, Vaderl. Geschied. 1° druk. v. 1819.

303 (1466) Karel de Stoute te Middelburg 3 broeders, wegens moord, in zijne tegenwoordigheid hebbende doen onthoofden, stilt het daardoor ontstane oproer door eensklaps met een brandend hout de straat op te loopen. (Arend, II. *c.* 43). Geschilderd door *B. Wijnveldt*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

304 (1468. 14 Oct.) Karel de Stoute en Lodewijk XI te Peronne. (Arend, II. *c.* 41). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

305 Zinnebeeldige plaat over den Staat v. Vlaanderen. — „Imago Flandriae." Opschrift boven eene mystieke plaat, een cirkel voorstellende; in het midden der pl. eene naakte vrouw (Vlaanderen) die 2 wolven zoogt; rondom den cirkel een 8 reg. curs. randschrift, dat een 18 reg. Lat. vers bevat; daarom heen een andere (de buitenste) cirkel, de poorten v. 12 Belgische Steden voorstellende, v. ond. eene Latijnsche gegrav. uitlegging, waarvan de eenigzins uitvoeriger Duitsche vertaling (in boekdruk) ter weerszijden. Naast de vrouw een myst. versregel: „*Gib fiet en Gybid, cum deca decas ibit.*" De letters *G-y-b-i-d* beteekenen *Gend* — *Yperen* — *Brugge* — *Insulae* (Rijssel) — *Douai* — en het vers: „Cum deca," enz. is een Chronogram 1468 uitmakende. — De uitlegging vermeldt dat deze plaat naar eene veel oudere gegraveerd is, en die gevolgd was naar eene oude teekening op perkament met kleuren, in het klooster Heechoute te Brugge gevonden, die door een' geleerden abt aldaar, Lab. Hasschild (op het Concilie van Constans tot Bisschop verheven) zou gemaakt zijn. — Welke nu echter de ware beteekenis der plaat en v. h. jaar 1468 is, blijft mij duister. — Met adres v. Joe. Jansonius en h. jaar 1604 onder de Duitsche uitlegging. — (Welke Jansonius zou dit kunnen zijn? Waarschijnlijk niet de Uitgever te Amsterdam, die in 1652 overleed, maar dezelfde die in 1621 te Arnhem de reis v. le Maire uitgaf)? De pl. is hg. 28 dm., en met de uitlegg. br. 36 dm. br. fol. — Zeer zeldzaam.

306 (1470) Oproer te Hoorn, over de invoering v. nieuwe Excynsen op het bier; den
a 21e Mei. (Wagenaar, IV. 121). Door *J. Folkema*. kr. 4o. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.
b Dez. pl. Proef voor de lr.

307 Reinoud II, 18e Heer v. Brederode, wordt door den Utr. Bisschop, David v.
a Bourgond. de ridderorde v. h. Guldenvlies afgerukt, wegens de valsche beschuldiging dat hij een aanslag tegen het leven v. Karel den Stoute zoude gesmeed hebben. (Arend, II. *c.* 104). Door *R. Vinkeles*. 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb. VIII. 2.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.
c Hetzelfde. Teekening voor de voorg. pl. in O. I. inkt door *J. Buys*. 8o.

308 Hetzelfde. Geschilderd door *B. Wijnveldt, Jr.*, in de Coll. *de Vos*, te Amst.

309 (1471) Vlugt v. Walraven v. Brederode (zich met een touw v. een' toren in een' vijver aflatende.) (Arend, II. *c.* 104). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8o. Uit: Arend, Vad. Gesch..

310 Karel de Stoute laat Aarnout en Adolf van Gelder voor zich komen, en doet hen, doch vergeefs, voorslagen om hunne verschillen te beslechten (waarna Adolf naar Namen vlugt, en gegrepen zijnde te Kortrijk tot aan zijn' dood gevangen gezet wordt, terwijl Karel de regten v. Aarnout afkoopt, waardoor hij Heer van Gelder wordt). (Arend, II. *c.* 178). Geschilderd door *B. Wijnveldt, Jr.*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

311 (147.?) Aam v. der Burch, een rijk landman in het dorp Woudt, vader
a van 12 zonen, biedt deze den Graaf v. Holland aan. Door *R. Vinkeles*. 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXXIII. 2.
b Dez. pl. Afdruk op blaauw papier.
c Dez. pl. Proef vóór de lr.

312 (1472?) De ingezetenen v. Zierikzee trekken Hertog Karel v. Bourg. te
a gemoet biddende om lijfsgenade. (Arend, II. c. 50). Door *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXXIV. 8.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.
c Hetzelfde. Teekening voor de voorg. pl. in O. I. inkt door *J. Buys*. 8°.

313 (1473) De achtjarige Karel v. Egmond door de inwoners v. Nijmegen tot Hertog gehuldigd, te paard en in h. harnas door hunne stad rondgevoerd. (Arend, II. c. 180). Naar *C. Rochussen*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

314 (1474?) „Justitie van Carel den Stouten, Hert. v. Bourg. en Grave v. Holl. Zel. etc. over seker Gouv. in Zelant." (Arend, II. c. 42). — De Graaf staande, vóór hem geknield de Gouverneur v. Gelderland, (Rhinsault) wien de scherpregter het hoofd afhouwt, vooraan de Vrouw (Saphira, de schoone, 24 jarige weduwe v. den rijken koopman Pt. Stalins, door den Gouv. verkracht, wier man door hem vermoord is. Ter weerszijden 8 kleinere afbeeld., onder ieder 5 versregels (4 in cursijf). Onder de plaat eene doorloopende beschrijv. in 6 kolommen in curs. letters; boven de pl. het bovenst. opschrift. Znd. nm. d. grav. met adres v. *H. Swoerts*. — Slechte afdruk van eene oude, zeldzame plaat; een beter druk heb ik nooit gezien. Hg. 40 dm., br. 50 dm. br. fol.

315 Hetzelfde. — De Hertog voor eene tafel, waar Rhinsault het huwelijkscontract teekent, en Saphira voor den Hertog geknield ligt. Naar *W. H. Schmidt*, lithogr. door *F. B. Waanders*. fol. Met uitvoerige histor. beschr.

316 (1474) „Henrick Janszoon Akkerman trekt met Amsterd. Schutters uit naar
a Nuis, ter hulpe v. Karel I. (Arend, II. c. 52). Znd. nm. br. 12°. Uit een Holl. hist. boek.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

317 (1477. 5 Jan.) Het lijk v. Karel den Stoute gevonden in een moeras,
a vastgevrozen in h. ijs. (Arend, II. c. 59). Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXI. 4.
b Dez. pl. Proef voor alle lr.

318 Hetzelfde. Geschilderd door *B. Wijnveldt, Jr.*, in de Coll. *de Vos* te Amst.

319 Maria v. Bourgondie schenkt aan de Staten v. Holland bij hare huldiging te Gend, het Groot Privilegie. (Arend, II. c. 62). Geschilderd door *C. Rochussen*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

320 Adolf van Gelder, na den dood v. Karel den Stoute door de Vlamingen
a uit zijne gevangenis te Kortrijk verlost, en van hen de belofte van een huwelijk met Maria v. Bourg. ontvangen hebbende, tracht zich met geweld van hare hand meester te maken. (Arend, II. c. 67). Door *R. Vinkeles*. 1774. gr. 4°. Uit: v. Winter, Tooneelpoëzy. I. bij het Treurspel Maria van Bourgondie, Gravinne van Holland.
b Dez. pl. Proef voor de letter.

321 Maria v. Bourgondie verklaart, niettegenstaande den raad v. den Hertog v. Kleef, dat zij Maximiliaan, Aartshertog v. Oostenrijk, aan wien zij door haren Vader verloofd was, huwen zal, wat ook den 18e Aug. 1477 geschiedde. (Arend, II. c. 67). Geschilderd door *L. Lingeman*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

322 Dood van Adolf van Gelder, in het beleg voor Doornik. (Arend, II. c. 182). Geschilderd door *P. Tetar v. Elven*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

323 (1480) De Friezen, in de partijen van Schieringers en Vetkoopers verdeeld, worden door Pater Brugman te vergeefs tot eensgezindheid vermaand. — Geschilderd door *P. Tetar v. Elven*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

324 Swobbe Lauwe, zuster van Sicco Sjaardema, gouverneur van Bolsward, — lokt door de belofte van vrijgeleide Sch. Wijbe Grovestins in haar kasteel, en houdt hem daar gevangen. (Arend, II. *e*. 241). Geschilderd door *P. Tetar v. Elven*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

325 (1481. 6 April.) Jan v. Egmont neemt Dordrecht door list in, voor de partij der Kabbeljaauwschen, namelijk door een schip met takkebossen waaronder soldaten verborgen waren. (Arend, II. *e*. 74). Geschilderd door *A. Teerel*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

326 (1482. 17 Maart.) Maria van Bourgondië, in vergevorderden staat van zwangerschap zijnde, valt buiten Brugge van het paard en sterft aan de gevolgen kort daarna den 27 Maart 1482. (Arend, II. *e*. 76). Geschilderd door *K. F. Bombled*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

327 Hetzelfde. Naar *P. H. Egenberger*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

328 *a* Hetzelfde. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXII. 4.

b Dez. pl. Proef vóór d. lr.

329 (16 Julij.) Jan van Schaffelaar verdedigt met 18 soldaten voor den Bisschop David van Bourgondië den toren van het dorp Barneveld, en werpt zich om zijne lotgenooten te redden, van den toren af, daar de Hoekschen alleen op deze voorwaarde aan de bezetting lijfsgenade willen schenken. (Arend, II. *e*. 127). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Coll. *de Vos* te Amst.

330 Hetzelfde. — Schaffelaar springt v. d. toren. Naar *J. E. J. v. d. Berg*, lithogr. van *F. B. Waanders*. gr. fol. Met hist. beschrijv.

331 Hetzelfde, nagenoeg als voren. Naar *A. F. Zurcher*, lithogr. door *J. v. d. Veen*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

332 Hetzelfde. Het bovengedeelte v. den toren, waaruit Schaffelaar springt. Naar *J. C. Klink Sterk*, lithogr. van *Soetens*. br. 4°. Uit: Pantheon, pl. 34.

333 Hetzelfde. — De grond voor den toren regts, en Schaffelaar vóórover naar
a beneden vallende. Door *J. C. Bendorp*. 8°. Proefdruk v. d. titelpl. v. Tollens, Gedichten, uitg. v. 18..?

b Dez. pl. eenigzins veranderd; Schaffelaar in regte houding vallende. Door *J. C. Bendorp*. 8°. Proefdruk v. de titelpl. v. Tollens Gedichten, uitg. v. 18..?

334 Hetzelfde. — Nagenoeg als voren doch de toren in andere rigting. Door
a *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXVI. 4.

b Dez. pl. Proefdruk v. d. lr.

335 Prachtige tombes van hardsteen met ingelegden verguld koperen stamboom, wapens en Engelen, voor Karel den Stoute en zijne dochter Maria v. Bourgondië naast elkander in de Mariakerk te Brugge. — Fraai gegrav. pl. met opschr.: „Effigies Ser. Pr. Caroli, cognom. Audacis," etc. en 5 reg. Lat. curs. onderschr. Znd. nm. v. grav. Hg. 36 dm., br. 41 dm. kl. fol. Waarschijnlijk uit een Lat. werk over Belgie.

336 (1483) Bisschop David v. Bourgondië, vroeger door de inwoners met Jan v. Montfoort verjaagd, doch later door hen teruggeroepen, wordt op nieuw door Nyevelt, zusterszoon v. Montfoort verdreven, en in het hemd op eene mestkar naar Amersfoort in de gevangenis gebragt. (Arend, II. *e*. 183). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

337 (1488) Jonker Fransen oorlog. (Arend, II. *e*. 259). Titelprent uit: C. v. Alkemade, Jonker Fr. oorlog. Rott. 1724. 8°.

338 Frans van Brederode verovert Rotterdam. Door *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Vad. Hist. I. 157. 8°.

339 (1489) Amsterdam ontvangt den 11e Febr. het Keizerl. Wapen boven het wapen. — (Wagenaar, IV. 249). Maximiliaan op den troon gezeten, zet de kroon op het wapen dat de vóor hem geknielde Amsterd. maagd in de hand houdt. Naar *C. L. M.* (*Nic. Moyaert*), (gegrav. door *P. Nolpe*). Hg. 29 dm., br. 88 dm. br. fol. Get. no. 8. Uit het werk: Blijde inkomst v. Maria de Medicis te Amst. 1638, zijnde no. 8 der daarin voorkomende 16 platen.

340 Twee medailles op de gift van het nieuwe wapen in 1342, en van de Keizerl. kroon daarboven in 1489. br. 12o. Van acht. onbedrukt.

341 (1490) Zeeslag bij Brouwershaven, tusschen Frans v. Brederode en den Gouverneur v. Holland, waarbij Brederode gewond wordt, die den 10en Aug. te Dordrecht aan zijne wonden sterft. (Arend, II. *c.* 270). — Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

342 (1492) De duurte der levensmiddelen en de nieuwe belasting: Ruytergeld, doet de boeren opstaan (welke partij het Kaas- en Broodsvolk genoemd werd), zij plunderen Alkmaar en door het graauw te Haarlem ingelaten, zij vermoorden den baljuw Klaas v. Ruyven en zenden zijn in stukken gehouwen ligchaam aan zijne vrouw. (Arend, II. *c.* 272). Geschild. door *B. Wijnveldt*, in de Coll. *de Vos* te Amst.

343 Woede v. h. Kaas- en Broodsvolk te Haarlem. Door *S. Fokke*. br. 4o. Uit:
a Wagenaar, Vad. Hist. IV. 280.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

344 Moord v. Klaas v. Ruiven te Haarlem. Door *R. Vinkeles*. 12o. Uit: (Fokke)
a Geschied. v. Nederl. III. 2.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Teekening voor de voorg. pl. in O. I. inkt door *J. Buys*. 12o.

345 Woede v. h. Kaas- en Broodsvolk te Alkmaar. Door *R. Vinkeles*. 8o. Uit:
a Kok, Vad. Wdb.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

346 De Haarlemmers verzoend met Hertog Albrecht. (Arend, II. *c.* 274). Door *S. Fokke*. br. 12o. Uit: te Water, Vad. Hist. I. 168.

347 (1506) J. de Huybert voert Filips den Schoone naar Frankrijk. (Arend, II.
a *c.* 283). Door *Vinkeles*. 12o. Uit: (Fokke), Geschied. v. Nederl. III. 3.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

348 (1507) Het gevangen nemen der Gelderschen. (Arend, II. *c.* 189). Door
a *Vinkeles*. 12o. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. III. 3.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

349 (1508) Het slot te Muiden door de Gelderschen belegerd. (Arend, II. *c.*
a 394). Door *Vinkeles*. 12o. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. III. 4.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

350 Toeleg v. Karel, Hertog v. Gelderland op Amsterdam. (Arend, II. *c.* 394.)
a Door *S. Fokke*. 12o. Uit: te Water, Vad. Hist. 202.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

351 (1512. 24 Dec.) Amsterd. schepen door de Gelderschen verbrand. (Arend, II. *c.* 408). kl. 16o. Almanakprentje.

352 Schetskaart v. d. Borgondischen Kreits 1512. Gelithogr. naar *W. J. Hofdijk*. br. 4o. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

353 Heer Jan van Wassenaar getracht hebbende de troepen onder Hertog Karel v. Gelder (zoon v. Hertog Adolf) die Amsterdam, Utrecht besetten, te verjagen, wordt gevangen genomen en in eene ijzeren kooi te Hattem opgesloten en openlijk tentoongesteld. (Arend, II. *c.* 408). Geschilderd door *B. Wijnveldt*, in de Collectie *de Vos*, te Amst. (Zie No. 365)

354 (1514. 21 Maart.) Arnhem door Hertog Karel v. Gelder door list overrompeld, namelijk door soldaten in meelzakken verborgen op een molenaarskar binnen te brengen. (Arend, II. c. 409). Geschilderd door *B. Wijnveldt*, in de collectie *de Vos* te Amst.

355 (3 Nov.) Graaf Edzard van Oost-Vriesland, Heer v. Groningen geworden, en daar de hulptroepen van Karel v. Gelder voor zijnen oorlog tegen George van Saksen innemende, verklaren deze en de Raad der Stad zich voor Karel en tegen Edzard, die daarop in den Raad zijne regten verdedigt, hun dit schelmstuk verwijt, en naar zijne Staten terugkeert. (Arend, II. c. 553). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de coll. *de Vos* te Amst.

356 Hetzelfde. Naar *C. Bockausen*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4o. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

357 (1515) Huldiging v. Karel V te Dordrecht. Door *Vinkeles*. 12o. Uit: (Fokke)
 a Geschied. v. Nederl. IV.
 b Dez. pl. Proefdruk v. d. lr.
 c Teekening in O. I. inkt voor de voorgaande pl. door *J. Buys*. 12o.

358 „La vie de l'Empereur Charles V, en tres belles tailles-douces, gravées sur les desseins du celèbre *A. Tempesta*, par *J. de Gein* et *C. Boel*. Leide. P. v. d. Aa (circa 1700). br. fol. Titel en 8 pl. genº. 1 tot 8; de eerste met adres v. F. de Wit (te Amst. circa 1660). Hg. 30 dm., br. 38 dm. Overigens iedere pl. met 4 Lat. verzen en breede randen. — Latere afdrukken van oudere platen, gegraveerd in en omstreeks 1614. Deze platen stellende het volgende voor:
1. 1525 Overwinning op Frans I bij Pavia.
2. 1527 Verovering v. Rome.
3. 1530 Optogt v. Karel V met d. Paus bij de Krooning te Bologna, 24 Febr.
4. 1535 Overwinning te Goleta bij Tunis.
5. 1546 Karel schenkt genade aan den Hertog v. Saksen. 24 Junij.
6. 1547 Vrede met den Koning v. Frankrijk om den Turk te kunnen bevechten.
7. ? Zegetogt v. Karel en zijnen broeder Ferdinand, na de bevrijding v. Weenen v. d. Turk.
8. 1555 Karel laat een groot klooster bouwen om van de regering uit te rusten.

Zeldzame Serie, waarvan ik nooit andere of oudere Ex. zag.

359 De overwinningen van Karel V. — Serie van 12 pl. genommerd: I tot XII.
 a Naar *Marten (van Veen) Heemskerk* door *D.Ouerenhert (D. Volk. Coornhert)* gegrav. in 1555, welk jaar op pl. 6 staat. Met adres v. *(Hier.) Cock* (te Antw.) 1556, op de 1e pl. Onder iedere plaat eene 1 duim breede rand, voorts in boekdruk 2 Lat. versregels in kapit. letters, en daaronder een 4 reg. Spaansch en Fransch vers naast elkander (het eerste cursijf). Tusschen deze verzen de cyfers I tot XII, welke ook onder in de pl. staan. Iedere pl. hg. 14½ dm., br. dm. kl. br. fol. — Het zijn zeker deze platen welke vermeld zijn door Kramm, Holl. Schild. I. 260 en III. 656 als: „Les Victoires de Charles V. grav. par *M. H.* recueillies par *Frossart*. 1691. fol.," en waarvan bij Kramm op Coornhert 8 pl. worden opgegeven.

Dewijl de Serie zéér zeldzaam is volge hier de opgave der voorstellingen:
1. 1515 Karel op eenen troon, ter weerszijden 3 vorsten. (Titel).
2. 1525 Overwinning bij Pavia.
3. 1527 Bestorming van Rome.

4. 1527 Paus Clemens gevangen in het kasteel te Rome.
5. 1529 Ontzet van Weenen.
6. 1530 Overwinning op de Indianen.
7. 1535 Intogt in Tunis.
8. 1543 De Hertog v. Kleef geknield voor den Keizer.
9. 1546 Vlugt van den Hertog v. Saksen en v. d. Landgraaf.
10. 1547 De Hertog v. Saksen geeft zich over.
11. 1547 Vele steden onderwerpen zich aan d. Keizer.
12. 1547 De Landgraaf v. Hessen geeft zich over.

a Hetzelfde werk. — Latere uitgave doch zeer fraai van druk, zonder de Spaansche en Fr. verzen, zonder den naam v. Heemskerk doch wel het (hier uitgekrabde) N°. in de plaat; v. ond. de 2 lat. verzen in *boekdruk*. — Hiervan alleen voorhanden pl. 8. 1543. — Zéér zeldzaam.

b Hetzelfde werk. — Veel latere, geheel opgegrav. uitgave, ook zonder de Sp. en Fr. verzen, het 2 reg. Lat. vers onderaan *in* de plaat *gegrav*. en daarachter het jaartal. — Met adres v. *Joan. Boel* op de 1e pl. en dat v. *C. de Mallery* op de 6e en 10 pl. — Hiervan alle 12 platen voorhanden. — Zéér zeldzaam.

360 (1515) „La Genealogie et descente de la très illustre Maison Daustriee. — Imprimée à Anvers par Rob. Peril. Avec privilège de Mad. Marie, Regente et Gouvern. d. pays de pardeça pour son frère Charles Cinq. Diligemm. revisée par Corn. Dupl. Scepperus etc. et souba la correct. de Rol. Boucher, Carme et humble orateur à Messire Anth. de Croy.... par ordonn. duquel Docteur ceste Chron. a este fidelement imprimee, mise en lumière ce 23 Febr. 1535. — 22 bl. br. fol.

Deze uiterst zeldzame Genealogie bestaat uit 22 folio bladen met wapens en figuren in houtsnede, met Franschen gedrukten tekst in Goth. letters. Het geheel is bestemd om onder elkander aaneen gevoegd te worden, en vormt dan eenen genealogischen boom, beginnende met Pharamond en eindigende met Karel V. De portretten der voornaamste Habsburgsche Keizers en van eenigen der eerste Fransche Koningen zijn over de 22 bladen verspreid; op het laatste blad is de bovenstaande titel met naam van drukker, privilegie, enz. in 22 regels.

De eerste uitgave, die van 1535, bestaat eigenlijk slechts uit 21 bladen; op het 2e blad vindt men daarin de namen der toenmalige kinderen van Karel V; voor eene latere uitgave, waarschijnlijk in of omstreeks 1550, welligt bij de reis van Philips van Spanje door Holland gemaakt, — heeft men die namen weggesneden en er een nieuw blad bijgevoegd, Philips d. II ten voeten uit voorstellende, met bijgevoegde medaillons van zijne broeders en zusters.

Een Exemplaar der 1e uitgave is in de Bibliotheek van Prof. C. A. Serrure te Gent, een Ex. der 2e uitgave was in de Bibliotheek Paelinck, in July 1860 door mij en den heer F. Heussner te Brussel gekocht en in Nov. verkocht (no. 402); tot mijn leedwezen heb ik het toen voor 430 fr. aan den Prins van Aremberg afgestaan, en het werk hier alleen om de zeldzaamheid beschreven, en wel op 1515 bij het begin van Karel's regering.

Van de *uiterste* zeldzaamheid.

361 (1518. 14 Aug.) Groote Pier maakt de Zuiderzee onveilig doch, wordt door den Holl. Admir. Floris v. Egmond of Ant. v. d. Houte, Heer v. Fletteren geslagen. (Arend, II. *c*. 414). br. 12o. Uit: te Water, Hist. verk. I. 223.

362 Hetzelfde, kleiner. Almanaksprentje. 16o. — Hierbij in H. S. een vers van hem? op de Hollanders en Gelderschen.

363 Hetzelfde (Groote Pier geslagen) Geschilderd door *J. H. Eysenberger*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

364 (1519) Dood van Maximiliaan. — Triomfwagen ter zijner eere. — Zeer fraaije
a plaat in 8 bladen, voorstellende eenen open zegewagen ter verheerlijking van 's Keizers deugden; vóórop is Keizer Maximiliaan gezeten, achter, naast en voor hem vele zinnebeeldige figuren; de wagen wordt getrokken door 12 paarden, allen van zinnebeeldige personen, die 's Keizers deugden voorstellen, verzeld. — Blad 1 is zonder opschrift. bl. 2 heeft boven aan in curs.: „Veri principis imago." Op blad. 3 bovenaan begint een tot bl. 8 doorloopend opschrift in kapit. letters: „Triumphalis hic currus | ad honorem invictiss. ac glo|riosiss. principis Maximi | liani Caesaris semper Augusti | concinnatus est, ac per Al | bertum Durer delineatus. | " In hout gegraveerd door *A. Durer*, vóór of in 1518; de brief van Keizer Maximiliaan aan Wil. Pirckheymer waarin hij hem zijn dank betuigt voor zijne gedachte om dit alzoo door Durer te laten teekenen en graveren, is gedateerd van Inspruck 29 Maart 1518 en op het 8e blad afgedrukt. — Copie der 1e uitgave.

b Hetzelfde. — Zeer fraaije en naauwkeurige copie waarschijnlijk door *Corn. Liefrinck* te Antwerpen in hout gesneden, doch volgens het op de laatste pl. voorkomende adres door zijne Weduwe te Antwerpen in 1545 uitgegeven. Met hetz. doorloopend Latijnsch opschrift in kapitale letters boven in de plaat: „Triumphalis hic currus ad honorem" etc. De 5e pl. waarop moet staan: „—(glo)riosissimi Principis Maximi—" heeft echter geen opschrift. Met Lat. uitleggingen van iedere plaat onder het opschrift. — Plaat 2—7 zijn alle 41 dm. hoog; doch pl. 1 is 1½ dm. en pl. 5 ½ dm. hooger; het geheel zamengevoegd is lang 228 dm. br. fol. — Zeer zeldzaam.

c Hetzelfde. — Herdruk te Amsterdam bij Harm. All. Koster en D. de Meyne 1609, der reeds eenigzins afgesleten platen der vorige copie doch nog zoo fraai dat men deze uitgave vroeger voor de 4e uitgave der origin. platen hield. — Met hetzelfde doorloopend Latijnsch opschrift als der vorige uitgave doch in gewone letters, voorts met dezelfde uitleggingen. Pl. 1 en 2 ongenommerd; pl. 3 tot 8 gen. 1 tot 6. Alle platen hg. 49½ dm., het geheel zamengevoegd lang 228 dm. br. fol. Zeer zeldzaam.

Van dit uitmuntende werk bestaan 2 uitgaven met Duitschen tekst van 1522, eene 3e en 4e met Lat. tekst van 1523 en 1589, en 2 Copiën in bovenstaande 3 uitgaven.

d Hetzelfde; verkleinde, in koper gegrav. copië, in 3 bladen te zamen 101 duim lang. — Deze plaat behoort in „B. Pirckheimeri opera ed. M. Goldast. Fref. 1610. fol." waarin ook de geheele beschrijving v. d. wagen gevonden wordt met de opdragt door P. aan Maximiliaan, diens antwoord, en op bl. 176 een brief van Maximiliaan gedat. 5 Febr. 1518 waarin hij meldt dat M. Pfintzing ook een zoodanigen doch zeer verschillenden wagen had uitgedacht.

365 (1520) Jan Keuze, Rentmeester v. Salland en Willem v. Deutecom, Schout v. Deventer, worden bij beurten in de ijzeren zoogenoemde Wassenaarskooi te Hattem (Zie no. 353 in 1512) opgesloten. (Arend, II. c. 384). Naar *G. Milder*, door *W. Jongman*. Znd. eenig onderschr. br. 4o. V. acht. bedrukt. — Uit hetz. folio Holl. werk als no. 259. IJsselstein verbrand.

b Dezelfde plaat. — Van acht. onbedrukt.

366 Hetzelfde anders. Op de voorgaande pl. geschiedt de opsluiting in de kooi in eene gevangenis; hier op een plein vóór een toren; de kooi wordt met

een der misdadigers reeds aan den toren opgeheschen. — Fraai grav. znd. eenigen naam; v. 1670 of daaromtrent. Hg. 19 dm., br. 14 dm. br. 4°.

867 (1520) Loterijkaart van Mechelen, namelijk Afbeelding in 3 reeksen boven elkander in wit op zwarten grond, v. de 2 zilveren kannen, lepels, schalen, enz., die gewonnen kunnen worden volgens de conditiën (die in goth. letters ondergedrukt zijn) der loterij door het Schuttersgild van St. Joris te Mechelen in Julij 1519 opengesteld, en die d. 18en April 1520 zou beginnen te trekken. Onder de afbeelding staat: „Loterie v. Sint Joris gulde" enz.; onder de Conditiën 8 wapens v. h. gild. — Dit Ex. is ongekleurd, doch defect, en slechts hg. 46 dm., br. 35 dm. fol. — Zie het belangrijke werk over Loterijen in de Nederlanden, door Mr. *G. A. Fokker*, bij mij uitgegeven in 1862. — Deze kaarten werden meestal gekleurd en op deuren en borden geplakt en zijn natuurlijk van de *uiterste zeldzaamheid*. — Zie hierna op het jaar 1592.

868 (1525) Vertrek van Karel V naar Spanje. — (Arend, II. *c.* 303) Slecht almanakprentje. 16°.

869 (1525) Begin der Hervorming in Nederland. — (Arend, II. *c.* 301). — 16 Hervormers (van J. Wiclef tot W. Perkins) zitten om eene tafel waarop een brandende kandelaar staat; de Paus, een Kardinaal en tusschen hen een duivel, zitten aan de overzijde; aan den muur eene lijst met 6 portr. van de andere Hervormers. V. ond. een 4 reg. vers v. H. Bergius Nardenus op ieder der aanzittenden. „Te Amst. bij C. D. na de copij v. London." — Zonder nm. v. grav. br. fol. Zeer fraaije afdruk, die uiterst zeldz. voorkomt.

b Dezelfde plaat. Latere, versleten afdruk eener ondere plaat, met adres v. J. Houwens. br. fol. Deze staat der plaat komt veel voor.

870 39 Platen uit: „Luyken, Theatre des Martyrs;" alle met 4 Duitsch en Fr. onderschrift, en gen°. van 1 tot 105; voorstellingen uit de jaren 1521 tot 1592 bevattende. Elk plaatje hg. 11⁵ br. 14⁵ dm. — Deze plaatjes zijn gegraveerd voor, en het eerst gedrukt in: „v. Braght; Martelaarsspiegel der Doopsgezinden. 2e druk v. 1685." en later met bovenst. Franschen titel in een br. 4°. deel afzonderlijk uitgegeven. (De 1e druk v. v. Braght, Martelaarsspiegel, in 1660 heeft geene platen).

b No. 94 uit bovenst. Serie, het ophangen aan één been v. Jan Smit buiten Haarlem in 1572 afbeeldende. Origin. teekening in roet door *J. Luyken*. br. 4°.

c De plaat, Pt. Jansz Bekjen Bijbellezende en leerende in eene schuit bij Amsterdam in 1569? — Zeer fraaije vroegere druk, vóór de lr.

— Des. pl.; zeer fraai gekleurd.

871 Jan de Bakker (Priester van Woerden) te 's Hage wegens ketterij geworgd *a* en verbrand; eerste Nederl. martelaar voor de Hervorming (Arend, II. *c.* 302). Door *R. Vinkeles* 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. III. 6.

b Des. pl. Proef vóór de lr.

872 Hetzelfde, nagenoeg als voren. Naar *J. v. Meurs*, door *D. Veelwaard*. 8°.

873 (1528) 's Gravenhage geplunderd door Maarten v. Rossem (voor Karel v. *a* Gelder. 8 Mei of 8 Maart) (Arend, II. *c.* 358) Door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.

b Dez. pl. Proefdruk voor de lr.

874 Hetzelfde, gelithogr. naar *D. Pedauzi* door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. In v. Lennep Tafereelen.

375 Karel V te Utrecht als Heer, bij toortslicht ingehaald, ontvangt de roede
a van Justitie en de sleutels der poorten. (Arend, II. *c.* 366). Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. gr. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb.

b Dez. pl. Proefdruk voor alle lr. op gr. pap.

c Hetzelfde; fraaije teekening voor de voorg. pl. Door *J. Buys*. 8°.

376 (1529) Het sluiten v. d. Kamerijkschen vrede. (Arend, II. *c.* 606). Door *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Vaderl. Hist.

377 (1530) Optogt van Keizer Karel V met den Paus te Bologna, na zijn krooning aldaar in de St. Petronius kerk tot Keizer, 24 Febr. 1530. (Arend, II. c. 609) 40 gegrav. bl. folio. [1])

Dit hoogstbelangrijk en zéér zeldzame werk, geëtst door *J. N. Hogenberg* en *Eng. Bruining*, bestaat uit 38 folio platen; voorts titelblad met vers, en een blad met opdragt of slotvers, alles bestemd om aan elkander te worden gevoegd, zoodat het ééne lange strook uitmaakt.

Er schijnen van dit even fraaije als uiterst curieuse werk 6 uitgaven te bestaan, waarvan de 4e, 5e en 6e in deze verzameling aanwezig zijn.

a 1e *uitg.*, waarvan de Hertog van Aremberg te Brussel een uitmuntend, ongekleurd Ex. bezit. Deze is geheel geëtst, en heeft den optogt, zonder meer. — Uit de verzameling v. Bremmaecker (door den Heer v. Hulthem bijeengebragt en in 1845 te Gent verkocht) heeft de Hertog van Ar. een ander, doch *gekleurd* Ex., welligt van deze uitgave, aangekocht.

b 2e *uitg.*, waarin de graveur, op plaat 1—29, boven den optogt schilden met bordures en ter wederzijden wapens, gegraveerd heeft; ieder schild den naam en titel in het Latijn bevattende, van een der 7 voorouders van Karel V, in 4 verschillende takken, en voorafgegaan door eene genealogie van Karel V.

c 3e *uitg.* met tekst der namen en titels in het Hollandsch.

d 4e *uitg.* met tekst der namen en titels in het Fransch.

De 27 eerste platen van deze (welligt ook van de vorige uitgaven) zijn on-

---

[1]) Den 5en Nov. 1529 had Karel V te Bologne zijne intogt gehouden, bij welke gelegenheid de brug brak, waarover hij zoo straks gereden was, zoodat Adolf van Nassau, die kort achter hem reed, er ter naauwernood het leven afbragt. — Van dezen intogt bestaat eene uitvoerige, in hout gesneden afbeelding, naar de teekeningen van *Polydore Caravaggio*, waarvan de origineelen nog te Brussel gezegd worden te berusten. — Deze uiterst zeldzame platen zijn (zonder vermelding van den teekenaar) zeer uitvoerig beschreven in het werk van: *G. Giordani*, della venuta e dimora in Bologna d. S. Pont. Clemente VII per la coronazione di Carlo V Imper., celebr. 1530. Cronaca con note, documenti ed incisione. Bologna. 1842. XXXI, 184, 176, 200 pag.; 12 tav. gr. 8°. — en wordt aldaar opgegeven als bestaande in 16 bladen, met 19 Italiaansche opschriften boven in de platen. De heer Goetghebuer te Gend, heeft in zijne uitmuntende Bibliotheek en Prentverzameling over Gendsche geschiedenis, een fraai exemplaar van dit werk, dat echter slechts uit 13 bladen bestaat, (ieder hg. 44 dm. br. 56 dm.) en alleen op het 2e blad een Ital. opschrift heeft: „In questo ordine” etc.; welk Ex. herkomstig is uit de auctie Brisart te Gent 184.. No. 419, en daar voor den geringen prijs van 25 fr. verkocht. Men zie het belangrijke artikel van den heer Goetghebuer over dit plaatwerk in den: „Messager des sciences historiques. 1855 pag. 74, waarvan een afzonderlijke afdruk (een geschenk van den schrijver) bij deze verzameling gevoegd is. — In het werk van Giordani worden nog vele andere intogten van Karel V vermeld en is de geheele litteratuur daarover er bijgevoegd.

onderaan geteekend met eene kapitale letter van A tot EE; doch pl. DD en die op EE volgende, zijn zonder letter. — Ieder blad dezer zeer fraaije uitgave is 36 dm. hoog en 30 dm. breed. — De titel is „Gratae et labo | ribus aequae | posteritati." | — voorts een 6 reg. vers: „Caesareae Sanctique Patres," etc., alles in kapit. letters, zonder verder onderschrift dan eene A (nl. pl. 1). Op de laatste plaat (het werpen met de brooden vertoonende) volgt een blad met opdragt, in kapit. letters: „Divo et invicto | Imperatori Ca | rolo V. P. F. Aug." | en een 6 reg. vers, beginnende: „Caesar et Hesperiis," etc. Van onderen 2 regels in kapit. letters: „Cum privil. Sacrat. Imp. Car. V opus hoc absol. est N. Hogenbergo artifice, Eng. Bruning socio impensarum." De 2 Lat. verzen zijn van den beroemden Janus Secundus; (zie zijne Poëmata. 1619. 12°. pag. 97). — Dit fraaije Ex. is gebonden in franschen band.

e 5e *uitg.* Die van H. Hondius te 's Hage. — De namen boven in de platen zijn alle weggenomen en de platen van boven eenige duimen korter, zoodat ze nu slechts 33½ dm. hoog zijn. — Alle platen zijn onderaan links genommerd 1—38, titel en opdragt niet.

De titel heeft onder het vers op den titel: Hh. *exc.* en de A (als N°. uit de vorige uitg.) Onder het vers der opdragt: *Hagae Com. Henr. Hondius excudit.* De lucht ontbreekt op deze en de vorige uitgave; het geheel is geretoucheerd.

f 6e *uitg.* Zonder eenig adres, de platen gen. 1—38, voorts titel en slotvers. Boven in de platen is de lucht op nieuw gegraveerd; *Hh. exc.* en de kapitale A ontbreken op den titel, evenzeer als het adres op de opdragt, zoodat men zou meenen dat het eene der eerste uitgaven was; ook kan men niet ontdekken door wien en wanneer deze uitgave in het licht is gegeven. Het schijnt dat van enkele platen nog ½ of ¼ dm. afgenomen zijn. Op de laatste plaat is de laatste man, wiens hoofd in de vorige uitgaven niet geteekend was, wijl het buiten de plaat zou gekomen zijn, met een hoofd voorzien dat naar binnen gerigt is. Dit is, voor zooveel ik heb kunnen zien, de éénige verandering, ofschoon het geheel opgegraveerd is.

Van de 4e en 6e uitgave heb ik nooit eenig ander Ex. dan deze gezien; van de 5e uitgave was een Ex. op de veiling van Borluut te Gend, 2e dl., N°. 4065, voor 150 fr. verkocht, en er berust nog een Ex. op de Bibliotheek der Kon. Akad. v. Wetensch. Van de 3 eerste heb ik nooit een Ex. ontmoet.

Men zie over dit plaatwerk en over alle intogten, afbeeldingen van andere gebeurtenissen uit het leven van Karel V, over de werken en brochures daarover, het zéér belangrijke en bijzonder uitvoerige werk van Giordani, (zie vor. bladz., noot) waarin echter van dezen optogt slechts éénе uitgave en over het geheel van de Nederl. platen over Karel V nagenoeg niets vermeld wordt.

In Nagler's Künstlerlexicon is op den naam van Hogenberg niets van dit belangrijke en zeldzame werk gezegd, noch door Brunet, in zijn Manuel. Het hier vermelde heb ik met de grootste moeite uit verschillende werken, Catalogussen, en door vergelijking der platen bijeen verzameld.

378 (1530) Rijksdag te Augsburg. (Arend, II. c. 632). — „Ware ende eygentlijcke Afbeeld. van de .... Vergader. in 't jaer 1530, 25 Junij ..... binnen Augsborch, alwaer de Confessie der Evang. Protester. Vorsten ende steden voorgelesen ende is overgegeven ...... Uit geloofwaerd. histor. ende contrefeyt. naet leven so veel moogel. bijeengebracht end in cooper gesteld." Met uitlegg. v. onderen der 47 n°. — Door *Hendrik Lodewijcksz.* 1634. Hg. 42 dm., br. 46 dm. br. fol. — Zeldzaam.

379 Hetzelfde, geheel als voren doch verkl. Met 1 reg. kap. onderschr.: „Confess.

Burg. etc." Met vele namen in de pl. Znd. nm. v. grav. Hg. 15⁵ dm., br. 19 dm. br. 4°.

380 (5 Nov.) Ongemeene Watervloed en doorbraak der Holl. dijken, (Arend, II. c.
a 610). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (J. Fokke) Gesch. d. Nederl.
b Dez. plaat; Proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. Door *J. Buys*. 12°.

381 (1532) Regulierskloooster te Amsterdam verbrand. kl. 12°. Proefdruk.

382 (1534) Processie met h. Nicolaasbeeld te Amst. 16°. KleinAlmanakprentje.

383 (1535. Augustus.) Togt van Keizer Karel V naar Tunis. (Arend, II. c. 682). Serie van 8 platen, nl.: gegrav. titel in randwerk en 7 pl. genᵒ. 2—8 ieder met 1 reg. Duitsch curs. onderschrift. Het bovenschrift v. d. titel luidt: „Kurtze erzeichnetse wie Keyser Carolus der V in Africa Dem Konig von Thunis, so von dem Barbarossa vertrieben mit kriegsrustug zur hulffe komt," etc. (4 regels). Hieronder een geheel verhaal v. den togt, eindigende: „Geschach im Jar nach Chr. Gebuerth. MDXXXV."—Zonder eenigen naam v. grav. jaar of plaats v. uitg. Ze zijn echter gegrav. door *Fr. Hogenberg* te Keulen. br. fol. — Zeer zeldzaam.

384 Oproer der Wederdoopers te Amsterdam. (Arend, II. c. 620—630). Serie v. 8 ongenomm. platen, alle v. acht. met Holl. tekst bedrukt, uit Hortensius Oproer der Wederdoop. Amst. 1624. kl. fol. — Deze platen stellen voor: 1. Naaktloopende mannen en vrouwen. — 2. Mannen, *Wrake* roepende. — 3. Verkoop hunner kostbaarheden. — 4. Hunne wederdoop. — 5. Bezetting v. den Dam te Amst. — 6. Gevecht op d. Dam, (met den naam v. Burgem. P. Colijn op de plaat). — 7 Hunne executie op het schavot. — 8. Hunne executie aan galg en rad. — Alle deze pl. znd. nm. v. grav. kl. fol..

385 Serie v. 8 platen, veel verkl. naar de voorgaande. Uit de kl. 8°. uitgave v. Hortensius, Oproer. 1660. 8°. Hiervan voorhanden de ongenomm. pl. 3—8. Znd. nm. v. grav. V. acht. bedrukt. 8°.

386 Serie v. 5 platen, naar de voorgaande, minder verkleind; nl. 1, 3, 6, 7, 8.
a Znd. nm. V. grav. br. 4°. Van acht. onbedrukt.
b Dezelfde platen, v. acht. met Holl. tekst v. eene Beschrijv. v. Amst. bedrukt. Hiervan 1, 2—6, 8, br. 4°.

387 Hetzelfde onderwerp; serie v. 8 kleine plaatjes, ieder met 2 reg. Holl. curs. onderschrift. br. 12°. Op 1 blad.

388 Hetzelfde, in 2 voorstellingen op 1 blad: hunne bijeenkomsten als naaktloopers, en hun oproer op den Dam (Naar *B. Picart*) door *F. Mor. la Cave*. Met Fr. onderschr. fol. Uit: Ceremonies relig. 1723.

389 Mislukte aanslag der Wederdoopers op Amsterdam. Door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. V.

390 Hetzelfde geheel anders. Naar *C. Springer*, gelithogr. door *O. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Taferelen.

391 (1536) Brand te Delft den 3ᵉⁿ Mei. — Links de stad Delft in vlammen; regts het buiten de Stad gelegen Lazarushuis waar een monnik voor de poort staat, en roept: „Delft brandt," waarop een andere monnik uit het venster ziende, antwoordt: „Godt sy gelooft." Met 3 reg. curs. onderschr. „Int iaer ons heeren, enz." Oude grove grav. Hg. 12 dm. br. 10 dm. kl. 4°.

392 Twee Fransche Kaperschepen voor den mond der Maas door een Schipper van Dordrecht genomen. Geschilderd door *H. J. Scholten*, in de Coll. *de Vos* te Amst.

393 (1536) Menno Simons treedt uit het Pausdom, en wordt de voorganger der Doopsgezinden. — Zinneprent met opschrift: „Monument voor de Doops-

gezinden." — Het midden v. eene koepelkerk, bovenin Menno's portret, onderaan in het midden eene doopbediening, ter weerszijde 4 voorstellingen uit de Evangeliën. Naar *D. Kerkhoff*, door *C. Brouwer*. 1792. Hg. 41 dm., br. 42 dm. fol.

395 (1537. 30 Julij.) Aanslag (mislukte) der Gelderschen op Enkhuizen. (Arend,
a II. *c*. 688). Door *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Vad. Geschied.
b Dezelfde pl., Proefdruk vóór alle lr.

396 (1538. 26 Oct.) Het huisgezin van Jan Smidt. alle roovers en moordenaars, te Dordrecht op de groote markt rondgereden, aan een wipgalg gehangen en verbrand; boven in het middenste huis het wapen v. Dordrecht. Znd. nm. v. grav. (*C. Decker*) br. fol. Uit Balen, Beschr. v. Dordr.

397 (1540) De Gentenaars door Karel V gestraft. (Arend, II. *c*. 641). Door *S.*
a *Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Vad. Hist.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

398 (1543) Beleg v. Amersfoort. Door *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Vad. Hist.

399 Hertog Willem v. Gulik en Kleef onderwerpt zich aan Karel V en staat hem
a Gelder en Zutphen af. (Arend, II. *c*. 678). Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. 35° dl. 1.
b Dez. plaat. Afdruk in blaauw.
c Dez. plaat. Proefdruk vóór de lr.
d Origin. teekening voor de pl. Door *J. Buys*. 8°.

400 Hetzelfde, anders. Naar *J. Smies*, door *P. Velijn*. 8°. Proefdruk vóór de lr. Uit: Witsen Geysbeek, Schoonheden.

401 (1548) Dood v. Maximiliaan, Graaf v. Buren. (Arend, II. *d*. 19). Geschilderd door *H. J. Scholten*, in de Collectie *de Vos* te Amsterdam.

402 (1549) Intogt van Philips v. Spanje in Antwerpen. (Arend, II. *d*. 21) — „Spectaculorum in suscept. Philippi Hisp. Prin. Divi Caroli V Caes. F. an. MDXLIX. Antverpiae aeditorum, mirificus apparatus." — Per *Corn. Scrib. Grapheum* ejus urbis Secret., vere et ad vivum accurate descriptus. — In fine: „Excus. Antv. pro Petro Alostens. impress. jur., typis Aeg. Diesthemii. 1550 Juni." kl. fol. — Dit werk, welks bladen gemerkt zijn A—P, en dat geheel in curs. letters gedrukt is, bevat 28 houtsneeplaten, alle op de keerzijde bedrukt, waaronder 3 zeer breede uitslaande platen, op de bladen I 3. K. 3. 4. M 3., die in de meeste Ex. geschonden, doch hierin goed geconserveerd zijn. — De pl. stellen de triumfbogen enz. zeer duidelijk en met opgave van de juiste maat v. h. origineel voor. — Zeer belangrijk en fraai werk.

403 Hetzelfde werk in de Hollandsche vertaling. Vooraan een verkorte titel: „De Triumphe va Antwerpen," in rand v. arabesken; voorts de titel: „De seer wonderlijcke, Schoone Triumphelijcke Incompst, v. d. .... Prince Philip, enz. Duer *Corn. Grapheum* ... int Latijn beschreven." — Aan het einde: „Geprent Tantwerpen voor Pieter Coecke v. Aelst bij Gillis v. Diest. 1550." A tot O. — De platen zijn geheel dezelfde als in h. Latijnsche origineel, doch de 2 eerste uitslaande pl. dier uitgave zijn hier zóó gedrukt dat ze niet buiten het werk uitslaan, hetgeen slechts met de laatste dier 3 pl. het geval is. — In hetzelfde jaar is v. dit werk ook eene Fransche vertaling bij denzelfden Uitgever verschenen.

404 Burgemeester Joost Buyck van Amsterdam, neemt aan Filips II den eed af.
a (Arend, II. *d*. 22). Naar *H. P. Schouten*, door *B. de Bakker*. kl. br. 4°. Slechte voorstelling uit de: Staatkund. Hist. v. Holl.?? 1770.? 4°.
b Dezelfde pl. Proefdruk vóór alle lr. — Beide pl. v. acht. onbedrukt.

405 (1553. Mei.) Beleg van Terouanne (op de grenzen van Belgie en Frankrijk bij Luxemburg) voor Karel V door den Heer v. Brederode en den Ritmeester van Molenbeys. (Arend, II. *d.* 32). — Zeer uitvoerige voorstelling in houtsnede, in 4 br. fol. bladen. Het bovenste linker blad heeft bovenaan op een gekrulden band het opschrift in goth. letters: „Dit is het belech van terwaen, „gheconterfeyt natd leven." Daaronder de stad en 3 witte vakken voor inscriptiën; het bovenste regter blad heeft bovenaan het monogram C. T. van den graveur *C. Teunissen* of gemeenlijk genoemd *Cornelis Antoniszoon*; bovenaan links: „Suyden," regts: „West," het onderste blad links het leger van den: „Grave de espynoys;" het regtsche blad het leger v. d. Heer v. Brederode; en onderaan links: „Noerden." Ieder der 4 bl. fol. bladen is hg. 27^5 dm., br. 35^5 dm. — br. fol.

Deze uitmuntende, en nergens beschreven, *hóógst zeldzame* plaat v. denzelfden kunstenaar, die in 1545 het plan van Amsterdam in 12 br. fol. bl. gaf, is van de fraaiste conservatie. Gekocht voor *f* 112,— uit de collectie v. d. Heer Munniks van Cleef. 1860.

406 (1555) Zeegevecht in de Hoofden. (Arend, II. *d.* 34). Naar *J. Buys*, door
a *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. 12°.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.
407 (1555) Komst v. Filips II te Brussel in September, even vóór den afstand
a zijn Vaders. (Arend, II. *d.* 41). Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke,) Geschied. p. Nederl.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.
408 Overdragt der regering van Nederland van Karel V aan zijn zoon Philips, te Brussel den 25 Oct. (Arend, II. *d.* 39). Door *F. Hogenberg* te Keulen. br. fol. — Zie in de Verzameling der platen v. Hogenberg op het jaar 1558.
409 Hetzelfde, geheel anders. Karel V voor zijn troon staande, naast hem zijne zuster Maria v. Oostenrijk; Philips kust hem de hand. Met Lat. onderschr.: „Tu nunc," enz. Door *A. v. d. Does*. Gen°. 25. br. fol. Uit een Lat. boek, in Belgie verschenen.
410 Hetzelfde, anders. Karel leunt op Prins Willem v. Oranje, enz. Door *S.*
a *Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.
411 Hetzelfde, eenigzins anders. Naar *J. Smies*, door *J. E. Marcus*. 8°. Proefdruk vóór alle lr. Afdruk in zeer gr. 4°. Uit: Hooft, Hist. door v. Cappelle, enz.
412 (1558, 29 Dec.) Lijkstatie van Karel V. — Door *Jan* en *Lucas v. Doetichem*. Antw. C. Plantijn. 1559. 34 pl. en 9 bl. tekst. fol. 1e uitg.

a 1e uitg., met Holl. tekst van dit hóógst belangrijk en zeer zeldzame werk. Het bestaat uit 34 platen, bestemd om aaneengevoegd te worden, en wijl dit soms gedaan is, en de platen niet alle van gelijke breedte zijn, laat ik hier eene naauwkeurige opgave van het geheel volgen.

Titel: „De seer schoone Ordonnantie van den Rouwe des Wtvaerts van den aldermachtigsten ende onverwinlicksten Carolo de viifste Roomsche Keyser.... ghehouden binnen de Stadt van Bruessele den XXIX dach van Decembri MDLVIII duer Philippum Coninck van Spangien, etc. synen Soon." — (Daaronder het wapen: *Plus oultre.*) Thantw. By Chr. Plantin, in den gulden Eenhoorn. 1559. Met Privil." Deze titel is in randwerk.

Voorts 4 ongenomm. bladen beschrijving in curs. letters, met randw.; *a* begint: „De seer schoone Ordonn." enz., *d* eindigt: „Hierna volgen de Figu-

ren." — Vervolgens een blad ornament, met inschrift: „De bernende Capelle, na uitwysen v. de navolg. Figuren," enz.

Plaat 1. La Chapelle ardente, onderaan gen. 1 (wat soms weggesneden is).

Pl. 2. Met 5 reg. kapit. opschr.: „Amplissimo hoc apparatu," etc., gen. links: 2, waaronder: „Joannes a duetecum, Lucas duetecum fecit."

Pl. 3 en 4 aan elkander.

Pl. 5 is een groot schip met zinnebeelden van des Keizers deugden (deze manier om een groot schip als drager der zinnebeelden te gebruiken, was toen zeer algemeen); daaronder eene, afzonderlijk gedrukte, lat. prozabeschrijving met randwerk, beginnende: „In velo poster." en eindigende: „Antv. Apud Hier. Cock."

Deze pl. is onderaan links gen., en meer dan dubbel zoo groot dan een der andere platen, en ontbreekt meestal; in mijn Ex. der volgende uitgave is die in een uitmuntend, ja onovertreffbaar facsimile door den Kalligraaf *A. Grevenstuk* alhier vervangen.

Pl. 6. De groote Standaard. — Daarachter 1 blad ornament waarin een opschrift in curs.: „Achter den grooten Standaert." enz.

Pl. 7 tot 32 den geheelen trein voorstellende.

Voorts: Eene ongenomm. pl. met opschrift: „Los senores," enz. — 2 bladen beschrijv. met randwerk in curs.: „Na alle dese soo volchde." — 1 pl. ongen.: een ornament waarop de wapens, wapenrok, enz.; onderaan: 1558.

In alles 34 platen en 9 bladen tekst.

Op pl. 32 onderaan regts, staat op 1 regel: „Hieronimus Cock inventor 1559." — Wijl de platen ongelijk van grootte zijn, heb ik bij de 2e uitgave de grootte der pl. aangegeven.

Dit Ex., in kl. folio, in half led. band, vroeger in het bezit van een arm man op een der paden buiten Amsterdam, later het eigendom van den Heer M. Weimar ten Cate te Arnhem, en nu berustende in de Bibliotheek van het Escuriaal in Spanje, is het *éénig bekende* dezer 1e uitgave.

b Hetz. werk, 2e *uitg.* van 1559, met Franschen tekst. De titel die in mijn Exempl. ontbreekt, luidt, volgens den Catalogus Borluut te Gent, 1859. Tom. II, No. 3630, aldus: „La Magnifique et sumptueuse pompe funebre, faite aux Obseques et Funerailles du tres grand et très victorieux Empereur Charles Cinquième, Celébrées en la Vile *(sic)* de Bruxelles le 29 jour du Mois de Decembre, MDLVIII, par Philippes Roy Catholique d'Espaigne son Fils. Anvers, C. Plantin. 1559." — fol.

Op dezen titel volgen 4 bl. beschrijving met randwerk, beginnende weder met bovenstaanden titel, doch zonder plaats en jaar, en eindigende: „Les figures ensuivent." — 1 blad ornam. met inschr.: „La Chappelle ardente," enz. Voorts pl. 1: „La Chapp. ard." Pl. 2, 3 en 4 gelijk aan die der vorige uitg., evenzeer pl. 5, het schip met lat. tekst, hier in facsim. bijgevoegd. Pl. 6 de Standaard. — 1 bl. beschr. in ornam., beginnende: „Ici marchoient." Voorts pl. 7—32 met onderschrift van Cock op pl. 32, als in de 1e uitg., doch hier op 2 regels. Op pl. 32 v. h. gekleurde Ex. dezer Lijkstatie op de Bibliotheek te Arnhem staat: „Hieronimus Cock *Invē* 1559." in grootere letters dan in mijn Ex. en dat van den Heer ten Cate.

c Hetz. werk. 3e *uitg.*, te 's Hage, bij H. Hondius, 1619. br. fol.

Deze uitgave onderscheidt zich van de vorige uitgaven door het volgende: Zonder titel. — In mijn Exemplaar ontbreekt die en niets duidt aan dat die er bij behoort. In den Catalogus Bremmaecker, Gent, 1845, No. 1660, heeft

men een titel gemaakt van het opschrift der 2e pl.: „Amplissimo hoc ordine," en er voorts de namen der graveurs en het adres v. Hondius op de 1e pl. voorkomende, bijgevoegd.

Alle tekst ontbreekt. — Pl. 1 (La Chapp. ardente) heeft onderaan 4 regel onm. gegrav.: „Henr. Hondius exc. 1619. Hagae Com." — Pl. 5 het schip, is op 2 bladen, even groot als de andere, gedrukt en zonder tekst, met adres v. Gilles Hendriex te Antw., en bovenschrift in kapit. letters in de pl.: „Effigies navis exhib. Brux. in exeq. Caroli V | quae et in festivitate annali per urbem circumvehitur | — Op pl. 32 ontbreekt het onderschr. v. H. Cock. — De vroeger ongen. platen na 32: „Los Senores" en „de Wapenrok," zijn hier gen. 33 en 34. — Daarachter, op 3 ongen. platen, de Doodendans. (zie het volgende No.) zoodat deze uitgave 37 pl. bevat.

Deze afdrukken, die van de originele, doch hier zeer afgesleten platen genomen zijn, hebben veel breeder rand en zijn alle op gelijke hoogte en breedte gedrukt, wat met de vorige uitgaven, die bestemd waren om aaneen gehecht te worden, niet het geval is, en die daarom bezwaarlijk gemeten kunnen worden; de platen zelve zijn alle 24⁵ dm. hg. en meestal 32 dm. breed; de 2 platen v. h. schip (pl. 5) ieder hg. 42 dm., br. 30 dm. — Ook deze uitgave komt zelden voor.

d Doodendans. — 3 aaneen behoorende bladen, alle ongenommerd, zonder naam v. grav. doch welligt door *Pt, van der Borcht*, en zeker in de 16e eeuw gegrav. — Het 1e bl. links stelt den Dood voor met schop en zeissen gewapend; vóór hem 8 geraamten, naast 3 geraamten staan zakken op den grond; bl. 2 heeft 3 groepen geraamten, waarschijnlijk hoogere personen, daar de laatsten helmen, vaandels en een wapenschild voeren; de laatste (de linksche) pl. heeft 2 groepen, de eerste met grafelijke, hertogelijke en koninklijke kroonen; de laatste met bisschops- en pauselijke kroonen. — Het geheel aaneen gevoegd is 96 dm. lang en 24 dm. hoog. — Deze plaat vindt men achter de Exx. der 3e uitg. dezer Lijkstatie, om welke reden is mij onbekend. — *Zeer zeldzaam.*

Op het Rijksarchief te Brussel berust, onder de „Archives de l'audience," een geschrift, waaruit blijkt, dat Pieter Vernois, Wapenkoning van Philips II, onder den naam van Milan, zich in 1560 bij request tot de Gouvernante Margaretha van Parma wendde, om eenige belooning te erlangen voor de groote, ja buitensporige onkosten die hem het drukken van dezen *Optogt* veroorzaakt hadden en die hij op 2000 gulden schat, waarop de Gouvernante hem 400 kroonen deed toekomen.

Deze optogt en die van Karel V te Bologna in 1530, zijn van de hóógste waarde voor de costumen en geschiedenis van dien tijd, vooral de gekleurde Ex., gelijk er van dit werk een bij Borluut te Gent, II. No. 3631, voorkwam.

Over de graveurs *J.* en *L. Duetecum* (voorzaten van *J. Bapt. a Duetecum*, die in 1595 de platen voor Linschoten's reis naar Indië, en zeer vele andere graveerde, — en die zeker alle uit de stad Doetinchem in Gelderland afkomstig waren), spreekt Kramm, Holl. Schilders zeer uitvoerig.

413 Prentwerk van Fr. Hogenberg te Keulen, over de gebeurtenissen in Nederland, Frankrijk, Duitschland, enz., van 1558—1610, ook over het jaar 1535, en eenige platen over 1611—1632; te zamen 375 à 400 platen. — Iedere plaat met een 12- of 16reg. Duitsch vers, sommige met Fransche uitlegging, enz.; iedere plaat hg. 21 dm., br. 27 dm. br. fol.

Dit uiterst belangrijke en vrij zeldzame werk is voor de kennis der Nederl. geschiedenis van groot gewigt, daar het ten tijde der gebeurtenissen zelve ver-

vaardigd en uitgegeven is. Wijl er tot nu toe *niets* over dit werk bekend was, behalve het weinige en onvolledige wat Brunet, in zijn Manuël op het woord: *Premier Vol.* zegt, zoo heb ik mij hiervoor veel moeite gegeven en er in de „Navorscher, 1860, bl. 21 en volg." breedvoerig over gehandeld; ik ben zoo vrij daarheen te verwijzen voor meerdere bijzonderheden, inzonderheid voor de verschillende uitgaven en de portretten.

Het werk bevat meestal platen over de Nederl. geschiedenis van 1558 tot 1610, daarbij vele zeer belangrijke over de Fransche geschiedenis van 1559 tot 78, en een groot aantal over de gebeurtenissen in Duitschland, Engeland, Frankrijk en elders in de genoemde en latere jaren. Niet één der 18 Exempl. welke ik vergeleken heb, kwam geheel met een ander overeen, alle hadden eenig, soms zeer groot verschil; de meeste Exempl. bevatten 375 à 400 platen; doch al de verschillende platen bijeengenomen wordt het een getal van 482, die zeker nooit bijeen te vinden zijn, en waarvan vele slechts in 1 of 2 Exemplaren werden gevonden.

Het werk is bij afzonderlijke seriën van 8, 20 of meerdere platen, op verschillende tijden uitgegeven; enkele seriën zijn meer dan eens herdrukt en vermeerderd, (zie hierover inzonderheid de „Navorscher"). — Meestal vindt men de seriën in de orde der volgende lijst bijeengebonden. — De platen op Nederland betrekkelijk, zijn (waarschijnlijk na de afzonderlijke uitgave bij enkele reeksen) geplaatst in de *vijf*, telkens vermeerderde uitgaven van Aitsinger, Leo Belgicus, verschenen in 1583, 85, 88, 95 en 1605, alsmede in de Duitsche vertaling van E. v. Meteren, Belgische Historie, die zonder naam en buiten weten des Schrijvers, nog vóór de Hollandsche uitgave, te Neurenberg in 1596. 2 dl. 4°. het licht zag. — Na het gebruik der platen in deze werken heeft men ze in chronologische orde geschikt, met een doorloopend volgnommer van 1 tot 415 voorzien en voor de laatste maal uitgegeven; in die uitgave zijn dus wel de slechtste afdrukken doch ze is de gemakkelijkste voor het gebruik. Het onder mij berustende Exemplaar is het eenige echter dat mij van die latere uitgave ooit is voorgekomen; het ander Exemplaar dat in deze verzameling is, heeft de oudere n°. doch bevat slechts 360 platen.

Tusschen de platen bevinden zich in de meeste Exemplaren nog 23 portretten, alle in medaillon. Acht daarvan, nl.: Philips, Margaretha v. Parma, Elizabeth v. Engeland, Alva, Willem I, Requesens, Don Jan en Alex. Farnese zijn het eerst verschenen in: „M. Aitsingeri, Belgici Leonis Chorographia. Colon. apud Franc. Hogenberg. 1587. gr. 4°.;" in de meeste Exempl. der Historieplaten komen echter de copiën voor, die omgekeerd zijn, veel fraaijer schijnen en bijna alle met het jaar 1604 gemerkt zijn.

Deze belangrijke prenten moeten mijns inziens copiën of navolgingen van oudere platen of teekeningen zijn; ze verraden bij al hare afwijkingen te veel kennis van de plaatsen wáár de feiten geschied zijn, dan dat ze niet in den tijd en op of bij de plaatsen zouden gemaakt zijn. En daar ik in den zeer interessanten Catalogue des Estampes de P. Wouters, verkocht te Brussel in 1797 op bl. 304 het volgende gevonden heb: „L'oeuvre de Pierre le Poivre „architecte, 97 feuilles, plusieurs dessinées de deux cotès, representant la „prise de la Golette et de Tunis, la bataille de Lepante, et tout ce qui est „arrivé de remarquable pendant les troubles de Pays-Bas depuis 1566 jusq. „1617; plusieurs portraits *à cheval* dispersés dans le corps de l'oeuvre, etc. „en tout 104 ff. dessinées dans le courant de 1585 à 1622." — welke le

Poivre, ingenieur onder Alva en later tot 1598 geweest is, zoo vermoed ik dat deze platen navolgingen zijn van dat mij onbekende, misschien niet meer bestaande werk. Welligt dat deze vermelding het boek doet terugvinden. Eene aanvrage welke ik hierover in den Messager des Sciences Historiques. Gand. 1861 geplaatst heb, is echter zonder gevolg gebleven. — Zeer belangrijk is evenwel een artikel v. d. Heer A. Pinchart in d. Messager d. Sciences Histor. 1861 over dezen teekenaar.

Welligt is het bij de vraag naar den oorsprong dezer platen ook niet zonder belang op te merken, dat E. van Meteren in de voorrede van zijne Belgische Historie, uitg. v. 1608, zegt: dat hij aan zijn neef, Abr. Ortelius (den beroemden Cosmograaf?) het Handschrift van zijn werk gezonden heeft, om daarvoor volgens diens raad in Duitschland platen te laten maken; dat voorts in de Duitsche uitgave van van Meteren (die zonder weten en tegen den wil des schrijvers, zonder zijnen naam te Neurenberg in 1596 verscheen, waar het gezonden Handschrift vertaald is,) deze platen voorkomen, — dat ze evenzeer in het te Keulen verschenen werk van Aitsinger, doch in niet één hier te lande gedrukt werk voorkomen, — zoodat ik vermoed, dat er tusschen den raad van Ortelius aan van Meteren gegeven, en deze platen een zeker verband bestaat, wat eerder gegist dan tot zekerheid kan gebragt worden.

De platen over de Fransche Godsdienstoorlogen zijn copiën der beroemde, zeer zeldzame prenten van *Perissin* en *Tortorel*, waarover men op bladz. 61 en 62 meer zal vinden.

De verzen onder de platen geplaatst, duiden een leven in den tijd aan, ja zelfs dat de plaat gegraveerd en het vers gemaakt werd, terwijl van deze of gene onderneming of beleg de uitslag nog onbekend was; zie bl. 50 n°. 202, 818, enz.

Op grond van Aitsinger's Leo Belgicus, die uitdrukkelijk vermeldt dat de platen van Frans Hogenberg zijn, ken ik deze en alle volgende aan hem toe, hoezeer ze onmogelijk alle van hem kunnen zijn, den tijd der gebeurtenissen, die tot 1631 gaan, in aanmerking genomen. Waarschijnlijk zullen zijne broeders A. en E. Hogenberg, alsmede zijne scholieren hier in de hand gehad hebben. Op 8 portretten en op de plaat van den moord v. Willem I vindt men den naam van Fr. Hogenberg als uitgever; overigens heeft geen der platen eenigen naam of monogram, wat op dezen of genen graveur kan doelen. — Zie over de broeders F., A. en E. Hogenberg: Kramm, Nederl. Schilders, Merlo, Köln., Künstler en Nagler, Künstlerlexicon, en over J. N. Hogenberg het N°. 877.

De platen van Hogenberg die op Nederland betrekking hebben, zijn ten getale van 221, alle in verkleinden vorm en met 64 nieuwe vermeerderd, opgenomen in het belangrijke werk van: W. Baudart, Afbeeld. en beschrijv. der Veldslagen en Belegeringen onder den Prins van Oranje en Maurits. Amst. 1615. br. 4°.; de meeste platen over Duitsche geschiedenis komen ook verkleind voor in het hier te lande vrij zeldzame werk van: Mart. ab Isselt, Mercurius Gallo-Belgicus.

Dewijl het werk van Baudart een uitsluitend voor Nederland verkleinde Hogenberg is, en daarin sommige gebeurtenissen uitvoeriger afgebeeld zijn dan in het origineel, en ook vele feiten bijgevoegd in Hogenberg niet vermeld, (wat wel in den Duitschen oorsprong en vroegere uitgave van sommige seriën van dat werk zijne oplossing vindt,) zoo mag Baudart's werk, dat nergens beschreven is, op eene eenigzins breedvoeriger vermelding aanspraak

maken. — Het geheel is eene doorloopende geschiedenis der Nederlanden, van 1566 tot 1614, in hoofdstukken verdeeld volgens de 285 platen die het bevat. Men vindt er eene menigte kleine bijzonderheden in, door andere geschiedschrijvers voorbijgegaan, en men mag het eigenlijk meer eene uitvoerige kronijk dan eene geschiedenis noemen. — De Fransche en Latijnsche uitgaven, in 1616 en 1621 verschenen, zijn de letterlijke vertalingen, waarschijnlijk door den Schrijver zelven, van het oorspronkelijke en bevatten dezelfde platen in gelijk getal en volgorde, zooals mij uit eene naauwkeurige vergelijking gebleken is, en wat ik te eerder uitdrukkelijk vermelde wijl *de Wind* in zijne Biblioth. v. Nederl Geschiedschrijv. verscheidene misslagen ten aanzien van dit werk begaat. Dewijl de naam des Schrijvers in alle 3 uitgaven slechts op den voorloopigen titel, die vóór den uitvoerigen gegraveerden staat, vermeld is, en die 1e titel in de meeste Ex. van alle uitgaven ontbreekt, zoo wordt het werk dikwijls zonder naam des Schrijvers aangegeven en voor een anoniem boek of wegens de 2 verschillende titels voor 2 werken gehouden. — Een compleet Exemplaar van elk der 3 uitgaven vóór mij hebbende, laat ik hier de uitvoerige opgaven van titel en indeeling volgen.

Hollandsche tekst. — Voorloopige titel: De Nassausche Oorloghen, Beschreven door *Wilh. Baudartium van Deynse.* — Gegrav. titel: Afbeeldinghe ende Beschrijvinghe v. alle de Veld-slagen, Belegeringen, en andere notabele geschiedenissen, ghevallen in de Nederl., Geduerende d'oorloghe teghens den Coningh van Spaengien; Onder het beleydt v. d. Prince van Oraengien, ende Prince Maurits de Nassau, etc. Van weghen de Hooch-Mogh. Heeren Staten der Vereen. Nederl. Amst. M. Colijn. 1615. 830 bladz. en Register. br. 4o. Met 285 platen, elk met een 4 reg. Lat. vers van onderen, en het no. — Het Hollandsche origineel vormt een doorloopend deel; in de Fransche en Lat. vertaling begint met plaat 159, na den moord van Prins Willem een nieuw deel. De gegrav. titel is in alle uitgaven dezelfde.

Fransche tekst. — Voorloopige titel: Les Guerres de Nassou, Descriptes per *Guill. Baudart de Deinse en Flandres.* Amst. M. Colin. 1616. — De gegrav. titel behelst de vertaling v. bovenstaanden uitvoerigen Holl. titel. — Het 2e deel heeft den titel: Second tome du livre intitulé les Guerres de Nassau, etc. .... par G. Baudart. Amst. M. Colin de Thovoyon. 1616. Dl. I heeft 466 bladz. en pl. 1—158. IIe dl. 493 bl. met register en pl. 159 tot 285.

Latijnsche tekst. — Voorloopige titel: Polemographia Auraico — Belgica, scriptore *Wilh. Baudartio Deinsiano Flandro.* — Gegrav. titel. Viva delineatio ac descriptio omnium prœliorum, etc. (vertaling v. d. Holl. titel). Amst. M. Colin. 1622. — Titel voor deel 2: Polemographiæ Nassov. pars 2a auct. G. Baudartio, etc. 1621. — Ie dl. 454 pagg. en pl. 1—158. Vol. II. 382 pp. et index; pl. 159 tot 285.

De beste en eerste drukken der platen zijn die der Holl. uitgave; alle platen zijn in de 3 uitgaven van acht. bedrukt. Ik heb nog een groot aantal slechte afdrukken gevonden die van achteren onbedrukt waren en dus in geene der 3 uitgaven behooren. Welligt is dit eene mij onbekende latere afzonderlijke uitgave der platen.

Voorts zijn alle, althans de meeste platen nog eens gedrukt tusschen den tekst van Bor, Nederl. Historiën, uitgave van 1621. Amst. 6 dl. verschenen bij den uitgever van Baudart, M. Colijn, die dus de platen hiervan bezat.

Van de 285 platen zijn 221 stuks verkleinde en meestal omgekeerde copiën (d. i. van regts naar links of anders om) van Hogenberg; de 64 volgende no.

die daarin niet voorkomen, zijn voor dit werk opzettelijk vervaardigd, en kan men dikwijls door de Holl. en Fransche onderschriften herkennen, daar onder alle andere platen Latijnsche verzen staan. Deze nieuwe platen zijn: N°. 17. 44. 45. 53. 113. 116. 118. 127. 135. 136. 137. 140 tot 145 (over het jaar 1582) 152. 159. 168. 175. 180. 183. 186. 216. 219. 228. 230 tot 236 (over 1597) 238. 239. 243 tot 251 (over 1600) 253. 255. 256. 257. 260. 264. 270. 275. 276. 279 tot 285 (over 1609 tot 1614). Sommige voorvallen uit de latere jaren, b. v. 1604 tot 1614 zijn wel bij Hogenberg afgebeeld, doch de platen zijn geheel verschillend.

Ik meen hiermede het belangrijkste over Hogenberg en zijne navolgingen gezegd te hebben, en verwijs overigens naar mijn stuk in de „Navorscher" van 1860. Dewijl mijne beide Exemplaren van dit werk hier beschreven zijn, (namelijk een bij Serien wat 360 platen bevat, en het éénige mij bekende in Chronologische orde, met 415 platen) zal ik deze platen bij de enkele gebeurtenissen niet op nieuw vermelden, maar alleen die van Baudart, die dezelfde onderwerpen afbeelden en afzonderlijk in mijne Collectie opgenomen zijn.

FRANS HOGENBERG'S Prentwerk

OVER DE

NEDERLANDSCHE, FRANSCHE, DUITSCHE EN ENGELSCHE GESCHIEDENIS VAN 1530 TOT 1631.

INDEELING VAN DIT WERK:

Serie.	*Jaren.*		*Onderwerpen.*
1.	1535	10	platen over den togt v. Karel V naar Tunis, enz.
2.	1559—59	7	„ „ Nederl. Geschiedenis.
3.	1555—73	35	„ „ de Fransche Godsdienstoorlogen.
4.	1587—1619	45	„ „ Fransche, Duitsche, Engel. Geschied.
5.	1566—1570	24	„ „ Nederl. Geschiedenis.
6.	1571—76, Maart.	29	„ „ „ „
7.	1576, Mrt—77, April.	20	„ „ „ „
8.	1577, Mei—83, Jan.	59	„ „ „ „
9.	1583, Mrt—87, Aug.	60	„ „ „ „
10.	1587—1611	93	„ „ „ Duitsche en andere Gesch.
11.	1559—1631	102	Varia over buitenl. Geschied, slechts in enkele Ex. gevonden.
		484	

SERIE 1. Togt naar Tunis.

Volgn. Jaar No. op de pl.

1. 1530. — Krooning v. Karel V te Bologna. — Deze plaat slechts in 1 van de 13 gecollatioueerde Ex. gevonden; namelijk in het Ex. van Gerard op de Koninkl. Biblioth. (Deze pl. behoort eigentlijk in de 11e Serie).

Volgn.	Jaar.	N. op de pl.	
2.	1535.	1	Titel (of beschrijving) der 7 volgende platen: „Kurtze erzeich- „niss wie Keyser Carolus der V dem Konig von Thunis, so „von dem Barbarossen vertrieben .... zur hulffe komt .... etc."
3.	—	—	Portret v. Karel V, links, in med. slecht. De copie, regts, is (fraaijer.
4.	1535.	2	Komst d. Vloot voor Tunis.
5.	„	3	Vesting Goleta door de Keizerl. ingenomen.
6.	„	4	Schermutseling d. Mooren tegen de Keizerlijken.
7.	„	5	De Keizer door d. Mooren omsingeld.
8.	„	6	De Keizer neemt Tunis in.
9.	„	7	Ettelijke Mooren vallen d. Keizer te voet.
10.	„	8	De Keizer herstelt d. Koning v. Tunis.

Serie 2. Nederlandsche Geschiedenis.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
11.		—		Portret v. Philips II. aet. 59. links. Copie is regts.
12.	1555.	—	6/x.	Afstand v. Karel V.
13.	„	—	„	Vertrek v. Karel V.
14.	1558.	—	27/vii.	St. Quentijn belegerd.
15.	„	—	13/vii.	Slag bij Grevelingen.
16.	„	—	29/xii.	Lijkstatie v. Karel V.
17.	?	—	?	De rebus Belgicis in Belgio consultatio. — Zonder eenig vers. — Bij de meesten staat regts: Segoviæ Silva; in de latere uitg. Segovia uitgeveegd, en andere verschillen.

Serie 3. Fransche Godsdienstoorlogen.

Van deze Serie bestaan 4 uitgaven; de 1e bevatte slechts 23 prenten, met beschrijving op 1 blad, met dit opschrift: „Kurtzer begriff dessjenigen was sich „in Frankreich seidther dem Todt des Königs Heinrichs der Zweite, Anno MDLIX, „und folgends bey regierung des Francisci der Zweite und Karle der neundte, „biss an das Jar 1569 in Kriegshandlung unnd sunst zugetragen hat, allhie „mit Figuren, so zuvorens auff Frantzösich in 30 stück, jetzt mit weiterm „bescheid, dieweil etliche Figuren unnöthig und vergeblich, in 23 stück in „unser Teutsche Sprach verfasset und tranferiert." De 2e uitgave bestond uit 32 platen, (vermeerderd met pl.: 1, 3, 6, 11, 24, 27, 29, 30, 31, 33) met beschrijving op 1 blad met dit opschrift: „Kurtzer begriff dessjenigen was sich in „Franckreich seither den frieden zwischen dem König Philippo ausz Hispania „unnd Heinrich der Zweite des Namens, König in Franckreich von anno 1559, „und folgens bey Regiering des Francisci der zweite des Namens, und Karal „(sic) der Neundte seinen Bruder, biss an das Jar 1570 in Kriechshandelung „und Religionssachen zugetragen hat, alhie mit Figuren so zuvorns nit mehr „als 23, jetzt vermehret biss 32 zu, und mit weiterm bescheidt als zuvor, in „unser teutsche Sprach verfasset und treulich übergesetzt." De 3e uitgave bevatte 34 pl. (vermeerderd met 33, 34) en wordt hier beschreven; in de 4e uitgave zijn enkele veranderingen. De 1e uitgave is op de Biblioth. te Arnhem; de 2e bij den Heer Bodel. — De 32 eerste platen zijn verkleinde copiën der Fransche platen van *Perissin* en *Tortorel*, waarover op bl. 61 en 62 breeder gehandeld wordt. De no. der platen van Perissin die met deze overeenkomen zijn er achter gevoegd.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.			
18.	1559.	—	10/VI.	Portret v. Hendrik III; links. Met Lat. verzen. Enkele drukken znd. vers. Niet bij *Perissin*. In de 1e uitg. dezer Serie is onder dit portret een Distichon aritmet. en een 7 reg. Fransch en 5 reg. Duitsch vers. — In de 2e uitg. v. deze Serie is dit portret niet.		
19.	„	1	10/VI.	Anne du Bourg verdedigt de Protestanten in h. Parlement. Welligt no. 2 v. *Perissin*: Mercuriale aux Augustins.		
20.	„	2	30/VI.	Tournooi en dood v. Hendrik III v. Frankr. De latere drukken zonder datum.	*Perissin*	3.
21.	„	3	21/XII.	Anne du Bourg verbrand.	„	5.
22.	1560.	4	13/III.	Castelnau komt naar Amboise.	„	6.
23.	„	5	15/III.	Zeven Heeren voor Amboise gehangen.	„	7.
24.	1561.	6	/I.	Vergadering te Orleans.	„	8.
25.	„	7	/IX.	Colloquium te Poissy.	„	10.
26.	1561.	8	19/XI.	Moord der Protest. te Cahors.	„	9.
27.	1562.	9	1/III.	Moord der Protest. te Vassy.	„	11.
28.	„	10	25/IV.	Mottegondrin te Valenciennes gehangen.	„	13.
29.	„	11	/IV.	Moord der Protest. te Sens.	„	12.
30.	„	12	29/VII.	Montbrison door Andretz ingenomen.	„	15.
31.	„	13	/VII.	Moord der Protestanten te Tours.	„	14.
32.	„	14	/X.	St. Gilles door de Protest. v. Nismes ontzet.	„	16.
33.	„	15	19/XII.	Slag bij Dreux. 1e aanval.	„	18.
34.	„	16	„	Hetzelfde. 2e aanval.	„	19.
35.	„	17	„	Hetzelfde. 3e aanval.	„	20.
36.	1563.	18	18/II.	Guise door Jean Poltrot doorschoten.	„	24.
37.	„	19	18/III.	Jean Poltrot door paarden verscheurd.	„	26.
38.	„	20	?	Vrede bij Orleans tusschen Protest. en Kathol.	„	25.
39.	1567.	21	1/X.	Weerwraak der Protest. te Nismes.	„	27.
40.	„	22	10/X.	Slag bij St. Denis. Val v. d. Connetable v. h. paard.	„	28.
41.	1568.	23	6/I.	Slag bij Congnac in Auvergne.	„	29.
42.	„	24	/III.	Vergelijk voor Chartres.	„	30.
43.	1569.	25	13/III.	Condé gevangen en door Montesquiou vermoord. In de vorige uitgaven is pl. 24 soms 25 en omgekeerd.	„	32.
44.	„	26	25/VI.	Phil. Strozzi in Frankrijk gevangen.	„	33 ??
45.	„	27	24/VII=7/IX.	Poitiers belegerd.	„	34.
46.	„	28	3/X.	Slag bij Moncontour.	„	35.
47.	„	29	14/X=2/XI.	Beleg van St. Jean d'Angely.	„	38.
48.	„	30	15/XI.	Nismes door de Protestanten verrast.	„	30.
49.	„	31	21/XII.	Aanslag der Protest. op Bourges verijdeld.	„	39.
50.	1570.	32	28/III.	Slag bij de Rhone.	„	40.
51.	1572.	33	22/VIII.	Moord in den Bartholomeusnacht. —		
52.	1573.	34	16/III.	Des Konings aanslag op Rochelle verijdeld. —		

De vorige 32 pl. hadden elk 4 tweereg. verzen; de plaat 33 en 34 die van lateren tijd zijn en alleen in de 3e en 4e uitg. dezer serie voorkomen, hebben 4 driereg. verzen en dan één achteraan.

Serie 4. Fransche, Duitsche en Engelsche Geschiedenis.

In deze serie bestaat de grootste afwijking tusschen de verschillende exemplaren. — De platen zijn niet zóó belangrijk als de andere en zijn hoogst waarschijnlijk copiën van andere buitenlandsche platen. — Deze platen hebben geen No.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
53.	1576.	8/XII.	Togt v. Paltsgrf. Jan Casimir, tot hulp d. Protest. in Frankr.
54.	1587.	20/X.	Overwinning v. Hendrik IV bij Montjoye.
55.	„	21/XI.	Aulneau door Guise verbrand.
56.	1588.	23,24/XII.	Moord der Broeders Guise en and. Andere pl., met Lat. en vreemd Dt. vers.
57.	1589.	26/IV.	Stamboom v. Lodewijk (IX) en vereen. v. Valois en Navarre. — In het Ex. der Bibl. te Arnhem is hierbij een gedrukt blad in randwerk: „Stambaum von Frankreich seidher Ludwig „d. Neundte, v. dem entsprossen seind die ...] Zweige: Valois, Orleans, Angoul." etc.
58.	„	1/VIII.	Moord v. Hendrik III. (in 4 afdeelingen met Duitsch en Fr. vers. In het Ex. der Bibl. te Leiden is de moord op de geheele pl. afgebeeld en de andere 3 voorstell. niet. Met vers en datum 22/II 1589.
59.	1590.	11/II.	Dieppe, bevrijd door Hendrik IV. (Eene slechte copie hiervan heeft: Nov. 1589.
60.	„	14/IV.	Slagorde bij Dreux, gewonnen door Hendrik IV. Hiervan is eene copie omgekeerd met Dt. en Fr. vers.
61.	„	14/III.	Verlies v. d. Slag bij Dreux, door Maine. Met vers: „Bei Dreux in Frankrijk." Hiervan is eene copie met vers: „Im (Merz."
62.	(„)		Kaart van Parijs en omliggende steden.
63.	„	19/VIII.	Parijs belegerd d. Hendrik IV, ontzet door Parma.
64.	„	3/IX.	Parijs door Hendrik IV geproviandeerd.
65.	„	?	Terugkeer van Parma uit Parijs.
66.	1591.	?	Hulpleger der Duitsche Vorsten in 1591. (voor Frankr.)
67.	„	?	Bezoek v. Hendrik IV in h. Duitsche leger.
68.	(„)	?	Beleg v. Rouaan (gedur. h. beleg gemaakt).
69.	1591.	27/X.	Bruiloft v. Turenne; en Astenay gewonnen.
70.	„	18/XII.	Beleg v. Astenay door Lorraine.
71.	„	19/XII.	Brison wil Parijs verraden.
72.	1592.	12/I.	Overval v. Valery op de Saume?
73.	„	6/II.	Hendrik IV beziet Parma's leger bij d'Aumale.
74.	„	16/II.	Beleg v. Neufchateau door Parma.
75.	„	22/IV.	Rouaan door Parma ontzet. Hierv. is eene slechte copy met Dt. vers: „Der König," enz.
76.	?	10/V.	Caudebec door Parma ontzet. Hierv. is eene copy met
77.	?	14/X.	Overwinning v. Bouillon bij Beaumont. (vers: „Als Parma."
78.	1594.	25/VII.	Hendrik IV gaat ter kerk in St. Denis. Hierv. is eene copy met vers: „Uff Sanct Jacobi."
79.	„	27/XII.	Moordaanslag v. Pierre Chastel op Hendrik IV.
80.	1595.	/V.	Overwinning op den Connetable.
81.	„	/V.	Biron ontzet Dyon voor Hendrik IV.
82.	„	/IV.	Moord in de stad Han.
83.	„	31/VII.	Fuentes neemt Orleans in.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
84.	? ?	? ?	Boete v. wegen Hendrik IV voor den Paus.
85.	1595.	9/x.	Fuentes neemt Kamerijk in. — 28e pl. in Mauritias met (vers: „Fuentes belagert."
86.	1596.	16/ii.	Guise neemt Marseille.
87.	„	20/v.	Hendrik IV neemt la Fère in.
88.	„	23/v.	Albertus neemt Ardres in.
89.	„	17/iv.	Albertus neemt Calais in. Deze plaat verschilt in onderschr. en grav. veel v. d. voorg. Is als de latere pl. over die jaren.
90.		—	Portret v. Kon. Elisabeth v. Eng. (regts. — Eene fraaije copie met 1604 is ook regts).
91.	„	/vii, viii.	Beleg v. Gades (Cadix) door Eng. en Holl.
92.	1597.	11/iii.	Amiens door list d. Spanjaard. genomen. M. Fr. en Dts. vers.
93.	„	8/iv.	Beleg v. Amiens door Hendrik IV.
94.	1602.	20/vii.	Portret v. C. de Gontault, Hertog v. Biron. (met 2 med. zijner executie). — In de 1e uitg. is hierbij een blad beschrijv. in 8 kol., m. opschrift: „Grundl. Bericht dero durch d. Marsch. Biron, vorgenomm. Conspiration."
95.	„	11/xii.	Mislukte aanval op Geneve v. d. Hertog v. Savoye.
96.	(1610).	14/v.	Moord v. Hendrik IV. Fraaije druk.
97.	„		Executie v. Ravaillac.

Serie 5. Nederlandsche Geschiedenis.

Van deze serie bestaan 2 uitgaven. Het exemplaar der Bibl. te Arnhem heeft één blad beschrijving dier platen met opschrift: „Kurtzer bericht, dessjenigen „was sich ihm Niderlandt in Religions sachen Und sunst von Anno 1566 biss „auff diss Gegenwertigen Siebentzigsten Jars zugetragen hat, mitt sampt dem „Krich zwischen Duca d'Alba," etc. .... einem jedem zuverstan geben. Beschrie„ben auss glaubwirdigen schrifften, und auss dem Mundt dern, so es selbst „schier alles gesehen." Eene andere bijna geheel gelijke is in het Ex. v. d. Heer Bodel. Daarop is onder no. 17 eene plaat beschreven, een Te Deum voorstellende te Brussel gezongen in Dec. 1568 na den aftogt van den Prins, — welke ik in geen ander Ex. gevonden heb; daarentegen wordt de Executie van Spell (no. 18) daarin niet genoemd welke plaat welligt afzonderlijk is uitgegeven en in verschillende uitgaven bestaat. — In de beide uitgaven der Serie heerscht eenig verschil tusschen de platen 11 en 15.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
98.			—	Kaart. — Descriptio Germaniae infer. (met Chronol. lijst der gebeurtenissen v. 1566 tot 1604. 17/ix., in een rand, links.
99.	(1567).		—	Portret v. Margar. v. Parma. 1567. links. Hiervan eene copy v. 1604, regts.
100.	1566.	1	5/iv.	Verzoekschrift der Edelen te Brussel.
101.	„	2	14/vi.	De Hagepreken.
102.	„	3	20/viii.	Beeldstormerij.
103.	1567.	4	13/iii.	Slag bij Austruweel.
104.	„	5	14/iii.	v. Stralen stilt h. oproer te Antwerpen.
105.	„	6	24/iii.	Inneming van Valenciennes.
106.	„	7	21/iv.	De Prins v. Oranje trekt naar Duitschland.
107.			—	Portret v. Alva (regts). Hiervan eene fraaije copy, links.
108.	„	8	28/viii.	Intogt van Alva in Brussel. (1567. 10 Dec.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
109.	1567.	9	10/IX.	Gevangenneming v. Egmond en Hoorne. (volg. Baud.
110.	1568.	10	30/VIII.	Marg. v. Parma door Alva uitgeleid. Volgens Baudart: 1567. 30 Dec.
111.	„	11	24/V.	Slag bij Heiligerlee in Groningen.
112.	„	12	1/VI.	Executie v. de Batenburgers.
113.	„	13	5/VI.	Executie v. Egmond en Hoorne.
114.	„	14	21/VII.	Slag bij Jemmingen.
115.	„	15	23/VII.	Neerlaag bij Dalen. Volg. Baudart 25/IV.
116		—		Portret v. Willem I (regts). Dit is eene copy; in andere Ex. het origineel, links.
117.	„	16	7/X.	De Prins v. Oranje trekt over de Maas.
118.	1569.	17	?	Tournooi d. Spanjaarden te Brussel.
119.	1570.	18	11/IX.	Executie v. Spell.
120.	„	19	16/VII.	Pardon te Antwerpen afgekondigd.
121.	„	20	/IX.	Verraad v. Ladron bij Valenciennes.

Serie 6. Nederlandsche Geschiedenis.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
122.	1570.	1	/XII.	Loevenstein, door Herm. de Ruiter ingenomen.
123.	1572.	2	1/IV.	Briel, door de Watergeuzen genomen.
124.	„	3	9/IV.	Bossu woedt in Rotterdam.
125.	„	4	4/VIII.	Roermond, door d. Prins v. Oranje genomen.
126.	„	5	18/VIII.	Bergen in Henag. door Alva belegerd.
127.	„	6	6/IX.	Lodewijk v. Nassau vertrekt v. Bergen. Bij Baudart 19/IX.
128.	„	7	1/X.	Plundering van Mechelen door Alva. Bij Baudart 2/X.
129.	„	8	16/XI.	Zutphen door Don Frederik ingenomen.
130.	„	9	30/XI.	Moord te Naarden door de Spanj. Bij Baudart 1/XII.
131.	1573.	10	13/VII.	Plan v. Haarlem en omligg. land.
132.	„	11	22, 23/IV.	Overwinning bij Vlissingen op de Spanj. Bij Baudart
133.	„	12	/VI.	Slag op den Diemerdijk bij Amsterdam. (1/III.
134.	„	13	13/VII.	Moord te Haarlem door de Spanj.
135.	„	14	5/VIII.	Rammekens gaat aan den Prins over.
136.	„	15	/IX.	Vruchteloos beleg v. Alkmaar.
137.	„	16	28/VIII.	Geertruidenberg door de Staatschen ontzet.
138.		—		Portret van Requesens. (links; Copy is regts)
139.	1573.	17	11/X.	Overwinning op de Zuiderzee.
140.	„	18	/XII.	Alva vertrekt uit Brussel.
141.	1574.	19	??	Beleg van Middelb. door den Prins.
142.	„	20	27/I.	Zeeslag bij Bergen op Zoom. Bij Baudart 29/I.
143.	„	21	9/II.	Middelburg gaat aan den Prins over. Bij Baud. 19/II.
144.	„	22	5/IV.	Pardon te Brussel afgekondigd. Bij Baudart 6/VI.
145.	„	23	14/IV.	Slag op de Mookerheide.
146.	„	24	3/X.	Ontzet v. Leiden.
147.	1575.	25	8/VIII.	Moord te Oudewater. Met Fr. tekst en Duitsch vers.
148.	„	26	20/IX.	Bommenede door de Spanj. ingenomen. (Dit is No. 25 in een ander Ex.
149.	1576.	27	21/II.	Krimpen gaat over aan d. Prins.
150.	„	28	15/VI.	Zierikzee belegerd, door d. Prins geproviandeerd en ingen.

Serie 7. Nederlandsche Geschiedenis.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
151.	1576.	1	28/VIII.	Aalst door de Spanj. ingenomen. Bij Baudart 28 Julij.
152.	„	2	5/IX.	De Spaanschgezinde regering te Brussel afgezet. Bij Baud.
153.	„	3	15/IX.	Slag bij Thienen. (14/IX.
154.	„	4	20/X.	Moord te Maastricht.
155.	„	5	„	Moord op de markt aldaar.
156.	„	6	4/XI.	Plan van Antwerpen.
157.	„	7	„	Beschieten van Antwerpen.
158.	„	8	„	Spaansche furie te Antw. (Aan de Schelde.)
159.		9	„	Hetzelfde. Op de Markt en Stadhuis.
160.		10	„	Hetzelfde. Op de Straat.
161.		11	5/XI.	Hetzelfde. Martelingen aldaar.
162.	„	12	9/XI.	Gent van de Spanj. bevrijd. Bij Baudart 11/XI.
163.	„	13	10/XI.	Valenciennes v. d. Spanj. bevrijd. Bij Baudart 12/XI.
164.	„	14	23, 23, 25/XI.	Verraad v. Robles te Gron. ontdekt.
165.	1577.	15	/I.	Nederlaag d. Spanj. bij Luik.
166.	„	16	11/II.	Vredenburg in Utrecht geslecht. Bij Baudart 24/II.
167.	„	17	27/II.	Afkondiging v. vrede te Antwrp.
168.	1567.	18	11/IV.	Het prediken aan de Protestanten te Antwerpen verboden. De plaat 168 over 1567 staat hier en in Aitsinger overal tusschen die v. 1577, bij Baudart op 1567. Zal waarschijnlijk later bijgevoegd zijn, welligt ook de volgende.
169.	1577.	19	26/III.	Spanjaarden trekken uit Antwrp. — Deze plaat is niet geno. 19 gelijk in de orde behoorde, maar soms niet, soms E.
170.	„	20	27/IV.	Spanjaarden trekken uit Maastricht. Bij Baudart 21/IV.

Serie 8. Nederlandsche Geschiedenis.

171.	(1577)	—		Portret van Don Jan (regts). Deze pl. is slecht van druk; de copy die ook regts doch fraai is, heeft het jaar 1604.
172.	1577.	1	1/V.	Intogt in Brussel v. Don Jan. De volg. v. 172 af alle met Fransche inscript. v. inhoud.
173.	„	2	24/VII.	Don Jan verrast Namen's Kasteel.
174.	„	3	1/VIII.	De Walen trekken uit h. Kasteel v. Antwerpen.
175.	„	4	2/VIII.	De Duitsche troepen trekken uit Antwerpen.
176.	„	5	28/VIII.	Kasteel te Antwrp. door Bourse en Liedekerke geslecht.
177.	„	6	/IX.	Karel Fugger te Bergen op Zoom gevangen.
178.	„	7	18/IX.	Intogt v. d. Prins v. Oranje te Antwerpen.
179.	„	8	23/IX.	Intogt (met 2 trekschuiten) v. d. Prins in Brussel.
180.	„	9	28/X.	Hertog v. Aarschot en and. te Gend gevangen. — De inscript. is hier grooter geweest; doch uitgeveegd.
181.	„	10	2/XI.	Intogt v. Aartshrt. Matthias te Antwrp. Bij Baud. 21/XI.
182.	„	11	23/XI.	De Staatschen verrassen Amsterdam.
183.	„	12	„	De Staatschen worden Amsterdam uitgedreven.
184.		—		Portret v. Matthias, Aartshert. (links).
185.	1578.	13	18/I.	Intogt v. Matthias in Brussel.
186.	„	14	20/I.	Matthias doet d. eed te Brussel.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
187.	1576.	—	20/I.	Don Jan ontvangt d. Prins v. Parma. (Deze (ongen.) pl. staat overal hier, en jaar én plaatsing zijn fautief. De bewerking en vers is geheel anders dan der andere platen).
188.	1578.	15	30/II. (*sic!*)	Slag bij Gemblours. Bij Baudart 31/I.
189.	»	16	21/II.	Verovering v. Sichenen bij Diest. Bij Baudart 22/II.
190.	»	17	18/V.	Ontdekking d. Sodomie in een klooster te Brugge. — Deze plaat en de n°. 192 en 195 alsmede de aanduiding zijn de éénige pl. die de R. K. Schrijver Aitsinger uit zijn werk weggelaten heeft, waarin overigens al deze platen (staan.
191.	»	18	18/V.	Jesuiten en Minderbr. uit Antwrp. gevoerd.
192.	»	19	28/VI.	Sodomit. Monniken te Gend verbrand.
193.	»	20	14/VII.	Matthias bezoekt h. leger d. Staten.
194.	»	21	20/VII.	De Staatschen nemen Kampen in.
195.	»	22	26/VII.	Sodomit. monniken te Brugge verbrand.
196.	»	23	1/VIII.	Slag bij Rijmenant.
197.	»	24	21/VIII.	Matthias houdt revue over de troepen van Paltsgraaf Casimir. Bij Baudart 26/VIII.
198.	»	25	24/IX.	Meenen door de Malcontenten ingenomen.
199.	»	26	7/X.	Hertog van Anjou neemt Bins in. Bij Baudart 2/X.
200.	»	27	20/X.	Raadsheer Gosson te Atrecht onthoofd. Met Fr. beschrijv.
201.	»	28	19/XI.	Deventer voor de Staten genomen.
202.		—		Portret v. Alex. Farnese, „Gubern. usq. in *praesentem* diem." 1578. links. — Eene fraaije copie is regts.
203.	1579.	29	15/I.	Hoofdman Biel voor Kerpen gehangen.
204.	»	30	2/III.	Parma trekt voor Antwerpen.
205.	»	31	/V.	Beleg v. Maastricht. Met Fr. beschr. zoo ook de 5 volg.
206.	»	32	29/VI.	Maastricht door Parma ingenomen.
207.	»	33	19/IX.	Schans bij Willebroek (bij Brussel) valt in handen der (Staatschen.
208.	1580.	34	27/II.	Kortrijk door de Malcont. genomen.
209.	1580.	35	9/IV.	Mechelen voor de Staten gewonnen.
210.	»	36	/V.	Diest in Vlaand. door de Franschen genomen. Bij Baudart (8/VI.
211.	»	37	28/VIII.	Riviervloot der 4 Keurvorsten op den Rijn.
212.	»	38	17/VI.	Graaf Hollach overwint de Spanj. bij Hardenberg in Vriesland. M. Fr. beschrijv. — Deze schijnt uit eene and. uitg., veel fraaijer, en is korter.
213.	»	39	18/XII.	Hattem, voor de Staten tegen de Malcontenten behouden. Met Fr. beschr. ook de 13 volg.
214.	1581.	40		Steenwijk door de Malcont. belegerd, door de Staten (ontzet.
215.	»	41	28/VI.	Breda door de Malcont. ingenomen.
216.	»	42	18/VIII.	Kamerijk door de Franschen geproviandeerd, ontzet.
217.	»	43	/IX.	Chateau Cambresis op de Spaanschen door de Franschen (veroverd.
218.	»	44	29/X.	Aartshertog Matthias vertrekt. d°.
219.	»	45	5/XII.	Aanslag v. Parma op Bergen op Zoom verijdeld.
220.	»	—		Portret v. d. Hertog van Alencon, Frans Valois. 1604. regts.
221.	1582.	46	19/II.	Hertog v. Anjou te Antw. tot Hertog v. Brab. gehuldigd.
222.	»	47	22/II.	Optogt v. d. Hertog v. Anjou te Antwerp.
223.	»	48	»	Hertog v. Anjou doet den eed als Hertog.
224.	»	49	18/III.	Aanslag v. Jean Jauregui op Prins Willem.
225.	»	50	11/VIII.	Aanslag v. Kapt. Simpel op Lier. Bij Baudart 2/VIII.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
226.	1582.	51	24/IX.	Lochem, door Verdugo belegerd, ontzet.
227.		—		Portret van Gebhard (Truchsess) v. Keulen. Zonder éénigen tekst. Regts, zond. hoed; eene vroegere druk is met den hoed,) — en adres van *F. Hogenberg* 1583 in cursijf, soms in romein. (er voor. 1e uitg.
228.	„	52	??	Truchsess neemt Bonn in. Geene Fr. beschr. wèl plaats
229.	1583.	53	7/I	Fransche furie te Antwerpen. M. Fr. beschr. gelijk bijna alle volgende. Bij Baud. 17/I.
230.	„	54	„	De Franschen uit Antw. verjaagd.

Serie 9. Nederlandsche Geschiedenis.

De 10 à 22 eerste platen van deze Serie (welke een vervolg op de vorige is) hebben behalve het volgn. nog een klein n°. 1 tot 8 wat echter later niet voortgezet is.

231.	1583.	55[1]	16/III.	Hulcraid op Truchsess door Fred. v. Saksen genomen.
232.	„	56	23/IV.	Eindhoven aan den Graaf v. Mansfeld overgegaan.
233.	„	57	9/V.	Kasteel v. Wouw aan d. Staten overgegaan.
234.	„	58	5/VI.	Kasteel v. Westerloo gaat aan Mansfeld over.
235.		—		Portret v. Ernst v. Beyeren, Bisschop in plaats v. Truchsess links. 1584. Met beschr. en adres v. *F. Hogenberg* te Keulen. 1583 en 84. (Fr. beschr.
236.	„	59[2]	21/VII.	Onckel, op den Rijn, weert d. aanslag v. Truchsess af.
237.	„	60[3]	11/VIII.	Deutz in brand gestoken door Truchsess.
238.	„	61[4]	/IX.	Königswinter door Truchsess verbrand.
239.	„	62[5]	19/XI.	Huls, bij Kempen, door Fred. v. Saks. belegerd, door
240.	„	63[6]	14/XI.	Poppelsdorf bij Bonn op Truchsess genomen. (T. ontzet.
241.	„	64[7]	17/XI.	Godesberg op Truchs. genomen en vernield.
242.	1584.	65[8]	28/I.	Bonn door verraad voor Truchs. verloren. Met Fr. beschr.
243.	??	66	??	2 Pastoors te Bonn verdronken. Zonder Fr. beschr.
244.	1584.	67	9/III.	Graaf Adolf geeft zijn slot Bedwer over.
245.	„	68	31/III.	Burg (bij Deutichem) door Truchs. belegerd.
246.		—		Portret v. Adolf Graaf v. Nieuwenaar. Zeer fraai. (regts).
247.	??	69	??	Truchsess trekt naar Delft. Znd. Fr. beschr. (Fr. beschr.
248.	1584.	70	3/VII.	Kaart d. belegeringwerken der Staten om Zutphen, Met
249.	„	71	22/XII.	Kaart d. fortificat. v. Antwerpen. Znd. Fr. beschr.
250.	„	72	10/VII.	Moord v. Balth. Gerards. Znd. Fr. — *F. Hogenberg*, c. priv.
251.	„	73	/VII.	Executie v. Balth. Gerards. Znd. Fr. beschr.
252.	„	74	3/VIII.	Lijkstatie v. Prins Willem. (meeste Ex. bij 1586.
253.	—	—		Portret van Leycester. 1587. regts; fraai. Staat in de
254.	„	75	??	Recklinghausen valt v. Truchs. af. Met Fr. beschr.
255.	??	76	??	Uerdingen voor Truchs. verloren. (zoo de 14 volg.
256.	1585.	77	??	De dijken voor Antwerpen doorgestoken. Znd. Fr. beschr.
257.	1584.	78	12/XI.	Limburg in Westph. voor Truchs. gewonnen.
258.	1585.	79	19/I.	Mislukte aanslag v. Hohenlo op 's Hertogenbosch. Bij
259.	„	80	??	Plan v. Antwerpen. (Baudart 29/I.
260.	„	81	/II.	Horst voor Truchsess verloren.
261.	„	82		Schipbrug v. Parma over de Schelde.
262.	„	83	/IV.	Schipbrug vernield. fraai.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
263.	„	84	12/III.	Hertog v. Saksen verliest Erpraidt bij Neuss.
264.	„	85	11/V.	Neuss gewonnen door d. Graaf v. Alpen. Bij Baud. 20/V.
265.	„	86	26/V.	Slag op d. Couwensteinschen dijk. Fraai.
266.	„	87	23/VI.	Nederlaag van Schenk bij Amerongen.
267.	„	88	? ?	Het schip: Fin de la guerre.
268.	„	89	11/VIII.	Parma ontvangt het Gulden Vlies.
269.	„	90	27/VIII.	Antwrp. onderwerpt zich aan Parma. Bij Baud. 17/VIII.
270.		—		Portret v. Maurits (v. voren). 1608. Zeer fraai. Slechts in 3 Ex. gevonden.
271.	„	91	/XI.	Arnhem door de Eng. genomen. Znd. Fr. beschr.
272.	„	92	15/XI.	Overwinning v. Parma bij Nijmegen op de Engelschen.
273.	„	93	22/XII.	Gevaar der Spanj. in Bommelerwaard. (kleiner).
274.	„	94		Kaart v. Neuss met h. omligg. land.
275.	1586.	95	27/I.	Graaf Willem v. Nassau bij Boxum verslagen.
276.	„	96	12/V.	Grave door Parma belegerd.
277.	„	97	17/III.	Schenk uit Werle verdreven. Bij Baudart 8/III.
278.	(„).	98	6/VI.	Grave door Parma genomen.
279.	„	99	28/VI.	Venlo bij verdrag overgegaan.
280.	„	100	8/VII.	Moord bij Jonkersdorf.
281.	„	101	26/VII.	Neuss door Parma belegerd.
282.	„	102	„	Neuss geplunderd.
283.	(„ ?).	(103)	?	Parma door d. Paus te Gnadendall vereerd. Znd. één. beschr. alleen m. uitlegg. A—D.; op somm. een Duitsch vers. Volgens Baudart 1/VII.
284.	(„).	104	? ?	Rijnberk door Keurvorst Ernst belegerd.
285.	„	105		Zutphen door Leicester belegerd, door Parma ontzet. Bij Baudart /IX. (beschreven.
286.	1587.	106	? ?	Ruhrort aan Schenk ontnomen. Bij Baudart geheel anders
287.	„	107	4/VII.	Gelre door verraad aan de Spanj. overgegaan. Bij Baud. /I.
288.	„	108	/VII.	Schermutseling in de Kempen bij Engelen.
289.	(„).	109	? ?	Sluis door Parma gewonnen.

Serie 10. Nederl. en Buitenlandsche Geschiedenis.

Met N°. 290 houdt alle doorloopende nommering der platen op; wel zijn er hier en daar nommers, b. v. 112, 117, 120, maar de volgorde is afgebroken, en in niet één der 13 gecollationeerde Exemplaren heb ik verdere no. gevonden.

290.		21/VIII.	Jer. Machielis bij Keulen wegens tyranny onthoofd. Deze plaat is zonderling slecht gegrav. met slecht vers; is ook kleiner, en wijkt *veel* v. de and. pl. af.
291.	1587.	23/XII.	Bonn door Schenk voor Truchsess gewonnen. (begraven.
292.	1588.	26/IV.	Taxis, in h. beleg v. Bonn gesneuveld, wordt te Keulen
293.	„	26/V.	De stropende krijgshorden verslagen. Zeer verschill. vers, (slechter) v. de vorige.
294.	1588.	30/V.	De Spaansche Armade in h. Kanaal. Met klein Lat. vers.
295.	„	? ?	Schenk verliest Bonn na een beleg v. 9 maanden.
296.	„	20/XII.	Wachtendonk door P. E. v. Mansfeld voor Parma gewonnen. Met Fr. beschr.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
297.	1589.	12/VIII.	Schenk verdrinkt in d. aanslag op Nijm. Bij Baud. 10/VIII.
298.	—	—	Portret v. Maurits, juist als nº. 271, doch andere, veel slechtere pl., znd. jaar, znd. ronden halsband. — Deze pl. is kleiner dan de overige.
299.	1590.	3/II.	Rijnberk door den dood v. Adolf v. Nieuw. (door buskr.), aan de Spanj. overgegaan. Bij Baud. 30/I. Met Fr. beschr.
300.	„	28/VI.	Nijmegen uit Knodsenburg door Maurits belegerd. Met Fr. beschr. — Dit is de 2e pl. in Mauricias v. Ens; doch dáár andersom, met datum 19/VIII en vers: „Neumegen." [1])
301.	„	4/III.	Breda bij verrassing ingenomen. Met Lat. en Duitsch Chronodistichon. 1e pl., doch in Copie, andersom, in Mauricias m. vers: „Des Printzen."
302.	1591.	24/V.	De Staatschen in vrouwenkleeren zoeken Zutphen te verrassen. — De volg. platen en verzen verschillen nog al v. d. vorige. — 5e pl. in Maur. geheel anders en and. vers.
303.	„	30/V.	Maurits wint Zutphen. 7e pl. in Maur. Copie, verand.
304.	„	10/VI.	Maurits wint Deventer.
305.	„	12/VII.	Maurits wint Delfzijl. Bij Baud. 1/VII.
306.	„	25/VII.	Maurits verslaat de Spanj. bij Nijmegen. Met Fr. beschr.
307.	„	25/IX.	Maurits wint Hulst in Vlaand. 8e pl. in Maur. Slechte copie.
308.	„	22/X.	Maurits wint Nijmegen.
309.	1592.	4/VII.	Maurits neemt Steenwijk. — 11e pl. in Maur. Copie m. vers: „Graf Maurus."
310.	„	12/IX.	Maurits neemt Coevorden.
311.	„	2/XII.	Parma gestorven, te Brussel begraven. 10e pl. in Maur. and. copie, met vers, „Zu Atrecht."

[1]) Er bestaat een zeer kl. fol. boek door G. Ens waarin 29 van deze platen van Hogenberg voorkomen, getiteld: „Mauriciados. Des Durchleucht ..... Fursten „Mauritzen .... dapffere Kriegsthaten, seithero ihr Furstl. D. van König. M. in „Engellands ubervermeltes Gubernament eingeraumpt und ubergeben worden, welche „Portret warhafftig und unpartt. erzehlt werden." Gedruckt in 1595. kl. fol. Bevat: Krigthaten v. Maurits, znd. jaar. Titel. Chronolog. tafel d. gebeurten. (tevens der platen) v. 1588—95. 1 bl. 2 pg. — Geschiedenis v. 1588 tot 1595, op 16 bladz. Duitsche tekst sign. A tot D ongepagineerd; kleine kaart v. Nederl. en 29 platen v. 1590—96 die allen voorkomen in de nº. 301—331. 1 bd. — Er zijn echter ook platen in v. 1597, 1601, enz.

Deze 29 pl. zijn de volgende Nº. van deze beschrijving.

		Jaar.			Jaar.			Jaar.
1	301	1590.	11	309	1592.	21	344	1601.
2	300	„	12	310	„	22	335	1597.
3	307	1591.	13	314	1593.	23	92	„
4	306	„	14	312	1592.	24	339	1600.
5	302	„	15	313	„	25	321	1595.
6	329	1596.	16	317	1594.	26	323	„
7	303	1591.	17	318	„	27	322	„
8	308	„	18	319	„	28	85.	1597.
9	305	„	19	316	„	29	330	1596.
10	311	1592.	20	331	1597.			

Volgn.	Jaar.	Datum.	
812.	1593.	21/III.	Geertruidenberg, door Maurits genomen, weder door Mansf. belegerd.
813.	„	24/VI.	Geertruidenberg door de Staten gewonnen. 15e pl. in Maur. in copie, te herkennen dat de naam Geertruidenb. in de origin. pl. romein, in de copie curs. staat.
814.	„	30/VIII.	Wedde en Winschoten door Graaf Willem v. Nassau genomen. Deze verzen zijn geheel anders gegrav.
815.		—	Portret v. Ernst, Aartsh. v. Oostenrijk, links, zeer slecht.
816.	1594.	30/I.	Intogt v. Ernst in Brussel. (Kleinere pl. dan de and.
817.	„	7/V.	Coevorden door Maurits genomen.
818.	„	14/V.	Groningen door Maurits belegerd. Het vers eindigt: „Wie „est am Endt, weiss Gott."
819.	„	24/VII.	Groningen door Maurits genomen. Er is eene copie met groote letter; h. orig. heeft kleinere lr.
820.	„	? ?	Comar door de Turken belegerd.
821.	1595.	5/II.	Huy door list voor Maurits genomen.
822.	„	21/III.	Huy door d. Bisschop weer overweld.
823.	„	18/VII.	Maurits breekt het beleg voor Grol op.
824.	„	4/VIII.	Gran door de Christenen ingenomen.
825.	„	2/IX.	Het Staatsche leger bij Wesel geslagen.
826.		—	Portret van Aartshrt. Albert (links) fraai.
827.		—	„ „ Isabella. (regts).
828.	1596.	11/II.	Intogt d. Aartshertogen te Brussel.
829.	„	18/VIII.	Hulst in Zeeland door d. Aartshrt. genomen.
830.	„	1/VIII.	Krijgslist d. Spanj. om de schansen bij Hulst te winnen.
831.	1597.	24/I.	Slag bij Turnhout door Maurits gewonnen.
832.	„	20/VIII.	Maurits belegert en neemt Rijnberk.
833.	„	?	Dotis in Hongarije op de Turken veroverd.
834.	1598.	28(III.	Raab in Hongarye, den 19 Sept. 1596 aan de Turken gekomen, nu door Schwarzenburg door krijgslist heroverd. Alleen met Lat. beschr. Fraai.
835.	(1599)?	/IV.	Schenkenschans door de Spanj. belegerd. (uitleg. Fraai.
836.	„	? ?	Groote kaart v. Stad en LandBommel. Znd. vers; met veel
837.	„	? ?	Kaart v. Bommel tot d. Bosch, met h. beleg door d. Spanj.
838.	1600.	26/III.	Maurits neemt de Schans St. Andries. Bij Baud. 6/V.
839.	„	23/I.	Wachtendonk door Lodewijk v. Nassau genomen.
840.	1604.	? ?	Groote Kaart v.: Flandria borealis. Fraai.
841.	1600.	2/VII.	Slag bij Nieuwpoort. Met zonderling gegrav. verzen.
842.	1601.	? ?	Kaart v. Ostende en omligg. land. Znd. vers; met uitlg.
843.	„	? ?	Belegeringwerktuigen voor Ostende. Met Lat. en kl. Duitsch vers en Ital. uitlegg.
844.	„	12/VI.	Plan v. Rijnberk en der belegering. Znd. vers; met uitl. 21e pl. in Maur. in zeer verand. copie.
845.	„	1/VIII.	Plan v. Rijnberk en uittogt d. Spaansche bezetting.
846.	(1601).	1/XI.)	Plan v. 's Hertogenb. en der belegering door Maurits. M. vers: (bis auff dheut. tag.)
847.	1602.	8/I.	Kingsale in Ierland gaat aan Elizabeth over.
848.	„	18/VII.	Grave door Maurits belegerd.
849.	„	19/IX.	Grave door Maurits gewonnen.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
350.	1603.	11/III.	Wachtendonk door Rijhove verloren.
351.		—	Portret v. Jacobus (I) en zijne gemalin, staande ten voeten over uit elkander. Met Lat. vers.
352.	„	25/VII.	Jacobus I in Westminster gekroond.
353.	„	18/VIII.	's Hertogenb. weder door Maurits belegerd.
354.	„	16/XI.	Hertog Frederik v. Wurtemb. door Kon. Jacobus tot Ridder (geslagen.
355.	1604.	? ?	Kaart v. h. beleg v. Ostende. Znd. vs. met uitlg.
356.	(1605.)	(17/V.)	Mislukte aanslag op Antwerpen. — Gezigt op de Schelde voor Antwrp. en vloot d. Spaanschen en Hollanders. Znd. (jaar en vers.
357.	„	/VIII.	Lingen door Spinola genomen.
358.	„	9/X.	Veldslag voor Ruhrort door Spinola.
359.	„	7/XI.	Crakow bij Crefeld door Spinola genomen.
360.	„	15/XI.	Portret v. Th. Percy, buskruidverraad; m. 2 medaill. en vele (verzen.
361.	1606.	23/I.	Wachtendonk door Spinola veroverd. Grootere plaat.
362.	„	/II.	De 8 zaamgezwor. tot h. buskruidverraad. V. ond.: Executie. (in 2 compart.) m. Lat. en gr. Dts. vers en Fr. uitlegg.
363.	„	/III.	Brevoort door de Spanj. verrast, doch niet genomen.
364.	„	2/VII.	Spinola neemt Lochem en laat meelwagens maken. Met Dts. (en Lat. vers.
365.	„	14/VIII.	Grol door Spinola genomen.
366.	„	/IX.	Rijnberk door Spinola belegerd.
367.	„	2/X.	Rijnberk bij accoord aan Spinola overgegaan.
368.	1607.	25/V.	Zeeslag bij Gibralter. M. Dts. en Lat. vers.
369.	? ?		Smolenske door de Polen belegerd. — In 3 Ex. gevonden.
370.	1608.	1/II.	Spinola te 's Hage ontvangen.
371.	„	29/XI.	Matthias tot Koning v. Hongar. gekroond. Met Dts. vers in boekdruk v. Joh. Holtzmüller. (Dts. vers en bovenschr.
372.	„	19/XI.	Slag bij Xanten, waar Graaf Adolf v. Nassau sneuvelt. Met
373.	1609.		Bestand te Antwerpen afgekondigd. (Leopold. Znd. vers.
374.	?		Ontzet v. h. Slot Bredenbend bij Gulik door Aartshrt.
375.	1610.	1/V.	Fred. Hendrik en Christ. v. Anhalt verdrijven de Waalsche troepen bij Reckum in Luikerland.
376.	„	25/VII.	Prins Maurits stelt bij Neuss zijn leger in slagorde, voor den Keurvorst en Paltsgraaf. Fraai.
377.	„	10/V.	De Staatschen verslaan bij Erkelens de Guliksche bezetting.
378.	„	/VI.	Dachstein bij Straatsburg belegerd.
379.	„	8/VII.	Molsheim bij Straatsb. berend.
380.	„	/VIII.	Gulik door Maurits en Christ. v. Anhalt belegerd.
381.	„	2/IX.	Gulik door Maurits voor de Keurvorst gewonnen.
382.	„	/XI.	Larache in Barbarije door de Spanj. ingenomen. Met bovenschr., Lat. en Dts. vers.
383.	1611.	15/II.	Inval in Praag (Kleinseite) door h. Passausche leger.

Serie. 11. Varia over Buitenlandsche Geschiedenis.

Daar de volgende platen slechts in 1, 2 of 3 Exempl. gevonden worden, en nu eens in deze dan in gene orde staan, zijn ze in chronologische volgorde met aanwijzing der Exemplaren opgenoemd.

384.	1571.	16/IX.	Orde d. Turksche en Chr. Vloot vóór d. slag bij Lepanto
385.	1585.	20/VI.	Tournooi. Koninkl. Biblioth. (Mijn Ex.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
386.	1587.		Geogr. descriptio territorii Kerpensis Dioc. Brabant. per Ger. Stempelium Goudanum. Mijn Ex.
387.	1599.		Overwinning v. 1258 Heidukken op 5000 Turken bij Tolna bij Ofen. M. bovenschr. znd. vers, enz. Met 1 vel afzond. tekst, m. opschrift: „Ein herrlicher Sieg in welchem 1258 „Freyheyduggen 5000 Turken erlegt." In 2 kol. Arnh. Bibl.
388.	1600.	11/v.	Kaart van den Tielerwaard, enz. tot Altema. Arnh. Bibl.
389.	1600.?	?	Veldslag tegen de Turken bij de rivier Marresch? door *G. K(eller)*. Met n°. 1—8. Arnh. Bibl.
390.	1600.?	?	Uittogt uit de vesting Canischa; door *G. K(eller)*. Znd. uitlegg. Arnh. Bibl.
391.	1600.?		De Leo Belgicus rijdt in een' zegenwagen, Victoria zit voorop met de wapens van herwonnen steden. Door *G. K(eller)*. Arnh. Bibl.
392.	1601.	3/VIII.	Veldslag in Zevenbergen der Keizerl. tegen S. Bathory. Met bovenschr. en uitleg. Znd. vers. Arnh. Bibl.
393.	„		Stuhlweissenburg in Hong. door de Christ. belegerd. Arnh. Bibl.
394.	1602.		Groote Kaart v. Ostende met de bestorming. 7 Jan. 1602. Bij Mr. Bodel.
395.	1604.	30/v.	Innem. v. Sluis d. Maurits. Met uitlegg. Znd. vers. Arnh. Bibl.
396.	(1604).		Den Belg. Leeuw door Spinola een doorn (Ostende) uit de poot getrokken. Zinneprent, waarboven Dts. vers met anagramma v. d. naam. Kon. Bibl.
397.	„		Afbeeld. v. h. beleg v. Ostende v. 1601—4. Met Holl. gegrav. tekst boven in de pl.; v. ond. Duitsche uitlegg. in 3 kol. — Plaat in de hoogte. Arnh. Bibl.
398.	„		Imago Flandriæ. — Dezelfde pl. als onder N°. 307 op bl. 25 beschreven is. Arnh. Bibl.
399.	1605.	10/VIII.	Oldenzeel in Vriesland? door Spinola veroverd. Mijn Ex.
400.	„	28/x.	Wachtendonk door Spinola heroverd met Duitsch vers. Bij Mr. Bodel.
401.	„		De 8 zamenzweerd. v. h. Buskruidverraad. — Met bovenschr.: „Concilium septem nobilium Anglorum conjur. in necem Jac. „I." Van ond. Lat. en Fr. uitlegg. in curs. in 2 kol. naast elk., v. ond. uitlegg. in Duitsch. — Deze plaat is h. origineel v. de pl. in al de and. verzamel. voorkom., en is veel fraaijer v. grav. De copy heeft eene Duitsche verklar. bovenin: „Eigentl. Abbild. wie ettlich Engl. Edelleut,"enz. Arnh. Bibl.
402.	„		Executie der Zamenzweerders, met bovenschr.: „Typica „supplicii, quo octo, antesign. .... Londini 30 et „31 Jan. affecti sunt imago." V. ond. Lat. en Dts. vers, en Fr. beschr. in 3 kol. — Het plaatje d. executie ond. de copy der portr. is geheel anders en veel kleiner. Arnh. Bibl.
403.	„		Beschrijv. v. de executie der Buskruidverraders met opschrift: „Kurzer u. eygentl. Histor. bericht, ... etliche d. „fürn. Verrather in Engell. v. Leben zu Todt hingerichtet „worden." — 1 bl. Arnh. Bibl.
404.			Portret v. Jan de Ney (1607, aet. 39) regts, v. boven 4 regels, v. ond. een Lat. en Duitsch 4 reg. vers. Mijn Ex.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
405.	??	—	Stamboom v. Hendrik IV. met bovenschr. „Arbor gentilitia Henrici .... IV. Arnh. Bibl.
406.	(1610)	—	Portret van Lodewijk XIII, Koning v. Frankrijk, als kind, te paard, links. V. ond. 4 reg. Lat. en Fr. vers. Kon. Bibl.
407.		25/v.	Matthias tot Kon. v. Bohemen gekroond. (In 11 compart.
408.	1612.	20/i.	Keizer Rudolf II op zijn praalbed. Mijn Ex. (Koninkl. Bibl.
409.	„	24/vi.	Krooning v. Matth. in Frankf. tot Keizer. Kon. Bibl.
410.	„	„	Feesten voor h. volk bij de Krooning. Kon. Bibl.
411.	1613.	14/ii.	Optogt tot h. huwelijk v. Paltsgraaf Frederik V met de Princes v. Engel. Mijn Ex.
412.	„	10/xi.	Huwelijk v. Paltsgr. Wolfgang Willem te Munchen (in 10 compart.) Met bovenschr. en Dts. en Lat. vers. Mijn Ex.
413.	??	??	Plan d. nieuw aangevangen stad Mülheim aan de Rijn, met bolwerken. (Znd. vers). Met 1 regel opschr. Mijn Ex.
414.	1615.	11/xi.	Brunswijk belegerd en bevrijd. Mijn Ex.
415.	??	??	(Kleine) Kaart v. Friaul. Mijn Ex.
416.	1618.	22/xii.	Afbeelding v. d. Comeet boven Keulen (en de dierenriem). Met beschr. d. C. Hersbach v. Keulen. Mijn Ex.
417.	(1618).	?	Moord v. d. Marechal d'Ancre in 6 compart. op 1 bl. gen°. 1—12. Znd. vers. Mijn Ex. (Ex.
418.	1618.	15/vi.	Vercelli in Piemont aan d. Hertog v. Sav. overgegaan. Mijn
419.	1618.	—	Kaart v. de landstreek bij Spiers en Heidelberg, met versterking v. Udenheim. Met 2 reg. onderschr. Mijn Ex.
420.	1619.	10/vi.	Overwinning v. Buquoy op Mansfeld bij Budweis in Bohemen. Koninkl. Biblith.
421.	„	13/v.	Executie v. Oldenbarneveld. Met kl. Lat. en groot Dts. vers, Holl. bovenschr. en inschr. Dez. Holl. pl. als in Vondel, Hekelschr. Mijn Ex.
422.	1619.	20/iii.	Keizer Matthias op zijn praalbed. Met Duitsch vers v. D. M. C. in boekdruk. — Dez. plaat als 385. Met Duitsch gedr. bovenschr. Kon. Bibl.
423.	(1619)	—	Portret, regts in ov. v. Keizer Ferdinand v. Oost. met ornamenten en onderschr.: „Legitime certantibus." etc. Mijn Ex.
424.	1619.	?	Krooning v. Ferdin. tot Roomsch Koning. In 8 afdeel. gen. A—H. Mijn Ex.
425.	„	9/ix.	Optogt ter krooning v. Ferdin. in Frankf. a/M. Mijn Ex.
426.	1620.	6/x.	Afbeelding d. Schansen door de Staatschen op Kompenwerdt (Nonnenwerdt) aangelegd. Met Dts. bovenschr. Mijn Ex.
427.	1620.	8/xi.	Slag bij Praag. Mijn Ex.
428.	„	—	Plaat der (56) plaatsen in 1620, 21 door Spinola veroverd. (In eene lange reeks om zijn portret.) Mijn Ex.
429.	1621.	21/vi.	Executie te Praag der Boheemsche Grooten. (In 7 compart.) als 384, 389. Met gr. Dts. prosa onderschr. Mijn Ex.
430.	„	5/ix.	Gulik door Hendrik v. d. Berg belegerd. Mijn Ex.
431.	??	—	Groot (uitsl.) profiel van Keulen met Duitsch vers en fr. met intogt van Antonia, bruid v. d. Hertog van Cleef. Leids. Bibl.
432.	(1621?)	—	Kaart v. Wesel; belegerd door Spinola. Arnh. Bibl.
433.	1621.	17/viii.	Plan van Montauban en der belegering. Met Dts. verzen. Mijn
434.	„	21/viii.	Stein aan d. Rijn door de Spanj. veroverd. Mijn Ex. (Ex

Volgn.	Jaar.	Datum.	
435.	1621.	14/X.	Kaart v. h. land v. Sluis en omligg. steden, met het beleg d. Spanj. Met Dts. verzen. Mijn Ex.
436.	„	27/IX—14/X.	Afbeelding v. h. beleg v. Frankenthal door Gonzalvo v. Cordova. Met bovenschr. Mijn Ex.
437.	1622.	9—12/VI.	Nederlaag v. Mansfeld in Gersoen bij Frankft. V. ond. Duitsch vers in 4 kolommen. Arnh. Bibl.
438.	„	3/I.	Beleg v. d. Sterkte Papenmuts in den Rijn bij Bonn door Hendrik v. d. Berg. Met Dts. verzen. Mijn Ex.
439.	„	3/II.	Afbeelding v. de vesting Gulik en beleg door Hendrik v. d. Berg; genomen voor de Spanjaarden. Met Dts. vers. Mijn Ex.
440.	„	10/VI.	Slag tusschen de Beyers. en Spaansche ruiterij en Paltsgr. Frederik bij Darmstad. M. Dt. vers. Mijn Ex.
441.	„	22/VI.	Gevecht tusschen de Keizerl. en die v. Halberst. bij Höchst in de buurt v. Frankf. a/M. Mijn Ex. (Mijn Ex.
442.	„	—	Plan v. Bergen op Zoom en omstreken met beleg v. Spinola.
443.	1623.	?	Intogt v. Karel I v. Eng. in Madrid. Mijn Ex.
444.	(1623)	?	Beleg v. Heidelberg. Znd. vers. Mijn Ex.
445.	1624.	6/XII.	Lippstad in Westphalen door de Spanj. gewonnen. M. Dts. vers. Mijn Ex. (Mijn Ex.
446.	1625.	30/IV.	Plan v. S. Salvador in Brazilie, door de Spanj. hernomen.
447.	„	—	Plan v. Fernambuc (in Brazilie). Znd. één uitlegg. Mijn Ex.
448.	„	?	Breda door Spinola belegerd, met omligg. land. Groote kaart znd. uitlegg. Mijn Ex. (Mansfeld. Znd. uitlegg. Mijn Ex.
449.	„	?	Slag bij Dessau en Zerbst tusschen de troepen v. Wallenst. en
450.	1626.	24—27/VIII.	Verschillende gevechten tusschen de troepen v. Tilly en Denemarken geleverd. Op 1 pl. met afzond. Dt. proza beschr. Mijn Ex.
451.	„	?	Inneming van Minden door Tilly. Mijn Ex.
452.	„	?	Zweedsche Schans aan d. Weichsel bij Dantzig. Mijn Ex.
453.	„	?	Stralsund door Wallenstein belegerd. Met Dt. vers. Mijn Ex.
454.	1627.?	?	Kaart v. h. eiland Ré, tegenover la Rochelle. — Gewone kaart m. ondergedrukte, uitslaande beschrijv.: Beschreib. d. Insel Re, etc., auch wie diese v. d. Engellendern belagert, v. d. Franz. aber ... entsetzt worden. Arnh. Bibl.
455.	(1627?)	?	Kaart v. Ré, la Rochelle, enz. Amst. H. Allard. 1671. kl. fol. Deze kaart behoort hier zeker niet in, is ook ander formaat. Arnh. Bibl.
456.	„	1/IX.	Plan v. Rochelle en omligg. land, en der fortificatiën en beleg d. Konings. — Znd. beschr. alleen met cartouche, links. Mijn Ex.
457.	1628.	?	Beleg v. Casale de Monferrato door de Spanj. Met kl. Dts. en Fr. vers. Arnh. Bibl.
458.	„	?	Verovering d. Zilvervloot in de baai v. Matanca. Mijn Ex. (Ex.
459.	(1628)	?	Beleg v. 's Hertogenb. door d. Prins v. Oranje. Znd. vers. Mijn
460.	1631.	3/IV.	Beleg en inname v. Frankf. a/M. door Gustaaf Ad. Mijn Ex.
461.	?	?	Pascaart d. Schansen Santvliet in 't land v. Goes. Met Dts. uitlegg. Mijn Ex.
462.	?	—	Plan v. Pappa (in Hongarije?) met de omstreken en executie. Znd. eenig vers of tekst. Mijn Ex.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
463.	?	?	Plan van Pilsen, met belegeringwerken. Mijn Ex. (Mijn Ex.
464.	?	?	Verovering v. Bautzen in Oberlausitz door d. Keurv. v. Saksen.
465.	?	?	Kanaal langs Gelder en Venlo v. d. Rijn in de Maas. Met 11 forten. Met gedrukt Duitsch onderschr. Mijn Ex.
466.	(?)	?	Beleg v. Mantua door de Keizerlijken. Mijn Ex.
467.	?	—	Portret van Kenau Jansen. Door *M. Q(uadt).* Arnh. Bibl.
468.	?	—	Portret v. Maria Stuart. Met adres v. J. Bussemacher te Keulen. Arnh. Bibl.
469.	?	—	Portret vanAmbr. Spinola, regts, fraai, v. boven in h. midden een † gelijk in alle fraaije afdrukken d· portr. Kon. Bibl.

In het Exemplaar van den WelEd. Geb. Heer P. Verloren van Themaat te Utrecht, bevond zich achter de 8e Serie (Verschillende platen over Fransche, Duitsche en andere geschied.) nog eene Serie van 16 platen (genommerd 1—16) over Deensche Geschiedenis die in geen der 13 Ex. welke ik vergeleken heb, aanwezig waren.

Volgn.	Jaar.	Datum.	N. d. pl.	
470.			1	Titel. — Van boven 3 groote wapens, ter weerzijden 2 kolommen, met inschrift: „Mein Hoffnung," etc. en: „Treue ist Wildbret;" in het midden eene groote Lat. inscriptie: „Res gestæ ..... Frederici Daniæ, Norw. regis, „etc. ex monumento Pyramidali Segebergæ ab H. Ranzovio, „Regio Vicario, desumptæ æneisq. nunc tabulis sculptæ ac „expressæ; et Jo. Adolpho, Archiepisc. Brem. et Lubec. „Antistiti (eò quod pater Adolphus una cum Rege bellum „Dithmars. gessit) ...... per Fr. Hogenberg et Sim. „Novellanum Consecratum. 1589." — De volgende platen zijn alle met 1 reg. Lat. bovenschrift en eenige regels Latijnsche verzen van onderen.
471.			(2)	Portret (zeer klein, regts) v. Koning Frederik II v. Denem.
472.	1559.	3/VI.	3	Oorlog tegen het vrije volk der Ditmarschen. — 1e pl. Slag bij en overwinning van Meldorp.
473.	„	7/VI.	4	Slag op het Noordstrand. — (De beschrijving vindt de lezer in de geschiedenis v. dezen oorlog door Chr. Cilicius).
474.	„	20/VI.	5	Slag bij Heide; verbranding v. h. dorp; overgave der Dithmarschen.
475.	„	20/VIII.	6	Krooning des Konings te Koppenhagen en instelling der Gouden Ridders.
476.	1563.		7	Oorlog met Zweden tusschen Fred. II v. Denem. en Erik XIV v. Zweden. — 1e pl. Zeeslag bij Borsholm. 30 Mei. — Elseburg na een beleg van 22 Aug.—4 Sept. aan Fred. II overgegeven.
477.	„		8	Het Zweedsche leger bij Helmstad geslagen. — Zeeslag tusschen Oeland en Gothland waarbij de Deensche Admir. Franc. Bilde sneuvelt.
478.	1564.	30/V.	9	Zeeslag waarin de Zweedsche Adm. Jac. Bagge gevangen genomen wordt. — Vredehandeling te Rostock.

Volgn.	Jaar.	Datum.	N. d. pl.	
479.	1565.	20/x.	10	Slag bij Astrupheide ten nadeele der Zweden. — Beleg van Elseburg door de Zweden opgebroken. Febr. 1565. — Warburg door de Denen veroverd. 1569.
480.	„		11	Overzigt van al de zeeslagen in dezen oorlog.
481.	1570.	28/xi.	12	Vrede te Stettin tusschen de Denen, Zweden en die v. Lubeck.
482.	1580.	8/v.	13	Beleening van Henr. Ranzov, door Koning Fred. II v. Denem. met het Leen van het Hertogdom Holstein, enz., te Odensee.
483.	1588.	31/i.	14	Verdrag met die van Hamburg te Itzehoe door Henr. Ranzow gesloten. — Herwinning v. h. eiland Oesel, enz.
484.	„	5/vi.	15	Begrafenisstoet van Koning Frederik II te Röskilde.
485.	„	„	16	Afbeelding van h. pyramidale monument in den vorm van een triumfboog door H. Ranzov opgerigt, waarvan op den titel gesproken wordt. Met 2 Lat. verzen.

In het Exemplaar v. d. Heer F. Olivier te Brussel heb ik nog de volgende platen gevonden, die alle *geheel* anders dan die v. Hogenberg zijn.

— Kaart v. Zeeland door Jac. v. Deventer, met adres v. *J. Bussemecher*, links: Henr. Nagel fecit.
— Plan van de Hansestad Deventer.
1582. Aanslag van Anjou op Antwerpen. Met Holl. tekst.
1585. Schipbrug v. Parma. Met Duitschen tekst.
1589. Moord v. d. Hertog v. Guise. Met Lat. tekst.
„ „ „ Hetzelfde anders. Met Duitschen tekst.
? Schermutseling bij Engelen bij d. Bosch. Zonder tekst.
1595. Inneming v. Huy door d. Bisschop v. Luik. Met Holl. en Fr. tekst en adres v. *Adr. de S.o Huberti*.
„ Inneming v. Lier. *A. Huberti* exc. enz.
1596. Inkomst v. Albertus te Brussel. Met Holl. en Fr. tekst.
„ Beleg v. Ardres. *A. Huberti* exc. enz.
„ Hetzelfde anders. *P. van Overbeke* exc. Met Holl. en Fr. tekst.
„ Inneming v. Calais. *A. Huberti* exc.
„ „ „ Hulst. *A. Huberti* exc.
„ Hetzelfde anders. *A. Huberti* exc.
„ Zeeslag bij Calis Malis. *A. Huberti* exc.
1597. Inneming v. Amiens. *A. Huberti* exc.
„ Beleg v. Amiens. Znd. adres m. Fr. uitlegg.
„ Inneming v. Arras. *A. Huberti* exc.
„ Kaart v. Artois. *M. Qu(adus)* fec.
1598. Beleg v. Rijnberk. *A. Huberti* exc.
1603. Beleg v. Ostende. Znd. uitlegg. *A. Huberti* exc.

---

416 Premier Volume, contenant 40 Tableaux ou Histoires diverses qui soit memorables touchant les Guerres, Massacres et Troubles advanus en France en ces dernieres annees. Le tout recueilly selon le tesmoignage de ceux qui y ont estè en personne et qui les ont veus,. Lesquels sont pourtraits à la verité. — 40 op koper of hout gegrav. pl.; hg. 37 dm. br. 49 dm. br. fol.

Deze hoogst belangrijke suite van 40 platen, gegraveerd door de Fransche Kunstenaars, *Jean Tortorel en Jacques Perissin*, die in de jaren 1530 tot 70 werkzaam waren, — is het origineel der hierboven bij Hogenberg vermelde 34 pl. over de Fransche geschiedenis van 1559—72. Daar dit belangrijk, en in Frankrijk zéér zeldzame werk, hier te lande nagenoeg geheel *onbekend* is, en er zeker niet één Ex. hier is te vinden, zoo heb ik eenige dezer platen in Frankrijk verzameld, om hier de beschrijving van het geheel te kunnen geven, volgens *Robert-Dumesnil, Peintre-Graveur Franc.* VI. p. 46 enz. en den: Catalogue vente Paelinck te Brussel, 1860, waar op N°. 488 een Ex. van 28 pl. uitvoerig beschreven is dat met 400 fr. betaald werd. Men zie ook vooral de uitvoerige aanteekening van *Brunet* in zijn Manuel over dit werk op het woord: *Premier*. Ofschoon deze Serie niet tot onze geschiedenis behoort, strekke dit zoowel ter aanvulling van de beschrijving van Hogenberg, als om hier te lande deze platen te doen kennen. — De platen zijn op koper gegraveerd, en sommige in houtsnede, in gelijke grootte nagevolgd; van de koper gegrav. bestaan 3 soorten van Exemplaren, nl.: 1°.) Met Fransch opschrift en uitlegging. 2°.) dezelfde platen genommerd, bovenaan regts. 3°.) Met Latijnsch opschrift en uitlegging; zonder N°.; voorts eenige copiën in houtsnede. — Complete Ex. van éénen staat der platen zijn hóógst zeldzaam; ja deels onmogêlijk, omdat men van pl. 4, 5, 7 en 33 slechts de houtsnede kent, en eene kopergravure, die toch waarschijnlijk wel bestaan heeft, onbekend is. — De prijs van complete Exemplaren is zeer verschillend en kan 500 tot 1000 fr. bedragen, afzonderlijke platen zijn 8 tot 10 fr. waard; sommige zeldzame echter wel 50 à 80 fr. — De * geteekende platen zijn in mijne collectie.

Volgn.	Jaar.	Datum.				
1.				Titel: Premier Volume, enz. (zie boven) in een houtsneerand. Op sommige Ex. vindt men op dien titel ook een: „Avis au lecteur."		
2.	1559.	10/VI.		La Mercuriale aux Augustins à Paris. Is bij	*Hogenberg*	1.
3.	„	30/VI.		Tournoy ou Henry II fut blessé à mort.	„	2.
4.	„	10/VII.		Mort de Henry II à Paris. (*Houtsnede*).	„	—.
5.	„	21/XII.		Anne du Bourg bruslé à St. Jean en Greve. (*Houtsnede*).	„	3.
6.	1560.	13,15/III.	a	Entreprise d' Amboise descouverte.	„	4.
			b	Copie in houtsnede.		
7.	„	15/III.		Execution d' Amboise. (*Houtsnede*).	„	5.
* 8.	1561.	/I.		Assemblée des 3 Estats à Orleans.	„	6.
9.	„	19/XI.	a	Massacre à Cahors.	„	8.
*			b	Copie in Houtsnede.		
10.	„	9/XII.	a	Colloque à Poissy. Dit origineel is van de *uiterste seldzaamheid*.	„	7.
*			b	Copie in koper met veranderingen. Bovenaan gen°.: 8.		
11.	1562.	1/III.		Massacre (der Protestanten) à Vassy.	„	9.
12.	„	/IV.		Massacre (der Protestanten) à Sens.	„	11.
*13.	„	25/IV.		Prinse de Vallence. — Mijn Ex. gemerkt No. 13.	„	10.

Volgn.	Jaar.	Datum.				
14.	„	/VII.	*a*	Massacre à Tours. *Hoogst zeldzaam.*	Is bij *Hogenberg*	13.
			b	Copie in Houtsnede.		
15.	1562.	/VII.	*a*	Prinse de Montbrison. *Hoogst zeldzaam.*	„	12.
			b	Copie in Houtsnede.		
*16.	„	/IX.		Deffaite de St. Gilles en Languedoc.	„	14.
*17.	„	19/XII.		Ordonnance Des armées de la Bataille de Dreux. Met Lat. opschrift.	„	—
18.	„	„	*a*	Premiere charge de la bataille de Dreux.	„	15.
*			*b*	Copie in Houtsnede. — Gemerkt N°. 18.		
19.	„	„	*a*	Deuxieme charge de la bataille de Dreux. *Eiedruk van de uiterste zeldzaamheid.*	„	16.
*			*b*	Gegraveerd.		
20.	„	„	*a*	Troisieme charge de la bataille de Dreux. Zonder de woorden: „J. Perrissim fecit."	„	17.
			b	Met den naam.		
			c	Copie in houtsnede.		
*21.	„	„		Quatrième charge de la bataille de Dreux.	„	—
*22.	„	„		Retraite de la bataille de Dreux.	„	—
23.	1563.	—		Orleans assiègé en Janvier.	„	—
24.	„	18/II.	*a*	Le Duc de Guisé blessé à mort. *Hoogst zeldzaam.*	„	18.
			b	Copie in houtsnede.		
25.	„	13/III.		La paix en l'Isle aux Boeufs..	„	20.
26.	„	18/III.	*a*	Execution de Jean Poltrot. *Zeer zeldzaam.*	„	19.
			b	Copie in Houtsnede.		
*27.	1567.	1/X.		Massacre (der Protestanten) à Nismes en Languedoc.	„	21.
28.	„	(10/X.)	*a*	Bataille de St. Denis, la veille de St. Martin.	„	22.
*			*b*	Copie in houtsnede. — Gemerkt No. 27.	(*Zeer zeldzaam.*	
29.	1568.	6/I.	*a*	Rencontre des deux armees à Congnac.	„	23.
*			*b*	Copie in houtsnede.		
30.	„	/III.		Chartres battu par le Prince de Condé.	„	24.
31.	1569.	13/III.		Ordonnance des deux armées (bij Jarnac)	„	—
32.	„	„	*a*	Rencontre d. armées (bij Jarnac).	„	25.
*			*b*	Copie in houtsnede.		
33.	„	25/VI.		Rencontre des armees à la Roche.	„	26.
*34.	„	24/VII—7/IX.		Poytiers assiègé.	„	27.
*35.	„	3/X.		Ordonnance des armees à Moncontour. — Gemerkt N°. 31.	„	28.
*36.	„	3/X.		Desroute du camp à Moncontour. — Gemerkt No. 32.	„	—
*37.	„	15/XI.		Surprinse de Nismes en Languedoc.	„	30.
*38.	„	14/X—2/XII.		St. Jean d'Angely assiègée par le Roy. *Houtsnede.*	„	29.
39.	1570.	21/XII.		Entreprinse de Bourges.	„	31.
40.	„	28/III.		Rencontre des 2 armées au passage du Rosne.	„	32.

417 (1558) Zinnebeeld. Voorstelling van h. Volksleven. — „Den vetten vastelavont met alle syn „gasten. — Compt hier bestriden die mager vasten." — Een zwaarlijvig man voorstell. den vetten vastenav. zit op een wijnvat op een open wagen en wordt door vele vrouwen voortgetrokken (v. links naar regts,) achteraan mannen; op de regterzijde komt de mager vasten, eene magere vrouw die eenige visschen in de hand houdt, op een open wagen door vrouwen getrokken en door mannen gevolgd, aanrijden; de voorste vrouwen raken handgemeen; in h. verschiet een dorp. Met 2 vierreg. Lat. en Holl. verzen v. ond., en 1 reg. kl. kap. bovenschr.: „Den vetten," enz. — H. Cock exc. 1558. Door *Frans Hoeskghenberghe.* (sic!) Hg. 33 dm. br. 50 dm. br. fol. — In de Collectie v. Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

418 Voorstelling uit h. Volksleven. — Spotprent op de luiheid. Boven in de prent *a* 2 regels in kapitale letters: „Die met lanterfanterij altoos ghequelt zijn, „Moeten deur luyaerdy oock meest sonder ghelt zijn." — Links een herberg met uithangbord: een man gemakkelijk rustende; in de deur staat de vrouw des huizes, uit de ramen zien verscheidene personen, voor de deur twee vrouwen en één jongen die één tablet, waarop de kapitale letters van het alphabet, in de hand houdt, regts eene kleine armoedige herberg; in het midden eene rivier, enz. Van ond. 18 rethorijke versregels (in cursijf, in 2 kol.) Naar *Hier. Bos*, met adres v. *J. Galle.* Hg. 34 dm. br. 42 dm., br. fol. Deze plaat is in de manier v. *P. v. d. Borcht.* — Zeer curieus om de oude voorstelling v. h. tablet met letters, eene zeer oude vorm van AB boek, nog in Rusland gebruikelijk en in het begin dezer eeuw nog in zwang in Duitschland, Wales, Schotland, enz. Deze plaat vertoont alzoo het reeds overoude gebruik hier te lande van dergelijke leerboeken voor het volk. — In Engeland zal binnenkort een historisch litterarisch onderzoek over deze oudste A.B. boeken het licht zien.

b Dezelfde pl. met later adres van *P. de Jode.* In de collectie v. Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

---

419 Zinneprent op de Verspreiding der Hervorming. — „Monument voor de *a* „Hervormde Kerk v. Nederland, begonnen in 't jaar 1566." — Bovenaan in h. midden het portret v. d. eersten Lutherschen Predikant: Jan Arends; links en regts 4 voorstellingen uit den tijd der Hervorming; v. ond. 2 afbeeld. v. h. nazien der Bijbelboeken. Naar *D. Kerkhoff* door *T. Koning* (omstreeks 1790). Hg. 38 dm. br. 51 dm. br. fol. Proefdruk op geel papier.

b Dez. voorstelling. — Fraaije originele *teekening* in O. I. inkt door *D. Kerkhoff.* br. fol.

420 Hetzelfde; zinneprent. — „Monument voor den zaligen Reformator Joa. Cal„vinus." — Boven in h. midden h. portret v. Calvinus; links en regts en v. ond. 6 afbeeldingen van de plegtigheden in de Hervormde kerk. Naar *D. Kerkhoff* door *T. Koning.* 1791. Met adres v. D. M. Langeveld. Hg. 38 dm. 51 dm. br. fol. Pendant v. de voorg. plaat.

421 *) Zinneprent over de Godsdienst, — herleving v. geloof — en de hervorming in h. algemeen. — „Een klaere ende schrift. bewijs v. d. Schmaelen wech, ende

---

*) Bij de platen over deze jaren zijn vele Zinneprenten over Godsdienst en Hervorming gevoegd, die zeker in latere jaren of zelfs buitenslands gemaakt zijn, doch hier haar plaats vinden als uitdrukking van den geest der tijden

„Enghe Poorte, die tho den Leeven leydt, ende v. d. Breeden wech, Ende „Wiede Poorte, die tho die Verdoemenisse leijdet. Matth. int 7 Cap." — Uitvoerige en rijke voorstelling in 3 bladen v. d. breeden en smallen weg. — Op de 1e pl. links staat Johannes de Dooper (No. 1) en predikt boete, voorts is Christus en zijne geboden afgebeeld (2—16); bovenaan de enge poort, waar enkelen ingaan; op de middenste plaat staat de Engel d. waarheid (17) onder den boom der kennis eenen man (19) vermanende, die door eene vrouw, (20, de wereld) wordt afgetrokken en naar den Paus (23, als Julianus Apost. afgebeeld) en naar de Hoere v. Babylon die op het groote beest rijdt (24) gewezen wordt; voorts op de 3e pl. de breede poort waar de Paus inrijdt; in het verschiet de hel. De groepen en personen zijn genº. 1 tot 45. — Rijke en en fraaije compositie. Met afzond. Holl. verklaring op 1½ blad in 6 kolommen in oude goth. letter; met h. bovenst. opschrift, aan h. einde eene eul de lampe, en adres: „Ghedrukt tho Deventer dorch Johan van Doetekum aº. 1583. — Zonder eenigen naam v. grav. (Joh. v. Doetekum?). — De pl. hg. 56 dm. alle 3 bl. te zamen breed 110; dm. de beschr. hoog 24 dm. Zie eene andere plaat v. d. breeden weg op no. 429.

Éénig Exempl. in de collectie Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

422 Hetzelfde. Zinneprent. „De contemtu mundi et eorum qui in eo sunt." — Inschrift boven in eene oude plaat in 2 folio bladen waarvan het 1e, linksche blad, eene groote kerk „Universalis ecclesia" voorstelt, waaruit eenige ketters worden weggedragen; meer naar voren, eene tafel waar *hypocrisis* enz. verkocht wordt; op den voorgrond een optogt van Cain, Nimrod en and. tyrannen, die allen op een vloerkleed gaan, wat (op de regtsche plaat) door den duivel naar zich toegehaald wordt; achter dien boozen geest de geopende muil der hel, die als kop v. een beest een berg vormt, waarop Satan Christus wil verleiden. Voorts hier en daar de Paus, Kardinalen, enz. als verkoopers en verleiders voorgesteld. — De personen en groepen genº. 1 tot 30. Van ond. 2 regels in cursief beginn.: „Ansiet hier well, en hebt acht, een stuck „voer veel jaren taamen gebracht," enz. — Van ond. een vers in 6 kolommen in oud duitsche letter, op 2 afzonderlijke bl. naast elkander, de uitlegging der voorstelling behelz., en beginn.:

„Tho recht heeft Joël gheprofeteert waeraechtich
„Dat Godt in den lesten tijden crachtich, enz.

Zeer oude plaat, naar ik meen v. Belgischen oorsprong vóór 1580. De 2 bl. te zamen hg. 60 dm. br. met het vers. 66 dm. — Éénig Ex. in de collectie van Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

423 Hetzelfde. Zinneprent in 2 bladen met onderschrift in 1 reg. kapit. letter: „De „mort à vie."—Le Chemin d, salut." Het eene bl. links stelt den geopenden muil van: *La damnation* voor, waarin vele beelden worden aangebeden, de mis bediend wordt, enz. Eenige zondaars beladen met het pak hunner zonden

---

over Godsdienst, Roomsche Kerk, Hervorming, enz. Deze platen zijn zeer belangrijk wegens de getrouwe uitdrukking der volksmeeningen van den tijd over de opkomst en ontwikkeling der Hervorming. — Ze zijn gesteld in deze orde: Platen over de herleving van het Christelijk geloof tegenover het kerkelijk geloof. — Platen ter gunste der Hervorming. — Spotprenten op de R. Kath. Kerk. — Op de Mis. — Op de Inquisitie. — Spotprenten op de Hervorming — en op de Hervormers.

Alle deze platen zijn zéér zeldzaam, inzonderheid de groote platen, doch allermeest de uitleggingen.

treden uit dien muil en komen tot: *„La loy et les Prophᵉ.*" (Mozes) die hen wijzen op: *les Apostres*; (2ᵉ pl.) voorts op *„l'Evangile,*" door welk boek zij heen kruipen (sic) en komen tot den kruisdragenden Christus, en zich baden gaan in het bad van diens bloed; in het verschiet het hemelsche Jeruzalem. — Oude Fransche gegrav. plaat, hg. 50 dm. br. 68 dm., Met afzonderlijk Holl. vers in 12 achtregelige coupletten, met vele bijbelplaatsen, en adres: Amsterd. „by Dr. de Meyne, caert en cunstvercooper aen de Beurs in de wereltcaart. 1610" (dus eene latere Holl. uitgave eener buitenlandsche oudere plaat. — Éénig Ex. in de verzameling van Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht.

424 Zinneprent. „La tour de vive foy." — „Thorn des glaubens." — Een kleine toren waarvoor Christus op den drempel staat, en dien eenige monniken, door den duivel aangevuurd, willen ondergraven. Naast den toren de bovenvermelde bijschriften. — Onder de pl. een Duitsch en Fransch 10 reg. vers naast elkander; het Fransche begint: „Depuis Le temps Que Dieu Fonda „La tour, enz. Composé par un Repenti cordelier." — Fraaije oude gravure, hg. 27 dm. br. 20 dm. kl. fol. — Éénig Exempl. in de collectie v. Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht.

425 Hetzelfde. Zinneprent. — „Sacrificium universale, d. i. Het alghemeyn Offerh. „des Herts, Hands, Tongs," enz. — Eene kleine plaat vertoonende een' uitgespreiden mantel (des Evangelies?) waaronder een helm (der zaligheid?) en een schild (des geloofs?) welke mantel door 2 Engelen in de lucht wordt vastgehouden; onder de plaat eene menigte spreuken met het bovenstaande opschrift: *„Sacrificium,"* enz. in het midden het Onze Vader. — „Wt h. „Engelsch overgh. door Ed. Kenrick Cambrobritt., ghedruckt t' Amst. bij Giles „Thorp op Uyllenburgh. 1622." kl. fol. — De pl. br. 25 dm. hg. 12 dm., met h. vers hoog 44 dm. — Éénig Ex. in de collectie v. Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht.

426 Zinneprent op de Vereeniging der verschillende Godsdienstige partijen? — De boom der religie, *arbor religionis* staat in 't midden, regts een krijgsman *status temporalis*, die *violentia* onder den voet heeft, links een geestelijke *status Spiritualis*, die *discordia* vertreedt; de Tijd, *tempus praesens* snijdt de onnutte takken af; in h. verschiet eene poort met opschrift: *Firma fides* en *amor*; op d. voorgrond links een altaarsteen, met opschrift: *Omnis plantatio*, enz.; regts een dergelijke steen: *Itaque qui resistit potestati Dei*, enz. waaronder: *W. v. Haecht comp.*, (de bekende Luth. psalmberijmer) *P. Baltens excud.* (waarbij: *et Haecht*). — Onder de pl. een Holl., Duitsch en Fransch gegrav. 8 reg. vers: *Laet Gods ordonantie wercken .... Den boom der religiën*, enz. Hg. 22 dm., br. 29 dm. br. fol. *Zéér curieus en zelds.* Zal van 1575 of omstreeks 1580 zijn.

427 Zinneprent op de Tweedragt en Godsdiensttwisten. — De Paus (als monnik) Luther en Calvijn zitten aan eene tafel te eten, *Charitas* zit boven de schoorsteen, een herdooper daaronder aan h. vuur, de Eendragt brengt een dood hert (de vrede) binnen, de dienstmaagd *Ratio* vermaant de aanzittenden tot vrede. Met 7 in de plaat gegrav. verzen, boven of onder ieder persoon. Met adres van *C. J. Visscher.* Wegens de verzen in redenrijkersstijl acht ik het het eene oude plaat van omstreeks 1570 te zijn, door Visscher opgegraveerd. Hg. 24 dm. br. 36 dm. br. fol. *Zeldzaam.*

428 Zinneprent vóór de Hervorming. — Een weegschaal; op de regterzijde, de zwaarste, staat een Bijbel (daarnaast Hus, verder op Luther en andere Hervormers); op de linker zijde, de ligste, een monnik met Bijbel, Pausel. kroon en sleu-

tels, die te vergeefs door een monnik naar beneden wordt getrokken. Met 2 Holl. 16 en 8 regelige verzen in 4 kolommen. — Znd. nm. v. grav. met adres v. *Jochem Bormeester*. (1720?). Hg. 40 dm. br. 50 dm. hr. fol. Lat. afdruk van eene oudere plaat.

429 Zinneprent op hetzelfde. — Eene hand uit den hemel houdt eene weegschaal, aan de linker, zwaarste, zijde zitten 2 Hervormers in eene bak; aan de regter, ligste, zijde zitten de Paus en vele monniken in eene bak die de duivel te vergeefsch naar beneden trekt. Met 8 reg. Holl. vers, in 2 kol. v. M. v. H. Znd. eenigen nm. kl. fol. (omstreeks 1720). Hg. 24⁵ dm. br. 17⁵ dm. gr. 4°. — Uit een Holl. boek.

430 Spotprent op de Roomsche Kerk. — Opschrift: 1e reg.: „Tafereel oft onder„wijsinge | der eenvoudige, voorstellen|de twee verscheyden religie|n, d' eene „de Pauselicke Religie | de welcke valsch is, ende in de|welcke den breeden „wech is | (2e regel) die tot der verdoemenisse leydt, van d|en welcken men „afwiicken, ende d'andere | de Christel. religie dewelcke waerachtich | is, ende „daer den engen wech is, leijdende tot het | hemelsche Jerusalem in den „welcken men moet g|aen, ende volherden tot het eijnde toe." | — Afzond. opschrift in 6 afdeel. boven eene zeer uitvoerige voorstelling op 3 folio bladen van het Catholicismus en Protestant. — Op de 1e pl. regts ziet men een ommuurd plein waarop de Paus gekroond en den pantoffel gekust wordt, op den voorgrond wordt de Paus gedragen, voorafgegaan door eene lange processie v. Kardinalen, Bisschoppen, Monniken, (N°. 1—100) die allen den breeden weg gaan, die in eene ruïne en in eene poel eindigt. — Uit de poort v. h. plein leidt een smalle weg, door weinigen betreden (A—Q), die de 3 tafels met reliquiën, enz., langs den weg uitgestald voorbijgaan en midden door de processie heen tot: „Lex Dei" en de Oude Profeten treden. (Pl. 2). De pelgrim belast met het pak zijner zonden knielt voor Mozes maar wordt gewezen op Christus, wiens intogt in Jerusalem, en geboorte op pl. 3 afgebeeld is; op den smallen weg derwaarts ontmoet hij eene schoone Vrouw (de wereld) doch die voorbijgetreden verder palmboomen, Engelen, den kruisdragenden en den gekruisten Christus, en eindelijk het hemelsche Jerusalem. — De tallooze figuren hier op deze pl. zijn gen°. 1 tot 100, *a* tot *zz* en A—I,I, wat alles in de afzonderlijke daaronder behoorende Holl. verklaring (in 6 strooken) uitgelegd wordt. — Deze prent stelt zoo zeer den geest van Bunyans Pilgrims progress voor, dat ik bijna meenen zou dat hij deze pl. gekend heeft. Zie voorts N°. 421. — Deze Holl. gravure van 1600 of daaromtrent, is gemerkt: *Nic. Anglois inventor*, *R. B(audous?) Sculps.* — Gr. fol. De 3 bl. te zamen breed; 186 dm., de plaat hoog 43 dm., de uitlegg. 17 dm. het opschrift 5 dm. — Van de uiterste zeldzaamheid. Beschreven naar het éénige mijbekende Ex. in de verzameling van Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

431 Spotprent op de Roomsche Kerk. — „Tafereel ofte Proefsteen wie op deze „werelt na Gode leven — wie datter in verkeertheyt leeft." — Eene plaat waarop een groote schaapskooi is afgebeeld; Christus treedt, het lam op den schouder, uit de deur waarvoor de schapen staan; de monniken willen door gaten in dak en muren naar binnen kruipen; links wil de Paus, zittende op den 7 hoofdigen draak naar binnen dringen, enz. Onder de pl. het bovenst. opschrift, daaronder eene groote uitlegging der pl. en der letters in de pl.; v. ond. het portret v. (Granvelle) den Aartsbisschop v. Mechelen, en eene verwijzing naar een „Amsterdams boec: *Tegcnstellinge*." De pl. hg. 21 dm. met uitlegg. 48 dm. br. 39 dm. gr. fol. *Zeer zeldzaam.*

432 Zeer uitvoerige, vinnige en fraaije spotprent op de Roomsche kerk, hare ceremoniën, enz. in 3 bladen. — Het geheel stelt eene groote kerk van binnen voor, waarin alle Roomsche Ceremoniën werden gehouden, en waaromheen eene processie trekt; de tallooze figuren van mannen, vrouwen, kinderen, enz. die op de plaat voorkomen zijn alle min of meer grotesk. Op de 1e plaat regts is de ingang der kerk waarin de ligtgeloovige menigte binnendringt; boven de poort en op den drempel staat: *„de Rhoemse kerck*; in de kerk op de 1e en 2e pl. wordt misbruik met alle ceremoniën gepleegd; op de 3e pl. links wordt eene gordijn die voor het einde der kerk hangt, door eene vrouw, *Evangelie* weggeschoven en daaronder de woorden Apocal. 17. *„Comt ick sal „u thoonen het ordeel d. groote hoeren.*" Onder de plaat een Latijnsch gegrav. vers van 27 regels, (in 3 rijen van 3 regels onder iedere pl.): „Quid monstri „hoc, triplici vertex," etc. — Door *B. Rob*?? *D. G.*? exc. 1605. —

De groepen op de 3 bladen dezer plaat voorkomende zijn genommerd van 1 tot 39, en vinden hare uitlegging in een groot Holl. gedicht van 86 coupletten ieder v. 15 regels, in den stijl der Rederijkers met tallooze aanhalingen van Bijbelplaatsen; geteek.: *P. D. K.* (Peter de Kempenare uit Gend, den bekenden uitgever van: Verheiden, Afbeeldsels tegen d. Antichrist, enz. 1602, welke uitlegging onder de plaat behoort en 4 bladen, v. ond. gen°. A tot D., groot is, en waarop ook alle n°. aangewezen zijn.

Deze plaat is zeer fraai doch *uiterst* zeldzaam, en mij nooit voorgekomen dan in dit Ex. (waaraan de Holl. tekst ontbreekt) en dat van Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht waarbij de tekst is.

De *plaat* is met het Latijnsche vers hoog 44, met Holl. vers 67 dm.; — breed (de 3 bl. te zamen) 141 dm. br. fol.

433 Vinnige spotprent op het Katholicismus en vooral op de Jezuiten. — Regts eene Pauselijke kroon als bijkorf, en daarnaast eene Jezuitenschool, voorts h. verbranden der ketters; in h. midden zit de duivel op de wereldkloot; links is de zegewagen der Nederl. Provinciën door leeuwen getrokken en rijdende naar den duivel en den Antichrist. — Znd. éénigen nm. v. grav. of jaar; met vele letters en cijfers. Deze pl. bestaat uit 2 aaneengehechte breede pl., te zamen br. 52 hg. 17 dm., en behoort in een pamflet: „Krachteloose Donder v. d. Helschen Hondt," uitgeg. znd. jaar omstreeks 1615 (welligt bij gelegenheid v. d. Gulikschen oorlog) en wat niet in mijne Bibl. van Pamfl. vermeld is.

434 Spotprent op de Roomsche Kerk. — 3 Monniken, (1 met kap, 1 blootshoofds, 1 half naakt) spelen trictrac en kaart met een ridder enz., en hebben de hostie en gouden kelk verspeeld, die de daarbij staande Paus en Kardinaal willen wegnemen wat de ridder belet. — Boven in de pl. 2 vierreg. verzen cursijf; v. ond. 2 vierreg. verzen in kapit. lett.: „O ghy valsche ketters," enz. Met monogram A. V. B. waarboven een P. — Hoog 21 dm. br. 27 dm. — Het eenige mij bekende Ex. is in de verz. van Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht.

435 Spotprent op de R. Kath. Kerk. — „Afbeeldinghe van de Roomsche Kercke." — Eene open kerk rustende op 4 Pilaren („1. Catholyc, maer 't onrecht, 2. D'auteriteyt, maer te vergeefs, 3. Out gebruyck. 4. Pausel. succesie.") — Op d. voorgrond zit de Paus (met opschrift: *d'Antichrist*) wien de voeten door *Ambitie* gekust worden; het gewelfde dak is aan de *Noortsijde* geheel verweerd en open. Van onderen dit inschrift: *Dese Roomsche kercke is rontsomme geopent en gebloot deur de kennisse der waerheyt, ens.* — Zonder eenigen naam v. grav. Hg. 31 dm., br. 21 dm. fol. — Eenig Ex. in de collectie van Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht.

436 Spotprent op den Paus. — „De opkomste, Hoogheydt, ende IJdelheydt, des „Antichrists." — Afzond. opschrift op 2 zwarte strooken boven eene plaat, in 13 afdeelingen, die zelf het opschrift heeft: P*Pastorum* A*Ambitio* P*Parit* A*Antechristum*. — Eene groote voorstelling in het midden, ter weerszijde 4, v. boven en ond. 2 kleinere, stellen de prediking des Evang. in de Apost. eeuw, de verleiding door, en het knielen voor den Duivel, den Paus op den stoel, zijne verkiezing, vereering, voetkus, dood, en hellevaart voor, in het midden een groot monster met alle ondeugden. — Om de prent behoort eene afzond. uitlegging in 14 afdeel. met opschrift: „Der Herderen Eergier- „icheyt baert den Antichrist," op 3 lange strooken gedrukt. — De pl. hg. 28 dm., br. 35 dm. Met uitlegging en opschrift. hg. 62 dm., br. 41 dm. — Aan mijn Exempl. ontbreekt het zwarte opschr., de inleiding en n°. 1—6 der uitlegg., deze zijn bij het Ex. van Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

437 Spotprent op den Paus. — *Piramide papistique*. — Aldus luidt een der vele inschriften in eene plaat eene piramide met 3dubb.kroon voorstell., gevormd door de kronkelingen v. eene groote en vele kleinere slangen; uit de lucht schiet een bliksemstraal (*Verbum Dei*) tegen de kop der slang, daaronder de spreuk: P*astorum* A*mbitio* P*arit* A*ntechristum* en een anagramma van het woord *Jesuita*; regts een anagram v. d. naam *P. Gouda* (welke Jesuit hier bepaald schijnt aangeduid te worden) en onderaan het jaar 1612. — V. ond. een 10 reg. Fransch en een 10 reg. Holl. vers, in cursijf: *Vraecht ghy Cerastefel, met U vierdobbele hoornen*. Fraaije grav. waarschijnlijk v. 1612. Znd. nm. v. grav. hg. 33 dm. 18 dm. gr. 4o.

438 Spotprent op den Paus, *of*: Gedenkprent voor den vrede van Passau, ten gunste der Protestanten. — Een naakt man met de driedubbele kroon en opschrift: *de Paus*, houdt in de linkerhand een weegschaal waarboven h. wapen der 3 leliën en de dubbele arend; hij omvat met den regterarm een gekroond man die voor hem bukt, met opschrift: Carolus V, wiens scepter door den dalenden weegschaal gebroken wordt, en die met een voet op den leeuw v. Bourgondiën, met den anderen op het deel van een schip staat wat in zee drijft tusschen twee rotsen, waarop links een boom met een wapen. Het deel v. h. schip is een groot kromhout, welligt voorsteven, met opschrift: „de Christ. gemeente;" aan het schip 3 groote roeispanen met wapens, voorts een aanhangend hout: *het boyt* genoemd met 6 wapens. Deze voorstelling als schip en riemen met wapens duidt de oude oorsprong der plaat aan, wijl in de 15e en 16e eeuw steeds een schip genomen werd om iets geheels aan te duiden of voor te stellen, b.v. bij de begrafenis v. Karel V het schip wat te Antw. werd omgevoerd, het boek: 't schep vol wonders, enz. — Ter weerszijden v. deze figuren zijn vele voorspellingen gedrukt; van onder: „Ghedruct „na 't outste Ex. 't Amstelr. bij *Wl. Jansz. Cloppenburgh*, Boeckverc. op d. „hoeck v. de Beurs in de verg. Chronijck. 1621." — Boven de plaat een afzond., in tweeën gedeeld opschrift: „Dese seltsame Figure is 200 jaer voor „Carolus gheboorte, aldus gheschildert of afghemaelt bij Venetiën in een „steenrotse gevonden," enz.; dat niemand wist wat het beteekende, tot Capistranus het uitgelegd heeft en verklaard dat aan Duitschland in 1547 een groot onheil dreigde. — Deze uitlegg. bovenaan en het jaar v. ond. ontbreekt aan mijn Ex., en is alleen bij het Ex. van Dr. P. Verloren v. Themaat te Utr. — De plaat hg. 43 dm. met de uitlegg. 58 dm., breed 36 dm. kl. fol.

439 Spotprent op den Paus. — *Gorgoneum caput*. — Een Pauselijk hoofd, links, kunstig zamengesteld uit allerlei vaatwerk en sieraden voor de Roomsche kerk-

dienst gebruikt, een klok met opschrift: *Anno* 1580. *Peter Maria* als hoofdeksel, een hostiekas als borststuk, een misboek als schouder; alles in een ovaal, waar binnen in, bovenaan het opschrift: *Gorgoneum Caput* en buiten aan de 4 hoeken de kop v. een wolf, zwijn, ezel en gans. In het randwerk bovenaan het monogram T. S. *inv*. M. v. B. *sc*. Het schijnt dat er een opschrift bóven de pl. behoort. Onder de pl. een 10 reg. vers in 2 kol.: *Wat seegedrockt is dit*; enz. Anno 1611, en adres: Amst. bij Abr. de Coninck, op de nieuwe Beurs. Hg. 39 dm., br. 24 dm. kl. fol. — Deze plaat is tot nº. 1674 nagevolgd, en welligt eene oudere voorstelling (uit het jaar 1580). In het vers worden de namen der Jesuiten: Lindanus, Costerus en Gouda genoemd.

440 Hetzelfde. — Copie der voorg. pl., het hoofd links, met hetz. opschrift: *Gorgoneum Caput*; v. ond. een inschrift: „Afbeeld. v. d. nieuwen Paus," en een 8 reg. vers: „Hier siet gij 't rechte beelt des nieuwen Paus v. Romen." Znd. nm. v. grav. noch adres. Hg. met vers 30 dm. br. 24 dm. fol. Deze plaat vindt men, naar ik meen, meest bij die over den oorlog met d. Bisschop v. Munster in 1665, en kan v. dien tijd of iets later zijn.

441 Hetzelfde. — De Paus rijdt op een' varken en houdt drek in in de hand, enz. Met inschrift: „Lasterlijk schandbeeld door Luther Ao. 1545 tegen den „Paus en het Concilie uitgegeven, volgens Sleidanus lib. 16." — Hg. 11 dm., br. 17 dm. br. 8º. Uit een Holl. boek van 1700 of later.

442 Spotprent op de Mis. (geboorte v. den ouwel.) — *La genealogie de Jean le blanc*. — *Die geburt von Jan De Weisses*. — Eene vrouw zaait, een man maait, een monnik dorscht, een ander want, een molen maalt het graan; een monnik bakt, een ander vormt, een derde beziet den ouwel. Met een Fransch en Duitsch 8 reg. vers ter weersz. in het midden eene fr. en Dtsche uitlegg. der letters A—H in de plaat. — Oude Fransche gravure, hg. 19 dm., br. 26 dm. br. 4º. Hiervan bestaat welligt eene Holl. copie.

443 Spotprent op de Mis, bijna een vervolg op de vorige plaat, doch geheel anders v. bewerking. — De hostie wordt in processie gedragen, verkocht, aangeboden, gewijd, in de kast gezet, in de hostiekas geplaatst. — Met Fr. en Duitsche uitlegging der letters A – F, der zes handelingen. — Oude gravure, znd. nm. Hg. 20 dm., breed 26 dm. — Ook hiervan bestaat welligt eene oude Holl. copie. Eenig Ex. in de collectie v. Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

444 Voorstelling van de Inquisitie en v. het verbranden der ketters. — De 2 woorden: *Hispaniessche Inquisition* staan in groote Kapit. letters boven ter weerszijden in eene plaat van 4 smalle bladen het auto da fé te Valladolid voorstellende. De 1e pl. links heeft de optogt der ketters uit eene poort komende, pl. 2 en 3 de estrade voor de vorsten, het geregt en die voor de ketters, op de 4e het verbranden v. 14 personen, die allen in den optogt met hunne namen aangeduid zijn. — Met afzond. Holl. verklaring op 4 blaadjes in 8 kolommen. Zonder nm. v. grav. of adres. Te zamen breed 98 dm., hg. 35 dm., met de verklaring hg. 45 dm. br. fol. — Eenig Ex. in de collectie v. Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

Gelijk deze plaat veel is nagevolgd, zoo is deze weder de getrouwe verkleinde copie v. eene oudere Duitsche plaat uit 4 bladen, waarvan ieder blad br. 36 dm. hg. 48 dm. is, welke ik in eene verzameling van den Heer Heberle te Keulen gezien heb.

445 Hetzelfde. *Spaansche Inquisitie*. — Verkleinde copie op 1 blad van de vorige

plaat, zonder no. of namen in de pl., de woorden *Sp. Inq.* met kapit. letters boven in de pl. — Met dezelfde verklaring als de voorg. in 2 kol. op 1 afzond. blad. De plaat br. 37 dm., hg. 25 dm. met de verklaring 46 dm. fol. *Zeldzaam.*

446 Dezelfde voorstelling, even groot, doch eenigzins veranderd, met no. 1—12 in de pl. die onderaan uitgelegd zijn. Het opschrift in de pl. cursijf. Door *C. Luiken.* Hg. 28 dm. br. 35 dm. br. fol. Uit: Bor??

447 Spotprent op de Hervorming. — „Afbeeldinghe van de Heylighe Catholycke „Apostolycke Roomsche Kercke ende haer Conciliën, tot onderscheyt van „alle valsche ende verdoolde secten. Vrage ende Antwoortsche wijse gestelt." — Afzond. onderschr.. v. 3 regels met een 20 reg. vers in 2 kolommen, van eene plaat die den Paus voorstelt, zittende, omringd van Cardinalen en Bisschoppen, tusschen eene sterke stad (de ware Roomsche religie) en eene groote kerk (de Roomsche) waar boven God Vader troont, omringd door de 4 Evangelisten. — Slechte oude prent (van omstreeks 1620). Znd. nm. v. grav. Hg. 18, met vers 26 dm., br. 27 dm. br. 4°. — Eenig Exempl. in de collectie van Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

448 Spotprent op de Hervorming. — *Navis ecclesiæ militantis.* Inschrift boven in eene plaat, die een schip in volle zee vertoont; het schip is gekroond met het kruis, in de bovenste mastkorf zit Christus met de Apostelen, in de onderste Maria en vele Heiligen; een Jezuit haalt het zeil: *zelus Catholicorum* op; de Paus stuurt het roer: *clavus Concil.*; een kardinaal werpt het anker: *anchora fidei* uit; het schip is vol monniken die roeijen, en een kanon: *oratio* afschieten enz. tegen een hoop volks: *turba tyrann.* en *plebs seducta,* die van den oever af het groote schip beschieten, terwijl een klein scheepje: *navis haeretic.* het groote schip aanklampt; op den voorsteven v. h. ketterschip staat de duivel; uit de lucht blazen *falsa doctrina* (portret v. Luther), *Diabolus, Mundus* en *Caro* tegen het groote schip. — Met 4 reg. curs. onderschr.: „Vide Catholice Spect. quam ordine Petri navicula .... dirigitur. Domo. „Jo. Andreæ, S. Gudulae canon., Henr. Costerius, Antv. pastor D.D." Met adres v. *A. Huberti.* Deze fraai gegrav. pl. behoort welligt in een boek. Hg. 28 dm., br. 20 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*

449 Spotprent op de Hervorming. — Een wagen met opschrift: *Libera religio,* waarop 2 gekroonde vrouwen, die op bazuinen blazen en getrokken door 2 wilde en hongerige paarden waarop *Luther* en *Calvijn* rijden, wordt gevolgd door een hoop soldaten en burgers, die een vaandel voeren: *Rebellio et haeresis*; in h. verschiet tafereelen v. *Crudelitas* en *devastatio.* Hieronder een 8 reg. vers: *Beminde leser, nempt op desen waghen wel acht,* en verder een afzonderlijk blad met groot vers in 3 kolommen ieder v. regels beginnende:

Beminde Lezer u wordt verclaert door desen,
Wat ons door Vrij Religie is opgheresen, enz.

en eindigende met 4 regels in *caract. de civilité* gedrukt:
„Dat ketters prijsen, vrij, Religie, en duynckt mij, geenszins eenigh wonder, enz." Met tallooze bijbelplaatsen ter zijde. — De plaat bestaat uit 2 bl., hoog 14 dm. en br. 31 dm. De 2 bladen aaneen hg. 44 dm. br. 86 dm.; dewijl beide bladen met een gefigur. rand omgeven zijn, die boven de plaat ontbreekt, geloof ik dat er nog een bovenschrift bij behoort. — Eenig Ex. in de collectie van Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

450 Spotprent op de Hervorming. — „Afbeeld. waerin dat claer vergeleken wordt, „hoe aerdich dat de nieuwe reformatie overeencomt met de barbar.....

„verwoest dat h. afgod. heydendom in de oude heyl. Roomsche Apost. kercke „gedaen heeft." — Twee mannen, een Geref. en R. Kath., staan in het midden en wijzen naar de moord der Priesters aan h. altaar, het nederwerpen der beelden, enz. wat regts en links geschiedt. Bovenaan in het midden der pl: *Samenspraecke over dese afbeeld.* waaronder: Pag. 178, namelijk v.: A. v. Geluwe, den Vlaemschen boer, enz. Antw. 1641 in 4°. en 8°. waarin deze pl. behoort. Met 2 reg. onderschr. Hg. 28 dm., br. 85 dm. br. fol.

451 Spotprent op de Hervorming. — De duivel schiet een kanon *perfidia* af, waaruit de woorden: *Schisma*, *Sectary*, *Arrius*, *Luther*, *Calvinus*, *Da. Geo. Anabapt.* enz. komen; het kanon is gerigt tegen eene waggelende kerk, waaruit een monnik vlugt. — Zeer grove oude houtsneeprent, waaronder in 2 kol. in oude Duitsche letters de Holl. vertaling v. Augustinus, de fide: *Ghi Catholieke hout dat vast*, enz. — Hg. 14 br. 21 dm. br. 4°. *Zeer zeldzaam.*

452 Spotprent op Calvinus. — „Afbeldsel (*sic!*) v. d. ghebrandtmerkten Sodomiet, „Jan Calvin, gheschildert door Marten v. Cleef, doen tertijdt levende; is te „sien in de Pladdijs-wey 't Antwerpen." — Zeer fraaije pl. in 3 afdeelingen naast elkander; de 1e links vertoont Calvijn, te Noyon in Picardie wegens het crimen nefandum met eene lelie op den schouder gebrandmerkt (volgens de verhalen v. Stapleton en Bolsec); de 2e (dubbel zoo groot als de nevenstaande) verbeeldt M. Servetus aan den brandpaal met klein vuur langzaam verbrand; de 3e is Beza met zijne bijzit Candida (huisvrouw v. een' kleermaker te Parijs volgens W. Lindanus) en zijn schandjongen Auberteken (volgens F. Costerus). — Met onderschr. en uitlegg. in 4 kolommen, door *J. S. F. M.* — De plaat is fraai geëtst, zeker in Belgie omtrent den tijd, en welligt door *P. Frugiers* (omstreeks 1650). — De pl. is br. 50 dm. hg. 23 dm., met de beschr. 41 dm. br. fol. *Zéér zelden.*

---

454 Serie v. 14 platen uit: Hooft, Nederl. Geschied. van 1555—1588, nieuwe uitg. door v. Cappelle. enz. 1820 8 dl. 8°. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus.* gr. 8°. *Proefdrukken* vóór alle letter, met voorloopig geëtsten naam v. grav. en teeken. Deze 8°. pl. zijn op hoog 4°. pap. gedrukt. — Deze 14 platen stellen het volg. voor en behooren op de aangewezen jaren en plaatsen in Hooft.

1555	25/x	I	18.	Afstand v. Karel V.
1566			181.	Verbond d. Edelen.
1568		II	88.	Gevangenneming v. Egmond.
1572	5/IV		268.	Ant. v. Bourgondie te Vlissingen.
1573	18/IX	III	64.	Beleg v. Alkmaar.
1574			284.	Marten Neyen te Antwerpen.
1577		IV	44.	Verrassing v. h. Kasteel te Namen door Don Jan.
1579			352.	Mislukte aanslag v. Egmond op Brussel.
1581		V	166.	Flinke taal v. Koruput te Steenwijk.
1583	17/I		434.	Moedige taal v. de Gryze te Brugge.
1584	10/VII	VI	116.	Willem I gaat met zijne Gemalin Balt. Gerards voorbij.
1585	15/III		304.	Lijfsgevaar v. Nieuwenaar te Nymegen.
1586	6/VII	VII	60.	Hopman Splinter v. Helmich op het huis te Wel.
1587	4/x		311.	Vromigheid v. Burgem. Boom te Amsterdam.

455 (1557 27 Julij.) Beleg en inname van St. Quentin in Vlaanderen na het

verlies v. den veldslag bij die Stad. (Arend, II. *d.* 68). Door *Hogenberg.* br. fol. [1])

456 (1558. 15 Julij.) Overwinning van Egmond op het Fransche leger voor Grevelingen. (Arend, II. *d.* 68.) Door *Hogenberg.* br. fol.

457 Plan v. h. Stadje Grevelingen in Vlaanderen. V. boven het profil d. Stad, die aan de regterz. in brand staat. — Uit: Bleau Stedeboek, doch v. acht. onbedr. br. fol.

458 Vaart v. Ellert Viscarn, alias: de Graaf, in een schuitje uit 4 koehuiden zamengesteld, v. Hoorn naar Dantzig, waar het scheepje door d. Koning van Polen gekocht en in de hoofdkerk te Krakou zou opgehangen zijn. — Afbeelding v. h. schuitje, waarin een man roeijende. V. bov. een 2 reg. inschrift. Hg. 7½ dm. br. 8 dm. kl. 12°. Uit een boek?

459 (1559) Koning Philips gaat scheep naar Spanje. (Arend, II. *d.* 88) (Door
a *S. Fokke*). br. 12°. Uit: te Water, verk. Vaderl. Hist.
b Dez. pl.; Proef vóór alle lr.

460 (1561?) Audientie v. d. Nederl. Gezant te Venetië bij den Doge, bij welke gelegende Staten het eerst door een buitenlandsch Vorst als: Heeren Staten begroet werden. — Znd. nm. v. grav. br. fol. Uit hetz. boek als: n°. 259. IJsselstein en n°. 368 Wasssenaarskooi.
b Dezelfde pl. met onderschrift: „De Nederl. Gezant te Ven." de vorige betere druk heeft eene breede zwarte rand, deze latere geen rand.

461. (1562. 12 Julij.) 3 Eerste Prediking der Hervormden buiten de stad, nl. bij Iperen. Geschilderd door *K. F. Bombled* in de coll. *de Vos.*

462 (1563) Afbeelding v. eenen Egyptischen olifant, door Philips (Koning v. Spanje?) aan d. Duitschen Keizer gezonden en te Antwerpen voor het volk ten toon gesteld. — De olifant is in 8 verschillende houdingen, in eene bergachtige landstreek, zéér natuurlijk afgebeeld. V. ond. een 8 reg. Lat. vers in 8 kol. v. *H. Favolius*, beginnende met deze vrij duistere bepaling v. h. jaar: „Actis bis senis terquina ad secula lustris, Messibus atq. tribus, Septembri „mense, etc." en vermeldende verder dat de vlugge kunsten v. dit dier de vertelseltjes in de schriften der ouden logenstraften dat een olifant zijne pooten niet konde buigen. — Zéér fraai *geëtst* door *Gerard v. Groningen.* Hg. 41, br. 54 dm. br. fol. — Uiterst zeldzaam en nergens vermeld.
Mevr. Bosboom-Toussaint begint haar roman: „Een Leydsch Student in 1593." met het uitvoerig verhaal v. een' olifant die in 1593 bij Leyden te zien was, en die welligt de eerste was in die streken vertoond. — Opmerkelijk is het dat men v. dezen olifant bij zijn aankomst eene zóó uitmuntende en hoogst natuurlijke afbeelding vervaardigd heeft als bovenstaande is. — Het graveerwerk v. Gerardus v. Gron. is hóógst zeldzaam, en deze plaat is een waar sieraad van iedere collectie.

463 Vreemde versieringen op de kleederen der Holl. Edelm. ter bespotting van Granvelle. Geschilderd door *K. F. Bombled* in de coll. *de Vos.*

464 (1565.) Het teekenen v. h. Compromis door de Edelen. (Arend. II *d.* 201). Geschilderd door *P. Tetar v. Elven* in de coll. *de Vos.*

465 Sluiten van een verbond op het Kasteel van Brederode te Vianen tusschen de Hollandsche Edelen ter herstel hunner grieven. (Arend II *d.* 189). Naar

---

[1]) In het vervolg heb ik de platen van Hogenberg niet afzonderlijk in deze verzameling geplaatst, wijl ze reeds in de hiervoor beschreven collectie aanwezig zijn, en de copiën van Baudart hier zijn opgenomen; slechts dán wanneer Baudart de voorgaande niet had nagevolgd en ik die van Hogenberg ook afzonderlijk bezat, zijn de laatste vermeld.

J. Buys door *Vinkeles*. 8°. Slechte plaat uit: Kok, Vaderl. Woordenb. VIII.
b Dezelfde plaat, proefdruk vóór de letter.
466 (1566. 5 April). Het verzoekschrift der Edelen te Brussel aan de Hertogin van Parma overgeleverd. (Arend II *d*. 238). Van acht. bedrukt met eene Holl. geschied. kl. br. 4°. Uit: Spaansche tiranny.
467 Hetzelfde. Geheel als voren, doch omgekeerd. Van acht. bedrukt met Franschen tekst. kl. br. 4°. Uit: Tyrannie d. Espagn.
468 Hetzelfde. Geheel anders; het binnenste v. h. Hof. Door *S. Fokke*. br. 4°.
a Uit: Wagenaar. Vad. Hist.
b Dez. pl.; proefdruk vóór alle letter.
469 Hetzelfde, het binnenste v. h. Hof. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12° Afdruk
a in 8°. Uit (Fokke) Geschied.
b Dez. pl.; proefdruk vóór alle letter.
470 Hetzelfde; het binnenste eener kamer in het Hof. Door *L. Cause*. kl. br. 4°.
471 Hendrik v. Brederode, geknield een' Geuzennap aan een zittend man (Lodewijk van Nassau?) aanbiedende. — Copie naar een oud, in hout gesneden basrelief. Lithogr. door *Desguerrois*. gr. 8°. — Hierbij nog 4 and. pl. alle behoorende in: M. C. v. Hall, Hendrik v. Brederode, grondlegger der Nederl. Vrijheid. 1844. 8°. Zie: (Arend. II, *d*. 246.)
472 Een Geuzennap, waarboven: *Vive le gueux*, liggende op eene marmeren plint, aan den muur een geuzenpenning van weerszijde voorgesteld. Zeer fraaije *teekening* in kleuren op perkament, van 1650 of daaromtrent. Hg. 17 br. 25 dm. br. 4°.
473 Een bedelzak, waaraan een geuzennap; van boven twee ineengeslagen handen; v. ond.: *Vive le geulx*, enz. Het 8 reg. Holl. vers: *D'onvrome die veracht* enz. Van acht. bedrukt. kl. br. 4°. Uit Valerius Gedenc-clanc. 1622.
474 Het Geuzennapje. — Gen.: 10. kl. 8°. Uit: Alkemade Displegtigheden.
475 De Geuzen. — Voorstelling v. den volksopstand dier dagen. — Op den voorgrond ligt een gesneuveld burger op een stadswal; eenige anderen zweren zijn dood te wreken; achter het lijk een Prediker, staande, de Bijbel op het kanon, en tot den opstand aanmoedigende. Naar *J. B. Witkamp*, lithogr. door *C. C. A. Last*, met adres van *P. Blommers* te 's Hage. — Premiepl. op het Tijdschrift: *de Tijd*. Hg. 42, br. 46 dm. br. fol.
476 (14 Junij.) „Het Prediken der Gereformeerden buyten Antwerpen in den
a „Jaere 1566." (Arend. II. *d*. 269.) — Onder een boom predikt op een soort van predikstoel een man tot de ringsom zittende en staande menigte. Znd. nm. (geëtst door *J. Luiken*.) Hg. 27, br. 34 dm. br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.
b Dez. pl. opgegraveerd, met een dikken zwarten rand omgeven en onderschrift: „Predikatiën der Geref. a. 1566 buiten Antw. ondernomen." — Get.: Tom I, n°. 2. Uit: Le Clerc, Historie.
c Dez. opgegr. pl. met zwarten rand. Proefdruk vóór de letter.
477 Hetzelfde, geheel anders. Een open veld bij Antwerpen; op den voorgrond
a links wordt onder een boom gepredikt; regts veel krijgsvolk ter bewaking. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. N°. 4. br. 4°.
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt.
478 (Julij.) Beraadslaging van 6 voorname Amsterdammers. Naar *J. Buys* door
a *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. IV.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de letter.
c Dez. pl. teekening in O. I. inkt door *J. Buys*.
479 (20 Augustus.) Beeldstormerij in de Kerken. (Arend II, *d*. 315). Naar

a *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. No. 5. br. 4o.
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt.

480 Hetzelfde. Andere voorstelling in de Kerk. Met onderschrift: „De beeld-
a stormerij in 1568" enz. Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor. Nederl. Oorl.
b Dez. plaat; opgegrav. en met een zwarten rand omgeven. Proefdruk vóór de lr.

481 Hetzelfde. Anders. Met 2 reg. Fransch onderschrift. (Door *L. Cause*?) br. 4o.

482 Hetzelfde. Andere voorstelling. Door *S. Fokke*. 12o. Proefdruk vóór alle letter. Uit: te Water, Vaderl. Gesch.

483 *a* Hetzelfde. Anders. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8o. Uit: Kok Vad. Wrdb.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.

484 Hetzelfde. Andere voorstelling. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12o. Uit:
a (Fokke,) Geschied. d. Nederl.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.

485 Voorval aan de Langebrug te Amsterdam, bij eene vrouw die waskaarsen verkocht. 16o. Klein slecht pl.

486 Wonderlijke ziekte der Weeskinderen te Amsterdam. 16o. Klein slecht pl.

487 (**1567. 25 Febr.**) Den Burgemeester Joost Buyck te Amsterdam worden
a eenige papieren ontweldigd over het aannemen van krijgsvolk tegen die der nieuwe religie. (Arend, II *d.* 455, die zegt dat dit aan den zendeling der Hertogin, de la Torre gebeurde.) Znd. onderschr. of nm. d. grav. (*W. Jongman*.) br. 4o. Uit de verzam. waarbij de Wassenaarskooi. No. 365 en and. behooren.
b Dez. pl., latere afdruk met een breeden rand omgeven en met onderschrift. br. 4o.

488 Hetzelfde, anders. Naar *Buys* door *Vinkeles*. 12o. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.

489 (**26 Febr.**) Burgemeester J. Buyck de Nieuwe Brug te Amsterdam met krijgsvolk bezet hebbende, stilt het oproer. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12o.

490 (**13 Maart.**) Slag bij Austruweel. (Arend II *d.* 442.) Naar *Hogenberg*, zeer verkleind, v. acht. bedrukt. Uit: Baudart. No. 6. br. 4o.

491 Hetzelfde. Andere voorstelling; de Schelde op den voorgrond en ter weerszijde. Boven in de pl. het Holl. opschrift en uitlegging der letters. Geëtst door *Fr. v. d. Wijngaerde*. Met adres der *Wed. Cnobbaert*. Bovenaan regts: fol. 201. br. fol. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646.

492 Hetzelfde, bijna als voren, doch regts de Schelde, links de dijk waarlangs de Geuzen vlugten. Onderaan links de Fransche uitlegging. Znd. nm. v. grav. (*Rom. de Hooghe*?) Hg. 27, br. 33. dm. br. fol. Uit: ?

493 Hetzelfde als voren doch iets kleiner. Met Lat. opschrift in de pl.; v. ond. Latijnsche uitlegging. Znd. nm. d. grav. Duitsche grav. br. fol. Uit: Strada. de bello Belg. Mog. 1651. 4o.

494 Hetzelfde, geheel als voren. Met Italiaansch opschrift en uitlegging boven in de pl. Slechte grav. znd. nm. v. grav. Uit een Ital. werk. Get.: 247. Hg. 19, br. 30 dm. br. fol.

495 Hetzelfde, andere voorstelling; het gevecht bij het dorp zelf. Met Fransch opschrift en uitlegging. Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe*. Hg. 27, br. 33 dm. br. fol.

496 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl. Met 1 reg. Fr. onderschr. (Door *L. Cause*?) br. 4o.

497 (**14 Maart.**) De Prins v. Oranje en Burgemeester van Stralen bewaren de rust te Antwerpen tegen de Calvinisten. (Arend. II *d.* 442) Door *Hogenberg*. br. fol.

498 *a* Hetzelfde, geheel als voren. Zeer verkl. Uit Baudart. No. 7. br. 4o.
b Dez. pl., v. acht. onbedr.

499 Hetzelfde; voorstelling eenigzins afwijkende v. de vorige v. *Hogenberg*; de

figuren veel grooter, en minder in aantal, ook veel duidelijker gegrav. V. ond. een witte wrijfboord voor een onderschr. Znd. éénigen nm. of inschrift, doch zeker ook door *Hogenberg* gegrav. en even groot als diens platen. br. fol. — Deze pl., hier in proefdruk voorhanden, heb ik nergens elders aangetroffen.

500 (**24 Maart.**) Inname van Valenciennes, na een beleg v. 3 maanden. (v. Dec. 1566) en intogt der Walen. (Arend II *d.* 446.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit Baudart. no. 8. br. 4°.

501 Hetzelfde; geheel andere voorstelling; Met Fransch opschrift en uitlegging. Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe.* Hg. 27 br. 33 dm. br. fol.

502 Hetzelfde, bijna als voren doch omgekeerd. Met Holl. opschrift en uitlegging boven in de plaat. Geëtst door *F. v. d. Wijngaerde* met adres van Wed. *Cnobbaert.* Gemerkt: fol. 212, 213. br. fol. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646. fol.

503 Hetzelfde, geheel als voren doch iets verkleind. Met Lat. opschrift in, en uitlegging onder de pl. Duitsche grav. br. fol. Uit Strada, de bello B. Mog. 1651. 4o.

504 Hetzelfde, geheel als voren; met Ital. opschrift en uitlegging boven in de pl. get. 257. br. fol.

505 Hetzelfde, als voren, veel verkleind. Met Fr. onderschr.: I. 874. (Door *L. Cause*?) kl. br. 4o.

506 (**10 April.**) Aan de Protestanten wordt het prediken in Antwerpen verboden. (Arend. II. *d.* 449.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, no. 10. br. 4o.

507 (**21 April.**) De Prins v. Oranje trekt naar Duitschland. (Arend II *d.* 464) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. N°. 9. br. 4°.

508 (**22 Augustus.**) Intogt v. d. Hertog v. Alva in Brussel. (Arend II *d.* 495) Naar
a *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. N°. 12. br. 4o.
b Dez. pl., v. acht. onbedrukt.

509 De Hertog v. Alva vertoont zijne geloofsbrieven aan Margaretha v. Parma. — Geschilderd door *A. Tavrel* in de collectie *de Vos.*

510 „Afbeeldinge van de Spaansche Bloedraad in 1567 door den Hartog van Alva
a aangestelt." (Arend II *d.* 502.) Een open hof waarin Alva ten troon zit voor eene tafel, waaraan Raadsheeren zitten en waarvoor een man knielt. Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.
b Dez. pl., latere opgegrav. druk met breeden zwarten rand en onderschrift: „*De Spaansche Bloedraadt.*" enz. Gem. Tom. I, n°. 4. Uit: le Clerc, Histor.
c Dez. opgegrav. pl., met zwarten rand; proefdruk vóór de lr.

511 Hetzelfde; eene zaal waarin eene lange tafel met Raadsheeren; aan het hoofd
a links zit Alva ten troon. kl. br. 4°. Uit: Baudart. n°. 44. br. 4°. Deze pl. staat *niet* in Hogenberg.
b Dez. pl., latere druk, v. acht. onbedrukt.

512 De Raad der Beroerten, of de Bloedraad. Geschilderd door *D. v. d. Kellen, Jr.* in de collectie *de Vos.*

513 „Spaensche Tirannye in Nederlandt." (Arend II *e* 10, 17, 18.) 16 kleine br. 4°
a plaatjes, de voornaamste tafereelen van de Spaansche dwingelandij, wreedheid en trouwloosheid in de jaren 1566 tot 1584 vertoonende. Iedere pl. met een Holl. onderschrift in kapit. letters en een 16 reg. Holl. vers in 2 kol. in curs.; alle gen.: 1 tot 18, van acht. onbedrukt. Ieder pl. hg. met vers 14½, br. 18 dm. 4°. — Met een hoogst zeldzaam br. fol. opschrift: *tyrannye der Spanj.*, enz. in witte letters op zwarten grond, en uitlegg. op afzonderlijke blaadjes in cursyf, gen°. 1—18. De platen zijn zonder nm. v. grav. en behooren in

het werkje: Spiegel der Spaansche tiranny in Nederland, wat in 1620 te Amst. voor het eerst verscheen. Daar dit boek in de 17e eeuw teregt als Volksboek in aller handen was, zijn er een groot aantal herdrukken van verschenen met al slechtere platen. — De hier beschreven uitgave is eene der eerste en fraaiste; en tevens eene afzonderlijke der platen, blijkens de prozauitlegging bij iedere pl. Deze uitgave is *zéér* zeldzaam.

b Hetzelfde, latere uitgave van 1624 of daaromtrent, waarin zeer grove copiën der vorige platen van gelijke grootte; iedere pl. met een 8 reg. Holl. vers van onderen, en van acht. bedrukt. — Voor deze uitgave als Specimen voorhanden: pl. 5.

514 Uitvoerige en rijke zinneprent op de tiranny v. Alva met het volg. 2 regelig bovenschrift: „Delineatio deplorati status Belgii sub immensa tirannide „Albani Ducis Ferdinandi a Toledo." — „Afbeeldinghe v. d. ellend. Staet der „Nederl., onder de wreede tyrannye v. d. Hert. v. Alba." — Links zit Alva ten troon, bij en achter hem Granvelle, Vargas en and. en de duivel die Alva kroonen wil; vóór hem geknield en geketend de 17 Provinciën; van achteren houten poppen op staken staande, de Staten met den vinger op den mond voorstellende. Midden op den achtergrond een vijver van bloed waarin Margaretha v. Parma vischt; verderop de markt te Brussel en de onthoofding van de Batenburgers en van Egmond en Hoorne, ter weerszijden tooneelen van marteling en galgen. Van ond. een 16 reg. Holl. vers: *Hier siet ghy Nederland, den dwingheland ghezeten*, enz. — Znd. nm. d. grav. m. adres v. *J. P. van der Venne* die welligt de graveur is; en het jaar 1622; met Privilegie der Staten voor 7 jaren. Hg. 42, br. 57 dm. br. fol. — Zeer fraaije en belangrijke pl., waarvan ik 4 verschillende grootere en kleinere schilderijen ken, die alle zeker na den tijd v. Alva vervaardigd zijn. Ook deze pl. is v. veel lateren tijd; de volgende platen schijnen echter te bewijzen dat de voorstelling v. veel ouderen tijd is.

515 Hetzelfde; bijna als voren, doch met vele verschillen. Boven op den troonhemel waaronder Alva zit, staat het jaar 1569, de geknielde Provinciën hebben een open geslagen Bijbel en 2 wapenschilden in de hand; het hof te Brussel is weg, en de executiën geschieden op het open veld. Van ond. eene afzonderl. Fransche verklaring in 4 kolommen met opschrift: „La Miserable „oppression du Pays-Bas." Slechte plaat znd. nm. v. graveur, waarschijnlijk in Duitschl. gemaakt. Hg. 30 dm. met de uitlegg. 36, br. 41 dm. br. fol. Zeer zeldzaam; nergens elders aangetroffen.

516 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch omgekeerd; met 3 reg. Duitsch opschrift: „Ein Wunderbare figur darin die Jetzige grewliche Tyranney, etc. abgemalt, „.... so durch die Bapstl. Inquisition v. ders. Execut. Duc d' Alba... „(grewlicher dann die Turcken) geubt," etc. Oude pl. met vele Duitsche verklaringen in de pl. Hg. 24, br. 29 dm. kl. br. fol.

517 Hetzelfde. — Aan de linkerzijde d. plaat zit Alva op een troon, voor hem geknield de 17 Provinciën, alle met hunne wapens, en met een koord om den hals; verderop de Executie v. Egmond en Hoorne, galgen, brandstapels, martelingen, achter Alva de kardinaal Granvelle die door den Duivel met de Pausel. kroon gekroond wordt, enz. Met vele Duitsche inschriften en daarbij: *Gedruckt Binnen Civilien anno* 1569. — Met 2 reg. Duitsch en 3 reg. Fransch curs. onderschrift dat dit de voorstelling is v. de tiranny van Alva van 1567 tot 1569. — Hg. 23, br. 29 dm. br. 4o. Zeer zeldzame plaat, in de collectie van Dr. B. Verloren v. Themaat te Utrecht.

518 Dezelfde plaat, doch met Duitsch boven- en Fransch onderschrift. — Zie Catal. v. Voorst. N°. 86, verkocht voor *f* 8,—.

519 Hetzelfde, doch juist omgekeerd. Alva zit op de vorige pl. op de linker- hier op de regterzijde der plaat, overigens geheel dezelfde voorstell. met geringe afwijkingen, b. v. het schavot is hier met de hoofden van Egmond en Hoorne gekroond, enz. Met 3 reg. Duitsch opschr. zonder onderschr. Met vele Duitsche inschr. in curs. Br. 29 hg. 21 dm. br. 4°.

520 Zinneprent op de tiranny v. Alva, met de volg. opschriften in 1 regel boven de pl.: „Beclaginghe der Nederl. verwoestinghe." — Belgicae delaceratae „lamentatio." — „Complaintes des Pays-Bas." — *Belgia* als vrouw voorgesteld, wordt omringd en mishandeld door vier krijgslieden, een rukt haar h. hart uit h. lijf, een ander ontbloot haar, een derde sleurt haar bij het haar; links *Ambitio* gezeten, regts stort *Avaritia* veel geld in eene kist; in de lucht trachten *Invidia* en *Diffidentia* een koord vaneen te trekken, waaraan de wapens der 17 Provinciën hangen; *Fiducia* tracht het in het midden te vereenigen. — Van ond. een 12 reg. Holl., Lat. en Fransch vers in 6 kolommen naast elkander. — Zeer oude en fraaije zinneprent door *H. C. F.*, waarschijnlijk in de 16e eeuw. gegrav. Hg. 36 br. 47 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*

521 Vier zinneprenten, ongen., op de Spaansche tiranny. — 1. Alva zit op een stoel, hij kust de Babylonische hoer die op zijn schoot zit; een arme kramer ligt werkeloos voor hem. — 2. Alva zit in een stoel en eet kinderen, voor hem de hoofden van Egmond en Hoorne. — 3. Alva staat, regts Paus Pius V, links Granvelle en Parma. — 4. Philips v. Spanje, links een inquisiteur, regts een bisschop, voor hem 2 monniken geknield. — Ieder pl. met een 3 reg. Fr. en Holl. gegrav., curs. boven- en onderschrift, en hg. 19, br. 13 dm. kl. 4o. — Hoogst zeldzame prenten in de collectie v. Dr. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

522 Vervolging der Nederlanden door Alva. — Op eene groote markt ter weerszijden met huizen bezet en vol van volk, worden vele personen op horden door paarden voortgetrokken naar de verder staande galg, slagtbank en ketel met kokende olie; vele toeschouwers op de markt, in de huizen, enz. — Oude *teekening* in roet, in den trant van *J. Luyken*. Hg. 24, br. 34 dm. br. fol. — Ofschoon onder de plaat geschreven staat: „Vervolging in Nederl." schijnt het mij echter toe, dat deze voor een bijzonder feit geordonneerd is, en ik de voorstelling ergens gegraveerd gezien heb.

523 Verdrukking der Nederlanden onder Alva. — Aan eene groote handpers waaronder de Nederl. leeuw ligt, draaijen Alva en Margaretha; verder op de Paus, Filips en and. Ter zijde een klein strookje met de Holl. uitlegg. der figuren 1—15, op de plaat aangeduid. Van acht. met muziek bedrukt. Hg. 12, br. 17 dm. br. 4o. Uit: „Valerius Gedenoclanc. 1622." — Deze voorstelling is zeer veel nagevolgd.

524 Spotprent op het geduld der Nederlanders onder de Spaansche regering, met
a 1 reg. opschr. boven de pl.: *Doe men* 1567 *schreef, wast schade dat den leeu soo lang slapende bleef.* — Regts de slapende Nederl. leeuw en daarachter slapend boerenvolk, in het midden eene teenen mand met 7 ganzen (*de* 7 *Provinc.*) waaruit de vos er een ontweldigt, enz. Met vele inschriften ter uitlegging. V. ond. een Holl., Fransch, Duitsch en Lat. vers in cursyf. Met adres van *Franc. Antonii.* Hg. 21, br. 31 dm. br. fol.
b Dezelfde pl. met enkele bijgevoegde inschriften en daardoor op 1617 gepast; de ezel ter linkerhand heeft nu tot opschrift: *Waertgelders*, enz. De plaat

is echter zeker in de 16e eeuw gegrav. en welligt v. Duitschen oorsprong.
525 Zinneprent op Alva en ter eere v. Willem I. — Regts staat Alva met eene groote schaar in de hand; hij wordt gekroond door *Fallacia* en *Invidia*; naast hem eene schoone, naakte, geketende vrouw, *Belgica*; voor hem op den grond een arm man, *plebs*, die zijne hand uitsteekt naar den tegenover Alva staanden Prins Willem, die gekroond wordt door *Honor*, en aan wiens zijde links zit *Prud. Consil.*, regts *Divitiae* die hem schatten aanbiedt; bovenaan de Faam met 2 bazuinen waarop geschreven: *Fama* en *Infamia*; in h. verschiet eene rivier, eene groote stad (Antwerpen?) en vlak land. — Znd. eenigen naam; fraaije gravure v. 1570 of daaromtrent. Hg. 20½ br. 32½ dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam en fraai.*
526 Zinneprent op de geloofsvervolging? der Nederl. — In het midden zit eene vrouw, (de Kerk?) een lam op den schoot houdende, op een' hoogen steen onder een groot kruis, waarop *Patientia* staat; boven het kruis de Tijd, met een zeissen in de hand, die door God-Vader tegen gehouden wordt; op den voorgrond wordt *Charitas* door *Invidia* vermoord; links en regts vele wanhopende mannen en vrouwen, en daaromheen de 17 wapenschilden d. Nederl. Prov. aan een snoer dat om het kruis geslagen is en de vrouw die op den hoeksteen zit vasthoudt; in h. verschiet regts brandende huizen, links eene zee met schepen. Znd. nm. v. grav.; met een monogram.: *H. A. E.* waarboven een *T.*, *compos.* Voorstelling en grav. v. 1580 of daaromtrent. Hg. 29 br. 20 dm. kl. fol. *Uiterst zeldzaam.*
527 Zinneprent op de zege der vrijheid van geweten over h. geweld. — Regts een wagen waarop twee vrouwen: *Vrijheit der conscientie* en *Bescherm. d. geloofs* gezeten, rijdt over den verslagen tiran: *Tierannie* heen; de wagen wordt getrokken door 5 zinnebeeld. vrouwen: *Stantvastigheyt*, enz. Bovenaan hangen links 8, regts 6, v. ond. 10 wapens van Holl. steden. Met 10 reg. Holl. vers in kapit. lett.: „Na bescherming des geloofs, en vrijheid..... Deez' Nederlanden „men lange heeft zien haaken, enz." — Dit is de afbeelding van het 1e kerkglas te Gouda, gegeven door de Vereenigde Holl. steden; ontworpen door *Joach. Uytewaal*, v. Utrecht, te Gouda geschilderd door *Adr. G. de Vrije*, verkleind geteek. door *J. C. Boetius*, gegrav. door *P. Tanje*. Hg. 67, br. 81 dm. gr. fol.
528 (10 Sept.) De Graven v. Egmont en Hoorne te Brussel verraderlijk gevangen genomen. (Arend. II *d*. 499) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. no. 13. br. 4°.
529 Hetzelfde, geheel anders. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus*. 8°. Proef vóór alle lr. Zeer gr. pap. Uit: Hooft Historiën.
530 (30 Dec.) Margaretha Hertogin v. Parma, Gouvernante der Nederl. zich
a na de komst van den Hertog v. Alva van het bewind ontslagen hebbende, vertrekt uit Brussel en wordt door Alva uitgeleid. (Arend II. *e*. 511) Naar *Hogenberg* veel verkleind. Uit Baudart. n°. 14. br. 4°.
b Dez. pl., v. acht. onbedrukt.
531 Twee afbeeldingen van een kasteel, (het eene drie- het andere vierhoekig,) dat de Hertog v. Alva in Amsterdam wilde doen stichten, doch hetgeen, benevens het regt om Spaansche bezetting in de stad te leggen, voor 200000 guldens door de stad afgekocht werd. (Wag. Vad. Hist. VI. 257. Is volgens het opschrift in de plaat, in 1570 geschied.) kl. br. fol. Uit: Wagenaar, Amsterdam?
532 (1568. 13 Febr.) Philips Willem, oudste zoon v. Prins Willem, wordt tegen alle regt van de Hoogeschool te Leuven, waar hij studeerde, door Alva opgeligt. (Arend, II. *e*. 12.) Geschilderd door *D. v. d. Kellen*, *Jr*. in de collectie *de Vos*.

533 (25 April.) Noodlottige slag bij Dalen (Daelhem) niet ver van Roermond, waarbij ongeveer 2000 Nederlandsche en Duitsche troepen onder Jan v. Montigny sneuvelen. (Arend II, *e*, 29) — Naar *Hogenberg* verkl. Uit Baudart. no. 20. br. 4o. Volgens *Hogenberg* 22 Julij.

534 (24 Mei.) Veldslag bij het klooster Heiligerlee in Groningen, tusschen de Nederlanders en de Spaanschen, waarin de Spaanschen geslagen worden en Adolf van Nassau en Aremberg sneuvelen. (Arend. II. *e*. 34) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. no. 15. br. 4o.

535 Hetzelfde, bijna als voren, doch omgekeerd. Met Holl. opschrift en uitlegging boven in de pl. Geëtst door *F. v. d. Wyngaerde.* Met adres van Cnobbaert. Gem.: fol. 260, 261. br. fol. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646.

536 Hetzelfde, als voren, iets verkleind, met Latijnsch inschrift in, en uitlegging onder de plaat. Duitsche gravure. kl. br. fol. Uit: Strada, 1651. 4o.

537 Hetzelfde, geheel als voren. Slechte copie met Ital. inschrift en uitlegging boven in de plaat. Zad. nm. d. grav. Get. 318. br. fol.

538 (1 Junij.) Onthoofding der beide broeders: Gysbert en Jan, Heeren van Batenburg te Brussel. (Arend. II. *e* 36) Slechte copie naar *Hogenberg*; in de breedte 1 dm. verkort. Znd. verzen. Get. no. 1. br. fol. Uit: Eremundi, Hist. Tumultuum Belg. 4o.

539 Hetzelfde, als voren, doch eenigzins veranderd. Van acht. met Franschen tekst bedrukt. Uit: Miroir de la Tyrannie Espagn. 4o.

540 (4 Junij.?) Sabina van Beyeren verzoekt bij den Hertog van Alva vrijheid
a voor haar gemaal, den Graaf van Egmond. (Arend. II. *e* 66) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* Uit: Kok, Vaderl. Wrdb. VIII. 8o.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de letter.

541 (4 Junij.) Laatste oogenblikken van den Graaf van Egmond. (Arend. II. *e* 62) Naar *L. Gallait* lithogr. bij *Mieling*. 1851. Hg. 25, br. 30 dm. br. fol.

542 (5 Junij.) De Graven van Egmond en Hoorne te Brussel onthoofd. (Arend. II. *e* 64) Naar *Hogenberg*, slechte copie, in de breedte 2 dm. verkort. Zad. verzen. Get. no. 2. br. fol. Uit: Eremundi, Histor. Tumult. Belg.

543 Hetzelfde, geheel als voren. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 18. br. 4o.

544 (21 Junij.) Veldslag bij het dorp Jemmingen aan de Eems tusschen d.
a Hertog v. Alva en Graaf Lodewijk van Nassau, wiens leger v. 7000 man geheel verslagen wordt. (Arend. II. *e* 83) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. no. 19. br. 4o.
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt.

545 Hetzelfde, eenigzins anders; de Eems regts, de Dollard bovenaan links. Met Holl. opschrift en uitlegg. boven in de pl. Geëtst door *Fr. v. d. Wyngaerde.* Gem. 272, 273. br. fol. Uit: Strada, Nederl. Oorlog. 1646. fol.

546 Hetzelfde, als voren, met Lat. opschrift boven in, en uitlegg. onder de pl. Duitsche grav. br. fol. Uit Strada, de bello Belg. 1651. 4o.

547 Hetzelfde, geheel als voren. Met Ital. opschrift en uitlegg. boven in de pl. Znd. nm. d. grav. Get. 329. br. fol.

548 (6 Octob.) De Prins van Oranje uit Duitschland met een leger naar
a Holland opgetrokken, doet in den nacht van 5 op 6 October zijne stoutmoedigen en hoogst bekwamen togt over de Maas tusschen Maastricht en Maseyk in het gezigt v. h. Spaansche leger. (Arend. II. *e* 113.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart no. 22. br. 4o.
b Dezelfde pl., latere afdruk, get.: 16.

549 (19 Octob.) Veldslag bij Jodoigne en Tirlemont aan het riviertje de Geete in Zuidelijk België, waarbij de achterhoede van 's Prinsen leger door de Spaanschen onder Alva geheel verslagen wordt. (Arend. II. e 114.) — Met Lat. opschrift en uitlegg. boven in de pl. Door *J. W. Baur*. Get.: 248. br. fol. Uit: Strada de bello Belg. Romae. 1650. fol.

550 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch verkleind. Met Holl. inschrift en uitlegg. boven in de pl. Door *F. v. d. Wijngaerde*. Get.: 280—281. br. fol. Uit: Strada, Nederl. oorl. 1646.

551 Hetzelfde, geheel als voren, iets kleiner; met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. Duitsche grav. br. fol. Uit: Strada. 1651. 4°.

552 Hetzelfde, geheel als voren. met Ital. opschrift en uitlegg. boven in de pl. Get.: 339. br. fol.

553 Tafereelen uit het leven van Willem I van 1568 tot 1584. — Serie van 24
a pl. gegrav. naar *J. Buys* door *T. Koning*. 1780, behoorende tot het heldendicht van J. Nomsz, Willem I, in 24 zangen. 4°. Iedere pl. hg. 16s br. 13 dm. Afdrukken op zéér *gr.* 4°. papier, *onafgesn.*

b Dez. platen. Fraaije *proefdrukken* vóór alle letter. *Zeer zeldzaam.*

455 (1569. Febr., volgens Arend II *e*. 120, 22 Dec. 1568.) Groot en prachtig tournooi door de Spanjaarden te Brussel gehouden. — Opmerkelijk is hierop een kleine optogt (aan de regterzijde derpl.) van den Dood met zeissen, voorafgegaan door een trompetter en trommelslager, 2 ganzen en eene figuur in mantel gewikkeld met eene spies (de Dood?) — Naar *Hogenberg* verkleind. Uit: Baudart, n°. 23. br. 4°.

555 (1569??) Dirk Willemsz uit Asperen? een Doopsgezinde, door een' Spaanschen soldaat gevangen genomen, redt dien soldaat, die door het ijs zakt, en wordt evenwel door hem overgeleverd. — Plaat bij het gedicht van H. Tollens in de *Muzen-almanak* v. 1819. Door *P. Velijn*. 12°.

556 (1570. 11 Febr.) Executie v. d. wreeden handlanger der Spanjaarden, den Provoost Spel, (eigenlijk: Jan Grouwels) op orde v. Alva te Brussel gehangen, wegens zijne onwettige moorden en omkooperij. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart n°. 24. br. 4°.

557 (16 Julij.) Alva laat te Antwerpen een algemeen pardon uitroepen, echter met vele uitzonderingen. (Arend. II. *e* 147.) — De groote trap vóór het Stadhuis, waarop vele soldaten, enz. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. no. 25 br. 4o.

558 (Aug.) De Gemalin en Moeder van Montigny smeeken vergeefs Anna
a van Oostenrijk, bruid van Koning Filips, om voorspraak bij haren bruidegom voor den in Spanje gevangen Montigny, die waarschijnlijk door vergif sterft. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok: Vad. Woordenb.

b Dez. plaat; proefdruk vóór alle letter.

559 (Sept.) Verraad bij Antwerpen door den Hopman Ladron gepleegd aan zijne Duitsche troepen die in Valenciennes lagen en wegens wanbetaling hem als gijzelaar gevangen hadden genomen. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. n° 26. br. 4°.

b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

560 (1 Nov.) Groote overstrooming te Scheveningen op Allerheiligen dag; waar-
a door 128 huizen werden vernield. — Gezigt op het dorp tusschen de duinen; van ond. eenig kreupelrijm in 4 regels. Naar een oud schilderij op h. Stadhuis te 's Hage geteekend door *G. v. Giessen*, met adres van R. Boitet. Hg. 36, br. 51 dm. br. fol. Uit: de Riemer beschr. v. 's Gravenh.

b Dez. plaat; proefdruk vóór alle letter.

561 Hetzelfde, als voren, doch veel verkleind, met inschrift boven in de pl. en 4 reg. Holl. curs. onderschrift. Znd nm. v. grav. Hg. 13 br. 24 dm. br. 4°.

562 (14—20 Dec.) Herman de Ruiter, ossenkooper te 's Hertogenbosch, overrompelt met enkele maatschappen het slot Loevestein; doch steekt na wanhopige tegenstand de brand in het kruid. (Arend. II. *e* 154, 155) Afbeelding v. h. slot, van de omliggende streek en v. h. beleg. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 27. br. 4°.

563 (1571.) Hetzelfde. De Ruiter in eene fraaije binnenzaal, het slot van den slotvoogd opeischende. Door *J. B. Tetar v. Elven*. Titelplaat voor: *v. d. Hage* (J. F. Oltmans) het slot Loevestein. 1834. 8o. Proefdruk voor alle lr.

564 Hetzelfde; de overrompeling v. h. Spaansche garnizoen voorstell. Naar *J. Buys*
a door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok Vad. Woordenb. dl. 25.
b Dez. pl.; proefdruk voor alle lett.
c Hetzelfde; teekening in O. Ind. inkt voor de voorg. pl. door *Buys*.

565 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch verkleind en omgekeerd. Naar *Buys*
a door *Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.
b Dez. pl.; proefdruk voor alle letter.

566 Hetzelfde. Gezigt in het vertrek waar de Ruiter zich met zijne medegezellen terug heeft getrokken en de lont in het kruid steekt. Naar *J. H. van de Laar* lithogr. op Chin. pap. door *Gretzer*. Hg. 22 br. 26 dm. gr. fol. Met afzond. Holl. uitlegging.

567 Hetzelfde. De binnenpoort v. h. Slot, de Ruiter gereed de lont in het kruid te werpen. Door *J. C. Bendorp*. gr. 8°. Proefdruk vóór alle lr. van een titelplaat voor Tollens? Gedichten?

568 (31 Julij.) Alva voert de invordering van den 10en penning van alle verkochte
a goederen in. (Arend II *e* 156) — De Nederl. Maagd geknield voor Alva; op den grond hare verscheurde privilegiën. Naar *Buys* door *Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr.

569 (1571. Dec.?) Levensgroot metalen Standbeeld van den Hertog van Alva, door hem zelven ter zijner eere in Antwerpen opgerigt, en uit het te Jemmingen veroverde geschut door J. Jongeling gegoten. (Arend. II. *e* 187) Met het Lat. opschrift: dat dit wegens het dempen v. d. opstand, het herstel v. den Godsdienst, en de bevrediging dezer landen geschiedt, enz. — Dit Standbeeld is dadelijk na Alva's vertrek door zijnen opvolger Requesens, in 1574 neêrgeworpen en versmolten. — Om de plaat een' afzonderlijken rand met vele toepassel. zinnebeelden. Znd. nm. d. grav.; gem.: I 298. Uit: Le Clerc fol.

570 Hetzelfde; geheel anders. Alva staat ongeharnasd op eenige menschen en ziet over Antwerpen heen. Uit: Baudart, n°. 45. br. 4°. — Deze pl. is niet in *Hogenberg*.

571 (1572. 1 April.) Inneming van den Briel door de Watergeuzen onder den Graaf Lumei en Blois v. Treslong. (Arend. II. *e* 170 enz.) Gezigt van de Stad, het omliggende land, waarvoor het leger; links de zee met schepen. Naar *Hogenberg*, verkleind. Uit: Baudart n°. 28. br. 4°.

572 Hetzelfde, geheel anders. De Veerman Jan Pietersz Koppelstok, afgezonden door Lumey, onderhandelt met de Regering voor de poort en van de borstwering af over de stad. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. br. 12°. Uit? (*niet uit* Fokke, Gesch. d. Nederl.)
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde. Teekening voor de vor. pl. door *J. Buys*. 12°.

573 Hetzelfde, geheel anders. Regts de stadsmuur waarvoor Lumey takkebossen

laat brengen en in brand steken en de poort opengeloopen wordt; links de see met schepen. Met onderschrift: „Het innemen" enz. Geëtst (door *J. Luyken.*) Znd. nm. br. fol. Uit: Bor Histor.

b Dez. plaat, opgegrav. en met breeden zwarten rand en get.: Tom I. 5; met opschrift: „'t Veroveren enz." Uit: Le Clerc Geschied.

c Dez. plaat, fraaije proefdruk voor alle lr., en vóór: I 5.

574 Hetzelfde, eenigzins anders; regts de Stad, waarvan de poort in brand ge-
a stoken en opengeloopen wordt; op den voorgrond een trommelslager de stad opeischende. (Door *S. Fokke*) br. 4°. Uit: Wagenaar Vad. Hist. VI.

b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

575 Afbeelding v. de Watergeuzen, Lancelot v. Brederode, Jan v. Duivenvoorde, Jacob Cabeliau en Bonga, die d. 15en Aug. 1569 met anderen voor den Notaris J. Coornhert een verdrag sloten om den vijand te water en te land te benadeelen. — (Arend. II. *e* 141.) 2 pl. in Lithogr. naar *J. H. Hilverdink* bij *Emrik & Binger*, te Haarlem. gr. 4°. Uit: Hofdijk?

576 (5 April.) Het vernielen en verbranden door de Watergeuzen onder Treslong en Roobol van de vaartuigen waarmede de Spanjaarden geland waren ter herneming van den Briel. — (Arend. II. *e* 173.) Schets in O. Ind. inkt en kleuren voor eene groote schilderij. Door *H. Vettewinkel.* 1882. Hg. 26 br. 36 dm. br. fol. — Hiervan is geene gravure.

577 (6 April.) Vlissingen drijft de Spaansche bezetting uit. (Arend. II. *e* 177) Door *S. Fokke.* br. 12°. Uit: Te Water, Vad. Gesch. Proefdruk v. d. lr.

578 Ant. v. Bourgondië wint door zijne stoutmoedigheid Vlissingen voor den Prins. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus.* 8°. Proefdruk voor alle lr.

579 8 April.) Don Pedro (of Fern.) Pacieco, Opperkrijgsbouwmeester van Alva,
a nevens 2 Spaansche Jonkers opgehangen te Vlissingen. (Arend. II. *e* 178) Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Bor, Histor.

b Dez. plaat. Opgegrav. en met zwarten rand omgeven, met onderschrift: „De Opper„krijgsbouwmeester v. d. Hertog" enz. Gem.: Tom I. N°. 6. Uit: Le Clerc Hist.

c Dez. plaat, opgegrav. Proefdruk voor alle lr.

580 (9 April.) Na de vruchtelooze poging om den Briel te herwinnen trekt Bossu naar Rotterdam, en rigt er een groot bloedbad aan. (Arend II *e* 175) — Links de stad, waarvoor het binnenrukkende leger. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Bandart. n°. 29. br. 4°.

581 Het metalen beeld van Erasmus te Rotterdam door de Spanjaarden beschoten.
a Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 8°. Uit: Kok Vad. Wdb. dl. 25.

b Dez. plaat, proefdruk voor alle lr.

582 (22 Mei.) De Admiraal v. Veere, Sebastiaan de Lange, steekt na een langen ongelijken strijd met 4 Spaansche schepen bij het Sloe, den brand in het kruid en vliegt met den vijand in de lucht. (Arend II *e* 183). — Slechte voorstelling, gegrav. naar en door *J. Steyn.* 8°. Titelprent v. d. roman: Hendrik en Margaretha of de heldendood v. Sebast. de Lange. Amst. 1837.

583 (Julij.) „Prins van Orangien tocht." — Zinnebeeldige pl. op de ondernemingen v. d. Prins in dit jaar. (Arend. II. *e* 202) De Holl. Leeuw reikt den Prins van Oranje een zwaard. Van ond. een 8 reg. Holl. vers; ter linkerzijde uitlegging der 15 nos op de pl.; v. acht. met muziek bedrukt. br. 4°. Uit: Valerius Gedencclanc. 1622.

584 Zinneprent op de verlossing? van Nederl. door Prins Willem? — „in Rijdinge „des volstand. onbeweeghl. Patriots ende vromen Ridders DESID voorstander

„d. Nederl. Vrijheden, enz..... Met de ontmoetinge ende vereen..... synes seer „hartlieven..... Broeders..... d. Orang-Victor..... Overwinner d. Tyrannen. — Leser „eerbaar merckt hier den Staet," enz. — Opschrift in 4 regels boven eene plaat, regts voorstellende een ruiter te paard, met opschrift: *Pr. Unnio*, die een zwaard met opschrift: *Libertas* in de hand heeft en het Nassausche wapen *Je Maintiendray* van *Victor*. ontvangt, die naast hem op een verslagen krijgsman *Tyrannus* staat. Voorts links de verschill. Provinciën in demoedige houding; in de lucht vele Engelen, enz. *J. Batman* inv. Znd. naam v. grav. (*Batman*?) Hg. br. br. fol.

585 (Julij.) Overwinning door den Zeeuwschen Admiraal Eeuwout Pietersen of Worst, op 22 kleine Spaansche oorlogschepen bij Rammekens, die alle vernield worden. (Arend II. *e*.) Verkl. Photographie in gr. 4°. door Mr. *J. v. d. Gràft* te Middelburg in 1863 genomen naar het zeer groote tapijtwerk door *J. de Maecht* te Middelburg, geweven tusschen 1591—99 en hangende in de Abdij aldaar. *Zie de aanteekening* bij N°. 715.

586 (9 Julij.) Twee en twintig R. C. Priesters en Monniken uit Gorkum, na het overgaan der Stad aan de Staatsche zijde, op last van Lumey naar den Briel gevoerd en daar onthalsd. — Groote zinnebeeldige plaat de hemelvaart der Priesters voorstellende, met onderschr.: *BB. Martyrum Gorcomens.... Brilae pass. apotheosis*. Met 8 Lat. verzen van J. D. B. Naar de schilderij v. *Jo. Ziernel* door *J. Nolin*. Hg. 61 br. 36 dm. gr. fol.

587 Hetzelfde. — Gruwelijke wreedheden in eene schuur door de soldaten aan de 22 Gorkumsche Priesters bedreven. Uitvoerige plaat, znd. nm. v. grav. Hg. 22 br. 32 dm. br. fol.

588 (23 Aug. volg. Hogenb. 4 Aug.) Roermond door den Prins van Oranje veroverd.
a (Arend II *e* 202) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart n°. 80. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

589 (18 Aug. tot 11 Sept.) Bergen in Henegouwen door Graaf Lodewijk van Nassau met list gewonnen, wordt door den Hertog van Alva belegerd. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart n°. 81. br. 4°.

590 Hetzelfde, bijna als voren; de stad in h. midden op d. achtergrond, meer links de nachtelijke aanval op h. leger v. d. Prins. Geëtst door *F. v. d. Wijngaerde*. br. fol. Gem. 298, 299. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646. fol.

591 Hetzelfde, geheel als voren, iets kleiner. Met Lat. opschrift in, en in Lat. uitlegging onder de plaat. Znd. nm. br. fol. Uit: Strada. Mog. 1651 4°.

592 Hetzelfde, als voren Met Italiaansch opschrift en uitlegging boven in de plaat. Get.: 359. br. fol. Uit:?

593 (6 Sept.) Graaf Lodewijk in eene draagbaar uit Bergen weggedragen. Naar
a *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 82. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

594 „Aftogt van Lodewijk van Nassau uit Bergen op een rosbaar." Naar *J. Buys*
a door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. plaat. Proefdruk voor de letter. 8°.
c Hetzelfde. Teekening in O. I. Inkt voor de voorg. pl. door *J. Buys*, 8°.

595 (1 Oct.) Mechelen door Alva hernomen, wordt gedurende 3 dagen vrees-
a selijk geplunderd en uitgemoord. (Arend. II. *e* 215.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. n°. 83. br. 4°.
b Dez. plaat, v. achteren onbedrukt.

596 Hetzelfde; geheel anders; tafereel v. h. vlugten in de stad. Van acht. m. Holl. tekst. br. 4°. Uit: de Spiegel d. Sp. Tyr.

597 (16 Nov.) Inname en vreesselijke plundering van Zutphen door Don Frederik
a van Toledo. (Arend. II. *e* 225.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart no. 84. br. 4o.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt en vóór *alle* letter. br. 4o. Zéér zeldzaam.
598 (30 Nov.) Vreesselijk bloedbad en gruwelen door Don Frederik van Toledo
a en zijn Generaal Romero te Naarden, na gegeven belofte van genade. — (Arend. II. *e* 230—234.) Gezigt op de markt waar het bloedbad een aanvang neemt. — Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart no. 85. br. 4o.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.
599 Hetzelfde, geheel anders. — Tooneel op de markt waar een galg opgerigt
a wordt enz. Door *N. v. d. Meer.* 4o. Uit: Cerisier??
b Dez. plaat, proefdruk vóór de lr.
600 Hetzelfde; twee moordtooneelen op de markt; v. acht. bedrukt met Holl. verzen, en beschrijv. Uit een Treurspel: Naarden's verwoesting. — Door *J. Troyon.* 2 pl. kl. 8o.
601 Hetzelfde; met onderschr.: „De moord" enz. — Afgrijselijk moordtooneel in de
a Kerk. Door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.
b Dez. plaat, opgegrav. en met een zwarten rand omgeven. Proefdruk vóór de lr.
602 Hetzelfde. De hoefsmid Huib. Will. van der Eyken verdedigt zijn huis en
a dochter tegen de Spanjaarden langen tijd met zwaard en zijn driestal, doch sneuvelt. (Arend. II. *e* 232.) Door *J. C. Bendorp.* 12o. Afdruk op gr. pap. in 8o. Uit de Muzenalmanak v. 1827 bij het gedicht: Het beleg van Naarden.
b Dez. plaat, proefdruk vóór de lr.
603 Hetzelfde. Moordtooneel op straat; een man liggende op een driestal (H. W. v. Eyken) wordt vermoord. *Teekening* in O. I. inkt. (door *J. Buys*?) br. 12o.
604 Mishandeling door de Spanjaarden van den zoon v. den Rector en geschied-
a schrijver L. Hortensius te Naarden. (Arend. II. *e* 232.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 8o. Uit: Kok, Vdl. Woordb.
b Dez. plaat; proefdruk voor alle lr.
605 (Dec.) Pater C. Musius uit Delft, 72 jaren oud, op bevel van Lumey
a te Leyden opgehangen, na te voren vreesselijk te zijn gemarteld. (Arend. II. *e* 238.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb. dl. XXII.
b Dez. plaat, proefdruk voor de lr.
606 Portret van C. Musius; ter halver lijve, links, met 5 reg. Lat. onderschr.
a omgeven door 8 kleine plaatjes, met Lat. onderschr., zijne martelingen en lijden afbeeldende. Zonder nm. v. grav. — Hieronder een afzond. doch bijbehoorend blad met Lat. vers in 3 kol.: *In mortem Musii* door *C. P(lempius?)* en daaronder: „Epitaphium C. M." in 3 kol., door H. Junius uit Hoorn, met adres: *Lovanii* 1634. De pl. is hg. 28 dm., met vers 57 dm. br. 32 dm. gr. fol. Uitmuntende en *zeldzame* plaat, inzonderheid in dezen eersten afdruk.
b Dez. plaat; latere en veel slechtere afdruk, met 6 reg. Holl. vers, in plaats v. h. Lat. onderschr.: *Siet hier den waerden man, enz.*: de uitleggingen onder de plaatjes zijn hier in het Holl. — Zonder de Lat. verzen onder de vorige plaat. — *Zeldzaam.*
607 „Martyrium Corn. Musii." — Voorstelling op 1 plaatje van de verschillende martelingen hem aangedaan. Znd. nm. v. grav. kl. 8o. — Hierbij zijn portret kl. 8o. Uit een Latijnsch werkje der 17e eeuw.
608 (11 Dec. tot 13 Julij 1573.) Begin van het beleg van Haarlem. (Arend.
a II. *e*. 243) — „Wijboud Ripperda, doet eene vaderl. aanspraak aan de „burgers en schutterij v. Haarlem." Gezigt van eene zaal op h. Stadhuis,

waar Ripperda spreekt. — Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles* 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. dl. 33.
b Dez. plaat, afdruk op blaauw papier.
c Dez. pl.; proefdruk voor alle lr.
d Hetzelfde; fraaije teekening in O. Ind. inkt door *J. Buys*. 8°.
609 Beleg van Haarlem. (Arend II *e* 243—280.) — Plan der Stad en omligg. land; bovenaan regts de Haarl. Meer met de Spaansche en 's Prinsen vlooten, links Spaarnwoude, enz. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart n°. 36. br. 4°.
610 Beleg van Haarlem. — „Afbeelding v. de Beleg. v. H. door don Freder. „de Toledo.... te zien aan de Noordzijde d. stad, v. h. Huys te Kleef,... „over het Leprooshuis op de Halve Maan, agter de Bres in de Stadsmuuren „en de schansen d. Spanj. In die tijd naar h. leven getekent.... op h. „Raadh. bewaart, na de Echte tekening in koper gebragt door *H. Spilman*." Met adres v. *Cleynkens* te Haarlem. — Het Huis te Kleef links, profil d. stad, geheel regts in h. verschiet Amsterdam. — 3 aaneen behoorende br. fol. bladen, ieder hoog 73 dm., te zamen zonder de randen breed 149 dm. — Zeer fraai, geheel onafgesneden Ex.
611 „Beleg der Stad Haerlem," enz. — Gezigt der stad en v. al het omliggende land; bovenaan regts Zandvoort en de Noord-zee, links de Haarl. Meer met de beide vlooten; onderaan regts het Huis te Kleef, waar Don Frederik woonde, links het riviertje de Lie. — Uitvoerige pl. Naar *P. Zaenredam* door *C. v. Kittensteyn*. 1626, met adres v. Ger. Sas. Hg. 38 br. 50 dm. br. fol.
612 Hetzelfde, geheel als voren, doch verkleind; v. ond. 12 Holl. verzen. Door *W. Akersloot*. Hg. 17 br. 24 dm. br. 4°. Uit: Ampzing, beschrijv. van Haarl. 1628. 4°.
613 *a* Hetzelfde, als voren, doch grooter. Door *C. Decker*. br. fol. Uit: Le Clerc.
b Dez. plaat; opgegrav., met zwarten rand omgeven. br. fol.
614 Hetzelfde; bijna als voren; zeer groot plan der Stad wat bijna de geheele plaat inneemt; de ligging als voren. Met Ital. inschr. boven in de pl.: *L'assedio della citta di Herlem*. Met n°. in de pl. doch zonder uitlegg. Zndl. nm. v. grav. Hg. 27 br. 40 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*
615 Hetzelfde. Op d. voorgrond regts het Huis te Kleef, op den achtergrond de stad. Naar de echte teekening tijdens h. beleg. — Lithogr. bij Herneer te Gorkum. Hg. 22 br. 41 dm. br. 4°. Uit: v. Capelle beleg v. Hrl. 1843. I.
616 Hetzelfde, geheel anders; in h. midden de Stad, bovenaan de duinen en Noord-zee, onderaan links de Haarl. Meer, v. onderen de Spieringmeer, regts de dijk en h. Spaarne. — Lithogr. bij H. J. Backer. Naar eene oude teekening. Hg. 18 br. 26 dm. br. 4°. Uit: v. Capelle (Bosdijk) beleg v. Haarl. 1843. III.
617 „Aanval en verdedigingswerken van de Spanjaarden en Haarlemmers." — Op den voorgrond de Haarl. Schansen; bovenaan de vijandelijke. Naar een houtsnee kaartje gedrukt tijdens het beleg. Lithogr. v. Horneer te Gorkum. br. 4°. Hg. 19 br. 34 dm. Uit: Capelle (Bosdijk) beleg v. Haarlem. II.
618 (1573. 25 Maart.) „Belegering van Haarlem." — Kenau Simonsz Hasselaar trekt *a* aan h. hoofd v. eene menigte vrouwen uit de stad; links een der Stadspoorten. (Arend. II. *e*. 247) Door *S. Fokke*. 1776. A. Fokke exc. br. 4°. Uit: Cerisier?
b Dez. plaat, proefdruk voor alle lr.
619 Hetzelfde, geheel anders, op den voorgrond Kenau, regts de stad. Met 1 reg. Fr. onderschr. (Door *L. Cause*?) kl. br. 4°.
620 Portret van Kenau Sim. Hasselaar. Ten voeten uit, regts achter haar eene borstwering, links 3 vrouwen en eene toren. Met 1 reg. onderschr. „Een

„vrouw genaemt Kennauw out 46 jaer. Amst. 1573. Fraaije oude teekening in O. I. Inkt. Hg. 27 br. 18 dm. gr. 4o. Op de Tentoonstelling v. Oudheden te Delft in Julij 1863 was eene oude schilderij met deze plaat geheel overeenkomende ingezonden door den Heer J. C. de Koningh te Enkhuizen.

621 „Hollandsche vrouwenmoed en Heldinnen-daden." — „Kenau Hasselaar trekt aan „h. hoofd v. 300 Haarl. Vrouwen uit, tegen de Spanjaarden den 25 Maart 1572." (*Sic!*) — Links de poort waaruit de vrouwen en eenige soldaten trekken, de schansen in h. verschiet. Naar *R. Jelgerhuis*. Slechte plaat in aquatinta door *A. Lutz*. Hg. 45 br. 30 dm. br. fol.

622 Hetzelfde, als voren doch kleiner (de vorige is naar deze vergroot.) Met 1
a reg. curs. bovenschr.: *Belegering der Stad Haerlem.* enz. In de manier van *R. de Hooghe*, znd. nm. v. grav. Hg. 18 br. 23 dm. br. 4o.
b Dez. plaat, opgegraveerd, en met breeden rand omgeven, met 1 reg. bovenschr.: *Vicit constantia fatum.* Znd. nm. v. grav. br. 4o.

623 Tafereel uit h. beleg v. Haarlem. — Kenau Sim. Hass. staat in een op de straat uitkomend vertrek, en heeft een dolk in de eene, een zwaard in de andere hand; voor de deur ligt een zwaar gewonde op den grond. Naar *J. J. Eeckhout* lithogr. door *P. G. Bernhard*. — Met afzond. beschrijv. — Uit h. Album d. Maatsch. v. Sch. Kunst. 1840. Hg. 33 br. 26 dm. fol.

624 Hevig gevecht. aan den Diemerdijk, tusschen de Spanjaarden uit Amsterd.
a en Sonoy. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. no. 38 br. 4o.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

625 De Haarlemmers verwoed over de wreedheid der belegeraars, doen 11 hoofden
a van verslagen Spanjaarden in een' ton, en werpen dien over de wal, om aan Alva voor 10den penning met intrest, gezonden te worden. — Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. br. 12o. Uit?
b Dez. pl. Proefdruk voor alle lr.
c Hetzelfde; teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl.

626 Quirijn Dirkszoon en Lambert Jacobszoon, beide R. Cath. Oud-Burgemeesters,
a worden uit weerwraak opgehangen, en onderweg door hunne vrouwen en dochters vertroost. (Arend II *e* 262) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8o. Uit: Kok, Vaderl. Wrdb. dl. 24.
b Dez. pl. Proefdruk voor alle lr.
c Hetzelfde; teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. door *J. Buys*.

627 Zinneprent op de smeekingen van Haarlem aan den Prins om de Stad te verlossen. — De Haarlemsche burgerij geknield, en geketend door *Calamitas*, valt den Prins van Oranje te voet, en bidt om hulp bij het zware beleg der stad; 4 zinnebeeld. vrouwen en een oud man ondersteunen het verzoek met verzen op eene in de lucht zwevende rol geschreven. — Links de Prins, in het midden Haarl., op den achtergrond de 5 personen. Door *H. Goltzius*. Hg. 11⁵ br. 17 dm. br. 4o. *Zeldzaam* fraai ex. uit de collectie *Verstolk*.

628 (14 Junij.) Tafereel uit h. beleg van Haarlem. — Gevangenneming v. d. Vaandrig Pieter Hasselaar in het huis v. zijne moeder, waar men zijn broeder in zijne plaats wil vatten; en in tegenwoordigheid zijner schoonzuster Kenau Sim. Hasselaar. (Arend II *e* 275) — Fraaije *teekening* in O. Ind. inkt. Naar *P. Barbiers* door *J. P. Visser Bender*. Hg. 26 br. 35 dm. br. fol.

629 Hetzelfde, geheel als voren, doch veel kleiner. In omtrek door *D. Veelwaard*. br. 4o. — Hiervan is ook eene plaat door *C. E. Taurel* in: Arend geschied.

630 (13 Julij) Vreeselijke moorden door de Spanjaarden te Haarlem na de overgave gepleegd. (Arend II *e* 274) Gezigt op de Bakenessegracht bij de

Kerk, links een deel der kerk. — Van acht. bedrukt met Franschen tekst. kl. br. 4o. Uit: *Miroir de la Tyr. Espagn.*

631 Hetzelfde, geheel anders. Een groot schavot voor de groote kerk. Door *S. Fokke.* br. 12o. Proefdruk voor de lr. Uit: te Water, Geschied.

632 De Haarlemsche Verdedigers. — Serie van 12 platen, gen. 1—12 voorstellende krijgslieden, staande in landschappen en gemeenlijk genoemd: *de verdedigers van Haarlem*, hoewel de omliggende streek en de steden in de verte afgebeeld aan een geheel ander land dan Holland en aan meer steden dan alleen Haarlem doen denken. — Naar *H. Goltzius* door *J. de Gheyn.* Met adres v. *H. Goltzius*. 1587. 12 pl. Iedere pl. hg. 22, br. 16 dm. gr. 4o. — Zeer fraaije serie; zeldzaam; uitmuntende afdrukken.

633 „Gedenkteeken aan de jaren 1572 en 73." — Een monumenteelé tafel in drieën verdeeld, opgerigt in de groote kerk te Haarlem. Lithogr. naar *W. Plaatzer van d. Hull* bij Desterbecq. gr. 4o.,

634 (Febr.) Lambert Melisz van Westzanen vlugt met zijne moeder uit zijn door de Spanj. verbrand huis, en redt haar op eene slede over het ijs naar Hoorn. (Arend. II. *e.* 359) Klein pl. met inschrift: *Hollantse liefde.* Links het No. 28. kl. 4o.

635 Hetzelfde, bijna als voren, m. onderschrift: „*Vlugt van een Wormer met zijn moeder*" gr. 8o.

636 Hetzelfde, bijna als voren, veel kleiner, met inschr.: *Vlugt uit Westzanen.* pag. 95. 12o

637 Hetzelfde, zeer verschill.; in h. verschiet h. dorp. Door *S. Fokke.* kl. 8o.

638 (22 April volg. Hogenberg 1 Maart.) Groote overwinning op de Spanjaarden *a* bij Vlissingen. — Gezigt op de Schelde, tusschen Vlissingen, Biervliet en Ellewoutsdijk, met de geheele vloot. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart. no. 39. br. 4o.

b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

639 (3 Aug.) De overste v. d. Prins in Zeeland, Karel van Boisot neemt met behulp van zijn broeder Lodewijk, den zee-admiraal, het fort Rammekens in. (Arend II *e* 301) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 40. br. 4o.

640 (21 Aug. tot 8 Oct.) Beleg van Alkmaar door Don Frederik. van Toledo. (Arend. II. *e.* 307—311.) — Op den achtergrond de stad, op den voorgrond het leger en de tenten, enz. *Teekening* naar de schilderij van *Pt. Adriaansz.* 1580. br. fol. Zie bij 642.

641 Hetzelfde. — Op den voorgrond zeer uitvoerig h. dorp Oudorp, de legerplaats v. Don Frederik; in h. midden der pl. de stad, in het verschiet op d. achtergrond Egmond en de duinen, links de weg langs de Schermmeer, Van boven in het midden een 8 reg. vers. *Teekening* naar de schilderij van *Pt. Adriaansz.* 1580. br. fol. Zie bij 642.

642 Bestorming van Alkmaar. — In het verschiet de stad, in h. midden en regts trekken de troepen op ten aanval; op d. voorgrond links eenige soldaten. Bovenaan in h. midden het wapen der stad, regts en links 6 regels rederijkers-verzen. Van onderen de afbeelding v. eene stormbrug, en daarboven het jaar 1580 (zekerlijk dat der schilderij) en het monogram v. d. Schilder geëntrelaceerd C. A. P. v. R.? *Teekening* naar de oude schilderij van 1580 br. fol.

Deze 3 No. zijn naar de zeer belangrijke schilderijen v. dien tijd, (ieder lang bijna 2 el, hoog 1 el, 10 dm.) welke op het raadhuis to Alkmaar hangen, en waarschijnlijk alle in 1580 door *Pt. Adriaansz.* geschilderd zijn, verkleind en geteekend door *B. G. ten Berge* te Alkmaar in 1861. Iedere tee-

kening hg. 28, br. 42 dm. — Deze verkleinde, doch zeer duidelijke copiën zijn de *eenige* die immer van deze schilderijen gemaakt zijn.

643 Beleg van Alkmaar. Plan der stad in h. midden der pl.; hooger op Egmond en de duinen; links de Schermmeer, v. ond. Outdorp en Huyswaert. Met een schild, bovenaan links, waarin deze inscriptie: ALCMARIAE, *urbis Hollandiae ab hispanis graviter obsessa*, enz.; v. ond. links uitlegg. der 31 No. — Hierbij een afzonderl.: „Corte en waerachtige Beschrijv. der Stadt Alcmaer mitsgad. de „Beleg. in 1573. Ende oock de Distructie der oude Stadt Vroon." — Deze beschrijv. der stad gaat tot 1680, (in welk jaar dus de plaat moet zijn uitgegeven) en is gevolgd door een *Taldicht* en uitleg der letters A tot G op de plaat — De beschrijv. is in 4 colommen gedrukt en behoort ter zijde en onder de pl. geplakt te zijn. — De pl. is hg. 36, br. 51 dm., de Beschrijv. in 4 kol. hg. 36 br. 34 dm. — Deze plaat en beschrijv. zijn *zóó zeldzaam* dat alleen *dit* Exemplaar bekend is.

644 Hetzelfde; geheel als voren doch verkl. Met Holl. inschr. Door *J. C. Philips.* br. fol. Uit: Hooft.

645 Hetzelfde, bijna als voren, doch Egmond meer vóórkomend. Met uitlegg. v. ond. der 21 No. br. 4°. Plaat uit het midden d. vor. eeuw.

646 Hetzelfde, bijna als voren, doch op den voorgrond het optrekkend Spaansche leger. Znd. nm. v. grav. (*C. Decker*?) br. fol. Uit: Bor, Oorl.

647 Hetzelfde, anders, bovenaan h. plan der Stad; regts de Schermmeer; op den
a voorgrond het optrekkend Spaansche leger. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart no. 41. br. fol.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

648 Tafereel uit de heldhaftige verdediging v. Alkmaar. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus*. gr. 8°. *Proefdr.* voor alle lr. Uit: Hooft, Hist. 1820.

649 (28 Aug.) Geertruidenberg wordt door den Heer van Poyet bij verrassing
a aan de Spanjaarden ontweldigd. (Arend II *e* 804.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 42. br. 4°.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

650 (11 Oct.) De Graaf v. Bossu verliest een zeeslag op de Zuider-zee tegen
a de Prinsgezinden onder Kornelis Dirkzoon v. Monnikendam. (Arend. II. *e*. 813—816.) Gezigt op de Zuider-zee, op den voorgrond de 2 Admiraalschepen vechtende; links bovenaan Enkhuizen, regts onderaan een stukje v. Amsterdam. — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, No. 43. br. 4°.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

651 Hetzelfde, nagenoeg als voren, links Enkhuizen. Naar *H. Vettewinkel* door *W. Nieuwhoff*. Hg. 17 br. 27 dm. br. fol. Uit: Engelb. Gerrits, Neerl. Heldendaden ter zee. Met afzond. uitlegg. in 8°.

652 Hetzelfde; nog al verschill.; links Enkhuizen, regts de 2 Admiraalschepen
a slaags; op den voorgrond 2 open booten in gevecht. Met onderschr.: *De zeeslagh der Noord-Holl.*, enz. Door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Oorl.
b Dez. plaat, opgegrav. met zwarten rand, en onderschr.: *Zeeslag tusschen*, enz. Gem. Tom I, no. 10. br. fol. Uit: le Clerc.
c Dez. opgegrav. plaat, proefdruk voor alle letter.

653 Hetzelfde; de Zuiderzee, waarop de geheele vloot, in h. verschiet langs de geheele pl. het strand v. Hoorn tot Enkhuizen; Enkh. geheel regts. Met inschr. boven in de pl.: *Slagh v. Bossu;* v. ond. 1 reg met rederijker verzen en uitlegg. d. 26 no. (Naar eene oude schilderij), door *P. C. H.?* Hg. 18 br. 27 dm. br. 4°.

654 Hetzelfde; bijna als voren, met inschr. boven in de pl.: *Bossu gevangen a°* 1573. kl. br. 4°.

655 Maximiliaan, Graaf v. Bossu gevankelijk te Hoorn binnengebragt. (Arend
a II *e* 316) Naar *J. Buys* door *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lt.
c Hetzelfde; teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. door *J. Buys*. 8°.

656 (Nov.) Middelburg door Prins Willem belegerd. (Arend II *e* 345.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 49. br. 4°.

657 „Gevangenneming van Ph. v. Marnix te Maaslandssluis door de Spanjaarden."
a (Arend II *e* 319) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. plaat. Proefdruk vóór alle lr.

658 (Dec.) Schandelijk vertrek van Alva uit Amsterdam. (Arend II *e* 324.) Znd. nm. v. grav. br. 12°.
b Dez. plaat, Proefdruk vóór alle lr.

659 (18 Dec.) Alva, op zijn verzoek, door koning Philips van de landvoogdij ontslagen, vertrekt uit Brussel. (Arend II *e* 331) Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart n°. 47. br. 4°.

660 Zinneprent op het vertrek en den val v. Alva? (Arend II *e* 332) — Alva klimt een ladder op die ten hemel reikt; de dood, de duivel en eene vrouw (blijkens den wereldbol met eereteekenen naast haar) de wereld, trekken er hem af. — Slechte oude *teekening* in O. I. inkt. Hg. 16 br. 16 dm. kl. 4°.

661 (1574.) Gilles v. Barlaimont, Heer v. Hierges, wordt te Amsterdam inge-
a haald. kl. 12. plaatje. — *b* Hetz. in proefdruk en *c* in teekeningdoor *S. Fokke*.

662 (27 of 29 Jan.) De Spaansche Admiraals d'Avila en Glymes, bij Bergen op Zoom en Romerswaal door de Zeeuwen onder Boisot geslagen. (Arend II *e* 348.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 48. br. 4°.

663 (31 Jan.) De Spaansche vloot, onder Romero, die Middelburg wil ontzetten, wordt door de Zeeuwen onder Boisot voor Bergen op Zoom geslagen. Hierop is ook afgebeeld, de daad van Jsp. Leynse, van Zoutelande, die de vlag van het Spaansche Admiraalschip afhaalt. (Arend II *e*. 347.) — Photographie door Mr. *J. v. d. Graft* te Middelburg in 1868 naar het tapijtwerk door *J. de Maecht*, in Middelburg geweven tusschen 1591—99 en hangende in de Abdij aldaar. *Zie de aanteekening bij* n°. 715.

664 (9 of 18 Febr.) Middelburg gaat bij verdrag aan den Prins over. (Arend II *e* 349.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 50. br. 4°.

665 (14 April.) Slag op de Mookerheide. (Arend II *e* 364—6.) Regts het dorp
a Mook, daarbij een molen; links bovenaan Nijmegen, in het midden het einde van den slag. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 52. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt, vóór de verzen en namen. Proefdruk vóór alle lr. voor Baudart. br. 4°. Zeldzaam.

666 Hetzelfde; geheel als voren, doch met bijvoeging van de Maas, regts voorbij h. dorp Mook. Door *J. W. Baur*. Gem. 277. br. fol. Uit: Strada de bello Belg. Rom. 1650. fol.

667 Hetzelfde, geheel als voren doch wat verkl.; met Lat. inschr. in, en uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Strada, de bello Belg. Mogunt. 1651. 4°.

667* Hetzelfde, geheel als voren, even groot, met Ital. opschr. en uitleg boven in de pl. Gem. 329. br. 4°. Uit:?

668 Hetzelfde, geheel als voren doch omgekeerd, regts Nijmegen, links de Maas en Mook. Met Holl. opschr. en uitleg boven in de pl. Door *F. v. d. Wijngaerde*. br. fol. Gem. 311. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646. fol.

669 (**30 Mei.**) Overwinning bij Lillo door de Zeeuwen op 28 Spaansche oorlogschepen, waarvan zij 3 verbrandden, 5 in den grond boorden en 15 prijs maakten. (Arend II *e*. 372.) — Photographie door Mr. *J. v. d. Graft*, te Middelburg in 1863, naar het tapijtwerk door *J. de Maecht* te Middelburg, geweven tusschen 1591—99, en hangende in de Abdij aldaar. — *Zie de aanteekening bij* No. 715.

670 (**6 Junij**, volgens Hogenberg **5 April**.) Don Louis de Requesens, de op-
a volger van Alva, laat te Brussel vóór het Broodhuis een algemeen pardon uitroepen. (Arend II *e* 377.) — Bijna dez. plaat als 457; hier echter zijn de trappen v. h. huis ledig, op de vorige pl. vol soldaten. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, no. 51. br. 4o.

b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

671 **1573**, van 30 Oct. tot 21 Mrt. **1574** en v. **26** Mei tot **3** Oct. **1574**) Beleg van Leyden. — (Arend. II. *e* 381—399) — „Kaart v. de Belegeringen „der Stadt Leyden; de eerste is begonnen 31 Oct. 1573 en verlaten 21 Maart „1574; de tweede is begonnen 26 Mey en ontzet den 3e Oct. 1574, ont„worpen en Affgeteckent door Joost Jansen Bilhamer die den Spaanschen „int selve Belegh voor Ingenieur heeft gedient." — In h. midden het plan der Stad, rondom al de Schansen, nl. onderaan de Waddinger en Lammenschans, regts Leyderdorp, boven aan de Stads-Watering en de Quakel; onderaan regts de: Verkl. der 49 no. op de pl. Naar de afteekening v. Bilhamer gecopieert in 1717 door T. Reets, gegrav. d. *I. Stemmers*. Hg. 45 br. 57 dm. Gr. br. fol.

671* Hetzelfde; geheel als voren, zeer verkl.; voor Wagenaar Vaderl. Hist. 1752. br. 4o.

672 „Het beleg en ontzet van Leyden. 1574." — In h. midden de stad, daarboven
a de Haarlemmer Meer, regts de Noordzee; links de vlugt der Spanjaarden en Wilsveen; v. ond. links een schip: *de ark v. Delft*; en regts een hevig gevecht bij de: *Landschyding*. Boven aan de pl. een band met opschr., links en regts 2 papieren noodmunten. Geëtst door *Romein de Hooghe*, met adres v. *J. Tangena*. Hg. 48 br. 46 dm. br. fol. — Zeldzame en zeer fraaije 1e druk.

Hierbij een afzonderlijk verhaal v. h. beleg v. Leyden, onderteekend *J. Tangena*, waar naast een vers ter eere v. d.: Leidschen borger door *M. Z. v. Boxhorn*. 1 bl. fol. dat waarschijnlijk bij deze plaat behoort. Zeer zeldzaam.

b Dez. plaat, latere en slechtere uitgave. Znd. nm. v. grav. of adres; onderaan regts staat: *De landscheiding*.

673 Hetzelfde, als voren, doch meer verkl.; de Haarl.-Meer meer naauwkeurig aangeduid. Met 1 reg. kap. opschr.: *Afbeeldinge van* enz. Kl. br. fol.

674 Hetzelfde; bovenaan in het verschiet de stad, vooraan de schansen. Uit: Baudart, no. 53. V. acht. onbedrukt. br. 4o. — Deze plaat v. h. beleg is niet in *Hogenberg*.

675 Serie van zes platen over het beleg en ontzet van Leyden. I. Afleggen v. d. eed v. getrouwheid, met Hebreeuwsch opschrift. II. *Dissidium*. III. *Fames*. IV. *Mortalitas*. V. Ontzet der stad. (zonder opschrift.) VI. Dank in de kerk. (met Hebr. opschrift.) Door *Guil. Hanius* (*Wl. de Haan*.) br. 4o. De pl. zijn ongenommerd; iedere pl. hg. 17 br. 26 dm. br. 4o.

Deze platen of copieën er van vindt men veel in Orlers, Beschrijv. v. Leyden. 1614 of 41 of 1781. — Van deze platen bestaan 8 uitgaven:

a Plaat 1 en 6 met Hebr., 2, 3, 4, met Latijnsch, pl. 5 zonder opschrift. Op pl. 6 v. ond. d. naam des grav.

b Slechte copiën v. d. voorg. pl.; zonder Hebr. opschrift op pl. 1 en 6; met de opschriften: *Muytery* en *Hongersnoot* op pl. 2, 3 en een Holl. vers op pl. 5.

c Latere afdrukken van de voorg. copiën; pl. 1 en 6 met Hebr. inschriften. Van den 1sten staat te herkennen door h. ontbreken v. d. naam des grav. op pl. 6. — Hiervan alleen de laatste plaat voorhanden.

Hierbij een afzonderlijk 4o blad zoo groot als de platen, met 6 tweeregelige verzen ter uitlegging; dit behoort waarschijnlijk bij de copiën: *b*.

676 Standvastigheid v. v. d. Werf gedurende het beleg van Leyden. (Arend. II *e* 394) In het midden v. d. Werf, zijn degen aan de oproerige burgers toereikende, regts eene uitgevaste vrouw met 3 kinderen om haar; links het Stadhuis. Uitvoerige voorstelling. — Naar de Schilderij van *Gst. Wappers*, in aquatinta door *F. Lherié* te Antwerpen. 1835. Proefdruk vóór de letter. Hg. 56 br. fol. br. 65 dm.

677 „Pieter Adriaanszoon van de Werf, Burgemeester van Leiden, zijn leven veil „biedende aan de muitende ingezetenen der stad." — Gezigt op de Breestraat, regts h. Stadhuis, op straat v. d. Werf, vóór hem eenige mannen en vrouwen geknield. Naar de schilderij van *M. J. v. Bree*, op het Stadhuis te Leiden, lithogr. door *C. C. A. Last*. Hg. 30 br. 40 dm. br. fol. *Chin. pap.*

678 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., met opschrift: *le Siège de Leyde.* Lithogr. bij *Blommers* te 's Hage. gr. 8o.

679 Hetzelfde, eenigzins anders. Links v. d. Werf, vóór hem geknield een
a soldaat met zaamgevouwen handen. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 1787 8o Uit: Kok, Vad. Wdb. VIII. 8o.

b Dez. plaat. Proefdruk vóór alle lr.

c Hetzelfde, teekening in O. I. inkt voor de pl.

680 Hetzelfde, geheel anders. Eene kamer door eene kroon met kaarsen verlicht.
a in h. midden staat v. d. Werf, vóór hem een man op de knieën. Met onderschr.: Daar is mijn zwaard, enz. IV. 6. Uit: v. Merken. Beleg v. L. in: Tooneelpoëzy. Naar en door *R. Vinkeles*. 1774. 4o.

b Dez. plaat. Proefdruk vóór alle lr.

681 Hetzelfde, geheel als voren, veel verkl., Door *R. Vinkeles*. 1774. 8o. Uit: v. Merken, beleg v. Leid. 1774. 8o.

b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

682 Zinneprent op v. d. Werf; zijn borstbeeld, regts, in een ovaal door eene slang gevormd; ter weerszijden 2 engelen en verdere zinneb. Met onderschr.: Zoo wordt standvastigheid en getrouwh. bewaard. Naar *A. C. Haack* door *N. v. d. Meer*. Bovenaan gem. 2. Hg. 20 br. 29 dm. br. fol.

683 Monument ter eere van v. d. Werf, in de Pieterskerk te Leyden opgerigt. Een ovaal schild met eikenloof enz. waar boven zijn borstbeeld. Met 14 reg. vers van J. Vos. Door *P. Philippe*. Hg. 39 br. 27 dm. fol.

684 14 Afbeeldingen v. 7 verschill. Noodmunten gedurende het belèg uitgeg. en 15 afbeeld. v. 10 penningen ter eere van v. d. Werf, v. d. Does, en ter gedachtenis v. h. beleg, het ontzet en van de stichting der Hoogeschool geslagen. — Op 7 bl. fol. 4o. en 8o. Hierbij een Holl. gedicht op h.: *Papieren-geld geoffert voor de Vrijheid*. In 2 kol. br. fol.

685 Stoute daad v. een Spanjaard vóór Leyden. Znd. nm. v. grav. get.: Tweede dl. 61. kl. 8o. Uit: Leti, leven v. Philips II?

686 Wapen v. Duivenbode. 1578. Door *J. v. d. Spijk*. 8o. — Afbeeld. v. d. ijzeren pot in Lammenschans gevonden. Met opschr. — Hieronder de halve maan met opschrift: *Liver Turcx dan Paus*, enz. Door *A. Delfos*. 2 bl. 8o.

687 „Afbeelding van den Snaphaan v. d. Ed. Jan v. d. Does in h. beleg v. Leyden, „met de veroverde Spaansche stukken geschut aan Lammen Schans." br. 4°. Grav. znd. nm. omstreeks 1770. br. 4°.

688 (3 Oct.) Ontzet van Leyden door de Holl. en Zeeuwsche vloot onder Lod. v. Boisot. — Kaart v. h. land tusschen Leiden en Delft; bovenaan links de Noordzee, regts Leiden; onderaan links Delft; in h. midden de schepen van Boisot. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Bandart no. 54. br. 4°.

b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt. br. 4°.

689 Ontzet van Leyden; de stad in het verschiet, enz. nagenoeg als op n°. 674 (Baudart n°. 53). — Gezigt bij nacht; een halve maan aan den hemel, regts eenige schepen van Boisot en eenige ruiters die verschrikt weg vlugten. Znd. nm. v. grav. en geheel als de plaatjes die in Baudart oorspronkelijk, en niet nagevolgd zijn. br. 4°.

690 Hetzelfde. Kaart v. h. land tusschen Leyden en Rotterdam; links Leyden, v. ond. de zee en Schevelingen, bovenaan regts Rotterdam; met vele schepen, vlugtelingen, enz. Met Lat. en Fr. inscriptie bovenaan in de kaart; v. ond. regts: *Ontsettinge der stad Leijden*. Hg. 26, br. 33 dm. br. fol.

691 Hetzelfde, geheel anders. Bovenaan de kaart de Leidsche meer en Noordzee,
a in h. midden Leiden, regts de Reguliersdam, overal schepen; bovenaan links afbeeld. v. 2 pap. noodmunten, regts uitleg v. 20 N°. en bovenschr.: „'t Ontzet van Leijden." Znd. nm. v. grav. (Door *C. Decker*?) br. fol.

b Dez. plaat, latere druk met zwarten rand omgeven.

691* Hetzelfde, naauwkeurige copie in lithogr. door *Trap* te Leyden. (Omstreeks 1840) br. fol.

692 „Het ontzet v. Leijden. A°. 1574" Voorstelling in de stad aan een der poorten.
a Door *S. Fokke*. 1776. Met adres v. *A. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar.

b Dez. plaat. Proefdruk vóór alle lr.

693 Hetzelfde. Afbeelding v. een geschilderd glasraam in de St. Janskerk te Gouda.
a In h. verschiet bovenaan de stad, in h. midden het verdronken land, links de stad Delft. Op den voorgrond links de Prins, wien eenige personen komen smeeken; regts het wegdragen van vaten met levensmiddelen. — Onder de voorstelling: *Anno* 1603. Naar de compositie v. *Is. Zwanenburg*, geteekend door *J. C. Boetius*, gegrav. door *P. Tanjé*. gr. fol. Hg. 64, br. 82 dm. Dit is plaat 25 uit de in 1743 ontworpen serie v. platen naar alle Goudsche kerkglazen, waarvan slechts 7 verschenen zijn.

b Dez. plaat, *proefdruk* vóór alle lr. — Dit Ex. is door den graveur met vele tinten in rood krijt verbeterd.

694. (10 Oct.) Verdrijving der Spaansche vloot, die het belegerde Middelburg wil ontzetten, door de Zeeuwen. (Arend II *e*.?) Photographie door Mr. *J. v. d. Graft* te Middelburg in 1863, naar het tapijtwerk door *J. de Maecht* te Middelburg geweven tusschen 1591–99, en hangende in de Abdij aldaar. Deze afbeelding bestaat in 2 stukken, wijl dit tapijtwerk om zijne grootte doorgesneden en in 2 vakken gehangen is. — *Zie de aanteekening bij* N° 715.

695 **1575.** Stichting der Leidsche Hoogeschool. — (Arend II *e* 401) „Zinnebeeldig „tafereel der overgifte v. h. octrooi tot de oprigting eener Hoogeschool. „8 Febr. 1575." — „De straat vóór h. Stadhuis waar Prins Willem aan den Burgerm. een blad met opschrift: *Philips* enz. overgeeft. In aquatinta door *H. P. Oosterhuis*. Hg. 45 br. 53 dm. br. fol.

696 (8 Febr.) Inwijding der Universiteit te Leyden. Luisterrijke optogt waarbij vele zinnebeeldige personen. In 4 boven elkander staande afdeelingen, boven

aan links eene poort met den Nederl. Leeuw; onderaan links een schip met Neptunus en Apollo en de 9 Muzen. Boven de figuren de namen. Znd. onderschrift. — Oude grav. op 2 aaneengevoegde bl., znd. nm. v. grav. Te zamen br. 58, hg. 30 dm. br. fol. *Zeldzaam.*

697 Hetzelfde, geheel als voren, veel verkl., met 1 reg. onderschr. Door *S. Fokke.* Br. 29, hg. 19 dm. br. 4°. Afdruk in fol. — Hierbij de uitlegging uit: (*Cerisier?*) 24e boek. bl. 449.

698 Hetzelfde, geheel anders; in 4 afdeelingen; bovenaan regts, de triumfboog op de Hoogewoerd; v. ond. regts de triomfboog voor de Hoogeschool. Van ond. eene Holl., regts eene Lat. bijgedrukte verklaring der 47 No. Met adres bij *P. v. d. Aa.* Hg. 20 br. 45 dm. fol. Uit: *Orlers.* 3e dr. (1781.) 1e deel.

699 Navolging v. dezen optogt in 1825 bij het 250jarig bestaan der Hoogeschool, met eenige veranderingen; in 4 boven elkander staande reeksen; bovenaan links de poort der Academie; op de 3e rij een wagen met paarden, waarop de Godgeleerdheid troont, enz. Door *L. Springer* naar h. leven geteekend in 1825. Gegrav. door *D. Veelwaard.* Hg. 34 br. 58 dm. br. fol.

700 (5 Maart tot Julij) Zinneprent op de vruchtelooze vredehandeling te Breda, tusschen den Prins, de Staten en Steden, met de Spaanschen? (Arend II *e* 434) De *liefde*, een kind op den arm dragende, wordt door *Invidia* en *Vis* verjaagd, rondom op een plein eene menigte staande en knielende menschen; bovenaan God Vader de bezwijmende *vrede* in den arm houdende; daaronder een band met de wapens der 17 verschill. Provinciëen. — Met 2 reg. Lat. en Holl. vers en h. jaar 1575. Zonder naam v. grav. Hg. 32 br. 20 dm. fol. *Zeer zeldzame* gelijktijdige pl.

701 Zinneprent op hetzelfde?? — Eene vlakte, regts in een heuvel eindigende, is bevolkt met vele varkens en zeugen die den grond omwroeten, en over eene haag in den middelsten tuin, door den Holl. Leeuw beschermd, willen klimmen; rondom dien tuin de vaandels en namen v. 11 Holl. steden; links eene rivier met een groot Zeeuwsch schip en den Zeeuwschen waterleeuw; in het verschiet over de rivier eene groote stad (Antwerpen?) — Van ond. een 8 reg. Fr. en Holl. vers in oude schrijfletters gedrukt: *Houdt op in mijn thuyn te wroeten Spaensche Beeren,* enz. Zonder eenigen naam v. grav. of jaar. Hg. 23 br. 28 dm. br. fol. *Zeer zeldzame* pl. van omstreeks dezen tijd.

702 (12 Junij.) Prins Willem I trouwt te Brielle met Charlotte van Bourbon.
a (Arend II *e* 452) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 12°. Uit: (Fokke) Geschiedenis d. Nederl.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr.

703 (8 Aug.) Oudewater door Gilles van Barlaymont, Heer van Hierges, stormenderhand ingenomen, en uitgemoord. (Arend II *e* 463) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, no. 55. br. 4°.

704 (12 tot 24 Aug.) Beleg van Schoonhoven door Hierges, die de Stad na een hevigen storm bij verdrag inneemt. (Arend II *e* 464.) Afbeeld. v. 7 noodmunten tijdens dit beleg geslagen.

705 (1576. 8 Sept. tot Aug.) Woerden, door de Spanjaarden vruchteloos belegerd. (Arend II *e* 465.) Gezigt der Stad met h. omligg. land; op d. voorgrond regts het Sp. leger. Znd. nm. v. grav. Met Holl. in- en onderschr. br. fol. Uit: Hooft?

706 (28 Sept.) „Den Heyrtocht naer Duyvelandt." (Arend II *e* 468.) — 1500 Spaansche Soldaten trekken des nachts bij onweder door het water van Philipsland naar Duiveland. Door *Franc. v. d. Wijngaerden.* br. fol. Get.: fol. 321. Uit: Strada, Nederl. oorlogen. 1646.

707 Hetzelfde, geheel als voren, doch omgekeerd. Requesens en de Jezuit Hernandez, die met opgeheven handen op deze pl. aan de regterzijde staat, komt op de vorige aan de linkerzijde voor. Met Holl. inschr. boven in de pl. en 1 reg. Holl. onderschr. Door *C. Decker*. Gr. fol. Get.: Tom I. N°. 33. Uit: le Clerc.

708 Hetzelfde, geheel als voren, iets verkl, met Lat. inschr. boven in, en uitlegging onder de pl. br. fol. Uit: Strada, Mog. 1651. 4°.

709 Hetzelfde, geheel als voren. Met Ital. opschrift en uitlegg. boven in de pl. Get.: 393. kl. br. fol.

710 Hetzelfde, doch eenigzins anders. Op den voorgrond links Requesens in fraaije kleeding, eenige priesters en de terugkeerende achterhoede, voorafgegaan door hunnen bevelhebber. Met Spaansch inschr. en uitlegg. Naar *J. de Ledesma* (door *R. de Hooghe*?) br. fol. Get.: 377. Uit: een' foliouitg. v. Strada?

711 (**29 Sept.**) Bommenede op Schouwen, door de Spanjaarden ingenomen en uitgemoord. (Arend II *e*. 472.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, no. 56. br. 4°.

712 Hetzelfde, als voren doch met eenige veranderingen. Met 2 reg. Holl. en Fransch onderschr. — Copie van omstreeks 1600 in gelijke grootte van de plaat van *Hogenberg*. br. fol.

713 (**1576. 21 Febr.**) De Prins van Oranje neemt de vesting Krimpen aan de Lek. (Arend II *e* 488.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, no. 57. br. 4°.

714 (**30 Junij**) Zierikzee na een beleg van Oct. 1575 tot Junij 1576 ingenomen.
a (Arend II *e* 473, 488, 504.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 58. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

715 (**Julij.**) Mislukte poging der Zeeuwen onder Boisot om het belegerde Zierikzee te provianderen. (Arend II *e*. 503.) Photographie door Mr. *J. v. d. Graft* te Middelburg in 1863, naar het tapijtwerk door *J. de Maecht* te Middelburg, geweven tusschen 1591—99 en hangende in de Abdij aldaar. — *Zie de N*°. 585, 663, 669, 694.

De afbeeldingen in de genoemde 5 N°s beschreven, zijn die van 5 buitengewoon groote en fraaije tapijtwerken, eenige heldendaden van Zeeuwen voorstellende, die tusschen 1591 en 99 vervaardigd zijn door eenen Middelburgschen kunstenaar *J. de Maecht*, en nu de groote zaal versieren in de *Abdij* te Middelburg, waar de Provinc. Staten van Zeeland vergaderen. Daar deze tapijtwerken ongeveer eene eeuw vóór de bekende Gobelins vervaardigd en nog vrij goed geconserveerd zijn, zoo mogen ze in verschillende opzigten belangrijke kunstwerken genoemd worden. — Eenige nadere bijzonderheden vermelden de HH. de Kanter en Dresselhuis in hun werk: de Provincie Zeeland. 1824 bl. 79, volg. — Van deze tapijtwerken bestaan uiterst naauwkeurige afteekeningen in kleuren, in breed folio, welke de Heer Mr. Jacob Verheije van Citters in de vorige eeuw voor zijnen voortreffelijken Atlas v. Zeeland heeft laten maken, welke collectie, *Zelandia illustrata* genoemd, in 12 portefeuilles zulk een rijkdom van platen en inzonderheid van kaarten en teekeningen omvat, (de meeste naar voorwerpen nu niet meer aanwezig), dat die alles verre zich achterlaat wat ik elders van dergelijken aard gezien heb. Deze verzameling berust thans in de Bibliotheek v. h. Zeeuwsch Genootschap. De hier beschreven uitstekend fraaije photographiën heb ik dank te weten aan den Heer Mr. J. van de Graft te Middelburg, die ze naar de bovengenoemde afteekeningen vervaardigd en mij vereerd heeft. — Zie voorts: de Stoppelaar, Gedenkboek. 1863. bl. 44.

716 (28 Julij.) Aalst in Vlaanderen door het muitende Spaansche krijgsvolk van Zierikzee ingenomen en geplunderd. (Arend II *e* 508.) Naar *Hogenberg* verkl., Uit: Baudart, n°. 59. br. 4°.

717 (5 Sept.) De Leden van den Raad van State te Brussel worden in verzekerde bewaring gezet. (Arend II *e* 514.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 60. br. 4°.

717* Hetzelfde, geheel anders; de gevangenneming op de markt te Brussel voor-
a stellende. (Door *S. Fokke.*) Opgegrav. pl. Znd. nm. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. Uitg. v. 1790. br. 4°.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr. van d. 1en staat der pl., met d. naam des grav. Voor: Wagenaar Vad. Hist. Uitg. v. 1749.

718 (25 Sept.) De muitende Spaansche benden verslaan de troepen der Staten van Braband tusschen Leuven en Tienen. (Arend II *e* 519.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 61. br. 4°.

719 (20 Oct.) Inneming, moord en plundering van Maastricht door de Spaansche troepen. (Arend II *e* 533.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 62. br. 4°. Van acht. onbedrukt.

720 „Haarlem, verwoest door Beleg ende Brandt, ten tijde als sij wederom gekomen was onder de Regeer. v. d. Prince v. Orang. 1578." — „Eerst gedaan door *Thomas Thomassen en Jo. v. Doetekom*, nu verkl. door *Pt. Zaenredam* en *W. Akersloot*." — Plan der Stad. br. 4°. Uit: Ampzing, Beschrijv. v. Haarlem. 1628. 4°.

721 (4 tot 8 Nov.) Spaansche Furie te Antwerpen. (Arend II *e* 535—538.)
a Bij *Hogenberg* vindt men over deze vreesselijke gebeurtenis 6 platen, namelijk: 1 Plan d. Stad. 2 Beschieten. 3 Het verdrinken in de Schelde. 4. Het afbranden v. h. korts gebouwde prachtige Stadhuis. 5 Het moorden en branden op de straten. 6 Afgrijsselijke wreedheden. — Deze allen verkl. Uit: Baudart, n°. 63—68. br. 4°.
b Dez. platen, v. acht. onbedrukt; en proefdruk vóór de verzen v. plaat 63.

722 „Afgrijsselijke wreedheid der Spanj. in Antw. gepleegd aan seckere Bruyd."
a Door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.
b Dez. plaat, opgegrav. en met breeden zwarten rand. Proef vóór de letter.

723 (8 Nov.) Pacificatie van Gend. (Arend II *e* 540.) — Zinneprent hierop, den Hollandschen tuin voorstellende waarin de maagden der Provinciën met hare wapens gezeten zijn, en die door de Spaansche benden bestookt worden. Met inschrift: *Pacificatie v. G.* 1577, en uitlegging der 4 n°. ter zijde; van acht. bedrukt met muzijk. Uit: Valerius, Nederl. Gedencclanc. br. 4°.

In den Catalogus v. d. Histor. Atlas van den Heer Munniks van Cleef, verkocht te Utrecht, December 1860, staan de volgende zinneprenten op de Pacificatie van Gent vermeld:

N°. 97 De 17 Nederl. Provincieën met de steden Amsterdam en Antwerpen. Door *J. v. d. Woude*. — Deze plaat houdę ik voor eene zinneprent op de onderhandelingen voor het Bestand, in 1608 gevoerd, en wordt daar beschreven.

„ 98 *Den boom des verbondts*. Met 8 Holl., 8 Lat., 8 Fransche en 8 Duitsche verzen. br. fol.

„ 99 Zegewagen (door 3 muilezels getrokken, waarop *Pacis triumphantis delineatio*, daarachter: *Conjuratum foedus*, links de maagden der 17 Provinciën.) br. fol.

„ 100 Zinneprent ter eere van Prins Willem als bewerker der Pacificatie

van Gent, met Holl. inschr. en verklaring. (De Prins zit te paard als St. Joris, en doorsteekt den onder het paard liggenden draak, daar naast *Belgica* met muurkroon; naast haar een lam op een voetstuk waarop 9 regels in curs. beginn.: *Ter eeren ende memorie*, enz. fol.

N°. 101 Zinneprent op den toestand der Nederl., met 2 reg. Holl. Lat. en Fransch onderschrift: *Fama bracht de baken uit*, enz. Door *J. de Gain* (*Gheyn*) met adres v. *W. v. Haecht*. br. fol.

Ik vermoed, uit mijne herinnering, dat het zeer twijfelachtig is of ook n°. 98 en 99 wel op de Pacificatie van Gent betrekking hebben.

724 (9 Nov.) Het Kasteel v. Gent aan den Graaf v. Reux voor den Prins v. Oranje overgegeven. (Arend II *e* 540.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 69. br. 4°.

725 (12 Nov.) Valenciennes in Henegouwen van de Hoogduitsche en Spaansche
a troepen bevrijd. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 70. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

726 (23—25 Nov.) Rennenberg behoudt Groningen tegen den Spanjaarden, voor de Staten. (Arend II *f* 29.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 71. br. 4°. V. acht. onbedr.

727 (1577. 9 Jan.) De Unie te Brussel gesloten den 9 Jan. 1577 ter bevestiging van de Pacificatie van Gend, (zie n°. 723) en handhaving der Roomsche Godsdienst, tusschen de Zuidelijke Staten, Geestelijken, Edelen, enz. (Arend II *f* 53, 54.) — Facsimile v. h. geschrift en van de handteekeningen volgens het origineel in 's Rijks Archief te 's Hage berustende. Gelithogr. door *D. Abrahams* te 's Hage 1827. 4 bladen gr. br. fol.
In het werk van Mr. J. C. de Jonge, de Unie te Brussel is eene andere copie in oude schrijfletters op 1 blad br. fol.

728 Zinneprent op de „Vrijheidverkrijging d. Protestantsche Godsdienst in de „Nederl." — Prins Willem, een standaard met vrijheidshoed in de hand; achter hem de Godsdienst, een altaar, de Dood, en een standbeeld; links het vlugtend Bijgeloof; de Dweepzucht te paard lost een pistool op den Prins. Voorts vele andere zinnebeelden. — Naar *C. Meyer* door *J. Bemme*, met adres v. J. Groenewoud te Amst. Waarschijnlijk in 1817 bij h. 3e eeuwfeest d. Kerkhervorming uitgeg. — Hg. 60, br. 80 dm. br. fol.

729 (Jan.) Zware nederlaag van de stroopende Spaansche benden bij Julips in het
a land van Luik door eenige Schotsche troepen. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n° 72. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

730 (23 Febr.) Het slot Vredenburg te Utrecht, door de Spanjaarden na een hevig
a beleg overgegeven, en later geslecht. (Arend II *f* 62—65) Het kasteel in h. midden, op den voorgrond het beleg. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 73. br. 4°. — In den Utrechtschen Volksalmanak v. 1863 zijn hiervan 3 andere, gelijktijdige afbeeldingen, en indien van 1843 eene naar *Droogsloot*.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

731 Het slot Vredenburg in welstand, met gezigt op de stad. Door *C. Decker*. (à rebours gegrav.) br. fol. Uit: Hooft??

732 Hetzelfde, doch eenigzins kleiner en anders. Met 4 reg. curs. onderschr. Door *S. v. Lamsweerde*. Met adres v. *G. Kribber*. Hg. 21 br. 28 dm. br. fol.

733 „Trijn v. Leemput trekt met de Utrechtsche vrouwen op, ter slechting v. h. slot
a „Vredenburg." Naar *Buys* door *Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke,) Geschied. d. Nederl.
b Dez. pl., proefdruk vóór de lr.

734 (27 Febr.) Afkondiging van de Pacificatie van Gent te Antwerpen vóór het
a Stadhuis. (Arend II *a* 5?) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 74. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.
734* Hetzelfde; geheel anders; moderne voorstelling. Naar *Buys* door *Vinkeles*.
a 8°. Uit: Kok, Vdl. Woordenb. 17° dl.
b Dez. plaat, proefdruk vóór de lr.
735 (26 Maart) Uittrekken der Spaansche troepen uit Antwerpen, en daarbij hun
a gevangene, de graaf van Egmond. (Arend II *f* 117) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 75. br. 4°.
b Dez. plaat, van acht. onbedrukt.
736 (27 April) Uittogt der Spaansche bezetting uit Maastricht. (Arend II *f* 130)
a Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 76. br. 4°.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.
737 (11 Mei) Don Jan van Oostenrijk wordt met veel staatsie te Brussel inge-
a haald. (Arend II *f* 138) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n° 78. br. 4°.
b Dez. plaat; van acht. onbedrukt.
738 (5 Julij) „Ware und eigentlicher contrafactur eines wallfisches, gefangen in „der Scheldt nicht weit von Antorff. Am 5 Julij Anno 1577." — Bovenschrift in 1 regel cursijf van eene pl. waarop de walvisch 3 malen v. verschill. zijden is afgebeeld. Dit mannelijk Ex. was lang 58 voet, hoog 16 vt. 8 dm. enz. Van ond. een 16 reg. Duitsch vers in cursijf in 4 kolommen. — Gelijktijdige prent zonder naam v. graveur. Hg. 32, br. 35 dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam*.
Dit Ex. is het eenige dat ik ooit gezien heb; nergens vermeld.
739 (24 Julij) Don Jan maakt zich door list meester van het kasteel van Namen. (Arend II *f* 169) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 79. br. 4°.
740 Hetzelfde; geheel anders. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus*. 8°. Proefdruk vóór alle lr. Uit: Hooft Histor.
741 (1 Aug.) De Waalsche Spaanschgezinde bezetting v. h. Kasteel van Antwer-
a pen wordt het Kasteel uitgedreven. (Arend II *f* 176) Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart no. 80 br. 4°.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.
742 (2 Aug.) De Duitsche troepen te Antwerpen in bezetting vlugten de stad uit.
a (Arend II *f* 177) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 18. br. 4°.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.
743 (7 Aug.) De Spaanschgezinde Duitsche Hoplieden, Focker en Fronsberg te
a Bergen op Zoom door hun eigen garnizoen overgegeven. (Arend II *f* 190) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit Baudart. n°. 83. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.
744 (23 Aug.) Komst v. Prins Willem te Utrecht, en voorval bij die gelegenheid.
a (Arend II *f* 182.) Naar *Buys* door *Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. V. 3.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
745 Hetzelfde; geheel anders en beter. Door *C. E. Taurel*. kl. 4°. Uit: Arend, Geschied.
746 Zinnebeeldige plaat op de verwoesting v. Nederland en de komst van den Prins? ter hulp dezer landen?? — *Bellum* rijdt op eene open zegewagen die door *Furor* gedreven, en door vele paarden, waarop *Rebellio* en *Punitio Dei* enz. getrokken wordt; achter den wagen: *praeda, servitus*, enz.; in het ver-

schiet een veldslag, brand eener stad, zeeslag, enz. Regts vele bergen waarvan een groot leger afdaalt dat aangevoerd wordt door *Abraham*, *Josua*, *David*, *Machabëus*, enz. en op den wagen van *Bellum* aantrekt. Bovenaan links eene cartouche waarop een vers geplakt is in *lettres de civilité* gedrukt: *Crombeckte voghels*, enz. Ezech. 39. — Fraai gegrav. pl. welligt door *Ph. Galle*, met diens adres en h. jaar 1578. Hg. 20 br. 36 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam*.

747 (23 Aug.) Het Kasteel van Antwerpen, door bemiddeling van den Heer van Boursse en den Graaf van Liedekerke ingenomen, wordt door het volk van Antwerpen afgebroken en geslecht. (Arend II *f* 195.) — Serie van 7 genommerde platen hiertoe betrekkelijk, elk in een medaillon, met veel beeldwerk; van ond. een 6 reg. Fr. en Holl. vers in cursijf. Naar *Mt. de Vos*; zonder naam v. grav. (*H. Goltzius*?) Iedere pl. hg. 28, br. 22 dm. kl. fol.

De platen zijn de volgende:

1 (1 Aug.) Eed van getrouwheid tusschen Liedekercke, Bourse en Rouck. — Van onderen het jaar 1578.

2 2 „ Verdrijving der vreemde Duitsche krijgslieden.

3 2 „ Eed v. getrouwheid aan de Staten. (Ontbreekt in mijn Ex.)

4 2 „ Onderhandelingen der overige vreemde soldaten met Liedekercke.

5 2 „ De Hoogduitschen des Prinsen schepen ziende, verschansen zich. (Ontbreekt in mijn Ex.)

6 23 „ Boursse geeft de sleutels v. h. kasteel aan Liedekercke voor de Staten.

7 23 „ Uittrekken der burgers om het Kasteel te slechten. *Zeldzame* Serie.

748 Zinneprent ter eere van Liedekercke, Boursse en Rouck. Hunne borstbeelden op één voetstuk naast elkander met vele zinnebeelden omgeven en eene burgerkroon boven het hoofd van Boursse. Van ond. een 8 reg. Fransch vers in kl. kap.: *Troys Horaces Romains*, enz. Met adres v. *Pt. Baltens*. Antverp. 1579. Zonder naam v. schilder of grav. Hg. 28, br. 21 dm. kl. fol. *Zeer zeldzaam*. — Deze plaat is wel eens, ik geloof te onregte, voor den titel der bovenstaande Serie gehouden.

749 Twee zinneprenten op den overgang en de verwoesting v. h. Kasteel v. Antw. — Op de eene eene zinnebeeldige vrouw, *Antwerpia moerens*, door twee and. zinneb. vrouwen ondersteund, alle staande op een voetstuk, waarop een 6 reg. Holl. en Fr. vers onder elkander: „*Och Antwerpen hoe bedroeft en verslagen*;" ter weerszijden een 2 reg. Holl. en Lat. vers, in het verschiet het kasteel v. Antwerpen enz. met bovenschriften betrekkelijk Boursse.

Op de andere plaat ziet men het afbreken v. h. kasteel, regts en links een voetstuk, elk met een 2 reg. Lat. en Holl. vers; van ond. een 5 reg. Holl. Lat. en Fransch vers, waarin het afbreken v. h. kasteel als geschied op den 23sten Aug. vermeld wordt.

Beide platen naar en door *Jac. de Gain (Gheyn)* 1577. Ieder hg. 22, br. 28 dm. br. fol. — *Hoogst zeldzaam*.

750 Het kasteel te Antwerpen afgebroken. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 82. br. 4o.

751 (18 Sept.) De Prins van Oranje doet zijne intrede te Antwerpen. (Arend II *f* 201) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 84. br. 4o.

752 (23 Sept.) De Prins van Oranje wordt door de Antwerpsche burgers langs de nieuw gegraven vaart in trekschuiten door Brussel geleid. (Arend II *f* 202) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 85. br. 4o.

753 (28 Oct.) De Heeren van Rijhove, Hembyze en anderen nemen den Hertog van Aarschot te Gent gevangen. (Arend II *f* 215, 216) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 86. br. 4o.

754 (21 Nov.) Aartshertog Matthias door den Prins van Oranje te Antwerpen met staatsie ontvangen. (Arend II *f* 221) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 88. br. 4o.

755 (23 Nov.) Kolonel Herm. Helling en Kapit. Nic. Ruychaver trachten Amsterdam bij verrassing in te nemen. (Arend II *f* 228) — 2 platen: no. 89. Innemen van de Haarlemmer poort, en no. 90. Gevecht op den Dam. Dood van Helling. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart no. 89 en 90. br. 4o.

756 Hetzelfde; geheel als voren; de 1e pl. met opschrift: *Oude Haerlemmer poort* en hetz. in h. Fransch; op de 2e pl. de Dam met de poort in h. verschiet; de beide pl. znd. eenig inschrift. Uit eene beschrijv. v. Amst. v. omstreeks 1680 in kl. 8o. 2 st. kl. br. 4o.

757 Hetzelfde; geheel als voren, doch andere grav.; de 1e pl. met hetz. opschrift, doch alleen in het Holl.; op de 2e pl. ziet men het uurwerk v. d. Stadhuistoren en zeer onduidelijk de Haarl. poort. Van acht. met Holl. tekst, Uit: Commelin, Beschr. v. Amst. 1694.?? br. 4o.

758 Hetzelfde; gevecht bij de poort. Door *S. Fokke*. br. 12o. Letter en proefdruk.

759 Hetzelfde; gevecht op den Dam. Klein plaatje. — in letter — proefdruk, en teekening. 3 St. kl. 16o.

760 „Het sneuvelen v. d. Hopman Hellingh." — Moderne voorstelling, Helling stervende op eene bestormde brug. Slechte Lithogr. naar *J. Steijn*. br. 4o.

761 Tien noodmunten te Amsterdam van een zilveren heiligenbeeld geslagen gedu-
a rende het beleg van de stad door Sonoy na den mislukten aanslag van Helling. — Naar de origineelen gegrav. door *C. Philips*. gr. br. 4o, Uit: Wagenaar Amsterdam.

b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr. en vóór de inschriften op de munten.

762 Dezelfde noodmunten op 2 bladen; op het eene de noodmunten geslagen v. h. zilv. St. Nicolaas-beeld; op h. and. die van de zilveren kandelaars, lampen en vaten der Maria- of Nieuwe kerk. *Geteekend* in O. I. inkt gr. 4o.

763 De noodmunten van 40 en 10 stuivers, afzond. in 12o. afgebeeld. 24o.

764 (1578. 18 Jan.) Aartshertog Matthias doet zijne plegtige intrede in Brussel. (Arend II *f* 226) Gezigt vóór de poort waar de stoet intrekt. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart no. 91. br. 4o.

765 (20 Jan.) Aartshertog Matthias doet te Brussel vóór het Raadhuis den eed op verschillende voorgestelde artikelen. (Arend II *f* 226) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart no. 92. br. 4o.

766 (Jan.) Don Jan van Oostenrijk ontvangt Alexander Farnese, Prins van Parma, zoon der vorige Gouvernante te *Marche in famine* in Luxemburg. (Arend II *f* 236) — Gezigt van het voorplein v. h. Slot, waar de Prinsen elkander begroeten. — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart no. 93. br. 4o.

767 Zinneprent op de komst van Alex. Farnese in deze landen. (Arend. II *f* 236.) Farnese ten voeten uit, links, in fraaije kleeding met harnas, eene zware knods in de hand, naast hem de Roomsche Godsdienst met een kruis, regts een palmboom waaraan het wapen van Farnese, vóór hem de twee verslagen beelden van oproer, enz. Met 20 reg. Lat. vers: *Our, o Alexander etc.* Naar *O. Venius* door *Gisb. Venius*. Hg. 37, br. 24 dm. fol. *Zeer zeldzaam en fraai.*

768 (31 Jan.) Slag bij Gemblours tusschen het leger van Don Jan en de Staatschen. schen. (Arend II *f* 239) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 94. br. 4°.
769 Hetzelfde, geheel anders, omgekeerd en grooter. Links Namen, regts Gemblours; op den voorgrond Parma. Geëtst door *Fr. v. d. Wijngaerde*, met adres v. *Cnobbaert*. Met Holl. uitlegg. boven in de pl. Gem.: fol. 375. br. fol. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646.
770 Hetzelfde, geheel als voren, met Lat. onderschr. en uitlegg. Slechte Duitsche grav. br. fol. Uit: Strada, bell. Belg. Mog. 1651. 4°.
771 Hetzelfde, geheel als voren, iets verkl., met Italiaansche uitlegging. Gem.: 461. br. fol. Uit??
772 Hetzelfde, eenigzins anders; links Namen, regts Gemblours; op den voorgrond
a het vlugtende Hollandsche leger. Naar den kapit. *J. de Ledesma* door *R. de Hooghe*. Met Italiaansche uitlegg. Uit: ?? br. fol.
b Dez. plaat, latere druk, met Fransche uitlegg. br. fol. Uit:?
773 (8 Febr.) Amsterdam verlaat de Spaansche zijde, en verwijdert den Magistraat
a en de Roomschgez. Geestelijkheid. (Arend II *f* 251—253) Afbeelding van het begin van *het Water*, ten noorden van *den Dam*, waar de Geestelijken in schuiten gaan. Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Nederl. oorl.
b Dez. plaat, opgegrav. met breeden zwarten rand. Uit: Le Clerc.
c Dez. opgegrav. plaat, proefdruk vóór het onderschrift.
774 *a* Hetzelfde, nagenoeg als voren. Naar en door *Th. Koning*. 1778. 8°.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr. In zeer gr. 8°.
775 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl. Door *H. Post*. 1728. kl. br. 4°.
776 (21 Febr.) Don Jan neemt Sichenen bij Diest in. (Arend II *f* 242.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 95. br. 4°.
777 (18 Mei.) De Jezuiten en eenige Minderbroeders te Antwerpen worden ter stad
a uitgeleid. (Arend II *f* 249) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 96. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.
778 (Mei.) De Franciscaner Monniken te Brugge gevangen genomen wegens sodomie, (onder hen de beruchte Broer Cornelis Adriaansz. van Dordrecht.) (Arend II *f* 249) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 97. br. 4°.
779 (29 Mei) De Groote kerk te Haarlem door het Protestantsche graauw en
a soldaten overweldigd, en de priester Pt. Balling vermoord. (Arend II *f* 258) Door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar. Vad. Hist.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
780 (Einde Mei.) Verovering der vesting Limburg in Duitschland door Alex. Farnese. (Arend II *f* 247) De stad en het leger in het verschiet, op den voorgrond het gevecht. Geëtst door *Fr. v. d. Wijngaerde* met adres v. *Cnobbaert*. Gem.: fol. 385. br. fol. Uit: Strada. Nederl. Oorl. 1646.
781 Hetzelfde; geheel als voren, met Lat. inschrift boven in, en Lat. uitleg. onder de plaat. Slechte Duitsche gravure. br. fol. Uit: Strada. Mog. 1651. 4°.
782 Hetzelfde; geheel als voren, met Ital. uitlegg. boven in de plaat. Gem.: 478. br. fol.
783 (28 Junij.) Vier Franciscanen en 1 Augustijner monnik te Gent wegens sodomie levend verbrand, en 3 gegeeseld. (Arend II *f* 249) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 98. br. 4°.
784 (14 Julij.) De Aartshertog Matthias en de Prins van Oranje houden revue
a over het leger, door de Staten tegen Don Jan in 't veld gebragt. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 100. br. 4°.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

785 (20 Julij.) De Graaf van Rennenberg neemt Kampen in. (Arend II *f* 274)
a Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart no. 101. br. 4o.
b Dez. plaat, v. acht onbedrukt.

786 (20 Julij.) Drie monniken te Brugge wegens sodomie verbrand, 2 gegeeseld en gebannen en 2 jonge monniken ter stad uitgeleid. (Arend II *f* 249) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart no. 99. br. 4o.

787 (1 Aug.) Het leger der Staten overwint bij Rijmenant dat van Don Jan en Farnese. (Arend II *f* 262) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart no. 102. br. 4o. Van acht. onbedrukt.

788 Hetzelfde, zeer verschillend; links Mechelen, regts Rijmenant, op den voorgrond het gevecht, links de Schotten die wegens de hitte geheel naakt vechten. Geëtst door *Fr. v. d. Wijngaerde*. br. fol. Gem.: 395. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646.

789 Hetzelfde; geheel als voren, met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de plaat. br. fol. Uit: Strada. 1651. 4o.

790 Hetzelfde; geheel als voren, met Ital. uitlegg. boven de plaat. Gem. 495. br. fol.

791 (26 Aug.) Komst van Hertog Hans Casimir. in Brabant. (Arend II *f* 268) Naar *Hogenberg* zeer verkl., Uit: Baudart, no. 103. br. 4o.

792 (24 Sept.) Meenen in Vlaanderen door de Malcontenten bij verrassing ingenomen. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 104. br. 4o.

793 (1 Oct.) Lijkstaatsie v. Don Jan, den 1sten Oct. aan de pest overleden. (Arend II *f* 270) Slecht prentje. kl. 8o. Gem.: Tweede deel, 160.

794 Zinneprent op den onverwachten dood v. Don Jan? — Philips als Nebucadnezar voorgesteld op de knieën kruipende en bloed drinkende uit een bak waarin 2 hoofden zwemmen; regts een slapende Ridder (Don Jan?) wien de voorbijrijdende dood in het hart schiet, en waarnaast eene hand op den muur schrijft: *Mene, mene, tekel, upharsin!* Links bovenaan het beeld van Alva? en eene plaats uit Jesaja 28. Van ond. een 8 reg. Holl. en Fransch vers: *Als Nebucadnesar den Babelonsche-Coninck valiant*, enz. Hg. met vers 23 dm. br. 29 dm. br. 4o. — Eenig Ex. in de collectie van Dr. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

795 Zinneprent op de komst van Matthias en den dood v. Don Jan. — In het midden der plaat zit Alva slapende of dood op een stoel, links de Tijd met een zandlooper, regts een nar met Alva's standbeeld te Antwerpen in de hand, vóór hem in 2 doodkisten liggen Requesens en Don Jan; achteraan komen v. weerszijden de Prins v. Oranje en Aartshertog Matthias aanrijden, boven aan in h. midden een hollend paard *Belga*. Met vele inscriptien v. bijbelteksten; v. ond. een 8 reg. Holl. vers: *o Nederlant, nu van dry tirannen verlost sijt..... Dus weest voorsichtich gebruyckt fortuna by maten*. Zonder naam of jaar. Deze plaat is zeker in 1578 na den dood v. Don Jan gemaakt. Hg. met vers 23, br. 32. dm. br. 4o. *Uiterst zeldzaam*. In de Collectie v. Dr. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

796 (7 Oct.) De Hertog van Anjou bemagtigt Binche in Henegouwen. (Arend II *f* 269) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 105. br. 4o.

797 (26 Oct.) De Raadsheer Nic. Gosson te Atrecht, een grijsaard van 72 jaar, die voor de Staten ijverde, des Zondags-nachts onthoofd. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 106. br. 4o.

798 Hetzelfde, geheel anders; moderne voorstelling. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*.
a 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
Onder deze plaat staat: „Gosson te Utrecht." Zou Kok dit op Utrecht hebben?

799 (14 Nov.) De graaf van Rennenberg belegert en wint Deventer. (Arend II *f* 275) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 107. br. 4o.

800 „Belegerung der Stadt Deventer, in de Landschaff van Over-Iselt, Ao. 1578." Plan der stad, met de werken der belegeraars; met vele Holl. inscriptiën. Znd. nm. d. grav. doch zeker door *Jo. a Doetecom*. Hg. 28 br. 36 dm. br. fol. Fraai en zeer zeldzaam.

801 (1579. 8 Jan.) Hopman Biel, met zijne 45 soldaten in de voorpoort van het door hem verdedigde kasteel Kerpen opgehangen. (Arend II *f* 302) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 109. br. 4o.

802 (23 Jan.) Het sluiten van de Unie van Utrecht. (Arend II *f* 289) Fictieve voorstelling zonder naam d. grav. (*J. C. Philips*.) 4o. Proefdruk vóór alle lr. Uit: Staatkundige Historie. 1770.

803 *a* Hetzelfde; geheel anders. Door *S. Fokke*. br. 12o. Uit: Te Water, Geschied.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr.

804 „Staat en Regeeringkundige Boom, schetzende de Algem. Staat en Re-„geeringsvorm der Vereën. Nederl." Naar *A. Resinger* door *J. Schultsz*. fol. Met afzond. gedrukte: *Verklaring*. Bij J. Kok, te Amst. 1786. fol.

805 (2 Maart.) Parma, op de hulp der Spaanschgezinden in Antwerpen
a hopende, trekt derwaarts, doch wordt afgeslagen. (Arend II *f* 303.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 110. br. 4o.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

806 (12 Maart tot 29 Junij.) Parma belegert Maastricht en laat na de inneming de stad plunderen en uitmoorden. (Arend II *f* 303—309.) 2 platen: 1e pl. Gezigt der stad met de belegeringswerken. — 2e pl. Gevecht en moord op de brug over de Maas. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 111, 112. br. 4o.

807 Hetzelfde, geheel anders. 2 platen. *a* Het beleg, gezigt op de stad, en de schanswerken en gevechten vóór de stad. *b* De stad in de verte; op den voorgrond het zegevierende Spaansche leger, dat ter stad uittrekt, en Parma die op een troon door de soldaten gedragen wordt. — Met Lat. uitlegging boven in de plaat. Geëtst door *J. Miel*. Gemerkt: 56 en 89. br. fol. Uit: Strada, de bello Belg. Roma. 1640. fol. *Zeer fraai en zeldzaam*.

808 Hetzelfde, als voren, verkl. met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. 2 pl. br. fol. Uit: Strada, bell. Belg. Mog. 1651. 4o.

809 Hetzelfde; het innemen der stad; geheel anders; de stad in het verschiet, op
a den voorgrond Parma, op een troon door soldaten gedragen. Deze plaat is eene zamentrekking der beide vorige platen op ééne pl. Met Spaansche uitlegg. Naar den Ingen. *Ledesma* door *Rom. de Hooghe*. br. fol. Gem. bovenaan regts: 107.
b Dez. pl. Vroegere druk, zonder no. Met Fransche uitlegg.

810 Inneming van Maastricht. Vreesselijk gevecht op de brug over de Maas; op
a den voorgrond moord en slagting door de soldaten. Geetst door *J. Luyken*. br. fol.
b Dezelfde plaat; opgrav. en met zwarten rand omgeven. Gemerkt: Tom. I. no. 16. Uit: Le Clerc.
c Dezelfde opgegr. plaat; proef vóór alle lr.

811 (4 Junij.) De graaf van Egmond te Brussel op de markt verrast en 2 dagen gevangen. (Arend II *f* 331) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 113, br. 4o.

812 Hetzelfde; geheel anders. Egmond vertrekt van de markt en wordt beschimpt.

Naar *J. Smies*, door *J. E. Marcus*. gr. 8o. Proefdruk vóór alle lr. Uit: Hooft, Nederl. Hist. 1820.

813 (29 Junij??) Maria Milet haar maagdom gewroken hebbende, wordt van de soldaten doorschoten. (Door *J. Luyken*.) 4o. Uit: L. v. d. Bosch. Treurtooneel v. doorl. vrouwen?

814 (1 Julij.) Gevecht te 's Hertogenbosch op de markt tusschen de burgerij en het schermersgild. (Arend II *f* 334) Naar eene oude gelijktijdige schilderij, gegrav. door *C. J. de Huyser*. Hg. 25, br. 50 dm. br. fol. Deze plaat komt ook voor in: van Heurn, beschrijv. v. 's Bosch. II. 121.

815 (Sept.) De schans te Willebroeck tusschen Antwerpen en Brussel door de la Noue voor de Staten ingenomen. (Arend II *f* 343) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 114. br. 4o.

816 (1580. 1 Febr.) Het kasteel te Leeuwarden door de burgers van de Spanjaarden genomen, en de R. K. Geestelijken ter stad uitgeleid. (Arend II *f* 367) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 116. br. 4o.

817 (27 Febr.) Kortrijk in Vlaanderen bij verrassing door den Heer van Aleannes ingenomen. (Arend II *f* 357) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 115. br. 4o.

818 (2 Maart.) De Graaf van Rennenberg, de Spaansche zijde omhelsd hebbende,
a verzekert bij een' avondmaaltijd den Burgem. van Gron. Jc. Hillebrands van zijne trouw aan de Staten. (Arend II *f* 369) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8o. Uit: Kok, Vad. Wrdb. XXIV. 4.
b Dezelfde pl., proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde. *Teekening* in O. Ind. inkt voor de voorg. pl.

819 (3 Maart.) „Groningen door den Graave van Rennenberg aan de Spaansche zijde
a „overgebragt." (Arend II *f* 370) Door *S. Fokke*. br. 4o. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr.

820 (9 April.) Mechelen wordt door de Staatsche en Eng. troepen bemagtigd, en gedurende langen tijd geplunderd. — (Arend II *f* 358) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 117. br. 4o.

821 (10 Mei.) De Staatsche troepen te Engelmunster in Vlaanderen des nachts overvallen en geslagen, en de la Noue gevangen genomen, wat op de plaat afgebeeld is. (Arend II *f* 358) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 118. br. 4o.

822 Hetzelfde. Slag bij Engelmunster; gezigt v. h. slagveld, in het verschiet het dorp Iseghem. Met Lat. uitlegg. boven de pl. Zonder nm. v. grav. Gem. 116, br. fol. Uit: Strada, Roma. 1640. fol.

823 Hetzelfde; als voren, verkl. Met Lat. opschrift en uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Strada, bellum Belg. Mog. 1651. 4o.

824 (27 Mei.) Jonkheer Barthold Entes van Mentheda, een der hevigste Water-
a geuzen sneuvelt, vóór Groningen. (Arend II *f* 381) Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12o. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

825 (8 Junij.) Diest in Brabant bij Tienen geraakt in bezit der Staten. Naar *Hogen-*
a *berg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 119. br. 4o.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

826 (17 Junij.) Slag bij Hardenberg, digt bij Koevorden, waar de Prins v. Ho-
a henlohe door Mt. Schenk verslagen wordt. (Arend II *f* 382) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 121. br. 4o.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

827 (Aug.) De soldaten der Staatsche schepen plunderen de Rijnoevers, en worden verdreven. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 120. br. 4º.

828 (15 Oct. tot 23 Febr. 1581.) Steenwijk in Overijssel, door Rennenberg hevig doch te vergeefs belegerd van 15 Oct. 1580 tot 23 Febr. 1581. (Arend II *f* 421-3) Naar *Hogenberg* zeer verkl., Uit: Baudart, no. 123. br. 4º.

829 (31 Oct.) Aart van Groningen te Steenwijk, zwemt met een lederen emmer in den mond naar de Gasthuispoort, door de belegeraars in brand gestoken, en bluscht den brand in het gezigt der vijanden. (Arend II *f* 422) Naar en door *J. C. Bendorp*. 12º. — Dit plaatje behoort bij het gedicht van H. ten Bruggencate over dit feit in den Muzenalmanak van 1826.

830 (20 Nov.) Moedig antwoord v. d. Hopman Jan v. d. Cornput, den verdediger
a van Steenwijk aan eenen ontmoedigden slagter. (Arend II *f* 424) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8º. Uit: Kok, Vad. Wrdb. X. 3.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde, teekening voor de voorg. plaat.

831 Hetzelfde; andere voorstelling. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus*. 8º. Uit: Hooft, Nederl. Histor. 1820. — Proefdruk vóór alle lr.

832 (18 Dec.) Hattem bij Zwol, wordt door de Staatsche troepen uit Zwol, heroverd. (Arend II *f* 425) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 122. br. 4º.

833 (1581. 22 Febr.) Beleg van Steenwijk; voorstelling v. d. aanval der Staatsche hulp-
a benden en uitval der belegerden. (Arend II *f* 425) Geëtst door *J. Luyken*. br. fol.
b Dez. plaat, opgegrav. met zwarten rand. Gem.: Tom I, nº. 17. Uit: le Clerc, Historie.
c Dez. opgegrav. plaat, proefdruk vóór alle lr.

834 (28 Junij.) Breda door den Graaf van Hautepenne ingenomen en uitgemoord.
a (Arend II *f* 439) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 124. br. 4º.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

835 (26 Julij.) Filips II wordt door de Algemeene Staten der Nederl. afgezworen.
a (Arend II *f* 444.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8º. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; teekening in O. I. inkt voor de plaat. Door *J. Buys*.

836 (16 Aug.) Kamerijk wordt door den Hertog v. Parma zeer benaauwd, doch
a door den Hertog van Anjou ontzet. (Arend II *f* 442 en III *a* 1.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 125. br. 4º.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

837 „Het ontzet van Kamerijk door den Hertog van Anjou in den Jaaren 1581."
a Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Oorl.
b Dez. plaat, opgegrav. met breeden zwarten rand. Gem. Tom. I nº. 18 Uit: Le Clerc Historie.
c Dez. opgegrav. plaat; proefdruk vóór alle lr.

838 (18 Aug.) De Hertog v. Anjou tracht na het ontzet van Kamerijk, Parma tot een' veldslag uit te lokken, doch te vergeefs. (Arend III *a*. 1) Plan der slagorden van de beide legers. Met Fr. uitlegging en inschriften en Holl. onderschrift. — Deze en de volg. plaat is niet in *Hogenberg*, en dit No. niet in Baudartius, doch beide zijn, uitgenomen dat de 4 Lat. versregels ontbreken, geheel als die van Baudart. br. 4º.

839 (Sept.) Chateau-Cambresis, zes mijlen van Kamerijk, door de Spaansche troepen dapper verdedigd, doch voor den Hertog v. Anjou ingenomen. (Arend III *a* 2) Met Holl. en Fr. uitlegging. — Deze plaat is niet in *Hogenberg*, doch nº. 126 in Baudartius. br. 4º.

b Dez. plaat, vroegere druk, van acht. onbedrukt; met 2 reg. Holl. en Fr. onderschrift. *Zeer zeldzaam.*

840 Hetzelfde; doch geheel anders. — Naar *Hogenberg* no. 43, zeer verkl.; v. acht. onbedrukt. Proefdruk vóór eenig onderschr. — Deze plaat is veel fraaijer gegrav. dan die van Baudartius, doch behoorde eigenlijk in plaats der vorige in dat werk; en is zeker door eenig toeval daaruit verwijderd. br. 4o. *Uiterst zeldzame fraaije afdruk.*

841 (16 Sept.) Het Staatsche leger bij Noordhoorn door Verdugo geslagen. (Arend III. *a* 5) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 127. br. 4o.

842 (29 Oct.) De Aartshertog Matthias te Antwerpen door de Heeren Staten
a uitgeleid. (Arend. II. *f* 442.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 128. br. 4o.
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt.

843 (29 Nov.) Inneming van Doornik door Parma, na een beleg van 1e Oct.
a tot 29 Nov. (Arend. III. *a* 8.) Naar d. Kapit. *J. de Ledesma* geëtst door *Rom. de Hooghe.* Met Spaansche uitlegg. Gemerkt 191. br. fol. Welligt uit: Strada in h. Spaansch. Colon. 1681. 3 vol. Met pl. fol.
b Dez. pl., latere druk met Fransche uitlegging zonder no. Uit?

844 Hetzelfde, geheel anders; op den voorgrond geen gevecht of inneming, gelijk op de voorgaande pl., maar de overgave van de sleutels der stad, enz. Met Lat. uitlegg. boven in de pl. Door *H. Gimignanus.* 1647. Gemerkt 147. br. fol. Uit: Strada, bell. Belg. Roma. fol.

845 Hetzelfde, als voren, doch verkl. en omgekeerd. Zond. nm. v. grav. Met Lat. opschrift in de pl. br. 4o. Uit: Strada. Mog. 1651. 4o.

846 (Nov.) De prinses van Espinoy verdedigt Doornik heldhaftig en wordt op de
a bresse staande, al vechtende in den arm gewond. — Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb. XIV. 2.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; teekening voor de voorg. pl. door *J. Buys.* 8o.

847 (5 Dec.) Bergen op Zoom door de Spanj. verrast, doch weder bevrijd. (Arend
a III *a* 8) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 129. br. 4o.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

848 (1582. 19 Febr.) Intogt v. d. Hertog v. Anjou in Antwerpen om tot Hertog v. Brabant gehuldigd te worden, en feestvertooningen bij die gelegenheid. (Arend. III. *a* 9.) — 21 br. fol. platen, genr. I—XXI, waarop de Intogt, Antw. poort, Eerepoorten, Zinneb. voorstellingen, Olifant, Reus, Visch en Draak afgebeeld zijn. — Allen zonder naam v. grav. br. fol. van verschillende grootte. — In 1 kl. fol. bd. met den tekst, nl.: „La joyeuse entrée de „Mons. Francois, fils de France, Duc de Brabant, d'Anjou, etc. en sa ville „d'Anvers. Anv. Imprim. de Chr. Plantin. 1582." 46 blads. fol. *Zeer zeldzaam.*

849 De Hertog van Anjou te Antwerpen tot Hertog van Braband gehuldigd. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, no. 131. br. 4o.

850 Hetzelfde, anders, en slechts het kroonen met den Hertogl. hoed voor-
a stellende. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 12o. Uit: (Fokke,) Geschied.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

851 De Hertog van Anjou doet te Antwerpen op eene estrade voor het stadhuis den eed; vóór hem een groot schip op rollen, met zinnebeeldige personen. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 133. br. 4o.

852 (22 Febr.) Feesten te Antwerpen bij de eedsaflegging van Anjou. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 132. br. 4o.

853 (18 Maart. Aanslag v. Jean Jauregui te Antwerpen op den Prins v. Oranje. (Arend. III. *a* 12) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 134. br. 4°.

854 Aanslag v. Jean Jauregui. De Prins ligt zwaar gewond in een leunstoel, om hem zijne gemalin en and.; links de moordenaar op den grond afgemaakt door de omringende soldaten, Maurits toeschietende en hen bevelende hem te sparen. Naar *N. Pieneman* gegrav. door *J. W. Kaiser*. br. fol. Hg. 42, br. 48 dm. Uitgegeven door de Vereen. t. Bevord. van Beeld. Kunsten.

855 (19 Maart.) Het rondrijden met het lijk v. d. nog onbekenden moordenaar Jean Jauregui. — Vreugdebedrijven over dit feit te Rome, in Spanje en elders. — Executie over Ant. Timmerman en A. de Venero, medestanders van Jean Jauregui. — 3 platen, uit: Baudart, n°. 135, 136, 137. Deze komen niet in *Hogenberg* voor en zijn geheel anders gegrav. dan de andere platen in Baudart.

856 (23 Maart.) Aalst ingenomen door den Heer Tian en v. den Tempel. (Arend. III. *a*, 28) Uit: Baudart, n°. 143. br. 4°. Dit feit is bij *Hogenberg* niet afgebeeld.

857 10 April tot 5 Julij.) Parma bemagtigt Oudenaarde. (Arend III. *a* 23.) Plan der stad. Uit: Baudart, n°. 140. br. 4°. Niet in *Hogenberg* afgebeeld.

858 Hetzelfde; anders. Oudenaarde in 't verschiet; op den voorgrond, regts, Parma aan tafel in het open veld, waar een zijner dischgenooten door een kanonskogel wordt gedood, waarna hij op nieuws doet aanregten; links, de muitende Spaansche benden, waartusschen Parma zich werpt; in het midden een heldenfeit van 4 Italiaansche soldaten. Naar den Kapit. *J. de Ledesma* door *R. de Hooghe.* Met Fransche uitlegg. br. fol. Uit?

859 Hetzelfde; als voren doch omgekeerd en veel uitvoeriger. Met Lat. uitlegg. boven in de pl. en het jaar 1587 in plaats v. 1582; gemerkt 169. Fraai geëtst; zonder naam. br. fol. Uit: Strada, bell. Belg. 1640. fol.

860 Hetzelfde; geheel als voren, doch verkl. Met Lat. opschrift in en uitlegg. onder de pl. Uit: Strada, bell. Belg. Mog. 1651. 4°.

861 Hetzelfde; geheel als 857 doch veel kleiner. (Door *L. Casse.*) Gem. II. 518. br. 4°.

862 (31 Julij.) Executie van Fr. Bass, die met Salcede den Prins v. Oranje en den Hertog van Anjou wilde vermoorden. Uit: Baudart. n°. 141. br. 4°. Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

863 (2 Aug. Oude Stijl of volgens *Hogenberg* 11 Aug.) De kapitein Simple te Lier, verraadt de stad aan de Spanjaarden. (Arend. III. *a* 23.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 138. br. 4°.

864 (6 Aug.) Schermutseling bij Wijnoxbergen. (Arend III. *a* 24.) Uit: Baudart. n°. 144. br. 4°. Niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

865 (27 Aug.) Schermutseling bij Gent en Grave. (Arend. III. *a* 27.) Uit: Baudart. n°. 145. br. 4°. Niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

866 (24 Sept.) Verdugo verlaat het vergeefs belegerde Lochem op de Veluwe. (Arend III. *a* 30) Naar *Hogenberg*. Uit: Baudart. n°. 139. br. 4°.

867 (25 Oct.) Executie van Salcedo, (zie n°. 862) te Parijs. Uit: Baudart. n°. 142. br. 4°. Niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

868 (12 Dec.) Lijkstatie v. d. Hertog van Alva, in hoogen ouderdom te Lissabon gestorven. Slecht plaatje uit: Leti, leven v. Alva. Gem. II. 509. 8°.

869 (1583. 17 Jan. volgens *Hogenberg* 7 Jan.) Fransche furie te Antwerpen. Oploop op de markt. (Arend. III. *a* 41.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 146. br. 4°.

870 Hetzelfde; anders. Tooneel op de markt. Door *J. F. C. Rechleben*. kl. 4°. Uit: Arend, Geschied.

871 Hetzelfde. Tooneel aan de Kipdorperpoort, met de vlugtende Franschen. Geëtst
a door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.
b Dezelfde plaat; opgegrav. met zwarten rand. Gem., I. 19. Uit: le Clerc, Histor.
c Dez. opgrav. pl.; proefdruk vóór alle lr.
872 (23 Maart.) Corn. de Hooge, een graveur te Leiden, te 's Hage onthoofd. (Arend. III. *a* 56.) Naar *J. Buys* door *T. Koning*, 1789. 8o. Uit: Cerisier?
873 Hetzelfde; eenigzins anders. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12o. Uit:
a (Fokke) Geschied.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
874 (23 April.) Eindhoven in Noord-Braband na een lang beleg aan Parma over-
a gegaan. (Arend III *a* 57) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, no. 149. br. 4o.
b Dez. plaat, waaronder in 2 kolommen gedrukt is een Fransch:* „*Chanson sur „la prinse de la ville d' Eyndove,*" lang 14 coupl. ieder v. 6 regels, door: „*le gergeant la rieviere en la ville d' Eyndove.*" lang folio. — *Hoogst zeldzaam.*
875 (10 Mei.) Het kasteel van Wouwe, digt bij Bergen op Zoom, wordt door den Maarschalk van Biron voor de Staten gewonnen. (Arend III *a* 58) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 150. br. 4o.
876 (3 Junij.) Het kasteel van Westerloo in de Brabandsche Kempen door Karel van Mansvelt voor Parma belegerd en gewonnen. (Arend III *a* 58) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 151. br. 4o.
877 (17 Junij.) Scherp gevecht tusschen Steenbergen en Halteren bij Bergen op
a Zoom. (Arend III *a* 58) Naar den Kapit. *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe*. Met Spaansche uitlegg. br. fol. Uit:?
b Dez. plaat, latere druk met Fransche verklaring.
c Dez. plaat, proefdruk vóór alle letter. *Hoogst zeldzaam.*
878 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl. (Door *L. Cause.*) Met Fr. onderschr. Gem. III 41.
879 Hetzelfde, geheel anders; v. boven links het slot Steenberg en eenige schepen; v. ond. het gevecht. Geëtst door *J. Cortese*. br. fol. Gem. 193. Uit: Strada, bell. Belg. 1640. fol.
880 (1583—17 Sept. 1584.) Parma belegert en neemt Gent in. (Arend. III. *a* 128.) Gezigt op Gent met zeer hoogen smallen toren. Uit: Baudart, no. 152. br. 4o. Niet in *Hogenberg* afgebeeld. br. 4o.
881 (20 April.) Gebhard Truchsess, Bisschop van Keulen, wordt te Delft statelijk ontvangen. (Arend. III. *a* 68.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 154. br. 4o.
882 Afbeelding van de schansen om Zutphen gelegd door de Spanjaarden en Arend. III. *a* ?) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 155. br. 4o.
883 (10 Julij.) De Prins van Oranje door Balthazar Gerards vermoord. (Arend
a III *a* 100) Gezigt in de kamer waar de Prins was, enz. Naar *Hogenberg* zeer verkl., Uit: Baudart, no. 156. br. 4o.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt. Boven het no. 156 is nog geplaatst het no. 178 zoodat deze plaat zeker nog in een ander boek gebruikt is, behalve in Bor, Nederl. oorl. uitg. v. 1621.
884 Hetzelfde; gevolgd naar het vorige, doch eenigzins anders en slechter. Met 16 Holl. verzen. 4o. no. 16 uit: *Spaansche Tyranny.*
885 Hetzelfde; geheel verschillende en betere afbeelding. De Prins staande op
a den trap, wordt doorschoten. Naar *R. de Hooghe* geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.

b Dez. plaat, opgegrav., met een' zwarten rand.
c Dez. opgegrav. plaat, v. boven gem. Tom I, n°. 20. Uit: le Clerc, Geschied.
d Dez. opgegrav. plaat; proefdruk vóór alle lr.

886 Hetzelfde, bijna als voren, doch kleiner en eenigzins anders; de trap is veel *a* hooger, en de moordenaar vlugt. Door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Histor. 1752. — Onder de pl. staat: *locum ad vivum delin*. 1752.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde, fraaije *teekening* in O. I. Inkt, voor de plaat. Door *S. Fokke*.

887 Hetzelfde; naauwkeurige copie d. voorg. pl. Door *N. v. d. Meer*. br. 4°. Uit: Wagenaar. Vad. Hist. Uitg. van 1790.

888 Hetzelfde, anders; de trap veel korter, en ziende op eene kamer en den toren *a* der kerk. Door *Fr. v. Bleyswijk*. 8°.
b Dez. plaat, zonder naam v. grav., en met de woorden: „De deugd leeft" enz. Afdruk in rood.

889 Hetzelfde; geheel als voren; uit den mond des Prinsen komen de woorden: *Heere! ontfermt U over het volk*. Door *A. van der Laan*. 8°.

890 Hetzelfde; geheel anders. Naar *M. J. v. Bree* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Helmers Holl. natie. 2de zang.

891 *a* Hetzelfde; anders. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

892 Afbeelding van de plaats waar de moord gepleegd is. Teekening in kleuren gemaakt op de plaats zelve in 1835 door *G. Lamberts*. Hg. 28, br. 24 dm. kl. fol. Hierbij de afteekening van de steenen waarin de kogels v. den moord gemetseld zijn, en van h. bovenschrift. Door *denzelfden*. — Voorts eene houtsnede het binnenplein v. h. Hof v. St. Aagten, waar de moord geschied is voorstellende; met uitvoerige beschrijving. Uit: PenningMagazijn voor de Jeugd. 4°.

893 (14 Julij.) Executie van Balth. Gerards op de markt te Delft. (Arend. III. *a* 104.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 157. br. 4°.

894 (23 Aug.) Lijkstatie v. d. Prins van Oranje te Delft, met de namen van velen *a* die in den trein vóór en achter het lijk gingen. (Arend III. *a* 107.) Naar en door *H. Goltzius*. Met adres v. H. Goltzius, en daarachter: *W. J. exc. Zéér zeldzaam*. Is niet in deze verzameling, doch beschreven in mijn grooten Portretcatalogus v. 1852 naar het Ex. toen in mijn bezit.
b Dez. platen met naam v. *Goltzius* en adres van *P. Goos*. Ik heb deze uitgave nooit gezien maar op de Koninkl. Bibl. te 's Hage zijn ruwe doortrekken der platen met potlood op geölied papier en daarop vindt men dat adres. Die doortrekken kunnen de *teekeningen* niet zijn welke als de origineelen vermeld worden in den Catalogus Hasselaar. 1797 bl. 46. n°. 4, en waarvan de Heer Kramm vermoedt dat ze op de Koninkl. Biblioth. berusten.

895 Hetzelfde; veel verkl., en op 1 blad overgebragt. Met de meeste namen dergenen die het lijk verzelden. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 158. br. fol.

896 Praalgraf voor den Prins te Delft. Door *H. de Caiser*. 1622 en 1626. 2 bl. gr. fol. Deze platen zijn niet in deze verzameling, maar beschreven in mijn Catalogus v. Portretten. 1852.

897 *a* Hetzelfde; v. voren en v. ter zijde gezien. Door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorlog.
b Dez. plaat, opgegrav. Gem. I. n°. 21. Uit: Le Clerc, Hist.
c Dez. opgegrav. plaat; proef vóór alle lr.

898 Hetzelfde; geheel v. voren. Door *R. Vinkeles.* 8o. Proefdruk vóór alle lr.
Deze grafstede is op 's Lands kosten opgerigt; in 1609 bogonnen en in 1620 voltooid. — Hierbij: Beschrijv. d. Graftombe v. Willem I. 's Hage. Schinkel (1840?) 24 bl. 8o. Met plan.

899 „Currus triumphalis Illustriss. Principis Guilielmi Nassavii, Araus. Principis." — Bijzonder fraaije zinnebeeldige voorstelling v. 's Prinsen deugden. Een zegenwagen, waarin de Prins zit, rijdt onder eerepoorten van loof door, wordt door 8 voor elkander gaande olifanten getrokken; op de olifanten zitten de zinneb. personen: Geloof, Hoop, en Liefde, naast hen gaan vele andere beelden, vertoon.: de Christel.- Overheids- en krijgs-deugden; achter den wagen rijden vele Prinsen v. Or. te paard. Met Latijnsche uitlegging der figuren boven in de pl., en de Holl. vertaling onder de pl. Het bovenstaande opschrift komt op pl. *c* voor. Naar *Wl. Buytenweg*, door *Corn. Kittensteyn* te Haarlem. 1628. Met adres v. N. J. Visscher. 1626. 5 bladen, gem. *a*—*e*. Hg. 35 dm., br. 35 of 27[a] te zamen 150 dm. br. fol. — *Uitmuntende en zeer zeldzame plaat, en voortreffelijk Ex.*
Hierbij een gedicht v. *J. J. Starter*, op 14 kl. 4o. blaadjes, gen. 1—14 met opschrift: Triumph-Wagen, Uytbeeld. de voortreffel. Deughden v. d. Doorlucht.... Heere.... Wilhelmus, Prince v. Or.... enz., zijnde tevens de uitlegging der plaat. Dit gedicht v. Starter is niet alleen *hoogst zeldzaam* als uitlegging der plaat, maar was geheel onbekend en is naar *dit* Ex. herdrukt in de uitgave v. Starter's Werken door Prof. J. v. Vloten. Utrecht. 1863.

900 (Julij 1584 tot 17 Aug. 1585.) Beleg en inneming van Antwerpen door Parma na een lang en zeer bekwaam beleg van meer dan een jaar. (Arend. III. *a* 119 enz.) Vijf platen, naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, No. 162—166. br. 4o. —
a 162. Plan van Antwerpen.
b 163. Schansen om Antw. (Origin. pl.; niet bij *Hogenberg.*)
c 164. Doorsteken der dijken bij Antw.
d 165. Brug van Parma over de Schelde.
e 166. Gianibelli's brandschepen ter vernieling van de brug.
Zie voorts no. 904 tot 924.

901 (1585. 20 Jan.) Mislukte aanslag van Hopman Jan van Kleerhage, in overleg met den Graaf van Hohenlohe op 's Hertogenbosch. — (Arend. III. *a* 140.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit Baudart, no. 171. br. 4o. Bij *Hogenberg* is dit feit op 19 Jan., bij Baudart op 29 Jan. gesteld.

902 (27 Febr.) De Admiraal Blois van Treslong op 's Gravensteen te Middelburg
a gevangen gezet. (Arend. III. *a* 144.) Naar *J. Buijs*, door *R. Vinkeles.* 12o. Uit: (Fokke), Geschied. d. Nederl. 12o.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.

903 (15 Maart.) Graaf Adolf v. Nieuwenaar in lijfsgevaar te Nijmegen. (Arend. III. *a* 141.) Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus.* 8o. Proef v. d. l. Uit: Hooft. Hist. 1820.

904 Beleg van Antwerpen; het begin. (Zie no. 900). — (Arend. III. *a* 121.) Op
a den voorgrond Parma die het eerst de spade in den grond steekt en alzoo zijne troepen aanmoedigt, hooger op het dorp Melsen, voorts de Schelde en het plan der Stad. (Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe.*) br. fol. Uitmuntende proefdruk vóór alle letter, en vóór eenig inschrift.
b Dezelfde plaat, doch in tweeën gedeeld; de onderste helft vertoont Parma en het dorp Melsen; de schepen die op de vorige plaat op de Schelde varen zijn weggeslepen, de plaats v. Antwerpen en de Schelde zijn door de bovenste helft der plaat ingenomen, die de vereering van Parma met het Gulden Vlies,

hem door den Graaf van Mansfeld omgehangen vertoont, wat 11 Aug. geschiedde, en afzonderlijk door Hogenberg en Baudart (zie no. 923) afgebeeld is. Zonder naam v. graveur. br. fol. — Deze en andere platen over Farnese zijn uit :?? Zou de plaat waarvan 904 *a* een afdruk is wel ooit met letterdruk verschenen en welligt gebroken, althans niet gebruikt zijn??

905 „Het belegh van Antwerpen in den Jaeren 1584 en 1585." — Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, II.

906 Serie van 5 platen over de brug van Farnese. (Arend. III. *a* 126.) Allen met Lat. uitlegg. boven in de pl. en znd. nm. v. grav. Uit: Strada, bell. Belg. Roma. 1640. fol.

a Palatio, ... pontis pars. Geno. 231. Het onderstuk v. d. brug.

b Het geheele omliggende land voor Antwerpen en loop der Schelde. — Geno. 235.

c Afbeelding v. d. brug over de Schelde. Geno. 238.

d Afbeelding van een der brandschepen, tweemaal verschillend. Geno. 247.

e Afbeelding v. de verwoesting der brug door de brandschepen. Geno. 250.

Alle volgende afbeeldingen komen geheel overeen met de pl. *c* en *e*, hetzij even als deze of andersom geteekend.

907 „Le pont de Farnese." — Afbeelding der kunstrijke brug door Parma over

a de Schelde gelegd. — Met Fransche uitlegging. Naar *J. de Ledesma*, door *Rom. de Hooghe*. br. fol.

b Dez. plaat, proefdruk vóór alle letter.

908 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkleind, met 1 reg. Fr. onderschr. Gemt. III. 114. (Door *L. Cause*.) br. 4o.

909 (4 à 5 April.) „Deroute du pont Farnese." — Afbeelding v. h. springen der brug door Gianibellis brandschepen. — (Arend. III. *a* 145.) Met de Fr. uitlegging. Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe*. br. fol.

910 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl.; met 1 reg. Fr. onderschr. (Door *L. Cause*?) br. 4o.

911 Hetzelfde, doch anders; boven in de plaat het profil der brug; de plaat ver-

a toont de brug en Gianibelli's daarop aanzeilende brandschepen, links het strand. Door *C. Decker*. br. fol. Uit: Hooft.

b Dez. plaat, latere afdruk met een dikken breeden rand omgeven en van boven links gemt.: Tom. I. no. 22. Uit: Le Clerc.

912 „Naarder afbeelding der werking van Gianibelli's brandschepen tegens de

a „schipbrug van Parma over de Schelde." — In het midden de uitbarsting; op den achtergrond de stad. Door *C. Decker*. br. fol.

b Dez. plaat, latere afdruk; het woord *Naarder* is hier uitgeslepen. Zonder merk van deel of bladz.

913 Afbeelding van de brug en de voorwerken. — Afbeelding v. h. springen der brug (als 906.) — 2 platen met Lat. inschriften boven in, en Lat. uitlegging onder de pl. — Zonder naam v. grav. Duitsche pl. 2 St. br. fol. Uit: Strada. Mogunt. 1651. 4o.

914 (10 Mei.) Nuys door Adolf Graaf v. Nieuwenaar voor den Bisschop Truchsess bij verrassing ingenomen. (Arend. III. *a* 68, 142, 211). — Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart. no. 172. br. 4o.

Bij *Hogenberg* is dit feit op 11 Mei (Oude Stijl), bij Baudart op 20 Mei gesteld.

915 (26 Mei.) Overwinning der Spanjaarden op den Couwensteinschen dijk bij Antwerpen. (Arend. III. *a* 148.) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 167. br. 4o.

916 Hetzelfde, veel grooter en geheel anders; op den voorgrond en in het midden het gevecht; verder op de Schelde, op den achtergrond Antwerpen. — Naar *J. de Ledesma*, door *R. de Hooghe*. br. fol.

917 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkleind; met 1 reg. Fr. onderschr. (Door *L. Cause.*) Gemt. III. 161. br. 4o.

918 Hetzelfde, anders; zonder Antwerpen. Met Lat. inschr. Znd. nm. v. grav. Met Lat. uitlegging boven in de pl. Gemt. 268. br. fol. Uit: Strada Roma. fol.

919 Hetzelfde, verkl. Met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Strada, Mog. 1651.

920 (27 Mei.) Afbeelding v. h. Schip door de belegerde Antwerpenaars toegerust en genoemd: *Fin de la Guerre*, door Parma den 27 Mei genomen. (Arend. III. a?) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. no. 168. br. 4o.

921 Hetzelfde, geheel als voren, met 1 regel Fr. onderschrift. Gem.: III. 168. (Door *L. Cause.*) br. 4o.

922 (23 Junij.) Nederlaag v. d. Graaf v. Nieuwenaar en Schenk bij Amerongen door de Spanjaarden. (Arend. III. a 142.) Uit: Baudart, no. 173. br. 4o. — Deze plaat is niet naar die v. *Hogenberg* gevolgd; bij *Hogenberg* is een gevecht bij een vlek aan de vereeniging van Lek en Rijn afgebeeld, bij Baudart de Graaf v. Meurs te paard; in het verschiet de stad Amerongen.

923 (11 Aug.) Parma wordt wegens de verovering van Antwerpen, door den Graaf van Mansfeld namens Koning Filips, te Callo met het gulden Vlies omhangen. (Zie no. 904. b.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 169. br. 4o.

924 17 (Aug.) Antwerpen bij verdrag aan Parma overgegaan. (Arend. III. a 150.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 170. br. 4o. — Bij *Hogenberg* op 27 Aug. vermeld.

925 (15 Oct.) De Graaf van Nieuwenaar belegert en neemt de schans van Hesseloort in de Betuwe in. — (Arend. III. a 174.) Niet bij *Hogenberg* afgebeeld. Origin. plaat uit: Baudart, no. 175. br. 4o.

926 (14 Nov.) Zinneprent op de aanstelling v. Prins Maurits als Stadhouder, Kapitein-Generaal en Admiraal van Holland, Zeeland en Utrecht. — (Arend. III. a 163.) De Hollandsche leeuw aan Maurits een zwaard aanbiedende; achter den leeuw een opschietende heester, met de spreuk v. Maurits: *Tandem fit surculus arbor.*; ter zijde uitlegging der 6 no. op de pl. Van acht. bedrukt. Uit: Valerius. Gedenoclank. 1622. br. 4o.

927 Hetzelfde; afbeelding v. de vergadering waarin Maurits den eed aflegt. Door *S. Fokke.* br. 4o. Proef vóór alle lr. Uit: te Water, Vaderl. Hist. verkort.

928 (15 Nov.) De Graaf van Nieuwenaar beschiet uit Knodsenburg de stad Nijmegen, doch moet onverrigter zake aftrekken. (Arend. III. a 174.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 176. br. 4o.

929 (22 Dec.) De Graaf van Hohenlohe tracht de Spanjaarden onder Mansfeld door het doorsteken der dijken uit de Bommelerwaard te verdrijven. (Arend. III. a 175.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 177. br. 4o.

930 Hetzelfde; nagenoeg als voren doch veel grooter en met meer gevechten op de verdronken landen. Met Lat. in- en onderschrift. br. fol. Slechte Duitsche gravure. br. fol. Uit: Strada. bell. Belg. Mog. 1651. 4o.

931 (20 Dec.) Aankomst v. d. Graaf v. Leicester te Vlissingen. (Arend. III. a 178).
a Door *S. Fokke.* br. 4o. Uit: Wagenaar.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; origin. teekening in O. I. Inkt, voor de voorg. pl. Door *S. Fokke.* br. 4o.

932 Aankomst van Leicester te Amsterdam. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles.* 12o
a Afdruk in 8o. Uit: (Fokke,) Geschied. d. Nederl. VI.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

933 (1586. 6 Jan.) Inhaling van Leicester te 's Hage. (Arend. III. *a* 172.) — Serie van 11 br. fol. platen, met dit doorloopend opschrift in cursieve kapitale letters boven iedere plaat: *Delineatio* | *Pompae* | *Triumph* | *alis qua Rob* | *ertus Dudlaeus* | *comes L*|*eicestriensis* | *Hagae Comitis* | *fuit exceptus*. | — Pl. 1 begint met eene piramide met Lat. opschrift ter eere van Elisabeth en Leicester voorts een wagen met Haagsche Muzikanten; pl. 2 is genommerd 3; en pl. 3 is ongenommerd; deze pl. heeft de vreugdevuren; pl. 4 de eerepoort met 6 Holl. versregels; pl. 5 een wagen met de geïllumineerde Eng. Roos, waaronder een Lat. Chronodistichon; pl. 6 vreugdevuren en een wagen met 7 spelende vrouwen, pl. 7 eene groote eerepoort met Lat. inschriften; pl. 8 een versierde eereboog; pl. 9 twee dergelijke eerebogen: pl. 10 een wagen met vechtende soldaten en Lat. inschrift; pl. 11 vuurwerken.

Deze pl. zijn elk br. 32, hg. 16 dm, en zonder eenigen naam v. graveur, doch zeker in het jaar v. d. intogt vervaardigd. — *Uiterst seldzame* Serie.

934 (27 Jan.) De Staatschen te Boxum in Friesland door Tassis geslagen. (Arend. III. *a* 175.) (Niet naar *Hogenberg*.) Zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart, no. 178. br. 4o.

935 (8 Maart.) Jan van Oldenbarneveld doet den eed als Lands-Advokaat. (Arend.
a III. *a* 188.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12o. Uit: (Fokke) Geschied VI. 12o.
b Dez. plaat. proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; origin. teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. Door *J. Buys*.

936 (18 Maart.) Werle, in Westphalen door Schenk voor Bisschop Truchsess den 27sten Febr. ingenomen en geplonderd, doch d. 18 Maart verlaten. (Arend. III. *a* 176.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 179. br. 4o.

937 (9 April.) Grave door de Spanjaarden belegerd, wordt door den Graaf van Hohenlohe geproviandeerd. Uit: Baudart, no. 180. br. 4o. Deze plaat is niet bij *Hogenberg*.

938 (6 Julij.) Hopman Splinter van Helmich op het slot te Wel, weet door een dapper en snedig antwoord Mansfeld te doen wijken. (Arend. III. *a* 210.) Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus*. 8o. Proefdruk in zeer groot 8o vóór alle letter. Uit: Hooft, Hist. VII. 60. 8o.

939 (7 Junij.) Grave bij verdrag aan Parma overgegeven. (Arend. III. *a* 177.) Plan der stad en der vijandelijke batterijen. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 181. br. 4o.

940 Grave door Parma belegerd. (Arend. III. *a* 177.) Op den voorgrond een gevecht en een huis in brand, in het midden de Maas, in het verschiet de stad. Met Lat. uitlegg. boven in de pl. Door *F. Collignon*. br. fol. Gem. 806. Uit Strada, bell. Belg. 1640. fol.

941 Hetzelfde; als voren, verkl. met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Strada. Mog. 1651.

942 Hetzelfde; anders en beknopter, de schipbrug over de Maas zeer uitvoerig; eene hevige regenbui overvalt de vechtenden. Met Fr. uitlegg. Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe*. br. fol. Uit:?

943 Hetzelfde; geheel anders, op den voorgrond de schanskorven en batterijen aan
a de Maas, verder op de stad waar eenige huizen branden. Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor.
b Dez. plaat, latere afdruk met breeden zwarten rand omgeven.
c Proefdruk vóór alle lr.

944 (28 Junij.) Venlo door Parma belegerd en ingenomen. (Arend. III. *a* 210.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 182. br. 4o.

945 (20 Julij tot 16 Julij.) Nuis door Parma belegerd en ingenomen. (Arend. III. *a* 211, 212.) Drie platen, uit: Baudart, n°. 183, 184, 185, het geheele beleg voorstellende, als:

183. Plan van Nuys en het omliggende land. (Deze is niet in *Hogenberg*.)
184. Beschieten van Nuys. Naar *Hogenberg* zeer verkl.
185. Verbranden van Nuys na de overgave. Naar *Hogenberg* zeer verkl.

946 „Prise de Nuys." — Geheel anders; vreesselijke brand in de stad; op den voorgrond aan de overzijde v. d. Rijn een hevig gevecht. Met Fr. uitlegg. Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe*. br. fol.

947 Hetzelfde; geheel anders. — In het midden de stad met het omligg. land. — Met Lat. opschrift. Zand. nm. v. grav. Gemt. 327. Uit Strada, bell. Belg. Roma. 1640. fol.

948 Hetzelfde, geheel als voren, verkl., met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Strada. Mog. 1651.

949 (17 Julij.) Axel in Zeeland door Prins Maurits en Ph. Sidney ingenomen. (Arend. III. *a* 213.) — Uit: Baudart, n°. 186. br. 4°. Deze plaat is niet bij *Hogenberg*.

950 (19 Julij.) Paulus Buis, Pensionaris van Utrecht, des nachts in het huis van *a* een Oud-Burgemeester van het bed geligt en op Leicester's order gevangen gezet. (Arend. III. *a* 201.) — Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wrdb. VIII.

b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr.

c Hetz.; origin. teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. Door *J. Buys*. 8°.

951 (1 Aug.) Parma wordt in het klooster te Gnadendal bij Nuys, van wege Paus Sixtus V met een gezegenden hoed en een zwaard vereerd. — (Arend. III. *a* 213.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 187. br. 4°.

952 (Sept.) Beleg v. Rijnberk door Parma. (Arend. III. *a* 214.) Plan der Stad met de omligg. werken. — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 188. br. 4°.

953 (Sept.) Leicester belegert Zutphen te vergeefs. (Arend. III. *a* 216.) — Plan der Stad; belegeringswerken op een eilandje in de rivier aan de overzijde. — Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit Baudart, n°. 189. br. 4°.

954 Heldenfeit v. d. overste W. Stanley voor Zutphen. (Arend. III. *a* 217.) Beklimming v. d. muur langs een spies v. d. vijand. Naar *V. Bing*, door *J. F. C. Reckleben*. kl. 4°. Uit: Arend, Geschied.

955 (1587. Jan.) Ruhrort door Mrt. Schenk ingenomen. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 190. br. 4°.

956 (29 Jan.) Deventer door den Engelschen Overste W. Stanley, aan de Spaan- *a* schen verraden. (Arend. III. *a* 251.) — Naar en door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vaderl. Hist.

b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

957 (4 Julij.) De Stad Gelder door den Schot Ar. Patton (of Patot) aan de Spanjaarden onder Hautepenne verraden. (Arend. III. *a* 273.) — Plan der Stad. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 191. br. 4°.

Bij *Hogenberg* staat onder deze plaat de datum 4 Julij, bij Baudart uitdrukkelijk Januarij, wat echter onmogelijk is.

958 (11 Junij tot 5 Aug.) Beleg van Sluis door Parma. (Arend. III. *a* 276) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 193. br. 4°.

959 Hetzelfde; geheel anders; Sluis in het verschiet; op den voorgrond de vloot van Leicester. Met Lat. inschrift boven in de plaat. Geëtst door *J. Cortese*. br. fol. Gem. 367. Uit: Strada. Roma. 1640.

960 Hetzelfde, geheel als voren, doch verkleind. Met Lat. in- en onderschr. br. fol. Slechte Duitsche gravure. Uit: Strada. Mog. 1651.

961 (12 Julij.) Schermutseling tusschen den Graaf van Hohenlohe en den Heer van Hautepenne bij Engelen, (thans Crevecoeur.) digt bij 's Bosch wat aan de Staatschen komt. — (Arend. III. *a* 276.) Afbeelding v. h. fort en h. omligg. land. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 192. br. fol.

962 Hetzelfde, geheel anders. Scherp gevecht op den voorgrond, links bovenaan de Maas. — Met Lat. uitlegg. boven in de pl. Door *F. Collignon.* br. fol. Gem. 377. Uit: Strada, Rom. 1640.

963 Hetzelfde, geheel als voren, verkleind. Met Lat. in- en onderschrift. Slechte Duitsche grav. br. fol. Uit: Strada. Mog. 1651. 4°.

964 (4 Oct.) Leicester's maaltijd op het Stadhuis te Amsterdam, en verraderlijke toeleg daarbij door Burgem. Boom gestuit. (Arend. III. *a* 301). — Naar *J. Smies*, door *J. E. Marcus.* 8°. Proefdruk vóór alle lr. Uit: Hooft. Historiën. 1820. VII. bl. 311.

965 *a.* Hetz., veel kleiner en anders. Klein prentje in 24°.
b Hetz., in proefdruk.
c Hetz., Teekening, door *S. Fokke.* 24°.

966 (Dec.) Vertrek van Leicester. — Zinneprent daarop? (Arend. III. *a* 319.) Eene Duitsche gravure, met opschrift: *Die Khue auss Niderlandt* stelt de Holl. koe voor, die door Parma aan den staart wordt vastgehouden, door den Engelschman tot op het bloed gemelkt wordt; de Duitscher (Matthias?) pakt haar bij de horens, de Franschman (Anjou?) trekt haar aan een touw voort; v. ond. 4 vierregelige Duitsche versjes, eindigende:

Dan der von Parm ein kuener helt,
Macht dass die drey vor aller welt,
Mit khleiner ehr das land geraumbt,
Und sich mit fliehen nicht gesaumbt.

Waarschijnlijk gegraveerd door een der vele Keulsche graveurs, Quadus of Bussemecher, omtrent dezen tijd; de manier van *Hogenberg* is geheel anders. br. fol. Hg. 17 br. 26 dm. *Zeer zeldzaam.*

967 (22 Dec.) Bonn door Mrt. Schenk bij verrassing voor den Bisschop Truchsess ingenomen. (Wagenaar, VIII. 266.) Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit Baudart, no. 194. br. 4°.

968 Hetzelfde; doch alleen het plan der Stad met 1 reg. onderschrift in de plaat: *Le vray portraict de la Ville Imperialle de Bonn, laquelle fut prinse lan mil cinq cens quatre vingts et sept le vingt et troisiesme decembre par le Capitaine Schenck.* — Van boven links een schildje met Duitsche uitlegging en Lat. opdragt aan Franc. Voss, Deken van Aken door *Pt. Pannensmit* uit Nuys, 8 Febr. 1588. br. fol. — Deze plaat is in bewerking en grootte geheel gelijk aan die van *Hogenberg*, doch behoort niet daarin. — *Hoogst zeldzaam.*

969 (1588. Maart tot 19 Sept.) Bonn wordt na de verrassing door Schenk, op last van Parma, door Tassis en den Prins van Chimay belegerd en eindelijk veroverd. (Arend. III. *a* 383.) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 197. br. 4°.

970 Hetzelfde, eenigz. anders; in het midden Bonn en de Rijn. Voorts het omliggende land. Geëtst door *J. Miel.* Gem. 444. br. fol. Uit: Strada, Bell. Belg. Roma. 1640. fol. *Zeldzaam.*

971 Hetzelfde, zeer verkl., geheel als voren. Met Lat. in- en onderschrift. br. fol. Slechte Duitsche gravure. br. fol. Uit: Strada, Mog. 1651. 4°.

972 (Febr. tot 29 April.) Beleg van Medemblik door Maurits. (Arend, III. 6 339.). Uitvoerig geteekend plan der Stad met het omliggende land, tot Sint-Anna en Opperdoes, links en v. boven de Zuiderzee en daarin het Schip en het jagt van den Admiraal Jan Gerbrandts; ter zijde links het opschrift: *Belegertnyhe der Stadt Medenblick door de E. M. Heeren Staten ende syn Ex. Mauritii v. Nassou. ao.* 1588. *Not.?* 14 *folii*, 44 *f. v.* — Zou dit plan ook kunnen behoord hebben tot het H. S. over het Beleg v. Medemblik van *G. A. W.* door Wagenaar aangehaald? —

Deze origineele *teekening* in kleuren uit de 16e eeuw is hg. 30, br. 38 dm. en voor zooverre mij bekend de eenige afbeelding van dit beleg. In den atlas v. Munniks v. Cleef. 1860 kwam onder no. 123 ook eene teekening in kleuren van dit beleg voor.

973 (26 April.) De Gouverneur van Vriesl., Jan Bapt. de Tassis, bij het beleg van Bonn doodgeschoten, wordt te Keulen met veel staatsie begraven. (Wagenaar, VIII. 292.) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, 195. br. 4o.

974 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch uitvoeriger. Gezigt op de markt te Keulen met den optogt, links de kerk. — Met Fransch onderschrift en uitlegg. der 22 no. op de pl. Naar *N. v. d. Horst* door *W. Hollar*, 1648. br. fol. Hg. 37, br. 44 dm. — Deze fraaije plaat en de volg. behooren in het folio werk: *Honneurs de la Maison ill. de Tassis.*

975 Afbeelding v. h. Monument voor Tassis door zijnen vader opgerigt; — en van den Grafkelder v. h. Geslacht Tassis. — Beide pl. naar *N. v. d. Horst*, door *C. Galle*. Smal folio. Iedere pl. hg. 46 br. 20 dm. — Deze en de vorige plaat komen zelden afzonderlijk voor.

976 (31 Julij tot 2 Aug.) Ondergang der Onoverwinnelijke vloot. (Arend. III. 6 363—378.) Afbeelding van de vloot, liggende tusschen Calais en Dover; links de Fransche, regts bovenaan en v. ond. de Engelsche kust; in het midden de vloot, waarvan de schepen zoo uitvoerig zijn afgebeeld dat deze plaat daarvoor zeer opmerkelijk is. Op den voorgrond links een groot Spaansch schip met de letters P. R. H. P. daarbij een klein Spaansch met P. R. welke beiden door een Engelsch schip, waarvan de vlag E. R. A. D. en de wimpel de spreuk: *Desir n'a Repos* heeft, beschoten wordt; voorts hooger op de geheele overige vloot. Met 1 reg. cursijf bovenschrift in de plaat: *Classis Hispanica celeberrima, quae anno celeberrimo MIↃLXXXVIII inter Galliam Britaniamq. venit et periit*, en 1 reg. curs. onderschrift, zijnde 4 Lat. versregels v. *H. Grotius*. — Zond. nm. v. grav. Hg. 38. br. 51 dm. br. fol. — *Zeer zeldzaam.*

977 Hetzelfde; nagenoeg als voren, doch verkl.; op den voorgrond zinkt een groot schip, de andere schepen zijn min duidelijk en ook eenigzins anders dan op de voorg. plaat. Met hetz. Lat. opschrift in curs. doch boven de plaat. Zond. nm. van grav. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenerans. 3e pl. In alle uitgaven hetzelfde. [1])

---

[1]) Dewijl er onder de nu volgende platen 42 over den tijd v. Maurits voorkomen, (sommige in afwijkende afdrukken) die tot de verschillende uitgaven van het werk van: *Orlers, Nassousche Laurencrans.* 1610 fol. behooren, en die verschillende editiën nergens goed beschreven zijn, mogen hier ter vermijding van herhalingen de uitvoerige titels en beschrijving dezer uitgaven staan.

1e uitg.: Voorloopige titel, die in vele Ex. ontbreekt: *Den Nassauschen Laurencrans.* Gegrav. titel, met ingedrukten tekst: „Beschrijvinghe ende afbeelding „van alle de Victorien, so te Water als te Lande, die Godt Almachtich de edele

978 (31 Julij.) Hetzelfde, geheel anders, v. ond. links de kust van Frankrijk en Vlaanderen, v. boven de Engelsche kust, in het midden het gevecht der vloot. —

„Hooch-mogende Heeren Staten...... verleent heeft. Deur het wijs ende clouck „beleyt...... v. Maurits van Nassau. Leijden bij Jan Jansz. Orlers en Henrick „v. Haestens. 1610." — Op de keerzijde het wapen v. Maurits; daartegenover zijn portret, borstb. links door *J. Matham*, en aan de keerzijde opschrift v. de opdragt; voorts de opdragt ondert. J. J. Orlers en H. v. Haestens, die daarin verklaren dat zij met moeite en kosten dit verzameld, beschreven en afgebeeld hebben. — Voorts de tekst 220 bladz. fol. en 42 platen, allen zonder no. of opschrift en slechts met uitlegging onder enkele (ik meen 4) platen; — deze uitlegging is in de Fransche, Duitsche en latere Holl. uitgaven weggelaten.

In 1619 verscheen eene veel vermeerderde uitgave met dezen voorloopigen titel: „De Oorlochsdaden v. d. Doorlucht. Vorst Maurits van Nassau, off den nieuwen „vermeerden Nassauschen laurencrans," en dezen gedrukten titel: „Warachtige be„schrijvinghe v. alle de belegeringhen ende victoriën te water en te lande, door „de wijse Raden d. HH. Staten Generael ende daden en beleydingen v. Maurits „v. Nassau. Uyt verscheiden schriften bijeengesteld door Jan Orlers. Leijden ao. „1619. Tot kosten v. d. autheur." 372 bladz. fol. — De bl. 341—372 loopen over de jaren 1610 tot 1615 en zijn dus bijvoegselen; bovendien zijn er vele genealogiën enz. tusschengevoegd, en eene uitvoerige historie der gebeurtenissen van 1565 tot 1588 is in de plaats gekomen voor de vroegere *Inleiding* van weinige bladz. in het begin der vorige uitgave. — Dit werk is met eenige verandering in verdeeling der hoofdstukken, verplaatsing van eenige genealogiën, bijna woordelijk nagedrukt in het anoniem verschenen boek: „Wilhelm en Maurits van Nassau, haar leven en „bedrijf, off begin en voortg. der Nederl. beroerten, gedurende haer beyder leven „aldaar voorgevallen. Door een liefhebber d. Hist. te zamen gesteld. Amst. 1651." 2 dln. 104 en 410 bl., in 1 dl. fol. — De platen in de uitgave v. 1619 zijn geheel dezelfde als in de Fransche en Duitsche van 1610 en 1612, doch alle zonder onderschriften; in de uitgave v. 1651 zijn enkele platen, b. v. Deventer 1591 op nieuw gegrav. en omgekeerd, de meeste zijn echter de oude opgegrav. platen.

Het werk van Orlers is ook in het Fransch vertaald, en in 3 uitgaven verschenen, nl. in 1612 te Leijden bij Jean Jansz. Orlers et Henry de Haestens; in 1615 als Deuxiesme edition bij Jean Orlers te Leijden en in 1624 wederom als Deuxiesme edition te Amsterdam bij Jean Jansz. Deze laatste, hoezeer bladz. voor bladz. met die van 1615 overeenstemmende, is echter een geheel nieuwe druk, gelijk op vele plaatsen duidelijk is.

De 1ste uitg. heeft als voorloopigen titel: *Les Lauriers de Nassou*; de beide laatste: *Genealogie et Lauriers de Nassou*. Voorts andere titel: „Description et representa„tions de toutes les victoires sous la conduite de Maurice de N. etc." Al deze drukken hebben dezelfde platen, de enkele omgekeerde copiën uitgezonderd die in de Holl. uitgaven van 1619 en 1652 voorkomen, en die men ook in de beide Fransche editiën von 1615 en 1624 vindt; alle platen zijn *zonder* onderschrift.

De 3 Fransche uitgaven loopen alle gelijk de 1ste Holl. slechts tot aan 1609 en sluiten met den tekst van het Bestand, zoodat in geen der Fr. editiën de vermeerderingen tot 1615 (die de Holl. uitgave van 1619 heeft) opgenomen zijn. Daarentegen is in de Fransche uitgave van 1615 en 24 eene zeer uitvoerige genealogie en levensbeschrijving, (74 ongen. bladz. groot) met portretten versierd, van het geheele huis van Nassou opgenomen, beginnende met Keizer Adolf tot Frederik,

Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 196.br. 4o. — Bij *Hogenberg* op 30 Mei vermeld.

979 Hetzelfde, geheel anders; de open zee, regts bovenaan een bijna onmerkbaar
a stuk der Fransche kust, links een toren enz. op de Eng. kust; v. ond. links 2 groote, uitvoerig afgebeelde Spaansche schepen. Met onderschr.: *De Spaansche Oorlogsvloot.* Door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.

b Dez. pl., latere afdruk, opgegraveerd, met breeden zwarten rand omgeven, met onderschr.: *Vertooninge van* enz. Gemt. Tom. I. no. 26. Znd. nm. *v. Luyken.* br. fol. Uit: Le Clerc.

c Dez. pl. opgegrav., proefdruk vóór de lr., vóór het no. doch met den naam *v. Luyken.* br. fol.

980 Zinneprent op den ondergang der Onoverwinnelijke Vloot en de ontdekking v. h. Buskruidverraad. — In het midden zit een gezelschap Roomsche Geestelijken onder eene tent aan tafel, de Paus aan het einde; links eene opene zee, waarin de Onoverw. Vloot in eene halve maan geschaard, waar boven het jaar 88; regts het Parlementshuis waarvan de kelder open is, waarin Guy Fawkes met eene lantaarn gaat; in den kelder valt een lichtstraal uit den hemel, waarin een ziend oog en de woorden: *Video, rideo. — I see and smile. — Ick sie en lach.* boven het Parlementshuis de woorden: *Opus tenebrarum. — A deed of darkenes.* Boven de plaat een bandelier met de jaartallen: links 1588, regts 1605, daartusschen een 2 reg. opschrift: *Deo triuni Brittanniae bis ultori*, etc., daaronder: *To God, in memory of his double delivrance, etc.* Onder de plaat in

---

vier beide afbeeldsels er zijn bijgevoegd, en in de Holl. van 1619 ontbreken. Voorts vindt men vooraan nog eene stamtafel van 7 gegrav. folio bladen. —

De 1ste Fransche uitg. is aan Willem Lodewijk, en Frederik Hendrik; de 2de aan de Staten Generaal en de Prinsen van Nassou opgedragen; de 1ste Holl. aan Maurits, de 2de Holl. aan de Staten en de Prinsen.

Het werk v. Orlers is reeds in 1612 te Leijden in het Duitsch verschenen, met den voorloopigen titel: *Der Nassawische Loorberkrantz oder Triumphwagen*, en uitvoeriger titel: „Warhafftige Beschreib. u. Eigentl. Abbild. aller Züge u. Victoriën, „zu Wasser unnd zu Landt.... den Herrn Staten.... Durch Raht u. That d.... „Maurits v. Nassou. Leijden. J. Orlers en H. v. Haestens. 1612." — Eene andere bijna gelijktijdige, doch in druk geheel verschillende uitgave, zonder jaar, is te Amsterdam verschenen; deze heeft 238 blad. (gen. 338, wijl van bl. 129 af, alle cijfers 100 te veel zijn) die van Leijden 255 blad.; de tekst der beide uitgaven is geheel gelijk, en eene naauwkeurige vertaling der 1ste Holl. uitgave; even zoo de platen, die allen zonder eenig onderschrift zijn; overigens geheel gelijk aan de Holl. uitgave van 1610. De aanwijzing der pl. in de uitgave v. Leiden is geheel verkeerd, en anders dan die v. Amst.; in de Leidsche uitgave staat de verklaring der no. van alle pl. aan het eind v. h. boek; in die van Amst. staan die verklaringen in den tekst bij iedere gebeurtenis. — De Leidsche uitg. heeft eene opdragt aan Paltsgraaf Frederik V en Filips Lodewijk, Graaf v. Hanau; die v. Amst. is geheel zonder opdragt.

Eene Engelsche uitgave, naar het Fransch vertaald door *W. Shute*, verscheen in 1613 te Londen onder den titel van: „The triumphs of Nassau, of descript. of the Victories under Maurice" fol. In deze uitgave zijn geene platen. Ze is op de Koninkl. Bibliotheek te 's Hage. — Vele uitgaven van dit belangrijk werk zijn *zeer zeldzaam.*

3 kolommen een 6 reg. Lat. en 12 reg. Eng. vers, beginn.: *Octogesimus Octavus mirabilis Annus, etc.*, en: *In Eighty Eight, Spayne armed.* etc. Invented by *Sam. Ward*, preacher of Ipswich. Imprinted at Amsterdam, anno 1621. — Fraaije doch harde grav. znd. nm. v. grav. br. fol. Hg. 41, br. 52 dm. — *Hoogst zeldzaam.* In de veiling v. Munniks van Cleef. 1860. nº. 169 voor *f* 40.— verkocht.

Dewijl deze plaat zeker hier te lande (welligt voor Engelsche rekening) gegraveerd is en ook op de Onoverwinn. Vloot zinspeelt, heb ik die hierin opgenomen.

In het werk van Scheltema: de Onoverwinn. Vloot, staat op het titelvignet het enteren van het schip v. Don d' Oquendo afgebeeld en op eene pl. bij bl. 220 is de verwonderlijk lange wimpel waarop een kruisbeeld geschilderd, en die op het Stadhuis te Leyden bewaard wordt, afgebeeld.

981 (23 Sept. tot 12 Nov.) Parma belegert en verlaat Bergen-op-Zoom. — (Arend.
a III. *a* 380.—382.) Regts het plan der Stad; v. ond. de tent van Parma, links de haven en de schans Wilfort, waarbij een schip. Van ond. uitlegging der 9 nº. op de pl. — Uit: Orlers, Nass. Laurencrans. 1610. bl. 57. br. fol.

b Dez. pl., latere druk, zonder de uitlegging v. ond. Uit: Orlers, vermeerd. Laurencrans. 1619. bl. 93.

c Dez. pl., latere druk, waarin het schip bij de schans Wilfort zeer verkleind is. Zonder uitlegging v. ond. Uit: (Orlers,) Willem en Maurits v. N. II, bl. 49.

982 Hetzelfde, geheel anders; in het verschiet de Stad, met h. geheele omliggende
a land; op den voorgrond het hevig gevecht van de Ritmeesters Parker en Bax. Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. — Uit: Bor, Nederl. Oorl.

b Dez. pl., opgegrav.; v. boven gemerkt. Tom. I. nº. 27. Uit: Le Clerc.

983 (.....) Tienen, in Braband, door 100 man v. h. Garnizoen v. Bergen-op-Zoom overvallen en geplunderd. — (Arend. III, *a* 383.) Gezigt in de Stad; links en v. ond. de van alle kanten aantrekkende vijandelijke troepen. — Znd. nm. v. grav. en eenig inschrift, behalve het woord *Thienen* bovenaan bij een der poorten. br. fol. — Uit: Orlers, Laurencrans. 1619. bl. 111. — De plaat in de uitgave van 1610 heeft v. ond. een 3vinger breeden wrijfboord.

984 (1589. 10 Aug.) Maarten Schenck doet een aanslag op Nijmegen, waarbij hij verdrinkt. (Arend. III. *a* 403.) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 199. br. 4º.

985 Hetzelfde, geheel anders; regts de poort der Stad, op den voorgrond links
a de overladen en zinkende schuiten en Schenk verdrinkende. — Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Bor. Nederl. oorl.

b Dez. plaat, opgegrav.; v. boven gem.: Tom. I. nº. 28. Uit: Le Clerc.

c Dez. opgegrav. plaat, proefdruk voor alle lr. en vóór het nº.

986 Hetzelfde, anders; links de stad, in het midden v. h. water Schenk, verdrin-
a kende; regts een schip waarop vele zinkenden gered worden. Naar en door *S. Fokke.* br. 4º. Uit: Wagenaar VIII. Uitgave v. 1752.

b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

c Dez. plaat, geheel opgegrav. of zeer naauwkeurige copie. Door *N. v. d. Meer.* Uit: Wagenaar VIII. Uitg. v. 1796.

987 (1590. 3 Febr.) Rijnberk belegerd sedert Sept. 1588, eindelijk door de Spanjaarden gewonnen. (Arend. III. *a* 407, 408.) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 200. br. 4º. Bij Baudart op 30 Januarij vermeld.

988 Hetzelfde, geheel anders; de stad in h. verschiet, bovenaan regts vooraan h. leger. Zond. nm. van grav. Met Lat. uitlegg. boven in de pl. Gem. 477. br. fol. Uit: Strada, bell. Belg. Roma. 1650. fol.

989 Hetzelfde, geheel als voren, verkl.; met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. br. 4°. Uit: Strada, bell. Belg. Mog. 1651. 4°.

990 (14 Maart.) Het kasteel v. Breda door den Heer v. Heraugière en 70 soldaten,
a in een turfschip verborgen bij verrassing ingenomen. (Arend. III. *a* 412.) — Eene groote plaat waarop 4 kleine ovalen, ieder met randschrift, alle omsloten in eenen grooten ovalen rand waarin als randschrift een 4 rég. Lat. vers in kapit. lett. v. H. Grotius. Het 1ste ov. stelt de aankomst v. h. turfschip voor; het 2de het binnenhalen v. h. schip in h. slot; het 3de het gevecht op de binnenplaats, het 4de het verdrijven der Italiaansche soldaten. — In h. midden v. onder en boven, links en regts 5 wapens, n. l. v. de Vereen. Prov., Holland, Breda, den Prins, enz.; in de 4 hoeken kleinere voorstellingen van het feit. Met no. 1 tot 9 in de pl. zonder eenige gedrukte uitlegg. die ik nimmer bij een Ex. gezien heb. Oude grav. v. dien tijd, door *B. D.* (geëntrelaceerd.) Hg. 35. br. 45 dm. br. fol. *Zeldzame plaat.*

b Dez. plaat, latere druk, met adres v. *H. H(ondius.)*

991 Hetzelfde; geheel als voren doch verkl.; alleen de 4 voorstellingen welke hier
a in langwerpige vierkanten zonder eenig randwerk zijn. Zonder nm. v. grav, Met de Holl. uitlegg. der no. 1 tot 9 v. ond. in de pl. Uit: Orlers, Nass. Laurencrans. 1610. In een ander Ex. v. deze uitgave van Orlers vond ik eene plaat zonder uitlegg.

b Dez. plaat, latere afdruk, zonder uitlegg. v. ond. dus zonder andere aanwijzing dan de namen: *Sevenb.* en *Breda* in de 2 bovenste voorstellingen. Uit: Orlers, vermeerd. Nass. Laurencr. 1619. De uitlegg. der 9 no. staat in den tekst v. die uitgave.

992 Hetzelfde, namelijk alleen de verkleinde voorstelling van de 2de afbeelding, het schip wordt in het kasteel gesleept. — Uit: Baudart, no. 202. br. 4°.

Terwijl bijna alle 221 afbeeldingen bij Baudart verkleinde copiën v. *Hogenberg* zijn, is dit hier niet het geval. Bij *Hogenberg* no. 301 is de aankomst van het schip, het gevecht op de plaats v. h. slot, en de latere inneming v. Breda door Maurits tegelijk op ééne plaat in ééne afbeelding voorgesteld.

993 (14 Maart.) Hetzelfde; geheel anders. De Spaansche soldaten warmen zich
a bij een vuur voor het slot waarin het schip leeggedragen wordt. Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Bor. Oorl.

b Dez. plaat opgegrav., met breeden zwarten rand. Proefdruk vóór de lr. en vóór Tom. I. enz. Zonder naam van *Luyken.*

994 Hetzelfde; geheel anders. — Het schip ligt in het ijs voor het slot; in het
a verschiet Breda; de lading v. h. schip wordt op het land toegeworpen. Naar en door *S. Fokke.* br. 4°. Uit: Wagenaar VIII. Uitg. v. 1752.

b Dez. plaat, v. *Fokke*; proefdruk vóór alle lr.

c Hetzelfde; origin. teekening voor de voorg. pl. Door *S. Fokke.* br. 4°.

d Dez. plaat, opgegrav. of naauwkeurige copie. Door *N. v. d. Meer.* br. 4°. Uit: Wagenaar VIII. Uitg. v. 1790.

995 Hetzelfde; geheel anders. — Heraugière geeft des nachts bevel aan zijne soldaten die uit het schip treden, het slot aan te vallen. — Naar *V. Bing*, door *J. T. C. Reckleben.* 4°. Uit: Arend, Vad. Hist.

996 (14 Mei.) Graaf Karel v. Mansfeld beschiet en bestormt de schans v. Noordam (bij Breda en Sevenbergen) doch wordt manneliјk afgeslagen. (Arend. III. *a* 423.) Znd. opschrift en jaar, alleen met de namen: Sevenbergen en Noordam in de pl. Door *B. D.* geëntrelaceerd. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencrans. 1610. bl. 77.

997 (28 Junij.) Maurits sticht van Mei tot Julij Knodsenburg (bij Lent) tegenover Nijmegen en beschiet die stad. (Arend. III. a 414.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 201. br. 4o.

998 (1591. 24 Mei.) De groote schans voor Zutphen bij verrassing den 24sten en de Stad den 30sten Mei door Prins Maurits ingenomen. (Arend. III. a 437.) Wagenaar VIII. 354. 355.) Gezigt v. de stad en het omligg. land; onderaan de pl. de schans over de stad. — Zonder nm. v. grav.; v. ond. met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencrans. 1610. bl. 78.

In den Vermeerd. Laurencrans v. 1619 komt deze pl. doch zonder uitlegg. op bl. 119 voor.

999 Hetzelfde, geheel als voren. Naar Orlers zeer verkl. Uit: Baudart, no. 203. br. 4o.

Bij *Hogenberg* is dit feit op 2 pl. no. 302,3 voorgesteld; no. 302 stelt de overval v. de Schans door de als boerinnen verkleede soldaten voor, 24 Mei; no. 303 de stad bovenaan regts; links de haar benaauwende schansen.

1000 (10 Junij.) Deventer door Maurits belegerd en veroverd. — (Arend. III. a 439.)

a In het midden de stad, op den voorgrond de rivier, enz. — Van ond. met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencrans 1610. bl. 8d.

b Dez. plaat, latere afdruk, zonder uitlegg. — Uit: Orlers, vermeerd. Laurencr. 1619. bl. 124.

c Dez. plaat, veel vroegere afdruk, met afzonderlijk ondergevoegd 4 reg. Lat. vers van H. Grotius en Lat. uitlegg. — In welke uitgave deze pl. behoort, is mij onbekend. — Van deze plaat komt in Willem en Maurits leven. 1651. II. 78 eene getrouwe doch omgekeerde copie voor; de 2 schansen bij Deventer, die op de vorige plaat links van de stad staan, komen hier op de regterzijde voor.

1001 Hetzelfde, geheel als voren, Naar Orlers, doch zeer verkl. Uit: Baudart, no. 204. br. 4o.

In *Hogenberg* no. 304 is hetzelfde feit doch geheel anders voorgesteld.

1002 (1 Julij.) Maurits trekt voor Delfzijl en wint deze stad. — (Arend. III. a 442.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 205. br. 4o. Bij *Hogenberg* staat dit op 12 Julij vermeld.

1003 (25 Julij.) De sterkte Knodsenburg over Nijmegen wordt door Parma belegerd, doch door Maurits ontzet. Arend. III. 442.) — Regts vlak aan den

a Rijn Arnhem met de kerk, huizen, kanonnen en personen; links Nijmegen en Knodsenburg. — Zonder nm. v. grav., jaar noch uitlegg. br. fol. Uit: Orlers. Nass. Laurencr. 1610. bl. 81.

b Dez. plaat, of naauwkeurige copie; Arnhem is hier echter alleen in plan geteekend, en iets van de rivier af, zonder kanonnen. Znd. nm. enz. br. fol. Uit: Willem en Maurits v. N. 1651. II. 88.

1004 Hetzelfde, geheel als voren, doch omgekeerd. Naar Orlers zeer verkl. Uit: Baudart, no. 206. br. 4o.

1005 (24 Sept.) Beleg en inname van Hulst door Prins Maurits. (Arend. III. a

a 445.) — In h. midden de stad, op den voorgrond de vloot; van ond. met Holl. uitlegg. Zonder nm. of jaar. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 83.

b Dez. plaat, veel latere druk, zonder eenige uitlegg. Uit: Orlers, verm. N. Laurencr. 1619. bl. 128.

c Dez. plaat, véél vroeger en fraaijer druk; v. ond. afzond. bijgevoegd 4 Lat. verzen v. *H. Grotius* en Lat. uitlegging. br. fol. Onbekend uit welke uitgave.

1006 Hetzelfde, geheel als voren, doch omgekeerd; de vloot staat hier links op de pl., op de vorige regts. Naar Orlers zeer verkl. Uit: Baudart, no. 207. br. 4o.

1007 (14 Oct.) Beleg en inname van Nijmegen door Prins Maurits. (Arend. III. *a* 446.) Van ond. met Holl. uitlegg. Door *P. B(ast?)* br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 84. Deze plaat is de eenige in dit boek die een monogram v. grav. heeft; zouden de andere platen die kennelijk van dezelfde hand zijn, niet ook van dezen zeer werkzamen graveur zijn?

1008 Hetzelfde, geheel als voren. Naar Orlers, zeer verkl. Uit: Baudart, no. 208. br. 4o. Is door Baudart, als op 21 Oct. (dus Nieuwe Stijl) geschied, vermeld.

1009 Loterijplaat v. Amsterdam. — *Loterye voor die arme Cranckzinnighe Menschen binnen der Stede Aemstelredamme.* — Afbeelding van de zoogenaamde loterijkaart voor de loterij van Zilverwerk, die den 25 Junij tot 1en Julij 1592 te Amsterdam ten behoeve van het Dolhuis aldaar geopend was, en van 2 Julij en 14 Aug. 1592 getrokken is. De *Conditien*, onder deze plaat gedrukt, zijn volgens dit Ex. in haar geheel opgenomen in: Fokker, Geschied. der Loterijen. 1862. bl. 254—258, waar ook herdrukt is de *Resolutie* der Vroedschap over de bewaring der orde bij het trekken van deze Loterij bij dag en bij nacht. — Zij geschiedde ten voordeele van het *Dolhuis* op de Kloveniersburgwal (waar nu de Hersteld-Luthersche Kerk staat), en dat door deze Loterij in 1615 met eenen nieuwen vleugel vergroot werd. — Deze plaat bestaat uit 3 afdeelingen; de eerste heeft hetbovenstaande opschrift, daaronder eene groote afbeelding v. h. Dolhuis v. voren en v. ter zijde gezien; in de beide bovenhoeken het wapen v. Holland en Amsterdam; — de middenafdeeling bevat 5 boven elk. geplaatste reeksen, waarin de prijzen, als: kostbare bekers drinkschalen, kroezen en lepels op zwarten grond, afgebeeld zijn; daaronder (3e afd.) in groote Goth. letter de conditiën voor de Loterij in 2 kolommen naast elkander; aan het einde: *Ghedruckt tot Amstelredam, bij mij Herman Jansz. Muller, Figuersnijder, woonende in Warmoesstraet, in den vergulden Passer.* 1591. — Het geheel vormt eene zeer groote plaat, bestaande uit 6 bladen, 2 naast, en 3 onder elkander, te zamen hg. 114, br. 58 dm. gr. fol. — In dit Ex. zijn de bovenste afdeelingen in zeer ouden tijd fraai gekleurd. —

Deze plaat is *uiterst zeldzaam*, ja ik houde ze voor de meest curieuse en allerzeldzaamste van deze geheele verzameling; ook heb ik ze nergens vermeld gevonden. — Een ander (doch zeer slecht) Exemplaar hangt in lijst achter glas in de Regentenkamer van het tegenwoordige *Buiten-Gasthuis* te Amsterdam, dat in de 18e en 19e eeuw tot aan de stichting v. h. Provinciaal Krankzinnigenhuis Meerenberg in 1849 tot huisvesting der Krankzinnigen van Amsterdam diende.

De trekking der Loterij, vergezeld van vuurwerken en andere feestelijkheden is afgebeeld op eene oude hoogstbelangrijke schilderij, mede in dezelfde genoemde kamer aanwezig.

1010 (1592. 3 Julij.) Prins Maurits verovert Steenwijk. (Arend. III. *a* 450). —

a Plan der Stad; regts de belegeringswerken. Met Holl. uitlegg. v. ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 85.

b Dez. plaat, betere druk met hetz. Holl. onderschr. in anderen druk, en aan h. einde: *Inghenomen den* 12 *Nov*. 1597, 't welk eene fout moet zijn daar de plaat en uitlegging der no. en namen geheel dezelfde is, als de vorige en dus op geen ander feit kan doelen. — Uit welk boek is mij onbekend.

c Dez. plaat, nog vroegere druk met afzonderlijke ondergevoegde Lat. uitlegging en 4 Lat. verzen v. H. Grotius. — Uit welk boek is mij onbekend.

1011 Hetzelfde, geheel als voren, doch omgekeerd. Naar Orlers, zeer verkl., Uit: Bandart, no. 209. br. 4o. De voorstelling bij *Hogenberg* is geheel anders.

1012 Hetzelfde, geheel anders. Plan der Stad, zeer groot, met belegeringswerken. Met Lat. opschrift en Holl. inschriften. V. acht. bedrukt met geschiedenis v. h. beleg. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. *Gekleurd Ex.*

1013 (2 Sept.) Prins Maurits versterkt h. huis te Wedde bij Groningen. (Arend. III. *a* 455.) — Uit: *Hogenberg*, no. 314. Is niet in Bandart opgenomen.

1014 (12 Sept.) Prins Maurits verovert Coevorden. (Arend. III. *a* 458.) Met Holl.
a uitlegging v. ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 88.
b Dez. plaat, veel slechtere afdruk, zonder eenige uitlegg. — Uit: Orlers, verm. Nass. Laurencr. 1619.

1015 Hetzelfde, geheel als voren, naar Orlers, zeer verkl. Uit: Bandart, no. 210. br. 4o.

1016 Hetzelfde, geheel anders. Plan der Stad, zeer groot, met de belegeringswerken. Met Lat. opschr. en Holl. inschriften; v. acht. bedrukt met geschied. v. h. beleg. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Gekleurd Ex.

1017 (2 Decemb.) Lijkstatie van den Hertog v. Parma te Atrecht (Arend. III. *a* 460.) Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Bandart: no. 211. br. 4o.

1018 (1593. 24 Junij.) Maurits belegert en wint Geertruidenberg. — (Arend. III. 466, 473.) Zeer uitvoerige kaart, in 2 boven elk. staande bladen v. h. geheele omliggende land en plan der Stad, met naauwkeurige aanduiding en daarbij gegraveerde Holl. uitlegging van alle wegen, troepen, enz. — Het 1e (bovenste) blad heeft bovenaan het dorp Waesbeek, links de Biesbosch, regts de Donge; het 2e bl. links de Biesbosch waarin de halve maan v. schepen ter insluiting der stad Geertruidenberg, enz.; de stad is ter verduidelijking der aproches ⅓ grooter gemaakt dan de maat. Van de 63 no. op de plaat is geene afzonderlijke uitlegging bij een der 3 Ex. welke ik gezien heb. — Het 1e bl. heeft bovenaan links een 6reg. Lat. vers in eene cartouche, en een 4regelig vers van *P. Hoogerbeets;* het 2e blad heeft van onderen regts eene korte Lat. uitlegging, links eene Lat. opdragt aan de Staten-Generaal. In het midden der 1e pl. staat: *Bapt. Boazio descripsit geometrice.* — Gegrav. door *J. de Gheyn* „jussu senat. Amsterod. et Curatorum in eadem urbe rei navalis." — De beide bladen te zamen vormen een bijna vierkant fol. bl.; hg. 70, br. 55 dm. — *Zéér zeldzaam* en belangrijk.

1019 (25 Junij) Zinneprent op dit beleg. — Een breed ovaal, waarin op den achtergrond de Stad en het omliggende land, ingesloten door de halve maan v. Schepen, vooraan de Biesbosch. — Met randschrift in cursyf: „*Holland bestreden van haren vijand.*" enz.; voorts: „Tandem fit surculus arbor;" daarboven de wassende struik; om het ovaal veel beeldwerk. Boven in de pl. een 3reg. cursyf opschrift: „De Belegeringhe te Water der Vermog. Heeren „Staten-Gen. .... v. de stercke Stat S. Geertruidenbergh, verovert door „S. Ex. .... den 25 Junij 1593." — Van ond. een 24 reg. vers in curs. in 3 kol. v. *Adr. Conflantius*, inventor (óók der zinneprent?) beginn.: *Hoe wel den Oranige Boom*, enz. Gegrav. door *Lub. Corneli.* Hg. 33, br. 38 dm. br. fol. *Zeer zelda.*

1020 Plan van Geertruidenberg met eenige werken even buiten de Stad; links de Biesbosch. — V. ond. regts een Lat. inschrift: „Civitas etc. sicuti erat dum occupar. ab exc. Mauritio, anno" (het jaar ontbreekt.) Geno. 54. br. fol. Hg. 24. br. 33 dm. Uit: ? — Plaat der 17e eeuw.

1021 Hetzelfde. Plan d. Stad, regts zeer uitvoerige aanwijzing der werken en gevechten buiten de Stad, links de Biesbosch en de halve maan v. schepen. Van ond. Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurener. 1610. bl. 91.

1022 Hetzelfde, geheel als voren, naar Orlers, zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 212. br. 4º. — Bij *Hogenberg* zijn over dit feit 2 pl., hiervan geheel verschillend.

1023 Maurits in het leger voor Geertruidenberg. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*.
a 1787. 8º. Uit: Kok, Vad. Wrdb. 17º dl.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

1024 (28 Aug.) Graaf Willem v. Nassau neemt door beleg het huis Wedde in Groningerland en wint Winschoten. (Arend. III. *a* 475. Naar *Hogenberg* met vele afwijkingen, zeer verkl. Uit; Baudart, nº. 213. br. 4º.

1025 (1594. 30 Jan.) Plegtige intogt van Ernst, Aartshertog v. Oostenrijk, als Gouverneur der Spaansche Nederl. (Arend. III. *a* 479.) Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 215. br. 4º.

1026 (13 Febr.) Kloeke, doch vergeefsche nachtelijke aanval van Verdugo's troepen op Delfzijl. (Arend. III. *a* 481.) — Gezigt v. h. fort aan de waterzijde en het gevecht; in het verschiet de Stad. — Uit: Baudart. nº. 216. br. 4º. — Dit feit is niet bij *Hogenberg* noch in *Orlers* afgebeeld, en de pl. schijn toch naar eene andere gevolgd te zijn.

1027 (6 Mei.) Koevorden door Maurits ontzet van Verdugo's belegering. (Arend.
a III. *a* 482.) — Bovenaan links de Stad en kleine verdedigingswerken, v. ond. de aanrukkende Holl. troepen. — Met Holl. uitlegg. v. ond. Uit: Orlers, Nass. Laurener. 1610. bl. 96.
b Dez. plaat, latere afdruk, zonder uitlegg. Uit. Orlers, verm. Nass. Laurener. 1619. bl. 150.

1028 Hetzelfde, geheel als voren; naar Orlers, zeer verkl., v. acht. bedr. Uit: Baudart, nº. 217. br. 4º. — De voorstelling bij *Hogenberg* is geheel verschillend.

1029 (22 Julij.) Groningen, na een beleg van 15 Mei tot 24 Julij, door Maurits
a ingenomen. (Arend. III. *a* 484—487). — In het midden bovenaan de stad; v. ond. het legerkamp, regts en links het omligg. land. Van ond. Holl. uitlegging. Door *B. D(olendo)* (geëntrelaceerd). br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurener. 1610. bl. 98.
b Dezelfde pl., latere afdruk, zonder uitlegg. Uit: Orlers, verm. Laurener. 1619. bl. 152.
c Dezelfde pl., vroegere fraaijere afdruk. Van ond. met afzond. Lat. verzen en uitlegg. Uit ? ?

1030 Hetzelfde, geheel als voren, naar Orlers, veel verkl. Uit: Baudart, nº. 218. br. 4º.

Bij *Hogenberg* zijn over dit beleg 2 pl. nº. 318, 319 eene v. h. beleg, eene andere van de inneming, beide hiervan zeer verschillend.

1031 „Het belegh der Stadt Groningen." — Plan der stad; v. boven regts uitlegg. der nº., v. ond. links de St. Walburg Kerk. Znd. nm. (door *J. Luyken*?) Met breeden zwarten rand. br. fol. Uit: Bor.

1032 Na de verovering van Groningen is Maurits in Amsterdam feestelijk ingehaald en is aldaar op den Dam een groot tooneel opgerigt, waarop door Coornhert, J. de Gheyn en H. L. Spiegel eene groote vertooning gegeven is. Van dit tafereel schijnt geene plaat te bestaan, hoezeer van die vertooningen gesproken wordt in de: Beschrijv. der Vertooningen bij de komst van Henrietta Maria v. Engeland te Amsterdam in 1642. fol.

1033 (21 Nov.) Afbeelding van eenen Walvisch, eigentlijk Tonijn, (een wijfje,
a lang 20 voeten), te Zandvoort bij Haarlem gestrand. — Het strand, waarop de visch met den kop naar de linkerzijde ligt; 2 mannen zijn bezig het dier te meten; in het verschiet de duinen en de zee. — Met 4 Lat. verzen v. C. Schoneus onder *in* de pl.; daaronder in boekdruk een 14 reg. vers in 2 kolommen, dat vermeldt dat den 2den Maart 1566 aldaar een levend (mannel.) Walvisch, 42 voet lang strandde, en dat men van zulke ongevallen het beste hoopt!! De fraai gegrav. plaat heeft: *H. Goltzius exc.* Hg. 18, br. 25½ dm. br. 4o. —*Zéér zeldzaam*, meer dan nog de volgende.
b Dezelfde plaat, vroegere en veel fraaijere afdruk, zonder de onderstaande verzen in boekdruk, en slechts met de gegrav. Lat. verzen. Met hetzelfde adres. — Uitmuntend Ex. uit de collectie Goltzius no. 94 van den Baron Verstolk v. Soelen.

1034 (1595 8 Febr.) Huy door Heraugière met krijgslist ingenomen. (Arend. III. *a* 17) Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart no. 220. br. 4o.

1035 (21 Maart.) Huy, door La Motte voor den Bisschop van Keulen heroverd. (Arend. III. *a* 17). — Bijna dezelfde plaat als de vorige; dáár ziet men de geheele overzijde van de rivier en de geheele stad aan de voet v. d. berg; hier is niets van de overzijde en weinig v. de stad te zien. — Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit Baudart. no. 221. br. 4o.

1036 Hetzelfde, namelijk de inname door krijgslist van Heraugière. — Navolging
a der plaat van *Hogenberg*; aan de linkerzijde v. deze pl. is een groote boom met hop? bewassen en keurig gegraveerd, bijgevoegd. Met onderschr.: „Hoey door Heraugière, enz." Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor.
b Deselfde pl. opgegraveerd, met zwarten rand en onderschrift: „De Stadt „Huy met krijgslist," enz. Zonder naam v. *Luyken*, en gemerkt: Tom, I. no. 31. Uit: Le Clerc.
c Dezelfde opgegrav. pl.; proefdruk vóór alle lr.

1037 (10 Maart.) Het afvaren van Amsterdam der 4 schepen: Mauritius, Hol-
a landia, Amsterdam en het Duifje, onder bevel van Corn. Houtman naar Oost-Indië; zijnde de 1e zeetogt uit Holland naar Oost-Indië. (Arend. III. *b* 93). — In het verschiet de stad, op den voorgrond de schepen, boven ieder de naam. Links de Gouverneur van Bantam; regts een Indische Groote; v. onderen vele naakte en gekleede Indianen. — Titelplaat van de 1e uitgave van Houtman's Journaal. Middelb. 1598. In fraai facsimile door *E. Spanier* te 's Hage. 1858. br. 4o.
b Dezelfde titelplaat in eenigzins afwijkende copie. Uit: Begin en Voortgang d. O. I. C. 1646. br. 4o.

1038 Hetzelfde. — Vooraan het strand met menschen en eene boot waarin afvarend scheepsvolk, in h. verschiet het bothuisje over den Schreijershoek, en de beide in deze eeuw afgebroken kranen, verderop 5 schepen. — Fraaije teekening in roet door *Cl. Jansz. Visscher*. Hg. 28, br. 34½ dm. br. fol.

1039 (13—18 Julij.) Maurits belegert vergeefs Grol. (Arend. III. *b*. 25, 26). Geheel andere plaat dan bij *Hogenberg*; hier de stad in de vlakte, regts Mondragon en anderen te paard. Uit: Baudart, no. 222. br. 4o.

1040 (2 Sept.) Het Staatsche leger onder bevel van 3 Graven van Nassau, even boven Wesel door Mondragon geslagen. — (Arend. III. *b*. 26). Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. no. 223. br. 4o.

1041 (2 Oct.) Kamerijk wordt door Fuentes belegerd en ingenomen. (Arend. III. *b* 21, 27). — In het verschiet bovenaan het plan der Stad; op den voorgrond het Spaansche leger. Met Holl. en Fransch cursijf 3 reg. onderschr. en adres v. *A. Huberti*. kl. br. fol. Uit: Chappuys, Guerre de la Flandre. Paris. 1633. fol.

1042 1596. 11 Febr.) Intogt v. d. Kardinaal Aartshertog Albertus v. Oostenrijk in Brussel, als Landvoogd der Spaansche Nederl. — (Arend, III. *b* 29). — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart no. 225. br. 4o.

Deze plaat, inzonderheid die v. *Hogenberg*, is curieus wijl men daarop weder het groote schip ziet dat op rollen stond en bij groote optogten (als bij de lijkstatie van Karel V, steeds rondgevoerd werd; ook voor de vertooningen, enz. zijn die platen van intogten interessant.

1043 (17 April) Inneming v. Calais door Aartshertog Albert, in welke stad ook Holl. troepen lagen. (Arend, III. *b* 32). Met Holl. en Fr. onderschr. en adres v. *A. Huberti*. br. 4o. Uit: Chappuys, Guerre de la Flandre. 1633.

1044 (1 Julij.) De Engelsche en Hollandsche vloot verslaat de Spaansche vloot voor Cadix, neemt de stad in en verbrandt die. — (Arend. III. *b* 38, 39). Zeer belangrijke en uitvoerige voorstelling van de baai met de schepen; v. ond. in het midden de stad en regts, de: „Colummen v. Hercules;" bovenaan links St. Lucar. Met Lat. inschrift in eene cartouche: „Impetus regiae „Anglicanae classis, in sinu Gadit. pugnantes eam ..... Christoph. Co„lumbo ..... ipsis Cal. Julii 1596." — Znd. nm. v. grav. (*F. Balthasar* of *Jo. a Deutecom*?) met adres v. H. Hondius. Hg. 40, br. 55 dm. br. fol. — *Zeer zeldzame*, gelijktijdige en belangrijke plaat.

1045 Hetzelfde, bijna als voren, doch met grooter uitgestrektheid lands en op grootere schaal; hierop ook regts de straat v. Gibraltar, en links het dorp Chypiona, tegenover Cadix, (op deze en andere oude platen Calis Malis genoemd). Zonder Holl. uitlegg. v. ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenr. 1610. bl. 112.

1046 Hetzelfde, geheel als voren, doch met veel meer schepen dan op de voorg. *a* plaat. Met onderschr.: „Het innemen v. Cadix," enz. Znd. nm. v. grav. br. fol. Uit: Bor.

b Dez. pl., opgegrav. met een breeden zwarten rand omgeven, en met onderschr. „Veroveringe v. Cadix." Gem: Tom I. 83. Uit: Le Clerc.

c Dez. opgegrav. pl., met zwarten rand; proefdruk vóór alle lr. en vóór het no.

1047 (Julij—18 Aug.) De Kardinaal Aartshertog belegert en neemt Hulst in. (Arend. III. *b* 34, 35). Plan der stad in het midden der pl.; v. ond. links het leger v. d. Aartshertog; regts de Schelde, bovenaan regts het land v. Goes, links Axel. Met vele Holl. inschriften. Znd. nm. v. grav. Gravure van dien tijd. br. fol. Met afzond. ondergevoegde „Declaration de ceste carte." Hg. 32, met de beschr. 48, br. 39 dm. br. fol.

1048 Hetzelfde, doch omgekeerd; bovenaan links het leger v. d. Aartshertog, regts Axel, v. ond. de Schelde. — Znd. nm. v. graveur, jaar of onderschrift. kl. br. fol. Uit: Orlers. 1610.

1049 Hetzelfde, geheel anders. In h. midden links het plan der stad, met uitvoerige aanwijzing regts en v. ond. der belegeringswerken; bovenaan links Axel. — Met Holl. en Fransch onderschr. en adres v. *A. Huberti*. br. fol. Uit: Chappuys, Guerre de la Flandre. 1633.

1050 Hetzelfde geheel als voren, doch naar *Hogenberg* veel kleiner. Uit: Bandart, no. 226. br. 4o. [1])

1051 (Julij.) Togten naar h. Noorden om eenen Noord-Westel. doortogt naar Indië te vinden. (Arend. III. *b* 90). Gefacsimileerde titelplaat van de: „Waracht. „Beschrijv. der 3 Seylagien bij Noorden om. Door *G. de Veer*. Amst. „Corn. Claesz. 1598." — Deze plaat is waarschijnlijk het origineel van de volg. pl. doch kleiner. — Links v. deze voorstell. een Holl. zeeman, „Navare Sus (sic! Navarchus?) Hollandus;" regts een Samojeed met boog en pijl, „Samiuta;" ter weerszijde v. ond. een open boot. — br. 4o.

1052 Hetzelfde als voren, doch grooter. — Afbeelding van 4 voorvallen gedurende de overwintering op Nova Zembla van 1595 tot Julij 1596, nl. het opvreten v. een der matrozen door een ijsbeer; het schip in het ijs bekleemd; het beschieten v. een beer uit de winterwoning; het gereed maken der booten ten aftogt. — In 4 afdeel. op eene pl. zonder naam of no. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 108.

1053 Hetzelfde; dezelfde voorstellingen doch eenigzins anders, en alle omgekeerd, nl.
a het vorige regts is hier links. Geëtst door *J. Luyken*. 1682. br. fol. Uit: Bor.
b Dez. pl., opgegrav.; met breeden zwarten rand. zonder naam v. *Luyken*; Gemt.: Tom. I. 85. Uit: Le Clerc.
c Dez. opgegr. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1054 Het bespringen van eene boot in de IJszee door een Walrus. Fraai gestof-
a feerde voorstelling. Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor.
b Dez. pl., opgegrav., met breeden zwarten rand znd. nm. v. *Luyken*; gemt. Tom. I. 82. Uit: Le Clerc.
c Dez. opgegrav. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1055 Kaartje v. Nova Zembla, Waygats, enz. met Holl. opschrift; regts en links 3 afbeeldingen v. 6 gebeurtenissen uit dezen togt naar het Noorden. br. 4o. Kaartje v. omstreeks 1750.

Het gedicht v. H. Tollens: de Overwintering op Nova Zembla, is in de uitgave v. Leeuwarden; 1843. 4o. met zeer vele fraaije platen en vign. in den tekst versierd zoo ook de Fransche vertaling door *A. Clavareau*, uitgeg. te Maastricht. 1838. 4o. Deze latere voorstellingen zijn niet geschikt hierin opgenomen te worden.

1056 (1597. 24 Jan.) Overwinning van Maurits bij Turnhout op de Thieltsche heide. (Arend. III. *b* 43—45). — Fraaije en uitvoerige voorstelling van deze belangrijke zege; de plaat bestaat uit 2 boven elkander geplaatste voorstellingen op 2 in de breedte aaneengevoegde bladen, de onderste afdeeling is dubbel zoo hoog als de bovenste. — Deze vertoont links Ravels, voorts

---

[1]) Ik acht het niet ongepast te doen opmerken dat van dit belangrijk feit, de inneming van een der gewigtigste vestingen des lands *door den vijand*, niet ééne oorspronkelijke Hollandsche plaat schijnt te bestaan, terwijl van andere weinig beteekenende feiten of die zelfs buitenslands geschied zijn (b.v. de vloot voor Cadix, no. 1044, enz.) verscheiden platen vervaardigd en gedurig op nieuw gedrukt zijn. Welligt is dit ook het geval met andere voor ons nadeelige of min eervolle gebeurtenissen en zoude alzoo ook deze *Geschiedenis des Vaderlands in prenten* vatbaar zijn voor vele uitbreiding en welligt verbetering door buitenlandsche afbeeldingen van dergelijke feiten, *indien* er afbeeldingen bestaan of ons bekend waren; aan het eerste, hun bestaan, twijfel ik nog meer dan dat ze hier niet verspreid en zoo geheel onbekend zouden zijn.

de brug die de vijand vergeten had af te breken en waaraan Maurits een groot deel der overwinning toeschreef, in het midden Turnhout en de aanrukkende Holl. en Engelsche troepen; regts het vlugtende Spaansche heir, de troepen v. Batta, enz. voorts Herenthals; de onderste afdeeling stelt de *Tielsche* heide (sic!) en het geheele gevecht zeer uitvoerig voor, en is eigenlijk de uitbreiding v. het laatste gedeelte der bovenafdeeling; regts Herenthals. Daaronder in eene cartouche een 22 reg. Lat. vers van Hugeianus (?!) Grotius; v. ond. links eene uitvoerige Latijnsche opdragt van deze plaat, *rei a se depicta in aere exsculpta*, door *Jac. de Gheyn*. Met adres v. *C. J. Visscher*. — De beide aaneengevoegde bladen br. 89, hg. 33½ dm. — Zeldzaam, zéér fraai en zeer belangrijk.

1057 Hetzelfde, geheel als voren in 2 afdeel., doch zeer verkl.; v. acht. bedrukt. Naar *de Gheyn*. Uit Baudart, no. 227 en 228. 2 pl. die aan elkander behooren. br. 4o. — In den Holl. Baudart is het regtsche blad 227, het linksche 228 genommerd; in de Latijnsche uitgave is dit omgekeerd. — In *Hogenberg* is dit gevecht op ééne pl., no. 331 en geheel anders voorgesteld.

1058 Hetzelfde; veel uitgebreider voorstelling van het gevecht zonder het omliggende land; eigenlijk eene uitbreiding v. h. regtsche gedeelte der onderste afdeeling der groote plaat. Bovenaan regts Herenthals. Znd. eenigen naam, jaar noch onderschrift. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 115.

1059 Hetzelfde, geheel andere en zeer levendige voorstelling v. h. gevecht. Met
a inschrift boven in de pl. en uitlegging v. ond. Geëtst door *J. Luyken*, br. fol. Uit: Bor.
b Dez. pl. opgegrav., met breeden zwarten rand en met nm. v. *Luyken*. Uit: Le Clerc.

1060 Hetzelfde, geheel andere voorstelling; een hevig gevecht, in het midden Maurits te paard. Naar *D. A. Peduzzi* door *Reckleben*. br. 4o. Uit: Arend, Vad. Gesch.

1061 (1597?) Anneken uyt den Hove te Brussel, wegens Doopsgezinde gevoelens, levend begraven.-Zij is waarschijnlijk de laatste die voor het Protest. Geloof hier te lande omgebragt is. (Wagenaar. VIII. 482). — Znd. onderschr.; v. acht. met Holl. tekst. 4o. Uit: Spiegel d. Sp. tiranny in Nederl. no. 17.

1062 De verwelkoming te Amsterdam v. h. Scheepsvolk uit het Noorden teruggekeerd. (Arend, III. *b.* ?). Een open binnenplaats v. een groot gebouw; links een open dak waaronder eenige personen aan tafel zitten; regts de teruggekeerde zeelieden. Van acht. bedrukt. br. 4o. Uit: Pontanus, Geschied. v. Amst., vert. door Montanus. 1614. 4o.

1063 (21 Aug.) Rijnberk, door Maurits belegerd en ingenomen. — (Arend. III.
a *b.* 49). Deze pl. is dezelfde als die over de herneming v. Rijnberk door Maurits in 1601, 30 Julij. In h. midden de stad, bovenaan de Rijn, regts het kwartier v. Maurits. — Met Holl. uitlegg. v. ond. br. fol. Uit: Orlers, Laurencr. bl. 119.
b Dezelfde pl., vroegere druk; v. ond. 4 Holl. verzen in curs. en beknopter Holl. uitlegg. en: 20 Aug. 1597. Uit:?? — In den Vermeerd. Nass. Laurencr. bl. 171 en: Willem en Maurits v. Nass. II. bl. 141 komt eene omgekeerde copie voor.

1064 Hetzelfde, geheel als voren, 1063*a*; veel verkl.; v. acht. bedrukt. br. 4o. Uit: Baudart, no. 229.

1065 (5 Sept.) Beleg en verovering van Meurs door Maurits. (Arend, III. *b.* 50). Plan der stad en v. h. omligg. land. Met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. bl. 120.

1066 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart, no. 230. br. 4o. — Dit feit is niet in *Hogenberg* afgebeeld.

1067 Hetzelfde. Plan d. Stad, veel grooter dan het vorige, met de belegeringswer-
a ken; v. acht. bedrukt met Lat. beschrijv. v. dit beleg. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Achter het begin der Lat. beschrijving is nog een ander kleiner zeer afwijkend plan v. Meurs gedrukt.
b Dez. plaat, gekleurd, v. acht. bedrukt met Holl. beschrijv. v. het beleg. gr. fol.

1068 (1597 10 Sept.; 1598 6 Mei.) Overdragt der Spaansche Nederlanden door Filips II. aan zijne dochter Isabella Clara Eugenia. — (Arend. III. *b*. 66). (Door *J. Luyken*). Gemt.: II. 642. kl. 8o.

1069 (28 Sept.) Beleg en verovering v. Grol door Maurits. (Arend. III. *b*. 50). Plan der Stad en v. h. omligg. land. Met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. bl. 121.

1070 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl. Uit: Baudart, no. 231. br. 4o. — Niet in *Hogenberg* afgebeeld.

1071 Hetzelfde; veel grooter plan der stad met de belegeringswerken. V. acht. bedrukt met Holl. beschr. v. dit beleg. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Gekleurd.

1072 (12 Oct.) Beleg en verovering v. h. Stadje en kasteel Breevoort door Maurits. (Arend. III. *b*. 51). Met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurener. bl. 123.

1073 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., v. acht. bedr. Uit: Baudart, no. 232. br. 4o. — Niet in *Hogenberg* afgebeeld.

1074 Plan v. h. Stadje en v. h. kasteel van Breevoort. 2 plannen naast elk. op ééne pl.; v. acht. bedr. met Lat. uitlegging v. de pl. en verhaal v. h. beleg gr. br. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Gekleurd.

1075 (22 Oct.) Oldenzaal door Maurits ingenomen. (Arend. III. *b*. 51). Plan der Stad en v. h. omligg. land. Van ond. Holl. beschrijving. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. bl. 125.

1076 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., v. acht. bedr. br. 4o. Uit: Baudart. no. 233. br. 4o. — Niet in *Hogenberg* afgebeeld.

1077 (12 Nov.) Lingen door Maurits belegerd en ingenomen. (Arend. III. *b*. 52).
a Plan der Stad en gezigt v. d. aanval en h. gevecht. Van ond. met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. bl. 125.
b Dez. plaat, vroegere afdruk. Met 4 Lat. verzen v. H. Grotius, en Lat. uitlegg. Uit: ??

1078 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., v. acht bedr. br. 4o. Uit: Baudart, no. 234. Deze pl. is zonder de Lat. verzen, die onder ieder andere pl. v. Baudart staan.

1079 Hetzelfde; groot plan der stad met de belegeringswerken. V. acht. bedrukt
a met de Lat. beschrijv. v. dit beleg, en een geheel verschillend plan achter het begin der beschr. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek.
b Dez. plaat v. acht. bedrukt met Holl. beschrijv. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeb. Gekleurd Ex.

1080 Spotprent op de verliezen der Spanjaarden in dezen veldtogt. (Arend. III. *b*. 52). — Regts zit Albertus onder een troonhemel; en weert *de Reden* af die hem tot zich wil trekken; hij leent het oor aan een *Jesuit* die met een *Capuchijn* aan zijne linkerzijde staat; verder links drijft in de rivier een schip met de namen *Enschedé*, *Grol*, enz. aan de overzijde der rivier Maurits met zijn leger. Boven de plaat een 2 reg. curs. vers: „Clachte Alberti ...... over „sijn tegenw. ellend. Staet." — Van ond. een 20reg. Holl. rederijkersvers in oud Holl. schrijfletters waarin de overwinningen van Maurits bezongen worden. Het geheel hg. 28, br. 21 dm., de pl. alleen hg. 12 dm. kl. fol. *Uiterst zeldzaam.*

1081 (1598. 3 Febr.) Afbeelding v. een mannelijken Walvisch (of Cachalot) bij Katwijk aangespoeld, lang 56 en dik 33 voet, verkocht voor *f* 126. — Gezigt v. h. Strand en der duinen, waarop de visch (de kop naar de regterzijde) ligt; het mannelijk lid wordt door een der talloose omstanders gemeten. — (Wagenaar. IX. 37). Met een 6 reg. Lat. vers v. T. Schrevelius en daaronder een 12 reg. Holl. vers, door „Een is noodich" in 3 kolommen. Door *J. Matham.* 1598. Hg. 32, br. 43 dm. br. fol. Hoogst zelds. vooral met de verzen v. ond.; gelijktijdige afbeelding, belangrijk, vooral wegens kostuum, rijtuigen, enz.

1082 Hetzelfde, geheel als voren, doch iets verkl. Door *G. v. d. Gouwen.* br.
a fol. Uit: Bor.

b Dez. pl., latere afdruk, met breeden zwarten rand. Znd. nm. v. grav.; met onderschr.: „Stranden v. een Walvisch v. 70 voet lang." br. fol. Uit: le Clerc.

c Dez. pl., met breeden zwarten rand, znd. nm. v. grav. Proefdruk vóór alle lr.

1083 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch met enkele veranderingen. Hier staan op den voorgrond 2 mannen te paard, op de vorige 3; op deze pl. schept een man vocht uit den bek in eene kan, op de andere wordt het in een' emmer weggedragen; enz. — Belangrijke gelijktijdige afbeeld. Znd. nm. v. grav., zonder eenige letter. (Welligt het onderschrift afgesneden?) Hg. 23, br. 31 dm. br. fol.

1084 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch veel kleiner en omgekeerd; de kop ligt aan de linkerzijde; zonder de menigte toeschouwers die op de vorige pl. staan. Znd. nm. v. grav. Get. bovenaan regts: Pl. XXVII. Proefdruk vóór alle lr. br. 8o. Uit: Verhandel. Holl. Maatsch.? Van 1775 of daaromtrent.

1085 (22 April.) „Pasquille, gheplaet ter Gouwe op de Kerck-deure, den 22 „April 1598." — Bovenaan eene houtsnede met 2 mannen en 2 vrouwen, zijnde *Geweld* die *Godtvreesentman* aanvalt, en *Inquisitie* die op *Bedwongen vrijdom* toetreedt. — Van ond. een Roomschgezind Pasquil op de Hervormde leer, van 7 zesreg. coupletten. Hg. met h. vers 35, br. 12 dm., kl. fol.

Hierbij een „Antwoorde op de voorg. Pasquille ter Goude gheplect," een vers v. 7 negenreg. coupletten. kl. fol. als h. voorg., zonder plaat.

1086 „Tyrannigen Pasquil, Gemaeckt in den name aller bloedgieriger Papisten,
a „ende gestelt binnen der Stad Goude." — Een klein plaatje, in het midden eene galg waaraan 3 menschen hangen, regts een rad *Ketteren Rat*, links een brandend vuur: *T vier der Obstinaten.* Van ond. gegrav. een 14 reg. Holl. vers met vele Lat. woorden: „Virga gebesicht jactemus in 't vier;" onderaan een zak met 7 hoofden (van ketters) en: *Goes* 1597. *Breda.* — Links van deze pl. een ander plaatje, waarop de 7 Verbondspijlen *Unie*, een zwaard *Verbum Dei*, een hoed op een zwaard *Libertas.* Boven de pl.: *Antworde*; v. ond. een gegrav. 28 reg. Holl. vers met vele Lat. woorden. — De geheele pl. hg. 19, br. 23 dm. br. 4o. *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat en vers; latere afdruk, waarop de gegrav. Holl. vertaling van de menigte Latijnsche woorden op pl. en vers bijgevoegd is.

Deze verzen zijn geheel andere en v. andere strekking dan die van het voorg. pasquil; het eerste ziet meer op de Religie, dit pasquil schijnt meer op de vredesonderhandelingen met Spanje, de magt v. Albertus, enz. te doelen.

1087 (13 Sept.) Lijkstatie van Philips II. (Arend. III. *b*. 70). (Door *J. Luyken*) 8°. Gem^t.: Twede Deel. *f*. 685. Uit Leti, leven v. Filips II.

1088 (8 of 20 Oct.) Graaf Wierich v. Daun, Graaf v. Falkenstein, wordt op zijn kasteel te Broek aan de Ruhr door de Spanjaarden belegerd en hij zelf na de overgave verraderlijk vermoord. (Arend, III. *b*. 107). br. 4°. Uit: Baudart. n°. 236. Deze pl. is niet in *Hogenberg*.

1089 Hetzelfde, anders; 2 in afdeel.; links „de Heyrtocht in 't lant v. Cleef,"
a regts de moord v. d. Graaf v. Broek. Van acht. met Holl. tekst. br. 4°. Uit: Spiegel der Sp. tiranny.
b Hetzelfde, copie, omgekeerd, de moord links. Van acht. met Fr. tekst. Uit: Tyrannie des Espagnols.

1090 Hetzelfde, alleen den moord voorstell. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°.
a Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. 12°.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.

1091 (1599. April.) De Admirant Mendoza komt voor Schenkenschans, doch trekt weder af. (Arend, III. *b*. 116). br. 4°. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 237. br. 4°.

1092 (Junij.) De Aartshertog laat gedurende het beleg v. Bommel op een eiland tegenover de Stad, onder bevel van Mendoza, de St. Andriesschans bouwen, van 5 Junij 1599 tot 1600. (Arend, III. *b*. 120). Geteekend plan van het fort in 1750 of daaromtrent. Hg. 33, br. 47 dm., br. fol.

1093 (4 Mei tot Julij). Vruchteloos beleg van Bommel door den Admirant Mendoza en verdediging door Maurits, van 4 Mei tot in Julij. (Arend, III. *b*. 117, 120). — Groote kaart v. h. land tusschen Maas en Waal; in h. midden regts Bommel, links de Maas en de versterking v. Maurits, hoogerop het fort St. Andries. — Het geheel omgeven door een langwerpig ovaal, in welks rand een 11 reg. Lat. vers in curs. v. H. Grotius; v. boven links en regts een vliegende engel; v. ond. links en regts een Romeinsch krijgsman. Onder het geheel waarschijnlijk een (hier afgesneden) onderschrift. Znd. eenigen naam. — Deze plaat en hare bewerking herinnert geheel die over Breda in een dergelijk ovaal met verzen. n°. 990. — Hg. 35, br. 48 dm. gr. br. fol. *Hoogst zeldzaam*. —

Zou dit blad welligt een afdruk kunnen zijn, van de onuitgegeven kaart van de Bommelerwaard door *Fl. Balthasar* waarvan de Heer Bodel in zijn stuk over Balthasar (Instituut 1845) onder n°. VIII spreekt? Ik vreeze van neen!

1094 Hetzelfde, geheel anders. — Uitvoerig plan v. Bommel en v. de vestingwerken, links 's vijands leger, v. ond. de overzijde der rivier; bovenaan regts een klein kaartje van de Bommelerwaard. Het geheel is eene naauwkeurige copie der eerste plaat in *Hogenberg* over dit onderwerp, of waarschijnlijk het origineel v. die pl. — Regts van de pl. bovenaan „Sekere Incarnatiën" zijnde 3 vierregelige Holl. tijdverzen (de kapitale gedrukte letters v. ieder vers maken de jaren uit) op de vergeefsche pogingen des vijands om in 1593 Doesburg, in 1594 Schenkenschans, en in 1599 Bommel te veroveren. Daaronder: „Verclaringhe „wat datter voor Bommel geschiet is, van den beginne tot den eijnde," welk verhaal aan de linkerzijde en onder de plaat, in 4 kolommen gedrukt is en door 2 versreg. uit Psalm 68 en 8 reg. uit Psalm 9 gevolgd wordt. — Het verhaal is van een der belegerden en reikt slechts tot den 3^den Junij en zegt: „De vijant schijnt zijns raedts onseker en geheel ten eijnde te „wesen." — Znd. nm. v. grav. of eenig adres. Het geheel hg. 35½, br. 46½ dm., de plaat alleen hg. 28, br. 37 dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam*.

1095 Hetzelfde, geheel anders. — Uitvoerige kaart v. de westelijke omstreken v. Bommel tot Herwijnen; regts het plan der stad; v. ond. de Waal en de overzijde, waaronder een gegrav. inschrift: „Warecht. afbeeld. „v. .... Bommel, alsoo zij nu tegenwoordigh ..... beschanst en ..... „belegert is, v. d. 14 deser Maent Mey 1599." Deze kaart is br. 46, hg. 16 dm. — Daarbij behoort eene afzond., links, regts en v. ond. aangevoegde beschrijv. op 4 bladen in 6 kolommen: „Verclaringhe wat datter „in Bommelerweert door 't ineomen des vijants v. d. beghinne tot nu „toe is ghesohiet. Anno 1599," welk verhaal tot den 6den Junij, den aftogt des vijands, loopt, en v. een der belegerden is die een werkzaam aandeel aan de verdediging genomen heeft en des vijands leger bezigtigde. — In het midden der Beschrijving is een door *Wright* gegrav. kaartje v. d. Bommelerwaard ingelascht (veel verschillend v. h. kleine kaartje op de voorg. pl.) en daaronder eene afbeelding in houtsnede van de ingeniease werktuigen der Spanjaarden om onze schepen te verbranden, die echter zonder vrucht geweest zijn. Het geheel is hg. 40, br. 70 dm. br. fol. — *Uiterst zeldzaam.*

1096 Hetzelfde. — Copie in houtsnede v. h. kleine door *Wright* gegrav. kaartje dat in de „Verclaringhe" op de voorg. pl. voorkomt. Links, onder en regts v. dit kaartje de beschrijving in 3 kol., met opschrift: „Waerachtighe af„beeld. v. de gestaltenisse des vijants Leger tot Rossum ...... Mitsgad. „'t waracht. verhael v. d. heerl. victorie .... v. Z. Princ. Exc. teghen h. „pracht. Legher d. Con. v. Sp." Dit verhaal gaat van 5 Junij toen h. Sp. leger v. Bommel naar Rossum trok, tot 6 Julij. — Hg. 18½, br. 28 dm. br. fol. *Uiterst zeldzaam.*

1097 Hetzelfde. — Kaart v. een groot deel v. Gelderland en N. Braband, bovenaan den Bosch, v. ond. Calemborch, regts Gorkum, links Kleef, boven in h. midden 3 krijgslieden, in hun midden „Spaignaert verbaest," links Schenkenschans, regts Bommel; boven allen een 2reg. versje: „Hout op Ghy Schen„kerquaet," enz. — Zonder naam, uitlegg., enz. Hg. 18, br. 47 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*

1098 Hetzelfde. — Uitvoerige kaart v. h. leger bij Rossum, de Schans Vorn, enz. Regts 2 personen: *Patrioot* en *Spaign.* waarboven 2 vierreg. verzen: „Wel an Seignoor, smaeck U noch Schenckers goeden wijn?" enz. Hg. 19, br. 39 dm. br. 4o. Onder deze pl. 4 zestienreg. verzen in 4 kol., m. opschrift: „Refereyn v. d. Bommelaer," ieder vers eindigende met h. referein: „Vamos Seignor, vamos den Bommeler sou bijten." Deze verzen zijn op 2 bladdjes naast elkander gedrukt. — *Hoogst zeldzaam.*

1099 Hetzelfde. — Kaart v. de Noord- en Zuidelijke omstreken v. Bommel; h. Noorden onderaan; v. boven Hemert, v. onderen Tuil, links St. Andersschans, regts Zailichem. — Eenigzins overeenkomende met de 2e pl. over Bommel in *Hogenberg.* No. 337. Met Holl. uitlegg. v. ond. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. bl. 127. br. fol.

1100 Hetzelfde, geheel als voren doch verkleind, zonder namen der plaatsen. V. acht. bedrukt. Uit: Baudart, no. 238. br. 4o.

1101 Hetzelfde. — Groot plan v. Bommel; zonder naam, enz., bovenaan links een Latijnsch inschrift: „Civitas Bommelia sicuti Admir. Arrag. eam obsidebat, anno (niet ingevuld)." (Door *Lamb. Corneli* of *Lamb. Cornelisz.* van Amst.) Hg. 24, br. 33 dm. br. fol. Onderaan gemt.: 23. Uit: ?? — Zie op 1594, Geertruidenberg no. 1020 waar eene dergelijke plaat voorkomt.

1102 Hetzelfde. — Gezigt op de Stad en de brug over de Waal, op den voor-
a grond links de Admir. Met onderschr.: „Bommel door enz." Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor.
b Dez. pl., opgegr., met onderschr.: „De Stad Bommel." Gemt. Tom I. 37. Uit: Le Clerc.
c Dez. opgegrav. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1103 Hetzelfde. — Geheel andere voorstell.; in h. midden de Stad, op den voorgrond eenige soldaten. — V. acht. bedr. Uit: Baudart, n°. 239. br. 4°.

1104 Hetzelfde. — Geheel anders; gezigt uit de vijandelijke verschansingen op de
a Stad. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. VI.
b Dez. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1105 (26 Junij.) De Holl. vloot onder Jhk. Pt. van der Does bemagtigt het eiland Groot Canaria en de Stad Allegona op dat eiland. (Arend, III. *b*. 124). Gezigt op de Stad en het eiland; v. voren de vloot. Met Holl. inschr. boven in de pl. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. bl. 134.

1106 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch uitvoeriger. Met Holl. onderschr. (Geëtst
a door *J. Luyken*). br. fol. Uit: Bor,
b Dez. pl., opgegrav., met breeden zwarten rand. Gemt.: Tom I. 38. Uit: Le Clerc.
c Dez. opgegrav. pl. Proefdruk vóór h. no. en onderschrift.

1107 (2 Julij.) Het Veroveren en innemen v. h. eiland Santa Maria door Kapt. Gerrit Jansen Cater, een van de vloot v. Jkh. van der Does (Niet door Wagenaar noch door Arend vermeld). Kaart v. h. eiland met h. schip v. Cater en 4 kleine Engelsche Schepen. — Met bovenschr.: „Eygentl. ende waeracht. „afconterfeyt. van 't veroveren ...... v. St. Maria." — Links een verhaal („Ghevisiteert bij mij G. J. Cater") „Van 't innemen en veroveren des „Eyl. St. Maria," welk verhaal in 4 kol. onder de kaart doorloopt. — Zonder nm. v. grav. of uitgever, doch stellig v. dien tijd. Hg. 29, br. 35 dm.; de kaart alleen hg. 17, br. 29 dm. br. fol. — *Uiterst zeldzaam.*

1108 (1600.) Zes voorstellingen uit h. Volksleven in het begin der 17° eeuw, alle in kl. langwerpig 12°, sommige in het midden in tweeën afgebeeld met Holl. curs. opschrift en ongenommerd. De platen zijn:
Burgers in Holl. — IJsschuit. — Landvolck in N. Holl.
Visschers en landvolck in Z. Holl. — Seylwagens v. Pr. Mauritz. —
Het Lants Welvaren ter Zee. — Lantbouw in Holl. (Holl. Edell.
Watermeulen en Visschen in Holl. — Hendsbos.
Het huis te Britten. — Turf maken.
Gravin v. Holl. met 360 kind. — Meermin in Purmer.
Curieuse platen uit een br. 4° boekje. Ieder pl. hg. 6, br. 18½ dm. br. 12°.

1109 Acht dergelijke voorstellingen, zonder opschrift, doch gen°. 1—8; znd. nm. v. grav. doch door *C. J. Visscher* of *J. v. d. Velde*. br. 12°.
1. Boerderij. 2. Vischmarkt en aanvoer. 3. Haringmarkt en pakkerij en bokkingrookerij. 4. Scheeps- en huizenbouw. 5. Touwslagerij. Vlasklopperij. 6. Handel. 7. Bleekerij. 8. Turfgraverij. — Iedere pl. hg. 10, br. 16 dm. br. 12°.

1110 Voorstelling uit h. Volksleven. — Het trekken om de gans; volkspel in Holland en België. — Op een riviertje in een heuvelachtige streek in België roeit een bootje snel onder een koord weg waaraan een gans hangt, die een man op den achtersteven staande, wil aftrekken; op den oever vele toeschouwers. Naar *H. Bol* door en met adres v. *Barth. de Momper*. Hg. 38, br. 46 dm. br. fol. Fraaije en zeldzame gravure.

1111 Landelijke maaltijd v. 2 Heeren en vrouwen aan een eenvoudige, met drinkglazen bezette tafel zittende; links op den grond een koelvat, in h. verschiet een kasteel. Door *Es. v. d. Velde* met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 12, br. 18 dm. br. 4°.

1112 Een rijk gekleed Heer eene rijkgekleede Dame den arm aanbiedende. Met onderschr.: „Hunc cupit Hispanus, talem sibi Belgica, cultum." Znd. nm. v. grav. omstreeks 1620. 4°.

1113 Slottuin. — Edelvrouwen. — 2 pl. Naar *D. v. d. Kellen* gelithogr. door *Emrik en Binger*. bl. 4°. Uit: Hofdijk, Voorgesl. V.

1114 „De Zel-neering of h. Darinkdelven zoo als het oudtijds in Zeeland geoefend „werd." — Naar eene oude Schilderij in het Gasthuis te Zierikzee. Gezigt op de Stad Zierikzee en de wijze waarop de Darink uit d. grond gespit, op hoopen te droogen gelegd, tot asch verbrand, naar de zoutketen gevoerd, met zeewater vermengd en tot wit zout gestookt wordt. Naar de oude Schilderij door *J. C. Philips*. 1745. br. 4°. Uit: (Wagenaar), Tegenwoord. Staat v. Zeeland.

1115 Voorstellingen uit het Volks- en Krijgsleven der 17e eeuw. Een Doelenstuk; Gastmaal in de Handboogsdoelen (te Amsterdam). — Afbeelding van 19 personen ter halver lijve, aan een rijk bezette tafel zittende. Onder deze personen zijn: Pieter Dirksz. Hasselaar, Jc. Rotgans, Pt. Adr. Wijkersloot, enz. — Op de leuning van den eersten stoel regts, het jaar 1586. — Copie in zwart krijt v. een Oud Doelen- of Regentenstuk te Amst. Hg. 30, br. 37 dm. gr. br. fol.

1116 Krijgswezen. — „Adam de Breen, Nassausche wapenhandel v. Schilt, Spies, „Rappier ende Targe. Beyde figuerl. afgebeelt ende gestelt na de nieuwe „ordenen v. Maurits v. Nassau. Met bijgev. schriftel. onderrigt. nieuwelick in „'t licht gebracht. 's Grav. 1618." — 32 pl. v. het Schild, enz. 4 bladz. voorrede en vers, 4 bladz. Onderwijs en Bevel. — De voorg. titel in h. Duitsch: „Neuwe „Nass. Waffenh. Graffenh. 1618." 2 bladz. Onderwijs en 15 pl. d. Targa. kl. fol. — Hiervan voorhanden alle platen; ontbreekt: Schild, n°. 21, 31*b*. Targa. 1. 2. 12. 14. 15. Iedere pl. hg. 26, br. 19 dm. — *Zeer zeldzaam.*

1117 Krijgswezen. — „J. de Gheyn, Maniement d'armes, d'arquebuses, mous-
a „quets et piques en conformité de l'ordre de .... Maurice, Prince d'Orange, „representé par figures par J. de Gheyn. Ensemble les enseignements par „escrits. Amst. Rob. de Baudous et H. Laurens. 1608." kl. fol. Dit zeer zeldzame en hoogst belangrijke werk bestaat uit: Gegrav. Titel, bovenin h. wapen v. Maurits met gegrav. tekst. — A: Fransche opdragt: Aux amateurs „du maniem. d. armes Jacq. de Gheyn, Salut. — Verso: Brief enseign. sur ... l'Harquebuse." Uitlegg. op 3 bladz. der volg. 42 platen; voorts de 42 pl. over de buks; volgen 43 andere over het geweer, en eindelijk 32 pl. over de spies; de beide laatste afdeelingen zijn in dit Ex. zonder tekst. — Ontbreekt 1e afd. pl. 11. 2e afd. pl. 1. — Te zamen 117 platen, alle oud, doch slecht gekleurd. — In 1 halve band. kl. fol. *Zeer zeldzaam.*

b Dezelfde platen ongekleurd, met breede randen. Hiervan voorhanden I. 17. 18. 23. 24. III. 7. 8. 25. 26.

De werken van de Breen en de Gheyn zijn beide hoogst belangrijk, fraai en zeldzaam dat van de Breen acht ik van beiden het zeldzaamste en fraaiste.

1118 Afbeelding v. d. gewone oude Nederl. munten van en omstreeks 1600, van een reaal tot een oortjen. 1 blad. Uit eenig Holl. oudheidk. werk.

1119 (1600 23 Jan.) Het Kasteel Wachtendonk, door Graaf Lodewijk v. Nassau ingenomen. (Arend. III. *b*. 134). Plan der vesting met den aanval; op een afzond. plaatje links, de voorwerken en hunne inneming. Met Holl. onderschr. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr.

1120 Hetzelfde, plan d. vesting, bovenaan een profil d. stad. V. acht. bedr. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 242.

1121 (5 Febr.) Gevecht van den Heer van Breautè, een Franschman in dienst der Staten en Gerrit Abrahamsz, alias Leckerbeetje, Luitenant der Spanj. in 's Hertogenbosch, en 21 ruiters v. weerszijden, op de Vuchterheide bij 's Bosch. (Wagenaar. IX. 72 — Arend. III. *b*. 134). — Uitvoerige plaat v. h. gevecht; in het verschiet links 's Bosch, regts Vucht en een molen, op den voorgrond het lijk v. *Leckerbeetken*. Van ond. een uitvoerig verhaal v. h. gevecht in Holl. en Fransch, in 8 kolommen. Boven de pl. een zwarte rand waarin dit opschrift: „Batalie van Breauté ende Leckerbeetjen. XXII tegens „XXII." Het geheel met eenen gefigur. rand omgeven. Naar *Seb. Vranx* door *Jo. a. Doetekum* met adres van *C. J. Visscher*. 1631. — Deze pl. bestaat uit 4 gr. fol. vellen, te zamen hg. 74, br. 98 dm. gr. br. fol. — Deze oudste plaat over dit feit is *hoogst zeldzaam* en ik heb die nergens elders aangetroffen. — Hierbij de 1e (en eenige?) aflev. v. h. Tijdschrift: Noord-Brabant. 's Hert. Palier. 1853. Jan. 8°. waarin een uitvoerig verhaal v. dit gevecht met vele bijzonderheden dienaangaande.

1122 Hetzelfde, geheel als voren, doch zeer verkleind. Met bovenschr.: „Ruyter-
a „gevecht, enz. 1600;" v. ond. een Holl en Fransch verhaal in 4 kol. en inschrift onder in de pl.: *Hoge moedt, selde goedt*. Znd. nm. v. grav. met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 27, br. 34 dm. br. fol.
b Dez. pl., slecht opgegraveerd, met adres v. *W. Eng. Koning*.

1123 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch zonder het lijk v. Leckerbeetje, zonder eenig verschiet, enz. — Zeer oude *teekening* op papier met den naam v. *Seb. Francx*. Hg. 26, br. 44 dm. br. fol. — Deze teekening kan het origineel *niet* zijn van een der voorg. platen.

1124 Hetzelfde, eenigzins anders, met onderschr.: „Het gevecht v. den Heer v.,"
a enz. Door *J. Mulder*. br. fol. Uit: Hooft?
b Dez. pl., proefdruk vóór alle lr.
c Dez. pl., latere opgegrav. afdruk, met onderschr.: „Gevecht tusschen Ge- „rard," enz.; v. boven gem. I. 39. Uit: Le Clerc.

1125 (5 Mei.) Maurits belegert en neemt de Schans St. Andries. (Arend. III. *b*. 135). Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 241. Staat in Hogenberg op 26 Maart vermeld.

1126 Hetzelfde, eenigzins anders en grooter; met Holl. uitlegg. v. ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 144.

1127 Togt van Maurits naar Ostende. (Arend. III. *b*. 141). — Groote kaart van het land tusschen Nieuwpoort en Damme, waarop de togt afgebeeld is. Links bovenaan dit inschrift: „Pourtraict du hardi et belliqueux voyage „faict par Son Exc. etc." — Hiernaast regts een klein kaartje v. Duinkerken en h. omligg. land; verder regts: „Breve annotation du Siege d' Ostende;" v. ond. regts een 9 reg. vers: „Heeft oyt vaeljantheyt Gebleken," enz. Door *Flor. Baltasar* van Delft, c. priv. Ord. Foed. Prov. Belg. Br. 54, hg. 41½ dm. gr. fol. *Uiterst zeldzaam*.

Deze plaat is waarschijnlijk het regtsche blad der 2 bladen met Holl. opschrift: „Afbeeld. v. d. grooten tocht in Vlaenderen" met afzonderlijke Holl.

beschrijving, die in de Verzameling v. d. Heer Bodel te Leyden berust en vermeld is in diens belangrijk stuk over de kaartenmakers Floris Balthasar in het Tijdschrift: Het Instituut. 1845. bl. 320, onder nº. 1*b*.

Deze en *vele* andere platen van Balthasar (b. v. nº. 1135) heb ik in een exemplaar van v. Meeteren's Historie gevonden, uit eene familie: van Meeteren afkomstig. —

1128 Hetzelfde, als voren zeer verkl.; hierbij is nog een linker, juist daaraanpassend blad dat het verder gedeelte van Vlaanderen, van Damme tot het Sas, IJsendijke en ook Vlissingen bevat. — br. 4º. Uit: Baudart, nº. 245 en 246. —

Dit 2e blad (245) is waarschijnlijk de verkleinde copij v. h. linker blad bij den Heer Bodel aanwezig; zie vorige noot. — Deze afbeeldingen komen niet voor in *Hogenberg*. — Zie op no. 1131 en 43 de 2 voorgaande en 2 volg. platen in Baudart.

1129 „Aenlandinghe te Philippinen in Zeeland, van Prins Maurits met de vloot naar Vlaanderen. Met gedr. beschrijv. br. fol. — Zie in d. Catal. Munniks van Cleeff, 1860. nº. 144.

1130 De Hollandsche vloot van 2800 schepen voor Philippine, met 1 reg. bovenschrift: „Classis bis mille et octingent. navium omnibus belli copiis onusta„rum duct. Ill. Princ. Mauritio in Flandr. appulsa est. 22 Junii 1600. „Op den voorgrond de vloot, in h. verschiet h. strand van Ysendijcke tot 't Sas; in het midden Philippine. — Zonder beschrijv. of eenigen naam. — Br. 49, hg. 24 dm. br. fol. Uit. Orlers, Nass. Laurencr. 1610. — Zeer fraaije afdruk, véél beter dan in de Ex. voorkomen, en waarschijnlijk getrokken vóór deze die in het werk gebruikt werd. Zie No. 1131.

1131 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl. Op 2 pl. br. 4º. Uit: Baudart, 243 en 244. Deze platen komen niet voor bij *Hogenberg*. Zie No. 1128, en 1143.

1132 De Hollandsche vloot, enz. doch veel grooter dan no. 1130, met hetzelfde 1 reg. Lat. curs. bovenschr. op de plaat. De voorgaande platen no. 1130 en 1131 zijn de naauwkeurig verkleinde copiën van deze origineele afbeelding, geteekend: *Henr. Vroom* inv. en *Nic. J. Visscher*, exc. V. onderen een uitvoerig Lat. vers in 12 kolommen ieder v. 8 curs. regels. De 2 bl. te zamen br. 100, hg. 38 dm. br. fol.

Van deze *hóógst zeldzame* prent is bij mij alleen het regtsche blad aanwezig; de Heer Bodel te Leijden bezit beide bladen. — Van Wijn vermeldt in de Bijvoegs. op Wagenaar, IX. 39, dat de Staten v. Holland volgens Resolutie 10 Nov. 1600, aan Mr. Hendrik Vroom een geschenk van 100 Guld. gaven voor eene afbeelding of kaart bij hem gemaakt van de Vloot voor Philippine, en voegt er bij: Het is mij onbekend of dit stuk in wezen is. — Deze plaat is zeker de daar bedoelde.

1133 Nederlaag (of opoffering) van het Zeeuwsche en Schotsche Regiment voetvolk onder Graaf Ernst Casimir van Nassau vóór den Slag bij Nieuwpoort. (Arend, III. *b*. 144). — Uitvoerige voorstelling in een langwerpig vierkant met vele arabesken omgeven, van onderen eene Lat. opdragt van 4 regels: „Nobilissimo .... viro Guil. Edmontio, equiti aurato, ... Scotorum .... „in Belgio militantium praefecto .... typum hunc cladis Scotorum in Flan„dria pro salute totius exercitus fortiter occumbentium, dicavit *Flor. Bal„thasari f.* inventor et sculptor." Breed 46, hg. in het midden 20 dm., aan de zijden 11 dm. br. fol. Afdruk op *perkament*. — Deze belangrijke plaat staat nergens vermeld.

Hierbij een afzonderlijk breed-folio vel, van boven wit (zonder twijfel voor deze er later op te drukken plaat), v. ond. een 16 reg. vers: „U wer-

„den hier ghespelt der vromen Helden namen." enz. door: „Al die leven „draghen noot;" voorts een 12 reg. Lat. vers: „Digna fetro multis," etc. geteek.: D.D.: regts 2 kolommen met de namen v. de gesneuvelde Schotsche officieren, en van eenige Zeeuwen; verder regts een 26 reg. Lat. vers van H. Monthaan. —

Deze plaat en beschrijving reken ik tot de *zeldzaamste* van *alle* Historieplaten.

1134 Fredrik Hendrik, 16 jaar oud, wil zich vóór den slag v. Nieuwpoort niet *a* aan geveeht onttrekken. Naar *J. Steyn* door *H. W. Couwenberg*. 8o. Uit: Witsen Geysbeek, Schoonh. d. Nederl. Geschied.

b Dez. pl., Proefdruk vóór alle lr.

1135 Plan van Nieuwpoort; van boven het profil der stad. Door *R. Blokhuyse*. Hg. 38, br. 50 dm. br. fol. Uit: Bleau, Stedeboeken, doch v. acht. onbedr.

1136 Slag bij Nieuwpoort en slagorden der legers. (Arend, III. *b* 147—149). — Zéér uitvoerige voorstelling in duidelijke afbeelding der verschillende corpsen, met bijgevoegde namen der afdeelingen, der aanvoerders, enz. Bovenaan de zee; het grootste deel der plaat bevat de voorstelling; v. ond. links Nieuwpoort en de haven. — Boven in de plaat 2 wapens, nl. van de 7 Provinciën en van Oranje-Nassau; regts eene cartouche met inschrift: „Praelii hujus .... „Foed. Belgii ausp. hypotyposis Ill. Procer. devovetur." Van ond. in het midden een 26 reg. Lat. vers van H. Grotius, enz. Door *Flor. Balthasar*. „ad vivum expr., c. quadrienn. priv. Met adres v. *Henr. Hondius*. 1616. — 4 aaneen behoorende bladen, te zamen breed 88, hg. 60 dm. gr. br. fol.

Deze hoogst zeldzame plaat, welke ik nergens elders heb aangetroffen, en voor de beste en uitvoerigste van dezen vermaarden veldslag houde, vindt men vermeld bij Bodel, over Balthasar. in Instit. 1845, bl. 322, no II; de plaat zelve komt ook voor in het *zeer zeldzame* werk: „Eenige formen van Slach-„Ordens soo ten deele als in 't geheel van de Legers der Gedn. Provinc. enz. „Geordineert by Mauritius en Fredrick Henrick. 's Grav., H. Hondius. 1638. kl. fol. 20 bladz. met vele krijgskundige platen; vooraan het portret v.: „Wilh. „Brog, Ridder en Koronel v. d. Schotsche natie. Ao. 1635," door *C. v. Queboren*. — (Op pl. 1133 staan twee Capit. Brog vermeld onder de gesneuvelden der Schotten bij die slagting.) — In Bosscha, Heldendaden, I. 348 wordt ook het zeldzame werk aangehaald: „J. le Hon, Ordres van Batailjen gepractiseert in de le-„gers der Vereen. Nederl. onder Maurits en Fr. Hendr. Amst., M. Doornik. 1672. „fol. 34 (68) blz.; doch hierin staat geene slagorde van dezen veldslag, maar vele afbeeldingen, in houtsnede van andere legerordeningen van 1605 tot 1625. —

1137 Uitvoerige voorstelling, maar alleen van het begin van den slag; — bijna als voren, doch slechts half zoo hoog; van boven regts de zee met de vloot in het verschiet; links en in het midden eene cartouche met een 4 en 10 reg. Lat. vers v. H. Grotius. Zonder eenigen naam van grav. 2 br. fol. bladen te zamen br. 89, hg. 30 dm. — Vermeld bij Bodel, over Balthasar. in: Instituut 1845, bl. 325, no. III.

Deze platen komen ook voor, doch in lateren, slechteren druk en gemt. A en B, in het boven aangehaalde werk: „Eenige formen van Slachordens," enz. 1638, op bl. 15, waar men ook de geheele militaire beschrijving v. d. veldslag vindt, ze zijn reeds vroeger, gemt. met de letters A en B, geplaatst in het volgende even belangrijke en even zeldzame werk, mede bij *H. Hondius* te 's Hage in 1624 verschenen: „Korte beschryvinghe, ende afbeeldinge „van de generale regelen der Fortificatie, der Artillerie, Munition ende „Vivres, van de Officieren, van de Leger-Aerde-Wallen, enz. Door *Henr*. „*Hondius*. 1624." (1e dl. Fortificatie, blz. 1—14, met pl. 1—11. — 2e dl. v. h. vierderley grof Geschut, bl. 15—25, met 2 pl. — 3e dl. v. de Offi-

cieren, v. d. Treyn, ende h. Marcheren te lande, met de figuerl. afbeeld., bl. 27—52, met 2 platen v. Nieuwpoort. — 4e dl. Van de Legher-Aerde-Wallen, blz. 55—78, en Inhout, met vele ingedrukte en 1 pl. kl. fol. — In dit werk vindt men over de krijgskunde in dien en in vroegeren tijd eene menigte aanwijzingen en vele belangrijke afbeeldingen der oorlogswerktuigen.

1138 Hetzelfde, geheel als voren. — Verkl. copie v. No. 1137, op 1 blad met
a Holl. bovenschr.: „Slagh bij N." en onderschr.: „Het leger der Staaten." Met uitlegg. Znd. nm. v. grav. br. fol. Uit: Bor.

b Dez. pl. latere druk, met een zwarten rand omgeven, v. boven links gemt.: Tom, I. no. 40. Uit: Le Clerc, Geschied. fol.

1139 Hetzelfde, geheel als voren. — Andere verkl. copie, zonder de Haven v.
a Nieuwp., die op de vorige pl. aan de linker zijde is. Met opschr.: „Slag „bij N." en onderschr.: „Waaracht. afbeeld.," enz. Znd. nm. d. grav. Hg. 27, br. 35 dm. br. fol. Uit: ?

b Dez. pl. latere druk, met een zwarten rand omgeven, v. boven links gemt.: Tom, I. no. 41. Uit: ?

1140 Slagorden der beide legers. — 2 br. fol. pl. met curs. bovenschrift op de 1e plaat: „Acies D. D. Ordinum .... Belgii, ductu .... Princ. Mauritii;" op de 2e: „Acies Alberti Archid. .... qual. in litore dispos. fuit." — Iedere plaat hg. 29 dm., br. 41 dm. br. fol.

Deze platen komen ook, doch gemerkt C en D, (als vervolgen op de boven vermelde platen) voor in het bovenaangehaalde werk: „Beschrijv. d. „Fortific., enz. 1624. kl. fol.

1141 Slag bij Nieuwp. en Slagorde der legers. — Verkl. copie op 1 blad in 2 boven elk. geplaatste afdeelingen der 4 voorg. pl. in no. 1137 en 1140 beschreven. Met 1 reg. klein kap. inschrift tusschen de 2 afd.: „Tabula praelii „prope Neop." en uitlegg. in Lat. en Fransch van *a*, *b*, *c*, *d*. — Znd. nm. v. grav. Hg. 42, br. 58 dm. br. fol. Van acht. met Lat. beschrijv. bedrukt. — Uit: Bleau, Stedeboek.

Dez. pl. komt ook, doch onbedrukt v. acht., voor in: Leven v. Willem en Maurits v. Nassau. 1651.

1142 Slag bij Nieuwp. in 2 bl. Het linksche blad, waar Nieuwpoort onderaan
a links staat, is eene zeer verkl. copie van no. 1136, v. ond. met Holl. uitlegg. in Duitsche letter, no. 1—49 en A—Y. fol. — Het regtsche blad is het vervolg van den slag en heeft onderaan regts een schild, waarin een 11reg. inschrift in kapit. letters: „Anno CIϽCII. Non. Quint (moet zijn: 1600, 2 „Non. Quint. of 2 Julij,) Maur. etc. .... signa hostium centum quinque in Hagensi „Capit. suspendit Deo bellatori." 2 platen. br. fol. Beiden uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610, bl. 152. — Het linksche blad is een vroegere afdruk dan die welke in het boek geplaatst werden. In een ander Ex. dier uitgave en in alle andere mij bekende uitgaven komt de plaat zonder uitlegg. en in veel slechteren afdruk voor.

b Dez. pl., latere afdruk v. h. linksche blad zonder uitlegg. v. ond.

1143 Slag bij Nieuwpoort. Geheel als voren, zeer verkl., Uit: Baudart, no. 247 en 248. br. 4o. Deze afbeeldingen komen even als no. 1128 en 31, niet in *Hogenberg* voor.

1144 Hetzelfde als voren, veel verkl., en op 1 blad te zamen getrokken. Met hetz. opschrift als op 1142: Anno CIϽCII enz. en 8 reg. Znd. nm. v. grav. (*C. J. Visscher*?) Hg. 17, br. 24 dm. br. 4o. Welligt is deze plaat no. 8 van het volgende nommer.

1145 **Slag bij Nieuwpoort.** — Uitvoerige oude afbeeld. in 4 bladen, ieder hg.
a 17, br. 24 dm., gen°. van ond. regts: 1 tot 4, iedere pl. met 6, 8 of 9 Lat. verzen in een schild; met adres v. *C. J. Visscher.* — Elke plaat heeft van ond. of van boven eene beschrijv. in Lat. letter; het geheel bovendien met afzond. tekst in Duitsche letter: „Een clare ende waeracht. Histor. vertell. ende eygentl. ooghenschynl. afbeeld.," enz. — Plaat 1 en 2 met beschrijv. op 1 bl. gedrukt, bl. 4 met verschill. tekst op 1 bl., pl. 3 ontbreekt, welligt is n°. 1144 dit n°. 3 in lateren afdruk. — *Zeer zeldzaam.*

b Dez. pl., alleen n°. 4 in lateren druk, zonder N°. en alleen de naam *Mendoza* beneden links, waar op de vorige plaat staat: „Admirant Mendosa gevangen," ook met anderen tekst van boven, en zonder adres van *Visscher.*

1146 Hetzelfde. — Oude afbeeld. met curs. inscriptie boven in de pl.: „Den „slach geschiet tusschen den Hert. Alb.," enz. Znd. nm. van grav. Hg. 22, br. 31 dm. br. fol.

1147 Slag bij Nieuwpoort. (Arend, III. *b.* 150). — Geheele voorstelling, links Maurits
a te paard, in h. midden de Admirant voor Maurits gebragt; links een hevig gevecht. Naar *D. Langendijk* door *M. de Sallieth.* Hg. 51, br. 62 dm. gr. fol.

b Dez. pl., Proefdruk vóór alle letter.

c Dez. pl., allereerste etsdruk.

1148 Hetzelfde. — In het midden der plaat Maurits te paard, regts de Admirant die weggevoerd wordt. Naar *N. de Keyser.* Lithogr. door *C. Bentinck.* Chin. pap. Hg. 41, br. 58 dm. br. fol.

1149 Hetzelfde. — Een krijgsman te paard, met commandostaf omhoog geheven, rent in het gewoel van den slag. Met onderschr. in kap. cursief: „Sic itur „ad astra," van boven: „Corn. van Everdingen, Slagh in Vlaenderen." — Dit zeldzame plaatje (hg. 17, br. 13 dm.) is de titelplaat van C. v. E.'s treurspel op den slag bij Nieuwp., uitgeg. te Utrecht, 1670. 4°. Dit plaatje is geëtst door den schilder *C. v. Everdingen.* — *Hoogst zeldzaam.*

1150 Maurits na den Slag v. Nieuwpoort knielt op het slagveld neder, God dankende. Naar *H. J. Scholten* door *Beckleben.* gr. 4°. Uit: Arend, Geschied. III. 2.

1151 Prins Maurits onthaalt zijn gevangene Mendoza op het slagveld bij Nieuwpoort. Door *T. Koning.* 1791. Gem. III. 158. 8°.

1152 Zinneprent op den Slag bij Nieuwpoort door *J. Saenredam.* — Een groote
a zegewagen, waarin de Belgische leeuw, en bestuurd door *Prudentia* en *Victoria,* wordt voortgetrokken (v. links naar regts) door *Concordia* en de Spaansche gevangenen (waarbij Mendoza die de oogen ter aarde slaat); naast dezen links, een wagen met buit en opschrift: „*Floruimus.*" Naast den zegewagen fluitspelers; achteraan het juichende volk. Met 1 reg. bovenschrift: „Elenchus rerum, Deo auspice, a confoeder. Belgis praeclare gest." Van ond. een Lat. vers in 6 kolommen, ieder van 12 regels: „Scintillantem „auro currum," in het midden eene cartouche: „Deo vindici Mauritio ductori „Ordin.," etc. S. D. Herm. Alardus. 1600. Zonder adres. Hg. 42, br. 55 dm. br. fol. — Uitmuntende 1°, doch zéér zeldzame afdruk.

b Dez. pl., latere doch veel mindere afdruk, met adres v. *C. J. Visscher.* Dez. 2° staat komt meestal voor, doch is véél minder fraai dan de vorige.

Deze zeer fraaije zinneprent is later zeer dikwijls gebruikt met toepasselijke veranderingen; de laatste maal, voor zooverre mij bekend, voor eene zinneprent op den Noordschen Oorlog in 1658.

1153 Portret van Maurits in ovaal, als op een schild, met zeer vele arabesken en de namen van alle zijne overwinningen tot op den Slag v. Nieuwpoort, welke bovenaan in het klein is afgebeeld. — Deze plaat is zeker eene eereprent voor Maurits bij gelegenheid dier overwinning. Met 4 vierregelige Lat. verzen van Fr. Grotius in de vier hoeken. Znd. nm. v. grav. Hg. 45, br. 36 dm. folio.

1154 In den Catalogus getit.: Schouwburg v. Nederl., uitgeg. in 1759, bl. 301 staan over den Slag v. Nieuwpoort nog de volgende platen vermeld, die met geen der hier beschrevene overeenkomen

Aantogt van het leger van Albertus bij Ostende. 1601.
Hetz. leger na den Slag bij Nieuwpoort.
Idem, in het groot, door *L. Cornely*.

1155 (29 Nov.) De zwarte galei van Dordrecht neemt voor Antwerpen het Admiraalschip en nog 7 andere schepen weg. (Arend. III. 5. 170) Links Antwerpen, op d. voorgrond de Schelde, regts onderaan: „Oordam." br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 160.

1156 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., v. acht. bedrukt. br. 4o. Uit: Baudart, no. 249. Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

1157 (Nov.?) Afbeelding v. den togt v. Scheveningen naar Petten langs het strand, 14 mijlen of uren gaans in 2 uren met den zeilwagen, uitgevonden door *Sm. Stevin*. In den wagen zaten Prins Maurits, die hem bestuurde; de Groot, toen 15 jaren oud; de Fransche Gezant Buzenval; de gevangen Admirant Mendoza, en anderen, te zamen 28 personen. — Daar van dezen merkwaardigen togt slechts door enkelen gewag gemaakt is, en de platen *uiterst zeldzaam* zijn, ja eene dergelijke serie als de volgende nooit bijeen geweest is, zoo zal ik hier alles bijbrengen wat over dien wagen en zijne togten met veel moeite te vinden was.

De juiste tijd v. dien togt is niet wel bekend; de platen schijnen in 1612 voor het eerst uitgegeven te zijn; de tegenwoordigheid v. d. Admirant Mendoza doet die echter veilig in in het laatst v. 1600 stellen, daar Mendoza tot dien tijd in den omtrek v. 's Hage, later elders, gevangen zat, en eerst den 29 Mei 1602 tegen *alle* de in Spanje gevangen Nederlanders uitgewisseld werd; ook de leeftijd van de Groot bevestigt die tijdsbepaling. — In 1606 heeft de beroemde Fransche Mathematicus F. de Peiresc, ook een togt met dien wagen gedaan en zijne bewondering kende geene grenzen. Over latere togten heerscht een volslagen duister, evenzeer over het verdere lot v. den wagen. Bij den eersten togt was nog een kleiner zeilwagen, mede op de plaat afgebeeld; met dien wagen heeft men in 1790 bij gelegenheid v. het huwelijk v. Prinses Frederika met den Erfprins v. Brunswijk Wolfenbuttel, nog een togt gedaan die echter mislukt is; die wagen bestond nog in 1802 te Scheveningen en was (schoon zeer defect) te zien in het eerste huis van Scheveningen, als men links v. d. Haag komt; of die nog aanwezig is betwijfel ik. Bij de veiling v. den inboedel des Prinsen in 1795, werd die wagen ook verkocht, en gold toen ƒ 80.— volgens Meerman (de Groot, III. 288) of ƒ 60 volgens Wagenaar, Vervolg 30e dl. volgens Meerman een zoo lage prijs dat alleen het tuig dat geld waardig was.

Het zeer weinige dat over deze wagens bekend is, vindt men in de Lat. verzen van de Groot, bij die gelegenheid vervaardigd en op de platen gegrav., voorts in zijn werk: Vergelijking der Atheners, Romeinen en Nederlanders. III. 28, waarbij Meerman breedvoerige aanteekeningen geeft (Zie diens uitgave

III. 228—238) en in: Capelle, Bijdragen tot de Geschiedenis d. Wetenschappen in Nederl. bl. 21, en volg. De Groot spreekt niet over de constructie v. d. wagen, en Meerman gist daarnaar en naar de lengte; aan beiden schijnt dus de kleine plaat v. h. onderstel des wagens (zie 1157 *d*) onbekend te zijn gebleven, daar uit die plaat het zamenstel en de verdeeling der enkele stukken zóó duidelijk is, dat het schijnt dat men er een naar die aanwijzing zou kunnen zamenstellen. Toch is de kunst en de uitvinding verloren gegaan, dat te meer jammer is daar men blijkens de verzen en de beschrijvingen van de Groot, ook toen dit voor eene belangrijke uitvinding hield. En echter vindt men, in de beschrijving bij de groote plaat, van meerdere „Seylwagens" gesproken en ik herinner mij bij Baudart over: zeijlwagens, gelezen te hebben als of ze algemeen bekend waren. De snelheid in dien togt, 14 mijlen in 2 uren kwam bijna overeen met die onzer Spoorwagens!! — Jammer dat eene zoo praktische uitvinding niet meer ontwikkeld en volmaakt is geworden. Dit is echter evenzeer het geval geweest met andere hier te lande gedane uitvindingen, die òf vergeten, òf eerst door anderen tot haar volle ontwikkeling gebragt zijn.

a De voorstelling bestaat uit 3 aaneen behoorende bladen met dit doorloopende opschrift in groote kapit. letters in 2 regels: „Currus veliferi Illustris„simi Principis | Mauritii volitantes duabus horis | Scheverina Pettenum ad „quatuordecim | Milliaria | Hollandica, quae singula justae horae iter | exce„dunt. |" Het eerste blad links, v. ond. gen°. *a*, stelt eenige bewonderende toeschouwers en twee mannen te paard voor, die al rennende den wagen trachten bij te houden, ook ziet men regts het achterste wiel v. d. wagen; het 2e bl. *b* stelt den wagen met 28 personen en de Holl. vlag in den top, zeer uitvoerig voor; het 3e bl. *c* een kleineren zeilwagen, die de voorlooper v. den eersten schijnt, van eenigzins ander maaksel met 5 personen. Bovenaan in het 1e blad een groot veld met arabesken en daarin een Lat. 2reg. inschrift: *Ichnographia velivoli currus, etc. .... Inventor est Simon Stevinus.* In het 3e blad bovenaan hetzelfde inschrift in het Fransch: *„Le Chariot vollant*, etc.; onder in h. midden d. 2e pl. een opschrift: „Hunc suum maximo Maur. .... ita depictum dico „sacroq. Jac. Geinius." Naar *J. de Gheyn* door *G. Swanenburch*, met adres v. *C. J. Visscher*. c. priv. Ieder der 3 bl. hg. 55, br. 42 dm., te zamen br. 126 dm. br. fol.

Hierbij 2 bladen beschrijving in h. Holl., Fransch en Lat., met opschrift: „Syn Exc. Maurits Windtwagens," enz. de Holl. beschrijving vult 3 kol., gen°. 1. 2. 3; de Latijnsche 4 en 6; de Fransche 7. 8. 9; n°. 5 is eene groote breede houtsnede door *C. v. Sichem*, het onderstuk met de maat v. d. grooten wagen vertoonende; ter weerszijde 2 mannen. Met adres v. *Cl. Jansz. Visscher* in de Calverstraat in de Visscher. 1652. — Ieder blad der beschr. is hg. 26, br. 36 dm. br. fol.

Deze druk van 1652 is de 2e, welligt echter de 3e, zeker de laatste staat der plaat. *Zéér zeldzaam.* Ik heb van deze plaat nooit meer dan 2, hoogstens 3 Ex. gezien; de voorkomende waren gedurig de oude bekende Ex.

b Dezelfde platen, met hetzelfde doorloopende opschrift boven in de 3 pl., doch *vóór* de Lat. en Fr. inschriften op het 1e en 3e bl. (welke hier ongenommerd zijn) — dus *proefdrukken.* Met adres v. *C. v. Sichem*, waarachter een andere naam, zeker die v. een mede-uitgever, wijl er staat *C. v. Sichem* et ...... excud. door het graveerijzer onleesbaar gemaakt is.

Dit Ex. is fraai geconserveerd, doch een vuile afdruk, waardoor men deze uitgave ligt voor eene *na* die van Visscher zoude houden; daar de naam van *v. Sichem* reeds op de volgende beschrijving v. 1612 voorkomt, blijkt het dat deze vroeger is dan die van 1652.

Dit is het eenig Ex. dat ik ooit gezien heb; nergens staat het vermeld.

c Dezelfde plaat. — Het onderste gedeelte der 1e pl., in beteren afdruk op bruin papier. Bij dezen druk schijnt de volgende beschrijv. met adres v. *Voskuyl* te behooren.

d Afbeelding v. h. onderstuk des wagens. Houtsnede door *C. v. Sichem*, met 4 reg. bovenschrift: „Alhier hebt ghy die mate met het fondament v. die „bovenghemelte Seylende Wagens, enz. .... sonder welcke mate het „qualijck minder ofte meerder soude moghen zijn, opdat niet meerder „swaerte tot traecheyt, ofte minder tot hindernisse strecken mochte." — Met adres v. *Dirck Pietersz. Voskuyl*, te Amst. in de Oude Brugh Steegh, in d. Witten Enghel. 1612. br. 4o.

Deze houtsnede is dezelfde als in de boven beschreven uitlegging; het opschrift doet zien dat dit een deel derzelfde uitlegging is, in vroegere editie. — Op bruinachtig papier (als 1157 *c*) gedrukt.

1158 Hetzelfde, verkleind en omgekeerd. — De wagens die slechts met een Zuid.
a Oosten-wind van Scheveningen naar het noorderlijke Petten konden rijden en dus op de vorige van links naar regts zijn afgebeeld, zijn hier van de regter naar de linker hand voorgesteld. Regts in het verschiet een hooge vuurtoren (v. Egmond aan Zee). Met opschrift boven in de pl. links: „Currus veliferi Illi Mauritii Nassovii." Znd. nm. v. grav. br. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Van acht. bedrukt met Lat. tekst en de Lat. verzen v. H. de Groot op den wagen en dien togt.

b Dezelfde pl., latere druk, v. acht. onbedrukt. *Zeldzaam.*

1159 De zeilwagen, geheel anders v. voren, zonder de houten van weerszijden en zonder het kunstig onderstel afgebeeld; doch met kanonnen en een grooten leeuw voorop en achteraan een troonhemel waaronder vele menschen; verderop de zee. — Curieuse doch zeker zeer verkeerde afbeelding, waarschijnlijk in Duitschland in dien tijd gegrav. Met 9 reg. Duitsch vers in 3 kol.: „Der leser will mit Fleyssch Anschauwen," enz. Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 30, br. 35 dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam.*

Ik meen deze platen, en vooral deze Serie over den Zeilwagen, tot de zeldzaamste stukken uit deze verzameling te mogen rekenen; slechts de eerste pl. en die uit Bleau Stedeboek heb ik in andere Catalogussen ontmoet, de andere nergens beschreven gevonden noch gezien.

1160 (**1601. 13 Jan.**) Afbeelding v. den Walvisch (mannelijk) den 13 Jan. met een hevigen storm bij Beverwijk op het strand geworpen, lang 60, hoog 14 voet, enz. Op den voorgrond Graaf Ernst v. Nassau; de schilder met een papier in de hand waarop zijn naam en zijne teekening, voorts eene menigte toeschouwers; in h. verschiet links, de zee: regts h. strand, geheel bedekt met wagens en toestroomende menschen. Boven in de plaat de kop v. den visch v. twee kanten gezien, daartusschen eene Lat. opdragt aan Graaf Ernst door *J. Saenredam*, en de verduisterde zon en maan; daaronder de afbeelding eener aardbeving en de dood die een pijl op de Amsterdamsche maagd schiet, die daardoor uit d. hemel valt, — alles zinspelend op de verschrikkelijke gebeurtenissen welke men uit de komst v. dit zeemonster

duchtte. — Van ond. een 32 reg. Lat. vers in 8 kol. door *T. Screvelius*. — Naar en door *J. Saenredam*, met adres v. *Jo. Janssonius* te Amst. in 1618. Hg. 41, br. 60 dm. br. fol.

Hoewel deze zeer fraaije en voor de kostumen zeer belangrijke plaat niet zeer zeldzaam is, heb ik nimmer een Ex. met vroeger adres dan het bovenstaande v. 1618 gezien, terwijl ik toch vermoed dat die wel eerder het licht zal gezien hebben. — Uitmuntende afdruk.

1161 (**5 Julij.**) Beleg van Ostende door Aartshertog Albertus, en later door Spinola, welk beroemd beleg tot in 1604 duurde. (Arend. III. *b*. 174, 195—200, 203—206). — Plan der stad en der verdedigingswerken, — gezigt op een gevecht aan het strand, — werktuigen door Spinola ter bestorming uitgevonden. 3 pl. v. acht. bedr. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 250. 251. 252, waar eene uitvoerige geschiedenis v. dit beleg gevonden wordt.

1162 (**13 Julij.**) Beleg van Ostende. — Groot en uitvoerig plan der stad met alle belegeringswerken; v. ond. regts 2 kleine plaatjes naast elk.; het eene met de uitvoeriger afbeelding v. de bolwerken Santhil en Porcepic, het andere veel grooter, met de afbeelding van den veldslag op 13 Julij (kort na het begin v. h. beleg) waarin de Spaansche bevelhebber Jeron. de Monroy sneuvelde. — 4 bladen die aaneen behooren; het regtsche bovenblad heeft eene cartouche met kapit. inschrift: „Ostenda," het onderste de beide plaatjes en eene Lat. inscriptie; het linksche bovenblad het plan der vesting en de zee; het onderste de forten Albert en Isabella en de zee. Door *Bapt. van Deutekom*. Ieder blad hg. 27, br. 33 dm., te zamen hg. 52, br. 65 dm. gr. fol.

Vermits op de platen vele n°. gevonden worden, van 1 tot 49, zoo behoort er zeker eene beschrijving bij. Van deze plaat heb ik nooit eenig ander Ex. dan dit gezien. *Hóógst zeldzaam*.

1163 Beleg van Ostende. — Plan der Stad; ten noorden de zee; links de forten Albert en Isabelle. — V. ond. een 2 reg. Holl. inschrift dat Albertus in h. laatst v. Junij voor Ostende gekomen is. — Met adres v. *A. Huberti*. br. fol. Uit eene Holl.? uitgave v. Chappuys: Hist. de Flandre? Zie N°. 1040.

1164 (**30 Julij.**) Rijnberk door Maurits belegerd en ingenomen. (Arend, III. *b*. 173). Plan der Stad en v. een groot deel v. h. omliggende land; het eiland in den Rijn, v. onderen de Prins en 2 anderen te paard. Naar (of door) *Lamb. Cornely*. Hg. 34, br. 53 dm. br. fol.

Op deze plaat staan vele kapit. letters, van *a* tot *r*, die dus eene beschrijving onderstellen. Welligt is deze plaat eene over het beleg in 1597.

1165 Hetzelfde, geheel anders; regts bovenaan de stad, voorts h. geheele omliggende land. Van acht. bedr. br. 4°. Uit: Baudart, no. 253. — Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

1166 Hetzelfde, geheel anders; in h. midden de Stad; links en regts de verschansingen, enz. Met Holl. onderschr.: „Het tweede Belegh enz. v. Rijnberk." br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. In alle mij bekende uitgaven vind ik echter deze pl. zonder onderschrift.

1167 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch omgekeerd; boven de Stad de rivier (op de vorige onder de stad) Met Lat. inschrift regts: „Rhenoberca obsessa," etc. — 1601. gr. br. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Van acht. onbedrukt.

1168 Hetzelfde, anders; plan der Stad met eenige verschansingen; regts de rivier; v. ond. Lat. inschrift: „Hic est situs oppidi Rijnb. .... occup. die 30 „Juli 1601.

1169 Hetzelfde, geheel anders. Dezelfde pl. als 1064 *a*, die v. h. eerste beleg v. Rijnberk in 1597, doch omgekeerd, gelijk die in Nass. Laurencr. v. 1619 op het jaar 1597 voorkomt (en dus hiervoor in het geheel niet passend); opgegr. afdruk dier plaat en boven in de pl. het opschrift: „Tweede Belegeringe der Sterke Stadt Rijnsberck." Deze pl. komt met dit opschrift noch in d. Nass. Laurencr. v. 1619 noch in: Willem en Maurits leven v. 1652 op het jaar 1601 voor;" in welke uitgave deze behoort, is mij onbekend. br. fol.

1170 (1 Nov.) Vruchteloos beleg v. 's Hertogenbosch door Maurits, gedurende November 1601. (Arend, III. *b*. 174). Groot plan der stad en v. h. omligg. land; regts het leger v. d. Prins; links dat v. Graaf Willem; v. ond. links de Dieze. Onderaan in h. midden een klein kaartje v. den Bommelerwaard en 's Bosch, gelijk op nº. 1095 en 1096 door en naar *Wrigt* voorkomt. Bovenaan regts eene Lat. inscriptie: „Habes hic etc. ichnogr. urbis Buscidue.. „quam Maur. .... cinxit ipsis Cal. Nov. 1601." Gegrav. voor *Herm. Allard* te Amst. door *Pt. Kaerius* (Pt. van der Keere). Hg. 40, br. 52 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.*

1171 Hetzelfde. nagenoeg als voren, doch zeer verkl. en omgekeerd. In h. midden de stad, bovenaan links h. leger v. d. Prins, regts dat v. Albertus. — Van acht. bedr. br. 4o. Uit: Baudart, nº. 254.

1172 (25—30 Dec.) Overwinning v. d. Admiraal Wolfert Hermanszoon met 5 schepen op de Portugeesche vloot van 30 Schepen voor Bantam. (Arend, III. *b*. 33). — Zeer fraaije en uitvoerige afbeelding v. dezen belangrijken strijd, op 3 aanelkander behoorende folio bladen, waarboven dit (*uiterst* zeldzame) doorloopende bovenschr. in 3 regels: „Waarachtige Afbeeld. v. d. „wonderb. .... Scheepstrijd ende Slagh in O. Ind.. int gesichte v... Bantam „gheschiet is, tusscheu vijf schepen. .... v. Amst. ende de Armade v. d. „Con. v. Sp. v. 8 Galjoenen en 22 Galeyen .... om Bantam te over- „weld. en de Cooph. d. Nederl. in O. I. te verhinderen." — De 1e pl. (links) heeft bovenaan eene gegrav. Lat. opdragt aan de Bewindhebbers d. O. I. Comp. door de Amst. uitgevers *Harm. Allard* en *J. Ev. Cloppenburg*. 1603; en onderaan eene beknopte kaart v. de zee tusschen Goa en de Molukken. Dit blad vertoont de vlugtende Portug. schepen; bovenaan Java; het middenste en regtsche blad het gevecht zeer uitvoerig; en bovenaan de stad Bantam en h. omliggend land. — Deze fraaije grav. is zonder naam, doch heeft het adres van *C. J. Visscher* (omstreeks 1610?) Ieder pl. hg. 41, br. 28½ dm. — Hierbij op 2 bl., in 4 lange en 8 halve kolommen een zeer uitvoerig verhaal v. dit gevecht, en de geschiedenis v. onze twisten met de Portugezen in Indië. Deze tekst behoort rondom de plaat gevoegd te worden, doch is hier afzonderlijk en heeft het adres: Amst. *Corn. Claesz.* 1608. Dit geheele verhaal is woordelijk overgedrukt in Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 166—170. Ofschoon ik van deze zeer fraaije en hoogst belangrijke plaat verscheiden Exemplaren gezien heb, zoo is er mij geen met ander of vroeger adres voorgekomen.

1173 Hetzelfde, geheel als voren. doch zeer verkleind op 1 blad. Met Holl. uitlegg. v. ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. bl. 166. — In geene der mij bekende uitgaven komt die pl. met uitlegg. voor; kan het ook (wijl de afdruk zoo bijzonder fraai is) eene vroegere afzonderlijk verschenen uitgave zijn?

Deze groote en kleine plaat over Bantam mogen tot eene proeve dienen der

vele fraaije platen welke over de Nederl. wapenfeiten en de gebeurtenissen in de Oost-en West-Indische koloniën bestaan, en waarvan in dezen Catalogus slechts die worden aangegeven welke tot het geheele verband der Nederl. geschiedenis onmisbaar zijn.

1174 (1602.) Zinnebeeld v. d. tegenwoord. staat in de Vereen. Nederlanden. — *Emblema hodierni rerum status in Belg. Foeder.* Inschrift op eene uitvoerige en voortreffelijke zinnebeeld. plaat, den terugkeer v. Maurits van eene jagtpartij (de oorlog) voorstellende. — Maurits met een scepter in de hand, rijdt te paard naast Pallas Minerva, achter hen een groote jagersstoet (h. leger) uit een bosch komende; vóór Maurits een paard met een geschoten hert beladen, aan den toom geleid door eene vrouw die dezen oorlogsbuit (de steden, enz.) aan *Belgica Foederata*, eene schoone rijke jonge vrouw, aanbiedt, en die voorts omgeven is v. de 7 Godinnen der wetenschappen en kunsten, Mercurius, enz. In het verschiet eene groote jagt; achter Belgica de landbouw en een drokke zeehaven, bovenaan de faam en de wapens der Provinciën. — Met inschrift: „Emblema," enz. en daaronder Lat. uitlegging in proza in 12 kol. Naar en door *J Saenredam*, met adres v. *Herm. Allard.* 1602. Hg. 43, br. 55 dm. br. fol.

Deze fraaije plaat is niet zeldzaam, doch de uitmuntende afdrukken gelijk deze in hooge mate is, zijn zeer schaarsch.

1175 Oprigting der Oost-Ind. Compagnie. (Arend, III. *b.* 187). — Plaat voorstellende: „Gouvernement de la Comp. d. Indes Orient.," enz. met gegrav. tekst, een plaatje in h. midden en 6 kleinere plaatjes links, 4 regts. br. fol. Uit: Hist. d. Prov. Un. 1702. — Hierbij een blad met de verschill. geldsoorten der Comp.. uit verschillende werken gesneden.

1176 Begin der Nederl. magt in Indië. — Zinnebeeldige titelplaat v. de verzameling reizen naar O. Indie, nl.: Begin en voortgang v. de Vereen. Nederl. „Geoctr. O. Ind. Comp. Amst. 1646. Naar *P. I(saaksen?)* door *J. v. Meurs.* br. 4°.

1177 (7 Jan.) Zware bestorming v. Ostende den 7 Jan. 1602. (Arend. III. *b.* 178). Uitvoerige afbeelding v. de bestorming der forten Santhil en Porcepic; links de zee; bovenaan links gemt. N°. 3. Boven en onder eene Duitsche beschrijving: „Erzelung nebenst figurl. ab- u. furbild. d. hefft. Sturms," etc. Znd. nm. v. grav. 1 bl. Hg. 17, met beschr. 36 dm., br. 24 dm. fol. — De pl. gen°. 3 is dezelfde die in het boek v. Haestens Ostende gen°. is 6, doch hier in veel fraaijeren druk.

1178 (7 Junij tot 18 Julij.) Togt van Maurits door Brabant en voorts naar Grave. (Arend, III. *b.* 180, enz.) — Groote plaat in 2 bladen v. den optogt v. het geheele leger v. Maurits, in de nabijheid van Sint Truijen. Met opschrift in de pl.: „Illustrissimis, Nobil., Potent. Ampliss. et Consult. Dom. Dom. Foed. Inf. „Germ. Reg. Ordinibus, Patr. Patr., Clement. Suis Dom. *Lamb. Cornelius* „Ded." — Ter zijde en v. ond. eene uitvoer. beschrijving v. dien togt door een der togtgenooten; deze tekst is op 4 blaadjes met gefig. rand en opschr.: „Verhael v. de Heyrtocht die zijne Princ. Exc. uyt den name v. d. E. Staten „d. Vereen. Prov. heeft ghedaen in d. Jare 1602, beghinn. v. d. 7en Junii, „doen S. Exc. uyt d. Graven Haghe trock, tot d. 18 Julii dat deselve sich „legerde voor de stercke Stadt Grave." Met adres v. *Corn. Claesz.* te Amst. 1603. Iedere pl. hg. 26, br. 36 dm., te zamen met beschr. hg. 45, br. 55 dm. br. fol.

Deze *uiterst zeldzame* plaat is vooral belangrijk door de naauwkeurige

voorstelling v. den optogt v. een geheel leger met ammunitie, schipbruggen, de namen v. allen die over de afdeelingen bevel voerden en het naauwkeurige journaal v. den togt.

1179 (7 Julij). Hetzelfde, geheel anders. Kaart v. h. land v. Luik en Limburg waardoor de togt ging, die op de kaart overal met stippen is aangewezen. Met eene inscriptie bovenaan regts, en eene onderaan links. Met adres (en door?) *Flor. Balteser*. (sic!) br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurener. — Hiervan moet een grooter origineel ook door Balthasar bestaan, opgedragen aan Graaf Willem Lodewijk. Zie Bodel, Balthasar. N°. IV. Noot 8.

1180 (7 Julij.) Hetzelfde, geheel anders. Afbeelding v. het Staatsche leger voor Tienen waar Maurits den Admirant vergeefs een veldslag aanbood; bovenaan regts het bovenstaande kaartje zeer verkleind. Op 2 aaneensluitende bladen; v. acht. bedr. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 254 en 255. Dit feit is niet door *Hogenberg* afgebeeld.

1181 (16 Julij.) Inneming van Helmond door Maurits. (Arend, III. *b*. 181). Plan der stad waardoor het leger trekt. Met Lat. inscriptie. Zad. am. v. grav. Gen°. 14. br. fol. Uit: ?

1182 (18 Julij tot 20 Sept.) Beleg v. Grave v. 18 Julij tot 20 Sept. en inneming door Maurits. (Arend, III. *b*. 181). — Uitvoerige kaart v. h. land om Grave; op den voorgrond de rivier; aan de overzijde in h. midden d. kaart Grave; links h. kwartier v. Maurits, regts dat v. Vere; bovenaan in het midden dat v. Graaf Willem; links een klein kaartje v. h. land v. Kuik, enz., regts eene groote cartouche met Lat. inschr., waaronder h. wapen v. Maurits; in h. midden links eene Lat. opdragt aan Maurits door *Lamb. Cornelisz.*, v. Amst., Ingenieur en Caartmaker v. Z.Exc. en J. Ev. Cloppenburg, boekverk. te Amst., gegrav. door *Bapt. Doetecom*. 2 naast elk. aaneen gehechte bl. Hg. 52, br. 72 dm. gr. fol. — Op de keerzijde is eene Holl. uitlegg. in curs. van n°. 1—29 en der lett. A—Z geplakt.

Hierbij eene afzonderl. Holl. uitlegg. en verhaal v. h. beleg: „Waracht. ende „eygentl. afbeeld. d. stercke Stadt Grave," enz. op 2 folio, 6 kleine en 2 kwarto kol. gedrukt. — Deze plaat is *zéér zeldzaam* en berust in het Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog en is daar genommerd: Veldslagen, no. 697.

1183 Hetzelfde. — Groot plan der stad met alle versterkingen en omliggende schansen; op d. voorgrond de Maas en de overzijde; bovenaan links de 2 wapens v. Maurits en van de Vereen. Prov., regts dat v. Grave. Door *Bapt. v. Deutechum*. — Van ond. eene afzond. Fransche beschrijv. v. h. beleg in 3 kolommen beginn.: „Vray pourtraict de la tres forte ville de Grave, assie„gée, enz. Amst. Corn. Nicolasz." (Corn. Claesz. 1602). De pl. hg. 29, br. 38 dm., met de beschr. hoog 45 dm. gr. fol. — *Zéér zeldzaam*.

1184 Hetzelfde, geheel anders, in 2 bovenelkander staande afbeeld. op 2 bladen. De bovenste vertoont de schansen om de stad, waarachter het Staatsche leger in slagorde, regts het aanrukk. vijandelijke leger, met 2 Holl. en 2 Fr. inschriften bovenaan links en regts; en een 4reg. Lat. vers v. ond.: „Obses„sis clausis," enz. — De onderste afbeeld. met bovenschrift: „Afbeelding „v. h. vervollich v. S. Exc. na den vijant als zij de vlucht genome hadde „met een stille trom;" in h. midden de *Plaets v. Alarm*; v. ond. h. huis v. Kreil. — Beide door *P. B(ast)*. Hg. 87, br. 29 dm. fol. Zéer zeldzame en curieuse pl.

1185 Hetzelfde geheel anders. Bovenaan in h. midden Grave, hooger op de Maas, rondom h. land v. Kuik met de schansen, enz. Met Holl. uitlegg.

van ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurener. 1610. bl. 191. Zeer fraaije afdruk.

b Dezelfde pl., latere en veel flaauwere afdruk zonder beschr. Uit: Orlers v. 1619.

1186 Hetzelfde; geheel als voren, zeer verkl. V. acht. bedrukt. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 257. Dit feit is niet door *Hogenberg* afgebeeld.

1187 Hetzelfde, bijna als voren, doch verkort. Alleen het plan der stad veel grooter dan op de vorige pl., zonder al het omligg. land en schansen; van ond. de Maas. Met Lat. inschrift: „Hic est situs oppidi Graviae. Gem°. 15. br. fol. Uit: ??

1188 Hetzelfde, geheel anders. Gezigt op de Stad van uit de verschans. v. d.
a Prins, die op den voorgrond te paard zit. Door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.

b Dez. pl., fraaije Proefdruk *vóór* alle lr.

1189 (Aug.) Ontvangst der Afgezanten v. d. Sultan v. Achin op Sumatra door Maurits, in het leger voor Grave. (Arend, III. *b*. 181). Maurits in de tent; de eerste afgezant hem naderende. Naar *H. J. Scholten* door *J. F. C. Reckleben*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Geschied.

Dit feit is op eigenaardige wijze voorgesteld in eenen gecostumeerden optogt door de Studenten der Akademie voor O. Indië, te Delft in 1862, bij het 25jarig feest dier Hoogeschool, — welke optogt in 8 chromolithograph. tafereelen is afgebeeld door den Heer *W. B. IJzerdraad* te 's Hage, op 8 pl. langwerpig folio.

1190 Afbeelding v. h. Blazoen der Rederijkerskamer te Haarlem: „Het wit Angierken," met zinspreuk: „In Liefde Ghetrouw," bovenaan 4 versregels: „Des „Redenrijcke const in cracht v. woorden leyt, enz." waaronder: *Anno* 1602, ter weerszijden 2 zinnebeeld. vrouwen, het wapen v. Holland en v. Haarlem; onder h. blazoen een 7 reg. vers: „Veel water blust niet wt der liefden crachtigh „vier" (door *K. v. Mander*?) en lager een Lat. 4 regelig vers waarin eene bijeenkomst van 12 Kamers v. Rhetorica den 15 Julij 1593 te Zantvoort vermeld wordt. — Naar *K. v. Mander* inventor gegrav. door *J. Matham*. Hg. 34, br. 24 dm. fol. — Uitmuntende afdruk dezer even fraaije als belangrijke plaat.

Er bestaat nog eene dergelijke plaat van 1604 van eene andere Haarl. Rederijkerskamer. — Wat deze plaat juist beteekent heb ik, noch anderen kunnen uitvorschen. Het *Wit Angierken* is omstreeks in 1583 opgerigt, welligt in 1593 te Zandvoort gedoopt of tot eene vrije Kamer verheven, en deze plaat misschien eene herinnering daaraan.

1192 (1602) Het uitvaren eener vloot van 9 schepen uit Amsterdam naar Indië. Links de Schreyerstoren te Amsterdam, in het midden de vloot, waarvan het grootste schip eene vlag met 5 banen, het kleinere schip het wapen v. Amst. voert. Met deze 4 Lat. versregels: „Plaustra alii jactent et equos, „magnosque Elephantos, — Quique onera huc illuc ferre referre solent; — „Jactet Hamaxobius currus, se Navita credit — Navi, quâ Batavis est via ad „Antipodes." — Zond. nm. v. grav. met adres v. *H. Hondius* c. priv. 1602. Hg. 21, br. 35 dm. br. fol. — Het vers en de vermelding der *Hamaxobiers* (een volk dat als nomaden op wagens leeft [gelijk de Hollanders op schepen?]) is mij zeer duister.

1193 (5 en 11 Maart.) Wachtendonk wordt door Graaf Fred. v. d. Bergh verrast, doch 6 dagen later weder voor de Staten gewonnen. (Niet bij Arend vermeld; bij Wagenaar IX. 157). Plan der Stad; op den voorgrond de rivier. Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedr. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 258.

1194 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch veel grooter en niet zoo uitvoerig. Met Holl. geschied. in eene cartouche links. Door *P. Katrius*. Get.: 27. br. fol.

1195 (26 Mei.) Fred. Spinola valt met 8 Galeyen in de Wielingen bij Zeeland,
a 3 Staatsche oorlogschepen en 2 galeyen onder Joos de Moor aan, doch wordt geslagen en hij zelf gedood. (Arend, III. *b*. 191). — Afbeelding v. het gevecht; in h. verschiet Sluis, ter weerszijden Damme en Breskens. Znd. onderschr. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenkr. 1610. bl. 198.

b Dezelfde plaat, vroegere afdruk met Holl. onderschr. Uit: ?

1196 Hetzelfde, als voren, doch iets kleiner en met meer en eenigzins anders
a liggende schepen, ook met meer namen v. plaatsen op het land. Met inschrift: „Oceani German. pars." Gen°. regts, n°. 1. br. 4°. Uit: Haestens Beleg v. Ostende. 1606.

b Dezelfde pl., latere afdruk, gen°.: Fol. 6, 7. Uit: Haestens, Siége d'Ostende. 1615.

1197 De 6 Galeyen v. Fred. Spinola door de Staatsche oorlogschepen bij Sluis in den grond geschoten en overzeild. Uitvoerige voorstelling; welligt naar eene oude pl. Gestst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Le Clerc.

1198 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch veel kleiner. Door *S. Fokke*. br. 4°.
a Uit: Wagenaar, Vad. Hist.

b Dez. pl., Proefdruk vóór alle lr.

Van dit feit heb ik nog eene bijna gelijktijdige plaat gezien in 2 gr. fol. bladen, met 1 reg. curs. bovenschr. en 1 blad beschrijving; met opdragt v. Joh. Rem en adres bij Wl. Jansz. (Bleau) in de vergulden Sonnewijser.

1199 (10 Aug.) Maurits ontzet de Spaansche muitende Soldaten, die op het Kasteel van Hoogstraten verschanst, door Albertus belegerd werden. (Arend, III. *b*. 191). Zeer uitvoerige afbeelding met vele Holl. inschriften en 2 reg. curs. bovenschrift: „Warachtige afbeeld. v. h. sterck en geweldig Casteel „v. Hoogstraten ..... 10 Aug. 1603." In h. midden h. kasteel, links h. dorp Hoogstraten, regts bovenaan h. Staatsche leger, v. ond. de Spaanschen. Met vele n°., 1 tot 25, zoodat hierbij, behalve de vele inschriften, eene beschrijving schijnt te behooren. Znd. nm. v. grav. Hg. 30, br. 38 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.*

1200 (19 Aug. tot Oct.) Vergeefsch beleg v. 's Bosch door Maurits. (Arend, III. *b*. 193, 194). — Zeer uitvoerige voorstelling door 's Prinsen Ingenieur Barth. Smalleveld; in h. midden de Stad, bovenaan in h. midden Crevecoeur; en regts een klein kaartje v. geheel Noord-Braband, waaronder het wapen v. 's Bosch; boven de pl. een 2reg. opschrift: „Genuina et syncera delin. „obsessae urbis Buscidue.," enz. Ter weerszijden eene geheele geschiedenis v. de vorige belegeringen en v. dit beleg tot d. 23 Sept. (dus te midden v. h. beleg) met opschrift: „Oprechte en grondelijcke Afconterfeytinghe," enz. — Naar *B. Smalleveld*, znd. nm. v. grav. met adres op pl. en uitlegg.: Amst. Herm. Allertsz. Coster. 1603. gr. fol. De kaart bestaat uit 2 bovenelk. staande bl. te zamen hg. 60, br. 50 dm.; de beschrijv. uit 4 smalle bladen; alles te zamen hg. 60, br. 72 dm. *Uiterst zeldzaam*, gelijk de meeste stukken over Braband.

1201 Hetzelfde; geheel anders. — Dezelfde plaat als die v. *Pt. Katrius* v. h. beleg v. 1601. Zie n°. 1170) met verandering in het inschrift: „Habes hic," enz., der woorden: „ipsis Cal. Nov. 1601" in: „Aug. 1603," en v. den naam v. d. uitgever in: *Bern. Petri Amstel.*; voorts met veranderingen in de schansen,

voornamelijk bovenaan links bij de Hinthamer poort en verder links, waar op de vroegere pl. stond: „Quartier v. Graaf Willem," nu: „de Vijand." Hg. en br. als no. 1170. br. fol.

1202 Hetzelfde, geheel als voren doch iets kleiner, en zonder het kaartje v. ond. Deze plaat is echter uitvoeriger dan de vorige, vooral voor de schansen ten Noorden en Oosten der Stad, waar de Prins lag; links het leger v. Albertus. — Van ond. een afzond. verhaal v. h. beleg in 3 kol., gaande tot 2 Sept. waarbij eene uitlegging der no. en letters op de pl. — Znd. nm. v. grav. maar met adres v. *Bapt. v. Deutecom* te Amst., zoodat de pl. wel v. zijne hand zal zijn. — Hg. zonder beschr. 30 met beschr. 44, br. 38 dm. gr. fol. *Uiterst zeldzaam.*

1203 Hetzelfde, geheel als voren, doch zeer verkleind. Van acht. bedrukt. Uit: Baudart, no. 259. br. 4o.

1204 (Dec.) Beleg van Ostende omstreeks het einde van 1603. (Arend, III. *b.* 196, 197.) Op d. voorgrond regts de uitvoerige afbeeld. d. stad, links het leger v. Albertus, daarboven een 11reg. Lat. vers v. Grotius, en hooger een afzond. kaartje v. eenige belegerde schansen; bovenaan in h. midden eene zinnebeeld. vrouw, ter weersz. een Holl. Greg. vers, en 2 wapens; regts eene Lat. dedicatie v. *Flor. Balthasar* delineator; descriptor, editor. Merkw. aanteek. op de pl.: „Loci ichnographiam expressit Ravo Dexter, Centurio et machinarius Principis." (Ralff Dexter, zie Arend, III. *b.* 197). Hg. 40, br. 49 dm. gr. fol. Zeer *fraaije* en *zelds.* plaat. Bij Bodel, over Balthasar onder no. 6 vermeld. — Hierbij schijnt eene uitlegging te behooren, daar de vele no. niet op de plaat geëxpliceerd zijn.

1205 Hetzelfde, doch zeer verschillend; de stad veel grooter, de zee alleen v. ond. regts (op de vorige langs den geheelen onderrand) met een afzond. kaartje links v. „Nova et parva Troja" [bijnaam van Ostende] (wat op de vorige niet voorkomt) en regts een dergelijk kaartje, voorts links eene Holl. en Fransche uitlegg. d. getallen op de plaat. Naar *Wolff* door *Flor. Balthasar*, met zijn adres. Hg. 42, br. 55 dm. br. fol. — *Hoogst zeldzaam en fraai.* Deze plaat is niet door den Heer Bodel beschreven, doch opgegeven volgens het daar medegedeelde Extract uit het Actenbouck.

Ostende werd toen *Klein-Troje* genoemd en door tallooze krijgslieden bezocht als eene leerschool voor den oorlog.

1206 (1604) „Imago Flandriae." — Zie op het jaar 1468, No. 305. Zinnebeeldige plaat bij Jo. Janssonius.

1207 (Jan.) „Jaarlijksche Ommegang der Gilden en Leproozen op Koppermaandag
a (1e Maandag in Januarij), opgehouden Ao. 1604." — „Procession annuelle," enz. Gezigt v. d. Dam te Amsterdam met den geheelen optogt. Naar de groote Schilderij van *A. v. Nieulandt* in 1633 door *S. Fokke*. 1769. br. 4o. Uit: Wagenaar, Amsterdam. — Zeer fraaije, ongevouwen afdruk.

De zeer groote origineele Schilderij door *v. Nieuland*, waarvan deze plaat eene uitvoerige en naauwkeurige doch verkleinde copij is, berust nog op het Stadhuis te Amsterdam, en is een hoogst belangrijk stuk voor de kostumes en zeden v. dien tijd.

b Dez. plaat, fraaije Proefdruk vóór alle lr.

c Dez. plaat, onafgem. Etsdruk vóór alle lr. Met alle randen.

1208 Hetzelfde, geheel anders. Eenige Leprozen met versierden standaard en rinkelbom trekken met vele kinderen door een dorp of voorstad, en houden voor een geopend huis stil. Met 6 reg. vers: „De Sieckgens zijn seer ver-

„blijt. — Als sy sien de Coppertijt, enz." Boven de deur v. h. huis staat h. jaar 1608. Naar en door *C. J. Visscher*, met adre v. *Clem. de Jonghe*. Achter den naam v. Visscher is *excud.* uitgewischt. Hg. 18, br. 28 dm. br. 4°.

1209 (14 Febr.) Beleg van Ostende. (Arend, III. *b.* 199). — „Waerachtighe „affbeeld. d. Stadt Oostende .... d. 8 Julij 1601 tot desen teghenwoord. „16 Febr. 1604, door desz. Ingenieurs gedaen, waerbij gevoegt is de Storm„brugge, alzoo die v. den beleggers meynt gebruyckt te mogen worden om „de halve Mane over de Geule te vermeesteren ende inne te nemen." — Afbeeld. v. de vesting; links de Geule, bovenaan de zee, regts de stormbrug in h. klein; van onderen eene afzonderlijke zeer uitvoerige afbeelding v. de stormbrug. — Hierbij eene afzonderlijke beschrijving op 2 breeder en eene smaller strook, welke om de plaat behoort, met opschr.: „Warachtighe „afbeeldinghe v. de wijtvermaerde, lang-dueríghe beleger. d. Stercke Stadt „Oostende, enz." Voorts: „Den nieuwen, archlistigen welghemaeckten .... „Stormbrugghe ofte Luywaghen," enz. met uitlegging der n°. enz. (deze ingenieuse stormbrug werd kort daarna reddeloos geschoten). — De plaat is hg. 37, br. 28 dm., kl. fol. *Uiterst zeldzaam.*

1210 (20 Aug.) Beleg en inneming van Sluis door Prins Maurits. (Arend, III. *b.* 201, 202). — Zeer uitvoerige kaart v. h. land van Sluis; de stad in h. midden een weinig regts; hoogerop Aardenburg en Middelburg in Vlaanderen, links Breskens, Biervliet en IJsendijke, v. ond. het land v. Cadsant en de zee. Met 1 regel bovenschrift: „Typus max. et potentiss. D. D. Ord. „Foed. Classis, qua Flandr. petierunt et Casand. appulerunt 1604. April 25." Van ond. links een Lat. inschrift en regts een 16reg. Lat. vers in 2 kol. Door *Flor. Balthasar.* br. fol. — Met uitlegging der 33 n°. op de kaart en uitvoerige geschiedenis v. h. beleg tot 2 Aug. (waarin op een' goeden uitslag gehoopt wordt) in 5 kol., op 4 bladen, links en onder de pl., m. opschr.: „Warachtige afbeelding v. de belegher. v. de wiit vermaerde Stercke Stadt „v. Sluys, enz." Met adres v. *Flor. Balthasarsz.* Plaetsnijder, woonende in de Choorstraet tot Delf. 1604. — De pl. hg. 41, br. 50 dm., het geheel hg. 58, br. 64 dm. br. fol. *Uiterst zeldzaam.*

Deze plaat is beschreven door den Heer Bodel in zijn stuk over Balthasar, op n°. 7; doch zonder den hier aanwezigen tekst, die bij het daar vermelde Ex. ontbrak.

1211 Hetzelfde, eenigzins anders en veel kleiner. Kaart v. h. land v. Sluis; in
a h. midden de Stad, bovenaan links Aardenburg, en meer links h. plan v. IJsendijke; v. ond. Cadsand. Met Hollandsche beschr. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610, bl. 200.

b Dez. plaat, later slechter afdruk zonder beschr. Uit: Orlers, Verm. Laurencr. 1619.

1212 Hetzelfde, geheel anders. Gezigt op de Stad; vooraan de Spaansche Schepen die tot ontzet aankomen. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 260. Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

1213 Hetzelfde, geheel anders. Kaart v. h. land v. Sluis; de stad bovenaan links; v. ond. eene uitvoerige afbeeld. v. d. schootvrije brug, die Maurits over de rivier voor Sluis heeft laten maken. Duitsche grav. door *G. Keller.* 1604. Hg. 23, br. 29 dm. br. fol.

1214 Beleg v. Sluis. Andere, grooter afbeelding v. de brug voor Sluis, met inschrift: „Dese bruggen sijn 32 deelen (dat is stijf 400 voeten) lang." Znd. ander inschrift. Hg. 9, br. 33 dm. br. fol. Uit een gelijktijdig werk.

1215 (2 Sept.) Overgave van Ostende, bij verdrag, na een beleg v. meer dan 3 jaren, waarin alle oorlogskunst van weerszijde was uitgeput, en de stad in een puinhoop veranderd. (Arend, III. *b.* 205.) — Serie v. 12 platen (gen°. 3 tot 14) den geheelen loop v. h. beleg en alle verdedigingswerken van beide zijden uitvoerig aanduidende. Met Lat. inschriften op de pl., uitgenomen op 6, 8, 11. — Deze pl. zijn alle br. 4°. doch v. eenigzins verschill. grootte en behooren in: „Haestens, la nouvelle Troje ou siège „d'Ostende. Leijde. L. Elzevier. 1615." 4°. Hierbij nog eene pl. gen°. 6, den wapenstilstand op 25 Dec. afbeeldende, die zeker in eene andere uitgave v. dit werk behoort. De pl. 1 en 2 die in dit boek behooren, zijn de n°. 1196*a* en 1144 Nieuwpoort. 1602.

1216 Beleg v. Ostende. — Kaart v. de Stad en h. omligg. land; bovenaan regts
a de stad, links de forten Albert en Isabella, v. boven de zee. — Met Holl. uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenier. In geene der mij bekende uitgaven komt deze pl. met Holl. onderschrift voor.
b Dez. pl., latere afdruk, zonder uitlegg. Uit: Orlers, Nass. Laurenier. 1610. bl. 170.

1217 Hetzelfde, geheel anders. Uitvoerig plan d. stad, links de Geul, v. ond. de zee. Met een klein plan d. Stad in 1641 bovenaan links; v. ond. links en regts uitlegg. d. n°. op de kaart. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. v. acht. bedrukt.

1218 Hetzelfde, geheel als voren, doch zeer verkl., m. inschr.: „Het belegh v. „Oostende v. 1601 tot 1604." br. fol. Uit: Le Clerc.

1219 Intrede v. Albert en Isabella in de verwoeste stad Ostende. Door *S. Fokke.*
a br. 4°. Uit: Wagenaar, IX.
b Dez. pl., Proefdruk vóór alle lr.

1220 (1605. 17 Mei.) De Staatsche Schepen onder Graaf Ernst v. Nassau doen een vruchteloozen aanslag op Antwerpen. (Arend, III. *b.* 211, 212). — Afbeelding v. de naderende groote vloot; op d. voorgrond regts Antwerpen en vele burgers die de vloot verwachten. Znd. nm. v. grav. met adres v. *Abr. Verhoeven* te Antwerpen (dezelfde die in dat jaar geregeld begon gedrukte courranten uit te geven en daarvoor toen een privilegie van den Aartshertog ontving.)—

Hierbij v. ond. eene afzonderl. Fransche uitlegging en beschrijv. in 4 kol. met opschrift: „Remonstrance des forts et lieux." en: „Pourtraicture de ce „qu'est advenu le 17e May 1605 à la prinse la dicque d'Anvers distante d'illecq d'une lieue.' —Hg. 23, br. 33 dm., met beschr. hg. 36 dm. — *Zéér zeldzaam.*

Van deze plaat komt eene zeer gelijkende copie (doch zonder de schipbrug over de Schelde) in *Hogenberg* voor, en eene verkleinde bij Baudart 263 naar Hogenberg.

1221 Hetzelfde, doch veel uitvoeriger, in 4 bijeen behoorende bladen, 2 naast, 2 onderelk., met 2reg. opschrift boven in h. bovenste linksche blad in h. Spaansch, Holl., Lat. en Fransch: „Beleg d. Stadt v. Antw., gheproeft „ende gheattenteert door Graef Mauris v. Nass. ende die rebellen v. H. Hooch. „d. 17en May 1605 niet sonder groot verlies d. Geusche Soldaten ende „Schepen." — Groot plan d. Stad, met eenig omliggend land; onder h. opschrift de Schipbrug, waarbij staat: „An 1605 le 24 May par command. de „Spinola, Abr. Melyn a faict ce pont en trois jours." — Naast het opschrift in 4 talen het wapen v. Antw. Op het onderste regtsche blad een Mercuriusbeeld met opschr.: *Lamb. a Noot* (?) pictor, effigiebat, met adres v. *J. Bpt. Vrints.* 1605. 4 bl. Ieder hg. 35, br. 48 dm. br. fol. *Uiterst zeldzaam.* — Dit exempl. berust in het Archief der Genie aan h. Minist. v. Oorlog; is genoteerd: Plans v. Beleger. n°. 728.

1222 (22 Mei). Inneming v. h. Sterke huis van Woude door Maurits na den mislukten aanslag op Antwerpen. (Arend, III. *b*. 212.) — In het midden het door water omringde Kasteel; v. ond. het dorp Heerle, enz., met Lat. inschrift: „Haec Arx .... 18 Maji obsessa, deditionem fecit quatriduo post „incept. obsid., nempe 22 etc." — Ter weerszijde eene gedrukte Holl. beschrijving; op de geheele pl. komt geen jaartal voor. De pl. hg. 26, br. 20 dm. met beschr. br. 35 dm. br. fol.

1223 (1 Junij.) Togt v. Maurits naar Watervliet en IJsendijke in Staats-Vlaanderen. (Arend, III. *b*. 212.) — Kaart v. h. land met afbeelding der kampen v. de beide legers; links dat v. Spinola bij het dorp Bochout; in h. midden dat v. Maurits, regts IJsendijke, v. ond. de zee. Met zeer vele Fransche inscriptiën in de kaart; bovenaan regts een Holl. en Fransch inschrift: „Het leger der H. M. Staten," enz. „Camp de Mess. les Estats," etc. — Van ond. eene afzond. Holl. beschr. en uitlegging der n°. in 4 kol., beginn.: „Ware afbeeldinge v. h. Leger leggende tot Watervliet," enz. ....' 1605. — Hg. 29, br. 37 dm. br. fol. Fraaije grav. Znd. nm. v. grav. *Zéér zeldzaam.*

1224 (7 Aug.) Oldenzaal wordt in éénen nacht door Spinola ingenomen. (Arend, III. *b*. 215.) Plan der Stad en v. h. omligg. land. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 264. br. 4°.

1225 (18 Aug.) Lingen door Spinola genomen na een beleg van 9 dagen. (Arend, III. *b*. 216). — Plan der Stad en v. h. omligg. land met de aanrukkende vijanden en vele Holl. inschriften. — Boven- en onderaan links eene Duitsche beschrijving en uitlegging, die beide op eene opene ruimte geplakt zijn, zoodat de plaat waarschijnlijk ook met Holl. uitlegging bestaan heeft. Znd. nm. Hg. 22, br. 32 dm. br. fol.

1226 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch veel kleiner en omgekeerd, en het plan der stad nog al verschillend. Van acht. bedrukt. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 265. br. 4°.

1227 (9 Oct.) Ongelukkige schermutseling bij Ruhrort, waar de Staatschen door Spinola op de vlugt gedreven worden. (Arend, III. *b*. 219). In h. midden de Rijn, links de Ruhr, regts boven den Rijn het Spaansche, onder den Rijn het Staatsche leger. — Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt, Uit: Baudart, n°. 267. br. 4°.

1228 (28 Oct.) Buquoy ontneemt Wachtendonk, na een beleg v. 20 dagen aan de Staten. (Arend, III. *b*. 218, 220.) — Plan der vesting boven in de pl., v. ond. de Maas. Naar de zeer uitvoerige plaat v. *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 266. — Op de plaat bij *Hogenberg* is de datum v. d. 28 Jan. 1606 gesteld.

1229 (7 Nov.) Buquoy neemt na Wachtendonk het sterke Kasteel Crakou bij Creveld digt bij den Rijn in. (Arend, III. *b*. 220). Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart, n°. 268. br. 4°.

1230 (Dec.) Overwinning op den Duinkerker Admiraal Adriaan Dirkszoon, door den Rotterdammer Scheepskapitein, Mooi Lambert, behaald. (Niet bij Arend vermeld, doch bij Wagenaar IX. 196.) — Kaart v. h. land rondom Duinkerken, de Stad in h. midden op d. voorgrond; beneden de zee. Met Holl. uitlegg. der letters A—K. Znd. nm. v. grav. Gelijktijdige plaat. Hg. 22, br. 30 dm. br. fol.

1231 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch met groot profil v. Duinkerken, en uitvoerige afbeelding d. vloot. Boven in de pl. eene 3reg. Lat. en Holl. uitlegging. Gen°. onderaan regts: 72. Hg. 22, br. 31 dm. br. fol.

1232 (1606.) Zinneprent op het verlangen naar Vrede. — Opschrift in kapit. letters boven in de pl. „Desideratae pacis deploranda captivitas." — In eene omheining (de Holl. tuin) zit in het midden de Holl. leeuw, met h. wapen v. Holl., op een zetel; rondom de leeuwen en wapens der 6 andere Provinciën. Vóór d. Holl. leeuw ligt de vrede gebonden op den voorgrond, en wordt met de vele vóor haar staande Hollandsche burgers, door een hollend paard, door tweedragt en door een ander persoon, voortgesleept; in de omheining treden de Koning van Spanje en andere Potentaten om den vrede te brengen, enz. — Met 2 reg. Lat. opdragt aan Christoph. d'Assonville, Raadsheer v. hunne Hoogh., door *Joach. Junius*, inventor, met approbatie v. *Egb. Spithold*, Kanunnik te Antw. om deze pl. te mogen drukken. 29 Jan. 1606. Met de letters A—K in de plaat (zonder uitlegging). Hg. 24, br. 32 dm. br. fol. — Eenig Ex. in de collectie van Dr. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

1233 (22 Maart.) Du Terrail verrast Breevoort op Vastenavond wat den 22 Maart door Frederik Hendrik hernomen wordt. (Arend, III. *b.* 227.) — Plan der Stad en v. h. omligg. land. Naar *Hogenberg* verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart, n°. 269. br. 4°.

1234 (12 Junij.) Du Terrail verrast Sluis, doch wordt ter stad uitgedreven. (Arend, III. *b.* 227.) In h. verschiet de Stad, waarheen de Spanj. trekken. Uit: Baudart, n°. 270. br. 4°. Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

1235 (Julij, Aug.) Veldtogt der Spaansche en Nederl. Legers in Gelderland en
a Overijssel, in Julij en Aug. (Arend, III. *b.* 229). — Uitvoerige kaart van Overijssel en Zutphen van Arnhem tot Kampen en Koevorden, bovenin een 5reg. gegrav. Lat. inschrift: „Tabella, Isellae fluvii cursum," etc. Door *Bapt. v. Doetichem* te Deventer. — Van ond. eene afzond. uitlegg. v. d. n°., letters en opschrift: „Afconterfeytinge d. IJselstrooms, h. Sticht v. Over„ysel, 't Graefschap Zutphen, alwaer nu ter tijt de beyde Legers, so het „Statissche .... ende h. Spaensche .... hun verhouden. Met aenwijs. d. „Legerplaetsen v. S. Exc., als die Tochten die Spinola daer int Landt „ghedaan heeft in Julij en Aug. 1606." — Hg. 25, met de beschr. hg. 34, br. 36 dm. gr. fol.
b Dezelfde plaat, later afdruk, met afzond. Fransche beschrijv.; „Contrefaic„ture du fleuve Isel," etc.

1236 (23 Julij.) Spinola neemt Lochem en laat door Pomp. Justiniani meelwagens maken. (Arend, III. *b.* 231). — Lochem in h. verschiet, op d. voorgrond de kunstig uitgevonden meelwagens. Van boven een 2reg. Fr. opschrift: „Le „Moulin a Charroys," en v. ond. een 2reg. Holl.: „Den meelwagen ghe„pract. bij den grooten ingenieur Pompeus," enz. Gen°. v. ond. 24. Naar *Hogenberg* door *H. V. D.* te Keulen. — Hg. 23, br. 30 dm. br. fol.

1236 (14 Aug.) Beleg en inneming van Grol door Spinola. (Arend, III. *b.* 232). — Plan d. Stad met h. omligg. land, en eene Fransche inscriptie. Met Holl. en Fransch 3 en 4reg. bovenschrift, en regts een afzonderlijk: „Cort ver„hael, hoe dat de stercke stadt v. Grolle," enz. en v. ond. een afzond. Fr. en Holl. verhaal, in 2 kol. Met adres v. *Abr. Verhoeven* te Antw. op de plaat en beschr. De plaat hg. 23, br. 28 dm.; met de beschr. hg. 37, br. 42 dm. br. fol.

1238 Hetzelfde, geheel anders. Plan d. Stad, andersom gelegen, met de aantrekkende Spanjaarden. Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedr. Uit: Baudart, n°. 272. br. 4°.

1239 (22 Aug.—2. Oct.) Beleg en inneming v. Rijnberk door Spinola. (Arend, III. *b.* 233—235). — 2 platen; de eene het beleg, of het plan der vesting in h. midden met h. omligg. land voorstellende, de andere de overgave; een gezigt op de stad bovenaan regts, links Orsoy. — Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit Baudart, no. 273, 274. br. 4o.

Van dit beleg is eene gelijktijdige *teekening* in het Archief d. Genie, Ministerie v. Oorlog, genot.: Plans v. Beleger., no. 506.

1240 (Sept.) De Vice-Admiraal v. Zeeland, Reinier Klaaszoon, 2 dagen tegen de Spaansche overmagt gestreden hebbende, steekt den brand in het kruit, en doet zijn reddeloos geschoten schip in de lucht springen. (Arend, III. *b.* 238). — Plaat uit Helmers Holl. Natie. 3e zang. Door *R. Vinkelès*. 8o.

1241 (1607 25 April.) Zeestrijd voor Gibraltar, waarin de Admir. Jacob van Heemskerk sneuvelt. (Arend, III. *b.* 241). — Uitvoerige voorstelling v. h. gevecht in de baai v. Gibraltar; regts de Stad en het Kasteel, voorts de Spaansche schepen; in h. midden het schip v. Heemskerk en v. Kapt. Lambert in gevecht met den Spaanschen Admiraal; links het schip v. d. Sp. Admiraal Alteras, en eenige Holl. Schepen. — Boven in de pl. vijf afzonderlijke plaatjes; de uiterste pl. links en regts, geno. A en B., stellen de baai van Gibraltar voor, de middenste het portret v. Heemskerk; regts zijne begrafenis te Amst., gemt. C., links zijne grafzerk in de Nieuwe Kerk te Amst., gemt. D., daarnaast de inscriptie op de graftombe; onder aan de pl., links, een klein kaartje v. de straat v. Gibraltar. — Bij de bovenste platen schijnt eene gedrukte uitlegging der letters te behooren, die hier in afschrift voorhanden is; eene gedrukte heb ik nooit ontmoet. — Fraaije gravure v. dien tijd zonder naam v. graveur; 3 aaneen behoorende bladen folio, te zamen br. 85, hg. 43 dm. br. fol.

Zou deze plaat die van *Balthasar* kunnen zijn, waarvan de Heer Bodel in zijn stuk over Balthasar onder No. X spreekt? Aan de gravure zou ik het niet herkennen;—en echter is het niet waarschijnlijk dat van dit feit te gelijker tijd 2 zeer uitvoerige en elkander zóó gelijkende afbeeldingen zouden gegeven zijn, want die van *Balthasar* is volgens Bodel verkleind in Orlers, en ook deze is daarin getrouwelijk gevolgd.

1242 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., op 1 pl. Znd. inschrift. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 206. br. fol.

1243 Hetzelfde, geheel als voren, met inschrift: „Zeeslagh voor Gibr." Met 1 reg. curs. onderschrift. br. fol. Uit: Le Clerc?

1244 Afbeelding eener Medaille op Heemskerk in h. Muntkab. v. Dibbetz, waarop eene verkleinde afbeeld. der bovenst. plaat en aan de keerzijde die zijner begraf. — Gravure v. 1780? Znd. nm. 8o. — Grafteeken voor Heemskerk met de inscriptie in de Nieuwe Kerk te Amst. 8o.

1245 Begrafenis v. Heemskerk. kl. 12o plaatje. — Hetzelfde in teekening. 12o.

1246 (Mei). Onderhandeling v. Pater Jan Neyen te 's Hage met Maurits en Oldenbarneveld over het Bestand. (Arend, III. *b.* 256). — De 3 personen aan eene tafel gezeten. Naar *H. J. Scholten* door *Reckleben*. 4o. Uit: Arend, Geschied.

1247 Zinneprent ter ontrading der Vredesvoorslagen door Pater Ney gedaan. (Arend, III. *b.* 263—265). — Pater Jan Neyen staande, met een kruis in de hand en den staart v. een schorpioen, biedt aan 2 Hollanders die bij hunne tonnen staan een Olyftak aan, welken zij afwijzen. Links 2 kleine zinneb. plaatjes: „Madame de Parma," en: „Bepaelde Commissiones." regts 2 dergel.:

Maurits tusschen de moordenaars Renichon en du Four, daaronder Maurits naast P. Panne. — Met 5 reg. bovenschrift: „Beschreib. d. fröl-, guten „Bottschafft .... welcke ... Ney ... Niderlandt verkünden thut." Van ond. een afzond. Duitsch vers in 5 kol.: „Der ... Pater Ney zum Holländer." 1607. Hg. 14, met beschrijv. hg. 47 dm., br. 35 dm. gr. fol. — *Hoogst zeldzaam.*

1248 Dergelijke zinneprent als voren, met nagenoeg dezelfde voorstellingen doch met Holl. inschriften. — Pater Ney, (of: „de overheerde Provincien") met een Janusgezigt en een vosschop op d. rug, biedt een Olijftak aan *Hollander*, die zegt: „This toch al bedroch;" links, achter Ney het levend begraven v. Anneke Uyt den Hove (zie no. 1061) (ook op de regterzijde der vorige plaat voorgesteld.) Achter *Hollander* de Holl. tuin met d. Leeuw, waarboven een klein plaatje, Elizabeth zittende de Spaansche vredesvoorslagen ontvangende, in h. verschiet de Armade: „Doen men hare Mt. pays aenboot „quam de Spaense vloot;" boven in h. midden 8 medailles, links Alba en vervolgingen. — Gelijktijdige plaat zonder eenigen naam of tekst, (deze welligt afgesneden?) Hg. 15, br. 37 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.* — De vorige pl. is veel fraaijer.

1249 (**1608. Febr.**) Aankomst der 5 Spaansche Ambassadeurs tot h. Bestand. (Arend, III. *b*. 288). — Gezigt buiten den Haag; in het verschiet links de Stad; Maurits en Spinola begroeten elkander. (Door *S. Frisius*?) Zeer fraaije gravure. Hg. 15, br. 24 dm. br. 4o. Pendant van no. 1252, 63.

1250 Hetzelfde, geheel anders. Ontvangst bij Rijswijk; in h. verschiet 's Hage.

a Eenigzins naar *Hogenberg* verkl. Door *S. Fokke*. br. 4o. Uit: Wagenaar, IX.

b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.

c Hetzelfde; *teekening* voor de voorgaande pl. door *S. Fokke*. br. 4o.

1251 „Ware afbeeldinge der H. Ambassadeurs ende Gecommiteerde tot het Be-„stant." — Bovenschrift v. eene plaat, waarop in 3 bovenelk. staande reeksen 18 portretjes, ieder met een 2reg. curs. onderschrift. br. fol. Uit: Baudius, Bestand.

1252 (**6. Febr.**) Begin d. Beraadslaging der Staten te 's Hage over het Bestand. (Arend, III. *b*. 290). — Afbeeld. der door een groot vuur verwarmde zaal; de Leden der Staten om de tafel. (Door *S. Frisius*). Hg. 15, br. 24 dm. br. fol. *Zeldzaam* en *fraai*. Pendant van no. 1249, 63.

1253 Zinneprent op de waarschijnlijk vruchtelooze Onderhandeling met de Spaansche Gezanten over den Vrede. — In het midden een schild waarin de portretten der 5 Ambassadeurs, welk schild door 2 zinnebeeldige vrouwen, *Sol* en *Luna*, vastgehouden wordt; daarboven de Hollandsche leeuw en 2 kinderen die met zijnen staart spelen; v. ond. 2 kinderen die zeepbellen blazen. Boven de pl.: *Iberae naeniae*; onder de pl. een 6reg. Lat. vers en 1 reg. beginn.: „Parturiant montes," etc.; regts en links een lang Duitsch vers in 4 kol.: „Consultation des .... Raths, üb. gegenwart. Niderl. Paci-„fication, in welk vers vooral op de vaart naar Indië en de gramschap van Spinola over de vasthoudendheid der Staten op dit punt gedoeld wordt. Aan het einde: 1608. (Arend, III. *b*. 282). — De pl. hg. 35, br. 21 dm., met de verzen 46 dm. br. fol. Fraaije pl. *Hoogst zeldzaam*.

1254 Zinneprent tegen h. Bestand wegens Indië. — Bovenaan een 4reg. curs. vers:

a „Een oud Schipper v. Monickendam," enz. Een oud Matroos trekt met een Spanjaard om het langste eind v. een stok, de Indiën verbeeldende; achteraan toeschouwers, bovenin het vers. Znd. nm. v. grav. 4o. Titelprent v. een zeer aardig blaauwboekje tegen h. Bestand. Zie Bibliotheek v. Pamphl. no. 676.

b Dezelfde plaat; naauwkeurige copie; op den achtergrond bergen; het vers boven in een schild. Znd. nm. v. grav. 4°.

Deze plaat is later met een groot vers op Oldenbarneveld toegepast.

1255 Zinneprent op het Bestand, of op den gelukkigen Staat der Nederlanden door hunne eenigheid en kracht. De Holl. maagd, zittende op den hoeksteen: *Christus*, tusschen 8 pilaren, vooraan Maurits en Fred. Hendrik met de *Patres patriae*; v. achteren de bloeijende landbouw en scheepvaart. Naar *H. Joerdaens* door *H. Hondius*. 1608. br. fol. Deze plaat is in 1619 op den tijd gepast. — Komt voor in d. Catal. Atlas v. Voorst. n°. 215.

1256 Zinneprent ter aanbeveling v. h. Bestand. — In het midden der pl. eene fontein, waarop de drie beelden: Weldadigheid, Dankbaarheid en Vergelding staan, die met de melk harer borsten de lager liggende figuren drenken, die wederom hare melk in de lagere fonteinen doen vloeijen; om de fontein staan de beelden v. Medelijden, Nut, Beminnelijkheid, enz.; regts de maagden der Holl. Provinciën en Maurits in den Holl. tuin; hoogerop de Vrede rijdende op een wagen, daarachter land- en werkvolk, en verderop de aftrekkende oorlog; links Albertus en Isabella en de Maagden der Zuidel. Provinc., in het verschiet eene Stad. Naar *D. Marien*? geteekend door *D. V. B. (Vinckebooms)* gegrav. door *P. S(erwouters)*. Met adres v. *M. Colijn*. br. fol. — Hierbij een afzonderlijk vers in 17 dertien regelige coupletten, de uitlegging behelzende der 54 n°. op de plaat, door *P. D. M.* „Peyst om d'Eeuwich." Met onderschr.: „Waere uytbeelding klaer, „eenes oprechten vrede, Die wel te wenschen waer, in elck Landt en „Stede." Hg. 39, met het vers 57, br. 53 dm. br. fol. *Zeer fraai* en *zeer zeldzaam*.

1257 (Nov.) De Spanjaarden door de Staatschen onder den Heer Marquette bij Mulheim geslagen. (Niet bij Arend vermeld). — Op d. voorgrond de Heer v. Marquette te paard, in h. verschiet Mulheim. Uit: Baudart, n°. 280. br. 4°. Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

1258 (19 Nov.) Schermutseling bij Xanten en Rijnberk, waar Graaf Adolf v. Nassau sneuvelt, doch de Staatschen overwinnen. (Niet bij Arend vermeld, doch bij Wagenaar, IX. 427). — Op den voorgrond de veldslag, in het verschiet het dorp Werth. Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart, n°. 278. br. 4°.

1259 (1609.) Zinneprent op de handelingen over h. Bestand, met opschrift: „Handelinge v. Trefvues. anno 1609." In h. midden de Nederl. Leeuw den pijlbundel vasthoudende, waaruit de Kardinaal een pijl (Gelderland) wil trekken; daarnaast Spinola die een Olijftak aanbiedt; achter den Leeuw een Jezuit en een Spanj. met stroppen om den leeuw in de handeling te vangen. — Met gedrukte uitlegging ter zijde. — V. acht. bedrukt. br. 4°. Uit: Valerius, Nederl. Gedenceclanc.

1260 (1609 14 April.) Aflezing v. vreugdevuren ter viering v. h. 12jarig Bestand, *a* den 9en April te Antwerpen gesloten en den 14en aldaar afgelezen en gevierd. (Arend, III. *b*. 340). — Afbeelding v. „'t Stathuys v. Antwerpen." waarvoor eene estrade is opgerigt, van waar de aflezing geschiedt; vóór het Stadhuis eene menigte Holl. en Brab. mannen en vrouwen; regts en links vreugdevuren. Van ond. eene uitvoerige beschrijv. in 2 kol., v. de aflezing en h. feest. Deze plaat schijnt 2 stuivers gekost te hebben, want aan het slot staat: „Ghy zijt wel bestelt voor u twee stuyvers; Claeght niet." — — Ik heb eens een andere druk van die plaat en beschrijving gezien, waar

de 1e regel der 2e kolom, die hier begint: „alle de inwoonders," de laatste regel der 1e kolom was. Hg. 18, met beschr. 38, br. 28 dm. fol. — *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, vroeger, fraaijer afdruk zonder het inschrift: „'t Stathuys „v. Antw." — Zonder beschrijving; welligt behoort de bovenaangehaalde beschrijving ook hierbij.

1261 Hetzelfde, nagenoeg als voren, en geheel afwijkende van de plaat bij *Hogenberg.* Uit: Baudart, no. 279. br. 4o.

1262 Vreugdevuren, vuurwerken en vertooningen te Antwerpen ter viering v. h. Bestand. — Het plein der Stad, waarop het Stadhuis in de geheele breedte op den achtergrond; het plein vol menschen in burgerkleeding, en een koets met 4 paarden; regts vreugdevuren en een veelhoofdige draak, voorts aan een der huizen een groot wapen; links eene piramide met alle zinnebeelden daaronder; meer regts: „Ignes triumphales" in kapit. letters. Zonder onderschrift (welligt afgesneden) Znd. nm. v. grav. — Hg. 33, br. 45 dm. br. fol. Belangrijke, gelijktijdige plaat.

1263 (21 April.) Vreugdevuren te 's Hage afgestoken op de afkondiging v. h. 12jarig Bestand. (Arend, III. 340). — Gezigt in den Haag; vooral op den Vijverberg, Gevangenpoort en Binnenhof, waar de kanonnen gelost en de vreugdevuren gebrand werden. (Door *S. Frisius*). Hg. 15, br. 25 dm. br. fol. *Zeldzaam* en *zeer fraai.* Pendant van No. 1249 en 52.

1264 (22 April.) Uitschrijving v. een algemeenen Dank- en Bededag op den 6en Mei over het 12jarig Bestand. (Arend, III. *b.* 340). Gedrukt Plakkaat waarboven eene groote houtsnede, den Vijverberg en het *Hof van Hollandt* voorstellende. Hg. 6, met h. placc. 36, br. 26 dm. gr. fol. *Zéér zeldzaam.*

1265 Dank voor het Bestand. — In het midden een Standaard met Vrijheidshoed, waaromheen de Prinsen v. Oranje en de Maagden der Provinc. geknield liggen; met Fransche bijbelspreuk uit Jes. 25. — V. acht. bedrukt. br. 4o. Uit: Valerius, Nederl. Gedenccl.

1266 (5 Mei.) „Desc Vertooninghen zijn t' Amsterdam (van d' Oude Camer in „liefd bloeijende) vertoont op de vieringhe van 't Bestand den 5 Mey 1609." — Opschrift boven eene groote plaat, bestaande uit eene uitvoerige afbeelding v. h. Tooneel op den Dam te Amst. opgerigt, omringd door 10 kleinere tafereelen (1. 2. 3. 4 bovenaan, 5. 7. 9 ter linker, 6. 8. 10 ter regter zijde) uit een treurspel over Tarquinius Superbus, Lucretia en Brutus; het geheel met een rondgaanden rand omgeven. — Het groote Tooneel was op den Dam bij *de Paerdenstal* (dat is aan de Z. zijde, bij de Krom-elleboogsteeg) vóór de woningen die nu in Zeemans-Hoop herbouwd zijn. — Door *J. C. Visscher.* Hg. 48, br. 60 dm. br. fol. *Hoogst zeldzame* en *zéér* belangrijke plaat.

1267 Uitvoerige zinneprent op h. Bestand. — 3 bladen, waarvan het 1e regter blad 2 groote estrades tegenover elkander voorstelt; voor de eene, regts, zit *Belgica Archid. subdita* en staan Philips IV en Spinola; voor de andere links zit *Belgica libera* en staan Maurits en twee HH. Staten; naar die estrades rijdt (2e blad) het affuit v. een kanon, waarop *'t Bestant* zit, getrokken door twee paarden, waarop Albert en Isabella, die door *'s Landts liefde* en *Zedicheyt* geleid worden, terwijl *J. van Nacy* de teugels houdt; naast den wagen gaan Hendrik IV en Jacobus v. Eng.; achteraan geketend *'t Oorlogh*, voorts krijgslieden, enz.; in h. verschiet Antwerpen; boven in de plaat Mars en Venus elkander omhelzende. — Zeer fraaije en uitvoerige

voorstelling, znd. nm. v. grav. (*C. J. Visscher*?) Met adres v. *P. Goos* (1650?) (Zekerlijk bestaat hiervan een vroeger afdruk met vroeger adres). De 3 bl. te zamen br. 90, hg. 40 dm. br. fol. *Zeer fraai* en *zeldzaam*.

In den Catal. Histor. Atlas in 1843 door mij verkocht, vind ik „de Wagen „v. de Treve door Joh. Ney gevoerd. Groote zinnepr. (door *C. de Pas*?) „1 bl." — Dit is welligt eene verkleinde van deze.

Boven deze plaat behoort nog een zwarte rand, waarin in 't wit de woorden: „Afbeeldinge van het Bestant." — In de prentverzameling op de Bibliotheek der Remonstranten alhier komt het aldus voor.

1268 Zinneprent op het Bestand. — Een zegenwagen waarin *Justitia* en *Pax* zitten, en door *Misericordia* en *Veritas* gevoerd, waarnaast Maurits en Spinola en de 17 Provinc. gaan, alsmede Mars geketend voortgesleept, komt tot Albert en Isabella die ter linkerzijde zitten en naast wie de Staten en J. de Ney staan; achter dezen *Templum relig.* — Met 5 med., (3 boven, 2 onder de pl.,) v. Spinola, Albertus, Buquoy, Maurits en Fred. Hendrik. Door *Hel. v. d. Bossche*. Hg. 26, br. 35 dm. br. fol. —

In den Catal. v. d. Histor. Atlas in 1843 door mij verkocht, vind ik dezelfde pl. „door *W. Haen*." Kan dit dezelfde zijn?

1269 Zinneprent op het Bestand. — In het midden zit onder een troonhemel *Regina Belgica*, met een palmtak in de hand, boven haar een 4reg. opschrift: „Deo Opt. Max. Votum pro publica pace." Regts en links van den troonhemel, de profilen van Antwerpen en Amsterdam; op den voorgrond in 2 rijen de Maagden der 17 Nederl. Provinc. met de wapens der Provinciën in de hand. Naar *Jo. Woudanus (J. van der Woude)* met (bijna uitgeslepen) adres v. *H. Haestens*. Hg. 35, br. 42 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam*.

1270 Zinneprent op het Bestand. — Eene groote Piramide waarnaast bovenaan de woorden: *Pyramis Pacifica*; op de kolom vele zinnebeeldige voorstellingen; op het voetstuk staan de beelden v. *Pietas* en *Justitia*, en er naast *Mars* en *Invidia*; op de trappen en vóór de piramide zitten de 7 Nederl. Prov. (tusschen haar de Holl. Leeuw). Rondom het voetstuk staan de *Variae Nationes*; aan de regterzijde der plaat een tronk met uitgesproten tak en Maurits zinspreuk; links 2 torens met opschrift: *Vigil* en *Vigilia*; daarboven eene Lat. opdragt aan de Staten; ter weerszijde van de spits der piramide de wapens van Frankrijk en Eng. en boven de spits de Hebreeuwsche letters v. Elohim (God) in een nimbus. Door *S. de Fries (Frisius)* Znd. adres. gr. fol. — Deze pl. bestaat uit 2 aaneenbehoorende bladen; het bovenste de spits voorstellende; te zamen hg. 73, br. 46 dm. gr. fol. — *Uiterst* zeldzame en *fraaije* gelijktijdige plaat.

In den Catal. Munniks v. Cleef 1860, no. 185 kwam hiervan eene veel later druk met adres v. *C. J. Visscher* voor.

Deze plaat is later met vele veranderingen gebruikt voor een spotprent op de Remonstranten en toen „het Arminiaens Testament" genoemd. Zie No. 1329.

1271 Zinneprent op h. Bestand, met opschrift: *De cracht des Peys*. — *Prudentia* smeedt in een fornuis zwaarden tot ploegijzers; regts de eindigende oorlog; links de beginnende landbouw. Met Holl., Lat. en Fransch vers en adres v. *P. Baltens*. br. fol. — Komt voor in: Catal. Atlas v. Voorst. no. 217.

1272 Zinneprent op h. Bestand, met opschrift: „*Pacis triumphantis delineatio*. — De Vrede rijdt op een wagen door 3 ezels getrokken; de Maagden der 17 Provinciën, hare wapens in de hand, komen haar te gemoet. Met vele

andere zinnebeeldige figuren. Znd. nm. v. grav. br. fol. Komt voor in: Catal. v. Voorst. 1858. nº. 218.

1273 Zinneprent op het Bestand. De Holl. Maagd zittende met vaandel: *Concordia* op: *den waren hoecsteen*. (Door *J. C. Visscher*). br. fol. — Komt voor in: Catal. Munniks v. Cleef. 1860. nº. 177.

1274 Zinneprent op h. Bestand, met bovenschrift: *Den wackeren Leeuw*. br. 4º. Komt voor in: Catal. Munniks v. Cleef. 1860. nº. 182.

1275 Zinneprent op het Bestand, voorstell. den Holl. tuin, waar middenin Prins Willem en Maurits staan, een wapenbord houdende waarop *Religio* en *Libertas* omgeven door de Nederl. Provinciën, met een keten verbonden aan den zetel v. *Justitia* en *Pax*: in de bovenhoeken der pl.: *Bona Causa* en *Religio*, v. ond. Mars en Vulcanus met vernield wapentuig. (Door *de Passe*). br. fol. — Komt voor in Catal. Munniks van Cleef. 1860. nº. 184.

1276 Zinneprent op h. Bestand. — Krijgsvolk en Landlieden te zamen feest vierende, wegens het gesloten Bestand. Naar *D. Vinckebooms* door en met adres v. *B. a Bolswert*. Met 6 reg. Holl. vers: „Siet nu hoe trefvues alles verkeeren „gaet," enz. br. 4º. Komt voor in Catal. Munniks v. Cleef. 1860. nº. 186.

1277 Zinneprent op h. Bestand. — Een vignet, de Overvloed den Krijgsgod vertredende, waaronder een vers: „Een Nieu-jaer over den Vrede ofte bestant" onderteekend: *Hoop v. beter*. fol. Zie Catal. Munniks v. Cleef. 1860. nº. 190.

1278 (**1610. 12 Maart.**) Gulikschc Oorlog. (Arend, III. *b*. 400—403, 412). — Het Slot Bredenbend aan de Ruhr door den Graaf v. Solms voor den Hertog van Brandenburg en de Staten vergeefs belegerd. — Geheel anders dan bij *Hogenberg* Nº. 374. Gezigt op het slot; op den voorgrond Aartshertog Leopold te paard. Uit: Baudart, nº. 281. br. 4º.

1279 (**1 Mei.**) Prins Frederik Hendrik en Vorst Christiaan v. Anhalt verdrijven de Waalsche troepen bij Reckum bij Maastricht. (Arend, III. *b*. 412, 418). — Geheel anders dan in *Hogenberg*. Nº. 375. — Gezigt op het klooster Reckum; de Prins en de Vorst te paard, regts. Uit: Baudart, nº. 282. br. 4º.

1280 (**25 Julij.**) Prins Maurits stelt zijn leger bij Nuis in Slagorde. (Arend, III. *b*. 413). — Geheel anders dan in *Hogenberg* Nº. 376. — Op den voorgrond het leger, in het verschiet Nuis. Uit: Baudart, nº. 283. br. 4º.

1281 Beleg der Stad Gulik. (Arend, III. *b*. 414). — „Vraye pourtraicture de „l'assiegement de la ville de Juliers avec l.approches et galeries devant „le Chasteau, etc." 1610. Opschrift boven in eene pl. vertoonende het geheele land v. Gulik, in h. midden de stad, regts de Ruhr, meer regts h. Fransche leger, links h. Gulikschc woud, het kwartier v. Maurits, enz. Naar *P. Cotin*, dict *d'Argencourt* door *Flor. Balthazar*. 1611. Hg. 41, br. 49 dm. br. fol. — Achter op de pl. is eene afzond. Fransche beschrijving in 2 bl. vastgehecht: „Ici se represente le pourtraict l'assiegement de ... Juliers," etc. Met adres v. *Fl. B. Sculpteur*, „à la rue dicte Coerstraet au „Noble a la Rose à Delff."—De Heer Bodel zegt in zijn stuk over Balthasar onder nº. IX, dat deze plaat reeds in Nov. 1610 aan HH. Mog. werd aangeboden doch dat hij die nooit gezien had. Ook mij is geen ander Ex. dan dit onder de oogen gekomen. — *Hoogst zeldzaam.*

1282 Beleg v. Gulik; geheel anders. In h. midden de Stad veel grooter dan op de vorige pl., en h. omliggende land, doch dit veel minder uitgebreid; bovenaan 't vlekje Stetterich. — Met afzond. uitvoer. beschrijv. en uitlegging (welke naast en onder de pl. behoort) met opschrift: „Afbeeldinghe v. de

„treffel. beleger. d. vereen. Coninghen, enz. — Ende een kort verhael d. „successie." — „Amst. *Cl. J. Visscher*, op de N. Zijdts Colck in de Visscher." Hg. 31, br. 41 dm. br. fol. Deze plaat is tijdens het beleg uitgegeven daar het einde v. h. beleg in den tekst nog verwacht wordt. — *Zeer zeldzaam.*

1283 Beleg v. Gulik; geheel anders. — In h. midden de Stad, nog grooter dan op de voorg. pl., regts de Roer, links het omligg. land; v. ond. het verschanste kamp v. Maurits. Met zeer vele Holl. inscriptien en no., en uitlegg. onderaan regts. Met bovenschrift in de pl: „Die seeker en waracht. afbeeld. „v. Gulik," enz. en 3reg. curs. onderschrift. Znd. nm. v. grav. met adres v. *Nic. v. Geillekercken* (door hem ook gegrav.??) Hg. 38, br. 49 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam*. — In het onderschrift staat deze aardigheid: „Afbeeld. v. „Gulik naer 't leven geconterfeyt, enz. waer in de leser groot vermaeck „vinden sall, end' gelt dat Ul. besteden sal u niet berouwen, want gy „cont het leger seen, sonder prikel (perykel) geschoten te worden." — Waarschijnlijk gedurende het beleg uitgegeven.

1284 Beleg v. Gulik, geheel anders. — In h. verschiet de stad, op d. voorgrond de rivier en h. kwartier v. Maurits. Geheel anders dan in *Hogenberg* No. 380. Uit: Baudart, no. 284. br. 4o.

1285 (**1611.**) „De Beurs d. Stadt Amsteldam is begonnen in 1608, volbouwt in „1611." — Gezigt v. de beurs, met grooten toren, v. buiten en v. binnen, de brug er voor naar h. Rokin en den ingang tot de beurs op de brug; zonder de straat aan de zijde der Kalverstraat. — Fraaije grav. met adres v. *F. de Wit*. Hg. 26, br. 31 dm. br. fol.

1286 (**1612**) Spotprent op de Godsdiensttwisten met de aanhangers v. Arminius. — In eene Raadzaal, v. voren open, zitten 7 Raadsheeren en Maurits aan eene tafel; Maurits trekt aan een stok, die aan h. ander einde door een man, die eene muts in den vorm v. eene kerk opheeft, wordt vastgehouden. — Onder deze voorstell. een bootje waaruit 3 varensgezellen aan wal stappen, en een weer v. wal steekt. Met bovenschr.: „Comoedia vetus" (door *Wl. Meerman*) en 2 reg. curs. onderschr.; „Ey maet, siet, is 't lant vol gecken," enz. Titelplaat v. (W. Meerman) geestig Spotschrift: „Comoedia vetus. 1612." 4o. Zie Bibliotheek v. Pamphl. no. 1049—1060.

1287 Dezelfde voorstelling, doch met vele veranderingen. — De bovenste afbeelding is gelijk aan de vorige doch omgekeerd; de 3 varensgezellen die onderaan op de vorige plaat uit de schuit treden, staan hier op denzelfden grond in de zaal links. — V. ond. eene andere afbeelding: Een wagen met hollende paarden rijdt in vollen ren v. een berg, eenige menschen vallen er uit, anderen roepen: „Houd, maat, de mallewagen, enz. — Titelplaat van hetzelfde pamphlet v. Meerman, doch vermeerderd met een 2e dl.: „de Mallewagen, uitgegeven in 1618, en eene nadere overreding tot godsdienstige verdraagzaamheid behelzende. Deze twee platen zijn zeer bekend en veel nagevolgd, gelijk het hoogst behartigenswaardige boek veel herdrukt en verspreid was.

1288 (**1613.**) Zinneprent tegen Spanje. — De Holl. leeuw staat in eene omheining (de Holl. tuin) waarin een Oranjeboom (Maurits) uit een tronk is gesproten; links een boom waaraan de *Spaensche tiranni* en *Inquisiti* hangt, welke door Prins Willem omgehouwen wordt. — Houtsnee-vignet op den titel v.: *S. Castellio*, *opera* (over de verdraagzaamheid in Religie en de praedestinatie;) in h. Hollandsch. Haarlem Vinc. Casteleyn, 1613. 4o. — Dit is zeker een oud vignet dat de uitgever hiervoor zonder toepassing op den tijd gebruikt heeft.

1289 (4 Febr.) „Plegtige Ceremonie omtrent het aendoen v. de Kousebant en „omhangen v. St. Joris aan S.Exc. Maurits," enz. (Arend, III. *b.* 552). — Uitvoerige afbeelding v. de Groote Zaal (v. voren geheel open) op het Binnenhof met den zijgang, en een gezigt op den Haag ter regter en linkerzijde; vóór de zaal eene menigte volks en zeer vele kanonnen. In het midden der zaal, die met gewerkte tapijten behangen is, staat Maurits wien de Engelsche Gezant den Kousenband aandoet. Door *S. Frisius* (*de Fries.*) Hg. 21, br. 50 dm. br. fol. — Hierbij eene uitlegging der letters A—R en *a—s* en het laatste gedeelte v. eene uitvoer. beschrijving der ceremoniën, waarin vermeld wordt dat men eerstdaags afzonderlijk de Predicatie zal uitgeven door Uijtenbogaard bij deze gelegenheid gehouden. — Zie Bibliotheek v. Pamphl. no. 1063 tot 1065, waar ook de Predikatie wordt genoemd. — Voorts bij de beschrijving eene groote afbeelding v. Maurits wapen en 3 herauten. — Waarschijnlijk is deze *hoogst zeldzame* plaat 6 dm. van boven afgesneden, want op de volg. plaat zijn 2 balken meer en hoogere kolommen dan hier zigtbaar; ook behoort het bovenstaande opschrift (dat onder dit Ex. *geschreven* is) waarschijnlijk in druk bij deze plaat.

1290 Hetzelfde. Copie of latere opgegrav. druk, doch v. ond. en aan de zijden versneden; het volk vóór de zaal en de kanonnen, alsmede de beide gezigten op den Haag ter regter en linkerzijde zijn weggenomen en de plaat alzoo verkleind. Znd. nm. v. *Frisius*. Met no. en uitlegging onder de pl. Hg. 29, br. 38 dm. br. fol. Deze afdruk der plaat behoort in: Leven v. Maurits. 1651?

1291 Zinneprent? bij deze? gelegenheid. — Het wapen v. Maurits, omgeven met de spreuk van den Kousenband: „Honi soit qui mal y pense." en dit omgeven met lauriertakken, waaronder: *Je Maintiendray*, in groote kapit. letters, en daaronder op een tablet eene opdragt v. deze plaat aan Maurits waarbij alle zijne titels. — *Zeer* fraaije gravure znd. eenigen naam of jaar. Hg. 47, br. 33 dm. gr. fol. — Twee even groote en dergelijke pl. bestaan er met opdragten aan Frederik Hendrik en aan Ernst Casimir; alle 3 behooren waarschijnlijk in het fraaije werk: Thibault, Academie de l'épee. (Leide??) 1628. Zeer gr. fol.

1292 (1614. 28 Dec.) Een Pot-Walvisch (mannelijk) gestrand bij Noordwijk aan Zee, lang 58 voet, of 52 roedevoeten; voor aan den muil breed 9, aan den staart 12 roevoeten. — Belangrijke afbeelding; de visch ligt met den kop regts; op den visch staat een man die hem schijnt te meten, in het verschiet het duin. Met 3reg. inschrift. *Geëtst* door *Es. v. d. Velde.* br. fol. Hg. 15½, br. 24½ dm. *Uiterst* zeldzaam; dit is het éénige Exemplaar dat ik ooit gezien heb.

1293 Hetzelfde, geheel als voren, (welligt *dezelfde* plaat met eenige veranderingen.) De plaat is iets breeder, en iets grooter; de man op den walvisch is bezig dien te meten; eene groep van 3 personen die op de vorige plaat een gedeelte v. d. staart v. d. walvisch bedekt, staat hier aan h. einde v. d. staart, en nog 2 personen en een schip zijn aan de linkerzijde deze plaat meer dan op de vorige. Met 2 reg. inschrift in een klein veld en 1reg. onderschrift. Naar *Es. v. d. Velde* inventor (door *J. v. d. Velde*) met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 17, br. 31 dm. br. fol. *Zeldzaam*.

1294 Guliksche oorlog. (Arend, III. *b.* 557). Eene beknopte kaart v. h. geheele Guliksche land, v. Arnhem tot Munster toe, omvattende regts Gelderl., N. Brab., Luik, tot Keulen, Hessen en Westph. aan de linkerzijde toe; waarop

zeer vele plaatsen door Spinola in dit jaar ingenomen, aangeduid zijn, als ook de togt van Maurits ter zijner bestrijding. Met 2 reg. bovenschr.: „Tabula, qua repraesent. oppida atq. loca per March. Spinolam, nomine „Caes. Maj. obsessa et occup. in Ducat. Juliac. etc. anno 1614. Nec non „expeditionis bell., ad conat. ejus resist. a... Mauritio... susceptae." — Deze plaat is niet bij *Hogenberg*. — Uit: Baudart, no. 285, br. 4o. (de dubbele breedte). — Deze plaat is de laatste in Baudart, en met het zeer uitvoerig verhaal op 29 bl. v. d. Gulikschen oorlog sluit dit belangrijk werk.

1295 Dezelfde kaart doch op veel grooter schaal; met vele nos en letters, doch zonder beschr. (die waarschijnlijk ontbreekt). Van ond., in h. midden der plaat een kleine berg (de Treves), waaruit Mars te voorschijn komt, de zerk waaronder hij rust, opbrekende, met bijschrift: „Spand vry de trom, Siet toe „ik kom," zinspeling op de aanstaande vredebreuk en h. einde v. h. Bestand dat men toen algemeen verwachtte wegens het optreden van Spinola in het Gulliksche (en waartoe de geest die in deze platen en verzen spreekt, evenzeer aanleiding zou geven). — Door *Nic. v. Geilekercke* (te Leyden). 1½ bl. aaneen. Hg. 31, br. 63 dm. br. fol. Fraaije en zeldzame prent.

1296 Hetzelfde, naauwkeurige doch iets kleinere copie der voorg. kaart, en de woorden: „*Spand vrij de trom*," enz. ónder de plaat, terwijl die op de voorgaande naast die voorstelling staan. — Van deze kaart is alleen het grootste, regtsche blad aanwezig. Hg. 22, br. 30 dm. *Zeldzaam.*

1297 Zinneprent op den Gulikschen oorlog en het gevreesd einde van de Treves. — Eene dergelijke piramide als op no. 1270 staat schuins en dreigt te vallen, daarnaast: *Rendez voi knapsack*, (een krijgsroep? v. die tijden); regts treedt de Holl. Leeuw, met omschrift: „*Honni soit* (spreuk v. de Orde v. d. Kousenband,) uit een berg op een Griffioen (Spinola, met opschrift: „*'s Lands bespringer*) toe, en wil hem de steden Wezel, Aken, Duren ontweldigen. (Wezel ging in Sept. 1614 aan Sp. over.) In het midden een eereboog met opschrift: *'t Landt v. Gulik*, enz. waaronder krijgsvolk trekt; links het Spaansche heir met vaandel waarop: „Castydinge der rebellen" en daarbij: „Dit Vastelavent spel, gaat wonder wel." V. ond. eene groote (afzonderl.) uitlegg. m. opschrift: „Afbeeld. en corte verclar. van datter voorleden jaer ghepass. is „in Gulick, Kleef, enz." (welke tekst hier ontbreekt). — Znd. nm. v. grav. Hg. 24, br. 36 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.*

1298 Zinneprent op hetzelfde, geheel anders; m. inschrift in h. midden der pl.: *Vreemden handel*. — De Holl. Leeuw (Maurits — *Eendrachtich gewelt*) gaat op den Griffioen (Spinola — *'s Lands bespringer*) los, die Gulik op zijn borst heeft en aan de toren van *Aach* (Aken) zijne klaauw slaat; links *Getrouwe wacht*, een krijgsman die een beker vult. — Boven in de pl. het wapen v. Gulik; onder de pl. een lang gegrav. vers in 4 kol. ieder v. 12 reg. beginn.: „Wel, „wel, wats dit voor fantazy." — Znd. nm. v. grav. Hg. 22, br. 32 dm. br. fol. *Zeldzaam.*

1299 Zinneprent op hetzelfde, doch voornamelijk op het waarschijnlijk verbreken v. h. Bestand. „*Het Testament van 'tBestant*. — *Le testament de la Trefve*;" opschrift v. eene pl. waar regts de Holl. Leeuw en Nederl. Maagd in den Holl. tuin zijn, in het midden de Paus en andere R. K. Geestelijken, achter hen de Dood met zeissen; links een geharnast krijgsman (Spinola). — V. ond. eene uitvoerige zamenspraak in verzen tusschen: *Mars, Jesuwit, 't Bestant, Maecht, Patriae defensio*, enz. 1615. (in 4 kol.) Znd. nm. v. grav. of dichter. De pl. hg. 18, met vers 31, br. 36 dm. br. fol.

1300 Zinneprent op hetzelfde, en op den geheelen oorlog. — Met inschrif „*Oorloghs voorspel den Paus toegeeygent tot een nieu Jaer*. In h. midde der pl. de Paus zittende en schreeuwende; op zijn schoot is eene klein prent gehecht: *Bedeckte heylicheyt*; dat opligtende ziet men brandstape en galgen, waarvan in de uitlegging staat: „Is den gront en rechte voo „nemen om deze landen met moorden, braden te ruïneren." Regts v. Paus staat Spinola met een beukhamer om soldaten te slaan, links v. Paus de Olijftak v. 't Bestand en: „*Oorloch haeckt, Treves kraeckt*;" me links vele Nederl. krijgslieden en Mars een moker opheffende; in h. verschi Wesel, Aken, Rees en Emmerik met een groote keten afgesloten. — V ond. eene afzond. (zinnebeeld.) uitlegging der vele n°. en letters op de plaa met opschr.: „Afbeeld. ende cort vertooch v. d. selts. Oorloch, nu in Gulick enz. —, waarin gezegd wordt dat in d. verleden zomer onze Maurits Spino bevochten heeft. — Znd. nm. v. grav. Hg. 16, met uitlegg. 32 dm br. 41 dm. br. fol.

1301 Zinneprent op hetzelfde. — Maurits te paard, en Spinola op een zevenhoo digen, met den Pauselijken mijter gekroonden Griffioen zittende, dringen m gevelde lansen op elkander in; achter hen een toren v. Babel, dien m bouwt (het Bestand?); op den achtergrond Keulen en Kleef. — V. ond. e groot Holl. vers in 4 kol. met opschr.: „Verthoon. ende verclar. v. „Cleefschen St. Joris." Znd. nm. v. grav. of dichter. Hg. 31, br. 37 d br. fol.

1302 Zinneprent op hetzelfde en antwoord op een Pasquil van Pater Arent op Hollanders. — In het midden een zonderling hoofd met zéér langen neu en opschrift op h. voorhoofd: „Een Pasquil tot verwijt der Holland. g „mackt, met de verantword.;" links boven in de pl.: „Pater Arents lo „Tegen 't viervoetig stof," en daaronder een Arend (de Keizer) die het sp draait (Gulik), terwijl een krijgsman (Spinola) het land kaal scheert, en Ganzen (de Hollanders) angstig in een korf gevangen zitten. (Dit gedeel der plaat is waarschijnlijk de origin. plaat door de Roomschgezinden uitg geven). — Regts ziet men den Holl. Leeuw: *Eendracht heeft macht*, die a den dubbelen Arend een kop afhouwt, terwijl de Griffioen op de vlugt slaa V. ond. eene uitvoer. beschrijv. in 4 kol. v. h. Pasquil en de titel: *Pat Arents lof*, enz. Hg. 31, br. 40 dm. br. fol. [1])

1303 (1613.) Zinneprent op het wantrouwen tegen de Spanjaarden en op Mauri zorg voor den welstand der 7 Provinc. — In h. midden zit de Holl. maag met een verrekijker in de hand onder een loofhut; de Koning v. Sp. en Aartshertog dansen voor de Maagd, terwijl de Paus op de trom speel Maurits staat achter de Maagd en waarschuwt haar. — Boven de pl. e 2reg. vers: „Ghy Patriotten t'hans, kyck uyt ..... Siet wat een vreemd „Dans, om de Holl. Bruydt." — Is de titel v. een pamflet znd. jaar, v meld in de Biblioth. v. Pamfl. op n°. 1187.

1304 Zinneprent op hetzelfde. In h. midden v. een' grooten Holl. tuin zit Holl. Maagd in een priëel; de Staten staan naast haar, de ingang v. tuin wordt door d. Holl. leeuw bewaakt; Spanje, als eene schoone vrou v. een luipaard verzeld, tracht er in te komen. Met vele inschriften,

[1]) Al deze platen over den Gulikschen oorlog van n°. 1281—83 en 1294—130 zijn zeer zeldzaam, de eene meer de andere minder, doch van de meeste h ik slechts het hier voorhanden Exemplaar outmoet.

bovenin: „Merckt de Wijsheyt vermaert, v. h. Holl. huyshouwen," enz. — Titelpl. v. een pamflet, dat geen anderen titel en achteraan h. jaar 1615 heeft. 4o. Zie Biblioth. v. Pamfl. no. 1139.

1305 Begrafenis v. Walraven v. Brederode, Heer v. Vianen, te Vianen; in 12 lange aaneensluitende br. fol. bladen. De 1e pl. is de titel: „Beschrijvinge van de „begrafenisse van Walraven Heer v. Brederode, binnen Vianen. 1615." en daarboven het hoofd v. Walraven v. Bred. te midden v. eenig beeldwerk, op de 2e pl. de kerk v. Vianen, en h. begin v. d. optogt, die op de 12e pl. eindigt met eene poort. — Znd. nm. v. grav. 12 bladen, br. fol. Ieder blad br. 35, hg. 16 dm. *Zéér zeldzaam.*

Deze platen zijn in 1623 ook door *H. Hondius* gebruikt en slechts weinig weinig veranderd voor de begrafenis v. d. Graaf Johan Albrecht v. Solms, vader v. Amalia v. Solms, Gemalin v. Frederik Hendrik, begraven den 25/15 Mei 1623.

1306 (15 Maart.) Loterijplaat voor de stichting v. een nieuw Gasthuis in het dorp a Egmond aan Zee, in Noord-Holl. aan h. zeestrand, ongeveer bij Alkmaar. — Het dorp op de geheele breedte d. pl.; middenin het *Gasthuys* met dat opschrift; op d. achtergrond de zee; boven in de pl. links h. wapen v. Holland, regts v. h. dorp, daartusschen op een bandelier in goth. letters de naam v. h. dorp. Op d. voorgrond in h. midden een oud man en vrouw die te zamen een staak vasthouden, waaraan eene groote loterijkaart (geheel als no. 1009) hangt; de kaart stelt bovenaan h. Gasthuis voor, daaronder 4 rijen bekers, enz. als prijzen, onderaan de conditiën, alles zeker eene verkleinde copie der originele loterijkaart, die wel geheel verdwenen zal zijn. Door en met adres van *C. J. Visscher*. Hg. 38, br. 57 dm. br. fol. Zonder eenig jaar. *Zéér zeldzaam.*

b Hetzelfde; naauwkeurige copie der voorgaande plaat, aan de zijden iets ingekort. Lithogr. v. *Tresling* te Amst. Hg. 32, br. 34 dm. br. fol. Uit: Fokker, Geschied. d. Loterijen. Amst. 1862. 8o.

In het genoemde zeer belangrijke werk v. Mr. G. A. Fokker vindt men over de Loterijen in het algemeen de meest curieuse en geheel onbekende bescheiden; aldaar is ook h. Octrooi medegedeeld den 15 Maart 1615 door de Staten v. Holland aan het dorp Egmond verleend tot h. houden eener loterij om daaruit een nieuw gasthuis te bouwen, wijl h. oude door den oorlog geheel geruïneerd was, welke lotery zooveel opbragt dat in de beschrijving v. h. dorp, verschenen in 1741 bij gelegenheid dat de groote oude toren inviel, gezegd werd dat dit huis nog goede inkomsten bezat. — *Zie de volgende plaat.*

1307 Dergelijke? plaat; pendant der vorige. — Afbeelding v. h. dorp Petten in Noord-Holland aan h. Noordzeestrand bij Alkmaar; h. dorp op de geheele breedte der pl., links de groote vuurtoren waarop staat: *Vier-boet*; vooraan op de pl. een man en vrouw die tusschen zich hebben een groote blad waarop het *Gasthuys* zeer groot afgebeeld is, boven in de pl. in h. midden: *Petten*; links h. wapen v. h. dorp, regts v. Holl. Met adres v. (en door?) *C. J. Visscher*. Hg. 33, br. 56 dm. br. fol.

Deze plaat is in voorstelling en bewerking een zóó naauwkeurig pendant v. de vorige, dat ik, ofschoon hierop noch jaar, noch verklaring, noch loterijkaart voorkomt, het hoogst waarschijnlijk acht dat ook met deze plaat eene hernieuwing v. h. Gasthuis in h. dorp Petten door eene loterij, omstreeks den tijd v. de vorige afbeelding, aangeduid wordt. — *Zéér zeldzaam.*

1308 (15 Mei.) „Afbeeldinghe der plaetse daer hare Hoochcyt (Clara Isabella) „den papegay heeft afgeschoten met den voetboghe onder de oude gulde." — Afbeelding van de groote Cathedraal (te Antwerpen? ?) omgeven door een kerkhof en muur, waar binnen veel volk bijeen is, en Isabella met den boog schiet; links de stad en vele menschen, boven in de lucht een 2reg. Lat. vers op een bandelier. Met Spaansch, Fransch en bovenstaand 2reg. Holl. onderschr. *Geëtste* gelijktijdige pl. znd. nm. v. grav. Hg. 26, met onderschr. 29, br. 37 dm. br., fol. — *Zeldzaam.*

1309 Plaat uit h. Volksleven v. dien tijd. — Titel v. een „Comptoir Almanack „voor h. Schrickeljaer 1616, nae de Nieuwen en ouden Stijl. Door *L. J. Sinck.* „Hierbij .... eenige genoechl. Cluchten. Amst. bij Broer Jansz. voor Hendrik „Laurensz." — V. boven h. Amst. wapen, links en regts een man en vrouw; v. ond. de beurs v. binnen. 4°.

1310 (1616. 1 Mei.) Moord aan Jan v. Wely, Juwelier te Amsterdam, gepleegd te 's Hage door Jan van Parys en Jan de la Vigne, die daarvoor den 16 Mei te 's Hage geradbraakt zijn. — Afbeelding in 2 boven elkander staande platen, de bovenste met inschrift: *Thoff v. Hollant* vertoont de executie op h. Groene Zoodje bij den Vijverberg; de onderste is in 3 afdeelingen; in h. midden wordt v. Wely aan tafel zittende door beiden vermoord; regts het vinden v. h. lijk in een tuin bij een muur, links de portretten der moordenaars. — Naar *W. Buytenwech* geëtst door *Es. v. d. Velde.* br. fol. Hg. 20, br. 30 dm. — Met uittreksel uit een Ouden Catal. als: *zeer raar.* In 1848, op de veiling v. d. Histor. Atlas Ameshoff, verkocht voor *f* 25—. *Hoogst zeldzaam.*

1311 Hetzelfde; in 3 afdeelingen, ieder een portret voorstellende; in het midden *v. Weli*, regts Jan v. Paris, links J. de la Vigne, met 4reg. bovenschrift: „Waeracht. afbeeld. v. Jan v. Weli," enz. Hg. 12, br. 23 dm. kl. br. 4. *Zeldzaam.* Hierbij „Warachtich verhael v. de Confessie," enz. 8 bl. — Zie Biblioth. v. Pamfl. n°. 1168.

1312 Aanspraak v. H. de Groot in de Vroedschap te Amst. van wege de Staten
a Generaal over de Godsdienstgeschillen. (Arend, III. *b.* 672). — Kl. plaatje. 12°.
b Proefdruk vóór alle lr. — *c* Teekening voor de pl.

1313 Zinneprent op de heillooze Godsdiensttwisten in Nederland in dit jaar uitgebroken. (Arend, III. *b.* 677). — De Nederl. Maagd, een bijbel en den pijlbundel in de hand, wordt van haren zetel: *Christus*, afgerukt, door de achter haar staande *Oneenicheyt* achter wie de Dood staat; — een krijgsman, met een helm: *Utrecht* op h. hoofd, de namen der Remonstr. gezinde steden aan de zijde, en een brandende toorts in de hand, wil de Nederl. Maagd met h. zwaard doorsteken, doch de hand des Heeren en Neptunus weerhouden hem; en zijn toorts wordt door water uit den hemel uitgebluscht; een meermin: *Patriot*, blaast de titels der ergste pamfletten uit. — Onderaan links: „Vertoninghe der tegenwoord. stant int vrije Nederl.," v. ond. een 16reg. gegrav. vers in 4 kol.: „O Eendracht, Christi Bruyt," enz. Znd. nm. v. grav. Hg. 22, br. 29 dm. br. fol. — *Zéér zeldzaam.*

1314 (1617. 2 Febr.) Plundering van de Remonstr. Vergaderplaats te Amsterdam.
a (Arend, III. *b.* 704). — Gezigt in de kerk. Klein plaatje. 24°.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr. — *c* Hetzelfde. Teekening voor h. voorg.

1315 (19 Febr.) Plundering v. h. huis v. Rem Egbertsz. Bisschop (Episcopius)
a te Amsterdam op het Singel bij de Bergstraat. (Arend, III. *b.* 704). —

Moderne voorstelling naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.

b Dez. pl., Proefdruk vóór alle lr.

c Hetzelfde; Teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. Door *J. Buys*.

1316 (1 Aug.) De eerste Schouwburg te Amsterdam onder de benaming v. „Costers „Nederd. Academie, zoo als die zich v. buiten vertoonde in den Jare 1617." Naar eene schets v. *A. Schoemaker* door *C. Philips*. br. 4°. Afdruk in gr. fol. — De eerste steen v. dit gebouw werd den 1en Aug. 1617 gelegd, en daarmede begon een nieuw tijdperk van h. Tooneel hier te lande. — Zie de plaat v. h. eerste jaarfeest in 1618 een weinig verder. N°. 1324.

1317 (1 Nov.) Uitnoodiging tot h. bijwonen v. de eerste vertooning van S. Coster's Iphiginia op den Nieuwen Amsterdamschen Schouwburg op Allerheiligendag, 1617. — Twee paarden ieder met een zadel waarop: *de Werelt*, en een toom waarop *Religi* staat, rijden tegen elkander in; het regtsche paard heeft 2, het linksche 1 berijder; ieder heeft een zwaard *Justitia* in de hand. — Boven de plaat: *Academi*; onder de pl. een 4reg. vers: „Hoe 't in de wereldt „gaat, ... Wijst Costers Nestor in Iphigenia aan; Dat zullen wij alleene „spelen voor die luyden, Die 't Land beminnen," enz. —, boven dit vers: *Op Alderheyl. dagh*, en onderschr.: *Voor de arme Weesen*. Houtsnede, hg. 17, br. 17 dm. br. 4°. — Onder deze uiterst zeldzame ja *unieke* en *zéér curieuse* plaat is eene oude aanteekening v. Mr. Fr.? v. Limborch, dat Dr. Coster deze plaat aan de huizen der liefhebbers heeft rondgezonden, toen zijn treurspel Iphigenia voor de 1e maal op Allerheiligen dag 1617 op den Schouwburg te Amst. zou vertoond worden.

Dezelfde voorstelling doch gegraveerd, staat op den titel v. Costers Iphigenia uitgave v. 1626 (doch niet op die v. 1617 bij N. Biestkens,) maar v. acht. bedrukt. De voorrede v. d. Iphigenia is onderteekend: 1617 Sept. 22, waarin staat: „Dit Treurspel is gespeelt op Alder-Heyl. dagh, in 't openbaer voor „volck, v. allerhande slagh.

1318 Gewapende tovery van zekere Dirkje Gerrits, te Haarlem: 1617. — Plaat uit Paling, Momaangezigt d. tovery afgerukt, 1728 en in eene vroegere uitgave. 8°.

1319 (1618. 31 Julij.) Afdanken der Waardgelders te Utrecht. (Arend, III. *b*. 884). Gezigt op de Neude aldaar; links h. wachthuis der soldaten, en daarachter de St. Jans kerk. Naar eene oude schilderij berustende op h. huis te Linschoten, geteek. door *J. Bulthuis*, gegrav. door *D. Vrijdag*. 1793. br. 4°.

1320 Hetzelfde, geheel als voren, doch zonder toren op de Kerk en met minder omstanders. Naar de oude schilderij v. *J. C. Droogsloot* (welligt dezelfde als op de vorige aangeduid is) door *Reckleben*. br. 4°. Uit: Arend, Vad. Geschied.

1321 Hetzelfde; Maurits beveelt aan de hem omringende krijgslieden vaandel en trommel af te leggen. Moderne voorstelling door *W. v. Senus*. gr. 8°.

1322 Hetzelfde, nagenoeg als voren; de geweren worden op den grond gelegd.

a Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. der Nederl. 12°.

b Dez. pl., Proefdruk vóór de letter.

c Hetzelfde; Teekening voor de voorg. pl. door *J. Buys*. 12°.

1323 *a* Brand van de Reguliespoort te Amsterdam. kl. Door *S. Fokke*. 12° plaatje.

b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr. — *c* Hetzelfde. Teekening voor h. voorg. door *S. Fokke*. 12°.

1324 (1 Aug.) Viering v. h. eerste jaarfeest van den eersten Schouwburg te Amst. door S. Coster. opgerigt. — Vertooning van der Goden Landspel; in het

midden de Goden en Godinnen in h. veld gezeten; achteraan bergen; links een oud man; boven in de pl. de Bijekorf, en ter zijde een 8reg. vers, get.: van *Tecum Habita* (S. Coster?) 1618, meldende dat de eerste steen nu een jaar geleden den 1e Aug. gelegd werd. Naar *D. V. B.* (*Dirk Vinckebooms*) door *C. J. Visscher*. br. fol. Hg. 24, br. 38 dm. *Zeldzaam*. Zie No. 1317.

1325 (28 Aug.) De Raadsheer Teding v. Berkhout en andere waarschuwen Olden-
a barneveld dat men hem gevangen zal nemen. (Wagenaar X. 253 en Arend, III. *c.* 54). Voorstelling volgens Wagenaar. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 1787. Uit: Wagenaar verkort. I.

b Dezelfde plaat; Proefdruk vóór de letter.

1326 (29 Aug.) Gevangenneming v. Oldenbarneveld. (Wagenaar, X. 254 en Arend, III. *c.* 54). Voorstelling volgens Wagenaar. Naar *H. J. Brill* door *Reckleben*. br. 4o. Uit: Arend, Vad. Geschied.

1327 (4 Sept.) *d'Arminianse Schans tot Leijden*. — Spotprent op de Remonstranten
a Afbeelding v. de Breestraat te Leiden ter weerszijde v. h. Stadhuis, met het zware houten Staketsel den 5 Oct. 1617 daarin gemaakt (afgebroken 4 Sept. 1618) ter verdediging v. h. Raadhuis en van de Remonstrantschgezinde Vroedschap, en daarom: *d'Arminianze Schans* genoemd, welk opschrift boven in de plaat staat. Binnen in de schans staan eenige vaandels Waardgelders in orde; daar buiten eenige soldaten handgemeen; voorts zijn er de gebeurtenissen van verschillende dagen op afgebeeld; op den voorgrond de afdanking der Waardgelders den 23 Aug. — Met 16 reg. gegrav. Fransch vers: „Ce fort „forcé Vous est Hollandois, un image, des desseins avortons, de mal „timbrés Cerveaux," enz. — Met afzond. uitvoerige uitlegging (in Duitsche letter, in 8 kol.) der letters op de pl., en de geschiedenis van de Waardgelders, (hier bloedhonden genaamd) de oprigting der Schans, enz. — Znd. nm. v. grav. Hg. 27 met de uitlegg. 42, br. 35 dm. gr. fol. Zeer belangrijke plaat. Eerste fraaije staat der pl., zonder adres.

b Dezelfde pl., latere afdruk, met adres v. *J. Tangena* (in het midden v. h. Fransche vers;) en dezelfde, doch eenigzins veranderde uitlegging in Lat. letter. Aan het einde: „Gedrukt anno 1618." Het Fransche vers op de pl. heeft zeker *geen* vreemdeling tot dichter.

1328 Hetzelfde, doch zeer verkl., en eenigzins anders, met bijvoeging boven h. einde v. h. Staketsel, van den *Arminiaensche Bulleback*, namelijk het beeld v. *Tweedragt*, in iedere hand een scherp plakkaat van 1616 en 17 tegen de Contraremonstr. houdende; voorts vele spot-inschriften tegen de Remonstr.; v. ond. hetz. Fransche vers gegrav., en eene andere, kortere geschiedenis en uitlegging der letters; geheel onderaan een 20reg. vers in 5 kolommen, beginn.: *d'Arminiaensche Bulleback*. Hg. 17, met de uitlegg. 36, br. 27 dm. kl. fol.

1329 (16 Oct.) *'t Arminiaens Testament*. — Opschrift boven eene Zinne- en
a Spotprent op den ondergang der Arminiaansche partij, vertoonende een toren verdeeld in 10 bovenelk. staande, allengskens kleiner wordende afbeeldingen van de gebeurtenissen in de 9 voornaamste Arminiaansche steden: Utrecht, Leiden, Haarlem, Rotterdam, Gouda, Schoonhoven, Hoorn, Alkmaar, Kampen. — Iedere afbeelding is in tweeën verdeeld, en vertoont regts eene gebeurtenis ten voordeele der Arminiaansche, links ten voordeele der Contraremonstr. partij. Boven de hoogste en kleinste afbeelding (Kampen) een 6hoekige verhevenheid met de wapens der Armin. Steden, waarboven eene non met bidsnoer *Misverstant* zetelt; onder op het voetstuk v. d. toren staat:

Dat hof is uit; rondom het voetstuk de *Waertgelders* treurende; hoogerop 2 mannen *Licht-verley* en *Laster-leugen* als wachters op den toren; de man ter regterzijde laat de titels van vele Remonstr. pamfletten van een stok afhangen; die ter linkerzijde heeft wapens aan een stok; onderaan den voet des torens zitten de Maagden der 7 Vereen. Prov.; in haar midden de Nederl Leeuw; een lint *d' Orangenbant* verbindt allen; van onderen staat: „De Vrij-vereende-landen „Triumpherende over haer subyte en wonderlijcke Verlossinghe." Links en regts v. h. middenstuk 2 kleinere torens; links is Maurits bezig op den toren in een zeef: *Hoochmoodigh,* vele personen te ziften; regts de Holl. leeuw, de uitspruitende boom, enz. Znd. nm. v. grav. (*S. de Fries*) met adres v. *C. J. Visscher.* Hg. 54, br. 46 dm. gr. fol. — Deze 1e staat der plaat is zeldzaam.

Deze belangrijke en zeer verspreide plaat is deselfde als de *Pyramis pacifica* (no. 1260), gelijk mij uit eene naauwkeurige vergelijking gebleken is, doch veranderd voor deze gelegenheid; het bovenstuk der Pyramis, wat vroeger op eene afzonderlijke plaat stond, is hier weggelaten, van daar dan ook dat men die eerste plaat, *Pyramis* zeer weinig, deze zeer dikwijls vindt.

Hierbij een onder de plaat behoorend (uiterst zeldzaam) Holl. uitleggend spot-vers (in 6 kol. ieder v. 38 reg.) met opschrift: „'t Arminiaens Testament „ende inventaris der naeghelaten Meubelen, vergadert naest een jaer vijf of „ses, welcke goederen bij ons nu werden uytgedeelt, noodiger tot waerschouw. „d. vromen, als tot eere haerder aanhangers. Ao. 1618. 16 Oct. Gedruckt „in 1618." — Dit vers behoort welligt alleen bij deze uitgave der plaat; ik heb het bij geen der latere uitgaven gezien. — Voorts hierbij in HS. het gedeelte van een Sermoen door Pater Maximiliaan in de Jesuitenkerk te Antwerpen den 2en Dec. 1618 gedaan naar aanleiding van deze plaat, die hij toen mede op den predikstoel bragt en vertoonde.

b Deselfde plaat, later afdruk, met adres v. *Hugo Allardt.*

c Deselfde plaat, nog later afdruk met adres v. *H. Focken.*

1330 Hetzelfde, geheel als voren, doch verkleind en omgekeerd; zonder de Maagden op den voorgrond, doch in hare plaats de wapens der Prov.; alle voorstellingen, die op de vorige pl. ter regterzijde staan, komen hier links voor. Met opschrift bovenin: *Arminiaens Testament* en de letters A—P in de plaat. Hg. 36, br. 26 dm. fol.

Hierbij ter weerszijde eene (afzond. gedrukte) uitlegg. der letters op de plaat met opschr.: „Inventaris v. h. Armin. Testament."

1331 De uitlegging v. de plaat: *de Armin. Schans* en de bovenst.: *Inventaris* in 2 kol. op 1 blad papier afgedrukt, zonder de platen, wat aantoont dat beide platen te gelijk en door denzelfden drukker (welken ??) uitgegeven zijn.

1332 Hetzelfde vers, als van no. 1328 *'t Arminiaens Testament,* doch eenigzins verkort en behoorende bij de kleine plaat v. dien naam, wijl de uitlegging der letters hier boven het vers staat. In dezen druk zijn 6 regels, de Armin. Schans te Leiden beschrijvende, uitgelaten, welligt meerdere. — Hiervan is slechts het begin, ter linkerzijde v. de plaat behoorende, aanwezig; aan de linker zijde met een breeden gefig. houtsneerand.

1333 *De Weegschaal.* — Scherpe en belangrijke zinneprent op de zegepraal der Con-
a traremonstr. factie door den invloed v. Maurits, en bekend door het onderaan gedrukte geestige anonieme vers v. J. v. Vondel, „Op de jonghste „Hollantsche Transformatie," beginn.: „*Gommer en Arminjn te hoof,*" enz. — In eene open hal of vertrek, (regts op de: *Neu* te Utrecht uitziende, waar

de Waardgelders afgedankt worden) hangt een groote weegschaal; op de regterzijde, welke de ligtste is, en dus in de hoogte rijst „ley den Rock van „d'Advocaet, en de Kussens v. d. Raet ...... en: „Brieven die vermelden „plat, 't Heylich recht v. elcke Stat," waarnaast Oldenbarneveld en 2 and. personen (de Groot? en Hoogerbeets?) staan; op de linkerzijde, die de zwaarste is, staat de *Instit. Calvini* en Beza, waarbij Maurits, „zijn stale kling, die so „swaer was van gewicht, dat al 't ander viel te licht," legt; van onder h. aangehaalde vers v. Vondel in Lat. lett., met bovenvermeld opschrift in goth. lett. Zud. nm. v. grav. Hg. 33, met het vers 43, br. 32 dm. gr. fol. *Zéér zeldzaam.*

Deze uitgave van deze zeer bekende plaat met *dit* opschrift houde ik voor de eerste. In den Catal. Atlas v. Voorst, nº. 245 kwam nog een andere, welligt nog vroeger druk voor, alleen met opschrift: *Hollantsche Transformatie.*

b Dezelfde pl., andere druk, met opschrift boven het vers: *Op de Waegschael* het vers in cursive letters.

c Dez. pl., andere druk met gelijk opschrift; doch het vers is er hier afzond. bijgedrukt, en begint: Go*mmar*, op de vorige Go*mmer*, voorts andere kleine verschillen.

d Dezelfde pl., andere druk met opschrift boven h. vers: *Op de Waegschaal* het vers in cursive letters.

e Dezelfde pl., andere druk met hetz. opschrift en vers, doch hierbij zijn aan het slot, onder den regel: „End' Armijn die kreeg den Schop," nog 2 regels bijgevoegd: „Oock Pelaegs leer Bellarmijns, En de kettery Socyns," waeronder de naam *E. Israels* als dichter.

1324 Spotprent op het afdanken der Waardgelders. — Eene groote slechte houtsnede, voorstellende een wagen waarop 3 mannen (welligt Oldenbarn., de Groot en Hoogerbeets) getrokken door een ezel; naast en achter den wagen eenige mannen, eene vrouw en een kind; regts in h. verschiet een molen. V. ond. 2 liedjes ieder in 3 kolommen m. opschrift: „Triumph Wagen v. „de Waertgelders — en: Vermaenliedeken om 't samen wederom in Een„dracht .... te leven." Hg. 12, met vers 29 dm., br. 38 dm. br. fol. — *Uiterst zeldzaam.*

1325 Spotprent der Arminianen? op de toch welgeslaagde pogingen van Maurits om te Hoorn? de regering te veranderen. (Arend III. *c.* 65?) — Een groote hoorn, in welks wijde opening een jongman (Maurits?) zich nederstort, doch die aan het naauwere mondstuk vergeefsche pogingen doet er zich uit te wringen. Daarboven een hem uitlagchende Nar die uit een venster kijkt. Naast den man die zich in de opening stort, staat een oud man (Oldenbarn.? of een Hoornsch raadslid,) die hem waarschuwt. Met verschillende inschriften op afzonderlijke bordjes. — Fraaije gelijktijdige grav. br. fol.

Deze plaat heb ik (wáár is mij geheel ontschoten) gezien of gehad; eene iets kleinere copie in houtsnede met adres: Amsterdam bij Michiel de Groot (die van 1660 tot 1675 aldaar uitgever was) ligt voor mij, en eene oude aanteekening dáárop, duidt aan, dat die prent den 24 Maart 1674 verschenen is; ze herinnert mij echter geheel de oude pl., die ik echter niet geheel voldoende kan uitleggen. — Op eene plaat van 1632, den vruchteloozen aanslag der Spanjaarden op Zandvliet bij Antwerpen voorstellende, waar ze in een moeras geraakten, staat deze zelfde afbeelding in h. klein, doch daar is het bekende Antwerpsche *Signoorken* (in Belgie de verpersoonlijking van eene dwaze daad) de persoon die in den hoorn gaat. —

De door mij bedoelde plaat was br. fol., fraai gegraveerd en zal iets grooter geweest zijn dan de bovenst. houtsnede der Waardgelders, n°. 1334.

1336 (3 Nov.) Burgem. Corn. Piet. Hooft brengt aan Prins Maurits in de Raad-
a kamer te Amsterdam de onbestaanbaarheid der Regeringsverandering onder het oog. (Arend III. *c.* 70, 71). — Gezigt in de Raadkamer, Maurits en Hooft staande. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 1789. Uit: Kok, Vad. Woordb. XXI.
b Dez. pl., Proefdruk vóór alle lr.

1337 (13 Nov.) Opening der Nationale Synode te Dordrecht. (Arend, III. *c.* 151).
a *Synodi Dordracenae delineatio.* — Opschrift in groote kapitale Latijnsche letters boven eene uitvoerige afbeelding van de Synode met de geheele zittingzaal tot aan het gewelf toe, alle plaatsen naauwkeurig door N°. aangewezen. Links en regts de fraai beschilderde ramen; bovenaan de schoorsteen; daarvoor de tafel aan wier hoofdeinde Bogerman, voorts de Assessoren en Secretarissen zitten; meer naar voren de tafel met de gedaagde Remonstranten; regts de banken met de buitenlandsche Afgevaardigden; links en tegenover den schoorsteen die der Nederlandsche; op den voorgrond eene balie waarachter vele toeschouwers (tusschen hen een witte Keeshond). (Door *Franc. Schillemans* te Middelburg). *Cum priv.* — Regts, buiten de plaat, eene Lat. opdragt dezer plaat aan Maurits door *Schill.*; daaronder eene Lat. ode v. 60 regels door *P. Lansberg* (Pred. te Middelb.) op de Synode; daarnaast een 120 reg. Holl. gedicht v. J. Cats op de Synode. — Links v. de pl. de (Latijnsche) „Nomenclator omnium qui „Synodo interfuerunt," in 3 kol. met adres v. *Joh. Hellenii* (Hans v. der Hellen, de uitgever van Cats werken te Middelburg.)

Allereerste uitgave dezer hoogst belangrijke en zeer fraaije plaat, alleen gemerkt: *cum priv.* en met de uitvoerige zijstukken, alles te zamen op één stuk zware *ligt gele zijde* gedrukt. De plaat is hg. 46, met het bovenschr. 52 dm. br. 41, met de zijstukken 79 dm. gr. br. fol. — Uitmuntende afdruk.

Dit exemplaar is het *eenige* dat ik van dezen 1en staat ooit ontmoet heb; ook vind ik dien nergens beschreven. Dit exempl. was in de portef. over Dordrecht in den Atlas de Burlett, in 1850 door mij gekocht.

In enkele oude Catalogussen heb ik gevonden: Afbeeld. v. de Synode *met het hondje* „Extra raar." Ofschoon nu die hond op bijna alle volgende afbeeldingen ook voorkomt, heb ik echter de uitdrukkelijke vermelding v. dien keeshond onder de toeschouwers niet ondienstig geacht, ten einde de identiteit v. deze plaat met die aangehaalde te constateren.

b Dez. plaat, latere of 2e afdruk; achter het: *cum priv.* staan de woorden: „*Ordinum Gener. in Sexennium.*" Overigens zonder Opschrift en zonder de zijstukken; alleen met het vers J. Cats. Uitmuntende afdruk. *Zeldzaam.*

c Dez. plaat, 3e afdruk of staat, met adres v. *C. J. Visscher* vóór: *c. priv. in Sex.* Met het bovenschrift in kapit. Goth. letters (op den 1en staat in Lat. letters). Hierbij op een afzonderlijk groot fol. blad de 5 kolommen tekst (2 regts, 3 links) v. den 1en staat dezer plaat; n.l. de Lat. opdragt der pl. en Ode, het Holl. vers v. Cats en de Nomenclator der personen; (hier van *Nic. Jo. Visscher* in plaats van *Schillemans*), voorts met het adres v. *Visscher*. Amst. 1639.

Dit afzonderlijke blad tekst is van de uiterste zeldzaamheid.

1338 Hetzelfde, geheel als voren doch veel kleiner, met n° in de pl.; ter weêrs-
a zijde de gegrav. Holl. vertaling v. de Lat. uitlegg. der personen die bij de vorige plaat is. Met Holl. onderschr. Door *B. Picart.* Hg. 27, br. 28, met de namen 40 dm. br. fol.

b Dez. pl., latere druk, insgelijks met de Holl. uitlegg. ter weêrszijden, doch met Fransch onderschrift: *Le Fameux Synode*, enz.

1339 Hetzelfde, nog meer verkl., met eenige toeschouwers en onderschr.: *'t Synode van Dordr.* 4o.

1340 Hetzelfde, nog kleiner, met enkele toeschouwers. Houtsnede met bovenschr.: *Synodus Nationael*, enz. 4o.

1341 Hetzelfde, geheel als voren, veel grooter dan de voorg. platen. Zonder no. in de plaat, zonder *den hond* bij de toeschouwers, en znd. éénig opschrift of naam. Oude grav. Hg. 33, br. 38 dm. br. fol.

1342 Hetzelfde, als voren, doch met vele veranderingen; de geschilderde ramen zijn hier door getraliede vervangen; zonder de toeschouwers. Met no. 1—106 en A—S in de plaat. Met 4reg. bovenschr.: „Effigiatio Synodi Nat., inchoatae „Dordr. ao 1619, in quo loca," etc.; met inschrift onder in de pl.: „Boven „desen inganck syn noch 2 galerien voor de toehoorders"; en bijgedr. Holl. uitlegg. der no. in 5 kol. Zonder nm. v. grav. De pl. hg. 39, met uitlegg. en bovenschr. 56 dm., br. 36 dm. gr. fol. *Zeer fraai en zeer zeldzaam.*

1343 Gezigt v. den Schutters Doelen te Dordrecht, in welk gebouw de Synode gehouden is. (Arend, III. *c.* 151.) — Het gebouw links, met een grooten toren, en door een lagen muur van de straat gescheiden. Met 2reg. onderschr. in Holl. en Fransch. br. 4o. Afbeeld. v. 1720 of daaromtrent.

1344 Afbeelding van de zaal waar de Dordsche Synode gehouden is, gelijk die was in 1836. — *Teekening* in kleuren door *J. Rutten* in 1836. Hg. 22, br. 35 dm. br. fol. *Niet in plaat gebragt.*

1345 Vinnige en uiterst zeldzame Spotprent op de Synode. — Afbeelding v. de Synode in de zaal, met getraliede vensters; zonder de tafel en de geciteerde Remonstranten; alle aanwezigen hebben groote stierehoornen, uitgenomen de Gedeputeerden v. H. Ho. Mog., en den officiëelen Secretaris. 2 duiveltjes blazen Bogerman met een blaasbalk in h. oor; boven de tafel v. h. Bestuur zweeft een reusachtige uil, naast het bovenstuk v. den schoorsteen zit ter linker- en ter regterzijde een groote aap; regts boven de banken der Leden v. de Synode staat: *Congregatio Taurorum*, links: *in vaccis populorum.* Met 4reg. bovenschr. in kap.: „*Neo-evangelicae nuper invisibilis*, „*nunc visibilis Eccl. Syn. Dordr. celebr. ao.* 1618 *et* 1619." Met onderschr.: *Simon Goulartius* inv. et exc. Hg. 29, br. 21½ dm. fol. Van de *uiterste zeldzaamheid*; fraai Ex. met alle randen.

Deze plaat is waarschijnlijk eene Fransche gravure; dat ze door S. Goulart, Waalsch Remonstrant Pred., die gebannen werd en tot 1624 te Calais woonde, ontworpen en daar gegraveerd werd, is zeer waarschijnlijk. — Ik heb van deze plaat nergens eenige melding gevonden, noch eenig ander Ex. gezien. Uit eene collectie van platen door Mr. F. v. Limborch in de 17e eeuw bijeengebragt en in 1862 in veiling door mij aangekocht.

1346 Zeer curieuse spotprent tegen de Synode, ontworpen door P. Scriverius. — In eene armzalige schuur (zaal van de Synode) staat een groote haan (J. Bogerman) boven op de leuning v. een stoel en kraait: *Persecutio;* op den grond tegen den stoel staat een groot fol. boek: „Acta cano. Synod. „Dordrac.", waarnaast een groote uil, met een lange kaars in de hand (Hm. Faukelius, Vice-Pres. of Voorzitter) op den grond zit; naast hem een groote dikke gehoornde uil (Jac. Roland, 2e assessor); links in den hoek een andere, (Sebast. Damman, als Secretaris;) vóór h. boek een groote en kleine uil, (Festus Hommius en Floris Jansen) regts v. h. boek zit een uil met

een papier in de hand (Dn. Heinsius, Secret. der Politieken); aan den muur hangt een schilderij met een kalfskop (portret van Calvinus); in h. raam links zit een kater (de schout van Dordr.). *Originele* fraaije *teekening* in O. I. inkt naar het opgegeven ontwerp v. *P. Scriverius* door *C. Leven;* op de keerzijde een uitvoerige brief v. diens hand aan Scriverius, waarin tevens de uitlegging; geschreven uit Rotterdam, 16 April 1621. Hg. 29, br. 24 dm. fol. *Niet in plaat gebragt.*

Door deze teekening en de spotprent v. Goulart wordt de bovenstaande verzameling van 13 platen over de Synode, van nº. 1337 tot 1346, voorzeker een allerzeldzaamste, ja unieke collectie.

1347 Roomsche spotprent op de Synode. — „Afbeeld. v. h. pretens Synode Na„tionaal d. Calvinisten gheh. onlancx tot Dordrecht. Vrage ende Antwoort„sche wijse gestelt. — Een doolhof met 5 gangen, waarin vele Predikanten zitten, links het Groote Beest waarvoor vele Predikanten knielen; regts stookt de duivel een groot vuur; v. ond. een 20reg. Roomsch vers in 2 kol. — Navolging of gelijktijd. plaat v. de: „Afbeeld. v. d. Cathol. religie," (Zie nº. 447) en door denz. graveur. — Hg. 26, br. 28 dm. br. 4º. In de collectie v. Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

1348 (Nov.) Verschijning v. een komeet of staartster in de Nederl. (Wagenaar, X. 309.) — In de lucht vertoont zich de ster met zeer langen lichtenden staart; op het land staan in het duister twee mannen, die door eenen ouden man aangesproken en vermaand worden. — Deze fraai gegrav. br. 4º. pl. (hg. 10½, br. 14 dm.) (door *A. v. d. Venne?*) is de titelplaat voor het anoniem uitgeg. stukje v. Jb. Cats: „Aenmerck. op de tegenwoord. steertsterre", geschreven tijdens de zitting der Synode en gegeven tot een Nieuwjaarswensch (voor 1619). — Dit pamflet van Cats is zeer zeldzaam. Zie: Bibl. v. Pamfl. nº. 1576.

1349 Hetzelfde, geheel anders; de ster schiet haar licht v. regts naar links, waardoor het land eenigzins verlicht wordt; vele mannen, vrouwen en kinderen zien er naar. — V. acht. bedrukt. Uit een Holl. histor. werk in 2 kol. gedrukt. br. 4º.

1350 Voorstelling van eene bijna totale Maansverduistering. — Een gezigt op het land; twee boeren doen de maan in een spiegel weerkaatsen, een oud man doet dit in een bak met water of een gepolijsten spiegel op een drievoet; anderen zien er naar tusschen de vingers door; regts een huis; links een molen. — Curieuse *geëtste* pl. zonder eenigen nm. Hg. 21, br. 21 dm. br. 4º.

1351 *Tooneel der Arminianen.* — Spotprent op de Armin. en Oldenbarneveld. — Het voorhof v. een tempel, met dit bovenschrift; vooraan een wagen (het Vaderland) waarop de Holl. leeuw zit, die door de Nederl. Maagd, met de pijlbundels in de hand, wordt voortgetrokken, en door andere personen (Arminianen) tegengehouden; de Maagd valt, doch wordt door anderen opgerigt. V. ond. 8 inscriptien; links: „Loopt toe, loop toe, 't is boven mallen, „De stok moet wech of de Wagen vallen." Op de keerzijde een verklarend vers en 2 and. 4º. Titel v. h. pamflet: Tooneel der Armin. Zie Bibl. v. Pamfl. nº. 1565.

1352 *D'Arminiaensche dreckwagen.* Spotprent op de Arminianen. — Inschrift boven in eene plaat, vertoon. een grooten wagen door 2 hollende paarden: *Onenicheyt* getrokken, en waarin 8 mannen (Remonstranten, geteekend B—I) zitten, en gevoerd door Joh. Uijt den Bogaart, get. A.; naast den wagen staan 2 Je-

suiten, den voerman radende hoe men rijden zal; achter den wagen 2 Armin., die een Herv. Pred. uitnoodigen mede op den wagen te gaan, 'tgeen deze niet wil en waarom hij uitgeleid wordt. Een man met een fakkel in de hand (*'t Barnende licht* — Oldenbarneveld) wijst den wagen den weg. — Van ond. een afzond. vers in 4 kol. en eene 5e kolom, bevattende de uitlegging. Hg. 28 met h. vers 38, br. 41 dm. br. fol. — *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, met meerdere inschriften. Op den voorgrond staat op een steen: *Anno* 1618, onder de voorpooten der paarden: *Weck naer Rome*, op de wielen: *Modderati* — *Waerheyts onlust.* — *Ouden kaet.* — *Vrijenwil*, enz. Met breeden rand v. ond.; zonder het vers.

c Dezelfde plaat, met alle inschriften, voorts bovenaan onder het Holl. opschrift: „*Le Char dordure d'Arminies,*" en meer dergelijke vertalingen der Holl. inschriften.

1353 Hetzelfde, veel verkleind, en eenigzins veranderd. Links een vuur waarin Oldenbarneveld den stok verbrandt, met inschrift (à rebours): „*stok weg.*" Bovenaan de titel: *den Armin. Dreckwagen*; 1618. V. acht. onbedrukt. — Titelprent v. h. pamflet in Biblioth. v. Pamfl. no. 1564.

1354 *De Arminiaensche vaert naar Spaegnien.* — Een schip waarop een vlag: *Geweli*, een zeil: *Schyn van deucht*, enz., vaart, omringd van 2 kleinere schepen: F. en G. (Leijden, Gouda) naar een groot schip: B (Spaansch bedrog). Met bovenst. opschrift. V. ond. 2 regels: „Wij spoeden lustich voort," enz. — Titelpr. v. h. pamflet: „Armin. vaart." Zie Biblioth. v. Pamfl. no. 1569.

1355 *De Warminiaen.* — Vinnige spotprent op de Arminianen. — Een monster *a* op 2 beenen en 2 duivelspooten, met 5 hoofden: (*Fraus—Seditio—Opinio—Stupiditas—Avaritia*) en een deksel der boosheid: (*Velamen nequitiae*) vertreedt een kind *Innocentia*; op zijne borst staat: *Warminiaen*. Met vele Lat. en in h. Hollandsch vertaalde inscriptiën; en bovenaan: „De nieuwsgierige „hoop, 't Veelhoofdich Wonderdier, Verliest nu al syn cracht, door Godes „recht bestier." Regts: 1618 *exc.* Znd. nm. v. grav. Hg. 23½, br. 15½ dm. fol. *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, vroegere druk, zonder inschrift: *Warminiaen*, zonder de Holl. vertalingen der Lat. inschriften, en vele Holl. verzen, en zonder jaar. V. ond. 2 gegrav. Lat. versregels: „Obfirmatus ubi studia in contraria menteis, „Error agit monstrum hoc exitiale parit." — Veel zeldzamer dan de voorg. — Kan dit ook eene oudere plaat zijn, bij eene andere gelegenheid gemaakt en nu door bijvoegingen als hierboven vermeld, op dit jaar gepast? — Bij Brandt, Reform. II. 935 wordt de plaat: de Warminiaen, als een der vinnigste aangehaald.

1356 Spotprent op J. Taurinus. — Een woedende stier, (Taurinus) geketend aan een berg, stort uit een hol voort; op den berg een klokkenhuis, waarvan een touw afhangt dat aan den staart v. d. stier is gehecht en die daardoor de klok luidt (*Geestelijke Kloekluyding* door Drielenburch; zie: Bibl. v. Pamfl. no. 1204) Regts stort een geharnast ridder (de ware Kerk?) op den stier toe. — Grove houtsnede, van acht. met vers. Deze pl. is tevens de titel van een pamflet. Zeer zeldzaam.

1357 Spotprent op de Contra-Remonstr. te Enkhuizen. — *Seigneur* met opschrift: *Inquisitie* roert de trom; een *Enchuyser vrouw* spreekt met een man: *Vreemdelinck*; v. ond. vele dieren; voorts 1 regel: „Ghedruckt voor Sr. Schenk." Hg. 14 br. 13 dm. kl. 4o. — Waarschijnlijk de titel van een pamflet. — In de collectie v. Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

1358 Afbeelding v. Oldenbarn. en zijne Vrienden, allen ter halve lijve, met elkander in gesprek; boven ieder persoon de namen, links Uijtdenbogaert en van daar af regts: de Haen, Ledenberch, Hogerbeets, Grotius, Bernevelt, Moersbergen, Taurinus; de eerste en laatste blootshoofds; de and. met een hoed op. Znd. eenigen naam, waarschijnlijk door *C. de Pas.* Hg. 12, br. 21 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.*

In de Collectie van Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht heb ik ook een Ex. v. deze pl. gezien en daaronder op hetzelfde vel een lateren afdruk van de pl. der Executie nº. 1383.

1359 Spotprent op het ondergaan der partij van Oldenbarneveld. Een rad v. avontuur, waar Maurits: *d' Ouwe Trouwe Geus*, boven zit en Oldenbarn.: *Primus Troes* onder ligt, en dat een Arminiaan vergeefs wil omdraaijen: *'t Wil niet om*, wijl h. rad vastgeklonken is aan een paal waarbij de Holl. leeuw staat. Links Oldenbarn. in de gevangenis: *Aragoensche hemel.* Zinnebeeldige titelprent v. h. pamflet: „Jamertiens aen d'Ouwe trouwe Geus. „1619." (Zie Bibl. v. Pamfl. Nº. 1608). Dit Pamflet is een der minst voorkomende tegen Oldenb. 4º.

1360 *Regtveerdighe Sifte.* Spotprent op Oldenbarneveld. — Maurits en eenige Prinsen ter regterzijde, links eenige Leden v. H. Ho. Mog., met onderschr.: *Nassousche Kracht* en *Mogende Macht*, schudden aan eene groote zeef: *Rechtveerdighe Sifte*, waaruit Oldenbarnevelt en 2 anderen vallen, met bijschrift: *Vergift.* Boven de zeef het beeld v. Themis: *Justitia*, regts en links de wapens v. Maurits en der Vereen. Prov. — Van ond. een afzond. vers: *Verclaringhe van Justitia*, (in Lat. letters in 3 kol.,) geteekend: *Iō Pean*; v. ond.: *Uit Amsterdam*, enz. De pl. hg. 27, met h. vers 51 dm., br. 37 dm. gr. fol. *Zeldzaam.* — Deze pl. behoort in een Pamflet: Verclaringhe van Justitia. Zie: Bibl. v. Pamfletten, nº. 1563.

1361 Copie v. de voorgaande plaat. De Zeef hangt hier aan 3 koorden die door *Justitia* in de hand gehouden worden, voorts met vele andere verschillen; bv. in plaats van *Vergift* staat hier onder Oldenbarn.: *Berenvel*, enz. — Met afzond., geheel ander vers, in 4 kol., in goth. letters, met opschr.: „Verclaringhe „over dese hooghnodighe Seeff," enz. en get.: *V. E. B. G.* Znd. nm. v. grav. Hg. 27, met vers 42 dm., br. 36 dm. gr. fol.

1362 Hetzelfde, doch geheel anders. Maurits alleen heeft eene groote wan in de hand waaruit hij eenige mannen laat vallen; achter hem vele menschen; links eene afzond. vak waarin men den door de lucht vliegenden Tijd en een Engel op eene bazuin blazende, ziet. Met 1 regel onderschr.; „Laest „Nassou vri wannen es kan nichts schaden; dan das wannen ist ihm gaer „wol geraten." — Fraaije Duitsche? grav. Znd. nm. Hg. 22, br. 34 dm. br. fol. — Zie over deze plaat: de regtvaardige Zeef, en het daartegen verschenen pamflet, Bibliotheek v. Pamfletten: nº. 1563. Verclar. v. Justitia nº. 1662, Retortie.

1363 Spotprent op Oldenbarneveld, de Groot, Hogerbeets, Ledenberg en Moersbergen. — *Den groten visch van Hollandt.* Bovenschrift in groote gewone kapit. letters v. eene pl., waarop een groote geschubde visch (*de oude groote Visch*), die vele kleinere visschen (v. d. Ouden Rijn, v. de Maas, en twee v. de Vecht) uitspuwt, en deze weder andere nog kleinere; links vele visschers die de kleine vischjes hengelen; regts vele Tritons aangevoerd door den: *Admiraal v. de zee* die op den visch aantrekken; bovenaan regts Utrecht, waar vele Waardgelders (nl. de kuit v. een anderen grooten visch)

inkomen; in h. verschiet strandt een groote visch en wordt door d. Admiraal in het net getogen, enz. — Fraai gegrav. plaat znd. eenigen nm. Om deze plaat een zeer uitvoerig gedicht op 3 vellen, in 6 kol., ondert.: *Deucht teelt Vreucht*, daaronder een kleiner: *Tot den Leser*, en lager eene verklaring d. letters A—V op de pl. De pl. is hg. 22, br. 36 dm., met h. vers hg. 47, br. 58 dm. Zeer gr. fol. Zéér zeldzaam, vooral met de verzen. — Het opschrift ontbreekt aan mijn Ex., doch heb ik op één ander Ex., gezien.

1364 Spotprent op Oldenbarneveld. — „Siet sone, dit heb ick seer langhe ghe„weten, — Dat die groote Vissen de cleyne eten. 1619." — Onderschrift v. eene pl., vertoon. op d. voorgrond links een man in een schuitje die dit: *Siet Sone*, enz. tot zijn kind zegt en hem wijst op een grooten Visch: *Barnevelsche Monster*, die vele kleinere visschen: Grotius, Ledenberg, Hoogerbeets, enz. uitspuwt en wiens buik door eene hand met opschrift: *Concordia res parvae*, enz. met het *Mes der Gerechticheit* opengesneden wordt. Links de *Nassousche Visscher*, hoogerop Utrecht, waarbij de groote Visch Barneveld strandt. Met de woorden *exc.* en *inv.*, de namen uitgekrabt. — Dit is eene omgekeerde copie v. de volg. zéér oude pl. Hg. 22, br. 30 dm. br. fol.

1365 Hetzelfde, doch juist omgekeerd, en zonder eenig inschrift op de pl. Met Lat. onderschr.: *Grandibus exigui*, etc. *Siet Sone*, enz. De Visscher zit hier aan de regterzijde der pl., enz. Naar *H. Bos* door *P. M. E.* met adres v. *(H.) Cock* (te Antw.) Hg. 23, br. 30 dm. br. fol. — Dewijl deze zeldzame oude pl., die waarschijnlijk zonder eenige staatkundige beteekenis gemaakt is, de aanleiding tot de bovenstaande en and. bekende spotprenten geweest is, heb ik die hier opgenomen.

Zie over Oldenbarn. en de Waardgelders ook nog de plaat van 1567 no. 524 *b*.

1366 *Verklaringe v. d. Gouden Stock.* 1618. — Titelprent v. een pamflet tegen Oldenbarn., waarop een Holl. matroos (Maurits), aan een Spanjaard, die door een geestelijke: *Eccl. Armi.*, (Oldenbarn.) geholpen wordt, eenen stok (de magt) onttrekt. In het verschiet een wachter op een toren, die roept: *Waeckt op, 't bernt in 't velt.* — Deze veel verspreide plaat is de, voor dezen tijd veranderde copie v. d. titelplaat vermeld onder no. 1254 en het pamflet is de herdruk v. h. daar aangehaalde stuk. — Zie Biblioth. v. Pamfl. no. 676 en 1558.

1367 Hetzelfde, doch anders. — Herdruk v. de oude plaat no. 1254 (v. h. jaar 1608, en behoorende tot h. pamflet no. 676 in de Biblioth. v. Pamfl.) doch onder en naast de pl. een uitvoerig Holl. vers in 2 kol. op de Arminianen, Oldenbarn., enz., met bovenschrift: „Discours ...... ov. d. Gouden Stock, aan d. „dach ghebracht door d. Piloot v. 't Schip: die Behoudenisse des Landts." De pl. hg. 13½, br. 18 dm., met vers hg. 38, br. 28 dm. — *Zéér zeldzaam.*

1368 Spotprent op Oldenbarneveld. — *Den Nieuwen Barne Valschen Handel.* — Opschrift in eene pl. waarop regts Maurits (*Je Maintiendrai*) op een toren staat, en eene zeef schudt waaruit vele menschen vallen; *de Tijt* zwevende verjaagt *Twist* en *Bedroch* waarop *Eendrachtich gewelt*, (de Holl. leeuw met een krijgsman) aanrijdt, een Jesuit onderwijst Oldenbarn. en Uitenbogaard uit een boek; daarnaast een man met de *Gulden Stoc*; in het verschiet *Utrecht.* Hg. 16, br. 29 dm. br. fol.

1369 Portret v. Oldenbarn. met onderschrift: *Nieuwen S. Jan* en 2 reg.: „Het is een onverdraechl. last, Dat de knecht boven sijn meester wast. „Ao. 1618." — Op den titel v. een pamflet no. 1557 komt dit portret zonder die verzen voor. — Dit is een afzond. afdruk in 12o.

1370 „Gulden Legende v. d. Nieuwen St. Jan. 1618." — Borstbeeld v. Olden-

barneveld met een nimbus om h. hoofd op een altaar met waskaarsen, met een scepter in de linker- den geldzak in de regterhand, en waarom heen eenige mannen geknield bidden. Titelprent v. een Pamflet. (Biblioth. v. Pamfl. nº. 1557). — Op d. keerzijde een vers. 4º.

1371 „Verclar. v. d. Gouden Blaesbalck v. d. Spaenschen Schalck. 1618." — Een Spanjaard, geholpen door een' Jezuit, *Vals*, schiet uit een blaasbalk: *Spaens. Pract.* (titel v. h. pamflet No. 1452. in Biblioth. v. Pamfl.) eene menigte goudstukken, die door Oldenbarn. en 3 anderen in hunne kleederen opgevangen worden; v. ond.: *Dit — omdat*; in h. verschiet een brandend veld, (Oldenbarneveld) en de Tijd door een verrekijker naar Oldenbarn. ziende. — Titelprent v. een Pamflet (Biblioth. v. Pamfl. nº. 1560). — V. acht. eene voorrede. 4º.

1372 „Wonderl. Droom v. de School-houdinghe v. Mr. Jan v. Oldenbarnevelt. „Met de verclaringhe v. dien." — Boven aan de plaat, Oldenbarn. als Schoolmeester, gezeten aan eene tafel met Grotius; regts zitten op schoolbanken: Ledenberch, Hoogerbeets, v. d. Myle en de Haan, links Vorstius, Coornhert, David Joris, enz., in het verschiet links eene geesseling (v. een Arminiaan?) — Titelprent v. een pamflet (Biblioth. v. Pamfl. nº. 1566. Op de keerzijde de uitlegging der letters op de pl. 4º.

1373 *Afbeeld. v. d' ouden en nieuwen tijdt.* Spotprent op Oldenbarneveld. — De Hertog v. Alva zit met 2 Bisschoppen en een' Jezuit aan tafel, Granvelle staat achter hem en luistert hem iets in 't oor; in h. verschiet regts een schavot en executiën. — Over de bovenste helft der plaat is een ander los plaatje gehecht, en nu vertoont het geheel: Oldenbarneveld aan tafel zittende met Ledenberg en 2 and.; achter hem iemand die iets influistert; op den grond de spaarpot v. zijn geld, in h. verschiet regts Oldenb. op h. Binnenhof ter dood geleid. — Onder deze curieuse plaat een afzond. vers in 2 kol., eene zamenspraak tusschen *Beste maet* (Prinsgezinde) en *Botte maet* (Arminiaan) met bovenst. opschrift: *Afbeeld.* enz. — Daar in h. vers d. 13 Mei 1619 genoemd wordt, is de plaat *na* dien tijd uitgegeven. De pl. hg. 18, met vers 65 dm., h. aangehechte plaatje hg. 8 dm. br. 28 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.*

1374 (1619. Febr.) „Namen der 24 gedelegeerde Rechters v.. J. v. Oldenbarnevelt, bij d.
a „Ambass. v. Vrankrijk Beuls genoemt, waarvoor yder 2400 Guld. heeft ge„noten.", (Arend, III. *c.* 121, enz.) — In h. midden h. gegrav. portret v. Oldenb. naar Miereveld; regts in ov., (gelijk ook *b—e,*) zonder onderschrift doch met randschrift; ter weersz. de namen d. Rechters; v. ond. een 8reg. vers: „Dit 's Oldenb., die in den krijg en vrede," enz. 1 bl. fol.

b Hetzelfde, andere druk; te onderscheiden dat de woorden: *Hollands, Spanjens* in het vers, hier cursijf, in den vorigen druk kapit. staan. 1 bl. fol. iets kleiner dan h. voorg.

c Hetzelfde, met ander en kleiner portret v. Oldenb., 1617. *aet* 70, met randschrift en daaronder een 3reg. Holl. onderschrift. Overigens met vers, namen, enz. 1 bl. kl. fol.

d Hetzelfde, met ander, kleiner, en fraaijer gegrav. portret, zonder randschr. en 3reg. Lat. onderschrift. Voor 't overige met vers, namen, enz. 1 bl. kl. fol.

e Hetzelfde, doch bóvenaan h. voorg. kleine portretje met Lat. onderschr. daarónder links h. voorg. vers, regts 2 verzen, (navolgingen der vorige,) doch tegen hem gekeerd; v. ond. de namen der regters. 1 bl. fol.

f Hetzelfde, bovenaan een ander klein portret v. Oldenb., *links* (al de voorg.

zijn *regts*); daaronder de 3 voorg. verzen; lager de namen d. regters; v. ond. een *Gespreck* of Echo-vers, in h. Holl.; regts een Lat. Echo-vers in denzelfden vorm. Het *Gespreck* is hetz. als Bibl. v. Pamfl. No. 1629, waarschijnlijk is dat no. een deel v. deze plaat. Beide Holl. verzen zijn v. Vondel; zie Vondel's werken door v. Lennep. II. — Zéér zeldzaam in dezen vorm.

Op deze plaat zijn bij de namen der Regters in Handschrift gevoegd die der dieren, waaronder ze voorgesteld zijn op eenige oude teekeningen waarvan de oude copiën nog berusten bij den Wel-Edel Geb. Heer J. P. Six alhier en op eene oude schilderij bij den Wel-Edel Geb. Heer Teding van Berkhout te Arnhem.

1375 Vinnige spotprent op de Regters v. Oldenbarneveld. — Een groote galg waaraan een man hangt en waarnaast een lang papier, met opschrift: „Ter „Eeuwiger schande v. hen die d' onozelen veroordeelde als schuldig, Han„gen hunne Namen aan de Galge op dat de Nacomelingschap hunne Gedach„tenisse vervloeken Eeuw uit Eeuw in. Zijn Ex. Prins Maurits als Omkoper „der volgende." (volgen de namen der 24 regters) Naar dit papier wijzen een daarvoor staande man en vrouw; verder een rivier: *Anti Lethe fluvius*, enz. Met onderschrift: *Pro Posteritate* inv. — *Justice* fecit. — Deze nooit in plaat gebragte *teekening* in O. I. Inkt. (hg. 26, br. 18 dm.) is zeker v. d. Remonstr. schilder *J. Stolker* te Rotterdam. — Op de keerzijde staat, dat deze teekening de copie van eene andere is, (weleer in h. bezit van d. Remonstr. Pred. te Rott., C. v. Arkel d. Ouden, overleden in 1724) welk origineel des morgens, nadat Grotius en and. naar Loevestein verwezen waren, te 's Hage tegen het Hof aangeplakt was gevonden; op d. auteur en teekenaar was ieder afzonderlijk eene som v. 25000 pond (à 40 grooten het pond) gezet. — Ik heb deze teekening nooit elders gezien noch vermeld gevonden, en wijl de meeste stukken uit dien tijd die vóór Oldenb. pleiten, verdwenen zijn, is dit stuk inzonderheid curieus.

1376 Oldenbarneveld verhoord voor zijne regters. (Arend, III. *c*. 126). — Naar
a *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 1787. 8o. Uit: Wagenaar, verkort.
b Dezelfde pl.; Proefdruk vóór de lr.

1377 (10 Maart.) Oproer wegens den Remonstrantschen Predikant D. Sapma te
a Hoorn. (Arend III. *c*. 186.) Regts een open winkel met luifel waarvoor vele mannen tieren en razen; in h. verschiet de poort waaruit Sapma weggeleid wordt. (Door *J. Luyken*.) br. 4o.
b Dez. plaat, latere druk, van acht. met Holl. tekst in 2 kol. bedrukt.

1378 (12 Mei.) Oldenbarneveld ontvangt aanzegging v. zijn doodvonnis. (Arend, III. *c*. 218). Oldenbarn. staande achter een stoel, naast een tafel waarop een Bijbel, regts de Fiskalen v. Leeuwen en Sylla, daarachter 2 soldaten en een ander persoon. Met 3 reg. onderschr. — Naauwkeurige voorstelling naar Wagenaar. Lithogr. naar *W. H. Schmidt* door *P. Tetar v. Elven* bij *Mieling*. (1854). Hg. 36, br. 47 dm. br. fol.

1379 (13 Mei.) Oldenbarneveld in zijne gevangenis des nachts vóór zijne executie. (Arend, III. *c*. 223). — Hij zit voor een tafel in eenen grooten Bijbel te lezen; achter zijn stoel staat zijn dienaar die zich de oogen bedekt; verder op de Predikanten Walaeus en Beyer. Naar *S. Opzoomer*, lithogr. door *J. C. Elink Sterk*. 1849. Hg. 47, br. 37 dm. gr. fol.

1380 Oldenbarneveld en zijn knecht Jan Franken in de gevangenis vóór zijne Executie. (Arend, III. *c*. 224). — Naar *H. J. Scholten* door *Reckleben*. br. 4o. Uit: Arend, Vad. Geschied.

1381 (13 Mei.) Uitleiding van Oldenbarneveld ter onthoofding des ochtends, te negen ure. (Arend, III. *e.* 230). — Oldenbarn. tusschen zijn dienaar Jan Franken en een soldaat; in de verte 3 hellebaardiers. Met 4 reg. onderschrift: *Ik ben wel gerust te sterven.* Get. 432. br. 4o.

1382 Aanspraak v. Oldenbarneveld aan het volk op het schavot. Naar *J. Buys*
a door *R. Vinkeles.* 12o. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl
b Dez. plaat, Proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; Teekening voor h. voorg. door *J. Buys.*

1383 Onthoofding van Oldenbarneveld. (Arend, III. *e.* 230 en Bibl. v. Pamfl. No. 1620 tot 1628) Links het schavot met de Executie; achteraan de ingang tot de zaal op h. *Binnen Hoff,* vóór h. schavot vele toeschouwers; regts over de weinige huizen heen het galgenveld en de woorden: *buyten den hage.* Znd. nm. v. grav. — V. ond. een breed verhaal in 2 kol. en goth. letter, v. de executie. Znd. eenig adres of nm. v. grav. De pl. hg. 17, met beschrijv. 35, br. 23 dm. fol. — Deze pl. is *zéér zeldzaam;* en dit is het eenig Ex. dat ik ooit zag; ook houde ik deze afbeelding voor de *oudste* en het meest nabij de gebeurtenis. Bij Ds. R. Verloren te Utrecht heb ik een' *lateren* afdruk met bijvoeging v. pl. 1358. (Afbeeld. v. Old. en vrienden) en veranderingen gezien; daarop stond *boven* de executie, *onder* de ramen, in kapitale letters: *De zael;* enz.

1384 Hetzelfde, geheel anders, met 1 reg. bovenschr. in kapit. letters: „Justitie „aen Jan v. Oldenb. geschiet, den 13 May 1619." Regts: *de Grootte Saalle,* namelijk het geheele huis; daarvóór de vele bijbouwingen en het schavot; verder op *de Hoffkerck,* links h. *Hoff v. s. Pr. Exc.,* en daarvoor eenig geboomte, waarbij eenige personen die de executie uit de verte zien; om h. schavot een groot gedrang, v. menschen. Znd. nm. v. grav., onderaan in h. midden: *C. J. V. exc.* Hg. 20, br. 37 dm. br. fol. Deze 1e staat der plaat is *zeldzaam.* Zie No. 1386.

1385 Dezelfde pl., fraaije latere afdruk, doch omgeven van 7 portretten, alle met adres van *C. J. Visscher* en Holl. onderschriften; links Oldenb., regts Uitenb., v. ond. links Grotius en Hogerbeets; dan de plaat; v. Ledenb., no. 1401, daarnaast regts de portr. v. Ledenberg en de Wael v. Moersbergen. — Alle deze afzonderl. platen, zijn hier op één vel afgedrukt; uitgenomen Uitenb. en de Wael, die er echter bij behooren. De geheele pl. te zamen hg. 38 br. 62 dm. br. fol. — Deze collectieve afdruk v. alles wat tot dit feit behoort, is *hoogst zeldzaam.*

1386 Hetzelfde; naauwkeurige copie der pl. 1384, met 1 reg. bovenschr.: *Afbeeld. der Just.* enz., voorts met alle inschriften op die plaat; het voorname verschil is, dat hier vele piekeniers geplaatst zijn links bij de boomen, waar vroeger vele menschen de executie uit de verte aanschouwden. Onderaan regts het adres v. *C. J. Visscher.* Hg. 18, br. 37 dm. br. fol. Deze plaat is zéér algemeen.

1387 Hetzelfde; eenigzins verkleinde copie van de voorg. plaat, met 1 reg. Duitsch bovenschrift, v. ond. een Lat. en Duitsch vers in 4 kolommen, hg. 20, br. 26 dm. br. fol. Deze plaat is in de manier v. het vervolg op *Hogenberg* en komt ook zelden voor.

1388 Hetzelfde; meer verkl. copie, met de piekeniers, 1 reg. bovenschr., en op h. schavot 2 labellen met de woorden v. Oldenb., en uit h. Hof een label met de door Vondel aan Maurits in den mond gelegde woorden. Hg. 18 br. 25 dm. br. fol. — Uit: Vondel, Hekeldichten. 1707. 8o.

1889 Hetzelfde; met de woorden op de 3 labellen, doch omgekeerd; het Hof links, en 2 reg. kap. onderschr. Hg. 13, br. 24 dm. br. 4°.

1890 Hetzelfde; doch zonder de labellen; op het schavot en op den toren v. h. Binnenhof is een klein los plaatje gehecht; het 1° opligtende ziet men Oldenb. met Jan Franken uit de zaal tredende; onder h. plaatje v. h. Binnenhof ziet men Maurits naar de Executie ziende. Met onderschr.: „Nero tamen substraxit oculos, jussitque scelera, sed non spectavit. Tacit." Hg. 13, br. 24 dm. br. 4°.

1891 Hetzelfde, beknopter en zeer verschill. voorstelling. Regts een klein deel

a der zaal; het schavot daarvóór zeer uitvoerig; verder de kerk. Met Holl. onderschr.: *Johan v. Oldenb.*, enz. Door *B. Picart*. 1728. fol.

b Dezelfde pl., m. Fransch onderschrift: *Jean v. Oldenb.*, etc.

c Dezelfde pl., Proef vóór alle lr.

d Dezelfde pl., met Holl. onderschr., breed randwerk ter zijde; waarin 2 zinnebeelden: links wordt de staf waarop de vrijheidshoed rust door midden gehakt; regts wordt de herdershond door den wolf vermoord. br. fol.

e Hetzelfde, fraaije origin. *teekening* in rood krijt voor de pl. Naar *J. Luyken*. door *B. Picart*. — Dit blad heeft zeker voor de gravure gediend, blijkbaar aan de kruisverdeelingen, en wijl achterop (waarschijnlijk met de hand v. Picart) de aanwijzing voor een zijner leerlingen of werklieden staat: „Il faut „quil (de gravure) reviene du mesme coté." De pl. is dan ook in dezelfde rigting als de teekening. Deze is zeker gevolgd naar de volgende plaat v. Luiken.

1892 Hetzelfde, geheel als voren, veel kleiner, en eenigzins anders. Met 2reg. Holl. onderschr. Door *J. L(uyken)*. gr. 4°. Afdruk op gr. fol. papier. Behoort in v. d. Bosch? Treurtooneel?

1893 Hetzelfde, als voren, doch met een grooter deel v. h. Binnenhof. Naar

a en door *R. Vinkeles*. 1777. Met adres v. *Conradi* en *v. d. Plaats*. br. 4°. Uit: Wagenaar? Uitg. v. 1790?

b Dez. pl., Proefdruk vóór alle lr.

1894 Hetzelfde, alleen het schavot, waarop Oldenbarneveld bezig is zich te ont-

a kleeden; in h. verschiet de kerk. Door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar. Uitg. v. 1749.

b Dez. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1895 Zinneprent ter eere van Oldenb. — „Praalbed voor den Vader des Vaderlands, volgens de Schetse v. J. Oudaan." — Het groote plein v. h. Binnenhof, op d. achtergrond de groote zaal met de getimmerten; in h. midden een standbeeld v. Oldenb. staande op een voetstuk, den Vrijheidshoed met de regterhand omhoog heffende, in de linkerhand een: *privilegie*, onder zijne voeten vertreedt hij een bejaard man (Maurits?) en de Nijd; rondom op den grond de borstbeelden der rechters, en daaronder zinnebeelden waardoor zij aangeduid worden, bv. regts een kat, daarnaast een paauw, enz. Zie n°. 1374 *f*. Znd. nm. v. grav. met 2 reg. onderschr. Hg. 28, br. 19 dm. fol.

1896 Dezelfde pl., vroegere etsdruk, die in den vorigen afdruk geheel opgegrav. is; deze is vooral in de lucht zeer frai bewerkt. Op deze staat J. Oudaen, op de latere drukken: I. Oudaen; deze *ets*druk is hoogst zeldz.; de gravure is zéér algemeen.

1897 Hetzelfde. Titelprent voor den Palamedes v. Vondel, verbeeldende een oud man, die een gezegeld blad (*Privilegie*) in de hand houdende, zakt voor

een gestoelte v. Themis staat, die hem kroont, terwijl hij van allerlei verscheurend gedierte omringd wordt. V. ond. een 4reg. vers: *Het ongediert begrimt*, enz. 4o.

1398 Afbeelding v. h. Stokje v. Oldenbarneveld, en daarnaast het facsimile v. het vers v. J. v. Vondel daarop, beginn.: „Mijn wensch behoede U onver„rot, O Stock," enz. — Lithogr. in gr. 4o. Uit: Vondels Werken, uitgeg. door J. v. Lennep.

1399 Gedicht ter eere v. Oldenb. — „Jaergetijde v. wijlen Heer Joan v. Oldenb. „Vader d. Vaderl." Gedicht in 13 coupletten, geno. 1—13 ieder v. 4 regels, ondert.: *Alta mente repostum*. — Vers v. Vondel, op 1 smal blad folio, uitgegeven in 1631. Rondom dit Ex. zijn door d. Remonstrantschen schilder *G. v. Nijmegen* vele zinnebeelden met O. I. inkt geteekend.

1400 (15 Mei.) Het lijk v. Ledenberg, Secretaris v. Utrecht, (die zich zelven uit vrees voor de pijnbank den 29 Sept. 1618 het leven had benomen,) wordt met een paard op eene horde naar de geregtsplaats gevoerd en in eene kist aan eene halve galg te 's Hage opgehangen. (Arend, III. *c*. 84). Met bovenschr.: 't *Gerecht v. 's Grav.* voorts 7 reg. Holl. onderschrift en uitlegg. der 4 no. op de pl. Met adres v. *C. J. Visscher*. — Hiernaast, regts, op hetzelfde blad de afdruk v. eene afzonderlijke plaat, h. portret v. Ledenberg, links in ov., met adres v. *C. J. Visscher*. Te zamen br. 31, hg. 19 dm. br. 4o.

1401 Hetzelfde, verkort; met hetz. bovenschrift en den naam v. Ledenberg naast de galg; v. ond. een gezigt op: *Lovensteyn*. Hg. 18, br. 12 dm. gr. 4o. Deze pl. is later ook bij andere gevoegd; zie no. 1385; dit is echter een afzond. afdruk met rand.

1402 Hetzelfde, als voren, doch met meerdere omstanders en uitvoeriger. Naar
a en door *S. Fokke*. br. 4o. Uit: Wagenaar.
b Dezelfde pl., Proefdruk vóór alle lr.

1403 De galg waaraan links de kist v. Ledenberg; in het verschiet vele duinen; met 2 reg. Holl. onderschr.: *Gielis v. Ledenb.*, enz. 8o.

1404 Hetzelfde, doch omgekeerd, regts, m. onderschr.: *Het Lijk v. Gillis v. Ledenb.* enz. 8o.

1405 (18 Mei.) De Groot en Hoogerbeets *ter eeuwige gevangenis* op Loevenstein veroordeeld. (Arend, III. *c*. 234, 5). — Afbeelding v. h. Slot, in h. midden links de brug, h. huis v. d. Goeverneur, en h. inbrengen der gevangenen; regts Worknm en Gorkum; bovenaan: *'t Huis te Lovensteyn*, links h. wapen v. Holl., regts dat v. Maurits. V. ond. eene andere uitvoeriger doch kleiner afbeeld. v. Loevenstein, met 4 reg. onderschr. in 2 kol., regts h. portret v. de Groot, links dat v. Hoogerbeets. Door *C. J. Visscher* met zijn adres. Hg. 23, br. 30 dm. br. fol.

1406 (31 Mei.) „Pourtraict de la magnif. victoire du Capit. Corneille Daniels alias „Braeman, (conquis contre trois Gallions d'un Pirate, nommé Sr. la Chenay, „le 31 May 1619. Au fleuve ... Villanile en Bretaigne. — (Arend, III. *c*. 324). Gegrav. 2reg. curs. opschrift boven eene fraai *geëtste* plaat, het gevecht bij Rochebernard en Nantes voorstell., gevoerd door Cornelis Daniëlsen, gezegd: Brackman tegen den Franschen Zeeroover la Chenay (die twee geroofde schepen, een uit Vlissingen en een uit Lubeck bij zich had) en dat met de volledige nederlaag en verdrijving der roovers aan land, (waar 30 gevat en opgehangen werden) eindigde. Ter weerszijde v. de pl. ziet men de oevers der rivier; op d. voorground vele menschen op h.

strand. — Links en onder de pl. in 4 kol., met houtsneeranden eene afzond.: „Warachtige geschied. ende levend. afbeeld. v. h. „veroveren v. een hoop zeeroovers; sterck omtrent 130 Mannen," enz., regts een „Ghedicht „op de Victorie v. d. vermeerden .... Heldt Cap. Corn. Daniels, alias „Brackman" in 2 kol. Met adres: „Middelb. Ghedruckt bij *Hans v. d. „Hellen* voor *Jan Piet. van de Venne*, op d. houck v. d. Nieuwe Burse in „de Schilderijwinckel. 1619." Znd. nm. v. grav. (waarschijnlijk *J. P. v. d. Venne*). De pl. m. opschr. hg. 28, br. 36 dm. Met beschr. hg. 36, br. 61 dm. br. fol.

Deze plaat is zóó *uiterst zeldzaam* dat dit Ex. welligt het *éénige* bestaande is. — Ik zou door h. Fransche bovenschrift vermoeden dat alle, of de meeste Exempl. naar Frankrijk gezonden en alzoo voor ons land verloren zijn geraakt.

1407 Hetzelfde; verkl. copie naar de vorige pl.; door *J. F. C. Reckleben*. br. 4°. Afdruk in br. fol. Uit: Arend, Geschied.

1408 (6 Julij.) De Remonstr. Predikanten worden na hunne veroordeeling door *a* de Synode den 14 Jan., ten lande uitgebannen; 10 Predikanten en Episcopius gaan naar Waalwijk in N.Braband. (Arend, III. *c*. 377). — Hun uittogt. Verkleinde en omgekeerde copie v. h. middenste gedeelte der volgende plaat. Klein slecht plaatje naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.

b Dez. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

c Hetzelfde, teekening in O. I. inkt voor h. voorg. door *J. Buys*.

1409 Spotprent op den uittogt der Remonstranten, met bovenschrift: *Arminiaensche uytvaert*. In h. verschiet regts *'sGravenhaechg*, en links vele boerenhutten waar langs een groote stoet van 9 wagens rijdt, waarop de Remonstr. Predikanten door n°. 1—14 aangeduid; vooraan links 2 boeren *Kees* en *Joost*, die het in 3 kol. ondergedrukte: *Boerepraetjen over d'Armin. uytvaert den* 6 *Julij* 1619, houden. Fraaije geëtste plaat. Znd. nm. v. grav. Hg. 17, met h. vers 37 dm., br. 29 dm. fol.

1410 Hetzelfde; copie der voorg. plaat met hetz. vers, en opschrift: *d'Armin. uytvaert* (in de vorige: *Arm. uytv.*) deze copie is minder hoog en iets smaller; op deze pl. komt de haan v. d. Kerktoren links, juist bovenaan de plaat, en staan Kees en Joost bijna aan den rand der pl.; op den vorigen druk is de pl. ruim 1 dm. hooger dan de kerktoren, en staan de 2 mannen 1½ dm. v. den rand af. — Met adres v. *C. J. V(isscher)*. Hg. 15, met h. vers 34 dm., br. 29 dm. fol.

1411 Hetzelfde, copie der vorige eenigzins verkorte pl., met hetz. opschr. en *a* vers; naast den Haag heeft men 3 galgen aangebragt, en naast den man die Episcopius, enz. in den eersten wagen aanspreekt staat: *Rem b*(isschop, zijn broeder). Znd. nm. v. *C. J. Visscher*. fol.

b Dezelfde pl., afzonderl. afdruk vóór h. bovenschr. en zonder het vers v. ond.

1412 Hetzelfde, *slechte* copie v. N°. 1409 en 10, zonder de galgen bij den Haag, zonder naam v. Rem B(isschop), zonder bovenschr.; de plaat met een dikken zwarten rand omgeven. V. ond. het vers, met het opschrift: *Boerepraetje* doorloopend boven de 3 kol. v. h. vers, terwijl het opschrift in de vorige drukken in de 1e kolom staat.

1413 Vereenigde voorstelling op 1 blad van de 4 voornaamste gebeurtenissen van *a* dien tijd. In h. midden d. pl. een fraai portret v. Oldenbarn., links, met onderschr: „Vera effigies Joan. ab Oldenb. aet. suae 72. 1619;" links en

regts 2 plaatjes onder elk., ieder in een v. onderen afgeplat medaillon; links: Onthoofd. v. Old., daaronder: Hogerb. en de Groot naar Loevestein gebragt; regts h. lijk v. G. v. Ledenberg aan de galg; daaronder: 4 Arminianen gebannen. — Znd. nm. van grav. (*Es. v. Velde*) Hg. 18, br. 32 dm. br. fol. Deze fraaije pl. is in dezen eersten afdruk op 1 blad *hoogst zeldzaam*.

b Hetzelfde, latere afdruk zonder portret; de 4 medaillons op 1 blad, en nu gen. 1, 2, 3, 4, en op de N°. 1: *Es. v. Velde*. 1619, de andere met het monogram: *E. v. V.* — Dat dit de latere afdrukken zijn, blijkt door no. 4 boven aan, waar de letters *g*, *g* van het bovenste, hier afgesneden, plaatje nog even zigtbaar zijn. — Deze medaillons vindt men dikwijls afzonderlijk, hier een, daar een; bij elkander op 1 blad zijn mij v. dezen en den vorigen staat alleen deze Ex. voorgekomen.

1414 *Monument voor de Remonstranten*. — Deze plaat met dit onderschrift stelt in eenige tafereelen het begin hunner Geschiedenis en de vervolgingen voor. Het geheel is het portaal v. eene groote kerk; in h. midden 4 afbeeldingen boven elkander v. gewigtige gebeurtenissen uit hunne geschiedenis; ter weerszijde 5 portretjes v. beroemde leeraren, wederom ter weerszijde 8 kleine, en daarnaast weder 2 kleine tafereelen; voorts met velé zinnebeeld. figuren. Naar *J. Jelgerhuis*, *Rz.* door *G. Kitsen* te Rotterdam. Hg. 55, br. 45 dm. gr. fol. — Hierbij afzond. beschrijv. op 1 blad in curs. br. 4°. en een afzonderl. *Bladwyzer* voor de uitlegging der geschiedkund. afbeeldingen.

1415 Zinneprent op de voorgaande gebeurtenissen — met dit 4reg. bovenschrift: „Tafereel v. d. welstand d. Vereen. Nederl. Provinc., hoe dat in deselve „de ware suyvere religie, justitie ende politie worden beschermt," enz. In h. midden zit de Nederl. Maagd op een hoeksteen: *Christus* vóór den pilaar *Religio*, en tusschen de pilaren *Justitia* en *Politia*; op de 3 pilaren staan de beelden v. Themis, Godsdienst en Wet; vóór de Maagd zit de Nederl. Leeuw met 2 standaards: *Libertas Patriae* en *Lib. Conscient.* in de klauwen; links een krijgsman, Maurits, *aet.* 51; regts Fred. Hendrik *aet.* 35; links en regts de *Patres Patriae* (Staten-Gen.) waarachter soldaten; regts v. d. hoeksteen een uitspruitende boom met wapen v. Maurits; links een palmboom met h. beeld der Unie; daarnaast de moederlijke zorg, een beeld op een pilaar met h. jaar 1619; op den achtergrond eene stad, en haven met schepen, enz. V. ond. een 31reg. Lat. vers in 4 kol., in h. midden een opdragt v. *H. Hondius* aan de Staten-Gen. — Door *Henr. Hondius* met zijn adres. De pl. is znd. bovenschr. ('t geen in dit Ex. onthr.) hg. 45, br. 55 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam*.

Deze plaat is dezelfde als die v. 1609 no. 1255; door de bijvoeging v. h. bovenschrift, de jaren der 2 Prinsen, het jaar 1619 op de kolom, en het vers is ze op dit jaar gepast. — In den Catalogus v. Voorst no. 296 kwam deze pl. met bovenschr. voor en is ook aldus op de Bibliotheek d. Remonstr. alhier.

1416 Zinneprent op de eenigheid!! en den gelukkigen!! staat der 7 Provinciën na de Synode van Dordrecht. Met bovenschr. in groote kapit. letters: *Idea Belgicarum Provinc. Confoed.* — Het schip v. Staat (de Republiek) zeilt in eene kalme zee; aan den grooten mast is de vlag der 7 Prov., lager een wimpel met den Holl. Leeuw en de spreuk: *Concordia res parvae crescunt*; aan de andere mast, links, h. wapen v. Maurits en op den wimpel zijne spreuk: *Tandem* enz.; in h. midden v. h. schip zitten de Maagden der 7 Prov. met hare wapens, regts en links de Prinsen, Raden, Geestelijken, enz.; om

h. schip zwemmen de Paus, een Kardinaal, een Jezuit en anderen (Remonstranten?) die in h. schip wenschen opgenomen te worden, doch worden afgeweerd; boven h. schip de Godsdienst (of de Nederl. Maagd) met Bijbel in de hand, omschenen door een zoo helder, oogverblindend licht, dat de Indianen en Afrikanen die ter linker-, en de Turken die ter regterzijde boven in de plaat zigtbaar zijn, hunne oogen afwenden en h. oog voor den glans bedekken. — Naar *Jac. Oorloge* 1620, geteekend en uitgeg. door *Adr. v. d. Venne* te Middelb., gegrav. door *F. Schillemans* (te Middelb.) br. fol. Hg. 43 met bovenschr. 46, br. 61 dm. — *Zéér zeldzame* en bij uitstek fraaije plaat, waarop het aan Horatius ontleende denkbeeld, om den Staat als een schip in zee voor te stellen, het eerst mijns wetens, in plaats is gebragt, en wat dikwijls later vooral in 1672 is nagevolgd. — Deze plaat is zonder eenig N°. of uitlegging.

Op een Exempl. v. deze plaat in de verzameling v. Mr. Bodel te Leijden is ter weerszijde een vers gedrukt van 9 (dus te zamen 18) achtregelige coupletten, beginn.: *Aenschouwer v. dit werck*, en v. ond. een Lat. vers v. 18 vierregelige coupletten, beginn.: *Vides ut altis obruta fluctibus*. Die afdruk is echter veel minder fraai dan dit Ex. en heeft het bovenschrift niet, waarom ik vermoede dat het welligt eene latere uitgave kon zijn, ofschoon de verzen er dan in boekdruk moesten bijgevoegd zijn, terwijl ze hier gegraveerd zijn.

1417 *Roomsche Windgevers Aen de Liefhebbers.* — Zinneprent op Maurits? en de Synode? — Johannes (A) of de kerk Gods? wordt door Maurits en Frederik Hendrik en and. Vorsten beschermd, — de Paus zit met den Koning v. Spanje en Bisschoppen aan eene tafel, met muzijkboeken voor zich, waarbij de Keizer op het orgel speelt. — V. ond. een groot vers in 8 kolommen. 1624. Znd. naam v. graveur. Hg. 36, br. 39 dm. br. fol. Van deze prent wordt in h. vers v. de: *Romsche Hemelvaert.* N°. 1433 gewag gemaakt. — In de collectie van Ds. R. Verloren van Themaat te Utrecht.

1418 (1619 of vroeger?) Kapitein Lambart (Mooi Lambert? of Lambert Hendriks) doet 125 gevangene Algerijnsche Zeeroovers aan de raâ's der schepen in het gezigt v. Algiers ophangen of in zee werpen. (Arend, III. c. 345). — Vooraan de schepen; links de Stad. Door *J. Luyken*. br. 4°. Uit: Dan, Historie van Barbarijen. 1683. bl. 117.

1419 (1620. 13 Maart.) De Nederl. Gezanten onderhandelen te Algiers vergeefs over vrede en uitwisseling van gevangenen. (Arend, III. c. 351). Naar *H. J. Brill* door *J. F. R. Reckleben*. kl. 4°. Uit: Arend, Geschied.

1420 (10 Junij.) Dood van Graaf Willem Lodewijk, Stadhouder v. Friesland. (Arend, III. c. 497). — Afbeelding v. de Graftombe ter zijner eere in de Groote kerk te Leeuwarden opgerigt doch later verwoest. Znd. nm. v. grav. Bovenaan get.: XLI. Uit de Keyser: Architect. moderna. 1646.

1421 (20 Junij.) *'t Arminiaens Kapproen.* — Spotprent op den overgang v. P. Bertius, (in 1619 wegens Remonstransche gevoelens afgezet als Hoogleeraar in de Theol. te Leijden) tot den Roomschen Godsdienst, te Parijs d. 20 Junij 1620, waar hij Hoogl. in de Welsprekendheid werd. (Brandt, Reform. III. 888). — In h. midden ligt Bertius met een rozenkrans in de hand geknield voor eene hostiekas: *der Papen brootgodt*; drie monniken, *Ongestadicheyt*, *Verkeerden IJver* en *Dwaese begeerte* zetten hem eene narrenkap: *het Armin. Kapproen*, op; regts ontvangt Bertius het Sacrament; verderop eene

processie; links een kramer die aan 2 boeren: Joost en Kees deze plaat verkoopt; op den voorgrond de boeken v. Bertius open liggende; vooraan diens vroeger werk: *Afval der Heyligen*. Met adres v. *C. J. Visscher*. — V. ond. eene „Samenspraeck tusschen de Koomen (Koopman) Joost en Kees „over den afvalligen P. Bertius, autheur ..... v. Afval d. H., mitsgad. „een kort verhael d. aenklev. dagel. Geschieden., 1620." In 3 kol. in houtsneerand. Hg. 16, met vers 38 dm., br. 28 dm. fol.

1422 (April ??) *De Roomse Roffelpodt*. — Spotprent op de verliezen v. d. Paus en Duitschen Keizer, en op de voordeelen v. Frederik Koning v. Bohemen, den zusterszoon v. Maurits, die door de Staten ondersteund werd. (Arend, III. *c*. 514). — Inschrift bovenin eene vrij ruw geëtste plaat, voorstell. een klein getralied kippenhok op rollen, waarin een geplukte arend (de Keizer) en bovenop de Paus zit, die op den roffelpot speelt, terwijl een man met een weerhaan op het hoofd (de Saxische Keurvorst) het hok voorttrekt en den Paus en Keizer voor geld laat zien; regts ontvangt een Jezuit het geld voor h. zien; achter het hok gaan Spinola en Buquoy die op de lier en de viool spelen; links Frederik van Boh. op een troon, met hermelijnen mantel om, waarin de veeren genaaid worden aan den Keizer ontnomen; bovenaan eene menigte monniken die door den duivel in eenen afgrond gedreven worden. — Hieronder een: *Tsamen-sprek. tusschen twee Boeren en de Boeckverkoper* op rijm in 8 kol., met uitlegging der n°. en een 8 reg. vers op de pl. Znd. nm. v. grav. „Amst. bij St. Teunis Marckt, op de „hoeck v. de Keyserstraet in de 3 groene Claverbladen." De pl. is hg. 28, met vers 41 dm., br. 37 dm. fol. *Zéér zeldzaam*. Zie N°. 1477.

1423 Hetzelfde; eenigzins veranderde en verkleinde copie v. de vorige pl.; het opschrift staat hier echter niet boven in de plaat, maar boven het vers. Ook is h. op- en onderschrift v. h. vers in deze uitgave doorloopend boven en onder de 3 kol.; in de vorige uitg. alleen bóven de eerste en onder de laatste kolom. De pl. hg. 18, br. 26 dm., het vers hg. 18, br. 35 dm. fol. *Zéér zeldzaam*.

1424 (15 Aug.) Togt v. Maurits naar Wezel tegen Spinola, die voor den Duitschen Keizer tegen de Bondgenooten van Frederik v. Bohemen in h. veld trekt. (Arend, III. *c*. 501, 2, 3). — Uitvoerige kaart of plaat in 2 bladen, v. h. land bij Wezel; regts de Stad, vooraan de Rijn, links Xanten, in h. midden h. leger v. Maurits, daarnaast bovenaan een klein kaartje v. h. land v. Kleef, en verder regts eene Lat. opdragt aan Maurits door den graveur *N. Geilkerck*. — Onder deze groote kaart een verhaal v. d. togt v. Maurits v. 15 tot 28 Aug., en eene zeer uitvoerige verklaring v. de 62 N°. op de pl., inzonderheid v. h. kamp en v. de ordening der tenten; alles op 2 bl. in 6 kol., met houtsneerand en opschrift: *Eygentl. afbeeld. v. h. Legher v. E. H. M. Heeren Staten*, enz. „Leijden. *Nic. Geelkerck*, men vintse oock tot Amst. „op de Beurs in d. gecroonden Hoet." De kaart hg. 27, met den tekst 55 dm., br. 76 dm. gr. br. fol. — *Hoogst zeldzaam*. Ik herinner mij niet eenig ander Ex. gezien te hebben.

1425 Hetzelfde, doch veel kleiner en anders. Regts Wezel, links Xanten, in h. midden h. legerkamp, doch de overzijde v. d. Rijn op den voorgrond is veel uitvoeriger; onderaan links een klein kaartje v. h. land v. Kleef. Met adres v. *C. J. Visscher* op de pl. Met bovenschr.: *Ware afbeeld. v. h. geheele Leger d. E. H. Heeren Staten*, enz. en ter weerszijde en onder de plaat hetzelfde verhaal v. de voorg. pl. doch eenigzins veranderd en

verkort, en uitlegging der 42 n°. en letters A—O in de pl.; in h. voorgaande verhaal staat (verkeerdelijk) dat de Engelsche troepen den 8 Aug. gekomen zijn; hier is dit op 9 Sept. gesteld. Met adres Amst. bij *Kl. J. Visscher*. De pl. hg. 22, br. 27 dm., met de uitlegg. hg. 37, br. 46 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam*.

1426 (9 Sept.) Hetzelfde, geheel als voren wat de kaart aangaat; doch het leger is hier geheel omschanst, Wezel meer versterkt en met 3 kanalen in de Lippe uitloopende. In plaats v. h. kaartje onderaan links, staat hier de uitlegging der letters A—Q in de pl. Met 4reg. gegrav. onderschr.: „Afbeeld. „v. de Stercke Stadt Wesel.... Hier is oock bij-gevoecht hoe .... Graaf Hendrik v. Nass. den 9 Sept. 1620 is opgetrocken met alle de nieuwe Engel„schen," enz. Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 22, m. onderschr. 26, br. 28 dm. br. fol.

1427 Hetzelfde; eene in 4 afdeel. verdeelde kaart; bovenaan links *Wesel* en h. legerkamp, regts Coblentz en de Rijn; onderaan links Oppenheim en de Rijn, regts een kaart v. de Rijnstreek v. Coblentz tot Frankfort. — Met gegrav. bovenschr.: „Beschrijvinge der 3 legers, te weten Pr. Mauri. Marq. Spino. „en der unierde Vorst." V. ond. eene uitlegg. der lett. A—R en a—e, en 1—10, in 3 kol. met houtsneerand. „Amst. Ghesneden ende Ghedr. „bij P. v. der Keere, Plaetsnijder ende Konstvercooper, in de Kalverstraet „in d. Onseeckeren tijt. 1620. Hg. 27 met uitl. 45, br. 35 dm. gr. fol.

1428 (Sept.) Afbeelding der 50 steden, dorpen en kasteelen door Spinola in Sept. in den Palts en de landen v. Frederik v. Boh. veroverd. (Arend, III. *c*. 505.) Iedere afbeelding in een klein medaillon, alle te zamen in den vorm v. eene ineengekronkelde slang; in h. midden der pl. een portret v. Spinola, regts, in med. met Lat. randschrift. V. ond. een kort verhaal in 3 kol., met opschrift: „Den Omloop ofte Afbeeld. d. plaetsen die Marq. Spin. verovert heeft „ontrent Frankf. ende Ments. Naar de copy v. Frankf. Leijden bij Zach. „de Smit. 1621." De pl. hg. 18, met beschrijv. 32, br. 27 dm. fol.

1429 (Sept. en 1 Oct.) „Afbeeld. v. Berchemer-waert, ofte Papen-Bril Schants, „met h. innemen van Bacharach, ende een bewijs hoe Spinola met water „ende sweert gheslagen is gheweest." — Plaat in 3 afdeel.; bovenaan in de regtsche afdeel. het fort Papenbril (of Papenmuts), door Maurits op een eilandje: Berchemerwaard, tusschen Keulen en Bonn gesticht; links Bacharach; v. ond. eene grootere pl. v. h. gevecht bij Bacharade. V. ond. de beschrijv. in 3 kol. met bovenstaand opschrift: „Amst. by Joris Veselaer, voor N. Geel-kerck „(te Leijden) Men vercooptse aen de Beurs in d. gecroonden Hoedt bij Cap. „v. Hilten. 1620." fol. Hg. 17, met de beschr. 36, br. 24 dm. fol. — Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genot.: Beleger. n°. 523.

1430 (6 Oct.) De Schans de Papenmuts, door Maurits op een eilandje in den Rijn, Romperwaard, tusschen Bonn en Keulen gesticht. (Arend, III. *c*. 507) Afbeeld. v. h. Fort, m. bovenschr. „'t Fort de Papenmutz" waarnaast een klein kaartje der Rijnstreek. V. ond. éène regel curs. inschr.: „Eygentl. „afbeeld. v. h. Fort de Papenmutz...., dewelke a°. 1620 d. 6 Oct. onder „'t protex d. Churv. v. Brandenb." (het vervolg is niet gegrav. op de 2 daaronder staande lijnen). Hg. 20, br. 28 dm. br. 4°.

1431 (Nov.) *Den Calvinischen Roffelpot*. Spotprent op de nederlaag v. Frederik v. den Palts en Bohemen in den slag op den Witten Berg bij Praag. — (Wagenaar, X. 406, 423) De Arent, (de keizer) aan wien door de Cathol. Vorsten nieuwe veeren voor de verloren ingezet worden, heeft Frederik v. d.

Palts onder zijne klaauwen, onder wien een chronogram: *Euge Fredericus sibi et nobis triumphat.* (1620) Fred. v. Boh. is in h. midden nog eens afgebeeld als Koning-Lap, rijdende op h. Heidelbergsche vat, en uitspawende de kroon en gewonnen steden; achter hem Bullion?? met de Hollandsche Calvinisten; (welligt de Hertog van Bouillon, zwager v. Prins Maurits, Oom v. Frederik v. Boh., de hoop der Fransche Protestanten); verderop de Duitsche Protestanten bedelende, en de verloopen Predikanten, met de Staatsche Ruiterij. — V. ond. een Holl. vers, met opschr.: „Den Calvinischen Roffel-„pot. Tsamenspreeck tusschen 2 Schippers ende eenen Craemer," in 3 kol., zijnde een antwoord-vers op de plaat: *de Roomse Roffelpot* (no. 1422) met adres: „Thantw. in de Huyvettersstraet in 't gulde Soutvat. 1621." Daar plaat, vers en druk geheel met de Roomse Roff. overeenkomen, betwijfel ik de Brabandsche herkomst. Hg. 18, met vers 37 dm, de pl. br. 27 dm, de beschrijv. 35 dm. fol. *Zeldzaam.* Zie no. 1477.

1432 (1621.) Spotprent op denzelfden. — Frederik v. Bohemen wordt in een ronde getraliede kooi zeer van de hommels gekweld; links voor de kooi staan 2 mannen aan wie hij een brief geeft, (Christ. v. Brunswijk en Mansfeld) naár hem te hooren; voorts komt een ruiter aanrijden. — Kleine spotprent, waaronder een 20reg. Latijnsch en een 20reg. Fransch vers. — Deze plaat is geplakt op eene andere plaat, (een omgekeerde copie of h. origineel hiervan *zonder* ruiter) en op die onderste pl. is nog een Holl. vers in 3 kol. door M. B. I. T. waarin de schuld v. Frederiks eerzucht, toeleg en val aan de Staten v. Holland geweten wordt. — „Ghedruckt in 't jaer 1621. V. C. D. W. A." Onder de gedrukte Couranten van A. Verhoeven te Antwerpen van 1619 tot 22, staat nagenoeg hetzelfde en beteekent dáár en dus ook hier: *V*idit *C*ornel. *De Witte* (*C*ensor) *A*ntwerp. — De onderste (grootste) pl. hg. 41, br. 26 dm. kl. fol. — *Zéér zeldzaam.* Berust in de collectie v. Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

1433 *Romsche Hemelvaert.* — Vinnige spotprent op Rome. De Paus, Keizer en Koning v. Spanje, rijden in een open wagen door h. 7-hoofdig beest getrokken, naar een kroeg van waard *Nobis*; boven hen trekt Lucifer een net toe. Met bovenst. inschrift. V. ond. eene groote *Tsamenspraeck tusschen Kees en Jaep* (over deze pl.) in 2? colommen. „Amst. Ant. v. Salinghen; op de hoek v. de Keyserstraat „in de 3 groene klaverbladen." 1621. Hg. 46, br. 34 dm. gr. fol. — Berust in de collectie van Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

1434 Afbeelding v. Frederik v. d. Palts met zijne Gemalin, dochter en 2 zonen op het ijs bij Arkel, in h. land v. Gorkum. — Prentteekening naar *H. Avercamp*, genaamd: de stomme v. Campen. 1621, door *C. Ploos v. Amstel* omstreeks 1778. Uit zijn bekend werk. Hg. 22, br. 22 dm. fol.

1435 (22 Maart.) Ontvlugting van H. de Groot, uit zijne gevangenis op Loevestein in eene kist naar h. huis v. zijnen vriend A. Daatselaar te Gorkum gebragt. (Arend, III. *c.* 242). — Gezigt op het slot Loevenstein, geheel als op no. 1405, doch eenigzins verkleind; op den voorgrond links twee mannen den koffer dragende waarin de Groot is. Znd. nm. v. grav. (doch zeker door *C. J. Visscher* uitgegeven). Met inschrift boven in de pl.: *'t Huys te Loevensteyn.* Hg. 16, br. 24 dm. br. 4o. — Onder dit Ex. heeft de Amsterd. Burgemeester Hans Bontemantel (in 1650?) geschreven: „*La prison des Hommes Illustres* 1618—1650," met toespeling op de gevangenzetting in dat slot v. zijnen Collega A. Bicker.

1436 Hetzelfde, nagenoeg als voren; zonder het gezigt op Gorkum en Workum regts v. de pl.; de mannen slepen hier de kist aan een touw. Met 1 reg.

onderschr.: „Het Huis te Loevenst. Zoo als h. zig vertoonde Ao. 1619 benevens h. vervoeren v. H. de G." Naar eene schets v. *A. Schoemaker* door *C. Philips*. Hg. 16, br. 21 dm. br. 4o.

b Dezelfde pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1437 *a* „De Groot zig bereidende tot de vlugt," enz. — Een groot vertrek op Loevenstein, waar de Groot in de kist stapt; naast hem zijne Echtgenoote Door *S. Fokke*. 1754. br. 4o. Uit: Wagenaar. X.

b Dezelfde pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1438 *a* Hetzelfde, veel kleiner; de Groot in de kist stappende; zijne Gemalin naast hem. Hieronder een afzond. plaatje: de Godsdienst ten Hemel rijzende. Door *S. Fokke*. 1742. 8o. Uit een Tooneelstuk: „de Vlugt v. H. de Groot."

b Dez. pl. zonder het zinneb. plaatje. Proefdruk op Chin. pap.

c Hetzelfde, fraaije teekening voor de plaat. Door *S. Fokke*. 8o.

1439 *a* Vlugt van de Groot. — Zijne dienstmaagd, Elsje v. Houweningen, die de kist op de overvaart naar Gorkum vergezelt, wuift hare op Loevestein gebleven meesteres toe, dat alles tot dusverre goed gaat. Naar *J. Buys* door *H. Vinkeles*. 1788. br. 12o. Uit: Geschied. d. Nederl.??

b Dez. pl., Proefdruk vóór de letter.

c Hetzelfde; Teekening in O. I. inkt voor de pl. Door *J. Buys*. 12o.

1440 De Groot gaat als metselaar verkleed over de markt te Gorkum en begeeft zich naar Antwerpen. Door *G. Sibelius*. 8o. Uit: Leven v. H. de Groot. 1770. 8o.

1441 Afbeelding op 2 pl. v. den koffer waarin de Groot ontkomen is, gelijk die zich in December 1783 bevond ten huize van Mr. J. Klinkhamer te Amst., en nog (in 1863) bij diens kleinzoon H. A. Klinkhamer, aanwezig is. (Deze koffer is waarschijnlijk de *echte*.) — Afbeelding v. den koffer v. buiten. — Dez. v. binnen, met opengeslagen deksel. Naar de afteekening v. *J. C. Schultz*. 1783. Door *C. Philips*. br. 4o. Uit: Leven v. H. de Groot. 1770. 8o.

1442 Drie zinnebeeldige tafereelen op de gevangenis, ontvlugting, en ballingschap van de Groot. In 1627 heeft de Gorkumsche koopman Daatselaar, deze afbeeldingen (welligt door de Groot zelven ontworpen) ter herinnering aan die feiten, op glas laten schilderen en in een raam v. eene achterkamer geplaatst. Het eerste tafereel stelt Miltiades voor, die na vele diensten aan Athene bewezen te hebben, tot eene altoosdurende gevangenis veroordeeld wordt, waarin hij sterft, gelijk ook Hogerbeets, wiens portret en wapen hier boven staat; het 2e is de geschiedenis van Titus Vinius die door zijne vrouw in eene kist verborgen en aldus gered wordt, gelijk de Groot, wiens portret en wapen hierboven is gevoegd; het 3e vertoont Metellus den Numidier, die uit eene lange ballingschap teruggeroepen wordt; hier boven het portret en wapen v. Th. Erpenius, Prof. te Leiden, broeder v. Daatselaar's vrouw, die hem de boeken en kist verstrekte waardoor de Groot ontvlugtte. — Onder ieder der 3 afbeeld. vele zinnebeelden, boeken, arabesken, enz. — Deze 3 schilderijen zijn in wit en zwart (of camaieu) geschilderd; ieder nagenoeg 6 voet hoog, te zamen naast elkander br. 27 dm.; ze zijn in 1791 afgeteek. door *C. de Jonker*, voor den uitgever J. Allart die ze geplaatst heeft in de Bijvoegels op Wagenaar X. — Deze glazen zijn voor eenige jaren naar het Geref. Weeshuis te Gorkum overgebragt, maar hebben door den storm v. 9 Nov. 1800 (1850?) en het bombardement v. Januarij 1814 veel geleden.

1443 (23 Maart.) De Groot wordt te Antwerpen door Episcopius ontvangen. Door *G. Sibelius*. 8o. Uit: Leven v. H. de Groot. 1770. 8o.

1444 De Groot naar Parijs vertrokken, ontvangt daar in September zijne Gemalin
a en dochter, terwijl hij met Staatslieden beraadslaagde. — Vertrek waarin 4 Heeren aan tafel zitten, terwijl de Groot zijne Vrouw en kind omarmt. Naar en door *J. E. Marcus*. 1795. kl. fol.
b Dezelfde pl., Proefdruk vóór *alle* letter.
c Dezelfde pl., fraaije onbewerkte *etsdruk*.

1445 Zinneprent op dezen tijd. — „J. J. Starters, Niewe Cuyper; de Cuyper „beantwoordt de Edelman, Doctor, Pastoor, Politicus ende de Krijghsman." Opschrift v. een zeer lang vers v. *J. J. Starter*, over het najagen van eer en ambten geteekend: *Const baert Nijd*, in 3 kol. in houtsneerand, met Duitsche letter gedrukt, en behoorende onder eene fraaije plaat een kuiper voorstellende, op straat voor zijn huis door 5 om hem staande personen aangesproken. Naar *P. Hals* (*P. Feddes Harlingensis* of uit Harlingen) door *G. v. S(chindel)*. Met adres v. *Beerendrecht*. — Onder h. vers: „Haerlem „bij Jan Pietersz. Berendrecht, Konst ende Boeckverkooper in de Koningh-„straet. 1627." De pl. hg. 15, met h. vers 52 dm., br. 27 dm. gr. fol. *Uiterst zeldzaam*. Dit uitmuntende Exemplaar is het eenige dat ik ooit gezien heb.

Daar dit vers reeds door Baudart in zijne Gedenkwaardige Geschiedenissen, uitgeg. in 1625, 13e boek bl. 117, handelende over 1621, is opgenomen en hij zegt dat Starter dit toen gemaakt heeft, zoo is deze voor de kennis van dien tijd belangrijke plaat en vers op dit jaar gesteld.

1446 Hetzelfde. Geheel andere plaat, met groot bovenschrift in houtsneerand: „Den nieuwen Kuyper, afbeeldende Den Staet v. d. tegenwoord. Tijd. Door „een Tsamenspraeck tusschen een Monsieur ende een Kuyper. De Monsieur „Beeld af een Edelman, Doctor, Pastor, Politicus, Crygsman. De Cuyper „Beeld af een Die sich selfs bequaem acht tot alle ampten, als hij daer „maer toe can gheraken. Door welcke t' Samenspreeckinge de rechte midde-„len, waerdoor men hedensdaeghs, in de meeste ghedeelten, gemeenten ofte „Republycken van Europa, aen Hoge Ampten gheraeckt, eygentlijch worden „vertoond." — De plaat vertoont een groot plein met boomen waarop de kuiper ter linkerzijde, door *Edelman*, *Pastor*, *Doctor*, *Politicus* en *Chrisman* (ter regterzijde) wordt aangesproken. (op de vorige plaat juist andersom). Achter den kuiper een groot hof of paleis waar eenige mannen de trappen opgaan. *Geëtste* plaat v. dien tijd zonder eenigen naam. Zonder vers v. ond. Hg. 15 met bovenschrift 28 dm., br. 33 dm. br. fol. — *Uiterst zeldzaam*; dit fraaije Ex. is het eenige dat ik ooit gezien heb.

1447 (25 Maart.) Zinneprent op het afwijzend beantwoorden der aanbiedingen van de Aartshertogen tot een bepaalden vrede, gedaan door den Kanselier v. Braband, Pt. Peckius. (Arend, III. *c.* 566 en Bibl. v. Pamfl. no. 1831—1852). Peckius biedt den Holl. Leeuw een olijftak aan, die een standaard in den eenen klaauw houdt, daarnaast Maurits; achter Peckius de Paus en de Koning v. Spanje; met bovenschr.: *P. Peckii gedaen vertooch*. Links de uitlegg. d. 9 no. op de pl. Door *D. v. Bremden*. br. 4o. V. acht. bedrukt. Uitmuntende afdruk. Uit: Valerius, Nederl. Gedencclanc.

1448 (10 April.) Zinneprent op h. einde v. h. Bestand. — Maurits en de Nederl. Leeuw houden den standaard waarop de vrijheidshoed rust, vast; de laatste reikt aan een' Colonel eenen geldbuidel ter voorzetting v. d. oorlog; links paardenvolk; boven in de pl.: *Wettige tweede oorloog* (sic) *der Holl. Heeren*

Staten. — Links v. de pl. uitlegg. der no. Zonder nm. v. grav. (*D. v. Bremden?*) br. 4o. V. acht. bedrukt. Uit: Valerius, Gedencclanc.

1449 Zinneprent op hetzelfde met bovenschrift: *Treves Endt*. — Eene groote schaar van monniken met kappen (waarop: *anno* 11, 13, 15, 17, 19, 21) dragen op hunne schouders een doodkist, waarin *Treves* ligt, en waarop tevens de *Propos. v. Peckius* gehecht is,) ten grave naar een openstaanden toren (het Arminiaans Testament, verkleind) met opschrift *Anno* 1621. Achter de baar gaat een Bisschop, voorafgegaan door *Quade Neringe* en *Tweedracht;* voorts Monniken, Roomschgezinden die een Mariabeeld dragen, enz. alles get. met de letters A—L., en waarbij een afzond. vers in 5 kol. behoort (wat hier ontbreekt.) Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 36, br. 17½ dm. br. fol. Uitmuntende afdruk met allen rand.

1450 (18 Junij.) Afbeelding v. eene machine uitgevonden door Ar. Smith uit h. land v. Kleef, wonende te Amsterdam, om in een kwartier uur 600 tonnen water en meer, uit te werpen ter hoogte v. 10, 20 of meer voeten over dijken en effen land, zonder paarden, wind of menschenhanden te gebruiken, zoodat hij alle stadsgrachten in een of 2 maal 24 uren naar advenant zou kunnen droogmaken. — De machine is een lange houten buis die een stompen hoek maakt, en waarin 2 kokers naast elkander; het nederwaartsche deel staat in h. water, het liggende ligt dwars over een weg, die aan de andere zijde ook door water bespoeld wordt, en waarin uit eene der beide kokers het water vloeit dat uit het andere kanaal opgevoerd wordt, waarschijnlijk door de persing der lucht in den ledigen koker daarnaast, welke beide kokers door deurtjes kunnen geopend en gesloten worden. Fraaije grav. znd. nm. — Van ond. h. privilegie door de Staten Gen. d.d. 18 Junij 1621 aan Ar. Smith voor 8 jaren op zijne uitvinding gegeven om alle meeren, grachten, enz. daarmede droog te maken. De pl. hg. 12, met beschr. 34 dm., br. 24 dm. 1 blad fol.

Is er van deze uitvinding iets meer bekend en heeft die eenige gevolgen gehad? Ik vermoed neen, en wel omdat zich in de toepassing van die grootsche plannen aanmerkelijke practische zwarigheden zullen opgedaan hebben.

1451 (13 Aug.) Dood v. Aartshertog Albertus (Arend, III. *c.* 628), die den 12 Maart 1622 met een prachtige uitvaart te Brussel begraven werd. — Uitvoerige afbeelding v. dezen optogt in 64 br. fol. bl. met titel: „Pompa „funebris Opt. Potent. Princ. Alberti Pii, Archid. Austr., etc. veris imagini„bus expressa a *Jac. Franquart*, Archit. Reg., ejusdem Principis vita „script. E. Puteano. Brux. 1623." br. fol. Gegrav. door *C. Galle*. — Titel; pl. 1 de met rouw behangen gevel der St. Gudulakerk te Brussel, pl. 2. de opschriften ter eere v. Albertus, pl. 3 (in 2 bl.) de katafalk, pl. 4—46 de optogt, pl. 47a (grooter dan de and.) de 27 wapens op den wagen, en de paarden met zinnebeeldige personen, 47b (grooter) de Eerewagen ter vertoon. v. zijne mildheid, met beschr., regts, 47c (smaller) de wagen van acht., pl. 48—54: Optogt, pl. 55 de lijkkist onder een troonhemel, pl. 56—64 Optogt. — Zonder verdere beschrijv.; het op den titel vermelde leven v. d. Aartshertog heb ik nooit hierbij gezien. Iedere pl. is hg. 25, br. 33 dm. br. fol. — Zéér fraai uitgevoerd werk. 1e fraaije, en vrij zeldz. uitgave.

Eene latere uitgave van deze platen verscheen in 1729 te Antwerpen.

1452 (Aug.) Zinneprent op de (gehoopte) herstelling v. Frederik v. Bohemen door de hulp der Staten, en op de verwachte nederlaag v. d. Duitschen Keizer. — De Keizer ligt in eene groote pers, die door Maurits, den Koning

v. Denemarken, de Staten en Mansfeld met een dwarsbalk digt gedrukt wordt, hetgeen de ter andere zijde staande Koningen v. Spanje en Polen en vele Priesters trachten te weerhouden; den Keizer wordt door den naast hem geknielden Spinola de kroon op het hoofd gedrukt, doch hij spuwt de gewonnen Steden uit, die Frederik v. Boh., op zijne knieën liggende opvangt; naast dezen de Gerechtigheid; voor de pers zitten *Tweedracht* en *bedroch*. — V. ond. een groot vers in 3 kol. „*Tsamenspraeck tusschen A B C ende so voort*. Amsterd. 1621" waarin de Keizer den Paus om hulp aanroept doch door Geregtigheid beantwoord en tot rede gebragt wordt. Slecht gegrav. plaat. Znd. naam. Hg. 17, met vers 29 dm., br. 24 dm. br. fol. *Zeldzaam*.

1453 (5 Sept.) „Belegeringhe van Gulyck onder 't beleyt van Graeff Hend. van „den Bergh, Anno 1621 den 5 Sept." (welk beleg met de inneming door de Spanj. in Januarij 1622 eindigde) (Arend, III. *c*. 642) — Plan v. Gulik en eenig omliggend land, regts bovenaan Roselaer, lager Broeck en Mersen; links Stetterich, in h. midden eene schermutseling. (Door *N. Geelkerck*). V. ond. eene korte beschrijv. v. h. begin v. h. beleg, en verklar. in 3 kol. v. de letters A—P, op d. pl., beginnende met bovenst. opschr. Met adres Leijden, *Nic. Geelkerck*. Hg. 22, met beschrijv. 29, br. 35 dm. br. fol. — Deze plaat is lang voor de overgave der vesting uitgegeven.

1454 (17, 18 Sept.) „Den Vlaemschen Alarm, Geschiet tusschen Sluys en Isen„dyck, naer h. landt v. Casant. (Arend, III. *c*. 643. Bibl. v. Pamfl. no. 1856) — Uitvoerige kaart v. h. land v. Cadsand en Vlaanderen; regts bovenaan Brugge, lager Sluis, Ysendijck, en de aantrekk. Spanjaarden; onderaan de Zeeuwsche schepen en Vlissingen; links bovenaan Gend, v. ond. Antw., in h. midden v. ond. Hulst en Axel. — Met eene beschrijv. v. d. aanslag en eene uitlegging der pl. in 3 kol., met bovenstaand opschrift. — Gedrukt voor *Nic. Geelkercke* (te Leijden.) 1621. Hg. 23, met uitlegg. 33 br. 35 dm. br. fol. *Zeldzaam*.

1455 (22 Sept.) De Remonstrantsche Predikant Dom. Sapma v. Hoorn ontkomt
a in het gewaad zijner echtgenoote het Rasphuis te Amsterdam, waaruit zij eenige dagen later ontslagen wordt. (Wagenaar, X. 412) Gezigt op de Gasthuispoort waarvoor Sapma in vrouwengewaad gaat. Voorstelling v. 1775 of daaromtrent, m. 3reg. onderschrift. br. 12o.

b Dez. plaat; Proefdruk vóór de letter.

1456 (Afbeelding en) „Een waerachtighe beschrijving van eenen wonderbaere „Zeeman nu onlanckse ghevangen tusschen Denemercken en Norwegen, „beschreven door een Raetsheer des Coninks v. Denem., die selfs in per„soon doen hij ghevangen werd daer bij was," enz. — Opschrift boven eene plaat vertoonende den naakten zeeman loopende in h. water, met 2 bossen stroo onder de armen; verderop de boot waarin hij opgevischt wordt; in h. verschiet het groote schip waaruit hij weder in zee springt. (Door *Jo. Boel*?) V. ond. eene uitvoer. beschrijv. in 2 kol. met onderschr.: „Eerst ghedruckt „in Denem. ende nu overgheset in onse Nederl. tale ende uitgegeven door „*Joan Boel*, Plaetsnijder in de Huyvetterstraet (te Antwerpen. 1621). Onderteekend: V. C. D. W. A. (*V*idit *C*ensor *D*ominus *Witte* *A*ntwerpiensis??) De pl. hg. 15, met uitlegg. 36, br. 20 dm. fol. *Uiterst zeldzaam*. Zie No. 1432.

1457 (1622. 13 Mei.) Togt v. 13 tot 20? Mei ter brandschatting van Braband omtrent de Demer, door Prins Frederik Hendrik. (Arend, III. *c*. 703 en Bibl.

v. Pamfl. nº. 1912) — Kaart à vol d' oiseau v. de landstreek, regts Tholen, tot Geertruidenberg, links Brussel en Leuven, dáárbij de Aartshertogin Isabella zittende onder een troonhemel, aan wie 3 mannen knielende eene *Remonstrantie* presenteeren om hen tegen den Prins te helpen. — V. ond. afzond. de „Waeracht. beschrijv. v. de tocht op d. 13 Mei 1622 nae Brab." enz. en een lang vers „Remonstrantie v. de gemeente in Braband, aen.... Isabella," enz. te zamen in 3 kol. — De pl. hg. 14 met Beschr. 42, br. 37 dm. fol.

1458 Antwoord van de Brabanders op de voorg. plaat. — Slechte en zeer veranderde copie v. de voorg. pl.; op de plaats waar op de vorige de Aartshertogin was afgebeeld, is nu een veld waar kleine duivelen dansen. — V. ond. een and. verhaal v. den togt, getiteld: „Den tocht v. d. Brandtstichters, met de Antwoorde op een lasterlycke Caerte v. de Gheusen in Hollandt uitgeg. op „hunne Victorieuse Brandstichterye in .... Mei 1622." — In h. midden een duivel te paard; aan h. einde een lied *op de wyse v. Guil. v. Nass.* Ghedr. in 1622. De pl. hg. 17 met beschrijv. 44, br. 35 dm. fol. *Zéér zeldzaam.*

1459 (Mei??) Hertog Christiaan v. Brunswijk, Ritmeester in dienst der Staten, in Westphalen zonder geld zijnde, laat te Munster het zilveren beeld van den Heil. Liborius uit de kerk halen en tot rijksdaalders versmelten. (Arend, III. *c.* 694?) Afbeeld. v. St. Liborius in h. midden, staande; aan weerszijde 3 afbeeld.: zijne geboorte (h. gieten v. h. beeld) zijne wijding, zijne vereering; de hermunting; de voor- en keerzijde der 2 munten v. h. beeld geslagen. Met adres v. *C. J. Visscher*, en bovenschr.: *Westphaelsche Transformatie alwaer S. Lib. verandert in Rijksdaelders.* — V. ond. een lang vers in 2 kol. 1622. De pl. hg. 16, met opschr. en vers 35, br. 24 dm. fol. Fraaije plaat.

1460 Hetzelfde, met bovenschr.: *St. Liborius Bedevaert, gehouden in 't Stift Paderborn.* — 3 kleine voorstell. boven elkander, n. l.: Christ. v. Brunswijk begroet den Heilige; hij valt hem om den hals; hij laat hem in eene kist brengen. Ter weersz. eene zamenspraak tusschen Chr. v. Br. en Liborius. „Gedruckt in 1622." De pl. hg. 16½ met bovenschr. 18½, br. 8½ met verzen 24 dm. br. fol.

1461 (8 tot 22 Mei.) *Ontset v. Hagenau,* (door d. Aartshertog Leopold belegerd,) door den Paltsgraaf Frederik v. Bohemen. — Duitsche Kaart v. den Elsas, in h. midden Hagenau; bovenaan Straatsburg; v. ond. regts een open vak voor een kaartje. Met adres v. *C. J. Visscher.* Met bovenschr.: „Ontset v. Hagenav. „Mitsg. een waeracht. verhael en afkonterfeit. v. d. treffel. Vict. daerop „ghevolcht." Van ond. h. verhaal en de uitlegg. in 3 kol. „Amst., Broer Jansz. „voor Cl. J. Visscher. 1622." De pl. hg. 23 met beschrijv. 39, br. 27 dm. fol. *Zeldzaam.*

1462 (Junij.) Schermutseling bij Steenbergen. — „Figuerl. Afbeeld. ende waeracht.
a „beschrijv. v. 't mannel. ende cloeck gevecht v. 15 soldaten v. de onse, teghen „16 v. d. Vyant, geschied dese loopende Maent Juny 1622, bij h. Dorp ter „Schelde omtrent Antwerpen." Onder dit bovenschr. de afbeeld. v. h. gevecht, in h. verschiet regts Steenbergen, verder Bergen op Zoom en Lillo, links Antwerpen. Met adres v. *C. J. Visscher.* V. ond. de beschrijv. in 2 kol. „Ghedr. bij Broer Jansz. voor *Cl. J. Visscher.*" De pl. hg. 15, met bovenschr. en uitl. 33, br. 26 dm. fol. Uitmuntende afdruk. Dit feit vind ik nergens vermeld.

b Dez. plaat, latere zeer fraaije druk met adres v. *P. Goos*; afzond. afdruk zonder bovenschrift of beschr.

1463 (23 Julij.) Beleg v. h. fort de Papenmuts op een eiland in den Rijn, (zie nº. 1429 en 30) door den Hertog v. Neuburg voor den Kon. v. Spanje. — (Arend, III. c. 786). Het eiland in d. Rijn met h. fort; bovenaan h. dorp Berchem. Met 3reg. curs. bovenschr.: *Vray pourtr. du siege de la fortresse de Phaffen-muts*, etc.; v. ond. 3reg. uitlegg. Plaat in Duitschl. voor de Spaansche gemaakt. Znd. nm. Hg. 20, br. 24 dm. br. 4o. — Berust in h. Archief d. Genie bij het Ministerie v. Oorlog; genot. Veldslagen, nº. 522.

1464 (29 Aug.) Slag bij Fleurus in Namen, tusschen het Spaansche leger onder Gonz. de Cordua en dat van Christ. v. Brunswijk en Ernst v. Mansfeld. (Arend, III. c. 735 en Bibl. v. Pamfl. nº. 1902) Bovenschr.: „Waer-„acht. Afconterfeyt. ende beschrijv. v. d. grooten slach, ... op d. 29 „Aug. tusschen Gembeloers ende Flory." Links het portr. v. Christ. v. Br., regts v. Ernst v. Mansv., daaronder afbeelding v. d. Slag; lager in 3 kol. het verhaal „ghestelt door een Liefhebber die selfs in d. Slach gheweest is." „Utrecht bij *Jan Amelisz* voor *Chrisp. de Pas*." (die deze 3 fig. gegrav. heeft.) De pl. hg. 11, br. 21 dm. de portr. ieder hg. 10, br. 7 dm. het geheel hg. 36, br. 24 dm. fol.

Van deze plaat heb ik nog een ander Ex. gezien, hieraan geheel gelijk, en toch eene andere uitgave; met onderschr.: „'t Utr., ghedr. bij J. Am. voor Chr. van de Pas, terwijl hier staat: „Ghedr. 't Utr. bij J. Am. en: Chr. de Pas.

1465 (18 Julij tot 3 Oct.) Vruchteloos Beleg v. Bergen op Zoom door Spinola. (Arend, III. c. 736, enz. en Bibl. v. Pamfl. nº. 1911, 12, 13) Plan der stad m. h. omliggende land en inschrift bovenaan: *Belegeringe v. Berge op Zoom*; regts h. vijand. leger, links bovenaan Willemstad, lager Steenbergen en Tholen, onderaan Roemerswael. — Met afzond. uitlegg. en beschrijv. van nº. 1—58, in 3 kol.; — gedurende h. beleg, na den 27 Julij, uitgeg. te Leijden bij *Nic. Geel-kercke*. De pl. hg. 29, met beschrijv. 44, br. 37 dm. fol. Zie nº. 1469.

1466 (27 Julij.) Hetzelfde; het plan der Stad kleiner en geheel aan de regterzijde der a kaart, links bovenaan Steenbergen, v. ond. in h. midden Tholen, meer regts Roemerswale, daarnaast een onbedrukt vak voor een kaartje. Met adres v. *C. J. Visscher*. — V. ond. eene afzond.: „Beschrijv. v. 't teghenwoord. be-„legheren d. Stadt B. Mitsgad. een cort verhael v. haer gheleg. en voorg. „beleger. tot 27 Julij 1622," in 4 kol. met uitlegging d. 21 Nos. Amst. bij *Broer Jansz.* voor *Cl. J. Visscher*. 1622. Hg. 25, met beschrijv. 38, br. 35 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam*.

b (21 Aug) Dez. kaart, verbeterde en vermeerderde uitgave; met vele hoornwerken om de stad, het leger v. Spinola, vermindering der forten aan h. Vosmeer, enz. in h. open vak der vorige pl. staat nu een kaartje van Braband, Zeel. en Vlaand., in h. midden Bergen op Zoom. — V. ond. eene afzond. beschrijv. dezer „Nieuwe gecorrig. en verbet. caerte v. 't Belegh d. Stadt B. d. 18 Julij, enz. waarin Visscher zich zeer beklaagt eene minder goede kaart te hebben uitgegeven, en daarom dadelijk deze volgen laat, waarvan het verhaal tot 21 Augustus loopt. Met uitlegg. der 26 Nos. Met hetz. adres als voren. fol. *Zéér zeldzaam*.

1467 Hetzelfde; geheel anders. Kaart v. h. geheele land om de stad; bovenaan regts Bergen op Z.; en nog hooger regts eene 3 reg. inscriptie op een band: „Tusschen den tweeden en derden October heeft Spinola Bergen verlaten," enz.; onderaan links: *Verdroncken landt* en *Tolen*; bovenaan links Steenbergen. V. ond. regts eene afzond. kaart v. een deel van Braband. Fraai gegrav. kaart, znd. nm. v. grav.; met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 40, br. 54 dm. br. fol. *Zeldzaam*.

Hierbij behoort eene afzond. beschr. en uitlegging der letters op de pl., beginn.: „Een cort verhael, en perfecte afteyckeninghe," enz. die hier ontbreekt doch bij het Ex. is dat berust in h. Archief der Genie aan h. Minist. v. Oorlog, en genot. Veldslagen: 669.

1468 (8 Sept.) Hetzelfde, nagenoeg in dezelfde gelegenheid doch met meer versterkingen om de stad. Onderaan regts staat in plaats v. h. kaartje op de vorige plaat: *Verdroncken Zuydt Bevelant.* Op deze kaart komen de woorden: *Verdroncken landt* in h. midden d. kaart niet voor. Zeer eigenaardig gegraveerd (door? en) met adres v. *H. Verstraelen.* Hg. 38, br. 50 dm. br. fol.

Hierbij eene afzond. beschr., m. dit interess. opschr.: „Afteecken. ende „laetste correctie v. d. Stadt Bergen op d. Z. nae 't leven binnen Bergen „geteeck. tot contempl. v. d. verstand. Leser, die recht connen oordeelen „of dit een werck is dat wt hooren seggen ghemaeckt is, als vele nu doen, „ende 't haer met alle onwaerheyt opproncken ende vele bedrogen worden." De beschrijv. v. h. beleg gaat tot 8 Sept. Voorts uitlegg. v. A—Z en n°. 1—80. — Wijl op de pl. ook n°. 84 voorkomt en er geen slotschrift is, schijnt daaraan iets te ontbreken. — Het schijnt dus dat deze pl. tegen die v. C. J. Visscher of v. N. Geelkerk gerigt is. De beschr. hg. 18 dm., br. als de kaart.

Deze kaart berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, en is genot.: Veldslagen 698.

1469 Afbeelding v. h. beleg en ontzet v. Bergen op Zoom. Met beschrijv. en opschr. in 4 kol.: *Afbeeld. Van de Beleger. en 't Ontzet v.... B. op Z. noyt subyter, noch wonderl. verand. ghesschiet. Op d. 2 Oct.* 1622, enz. met beschr. der 32 n°. en letter A—H. Leijden bij *Nic. Geelkerck.* br. fol.

De plaat of kaart ontbreekt bij deze beschrijv. (die 14 dm. hg., 52 dm. br. is) doch de uitgever zegt in h. begin, dat hij vroeger reeds deze kaart heeft uitgegeven, zie n°. 1465, en daarbij belooft heeft zoodra er eenige verandering kwam, dezelve mede te deelen, „gelijk hierbij geschiet is" de kaart moet dus even als die v. Visscher, n°. 1466 *b* eene nieuwe verbeterde uitgave eener reeds voorhanden kaart zijn.

Het mag voorwaar tot de groote zeldzaamheden gerekend worden over een beleg in 1622, twee kaarten in 2 verschill. uitgaven voorhanden te hebben.

1470 Maurits ontzet Bergen op Zoom. — De Prins optrekkende tegen de vijandelijke borstwering. Naar *H. J. Brill* door *Reckleben.* br. 4°. Uit: Arend, Vaderl. Geschied.

1471 Overhaast opbreken v. h. beleg v. Bergen op Zoom, na de aankomst v. Maurits met zijn leger, of vlugt v. Spinola. (Arend, III. *c.* 739). — Kaart v. h. land om Bergen op Z. à vol d'oiseau; links Maurits en zijn gevolg te paard; eenige burgers uit de Stad komen hem te gemoet; regts veel volks den grooten buit uit het ijlings verlaten leger mededragende. Met inschrift boven in de pl.: *Des Spagnjaerts moedigh heyr, syn macht, syn trots, syn room, — Verneert, vernielt, verjaecht voor Bergen op den Zoom.* Znd. nm. v. grav. — V. ond. op een afzond. blad in 4 kol. een groot vers beginn.: „Waerheen „o Spaensche Vos," enz. en een: *Lofsangh v. s. Princ. Ex. Mauritius* beginn.: „Weest nu, o Bataviers niet slof," enz. op muzijk; door *J. Starter* met zijne spreuk: *Gonst baerdt Nijd.* De pl. hg. 16, met vers 51 dm., br. 42 dm. gr. fol.

1472 **(26 Sept.)** De Schutterij van Leiden, door Maurits opgeroepen om te Grave
a in bezetting te gaan liggen, opdat de Prins dan gelegenheid zou hebben met dat Garnizoen ter ontzet naar Bergen op Zoom te trekken, komt in 8 schepen aan de Waal tusschen Tiel en Opijnen, alwaar de schepen door tegenweer niet verder kunnen, weshalve de schutterij bij Tiel aan land gaat en verder over de Mookerheide naar Grave trekt. (Arend, III. *c*. 737). — Dit feit, even als het uittrekken der Amsterd. burgers naar Zwol en der Haarlemsche naar Hasselt (zie de volgende platen), schijnt voornamelijk ten gerieve der Leidsche, Haarlemsche en Amsterdamsche burgerijen door platen en medailles in heugenis gehouden te zijn. —

Drie platen, ongenommerd; de eene, met bovenschrift: *Tocht ofte Reyse v. de Schutterij v. Leijden naer de Stad Grave in Sept.* 1622, vertoont de Maas met 8 schepen van de Leidenaars, en het land tusschen Tiel (regts) en Opijnen (links). V. ond. in boekdruk een 16 reg. vers in 2 kol.: *Dewijl dat Bergh-op-Zoom rontsom de Nederlanden, Houdt op in vrees en hoop, enz.* — De and. pl., met inschr. bovenin: *de Stadt Graef*, vertoont het profil dier vesting aan de overzijde der Maas, en op den voorgrond de aankomende Leidsche burgerij, bovenaan regts h. wapen v. Grave, links dat v. Leiden. Met 16 reg. vers: *Tot binnen in de Graef de Prince had bescheyden, Om daer te houden wacht de burgerij v. Leyden*, enz. — De 3e plaat is de togt over de Mookerheide. — Gezigt v. de heide, waarover het leger trekt; bovenaan regts de naam *Moockerheyde;* links: *de Surinck.* (Beide namen zijn *à rebours* gegraveerd.) V. ond. in boekdruk een 16 reg. vers in 2 kol.: *Siet hier ons' Burgerij geleydet met soldaten, Gaen in slachorde langhs de Mokerheyde straten*, enz. — Hiervan heb ik nooit andere Ex. gezien en wijl de opschriften verkeerd gegrav. zijn, geloof ik, dat dit proefplaten zijn, en er weinige afdrukken bestaan.

De beide eerste platen met den naam van *C. Liefrinck*, de 3e znd. nm., doch zeker ook door hem. Iedere pl. hg. 21, met vers 27 dm., br. 34 dm. br. fol. —

1e **plaat.** Eerste Staat der plaat, zonder adres met bovenstaand bovenschrift:
a *Tocht ofte Reyse*, en 16 verzen. Op *zware gele zijde* gedrukt. — Daar het volgende Exemplaar, op papier, noch het bovenschrift noch het vers en toch zeer breede randen heeft (zoodat men ziet dat ze zonder verzen gedrukt en die niet afgesneden zijn), geloof ik dat deze op *zijde* gedrukte platen *unique* Exempl. zijn voor de Bevelhebbers vervaardigd; zonder de verzen zijn deze platen ook niet te verstaan, gelijk dan ook in Catal. Busserus: I. 417 staat: 8 schepen die 's avonds bij Oppijnen wacht hielden; de andere pl. wordt er niet vermeld. Van deze en de volg. plaat heb ik nooit andere Exempl. op *zijde* gezien.
b Dez. plaat, op papier zonder bovenschrift en verzen; met adres v. *C. J. Visscher.*

2e **plaat:** *a.* Eerste Staat der plaat, met verzen zonder adres, op *zware gele zijde* gedrukt. *Uniek* Ex.
b Dez. pl., op papier, zonder verzen, met adres v. *C. J. Visscher.*
c Dez. pl., op papier, latere fraaije afdruk met adres v. *P. Goos.*

3e **plaat.** *a.* Eerste? Staat, met verzen, zonder naam v. grav. noch adres.
a Dez. pl., op papier, zonder verzen, met adres v. *C. J. Visscher.*
b Dezelfde pl. met zeer breeden rand, doch zonder de verzen en met adres v. *C. J. Visscher* onder het gegraveerde; bij de 1e en 2e pl. *in* de plaat zelve.
Al deze platen zijn zéér zeldzaam.

1473 (26 Sept.) Togt van 230 man der Schutterij van Amsterdam, tot bijstand naar Zwol, bij den inval der Spaansche bezetting v. Lingen in de Zevenwolden. (Arend, III. c. 737.) — Afbeelding v. h. land om Zwol; links de Stad, in h. verschiet de IJssel en de schansen, vóóraan *het optrekken der Burgerij v. Amstelr.*; links het wapen v. Amst. met den Leeuw en 2 zinnebeelden: *Scheuring* en *Tweedracht*; bovenin een label met opschr.: *Eendracht maeckt macht.* 1622. Znd. nm. v. grav. — V. ond. een afzond. zeer groot ve in 4 kol. door *J. Starter*, en voorts de: *Lijste v. de Lofl. Burgerij v. Am die uyt liefde v. 't Vaderl. op de 26 Sept. ..... de Stadt Swol tot assi zijn getogen.* De pl. hg. 16, met vers 51 dm., br. 42 dm. gr. fol. *Zeldzaa*

1474 Het uittrekken der Schutterij van Haarlem naar Hasselt in Overijssel, om d gedurende het beleg v. Bergen op Zoom door Maurits en den inval der bez ting v. Lingen, in garnisoen te liggen. (Arend, III. c. 738.) — Op den achtergro over de rivier, het profil van Hasselt; op den voorgrond eenige militairen, eeni wagens, enz.; — ter weerszijden een afzonderlijk compartiment, regts h. pl. eener kleine Stad (Hasselt?) met schansen, links eene optrekkende bend krijgsvolk. Boven in de plaat een band, waarop: *Hasselt*, waartussch het wapen der stad; regts en links 6 medaillons met portretten v. de Haa lemsche Officieren en v. den Burgemeester A. Druyvensteyn, (dus 12 port v. Haarlemmers), meer regts het oude, links het nieuwe wapen va Haarlem, elk boven de afzonderlijke zoo even vermelde compartim. V. ond. regts eene cartouche waarin eene Latijnsche opdragt v. deze pl. aan den Burgemeester en verdere aanvoerders v. den togt, door den ontwerpe *P. de Molijn*, en den graveur *Aeg.* (of *Gillis*) *v. Scheyndel.* — In 1½ aan eenbehoorende bladen, te zamen br. 94, hg. 25 dm. br. fol.

Deze plaat is zeer fraai gegrav. en *bijzonder zeldzaam*; mij zijn slechts 2 exempl. bekend.

1475 (29 Dec.) Spotprent op den overgang v. h. fort de *Papenmutz* en de neerlaag v. Frederik v. Boh. bij Praag. (Arend, III. c. 786.) — *Den grooten Geuzen-Bril* i h. bovenschr. v. eene pl. vertoonende een grooten bril, waarboven *Praga*; he regter en linker oog v. d. bril zijn de twee deelen v. Praag, gescheiden door de groote brug over de *Moldau*, die hier de vereeniging v. d. bri uitmaakt; onderaan links h. portret v. d. Keizer, links v. Frederik; onderaa h. plan v. h. fort *Papenmuts*, waarboven een kleine bril: *Pape-bril. Lunetti des prestres.* — V. ond. een afzonderlijk groot Fransch en Holl. vers e uitlegg. in 3 kol.; beginn.: *Remonstr. de la grande Brille, à la petite.* — *Onderwijs v. d. grooten Bril aen d. kleijnen*, waarin Frederik wordt besp en de Papenmuts voor h. verdrinken in d. Rijn wordt gewaarschuwd, ziend op de inneming v. h. fort door Hendrik v. d. Bergh. — Znd. nm. v. gra dichter of jaar. Hg. 19, met vers 32 dm.; de pl. br. 28, het vers 3 dm. kl. fol. — *Uiterst zeldzaam.*

1476 Spotprent op de ongelukken v. Frederik v. Bohemen, die hier als: *D Kranken Gier* in h. midden der plaat op een bed uitgestrekt ligt en aa wien door Frankrijk en vele Duitsche vorsten, die regts v. hem staan, veêren uitgeplukt worden, terwijl anderen aan zijne linkerzijde hem willi vertroosten en de Paus (II) hem de biecht wil afnemen. In h. verschiet e optogt v. (Boheemsche) Prelaten, Heeren, Burgers en Boeren, die lan *den moeyelijcken wech naar Sint Frederijck* ter bedevaart gaan, waarbij d *Brillenkramer* en venter v. *Nieuwe Almanacken oft den oprechten Ita aenschen waersegger.* — Hieronder een afzond. blad in 2 afdeel. bovene

(de bovenste in 4, de ond. in 5 kol.) met opschr.: *Den Spaenschen Doctor spreeckt v. de kranckheyt des siecken Giers*, met vele verzen ter uitlegg. der plaat; met onderschr.: *Dit vereer ick Joncker Gier voor een nieuw jaer*. Zonder nm. v. grav., dichter of jaar. De pl. is hg. 28, met verzen 51 dm., br. 37 dm. gr. fol. Ik heb hiervan nooit eenig ander Ex. dan dit gezien.

Deze plaat is een antwoord, op en eene navolging van de Roomsche Roffelpot (no. 1422 en 1431,) die den Keizer en Frederik v. Boh. als een geplukten Arend voorstellen.

(1623.) *Nieuw-Jaers Victory-Liedt*. A°. 1623. — Opschrift boven een klein prentje dat Maurits voorstelt, rijdende in een zegewagen naar Berghen op Zoom; onder de pl. een vers v. 5 coupl. in 2 kolommen. Hg. 24, br. 16 dm. kl. 4°. Berust in de coll. v. Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

8 (April.) „Vreeden-verdragh met die v. Algiers en de H. Staten gemaakt." (Arend, III. *c*. 724). — Gezigt v. een plein in h. Hof v. d. Bey van Algiers met eene menigte menschen. Geëts: door *J. Luyken*. br. 4°. Gem.: Tweede deel *f* 43. Zie No. 1418.

79 (6 Febr. tot 3 Julij.) Zamenzwering tegen het leven v. Maurits, en executien der Zamenzweerders. (Arend, III. *c*. 797 enz. en Biblioth. v. Pamfl. No. 1986—2014). (Alle no. van 1479 tot 1502 hebben hierop betrekking.

Zinneprent, genaamd *de Hoofdeloose Armin. slange*. — Eene slang, wier hoofd v. h. lichaam gescheiden is en geld uitspuwt, heeft aan den kop een med. met portret v. Jan v. Oldenbarn.; daarnaast op h. ligchaam medaillons met de portretten v. de zamenzweerders: R. en W. v. Oldenbarn.; Slatius, Corenwinder, v. Dijck, Corn. Gerrits, v. d. Dussen, C. Geesteranus, Ger. Velsius, W. Perty, A. en J. Blansaert. In het midden de *Oranienboom* in een nimbus, voorts de vervallen Armin: boom, waarnaast het Bedrog ligt; in h. verschiet galgen en raderen, verder op d. Haag. Met 6 reg. bovenschr.: „Clare Afbeeld. ofte Effigiën der voorn. Conspirateurs, „staende op h. Lichaem v. de Hoofdeloose Armin. Slange, waarin vertoont „word, hoe den Oranienboom .... door de Strael Gods beschermt word." — V. ond. 2 verzen en uitlegg. d. no. in 8 kol. „Utrecht bij Jan Adriaensz. „voor Jan Ameliss., boekverc. te Utrecht. 1623." De pl. hg. 16, met opschrift en vers 40 dm., br. 23 en 29 dm. fol.

Deze plaat is de éénige waarop de Remonstr. Predikanten: Geesteranus en Velsius als medepligtigen genoemd en afgebeeld zijn.

Vele van de talrijke platen op deze zamenzwering zijn geenszins zeldzaam; de 2 Triumfbazuinen No. 1485 en 86 vindt men het minst, en de Verzamelplaat No. 1488 is zéér schaarsch, vooral met de verzen; over het algemeen zijn de Exempl. dezer platen tamelijk algemeen doch in vrij slechten staat.

1480 Afbeelding in h. klein v. al het voorgevallene in deze zamenzwering. — In h. midden staat Rein. v. Barn., regts v. Dijck, links Slatius, achter Slatius eene tent door duivels opengehouden, waarin de zaamgezworenen zitten en waarin het Alziend Oog uit den hemel ziet; op den achtergrond de vlugt v. Stoutenburg in eene kist; het vangen v. Slatius, executiën, enz. Met 6 reg. bovenschr.: *Clare afbeeld. ende Tsamenspreeck. ...... waerin d. gantschen handel v. dese .... Conspirateurs*. V. ond. de Zamenspraak op rijm en uitlegg. in 8 kol. Met adres: Utr. bij *J. Ameliss.* in 't A B C. Hg. 15, met opschr. en vers 41 dm., br. 25, v. ond. 30 dm. fol.

1481 Dezelfde pl.; latere druk met verander. In plaats van het Alziend oog staat hier de executie van Slatius (de vorige is dus zeker vóór zijne executie uitgegeven). Voorts zijn er boven in de pl. 4 kleine medaillons met de portretten v. Blansaert, Perty en Corenwinder bijgevoegd. Met 7 reg. bovenschr.: *Clare verthoon. ofte Afbeeld. d. gantschen handels deser Conspirat.* V. ond. de *Tweede Tsamenspreeckinghe*, enz. met uitlegg. in 3 kol. Utr. bij *J. Amelisz.* 1623. fol. — Deze pl. is zeldzamer dan de eerste.

1482 „'t Conspiratius Collegie, verclaert den Moordt ende Brandt, ontsteken in „Hollant." — Titelpl. v. een Pamfl. (Bibl. v. P. no. 2012) vertoonende in 6 vakken: den aanslag, feest der Conspirateurs, gieten der Kogels, Justitie, enz. Hg. 14, br. 12 dm. 4o.

1483 (6 Febr. tot 3 Julij.) Verzameling op één blad v. vele der volgende afzonderlijk uitgegeven platen, te zamen de portretten en executiën van *alle* zamenzweerders vertoonende. — Bovenaan 2 pl. naast elkander, met de no. I—VI de opgraving en mishandeling v. h. lijk v. Slatius (no. 1499) daaronder de Justitie te 's Hage v. 27 Febr. en 29 Maart, get. A tot F, (no. 1494) ter weêrsz. regts de portr. v. W. Perty en Abr. Blansaert, links Slatius en Jan Blansaert, met de executiën daartusschen, get. G—Q. (no. 1498) daaronder de executie te Leiden v. 21 Junij (no. 1500) en ter weêrsz. hiervan een vers: *Wat wint den boosen mens.* — Deze pl. is hg. 54, br. 47 dm. br. fol.

Hierbij een afzond. blad: „Generale Beschrijvinghe en Figuerl. afbeeld. „der Justitie in 's Grav.,.... Leijden en Rott." enz., in 2 kol. op 1 halfblad, waarin de verhalen der Executiën v. 27 Febr., 29 Maart, 5 Mei, 21 Junij, 3 Julij en h. verhaal v. h. lijk v. Slatius. In h. begin zegt de uitgever dat hij voordezen elk in 't bijzonder de Justitiën der Conspir. heeft medegedeeld, doch dat hij die nu bijeengevoegd heeft om tot een Gedenkspiegel te dienen. Amst., bij *Cl. Jansz. Visscher* in de Kalverstr. in de Visscher. De beschrijv. hg. 55, br. 25 dm.

Deze plaat, en vooral de uitlegging is *zeer zeldzaam.*

1484 Afbeelding in h. klein v. *alle* executiën, hierop betrekkelijk. — In h. midden eene groote plaat der Executie van 5 Mei van Slatius, de 2 Blansaerts, en W. Perty, links het schavot gemt.: E.; regts de Gevangenpoort waarin de naam v. *Stouteburg*; boven deze groote afbeelding 5 kleinere naast elkander, gemt.: A. B. C. D. F. zijnde de A. B. de exec. v. 27 Febr., C. D. die v. 29 Maart, F. elf galgen enz. der geëxcuteerden. — Onder de pl. een verhaal in 4 kol., met opschr.: *Haegsche Justitie gedaen op d.* 5 *Mey met de voorgaende.* Leijden bij *Nic. Geelkerck.* 1623. De pl. hg. 16, met verhaal 28 dm., br. 32 dm. br. fol. — Deze plaat is *zéér zeldzaam.*

1485 Zinneprent op deze zamenzwering. — Een Engel op de bazuin blazende en
a laauwerkrans in de hand, vliegt door de lucht; van ond.: *Hage, Rijswijck, Delft*; ter weerszijde v. de pl. een verhaal v. de zamenzwering; boven de pl. een 8reg. opschr.: *Triumph-basuyne Wtblasende* enz. Onder de pl. een afzond. vers, ter zijde een houtsneerand, waarvan de beginletters der regels de woorden: *Arminiaensche Vrede*, vormen; lager 2 verzen naast elkander, en daaronder eene 20reg. gedicht: *Aenspraecke aen dese... Conspirat.*, waarin de namen v. alle zaamgezwor. bij wijze van toespeling voorkomen; dit vers is met een houtsneerand omgeven. Znd. nm. of adres. De pl. is hg. 11, met verzen 56, br. 24 dm. gr. fol. *Zeldzaam.*

b Dez. plaat, *vroeger* en veel fraaijer druk, aan weersz. staat in plaats v. h. verhaal d. Zamenzw. een groote plaats uit *Apocal.* 19; het daar onderstaande

vers heeft ook v. ond. den houtsneerand doch niet ter zijde; het vers: *Aenspraecke* heeft hier slechts de 10 eerste regels v. h. vorige, en is toch volledig. Zie nº. 1495.

1486 *Tweede Bazuyne, en 't boosdoens heylige Wraeck-Spiegel, uytblasende*, enz. — 6 reg. opschr. boven eene afbeeld. v. de executie op 27 Febr., waarboven een bazuin uit den hemel blaast; met 4 reg. gegrav. onderschr., en ter weerszijde: Psalm 64. Daaronder een afzond. blad met een vers in 2 kol. „Wat „werpt de hel al op," enz.; lager 3 verzen in 3 kol., met houtsneerand ter weersz. en v. ond. — Znd. nm. v. grav. of adres. De pl. hg. 14, met vers 55, br. 26 dm. fol.

Deze 3 Triumfbazuinen bijéén, vooral met de verzen zijn zéér zeldzaam.

1487 Zinneprent op hetzelfde. — De Hollandsche tuin, waarin de conspirateurs gebonden staan, en Pan op een schalmei blaast; achter hen Liefde en Hoop en 9 Muzen; onder een boom wordt Justitia door Rhetorica gekroond; de Holl. leeuw houdt aan den ingang wacht; boven blazen de Faam en een Triton het feit uit. V. ond. eene „Aensprake oft Clacht-dicht over h.... Ver„raedt.... teghen... Mauritz....", op rijm in 8 kol. door *G. Fick* „om „leeren ghereet." De pl. hg. 19, met vers 40, br. 29 dm. fol. *Zéér zeldz.*

1488 (27 Febr.) „Justitia Gheschiet in 's Gravenh. den seven en twint. Febr., „Anno Sestien hondert 23". Zeer slechte houtsnede met de Groote zaal en de executie v. Corn. Gerrits en 3 zeelieden, op h. groene zoodje, aan het begin v. d. Vijverberg; links in h. verschiet een rond gebouw; onder de bovenste pl. bovenstaand 3reg. opschr. en beschrijv. in 2 kol. „Amstelr. *In de teghen woord. Werelt vol druckx, by Gr. v. Breughel.* 1623." De pl. hg. 10, br. 12, het geheel hg. 34, br. 23 dm. kl. fol. *Zéér zeldzaam.*

1489 Dezelfde Executie, vooraan regts de Gevangenpoort en in h. verschiet h. galgenveld; op den voorgrond eene menigte menschen. V. ond. in de pl.: *Anno* 1623 *den* 27 *Febr.* Onder de pl. een 3reg. opschr.: „Afbeeld. v. de ware „Vadermoorders, hoe sy... zijn gherecht, op de Plaets" enz. en daaronder een vers in 2 kol. De plaat is fraai *geëtst* door *C. B.* De pl. hg. 17 met vers 35, br. 26 dm. fol. Zie nº. 1492.

1490 „De weduwe van Oldenbarn. smeekt Prins Maurits om genade voor haar zoon."

a (Arend, III. *c.* 799. 800.) Met bovenst. Holl. onderschrift. Door *B. Picart.* 1728. fol. Uit: Le Clerc.

b Dez. plaat, met 3reg. Fr. onderschr.

c Dez. plaat, met hetz. Holl. onderschrift, v. boven get.: Tom. II. *p.* 240.

d Dez. plaat, m. Holl. onderschr. en get. II 240 enz. ter weersz. een breed randwerk met de 2 zinnebeelden, als op 1391 *d*. Oldenbarn. executie. Hg. 32, br. 35 dm. br. fol.

1491 (28 Maart.) Executie v. Rein. v. Oldenbarn., Heer v. Groeneveld, Dr. Corenwinder, Secret. van Berckel, en Adr. v. Dijck, Secret. v. Bleiswijk. — Gezigt v. de executie op het Groene Zoodje, met eene tallooze menigte menschen, met 2reg. gegrav. bovenschr.: „Afbeldinge (Sic!) van de Justitie Der Drie „Prinsse-Moorders Die GeJustycert syn 's Grav. d. 28 Maert 1623. — Fraai *geëtst* znd. nm., m. adres v. *Loms.* — Hieronder een „Waerachtich verhael „v. 't gheene in de Exec." enz. in 3 kol. De pl. hg. 20, met verhaal 35, br. 27 dm. fol. *Zeer zeldzaam en fraai.*

1492 Dezelfde Executie. Men heeft hiervoor de pl. van de Executie op 27 Febr. no. 1489 gebruikt, en daarvan alleen het onderschr.: 27 Febr., veranderd in 29 Maart daaronder hetzelfde vers v. dat No. geplaatst.

1493 Hetzelfde; nagenoeg als voren, doch regts het geheele Binnen- en Buitenh of aan de overzijde v. d. Vijverberg (boven aan de plaat) eenige huizen, en hoogerop buiten den Haag regts, 3 halve en 1 heele galg en 3 raderen, links 3 halve galgen. V. onderen eene breede, lage, voorstelling v. h. onthoofden en vierendeelen v. een der Conspirateurs, daarachter Groeneveld, Corenwinder en v. Dijck, regts eene overdekte doodkist, links een getralied hok, waarin eenige mannen. — V. ond. een verhaal en uitlegg. in 2 kol. der: *„Afbeeldinge der Executie gedaen in 's Graven-Hage"*, en aan h. einde een vers: „Het werck zijn Meester loont." Leijden bij *N. Gheelkercken*. Hg. 20, met de uitl. 40, br. 27 dm. fol.

Van deze pl. is mij geen ander dan dit beschreven Ex. bekend, dat in de Verzameling van Platen en Portretten over de Remonstranten aan de Remonstrantsche kerk alhier berust.

1494 Hetzelfde; eene groote plaat, gem. H, van de Executie, met gegrav. bovenschr.:

a *Justitie over eenige Armin. verraders* en adres v. *C. J. Visscher*. Regts, voor de Gevangenpoort zijn Slatius, Oldenbarn. en v. Dijck afgebeeld in de kleeding waarin zij gevat werden; v. ond. 9 kleinere voorstellingen, de grootste in h. midden, gem. B, is het vierendeelen v. Corn. Gerrits, links 2 kleinere C. D., regts nog 2 kleinere waarvan de bovenste E, en de onderste opgelaten is; meer links de portr. v. R. v. Oldenb. en Corenwinder; geheel regts die van v. Dijck en Slatius. — Onder de pl. een afzond. „Cort verhael ende „waeracht. afbeeld. d. Justitie" enz. in 4 kol. met adres v. *C. J. Visscher*. 1623. De pl. hg. 27, met verhaal 40, br. 32 dm. gr. fol.

b Dez. plaat, latere druk, waarin het open vak onder *E* is ingevuld met eene voorstelling, gem. F. v. de *Klaer lichtende Fakkel* en andere boeken v. Slatius.

Deze plaat is de meest algemeene van alle platen over dit feit. — Dit Ex. heeft alleen de plaat, onafgesneden, met alle randen, zonder *Verhael*.

c Dezelfde pl. met ingevuld vak F., en *Verhaal*, dat echter verkort is door weglating v. de aanzegging der Sententie, enz. op 28 Mrt., en bijvoeging v. een *Sonnet tot het Perck F.* (dat vroeger open was).

1495 Afbeelding v. d. gewezen Remonstr. Predikant H. D. Slatius te Bleiswijk,

a in de kleeding v. een boer (doch geboeid aan handen en voeten) gelijk hij gevangen werd te Rolde bij Koevorden; naast hem de bierkan die hij niet had uitgedronken en waardoor hij gevat werd. Met 2 reg. bovenschr.: *Hendrik Danielsz. Slatius, gewesene Predicant tot Bleyswijck naer 't leven afgebeelt den* 12 *Maart* 1623. Links v. ond.: *C. J. Visscher ex* (inv.). Ter linkerzijde van de pl. een groot vers van 44 reg.: *Ay wreede Moordery* enz. en daarboven een 4 reg.: „Dit Predicants habyt wat vreemt was in mijn ooghen," enz. — Regts de *Aenspraecke* gelijk op No. 1485 *b* en slechts die 10 regels, hier in 20 korte regels verdeeld. De pl. is hg. 24 dm., br. 18 en met vers 5 dm. br. fol.

Deze plaat, waarvan Brandt, Reformatie IV. 995 spreekt, en over welk bijgevoegd gedicht de Remonstranten zich te regt ergerden, (gelijk ook over de vele onregtvaardige toespelingen in de andere platen op de Arminianen) is bijzonder veelverkocht, ook blijkens de vele, uitgaven, verkleinde copiën en nog voorkomende Exemplaren. — Deze 1e? uitg. met het Holl. vers is echter *zéér zeldzaam*.

b Dezelfde pl., doch waaronder: *C. J. Visscher excu.*; links het groote en kleine vers, h. laatste beginn.: *Dit Predekants habyt*, enz.

c Dezelfde pl., met *C. J. Visscher excu*; links een Fransch vers v. *A. Lancel*, en daarboven in curs. een 6 reg. Fransch vers; beide vertalingen v. de voorgaande Holl. verzen.

d Naauwkeurige copie derzelfde plaat; v. ond. links: *C. J. Visscher in.* als op *a*, en herkenbaar dat hier in het bovenschrift staat: p*edicant*, met bijvoeging bovenaan v. eene *r*, terwijl op de 3 vorige staat: *Predikant.* — Met de beide verzen van 44 en 4 regels, het laatste beginn.: *Dit Predicants habyt*, enz. als bij *a*.

1496 *a* Het gevangennemen v. Slatius; regts de Herberg; in h. midden de gevangeneming. Naar en door *S. Fokke.* 1776. Met adres v. A. Fokke. br. 4°.

b Dez. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1497 Afbeelding v. Groeneveld, v. Dijck en Slatius, in hunne kleeding gelijk zij gevangen werden en op de pl. 1494 voorkomen; hier echter staat Slatius regts; dit *fijn* en *fraai* gegrav. plaatje kan dus geen stuk eener andere plaat zijn. Zonder eenige letter, naam of tekst. Hg. 9¼, br. 6½ dm. 12°. *Uiterst zeldzaam.*

1498 *a* (5 Mei.) Executie aan H. D. Slatius, Abr. en Jan Blansaert en W. Perty. — Eene plaat, in 2 naast elkander staande afdeelingen, ieder met 3 boven elk. staande voorstellingen; links bovenaan h. portret v. Slatius, daaronder zijne onthoofding; lager h. portret v. *J. Blancert*; regts v. Slatius h. portret v. W. Perty, daaronder h. ligchaam van Slatius op het rad, lager h. portret v. *Abr. Blancert*, alle portretten in med. — Links en regts v. de pl. een „Cort verhael ende afbeelding d. Justitie d. 5e Mey." Amst. *C. J. Visscher* De pl. hg. 27, br. 15, met verhaal 31 dm. br. fol. — Deze is zéér algemeen.

b Dezelfde plaat, zonder *Verhael* en de plaat zelve in twee rijen gedeeld, en ieder afzonderlijk, vaneen gescheiden, doch op één vel gedrukt. Voorts is in ieder der randschriften v. de portretten v. Perty en de twee Blansaerts bijgevoegd: *Saeywercker tot Leijden.* — Aldus komen deze platen voor op n°. 1483. — Deze staat is *zéér zeldzaam.*

1499 *a* (16 Mei.) Het ontdekken, opgraven, wegslepen en aan het rad hangen v. h. lijk v. Slatius, dat met de deelen en hoofden v. Corenwinder en C. Gerrits door zijne Vrienden den 12e Mei 's nachts v. h. rad gestolen en begraven was op een land bij de Geestbrug tusschen 's Hage en Delft. — Plaat in 6 afdeelingen, gemt.: I—VI, dit alles naauwkeurig vertoonende. Met 2 inschriften, boven aan: „Slatius komt uyt het Graff;" in h. midden: „en vaert op daer hij „voer aff." Het adres v. C. J. Visscher onder op III. — Met gedrukt bovenschrift: *De ghestolen Armyn'jaen, Reyst het radt vast of en aen.* Links een: „Waeracht. verhael hoe Hendric Slatius .... weder te voorschijn „gecomen is;" onder dit opschrift 4 versregels, regts een groot vers en 2 versregels daarboven. Amst. *C. J. Visscher*. Hg. 27 dm., br. 23 met Verhaal 40 dm. br. fol. — Deze plaat is mede zéér algemeen.

b Dezelfde pl., latere druk, met *Verhael* enz. zonder bovenschr.: *De ghestolen Armin.*, enz., zonder de 4 verzen in de linksche kolom; de 2 regels, vroeger boven de regtsche kolom zijn hier onder die ter linkerzijde gedrukt.

c Dezelfde pl., fraaije druk, zonder *Verhael*; de plaat is in tweeën gedeeld; het boven en onderstuk ieder op één blad gedrukt. — Aldus, doch naast elkander komt deze voor op n°. 1483.

1500 *a* (21 Junij en 3 Julij.) Executie v. J. Pietersz. Lijndrayer, Gerrit Kornelis, Kleermaker, S. de Plecker, Saaiwerker, alle uit Leiden en aldaar op 's Gravenstein den 21en Junij onthalsd; voorts v. Kl. Mch. Bontebal, Secret. v. Sevenhuizen den 3 Julij te Rotterdam onthoofd, (Arend, III. *c*. 801.) — Afbeeld. v. h. Schavot voor 's Gravenstein, links de 2 eerste, regts de 2 laatste portr. in med. Met bovenschr. „Afbeeld. d. Justitie soo tot Leijden als Rott." enz. V. ond. het verhaal in 3 kol. Znd. eenig adres, doch zeker bij *C. J. Visscher* te Amst. De pl. hg. 14, met verhaal 29 dm., br. 23 dm. kl. fol. Aldus op de pl. N°. 1483.

b Dezelfde pl., zeer fraaije afdruk met alle randen; vóór het bovenschr. en verhaal.

1501 *Den teghenwoord. Arminiaen*; bovenschrift van eene zeer vinnige Spotprent op de Remonstranten bij deze gelegenheid, en op Slatius in het bijzonder. Een man op stelten, wiens afgehouwen hoofd tusschen zijne beenen staat; in zijne hand een hoofdeloos beeld v. Hoop (dus Wanhoop) in zijne hand een touw waaraan een mol, vleermuis, kreeft en schorpioen loopen. — V. ond. een vers in 2 kol., geteek.: *Ronsaeus.* Amst. Corn. Wl. Blaeulaken, Boekvercooper in de Sint Jansstraet in 't verg. A. B. C. 1623. De pl. hg. 14½, met vers 34 dm., br. 15 en 23 dm. fol.

1502 Zinneprent en vers vermanende tot eendragt. — Met 6 reg. bovenschr.: Αμνηστια *ofte Vergetelh. Vermanende d'Inwoonders d. Vereen. Nederl. tot Eendracht*, enz. — Boven in de plaat staan in een' nimbus 2 mannen wier handen door Christus ineen gelegd worden; op aarde brandt een vuur waarom *Eendracht*, *Godsvrucht*, *Oprechtheid*, *Voorsichtigh.* staan, die de *boecken en fameuse prenten* verbrauden, door 2 Engeltjes aangedragen; de *liefde des Vaderlants* verdrijft *Tweedracht* en *Staatszucht.* — V. ond. een afzond. blad waarop een 14 reg. vers in 2 kol.: *Tot wtlegg. v. de Figuer*, en voorts een groot vers v. *J. Starter* in 3 kol.: *Meermalen heb ick u*, enz. Utrecht bij *J. Ameliss.* 1623. De pl. hg. 20 met vers 55 dm., br. 26 en 35 dm. gr. fol.

Van deze fraai gegrav. plaat zijn de Ex. zeer algemeen, doch dit Ex. is het éénige dat ik ooit met h. vers ontmoet heb, welk vers uiterst zeldzaam en slechts hier gedrukt was en nu volgens dit Ex. is opgenomen in de Werken v. J. J. Starter, uitgegeven door Prof. J. v. Vloten.

Eene dergelijke verzameling als deze over dit ééne feit van No. 1479—1502 bestaande uit 36 pl. zal wel *uiterst zelden* aangetroffen worden; welligt dat ze *alle* toen verschenen platen in *alle* verschillende staten, bevat.

1503 (**1624. 10 Jan.**) Overstrooming v. d. Lekdijk, eene halve mijl boven de
a Vaart, zoodat het water door en bij Amsterdam in het Y een' uitweg vond. Gezigt v. h. overstroomde land, en het aanvoeren v. rijswerk; regts een huis, links de doorgebroken dijk, in h. midden de stad Vianen, in h. verschiet de toren v. Utrecht. V. ond. een 12reg. rijm en uitlegg. der letters A—F in 4 kol. Gegrav. door *Es. v. d. Velde*. Met-adres v. *N. Visscher.* Hg. 28, br. 38 dm. br. fol. *Zeldzaam.*

Een latere staat der plaat met adres v. *P. Goos* is in de collectie van den Heer Bodel te Leiden.

b Dezelfde pl., vroegere *etsdruk* vóór de lucht en het vers; en de naam die op de vorige pl. onderaan in h. midden boven het vers staat, is hier onder de pl. links aangebragt: *Esijas v. de Velde feset* (sic!) regts h. adres v. *Broer Jansen.* Hierbij eene afzond. korte beschrijv. in proza: „Afbeeld.. v. den „grooten Watervloet." Met uitlegg. v. *a—f* in 3 kol. br. fol. *Zéér zeldzaam.*

c Dezelfde pl., *allereérste etsdruk*, vóór de letters A—F in de pl.. vóór den naam v. *v. de Velde*, adres en vóórdat de rand om het gegraveerde getrokken is. Afdruk *à l'eau forte pure*. Zonder beschr. br. fol. *Uniek Ex.*

1504 (**13—23 Febr.**) Inval v. Graaf Hendrik v. d. Bergh in de Veluwe en in Groningerland. (Arend, III. *d.* 7, 8. en Bibl. v. Pamfl. No. 2056). — Kaart v. Gelderland; bovenaan regts Zutphen; onderaan links Wageningen en Heusden; boven de kaart 3 voorstellingen; links: *Het moedich aenkomen voor Aernhem*, regts de: *Vlucht tot Ede*, in h. midden eene plundering, met onderschrift: *Vastelavonts Tocht*, wijl de overhaaste vlugt v. d. Graaf v. d. Berg op 18 Febr.,

Vastenavond, geschiedde. Onder de kaart eene lange afbeelding: *Den Optocht der Batavieren*, doelende op de hier afgebeelde van allerwege aangebragte hulp tegen den vijand. Onder de plaat een: „Cort Verhael v. des „Vijants Tocht" en een lang vers: „Samenspraeck ..... ov. d. Spaenschen „Vastelavonts-Tocht," te zamen in 4 kol. Met adres v. *Cl. J. Visscher.* De pl. hg. 28, met vers 45 dm., br. 30 dm. fol.

1505 Hetzelfde; doch de 8 plaatjes bóven, en de lange plaat ónder de kaart; alle veel grooter en omgekeerd. — Duitsche grav. in ééne onder- en bovenafdeeling verdeeld met bovenschr.: *Einfall Graffen Heinr. v. d. Berg*, enz. Hg. 19, br. 31 dm. br. 4º.

1506 (Febr.) Elf Amsterdamsche burgers uit Bommel getogen, kwijten zich dapper
a tegen den vijand (h. leger v. Graaf v. d. Berg). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 8º. Uit: Kok, Vad. Wdb. VII.
b Dezelfde pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1507 Oproer te Amsterdam op de Nieuwmarkt', over eene gewaande Tooveres. kl.
a 24º plaatje. — *b* Hetz. Proefdruk. — *c*. Hetzelfde, Teekening voor h. voorg. 24º.

1508 (10 Mei.) Innemen van St. Salvador in Brazilie door den Admiraal Jac. Willekes. (Wagenaar XI. 12. 15.) — Afbeelding van de baai *Todos os Sanctos* in Brazilie en gezigt op de stad St. Salvador boven op den berg aan de baai gelegen; regts het fort *St. Antonio* aan den ingang der baai, links het fort *Tapesiepe* en een klein kaartje van dat gedeelte van Brazilie; in de baai de geheele Hollandsche Vloot; met adres van *C. J. Visscher* en *Hessel Gerrits.* Zonder naam v. grav. — Van ond.: „Beschryvinge v. 't innemen van de stadt Salvador, enz." in 5 kolommen. Met adres: Amst., *C. J. Visscher*. 1624. br. fol. Hg. 19½ dm., met beschr. 33 dm., br. 33 dm. *Zeer zeldzaam.*

Deze beschrijving is waarschijnlijk opgenomen in de Bry, Gr. Voy XII.

Deze plaat kwam voor in den Catalogus van Dr. Munniks v. Cleeff te Utrecht. 1860. No. 537, verkocht voor *f* 5.75, later voor *f* 12.—. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden is van deze gebeurtenis nog eene andere plaat, met bovenschrift in de lucht: *Salvador*, voorts met uitlegging van onderen der No. 1—22 en *a*, b. Hg. 27½, br. 35 dm.

1509 Afbeelding van Diego de Mendosa Furtado, Gouverneur Gen. van Brazilie en Domingo Coinia, Jezuit Provinc. v. Braz., gevangen genomen door den Admiraal J. Willekes te San Salvador, afgebeeld den 17 Oct. 1624, nadat zij den 16n Oct. met het schip Speelman voor Amsterdam gearriveerd en 's nachts te 12 uren op het W. Indische huis in verzekering gebracht zijn. — De beide personen ten voeten uit tegenover elkander; achter hen 12 andere andere gevangen personen, in het verschiet San Salvador; daaronder eene gegraveerde uitlegging der plaat en namen der personen. — Onder de pl.: »Steyger-Praetjen .... over h. apprehenderen v. d. Gouverneur en Provin„ciael v. gantsch Brasilien," in 3 kol. Amst. *Cl. J. Visscher*. 1624. fol. Hg. 26, met 37 dm., br. 22 dm.

1510 (Julij.) *De Capoen en haenengevecht.* Zinneprent op het verschil tusschen
a Frankrijk en den Paus, over de Gereformeerden in Veltolin of Graauwbunderland? (Wassenaar VIII. 13. 14; 128*b*—140.) Op den voorgrond links, vecht een kapoen met de 3dubb. kroon (de Paus) met een gekroonden Franschen haan, die door een licht uit den hemel: *Protegam te* bestraald wordt; onder de kapoen: *Jus meum prosequar;* op den achtergrond zien de: *Hertogen en Princ. v. Italie* en de *Card. Imp.* naar dit gevecht; meer regts wordt een wereldbol in brand gestoken; *Embleme pour les bons Esprits*; geheel regts

de *Coquinaria Romana*; daarvoor de kok (Spanje,? die voordeel uit dien twist wil trekken;) vóór hem: *Dum certant Reges plectuntur Achivi.* Voorts een 2reg. opschrift in Lat., Fransch en Holl. naast elkander: *Certamen inter*, etc. — Onder de pl. een Holl. en Fransch gedicht over dit gevecht (te zamen 4 kol.) met opschr.: „Het wonderlijck Kapoen en Hanegevecht." Zonder nm. v. grav. of adres. kl. fol. Hg. 14 met vers 34 br. 20 dm.

b Dezelfde pl., vroegere fraaijere afdruk, vóór de woorden: *Hert* ... *Italie.* — *Embleme.* — *Dum certant*, enz.

Deze plaat is zeker niet *na* 1630, eerder vóór 1610 gegraveerd, zoodat ik daarom vermoed, dat ze op het bovenvermelde verschil doelt en niet op de Fronde, in 1648 en later, waartoe anders meerdere aanleiding zijn zoude.

Deze plaat wordt meermalen in Historische atlassen gevonden, doch is steeds onvoldoende uitgelegd. — Is de hier gegeven verklaring de juiste?

1511 **(19 Julij.)** Begin v. h. beleg van Breda. — Kaart v. h. land v. Breda; in h. midden de stad; onderaan regts Dordrecht; bovenaan Rosendaal; in h. midden links Turnhout; links v. Breda het leger v. Spinola bij Baerle en Gilzen. — Van ond. eene verklar. in 4 kol. met opschr.: „Afbeeld. des „Leghers, onder .... Spinola, nu teghenwoord. ligg. in de quart. v. Breda; „Mitsgad. de gheleg. der landen daer ontrent. A°. 1624," waarin gezegd wordt, dat Spinola d. 19 Julij zijn leger te Ballart bij Lier heeft nedergeslagen en men nog niet weet wat hij verder zal uitrigten. „Amst. *C. J. Visscher* in de „Calverstr. in de Visscher." Hg. 19, met uitlegg. 30 dm., br. 38 dm. br. 4°.

1512 **(1624. 27 Aug. tot 5 Junij 1625.)** Beleg en verovering van Breda door Spinola. — (Wagenaar X. 487 en XI. 9). Bijzonder uitvoerige voorstelling op 6 groote aaneenbehoorende folio bladen, 2 boven, 3 naast elkander; de middenste der bovenreeks met inschrift: *Siège de Breda;* het geheel door eenen 2 duim breeden gefigur. rand omgeven. In h. midden v. h. geheel, dus onder en boven op de middenste platen, is Breda, links de kerk van Oosterhout en h. Pannenhuis; — lager h. Holl. legerkamp; regts het Ginneken en h. Spaansche leger; — v. ond. zeer vele soldaten, legergewoel, links de schilder Callot teekenende, regts de komst v. d. Aartshertogen in h. leger, enz. Alles door *Jacq. Callot* naar zijne eigene opmetingen zeer eigenaardig ligt en geestig *geëtst.* Ieder blad der bovenreeks hg. 55 dm., de onderste 67 dm., br. 49 dm. 6 bl. gr fol. — Hierbij behoort nog een 7e hóógst zeldzaam, blad (dat hier slechts in afschrift aanwezig is:) *Index Obsidionis Bredae:* 1624 *et* 1625; behelz. in 2 kol. de uitlegg. der tallooze cijfers op de pl. voorkomende; als A—Z en N°. 1—124.

De 6 koperen platen der kaart bestaan nog te Antwerpen, zoodat in den laatsten tijd verscheiden nieuwe doch zeer goede afdrukken, waaraan echter steeds het 7e blad ontbreekt, in de wandeling gekomen zijn. De heer Bodel te Leiden heeft in zijne collectie het 7e blad in origineelen druk.

1513 **(31 Aug.)** Dezelfde kaart als 1511, doch vermeerderd met vele versterkingen om Breda, bij ter Heide en het Ginneken, en andere verschillen. — Bij deze kaart is geene verklaring, doch onderaan is eene andere kaart gehecht met bovenschrift: *'t Beleg van Breda.* 1624, vertoon. in h. midden Breda met de versterkingen, veel vergroot, links het versterkte Ginneken en regts ter Heyde. Ter weerszijden en onder die kaart eene verklaring: „Afbeeld. en kort verhael d. Beleger. v. Breda," enz., met verklar. v. 1—11 en in cursijf v. de lett. *a—r.* Dit verhaal gaat tot 31 Aug. 1624. Zed.

naam of adres. — De *onderste* kaart is hg. 15, br. 19 dm., met den tekst hg. 22, br. 34 dm. fol. Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genot.: Veldslagen, 733.

1514 (4 Sept.) Hetzelfde. — Alleen de verklaring eener mij onbekende kaart, in 4 kol. op 2 naast elkander behoorende bladen, beginn.: *Korte beschrijv. van de Stadt en Lande Breda, met de beleg. enz. d.* 28 *Aug.* 1624, gaande tot 4 Sept. Met uitlegg. v. N°. 1—15 om de Stad en A—I v. de belegering. Zond. adres. Hg. 18, br. 45 dm. br. fol. Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genot.: Veldslagen, 700.

1515 (2 Oct.) Hetzelfde. — Groote kaart v. Breda, met de versterk.; v. ond. links het versterkte ter Heyde, bovenaan regts h. Ginneken; daaronder een afzond. kaartje v. d. Bommelerwaard. — Onder deze kaart is eene andere gehecht veel gelijkende op die v. de Langstraat, N°. 1528, waarop v. ond. de Biesbosch met vele schepen, bovenaan Breda, regts *ter Heyde* en *Sevenbergen*, links de rivier *de Dunge* voorkomen. — Naast en onder die kaart een verhaal in 6 kol.: *„Belegeringhe v. Breda"*, gaande tot 2 October 1624. Met uitlegg. d. cijfers 1—16. De bovenste kaart is hg. 31, br. 43 dm., de onderste hg. 10, br. 37 dm., het geheel hg. 49, br. 43 dm. gr. fol. — Berust in h. Archief d. Genie aan h. Ministerie v. Oorlog, genot.: Veldslagen, 732.

1516 (19 Oct.) Hetzelfde, geheel anders. — Grootere kaart v. Breda met meer versterkingen; links het Ginneken, regts ter Heyde, onder en boven Breda de Holl. kampen, links en regts de Spaansche kampen. Bovenaan regts een groot vierkant veld met inschr.: „Perfekte afbeeld. v. de Beleger. d. Stadt Breda", enz. en links een dito veld met uitlegg. *a—y.* — Van ond. eene afzond. beschrijv. in 6 kol., beginn.: „Cort verhael ende perf. afbeeld. d. Stad ende „Beleg v. Breda", loopende tot 19 Oct. 1624, met verklaring v. 1—19 v. de cijfers in h. leger v. Maurits, en 20—40 in dat van Spinola. Amst., *C. J. Visscher.* 1624. Hg. 40, met beschr. 58, br. 52 dm. gr. fol. — Berust in het Archief der Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genot.: Veldslagen, 734.

1517 (1625. 3 April.) Dezelfde kaart, met tallooze veranderingen. In plaats v. h. groote vierkante veld bovenaan regts, is hier eene veel kleinere ovale cartouche in een lauwerkrans geplaatst, met inschr.: *Belegering van Breda*, enz. De stad zelve is zonder de vele buitenwerken, de kampen v. Spinola en Baglioni, zeer veranderd, enz.; v. ond. in curs.: *Gedruckt bij Cl. Janssen Visscher* dat op de vorige in romeinsche letters staat. — Van ond. en regts v. de kaart een groot verhaal: *Nieu gecorrig. en verbet. caerte v. de belegh. van Breda* enz. wat de geschiedenis v. h. beleg tot 3 April 1625 voortzet. (Zie het volg. N°.) Met adres v. *C. J. Visscher.* De pl. hg. 40 en br. 53, met beschrijv. hg. 46, br. 70 dm. br. fol. — *Zéér zeldzaam.*

1518 Dezelfde kaart, als voren, doch v. boven zijn 2 bladen, en regts 1 blad aangebragt, die de kaart vervolgen; h. regterblad heeft nog de Hooge en Lage Zwaluwe, en een klein kaartje van den Zwaluwdijk en Geertruidenberg; het regtsche bovenblad vertoont Zevenbergen en de Klundert; het linkerblad heeft het kaartje N°. 1511, doch met vele veranderingen en inschr.: „Een deel „v. Brabant". Onder het geheel de tekst der vorige kaart: „Nieu gecorr. „en verbet. caerte", doch in andere orde gedrukt, en slechts tot 16 Januarij gaande. De vorige kaart is dus *later.* Met adres v. *C. J. Visscher.* Het geheel der kaart is hg. 59, met beschrijv. 78, br. 70 dm. br. fol.

1519 Dezelfde kaart verkleind, als 1516, door *Jac. ab Heyden*, „aeri inc. mense „Januarii a°. 1625." Met Duitsche inscriptiën in de pl. — Van ond. eene

uitvoerige beschrijving v. h. beleg tot 25 December 1624, en uitlegging der lett. *a—y* en 1—41 in 5 kol. hg. fol. Hg. 25, met beschrijv. 54, br. 32 dm. *Zeldzaam.*

1520 Hetzelfde. — Zeer uitvoerige kaart v. een groot deel v. Braband; in h. midden Breda; bovenaan regts Mechelen zeer klein; onderaan Tholen en h. Slaak, links Heusden en 's Bosch. — Alles gekleurd. Onderaan links een opgeplakt inschr. in cursyf: *Baronye v. Breda daer in te sien is de teghenw. beleger. v.* 1624 *en* 25. *Afgeteek. en uitgeg. door* J. v. Bergen *en* Nic. Geelkerck. Hg. 53, br. 70 dm. br. fol. — Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genot.: Veldslagen, 735.

1521 Hetzelfde, geheel omgekeerd, op grooter schaal. In het midden, eenigzins regts Breda, bovenaan Dongen en 's Gravenmoer, links ter Heyde, onderaan h. dorp Sprinken. Met Fransche uitlegg. — Van acht. bedrukt met Lat. tekst, h. verhaal v. dit beleg. Uit de stedeboeken v. Jan Bleau. br. fol

1522 Hetzelfde. — „Baronye v. Breda, 'twelk is een part v. Brabandt, daar „in te sien is de teghenwoord. beleger. des jaers 1624 en 25.... Afget. „uitgeg. door *J. v. Bergen* ende *Nicl. Geelkerck*". Het N. W. onder-, h. Z. O. bovenaan; met aanwijzing der uren gaans door liniën en cijfers. br. fol. Hg. 53, br. 64 dm. — Berust in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden.

1523 Hetzelfde, anders, met Fransche beschrijv. en adres: Anvers, chez *Abr. Verhoeven*, imprim. juré sur le lombarde veste à la main d'or. 1627. Hg. met de beschr. 59, br. 70 dm. br. fol. — Berust in d. Atlas v. M. J. T. Bodel en Nijenhuis te Leyden.

1523 Spotprent op Spinola, bij h. beleg van Breda de tijding ontvangende v. den grooten buit door de Hollanders in Brazilie in de Allerheiligen-baai behaald. (Zie N°. 1508 en 9.) — Spinola zit te paard, en vaart met de handen door het haar; vóór hem de Kapiteins, klagende dat zij geen soldij kunnen betalen; links de Hollandsche matrozen met rijken buit uit West-Indië; in h. verschiet (bij Spinola) Breda. Slecht *geëtste* pl. znd. nm. Van ond. een: *Samenspraec* tusschen *Kees*, *Floris* en *Wandelaer*, „een Sonnet ter gelukwensch aen de W. „Ind. Vloot", en aanspraak v. Breda tot Spinola in 4 kol. „*Gedruct in* 1624". (te Antw.) Hg. 13, met vers 28, br. 35 dm. br. fol. *Uiterst zeldzaam.*

Hierbij een afschrift v. h. Placcaat, waarbij den 19 Junij 1625 namens den Koning deze Spotprent te Antwerpen gedrukt en uitgegeven, verboden werd. Het origineel van dit Placcaat berust bij den Heer Pr. Cuypers van Veldhoven, die het mij medegedeeld heeft.

1524 (5 Junij.) Belg. Spotprent op het verlies v. Breda door de onzen. — „Treurfeest „der Calvinisten, mitsgaders de wtvaert v. Breda". — 3 reg. opschrift v. eene zamenspraak in 3 kol. tusschen een' Hollander en Brabander over het verlies der stad, waar Spinola d. 5en Junij introk, — onder eene plaat, waarop een klein turfschip (dat van 1590) met rouwfloers bedekt, door 2 paarden, bereden door Mansfeld en Halberstadt (Chr. v. Brunswijk), wordt voortgetrokken; daarachter de Calvinisten in treurgewaad te paard; bovenaan in h. verschiet Breda. — Zonder naam v. graveur, met adres: te Antwerpen in de Huyvetterstraat in O. L. Vr. fol. Hg. 21, met vers 43 dm., br. 27 dm. *Hoogst zeldzaam.* Ik heb deze plaat nooit elders aangetroffen of vermeld gevonden.

1525 De Spaansche Wieg. Houtsnede, met vers. — Aldus vermeld op h. jaar 1625 in den Catalogus mijner Veiling *Cordes*, 16 Mei 1848, bl. 5, N°. 55, en gekocht door den Heer J. Slagregen te Amst. *f* 2,50.

1526 (1625. Januarij ?) Het bezetten der vesting Heusden in Noord-Braband, door de Haarlemsche en Haagsche burgerij ter beveiliging, terwijl Spinola v. 10 Aug. 1624 tot 2 Junij 1625 Breda belegerde. Zie N°. 1511 tot 1524. — Profil der stad H. en der muren, op den voorgrond vele ruiters en wagens. Boven in de pl. het wapen van Heusden, links dat van Haarlem, regts van 's Hage. Van ond. een 24reg. vers in 6 kol. get.: *Sursum Animus* (S. Ampzing, de Haarl. Predikant) ter eere der bezetting. Met uitlegging der N°. 1—14 op de plaat. Door *Theod. Matham*. 2 aaneensluitende platen, hg. 26 dm., te zamen breed 74 dm. Zeer fraaije plaat die vrij dikwijls voorkomt. Van deze bezetting vindt men bij *Wagenaar* niets; zie een enkel woord bij *Wassenaar* IX. 45.

Deze plaat is in 1672 nog eens, bijna onveranderd, gebruikt bij de bezetting van Heusden door de Amsterdamsche schutterij gedurende 10 dagen. Zie die *zeldzame* plaat op het jaar 1672. — Dergelijke platen over de de hulp door stedelijke schutterijen aan andere steden zijn N°. 1472, 73, 74,

1527 „De Haarlemmer Meer A°. 1625" — Afbeelding van de toegevroren meer, waarop vele schaatsenrijders, een ingevroren vaartuig, enz. Naar *H. v. Averkamp* door *S. Fokke*. br. fol.

1528 (13 April en Aug.) De togt van Graaf Ernst van Nassau in Braband, en de legering in de Langstraat. (Wassenaar IX. 3.) — Kaart v. Braband; links bovenaan den Bosch, onderaan Heusden; regts bovenaan Breda, onderaan Geertruidenberg, in het midden Sprang, Waalwijk, enz. — Van ond. eene beschrijving van den togt en opsomming van de sterkte des legers in 3 kol. beginn.: *Het Leger in de Lange-Straet gheleg. tusschen 's Hertogenb. ende Breda.* — Znd. eenigen nm. (welligt bij *N. Geelkerck* te Leiden.) Hg. 16, met beschrijving 28, br. 38 dm. br. fol.

1529 „Eerkrans tot h. Hooft d.... Vorst Christ. v. Brunswijck. Waerin wert „afgebeelt de voornaemste Steden en Sterkten ... bij hem in Westphalen ... „verovert." (Wagenaar. XI) — De Hertog Christ. v. Brunsw. te paard; daarboven dit 5reg. gegrav. opschrift; — links, regts, onder en boven 38 kleine vierk. afbeeldingen der genomen steden; de 2 laatste vierkanten regts, open. Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 22, br. 35 dm. fol. *Zéér zeldzaam.*

1530 (23 April.) Overlijden van Prins Maurits, (Wagenaar X, 498.) Het ledi-
a kant des Prinsen, waarvoor Bogerman zit. Naar *Buys* door *Vinkeles*. 12° Uit: (*Fokke*) Geschied. d. Nederl.
b Dez. pl. *proefdruk* voor alle lr.

1531 Prins Maurits op zijn doodbed. Door *C. de Pas*. *Zéér zeldzaam.* — Aldus vermeld in den Catal. mijner Veiling *Cordes*, 16 Mei 1843.

1532 Praalbed v. Maurits. — Het lijk v. d. Prins, in tabbaard uitgestrekt liggende in eene groote zaal op een praalbed, zonder gordijnen, waarboven de Faam. — Onder de pl. een 7reg. opschrift: „Het overlijden des Hooggeb. Vorsts „Maurits" enz. en een Holl. vers v. J. Zevecotius in 2 kol. Leyden bij N. Geelkerck. fol. Fraaije grav., zeer zeldzaam. Aan h. Ministerie v. Oorlog; in veiling Dr. Munniks v. Cleeff 1860, N°. 360. verkocht voor *f* 7.25.

1533 Hetzelfde, doch h. praalbed met opengeschoven gordijnen; links v. h. bed zit een man in middelbaren leeftijd (niet Bogerman?); regts staat een hellebardier. Op den voorgrond 2 knielende pages met h. Nassausche wapenbord. Met 6reg. bovenschrift: „Afbeeld. d. vertoeninge v. h. doode ligchaem .... „d. Vorsts Maurits" en 2reg. Lat. onderschrift: „Effigies magni Mauritii, „etc". Naar en met adres v. *A. v. d. Venne* door *J. Verstraelen*. br. fol. Hg. 20 br. 29 dm. *Zeer zeldzaam.*

Later is deze plaat verschenen met een uitvoerig vers in 3 kol. van *A. v. d. Venne*, met diens adres (Schilder en Teekenaar te 's Hage) en dat v. *J. P. v. d. Venne* te Middelb. 1625. — Dit vers was in mijn' Portret-catalogus N⁰. 141 vermeld en is aan h. Ministerie v. Oorlog aanwezig.

Deze plaat is *zeker* gevolgd naar de schilderij op koper door A. v. de Venne, die op de Tentoonstelling v. Oudheden te Delft in 1863 onder N⁰. 3162 voorkwam en op 's Rijks Museum te Amsterdam (N⁰. 345) berust.

1534 Hetzelfde paradebed, zonder faam, pages en hellebardier, doch met een predikant (?) ter zijde van h. ledekant. Met 1reg. Lat. onderschr. Zød. nm. v. grav. br. fol. — In mijn Portret-catal. N⁰. 143.

1535 Paradebed, andere voorstelling in breed ov., waaronder 2 Lat. verzen: *Summus dies mortis*. br. 8⁰. In mijn Portret-catal. N⁰. 144.

1536 (16 Sept.) Lijkstaatsie v. Maurits. — Zeer uitvoerige voorstelling in 4 breede aaneensluitende bladen van den geheelen trein op de groote markt te Delft, in 9 rijen boven elkander; bovenaan de Markt, in het midden de Kerk, daarboven het praalgraf van Willem I; regts het wapen v. Delft. Met aanduiding der personen op de plaat. Door *G. v. Schindel*. 1625, met adres v. *Nic. J. Cl. J. Visscher* 1625. 4 bl. br. fol., de bovenste hg. 21, de onderste 89½ dm., alle breed 50 dm. — *Vrij zeldzaam*. Boven deze bladen behoort een zwarte rand met opschrift in wit: *Pompa funebris*, enz.; voorts bij het geheel eene beschrijving op 2 bl. groot fol. en 2 bl. kl. fol.; beide deze toevoegselen waren bij het Ex. dezer platen v. Dr. G. Munniks v. Cleeff. 1860. N⁰. 361; verkocht voor *f* 20.— aan Dr. Huurkamp. — In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, heb ik eene beschrijving v. deze Lijkstaatsie gevonden op 12 kl. 4⁰. blaadjes gedrukt, onderaan gen⁰. 1—12 (hg. 1. 2, 11 en 12, ieder 33 dm., 3—10 ieder hg. 7 dm.) met opschrift: *„Beschrijvinghe v. d. Uytvaert d. Hooggeb. Vorsts Maurits"* enz. en adres v. de Wed. v. Joos Veselaer, woon. aan de Zuyderkerck in de Hoope te Amst. 1626. — Is dat welligt de hierbij behoorende beschrijving?

1537 Hetzelfde. — Zeer uitvoerige afbeelding in 20 aaneensluitende reeksen, op 10 bladen, met doorloopend bovenschrift in kapit. letters in de plaat; de bovenste reeksen der 10 bl. sluiten aaneen, en daarop volgt de reeks der onderste afbeeldingen. Boven iedere persoon zijn naam of qualiteit in curs. Met titel op eerste pl.: *Haec pompa funebris spectata fuit Delphis* 6 *Sept.* 1625, enz. en onderaan op de 10e pl. de opdragt aan de Staten Gener. door den graveur *J. v. d. Velde* en den uitgever *Jod. Hondius* te Amsterdam 1626. 9½ bl. gen⁰. 1—10 br. fol. Ieder blad hg. 40, br. 55 dm., doch bl. 10 is slechts 27 duim br.

Een compleet Ex. kwam voor in den Atlas v. Voorst N⁰. 336, verkocht voor *f* 100.—, en een ander even fraai Ex. in dien v. Dr. v. Cleeff, N⁰. 361, verkocht voor *f* 60.— aan Dr. Huurkamp. — Het hier beschreven Ex. is van slechte conditie en de bl. 2. 4. 8. ontbreken. *Zeer zeldzame en fraaije grav.* Bij den Heer A. v. Stolk te Rott. berust een zeer fraai compl. Ex.

1538 Hetzelfde, in 3 boven elk. staande rijen. Met 2reg. bovenschr. in Duitsche lett.: *„De Magnif. Uitvaert ofte Begraefen."* enz. en v. ond. verklar. der 68 N⁰. op de pl. Znd. nm. v. grav. br. fol. Hg. 17, br. 47 dm. *Zeer zeldzaam.* In de collectie van den Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1539 Hetzelfde; de lijkstaatsie met de kerk; met 2reg. bovenschr. *De magnifycke uitvaert;* onderaan uitlegging van 68 N⁰. Fraaije grav. 1 bl. br. fol. Uit:

Commelin, Wilhelm en Maurits v. Nassau? — In mijn Portret-catalogus vermeld; No. 146.

Deze plaat bestaat ook met: *Lyckklacht* door *E. Pels*, met 4reg. bovenschrift, beschrijving en verklaring. — Aldus in Catal. Munniks v. Cleeff. 1860 N°. 363. *f* 5.75 — alsmede met Latijnsch bovenschrift: *Ordo exequiarum illustr. Princ. Maur.* en verklar. — Zie Catal. v. Cleef No. 365 *f* 2.75.

1540 Hetzelfde, anders; de geheele trein op de markt. Met uitlegging der No. 1—103 1 bl. br. fol. — Voorts bestaat er eene Duitsche plaat dezer lijkstaatsie door *E. Kieser* te Frankf. a/M., met opschrift: „Kurtze Erklärung „d. Leychbegängnis des Herrn Mauritii,' etc. met beschrijv. Hg. 25, br. 31⁵ dm. br. fol. In den Atlas van Mr. Bodel Nijenhuis te Leyden.

1541 „Verthoninghe op den Nassauschen Oorlogh; wtlegg. op de bovengestelde „Personagien .... en Personen, dewelcke op dese wtvaert .... sich ver„thoont hebben". — Dichterlijke uitlegging in 2 kolommen, door *L. Zasius* (Kennis baerd' liefde), van eene plaat waarop de 4 Acten of Bedrijven van een drama der Nederl. Geschiedenis zijn afgebeeld, waarbij Alva, de onthoofding van Egmond, de lijken v. Willem I. en Maurits enz., voorkomen, aangeduid door de letters *a.* tot *g.* Voorts de uitlegging der geheele lijkstaatsie v. Maurits in de No. 1—68. — De beide uiterste kolommen behelzen de chronologische lijst der gebeurtenissen in het drama vertoond. Met adres: Utrecht, Jan Ameliszं, boekverkooper, wonende onder de Lakensnijders, in 't verguldе A. B. C. br. fol. Br. 47 dm., hg. 37 dm *Hoogst zeldzaam.* — De plaat hiervoor heb ik nooit gezien.

1542 Zinneprent op den dood v. Maurits. — „Vertroostingh aen de Hollantsche „Maeght, over 't afsterven des Vorsts Maurits," .... etc. Groot gedicht v. 112 regels in 2 kolommen gedrukt, door I. I. C. C. *Een in 't Hart;* bovenaan een plaatje (hg. 13 dm. br. 12 duim): de Hollandsche Maagd met het wapenschild van Holland, zittende in den Hollandschen tuin. — Amsterdam. P. Walschaert. 1625. gr. fol. Zeldzaam.

1543 „Tranen over de Doodt van den Doorlucht. Prince v. Or." — Onder dit bovenschrift eene zinnebeeldige plaat, (vroeger, in 1623 gemaakt op de verijdelde zamenzwering tegen Maurits) met inschrift: *Fontein van 't Nederlandsch Welvaren*, verbeeldende Maurits, staande in het midden van eene groote schelp, waarin 12 zinnebeeldige personen: (1—12) *Getrouwheyt, Reden, Justitia*, enz. zijn; deze schelp is het bovenstuk van eene fontein, in eene waterkom staande; uit Maurits ontspringen de waterstralen; om zijn midden is een koord gehecht, waaraan vele personen (A—H: Jan v. Oldenbarneveld en zijne zonen, v Dijck, Slatius, de Remonstrantsche Predikanten, de gegebroeders Blansert, enz.) trekken, doch welk koord door eene onzigtbare hand wordt afgesneden. Ter weêrzijde der plaat de uitlegging; daaronder (op een afzonderlijk blad) een 80reg. vers v. *J. J. Starter: Beroemde Batavieren!* enz. — Utrecht. Jan Amelisz. en Amelisz. Jansz., in de Lijnmarckt.— De plaat is hg. 21 dm., br. 16 dm., het geheel hg. 55 dm. gr. fol. *Zeer zeldzaam.*

Deze plaat: „*Fontein 't Nederlandsch welvaren.* Zinnebeeld op de zamen„zwering van 1623," kwam voor in mijn auctie-catalogus *Cordes* 15 Mei 1843, bl. 4 No. 22 en berust bij den Heer J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1544 *Treurliedt over d. dood v. Prins Maurits.* — Zinneprent met gedrukt vers Utrecht, bij Amelisz. Jansz. fol. — kwam voor in catal. Munniks v. Cleeff. 1860. No. 368. *f* 4,25.

1545 *Liberum Belgium*. — Zinneprent ter eere van Maurits, met dit gegrav. bovenschrift. — Maurits zit op eene hooge estrade, regts en links staan de beelden v. *Religio* en *Libertas*; lager zitten 4 zinnebeeldige vrouwen; onderaan het Nassausche wapen, en voorts zijn titel; ter weerszijden 2 gevangenen. Ter zijde van de estrade houden de 2 mannen een standaard omhoog met tal v. wapens en de namen zijner 4 belangrijkste overwinningen: Turnhout. Nieuwpoort. Gibraltar. Bergen op Zoom. Onder deze voorstelling een 14reg. Lat. vers v. *Dan. Heinsius* naar *Adr. v. Nieuwlandt* door *S. de Pas*. 1624. gr. fol. Hg. 72 dm. br. 44 dm. *Zeer zeldzaam en bijzonder fraai.* Opmerkelijk is het dat tusschen de Indianen en Mooren, links op de pl., een eenvoudig Holl. burger, doch met één oog gezien wordt; welligt, ja waarsch. is dit de afbeel. v. d. graveur of teekenaar, gelijk *v. d. Venne* dit dikwijls alzoo deed.

Deze plaat is later ter eere van Frederik Hendrik en Willem III. gebruikt en daartoe gedurig veranderd. Zie op de jaren 1628 en 1672.

1546 Titelplaat van „Frederik Hendrik ... zijn leven en bedryf, door Joh. Commelijn. Uitgegeven te Amst. bij Joh. Janssonius 1651 en herdrukt: Utrecht. Wed. Snellaert. 1652. — Een andere herdruk is in 1656 uitgegeven te Amst. bij de Erfgenamen v. Jud. Janssonius. Znd. nm. v. grav. (*I. v. Meurs?*) fol. — In de uitgave 1652 Utrecht komen minstens 8 fraaije geetste platen voor door *D. Stoop*.

1547 Platen uit: »Mémoires de Fréderic Henri Prince d' Oranje. Portr. et pl. dess. et grav. par B. Picart. Amst. 1738. Afzonderlijke afdruk op groot papier, Titelplaat: van: Portret, en der 9 pl. in 4o. op 5 bl. 4o. obl.

1548 Wapen v. Frederik Hendrik, met onderschrift: *Patriae Patrique*. zijne zinspreuk. — Zeer fraaije groote pl. van zijn wapen; daaronder zijne spreuk, voorts zijne titels, in calligr., en daaronder de afgeknotte Oranjestam waaruit de takken ontspruiten die tot boven in de plaat reiken (doelende op de spreuk v. Maurits: *Tandem fit*, etc.) Fraaije grav. zonder naam. Hg. 47 br. 34 dm. Er bestaat eene dergelijke voor Maurits en eene voor Ernst Casimir, alle voorkomende in: Thibault, Academie de l'épée. Leiden, 1628. Zeer gr. fol.

1549 (Sept.) Frederik Hendrik doet den eed en neemt zitting in de Staten van Holland en gaat ter rolle zitten. (Wagenaar XI. 4). — Afbeelding der Raadkamer der Staten v. Holland met Fred. H. als voorzitter; links eene afzonderlijke afbeelding van Fr. H. den eed doende. Met 2reg. bovenschrift; onderaan links, gen.: Fol. 7. br. fol. Uit Commelin, uitg. v. 1651. Zonder nm. v. grav.

1550 Als voren, doch juist omgekeerd; de afbeelding v. h. eedzweeren regts. — Slechte kopij der voorgaande plaat, met 2reg. bovenschr. Gen. fol. 7. Uit Commelin, uitg. v. 1652.

1551 Als voren, zeer verkl., bovenaan links het inschrift: „Zijn Hoogh. Eedt", enz.; 2 deel. kl. br. 4o.

1552 Als voren, doch alleen de afbeelding v. h. zittingnemen, zonder die v. h. eedzweeren. Met Holl. onderschr. Door *B. Picart*. 4o. Dezelfde pl. komt met Fransch onderschrift in No. 1547 voor.

1553 Hetzelfde, met onderschrift: Fred. H. doet d. eed als Stadh. Naar *J. Buys*

a door *R. Vinkeles*. 4o.

b Dez. pl.; proefdruk voor alle letter.

c Hetzelfde; teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. door *J. Buys*.

1554 Paradebed in de kerk van Bogaerde v. h. lijk van de Heilige Idesbalda, (dat 457 jaren na haren dood nog geheel onverteerd en gaaf werd bevonden),

in tegenwoordigheid der Aartshertogin Infante Isabella, toen Abdis. Met 4reg. Fransch onderschrift. Door *B. Picart*. 1714. br. 4°.

1555 (1626) „Navire Royale, faicte en Hollande. Anno 1626. Amsterd. chez
a *Henry Hondius*". Afbeelding v. een zeer groot en prachtig oorlogschip in de volle lengte met uitgezette zeilen; met 3 masten met verschillende Fransche vlaggen (een h. Fransche wapen; een met leliën bezaaid, waartusschen een L; een met 8 horizontale banen); het schip ligt in zee, in het verschiet de Hollandsche kust. — Zeer fraai geëtste plaat zonder naam v. grav. Br. fol. br. 58 dm., hg. 37 dm.

b „Aemilia, het admiraels schip v. Holl.", namelijk dat van M. H. Tromp, in den slag bij Duins in 1639. Afbeeld. v. h. schip in de volle lengte met alle zeilen; op den achtersteven de naam *Amelia*. Naar *W. v. d. Velde*, met adres v. *C. Danckertsz*. br. fol. Hg. 41 dm., br. 54 dm. — Van deze plaat bestaat nog een latere druk, met adres v. *H. Allardt*.

c Hetzelfde schip van ter zijde gezien, en naam *Amilea* op den achtersteven: regts een visscherschuit, in het verschiet een groot en 3 kleinere schepen. Met adres v. *Jac. Savery*. br. fol. Hg. 41 dm., br. 54 dm.

d Drie andere platen v. schepen uit denzelfden tijd zijn in mijn catalogus v. 18 Mei 1869, No. 1862, vermeld, nl.: *a*. Een ouder schip, met het beeld der *Fortuin*, in eene hooge zee. *b*. Een handelsvaartuig in eene kalme zee. *c*. Oorlogschip met h. beeld v. d. Holl. leeuw en vlag v. Amst. — Alle met adres v. *H. Hondius*. br. fol. —

e In mijn catalogus v. 24 Mei 1869, kwam voor: No. 102: Holl. en Spaansch admiraal-schip; het eerste naar *Willem Barentz* (*Guil. Barentsoen*), 1594, met wapen v. Oranje en Amsterdam; het andere door *L. Cornely*. 2 bl.br.fol.

1556 (13 April.) Plundering v. eene Remonstrantsche Kerk op de Oude Schans (te Amsterdam). (Wagenaar XI. 45.) — *a* Klein pl. met 1 reg. curs. onderschrift, znd. nm. v. grav. br. 12°. Uit eene Beschrijv. v. Amst. —
b. Dez. pl.; proefdr. voor alle letter.

1557 (1 August.) „Beleger. ent inneemen v. Oldenzeel, door Ernst Casimir, als „mede 't veroveren en opspringen v. 't Huys te Laach. A°. 1626". (Wagenaar XI. 35.) Situatieplan der stad, met het omliggende land; links onderaan eenige ruiterij; bovenaan links het opspringen van h. huis Laach. Gen°. regts fol. 16 Br. fol. Uit: Commelin., Fred. Hendr. enz. 1651.

1558 Hetzelfde; geheel als voren doch juist omgekeerd, ruiterij en Huis regts, links No. 16. Slechts kopij uit: Commelin. 1652.

1559 (1627. 1 Januarij.) „Een jammerl.... Liedeken, v. een Jonghelinck v. „15 jaren, die Stom ende Doof en Blint ter werelt gheboren was, ende hoe „dat God.... zijn Tonge ontbonden heeft, 3 daghen voor de schrickel. „Donder op d. Woensd. morg. ....geschiet te Rhijnbeeck in Vlaenderen. — „Van eene Star met een Staert, ende oock d. Donder, Blixem en Vuer „ghevallen in Artoys in Henegou, 1°. Jan. 1627. — Zeer grove houtsnede; op den voorgrond de jongeling knielende en eenige bijstanders, daarachter eene stad, in de lucht de zon met een van bloed druipend zwaard in den mond, eene staartster, 2 omgekeerde manen, enz. Hg. 16 dm., br. 26[5] dm. Br. 4°. Het „Liedeken" ontbreekt. *Zeer zeldzaam*.

1560 (3 Maart en 11 Junij.) — Overwinningen van Piet Heyn op de Portugeesche oorlogs- en koopvaardijschepen in de baai: *Todos os Sanctos* in Brazilië. — Gezigt in de baai met profiel van de stad St. Salvador en afbeelding der forten aan de baai, waarin de verschillende Hollandsche sche-

pen, elk met name aangeduid, en het gevecht met de Portugezen; onderaan regts het portret van Piet Heyn in medaillon; bovenaan, in het midden der plaat, een uitvoerig kaartje met breeden rand van „het noorderdeel van „Baya todos los Sanctos". — Fraaije gravure zonder naam v. graveur, doch met adres te Amst. bij *Hessel Gerrits*. — Met afzonderlijk bovenschrift van 7 regels in kapit. letters „Vertoon van de exploicten door den manh. „Pieter Pietersz. Heyn,... Den Bewinthebb. en de Hooftparticip. d. W. I. „Comp. opgheoff. door.... *Hessel Gerritsz*"; voorts uitvoerig „Kort verhael „v. d. Exploicten" enz. in 4 kol. De plaat hg. 44 dm.; met bovenschr. en beschr. 76 dm., br. 57 dm. *Zeer zeldzaam*. — Deze pl. kwam voor in d. Atlas v. Dr. Munniks v. Cleeff 1860. No. 378.

Dit verhaal is waarschijnlijk opgenomen in *de Bry, Gr. Voy.* XIII.

1561 (13 Junij.) Neemen van de Suyker-Prijsen in de Bay de Tode los Santos (Commelin. I. 28.) — Kaart der baai met de Holl. schepen onder Piet Hein. Znd. nm. v. grav. Gemt. fol. 28. br. fol. Uit: Commelin. 1651.

1562 Afbeelding v. de Nieuwe Vaert met de Schansen bij Venlo en Gelder. Met gedrukte verklar. br. 4°. — Was in Catal. Munniks v. Cleeff 1860. No. 376.

1563 (1627?) „Nieuwe Spaensche Tyrannie, in Nederland op de Noordzee gepleegd." Een fraai *geetst* plaatje vertoonende eenige groote Spaansche schepen en eenige kleine Holl. visschersloepen, waarvan het volk over boord wordt geworpen; hieronder het bovenstaand opschrift, en voorts een 80regelig vers, geteekend: *Het oog om hoog*, beginn.: „De Spaensche ty-„ranny komt weer in vollen wesen" en alles omgeven door een houtsneerand. Te Haarlem bij *A. Roman* 1627. fol. De plaat hg. 10 dm.; met vers 36 dm., br. 28 dm. *Zeer zeldzaam*. Het hier voorgestelde feit heb ik nergens opgeteekend gevonden, zekerlijk wijl zoo iets dagelijks van Spaansche en Holl. zijde geschiedde.

1564*a* Het gehoor door den Doge en Senaat van Venetie gegeven aan den Nederl. Gezant, Willem v. Lier, Heer v. Oosterwijk. (Wagenaar XI. 66.) Met onderschrift: De Nederl. Gezant, enz. Znd. nm. v. grav. (Naar *G. Melder*, door *M. Pool*.) br. 4°. Latere druk, omstreeks 1780, eener oudere pl.

b Dezelfde plaat: *proefdruk* vóór alle letter der opgegraveerde pl. gr. br. 4°.

1565 (Julij 6=19 Aug.) Beleg en verovering van Grol door Frederik Hendrik. (Wagenaar XI. 53—55) Vijf platen met Latijnsche inscriptiën, behoorende in: *H. Grotii*, Grollae obsidio, A°. 1627. Amst. G. Blaeuw. 1629. kl. fol. *a*. Fossa a Rheno ad Mosam duci coepta. *b*. Zutphaniae comitatus. *c*. Grolla obsessa et expugn. Delin. Th. Niels. *d*. Tabula Castelli ad Sandflitam, etc. *e*. Tabula Bergarum ad Zomam, Steenbergae, etc. Amst. Fr. A. Schooten. — Deze pl. zijn ongend., van verschillend formaat, gr. en br. folio, en alle met adres van *Guil Blaeu*. —

1566 Hetzelfde. — Perf. afteycken. v. de gelegenth. en Beleger. v... Groll, door S. Exc. Fred. H. v. 19 Julij 1627 tot 19 Aug. — Geteyck. door *C. Danckerts de Ry*, Landmeter v. Amst. Uitvoerige kaart der vesting en belegeringswerken. Bovenaan links een kaartje v. h. Graafschap Zutphen; onderaan 2 plannen der belegeringswerken. Met adres van *C. J. Visscher*. br. fol. Aan h. Minist. v. Oorlog.

1567 Plan van Grol; hetzelfde als *c*, uit: *Grotii Obsidio*, doch latere druk met adres v. *Jan Blaeu*, uit het Stedeboek van Blaeu; v. achteren bedrukt met een deel v. h. verhaal v. h. beleg. gr. fol. *Fraai gekleurd*.

1568 Als voren, verkleind; met 2reg. Holl. onderschrift, en uitlegging. kl. br. fol. Uit: de Groot, Jaarboeken?

1569 Als voren, op dezelfde grootte, met Lat. inschrift bovenaan regts, en onderaan links eene Duitsche lengtemaat. Slechte Duitsche kopij. kl. br. fol.

1570 Beleg van Grol. Dezelfde kaart als No. 1568, doch eenigzins omgekeerd; het Noorden op de vorige kaart aan den linkerbovenhoek is hier aan den regterbovenhoek. Links de afbeelding der wallen, enz. Met 5reg. Holl. inschrift, onderaan geno. fol. 31. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.

1571 Als voren, doch omgekeerd; het inschrift links, de wallen regts. kl. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1652.

1572 Verkleind kaartje v. h. beleg, als 1568, doch slechts gedeeltelijk. Door v. *Baarsel*. br. 4o. Uit een werk v. 1840?

1573 „Afbeelding van de legerwerken voor Grol." Gegrav. kopij op 1 blad van alle schansen, wallen, enz. welke in de Lat. uitgave v. h. werk v. de Groot op bl. 9. 10. 11 afgebeeld zijn. kl. br. fol. Uit hetz. werk als No. 1568?

1574 Spotprent op het verlies van Grol. Met inschrift in de plaat: *Hoc stamur* en: *Fuge, fuge,* boven een grond met doornen bezaaid. — Met Lat. onderschrift en gedrukte Lat, Duitsche en Fransche verzen. fol. — Kwam voor in Catal. Manniks v. Cleeff. 1860. No. 374 *f* 5.—

1575 (Sept.) Aanslag van Spinola op Zuid-Beveland (Wagenaar XI. 56.) „Pascaert van de ghelegentheyt van de Schans te Santvliet, vertoonende de „verdroncken overwaterde Landen, nieuw aengewassen gorsingen,.... tusschen „Bergen-op-Zoom en Antwerpen; afghet: door Josua v. d. Ende.' Deze kaart vertoonende het land en de rivier tusschen Tholen, Bergen-op-Zoom, Antwerpen en Hulst, waarin de Spanjaarden en Nederl. weêrzijds schansen aanleiden, de eersten om een' aanslag op N. Beveland uit te voeren, de anderen om dit te verhinderen, is nagenoeg gelijk aan aan de kaart *d* uit Grotii, Grollae obsidio, doch met meer zorg bewerkt. Met adres van *C. J. Visscher*. Van ond. een afzonderlijk blad met: „Vertoon. v. de Schantze „bij de Spaenschen op de Stelle Hoogherwerve aenghevangen". Amst. C. J. Visscher. 1627. Dit verhaal eindigt kort na 4 Aug.

1576 Dezelfde kaart, latere uitgave met opschrift: „Pascaert enz".... Antwerpen. Van nieus 'verbetert door Cl. J. Visscher." Met bijvoeging op de kaart van zeer vele verbeteringen. Van ond. een afzonderlijk blad met: „Cort verhael ende perf. afbeeld. v. Santvliet,.... het fort Hooger-Werf en de nieu gemaeckte Schansen daer ontrent." Amst. C. J. Visscher. 1627. Dit verhaal vermeldt een brand v. 2 Oct. — In het jaar 1640 komt deze kaart zeer vergroot, doch met hetzelfde opschrift voor. —

1577 Als voren, doch verkleind en v. ond. verkort, zoodat Hulst hierop niet voorkomt. Met inschrift links: „'t schantzen der Spaensche en Holland. aen de Schelde, en der Spaenschen aenslach op Zeelandt". — Bovenaan in in een afzonderlijk veld de kaart v. h. land tusschen Bergen-op-Zoom en Steenbergen, met de daar opgeworpen schansen; geheel volgens kaart *e* in: Grotii obs. Grol. No. 1565 — Gem. Fol. 35. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.

1578 Dezelfde kaart, iets grooter, met Lat. en Holl. uitlegg. in de kaart en onderaan regts: „Tabula castelli ad Sandflitam", zonder afzond. uitl. Met adres v. G. Blean. br. fol. In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1579 Geheel als voren,(1577) doch juist omgekeerd;de inscriptie Bergen-op-Zoom staat

hier regts. Slechte kopij der voorg. pl. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1652.
1580 „Kaerte v. Sluys, het Zwin ende de Schansen aen wederzyden. Met aanwijzing door de N°. 1—6 en 1—18 welke versterkingen er door Spanj. en Nederl. worden aangelegd. Met adres: Amst. C. J. Visscher. 1627. br. fol.
1581 Caerte van 't Landt van de Eendracht, uyt de Journalen en de afteykeninge der Stierluyden tsamen gestelt. A°. 1627. Amst. bij Hessel Gerritsz. 1 bl. br. fol.

Dit is de kaart van de reis waarop het gedeelte van Australie ontdekt werd wat nu nog: *Pieter Nuyts land* heet, van welke reiza geene gedrukte verhalen bestaan, noch geschreven Journalen tot ons gekomen zijn.
1582 (1 Sept.) Beleg der Fransche stad Rochelle door de Staten en Frankrijk, van Julij 1625 tot 30 Oct. 1628. (Wagenaar XI. 16, enz.) „Ware afbeel-„dinghe van de Starcke Stadt Rochelle met sijne Fortific. en nieuwe wer-„ken. Ende des Konings Schantzen tot belegeringe. Geordonn. door d. Ingenieur de Siette. 1627." Met adres v. *C. J. Visscher*. 1628. br. fol. Hierbij eene afzonderl. Holl. en Fransche beschrijving, ieder in 3 kol.: „Waere afteycken. van Roch. en h. Blocq. d. 1 Sept. 1627 begonnen." — „Portraict au vray, etc. Met uitlegging der 55 N°. op de plaat. — Hoogst zeldzaam; het is het eenige Ex. dat ik ooit gezien heb.
1583 (November.) Beleg v. h. eiland Saint Martin, tegenover Rochelle, door de Fransche en Nederlandsche vloot, te vergeefs verdedigd door den Hertog van Soubise. — Zeer uitvoerige voorstelling v. h. eiland, het beleg en der vloten met opschrift: *Obsidio arcis Sammartinianae* door *Jac. Callot*, uitgegeven Maart 1635. 16 bl. ieder hg. 58 dm., br. 44 dm., gr. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nyenhuis te Leyden is van deze zeer fraaije en zeldzame afbeelding een compl. Ex. in 16 bl. voorhanden; bij mij alleen aanwezig blad 2 en 4, gemerkt A. en F. G. *Zeer* fraai en zeldzaam.
1584 (1628. 1 Jan.) „Figuren gevonden in een tack v. een appelboom omtrent Bloemendael". — Afbeelding v. een schijf v. een appelboom waarin 5 figuren v. nonnen en van vioolen gegroeid waren. „Nieuwe jaer 1628". Met 8 reg. vers: „Buyten Haerlem.... in h. hout dees beelden stacken" enz. Hg. 18 dm., br. 20 dm. br. 4°.
1585 (Junij.) Afweering v. d. Spaanschen inval op Zuid-Beveland. (Wagenaar XI. 67.) Kaart v. h. land tusschen Steenbergen en Bergen-op-Zoom, als kaart *e* uit Grotii, Grollae obsidio, en het afzond. kaartje v. h. vorige no. doch nu vermeerderd met de 3 schansen in Junij 1628 gebouwd. „Kaerte v. Bergen-op-Zoom,.... ende de nieuwe fortific.... tot bevrijd. enz." Met afzonderl. beschrijving in 4 kol.: „Verklar. d. ghelegentheyt enz. Amst. Cl. J. Visscher. 1628. De kaart br. 36 dm., hg. 26 dm.; met beschr. 36 dm. br. fol. Zeer zeldzaam.
1586 „Perfecte Afbeeldinge van de wijtberoemde Seehaven ende Stat v. Duin-„kercken met omlegg. plaetsen. Afgeteikent door den Piloot Jacob Dircks „van der Veer. 1628". Kaart v h. Strand van Duinkerken tot Waldamme en daarboven 2 kleine profilen; voor de haven ligt de Holl. vloot om te waken tegen de zeeroovers die door het „Scheurtjen" ontsnapten. Met Holl. vers in 3 kol.: *Veel isser nu ter tijt*, enz. Utrecht Jan Ameliss. — br. fol. Hg. 34 dm., br. 36 dm. Hoogst zeldzaam en fraai geetst.
1587 Als voren; dezelfde kaart der haven van Duinkerken, doch met bijvoeging van een zeegevecht op den voorgrond; en der portretten van Piet Heyn en Lonck in medaillons. Van ond. een Holl. vers v. 114 reg., met op-

schrift: „Clare.... afbeeld. hoe het Schip Hollandia en het Jacht de „Posthoorn v. d. E. Manh. Gen. Pieter Piet Heyn afgedwaelt, hoe zij „teghen de Duynk. zijn slaeghs gheweest ende hoe 't voorz. Jacht v. h. „Schip Utrecht ontset is; Mitsgad. de Afbeeld. v. Duynk. enz. Utr. „Jan Ameliss 1629. In het einde v. dit gedicht wordt verwezen naar het 2e dl. v. het pamphlet: de Nederl. Raad, dat toen juist was verschenen. gr. fol. — Hoogst zeldzaam.

1588 „Afbeelding v. de vermaerde Seehaven ende Stadt v. Duynk." enz. Door *B. Coelde*, v. Enkh. — Amst. Joh. Janssonius. Van acht. bedrukt met Holl. beschr. gr. fol. Uit een' Atlas v. Janssonius.

1589 (1 Aug.) „Verovering v. d. Admiraal en Vice Adm. van de Honduras door „de Schepen.... v. d. W. I. Comp. onder.... den Adm. Pieter Adriaensz. „(*Ita*) v. Vlissingen, 1 Aug. 1628". — Bovenschrift in 3 regels op zwarten grond van 2 aaneen behoorende platen, de noordzijde v. h. eiland Cuba voorstellende, en daaronder de 2 Spaansche admiraalschepen die door de Holl. schepen op strand gejaagd worden. Met uitvoerige uitlegging op de regterplaat bovenaan, op de linkerplaat onderaan. (Comm. Fred. Hendrik. 1652 bl. 34—36). Fraaije gravure zonder naam, met adres v. *Hessel Gerrits*. — Met afzonderlijk „Kort verhael v. h. Exploict bij de Vlote v. 2 Schepen „en 3 Jachten onder Pieter Adriaensz., Vlissinger, en Hans Abouts, Middelburger,.... uytgevoert" in kol., met adres v. Hessel Gerritsz. gr. br. fol. De 2 pl. bijeen breed 94 dm.; hg. 30 dm., met opschrift en verhael 48 dm. *Zeer zeldzaam*. Kwam voor in d. Atlas v. Dr. Munniks v. Cleeff te Utrecht 1860. N°. 382, verkocht *f* 29.—.

Dit verhaal of het volgende is waarschijnlijk afgedrukt in *de Bry, Gr. Voy.* XIII.

1590 Hetzelfde; geheel andere voorstelling, ook in 2 aaneenbehoorende bladen. Op het linkerblad de geheele Holl. vloot en de 2 Spaansche schepen; op het regterblad een groot en 3 kleine Holl. schepen; in het verschiet het land en regts *Havana*. Fraaije plaat door *D. v. Bremden*, en adres v. *C. J. Visscher*. br. fol. Met uitvoerige „Corte beschrijvinge v. de treffel. „overwinn." enz. in 4 kolommen met adres v. Middelb. H. v. d. Hellen voor Zach. Roman, kunst en boekvercooper in de Kerckstraet, in de verg. Bijbel. 1628. gr. fol. De pl. hg. 39 dm., met beschr. 65 dm., de beide pl. aaneen br. 64 dm. *Zéér zeldzaam*. Kwam voor in d. Atlas van Dr. Munniks v. Cleeff te Utrecht. 1860 N°. 381. verkocht *f* 30.

1591 Hetzelfde. „Afbeeldinghe in wat maniere Den Admir. Pieter Adriaensen „Ita twee Rycke Honduras-vaerders verovert." Gezigt der strijdende vlooten in het verschiet; regts Havana. br. fol. Gemt. fol. 37. Uit: Commelin. 1651.

1592 Geheel als voren, doch omgekeerd, Havana links. Slechte copie. br. fol. Uit: Commelin. 1652.

1593 (8 Sept.) Verovering van de Spaansche Zilvervloot in de Baai van Matanca door den Admiraal Piet Heyn (Commelin, Fred. Hendrik, bl. 37—45. Wagenaar XI. 69.) — Gezigt van de Baai, met de Spaansche schepen bewaakt door de Holl. vloot. Met inschrift bovenaan en regts en links de portretten van de admiralen H. C. Lonck en Piet Heyn, ieder in een med. met randschrift; onderaan links een kaartje van h. eiland Cuba, waarop Havana en de baai van Matanca. — Met uitvoerig „Cort verhael v. 't „veroveren enz." in 9 kol. met opgave der gemaakte prijzen. Met adres

te Amst. bij *Cl. J. Visscher*. br. fol. Hg. 21 dm., met Verhael 36 dm., br. 41 dm. Zeer zeldzaam. Kwam voor in Catal. Munniks v. Cleef Utr. 1860. N°. 379. Van deze plaat bezit de Heer A. v. Stolk een zeer fraai Ex. in alle randen, zonder de beschrijv.

b Dez. pl., latere druk met veranderd portret v. Piet Heyn en adres v. C. J. Visscher in 2 reg., en jaartal 1628; op de vorige pl. in 1 reg. en zonder jaartal In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1594 Hetzelfde. Gezigt in de baai v. Matanca met de Holl. vloot, met alle Holl. namen in de pl.; in h. midden bovenaan een 2reg. inschrift: „Prinse de la Flotte d' argent," enz ; regts een kaartje v. Cuba en de baai, links eene Lat. opdragt aan de W. I. C. door *Jud. Hondius*. br. fol. Hg. 38 br. 51 dm. — Een latere druk met adres van *F. v. d. Hoeye* kwam voor in mijn Auctie-catalogus 1869, 18 Mei N°. 1858, verkocht *f* 12.—

1595 (9 Sept.) Hetzelfde. „Afbeeld. in wat manier de Silvervloot v. d. Gen. „P. P. H. veroov. is." — Gezigt der baai van Matanzas en der Spaansche en Holl. vlooten; bovenaan in med. het portret (links) van Piet Hein. br. fol. Gemt. fol. 45. Uit: Commelin. 1651. — Dezelfde plaat komt omgekeerd, het portret regts, voor in: Commelin, Fred. H. 1652.

1596 *a* Hetzelfde. — Afbeelding der baai met de schepen. Met 1 regel onderschrift: „Piet Heyn veroverd de zilvere Vloot." Plaat v. 1788, zonder naam v. grav. kl. br. fol.

b Dezelfde pl.; ter zijde eenige ornamenten met inschrift: „Comptoir en „Huysalmanach voor 1788", daaronder de almanak v. *R. Wilding* te Rott.

1597 „Scheeps Drinkhoorn v. d. Admir. Piet Heyn; in h. Kabinet v. d. Heer „H. F. Dibbets." Door *A. Delfos* (op de pl.: *Delphos*). br. fol. Afbeelding van 2 zeer groote Nautilus-schelpen als drinkhoornen gesneden en zeer rijk gemonteerd. Deze pl. bij of na den dood v. d. Heer Dibbets gegraveerd, is afzonderlijk uitgegeven en heeft waarschijnlijk voor geen werk gediend:

1598 Zegewagen van Pieter Pieterszoon Heyn. — De Admiraal ten voeten uitgebeeld, zit in een open wagen door 2 zeepaarden over de golven gedragen, begeleid door Tritons en 2 zinnebeeld. vrouwen, waarvan de eene een vlag met het Nassausche wapen, de ander de driekleurige vlag over het water slepen. Vóór en achter 3 zeegevechten en kusten met steden, alles door letters aangeduid (die op eene beschrijving slaan, welke hier ontbreekt). Bovenaan regts het portret v. Piet Heyn, links dat v. Heemskerk, beiden in med., daartusschen regts de afbeelding v. h. nemen der Zilvervloot, links van den zeeslag bij Gibraltar. Zonder bovenschr., adres of naam v. grav. of uitgever, doch omstreeks 1630 vrij goed gegrav. 2 bl. br. fol. Hg. 48 dm. te te zamen br. 72 dm. Dit Ex. is van onderen 1 dm. afgesneden. —

Uiterst zeldzaam. Ook beschreven in mijn Portret-catal. en vermeld in den Catalogus mijner veiling *Cordes*. 16 Mei 1848 bl. 5 N°. 68, verkocht voor *f* 18, — doch telkens zonder uitlegging. — Deze plaat is later veranderd en op de Ruiter toegepast.

1599 *Liberum Belgium*. — Zinneprent ter eere van Frederik Hendrik; dezelfde als vroeger gebruikt voor Maurits (zie N°. 1545) en nu veranderd. — In plaats v. de afbeelding ten voeten uit van Maurits, is nu een medaillon met borstbeeld van Frederik Hendrik op de estrade geplaatst; onderaan zijn het wapen, naam, zinspreuk en titels v. Maurits in die v. Fred. H.

veranderd; de standaards met de afbeelding en namen der 4 overwinningen zijn echter bij behouden. Ook het Latijnsche lofdicht, het jaartal 1624 bij den naam v. graveur is in 1628 veranderd en het adres v. *Corn. Danckertsz* er bijgevoegd. Waarschijnlijk na de beide voorgaande belangrijke overwinningen op Fred. Hendrik toegepast.

1600 (25 Aug. — 3 Dec.) „Affteyckening hoe den Coninck v. Java Mayor onderleyt heeft d' stadt Batavia te vermeesteren, met belegeringe v. d. 25 Aug. 1628 tot 3 Dec. — Naar eene teekening v. *Flor. v. Berckenrode* (toen ter tijd landmeter te Batavia) 8 Maart 1629, gelithogr. door C. W. Mieling. Hg. 44, br. 54 dm., gr. br. fol. Uit: Bijdragen voor Taal- Land- en Volkenkunde v. Indie. N. Reeks. II. 1859. Hierbij de uitvoerige uitlegging der N°. op de kaart, door Majoor *P. A. Leupe*, uit genoemde Bijdragen: II bl. 305—312.

Er bestaat nog een ander plan van Batavia, gedagteekend 8 Maart 1629, ook gegrav. door *Frans Floris v. Berckenrode* te Batavia, waarvan het origineel op h. Rijksarchief berust. Zie Bijdragen N. Reeks. II, 312.

1601 Plan der Stad Batavia in haren eersten aanleg. *Teekening* door *G. Venant*. 1629. Met uitlegging der lett. A—W. Hg. 16, br. 36 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1602 (1629. 4 Jan.) Het stranden van een Cachelot, lang 68 voet, tusschen Noordwijk op Zee en Zandvoort. — Gezigt van het strand en de duinen bezaaid met menschen en vele koetsen; in het midden de visch; van ond. een klein plaatje met „de vis van afteren" en ter weêrszijde een Holl. en Fransch vierreg. versje waarin men vreest voor het aanstaande kwaad door dit zeemonster voorbeduid. — Fraaije plaat naar *P. Molijn*, door *C. Kittensteyn*, met diens adres. br. fol. Hg. 27 dm., br. 37 dm. Zeldzaam en zeer fraai.

1603 (17 Jan.) Verdrinken v. d. Kroonprins v. Bohemen in de Holle Sloot op het IJ voor Amsterdam (Wagenaar XI. 112). Klein plaatje. Teekening door *S. Fokke*. — Proef- en letterdruk. 12°.

1604 (Jan.) Moedwil der bootsgezellen te Amsterdam (wegens het onthouden v. hun aandeel in den buit der Zilvervloot, naar zij voorgaven. (Wagenaar XI. 81). Klein plaatje. — Teekening door *S. Fokke*. Proef- en letterdruk. 12°.

1605 (1 Mei tot 17 Sept.) Beleg en inneming van den Bosch door Frederik Hendrik. (Wagenaar XI. 92 tot 108). — Kaart v. den Bosch en den geheelen omtrek in 4 bladen; bovenaan op h. bovenste blad, links, het portret v. Fred. Hendrik in med.; daarnaast regts een gezigt op den Bosch met 10reg. Lat. v. P. S(criverius) en lager eene Lat. opdragt der kaart door den ontwerper: Jan (Cornel.) v. Rodenburch (v. Amsterdam) aan den Prins; voorts h. kwartier v. Graaf Willem; op h. bovenste blad, regts, den Bosch en de kwartieren v. Ernst Casimir en Baron Brederode en bovenaan het portret in med. v. Ant. Schets, Heer v. Grobbendonck; op het onderste blad links de kwartieren v. d. Graaf v. Solms en v. Pinsen; lager 2 afbeeldingen v. watermolens en der verstopping bij Nieuw Herlaer, (dezelfde die op 1612 voorkomen;) op het onderste blad regts het kwartier v. Fred. Hendrik; onderaan op beide bladen de fraai geëtste voorstelling v. d. uittogt v. h. garnizoen, beknopter dan op 1613. — Naar de opmetingen v. *Jan Corn. v. Rodenburgh*, gegrav. door *Corn. Danckaert*. 4 bl. ieder hg. 44 dm., br. 55 dm. — Hierbij een even groot blad in 4 afdeelingen, bevatt. de beschrijv. v. h. beleg en v. de geschiedenis van 's Bosch en

uitlegging der N°. en letters op de kaart. Met adres v. *Corn. Danckaert,* plaatsnijder op den hoek v. d. Amstel, in de Kalkton over de Oude Reguliërspoort. 1630. — Zeer fraaije en zeldzame plaat.

1606 Hetzelfde, zeer verkleind op 1 blad, met Lat. inschriften en bovenaan links: „Typus circumvallat.... ad Silvam-Ducis". 1 bl. br. fol. br. 49 dm., hg. 36 dm.

1607 Beleg van 's Bosch. — Kaart v. een groot deel v. Noord-Braband, enz.; regts Amersfoort en lager Arnhem; meer links 's Bosch; links Brussel; bovenaan regts een plan van 's Bosch. — Van ond. eene beschrijving v. h. begin en der eerste dagen v. h. beleg. Amst. W. J. Wijngaert, boekverk. bij h. Stadhuis. 1620. br. fol. br. 33 dm., hg. met Beschrijv. 80 dm. Zeldzaam.

1608 Hetzelfde. Groot plan der Stad, bovenaan het kwartier van Brederode, regts v. Fred. Hendrik, links v. Ernst Casimir. Met Holl. inschriften. Zonder naam v. grav. of uitlegging. Met adres v. *Fr. Hoeius.* br. fol. Hg. 29, br. 37 dm. Waarschijnlijk eene kaart uit h. begin v. h. beleg.

1609 (**1 tot 11 Mei.**) Hetzelfde. Uitvoerige kaart v. h. land om 's Bosch; in h. midden een weinig regts de stad, zeer klein; bovenaan links de Biesbos; v. ond. Hilvarenbeek en St. Oedenroy; bovenaan Ophemert. — Met adres v. *H. Hondius* te 's Hage. — Daaronder eene afzond. kleinere kaart alléén van de stad met 7 nieuwe bolwerken A—G. en de Approches; ter zijde van, en onder deze 2e kaart, eene Holl. en Fransche beschr. ieder in 3 kol., met opschr.: „Korte beschr. van de Stadt v. 's Hert. en v. h. beleg van 1 tot 11 Mei. — Met adres v. *H. Hondius* te 's Hage, gr. fol. De bovenste Kaart hg. 37 br. 46; de onderste hg. 21 br. 31, het geheel hg. 70 br. 46 dm. — Berust in het Archief der Genie aan h. Minist. v. Oorlog; gen°. Veldslagen N°. 728.

1610 (**1 tot 20 Mei.**) Hetzelfde. — Kaart v. h. land om 's Bosch; in h. midden naar links, de stad, zeer uitvoerig en vrij groot; regts Crevecoeur, v. ond. Balckum, om de stad al de kwartieren. Met inschrift in een ovaal veld: *Belegher. der Stadt 's Hert.* 1629. *La Siege etc.* Gemeten en get. door *Corn. Floris v. Berckenroode.* Met adres v. *Jud. Hondius.* v. ond. eene afzond. beschrijv. en verhaal in 6 kol. m. opschr.: *Waeracht. Beschrijv. v. de sterke Belegher. der Stad 's Hert.* gaande tot 20 Mei. Amst. bij *Jud. Hondius* op d. Dam. 1629. fol. Hg. 39 met beschr. 50 dm., br. 50 dm. — Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, gen°.: Veldslagen. 727.

1611 (**1 Mei tot 23 Junij.**) Hetzelfde. — Zeer uitvoer. kaart van den Bosch, en der werken om de Stad, die in h. midden zeer uitvoerig afgebeeld is en waaronder eene uitlegg. der 54 N°. in de stad; v. ond. de Maas, bovenaan regts de Vuchterheide; v. ond. regts een afzond. kaartje van de geheele Meyery; v. ond. links een opschrift in Holl. en Fr.: *'s Hert. Belegert door S. Exc.* enz. en wat lager eene aanwijzing, dat met stippen is aangewezen waar men in de kaart de schilderkunst (de orig. teekening?) verlaten heeft. Met adres v. *C. J. Visscher.* Boven de kaart een doorloopend bovenschr. in kapit. letters: *Buscoducum obsessum etc. Cal. Maj.* A°. 1629. Deze kaart bestaat uit een gr. folio blad, een smal boven- en links- en groot onderstuk. — Naast de kaart, links een: *Cort verhael d. gelegenth. ende tegenw. Beleger. van 's Hert.,* gaande tot 23 Junij. Amst. *C. J. Visscher* 1629. De kaart hg. 74 br. 63 dm., met

beschr. br. 75 dm. — Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog; genº. Veldslagen, Nº. 726.

1612 a (1 Mei tot 17 Aug.) Hetzelfde. — Zeer groote kaart van de Stad en alle belegeringswerken rondsom; in h. midden 's Bosch, regts de Maas en Crevecoeur, van boven Vlijmen, links de Vuchter Heyde, lager Nieuw Herlaer en Eyckendonck. — Bovenaan regts het wapen van 's Bosch, v. ond. regts een groot veld met Lat., Fransch en Holl. inschrift: *Obsidio fortiss. etc.* — *Siege de la etc.* Belegeringhe" enz., waarnaast eene uitlegging der 53 Nº. op de kaart, en daaronder het Lat. adres v. *Cl. J. Visscher* te Amsterd. 1629, dat links in het Holl. is herhaald. — Ter linkerzijde van de geheele kaart een „Kort verhael der ghelegentheyt ende teghen„woord. Belegeringhe van 's Hertogenb. Nu van nieus oversien, gecorrig.„vermeerdert ende verbetert met een dagelyckx verhael tot op 17 Augustus „1629". — Regts eene dergelijke beschrijv. „Nouv. carte et descrip„tion du Siege de la Ville de Bois le Duc, etc." beide met adres v. *C. J. Visscher*. De kaart bestaat uit 2 halve boven- en 2 geheele onderbladen, elke beschrijving uit 2 smalle folio strooken. De kaart hg. 76 dm., br. 78, met beschr. 107 dm., (zonder eenigen naam v. grav. of maker, maar naar de opmetingen van *J. Prempart*.) *Zeer zeldzaam*. — Hierbij afzonderlijk: „Den gantschen tocht uit," enz. in 2 bl. br. 106, hg. 14 dm. Blijkens het bovenschrift der beschrijving: „nu v. nieus overs., gecorr. „en vermeerd." Hiervan schijnt dus ook eene vroegere uitgave te bestaan. — Een ander Exemplaar v. deze kaart met denz. tekst berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genomm.: Veldslagen, 725, doch daarin is dit verhaal v. h. beleg nog 6 regels langer en gaat tot den 20en Aug., zoodat de tekst juist zoo ver als de plaat reikt; de Fransche tekst is geheel dezelfde druk.

b (1 Mei tot 17 Sept.) Dezelfde kaart, doch met vele veranderingen in de belegeringswerken, en voorts: — 1º. Met een zwart doorloopend bovenschrift: *Bus„coducum obsessum, etc.* 1629." zonder maand als in Nº. 1611, wat niet bij vorige is. 2º. Hierin bovenaan links het wapen der stad (kleiner dan dat op de voorg.), op welke plaats vroeger niets stond. 3º. In de plaats v. h. stadswapen, bovenaan regts, nu een groot inschrift, Holl. en Fransch, „'s Hertog. belegert enz. — La ville de Bolduc" waaronder: „Verbetert „ende v. nieus uytgeg. in December 1629." 4º. Onderaan regts, op de plaats v. h. vroegere opschrift en der uitlegg. van 53 Nº., nu een groot veld waarop 3 kleine en 1 groote afbeeldingen van de afleidingen der rivier den Dommel bij Nieu Herlaer; 5º. onderaan links (op de vroegere plaats v. h. adres) is nu de uitlegging der 54 Nº. op de kaart en daaronder het adres v. *C. J. Visscher*, 1629. — Voorts onder de geheele kaart en beschrijving eene lange plaat in 3 breede strooken met bovenschr.: „Den gant„schen tocht uit 's Hert. d. 17 Sept. 1629" waarop in 4 rijen boven elk. de uittogt v. h. geheele garnizoen uit de St. Janspoort naar h. kwartier van Pinsen wordt afgebeeld. — Links v. d. kaart een „Kort Verhael der „gelegenh. ende teghenw. Beleg. v. 's Hert.... tot 17 Sept. 1629" en regts: „Bref discours de la situation et siege de Boleduc". Het geheel (met de onderste plaat) hg. 94 dm., br. 109 dm. — *Uiterst zeldzaam*. Van deze kaart is een ander Ex. met denzelfden doch eenigzins anders gedrukten tekst aan h. Archief d. Genie bij h. Minist. v. Oorlog, Veldslagen Nº. 701; die beschrijving eindigt met 2 versregels: *Hem zij dan lof*

en Dane geseyt, enz. en de laatste afdeeling v. d. tekst, beginn.: *nadat dit alles aen wedersyden* enz., die in mijn Ex. 9 regels groot is, beslaat daar 17 regels, waarin nog gezegd wordt, dat de uittocht v. Garnizoen en Geestelijkheid van 's morgens 8 uren tot aan d. avond duurde en hieronder afgebeeld is, welke plaat echter daarbij ontbreekt en zich onder mijn Exempl. bevindt. — De Fransche tekst schijnt geheel dezelfde, doch is anders gedrukt; het opschrift is daar in 8 reg. romein, hier in 8 reg. cursijf gedrukt, enz.

1613 Als voren (N°. 1612*a*) doch verkleind; 's Bosch in h. midden, Crevecoeur regts; bovenaan regts het wapen der Stad, links dat van Frederik Hendrik. Met inschrift: „Nouv. et exacte Carte du Siège de Bois le „Duc. Par *Jac. Prempart*, Ing. du Roy de Suède. — Nieuwe ende perfecte Caerte, enz. Door J. Prempart enz. Amst. H. Hondius". In 2 bl. naast elk., br. fol. Hg. 47 dm., br. 73 dm. — Een fraai gekleurd Ex. in de coll. v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1614 Als voren zéér verkleind op 1 bl. Met Duitsche inscriptie onderaan regts: „Wahre u. eigentl. Delineatio, etc. Durch Jac. Prempart." Fraaije grav. zonder naam. br. fol. Hg. 27 dm., br. 37 dm.

1615 Als voren, doch iets grooter. Gem[t]. Fig. 9. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1651.

1616 Als voren, doch omgekeerd. Crevecoeur links, enz. Gem[t]. Fig. 9. enz. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1652.

1617 Hetzelfde, in 2 bladen. — Klein plan der stad met het geheele omligg.

a land tot Crevecoeur, met Fransche inscriptiën en uitlegg.; bovenaan links een 8reg. inschrift: „Obsidio et expugn. Sylvae Ducis." —

b Groot plan der stad en der naaste omstreken tot Fort Isabella, met Fransche inscript. en 9reg. inschrift: „Nouv. Carte de Bolduc, etc. Mésuré „par *Jac. Prempart.*" 2 bl. gekleurd; van acht. bedrukt met Holl. beschrijv. v. h. beleg uit de (Latijnsche) hist. v. D. Heinsius. — gr. fol. Uit *Bleau* Stedeboek v. Noord Nederl. —

c Dezelfde kaarten van acht. onbedrukt. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1618 Hetzelfde. — „Nouv. et exacte carte du Siège de Bois le Duc. Par J. „*Prempart*. — Nieuw en perf. caerte", enz. Amst. *H. Hondius*. In h. midden de stad, rondom alle belegeringswerken of approches; bovenaan links h. wapen v. Maurits. br. fol. Hg 47, br. 73 dm.

Bij deze kaart behooren waarschijnlijk de 7 groote kaarten der *Approches* (of belegeringswerken), namelijk:

Approches du Prince d'Orange. Par J. Prempart, Ingenieur du Roy de Suede.
Autre carte contin. d. Appr. du Prince.
Approches du Comte Erneste Casimir de Nassou.
——————— Guillaume de Nassou.
——————— Baron de Brederode vers le fort de Petteler.
——————— Comte de Solms à Engelen.
——————— Sieur Pinsen, Gouvern. de Rees.

welke allen in het klein op de voorgaande kaart zijn aangeduid, en bij *Hondius* verschenen zijn. Iedere kaart is ongeveer 29 dm. hg., allen 38 dm. br. Van deze kaarten bezit ik slechts de Approches van Pinsen; — alle zijn ze evenwel aan h. Minist. v. Oorlog. Veldslagen N°. 518, aanwezig, en de 7 bl. fraai gekleurd bij den Heer A. v. Stolk te Rotterd.

1619 „*Expugnatio Sylvae-Ducis;* A°. 1629." — Opschrift in kapit. letters

boven 3 bl. naast elkander doorloopend, waaronder 3 andere bladen behooren, alle door een rondgaanden gebloemden rand vereenigd, die te zamen eene zeer uitvoerige kaart van 's Hertogenbosch en omstreken met alle belegeringswerken, uitmaken; onderaan op het middenste bovenblad het plan van 's Bosch; aan de linker- en regterzijde der 2 regtsche en 2 linksche zijn telkens 9 (dus 18) afbeeldingen gen°. I—Z (de 2 onderste aan weerszijden ongenommerd), in vierkante vakken van de versterkingen der stad en der omliggende forten; op de onderste bladen zeer veel voet- en paardenvolk, welligt de uittogt. — Zeer fraaije kaart, opgenomen door *Theod. Niels*, Hoofdingenieur in h. leger v. d. Prins; de menigte volks geteekend door *Adr. v. d. Venne;* gegrav. door *S. Savry* en *Balt. Flor. v. Berckenrode*. Met privil. d. Staten-Gener. Ieder bovenblad is hg. 64⁵ dm., ieder lagerblad 62⁵ dm.; elk blad nagenoeg 46 dm. br., dus te zamen hg. 126, br. 92 dm. Zeer gr. fol. *Zeer zeldzaam en zeer fraai.*

Hierbij behoort, blijkens de letters en cijfers op de pl., eene uitlegging, welke bij het Ex. is van den Heer Mr. J.T. Bodel Nijenhuis te Leijden en die gedeeltelijk in de „Geschiedkundige aanteekeningen over het Beleg van 's Bosch 1850" bij gelegenheid des maskarade (zie No, 1628) is uitgegeven.

1620 Als voren, zeer sterk verkleind, onderaan links een ruitertroep. Lithogr. door *J. P. Berghaus*, naar de voorgaande kaart, verkleind door *J. K. J. de Jonge*, gr. br. 4°. Met bijlage A en B. Uitlegging der kaart en: Staat v. h. leger. — Uit: „Geschiedkund. aanteeken. over h. beleg," enz.

1621 „Belegheringhe d. Stadt 's Hert. — La siege de.... Bolduc, etc." Plan der Stad en omstreken; regts de Maas; in h. midden de stad; bovenaan links het kwartier v. d. Prins. Gemeten en afgeteek. door *Corn. Flor. v. Berckenroode*. Met adres v. *Jod. Hondius*. Hg. 38, br. 49 dm. br. fol.

1622 Hetzelfde. „Geometrissche Plante v. 's Hertogenb. — Siege et plan géométr." Plan d. stad en v. h. omligg. land; bovenaan de approches v. Pinsen, links het fort Isabella, enz. Van ond. uitlegging en verhaal v. h. uittrekken der bezetting, in 4 kol. Met adres v. *H. Hondius* te 's Hage, op het Buitenhof. 1629. 1 bl. Br. 43 dm., hg. 35 dm., met verklar. 58 dm. gr. fol.

1623 Dezelfde kaart, latere uitgave met opschrift: „Accessuum per quos.... „delin." enz., en verandering in de approches v. Pinsen, en eenige bijgevoegde Lat. woorden; zonder naam v. *Hondius*, en zonder uitlegging br. fol.

1624 Hetzelfde. „Belegheringhe v. 's Hert. enz. — La Siege de Bois le Duc" etc. Kaart v. h. geheele beleg. In h. midden de stad, onderaan links het kwartier v. d. Prins, regts dat v. Ernst Casimir. Zonder naam of adres. Hg. 34, br. 42 dm. br. fol.

1625 Beleg v. 's Hertogenbosch. Met gedr. beschrijv. Amst. *P. Hus*. br. fol. Was in Catal. Munniks v. Cleeff. 1860 No. 389.

1626 Afbeelding v. werken v. verdediging en aanval in de 17e eeuw bij belegering in zwang. — br. 4°. Uit: v. Lennep, Geschiedenis. II. 282.

1627 Het slot Maurick (vroeger Heymahuizing bij Vucht) en het Klooster ten Hage bij Eindhoven beide ter inlegering gebruikt bij het beleg v. 's Bosch in 1629. — Lithogr. naar *J. F. Christ*, door *P. Lauters*. gr. 8°. Uit: v. d. Aa, Oud-Ned. Kasteelen.

1628 „Intogt v. Frederik Hendrik in 's Hertogenbosch in 1629. — Gecostumeerde „voorstelling door de studenten der Leijdsche Hoogeschool, d. 11 Junij 1850. „Geteekend door een der Commissarissen, (Mr. J. K. J. de Jonge), met „uitvoerige beschrijv., de naauwkeurige opgave bevatt. v. de namen der

„verschill. personen. Leyd. 1850" — Beschrijving, 8 bl. br. 4°. De plaat is eene voorstelling van 120 personen of groepen v. menschen, welke alle verondersteld kunnen worden bij dien intogt tegenwoordig geweest te zijn. Fraai *gekleurd*; voor zooveel eenigzins mogelijk hebben de teekening en kleuren historische waarheid. — De plaat is gelithogr. door *C. C. A. Last*, bij P. Blommers. 's Hage, Hg. 29 dm., br. 9 el 62 dm.— In linnen omslag met opschrift: Maskerade 1850.

b Dez. plaat ongekleurd.

1629 Zinneprent ter eere van Frederik Hendrik na de verovering van 's Bosch. — „Invictiss. Heroi Fred. H. etc. 1 reg. gegrav. bovenschrift. — De Prins geharnast, blootshoofds, gezeten op een steigerend paard wordt gekroond door Victoria; in h. verschiet 's Hertogenbosch en h. omligg. land; bovenaan regts, in de lucht het *Consilium heroicum;* (David met de harp en krijgslieden) onderaan links wordt *Invidia* door *Leo Belgicus* de borst opengereten. Met Lat. opdragt aan de Staten Gen. 1630 en 8 reg. lat. vers van A. B. *Numinis Auspicio*, etc. Door *C. de Pas*, met diens adres. gr. fol. Hg. 48, br. 33 dm. *Zeer fraai en zeldzaam.*

Deze plaat is in 1632 bij de verovering van Maastricht gebruikt, met veranderingen.

1630 Als voren; (de Prins blootshoofds, geharnast, op een steigerend paard; onder hem in h. verschiet den Bosch), doch met 20 reg. Lat. vers van *H. de Hubert*. Door *J. Sarragon*, met adres v. *C. J. Visscher*. gr. fol. Hg. 50, br. 35 dm. *Zeer zeldzaam*. In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1631 Zinneprent op hetzelfde. — Prins Frederik Hendrik geharnast en gelauwerd, te paard met 5 andere Nassousche Prinsen; in het verschiet links 's Hertogenbosch, op den voorgrond de tweedragt door den Holl. leeuw verscheurd. In de lucht de Faam met 4 Nass. wapens en in een boom 8 Provinc. wapens. Van ond. een 16reg. vers in 4 kol.: „Hoe salich is het Lant „daer sulcke vorsten leven, — eindig.: den Bos is Geus. — Deze plaat heeft veel overeenkomst met de *Nassavii proceres* v. *v. d. Venne*, doch is anders; dit is eene oude, leelijke pl., opgehaald voor deze gelegenh. Met adres v. *Fr. Hoeyus* in de pl., en v. *Romb. v. d. Hoeye* onder h. vers. Hg. 40, br. 49 dm. br. fol. In de coll. v. Dr. R. Verloren te Utrecht.

1632 Zinneprent op hetzelfde. — Links de Prins met zijn zoon; regts de Prinses met hare beide dochters, alle staande; in het midden eene balustrade en in het verschiet 's Bosch. Met inschrift: „Dewijl ick met mijn macht was „voor den Bosch gelegen" enz. en onderschrift der namen v. d. Prins en Prinses. Br. fol. Hg. 20, br. 26 dm. — In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1633 Zinneprent. — Een tooneel of estrade waarop Frederik Hendrik en de Bossche Maagd, wier handen door Bisschop Ophovius in een gelegd worden; achter haar Grobbendonck. Bovenaan hangen de plannen van 's Bosch, Wezel, Grol enz. en een opschrift: „Hollands triomftooneel" V. ond. 1 regel: „D'Inwoonders v. h. Lant, enz. wenschen den... Prins gheluck „met zijne Bruyt"; ter weerszijde der pl. eene afzond. plaat met de 6 portretten van Frederik v. Bohemen, Frederik Hendrik en Ernst Casimir, en hunne Gemalinnen. Te zamen br. 37 dm., hg. 28 dm. br. fol.

Een 8reg. vers: Triomfel. Bruylofterey, Houwelyckx ackoord v. de Macht v. 's Hert. met d.... Prins v. Or.", beginn.: Batavieren vroom, enz. br. 4°. wat hierbij ligt, schijnt niet hierbij te behooren, wegens verschil v.

formaat. — Evenmin een ander vers, 1 bl. gr. 4o. kl. fol., v. J. v. Veen: der Batavierscho Bruilofterey, in 9 zevenregel. coupletten: „Weest „ons v. harte wellekom". — In den Atlas v. d. Heer J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden is van de bovenstaande plaat een Ex., waaronder een vers in 3 kol., door *J. v. Veen* in Deventer, getiteld: „Meyerans v. verschei-„den cruiden" beginn.: *Doe Silva* enz.

1634 Hetzelfde. — Prins Frederik Hendrik in een veldtent, omgeven van andere Prinsen en Generaals, ontvangt de sleutels van 's Bosch, die de Bossche Maagd hem geknield aanbiedt, in het verschiet de uittogt der belegerden. Boven in de pl. een 4reg. vers: „Siet hier in dit Tonneel enz. br. fol. br. 37 dm., hg 14½ dm. Schijnt het bovenstuk van eene andere pl. te zijn.

1635 Hetzelfde. — Portret v. d. Prins; borstbeeld, links, geharnast, vóór hem zijn helm; ter weerszijde zijne spreuk: *Patriae patrique*, en v. onderen het plan v. 's Bosch op een schild: met Duitsch onderschrift: „Belegerung „der starken stadt Hertsogenbusch," etc. Door en met adres van *G. Köler*. kl. 4o.

1636 Hetzelfde. — Eenige soldaten voor een huisje kaartspelende op een trom-
a mel; in het verschiet den Bosch. Met 8reg. vers: „So haest een Leeger „leyt", enz. en de spreuk: „Die waecht die wint." Naar (en door) *M. J. de Jonge*. Met adres v. *C. J. Visscher*. br. fol. Hg. 24, br. 30 dm.
b Dezelfde plaat, latere druk met adres van *F. de Wit*.

1637 Spotprent op het verlies van 's Bosch? of Maastr.? door de Spanjaarden. — Aan tafel, regts, zit een Jesuït, een vogelpastei wordt door een soldaat (een Hollander) van tafel genomen; 2 monniken verweeren zich tegen een' anderen soldaat, die een pistool op hen afschiet. Vooraan, regts, neemt een ander man een fraai koelvat weg. — Zeer geestig geëtste spotprent zonder eenigen naam, doch stellig in dezen tijd behoorende. br. fol. Hg. 21, br. 31 dm. *Uiterst zeldzaam*. In de collectie van den Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1638 (1629. Junij.) Strooptogt van 4 Holl. schepen onder den Commandeur Hendr. D. Kleuter op de Portugeesche kust, bij Kaap Montege (Mondego), waar het stadje *Buarcos* door hen geheel wordt leeggeroofd en verbrand. (Wassenaar, verhael XVII. 82). — Gezigt v. de stad Buarcos, tegen een' berg aan; op den voorgrond de 4 Holl. Schepen en eenige sloepen. — Met afzond. 74reg. vers in 3 kol. geteek.: *'t Verkeert haest*, waarin het geheele feit verhaald wordt. Met adres: Amst. *Fr. v. d. Hoeye*, in de Kalverstraat in de „dry Roosenhoeye 1629". br. fol. De plaat hg. 25, met vers 38 dm., br. 35 dm. — Deze plaat is zéér fraai gegrav. en *uiterst zeldzaam*; ik heb er geen ander Ex. van aangetroffen.
In dit vers zijn eenige toespelingen op Piet Heyn, en zeker wordt op zijn dood, in Mei v. dat jaar, gedoeld met deze woorden in den 5en regel: „Ofschoon den Bulleback, gelijk men seyt, verloren, — ons vader-„land nu heeft, enz.

1639 (21 Julij.) Inval v. Graaf Hendrik v. d. Berg in de Veluwe (Wagenaar XI. 97.) „Den Yselstroom v. Arnhem tot beneden Deventer met een ge-„deelte der Veluwe". Bovenschrift v. eene kaart met inschrift: „Nieuwe „Perfecte Kaarte v. d. Yselstroom.... waer in curieus naer de mate ver-„toont wert den inval van Graef Hendrik van Berg met sijn bijhebbende „Spaensche en Keyserscke krijgsmacht, mitsgaders hare Quartieren, Schan-„sen ende Legerplaetsen in den jare 1629. Amst. *Cl. Jansz. Visscher*." Kaart v. de Veluwe en v. d. loop der IJssel; regts Deventer, links

Arnhem. Met 2 afzonderl. kleine kaartjes; bovenaan links dat van het kwartier van Graaf v. d. Berg bij Dieren, onderaan regts dat van het kwartier bij Brummen v. Graaf Jan en v. Dulcken, Gouverneur v. Grol. Geteek. en gemeten door *C. F. v. Berckenrode*. br fol. Hg. 40 dm., br. 54 dm. *Zeer zeldzaam*. — Van deze kaart berust eene dergelijke, met adres van A. Verhoeven te Antwerpen, in den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1640 (19 Aug.) Verrassing van Wezel door den Kolonel O. v. Gent, Heer v.
a Dieden. (Wagenaar XI. 99.) — Plan v. Wezel met h. omliggend land onderaan de Rijn en Burick. Boven in de kaart een 4reg. vers: *Lof, eer en prijs sy Godt*, enz.; regts een inschrift, waarboven eene hand uit de wolken de ketting v. Wezel doorknipt; links eene plaat, de vesten van Wezel voorstellende, waarop Dirck en Pieter Mulder en Jan Rootleer staan, door wier hulp de Staatschen in de vesting geraakten; en 2reg. vers: *In de naere, duystre nacht*, enz. — Met afzonderlijke Holl. en Fransche uitvoerige beschrijving der verrassing; ieder in 3 kol.; met adres v. *Cl. J. Visscher* te Amst., in de Kalverstr. 1629. gr. fol. Hg. 28 dm., met beschr. 45 dm., br. 40 dm. *Zeldzaam en fraai*.

b Dezelfde kaart, zonder inschrift regts, doch met 1reg. bovenschrift en datum 19 Aug. 1629. Zonder beschrijv. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1641 Als voren, zeer naauwkeurige doch minder fraaije kopij; zonder het vers: *Lof*, enz. in de kaart, en zonder de ketting, enz. doch met de plaat v. Wezel, links. br. fol. Br. 37 dm. Zonder beschrijving. — Uit: Commelin, 1651.

1642 Als voren, doch juist omgekeerd; de plaat v. Wezel regts; zonder de verzen enz. (Gestet door *D. Stoop?*) br. fol. Uit: Commelin, 1652.

1643 Als voren, meer verkleind, regts het inschrift, zonder verzen en plaat. Van ond. eene Holl. en Fransche beschrijv.: „Kort verhael.... ende „Cap. Wolf," in 2 kol. naast alkander. Met adres v. *C. J. Visscher*. 1629. kl. fol. Hg. 15 dm., met beschr. 37 dm., br. 23 dm.

1644 Als voren, doch grooter, met Duitsche woorden in de kaart en verklaring der letters *a—l*, met de ketting enz. als op No. 1640. br. fol. Hg. 23, br. 26 dm.

1645 Hetzelfde; anders. Een grooter plan v. Wezel; regts de Rijn en Burick; bovenaan regts een inschrift. Met Holl. en Fransche beschrijving, te zamen in 3 kol. Amst. *H. Hondius*, op den Dam, in den Atlas. br. fol. Hg. 25 dm., met beschrijv. 33 dm., br. 33 dm. *Zeldzaam*.

1646 Profil v. Wezel met 1reg. opschrift: „Wesel gewonnen 19 Aug. 1629". Fraaije grav. zonder naam. br. fol. Hg. 11, br. 42 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1647 Zinneprent ter eere van Frederik Hendrik na de verovering van den Bosch, Wezel, enz., met bovenschrift: „Victoriwaeghen v. d. Doorl. Prince v. „Or." — De Prins, door *Victoria* gekroond, zit in een open zegewagen, bestuurd door *Fides*, waarnaast 9 zinnebeeldige vrouwenfiguren: *Pietas*, *Libertas*, enz. al dansende gaan; de raderen en paarden vertreden de figuren: *Tirannis*, *Idolatria*, enz. Vóór den wagen gaan overwonnen en geketende soldaten; op den achtergrond, regts, uittrekkende soldaten en eene kerk met toren. In de lucht de Faam en 2 engelen, die een bandelier met 2reg. vers vasthouden: *Gezegent is de Prins*, enz. Van ond.

een 32reg. vers: *Beroemde Wereldts psyck*, enz. en eene Latijnsche opdragt der plaat aan de Staten Gen. door den teekenaar *Adr. v. d. Venne*. Zeer fraai en krachtig gegrav. door *D. v. Bremden*. Voortreffelijke afdruk. br. fol. Hg. 40 dm., met bovenschr. en vers 46 dm., br. 56 dm. — Deze plaat is later voor andere gelegenheden gebruikt. Zie op 1673. Ze is het origineel of eene navolging der uitmuntende volgende plaat.

1648 Als voren, doch veel grooter. — De Prins zit op een zegewagen door 3 span paarden getrokken, en gevoerd door eene vrouw, die een opengeslagen boek *Fides* op den schoot heeft. *Justitia*, *Charitas*, *Temperantia en Prudentia* (andere figuren dan op de voorg. plaat) verzellen den wagen, terwijl *Tiranni*, *Fraus* en *Invidia* door de raderen en paarden vermorseld worden; achter den wagen de gevangenen en soldaten met vaandels; in het verschiet, regts, een uittrekkend leger en groote kerk; in de lucht alleen de Faam, zonder vers. — Uitvoerige compositie, uitmuntend *geëtst*, zonder naam, doch bijna zeker door *J. G. van Vliet*. 20 bladen van zeer verschillende grootte, te zamen 100 dm. hg., 150 dm. br. — *Uiterst zeldzaam*. Niet vermeld door *Bartsch* in zijn' Catalogus v. h. werk van van Vliet, doch door *Nagler*, Künstlerlexicon, XX. 468, en in den Catalogus v. h. kabinet v. Paignon Dyonval. — Berust in den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden, en is afkomstig uit den Atlas v. Baron v. Heeckeren v. Walien, in 1834 te Zutphen en bloc aan den Heer Bodel verkocht.

1649 Zinneprent ter zelfder gelegenheid; — met onderschrift: „Ob debellatos „hostes, civesque servatos." — De Prins staande in een' zegewagen, (die langs den Vijverberg te 's Hage eene eerepoort, met zijn naam en de wapens der provinciën versierd, inrijdt,) wordt door Victoria gekroond; *Rechtveerdicheit* en *Voorsichticheit* en andere zinnebeeldige figuren voeren den wagen, die voorafgegaan wordt door de Stedemaagden en Bevelhebbers (*Grobbendonck* en *Losano*) der beide veroverde plaatsen. Boven in de plaat de *Nassausche Heldenhemel*, waar de Duitsche Keizer Adolf v. Nassau en Hendrik de IV v. Frankrijk als God, Vader en Zoon, zitten en daarbij de busten van Willem I, Maurits, enz. en ook v. Oldenbarneveld; eene geheel andere voorstelling dan het *Consilium Heroicum* op de plaat v. *de Pas* (N°. 1629) doch daarmede dikwijls verwisseld. Fraaije gravure zonder naam (door *S. Savry?*) br. fol. Hg. 38, br. 50 dm. — Van deze plaat bestaan volgens *Brandt*, *Leven v. Vondel*, bl. 28, afdrukken met het vers v. Vondel: *Zegezang*, enz. er onder, wat ik echter bezwaarlijk gelooven kan; evenmin als het gezegde op bl. 32 (Vondel's Leven) dat Vondel's vers op de bekende plaat der Remonstrantsche kerk (1630) „*Op, op, mijn zanggodin*" daaronder zou gedrukt zijn, te minder omdat het kleinere vers: *de Heiligheid hing nooit*, enz., daaronder gegrav. is.

Deze pl. is in 1648 voor den Vrede v. Munster veranderd en toen met h. onderschrift: *Pax una innum. triumphis potior* uitgegeven.

1650 Dezelfde pl., zeer verkleind, zonder naam v. grav. 8°. Uit Vondel's Hekeldichten. 1709? bl. 59. 8°. Hierbij het *ex tempore* van Vondel ter beantwoording der vraag, waarom het hoofd v. Oldenbarneveld in den Nassauschen Heldenhemel voorkomt.

1651 Dezelfde plaat, met bovenschrift: „Zegezang ter eeren van F. H." enz.; ter wederzijde en onder de plaat het geheele uitmuntende gedicht van Vondel op dezen intogt. Rotterdam bij P. de Veer. 1721. folio.

1652 Zegewagen voor Frederik Hendrik. — De Prins door een Engel gekroond,

zit in een' rijk versierden zegewagen door *Victoria* gevoerd en door 2 paarden getrokken; in het verschiet de profilen van 2 steden, 's Bosch en Wezel. In de lucht *Fama* en *Segeteecken*, zonder naam v. grav. — Van ond. een calligraphisch 36reg. vers van *J. de Brune.* „Hoe was elck „een verstelt," enz., waarin ook van Wezel gesproken wordt, en een 4reg. vers: „Is Hapsburch praytsch en prat". De calligr. naar *J. Prestre*, door *J. Looff* gegrav., gr. fol. De plaat hg. 24 dm., met calligr. 48 dm., br. 37 dm. *Zeldzaam en zéér fraai.*

1653 Als voren; zinneprent. — Frederik Hendrik vergezeld door 3 andere Prinsen van Oranje; met opschrift: „Nassovii heroes quorum quo scribimus „anno (1630) vindicat aeternos vita superstes avos." en 36reg. onderschrift: „Groot schole," enz. Naar en door *A. v. d. Venne.* br. fol. Hg. 45, br. 57 dm. Komt waarschijnlijk zeer overeen, doch zeer verkleind, met de pl. No. 1631, na de verovering van 's Bosch. In den atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden.

1654 Frederik Hendrik te paard met zijne veldoversten. Zinneprent op de veroveringen in dit jaar. Met vers en adres v. *R. v. d. Hoeye.* gr. br. fol. — Oude prent, slechte afdruk. — In Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 396.

1655 Zinneprent ter eere van Frederik Hendrik, met opschrift: „Lof des doorl. „Vorst Fred. Hendrik over de Victoryen v. Wesel en 's Hert." — Buste v. d. Prins, omgeven v. een Oranjetak, waaronde de platte gronden der beide steden, naast elkander. Met gedrukte verzen en: *Danckseggingе* van *J. Coleveld.* gr. fol. — In Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. No. 394.

1656 (1630. 13 Febr.) „De Stat Olinda de Pharnambuco, verovert bij den Generael Hendrick C. Lonck, Anno 1630". (Wagenaar XI. 118.) — Bovenschrift op swarten grond van 3½ aaneenbehoorende bladen, waarvan de 2 bovenste platen het profil van de stad Olinda in Brazilie voorstellen, en meer links *Povo* in brand staande en *J. Antonio Vaz*, voorts de vele Hollandsche schepen die de stad bemagtigen; op het regterblad eene cartouche met uitlegging der 18 N°. op de plaat. Daaronder op 1½ blad eene uitvoerige kaart der kust van Brazilie, met Olinda; bovenaan links nog eene kaart van „Het „noorderdeel van Brazilie," onderaan eene cartouche met Lat. opschrift, en bovenaan regts eene afbeelding der suikermolens; ter weerszijde van deze kaart een Fransch verhaal: „Bref récit de la prinse de Olinde:" Fraaije grav. zonder naam. — Hierbij: „Cort verhael van alle 't gepasseerde in „'t victorieus veroveren der Stadt Olinda, anders genaemt Pharnambuco" in 3 kol., onder de kaart en Fransche beschrijving doorloopende. Met adres van *Cl. J. Visscher* te Amst. groot br. fol. De 2 pl. te zamen hg. 54, met opschrift en beschr. 78 dm., de 2 pl. aaneen 91 br. dm. — Deze beschrijving is waarschijnlijk opgenomen in de Bry, Gr. Voy. XIII. — Van deze plaat bestaan 3 verschillende kleinere Duitsche kopijen, met zeer verscheiden Duitsche beschrijving. Deze pl. was in Catal. Munniks v. Cleef 1860 No. 400.

1657 „Olinda de Pernambuco". — Profil der landstreek en der stad Olinda; links het dorp Povo, en de suikerpakhuizen in brand gestoken door de Portugeezen. Op den voorgrond de Hollandsche vloot. — Eene plaat in 4 aaneensluitende breed folio bladen, met bovenstaand opschrift op label boven in de 2e en 3e plaat. Zeer fraai geëtst door *J. G. B(ronkhorst?)* Met afzonderl. Lat., Holl. en Fransche beschrijving der Stad, en vermelding dat zij later (in 1641) Mauritiopolis genoemd is, op 15 kl. 4o. blaadjes, gen°. 1—15, met adres v. J. Blaeu te Amsterdam 1648. De 4

bl. te zamen br. 216 dm., iedere pl. hg. 41 dm. — *Bijzonder fraaije en zeldzame* plaat. Een fraai Ex. hiervan kwam voor in mijne auctie van 18 Mei 1869, No. 1374, verkocht voor 36 Gl. aan Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden.

1658 Verovering van Olinda de Fernambuc. — Kaart v. „Het noorderdeel v. „Brasiliën" enz.; in het midden aan het strand de stad; bovenaan regts een plaatje v. de „Suyckermolens" gr. br. fol. Hg. 36 br. 69 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1659 Hetzelfde. — Gezigt op Olinda de Fernambuco; regts *Povo*, daaronder
a eene kaart der kust van Brazilie met plan v. Olinda, en vele schepen. Zonder naam v. grav. Gem. links: Fig. 10 folio 100. br. fol. Uit Commelin Fred. Hendrik. 1652.

b Dezelfde voorstelling, juist omgekeerd; *Povo* links, het cijfer regts. Uit Commelin. F. H. 1651.

1660 (1630. Julij.) Zinneprent op de Regensburger *Amnestia*. — Keizer Ferdinand staat weifelend tusschen *Pax vera* en *Justitia* (de Protestantsche vorsten) die hem de zegeningen des vredes aanbieden en tusschen *Pax dissimulata* (den Franschen Gezant) die hem raadt den *Cursor Trojanus* (het Trojaansche paard) te bestijgen wat *Amnestia* (de Spaansche Gezant) hem vergeefs aanbiedt. — In het verschiet rijdt *Amnestia* naar Engeland, waar Karel I (*Justus fervor*), bij *Douris* (Dover) onder een boom staande, het zwaard wil trekken voor zijn' zwager Ferdinand v. Boheme en weigert het Iersche leger in Franschen of Duitschen dienst te doen overgaan. — Hollandsche gravure v. dien tijd, zonder naam. br. fol. Hg. 22 dm. br. 29 dm. *Zeer zeldzaam*. — Hierbij een uitvoerig Holl. vers deze plaat geheel verklarende: „op de Regensburger Amnestia" op 2 bladz. 4°. uit een dichtwerk; onderaan gen°. B 3; waarschijnlijk de herdruk van de origineele uitgave v. dit verklarende vers.

1661 (Aug.) „Graef Jan v. Nassou geslaghen en ghevanghen, Anno 1630." — Inschrift boven de voorstelling v. h. gevecht bij Wesel en gevangenneming van Graaf Jan door den Kolonel Ysselstein (Wagenaar XI. 117.) — Zonder naam v. grav. Get.: fig. 11 fol. 102. br. fol. Hg. 29 br. 37½ dm. Uit: Commelin Frederik Hendrik. 1651.

1662 Hetzelfde. — Fraaije *geetste* kopij der vorige plaat met eenige veranderingen; op de vorige plaat is op den voorgrond in het midden een boomtronk met bladen, hier zijn slechts enkele takken zigtbaar. Zonder naam v. grav. (Geetst d. *D. Stoop.*) br. fol. Hg. 27 br. 35 dm. Uit: Commelin Fred. Hendr. 1652.

1663 (8 Sept.) Vrije Godsdienstoefening der Remonstr. te Amsterd. — Bouw der Remonstranten Kerk te Amsterdam, ingewijd 8 Sept. — Gezicht op het inwendige v. h. kerkgebouw, waaraan druk gearbeid wordt, en de nevenstaande huizen, bovenaan 2 engelen, waarvan een de vrijheidshoed, de andere een opengeslagen boek, waarop het Alziend oog, draagt, en inschrift: *Templum Christ. Amsterdami.* — Van ond. het uitmuntende 8reg. vers (v. Vondel) „De Heyligheid hing noyt in kostel. stof, enz." en een 8reg. Latijnsch en Fransch vers. — De plaat fraai gegraveerd door *F. Br(un?)* br. fol. Hg. 41 br. 53 dm. Zie de noot bij N°. 1649.

Hierbij de origin. druk v. h. vers v. *J. v. Vondel:* doch zonder zijnen naam: Inwying v. d. Christen Tempel te Amst. Ps. 118. De steen, enz., 1630. 8 bl. 4°., en eene historische aanteekening over de kosters dezer kerk v. 1630 tot 1760. Deze plaat is op last v. Burgemeesters v. Amst. voor een tijd lang ver-

boden, wijl men niet wilde dat de vrijheid, hier aan de Remonstranten verleend, aanleiding tot oneenigheid zou geven door het openbaar ten toon stellen van deze vrijzinnige plaat en vers. Later is die echter aan den drukker *A. v. Wees* teruggegeven. Zie Wagenaar XI. 87. — Deze plaat is zéér algemeen, waarschijnlijk om de vrije strekking en het ophalen. Van deze plaat plaat heb ik eens een' proefdruk gezien, waarbij links een blad, het 16reg. vers v. Vondel en regts het antwoord daarop bevattende.

Op den Bou van den

Christen Tempel	Genaemde Christen, dat is:
te Amsterdam	Nieuwe Jesuyten Tempel te Amst.
De schaer, die niemant doemt,	De schaer, die niemant doemt,
Als dien Gods woord afsondert,	Dan dien Godt hem afsondert,

ieder vers v. 16 regels, en ter weerszijde uitlegging: 1—8 en *a—i*; dit blad kan niet bij deze, maar moet bij eene mij onbekende plaat over deze kerk behooren.

1664 Hetzelfde. — Fraai *geteekende* kopij naar de voorgaande plaat (door *J. Stolker*) 1760. br. fol. — In den Atlas van d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam is eene oude teekening in rood krijt van de gegrav. plaat, juist omgekeerd, doch waarschijnlijk niet de oorspronkelijke teekening.

1665 (Sept.) Vervolging der Remonstranten te Leiden. Gedicht v. (J. v. Vondel) getiteld: „*Haec libert. ergo.* Papieren geld geoffert op h. autaer der „Holl. vrijheid." (Vondels werken door v. Lennep III. 78.) Boven dit opschrift de beide zijden v. 2 Leidsche noodmunten; het gedicht v. 124 regels is in 2 kol. gedrukt en met vinnige uitleggingen aan de kant verrijkt; het is een vinnig hekeldicht op den Leidschen Schout Bont en de Leidsche Predik. en Profess. die in h. vrijgevochten Leiden de tyranny tegen de Remonstranten invoerden. Zonder naam v. d. dichter. Met onderschr.: „Gemunt in Vrijstad met oude Leidsche Stempels." 1 blad fol.

1666 Vervolging der Remonstranten. — Eene slechte afbeelding v. Loevestein *a* in houtsnede; ter weerszijde: Anno 1630, en daaronder: „Domus lamentationis, ofte Louvestyns Bittere tranen over de langhduerige ghevanghenis haerder ghevanghens," een herig Remonstrantsch vers v. 98 regels in 2 kol., beginnende: Ach, ick onsaligh Huys, enz., get.: *Tandem bona causa triumphat.* — 1 bl. fol. *Zeer zeldzaam.*

b Hetzelfde vers, andere druk zonder de bovenstaande houtsnede met onderschrift: „Int jaer ons Heeren MDCXXX. 1 bl. fol.

1667 „Protest v. h. Loevest. Huys teghens de versierde Loevest. bittere tranen „over de langduer. Gevancken." — Een Remonstrants chvers, een weerslag op h. vorige, onder den schijn v. protest. Zonder naam v. dichter, jaartal of plaats. 76 regels in 2 kol. 1 bl. fol.

1668 „Unitas ecclesiae. — Eend(r)acht der kercken — l'Eglise unie" — Zinneprent op de eendracht der kerk tijdens den 30jarigen oorlog?? — Eene groote Gothische kerk; in h. midden v. h. booggewelf deze opschriften en 8 bijbelplaatsen, daaronder een rustbed waarop een man (N°. 2) *E. Saxen* (Elector Saxoniae?) ligt; links knielt eene vrouw (*Germania*), met een zwaard in de borst; regts Gustaaf Adolf (N°. 3,) Luther, Menno, Dirck Philips, enz., links vele Roomschen, Jezuiten, enz. Op den voorgrond een liggende leeuw met olijftak en zwaard in de klaauwen. Met vele N°. en namen in de plaat, de uitlegging ontbreekt. Zonder naam v. graveur. br. fol. Hg. 23, br. 28 dm. *Zeldzaam.*

1669 (1631. 19 Julij.) Zeven Remonstrantsche Predikanten, C. Niellius, Cupus
a enz., op Loevestein gevangen, ontvlugten des nachts in een open schuitje. (Wagenaar XI. 144—146.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok. Vaderl. Woordenb. V. pl. 1.
b Dezelfde pl.; proefdruk voor alle lr.
1670 (12 Sept.) Overwinning op de Spaansche vloot op het Slaak (in de Schelde.) De eerste aanval van den admiraal Hollare op de Spaansche vloot, d. 12 Sept. Lithogr. in kleuren naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Uit: Neerl. Heldendaden ter zee. — Hierbij eene uitvoerige historische beschrijving van 4 bladz. door Mr. J. C. de Jonge; aan het einde wordt melding gemaakt v. eene kaart door *W. Hollar* gegrav. waarop de weg, die de vloot heeft genomen, aangeduid is. Deze kaart vind ik bij *Parthey, Hollar* niet vermeld.
1671 (13 Sept.) Overwinning op h. Slaak. — (Wagenaar XI. 186). — „Pascaert „v. de gelegenth. v. d. Schans te Santvliet, vertoonende de verdroncken „overwaterde landen... gorsingen en killen, tusschen Bergen-op-Zoom en „Antwerpen; v. nieus verbet. door *C. J. Visscher*. 1631". Regts Antwerpen, in het midden Bergen-op-Zoom, links Willemstad. Boven in regts eene afzonderlijke plaat het zeegevecht bij Nieuw Vossemeer bij Bergen voorstellende, met bovenschrift: „Verover. v. d. Sp. Vloot." 13 Sept. 1631. — 1½ bl. br. fol. Hg. 39 br. 64 dm. De plaat br. 36 hg. 12 dm. *Zeldzaam.*
1672 Geheel als voren, doch verkleind; met 6reg. Duitsch bovenschrift; daaronder de afbeelding v. h. gevecht op het Slaak; regts en links de busten van Fred. Hendrik en Jan d. Ouden in med.; daaronder de kaart. Met Duitsche beschrijv. in 8 kol. zonder adres. fol. Waarschijnlijk in Duitschl. naar bovenstaand orig. vervaardigd.
1673 Hetzelfde, doch anders. Kaart v. de landstreek, bovenaan Antwerpen, onderaan Willemstad. Met 2 kl. kaartjes, bovenaan links, van: „S. Exc. „Quartier in de Lange-Straet" en daaronder „S. Exc. op Noortgeest bij „Bergen-op-Zoom." Met monogram C. V. Q.? geentrelaceerd (*C. v. Queboorn*,) en adres v. *B. Langenes*. — V. ond. een „Kort verhael.... hoe de Vlote d. „Konings.... tot Antw. over lange jaren toegerust, met haer eerste uytvlucht „bij d. Prins v. O. verovert is. 13 Sept. 1631. 's Grav. Barent Lange-„nes, Boeckverkeoper op de Groote Sale v. h. Binnenhof." br. fol. Hg. 46½ met beschr. 55 dm. br. 48 dm. *Hoogst zeldzaam*.
1674 Hetzelfde. Afbeelding v. h. gevecht, bovenaan regts: „Het Slach opt Slaeck. „1631." Fraaije pl. znd. nm. v. grav. Gemt.: links: Fig. 12. fol. 111. br. fol. Uit: Commelin Fred. H. 1651.
1675 Hetzelfde. Dezelfde voorstelling, slechte copie, doch omgekeerd; het opschrift links, het cijfer regts. fol. Uit Commelin. 1652.
1676 Kaart en verhaal v. h. vernielen des Konings Vloot door d. Prins v. Oranje. „Aldus vermeld in: Schouwburg der Nederlanden. 1759." bl. 89.
1677 Spotprent op der Spanjaarden nederlaag op het Slaak, met bovenschrift: „Triomph-torts Over de Neerlaegh d. Coninel. Vloote op h. Slaeck" — Eene plaat in 2 afdeel. boven elkander. De bovenste vertoont: „*Den blijden keusnganc*" het vertrek uit *Antwerpia* waar de *Infante* en *Cardinael*, Graaf *Jan* v. Nassau en den Prins v. *Barbaçon*, de aanvoerders v. den togt, zegenen. Daarnaast links, een hoorn, waarin *Signoorken* cruypt. (Zie over deze afbeelding v. d. hoorn N°. 1385.) — Op de onderste afbeelding ziet men: *Den droeven uytganc* nl. de Schepen en doode Spanjaarden op het strand, in het verschiet *Zierikzee* en *ter tolen*. — Van ond.

een 28reg. vers van *J. v. Vondelen*: „'t Gewapent Scheld ging 't seyl," met de 4 regels tegen gewetensdwang die in de gewone uitgaven zijner werken weggelaten zijn? — Naast dit vers: „Brief recit de l'arme Esp." en daarnaast eene Duitsche vertaling in verzen v. dat v. Vondel. — Zonder naam v. grav. en uitgever. fol. Hg. 17½ dm. met opschr. en verzen, 36 dm., br. 24 dm. *Zeer zeldzaam.*

1678 Dezelfde plaat, doch zonder opschrift of verzen. Boven deze plaat eene andere grootere, Prins Frederik Hendrik staande, ten voeten uit, geharnast, voorstellende, wien door *'t Vereenicht Nederlandt* een lauwerkrans aangeboden wordt. Achter den Prins, links 's Hertogenbosch en in het midden een preekstoel (*Religio*) waarop een predikant predikt, enz. Boven in de plaat een 2reg. vers: *O Belgia, Voll weeld*, enz. Ter weerszijden van beide platen eene reeks van 6 grootere en 6 kleine medaillons van 24 steden en forten door den Prins van 1629 tot 1632 ingenomen, beginnende (links) met 's Bosch, en eindigende (regts onderaan met Maastricht en Saftinge. Zonder naam v. grav. (*Cr. de Pas?*) — Het geheel bestaat uit 4 platen op 1½ vel bijeengedrukt, te zamen hg. 45 dm. br. 41 dm. folio. *Zeer zeldzaam.* Deze plaat is zeker in. 1632 aldus zamengesteld. In een' ouden catalogus vind ik op 1630 vermeld: „Orangiens „zegekroon; de Nederl. maagd biedt F. H. kroon en schatten aan. Door „C. de Pas." Is zeker deze pl., waarboven misschien een opschrift behoort.

1679 Zinneprent op hetzelfde. — „Gods banniere, Opgerecht ter gedachtenisse „v. de wonderbaarl. victorie te water verkreghen den 13 Sept. enz." 3regelig opschrift boven eene plaat in 8 afdeelingen naast elkander, waarvan het midden een medaillon vertoont tegen den muur van een groot gebouw rustende en ter weerszijde een Romeinsche krijgsman met lauwertakken, op het medaillon is dit gevecht op het Slaak afgebeeld, omgeven door de wapens van 8 veroverde Steden, 's Bosch enz. Met 4reg. vers: *Schepen, Scherpen, enz.* Links eene voorstelling van Mozes, Aaron en Josua op Horeb biddende, *Exod.* XVII, regts de strijd van Israel tegen Amalek *Exod.* XVII v. 16. Door *D. van Bremden.* — Van ond. in gegrav. calligraphie een 40reg. vers in 3 kolommen: „Hoe heeft die Vlaemsche tocht" enz., en daarnaast eene 8regelige vertaling van Hooglied II. 15. „Onse „wijngaerd", enz., door *J. de Brune.* De calligraphie volgens den schoonschrijver *Prestre.* — gr. br. fol. Hg. 28 met opschrift en vers hg. 45 dm. br. 64 dm. — *Zeer zeldzaam en fraai.*

1680 (1632. 11 Jan.) Inwijding v. h. Athenaeum illustre te Amsterdam, gesticht in 1631. — Zinneprent bij gelegenheid v. h. 2e Eeuwfeest in 1832. Eene zuil waarop bovenaan de jaren 1632, 1732, 1832, waarnaast de Tijd en Minerva; lager de borstbeelden in medaillon van v. Baerle, Vossius, Hooft Vondel; lager eene poort waardoor het Athenaeum zigtbaar is, voorts eene rol met de namen der Professoren in 1832 doceerende. Naar *H. P. Oosterhuis* door *D. Sluyter.* fol.

Hierbij een gezigt op het Athenaeum uit *Dommelaer*, Beschr. v. Amst. 1664, 4°.; een ander gezigt op hetzelfde: lithogr. naar *Jelgerhuis* door Daiwaille. 1831, fol.; een dito door *H. Schoute* uit den Atlas v. Amst. bij Fouquet. 1783, en een gezigt v. h. Auditorium, in h. Athen. door *H. Schoute* uit denz. Atlas. br. fol.

1681 (14 April.) H. de Groot in Oct. 1631 in het land terug gekomen, vertrekt in het geheim van Amsterdam wegens de prijs van *f* 200 — door de Sta-

ten v. Holl. op zijn persoon gezet. (Wagenaar XI. 147, 148.) — de Groot werdt des nachts in een schuitje van de Scheyerstoren weggevoerd. Titelprent v. h. tooneelspel v. A. Loosjes: H. de Groot 2e ballingschap of vlugt uit Amst. 1808. 8º.

1682 (26 Mei.) Amsterdamsche Burgers ter bezetting van Nijmegen uitgetrokken. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles* 12º. Uit (Fokke) Geschied. v. Amsterdam II pl. 4.

1683 (4 Junij.) Platte gronden van Venlo, Stralen, Roermond en gezigt op het slot Argentaau aan de Maas, allen in 1632, den 4en, 5en en 6en Junij, door Frederik Hendrik ingenomen. (Wagenaar XI. 151.) Te zamen op 1 bl. br. fol. Gemt.: Fig. 13 fol. 118 Uit: Commelin F. Hendr. 1651.

1684 Hetzelfde, doch juist omgekeerd, bovenaan links Venlo, onderaan regts: Roermond. br. fol. Uit Commelin 1652.

1685 Afbeelding der 18 Sterkten en dijken door de Hollanders in 1631 en 32 in Braband enz. ingenomen, als: Venlo, Roermond, Argenteau, enz. — Eene breed fol. pl. uit Bleau Stedeboek. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1686 (5 Junij.) Graaf Ernst Casimir sneuvelt in het beleg v. Roermond. — kl. plaatje. 12º. — Hetz. Proefdruk.

1687 (1633. 3 Jan.) Lijkstatie v. Ernst Casimir, Stadhouder v. Vriesland. Eene lange trein op pl. afgebeeld met doorloopend opschrift: „Treurstatighe Uytvaert ofte Begrafen. des ontzieldenlichaems. v... Ernest Casimyr," enz. Op de 1e pl. zijn portret, daaronder zijn dood voor Roermond. 8 Junij 1632, op de laatste de opdragt v. d. uitgever C. Fontanus te Leeuwarden 1634 aan zijne weduwe en de Prinsen v. Nassau. Naar *J. Reijners* door *J. Hermansz.* 20 bl. ieder hg. 20½, br. 49 dm. *Zeer zeldzaam.* — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterd. is hierbij eene Holl. beschrijv. en uitlegging met verzen op 5 lange bl. ieder v. 6 kol.

1688 Wapen v. Ernst Casimir, met zinspreuk *Constant* en daaronder zijn naam en titels. gr. fol. Fraaije grav. gelijk aan Nº. 1548 en even als die plaat uit: *Thibault Academie de l'epée* gr. fol.

1689 (1632. 10 Junij tot 21 Aug.) Beleg en inneming van Maastricht. (Wagenaar XI. 152 tot 157). „Expugnatio Trajecti ad Mosam una cum reliquis urbibus ac munit., ductu Ill. Aur. Princ. Frid. Henr. Aº. 1632 captis „ac debell." Opschrift in kapit. en cursive letters boven eene zeer groote kaart in 6 gr. fol. bladen (3 boven, 3 onder) van de stad en hare omstreken met de belegeringswerken; het geheel door eene breede bloemrand omgeven. Bovenaan regts 6 afbeeldingen v. kleine forten; onderaan links 5 afbeeldingen v. Maastricht, Roermond, Venlo, enz.; Met vele Holl. en Fransche inscriptiën in de plaat. Naar *Jean Pleitner*, Palatinus, gegrav. door (S. *Savry?*) 6 bl. gr. fol. te zamen hg. 112 dm., br. 138 dm. *Hoogst zeldzaam en zeer fraai.* — Bij dit Ex. is de bovenste helft der 1e bovenste linksche plaat, (dus met het begin v. h. opschrift) en de onderste regtsche (of 6e) pl. in *facsimile.*

1690 Hetzelfde. Kaart der stad, der wijde belegeringswerken en van het verre omgelegen land aan beide oevers tot Haren en Itteren toe; met vele Holl. en Fransche inscriptiën. Van onderen regts en links 1 groote en 2 kleine afbeeldingen, nl. links v. d. aanval door Pappenheim op h. kwartier v. Graaf Maurits, regts van den Pietersberg, daarboven van de forten en hooger op de uitlegging der 65 Nº. op de kaart. Boven links het Holl.

privilegie voor 8 jaren der Staten Gen. den 1e Nov. aan *Dn. Clitzert*, Kwartiermeester v. d. Graaf v. Solms gegeven en de overdragt op 11 Dec. aan *C. J. Visscher*. Regts de Lat. opdragt der kaart door *Dn. Cletcher* aan de Staten Gen. 1633. Onderaan: *Dn. Cletcher* delin. en adres v. *C. J. Visscher*. br. fol. 2 heele boven en 2 halve onder bl. te zamen br. 106 dm., hg. 64 dm.

Onder deze kaart behooren nog 2 lange, 21 dm. hooge, aan elkander behoorende strooken, behelzende de plannen v. Venlo, Verover. v. d. Condensteynschen dijk, Orsoy en 9 and. vestingen, en 2 profilen. — Voorts een uitvoerig verhaal in 10 kol. v. h. beleg, met opschr.: „Afbeeld. d. „Beleg. v. de stercke stadt Maestr.", eindigende met de capitulatie en de articulen, gheacc. enz. Amst. *C. J. Visscher*. 1632. — Deze 2 bl. en tekst berusten (met de kaart) in het Archief der Genie aan h. Minist. v. Oorlog, gen°. Veldslagen 519*a*.

1691 Dezelfde kaart; *origineele teekening* der 2 bovenbladen, de stad rivier en belegeringswerken voorstellende. 2 bl. te zamen br. 101 dm. hg. 48 dm. gr. fol.

1692 (Julij.) Beleg v. Maastricht. — 2 hooge smalle strooken, zijnde het regtsche en linksche blad van eene zeer groote kaart v. h. beleg; op het linksche blad bovenaan het portret v. Fred. Hendrik in medaillon, met Lat. omschrift, daaronder de Maas en lager het kwartier v. Brederode; op het regtsche blad bovenaan het wapen v. Maastricht (eene ster,) en daaronder het kwartier van Pinsen. — Naar de uitvoerigheid dezer beide bladen te oordeelen moet de geheele kaart wel uit 4 of 6 breed fol. bl. bestaan. Deze zijn ieder hg. 41 dm. br. 9 dm.

1693 Hetzelfde, als voren (1690), doch verkleind aan de regterzijde der kaart, zoodat slechts een gedeelte v. h. Spaansche kwartier er op voorkomt. Met 3regelig boveaschrift regts: „Obsidio et expugn. Traj. ad M." etc. Van achteren bedrukt met eene Lat. Beschrijv. v. h. beleg. br. fol. Uit Blaeu Theatr. urb. etc. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam berust een Ex. dezer kaart van achteren onbedrukt en een gekleurd Ex.

1694*a* Hetzelfde, doch anders. — Plan der Stad aan de onderzijde der kaart de belegeringswerken en eenig land daarbuiten (op de vorige kaarten aan de over- of bovenzijde). — Met inschrift, bovenaan regts: „Maestricht Be„leegert enz. d. 9en Junij." Met adres v. *C. J. Visscher*. — Met afzonderl. boven elkander geplaatste Fransche beschrijving v. h. beleg, tot 25 Junij en daaronder gedrukte Holl. beschrijving tot 30 Junij. Amst. *C. J. Visscher*. 1632. Hg. 32 dm., met beschr. 68 dm. br. 42 dm. gr. fol.

b Dezelfde kaart, latere uitgave. — Hiervan alleen voorhanden de Holl. beschrijving v. h. beleg gaande tot 7 Julij.

1695 Als voren, doch eenigzins verkleind; met Holl. en Fransch bovenschr. regts; ter weerszijde de wapens v. Maastricht en Wijk; v. ond. regts eenig ruitervolk. Zonder naam v. grav. br. fol. Hg 31 br. 42 dm.

1696 Geheel als voren, iets meer verkl., met dezelfde opschriften, wapens en plaat. Gem^t.: Fig. 14. fol. 136; br. fol. Hg. 28 br. 36 dm. Uit Commelin Fred. Hendr. 1651.

1697 Als voren, doch juist omgekeerd. Slechts kopij der voorg. plaat. br. fol. Uit Commelin F. H. 1652.

1698*a* Als voren zeer verkl. Met 1reg. Fransch onderschr. Door *B. Picart*. 12°. Uit: Memoires de Fr. H.

b Deze pl., latere druk met 1reg. Holl. onderschrift.

1699 Twee gebeurtenissen uit het beleg van Maastricht. — *a*. „Des Graef v. „Papenheim aanval op der Staaten leger voor Mastricht." — *b*. „Spaense „int oversetten van de Maes gekeert." — 2 plaatjes br. 4o. Van acht. bedrukt met Holl. tekst in 2 kol.

1700 (23 Aug.) Uittogt der Spaansche bezetting uit Maastricht, op eene doorloopende Serie van 6 pl. (genº. onderaan 1—6;) voorgesteld; op pl. 1 dit 3reg. bovenschrift: „Discessus Hispan. praesidii Traj. ad Mos. Aº. 1632, „23 Aug.;" onder het opschrift Fred. Hendrik te paard, voor hem de uittrekkende bezetting. Met uitlegging der letters A=H op pl. 6. Naar *J. Maertsen de Jonge* door *J. v. Velde* gegrav. Iedere pl. hg. 21½ br. 28½ dm. br. 4º. Zeer fraaije en zeldzame Serie. Uitmuntend Exemplaar.

1701 Zinneprent ter eere van Frederik Hendrik na de verovering van Maastricht. — Dezelfde plaat als 1629 nl. de Prins op een steigerend paard, gekroond door Victoria, enz.; op den achtergrond Maastricht en Wijk, op den voorgrond eene trommel, een schild, eenige kogels en vaandels (hier in plaats van den Nijd en den Leeuw op de vor. plaat.) Met hetz. 1reg. bovenschrift doch de opdragt en het vers uitgesleptn. Zonder naam of adres v. *C. de Pas*. gr. fol.

1702 Dezelfde plaat met hetzelfde 1reg. opschrift. doch daarboven een afzonderlijke titel in boekdruk: „Stedekroon des Prince v. Orangien". Ter weerszijde van de plaat is eene smalle strook aangebragt, ieder met 6 groote en 5 kleine medaillons, waarin de 22 vestingen, plaatsen en zeeslagen, door of ten tijde v. d. Prins gewonnen beknopt afgebeeld zijn. — Onderaan het vers v. *Vondel*: „Stedekroon v. Fred. H.", een klein Fransch vers, eene groote ode v. *J. v. d. Burch* en een Engelsch vers v. 32 reg. v. *Mich. Edmonds*: „In Memorie of that most happy vict. over M." — Zonder adres v. uitgever of graveur. Hg. 45 dm., met bovenschr. en vers 67 dm., br. 33 dm., met de zijstukken 50 dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam alzoo geheel compl.*

1703 (8 Sept.) De vesting Limburg, op eenen berg, 6 Duitsche mijlen van Maastricht door Stakenbroek in éénen dag veroverd. (Wagenaar XI. 157.) — Plan der vesting aan de Wesdret; onderaan regts uitlegging; regts en links eenig paardenvolk. Gemt. bovenaan regts: Fig. 15. fol. 168. br. fol. Uit Commelin. 1651.

1704 Zinneprent op het verlies van Maastricht en Limburg. — „*Spaensche Oranckheydt*" is het bovenschrift v. eene plaat waar de Spaansche *Signor* (de koning v. Spanje) met eenen dikken buik, over buikpijn klagende, aan eene welvoorziene tafel zit, een monnik (A) vertroost hem en een Jezuït (B) beziet zijn water in een glas, een geharnast man C (Frankrijk) treedt Signor te gemoet en daarachter vele personen (1—9) die kanonnen, geweren, vruchten enz. op schotels aandragen, ten leste ook een gemakkoffer om zijn maag te ontlasten. — Van onderen vele verzen in macaronisch Hollandsch der personen A—C en 1—9 en het jaar 1632. — Zonder naam v. graveur of dichter. fol. De pl. hg. 10 dm., met vers 33 dm., br. 27 dm. Deze pl. en vers zijn in 1645 na de verovering v. Duinkerken voor die gelegenheid gebruikt, zonder eenige verandering, dan het jaar 1632 in 1645. Hiervan een Ex. in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

1705 (6 Oct.) De uit Nijmegen wedergekomen Amsterdamsche Schutters betaald.— Klein plaatje. 24º. — Hetz. Proefdruk vóór de lr. Zie No. 1682.

1706 (Nov.) Zinneprent op den dood v. Gustaaf Adolf v. Zweden. (Aitzema I.

1264) en begraven te Stokholm 22 Junij 1634 (Aitzema II 155.) Zijn praalbed, waarboven de faam zweeft. De kanselier en de meeste Noord-duitsche vorsten en krijgshelden komen hunne hulde aan het lijk betoonen. Bovenaan regts een compartiment waarin een heet gevecht (bij Lutzen?) Onder de pl. een uitvoerig vers in 3 kol.: „Lijcktranen" enz. Znd. nm. v. grav. (*P. Quast?*) Amst. bij *J. Th. Sergeant.* 1633. fol. Hg. met de verzen 46, br. 37 dm. — In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1707 (December.) Onderhandelingen over vrede met de Spaansche Nederlanden. (Wagenaar XI. 167—170.) — „Afbeeldinge van de Vrede-maeckers". — „Figure et represent. des Seign. les Deputees de Brabant, arrivez à la „Haye, le 4e de Decembre, 1632 pour traicter de la Paix". — De fraai gegrav. portretten der 10 Brabandsche afgevaardigden in 2 bovenelk. staande reeksen ieder van 5 medaillons, gen°. 1—10 met Holl. onderschrift in cursijf. (gegrav. door *W. Hollar??*)
Met afzonderl. Holl. en Fransche naast elkander gedrukte uitlegging der Portretten met bovenstaand opschrift en kort verhael v. d. vredehandel en vurigen wensch over het sluiten v. den vrede. gr. fol. Hg. 23½ met beschr. 41 dm., br. 40 dm. *Zeer zeldzaam.* — In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden is een Ex. met Holl. en Fransche onderschr. onder de portretten.

1708 Zinneprent op dezen Vredehandel. — „Het groot Balet Ghedanst door
a „de Coninghen en de Potentaten, Vorsten ende Republiecken op den zael „v. 't bedroefde Christenrijck." — Eene zaal waarin de koning v. Frankrijk, Prins Fred. Hendrik, de Zweedsche Generaal Banner, de koning v. Spanje, keizer Ferdinand, de Hertog van Beijeren en de kardinaal Infant (A—G.) in het ronde dansen; de zwevende nijd heeft den grond met twistappels bezaaid; Gustaaf Adolf ligt onder een kleed dood op den voorgrond, op den achtergrond het lijk v. den koning v. Bohemen op een estrade, (beide in Nov. v. dat jaar gestorven) daaronder de Speellui vóór wie Paus Urbanus VIII. staat. — Onder de plaat het bovenstaande opschrift en 20 stances den verschillende aanwezigen in den mond gelegd, en uitlegging der personen A—AA. — Zonder naam v. grav. fol. Hg. 19 dm. met vers 39 dm. br. 27 dm. *Zeer zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, doch latere veel slechtere druk en veranderd voor het jaar 1642? De koning v. Frankrijk (nu in de uitlegging de koning v. Portugal genoemd, die vroeger niet voorkwam) heeft op de vorige plaat in zijne linkerhand een bundel waaruit geld valt, houdt hier den Dauphin aan de hand, die in de linkerhand den geldbuidel heeft; op de vorige plaat ziet men (links) den koning v. Denemarken zitten wien de Markgraaf v. Brandenburg een verband om het been legt; hier zijn het Karel I v. Engeland en de Graaf v. Essex tegenover elkander dansende. De letters in die plaat zijn veranderd, en duiden hier andere personen dan op de voorgaande aan. Met opschrift boven de onderstaande verzen: „Het groot „Euroopisch krijgsbalet, ghedanst, enz." Voorts 28 Stances der verschillende personen en andere uitlegging der personen A—AA. fol. Hg. met vers 37 dm. br. 27 dm. *Hoogst zeldzaam.*

c Dezelfde pl., andere druk der veranderde pl., met den jongen Dauphin; met opschrift: „Het groot Euroopsch krijghs Balet" enz. De verzen onder de vorige plaat met zeer kleine letter (brevier) gedrukt, zijn hier met

gewone groote letter (garmond) te lezen, zoodat de pl. en uitlegging 40 dm. hoog zijn. fol. *Zeer zeldzaam.*

1709 (16 Mei—2 Junij.) Rijnberk, sterke vesting aan den Rijn, door den Prins *a* belegerd en ingenomen. (Wagenaar XI. 174.) — Klein plan van Rijnberk; links de Rijn, en voorts de veruitgestrekte belegeringswerken. Onderaan links een afzonderlijk kaartje v. h. land tusschen Maastricht en Rijnberk, met opschrift: „Perfeckte gelegenth. enz. Naifve assiette," etc. Bovenaan links dit inschrift: „Obsidio Rhinbercae.... c. suis dimensionibus, ex mandato Fred. H. operâ Artificis *Pt. Mantoau* et *Jac. Culenburgh* 1633"; regts verklaring der 20 N°. in de kaart. Met adres v. *J. Bleau.* br. fol. hg. 47, br. 56 dm. Van acht. bedrukt met een zeer uitvoerig Latijnsch gedicht op de overwinning v. Rijnberk, beginnende: *Haeremus rursum Batavi Belgaeque*. gr. fol. Uit: *Bleau* Theatrum.

b Dezelfde kaart v. acht. onbedrukt; met Fransche beschrijv. regts en links v. de kaart, met opschr.: „Brieve relation de........ Rhijnbercq" en verklar. d. No. in het Fransch. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam. — Eene afzonderl. beschrijv. in 6 kol. „Kort verhael van 't ghene „wij hier als een Spieghel voor ooghen stellen aeng. Rijnberck." Voorts de „Artyckelen, geaccordeert." Holl. en Fransch, ieder in 2 kol. Amst. *C. J. Visscher.* gr. fol. Kaart en beschrijving berusten in het Archief d. Genie. Ministerie v. Oorlog No. 520.

1710 Als voren verkleind; onderaan links een plan der vesting Orsoy, (den 15 Nov. 1632 bemagtigd.) Bovenaan regts uitlegging der 5 N°. op de kaart. Gemt. Fig. 16 fol. 176. br. fol. Uit Commelin, 1651.

1711 Als voren, doch juist omgekeerd; Rijnberk aan de linkerzijde van den Rijn. br. fol. Uit Commelin, 1652.

1712 Hetzelfde, doch anders; met kleiner plan der stad (aan de linkerzijde v. d. Rijn) en wijder omstreken; bovenaan links het kwartier v. d. Prins, wat op de voorg. kaart onderaan is. Met uitlegging der lett. A—K. en inschrift: „Beleger. v. R. begonnen 12 (*sic!*) May. Amst. *H. Hondius.*" br. fol. — Deze kaart schijnt dus tijdens het beleg uitgegeven te zijn. Hg. 28 dm., br. 31 dm.

1713 Hetzelfde, doch anders. — Groot plan der vesting zonder eenige uitlegging. — Van acht. bedrukt met Latijnsch verhaal van dit beleg. 2 bladz. gr. fol. Uit *Bleau* Theatrum urbium.

1714 (Julij) Stevenswaard, door de Spanjaarden onder den Marquis d'Aytona versterkt. gr. fol. Uit *Bleau* Theatrum.

1715 (15 Julij en 13 Aug.) Verovering v. Truxillo (Trochillo) in Honduras den 15 Julij, en strooptogt bij en in St. Franc. de Campeche in Jucatan den 13 Augustus, onder J. Gyselijn en M. v. Ceulen. (Commelin, Fred. H. 180—182.) Profil der stad Campeche en v. h. omliggende land, op twee aaneen sluitende bladen; met omschrift bovenaan: *St. Franc. de Campetie;* op den voorgrond de Holl. schepen; bovenaan op het linkerblad een afzonderlijk plaatje met gezigt op *Trochilie*; op het regterblad een kaartje v. de golf v. Nieuw Spanje, onderaan een dolphyn waarop een matroos met h. wapen der W. Ind. Comp. staat. Naar de teekening van *Jac. Dannielt*, Secret. op de Vloot; door en met adres v. *C. J. Visscher* te Amst. — Met Holl. en Fransch: „Cort en bondigh verhael v. „de gelegenh. ende veroveren d. steden St. Franc. de Camp" in 8 kol.,

met adres v. *C. J. Visscher*. 1633. br. fol. De pl. hg. 22, met beschr. 44 dm., br. 62 dm. *Zeer zeldzaam*.
Deze kaart kwam voor in den Atlas Munniks v. Cleeff, N°. 419. Welligt is deze beschr. opgenomen in de Bry Gr. Voy. XIII.

1716 (2 Dec.) Dood van de Aartshertogin Isabella Clara Eugenia. — „Epitaphe de „tres haulte, très puissante et tres-aug., Princesse Isab., Claire, Eug." etc. — Een blad waarin bovenst. opschrift en eene lofrede (19 reg.) van P. L. S. D. L. S. omgeven is van allerlei zinnebeeldige voorstellingen. Bovenaan de hemel waarin ter weerszijde de *Pietas* en *Fortitudo*, daaronder ter weerszijde v. de Epithaphe, de *Charitas* en *Justitia* v. Isabella afgebeeld zijn; lager hare lijkkist en weenende priesters en armen. Naar *A. Sallarts*. fol. Niet veel voorkomende plaat.

1717 (Dec.) Verovering v. „Rio Grande in Brasil." (Commelin, Fred. H. 183—185.) Kaart v. de kust v. Brazilie waarop (links) het kasteel *Tres Reys* (na de verovering Keulen genoemd), aan den ingang der Rio Grande ligt. — br. fol. Uit Commelin Fred. H. 1651.

1718 Een Dromedaris voor h. eerst levend in Nederland uit O. Ind. ingevoerd met een schip der O. I. C. Naar de teekening v. *Rembrandt* geëtst door *V. Denon*. br. 4°. Hg. 17 br. 22 dm. Zie *Vosmaer*, Rembrandt. 484. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1719 Zinneprent op de voordeelen der Zweedsche wapenen over de Deensche. — Twaalf en meer vaandels worden aan Christina, op een troon gezeten, aangeboden; ter zijde staat de kanselier Oxenstiern. Zond. naam v. grav. (*P. Quast??*) br. fol. Hg. 27 br. 34½ dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1720 (1634. 29 Jan.) „Begraefenis v. d. Hond v. Schout Bond, naer een echt schil„derijtje geteekent." — Bespottelijke optogt v. d. opperschout te Leijden, Wl. Bont, vroeger Prof. Juris aldaar, met zijne vrouw, vele genoodigde kinderen en 2 honden in rouwgewaad, om zijnen hond Tijter, den 27en Jan. gestorven, te begraven; door J. v. Vondel gehekeld, wijl Bont te voren een hevig vervolger der Remonstranten was. br. 4°. Uit Vondel's Hekeldichten, 1707. bl. 131. — Hierbij een gelijktijdig gedicht op den dood v. dezen hond: *Tranen, over* „enz. 1 bl. kl. fol.; aan het einde de 4 versregels uit Virgilius: *Extinctum Nymphae* enz. en een dergelijk spotvers van 10 strophen „Apologia.... waer in de wettige begraeffen. v. Tijter ens. ver„dedight werd. Amst. voor Jac. Tri(gland?) 1634, toekomende Prof. d. „H. T. te Leijden". 1 bl. fol. Op de keerzijde: „Copie v. een grouwel. „doch waeracht. begrafen. van een Hondt, gecelebr. door last v. d. opper„schout... die d. 1en Jan. 1634 d. Remonstr. met Soldaten ende h. geweer „op h. lijf viel, etc. Leijden. 2 Febr. 1634. Adelaert Waarmond" 1 bl. kl. fol. — Beide deze origin. stukken zijn zeer zeldzaam. — In de verzameling v. d. Heer A. v. Stolk te Rott. is dezelfde pl., waaronder in zeer grooten boekdruk het vers van *Vondel*, beginn.: „Schout Bont op 't hon„dekot gezeten". fol. pl. met vers hg. 44 dm. Voorts nog een ander Ex. der pl. met *gegrav*. verhaal in 2 kol.; met pl. hg. 22 dm.

1721 (4 tot 7 Maart.) „Afbeeldinge v. de Cabo St. Augustin met haer forten." in Brazilie, door den Admiraal J. Corn. Ligthart ingenomen. (Commelin, Fred. H. I. 197—199.) Zond. nm. v. grav. Gem^t. bovenaan links: fig. 18 fol. 199. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.

1722 „Afbeeldinge v. d. nieuwen Dijck welcken de Spaensche tusschen Hulst

„ende 't Zas v. Gendt in Vlaenderen maken." Kaartje v. Hulster ambacht met eene onderst. beschrijv. in 8 kol. en verklar. Amst. voor *Arn. Kemmermans*, Caartvercooper in de O. Z. Meulensteeg. 1634. Hg. 37, br. 27 dm. fol. In h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog.

1723 (Dec.) „Afbeeldinghe v. Pariba en de forten" in Brazilie door den Admir. J. Corn. Ligthart veroverd. (Commelin, Fred. H. 202—205.) Zonder nm. v. grav. Bovenaan regts gem.: Eerste deel, fol. 209. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1651.

1724 „Afbeelding der stad en forteres v. Parayba". — Amst. *C. J. Visscher*, welk adres door een matroos op een dolfijn zittende wordt vastgehouden. Op den voorgrond, aan een houten hek met papegaaijen, een afzonderlijk kaartje. Met Holl. beschrijv. Hg. 50, br. 54 dm. br. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1725 Romerswaal, eene oude stad in Zeeland, langzamerhand door het water verwoest, in 1634 meest geinnndeerd en weggespoeld. — „Afbeelding hoe „het zich van ouds vertoonde" 2 gezigten boven elkander. br. fol. Uit: Smallegange, Chronijk v. Zeeland.

1726 (6 Sept.) Slag v. Nördlingen door den Kardinaal Infant gewonnen. — „Delineatio aciei et pugnae ad Nortlingam". Fraaije grav. door *B. F. Berckenrode*, met beschrijv. gr. fol. Hg. met tekst 48, br. 58 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1727 (1635 5 Mei.) Inhaling v. d. Kardinaal Infant (opvolger v. de Infante Isabella) in Antwerpen. — „Pompa introitus Ferdinandi Austriaci Hisp. Infantis „in urbem Antverpiam, 15 Kal., Maji 1635; icones a P. P. Rubenio inv. „ac delin. Antv. T. a Tulden. (1642.) gr. fol. — Zeer fraaije afbeelding van alle eerepoorten, opschriften, enz. bij die gelegenheid opgerigt, naar de ontwerpen v. *Rubens* gegrav. door *T. v. Thulden* op 47 bl. genº. 2—43, voorts gegrav. titelpl. en eene groote plaat (Nº. 1?), eene estrade voorstellende waar de Kardinaal, verzeld door de Godsdienst en Minerva, ontvangen wordt. Deze door *S. a Bolswert*, met adres v. *Ger. Hendricx*. Sommige platen (3, 6, 16, 42, 43) zijn in 2 bladen; Nº. 37 en 38 zijn op ééne plaat. De platen zijn van verschillende grootte, doch het geheel met de randen is gr. fol.

1728 Inhaling van den Kardinaal Infant te Gent. — „Ser. Ferdinandi Card. „Inf. triumphalis introitus in Flandria metrop. Gandavum. Auct. Guill. „Becano. Antv. J. Meursius. 1636." — 26 pl. en titel gegrav. door *A. v. d. Does*, *C. Galle*, *P. de Jode*, *J. Neefs*, *O. Schoor* en *C. Schut*, alle eerepoorten, vertooningen enz., bij die gelegenheid voorstellende. fol. De platen v. verschill. hoogte of breedte, met den tekst een gewoon folio boek uitmakende. — De inscriptiën voor al die vertooningen, enz. zijn ook afzonderlijk gedrukt in het werk: „Inscript. arcuum triumph. et „pegmatum Antv. erect. honori Princ. Ferdinandi Austr. cum eam „urbem adventi suo bearet 15 Kal. Maji 1635. Antw. *B. Moretus*. 1635. 88 pp. 4º."

1729 „Antithesis, ofte tegenstellinge der Triumphante Inhalinge v. d. Door- „lucht. Card. Inf. binnen Antwerpen." — Gedicht in 30 zesregelige strophen, geteek.: *In verdriet duldigh*. Zonder plaats of jaar. 1 blad folio.

1730 (20 Mei.) Zinnepreat op de Vrede door den Keurvorst v. Saksen met den Keizer gemaakt. — „Droomspoock, ofte des Koninghs v. Swedens Geestes „Aenspraeck aen d. Ceurvorst v. Sacxen, v. wegen de Verbondts-breeckinghe,

„d. J. 1635. d. 20 Mey". — De Keurvorst v. Saksen ligt te bed en slaapt; voor hem de geest v. Gustaaf Adolf met een brandende toorts in de hand en toonende de doodelijke wonde in zijne borst voor de Duitsche zaak en die v. h. Protestantismus ontvangen; den Keurvorst opwekkende niet te slapen, maar de gemeene zaak te behartigen. De Raadsheeren v. d. Keurvorst, Dr. *Turing* en Dr. *Hoy*, die hem tot vrede hebben aangezet, bij het bed; de eerste staat bij het bed, de laatste zit achter Gustaaf, en leest in een opengeslagen boek, en in h. verschiet de Keurvorst aan een banket voor den vréde. — Onder de pl. het bovenstaande opschrift en eene zamenspraak in verzen v. d. Geest, den Keurvorst en zijne raadslieden, in 3 kol. — Fraaije pl. zonder naam of eenig adres. De pl. hg. 21, met vers 50 dm., br. 27 dm. gr. fol.

1731 (20 Mei.) „De Philippines (de Schans in Vlaanderen) beleegert (door de „Spanjaarden) en ontset". (Commelin, Fred. H. 212.) — Afbeelding v. de Schans en h. omliggende land, met vele beeldjes. Met inschrift bovenaan links. br. fol. Gemt. Fig. 20 fol. 212. Uit: Commelin, F. H. 1651.

1732 Geheel als voren, doch omgekeerd, met inschrift regts. Slechts kopij v. de voorg. pl. Uit Commelin. 1652.

1733 *a*. (Mei.) Frederik Hendrik wordt als Generalissimus in het Fransche leger (in Braband) begroet. (Wagenaar XI. 202.) — Tafereel in het kamp voor eene veldtent. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit Kok, Vad. Woordenboek. XVI. pl. 2.

b Dez. pl. *proefdruk* voor alle letter.

c Hetzelfde; origin. *teekening* voor de voorg. plaat door *J. Buys*.

1734 (1 Junij.) Verovering van Thienen in Braband. (Wagenaar XI 202.) — Plan der Stad en v. h. omliggende land. Onderaan regts een inschrift, regts eene Zigeuner vrouw te paard en eenig voetvolk. Gemt. bovenaan fig. 21. fol. 215. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1651.

1735 Hetzelfde als voren, doch omgekeerd. — Van onderen eene fraai geëtste afbeelding van eene ontmoeting tusschen paarden en voetvolk. Znd. naam v. grav. (waarschijnlijk *D. Stoop*.) Gemt. links: Fig. 21. fol. 215. br. fol. Uit Commelin. 1652.

1736 (7 Junij.) Het Fort Real in Brazilie door den Kolonel Artichewsky belegerd en veroverd. (Commelin, Fred. H. I 229—231.) — Kaart v. het land waarin het fort ligt; links de rivier. Zonder nm. v. grav.; bovenaan regts gen°.: I 231. Uit Commelin, Fred. H. 1652.

1737 (24 Junij tot 4 Julij.) Beleg van Leuven door de Holl. en Fransche legers. Door *And. Pauli*. Met „*Aenwijzingen*" in het Holl. en Fransch. fol. hg. met beschr. 50 dm., br. 40 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1738 (28 Julij) Schenkenschans door de Spanjaarden bij verrassing ingenomen. (Wagenaar XI. 205.) „Belegeringe v. Schenkenschans, met alle de nieuwe „Forten en de Approchien. — Le Siège du fort de Schinc," etc. Uitvoerige kaart v. de landtong der Betuwe waarop het fort Schenkenschans, en der tegenoverliggende Veluwe; onderaan de Duffelweert, enz. In 3 bladen (eene groote kaart waarop het fort; een half blad links, met een klein kaartje der geheele streek, en een half blad regts met bovenstaand opschrift.) — Met uitvoerige Holl. en Fransche beschrijving en uitlegging. „Ware afbeeld. v. Schenkenschans, of 't 's Gravenweert, verovert d. 28 „Julij door die v. Gelder" enz. ieder in 4 kol. (op 2 bladen.) Met adres

v. *H. en W. Hondius*, Plaatsnijders te 's Hage. 1635. De 5 bl. te zamen 62 dm., br. 91 dm. *Zeer zeldzaam*.
(In deze beschrijv. wordt v. h. beleg door Fred. H. niet gesproken, doch op de kaart wel de werken v. Nederl. en Spaansche zijde aangeduid.

1739 (30 Julij — 1636 29 April.) Schenkenschans door Frederik Hendrik belegerd en ingenomen. (Wagenaar XI. 205—208.) Plan der vesting en kaartje der rivieren Rijn en Waal, en van de tegenoverliggende oevers, waaronder een profil van Schenkenschans aan den Rijn. — Hieronder eene afzend. „Korte ende doch waeracht. beschrijv. v. h. Fort van S.... nu „weder door d. Prins belegert 30 Julij" met uitlegging der Letters A—Q in de plaat, waaronder een berigt van 1 Aug. over het beleg. Znd. naam of adres, 1 bl. fol. hg. 18, met beschr. 37 dm., br. 23 dm. *Zeer zeldzaam*.

1740 (3 Aug.) Hetzelfde. — „*Schenkenschans ofte 's Gravenwaert*." De kaart No. 1738, Schenkenschans, de Rijn en Waal en het naast bijgelegen land; doch omgekeerd, en verkleind; Sch. in het midden, links onderaan Emmerik; met vorenstaand bovenschrift. — Met afzonderl. Holl. en Fransche beschr. ieder in 3 kol. naast elkander: „Cort en bondich verhael, mitsg. perf. „afbeeld. v. h.... Fort Sch." — „Briefve et verit descr. etc. Traduit du „Flam. par Dn. Bredan." Het verhaal v. h. beleg gaat slechts tot 3 Augustus. — Amst. *C. J. Visscher* 1635. gr. fol. Hg. 30, met beschr. 49 dm., br. 42 dm.

1741 (4 Sept.) Hetz. — „Nieuwe perf. Caerte v. Schenkenschans en de nieuwe „Forten: mitsg. de gantsche beleg. aen wederzijden." Deze beschr. in 4 kol (de laatste slechts eene halve kolom met fleuron) behoort tot eene mij ontbrekende en onbekende kaart. Het verhaal v. h. beleg gaat tot 4 Sept. Met adres v. *C. J. Visscher* in de Kalverstr. in de Visscher te Amst. 1635. Hg. 24, br. 34 dm.

1742 (26 Nov.) Hetzelfde. — Uitvoerige Kaart van den Rijn van Urdingen (links) tot Arnhem en Wageningen (regts op de kaart), en daar naast (ter regterzijde op een half blad) Gelderland tot aan Harderwijk; Schenkenschans dus op het midden der kaart. — Met uitvoerige afzonderl. beschrijv. in 12 kol. op 3 br. 4° bladen met opschrift: „Nieuwe ende perf. Caerte d. ghelegenth. v. Sch. „mitsgaders de Beleger. en de nieuwe Schanssen daeromtrent, alles door „den Ingen. *Jo. Jac. Schort.* Met Journael van 't ghene soo in de verove„ring als in de beleger. is voorgev." Het Journaal v. h. beleg gaat tot 26 November 1635. — Met adres v. *C. J. Visscher* te Amst. 1635. De kaart br. 98 dm., hg. 26, met beschr. 41 dm. br. fol. *Zeer zeldz*.

1743 *a* „Gelegenh. ende beleger. v. Schenkenschans, curieus gemeeten en getek. „bij den Ingen. Jo. Jac. Schort." Kaart van de vesting, der rivieren Rijn en Waal, en v. h. naastliggende land. — Bovenaan regts een profil v. Schenk., onderaan links Griethuysen. Gem[t]. Fig. 23. Fol. 239. br. fol. Uit Commelin. 1651.

b Als voren, doch andersom. — Zeer slechte kopij, uit Commelin, 1652.

1744 Hetzelfde als 1743, doch veel grooter, v. onderen regts de profilen der Retranchementen, en bovenaan links de uitlegg. der 25 N°. — Van acht. bedrukt met het uitvoerig verhaal v. h. beleg. Blad Y 2 uit: *Bleau* Stedeboek. gr. fol. *Fraai gekleurd*.

1745 Kaart v. de oevers v. d. Rijn bij Pannerden waar het kwartier van Prins Fredrik Hendrik was. Onder op de kaart het wapen van Nassau

en de spreuk: „Soo de Heere de stadt niet bewaert," enz. — Onder deze kaart een afzonderl. plaat, profil van Schenkenschans, door *C. J. Visscher*. Hg. 29, met profil 47 dm., br. 43 dm. gr. fol. — Eene kopij van deze kaart is later in *Bleau*, Stedeboek geplaatst, en maakt daar het regtsche blad der voorgaande kaart uit, die dan te zamen een geheel vormen.

1746 Profil v. Schenkenschans (waaronder de bovenst. kaart in latere uitgave behoort). br. fol. Van acht. bedrukt met Holl. beschrijving. Uit *Bleau* Stedeboek Y, zie N°. 1745.

1747 „*Het Vorstlijck Raffel-spel om Schenckenschants*. — Le Ravel des Princes „pour Schenk. etc." — Zinneprent der Hollanders op dit beleg. — Aan eene groote tafel waarop het plan van Schenkenschans en de muts v. d. Prins Kardinaal liggen, speelt deze staande; tegenover hem zit Frederik Hendrik; achter dezen staat de Koning van Frankrijk die hem een zak met geld toereikt, voorts Richelieu; de Keizer en de Koning van Spanje staan links, de Bisschoppen van Keulen en Mentz staan, en de Paus zit regts van den Kardinaal; onder de tafel liggen de kermende (in dit beleg zoo mishandelde) Kleefsche en Gulikische boeren. Met bovenstaand 4 reg. inschrift in de plaat. — Met hetz. Holl. opschrift en afzond. Holl. vers, in 4 kol. à 70 regels, waarin alle deze personen een zamenspraak houden, en de muts v. d. Kardinaal verloren geacht wordt. Deze en de volg. twee platen zijn zonder eenig adres of naam en zijn even frai als de verzen geestig. Komt zeer zelden met het vers voor. Hg. 19, met vers 45 dm., br. 28 dm. fol.

1748 Dez. pl., doch van ond. met Fransche verzen en zamenspraak, in Lat. letters en in 3 kol. gedrukt; het vers afwijkende v. h. Holl. De pl. met vers slechts hg. 31 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. van Stolk te Rotterdam.

1749 „Misluckt Raphel-Spel van den Prince van Or. — Le jeu de Raphel failly „du Pr. d'Or." — Zeer fraaije en geestige spotprent van de Spaansche zijde; antwoord op de voorgaande. — Aan eene tafel staat de Prins Kardinaal met hoed op te spelen; aan zijne linkerzijde staat de Koning v. Spanje, regts zit de Keizer; Frederik Hendrik den worp v. d. Prins ziende vlugt weg, maar wordt door den Kard. Richelieu tegengehouden, terwijl de Koning v. Frankrijk hem een zak geld aanbiedt. — Met uitvoerig vers v. 4 kol. à 55 regels met hetz. opschrift, zijnde geheel een antwoord op de vorige plaat en verzen. — Zeer fraai geëtste plaat, zonder naam, (waarschijnlijk door *D. Stoop*) en de zeldzaamste der 3 platen. De pl. hg 17½, br. 23 dm., het vers 28 dm., br. 27 dm. fol.

1750 (29 April) Inneming van Schenkenschans na langdurig beleg. — „Het „geluckich eynd v. h. Vorst. Raffel-spel om S. — Le heur. fin" etc. — Om eene tafel staan de Kardinaal Infant en Prins Frederik Hendrik te spelen, waarnaar Richelieu ziet en wat Graaf Jan v. Nassau door een verrekijker bespiedt. Met bovenstaand 5 reg. inschrift en afzonderlijk vers in 4 kol. à 48 regels; bovenaan eenige 2 reg. Duitsche strophen, onderaan eene zegerang der boeren over het einde v. h. beleg. — Zeer fraaije plaat en geestig vers. fol. De pl. hg. 20, br. 27 dm., het vers hg. 28, br. 30 dm.

In den Catalogus Munniks v. Cleeff N°. 434 vind ik nog: Verlossing d. *Kardinaals* Infant. Spotprent met vers op de Kard. Inf. wegens het ver-

lies v. Schenkenschans. Naar L. B. fol. Verkocht voor *f* 5 aan den Heer A. G. de Visser.

1751 „Uniti Belgii hieroglyph., oft Vereen. Nederl. sinnebeeld. affbeeld. d.... „Bescherming Godes.... door het cloeck beleydt v. S. E. Fred. H." — De Holl. tuin waarin een slang (*Prudentia uniti Belgii*) ligt, op wie staat: *Wesel, s'Bosch, Maestr.*, wordt aan de linkerzijde bewaakt door Frederik Hendrik; van voren de Holl. leeuw *Vigilantia D. Ord.* beschermd tegen *Card.* Ferdinand, die met een bijl de tuin wil omhakken. Met vele andere zinnebeelden. — Met afzond. vers in 2 kol., te zamen 68 regels, door *P. Nootmans*, met bovenst. opschrift. 's Grav. bij L. Breeckeveld, boekdrukker op 't Spui. 1636. De plaat is naar het ontwerp v. Nootmans of *A. v. d. Venne.* Uitmuntend *geëtst* door *W. van de Lande* en hoogst zeldzaam. Ze kwam ook voor Catal. Munn. v. Cleeff No. 436, verkocht voor *f* 10 — De pl. is br. 38 dm., hg. 26, met vers 53 dm. gr. fol.

1752 Antwoord op de voorgaande Spotprent. — „Waerachtich sinnebeeldt v. „d. teghenwoord. Staet v. Nederlant, wederlegg. een vals sinnebeeld in „Holland uitgeg. door P. Nootmans. Ende uitlegg. d. teghenwoord. „Landts-Staet d. Heer Adv. v. Thienen." De Holl. tuin waarin de Leeuw *Intus timores* (Binnen vol vreesen) ligt, en Frederik Hendrik vol angst staat; buiten den tuin de Kardinaal Infant die op de Babylon-slang v. Nederland treedt, waardoor 3 steden: Schenkenschans, Limburg en Dalen uit haar buik springen. — Zeer slechte en zouteloose navolging van voorg. fraaije plaat. — Met afzond. gedicht in 3 kol., met bovenst. opschrift. Znd. nm. v. graveur of uitgever. gr. fol. Hg. 24, met vers 50 dm., br. 30 dm. Zeer zelds.; dit exemplaar is het eenigste wat ik ooit gezien heb. Deze plaat zal dus een weinig vóór de inneming van Schenkenschans door Frederik H., uitgegeven zijn.

1753 (1636 16 Febr.) „Facsimilé v. h. octrooi der Staten v. Utrecht tot h. „oprigten der Utrechtsche Hoogeschool, waarvan het orig. op het Sted. „Archief v. Utr. berust. Utr. 1836". 1 blad lithogr. br. fol. — Hierbij een gelithogr. facsimile van het zeer zeldzame, door *Bronkhorst* geëtste portret v. Jonker Jac. v. Asch v. Wijck, voorzitter der Staten v. Utrecht. (dit in den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden). Met 8reg. Lat. vers: Magnatibus delectus, ens. fol. In omslag.

1754 (20 Febr.) Spotprent op den Admiraal van Duinkercken, Ant. Collart, in een scherp gevecht door Joan Evertsen overwonnen, gevangen en in Middelburg opgebragt. (Wagenaar XI. 286.) — *Colaert* staat in gepeins op het strand; in het verschiet een zeegevecht waarbij een schip in den grond wordt geschooten. — Met afzonderlijke „'t Samenspreeckinge „tusschen Matroos ende Colaert ens. Gedruckt 1636". eene berijmde zamenspraak in 4 kol. waarin over deze plaat gesproken wordt, zoodat die zeker afzonderlijk is uitgegeven, gelijk ze ook van een ander formaat is. — De pl. is fraai geëtst en zonder eenigen naam. gr. 4°. Hg. 17, br. 15 dm. Het vers hg. 17, br. 26 dm. Zeer zelds. Het éénigste Ex. wat ik ooit gezien heb.

1755 „Afbeeldinghe v. de Slagh v. onse Troupen (in Brazilie) onder.... d. Colo„nel Artechau tegen de Spaensche.... onder.... Don Louys de Rochase „Borgia." — Gezigt v. de heuvelachtige streek in Brazilie waar h. gevecht geleverd en de overwinning behaald werd. Met 5reg. onderschr. Znd. naam v. grav. kl. br. fol. Uit *Montanus* America, of *Nieuhoff*, Brazilie.

1756 Spotprent op den windhandel in Bloemen in dit jaar gedreven (Wagenaar, *a* XI. 264.) — „Floraes Gecks-kap of afbeeld. van 't wonderl. jaer van „1637 doen d'eene geck d'ander uytbroeyde, de luy ryck sonder goet, en „wys zonder verstant waeren." Inschrift boven eene plaat; in het midden zitten eenige handelaars aan eene tafel in eene zeer groote open narrenkap als in een herberg, met opschrift: De *Comparitje* (namelijk de vergadering van de liefhebbers) regts een vaandel met opschrift: *In de 2 Sottenbollen*, en onder het vaandel zit Flora op een ezel die weggejaagd wordt; links de duivel met een zandlooper in de hand en eene lange hengelroede waaraan al de briefjes van inschrijving hangen, die de liefhebbers elkander bij de verkoopingen gaven, (en waarvan eenigen onder de plaat afgedrukt zijn.) Regts in het midden de bloemen in een mand gedaan en naar den mesthoop gebragt. — Met uitvoer. uitlegging in 3 kol., meldende dat zij deze Schilderij over 1637 bij een Schilder hebben gezien, waarop vele curieuse opmerkingen over den handel volgen, onderteekend: *J. D. L.* Zonder naam v. grav. met adres v. *H. Focken*, wat er blijkbaar later bijgevoegd is. br. fol. Hg. 41, br. 53 dm. — Ofschoon in den tekst v. h. jaar 1637 gesproken wordt als van een vrij ver verleden, zoo schijnt deze plaat toch omstreeks 1640 of 1650 gemaakt te zijn; en hoewel ze zeer algemeen en deze druk vrij goed, doch blijkbaar opgegraveerd is, zoo heeft er zeker eene vroegere en betere druk met ander adres van bestaan, welke ik echter nooit gezien heb. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden, berust een Ex. met adres v. *H. Allardt* (wat wel de origineele plaat zijn kan.) Later is deze plaat in het *Stedeboek* v. *Bleau* opgenomen.

Over den Tulpenhandel vindt men belangrijke mededeel. in het Stuk van Mr. W. P. Sautijn Kluit, in de *Handelingen* der Maatsch. v. Nederl. Letterk. 1866 bl. 1—71, voorts in een Stuk v. Prof. R. Fruin, in den *Nederl. Spectator*. 1867 N°. 9 en in Nijhoff's *Bijdragen* v. Vaderl. Geschied. 1866.

b Dezelfde plaat, latere veel slechtere druk, waarop het adres v. *Focken* uitgewischt, doch nog even te zien is.

1757 Dezelfde plaat, zeer verkleind, met hetzelfde opschrift. Zonder naam v. grav. kl. br. 4°. — Uit den 8e. herdruk v. het boekje: Flora's ondergang. Haarlem. 1737.

1758 Spotprent op hetzelfde. — „De Mallewagen alias het valete der Bloe„misten." Opschrift boven eene groote Zeilwagen als van Stevin, waarin achteraan Flora ten troon zit; de wagen wordt door *Ydel-hope* langs het zeestrand gestuurd; op den weg liggen tal van afgesneden bloemen met hare namen; achter den wagen eene menigte mannen en vrouwen die hunne weefgereedschappen vertreden en in den wagen meê willen rijden; achter hen eene stad (Haarlem?), aan de 4 hoeken der plaat eene voorstelling van: 1. de *Pottenbackers Hoff* (een tulpentuin.) — 2. De Comparitie te Hoorn. — 3. die te Haarlem — 4. de afrekeningen. — Met afzond. en zeer uitvoerige zamenspraak (in 3 kol.) met opschrift: „Ne Sutor ultra „crepidam; Floraas windtwaghen, met haer sotte kinderen, sylende uyt „Holl. na Calis" tusschen den Zeeman en Schout die op het strand bij den windwagen elkander de dwaasheden v. dezen handel mededeelen. Zonder naam v. grav. of dichter; met onderschrift: „Gepract. int Collegie „v. d. discrete Floristen." Hg. 30 met vers 48 dm., br. 32 dm. gr. fol.

1759 „Dood-Rolle ende Groef-maal v. Floortie-Floraas." — Floraas swijmel-„sicken." — „Nieuw lied v. Soeters naesmaeck." — 3 St. zinnepr. op den Tulpenhandel. Met houtsneden, kl fol. In Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 450.

1760 „Afbeeld. v. de Capelle v. ons Lie-vrauw te Runcxputten, genaemt ter Noot tot Heylo in Oesdum". — De ruine der Kapel bij Heilo, (met het Mariabeeld waaraan vele Mirakelen toegeschreven worden) in een landschap met vele bedevaartgangers met inschrift: „Capell aldus in Ruiny ge-„gestaen v. 1573 tot 1637". Boven in de plaat de kapel in welstand vóór de verwoesting in 1573 en daarnaast de fondamenten gelijk ze in 1637 bij het wegruimen der ruine gevonden werden. — Met bovenstaand onderschrift en 8reg. vers v. *Schellius* (?) zonder naam v. grav. Late afdruk eener plaat v. 1637 of daaromtrent. br. fol. Hg. 26 br. 32 dm.

1761 (18 Febr.) „Beleg en verovering v. Porto Calvo in Brazilie door Graaf Jan Maurits. (Commelin, Fred. H. I. 274) — Prospect à vol d' oiseau van het fort Porto Calvo, met de versterkingen enz.; en het aanrukkende Hollandsche krijgsvolk; bovenaan links het portret v. Graaf Jan Maurits in med.; regts dat v. d. Pool Christf. Arcisoewsky, (Kolonel in Holl. dienst) op een klein kaartje van een deel van Brazilie. — Zonder naam v. grav. — Hierbij „Autentyck verhael" en „Articulen". in 4 kol. met adres: Amst. bij Jan v. Hilten. 1637. De pl. hg. 33 dm. met beschr. 62 dm. br. 40 dm. *Zeer zeldzaam*. — Kwam voor in d. Atlas v. Dr. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 447.

1762 Hetzelfde. — „Belegh en verovering v. h. Povaçon de Porto Calvo.... „onder h. beleyt v. Jean Mauritz v. Nassau. Na de afteyck. v d. Col. Christf. „Artischowky." — Kaart v. h. land, in h. midden de sterkte. — V. ond. „Kort en Authenticq Verhael v. h. beleg en veroveren v. P. C." enz. in 6 kol.: Met adres v. *J. Bleau* te Amst. 1637. br. fol. Hg. 37 met verh. 52 br. 49 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

1763 (16 April.) Verraderlijke moord v. d. Burgemeester Sebast. de la Ruelle te Luik aan een' maaltijd door den Graaf de Warfuse, die deze stad van Frankrijk onder Spanje brengen wilde, doch na den moord v. la Ruelle zelf door de burgerij overvallen, vermoord en naar de galg gesleept is. (Aitzema II. 506—511.) — Afbeelding v. de geheele gebeurtenis in 5 afdeelingen op ééne plaat; met de portretten v. d. Graaf en zijne helpers en der 2 Priors der Carmelieten kloosters te Luik, zaamgezworenen v. d. Graaf. — Met Duitsch bovenschrift: „Eigentl. Abbildung u. grundl. „Erklär. d. Mordthat" enz., en uitvoerig Duitsch verhaal in 3 kol. onder de plaat. Znd. naam of adres. gr. fol. Hg. 19 met beschr. 40, br. 28 dm. *Zeer zeldzaam*.

1764 Hetzelfde, veel kleiner; alleen de moord in eene afzonderlijke kamer. —

a Fraai titelplaatje v. h. pamflet: „Tragedische Historie v.... la Ruelle." Amst. 1637. 4°. V. acht. de woorden: H. le Clerc, opperste Griffier.

b Het lijk van den vermoorden Burgemeester met ontblootte borst waarin zijne wonden te zien zijn, op een bed ten toon gesteld, waarnaast een een hellebardier de wacht houdt. — Met 2reg. curs. bovenschr.: „Afbelding (*sic!*) v. M. M. Sebast. de la Ruelle" enz. en v. ond. een 16reg. vers in 2 kol. curs. gedrukt gr. 4°. Uit hetz. pamflet.

1765 (23 Julij tot 10 Oct.) Beleg en verovering van Breda. (Wagenaar XI. 252—256.) — Kaart v. h. geheele land om Breda, in 2 bl. Op het

linksche blad in h. midden', de stad met de veruitgestrekte belegeringswerken, op het regtsche onderaan Geertruidenberg en de Biesbosch. Met inschrift (onderaan op h. linksche blad) „Expugnatio fortiss. urbis „Bredae. Afbeeld. v. de beleg. v. Breda door F. H.... 10 Oct." br. fol. Te zamen br. 83 dm. hg. 37 dm. — Het Ex. v. d. Heer A. v. Stolk te Rott. heeft aan de linkerzijde nog een afzonderlijk toevoegsel waarop het *Mastbosch* en boven de pl. een doorloopend profil. v. Breda. Te zamen hg. 48 dm., br. 93 dm. *Zeldzaam.*

1766 (25 Julij.) Als voren, doch verkleind, op 1 bl. Bovenaan links een groot veld, *a* met 8 reg. inschrift. „Nieuwe Kaerte v. Breda," enz. en onderaan links de wapens van Breda en Geertruidenberg en adres v. *C. J. Visscher*. — Met afzonderlijk „Kort en bondigh verhael d. Stad Breda, enz." in 6 kol. welk verhaal v. h. beleg tot 25 Julij gaat. Met adres van *C. J. Visscher* te Amsterdam. Hg. 35 met beschr. 47 dm., br. 49 dm. gr. fol.

b Dez. kaart doch met vele verandering; het groote veld voor het inschrift is zeer verkort, de positiën' der belegeraars zijn veelvuldig veranderd, onderaan links op de plaats v. de wapens der beide steden is nu eene afbeelding v. h. hoornwerk voor de Ginnekerpoort den 7e Sept. 1637 door Fr. H. veroverd. — Met uitvoerige beschrijving v. h. geheele beleg tot aan de overgave, in 6 kol. Met adres v. *C. J. Visscher* te Amsterdam. 1637. Hg. met beschrijv. 54 dm. br. fol.

1767 Als voren doch verkleind, daarentegen is het land aan weerszijden van de kaart verder. Met inschrift links gemt.: Eerste deel f°. 269. br. fol. Uit Commelin. 1651.

1768 Geheel als voren, doch omgekeerd; het inschrift bovenaan regts; br. fol. Uit Commelin. 1652.

1769 (30 Julij.) Hetzelfde, doch anders en kleiner; regts de *Mark*, links de *Nieuwe Schans*. — Zonder naam of inschrift in de kaart. Met onderstaand „Cort „verhael d. beleger. d. voortreff. stadt Breda" enz. gaande tot 30 Julij. Amst. J. v. Hilten 1637. br. fol. Hg. 26 met besch. 37 br. 26 dm.

1770 (13 Sept). Hetzelfde. Breda met alle uitgestrekte verdedingswerken; bovenaan regts het wapen der stad. — Van ond. uitvoerig verhaal der belegering tot 13 Sept. met opschr. „Correcte caerte en de afteeken. v. d. beleg. v. Breda" in 4 kol. Met adres: Amst. voor *J. v. Hilten*. 1637. gr. fol. Hg. 35 met verh. 53 dm. br. 47 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

1771 (12 Sept.) „Vertooninge der Stadt Breda." — Profil der stad met dit bovenschrift, en daaronder de afbeelding v. d. uittogt v. h garnizoen en leger op een afzond. blad de 2 afbeeldingen v. de hoornwerken voor de Antwerper en Ginnekerpoorten den 12e (en 7e) Sept. veroverd. Ter weerszijde der plaat de artikelen van capitulatie door de bezetting voorgesteld en die welke voor den Prins gegund zijn, met de uitlegging der letters in de plaat. Amst. *J. v. Hilten*. 1637. br. fol. De pl. hg. 38 br. 33 met de zijstukken 55 dm. *Zeer zeldzaam*.

1772 Hetzelfde op 1 bl., doch alleen de stad (in het midden) met de belegeringswerken, regts de rivier de Mark. — Met Fransche inschriften en en uitlegging der No. 1—50 op de kaart; met Lat. opdragt aan Willem Maurits, (later Prins Willem II) door *J. Bleau*. br. fol. Fraai gekleurd. Van acht. bedrukt met Holl. verhaal v. dit beleg. Uit *Bleau* Stedeboek.

1773 Beleg en verovering v. Breda. — Het plan der stad met de belegerings-

werken. Van boven onder een dubbele toog het portret v. Fred. Hendrik en de wapens v. Oranje en Breda. — Op den voorgrond regts het hoofdkwartier v. den Prins, het dorp Ginneken; links eenige ruiters. Geteekend en voortreffelijk geëtst door *J. Gerrits v. Bronchorst* v. Utrecht. 6 bladen grav. en 2 bl. beschrijv., ieder hg. 34 br 44½ dm. br. fol.

Deze bijzonder fraaije en uiterst *zeldzame* plaat is noch door *Bartsch* noch door *Nagler* vermeld, doch volgens dit Exemplaar, uit den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden, beschreven door *R. Weigel*, Supplem. I 155.

1774 *Expugnatio urbis Bredae.* Kaart v. h. beldg v. Breda, in 9 bladen. Door *Balth. F. van Berckenrode.*" *Zeer zeldzaam.* — Vermeld in Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 441. Verkocht voor *f* 25.— — Deze kaart bestaat uit 6 bl. en 2 bl. beschrijving en berust in het Prentkabinet der Leidsche Hoogeschool. — Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden heeft over deze kaart breedvoerig gehandeld in zijn stuk over *Floris Balthasar.* Tijdschr. Instituut. 1845. bl. 45 N°. 37.

1775 Uittogt v. h. garnizoen uit Breda. — Vier bladen, ongenommerd en zonder eenig inschrift hoegenaamd; het linksche blad stelt een uittogt v. Monniken voor, op den achtergrond de toren en het kasteel v. Breda; de middelste plaat vervolgt de optogt der Monniken die een groot kruis dragen, regts een wagen met zieken (?); het 3e (regtsche) blad vertoont den Gouverneur in zijne koets zittende; in het verschiet kanonnen die weggevoerd worden, enz. — het 4e bl. vertoont wagens met mannen en vrouwen; regts 2 mannen te paard en 4 of meer te voet. — Ieder blad heeft v. ond. een 2 duim hoogen wrijfboord, doch zonder éénig inschrift, naam of getal op een der platen. — Fraai gegrav. (welligt door *P. Quast.*) br. fol. Ieder blad hg. 20½ met wrijfboord 23 dm. br. 26 dm. Mijn Ex. heeft slechts de 3 eerste bladen; aan het Archief d. Genie. (Ministerie v. Oorlog te 's Hage) berust ook het 4e blad. *Zeer zeldzaam.*

1776 Zinneprent op de verovering v. Breda, met onderschr. „Principis Auriaci „vigilantia Breda expugnata. 7 Octob. A°. 1637." Bovenaan een profil der stad, daaronder de zinneprent in 3 afdeelingen; in het midden zit de Prins op eene estrade en vóór hem, lager, 8 zinnebeeldige figuren; links zit de Prins in een zegewagen door 2 leeuwen getrokken, regts staat de Prins geheel geharnast op een krijgsman: *Breda.* Znd. v. grav. br. fol. Hg. 28 br. 49 dm. *Zeer zeldzaam.* Het komt mij bijna voor dat deze plaat het bovenstuk v. eene andere grootere prent of eeredicht is.

1777 „*'s GravenHaagsch Wellekomst*" aan Fred. Hendrik. Zinnepr. op de inneming v. Breda; met gedrukt vers. Amst. bij *S. Savery.* gr. br. fol. — In Catal. Munniks v. Cleeff 1860. N°. 445. Verkocht voor *f* 12,—

1778 (27 Oct.) De Stad Damvillers in Luxemburg door de Franschen op de Spanjaarden veroverd, belegerd sedert 1 Sept. en den 27 Oct. overgegeven. Plan der vestingen v. h. omligg. land. Met beschrijv. v. h. beleg op de keerzijde. gr. fol. Uit *Bleau* Stedeboek d. Zuidel. Nederl.

1779 (20 Dec.) Drie platen over den herbouw v. d. Amsterdamschen Schouwburg op de Keizersgracht, voornamelijk door toedoen v. d. Burgemeester N. van Kampen. (Wagenaar. Amsterdam I. 533.) — De 1e plaat vertoont het tooneel zelf met alle getimmerten en opschriften; op de voorzijde 2 schilden met een Lat. en Holl. opschrift: „Amsterd. „Schou„tooneel, gesticht in 't jaar 1637" daar naast 5 wapenschilden van v. d.

Kruyssen, Domselaar, Wittenoom, Jan Vos, Serwonters en Vennekool, in 1658 regeerende Hoofden v. d. Schouburg. Met een 8 reg. vers v. Vos: „De Duitsche Schonburg, enz." — De andere plaat stelt het ruim v. den Schouwburg met de 2 rijen loges boven elkander en de toeschouwers voor; daarboven de open banken met het mindere volk. Tusschen deze beide plaatsen ééne regel: „Tooneelspel quam in 't licht enz." Onder de afbeelding een 8 reg. vers van Jan Vos: „De Schouwburg is „voor 't oor en 't oog van 't volk gesticht" enz., daar tusschen het zinnebeeld van den Schouwburg, de Bykorf. — Op beide platen staat onder het vers eene 1 reg. opdragt dezer 8 platen aan de 6 reger. Hoofden door J. Lescaille. 1658. — Op de 3 pl., de *grondteekening* is een vers v. Jan Vos op het tooneel en een van Vondel ter eere v. d. Raadsheer Nic. v. Kampen, Stichter v. d. Schouwburg. — De grondteek. gegrav. door *F. v. d. Laegh*; de beide andere platen zijn zonder naam van grav. (doch door *S. Savry*) De beide groote pl. ieder hg 52 dm. br. 72½ dm. br. fol. de grondteek. hg. 40, br. 54 dm. In 1662 is de Nederd. Akademie te Amst. hernieuwd. — Zie over dit tooneel: Jonckbloet, Nederl. Letterk. II. 1. bl. 200.

1780 De plaat v. h. Tooneel verkleind, met 2 reg. onderschrift: „De Schouwburg „van binnen" br 4°. Hg. 20 br. 30 dm. Uit *Dapper*. Beschrijv. van Amst.

1781 De beide platen v. h. Tooneel en v. h. Ruim, verkleind volgens de vertimmering in 1665. Met 2 zes reg. verzen v. Vondel, het eene aan N. v. Kampen, het and.: *Tooneelspel kwam in 't licht*. 2 pl. br. 4°, ieder hg. 14 br. 18 dm. Uit de Marre, Eeuwgetijde der Schouwb.

1782 Hetzelfde, meer verkleind, met 1 reg. Holl. bovenschrift. kl. br. 4°. Hg. 12 br. 14 dm. — Dez. pl. met 1 reg. Holl. en Fr. bovenschr. — Dez. pl. met Holl. en Fr. bovenschr. v. acht. bedrukt. — Uit: Domselaar, Beschr. van Amst. en latere afdrukken.

1783 (1638. 28 Febr.) „Auctent. ende grondige verclar. v. d. Schermutselen en „veldtslagh d. 28 Febr. en 3 Maert 1638 voor Rhijnfelden tusschen S. „G. Hertoch Barent v. Wijmeren en d. Veldtmaarschal Johan de Weerdt, „perfect. in dit caertjen aenghewesen." — Afbeelding van een veldslag, waarboven het portret v. „Syn Altess H. Bernhard," in med.; op den voorgrond liggen de Rijngraaf en *Valoys* gesneuveld op den grond en zijn de *Graaf van Nassou* en *Jan de Weert* handgemeen. — Met afzond. beschrijv. in 3 kol., met bovenstaand opschrift en uitlegging der letters A—O in de plaat. Met adres v. *J. v. Hilten* te Amsterdam. 1638. Hg. 25 dm., met verklar. 52 dm. br. 32 dm. *Zeer zeldzaam*.

In dezen slag v. het Beijersche leger onder Hertog Barend v. W. is het Keizerlijk leger onder Jan de Weerd geheel geslagen en hij zelf gevangen genomen.

1784 (30 April tot 29 Julij.) Executie der 9 geestel. en wereldlijke personen, (Cl. de la Court, soldaat en zijne vrouw; L. Cater, metselaar; de Brouwer Jan Landsman, 2 R. C. Priesters, 2 Jezuïten en de Rector der Jezuïten) die zamengezworen waren, Maastricht aan de Spanjaarden te verraden. (Wagenaar XI. 276. Aitzema. II. 572.) In het midden het schavot, waarop de la Court gevierendeeld en zijne vrouw onthoofd wordt enz. In de 4 hoeken der plaat de portretten der 4 R. C. Priesters en Jezuïten; bovenaan in het midden de zaamgezworenen hun verraad op een Bijbel bezwerende. — Van ond. de uitlegg. in 3 kol. met opschrift:

„Perf. afbeeld. van de Justitie over 9 Geestel. en Wereldl. personen" enz. Met adres: Amst. *J. v. Hilten*. 1639. fol. Hg. 20 dm., met beschr. 33 dm, br. 28 dm. *Zeldzaam*.

b Dezelfde pl., latere (?) druk zonder adres.

Hierbij 3 berigten in plano over dit verraad, de 2 eerste bij *L. Breeckevelt* te 's Hage; de eerste getit.: „Kort verhael v. t verraet v. Maestricht, de andere „Extract uit een brief v. Maestr. (17 Mart") de derde bij *A. Meuris* te 's Hage ook getit.: „Kort verhael v. h. verraedt v. 27 Febr. „ontdekt en de Justitie v. 30 April en 1 Mei in Maestr."

1785 (Junij) Mislukte aanslag der Staatschen op de Schans van Callo onder Graaf Willem van Nassou. (Wagenaar XI. 271.) — „Nieuwe caert van „de ghelegenh. v. de forten v. Calloo, Verrebroeck met de dijken soo die „selve sijn doorghesneden en ghefortif. ghewest." Regts het verdronken land v. Kieldrecht, Calloo, enz. in het midden Calloo en de schepen, links de Schelde; v. onderen uitvoerige uitlegging der 30 N°. Antw. bij *Pt. Verbiest* op de Lombaerde Vest in America. br. fol. Hg. 33 br. 40 dm. Fraaije en zeldz. kaart.

1786 Afbeelding van de Hollandsche soldaten die naar de schepen vlugten welke bij de kerk en het fort van *Callo* leggen, in het verschiet het fort *St. Marie de Perel*. — Fraai *geëtste* prent (door *B. Peters?*) met adres v. *J. Meyssens* (te Antwerpen) zonder eenige naam of uitlegging, ofschoon ik geloof dat die er bij behoort, wijl de kerk van Calloo met *g* geteekend is. br. fol. Hg. 15 dm. br. 47 dm. *Zeldzaam*. Deze plaat heb ik nooit meer gezien.

1787 Als voren, in 2 afdeelingen, n.l. bovenaan eene iets verkleinde kopij der plaat en van onderen de kaart zeer verkleind doch regts veel verder strekkende. Met Duitsche uitlegging der N°. 1—18 in de plaat, en 2 reg. bovenschrift: „Eigentl. Abbild. d. Schantzen Callo, Verbroeck," enz. Hg. 29 br. 36 dm. br. fol. Uit Merian.?

1788 (16 Aug. tot 6 Sept.) Bezoek v. Maria de Medicis, weduwe v. Koning Hendrik IV, aan ons land om de bemiddeling der Staten en v. d. Prins te verzoeken tusschen haar en haren zoon Lodewijk XIII. (Wagenaar XI. 276. Aitzema II. 540—551.) — Begroeting der Koningin door Prins Frederik Hendrik bij den Bosch, en ontvangst van de Koningin (vergezeld door de Prinses v. Oranje) door de afgevaardigden der Staten Gen. bij den Haag. — De 1e pl. stelt in het verschiet (links) 's Bosch voor; op den voorgrond de rij der koetsen, de ontmoeting en al het militaire geleide. Met onderschrift: „Comme S. A. Mons. le Prince d'Or. vint au devant de „la Reyne aux Approche de Bois le Duc"; — de 2e pl. heeft in h. verschiet links, den Haag, op den voorgrond de rij van koetsen, waarin Maria de Med. en de Prinses gezeten zijn, de begroeting enz. Met 2 reg. onderschr.: „Comme l. Deputez.... aux appr. de la Hay" — Beide platen fraai *geëtst* zonder naam, de 1e pl. hg 28 br. 69 dm., de 2e hg 26 br. 70 dm. Uit het zeer zeldzame werk v.: *P. de la Serre*, Entrée de la Reine Mère dans l. Prov. Un. de Pays-Bas. Lond. 1639. pt. fol. herdrukt door de zorg v. d. Heer A. Oltmans te Amsterdam bij J. M. E. Meyer. 1848. 8°. De origineele druk v. h. Fransche werk kwam voor in Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 459. Verkocht voor *f* 20.—

1789 Maria de Medicis afgebeeld als Minerva, Godin der kunsten. Naar *P. P. Rubens* door *J. B. Massé*. 1708. gr. fol.

1790 (31 Aug.) Maria de Medicis, vergezeld door de Prinses v. Oranje, Amalia v. Solms, wordt te Amsterdam op prachtige wijze door eene uitgelezen schaar van jonge burgers, allen te paard, ingehaald, onder aanvoering v. d. Adv. C. v. Davelaar, Heer v. Petten. — Uitvoerige voorstelling van dezen intogt in Amsterdam langs den, toen pas voltooiden, Haarlemmer trekvaart; (en niet langs den toenmaals gebruikelijken IJ-dijk) in 6 aan elkander sluitende platen. Zonder naam v. teekenaar of graveur (doch waarschijnlijk naar *J. Maertsen de Jonge* (door *P. Nolpe?*) gr. br. fol. te zamen lang 3 el 7 dm. (iedere plaat br. 47 à 49 dm., de laatste br. 58 dm. welke echter meestal in 2 bladen verdeeld, voorkomt hg. 39 dm.

Wijl deze platen ongenommerd zijn, en de reeks dikwijls oncompleet voorkomt en ook wijl deze platen later, in 1660, met geringe verandering, voornamelijk der costumen, gebruikt zijn voor de inhaling van de Keurvorstin van Brandenburg, laten we hier eene korte beschrijving van iedere plaat dezer reeks volgen.

Bl. 1. Haarlemmerpoort, ophaalbrug, open hek, 3 trompetters, 1 voorrijder.
„ 2. Een voorrijder, 2 jongens te voet, 1 voorrijder, tweemaal 3 ruiters naast elkander, en 1 v. h. 3e peleton.
„ 3. De 2 ruiters v. h. 3e peleton en daar achter 4 peletons, ieder van 3 ruiters.
„ 4. Een voorrijder met klein vaandel, en 4 peletons van 3 ruiters.
„ 5. Twee peletons van 3 ruiters, vele anderen door elkander, aan het einde de voorrijder *blootshoofds* op het eerste span voor den wagen.
„ 6. De wagen waarin Maria de Medicis rijdt, daar achter vele personen te paard, allen blootshoofds. — Meer achterwaards een wagen waarvan slechts het voorstuk gezien wordt met 3 personen te paard. Deze laatste afdeeling is in de meeste Ex. van dezen optogt een afzonderlijk blad.

Dit Exemplaar dezer fraaije Serie is op veel grooter en zwaarder papier gedrukt dan ik ooit ergens gezien heb, (n.l. 44 dm. hg. terwijl de gewone Ex. en zelfs de proefdrukken der 16 pl. in het werk van *Barlaeus* slechts 38 dm. hg. zijn.) Het behoorde blijkbaar in een Ex. op zeer groot papier van den Hollandschen tekst v. *Barlaeus*, Blijde inkomst, waarvan hier slechts de titel, doch daarbij alle platen in gewone, genomm. afdrukken op zeer zwaar papier, doch van gelijke hoogte, nl. 44 dm. aanwezig zijn.

1791 Titel, opdragt en portret voor eene afzonderlijke uitgave der bovenstaande plaat.

1°. „Iconismus turmae patritiae equestris Christam Regm. Matrem, Ma„riam Mediceam Amstelrodamum intrantem jussu D. D. Consulum exci„pientis et deducentis." Titel in 5 reg. opschrift in kapit. letters; daaronder het wapen v. Amst. (hg. 25½ br. 30 dm.) fraai gegrav., nog lager: „Amstelr. A°. Dom. CIↃ IↃ XXXIX" Aan de keerzijde eene Latijnsche opdragt der plaat v. d. optogt door *W. de Leeuw* (uitgever of grav.?) aan de 4 Burgemeesters: Pancras, Backer, Boom en Geelvinck,

2°. Hetzelfde wapen der stad, zonder bovenschrift; onder de plaats en jaar het adres v. *Corn. Danckerts*.

3°. „Effigies Mariae de Medicis Christian. Gall. Regis Henrici M. Conjugis, trium Regum matris," etc. 4 reg. opschrift, daaronder het portret (borstbeeld links in med. met randschrift) v. Maria de Medicis, ter weerszijde 2 zinnebeeldige gevleugelde zittende vrouwenbeelden, naar *G.*

Hondhorst. Daaronder 1 regel: „Urbem Amstel. intravit Regina ipsis Cal. Sept. 1638.

Ieder dezer bladen is hg. 38, br. 45 à 52 dm. Afdrukken op gewoon papier. Deze 8 bladen zijn van de grootste zeldzaamheid.

1792 Dezelfde optogt als 1790 in 8 *teekeningen* uit dien tijd en waarschijnlijk de *origineelen* naar de natuur gedaan. Op blad 7 zijn hier tusschen de ruiters die den wagen v. Maria de Med. volgen, en den laatsten wagen, eene menigte personen te voet en te paard afgebeeld, die *niet* op de gegrav. platen voorkomen; ook in andere kleinere zaken wijkt de plaat van deze teekeningen af; de graveur of uitgever *W. de Leeuw* zegt ook in de opdragt (op de keerzijde v. h. 1e blad in het voorgaande N°.): dat deze optogt *partim ad vivum aere expressa* (gedeeltelijk naar het leven in plaat gebragt is.) — Waarschijnlijk zijn deze teekeningen door *J. Martsen de Jonge* zelven, aan wien ze ook door een' bezitter in de vorige eeuw zijn toegeschreven, en van wien eene fraaije *teekening* met zijn naam der pl. 4 in het werk van Barlaeus, in het volg N°. voorkomt, welke teekening echter ook met de gegrav. plaat verschilt. Ieder blad hg. 20 dm., br. 30½ à 32 dm.

1793 Afbeelding der feestelijkheden en vertooningen te Amsterdam gedurende het verblijf van Maria de Medicis van 31 Aug. tot 5 Sept. 1638. Alles uitvoerig beschreven in het folio werk van *C. Barlaeus*: „Medicea hospes „s. descriptio publicae gratulationis, qua Mariam de Medicis excepit Se- „natus Pop. Amstel. Amst. *J. et C. Bleau*. 1638. fol. 62 pp. met 16 pl. gen°. 1—16." Voorts met het portret v. Maria de Med. en in vele exemplaren de plaat der 4 toen regeerende Burgemeesters. — Van dit werk verscheen in hetzelfde jaar eene Fransche vertaling, getiteld: „Marie „de Medicis entrant en Amst., ou histoire de la reception, etc. Amst. Bleau „fol." met dezelfde platen; en in 1639 eene Holl. vertaling: „Blijde „inkomst d. allerdoorlucht. Koningin Maria de Med." enz. Amst. Bleau fol., ook met dezelfde platen. — De presentexemplaren welke van deze 3 verschillende uitgaven gegeven zijn, bevatten alle *proefdrukken* der 16 platen en v. h. portret der Koningin; van de plaat der 4 Burgemeesters heb ik nimmer een proefdruk gezien. Ofschoon deze laatste plaat, (blijkens het onderschrift bij deze gelegenheid vervaardigd,) in vele exempl. van het werk v. Barlaeus voorkomt en die Ex. waarin ze niet is veel van hunne waarde verliezen, zoowel om de schoonheid der plaat als omdat de Ex. defect *schijnen*, zoo houd ik mij echter vast overtuigd, dat deze plaat geen deel v. h. werk uitmaakt en er niet in behoort, — vooreerst: omdat er nergens in het werk melding van gemaakt wordt, — ten anderen: wijl *die* plaat alleen door *Suyderhoef* gegraveerd is, de andere 16 platen allen van *Savry* zijn, — doch voornamelijk wijl ik in verschillende *present* exemplaren v. h. werk v. Barlaeus, die ik gezien heb, (en ze zijn vele in getal) en de beide welke voor mij liggen, die plaat niet heb aangetroffen, evenmin als in een zeer bijzonder Ex. van de 3 teksten van Barlaeus, in éénen band tijdens de uitgave te zaam gebonden, wat ik vroeger bezat; en ze evenmin voorkomt in het Exemplaar der pl. op zeer groot papier in mijnen Atlas berustende in de volgende regels beschreven, — zoodat ik de Exemplaren v. Barlaeus zonder deze plaat voor compleet houde.

Het hier aanwezige Ex. v. d. Latijnschen tekst v. Barlaeus is blijkens diens eigenhandig inschrift aangeboden aan zijnen bijzonderen vriend Theod.

v. Beuningen en bevat de *proef*drukken vóór het No. der 16 pl. en v. h. portret v. Maria de Med., alle in de volgende regels beschreven.

Het andere Ex. der gewone afdrukken dezer platen met het No. in dezen Atlas aanwezig, is op zeer groot en zwaar papier gedrukt, gelijk de optogt (No 1790) en behoorde in een buitengewoon groot papieren Ex. v. d. Hollandschen tekst van Barlaeus, waarvan hier echter alleen de titel voorhanden is. De platen der feestelijkheden schijnen meestal naar teekeningen van *J. Maertsen de Jonge* gevolgd te zijn; die der zinnebeeldige voorstellingen (No. 5, 7, 9—13) zijn blijkens het monogram, naar *Cl. L. Moyaert* en pl. 18 naar *S. de Vlieger*, de pl. zijn waarschijnlijk allen naar *S. Savry* ofschoon zijn naam slechts op pl. 15 voorkomt. De platen zijn meestal hg. 29 dm., br. 38 dm. br. fol.

A *a* Portret van Maria de Medicis, zittende onder een troonhemel; v. voren, naar links; vóór haar eene balustrade en het Y, in het verschiet Amsterdam. V. ond. 2 reg. vers: „Sic ivit nostram grandis Medicea per Urbem." etc. — Deze plaat is gevolgd naar het origineele schilderij, wat de vorstin tijdens haar verblijf alhier door *G. Honthorst* heeft doen maken; en door haar aan de stad vereerd is, waar het nog in het voorportaal van Burgemeesterskamer hangt.

b Dez. plaat, *proefdruk*, vóór de balustrade, het IJ en Amsterdam; het kleed der Koningin veel minder bewerkt, doch met het vers.

B De 4 Burgemeesters: Ant. Oetgens v. Waveren, A. C. Burgh, (vroeger Gezant in Rusland,) Pt. Hasselaer, Abr. Boom, aan eene tafel zittende, toen hun door Corn. v. Davelaer, Heer v. Petten, aanvoerder v. den optogt ter inhaling, de komst v. Maria de Med. aangekondigd werd. Met 4 reg. Lat. onderschrift: „Effigies nobil.... consulum qui Amst. pref. tunc, cum eorum „mandato Adv. C. a Davelaer.... Mar. de Med., eandem urbem ingred. „deduxit." Naar *T. de Keyser* door *J. Suyderhoef*. br. fol. Hg. 32 br. 38 dm. Uitmuntende gravure hier in fraaijen afdruk aanwezig. Op het Prentenmuseum te Amsterdam en dat te Parijs is van deze plaat een Ex. vóór de namen v. schilder en graveur; een proefdruk schijnt van deze plaat niet bekend te zijn. Zie over de vraag of deze plaat in het werk v. Barlaeus behoort, hiervoor bl. 247.

Platen No. 1—16.

1. De optogt langs den Haarlemmerweg; regts het IJ met vele schepen. — 1½ blad br. 66 dm.
2. De aankomst van den trein langs den Nieuwendijk op den Dam en de triomfboog aldaar.
3. Huwelijk van Hendrik IV met Maria de Medicis, vertoond boven op den triomfboog op den Dam.

4*a*. Optogt langs de O. Z. Voorburgwal en de triomfboog aldaar.

b. Dezelfde voorstelling, zéér fraaije *origineele* teekening voor de plaat door *J. Martsen de Jonge*, (gemerkt: M. de Jonge 1638.) — De teekening is in dezelfde manier als de 8 bl. van No. 1792, doch even als die, verschilt ook deze teekening in enkele bijzonderheden met de plaat, b. v., voor de vertooning boven den triomfboog, die op de gravure zigtbaar is, hangt hier een gordijn; de voorrijder en koetsier en de gaande en rijdende persoon naast het rijtuig, zijn op de teekening met gedekten hoofde, op de plaat blootshoofds voorgesteld, enz.

5*a*. Maria de Medicis als Berecynthia, Moeder der Goden, op een wagen

door Hendrik IV bestuurd, werdt door de Amsterdamsche Maagd begroet. — Met opschr.: *Laeta Deum partu.* Voorstelling op den triomfboog bij de Doelenstraat.

6. Watertogt op den Amstel; links de triomfboog opgerigt op een eilandje in den Amstel gemaakt.

7. Huwelijk van de ouders v. Maria de Med. nl. van Franciscus de Med. met Johanna v. Oostenrijk. — 1e vertooning op de noordzijde v. dezen triomfboog.

8. Keizer Maximiliaan beschenkt de Amsterd. Maagd met de keizerlijke kroon boven haar wapen. — 2e vertooning op de noordzijde van dezen triomfboog.

9. 10. 11. 12. 13. De treurige staat en het herstel van Frankrijk onder de regering van Hendrik III en IV, in 5 vertooningen aan de zuidzijde v. d. triomfboog.

9. *Gallia* (een wereldbol) wordt door de Tweedragt in brand gestoken, waar naast de Fransche Maagd weenende staat.

10. De Fransche Maagd bidt de goden om hulp voor het verdeelde Frankrijk, waarop Jupiter Mercurius zendt om aan Hercules (Hendrik IV) den last te brengen, het verdeelde land te vereenigen.

11. Hercules pleegt raad met Mars en Pallas op welke wijze het werk tot herstel aan te vangen.

12. Hercules voltooit met behulp van Mars en Pallas het werk van herstel en smeedt een band om den bol.

13. Lodewijk XIII als een andere Hercules, neemt den wereldbol (Gallia) op zijne schouders, bijgestaan door Mars en Pallas.

14. Spiegelgevecht op den Amstel; regts de triomfboog op het eilandje.

15 Spelevaart op het IJ, naar *S. de Vlieger*, door *S. Savry*. — Eene lange
a. plaat, br. 65 dm. — De gewone afdrukken met het No. hebben bovenaan regts het oude zegel der stad, een koggeschip, links het gewone wapen, de 3 Andries-kruisen; welke beide niet voorkomen op de *proefdrukken* in de present-exemplaren. Zonderling is het dat alleen het exemplaar 15*d* de plaat in haar geheel op één blad vertoont; alle andere exemplaren, zoowel letter- als proefdrukken, zijn in 2 bladen, doch op geheel verschillende wijze, verdeeld.

b. Dezelfde plaat, proefdruk vóór het N°, doch met de 2 wapenschilden bovenin ligtelijk aangegeven, en met de naald getraceerd. *Uniek Ex.*

c. Dezelfde plaat, proefdruk vóór het No. en de wapens. Aldus in alle presentex.

d. Dezelfde plaat, gewone druk met de wapens en het N°. 15, doch gedrukt op één blad. — Onder deze plaat is een afzonderlijk gegraveerd 8 reg. Latijnsch opschrift afgedrukt: „Post exhibita in honorem Reg. Matris, „super flumen Amst. diversa spectac..... situm urbis Amst.... na„viumq. classes cum stupore et volupt. adspexit." — Deze plaat is met het onderschrift 33 dm. hoog. — Ik heb slechts 3 Ex. aldus gezien.

16 De Dam en Waag en het afscheid dat de Burgemeesters aldaar van Ma-
a. ria de Med. nemen. (Op hetzelfde oogenblik werd Lodewijk XIV geboren.)

b. Dezelfde pl. in proefdruk vóór het No. en bijzonder kenbaar aan een hond zonder kop op den voorgrond. In de letterdrukken is de kop er bij gegraveerd.

In 't algemeen moet opgemerkt worden dat de *proefdrukken* zich niet slechts onderscheiden door het ontbreken van het volgn. 1 tot 16 op den hoek, onderaan regts, maar ook wijl ze meer geëtst dan gegrav., en veel fraaijer zijn.

1794 Het oprigten v. een lijfwacht voor Prins Willem van Oranje (later Willem II). — Bovenaan regts zijn portret (borstbeeld regts) in med., lager op de plaat links het Buitenhof, op den voorgrond de optogt der lijfwacht op het Binnenhof; geheel vooraan links een ruiter die naar den ring steekt. Met Lat. en Holl. lofdicht v. *A. Menninck*. Door *P. Quast*. Met adres van *Lud. Breeckevelt*. 1638. Onder het portret van den Prins: *C. van Queboren fec.* Hg. 28, met verzen 57 dm. br. 39 dm., br. fol. De verzen ontbreken mij doch zijn bij h. Ex. v. d. Heer Bodel.

1795 (1639. Begin Febr.) De R. Cath. Priester Mart. van der Velde wordt (op Vastenavondsdag) door N. Vermeyde te Middelburg, een uur van Gouda, in de kerk gevangen genomen en mishandeld, naar 's Hage gevoerd en in eene zware boete geslagen; bij afwezen uit zijne vaderstad Leiden gebannen, waar hij evenwel heen gaat en aan zijne wonden overlijdt. — In 't midden het portret van M. v. d. Velde, borstb. regts in toga, in med. met 8 reg. vers: *Siet hier een Priester Godts*, ter weêrszijde 4 (dus 8) afbeeldingen van zijne mishandelingen en zijn dood, ieder met 2 à 3 regels cursyf onderschrift. Zonder naam van grav. br. fol. Hg. 28, br. 37 dm.

1796 (18 Febr.) Zeeslag voor Duinkerken tusschen 13 Duinkerksche oorlogs-
a en 11 Staatsche schepen onder M. H. Tromp. (Wagenaar XI. 281. Aitzema II. 589). — Gezigt op Duinkerken en het nabijgelegen zeestrand: op den voorgrond de beide vloten in gevecht. Met 2 reg. inschrift boven het strand: „Zeeslach voor Duynk. A°. 1638." Znd. nm. v. grav. Bovenaan regts gemt.: Tweede dl. Fol. 34 br. fol. Uit Commelin, 1651. — *b*. Dezelfde plaat, fraai gekleurd.

c Als voren; kopij der voorg. pl., met aanwijzing v. deel en bladz. bovenaan links. Uit Commelin, 1652.

1797 Hetzelfde. — Afbeelding v. h. zeegevecht; in 't verschiet links *Duinkerken*, in 't midden *Mardijck*, regts *Grevelingen*; N°. 5 is het in brand gestoken vijandelijk Vice-admiraalschip. Met uitlegg. 1—7 en *b*. Boven deze afbeelding eene kaart v. h. Vlaamsche en Fransche strand van Brugge tot Boulogne. — Geëtst en uitgegeven door *Balth. van Berckenrode*. br. fol. Hg. 35, br. 39 dm. *Hoogst zeldzaam*. — In d. Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis is eene dergelijke voorstelling, wèl in d. geest doch zonder naam v. *Berckenrode*, met 12reg. vers: „Harde slagen doen wel leeren." *W. v. de Velde inv.* Hg. 25, br. 22½ dm.

1798 Hetzelfde. — Afbeelding v. h. gevecht op het tijdstip dat het schip v. Tromp tusschen 5 vijandelijke schepen lag en hevig beschoten werd. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. — Met uitvoerige beschrijving v. h. gevecht door Mr. J. C. de Jonge.

1799 (18 Sept.) Zeeslag bij nacht van M. H. Tromp tegen de Spaansche Vloot tusschen Bevesier en Folkestone. (Wagenaar XI. 282. Aitzema. II. 610.) — Afbeelding v. h. gevecht des nachts te 2 ure. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijv. door Mr. J. C. de Jonge.

1800 (20 Oct.) Afbeelding van de positiën der Spaansche, Hollandsche en Engelsche Vloten in het Kanaal bij Deal en Sandwich, bij de eerste bijeenkomst vóór het gevecht. Links Sandown, de stad Deal en de Spaansche Vloot, in 't midden de Holl. Vloot en het kasteel v. Deal, regts Dover. (Op de volgende plaat en op No. 1808 is onderaan eene dergelijke doch zeer verschill. afbeelding.) — Zeer uitvoerige en fraaije afbeelding op 2 lange aan elkander behoorende bladen, met uitlegging regts en met opschrift onder-

aan links: „Vera et exacta delin. classium Hisp., Angl. et Holl. prout in „Freto Britt.... ante prael. se ostend. A°. 1640. D°. Cornelio Boll, „Antw. navium pictori celeb., huj. rei simul spectat. suo amic. ergo „D. D. D. delineator *W. Hollar.*" 2 bl. br. fol. te zamen br. 102 dm., hg. 15 dm. *Zeer zeldzaam.* — Bij *Parthey, W. Hollar* vermeld onder N°. 548.

1801 (21 Oct.) Zeeslag bij Duins. (Wagenaar. XI. 282—4. Aitzema II. 613—615.) „Afbeeldinge in wat ordre de Spaensche en Nederl. Vloten verdeelt lagen „wanneer het Gevecht soude aengaen." Links de Engelsche kust, waarboven: „No. B. *Duyns*" in 't midden de Vloten; regts 4 zeepaarden en een Triton. — Links v. dit plaatje het staande beeld v. Pallas met Meduseschild, waarnaast eene kleine kaart der Eng. kust, met vele aanwijzingen over dit gevecht. Met adres v. *Corn. Danckerts* te Amst. Beide komen ook, doch eenigzins verschillend voor op N°. 1805; de *Afbeeldinge d. schepen* op bl. 1, doch iets verkleind, zonder de zeepaarden; de kaart op bl. 6, doch aan de linkerzijde en veel vergroot. Fraaije grav. zonder eenigen naam. br. fol. Hg. 20, br. 52 dm.; de plaat 26, de kaart 22, het beeld 4 dm. breed. — *Hoogst zeldzaam.* Het *schijnt* dat hierbij nog eene beschrijving of eene plaat behoort, daar de *Afbeeld.* gemerkt is N°. B. en er nergens een spoor van A te vinden is.

Zouden No. 1800, 1801 en 1802 ook ééne plaat uitmaken?

1802 „Afbeeld. v. de besettinge der Spaensghe Vloot door d. Adm. Tromp „in Duyns." — Opschrift boven eene kaart der haven v. Duins met de vloten. Met adres van *Corn. Danckerts*, te Amsterdam. br. fol. Hg. 25, br. 33 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1803 Hetzelfde, in den geest der plaat N°. 1800. Uitvoerige afbeelding van den zeeslag; bovenaan de kust van Engeland, links *Romany*, regts *Margat*; op den voorgrond links het schip van Tromp: *Amelia*, in gevecht met het groote Portug. Admiraalschip; regts de veroverde Spaansche schepen. Naar *A. Verwer*, door *S. Savrij*, met zijn adres. In 2 br. fol. bladen. — Hierbij eene afzond. beschrijving in 3 kol.: „Cort ende warachtigh verhael v. d. verwond. schipstrijdt, op d. 21 en 22 Oct.".... geinv. door *Abr. de Verwer.* Amst., S. Savrij, in de Nieuw Straat. 1640. gr. br. fol. De pl. te zamen br. 105 dm., hg. 41, met beschr. 60 dm. *Zeer zeldzaam en fraai.*

1804 Hetzelfde, als voren, verkleind. Met inschrift bovenin: „Zeeslach in „Duyns.... 21 Oct. 1638" en bovenaan links gemerkt: Twede deel. f° 64. 2 bl. aan elkander; te zamen br. 64 dm., hg. 28 dm. br. fol. Uit Commelin, 1652. Zeer fraaije plaat. — Hierbij een brief uit Hellevoetsluis van 18 Oct. 1639, gedrukt als pamflet, 1 bl. in 2 kol. gr. fol. getiteld: *Destructie van de Spaensche Vloot*, gedr. te 's Hage bij *Is. Burchoorn*, met eenige verbeteringen in H.S.

1805 Geheel als voren, eenigzins verkleind, met 1 reg. Duitsch bovenschr.: „Wahre Abbild. d. mächt. Seeschlacht.... under Marten Harperstromp" 2 bl. br. fol. br. 65 dm., hg. 22 dm. Uit?

1806 Hetzelfde, anders. — Zeer uitvoerige afbeelding v. dezen zeeslag op 7 bladen, gen°. onderaan regts 1—7 (die te zamen ééne groote voorstelling uitmaken). Met zwart bovenschrift: *Pugna navalis in Duyns* 1639, (dat meestal ontbreekt doch hierbij is.) Blad 1—4 maken ééne reeks uit die het gevecht zelf voorstellen; links *Dover*, in 't midden *Deal*, regts *Sandwich*; op bl. 1 onderaan eene afzonderlijke: *Afbeeldinge van de orde der Vlooten*

bij het aangaan v. h. gevecht. Plaat 5, 6, 7 zijn breed folio en ieder in een boven- en onderstuk verdeeld; het bovengedeelte vormt de lucht boven den zeeslag, in 't midden het portret van Tromp (borstbeeld regts in lauwerkrans, *aet*. 42); de onderstukken behooren onder den zeeslag en vertoonen op pl. 5 (linksche blad): *Victori vreught* over deze overwinning en 6 reg. vers: *Voor vijftich jaer en een* enz.; daar naast op bl. 6 eene uitvoerige kaart van de kust van Engeland met aanwijzing van de ligging der vloten van 16 tot 21 Sept. en op pl. 7 de *veroverde schepen* en gevangen Spaansche Edellieden; en vervolg van het vers: *Nu weder om de Heer*. — Met uitvoerige beschr. in 10 kol. met opschrift: „Kort verhael „van de wijdtverm. Scheepslagh in Duyns, in Sept. 1639." Amst. *Cl. Jansz. Visscher*. 1643. — Zonder naam v. graveur (*C. J. Visscher?*). Fraaije plaat waarvan bl. 1—4 ieder 41 dm. hg. en 28 à 38 dm. br. is; bl. 5—7, ieder 38 dm. hg., 32 à 45 dm. br., en het geheel te zamen 122 dm. br., 95 dm. hg. — *Zeer zeldzaam*, vooral in een Ex. gelijk dit dat nog in geheele, onafgesneden bladen is, alle randen heeft en van de uitstekendste conditie is; het zwarte bovenschrift is in 5 regels op 1 blad gedrukt. De plaat: „Victorievreugd der veroverde Schepen," met de beschrijving derzelve. Door *C. J. Visscher*. In 3 bl. aaneen. In: „Schouwburg der Nederl." 1759. bl. 302 vermeld, zal waarschijnlijk eene omschrijving van 3 dezer platen zijn.

1807 Hetzelfde, anders. — Afbeelding v. h. geheele gevecht op den voorgrond, in 't verschiet de Engelsche kust van Deal (links) tot Sandwich (regts.) Met inschrift, onderaan links: „Caerte v. d. Zeeslach.... uit Duyns „enz. 21 Oct. nae de aenwijsinge v. Capt. Sluys. Is te coop tot Bell. „*Floris v. Berckeroode* op het Spui te 's Grav." Met afzond. beschrijving: „Waerachtige ende pertin. Afbeeld. van de macht. Spaansche vloot, enz." Zeer fraai *geëtste* en zeldzame plaat, hg. 26 dm., met beschr. 40 dm., br. 41 dm. folio.

1808 Hetzelfde, anders. — Op den voorgrond het zeegevecht, in 't verschiet *Angliae pars* van *Rye* (links) tot 't *Voorlant* (regts.) Onderaan links een afzonderlijk kaartje van de positie der Spaansche Vloot vóór het gevecht. Zonder naam v. grav. met adres v. *Corn. Danckers* te Amsterdam bij „St. Jans Brugh." Anderhalf blad naast elkander met afzond. beschrijv. in 6 kol. hg. 36 dm., met beschrijv. 51 dm., br. 75 dm. br. fol. *Zeer zeldzame* en fraaije plaat. Slecht exemplaar.

1809 Hetzelfde, anders. — Afbeelding v. d. slag; in 't midden het schip v. Tromp in gevecht met dat v. d'Oquendo; regts zinkt het groote schip de Heilige Franciscus. In 't verschiet regts het *Casteel van Doveren* op de Engelsche kust. Met Latijnsch onderschrift: „*Pugna navalis*.... *in Duins*" etc. 1639 en 16 reg. vers in 4 kol.: „Ziet hier de Spaensche Vloot, enz." Zonder naam v. grav. (*S. Savrij* of *Abr. de Verwer?*), doch met het N°. 20 onderaan regts. Afgesleten plaat waarvan waarschijnlijk eene vroegere uitgave bestaat. Hg. 41, br. 52 dm. br. fol.

1810 Hetzelfde anders. — Afbeelding v. d. slag; op den voorgrond regts het Schip *de Visscher* (v. Jan Evertsen), dat een groot Spaansch schip (de *Mater Teresia*) in brand schiet; links het groote schip *St. Francisco* zinkende; in 't verschiet de Engelsche kust. Met Latijnsch onderschrift: „*Pugna navalis*.... *in Duins a*. 1639" met 16 reg. Holl. vers: „'T is in „de wint gedorst." Zonder naam v. grav. met adres van *C. J. Visscher*.

Hg. 44 dm., br. 32 dm. br. fol. — Ofschoon deze plaat zeer veel op de voorgaande gelijkt en in enkele afbeeldingen geheel met de vorige overeenkomt zoodat de eene zeker eene navolging der andere is, zoo zijn beide toch geheel verschillende gravuren.

1811 Als voren (1804) zeer verkleind. Door *H. Padtbrugge*. br. 4º. Uit (v. d. Bosch) *Levens der Zeehelden*.

1812 Hetzelfde anders; op den voorgrond in 't midden de schepen van Tromp en d'Oquendo in gevecht; in 't verschiet *Doveren* en *Sandowne Castle*. Met bovenschr.: „Afbeeld. v. de Schep-schlacht in Duyns" (door *C. de Pas*.) Met Fr. en Holl. beschrijv. ieder in 2 kol. naast elkander en uitlegging der Nº. op de pl. Met adres van *C. de Pas* te Utrecht, 1639. br. fol. Hg. 25, met beschr. 50 dm., br. 32 dm. Deze beschrijving ontbreekt mij, doch is bij het ex. in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1813 Zeeslag bij Duins. — Afbeelding v. h. gevecht v. Tromp tegen d'Oquendo en v. h. in brand geraken v. h. schip v. Kapitein Musch. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving. fol.

1814 Spotprent op de Spanjaarden na den slag v. Duins. — „De voornaemste „pochers van 't Christenrijck." — „Les Trois plus Grand Rodomonts de „la Chrestienté." — Drie afzonderlijke gegrav. platen, (elk met 6 gegrav., en daaronder drie 16 reg. verzen in boekdruk) naast elkander; de eerste pl. regts stelt *le Matelot Holland*. voor, een mes in de hand, achter hem *de Schep Slacht in Duyns* en 6 reg. vers: *Cet orgueil qu'on voit en ta mine*, lager 16 reg.: „Wat soo! gheeft wacker windt." De 2e pl. is *le Signioor Espaignol*, achter hem: *Bay de Todos los Sanctos* met 6 reg.: *Moy qui suis noble comme un Roy*, lager 16 reg.: „Wie isser mijns ghelijck?" daaronder ter uitlegging v. een uil die op den Spanjaard aanvliegt: „Dit is den Uyl daer 't al op mickt." — De 3e pl. *le Gentilhomme Francois*, achter wien eene afbeelding van de neêrlaag der Spanjaarden bij Rousillon met 6 reg: *Pampharon qui fais la bravache*, voorts 16 reg.: „Ma foy un grand Singioor." — Zeer *fraaije* en *zeldzame* plaat (door *C. de Pas*.) Hg. 38 dm., br. 44 dm. br. fol.

1815 Spotprent als voren. — „Den Grooten Barbiers Winckel." — In een'
a barbierswinkel *zit S. Diego Grand Maestro de Cast*., met een uil op het hoofd, die de *Waterzucht* heeft en de *Spaansche Vlot uit Duyns* uitspuwt, terwijl hem door *Frans Surgien* (de Fransche heelmeester) de ader geopend wordt, en hij door een clysteer veel dubloenen en *Spaansche Soldaten* per posteriora uitlaat; de *Swets Doctor* reikt den Spanjaard een zweetdrank, en de *Holl. Matroos* biedt hem ter verfrissching een schotel Oranje-appelen aan. — Van ond. een boertige zamenspraak in Hollandsche verzen (in 4 kol.) tusschen de personen A—G op de plaat afgebeeld, over de verligting den Spanjaard door dit verlies van bloed enz. (bij Duins) aangebragt. Zonder naam v. grav. of jaar. gr. fol. De pl. hg. 29 dm., met vers 47 dm. br. 27 dm. *Zeldzaam* vooral met h. vers.

b Dezelfde plaat, met eene Fransche vertaling in verzen (in 4 kol.) der boertige zamenspraak; geteekend A. D. B. De plaat is een latere druk. *Zeer zeldzaam*.

1816 Spotprent op hetzelfde. „Slach-tijt of 't Gesluycte Varken." Op *De Duynen* is een Hollandsch Matroos (*H*) bezig het bloed en de biggen op te

vangen, die uit de keel v. h. voor hem liggende, en door den wild gedoodde varken vloeijen; achter hem staan 8 personen, A. B. C., e Spanjaard, Vlaamsche paep en Broer Jan-Gat, links leest de Hollander *Ordonn. vant' Speck* aan den naast hem staanden Bon Voisin voor. Hierbij is in het ex. v. d. Heer A. v. Stolk te Rott. eene korte zame spraak in verzen tusschen de personen A—K op de plaat; en ee lange zamenspraak tusschen Matroos en Burger over den slag van Duin met toepassing op deze plaat. De prent is hg. 19, met vers 24 dm br. 29 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam*.

1817 Spotprent op de Spanjaarden na de nederlagen in Duins en Braband. „H „droevich afscheit van Don de Calabassa uit Vlanderen na Spagnien Don de C. rijdt als liereman op een ezel, naast hem loopt zijn jonge op een doedelzak spelende; voorts een juichende Franschman en een h spottende Matroos. Van ond. een gegrav. Holl. vers in 8 kol., en da onder Holl. verzen in boekdruk in 4 kol. — Zonder naam v. grav. adres. Fraaije gravure. fol. Hg. 28, met vers 41 dm.; br. 36 dm. *Ze zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1818 Spotprent op hetzelfde (der Spanjaarden nederlagen in Duins en Braband Een Spaansch edelman wordt blootshoofds op een kruiwagen door ee Holl. boer met hoogen hoed op, weggevoerd; daarbij een monnik die d Spanjaard met wijwater besprengt. — Oude *teekening* door of naar *Quast*. Hg. 23, br. 34 dm. Br. fol. Is deze voorstelling in plaat g bragt? — In den Atlas van den Heer A. Stolk te Rotterdam.

1819 Spotprent als voren. „*Capitan Spavinto. Hopman Windbreker*." Met Frans en Holl. vers. Door en met adres v. *S. Savery*. fol. *Zeldzaam*. In Cat Munniks v. Cleeff. 1860. No. 469.

1820 De jonge prins van Oranje, nu 13 jaren oud, laat zijne paadjen voor zi uitvoeren het jongeliedenspel, bekend onder den naam van *bok*, *bok*, s *vast*. Hij zit in een vertrek; voor hem vijf paadjen. Onderschift in d rand: „Siet hoe sijn Hoogheyts Soon (een Prins vol couraigien) Hem so wijlen vermaeckt int springhen van sijn Paigien. Aan den voet *P. Qu inv.* 1639. *H. H(ondius) exc.* hoog 17, br. 21½ dm. *Zeldzaam*. — In de Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden.

1821 (1640) „Caerte v. 't Scheldt ende Santvliet, vertoon. de verdronck „overwaterde landen, nieuw aangewasse gorsingen, enz. tusschen Berge „op-Z. en Antw. Van nieus verbetert door *Cl. J. Visscher*. 1640. br. fo Hg. 41, br. 67 dm. Dit is de kaart reeds hiervoor op No. 1576 ve meld. Bij welke gelegenheid is deze nu op nieuw uitgegeven??

1822 (12, 13, 14 en 17 Jan.) Vierdaagsche zeeslag tusschen het eiland Tam rica en Gojana, — bij Kaap Blanco, — bij Pariba, — bij Rio Grande, — i Brazilië tusschen de vloot van Graaf Jan Maurits en die der Portugeezen. Allen fraai *geëtst* door *F. Post* 1645. br. fol. Uit: *Barlaei* Res gest sub J. Mauritii in Brasilia. 1647 pl. 42, 43, 44, 45.

1823 (13 Julij — 19 Aug.) Beleg en verovering van Arras (of Atrecht) doo de Franschen op de Spanjaarden. (Wagenaar XI, 290—292. Aitzema II 728.) — Plan van Arras en der uitgestrekte belegeringswerken in 't mid den der plaat, met het omliggende land; bovenaan regts: „Plan du Siège d'Arras," geheel onderaan regts eene poort met een 2 reg. schimpvers de Spanjaarden op de Franschen: „Quand les rats prendront les chats — le „François prendront Arras." Uit de poort trekt een leger gewapende

ratten; links worden de ratten door een Franschen haan tegen de katten die onder een Spaansch vaandel vechten, aangevoerd. Hg. 27, br. 38 dm. br. fol. — Hierbij een Fransch verhaal in 2 kol., getiteld: *Presumption Espagn. Chastiée*, met adres: Amst. chez *Corn. Danckertsz* après „la copie de Roan" en daaronder dit versje: „Als de Cardinael weer in „Atrecht sal gheraken, — Soo sal het muysjen in de kat syn oor haar „nest maken." Hg. 26, br. 19 dm. fol. *Zeldzaam*.

1824 Plan et Siège d'Arras, veroverd door Lodewijk XIII. br. fol. Uit Bleau Stedeboek. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.
In d. Atlas v. Mr. J. T. Bodel N. te Leyden is nog eene plaat v. dit beleg, op groote schaal door *St. de la Bella*; hg. 37, br. 51 dm. — en eene andere door *J. Frosne* (1654) in 13 folio bl. en 8 fol. strooken waarop 7 portr., ieder bl. hg. 58, br. 46 dm.

1825 Spotprent op het verlies van Arras door de Spanjaarden: „La prise et „deffaicte des Chatz d'Espagne par les Ratz Franç. devant Arras." Naar *Richer* door *G. Perelle*. br. fol. *Zeer zeldzaam*. Zie Atlas v. Voorst. 1858. N°. 426. Verkocht voor *f* 10.

1826 Spotprent op hetzelfde. — „La desfaite des Chats." (Door *A. Bosse*). br. fol. *Fraai en zeldzaam*. — Zie Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 479. Verkocht voor *f* 10.

1827 Spotprent op hetzelfde en andere verliezen der Spanjaarden. — „La „Fortune de la France." Met Fransche verzen door *A. Bosse*, met adres van *le Blond le jeune*. fol. — Zie Catal. Munniks van Cleeff. N°. 480. *Zeer zeldzaam*. Verkocht voor *f* 11,50.

1828 (1 Nov. — **1641 April.**) Gezantschap wegens handelszaken der HH. Staten door Ant. de Liedekercke aan den Koning van Marocco; vertrokken den 1en Nov. 1640, en den 15en Maart bij den Koning ten gehoore ontvangen (Aitzema II, 808—810 en 823.) — Fraaije afbeelding v. h. paleis v. d. Koning te Marocco, met het daaromliggende landschap en veel volks, in 5 aan een behoorende bladen; met doorloopend bovenschrift in kapit. letters: *Palatium Magni Regis Maroci*. — Plaat 1 heeft bovenaan links de handteekening (tevens wapen?) v. d. Koning; pl. 2 regts het portret v. d. Koning v. Marocco: Muley Hamet, F. Muley Zyden Imper. Maroci; etc. pl. 3 een 32 reg. vers v. *A. Matham*, beginnende: „O noyt volpreesen Stadt, Maroco, wijdt bekent," in een breed schild; pl. 4, links het portret, (borstb. links, *aet.* 64) v. d. Gezant, Heer Ant. de Liedekercke; pl. 5 het wapen v. Prins Frederik Hendrik. — Naar het leven geteekend en gegrav. door *A. Matham*, die in het gevolg v. d. Gezant was; uitgeg. door *Jud. Hondius* en met een later adres van *Hugo Allardt* onderaan, op bl. 3. Ieder bl. hg. 54 dm., bl. 1 en 5 br. 42 dm., bl. 2, 3, 4 br. 56 à 58 dm. — Met afzonderl. Holl. en Fransche beschrijv. op 16 br. 4°. blaadjes gem. A—Q (aaneen gedrukt op 4 onafgesneden br. fol. bl.); met onderschrift: „naer 't Leven gheteykent en in koper ghesneden door *Adr. Matham*, Plaetsnijder en Konst Verkoper bij 't Hoff in 't wapen v. Tiel en 's Gravenhage. 1646."

Men zie over dit gezantschap het belangrijke verhaal v. den schilder Adr. Matham zelven, in HS. berustende in de Keizerl. Bibliotheek te Weenen, en in 1866 door den Weener Bibliothecaris *Fred. von Hellwald* uitgegeven te 's Hage. kl. 8°. in welk verhaal echter van deze afbeelding geene melding gemaakt wordt.

Van deze beschrijving heb ik nog het begin van een anderen, lateren druk gevonden, welke beknopter is en op 4 bl. (A—D) behelst wat in den vroegeren druk op A—E en een deel van F. staat, en te herkennen aan het opschrift in *cursijf*, dat de andere in kapit. letters heeft. — Op de keerzijde v. deze 4 bl. A—D (op 1 br. fol.) is later gedrukt het witte bovenschrift op zwarten grond v. een profil v. Napels, door *C. J. Visscher*, in 4 br. fol. bladen, herdrukt in 't laatst der 17e eeuw.

Zeer zeldzame afbeelding; inzonderheid de beschrijving. Op eene veiling v. den Heer *De Visser* in 1866 verkocht voor *f* 65.—

1829 (1 Dec.) Joan IV wordt Koning van Portugal. (Aitzema II. 730.) — Plaat met portret en 4 voorstellingen. br. fol. — Komt voor in een pamphlet van dien tijd tijd (zie *Meulman*, Bibliotheek v. Pamphl. No. 2551). — In den Atlas v. Dr. Munniks van Cleeff. 1860. No. 475.

1830 (1641. Januarij.) Spotprent op Karel I, weifelende tusschen de vriendschap met Frankrijk of Spanje. — „*Den Coninckklijcken Morgen-Wecker*.— „*The Kingly Cocke*." — Karel I zit in een armstoel en wordt door het lied, dat, regts, de Spaansche Ambassadeur hem op een fluitje voorspeelt, in slaap gesust; naast hem, links, staande, Lodewijk XIII v. Frankrijk, het zwaard in de hand, die den koning wil opwekken, doch door den *Engelsch gespaniolizeerde Favorit* (Lord Cottington) daarin verhinderd wordt; *de Graaf van Arundel* komt met een brief in de hand v. d. Rijksdag te Regensburg (December 1640), waar hij ook voor de belangen der kinderen van Frederik v. Boheme (die naast den Koning van Frankrijk staan) geijverd had. — Met 1 reg. zeer foutieve Eng. gegrav. uitlegging der personen onder de pl.; No. 6 is opengelaten doch in den 2en staat der pl. met *Buckingham* ingevuld. — Onder de pl. bovenstaand opschrift en Holl. en Eng. samenspraak onder elkander in verzen, ieder in 3 kol. Het Eng. vers onderteekend: „Ghemaeckt door een Liefhebber des Cheur-„Palts". Zonder naam v. grav., maar door *Cr. de Pas*, wiens naam op den 2en staat voorkomt, welke even als deze in het Prentkabinet v. h. Britsche Museum berust. — De pl. hg. 21, met verzen 51 dm., br. 27 dm. gr. fol. *Zeer zeldzaam*.

Van alle *Spot- en zinneprenten* in het Prentkabinet v. h. Britsche Museum aanwezig, wordt tegenwoordig een zeer uitvoerige catalogus door den Opzigter (Keeper), den Heer *G. W. Reid*, vervaardigd, welke ook gedrukt en uitgegeven zal worden. — In dien catalogus (waarvoor ik de beschrijving v. deze plaat zag) wordt de Rijksdag van Regensburg in Dec. 1636 gesteld; ik meen echter (volgens *Schlosser's Algemeene geschied.* XIV p. 291) dat die toen wel voorbereid, maar eerst in Dec. 1640 gehouden is.

1832 (12 Mei.) Ondertrouw van Prins Willem van Oranje, eenigen zoon van Frederik Hendrik met Maria, oudste dochter van Karel I v. Engeland. (Wagenaar XI. 300. Aitzema II. 749, enz.) — In 't midden op eene estrade het bruidspaar, waarachter Themis, de Holl. Leeuw, en andere zinnebeeld. personen, v. boven de Heilige Geest en eenige engeltjes; op den voorgrond links Karel I en Gemalin, regts Frederik Hendrik en Amalia. — Met 12 reg. Eng. en Holl. vers v. *J. Soet*: „See what blessed" „Zie, zi zie" enz. Met adres v. *F. v. Beusecom*. Zonder naam v. grav. br. fol. Hg. 39, br. 50 dm. *Zeldzaam*.

Deze plaat is vrij afgesleten en er moeten vroegere drukken v. bestaan. Van dit huwelijk bestaan vele, meestal zeer zeldzame en niet fraaije platen.

1833 Geheel als voren, doch iets kleiner; in plaats van Themis staat hier
a het *Geloof* (eene vrouw met een kruis) achter Prins Willem. Met 12 reg. Lat. vers v. den graveur Persyn: *Hesperiae postquam vultu*, enz. Naar *Isaäc Isaaksen*, door *R. a Persyn*, en adres v. *F. van Beusecom* te Amst. in de Kalverstraat. br. fol. Hg. 37, br. 47 dm. Fraaije druk, welke v. deze plaat zeer zeldzaam is.

b Dezelfde pl. met hetzelfde vers en adres, doch later veranderde en *veel* slechtere druk; de gezigten der huwenden zijn naar voren gekeerd, terwijl die in de vorige naar elkander gewend waren en dus daar en profil gezien worden.

1834 Geheel als voren, meer verkleind. Znd. nm. v. grav. Van ond. regts
a gemt.: Tweede Deel. Fol. 87. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.

b Geheel als voren, bijzonder leelijke copie der voorg. pl. (niet omgekeerd.) Gtmt.: Tweede Deel. Fol 87, ond. regts, vlak in den hoek (op de vorige pl. een weinig v. d. hoek af.) Uit Commelin, Fred. H. 1652.

1835 Zinneprent op den ondertrouw van Willem II met Maria v. Engeland.— Een oranjeboom, aan wiens beide zijden de Engelsche en Hollandsche leeuwen omhoog staan; met bovenschrift: *En Surculus arbor*. Van ond. een Lat. en een Eng. vers: „*Anglicus et Batavus*, en: „Twoo Lions „sterne" etc. Met Eng. en Lat. opdragt aan Prins Willem van Nassau. Door *W. Hollar*. Lond. 1641. (Parthey N°. 480.) kl. fol. Hg. 26, br. 19 dm. *Uiterst zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. van Stolk te Rotterdam.

1836 (2 Dec.) Zinneprent op het ontworpen doch niet voltrokken huwelijk tusschen Henrietta Catharina, jongste dochter van Prins Fred. Hendrik en Enno Lodewijk, zoon van Ulrich Graaf v. Oost-Vriesland. (Wagenaar XI. 301. Aitzema II. 803—5.) Finaal afgebroken in 1654 toen de Prinses 17 jaar was, wegens het ongeregeld gedrag v. d. Graaf. (Aitzema III. 874). — In een landschap staat regts de Prinses als herderin, links de Graaf als herder, beide met een bruidskrans getooid; in het verschiet het slot te Aurich. Met 16 reg. vers van *J. Zoet*: „Den Heemel zeegen dy" enz. Goede grav. zonder naam v. grav. met adres v. *R. v. d. Hoeye*. br. fol. Hg. 26, br. 31 dm. *Zeldzaam*.

In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, berusten over dezen ondertrouw en het anderevoorgenomen huwelijk de volgende *zeldzame* platen.

a Ondertrouw van Willem II. — Op de linkerzijde der plaat: Prins Willem als jongeling met pluimhoed op, ter halver lijve staande; tegenover hem op de regterzijde der plaat: „Princ. Marya toekomende Bruyt v. d.... „Prince v. Or." In het verschiet het Binnenhof en de Vijverberg, waarboven een zwevende Engel met het wapen v. Oranje. Zonder naam v. grav. Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 26, br. 30 dm. br. fol. *Uiterst zeldzaam*.

b Prins Willem, zijne Bruid, Maria v. Engeland en de overige Engelsche Koninkl. Familie. Op de regterzijde der plaat Prins Willem met pluimhoed op, staande en zijne Bruid Maria bij de hand leidende; tegenover hen, op de linkerzijde der plaat, Koning Karel I en zijne Gemalin; naast hen de Prinsen Karel en Jacobus en Prinses Anna, in het verschiet Whitehall; boven in de plaat een zwevende Engel met het Nassausche wapen. Van ond. een 16 reg. vers in 4 kol.: *Siet hoe Stuwaerts Roose bloeyen*, enz., en in het midden de namen der Konings kinderen 1—6.

Zonder naam v. grav. Met adres v. *R. v. d. Hoeye* te Amst. br. fol.

c Pendant der plaat *a*. — „Enno Lodewijk Graaf van Oost-Vriesland ge-„trouwt met Henrietta Catharina" enz., ter halver lijve regts; op de linkerzijde der plaat, tegenover hem zijne *verloofde* „Henr. Catharina, „jongste dochter v. Henrik Frederik: getrout met Enno Lod., soon v. „Ulrich, Grave v. O. V." ter halver lijve in rijk gebord. kleeding, een Oranjeappel in de hand. In het verschiet „de Borcht" te Aurich, waarboven een zwevende Engel met het wapen v. O. Vr. Met 4 reg. Holl. en Lat. onderschrift. Fraaije grav. zonder naam, met adres van *C. J. Visscher*. br. fol. *Uiterst zeldzaam*.

De platen *a—c* vormen blijkbaar ééne Serie.

d Hetzelfde. Frederik Hendrik en Gemalin, ten voeten uit op de regterzijde der plaat; tegenover hen Henrietta Catharina hunne dochter en hare verloofde Prins Enno van Oost-Vriesland, beide als kinderen; achter deze Prins Willem en zijne zusters Maria en Louisa; allen gen. A—F. Goede grav. zonder naam, met adres van *F. van Beusecom* te Amst. br. fol. *Hoogst zeldzaam*.

In mijn bezit zijn voorts de volgende portretten, mede hierop toepasselijk:

1. Enno Lodewijk Graaf van Oost-Vriesland. — 1642. *aet.* 10. Ter halver lijve, links, met zeer lang, sluik haar, gebordaurde kleeding, platten halskraag. Met 8 reg. Lat. onderschrift: Enno Lod. Comes et Dom. Fris. Or., Dom. in Esens, Stedesdorf et Witmund. Naar en door *C. v. Queboorn* met adres v. Jan Veeli te 's Hage kl. fol.

2. Henrietta Christina, jongste dochter v. Fred. Hendrik. — 1643. *aet.* 7. Borstb. links en v. voren; het haar bij h. voorhoofd weggestreken, met gebord. platten kraag; in ovaal met Holl. randschr. en Holl. onderschrift: „Princ. H. C. enz. getrout met.... Grave Enno Lod., jongste sone v. d. Gr. v. O. Vr." Het verdere onderschrift afgesneden. (Door *Hondius* of *Visscher?*) gr. fol.

1837 (Mei — 27 Julij.) „Perfecte afbeeldinge v. d. stercke Stat Ayre ofte Aries, „aldus belegert en verovert door Loyis XIII." (Wagenaar XI. 307.) Plan der Stad met uitlegging. br. fol. Uit Bleau Stedeboek. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1838 Spotprent op den Kardinaal de Richelieu wegens het veroveren v. Arrie (Aire?) door de Spaanschen. „Spouwdranck, gheschonken aan den „verkropten Richelieu," enz. (Wagenaar XI. 309.) Met gedrukt Holl. vers. fol. *Zeldzaam*. — Zie Catal. Munniks v. Cleeff. N°. 481.

1839 (6 Junij — 27 Julij.) Beleg en verovering van de Stad en het Huis te

a Gennep. (Wagenaar XI. 305—7. Aitzema II. 782, 784.) — Profil v. de Stad en het Kasteel, in 2 boven elkander staande platen met Holl. inschrift. Te zamen hg. 42 dm., br. 52 dm. 1 bl. gr. fol. van acht. onbedrukt

b Dezelfde plaat, latere druk, van acht. bedrukt met 2 Holl. verzen op de verovering v. Gennep. — Uit *Bleau* Stedeboek.

c Dez. plaat, van acht. bedrukt met een Latijnsch vers van *C. Boyus*. — Uit *Bleau* Theatrum Urbium.

1840 Kaart van het land v. Gennep, met klein plan der Stad en het Huis te

a Gennep en de ver omliggende belegeringswerken aan beide oevers. Met vele Hollandsche aanwijzingen in de pl. en Latijnsche opdragt; naar de opname van *S. Renaud*, door *Cl. J. Visscher*. br. fol. Later in *Bleau* Stedeboek geplaatst. Van acht. onbedrukt.

b Dezelfde plaat, frai *gekleurd*, latere uitgave v. acht. bedrukt met een gedeelte v. h. Holl. verhaal v. h. beleg der stad.

1841 Hetzelfde verkleind, met Holl. inschrift. kl. br. fol. Gemt. bovenaan *a* links: Tweede dl. Fol. 103. Uit Commelin. 1651.

b Als voren, naauwkeurige copie doch omgekeerd; gemt. bovenaan regts: Tweede dl. Fol. 103. Uit Commelin. 1652.

1842 Hetzelfde. Groote kaart van dit beleg waarvan slechts het linkerzijstuk, eene hooge doch smalle strook in 2 afdeel., aanwezig is; bovenaan de uittogt van het garnizoen uit Gennep naar Venlo; onderaan een klein kaartje van het *lant van Cuyck*, naar S. *Renaud*, door en met adres v. *Cl. J. Visscher*. Hg. 41, br. 66 dm. fol.

Bij deze kaart (waarvan in het Archief der Genie te 's Hage onder N°. 708 een compleet Ex. aanwezig is) behoort zeker de hier voorhanden Holl. en Fransche „Korte verklaring mitsgad. de afbeeld. van 't leger van „S. H. voor 't Genn. Huys. — Briève Declar. et Descript. du Camp. „devant Gennep;" ieder in 4 kol. waarnaast nog in eene afzonderl. smallere kolom: „Verhael in wat ordre het garn. is getrocken uyt het Huys „te Gennep" en hetz. in het Fransch. — Met adres van *Cl. J. Visscher* 1641. Welligt behoort tusschen de kaart en beschrijving de uittogt onder N°. 1846, hoewel de breedte niet geheel overeenkomt.

1843 Hetzelfde. Kleine kaart van het land aan weerszijde van de rivier; bovenaan het Genneper huis. Met letters A—JJ, verklaard in het hierbij gevoegd pamflet: „Kort en bondich verhael wat sich heeft toegedragen, enz. Bij Broer Jansz. en J. v. Hilten. 1641. 4 bl. 4°. De kaart is hg. 24, br. 35 dm.

1844 „Ware afbeeldinge van de belegering van 't stercke huys Gennip, door „S. H. d. Pr. v. Or. A°. 1641. In 't coper gebr. bij *Balth. Floris van* „*Berkerode*. — Men vintse te coop op 't Spuy, in de gulde grutmolen. „'s Gravenhage." Hg. 46, br. 77 dm. br. fol. In den atlas v. d. Heer Mr. Bodel Nijenhuis te Leyden. — Over Flor. Balthazar en zijne Zonen, zie Bodel Nijenhuis, in Tijdschrift: *Het Instituut*. n°. XL.

1845 Zes afbeeldingen van plaatsen enz. betreffende het beleg van Gennep. 1. Logement der Staten te St. Aachten. 2. Ruiterkwartier te Middelaar. 3. Tocht der vrouw v. d. Gouverneur uit Gennep. 4. Logement van Z. H. te Offel. 5. Schipbrug bij Middelaer. 6. Brug over de Niers. Op 2 rijen ieder van 3 pl. boven elkander. Van acht onbedrukt. br. fol. Later in *Bleau Stedeboek* gebruikt.

1846 (29 Julij.) Uittogt v. h. Spaansch garnizoen uit Gennep naar Venlo. — Afbeelding op 4 aaneen behoorende bladen (gemt. 1—4) van den geheelen trein. Naar en door *Jan Martsen de Jonge* met adres van *C. J. Visscher*. Met opschrift op bl. 1. „Hoc ordine.... ex arce Gennep egressum.... „praes. Hisp. 29 Juli 1641" en op bl. 4. „Het Spaens guarnis. is in „dese ordre getrocken na Venlo." Ieder blad hg. 21 dm., br. 30 dm., te zamen 120 dm. Met afzonderlijk zwart bovenschrift van de 4 bl. „Expugnatio „fortiss. arcis Gennapae A. D. MDCXXXXI. Hierbij het Holl. verhaal: „Korte verklaringe," enz. en het Holl. en Fransche verhaal van den uittogt, gelijk die bij 1841 zijn. — *Zeer fraai* exemplaar met alle randen, doch niet zeer zeldzaam; het zwarte bovenschrift heb ik slechts in dit ex. aangetroffen.

1847 Dezelfde uittogt doch anders afgebeeld, op 2 aan elkander behoorende

breede, lage bladen, met inschrift in versierde kapit. cursieve letters: „Di wttocht des vyants wuyt 't huys te Gennep, enz. 1641." Zeer fraaije gravure zonder eenigen naam. br. fol. hg. 18 dm. aan elkander br. 76 dm. *Zeer zeldzaam*. — Zou deze pl. ook kunnen behooren bij N°. 1841.

1848 Zinneprent op het veroveren van Gennep. — Twee soldaten, ten voeten uit, reiken elkander de hand over een schild waarin het wapen van Rotterdam (een rood kruis) en waarboven het wapen van Oranje, van onderen get.: C. M. 1642. L. J. en een gedicht van 24 regels: *Wat was niet yversucht*, enz. Groote houtsnede fol. *Zeer zeldzaam*.

1849 (13 Aug.) Afbeelding v. h. aanbieden v. eenen fraaijen beker aan Joan Huydecoper, Heer van Maarseveen en Neerdijk, door de ingezetenen dier plaatsen toen hij het bestuur aanvaardde. — Links Heer Joan Huydecoper den beker in de hand houdende; vóór hem de afgevaardigden der bevolking; bovenaan links het wapen v. Huydecoper, regts dat van Maarseveen en in het midden een 4 reg. curs. opschrift; van ond. een 16 reg. Lat. vers v. Jac. Augustini, Predikant aldaar. — Geëtst door *H. Winter*. Hg. 31, br. 39 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam*.
Er bestaat nog eene plaat over Joan Huydecoper, nl. de afbeelding dat hij, als afgezant van Amsterdam te Berlijn, door den Keurvorst met een kunstig gedraaide beker begiftigd werd; op welke kop Jan Vos een gedicht heeft vervaardigd.

1850 (26 Aug.) „Het innemen van de Stadt St. Paulo de Loando." — Opschrift van eene afbeelding van de baai, het eiland en het stadje van St. Paulo, op de kust van Guinea in Africa; op den voorgrond en links de Hollandsche vloot. Boven de plaat, links een kaartje van de kust v. Guinea, en regts een grootere kaart v. de baai en het eiland. Zeer fraai *geëtst* door *Balth. Floris van Berckerode*, met zijn adres. — Hierbij „Afbeeldingh ende verhael v. de heerl. Victory voor de HH. Bewindhebbers der W. I. C. verkregen in.... 1641, 26 Aug. door d.... Victor. „Heldt, d. Admir. Jol, anders geseyt Houtebeen, gheassist. met de „Heer Luyt. Col. Hinderson" met „Register" der N°. op de pl., en vers v. *J. Burchoorn*, en adres v. *Berckenrode* te 's Hage op het Spuy in de Gulde Grutmolen, met bijvoeging dat de afbeelding gemaakt is naar eene teekening „daer van daen ghekomen." gr. fol. Hg. 39 dm., met beschr. 56 dm., br. 45 dm. *Zeer zeldzaam*. — Kwam voor in Atlas v. Voorst. 1858 No. 432. Verkocht voor *f* 23.

1851 Hetzelfde, anders. — Eene plaat, met 2 boven elkander staande afbeeldingen; de onderste (en grootste) is een gezigt v. *St. Paulo in Angola* met de Holl. vloot er voor; daar boven een profil v. h. eiland *St. Thomé*, ook door Houtebeen veroverd, en waar hij overleed. — Znd. nm. v. grav. Bovenaan links gem^t.: Tweede deel, fol. 111. Uit: Commelin. F. H. (ast). 1651. br. fol.

1852 (4 Nov.) Kapitein Jan Solaas, voerende het schip de Engel Gabriel in den zeeslag bij Kaap St. Vincent, wordt door twee Spaansche Galjoenen aangetast, maar door de Ruyter ontzet. (Wagenaar. XI. 314.) Lithogr. door C. L. br. 4°. Uit Belinfante, Leven v. de Ruyter. 1851. I. 32.

1853 (9 Nov.) Zinneprent op den dood van den Kardinaal Infant Ferdinand te Brussel. (Wagenaar XI. 316. Aitzema II. 785.) — Eene kleine houtsnede het naakte lijk van een man vertoonende, aan zijne voeten een zandlooper. Daaronder: „Een nieu liedeken op het overlijden v. S. Kon. H. d.

„Card. Ferdin. enz." in 16 coupletten van 6 reg. beginn.: „'k Hoor de „Cardinaal is doot." — 1 bl. kl. fol. Hg. 28 dm., br. 11 dm. *Zeer zeldzaam.*

1854 (Nov.) Kunststukjes door een Olifant, Hansken genaamd, welligt op de kermis te Amsterdam, verrigt. In het midden de groote afbeelding van een Olifant die een vlag op zijn tromp houdt, waaronder een 8 reg. versje; daaromheen 16 kleinere afbeeldingen van andere kunststukjes v. dien Olifant, ieder met een regel Holl. en Fransche uitlegging. Goede gravure zonder naam v. grav. Hg. 29, br. 38 dm. br. fol.
Over deze, mij vroeger geheel onbekende en hoogst zeldzame plaat, heb ik eene belangrijke opheldering gevonden in het werk van den Heer *C. Vosmaer*, over Rembrandt bl. 460, waar hij van diens teekening van een Olifant spreekt (welke nu in het Britsche Museum berust en in de vorige eeuw door *Capt. Baillie* gegrav. is) en daarbij mededeelt dat in een brief v. Barlaeus aan Mej. Wicquefort v. 28 Nov. 1641 de kunststukjes van een Olifant, Hansken genaamd, vermeld worden, die hij in dien tijd te Amsterdam gezien had.

1855 (1642. Jan.) „Spieghel der tyrannie begaen in Yerland aan die van de „Gereformeerde kercke, aldaer Protestanten genoemd." (Aitzema II. 847). — Een blad waarop 12 pl. in 8°. elk met 2 voorstellingen, met Eng. bovenschrift en gedrukte Holl. beschrijving. br. fol. *Zeldzaam.* — In Catal. Munniks v. Cleeff 1860. No. 501. Verkocht voor *f* 10.

1856 Hetzelfde, anders. — Een blad br. fol. met 3 rijen voorstellingen boven elkander, ieder in 6 afdeelingen (dus 18) waarin 24 gebeurtenissen (gen°. 1—24) *a—Aa* zijn afgebeeld. Znd. nm. v. grav. Hg. 25, br. 33 dm. Met gedrukte uitlegging v. ieder dezer figuren. Amst. Broer Jansz. en J. v. Hilten. 1642. Behoort zeker in een pamflet vermeld in *Tiele* Bibliotheek. N°. 2766.

1857 (17 Jan.) Slag bij Hickelsmey (bij Kempen) tusschen den Graaf v. Guebriant, command. der Wijmersche troepen en den Graaf van Eberstein, command. der Hessische troepen, en de nederlaag van den Graaf van Lamboy. — Met Holl. en Fransche verklar. onder de pl. gr. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1858 „Amsterdamsche gewapende burgerij. 1642" of: De *Nachtwacht van Rembrandt.* — Deze plaat naar de origineele schilderij die onder dezen naam bekend is (en als eigendom der Stad Amsterdam op het Trippenhuis of 's Rijks Museum aldaar hangt), stelt een schuttersfeest omstreeks den tijd van de schilderij voor. Op den voorgrond de kapitein Frans Banning Kok, Heer van Purmerland; naast hem zijn Luitenant Willem v. Ruytenberg, Heer van Vlaardingen; ter weerszijde en achter hen eene menigte schutters, enz. Belangrijke voorstelling voor de kostumen van dien tijd. — Naar *Rembrandt* 1642, gegrav. door *L. A. Claessens* 1797. br. fol. Hg. 55, br. 66 dm. Fraaije gravure.

1859 Als voren, verkleinde copie naar de teekening van *Clermans*. Lithogr. van *Desguerrois*. Hg. 29, br. 40 dm. br. fol.

1860 Als voren, zeer verkleind. Lithogr. door *G. F. Bilbracht*. gr. br. 4o.

1861 Voorstelling van 9 schutters van Amsterdam in dien zelfden tijd; in het midden de Vaandeldrager, waarnaast de Kapitein in het zwart, enz. Deze afbeelding is waarschijnlijk gemaakt om de costumen van de verschillende afdeelingen der schutterij voor te stellen, en is daarvoor hoogst

belangrijk. — Verkleinde *teekening* van dezen tijd in kleuren (met vele bijzondere aanduidingen der kleederen) naar de origin. levensgroote schilderij op het Stadhuis te Amsterdam. — Zonder eenigen naam. Zeer br. fol. Hg. 37 br. 80 dm.

Dit stuk is No. 9 in den nieuwen Catalogus der schilderijen (1864), hoewel daar slechts 8 beelden worden aangegeven.

1862 (20 Mei.) Koningin Henrietta Maria van Engeland komt 9 Maart hier te lande om gelden op te nemen voor den oorlog met het Parlement, — en wordt met Prins Frederik Hendrik te Amsterdam feestelijk ingehaald. — (Wagenaar XI. 327. Aitzema II. 818, 816, enz.) Afbeelding van den optogt van 134 schutters langs de Haarlemmer trekvaart op 8 aaneen behoorende bladen. — Op het eerste blad regts: 2 Vaandeldragers met het wapen v. Amsterdam, daar achter vele ruiters; op blad 2 trekt de stoet langs *Slooterdijck*; op het 3e blad de reeks van 6 koetsen met veel ruiterij omgeven. Op den voorgrond vele personen en eenig vee. Met 1 reg. doorloopend onderschrift: „Afbeeld. van het puyck der Burger Rayteren... „den 20 May 1642. Opper-ritmeester was Dirck Tholinx," enz. voorts de namen van 133 ruiters die den stoet uitmaakten. — Zeer fraaije voorstelling en plaat naar *P. Potter*, door *P. Nolpe*, zonder adres. br. fol. Te zamen br. 147 dm., hg. 41 dm. — 1e Staat der plaat. *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat later en slechter afdruk met bijgevoegd adres van *F. de Wit*.

1863 Zes platen der vertooningen welke bij gelegenheid der komst van de Koningin van Engeland en Prins Frederik Hendrik te Amsterdam plaats vonden.

a Arion door een Dolphyn, naast de zegekar v. Neptunus, op de golven gedragen. — In het verschiet de Oudebrug op het Damrak. — Met onderschrift: *Etiam servamur in undis* en 8reg. vers: *Dum mediis, nautarum odiis, etc.* — Deze voorstelling die Prins Willem I bedoelde, het land (Arion) door de gevaren heendragende, was op het Damrak (in *Nolpes* beschrijving *Emster* genoemd), tusschen de Oude en Papenbruggen opgerigt, doch wijl de intogt te land en niet, gelijk men meende, te water over het IJ geschiedde, is deze en de volgende vertooning niet gebruikt.

b Andromeda aan eene rots geklonken wordt door Perseus verlost. Met onderschrift: *Pulchrae pro libertatis amore* en 8reg. vers: *Alligat Andromedam saxis furor.* Deze voorstelling, die Nederland, door Spanje gekstend en door Frederik Hendrik verlost, beteekende, was op het Damrak tusschen de Papenbrug en Damsluis geplaatst, doch niet vertoond om dezelfde reden als de eerste.

c Het huwelijk van Peleus en Thetis. Met 1 reg. onderschr.: *Alius nascetur Achilles* en 8reg. vers: *En Thetis Emonii properans*, etc. — Deze voorstelling, die het huwelijk van Prins Willem van Oranje met Maria v. Engeland bedoelde, stond boven in de eerepoort op den Dam bij het Damrak.

d Verbond tusschen Keizer Adolf van Nassau en Koning Eduard II van Engeland, in 1292. Met 1 reg. onderschr.: *Genus alto a sanguine Divûm* met 8 reg. vers: *Hic est, Romani Imperii Regnator Adolphus*, enz. — Deze voorstelling stond boven de eerepoort op den Dam voor de Beursteeg opgerigt.

e Huwelijk van Reinold van Nassau, Hertog van Gelder, met Eleanora, dochter van Eduard III van Engeland. — Met 1 reg. onderschr.: *Dis genita et genitura Deos*, en 8 reg. vers: *Sceptriferos quicunque thoros*

veneraris. — Deze voorstelling stond boven in de Eerepoort op den Damsluis (nu Vijgendam) bij de Vischmarkt opgerigt.

f Huwelijk van Jacobus II van Schotland met Maria van Egmond, dochter van Reinold v. Gelder. — Met 1 reg. onderschrift: *Generos Tethys emit omnibus undis* en 8 reg. onderschr.: *Hanc quoque Nassovia genitam*, etc. — Deze vertooning stond boven in de eerepoort opgerigt voor de Doelenstraat over de Halsteeg.

Deze 6 platen zijn naar de teekeningen van *J. W.* (?) gegrav. door *P. N(olpe)*. br. fol. Iedere plaat hg. 36, br. 39 dm.

De 2e en 4e pl. zijn zonder naam of monogram, doch zeker van denzelfden.

De 4 Eerepoorten.

g Die op den Dam bij het Damrak; bovenaan het wapen van Amsterdam; ter zijde van de voorstelling 11 schilden met 7 wapens en 4 afbeeldingen der belangrijkste overwinningen ter zee.

h Die op den Dam voor de Beurssteeg; bovenaan het Duitsche Keizerlijke wapen.

i Die op de Damsluis; bovenaan het Engelsche wapen; ter weerszijde der voorstelling, Pallas (*Vivitur ingenio*) en Mars (*Tuos mirabitur Inda triumphos*.)

k Die voor de Doelenstraat, waarop een levend man stond een wereldkloot dragende; lager ter weerszijde der voorstelling 4 wapenschilden.

Ieder dezer 4 pl. is hg. 31, br. 21 dm.

Deze 10 (ongenumm) voorstellingen *a—k* komen ook voor in het het *zeer zeldzame*, anonieme werk den graveurv. *P. Nolpe*: „Beschrivinge v. de Blijde inkomste, Richting„ v. zeegebogen en ander toestel op de welkoomste v. H.M. v. Gr, „Brit., tot Amsterd. 20 May 1642. Amst. bij Nic. v. Ravesteyn voor „*Pt. Nolpe*, kunstverk. in de Kalverstraat. 1642. gr. fol. 36 bladz." (Aan het einde de datum: 19 Aug. 1642, zoodat het werk en de platen gegraveerd en gedrukt zijn binnen 3 maanden na den intogt. In dit werk vindt men ook eene beschrijving der vertooningen te Amsterdam in 1587 ter inhaling v. Leycester, in 1594 voor Maurits na de verovering van Groningen, in 1609 ter viering v. het Bestand, (deze zijn in plaat gebragt volgens de verklaring v. den schrijver P. Nolpe) in 1613 bij het bezoek v. Elisabeth v. Engeland, na haar huwelijk met den Paltsgraaf Frederik, in 1616 bij de komst v. Maurits te Amsterdam. Van den laatsten intogt (nl. v. Maurits in 1618) en de vertooningen vindt men eene korte beschrijv. in het pamflet: Triumphe tot Amsterdam, enz. Leiden bij H. C. Honthorst 4°.

1864 Aankomst en verblijf v. Henriëtte Maria v. Eng. hier te lande. Door *P. Philippe*. 2 bl. br. fol. — In Catal. v. Voorst. 1858 N°. 437.

1865 (8 Sept.) „Afbeelding v. de Visite v. H. M. v. Groot-Brit. Henriëtta *a* „Maria met haar neef Prins Willem v. Nassau aan den Heer Adr. Paauw, „Heere v. Heemstede op 't Slot te Heemstede. 8 Sept. 1644." — Aldus met h. jaar 1644 luidt het onderschrift der pl., dat zeker eene vergissing is voor 1642, wijl de Koningin v. Eng. in 1644 niet hier te lande was. — Links het slot met de brug, in het midden het plein met de wederzijdsche begroeting. — Fraaije grav. zonder naam v. grav. (*C. J. Visscher*). Hg. 20, br. 39 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, *latere* druk, met veranderd onderschrift; nl. de datum is weggelaten en het jaar 1644 staat hier in Rom. cijfers.

c Dez. pl., *proefdruk* voor alle letter. *Zeer zeldzaam.*
d Dez. pl., *proefdruk* vóór de lucht en vele hartseeringen in de plaat.
e Dez. pl., latere? *proefdruk* na de verandering v. h. onderschrift. Met geschreven onderschrift: Bezoek v. Maria de Med. aan A. P. 1638, welke dwaling ik dikwijls van deze plaat gezien heb.

1866 (**1643. 29 Jan.**) Vertrek v. H. M. Henriëtte Maria uit Scheveningen naar Engeland (Wagenaar XI. 329.) Het strand te Scheveningen met eene menigte volks; in h. verschiet links het dorp, regts de vloot die H. M. vergezelt. — Met 1reg. bovenschr.: *Delineatio abitus M. Brit. Reg. ex Holl. in Angl. c. 29 Jan.* 1643 *Schevel. solveret.* Met afzond. beschrijv. in 4 kol.: „Verthoninghe ende korte beschrijv. v. 't eerliek uytgeleydt, „enz." — Fraai *geëtst* door *B. F. v. Berckenroode*, Landmeter en Kaertmaecker v. H. M. te 's Hage. br. fol. Hg. 38, met opschrift en beschr. 55 dm. br. 46 dm. *Zeer zeldzaam.*

1867 (**19 Mei.**) Afbeelding v. d. slag bij Rocroy, waaarin de Spanjaarden onder Don Franc. de Melo totaal geslagen werden door den Hertog v. Enguien. (Wagenaar XI. 336). Met beschrijv. Door *Savry.* Met adres J. v. Hilten. Hg. 26, met beschr. 42 dm., br. 34 dm. br. fol. In d. Catal. v. Voorst. 1858. N°. 443. — Over dezen veldslag is hier aanwezig een pamphlet: „Den veldslagh van Rocroy. Amst. 1643. 8 bl. 4°.

1868 (**18 Junij = 10 Aug.**) Belegh van Thionville door den Hertog v. Enguien (Wagenaar XI. 337). Klein plan v. de stad met de uitgebreide belegeringswerken. Bovenaan links het portret v. Louis, Hertog v. Eng. in medaillon. — Met uitvoerig „Kort en waer verhael van 'tgeen in de „Beleg. v. Tionville.... is voorgevallen, begonnen 18 Junij 1643. Te „Amst. bij Broer Jansz. en Jan v. Hilten bij de Beurs en bij d. Auteur „op de hoek v. d. Princengr." Znd. eenigen naam v. grav. gr. fol. Hg. 25, met beschr. 43 dm., br. 36 dm.

1869 „Plan de la ville et Citadelle de Perpinyan." — Met adres van *C. J. Visscher.* br. fol. — In Catal. Munniks van Cleeff. 1860. No. 498.

1870 (**10 Aug. 1643.**) Spotprent op de Spanjaarden, na het verlies v. Breda, Perpignan, Thionville en Catalonie, (Commelin II. 140.) met opschrift: *L'Espagnol despouillé,* en 2 vierregelige Fransche versjes. Op den voorgrond bidt de Spanjaard op de knieën liggende om *Misericordia;* door den *Francois* wordt hem zijn mantel (*Perpignian* en *Thionville*) afgenomen; de *Portugais* ontneemt hem zijn' hoed (*Portugal*); de *Holandois* trekt hem zijn wambuis (*Breda*) uit, terwijl de *Catalan* met zijn broek (*Catalogne*) heen gaat; in het verschiet links *Perpignian,* regts *Salse.* Van ond. in boekdruk 5 vierregelige Fransche versjes van de personen op de plaat. Met adres van *A. Boudan.* br. fol. Hg. 31 dm., br. 43 dm. *Zeer zeldzaam.*

1871 Andere, bijna gelijke spotprent op het verlies der slag van *Rocroy* en andere steden door de Spanjaarden. — Een Spaansch edelman (*Don Quixot*) bidt, op de knieën om genade; een Franschman trekt hem *Rocroy* (op een slip van zijn hemd geteekend) van zijn achterste; een *Cataloonier* gaat met zijn broek weg; een Franschman snijdt *Perpignan,* enz. van zijn rok; een Portugees met zijn hoed *Portugal;* een Hollander neemt zijn buis *Breda* en *Maastricht* af. Boven in de pl. „Den beroyden Spagniaert. — L'Espag„nol despouillé." — Onder de pl. een Holl. vers in 3 kol. met dezelfde opschriften in houtsneêrand. — Curieuse en zeldzame spotprent

zonder naam v. grav., adres of jaar. fol. De pl. hg. 21, met vers 37, br. 30 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1872 (4 Sept.) „Don Cantelmo tot Burgerhout bij Antwerpen geslagen." (Wagenaar. XI. 338.) Afbeelding v. het slagveld, met bovenstaand inschrift in de plaat. Zonder naam van grav.; gemt. bovenaan links: *Tweede deel. Fol.* 146. br. fol. Uit Commelin. Fred. H. 1651.

1873 Geheel als voren, zeer fraaije *geëtste* copie der bovenstaande slechte plaat. (Door *D. Stoop.*) Met hets. bovenschrift. Gemt. bovenaan regts: *Tweede deel. Fol.* 146. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1652.

1874 (1644.) Nieuwjaarsprent v. de Hellebaardiers v. het Hof te 's Hage. — In het midden een Oranjeboom, waaraan het wapen van den Prins v. Oranje; ter zijde 2 staande hellebaardiers. Met gedrukt Fransch en Holl. vers. kl. fol. *Zeer zeldzaam.* Zie Catal. Munniks v. Cleeff. No. 513. Verkocht voor *f* 6.—

1875 (Mei.) Terugkeer van Prins Joan Maurits uit Brazilie. (Wagenaar XI. 371.) Afbeelding van de vloot die hem terugvoert. Naar en door *F. Post*. Pl. 54 uit: Barlaei, Res gestae in Bras. 1647. gr. fol. — Hierbij de pl. No. 5 uit hetzelfde werk vertoonende de vloot die den Veldmaarschalk in Oct. 1636 naar Brazilie voerde.

1877 (20, 25 Junij.) „De stadt Valkenburg overvallen. — De stadt Dalen „verrast," den 20 en 25 Junij. — De profilen der beide steden in het Luxemburgsche met eenige ruiterij; door Steenkalf, kommandant van Maastricht ingenomen. — Twee afbeeldingen boven elkander op 1 bl. br. fol. Gemt. bovenaan regts: *Tweede deel. Fol.* 159. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.

Hiervan is eene zeer slechte copie in de uitgave v. Commelin v. 1652.

1878 (28 Julij.) Beleg en verovering van Grevelingen door den Hertog van Orleans. (Wagenaar XI. 367—371. Aitzema II. 981.) — Plan der stad in het midden, met het ver omheenliggend land; bovenaan de zee met de Hollandsche vloot en de Hollandsche schepen die de haven blokkeeren. Met Fransche inscriptien, naar *Richer*, door S. *de Beaulieu*. br. fol. Hg. 50, br. 61 dm.

1879 Profil v. Grevelingen, met de belegeringswerken op den voorgrond. Naar *Richer* en *de Beaulieu*, door *N. Cochin*. br. fol. Br. 61, hg. 22 dm. — Deze plaat schijnt een onder- of bovenstuk der vorige plaat te zijn, daar die met eene dergelijke rand omgeven is, enz.

1880 Nagenoeg als voren, doch omgekeerd; onderaan de zee met de schepen. Met Latijnsche en Duitsche inscriptie en uitlegging der No. B—Z. br. fol. Uit een Duitsch werk.

1881 Beleg v. Grevelingen. Kaart v. het land; onderaan regts plan der vesting. Met adres: Amst. *Corn. Danckerts*. br. fol. Uit: *Blaeu*, Stedeboek. — In den Atlas v. den Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1882 (28 Julij tot 5 Sept.) Het Sas v. Gent door Frederik Hendrik belegerd *a* sedert 28 Julij en ingenomen 5 September (Wagenaar XI. 367—370, Aitzema II. 1006—1008). — Plan v. het stadje Sas v. Gent met het omliggende land; bovenaan regts Axel, links Philippine, daaronder Assenede, en onderaan Selzate. Voorts onderaan regts een lediggebleven vak met bovenschrift: „Het Sas v. G. Belegert 28 Julij enz." Met adres v. *C. J. Visscher*, fol. Hg. 44, met Verhael 59 dm., br. 55 dm.

Onder deze plaat het: „Cort Verhael der gelegenth. en de Beleg. v.

„'t stercke Fort S. v. G.," bevattende het verhaal v. h. beleg tot 8 Aug. in 6 kol. naast elkander, met adres v. *C. J. Visscher.*

b Dezelfde kaart, doch onder h. Holl. opschrift nog een dergelijk in het Fransch, en in h. lediggebleven vak een profil v. Sas v. Gent; voorts aan weerszijde de Holl. en Fransche beschrijv. zijnde een herdruk v. h. *Verhael* bij de voorgaande plaat, doch gaande tot het einde v. h. beleg, met de *Articulen geacoordeert*, ieder in 1 fol. kolom.

Hieronder behoort waarschijnlijk de *Uyttocht* (No. 1890.) De kaart hg. 44 dm., met Uyttocht 62 dm., br. 55 dm., met Verhaal 85 dm. — De kaart is in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam; *Verhael* en *Uyttocht* bij mij.

1883 Geheel als voren, doch verkleind. Met Duitsch inschrift onderaan links: „Der Saas v. Gendt.... erobert 6 Sept. dieses jahrs." kl. br. fol. Uit een Duitsch werk.

1884 Hetzelfde op 1 blad, nagenoeg als voren; onderaan links eenige gevechten; regts een Holl. en Fransch inschrift naast elkander. Met adres v. *C. J. Visscher.* br. fol. Uit: *Bleau*, Stedeboek. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1885 Hetzelfde doch eenigzins verschillend en verkleind. Zonder Axel en Philippine. Met inschrift onderaan regts: „Het Sas v. Gend.... verovert 6 „Sept." Gem^t^. bovenaan links: *Tweede deel. Fol.* 168. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.

1886 Hetzelfde geheel als voren, doch omgekeerd; Assenede regts, het inschrift links. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1652.

1887 Hetzelfde, doch geheel anders. In het midden het Sas met de groote Schans *Rapenburg*; bovenaan links Selzate, onderaan regts Philippine. Met uitlegging in Fransch en Lat. op de kaart en Latijnsch inschrift. — Van acht. bedrukt met het Hollandsch verhaal v. dit beleg. gr. fol. Uit: *Bleau*, Stedeboek. *Gekleurd.*

1888 Hetzelfde, doch geheel anders; in het midden links het Sas, daar tegenover regts Axel, bovenaan links Philippine. Met inschrift: „Nieuwe af„beeld. v. 't Sas v. G. enz. Amst. bij *Corn. Dankertsz.*" br. fol. Br. 36, hg. 26 dm.

1889 „Perfecte Afbeeldinge van 't Sas v. Gendt." — Grooter plan v. het Sas en v. het fort Rapenburg. Van onderen een afzonderlijk plan van 't Rapenburgh, door 2 mannen op eene piek dwars opgehangen. Bovenaan links eene kleine afbeelding der wal van het Sas en daaronder uitlegging der letters *a—s* op de plaat. Van onderen een „Cort Verhael v. de beleg. „van 't ...Fort, enz." in 5 kol., gaande tot 26 Aug.; vermeerderde herdruk v. h. Verhael bij No. 1882*a*. Met adres v. *C. J. Visscher.* 1644. br. fol. Hg. 38 dm., met Cort Verhael 55 dm.; br. 48 dm.

Van deze kaart berust in het Archief der Genie, *Veldslagen* No. 525, eene andere uitgave zonder de afbeelding der wal; de uitlegging is niet gelijk hier in een schildje en gaat slechts van *a—n*.

1890 „Den uyttocht van 't Sas v. Gendt." — *Fraaije* afbeelding v. d. uittogt v. het garnizoen, enz. op 2 aaneen behoorende bladen; links *'t Sas van Gend*, regts in het verre verschiet *Gendt*. Met bovenstaand opschrift en uitlegging der letters *a—y* op de plaat. Fraaije grav. zonder naam. De beide bl. aan elk. br. 84 dm., hg. 17½ dm. *Zeer zeldzaam.*

Deze plaat zal waarschijnlijk behooren onder de latere uitgave der plaat No. 1882, hoewel ze niet is bij het Ex. v. d. Heer A. v. Stolk.

1891 *Orangiens Zeegenkroon*. — Zinneprent op het innemen van Sas v. Gend en andere overwinningen. — Het Vereenigd Nederland biedt Frederik Hendrik een lauwerkrans aan, ter zijde de afbeeldingen der veroverde steden. Door *C. de Pas*. Met gedrukt Holl. vers. gr. fol. — Zie Catal. Munniks v. Cleeff, 1860. N°. 518. — Deze plaat is zeker dezelfde als N°. 1678, die in 1632 ter verheerlijking der verovering v. Maastricht gediend heeft.

1892 *Oranjens Zegenkrans*. — Zinneprent op Frederik Hendrik en zijne overwinningen. — De Prins te paard, gekroond door de Faam; in het verschiet de belegering v. Sas v. Gent, ter zijde afbeeldingen der verwonnen plaatsen. Door *C. de Pas*. Met Fransche verzen en 1 blad gedrukt Holl. vers. br. fol. Zie Catal. Munniks v. Cleeff, 1860. N°. 524. Verkocht voor *f* 11.50. — Is waarschijnlijk dezelfde plaat als N°. 1702. Zinneprent voor Maastricht, nu op deze gelegenheid toegepast.

1893 (23 Oct.) Zeeslag tusschen de Deensche en Zweedsche vloten in de Belt, de laatste bijgestaan door de Hollandsche vloot onder Maarten Thyssen. (Commelin, Fred. H. II. 172.) — Op den voorgrond het gevecht; het schip: de Lindworm, in brand; in het verschiet links het eiland *Femeren*, in het midden *Kiel*, regts *Lalant*. Met 1 reg. bovenschrift: *Praelium navale inter Suecos et Danos*. A°. 1644; links het Zweedsche, regts het Deensche wapen. Met 1 reg. onderschr. *,t Jaer* 1644 *dit men sach*, — *den* 23 *Oct. Wijnmaents dach* — en 16 reg. vers: *Siet hier twee Vloten* enz. Fraaije plaat zonder naam v. grav.; met adres v. *C. J. Visscher*. br. fol. Hg. 41, br. 52 dm. — Deze plaat heeft eene groote overeenkomst met N°. 1809 en 1810, Pugna navalis, doch deze is zonder N°.

1894 Geheel als voren, doch verkleind, met hetzelfde bovenschrift; met Duitsche uitlegging. Zonder naam v. grav. br. fol. Uit een Duitsch boek.

1895 Kaart v. de Sond en de positie der Zweedsche, Hollandsche en Deensche vloten. Met Latijnsch en Duitsch bovenschrift. 1644. br. fol. Uit hetzelfde Duitsche boek als de vorige pl.

1896 (1645.) „Calender nae den nieuwen ende ouden stijl, op 't Jaer ons Heeren „ende Salighmakers J. C. 1645." — Opschrift boven een groot wit veld waarin een almanak behoort; aan weerszijden 6 plaatjes, de 12 maanden vertoonende; daarboven een zinneprent, des werelds toestand (links de oorlog en regts het burgerlijk leven) vertoonende, waarover *Democritus* en *Heraclitus* een gesprek houden, dat onderaan in 12 vierregelige versjes afgedrukt is. — Fraaije plaat zonder naam v. grav. Hg. 55, br. 43 dm. gr. fol. *Zeer zeldzaam*.

1897 Dez. zinneprent over des werelds toestand (doch zonder *Calender* en de plaatjes der 12 maanden). Latere druk met verandering van letter *P.: Het gheestelick Babel* in: *Roma*. — Onder deze plaat 12 vierregelige Duitsche strophen met opschrift: *Mundi typus vanitatis*, d. i. Eygentl. Erklärung dieser eytelen „u. zergängl. Welt, von zweyen Philos." — en onder de Duitsche versjes eene lange Holl. zamenspraak in verzen van: *Den lachenden Democritus* en *den schreyenden Heraclitus*. Met adres v. Jan v. Hilten. Zonder jaar. gr. fol.

1898 (11 Jan.) Brand van de Nieuwe Kerk te Amsterdam. (Wagenaar, Amsterdam. I. 544.) Zeer klein plaatje. 12°. — Hetzelfde *proefdruk*.
Hierover bestaat een boekje v. *G. Lamberts*, de brand der N. Kerk te Amst., verschenen in 1845 bij W. Willems. 8°. 16pp.

1899 (22 Junij — 9 Julij.) Het Fort Mardijk (bij Duinkerken) door den Hertog van Orleans op de Spaanschen genomen. (Wagenaar, XI. 390. — Het werd in December door de Spaanschen hernomen. Wag., XI. 395.) — Kaart v. h. strand; onderaan links het dorp *Mardijck*, hooger op in het midden het *Fort Mardijck;* meer regts de schans: *Houten Wambuis;* regts Duynkerken; — boven deze kaart eene afzonderlijke afbeelding v. h. strand, links het Fort M., regts de schans: Houten Wambuis. Met bovenschrift: *'t Fort Mardijck.... na 't leven afgeteekent door C. V(isscher) d. J* (den jongen.) Met adres v. *C. J. Visscher.* — Hierbij eene beschrijving in het Holl. en Fransch, in 4 kol. met opschrift: *Cort Verhael v. h. Fort Mardijck, sijn gheleg., beleg. in* 1645, ens. br. fol. Hg. 38, met beschr. 52 dm., br. 44 dm.

1900 Hetzelfde. — „Plan du Fort Mardick et de ses attacques en l'an 1646 „par le Duc d'Orleans." Door *S. de Beaulieu.* — Kaart v. h. strand alleen met h. Fort in het midden, en daarvóór de Hollandsche vloot onder Tromp. Br. fol. — Deze kaart schijnt uit *Bleau,* Stedeboek te zijn. Van acht. niet bedrukt. Het is eene juist omgekeerde copy v. de kaart v. *Beaulieu,* in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

1901 (28 Aug.) Hugo de Groot sterft te Rostock. — Praalgraaf voor hem in de Oude Kerk te Delft opgerigt. Naar *H. v. Zwoll,* door *J. v. d. Spruyt.* gr. fol. — Hierbij afzond. het Lat. vers van P. Burmannus Sec. en de Holl. vertal. v. Onder de Wijngaart. 4°.

1902 Afbeelding v. h. beraamde Pronkgraf voor Hugo de Groot. Naar *R. Verhulst* (den beeldhouwer), door *J. C. Philips.* fol. Uit Brand, leven v. de Groot.

1903 (28 Sept. — 5 Nov.) Beleg en verovering van Hulst door Frederik Hendrik. (Wagenaar, XI. 393, 394). — Groote kaart in 4 br. fol. bladen van den *Polder van Namen,* (in Zeeland), waarin Hulst ligt, — door eene breede gebloemde rand verbonden. Links, het *Hellegat,* regts het *Saeftinger Gat;* in het midden de stad en de belegeringswerken; voorts bovenaan een groot profil van Hulst, met krijgsvolk er voor; daarnaast links, afbeeldingen van 4 forten, en onderaan eene plaat van den overtogt des Prinsen over de Schelde bij Dendermonde. Alles fraai gegraveerd door *A. Santvoort.* — „Afbeeldinge op wat wijze het Spaens Garnisoen uyt de „Stadt Hulst is vertrokken. Den 5 Nov. 1645." Opschrift boven eene fraai geëtste afbeelding van dezen uittogt, op 4 kl. 4o. aaneen behoorende blaadjes; onderaan een regel cursijf, uitlegging; regts de stadt Hulst, links de geheele bezetting. Zonder naam v. grav. (*A. Santvoort?*) *Zeldzaam.* — Hierbij eene uitvoerige beschrijv. in 2 kol. in het Fransch v. h. beleg en bemagtigen der stad, met adres: Breda, chez *Abr. Santvoort* et à Amst. Corn. Danckertsz. 1646. Deze beschrijving behoort ter weerszijde van deze kaart en v. den uittogt. — De beschrijving bestaat ook aan h. Ministerie v. Oorlog in h. Hollandsch, met 2 reg. opschrift: „Beschrijv. d. Stadt „Hulst en hoe deselve belegert is. Bij Abr. Sandvoort." Zonder jaar. — De 4 bl. der kaart zijn te zamen hg. 82 dm., met uyttogt 99 dm., br. 107 dm.; met beschrijv. 148 dm. *Zeer fraai* en *zeldzaam.*

1904 Beleg van Hulst; als voren, doch verkleind en eenigzins verkort, zonder de schans Sandberg, die op de vorige kaart geheel bovenaan regts ligt. Met Holl. uitlegging der n°. 1—36 op de kaart. Geteek. en gemeten door *Joh. v. Duynen.* Met adres v. *J. B(leau).* Van acht.

bedrukt met de Latijnsche beschrijving v. h. beleg. br. fol. Uit *Bleau*, Theatrum.

1905 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch aan de regterzijde veel uitgebreider dan de beide vorige kaarten, vertoonende nog de forten Spinola en Kieldrecht en de Kreek; als ook het land v. Beveren. Van ond. links en regts de afbeelding van 3 forten. Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 36, br. 41 dm. br. fol.

1906 Hetzelfde, geheel anders; in het midden Hulst, daaronder Sandberg, en onderaan regts het fort St. Anna; links Spinola en Kieldrecht, waaronder een klein profil v. Hulst. Gemt. bovenaan links: *Tweede deel f.* 203. kl. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1651. — Dezelfde afbeelding, doch grooter, ook met profil v. Hulst, (waarschijnlijk uit het Stedeboek v. *Bleau*), in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1907 Als voren, doch geheel omgekeerd; regts de forten Spinola enz., en het profil. Gemt. regts: *Tweede deel* f. 203. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1652.

1908 Profil v. Hulst, (grooter dan op 1903), waaronder regts eene afbeelding v. h. maken eener galerij om in de stad te komen. — Hierbij een plaatje met 7 afbeeldingen (4 boven, 3 onder), vertoonende de 6 forten en de wal en conterscharp v. Hulst. Zonder naam v. grav., doch als de platen v. *Visscher*. Het profil is hg. 16, br. 42 dm.; het and. plaatje hg. 15, br. 29 dm. Beide behooren zeker bij eene groote plaat, even als de beide volgende beschrijvingen:
1°. „Kort verhael v. d. gelegenth., h. opcomen en d. teghenw. standt „d. stadt Hulst." — „Bref narré de la situation.... de Hulst." In 2 kol. van 1½ bl. naast elkander, behelzende het verhaal v. h. beleg en de artikelen van overgave. Hg. 62, br. 30 dm. — 2°. Een ander blad gr. br. 4°. 2 kol. naast elkander, beginn.: „Goedwillige Leser. „Wij geven hier de Caerte en gelegenth. v. de stercke stadt Hulst, ge„lijck die tegenwoordigh is," bevattende het verhaal van het beleg tot 6 Oct. Hg. 24, br. 26 dm.

1909 Situatiekaart van de wegen naar Hulst en de ligging der verschillende Hollandsche legercorpsen. „Gemeten en gecaerteert door my *J. Wichman*. „1646." Origineele *teekening* met uitlegging, eenigzins beschadigd. Hg. 47, br. 64 dm. br. fol.

1910 Nagenoeg als voren, doch grooter, ofschoon over eene kleinere oppervlakte; de vorige is op eene schaal van 100 roeden, deze op 50 roeden. Origin. *teekening* zonder naam. 1646. Hg. 50, br. 64 dm. gr. fol.

1911 „Den tocht van 't Spaens Guarnesoen uit Hulst, den 5 November 1645." — Afbeelding v. dezen uittogt, veel uitvoeriger en grooter dan die bij N°. 1903, in 3 breede kl. fol. aaneenbehoorende bladen, gemt. *a. b. c.*, met het bovenstaande opschrift op *b.*, een gezigt op Hulst en uitlegging der letters *a—t* op pl. *c.*; pl. *a* bevat de voorhoede v. den optogt, links eene groote tent, in het verschiet *Voorhoute*, en de naam van den teekenaar (en graveur?) *Jacob Martss de Jonge*. Met adres v. *C. J. Visscher*. De 3 bl. te zamen br. 87 dm., hg. 24 dm. br. fol. *Zéér fraaije* en *zeldzame* plaat.

1912 „Uyttocht der Stadt Hulst." Opschrift onder eene uitlegging der letters A—X, bovenaan op de regtsche plaat van eene voorstelling in 2 br. fol. bladen van dezen uittogt; op het linksche blad de wallen van Hulst en de forten Nassou, Spinola en Kieldrecht in het verschiet. Zonder naam

v. grav. met adres v. *Romb. v. d. Hoeyen*. De 2 bl. te zamen breed 82 dm., hg. 27 dm. *Zeer fraai* en *zeldzaam*.

1913 Kaart v. h. land van Hulst na de verovering der stad; links de rivier *de Leye*, en bovenaan de vesting 't Sas, onderaan Gend; regts bovenaan Hulst en daarbij alle forten, enz. — *Geteekende* contemporaine kaart, waarop tevens de copie v. een' brief v. *P. de Perceval*, meldende welke forten na de verovering geslecht, welke behouden, en die welke nog in Spaansche handen zijn. — *Zeer curieuse* kaart op papier; hg. 42 dm., br. 57 dm. br. fol.

1914 Zinneprent op het ellendig lot van België door den oorlog. — „Der Castilianen uyt-vaert; mitsgaders de Vlaemsche Melck-koe. Waer in claerlijck „vertoont worden den bedroefden toestant der verheerde Provintien van „Oost en West Vlaend." Eene groote koe met het wapen van Holland op het lijf, wordt door den Franschman (den Hertog v. Enguien??) bij den eenen hoorn geleid, door den Hollander bij den anderen hoorn vastgehouden; twee Spanjaarden liggen op den grond en zuigen aan de uyers; eene Vlaamsche vrouw ligt geknield handenwringend, en een Vlaamsche Priester tracht de koe bij den staart terug te houden; achter hen staat de Vlaamsche soldaat zeggende: „Ghy moet ritzen naer Spagnien, — Door „leli jeuck en Orangien." In het verschiet *Duynkercken*. Met afzond. verzen in het Hollandsch en Fransch in 4 kol., met bovenstaand opschrift. gr. fol. br. 38 dm., hg. 25 dm., met vers 47 dm. *Zeer zeldzaam*. Zonder naam v. grav. of eenig adres of jaar. — Zoude deze plaat wel juist op dit jaar passen?

1915 Spotprent op de Spanjaarden. — De Spaansche, Fransche, Hollandsche, Portugeesche en andere Hanen. — Vooraan gaat een groote haan (A) gelaarsd, met grooten degen, ringkraag en groote staart, waaruit de achter hem loopende Fransche, Hollandsche en Portugeesche hanen de veeren 1—5 knippen (nl. Perpignan, Arras, Thionville, Grevelingen, enz.) — Hieronder eene uitlegging der n°., welke met n°. 5 eindigt. Op dit Ex. is in HS. bijgevoegd: N°. 6 *Hulst*, nl. een der veeren welke nog uit den staart geknipt worden en: „Extract uit seecker schrijven van Pater „Jacobus, Prior v. h. Augustijner klooster te St. Lucar, sijnde een „visioen hem in d. nacht verschenen en aen sijn cousyn tot Antwerpen „overgesonden. Amst. voor d. auteur. 4 Nov. 1645." — Scherpe en zonderlinge spotprent. br. fol., hg. 25, met „Extract" 48 dm., br. 33 dm. *Zeer zeldzaam*.

1916 Spotprent op den ondergang van Spanje (?) in eene groote en 16 kleinere voorstellingen. — In het midden staat een toren (de Castil. macht) op een zandgrond, die door de zandhazen („de Granaatsche volken") wordt omgewoeld en ondergraven, zoodat de toren, waartegen bovenaan een Noordsche bok (Zweden) herhaaldelijk stoot, zeer wankel staat; achter den bok de woorden uit den hemel: *Mene, Mene, Tekel Upharsim;* dolphynen, (de Fransche, Hollanders en Portugeezen) zwemmen naar den toren en bedreigen dien. — Rondom 16 afbeeld. (A=Q) van de wreedheden der Spanjaarden onder Alva in Nederl. en in de West-Indiën gepleegd. — Hierbij eene afzond. uitlegging: „Verklar. v. dit Visioen ofte Ghesichte „over d. eyndel. ondergangh ende val v. Castilien", in 3 kol.; daaronder een soort v. brief v. *Theoph. Flau* (?) over hets. in cursijf, lager de uitlegging in verzen van de plaat en van A—Q., en der n°. 1—11 door

B. E. gr. fol. De pl. br. 37 dm., hg. 32, met uitlegg. 60 dm. *Zeer zeldzaam.* Ofschoon deze plaat zonder eenig jaar is, geloof ik naar gravure en druk te oordeelen, dat die in dit jaar te huis behoort.

1917 Twee allegorische platen op den staat des lands, en tegen hen die Nederland hare winsten en voordeelen zochten te ontrooven, ten jare 1644.—
a „De Hollandsche koe". Met onderschrift: *Ghy Heeren wachters*, enz. (Door *H. Hondius.*) Zie Catal. Munniks v. Cleeff, 1860. N°. 512.
b „De Hollandsche honden." Met onderschrift: *Wij en moeten niet te samen slapen*, enz. *H. H(ondius) exc.* — In den Atlas v. den Heer Bodel Nijenhuis te L. — Elke plaat hg. 20, br. 15 dm.

1918 Profil van Bergen op Zoom, hoogst uitvoerig. Bovenaan: Opdragt, Holl. vers v. den maker; de Holl. Leeuw en het stadswapen, Lat. vers v. *J. Turcq*, en Privilegie voor den grav. *S. de Swaaf.* — Van onderen de beschrijving der stad in 3 kol., Fransch vers v. *S. de Swaeff*, in 4 kol., Holl. vers van *J. Turcq*, enz. in 3 kol. Met adres: Middelb. bij A. de Later, Boekverk. op de markt, 1645. De pl. in 4 aaneensluitende bl. hg. 34, met vers 48 dm., br. 1,44 dm. *Uiterst zeldzaam.* Berust in h. Archief d. Genie aan h. Ministerie v. Oorlog. — De stad is in 1622 door Spinola sterk belegerd (zie n°. 1465—69.); dit plan kan voor zoo ver ik weet, niet bij eene geschiedkundige gelegenheid vervaardigd zijn, en dus daarop niet doelen; alleen om de *zeldzaamheid* opgenomen.

1919 (11 Sept. — 7 Oct.) Duinkerken door de Franschen onder den Hertog v. Enginen genomen. — (Wagenaar. XI. 429. Commelin II. 218.) Kaart en plan v. Duinkerken en het nabijgelegen land; bovenaan de zee met de vloot v. Tromp, die voor de haven kruist. — Naar *S. de Beaulieu*, door *Richer*. Br. fol. Hg. 50 dm., br. 61 dm. — Hierbij eene afzonderlijke plaat met een uitvoerig profil v. de stad en v. dit beleg; regts de zee. Naar de *Beaulieu*, door *Cochin.* 1646. Hg. 21, br. 61 dm. br. fol.

1920 Hetzelfde (nl. de groote kaart); naauwkeurige copie, doch omgekeerd, met de zee onderaan. Met inschrift bovenaan links: „Plan de.... Dunkerque et „de ses attacq.... en 1646." Zonder naam v. grav. br. fol. Hg. 44, br. 55 dm. Uit *Bleau*, Stedeboek?

1921 (1647. 1 Jan.) Verlichte Eeretempel of Katafalk, door de Burgerij te Antwerpen opgerigt ter eere van Balthasar Carel, eenige zoon v. koning Philips IV, in October 1646 in bijna 17-jarigen ouderdom overleden. — 2 bladen gr. fol. v. ongelijke grootte, den Eeretempel van voren en van ter zijde voorstellende; met vele inschriften bovenaan, en v. ond. een 3reg. Lat. inschrift; op de groote plaat bovenaan links het portret v. d. Infant. — Fraaije platen door *W. Hollar.* gr. fol. De eene plaat (voorzijde), hg. 50, br. 32 dm., de andere pl. hg. 51, br. 50 dm. *Zeer zeldzaam.* — Hierbij een portret v. d. Infant, staande, links, in ov. met Fransch onderschrift en adres v. *P. Aubry.* 4°.

1922 (14 Maart.) Sterfbed van Prins Frederik Hendrik (Wagenaar XI. 432. Aitzema III. 157—172).
a — De Prins, te bed liggende, waar hij door Ds. Goethals wordt toegesproken, omgeven door meer dan 14 personen, waarbij J. Cats. Met bovenschrift in een banderol: *Dodel. uytgang van S. H. Fred. H.;* v. ond. de namen van 15 personen in 3 kol. — Naar *A. v. d. Venne*, door *C. van Dalen.* Hg. 35, br. 39 dm. gr. fol. *Fraaije plaat.*
b Dezelfde plaat, latere afdruk, v. acht. bedrukt met het gedicht v. *Cats:* Doodtkiste voor de levendige. — Uit Cats' Werken, 1700 of 1712. fol.

c Hetzelfde, zeer verkleind, met de namen v. al de tegenwoordig zijnde personen. br. 4º. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1923 (Maart.) Praalbed v. Prins Frederik Hendrik. De Prins ligt uitgestrekt
a op een ledekant, waarvoor zijn wapenschild staat; eenige personen aan het bed; bovenaan de vliegende faam zijn roem uitblazende. — Afgesleten druk van eene niet fraaije doch zelden voorkomende plaat, zonder naam v. grav. br. fol. Hg. 25, br. 34 dm. — Heeft zeer veel overeenkomst met de plaat v. h. Praalbed voor Prins Maurits, Nº. 1532, doch deze is grooter.

b Dezelfde (?) pl., *vroegere* druk. Naar *A. v. d. Venne ad vivum*, door *A. Matham*. Met uitvoerig vers v. *A. v. d. Venne*. „Afbeeld. v. h. Nassousche „Rustbedde, enz. beginn.: Hier siet ghy treurigh volck" enz., met adres: 's Grav. bij A. Matham en Pt. v. d. Venne. In d. Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1924 (10 Mei.) Lijkstatie v. Prins Frederik Hendrik. — Zeer uitvoerige voorstelling van deze begrafenis op 30 aaneensluitende br. fol. bladen. gen°. 1—30. Met de namen der aanwezige corporatiën en personen in de platen. Naar de teekening van *P. Post*, gegrav. door *P. Nolpe*. Ieder bl. hg. 11, br. 56 dm. — Hierbij de beschrijving, getiteld: „Begraeffenisse van „S. H. Frederick Henrick, enz. Gheteeck en uytgheg. d. *P. Post*, en „ghesneden d. *P. Nolpe*." Amst., gedr. bij N. v. Ravesteyn, 1651. 40 blz. gr. fol.

Voorts een afzonderlijk blad in 2 kol.: „Memorie v. de Ordre op de Be„graeffenis v. S. Hoogh. 's Grav. *L. Breeckevelt*". Zonder jaar. fol.

1925 Hetzelfde, verkleind en op 1 blad zamengetrokken. Met bovenschrift: „De laatste lijckplicht v. Z. Hoogh." in 7 boven elkander staande reeksen. Van ond. met uitlegging der nº. 1—73. Gemt. bovenaan links: *Tweede deel* f. 215. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1651. — De plaat in de volgende uitgave is veel slechter. — Hierbij 3 Ex. der „Memorie „v. de Ordre op de Begraef. v. S. H.," eene in gr. folio in 2 kol. bij *L. Breeckevelt*; eene andere in zeer kl. fol. zonder adres en eene 3e in kl. fol. bij *G. Ernst* in de Vlamingstraat.

1926 (Junij.) Bouwen van den (nooit voltooiden) toren der Nieuwe Kerk te Amsterdam. — Geometrische afbeelding van den grondslag van dien toren (74 voet lang en 69 breed) in 63 perken, waarin 6363 masten geslagen zijn. Met 1 regel bovenschrift: „*'t Slotthout v. de Nieuwe Kerks „toorn*." — Van ond. een „Kort verhael en aenwijsingh v. d. ongeluck. „Brandt van de Nieuwe Kerck (Nº. 1898), v. outs genaemt St. Katarine tot „Amst., mitsg. v. h. wederopbouwen v. des. en vooral v. 't heyen v. d. „toorn (v. 27 Aug. 1646—6 Junij 1647) aen voorn. Kerck," Amst., *J. A. Star*, Boeckverk. in de Nieuwe Kerckssteegh, 1647. gr. fol. Hg. 45, br. 36 dm. *Hoogst zeldzaam*. Van deze pl. heb ik slechts 3 Ex. gezien.

1927 (29 Aug.) Treurig voorval te Zaandam, waar een stier den boer Jacob
a Egh vreesselijk mishandelde en diens hoogzwangere vrouw zoodanig in de hoogte wierp, dat de vrucht haar ontviel en een huis ver werd gevonden; man en vrouw stierven, doch het kind bleef in leven. — Afbeelding van eene kamer waarin de man naakt op den grond, de vrouw gekleed te bed ligt, de heelmeester en omstanders staan bij het bed. In het verschiet, links de stier op het veld den man mishande-

lende, de vrouw in de lucht geworpen, terwijl het kind haar ontvalt. Aan den muur in de kamer eene plaat, vertoonende het afmaken van den woedenden stier in de Zaan. Fraaije plaat door *C. J.*, zonder adres. — Van ond. het verhaal: *Stiers wreedheid gepleegt aan Meester en Vrouw* door *H. Soet* (Soeteboom), in 2 kol., daarnaast in 3 kol, 5 gedichten (4 v. Ds. Bergius, 1 v. H. Soet) op den vader, moeder, kind en stier, enz. en in de 6e kol. de verklaring van den Chirurgijn Mr. J. Pigge. Met adres van *Willem Willemss.* te Zaandam, Boekverkooper op den Dam bij de Oude Kerk en v. *Joost Hartgers* te Amst., in de Gasthuissteeg (bij den Dam), 1647. br. fol. Hg. 35, met verzen 45 dm., br. 52 dm. *Zeer zeldzaam.* 1e staat dezer plaat. — Eene muurschilderij van dien tijd, die tot voor weinige jaren in de Gereform. kerk te Zaandam (Oostzijde) hing, (welke daarom Bullekerk genoemd werd,) doch door verw onzigtbaar gemaakt was, is in 1869 van de verwlaag ontdaan en geeft eene andere voorstelling.

Zie over dit voorval, over deze en nog 2 andere pl., de artikelen van den Heer J. Honig Jz., in den *Navorscher*, 1869. Blz. 131—151 en 606—611.

b Dezelfde plaat, latere afdruk met adres v. *Pt. Goos.* — De verklaring en gedichten zijn hier in 2 reeksen boven elkander, ieder van 6 kolommen, gedrukt.

c Dezelfde plaat, veel latere en zeer afgesleten druk. Op de plaat is een jongen die een vlieger oplaat, bij den stier geplaatst, terwijl deze den man mishandelt. Met dezelfde verhalen en verzen, in 6 kolommen, met een doorloopend bovenschrift: Stiers wreedheid, enz. Met adres van *F. Sadelaar*, Boekverk. bij de Heysteeg (te Amsterdam.)

1928 (29 Aug.) Hetzelfde, geheel anders, met bovenschrift in 3 regels: „*Stiers wreedheydt*, enz." Op de plaat vooraan de stier, die den man omverwerpt; daar achter regts de stier, de vrouw op zijne hoornen nemende; meer in het verschiet, het afmaken v. den stier. Met dezelfde histor. aanteekeningen en verzen als op de vorige pl. en verklaring v. d. Chir. Mr. Yreton. Van ond. eene: *Toevoeginghe.* Met adres: Amsterdam bij *F. van Beusecom*, in de Calverstraat bij 't Weeshuis, naest de Keysers Croon, 1647. De pl. hg. 19, met opschrift en beschr. 45 dm., br. 31 dm. *Fraai en zeldzaam.*

1929 Hetzelfde, doch anders. De plaat stelt den stier voor, terwijl hij de vrouw opwerpt; links ligt de man, regts het kind op den grond. Met hetz. bovenschrift en v. ond. het verhaal, de verzen (vermeerderd met een v. d. Heelmeester *Yreton* (*Anglus*) en *P. C. Boois*) en de verklaring v. Yreton in 4 lange reeksen; daaronder de: *Toevoeging* en het adres v. *Hendrik Jacobsz. Soet* (Soeteboom) te Zaandam, boekverk. aan den Dam in de Witte Pers, 1647. gr. fol. De pl. (door *P. Nolpe?*) hg. 10, met opschrift en verzen 44 dm., br. 16 en met verhaal 30 dm. *Zeer zeldzaam.*

1930 Hetzelfde, anders en kleiner. Op den voorgrond regts de stier die den man mishandelt, de vrouw opwerpt, in het midden de jongen met den vlieger, links het afmaken v. d. stier. — Zeer afgesleten oude plaat met adres v. *B. Velthuysen.* Van onderen de vorige 5 verzen in 5 kolommen. Slecht gegrav. gr. br. 4o. Hg. 14½ dm., met verzen 18 dm., br. 22½ dm.

1931 Hetzelfde anders, juist omgekeerd; links de stier, regts het afmaken.

Slechte plaat. Van ond. de 5 verzen in 5 kol. Met adres v. *F. Sadelaar*, br. 4o. Hg. 14½, met verzen 28 dm., br. 22 dm.

a Vrij naauwkeurige kopy der voorgaande plaat, zonder verzen en zonder eenigen naam. Hg. 16, br. 26 dm. *Zeldzaam*. — Onder deze pl. zijn op het Ex. in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, de 4 Holl. verzen op den Vader, Moeder, Kind en Stier. Mijn Ex. is een afdruk met alle randen, vóór de verzen.

1932 Hetzelfde, nagenoeg als 1931*a*.; regts de stier, enz. Bovenaan een 4 reg. versje: „Dit is v. d. Zerdammer Stier," enz. en v. ond. h. adres van J. v. Lee, boek- en papierverk. op de Groote Markt te Haarlem. — *Zeer slechte* houtsnede; oude kinderprent v. h. laatst der vorige eeuw. *Hoogst zeldzaam*. kl. br. fol.

1933 (27 Sept.) Beleg van Dixmuiden bij Duinkerken, door de Spanjaarden, onder bevel van den Aartshertog Leopold. — Kaart v. h. land om Dixmuiden en uitvoerig plan der stad en der belegeringswerken in het midden. Van onderen links een profil der stad en daarachter de Fransche uitlegging der N°. op de kaart; regts veel krijgsvolk en een gevecht. — 3 bijeenbehoorende bladen: het grootste met het plan, — een lang breed blad er onder, — en een hoog smal blad regts. Te zamen hg. 54 dm., br. 69 dm. br. fol.

1934 (1648.) Het graven v. h. Mallegat buiten Dordrecht. Links de dijk, regts de keeten der arbeiders; op den voorgrond eene groote praamschuit. — Uitvoerige en fraaije *teekening* door *A. Cuyp*, waarschijnlijk naar het leven, daar Cuyp te Dordrecht woonde en toen 43 jaar oud was. Hg. 18, br. 50 dm. br. fol.

1935 Vrijagie om de Hollandsche Bruid. — Zinneprent op de vredesonderhandelingen met Spanje tegen den zin van Frankrijk. — De Bruid (*C*) zit op den schoot van (*D*) Holl. Raadsheer, de Spanjaard (*A*) nadert haar regts, terwijl links de Franschman (*B*) haar eene bloem aanbiedt; in het verschiet links *Munster* en eene vergaderzaal, regts de zaal der Staten te 's Hage. — Van ond. behoort een (mij ontbrekend) vers: *Rijmgedicht* en uitlegging der figuren A—O. De pl. hg. 21, br. 31 dm. gr. fol.

1936 „Wedders-Liedt aengaende den Peys ende de Vredehandelingh tusschen de „Kon. v. Hisp. ende de H. M. HH. St. v. Holl." enz. — Gedicht v. 12 strophen v. 8 regels met dit bovenschrift, waarboven een oud slecht houtsneêplaatje, een regtbank? afbeeldende. — 1 bl. kl. fol. Hg. 21 dm., br. 11 dm. *Zeer zeldzaam*.

1937 (30 Jan.) „Tractaet v. Vrede, Beslooten d. 30en Jan. 1648 binnen.... „Munster, tusschen... Phillips IV ende de... HH. Staten v. Nederl. „Amst. *R. v. d. Hoeye*, Kaart en Kunstverkooper, in de Calverstr. in „de 3 Rosen Hoeyen. 1648." Afdruk v. h. tractaat in fol. 6 kolommen naast elkander, v. onder gemt. I—V, schijnbaar om op eene muur aangeplakt of onder aan eene plaat gevoegd te worden. Hg 35, br. 120 dm. *Zeer zeldzaam*.

1938 *Munster*. — Profil der stad met dit bovenschrift, regts het stedelijke (?) links het Keurvorstelijke wapen; v. ond. een 8reg. Lat., Holl en Fransch vers „over de Vreede-Stad." Met Duitsche uitlegging der 18 N°. op de pl. en adres v. *Clemendt de Jonghe*. br. fol. Hg. 40, br. 51 dm. *Zeldzaam*. — De Heer J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden, heeft in zijn Atlas eene dergelijke plaat van Munster, naar *Joh. Alph*, met adres v. *R. v. d. Hoeye* te Amst., doch die plaat is slechts 36 dm. hg. en 53 dm. br.

1939 (15 Mei.) „Grondelick verhael v. 'tgene tot Munster is voorgevallen in h. „overleveren v. de Artyckelen v. den Vrede, met wat magnific. hetzelfde „is gheschiet". 1 bl. fol. zonder pl.

1940 *Insigniorum legatorum Monasterii insignia.* 28 zegels van de wapens der gezanten te M., (geëtst door *W. Hollar?*) hg. 38, br. 12¼ dm. — In d. Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1941 Het beëedigen v. d. gesloten Vrede te Munster, op de groote zaal van het Stadhuis aldaar. (Wagenaar XI. 457 enz. Aitzema III. 255 enz.) — Gezigt v. de groote en volle zaal, waar in het midden eene lichtkroon en links een opschrift: *Pax optima rerum* aan den muur hangt. Om eene ronde tafel staan alle afgevaardigden blootshoofds, velen met opgestoken vingers bezweerende wat door twee personen wordt voorgelezen, terwijl de hand op een opengeslagen Bijbel met crucifix ligt. Regts een monnik, links een edelman achter een stoel staande, de uiterste persoon. — Met 3reg. Lat. onderschrift: „Icon exactissima... solennis conventus Legat. „Plenipot. qui pacem perp. paullo ante sancitam..., utrinque instrum., „juramento confirmarunt. Idibus Maji." Naar *G. Terburg*, door *J. Suyderhoef*. br. fol. Hg. 48, br. 59 dm. — Van deze fraaije plaat is een Ex. vóór den naam d. grav., te Amst. op het Prenten-Museum en eene *Proefdruk* vóór alle letter op de Louvre te Parijs, uit de collectie Verstolk v. Soelen.

De Hertog de Morny bezat in zijne collectie schilderijen een van *G. Terburg*, met eene zéér verschillende voorstelling van deze beëediging des vredes, welke, naar de beschrijving, mij door des Hertogs Secretaris, den Heer *l'Epine* gegeven, meer overeenkwam met No. 1945; doch na overzending dezer platen (No. 1941, 45, 46), op zijn verzoek, naar Parijs, bleek het, dat alle van de bewuste schilderij afweken. — Zou die laatstvermelde schilderij welligt verkeerdelijk aan *Terburg* toegeschreven zijn? het origineel toch v. de plaat van *Terburg*, hangt voor zooverre ik weet op het Raadhuis te Munster. — En is er iets van eene andere voorstelling v. dit feit door *Terburg* bekend?

1942 Hetzelfde, geheel als voren, verkleind. Naar *Suyderhoef*, door *S. Fokke*.
a Gr. 4°. Uit Wagenaar's Vaderl. Hist. XI.
b Dezelfde plaat; *proefdruk* vóór alle letter. Op de voorzijde v. h. tafelkleed de woorden: *Vredehandel te Munster* en daar boven het Bisschopp. wapen, — welke woorden en wapen niet op de letterdrukken voorkomen. — *Zeer zeldzaam.*
c Hetzelfde; origin. *teekening* door *S. Fokke*, voor de voorg. plaat, waarop alleen het Bisschopp. wapen, doch niet de woorden voorkomen.

1943 Geheel als voren, meer verkleind; bovenaan het opschrift: *Vreede in onse Dagen*. Gemerkt: Fo. 689. kl. 4°.

1944 Geheel als voren, even groot; onderaan een 8 reg. vers. v. *J. de Decker:* „Vraegt ghy wat ghy hier siet?" Zonder naam v. grav. br. 4°.

1945 Hetzelfde, doch geheel andere voorstelling. In eene zaal staan 2 perso-
a nen, blootshoofds, bij eene ronde tafel; de een reikt den ander de Ratificatie over; op de tafel ligt een groot kruis; daaromheen zitten 6, en staan 2 personen, allen met hoeden op; in het verschiet vele personen staande bij een open deur, waar boven het beeld der Geregtigheid. Aan weerszijde der plaat eene breede zwarte rand. — Forsche grav. v. deze zonderlinge voorstelling, zonder naam v. grav., met adres v. *Romb. v.*

d. Hoeye. br. fol. Hg. 36, br. 40 dm. *Zeldzaam*. Dit exempl. is het eenige dat ik ooit ontmoet heb.

b Dezelfde plaat, latere druk; onderaan, tegenover het adres, staan de namen der 10 hoofdpersonen bij de tafel, nl. der 2 Spaansche Gezanten, de Graaf de Pignorando en A. Brun, en der 8 Holl. Heeren: B. v. Gent, J. de Matenesse, A. Pauw, J. de Knuyt, G. v. Reede, F. v. Donia, W. Ripperda en A. Clant. Met adres v. *Clemendt de Jonghe*. — Ter regter- en linkerzijde der plaat zijn 3 kleine afbeeldingen, ieder met een 4 reg. Holl. vers, alle betrekkelijk het sluiten en de afkondiging des vredes; voorts onder de afbeeldingen een 24 reg. vers v. *J. Zoet: Het woedend' Oorelogh*, enz., met kapit. bovenschrift: „Eere „zij God in de hoogste Hemelen, enz." br. fol. Hg., 43, br. 58 dm. *Zeer zeldzaam*. — Indien de vorige plaat niet zoo fraai gegrav. was, zoude ik die eerder voor den versneden afdruk van deze houden.

c Dezelfde plaat, latere druk, met de 6 kleinere afbeeldingen en het vers v. *Zoet*. Met adres v *R. v. d. Hoeye*. br. fol.

1946 Hetzelfde, andere voorstelling. In een gewelfd open voorportaal staan 8 mannen, blootshoofds met opgeheven arm en opgestoken vingers, om eene tafel, waarop een kruis, een bijbel en 2 kistjes met gezegelde brieven liggen en waarbij een persoon zit; in het verschiet eenige huizen, eene zuil met het beeld van Themis, enz. Ter weerszijde 3 kleine afbeeldingen, ieder met een 4 regelig Holl. vers, alles geheel verschillend van de afbeeldingen en verzen der vorige plaat; v. onderen een 6reg. Holl., 6 reg. Fransch en 8 reg. Spaansch vers, voorts de namen der 10 Holl. en Spaansche afgezanten, gelijk op de voorgaande plaat. — Slechte, zeer afgedrukte plaat, zonder naam v. graveur, met adres v. *Huych Allart*. br. fol. Hg. 40, br. 52 dm. *Zeer zeldzaam*.

1947 Philips IV doet afstand van de Nederlanden. Onder de voorstelling dit

a 4 reg. vers:

Philippus teekent met syn handen — Het Vreeverbondt met seven landen,
En staet syn Recht en Tytel aff, — Dit Tuycht het segel dat hij gaf.

Copie van een geschilderd vensterglas in de Oude Kerk te Amsterdam, „aangelegd in 1648, vernieuwt 1767." Door *J. Punt*. Uitgegeven te Amsterdam bij A. Mens, 1779. kl. fol.

b Dezelfde plaat, *proefdruk* vóór alle letter.

c Dezelfde plaat, onafgemaakte *etsdruk*.

1948 Philippus IV sluit vrede met de Staten. De koning op een troon van 4 trappen, die omringd zijn van 12 leeuwen. Boven zijn hoofd: *in sapientia potestas* (eene toespeling op koning Salomo's elpenbeenen troon.) *N. v. d. Horst* fig(uravit). *Corn. Galle sculp*. Hg. 23, br. 19 dm. — In den Atlas v. d. Heer Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1949 (5 Junij.) Afkondiging v. d. vrede voor h. Stadhuis te Antwerpen. —

a Gezigt v. de markt en het stadhuis; ter zijde de huizen. In eene breede versierde cartouche een 7 reg. Holl. inschrift: „Eygentl. Afbeeld... v. „de public. v. d. Peys, enz.... toehorders den 5 Junij." Geëtst door *W. Hollar*, te Antwerpen. br. fol. Br. 33½, hg. 21¼ dm. *Fraai en zeldzaam*.

b Dezelfde plaat, latere druk, waarin de versierde cartouche met h. inschrift weggenomen en veranderd is in een breed veld met hetzelfde Holl. opschrift van pl. *a*, doch hier in 4 reg. cursijf. Met naam v. *Hollar* en adres v. *F. v. d. Wijngaerde*.

1949 *Geheel als voren; naauwkeurige kopy, met 6 reg. Duitsch inschrift: „Publication des Friedens" etc. Zonder naam v. grav. *Fraaije afdruk.*

1950 (5 Junij.) Afkondiging van den Munsterschen Vrede te Breda. — Afbeelding van de groote kerk te Breda (??) met zeer fraaijen hoogen toren, en de huizen van de markt aan de linkerzijde; boven aan de regterzijde de Faam zwevende in de lucht, aan de linkerzijde eene hand met een olijftak uit de wolken komende. Geëtst door *A. Santvoort.* — Boven de plaat een 4 reg. opschrift: „De Faem verkondigende de Vrede tot Breda, 5 Junij „1648." — Onder de plaat een 20 reg. vers in 2 kolommen, door *W. Stas,* beginnende: „Indien den grooten God, enz." De plaat hoog 15 dm., met opschrift en vers: 35 dm., br. 21 dm. folio. *Hoogst zeldzaam.*

1951 „De vertooningen gedaan binnen Amsterdam op de Eeuwige Vreede en a „Vrijheit. Den 5 Junij 1648." — Afbeeldingen van 6 zinnebeeldige voorstellingen op den Dam, die volgens de voorrede van de beschr. v. *A. Boelens* (zie N°. 1955) door Dr. S. Coster, J. Vos en G. Brandt de jonge gemaakt zijn). In het midden een hoog tooneel, aan weerszijde een kleiner; op ieder wordt een tafereel, nl. het 2e, 4e en 6e afgebeeld, terwijl de afbeeldingen van het 1e, 3e en 5e tafereel over elk der vorige vastgehecht zijn. Deze zijn alzoo ligt verloren gegaan, en ontbreken op bijna alle Exempl., die ik gezien heb. Het tooneel in het midden heeft de Hollandsche leeuw in den gevel; het linker tooneel het oude Amsterdamsche zegel; het regtsche het nieuwe Amsterdamsche wapen, en onder beide Amsterdamsche teekens een 4regelig Holl. vers. Zonder naam v. graveur. (Door *P. Nolpe*). — Onder de plaat het bovenstaande 1reg. opschrift, en daaronder de uitlegging (in 3 kol.) der zinnebeelden en der opschriften, door Dr. S. Coster. Met adres v. *P. Nolpe,* „Plaatsnijder en Kunstverkooper in de St. Nicolaasstraat". De pl. hg. 31 dm., met de uitlegging 42 dm., br. 54 dm. br. fol. *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, dezelfde druk, onveranderd, doch met anderen druk der uitlegging, zonder adres van *Nolpe* onder den naam van S. Coster, en de woorden der Latijnsche opschriften in de 2 eerste kolommen in kapitale letters, (op den vorigen druk in kleine cursieve of gewone letters.)

1952 (18 Junij.) De maaltijd der Amsterdamsche Schutters op de groote zaal van den St. Joris Doelen, op den Singel bij de Heilige weg te Amsterdam, ter viering v. h sluiten van den vrede te Munster. — Dit stuk stelt een groot gastmaal van 25 personen (alle portretten) voor: aan het boveneinde de kapitein G. J. Witsz, die de hand drukt van zijn luitenant, den Heer van Waveren; door de ramen heen ziet men 2 huizen met steenen lammeren er op, het linksche is de toenmalige bronwerij *het Lam,* thans het Odéon, het regtsche de Doopsgezinde kerk, destijds genaamd: *bij het Lam.* (Onder de origineele schilderij op 's Rijks-Museum, (het Trippenhuis te Amsterdam), is een geschilderd bord met de namen der voorgestelde personen. Naar de orig. levensgrootte schilderij van *B. van der Helst* (hg. 227 dm., br. 538 dm.), *geteekend* door *H. W. Couwenberg* (thans in Teylers Museum te Haarlem), gegrav. door *H. W. Couwenberg,* doch door zijnen dood niet voltooid, en afgewerkt door *J. W. Kaiser.* 1855. Hg. 52, br. 86 dm. gr. br. fol.

a De plaat in *allereerste etsdruk* gelijk die was den 18 Nov. 1841, na het overlijden v. *Couwenberg.* Uniek.

b Dezelfde plaat, verder gegraveerd door *J. W. Kaiser. Proefdruk*; genomen 2 April 1851.

c Dezelfde plaat, nog meer afgewerkte *proefdruk*, genomen 14 April 1854.
d Dezelfde plaat, geheel afgewerkt; uitmuntende *proefdruk vóór alle letter*. Volstrekt *unieke* collectie dezer afdrukken.

1953 Dezelfde voorstelling, zeer verkleind. Door *Patas*. br. fol. Uit de „Galerie des Peintres, par Lebrun". 1791. Hg. 23½, br. 33 dm. *Proefdruk vóór alle letter*. — Onder de letterdrukken staat: „Les Hollandais jurant „la trêve de 1609."

1954 Een schutters-vreugdefeest te Amsterdam na het sluiten v. d. Munsterschen vrede. — De kapitein Jan Huydecoper, Heer van Maarseveen, wordt door zijne schutters geluk gewenscht met den vrede; voorts worden vreugdeschoten gelost en piktonnen gebrand. — *Geteekende* Schets in potlood naar de origineele levensgrootte schilderij van *G. Flink* in 1648, op het Trippenhuis te Amsterdam (waarop de schilder zelf afgebeeld is). Welligt is deze schets van den schilder zelven. br. fol. Hg. 24, br. 43 dm. — Deze schilderij is nooit in plaat gebragt.

1955 (23 Junij.) „De zes vertooningen, die op den Schouburg (te Amsterdam) „door goetvinden van de Regeerders, vertoont zijn den 23 Junij 1648. Door „A. Boelens. Amsterdam. T. Houthaak. 1649". Aldus de titel. — „Opdragt „aen de Regeerende Hoofden der Amst. Schouburg: D. Cl. Verwer, Mrt. „Kretzer, Jan Vos, J. Meures, Jc. Block, Joh. Fonteyn," waarin A. Boelens zegt, dat hij ze vertoont heeft in navolging der voorgaande van S. Koster, Jan Vos en G. Brandt, en door den Schilder *Isaac Isaacsz* heeft laten teekenen en door *S. Savry* graveeren. — De 6 zinnebeeldige voorstellingen hebben de volgende opschriften: 1. De gekroonde Vreede. — 2. Gewenste Vrijheydt. — 3. 't Ontwapenen van Mars. — 4. d' Ontloocken Aarde. — 5. De verplette oorlogh. — 6. 't Verbont der Vorsten. Plaat 1, 2, 3, 5, ieder met een gegrav. 4regelig, pl. 4 met een 3reg., pl. 6 met een 6reg. Holl. vers; pl. 5 heeft het opschrift *onder* de plaat. Voorts 1 blad met een *Besluyt*, zijnde een 14reg. vers, geteekend: *Noyt vernoegt*. — De platen zijn allen zonder naam van schilder of graveur; iedere pl. hg. 21, met opschrift en vers 27 dm., br. 19 dm. fol. — Fraaije platen, uitmuntend van druk en *zeer zeldzaam*.

1956 (5 Julij.) Feestelijke optogt in het dorp Wormer, bij Zaandam in Noord-Holland, ter eere v. d. vrede v. Munster. — Afbeelding v. d. optogt der boeren, vrouwen, jongens en meisjes, geharnaste en verkleede personen in 9 groepen (gen°. I—IX), in 3 boven elkander staande rijen; daarboven de afbeelding v. h. kuipen en verschepen der vaten met scheepsbeschuit te Wormer gebakken, met een vers v. *D. P. Pers* en *H. Soeteboom* ter weerszijde; onder de optogt een profil v. het dorp Wormer; links en regts de afbeelding van het verslaan en overleveren v. een Spaanschgezinden Frieschen Hoofdman aan d. Hollandschen Graaf, op Pinkster 1574. Te zamen 5 boven elkander staande rijen. — Ter weerszijde v. de plaat een uitvoerig „Ontwerp en „Beschrijving v. h.... Dorp Wormer," in 4 kol. (door *H. Soeteboom*); Onder de pl. in 8 kol. naast elk. 4 verzen op h. dorp, op M. Mannius, Abt v. Egmond, geb. te Wormer, en op de school v. M. Duncanus, Pastoor aldaar; de uitlegging der 9 groepen op de pl.; een: „Lofsangh op de Ver„tooninge tot Wormer" door *v. d. Meer*, een ander gedicht v. denz., enz. en een „*Op de Tweeback*" door *H. J. S(oet)*. — Met adres van *H. J. Soet(eboom)*, Boekverk. „te Zanerdam aen den Dam, in de Witte Pers, 1649." gr. br. fol. De pl. hg. 37 dm., br. 48 dm., het geheel met

beschr. hg. 57 dm., br. 97 dm. *Uiterst Zeldzaam*. Dit is het éénige mij bekende Ex. met alle beschrijvingen.

1957 Zinneprent op den Vrede. — In een fornuis met opschrift: „*De Cracht des Peys*" smeedt *Prudentia* ploegijzers van zwaarden; achter haar doet de Tijd hetzelfde op een aambeeld; in het verschiet de beginnende landbouw; regts staat *de Reden*, *Ratio*, op de weggeworpen schilden en harnassen wijzende; in het verschiet achter haar een ruitergevecht en galgen. — Met 6reg. Holl., Lat. en Fransch vers, met het opschrift: De cracht des Peys — Effectus pacis — l'Effet de la paix. Zonder naam v. grav., met adres: *Joan Galle* exc. *Antverpiae* 1648., br. fol. Hg. 37, br. 46 dm. Deze plaat is geheel in de manier v. *Pt. Balteus* en reeds in 1609 op het Bestand uitgegeven. Zie N°. 1271.

1958 „Pax una triumphis innumeris potior." — Zinneprent op den vrede van Munster; dezelfde plaat als N°. 1649, met eenige veranderingen: in plaats van Frederik Hendrik, zit nu het beeld des vredes in den triomfwagen; de personen die op de vorige pl. 's Bosch, Wesel en Grobbendonck voorstellen, zijn hier in gewone burgers veranderd, en de *Nassousche* Heldenhemel is hier een Hemelsch koor geworden met bovenschrift: „Eere „zij God in den Hoogsten, enz.," Boven de triomfpoort staat in plaats van den lof van Frederik Hendrik, nu een 2reg. opschrift: „Vreede zij „binnen uwe vesten" enz., en het onderschrift: „*Ob debellatos hostes* is „nu het bovenstaande: *Pax una*," enz. De afdruk dezer veranderde plaat (door *S. Savry*), is nog zeer fraai. gr. fol. Deze veranderde pl. is *zeldzaam*. — In den Catalogus van den Historischen Atlas v. d. Heer J. H. Ameshoff, Papierfabriekant te Apeldoorn, (in 1848 zonder zijn' naam door mij verkocht) en in die v. Ds. van Voorst, kwam deze veranderde plaat ook voor, doch daaronder het volgende vers van *R. Anslo*.

1959 „Nederlands Vredevreught." — Vers v. *R. Anslo*, groot 72 regels in 3 kol., beschrijvende de voorgaande plaat. Hg. 19, br. 49 dm. br. fol.

1960 Zinneprent op den vrede, in 2 bladen. — Ieder blad is in eene boven- en onderafdeeling verdeeld, waarvan de eerste de Hemellingen juichende over den vrede, de andere de bevredigde aardsche Vorsten voorstelt; beide afdeelingen zijn op de 1e pl. gescheiden door een regel van 4 Latijnsche versregels: *Hoc gestu nitidi limen plaudebat Olympi*, enz. en op de 2e pl.: *Soo sloot het Hemelhuys syn vreugdepoorten open*, enz. De onderste afdeeling der 1e pl. stelt den Duitschen Keizer Ferdinand III en den Franschen Koning met zijn broeder, staande, de Koninginnen v. Frankrijk en Zweden zittende voor; in het verschiet de Paus en het Concilie; vooraan regts de Kardinaal Mazarin; de 2e plaat stelt den Koning van Spanje voor en tegenover hem den Prins van Oranje met opgestoken vingers, als een eed zweerende, achter hem de Staten-Generaal. — Hierbij twee afzonderlijke labellen (ieder hg. 6 dm., br. 50 dm.), het eene met een 40reg. Holl. vers in 5 kol. en opschrift: „*Biddet om de vrede van Jerusalem*", de andere met opschrift, „Mieux vaut de voir en tous „quartiers la Paix, que dix mille lauriers". — en een 40reg. Fransch vers in 5 kol.: *Lances et feu retires vous*, enz. en in eene 6e kolom de Hollandsche uitlegging der 18 N°. op de 2e plaat. — Niet fraaije grav. zonder eenigen naam of jaar, doch zeker in dien tijd in Holland vervaardigd. 2 bl. br. fol. Ieder blad hg. 45, br. 58 dm. *Zeer zeldzaam*. Dit exemplaar is het éénige dat ik gezien heb.

1961 Zinnebeeld op den Munsterschen Vrede. — De Vrede staande, een hoorn
a des overvloeds in den eenen arm, dooft met de andere hand een brandende fakkel uit. In med. met omschrift: *Pax optima rerum*. Van onderen het beëedigen der vrede te Munster. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12o. Uit (Fokke) Geschied. d. Nederl. VIII. 12o.
b Dezelfde plaat; proefdruk vóór alle letter.

1962 Zinneprent op den vrede van Munster. Op een troon zit eene vrouwel. figuur, met zinnebeelden van overvloed en koophandel. Boven haar hoofd staat op een afhangend kleed: *Pacificatores orbis Christiani*. *Abr. à Diepenbeke* del. *Pet. de Jode*, sc. Rotterd. ex chalcogr. *Petr. v. d. Slaart*. Aan beide zijden een verschiet met zinnebeelden. fol. hg. 37, br. 26 dm. — Titel v. de uitgave der portretten der vredehandelaars. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1963 Zinneprent op den vrede van Munster en het einde v. d. 30jarigen oorlog. — In het midden staat Keizer Ferdinand III op eene verhevenheid, iets lager aan zijne linkerzijde de Fransche koning en voorts 4 Duitsche vorsten; aan zijne regterzijde de Zweedsche koningen en 4 andere Duitsche vorsten, allen met hunne wapens; de Keizer, Frankrijk en Zweden houden te zamen een snoer in handen; op den voorgrond zit de Vrede op den neêrgeworpen Mars. Boven den keizer een Hemelsch licht, spelende Engelen en afbeeldingen van Munster en Weenen. — Ter weerszijde der plaat 8 kleinere afbeeldingen van de rampen des oorlogs en de zegeningen des vredes; onder iedere afbeelding een 4reg. Holl. vers. Boven de plaat het opschrift: „Zalig zijn de voeten der geenen die de vreede verkondigen." Onder de plaat een 8regelig Hollandsch, Fransch en Duitsch vers en uitlegging der 11 No. op de plaat. — Zonder naam v. grav. met adres v. *Huych Allardt*. — Fraaije en *zeldzame* gravure. br. fol. Hg. 42, br. 52 dm.

1964 Zinneprent op den vrede te Osnabrug, ter beëindiging v. d. Duitschen 30jarigen oorlog. — Het bedroefde *Duytslant* ligt in rouwgewaad op de knieën voor de *Vreede* die uit den Hemel is neêrgedaald en hare tranen afdroogt; in het verschiet de groote zaal te Munster, waar de vrede geteekend wordt. Zonder naam v. graveur, maar waarschijnlijk door *Cr. de Pas*. — Onder de plaat een 32reg. Holl. vers door *Cr. de Pas*: „Eerdicht over den Vreede in Duytslant;" en daar naast een dergelijk Duitsch vers, met opschrift: „Lobgedicht." De plaat is hg. 17 dm., met vers 37 dm., br. 17½ dm., gr. fol. *Zeer zeldzaam*.

1965 (20 Aug.) Merkwaardig gevecht bij Lens tusschen de Franschen, onder den Prins van Condé en de Spaanschen onder den Landvoogd Aartshertog Leopold, waarin de Franschen overwonnen. Met beschrijving. Door *P. Nolpe*. Hg. 38, br. 58 dm., br. fol. — In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1966 „Caerte van de Bahia de Todos los Sanctos, ende vertoninghe hoe wij al„daer aan 't land Taborycke leggen hebben 6 Foorten tegens 't aen„commen van de Portugiesen op *poncto Bales*." Met verklaring: „Ware „vertooninge van het eylandt *Taparica* in de *Bahia de todos los Santos* „der zes aldaar (op Taparica) aangelegde forten in 1647 en 48." (Door en) met adres v. *S. Savry*, in de Nieuwstraet, 1648. br. fol., hoog 48, br. 52 dm., met beschr. br. 79 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1967 Afbeelding v. d. visch door Douwes Jansz. v. Stavoren gevangen. Met geschreven verhaal. fol. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. No. 566.

1968 (1649. 30 Jan.) Onthoofding v. Karel I. — Ter zijde 4 kleinere voorstellingen uit zijne laatste dagen; daarboven zijn lijk op een praalbed, aan beide zijden de vorsten van Europa. Geheel bovenaan de portr. v. Karel I, Cromwell en Fairfax. Met Holl. onderschrift en adres v. *F. v. Beusekom*. gr. fol. *Zeer zeldzaam*. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. No. 572. Verkocht voor *f* 20.—

1969 „Historiaels Verhael v. h. Sterven.... v. Carolus Stuart." Plaat der gebeurtenis, waaronder een verhaal met dit opschrift. gr. fol. Zie Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. No. 573. Verkocht voor *f* 10.—

1970 „Engelandts bedroeft Schoutoneel." Met portret v. Karel I en 4 voorstellingen uit zijne laatste dagen. Met gedrukt vers. fol. *Zeldzaam*. — Zie Catal. Munnicks van Cleeff, 1860. No. 576. Verkocht voor *f* 25.—

1971 „Vorstelikke Lijkstaatsy gepast op d. dood v. Karel Stuart v. Groot-Brit." 1649. — Praalbed, als voren, met verschill. Vorsten. Met gedrukte verklaring en verzen v. *J. Zoet* te Amst. br. fol. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. No. 575. Verkocht voor *f* 6.—

1972 „*Prophecyen*" over d. dood v. Karel I. 1 bl. fol. — Zie den Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. No. 574. Verkocht voor *f* 5.—

1973 „Moordadigh Treurtoneel." — Portret v. Cromwell als *Preekheer* en Fair-„fax als *Beul*. Met gedrukt Holl. vers. Cromwell spreekt: „Aenschouwers niet te na, Dit is een wollevin," enz. fol. In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. No. 577. Verkocht voor *f* 20.—

1974 „De bloedighe 't Samenspraak v. Fairfax en Cromwell." — Hunne portretten; achter d. eersten een leeuwenkop, achter d. anderen een vos; daaronder gedrukte verzen, in 3 kol. fol. — *Zeer zeldzaam*. In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. No. 578. Verkocht voor *f* 15.—

1975 „Engeltjes beklag. — Reden op haar Sieck-bedt." — Zinneprent op d. ongelukkigen toestand v. Engeland na den dood v. Karel I. Met gedrukte verzen. fol. In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. No. 579. Verkocht voor *f* 15.—

1976 (12 Mei.) Is. Doreslaar (zoon van een Geref. Predikant te Enkhuizen, Advocaat *a* Fiscaal v. h. Parlementsleger, die de beschuldiging tegen Koning Karel I v. Engeland had ingesteld, daarna —) Resident der Republiek van Engeland te 's Hage, den 9 Mei aldaar aangekomen, wordt door vermomde personen, waarschijnlijk Schotten, den 12 Mei 's avonds in de Herberg de Zwaan, op de Plaats te 's Hage, uit wraak over zijne uitspraak vermoord. (Wagenaar XII. 36. Aitzema III. 377.) — Afbeelding van de zaal waar D. bij kaarslicht met anderen aan tafel zit en door vermomde personen aangevallen wordt. Met adres v. *Huych Allardt*. — Daaronder „Woedende „wraeck van Isack Doreslaer op den 11 May.... binnen Schravenh. ver-„schenen" en een 48 reg. vers, beginn.: „Wat is er dat de Mensch ontsiet." onderteekend: Elck sijn tijdt. kl. fol. De pl. hg. 12, br. 15, het geheel hg. 33, br. 22 dm. *Zeldzaam*.

b Dezelfde plaat, vroegere afdruk vóór het adres; v. ond. hetzelfde opschrift en vers. Boven de plaat is geplakt de „Inroepinge over de ghene die „Dr. Is. D.... vermoord hebben" door Prins Willem II. den 13 Mei 1649 gedaan. Ter weerszijde v. h. vers eene breedvoerige aanteekening

in HS. van een tijdgenoot, die daarin berigt „dat de Heer v. Valken-„stein, die mede ter tafel was, ook zwaar gewond is geworden en den „30 Mei aan zijne wonden overleden is, gelijk men kan zien aan zijn wa-„pen dat nog voor de deur van de herberg hangt". De pl. hg. 12, met beschren. vers 45 dm., br. 30 dm. fol.

1976*Hetzelfde, anders: de moordenaars zijn allen geharnast, ongemaskerd. Dor. ligt geknield den genadeslag te wachten. Onder dit gelijktijdig plaatje een verhaal v. h. feit in 17 regels, in 2 kolommen, met Duitsche letter, zonder eenigen naam van graveur. De pl. hg. 10 dm., met beschr. 17½ dm., br. 13½ dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1977 „De Geest van Dr. Dooreslaer wordt door de Tijdt vertoont en ontmomt „'t aensicht der Hollanderen,... door een Lijst v. 27... Moorderijen... „door de Holland. aan de Engelschen gepleegt". — Copie van eene spot-prent der Engelschen op de Hollanders. Een oud man *(1)* staande met hoed op (A. Pauw) heeft een *Cameleon* op zijn arm, terwijl een *Vos*, *Hyena* en *Crocodil* bij zijne voeten loopen; regts *de Waarheid* met haar spiegel, die door *den Tijt* ontsluierd wordt, in het midden de moord der Engelschen op Amboina, een zeeslag en afbeeldingen van andere beschuldigingen der Engelschen.

Onder de pl. een 24reg. vers in 6 kol.: „*Besiet dit* met opmerking aen," enz.; een vers tegen het Engelsche origineel. Boven de pl. in boekdruk het bovenstaande opschrift in 3 regels, voorts ter weerszijden en onder de pl.: „Verantwoord. op de ongefond. Artyckels, waarmede dit Sinne-„beeld den Algem. Staet der Vereen. Prov. is belastende, en met een „schimpigh Pasquil den Ed. Heere Paeuw is bekladdende". — Ofschoon deze pl. geheel compleet en zelfs onafgesneden is, schijnt er toch eene uitlegging der letters A tot O, op de pl. voorkomende, bij te behooren. Deze plaat schijnt kort voor den eersten Engelschen oorlog uitgegeven te zijn, wijl in de Verantwoording alle toen opgesomde grieven weerlegd worden. br. fol. De pl. hg. 24 dm., br. 30 dm.; het geheel br. 44 dm., hg. 37 dm. *Zeer zeldzaam.*

1978 Jan van Galen in de Middellandsche Zee kruisende en naar Port Maria
a varende, verdedigt zich alleen tegen 20 roovers. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°. *Proefdruk* vóór alle letter. Uit: Kok, Vad. Woord. XVII. 26.
b Hetzelfde. Origin. *teekening* v. *Buys* voor de voorg. plaat.

1979 Afbeelding der Regenten van 't Leproozenhuis te Amsterdam in 1649. —
a Vier regenten (3 zittende, 1 staande) om een tafel, beschouwen een kleinen jongen, erg met daauwworm op het hoofd behebt, die door den concierge binnengebragt wordt. Naar de voortreffelijke orig. schilderij van *F. Bol* te Amsterdam, door *R. Vinkeles*. 1769. br. 4°.
b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle letter.
c Dezelfde pl., *etsdruk* op *zijde papier*.
d Dezelfde pl., onafgemaakte *etsdruk*.

1980 (1650.) 3 Gegrav. titelplaten v. d. *Hollantse Mercurius*. Haerl. P. Casteleyn, 1650, 51, 54 (Een kronijk die van 1650 tot 1690 jaarlijks verscheen, en onder de verschillende titels van *Europesche*, *Nederlandsche*, *Amsterdamsche Mercurius* tot 1815 werd voortgezet), en waarin alle merkwaardige voorvallen vermeld werden; eenigermate een vervolg op *Wassenaer*, Historisch Verhael (van 1622 tot 1631. 21 dl. 4°.) Op deze 3 titelplaten zijn de voornaamste gebeurtenissen dier jaren kortelijk afgebeeld.

N°. 1981—1991 zijn voorstellingen uit het Volksleven, enz. omtrent het midden der 17e eeuw.

1981 „De groote scheerderswinckel." — Een barbierswinkel, waarin Mr. Barent Luyseknipper een man het hoofd kaal scheert, en de waard en de waardin, Mr. Jures, Dr. in 't onrecht, en anderen (A—I.) ieder op zijne wijze de schaar wil hanteeren, terwijl Teunis de Boer (K.) zich beklaagt tot de schaar geboren te zijn. Met bovenstaand opschrift en v. ond. 10 tweeregelige versjes der 10 personen. — Zonder naam v. grav. Slechte opgegrav. plaat van 1650 of daaromtrent, met adres v. *Jochem Bormeester* (omstreeks 1710). br. fol. Hg. 41, br. 51 dm. *Zeldzaam.*

1982 Een Paardenmarkt. — Vóór een huis, naast eene kerk, wordt een steigerend paard door een boerenknecht in bedwang gehouden, terwijl ter linkerzijde de eigenaar het paard aan een edelman tracht te verkoopen; in het verschiet eenige paarden, tenten, enz. *Teekening* in zwart krijt, door *E. v. Velde.* br. fol. Hg. 25 dm., br. 41 dm. Uit collectie Leembruggen.

1983 De Mosselenman. — Op een plein staat een man met een kruiwagen vol mosselen, vóór hem 2 vrouwen en een kind, enz. (Znd. nm., doch door *A. v. de Venne.*) Boven dit fraai gegrav. plaatje een 6reg. bovenschrift: „Nieuwe vasten kost, aengewesen bij des Mosselmans geroep en Veyl-„Gesangh." Ter weerszijden een gedicht van 8 zes reg. coupl., beginn.: „Versche mossels van de stranden"; onder de pl. een 8reg. vers en lager een 32reg. gedicht v. *A. v. d. Venne,* met opschrift: „Versche mossels „eygenschap, geduydet met sedenplicht op de Gelyckenisse v. d. men-„schen leven." Met adres: 's Grav. bij *Is. Burchkoorn,* voor *Pt. v. de Venne* en de synen, op de Turfmarkt. fol. De pl. hg. 10, met op- en onderschrift 40 dm., br. 18½ dm., met verzen 29 dm. *Zeer zeldzaam.*

1985 „Diverses navires dont on se sert dans les Prov. Unies." — „Icones varr. „navium Holland., quorum usus max. in aquis interior., notatae a famos. „pict. *Joh. Percelles.*" (Door? en) met adres v. *C. J. Visscher.* 12 N°., gen. 1—12. Latere uitgave met adres v. *B. Cleynhens* te Haarlem (omstreeks 1740.) br. 4°. Hg. 17, br. 25 dm.

1986 Plaat v. de Schildersbent te Rome. — Een gezelschap schilders aan eene tafel zittende; een hunner schildert op het achterste v. een' met een papieren kroon versierden medebroeder (den Profeet,) den Antichrist, naar eene verschijning v. d. duivel (regts op de pl.), v. een man met een' nimbus om het hoofd en met ezelsooren, die een klein kasteel op de hand houdt. Van ond. een 10reg. vers: „Hier opent zich de zael v. 't overdadich huys," enz. Fraai *geëtst,* naar *P. Quast,* door *P. Nolpe.* fol. Hg. 38, br. 35 dm. — Deze pl. is wegens het vers en den man met het kasteel, meestal voor een historische spotprent op het verlies v. Schenkenschans of Breda gehouden, mijns inziens ten onregte, wijl ik geenerlei toespeling op eenig feit kan zien, en de plaat mij voor 1637 te laat toeschijnt. Op 1700 zijn nog 3 bijna dergelijke platen v. *Pool* op de schildersbent van Rome vermeld.

1987 „*De corte leere, ofte gereformeerde schoole.*" — Een schoolvertrek, waarin links een meester aan een lessenaar aan twee jongens, regts een matres aan drie meisjes aan de knie staande, onderwijs geeft. Van achteren links meerdere jongens staande aan een tafel; in het midden op den voorgrond spelende meisjes Daar achter een ledekant, enz. — Met bovenstaand opschrift in eene cartouche in de plaat en van ond. het adres van *Fr. van*

Beusecom. Onderaan vier 8 regel. Holl. verzen met adres *Van den Enden*. Hg. 35, met de verzen 41 dm., br. 54 dm. gr. br. fol. — *Zeer zeldzaam*. In het bezit van den Heer Jonkers, Kunstkooper te Amst.

1988 Eene Meisjesschool v. dezen tijd. — Eene groote kamer, waarin vooraan eene schoolmatres eenige meisjes aan hare knie onderwijs in h. lezen geeft; verder op andere meisjes; links een ledekant. Met een 4reg. Holl. en dergelijk Fransch vers over de rol die de jonge meisjes later zullen spelen als jonkvrouw of huisvrouw. „Wie soud' gelooven" enz. „Qui penseroit qu'un jour," etc. Zeer curieuse voorstelling. Waarschijnlijk naar *A. Bosse*; zonder naam v. grav. met adres van *F. de Wit*, br. fol. Hg. 21, br. 27 dm. *Zeer zeldzaam*.

1989 „*Ghy borgers en boeren aenschout hier met verblijden, hoe die helden van „Waert een doden roch bestrijden.*" Opschrift in 2 reg. kapit., in een rand boven in de pl., die een open veld voorstelt; in het midden ligt de rog, waarop een kanon wordt afgeschoten, links in het verschiet een molen, regts een boom waaraan een klok die de vrouwen luiden; rondom vele menschen, alle met cursive bijschriften in de prent. — Welke beteekenis deze prent eigenlijk heeft begrijp ik niet; op eene latere copie wordt aangehaald Tuinman's Spreekwoorden, I, 200, waar gezegd wordt: „Hoe „moedig de Rochstekers van Waard (Weert in Limburg?) met alle man „tegen sulk een schrikdier ten strijde trokken, is tot een eeuwige gedach„tenis van dat heldenstuk, naar 't leven in eene prent verbeeld. enz." — Znd. nm. v. grav., met adres van *H. Visjaager* en *Jac. Robijn*. Hg. 40, br. 51 dm. br. fol.

Van deze voorstelling bestaat eene betere en juist omgekeerde plaat, met adres v. *Ottens*, en ook eene kleinere zonder bovenstaand opschrift; de laatste hg. 27, br. 35 dm., in de collectie v. Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht; de eerste in die van Mr. Bodel te Leijden. Het schijnt mij toe eene Belgische plaat en onderwerp te wezen, van veel ouderen tijd, doch die dikwijls later herdrukt is.

1990 „Trap des Ouderdoms." — De bekende voorstelling v. eene trap of brug,
a met 10 personen v. 1—100 jaar; onder de brug 8 bogen met zinnebeeld. voorstellingen; v. ond.: „Des menschen op- en nedergangh, Valt d'eene „soet en d'ander bang" en een Holl. vers in 6 kol. Zonder nm. v. grav. Met adres v. *C. J. Visscher*. br. fol. Hg. 41, br. 51 dm. *Zeer zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

b Dezelfde voorstelling, zeer verkleind, zonder verzen v. onderen, doch met 2 vierregel. versjes regts en links bovenaan; zonder adres. br. 4°. Hg. 11, br. 16 dm. Afdruk op *perkament*, gekleurd.

1991 Voorstelling v. h. Buitenleven. — In een tuin bij een groot kasteel, spelen een Heer en Dame op het trictracbord; ter linkerzijde eene fontein, waarbij een paauw, een koelbak, enz. — Fraaije *teekening* in O. I. inkt door *E. v. Velde*. 1626. br. fol. Hg. 19 dm., br. 30 dm. Uit de collectie *Leembruggen*.

1992 (10 Junij.) Aanspraak v. Prins Willem II in den oudraad te Dordrecht. (Aitzema III. 428, enz.) — Klein plaatje. 24o.

1993 (31 Julij.—4 Aug.) Prins Willem II, zeer misnoegd op Amsterdam, tracht
a de stad met krijgsvolk te verrassen en te dwingen, doch de toeleg mislukt. (Wagenaar XII. 92—100. Aitzema III. 446—448 en Kok, Amsteld. Jaarboeken II. 330.) — „Amsterdam van de Buiten Amstel af te zien,

„zoo als het zig vertoonde in den Jaare 1650 den 29 Julij." Profil der stad zonder de Blokhuizen. — Naar eene oude afbeelding geteekend door *J. Verstege*, gegrav. door *J. Meyling*. br. 4o. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis berust de teekening v. J. Verstege, met onderschrift: *Uitleggers voor de stad*. Behoort waarschijnlijk in een boek van 1770 of daaromtrent.

b Dezelfde plaat; *proefdruk* vóór alle letter.

1993 *a* Kaart v. Amsterdam en omstreken, regts Haarlem, links Muiden, onderaan Oostzaan, bovenaan het slot Aboonde; met 1reg. bovenschr.: „Het blocqueeren v. Amst. door de troepen v. Willem II v. 31 Julij tot 4 Aug. „1650." Op deze kaart zijn de plaatsen aangeteekend, waar de troepen gelegerd waren. br. fol. Hg. 28 dm., br. 51 dm.

b Dezelfde kaart, latere druk; onderaan links het adres v. *Hugo Allard* te Amsterd., 1654; zonder Holl. bovenschrift, doch in plaats daarvan een profil v. Amsterdam van de Amstelzijde; ter weerszijde een schutter en uitlegging der No. en cijfers v. dit profil. Met profil hg. 41 dm., *Gekleurd*.

c Dezelfde kaart, veel latere druk, zonder adres v. *H. Allardt*, doch met Holl. bovenschrift, met bijvoeging v. een 4reg. Fransch opschrift onderaan, links: „Plan d'Amst. et d. Environs avec la disposition des Troupes „du Prince d'Or. Guill. II pour surprendre la ville, etc." Deze kaart behoort waarschijnlijk in: J. le Clerc, Hist. d. Prov. Unies, en de vorige in de Holl. vertaling?

1994 Geheel als voren, nl. als 1994*b* met profil der stad, doch verkleind. Met opschrift: „Vertooninge v. Amsterd. met sijn omlegg. Dorpen, wegen, „enz. heel correct verbetert. 1650". br. fol. Hg. 30, br. 38 dm.

1995 *a* „Onderhandeling tusschen twee Afgevaardigden der Regeering van Amst. „en Graave Willem Frederik voor de Hofstede Welna aan den Amstel in „1650". — Gezigt aan den Amstel, waar het Prinsenjagt ligt; links het hek der Hofstede, in het verschiet de stad. Naar en door *S. Fokke*. br. 4o. Uit: Wagenaar. Vaderl. Hist. XII.

b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle letter.

c Dezelfde pl.: afdruk in *rood*.

d Hetzelfde; origin. *teekening* voor de plaat, door *S. Fokke*.

1996 *a* (1 Aug.) „*Zes* Heeren van Staat naar Loevestein gevoerd" (Wagenaar XII. 91, enz.) — Kleine afbeelding naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12o. Uit: (Fokke) Geschied. v. Nederl. VIII. pl. 4. 12o.

b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle letter.

1997 Afbeelding van meer dan 20 verschillende penningen ter herdenking van dezen aanslag op Amsterdam geslagen.

1998 Oude teekening van eenen vierkanten penning bij deze gelegenheid aan de schutters van kapit. Frans van der Meer uitgedeeld. Door *A. Schoemaker*.

1999 „De twee Blockhuisen op den Amstel buiten Amsterdam. — Gemaakt „Ao. 1651. Afgebrooken Ao. 1654". — Zeer fraaije *geëtste* afbeelding der Blokhuizen, welke ter verdediging der stad gebouwd zijn op de plaats, „waar nu (in 1750 volgens eene aanteekening in HS. bij de plaat) de waterkeering of schutsluizen zijn", maar wegens de veranderde verdediging der stad in 1654 werden afgebroken. — Het gezigt op de huizen is van den buiten Amstel af naar de stad toe, genomen. Met het voorafgaande 1reg. onderschrift. — Geteekend en gegrav. door *R. Zeeman*. Br. fol. Hg. 20, br. 34 dm. *Zeldzaam*.

De eerste afdrukken van deze fraaije plaat hebben in het onderschrift niet de woorden: „Gemaakt A°. 1651 enz." — deze komen op de afdrukken v. d. 2en Staat voor.

2000 Geheel als voren, verkleind. Met 1reg. curs. onderschrift, met adres van *J. Cralinge*. Br. 4°. Hg. 15, br. 19 dm.

2001 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch zonder vlaggen op de blokhuizen;
a ter weerszijde dezer gebouwen eene poort om ter stad in te gaan; in het water vóór deze huizen eene rei palen, die de op vorige plaat niet voorkomen; aan de linkerzijde is een groot deel der schans buiten de stad te zien. Met 2 reg. onderschrift: „Afbeeldingh van de twee block-„huysen op den Amstel voor Amsterdam, door ordre der E. E. A. Heer. „Burgermeesteren ende ses en dartich Raden derselver stede gefundeert, „in den jare 1650; gesneden door *P. Nolpe*, die deselve druckt en ver-„coopt tot Amsterdam." — *Fraaije*, veel voorkomende plaat. br. fol. Hg. 41, br. 53 dm. Onder een exemplaar was met eene oude hand geschreven: „Dese blockhuysen hebben gestaen ter plaetse daar nu de waterkeering of schutsluysen gelegt sijn."

b Dezelfde plaat, latere en veel slechtere druk, waarop in het onderschrift de woorden: „door ordre d. Burgerm. en Raden gefund.," merkwaardiger wijze uitgewischt zijn, (zoodat men in lateren tijd zelfs de heugenis van dit feit wilde verminderen.) — Hierbij een afschrift v. h. vers v. Vondel op de Blokhuizen.

2002 Hetzelfde, geheel als voren; doch eenigzins verkleind. Boven de afbeelding der blokhuizen, de voor- en keerzijde eener penning bij die gelegenheid geslagen. (Door *B. Picart*). br. fol. Uit: Le Clerc, Geschiedenis.

2003 Hetzelfde, doch eenigzins anders; zeer verkleind, de poort en de schans
a aan de linkerzijde is van deze plaat weggelaten. — Naar eene oude afbeelding van dien tijd, door *C. Philips*. br. 4°.

b Dezelfde pl., fraaije *proefdruk* vóór alle letter.

2004 „Blockhuyzen" andere, veel kleinere afbeelding der blokhuizen, met de poorten ter wederzijde, den geopenden boom, in- en uitzeilende schepen, enz. Met dit bovenschrift, kl. 4°. Uit eene verzameling van *Schenk*.

2005 „De block-huysen." Wintergezigt met ijsvermaak bij de blokhuizen. Zeer aardige voorstelling, (geëtst door *R. Zeeman*, zonder zijn naam.) N°. 8 van eene zijner seriën van Amsterdamsche gezigten. br. 4o. Hg. 14, br. 25 dm. *Zeer fraai*.

2006 Plan van Amsterdam, verdeeld in 54 wijken voor de schutterij, waarover den 29n Oct. 1650 de hoofdofficieren gekozen zijn; de wijken zijn met Rom. cijfers op het plan aangewezen. (Kok, Amsterd. Jaarboeken II.) Met bovenschrift: Amstel. celeberr. Holl. emporium. Met adres v. *Corn. Danckerts*. br. fol. Hierbij eene gedrukte lijst in 4 kolommen der „Hoofdofficie-„ren over de 54 vaendelen der Burgeren gekoozen den 29 Oct." Amst. bij P. Matthijsse in de Stoofsteeg, in 't Muzijkboek. 1650. fol. *Zeer zeldzaam*.

2007 Afbeelding van ses dorpen waarin het krijgsvolk v. Willem II ingekwartierd was, tijdens het beleg v. Amsterdam. — Naar *G. Boghman*, met adres v. *H. Focken*. 6 St. br. 8°. — In Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. No. 592. Verkocht *f* 3.—

2008 „Plackaet tot beneficie der huwbare Maeghden," enz. — Plaat v. d. Buiten Amstel bij Amsterdam, met de 2 Blokhuizen. fol. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 620.

2009 (6 Nov.) Sterfbed v. Willem II. (Wagenaar, XII. 118. Aitzema, III. 456, enz.) Met gedrukt verhaal in vers. Amst. bij *F. v. Beusecom.* gr. fol.— In Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. N°. 594.

2010 „*Een droevig beklag* ov. d. dood v. Willem II. — Gedrukte verzen met houtsnede. gr. 4o. Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 595.

2011 (14 Nov.) Geboorte v. Willem III. — (Wagenaar, XII. 130. Aitzema, III. 459.) — Zinneprent. Op den voorgrond Willem III in een open wieg; aan de linkerzijde staat Pallas (de wijsheid) in harnas, met helm en schild; aan het voeteneinde staan Venus en Cupido, terwijl Flora het kleed aan het hoofdeinde opligt; regts de pauwen van den zegenwagen van Juno, in het verschiet de Vijverberg en het Binnenhof. In de lucht eenige engelen die het wapenschild van het geslacht Nassau met alle kwartieren, dragen; hooger op de Faam, deze geboorte bekend makende. — Met 4 reg. vers: „Soo wordt de jonge Prins van Hemelsche Godinne — Begroet, en Ba„tees rijk een goude tijt belooft, — De Duytsche vréde sal van syne „wiegh beginnen, — Het Haegse Hof draaght moedt op dit gesegent „Hooft." — Naar *G. Flinck* door *C. van Dalen,* 1650. Met adres van *Clemedt* (sic) *de Jonghe.* gr. fol. 2 bl. boven elk., te samen hg. 66 dm., br. 46 dm. — Dezelfde pl. met het oude adres van *C. Danckerts* kwam in den Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 596 voor.

Deze zeer fraaije gravure is in 1649 vervaardigd voor de geboorte van den zoon der zuster van Willem II, (Louise, Keurvorstin van Brandenburg). Op die pl. heeft het kind in de wieg eene kroon op, welke hier is weggenomen; op de plaats van het Binnenhof vertoont zich het kasteel te Cleve; het Pruissische wapen is later in h. Nederl., en 1649 in 1650 veranderd; het 4reg. vers luidt daar: *Soo wordt de Keurprins,* enz., voorts een Lat. opdragt v. *G. Flinck* en adres van *C. Danckerts.* Die eerste staat is zeer zeldzaam en kwam voor in d. Atlas v. Voorst. 1858. No. 494. Verkocht voor *f* 10.—

2012 Geboorte van Willem III. Afbeelding van de kraamkamer; de Prinses te bed, enz. — Klein plaatje, waarschijnlijk eene der zijplaatjes van de afbeelding der begrafenis der Prinses Royaal, (door *R. de Hooghe*). kl. br. 4°.

2013 (1651. 18 Jan. — 22 Aug.) Zinneprent op de Groote Vergadering. (Wagenaar XII. 151 enz. Aitzema III. 497, enz. 602). — In het midden een altaar, waarop eenige pijlen liggen, die door 2 krijgslieden zaamgebonden worden; ter weerszijde staan en zitten de maagden der zeven Vereenigde Provintiën, Groningen, Friesland, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Holland en Zeeland, en Zutphen; in den Hémel vele Engelen, het woord *Vrede* uitblazende. Onder de voorstelling een 4reg. vers: De grootste Macht is de Eendracht, — enz. Van ond. een 56reg. vers van *J. de Bondt*, beginn.: „Wech Oorlogh, slim gedrocht," enz. Met adres v. *R. v. d. Hoeyen* in „de Kalverstraat, in de 3 Roosen Hoeyen. 1651". gr. fol. De pl. br. 36 dm., hg. 27 dm., met het vers 47 dm. Niet fraai gegrav., doch *zeer zeldzaam.*

2014 Als voren (op de Groote Vergad.) Door *V. M.* Met gedrukt vers: „Blijschap„ over d'Eenigheid der Zeven Vrije Nederlanden." Amst. bij *F. v. d. Enden.* gr. fol. Zie Catal. Munniks v. Cleeff. N°. 597. Verkocht voor *f* 8.— aan den Heer J. P. v. d. Kellen.

2017 (5 Maart.) Zware Dijkbreuk bij Amsterdam. (Wagenaar, Amsterdam I. 581,

Aitzema II. 652.) — Groote plaat in 4 afdeel. Bovenaan de afbeelding van: „Den doorgebrooken Dijck bij Jaaphannes." — in het verschiet regts *Diemen*, links *Durckerdam* en *Baerdorp;* daaronder eene dergelijke afbeeld. van: „Den doorgebr. Dijck bij Houtewael," nog lager 2 kleinere afbeeld. naast elkander, links: „Het doorbreecken v. d. Dijck bij Houtewael op „Sondach 5 Maert 1651." (verschillende van de plaat 2018) — regts: „Aldus vertoonden hem 't gadt aan Jaaphannes." Met gegrav. uitlegging der lett. A—L. en adres v. *L. Spillebout*, boeckverc. in de Calverstr. te Amst. Zeer fraai *geëtst* door *R. Rogkman*. br. fol. Hg. 42½, br. 51¼ dm. *Hoogst zeldzaam en zeer fraai Ex.* Vermeld in den Catal. *Rigal* N°. 673. Verkocht in veiling Munnicks v. Cleeff N°. 599 voor *f* 64.

2018 „Vertoninge ende na 't leven Afgebeelt, het doorbreecken van de St. Anthonis dijck buyten Amsterdam, veroorsaeckt door de hooge water-vloet „met een stercken noord-westen wind, op den 5 Martii 1651.... door „welcken het waeter.... selfs de dijck van de Diemermeer doorbrekende „soo dat 't water over St. Anthonismart, warmostraet en nieuwedijck liep". Met uitlegging der letters A—C. Fraai gegrav. plaat, naar *W. Schellinks*, door *P. Nolpe*. br. fol. Hg. 41, br. 51 dm. *Zeldzaam.* — Behoort waarschijnlijk bij N°. 2020, waarvan de uitlegging met D. begint, en ook door Nolpe gegrav. is.

2019 Als voren, verkleind. Door *B. Picart*. br. fol. Uit: Le Clerc, Geschiedenis.

2020 Hetzelfde; geheel andere, zeer uitvoerige en fraaije voorstelling op 2 boven elkander geplaatste breede platen; boven de bovenste afbeelding de verklaring der letters D tot S; onderaan links op de onderste plaat de letters T tot Z. — (Waarschijnlijk behoort deze plaat, ofschoon in 2 deelen, bij de voorgaande van Nolpe naar Schellinckx, wijl daarop de letters A—C. voorkomen.) De bovenste plaat naar *J. Colin*, de onderste naar *J. Esselens*, door *P. Nolpe*. br. fol. Iedere plaat br. 51 dm., hg. 19½ dm., te zamen hg. 40 dm. *Zeer zeldzaam.* — Ik heb van deze pl. een paar Ex. gezien waarop de bovenaan behoorende pl. onderaan gedrukt was en omgekeerd.

2021 (1652.) Zinnebeeldige prent voor Leopold Willem, aartshertog van Oostenrijk en Gouverneur der Zuidel. Nederl. na de overwinning bij Grevelingen en den strijd in Frankrijk. (Aitzema III. 756.) — In h. midden zijn borstb., links, in een ovaal van lauweren, staande op een voetstuk met lat. opschrift; links de tijd, regts de Wetenschap en vele zinnebeeld. fig. — Deze zinneprent is bij gelegenheid der defensie van mathem. Theses in het Coll. der Jesuiten te Leuven, door Theod. d'Imerselle, Graaf v. Bouchoor, gegrav. naar *A. v. Diepenbeke* door *N. Lauwers*. — 2 bl. gr. br. fol. — Deze pl. heb ik vroeger gehad.

2022 (Mei.) Zinneprent op het huwelijk te Kleef van Graaf Willem Frederik van Nassau met Albertina Agnes, dochter van Frederik Hendrik. (Wagenaar XII. 131. Aitzema III. 650.) — Op den voorgrond staat regts de Prinses, links de Graaf, die door Mercurius naar zijne bruid geleid wordt en haar de hand aanbiedt, op den achtergrond het slot te Kleef, enz.; onder de voorstelling een 83reg. Latijnsch gedicht: „Epithalamium in „nuptias," etc. door de kweekelingen van het R. Kath. Collegie te Turnhout; ter weerszijden van het vers 2 zinnebeeldige vrouwenbeelden en verdere ornamenten. Naar *P. Quellinus*, door *S. a Bolswert*. gr. fol. Hg. 67 dm., br. 45 dm. *Zeldzaam.*

2023 (6 Junij.) Plundering van het huis van Burgemeester Landsbergen te Mid-

a delburg. (Aitzema III. 609). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke), Geschied. der Nederl.
b Dezelfde pl.; *proefdruk* vóór alle letter.
3024 (7 Julij.) Brand van het Oude Stadhuis te Amsterdam. (Wagenaar, Amsterdam, I. 583. Kok, Amsteld. Jaarboeken, II. 389.) — Afbeelding van het Oude Stadhuis vóór den brand met den (later afgebroken) spitsen toren. Met 1 reg. bovenschrift in label. Zonder naam v. grav., (door *C. J. Visscher*.) kl. fol. Hg. 25, br. 15½ dm. Fraaije plaat.
3025 Hetzelfde, doch grooter en zonder den toren, en met een plat dak.
a Prentteekening naar de origineele teekening door *P. Saenredam*, den 15 tot 20 Julij 1641 gemaakt, (aanwezig in de collectie van D. Versteegh,) door *Anth. van den Bosch*. Uitgegeven te Amsterdam bij W. Gruyter. gr. fol. Hg. 39, br. 49 dm.
In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden, is eene andere kopie der teekening van P. Saenredam door *A. G. v. Schoone*, 1840, op gelijke grootte.
b Dezelfde plaat, zeer fraaije *proefdruk*, vóór het onderschrift.
c Dezelfde plaat; allereerste *etsdruk*, vóór de kleuren en vóór het onderschrift.
Hierbij: G. v. Enst Koning, geschiedkundige herinneringen van den Brand v. h. Oude Stadhuis te Amst., in den nacht v. d. 6n op d. 7n Julij 1652. Amst. 1852. 15 bl. 8°., waarin het feit uitvoerig wordt beschreven, zonder bijvoeging van iets nieuws.
3026 Hetzelfde, als voren, doch met de hoekhuizen der toen bestaande straat tusschen dit Stadhuis en de Nieuwe Kerk. Prentteekening naar de origineele *teekening* van *W. Schellinck* (in het kabinet van D. C. de Groot Jamin) door *A. van den Bosch*. Uitgegeven te Amst. bij A. v. d. Bosch en W. Gruyter. gr. fol. Hg. 38, br. 48 dm. Pendant der vorige plaat.
3027 Brand van het Amsterdamsche Stadhuis. — Voorstelling van het Stadhuis en der 2 naastgelegen huizen in lichte laaije vlam, terwijl men met blusschen bezig is; op den voorgrond de Dam met eene menigte volks. — Fraaije geëtste plaat door *J. de Baen*, br. fol. Hg. 27, br. 34 dm. Zeer fraai exemplaar, met eene bijna 2 dm. breede rand, zoo als zelden voorkomt, daar de meeste exempl. dezer plaat tot den rand toe afgesneden zijn. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden is een Ex. v. deze plaat, met opschrift: „Afbeeld. v. h. Oude Stadhuys te Amst." waarbij een 12regelig vers: „Wanneer de gouden zon", enz., en nog een paar regels: „Dus schond de brand mijn pruik," met adres v. C. v. Wildenberg, vooraan in de Calverstraet, in h. Keyserswapen. Hg. 14½, br. 34 dm. Dit vers was ook bij het Ex. in den Atlas v. Dr. Munniks v. Cleeff, No. 611, doch heb ik nooit gezien.
3028 Hetzelfde, eenigzins anders; het Stadhuis in brand, links de straat vol menschen, regts eenige huizen; op den voorgrond de Dam met vele menschen bezig met blusschen. — Met eurs. onderschrift: „Het ouwe Stathuis tot Amst. verbrandt d. 7en Juli op Sondagh smorg. begost half 2 uren." Geëtst naar en door *R. Zeeman*, (invent. et fecit et exc.) op dee oude Heeregraft, After dee geesondee broeder. br. fol. Hg. 35½, br. 51 dm. *Hoogst zeldzaam*. Zie Atlas v. Dr. Munnicks v. Cleeff, 1860. No. 610, waaruit het Ex. voor ƒ 110.— verkocht werd.
3029 Hetzelfde doch anders, voornamelijk om de oude en nieuwe manier van

blusschen ter vergelijking aanschouwelijk voor te stellen. — Op den voorgrond het Damrak, waar de oude brandemmers worden aangevoerd, gevuld en verder uitgedeeld; links de aanvoer der slangen, enz. ter blussching; regts de nieuwe (toen uitgevonden) slangbrandspuiten, enz.; op den achtergrond het Stadhuis, andere huizen in brand en de Waag; van ond. eene 4reg. Holl. en Fransche uitlegging. Fraai gegrav. (naar den uitvinder en schilder *Jan v. der Heide*, door *J. Mulder?*) br. fol. Hg. 35, br. 45 dm. — Deze plaat is N°. 3 in het fraaije werk van v. d. Heide, Beschrijving der slangbrandspuiten. Amst. 1690. fol. dat op het jaar 1673, 12 Jan. zal beschreven worden. — In de 2e uitgave, van 1735, is deze afbeelding boveaan één duim verkleind en in de plaats een 1reg. Holl. opschrift gesteld.

2030 Hetzelfde, nagenoeg als het voorgaande N°., wat de voorstelling der plaats betreft, doch zonder iets van h. brandblusschen. Afbeelding der uitgebrande ruïne v. h. Stadhuis; regts de Waag, links de Vischmarkt, op den voorgrond het water; het plein vol gewoel van menschen. — Fraaije *teekening* in zwart krijt door *J. Beerestraten*, waarschijnlijk op de plaats zelve geschetst. br. fol. Hg. 26, br. 50 dm. Niet in plaat gebragt.

2031 Hetzelfde, eenigzins kleinere doch uitvoeriger afbeelding, met de verbrande huizen ter regterzijde. *Geëtst* door en met adres v. *Arn. Colom*. — Onder de plaat een Holl. en Fransch 14reg. sonnet van *H. L. Dorival*. gr. fol. De pl. hg. 25, met het vers 41 dm., br. 38 dm. *Hoogst zeldzaam*. Behalve dit Ex. heb ik alleen in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden nog een Exempl. aangetroffen.

2032 Afbeelding van de ruïne van het afgebrande Stadhuis, zonder de bijgelegen huizen. — Gelijktijdige schets, *teekening* in zwart krijt, zonder naam, (door *Th. Wijck* of dergelijk groot teekenaar van dien tijd.) fol. Hg. 35, br. 35 dm. Niet in plaat gebragt.

2033 Het nieuwe Stadhuis te Amsterdam, waarvan de eerste steen gelegd werd 28 Nov. 1648 en dat den 29 Julij 1655 door de eerste zitting van de Magistraat ingewijd werd. Gebouwd volgens de plannen van en door Jacob van Campen en Dn. Stalpaert. — Gelijktijdige fraaije *teekening* in roet, door *J. van der Ulft;* vóór de vele, later aangebragte veranderingen in den bouw. br. fol. H. 41, br. 73 dm.

2033*(10 Junij.) „Oud-Diemens buert" voor den brand v. 11 Junij 1652. — Plaat met gedrukt vers v. *C. K.* kl. fol. Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 618.

2034 Spotprent op de binnenlandsche twisten in Holland, die de pogingen tot verzoening met Engeland verijdelden. — „Engels-Kuiper." Bovenschrift v. een vers van 8 vierregelige coupletten van *J. de Mol*, beginn.: „Wat wil deze „kuiper maken." onder eene plaat, die twee mannen voorstelt, bezig een vat ineen te kuipen, waarop het wapen van den Holl. Leeuw is afgebeeld; naast het vat zit de Holl. Leeuw, die de hoepels er weder afbreekt. — Fraai plaatje zonder naam v. graveur. Onder het vers het adres van *J. Bast. Krol* te Middelburg. 1652. De pl. hg. 10 dm., met vers 25 dm., br. 16 dm. kl. fol. — Vroeger, in 1625 zijn reeds 2 dergelijke platen onder het zinnebeeld van een' kuiper uitgegeven; zie N°. 1445 en 1446.

2035 (22 Aug.) Begin van den eersten Oorlog met Engeland. (Wagenaar XII. 205 a en verv., Aitzema III. 725 enz.) — Spotprenten op de Engelsche Republiek. — „'t Wonderlik Verkeer-spel, bij gelegentheydt gepast op d' En„gelsche en Nederl. Oorlogh; Begonnen op den 22 Aug. 1652." Opschrift

boven een belangrijk vers van 8 zesregelige coupletten, beginn.: „Aan-„schouwers van dit zinnebeeld," enz. en geteekend: *Liefde verwint*, onder eene spotprent met vele inschriften bij de personen, Cromwell in trotsche, uitdagende houding voorstellende, aan een tafel voor een triktrakbord zittende, en spelende met den verlegen Hollandschen Matroos, die voor de tafel staat en zich achter het oor krabt; om de tafel zitten of staan de Franschman, Spanjaard, Schot, Ier; achter de tafel sluipt *den bloethont Fairfax*. Bovenaan regts een kaartje van Engeland, links van Holland; onder de kaart v. Holland eenige gekken elkander uitdagende, waar boven: *Gekken te hoop*, waarover in het slot v. h. vers staat: „Het *zotte-„werk* v. een pampiere prent, — toont ons de schets v. 't al te schaadlik „wreecken"; deze afbeelding is dus waarschijnlijk de kopy eener gelijktijdige, mij onbekende plaat. — De woorden in het laatste couplet van het vers: „Och, of men 't spel, eer 't halsen kost, liet steecken!" en andere woorden toonen aan, dat deze plaat kort na het uitbreken van den oorlog verschenen is. *Fraaije* spotprent, zonder naam v. grav. Hg. 24, met vers 42 dm., br. 30 dm. fol. *Zeer zeldzaam*.

b Dezelfde pl. vroegere afdruk vóór de inscriptiën onder de personen. — In Catal. Atlas v. Voorst. 1858. N°. 519.

2036 Spotprent op Engeland. — „Uytbeeldinge van de Hoogmoedige Republyk „van Engelandt, mitsgaders een Prognostie. v. Nostradamus.... noo-„pende den Oorlog tusschen Engelandt en Hollandt". Opschrift boven een 64reg. vers, beginn.: „Ziet aan dit wonder zinnebeelt," waarna een 6reg. Fransch en dergelijk Holl. versje volgt en de uitlegging der figuren op de plaat, (alles te zamen in 4 kol.) — De plaat stelt Cromwell staande voor, gekroond met de 3 dubbele kroon door een griffioen of roofvogel; hij heeft den Franschman onder den linkerarm geperst en haalt met de regterhand de ingewanden uit het lijf van den Hollander, die op de tafel ligt; in het verschiet vier kleinere afbeeldingen (G—K) waarvan I eene verkleinde spotprent (Gevecht van den Leeuw met den Engelschman), K het verbranden der Engelsche vloot, enz. voorstelt. — Zonder naam v. grav. maar waarschijnlijk door *C. van de Pas*, wiens naam onder de uitlegging der fig. voorkomt. De pl. hg. 21, met vers 39 dm., br. 25 dm. fol. *Zeldzaam*. Van deze plaat bestaat een betere druk, doch zonder naam van *de Pas* onder de uitlegging, en met eenig verschil in het opschrift.

2037 Spotprent op Engeland. — „Leeuw en Honden gevecht." Opschrift boven een vers van 10 zesregelige coupletten beginn.: „Den Speelman heeft soo „lang gespeelt" enz. onder eene afzonderlijke plaat voorstellende den Leeuw (Holland), die door den Spanjaard die op een bas speelt en den Engelschman die hem in 't oor kittelt, in slaap gesust is, doch intusschen door twee Doggen (de Engelschman) aangebast wordt, wier staarten de Holl. matroos met een gloeijend ijzer afbrandt. — Achter deze voorstelling twee andere dergelijke in afzonderlijke vakken, en daarnaast een zeeslag. — Zonder naam v. grav. fol. De pl. hg. 22, met vers 36 dm., br. 29 dm.

2038 Spotprent op Engeland. — „De dappere Leeuw." Opschrift boven een vers van 7 vierreg. coupletten, geteekend: Raakje over 't hooft, enz., beginn.: „Hoe is den Spanjaard dus bedroogen! — Hij meende dat zijn loos „gequeel — den Leeuw al had tot slaap bewoogen; — Maar juist be-„speurt hij 't tegendeel" — doelende alzoo op de voorg. plaat. Dit vers is onder eene plaat die den Holl. Leeuw voorstelt, zich verwerende tegen

doggen die hem bespringen; regts hakt een Holl. matroos den Eng. dog de staart af, welke voorstelling later meermalen herhaald is. Zonder naam v. grav. kl. fol. Hg. 15½, met vers 31 dm., br. 21 dm. — Anderen houden deze pl. voor eene spotprent op Cromwell, na een der zeeslagen van 1653.

Op andere Ex. dezer plaat is het vers onderteekend: *J. v. Deusberg*, (den lateren Luth. Psalmberijmer J. v. Duisberg van 1680 of daaromtrent).

2039 Spotprent op Engeland. — „Het loos bedrog v. Engeland." De Hollandsche Leeuw ligt in eene groote houten wieg, in slaap gesust (gelijk op de beide voorgaande platen) door Reintje de Vos, die op een fluitje blaast; om de wieg vele personen die over den Leeuw staan te consulteeren, terwijl een' hunner zijne beurs ontfutseld wordt. Links zit een aap (Cromwell), met paauwenveeren versierd op den troon; verder op schudt de aap een zak met geld uit op vechtende en vermoorde personen, regts pakt de Leeuw den aap aan en mishandelt hem. — Hierbij een gedrukt vers met bovenstaand opschrift: *Het loos bedrog* enz. (welk vers aan mijn Ex. ontbreekt.) Zonder naam v. grav. Hg. 26, br. 30 dm., br. fol. Zeer fraai ex. in alle randen en *zeldzaam*. — Is in den Catal. Munnicks v. Cleeff, N°. 606, beschreven als spotprent op de Navigatie-acte v. 1651, welke meening ik niet deel, wijl in dit vers de oorlog voorgesteld wordt reeds begonnen te zijn.

2040 Spotprent op Engeland. — „Voorspookkend Zinnebeeld, op den Staat der „Engelsche en Nederlanders." Opschrift boven een 72reg. verklarend vers, beginn.: „De Staatzucht trok 't koorkleed aan" enz.; boven het vers eene plaat, voorstellende de List (Cromwell) liggende op een rad, kroonen enz. uitspuwende, welk rad door den Holl. leeuw wordt rondgedraaid; terwijl een Engelschman Cromwell bij een' staart vasthoudt wordt hem door een Holl. matroos de broek afgestroopt, zoodat Cr. eene menigte geroofde schepen ontlast; verderop een zeeslag. Bovenaan links de vergeefsche onderhandelingen der Holl. gezanten met de Engelschen; regts eene vloot in zee. Zonder naam v. graveur. Hg. 25, met vers 40 dm., br. 30 dm. *Zeer zeldzaam.*

2041 Spotprent op Engeland en Cromwell. — „Dogg' en Leeuwendans." Opschrift boven een vers van 15 vierregelige coupletten, genommerd A—P., beginnende: „Houdt op verwoede, weest te vreen", onder eene plaat, welke Cromwell met 3 dubbele kroon op, in een' circus voorstelt tegenover den Hollandschen Leeuw, beide dansende; Cromwell houdt eenige personen geketend achter zich; de leeuw is van 5 personen verzeld. In het midden eene deur waardoor men het gevecht van Jonge Kees (zie N°. 2050) ziet; daarboven 8 voorstellingen naast elkander; 1: de leeuw tegen den Engelschman vechtende, terwijl de matroos de staart van den Engelschen dog afhakt (dus eene kopy der pl. 2038.) — 2: Karel II, die den scepter van een knielenden Schot? ontvangt, doelende op zijne krooning in Schotland in 1651, enz. — Zeer fraai *geëtste* plaat, zonder naam v. graveur, welligt door *D. Stoop*, van wien ook de N°. 2043 pl. is. De pl. hg. 23 dm., met vers 37 dm., br. 29 dm. fol. *Zeldzaam en fraai.* Onafgesneden Ex.

2042 Als voren. „Krachtelooze Staatzucht, levendig vertoont in de tegenwoor„dige regeringe v. 't verherde Engeland." — Cromwell ten troon gezeten. *Meester Pieter*, eerst Pred. nu Colonel te Londen, blaast hem in 't oor; vóór hem knielende vrouwen voor hare mannen biddende. — Van ond. een vers in 8 zes reg. strophen met bovenstaand opschrift fol. Hg. 25,

met vers 38, br. 29 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2043 Als voren. — „Den Engelsschen Koortdansser." Cromwell voorgesteld als koorddanser in het portaal van een huis; onder het koord staan 2 narren en Generaal Fairfax; links eenige mannen naar het dansen ziende; meer achterwaarts 2 apen, waarvan een de Pauselijke kroon draagt. Op den achtergrond een ander portaal met het wapen der Vereenigde Provincien, de Prins van Oranje vergezeld door Pallas en een' Hollander die een olijftak in de hand heeft; daarbij de Hollandsche leeuw die de trappen van het portaal afklimt, enz. — Onder de pl. een afzonderlijk vers met bovenstaand opschrift: *den Engelschen Koort-danser*, voorts vers en uitlegging, beginn.: „Hier sweeft de Staat-zucht in haar top, enz. — Zonder naam v. grav. (doch zeker door *D. Stoop*) en een der *zeldzaamste* en *fraaiste* platen van hem. — De pl. hg. 30, br. 24 dm. kwam met vers voor in mijnen Catal. v. Historieplaten, Mei 1869. N°. 331, verkocht voor *f* 93.— ook in dien v. Munnicks v. Cleeff 1860. N°. 687, verkocht voor *f* 35.—

2044 Als voren. — „Den afgrijsselijkken Start-man; gepast op d. tegenwoord. „staat v. Engeland," In het midden Cromwell met een zeer langen dikken staart, met geldstukken bezet; een Zeeuw en Hollander trachten hem den staart af te snijden; regts biedt Fairfax hem de 3 kroonen van Eng. Schotl. en Ierl. aan, enz. Met uitvoerige zamenspraak in verzen in 5 kol. gr. fol. Hg. 25, met vers 48 dm., br. 35 dm. *Zeldzaam*. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2045 Zinneprent op Engeland. — „Het tooneel der Engelsche ellende." —

a Links staat Karel II geharnast, vóór hem een Ier (met de lier), die zijne knieën als blijk van trouw omvat en een Schot, (met den distel), die hem een pistool met opschrift: *getergte wraak* aanbiedt; daarachter een 7 hoofdige draak (*schuim v. 't Lagerhuis*) die op hem spuwt. In het verschiet de onthoofding v. Karel I, waarboven vele stralen van gramschap uit den hemel schieten. Met bovenstaand onderschrift en vers in 3 kol. v. *J. Soet*, gedicht tijdens Karels ballingschap. Met adres v. *Huych Allaerdt*. br. fol. Hg. 34, met vers 45 dm., br. 43 dm.— In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam ook vermeld op 1649 bij den dood v. Karel I. — In den Catal. Munnicks v. Cleeff N°. 608 beschreven als: Zinneprent op de pogingen der Schotten om Karel II te doen besluiten door een oorlog met Engeland zijne regten op den troon te doen gelden.

b Dezelfde pl. als: „Tooneel d. Engelse Ellenden," doch veelzins veranderd; in het verschiet regts de krooning v. Karel II te Stone in Schotland d. 1en Jan. 1651. — De hemel, vroeger donker, is nu licht. Onderaan in 3 kol. een „Kunstig vertoog en bondig Verhaal v.... de krooning v. Z. Maj. „Karolus II, koning v. Schotl. Yrl. en Engel. binnen Stoone 1 Jan. 1651. „Amst. H. Allardt, in de Kalverstr., in de Wereldkaart bij h. Stadhuys. gr. fol. Hg. 33, met *Verhaal* 50, br. 43 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2046 Spotprent? op dezen? oorlog — „1652. 't Is al verwart garen". — Onderderschrift van eene plaat, die een man uit den minderen stand, staande, voorstelt, die in de eene hand een weefspoel, in de andere een klos garen heeft, dat de duivel, die achter hem staat, verwart. Naast den man zit eene vrouw met eene garenspoel. Door *P. Quast*, met adres van *C. J.*

Visscher. Gen°. N°. 29. Uit eene Serie. gr. 4°. Hg. 21, br. 16½ dm.

2047 14 Afbeeldingen der zeeslagen in den eersten Engelschen oorlog voorgevallen. (Wagenaar XII. 217—241.) Allen met curs. bovenschriften en uitlegging. Naar *J. Beerestraten*, met adres van *J. Hondius*. br. 4°. Allen hg. 13½, br. 17 dm. br. 4°. Uit een werk over dezen oorlog. Deze platen stellen de volgende zeeslagen voor:

1652. 29 Mei.	Tromp tegen Blake.
„ 22 Julij.	12 Convooischepen tegen Blake.
„ 26 Aug.	De Ruyter tegen Askew.
„ 7 Sept.	v. Galen tegen Boddeley.
„ 8 Oct.	De Witt en de Ruyter tegen Blake en Askew.
„ 10 Dec.	Tromp tegen Blake.
1653. 28 Febr.	Tromp tegen Blake.
„ 1 Maart.	Tromp tegen Blake.
„ 2 Maart.	Tromp tegen Blake.
„ 14 Maart.	v. Galen tegen Appelton.
„ 12 Junij.	Tromp tegen Monk.
„ 13 Junij.	Tromp tegen Blake en Monk.
„ 8 Aug.	Tromp tegen Monk.
„ 10 Aug.	Tromp tegen Monk.

2048 Vier platen van de volgende zeeslagen in dezen oorlog; allen met 1 regel curs. inschrift boven in de plaat en korte Holl. uitlegging onderaan of bovenaan regts. Zonder naam v. graveur. 4° oblong. Iedere pl. hg. 17, br. 26 à 27 dm. Uit den Holl. Mercurius v. 1652. 58.

1652. 26 Aug.	De Ruyter en Askue voor Pleymuiden.
„ 10 Dec.	Tromp tegen Blake op de Singels.
1653. 14 Maart.	van Galen tegen Appelton voor Livorno.
„ 10 Aug.	Tromp en Blake voor Scheveningen.

2049 (24 Junij, enz.) Drie pamphletten: 1°. „Schrijvens uyt Rotterdam over den „wreeden handel der Engelschen, tegen de Hollanders gepleegd" door P. J. V. B. 24 Junij 1652. 1 bl. kl. fol. — 2°. „Lijste v. de Schepen v. „Oorloge onder .... M. H. Tromp op 4 Aug. 1652 onder Hitland pre„sent geweest en door groote storm v. d. ander geraeckt" Amst. Gilles Joosten (Saeghman) 1652. 4 bl. 4°. — 3°. „Namen van de Schepen die „vermist waren." 1652. (10 Aug.) 1 bl. fol.

2050 (9 Aug.) „Scheepsgevecht, tusschen een Engelschen en Hollandschen Vis„scher, Gheschiedt op den 9en Aug. 1652." Bovenschrift van een verhaal van een Vlielander visscher, Jonge Kees, die met zijne 8 schepelingen een Engelsch visschers-vaartuig met evenveel manschappen op hunne uitdaging aanviel, vermeesterde en te Amst. opbragt. Op dit verhaal volgt een 24reg. lofdicht: „Manhafte en brave Prins" enz. en uitlegging van A, B, C, D. Boven het verhaal de afbeelding van het feit; bovenin links het portret v. Jonge Kees, regts zijne vereering door de Staten van Holland. Met adres? van *H. A. (Hugo Allardt?)* geëntrelaceerd. kl. fol. De pl. hg. 14, met verhaal 33 dm., br. 19 dm.

2051 Hetzelfde. Nagenoeg evenzoo, doch veel grooter voorgesteld; op den voorgrond het Engelsche vaartuig waarvan de manschappen door de Hollanders overweldigd worden; daarnaast het Holl. schip; in het verschiet regts 1, links 2 schepen; bovenaan regts het portret van Jonge Kees in olijftak. Zonder eenig onderschrift. Geëtst door *Zeeman* (R. Nooms). Br. fol. Hg.

18, br. 27 dm. *Hoogst zeldzaam*. Fraai Exempl. uit de Collectien *Dumesnil* en *Verstolk*.

Deze plaat wordt bij sommigen beschreven als: *Emeute de matelots*. In een' der laatste Kunstcatalogussen voor 65 Thaler aangeboden.

2052 Portret van Jonge Kees, in lauwerkrans; achter hem het geleverde gevecht; van ond. een 4reg. vers: „Met Hout, Steen en Mes," ens. Zonder naam v. grav. kl. 8°. Uit een gelijktijdig boekje.

2053 (26 Aug.) „Zeeslag tusschen.... M. de Ruiter en.... G. Askue bij „Pleymuyden." (Wagenaar XII. 221.) Bovenschrift in label van eene duidelijke en uitvoerige afbeelding van den zeeslag; op den voorgrond regts de Ruiter slaags met Askue. Van ond. uitlegging door *D. Stoopendaal*. br. fol. Uit: *Brandt*, Leven van de Ruiter. 1687. fol.

2053*Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkleind met uitlegging onder de pl. Door *D. Vrijdag*. br. 4°. Uit: *Brandt*, de Ruiter. 1786. 8°.

2054 Hetzelfde; op den voorgrond regts is het heldhaftig feit van den Frieschen kapitein Douwe Aukes op het schip *de Struisvogel* afgebeeld, die in het midden der vijanden geraakt, twee schepen naast zich in den grond schiet; links ziet men de Ruiter in gevecht. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. Br. fol. Met afzonderlijke uitvoerige beschrijving van het gevecht, door J. C. de Jonge. Uit: Neerl. Heldendaden ter zee.

2055 (10 Dec.) „Zeegeveght tusschen den Adm. Tromp en Blaak op den 10 Dec. „1652 voorgevallen." voor Dover (Wagenaar XII. 222.). — Bovenschrift van eene uitvoerige beschrijving in 2 kol. (waarschijnlijk uit een brief van het schip van Tromp.) Boven de beschrijving de uitvoerige afbeelding van het gevecht bij Dover, op den voorgrond het schip v. Tromp in gevecht met de schepen van kap. Battijn en Achson. Zonder naam v. grav. Met adres v. *J. Hondius*, aen 't opgaen van de Beurs (te Amsterdam.) gr. fol. De pl. hg. 17 dm., met beschr. 45 dm., br. 27 dm.

2056 Hetzelfde. Zeeslag bij Dover. — Op den voorgrond het gevecht van een gedeelte der vloot; bovenaan de kust van *Engelandt*, regts *Dover*, links *Capel*. Gedeelte van eene grootere plaat. — In het Ex. van den Heer A. v. Stolk is hieronder eene beschrijving v. d. zeeslag in cursive letters; in h. midden een kaartje van de Hoofden. Zonder eenig adres. br. fol. Hg. 30, met beschr. 48, br. 47 dm.

2057 Hetzelfde. Zeeslag bij Dover, doch anders; op den voorgrond het Admiraalschip van Tromp in gevecht met de beide andere Engelschen, en tevens het planten van de Holl. vlag door een Holl. matroos op het schip van Battijn, midden onder het gevecht. Naar *H. Vettewinkel*, door *P. Velijn*. br. fol. Hierbij eene uitlegging in 8°. Behoort tot de 4 platen bij *Engelberts Gerrits*, Heldendaden ter zee.

2058 Hetzelfde, zeeslag bij Dover; op den voorgrond de schepen van Tromp en Evertsen in gevecht met die van Batten en Hookston. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving van J. C. de Jonge. kl. fol. Uit: Schotel, Neerl. Heldendaden ter zee.

2059 (16 Dec.) „Nieuwe ongewoon Wonderlijkke Staartsterre op 't Recif in Brazil. „Gezien op d. 16 December anno 1652, vertoond en afgebeelt door N. N." (een aldaar nog gevestigd Nederlander.) Van onderen eene nadere beschrijving in 4 regels: „Dagelijks gezien van 16 tot 21 Dec." t' Amst. A°. 1653. Hoog 18½ dm., br. 19½ dm., fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2060 (24 Dec.) „Afbeelding en Situacie des Nieuwen Ongewoon-Wonderlijke Staert-Sterre, Hoe dezelve tot Regenspurg.... gezien is 14, 15, 16 Dec. „1652." — Hoe dezelve.... tot Amsterdam gezien is," enz. Beschrijving in 2 kol. onder eene afbeelding van de *Staertsterre* in 8 kleine onder elkander staande afdeelingen en 1 grootere daarnaast. Zonder naam v. grav. Amst. 1653. De pl. hg. 19, met beschr. 45 dm., br. 23 dm. fol.

2061 (1653. 14 Jan.) „Eygentlicke afbeeldinge der Drie Sonnen, deweleke verschenen zijn, A°. 1653 den 14 Jan. alhier binnen Leijden, ende op den Toren „van de Academie waergenomen door Sam. Car. Kechel van Hollenstein." Opschrift der beschrijving met 19 Exempelen van 3 Zonnen van 1135 tot 1598, door *B. H.*; daarboven de fraaije afbeelding van dit hemelverschijnsel; in het verschiet den Haag, Delft en Rotterdam. Met 5 reg. Lat. onderschrift op de pl. „*Vera delineatio Parhelii*" etc. *Fraaije* pl. Zonder naam v. grav. De pl. hg. 18, met beschr. 58 dm., br. 29 dm. *Zeldzaam.*

2062 (28 Febr. 1, 2 Maart.) „Afbeeldinge van de gruwelijke Zeeslach, voorgevallen tusschen den Ed. Heer M. Harpertzen Tromp en Rob. Blaeck." — (Wagenaar XII. 233, 34, 35.) Eenregelig bovenschrift v. eene uitvoerige (doch zeer slechte en afgesleten) afbeelding van een zeeslag, bij *Poorlant* (Portland); op den voorgrond het schip *Brederode* (dat van Tromp?) in gevecht met de Rosekrans (dat van Blake?) Boven in de lucht 3 portretten, ieder in een lauwerkrans, in het midden *Tromp*, regts *Blaake*, links *Pen*. Bijzonder slechte plaat zonder naam v. grav., met adres van *F. de Witt*. Br. fol. Hg. 42, br. 54 dm. *Zeldzaam.* Hierbij behoort eene beschrijving blijkens de enkele N°. en cijfers op de plaat.

2063 Driedaagsche zeeslag bij Portland en Bevezier. 2 lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. Br. fol. Met 2 uitvoerige beschrijvingen door *J. C. de Jonge*. fol.

a 28 Febr. De pl. stelt het moorddadig gevecht der achterhoede onder het bevel van Tromp voor.

b 1 Maart. De terugtogt der Nederl. Vloot; in het midden het bijna reddeloos geschoten schip van de Ruiter, zich verdedigende.

2064 (14 Maart.) Zeeslag bij Livorno en overwinning door Jan van Galen behaald. (Wagenaar. XII. 237.) Op den voorgrond regts het schip *de Maan* van C. Tromp, in gevecht met het door hem geënterde schip *de Sampson*; links dat van J. v. Galen naast het wrak v. h. admiraalschip *Bonaventura*. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. Br. fol. Met beschrijv. door *J. C. de Jonge*. fol.

2065 „Verhaal van de notable victorie, verkregen van de Hollantsche Vloot off „Armade over de Engelsche, in 't gesicht van de haven van Livorno. — Zeer grove, maar ook *zeer zeldzame* plaat. Met uitvoerigen tekst. Hoog, met den tekst, 52½ dm., breed 38 dm. br. fol. In den Atlas v. Mr. en J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2066 Hetzelfde, doch anders en zeer klein. Met 1reg. kap. inschrift boven in de pl. br. 12°. — Hierbij eene uitvoerige beschrijving in HS. v. Burgem. H. Bontemantel, van de begrafenis van v. Galen te Amsterdam, die 9 dagen na dezen slag, door het afzetten van het eene doorschoten been overleed.

2067 Spotprent op Appleton, Admiraal van de Engelsche vloot voor Livorno; op den voorgrond *C. Appelton* in bedelaarsgewaad, op den achtergrond een schip dat geplunderd wordt; verderop eenige schepen, waarboven: *Jan v. Galen*. Door *P. Q(uast.)* N°. 10 uit eene Serie v. 10 plaatjes door *Quast* en *Savry*. kl. 8°., Hg. 14 dm., br. 9½ dm.

2068 (30 April.) Spotprent op Cromwell's ontbinding v. h. Lange Parlement. (Wagenaar XII. 259.) — „'t Kroonzuchtig Voorspook v. d. Eng. Gewel„denaar Ol. Cromwell; levendig vertoont in London in 't verbannen d. „Parlem." — Opschrift boven de (hier ontbrekende) uitlegging v. eene plaat in 3 naast elkander staande vakken afgedeeld; links Cromwell met Koningskroon, Scepter, en daarachter *Withal* met de onthoofding van Karel I; in het midden 5 kleine en onderaan 4 nog kleinere voorstellingen uit het leven van Cr., van zijne opkomst tot zijne krooning als Koning; ieder met een 2 regelig versje; regts Themis, die het hoofd van Karel I in eene schaal tegen zijne insignien (de wereldbol, enz.) weegt. De beide groote voorstellingen, ieder met een 4 reg. vers; links: „Ik „wist het blinde graauw van 't Holziek Engeland" en regts: „Het Listige „bedrog, 't Geweld met bloed bespat" enz. — Slechte plaat zonder naam v. graveur, doch met adres v. *Romb. v. d. Hoeyen*. Hg. 40, br. 46 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.* — De beschrijving dezer plaat was bij het Ex. in den Atlas Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 635. verkocht voor *f* 24.—

2069 „Waerachtige Afbeelding hoe het moordadigh en geimmagim. Parlement door „last van Ol. Cromwel.... gescheyden is." — De plaat stelt de zaal van het Parlement voor, waar nog eenige leden blijven zitten, doch de meesten heen gaan; op den voorgrond links: *Cromwell, Lam*(bert) *Cuyper*; Cromw. zegt: *Begone you rogues;* regts 4 eerwaardige mannen (waarschijnlijk portretten) die vertrekken, voorafgegaan door een uil met eene kaars, met onderschrift: *This is an Oule.* Op den regter muur van het huis staat: „*This House is to lett. — Dit Huys is te Huer.*" gr. fol. *Zeer zeldzaam.* — Kwam ook voor in Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 633. verkocht voor *f* 26.—

2070 Hetzelfde. — „Vernietigen v. h. Eng. Parlem. door Cromwel." — Cromwell slaat met een scepter een ton met geld aan stukken. — Zinneprent met vers. fol. *Zeer zeldzaam.* — Zie Catal. Atlas v. Voorst. 1858. N°. 522.

2071 „De gehoonde vrijheid door Cromwels afkeer v. de Nederl. Vrede." Zinneprent met gedrukt vers en verklar. fol. *Zeldzaam.* — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 623. verkocht voor *f* 17.—

2072 (10 Junij.) „The Muses Welcom to the royal Princes Mary and the hopefull „Prince William Herry, at theyr... Entrie in Breda." — Bovenaan eene pl. waarop regts de Prinses en haar zoontje, begeleid door de Vrede enz.; links de Muzen; op den voorgrond Apollo; in het verschiet de groote kerk van Breda. *Geëtst* door *A. Santvoort;* daaronder een gedrukt Eng. vers in 6 vierreg. coupletten, van *J. van Vliet*. fol. hg. 11½, met vers 34 dm., 18 dm. *Zeer zeldzaam.* — In de verzameling van den heer D. Franken te Amst.

2073 (12, 13 Junij.) Zeeslag bij Nieuwpoort tusschen de Eng. en Nederl. Vloot. (Wagenaar XII. 238). — Afbeelding van den zeeslag op den 13den Junij; links het schip van Tromp, het Vice-admiraalschip ter zijde en andere vijandelijke schepen rondom zich hebbende, op het oogenblik dat Tromp een deel van zijn dek door kruid in de lucht laat springen. Litbogr. naar en door *P. J. Schotel.* Br. fol. Met uitvoerige beschrijving door *Mr. J. C. de Jonge.* fol.

2074 (9 Aug.) Zeeslag voor Katwijk. (Wagenaar XII. 240.) — Zeer uitvoerige en belangrijke afbeelding, voorzeker naar eigen aanschouwing vervaardigd; op 3 aaneensluitende bladen in O. I. inkt en zwart krijt geteekend

door *W. v. d. Velde*, met talrijke eigenhandige aanteekeningen bij de afgebeelde schepen. — Beginnende regts, op het 1e (of regtsche) blad, ziet men onder meerderen, de navolgende schepen: *de Holl. tuin*, *de vliegende Haan* (het schip v. Witte Corn. de With) *in brand gestoken v. de brander van Schoonevelt;* — daarnaast: de brander de *fortuin*, Commandeur Schoonevelt; — „Capt. Schaff sinckt hier met het schip: 't Huys v. Nassau, — „het schip van Tromp, die 's morgens vroeg dootblijft." daarnaast de *Resolution*, van Monk; Schout bij nacht de Vrede, enz. Op het 2e blad de Schepen: *Hollandia*, *St. Petrus en Paulus*, *de swarte Arent*, *Zeelandia*, *de Rosekrans v. Jo. de Haes*, het Fregat *Gorcum* onder v. Nes, de Adm. *Jan Everts*, de witte Engel, de Herder, *de Vis-adm. Pt. Floris*, enz. Op het 3e (linksche) blad, *Jonas in de Walvisch*, *de Roo Leeu van N. Holland*, de Ruyter, en tusschen de 2 voorgaande namen de aanteekening; „of men „in een gloeijenden oven sagh", eindelijk: *blau visch* (welligt: vice adm. v. d. blaauwe vlag??) — Fraaije en belangrijke *teekening;* hoewel zonder naam is deze stellig van *W. v. d. Velde* en als van hem erkend. (Zie andere dergelijke teekeningen van denzelfden op de jaren 1665, 66.) Hg. 35 dm., de 3 bl. aaneen br. 227½ dm., br. fol. UNIEK.

2075 Hetzelfde. — Hevig gevecht van het schip van Tromp, *Brederode*, met het schip van Monk; verderop links het schip *de Pelikaan*. — Bijzonder uitvoerige en zéér fraaije *teekening* op perkament door *Plas* (?) 1654, (geheel in de manier van dergelijke teekeningen van *W. van de Velde*). br. fol. Hg. 28, br. 42 dm. — De teekening, vooral der stevens van beide schepen, is zóó uitvoerig dat daaruit den geheelen bouw is na te gaan.

2076 Hetzelfde. Een zeeslag, vol gewoel, in twee bladen, zonder titel, doch op den achtergrond de kust van Holland van den Helder af tot Scheveningen toe. Het schip de *Brederode* v. Tromp op den voorgrond. Aan den linkerhoek, op een drijvende ton, het adres: *A. Verwer invent. S. Savry fecit.* — Is waarschijnlijk dezelfde plaat als die v. Duins (No. 1803), veranderd voor deze gelegenheid. Hoog 41, br., de 2 bl. aan elkander, 105 dm. Zonder beschrijv. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2077 Hetzelfde. — Uitvoerige afbeelding van het gevecht; bovenaan links het portret v. Tromp, regts dat van den Eng. Adm. Penn, beide in medaillon; op de pl. links het schip van Tromp in gevecht met dat van Penn *(l)*, verderop regts dat van Monk *(b)*, meer regts dat van de With *(g)*. — Zeer fraaije grav. zonder naam v. grav. *(P. Nolpe)* br. fol. Met afzond. uitlegging in 3 kol. met opschrift: „Afbeelding v. de groote Victorie,.... „begonnen den 8 Aug. „geëind. 11 Aug." Amst. wed. *P. Nolpe*, in de St. Nicolaesstraet, 1653. De pl. hg. 40 dm., met uitl. 54 dm., br. 53 dm. — Deze pl. is dezelfde met eenige veranderingen als eene afbeelding v. de overwinning door de Venetiaansche Vloot op de Turksche Armada in de haven v. Fochie in Asie, d. 12 Mei 1649 behaald (in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, en in onafgemaakten *proefdruk* bij den Heer J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.) [Zie over dat feit: Nani, Hist. de Venise I. 379. Vondel, door v. Lennep, afl. 52 bij Vondel's gedicht hierover]. De dáárop afgebeelde galeijen zijn hier in gewone schepen veranderd; de portretten v. Jac. Riva, Venet. Adm., en v. h. Opperhoofd der Turksche schepen zijn hier in die v. *Pen* en *Blake* veranderd. — Met uitvoerige beschr. in 4 kol. en adres v. *P. Nolpe* te Amst. 1649.

2078 Hetzelfde, „Praelium navale inter Belgos et Anglos, Ao. 1653." Boven-

schrift ter weêrszijde v. h. portret van M. H. Tromp in lauwerkransen met engelen, boven de afbeelding van dezen zeeslag. Op den voorgrond het Eng. schip *de Pellicaen* zinkende; verderop links het schip *Brederode* van Tromp in hevig gevecht met dat van Monk; voorts de geheele vloot in gevecht, in het verschiet de Hollandsche kust van *Scheveling*en tot den *Helder*. Met 1 reg. onderschrift: „Laeste zee-slach des Manh. Ridders M. H. Tromp, en... Ao. 1653." Voorts uitlegging der N°. *a—r* en 1—18; in het midden een 12reg. vers: „Der Britten trotse vloot, enz." Zonder naam v. grav. met adres v. *C. J. Visscher*. Br. fol. Hg. 41, br. 52 dm. *Zeldzaam*.

2079 Hetzelfde. — „Ware afbeeldinge van den Bloedigen zeeslag tussen d'Hol„lants en Engelse, geschiet tussen den 8 en 10 Aug. 1653." Bovenschrift ter weêrszijde van een' zwevenden Engel met bazuin, van eene afbeelding van den zeeslag; links het schip van Tromp in gevecht met twee andere schepen, meer regts twee Engelsche schepen in brand; in het verschiet de Holl. kust van *Schevelinge* tot *Texel*, over de duinen *'s Gravenhage* en *Leyden*. Bovenaan links Tromp als Elias, op een vurigen wagen ten hemel varende. Onderaan de uitlegging der letters *A* tot *Z* en *a* tot *l*. Zonder naam v. grav., doch met adres v. *Corn. Danckerts* te *Amsterdam*. Br. fol. Hg. 36, br. 50 dm.

2080 Hetzelfde; doch geheel anders. Links het Eng. schip de Triomf, dat in brand geraakt en hevig beschoten is; regts het zinkende schip van Corn. Evertsen, die met zijn volk door de Engelschen geborgen wordt. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. Br. fol. Met uitvoerige beschrijv. in folio door *Mr. J. C. de Jonge*.

2081 Zegewagen ter eere van M. H. Tromp, in het laatste gevecht gesneuveld. Geheel als de zegewagen voor Piet Heyn, N°. 1598, doch zeer verkleind en zonder de 2 zinnebeeldige vrouwen. Tromp zit met een' drietand in de eene hand en een scheeparoer in den anderen arm, op een zegewagen, die door 2 zeepaarden getrokken en door Tritons verzeld, over de golven rijdt. In de lucht de Faam met bazuin en opschrift: *Eer en lof zij Tromp*, enz. — Met 16reg. vers van *H. F. Waterloos*: „Zo klimt dien grooten Tromp „op Holl. zegewagen," enz. Naar *P. Holsteijn*, door *C. van Dalen*. Met adres van *Wouter Muller*, „goutsmit te Amst., bij wien het wezen van „Tromp salr. soo in print als op Goude en silv. penn. en gevesten van „degens te becomen sijn." br. fol. Hg. 36½, br. 44 dm. *Zeer fraai en zeldzaam*.

2082 Hetzelfde, meer verkleind: op den achtergrond eene menigte schepen. Met 4reg. vers van *Vondel*: „Zoo hielt de Zeevooght," enz. Met adres van *J. Hondius*. kl. br. 4°. Hierbij een penning uit v. Loon; 2 lofdichten v. Vondel en een v. J. de Decker.

2083 Tromp als Elias op een vurigen wagen ten hemel rijdende, nagenoeg als op N°. 2079, doch veel grooter; voor hem uit vliegt de dood met eene zeis; onder den wagen de zee. Door *Z. M. (Zeeman)* en *M. Mozijn*; met adres v. *L. Lodewijckss*. — Onder de pl. een 40 reg. vers v. Cap. de Carpentier: „Ziet hier den grooten Tromp ten Hemel opgeheven," met opschrift: „Den Vyerigen Triumphwagen v. d. Vroomen M. H. Tromp," enz. Met adres v. *L. Lodewijckss*. „Boekbinder en Kunstverkooper in „de Heerenstraat in 't Kunstboek." 1654. fol. De pl. hg. 19, met vers 38., br. 29 dm. *Zeer zeldzaam*.

2084 Grafteeken voor M. H. Tromp in de Oude kerk te Delft, waarop Tromp geharnast, liggende is afgebeeld. Onderaan een 8reg. vers v. *J. v. Vondel.* Gebeeldhouwd door *R. Verhulst*, naar *J. v. Campen*, gegrav. door *C. v. Dalen Junr.* gr. fol. Hg. 63, br. 42 dm.

2085 (14 Oct.) „Dese keten is wonderbaerlijck wt de locht gevallen." — Opschrift onder eene afbeelding v. dezen keten, waarnaast, links, het gezigt in de lucht van eene vrouw die dezen keten om den hals had, doch zoo sterk door eene ster beschenen wordt dat de keten haar afvalt, gelijk het (volgens het daaronder staande verhaal) gezien is op 14 Oct. door Corn. Karelsz. plaatdrukker in de Tuindwarsstraat, knecht van Jan Jansz. (den kaartendrukker Janssonius) in de Paskaart op het Water; de keten is spoedig gebroken en bij het vuur gehouden versmolten, (waarschijnlijk is het een meteoorsteen geweest) maar in zijn geheel afgebeeld door den schrijver van het verhaal, (waarschijnlijk *Crisp. van de Passe*) die eenige stukken van dien Corn. Karels gekregen heeft. Zonder naam v. grav. (*C. v. d. Passe?*) met diens adres: Amst. hoek van de Lijnbaanssteeg, 1653. De pl. hg. 16½ dm., met het verhaal 35 dm., br. 22 dm. fol. *Zeer zeldz.*

2086 „Perfecte afbeeldinge van 't wonderlijcke Schip, gemaakt tot Rotterdam „1653." (Aitzema, III. 837.) — Afbeelding van de kiel van een schip zonder roer, doch in het midden met een liggend scheprad of schroef, (die bedekt is door een daarover vastgehecht blaadje), met welk schip de uitvinder aanneemt: „in ses weecken naer Oost-Indiën te vaaren, en op een dach naar Vranckrijck heen en weer." Onder het schip eene 6reg. verklaring, boven aan de uitlegging der N°. 1—9. Naar *A. J. Print.* Met adres van *F. de Widt,* „in de Calverstraet in de 3 Crabben." br. fol. Hg. 22½ dm., br. 40 dm. *Zeldzame* en origineele plaat. — Eerste poging om een schroefboot te maken?

2087 Hetzelfde schip met bovenschrift: „Perfekte afb." enz., titel als N°. 2086. daarboven 's mans portret: *Dufon*, oud 49 jaren. Adres: *J. Rijfersz.*, te Dordrecht. Met eene inlichting van 18 regels; hoog 27½, br. 34 dm. Over hem, die ook wel *D'Esson* genoemd wordt, zie men Aitzema. III. 837. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2088 Hetzelfde schip, doch juist andersom, met bovenschrift: „Ware en corecte „Afteekening, naer 't leeven gedaen van 't wonderl. schip enz. Het is „gheinventeert door Mathesios le sieur *de Lisson.*" Met adres Amst. bij *M. v. Buesecom,* konstkoper in de Kalverstraet over de Keyserskroon," daaronder eene verklaring en toelichting. Hoog 20, br. 40 dm., br. fol. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2089 Hetzelfde schip met opschrift: „Afteekening v. 't wonderl. schip dat tot „Rotterdam gemaeckt is, om groot wonder te verrichten, geïnventeert „door le Sr. *de Lisson.*" fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. N°. 647. Met het volg. N°. verkocht voor *f* 18.—

2090 Hetzelfde, kleiner; daaronder het schip in de zee varende; daarbij Tritons. — Onder de plaat eene beschrijv. in het Holl. en Fransch, met adres v. *Hendrik Jansz. Visscher,* op de Keizersgracht bij de Princestraat. 1653, fol. Hg. 17, met beschrijv. 36, br. 22 dm. *Zeer zeldzaam.* In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2091 Hetzelfde schip; eenigzins andere copie, met opschrift dat het door den Heer *van Son* te Rotterdam gemaakt is; daaronder 3 afbeeldingen van enkele gedeelten van een schip door *H. Stevin* uitgedacht. Zonder eenig opschrift; gen°.: Pag. 18. br. fol. Uit: van Eyk, Holl. Scheepsbouw. 1753.

2002 Hetzelfde schip; doch nadat men zich (in *die* dagen) overtuigd hield van 's mans onkunde, opgeblazenheid en dwaasheid. Met opschrift: *het Malle Schip van Rotterdam*. Het schip van alle zijden bekeken en beklommen, besproken en bespot. Met 24 dichtregels aan *M. Du Son*, om hem te bespotten. Hoog: met den tekst 48, br. 37 dm. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2003 (16 Dec.) „Korecte Afbeelding v. de Staatsy, gehouden in 't verkiesen v. „Ol. Cromwel tot Protecteur v. Engel." (Aitzema III. 861, enz.) — Met gedrukte beschrijv. en verklar. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. No. 636. *Zeldzaam*. Verkocht voor *f* 12.—

2004 (1654. 6—7 Jan.) Hevige brand in het dorp de Rijp, waarbij de kerk en toren, omtrent 430 woonhuizen en 150 pakhuizen, schuren en hekelhuizen verbrand zijn. (Holl. Mercurius. 1654. bl. 4.) — Afbeelding van het dorp en profil in welstand, en daaronder hetzelfde profil doch geheel in brand. Onderaan regts op de bovenste afbeelding een krenpel 4reg. vers over dezen brand en dien van 1657 toen 50 huizen in de Rijp verbrandden; op de onderste afbeelding bovenaan links het wapen van Holland, links dat van de Rijp. — Fraaije grav. zonder eenigen naam (door *S. Savry*.) Br. fol. Hg. 40, br. 56½ dm. *Zeer zeldzaam*.

2005 (15 April.) Vrede tusschen Nederland en Engeland, gesloten te Westmunster. (Wagenaar XII. 317.) — Afbeelding van eene groote open hal of zuilengang in een paleis; op den voorgrond links een tafel, waaromheen eenige personen met opgeheven hand een eed zwerende; bovenaan 2 engelen met de wapens van Engeland en Nederland. Met 20reg. vers v. *P. Dubbels*: „De twedracht vol van gal" enz. Zonder naam v. grav. met adres v. *Huych Allardt*. Br. fol. Hg. 39, br. 50 dm. — Alleen de voorlaatste regel v. h. vers, nl. „dat de Vree... tot Westmunster eeuwig zij" geeft te kennen, dat de plaat op dezen Vrede doelt, daar de geheele voorstelling niets van Londen of de afgevaardigden tot dezen vrede aanduidt, en integendeel gevolgd schijnt naar de pl. over den vrede te Munster. N°. 1946.

2006 „Vreeverbondt besloten tusschen de Staten en Engel." — Zinneprent op den vrede van Westminster door *S. Lechair*, met vers v. *M. W. de Jonge*. fol. — In Catal. Atlas v. Voorst. 1858 N°. 546.

2007 Afkondiging van den Vrede. „A Proclamation of the Peace made between „this common-wealth of England.... and that of the United Provinces „of the Netherlands, mutually sign'd the 15 April and ratified.... 22 „April. London. W. du Gard a. H. Hills, Printers to His Highness „the Lord Prot." fol. — Afdruk v. de officiëele publicatie van den Vrede; bovenaan het wapen van Groot-Brittannie. Dit Ex. is gezegeld met het Engelsche wapen „and signed bij ye special command of his Highness the „Lord Protector and the Council; *H. Scobell*, Clerke of the Councel:" — folio; plano. *Uniek Ex*. Uit de Bibliotheek van Prof. H. W. Tydeman.

2008 *Geteekende* afbeelding van een' hoogst zeldzamen gedenkpenning op dezen Vrede; met randschrift: *Hae mihi erant artes*. — Afgebeeld bij van Loon II. bl. 383 N°. 2.

2009 Zinneprent op dezen Vrede. — Het schip van Staat zeilt in eene kalme zee en wordt bestuurd door de Ruiter en van Gent die naast elkander op den voorsteven staan. — Dezelfde plaat als N°. 1416 doch eenigzins veranderd voor deze gelegenheid; de Paus, Kardinaal en andere zwemmende personen zijn hier meestal weggelaten; de figuren van de Ruiter, enz.

zijn er bijgevoegd, de naam van *Jac. Oorloge*, die van *v. d. Venne* e *Schillemans* zijn weggeveegd, het bovenschrift weggelaten en aan alles het duidelijk dat het eene oude plaat is, voor eene latere gelegenheid g bruikt. — Met een afzonderlijk 60 reg. vers van J. Zoet, met opschrif „'t Gezegende Staatsschip der Vrije Vereen. Neederl., verbeeld. de Brit „en Batav. Orelog en Vrede" beginn.: „Het praalryck Staatschip," e Met adres v. *H. Allardt*, in de Kalverstraat in de Wereldkaart, br. f Hg. 43 dm., met vers 60 dm., br. 61 dm. *Zeer zeldzaam.*

2100 Zinneprent op dezen Vrede. — „De zeegepralende Neederlandse zech
a „den." — Dezelfde plaat als N°. 1152 (op den slag bij Nieuwpoort) do *J. Saenredam*, doch nu veelvuldig veranderd voor deze gelegenheid. Een zeestrand, met zegewagen door *Victoria* bestuurd en door de Ho Leeuw getrokken, waarin Tromp staande en de Ruiter zittende; ach hen de Vrede met Vrijheidshoed, 7 vlaggen enz.; naast den wagen e optogt v. krijgslieden, vergezeld van *Vigilantia* en *Concordia*, enz., het verschiet de zee, een schip, vreugdvuren, enz. Voorts *Loevest* (waar Ascue een tijd lang gevangen zat). — Met bovenstaand opschrift, onderaan een 16reg. Holl. vers v. *J. Zoet*, ter eere v. de Ruiter, Trom enz. en een 16reg. Fransch vers. — Aan de oude vormen in den opt der krijgslieden, enz. is de oude plaat te herkennen, waarop later de gewagen en andere personen gegraveerd zijn. Met adres v. *H. Allar* Hg. 41, br. 55 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, doch nog later en slechter afdruk, met hetz. vers adres, doch in het bovenschrift dat v. *H. Focken* bijgevoegd.

2101 Zinneprent op d. Vrede te Westminster. Met gedrukte: „Afkondiging d. Vrede." Amst. *F. v. Beusecom*. fol. — Zie Catal. Munnicks Cleeff. 1860. N°. 652.

2102 (6 Junij.) Overdragt van de koninkl. waardigheid van den troon Zweden, door Koning Christiaan aan prins Karel Gustaaf, 6 Junij 16 te Upsal. Eene opgepropte zaal; van onder een Latijnsch vers van J Bergenhielm en toelichtingen. Door *Willem Swidde*. Pl. 1 uit: Puffend De rebus a Car. Gust. gestis comment. Norimb. 1696. — *W. Swidde* een geboren Nederlander. Hg. 29½, br. 37½ dm. fol. In den Atlas v. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2103 (12 Aug.) „Verklaringe van de Eclipsis voorgevallen in 't jaar 1654, „12 Aug. N. S." Opschrift van eene bijgeloovige meditatie (in 2 ko onder de fraaije afbeelding van de zonsverduistering; de zon met menschen-aangezigt staat verduisterd aan den hemel; regts een hu daarbij vele mannen die er naar zien; links wijst een oud man aan e vrouw de Eclips in een groot bekken met water. Naast de plaat, link eene astronomische uitlegging van deze Eclips; regts de voorzegging eene andere, tegen 26 Januarij 1656 en latere in 1661, 66, 84; da onder een 64reg. vers op „dese Sonsverduist." — Zonder eenigen naam adres. De pl. hg. 21, met Verklar. 44 dm., br. 21 dm., met besc 31 dm. fol.

2104 „Van den grooten Eclips" enz. — Plaat op hetzelfde onderwerp. — den Atlas Munnicks van Cleeff. 1860. N°. 655.

2105 (12 Oct.) „Delft van binnen, na de verwoesting door 't springen v.
a kruidtooren in 1654." (Wagenaar XII, 434., Holl. Mercurius, 165 bl. 135.) Naar een origin. schilderij door *v. d. Poel* (op de pla

zelve gemaakt en nu (1754) berustende bij N. van Bremen), door *S. Fokke*. br. 4°.

b Dezelfde pl., afdruk in rood.

c Dezelfde pl., *eiadruk* vóór alle letter.

2106 (12 Oct.) Hetzelfde. Copie naar dezelfde schilderij van v. d. Poel, doch nog al verschillend van de voorgaande plaat. *Teekening* in kleuren door *H. de Winter*, 1758. br. 4°. Hg. 17, br. 27 dm. Hierbij de Holl. historische courant, 15 Febr. 1742, waarin een uitvoerig verhaal van deze ramp, bij gelegenheid dat d. 8 Febr. 1742, weder eene kruitmakerij in de nabijheid der stad gesprongen was.

2107 Ruïne van den Doelen te Delft, verwoest door het springen van den kruidtoren. — Fraaije *teekening* in sepia, (van 1700 of daaromtrent). br. 4°. Hg. 18, br. 24 dm.

2108 Hetzelfde, als voren, zeer verkleind; in ov. Door *R. Vinkeles*. br. 12°. Vignet in proefdruk op den titel v. een 8° boek, omstreeks 1800 uitgegeven.

2109 De huiskerk van den keizerl. gezant te 's Hage stort onder de godsdienstoefening in. — (Door *J. Luijken?*) br. 4°. Plaatje uit: Gottfried, Histor. Kronijk.

2110 Zware storm, A°. 1654. — Klein plaatje, gen°. 44. 12°.

2111 „Oodmoet versoent." Bovenschrift van eene zinneprent op de pest, die in de laatste helft van dit jaar in Holland gewoed heeft. (Holl. Mercur. 1655, bl. 147.) — Koning David geknield voor den engel Gods die hem de straf Gods aanzegt; achter hem eenige menschen aan de pest gestorven. Volgens II Sam. 24: v. 16; daaronder 4 Lat. verzen: *Et juvat et placat Princeps*. Oud plaatje der 16e eeuw, met bovenschrift: *Clementia memor*. Onder de plaat eene uitbreiding over David en eene lijst der dooden die wekelijks te Amsterdam stierven, nl. van 8 Julij tot 25 Dec. 13,296 en te Leijden van 1° Jan. tot 20 Nov. 13,088. — Met adres v. *J. P. Schabaelje* te Amst., in de Langestraat. Het geheel met gefig. rand omgeven. fol. Hg. 11 dm., met opschrift 31 dm. br. 14 dm. *Zeldzaam*.

2112 (1655.) Afbeelding van het Nieuwe Stadhuis te Amsterdam, met den (ontworpen, gefundeerden, doch nooit gebouwden) toren der Nieuwe Kerk, en gezigt op den Dam en Waag. Met 8reg. vers van *J. Heiblocq*: Hier toont de stad op 't schoonst, enz. Met adres van *G. Valk*. br. fol.

2113 Oprigting v. h. Diaconie Weeshuys voor de Gereform. Nederd. Weeskinderen te Amsterdam. — In het midden de afbeelding v. het Oude Diaconie-Weeshuis; daar boven opschrift: „Insegeninge," enz. Onder de pl. de namen der 2 Gecommitteerden van 1655, 56, 57, en lager een groot vers in 2 kol. v. P. H. Met adres v. M. Doornick, 1672. fol. Hg. 8 dm., met vers 55, br. 14 dm., met vers 41 dm. *Zeer zeldzaam*.

2114 Afbeelding der verschrikkelijke vervolging en afgrijselijke wreedheden door de Regering in Piemont, op aanstoken en met medehulp der Jezuïten, den vromen Waldenzen van 1655 tot 1663 aldaar aangedaan. (Wagenaar XII, 430. Holl. Mercurius, 1655. bl. 38 en 1663 bl. 26—30). — In het midden der plaat zit *Religio* weenende, vóór haar de verminkte lijken van 2 kinderen, daar boven de Raad der Inquisitie, die het gruwelstuk beraamt, en aan weerszijden 3 afbeeldingen der 1e vervolging, gen°. 1—6; daaronder op eene afzonderlijke plaat 3 afbeeldingen naast elkander (A—C) der vervolging in 1663. — Onder de pl. in 4 kol.: „Kort

„Verhael v. d. Elendigen toestant v. d. Valleyen v. Piemont, begin.: „v. 1655 tot 1663" enz., zijnde een vers van 2½ kolom, en prosa verhaal v. 1½ kolom. Zonder eenigen naam of adres. gr. fol. Hg. 35 dm., met beschr. 54 dm., br. 35 dm. *Zeldzaam.*

2115 „Grouwelijke wreede moord aan de Waldenzen in Piemont door den hertog van Savoye," wijl zij den Roomschen godsdienst niet wilden omhelzen. Met uitvoerige beschrijving, 15 afbeeld. en kaartje op 1 bl. met gedrukte beschrijv. Met adres: Amst. *J. Hondius.* gr. fol. *Zeer zeldzaam.* — Was in den Atlas van v. Voorst; verkocht voor *f* 6.—

2116 (1656. 8 Jan.) Herdruk met dezelfde oude letters van het 1e No. der Haarlemsche Courant, toen genoemd: „Weeckelijke Courante van Europa" „gedruckt tot Haerlem voor Abr. Casteleyn, ten huyse van zijn vader „Vinc. Cast. op de Marckt in de Druckerij, 8 Jan. 1656," waarbij het belangrijke voorwoord van A. Casteleijn, meldende dat hij vroeger zijne berigten aan Jan van Hilten, Courantier, gaf, maar nu besloten was die voor zich te laten drukken. — Deze herdruk is den 8en Jan. 1856 door de Heeren Joh. Enschedé en Zn. gemaakt, toen de Courant 200 jaren onafgebroken bestaan had, en alzoo de alleroudste van alle bestaande Couranten was.

2117 Spotprent op den toestand in Engeland. Cromwell zit op een zevenhoofdig monster; vóór hem Keizer Ferdinand III en Philippus IV, die hem tegenstaan; achter Cromwell allen die bevreesd voor hem zijn, door hem in ketenen geslagen en die weder door den Booze aangehitst worden. Daarboven een 4regelig vers: *Siet hoe cromt Masruin* (*Masarin*), enz. van onder: *de Staeten v. Holl. scriecken voor 't Crom gewelt*, enz. Hg. 15, br. 20 dm. Uit: „Kort beworp van de dry teghenwoord. aenmerckensweerd. wonderheden des wereldts. Ghemaeckt in Hollandt, ghedr. „tot Ceulen...." Met approb. Col. 10 Febr. 1656., pag. 8. *Zeldzaam.*

2118 Als voren, anders. — Regts, Cromwell met Masruin (Mazarin) geleid door den Booze; links, koningin Christina van Zweden, met haar gevolg. Zij geeft al het aardsche, kroon, aardkloot en scepter, aan Christus die op de wolken komt, en die tegen beide partijen Zijne woorden uitspreekt; daaronder, de opstanding. Uit hetzelfde werk, als de vorige plaat. bl. 35. br. 4º. Hoog 15, br. 20 dm. *Zeldzaam.*

2119 „Quaakers vergadering. — The Quakers meeting. — Fronti nulla fides." Onderschriften van eene plaat op 1 regel, die eene bijeenkomst voorstelt van mannen en vrouwen uit den minderen stand, die in eene schuur of armelijke woning met aandacht zitten of staan te luisteren naar eene vrouw die in geestvervoering predikt, staande op eene omgekeerde ton met eenen spits toeloopenden hoed op het hoofd. Bovenaan regts, ziet men een paar katten die miaauwen en daar onder een hond die een der vrouwen bevuilt. Onder het opschrift een 12reg. vers: „Wech Quaakster, deese Pest „is u niet aanbevolen, enz.;" daar naast een 10reg. Eng. vers: „Woman „in public speaks not, etc." en 2 Lat. versregels. Naar *Egb. Heemskerk* (?) te Londen (?) door en met adres v. *Car. Allard* te Amsterdam. br. fol. Hg. 41, br. 50 dm. — Zeldzame plaat. Wijl de Kwakers omstreeks dezen tijd in Holland bekend werden en de plaat ook v. dien tijd is, is deze plaat hier geplaatst. Op den titel v. een Belgisch pamflet: „Den „nieuwen speculativen Tour à la mode speelwaghen," gedrukt in 1657, „buyten Amsterdam" (Antwerpen) worden ze genoemd: „Nieuwe Gheest-

dreyv. Quakers. — *Car. Allard* was echter boekverk. te Amst. *na* 1700; dus is deze plaat vroeger zeker met een ander adres verschenen.

b Dezelfde plaat, later, veel meer afgesleten en slecht opgegraveerde druk. Zonder naam van *Heemskerk* en *Allard*, doch met adres van *G. Valk*. (omstreeks 1720.)

2120 (Ned.) Zinneprent op den Noordschen oorlog. (Wagenaar XII. 436, enz.) „Den Leeuw, Beer, Oliphant, Tijger, en Ad'laers Strijdt" Opschrift onder eene zinneprent, een beer (Zweden) voorstellende, die een' olifant (Denemarken) overmand heeft, en door een' leeuw, (Nederland) die eene sleutel (van de Sont?) op zijde hangen heeft, wordt aangevallen; intusschen laat de „Meester van het Spel" (Engeland?) zijne doggen op den leeuw los. Van onderen regts in eene afzonderlijke afbeelding een zeeslag in de nabijheid van een fort dat rondom door water omgeven is (*Nijborg* of *Kronenburg?*) — Onder de plaat en het opschrift een 102reg. vers op deze voorstelling. Het geheel is in de manier der zinneprenten van 1630 en daaromtrent, en het schijnt eene oude plaat te zijn (welligt op de hulp der Zweden aan Duitschland verleend), toepasselijk gemaakt op deze gelegenheid. Zonder eenigen naam of adres. fol. Hg. 20 dm., met vers 38 dm., br. 24 dm. *Zeldzaam.*

2121 Zinneprent op den Noordschen oorlog. — „Het Schoutonneel v. h. seer „grouwelick en wonderlyck Adelaars gevecht." Twee adelaars zijn in een woedend gevecht; vele andere dieren, waaronder de Holl. leeuw, trachten hen te scheiden; bovenaan vele toeschouwers. Zond. nm. v. grav.; v. ond. een vers in 4 kol. met bovenst. opschrift. fol. Hg. 21, met vers 47 dm., br. 28 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2122 Zinneprent op den Noordschen oorlog? — „De Hooge Vierschaer v. „Themis, Godin der Gerechtigheydt." De Leeuw beschuldigt voor de Vierschaar den Beer Bruin over het geweld den edelen Olifant aangedaan, die geknield ligt voor Themis; regts v. hem 8 gekroonde adelaars, links de beer en andere dieren, allen voor den troon. In het verschiet 4 voorstellingen v. kometen, zons- en maansverduisteringen, enz. Met onderschr.: „Ut cum igne, sic cum principe, namque solent longae regibus esse „manus." Van ond. een vers in 4 kol. met bovenst. opschrift. Zond. nm. v. grav. Hg. 20, met vers 40, br. 27 dm.

2123 Zinneprent op den Noordschen oorlog. — Twee mannen (een Zweed en een Deen) spelen op een verkeerbord dat op een tafel, met een opschrift: *Alea belli* staat; daarachter een standaard met vrijheidshoed, waarnaast: *Aurea libertas;* op den voorgrond een (Hollandsche?) boer die volle geldzakken in eene kist uitstort; in het verschiet *Krohnenburg*, de Zweedsche schepen: *S. K. Orlock S.* in de Sont, links *Elsenburg*. — Onder de plaat een uitvoerige zamenspraak (in 4 kol.) van een' Deen, Zweed en and. in gebroken Hollandsch, waarin tot twee-malen toe gesproken wordt van P. P. M., die den Deen helpen zal. — Ook deze plaat, in ordonnantie en gravure, alsmede de vorm en druk van het vers, herinnert sterk aan eene plaat van 1631 op de Zweden in Duitschland. Zonder eenigen naam of adres. fol. Hg. 26 dm., met vers 38 dm., br. 35 dm. *Zeer zeldzaam.*

2124 Zinneprent op den Noordschen oorlog. „Den grooten Zweedschen kuip„per." Opschrift onder een plaatje, nagenoeg als No. 2027 maar juist omgekeerd, dat een man voorstelt (de Zweedsche koning) een vat kuipende, waarop het schild van den Hollandschen leeuw staat; naast het vat,

regts, staat een edelman; links ziet men door een geopende poort een gevecht. Onder het opschrift een 116reg. vers in 2 kol., van *Jan Zoet*, beginn.: „Den grooten Deekken van 't vermaarde Kuippersgild" enz., waarin Cromwell hevig aangevallen wordt en Karel Gustaaf van Zweden wegens den ongelukkigen uitslag van zijne poging om Denemarken en Pruissen te vermeesteren, bespot wordt. fol. Hg. 10 dm., met vers 50 dm., br. 16 dm., met vers 30 dm.

2125 (1657. Maart.) Gillis van der Nisse te Goes doorschoten, bij gelegenheid
a van het stillen eens oproers over de verkiezing van Rentmeesters. (Wagenaar XII. 400.) — Afbeelding van het oproer op straat. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12o. Uit (Fokke), Geschied. IX. 12o. — In den Atlas v. Mr. Bodel Nijenhuis te Leiden berust eene geteekende afbeelding der Graftombe voor G. v. d. Nisse te Waarder in Z. Beveland opgerigt.
b Dezelfde plaat; *proefdruk* voor alle letter.

2126 (30 April.) „Vertoon van 't verbranden van de Spaensche schepen in S. Cruz." (Holl. Mercurius. VIII. 85.) — Opschrift boven de afbeelding van den haven; op den voorgrond de Engelsche schepen op eene rij; in het verschiet een Spaansch galjoen in brand. Deze plaat is waarschijnlijk eene oude gravure, van 1627 of 28, (nl. van de Zilvervloot of Cap. Ita.) doch nu voor deze gelegenheid gebruikt, want de woorden *S. Cruz* zijn blijkbaar later gegraveerd in plaats van anderen, en onderaan, regts, is een driehoekje met eene *cache* bedekt. Zonder naam van grav. — Onder de pl.: „Waeracht. Verhael hoe dat den Engh. Gen. Blaeck de Silvere „Spaensche vloodt in de Canarische Eylanden geweecken, aldaer besprongen, den Sp. Adm. in de Grondt gheschoten, ende alle d'andere tot 17 „schepen gheplund. ende verbrandt heeft. 30 April 1657. Getranal. uyt „h. Engelsch. 's Grav." 1 bl. fol. De pl. hg. 17½, met Verhael 37 dm., br. 26½ dm. *Zeldzaam*.

2127 (Mei.) „Vertooninge van een gedeelte v. Over-Yssel, als: Campen, Zwol en „Hasselt, etc." Opschrift onder eene kaart van deze streek, boven een Verdrag tusschen deze steden over de verpachting der middelen van Hasselt, den 29en Mei 1657 te Hasselt aangegaan. gr. fol. De plaat hg. 22, met Verdrag 46 dm., br. 33 dm.

2128 (1658.) „Afbeelding van een seer vreemt Misschepsel, onlangs gevonden in „het Eylant Madagascar ende gebracht in Vranckrijk, alwaer het tegenwoor„dig noch in 't leven is." Bovenschrift van eene plaat, een' man voorstellende, met vervaarlijk langen en gebogen hals en snavelbek, een boog in de eene, en eene lange pijl in de andere hand houdende; op den achtergrond de stad *Nantes* en *La riviere de Loire*. Onder de pl. een Hollandsch, Fransch en Duitsch verhaal in 3 kol., meldende dat dit monster thans te Nantes is, eene voor allen onverstaanbare taal spreekt, het teeken des kruises geleerd heeft en men het na 4 maanden wil doopen, zoo er eenige voortgang van kennis is. „Uytgebeelt na de Copye „in Vrankrijk gedrukt. Amst. voor Zach. Webber op Cingel, hoeck v. de „Huyssitten steeg in de Hebr. Bijbel. 1658." De pl. hg. 19, met opschrift, enz. 35 dm., br. 15 dm. kl. fol.

2129 (1 Jan.) „Afteecken. ende Beschrijv. v. 't Fort Mardyck." Plan v. het fort, met dit opschrift; ter weerszijde een Holl. verhaal der belegering, eindigende met 1658, 1 Jan. „Men schrijft uyt Duynkerken, de Engelsen, „waerbij oock eenige Franse, zijn tot Mardyck te samen sterck 1500 à

„1600 man; het schijnt den aenslag of beleger. op Maerdyck noch wat „uytgestelt wort. Wat voorts passeert sal Ul. adviseren." Amst. Bij A. B. op 't Water in de Vuerighe Colom. br. fol. Hg. 30, br. 20, met beschr. 40 dm. Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 179. Nu in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2130 Spotprent op Mazarin bij het mislukken van een aanslag op Ostende, door den Maarschalk d'Aumont. (Wagenaar XII. 471.) — Een kreupele bode brengt hinkende een' brief, waarin de overgave der stad (die men (links) in de verte ziet) gemeld wordt, aan Mazarin, die (ter regterzijde) op een stoel zit, met ezelsooren aan het hoofd; vóór hem staat zijn raadsman Spintelet, en achter op zijn stoel zit een aap die hem uitlacht. Hierbij een afzond. vers in 2 kol.: *Dialogus van Ostende*, — ghedr. te Leyden bij Pr. J. Bismans. 1658. Zonder naam v. grav., doch onder Maz. staat het woord: *leyd*, welligt een overblijfsel van een vroeger adres. De pl. hg. 18, met vers 34 dm., br. 28 dm. *Zeer zeldzaam*. — Waarschijnlijk is het van deze plaat, dat eene Duitsche kopy of latere druk bestaat, met Duitsch onderschrift: „*Der hinckender Bodt*, welke met Duitsche en Holl. verzen, als spotprent op de Hollanders bij den oorlog met Zweden, voorkomt in Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 678.

2131 „Lord Richard Cromwell, Schildknaap en Kuyper." — Zinneprent op zijne onbekwaamheid tot regeren. Met Holl. en Fransche verzen. fol. *Zeldzaam*. — In Catal. Atlas v. Voorst. verkocht *f* 7.—

2132 (8 Nov. of oude stijl 29 Oct.) „Bloedig zee-gevecht; tusschen den „E. Hr. Admirl. Obdam en den Rx. Adm. Wrangel." (Wagenaar XII. 468.) — Uitvoerige afbeelding op 4 bl. van dezen zeeslag; de 2 bovenste bl. (slechts 20 dm. hg.), hebben bovenstaand opschrift: ter linkerzij daarvan het wapen v. Obdam?, regts dat v. Wrangel?: daaronder de geheele Zweedsche en Deensche kust; *Croonenborg* en *Elsenor* (regts), *Elsenborgh* (links), daartusschen *de Sont* (als op N°. 2134). De beide onderste bladen vertoonen den zeeslag; regts het schip van Obdam (1) in gevecht met dat van Wrangel (*a*), daarnaast dat van den Vice-Adm. de With, hetwelk zinkt; op het linker blad bovenaan alle transportschepen. Onder de platen eene doorloopende uitlegging der N°. op de plaat, en „Lijste van de manhaft. Capit. ende Schepen....... ende Memoriael van „de Dooden ende Gequetsten, 8 Nov. 1658," enz. Met adres v. *Hugo Allard*, in de Kalverst. in de Wereltcaert. 1659. Zonder naam v. grav. De 4 bl. te zamen hg. 50, met *Lijst* 64 dm., br. 92 dm. br. fol. *Zeer fraaije en zeldzame plaat*.

2133 Hetzelfde, als voren, doch verkl. op een blad; bovenaan regts het portret v. Wassenaar, links dat v. Wrangel; in het verschiet de kust v. Denemarken. Met bovenschrift tusschen de portr.: „Ware afbeeld. v. d. bloedigen zeeslag," enz. Onderaan uitlegg. d. lett. A—X. Met adres v. *H. Allardt*. br. fol. Hg. 36, br. 50 dm. — Deze pl. is dezelfde als N°. 2079, doch met eenige verandering. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2134 Hetzelfde, doch anders. „Praelium navale inter Belgas et Suecos, „A°. 1658." Ter wederzijde van dit opschrift, links het portret in med. van „Jacob, Baron van Wassenaer, Heere tot Obdam," regts dat van „Car. Gust. Wrangel, Rycx Adm. in Sweden," daaronder de Duitsche en Zweedsche kusten, regts *Cronenburgh*, links *Elsinghburgh*, daartus-

schen *Den Oresondt*; lager de zeeslag; op den voorgrond in het midden het zinkende schip *Bredero* van den Adm. de With, links het schip de *Eendracht* van Wassenaer in gevecht met de *Victoria* van Wrangel. Daaronder de uitlegging der No. en letters op de plaat, met 3reg. opschrift. — Zonder naam v. grav., met adres van *C. J. Visscher*. br fol. Hg. 40, br. 52 dm. *Zeldzaam.* — In den Atlas v. Mr. Bodel Nijenhuis te Leiden is een Ex. dezer plaat met adres v. *Clemendt de Jonghe.*

2135 Hetzelfde, geheel als voren; naauwkeurige doch zeer slechte copie de voorgaande plaat. Met hetzelfde op- en onderschrift, doch in het midde het portret van Wassenaar, regts dat van den Adm. Pieter Floriszoon links dat van Wrangel. Met adres van *F. de Witt.* br. fol. Hg. 40, b 51 dm.

2136 Hetzelfde, anders en geheel omgekeerd, met bovenschrift: *Zee Slagh i de Sondt*, en ter wederzijde uitlegging der No.; in het verschiet de ku ten, links Kronenburg, regts Elsinghburg; geheel op den voorgrond h eiland Ween in de Sont. In het midden de schepen van Wassenaar e Wrangel in gevecht, regts dat van Pieter Florisz., links het zinkend schip van de With. br. 4°. Uit de Holl. Mercurius v. 1658.

2137 Hetzelfde. — „Pugna navalis in ipsis faucibus freti Oesejund, Suedos int „et Belgas commissa." Zond. naam v. grav. *(W. Swidde)*, uit S. Puffe dorf, De rebus a Car. Gust. gestis comment. Norimb. 1696. N°. 76. 1 blad, hoog 29, breed 56 dm. br. fol. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bod Nijenhuis te Leiden.

2138 Hetzelfde, geheel anders. Afbeelding van den zeeslag zonder de kuste op den voorgrond regts, de aanval van 10 schepen op dat van Wassenaa nadat het Zweedsch admiraalschip geweken is; links het gevecht van With met den Zweedschen Vice-Admiraal. Fraaije lithogr. naar en door *P. Schotel.* br. fol. Met uitvoerige beschrijving door Mr. *J. C. de Jonge.* fo

2139 Zinneprent op deze overwinning. Zegewagen van Wassenaar, die op ee van tritons omstuwde en door zeepaarden getrokken zegekar zit en ov de golven rijdt; bovenin de faam zijnen roem uitblazende en boven zi hoofd 3 engelen met eenen lauwerkrans. Vrije navolging v. de zinn prent op Tromp, N°. 2081. Met 16reg. vers van *Is. de Groot.* „H nimmer zatte lot." enz. Fraaije gravure zonder naam, met adres v *Lod. Lodewyckx*, Boekbinder en Printverk. in de Heerenstraat in Kunstboek. br. fol. Hg. 25 dm., br. 31 dm.

2140 (1659.) Acht platen met 13 afbeeld. uit A. Palingh, Momaengesicht d tooverij afgerukt. Amst. 1659. 8°. Fraai gegrav.

2141 Gezigt van *Coppen-hagen*; links het Deensche wapen, regts dat der sta Afbeelding van de geheele stad op het eiland, met Hollandsche opschr ten boven de grootste kerken en de beurs. Zonder naam v. graveu met adres v. *Romb. v. d. Hoeye.* br. fol. Hg. 33, br. 52 dm. De plaat is zeker bij de volgende gelegenheid gegraveerd en uitgegeven.

2142 (19 Febr.) De hulp der Hollandsche krijgs- en zeemagt doet de beleg ring van Koppenhagen door de Zweden, opbreken. (Wagenaar XII. 430.) - Kaart van het eiland Seeland, waarop Koppenhagen ligt en plan d stad; in het verschiet de zee. Met opschrift onderaan regts: „Nieuw „ende Paerfeckte Caert van de Fortificatie ende Staedt Coppenhaven en „het stormen der Sweeden op de selven, geschiedt den 19, 20, 21 Feb „des Nachts, A°. 1659." Met adres v. *Hugo Allerdt.* gr. fol. Met afzond

„Cort verhael v. 't gepass. voor Copp. gedur. de belegering, en „aen wat oorden hij deselve tusschen 10 en 11 Febr. s' nachts be„stormt heeft, aenget. door de Ingenieurs v. d. Coning v. Denemar„ken," in 4 kol. Nae de copy gedruckt te Copp., 1659." Voorts een 42reg. vers van Vondel: *Triomf van Koppenh.*, beginn.: De Noordsche Nimrod, onverzaet, enz. en daarnaast: „Lijste van de Dooden en Gequets„ten aen de Sweetsche zijde." De pl. hg. 43, met het Vers en Verhael 73 dm., br. 48 dm.

2143 (14 Mei.) Invallen der Lelysluis te Amsterdam. (Kok, Amsteld. Jaarboeken, II. 355.) Klein plaatje. 24°. — Hetz. plaatje, *proefdruk* voor alle letter.

2144 (Aug.) „De 16 Staatcywagens, die voor hare Doorlucht. Mevr. de Keur-
a „Vorstin v. Brandenburg en Mevrouw haar moeder...., met de voor„treffel. Personaadjen der Vorstel. Huyzen v. Orange, Anhalt en Nassau, „op de Markt vertoont zijn, en door de Stadt reden, toen d'Ed... HH. „Burgermeest. v. Amsterdam hare Vorstel. Doorlucht. op 't Raadhuis „vergaste. Door Jan Vos." (Aitzema IX. 471.) — Opschrift in 2 regels; 16 kleine afbeeldingen in houtsnede (in 4 boven elkander staande reeksen) der wagens, elk met hunne namen; onder iedere afbeelding een 2regelige uitlegging en een 2reg. (cursijf gedrukt) versje van Jan Vos. Met adres v. Mich. de Groot, op de Nieuwendijck te Amst. 1659. 1 bl. br. fol. Hg. 28, br. 33 dm. *Zeer zeldzaam.* Tweemaal in veiling voor *f* 16.— verkocht.

b Dezelfde houtsnede, vroegere druk; het 2regelig bovenschrift in Duitsche letters gedrukt. Met adres v. *M. de Groot*, zonder het jaartal. *Zeer zeldzaam.*

2145 (4 Nov.) Zinneprent op de ontvangst v. Willem III te Leijden door de Burgemeesters. (Aitzema IV. 470.) — De Prins, als kleine knaap door Hercules tot Pallas geleid die hem ontvangt; naast hen een steigerend paard; links een schip in eene hooge zee, regts het Haagsche Prinselijke hof. Onderaan regts een afgehouwen tronk, met: *Floresoat.* Znd. nm. v. grav. *J. Zoet* Amsterd. inv. et exc. Slecht gegrav. pl. — Onder de pl. een groot vers in 9 zesreg. strophen v. J. Zoet. gr. fol. Hg. 28, met vers 75, br. 38 dm. *Hoogst zeldzaam.* Catal. de Visser, 1867. 30 Jan. N°. 141. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2146 Hetzelfde. Zinneprent op de komst van Willem III aan de Leidsche Hoogeschool. — Een strijdros door den Tijd bij de teugels gehouden; Mercurius en Minerva helpen den jongen Prins het paard te bestijgen. Naar *A. v. d. Venne,* (door *C. Visscher?*) Met vers v. *J. Zoet.* Zeer gr. fol. *Zeer zeldzaam.* In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 699. verkocht voor *f* 8,—.

2147 „Het bezigtigen der groote kroon" door de Republiek der Nederl. aan den Czaar van Moscovien ten geschenke gezonden, en op het stadhuis te Amsterdam door duizenden bezigtigd. (Kok, Amsterd. Jaarb. II, 358.) Klein plaatje. 24°. — Hetz. plaatje, *proefdruk* voor alle letter.

2148 (25 Nov.) „De stad Nijborg verovert door..... de Ruiter, en 't slaan „der Zweeden door de Deenen en ders. Bondgenooten." Kaart van het deel van Funen en plan der stad en haven, met de Holl. vloot op den voorgrond. Door *D. Stoopendaal.* br. fol. Uit Brandt, Leven van van de Ruiter. 1687. fol.

2149 Hetzelfde, verkleind. Door *D. Vrijdag.* br. 4°. Uit Brandt, de Ruiter. Dord. 1835. 5 dln. 8°.

2150 Het verjagen der Zweden door scheepsvolk uit eene schans; in het verschiet *Nijburgh*. — Door *C. Padtbrugge*, (in de manier v. *J. Harrewijn*). 4°. Uit v. d. Bosch, Zeehelden. 1676.

2151 (26 Nov.) Nederlaag der Zweden op Funen door hulp der Nederl. vloot. (Wagenaar XII. 480.) — Kaart van een deel van *Funnen* (Funen) waarop bovenaan regts *Nieuborgh* ligt, dat door de Holl. vloot onder de Ruiter beschoten wordt; hooger op de *Belt;* onderaan regts in eene afzonderlijke cartouche eene afbeelding van: „Het landen der Deenen ende „Hollanders, op 't Eyl. Funen" met 3reg. onderschrift: „Perf. Afbeeld. „v. de Veldtslagh op Funen, door de Deensche en Geall. Volckeren en „Holl. scheepsvloot, met h. innemen der stadt Nieuburgh op genae en „ongenae, d. 26 Nov. 1659." Met adres v. *H. Allardt*. Hierbij een afzond. 50reg. vers van J. v. Vondel, *Triomf over Funen*, beginn. „O Koppenhagen, steek de kruinen," enz., waarnaast de „Lijste van de „Dooden en gevange Sweedsche Officieren op Funen, den 25 Nov. be„komen." br. fol. De pl. hg. 48, met vers 54 dm., br. 49 dm. — Hierbij een uitvoerig vers: Gekraakte Neeten v. d. uitgebannen ijsbeer uyt Funen 1 bl. fol. Voorts een ander vers v. J. Westerbaen: Zeghezang op de verovering v. Funen, waarin over den hoogmoed en val v. Karel Gustaaf gespot wordt. 1 blad fol.

2152 (22 Dec.) „Afbeeldinge van de Stercke Vestinge genaemt het Hooft, alsm „Kaart van door die van Dantzig, A°. 1659." (en veroverd 22 Dec. 1659) belegert het land aan de Weichsel, waarin de vesting *het Hooft;* onderaan regts een kaartje van het land rondom Dantzig, waarvan het Hooft ten zuidoosten ligt. Met adres v. *N. Visscher*. kl. br. fol. Hg. 25 br. 34 dm.

2153 (1660. 23 Febr.) Zinneprent op den dood van Karel Gustaaf, koning van Zweden. (Wagenaar XII. 482 en Holl. Mercurius, XI. 1660. bl. 17.) — *'t Radt van Avontueren*. Opschrift boven een rad of medaillon waarin de dood v. koning Karel Gustaaf op het *Conighlycke Sterfbeth* is afgebeeld daarbij de koningin, kroonprins en de rijksraden; om het med. het omschrift: „Op 't hooft waer dat geen haer en is — Daer syn Fortuin has „gaeven mis." — Rondom het rad of med. zijn 7 uitstekende zitbanken waar op zoovele personen, die, beginnende onderaan links en eindigende regts de opkomst, voortgang, en einde der fortuin voorstellen, nl.: (vrede, voorspoed, vernietiging door oorlog); onder het rad ligt een man; ter weerszijde de vertegenwoordigers van 10 verschillende volken met hunne wapens bovenaan links de zalving v. d. herdersknaap David tot koning; regts het lot v. een gevangen koning. Onder de afbeelding een 34reg. vers, beginn.: „Hier hebt gij 's werelts staet, hier hebt 't aerdig radt," enz, met opschrift: „Dus draeyt, dus gaet des werelts staet." Zonder naam van grav. met adres v. *H. Allert*. Onder de pl. een afzonderlijk vers v. *J. Bara*, met opschrift: *Rotat omnia fatum*, en beginn.: „De blixem die in „vele delen," enz. De pl. hg. 39 dm., br. 50 dm. br. fol.

Van deze plaat bestaat eene vroegere uitgave van 1658, als praalbed van d. overleden Kardinaal Mazarin en waarop h. ophangen aan de galg v. het lijk v. Ol. Cromwell (overl. 13 Sept. 1658) afgebeeld is. Met gedrukt vers v. *J. Zoet*. (Zie Catal. Munnicks v. Cleeff 1860, N°. 489. Ook is eene verkleinde en eenigzins veranderde navolging van deze plaat gegeven bij gelegenheid v. h. overlijden v. d. Jansenist. Pastoor en

Vicaris Apost. v. Holl., Ger. Potcamp, in Dec. 1705 te Leijden, met onderschrift: *'t Roomse rad van Avontuer.* kl. fol.

2154 Zinneprent op hetzelfde. (Dood v. K. G. v. Zw.). Onderaan de pl. het praalbed. Met adres v. *R. v. d. Hoeye*, en gedrukte Holl. en Fransche verzen v. *J. Bara.* fol. — In Catal. Munnicks van Cleeff. N°. 692.

2155 (7 Mei.) Moord v. den commandeur Langendijck en B. Gerbier, op 't fort Nassau in Guyana, door *O. Keije* en *Ad. Rhenanus*, die aldaar eene kolonie trachten te vestigen. (Zie Holl. Mercur. 1661. bl. 82, 83.) Hg. 17½, br. 14 dm. 4°. Behoort bij een pamflet van 8 bl. verzen over dien moord. Balth. Gerbier, van Middelburg geboortig, was vroeger schilder en agent van den Eng. koning Karel I te Brussel; later, na 's konings dood, in Guyana gevestigd. Zie *v. Rappard*, Albums, bl. 106 en *Immerzeel*, Schilders. Zie over O. Keye: *G. M. Asher*, Essay on the books on NEW-NETHERLAND.

2156 (25 Mei tot 2 Junij.) Reis door, en vertrek uit Holland, van Karel II naar Engeland, (nadat hij lang te Breda gewoond had), waar hij door behulp van Monk op den troon zijns vaders hersteld werd. (Wagenaar XIII. 9, 10.) — Serie van 6 ongenommerde platen, ook voorkomende in het werk: „Verhael van de Reys v. Carel II, Coning v. Gr. Brit. in „Hollandt v. 25 Mey tot 2 Junij 1660. 's Hage. A. Vlack. 1660." fol. Met portret v. Karel II.

1 (25 Mei.) Komst van den koning op reis uit Breda, te Delft. Op den voor-
a grond regts de schepen en sloepen, waarmede de koning en gevolg komt, alsmede de begroeting door de magistraat; in het verschiet Delft; in de lucht de Engelsche en Hollandsche wapenschilden door engelen gedragen en eene groote label zonder opschrift; boven de plaat, in het midden: *Pag.* 35. Naar *A. van Venne*, door *Dn. Philippe*. Hg. 30, br. 39 dm.

b Dezelfde plaat, latere druk met 2reg. bovenschrift: „Afbeeld. van de „Komste van de Koningh van Engel. van Breda tot Delft," van ond. een 44reg. vers van *J. Westerbaen*: „De Koningh, nae dat hij trock van Breda „van daen," enz. Hg. met vers 42 dm. Afzonderl. uitgave. *Zeer zeldzaam.*

2 (25 Mei.) Intogt v. d. koning te 's Hage, en togt langs den Vijverberg. —
a In het midden het later zoo beruchte Groene Zoodje. In de lucht de wapens van Engeland, Holland en den Haag en de teekening van den Dierenriem. Naar *J. T(ooren)vliet*, door *P. Philippe*. Bovenaan gen°.: *Pag.* 34. Hg. 30, br. 39 dm.

b Dezelfde plaat, latere druk, met *Pag.* 34, van onderen een 48reg. Engelsch vers van *W. Lower*, met opschrift: *„A poetical Description of the Batavian Court* en beginn.: „Behold a Royal Prospect."

3 (30 Mei.) Gastmaal te 's Hage in het Prins Mauritshuis, gegeven door de Staten van Holland. — Karel II gezeten in eene rijk versierde zaal, onder een troonhemel, tusschen zijne tante, de Koningin van Boheme (Elisabeth van Engeland) en zijne zuster de Princ. Roy. (Maria v. Engel.); ter zijde van deze haar zoon, de jonge Prins van Oranje. Naar *J. T(ooren)vliet*, door *P. Philippe*. br. fol. Hg. 40, br. 49 dm.

4 (1 Junij.) Aanspraak van Karel II in de Staten-Generaal, allen staande;
a aan de muur de portretten der 4 Stadhouders. Fraaije grav. naar *J. Toorenvliet*, door *T. Matham*. br. fol. Hg. 36, br. 46 dm.

b Dezelfde plaat, fraaije *proefdruk* vóór de namen.

5 (1 Junij.) Aanspraak van Karel II in de vergadering der Staten van Hol-

a land, allen zittende; de koning en zijn gevolg staande; ter weerszijde v. d
koning staan Graaf Willem Frederik en Prins Jan Maurits. br. fol. Hg
35½, br. 46 dm.

b Dezelfde plaat, opgegraveerd en veranderd; de 5 stoelen der Raadsheere
op de regterzijde der plaat, in eene gesloten zitbank veranderd; boven a
de muur het Hollandsche wapen bijgevoegd, de voeten van den konin
(op de vorige plaat zigtbaar) nu door de tafel bedekt: het gelaat v
vele personen wat veranderd. Zoowel plaat *a* als *b* zonder naam v. grav.-
Op een Ex. van den Heer Mr. J. T. Bodel Nijenhuis staat: *G. du Fa*
inv. *A. van Zijlvelt* fecit.

6 (2 Junij.) Vertrek van Karel II van Scheveningen. Regts de duinen e
a het strand met vele kanonnen, links de vloot, in de lucht het wapen v
Engeland en 3 kroonen door engelen gedragen; en eene banderol m
opschrift: *Quo fas et fata nos vocant*. Naar *A. v. Venne*, door *P. Philipp*
1660. Hg. 30, br. 39 dm. br. fol.

b Hetzelfde, *origineele teekening* in rood en zwart krijt, door *A. van Ven*
voor de voorgaande plaat, en dus omgekeerd. Achter op de teekeni
is door *v. Venne* geschreven: „Afbeelding v. h. vertrek, enz. bij m
„selver dusdanigh gesien en accoort bevonden." Met zijn' naam op de te
kening. — *Zeer fraai.*

Uitmuntende en unieke serie dezer 6 platen; nu te zamen 11 bl. br. f

2157 Plegtige maaltijd aan Karel II door de Staten v. Holland aangebode
(Niet in bovengenoemd *Verhael* voorkomende.) br. fol. — In Catal. Mu
nicks v. Cleeff. N°. 682.

2158 Vertrek van Karel II van Scheveningen naar Engeland. Uitvoeri
a voorstelling; links het strand met de kerk van *Schevelingen* en ee
groote menigte menschen; regts, op en bij het strand eene menig
sloepen, waaronder eene met 3 groote kroonen van loof versierd; in h
verschiet een deel der vloot. — Bovenaan eene banderol met Lat. i
schrift: „*Caroli II Regis Magni Brit. ex Holl. in Angl. discessus, di*
Junii 1660," en in het midden een portret van Karel II in med., met La
omschrift. — Met Holl. en Engelsch onderschrift en uitlegging d
N°. 1—19 op de plaat, naast elkander. Fraaije gravure, naar en do
P. H. Schut. Met adres van *N. Visscher*. br. fol. Hg. 42, br. 52. dm.

b Dezelfde plaat, uitmuntende *épreuve d'artiste* vóór de lucht, opschrift, po
tret, enz. Het woord Schevelingen en de naam v. graveur en uitleggi
er keurig net ingeschreven. — *Uniek* Ex.

2159 Hetzelfde, geheel anders. Regts de duinen en het strand; links de z
en de vloot. Met 1reg. bovenschrift: „Uyttocht v. S. Maj. v. Groo
„Brit. v. de Holl. kust te Schevel. nae Eng." en Engelsch, Latijns
en Holl. onderschrift en uitlegging der N°. 1—12 op de plaat. — *Ze*
fraaije grav. zonder naam, met adres v. *Dancker Danckerts*, in de Ca
verstraet in de Danckbaerheyt. br. fol. Hg. 38, br. 50 dm. *Zeldzaam.*

2160 „Vertrek van zijn Maj. v. Groot-Brit. v. de Holl. cust." 3reg. bove
schrift op eene voorstelling zeer afwijkende van de voorgaande plate
links een gedeelte der duinen, op den voorgrond het strand, met ve
menschen verder op het strand. — Hieronder een Holl. en Fransc
verhaal en uitlegging der letters A—I op de plaat. Zonder eenigen naam
adres. fol. Hg. 20, met beschr. 31 dm. br. 30 dm., Slecht Exemplaar.

2161 „De Croon v. Carel de II." — Eene groote kroon met vele aangezigte

rondom; v. binnen eene genealogie van Karel II met familie, eindigende met Willem III. *Maria Marg. v. Akerlaken* inv. — Ter weerszijde vele Holl. verzen en een op de inkomst v. Karel II (te Londen?) op zijn geboortedag 29 Mei 1660. (Oude stijl?) gr. br. fol. Hg. 53, br. 42, met verzen 71 dm. *Zeer zeldzaam.* In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2162 „The most Magnificent Riding of Charles II to the Parliament." — Door *R. Gaywood,* met adres v. *C. v. Wildenberch,* met Eng. en Holl. verklaring. br. fol. *Zeer zeldzaam.* — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 688. Verkocht voor *f* 32.—

2163 Krooning v. Karel II. Met gedrukte beschrijv. Amst. bij *G. J. Lam.* fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 702.

2164 Herstelling v. Karel II, koning v. Engeland. — Door *J. Swelinck.* Met gedrukt vers v. *J. Bara.* Met adres: Amsterdam by F. v. Beusekom. gr. fol. In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 680.

2165 Hetzelfde, anders; dezelfde plaat als N°. 2095, doch veranderd. Met verzen v. *H. Stam* en adres v. *H. Allardt.* br. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 681.

2166 „Executie aen verscheyde Persoonen, die geseten hebben over den dood „v. Carel I." — Met gedrukte beschrijving. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 690. Verkocht voor *f* 10.—

2167 Hetzelfde met 2 voorstellingen en beschrijving. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 691. Verkocht voor *f* 11.—

2168 (Junij.) Huwelijk v. Lodewijk XIV met Maria Theresia, Infante v. Spanje. — Bovenaan 4 voorstellingen in med. Met Fransche en Holl. verzen en adres v. *R. v. d. Hoeye.* br. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 679. Verkocht voor *f* 14.—

2169 (3 Junij.) „De Vreede v. Sweden, Deenmarcken en Poolen." (Wagenaar. XII, 482.) — Zinneprent met portretten der 3 vorsten in med. en gedrukte *Artyckelen;* ter zijde een vers v. *P. v. Broeck.* gr. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 694. Verkocht voor *f* 9.—

2170 (15 Junij.) Bezoek aan Amsterdam van Maria van Engeland, weduwe van Willem II, vergezeld van haren zoon Willem III; Amalia van Solms en hare dochters, de keurvorstin van Brandenburg en de gravin v. Anhalt met echtgenoot. (Aitzema, IV. 683. Kok, Amsterd. Jaarb. II. 357.) — Inhaling der hooge personagien te Amsterdam, door jonge burgers, allen te paard. — Serie van 7 platen, dezelfde waarop 1638 in de intogt van Maria de Med. afgebeeld is, doch nu veranderd en met het volgende 4reg. opschrift op pl. 4: „Afbeeldinghe op wat wijse haere Hoogh. Maria Stuart, „Princesse Royael, en haren Soon, zijne Hoogh. Wilhelm v. Nassou de „III Prince v. Or. op 't versoeck van de..... Burgerm. v. Amst. „door de Amsteld. Ridderschap derselver Stede zijn ingeleyt den 15en „Somerm. 1660," en daaronder de namen van alle personen die dezen optogt uitmaakten. De origin. platen zijn voor dezen intogt iets verkort en zeer veranderd, voornamelijk in de kleeding, zoodat deze voor de costuum-verandering in die 22 jaren zeer merkwaardig zijn. — Zonder eenigen naam van grav. (Naar *J. Martsen de Jonge* door *P. Nolpe?*) — Daar de 7 platen dezer beide intogten zeer dikwijls verwisseld, en de niet bijeenbehoorende tot éénen intogt gemaakt worden, laten wij hier de kenmerken der verschillende uitgaven volgen.

1638.	1660.
1. Haarlemmerpoort, ophaalbrug, een open hek, 3 trompetters, 1 voorrijder. Deze pl. 1—5 zijn allen 47 à 49 dm., br.; pl. 6 en 7 te zamen 58 dm.	1. De poort is weg, het hek dubbel zoo groot, één ruiter vóór de trompetters, achter hen geen voorrijder; op den achtergrond de ophaalbrug en er is een huis bijgevoegd. De plaat 37 dm. br., dus 10 dm. verkort.
2. Een voorrijder, 2 jongens te voet, 1 voorrijder met karwats in de hand; twee pelotons van 3 ruiters, en de 1e van het 3e peloton.	2. De eerste ruiter weg, zoodat de pl. met den ruiter, die de karwats houdt en hier *A* geteekend is, begint; vóór hem het einde van het bijgevoegde huis. Aan het begin veel afgesneden en slechts 32 dm. br.
3. De 2 ruiters van het 3e peloton, daarachter 4 pelotons, ieder van 3 ruiters, in het midden een ruiter op den rug gezien, met geborduurden kraag en rok, vóór hem een steigerend paard en ruiter.	3. Deze pl. is zeer weinig veranderd; eenige onherkenbare personen op den achtergrond bijgevoegd; het borduursel van kraag en rok bij den ruiter weggenomen. br. 47 dm.
4. Een voorrijder met klein vaandel en 4 pelotons van 3 ruiters.	4. Weinig veranderd. De vaandeldrager nu geteekend *B*. Bovendien het hiervoor vermelde 4reg. opschrift en de namen der ruiters er bijgevoegd. br. 47 dm.
5. De plaat bijna gelijk aan N°. 3; 2 pelotons van 3 ruiters, in het midden een ruiter op den rug gezien, met gebord. rok en kraag; aan het einde het eerste paard van de staatsiekoets, waarop de voorrijder blootshoofds.	5. Bijna niet veranderd, doch het borduursel van kraag en rok van den ruiter op den rug gezien weggenomen, en eenige personen er bijgevoegd. br. 46 dm.
6. De staatsiekoets waarin 3 dames, daarachter eenige ruiters blootshoofds, aan h. einde eenige toeschouwers en het begin van een grooten wagen. — Deze laatste afdeeling is in de meeste Ex. van deze optogt een afzonderlijk blad.	6. Deze plaat zeer veranderd; een jongeling (Willem III) is er in de koets bijgevoegd; de ruiters daarachter veel verminderd en vervangen door Dr. Tulp (C) op een steigerend paard en eenige anderen, allen met gedekten hoofde. —
	7. Het slot der 6e pl. is hier een afzonderlijk blad (dus 7); 6 en 7 te zamen br. 58 dm. Het geheel te zamen lang 2 el 76 dm., dus 28 dm. korter dan de 1e uitgave, daar de 1e plaat aan het begin en einde, de 2e pl. aan het begin afgesneden is.

In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden is van deze intogt een plaatje zonder naam v. grav., met adres v. *Clemendt de Jonghe*, hg. slechts 7½ dm., br. 57½ dm.

— (24 Julij.) „De Kerkelijke Lijkstatie v. d. seer devoten Dom. Joh. (of „Abraham) v. de Velde, ondersoecker des schats der Uytrechtse kerckel. „goederen," enz. — Deze spotprent wordt soms (welligt met regt) op de afzetting der Ds. A. v. d. Velde en J. Teelinck te Utrecht toegepast (Zie Holl. Mercur. 1660. bl. 117—122), doch heb ik geplaatst op 14 Junij 1677, (Zie aldaar) volgens eene gelijktijdige, meermalen gecopiëerde uitlegging in HS. van deze plaat.

— „Broedermoort of Verckensstrijt bij Alfen." — Deze plaat, die in vele Atlassen op 1660, 61 of 62 staat, heb ik aan het einde van 1676 *(zie aldaar)* geplaatst, waar ze mijns inziens eerder behoort, ook wijl de gravure stellig later dan van 1660 is, ofschoon jaar en juiste uitlegging mij duister zijn.

2171 (Dec.) Verschijning van een *geest* aan het keurvorstelijk hof van Brandenburg te Berlijn; onderaan het verhaal hiervan in 't Hollandsch, Fransch en Hoogd. Deze geest kwam in de gedaante eener vrouw, die leed aankondigde en die aan eene persoon die haar uit de Raadsvergadering wilde verwijderen, een slag in het aangezigt gaf, vervolgens in een aangrenzend vertrek (dat mede in de plaat voorgesteld wordt) de handen smeekend ten hemel heft en zich plotseling verwijdert. Een half blad folio en een half blad tekst. Er volgde (zoo luidt het daarin) een zwaar onweder, dat eene hoofdkerk aldaar treffende, deze deed afbranden. — Waarschijnlijk in Nederland, door *M. Natalis* gegrav. fol. — Zie Atlas Munnicks v. Cleeff, 1860. N°. 695.

2172 (1661. 7 Junij.) „Amersfoortsche Feestelijke Groote Steentrecking" van *Ev. Meijster* (geëntrelaceerd). Onderschrift van eene uitvoerige phantastische voorstelling v. h. brengen van eenen overgrooten keisteen uit de omstreken van Amersfoort naar de stad, op eene slede door menschen getrokken (ten gevolge eener weddingschap om 3000 Gl. door Jonkh. Meijster aangegaan.) — Ter zijde van de slede gaan Hercules en Minerva met Bacchus in hun midden; op de kei staat een trompetter, ter zijde vele aanzienlijke Heeren en Vrouwen. Onder het opschrift een 4reg. Lat. en Holl. vers en Lat. opdragt aan de Magistraat van Amersfoort door den graveur *S. v. Lamsweerde*. br. fol. Hg. 56, br. 63 dm. *Zeer zeldzaam en fraai.*

2173 Hetzelfde, doch veel kleinere en geheel andere, ware voorstelling. De kei ligt op een rolwagen en wordt door tal van mannen getrokken; in het verschiet de stad. Bovenaan eene kleine afbeelding van de kei, op de markt op eene estrade liggende. Onder de pl.: de „Waer„acht. beschrijv. v. d. afkomste v. d. steen der steenen," enz. met „Kort verhael v. d. Key-treckingh." Voorts 2 verzen op Meyster, en: „Une courte et Briefve descript. du transport d'un gros caillou, etc." fol. te zamen in 3 kol. De pl. hg. 12 dm., met tekst 34 dm., br. 16 dm. *Hoogst zeldzaam.*

2174 Hetzelfde. — „Palladium Amisfurtense tot leer en afkeer van 's werelts „Ydele in-gekeyde blindheyt. — Afbeelding v. de kei in houtsnede met gedrukte verzen. fol. *Hoogst zeldzaam.* — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 706. Verkocht met de beide voorgaande platen voor *f* 55.—

2175 (5 Julij.) De Geref. Predikant Ant. Hambroek (of Hantbroeck) van Schipluy, met zijne 4 collega's: Arn. Vincemius, Pt. Muts van Amst., Leon. van Kampen en de Zieketrooster op Formosa, gemarteld en gedood op last v. d. Chineeschen zeeroover Coxinga. (Bijvoegsel op Wage-

naar XIII, 75. en Verwaarloost Formosa.) — Afbeelding in 6 compartim., bovenaan 4 portr. in med. met omschriften; daaronder de onthoofding v. Hambroek, daarnaast de kruisiging v. d. Zieketrooster, alles met Bijbelsche onderschriften. Onder de pl.: „Kort verhael, in Rijm gestelt „op wat manieren de trouwe Herders en Leeraars.... op Formosa, seer „jammerlijck zijn gemartelt, enz. (in 3 kol.) en daaronder de uitlegging der letters A—F. op de pl. Door (?) en met adres v. *Cr. de Pas* in de Nieuwe Lelystraat (te Amsterdam.) fol. De pl. hg. 18 dm., met beschr. 38 dm., br. 26 dm. *Zeer zeldzaam.*

2176 Hetzelfde, anders. Afbeelding in 17 compartimenten; in het midden: *Het Fort Zelandia*, enz., daaronder het gevecht bij *Baxenboy;* bovenaan de portretten van Ant. Hantbroek en de 3 and. predikanten; daar tusschen (midden in) Hambroek van den gouverneur Coyet de overgave v. h. fort vragende; ter weerszijde en v. ond. de martelingen door de Chinezen bedreven; in het midden onderaan een kaartje van: *Het Eylant Formosa.* Onder de pl. een: „Kort en Bondigh Verhael, van 't gene op... Formosa, „mitsgad. op het by-gelegen Eylandt Tyawan en 't Fort Zeelandia... is „voorgevallen," enz., in 3 kol. met verklaring d. lett. A—K. in de pl. br. fol. De pl. hg. 28, met Verhaal 47 dm., br. 34 dm.

2177 Afscheid van Hambroek van zijne dochters in het fort Zelandia, van waar

a hij vertrekt om door Coxinga gedood te worden. — Hedendaagsche voorstelling (door *J. Smies?*) br. 12°.

b Hetzelfde, origin. *teekening* in O. I. inkt voor de pl.

2178 Hetzelfde, geheel anders; Hambroek wordt voorafgegaan door 2 Chinezen; de bezetting v. h. fort staat op den achtergrond. Lithografie naar de schilderij van *J. W. Pieneman*, door *H. J. Backer*. Uitgave v. *Soetens et fils* te 's Hage (omstreeks 1840.) breed 4°.

2179 Hetzelfde, geheel anders; Hambroek staat buiten het fort; zijne fraai gekleede dochters naast hem; de bevelhebber v. h. fort, Coyet, vóór hem. Lithogr. naar *J. J. Eeckhout*, door *F. B. Waanders*. gr. fol. Met afzond. beschrijving in fol.

2180 (24 Aug.) „Waerachtigh verhael v. d. schrickel. Moordt...... binnen „Uytrecht aen de Dienst-maegt v. de Domheer Gijsb. Renner door Aug. „Vos, Backer aldaer en syn soon Pieter Vos, op d. 24 Aug. 1661." Verhaal in 2 kol., onder eene plaat in 6 afdeel.; bovenaan de portretten v. vader, moeder en zoon, ieder in een medaillon, daaronder de moord, — de executie, — de 2 mannen op het rad. — Fraaije grav., zonder naam of adres. fol. De pl. hg. 18 dm., met beschr. 37 dm., br. 25 dm. *Zeldzaam.*

2181 (12 Nov.) Afbeelding van een Zee-Monster, (een *Loligo*), daarnaast links, hetzelfde? verkort, als eene zeester, d. 12 Nov. 1661 tusschen Schevelingen en Katwijk gevangen; lang omstreeks vierdehalf voet, met 8 lange voeten als een star. Door geleerde Doctoren opgenomen en gebalsemd en nooit te voren gezien. — Fraai gegrav. plaat zonder eenigen naam; daaronder eene uitlegging van 16 regels. De pl. hg. 13, met beschr. 24 dm., br. 21 dm. br. 4°. *Zeer zeldzaam.*

2182 Hetzelfde, doch geheel andere afbeelding, met onderstaande beschrijving: „Een wonderlijck Zee Monster te sien gevangen tusschen Scheveningen en Katwijk in zee, omtrent 3½ voet lang, met 8 lange „takken (als een zeester) aan de kop en 2 armen, lang omtrent

„8 voet, om aan te vatten." Gebalsemd door *J. v. Horne* te te Leijden. Het spek v. den visch kon niet smelten. „Te sien met con„sent v. d. Schouth deser (??), stad op de Eyrmerkt neffens h. ge„schildert Huys, voor een klein geld." — Beschrijv. onder de afbeelding v. dezen zeester of *Loligo?;* in 't verschiet *Schevelingen*. fol. De pl. hg. 16, met beschr. 35 dm., br. 28 dm. *Hoogst zeldzaam.*
Dit is zeker eene oude kermisprent of aanplakbiljet voor elke stad of dorp waar het dier vertoond werd. In het Archief v. h. Minist. v. Oorlog.

2183 Monstrum natum in Drenthia. Met de pen geteekend. Vermeld in: „Schouwburg d. Nederl. 1759. bl. 289."

2184 De Staalmeesters, nl. de 5 Regenten of Overlieden van het voormalige Staalhof in de Staalstraat te Amsterdam, in het zwart gekleed, met breede hoeden op, zitten aan eene tafel met een zwaar Smirnaasch tapijt bedekt; een gildeknecht achter hen. Fraaije voorstelling, hier opgenomen voor de kleeding van dien tijd. — Naar de schilderij van *Rembrandt*. 1661 (het eigendom der stad Amsterdam, op het Trippenhuis), geteekend en gegrav. door *H. W. Couwenberg*, 1846, afgemaakt door *J. W. Kaiser*. gr. br. fol. Hg. 47, br. 57 dm. Afdruk der plaat, gelijk die was bij het overlijden van *Couwenberg* in Maart 1846. Geteekend: *P. L. Dubourcq*. Uniek Ex.

2185 Hetzelfde, iets verkleind; zwarte kunst, door *R. Houston*, uitgeg. te Londen bij *R. Sayer*. 1774. br. fol. Hg. 46, br. 52 dm. *Proefdruk* vóór alle letter.

2186 Zinneprent op den minnehandel en de daaruit gevolgde procedure van de onteerde Mejufvr. Eliz. Lestevenon tegen den Heer Gabr. Lalande. — Themis zit op een gestoelte te vierschaar; onder haar een afbeelding van den minnehandel; vóór haar liggen beide partijen ter weêrszijde geknield; voorts vele omstanders. In het midden een 2reg. inschrift: „Quot campo flores, „Tot sunt in amore dolores." — Onder de pl. een lang pleitgeding van Venus en Cupido en der advocaten in deze zaak, met bovenschrift: *Tribunal injurie et Amoris.* — Fraaije pl. zonder eenigen naam of jaar. fol. De pl. hg. 13 dm., met vers 50 dm., br. 20 dm. *Zeldzaam.*
Over deze zaak bestaat een vrij zeldzaam boekje: De soete vryagie van Gabr. de Lalande; of d'afgevallen roos van Juffr. El. l'Estevenon, waarin alle pamfletten over haar verschenen herdrukt zijn. Zie *Tiele*, Bibl. v. Pamphl. 4949—4955 en *Meulman*, Cat. v. Pamfl. 3860—3881.

2187 (1662.) Afbeelding (in profil) van Algiers, met de Hollandsche vloot onder M.A. de Ruiter voor de stad, bij gelegenheid der onderhandelingen over eene vrede die 16 Nov. 1662 gesloten werd. (Wagenaar XIII. 51.) — Plaat (door *D. Stoopendaal?*) uit: Brandt, Leven v. de Ruiter, 1687. bl. 255. br. fol.

2188 „Bedrijf en moorderye der Geestdrijvers oft der gewaande Monarchisten „te Londen." — Plaat met 9 voorstellingen en de portretten van *T. Venner* en *Oxman*. — Met gedrukt vers en verhaal. fol. *Zeldzaam*. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 703. Verkocht voor *f* 9.—

2189 (19 Oct.) Moord, begraving en opgraven van het kind van Abr. Boedijn, geweesn stads secret. te Muiden, en zijn dienstmaagd en bijzit Klaasje Jans, door henzelven volbragt. — Afbeelding van de moord in de kraamkamer, daaronder de verworging op het schavot van de moeder (Boedijn ontvlugt zijnde,) d. 13 Jan. 1663. Onder de plaat het „Kort Verhaal van de grouwel. Moort," enz. in 2 kol. — Fraaije pl. (door

M. Natalis?) Zonder eenigen naam of adres. fol. Hg. 16, met Verhaal 37 dm., br. 23 dm. *Zeer zeldzaam.*

2190 (1663. Jan.) Zinneprent ter eere v. d. Prins v. Oranje, Willem III. — De jonge Prins rijdt in een' open wagen getrokken door 2 paarden met vleugels en bestuurd door *Religio;* naast hem rijdt zijn Gouverneur de Heer v. Beverweerd, achter hem de Admiralen Obdam en Tromp, Prins Willem en Jan Maurits v. Nassau, enz.; de Maagden der Provinciën komen den Prins te gemoet. Onder de pl.: „Princelijke Calender na d. nieuwen Stijl op 't jaar 1663," (welk onderschrift hier ontbreekt.) Voorts een afzonderlijk vers van 6 vierregelige coupletten, beginn.: „Siet hier d'Oranjen-„Spruyt op Vaders zegenwagen," enz., tevens met uitlegging der letters A—G op de pl. Met adres: „Amst. voor *Crispijn de Pas*, A°. 1663," van wien dus ook waarschijnlijk deze fraaije plaat is, welke in de ordonnantie geheel met die uit de jaren 1600 tot 1625 overeenkomt. br. fol. De pl. hg. 16 dm., br. 44 dm.

Het jaar 1663 is op enkele exempl. in 1666 veranderd en de plaat alzoo tot eene zinneprent op de aanneming v. Willem III tot Kind van den Staat gemaakt, te meer daar er in 1663 geene, wèl in Aug. 1662 eenige bevordering v. d. Prins plaats had (Wagenaar, XIII. 37); doch het jaar v. h. adres, de afbeelding der HH. v. Beverweerd en Opdam op de pl., terwijl de eerste juist bij die aanneming tot Kind van Staat in 1666 verwijderd werd en de andere in 1665 sneuvelde, en de woorden v. h. vers: „Soo leeft een soon weerom, nu twalef jaren stijf" pleiten zeer voor de plaatsing in dit jaar. In den Atlas v. d. Heer Bodel te Leijden berust echter een Ex. waarop het jaar 1664 twee malen duidelijk voorkomt.

2191 (8 Jan.) „Afbeelding v. de Oost. Ind. Cust v. Malabare, het ver-„overen der Nederlanders v. Cochin, de Hooft-Stadt aldaer, Beneffens „h. gener. verhael der Inwoonders en Vruchten, v. die Gewesten." (Wagenaar, XIII. 74.) — Afbeelding *à vol d'oiseau* van de kust v. Coromandel en Malabaar met de verschillende steden daarop gelegen; regts Ceylon; op den voorgrond de Hollandsche vloot onder R. v. Goens; bovenaan een inschrift: „Verovering v. Conchin op de Cust van Indiën." Onder de pl. een verhaal in 2 kol. met bovenstaand opschrift. De plaat door *P. v. d. Voorde*, met adres onder den tekst: Amsterdam. *Pt. Arentsz.* 1663. fol. De pl. hg. 17, met beschr. 48 dm., br. 27 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis is eene afbeelding van de stad Cochin tijdens deze verovering. hg. 28, br. 36 dm.

2192 (1664.) Zinneprent, in sommige catalogi genoemd: *Oordeel Gods over de wereld.* — Bovenaan: Democritus en Heraclitus sprekende, van 22 allegorische voorstellingen omringd. Voorts: „Gelijk het was in de dagen van Noe, „zoo zal 't ook zijn in de toekomst des Zoons des menschen, door velerhande voorteekenen des hemels." Rondom eene menigte allegoriën, voorstellingen uit Noachs tijden, en met allerlei hemelteekenen voortdurende tot 1663, waarom men deze plaat (van *Cr. v. d. Passe*) op dit jaar brengt. Tusschen de 22 plaatjes in staan eene menigte coupletten, slaande op het einde der wereld, wat ook voorspeld werd in het destijds te Amst. verschenen mystisch geschrift: *Lux e tenebris.* 1665. 4°. — Hoog 58, br. 37 dm. — Dit is de eenige verklaring die ik voor 't plaatsen van dit blad te dezer plaatse weet aan te voeren. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2193 (1664.) Zinneprent op de voordeelen die de Turken behaalden door de oneenigheden der Christen volken. (Wagenaar XIII. 50.) — Eene groote plaat in het midden, omgeven door 12 kleinere afbeeldingen; de groote plaat stelt een barbierswinkel voor, waarin een man (een Hollander) door Polichinel geschoren wordt, terwijl een ander (een Spanjaard?) met ongeduld wacht, en de Turk achter hem zijn zwaard slijpt. Met 8reg. vers: „Terwijl „de Kristnen zich vast scheeren om den baard," enz. De 12 kleinere voorstellingen, ieder van ond. met een 2reg. versje, stellen op verschillende wijze het wegloopen of weinig zorg dragen van den wachthond voor. Zonder naam v. grav. met adres: te Amsterdam bij *David v. Wesel*, op den Dam. br. fol. Hg. 40 dm., br. 52 dm. — Behoort deze plaat hier? Voor eene zinneprent op h. beleg v. Weenen is de plaat te oud; ze behoort ongeveer in het midden der 17e eeuw te huis. In 1664 verscheen een pamflet hierop? betrekkelijk? „Paraenesis ad Christianos ad „opprimendos Turcas. Leyd. 1664. 11 pag. 4°."

b Dezelfde plaat, veel latere afdruk met adres van *Romb. van den Hoeye*.

2194 (17 Maart.) J. D. van Mortaigne, een Zweed van geboorte, schaakt jufvr. Cath. d'Orliens te 's Hage, voert haar in een rijtuig naar Kuilenburg, en wordt door den graaf v. Kuilenburg, Hendrik Walrad v. Waldeck beschermd en niet uitgeleverd. (Wagenaar, Bijvoegsel op dl. XIII. bl. 73—80. Holl. Merc. 1664. bl. 81.) — Afbeelding v. h. ontvoeren in een rijtuig (door *C. Decker* of *J. Luyken*?) 4°. Van acht. bedrukt. Uit: Gottfried, Chronijk.

2195 De Straatweg van 's Hage naar Scheveningen gemaakt. — „Caerte v. de „straetwegh soo die gemaeckt is v. d. Hage tot aen 't zeestrang." Opschrift in kapitale letters boven eene kaart v. d. straatweg in 4 boven elkander staande reeksen, met aanwijzing v. d. hoogen vloed van 5 Dec. 1663, om te toonen dat zelfs die geen gevaar voor den Haag opleverde. Gemeten door den landmeter *J. v. Swieten*, gegrav. door *F. de Wit*. Met 6 reg. Lat. vers v. C. Huygens. 3 aaneensluit. bl., te zamen lang 1,51, hg. 42 dm. — Hierbij eene verdediging en opdragt van J. v. Swieten; de namen der Domeinraden, Burgem. en Schepenen v. 's Hage, 2 Holl. en een (ander) Lat. vers v. C. Huygens. Met adres v. *J. Rammazeyn*, te 's Hage, onder de Uileboomen over de Nieuwe Haag. — In h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog.

2196 „Afbeeldinge en Beschrijv. v. de 3 aenmerckenswaerd. wonderen in d. „J. 1664 t'Amsterdam in en daer omtrent voorgevallen." (Wagenaar XIII. 138. Holl. Mercur. 1664. bl. 109.) — Opschrift boven 3 kleine afbeeld. naast elkander op een breed plaatje, „van de Pestilentie, — van de „Comeet — van het scheuren der Boomen." Onder de plaat een lang verhaal v. ieder dezer gebeurtenissen, met 4 versjes over het eerste. De plaat is uitgegeven vóór 21 Jan. 1665 daar deze datum als aanstaande vermeld wordt. Zonder eenig adres. De pl. hg. 8 dm., met bovenschrift en verhaal 46 dm., br. 29 dm. fol. — Onder de pl. eene afzond. opgave, dat in 1664 in Amst. 24418 menschen gestorven zijn.

Een ander Ex., slechtere druk, dat ik ergens gezien heb, had het adres van Mr. Doornik te Amst. op den Vijgendam.

2197 „'t Dorp Jisp verbrand." — Kleine plaat. 24°.

2198 (24, 31 Oct.) Willem Frederik v. Nassau, Stadhouder van Friesland kwetst zich zelven bij ongeluk den 24 Oct. en sterft eene week later.

(Wagenaar XIII. 98 en Bijvoegs. XIII. 45. Holl. Merc. 1664. 171.) — Afbeelding v. d. Prins in de kamer met het losbranden. (Door *J. Luyken* of *C. Decker?*) V. acht. bedrukt. 4°. Uit *Gottfried* Chronijk.

2199 (**15 Dec. O. S. of 1665. 6 Jan.**) Begrafenis van Prins Willem Frederik v. Nassau te Leeuwarden, den 15 Dec. O. S. (6 Jan. 1665 volgens Holl. Merc. 1665, bl. 15) in de Jacobijnerkerk begraven. — Uitvoerige afbeelding van d. geheelen stoet in 25 aaneenbehoorende bl. Op het 1e blad links zijn portret in med., met onderschrift: *Gloria parendi;* daaronder een gezigt op Leeuwarden. Op bl. 2 begint een uitvoerig bovenschrift in groote Lat. letters: „Rouw-Staetelijcke Lyck-pracht," enz. op alle bladen doorloopende. Met de wapens van al zijne Heerlijkheden en de namen van allen die het lijk verzelden. Door *M. Noe* en *C. Appeus.* 25 bl. gen. 1—25. br. fol. ieder hg. 20½ dm., br. 50 dm., dus te zamen 12½ el. *Zeer zeldzaam.* Onafgesneden Ex. met alle randen, waaraan het laatste blad (waarop naam v. graveur) ontbreekt, dat in het Ex. v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterd. aanwezig is.

2200 (**1665. 6 Jan.**) „Afbeeldinge v. h. groot ongeluck en geluck 'twelk gebeurt
a „is aen zijn Vorstel. Doorl: Prins Johan Mourits v. Nassau, komende van „de Begraffenisse v. d. overl. Prins Willem v. Nassou, Gouvern. v. Vriesl., „alwaer de Valbrugh binnen Franicker inbrack, en zijn Vorstel. Doorl. in „'t Water viel met 5 Edellieden en ses Paerden. Geschiet d. 6 Jan. 1665" — (Wagenaar XIII. 99. Aitzema V. 406 en Holl. Mercurius 1665, bl. 15.) Uiterst zeldzaam, afzonderlijk, doorloopend bovenschrift van de fraaije serie van 3 platen, waarop dit ongeluk is afgebeeld; allen ongenommerd. — De 1e pl. (links) stelt het breken der brug bij het weeshuis en het in het water vallen van den Prins, zijn paard en 5 zijner volgelingen voor; op de middelste pl. is de eindelijke redding van den Prins (die het langst duurde) afgebeeld; op de laatste (regts) hoe de Prins, naauwelijks gered, op straat op de knie valt en God dankt, te midden der hem omgevende volksmenigte. — Onder de platen een afzonderlijk bijgevoegd (*uiterst* zeldzaam) 20reg. vers van 5 kol., van *Jac. v. d. Does*, beginn.: „De Veltheer v. d. Staet, enz."; daarnaast: „Dit syn de namen van de „Personen die met syne Doorl. in 't water hebben gelegen: nl. de Vrijheeren v. Schwartsenburgh, Ritmeester en Colonel, Maj. Kingma, Lieut. „Eckering en de Heer Lycklema, alle schadeloos gebleven." — Zeer fraaije grav., zonder naam v. grav.; op de 3e pl. het adres v. *H. Allardt.* gr. fol. Iedere pl. hg. 47 à 48 dm., br. 37 à 38 dm.; te zamen br. 117 dm. Hierbij een afzonderlijk gr. fol. blad (hg. 53 dm., br. 39 dm.), waarop de 3 gegraveerde bovenstukken voor elk der voorgaande afbeeldingen, boven elkander afgedrukt zijn; ieder bovenstuk is een oblong beeldwerk met 6 Lat. en 4 Holl. verzen; boven de Holl. verzen staan deze Lat. opschriften: Pl. 1 (de val) *Volvitur in caput;* pl. 2 (de redding) *Sol in aquario;* pl. 3 (de dank) *Ereptus ab undis.* — In het midden van het opschrift voor de 2e pl. is een wit open vak waarin men nog de sporen van een uitgewischt Hollandsch opschrift of vers ziet, doch welk vak nu met eene 8 hoekige lijn omgeven is, waarop het 4° portret v. d. Prins (borstb. links, in lauwerkrans met wapen en 2 reg. onderschrift: *Principis est,* enz.) wat juist daarin past, *geplakt* (niet gegraveerd) is.

Deze afdruk van de 3 platen en bovenschriften is minder fraai dan

het volgende exempl.; de 8 fraaije platen zijn niet zeer zeldzaam, doch het gedrukte opschrift, vers in boekdruk, en het geplaatdrukte bovenschrift heb ik bij geen ander dan bij dit Ex. ontmoet.

b Dezelfde platen, fraaijere afdruk, met adres van *H. Allardt* op het 8e blad; hierbij de gegrav. bovenschriften; het 8-hoekige veld op blad 2 is nog open, doch zonder het portret. — *Uiterst zeldzaam.*

c Dezelfde platen, latere drukken, met adres v. *H. Focken* (omstreeks 1690) op de eerste pl.; de andere zonder adres. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

d Dezelfde platen, latere doch nog fraaije druk met adres v. *Andr. en Hk. de Leth* (omstreeks 1730 te Amsterdam), op ieder der 8 platen.

Deze platen zijn gegrav. naar *P. Wouwerman* en steeds in hooge waarde gehouden. Verkocht in auctie *M. Oudaan* (1766) voor *f* 60,—. — Deze serie van 8 afdrukken, is eene der *zeldzaamste* en fraaiste uit deze geheele Verzameling.

2201 „Nieuwe-Jaersgalm aen de Staten v. Holl. en W. Vriesl. opgeofferd door „de gezamentlijke Tamboerijnen v. HED. Guarden op h. jaar 1665." Door *H. Meynecker.* — In MS. Catal. v. e. extra verzam. portr. (1790?) bl.70. Hoogst zeldzame Nieuwjaarsprent. — In het Supplement op dezen Beschr. Catalogus zullen twee Nieuwjaarsprenten v. 1574 en 1590 voorkomen.

2202 (24 Jan.) „Afbeeldinge Hoedanigh de Hollandtsche Boots-gesellen door „d'Engelsche Rovers uyt de Koopvaerdij-schepen genomen, geplondert „en gevanckelijk weg gevoert zijn." — Opschrift boven een plaatje waarop „250 *Gevangen Bootsgesellen na Winsester gebrocht*" afgebeeld is; daaronder in 2 kol.: „Extract uyt een Brief v. Portsmuyden in Eng. d. „24 Jan. 1665," en een vers in 8 vierreg. coupl. v. *P. Y. v. d. Hoff:* „Vergeten Weldaedt of Engelandts Ondankbaerheydt." Zonder naam of adres. fol. De pl. hg. 5 dm., met opschr. en Extract 87 dm., br. 14 dm., met tekst 29 dm. *Zeer zeldzaam.*

2203 (14 Maart.) 2e Oorlog met Engeland. — „Sinnebeelt voor den Verstandi„gen over d. oorlog geresen tusschen.... Engeland en de Vereen. Ne„derlanden." Plaat met gedrukte Holl. en Fransche verzen. fol. Zie Atlas Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 727.

2204 (14 Maart. 19 Sept.) „Een Christelijck Gebeth om in yder Huys-gesin gelesen „ofte Gebeden te worden in desen tijt, sanghe wijse gestelt.... passende „op desen tegenwoord. oorlogh..... tusschen onse E. Heeren Staten v. „Nederl., d. Con. v. Engel. ende de Bisschop v. Munster." Door D. J. S. K(anyewielen?) (De oorlog werd den 19 Sept. door den Bisschop verklaard.) Het gedicht in 3 kol. „'s Morgens-, 's Middachs- 's Avonts-oefening," ieder v. 7 (dus 21) achtreg. coupletten, daaronder 14 versregels en: „Amst. gedr. voor Jan Cornelis, door J. S. Kanyewielen. Boven het vers 3 veel ondere, *zeer slechte* houtsneden, een zeeslag, eenige munten en 2 gevechten voorstellende. *Hoogst zeldzaam.* De houtsn. hg. 10 dm., het geheel 50 dm., br. 40 dm. gr. fol.

2205 Spotprent op de Engelschen en Munsterschen in dezen oorlog. — Een man (de Bisschop) ligt op een draaijend rad, braakt kroonen en myters; een ander (een Engelschman) die hem vasthoudt, laat uit zijn achterste geheele vlooten vliegen; dezen wordt door een' Hollander met een haak de broek afgestroopt. — Onder de pl. een vers v. J. Soet in 3 kol. met opschrift: „De bedroogen hoop aen de vredeliev. Hollanders." Met adres

v. *F. v. Beusecom*, te Amst. op de Nieuwe Braak, in de Driehoekstraa 1665. Hg. 25, met vers 52 dm., br. 32 dm. — In den Atlas v. d Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2203 Spotprent op den Bisschop v. Munster, met onderschrift: „Spiegel d „waarheidt, aan Christ. Bernh. v. Gaalen, Bisschop v. Munster." 1 dood op zijn paard gezeten jaagt een' gekroonden ruiter met degen in hand, op de vlugt, nl. den Bisschop (wiens figuur veel gelijkt op K rel I van Engel.); op den achtergrond der plaat eene stad, waarboven gegravee is: *Munster*. — Oude plaat; onderaan links de naam v. *H. Hondi cum privil.*, in h. midden het adres v. *R. v. d. Hoeye*. Met 64 reg. ve in 2 kol. v. Jan Zix (Six?), beginn.: „Door Geld- en Staatzucht" enz Onder dit vers behoort nog het (hier afgesneden) adres: Amst., gedrukt de Kalverstraat, 1665. De plaat hg. 26, met vers 51 dm., br. 35 dm. gr. fo Deze plaat is later gebruikt als spotprent op J. de Witt, met een ve van *Deugd baart rust*.

2207 Spotprent op denzelfden. — Een man half geharnast, met helm op degen in de regterhand, voor de andere helft met een toga bekleed een boek in de linkerhand, een bisschopsmuts op den grond. Met breed open wrijfboord voor onderschrift. Onder de pl. „Op d'Afbeelding v „van Barent v. Galen, Bisschop v. Munster," en 20regel. spotver „Kerkmijneerder, enz." kl. fol. De pl. hg. 12, met vers 28 dm., b 9 dm. — Komt even zoo voor op den titel v. een pamflet: Den A rechtschen Bisschop. enz. 1665. 8 bl. 4°. (*Tiele*, B. v. P. 5317.) In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, is een andere druk deze pl. met onderschrift: „De Bisschop v. Westphalen", dat tevens e chronograph of acrostichon van het bekende getal 666 maakt, en ook op het jaar 1666 zal zinspelen.

2208 „De Geest v. Barentje v. Galen, anders Bisschop v. Munster, enz., 5re opschrift boven de afbeelding v. d. Bisschop, half als de Dood met se sen, half in Bisschopskleeding, naast hem een Monnik met een gewe op schouder, enz. Onder de pl.: „Gedruckt in... 1665. — Titel v. e pamflet v. 11. bl. 4°. (*Tiele*, B. v. P. 5316.)

NB. De vele andere platen op den Bisschop v. Munster, die in enkele Ca logussen (bv. in Catal. Munnicks v. Cleeff, N°. 723, 732, 734.) dit jaar voorkomen, behooren mijns erachtens op 1672 bij den 2en oo log tegen den Bisschop, en zijn daarbij geplaatst. — Ze zijn:

De Roover op een wolf.
Afbeelding v. 't Hart v. Barentje v. Galen.
De Munstersche Moezelman.
„Siet hier een Bisschopsdienst."
De Bisschop op de Bagijn.
Begrafenis en Testament v. d. Vrede.

2209 (7 Mei.) „Ordre en toestel v. d. Eed v. getrouwigheyt,...... do
a „de Steden en Ingesetenen v. h. Vorstendom Orange, aen syn Hooghe „Prince Wilhem Henrick v. Nassau, haren Souverain, present den Hee „v. Zuylichem, en h. gantsche Parlement, 't samen sittende op e „Tooneel gerecht tegens d. overouden en wonderbaerl. muer v. „Roomsche schouplaetse, wanneer ten selven stonde een Croone bov „'t voors. Tooneel quam te staen in de locht..... schijnende een voo „bode te wesen v. een geluckig succes over deselve actie. Geschiet t

„Orange d. 7en May 1665." 4reg. bovenschrift v. de afbeelding der estrade (vóór den hoogen muur van het Rom. amphitheater opgerigt,) waarop Const. Huygens, 's Prinsen Afgevaardigde, en de Gedeputeerden v. Orange; vóór de estrade eene menigte volks; boven de muur het luchtverschijnsel. — Onder de pl. de aanduiding der personen en 2 verzen v. J. Vos: *Op d'Inhulding*, en: *Op 't verschijnen v. de zonnekroon*. — Zeer fraaije pl. naar *P. Post*, geëtst door *J. de Visscher*. gr. fol. Hg. 48 dm., met opschrift en vers 55 dm., br. 36 dm.

b Dezelfde plaat, zeer fraaije vroegere afdruk, vóór het boven- en onderschrift. Opschrift, uitlegging en vers zijn hier afzonderlijk bijgevoegd.

c Dezelfde pl., latere druk met 4 reg. Fransch bovenschrift, „Ordre et „appareil du Serment de Fidelité presté pas les Villes... de la Princip. „d'Orange à... Guillaume Henri de Nassau... présent le Sgnr. de *Zuyli-„chem* et la cour de Parlement, assis... sur un théatre placé contre l'an-„cien et merveilleux pan de muraille, comme au même instant, une cou-„ronne parut au dessus du dit Theatre.... semblant un augure d'heureux „succes, etc." en onder de pl. eene Fransche aanduiding der personen A—R. fol. Hg. met op- en onderschr. 49 dm., br. 36 dm.

2210 Hetzelfde, doch eenigzins anders, gevolgd naar een plaatje uit Gottfried's Kronijk. Op deze afbeelding is de geheele muur weggelaten. Met 1 reg. onderschrift, waarbij dit voorval in 1688 gesteld wordt. Door *J. Luyken*, kl. br. 4°. Van acht. onbedrukt.

2211 Kaart v. h. Prinsdom Orange en afbeelding v. het amphitheater, de groote muur en andere oudheden in de stad Orange; te zamen 14 pl. kl. en groot folio. Uit: de la Pise, Tableau de l'hist. d. Princes et Principauté d'Orange. 1639. fol.

2212 Kaart van het Prinsdom Orange en Graafschap Venaissin. Door Jacq.
a de Cheeze, Orangois, 1627, met Fransche opdragt aan Frederik Hendrik, door J. de Ch. Met adres v. *G. J. Caesius* (*Bleau*). Van acht. bedrukt met Holl. beschrijving. br. fol. Uit Bleau, Tooneel des Aardrijcks. 1642. *Fraai gekl.* — Deze kaart is waarschijnlijk vervaardigd bij de inhuldiging van Frederik Hendrik v. Oranje.

b Geheel als voren, naauwkeurige copie. Met Latijnsche opdragt aan Frederik Hendrik, door Jod. en H. Hondius. Gegrav. door *Ev. Sym. van Hamersveldt*. Van acht. bedrukt met Duitsche beschrijving. br. fol. Uit: Mercator, Atlas. Ed. 4a. 1633. *Fraai gekl.*

2213 Vier pl. van zeegevechten in dezen oorlog. br. fol. Allen hg. 30, br. 37 dm.
a (1665. 13 Junij.) Slag bij Lestoffe. Bovenaan gen°. 610. Zonder naam v. grav.
b (—— 10 Aug.) Aanval der Engelschen bij Bergen in Noorwegen. Gen°. 676. Door *A. Bloem*.
c (1666. 18 Aug.) Brandstichting op Terschelling. Door *G. Bouttats*. (Op de plaat staat 1670 in plaats v. 1666.)
d (1667. 19 Junij.) Neêrlaag der Engelsche vloot voor Chattam (hier *Hattan* genoemd.) Door *A. Blom*. (*sic*!)
In den Catalogus mijner veiling van Historieplaten. 1869. 24 Mei, kwamen onder de N°. 354 en 364 uit dezelfde serie nog voor:
e (1666. 11 Junij.) Vierdaagsche zeeslag. Zonder naam?
f (—— Sept.) (Aug.?) Zeeslag voor Schooneveld. Zonder naam?
g (1667. 19 Junij.) Zeeslag voor Scapeia. Door *A. Bloem*.
h (1688.) Vertrek v. Willem III naar Engeland. Door *A. Bloem*.

In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam vond ik nog uit dezelfde serie:

i (1667. 19 Junij.) Kaart v. Chattam, door *G. Bouttats*. In 2 afdeelingen, doch hg. 32, br. 42 dm.

Deze platen zijn allen met Italiaansche op- of onderschriften, en behooren zeker in een mij onbekend (welligt in België) gedrukt Italiaansch werk.

2214 (13 Junij.) Zeegevecht voor Lestoffe tusschen de Engelschen en ons, onder Wassenaer v. Obdam, wiens schip met 500 man in de lucht vliegt; Kortenaar, Stellingwerf en J. Bankert sneuvelen, de anderen vlugten en de Engelschen onder den Hertog van York behalen eene volkomen overwinning. (Wagenaar XIII, 146, enz. Holl. Mercurius, 1665, bl. 67—77.) — Afbeelding v. d. zeeslag; op den voorgrond het schip v. Obdam dat in de lucht vliegt, bovenaan links de Engelsche vloot, regts Texel. Onder de pl.: 1 regel: „Ware Afbeeld. v. de Zee-slagh" en lager in 3 kol.: de „Waeracht. Beschrijv. v. de Zeeslagh.... op 13, 14, 15 Junij „1665, tusschen" enz., met uitlegging der letters *A—R* en *a—i* op de plaat. Zonder adres of naam v. grav. fol. De pl. hg. 24 dm., met beschr. 51 dm. br. 34 dm. *Zeldzaam*.

2215 Hetzelfde; anders. Op den voorgrond het schip van Wassenaar in de lucht vliegende, enz. Hierbij behoort eene uitlegging van de letters A—O, welke aan dit Ex. ontbreekt. Slechte gravure zonder naam van grav. br. fol. Hg. 24, br. 34 dm. In de Verzameling van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2215*a* Dezelfde zeeslag; andere voorstelling; op den voorgrond het schip v. Obdam in de lucht springende. Door *H. Padtbrugge*. br. 4°. Uit: Leven en Daden der Zeehelden. 1676. 4°.

2216 Dezelfde zeeslag, andere voorstelling, doch ook hier het in de lucht springen v. h. schip v. Obdam, op den voorgrond regts; ter linkerzijde het Eng. Admiraalschip, wat daarmede in gevecht was; geheel links eenige groote Engelsche schepen. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving v. Mr. J. C. de Jonge.

2217 „Lijste v. d. Schepen d. 22 en 23 May 1665 en d. 11 Junij uyt „Tessel geseylt, mitsg. deg. welcke in de slach v. 13 Junij zijn gebleven, enz." — Uitvoerige lijst in 8 kol., met dit bovenschrift en adres: 's Hage. Hill. v. Wouw. 1665. br. fol.

2218 Zinneprent op de binnenlandsche ontrouw en verraad, en op de vijandelijkheden der Engelschen, waarschijnlijk na den slag bij Lestoffe uitgegeven. — „*Staat-Wekker. — Discite Justitiam Moniti*." Hierboven de afbeelding v. een zeegevecht; links op het strand staat Themis (niet geblinddoekt) met zwaard en weegschaal. Slecht plaatje zonder naam. — Onder het opschrift de fraaije lierzang v. J. v. Vondel: „Wat baten Magazijnen „zwanger, enz." (Vondel door v. Lennep, I. 416.) in 1658 gedicht, en hier herdrukt, waaraan eene uitvoerige beschouwing (in 2 kol. proza) toegevoegd wordt over het nadeel dat binnenlandsche flaauwheid en verraad, (vóóral in den Haag), aan het algemeen belang doet. Onderaan is gedrukt: „Lootsmans Bijvoeghsel," over den trots van Frankrijk. — Nergens is een jaar van uitgave duidelijk aangegeven, doch het gedurig vermelden van den Noordschen oorlog als de laatste, en andere bijzonderheden doen dit blad hier plaatsen. De pl. hg. 11, met vers en toelicht. 54 dm., br. 17, met toelicht. 38 dm. fol. *Zeldzaam*.

2219 (10 Aug.) De Engelsche oorlogschepen, die de groote Hollandsche koopvaardijvloot, welke in de neutrale haven van Bergen in Noorwegen was binnengeloopen, wilde bemagtigen, worden door het kloek beleid v. de Ruyter en Pt. de Bitter verjaagd en verslagen. (Wagenaar XIII. 157 en Holl. Mercurius, 1665. bl. 106—109.) — Afbeelding van de stad Bergen, rondom de haven gebouwd, met de vloot der Hollanders. Daaronder het gevecht v. d. Leeuw (Holland) met de Engelsche doggen; daarbij een Olifant en de Vos Reinaert (Denemarken en Zweden?). Door *Nic. Stob.* Onder de pl. in 2 kol. het „Verhael v. h.' Scheep-gevecht „voor Bergen in Noorw. 10 Aug. 1665;" aan h. einde een 38reg. Holl. vers. fol. De pl. hg. 17 dm., met *Verhael* 36 dm., br. 25 dm.

2220 „De stad Bergen in Noorwegen" met de 2 vlooten. Met uitlegging van A—E. Naar en door *C. Decker*. br. fol. Hg. 20, br. 30 dm. — In de Verzameling van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2221 Hetzelfde, geheel anders; de haven v. Bergen met de Holl. en Eng. vlooten; regts de Holl., links de Engelsche vloot, met elkander in gevecht, doch op h. einde. Met afzonderlijke uitvoerige beschrijving van Mr. J. C. de Jonge. fol. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol.

2222 Gezigt van de Stad Bergen in Noorwegen; geheel als N°. 2220, (welke welligt naar deze pl. verkleind is), doch veel grooter en zonder de Holl. vloot. Met Duitsche uitlegging der lett. A—X. en opschrift bovenaan: *Berga Noorwegiae.* Door *Hier. Scholaeus.* br. fol. Onderaan in h. midden het adres v. *F. de Wit*, te Amst. br. fol. hg. 32½, br. 47 dm. Waarschijnlijk uit een Duitsch boek.

2223 (1666. Maart.) „Europa strijdende, 1666. Vertonende den tegenwoord. Staet „van Holl. welvaren." — Zinneprent in 3 boven elkander staande reeksen op den toenmaligen tijd. De Britsche stier tracht de omheining van Hollands tuin door te breken, waartegen de leeuw zich verzet. Daaronder zit Europa op een troon, waarvoor de Ruyter, Tremp, de Fransche Adm. Beaufort en and. staan; bovenaan neemt de Bisschop v. Keulen den vredetak aan, die de Keurvorst v. Brandenburg hem aanbiedt. (De vrede met den Bisschop werd in April 1666 gesloten.) — Geestelooze en slecht gegrav. zinneprent, voorlooper van dergelijke, eene eeuw later gemaakt. Onder de pl. het bovenstaand opschrift en een krenpel vers en prozauitlegging in 3 kol. Zonder eenigen naam of adres. fol. De pl. hg. 17 dm., met vers 40 dm., br. 16½ dm. *Zeldzaam.*

2224 (1 Junij.) „Lyste v. de schepen composerende de Vlote... d. Vereen. Ne„derl., soo als deselve 1 Juny en volg. dagen, A°. 1666, zijn in zee geloo„pen." Met onderschrift: „Na de copye 't Enchuysen bij E. v. d. Hoof, „in de Oude Westerstraet in de Bont Drucker. 1666." fol. — „Verhaal „v. 's Lands vloot.... in 3 Esquadrons zeil gegaan v. Oostende en „Nieupoort, Vrijdag 9 Julij, tegenw. ligg. voor Duins." Rott. J. Naeranus. fol.

2225 (1666. 11, 12, 13, 14 Junij.) Vierdaagsche zeeslag tusschen de Engelsche en Nederl. vlooten onder de Admir. Monk en de Ruyter, tusschen Duinkerken en het Noorder Voorland in het Kanaal. (Wagenaar XIII. 205, enz, Holl. Mercurius, 1666. bl. 77—92.) — Zeer uitvoerige en belangrijke afbeelding van de gevechten der 4 dagen, waarschijnlijk naar schetsen tijdens het gevecht genomen, geteekend door *W. van de Velde* in O. I. inkt en zwart krijt, op 8 aaneenbehoorende bladen, met enkele aanduidingen der schepen in

HS., en met vele verbeteringen later op de plaat geplakt. Op het 1e blad links, ziet men naar de regterzijde: het schip v. den Lt. Adm. *Jan Everts;* het schip *de Zeeu*, de *Adm. de Widt;* op 't 2e blad de *Bul v. Jan van Kampen, de Wilde op de Vrede, de Heer Tromp;* op het 3e blad vele groote Engelsche schepen in brand, doch zonder aanduiding. — Deze voortreffelijke teekening is de fraaiste en krachtigste der 4 groote stukken van *W. v. d. Velde* in deze verzameling aanwezig (zie N°. 2068, 69, en 7 Junij 1672). Zonder naam, doch ontwijfelbaar van zijne hand. De 3 bl. zijn te zamen 188 dm. br. en 42 dm. hoog.

2226 Hetzelfde, anders. Vereenigde voorstelling op 1 blad van de gevechten der 4 dagen; links in het midden der pl. wordt onder de letters A—M de positie der schepen bij het aangaan v. d. slag en de ondergang der Eng. schepen v. d. Vice Admir. Berkeley, en van de Sevenwolden, enz. op den eersten dag afgebeeld; meer regts, in het midden der pl. onder de lett. N—Z, de actie v. d. 2en dag, vooral het te hulp komen v. de Ruyter aan Tromp en andere omsingelde schepen; onderaan links geven de N°. 1—3 de actie op d. 3en dag aan, nl.: het verbranden v. h. schip v. Askue op last v. de Ruyter; terwijl regts onder de N°. 4—29 de 4e dag, en vooral de gemeenschappelijke aanval op den vijand is voorgesteld. In het verschiet de geheele Vlaamsche kust van Sluis tot Calais; onderaan regts Dover en Sandwich. Naar *M. Comans*, door *A. v. Zijlvelt*. br. fol. Met afzonderl. beschrijv. en uitlegg. in 4 kol. met opschrift: „Pertin. Afbeeld. v. d. Victor. Vierdaeghsche Zeeslagh, enz." Zonder naam. br. fol. Hg. 34 dm., met beschrijv. 42 dm., br. 44 dm. *Zeldzaam.*

2227 Hetzelfde anders. Vereenigde voorstelling der 4 dagen; in het verschiet
a regts *Harwits*, links *Noord-Voorlandt*. Boven in de pl. de borstbeelden van de Ruiter en Tromp in lauwerkransen en daar tusschen op eene label een 2reg. opschrift: „Quatriduum inter Belgas et Anglos navale proelium inceptum 11, finitum 14 die Junii," en 2 reg. Holl. onderschrift „Vierdachsche Zeeslach", met uitlegging der N°. 1—46. In het midden het schip van de Ruiter, daar naast het zinkende schip van de blaauwe vlag; onderaan links de schepen van Sweers (*Gouda*) en Ascue; regts het schip de Bul enz., zwaar beschoten. Goede gravure, zonder naam, met adres v. *Nic. Visscher*. br. fol. Hg. 41, br. 51 dm.
b Dezelfde pl., latere druk met adres van *J. Ottens*. — In de Collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2228 Dezelfde zeeslag, anders. Vereenigde voorstelling der 4 dagen, met hetzelfde bovenschrift en portretten der vorige plaat. De voorstelling van den slag is echter meer gelijkende op N°. 2231. Op den voorgrond links het schip v. de Ruiter, meer links dat v. Ascue in brand; op den voorgrond regts een Engelsch schip door den Adm. de Liefde in den grond geschoten, verder op dat v. Prins Robbert al vlugtende gezonken; in h. verschiet regts *Harwits*, links *Noord-Voorlandt*. Deze pl. heeft dezelfde borstbeelden v. de Ruiter en Tromp, en voorts dezelfde opschriften: „*Quatriduum*" en „Vierdachsche Zeeslach," voorts dez. uitlegging N°. 1—46 als der vorige plaat, welke echter natuurlijk hierop niet past. Afgesleten plaat zonder naam v. grav. Met adres v. *F. de Widt*, onder h. adres gen°.: 18. br. fol. Hg. 41 dm., br. 52 dm. *Zeldzaam.*
De naam van *F. de Wit* was steeds bekend als uitgever van slechte en

afgedrukte platen, doch nimmer is mij dit voorgekomen de afbeelding eener zeeslag te geven, met eene daarop niet passende uitlegging.

2229 Dezelfde zeeslag, met aanwijzing door de lett. A—Z van alle vijandelijke schepen in de 4 dagen genomen, verbrand en gezonken; met de portretten van de Ruyter en Ascue bovenaan in lauwerkrans en daar tusschen op label een 2reg. opschrift: „Zeeslach tussen H. M. O. en d. Kon. „v. Gr. Brit. br. fol. — Hierbij: Verhael v. 't gepass. in de zee„slag...... opgestelt volgens last.... d. St. Gener., d. 24 Junij 1666 „bij d. Raetpens. de Witt, Vrijbergen...... Gedeput. tegenw. in de „Wielingen..... na een curieus examen v. Hooftoffic. enz., in 3 kol., waaronder eene lijst v. d. schepen der Nederl. en Eng. vloot, en uitlegging der lett. A—Z op de pl. Amst. J. Venckel in de Beursstraet, in de Historyschrijver. gr. fol. De pl. hg. 25 dm., br. 34 dm. *Zeldzaam.*

2230 Vierdaagsche zeeslag; regts het Eskader van de Ruiter, links Tromp; in het midden zinkende Engelsche schepen. Met 2reg. boven- en 2reg. onderschrift. Door *T. Doesburgh*. br. fol.

2231 „Schets v. de Vierdaagsche Zeeslag tusschen de Engelsche en Hol„landsche Vloten, 11 Junij 1666. — Fraaije *teekening* in O. I. inkt. Zonder naam (waarschijnlijk door *W. v. d. Velde.*) Hg. 19, br. 24 dm. br. fol.

2232 (11 Junij.) „Afbeeld. v. de scheepsstrijd.... op 11 Junij 1666" tusschen „capt. Swart en een Engelsman v. 46 stucken, welcke v. cap. Sw.... „is verovert en opgebragt." Kort verhaal onder eene afbeelding v. h. gevecht. Znd. nm. v. grav., en uitgever. kl. fol. Hg. 13, met vers 29 dm., br. 18½ dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2233 Hetzelfde (de 1e dag) anders. — Op de pl. wordt het nemen v. h. schip Swiftsure v. d. Vice-Adm. Berkeley, van de Sevenwolden (in het vorige jaar op de onzen veroverd) en van de Royal George afgebeeld. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving door Mr. J. C. de Jonge.

2234 (13 Junij.) Afbeelding v. h. geheele gevecht op d. 13en Junij. Met 1 reg. bovenschrift: „Zeeslag tussen d'Engelse en Neerlanders „....11, „12, 13, 14 Juni," en daaronder de portretten v. de Ruiter, Monk en Tromp, ieder in med. met lauwerkrans en daar tusschen de uitlegging der 28 N°. op de plaat. Op den voorgrond regts het schip: The Royal Prince, door G. Askue gevoerd, door Tromp beschoten en later verbrand; in het verschiet, links, de hulp die Prins Robbert d. 13en aan de Engelschen komt brengen, na te vergeefsch de Fransche vloot opgewacht te hebben. Fraaije grav., zonder naam. Van ond. gemt.: fol. 152. br. fol. Hg. 29 dm., br. 41 dm. Schijnt te behooren in: „Kort en Bondigh Verhael v. d. Engelse Oorlogh. 1667." 4°. hoewel ik de plaat in geen der 3 voor mij liggende Ex. gevonden heb. — Deze plaat is later zonder opschrift en portretten gebruikt voor den slag bij Solebay, 7 Junij 1672, en later weer met andere portretten voor die van Schooneveld, 14 Junij 1673. — Deze en de volgende plaat stellen de 3e dag voor, niettegenstaande het bovenschrift.

2235 Dezelfde zeeslag; andere afbeelding v. d. 3en dag; in het midden der plaat houden de schepen van J. Sweers (al. Gouda) en v. Evertsen dat v. Askue ingesloten en verbranden het, regts het schip van de Ruiter in

gevecht; in h. verschiet de Engelsche schepen naar *Harwits* (regts) wijkende, links: *the North for lant.* Met 1 reg. curs. bovenschrift: „Afbeel-„dinge v. de victor. Zee-Slach der Genn. Prov.... d. 11, 12, 13, 14 „Juny 1666." Van ond. de uitlegging der letters A—K. en 1—9 op de plaat, en daar tusschen een 4reg. vers: „Op de Hollandsche bevochte „victory." Znd. nm. v. grav. (welligt door *R. Zeeman*), met adres te Amst. bij *Dancker Danckerts.* br. fol. Hg. 41 dm., br. 52 dm. *Zeer zeldzame* en zeer fraaije plaat.

2236 Dezelfde zeeslag; wederom anders. Vooraan links het schip v. de Ruiter; verder op Askue ingesloten door Tromp en van Nes?; regts het schip van Corn. Evertsen; in het midden de hulp door Prins Robbert aangebragt. Met opschrift bovenaan links op eene vlag: „Victorie die de „zeemaght ..... hebben bevochten omtrent Noort-Voorlant, d. 11en tot 14 Junij." Met uitlegging onder de afbeeld. der lett. A—G en 1—8. Fraai *geëtst*, zonder naam (door *Beerestraten?*) br. fol. Hg. 33 dm., br. 45 dm. *Zeer zeldzaam*.

2237 Dezelfde zeeslag, geheel anders. Op den voorgrond het schip v. Askue in brand en verlaten, daarbij het schip van C. Evertsen; links dat van de Ruiter; verder links de schepen van Prins Robbert en den Adm. de Liefde in gevecht, en in het verschiet links dat v. d. Schout bij Nacht Slachouwer in brand. Bovenaan de portretten van de Ruiter en Tromp, ieder in een lauwerkrans, in het midden lager een kleiner v. Ascue in med., en daarboven eene uitvoerige inscriptie: „Waerre Afbeeldinge," enz. en uitlegging der letters *a—z* op de pl. Zonder eenigen naam v. grav. br. fol. Hg. 43 dm., br. 52½ dm. *Zeldzaam.*

2238 (14 Junij.) Zeeslag op den 4en dag. Afbeelding v. d. laatsten vereenigden en beslissenden aanval van de Ruyter en de geheele Holl. vloot op den vijand. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel.* br. fol. Met uitvoerige beschrijving *Mr. J. C. de Jonge.*

2239 „Het ten anker komen voor Goeree v. een gedeelte der Nederl. vloot na „d. 4daagschen zeeslag en h. opbrengen der veroverde schepen." Vooraan in h. midden de veroverde Engelsche schepen Swiftsure en Sevenwolden. Naar de schilderij v. *W. v. d. Velde*, op het Museum te Amsterdam, geteek. door *H. Vettewinkel*, gegrav. door *W. Nieuwhoff.* br. fol. Met beschrijv. in 8°. Uit Engelberts Gerrits, Gedenkstuk v. Neerl. Heldend. ter Zee, II.

2240 Moedwil te Brussel gepleegd aan de piktonnen, door den Nederl. Gezant gebrand ter viering v. d. 4daagschen zeeslag. Zonder naam (door *Luyken?*) br. 4°. V. acht. bedrukt. Uit Gottfrieds Kronijk.

2241 „De zeegepralende Nederlandse Zee-Helden." Een reg. opschrift boven eene
a plaat, die de Ruiter (zittende) en C. Tromp (staande) in een zegewagen voorstelt, getrokken door den Leeuw en *Concordia* en gevoerd door *Vigilantia;* in het verschiet *Loevesteyn*, waar de Eng. Admiraal Askue gevangen zit; en een Hollandsch schip vreugdevuren brandende, met een ander kleiner schip boven op de mast. V. ond. een 16reg. vers v. *J. Zoet: „Zo Ro-„men Sezar ooit,"* enz. en een 16reg. Fransch vers. Slechts afdruk eener veel veranderde oude plaat, door *J. Saenredam*, met diens naam en adres v. *Hugo Allardt.* br. fol. Hg. 34, met opschrift en vers 42 dm. Deze plaat is dezelfde als N°. 1152, uitgegeven ter verheerlijking van den slag van Nieuwpoort en nu op den 4daagschen zeeslag toegepast en veranderd.

b Dezelfde pl., latere afdruk met bijgevoegd adres van *H. Focken* en verandering van *Sezar* in *Cezar*.

2242 „Sinnebeeld voor gaeuwe geesten," enz. — Zinneprent op de overwinningen der Hollanders in den oorlog met Engel. Met gedrukt vers. kl. fol. In Atlas Munnicks van Cleeff. N°. 745.

2243 (4, 5 Aug.) Zeeslag voor Schooneveld in het Kanaal, tusschen de Ruiter met Tromp en Monk met Spragge, ten nadeele der Nederlanders. (Wagenaar XIII, 211—214 en Holl. Mercurius, 1666, 113—120.) — Afbeelding v. h. aantasten v. een groot Engelsch schip door een' Engelschen brander, die op h. schip van de Ruiter afgezonden, door dezen afgeweerd wordt. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving door Mr. J. C. de Jonge.

2244 (19 Aug.) „Sinnebeelt, op d' Engelse Brandt-stichters, waarin aangewesen „wordt haar grouwelijke Tyrannye gepleegt in 't Vlie, en aan de inwoonders „op 't Eyland ter Schelling, als meede de straffe Godts in 't verbranden „der Stadt London." (12—16 Sept.) (Holl. Mercurius, 1666. bl. 121—123.) — Zinneprent in 4 afdeelingen; onderaan eene groote afbeelding v. het in brand steken der Holl. koopvaardijschepen in 't Vlie door de Engelschen; daarboven links de belooning door den Koning v. Engel. daarvoor gegeven; regts de brand v. London, in het midden Karel II op zijn troon, in het verschiet de vrede. Met bovenstaand 4reg. onderschr. en een lang vers in 3 kol. van P. de la Croix. gr. fol. De pl. hg. 25, met vers 53, br. 41 dm.

2245 (20 Aug.) „Brand Stigting der Engelse op 't Eyland West-Ter-Schel„ling." (Wagenaar XIII, 215. Holl. Mercurius 1666. 121—123.) — Plaat in 2 afdeelingen; de bovenste vertoont het dorp op West-Terschelling in welstand met de aankomende Engelschen onder kapit. Holmes, geleid door L. Heemskerk, vroeger Holl. kapit., doch wegens pligtverzuim gebannen; daaronder het bovenstaande eenregelig opschrift; op de onderste afbeelding staan ruim 350 huizen in h. dorp in brand; links het redden der goederen. — Fraaije pl. zonder naam. br. fol. Hg. 43 dm., br. 56 dm. — *Hoogst zeldzaam.*

In den Catalogus Munnicks v. Cleeff, N°. 748 is deze pl. beschreven als met de initialen *H. M(ayer)*, welke ik niet op dit zéér fraaije Ex. vind.

2246 Afbeelding van de prijzen der Loterij voor de noodlijdenden op Terschelling opgerigt; in 10 afdeelingen, nl. 2 rijen van 3 afdeel. boven elkander, daar tusschen eene afbeelding van eene groote en eene kleine ketting met medaillon, waar naast 2 geldzakken; onderaan 2 afdeelingen ter breedte der geheele plaat, boven elkander, de onderste zijn zilveren? lepels. — Zonder éénig opschrift, aanduiding, naam (door *J. Quacq?*) of jaar. br. fol. Hg. 36 dm., br. 56 dm. — Hierbij in HS. 2 versjes op deze loterij, uit D. Schelte, Rijmwerken. bl. 938. 4°. *Uiterst zeldzaam.*

Niet alleen is deze plaat, maar de geheele loterij onbekend geweest aan Mr. G. A. Fokker, die in zijne: *Geschiedenis der Loteryen in Nederland*. 1862. zegt, bl. 99: „dat de loterij te Vere in 1662 de laatste der „liefdadige loterijen in Nederland was." — In deze eeuw zijn ze echter met meer kracht dan ooit vroeger op nieuw hier te lande in zwang geraakt!

2247 (12—16 Sept.) „Afbeelding, en kort-bondige Beschrijv. v. d. ver„schrikkel: Brandt d. Stadt London op 12—16 Sept. 1666.— Pourtraict et „Description, etc. — A true Pourtraict with brief Descr." enz. (Wage-

naar. XIII. 233. Holl. Mercurius. 1666, 149—155.) — Afbeelding v. de in brand staande *City* van London; met de groote brug over de rivier naar Southwark; bovenaan links het Engelsche wapen, regts dat v. London. Onder de pl. eene beschrijving v. d. brand in 4 kolommen in h. Holl., Fransch en Eng. met bovenstaande opschriften en adres: *M. Will. Doornick*, op d. Vijgendam. br. fol. De pl. hg. 30 dm., met beschr. 50 dm., br. 25 dm.

2248 „Platte Grondt der Stadt London met de aenwijsinghe hoe die afgebrandt
a „is." — 1 reg. opschrift boven een plan v. London, waarop met stippen aangewezen is tot hoever alles vernield en afgebrand is, nl. van het westeinde van Holborn langs Templebar tot aan de rivier ten zuiden, en ten oosten tot Bishopgate street en den Tower. Bovenaan regts een passer v. eene halve mijl en ter wederzijde de Eng. uitlegging der 130 N°. op de plaat. Het onderste deel der plaat (nl. onder Southwark) is geheel ledig en onbewerkt. Met adres v. *F. de Wit*, te Amsterdam, in de Calverstraet bij den Dam in de Witte Pascaert, en beschrijving in h. Holl. en Fransch in 4 kol. (een ander en uitvoeriger verhaal dan in h. vorige N°.) br. fol. De pl. hg. 39 dm., met beschr. 56 dm., br. 53 dm.

b Dezelfde plaat, met hetzelfde Holl. en Fransche verhaal; op de ledige plaats, onder Southwark, is hetzelfde Eng. verhaal geplakt, dat op N°. 2249 voorkomt (afzonderlijk op eene strook gedrukt,) met bovenschrift: „A true Pourtraict with a brief Descript. of that deplorable „Fire of London, etc." Op deze plaat zijn de stippen, ter aanwijzing van de uitgestrektheid v. d. brand, gekleurd. *Zeer zeldzaam.*

c Dezelfde plaat, doch veranderd. Ter weerszijde van de uitlegging der 130 N°. zijn 5 engeltjes aangebragt; de plaat is veel meer bewerkt; het open vak van Southwark is bedrukt met eene afbeelding van „*'t Brandent „London*," voorts onder de pl. hetzelfde Holl. en Fransche verhaal v. d. brand als op *a*. Met adres v. *F. de Wit*. — Voorts is over het gedeelte v. h. plan, dat het verbrande gedeelte voorstelt, het „*Nieuw Model om „de afgebrande Stadt London te herbouwen*" vastgehecht.

Deze platen zijn zeker de eenigzins vergrootte copiën v. h. plan van het verbrande London door *W. Hollar*. 1666, getiteld: „A General map of the „whole citty of London, with Westminster,... by which may be computed „the proportion of that which is burnt, with the other parts standing." br. fol. Hg. 27½, br. 35 dm., (Parthey, *Hollar*. N°. 1004b) welk fraai gegrav. plan berust in de Verzameling v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2249 „Platte Grondt der Verbrande Stadt London." Opschrift bovenaan regts v. een plan waarop het verbrande gedeelte wit gelaten is; onder de Theems, op de plaats van Southwark eene afbeelding: *Londons brandt*; bovenaan links: „Nieuw modell om.... L. te herbouwen." — Onder de pl. een Holl., Fransch en Engelsch verhaal in 6 kol. (anders dan van een der voorgaande pl.) v. d. brand. Met adres v. *M. W. Doornick*. 1666. br. fol. Hg. 30, met verhaal 50 dm., br. 55 dm.

2250 Geheel als voren, doch verkleind; met hetzelfde opschrift, plaatje, nieuw model, en dezelfde Holl. beschrijving als op de voorg. plaat, in 3 kol. Met opschrift: „Afbeeldingh v. de Stadt London, enz." met adres: Amsterdam. Jc. Venckel, in de Beursteeg, in de Historyschrijver. 1667. fol. De pl. hg. 21 dm., met beschr. 39 dm., br. 29 dm.

2251 Afbeelding van London in brand, met bovenschrift: „*London*". In bloem-
a rand. Door *P. H. Schut*, met adres v. *N. Visscher*. br. 4°.
b Dezelfde pl., latere druk met adres v. *Jst. Danckerts*.

2252 (10 Oct.) Henry de Fleury, de Culan, Heer van Buat, wegens misdadige handeling met Engeland tot bevordering van den Prins, te 's Hage ter dood gebragt. (Wagenaar, XIII, 221.) Door *J. L(uyken)*. 4°. Hg. 19, br. 13½ dm. Afdruk op *folio* papier. Waarschijnlijk gebruikt in Gottfried, Kronijk.

2253 De Fiskaal Kievit verdacht van medepligtigheid aan den Prinsgezinden handel van Buat met Engeland, op de Gevangenpoort te 's Hage gebragt. Door *Vinkeles*. 12o. Proefdruk vóór alle letter. Uit (Fokke). Gesch. d. Nederl. 12°.

2254 (1667. Maart.) Aanteekening in 24 kreupele rijmregels over de harde vorst
a in Maart 1667, voor Amsterdam. — Afdruk op 1 bl. 4o. met een groot wapen der stad daarboven.
b Dezelfde aanteekening, latere druk in 8°., waaronder nog 2 regels in cursijf zijn bijgevoegd.

2255 (19—23 Junij.) „Ware Af-beeldinge, van 't genereux exploit, uytgevoert
a „door 's Landts Oorlogs-Vloot, op de Riviere van Chattam of Rochester, „den 19—23 Junij 1667." (Wagenaar, XIII, 260—62. Holl. Mercurius 1667. 79—89.) — Opschrift van de verklaring eener pl. in 2 afdeelingen boven elkander; ieder met een inschrift; de bovenste heeft: „Afteec-„kening v. de veroverde Scheepen en Forten door des Lands Vloot op de „rivier van Chattam." — De onderste: „Het Eyland Scapeia of Quinen-„burg." Op de bovenste plaat is, links, de keten over de rivier afgebeeld; de brander Sint Anna die haar stuk zeilde en het schip van v. Brakel; regts het verbranden der andere schepen; op de onderste pl. ziet men links het fort Sheerness en magazijn; daaronder het plonderen der lijken van eenige Engelschen, regts de kolonel Dolman de troepen aanvoerende. Door (*R. de Hooghe*;) de letters *R. de H.* staan onderaan in het opschrift der bovenste afbeelding der pl. — Met verhaal v. h. feit in 3 kol., en uitlegging der N°. 1—24 en 1—16 en adres: Amsterdam, *J. Meurs*. 1667. br. fol. Hg. 39 dm., met verhaal 41 dm., br. 42 dm. *Zeer zeldzaam*. 1e Staat. — Zie over het doorbreken of overzeilen der ketting, de belangrijke mededeeling v. d. Heer *P. A. Leupe*, in: De Navorscher. 1869. bl. 161.
b Dezelfde plaat, latere druk, eenigzins veranderd. Op de bovenste plaat is het portret v. d. Admiraal van Gent in de plaats gesteld van het opschrift; op de onderste is onderaan links, in plaats v. het plunderen der lijken, een gevecht voorgesteld (eene verkleinde copie van datzelfde gedeelte der volgende plaat). Zonder naam v. grav.— Met hetzelfde verhaal en uitlegging, doch in 4 kol. met eenige aanvulling in de 3e kolom. — Voorts zijn ter weerszijde der pl., 3 kleinere afbeeldingen boven elkander (dus 6) bijgevoegd (die ter regterzijde, met de uitlegging dezer plaatjes op een afzonderlijk blad,) welke voorstellen: 1. Het doorbreken v. den keten. 2. Het inzeilen in het fort. 3. Het plonderen v. h. fort. 4. Het peilen der gronden. 5. De versperringen der rivier. 6. Het bergen v. den buit.— Met adres: Amsterdam bij *F. de Wit*. De plaat is met de uitlegg. hg. 49 dm., met de zijstukken nu br. 67 dm. Deze staat der plaat komt gewoonlijk voor. Zie de copijen dezer 6 plaatjes op N°. 2274: Zinnebeeld op de Ruiter, na dezen zeeslag.

2256 Hetzelfde, doch geheel andere voorstelling, ook in 2 afdeelingen, boven
a elkander. De bovenste met inschrift: „Afbeeldingh van de Stadt en Revier „van Rochester, Chattam, enz.," vertoont links het geheel van de vloot onder de Ruiter, in het midden het verbranden der Engelsche schepen, enz. De onderste afbeelding met opschrift: „Het Eylandt Shepey en „'t Fort Shirenasse verovert ende geplondert 19, 20 Junij," vertoont in het midden het fort, links het gevecht, dat op de vorige plaat verkleind is herhaald, regts het landen van de booten met matrozen. Met uitlegging der N⁰. 1—42 en *a—o*. Naar *W. Schellinks*, door *R. de Hooghe*, met adres van *N. Visscher*. br. fol. Hg. 41 dm., br. 52 dm.
b Dez. plaat, fraai gekleurd in den tijd der uitgave.
c Dez. plaat, latere druk zonder adres.

2257 Geheel als voren, naauwkeurige doch juist omgekeerde copie in Duitschland vervaardigd. Met dezelfde Holl. uitlegging als op de origineele plaat; daaronder en ter linkerzijde de Duitsche vertaling gegraveerd. Zonder eenigen naam v. grav. en uitgever. br. fol. Hoog en breed als de origin. plaat. — Hierbij de Duitsche uitlegging nog eens in boekdruk, welke waarschijnlijk onder eene andere uitgave dezer plaat heeft gestaan. *Zeer zeldzaam.*

2258 Hetzelfde, doch verkleinde copie der bovenste pl., nl. der Afbeelding van de Rivier v. Rochester enz. Met bovenschrift in label, en uitlegging der N⁰. 1—36. Door *D. Stoopendaal*. br. fol. Uit: Brandt, Leven v. d. Ruiter.

2259 Hetzelfde anders; nl. het exploit op *Chattam*, en verbranden van Sheerness. Door *H. L. Padtbrugge*. br. 4⁰. Uit: Leven en Daden der Zeehelden.

2260 Kapitein v. Brakel zeilt over den keten in den slag bij Chattam. Naar
a *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8⁰. Uit: Wagenaar, verkort.
b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle letter.
c Hetzelfde; *teekening* in O. inkt voor de voorg. plaat.

2261 Hetzelfde anders, met onderschrift: „De beroemde overwinning op de
a „Rivieren van London en Rochester." Afbeelding v. h. gevecht; links het het kolossale schip *The Royal Charles*, meer regts een paar brandende en zinkende Engelsche schepen; op den voorgrond regts de Ruiter en C. de Witt staande in eene roeiboot, links J. van Brakel in eene boot en een pistool op een' der vijanden lossende. Onder de afbeelding een wapenschild. Naar eene teekening v. *D. Langendijk*, 1782, gegrav. door *M. de Sallieth* te Rotterdam. — Hierbij een klein 8⁰. plaatje met de aanduiding der 4 hoofdpersonen op de pl. br. fol. Hg. 48 dm., br. 59 dm.
b Dezelfde plaat, proefdruk met 2reg. geëtst onderschrift (op de vorige pl. 5 regels onderschrift.)
c Dezelfde plaat; *onafgemaakte*, op vele plaatsen nog onbegonnen etsdruk. Vóór eenig onderschrift. *Uniek Ex.*

2262 Het veroveren van den Royal Charles, een schip van 110 stukken, het grootste der Engelsche zeemagt; met de Hollandsche vlag die boven de Engelsche van den achtersteven uitsteekt. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving door Mr. J. C. de Jonge.

2263 Afbeelding van het schip de *Royal Charles*, het grootste schip der Engelsche vloot, in deze onderneming veroverd en naar Hellevoetsluis opgebragt, aldaar tot 1673 bewaard en toen gesloopt. De romp v. h. schip in zijne volle lengte, de achtersteven links, zeer naauwkeurig afgebeeld. Zeer fraaije *teekening* in O. I. inkt en roodkrijt zonder naam, (doch

op de keerzijde de naam van *A. Storck.* 1672. br. 4°. Hg. 17 dm. br. 28 dm.

2264 Hetzelfde, doch van de andere zijde gezien; de achtersteven regts. Teekening in zwart krijt, omstreeks 1670 gemaakt. Zonder naam, doch zeer waarschijnlijk door *W. v. d. Velde*. br. fol. Hg. 28 dm., br. 61 dm. Van denzelfden *W. v. de Velde* zijn in het Museum Boymans te Rotterdam eene menigte teekeningen, zoowel van dit schip als van andere zeeslagen, in dezen en andere oorlogen.

2265 Het Koninklijk wapen op den spiegel v. d. achtersteven van hetzelfde schip, waarop eene oude inscriptie over het schip. Lithographie (door *Mieling*) naar de teekening van den Kolonel Q. M. R. Verhuell, naar het origineel thans bewaard in de Modelkamer der Marine te 's Hage. — Komt voor in de Jonge, Zeewezen. 2e druk. br. 4°. Hg. 16 br. 22 dm.

2266 Afbeelding v. d. achtersteven v. een zeer groot Engelsch schip, veel gelijkende op den Royal Charles, hebbende onder het Engelsche wapen een staand vrouwenbeeld. Schetsteekening in O. I. inkt, door *W. van de Velde*. br. fol. Hg. 34 dm. br. 52½ dm.

2267 Voorsteven v. een groot Engelsch? schip, met een' grooten Leeuwenkop. Schetsteekening in zwart krijt door *W. van de Velde*. br. fol. Hg. 22 br. 31 dm.

2268 De Spiegel v. h. schip van M. A. de Ruyter: de zeven Provincien. — Zeer fraaije en groote teekening door *W. van de Velde*. br. fol. In de collectie van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis, te Leijden. Het origineele stuk, de Spiegel, schijnt niet meer te bestaan.

2269 „Afbeeldinge v. de Reviere van London." — „Afbeeld. hoedan. de heer
a „A. de Ruyter de engelse scheepen in de have v. Ch. vernielt heeft." Opschriften v. 2 naast elkander staande kaarten van ongelijke grootte van de gedeelten der Rivier, daaronder: „Kort .... Verhael v. al het-„geen op de Rivier van London, enz. voorgevallen is, enz." in 3 kol. „met adres v. *M. Doornick* te Amst. 1667. De kaarten fraai gegrav., doch zonder naam. br. fol. Hg. 23 dm., met verhaal 36 dm., br. 41 dm.
b Deze kaart, gekleurd in den tijd der uitgave.

2270 Kaart v. d. mond v. d. Theems; bovenaan links het eiland *Schepey;*
a regts een afzonderlijk kaartje v. *de Rivier v. Londen*. Onder de kaart: „Oprechte copy v. d. Missive v... v. Gent" en een vers v. J. Antonides: „de Teems in brant," in 6 kol. Met adres v. *H. Allard* te Amst., in de Kalverstraat, in de Wereldkaart. 1667. br. fol. Hg. 34 dm., met vers 45 dm., br. 47 dm.
b Dezelfde kaart, doch met bijvoeging in de opene ruimte, regts, van d. brand op h. eiland Scapeia, links Mars de wapenen op het altaar van den Vrede neerleggende; v. ond. allegor. voorstellingen, nl. de Ruyter op eene zeekoets vergezeld door Tritons, enz., over de zee rijdende. (Door *R. de Hooghe?*) Zonder de Missive en vers. br. fol. Fraai gekleurd.

2271 Groote kaart v. de *Rivier v. Chetham of Rochester;* in het midden links het fort v. *Shirenasse*, daaronder de aankomende Holl. schepen; bovenaan regts het dorp Rochester met de verbrande Eng. schepen, en onderaan de *Rivier v. Londen*, en: „Korte Aenwijsinge v. 't gene uytgevoert is „door een gedeelte v. 's Landts oorlogs vloot," enz. Fraai geëtst door *M. Comans*, met adres v. *Jst. Danckerts*. br. fol. Hg. 42 dm.,

br. 51 dm. *Fraai en zeldzaam.* — Het Ex. v. deze plaat in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk is aan de linkerzijde 5 dm. breeder, en heeft onderaan een uitvoerig verhaal (hg. 13 dm.) v. den togt in 5 kol. met adres van *Pt. Arentsz.* in de Beursstraat te Amst.

2272 „Afbeeldinge v. de Rivieren v. London en Rochester." Opschrift boven eene uitvoerige landkaart v. de Theems en de gedeelten der graafschappen Essex en Kent; daaronder een verhaal der onderneming in 2 kolommen met opschrift: „Kaerte v. d. Rivieren v. Londen en Roch. „of Chetham," enz. Met adres v. *N. Visscher.* fol. De kaart hg. 20 dm., met verhaal 41 dm., br. 29 dm.

2273 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch grooter, met opschrift: „Perfecte „Afbeeld. v. de Rivier v. Londen," enz. met een afzonderlijk kaartje, links, v. een: „Gedeelte v. de Rivier v. Rochester." Amst. bij *F. de Wit.* Daaronder een uitvoerig Holl. verhaal, en lager hetz. verhaal in h. Fransch, elk in 4 kol.; met adres van J. Venckel te Amsterdam in de Beursstraat, in de Historieschrijver. 1667. gr. fol. Hg. 26 dm., met h. verhaal 60 dm., br. 43 dm.

2274 (19 Junij.) „Den triomfeerenden zeeheld Michiel Adr. de Ruyter, L. Ad„mirael Generael van Hollandt, etc." Eenregelig bovenschrift v. eene fraaije en uitvoerige zinneprent ter eere van de Ruyter, die voorgesteld wordt zittende op een open zegekar, als eene groote schelp, welke door 2 zeepaarden verzeld van tritons, enz. over de zee gevoerd wordt. — Daarboven naast elkander een weinig veranderde copiën der afbeeldingen van *Scapeia* en *Chattam* (zie N°. 2255*a*); daaronder links copiën der kleine platen 1—4 (2 naast, 2 boven elkander) en regts 5. 6, welke hierboven, N°. 2255 *b* beschreven zijn.
De copiën der kleinere plaatjes zijn nagenoeg even groot als de originelen; van de 2 groote afbeeldingen zijn de copiën echter slechts 35 en 38 dm. br. en 12¾ hg., terwijl die op N°. 2258, 42 dm. br. en 25 dm. hoog zijn. Zonder naam v. grav., met adres *v. Jst. Danckerts* te Amsterdam in de Calverstraat, in de Danckers. br. fol. Hg. 48½ dm., br. 78 dm. *Hoogst zeldzaam.* Van deze plaat heb ik nooit een ander Ex. ontmoet. Het is de oude zinneprent voor Piet Heyn (N°. 1598), voor de Ruiter veelzins veranderd. — Zie ook N°. 2202.

2275 Zinneprent op de aanvoerders van deze onderneming. — De Ruiter en W. J. van Gent (kniestukken) staan naast elkander, ieder met eene commandostaf in de hand (links de R., regts van Gent); vóór hen zit Victoria, in de regterhand den Mercuriusstaf, in de linkerhand een olijftak houdende. — *Onafgemaakte* plaat zonder éénigen naam, vers, initiaal of jaar, doch hoogst waarschijnlijk ter eere van deze onderneming gemaakt. De plaat *schijnt* een deel eener grootere voorstelling te zijn, doch daar ze rondom door eene flaauwe lijn omgeven is, zal ze wel afzonderlijk gegraveerd zijn. fol. Hg. 33, br. 26 dm. — Dit Ex. is het *éénigste* dat ik ooit zag.

2276 Zinneprent ter eere van C. de Witt, 's lands gevolmagtigde op de vloot bij de expeditie tegen Rochester en Chattam. Op den voorgrond, links, zit C. de Witt ten voeten uit, in harnas met eene tunica om; naast hem Victoria, die de hoorn des overvloeds uitstort; regts de Theems en het fort Sheerness in brand, daarboven de Faam, zijn roem uitblazende. In breeden bloemrand, bovenaan het wapen v. Dordrecht onderaan dat v.

de Witt. Naar de schilderij (welke in 1670 door de stad Dordrecht op de justitiekamer aldaar gehangen werd, waarover de Engelschen zich in 1672 nog beklaagden.) Zonder naam v. grav. (enkele gedeelten door *R. de Hooghe?*) br. fol. Hg. 48, br. 69 dm. *Weinig voorkomend.* — Hieronder in HS. de vertaling v. h. Latijnsche opschrift, dat in Junij 1670 in vergulde letteren in de lijst v. deze schilderij geplaatst werd.

2277 Als voren (zinneprent voor de Witt) zeer verkleind, naar de origin. schets
a door *S. Fokke.* br. 4°. Uit Wagenaar XIII. 478.
b Dezelfde pl., afdruk in blaauw.
c Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle letter.

2278 Afbeelding v. den Gouden Kop met deksel, aan C. de Witt vereerd,
a wegens de overwinning op Chattam. Door *J. Myling,* naar de teekening v. *A. Schouman,* naar het origineel bij de Familie berustende. 8°. Uit: Wagenaar XIV, Bijvoegs.? of een dergelijk werk.
b Hetzelfde; de origineele *teekening* in kleuren, vertoonende den kop in natuurlijke grootte, door *A. Schouman.* Hg. 30, br. 23 dm., gr. 4°.
Deze gouden kop heeft in 1869 nog geprijkt op de Tentoonstelling van Nederl. Wapenen, krijgsattributen, enz. uit den voortijd, in *Arti et Amicitiae* te Amsterdam gehouden en behoorde toen aan Mr. H. C. J. Hoog te Leiden.

2279 C. de Witt ten voeten uit als voren, doch als standbeeld, in kuras, met mantel en kommandostaf; achter hem de in brand staande Engelsche vloot bij Chattam. Zinneprent. — De schilderij van Chattam te Dordrecht door het graauw vernield. — 2 pl. zonder naam, (door *J. Luyken.*) kl. br. 4°. Afzonderl. afdrukken uit Gottfried, Kronijk.

2280 „Overtogt uit Engeland en intrede te Breda der Engelsche Ambassadeurs, „in 7 platen." — De Engelsche Ambassadeurs v. Breda, gaan scheep te ter Heide naar Zeeland. — Beide aldus vermeld in: Schouwburg der Nederl. 1759. bl. 91 en 109.
Ik vermoed dat deze platen gedeelten waren van de groote plaat, N°. 2284 over den Vrede van Breda, in 9 voorstellingen verdeeld, althans heb ik hierover nooit afzonderlijke platen gezien of ergens elders vermeld gevonden en betwijfel zeer of ze bestaan.

2281 (31 Julij.) Sluiten van den vrede te Breda tusschen Engeland en Nederl.
a (Wagenaar. XIII, 263—268. Holl. Mercurius. 1667. bl. 96 en volg.) — Zeer fraaije afbeelding in 10 afdeelingen (A—I) op één blad. In het midden de grootste afbeelding, H, nl. van de zaal met de afgevaardigden, staande rondom een tafel en bezweerende den vrede (de voorstelling zeer gelijk aan die van G. Terburg op de schilderij van den vrede te Munster); boven de afgevaardigden vertoont zich in eene lichte wolk het beeld des vredes met palmtak, enz.; boven *deze* afbeeld. (gem^t. H.) een 3reg. opschrift: „D'Eeuwige „gedenk-teekene v. de Eng. en Nederl. Oorlog en Vreede, gesloten tot „Breda, 31 Julij, en geratificeert 24 Aug. 1667." — Onder deze afbeelding die der „Victori en Vreugde-Vuren, gehouden 7 Sept., enz." te Breda, get. K.; links en regts 4 (dus 8) kleinere afbeeldingen van de zeeslagen in dezen oorlog, brand v. Londen, togt naar Chattam en Publicatie v. de vrede, boven elke 1reg. uitlegging, gem^t. A—G, I. — Fraai gegrav. plaat zonder eenigen naam (door *A. Blooteling?*) Met afzonderl. uitvoerige uitlegging van alle voorstellingen, met opschrift: „Eeuwige gedenck„teekenen v. d. Eng. en Ned. Oorlog en Vreede." Amst. *M. Doornick,* op

den Vijgendam. 1672. in 4 kol. De geheele pl. hg. 42½ dm., met uitlegg. 63½ dm., br. 53 dm. br. fol. *Fraaije plaat in uitmuntenden afdruk.*

b Dezelfde beschrijving, latere druk, ook met adres v. *M. Doornick;* doch hoewel deze verklaring ook in Duitsche letters gedrukt is, zoo is de 1e regel v. h. opschrift der verklaring in Latijnsche letters; in het vorige in Duitsche karakters; bovendien ontbreekt in dezen druk een 16reg. verhaal over den oorlog, dat in het vorig Ex., vóór de uitlegging staat. — Wijl de plaat bij deze verklaring ontbreekt, kan ik niet zeggen of die ook in iets van den vorigen druk afwijkt.

c Afzonderlijke afdruk v. de groote afbeelding (het bezweeren v. d. Vrede,) met het bovenschrift; onderaan regts gemt.: f°. 249. — Behoort in „Kort en Bondigh Verhael v. d. Oorlog." Uitgave v. *M. W. Doornick,* te Amst. 1667. — Zie eene andere uitgave v. deze plaat voor hetzelfde boek n°. 2283.

2282 Naauwkeurige en fraaije kopij der voorgaande plaat, doch de 8 kleine afbeeldingen iets minder hoog, met cursieve opschriften *onder* deze; voorts met een doorloopend opschrift boven de geheele plaat: „Eeuwige gedenck-„teek. v. de Eng. en Nederl. oorlog en vreede." Zonder naam v. grav. Hierbij dezelfde uitlegging als bij 2281 *b,* doch geheel in Latijnsche letters; met adres v. *F. de Wit.* Hg. 37 dm., met uitlegg. 55 dm., br. 31 dm. br. fol.

2283 Zeer veranderde copiën der voorgaande afbeeldingen H en K, hier naast elkander op eene plaat vereenigd; die van K is juist omgekeerd en zeer verkort. Boven de beide voorstellingen de geopende hemel met de Engelsche en Hollandsche Maagden die elkander de hand reiken, regts vele zinnebeeldige personen, links 3 engelen met een bandelier waarop: *Pax una triumphis innum. potior.* Beide afbeeldingen zijn smaller, doch hooger dan de origineele. Met vele letters en N°. in de pl., die eene (hier niet aanwezige) beschrijving aanduiden. Zonder naam van grav. Van onderregts gen°. fol.. 249. — Behoort *welligt* in de uitgave van het „Kort en „Bondigh Verhael v. d. Oorlogh," in 1667 te 's Hage bij *Jacob Benjamin* verschenen. Hg. 28 dm , br. 35 dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam.*

2284 Hetzelfde (nl. het bezweren v. den vrede, enz.) in 9 afbeeldingen gemerkt

a A—I. — Eene groote in het midden, 2 zeer breede, onder- en bovenaan, en 6 breed 12°. pl., 3 ter regter- en 3 ter linkerzijde, te zamen op 1 br. fol. blad, met 2 reg. opschrift boven de middelste afbeelding, nl. van het sluiten van den vrede: „Vreedehandelingh tot Breda op den 31 July, ende „geratificeert 24 Aug. 1667" en daaronder verklaring der pl.; voorts 2 regels uitlegging onder ieder der kleine plaatjes. De groote afbeelding is geheel in den geest van het sluiten van den vrede te Munster door *Terburg;* A en I (de onderste en bovenste pl.) stellen de aankomst en het vertrek der Engelsche ambassadeurs van Breda voor, D het kasteel van Breda, C, E—H de festiviteiten bij die gelegenheid. Fraai *geëtst* door *R. de Hooghe.* Met adres van *N. Visscher* (onderaan *in* de afbeelding I.) br. fol. Hg. 42, br. 54 dm.

b Dezelfde pl., latere doch fraaije afdruk met adres van *J. Ottens* te Amsterdam (*circa* 1750), *onder* de afbeelding I.; zonder adres van *N. Visscher.*

c Dezelfde pl.; *proefdruk* vóór alle letter, vóór de op- en onderschriften; doch met de uitlegging der bovenste afbeelding en den naam van *N. Visscher* in keurig handschrift; onder dien naam van *N. Visscher*

staat geschreven: „mijn naam met een klein lettertje," (waarschijnlijk van de hand van N. Visscher zelven.) De naam v. *R. de Hooghe* is onderaan in de groote afbeelding gegraveerd. — *Uniek Ex.*

2285 Hetzelfde, geheel in denzelfden geest, doch ten eenemale verschillend; in het a midden eene groote afbeelding van het sluiten des vredes (grooter dan de voorgaande), daarboven eene breede voorstelling van de intrede der Engelsche ambassadeurs (smaller dan de voorgaande), ter regter- en linkerzijde 4 (dus 8) kleinere afbeeldingen der feesten, ieder met 2 reg. Holl. uitlegging. Met hetzelfde Holl. onderschrift dat op de vorige pl. bovenaan staat: „Vreedehandelingh, enz.," en daaronder 1 reg. cursijf Engelsch opschrift en 4 reg. Eng. uitlegging der afbeeldingen, gemt.: A—K. Zonder naam v. graveur, doch ontwijfelbaar door *Rom. de Hooghe*, of uit zijne school. Hg. 39½, br. 55 dm. br. fol. — Onder het Ex. van deze pl. in de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rott., is eene breedvoerige beschrijving (hg. 20 dm.) v. d. vredehandel te Breda in 4 kol. met adres v. *N. Visscher* te Amst.

b Dezelfde pl., latere en veel slechtere druk, met adres van *J. Ottens* te Amsterdam.

2288 Hetzelfde, versmalde en slechte kopij der groote voorgaande afbeelding; ter weerszijde 3 (dus 6) kleinere plaatjes van de verschillende zeegevechten in dezen oorlog voorgevallen, onderaan 4 pl. naast elkander van de feesten bij den vrede en van het verbranden der schepen bij Rochester. Met 1 reg. bovenschrift: „D'eeuwige gedenck-teeckenen v. de Engelsche en „Neederl. Oorlogh en Vreede" en dezelfde 2 reg. Holl., 1 reg. curs. Eng. onderschrift en 4 reg. Eng. uitlegging der afbeeldingen A—K. Slechte grav. Zonder naam met adres v. *J. Cralinge.* br. fol. Hg. 40½ dm., br. 50 dm. *Zeer zeldzaam.*

2289 (24 Aug.) „Publicatie v. d. Vrede tusschen Engelant ende de Ver-a „eenigde Nederlanden." — Afdruk van de ratificatie v. d. vrede, d. 14/24 Aug. te Breda gepubliceerd, in het *Hollandsch*; 40 regels met 4 reg. bovenschrift; van ond. de zegels en *eigene handteekeningen* der 2 Eng. ambassadeurs: *Th. Hollis* en *H. Coventry* en der 5 Holl. afgevaardigden *Ripperda*, *Beverningk*, en and., 1 folio blad in plano. *Hoogst zeldzaam.* — Een dergelijk Exemplaar met onderteekeningen en zegels (welligt ditzelfde Ex.) wordt ook vermeld in den: „Schouwburg der Nederl. Amst. 1759. bl. 91."

Wijl ik van dit stuk, dat mij steeds *uniek* voorkwam, nog eens op de auctie van de Bibliotheek v. Prof. Tijdeman een dergelijk Ex. met zegels en onderteekeningen heb gezien, dacht ik dat zegels en cachetten gefacsimileerd of met een' stempel op deze bladen gedrukt waren, doch de verschillen in de handteekeningen en de plaatsing der zegels doen duidelijk zien dat ze werkelijk *eigenhandig* geschreven en gezegeld zijn.

b Hetzelfde, in het *Engelsch*, met 4 reg. Eng. bovenschrift: „Publication „of the Peace between England a. the United Netherlands." — Afdruk v. de ratificatie in h. Engelsch, 43 regels met 4 reg. bovenschrift, met dezelfde 2 en 5 zegels en *eigenhand.* onderteekeningen. 1 folio blad in plano. *Uiterst zeldzaam.*

2290 Zinneprent op den Vrede. — „Vreedegezandt, Bootschappende de Ratifi„catie der Engelsche en Nederl. Vreede, uytgewisselt te Breda, 24 Ooghst„maendt 1667." Boven dit 5reg. opschrift eene zinneprent; op den voor-

grond de Vrede die Mars gebonden houdt, regts de Maagd der 7 Prov. op eene vestingmuur staande, links Askue uit zijne gevangenis Loevestein komende, op den achtergrond Neptunus over eene zee met schepen rijdende. Van ond. een uitvoerig vers in 3 kol., door *G. v. Eeckhout* (den schilder). Met adres van *M. W. Doornick* te Amsterdam. 1667. De pl. zonder naam v. graveur. gr. fol. hg. 22 dm., met vers 34 dm., br. 41 dm. *Zeldzaam*.

2291 Zinnebeeldt op het Vredeverbondt. Met gedrukt vers. Amst. H. Sweerts. br. fol. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860, N°. 760.

2292 *Geteekende* afbeelding v. een' penning dien de Regering van Amsterdam op den Vrede te Breda heeft laten slaan; de Bataafsche Leeuw met een kanon tusschen de pooten, en omschrift: *Sic fines nostros, leges tutamur et undas.* Fraaije *teekening* in O. I. inkt. Afgebeeld bij v. Loon, II bl. 554. — Hierbij een berigt van de hand v. den Penningkundige A. Schoemaker, dat deze penning eerst d. 21 Julij 1669 gereed was en de gouden Exempl. toen aan de regerende HH. Burgemeesters en Raden v. Amsterdam is uitgedeeld geworden.

2293 „Bruyloft-Trompet bij gelegenheid v. h. Huwelijk v. Corn. Tromp." — Gedrukte verzen met het portret van Tromp in houtsnede. Amsterdam, *C. Stichter*. br. fol. — Zie: Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 763.

2294 (1668.) „Victoriën der Nederl. Geoct. O. (*Sic!* niet: O. Ind.) Comp. op „het Koninkrijck van Macasser door den Ed. Heer C. Speelman." Opschrift op eene label boven eene afbeelding à vol d'oiseau v. h. land van Macasser, met de voornaamste gevechten in 1666, 67 en 68 aldaar geleverd. Boven in de plaat links het portret v. Speelman, regts dat v. Radja Palacca, koning der Bougies, daartusschen de afbeelding v. 2 gevechten. Onder de plaat eene korte beschrijving (in 4 kol.) v. d. oorlog, met 3 reg. opschrift, een 6reg. vers van Vondel, een ander 4reg. vers en opdragt van *R. de Hooghe*. Fraai geëtst door *R. de Hooghe*. br. fol. Hg. 40, met verhaal 51 dm., br. 55 dm.

2295 „Het oordeel Godts over de werelt. Van J. R(othe?) 1668. — Aldus vermeld in den Catalogus mijner auctie v. Historieprenten (van J. H. Ameshoff te Apeldoorn.) Mei 1843. bl. 7. N°. 103. Waarschijnlijk titel van een pamflet.

2296 (9 Oct.) Eereprent voor Franc. de Moura, Markgraaf v. Castel-Rodrigo bij gelegenheid van zijn vertrek als Gouv. Gen. der Spaansche Nederl. uit Antwerpen. (Holl. Merc. 1668. bl. 163.) — de Moura staande, gekroond door Pallas en Mercurius; bovenaan de portretten v. Chr. en Eman. de Moura. Met Lat. in- en onderschrift naar *E. Quellinus* door *H. Quellinus*. gr. fol. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 764.

2297 (1669.) Profil v. Amsterdam en der bolwerken aan de landzijde v. d. Amstel, in 1669 gemaakt. Links de Utrechtsche, regts de Muiderpoort; bovenaan links het oude zegel (een koggeschip zonder roer), regts het wapen der stad. Met 24 reg. gegraveerd vers op de uitbreiding en heerlijkheid der stad, door *C. V.* „Aan 't schiprijck Ykant plagt," enz. Fraaije gravure door *P. Rodingh*. 1669. br. fol. Hg. 41, br. 54 dm.

2298 Gevecht tusschen de Boeren en Soldaten om en in Brussel, ten gevolge van den moord door een Spaansche soldaat op een' boer gepleegd (door *J. Luyken*.) br. 4°. Uit Gottfried, Kronijk. Van acht. onbedrukt.

2299 Uitvoerige afbeelding van de voorzijde van een, en de achterzijde van een ander kanon, grootste soort, elk lang 12 Rijnl. voeten, het eene 7990,

het andere 8000 pond zwaar, met talrijke zinnebeelden versierd, door den geschutgieter *Alb. Bennings* te Lubeck in 1669 gegoten en aan de Staten Gener. der Nederlanden geschonken, tot dank voor de prompte voldoening zijner leverantiën; zijnde deze 2 kanonnen de laatsten der 157 stukken geschut die alleen te Hamburg en Lubeck gedurende den afgeloopen oorlog gegoten zijn, terwijl er vele duizenden stukken van allerlei grootte òf gekocht, òf in 18 fabrièken te gelijk vervaardigd werden. (Door die gereede betaling was ook de prijs van het metaal zoozeer gedaald, dat de 100 ponden te Amsterdam slechts 66 gl. 19 st. en 10½ penn. kostten.) — Deze kanonnen dragen onderaan den naam v. *Alb. Bennings* te Lubeck 1669, daarboven het Holl. wapenschild met den leeuw, en omschrift: *Vigilate Deo confidentes*, voorts vele zinnebeelden, in het midden de uitvoerige afbeelding van een' zeeslag; hooger de namen en wapens van Joh. Eleman en G. Hasselaer, Directeuren van het krijgswezen (rei armament. praefecti) en eindelijk eenige zinnebeelden en lofwerk. — Boven de afbeelding der kanonnen een groot veld met zinnebeelden van den oorlog; het Holl. wapenschild waaromheen Mars, Bellona en Neptunus, en 2 reg. gegrav. Lat. inschrift. Onder de plaat een 6reg. uitvoerig Lat. gegrav. verhaal over die kanonnen, waaruit alle bovenstaande bijzonderheden genomen zijn. — *Uitmuntende* en *zéér zeldzame* gravuré, naar de teekening van *Adr. v. de Velde*, door *A. Blooteling*, 1671. br. fol. Hg. 59½ dm., br. 75 dm.

Deze kostbare stukken werden steeds te Delft bewaard, en zijn omstreeks 1810 door de Franschen naar Parijs weggevoerd, en na 1815 op gezag van deze gegraveerde plaat, wel als bewijs van eigendom terug geëischt, doch ze waren reeds in 1814 door de Geällieerden mede genomen; één der twee stukken prijkt nu te Berlijn, het andere te Weenen. — Zie eene kleinere afbeelding dezer kanonnen en mededeeling dezer laatste bijzonderheden, in: *F. A. F. Delprat*, Geschied. d. Nederl. Artillerie in de 17e eeuw. Breda. 1861, en de mededeeling v. d. Heer C. v. Maanen, in De Navorscher XVI. 1866. blz. 202—204.

In den: Schouwburg d. Nederl. 1759, bl. 107, zijn deze kanonnen vermeld als te Delft gegoten, en de plaat als in 2 bladen bestaande, opgegeven.

2300 (1670.) Spotprent op den Paus, met bovenschrift: *Gorgoneum caput*. Dezelfde plaat als beschreven is onder N°. 440, als copie eener andere plaat van 1580, welk jaar in het bovenschrift der klok hier is veranderd in 1670, bij gelegenheid der verkiezing van Clemens X in dit jaar. Met hetzelfde 8reg. vers, en daaronder: „Na de Copije gedrukt tot Romen." Hg. met vers 32 dm., br. 24 dm.

2301 (1670. 25 Sept.) „Beschryving der nieuwlyks uitgevonden en geoctrojeerde „Slang-brand-spuiten en haare wyze van brand-blussen, tegenwoordig bin„nen Amsterdam in gebruik zijnde, behelz. wijders aanwijzing van 't ver„schil tusschen hare uitwerking, en die van d'oude Blus-gereedschappen „en Spuiten, zo uit de werktuigen zelve, als tot de blussing der Bran„den, welke binnen deze Stad, onder 't gebruik van beyde, zijn voorge„vallen. Door derzelver Inventeur *Jan van der Heide* en Jan van der „Heide de Jonge, Generaal Brandmeester v. Amsterdam. [1]) Amst. J.

[1]) Het blijkt uit dezen titel in verband met dien van N°. 29 en 30 (blz. 343), dat de oude JAN V. D. HEIDE en zijn broeder NIC. V. D.

„Rieuwertsz., Stadsdrukker en boekverkooper in de Beursstraat, in 't Marte „laarsboek. 1690. fol. Titel, Voorrede, Privil. 4 bl. Beschrijving. 50 bl. en 19 pl. gen°. 1—19, (pl. 5 is ongen°.; 7 is gen°. 6; 14 is gen°. 13.) waarvan 7 met Holl. en Fransche onderschriften en gegraveerd (doc N°. 4*b*, 6, 13, 14*c*, 16, 18, 19, 26, geëtst) door den uitvinder den ui nemenden schilder *Jan v. d. Heide.*

Hetzelfde werk, 2e druk. Gedrukt voor de Erfgenaamen van *Jan va der Heiden.* (De naam van v. d. Heide is in de 1e druk zonder *n*, i dezen en op N°. 29 en 30 met *n*.) Amst. 1735. Met 25 platen, zijnd dezelfde als de vorige en 6 kleinere, halfvels platen er bijgevoegd. — D tekst is een woordelijke nadruk v. de vorige uitgave, vermeerderd m 1 bl. *Naberigt* en 1 bl. Uitlegging der 6 bijgevoegde pl.; de 19 *plat* zijn goed genommerd.

Ik wenschte dit werk op den datum v. 12 Jan. 1673 (zie pl. 7) t plaatsen, wijl toen deze slang-brandspuiten voor het eerst met dit uitmu tende gevolg gewerkt hebben, dat sedert geene oude spuiten meer gebrui zijn; wijl de beschrijving echter verloren zoude gaan onder al de pl ten van het belangrijke jaar 1673, heb ik het hier geplaatst, w de brand v. 25 Oct. 1670 hierin op pl. 6 afgebeeld is. Ook ze v. d. Heide op bl. 13 (onderaan) dat een brand die den 25en Sept. 16 uitbarstte en 3 dagen duurde, waarbij de oude brandspuiten niets uitri ten, hem het eerst naar een beter bluschmiddel hadden doen omzien.

Dewijl dit Exemplaar *onvergelijkelijk* is wegens volledigheid en de 4 origi *teekeningen*, 16 proefdrukken, 4 kleinere etsen en de 46 bijplaten, wa van vele *zéér zeldzaam*, zijn alle platen hier uitvoerig beschreven.

Portret v. J. v. d. Heide (geb. te Gorkum. 1637. ob. te Amst. 28 Sep 1712.) *aet*. 24. Kniestuk regts, zittende, een blad papier in de regte een passer in de linkerhand houdende. *Teekening* in O. I. inkt. Zond naam (door *T. H. Jelgersma ?*) Hg. 19, br. 16 dm. fol. — Nooit in plaat gebra

1e pl. Afbeelding van de oude en nieuwe Brandspuiten. fol. Hg. 36 dm
a br. 24 dm.

b Dez. plaat, fraaije *proefdruk* vóór alle letter en vóór de letters in de pla

c Dezelfde voorstelling. Uitmuntende *teekening* met de pen en m O. I. inkt voor de voorgaande plaat. (Door *J. v. der Heide.*) Uit h Kabinet *Verstolk*.

2e pl. Afbeelding van het verschil der voordeelen der oude en nieuw
a brandspuiten, vooral wat het bereiken der brandende gebouwen betref br. fol. Hg. 36, br. 46 dm.

b Dezelfde plaat, latere afdruk uit de 2e uitg., met 1 reg. bovenschrif „Afbeelding v. 't verschil" enz., wat in de voorstelling gegraveerd i die daardoor minder hoog is.

3e pl. *a* (1652. 7 Julij.) Brand van het Oude Stadhuis. br. fol. Hg. 36, br. 46 dm

b Dez. pl., latere afdruk uit de 2e uitgave, met 1 reg. curs. bovenschrif „Afbeelding v. d. Brandt," enz. wat in de voorstelling gegraveerd is, d daardoor een duim korter is.

HEIDE, de uitvinders dezer spuiten waren, en de jonge V. D. HEI daaraan geen deel had.

c Dezelfde plaat, fraaije *proefdruk* vóór alle letter en vóór de letters op de pl.

4e pl. (1668. 5 Dec.) Brand op de Oude Schans. fol. Hg. 35, br. 23 dm.

b Dezelfde voorstelling, veel kleiner en fraai geëtst door (*J. v. d. Heide.*) Zonder eenigen naam. kl. 4°. Hg. 20½, br. 15 dm. *Uiterst zeldzaam.*

5e pl. *a* (1669. 29 Dec.) Brand op de Lauriergracht. Hg. 36, br. 23 dm. In den 1en druk ongen°.

b Dezelfde pl. fraaije *proefdruk* vóór alle letter. Met aanduidingen voor den grav. op de plaat.

c Dezelfde voorstelling, veel kleiner en fraai gegraveerd. Zonder eenigen naam. Bovenaan links een opengebleven vak voor een inschrift. kl. 4°. Hg. 19, br. 13 dm. Znd. nm. v. grav., door? *Uiterst zeldz.*

6e pl. (1670. 25 Oct.) Brand van 6 huizen op het Nieuwe Eiland, (door *J. v. d. Heide.*) fol. Hg. 35, br. 23 dm.

7e pl. (1673. 12 Jan.) Brand in de Admiraliteits lijnbanen. br. fol. Hg. 33. br. 43 dm. In den 1en druk gen°. 6. (dus in die uitgave twee platen N°. 6.)

8e pl. *a* (1679. 27 Julij.) Brand op de Elandsgracht. br. fol. Hg. 32, br. 42 dm.

b Dezelfde pl., uitmuntende *proefdruk* vóór alle letter, vóór vele veranderingen en hartseeringen.

9e pl. (1680. 4 Junij.) Brand van 3 lijnbanen. br. fol. Hg. 26, *a* br. 33 dm.

b Dez. pl., fraaije *proefdruk* vóór vele hartseeringen en vóór alle e tter.

10e pl. Ruïne der 3 lijnbanen, den 4den Junij 1680 verbrand. br. fol. *a* Hg. 24, br. 34 dm.

b Dez. pl., fraaije *proefdruk* vóór alle letter en vele hartseeringen.

c Dez. voorstelling, uitmuntende *teekening* voor de plaat; (door *J. van der Heide.*) Uit het Kabinet *Verstolk.*

11e pl. (1682. 2 Jan.) Brand van 2 huizen in de Nieuwstraat, 2 Jan. 1682. *a* fol. Hg. 31. br. 17 dm.

12e pl. (1682. 18 April.) Ruïne van de verbrandde Zeeperij. fol. Hg. 33, *a* br. 19 dm.

b Dez. pl. *proefdruk* vóór de letters in het onderdeel der pl.

c Dez. pl. *proefdruk* vóór alle letter.

13e pl. (1682. 25 Dec.) Brand in de Goudsbloemsstraat. (Door *J. v. d.* *a* *Heide.*) kl. fol. Hg. 30, br. 22 dm.

b Dez. pl., *contre-épreuve.*

14e pl. *a* (1683. 26 April.) Brand op de Heerengracht bij de Hartenstraat. fol. Hg. 34, br. 23 dm. In den 1e druk gen°.: 13, zoodat n°. 14 ontbreekt.

b Dez. pl., fraaije *proefdruk* vóór alle letter.

c Dezelfde voorstelling, veel verkleind. (Door *J. v. d. Heide*) gr. 4°. Hg. 21, br. 14 dm. *Uiterst zeldzaam.*

15e pl. (1683. 17 Dec.) Brand v. eene terpentijnolie-branderij. kl. fol. Hg. 26, br. 21 dm.

16e pl. (1684. 12 Jan.) Brand op de Leidschegracht. (Door *J. v. d. Heide.*) Hg. 35, br. 25 dm.

17e pl. Ruïne van het voorgaande verbrandde huis. 1684. 12 Jan. fol. Hg. 36, *a* br. 25 dm.

b Dez. pl., *contre-épreuve.*

c Dez. pl., *proefdruk* vóór de letter, doch met den naam *J. Mulder* als graveur op den steen onderaan links.
d Dez. pl., met denzelfden naam v. *Mulder*, doch vóór de ladder en vele touwen, die op de afdrukken *a*, *b*, *c* voorkomen en hier met rood krijt zijn aangegeven. *Uniek.*
e Dez. voorstelling, fraaije *teekening* in O. I. inkt voor de voorgaande pl., doch zonder de menschen op brug en straat, die op de plaat voorkomen. (Door *J. v. d. Heide.*) Uit het Kabinet *Verstolk.*
18e pl. (1684. 20 Julij.) Brand in de Bloedstraat. (Door *J. v. d. Heide.*) fol. Hg. 36, br. 22 dm.
19e pl. (1690. 14 Mei.) Brand van een schip. (Door *J. v. d. Heide.*)
a br. fol. Hg. 28, br. 31 dm.
b Dez. pl., eenigzins verkleind, met Holl. opschr. br. 4°. Hg. 19, br. 23 dm. *Supplementplaten* der 2e uitgave van 1735.
20e pl. *a* (1682. 15 April.) Brand op Vlooijenburg. fol. Hg. 32, br. 20 dm.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór de letter.
21e pl. (1699. 5 Mei.) Brand van eenen oliemolen bij Wormer. br. fol.
a Hg. 19, br. 23 dm.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór de letter.
Van dezen brand vermeldt de Schouwburg d. Nederl. 1759. bl. 150. eene afbeelding *geëtst* door *L. Scherm.*
22e pl. Het Stadhuis (Paleis) te Amsterdam van achteren, met de proeven
a in 1672 en 73 door de v. d. Heyden's met de brandspuit genomen. kl. fol. Hg. 25, br. 12 dm.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór alle letter.
c Dez. pl., met een berigt over die proeven, afzonderlijk gegrav. op een plaatje boven de afbeelding.
23e pl. Het binnenplein van de Beurs te Amsterdam, met de proeven jaar-
a lijks aldaar met de spuiten genomen. kl. fol. Hg. 25, br. 12 dm.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór de letter.
c Dez. pl., met berigt, op een afzonderlijk plaatje boven de afbeelding.
24e pl. De Westertoren te Amsterdam en proeven daarop genomen. kl. fol.
a Hg. 25½, br. 12 dm.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór alle letter.
c Dez. pl., met gegrav. berigt op een afzond. plaatje, boven de afbeelding.
25e pl. De toren van Onze Lieve Vrouwe Kerk te Antwerpen, en de proeven daarop met de brandspuiten genomen. fol. Hg. 31, br. 13 dm.

BIJPRENTEN.

26 Ruïne van een uitgebrand huis op den hoek eener gracht. Eenigzins gelijkende op pl. 17, doch eene andere voorstelling die niet in het werk van v. d. Heide gevonden wordt. Fraai gegraveerd (door *J. v. d. Heide*), gelijk de verkleinde platen van N°. 4 en 14. — Deze 3 platen en N°. 5*c* zijn fraai uitgevoerd; ze zijn alle zonder op- of onderschrift, en het is mij onbekend waartoe ze behooren. Ik heb ze nooit anders dan bij mij aangetroffen; op een dezer platen is reeds door eene zeer oude hand geschreven: *Extra, extra raar.* — Op eene auctie in 1867 Dec. bij G. D. Bom te Amsterdam, zijn de koperen platen dezer 4 afbeeldingen en van een paar der volgende bijprenten verkocht, bij de kantoorboeken en verdere bescheiden

der firma: Erven *Arend Almenum*, tot nu onlangs leveranciers der stadsbrandspuiten, en in dezen opvolgers der van der Heidens.

27 Verschillende studien van 7 manspersonen, werkende aan de brandspuit, op de platen van het boek van *v. d. Heyden* of op de volgende bijprenten verkleind voorkomende. Fraai met potlood geteekend. Zonder naam (door *J. van der Heiden.*) 1 bl. br. fol. Hg. 19, br. 30 dm. Uit de collectie *F. de Kat*.

28 „Afbeelding v. h. gebruyck der op nieuw gepractiseerde houte Brandspuy-„ten met koper binnewerck, seer dienstigh... om met weynigh volck en „moeyten Brand te blussen, enz. — Representation de l'usage des Escli-„soires à feu," etc. — Afbeelding in 4 afdeelingen (2 naast, 2 boven elkander) *a.* van een schip, *b.* van 2 brandspuiten, *c.* v. eene kerk in brand, *d.* v. een molen in brand. — Zeer fraai geëtst door *M. Comans*, 1667. br. fol. Onder deze pl. bovenstaand opschrift met de uitlegging in het Hollandsch en Fransch en lager een vers: „Op het Konststuck der brandspuyten," in 4 kol.: „Geen straffer strijdt en twist," enz. gr. fol. De pl. hg. 42 dm., met uitlegg. 70 dm., br. 53 dm. *Uiterst zeldzaam.* Ik heb van deze plaat slechts nog éénmaal een Exempl. aangetroffen.

Deze plaat werd gemaakt om eene nieuwe soort brandspuiten aan te bevelen, welke voor de Gecommitteerde der Staten Gener. voor het verkrijgen van een Octrooi geprobeerd is, doch geen gevolg schijnt gehad te hebben. De plaat was te bekomen bij *Jac. Quack* postmeester te Rotterdam, bij *M. Comans* te Amsterdam, op de hoek van de Bloemstraat, in de Gouden Zon en bij *Gilles Comans*, op het Droogbak te Amsterdam.

Dit was een voorlooper van de spuiten van v. d. Heide.

29 „Bericht, wegens de nieuw-geïnventeerde en geoctroyeerde Slangbrandspui-„ten, uitgevonden door Jan en Nic. van der Heiden. Amst. gedrukt voor „de autheurs bij Jan Rienwertsz. Boekverkooper en Ordin. drukker der „stad". 1677. Titel, Plaat en bl. 3—14. fol. *Van de hoogste zeldzaamheid.* De plaat is die welke hierna volgt. Dit boek behelst voornamelijk eene vergelijking der kosten van de oude en nieuwe brandspuiten.

30 „Afbeeldinghe van de nieu geïnventeerde en geoctroyeerde slangbrand-„spuyten, vertoon. desz. figuur en manier van gebruick. Nieuwelyck uyt-„gevonden bij Jan van der Heyde, inventeur en opziehter van de stadts-„lantaarens tot Amsterdam en Nic. van der Heyde, gener. opziender der „schutsluyzen en wateren derz. stede en geadmitt. landtmeeter." Opschrift boven in eene plaat, waarop een plein met een groot gebouw in brand, (het Zeeregt? aan de Buitenkant) en eene kerk (Oudezijds Kapel?) en toren (Montalbaans? — doch dan verkeerd geteekend) is afgebeeld, welke brand men bezig is met slangbrandspuiten te blusschen. Daaronder uitlegging der letters A—M en ter weerszijden 2 (dus 4) kleine afbeeldingen. Naar *Jan van der Heyde*, door *Stoopendaal*. — Daaronder in 2 kol. de beschrijvingen van: „De nieuw geïnvent. slangbrandspuiten" en 2 Holl. verzen van J. v. Petersom en A. Leeuw. „Aan de konstrijke Gebroeders „Joannes en Nic. v. d. Heiden." Jan v. d. Heiden (*sic*) geeft daarin zijne woonplaats op: te Haarlem op de Reguliersgracht; Nic. v. d. Heyde in de Nieuwe Teertuinen, in de Roode Galei te Amst. gr. fol. Hg. 36, met beschr. 58 dm., br. 45 dm.

De beschrijving is niet, en behoort ook niet onder het Ex. in het boek in 1677 uitgegeven, 1e Staat.

b Dezelfde pl., afdruk op *perkament*, zonder beschrijving, en waarvan de onderste afbeeldingen zijn afgesneden.

c Dezelfde pl., zeer veranderd; op den voorgrond regts eene opene gra waaruit eene brandspuit water pompt; in het midden werken aan de mach en verder op vele menschen, die niet op de vorige zijn, enz. De perso bij spuit A, B, C, E, F zijn geëtst door v. *J. v. d. Heide.* een bijgevoegd Fransch opschrift: „Dessein des pompes à boyaux" en Fransche gegrav. uitlegging der letters A—M. Voorts met and beschrijving der brandspuiten, in het Holl. en Fransch in 4 kol. n elkander, zonder verzen. 2e Staat.

d Dezelfde pl., veranderd en opgesneden, met Holl. en Fransch opschrift uitlegging; andere en latere druk; de 3e kolom heeft hier ondera regel; de vorige pl. 2 regels.
Van deze plaat heb ik nog een' lateren en slechteren druk gezien, kenl aan het begin der uitlegging, die daar in 7 regels doorliep, en slechts 5 regels inneemt.

e Dezelfde pl.; veranderde fraaije afdruk, doch vóór de beschrijving

31 „Afbeelding der Geoctroj. Slangbrandspuiten. Nieuwelijk uytgevo

a „door *Jan v. d. Heide* en *Jan v. d. Heide, de Jonge*, generaale Br „meester v. Amsterdam." Gegrav. 6 reg. Holl. en Fransch onders eener afbeelding van een groot plein, waarop links eene kerk; daar een huis (met St. Joris en den draak boven op den gevel) in br voorts tal van brandspuiten om te blusschen. Door *J. Mulder*. — On aan dezelfde gedrukte beschrijving in het Holl. en Fransch, als o voorg. plaat. gr. fol. Hg. 32, met beschr. 57, br. 48 dm.

b Dezelfde plaat, met breede randen en afzonderlijke beschrijving. La druk van beide; de beschrijving heeft hier in de laatste kolom ma letters, in de vorige eene heele regel.

c Dezelfde plaat, fraaije *proefdruk* vóór alle letter en vóór het Holl. Fr. gegraveerde onderschrift.

32 „Afbeelding v. den Dam, h. Stadhuis, de Nieuwe Kerck, de Waag e „Oude-Kerckstooren v. Amsterdam," met het beproeven der Brandspu door J. v. d. Heyde en Jan v. d. Heyde de jonge, Gener. Brandmee v. Amst. Fraaije afbeelding v. d. Dam, waarboven in het midden, kerk en een schip in brand, ter weerszijde de beide zijden van een b penning. Met 5 reg. gegrav. onderschrift. Naar *J. v. d. Heiden*, *J. van Vianen*. br. fol. Hg. 53, br. 67 dm. *Zeldzaam.*

33 „View of the Stadhouse and the Engines for extinguishing fire at Am „dam." — Gezigt van den Dam langs het Damrak en de huizen Warmoesstraat. Naar *P. van Ryne*. London. April. 1752. br. fol. Hg. br. 40 dm.

34 „Afbeelding der klijne Geoctroj. Slang- Brand- en Tuinspuitjes....

a „bewaring v. landhuizen." Uitgevonden en te bekomen bij „J. v. d en J. v. d. H. de Jonge" enz. — Afbeelding van een in brand st buitenverblijf waarvan de vlam gebluscht wordt; bovenaan 2 vakken, met een opgeborgen brandspuit. Met gegrav. Holl. en Fransch o schrift, waaronder: „Berigt en Instructie" in 2 kol. Geëtst, zonder (door *J. v. d. Heyde*). fol. Hg. 23 dm. met *Berigt* 29 dm., br. 26 d

b Dezelfde plaat, met het Berigt in het Fransch: „Avis et instruction,"

c Dezelfde plaat; met verandering gem. G. aan de spuit links, veel

en slechtere druk met: „Berigt" te kennen aan den laatsten regel 2e kol. die hier begint: *heeft*, in de vorige: *te schikken*.

d Afzonderlijke, doch slechte afdruk der veranderde plaat.

35 „The new sucking worme Engine, For the speedy and easy quenching „fires and draining Ponds. Approved graciously by their Majesties, who „have granted Letters patent for the sole use making and vending to „*John Lofting* of London, merchant. — Machina nova exnctoria vermi for„mis Flammis restinguendis aptissima." etc. — Afbeelding van een groot paleis en eene groote zuil, waarop de werking der brandspuiten geprobeerd wordt, met bovenstaande opschriften; van ond. Engelsche en Latijnsche uitlegging der letters A—G. — Met afzonderlijke uitvoerige beschrijving in beide talen en 9 paragraphen in 2 kol. gedrukt. Met adres v. d. uitvinder in Queenstreet te London of zijn agent *W. Griffith* in Charing Cross. — Zeer fraai gegrav. naar *Hatteveldt*, door *J. Kip* zonder eenigen datum (omstreeks 1690 of 1700?) gr. fol. Hg. 40 dm., met beschr. 61 dm. br., 47 dm. *Uiterst zeldzaam en zeer fraai.*

Ik vermoed dat dit eene navolging geweest is van v. d. Heide's Brandspuiten, onder de regering van Willem en Maria (want er staat: their Maj.) te Londen opgekomen, en waartegen de verklaring (N°. 47) gerigt zal zijn.

36 Afbeelding van eene brandspuit met toebehooren, gelijk die ten allen tijde

a gereed moet staan; met bovenschrift: „Bericht rakende 't gebruyck der „Slang-Brand-spuiten," en onder de pl. uitlegging der fig. O—Q. Naast de plaat: „Instructie v. 't gebruyck." enz. Haarlem, Marger. van Bancken, Stadtdrukster op de markt in de Blye druk. 1692. br. fol. De pl. hg. 14, br. 20 dm., met Bericht en Instructie. Hg. 35, br. 41 dm.

b Dezelfde plaat, met hetz. „Berigt" en „Instructie." Met adres van S. van der Heyden.

c Dezelfde plaat, afzonderlijke druk, zonder Berigt en Instr.

d Hetzelfde *Bericht* en *Instructie*. Afzonderlijke druk. 6 bladz. kl. 4°.

37 Andere afbeelding van eene brandspuit gelijk die ten allen tijde gereed moet staan, waarboven: „Ordre op 't gebruyck" en waarnaast: „Instructie," enz. Amst. bij J. Rieuwertsz. 1684. br. fol.

38 Eenigzins andere afbeelding van de Brandspuit gelijk die ten allen tijde

a gereed moet staan, doch nu op wielen. Met „Berigt" en „Instructie". Met adres v. Jan en Samuel v. der Heyden. br. fol.

b Dezelfde plaat, met Berigt en Instr. en adres v. Erve Arend Almenum, Gener. Brandmeester v. Amsterdam. br. fol.

c Dezelfde pl., eenigzins veranderd, met Berigt en Instr. en adres W. en Arend Almenum, Gener. Brandmeesters v. Amsterdam.

d Dezelfde veranderde pl., afzonderlijke afgesleten afdruk. br. 4°.

39 *Proefdrukken* van eene kleine plaat van ééne brandspuit en van 6 brandspuiten op wielen, allen éénigzins verschillend van elkander en van de vorige afbeeldingen. kl. br. 4°. Hg. 13, br. 20 dm. en kleiner. Alle zonder naam op de pl.

40 Eene brandspuit en een slangpomp op wielen, naast elkander, met bovenschr.: „Berigt raakende" enz., van ond. uitlegging; regts de Instructie, met adres v. de Erve Arend Almenum, en een bijgelegd „Berigt"..... over den Slangpomp, met adres v. A. K. Vermunt, firma Erve Ar. Almenum. (*circa* 1830?)

41 „Berigt Rakende 't Gebruik der dubbelde zuygpompen." 3reg. opschrift bo-

a van de afbeelding van eene zuigpomp, met uitlegging in 2 kol. Met adres v. Wed. P. en W. Almenum. fol. De pl. hg. 12, met beschr. 26 dm., br. 35 dm.

b De helft dier zuigpomp. Fraaije *teekening* in O. I. inkt. br. 4°. Hg. 12, br. 16 dm.

42 „Instructie rakende 't Onderhoud en Conserv. der Slangbrandspuiten."

a 1 bl. fol. Met adres v. J. v. d. Heyde en J. v. d. Heyde Junr.

b Hetzelfde met adres v. J. en S. v. d. Heyde.

43 „Instructie rakende 't Onderhoud d. Sl. Br. Spuiten op Scheepen," waarnaast: „Instructie." Met adres Erve Ar. Almenum. 1 bl. br. fol.

44 „Instrutien nopens h. onderhoud der kleine Slangbrand- of Tuinspuiten." 1 bl.

a fol. Met adres v. J. en S. v. d. Heyde. 4°.

b Hetzelfde, met adres v. Erve Arend Almenum. kl. fol.

c Hetzelfde, met adres v. W. en A. Almenum. kl. fol.

45 „Instructie van 't gebruyck der Brand-Water-Backen." waarboven afbeelding der bakken, en waarnaast: „Instructie voor de Dienaars," enz. Amst. J. v. Ravesteyn, 1673. br. fol.

46 „Prijs der geoctroj. Brandspuiten. Met adres van J. v. d. Heyde en J.

a v. d. H. Jr., in de Koestraat. kl. 8°.

In de Koestraat (Noordzijde) bij de Nieuwmarkt te Amsterdam is tot 1867 het kantoor gebleven der opvolgers van v. d. Heiden, nl. de verschillende leden van de familie Almenum.

b Hetzelfde, eenigzins veranderd, met andere prijzen, en adres v. S. v. d. Heyde, in de Koestraat. kl. 8°.

c Hetzelfde, veranderd, met andere prijzen, bij de Erve Arend Almenum. 4°. *Handschrift.*

47 Verklaringen in 1689 en 1697 voor Burgemeesters en Schepenen van Amsterdam afgelegd door „Heeren Ruben en Jac. v. d. Hellingh" (bij waren woorde in plaats v. eed, dus Doopsgezinden), dat het opzuigen van het water door de Slangbrandspuiten, geene nieuwe of latere inventie van anderen is, maar te gelijk met de geheele uitvinding der slangen door de van der Heyden's is gemaakt; met verdere verdediging hunner inventie. — Deze verklaringen in 4 kol. naast elkander met ruimte bovenaan in de beide middelste kol.; (gelijk op de platen 30 en 31), behoort waarschijnlijk onder eene afbeelding der brandspuiten, het begin schijnt hier echter te ontbreken, want de eerste woorden zijn: „Dat zulx alles reeds in die tijd „zoodanig gepasseert is" enz. Het schijnt mij toe dat dit gerigt is tegen de inventie van *Lofting* te London (zie pl. 85) die ze van v. d. Heyde zal overgenomen hebben en later het origineel voor navolging van het zijne zal verklaard hebben. — Het *Naberigt* in den 2en druk van het folioboek der v. d. Heydens spreekt ook van dergelijke beweringen. — *Uiterst zeldzaam* stuk wat ik nooit elders ontmoet heb.

48 Beschrijving van eene brandspuit, genaamd *Brandknaap*, uitgevonden door Koenraat Koenraatsz., Mr. Tinnegieter in Haarlem. 7 bl. kl. 4°. *Handschrift* v. 1650 of daaromtrent.

49 De kantoorboeken der firma *Almenum* later *Vermunt*, over de Brandspuiten van 1750 tot 1840, waarbij zeer vele Requesten en Verklaringen over de verdiensten der oude inventie tegenover de nieuwe spuiten, door J. H. Onder de Wijngaart Canzius te Delft omstreeks 1806 uitgevonden — en vele andere papieren.

2302 (1671. Dec.) Den Hollandschen Verre-kyker. — Zinneprent op den toestand des lands in dezen tijd, en titelprent van een pamflet: „Den Holl. „Verre-kijker, verhalende den tegenw. toestant v. ons lieve Vaderland; „en waerschouw. aen alle goede ingesetenen om haar door geen geveynsde „Vrindschappen te laten misleyden, enz. Door B. J. R. Utrecht. 1671," 40 bl. 4°. geschreven vóór het uitbreken v. den oorlog en terugziende op de Triple alliantie v. 1668. — Bovenaan een label in blanco; onderaan links een Hollander met een lange verrekijker naar den berg aan de overzijde ziende, en zijne hand op een wereldbol leggende, achter hem Mercurius. Znd. naam v. grav. (door *Rom. de Hooghe* of een' zijner leerlingen.) 4°. Met het pamflet. (Tiele, Biblioth. v. Pamfl. N°. 5771 en 5838.)

2303 (1672.) Zinneprent op de ondankbaarheid van Engeland, bij het naderen van den 3en Engelschen oorlog. — De Ootmoed (Nederl. Maagd), rustende op een' Olifant (het beeld der nederigheid), vertreedt eene vrouw (Engeland) met paauwenveeren versierd, die de wereldbol voor een hoofdkussen heeft; vóór haar hakt een Holl. matroos aan de Engelsche doggen de staarten af (navolging der plaat N°. 2038 van 1652.); bovenaan regts valt Faeton (Engeland) door zijn' overmoed uit de lucht; bovenaan links verslaat de Boer (Holland) de verkleumde, maar aan zijn vuur verwarmde slang (Karel II); daarnaast een Jezuït naar den voorgrond ziende. Met onderschrift: „Algemeene Verklaringe van dit Sinnebeeldt" en uitlegging in 2 kol. waarin gezegd wordt dat de Engelschen in de laatste 26 jaren zeer hoogmoedig en wreed zijn, beginnende met den burgeroorlog en den moord huns konings. Zonder naam of adres. fol. De pl. hg. 20 dm., met Verkl. 39 dm., br. 26 dm. Deze plaat is in 1673 verkleind gecopiëerd in: W. Stubbe, Further justific. of the present war against the Unit. States. 1673. 4°. Zie N°. 2328.

2304 „Orangien Wonderspiegel, vertoon. Willem Hendrick de III, Prince v. „Or., eerst versmaet, gehoont, Gedruckt, daer na Geacht, geëert, verhe„ven, door Godts genaede tot onse herstelling en welvaren." — In het midden het portret v. d. Prins, kniestuk, v. voren en regts, geharnast, met hermelijnen mantel om, naast hem een helm; met bovenstaand 5reg. onderschrift. Ter weerszijden v. het portret 5 (dus 10) zeer kleine voorstellingen uit den 3en Engelschen oorlog, van 1672 tot 74, een gebloemden rand om portret en afbeeldingen en daarboven het opschrift: „Tot „hiertoe heeft de Heer ons geholpen." Boven, onder en ter weerszijde van dit middenstuk 16 br. 12° plaatjes, ieder met uitlegging, uit het leven van den Prins van zijne geboorte tot 1672. Geëtst door *Rom. de Hooghe* te Amsterdam. br. fol. Hg. 46, br. 56 dm.
Van deze plaat heb ik in mijnen Catalogus v. Portretten, 1858, onder N°. 216 een Ex. vermeld, waaronder eene uitvoerige levensbeschrijving was met opschrift: „Leven en bedrijf v. d. P. v. O. tot 1674." Bij het Ex. dezer plaat in de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam is zulk een onderschrift: „Leven en bedrijf tot 1675, doch zonder leven. — Van deze plaat kwam een Ex. met adres: *Cornel* voor in den Atlas van Voorst. 1858. N°. 628. — Deze plaat is een pendant van: „Witten wonderspiegel," zie N°. 2390.

2305 Zinneprent ter eere van Prins Willem III, dezelfde die in 1624 voor *a* Maurits gegraveerd (zie N°. 1545) en in 1628 voor Frederik Hendrik (zie N°. 1599) veranderd is, nu echter aan alle zijden verneden en verkleind. De plaats v. h. borstbeeld van Frederik Hendrik is hier door

dat v. Willem III ingenomen; het bovenschrift: *Liberum Belgium*, de standaarden met de wapens, de namen der 4 overwinningen, alsmede het vers van *Dan. Heinsius*, en de namen van teekenaar en grav. zijn alles weggesneden; het wapen is dat v. Fred. H. gebleven, doch onderaan zijn de 4 gebonden personen ter weerszijden weggeslepen en in die plaats gegraveerd de naam en waardigheden van: Stadhouder en Adm., Capit. Gen. v. Willem III, waaronder een 8reg. Holl. vers: „Oranje praeld' wel eer," enz.; lager het adres v. *Jst. Danckerts* in de Kalverstraet. De plaat is nu slechts hg. 52, br. 40 dm. (vroeger hg. 72, br. 44 dm.) — Slechte afdruk der fraaije oude plaat.

b Dezelfde pl., betere afdruk, vóór het ingraveeren der verzen, en die plaats nog wit gelaten. Met afzonderlijken afdruk der verzen en adres in boekdruk hierbij. *Hoogst zeldzaam.*

2306 Zinneprent op de verheffing van den Prins tot Kapit. Generaal of tot
a Stadhouder. — „Sinnebeeld, ter eeren v. Sijn Doorlucht. Hoogh. Willem „de III, Prins v. Oraenjen, etc." — De Nederlandsche Maagd ligt op een open rustbed, van boven door een Hemelsch licht bestraald, waaromheen de woorden „*Jehovaes strael, geneest mijn kwael.*" Ter regterzijde van de Maagd staat een harer zusters (de Provincie Zeeland?), ter linkerzijde een „Haegsche doctor" (de zeer gelijkende afbeelding van Const. Huygens), die haar wijzen op het portret van Prins Willem III, dat door een page wordt aangebragt en door den Nederl. leeuw uit aanhankelijkheid gelikt wordt. Achter het portret de Maagden der 6 overige Provinciën; links zit de Godsdienst, weenende over het zedebederf in Nederland. — Onder de pl. bovenstaand 8reg. opschrift en een uitvoerig vers van *M. S(mallegange??)* in 8 kol., beginnende: „Een Vrijster door den „dienst der Minnaers hoog gesteigerd" enz. van zeer Prinsgezinden inhoud. Zonder naam v. grav. Hg. 20 dm., met vers 48 dm., br. 27 dm. fol.

b Dezelfde plaat, doch met onderschrift: „Sinnebeeld tot 's Vaderlands „Welvaert" en deze belangrijke verandering, dat in de plaats van het portret van den Prins eene andere schilderij in de lijst staat, namelijk eene slang op de staart staande en omgeven door 7 opstaande pijlen, aanduidende de Voorzigtigheid en Eendragt. Het vers is geheel veranderd en eene navolging in Staatsgezinden geest van het vorige; alle toespelingen op den Prins en zijne verheffing zijn veranderd in vermaningen tot eendragt; de 8 aanteekeningen over de Prinsen van Oranje aan het einde van het voorgaande vers zijn hier weggelaten. Onderteekend: *M. Smalgang.* Zonder adres of jaar. *Zeldzaam en belangrijk.*

2307 Nagenoeg als 2306 *a* met opschrift: „Sinnebeeld deses tijdts" en veelzins veranderd; het portret van Prins Willem III in de lijst, waarnaast zijne wapens, wordt aan de zieke vrouw getoond; ter linkerzijde van het bed staan 2 Staatslieden die haar een Oranjeappel aanbieden, in plaats van C. Huygens op de voorgaande plaat. Het vers is bijna hetzelfde als op 2306a doch de woorden: „Een Haegsche doctor" zijn veranderd in: „Het wijs en „Staatsbestierd", enz. de aanteekeningen over den Prins zijn hier weer aan het einde gedrukt. Met adres v. *Jst. Danckerts* in de Kalverstraat. De plaat is in de manier van of door *R. de Hooghe.* Hg. 20 dm., met vers 48 dm., br. 27 dm. fol.

2308 Zinneprent op Nederland's bevrijding van Frankrijks aanval door de ver-
a heffing van Willem III. — De fabel v. Apollo en Dafne — en v. Neptunus

en Koronis. — Een groot opengeslagen boek waarop de afbeelding dezer fabelen, door Ovidius in zijne Metamorphosen, I. fab. 10 en II. fab. 8 verteld. Dafne en Koronis verbeelden Nederland ontvlugt aan zijne belagers (de Fransche en Engelsche Koningen) en gered door Jupiter en Pallas (Willem III.) Onder deze afbeeldingen een 4 reg. vers. „Batavie aangerand," enz. en onderaan regts en links de beide fabelen in 4 strophen, waartusschen eene allegor. figuur. Fraai geëtst naar en door *G. Lairesse*. gr. fol. Hg. 69, br. 46 dm.

b Dezelfde plaat, latere druk; over den tekst der beide fabelen is een vierkant blaadje geplakt, waarop de letters W. H. geëntrelaceerd, waarboven eene kroon en onderaan 2 olijftakken voorkomen. — Is deze verandering welligt geschied toen Willem III Koning van Engeland geworden is?

c Dezelfde plaat zeer fraaije *proefdruk* vóór den tekst der verzen onder het opengeslagen boek en vóór de 14 versregels der fabelen. *Zéér zeldzaam*.

2309 Spotprent op Hollands ongeluk en armoede door dezen oorlog en verlossing door den Prins. — „Een nachtgesicht, waarin vertoond word den „geparsten Koe." Eene koe ligt in eene pers die door 2 witte geesten als sirenen met ossenkoppen wordt digtgedraaid; uit haren bek, aars, uijers en zijden stroomt van alle kanten geld, dat door de omstaande Franschen opgevangen en in zakken gedaan wordt. Op den voorgrond een arme Holl. koopman en een boer die hem moed inspreekt. Regts komt een Leeuw met een oranjetak aanloopen. Boven de plaat het bovenstaand 3 reg. opschrift; onder de pl. een 40 regelig vers in 2 kol., begin.: „Staat hier een weinig stil, enz." Zond. naam v. grav. of jaar. fol. Hg. 15 dm., met vers 37 dm., br. 20 dm.

2310 Zinneprent op hetzelfde. — „De worstelende Maagd tot Bescherming van „hare Vrijheyt." De Nederl. Maagd staat in den Holl. tuin en houdt met moeite den Standaard vast waarop de vrijheidshoed staat, die door vele krijgslieden en een vliegenden haan dreigt omver getrokken te worden. Een Engel uit den Hemel blaast den haan (Frankrijk) met een: *vive Orange* en een pijl weg; bij den standaard der Maagd is een pilaar waaraan de Leeuw is vastgebonden, die de vijanden wil aanvallen doch door den strik weerhouden wordt. Onder de plaat een 40 reg. vers in 2 kol. begin.: „Siet hier d'onnosle Maagt, van yder schier verlaten," enz.; voorts een 4 reg. versje: „Een Haan die vloog omhoog," enz. Zonder naam v. grav. of dichter. fol. Hg. 18 dm., met vers 37 dm., br. 22 dm.

2311 Zinneprent op de poging tot herstel des vredes in het land door de verheffing van den Prins. — „De Staende Maagd Bereyd tot Vreede." De Holl. Maagd ontvangt het brandende hart van den Prins; regts vlugten de oproerige burgers; in de lucht roept een Engel: *Maeck Vrede*, een ander: *ik doe mijn best*. Onder de plaat een 30 reg. vers in 2 kol., begin.: „Ik ging lest eenmaal uyt, enz.." en daaronder een 2 reg. versje: Het Haegekray. — Zonder naam v. grav. fol. De pl. hg. 16 met vers 37 dm. br. 22 dm. *Zeldzaam*.

2312 Zinneprent op de verdrukking van Nederland en de verlossing door den Prins. — De Hollandsche Maagd ligt ter aarde; Frankrijk en Engeland willen haar een net over het hoofd werpen en binden; links treedt de Prins als haar verlosser op; op den achtergrond het Staatsgebouw, met opschrift: *Status*, waarvan *Militia*, *Justitia*, enz. de pilaren zijn. Zonder naam v. grav. kl. fol. Hg. 24 dm., br. 19 dm.

2313 Zinneprent op de tweedragt in Nederland. — De Nederl. Maagd strijdt met uitgetogen zwaard en schild tegen een vijand met leliën (Frankrijk), die door eene breede kloof van haar gescheiden is; 2 vrouwen (Provinciën) liggen geketend op den grond. Met 12 reg. vers: „De Britse zijd" enz. in HS. hieronder. Door of als *J. Harrewijn*. br. 12º. Hg. 11, br. 14 dm.

2314 „De 68 Geslacht Wapenen van de Prins van Oraenjen, etc. en de Wapenen „der 7 Vereen. Nederlanden met hare Steden, enz." Amst. G. Valk. Bovenaan de Nederl. Maagd, de Faam, Themis, enz. en ter weerszijde vele zinnebeelden. (Naar *G. de Lairesse?* door *R. de Hooghe?*) 1 blad gr. fol. *Fraai gekleurd.*

2315 (19 Jan.) „Extract Schrijvens uyt 's Gravenh. nopende S. Hoogh. de Prince v. „Or., die op d. 19 Jan. 1672 is verkooren tot Capit. Gen. over Holl. „en W. Vr." 1 bl. gr. fol.

2316 (25 Febr.) Prins Willem III verkoren tot Kapitein Gener. over de krijgsmacht d.

a Nederl., legt den eed van getrouwheid af. (Wagenaar XIII, 486. Holl. Mercurius, 1672. bl. 13, 14.) — De Prins staat voor eene tafel en zweert den eed; om de tafel de leden der Staten-Gener., aan het einde de Griffier Fagel, alle staande; achter den Prins ter weerszijden 2 gebeeldhouwde zuilen, waarop de borstbeelden zijner voorvaders; voorts in het verschiet links de feestmaaltijd, regts de muziekanten en de vreugdevuren. Geëtst door *R. de Hooghe.* Hieronder de beschrijving, in de 2 eerste kol. met opschrift: „Eeuwigh Gedenckteecken Hoedanigh Syn Hoogh. „tot Cap. Gen. Gemaeckt is.... en desz. Eedt v. getrouw. afgeleyt „heeft", — in de 3e kolom: „Memory v. d. toestel v. S. H. Tafel en „spijs," enz.; daaronder: „Verklaringe v. deze Figuur," nl. van deze plaat. Amst. *M. Doornick.* 1672. gr. fol. De pl. hg. 27 dm., met beschr. 51 dm., br. 32 dm. Fraaije plaat.

b Dezelfde pl., andere afdruk van de uitlegging, nl. in de 3e kolom is het opschrift in den vorigen druk 3 regels, in deze 2 regels, en hier is de „Verklar. d. plaat" weggelaten.

2317 Hetzelfde, als voren, doch eenigzins veranderd en verkleind; de pilaren achter den Prins zijn weggelaten en bovenaan een 3reg. cursijf inschrift geplaatst: „Sijn Kon. Hoogh..... wert Cap. Gen. gemaeckt;" ter weerszijde eene afbeelding van den maaltijd en der vreugdevuren. Zonder naam v. grav. (doch door *R. de Hooghe*). br. fol. Hg. 18 dm., br. 30 dm. *Zeer fraaije druk.* Uit een gelijktijdig boek.

2318 Hetzelfde, nagenoeg als voren; zonder de pilaren en den maaltijd en vreugdevuren. Met 2reg. inschrift bovenaan: „Zijn Hoogh..... wort Cap. Gen. „gemaakt 25 Febr." In den trant v. *R. de Hooghe* (door *C. Decker?*) br. 4º. Hg. 17, br. 26 dm.

2319 „Pertinent Verhael Hoedanigh sijn Hoogh. Capit. Gen. te Lande, en „Adm. Gen. ter Zee gemaeckt is, enz.... desz. Eed v. getrouw. afge„leyt heeft." Verhael in 2 kol. waarboven eene breede houtsnede, den Prins te paard, 2 krijgslieden en een trommelslager voorstellende. Amst. *M. Doornick*, op de Middeldam. De pl. hg. 8 dm., met Verh. 36 dm., br. 26 dm. kl. fol.

2320 „Het heerlijck Festin, Gegeven door Sijn Hoogh. Wilhelmus de Derde, „Prins v. Or., Cap. Gen. en Admiraal ter Zee, den eersten Maert 1672." 4reg. opschrift boven eene uitvoerige afbeelding van dit feestmaal in de gewone vergaderplaats van H. Ho. Mog. door den Prins gegeven; (Holl.

Mercurius. 1672. bl. 14.) daaronder eene uitvoerige beschrijving in 2 kol. met adres: „Amst. F. Palm, achter 't Stadthuys." fol. De pl. hg. 18 dm., met opschrift en beschr. 44 dm., br. 27 dm. *Zeldzaam.*

2321 (1 Maart) Zinneprent op de verkiezing van den Prins van Oranje tot Kapit. Generaal en Admiraal; — met bovenschrift: „Oranje, Nederlands Veldt- en „Zee-Heer." — Willem III staat op eene zegekar, getrokken door 4 paarden, die de Tweedragt vertreden, enz. De wagen wordt bestuurd door den Nederl. Leeuw en omringd door de Maagden der Nederl. Provinciën. Boven de plaat 6 versregels, onder de pl. het vervolg in 2 kol., en daaronder een gedicht op: „Oranjes Heerlijck Festin aan de Leeden van „Staat" door B. B. (Baltes Boekholt,) Boekverk. te Amsterdam, in 't midden van de Nieuel. 1672, wiens adres er onder staat. De plaat is door of in de manier van *R. de Hooghe*. Hg. 10 dm., met vers 37 dm., br. 16 dm. kl. fol.

2322 „In Celeberr. Convivium Praepotent. Holl. Ordinibus a Celsiss. Pr. „Auriaco exhib. Kal. Mart. 1672. Epigramma. — Op de Heerl. „Maeltijdt aen de.... Staten v. Holl." enz. Met 2 Holl. verzen, get.: *Romane*. gr. fol.

2323 Zinneprent. *Theatrum*, *of Tragedie*, *gespeelt in 't jaar* 1672, *op het Holl. Treurtonneel.* — *de Lambre fc.* Een opmerkelijk fraai geëtst blad. Aanval op en verdediging van Nederland, dat als vesting rondom een kerkgebouw is opgebouwd. Met 4 kolommen toelichting. Gr. fol., hoog met tekst, 58 dm., br. 42 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2324 (7 April.) Publicatie in Engeland van den oorlog, en vertrek v. d. Ambassadeur Meerman. (Door *R. de Hooghe*.) Met 8 reg. onderschr. br. 4°. Is het onderste gedeelte eener groote plaat over den vrede d. 19 Febr. 1674 met Engeland gesloten. (Zie op 1674.)

2325 (14 April.) Verschijning van een' Engel aan eene weduwe Grietje Klaas te Zaandam aan 't Kattegat, en verzekering van den Engel dat God Nederland wel zou bewaren. — Gezigt van de verschijning in hare kamer, terwijl zij des avonds te bed ligt. Onder de pl. een 12reg. vers in 3 kol., voorts opschrift: „De genade Gods over Hollandt" en verhaal der verschijning; daaronder een vers in 4 kol. Alles, plaat, verzen en verhaal, door *J. Luyken*. Met adres v. *P. Smit*, Konstverkooper in de Molensteeg. 1678. Hg. 22 dm., met beschr. 39 dm., br. 29 dm. fol. *Hoogst zeldzame* plaat.

2326 Hetzelfde, doch zeer verkleind, met alle voorgaande verzen en verhaal. Met bovenschrift: „Een waardige Boode..... in 't jaar 1672." Met adres v. *J. Hartig*, Boekverk. te Amsterdam, op h. Cingel, 1747, toen het land in gelijksoortig gevaar verkeerde. De pl. hg. 9, br. 8 dm., met beschr. hg. 35 dm., br. 28 dm. fol.

2327 Zes portretten in med. der krijgvoerende vorsten en hoofdpersonen in dezen 3en Engelschen oorlog; alle borstbeelden, die omgekeerd, dieren, enz. voorstellen; ieder portret met een 2reg. Holl. versje; de voorgestelden en hunne caricaturen zijn: Prins van Oranje = (of: gelijk aan) Mars; de Koning van Frankrijk = Leeuw; Koning van Engeland = Tijger; Bisschop van Keulen = Ezel, Bisschop van Munster = Varken; de Gebroeders de Witt = Wolf en Vos. Znd. nm. v. grav. (door of als *R. de Hooghe*.) kl. 4°. Iedere pl. hg. 11, br. 11 dm. *Zelden compleet; zeldzaam en fraai.*

2328 2 platen uit: „W. Stubbe, Justification of the present war against the „Un. Prov. 1673." 4°. — en 5 pl. uit: „W. Stubbe, further Justification. 1673" 4°. — De 1e pl. stelt 3 medailles voor, in 1586 hier te lande geslagen tot dank voor de hulp door Koningin Elizabeth verleend; de 2e een Holl. spotprent op de Engelsche doggen, met afgesneden staarten (zie N°. 2038) en de woorden: *Devictis Anglis latrant, non mordent.* — De 1e der andere 5 pl., (gen°. A—E) stelt H. v. Beverningk en W. v. Nieupoort voor, hoogst onderdanig eene petitie aan den Eng. Staatssecretaris Thurloe aanbiedende; de 2e (B) is de copie der Holl. zinneprent N°. 2303; C en D 12 Engelsche munten, bewijzen v. der Engelschen regt op de heerschappij der zee; E is de copie der platen van de martelingen der Engelschen door de Hollanders op Amboina in 1622. — 4° en br. 4°. *Zeer zeldzaam.*

2329 „Vrankrijks Staat-zucht, Trouwloosheid en Wreedheid." Titelplaat met dit bovenschrift van een werkje aldus getiteld en in 1672 in 4°. verschenen. — Lodewijk XIV te paard, heeft de wereldbol aan zijn zwaard geregen, zeggende: *Qua ferro, qua fraude;* — achter hem al de rampen van den oorlog, gevangenen, een veldslag, brandende steden, enz. Zonder naam v. grav. (doch door *J. Luyken*.) 4°.

2330 Begin v. d. oorlog tegen Nederland door Frankrijk. — „Fransche Ver„waantheyt, in h. sinnebeeld met sijn bijsprenk..... *Evexi, sed discu„tiam.*" — 10 reg. opschrift boven een plaatje, vertoonende de zon, die de wolken uit zee optrekt en door zijne stralen weêr vernietigt; waaronder een 14reg. Fransch vers v. d. Abbé O. F. de Brianville (met Holl. vertaling): Op de toerusting des Veldtochts, v. 1672. Met adres: Paris, Ch. de Sercy, dans la grande Salle du Palais. Onder h. adres: *Phaeton*. kl. fol. Het plaatje hg. 7, br. 13 dm., met vers hg. 30, br. 19 dm. *Zeldzaam.*

2331 Als voren, naauwkeurige doch omgekeerde kopy der plaat, met hetzelfde Fransche vers en eenigzins andere vertaling; zonder het 10reg. bovenschrift. — Hiernaast eene parodie op de voorgaande plaat, met bovenschrift: *Evexit et discutiet*, vertoonende het alziend oog; links een staande Oranjeboom met vruchten, daarnaast de Prins staande; — regts eene geknakte lelie, waarnaast Lodewijk XIV in droefheid zittende; v. ond. een Holl. en Fransch vers, zijnde een antwoord op het voorgaande, met opschrift: „Christ. zinnebeelt voor Sijn Koninkl. Hoogh. d. Prince v. „O., op de aanst. velttocht v. 1674". Met adres: Amst. H. Sweerts. 1674. Hg. 30, br. 42 dm. br. fol. *Zeldzaam.*

2332 Als voren; slechts kopy der 1e pl.: *Evexi sed discutiam*, waaronder weder eene andere vertaling v. h. vers v. Brianville; zonder het origineel; — daarnaast eene andere parodie op de 1e pl., nl. een breed medaillon waarin de zon over een bergachtig landschap opgaande, met bovenschrift: *Quos oriens vidit superbos, occidens jacent;* ter weerszijde de Holl. leeuw. Onder de pl.: „Bericht v. d. Hemel aan d. Koning op d. toestel v. d. veldtocht „v. 1672", zijnde een antwoord op het vorige vers. Hg. 30, br. 41 dm. br. fol. Op de plaat is met eene oude hand, waarschijnlijk als datum v. uitgave geschreven: 1672. 2 Febr.

2333 „Roskam voor de 4 Amsterdamsche politiserende Med. Doctoren." — Zinneprent. fol. In Atlas van Voorst, 1858. N°. 630.

2334 „De groote vissen eten de cleynen." — Zinneprent op dezen? tijd. In Atlas Ameshoff (Mei 1843) bl. 7. N°. 5. — Kan dit dezelfde plaat of

eene navolging zijn van N°. 1864: De groote visch van Holland (op Oldenbarneveld)?

2335 (30 Mei.) Oorlog met den Bisschop v. Munster. (Wagenaar XIV. 27.) Spotprent op den Bisschop. — „De Munstersche Moezelman of optocht „der Papekinderen." Een armoedig huisgezin op reis; de man met een bisschopsmuts, enz. bespeelt een doedelzak; de vrouw draagt een kind, een jongetje loopt met een uil op den schouder, enz. — Fraai gegrav. oud plaatje v. 1620 of daaromstreeks; daarboven het bovenstaand opschrift, ter zijde en v. ond. een uitvoerig vers. Zonder uitgever of jaar. fol. Hg. 17, met vers 39 dm., br. 14, met vers 30 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2336 Spotprent als voren. — Een groote Duivel doet zijn gevoeg op eenige onder hem staande soldaten, terwijl hij een mensch opvreet en een tent, waaronder een man, met de andere hand neemt. Slechte prent, — waaronder: „Den Ambassad. v. Lucifer in de werelt gesonden tot een krijgs„transformatie". Vers in 2 kol. kl. fol. Hg. 19, met vers 29 dm., br. 12 dm. *Zeldzaam doch slecht*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

2337 Spotprent als voren. — „De Bisschop op de Bagyn." Eene Bagynernon ligt op de knieën, op haar rug zit de Bisschop; regts een varkenstrog waarbij de Bisschop staat; links de Bisschop als blindeman door een hond geleid, enz. en onderaan een 28 reg. vers met bovenst. opschrift. Hg. 18, met vers 21, br. 19 dm. en 8 reg. *conclusie*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2338 Als voren. — „D'afbeeldingh v. 't hart v. Beerenhart v. Galen." — In Catal. Ameshoff (Mei 1843.) bl. 8.

2339 Als voren. — „De Roover op een wolf." — „De Averechtschen Bis„schop." — „Siet hier een Bisschops dienst." — In Atlas Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 733, 734.

Zie 3 andere Spotpenten (houtsneden) op den Bisschop v. M. op 1674. Maart.

2340 „Platte Grond van Delft... hoe men dese stad soude hebben kunnen fortificeeren" br. fol. In Atlas Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 804.

2341 (7 Junij.) Zeeslag voor Soulsbay door de Ruyter tegen den Hertog v. York en Admiraal Montague met twijfelachtigen uitslag geleverd. (Wagenaar XIV 23—26. Holl. Mercurius. 1672. bl. 53—58.) — Zeer uitvoerige en belangrijke voorstelling van het midden v. h. gevecht op 2 aaneenbehoorende bladen met vele aanduidingen in HS. en verbeteringen op de teekening geplakt. — Op het 1e (linksche) blad ziet men (v. links naar regts) de schepen van *Sr. John Kemhorn*, lager dat van *Sr. John Kentlow?*, hooger op die van *Schram*, *Vlugh*, *Jos. Jordaens*, *de Heer van Gent*, lager dat van *de Haan*, Vice-Admiraal Sweers; daarbij (op het 2e blad) het schip v. d. Graaf v. Sandwich in brand, voorts dat van v. Brakel; lager die v. *Sr. John Harman* en *Spragge*, hooger *Jan v. Nes*, Schout bij nacht, „*de fictorie*" de Adm. de Ruyter en v. Gent, de Hertog v. York op den *St. Michiel*, de *Chambrige*, daarnaast de *Resolutie*, Jan de Liefde, *Vis-adm. v. de Ruyter*, eindelijk de *Vis-Adm. v. Nes* en *de Katarijne*. — Zeer fraaije *schetsteekening* in O. I. inkt en zwart krijt, zonder naam, doch ontwijfelbaar door *W. van de Velde*, op 2 aaneenbehoorende bl. te zamen, hg. 36 dm.; br. 132 dm. br. fol.

2342 Dezelfde zeeslag, op het einde. — Uitvoerige en belangrijke voorstelling op het einde v. het gevecht, eenigzins *à vol d'oiseau*, met talrijke

aanduidingen in HS., waarschijnlijk naar schetsen tijdens het gevecht gemaakt. Onderaan links: *van de Velde sijn jacht;* en regts, *„actye „van verandering savons,"* de schepen *de Diecke of... radde, Sr. John Harmens, Sr. John Kentlow, „het Fregat dat bij.... hoorde"; Jordaens*, enz. Op den 2en grond de schepen van Vlugh, de Haen, van Gent, Jan de Liefde, de Ruyter, de Michiel, van Nes en Banckert, en bovenaan op den achtergrond: *„de Zeeuwse schepen nog wat in actye wesende"* — *„de achterste v. de fransche noch wat in actye wesende"* — *de franse Vis-adm.*, lager: *de royael prins;* hooger: *de Katarijne*, en: *Wrack van de Sandwit"* (schip v. E. Montague, Graaf v. Sandwich, door v. Brakel vernield.) — Zeer fraaije *teekening* in O. I. inkt en zwart krijt. Zonder naam, doch zekerlijk van *W. van de Velde*, br. fol. Hg. 41 dm. br. 72½ dm.

Deze 4 kapitale teekeningen van zeeslagen tegen de Engelschen, nl.: die van 1653. 9 Aug., N°. 2074; van 1666 11—14 Junij, N°. 2225 en de beide bovenstaande, behooren tot de uitvoerigste en belangrijkste schetsteekeningen van *W. v. d. Velde*. Ze zijn omstreeks 1826 te Alkmaar uit de kunstverzameling van eenen Pastoor voor *f* 90.— verkocht, later in het bezit gekomen van den Baron Verstolk van Soelen voor *f* 700.—; na diens dood overgegaan aan zijne zuster de Baronesse van Pallandt en in Nov. 1867 door mij aangekocht.

2343 Twee dergelijke kapitale *teekeningen* van den slag bij Solebay, Junij 1672, in de collectie v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden. — De eerste waarop de teekenaar bovenaan schreef: „dit is 'tselve gesicht en geschiedenis, „gemerkt *V.*, doch gestelt op hooger orisont na Konings en Duckx believen en ordre, bequaem tot de tapijtten, dog alles uyt de teeckenin„gen naar leven getrocken." En van onder: „de actye van 't gevecht te „twee uuren na den noen." Hoog 36½, br. 48 dm. br. fol.

De tweede, waarop ter zelfder plaatse staat: „dit is 'tselve gesicht, ge„merkt V.V., doch gestelt op hooger orisont [na] Koning en Duckx order, „ende alles uyt de teyckeningen getrocken." En van onder: „de actye van „'t gevecht, ten 4 en tot 5 uur omtrent duerende na den noen." Hoog 36, breed 48 dm.— (Zouden deze beide ontwerpen uit de twee voorgaande teekeningen of uit die welke nu op het Museum Boymans berusten, getrokken zijn?)

Zeer zeker door *Willem van de Velde*, den Ouden, voor en in Engeland gemaakt, maar juist daarom nooit bij ons in plaat gebragt. Zij werden trouwens door den Heer Bodel gevonden in den boedel van den overleden, vroeger in Engeland zich lang opgehouden hebbenden Leidschen Hoogleeraar, Dr. *J. A. Bennet*, en daaruit gekocht in April 1828.

Ze hebben waarschijnlijk gediend voor groote tapijten, althans voor groote schilderijen, op Hampton Court-palace te Londen. Zie *Immerzeel*, Levens der Holl. Schilders, III. 161, en Mr. J. C. de Jonge, Gesch. v. h. Ned. Zeewezen, 1e druk. Dl. III. blz. 1. — De uitslag van 't gevecht was eer ten nadeele van ons, en daarom des te meer een voorwerp om door den kunstminnenden vijand begeerd te worden. — *Uniek*, nimmer uitgegeven.

2344 Dezelfde zeeslag, anders. „Afbeelding en kort verhaal v. d. dapperen „zeeslagh, door de Scheepsvloot d. Nederl. onder 't gezagh v. C. de „Witt.... en 't gebiedt v.... de Ruyter.... moediglijk bevochten en „victorieuselijk verkregen 7 Juni." Op den voorgrond regts, het schip van

de Ruyter tusschen die van den Hertog van York en den Admiraal E. Montague, in het midden: van Gent slaags met de Engelsche schepen; links het Zeeuwsche Escader in gevecht met de Fransche schepen; op den voorgrond een groot Fransch schip zinkende. Uitvoerige plaat zonder naam van graveur, waaronder eene afzonderl. beschrijving in 3 kol. en bovenstaand 5reg. opschrift: „Afbeeld. en kort verhaal v. d. dapp. zee„slagh," enz. Amst. *M. Doornik*. 1672. gr. fol. Hg. 29 dm., met tekst 56 dm., br. 41 dm. — Deze plaat is geheel dezelfde als N°. 2234, van den Vierdaagschen zeeslag, met de 3 portretten van de Ruyter, Tromp en Monk; welke portretten en inschriften hierop weggeslepen zijn. Gen°. f. 152 an: *Bondigh Verhael*; waarin deze plaat echter niet voorkomt.

2346 Hetzelfde, doch anders. Op den voorgrond de Ruyter in hevig gevecht met den Hertog v. York en den Admir. v. de Blaauwe Vlag; boven in de plaat 3 kleine portretjes in lauwerkransen van de Ruyter, links de Adm. Montague, regts d. Hert. v. York. — Onderaan beschrijv. in 3 kol. Slechte grav. zonder naam, met adres *Abr. v. Hoorn. exc. et inv.* te Leyden aan de Hooglandsche kerk. fol. Hg. 27, met beschr. 44 dm., br. 41 dm. In de collectiën v. de Heeren A. van Stolk te Rotterdam en Mr. Bodel Nijenhuis te Leiden. — In den Atlas Ameshoff (Mei 1843) kwam hiervan een Ex. voor, met beschrijving en afzonderlijk vers van J. Wijbrants.

2347 Hetzelfde, doch geheel anders. Op den voorgrond het schip de Royal James van den Admiraal Montague, na het hevig gevecht met Jan van Brakel, door een' brander aangeklampt, in brand geraakt; de Admiraal en anderen bergen zich in eene sloep doch verdrinken. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving door Mr. J. C. de Jonge. Uit Schotel: Heldend. ter Zee.

2348 (Junij—Aug.) Voorvallen en oploopen te Amsterdam, in 1672, nl.: Uittrekken der Burgers. — Burgem. Hasselaar gekwetst. — Mishandeling van Burgem. de Graaf. — Oproer om de sleutels. — Vertrek van Prins Willem III. (Wagenaar XIV. 83, 209. Kok, Amsterd. Jaarboeken. II. 384.) 5 kleine *teekeningen* voor de serie van 192 plaatjes, vermeld N°. 15. 24°.

2349 (3 Junij, tot 22 Julij.) „Gedenkteykenen der wonderl. geschieden...... „in 1672." 1 reg. opschrift boven de: „Afbeelding hoe.... de Koningen „v. Vraukrijk en Eng. met de Bissch. v. Keulen en Munster de Vereen. „Nederl. hebben beoorlogt, en wat stercke steden aan dezelve zijn over„gaen alsm. eenige wonderl. Geschieden. alle voorgevallen in 1672." (Wagenaar XIV. 26—40, 91—93.) Onderschrift v. eene afbeelding der plannen van 33 Nederl. versterkte plaatsen van 3 Junij tot 22 Julij aan de Franschen overgegaan, en 18 kleine afbeeldingen van gebeurtenissen in dat jaar; bovenaan de portretten der 4 oorlogvoerende vorsten. Door *J. Sorious, aqua forti*. Met adres van *M. Doornick* te Amsterdam. fol. Hg. 43 br. dm., br. 55 dm.

2350 Als voren. „Afbeeldinge van alle de stercke steden die A°. 1672 binnen „de tijdt van 2 maenden aen de France etc. zijn overgegaen." Copie van 27 der voorgaande plannen van versterkte plaatsen, door de Franschen van 3 Junij tot 22 Julij veroverd; op 3 reeksen afgebeeld. — Daaronder eene landkaart van „d' 17 Neederl. Prov. met de aengrens. landen..... waerin „met een linie afgetrocken is wat steden in 1672 aen de Francen enz. „zijn overgegaen, die nu alle door zijn Hoogh. in 1673 en 74 herwon„nen en herstelt zijn;" onder dit opschrift eene afbeelding der 3 zeeslagen van 7 en 14 Junij en 21 Aug. 1673, lager een landkaart met de

lijnen der bezette streken. — Deze kaart is later bij den vrede van 1674 wederom uitgegeven, doch met afbeelding van de Vreugdevuren te 's Hage, in plaats van de plannen der 27 vestingen. Met adres v. *M. Doornik*. br. fol. Hg. 42, br. 55 dm.

2351 „Nieuwe.... Lantcaert v. d. 17 Nederl. Prov. benev. de aengrens. „Landen," enz. Amst. *M. Doornick*. Met bovenschrift: „Afteecken. d. Lan„den waer des Keysers, Koninghs, Keurvorst en Bisschops leegers zijn „door en' ingetrocken." br. fol. Hg. 41, br. 54 dm. — Hetz. met een later adres van *Carel Allardt*.

2352 „Nieuwe Perfecte Caert vertoon. de zeekust v. Oost Vriesl. af tot Havre
a „de Grace, voorts de 17 Nederl. Prov., met een groot deel v. Vranckrijck, „heel Munsterlant en Duytsl. tot Francfort. Hierin is oock met 2 liningen „afgetrocken wat plaetsen 1672 an d. Kon. v. Vr. overgegaen zijn, en „wat Plaetsen de Nederl. noch behouden hebben." Boven de kaart kleine afbeeldingen der zeeslagen, 23 Maart 1672. (nl. „Engelse aanval op de „Smirnase vloot voor datse de oorlog verklaard hadden,") 7 Junij 1672, 7 en 14 Junij en 21 Aug. 1673. Amst. *M. Doornick*. br. fol. Hg. 43, br. 56 dm. — Onder het Ex. v. deze plaat in de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, is een verhaal v. dezen oorlog in 1672, 73, in 5 kol. met opschrift: „Memoriën en Gedenkteek. v. d. Fransen, Eng., „Keulse en Munst. oorlog." met adres v. *M. Doornik* te Amst

b Dezelfde pl., latere druk bij *C. Allardt*, Amst. op d. Dam in de Caartwinkel. Zonder beschrijv.

2353 „Naeuwkeurige Afbeeldinge van alle de Posten en Vastigheden, Bij den „weerende Oorlogh gemaeckt, in Holland, Utrecht en gedeelte van Gel„derlandt." Door *J. v. Loon*. Amst. P. Schenk en G. Valk. br. fol. Hg. 41, br. 53 dm. — De adressen van *Pr. Schenck* en *Ger. Valk* zijn stellig van lateren tijd, omstreeks 1720.

2354 Dezelfde kaart, verkleind, met opschrift: „Naauwkeurige kaart v. Holl., „Utrecht en een gedeelte van Gelderland. Benevens derzelver Posten en „Vastigheden, welke gemaakt zijn sedert h. jaar 1672." kl. br. fol. Hg. 29, br. 37 dm.

2355 Kaartje van Holland, Utrecht en een deel van Gelderland, waarop door kleuren aangewezen is hoever de Franschen in 1672 doordrongen en welk deel door inundatiën tegen hen beveiligd was. Geschetst door W. Bilderdijk en voorkomende in zijne Geschiedenis des Vaderl. IX. kl. br. 4°.

2356 (**10 Junij.**) Overgave van Emmerik aan de Franschen onder den Prins v. Condé, zonder eenigen tegenstand. (Wagenaar XIV. 27.) Boven de plaat het plan der stad; v. ond. Fransch opschrift. (Door *S. le Clerc.*) gr. fol. Hg. 43. br. 33 dm.

2357 „Le Rhin passé à la nage par les Francais à la vue de l'armee de Hollande." Naar *F. v. d. Meulen*. Door *C. Simonneau*. — Overgave v. Rees, Schenkenschans en Doesburg. Door *S. le Clerc*. gr. fol. — 3 bl. ieder met Fransch en Latijnsch onderschrift; hg. 52 dm., br. 94 dm. Alle in den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2358 (**11 Junij.**) Afbeelding van het Tolhuis aan den Rijn bij Arnhem, waar de Prins van Condé met het Fransche leger over de rivier trekt. (Wagenaar XIV. 30.) Onder deze afbeelding het plan v. Arnhem en ter regter- en linkerzijde de plans van 3 (dus 6) plaatsen door de Franschen ingenomen. br. 4°. Uit?? Ontroerd Nederl.??

2359 (1672. 14 tot 24 Junij.) Bezetting der vesting Heusden door de Amsterdamsche schutters onder bevel v. d. Kap. Jac. de Graef van Amsterdam, gedurende 10 dagen en d. 26 Junij in volle marsch langs den Overtoom in Amst. teruggekeerd. — Profil v. Heusden, dezelfde plaat als N°. 1526, door *T. Matham*, met verandering v. h. jaar 1625 in 1672; boven de plaat 6 vierregel. versjes op Heusden, en onder de pl. de Monsterrol v. d. Kapitein de Graef. De plaat met op- en onderschr. nu hoog 52 dm., vroeger 26 dm. *Hoogst zeldzaam* doch nu zeer afgedrukt.— In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2360 Jan de Witt door J. de Graaff aangevallen en gewond. (Wagenaar XIV. 68.)

a Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°.

b Dezelde pl., *proefdruk* vóór alle letter.

c Hetzelfde. Origin. *teekening* voor de voorg. pl. door *J. Buys*. 8°.

2361 (21 Junij.) Het huis van Burgemeester Langewagen te Hoorn geplunderd, door het Prinsgezinde graauw. (Wagenaar XIV. 66.) — Met 2 reg. inschrift boven in de plaat. Zonder naam. (Door *H. L. Padtbrugge*.) br. 4°. Uit een folio boek.

2362 (23 Junij.) „d'Heeren v. Utrecht presenteren des Stadts Sleutels aen d. Kon. d. „Vrankr., waerop de Koning persoonlijk binnen Utrecht intrekt, 5 Julij „1672." (Wagenaar XIV. 35—41.) 2 reg. opschrift bovenaan links in eene voorstelling v. des Konings tent ter regterzijde, waaruit de Koning treedt; vóór hem de Magistraat v. Utrecht geknield; in het verschiet de stad. Zonder naam v. grav. (doch zeker door of uit de school van *Rom. de Hooghe*.) Met 1 reg. onderschrift en 10 reg. vers in H.S. van Burgemeester H. Bontemantel te Amsterdam; het onderschrift is: „de HH. Wellant, Bergerstyn en „v. d. Voorde d. 10/20 Junij gecommitt. aen de Kon." Het vers begint: „De stadt v. Amst. ruckt uyt op schuyt en waegen," enz. br. fol. De pl. hg. 16, met vers 30 dm., br. 25 dm. — Deze pl. is omgekeerd later toegepast op den Prins v. Oranje; zie N°. 2305.

2363 Hetzelfde, anders; daaronder de intogt des Konings in Utrecht. 1 bl. br. 4°., bovenaan gen°. f. 20. — Eene andere, iets grootere pl. de processie der Franschen in Utrecht voorstellende. 1 bl. br. 4o. — Beide uit: Journaal of dagel. verhaal van de handelingen der Franschen in Utrecht en Woerden. Amst. 1674. 8o.

2364 (5 Julij.) „Uytrechts Veranderingen, voorgevallen in de jaren 1672, 73, „74. Amst. *H. Sweerts* op d. Dam." Serie van 5 pl., gen°. I—V, waarvan de eerste bovenaan dit opschrift heeft; en bovendien iedere pl. een afzonderlijk inschrift, nl.:

I. Den Dom gegeesselt en gewijt.
II. De Processie te Uytrecht.
III. 't Verloste Utrecht.
IV. Het afdanken der regeer. Heeren.
V. Inhaling v. S. Hoogh. t' Utrecht.

Allen door *J. v. d. Aveele* (of *J. Nav.*; *Navele*,) de laatste zonder zijnen naam. br. 4°. Hg. 16 à 20 dm., br. 22 à 26 dm.

b Dezelfde platen, latere uitgave bij *A. Schoonebeek* te Amst., ongenommerd; de 1e pl. met de letters R. D. H. (*Rom. de Hooghe*) in plaats van dien v. *Aveele*, de 4e pl. zonder opschrift en met andere verzen bovenaan.

2365 Afbeelding der Dorpen en Kasteelen in de Provincie Utrecht, door de Franschen in 1672 verwoest. — 13 platen zonder gezamenlijken titel, en ook ongenommerd; ieder blad met den naam der plaats boven in op eene label. Allen *geëtst* door *J. Sorjou*. De met * geteekende pl. zijn zonder zijnen naam. br. 4°. Iedere pl. br. 25 dm., hg. 15 dm. Enkele platen vindt men vrij algemeen; bijeen zijn ze zéér zeldzaam; het is mij onbekend of er nog meerdere zijn. — De 13 afgebeelde plaatsen zijn:

Abconde.
Huis v. d. Heer v. d. Broek.
Huis Kroonwijck v. d. Hr. Pauw.
Huis te Nieuwenrode.
* Huis v. d. Heer v. d. Weert.
Nichtevecht. (Hierbij eene proefdruk vóór het inschrift.
Overmeer.
* Schans aan Jutphaas.
Slot te Breukelen.
Slot te Jaarsveldt.
Slot te Kroonenburgh.
* Vreeswijk aan de Vaart.
Waverveen.

2366 Het slot Kroonenburg, tusschen Loenen en Nieuwersluis aan de Vecht, gesticht omtrent 1122, verwoest in 1672. — Fraaije afbeelding met 5 reg. onderschrift. br. 12°. Uit Rademaker, Oudheden?

2367 (29 Junij.) „Aenval ofte storm der Franse op Aerdenburgh." (Wagenaar XIV. 117. Holl. Mercur. 1672. bl. 93.) Opschrift boven in eene plaat den geheelen aanval op de buitenwerken voorstellende. Geëtst naar en door *C. Decker*. br. fol. Gen°. 222. Uit: v. d. Bosch, Tooneel d. Oorlogs?

2368 Hetzelfde, in 2 afbeeldingen op 1 blad: „Aenval" — „Het Afslaen der „Franschen." Zonder naam v. grav. (*C. Decker*?) br. 4°. Hg. 18, br. 30 dm. Uit: v. d. Bosch, Tooneel des Oorlogs?
Eene slechte copie, juist omgekeerd, waarop de bruggen aan de regterzijde der plaat voorkomen (op deze plaat links), staat in: „Het ontroerde „Nederlandt door de wapenen des Konings. Amst. Doornik. 1674. 4°.

2369 Hulp door de vrouwen en kinderen verleend bij de bestorming van Aardenburg, volgens het verhaal in Holl. Mercurius, 1672. bl. 93. Door *J. C. Bendorp*?? 12°. Uit: Nederl. Muzen-Almanak, 18...

2370 „'s Prinsen koets te Aardrecht (Dordrecht?) door eenige Burgers aangehou-
a „den." (Wagenaar XIV. 73. Holl. Mercurius, 1672. bl. 90.) Dit geschiedde buiten Dordrecht. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Woordenboek XIe. dl.
b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór de letter.

2371 (30 Junij.) „Corn. de Witt wordt gedwongen de acte te teekenen om den
a „Prins v. Oranje tot de Stadhouderlijke waardigheid te verheffen." (Wagenaar, XIV. 75. Holl. Mercurius, 1672. bl. 90.) Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Woordenboek. XIIe. dl.
b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór de letter.
c Hetzelfde; *teekening* in O. I. inkt voor de voorg. pl. Door *J. Buys*. 8°.

2372 (11? Julij.) „Tumult tot Middelburg." (Wagenaar XIV. 218. Holl. Mercur. 1672. 114.) Gezigt op de Groote Markt te Middelburg; regts het Raadhuis, links de woning van Burgem. v. d. Brande, die door de oproerige boeren uit zijn huis gehaald wordt. Zonder naam v. grav. br. fol. Hg. 26, br. 33 dm. Uit??

2373 Hetzelfde. De 3 platen met uit: Beronicii, Georgantomachia of Boe-
a ren- en Overheidsstrijd; gedicht op deze gebeurtenis. Titelprent: Beronicius op Parnassus gekroond door Apollo. Voorts: Opruijing der boeren — Togt naar de poort te Middelburg — Vlugt v. den Vaandrig. —

Mishandeling v. Burgm. v. d. Brande. — Gelduitdeeling door Odijk — Smeekschrift der boeren. Door *S. Fokke*. 8°.

b Dezelfde platen. *Proefdruk* vóór alle letter.

2374 *a* 4 Platen uit een ander werkje over dezelfde gebeurtenis, op de titelprent genoemd: „De Historie der plunderinge." De titelprent stelt het openbreken der Noordpoort voor; pl. 2: Aanval op het huis v. d. Burgemeester. pl. 3 en 4: Mishandeling van v. d. Brande. — Zonder naam v. grav. (door *C. Luyken*.) kl. 8°. Afgesleten en opgewerkte afdrukken der volgende pl. zonder verzen.

b Dezelfde platen, 1 en 2, ieder met 2 reg. vers: „Als 't driestig onver„stand" en: „Een kleine hoop." Door *C. Luyken*. 8°.

2375 (2—9 Julij.) Overgave van Nijmegen aan de Franschen, onder Turenne, na een beleg van 8 dagen. (Wagenaar XIV. 92.) Boven de plaat het plan der stad. Door *S. le Clerc*. gr. fol.

2376 (4 Julij.) Plundering van het huis van den Baljuw v. Brederode, Asc. v. Sijpestein te Haarlem. (Wagenaar XIV. 199.) — Klein plaatje uit de Staatk. Hist. v. Holland, 1793. bl. 175. *Proefdruk* vóór alle letter. br. 12°.

2377 (10 Julij.) „De Prins van Oranje..... doet den Eed als Stadhouder." (Wagenaar XIV. 88. Holl. Mercurius, 1672. bl. 92.) Navolging der pl. N°. 2316*a*. Door *B. Picart*. br. fol. Uit *le Clerc*.

2378 Hetzelfde kleiner, met 2 reg. bovenschrift: „Zijn Hoogh.... wort Stad„houder gemaakt." Door of in de manier van *R. de Hooghe*. br. fol. Dezelfde plaat als N°. 2318, alleen met verandering van het opschrift.

2379 Als voren, doch veranderd; met 1 reg. curs. onderschrift. Door of als *R. de Hooghe*. br. 4°.

2380 (10 Julij.) Burgemeester Hasselaar te Amsterdam de ronde doende, door een' schildwacht bij misvatting doodgeschoten. (Kok, Amst. Jaarb. II. 382.) Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit (Fokke) Gesch. v. Amst.

2381 *a* (12 Aug.) Willem III in den Raad van Amsterdam ontvangen. (Wagenaar XIV. 208.) Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit (Fokke) Geschied. v. Amst.

b Dez. pl., *proefdruk* vóór alle letter.

2382 (12 Julij—17 Aug.) Beleg van Groningen door de Bisschoppen van Keulen en Munster, en ontzet door Rabenhaupt. (Wagenaar XIV. 130, 131. Holl. Mercur. 1672. bl. 123—132.) — „Keulse en Munsterse Belegeringe, an„gevangen 9 Julij, geëindigt 16, 17 Aug. 1672. *M. Spinneker*." Opschrift onder eene geëtste kaart v. dit beleg; bovenaan een gedeelte der uiterste wallen der stad, van de Heerpoort tot de Steentil; daaronder de Keulsche en Munstersche belegeringswerken. Onderaan eenige geëtste letters, als: *A. v. f.*, elders J. S. P. — Het geheel goed geëtst (door *M. Spinneker?*) fol. Hg. 56, br. 36 dm. — Deze kaart heb ik alleen aangetroffen in h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldsl. 706.

2383 *a* Hetzelfde anders. — Profil der stad, op den voorgrond het vijandelijke leger en het bombarderen der stad; daarboven een uitvoerig plan der stad en belegeringswerken. Door *Rom. de Hooghe*. 1673, de naam onderaan links, bijna onzigtbaar. Onder de pl.: „Oprecht verhaal hoed. de stadt Gronin„gen...... grouw. aangetast, maar door de dapp. moedigh. dess. Bor„geren en Krijgsmacht, onder...... Rabenhaubt ontzet is, op d. 17 „Aug. 1672, gaande van 9 Julij tot 17 Aug." In 4 kol. Amsterd. *M. Doornik*. 1672. gr. fol. De pl. hg. 31, met beschr. 54 dm., br. 40 dm.

b Dezelfde plaat, met dez. beschrijving, eenigzins anders. Verdeeld in 4 kol., zonder jaar achter het adres.

2384 Hetzelfde, naar het voorg., doch met meer bijwerk op den voorgrond. Door *J. Harrewijn.* 1684. Onderaan de uitlegging der N°. 1—21. br. fol. Hg. 31 dm., br. 37 dm.

2385 Als voren, eenigzins verkleind; met uitlegging der N°. 1—18 bovenaan regts. Zonder naam v. grav. (door *C. Decker?* of *Harrewijn?*) br. fol. Hg. 18, br. 30 dm. — Eene slechte, omgekeerde copie, zonder uitlegging komt voor in: Het ontroerde Nederlandt. 1674."

2386 „Het beleg van Groningen door d. Bisschop v. Munster in Aug. 1672."

a Op den voorgrond de belegeringswerken en het vijandelijke krijgsvolk, in het verschiet de stad. Naar het origineel van *Buck* geteek., door *H. P. Oosterhuis* 1815, in aquatinta gegrav. door *Hoogkamer* en uigegeven door *P. Feteris;* opgedragen aan G. W. Baron van Imhoff, Gouvern. v. Gron. br. fol. Hg. 35, br. 45 dm.

b Hetzelfde; uitvoerige *origineele* teekening in O. I. inkt van *H. P. Oosterhuis,* naar het origineel van *Buck.*

2387 Twee voorvallen bij het beleg van Groningen. — Een monnik door de belegerden doodgeschoten. — Een kind in de wieg ongekwetst door een bom in der ouderen bedsteê geworpen. — Znd. nm. v. grav. br. 4°. Uit Gottfried, Kronijk. Van acht. bedrukt.

2388 „Victorien van S. Exc. Rabenhaupt in Groningen en de Omlanden int „Jaer 1672 en 73." — Boven aan de plaat het profil en bombardeeren van Groningen, daaronder bovenstaand 2reg. opschrift, lager een uitvoerig plan en afbeelding der verovering van Coevorden, en daaronder weder: „'t Verlaten v. de Beleg. en 't uytvallen (v. Gron.)" Ter weerszijde van h. plan v. Coevorden de plannen der Oude, Bonner, en Nieuwe Schans. Onder de pl. de: „Pertin. Beschrijv. v. de Victorien v. S. E. C. „Rab." In 4 kol. Zonder naam v. grav., doch zeker door *R. de Hooghe.* Met adres van *H. Sweerts,* Boek- en Prentverk. (te Amst.) op den Dam in d. Wack. Hondt. 1673. gr. fol. De pl. hg. 47½, met beschr. 60 dm. br. 50 dm.

2389 Spotprent op den Bisschop v. Munster na het verlies van het vroeger genomen Groningen. — „De Rodomontade van Benskop Beerenhart, „met syn Lijfknecht Hans Jurgen." 4 reg. bovenschrift met een 6reg. „vers: „Doen Grunges dapperheyd," enz., boven eene plaat den Bisschop voorstellende, die op een varken wegrijdt; daarachter dezelfde in het delhuis een pijp rookende; in het verschiet zijne vlugtende troepen. Onder de pl. een 60reg. Holl. spotvers in 2 kol. fol. De pl. hg. 13 dm., met opschrift en vers 39 dm., br. 19 dm.

In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott., is van deze pl. eene omgekeerde en iets verkleinde copij, met ander vers in 2 kol. beginn.: „Dus praalt de Bisschop op een swijn," en 2 reg. bovenschr.: „Soo „d'Ridder Don Quichot," enz.

2390 (20 Aug.) „Witten Wonder Spiegel, vertoonende Jan de Witt, Corn. de Witt, „Eerst opgeklommen tot de Hoogste trappen van Eer en aensien — daerna „tot de laegste vernederinge afgeworpen." (Wagenaar XIV. 155—179.) — In het midden der plaat de portretten ter halver lijve van J. en C. de Witt, tusschen hen eene estrade waarop een vuur brandt, uit hetwelk een feniks opstijgt, met opschrift: *Amissam quaerimus invidi;* onder de

portretten bovenstaanden 6 reg. titel, en dit alles met een' gefigureerden raad omgeven; daarboven het opschrift: „De Heer heeft gegeven, de „Heer heeft genomen." Boven, onder en ter weerszijde 16 kleinere voorstellingen met 3 reg. onderschriften uit het leven der de Witten, van de gevangenneming huns vaders in 1650 af, tot aan hunnen dood. Fraaije plaat geëtst door *Rom. de Hooghe*, pendant van eene dergelijke over den Prins. N°. 2304, Met afzonderlijke beschrijving v. h. einde huns levens, in 3 kol. met opschrift: „Op- en ondergangh der Heeren C. en J. de „Witt. *Tolluntur in altum.*" en adres: Amst. bij *Romeyn de Hooghe*, in de Kalverstraet. 1675. Hg. 48, met beschrijv. 70 dm., br. 56 dm. br. fol.

b Dez. pl., latere druk met adres v. *J. de Ram* te Amst. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2391 Moord der de Witten. Plaat met gedrukt Latijnsch en Holl. vers en Fransche beschrijving. Chez *F. Bouttats* en Anvers. fol. In Atlas Munnicks v. Cleeff. N°. 790.

2392 Acht voorstellingen uit het leven der de Witten, gemerkt I—VIII, ieder

a met een gegraveerd 2 of 4 regelig versje. Door *G. Bouttats, aqua forti.* Fraai gegraveerd. br. 12°. Iedere pl. hg. 10, br. 12 dm.

b Dezelfde voorstellingen, in slechte, en soms omgekeerde copieën, ieder met bovenschrift: le (en volg.) *Vertoonsingh*, v. ond. met andere verzen in boekdruk. Zonder naam v. grav. (welligt door *G. Bouttats*, wijl op pl. 5 van deze en de voorgaande serie de letters *G. B.* op den bil van een paard staan.) br. 12°. Van acht. bedrukt met gedeelten van: de Bloedige Haag?

2393 (19 Aug.) Corn. de Witt op de pijnbank gelegd. (Wagenaar XIV. 153.)

a (Door *R. Vinkeles?*) br. 12°. *Proefdruk voor alle lr.*

b Hetzelfde; origineele *teekening* voor de voorg. plaat. (Door *J. Buys?*) br. 12°.

2394 Sententie van het Hof van Holland over C. de Witt. (Wagenaar XIV. 155.) 's Grav. J. Scheltus. 1672. plano. Origin. uitgave.

2395 (20 Aug.) Jan de Witt te vergeefs door zijne dochters aangemaand zijnen broeder op de Voorpoort niet te bezoeken. Naar en door *R. Vinkeles*. 8°.

2396 Afbeelding der kamer op de Gevangenpoort te 's Hage, (die tot gevangenis v. C. de Witt strekte, en waar hij met zijn broeder J. de Witt door het graauw werd aangevallen; zoo als die zich in 1844 bevond. Regts de schoorsteen, links de deur, daarnaast, meer links het raam. Op de plaats zelve in kleuren geteekend door *J. L. Cornet*, kunstschilder te Leijden. br. fol. Met een brief v. d. Schilder selven. Hg. 26, br. 35½ dm. fol.

2397 De gebroeders J. en C. de Witt in hunne kamer boven op de Voorpoort

a aangevallen. Naar en door *S. Fokke*. 1755. br. 4°. Uit: Wagenaar XIV.

b Dezelfde plaat, *proefdruk* vóór alle letter.

c Hetzelfde, origin. *teekening* in O. I. Inkt, voor de voorg. plaat.

2398 Aanval op de gebroeders de Witt bij het uittreden uit de gevangenis (Wagenaar XIV. 170—179. Holl. Mercurius. 189—140.) Met groote afbeelding van het Oranjevaandel. Uitvoerige doch niet fraaije *teekening* in O. I. inkt zonder naam (omstreeks 1780 vervaardigd. Door *J. Stolker*?) fol. Hg. 87 dm., br. 81 dm.

2399 Hetzelfde anders. Titelplaat voor het Treurspel: de Broedermoort van C. en J. de Witt. Door *S. Fokke*. 1744 8°.

2400 Moord der gebroeders de Witt. — Vreesselijke doch waarschijnlijk zeer ware voorstelling dezer slagting. Op den voorgrond valt J. de Witt, nog in zijn kamerjapon, op den grond; het bloed stroomt uit eene gapende wond in de borst; een man wil hem de neus afsnijden, een ander staat met opgeheven mes achter hem; een wijf zet hare tanden in zijn arm; achteraan veel gewoel; regts, eenigzins verder hangt een lijk (dat van C. de Witt?) met opgesneden lijf aan de galg. Zonder éénig op- of onderschrift. — Zwarte kunst door „*le maitre aux ancres croisés*" gelijk men hem noemt om de 2 over elkander liggende ankers, in den linkerhoek onderaan. br. fol. Hg. 22½, br. 36 dm. *Uiterst zeldzaam.* In geen der oude Holl. Atlassen voorgekomen, en 2 malen uit Duitschland hier ingevoerd. Zoude het ook eene Duitsche plaat van *Lod. von Siegen* zijn?

2401 Als voren. Uitvoerige voorstelling op 4 platen (2 naast, 2 boven elkan-
a der); de 1e pl. vertoont den aanval op de gebroeders uit de Voorpoort komende; de 2e pl. de moord, iets verder op het Groene zoodje, in het verschiet het Buitenhof; de 3e het slepen der lijken naar het schavot; de 4e de lijken aan de wip en de gruwelen daaraan bedreven. Zonder naam v. grav., doch zonder twijfel door *R. de Hooghe.* Van ond. een uitvoerig Holl. en Fransch verhaal en uitlegging der pl. in 4 kol. gr. fol. Hg. 32 dm., met beschr. 53 dm., br. 40 dm.

b Dezelfde pl., latere afdruk, alleen met Holl. beschrijving en uitlegging, wijder gedrukt; ook in 4 kol.

c Dezelfde pl., nog latere afdruk; de pl. opgegraveerd en op de 3e pl. onderaan de naam v. *R. de Hooghe*. 1672. Zonder beschrijving. — Hierbij een 24regelig: *Dubbelzinnig rijm* (over de Witt) in oud HS.en in druk, br. 4°. Beginn.: Een wissen ondorgang van 't lant."

De plaat 2403 is eigenlijk eene zamenvoeging van deze 4 pl. op één blad, of deze 4 eene uitbreiding van die plaat; beide zijn in 1672 gegraveerd en uitgegeven; welke de origineele is, valt moeijelijk te zeggen.

2402 Als voren, origineele *teekening met de pen* van de 1e der bovenstaande platen. Door *R. de Hooghe*. br. 4°. Hg. 15½, br. 19½ dm. *Zeer fraai.* Hierbij een gedrukt vers van 7 achtregelige coupl. „Het groote witte moort-tooneel." fol.

2403 Als voren; de 4 voorgaande platen in ééne voorstelling te zamen gebragt.
a Links de aanval, regts hunne lijken, op den achtergrond regts de mishandeling, in het midden de lijken aan de galg, bovenaan hunne portretten in med. Geëtst door *R. de Hooghe*. 1672. Van ond. het uitvoerig verhaal der moord in het Hollandsch en Fransch, in 4 kol. en uitlegging der plaat. De pl. hg. 32, met verhaal 54 dm., br. 43 dm.

b Dezelfde pl., andere wijdere druk van den Hollandschen tekst, ook in 4 kol. verdeeld; de Fransche tekst is bij deze uitgave niet gedrukt.

c Dezelfde pl., latere druk, met bijvoeging op de plaat van het adres van *Carel Allard* te Amsterdam. Ook alleen met Hollandschen tekst.

2404 Geheel als voren, namelijk op 1 pl., doch verkleind; links de aanval, regts
a de lijken, achteraan de mishandeling. Met bovenschrift: „De Rampzalige „Doodt van C. en J. de Wit." Zonder naam v. grav., doch zeker door *R. de Hooghe*. br. 4°. Hg. 18 dm., br. 29½ dm. Zeer fraaije gravure en afdruk.

b Naauwkeur. copie v. d. voorg. pl., doch iets grooter, met bovenschrift: „De Ongeluckige Doodt v. C. en J. de Wit." Hg. 23, br. 33 dm. br. 4°.

2405 Hetzelfde, anders. Op den voorgrond het doorschieten van C. de Wit, op den achtergrond J. de Wit met een geweerkolf doodgeslagen. Met 2 reg. onderschrift: „Het ombrengen v. C. en J. de Wit." Door *J. Luyken*. 4°. Afdruk op gr. fol. papier,

2406 De moord, mishandeling en de lijken aan de galg. — Links Jan de Wit op den grond; regts zijn lijk, achteraan de galg; ter weerszijde in de bovenste hoeken der plaat de portretten der gebroeders in med., ieder op een afzonderlijk veld. Zonder naam. Slechte plaat. br. 4°. Hg. 15, br. 24½ dm.

2407 Als voren, doch eenigzins veranderd en zonder de portretten. br. 4°. Hg. 14, br. 17½ dm.

2408 Afbeelding der wreedheden aan de lijken van J. en C. de Witt bedreven.
a Zeer vergrootte copie der 4e plaat van *R. de Hooghe*, N°. 2401. Door *B. Picart*. 1728. br. fol. Hg. 26, br. 35 dm. Bovenaan gem. Tom. III. pag. 430. Met Holl. onderschrift. Uit: le Clerc, Hist. d. Prov. Un.
b Dezelfde pl., met Holl. onderschrift. Afdruk vóór het N°.
c Dezelfde pl.; met Fransch onderschrift, zonder het N°.
d Dezelfde pl.; *proefdruk* vóór den naam v. grav. en N°.
e Dezelfde pl., allereerste, onafgemaakte *etsdruk*, vóór eenigen naam.
f Hetzelfde, zeer fraaije origineele *teekening* in rood krijt en O. I. inkt voor de plaat. br. fol.
g Hetzelfde, dergelijke *teekening* in rood krijt, doch alle voorwerpen grooter in dezelfde ruimte, zoodat de voorstelling tot aan den bovenrand reikt. Waarschijnlijk de *origineele*, doch verworpen vergrooting der 4e pl. van N°. 2401. *Uniek*.

2409 Hetzelfde, geheel anders. Een ruim gezigt op de Plaats, van de Gevan-
a gen- (of Voor)poort, tot aan het Groene Zoodje en gezigt op den Vijverberg. Regts de moord, in het midden het slepen der lijken; links het hangen aan de galg, in de lucht 2 ooijevaars. — Fraai *geëtste* plaat zonder eenigen naam, doch zeker *niet* door *R. de Hooghe*. Met onderschrift: „*Spiegel van Staet* en Recht der Borgers" waaronder in 3 kol. een uitvoerig verhaal van de moord en een 40reg. vers: „Dus wert Ver„raderij gestraft," enz. Zonder naam of adres. gr. fol. De pl. hg. 21 dm., met Verhaal 48 dm., br. 30½ dm., met Verh. 34 dm.
b Dezelfde plaat met *hetzelfde* onderschrift; doch het woord *Borgers* veranderd in *Burgers*, en bijvoeging onder het vers in de 3e kolom, van eene bijzonderheid door verschillende personen opgemerkt, dat eenige dagen te voren 2 ooijevaars gedurig van de Staten-Kamer naar het schavot en van daar naar het huis van J. de Wit gevlogen zijn; daaronder een 8reg. versje: „'t Verraet moet zijn gestraft," enz.

2410 Als voren, doch eenigzins veranderd, met veel meer personen, toeschouwers en moordenaars op de Plaats. Zonder naam v. grav. met adres: *A. v. Hoorn* exc. Van ond. *hetzelfde* opschrift, verhaal en 40reg. vers.

2411 Als voren, doch veel veranderd; vooraan links het wapenbord der de Witten door 3 personen gedragen. Zonder eenigen naam. Van ond. *hets.* opschrift, verhaal en vers.

2412 Als voren, doch zeer veranderde copie; de lijken hangende aan de galg;
a regts de Gevangenpoort; daarboven de beide ooijevaars. Slechte plaat zonder naam van graveur. Met onderschrift: „*Spiegel van Staet* vertoond „in Meester Jan en Corn. de Wit," voorts hets. 40reg. vers en; lager

een 8reg. vers: „Dit's loon van Jan en Kees." fol. De pl. hg. 19, me vers 40 dm., br. 25 dm.

b Dezelfde plaat, met *holl.* onderschrift, doch hier: „Corn. en Jan d „Wit," voorts de 40 en 8reg. verzen.

2413 Geheel als voren, doch eenigzins verkleind; links ziet men maar 1 boo
a (op de vorige plaat 2 boomen), regts is slechts het voorste deel van h paard dat op de vorige pl. geheel is afgebeeld. Zonder naam v. grav. — M *holl.* onderschrift en het 40 reg. vers. fol. Hg. 19, met vers 35 dm., br. 17 dn

b Dezelfde plaat, andere druk met onderschrift: „*Spigeel* v. Staet" en h 40 reg. vers.

2414 Weinig veranderde copie der plaat 2409, doch bovenaan regts en lin de portretten in medaillon van C. en J. de Wit; onderaan een uitvoer verhaal der moord in 3 kol.; lager 2 schimpverzen op Jan, en 1 op Cor de Wit, en daartusschen de „Aenwijsinge der figueren." Zonder naam grav. of adres. gr. fol. De pl. hg. 24 dm., met beschr. 50 dm., br. 35 dn

2415 Hetzelfde, anders. Op den voorgrond wordt een der lijken uit de Voo poort gesleept; op den achtergrond hangt het andere lijk aan de gal Zeer grove en slechte houtsnede. Onderaan: „Waeracht. Verhael v. d „schromel. doot v. J. de Wit, enz." zijnde een Orangistisch Volksgedic van 16 achtreg. coupletten, beginn.: „Hoe drayt het rat v. avonture." e daarna: „Samenspraeck tusschen de Holl. Maeght, ende de Prins v. O „raeckende desen tijdt" een dergelijk Volksgedicht v. 11 coupl. „Na de Co „te Amst. bij P. Ptz. de Lint, in 't Kladersteegje." br. fol. Vliegend bl van die dagen. *Uniek.*

2416 Uitvoerige voorstelling van de mishandeling der lijken op het schavo aan de galg hangende. — Zeer fraaije *schetsteekening* in O. I. inkt do *R. de Hooghe.* gr. fol. Hg. 40 dm., br. 29½ dm. *Niet in plaat gebragt.*

2417 Andere uitvoerige voorstelling der vreesselijk misvormde lijken, hangend aan de galg, en bij toortslicht door 2 mannen bezien. Achter het sch vot de boomen van den Vijverberg en eenige personen. Van ond. in boe druk een 8reg. vers: „Soo kroont haar 't los geval," enz. — Zeer *fraai* en *uiterst zeldzame* geëtste plaat, zonder eenigen naam, adres of jaa doch door *R. Roghman.* fol. De pl. hg. 28, met vers 37 dm., br. 23 dm. - Van deze plaat, die vroeger geacht werd *uniek* te zijn en *f* 60,— à *f* 100,- en meer verkocht is, ken ik, behalve dezen afdruk, 4 Exempl., doch slech een dier Ex., dat in den atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden heeft het vers er onder, gelijk in dit Ex. Mijn Ex. heeft buiten de pla aan alle zijden eene marge van 20 tot 28 Ned. streep. *Uitmuntende afdru*

2418 Nagenoeg als voren, doch de lijken veel grooter en slechts door één pe soon bezien. Van ond. een 8reg. vers d. C. v. G. gegrav. „Hier hangt h „overschot," enz. Naar en door *C. Huyberts.* fol. Hg. 31 dm., br. 25 dm *Zeldzaam.*

2419 Geheel als voren, zeer verkleind, met 1 reg. gegrav. onderschr. br. 4° Get. bovenaan regts: Pag. 40.

2420 Afbeelding der misvormde lijken hangende aan de galg; ter weerszijde de portretten van J. en C. de Wit in lauwerkrans. — Goed gegrav. plaat waaronder: „Afbeeld. en Verhaal van 't schriklik omkomen va „Mr. J. de Wit, en sijn broeder C. de W." in 2 kol. Zonder adres. fol. De pl. hg. 14, met verhaal 39 dm., br. 27 dm. — Dit portret v. C. de Wit is in harnas, en verschilt veel van de andere portretten.

2421 Afbeelding van het Buitenhof te 's Hage, waarboven in de lucht 2
a schitterende sterren, ter weerszijde de portretten der gebroeders de Wit. Onder de plaat 8 achtreg. verzen ter eere der gebroeders, naast elkander; lager 2 grootere en onderaan 1 vers ter hunner eere. fol. De plaat hg. 15, met vers 44 dm., br. 27 dm. — Hierbij op een folio blad de afdruk van 2 der bovenste verzen, getiteld: „Maximus ille armis. — Maximus ille toga.

b Latere druk, alleen te onderscheiden door de letters M. in: Maximus ille toga, onder het portret van J. de W., welke M in de vorige druk met eene krul is, hier zonder die.

2422 Zinneprent op den dood der de Witten. — „D'ijdele vlucht vertoont in „de „schielikke Dood van Korn. en Jan de Wit." Opschrift boven een 60reg. vers in 2 kol., beginn.: „Het lust mij," enz. geteek.: *Deugd baart rust*. Onder eene oude, goed gegraveerde plaat (vroeger bij *H. Hondius* uitgegeven) vertoonende den Dood op een paard gezeten, een pistool losbrandende op een gekroonden ruiter (Karel I?), die ijlings te paard wegvlugt; op den achtergrond een stad met bovenschrift: *Munster* (in Westphalen) en onderschrift: *'t Is vergeefsch gevlugt*. Zonder naam v. grav. — Oude plaat van 1649? of vroeger, in 1665 op nieuw voor den Bisschop van Munster gebruikt. Zie N°. 2206. Op dezen afdruk is de naam v. *Hondius* echter uitgeslepen. gr. fol. De pl. hg. 25 dm., met vers 50 dm., br. 30 dm. *Zeer zeldzaam.*

2423 Zinneprent op hunnen dood. — De tijd, het eeuwig Ediet vertrappende, zit met de zeis in den arm, nadenkende aan eene tafel, waarvan de portretten der de Witten af hangen en waarop *Vondel's Palamedes* als ook *Plutarchus Levens der doorl. Grieken en Romeinen*, opengeslagen ligt en een misvormd, doch gelauwerd doodshoofd staat. Fraaije zinneprent (door *R. de Hooghe ?*) fol. Hg. 33 dm., br. 25 dm.

2424 Spotprent op de Gebr. de Witt. — „De vast-geknypte Loevesteynsche Ton „aen duygen, door den schrickelijcken Berghval van haer twee Princen." Een toren v. Babel, waaromheen veel gewoel. Met 2 reg. vers op hunne heerschzucht. Snavelenburg. 1672. 4°. Titel v. een pamflet.

2425 Spotprent op de Witt. — „Ondersoeckt de Geesten, of se van den Duyvel „sijn of niet." Opschrift boven eene plaat, waarop twee vliegende monsters (Jan en C. de Witt, N°. 1 en 8) die een mombakkes en een manteltje van geveinsdheid in de hand houden, neerdalen op een veld, waar de Prins in den Holl. tuin staat, en op den voorgrond regts en links de overheden en het volk met allerlei twisten, maaltijden, enz. den tijd doorbrengen. Ter zijde v. h. opschrift de figuur van Jacob de Graaf (die den moordaanslag op J. de Witt deed) als verheerlijkte engel (N°. 9). Naar en door *Jacob de l'Ambre*. br. fol. Hg. 25, br. 32 dm. — Hierbij een pamflet van 16 bl. 4° met fraai gegrav. titelplaat: „Het ondersoeck der Geesten door Jacob de Lambre." De titolplaat vertoont een herder die de bokken van het water in eene fontein afweert en de schapen (de Prinsgezinden) drinken laat. Het pamflet behelst eene uitlegging de folio plaat, en is blijkens de voorrede van lateren tijd dan 1672; ook staat er op den titel, met eene oude hand geschreven: 1675. 15 Febr., waarschijnlijk de tijd der uitgave.

2426 Als voren. „Reeskonter-tusschen 2 Armiaen en 3 Calviniste over het punt „van haer „edele heere de Witten en de prinsgesinde tot Amsterdam." —

Zeer slechte plaat, navolging van: „Visioen v. de tijden der eeuwen" (zie op het jaar 1676) waarschijnlijk gemaakt in 1758? bij den strijd over de Witt, naar aanleiding van het oordeel van Wagenaar, zijne Vaderl. Hist. Dl. XIV. over de de Witten; deze plaat wordt echter meestal op 1672 gesteld.

2427 Kleinere platen ter eere of ter beschimping der gebroeders de Witt. — Titel van: *Dolle blijdschap*. 8°. — Medailles op de gebr. de Witt. *a* Hun portret en vers: Op de heldenbeelden. — Andere med. De moord en vers: Op de beestelijke woede. gr. 4°. Afzond. afdruk. — *b* Dezelfde medailles; afdruk uit een 8° boek. — *c* Dezelfde med. en verzen met bovenschr.: Afbeeld. v. de nieuwe med. gr. 4°. — *d* Vijf andere medailles ter hunner eere. — *e* Hunne portretten bijeen, omgekeerd twee wolven vormende. — *f* De wapens van de Witt vernield. 8°. — *g* Een fol. blad met 2 verzen v. W. Tichelaer: 1. Op de val v. K. en J. de Wit. — 2. Op het versetten v. de Magistraet. — *h*. J. de Witt als zwaan het land tegen den Engelschen hond verdedigende. Naar de schilderij van *J. Asselijn* op 's Rijks Museum te Amsterdam door *R. Vinkeles*. 8°. Titelplaat voor: Loosjes, J. de Witt.

2428 Hunne portretten met dergelijke verzen ter hunner verheerlijking. *a* De gebroeders ter halver lijve, van boven en v. ond. met een 4reg. *Engelsch* vers v. H. C. kl. fol. — *b* Hunne borstbeelden in med. met onderschr. „Herre v. Hekendorp." enz., een Latijnsch en *Duitsch* vers, en bovenaan: „Cenotaphion, etc." 1 bl. fol.

2429 (23 Aug.) Gelijktijdige afdruk v. h. oproerig Prinsgezind Biljet, d. 23sten Aug. te Amsterdam aangeplakt en door Wagenaar, XIV. 210, vermeld, eindigende met het vers: „Oranje wort groot — De Witten zijn doot." enz. Met opschrift: „Het aengeplackt Biljet luydt als volght." kl. fol. *Uiterst zeldzaam*.

2430 (Sept.) „Uyt-tocht van 't Huys te Wedde" van de Bisschop v. Munster na de belegering van Groningen. (Wagenaar XIV. 131.) Regts eenig voetvolk met lansen, die 2 boerenwagens met goed beladen voor zich heendrijven. Van ond. een plat-duitsch vers v. 10 vijfregelige coupl. met opschrift: „Krachtlooze Hartstercking, galachtig uitgebraakt door Chr. Beerenh. v. Gaalen... Op 't overgaan v. 't Huys te Wedde." — Zonder adres, plaats of jaar. kl. fol. De pl. hg. 16 dm., met vers 57 dm. br. 20 dm. *Zeer zeldzaam*.

2431 (6 Oct.) Opschudding voor het huis van den Admir. de Ruiter. (Wagenaar XIV. 212.) Door *S. Fokke*, 1783. br. 12°. Uit een Almanakje van 1783 of uit. — Dez. pl., *proefdruk* voor alle letter.

2432 Hetzelfde?? doch welligt verkeerd afgebeeld, althans niet gelijkende op h. huis van de Ruyter; met bovenschrift: „Tumult der Ruyters en Matrosen." Zonder naam v. grav. br. 12°. Pendant v. N°. 2361. Het huis v. Langewagen te Hoorn geplunderd. Uit hetz. boek of kronijk.

2433 (8 Nov.) Amnestie afgekondigd door de Staten van Holland en W. Vriesland over alle ongeregeldheden en tumulten ter zake van de veranderingen in de Regering van diverse plaatsen voorgevallen. Deze amnestie was reeds d. 27 Sept. geteekend. — Origin. druk te 's Hage bij J. Scheltus. 1672. Plano.

2434 (16 Dec.) Vruchteloos beleg van Charleroy door den Prins v. Oranje. (Wagenaar, XIV, 228.) — Situatie plan der vesting en der verdedigingswer-

ken met de omstreken en positiën der belegeraars. Bovenaan in het midden Charleroi, onderaan links het gehucht *Gamignon*. Fraaije *teekening* in kleuren uit dien tijd. br. fol. Hg. 46, br. 43 dm.

1435 (28—30 Dec.) „Spiegel der France Tyrannye gepleecht op de Hollantsche

a „Dorpen." (Wagenaar, XIV, 234—236.) Holl. Merc. 1672. bl.119. Opschrift door Mars en een draak met leliën bekleed vastgehouden, boven eene afbeelding van h. dorp Zwammerdam in brand met de neergelaten ophaalbrug; op den voorgrond de wreedheden der Franschen, zeer overdreven voorgesteld. In een 8-hoekigen rand met doornen. — Van ond. hetzelfde opschrift en een verhaal der wreedheden en plundering, in 4 kol. De pl. zeer fraai geëtst door *R. de Hooghe*. 1673. gr. fol. De pl. hg. 30, met verhaal 52, br. 41 dm.

b Dezelfde pl., latere afdruk, met onderschrift: „De Franse wreetheyt tot „Bodegrave en Swammerdam" en uitvoerig vers v. *G. Bidloo* in 3 kol. gr. fol.

1436 Geheel als voren; fraaije copie der voorgaande pl., een weinig verkleind.

a Met 1 reg. onderschr.: „De France wreedheid," enz. Door *B. Picart*. 1727. br. fol. Hg. 27, br. 35 dm.

b Dez. pl., veel latere en slechtere afdruk, met Holl. onderschrift, bovenaan gen°.: Tom. III, pag. 446. Uit: Le Clerc.

c Dez. pl., vroegere afdruk, met Fransch onderschrift: „Cruautez de l'armee „Franç." enz.

d Dez. pl., fraaije *proefdruk* vóór alle letter.

1437 Geheel als voren; doch verkleind en omgekeerd; de neergelaten brug is hier

a regts, op de vorige pl. links. Met 1 reg. inschrift boven in de pl.: „Franse Tiranny........ op de Holl. Dorpen." 1 bl. br. 4°. Hg.16, br. 27 dm. Uit:

b Als voren, nog meer verkleind; met opschrift: *Tirannye tot Bodegr.* en gen°. 332. br. 8°.

1438 Hetzelfde. Zeer uitvoerige voorstelling op 8 pl., onderaan gen°. 1—8; (pl. 1 en 8 in 2 boven elkander staande afbeeldingen verdeeld.) Op deze platen zijn verschrikkelijke wreedheden afgebeeld, veel erger zelfs dan in de overdreven verhalen van „*A. de Wicquefort*, Advis fidelle touchant ce „qui s'est passé... à Bodegrave et Swammerdam. 1673. 4°. waarin deze fraai gegrav. platen behooren. Zonder naam v. grav. br. 4°. Ieder der 8 platen, hg. 18 à 19, br. 29 à 30 dm.

Deze platen-serie is geenszins zeldzaam, doch zelden vindt men krachtige en nog minder *egale*, afdrukken, gelijk deze vooral zijn.

Wijl de copiën dezer pl. niet genommerd zijn, wordt hier de beschrijving van iedere plaat gegeven.

1 Bovenaan: Een man danst op den buik van een naakt man. — Onderaan links een galg; regts 2 dorpskerken bij elkander.

2 Smeekbeden der burgers aan d. Franschen bevelhebber.

3 Een schoorsteen en een bedstede waarin menschen zijn opgehangen.

4 Links het dorp in brand; regts mishandeling v. mannen en vrouwen.

5 Een huis in brand, waar op de bovenkamer eene vrouw mishandeld wordt.

6 Links een schip, in het midden een kind op eene lans gestoken, regts eene naakte vrouw geschoffeerd.

7 Een huis geplunderd, eene vrouw en kind mishandeld, in het midden huisraad verbrand.

8 Bovenaan: Een naakte man, vrouw en kind aan elkander gebonden, aan de staarten van koeijen voortgesleept. Onderaan: Twee schepen met vluchtenden en huisraad aangevallen en vermeesterd.

2439 Dezelfde voorstellingen. Zeer getrouwe en fraaije copiën door *Rom. de Hooghe*, allen ongenommerd. in dezelfde grootte v. de origineelen, De pl. 2, 3, 4, 6, 7 zijn *met*, de and. *zonder* zijnen naam. br. 4°. Deze pl. behooren welligt in „Getrouw verhaal der wreedheden," enz. 8°.

2440 Dezelfde voorstellingen, doch zeer verkleind en op 4 platen zaâmgedrongen. Op plaat 1 staat bovenaan VIII*a*, onderaan I*a*, op 2 VI, op 3 II, op 4 III. De 2 laatste pl. bovenaan regts gen°. 83, 86. br. 4°. Hg. 13 dm., br. 18 dm. Uit: een dergelijk werkje hierover.

2441 Geheel als voren, de laatste plaat der vorige serie, nl. 4; vroeger III; en eene andere, of 5e pl., waarop pl. V verkleind is afgebeeld; beide in zeer late en slechte afdrukken. Van onderen de woorden: „in Woerden, Folio 44" en 47. br. 4°.

2442 De plaat I*a* der vorige serie, of I van N°. 2428. met bovenschrift: „te „Bodegrave en Swammerdam" br. 4°.

2443 Tafereel der wreedheden door de Franschen te Bodegraven bedreven, nl. een man op een stoel vastgebonden, met een koperen trommel op het hoofd, waarop soldaten met trommelstokken slaan. (Door *P. Velijn?*) 8°. *Proefdruk* vóór alle letter. Uit een histor. boek der 19e eeuw.

2444 Gezigt bij Bodegraven aan de rivier, met eenige schepen en schuiten, het kwartier van den Prins aldaar, den 2den September 1672, voorstellende. *Teekening* in kleuren. br. 4°. Hg. 15, br. 20 dm.

2445 (30 Dec.) „De verovering van Coevorden met Casteel." (Wagenaar XIV. *a* 239. Holl. Mercurius. 1672. bl. 222. Opschrift op eene label boven in de afbeelding van het bestormen der wallen; verderop de geheele stad. Onder de pl. uitlegging der N°. 1—10 op de plaat; lager het Verhaal der bestorming, enz. in 2 kolommen met adres van *M. Doornick* te Amst. 1673. De plaat zonder naam v. grav., doch waarschijnlijk door *Rom. de Hooghe*. De pl. hg. 17, met vers 42 dm, br. 28 dm. fol.

b Dezelfde plaat; latere en slechtere afdruk; aan de linkerzijde is de plaat eene halve duim ingekort. Zönder uitlegging der N°. onder de pl.; doch lager het *Verhaal* der voorgaande pl. in 1 kolom; daarnaast eene uitvoerige lijst der ammunitie en der Munstersche gevangenen in Koevorden gevonden, in 3 kol. Met adres v. *M. Doornick* te Amst. 1673. Deze afdruk is *zéér zeldzaam;* de vorige is meer algemeen.

2446 Hetzelfde, geheel als voren, met uitlegging der N°. boven in de pl. Fraaije grav. zonder naam. Breed en hoog als voren.

2447 Hetzelfde; de vesting en aanval geheel als voren, doch iets grooter; de voorgrond geheel anders. Naar en door *C. Decker*. Bovenaan op een afzonderlijk veld de uitlegging der 12 N°. br. fol., Hg. 28, br. 35 dm.

2448 Hetzelfde, geheel anders. Plan der vesting en aanwijzing van den aanval. Bovenaan regts: „Afbeeld. v. d. stercke vesting en citadelle v. Coevoorden, 31 Dec. enz." Onder de pl. een ander verhaal der verovering, in 2 kol. Met adres v. *C. Allardt* op den Dam, in de Kaartenwinkel (te Amst.) De pl. hg. 20, met verhaal 38 dm., br. 29 dm. fol.

2449 Hetzelfde, anders. Een klein plan der vesting, *à vol d'oiseau*, met de aanvallen op 3 punten. Bovenaan de naam: *Coevorden*; regts het getal 334. kl. br. 4°.

2450 Hetzelfde. Plan der vesting, in een med.; onderaan eene schaal v. 60 Roeden. Onder de pl. een ander verhaal dan de beide vorige der bestorming en verovering. Met adres v. *Jst. Danckers* in de Kalverstraat (te Amsterdam) fol. De pl. hg. 18, met verh. 44 dm., br. 18 dm.

2451 Afbeelding van de vesting Coevorden *à vol d'oiseau*, op den voorgrond eenige mannen. Naar *J. Peeters*, geëtst door *G. Bouttats*. Onderaan eene korte beschrijving in het Hollandsch en Fransch. br. 4°. Uit eene verzameling v. stadsgezigten in 1684 te Antwerpen uitgegeven.

2452 „Op de geluck. Veroveringh v. Coevord. 31 Dec. 1672," 20 reg. vers v. *J. Wijbrants;* met adres v. *C. Allardt* (te Amst.) 1 blad. gr. fol. Men ziet dat ook op N°. 2448 de 31°, niet 30 Dec. als datum is aangegeven.

2453 Hetzelfde, anders. Een grooter plan der vesting en aanwijzing v. d. aanval; regts en links 4 plannen van andere veroverde vestingen. Met Duitsche uitlegging en inschrift: „Erobrung der Västen Statt Coevorden, etc." br. fol. Uit een Duitsch werk van dien tijd (Valckenier, Verwirrtes Europa?? fol. 3 Thle.)

2454 Afbeelding v. d. beker en pokaal door den Raad v. State aan M. v. d. Thienen, schoolmeester en ingenieur te Coevorden en N. Buiter vereerd na de verovering van Koevorden. *Teekening* in O. I. inkt door *G. Frijling*. 2 bl. gr. fol. — In Atlas Munnicks v. Cleeff. N°. 789.

2455 (1673.) „Nederlands verquikking of d'ontwaekte leeuw van de 6 eerste maan„den des jaers 1673." De Holl. leeuw verweert zich tegen den Engelschen dog, die de afsluiting wil doorbreken, waarachter de Nederl. maagd zit, wie de Prins ter hulpe komt. Onderaan een gezigt op Maastricht. — Met bovenstaand opschrift op label; gegrav. titel van een pamflet door M. S(mallegange.) (Catal. Pamphl. v. Meulman. N°. 5047.)

2456 „De rechte Weegschaal." Onderschrift v. eene plaat een weegschaal voorstellende, door eene hand uit de wolken vastgehouden; de regterzijde waarin de Bijbel, Vrijheidshoed, enz. (zinnebeelden van Nederland) is het zwaarst, en de linkerzijde, met de scepters en kroonen van Engel. en Frankrijk, het ligtste. Op den achtergrond een ondergaande zon en het woord: *Occidit* op label. — Van onderen een uitvoerig vers in 17 vierreg. coupl. op de ijdelheid der pogingen om Holland onder te brengen. Amst. *H. Sweerts*. 1673. kl. fol. De pl. hg. 14, met vers 39 dm., br. 20 dm.

2457 (2 Febr.) Sententiën over A. v. der Minne te Delft en Pt. Theunisse te IJsselmonde, wegens oproerige gezegden den 29 Dec. en 21 Jan., en daarom veroordeeld, de een ter dood met het zwaard, de ander tot geesseling en verbanning. 's Grav. J. Scheltus. 1673. gr. fol. Origineel aanplakbiljet.

2458 De Ruiter en C. Tromp verzoenen zich met elkander door bemiddeling en in bijzijn van Willem III (Brandt, de Ruiter. fol. bl. 772.) Naar *J. Steyn* door *J. P. Lange*. 8°. Uit Brandt, leven v. de Ruiter. Dord. 1825. 8°. — Moderne afbeelding. — Van deze gebeurtenis, heeft de heer *J. L. Cornet* te Leijden eene schilderij vervaardigd, voor de Historische Gallerij v. d. Heer J. de Vos te Amsterdam, en eene teekening, die in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden berust.

2459 Schenkkan met vers, ter eere van C. Tromp, ten tijde dat hij, door de Ruiter zoo hij meende verongelijkt, zich aan 's Lands dienst onttrokken had. Het vers v. 36 reg. begint: „doen Tromp de vloot v. britte-

47

„lant" enz., en vertoont vooraan het Engelsche wapen en daaronder: „Langh Leeft Oranie." *Teekening* in kleuren door *K. A. H. Witsen Geysbeek*. 1827. gr. 8⁰. Hieronder een gedrukt 12⁰ blaadje (uit een' Almanak?) waarop het vers is afgedrukt en gemeld wordt dat: „deze beker door mij „(wie? P. G. Witsen Geysbeek??) aan Z. Maj. den Koning is geschonken „en thans in het Kabinet v. Zeldzaamheden berust."

2460 **(13 Mei.)** „Een Beklagh-Liedt v. Rutgert Vlieck, Boeckhouder in de Banck „v. Leeningh op h. Stadthuys tot Amsterdam van wegen syn groote dieverij „die hij, aldaer in gepleegt, waerover al syn goederen zijn verkocht, en hij „op d. 13 Mei 1673 met den swaerde is gejustic. en h. lich. begraven." Kleine slechte houtsnede v. h. Stadhuis te Amst. en afbeelding van deze onthoofding; v. ond. een vers v. 4 achtregelige coupletten met bovenstaand opschrift. kl. fol. De pl. hg. 12, met vers 24 dm., br. 12 dm. *Zeer zeldzaam*.

2461 **(1 tot 8 Junij.)** „Journael of sekere beschrijv. v. 't geen in 's Lands „vloot voorgevallen is, sedert d. 1 Junij tot den 8sten dito, kort. bevatt. de „geheele zeeslag, enz." Verhaal in 2 kol., waarboven eene zeer slechte oude houtsnede van eenen zeeslag. Met adres te Amsterdam bij *Jan Jacobsz*. Hg. 11, met verhaal 32 dm., br. 26 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam*. Verkocht 17 Mei 1843. *f* 4,50.

2462 **(7, 14 Junij, 21 Aug.)** „Pertin. Afbeelding en Naukeur. Beschrijv. v. de 3 victo- „rieuse Zeeslagen van 't jaar 1673, voorgev. tusschen de Nederl., Eng. en Fran- „sche Vlooten, waer in onse Heldendaden en 'tschandelick vluchten der vijanden „nevens de wederz. Adm. en Gen....... vertoont worden." (Wagenaar XIV. 287, 291. Holl. Mercurius, 81—91, 135—150.) — De plaat zelve stelt de 3e zeeslag, 21 Augustus, bij Kijkduin voor; onderaan links zijn boven elkander 2 kleine afbeeldingen, gen⁰. A. en B., van de zeeslagen v. 7 en 14 Junij, nl. van Schooneveld, — bovenaan in het midden de portretten in med. van Willem III, de Ruiter en Tromp; daaronder eene afhangende trophee van medaillons met de namen der gesneuvelde Holl. vlootvoogden; regts de portretten der beide Fransche, links der beide Engelsche Admiraals, ieder omgeven met 12 medaillons, waarop de afbeeldingen en namen van 22 groote schepen in deze 3 zeeslagen door hen verloren. — Onderaan op de plaat, regts: de duinen van Kijkduin, verder op de Ruyter in gevecht met Prins Robbert, al wijkende en het schip Sint Jacob in brand gestoken; in het midden Tromp in gevecht met den Adm. Spragge, die op een ander schip wil overgaan, doch (op den voorgrond) verdrinkt; links eenige Engelsche schepen die Spragge te hulp komen. — Met afzond. beschrijving in 4 kol., met bovenstaand opschrift en adres bij *Hier. Sweerts*, boek- en prentverkooper op den Dam in den Wackeren Hondt. 1673. — Fraai gegrav. plaat zonder naam; de portretten en medaillons waarschijnlijk door *R. de Hooghe*. br. fol. Hg. 42, met beschr. 64 dm., br. 51 dm. *Zeldzaam*.

2463 „Nederlantse Zeetriomphen. 1673." Opschrift op eene label boven de afbeelding van de 3 zeeslagen in 3 (niet afgescheiden) reeksen boven elkander. Regts de 4 portr. der zeehelden: Tromp, de Ruyter, Bankert en v. Nes met opschrift: „Helden-strijt voor de Vrijheyt des Vaderl." links de 6 portretten der legerhoofden: Willem III, Rabenhaupt, Prins Jan Maurits, Wurtz: de Graven v. Waldeck en Hoorn, ieder in med. Dit alles maakt de bovenste helft van het blad uit; de onderste wordt ingenomen door

eene landkaart v. Nederl., Frankrijk tot Parijs en Duitschl. tot Keulen. Met adres v. *M. Doornick* op d. Middeldam. br. fol. Hg. 42, br. 55 dm. — Eene vroegere uitgave v. deze kaart is n⁰. 2350; eene latere heeft bovenaan in plaats van de zeeslagen, de vreugdevuren over de vrede van 1674, (Zie N⁰. 2534 op 19 Febr. 1674.)

2464 „Afbeeldinge v. de twee bloedige zeeslagen, gehouden op d. 7 en 14 „Junij 1673 tussen d'Maght. Zeevlooten v. Vrankr. en Eng. tegen die „v. de Vereen. Nederl." — (De 3e zeeslag in h. volg. N⁰.) Opschrift op eene label boven eene afbeelding van den éérsten zeeslag; op den voorgrond regts het schip van de Ruiter slaags met den Graaf d'Estrees; verderop Tromp in gevecht met een Fransch schip; links het schip van Prins Robbert. Fraaije grav. zonder naam. Met afzonderl. beschrijving in 4 kol. met opschrift: „Afbeeld. v. h. victorieus slaen der Nederl. tegen de zeemachten „der Kon. v. Fr. en v. Eng., eerst den 7, daerna d. 14 Junij 1673" en uitlegging der letters *a—i i*. Met adres van *Js. Janssonius v. Waesberge*, (te Amst.) op 't Water in de „Pascaert." br. fol. Hg. 29, met beschr. 49 dm., br. 47 dm. *Hoogst zeldzaam.*

2465 Pendant der vorige pl. — „Afbeeld. v. de Derde zegepralende zeeslag op de Fr. „en Eng. vlooten bevochten d. 21 Aug. 1673". Opschrift op label boven eene afbeelding v. dezen slag; regts het schip v. Sweers in gevecht met den Vice-adm. v. de Blaauwe Vlag; meer links en verderop de Ruyter slaags met Prins Robbert, verder links de schepen v. Tromp en Spragge. — Oude, afgesleten, doch weder opgegrav. plaat, zonder naam; waaronder eene uitlegging in 4 kol. met opschrift: „Ware afbeeld. en oprecht ver„hael v. de derde zegenr. Overw." enz. Met adres v. *Joh. Janssonius v. Waesberge* (te Amsterdam) 1673. en berigt: „De liefhebb. konnen „de 2 eerste zeeslagen mede bekomen." (Is het vorige n⁰.) gr. fol. Hg. 30, met beschr. 53 dm. br. 40 dm. *Zeer zeldzame* doch zeer leelijke pl. Het Ex. in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden is zeer fraai van druk. — Deze beide zeldzame bladen heb ik nooit elders bijeen gezien.

2466 Afbeelding der 3 zeeslagen, van 7 en 14 Junij en 2 Aug. op 3 platen, ieder met 1 regel bovenschrift in gewone Romeinsche letters. Zonder naam v. grav. br. 4⁰. Iedere pl. hg. 16 dm., br. 26 dm. Uit: Ontroerd Nederl.?

2467 (7, 14 Junij.) „Pertin. Afbeelding en nau-keur. Beschrijv. v. de twee furieuse „Zeeslagen, op d. 7 en 14 Junij 1673...... voorgevallen. Naer 't leven „afgebeelt door een curieus liefhebber, die beyde zeeslagen in een advys„jacht bijgewoont en 't anghstigh vluchten der Eng. en Franschen gesien „heeft." — De plaat zelve heet den 1en zeeslag, 7 Junij, voor te stellen, doch is dezelfde als N⁰. 2462, v. 21 Aug., met eenige kleine en de volgende grootere veranderingen: onderaan is ze 2½ dm. verkort; de afbeeldingen der 2 zeeslagen onderaan zijn in een paar schepen veranderd; bovenaan staat (in plaats der afbeeldingen van de Engelsche en Fr. Admir. in medaillons, en der schepen,) nu eene kaart van de ligging der vloten bij den 2en slag en v. h. eiland Scapeia (in 1667); van de trophee van medaillons der gesneuvelde helden, zijn de 2 onderste, in den 3e slag gevallen, afgenomen. — Met uitvoerige beschrijving in 4 kol., met bovenstaand opschrift en hetzelfde adres v. *H. Sweerts*. br. fol. Hg. 40 dm., met beschr. 62 dm., br. 51 dm. *Zeer zeldzaam.*

2468 Hetzelfde. „Afbeelding v. de twee zeeslagen door de Vereende Nederl. vic„torieuslijck bevochten tegen de twee machtige Scheeps-Vlooten, enz.... Ter

„eeuw. memorie." Opschrift van eene beschrijving in 5 kol. onder een plaat, waarvan de linkerhelft den slag v. 7 Junij, de regterhelft, dien v. 14 Junij voorstelt; de schepen links zijn met cijfers 1—14, die regt met de letters *a—l.* aangeduid; in het verschiet regts *Solebay.* zonder naam. Bovenaan 9 portretten in med.; in het midden Willem III de Ruyter en Tromp, links Lodewijk XIV, de Dauphin en de Graaf d'Estrees; regts Karel II, de Hertog v. York en Prins Robbert. — Goed gegrav. plaat zonder naam v. grav.; met adres v. *M. Doornick*, te Amst 1673 onder de beschrijving. br. fol. De pl. hg. 29, met beschr. 43 dm. br. 50 dm. *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat met beschrijving; de plaat is hier in het midden in tweeën gescheiden door eenen breeden witten band; waarschijnlijk is de geheel plaat daar gebroken, zijnde de zee bovenaan links geheel uitgevoegd terwijl er niets is afgenomen, gelijk het schip N°. 8 in het midden (de Comeetstar) duidelijk aanwijst. Bovenaan regts is de naam *Solebay* op de plaat bijgevoegd. Met beschrijving. br. fol. Hg. en br. als voren. De plaat is, weinig veranderd, later voor den zeeslag van Julij 1677 gebruikt

2469 Geheel als voren, doch verkleind met hetzelfde bovenschrift in curs. e label, en dezelfde N°. en lett. op de pl., doch zonder eenige beschrijving of naam. kl. br. fol. Hg. 18 dm., br. 30 dm. Waarschijnlijk uit een boek van dien tijd.

2470 (7 Junij.) „Pertinente Afbeeld. v. d. Victor. Zeeslag d. Hollanders, tegen d

a „Eng. en France Vlooten, bevochten op d. 7 Junij 1673." — Afbeelding v. slag; bovenaan de portretten der 3 aanvoerders; in h. midden Prins Robbert; links de Ruiter, regts C. Tromp; daarboven 1 reg.: „Pugna nav „lis contra Angl. et Fr. quasi monarchos." — Met beschrijv. in 3 kol met bovenst. opschrift en uitlegging der 35 N°. op de pl. Zonder naam of adres. fol. Hg. 32, met beschr. 54 dm., br. 39 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

b Geheel als voren, naauwkeurige doch zeer slechte copie, zonder bovenst beschrijv. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2471 „Missive v. d. Lt. Adm. de Ruyter aan S. Hoogh." 8 Junij. gr. fol. — Miss. v. Tromp aan de St. Gen. 8 Junij. kl. fol. — Miss. v. de Ruyter aan S. Hoogh. 11 Junij. gr. fol. — Alle 3 orig. uitgaven 's Hage bij *J. Scheltus.* Plano.

2472 (14 Junij.) „Afbeelding v. d. tweeden Zeeslagh, Tegen de Franse en Engel „Zeevlooten door de Nederl. victorieuslijk bevochten en verkregen, d. 1 „Junij." Opschrift v. eene beschrijving in 4 kol., (grootendeels dezelfde als bij N°. 2468.) onder eene groote en uitvoerige afbeelding van dit gevecht. De afbeelding is dezelfde als v. den 4daagschen zeeslag (N°. 223 later op den achtergrond links eenigzins veranderd, voor den zeeslag van Solebay 7 Junij 1672; op die veranderde plaat zijn nu bovenaan het midden gegraveerd de 5 portretten van: Willem III, de Ruyter Tromp, regts van den Graaf d'Estrees, links van Prins Robbert, alle in med. Zonder naam v. grav., de portretten welligt door *R. de Hoogh* Onderaan op de pl. regts staat onduidelijk: „fo. 152 (van: *Bondigh Verhael* „Zie N°. 2234.)" gr. fol. Met adres v. *M. Doornick* onder de beschrijving De pl. hg. 29, met beschr. 53 dm., br. 41 dm. *Zeer zeldzaam.*

2473 (5 Julij.) Uitschrijvingen door de Staten Gen. van een' dank- en bededag over de 3 zeeslagen tegen 5 Julij en 6 Sept. 1673, (Hierbij eene de

gelijke tegen 3 April 1675, wegens de ontruiming v. Gelderland, Urecht en Overijssel.) — Origin. aanschrijvingsbrieven. kl. fol.

2474 (27—30 Junij.) Inneming van Maastricht door de Franschen. (Wagenaar XIV. 267, 319. Holl. Mercur. 1673, 105—112.) — 2 platen waarvan de eene de inneming van het hoornwerk vóór de stad, de andere het nemen der stad zelve vertoont. Iedere afbeelding in eenen gefigureerden rand met vele zinnebeelden en uitvoerig Fransch onderschrift. De eerste pl. door *S. le Clerc*, de andere door *D. Marot*. fol.

2475 Hetzelfde, doch alleen de overgave der stad; geheel anders, als voren. Met 1 reg. bovenschrift. Zonder naam v. grav. br. 4°. Uit: ?? (hetz. boek als de 3 zeeslagen. 2466.)

2476 Plan der vesting Maastricht, geheel omsingeld door Fransche troepen met Engelsche hulpbenden onder den Hertog van Monmouth; — met talloozе aanwijzingen in het Engelsch van de positie der regimenten, enz. — Op de plaats zelve en in dien tijd geteekend op perkament door den Eng. Ingenieur *J. Scott*. gr. br. fol. Hg. 67, br. 71 dm. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis, te Leiden.

2477 (12 of 21, 22 Julij. Nieuwe stijl.) „Pertin. Afbeeld. en Beschrijv. v. de „Victor. Verovering v. de Nieuwe of Lang-Acker-Schans." Opschrift van eene beschrijving in 3 kol. onder eene afbeelding v. dit feit van C. Rabenhaupt. (Wagenaar XIV. 285, die 18 Julij aangeeft. Holl. Mercur. 1673, bl. 116.) Bovenaan het portret v. Rabenhaupt in med., omgeven door vaandels. Zonder naam v. grav. Met adres v. *H. Sweers* te Amsterdam. fol. De pl. hg. 23, met beschr. 40 dm., br. 24 dm.

2478 Hetzelfde verkleind met 1 reg. bovenschr. op label. Van boven en ter weerszijde 7 plannen van deze en andere sterkten in desen tijd aan de Franschen ontweldigd. br. 4°. Uit?? (hetz. boek als 2466.)

2479 Hetzelfde, anders. Het plan der vesting, met een deel v. d. Dollard links; regts een deel v. d. aanval, en daarboven een 5reg. opschrift: „Pertin. Afbeeld. v. de vermaerde N. of Lang Acker Schans, enz." Van ond. eene beschrijv. in 2 kol. Met adres v. *C. Allardt* te Amst. gr. fol. Hg. 20 dm., met beschr. 38 dm., br. 28 dm.

2480 Hetzelfde, anders. Plan der vesting en v. h. Huis Lieroort, ieder in medaillon. Zonder naam v. grav. V. ond.: Scala v. 60 roeden. br. 4°. Hg. 19, br. 35 dm. Pendant v. h. plan v. Koevorden, bij J. Danckerts. N°. 2450.

2481 Hetzelfde. „Waerachtigh Relaes v. 't gepass. geduur. de blocquade en... beleg v. de „Nieuwe Schans... onder de conduyte v. Rabenhaupt... d. 12 „Julij met de verover. geeyndight." Opschrift v. eene uitvoerige beschrijving in 2 kol. onder 2 oude houtsneden naast elkander, die niet voor deze gebeurtenis passen. Zonder eenig adres. (bij J. Danckerts??) fol. Hg. 9 dm., met beschr. 35 dm., br. 25 dm.

2482 (21 Aug.) „Curieuse Afbeeld. en Beschrijv. v. de derde zee-slagh, „die de Vereen. Nederl. victor. bevochten hebben, tegen de Kon. v. Eng. „en Vr. op d. 21 Aug. 1673." Opschrift v. eene beschrijving in 3 kol. v. d. zeeslag daarboven afgebeeld, met opschrift op label: „Zee-Victorie „v. de onsen op de Eng. en Franse Vlooten." — Regts het schip van Tromp, in gevecht met Spragge, enz.; links de Ruyter die Prins Robbert doet wijken en diens Viceadm. reddeloos schiet. — Goede en eigenaardige gravure zonder naam. Met adres v. *H. Sweerts* te Amst. op den

Dam in de Wackeren Hondt, onder de beschr. br. fol. Hg. 28, met b schr. 55 dm., br. 41 dm. *Zeer zeldzaam.*

2483 „Hetzelfde, anders. „Proefstuck der oude Batavieren, voor de Derde ma „getoont, op d. 21 Aug. 1673 in 't bevechten en verjagen der tw „macht. geconjung. Kon. Zeevl. v. Vr. en Eng." Opschrift van eene b schrijving in 4 kol. v. d. zeeslag daarboven afgebeeld. In het midden schepen v. de Ruyter en de Liefde slaags met Prins Robbert en zi Viceadm., regts Tromp in gevecht met Spragge en diens Viceadm., lin de schepen van Bankert en d'Estrees, die vlugt. Boven den slag in h midden h. portret v. Willem III, links de Ruyter, regts Tromp, da tusschen de kaart van de Holl. kust. Alles in gebloemden rand; zond naam v. grav. doch zeker door *R. de Hooghe*. Met adres v. *J. de Ra* te Amst., „plaetsnijder op de Haerl. Straet tusschen de Eenhoornsluis „Brouwersstraat in: Rotterdam," onder de beschrijv. gr. fol. De pl. hg. 1 met beschr. 53 dm., br. 41 dm. *Zeer fraai.* — Deze plaat is later in 16 voor de zeeslag v. Bevesier gebruikt, doch met eenige veranderinge (Zie op 1690.)

2484 Hetzelfde, anders. „Verhael v. de roemrijcke Vict. voor de derdem „ter zee bevochten door de vloot d. Vereen. Nederl." enz. Opschrift eene beschrijving in 3 kol. v. deze zeeslag daarboven afgebeeld, en m N°. en letters aangeduid, doch waarvan de verklaring niet gedrukt i Boven den zeeslag links het portret van de Ruiter; regts Tromp; in h. mi den Prins Robbert en d'Estrees. Grove gravure zonder pl. of adres. g fol. Hg. 24 dm., met beschr. 46 dm., br. 37 dm.

2485 Hetzelfde, anders. Uitvoerige voorstelling van dezen zeeslag. Links Ruiter in gevecht met Prins Robbert, in het midden de schepen van Eng de Ruiter en van Nes; regts Tromp in gevecht met Spragge. V. ond. bovenaan de uitlegging der 125 N°. op de plaat. Door *Stoopendaal*. k fol. Hg. 27, br. 30 dm. Uit Brandt, Leven v. de Ruiter.

2486 Hetzelfde, als voren, doch verkl.; met uitlegging der N°. Door *C. Bro wer*. br. 4°. Uit den 8°. herdruk van Brandt in de vorige eeuw.

2487 Hetzelfde. „Victorieus Zeegevecht der Nederl. tegen de Franse en Eng „Vloot 21 Aug. 1673." Opschrift boven eene kleinere afbeelding v. d Zeeslag; bovenaan de uitlegg. der lett. a—y. Zonder naam v. grav. k fol. Hg. 20, br. 28 dm.

2488 Hetzelfde. „Vreeselijk gevecht tusschen d'Admiraalen Tromp en Sprag Opschrift boven eene afbeelding van dezen Zeeslag; v. ond. uitlegging d n°. 1—20. Zonder naam. br. 4°. Bovenaan regts gen°. 446.

2489 Afbeelding in slechte houtsnede van dezen zeeslag, waaronder: „Verha „v. de Zee-slagh voorgev. op d. 21 Aug. 1673" zijnde 2 anonyme bri ven. 1 blad kl. fol. Hg. 8, met Verhaal, 27 dm. br. 13 dm. *Ze zeldzaam*.

2490 „Nederlandsche Zeetriomf ter eeren der dappere Helden Michael de Ruit „en Korn. Tromp, Overwinnaars v. de Fransche en Eng. zeemachten. Opschrift v. een 60 regel. gedicht v. *J. Antonides*, onder eene fraai zinneprent vertoonende het borstbeeld van de Ruiter op eenen zegewage door zeepaarden en tritons over de zee gevoerd, daarnaast regts het beel van Tromp op een dergelijken doch kleineren wagen, door de Amsterd Stedemaagd gevoerd; bovenaan de 2 portretten van v. Nes? en Bankert op den achtergrond de zeeslag v. 21 Aug.; onderaan in 3 afdeelingen d

eerste zeeslag v. 1672, die v. 7 Junij en van 14 Junij; ter weerszijden wapens. Fraaije plaat door *C. Decker*. gr. fol. Hg. 34 dm., met vers 54 dm. br. 40 dm. *Fraai*.

2491 Zinneprent op den slag bij Kijkduin met 2 reg. bovenschrift „Hier port „den Konterman, Matroos met hem te springe," enz. Een Engelschman op de koord (Konterman) wordt door een Holl. Matroos voortgeschopt, een Engelsche dog hangt aan zijn staart; een ander bidt om genade; links verscheurt de Holl. eenige doggen; daarboven een Holl. Matroos die een vaandel met opschrift *Fictoory* draagt en eenige doggen aan een leiband heeft. —.V. ond. een 92 reg. vers in 2 kol. beginn.: „Konterman wou leere dansen." over de nederlaag v. Prins Robbert door Tromp. Zonder eenigen naam of jaar of adres. kl. fol. De pl. hg. 10, met bovenschrift en vers 29 dm., br. 16 dm. *Zeldzaam*.

2492 „Nieuwe Scheeps Batalien int licht gebracht door *Reinier Zeeman*. „Gedruckt „bij *Clement de Jonghe* tot Amsterdam. — Nouvelles inventions de Com„bats Navaeles fet par R. Z." — Fraaije serie van 6 pl. (1—6, er behooren nog bij N°. 7. 8.) van scheepsgevechten, zonder eenig jaartal. Waarschijnlijk stellen ze geene wezenlijk gebeurde en slechts veronderstelde zeeslagen voor, althans ik heb er niet één bepaalden zeeslag in kunnen herkennen. Wijl deze plaatjes gevechten met de Engelschen voorstellen, en er (volgens den Catalogus v. N. Marcus, 1770. N°. 2295 en daarna volgens Bartsch en Nagler) 8 plaatjes van *Zeeman* van de zeeslagen van 7, 14 Junij, 21 Aug. 1673 bestaan, (die *Bartsch* en *Weigel* echter nooit gezien hebben, en mij daarom twijfelachtig voorkomen) plaats ik deze, zonder jaartal, ook in die periode. Daar deze 6 bladen zelden voorkomen, volge hier de beschrijving. Iedere pl. hg. 17, br. 25½ dm. br. 4°. (Zie *Weigel*, Supplem. p. 256.

1 Titel als hierboven; met kanonnen en vaten; de Holl. titel op den bodem van een vat; de Fransche titel op een vaandel aan een trompet door een' matroos geblazen.

2 Op den voorgrond links een groot Engelsch schip, welks 2 masten afgeschoten zijn; daarnaast 1 Hollandsch en 2 Engelsche schepen; regts in het verschiet een groot Hollandsch en een Eng. schip.

3 Een hevig zeegevecht; vooraan links 2 groote Eng. en een Holl. schip, regts vooraan een groot Hollandsch schip in gevecht met een Engelschman, en zeer vele andere schepen; op den voorgrond regts de mast van een zinkend vaartuig.

4 Twee groote Holl. en Eng. schepen in gevecht, vooraan links; daarnaast een groot Holl. schip zinkende; op den voorgrond links de mast van een zinkend Holl. schip; regts een bootje vol zeilen, opd en achtergrond een scherp gevecht.

5 Drie groote Engelsche schepen in brand en geheel ontredderd, zoodat het volk van 2 schepen er af springt; vooraan links, in het midden en regts 2 zinkende Engelsche schepen en in het verschiet de Engelsche vloot in brand. (Kan dit Chattam voorstellen?)

6 De romp van een zwaar beschoten groot Engelsch schip vooraan links; daarnaast een Holl. vaartuig; regts 2 Eng. en Holl. schepen in gevecht en 2 in brand. Op alle platen staat op een zeil de naam van *Zeeman*.

2493 (22 Aug.) „Den ommegank der Roomschgesinden, gehouden binnen „Uytrecht, d. 22 Aug. 1673; zijnde H. Sacramentsdagh na den Nieuwen „Stijl." 3reg. opschrift boven dezelfde afbeelding van de processie, als

N°. 2865. 2° pl. Onder de pl. eene uitvoerige beschrijving der pr
cessie in 3 kol., met adres: Amst.. J. C. ten Hoorn, Boekverk. over 't Ou
Heeren Logem. 1673. gr. fol. De pl. hg. 15, met beschr. 44 dm. br. 28 d
b Andere druk v. de beschrijving der processie, in 2 kol., zonder adre
aan het slot: „Omkeringe der Walvischveerzen" nl. der schimpverzen c
het Protestantismus die voor het huis van *Walvis* in de Lijnmarkt gesta
hebben. Hierboven behoort zeker, een afdruk van de plaat der processi
c Andere uitgave v. eene bijna gelijkluidende beschrijving met bovenschri
„Kort verhael v. de Processie of Ommegangh Gehouden tot Uytr."
blad folio. — Deze 3 stukken komen zéér weinig voor,

2494 „Leewen wraak teegen de Aapen aan de Maliebaan te Utrecht." — Sp
prent op het verjagen der Franschen uit Utrecht. Met Holl. en Fransc
verzen. fol. *Zeer zeldzaam.* — Deze plaat heb ik nergens gezien of verme
gevonden dan in den Catalogus v. d. Atlas Munnicks v. Cleeff. No. 825.

2495 (12 Sept.) Beleg en verovering van Naarden door den Prins van Oran
a (Wagenaar XIV. 272, 273. Holl. Mercur. 1673. 170—3.) Groote pla
op den achtergrond het profil der stad; op den voorgrond het leger
d. Prins, in het midden Z. Hoogh. staande, voor hem de Burgemees
van Naarden knielende. Met 3 reg. Holl. en Fransch bovenschrift
daaronder een 6reg. Holl. vers door *L(iber) B(aro) v. W.(olzogen*
Fraai geetst door *Rom. de Hooghe*. Met adres v. *M. Doornick* te Am
br. fol. Hg. 42 dm., br. 54 dm.
b Dezelfde plaat, fraai gekleurd in den tijd der uitgave.

2496 Hetzelfde, geheel als voren doch verkleind; met 2 reg. inschrift bovena
en vele Holl. inschriften op de pl. Goede grav. zonder; naam uit
school v. *Rom. de Hooghe*. br. 4°. Uit??

2497 Hetzelfde, copy der vorige plaat, met bovenschrift op label: „Naerd
veroverd. 12 Sept." Zonder naam. br. 4°. Uit??

2498 Hetzelfde, als voren, doch grooter en de linkerzijde v. de vorige plat
(*Marketenters en Soldaten leven*,) weggelaten. Met 1 reg. Duitsch ond
schrift: „Belagerung und Ubergabe," enz. Door *J. Luyken*. br. fol. L
en slechte afdruk. Hiervan bestaan zeker andere vroegere afdrukken m
Holl. en Fr. onderschrift.

2499 Hetzelfde, nagenoeg als voren, nl. de achtergrond of het profil der sta
de voorgrond is geheel verschillend, nl. een legerkamp waaruit de st
beschoten wordt. Met bovenschrift en uitlegging der N°. 1—29 op
plaat. Door *J. Harrewijn*. 1684. br. fol. Hg. 28, br. 37 dm.

2500 Hetzelfde, geheel anders. Een uitvoerig plan der stad; bovenaan de Zuid
zee, regts de aanrukkende troepen, op den voorgrond het Prinselijke lege
met opschrift: „De Belegeringh van Naerden." en door een' gebloemd
rand omgeven. Door *R. de Hooghe*. — Onder de pl. eene uitvoeri
beschrijving v. h. beleg en der overgave met 3 reg. bovenschrift: „A
„beelding en pert. Verh. v. h. Beleg. en innemen d. St. Naerden
enz. Met adres v. *M. Doornik* te Amst. 1673. gr. fol. Hg. 32 dm
met beschr. 54 dm., br. 42 dm.

2501 Hetzelfde, anders, met 1 reg. cursijf bovenschrift. br. 4°.

2502 Hetzelfde, anders, met 1 reg. bovenschrift: „Het overgaen v. Naerde
welligt gedeelte eener groote plaat. kl. 4°.

2503 Hetzelfde, geheel anders. 2 oude slechte houtsneden, die voor eene g
heel andere gebeurtenis gediend hebben, daaronder: „Journael of dag

„register, wegens h. gepasseerde in h. Beleg. ende overgaen 'd. „St. Naerden," enz. in 2 kol.; met adres: Amst. bij *H. de la Noir* in de St. Anna-straat in den Bijbel. kl. fol. De houtsnede hg. 11, met Journ. 34 dm., br. 16, met Journ. 26 dm.

2504 (1 Oct.) „Afbeelding, hoedanigh d. Dijck, door Ordre v. d. Bisschop v. „Munster, boven 't Huys te Laer, tot bij Gramsbergen, door de rivier de „Vecht... geleyt, om... Coevorden door 't ophouden v. dat water te doen „verdrincken, is doorgebrooken en waardoor over de 600 Soldaten en Boeren „verdroncken zijn. Desen dijck was meer als 2¼ (uur?) gaens lang," enz. (Wagenaar XIV. 285, Holl. Mercur. 1673 bl. 202). Opschrift op een breed veld boven eene fraaije afbeelding van dezen doorbraak; in het verschiet Koevorden; in het midden en op den voorgrond de schroomelijke verwoesting door het water aangerigt. *Zeer fraai* en levendig afgebeeld. Geëtst door *R. de Hooghe*. Ter linkerzijde v. h. opschrift de uitlegging der 11 N°. op de pl.; regts een 6reg. Holl. vers door *H. Selyns*, een der eerste Holl. predikanten in Nieuw Amsterdam, (nu Nieuw-York) in Noord-Amerika. Met adres v. *M. Doornick* te Amst. br. fol. Hg. 37 dm., br. 48 dm. — Hierbij in HS. een vers van H. Selijns in het album v. den Amsterdamschen Rector J. Heiblocq, kort voor zijn vertrek naar Nieuw Nederland. Over *H. Selijns* als dichter heeft de Heer H. C. Murphy, in 1858 Gezant der Vereenigde Staten te 's Hage een zeer belangrijk boek geschreven: Anthology of New-Netherland. Brooklijn. 1865. 206 pp. wat slechts in 125 Ex. voor de *Bradfordclub* te New-York gedrukt is, en in de Bibliotheek der Leidsche Maatschappij v. Letterk. berust. — Dit gedicht aan J. Heiblocq komt daarin niet voor.

b Dezelfde plaat, uitmuntende *proefdruk* vóór alle letter en vóór de verzen. *Hoogst zeldzaam* welligt *Uniek*.

2505 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkleind, met 1 reg. bovenschrift. „Het doorbreecken," enz. op label. Fraaije grav. br. 4°. Uit??

2505* Hetzelfde, als voren, met opschrift: „Coevorden ontset." kl. br. 4°.

2506 (13 Nov.) „De Verovering v. Bon, Brueil, Rijnbach, Duyts, Zons; etc. *a* „door d. Prince v. Or. enz." (Holl. Merc. (1673. bl. 232 enz.) 6reg. onderschrift v. eene (zeer onjuiste) voorstelling *à vol d'oiseau* v. d. Rijn, Bonn, in het verschiet Rijnbach, Keulen en Breul, en bovenaan 2 portretten in med., links Willem III, regts Montecuculi. — Onder h. opschrift eene beschrijving in 3 kol. en uitlegging der lett. A—Z. Met adres v. *H. Swerts*. 1673. De pl. hg. 27, met beschr. 52 dm., br. 39 dm.

b Dezelfde plaat, fraai gekleurd in den tijd der uitgave.

2507 Verovering van Bonn. In het verschiet over de rivier, Bonn; op den voorgrond regts de Prins en andere veldoversten. Met opschrift: „de „Verov. v. Bon." Zud. naam. br. 4°.

2507* Hetzelfde, geheel als voren, eenigzins verkleind; met 1 reg. curs. bovenschrift. br. 4°.

2508 Hetzelfde, andere en betere voorstelling, van de overzijde v. d. Rijn af; op den voorgrond het ophangen v. eenige misdadigers door de Franschen. Met uitvoerige beschrijv. d. N°. 1—23. Hg. 23, br. 36 dm. br. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

2509 (23 Nov.) „Gedenckteeckenen van de Franse vlucht uyt Uytrecht." Opschrift op eene label boven in eene afbeelding v. het vertrek der Franschen na een verblijf v. 16 maanden te Utrecht, medevoerende eenige gijzelaars

voor de brandschatting; in het verschiet de stad, op den voorgrond d
gijzelaars. — Zonder naam v. grav., doch zonder twijfel door of uit d
school v. *R. de Hooghe*. Onder de pl. een verhaal in 2 kol., met o
schrift: „Gedenkteyken, afbeeld. hoed. de Stadt Uytrecht... verlaten i
„enz." Met adres v. *M. Doornik* te Amst. 1673. fol. De pl. 18 dm
met uitl. 43 dm., br. 26 dm.

2510 „De R. Kerkbeelden te Utrecht verbrand." — Gezigt op de Neu, met h
a stadhuis; in het verschiet de Dom met Holl. vlag. Met bovenst. 1re
onderschr. kl. br. 4°. Zonder naam v. grav. (door *W. Jongman?*) U
de serie v. 4 pl. waartoe ook de Wassenaars kooi behoort, N°. 365,
de N°. 258 en 460. — Hierbij een pamflet: „Aan de Verkopers en sto
„geesselaers v. Utrecht. 7 bl. 4°.

b Dezelfde pl., afdruk zonder het onderschr. in br. fol.

2511 „Zeker en waeracht. Verhael wegens 't vertreck der Fransen van Uytrecht
Met adres v. *Jan Jansz.* te Amst. 1 blaadje kl. fol.

2512 „Uytrecht herstelt." — Eene groote zinnebeeldige voorstelling; op d
a voorgrond in het midden staat de maagd der Prov. Utrecht van alle sie
den beroofd, vragende om door de Generaliteit, (een geharnast man m
helm, naast haar) weer aangenomen te worden; regts komt de Prins
Or. op eene met zinnebeelden versierden wagen aanrijden, rondom prijk
vele Romeinsche zinnebeelden. Onderaan eene uitvoerige uitlegging en o
dragt aan A. de Wicquefort. Zeer fraai geëtst door *Rom. de Hooghe*. l
fol. Hg 41, br. 52 dm. — Hierbij een pamflet: „Poetische gedagte
„op allerh. Zeegenboogen, ...Huysen.... binnen Utr. op d' inkom
„v. W. H. III. 1673. 4°. 20 bl.

b Dezelfde plaat, *uitmuntende proefdruk* vóór alle letter. UNIEK. — De
plaat is in het volgende jaar (veranderd) gebruikt als zinneprent voor
opdragt van Gelder en Zutphen aan den Prins.

2513 Zinneprent ter eere van Willem III, na den zegenrijken veldtogt v. 167
De Nederlandsche Maagd omringd door de 7 Maagden der Provincië
zit, met den linkerarm op een altaar: *Tranquillitas* leunende, onder e
troonhemel, met opschrift: *„Wilhelmo Henrico.... ob fugatos hostes*
„rempubl. restit." Daarboven 4 med. met de afbeeld. v. Naarden, Bon
Rijnbach, enz.; hooger zijn portret in med., lager Hercules met zij
knods; een krijgsman met schild: *Pro patria pugno*, enz.; onderaan e
Rom. triomftogt; aan weerszijde het naamcijfer W. H. geëntrelac. enz.
op N°. 2308 *b*. Fraai geëtst naar en door *G. Lairesse*. gr. fol. Hg. 6
br. 46 dm.

2514 „Eenige spotprinten der Francen tegen de Hollanders. Bij haar uytge
„ven in 't jaar 1673. Doch nu verrijkt met de antwoorden der Nederla
„ders op dezelve." — „Diverses Figures satyriques que les Franc. o
„faictes contre les Holl. en l'an 1673 suivant la copie imprimée à Pari
„Avec la reponse d'Holl. aux Franc." — Dit oblong 4° prentwerkje besta
uit 12 pl., nl. I—VI, zijnde de copiën van Fransche spotprenten
Holland en A—F, zijnde de Holl. antwoorden; de bovenstaande titel
op de keerzijde van pl. I gedrukt. Alle platen hebben de Fransche spo
verzen met Holl. vertaling, en de Holl. antwoorden in rijm met Fransch
overzetting. — Wijl deze platen zeer zeldzaam zijn en vooral zelden bije
voorkomen, volgen hier de opschriften van pl. 1—6 en de eerste regel
van A—F.

I. Ongeneesl. sieckte. = Le mal incurable. 1673.

A. „De doggen bijten hier malcander." (Deze pl. heeft ook 2 zijprentjes.)

II. Hollants Treurtoneel. = Veu tragique d'Holl. (Deze plaat is ongenommerd; breeder dan de anderen en heeft 2 zijprentjes.

B. „Het Godlik Recht," enz.

III. Ziekte door dancen genesen. = Maladie guerie par la dance. 1673.

C. „Hostel de fous incurables."

IV. France Druckpers. = Presse Françoisse en Holl. en 1672 et 73.

D. „Maat Zeeu, zeer fix ter kaap."

V. De moedige Batavieren. = Le Vaillans Bataviers.

E. „Den Booscop had een kuyl."

VI. Franschman — Hollander. = Le François. L'Hollandois.

F. „Zo ras d'Oranje Vorst," enz.

Iedere pl. hg. 17 dm., br. 15 à 17 dm., doch II en A, B, C br. 20 à 26 dm. Zonder naam v. grav. (door *J. Harrewijn?*) *Zeldzame* collectie. In den Catalogus v. Voorst (N°. 637) kwamen van deze platen omgekeerde copiën (of de origineelen?) voor.

b „Figures satyriques des Français contre les Hollandois." — De origineelen der eerste 6 platen, zijnde dezelfde voorstellingen als hierboven, 1—6 beschreven; doch iedere pl. heeft bovenaan eene uitvoerige Fransche, en onderaan eene dergelijke Holland. gegraveerde uitlegging in schrijfletters. *Le Pottre delin. à Paris*. Plaat 1—4, met uitlegg. ieder hg. 18 à 22, br. 13 à 14 dm., pl. 5 en 6 hg. 14, br. 17 dm. *Zeer zeldzaam*. — Berusten in den Atlas v. d. Heer v. Stolk te Rotterdam. Hiervan zijn bij mij aanwezig de onderste gedeelten van pl. 2. — De Heer Bodel Nijenhuis te Leijden meldt mij dat deze platen in zijn Ex. 13 dm. hg., 17 dm. br. zijn. *Hoogst zeldzaam*.

2615 (1674.) „Princelijke Almanack van 1674." — Zinneprent ter eere v. Wil-
a lem III en den zegenrijken veldtogt van 1673. — De Prins staat in veldheerskostuum met commandostaf in de uitgestrekte hand op eene estrade; naast hem Hendrik Casimir v. Vriesland; achter beiden zit de Nederlandsche maagd. Naast de estrade staan, regts: de Ruyter, C. Tromp en Bankert, links: Prins Jan Maurits, Wirtz, v. Hoorne, en 3 andere krijgsbevelhebbers. Ter zijde v. d. Prins 3 standaarden, waarop in 5 med. en 5 breede schilden, 10 wapenfeiten v. h. jaar 1673 afgebeeld zijn, en evenzoo op den voorgrond in 2 med. en 2 ovalen de overwinning v. Naarden, Bonn, Rijnbach en Lesnich. Lager een groot breed veld, waarop geplakt is: „Prin„celijcke Almanak v. 1674," daarnaast een smal strookje met de verklaring der 20 personen en voorstellingen op deze pl., waarvan N°. 20 is: „Het innemen v. Nieuw Nederland." Onderaan een 18reg. vers: „Aan zijn „Hoogheit: O Vorst v. Keizers en v. Koninkl. Bloede," enz. waaronder: *Ob rem restitutam*. Door *Rom. de Hooghe*; met adres v. *H.* en *D. Boom* te *Amsterdam*. gr. fol. Hg. 69, br. 47 dm. Fraaije afdruk vóór de N°.

b Dezelfde pl., uitmuntende *proefdruk* voor alle N°., Almanack, enz.

c Dezelfde pl., met de N°. in de pl., en v. ond.: „Met privilegie voor 15 „jaren" in het witte veld voor den Almanak staat geschreven: „Praaltoo„neel der Nederl. Zee- en Landhelden van d. jare 1674." — Op een Ex. in den Atlas Munnicks v. Cleeff, N°. 822 was geschreven: Neêrlands Heldentooneel in 1673.

d Dez. pl. met Duitsch inschrift: „Oraniens Ehrentempel" in plaats v. d Almanak. In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2516 Zinneprent ter eere van Willem III. — Dezelfde plaat als N°. 164 „Victoriewaeghen v. d. Pr. v. Or." doch zeer veranderd. In de plaats d Spanjaarden aan de regterzijde der pl., staat nu een voetstuk met 4 beeld. van Coevorden, Naarden, enz.; Fred. Hendrik is veranderd in Willem III, het onderschrift in het midden is vervangen door de busten Willem I, Maurits, Fred. H. en Willem III; in het bovenschrift zijn laatste woorden: *Grave v. Nassau*, nu: *en Nassou*, (veel grooter dan vroege enz. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2517 De Batavier op het zwijn. — Spotprent op de Franschen, volgens Cata Atlas van Voorst. N°. 656; ik geloof echter dat het eene spotprent den Bisschop van Munster was, en wel N°. 2536. 2e pl.

2518 „R. de Hooge, Schouburgh d. Nederl. veranderingen, Geopent in 6 ta
a „neelen, waer op de wisselbeurten des Vereen. Staets door de Frans „Oorlog gebrouwen, in Histor. Sinnebeelden vertoont en beschreven zij „Amst. 1674. bij d. Auteur. kl. fol. Gegrav. en gedrukte Titel, 6 p (1—6) en bl. 1—36 uitlegging.

Titel, onderaan: „R. de Hooghe. Schouwburg v. Nederl. Verand." da boven de Schilderkunst de gebeurtenissen afbeeldende, naast haar de historische waarheid en Mercurius.

1 Tafereel v. d. Vrede vóór den laatsten oorlog. In den hemel Godin des Vredes; op aarde: Europa (zittende), links Asia staande bij e kemel, regts America zittende en vóór haar Africa; links en regts h sluiten en vieren der Triple alliantie, onder eerepoorten van loof.

2 Het verderf en de twisten door de Geestelijke en wereldsche hoogmo veroorzaakt. In het midden staat de Roomsche Geestelijkheid, in e hoorn geld aanbiedende aan de 4 Bisschoppen v. Keulen, Munster, en (één als soldaat gekleed); regts de trotschheid v. Lodewijk XIV met me kroonen dan hij dragen kan, alles voor zich vertredende.

3 Komst v. Lodewijk XIV met zijn broeder en gevolg; de Provinc. Utrech Gelderland en Overijssel vallen hem te voet, alle anderen vlugten; in h midden een tempel met 5 kol.: *Militia*, *religio*, etc. waarboven de N derl. Maagd, achter haar de inscriptiën der 4 nog behouden Provinciën *Obdurando* — *Solo*, *Saloque*, *muris ligneis* en: *Aere manuque*.

4 Tooneel der ellende v. Nederland. De oorlog zit op Cerberus, die ee halsband met de woorden: *Delenda Carthago* om heeft; daarvóór de gr welen v. Bodegraven en Zwammerdam; regts sluit Brandenburg (onze weif lende Bondgenoot) een verdrag met Frankrijk, links de Roomsche eeredienst

5 Komst v. Willem III, regts op de plaat; daar tegenover komen de Ruiter Tromp, v. Nes en and.; in het midden op den achtergrond de Holl. tu wederom gesloten en door het volk verbeterd en gedigt; daarin ee tempel met omschrift: *Commune relig. refugium*.

6 Engeland geeft de hand van trouw aan de geharnaste Nederl. Maagd daarachter wordt Frankrijk door de wraak en barmhartigheid verjaagd, u den hemel daalt een glans van zegen op de nu weer verbondene staten nede — Wijl deze platen, allen door *R. de Hooghe* gegraveerd, weinig bijee voorkomen en geenerlei uitlegging, naam, jaar of N°. dragen, zijn de zoo uitvoerig beschreven. Titel hg. 22, br. 14 dm. Ieder der 6 pl. i hg. 22 dm., br. 34 dm.

b Dezelfde platen, *zeer fraaije* afzonderlijke afdrukken, ongevouwen. *Zeldzaam.*

2519 (1 Jan.) „Balans van Affaires van Staet en Oorlogh in 't Christenrijck". — Zinneprent op den wisselvalligen en veranderden staat des oorlogs met Frankrijk in het begin van 1674 na den hierop vermelden dood des Konings van Polen (10 Nov. 1673) en vóór de gevangenneming van Furstemberg (19 Febr. 1674) en het sluiten van vrede met Keulen en Munster (22 April 1674). In het midden hangt eene groote balans; aan de zwaarste zijde (links) staat de Prins; regts zoeken eenige monniken de andere schaal naar beneden te trekken; daarachter een bolwerk met allerlei voorstellingen. Door *R. de Hooghe.* Onder de pl. het bovenstaand 3reg. opschrift en uitvoerige uitlegging der 52 N°. op de plaat. gr. fol. Hg. 27, met beschr. 51 dm., br. 41 dm.

2520 Hetzelfde, doch omgekeerd en verkleind; met opschrift: „Balans v. Oorlogh" en dezelfde doch verkorte beschrijving. kl. fol. Hg. 9, met beschr. 25 dm., br. 13 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2521 „Mislukte Papenkrijgh en de Fransche Verhuystijdt, uytgespeelt op de „Roomsche Heylige dagen — van Kersnacht tot Meydach." 3reg. inschrift in het midden van 4 afbeeldingen (2 naast, 2 boven elkander). Zinneprent op het begin en einde van dezen oorlog. De 1e pl. (bovenaan links) verbeelt het beginnen v. d. oorlog door Louvois en Furstenberg, enz.; daarnaast de groote schipbrug over den Rijn door de Franschen gebouwd en beladen; onderaan links: Willem III, die op Asch-Woensdag aan de Franschen het teeken van boete geeft, nl. door hen te verjagen; op den achtergrond de moord der de Witten; regts: de ellendige vlugt der Franschen. — Van ond. uitlegging in 3 kol. en hetzelfde opschrift als op de pl. Zonder eenigen naam of adres. (Door *R. de Hooghe*). De pl. hg. 34 dm., met beschr. 52 dm., br. 45 dm. Komt zelden compleet en in goeden staat voor.

2522 (11 Jan.) „4 Figueren getrocken uyt de oratie v. Prof. L. Wolzogen (te „Amst.) over zijn droom en de uitlegging van des., gedaen in de Hooge-„schoole *(sic)* te Amst. 11 Jan. 1674." I. De Leeuw, in een net verward, wordt door een' haan en varken (Frankrijk en Munster) aangevallen. II. Een staande Leeuw reikt aan Willem III een zwaard met lauweren omkransd. III. De Leeuw met 4 pijlen (of provincien) in de hand, ziet om naar den haan, die de veroverde steden, (ook Bonn) van zich geeft. IV. De Leeuw bespringt den ezel; de adelaar (Oostenrijk) valt het varken (Munster) aan; in het verschiet Keulen. Onder iedere pl. een 8reg. vers in 2 kol. De 4 pl. zonder naam v. grav. *(C. Decker ?)* onderaan gen°. 1—4. Iedere pl. hg. 15, br. 20 dm. De 4 platen worden zelden bijeen gevonden.

2523 (2 Febr.) Zinneprent op het Erfstadhouderschap den Prins v. Oranje aangeboden. (Wagenaar XIV. 312—315.) „Anticurius v. Loevesteyn, in wien „na 't leven afgeschildert zijn de qualiteyten, van 't Edict met sijn fac-„tionisten." Een zeer groot man zit op den *weghgenomen Stadthoudersstoel* en is bevracht met de titels van allerlei patriotsche pamfletten door de partij van de Witt uitgegeven; achter dezen Lodewijk XIV, die door aanwijzing op eene landkaart van het te veroveren gedeelte van Holland hem tracht te winnen; enz. Onder de pl. eene verklaring in 3 kol. met bovenstaand 3reg. opschrift. Znd. naam v. grav. (door of uit de school van *R. de Hooghe.*) Hg. 25 dm. met beschr. 51 dm., br. 36 dm. gr. fol. — De volgende plaat is een pendant van deze.

2524 (2 Febr.) Zinneprent als voren. „De doodt van het Eeuwig Edict, veroor-
a „saeckt door 't Erf-Stadthouderschap van Sijn Hoogheyt en sijn mannelijcke „Successeurs, vastgestelt den 2 Febr. 1674." Opschrift der beschrijving in 2 kol. van eene pl. met onderschrift: „De doot v. h. Eewigh Edict, geboren „den 5 Aug. A°. 1667" en bovenschrift: „Wert UE. ter Begraffenis gebeden „met Anticurius van Loevesteyn, ...sieck geworden op den dag v. 't Ca„piteynschap Generael, verergert op die van 't Stathouderschap, heeft ge„legen sonder spreken sedert den doot v. de Heeren de Wit," enz. Het Eeuwig Edict ligt in een bouwvallig huis te bed, waarom vele personen, als: Seclusie, la Court interest, enz. staan of zitten; regts vertoont de vrijheid het portret v. d. Prins, enz. Znd. nm. v. grav. (door of als *R. de Hooghe.*) Hg. 24, met beschr. 53, br. 35 dm. gr. fol.
b Dez. pl., andere druk v. dezelfde beschrijving; de laatste 19 regels verschillen; in deze druk begint de laatste regel *staen, welcke, enz.* in de vorige: *op te staen, welcke, enz.*

2525 (16 Febr.) De Prins Willem v. Furstemberg, Bisschop van Metz, wordt op de Vredehandeling te Keulen tusschen de onzen, Frankrijk, Keulen en Munster, op last van den Duitschen Keizer opgeligt en naar Bonn gevoerd. (Wagenaar XVI. 303). Afbeelding van den aanvaldes avonds na 5 ure; daarboven eene voorstelling van eene ton die aan duigen spat, met velerlei omstanders, politieke omschriften, enz. Met onderschrift: *De kuyp aen duygen.* — Fraaije grav. zonder naam (doch door *R. de Hooghe.*) Met afzonderl. uitvoerige uitlegging in 2 kol.: „De kuyp aen duygen door „'t vervoeren v. d. Prins Willem v. Furstemberg," enz. De pl. hg. 25, met beschr. 54 dm., br. 34 dm. gr. fol. — In d. Catal. Atlas v. Voorst N°. 654 wordt van deze plaat een latere uitgave (ook verschillend?) vermeld.

2526 Geheel als voren, doch zonder de voorstelling van de ton in duigen en zonder dat onderschrift, doch met 2reg. bovenschrift op label: „'t Weghvoeren v. Prins Willem v. Furstemberg." Fraaije grav. zonder naam. br. fol. Hg. 25, br. 34 (dm. Zie ook N°. 2538.)

2527 Geheel als voren; doch verkleind, met hetzelfde 2reg. bovenschrift. Zonder eenigen naam. Hg. 18, br. 29 dm., br. 4°. Uit een gr. 4°. boek in 2 kol. gedrukt. Zeer fraaije afdruk.

2528 „Den Franschen Algemist." Zinneprent op de pogingen van eene Fransche partij en Furstemberg, Bisschop van Straatsburg, om den begonnen Vredehandel te Keulen tusschen Frankrijk, Munster en Keulen met ons te verijdelen; op de voortdurende oorlogen door Frankrijk aangestookt en op hunne verliezen in dezen krijg. — Een groot fornuis: *het Keulse land* wordt gestookt en het vocht door retorten naar eene poort geleid met opschrift: *Pax intrantibus* waaruit een Bisschop treedt; daaronder 3 voorstellingen van den Bisschop v. Straatsburg. Met uitvoerige verklaring in 3 kol. Zonder naam v. grav. (door of als *Rom. de Hooghe*). Hg. 25, met beschr. 54 dm., br. 35 dm. gr. fol. — Hiervan is eene verkleinde en omgekeerde kopij, met denzelfden tekst (hg. 12 met beschr. 23, br. 15 dm.) in den Atlas van den Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2529 Zinneprent op de pogingen der Franschen om den Vredehandel van En-
a geland met Nederland te keeren. — De koning van Engeland zit te paard, de Fransche koning loopt hem met geldzakken beladen achterna en tracht hem daardoor van den vrede af te houden. Onderaan een 12reg.

versje in 2 kol.: „Louys loopt Karel achter na," enz. Zonder naam v. grav. (door *J. Harrewijn?*) br. 4°. Hg. 20, br. 26 dm.

a Dezelfde plaat, latere afdruk met bijvoeging, onderaan links: „Na de „copye te London gedrukt." — Deze plaat is in 1688 voor Jacobus II gebruikt (Zie op 1688.)

2530 (19 Febr.) „Mercurius-Print van 't begin deses oorlogs tot den vrede „met ons en d. koninck van Engelandt." (Wagenaar XIV, 299 — 304.) Opschrift in het midden van eene plaat, boven eene afbeelding van de eedsflegging als Stadhouder door Willem III en het sluiten des vredes te Londen tusschen Engeland en dezen staat; aan ieder der 4 hoeken een medaillon met de zeeslagen van 1672 en 73, voorts 2 groote en 2 kleine afbeeldingen van gebeurtenissen in dezen oorlog boven en onder-, en 2 ter weerszijde van de middelste plaat; alle met bovenschriften in cursijf. Zonder naam v. grav. (door of als *R. de Hooghe.*) Hg. 38, br. 50 dm. br. fol.

2531 „Wonderlijke veranderingen in de Vereende Nederlanden A°. 1673 tot „den vrede met d. Koning v. Engeland in 't jaar 1674." Bovenschrift van eene plaat met 6 groote en 9 kleinere afbeeldingen van de gebeurtenissen in dezen oorlog; onderaan de Spaansche gezant, gevolmagtigde van Holland, geknield voor en vrede sluitende met den Koning van Engeland, daarboven de 3 zeeslagen; onderaan links de triomftogt van den Prins van Oranje en regts: de *Triomfe der zeehelden*. In het midden dit 5reg. opschrift: „Vertooning der Vreemde en onverwachte Geschiedenis„sen.... in 1673 met de vreede.... 19 Febr. 1674." Amst. *M. Doornick*. gr. fol. Onderaan gemerkt 3; de pl. 2534: Haegsche vuyren, 14/III. is N°. 2 en N°. 2463 is N°. 1 dezer *zeer zeldzame* serie van 3 platen, welke in de Catal. Muunicks v. Cleeff. N°. 810 ook bijeen voorkwamen doch anders steeds afgescheiden gevonden worden, wat hier om de tijdsorde ook gedaan is. Zonder naam v. grav. door of als *R. de Hooghe*. Hg. 42, met beschr. 61 dm., br. 55 dm. — Hierbij behoort eene uitvoerige beschrijv. in 5 kol. met opschrift: „Alle de voern. geschiede„nissen sedert het begin v. d. oorlog tot d. vrede met Eng." welke bij het Exempl. v. d. Heer A. v. Stolk te Rott. is.

2532 „Vreede Handel tusschen Engelandt en ons." Inschrift in het midden van eene plaat met eene groote afbeelding in het midden van de vreugdevuren over den gesloten vrede, den 14 Maart te 's Hage afgestoken, met 2 kleinere afbeeldingen onder en boven en 2 ter weerszijden van de voorvallen in dezen oorlog; alle met cursieve op- of onderschriften. Door *R. de Hooghe*. br. fol. Hg. 47, br. 56 dm. *Fraai en zeldzaam*.

2533 „Vrede tusschen Engelant en de Vereen. Nederlanden, opgerecht en ge„tekent tot Londen, enz." Opschrift boven in eene zinneheldige plaat, die regts de Hollandsche vloot en h. Hof v. Holland, links de Engelsche vloot en Whitehall, opden voorgrond de Oranjemaagd die den Franschen krijgsgod geknield en geboeid houdt, enz. voorstelt. Zonder naam v. grav. Onder de pl. een Verhaal des Oorlogs en Publicatie v. d. Vrede in 3 kol. en daaronder eene verklaring van deze Vredeplaat. Met adres v. *M. Doornick*. gr. fol. Hg. 22 dm., met beschr. 56 dm. br. 41 dm. *Fraaije plaat*.

2534 Afbeelding der *Haegse vreugdevuren* over den gesloten vrede; daaronder eene landkaart van Nederland tot Parijs en Bonn, met bovenschrift: „D' XVII Provinc. met de aangrens. landen en steden daer beneffens in 2 „andere platen vertoont wort, 'tgeen in de Vereen. Nederl. A°. 1672,73

„tot d' vrede 1674 voorgevallen is:" — Deze plaat is dezelfde als N°. 2463, doch de daar afgebeelde zeeslagen zijn hier in de vreugdevuren veranderd. Door *J. Sorious*. Met adres v. *M. Doornick* te Amst. Hg. 42, br. 55, br. fol. De eerste der beide andere platen in het opschrift bedoeld N°. 2463, de 3e is N°. 2531. In den Atlas v. Ameshoff. (7 Mei 1843) kwam van een dezer platen een proefdruk voor.

2585 Zinneprent over den vrede met Engeland. — „Vereen. Nederl. Danckbaer„heyt aen Carolus II, Con. v. Hisp., over h. tracteeren v. hunnen „vrede met Carolus II... v. Gr. Brit. en de herstellinge v. hun verlo„ren vrijheyt." — 2reg. opschrift boven Karel II v. Spanje ten troon zittende met zijne gemalin? (of Belgia?) en wien een huldigend opschrift: *Carolo II mediatori* knielend wordt aangeboden. Daaronder de „Triumph„entree v. d. Prins v. Or. in.... Grave;" lager eene: „Almanach pour „l'an. .. 1675," links het portret v. Willem III, regts zijn wapenschild. Belgische gravure zonder naam, met adres: *Gsp. Huberti Antwerpiae*. gr. fol. *Hoogst zeldzaam*. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2586 Drie Spotprenten op de Franschen en Keulschen na onzen vrede met Engeland, en verbond met Spanje en Duitschland; de 2 eersten elk met een 6regelig vers onderaan; de laatste met een 12reg. vers bovenaan. Zonder naam v. grav. (als *R. de Hooghe*) ongenommerd. br. 4°. Iedere pl. hg. 15, br. 24 dm.

1. De Haan (Frankrijk) vlugt, door den Arend (Oostenrijk) aangevallen; de Spanjaard en Batavier willen den gevelden haan in een ketel braden.
2. De Batavier valt het zwijn (Keulen en Munster) aan wat de gewonnen plaatsen (Coevorden, Nieuweschans, enz.) weer uitspuwt, de Duitscher plukt den Haan, enz. (Dit is waarschijnlijk het N°. 2517.)
3. De Hollandsche Leeuw en de Engelsche watergoden verjagen den Haan,
a die in de lucht vliegt, en al zijne veeren (de gewonnen plaatsen) weer verliest. Met 12 reg. vers „Het Engels, Schots en Yersch gediert," enz. Onderaan links in een ovaal: *Vrede*.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór alle lr., en vóór vele later gemaakte veranderingen.

2587 (Maart.) „Discours v. d. Bisschop v. Munster, of schriftmatige Vergelijck „v. desen tegenwoord. Oorlog." Afbeelding van eenen droom dien de Bisschop v. Munster zoude gehad hebben, hem zelven onder de gedaante van Eva voorstellende, als vruchten etende van den verboden boom (nl het nemen der steden op het Hollandsche gebied) en Adam (den Keurvorst v. Keulen) verlokkende hetzelfde te doen aangezet door den tweekoppigen slang in den boom (nl. den Bisschop v. Straatsburg en Prins Willem v. Furstenberg,) waarop God (de Duitsche Keizer) een Engel (Spanje) verwekt, die met een' anderen Engel (den Prins v. Oranje) den Duivel uit het Paradijs (Duitschland) verdrijft. — Zinnebeeldige plaat zonder naam (door of als *R. de Hooghe*). Met bovenstaand 5reg. opschrift en uitlegging in 2 kol. Znd. adres of jaar. fol. De pl. hg. 19, met uitlegg. 42 dm., br. 25 dm.

2588 Spotprent op den Bisschop van Munster na den vrede met Engeland en het gevangennemen van Prins Willem v. Furstenberg. „De Bisschop rasende „uyt den droom ontwaeckt door de optocht van den Heer Rabenhooft spreeckt „sittende in 't Dulle Geckenhuys:" 2 reg. onderschrift van eene afbeelding van den Bisschop, ziende uit het raam van een Gekkenhuis, en een

Holl. cavalier die hem een Oranjeappel aanbiedt, bespuwende; links een monnik (zijn lijfknecht), 2 gekken en een gekke vrouw op een stokpaardje. Onder de pl. eene uitvoerige dwaze zamenspraak in 3 kol. beginn.: „T'sa, „brengt mijn Bucefal." Fol. Hg. 14 dm., met vers 41 dm., br. 17 dm.

2539 Vergrootte kopij der voorgaande plaat; regts een boom; de kardinaal met breeden hoed op, op den voorgrond een dwerg, enz. Met hetzelfde doch eenigzins veranderd vers; plaat en vers nu, (ook blijkens het onderschrift) op W. v. Furstenberg toegepast. „Den Cardinaal v. Furstenberg ontwaakt „uyt den droom door de optogt der gezamentlijke Geallieerde, spreekt, „zittende tot Ben in h. Dolhuysje." Hg. 14½, met vers 41 dm., br. 28 dm. fol.

2540 Spotprent op den Bisschop v. Munster na den vrede met Engeland en de gevangenneming v. Furstenberg. „Droom: Op een Victory-nacht, van de „Bisschop van Munster in 't Lazarus-Huys". — De Bisschop zit in een kindergekkenstoel met rinkels; links een ezel; achter hem de Prins van Furstemberg met geweld geschooren; daarnaast de wapenschilden v. Engeland en Holland vereenigd, een kreupel vers van 27 zesreg. coupletten, beginn.: „Op een nacht, op een nacht." Zonder naam v. grav. fol. De pl. hg. 16, met vers 36 dm., br. 24 dm. — In den Catal. Atlas v. Voorst is, N°. 658, een' vroegeren druk van deze plaat vermeld met andere inscriptiën en opschrift: „Wie tot qua raadt" enz.

2541 Zinneprenten over den oorlog met den Bisschop van Munster? — of platen uit het volksleven? — Drie zeer grove, waarschijnlijk zeer oude *houtsneden*, allen varkens voorstellende die in plaats van de luije of vermoorde Westphaalsche vrouwen spinnen. — De platen behooren volgens de voorstellingen bijeen, zijn echter ongenummerd. Blijkens de wormgaten in de houtblokken en de gebroken randen om de voorstellingen zijn ze van veel vroegeren tijd, doch door de bijgevoegde verzen is de eerste althans op dezen tijd toegepast. Op iedere plaat is door eene oude hand het jaar 1674 en de datum 4/3 (4 Maart of 3 April) geschreven.

1 Regts eene groote zeug, links 2 biggen, alle opstaande tegen een spin-
a newiel. Met 2reg. bovenschrift: „De groote sterfte onder de Westphaelse „Wijven en hoe dat de Verckens moeten spinnen, om voor de mannen de „kost te winnen." Leger regts een 11reg. vers: „De *Moer* spreekt: Lieve „Biggen..... wij moeten als een wijf spinnen,..... wijl dat Barent (de Bisschop Chr. Bernhard v. Galen) „ons doet grijpen,..... Nu de doot „Westphalen schent, En veel Vrous in d'aerde sent, ...Barent moet nu „gelt fineren. Daer hij mee sijn Volck betaelt," Links een ander 6 en 8reg. vers. Zonder adres, Hg. 35, br. 24 dm. fol.

b Deselfde plaat, met hetzelfde bovenschrift, doch in één regel; zonder de 3 verzen ter weerszijden, doch daarentegen bovenaan twee groote rondgaande labellen, waarin (geheel op de manier van de houtsneden der 15e en begin der 16e eeuw) een plat-duitsch inschrift: *O moer* (moeder) *de wi also make dat wy de cost opt strat*, enz. Waarschijnlijk de eerste of vroegere staat dier plaat.

2 Vijf groote en kleinere varkens bezig met spinnen, haspelen, enz. v. vlas; regts eene slapende vrouw. Met 1 reg. bovenschrift; „Die met „gemack sijn kost wil winnen, — Die set sijn Varcken aen het spinnen." en onderaan een 20reg. vers in 2 kol. „Nu alles in de wereld gaat ver-

„keert," enz., gedicht over de luiheid. Met adres: „Amst. bij J. Bouman, „boekverk. in de Pijlsteegh, in de Lelye onder de Doornen 1673." Hg. 26, br. 35 dm. br. fol.

Uiterst zeldzaam. Ik heb van geen dezer platen ooit een ander Ex. gezien of ergens vermeld gevonden. Zie het volg. N°.

2542 Spotprent op den Bisschop van Munster?? — Een groote hoorn waarin aan de wijde opening een jonker valt, die aan het mondstuk er niet uit kan geraken; een oud man staat er waarschuwend bij, en een jonge gek met een narrekap lacht om dezen gevangen jonker. Met 3 vierreg., 2 zesreg. en 1 achtregelig vers op de plaat. — Grove *houtsnede*, te Amsterdam bij Mich. de Groot, (die van 1660 tot 1680 leefde) uitgegeven; volgens eene oude aanteekening op de plaat: 1674, 24 Maart. br. fol. Hg 27, br. 32 dm. *Uiterst zeldzaam.*

Deze plaat is eene navolging van eene fraai gegraveerde oude grootere op Oldenbarneveld, omstreeks 1618 uitgekomen (Zie N°. 1335); denzelfden hoorn ziet men op de plaat van de neerlaag der Spanjaarden op het Slaak in 1631. (Zie N°. 1677.) In België, vooral in Antwerpen, schijnt deze voorstelling van Signoorken (een jongman die een dwaas stuk bestaat,) algemeen te zijn. — Wegens den datum zou ik deze plaat op den Bisschop v. M. of op W. v. Furstenberg duiden, die zich beiden in eene zaak staken waaruit ze zich niet redden konden.

2543 (22 April.) „Verkondinge van den vrede, d. 22 April 1674 gesloten binnen „Ceulen tusschen de HH. St. Gen der V. N., en den Heer Bisschop van „Munster. 's Gravenh. 1674." Oorspronkelijke druk. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2544 (23 Mei.) Plan van het fort Navagne in Limburg, belegerd door den Maarschalk van Bellefonds van 17 tot 23 Mei toen het aan Condé overging. Zonder naam v. grav. br. fol. Hg. 36, br. 50 dm.

2545 „Het aengeboode Stedehouderschap van 't Landschap van Utrecht, aen „syn Coninckl. Hoogh. de Prince v. Orange," enz. (Wagenaar XIV. 329.) Omgekeerde en iets veranderde copie der pl. 2362 (Lodewijk XIV voor Utrecht); links treedt de Prins uit eene tent; Dijkveld biedt hem geknield de sleutels eener stad aan; daarachter paardenvolk en het wapen v. Oranje met Oranjestandaard. Onder de pl. bovenstaand 4reg. opschrift en 24reg. vers in 2 kol. Zud. naam v. graveur. (*J. v. d. Avele?*) kl. fol. De pl. hg. 18 dm, met vers 37 dm., br. 23 dm. — Deze pl. is in Sept. 1688 op nieuw gebruikt voor de: Ootmoedige opdragt d. Protestanten in Engel. aan Willem III.

2546 (4 Julij.) Verovering der eilanden Bel Isle en...... door den Admiraal C. Tromp. Door *D. Stoopendaal.* br. 4°. Uit Leven v. C. Tromp.

2547 (23 Julij.) „Eenige wonderl., doch waeracht. gesichten, gesien in d. Lande „v. Kuyck, in 1664, 72 en 74, nevens de Beleg. v. Grave door...... „Rabenhaupt, tusschen d. 23 en 24 Julij 1674." Gezigt op Grave aan de overzijde, met een brug over de rivier, waaronder bovenstaand 4reg. opschrift en beschrijv. in 2 kol. fol. Hg. 11, met beschr. 38, br. 12 dm. Deze plaat is eene verkleinde kopy van N°. 1472, 2e pl., nl. Profil der vesting Grave in 1622.

2548 (1 Aug.) Zware storm in Amsterdam, die veel schade aanrigt. 12°. Klein prentje. — Deze storm woedde ook te Utrecht en verwoestte aldaar een deel der Domkerk, van welk vooral teekeningen en etsen door den te

Utrecht woonachtigen schilder *H. Saftleven* bestaan, en eenigen in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden berusten.

2549 (11, 12 Aug.) „Seer furieuse Attaque verandert in een Bataille tusschen „de legers der Geallieerden en Fransen" — bij Seneffe. (Wagenaar XIV. 330—2. Holl. Mercurius. bl. 150—162.) Uitvoerige afbeelding v. d. veldslag; op den voorgrond de Graven v. Waldeck en v. Solms in het midden v. h. gewoel; links de toren van Senef; in het midden en regts het gevecht en de terugtogt der Franschen. Door *Rom. de Hooghe*. br. fol. Met afzonderlijke: „Beschrijvinge v. de Furieuse Attacque d. Fran„sen," enz. in 8 kol. met uitlegg. gr. fol. Hg. 30, met beschr. 55 dm., br. 44 dm.

2550 *a* Als voren, eenigzins veranderd en verkleind. Met bovenschrift: „Batalien „bij Senef," onderaan uitlegging. Door *J. Harrewijn*. 1684. br. fol. Hg. 28. br. 36 dm.

b Dezelfde plaat, fraai gekleurd in ouden tijd.

2551 Nagenoeg als voren, zonder het dorp Seneffe links. Bovenaan het portret v. Willem III in lauwerkrans. Door *C. Decker*. br. fol. Hieronder: „Naukeur. Afbeeld. d. Victor. Battailje tusschen" enz. Amst. *H. Swoerts*. Boek- en Prentwerk. op den Dam. 1674. Hg. 26, met beschr. 54 dm., br. 34 dm.

2552 Geheel als N°. 2550, doch verkleind, met bovenschrift en ter weerszijde uitlegging der N°. 1—17 en A—G. br. 4°.

2553 „Vertooningh v. de Victor. Batalie becomen door Keyserse, Hispaen. en „Holl. Troupen teghen h. Fransche leger op den 12 Aug. 1674." Holl. en Fransch opschrift boven eene geheel andere afbeelding v. h. gevecht; bovenaan regts: *Nivelles*, links: *Soni*, in het midden de rivier: *Piston*. Geëtst door *G. Bouttats* te Antwerpen, met zijn adres te Antw. in de Borsestraat bij de Borse. br. fol. Hg. 25, br. 35 dm.

2554 „Batallie voorgevallen tusschen het France leeger onder... Condé," enz. Geheel andere voorstelling; regts het dorp *Mariomont*, links *Charleroy*, en duidelijke voorstelling der slagorde. Met bovenstaand 2reg. curs. opschrift. Zonder naam v. grav. Hierbij de beschrijving in 8 kol. en uitlegging der N°. 1—12 en A—P. br. fol. Hg. 28, met beschr. 48 dm. br. 38 dm.

2555 „Bataljen bij Senef voorgevallen," enz. Andere voorstelling, zonder naam v. grav. *(J. Luyken?)* br. 4°.

2556 „Bataille de Seneff dans le Brab. Holl. sur les frontières du Hainaut, „gagné par l. Troupes Franc., aux ordres du Pce de Condé, sur celles „d. Confederés aux ordres du Pce d'Orange." Situatiekaart van h. gevecht met aanduiding van de positiën der legers en uitlegging. Zonder naam v. grav. Get. bovenaan regts: Page 107. en links: N°. 19 bis. gr. fol. Hg. 48, br. 65 dm.

Hierbij een pamphlet: „Het gevecht bij Senef of het verslaen v. de Arrie„reguarde v. Spanje, in Hollandt door den Prins v. Condé. Na de Copij „v. Parijs. 1674." 16 bl. 4°. waarin de Franschen zich de overwinning toeschrijven.

2557 „L'Estandart Royal blanc de France, dict: le Soleil, pris en la fameuse „journée de Senef, et presenté par le Duc de Villahermosa, General de „la Cle de sa Maj. à nostre Dame du Pilier, dans l'Eglise des Carmes „déchaussez de Bruxelles en Sept. 1674." 7reg. opschrift boven de af-

beelding dier standaard, met inschrift: *Nil obstabit eunti;* onderaan een 14reg. Fransch vers, Epigr. en Chronicon, en adres v. *Phil. Vlougaert* te Brussel. kl. fol.

2558 Drie-erlei gelijktijdige schetsen van het terrein van den slag v. Senef, met O. I. inkt; één een dubbel bl. folio; twee, ieder 1 bl. folio. Zeer fraai geteekend door eene onbekende hand. — Deze zijn door Prof. J. Bosscha gebruikt bij den herdruk v. zijn werk: Neerlands heldendaden te land. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2559 (25 Julij tot 28 Oct.) „Belegh en overgaen der stercke stadt Grave door „Sijn K. H. Wilhem Hendrik.... met de Attacques, Approches, Circum„vallatiën, Uyttocht, enz." — (Wagenaar XIV. 333, 4. Holl. Mercur. bl. 164, 178, 199, 201.) Uitvoerige en fraaije voorstelling op ééne groote pl.; voorts 6 kleinere afbeeldingen van verschillende afmetingen, te zamen op ééne even groote plaat afgedrukt, doch die, afgesneden, met de uitlegging een groot tableau vormen, namelijk: in h. midden de groote pl., daarboven: „Attacque; — Alarm, — Dubble uytval;" onderaan: „Uyttocht," naast de groote pl., links: „Hoenderbeek;" lager: „Register v. de stadt"; regts: „Goltsteyn;" lager: Verklaring"; onder h. geheel: „Daghregister." Met bovenstaand opschrift op de groote plaat, (gemt. bovenaan regts: 5) die in het midden de vesting en ver uitgestrekte belegeringswerken, op den voorgrond links den Prins voorstelt. De kleinere platen, (allen gen°. bovenaan links,) zijn op de onversneden plaat: 1. (in het midden, links) „Attacque der Fransen bij Moock." 2. (bovenaan, links) „Allarm in 't Dorp Vellep." 3. (regts) „Dubble uytval „der Fransen over de Maes." (4, 5, 6 zijn niet gedrukt). 7. (in het midden) „Atacque van Hoenderbeek"; 8. (onderaan, zeer breed) „Uyttocht van „de Fransen uyt de Graaf." 9. (in het midden, regts) „Attacque van Golt„steyn." Hierbij een breed folio blad uitlegging der N°. op de groote en 6 kleine pl., in 2 kol., die echter met de groote plaat (5) niet geheel overeenkomt, waarschijnlijk door fouten in de N°. op de pl. Zonder naam v. grav. (doch zeker door *Rom. de Hooghe*) br. fol. Ieder der 2 pl. is hg. 43½, br. 54 dm., de uitlegg. hg. 45, br. 35 dm. — Bij het Ex. in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott., is eene andere beschrijv. in folio op 1 bl. in 2 kol. met opschrift: „Daghregister v. al h. gepasseerde in de stad Grave" enz. Amst. *R. de Hooge,* in de Kalverstr. 1674. Hg. 49 dm. Het blad met de 6 kleine afbeeldingen is *veel* zeldzamer dan het andere.

2560 Hetzelfde; de groote plaat met Grave zeer verkleind; met 1 reg. opschrift: „Belegh en overgaen d. St. Grave."

2561 Hetzelfde, geheel anders met 1 reg. opschrift: „De stercke Stadt Grave „verovert door S. Kon. H. de H. Prince v. Or. d. 28 Oct. A°. 1674." links het portret v. d. Prins, regts Rabenhaupt. — Bovenaan de vesting (veel grooter dan op de vorige pl.) in het midden, regts, de Prins en Rabenhaupt staande; onderaan zeer levendige voorstelling van: *de Fransse uytocht* en: *Marketenters en Soldaeten leven*, (geheel als op N°. 2493 en 2498 Naarden,) in het midden de uitlegging. Zonder naam v. grav. (doch zeker door *Rom. de Hooghe.*) Met adres v. *M. Doornick* te Amsterdam. Hieronder beschrijving in 5 kol. met 1 reg. opschrift: „De stercke Stadt Grave, enz. gr. fol. Hg. 42, met beschr. 59 dm., br. 53 dm.

2562 Hetzelfde, geheel anders. Met opschrift: „de belegeringe van de Graef." Bovenaan de vesting, links een klein kaartje van het omliggende land,

in het midden regts het legerkamp, links een huis en paardenvolk. — Met beschrijving in 3 kol. en opschrift: „'t Veroveren der Stercke Stadt „Graef," enz. met adres: Amst. M. Doornick. Zonder naam v. grav. *(Harrewijn?)* gr. fol. Hg. 30, met beschr. 51 dm. br. 39 dm.

2563 Hetzelfde, anders, met opschrift: „Belegeringh der stadt Graef," regts en links uitlegging der N°. 1—23. In het midden de vesting (doch hier aan de overzijde der rivier, op de vorige anders.) Door *C. Decker*. 1684. br. fol. Hg. 28. br. 37 dm.

2564 Hetzelfde, doch anders. — Gezigt op de vesting Grave aan de onderste, — der stad aan de bovenzijde der Maas, met het omliggende land. Bovenin eene kleine afbeelding v. h. bombardeeren der stad; links het portret v. d. Prins, regts dat v. Rabenhaupt, beide in krans van eikenloof. Naar en door *C. Decker*. — Met beschrijving: „Pertin. Af„beeld. in wat forme S. Koninkl. H... d. Prince v. Or. Grave heeft „doen belegeren, 's nachts tusschen 24 en 25 Julij en aan d' ander zijde „op d. 27 d°." Met verklaring der N°. 1—24. Amst. *H. Sweerts* op d. Dam. 1674. gr. fol. De pl. hg. 26, met beschr. 55 dm., br. 35 dm.

b Dezelfde plaat, doch eenigzins veranderd. Bovenaan is in plaats v. h. bombardement, het uittrekken uit Grave (*a—s*) afgebeeld, wat de dubbele breedte van vroeger inneemt; onderaan regts staat hier de Prins bij een parlementair; op de vorige plaat, tenten, enz. Met onderschrift: „Het „Bestormen, Belegeren, Innemen en Uyttreeken d.... Stadt Grave," enz. in 3 kol. Met adres v. *H. Sweerts*. fol.

Beide in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2565 Hetzelfde, geheel anders; bovenaan het uitvoerig plan en een profil der vesting, links en regts de portretten van den Prins en Rabenhaupt in olijfkransen; lager een groot plan der vesting met lt. a—s. en werken der belegeraars, gen°. 1—24. br. fol. Zonder naam v. grav. *(Rom. de Hooghe?)* Hierbij een „Daghregister van 't gepass. in de Beleger. v. de „Grave" enz. en uitlegging, in 3 kol. met adres v. *R. de H.* fol. De pl. hg. 25, met beschr. 54 dm., br. 35 dm.

2566 Plan der vesting en der belegeringswerken. Met Fransch opschrift en uitlegging. Zonder naam v. grav. (omstreeks 1770). Uit denzelfden Atlas als N°. 2556. br. fol. Hg. 42, br. 51 dm.

2567 Afbeelding van de ruïne der Groote kerk te Grave 4 maanden na het beleg. *Teekening* in kleuren, gemaakt den 2en Maart 1675 door *V. Klotz*. Br. 4°. Hg. 19, br. 24 dm.

2568 (14 Nov.) „Den grooten Afgodt van Nederlandt." Het standbeeld van Nebucadnezar, staande op den Vijverberg te 's Hage, waarom vele menschen knielen; in het verschiet het Prinsenhof te 's Hage. Vinnige spotprent op Willem III. 4°. Behoort bij een pamflet v. J. Rothe, geteekend: 14 Nov. 1674, waarin reeds v. h. huwelijk v. d. Prins met de dochter v. Jacobus v. Engeland gesproken wordt.

2569 Zinneprent op den zegenrijken veldtogt v. 1674 en den vrede v. 19 Febr.
a 1674. — Willem III als Romeinsch krijgsman, gekleed met helm en harnas, in den linkerarm een schild, waarop de wolkkolom der Israëlieten met onderschrift: „*Reficit, ducitque labantes.*" Op den achtergrond de tempel des vredes met inschrift: *Pax optima rerum* en omschrift: „*Pax una „triumphis innum. potior*. Regts v. d. Prins eene kaart v. h. beleg v. Grave, enz., onderaan een veld voor een opschrift, of: *Almanack voor*

1675; regts en links 2 (dus te zamen 4) medaillons v. d. veldslag Sintsheim, Senef, Straatsburg en Arriere-Ban, enz. Zonder naam grav. Door *Rom. de Hooghe*. gr. fol. Hg. 68, br. 47 dm. — Z fraaije *proefdruk voor d. letter*.

b Dezelfde plaat, letterdruk met opschrift: „*Princel. Alman*. v. 1675." da onder: „Uytleggingh v. 't Sinnebeeldt" en adres v. *H*. en *D. Boom* te Am

2570 (1675.) Nederland, de steun en het toevlugtsoord der vervolgden om l geloof. Eene plaat met 3 afbeeldingen in medaillons en de beide zijden v 2 gedenkpenningen. In het midden een groot med. met het uitzeilen Engelsche Brownisten in 1620 uit Delfshaven naar Amerika, nadat ze la in Leiden en elders gewoond hadden; links de Synagoge in 1675 te A sterdam gebouwd door de uit Spanje en Portugal verdreven Joden; re het Wale Weeshuis te Amsterdam, waar in 1733 de verdreven Wald zen een toevlugtsoord vonden; bovenaan de penning in 1688 door Protestanten geslagen ter herinnering aan de liefderijke ontvangst hen b bereid; onderaan de penning geslagen ter herdenking van de hulp d Nederland aan de verdreven Protestantsche Saltzburgers in 1733 verlee Naar *V. Bing*, door *J. F. C. Reckleben*. br. 4°. Hierbij een uitvoer beschrijv. 4 bl. 4°. Uit: *Geschiedenis der Christel. Kerk in Nederl.*

2571 (29 Jan. tot 15 Febr.) „Het hertogdom Gelder en Graefschap Zutphen „gedragen aen Sijn K. H. Wilhem Hendrick.... Prince v. Or. generea „lijck door Hem afgeslagen." (Wagenaar XIV. 345, 347, 358.) — Zinnepr op deze opdragt (dezelfde als: Uytrecht herstelt, N°. 2512, doch ver derd; de Prins staat naast de Nederl. maagd; op de zegekar staat V toria met de gewonnen steden, daarnaast de Hertogskroon; in den hen de borstbeelden zijner voorvaderen, enz. Onder deze voorstelling (op plaats van het vroegere onderschrift) 3 kleinere afbeeldingen naast elk der, gemt. 1, 2, 3. nl. van dezen opdragt d. 28 Jan., van de zittin d. Raad v. State hierover den 10 Febr. en het weigerend antwoord de afgezanten d. 21 Febr. (nieuwe stijl) 1675. Door *R. de Hooghe*. 16 br. fol. Met uitvoerige uitlegging en adres v. *R. de H*. in de Kal straat. Hg. 41, met beschr. 62, br. 52 dm.

2572 (27 Julij.) Veldslag bij Rosentach, in de nabijheid van Straatsbu waarin Turenne sneuvelt. (Holl. Mercur. 1675, 142—145.) met opsch in het midden: „Generale ordere v. de bloed. batallie tusschen de tw „Legers v. de Keyser en de France." en hooger: „Waere afbeeld. v. „Eerste aenval v. d. jongen Hartoch v. Lotter." enz. — Deze plaat dezelfde als N°. 2554, waarin het bovenste en onderste gedeelte verand is. Zonder naam. — Hieronder beschrijv. en uitlegg. in 3 kol. met schrift: „Afbeeld. v. de ordre d. Keyz. en Franse Legers omtrent Bi en Sasbach, enz. Amst. M. Doornik. 1675. fol. Hg. 28, met beschr. 4 br. 38 dm.

2573 Hetzelfde, geheel anders, met 1 reg. Duitsch onderschrift: „Feldslacht „Keyserlichen." enz. Door *J. Luyken*. br. fol. Uit een Duitsch folio we

2574 (4 Aug.) Gevecht tusschen Turenne en Montecuculi bij Aschaffenburg. Een hevig ruitergevecht, waar op den voorgrond een ruiter op een st gerend paard aan een ander het pistool op de borst zet, enz. Bovena regts en links de portr. in med. der beide bevelhebbers. Onder de l een 2reg. Holl. en Fransch vers, daartusschen: *4 August*. Fraaije gra door *P. Nolpe* met zijn adres. Met uitvoerige afzonderlijke „Daghregiste

in 4 kol. met adres bij *H. Allard.* — Dit is de oude plaat van het gevecht bij Lens (N°. 1965.) voor deze gelegenheid gebruikt, met de portretten in med. bovenaan vermeerderd.

2575 Gezigten in het kampement v. h. leger in Henegouwen. (Wagenaar XIV. 372, enz.) — Negen *teekeningen* in O. I. inkt, (2 bij Binche, 3 bij Hall, 1 bij Limaele, 3 bij Limbeek) in Julij en Oct. „in het leger geteekend „door *J. de Grave.*" br. 4°. Ieder blad hg. 15, br. 20 dm.

2576 Zeven afbeeldingen van het kampement van het leger van den Prins voor Leuven. Volgens eigen opname geteekend in O. I. inkt door *J. de Grave.* br. 4°. Hg. 18, br. 19 dm. — Dit en het voorgaande N°. zijn genomen uit eene collectie van 300 teekeningen van *J. de Grave* over Limburg en Brabant.

2577 „Ellendenklacht v. h. Bedroefde Nederlandt. Sedert het jaer 1672 tot den „Allerheyligen Vloet v. 1675." In het midden de Nederl. Maagd half naakt handenwringende op de knieën, achter haar eene vreesselijke storm; met onderschrift: *Helpt ons Heere want wij vergaen.* Bovenaan 2 afbeeldingen van de doorbraken aan den Helder en bij Hoorn; links de Fransche tirannij te Bodegraven en het oproer te Middelburg, alles in 1672 voorgevallen; regts de dwarrelstorm van 1 Aug. 1674 (Zie N°. 2548) en de hoop op vrede; onderaan de doorgebroken dijken bij Haarlem en Muiderberg, 2 Nov. 1675. — Fraaije gravure zonder naam (Door of als *Rom. de Hooghe.*) Met bovenstaand opschrift, beschrijving in 2 kol. en zijn adres. fol. Hg. 28 dm., met beschrijving 55 dm., br. 35 dm.

2578 (21 Dec.) „Lijkstatie van Haere Hoogheyt (Amalia van Solms, Weduwe van „Frederik Hendrik) de Princ. Douairiere v. Oranien begraven tot Delft, „d. 21en Dec. 1675 savonts ten 8 uren." (Wagenaar XIV. 377. Holl. Mercur. 1675. bl. 179, 252.) Afbeelding op 2 bladen. Het 1e heeft bovenaan 3 kleine afbeeldingen; in het midden: *Het bedt van parade;* links: *Het lijck uytgedragen,* regts: *Het lijck ter aerde bestelt;* daaronder: *Lijkstatie v. H. Hoogh.* en lager de togt met flambouwen uit den Haag naar Delft. Op het 2e bl. (met bovenstaand 2reg. opschrift) de geheele stoet (met alle aanduidingen boven de enkele groepen) op de markt te Delft voor de kerk. Zonder naam, v. *Rom. de Hooghe,* doch zonder twijfel v. hem. 2 bl. gr. fol., het 1e bl. hg. 46 dm, br. 55 dm., het 2e bl. hg. 43, br. 58 dm. *Zeer fraai.*

2579 (1676.) „Vorstelijck Tafereel" waarboven een „Almanak volgens den ouden „en nieuwen stijl v. 1676," waaronder (op een ander blad) „Balance v. „d. Franse Oorlog." Groote en fraaije zinneprent in 2 bladen op de overwinningen in 1675. Op het eerste blad staan bovenaan alle (15) toen oorlogvoerende vorsten en voornaamste bevelhebbers op ééne rij; (regts Willem III,) daarboven in het midden de Keizer; regts op eene zuil het beeld van Joannes III v. Polen; links (in den hemel) Amalia, v. Solms, Turenne, Rabenhaupt, allen in 1675 gestorven; in het midden der plaat boven het opschrift 8 cirkels waarin een dubbele Almanak voor 1676. — Op het onderste blad bovenaan het beeld van Lodewijk XIV, lager het opschrift: *Balance,* enz.; daaronder voorstellingen uit den oorlog; onderaan links de lijken van Turenne en Vaudrun, aan weerszijden vele zinnebeelden. — „Opgedragen aan de Regering van Amsterdam door „haer Onderdaen *Rom. de Hooge.*" 2 bl. te zamen hg. 96, br. 58 dm. *Uitmuntende druk.*

2580 (1676.) „Princelijke Almanac voor 1676." Groote zinneprent op de overwinningen in 1675. Bovenaan 8 med. met portretten, nl.: v. Willem III, regts de Hertog v. Luneburg, de Bisschop v. Munster, links de Koning v. Denem., de Keurvorst v. Brandenb., lager portr. v. d. Hertog v. Villa Hermosa, Montecuculi en d. Markgr. v. Baden; daaronder Turenne doodgeschoten; Crequi geslagen; links Bingen door Willem III veroverd. Daaronder een open vak voor een Almanak, lager een profil v. Messina. (Door *R. de Hooghe*) zonder naam. Met adres v. *H.* en *D. Boom* te Amst. gr. fol. Hg. 68, br. 48 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2581 (8 Jan.) „Afbeelding v. de sware zeeslag....... bij Palermo tusschen „de Nederl. en fransche vloten op d. 8 Jan. 1676." (Wagenaar XIV. 312. Holl. Mercur. 1676. bl. 30—34.) 4reg. opschrift (regts de wapens v. Frankrijk, links v. Nederl. en Spanje) boven eene uitvoerige plaat van dezen zeeslag; vooraan regts het schip van de Ruiter in gevecht met dat van den Marquis d'Humières, in het verschiet regts Sicilie, links Stromboli. Zonder naam v. grav. Onder de pl.: „Verhael v. de bloe„dige zeeslagh tusschen de Vloot v. onsen Staet onder de Ruyter en „de Fransche Zeemacht onder d. Adm. du Queene" in 4 kol. met adres v. *J. Robijn* te Amst. in de Nieuwebrugsteeg in de Stuurman. br. fol. De pl. hg. 30, met beschr. 44 dm., br. 47 dm.

2582 Hetzelfde, geheel anders en kleiner. Zonder eenigen naam of letter. Van ond. een uitvoerig verhaal in 2 kol. met opschrift: „Bloedige zeeslagh, „voorgevallen tusschen de Fransse en Nederl. bij Messina. 8 Jan. 1676." Met adres v. *M. Doornick* te Amst. fol. De pl. hg. 16, met beschr. 46 dm., br. 26 dm.

2583 Hetzelfde nagenoeg als voren. Met bovenschrift op label en uitlegging v. ond. Door *D. Stoopendaal*. br. fol. Uit: Brandt, de Ruiter. 976.

2584 (22 April.) Zeeslag bij Sicilie in het gezigt van de Etna, tusschen de Ruiter en Duquesne, waarbij de Ruiter sneuvelt. (Wagenaar XIV. 393, 394. Holl. Mercurius 1676. 95—97.) Op den voorgrond links de Nederl. en Spaansche vloten, regts de Fransche; op den achtergrond regts Sicilie en de berg Etna. Met Duitsch onderschrift: „Seeslacht zwischen d. Niederl. „Hispan. u. Franz. Flotte... in welcher der Adm. de Ruiter geblieben." Door *J. Luyken*. br. fol. Hg. 27 dm., br. 34 dm. *Zeldzaam.*

2585 Hetzelfde geheel anders, met véél meer schepen; in het verschiet regts de Etna. Met Holl. onderschrift en uitlegg. d. 46 N°. br. 4°. Uit: Brandt, de Ruiter, in 8°.

2586. Kwetsen van den Admiraal M. A. de Ruiter, in den zeeslag van 22 April,
a (waardoor hij den 29sten April te Syracuse is overleden. (Wagenaar XIV. 394. Holl. Mercurius, 1676. bl. 98.) Gezigt op het dek van het schip, waar de Ruiter ondersteund door veel scheepsvolk gewond ligt. Naar *N. Pieneman* door *J. W. Kaiser*. (1845.) br. fol. Hg. 36, br. 45 dm.

b Dez. pl., fraaije afdruk op *Chin. pap.*

c Dez. pl., *proefdruk* voor alle letter.

2587 (April.) Begrafenis te Amsterdam v. d. Veldmaarschalk P. Wirtz, te Hamburg in 65-jarigen ouderdom overleden. (Wagenaar XIV. 395. Holl. Merc. 1676. bl. 69.) Uitvoerige afbeelding v. d. optogt, bovenaan de Oude Kerk waarin hij begraven is; onderaan vele zinnebeelden, zijn portret en Lat. grafschrift, regts de Holl. uitlegging. Zeer fraaije plaat door *Rom. de Hooghe*. br. fol. Hg. 44, br. 54 dm.

2588 (Mei—17 Sept.) „Captum Philipsburgum. 1676 9/17." Beleg en inname van Philipsburg. (Wagenaar XIV. 399. Holl. Mercur. 1676. bl. 42—66, 110, 162, 181.) Zeer uitvoerige afbeelding op 2 aaneensluitende bladen naast elkander, met Latijnsch opschrift en uitlegging. Op het linksche blad (met bovenstaand opschrift) de vesting en het kasteel, in het midden onderaan de belegeraars; op het regtsche blad bovenaan: *Notulae obsidionis* of uitlegging; voorts de uiterste voorposten der vesting en de Rijn; onderaan de hoofden der belegering: Karel v. Lotharingen, Hendrik v. Baden-Durlach, enz. — Zeer fraaije pl. door *Rom. de Hooghe* te Amst. br. fol. De pl. hg. 54 dm., bijeen br. 87 dm.

2589 „Belegeringh v. de stercke Stadt en Vestingh Philipsburgh." Plan der vesting aan den Rijn bij Heidelberg. Ter weerszijde v. h. plan de uitlegging der N°. en onder de pl. eene beschrijving v. h. beleg door de Keizerlijken. fol. De pl. hg. 19, met beschr. 40 dm., br. 23 dm.

2590 (11 Junij.) „Verbeelding v. h. Jaegen, Attacqueren en Slaen der Sweetse „Vloot door de K. Deense en Holl. zeemachten d. 11 Juni 1676." (Wagenaar XIV. 400. Holl. Merc. 1676. 116—119.) — Afbeelding in 3 boveneikander staande en aaneenbehoorende (?) reeksen; op de bovenste is het *jaegen* afgebeeld, op de middelste een deel v. h. gevecht en h. Zweedsche Admiraalschip in brand; onderaan het verdere gevecht, waarin de schepen van C. Tromp en N. Juel dat van den Adm. v. de Geele Vlag, in brand schieten. Fraaije grav. zonder eenigen naam. (Door *R. de Hooghe ?*) br. fol. Hg. 48, br. 70 dm. *Hoogst zeldzaam.*

2591 C. Tromp wordt na den voorgaanden zeeslag door den Koning v. Denemarken tot Ridder geslagen. (Wagenaar XIV. 400.) Afbeelding met 1 reg. onderschr. door *J. L(uyken.)* 4°.

2592 (11 Julij tot 29 Aug.) „Pertin. afbeeld. v. de tegenwoord. beleger. v.... „Maastricht ondernomen op d. 7 Julij 1676 door S. H. d. Prince v. Oranje." (Wagenaar XIV. 396, 7. Holl. Mercur. 61, 79, 155—162.) doch d. 29 Aug. opgebroken. Plan der vesting aan de Maas, met Wijk en het omliggende land. Bovenaan de portretten van Willem III en d. Graaf van Horn. Met bovenst. onderschrift en uitlegging der 43 N°. Amst. bij *H. Sweerts.* gr. fol. Hg. 27 met beschr. 46, br. 35 dm.

2593 Hetzelfde, anders. „Profil v. de werken van- en naer Maestricht en „Wiick, beleegert door.... d. Pr. v. Or. Plattegront, minen en contra„minen." — Nette afbeelding der stad M. met beschrijv. Amst. Jac. Bloemendal op d. Dam. 1676. Zonder naam v. grav. *(C. Decker ?)* Hg. met beschr. 44 dm., br. 32 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2594 (13—16 Oct.) „Het Goddelijck wonder, Geschiet tot Amsterdam in 1676 „tusschen d. 13en en 16en Oct. aen Jeske Klaes, (Huysvrouw v. Rinke „Abbis, Vlotschuytvoerder)... out 49 jaren." enz. — De vrouw zit des nachts met gevouwen handen overeind in haar bedstede, dankende voor de belofte van plotselinge genezing van hare beenen, die sedert 14 jaren lam waren; in de kamer staat een Engel, als een knaap van 10 jaren. Onder de afbeelding een 12reg. Holl. vers gegrav.: „Een bode brengt uit Godes „kracht," enz. Onder de pl. het bovenstaand 7reg. opschrift, voorts uitvoerig verhaal in 2 kol. en vers door *J. Luyken*. De plaat is zonder naam doch hoogst waarschijnlijk ook door *Luiken*. Amst. bij *J. Robijn*. 1677. fol. De pl. hg. 23 dm., met beschr. 38 dm., br. 29 dm. *Hoogst zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, latere druk; of hoogst naauwkeurige kopij? Door *C. Decker*, met hetzelfde verhaal, adres en het jaar 1679.

c Dezelfde plaat, latere druk, ook met naam v. *Decker* en Engelsch onderschrift: „The Divine Miracle" en Engelsche uitlegging, zonder naam v. *Luyken*; met Eng. adres v. *Robijn*, zonder jaartal.
Deze plaat heeft veel overeenkomst met die der verschijning aan Grietje Klaas in 1672 (zie N°. 2325).

2595 „Schoutoneel der voorvallen A°. 1676 met de Prinselijke Almanach op
a „'t jaer 1677." Opschrift boven- en van den Kalender, onder eene zinneprent ter eere v. Willem III, wiens borstbeeld in lauwerkrans door de Nederl. Maagd en andere zinnebeeldige personen op eene estrade geplaatst wordt, die met 12 afbeeldingen van gebeurtenissen versierd is; de bovenste is: *Middelburg*, de onderste *Wolgast ontzet*. Boven en naast den Almanak de borstbeelden van 4 gekroonde hoofden in med.; onder den Almanak de plannen van 5 Noordsche steden. Door en met adres v. *Rom. de Hooghe* 1677. gr. fol. Hg. 69, br. 47 dm.

b Dezelfde plaat, zonder de Almanak, doch met het opschrift er boven.

2596 (1—11 Dec.) „De Booze Geest van Zeelands langduurige Kerckstuypen op „een dagh uytgeroeyt." Zinneprent op de maatregelen door Willem III genomen, ter demping van de kerkelijke twisten te Middelburg, tusschen de Voetianen en Coccejanen. (Wagenaar XIV. 445—51. Holl. Merc. 1676. 233—245.) In eene groote kerk staat Christus op den voorgrond, den Apostelen bevelende de oproerige Dominees uit de kerk te verwijderen, waarop Ds. Groen, Tilenus, Koelman en and. wegvlugten, en velen die in het gestoelte blijven zitten, veranderen in nachtuilen. Ter linkerzijde een med. met onderschrift: *Debellate superbos*, regts een dergelijk met: *Omnibus ludibrio*. Zonder naam v. grav. (als *Decker*.) Met afzonderlijke uitlegging in 3 kol. der 21 N°. van de pl., (waarin alle personen met name genoemd worden) met bovenst. opschrift. br. fol. Hg. 42, met uitlegg. 52 dm., br. 47 dm. Zie N°. 2618.

2597 „Duyvels-Batalje." — Afbeelding v. een' schaapherder, die een verkleedden Engel in eene kuil werpt, terwijl een hond een verkleedden Engel op de vlugt jaagt. — Hieronder een plat-duitsch vers in 2 kol., met opschrift: „Duvels Batalje geholden tusschen eenen schaepheerder, een Catolischen Duvel en eenen Paapsen Engel. Voorgevallen buten Isenborg bij „Halverstadt," in welk vers de mislukte klucht verhaald wordt van de verkleedding van d. Gardiaan eens kloosters als Engel, die door een' schaapherder ontmaskerd wordt. — Fraaije gravure zonder naam, met gefingeerd adres: „Gedrukt tot Ysenborgh bij Mart. Glorianus in den Monnikendruck. A°. 1676." fol. Hg. 17½ dm., met vers 38, br. 21 dm. — Het vers begint: *Gloria in et caeteris*, en heeft in taal en inhoud veel overeenkomst met die onder de beide volgende platen: „Visioen van de „tijden der eeuwen" en „Broedermoort bij Alfen." In den Atlas v. d. Heer J. H. Ameshoff, Mei 1843, (door mij zonder naam verkocht,) kwam hiervan een Ex. voor met het jaar 1677 en daarbij de aanteekening dat deze plaat op de kerkelijke geschillen te Middelburg (zie het vorige N°.) zou slaan — wat ik echter niet geloof. In den Catal. Munniks v. Cleeff N°. 857 is bij deze plaat aangeteekend: Spotprent op Ds. v. d. Wayen, D. Gravius en J. de Mey (te Middelburg.) — Hoogst waarschijnlijk ziet deze plaat op de twisten in de Luthersche kerk te Amsterdam over den

Duivel, en de prediking hierover door Ds. V. Visscher in Nov. 1677. (Zie Dom. Nieuwenhuis, Geschied. d. Luth. te Amst. bl. 112.) Deze plaat is in 1693 op nieuw uitgegeven met een ander vers op Ds. B. Bekker en zijn werk: „De betooverde wereld. 1691."

2598 Spotprent op J. Rothe en andere geestdrijvers. „Visioen van de tijden „der eeuwen Geopenbaert aan de Propheten en Propheten kinders Jan „Rôthe, Culman en Someren, de Raat en de andere strijders onder de „Geestelijcken Standaert te Boxtekoe bij Sinte Reynuyt." 4reg. opschrift v. eene plaat, een' tuin voorstellende, waarin regts Jan Rothe zich onder een grooten pompoen verschuilt, terwijl hij een visioen ziet, nl. een bok, die over eene schutting kijkt, waarboven een kalf oprijst; een ander der propheten rijdt op den tuinhond; een derde, die het boek der prophe-ten in de hand houdt, wordt door den vierden propheet aangevallen; links komt de knecht allen wegjagen. — Onder de pl. bovenstaand op-schrift en eene uitvoerige zamenspraak (in 2 kol.) der propheten over de geestelijke monarchy, (waarschijnlijk doelende op de veel opziensbarende preek in 1674 over de vijfde monarchie gehouden, door den vorigen me-dicus E. v. Someren, lateren aanhanger van *J. Rothe*), daarbij *Culman* (A. Q. Kuhlmann? schrijver van de: *Kuhlpsalter*. Amst. 1682, en waar-schijnlijk niet de Holl. mysticus J. Koelman, die in 1674 om zijne gevoe-lens gebannen werd,) die in plat-Duitsch zijn voornemen te kennen geeft, een boek tegen den Prins en de Heeren Staten uit te geven; *de Raat* zal wel de in dezen tijd bekende mysticus *A. de Raadt* zijn, Hoogleeraar te Harderwijk en navolger van Böhme. — Het gesprek wordt lang na den dood van J. de Labadie (*ob.* Febr. 1674) en waarschijnlijk ook na dien van Antoin. Bourignon (*ob.* 1680) gehouden, en heeft veel overeenkomst met dat onder de pl.: Duyvels-Batalje. — fol. De pl. hg. 17, met vers 40 dm., br. 25 dm. Zonder eenigen naam of adres. — Eene navolging van deze plaat is N°. 2426 „Reeskonter over de de Witten," waarschijnlijk omstreeks 1758 uitgegeven. — Wijl Rothe op het einde van 1676 tot 1691 gevangen gezet werd om zijne vele blaauwbôekjes tegen den Prins en andere mystieke ge-schriften (zie Wagenaar XIV. 420 en Holl. Mercurius. 1676. bl. 217, 1677 bl. 93) heb ik deze plaat hier geplaatst, en niet *na* 1691, daar Rothe be-lofte gegeven had niet meer te schrijven en de meeste zijner boekjes van 1672 tot 1676 zijn; anders zou de gravure der plaat mij eerder aan het laatst der 17e eeuw doen denken. — Daar de kerkelijke Spotprenten weinig in getal, zeldzaam en zéér belangrijk zijn voor den inwendigen toestand der kerk, heb ik mij voor de juiste uitlegging en naauwkeurige tijdsbepa-ling van deze, de vorige en volgende plaat zéér vele moeite gegeven, (meer nog dan voor andere platen,) doch vruchteloos. Zie ook N°. 2646 tot 49.

2599 „Broeder-moort of Verckens-strijt, voorgevallen in 't eerste jaer van de „nieuwe Geestelijcke Tribulatie. — De 't samenspreeckers zijn: Een „Domine, een Frater, een Collega, een Advocaat, een Steeboo, een Pach-„ter, een Swijnhoeder, en de Kyckers". — 4reg. opschrift onder eene pl. met titel op label: *Broedermoort bij Alfen*, vertoonende een huis waarin eene menigte Varkens, door de vernielde schutting ingebroken, door een' Advocaat, Collega en Frater met hooivorken, enz. bestreden en op de vlugt gedreven worden, terwijl de Domine onder de voet raakt. Op den achtergrond een groot Heerenhuis en links een veld, dorpskerktoren (Al-phen aan den Rijn) enz. — Onder het bovenstaand opschrift eene godge-

leerde zamenspraak op rijm in 2 kol., waarin het drinken op de gezondheid van Voetius en Maresius vermeld en de ondergang der Coccejanen, Descartes en Wittich gewenscht wordt. Naar het slot v. h. vers te oordeelen, schijnen plaat en vers betrekking te hebben op een beroep te Alphen, waarvoor veel gekuipt was. — Volgens het hierbij gevoegde pamflet over deze afbeelding, getiteld: „Missive aen een seker Heer NN.... we„gens een versierden Verkensstrijd op een dorp bij Alphen," 10 bl. 4°. zonder datum, is dit gevecht met de varkens werkelijk gebeurd, doch de zaak was allezins onschuldig en natuurlijk; er zijn echter, gelijk dit pamflet zegt, vele spotprenten en blaauwboekjes, zoowel Latijnsche als Hollandsche, over uitgegeven, doch alles is zeer verkeerdelijk en overdreven voorgesteld. Welke de juiste beteekenis der plaat is, weet ik niet, doch met Jan Rothe, op wien sommigen ze toepassen, heeft ze niets gemeens. fol. — Hg. 16, met vers 36 dm., br. 24 dm. Zonder eenigen naam of adres. — Deze plaat komt in den Catalogus Munnicks v. Cleeff op 1660 voor, met aanteekening dat ze op Ds. J. Horstius en A. van Hogendijk doelt; — in Catalogus (Ameshoff,) Mei 1843 op het jaar 1661 als spotprent op Coccejus en Voetius; in den Catalogus v. Voorst op 1684; — wijl het vers echter op dezen tijd (1676) kán doelen, en de plaat in gravure, ordonnantie, enz. als ook in het plat-Duitsch vers, veel overeenkomst heeft met de 3 vorigen, heb ik die hier geplaatst.

2600 (1677. 5 Febr.) „Executie v. Kap. Bont op h. Admiraliteitshof te Am-
a sterdam, wegens ongeoorloofd vertrek van de vloot van Binckes in W. Indië. (Holl. Merc. 1677. bl. 88. Kok, Amst. Jaarb.) Modern plaatje door *B. de Bakker*. (1770?) br. 4°. Uit?

b Dezelfde plaat, *proefdruk* voor alle letter.

2601 (Febr. Maart.) „Afbeelding der heete rescontre te Water en te Lant „op het Eylandt Tabago, tusschen d. Fransen Adm. d'Estree en d. Com„mandeur Binkes." (Wagenaar. XIV. 444. Holl. Merc. 1677. bl. 77—88.) Op den voorgrond het eiland Tabago en gevecht der Hollanders en Franschen, op den achtergrond de zee met het gevecht der beide vlooten op d. 3 Maart. Van onderen regts een kaartje v. *'t Eylandt Tabago*, links de baai met schepen, in het midden 3 profilen v. h. fort. Zonder naam v. grav. (doch zeker door *Rom. de Hooghe.*) Onder de pl. uitlegging in 3 kol. met bovenstaand opschrift en opdragt aan de Admiraliteit te Amst. door *Rom. de Hooghe*. De pl. hg. 41 dm., met beschr. 61 dm., br. 50 dm.

Van deze plaat schijnt nog eene andere staat te bestaan, zonder de kaartjes v. eiland en baai. — Tabago in Maart voor ons behouden, hebben wij in Nov. 1677 verloren. Zie Wagenaar XIV. 444. Holl. Merc. 263, 4.

2602 (18 Maart.) „De maniere v. de Lijkstasy v. d. doorlucht. Mich. de Ruy„ter," enz. (Holl. Mercur. 1677. bl. 96—98.) Gezigt op den Dam, met den geheelen lijkstoet zeer uitvoerig afgebeeld; bovenaan links het Stadhuis en de Nieuwe Kerk. Met de namen der personen op de plaat. Onderaan links in eene cartouche: „Namen der manhafte Zee-Capiteynen aen „het lijck. Schey, Tol,... enz..... begraven 18 Maart 1677." Zonder naam v. grav. (door *R. de Hooghe* of *J. v. Aveele.*) br. fol. Hg. 40 dm. br. 46 dm.

Op dit Ex. is met eene gelijktijdige hand aangeteekend: „Dese per„soon, (die geharnast voor het lijk ging) „gehuurt om dit harnas te dra-

„gen, is door dien last soozeer vermoeyt dat hij weinige daagen hierna „is gestorven."

2603 Geheel als voren, naauwkeurige kopy, doch met vele veranderingen. Het inschrift bovenaan: „De maniere" enz. ontbreekt, in plaats van de namen zijn er N°. op de plaat, het rouwpaard is anders; in plaats van de *Namen der Capit.* is hier een plaatje met het fregat wat de eeresalvo's na de begrafenis afvuurde. *Geëtst* door *J. v. d. Aveele.* — Met afzonderlijke uitlegging der 47 N°. op de pl. in 4 kol. en adres v. *J. Robijn.* br. fol. Hg. 40, met uitlegging 51½ dm., br. 46 dm. *Zeer zeldzaam.*

2604 Hetzelfde verkleind, Stadhuis en Kerk veel grooter. Met bovenschrift op label, v. ond. uitlegging der 46 N°. gegrav. Door *Stoopendaal.* br. fol. Uit: Brandt, Leven v. de Ruiter.

2605 Hetzelfde, geheel als voren; verkl.; met 1reg. onderschrift, gegrav. en uitlegg. d. 46 N°. in boekdruk. Door *J. Luyken.* br. fol. Hg. 17 dm. met beschr. 28 dm., br. 31 dm.

2606 Graftombe ter eere van de Ruiter in de Nieuwe Kerk te Amsterdam opgerigt. Door *J. Mulder.* fol. Uit: Brandt, de Ruiter. — Hierbij een vers v. D. Lingelbach op de Uitvaart v. de Ruiter. 1677. Amst. W. v. Beaumont, in de Kalverstraat in de Witte boekpers. Plano en 8 calligraphische verzen: Op het Borstbeeld van de Ruiter, enz. 4°.

2607 Zinneprent ter eere van de Ruiter. — Op den voorgrond ligt de held, ge-
a harnast en gewond; om hem 4 zinnebeeldige Vrouwen, waarvan eene een med. met den zeeslag waarin hij gesneuveld is, vertoont. Aan weerszijde der plaat tropheën met 7 zeeslagen door hem gewonnen, enz. Onderaan een Latijnsch inschrift door *Rom. de Hooghe*, door wien de plaat zeer fraai geëtst is. gr. fol. Hg. 53, br. 42 dm.

b Dezelfde plaat, latere, doch fraaije druk. Naast de pl. een even groot folio blad in boekdruk, bevattende in 2 kol.: „Het leven en bedrijf v... M. de Ruyter," en: „Uyleggingе *(sic)* v. de Print" door *Rom. de Hooghe*, met opdragt aan de Admiraliteit v. Amst. Dit blad hg. 56. br. 39 dm. *Zeer zeldzaam.*

2608 Zegewagen v. M. A. de Ruiter. Met vers v. *J. de Groot* en adres v. *Lod. Lodewijcks.* br. fol. — Dezelfde plaat als de Zegenwagen voor Wassenaar v. Obdam (N°. 2139) met eenige veranderingen. br. fol. — In Catal. Atlas Munnicks v. Cleeff. N°. 861.

2609 Afbeelding van 2 pistolen aan de Ruiter vereerd. In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 861.

2610 Praalbeeld ter eere v. M. A. de Ruiter, met al desz. zeetriumphen. Door *J. v. Vianen.* gr. fol. In: „Schouwburg d. Nederl." 1759. bl. 298.

2611 (11 April.) Slag bij Mont-Cassel tusschen den Broeder van Lodewijk XIV en den Prins v. Oranje; door de onzen verloren. (Wagenaar XIV. 440. Holl. Merc. 1677. bl. 30—46.) Afbeelding van den slag in de vlakte, in het verschiet de duinen. Bovenaan de positiën der legers, alles met een breeden gefigureerden rand omgeven, met Fransch onderschrift. Door *S. le Clerc.* fol. Hg. 44, br. 37 dm. Uit het werk: Campagnes et Victoires de Louis XIV.

2612 Hetzelfde; uitvoerige afbeelding van de positiën der beide legers; het midden v. h. gevecht. Groote pl. in 1½ blad, door *S. le Clerc.* br. fol. Hg. 51, br. 74 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2613 Hetzelfde. De slag in de vlakte; in het verschiet de stad, regts de duinen. Met Fransch en Lat. onderschr. Naar *F. v. d. Meulen* door *R. Bonnart.* gr. fol. Hg. 62, br. 58 dm. — Bestaat deze plaat niet uit 2 bladen?

2614 Hetzelfde; situatie kaart van den veldslag. Met Fransch opschrift en uitlegging der lett. A—H. Zonder naam v. grav. met adres v. *P. Mariette.* br. fol.

2615 (19 April.) Inneming v. h. onwinbaar geachte Kasteel van Kamerijk door Lodewijk XIV 12 dagen na overgave der stad. (Wagenaar XIV. 439. Holl. Merc. 1677. bl. 13—16, 49.) In het verschiet links Kamerijk, in het midden en regts het kasteel in brand; op den voorgrond links het koninkl. kamp en de hofstoet. Met Fransch en Lat. onderschrift Naar *F. v. d. Meulen* door *R. Bonnart.* gr. br. fol. 1$^{1}/_{10}$ blad. Hg. 53, br. 95 dm.

2616 Hetzelfde, met 1 reg. curs. onderschrift: „Afbeelding v. Kamerijk zoo„als het in 1677 door Lodewijk XIV werd ingenomen." Zonder naam. Bovenaan gen°.: *Pag.* 6. br. 4°.

2617 (April. Mei.) „Den Comeetstar, sich vertonende aan Nederl. in 1677, „laatst v. April en voorts in Bloeymaent des morgens v. 2 uuren tot „aen den dageraat in 't N. O. als hier verbeelt staat." Afbeelding van de Komeet waarna vele menschen aan een water staande, zien. Daaronder een 14reg. vers in 2 kol. en brief uit Wismar v. 6 Mei over de Comeet. Alles door *J. Luyken.* 4°. Het plaatje is hg. 9, br. 8 dm., het geheel hg. 19, br. 18 dm. *Uiterst zeldzaam.*

2618 (14 Junij.) „De Kerkelijke Lijckstatie v. d. seer devoten Dom. Joh. *a* (Abraham?) „v. de Velde, Ondersoecker des Schats der Uytrechtse Kerckel. „Goederen en Inquisiteur over de Ketters v. de nieuwe secte." — Spotprent op de Kerkel. twisten in 1675 tot 77 in Zeeland. (Zie N°. 2596.) — (Wijl Ds. A. v. d. Velde bijgenaamd werd: *Don Juan*, is hij hier Joh. v. d. V. genoemd.) Eene lange begrafenisstoet van 4 rijen mannen met steile of ezelsooren, trekt met het lijk van Ds. A. van der Velde (N°. 26, in Junij overleden) uit het Huis v. Onrust (N°. 35 boven aan de pl. waar een naakte *voet* boven in den gevel staat,) over *het elendige kerckhof*, langs eenige grafzerken met toepasselijke opschriften naar de kerk van de Geestel. Oppermogendheid (onderaan regts) met opschrift: *Hierarchia pedantum;* eenige wijven voeren den stoet aan; in het midden een vaandel met opschrift: *Het beroep van Troyen* (op de beroeping van Ds. Troyon te Middelburg.) — Geestige Spotprent zonder naam (door *Rom. de Hooghe?*) met afzonderl. uitlegging in 4 kol. en bovenstaand opschrift. br. fol. Hg. 41, met uitl. 53 dm., br. 51 dm. — Hierbij in Handschrift eene uitvoerige Hollandsche uitlegging met Italiaansch opschrift: „Pompa funebre del „troppo Devoto Abrah. del Prado, perscrutat. del Aerario delli Buoni „eccles. Ultragett. etc. il 14 Giugno 1677" met vermelding van vele curieuse bijzonderheden. (Deze uitlegging met Ital. opschrift en datum heb ik meer gezien en is toen ter tijd dikwijls afgeschreven.) Voorts copie van h. Request v. Ds. A. v. d. Velde aan Prins Willem III om na zijne verbanning uit Utrecht wederom te mogen prediken, en het verlof daartoe v. 18 Mei 1675. — Men heeft deze plaat ook toepasselijk geacht op de uitzetting v. Ds. A. van der Velde en J. Teelinck uit Utrecht 24 Julij 1660, (Zie Holl. Merc. 1660. bl. 117—122 en hiervóór: N°. 2171.) doch zeker verkeerdelijk. Eene uitvoerige verklaring van deze plaat vindt men in: W. Goeree, kerkel. en wereldl. Historie. 1705; en 2e druk. 1730. bl. 647; Ds. *H.*

Boonen te Middelburg heeft in het: Kerkhistor. Archief van Prof. Kist en Moll. 1864 IV. bl. 289 tot 338 eene belangrijke geschiedenis gegeven v. dezen geheelen kerkelijken twist tusschen de partij van den heftigen, dogmatiseerenden en Prinsgezinden *Voetiaanschen* Predikant *A. v. d. Velde* en die v. den gematigden, geleerden *Coccejaanschen* Predikant *W. Momma* en anderen te Middelburg, met aanwijzing der vele pamfletten hierover in 1676 verschenen. Zie ook: Lantsheer, Zelandia illustrata. bl. 153.

b Dezelfde voorstelling doch omgekeerd; de kerk der geestel. oppermog. is hier onderaan links en de geheele stoet gaat dus in andere orde. — Zonder gedrukte uitlegging.

2619 (11, 12 Julij.) „Naaukeur. afbeeldinge en beschrijv. v. h. Zeegevecht „tusschen de machtige Vlooten v. S. K. Maj. v. Denemarcken en Sweden „waer inne de eerste een bysond. glorieuse victorie bevochten heeft." (Wagenaar XIV. 443 Holl. Merc. 1677. bl. 164—171.) Op den voorgrond regts het schip van den Deenschen Admiraal Niels Juël, omsingeld door 6 vijandelijke schepen; hooger op in het midden de Holl. schepen van Tyloos, Uiterwijk, enz., vooraan regts een groot Zweedsch schip in brand. Boven in de pl. de 5 portretten van Karel XI v. Zweden, Christiaan V v. Denem., Niels Juël, Wrangel en C. Tromp. — Oude, afgesleten en opgegrav. plaat met adres v. *C. Allart*. — Met uitlegg. in 4 kol. en bovenstaand opschrift. br. fol. Hg. 30 dm., met uitl. 43 dm., br. 50 dm.

Deze plaat is dezelfde als N°. 2468, doch eenige portretten zijn uitgeslepen, en de afdruk is bijzonder slecht.

2620 (14 Nov.) „Afbeelding v. h. Houwelyk v. S. H. d. Prince v. Oranje met „Princes Maria v. Jorck, sijnde de Geboortedagh v. S. H. d. Prince v. „Or." (Wagenaar XIV. 465—6. Holl. Merc. bl. 213—220). — Onderschrift v. eene afbeelding v. Whitehall met de huwelijksplegtigheid; in het midden het bruidspaar, regts de schoonouders v. Z. H., links Karel II en gemalin; boven in de pl. de portretten der ouders v. Z. H. in med. Slechte gravure met adres v. *C. Allardt*. br. fol. Hg. 43, br. 53 dm.

2621 Zinneprent op dit huwelijk. — Het geheel der plaat stelt een tempel voor, rondom versierd met de borstbeelden der bevriende magten en groote schilderijen der overwinningen v. Willem III. De Prins als Romeinsch krijgsman gekleed en zijne bruid (in moderne kleeding) reiken elkander de hand voor een brandend altaar, aan den voet van eene zuil met de buste v. Hercules. Op de voorzijde v. het altaar de voorstelling van de plaat: „Vette Koe v. Farao, enz. (Zie op 1684, N°. 2664.) Zeven koeijen zich door eendragt verdedigende tegen de wolven, met opschrift: „*Observamus ne serviamus*. Hieronder een 16reg. Lat. vers v. *Rom. de Hooghe;* lager een groot wit veld, waarop waarschijnlijk een Almanak van 1678 behoort. Onderaan eene uitvoerige voorstelling der huwelijksplegtigheid in het paleis te Londen. Fraaije plaat door *Rom. de Hooghe*. gr. fol. Hg. 67, br. 47 dm.

2622 Zinneprent op hetzelfde. — Het bruidspaar staat met zaamgevoegde handen voor een altaar, waarop 2 engelen de huwelijksfakkels ontsteken; bovenaan in h. midden het alziend oog, links het wapen van Oranje, regts v. Engeland. Door *P. Smith* te Amst. in de Molensteeg. Onderaan een 20reg. vers in 2 kol. Door een' gefigur. rand omgeven. fol. Hg. 52, br. 43 dm. Slechte, doch *zeer zeldzame* pl., uitmunt. afdruk. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2623 Twee zinneprenten op dit huwelijk. Naar *G. Lairesse* door *J. Baptist.* 4°. Uit: Rotgans, Willem III. Boek I, IV.

2624 (27 Nov.) Geesseling van H. Verhoeff, een der moordenaars der de Witten, gewezen zilversmid te 's Hage, laatst herbergier te Voorburg, — wegens zijne vee-diefstallen, enz. te Leijden ondergaan. — Slechte en verkeerde afbeelding v. de moord der de Witten, waaromheen een Duitsch verhaal over de geesseling van Verhoeff, zijne misdaden, welverdiende straf, enz. — (Hierbij in HS. ditzelfde verhaal in het Hollandsch zeker naar eene mij onbekende plaat afgeschreven.) Zonder naam of adres; in Duitschland vervaardigd. fol. De pl. hg. 18, br. 14, met verhaal hg. 39, br. 30 dm.

2625 (1678. 9 Maart.) Beleg van Gent door Lodewijk XIV, welke stad den 9den Maart aan hem overgaat (Wagenaar XIV. 472.) In het verschiet de stad met hare vestingwerken in alle uitgebreidheid, op den voorgrond de Koning en zijne legerhoofden. Zonder eenigen naam of uitlegging. (Door *C. Decker.*) br. fol. Hg. 22, br. 32 dm.

2626 Hetzelfde; de stad beschoten, regts de Koning, enz. Door *J. Luyken.* br. 4°.

2627 Zinneprent op de verovering van Gent. — „L'Espagnol sans Gand." Koning Lodewijk XIV heeft op de punt v. zijne degen een handschoen (Gant) waarnaar een Spanjaard, voor hem, met een lantaarn zoekt. Znd. nm. v. grav. Grav. au trait. Hg. 28, br. 17½ dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

2628 (26 Maart.) Het Fransche leger voor Iperen in Vlaanderen, dat d. 26 Maart aan de Franschen overgaat. (Wagenaar XIV. 472. Holl. Merc. 1678. bl. 43—64.) Uitvoerige afbeelding op 3 aaneenbehoorende bladen; zonder eenig onderschrift (hier afgesneden?) of naam. Op het middenste blad in het verschiet de stad; op het linksche eenig paardenvolk bij een bladerloozen boom; op het regtsche eenig paardenvolk in een storm wegrijdende, een huis waarvoor soldaten bij een wachtvuur liggen en eenige ontbladerde boomen. Zeer fraaije gravure. (Naar *F. van der Meulen?* door *Bonnart?)* — veel gelijkende op de plaat van Kamerijk. N°. 2615. gr. fol. Hg. 47 dm., de 3 bl. aaneen br. 131 dm. *Zeldzaam.*

2629 (14 Aug.) Veldslag van St. Denis bij Bergen in Henegouwen, tusschen d. Prins v. Oranje en den Hertog van Luxemburg, met onzekeren uitslag. (Wagenaar XIV. 493—4. Holl. Merc. 166—184.) Uitvoerige afbeelding op 2 bladen; het regtsche blad stelt den veldslag voor; — in het verschiet Bergen, in het midden de veldslag, onderaan regts de Hertog van Villahermosa en de Prins v. Oranje. Het linksche blad stelt den Prins v. Or. zeer uitvoerig voor, ten voeten uit, regts, op een steigerend paard met 4 zijner Generaals; op den achtergrond een deel v. den veldslag. Zeer fraaije plaat door *Rom. de Hooghe.* br. fol. Hg. 56 dm., de 2 bl. bijeen br. 84 dm. Het linksche blad wordt dikwijls afzonderlijk gevonden als portret van Willem III.

b Dez. plaat, de beide bladen fraai gekleurd.

2630 Hetzelfde geheel als voren, zeer verkleind. De 2 bladen op één te zamen gebragt. Met 1 reg. curs. Duitsch opschrift: „Feldschlacht," etc. (Door *J. Luyken.*) br. fol. Uit?

2631 Hetzelfde, doch alleen de veldslag, verkleind, doch grooter dan de voorgaande plaat. Met 1 reg. Holl. opschrift en onderaan uitlegging van 13 N°. Fraaije grav. zonder naam (doch zeker door *J. Luyken.*) br. fol. Hg. 30, br. 37 dm.

2632 Hetzelfde, als voren, meer verkleind met hetz. opschrift en uitlegging. Bovenaan gem.: Eerste deel. bl. 345. br. 4⁰.

2633 (10 Aug.) Sluiten van den vrede tusschen Holland en Frankrijk te Nijmegen, ten huize van den Franschen Gezant, des avonds tusschen 11 en 12 uren. (Wagenaar. XIV. 490—3. Holl. Merc. 157—165.) Zaal in het huis van den Franschen Gezant; de Heeren Straatman en Colbert lezen de vredesvoorwaarden, waarna d'Estrades en tal van andere personen luisteren. Met 1 reg. uitlegging der cijfers 1—6. Door *J. Luyken.* br. fol. Hg. 30, br. 35 dm. *Fraaije plaat.*

2634 Kleinere afbeelding der vergaderzaal, gedurende de beraadslagingen; met Fransche uitlegging ter wederzijde der personen. — Goede Fransche gravure zonder naam; (welligt gedeelte eener grootere plaat?) br. 4⁰.

2635 Het sluiten v. d. vrede in 1678. — Zeer grove navolging in *houtsnede* der plaat v. *Suyderhoef* van den vrede van Munster; daarboven 5 malen het woord: *Vrede*, enz. Met 4 reg. bovenschr. „Waeracht. Vrede en „Vreugde-gesangh over de gesloten Vrede, binnen Nijm., 's nachts 12 „uren tusschen 10 en 11 Aug. 1678." — Onder de plaat het Vreugdelied in 3 kol.; alles in Duitsche letter. Met adres v. *J. Stichter* in de Kalverstr. 1678. br. fol. Hg. 38, br. 38. *Hoogst zeldzaam.* In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2636 Zinneprent op den gesloten vrede en andere voorvallen in 1678. — In het midden eene kleine afbeelding v. h. sluiten des vredes te Nijmegen; daarboven Lodewijk XIV met scepter, regts de Prins van Oranje en Karel II v. Spanje, links de Koning v. Zweden? enz.; bovenaan het borstbeeld v. d. Keizer en die v. 6 Duitsche vorsten in med.; nog hooger de inscriptie: „*Neonato Archiduce, pacatis Gallis, expulsis Suecis,*" etc. Onderaan een open vak voor een kalender en eenige Holl. inscriptiën. Door *R. de Hooghe.* gr. fol. Hg. 66, br. 47 dm. In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

2637 Zinneprent als voren. — In 't midden het sluiten v. den vrede met zinnebeelden in de vredezaal. Bovenaan de ontvangst der Gesanten met 4 compartimenten. „Uytgegeven te Amst. bij *Frans Carelse* in de Leijdsche „Straet." — Zeer slechte grav. Hg. 40½, br. 48½. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

2638 (20 Sept.) Ratificatie v. d. Vrede. — „Tafereel v. de vrede tusschen de „Koning van Spangiën en de HH. Staten Gen. d. Nederl. met de Koningh „v. Vranckrijck gesloten tot Nimwegen 20 Sept. 1678." — Zinneprent op dezen Vrede. In het midden eene zuil met het beeld des Vredes en de portretten van 8 Vorsten in med. en opschrift: „Anno 1678 Bello quin„quenni finito inter Hisp. et Belgas cum Gallis pax Neomagi signata 20 „Aug., pacificatione asserta 22 Sept." Links Neptunus op de vrije zee, regts de landbouw en het smeden van swaarden tot ploegijzers, enz. Zonder naam. Met afzond. uitlegging in 3 kol. met bovenstaand onderschrift. — „Gemaeckt en uytgeg. bij *Rom. de Hooghe* in d. Wakk. hont te Amst." gr. fol. De pl. hg. 47, met uitl. 70 dm., br. 55 dm.

2639 Zinneprent op hetzelfde. De tempel van Janus half geopend, wordt door de Vrede gesloten; de Vredegod verslaat een gevleugeld monster, den Oorlog, met eene knods. Naar *G. Lairesse*, zwarte kunst door *A. Blooteling.* Zonder onderschrift. fol. Hg. 27, br. 36 dm.

2640 Zinneprent op hetz. „Tafereel, ofte een korte Vertooningh v. ons dierbaer „en lang aengevochte Vaderlandt." De Hollandsche maagd zit in den

Holl. tuin veilig onder eenen Oranjeboom, met de Vrijheidspeer en Hoed in de hand en een Bijbel naast haar; ter weerszijde een 4reg. vers, en v. ond. een groot gedicht in 8 kol. v. *D. v. d. Ley*. Delft. C. Blommesteyn. 1678. gr. fol. De pl. hg. 28, met opschrift en vers 68 dm., br. 19, met vers 44 dm.

2641 Zinneprent op hetzelfde. De vrucht des peys." Zie Catal. Historieprenten (Ameshoff), 17 Mei 1845. bl. 9; N°. 105. — Zou dit dezelfde plaat zijn als: „De Cracht des Peys" (eene oude plaat v. *P. Baltens*, met adres v. *J. Galle*, veranderd voor 1648. (Zie N°. 1271 en 1957) en nu wederom voor 1678? Met adres v. *J. Peeters*, te Antw. — Vermeld in Catalogus v. Cleeff. N°. 881.

2642 Begin van een nieuw tijdperk. „Saken van Staat en oorlogh in en om„trent de Vereen. Nederl. van A°. 1678 tot 1687." — De deur van den tempel des oorlogs geopend, waaruit Mars woedende te voorschijn treedt; regts, links en v. ond. 12 kleine afbeeldingen van gevechten, enz. — Titelplaat van h. 2e dl. v. Sylvius, Vervolg op Aitzema, Saken v. Staat. folio.

2643 (1679.) Plan v. Charleroy, aan de Spanjaarden teruggegeven. Met 2 reg. Fransch onderschrift. gr. 4°.

2644 (1680.) Zinneprent op de gebeurtenissen in h. jaar 1680. — Onderaan links een medaillon met den kalender en zondagsletter voor de jaren 1679 tot 1688 en daarbij: „Anno intercalari MDCLXXX;" lager een 14reg. Lat. vers; hooger eene opdragt aan de Amsterd. Burgemeesters en daarboven hunne wapens. — Het geheel is eene groote boog v. een gebouw; in het verschiet de openstaande tempel v. Janus, waarop de slag v. *Cochim* (in Polen); daarbij de zegenvierende Duitsche Keizer (of de Poolsche Koning) in triomf rondgedragen, op den voorgrond Willem III en Hendrik Casimir (of de Keurvorst v. Brandenburg,) waar tusschen de Nederl. Maagd; de 4 borstbeelden v. Karel II v. Spanje en Karel XI van Zweden en hunne vrouwen (beiden in dit jaar gehuwd.) Links de geblinddoekte Themis die de Vrede omhelst. Door *R. de Hooghe*. gr. fol. Hg. 65, br. 48.
Het Ex. v. deze plaat in de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam heeft in plaats v. den kalender en zondagsletter, een „Princel.-Alma„nak voor h. jaar 1680" en geene opdragt noch wapens der Burgem. v. Amsterdam.

2645 Zinneprent op het jaar 1680. „*Le Banquet de la paix*." Opschrift boven de voorstelling v. 4 Heeren, die in eene tuinkamer aan tafel zitten en klinken. De tafel heeft voorop een „Almanach pour l'an 1680." Onderaan eene zamenspraak tusschen den Franschman, Duitscher, Holl. en Engelschman, ieder v. 2 Fransche dichtregels. „Paris, chez J. Moncornet, „Rue St. Jacq." br. fol. Hg. 39, br. 51 dm. Zeer fraaije plaat. *Zeer zeldzaam*. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2646 (Febr.) „De triomfeerende Vreedekoets, of de ondankb. triomfeerder." Eene kar waarop *Vrede* staat en een voerman met lauweren omkransd, zit, rijdt naar eene kerk waar gepreekt wordt en de wagen statelijk wordt ontvangen. — V. ond. een vers van 6 vierreg. strophen, over het kerkregt, enz. kl. fol. — Zie onder N°. 2649.

2647 „De regte Vredekoets der Dominicanen, met de gebroken Valliskar der „Colleri en Vossianen." Grof inschrift bovenaan in eene zeer verwarde spotprent gegraveerd. — Op den voorgrond wordt eene ton geknipt.

waarop de duivel een deksel doet, met: *Sommaris verhaal.* Ezech. 18, v. 1—4; daarnaast 2 tafels met instrumenten en doodshoofden; daarbij eene dame door een ander teruggehouden; in het midden rijdt eene vuilniskar die breekt; bovenaan links de hel, regts eene weegschaal. Zond. nm. v. grav. br. fol. — Zie onder N⁰. 2649.

2648 „De gekuypte Edicktkamer, nu volmaeckt, — Door Heers dorst, onrecht en „valse raet." Opschrift op label boven eene afbeelding v. eene vergadering v. Raadsheeren in eene open kamer, alle met spotschriften bij hunne personen; regts een ton die gekuipt wordt. — Slechte grav. zonder naam. Hg. 11, br. 17 dm. Zie onder N⁰. 2649. — N⁰. 2646, 2647 en 2648 in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2649 „De sleutel v. de gekuypte kruywagen, of 't besworen edict. Op h. „spreekwoord: Door waanwijze Eygewaan geprikkelt," enz. — Een kruiwagen waarop een Predikant ligt, zeggende: *'k ben dankbaar*, en die over een man heenrijdt; eenige geestelijke Heeren trekken den wagen naar eene kerk, enz. Met 4 reg. gegrav. vers en bovenst. opschrift. Onder de pl. een uitvoerig vers en 5 kol. en: „Het beklagh over de kruywagen," br. 4⁰. Hg. 30 br. 18 dm.

Deze zeldzame platen, N⁰. 2646 tot 2649 hebben waarschijnlijk alle betrekking op het beroep v. d. Lutherschen Predikant *P. Weslingh* te Amsterdam (waarover Dom. Nieuwenhuis in zijne: Geschied. d. Luth. Kerk te Amsterdam, bl. 131 spreekt) en wat tot vele twisten in de gemeente en de uitgave van vele pamfletten aanleiding gaf. Naar de gravure te oordeelen zijn enkele platen echter van lateren datum.

2650 (22 Mei.) Zeer groot doodmaal gehouden bij de begrafenis v. Gerrit Dirksz. den Uyl, herbergier te Sloten, 22 Mei 1680. Klein plaatje. 8⁰. Met „Korte Notitie" uit: Koddige opschriften dl. 4??

2651 (24 Julij.) Springen v. d. kruidtoren te Heusden. (Holl. Merc. 1680, bl. 161.) Klein plaatje. 12⁰.

2652 (Dec.) Groote staartster, gezien op een veld buiten de Geesterpoort te Alkmaar des nachts bij maanlicht; deze staartster zoude de grootste zijn die ooit verschenen was; hare staart werd berekend 80 millioenen mijlen lang te zijn; zij kwam zoo nabij de zon dat ze 2000 maal heeter dan gloeijend ijzer was; haar kringtijd is 575 jaar. Werd ook in Januarij gezien. (Holl. Mercur. 1680. bl. 215.) — *Fraaije teekening* in zwart krijt en kleuren, door *Doomer*, leerling v. Rembrandt, geb. te 's Bosch. 1650. br. fol. Hg. 27, br. 41 dm. *Niet in plaat gebragt.*

2653 Dezelfde staartster, afgebeeld 22 Dec. te 4½ 's av. in Beverwijk; men zegt dat de staart 60 graden groot is; vertoont zich in het Z. W. tusschen Velzen en Wijk op Zee, en ging onder in h. Westen. *Teekening* in zwart krijt en kleuren. Zonder naam. fol. Hg. 31, br. 21 dm.

2654 Hetzelfde. Klein gegrav. Holl. plaatje. Uit een' Almanak. 12⁰.

2655 Hetzelfde. Astronom. voorstelling van de Komeet met de Sterrebeelden. Met 1 reg. Duitsch bovenschrift. br. fol.

2656 Hetzelfde, kleiner, met bovenschrift: Locus cometae ann. 1680 et 81. Bovenaan get. *f.* 215. 4⁰. Uit: Holl. Merc. 1680. bl. 215.

2657 (1681. 22 Junij.) Zegenspreking over het volk te Antwerpen, door M. v. Aviano, Kapucijner monnik, 49 jaren oud, op het kasteelplein te Antwerpen, aan vele duizende menschen waarbij vele kreupelen eensklaps genazen. — Op den voorgrond de menschenmassa; verder de muren v.

h. kasteel en het torentje; bovenaan regts het borstb. van Aviano in med
Geteek. en en geëtst door *G. Bouttats* (te Antw.) Met Lat., Holl.
Fransch en Ital. onderschrift. br. fol. Hg. 48, br. 57 dm.

2658 Portret v. M. v. Aviano, *aet.* 49. Capucijner; regts, ten voeten uit
geknield voor een altaar; ter weerszijde en v. boven omringd van 1
kleine plaatjes en v. ond. met uitvoerige Holl. beschrijv. zijner wonderen
Door Fr. Ladominicus. br. fol. Hg. 52, br. 42 dm.

2659 (1682. 26 Jan.) „Watersnoot in 1682." (Wagenaar XV. 103. Holl. Merc
1682.) 1—12. (Door *J. Luyken*.) br. 4º. Uit: Gottfried, Kronijk va
acht. onbedrukt.

2660 Hetzelfde. Klein plaatje. 24º. *Proefdr. v. d. l.*

2661 „178 Verloste Slaven (uit Algiers) bedanken de Burgemeesters v. Amste
„dam op h. Stadhuis voor haar verlossinghe." — „Processie (te Rome
„d. (uit Algiers) verloste Slaven. — 2 pl. door *J. Luyken*. br. 4º. -
Behoort deze plaat op dit jaar?

2662 (7 Oct.) Een Walvisch (of groote Vinvisch) gevangen bij St. Annalan
(Eiland Tholen) tegenover Bruinisse (op Duiveland) door Abr. Jansz v
Oelen, Schipper v. Nieuw Vossemeer en zijn zoon van 15 jaar. — 6 pl
ten. gr. br. 4º. genº. 1—6, ieder met een 4 reg. vers in 2 kol., ve
toonende het zien, enteren en snijden v. d. visch. De platen fra
gegrav. door *A. de Blois*. Elke pl. hg. 19, br. 29 dm.
Deze platen zijn iets verkleind en slecht gecopieerd in eene beschrijvi
in 4º. door *P. P. v. S.* van h. vangen v. d. visch, in 1682 zond
naam en plaats, (waarschijnlijk in Zeeland) uitgegeven, en waarva
in 1684 te Leijden een' herdruk is verschenen, 78 bl. 4º. met nog ande
platen. Bij de 1e uitgave van die beschrijving is vooraan eene houtsn
prent met 2 walvisschen en achteraan de afbeelding v. een walvischvaa
der gevoegd.

2663 (1683. 15 Nov.) Willem III in de Vroedschap te Amsterdam om ha
te bewegen hem in de werving v. 16000 man te ondersteunen. Do
R. Vinkeles. 12º. Uit (Fokke) Gesch. d. Nederl. *Proefdruk zo
alle letter*.

2664 (1684. Jan.) „Anno 1684 (21 Jan. tot 24 Febr.) zijn de navolg. (96
„sleeden en (26) paarden van de Viriesche kust op Enkhuizen (naar h
Vlie) „gekomen." — 1 bladz. 4º.

2665 „Afbeeldinge v. d. seldsamen....... Antwerpschen ijsganck in... 16
„genaempt *de foire v. var-ys*, omdat h. vaeren ende ijsganck op d. s
„ven tijt sijn gebruyckt geweest, soodat karossen, wagens ende schepe
„de riviere denselven tijt hebben getravaseert," enz. — Gezigt v. d
Schelde voor Antwerpen, met vele menschen, wagens en kramen, reg
een zeilend schip, links Antwerpen. Boven in de pl. 2 gezigten op An
werpen en daartusschen een 5reg. Fransch opschrift. — Uitvoerige doc
slechte plaat met adres v. *A. Possemiers* te Antwerpen. br. fol. Hg
39, br. 46 dm. *Zeldzaam*.

2666 (4 Junij.) Luxemburg belegerd door den Hertog de Crequy, manhafti
verdedigd door den Prins de Chimay, wordt aan de Franschen overgeg
ven. (Wagenaar XV. 84. 229. 232. Holl. Merc. 1684. 201. 2.) —
Gezigt op de stad gedurende het bombardement. Door *C. Decker*. br. 4º
Zonder uitlegging der No. op de plaat, welke voorkomt in Nº. 7888 v
mijne Biblioth. v. Pamfl.

2667 Luxemburg door den Maarschalk de Crequi gebombardeerd. (Wagenaar
a XV. 232.) Uitvoerig plan der vesting en buitenwerken; met Fransche inscriptiën en onderschrift, en Lat. bovenschrift. Door *Rom. de Hooghe.* — De naam staat in 't Latijnsche opschrift. br. fol. Hg. 48, br. 58 dm.
b Dezelfde pl., fraai gekleurd in dien tijd.

2668 Zinneprent op de pogingen van d'Avaux om Amsterdam tegen den Prins op te zetten. (Wagenaar XV. 283, enz.) „Vette koe v. Farao Gij moet weeten, — „Dat Gij van de magere kunt worden gegeten." 7 Koejen (de 7 Provinciën) staan in eene kring om den wolf af te weren; eene echter (Amsterdam) door den Vos (d'Avaux) overreed, steekt de hoornen op tegen haren toeloopenden herder (Willem III.); in het verschiet Amsterdam. — Onder de plaat bovenstaand opschrift en de naam v. d. graveur: *Marlois.* Onderaan: „de Fabel van de Koeijen, de Herder en de Wolf," in 2 kol. Met adres: „te Amst. voor Coppen Heerschops in de Spiegel voor de Raesheeren." fol. De pl. hg. 17, met Fabel 37 dm., br. 26 dm. Zie N°. 2621 en op 1690. Welligt kan deze plaat ook op de geschillen v. Amst. met Willem III in 1690 zinspelen, doch de plaatsing op 1684 acht ik de aannemelijkste.

2669 Jaarlijksche ommegang op de Meir-plaats te Antwerpen, met het kolossale beeld van den Antwerpschen reus. Uitvoerige en fraaije *teekening* in O. I. inkt. Zonder naam. br. fol. Hg. 27, br. 41 dm.

2670 Hetzelfde, met het schip, den walvisch, wagen, olifant, reus, enz. Met Holl. op- en onderschrift. Door *J. Luyken.* br. fol. Hg. 17. br. 32 dm. Bovenaan get.: *f.* 42.

2671 Erepoorten en illuminatiën, opgerigt door Magistraat, Geestelijken en Buurtschappen bij het 1e honderdjarige jubelfeest der verlossing van Antwerpen van Holland, door Parma. 2 pl. br. fol., 1 smal hg. fol. 10 pl. in 4° en Portret v. Alex. Farnese. Allen door *G. Bouttats.* — Uit: F. de Smidt, Jubile vreaght binnen Antw., over de herstell. d. geloofs. Antw. 1685. 4°.

2672 (1685. 8 Oct.) Herroeping door Lodewijk XIV. v. h. Edict v. Nantes, waarbij aan de Protestanten vrijheid van godsdienst in Frankrijk was toegestaan. (Wagenaar XV. 315—7. Holl. Merc. 1685. bl. 204. enz.) Zaal waar de koning met het Parlement vergaderd is en de herroeping voorgelezen wordt. Door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Benoit, Geschied. d. Kerk.

2673 „Tirannien tegen de Gereformeerden in Vrankrijk." 12 kleine afbeeldingen gen°: A—M, der onmenschelijke vervolging en gruwelen aan de Protestanten in Frankrijk op bevel van Lodewijk XIV, en op aanstoken der Jesuïten gepleegd; deze afbeeld. zijn gerangschikt rondom eene groote plaat (gem^t. N.) met bovenstaand opschrift; die plaat stelt de ondersteuning voor, door den Prins v. Or. en de Staten aan de Protestanten verleend; onder de brug waarop de Prins staat, het jaar 1686. Met afzonderlijke Holl. en Fransche beschr. in 4 kol. met opschrift: „Verklaaringe v. de bovenst. grouwel. vervolg. tegen de Geref. in 1685 en 86," alsmede een vers in 4 kol. v. *Joh. Harberding:* „Verklaar. v. dese „bovenst. Prent, over de Vervolg. begonnen in 1685 en nog gedur. „1699." Zonder naam v. grav. (doch door of als *Rom. de Hooghe.*) br. fol. Hg. 41, met beschr. en vers 53, br. 51 dm. — *Zeer fraai,* en *zeer zelden* compleet en in goeden staat.

2674 „Tafereel der vervolginge tegen de Gereformeerde in Vrankriick." 12 kleine afbeeldingen (geheel verschillend van N°. 2673) van de wreedheden aan de Protestanten bedreven; iedere afbeelding met Holl. en Fr.

onderschrift, en alle geschikt om eene grootere afbeelding in h. midden, met bovenstaand opschrift, en onderschrift: „Tableau de la persecution „contre les Reformées en France." Voorts een Fransch en Holl. vers in 4 kol.; de plaat verbeeldt beknopt de vervolging der Gereform. en ondergang van Frankrijk door de Jesuïten. Zonder eenigen naam van grav.; in den smaak v. *P. Bouttats* te Antwerpen. br. fol. Hg. 43, br. 52 dm. *Zeldzaam.*

2675 Vervolgingen der Protestanten in Engeland, Schotl. en elders tot het jaar 1687. — Plaat in 12 afdeelingen; in 't midden de Paus en een Jesuit; de andere 11 in compartimenten daar om heen geschikt. Naar en door *J. v. d. Aveele*, met adres v. *J. de Ram*. (Amst.) Met Holl. en Engelsch onderschrift. hg. 42, br. 53 dm. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2676 Zinneprent tot lof der verbreiding der R. Cath. Godsdienst tegen de Protestanten, met opschrift op een lint: „Le Triomphe de la religion „[romaine] par le zêle des Princes Chret."; voorts 6 afbeeldingen ter eere v. d. ijver v. Lodewijk XIV tegen de Protestanten. fol. hg. 45, br. 53 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2677 Kaart v. de Cevennes, waar de Malcontenten v. Languedoc zich onthouden. Met naamregister der plaatsen. Amst. *C. Allard.* fol.

2678 Zinneprent tegen de Fransche vervolgingen in de Palts. „De Fransche „Python, ofte Wonderdraek deses tijds." — Een adelaar die banbliksems in zijne hand heeft, houdt een gekroonden haan (Frankrijk) in zijne klaauwen, terwijl een draak vuur spuwt tegen een Christelijken Ridder. — Onder de pl. een vers in 8 kol. met bovenstaand opschrift. fol. Hg. 12, met vers 36, br. 26 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2679 (1686.) „De Mennoniten Kerk, Zardam aen de Westzijde..... gebouwd „in 1686. De 1e predicatie gedaen door Ds. Galenus d. 2 Nov. 1687." Door *H. de Leth.* br. 4°.

2680 (22 Nov.) Vreesselijke watervloed in Groningerland en Ommelanden. Zonder naam (door *J. Luyken.*) br. 4°. V. acht. bedrukt. Uit: Gottfrieds Kronijk.

2681 „Afbeelding v. 't Groote Bal, gegeven bij Mevr. de Princ. v. Oranje in „Dec. 1686 op de Saal v. Oranje in 't Haagse Bosch ter eeren der Ge„boorten v. d. Prinse v. Or. — Representation, de la grande Feste, „etc." 2 reg. gegrav. opschrift boven eene uitvoerige en zeer fraaije voorstelling v. h. groote Bal in h. Huis in 't Bosch; bovenin het portret der Prinses in med.; links de facade v. h. Huis; regts het gastmaal aan de Hofdames gegeven; afbeelding v. de geheele zaal tot aan de soldering met alle schilderstukken aan de muur; — de zaal gevuld met de feestvierenden; in h. midden een dansend paar. Met uitlegging in h. Holl. en Fransch onderaan. — Fraaije en voor de costumes, enz. belangrijke plaat, door en naar *D. Marot* te 's Hage. 2 bl. gr. fol., te zamen hg. 81, br. 56 dm. Niet veel voorkomende.

2682 Triomfwagen v. Willem III in den hemel. Door *J. G. Seiller*. gr. fol. Aldus op 1686 vermeld in d. Catalogus Atlas v. Voorst 1858. No. 699. Verkocht *f* 4.—. Waarschijnlijk Duitsche plaat.

2683 „Haagse Kermis met de optreckende Burgerrij," enz. — „Foire de la „Haye, avec les bourgeois sous les armes," etc. Opschrift boven eene groote afbeelding op 2 naast elkander behoorende bladen, van de schut-

terij in 't geweer voor de huizen v. d. Vijverberg, regts; links het Mauritshuis en het Water met de Burgerij, optrekkende midden door de kermistenten. Met 3 reg. gegrav. zeer foutief Fransch onderschrift en Holl. en Fr. uitlegging. Door *D. Marot*, „à la Haye dan le heulstraat au cabi-„net de fleur; ce vend ausi à Amst. chè *J. Gole*, dan le Vijselstraat pres „le Prinse Graft".) br. fol. Hg. 65, br. te zamen 93 dm. — Zeer fraaije en zeldzame pl. Uitmuntend Ex. met alle randen. Schoon op de plaat geen jaar staat, wordt die meestal op 1686 geplaatst.

2684 Wandelrid van Prins Willem III en Gemalin buiten 's Hage vergezeld door een groot gevolg. Door *Jo. Kip*, *inventor et sculptor* met adres v. *Jochem Bormeester* (te Amsterdam.) (De namen van graveur en uitgever staan op een der onderste bijbladen, boven het vers.) 6 bl. br. fol. Ieder blad hg. 38, br. 55 dm. *Hoogst zeldzaam*.

Deze platen door den Heer C. Kramm in zijn werk over de Hollandsche schilders, bl. 325, op den naam van *C. Decker* beschreven, *schijnen* slechts eene rijtoer van Willem III en Gemalin, in eene koets gezeten, met 6 paarden bespannen, met talrijk gevolg, voor te stellen, doch zijn in werlijkheid eene voorstelling van de buitenzijde van 's Hage; want boven de 3 bovenste platen (1*a*, 2*a*, 3*a*.) behooren nog 3 (hier ontbrekende) halve bladen met opschrift: „*Nova delineatio Hagae Comitis*", en onder de pl. 1*b*, 2*b*, 3*b*. een Lat. en Holl. vers v. *P. Verhoek* aan de 4 Burgemeesters op de pl. 2*a* genoemd op 5 (mij ook ontbrekende) kleine blaadjes.— Ik heb deze 6 platen nooit in een' anderen Catalogus genoteerd gezien, dan in dien *(zeer zeldzamen)* v. d. „Atlas v. M. Brouerius v. 20 Febr. 1743 bij S. Schouten" (in ééne koop voor *f* 5000.— aan W. Nidek, in 82 dl. verkocht „te Amst. Henskes) — welligt ook, omdat ze geheel compleet, steeds als gezigt op 's Hage beschouwd zullen zijn. Daar ze echter *zeer zelden* voorkomen volge hier de beschrijving:

1*a*. De lucht met de wolken.

2*a*. Lucht en de zware takken van hooge boomen; bovenaan een gordijn; in het midden het jaar 1686, daaronder de wapens en namen der Burgemeesters: F. Doublet, J. Dedel, J. v. Byemont, en v. den schepen A. Rosa.

3*a*. De takken van hooge boomen en lucht.

1*b*. De koets met 6 paarden waarin de Prins en Prinses, waarachter gevolg, op een weg buiten den Haag; in het verschiet de stad en 4 torens.

2*b*. In het verschiet het vervolg van den Haag, met 8 torens, vooraan gevolg v. d. Prins; op den voorgrond eene weide met 3 koebeesten.

3*b*. In het verschiet een deel van 's Hage; vooraan eene weide met 2 zware boomstammen, waarbij 10 geiten en bokken.

De Heer Kramm meent dat deze wandelrid zoo uitvoerig afgebeeld is, om de Fransche aanslagen op het leven van Willem III (zie Wagenaar XV. 341) welke in 1686 openbaar werden, te trotseeren. Ik betwijfel dit echter zeer, en geloof dat de geheele plaat eenvoudig een gezigt op 's Hage moet voorstellen, wat ten overvloede met de afbeelding van die optogt zal versierd zijn om de voorstelling aantrekkelijker te maken. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden berusten van deze gravure 2 geheel complete Ex., nl. van de 6 groote bladen met de 3 halve bovenbladen en 5 blaadjes voor het vers.

2685 „Koning-Spel-Courant op 't jaer 1687." — 32 kleine ongenommerde plaatjes over de gebeurtenissen in dit jaar, voornamelijk over die in het

Zuiden en Oosten, in 4 reeksen naast elkander, elke 2 pl. met een 2reg. versje, gen⁰. 1—16. (dus 2 plaatjes en versjes voor ieder N⁰.) in het midden. Fraaije plaatjes. Zonder naam; zeker door *Rom. de Hooghe*, geheel als zijne *seldzame* plaatjes voor de Pandecten, 5 br. folio bladen, en soms ook te vinden in: *Ars magna Pandectarum emblematica* (L. B. 1695. kl. 8⁰.) Onder de plaat schijnt een onderschrift te behooren, wat onderaan staat: (Met Privilegie?) Voor 15 jaren. kl. fol. Hg 41, br. 30. — Het Exemplaar dezer plaat in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, heeft niet de woorden: „Voor 15 jaren," doch wel onderaan: *Rom. de Hooghe* fec. *J. Tangena* exc.

2686 (1687. 27 Jan.) „Gedenckwerdige Misverstant der Bergerij v. Mechelen, „meynende dat 27 Jan. haeren grooten toren v. S. Rombauts kerck in d. „Brandt stont, enz. bevonden dat het de straelen v. een volle schijnende „Maen was. Heeré vergeeft hunne onnoselheydt." — Uitvoerige afbeelding v. d. toren, schijnen der maan, blusschen, enz. Slechte plaat zonder naam br. fol. Hg. 19, br. 26 dm. br. 4⁰. *Zeer zeldzaam.*

In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam is v. deze plaat een Ex. waaronder in stede v. h. gegrav. onderschr. een groot vers in boekdruk in 4 kol. staat. Waarschijnlijk latere druk. Hg. 44 dm.

2687 Mechelsche Maanbluschers. — „Relaes v. d. Procedure gheventileert „hebbende voor d. particul. Raedt v. Gheel, tusschen „de Maenblus- „schers v. Mechelen en differ. steden." — „Opene Brieven ten laste „der Bespotters over het blusschen v. d. brandt der volle maneschijn, „gheschiedt 27 Jan. 1687," enz. Spotprent op het vorige voorval. *Geel* is de plaats voor krankzinnigen in Belgie. — Een man en een aap vertoonen eene schilderij v. d. Mechelschen brand aan den President v. h. Hof, die in eene groote gekskap zit; aan de muur zijn de spotprenten van 12 Belgische steden." — Met bovenstaand opschrift en: Opene Brieven, Relaes v. Proces en Sententie, enz. in rijm om de plaat heen; v. ond. eene regel: „Ghedruckt binnen Gheel", enz. waarin een chronogram v. 1687. De pl. hg. 16, br. 19 dm., met vers hoog 36, br. 31 dm. *Zeer zeldzaam.*

2688 (6 Mei.) Durgerdam (een dorp in Noord-Holland aan het Y, tegenover Amsterdam door een zwaren brand bijna geheel verwoest. (Holl. Merc. 1687. bl. 171). Bovenaan op label de naam v. h. dorp en daartusschen het wapen v. Holland (een leeuw) en dat der plaats (een eend of gans), regts een molen, links een schip; verderop het geheele dorp in vlammen. Goede gravure zonder naam. Onderaan regts: *Cum Privilegium. (sic!)* br. fol. Hg. 25, br. 31 dm. *Zéér zeldzaam.*

2689 Zinneprent op de geboorte(?) van Johan Willem Friso (??) In eene wieg ligt een kind dat 2 slangen doodwringt (als Hercules.) Eene vrouw (Nederland) zit bij de wieg; eene andere vrouw met een Oranjeappel achter de wieg; de Hollandsche Leeuw verdedigt het kind tegen de slangen. In h. midden met groote letters: *Jan v. Vianen inventor et fecit.* Hg. 54, br. 46 dm. — Kan dit zien op de geboorte v. Prins Jean Willem Friso (geb. 14 Aug. 1687 te Dessau) van wien Willem III veel werk maakte?? (dan moet de plaat echter van lateren tijd zijn.) In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2690 „l'Horoscope des Jesuites, tirée par le P. Robinet, etc." Zinneprent op de verbanning van de Jezuïten uit Nederland in 1687. (Wagenaar XV. 385.)

Links een Paleis waar uit een raam hunne sententie gelezen wordt, op den voorgrond het volk daarna luisterende en de Jezuïten in geestelijke en burgerlijke kleeding, met allerlei fraaije beloften biddende te mogen blijven; regts 8 hunner professiehuizen met een groot kruis gemerkt. — Zonder naam v. grav. *(Bouttats?)* met bovenstaand onderschrift, Fransche en Holl. uitlegging in 2 kol. en adres: „Breslau chez P. Bamboche. Six „sols." fol. De pl. hg. 17, met verkl. 40 dm., br. 26 dm. Is waarschijnlijk eene Belgische plaat.

2691 (1688. 30 Oct.) „Philipsburg door de Franschen belegerd in 1688." *) Wagenaar, XV. 477) Kleine plaat zonder naam, br. 4°.

1688. JUNIJ TOT 1690.

N°. 2692 tot 2777 zijn de platen over de geheele geschiedenis der Engelsche omwenteling van Junij 1688 tot 1690.

Het overgroot aantal der nu volgende platen over de geschiedenis der omwenteling in Engeland en de troonsbeklimming van Willem en Maria zijn aldus gerangschikt:

N°. 2692 tot 2699 de seriën over de geheele geschiedenis der omwenteling en hare gevolgen.
„ 2700 tot 2746 de voorafgaande gebeurtenissen en de overtogt naar, en komst in Engeland v. den Prins en Prinses van Oranje.
„ 2747 tot 2758 de platen over Jacobus II.
„ 2753 tot 2777 de spot en zinneprenten over deze en latere gebeurtenissen.

2692 Serie van 18 ongenomm. platen, zonder titel, over de Engelsche geschiedenis en v. Willem III, van 1688 tot zijne intrede in 's Hage, 5 Febr. 1691. Gegrav. door *J. v. de Aveele*, *J. Luyken* en *Hugo Allard*, en vele zonder eenigen naam. Met adres van *Car. Allard* te Amst. — Zonder titel. kl. br. fol.; alle in gebloemden rand met 1 of 2 reg. curs. onderschrift; iedere pl. hg. 25, br. 30 dm. — Bij deze collectie behoort welligt een titel; enkele platen komen dikwijls voor; bijeen heb ik ze nooit elders aangetroffen. De platen zijn de volgende:

(1688. 20 Junij.) De Prins v. Walles geboren en vertoond.
„ 25 Junij. De 7 Bisschoppen naar den Tour gebragt. Znd. adres.
„ 11 Nov. Vertrek v. d. Prins v. Or. uit Holland. (Door *v. de Aveele.*)
„ 15 „ Aankomst v. Z. K. H. in Engeland.
1689. 28 Jan. Intrede v. Z. K. H. in Londen. Door *H. Allard.*
(„ — —) Lotgevallen v. Kon. Jacobus. (in 4 afbeeld. op 1 pl.)
(6 Jan.) Kon. Jacob wordt te Versailles ontvangen.
„ 20 Febr. Vertrek v. de Prinses v. Or. uit Holland.
„ 22 „ Aankomst v. H. K. H. in Engel. Door *J. v. d. Aveele.*
( ) Zitting v. d. Koning in h. Laagerhuis.
( ) Haare Maj. gaan in de Kon. Barge naar Westminster.
( ) Haare Majest. leggen de Krooningseed af.
„ 21 April. Ceremonien in de Krooning.
(„) De Kon. Campvechter doet de gewoonl. uitdaging.
1690. 11 Julij. Overwinning door h. slaan v. Jacobus II. Door *H. Allard.*
(„) Kon. Jacobus vlucht uyt Ierland. Door denzelfden.
1691. 5 Febr. Intreede v. Kon. Willem III in 's Grav. 4 pl. (Intogt door *J. Luyken.*) — Eerepoort op het Buitenhof. Door *J. v. d. Aveele.*

— Eerepoort op de Plaats. Zonder naam. — Eerepoort op de groote markt. Door *H. Allard.*

2693 „Engeland Beroerd onder de regering v. Jacobus II en Hersteld door Wil-
a „lem III (Amst. J. ten Hoorn. 1689.) 4°. Titelprent en 8 pl. in 4°. voor dl. I en II, en 8 pl. br. 4°. voor dl. III. Zonder naam v. grav.; in de manier v. *J.* en *C. Luyken.* 4°.

b De plaat: „Argyle onthoofd," geheel anders, met 2 reg. onderschr. Door *J. L(uyken.)* 4°. — De pl.: „Plegtigh. voor de krooning" vóór de N°. en met 1 reg. onderschr. 4°.

2694 „Engelands godsdienst en vrijheid hersteldt door S. H. de Prince v. „Oranje. Amst. M. Doornick. 1689." 4°. — De 12 pl. die in dit boek behooren (8 in 4°, 4 in br. 4°.) Zonder naam v. grav., alleen op de laatste is *B. Stoopendaal* vermeld. De 4 pl. in br. 4° zijn vóór het N°. en ongevouwen.

2695 „Engelants Schouwtoneel verbeeld. h. vlugten v. Kon. Jacobus II met „desz. aankomst in Yrlant en verd. voorvallen. 1e dl. — Engelants „Schoutonneel verbeeld. de glorieuse overtogt met h. kroonen v. Willem „III en Maria tot Koning," enz. 2e dl. — Zinnebeeld. titelpl. voor ieder deel met bovenst. onderschriften en pl. A—T. en *A—T.* in beide deelen. (Door *P. Pickaert* en *A. Schoonebeek,*) met adres v. A. Schoonebeek te Amst. in de Kalverstraat. br. 4°. Afzonderlijke afdrukken dezer 40 pl. vóór ze in genoemd werk gebruikt zijn, dus ongevouwen; vele hebben echter de bladz. v. het werk bovenaan regts. Gebonden in 1 br. 4° band. *Zeer zeldzaam.*

Hierbij een vervolg? op dit werk over de jaren 1691 tot 95, pl. II—IX, br. 4° met adres v. *A. Schoonebeek.* Pl. I (Titel?) en X ontbreken. — Voorts eene andere serie pl. over den veldtogt in Ierland, met adres v. *A. Schoonebeek.* Ook in 20 pl. (1—20); hier aanwezig. N°. 4—8, 11, 12, 19, 20.

2696 „Leven en Bedrijf v. Willem III v. 1650—94." Amst. J. ten Hoorn. 1694. 4°. — Eenige pl. 4° en br. 4°.

2697 Komst v. Willem III in Engeland. 1 pl. met 6 afbeeld. in 2 kol. (3 boven elk. gedrukt,) iedere pl. met 1 reg. Holl. en Eng. onderschrift: 1. Overnachten in een visschershut. 2. Landing in Ekmouth-baai. 3. Geboorte v. d. Eng. Prins. 4. Ontvangst in Londen. 5. De 7 Bissch. in d. Tower. 6. Moord der Lords. — Zonder naam v. grav. kl. fol. Hg. 48, br. 38 dm.

2698 Dergelijke voorstellingen in 4 andere pl. 2 boven, 2 naast elkander. Iedere pl. met 2 reg. Holl. onderschr. 1. Vertrek naar Eng. 2. Landing in Eng. 3. Verschijnt gekroond in h. Huis der Gemeente. 4. Krooning in Westmunster. Door *D? Stoopendaal.* br. fol. Hg. 37, br. 53 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2699 „Overtogt, zeegen en heldendaden v. S. Maj. v. Groot-Brit. in Engeland, Schotl. en Yerland." etc. Door *J. v. Vianen.* 1690. Met adres v. *J. Tangena.* br. 4°. 6 ongen°. pl. ieder hg. 15, br. 19 dm.

1. Titel, waarboven Willem III te paard; regts: *Victorien ter zee;* links: *Victorien te lande.* 2. Verovering v. Bon. 3. Onderwerping der Schotten. 4. slaen der Fransen Ieren. 5. Rescontre v. Athlon. 6. Innemen v. Carlingford. Zijn deze compleet? Ik twijfel er aan, wijl er v. 1673 slechts 1 pl. is (Bonn) en van de overtogt naar Engeland geene. Behooren welligt in een boek.

—— (1688. 20 Junij.) Geboorte van den Prins van Wales. — (Wagenaar XV. 400.) Zie N°. 2692. 1e plaat.

2700 (Junij.) „Moedwil voor het huis v. d. Engelschen Consul" (te Amsterdam) om de geboorte van den Prins v. Wales? d. 20 Junij. (Wagenaar XV. 411.) Klein plaatje. 24°. — Hetz. *Proefdruk v. d. l.* — Hetzelfde, *teekening* voor de pl. Door *S. Fokke.*

2701 (Sept.) „Ootmoedige opdragt v. de Memorie v. de Eng. Protestanten, „aan Haare Hoogheden, d. H. Prince en Mevr. de Princ. v. Oranje." (Wagenaar XV. 452.) Dezelfde plaat als N°. 2362 en 2545 van 1673 en 74: „Het aengeboden Stadhouderschap," doch veranderd en opgegraveerd. De Prins en Prinses uit een huis tredende, naar eene menigte volks dat hen begroet; regts een oranjeboom, in het verschiet de vloot. Onder de pl. bovenst. 2reg. opschrift; uitlegging der No. 1—12 op de pl. en een uitvoerig vers hierop in 2 kol.: „Uit d'allerhoogste nood," enz. fol.

2702 Zinneprent op de aangeboden intrekking der penale wetten door Jacobus II. — „De geveynsde Betuyging v. Jacobus Stuwaart gewesen Koningh „v. Engel., aan zijn Hoogh. den H. Prince v. Or. in h. presenteren der „Charters en Penaele wetten." Eenigzins veranderde kopy der plaat N°. 2329 van 1674: (Louys loopt Karel achterna) doch Karel II te paard is hier Willem III te paard; daarachter is een Raadsheer en een krijgsman bijgevoegd; regts Jacobus zijne intrekking aanbiedende. Onderaan links: „Na „de copie te Londen gedrukt." Met bovenstaand onderschrift en 16 reg. vers. fol. De pl. hg. 20, met vers 35 dm., br. 26 dm.

2703 De Oranje-Leeuw geeft aan Koning of Prins Willem III het zwaard; achteraan de zee, en eene vertrekkende vloot. Van onder 8 versreg.: „Neêr„lants fiere en vrije leeuw," enz. Eene nabootsing van de plaat uit: *Valerius, gedenckklank* N°. 583, met verand. van Willem I in Willem III. Hoog 14, br. 19 dm. br. 4°.

2704 (Nov.) „Ofscheid *(sic!)* v. Z. K. D. H. d. Prins v. Oranje gedaen aan „zijn K. Gemalin gaende na Engeland tot hulp v. d. Protestanten." (Wagenaar XV. 474.) In h. midden de Prins en Prinses naast elkander gaande; regts 2 Edellieden, links 3 Staatsdames. Zwarte kunst door *J. Gole.* br. fol. Hg. 25, br. 35 dm. *Zeer zeldzaam.*

2705 Zinnebeeld op den overtogt v. Prins Willem en zijne Gemalin naar Engeland. — De Hollandsche Hercules vertreedt een driehoofdig monster; daarnaast een Eenhoorn die een slang, om een rozenstruik gewikkeld, met zijnen hoorn doorsteekt. Fraai gegrav. Zonder naam v. grav. *(C. Decker?)* — Met 2 verzen op den Prins en Prinses door *D. B(oekholt?)* beginn.: „Veel heyls op deese tocht," Amst. *A. D. Oossaen.* 1689. fol. Hg. 18, met vers 43 dm., br. 25 dm.

2706 „Oranjes overtogt naar Engeland; of beschrijv. v. Rom. de Hooge's Prin„ten, vertoonende de aanmerkel. zaken v. de overtogt v. Z. H. tot desz. „Krooning toe; met bijschriften, Verklar. en Med. vercierd door L. Smids. „Amst. *C. Allard*, bij wien alle deze Prenten nevens dit werkje te be„komen zijn 1689." kl. 8°. Titelpl., Titel, Voorrede en 87 bl. *Zeldzaam.* De 10 pl. hierin beschreven zijn in deze Beschrijving de volg. N°.: I. 2722. III. IV. 2713 (1 en 2) V. 2771. VI. 2720. IX. 2739. X. 2733. (II. Veranderingen in Engel. onder Jac. II: 1—8, A—E.) en VII, VIII. Vertrek en aankomst d. Princes, 20, 22. Febr., heb ik nooit ontmoet.)

2707 (11 Nov.) „Gesichte v. d. Vloot v. S. D. H. de H. Prince v. Oranje „tot Hellevoetsluijs." Ligging der vloot met de aankomst der Amsterdamsche vloot; op den voorgrond de beide havenhoofden, met het

laden der schepen, links het jagt des Prinsen. Naar en door *D. Marot.* br. fol. Hg. 37, br. 56 dm.

b Dezelfde voorstelling, doch juist andersom en met kleine verschillen. Fraaije origineele *teekening* met O. I. inkt (door *D. Marot.*) br. fol. — Deze voorstelling is zeer kenbaar door de beide palmboomen aan de beide einden der plaat en der teekening aangebragt.

2708 Hetzelfde, anders. „Zeetocht uyt Hellevoetsluys door S. K. H...... voor „de herstelling v. de grontwetten en waere Godsdienst in Eng. d. 12 „Nov. 1688." Opschrift waartusschen vele zinnebeelden met h. Oranjewapen boven eene uitvoerige voorstelling van de uitzeilende vloot; op den voorgrond Hellev. met de toeschouwers. Door *R. de Hooghe.* Met uitvoerige verklaring in 4 kol. en adres v. *Tangena.*, „Boek-, Prent en Kaertverkoper op Rapenburg regt over de Akad. hoeck v. d. Klocksteegh." (te Leijden.) De pl. hg. 49, met beschrijv. 74 dm., br. 58 dm. Deze 1e druk zonder de N°. op de plaat is *zéér zeldzaam.*

b Dezelfde pl., latere druk met dezelfde beschrijving en met bijgevoegde N°. op de pl., welke echter niet in de beschrijving zijn aangegeven.

2709 Hetzelfde, anders. Met Holl. en Fr. bovenschrift op label: „Waare afbeelding v. de Rang en Ordre die de Nederl. Hulpvloot.... gehouden heeft „in 't Zeylen na Engeland..... uyt Hell. in zee geloopen. — Veritable „representation," enz. In het midden van de opschriften het wapen v. Oranje. Uitvoerige voorstelling v. de ligging der vloot in volle zee, zonder bijvoeging van eenig strand of persoon. Door *J. v. d. Aveele* met adres v. *C. Allard*, op d. Dam. Met Holl. en Engelsche uitlegg. der N°. op de pl. gr. br. fol. Hg. 51 dm., met uitl. 77 dm., br. 60 dm.

2710 Hetzelfde, anders. Met bovenschrift: „Ordre v. de Scheepsvloot...... „uyt Hellev. na Eng. gezeylt." Zeer nette afbeelding van de juiste ligging der schepen in 3 regte, gelijke eskaders met voor- en achterhoede en vleugels. Bovenaan de kust van Engeland flaauwelijk geteekend. Onder de pl. uitlegg. der N°. en lett. op de pl.; ter weerszijden 2 versen v. *L. Bake* en *A. du Moulin.* Met adres: Amst. bij *A. D. Oossen.* Door *B. Stoopendaal.* br. fol. Hg. 39, met opschr. en uitl. 53 dm. br. 58 dm.

2711 Hetzelfde, anders; doch nagenoeg als voren. Afbeelding der vloot in 3 regte, gelijke eskaders, doch de schepen zeer klein geteekend, terwijl die der voor- en achterhoede en terzijde veel grooter zijn. Met 1reg. opschrift: „Order v. de Vloot v. S. D. H." en onderschrift, links: „Geteek. en geëtst door *D. Marot* en te bekomen bij den Auteur in „'t Voorhont in de Heulstraat te 's Hage en ook te Amst. bij *J. Gole*, „in de Vijzelstraat bij de Nieuwe Prinsengracht." br. fol. Hg. 38, br. 52 dm.

2712 Hetzelfde anders. Afbeelding van de vloot in zee in 3 schuins liggende eskaders, onderaan eenige zinnebeeldige personen, in de manier van R. de Hooghe. Met opschrift onderaan regts: „Ordre soo als de vloot.... na „Eng. gezeylt is," enz. Door en met adres v. *A. Schoonebeek* te Amst. (1688) leerling van R. de Hooghe, later naar Rusland vertrokken en die omstreeks 1700 te Moskou verscheiden platen gegraveerd heeft. br. fol. Hg. 41. br. 54 dm.

2713 Hetzelfde. „Vertrek v. S. K. H. na Engeland. 11 Nov. — Aankomst.... *a* „in Engel. 15, 16 Nov. 1688" — Twee voorstellingen boven elkander,

gem. I, II, gescheiden door eene breede Holl. en Fransche uitlegging der N°. in de plaat, waartusschen het portret v. den Prins. Op N°. 1 ziet men de uitzeilende vloot, op den voorgrond de havenhoofden vol volk; op N°. II de haven v. Brixham aan de zuidkust van Engeland met het kasteel en tal van troepen, in het midden de Prins te paard, links de aankomende vloot. — Den 17 Nov. naar h. leven *geteekend* door *Hekkuisen*, gegrav. door *R. de Hooghe.* Met adres v. *A. D. Oossaan.* br. fol. Hg. 45, br. 54 dm.

b Dezelfde plaat, latere druk zonder naam v. *Hekkuisen*, en met adres v. *J. Covens en C. Mortier* in plaats van *Oossaan.*

2714 Hetzelfde, naauwkeurige copie, geheel als voren, in 2 afdeelingen, gen°. I, II, doch in de plaats der uitlegging staan hier 4 ovale afbeeldingen der lotgevallen van Z. H. op den togt naar, en in Engeland. Van boven en ter zijde door eenen gebloemden rand omgeven; onderaan de uitlegging. Met adres v. *Jst. Danckerts.* br. fol. Hg. 50, br. 58 dm.

2715 Hetzelfde, geheel als voren, in 2 afbeeldingen, gem. 1, 2, zonder de be-
a schrijving in het midden, waardoor dus de onderste afbeelding hooger en de spits v. den toren van Brixham zigtbaar is. Kopij der origineele teekening of der voorg. plaat. Met letters in de bovenste, en N°. in de onderste pl. Zonder uitlegging. Geëtst door *J. v. d. Aveele.* Met afzonderlijke uitlegging in 6 kol., met 3 reg. opschrift: „Vertrek v. S. K. H. „na Engeland, en aenkomst aldaar," enz. Amst. *J. Robijn* in de Nieuwe Brugsteeg. 1689. fol. Hg. 50, met beschr. 76 hg., br. 60 dm. *Zeer zeldzaam.*

b Dezelfde pl., vroegere, minder bewerkte druk vóór de lucht en vóór den naam. *Uiterst zeldzaam* en *zeer fraai.*

2716 Hetzelfde als het voorg. N°. in 2 afbeeldingen, doch onderaan het vertrek uit Hellevoetsluis en bovenaan de landing; nagenoeg als voren doch anders. Op den voorgrond der onderste afbeelding het geheele strand met menschen bezaaid, ver in het verschiet de vloot; op de bovenste afbeelding links de toren van het kasteel v. Dartmouth, regts de vloot. Met 1 reg. onderschrift en uitlegging der N°. en letters op de beide afbeeld. Fraaije grav. zonder naam, met adres v. *J. Tangena.* br. fol. Hg. 38, br. 50 dm.

2717 „Vertrek v. Zijne Kon. H. naar Eng. 8 Nov. Door *C. Luyken.* br. 4°. Bovenaan regts: Tweede deel. fol. 234. Uit: Leven v. Willem III. 1694??

2718 S. H. vertrek naar Eng. — S. H. komst in Engel. 2 pl. br. 4°. Gemt. fol. 138 en 160. Uit: Leven van Willem III. 1694??

2719 „Seecker ende omstandigh Verhaal v. h. gepass. zedert h. overgaen v. „S. H. naer Engel. v. 11 tot 23 Nov. d°. 's Hage. 1688." Plano.

2720 (29 Dec.) „Receptie v. S. K. H. d. H. Prince v. Orange op zijn intreede
a „tot Londen." (Holl. Merc. 1688. bl. 314) Zeer uitvoerige voorstelling dezer begroeting. In het midden der plaat de Prins en gevolg, de begroetende Engelschen te gemoet gaande, rondom eerewachten die schoten lossen, in het verschiet Londen en de St. Paul's kerk (zonder koepel); op den voorgrond toeschouwers, enz. Door *R. de Hooghe.* Met bovenstaand Holl. en Fransch opschrift en afzond. verklaring in h. Holl. en Fransch in 4 kol. Met adres v. *A. D. Oossaen* te Amst. op d. Dam, hoek v. de Beursstraat. 1689. gr. fol. Hg. 43, met beschr. 68 dm., br. 54 dm. *Zeer fraai.*

b Dezelfde pl. en beschrijving; de laatste in anderen druk, kenbaar aan den naam v. *Oossaan*, in dit Ex. *cursijf*, in het vorige met romeinsche letters gedrukt.

2721 Komst en Ontvangst v. Z. H. te Londen. In gebloemden rand; onderaan uitlegg. v. N°. 1—22. (Door *J. v. d. Aveele.*) Met adres v. *C. Allard.* br. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2722 Zinneprent ter eere van Willem III bij zijne komst in Engeland. —
a Twee groote platen boven elkander; de bovenste stelt (regts) Willem III voor, staande tusschen den Maarschalk v. Schomburg en de Eendragt; links Groot Britannie zittende, op hare schoot het portret v. de Princes en in hare hand de boeijen v. slavernij houdende; zij, en de achter haar staande Adel en Bisschoppen de hulp v. d. komenden Prins inroepende; in h. midden de vloot die Z. H. overvoert; — de onderste pl. stelt in 8 med. (gen°. I—VIII) de onregtvaardige daden v. Koning Jacobus, het vertrek, overtogt en komst v. d. Prins voor; alle met Holl. en Engelsche 1 reg. opschriften; onderaan in h. midden de: „Ordre v. de „vloot in 't seylen"; lager de Holl. en Eng. uitlegging der N°. 1—21 op de plaat. Door *R. de Hooghe*, met adres v. *Car. Allard* op den Dam. 2 bl. br. fol. te zamen hoog 100 dm., br. 58 dm. *Zeer fraai en zeldzaam.*

b Dez. pl., vroegere afdruk, alleen met 1 reg. Hollandsche opschriften; en vóór de Eng. uitlegging onderaan. Over de: Ordre v. de vloot, is een even breede: „Vorstelijke Almanak op h. jaer 1689" geplakt

c Dez. pl., doch alleen het onderste blad met alle medaillons. *Fraaije proefdruk* vóór alle letter. *Zeer zeldzaam.*

2723 Zinneprent als voren. „Willem . . . M. Britt., Franc. et Hib. Rex. — De Koning te paard op den voorgrond, met zijn leger Londen? naderende. Door *P. Pickaart* met adres v. *A. Schoonebeek* te Amst. Hg. 45, br. 63 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden. — Kan dit ook eene plaat van den slag aan de Boyne zijn??

2724 Zinneprent op de komst v. d. Prins v. Oranje, tot den troon van En-
a geland. — In het midden het portret v. Willem III in med., wat door eene zinnebeeldige vrouw (Nederland?) met den staf v. koophandel in hand, aan eene andere zinnebeeldige vrouw (Engeland, die eene scepter in de hand heeft,) aangeboden wordt, naast haar de Holl. leeuw, en zeer vele andere zinnebeelden. Regts, op den grond, de schilderij van eene pyramide waaronder het Holl. en Zeeuwsche wapen. — Onderaan een vers van *J. Norel* in 6 zesreg. kolommen. Zwarte kunstprent naar en door *Rom. de Hooghe.* br. fol. Hg. 87, met vers 40, br. 61 dm.
Van deze fraaije plaat, de éénigste zwarte kunstpl. door *R. de Hooghe*, is dit het eenigst bekende Ex., berustende in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

b Dez. pl., fraaije *proefdruk* vóór alle letter (met allerlei etskrabben op den wrijfboord, dus *epreuve d'artiste.*) Engeland? heeft hier niet eene scepter maar een diploma in hare regter- en 7 pijlen in hare linkerhand. Met oningevulden wrijfboord. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden. *Uniek Ex.*

2725 Zinneprent op de herstelling v. de ware Godsdienst in Engeland door Wil-
a lem III. — De Prins, als Romeinsch krijgsman, vergezeld van den Hollandschen leeuw, en gevolgd door zijn schilddrager geeft aan de Engelsche maagd

het met 7 zegelen gesloten Bijbelboek als zinnebeeld v. de ware Godsdienst terug, terwijl de Bisschoppen en Adellijken de hulp des Prinsen inroepen. In den hemel troont de waarheid, terwijl de Goddelijke wraak, den wrekenden bliksem in de hand, door het bazuingeschal Rome op de vlugt drijft. Onderaan de Nederl. en Engelsche maagden zittende, waartusschen een basrelief, Hercules gekroond door de overwinning voorstellend. Door *G. de Lairesse.* gr. fol. Hg. 66, br. 44 dm. Op de keerzijde v. dit Ex. is de gedrukte uitlegging der plaat gehecht; deze uitlegging is de éénige die ik ooit van deze en andere groote zinnebeeldige platen gezien heb. Van deze plaat kwam in den Atlas Munnicks v. Cleeff een *onafgemaakte proefdruk* voor.

b Dezelfde pl. zonder uitlegging; onderaan regts staat geschreven: *G. Valck, exc.*

2726 Andere zinneprent op het herstel v. de Godsdienst in Engeland door Willem III, die als een Romeinsch krijgsheld, met een schild (met het Engelsche wapen) waarop de nijd vergeefsch beukt, aan de ter aarde liggende Godsdienst de hand reikt, terwijl hij door Victoria gekroond wordt en Engelen zijne beeldtenis ten Hemel indragen. Met 6 reg. vers. „De „Godsdienst gants verdrukt," enz. Naar en door *J. de Lairesse.* Met adres v. *Hier. Sweerts.* gr. fol. Hg. 62, br. 45 dm.

2727 „Staat en Kerk geveiligt door Willem Henrik Prins v. Oranje, toen Z. „K. H. h. Koninkrijk v. Grootbritt. van dwingelandij verloste en her„stelde." Gedicht v. 14 zevenreg. coupletten v. *J. N(orel);* waarboven het portret v. d. Prins in med. met 2 zinneb. figuren. Door *J. v. d. Aveele* Amsterdam. Met adres v. *J. Robijn,* Boekverk. in de N. Brugsteeg in de Stuurman. gr. fol.

2728 (1689. 20 Febr.) „Vertrek v. H. H. Mevrouw de Princesse v. Oranje „na Engeland." (Holl. Merc. 1689 bl. 15.) Uitvoerige voorstelling der uitzeilende vloot; in het verschiet den Briel; op den voorgrond regts het Statenjagt, waar H. H. afscheid neemt van de H. H. Gedeputeerden; daarnaast het Kon. transportjagt. Fraaije pl. door *J. v. d. Aveele.* — Met bovenstaand onderschrift en Holl., Fransch en Engelsche beschrijving; in 3 kol. Met adres v. *J. Tangena* te Leijden. 1689. br. fol. De pl. hg. 36, met beschr. 51, br. 56 dm. *Zeldzaam.*

2729 (22 Febr.) „Receptie v. H. K. M. de Princ. v. Orangië, als Koningin van Gr. „Britanje." — Uitvoerige afbeelding v. h. aan wal stappen en der begroeting v. H. H. in Engeland. Op den voorgrond de Prinses, v. de begroetende Edellieden de handkus ontvangende, in het verschiet de vloot. Met bovenst. Holl. en Fransch opschrift en een groot Engelsch wapen. Znd. nm. v. grav. (doch door *R. de Hooghe.*) Met adres van *J. Tangena* te Leiden. Met beschrijving in het Holl., Fr. en Eng. in 3 kol., waaronder hetz. adres. gr. fol. Hg. 47, met uitl. 75 dm., br. 58 dm. — In de Exemplaren met beschrijv. is de naam v. *R. d. H.* verdwenen door het vasthechten v. d. tekst.

2730 (11 April.) Uitvoerige en duidelijke afbeelding der processie van Willem en Maria om gekroond te worden; in 6 reeksen, op 3 bladen, op ieder blad 2 reeksen boven elkander. Door *R. de Hooghe* met adres van *P. Persoy.* br. fol. Ieder blad hg. 48 dm., br. 59 dm. *Zeer zeldzaam.* Een compleet Ex. in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2781 Hetzelfde, in 6 boven eikanderstaande reeksen, met Eng. opschriften boven iedere groep. Met 1reg. onderschrift: „The proceeding to the corona„tion of.... Will. a Mary," etc. Door *Sam. Moore*. br. fol. Hg. 43, br. 52 dm. — Eene dergelijke plaat van *S. Moore* van de krooning v. Jacobus II, 1685 23 April, berust in d. Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2782 Hetzelfde, als voren, slechts een weinig veranderd, met Holl. opschrift boven iedere groep. Met 1 reg. onderschrift: „De prachtige wijze v. „praalstatie... bij h. kroonen v. Koningen v. Eng." Gemt.: fol. 20. Uit Luiscius? br. fol.

2783 „Krooning v. Willem III en Maria tot Koning en Kon. v. Eng. in West„munsters abdij." Uitvoerige voorstelling der krooningsplegtigheid; ter weerszijde 3 kleine afbeeldingen van feestelijkheden bij die gelegenheid, en onder het geheel de Processie ter krooning. Door *R. de Hooghe*. Met adres v. *C. Allard*. Met afzond. Holl. beschrijv. in 4 kol., met hetz. adres. gr. fol. De pl. hg. 49, met beschrijv. 75, br. 58 dm.

2784 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch anders. De krooning in Westminster
a abdij, waarboven de afhaling der kroonsieraden uit den Tower, ter weerszijden 3 afbeeldingen van feestelijkheden, en onderaan de processie. Door *R. de Hooghe*, naar *Hek(huysen)* naar het leven. Met adres v. Wed. v. *S. Swart* te 's Hage, onder de pl. I. — Met afzond. Holl. en Eng. beschrijving: „De maniere der processie." — „The form of the proceeding „to;" etc. in 4 kol. gr. fol. De pl. hg. 50, met beschr. 78, br. 59 dm.
b Dezelfde plaat met dezelfde beschrijving, doch met opschrift: „Alle de „bijsond. en particul. ceremon." — All the partic. ceremonies," etc.

2785 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch anders. Afbeelding der krooning, waarboven het banket na de krooning, en ter weerszijde 2 afbeeldingen van andere plegtigheden; bovenaan hunne portretten, links Willem, regts Maria; onderaan de processie ter krooning. Met cijfers op de plaat, doch zonder uitlegging. Door *R. de Hooghe*, met adres v. *J. Tangena*. br. fol. Hg. 52, br. 61 dm.

2736 „De Proclamatie v. h. kronen v. H. Hoogh. d. Prince v. Or. „met de Princ. Maria Stuart," enz. Opschrift boven eene afbeelding in h. midden v. h. blad, v. H. Maj. in Westminster ten troon gezeten, omgeven door tal van Staatsdienaars, met opschrift: *Hic flos et fructus*, en daaromheen 11 kleinere afbeeldingen v. h. gebeurde sedert het vertrek uit Holland tot de Vreugdevuren voor White-Hall d. 25 Febr. Geëtst door *J. v. d. Aveele* met adres v. *J. Robijn*. br. fol. Hg. 42, br. 55 dm.

2737 Zinneprent op de Kroning van Willem en zijne Gemalin als Koning en
a Koningin v. Gr. Britt. — Hunne beeldtenissen, kniestuk, links, gekroond, vóór hen eenige geestelijken en edelen buigende, in het verschiet White-Hall? waarboven: *Sis bonus, o felixque tuis*. Door *R. de Hooghe* met adres v. *C. Allard*. Onder de plaat twee 24reg. verzen v. *Lud. Smids*. Met adres v. *Allard*. gr. fol. Hg. 38, met verzen 57 dm., br. 39 dm.
b Dezelfde pl., vroegere afdruk; links het uitvoerige geslachtregister der Koningen v. Eng.; regts v. Schotland, onderaan der Prinsen v. Oranje. Met adres v. *C. Allard*.
c Dez. pl. latere druk met dez. beschr. en adres v. *Karel Allard*. — De beide laatste platen, *b*, *c*, in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2738 Afbeelding der zitting van het Lagerhuis, met Koning Willem op den
a troon. Bovenaan in het midden de zitting van het Hoogerhuis, en onderschrift: „Wilhelmi III ut et Magn., Procerumq. in Anglia concessus. „Amst. P. Rotterdam," en ter weerszijde de platte gronden van het Hooger- en Lagerhuis. Door *R. de Hooge.* Met afzonderlijke uitlegging der N°. en letters op de pl. in h. Holl., Fransch en Engelsch. br. fol. De pl. hg. 48, met beschr. 72 dm, br. 56 dm.

b Dezelfde plaat, vroegere druk met eenigzins andere N°., b.v. de menigte volks vooraan, is hier N°. 19, op de vorige plaat 21; de naam v. *R. de Hooge* staat hier onderaan regts, op de vorige pl. in het midden der afbeeldingen, enz. Zonder de Lat. opdragt aan Willem III en de platte gronden.

c Dezelfde pl. latere druk, eenigzins veranderd, met Koningin Anna op den troon, Latijnsche opdragt aan haar, en de platte gronden onderaan in andere voorstellingen veranderd.

2739 Hetzelfde geheel anders; bovenaan de troon door Willem III ingenomen; het Hoogerhuis in 4 lange rijen zittende, en uitlegging der N°. aan de muur regts. Bovenaan eene afzonderlijke afdeeling waarin de portretten van Willem en Maria tusschen zinnebeeldige figuren, ter weerszijde de Faam met hunne wapens. Zonder eenigen naam (door *P. v. d. Berge?*) br. fol. Hg. 39, br. 50 dm. *Zeldzaam.*

2740 Dezelfde? plaat doch eenigzins anders, waarschijnlijk vroegere druk. De troon is ledig; de uitlegging is niet op den muur, het bovenstuk met de portretten ontbreekt hier. Onder het opschrift: „Afbeeld. v. de Raads„vergad. tot Westmunster, aangev. 1 Febr. 1689," met vers van 12 zesreg. coupletten v. J. B. N., uitlegging der cijfers en adres v. *J. Robijn* te Amst. Hg. 28, met vers 39 dm. fol.

2741 Hetzelfde, nagenoeg als voren, veel verkleind; de Koning op den troon, onderaan uitlegging der N°. Door *J. Gole.* kl. br. fol. Hg. 25 br. 35 dm.

2742 Zinneprent op de aanvaarding van het Rijksbewind van Groot Brittanië door Willem III. — De Prins in Romeinsch krijgsgewaad, wordt door het Geloof naar den openstaanden troon geleid, terwijl de Britsche maagd hem den scepter aanbiedt, en hij uit den hemel gegekroond wordt. Fraaije zwarte kunst door *J. Br(oedelet?)* met adres v. *H. Focken.* — Onder de pl. een 16reg. vers in 4 kol. v. *J. Norel.* Met adres: Amst. *H. Focken* in de Molsteeg. br. fol. De pl. hg. 33, met vers 38 dm., br. 42 dm. *Zeer zeldzaam.*

2743 (21 April.) „Vreugde-vuuren tot Londen en in verscheijdene Steeden v. „Holl. en Braband en tot Hamburg, over de Krooning v. H. Maj. Wil„lem III en Maria." — Groote plaat met 10 afbeeldingen van verschillende grootte; in het midden N°. 6: Vuurwerk in den Haag, daarboven 3, ter weerszijde 2 en van ondere 2 platen. — N°. 1 en 8 zijn de vuurwerken te Londen, 2 te Leijden, 4 te Maastricht, 5 en 10 te Amsterdam, 6 te 's Hage, 7 te Hamburg, 8 te 's Bosch, 9 te Haarlem. (Door *R. de Hooghe?*) Met afzonderlijke beschrijving in 4 kol., met bovenstaand opschrift en adres: *P. Rotterdam* op den Vijgendam te Amsterdam. gr. fol. Hg. 50, dm., met beschr. 73 dm., br. 59 dm.

2744 „Afbeelding v. de konst en vreugde vuuren voor de Kleveniers doelen „aengestoken op d. dag v. de Kroning.... tot Amst. 21 April 1689." Uitvoeriger voorstelling van N°. 10 der voorgaande plaat; regts het vuurwerk op 2 schuiten, daarnaast de brug naar de Staalstraat; in het midden

en links de Doelen. Met Holl. en Engelsch 4 reg. onderschrift. Geëtst en met adres van *A. Schoonebeek*. br. fol. Hg. 40, br. 52 dm. *Zeldzaam.*

2745 Hetzelfde. De Wijsheid en de Vrede geven elkaâr de hand voor eene zuil waarop het borstbeeld van Prins Willem; onderaan staat: *Associatie*, en lager een 6 reg. Holl. vers: *„De Wijsheid en de Vree."* Znd. nm. v. grav. *(P. v. d. Berge?)* kl. fol. Hg. 25, br. 17 dm.

2746 Spotpenning op de troonsbestijging van Willem III, hebbende aan de eene zijde: Een vorst met een menschen- en vossenhoofd (Jacobus en Willem III) op den bal der fortuin staande en onderschrift: *„Ille crucem, hic diadema tulit.* Keerz. *Numero non prevalebat.* Zie van Loon III. 431. Teekening van dien tijd op pergament. br. 4°.

2747 „Cornyck of Stuarts Nootlot, sijnde alle de voornaamste Rampen en Ge„lucken, die 't sedert haar begin tot desen tijt overgekome sijn. Amst. „Door *C. Danckerts*." (1696?) Serie van 16 pl. en titel 12°. Ieder met 1 reg. curs. onderschr., beginn. v. Maria v. Eng. overlijden in 1558 tot den dood v. Maria v. Eng. 1695.

2748 „Stuarts Koningliik Huis, door Rampen verdrukt en verheerliikt. — Deus, „Regum dextra et scutum." — In het midden der plaat het portret ter halver lijve van Karel II, daarnaast links Jacobus II, regts Hendrik, Hertog v. Glouceester. Achter hen 2 piramides met de busten van Karel I en Gemalin in 4 kleine voorstellingen A, C, E, F van het wankele geluk der Stuarts; daaromheen 16 grootere voorstellingen (G—X.) over de lotgevallen v. Karel II, Montrose, en inzonderheid over Monmouth, bij wiens dood (Julij 1685.) deze plaat schijnt zamengesteld te zijn. Door *Adr. Schoonebeek*. (geheel in de manier v. *Romein de Hooghe*. Zie N°. 2712.) Met afzonderl. beschrijving in 4 kol., bovenstaand opschrift en adres v. *A. Schoonebeek*. gr. fol. De pl. hg. 47, met beschr. 70 dm., br. 56 dm.

2749 „'t Leven en bedrijf v. Jacobus de II, Koning v. Engelant." — In het midden een klein portret v. d. Koning in med., aan weerszijden eene zinnebeeldige vrouw; daaromheen 10 kleine voorstellingen uit zijn leven. Met afzond. beschrijving in 4 kol., bovenstaand opschrift en adres v. *J. Robijn* te Amsterdam. br. fol. De pl. hg. 28, met beschr. 56, br. 41 dm.

2750 Afbeelding der slechte regering v. Jacobus II. — In het midden de Paus, daarnaast een Jezuït, beide met allerlei attributen, en een 6reg. Holl. en Engelsch vers; deze 2 afbeeldingen zijn omgeven door 10 kleinere voorstellingen uit de regering v. Jacobus II, ieder met 2 reg. Holl. onderschrift. Door *J. v. d. Aveele*. br. fol. Hg. 41, br. 52 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam

2751 „Herstelling der waere Godsdienst...... Met wegvluchten v. h. Hof
a „ende familie v. K. Jacob. II." In het midden eene groote afbeelding der ontvangst van Koning Jacobus te St. Germain door Lodewijk XIV, daaromheen 10 kleinere afbeeldingen van zijne twee ontvlugtingen, alle met *curs*. onderschriften; bovenaan het portret van Willem III in med. Zonder naam v. grav. (door *R. de Hooghe?*) Met adres v. *J. Tangena* te Leijden. br. fol. Hg. 48, br. 57 dm. — Het Exempl. dezer pl. in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, heeft onderaan regts: *R. de Hooge fec.*

b Dezelfde plaat, met uitvoerige aanteekening van alle data der gebeurtenissen op die 11 plaatjes afgebeeld.

2752 „Eigentl. abbildung u. grosse v. d. 80,000 Messern, so in ein franzos. „Schiff zu London in Dec. 1688 gefunden — was man damit für ein „absehen gehabt jederman leicht muhtmassen kan." — Afbeelding v. een groot slagers mes, met welke men zeide dat alle Protestanten in Engeland zouden vermoord worden; — een staal der opgewondenheid in die dagen. br. fol. Hg. 12, br. 45 dm. Van deze plaat heb ik nooit een' Hollandsche uitgave gezien.

In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden is eene dergelijke afbeelding met opschrift: „Copia eines Messers dergleichen der König in (von) „Engelland in Franckreich hat machen lassen, davon ein gantzes Schiff voll „nach Engelland zu überbringen, es ist aber selbiges Schiff durch die Holländer abgenommen und 80000 dergleichen gefunden worden, welche denen „Catholischen Engelländern haben sollen ausgetheilet werden, um in einer „Nacht, welche sie die Sicilianische Vesper tituliren, alle Reformirte Engelländer zu ermorden." Afbeeld. v. h. mes. Znd. nm. v. grav. Hg. 27, br. 39 dm.

2753 Vijf zinneprenten in zwarte kunst op Jacobus II en den Prins van Wales. Allen zonder naam v. grav. (doch door *J. Gole*, misschien door *C. Dusart*), op de laatste plaat: *G. Kneller* pinx. met adres v. *P. Schenk*. De beide eerste platen zijn wat de onderschriften betreft, geheel met elkander overeenkomende; evenzoo de beide laatste, doch ze vormen naar het schijnt geene serie; ook zijn ze ongenummerd, en men vindt ze steeds afzonderlijk. Wijl ze intusschen in onderwerp, bewerking en grootte, enz. zeer veel overeenkomst hebben, zijn ze hier bijeengeplaatst. Allen gr. 4°. ieder blad is ongeveer hg. 27, br. 18 dm.

1. *Hij holt, hij holt.* — Lodewijk XIV op een hollenden ezel, achter hem Jacobus, die er bezwijmende afvalt, daarnaast Pater Peters, (de biechtvader der Koningin,) die, met den Prins v. Wales onder den mantel, op een kreeft rijdt. De Prins heeft op deze en de meeste volgende platen een molentje aan het hoofd of de kleeren, waarmede bedoeld wordt dat men hem doorgaans voor het kind van een molenaar hield. Met uitlegging in een 7reg. vers in 2 kol. Waarschijnlijk kopij van N°. 2756.
2. *'t Hondje sit op.* — De Fransche Dauphin zit op een soort van kar door 4 kikvorschen voortgetrokken, achter hem een standaard die bovenaan een bord heeft met de afbeelding van een hondje, wat op bevel van een staand persoon opzit; op den voorgrond Willem III, die Jacobus aanraadt uit het rijk te vertrekken; links Pater Peters, met de Koningin en het kind, op een ezel hollende. Met uitlegging in een 7reg. vers in 2 kol., Hg. 26, br. 19 dm. Waarschijnlijk kopij, en niet het origineel van N°. 2755, eene dergelijke voorstelling.
3. *De wanhoopige Pater Peters.* — Pater Peters zit op een aschhoop, zich de haren uit het hoofd trekkende; een duivel zit met een gebroken blaasbalk nevens hem; een ander geeft hem een strop en wijst op een beeld van den opgehangen *Ahithophel* aan den muur. Met 8 reg. vers in 2 kol. en: *Poenitentia*, etc. Zonder N°. Hg. 26, br. 19 dm.
4. De Koningin van Engeland wiegt haar kind, wat op tafel staat, te gelijkertijd wordt zij door den achter haar staanden Jezuït Peters omhelsd. Met 6 reg. vers in 2 kol. Hg. 25, br. 18 dm.
5. De Prins van Wales zit half naakt op een groot fluweelen kussen. Met 6 reg. vers v. *J. Norel* in 2 kol. Naar *G. Kneller*. Met adres van *P. Schenk*. Hg. 25, br. 18 dm.

Deze 5 platen zijn zeer zelden aldus bijeen te vinden.

Serie van Hollandsche Spotprenten op Jacobus II, den Prins van Wales, Lodewijk XIV en het Pausdom, ten gunste van Willem III, — alle afzonderlijk in Holland uitgegeven en slechts bijeen behoorende door gelijkheid van onderwerp en behandeling, door verzen, onderschriften, formaat en gravure; alle gegraveerd in den trant van de school van *Romein de Hooghe* en *Schoonebeek*, doch zonder eenigen naam van graveur, plaats of jaar; elk blad met verschillende Hollandsche, Fransche of Engelsche verzen; iedere plaat is ongeveer hoog 38 dm., met vers 55 dm., br. 40 dm. — Deze platen zijn nergens beschreven noch verklaard, en gaarne beken ik dat hunne beteekenis, vooral der bijzonderheden mij somtijds vrij duister is. De hier gegeven beschrijving, inzonderheid der verschillende uitgaven van eene plaat, is zoo volledig mogelijk, daar deze verzameling gedurende vele jaren met veel zorg uit allerlei collectien bijeengebragt is, en zelfs de fraaije collectiën van de Heeren Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden en A. van Stolk te Rotterdam niets nieuws aanboden. De platen zijn in alphabetische volgorde gerangschikt naar de onderschriften onder iedere plaat gegraveerd.

2754 „*Arlequin Deodat et Pamirge* (Panurge) *Hypochondriaques.*" — Op den
a voorgrond Harlequin Deodaat (Lodewijk XIV) (wiens urine door een Duitschen doctor bezien wordt) geharnast en gewapend, wil woedende het zwaard trekken, doch wordt door den Meesterknecht (Willem III) daarin verhinderd. Regts de Koningin van Engeland op een ziekbed, naast haar Pater Peters, op den voorgrond twee vrouwen, een eed van stilzwijgendheid zweerende, waarvan de eene een zak geld in de hand houdt, en de andere met molentjes versierd is, een kraamkind met een molentje in de hand (den ondergeschoven Prins v. Wales) op den schoot heeft, enz. Onder het bovenstaand onderschrift 4 gegrav. versregels: „Weg riep den „Doctor," enz. *Gisling f. et exc. Genevae.* en een groot vers in 2 kol. getit.: „De Duytse Doctor en de vreemde Patienten", handelende voornamelijk over de snorkerijen van Lodewijk XIV, het ondergeschoven kind en het verlies van Bonn. (dus uitgegeven *na* Julij 1689; zie N°. 2786.) gr. fol.

b Dezelfde plaat, latere druk met hetzelfde vers en eene vrije vertaling in Fransche verzen die meer historische bijzonderheden aangeeft.

c Dezelfde plaat, latere afdruk, met hetzelfde Fransche vers en eene vrije vertaling in Engelsche verzen.

2755 „*Arlequin Furieux et pantagion Triumphant.*" Nagenoeg als N°. 2753. N°. 2.
a „Hondje sit op" (navolging? van deze plaat.) — Op den voorgrond regts is Harlequin (Lodewijk XIV) gereed het zwaard te trekken; op zijne knie een papier: „Litania pro defuncto Loiolismo. 1688;" links Pantagion (de Dauphin) zittende op een triomfkar door 4 padden getrokken; meer links Pater Peters vlugtende met de Koningin en het kind; op den achtergrond in het midden Jacobus II staande en om hulp roepende; regts Willem III te paard, aan de Protestanten hulp belovende. Onder de plaat een Holl. vers in 8 kol. beginn.: „Wel Arlequin!" waarin de beloften van den Prins

van Oranje om de tiranny te zullen verdrijven en van Jacobus om een Parlement zaâm te roepen, vermeld worden. (dus in Dec. 1688.)

b Geheel als voren; naauwkeurige copie doch minder goed bewerkt; onder het onderschrift staat het gefingeerde adres: *à Anvers chez C. C. Boedats* (Bouttats.) Voorts een vers van nagenoeg denzelfden inhoud, beginnende: „Wat mach den Franzen Xerxes deeren?" in 3 kol. gr. fol.

2756 *Arlequin sur l'Hypogryphe à la Croisade Lojoliste.* Nagenoeg als de navolging? N°. 2753 N°. 1. „Hij holt, hij holt." — Op den voorgrond zitten Arlequin met het schild van de 5e Monarchy, (Lodewijk XIV) en Panurge (Jacobus II) onder éénen Jezuïtenkap op een' hollenden muilezel, Hypogryphe (1) naast hem rijdt Pater Peters met het molenaarskind (den Prins) op een kreeft; regts verdrinkt de Kardinaal Bisschop van Straatsburg, en hoogerop zit de Dauphin in eenen wagen door padden getrokken. In het verschiet Kaap *Fals* met een opschrift over het einde van de monarchy der Lojolisten. Onder de plaat het opschrift: „Armee van de Heylige Ligue voor der „Jezuïten monarchy" en een vers in 3 kol., met uitlegging der 15 N°. op de plaat. gr. fol.

Deze plaat is wegens de uitlegging eene der belangrijksten dezer serie.

2757 *Constance (La belle) dragonée par Arlequin Deodat.* — Arlequin Deodaat *a* (Lodewijk XIV) staande, met Jezuïtenkap op, vrijdt naar Constance (de Engelsche Prinses Anna??), schoonzuster van Willem III, waarop Jacobus al buigende aankomt met een bakerkind achter zich; op den achtergrond boven eene deur een zeegevecht bij Algiers met opschrift: *Algeria non Allegria.* (Van Algiers is ook sprake in het vers van 2754; dit doelt op de togt naar Algiers, Mei 1687.) Onderaan in dep laat een gefingeerd adres: *Gisling Genevae f. et exc.* — Met Holl. vers in 2 kol. beginn.: „Den ouden Heerschap Deodaat," enz. gr. fol. — Deze plaat is blijkbaar over het begin dezer troubelen.

b Dezelfde plaat met hetz. Holl. vers en vrije vertaling in het Fransch; te zamen in 4 kol.

2758 *Eau trouble, Gain de Pescheur.* — *Hoe hooger d'apen klimmen willen,* *a* enz. — De Godsdienst en Waarheid zitten ten troon en worden door aangeboden Oranjeappelen (Willem III en zijn leger) verkwikt; de Fransche Haan, die naar de Sphinx, voedster der Jezuïten vlugt, wordt door de Doggen (de Engelsche natie) achterhaald; in het verschiet het vertrek der Koningin met haar kind naar Frankrijk. Onder de plaat een Hollandsch vers in 18 vierreg. coupletten in 3 kol.; aan de zijde met N°. 1—11, duidende op de N°. in de plaat. gr. fol.

b Dezelfde plaat en hetzelfde vers; in de laatste kolom zijn de N°. 10, 11 weggelaten. — Plaat over het begin v. h. jaar 1689.

2759 *l'Epiphane du Nouveau Antichrist.* 1689. — Spotprent uit de eerste tijden *a* na den val van Jacobus, lang vóór zijne overtogt naar Ierland. In het midden houden de Ridder van St. George en Arlequin Deodaat (Jacobus II en Lodewijk XIV) de Star van Onrust omhoog, zaamgesteld uit de Myters der 7 Bisschoppen die op bevel van Jacobus gevangen gezet zijn; naast hen, links, Pater Peters op een ezel, hen moed insprekende, op den voorgrond de Koningin met haar kind in de wieg; vooraan regts, Willem III aan den Ridder en Arlequin verzekerende dat hun pogen met de Star niets zal baten. — Met uitvoerig vers in 3 kol. en 2 reg. uitlegging der letters. gr. fol.

b Dezelfde plaat, latere afdruk, zonder bovenstaand opschrift.

2760 *l'Europe Allarmée pour le fils d'un Meunier.* Op den voorgrond link
a ligt de Prins met een molentje in de wieg die op eene tafel staat; link
zit de 1e (ware) moeder met Pater Peters, regts de 2e moeder, (Koningi
toegesproken door Panurge, den Ridderlijken Prelaat (Jacobus II); acht
hem Arlequin (Lodewijk XIV) en de zoon en zwager (de Dauphin, o
andere platen Pantagion of het Knorhaantje genoemd); links Kwaker
die naar Pennsylvanie gaan; (zinspeelende op hun bedrog en de miss
v. d. Kwaker W. Penn naar Holland;) in het verschiet eene poort met o
schrift: *Het wordt hier nacht.* — Spotprent uit den eersten tijd na d
val van Jacobus. — Met uitvoerig vers in 3 kol. gr. fol.
b Dezelfde plaat met hets. Holl. vers en daarnaast de vertaling
Fransche verzen; te zamen in 4 kol.
2761 *Feste (La) des Trois Rois aux Invalides.* — Op den voorgrond links
a poort van het Hôtel des Invalides te Parijs, waaruit Bellemperia (
Koningin) treedt, achter haar het kind, en Arlequin (Lodewijk XIV) v
momd als haar Gemaal, haar om den hals valt; regts Jacobus in pelgrim
kleeding met schelpen, en een Driekoningen hoed op, die zich aan Pa
Peters (die er zeer berooid uitziet) beklaagt, in het verschiet een hollen
narrenslede, waaruit de ruiter (Pantagion) geworpen wordt. — Spotpr
op de aankomst van Jacobus te St. Germain op 6 Jan. 1689, het Dr
koningen feest. — Met uitvoerig vers in lange regels, in 2 kol., begin
„Ha Belemperia, Van harten wellekom," enz. gr. fol.
b Geheel als voren, naauwkeurige doch minder goede copie der vori
plaat; Jacobus is hier N°. 3, op de vorige plaat N°. 4. Met hetzelf
vers, doch veel verbeterd en in kortere regels, in 4 kol., beginn
„Zijt welkom Bellemperia," enz. gr. fol.
2762 *Monarches (Les) Tombants.* — Op den voorgrond regts zit Arlequin Deoda
(Lodewijk XIV) op een' wereldbol; hem wordt door een' Holl. matro
een klisteer gezet; een (Roomsch) lid v. h. Parlement spoort Arlequ
aan moed te houden; regts Pamirge (Jacobus II) op een' hollenden e
hoorn, waarop achter hem de Koningin en haar kind zitten, die er
geworpen worden; in het midden de vlugtende Pater Peters met e
vaandel waarop de namen der vorstenmoorders: Balthasar Gerards, R
vaillac, Clement. Op den achtergrond wordt Willem III tot Koning u
geroepen; verderop regts Jacobus die ten einde raad is. — Met uitvoer
vers in 3 kol. gr. fol. — Waarschijnlijk in December 1688 uitgegeven.
2763 *Panurge secondé par Arlequin Deodaat à la Croisade d'Irlande.* 1689. -
Panurge (Jacobus II) geharnast en gereed in eene schuit te stappen en na
Ierland te gaan, neemt afscheid van zijne Gemalin, die intusschen Lod
wijk XIV streelt, die naast hem staat en aan Jacobus een zak met ge
geeft; daarnaast, links, Pater Peters met het kind; regts de Kardina
Bisschop van Straatsburg in groote benaauwdheid en weeklagende teg
Pantagion (den Dauphin) die achteraan voor het: *Hostel pour les cornut
royales* staat. — Met uitvoerig vers in 3 kol. gr. fol.
2764 *Pater Peters (Het Stookhuis van) en der Jesuïten in Engeland ontdekt doo
Eusebius en Simplicius.* — Een groot laboratorium, waarin Pater Peter
allerlei duivelsbezweeringen doet, volgens een boek met cabbalistisch
figuren, wat opengeslagen op den rug van een' duivel ligt, terwijl ee
andere duivel hem wat voorzegt en een derde hem kennis in de hersen
giet; — bovenaan links de bloedroode zon (Lodewijk XIV) en de verdoa

kerde maan (Jacobus); regts vele Jezuïten bezig met het smeden en slijpen van messen tot vorstenmoord. Onderaan in de plaat: „*The scientifik* „*three horned Doctor*, *Father Peter*, etc. à Londres chez *Paul v. Somerset* en onder de plaat een zeer groot vers in 4 kol., met bovenstaand opschrift. gr. fol.

2765 *Pater Peters (Het Lusthuys van) en der Jesuwyten en Munniken ont-*
a *dekt door Eusebius en Simplicius.* — Vervolg op de vorige plaat, waarna in het vers bij deze pl. gedurig verwezen wordt. — Regts zit Pater Peters aan eene rijkvoorziene tafel met vele monniken die dapper toetasten, voorts is het geheel omringd met gekleede en naakte vrouwen; in het verschiet de vos op den predikstoel de biecht predikende; — het geheel al de ondeugden van monnikenleven voorstellende. Onder de plaat: *Sic itur ad astra* en regts: *William Loggan fec. et Oxoniae.* — Met uitvoerig vers in 4 kol., met bovenstaand opschrift. gr. fol.

b Dezelfde plaat, juist omgekeerd. Pater Peters zit aan de linkerzijde, enz. enz. Met onderschrift: *Sic itur*, enz. en links: *W. Loggan f. et Oxoniae. Anno* 1681. Deze plaat is fraaijer gegraveerd en heeft geene N°. bij de figuren, gelijk de vorige, noch eenig vers, zoodat het *mogelijk* is dat dit de origineele plaat, de andere eene navolging is, en deze slechts in het algemeen de ondeugden van het monnikenleven voorstelt; want het jaar 1681 kan onmogelijk op Pater Peters doelen, die toen nog een onbekend persoon was. — Deze plaat is later in de breedte eenigzins ingekort en bij den vrede van Utrecht in 1713 gebruikt.

2766 *Paye qui tombe. Die eerst valt*, enz. — Een kermistent waarin in het
a midden een gespannen koord waarop Lodewijk XIV aan het einde zit (15), zijn zoon (16) klimt achter hem de koord op; Jacobus (17) valt er af, ook zijne Gemalin (18) met haar kind; links een Holl. matroos (2) die het geld ontvangt; daarnaast de opperste speelman (3. Willem III.) Op den achtergrond de Algiersche roover (22), die alle omstanders aanmoedigt de gevallen koorddansers op het lijf te vallen. — Onder de pl.: „Troupe van Royale Koordedansers, onderhouden bij het Hof v. „Vrankrijk" en een uitvoerig vers in 4 kol. gr. fol. De geest van deze plaat is dezelfde als v. N°. 2043 Cromwell als Koorddanser, doch de teekening is geheel verschillend. — Waarschijnlijk uit het midden van het jaar 1689.

b Dezelfde plaat, zonder vers, doch met uitlegging der personen in het Hollandsch, Engelsch en Fransch, nu echter toegepast op den ongelukkigen uitslag der onderneming in Schotland van den jongen Pretendent in 1745 zoodat N°. 15 hier den Duitschen Keizer, N°. 16 Don Carlos N°. 17 den Pretendent en N°. 18 Spanje verbeeldt. Op de plaat is N°. 23 gevoegd bij een' toeschouwer geheel aan het einde, vroeger ongenommerd en nu aangeduid als: de Oude Pretendent. Met adres v. Wed. J. v. Egmont te Amsterdam.

2767 *Qualis vir, Talis Oratio.* — Koning Jacobus II ligt te bed en braakt zijne innigste gedachten uit, nl.: Breuk van de Poenale wetten. — Uitroeijing der ketterij, enz. die zoo stinken dat zijne vrienden, de Lord Major en Aldermen van Londen zich afkeeren. Regts zit de Koningin, naast haar het Bedrog, wat tegelijk met vele Quakers, het land wordt uitgezet; links zit de molenaarsvrouw met haar kind, (de Prins) een molentje in de hand, achter haar Pater Peters, die zijn paspoort ontvangt; in het verschiet de

Hollandsche vloot. Deze plaat ziet dus op den eersten tijd van den ondergang van Jacobus II. — Met uitvoerig vers in 3 kol. gr. fol.

2768 *Raad van Romen.* (*Den grooten*) — De Paus staat voor eene tafel, waarop hostie, wijwaterbak, enz.; naast hem M. d'Aviano (zie N°. 2657) en de Duivel; links de Kardinaal-Bisschop van Straatsburg; voorts Jacobus, Lodewijk XIV en Pere la Chaise, allen beraadslagende om het Protestantisme uit te roeijen; op den voorgrond het Vagevuur. — Zonder onderschrift op de plaat, doch met bovenstaand opschrift van een uitvoerig vers in 3 kol., geteekend: *Kattoliken.* gr. fol. Aan den voet der plaat eene oude aanteekening in handschrift: 1688. December.

2769 *Rad van Avontuur.* — In het midden een groot draaijend rad, (in den geest v. N°. 2153: *Het Radt v. Avonturen,*) waarop bovenaan de zegevierende Keizer en Willem III staan, en waaraan vele andere, als Lodewijk XIV, de Sultan en andere zich vastklemmen; onder het rad liggen Jacobus II met zijn zoontje (met het molentje) Tyrconnel wil zich met zijn gebroken zwaard nog verdedigen. — Met bovenstaand opschrift boven de proza uitlegging en een Holl. vers, elk in 2 kol. Goed gegrav. plaat (door *P. Bouttats* de Jonge?) met diens adres, Prentverkoper te Antw. in d. Wiegstraat bij d. Meir. gr. fol. — Daar Tyrconnel in de uitlegging als bijna verslagen voorkomt, zal deze plaat wel in 1690, na den slag aan de Boyne uitgegeven zijn.

2770 *Stookhuis (Het groote) der Princen dezes Tijds, in Europa.* — Dezelfde plaat als N°. 2528, hier en daar slechts weinig veranderd. Op de plaats van het vorige inschrift: *den Fransen Algemist* staat hier: *Laboratoire des Temps;* het vroegere opschrift van het fornuis: *Het Keulse lant* is hier: *Het Keiserrijk*, regts is de poort met: *Pax intrantibus* en de achtergrond veranderd in den Paus en den Kardinaal-Bisschop; in het verschiet de Holl. vloot in Engeland landende. — In het midden zit Lodewijk XIV bij een smeltoven (*de Palts*) naast hem Jacobus die hem om hulp vraagt; regts de Paus, die aan den Kardinaal v. Furstenberg zijn hoed ontnemen wil. Onderaan 3 kleine afbeeldingen: van de koets v. Lavardin, (den Franschen Gezant te Rome, aanleiding tot vele twisten;) — Pater Peters wien de duivel verschijnt, en Karel I, wiens schim rondwandelt. — Met uitvoerig vers in 2 kol. en bovenstaand opschrift. gr. fol. Deze plaat is dus na Junij 1688 uitgegeven. (zie Wagenaar XV. 417.)

2771 *'t Vaticaan in den Rouw.* — De Roomsche Kerk? van Engeland? ligt in de gedaante van eene vrouw op een paradebed waarboven de 3 wapenschilden der R. Kath. Mogendheden en daarboven het borstbeeld van Loyola; de Paus zit bij het bed; naast hem aan het hoofdeinde staat de Engelsche Koningin; daartegenover zit Jacobus II; achter het bed de Engelsche Bisschoppen en Prelaten. Vóór het bed 2 kandelaars met brandende waskaarsen, daaronder 3 wapens van Groot-Brittannië en Ierland. — Met uitvoerig vers in 3 kol. Plaat uit het einde van het jaar 1688.

2772 *Vlugt (De) van 't Pausdom uit Engelant.* — Op den voorgrond regts Ar-
a lequin (Lodewijk XIV) op een beer gezeten; hij tracht te vergeefsch het zwaard te trekken tegen den Nederl. Leeuw; op zijn hoed een haan, wien zijne kam door een' adelaar (den Keizer) ontroofd wordt; links rijdt Pantagion (de Dauphin) op een wolf; in het midden rijdt Jacobus (een kruis omhoog heffende) met zijne Gemalin en Kind (met een molentje) in een' wagen door Pater Peters gevoerd. In het verschiet links een stellaadje, waarop de Europesche vorsten toezien en waarbij alle Roomsche

beelden omvergehaald worden; regts wordt de Kardinaal-Bisschop uit een huis geworpen. Met een vers in 2 kol., daarnaast een ander in 4 coupletten, voorts bovenstaand opschrift. gr. fol. geteekend: *Bonissime.*

b Dezelfde plaat en verzen, doch het laatste vers geteekend: *Veremos.*

c Dezelfde plaat met het eerste vers in 3 kol., daarnaast eene Engelsche vertaling in verzen in 2 kol. en opschrift: *The Flight of the Popedom out of England.* — Waarschijnlijk vóór den togt v. Jacobus naar Ierland uitgeg.

De 5 volgende platen zijn in den *geest* der vorige platen van 2754 tot 72, doch slechter, en in grootte en onderschriften eenigzins afwijkende.

2773 *„Wie boven zijnen staet, verwaent zich durft verheffen"* enz. In het midden Jacobus, die in het verschiet de Hollandsche vloot en den nadertredenden Prins van Oranje ziet, en nu Lodewijk XIV om hulp bij de hand vat, die echter met zijn zwaard op den aanvallenden Keizer wijst; regts de Pairs van het Rijk hulp beloovende zoo hij de vorige Wetten wil handhaven; voorts Pater Peters met het kind. Met bovenstaand 4reg. gegrav. onderschrift, en vers in 2 kol. gr. fol. — Bij deze plaat is eene *Uitlegginge* der N°. op een klein br. 12°. blaadje bijgevoegd. In den Catalogus Atlas v. Voorst, N°. 710 *bb* is van deze plaat nog een ander Ex. vermeld met kleiner vers, eindigende: *Mene, Mene.* — Hg. 38 met vers 51 dm., br. 40 dm. — Uit het einde van 1688.

2774 *Le maitre gaigne-petiet, Slypt Tonge sooje siet. — à Langres chez Tongelel.* — In eene smidse staat een groote slijpsteen waaraan de een draait en een auder een tong slijpt; op het aambeeld ligt de tong van Jacobus, die zwart en dik is van het liegen, eedbreken, enz.; regts wordt uit Londen eene heele mand met tongen aangebragt, allen door eedbreuk enz. bedorven, om afgeslepen te worden. — Met bovenstaand opschrift onder de plaat, en: „Aan den Meester Tonge Slijper" boven het uitvoerig vers in 3 kol. kl. fol.

2775 *Ceforgeron mijn goede vrind, Fait sortir de la Teste een kind: — Jean Bollard ex.* — In eene smidse ligt op het aambeeld de kop van Pater Peters, waarop 3 Hollandsche Smeden met mokers beuken; daarnaast de vierkanten Jezuïtenmuts; op den grond de reeds gespleten hoofden van Lodewijk, Jacobus en zijne gemalin; daarbij hunne kroonen. Met uitvoerig vers in 3 kol. en opschrift: „Aan den Experten Holl. Hoofdsmith." kl. fol. Hg. 36 br. 26 dm. — Uit het begin der troubelen.

2776 *Het beest van Babel is aan het vluchten; De Godsdienst heeft niet meer te duchten! — Gisling Genevae exc.* — De Hollandsche leeuw, bereden door Willem III, verjaagt het beest van Babel, de Roomsche Godsdienst, waarop Pater Peters zit met den Prins v. Wales in zijnen arm; links vlugt Jacobus II uit White-Hall, regts wordt hij door Lodewijk XIV ontvangen; in het midden omarmt Willem III de hem begroetende Lords. — Met uitvoerig vers in 2 kol. zonder opschrift. Zonder naam v. grav.; veel beter uitgevoerd dan de beide vorige platen. kl. fol. Hg. 22 met vers 35 dm., br. 27 dm. — Uit het begin van 1689.

2777 *Wien tot qua Raadt sijn ooren leendt, — Sich eyndelijk van 't Recht ontvreemt.* — Eenigzins veranderde kopij der plaat N°. 2540 van 1674, Spotprent op den Bisschop van Munster, nu op Lodewijk XIV toegepast, die in een gekkenstoel met rinkels zit; regts zijn zoon Pantagion op de knieën, in het verschiet Jacobus die voor Willem III op een schip vlugt, enz. — Met uitvoerig vers in 3 kol. met bovenstaand opschrift. kl. fol. De pl. hg. 15 met vers 35 dm. br. 24 dm. — Uit het begin van 1689.

2779 Zinneprent op de verdrijving v. h. Pausdom? uit Engeland door Willem III. — In de open lucht staat een tafel waar omheen 6 Raadsheeren gezeten zijn; regts staat Willem III gekroond, met een stok den Paus dreigende die miskelk en banbliksem in de hand heeft, terwijl monniken de noodklok luiden; in het verschiet London, achter Willem III een der 7 Engelsche Bisschoppen uit een venster ziende; boven hem een gans (Huss?) in med. onderaan links en regts een dergelijke zinnebeeldig med. Zonder eenigen naam. — Hierbij behoort blijkens de N⁰. eene uitlegging of vers, dat ontbreekt. gr. br. 4⁰. Hg. 17, br. 26 dm.

2780 Zinneprent over de gebeurtenissen in 1689; in 2 bladen. Het linker blad vertoont aan de linkerzijde Willem en Maria gekroond onder een troonhemel zittende, vóór hen Bentinck? staande, aan een koord 2 knielende Iersche Generaals (Tyrconnel? en ?) vasthoudende. Regts eene halve Pyramide op 6 treden de voornaamste voorvallen der eerste 6 maanden afbeeldende, terwijl die der laatste 6 maanden op de andere helft der pyramide op het regter blad vermeld zijn. Voorts regts de zegevierende Duitsche Keizer, het borstbeeld van den in dit jaar overleden Paus Innocentius XI. (Bened. Odescalchi) op een grafzerk, enz.; onderaan Staatslieden, Hollandsche Matrozen, enz. Naar *J. v. Vianen* door *Rom. de Hooghe*. br. fol. Met adres v. *J. Tangena* te Leiden. De 2 bladen bij een br. 95 dm. hg. 56 dm. Zonder uitlegging der N⁰. 1—10 op de plaat *Zeer fraai*. In den Atlas Ameshoff (17 Mei 1845) kwam bl. 9 N⁰. 3 voor: Gebeurtenissen in 1689 door *R. de Hooghe*. Letterdruk met *almanak* en *proefdruk* voor de letter. — Welligt dezelfde plaat als deze; in den Atlas van Mr. J. T Bodel Nijenhuis te Leiden.

2781 Zinneprent op de gebeurtenissen in 1689 — in den vorm v. „Konings „Spelcourant v. 1687 (N⁰. 2685.) — 32 kleine plaatjes, elk met een Nederd. versje, over de voorvallen in dat jaar. Door *P. Bouttats* te Antwerpen, met zijn adres. Hg. 35 br. 27 dm. In den Atlas v. Mr. J. T Bodel Nijenhuis te Leiden.

2782 (1689. 25 Jan.) Zinneprent op de geboorte v. Maria Amalia, dochter van Hendrik Kasimir. — Dit is dezelfde plaat als die op de geboorte v. Willem III, (N⁰. 2011) doch het Oranje wapen is hier veranderd, het kind in de wieg is hier een meisje; de namen v. *Flink* en *v. Dalen* uitgewischt en onderaan een 8reg. vers v. *J. Norel:* „'s Lants raatsstoel 's Gravenhaag enz." *Zeer zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam

2783 (21 April.) Vuurwerk der Fransche Refugiés te Amsterdam. — Aldus vermeld in: Schouwburg d. Nederl. bl. 194.

2784 (21 April.) „Victoriewerken door de Magistraat te 's Bosch. 21 April 1689." — Aldus vermeld in: Schouwburg d. Nederl. 1759 bl. 82. 1e kolom. — Welke Victoriewerken dit kunnen zijn is mij geheel duister. Het kan niet zijn wegens het beleg v. 1629 (een drukfout van 1689 voor 1629 veronderstellende, wijl in dien Catal. vele drukfouten voorkomen) want het beleg begon eerst 1 Mei. Ik heb nooit eene plaat gezien waarop deze aanduiding paste.

2785 Zes platen van den togt naar, en krijgsbedrijven in Ierland van Koning Jacobus; met Holl. en Engelsche onderschriften; onderaan regts gen⁰. 1—6. (Door *A. Schoonebeek*) met adres v. *J. Tangena*. gr. br. 4⁰. Het zijn de eenigzins veranderde pl. uit N⁰. 2695, „Engelands Schouwtonneel" en behooren waarschijnlijk in een boek, doch niet in: Yerlant verlost.

2786 (20 April tot 29 Julij.) Belegering van Londonderry. (Wagenaar XVI. 49. Verlant verlost. 13—28. Holl. Merc. 1689. bl. 70, enz.) en v. Bonn (Wagenaar XVI. 14. Holl. Mercurius 1689, bl. 213, 234.) op 1 pl. boven elkander. — Uitgebreid gezigt op Londonderry met de vestingwerken in het verschiet, regts en links de bergen, op den voorgrond een gevecht, daaronder uitlegging der N°. enz. — Gezigt op Bonn aan den Rijn, op verscheiden plaatsen in brand door de bommen, regts het dorp Wesseling, links Godesberg? op den voorgrond de Rijn. Met uitlegging der N°. 1—23. Zonder naam v. grav. (door *Rom. de Hooghe*.) Met adres v. *J. Tangena* te Leyden. gr. fol. Hg. 48, br. 57 dm.

b Dezelfde plaat, fraai gekleurd in dien tijd.

Deze plaat is dikwijls doorgesneden, en de onderste afdeeling (Bonn) dan verkeerdelijk bij 1673 (zie bij voorb. N°. 2508) geplaatst.

2787 „Pertinente afbeelding van.... Londonderry, tegenwoordig belegert door „Jacobus, Gewezen Koning v. Eng." — Plan der stad en v. h. omliggende land; links de Engelsche, regts de Holl. uitlegging. Met adres v. de *Wed. v. S. Swart* (te 's Hage?) bezijden de Beurs. fol. Hg. 44, br. 33, met uitl. 39 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2788 (29 Aug.) „Afbeeldinge wegens de bloedige Renkontre... tussen d. Prins v. „Waldek en de Marschalk de Humieres, bij.... Walcourt, in... Namen." (Wagenaar XVI. 11.) In het midden op den voorgrond het dorp Forge, dat door de Franschen bestormd en door de onzen verdedigd wordt; in het verschiet regts Walcourt. — Breede, doch *lage* plaat, zonder naam. Onderaan de beschrijving met bovenstaand opschrift. Met adres v. *J. Robijn* te Amst. br. fol. De pl. hg. 14, met beschr. 39 dm. br. 49 dm.

2789 (13—23 Nov.) Gedicht over den korten doch harden winter van 13 tot 23 Nov. 1689; 22 regels, waarboven het Amsterdamsche wapen. 8° Plano.

2790 (1690.) Zinneprent op den oorlog van 1690. — „La Colation des Puis„sances de l'Europe, represenṫée en buvant du Thé qui est le preparatif „de la Guerre pour l'An 1690." — In eene zeer groote kamer zitten vooraan de Europesche mogendheden om eene tafel, waar langs Lodewijk XIV (vooraan, links) en aan de overzijde Willem III de thee ronddienen; vooraan regts de Spaansche Nederl., die het vuile werk voor de partij moet doen; bij het vuur zit de Paus, enz. Door *C. Huyberts*. Onder de plaat 23 Fransche vierregel. coupletten met uitlegging en bovenschrift. gr. fol. De pl. hg. 14, met vers 43 dm., br. 24 dm.

2791 Afbeelding v. „De Roover op een wolf, bekleed met schapenvel, — Omringd v. geest en dood, — Raakt dapper in de knel. — Met beschrijv. „in rijm. — Aldus gevonden op dit jaar doch zonder nadere aanduiding „in: M. S. Catal. v. eene Extra Verzam. Portr." Zal welligt N°. 2339 zijn? Behoort deze plaat ook bij het onderwerp van N°. 2792, enz.?

2792 (Febr.) Spotprent op de twisten tusschen Amsterdam en den Prins v. *a* Oranje over de vermeende aanmatiging der Amsterd. Magistraat ter benoeming harer eigen Schepenen volgens hare oude Privilegien; over den Graaf v. Portland, enz. (Wagenaar XVI. 60—96.) „Nieuw Liedt van de driedub„belde kruysvaert van de Ridders en Grooten — uyt Uythangborden gesproo„ten." — 3reg. opschrift boven een schimpvers v. 7 achtregelige coupletten op de vermeende aanmatigingen der Magistraat v. Amsterdam in de benoeming v. Schepenen, onder de afbeelding van een man wiens harnas uit een trio-

trachord en dergelijke bestaat, en op een Rijnsche wijnvat te paard zit daarnaast een ander met opschrift: *Deductie* op een vat met de keize lijke kroon, (dit ziet op de uitvoerige *Deductie* v. Amst. hierover, in d Holl. Merc. 1690. bl. 45—76 afgedrukt); verderop de stad Amsterda en een man de brandspuit bedienende, een ander bijten hakkende, (d pligten der burgers) en onderwerpen van verschil. Daaronder bovenstaa 3reg. opschrift. fol. Hg. 18, met vers 39, br. 26 dm.

b Dez. pl., met hetzelfde opschrift, doch in 2 regels. In den Atlas v. d Heer A. v. Stolk te Rott.

2793 (30 Maart.) Spotprent op de oneenigheden v. Amsterdam met Willem III en beschuldiging van het heulen? der Stad met Frankrijk. — „Mardi Gras d „Cocq, a l'Ane." Onderschrift van de voorstelling: een Amsterdamsche Bu gemeester (met 3 kruisen op de borst) trouw zweerende aan Frankrijk, d op een gemakkoffertje zit en zich het achterste veegt met privilegiebrieven boven Frankrijk zit Koning Lodewijk en de Engelsche kroonprins (he molenaarskind). Op den achtergrond het stadhuis v. Amsterdam en link de Doelen aldaar. Fraaije plaat in de manier v. *Rom. de Hooghe*, doc zonder naam. — Onder de pl.: „Fransche kael-ender beginn. v. d. O „noosele Kinderendag 1689 tot Goe-Vrijdag 1690" zijnde 23 Dec. 168 tot 30 Maart 1690, (de dagen toen de twisten met Amsterdam begonne en eindigden;) voorts een uitvoerig spotvers in 3 kol., met talrijke to spelingen op de personen en zaken van dien twist. Met gefingeerd adr van: „Antwerpen bij Corn. Woons. 1690." gr. fol. De pl. hg. 37, m vers 55 dm., br. 40 dm.

2794 „Twee Paarden, Dronkenschap en Eersucht sijn aen 't hollen, — Al s „het Land vergaen, wij willen hardebollen." Door *Marlois*. — Spo prent op het heulen (?) der Burgemeesters v. Amsterdam met Frankrijk Titelprent v. een pamflet (Bibl. v. Pamphl. N°. 9094.) Een geblin doekte ruiter met de Fransche lelien, holt met 2 paarden (een met h Amsterdamsche wapen) en met een wagen waaruit vele menschen valle en die een (Amsterdamschen) *Rentier*, een oranjetak, de godsdienst e en Unie overrijdt — naar een huis: *l'Ecu de France*, waarheen d'Ava die in 't venster staat, hem wenkt; den Ruiter regent Fransch geld i den zak; op den voorgrond de 7 pijlen (der Unie) waarvan 4 verstrooi uit den bundel liggen. Met bovenst. 2reg. onderschrift. Hg. 16, br 13 dm. Hierbij het pamflet: Postwagen Praatje, waarvan deze plaat d titel is. (Zie hiervoor N°. 2668.)

2795 Spotprent op de afwijzing door Amsterdam der Fransche kuiperijen o de stad met den Prins in onmin te brengen over de verkrachting hare Handvesten. — „De Fransche Blaeuwe Scheen A°. 1690." Regts sta de Amsterdamsche maagd voor een' spiegel, Mons. Didier afwijzende op den achtergrond ziet men door eene poort, (waarboven: *Nieuw Vene tiën* met het Amsterd. wapen en: *Al vol kruys*) *Burgemeesterskam* waarin de 4 Amsterd. Burgemeesters rondom een wijnvat en een roeme zitten te disputeeren; boven de ramen ziet men het *Resolutieboek* doo uilen bewaakt en onderschrift: *in doods nooden*. Hieronder 4 kleine a beeldingen naast elkander, van: eene Raadsvergadering, — v. h. Stadhu te Amst., en van 2 begroetingen van Willem III door 4 en 3 Burge meesters. Met bovenstaand onderschrift. — Met uitvoerig en belangrijk vers v. *Muys v. Holy*, in 4 kol., een gesprek tusschen *Amstelia* en *Francois*

over de vroegere Franschgezindheid der stad. Met adres: Amst. bij *Mons. de Fresne*, geoctr. Lardondrukker in 't Oude Mannenhuis. Fraaije gravure zonder naam. gr. fol. Hg. 31, met vers 46 dm., br. 34 dm. *Zeer zeldzaam.*

2796 „Hollands hollende koe. 1690" — Zinneprent op Willem Bentinck, Graaf van Portland als gemagtigde van Willem III, over zijne verkrachting der Privilegien van verschillende steden, inzonderheid van Amsterdam. (Wagenaar XVI 60—97) — Bentinck, een Gravenkroon op het hoofd, rijdt op een geblinddoekten ezel, achter hem eene poort met het wapen van 's Hage en opschrift: *'t Slaapt hier al;* regts worden den leeuw de nagels geknipt door een Engelschman; op den voorgrond zitten Vrijheid en Handel treurende bij een grafsteen met opschrift: „*Hic jacet Edictum perpetuum* 1672. *Vi et fraude.*" en ter weerszijde het bovenstaand opschrift. Met uitvoerig spotvers in 3 kol. op Bentinck en zijne aanhangers. Naar *Boukhé (?)* door *G. Bouttats*. 1690. gr. fol. Hg. 57 br. 40 dm.

2797 „Groothans met de Privilegie soeker." — Spotprent als de vorige. — Onderaan links ziet men het hoofd van Groothans (Bentinck) die een nieuw
a Privilegieboek geeft aan Privilegie soeker, die geknield en gebukt voor eene groote Stadslantaarn, met een juk om den hals en met schellenkap genade smeekt; daarbij een privilegie met het wapen v. Amst. waaraan de muizen knagen; op den achtergrond het *desolate Kercof voor de Privilegien* die door aansprekers ten grave gebragt worden. Fraaije *ets* in den geest van *Harrewijn* of *Bouttats*; waaronder een aardig en uitvoerig vers in 3 kol. met bovenstaand opschrift. fol. Hg. 17 met vers 34, br. 26 dm.

b Dezelfde voorstelling, zeer naauwkeurige kopij der voorg. plaat voor de *Keurdichten*, in 1710 verschenen; bovenaan links met inschrift: Keurdigten. I. 411. br. 4°.

2798 Verkiezing van Burgemeesters te Amsterdam in 1690. Het bovenstuk en de zijranden van de Wapenkaart der 36 Amsterd. Raden bij *J. Robijn*. In de plaats der wapens staan hier 4 verzen v. *J. Norel* met Voor- en Nareden op de Burgemeesters. fol.

2799 (30 Junij.) Zeeslag bij Bevesier. (Wagenaar XVI. 110—113. Holl. Merc.
a 1690. bl. 194—211.) Slagorde der Engelschen en Hollanders tegen de Fransche vloot; onderaan regts een klein kaartje van de kust van Engeland waarbij deze ongelukkige slag voorviel. Onderaan de Hollandsche en lager de Engelsche uitlegging der N°. en letters op de pl. Met adres v. *J. Robijn* te Amsterdam. br. fol. De pl. hg. 13 met beschr. 30 dm. br. 39 dm.

b Dez. pl., met Holl. en Fransche uitlegging.

2800 Geheel als voren: doch links eene inscriptie: „*Gravé* à Amst. par *D. L.* „*F(euille)* sur la copie gravé à Londre par J. B. En 1690" onderaan de Fransche beschrijv. *naast* de Holl. (op de vorige pl. *onder* deze.) Hg. 10 met beschr. 24 dm. br. 40 dm. Waarschijnlijk de origin. plaat voor de voorgaande. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2801 Hetzelfde. Dezelfde plaat als N°. 2483 doch zeer afgesleten en met eenige veranderingen, b.v. de portretten v. de Ruiter en Tromp (bovenaan) zijn veranderd in die van Lord Herbert en den Adm. Marq. de Previlly, de kaart der Holl. kust is weggenomen en wit gelaten; de N°. op de pl. zijn ook veranderd. — V. ond. de beschrijving in 4 kol., met opschrift: „Afbeelding v. d. bloedige Zeebatalje.... in 't Canaal 10 Julij 1690." Met adres v. *J. Robijn* in de Nieuwbrugsteeg in de Stuurman. gr. fol. Hg. 29, met beschr. 56 dm. br. 41 dm.

2802 (1 Julij.) Slag bij Fleurus. (Wagenaar XVI. 105. Holl. Merc. 170—19
„Laatste form v. de Bataille bij Fleurus, vertoonende hoe dat h. overi
„corps v. bataille, bestaande uit 8 bataillons (onder den Prins v. N
„sou, Stadhouder v. Vriesl.) alleen 4 uren lang heeft gevochten teg
„de geheele Fransche armee." — Geteekende kaart. br. fol. Hg. 4
br. 56 dm. In h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldsl. N°. 1

2803 (12 Julij.) Overwinning van Willem III over het vereenigde Iersche
Fransche leger bij Drogheda aan de rivier de Boyne in Ierland. (Wagena
XVI. 112—117. Holl. Mercur. 1690. bl. 219—225.) Zeer fraaije en uitv
rige voorstelling van dezen veldslag op 2 bladen naast elkander aaneensl
tende. Op het linker blad bovenaan links Drogheda; in het midden
rivier de Boyne, regts Koning Willem III de Kavalerie in persoon a
voerende; onderaan op den voorgrond de stukken geschut; op het reg
blad in het midden de Eng. en Holl. bataillons, hoogerop de vlugten
vijanden; onderaan links de Schilder D. Maas den slag afbeeldende. M
Fransch onderschrift en Fransche en Engelsche uitlegging der N°.
letters op de plaat. Naar het leven geteekend, voor den Koning gesch
derd en geëtst door *Dirk Maas.* Met adres v. *E. Cooper* „at the 3 P
„geons in Bedford Street." Zeer gr. fol. De beide bl. br. 105 dm. hg.
dm. *Zeer fraai en zeldzaam.*

2804 Hetzelfde, geheel anders, op 2 aaneensluitende bladen. Links Koni
a Willem III te paard, in gewone kleeding met hoed op, achter hem
Koninklijke tent van Jacobus geplunderd, op den achtergrond Droghed
in het midden de Hertog v. Schomberg in het dorp Derrits gesneuvel
daarbij de Boyne, verderop de geheele veldslag; in het verschiet
Iersche zee. Boven in de plaat eene groote label met Latijnsche opdr
aan Willem III en Maria, door den graveur *Rom. de Hooghe.* -
Hierbij afzonderlijk, om onderaan gevoegd te worden, eene Holl. en E
gelsche beschrijving v. d. veldslag en uitlegging der N°., elk in 3 k
lommen, met adres v. *B. Beeck* te 's Hage op Cingel; daartussch
eene gravure van de slagorde der beide legers; onderaan de borstbeeld
v. Willem en Maria in med.; daarnaast eene kaart van de Boyne, e
voorts de woorden: *Trajicit et ejicit* (doelende op den overtogt der Boy
en de verdrijving v. Jacobus.) gr. br. fol. De 2 bl. bijeen br. 135 dm
hg. 54 dm., met beschr. 82 dm. *Zeer fraai en zeer zelden compleet.*
b Dez. pl., latere druk; de 2 pl. nu in 4 versneden; met denzelfd
tekst, doch met adres van: „*Wed. B. Beeck* op 't Speuy, hoek v. d
„Pooten;" de Eng. tekst is ook een andere druk, kenbaar aan *Rebell*
en Prent in het opschrift, in de vorige druk *Rebells* en Print. Zond
de plaat der slagorde.
c Een blad Holl. uitlegging; andere druk; in het opschrift: *Op den....*
Aug. 1690 in plaats van: 10/30 Junij 1690.

2805 Hetzelfde, geheel anders. — 2 Afbeeldingen op éene plaat, de bovens
de: *Vlugt van Jacob de II. — Fuite de Jaques II 12 Juillet,* de o
derste: *Overwinning v. Kon. Willem III 11 Julij,* voorstellende. — I
het midden de veldslag; links de toren van Slayne? regts bovenaan Dr
gheda, onderaan de Boyne die doorwaad wordt. Met gegrav. Holl. e
Fransche uitlegging der N°. onderaan. Door *R. de Hooghe* met adres v
Car. Allard. Met afzond. Fransche en Holl. uitlegging in 4 kol. e
hetz. adres. 1690. De pl. hg. 50. met uitlegg. 78 dm., br. 60 dm

Het Ex. v. deze plaat in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam heeft onder de plaat een uitvoerig Holl. en Fransch verhaal in 4 kol. van deze overwinning; ook met adres v. *C. Allard*.

2906 Hetzelfde, anders. Op den voorgrond de Boyne die doorwaad wordt, in het verschiet Drogheda. Met 1 reg. boven- en 1 regel onderschrift. Zonder naam v. grav. *(Harrewijn?)* br. 4°. Naauwkeurige kopij eener dergelijke plaat in „Yerlant verlost. 1690" welke 2 reg. onder en bovenschrift heeft.

2907 Hetzelfde, anders. De Prins de rivier doorwadende; verderop links de veldslag. Zonder naam v. grav. Bovenaan regts gen°. 218. br. 4°. Uit: Holl. Mercurius. 1690.

2908 Hetzelfde, anders. Op den voorgrond een gevecht; in het midden de rivier, die op 3 plaatsen door voet- en paardevolk doorwaad wordt. Met 1 reg. onderschrift: *Passage de Boyne*. Zonder naam v. grav. br. 4°.

2909 „The fortunate escape of King William III." Het wonden aan den schouder van Koning Willem III in den slag aan de Boyne. Den Koning, v. zijn paard gestegen, wordt de schouder door Lord Coningsby verbonden, terwijl daarnaast de Graaf v. Portland (Bentinck) te paard zit. Naar *A. Cooper* door *W. Giller*. gr. fol. Hg. 41, br. 30 dm.

2910 Willem III, te paard gezeten, voert zijne troepen door de rivier de Boyne tegen den vijand aan. Naar *B. West*. 1779 door *J. Hall*. 1779. br. fol. *Onafgemaakte etsdruk*. *Epreuve d'artiste*. Hg. 46, br. 63 dm.

2911 Willem III, geharnast, blootshoofds, door Bellona gekroond, te paard; links, achter hem eenige pages, waarvan een het Engelsche wapen op een schild draagt. In het verschiet, links, de optogt van een leger naar eene stad waar een toren in de lucht vliegt. (Cork? Londonderry?) — Met 2 reg. Lat. onderschrift: „Wilhelmus III" etc. Zonder naam v. grav. Met adres *J. Tangena*. br. fol. Hg. 49, br. 58 dm. *Zeldzaam*.

2912 (27 Julij.) Valsch gerucht v. d. dood v. Willem III in den slag aan de Boyne. — „De onverwachte Tyding uyt Yerlandt, aen den Koninck v. „Vrancr." Koning Lodewijk siek te bed liggende wegens het verlies v. d. slag aan de Boyne, zal geklisterd worden, doch men wil hem een brief voorlezen met de tijding v. d. dood v. Willem III. — Plaat zonder naam, daaronder de uitlegging in 2 kol. kl. fol. Hg. 29 met vers 37, br. 30 dm.

2913 „De belachlijke Sotheeden in Vrankrijk wegens de gewaande dood v. Kon. „Willem III" — De Prins ligt op een armzalige draagbaar en wordt door arme aanspreekers, nl. *Burnet*, *Shrewsbury*, *Dikvelt* en *Portland* naar het graf gedragen, daarachter de Princes, Hollanders, Engelschen enz. In het verschiet een galg. Zonder naam doch „*Copié sur l'original gravé à „Paris*." Onder de pl. bovenstaand opschrift met Hollandsch en Fransch verhaal in 2 kol. gr. fol. Hg. 24 met beschr. 47, br. 34 dm.

2914 Hetzelfde, geheel als voren; andere kopij naar het Parijsche origineel, doch zonder naam v. *Portland*, en bovenaan, regts en links, 10 Fransche versregels in eene cartouche. Met bovenschrift: „Folies extravag. de la „France s. la mort imagin. de Guill. III" Onder de pl. dezelfde Holl. en Fr. uitlegging. gr. fol. Hg. 25 met vers 45, br. 34 dm.

2915 Zinneprent op hetzelfde. De Prins rijdt met Schomberg in een open veld en beide worden door een bliksemstraal getroffen; daarbij staan Lodewijk XIV en Jacobus II die op dit gelukkig voorval een glas ledigen. Met een Fransch 16 reg. vers: „On dit que le Prince d' Or." Slechte ets zonder

naam. Hg. 23 br. 33 dm. In den Atlas v. Mr. Bodel Nijenhuis te Leid
2816 Spotprent op Lodewijk XIV bij het vernemen dat de tijding van d dood v. Willem III valsch is. — „Pantagruel agonisant." Lodewijk XIV li zieltoogende te bed; daarvoor op de knieën, weenende, zijne maitress Madᵉ. de Montespan, Fontanges en Maintenon; aan het hoofdein Koning Jacobus en de Kroonprins; in het verschiet Willem III te paa Onderaan eene verkleinde kopij der pl. „La mort imagin. du Roi Gui „III," waar Willem op een ladder gedragen wordt. Naar *Guindeaux?* de *J. Marlais* à Londres (fictieve namen?) Onder de pl. een Holl. Fransch gedicht in 28 strophen (voor de 28 N⁰. op de pl.) met bov schrift: „Pantagruel zieltogende." gr. fol. De pl. hg. 28, met vers 54 dm., br. 35 dm.
2817 (6 Sept.) „Figure d'un Antropophage qui a esté pris à une sortie de Lir rick." — Afbeelding van een reus met buitengewoon langen hals en tulba op het hoofd, met boog en pijl gewapend, naast hem zijn zoontje, 8 ja oud, in het verschiet eene stad (Limerick? in Ierland.) Met bovensta opschrift, ter weerszijde eene Holl. en Fransche uitlegging, meldende dit monster door een Engelschen Gezant uit Constantinopel naar Limeri gebragt, en daar bij den uitval der belegerden gevangen en naar Lond gebragt is. Goede gravure zonder naam (in den geest van *Harrewij* Met adres: Amsterdam, imprim. de *P. Chayer*. fol. De pl. hg. 3 br. 26, met beschr. 35 dm.
2818 Hetzelfde, doch zeer veranderd; de reus is hier een kameel met 2 pe ten geworden en wordt als een dier rondgeleid; in het verschiet v hij, in vrijen staat, vele menschen aan. Duitsche grav. door *D. S.* Met onderschrift: „Abbildung des in Irrland von Lemmerich gefang „und v. Kon. Maj. Wilhelm d. 20 Sept. 1690 nach Londen gebracht „Menschenfressers." Met 9 reg. Duitsche verklar. fol.
2819 (9 Sept.) Inneming van Limerik. — Plan der stad; onderaan Holl., Fr sche en Eng. uitlegging der N⁰. op de pl. Met adres: „a Londres „à Amst. Chez les Libraires. 1690." kl. fol.
2820 (5 Oct.) Oproer te Rotterdam tegen den Baljuw v. Zuylen v. Nijevel (Wagenaar XVI. 124.) Klein plaatje. 24⁰.
2821 Hetzelfde. — 3 oude zamengeflanste houtsneden, waaronder een gedru verhaal met opschrift: „De schricklijke oproer die 't Rotterdam is g „weest." In Catalogus Munnicks v. Cleeff. N⁰. 932. Verkocht vo *f* 16½. *Zeer zeldzaam* stuk, doch zonder eenige kunstwaarde toegenaam
2822 „De glorieuse campagne van William de III, Koning v. Groote Britta „nen, neffens eenige gedenkwaard. Actien v. de geall. en geconfeder. „1690 voorgevallen." Groote afbeeldingen in 2 bladen boven elkande met bovenstaand opschrift; daaronder in het midden de slag aan Boyne, links 8 medaillons met de overwinningen van Willem III in Ie land, regts 8 med. met de neerlagen van Jacobus; op het onderste bl de inneming van Kingsale, daaronder die van Napoli di Malvasia, reg en links 2 med. met andere overwinningen; onderaan 4 kleinere vierkant voorstellingen. Bijna onderaan een Fransche Almanak voor 1691. Geët door *D. de la Feuille*. gr. fol. De 2 bl. hg. 91 dm. br. 59 dm. *Zee fraai en zeldzaam*.
b Dezelfde plaat; afdruk zonder den *Almanak*, die op het daarvoor bestemd open vak geplakt werd.

2823 (8 Oct.) „Innemen van Corck. — Veroveren van Kinsalen." 2 Afbeeldingen op een bl. boven elkander. Gen.: 245. 4°. Uit: Holl. Mercurius. 1690.

2824 (1691. 31 Jan.) Overtogt van Willem III naar Holland. (Wagenaar XVI. 137. 138.) Het Schip van Staat; dezelfde plaat als N°. 1416 door *J. Oorloge* op den staat des lands na de Synode van 1619. — De plaat is eenigzins veranderd; aan de groote mast is een vlag met opschrift: *Liberum mare;* links eene vlag met 2 leeuwen en de wimpel met Eng. en Holl. zinnebeelden; vooraan, links, op het schip zijn 2 personen (C. Tromp?) en and. bijgegraveerd; in het midden Koning Willem III, staande; onderaan regts een geharnast en een geketend man. Zonder het vroegere bovenschrift: *Idea,* etc. en zonder naam die uitgeslepen is. — Hierbij een afzonderlijk vers in 4 kol. door *J. v. Hervelt. MD.* op: „Het schip v. staat, vertoon. alle de „gevaarlijke zeetogten v. Willem III en voornamelijk de gelukk. overkomst „nu laatst uit Eng. in Holl. 31 Jan. 1691. Amst. *C. Allard.*" br. fol. Hg. 44 dm., met vers 59 dm., br. 66 dm. *Zeer zeldzaam.* Deze plaat is ook in 1654 gebruikt; Zie N°. 2099.

2825 Hetzelfde; de Prins staat in de kleine boot waarin hij uit het grootere schip was overgegaan, en wil landen; links de Holl. kust, in het verschiet een visschershuis, waarin de Prins eenige uren doorbragt, nadat hij 20 uur bij felle vorst en mist in de open boot op zee gezwalkt had. Fraai *geëtst* plaatje zonder eenigen naam. (Door *Luyken?*) gr. br. 4°. Onder de pl. twee 6regel. verzen v. *J. Norel,* 1 v. *Rabus* en een ander op deze gebeurtenissen. De pl. hg. 14 dm. met vers 36 dm., br. 19 dm.

2826 Een boer in den Oranjepolder, *Jillis* genaamd, de boot met den Prins in zee ziende, rijdt door het water daarheen. (Europ. Merc. 1691. bl. 111). — Plaatje uit *Gottfried* Kronijk. br. 4°. V. acht. bedrukt.

2827 (L. Bidloo) Komst v. Koning Willem III in Holland. 's Hage. A. Leers. 1691. fol. — De 17 (ongen°.) platen hieruit, nl.: 1. Titelplaat met Holl. opschrift. 2. Dezelfde pl. latere druk met Fransch opschrift: Voyage de S. M. Britt. en Holl. 1692. 3. Portret (Buste, regts) door *P. v. Gunst.* 4. Aankomst op Honslaarsdijk. 5. Inhaling aan de Westeinderbrug. 6. Intrede door de zegeboog op 't (Buiten)Hof (opgerigt door de Staten v. Holl.) 7. Zege- en Eerepoorten voor 't (Buiten)Hof. 8. Schilderijen binnen deze Eerepoort. 2 bl. 9. Beelden, devisen, schilderijen, busten op deze Eerepoort. 10. Zijschilderijen op deze Eerepoort. 11. Z. Maj. verwelkomd op h. Binnenhof. 12. Eerepoort op de Plaats, (opgerigt door de Magistraat v. 's Hage.) 13. Schilderijen binnen de voorg. Eerepoort. 14. Eerepoort op de Markt (ook door de Magistraat v. 's Hage opgerigt.) 15. Vreugdeteek. voor h. Stadhuis v. 's Hage. 16. Dez. pl. fraaije *proefdruk* vóór het boven en onderschrift. 17. Vuurwerk in den Vijver. 18. Afbeeld. der 2 naalden v. h. Vuurwerk. — Alle gegrav. door *R. de Hooghe.* Commiss. Reg. Britt. Recept. Harlemi. gr. fol. De pl. 1, 2, 3, 13, 15, 17 zijn gewoon folio, de and. hebben de dubbele breedte. Iedere pl. heeft een Holl. en Fransch op- of onderschrift om voor de Holl. en Fransche uitgave gebruikt te kunnen worden.
Al deze Eerepoorten en beschilderingen zijn ook afgebeeld in het klein 8°. boekje: „De Koninkl. Triumphe v. Willem III. 's Grav. 1691;" de beschrijving van alle Eereboogen, Opschriften enz. vindt men uitvoerig in: Europ. Mercurius. 1691. bl. 115—131. 4°. Hierbij 4 pamphl.: „Korte „Beschrijv. v. d' Eerepoorten te 's Grav. opgeregt tot de Receptie v. Will.

de III; met alle Devijsen en Inscr. in Lat. en vertal. 's Grav. M. Uytwerf. 4⁰. 22 bl. — Hetzelfde, andere druk. Amst. Jac. Robijn. 1691. 16 bl. — De Publyke Intrede v. William de III, ben. Beschrijv. d. Eerepoorten, ...en verhaal v. d. Vuyrwerken en alle de Illuminatiën, enz. 's Grav. M. Uytwerf. 46 bl. — Pertinent Verhael v. de curieuse Vuyrwerken 's av. naer de Intrede v. Will. III. aengest. 's Grav. M. Uytwerf. 8 bl. 4⁰.

2828 Komst v. d. Prins te 's Hage. — Gezigt op het Binnenhof, met eene
a menigte volks infanterie; de stoet v. d. Prins rijdt door een' grooten zegeboog naar de Stadhouderspoort. Ter weerszijde medailles; bovenaan zijn portret in med., enz. op 3 afzonderlijke plaatjes. V. ond. een uitvoerig vers in 2 kol. v. D. Smids. Amst. A. Schoonebeek. 1691. fol.
b Dezelfde plaat, latere druk zonder de medailles ter zijde en het bovenstuk, met 28 reg. vers v. *J. Brandt*. Met adres: Amst. *J. Robijn*. fol.

2829 (5 Febr. „D' Inhaling v. zijn Koninkl. Maj. Willem III binnen 's Grav." Uitvoerig gezigt v. d. optogt op het Binnenhof door de 3 Eerebogen; links de Vijverberg. Met bovenstaand 3reg. opschrift en v. ond. uitlegging in curs. Door *J. Luiken*. br. fol. Bovenaan get.: Fol. 18. Hg. 31, br. 29 dm.

2830 Hetzelfde, anders. De geheele stoet in 6 rijen boven elkander en aaneensluitende; bovenaan een gezigt op den Haag. Met 2reg. onderschr.: „d'Inhaling v. S. Kon. Maj." enz. Door *M. Kock*. gr. fol. Hg. 48, br. 57 dm. Hierbij behoort eene uitlegging der N⁰. 1—14, op de pl.

2831 Hetzelfde, anders. — Zeer uitvoerige voorstelling v. de Eereboog bij de Gevangenpoort; links de Vijverberg; bovenaan het Engelsche wapen. Fraai geëtst door *J. v. Vianen*. br. fol. Hg. 48, br. 55 dm. Hierbij afzond. een vers in 4 kol. v. *H. Borrebach* op de Inhaling. 's Grav. B. Beek. 1691. br. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2832 „De Zeegeboogh ter Eeren v. Z. Maj. v. Gr. Brit. opgerecht voor „'t Hof v. Hollant, staande op de zijde." Door *S. Vennekool*, autor et „inv." — Dezelfde eereboog v. voren gezien. Gegrav. door *Stoopendaal*. 2 bl. br. fol. Hg. 37 dm., br. 48 dm.

2833 Dezelfde eereboog veel kleiner, v. voren gezien met de beide zijden v. h. Buitenhof. Fraaije *teekening* in kleuren, (door *D. v. Call*, dezelfde die zoovele teekeningen van Amsterdam gemaakt heeft.) br. fol. Hg. 23½, br. 38 dm.

2834 Dezelfde Eerepoort, grooter, en die op de Plaats. — Fraaije *teekeningen* (door *J. van der Ulft*.) br. fol. Ieder hg. 21, br. 27½ dm. Dit zijn de origineelen voor N⁰. 2832 en pl. 12 v. N⁰. 2827.

2835 Drie platen over de Intrede alle kl. br. 4⁰., doch v. verschill. grootte, nl.: „Kleine „Eerepoort aan de Loosduynse Brug." Door *A. Schoonebeek*. Onderaan links gem. 17. Deze plaat is de eenige afbeelding van die Eerepoort. — Intrede door de eereboog op het Buitenhof. Zonder naam. — Vuurwerk door *L. Scherm*.

2836 Zinneprent op de komst v. Willem III te 's Hage. 's Gravenhage zegevierende, staat in h. midden onder h. wapen v. Oranje, waarboven de spreuk: *Je maintiendrai*. Door *R. de Hooghe*. 1689. 4⁰. Hg. 18, br. 12 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2837 (17 Maart.) „Heerschouw v. Koning Wiljam bij Arnhem. — Lustratio „exerc. ad Arenacum." Gezigt v. eene menigte paardenvolk op een hei-

velachtig terrein; in het verschiet Arnhem, de Nijmeegsche bergen, enz. Met 6 reg. Lat. vers v. Hoogstraten en 6reg. Holl. vers v. Halma. Door *Huchtenburg*. br. fol. Hg. 46, br. 59 dm.

b Dezelfde plaat, fraai *gekleurd* in den tijd der uitgave.

2838 (18 Maart.) „Aenkomst v. S. Kon. Maj. v. Gr. Brit. op Dieren. — „Adventus Magni Guil. III.... in Dieram." (Europ. Merc. 1691 *a*. bl. 188.) Gezigt van het Slot, op den voorgrond de stoet des Konings. Fraai *geëtst* zonder naam. (*R. de Hooghe?*) met adres v. *P. Schenk*. br. fol. Hg. 49, br. 59 dm.

2839 Zeegetriumfen v. S. Maj. (Willem III) in 63 pl. verbeeld (in 1691.) Aldus vermeld in: Schouwburg d. Nederl. 1759. bl. 117.

2840 „De 16 Quartieren v. S. Doorl. Maj. William III," enz. Van vaders en v. moederszijde. Ter weerszijde 8 wapens, in het midden bovenaan, dat v. Willem III, onderaan dat v. Keizer Adolf. Leiden. J. Tangena. 1691. fol.

2841 (28? Maart.) „Dood v. H. W. Baron v. Aylva," door een val v. h.
a paard voor Leuven. (Europ. Merc. 1691 *a* bl. 188.) Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°.

b Dez. pl.; *proefdruk* vóór alle lr.

2842 (1 April.) „Slag bij Bergen in Henegouwen" waarbij de belegerden de overwinning behaalden. (Wagenaar XVI. 144. Europ. Merc. 1691 *b*. bl. 3—30.) Op den voorgrond de slag, in het verschiet de stad. Fraaije grav. zonder naam (door *Luyken?*) br. fol. Hg. 30, br. 36 dm.

2843 (8 April.) Bergen overgegeven aan Koning Lodewijk XIV. (Wagenaar XVI. 145.) Op den voorgrond de belegeringswerken; in het verschiet de stad die gebombardeerd wordt. Door *S. le Clerc*. br. 4°.

2844 (29 Mei.) Zinneprent op den dood van Tromp. Dezelfde plaat die later voor den slag van La Hogue gediend heeft, (zie N°. 2861) doch daarvoor zeer veranderd is. Onderaan (waar op den lateren druk een kaartje staat) een groot Romeinsch lijkfeest; daarboven Tromp staande, als Neptunus; achter hem, regts, Bellona en verder een schip; links in de lucht de Faam weenende, die een kroon van Starren van het hoofd v. Tromp neemt. Ter weerszijde 2 pyramieden met 16 kleine afbeeldingen van zeeslagen, zonder namen (later zijn hierin gevoegd de namen van Fransche schepen, in den slag v. la Hogue genomen.) Op de pyramide links het wapen v. Tromp; regts zijn naam in geëntrelac. letters. Fraaije plaat geëtst door *J. v. Vianen*. br. fol. Hg. 47, br. 56½ dm.

2845 (6 Junij.) Lijkstatie v. d. Admiraal Corn. Tromp, overleden 29 Mei te Amsterdam des av. te 9 uren, en den 6en Junij te Delft begraven. (Europ. Merc. 1691 *b*. bl. 121. 175.) Door *J. Luyken*. br. 4°. Uit zijn: *Leven*, bl. 496. waarvan de titelplaat, door *J. Luyken*, 4°. hierbij gevoegd is met zijn wapen.

2846 (19—29 Junij.) „'t Opbreken der belegering v. Coni in Piemont door de „Franschen belegert, en ontset, door Prins Eugenius v. Sav." (Europ. Merc. 1691*b*. bl. 137—140.) Op den voorgrond het leger, verder op Coni gedeeltelijk op een' berg gelegen. Door *Huchtenburg*. br. fol. Gemt.: Tom. I N°. 6. Uit: Dumont, heldendaden v. Prins Eugenius.

2847 (1 Julij.) „Het Verse Athlone, stormenderhandt ingenomen.... door d. „Gen. v. Ginckel," enz. Op den achtergrond de vesting; daarachter eenig hoog gebergte; op den voorgrond een gevecht; onderaan de Holl. en

Fransche uitlegging der N°. en letters en adres v. *J. Tangena* te Leiden. 1691. br. fol. De pl. hg. 22, met uitlegg. 41 dm. br. 56 dm. Deze plaat is dezelfde als de bovenste afbeelding op N°. 2786*a*: Inneming v. Londonderry, alleen is hier de vlakke achtergrond in een hoogen bergrug veranderd.

2848 (1 Aug.) Afbeelding v. d. Cereus Peruanus Spinosus. C. B. P. in den tuin v. d. Academie te Leijden gebloeid voor de eerste maal 1 Aug. 1691. Znd. nm. doch zeker bij *J. Tangena* aldaar. kl. fol. Hg. 30, br. 18 dm.

2849 (19 Sept.) Nadeelig gevecht bij Leuze in Henegouwen digt bij Ath. (Wagenaar XVI. 148. 149. Europ. Merc. 1691 *c*. 173—188.) Plan der bataille. Met 7 reg. Fransch opschrift bovenaan links. br. 4°. Uit eene verzameling.

2850 Eenige plaatjes over B. Bekker, wiens werk: de Betooverde wereld, in 1691 te Amsterdam verscheen; nl.: 1. Titelplaat v. de Samenkomst v. C. Scriver en B. Bekker, uit: Berichten v. h. Rijk d. dooden. 2. Prof. Bekker ziet zig zelven. 3. Titelplaat v. Paling, Ondecking v. Tovery, enz. 8°.

2851 Spotprent op Balth. Bekker. — Bekker door duivels v. d. predikstoel afgeworpen en ter kerke uitgereden. (Door *R. de Hooghe*). — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 944.

2852 (6 Mei.) Spotprent op de voorgenomen landing v. Jacobus in Engeland. (Europ. Mercurius. 1692 *b*. 311.) „Le docteur charitable. — De doctoor uyt „liefde." Links staat Koning Jacobus aan een pilaar geleund, klagende over zijne *breuk* of *landing* (beide in het Fransch: *descente*) en wien de de Kwaker Wm. Penn een breukband aanbiedt. Met bovenstaand opschrift; v. ond. 2 vijfreg. versjes in het Holl. en Fransch. kl. fol.

2853 „Relatie v. de Koninkl. onderneming van Jacobus II. — Plaat met gedrukte Holl. en Fransche beschrijving. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 952.

2854 (29 Mei.) Zeeslag bij Kaap la Hogue, in het Kanaal tusschen de Nederl. en Engelsche vlooten tegen de Fransche vloot, die daarbij geslagen en vernield werd. (Wagenaar XVI. 162—176. Europ. Merc. 1692 *b*. bl. 174—196.) — Afbeelding v. den zeeslag in 2 pl. boven elkander; de bovenste met opschrift: „Slaan der Fransen uyt 't Canaal 29 Mei en volg. „dagen"; de andere met onderschr.: „Ruïneeren der Fransen oorlogschepen te la Hogue." Fraaije plaat door *R. de Hooge*. — Met afzonderlijk: „Verhael v. h. slaen, verjagen en vernielen d. Franse vloot onder „Mr. de Tourville door de Gecombin. Eng. en Neerl. Vlooten onder „Myl. Russel en d. Hr. Almonde. Admir., d. 29, 30, 31 Mey en „1, 2, 3 Junij 1692," in 4 kol. met uitlegg. d. N°. en lett. op de pl. en adres v. *A. D. Oossaan* en *P. Rotterdam* te Amsterdam. gr. br. fol. Hg. 40 dm., met uitl. 53 dm., br. 57 dm.

2855 Hetzelfde, anders. — Met opschrift: „Waare afbeeld. v. de victor. „zeeslagh door de Eng. en Holl. op de Francen bevogten 29 May en „volg. dagen." Door *J. v. d. Aveele*. Met adres v. *Car. Allard*. br. fol. Hieronder: „Pertinent verhaal v. d. groote victorie d. 29 May door „de.... zeemachten, gecommand. door... Russel en Almonde bevochten," enz. Met uitlegg. Hg. 37, met uitl. 56 dm., br. 39 dm.

2856 Hetzelfde anders; met opschrift: „De Franse Vloot verdelgt door de *a* „Vereen. Eng. en Staatse Vlooten,..... tusschen Fecamp en Barfleur," enz. — Onderaan een vers in 3 kol.: „Victory, brave Batavieren," enz.

met opschr.: „Op de Aldergedenkw. zeeslag tusschen de Adm. Russel en „Alemonde," enz. Fraai geëtst. Zonder naam en zonder adres. Hg. 30, met vers 54 dm., br. 41 dm.

b Dezelfde plaat, vroegere? afdruk met duidelijker en grooter letters in de pl.; in de vorige is b.v. lr. *B* zeer klein en omgekeerd, hier grooter en regt. Zonder vers.

c Dez. plaat als *b*, fraai gekleurd waaronder een andere druk v. hetz. vers als *a*, doch vermeerderd met eene 4e kolom, waarin de uitlegging der N°. op de pl. Met adres v. de Wed. *J. Tangena* te Leiden.

2857 Hetzelfde, anders, zonder opschrift. Bovenaan in h. midden een kaartje van het Kanaal met de kusten van Normandië en Engeland. Goede grav. zonder naam. — Onder de pl. in 3 kol.: „Korte Beschrijv. v. de zeer „gedenkwaard. Overw. ter Zee." — „Brieve Relation," enz. en daar tusschen een groot Holl. en klein Fransch vers. Amst. *P. Schenk.* gr. fol. De pl. hg 29 dm., met uitl. 56 dm., br. 40 dm.

2858 Hetzelfde, anders. — Afbeelding v. h. gevecht en v. het oogenblik dat Tourville uit de eene boot in de andere willende stappen, door een' Engelschman vastgehouden wordt wien hij de hand afhouwt. In de onderstaande beschrijving wordt de overwinning aan Tourville toegeschreven. Naar *B. West* door *E. Voysard.* kl. fol.

2859 Hetzelfde, geheel als voren, verkleind. Met andere beschrijv. Fransche grav. door *Mi F.* br. 4°.

2860 „Het verbranden der Fransche oorlogschepen te la Hogue." — Op den voorgrond, regts, de kapitale Fransche schepen: *le Soleil Royal* en *l'Admirable* (op strand geloopen) in brand, links eenige schepen vurende; het geheel door de maan verlicht. Lithogr. door *P. J. Schotel.* br. fol. Met bijgevoegde uitvoerige beschrijving door Mr. J. C. de Jonge. fol.

2861 Zinneprent op den Slag bij la Hogue. — Onderaan een kaartje v. een deel v. Bretagne, Normandië en het Kanaal (anders dan de kaart op N°. 2857.) ter weerszijde een Stroomgod en een Triton; daarboven 2 kleine afbeeldingen der zeegevechten bij la Hogue en Fecamp met klein 4 reg. versje: „De „Franse vloot gestrant," enz.; links eene zeenimf met scheepskroon, regts, bovenaan de Faam die een med. met lauwerkrans waarin de borstbeelden v. Willem en Maria omhoog houdt. Ter weerszijde v. h. geheel eene pyramide, ieder met 8 kleine afbeeldingen v. gevechten en namen v. schepen in dezen slag veroverd. Zonder naam v. grav. (doch door *J. v. Vianen*,) [Dezelfde plaat als N°. 2844, doch zeer veranderd] gr. fol. Hg. 47, br. 56 dm.

2862 Spotprent op deze nederlaag der Franschen, met onderschr.: „Desolaten *a* „Inventaris van de Franse Wracken." Jacobus II komt als Fransche Courier op een ezel aanrennen; links Lodewijk XIV wien Tourville? de hand kust; op den voorgrond het naambord en zinnebeeld v. h. schip: *le Soleil Royal*, regts het compas van *le Conquerant.* Bovenaan de lijst der verbrande en in den grond geboorde schepen. — Met uitvoerig spotvers in 2 kol. Geëtst in de manier van *Rom. de Hooghe* doch minder fraai. gr. fol. Hg. 27, met vers 59 dm. br. 35 dm.

b Hetzelfde spotvers, v. acht. bedrukt met eene Fransche beschrijving v. h. Loo in 2 kol.

2863 Spotprent op hetzelfde. — „Le Crieur de Versaille. — De omroeper v. Ver„sailles." — Een omroeper, (Lodewijk XIV) *de par le Roy* wien de lange lijst der verbrande schepen uit den zak hangt, gaat met eene schel rond,

uitroepende wat ter linker en regterzijde v. zijn hoofd staat: „Ceux qui „pourront faire rentrer, enz. — Hoort mijne Heeren, hoort," enz.; op den achtergrond de vloot in brand. Met 8 reg. vers: „Par ce lugubre „son," enz. Slechte plaat, in de manier v. *v. d. Berge*. kl. fol.

2864 Hetzelfde, nagenoeg als voren, met bovenschrift: „France Omroeper. „Crieur Franc." De omroeper heeft een bril op, en een houten linkerbeen; hij houdt de lijst der verloren schepen in de hand. Met hetzelfde Fransche vers en Holl. vertaling op rijm. kl. fol.

2865 Hetzelfde. — „Canailje 't Canael uyt. Den 29, 30, 31 Mey en „in Junij 1692." In het midden staat een matroos met een mes in de linker- en een bezem in de regterhand, wien een Franschman knielende zijn degen aanbiedt; daarachter, links, een Engelsman, gereed een Jacobiet met een bijl te verslaan; regts in het verschiet de zee en de brandende vloot. Ligt geëtste plaat zonder naam; onderaan een Holl. spotvers in 2 kol. met bovenstaand opschrift. gr. fol.

2866 Geheel als voren, doch omgekeerd; regts de knielende Franschman, en
a de Engelschman den Jacobiet bedreigende; links de zee en schepen; met het bovenstaand opschrift onder *in* de plaat, voorts: „De Engelsche en „Holl. Baanvegers v. h. Canaal geveegd bij la Hogue en Kaap Barfleur." Met hetz. Holl. vers en nagenoeg hetzelfde in het Fransch; te zamen in 4 kol. Zonder naam v. grav., dichter of uitgever. gr. fol.

b Dezelfde plaat, latere en veel slechter afdruk, van ond. een duim verkort, zoodat de woorden „De Eng. en Holl. Baanvegers" hier vervallen zijn. V. ond. het Holl. vers in 2 kol., en bovenaan ter weerszijde eene Fransche profetie van deze nederlaag, met uitlegging. fol. Zeer late druk.

c Dez. pl., met vers, zonder de Fransche profetie. Gelijktijdige druk. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2867 Spotprent op Jacobus II na het verlies v. den slag bij la Hogue, en op zijn
a voornemen in een klooster te gaan. — „De Laaste Afsceydts Dronck v. „Koninck Jacobus bij het verlies v. de zeeslag met de Koninck v. Vranck„rijck na het Clooster." Opschrift boven in de plaat op een label liggende op 2 bezems. (Zie de beide voorgaande pl.) Koning Jacobus staande, met kroon op het hoofd en beker in de hand, en een' Jezuït, die door een' verrekijker ziet; tusschen hen beiden dansen 3 apen; links trekt de Fransche haan een kar waarin een monnik, de haan wordt door een Engelschen dog en den Holl. leeuw aangevallen; op den achtergrond klimt de jonge Engelsche Prins zijns vaders molen op. Met vele Latijnsche inschriften. — Onder de pl. een Holl. spotvers van 15 vijfreg. coupletten in 3 kol., met opschrift: „Wert UE. ter Uytvaert na het Klooster gebeden met Jacobus Hartogh v. „York, gewesen Koninck v. Engeland," enz. Zonder eenigen naam of adres. gr. fol. De pl. hg. 31 met vers 55 dm. br. 38 dm. *Zeldzaam*.

b Dezelfde plaat, zeer fraaije *proefdruk* vóór alle letter en alle inscriptiën. *Uiterst zeldzaam*.

Eene andere spotprent op den slag bij la Hogue, getiteld: De zon in den Evenaar, handelt ook over Namen; zie N°. 2876.

2868 (2 Junij.) „Forten, barricades en batterijen tot decksel der France sche„pen gevlucht in St. Malo." — Gezigt v. St. Malo in het midden, regts de Fransche vloot beschermd door eenen keten dwars over de haven gespannen, links de open zee. Met adres v. *P. Persoy* over 't Hamburger Postkantoor te Amsterdam. — Onder de pl. eene Holl. en Fransche be-

schrijving en uitlegging in 2 kol.: „Waare afbeeld. der Forten, Barri„cades, enz. na de Origin. door *R. Bougard* gedrukt te Havre de Grace bij *J. Gruschet*. gr. fol. De pl. hg. 27, met beschr. 59 dm. br. 35 dm.

2869 (30 Junij.) Beleg en overgave der stad Namen aan Lodewijk XIV. (Wagenaar XVI. 177—181. Europ. Merc. 1692 *b*, bl. 140, 198—215.) — „Nieuwe kaart v. 't Graafschap Namen.... waarin.... de campementen „en Marches der Geallieerde en France Legers soo tot ontzet als tot h. „beleg v. Stad en Kasteel Namen v. de eerste mouvementen af tot de „berenning v. dien. 1692. Amst. bij *N. Visscher*." Groote kaart. Zeer gr. br. fol. Hg. 48, br. 61 dm.

2870 „Plan de la Ville, ouvrages et chateau de Namen, avec toutes les Attaques „pendant le Siège.... depuis 29 May jusq. 30 Juin. Par de Fer." br. fol. Hg. 36, br. 52 dm.

2871 „De sterke Stadt Namur met sijn Casteel en and. Fortific. — La ville de „Namur," etc. Situatiekaart, onderaan links een gezigt van de Stad en het Kasteel. Zonder adres (bij *N. Visscher*.) gr. br. fol. Hg. 42, br. 55 dm.

2872 „Plan de la ville et chateau de Namur avec les ataques. Gravé par ordre
a „du Roy." Bovenaan regts eene uitvoerige Fransche uitlegging der letters. Amst. chez *N. Visscher*. Holl. kopij eener Fransche kaart. gr. br. fol.
b Dezelfde kaart, fraai gekleurd in den tijd der uitgave. Hg. 42 br. 57 dm.

2873 „Platte grond v. de Stad en 't Kasteel v. Namen, met zijn buytenwerc„ken, Batterijen," enz. Onderaan een afzonderlijk plaatje: „Afbeeld. v. de „stad enz. van de Maas na Brabant te sien" Amst. *N. Visscher*. folio.

2874 „Plan et Profil de la ville et du chasteau de Namen, pris par le Roy „Louis le Grand." Bovenaan een gezigt op de Stad en h. Kasteel. „Levé „et dessiné par *P. le Pautre*. fol. Hg. 54, br. 38 dm. Uit eene Fransche verzameling v. Veldslagen v. Lodewijk XIV.

2875 Hetzelfde, doch anders. Bovenaan een ander (kleiner) gezigt op Namur en het Kasteel; daaronder de kaart, iets kleiner. Onderaan een open vak voor een inschrift, waarop een kort verhaal dezer overwinning gehecht is. Door *P. le Pautre*. fol. Uit eene verzameling als voren.

2876 Zinneprent op het verlies v. Namen, wat ruimschoots opgewogen werd door de overwinning bij Kaap la Hogue. — In het midden der plaat hangt eene weegschaal, waarin links de vernielde schepen bij la Hogue zijn, die veel zwaarder dan de andere schaal, waarin Namen ligt, deze zeer doen rijzen ondanks de poging v. d. Duivel om die te doen dalen. Regts Lodewijk XIV, die zijn kleinzoon bij Namen in de schaal wil leggen, links de admiralen Russel en Almonde en de generaal Hensler die het genomen Grosswaradijn op de punt van zijn degen voert. — Daaronder een Holl. en Fransch spotvers in 8 kol: „De son in... den Eve„naar. — Le Soleil au... balance." Zonder naam of adres. fol. *Zeldzaam*.

2877 (5 Aug.) „Combat de Steenkerke.... le Mar. de Luxembourg attaqué „par les troupes du Roi de Gr. Bret. et du Duc de Bavière." Hg. 18, br. 19 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2878 (18 Sept.) Aardbeving en zware storm hier te lande, waarin vele schepen bleven. (Europ. Merc. 1692 *c*. bl. 219.) Fraaije plaat door *J. Luyken*. 4°.

2879 „Aardbeving." — Gezigt op de Oude Kerk te Amsterdam, die schuins staat. Klein plaatje. 12°. — Hetz. *Proefdruk* vóór alle lr. — Hetz. *Teekening* voor h. plaatje. 12°.

2880 (25 Dec.) Herstel en reductie der Schellingen. (Europ. Merc. 1692 d. 33—93 227—230.) „Afbeeld. v. alle goede en gangbare schellingen en aanwijsin „v. alle die verandert sijn door de Staten v. Holl. en W. Friesl. 25 De „1692. Amst. P. Rotterdam." 1 bl. met afbeeld. fol. Plano.
„Waerschouw. en Muntbeeldenaer... omtrent de schellingen onder d. g „stat. voet en valeur geslagen," enz. volg. Plakk. d. St. v. Holl. 169 14 Jan. 's Grav. P. Scheltus. 1 bl. gr. fol.

2881 (30 Dec.) „Burgemeester Westerwijk te Goes uit de gevangenis gehaal „zijnde, wordt zijne vrouw door.... Soldaten v. hem afgescheurd. (Wagenaar XVI. 216, enz. Europ. Merc. 2692 d. 204—224.) Naar *J. Bu* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit Wagenaar verkort.
b Dez. pl.; *proefdruk* voor alle lr.
c Hetzelfde, fraaije *teekening* in O. I. inkt voor de voorg. pl., door *J. Bu* Hierbij een pamflet v. 1702 Junij: „Admissie v. de Heeren v. Goes t „vergad. v. de Staten v. Zeel. en vernietiging v. de Sentent. in 16 „gewezen, enz. 8 bl. 4°.

2882 Spotprent op den treurigen staat van Frankrijk door de heerschzucht v
a Lodewijk XIV en de overwinningen der Bondgenooten. — Lodewijk XI zit zeer neerslagtig op den troon, achter hem Mad°. de Maintenon; ronde hem zijne Bondgenooten en Hovelingen; vóór hem op een tafel een gebo den Protestant, naast wien een kogel, uit een mortier geschoten, ned valt; in het verschiet het verwoeste Dauphiné. Boven in de plaat: *Fran Courriers*. Door *S. F.* — Onder de pl. een zeer kreupel gedicht in kol. met opschrift: „Exuet indignum Christi Plebicula luctum. — G „sal h. Erfdeel v. Sijn Soon verlossing geven" waarin de treurige gev gen van Lodewijk's dwingelandij en hoogmoed geschetst worden. Regt alle Latijnsche zinspreuken onduidelijk op de plaat gegrav. gr. fol. 1 pl. hg. 30, met vers 55 dm. br. 39 dm.
b Dezelfde plaat, latere druk, zonder de Latijnsche opschriften naast het ve

2883 „De voornaemste voorvallen v. h. Jaer 1692, met de Mercurius Almana „op 't Jaer 1693." — Zinneprent op dit jaar, in 2 br. fol. bladen bov elkander. De bovenste plaat stelt den vrede (als zinnebeeldige vrouw) voo in den regterarm den hoorn des overvloeds, in den linkerhand de Merc riusstaf v. d. handel houdende; daaronder het: *Ruïneeren der Fransse o logschepen — te la Hogue, Cherbourg*, op den voorgrond links Willem II regts de Dauphin? en andere Generaals; naast hen een standaard me *Soneclips*. In h. midden der onderste plaat bovenstaand opschrift; da onder 3 cirkels met den *almanak* v. h. geheele jaar, en waarboven de beeldingen: v. h. ter dood brengen v. d. Ridder Bartholomy te Londo v. h. verwoesten v. Dauphiné en v. d. slag bij Steenkerken, in 3 me Met uitlegging der beide bladen onderaan. Geëtst door *J. v. Vianen*. fol. Hg. 88, br. 54 dm.

2884 „Princelijke Almanack op 't Schrickeljaar... 1692." Almanak onderaa op het tweede blad v. eene zeer groote voorstelling v. „*La campag des Allies;*" op het bovenste blad is de overwinning afgebeeld do het Keizerlijke leger op de Turken bij Salenkemen behaald; op het o derste blad in het midden de overwinning op de Ieren en den slag b Agrim; regts en links 3 (dus 6) medaillons met voorstellingen v. ander overwinningen in dit jaar op de Franschen behaald; alles met Fransch onderschriften. (Door?) en met adres v. *Dan. de la Feuille*. gr. fol

De beide pl. te samen hg. 90 dm., br. 59 dm. Op het onderste blad is de voorstelling 1¼ dm. smaller; het koper echter even breed. *Zeer zeldzaam.* — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2885 „Afbeeld. v. de liniën of retrenchementen (in 1692 en 93) door.... Louis „XIV doen maken v. de Riv. de Lisse (bij Menen) tot.... Rijssel.... en „waar de linien door d. Hertog v. Wirtemberg 18 Julij 1693 zijn geforceert" enz. Door *C. Desbordes*. Amst. N. Visscher. gr. fol. Eene lange streek (br. 112 dm. hg. 18 dm.) uit 2 aaneengevoegde bladen bestaande. — Hierbij behoort eene Holl. en Fransche verklaring, die bij het Ex. is, in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2886 „Les Campemens des Armees du Roy de France et des alliés aux Pays „Bas, depuis l'année 1690 jusq. present. Par le Sr. Vaultrier à Paris „1698." Kaart v. Vlaanderen en Brabant met de aanwijzing der positien; onderaan eene uitvoerige lijst der bezette punten in 1690, 1, 2, 3. Gr. br. fol. In den Atlas v. d. Heer A. Stolk te Rotterdam.

2887 (1693. 1 Jan.) Rheinfels bij St. Goar aan den Rijn, door de Franschen belegerd en 1e Jan. verlaten. (Europ. Merc. 1692 *d* 186—190.) Situatieplan v. h. kasteel; regts St. Goar, daarboven de Rijn; hooger op de *Kats*. Met 5 reg. Holl. en Fransch opschrift, en adres v. *Covens en Mortier* te Amst. gr. br. 4o.

2888 Zinneprent op Mustapha Goglut, afgezant v. d. Sultan tot het bemagtigen v. Rheinfels volgens het accoord tusschen Lodewijk XIV en den Sultan gesloten, d. 16 Sept. 1692. Met vele versen. fol. Hg. 24, br. 19 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2889 (27 Junij.) „Gevecht tusschen de Kapit. Ph. Schrijver en J. v. d. Poel (bij Kaap St. Vincent op de schepen: *Zeeland* en *Medenblik*) „en een deel „d. Fransche vloot onder Tourville." (Wagenaar XVI. 248—250. Europ. Merc. 1693 *b*. bl. 30—48.) Lithogr. door *P. J. Schotel*, met uitvoer. beschr. v. J. C. de Jonge. fol.

2890 (29 Julij.) Gewonnen veldslag bij Landen in Belgie. (Wagenaar XVI. 244. 5.) Afbeelding v. d. veldslag; regts, op den tweeden grond, Willem III het Fransche leger doende wijken; vooraan links de Hertog v. Berwick gevangen genomen; daarboven het dorp Landen, meer regts Leuven, St. Truyen, enz. Met 7 reg. opschrift: „Bloedige Bataille.... bij Landen „d. 29 Julij." Zonder naam v. grav. met adres v. *C. Allard* te Amsterdam. — Met afzonderl. beschrijving in 4 kol. gr. fol.

2891 Hetzelfde. Situatieplan der legers vóór den slag. Onderaan de rivier de Geete; hooger op het Holl. leger; bovenaan Landen. — Met afzonderl.: „Pertinente Afbeeld. en Relaas v. de Batailje op 29 Julij.... tot Lan„den voorgev." 's Grav. M. Uytwerf. 1698. gr. fol.

2892 (29 Julij.) Verloren veldslag bij Neerwinden digt bij Landen. (Wagenaar XVI. 245, 6.) Op den voorgrond in het midden het dorp Neerwinden met het gevecht; hooger op Willem III te paard met den degen in de hand; regts het riviertje de Geete. Zonder naam, met adres: Amst. bij *J. W. B.* Met beschrijving: „Batalje voorgev. 29 Julij... bij 't dorp „Neerwinden," enz. in 4 kol. kl. br. fol. — Hierbij: „Ordre de bataille." br. 4o.

2893 (11 Oct.) Charleroi door de Franschen genomen. (Wagenaar XVI. 247. Europ. Merc. 1693 *b*. 285—295.) Situatieplan der vesting met 3 reg. opschrift: „Plan de Charleroy.... le Marechal de Luxembourg la prit pour le Roy en 1693. Amst. „Covens en Mortier." br. fol. — Hierbij een plan

v. Charl., met 11 reg. Holl. onderschrift en gelijktijdige beschr. en adr
v. *P. Mortier*. kl. fol.

2894 Hetzelfde, eenigzins anders. Met hetz. opschrift boven aan regts in 4
reg. en onderaan: A Paris, chez Baillieu. 1708. br. fol.

2895 „Duyvels Batalje." — Inschrift boven eene afbeelding v. een Luthersche
schaapherder die een' man, als Duivel verkleed, afranselt; links e
„Paapsche Engel" die door den herdershond wordt achterhaald. — M
een vers in platduitsch in 2 kol.: „Duvels Batalje geholden tusschen een
„Schaepherder, een Cathol. Duvel en een Paapsen Engel. Gedruckt t
„Ysenborg bij M. Glorianus in d. Monnickendruck. 1693." — Zinnepre
op de twisten over den duivel in de Luthersche Gemeente te Amsterda
Dezelfde plaat en vers als N°. 2597, waarvan alleen het jaar 1676
1693 veranderd is.

2896 (1694. 29 Junij.) „Nette afbeeldinge v. h. gevegt tusschen h. Esquad
„Holl. Oorlogschepen onder d. Schout bij Nacht Hidde de Vries en 8 Fra
„sen onder Cap. Jan Bart in de Noordzee, zijnde de gedurige verande
„nevens de namen d. Cap. in 14 pl. naauwkeurig aangewezen. Am
„A. Schoonebeek." 14 bl. en gegrav. titel. kl. br. 4°. (Wagenaar X
265. Europ. Merc. 1694 *b*. 56—59 [51]). Deze plaatjes vindt men se
in een boekje zonder tekst vereenigd.

2897 (22, 23, Julij.) „'t Ruïneeren van Dieppe door de Geällieerde." (Wa
a naar XVI. 264, 5. Europ. Merc. 1694 *b*. 89—93.) Geëtst door *P. v.*
Berge. — Met Holl. en Fransche beschr. in 2 kol. „Afbeeld. v. 't bo
„bard.... v. Dieppe," enz. Met adres v. *P. v. d. Berge Jr.*, op
„Reguliersgraft, het 3e huys v. de Amstelkerkstraat. 1694." kl. fol.
b Dezelfde pl., latere druk, opgegraveerd. Onderaan links is eene uitl
ging der lett. A—E, en bovenaan regts: fol. 88 bijgevoegd. br. 4
Uit een boek.

2898 „Carte representant la disposition dans laquelle l'Armee navale d
„Anglois est venu bombarder Dieppe." Bovenaan de vloot in 4 rij
boven elk., onderaan de stad. Teekening door *Jacq. Bureau*. br. f
In h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldal. N°. 46.

2899 (25 Julij.) „Havre de Grace Gebombard. en Geruïneert door de Enge
„en Hollanders." (Europ. Merc. 1694 *b*. bl. 93—94.) Geëtst door *P.*
d. Berge. br. 4°.

2900 (27 Sept.) „Bombardeering van Calais." (Europ. Merc. 1694 *b*. 166.) M
boveenst. opschrift zonder naam. gr. br. 4°.

2901 „Coupe de la machine infernale des Anglois au bombardement de S
„Malo en 1693, de Dieppeu et de Dunquerque en 1694." Door *Martin*
Met uitlegg. 1—9. Gemt. V. pl. 21. — Men zie over den bouw de
machineschepen: *P. Kuypers*, Leven v. d. Ingenieur Meesters. bl. 58.

2902 (20 Aug.) Brand te Grootebroek, in N. Holland bij Enkhuizen,
a „Loterije van 11 stuyvers den inlegh" na den 1n Aug. 1695. — Fra
afbeelding v. h. dorp *Grootebroek* in brand. Zad. nm.; geëtst (door
Luyken.) Onder de pl. de opwekking ter loterij en de *Conditiën*; lag
Bede in 10 vierregel. coupletten van *A. Tegulaer*. gr. fol. De pl. h
26 dm., met de *Loterye*: 57 dm., br. 53 dm. *Zeldzaam* en *zeer fraai*.
b Dezelfde pl.; afzonderlijke afdruk met 3 dm. breeden rand, zonder de *Loter*
c Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle lr., nl. vóór het opschrift: *Groo*
Broek. *Zéér fraai*, nagenoeg *Uniek*. Met den tekst der *Loterije*.

2903 „Lotterij v. Groottenbroek, vertoonnende met wat vreugd de considerabele
a „Prijsen tuys gebroght worden." — Een man brengt een fraaijen waterketel met een' verzegelden brief aan eene vrouw, die met haar zoontje verbaasd in de deur van haar huis staat; daarvóór een man die met kracht de trompet blaast. Fraaije zw. kst. naar en door *C. Dusart.* Met adres v. *J. Gole.* gr. 4°. Hg. 25, br. 19½ dm. *Zeldzaam* en *fraai.*
b Dezelfde pl., uitmuntende *proefdruk vóór alle letter.* Op deze proef zijn op den ketel vele figuren die op den lateren druk reeds uitgewischt zijn. *Zeer zeldzaam* en *fraai.*

2904 „Reglementen voor de Koningl. Geltlotterij." — Eene groote zaal waarin eene tafel, rondom welke vele spelers zitten, ieder met een bakje met geld? voor zich; op den tafel staat het loterijspel, namelijk 32 afbeeldingen van steden, ieder een N°., 1—32 dragende; aan het begin een eikenboom, waarin de dobbelsteen of bal met 32 kanten geworpen wordt, die aan den voet van den boom er uitkomt en bovenaan het gewonnen N°. aanwijst. (Dit spel werd door het Hof v. Karel II uitgevonden en daar gespeeld ter herinnering aan den eikenboom, waarin hij op zijne vlugt na den slag van Worchester (in 1651) verborgen is geweest.) Gegrav. plaat, zonder eenig perspectief geteekend; zonder naam. Onder de pl. het Reglement en de combinatiën v. h. spel, in het Hollandsch, Fransch en Engelsch, in 3 kol. „Dese Koninckl. Geltlotterij werd tegenwoordigh „[? welk jaar?] gehouden te Amst. in de Gouden Kroon, Nieuwendijk „bij het Stadhuyse, enz. — alwaar men begint te spelen 's av. te 6 „uren ende continueert tot ½10." gr. fol. De pl. hg. 23, met beschr. 60 dm. br. 27 dm. *Hoogst zeldzaam.* — De juiste tijd dezer plaat is mij onbekend, doch ze behoort tusschen de jaren 1689 en 1695, daar in den aanhef gezegd wordt, dat H. H. tegenwoordige Maj. Koning Willem en Maria verlof tot dit spel gegeven hebben.

2905 (1695. 7 Jan.) Dood en lijkstatie der Koningin v. Engeland, Prinses v. Oranje, Maria v. Engeland, Gemalin v. Prins Willem III, aan de kinderpokken in den ouderdom van 33 jaar. (Wagenaar XVI. 277, 8.— Europ. Merc. 1695 *a.* 48—55.) — De hierna beschreven platen vindt men veelal bij, of behooren in de zeldzame Latijnsche oratie v. *J. Gruterus, Funeralia Mariae Reginae.* fol. en zijn alle door *Rom. de Hooghe* gegraveerd en met adres van *P. Persoy* te Amsterdam uitgegeven. — Ze zijn:

1. Titelprent: *Funeralia Mariae Reginae.* — Zinneprent; links staat Willem III als Romeinsch veldheer, een fakkel in de hand waarmede hij eene lijktrophee in brand heeft gestoken; regts een redenaar op een gestoelte. Met 10 reg. Lat. vers v. *Rom. de Hooghe.* fol. Hierbij: *Explic. tabulae majoris.* fol.
2. Sterven der Koningin. — 3. Bed v. Parade. — 4. Roupoort v. Withal.
5. Graflegging v. H. Maj. — Plan v. h. Choor v. Westmunster-Abdij. Plaat 2—5 ieder hg. 24 dm., br. 29 dm. br. fol.
6. Het lijk op het praalbed, links zit de Koning weenende; vele Edelen komen hem hunne deelneming betuigen. — Naar de origineele teekening v. h. Hof geëtst. gr. fol. Hg. 48, br. 59 dm.
7. Lijkplegtigheid in de Abdij v. Westmunster. — Gezigt in de Kerk, opgepropt vol van menschen; op den voorgrond in het midden de Lijkkist gedragen onder eenen troonhemel; verder 3 Dames aan tafel zittende onder een' grooten troonhemel met h. Engelsche wapen, bovenaan eene 7reg. Lat. dedicatie aan Algernon, Graaf v. Essex. Pendant der vorige plaat,

8.9.10. Lijkstatie der Koningin in 6 lange aaneensluitende reeksen op ongenommerde bladen (2 reeksen op een blad boven elkander.) Op de 1 reeks is de intrede in Westminster. — 2. Een troonhemel, enz. — 3. d Heeren v. h. Hof. — 4. Rijksbanieren en rouwpaard. — 5. Lijkkoet enz. — 6. Prinses Anna in White-Hall, enz. — Ieder blad hg. 41 br. 58 dm.
Bij deze 10 platen behooren 2 bl. gr. fol. aan ééne zijde bedrukt: „Verklaringe der cijfer-getallen. — Sterven der Koningin. N°. 1—7. B „van Parade. N°. 1—10. Rouw-poort van „Withal. N°. 1—10. De U „vaart. N°. 1—78. In 't Choor van Westmunster Abdije. N°. 1—I „Plan van Westmunster Abdije. N°. 1—19. Graflegging van Hare M „N°. 1—9." — *Zeer zeldzame* Serie.

2906 Sterven, Paradebed en Lijkstatie der Koningin v. Engeland; — alle d *P. v. d. Berge*. 3 bl. br. fol. — 1. „Verbeeldinge der sterv. Koningin links de Koning met 2 Geestelijken. Onder de pl. een vers v. *K. Zee* in 11 vierreg. coupl.; voorts een kleiner Fransch vers v. D. M. fr De pl. hg. 17, met vers 38 dm., br. 25 dm. — 2. Bedde v. Para Op den voorgrond 2 schreijende Staatsdames. br. fol. Hg. 17, br. 25 d 3. Lijkstatie in 4 boven elk. staande reeksen. Zonder eenig opschrift vers. br. fol. Hg. 19, br. 51 dm. *Zeldzaam*. — Eene verkl. kopij d Lijkstatie op 1 bl. br. 4° in de collectie v. d. Heer A. v. Stolk Rotterdam.

2907 Zinneprent ter eere van Koningin Maria. — Een Cupido, wiens boog pijlen gebroken zijn, staart weenende op eene strook papiers op den gr met opschrift: „*Pastora is no more.*" Achter hem eene tombe met schrift: „Depositum Reginae Mariae, uxoris Guill. III." Met onderschri In obitum Seren. Mariae, Angl. Reg. Naar *G. Kneller*, zw. kst. d *J. Smith*. fol. Hg. 36, br. 26 dm. — Van deze plaat berust een '*proefdr* voor alle letter in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leid

2908 Geheel als voren doch iets kleiner; de strook papier heeft voor opschri *Virtus in astra*, met onderschrift: Mariae Reg. Sarcophagus. Zw. k door *P. Schenck* te Amst. kl. fol. Hg. 25, br. 18 dm.

2909 „(13 Julij.) Plan du Camp d. Alliés... le 30 Juin à Woutergem, comme „celui du 18 Juillet à Arsele le retranchement et... retraite vers Gan „14 Juillet 1695." Kaart v. een deel v. Braband, waardoor de rivier Lys stroomt. Met Fransche uitlegging. Met adres v. *N. Visscher* te A sterdam. gr. fol. Naar *O. Elliger* door *G. van Gouwen*.

b Dezelfde plaat, fraai *gekleurd* in den tijd der uitgave.

2910 „Afbeelding v. de Stad, Kasteel en Citad. v. Casale," na eenige ja blokkeerens en 13 dagen belegs door den Hertog v. Savoye en zijne g allieerden ingenomen. (Europ. Merc. 1695 *b*. 13—24.) Situatieplan d vesting met dit opschrift; onder het plan de uitlegging, en Capitulati Met adres v. *N. Visscher* te Amst. fol.

2911 (14, 15 Julij.) „Bombardering v. St. Malo door de Geallieerden." Gez op de stad in vlammen, met dit opschrift; onderaan een klein plan v. St Malo en het bijgelegen Grandval. Geëtst door *P. v. d. Berge*. Met Holl en Fr. beschrijving in 2 kol. fol.

2912 (9 Aug.) „Plan en Profil v. Duynkerken met sijn Sterktens en sijn Ze „Casteelen, gebloqueert te water en te land door S. K. Maj. v. Groo „Brittagne en gebombardeert door de Eng. en Holl. Zeemagten ond

„*A.* Eng. Adm. Berkeley en de Holl. Adm. Alemonde." — Plan der vesting, daaronder profil; aan weerszijde de uitlegging der letters en N°. op de pl.; onderaan beschrijv. en verhaal in 4 kol. met bovenstaand opschrift. „Naar de autent. teeken. v. d. Ingen. v. S. Kon. Maj., Pamer „uitgeg. door *P. Persoy* op den Dam over 't Hamburger Postkantoor te „Amst. gr. fol. Hg. 88, met beschr. 49, br. 88, met uitl. 54 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2913 „Attacque ter Zee en te Lande voor Duynkerken met de posten daer rond„om gevat." Inschrift in een lauwerkrans in het midden v. 2 boven elkander staande afbeeldingen; de bovenste stelt Duinkerken en het omligg. land voor; de onderste plaat Duinkerken links, daarvoor en regts de geheele vloot van Willem III. Fraaije *ets* zonder eenigen naam (doch zeker door *Rom. de Hooghe.*) br. fol. Hg. 40, br. 55 dm. *Hoogst zeldzaam.* In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2914 (13, 14, 15 Aug.) Brussel gebombardeerd door den Franschen Maarschalk de Villeroy, uit weerwraak van het vernielen van Dieppe, Havre en Calais, en vrees voor den overgang van Namen aan Koning Willem en de Geallieerden. (Wagenaar XVI. 290. Europ. Mercur. 1695 *b.* 150—164.) „Perspectives des ruines de la ville de Bruxelles, designees au naturel „par *A. Coppens.*" 12 ongen°. pl., met bovenst. titel op eene kolom op de 1e pl. Naar *A. Coppens*, door *R. van Orley.* br. fol. Onafgesneden. Hg. 19, br. 26 dm. — Van deze platen bestaan kopijen door *P. Schenk*, allen met 2reg. Latijnsch en Nederd. onderschr. Hg. 16, br. 19½ dm., welke in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden berusten.

2915 „Vues et ruines de la tour de St. Nicolai à Bruxelles. — Comme aussi „les ruines de la Tour du miroir et maison des orfevres. Dessinees au „naturel par *Aug. Coppens.* Gravées par *J. L. Krafft.* Brux. chez le „graveur." 8 ff. Hg. 19, br. 25 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2916 Hetzelfde. — „'t Gebombardeert en 't brandent Brusselen." 1695. Plattegrond der stad, met twee cartons van brandende gebouwen en van „eene „bom schitenden mortier, met eene beschrijvinghe der fransche moet„wil — in 't bombard. der stadt Brusselen." *G. Bouttats*, in de Pruymstraat bij de Borse tot Antwerp. Met den tekst hg. 59, br. 49 dm. — In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2917 (3 Julij—5 Sept.) Namen door Prins Willem III ingenomen na eene zeer
a bekwame belegering. (Wagenaar XVI. 282—293. Merc. 1695 *b.* 118—144, 191—215. — „Carte particuliere des mouvem. faits et des postes „occupes par les Armees des Aliez comm. par le Roy de la Gr. Bret. et „celles de France comm. par le Mar. de Villeroy. pendant le siège de Namur." 1695. — Kaart v. een deel der provincie Namen en Henegouwen; bovenaan regts eenige *Remarques.* Amst. *N. Visscher.* gr. br. fol.
b Dezelfde kaart, fraai *gekleurd* in den tijd der uitgave.

2918 „Plan du Siège de la ville et du Chateau de Namur." Groot bovenschrift in vele ornamenten v. een uitvoerig plan v. h. beleg, opgenomen door *de Strackwits*, geteek. door *O. Elliger*, gegrav. door *G. v. Gouwen.* Op 4 gr. fol. bl. waarbij 2½ blad met bovenschrift en allerlei ornamenten, en Fransche uitlegging der N°. in 4 kol. Met adres v. *N. Visscher* te Amst. Zeer gr. fol. Ieder bl. hg. 49, br. 60 dm. — Aan h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldslagen. N°. 51.

2919 „Platte-grond v. de Stad en 't Kasteel v. Namen, met syn buytewerken
a „Batterijen, Approches, Liniën, enz." 2reg. opschrift boven een situati
plan v. Namen, met kasteel, rivier, enz. en daaronder eene: „Afbeeld
„v. de Stad en Kasteel v. Namen." Ter weerszijde v. h. plan: „Ker
„Beschrijv. v. de vesting v. Namen." Met adres v. *N. Visscher* te Am
br. fol. Hg. 36 dm. br. 28 dm. met Beschr. 48 dm.
b Dezelfde platte grond met vele liniën van aanval vermeerderd; met dezelf
beschrijving eenigzins veranderd, en bijvoeging der woorden: „Door z
„K. M. Will. III belegerd." Met hetz. adres. br. fol.
2920 Als voren, doch eenigzins anders en iets kleiner; bovenaan regts een kle
gezigt v. Namen, onderaan uitlegging der 23 N°. op het plan. Met adre
Paris bij *de Fer*. kl. br. fol.
2921 „Plan de la ville et du Chasteau de Namur, etc. dedié au Prince Gui
„III, Roi etc. par *N. Visscher*. Gravé par *D. Stoopendaal*. Onder z
vrij groot portret in medaillon. 6 bladen ieder hg. 48, br. 59 dm.
den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.
2922 Gezigt op de stad en citadel v. Namen; op den voorgrond de Fransc
legertenten. Opgedragen aan d. Graaf v. Athlone door *Const. Francke*
Doyen de l'academie des Peintres et sculpteurs à Anvers. Met uitleggi
in het Fransch en Engelsch. Door *B. Picart*. fol. 2 bl. te zam
hg. 51, br. 156 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis
Leiden.
2923 „De stad Namen met alle de nieuwe sterktens soo als het hede is be
„gert door d. Kon. Willjam de III." Uitvoerig plan der belegeringswe
ken om de stad; het plan der stad zelve in blanco. Met bovenst. 1re
opschrift en bovenaan regts: „Plan de la ville et Chasteau de Namur
enz. Amst. P. Mortier. gr. br. fol.
b Dezelfde plaat, vroegere uitgave met adres v. *N. Visscher*. In den Atl
v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.
c Hetzelfde plan; onderaan regts is een gezigt op de stad en h. kaste
bijgevoegd.
d Hetzelfde plan met gezigt op de stad; gekleurd.
2924 Als voren, doch verkleind; met 3 reg. Holl. en Fransch bovenschrift e
een klein gezigt op Namen en kasteel, onderaan regts. kl. br. fol.
2925 „La ville de Namur av. s. chateau et autres fortific. — De sterke Sta
„Namur," enz. 2 reg. opschrift v. een situatieplan der stad zonder bel
geringswerken. Onderaan links een gezigt op de stad en kasteel. Zond
eenig jaar doch in 1692 of 95 uitgegeven. br. fol.
2926 „Plan des lignes et campements des armées des Alliez comm. par l
„Roy de Gr. Bret. devant la ville et chateau de Namur. 1695." S
tuatieplan der omstreken v. Namen en der belegeringswerken tot op de
versten afstand. Onderaan de Fransche uitlegging. Met adres v. *N. Vi*
scher te Amst. gr. br. fol.
b Hetzelfde plan, fraai gekleurd.
c Hetzelfde plan, latere druk, met adres v. *P. Mortier*. In den Atlas v.
Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.
2927 „De liniën om de stad en Kasteel v. Namen, Belegert door d. Kon.
„Will. III. — Plan des lignes de l'armee du Roy Guill." enz. Dergelijk
situatieplan als voren, der omstreken v. Namen met de verste belegerings
werken. Amst. P. Mortier. br. fol.

2028 „Belegering der Stad, Casteel en Forten v. Namen." Opschrift op label boven eene uitvoerige voorstelling der belegeringswerken v. h. Kasteel; links de Stad; met gezigt op de Maas en h. land aan de overzijde. br. 4°. Hierbij behoort eene uitlegging der letters A—Z op de plaat.

2029 „Siege de Nameur. Par de Roy Guiljaum." — Het beschieten en bombardeeren der Stad en v. h. Kasteel, links de Maas, regts op den voorgrond Willem III te paard in Rom. veldheerskostuum. Met uitlegging der N°. 1—15. gr. br. 4°.

2030 „The city of Namur with the Castle a. other Fortific." Situatieplan der vesting, kasteel en belegeringswerken in 1695. Door *J. Basire.* br. fol. Uit: Rapin, hist. of England.

2031 „Naauwkeurig Verhaal v. hetgeen elken dag voorgevallen is in en omtrent „de Beleg. v. de Stad en 't Kasteel v. Namen, door Z. K. M. v. Gr. „Britt. v. h. begin tot h. overgaan der Stad." Verhaal in 4 kol. met adres bij *Car. Allard* te Amst. br. fol. Behoort waarschijnlijk bij eene plaat v. dat beleg.

2032 „De Stadt gewonnen, terwijl 't Kasteel zich noch verweert. — Urbs capta
a „dum arx adhuc oblactatur." Gezigt v. h. Kasteel op een berg; regts de stad aan den voet v. d. berg; op den voorgrond veel paardenvolk. Met bovenstaand onderschrift en 6 reg. Lat. vers door *D. Hoogstraten* en 6 reg. Holl. vers v. *F. Halma.* Door *Huchtenberg.* br. fol. Hg. 46, br. 57 dm.
b Dez. plaat, fraai gekleurd in den tijd der uitgave.

2033 (4 Aug.) „Blijde intreede na de overwinninge der stadt. — Introitus in
a „urbem expugn." Op den voorgrond veel paardenvolk, in h. verschiet links de stad, die nog gebombardeerd wordt. Onder de pl. bovenst. opschrift en een 6 reg. Lat. vers v. *D. Hoogstraten* en een 6 reg. Holl. vers v. *F. Halma.* br. fol. — Deze en de vorige plaat uit: Dumont, Veldslagen.
b Dez. plaat, fraai gekleurd in den tijd der uitgave.

2034 „Namurcum, arx castr. invia, munitissima, victa, expugnata,...... Guilielmi III auspic. Kal. Aug.... repr. CXX mill. host. 1695." — Opschrift (met opdragt aan Ant. Heinsius) boven de afbeelding v. h. Kasteel v. Namen op een berg, in h. midden der plaat; regts aan den voet v. d. berg de stad en de Maas; links en in het verschiet de uitgestrekte belegeringswerken; in het verschiet Gemblours en Sombref. Overal ziet men brand en bombardeering. Door *Rom. de Hooghe*, met adres v. *P. Persoy.* — Met afzonderl. beschrijving der „Overwinning v. „Namen, sijn Casteel, nieuwe Forten en Liniën in 't aansien der Fransche „Legers sterk 118000 man door Willem de III" in 4 kol. — Zeer gr. fol. De pl. hg. 51 met beschr. 71 dm., br. 61 dm. Fraai gekleurd in den tijd der uitgave. *Zeer zeldzaam.*
b Dezelfde plaat, ongekleurd, zonder de beschrijving.
c Dezelfde plaat, zeer fraaije druk met later adres bij *G. Valk* op den Dam; zonder beschrijving.

2035 „Attacque v. 't Casteel en forten v. Namen na de Stads capitulatie." Gezigt v. de stad, h. kasteel en de rivier; op den voorgrond eenige bevelhebbers. Met bovenst. gegrav. opschrift en korte uitlegg. onderaan. Naar d. Ingen. Feaumer (Pamer?) door *P. Persoy* te Amst. kl. br. fol. Hg. 18, met uitl. 28, br. 28 dm. In h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldsl. N°. 532.

2936 Zeven teekeningen en 2 geteekende kaarten v. h. beleg v. Namen, all door *Theod.* of *Dirk Maas*, de vestingwerken en aanvallen v. bijzonde punten voorstellende. — Berusten in het Kabinet v. Mr. Kneppelhout Sterkenburg te Utrecht.

2937 (28 Sept.) „Vreugdetekenen Gepleegt op den Dankdag.... wegens l „veroveren v.... Namen." Afbeelding v. h. vuurwerk te 's Hage, zijn 4 pyramiden waartusschen een opstaande Leeuw, daarboven een gekroon *W* en de Faam. Onder de pl. de beschrijving v. de vuurwerken te Ams 's Hage, enz. in 2 kol. met dit opschrift. Zonder naam v. grav. (*Piet van den Berge*, met privil. der HH. Staten.) fol. Hg. 17, met besch 27, br. 26 dm.

2938 „Vreugde over 't inneemen v. Namen." Illuminatiën en vuurwerk. — Kl plaatje. 24°. — Hetzelfde, origin. *teekening* voor de pl.

2939 Vijf platen op of bij de verovering van Namen, allen in zw. kst. Do *C. Dusart*. Met adres v. *J. Gole*. gr. 4°. Hg. 25, br. 18 dm.

1 *Victoria victrix*. Een oud man maakt een vuurpijl aan eene stang va naast hem, links, een jongen met eene toorts. Met 8 reg. vers v. A Bogaert: „Als de vuurpijl kust de wolken," — In den Catal. Munnicks Cleeff, N°. 927 komt deze plaat met dit vers, doch met opschri *Victoria publica* voor.

2 *Procul ite profani*. — Eene marketentster met eene hooivork in de ee *a* en een plaatje: *Oranje in 't hart* in de andere hand, loopt jubele weg; in h. verschiet het in brand staande Namen. Met 6 reg. A. B(ogaert). „De zegen is ons, Oranje is meester, Namen vrij."

b Dezelfde pl., latere, veel slechtere afdruk met ander 4 reg. vers: „Ora „in 't hart," enz.

3 „*Vrolijke Trijn*. Een vrouwspersoon loopt juichend met een kistje: *Pa van Cineese Tee* in de eene, en eene trekpot in de andere hand. Met reg. vers v. A. B(ogaert) „Dat heb ik onse Piet daar geestig af „nomen."

4 „*Gelijk v. aart, is wel gepaart*." — Een dronken man en vrouw loop zingende weg; achter hen de zee. Zonder vers.

5 „*Oost-Indiëvaarder*." Een dronken matroos, een pijp in de mond, zi muts in de eene, de flesch in de andere hand, een schip in 't verschie Met 4 reg. vers v. A. B(ogaert). „Wie wou na seven jaar," enz.

Deze platen zijn vooral bij elkander *zeer zeldzaam*, soms worden vermeld als eene serie van 6 pl., doch dan zal men er (naar ik ve moed) de plaat van *Dusart* over de Loterij v. Grootebroek bijvoegen, o schoon die volstrekt niet toe behoort. — De platen worden gemeenlij bijeengenomen, als toepasselijk op Namen, terwijl het veeleer voorstellinge uit h. Volksleven zijn, uitgegeven ten tijde der vreugde over het bema tigen dier stad.

2940 (4 Aug.) Spotprent op Lodewijk XIV bij de verovering v. Namen. — „B „graaffenisse v. d. algemeene Monarchie v. Lodewijk XIV door h. afste „ven v. d. Maarschalk v. Luxemburg en door h. veroveren v. Casal e „Namen. — L'Enterrement de la Monarchie univers. de Louis XIV par, etc. De Maarschalk v. Luxemburg ligt op een lijkbaar; op zijne borst ee wereldkloot (de algemeene Monarchie) aan de zijden 2 medaillons met d plans v. Namen en Casale; de maarschalken Villeroi, Catinat, Boufflers enz. dragen het lijk; in h. verschiet regts de slag v. Fleurus, links di

v. Landen en h. Kerkhof v. St. Denis. Slecht gegrav. plaat zonder naam, met adres: Paris chez Pierre Dupré. — Onder de pl. bovenst. Fransch en Holl. opschrift en eene zamenspraak in beide talen tusschen de dragende personen en gefingeerd adres: Parijs bij Pieter Dichtebij. gr. fol. Hg. 18, met vers 43, br. 39 dm.

2941 „Verbeeldinghe v. een gedeelte van de Loterije opgericht 1695 door H. v. „Soest op de Borse te Antwerpen, met octroy v. S. M. v. Spanien, „behelz. vele Rariteyten v. Huyssiraden, Juweelen en Silv. Servicien,... „Schribanen,..... Spigels," enz. — Afbeelding der zaal waarin alles te zien is; op den voorgrond Fortuna hare gaven uitdeelende; met bovenstaand onderschrift. Door *G. Bouttats.* br. 4°. Hg. 19, br. 27 dm.

2942 „Loterije verleent d. 15/25 Dec. 1695, v. S. Exc. Frederik Wilhelm, „Grave v. Limb. Stirum, Luyt. Adm. v. Vrieslant, tot voordeel v. de „armen, enz.' v. zijne stad Borkelo; sullen uytgetrocken worden in Aug. „1696 in de kerk tot Abconde; met consent d. HH. Gedep. v. Utrecht." — Conditien en prijzen dezer Loterij. 1 bl. 4°.

2943 (1696. 30, 31 Jan.) „Oproer te Amsterdam." — Titelplaat v. h. werkje in 1702 bij *W. Lamsvelt* uitgegeven over dit oproer, wegens de nieuwe keur op het begraven, en daarom het Aansprekers-oproer genoemd. (Wagenaar XVI. 306—314. Europ. Merc. 1696 *a.* 103—132.) — Oploop v. h. graauw voor het Stadhuis. — Plundering v. h. huis v. Burgem. Boreel. — Uiteendrijven der oproerigen. — Te zamen 4 pl. 8°. Door *L. Scherm.* — Hierbij twee pamphletten N°. 9463 en 9464 Bibl. v. Pamphl. over dit oproer. 24 en 16 bl. 4°.

2944 Hetzelfde; het oproer op den Dam bij avond, links het Stadhuis, vooraan de schutterij bij toortslicht. Zonder naam. br. 4°. Hg. 10, br. 14 dm.

2945 Hetzelfde, doch stellig geheel verkeerde voorstelling. Een open plein met lage (geene Amsterdamsche) huizen ter weerszijde, die geplunderd worden; in het verschiet een galg en rad waaraan vele menschen hangen. Met bovenschrift op label: „Vorstell. d. gefährl. Auffruhrs welcher d. „29/31 Jan. 1696 in Ambsterdam under den gemeinen pobel entstan-„den." Gravure uit dien tijd. br. fol. Hg. 16, br. 28 dm. — Onmogelijke voorstelling.

2946 „Plundering v. 't Huis v. d. Kapit. Marten Spaaroog. — Klein plaatje. 24°. — Hetz. Proefdruk. — Hetz. *Teekening.*

2947 „Moedwil aan 't Huis v. (Is. da) Pinto." op de St. Anthonies Breestraat over de Zandstraat. Klein plaatje. 24°. — Hetz. *Teekening.*

2948 „Afbeelding d. Gedenkpenningen door d'Overheid v. Amsterdam aan haare „Burgers uitgedeeld." (voor het stillen van uit oproer.) Door *P. v. d. Berge.* 4°. Gen°. Fol. 310.

2949 Executie aan de oproermakers. — Een man uit het volk staat schreeuwende, met een mes in de linkerhand, op een soort van stellaadje; daarachter de Waag op den Dam; uit een venster hangen 5 oproermakers aan de strop; meer links het Galgeveld, waar 7 mannen aan de galg hangen. V. ond. een breede wrijfboord voor eenig opschrift. Zonder naam v. grav., doch door *P. v. d. Berge.* kl. fol. Hg. 27, br. 17 dm.

2950 „Declaratie v. schade geleden door Burgem. W. Boreel *f* 7800 (aan 2 schilderijen v. Netscher en de Musscher en veel Japansch porselein; — vergoed uit stadskas met *f* 28750.) — Declaratie v. schade door Mrt. Spaaroog, Kapit. v. een Comp. soldaten 31 Jan. 1696 *f* 9888. — (aan

schilderijen der Holl. school [met afzonderlijke waardeering;] vergoed u stadskas met ƒ20,000.) — Zie Wagenaar, Amsterd. 8°. VI. 220. - 5 bl. in HS. kl. fol. *

2951 (Mei.) „Verbeelding op wat... wijse de Loterije tot Amsterdam werd g „trokken. A°. 1696 in Mey." — Eene open estrade met 2 bussen, link de *Nieten* en *Watten*, regts de N°.; daartusschen zit een weesjongen d de N°. trekt en ze aan 2 Heeren achter hem geeft, die ze regts en link laten uitroepen, of met een trompet bekend maken. Met bovenst. o schrift; v. ond. een 6reg. vers. Door *P. v. d. Berge* te Amst. in de K verstraat in de Groene Berg. br. 4°. Hg. 17, br. 26 dm.

2952 „Afbeelding v. h. trekken der Holl. Loterij op de zaal v. 't Hof „'s Hage." — De Groote Zaal v. h. Binnenhof, waarin standaarden hang en boekenkasten staan; op eene open estrade staan regts en links 2 groo ronde bussen; uit elk van deze trekt een weesjongen een N°., dat hij aan naast hem zittende Heeren overgeeft; in de zaal vele wandelende mensche Onderaan een vers v. *R. Hennebo*, met opschrift: *Elk vist om voordee* waarboven een visscher, Fortuna, enz. zijn afgebeeld, enz. Zonder naa v. grav. Uit: de Riemer, beschrijv. v. 's Hage. gr. fol. Hg. 41, br. 32 dm

2953 Trekken v. d. Holl. Loterij op de zaal bij *H. Blank*. In Schouwb. Nederl. 1759. bl. 113.

2954 (11 Julij.) „Naauwkeur. Afbeeld. en beschr. v. h. ijland Ré, met de.. „zeekusten, alsmede h. bombard. v.... St. Martin, Olone, enz. en l „uitplunderen en verbranden v. versch. dorpen door de Eng. en Hol „vloot 11 Julij 1696." — Opschrift boven eene Holl. en Fransche beschrij onder eene kaart v. Ré, een deel v. Poitou, enz. met een plaatje v. l bombard. v. Olone. Met adres v. *C. Allard* te Amst. gr. fol. Hg. 5 met beschr. 78, br. 59 dm. In h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog Veldsl. N°. 531.

2955 (Aug.) „Plan de la ville de Brusselles, avec la situation, les retrancheme „et campemens des armées des alliez sous le command. de Sa Maj. B „tann. au mois d'Aout 1697." — Plan v. Brussel met omgelegen dorpe en situatie v. h. Holl. Eng. Beijersche leger, bovenaan Anderlecht e Berchem; links eene uitvoerige lijst der 126 regimenten die voor Bruss geweest zijn; onderaan eene dedicatie aan Maxim. Emanuel, Hertog Beijeren. Fraaije grav. door *J. Harrewijn*. (*discip*. Rom. de Hooghe 2 gr. fol. bl. te zamen hg. 79, br. 97 dm. Fraai gekleurd. — Een ong kleurd Ex. is aan h. Ministerie v. Oorlog. Archief v. de Genie. Veldsl. N°

2956 „Als voren, doch verkl. — Plan de la ville de Brusselles et de ses environs „avec l. camp. d. armees d. alliez, leurs retranch. etc. pour preveni „les insultes." — Door *J. Harrewijn*. br. fol. Hg. 35 br. 44 dm Aan h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldsl. N°. 56.

2957 „Le Theatre de la guerre dans les Pays-Bas, ou representation des Princip „Villes en Flandres, Hainaut, Brabant, etc. avec leurs Fortifications „particul. celles sous la domination du Roy Très Chret. dont les Plan „ont ésté levez par Mons. de Vauban. Recueilli par (N.) de Fer, Geogr. d „Roy. Paris. 1696." 1r vol. kl. folio obl. — Titel, Fransche lijst der 25 plannen v. Belg. en Fransche grensvestingen. — Of hiervan een 2e deel bestaat is mij onbekend, doch betwijfel ik.

2958 (1697. 20 Sept.) Vrede te Rijswijk bij 's Hage gesloten door Nederland en Engeland, met Frankrijk. (Wagenaar XVI. 320—332, 341—367, 381—411

Europ. Merc. 1697 *b*. 81, 155, 320.) „Lijste v. de Namen der Ambas-„sadeurs, Gevolmacht. tot de generale Vrede tot Rijswijk, mitsgaders „haar Leverijen en woonplaatsen." Delft bij D. Hoogstraat. 1667. (sic! in plaats v. 1697.) 1 bl. in 4 kol. met bovenst. opschrift. Plano.

2959 12 platen van het Huis te Rijswijk en der vertrekken voor de vredehandeling. Allen met Fr. en Holl. onderschrift, door *J. v. Vianen*, met adres van *Anna Beek* te 's Hage. kl. br. fol. Iedere pl. hg. 21, br. 26 dm. De platen zijn ongenommerd, doch met deze onderschriften:

1. Weg naar het Koninkl. Huis bij Rijswijk.
2. Gezigt v. h. Huis (v. voren)
3. „ „ „ „ aan de Oostz.
4. „ „ „ „ van achteren.
5. Kamer v. d. Mediateur.
6. Kabinet v. d. Mediateur.
7. Groote zaal der conferentie tot d. algem. Vrede, 20 Sept.
8. Kamer der Ambassad. v. Frankrijk.
9. 2e Kamer der „ „ „
10. Kamer der Ambassad. v. d. Keizer en Keurvorsten.
11. Kamer der Gevolmagt. v. alle Hooge Geallieerden.
12. Kamer in welke de vrede tusschen Engeland, Spanje, Nederland met Frankrijk geteekend is.

2960 Dezelfde platen als voren, doch verkleind en met eenige verandering. Bij deze reeks zijn nog de 4 volgende gevoegd waarvan ik geene grootere heb aangetroffen, nl.:
Gezigt v. 't inkomen v. d. Haag.
„ v. 't Huis te Rijswijk v. de zijde daar de Geallieerden inkwamen.
„ v. de 3 Bruggen voor het h. Huis te Rijswijk.
„ v. h. Huis te Rijswijk naar den tuin te zien.
Te zamen 16 St. kl. br. 4°. Door *J. v. Vianen* met adres v. *A. Beek*.

2961 „'t Koninkl. Huys te Rijswijck alwaer wegens de Generale Vreede gehandelt „wert. — Maison Royale a Rijswijck," etc. — Plattegrond der tuinen; gezigt v. h. Kasteel, enz. Zonder naam v. grav. doch door *Flor. à Berckenrode*. Oude plaat uit den tijd v. Frederik Hendrik, nu opgegraveerd en met een nieuw opschrift voorzien. Met adres v. *F. de Wit* te Amsterdam. gr. br. fol. hg. 47 dm. br. 60 dm.

2962 „Maison Royale de Rijswijck ou l'on tient les conferences pour la paix." — Gezigt v. h. geheele huis v. voren; daaronder een opstand v. h. Huis naar de zij van Delft; lager de grondteekening voor de 1e en 2e verdieping. Met fransche opschriften en opdragt door *J. A. Rietkesler*, met adres: 's Hage, Wed. v. Lin. (In deze opdragt wordt het huis *Nieuwburg* genoemd.) br. fol. 1½ blad. Hg. 52 br. 73 dm. *Zeer zeldzaam.*

2963 „Maison Royale de Rijswijk ou l'on a tenu les confer. de la paix generale. „Het Koninkl. Huis te Rijswijk." enz. — Gezigt *à vol d'oiseau* van het Huis en der tuinen v. Rijswijk; in het verschiet Delft. Door *J. v. Vianen*. br. fol. Hg. 42 br. 50 dm.

2964 Hetzelfde, als voren doch eenigzins anders; met bovenschrift: „Maizon (*sic!*) „Royale de Rijswijk," etc. Zonder naam v. grav. met adres v. *A. v. Hoorn*. br. fol. Hg. 41 br. 50 dm.

2965 Hetzelfde, als voren, doch iets kleiner; in de lucht vliegt de vrede met een' palmtak en opschrift: *Venit pax aur. coel.* Met onderschr. „Aankomst „der Ambassadeurs op 't Huis Nieuburg tot Rijswijk." Door *P. Schenk*. br. fol. Hg. 39 br. 47 dm.

2966 Hetzelfde, veel kleiner; gezigt v. h. huis en der tuinen en Delft. gr
a br. 4⁰. Uit Wagenaar Vaderl. Hist. XVI.
b Dez. plaat, afdruk in *rood*.
2967 „'t Huys te Rijswijck." — Links een gezigt op het huis; regts geboomte enz. Met een bloemrand omgeven. (Door *C. Decker?*) br. 4⁰. Gen⁰. 4.
2968 (6 Nov.) Vreugdevuren te Amsterdam op den algemeenen Dankdag wegens den gesloten Vrede. — *Teekening* met zwart krijt op blaauw papier zonder naam, waarschijnlijk door *A. Rademaker*. br. fol. Hg. 26, br. 44 dm. *Onuitgegeven*.
2969 Vuurwerk voor den vrede v. Rijswijk. In het midden de letters W. R. (William Rex) geëntrelaceerd, regts en links een tempel met rond dak. Door *L. Scherm*. Van boven regts gen⁰. Fol. 368 br. 4⁰. Uit: Europ. Merc. 1697.
2970 Vuurwerk. — Vreugdevuren. — 2 plaatjes door *J. Fokke*. 12⁰.
2971 (7 Nov.) Optogt der burgers v. h. dorp Jisp (in Noord-Holland bij Purmerende) ter eere v. d. Vrede te Rijswijk. — Op den voorgrond de optogt der Burgers, Weesjes, en infanterie, in 5 rijen bovenelkander, op den achtergrond het dorp; regts de kerk, het Raadhuis en de Vaart; bovenaan eene plattegrond v. h. dorp. Zonder naam v. grav. (*L. Scherm*.) Met adres v. *Car. Allard*. — Met afzonderl.: „Beschrijv. v. h. Vreugde„tooneel, opgerecht en vertoond tot Jisp, op Donderdag 7 Nov. over de „gesloote Vreede tot Rijswijk, — door J. A. Thymus tot Jisp." Onderaan 4 versjes v. Maerten Heynderiksz van Embden. Zeer gr. fol. De pl. hg. 49 dm. met beschr. 74 dm., br. 58 dm. *Zeer zeldzaam*.
2972 „Nieu Vreugde-lied ende Vredesang, behels. de blijdschap der Landen „ov. h. sluyte v. een generale Vrede,..... daer elk even besig is om „pektonne te bereydde,..... ook v. verscheyde... Personen als koop„liede bij duysende van gelt is te grabbel geworpe. Gesloten tot Rijswijk „20 Sept. 1697." — Eene zeer oude houtsnede, op den voorgrond een' wagen voorstellende, waarin eenige personen gaan, die uit eene schuit komen, achter hen eenig voetvolk. Daaronder bovenstaand opschrift van een kreupel vers, met Duitsche letter in 3 kol. gedrukt. „Gedrukt bij Frans „Hartnol, na de copij in 's Hage." kl. fol. *Zeer zeldzaam*.
2973 „Zee- en Land-triomf over de Vreede, gesloten tot Rijswijk d. 20, 21 Sept. „1697." — Dezelfde plaat, (doch veranderd) die vroeger gebruikt is ter eere v. d. zeeslag bij Kijkduin, 21 Aug. 1673 (zie N⁰. 2490.) Het borstbeeld van Willem III, omstuwd door vaandels en verzeld van de godsdienst en andere deugden, op eene zegenkoets door Zeegodinnen over de wateren gevoerd; daarachter eene dergelijke wagen met een borstbeeld; in de lucht de borstbeelden der 2 Mediateurs. Onder deze voorstelling, 8 kleinere, in het midden het sluiten v. den vrede, enz. Door *C. Decker*. Met vers van T. A(rends?) en uitlegging in 3 kol., en adres: te Amsterdam bij *J. Robijn*. gr. fol. De pl. hg. 34, met vers 53 dm., br. 40 dm.
2974 Vrede te Rijswijk. — „Gedenktek. v. de eeuw. vreede tusschen alle „de hooge geallieerde en de Franschen... gesloten op 't huis te Rijswijk „20 Sept. 1697." — Bovenaan 2 gezigten v. h. huis te Rijswijk, naast elkander; lager in het midden eene zinneprent (de Vrede geeft den Mercurius-staf aan eene gekroonde vrouw) ter weerszijde en v. ond. 8 kleinere plaatjes v. de verschillende vergaderkamers, het teekenen der afzonderlijke verdragen en vuurwerken. Op de zinneprent behoort in het midden een

vers. Door *L. Scherm* met adres v. *Car. Allard*. Met afzond. verklaring der „Verbeeld. d. Gedenk Teekenen v. de Eeuwige Vreede.” enz. in het Holl. en Fransch in 4 kol. 1698. gr. fol. De pl. hg. 51, met beschr. 76, br. 55 dm.

2975 Zinneprent op den vrede van Rijswijk. — „Theatrum pacis Risvicanum, „A[i] 1697.” Mercurius vliegt uit den hemel met een blad in de hand: *Venit pax aurea coelo*, achter hem 2 zuilen met opschriften, daarnaast de verwoestingen door den Turk; op den voorgrond de vrede en zinnebeeldige figuren, op den achtergrond de open zee en koophandel. Geëtst naar en door *P. v. d. Berge* te Amst. br. fol. Hg. 43, br. 55 dm.

2976 Hetzelfde. — In het midden eene breede zuil, waarnaast palmen en andere boomen; aan de kolom hangen de portretten in medaillons der oorlogvoerende Vorsten; op den voorgrond vele zinnebeelden; op den achtergrond: regts de landbouw, links de vrije zee, waarop Neptunus met zijn wagen rijdt. Met opschrift op de kolom: „Anno 1697. Bello quin„quenni finito..... pax Rysvic.... ratific. asserta. 22 Sept.” Onder de plaat een kreupel vers in 4 kol. van *S. Donnet*. — De plaat is zeer afgesleten en schijnt mij toe eene oude, hiervoor vermaakte prent te zijn. Zonder naam of adres. br. fol. Hg. 47, met vers 53, br. 55 dm.

2977 Zinneprent op hetzelfde. — Koning Willem III, wiens titels op een lint in de lucht zweven, ziet op de wijsheid en den vrede die zich zamen verbinden. Met 6 reg. vers. Naar en door *P. v. d. Berge*. fol. Hg. 26, br. 17 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2978 Zinneprent op d. Rijswijkschen vrede. *Teekening* in bistre aangeboden aan Monseign. Ra......s? Gezant v. Lubeck bij dien vrede, door den ontwerper *Theod. v. d. Schuer*. Met uitvoer. uitlegg. fol. Hg. 30, br. 20 dm. *Niet in plaat gebragt*. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2979 Zinneprent op den vrede? v. 1697?? — Willem III wordt door Hercules, die een gebroken zuil in den arm en een leeuwenhuid over h. hoofd heeft, naar een tempel geleid, waarop: *Glor. Nassav.* (over andere uitgewischte letters heen) staat; regts de Muzen een lied aanheffende en Pegasus. — Op den voorgrond een liggende ezel, 2 Faunen, eene rijk versierde vrouw, enz. Naar en door *J. v. Vianen*. fol. Hg. 55, br. 47 dm. *Zeer zeldzaam*. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2980 Zinneprent op hetzelfde. — „La paix retablie dans l'Europe, etc. — „Peace restored in Europe by William III.” Zwarte kunst door *P. v. Somer*. Met Engelsch onderschrift en Fransche verzen. Hg. 40, br. 56 dm. br. fol. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2981 Zinneprent op hetzelfde. — De vrede als kind naakt in de wieg liggende met een palmtak in de hand; in het verschiet het huis te Rijswijk. — Dezelfde plaat als N°. 2011 op de geboorte v. Willem III met veranderingen. Zonder verzen doch met afzonderlijke: *Aenwijsinge der beelden* 1—13 op 1 bl. kl. 8°. Zonder naam v. grav. (*C. v. Dalen*.) gr. fol. — In de verzameling v. d. Heer D. Franken te Amsterdam. — Deze plaat is alzoo hier voor de 4e en laatste maal gebruikt, nl.: in 1649 voor den Keurprins v. Brandenburg, in 1650 voor Willem III, in 1689 voor Prinses Maria Amelia en nu; zie de N°. 2011 en 2782.

2982 „Colonne érigée en memoire de la paix à Rijswijk 20 Sept. 1697.” Door *J. Bemme*. gr. 8°. Deze naald werd opgerigt waar vroeger het huis

Nieuburg stond. — Eene andere afbeelding hiervan door *Anna C. Br wer*, berust in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2983 (Aug.) „Peter de Groote op de werf v. de O. I. Maats. te Ams
a Peter zittende als timmerman op eenig hout, 2 Burgemeesters staa bij hem.— „Peter de Groote met Burgemeester N. Witsen" in diens ka eene kaart bestuderende. — 2 pl. beide door *J. E. Marcus*. gr. *Proefdrukken voor alle lr.* uit: Scheltema, Peter de Groote in Holla I. 135. II. 209.
b De 1e pl. in letterdruk; de 2e pl. *etsdruk* met oningevulde kaart.

2984 (29 Aug.) „Afbeelding v. 't pragtig Konst vuurgebouw,...... ter « „voor 't groot Moskovis gezantschap door bevel der.... Burgemeest. „v. Amsterdam vertoont bij de Kolveniers doele d. 29 Aug. 169' (Wagenaar XVI.378. Europ. Merc. 1697. *b* 227.) Gezigt v. h. gebouw in water tusschen den Doelen en de naastliggende brug, links het gezigt op Doelen, in het verschiet de Nieuwmarkt. Zeer fraai geetst naar en d *J. Moucheron*. Met adres van *P. v. d. Berge*. *Zeldzaam en zeer fr* gr. br. fol. Hg. 37 br. 46 dm.

2985 Afbeelding v. h. afsteken v. h. vuurwerk ter eere v. h. Muskov. Gez schap; regts de brug, links de Doelen met vele verlichte kamers. Zon naam v. grav. Met adres v. *C. Allard*. Onder de pl.: „Beschrijv. v. „Pragtig vuurwerk," enz. in het Holl. en Fransch naast elkander, v. o het adres v. *C. Allard* te Amst. op den Dam. fol. De pl. br. 27 d hg. 20; met beschr. 45 dm.

2986 Afbeelding v. h. „Watervermaak door order d. Magistraet v. Amst. „eere v. h. Groot Muskov. Gezantschap, aangesteld op d. 1en Sept." Gezigt v. d. scheepsstrijd op het IJ, op den voorgrond vele klei booten, in h. verschiet de Admiraliteits Werf. Zonder naam v. grav. m adres v. *C. Allard*. — V. ond.: „Beschrijving v. h. Watervermaak" en in 2 kol. en adres v. *C. Allard*. fol. De pl. br. 27 dm. hg. 20 dm. m Beschr. 43 dm.

2987 „Het huisje van Czaar Peter te Zaandam" gelijk het was ten tijde van de bew ning door den Czaar in 1697; in 2 afdeelingen, eene grootere en eene kl nere. — Hetzelfde van binnen; met den marmersteen voor den schoorstee *Petro Magno Alexander*. in 1814 door Keizer Alexander er in geplaatst.— Bei door *J. E. Marcus*. gr. 8°. Uit Scheltema, Alexander I in Holland. 181
b Dezelfde platen; Proefdrukken voor alle letter.

2988 Als voren; doch grooter, gestoffeerd met eenige personen. Aquatinta zo der eenigen naam (door *A. Lutz?*) omstreeks 1813. gr. br. 4°.

2989 Hetzelfde, doch slechts de kleinere afdeeling v. h. huisje, met h. steenen omhu sel, omstreeks 1820 op last van Koningin Anna Pawlowna er bij aangebrag Naar *E. Maaskamp* door *W. v. Senus*, met adres v. *E. Maaskamp* te Amste dam. br. 4°. *Gekleurd*. — Zie v. Geuns. Beschrijv. van Zaandam. bl. 24

2990 (1697?) Het Seminarie en Gymnasium te Lingen (in Hannover) door Wi lem III opgerigt. — „Guil. Henr. D. G. Lingae sune" etc. 6 reg. Lat. boven schrift waartusschen het profil portret v. Willem III in med.; daaronder h groote gebouw v. h. Seminarie; daarvoor eene omheinde speel- en wan delplaats; daar buiten eene Koninkl. koets met 4 paarden, eenige stu denten, enz; op den voorgrond het wapen der stad en vele zinnebeeldig figuren; voorts een 8 reg. Lat. vers: *Auspiciis ut Breda tuis*, etc. Geetst door *Rom. de Hooghe*. br. fol. Hg. 51 br. 59 dm. *Zeldzaam*.

2991 **(1698. 20 Julij.)** Afbeelding v. de „Manefiecke Carosse v. S. Maj. v. „Groot Brit. gemaekt in de Haegh de 20 Julij 1698." — Geëxecuteerd na de „teekening v. D. Marot, Archit. v. d. Koning, en geëtst door denz. au„teur." 6 ongen⁰. pl. — Eene groote plaat stelt het geheele bovenstuk der koets voor, 4 kleinere pl. de paneelen, eene andere de zittingen. De groote plaat hg. 22, br. 25 dm., de 5 kleinere hg. 26 à 28, br. 19 dm. *Zeer zeldzaam.* — Een *compleet* Ex. is in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam; bij mij eenige bladen.

2992 „Augustijnen Ommeganck" te Gend. Fraaije voorstelling in 8 rijen boven elkander van eene plegtige optogt te Gent in 1698. Naar eene *teekening* in de verzameling Goetghebuer (thans bij den Heer F. van der Haeghen.) Gegrav. door *C. Onghena.* gr. br. 4⁰.

2993 **(1700.)** Zinneprent op den Noordschen oorlog. (Wagenaar XVII. 41.) Met beschrijving. — In: Catalogus (Ameshoff) 17 Mei 1845. bl. 9. N⁰. 118.

Platen uit het Volksleven op het einde der 17ᵉ eeuw.

2994 Zinneprent op de verschillende standen in de maatschappij. — „Interest
a „des Werelts. — l'Interést du monde." — Eene voorstelling v. de maatschappelijke belangen v. d. Priester, Soldaat, Burger en Advocaat, ieder met 1 of 2 zinnebeeldige figuren verzeld; met bovenstaand opschrift en 10 vierreg. Holl. en Fransche versjes onderaan. Door *J. Harrewijn*, Antwerpiae. 1687. br. fol. Hg. 36, br. 49 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

b Dezelfde? plaat; door *P. Bouttats de jonge* met zijn adres te Antw. in de Wiegstraat bij de Meir. Van gelijke hoogte en breedte als voren. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2995 Kleeding der Nederlandsche mannen en vrouwen gedurende de 17e eeuw. Pl. 30—36 uit: Hofdijk, het Nederl. volk. Gelithogr. door *Emrik en Binger.* gr. 8⁰.

2996 Spotprent uit het volksleven. „Leven en bedrijf v. d. Roemkluchtige Sol„daet, opgedragen aen de Haert-beminnaers,.... en de onverwinn. Strij„ders bij kan en glas, daer men wel stort maer geen bloet vergiet." — Opschrift van een laf spotvers op een dronken en snorkenden soldaat uit den laatsten oorlog; waarboven een goed geëtste afbeelding v. d. dronken soldaat die met een ketel en schuimspaan gewapend, door één' jongen met een blaas met erwten op de vlugt gejaagd wordt. Door *S. P. S.* of *S. P. P.* fol. Het plaatje hg. 9 met vers 41 dm., br. 16 dm. Zeker omtrent 1700 of iets later uitgegeven. — Een andere druk v. dit plaatje is in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2997 Dergelijke plaat. — „De vermaerde Ryser versint sigh selfs op te dagen 't uyt„muntent Kermiswerck van Jan Klaphoudt en Juffrou Grietje Kalsee," enz. zijnde een zeer lange, onbegrijpelijke, vuile volksdeun, in 4 kol., waarboven een geëtst plaatje: een half dronken kerel met een tak in de linkerarm, de hoed in de regterhand, in 't verschiet een landschap met een burgt en hooge heuvelen. Geëtst door *H. Polse.* „Gedrukt in 't Land „v. Kasand." (waarschijnlijk te Middelburg.) gr. fol. Het plaatje hg. 9, met vers 48 dm., br. met vers 35 dm. *Zeer zeldzaam.*

2998 Dergelijke plaat. „Nieuwejaars-gift aan de manhafte Schutterij van Neder„land." — Vers in 3 kol. zonder naam onder de uitvoerige afbeelding van een wachthuis waarin alle rangen van overheid der schutterij verte-

genwoordigd zijn. Op den voorgrond een vaandrig met zijn ontrold vaandel, waarin de spreuk: *Vigilate Deo confidentes;* regts 2 trommelslagers links de kapitein zittende. Nergens komt een stedelijk wapen voor. Zonder naam v. grav. (doch door *A. Schoonbeek* of *J. Harrewijn*) fol. 1 pl. hg. 27 met vers 46 dm., br. 35 dm. *Zeer zeldzaam.* — Onder de tekst is met eene oude hand geschreven: 1694, wat zeer wel het jaar der uitgave kan aanduiden, doch als voorstelling v. de zeden des tijds plaats ik die op 1700. — Nieuw-jaarswenschen met eene prent te versieren is in Holland een zéér oud gebruik; zoo bezit ik onder de platen, aangekocht na de uitgave v. h. 1e stuk dezer Beschrijving, eene Nieuwjaarsprent en Wensch der Provoosten van Antwerpen in 1580 aan den Aartshertog Matthias door *H. Wierix* en eene van de boden van Utrecht aan de Overheid in 1584, (de laatste met eigenhandige onderteekening der Burgemeesters) geheel in den tegenwoordigen vorm, nl.: een half vel schrijfpapier, bovenaan een grove houtsnede, v. onderen een vers; beide van de uiterste *zeldzaamheid.*

2999 Oproepingsbriefje voor de schutterij te Amsterdam om de wacht te betrekken. — Dit briefje is v. 20 Mei 1698 voor Thomas Waddington onder Kapt. J. Coymans en bestaat uit eene zeer grove, slecht gegraveerde plaat waarop regts Mars met de pijlen is afgebeeld, die door een' krijgsman weggedragen wordt, in het midden de oproeping met ruimte om in te vullen. kl. br. 4°. Hg. 12, br. 20 dm.

3000 Spotprent op de Amsterdamsche Schutterij?? — In de hoofdwacht, onder het voormalige Stadhuis, thans Paleis, wordt een Kater door eenige apen binnengebragt. Met 8 reg. vers: „Een kater was gewoon", enz. Naar *Teniers* door *L. Schenk*. Hg. 43 br. 53 dm. — Zie Catal. Kuhn. 1866. bl. 31 No. 628 en Navorscher XVI. 306. XVI. 19. — Er bestaan ook exempl. met het adres v. *M. Pool* te Amsterdam. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden. — Ik herinner mij zeer goed lang geleden een dergelijk plaatwerk van 8 of 12 dergelijke platen waarop een kater en apen de hoofdpersonen waren, gehad of gezien te hebben, zoodat ik vermoed dat deze plaat eene uit die Serie is.

3001 Een trommelslager. — Een Savoyaard met een marmot. — 2 fraaije teekeningen met de pen door *C. Dusart*. 4°. Uit de collectie *Leembruggen*.

3002 „*Den Roomschen Schilder Bent.*" — Inschrift op een gordijn op een der 3 groote ongeno. platen de inwijding v. een' nieuwen kunstbroeder in den Romeinsche schilderbent voorstellende. — De eerste pl., met bovenstaand inschrift, stelt een geïmproviseerden tempel voor, waarin een schilder, als Heidensche priester verkleed, den ingebragten nieuweling begroet; vóór hem zit een naakte Bacchus op een wijnvat; daarbij vele omstanders in allerlei dwaze houdingen. Met 4 reg. Lat. en Fransche en 8 reg. Holl. vers: „Wie kan „v. lagchen zich onthouwen — en deze schildersbent aanschouwen, enz." — De 2e pl. stelt de knielende aanneming v. h. diploma of inhuldigingsbrief en in het verschiet regts, een drinkgelag voor; — met 4 Lat. en Fr. en 8 reg. Holl. vers: „De Inhuldings-brief der kunstgenooten," enz. — De 3e pl. stelt het weelderige of ruwe gastmaal der bentgenooten, op kosten v. d. ingewijde voor;links eene ruwe vechtpartij. Met 4 en 8 Lat. Fr. en Holl. verzen: „Hier is de Bent als uytgelaaten," enz. — Allen door *M. Pool*, „na de principalen schilderijen te Rome geschildert." De 2e pl. is naar *D. W. Asscanius;* aan de 1e en 3e pl. ontbreken juist de voorst

hoekjes waarop de namen der schilders gestaan hebben; ook ontbreekt een klein hoekje v. h. Fransche vers op de 1e pl. Met adres v. *M. Pool* te Amsterdam in de Nieuwen Lelystraat in St. Jacob. 3 gr. en br. fol. pl. De 1e pl. hg. 63, br. 50 dm., de beide andere ieder hg. 48, br. 54 dm. *Zeer zeldzame* suite; dit is het eenige Ex. dat ik ooit gezien heb.

3003 Hetzelfde; zeer verkleinde en omgekeerde kopij der 1e plaat, nl. der ontvangst v. d. nieuwen Bentbroeder; de Priester staat op de vorige plaat op de linker-, hier op de regterzijde, enz. Met 14 reg. vers: „De Roomsche schilderbent, de wareld door vermaard," enz. (Door?) en met adres v. *M. Pool* te Amsterdam op de Leidschegraft bij de Heerengraft. kl. fol. *Zeldzaam*.

3004 Een geleerde in zijn boekvertrek eene pijp rookende; achter hem een schilder rookende. — Onderaan eene uitvoerige zamenspraak in rijm tusschen beiden, voornamelijk over het rooken handelende; alles gegraveerd in cursieve letters. Zonder naam. kl. fol. Hg. 29, br. 18 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

3005 „Studentepraatje Over de Lof v. d. Tabak." — Uitvoerige zamenspraak op rijm in 4 kol. tusschen Joh. Likkebroer en Korn. Slempius. — Een gegrav. medaillon, waarin 2 studenten eene pijp rookende. Zonder naam v. grav., met gefingeerd adres. kl. fol. Hg. 11, met vers 35 dm., br. 30 dm. Behoort welligt in d. 18e eeuw. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

3006 „Een student in sijn kamer." — Een man met hoed op, lezende in zijn boekvertrek; eenige pijpen liggen op tafel. Met een Holl. en Lat. 8 reg. vers en adres v. *J. Tangena* (te Leiden.) — De plaat is zeker ouder dan 1690, enz. toen *Tangena* uitgever was; zoo bij voorb. staan de boeken met de voorsnede naar voren in de kast, gelijk in de 15e en begin der 16e eeuw gebruikelijk was; ook is de gravure beter dan uit den tijd v. *Tangena*. kl. fol. Hg. 31, br. 21 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

3007 „Samenspraek tusschen twee Lichtmissen, op haar koperen-Troost." — Een jonker naast wie zijne lichtekooi zit, speelt met een ander die een degen op zijde heeft om geld; — daaronder een 44reg. vers in 2 kol. met bovenstaand opschrift. Met adres v. *J. Houwens* te Rotterdam op h. Visschersdijck in d. Koning v. Groot-Brit. — De plaat is v. 1620 of daaromtrent, omstreeks of na 1700 herdrukt, blijkens het adres. fol. Hg. 20, met vers 35 dm., br. 26 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

3008 Zinneprent of spotprent op eene *Menniste Bruiloft?* „Klucht of vernieu-
a „wende gedachtenis van de Purgeerende Boontiens." — Voorstelling van eene groote kamer waarin links eene bijna verlaten bruiloftstafel staat en vele mannen en eenige vrouwen rondloopen, die allen aan diarrhée lijden en de mannen hun gevoeg op den grond of in eene tobbe doen. Regts eene open deur, door welke men aan de overzijde de Noorderkerk op de Prinsengracht te Amst. ziet; vooraan links ziet men aan tafel een man, die tot eene naast hem zittende vrouw zegt: „Dat spulletje heb ik begonnen," en tot antwoord ontvangt: „Ja Broeder maar 't is te grof gesponnen." Met uitvoerig vers in 4 kol., waarin melding gemaakt wordt van „onse broeder „Menno Simons, Jan en Knipperdol," en eindigt: „Drinkt een glaasjen „tot besluyt — ter eeren van bruydegom en lieve Bruyt," In het midden v.

h. vers bovenstaand opschrift, waaronder het adres v. *J. Robijn*. br. fol. Hg. 31, br. 39 dm. *Zeer zeldzaam.*
Deze plaat wordt wel genoemd: *de Menniste Bruiloft.* — In Amsterdam nu, wordt alzoo genoemd het ledigen van de secreetkuil, (wat steeds des nachts en stil geschiedt,) en door *Harrebomee* in zijn *Spreekwoordenboek der Nederd. taal* daarvan afgeleid wordt, dat bij de Doopsgezinden alles stil en eenigzins geheim pleegt te geschieden. — Ik vermoed echter dat op bovenstaande plaat een of ander werkelijk voorval is afgebeeld, wat dan gebeurd zou zijn in de Gemeente der Friesche Doopsgezinden, die vergaderden in het gebouw, genaamd: *het Sterretje* (thans het Doopsgezinde: Nieuwe Hofje op de Prinsengracht bij de Prinsenstraat over de Noorderkerk,) en dat deze bijnaam daaraan ontleend kan zijn. Uit het adres van *Robijn* en de gravure zou ik deze plaat omstreeks 1700 stellen.
b Dezelfde plaat, latere druk, met adres van *J. Bureau. Zeer zeldzaam.*— De overigens onbekende naam van *Bureau* komt ook voor op N°. 2898.

3009 „D' Onversadelikke Pleitzak." — Het kantoor v. een' advokaat, waar eene vrouw op echtscheiding aandringt; naast haar twee mannen en eene dame die intreedt. Onder de pl. eene Fransche zamenspraak in 4 kol. gegrav. Met adres v. *C. Allard.* — Onder de plaat in boekdruk een vers v. *J. Zoet* met bovenstaand opschrift. gr. fol. De pl. hg. 25 met vers 50 dm. br. 32 dm. fol. Navolging van eene dergelijke plaat van *A. Bosse*, gegraveerd streeks 1650.

3010 „Den geestelijken krijgsman." — Een krijgsman met het schild van Jesus Christus treedt op zijne verslagen vijanden en rukt tegen alle ondeugden aan. Met bovenst. onderschrift en daaronder in boekdruk een uitvoerig vers in 3 kol. van *J. L(uiken):* „Dit is de rechte krijg", enz. Met adres v. *J. Bookholt* in de Gapensteeg bij de Beurs te Amst. 1689. fol. Hg. 26, met vers 54, br. 34 dm. In den Atlas van den Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

3011 Het Nijmeegsche Raadsel of het gecompliceerde huwelijk, aldaar in 1618
a of daaromtrent gesloten. — In het midden zit een oud man naast zijne vrouw, aan wier knieën twee zeer jonge kinderen staan; ter weerszijden 2 mannen die alle 4 de genoemde 4 personen in den bloede bestaan. Door *R. de Hooghe;* regts onderaan het jaar 1698. Met 4 reg. gegrav. vers v. S. *Sylvius*. br. fol. Hg. 27 br. 36 dm. *Zeldzaam.*
Hierbij in oud handschrift de uitlegging van de Schilderij in kleuren gelijk ze te Nijmegen op het Raadhuis hangt, en een afzonderlijk blad: „Uytlegging over h. zeldzaam huwelijk." — in 2 kol., ondert.: *S. L. Noy.* 1721.
b Dezelfde plaat, doch *vroegere* afdruk met den naam v. *R. de Hooghe* regts onder het jaartal, zonder de gegrav. (hier welligt afgesneden) verzen, doch dezelfde in boekdruk met h. jaar 1698 en een ander 12 reg. vers v. P. v. Torenburg, onder de plaat.

3012 „Europa's molendans van de 5 zinnen." Een langwerpig ovaal waarin 3 Heeren en 2 Dames een *moulin* dansen en Cupido op de viool speelt. Met Holl. verzen. gr. 12°.

3013 Paardenmarkt of kermis bij Arnhem? — Een open veld met een groot aantal ligt opgeslagen kermiskramen, en zeer vele paarden op eene rij of dravende; op den voorgrond een man te paard, een ander paard met zich voerende, daarbij een boom waarin tusschen de bladeren een man zit die

een doodskist bespoelt. Bovenaan in het midden der plaat een oningevuld wapenschild. Zeer fraai geëtste plaat in *proefdruk*, zonder eenigen naam, doch zonder twijfel door *Rom. de Hooghe*. br. fol. Hg. 48, br. 57 dm. *Zeer zeldzaam*, vooral in dezen allereersten staat.

3014 Drinkbekers. — Oud drinkglas, en een genaamd *Spinola*. N°. 1 en 2 uit: Alkemade, Dischplegtigh. gr. 8°. — Een zeer fraaije drinkkan met handvat en deksel en met herten beneden. Fraaije lithogr. 4°.

3015 Een Haarlemsche klopper of vierkant gewerkt stuk kant, op de deur v. h. huis vastgehecht waar een kind geboren is. Zonder eenigen naam. 4°.

3016 (1700.) Frederik I, Koning van Pruissen bezoekt Amsterdam. Door *P. v. d. Berge*. Met gedrukt vers v. *A. Alewijn*. In Catal. Munniks v. Cleeff. N°. 974.

3017 „*Esopus in Europa*." — Verzameling van 40 fraai en keurig *geëtste* zinnebeeldige titelplaatjes, (ieder hg. 9, br. 13 dm.) voor 40 politieke fabelen, die door Esopus verteld worden over den toestand van Europa bij het naderen v. h. overlijden v. Karel II v. Spanje, en de daarop gevolgde gebeurtenissen in 1701 en 1702. Iedere fabel is een blaadje v. 8 bladz. wat naar het schijnt wekelijks uitkwam. Met adres: Amst. bij *Seb. Petzold* op het Rokin in de 3 kroonen. 1701, enz. — Het 1e plaatje met bovenst. in rood gedrukten titel heeft alleen de letters *R. d. H. inv.*, de andere geenerlei aanduiding. 4°.

3018 (1 Nov.) „Verbeelding der stervende Karel II v. Spangien." (Wagenaar XVII. 50. Europ. Mercurius 1700. *b*. 280). De Koning op zijn sterfbed, bij hem vele monniken, een crucifix, enz., op den voorgrond links de Koningin weenende bij een' man met grooten bril op. Van ond. een 8reg. Holl. vers; links een Spaansch 12reg. en regts een 6reg. Fransch vers. Door *P. v. d. Berge*. fol. Hg. 30, br. 20 dm.

3019 (1701. 16 Sept.) „Jaems vervallen Koning van Britteland stervende tytel-„hertog van Jork te St. Germain." (Wagenaar XVII. 100.) — Jacobus II op zijn doodbed. Zinneprent op den dood v. Jacobus II, met gedrukte beschrijving. br. 4°. In Catal. Munniks v. Cleeff. N°. 968.

3020 (1702. 4 Maart.) „Doodelijke val van Willem III." (Wagenaar XVII. 105. Europ. Merc. 1702. *a*. 213). „Verbeelding des droeve vals ter jagt v. „Wilhelm III," enz. Op den voorgrond de Koning op den grond liggende en opgeholpen door een paar omstanders. Met bovenst. opschrift en 6 reg. vers. Door *P. v. d. Berge*, te Amsterdam in de Kalverstraat in den Groenen Berg. kl. fol. Hg. 28, br. 19 dm.

3021 Hetzelfde, eenigzins anders; de Prins nagenoeg onder het paard liggende.
a Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°.
b Dezelfde plaat, *proefdruk v. alle lr.*
c Hetzelfde; *teekening* in O. I. inkt voor de plaat, door *J. Buys*.

3022 (19 Maart.) Dood van Koning Willem III. (Wagenaar XVII. 108. Europ. Merc. 1702. *a* 216.) „Verbeelding der stervende Koning v. Engeland Wil-„helm III." enz. De Koning in gebordurd kleed op zijn Koninklijk bed, omringd door de Groot Waardigheidbekleeders. Met bovenstaand onderschrift en 6 reg. vers. Door *P. v. d. Berge*. fol. Pendant v. 3020.

3023 Hetzelfde. — Als voren doch verkl., met 2 reg. onderschrift en adres v. de Wed. *A. Tangena* te Leijden. — Onder de pl. een uitvoerig verhaal in 3 kol. v. de ziekte en den dood des Konings, met opschrift: „Af-

„beeld en verhaal," enz. kl. fol. Hg. 18, met vers 37 dm., br. 23 d
In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

3024 (23 April.) Begrafenis van Willem III. — „Waare Verbeeldinge
„lijkstatie v. Willem III, ten grave bestelt op Sondag 23 April 170
De lijkkoets met 4 paarden bespannen en eenig, zeer klein gevolg;
2 reg. gegrav. onderschrift; daaronder bovenstaand opschrift en korte
schrijving der lijkstatie in 2 kol. Slechte grav. zonder naam. Met adr
Wed. *A. Tangena*, met priv. kl. fol. Hg. 18, met uitl. 36, br. 18 d

3025 Hetzelfde. — Kleine afbeelding in 6 rijen boven elkander, ter weerszij
huizen; bovenaan links Westminster-Abdij waar hij begraven is. D
P. v. d. Berge. kl. br. 4°. Hg. 16, br. 28 dm.
Het is opmerkelijk dat v. de begrafenis v. Willem I eene zeer fra
plaat in 12 bl. uitkwam; van die v. Maurits twee verschillende, waar
eene in 20, de andere in 4 bl., van Fredrik Hendrik eene in 30 bla
en 2 in één blad; van den jong-gestorven en niet betreurden Willem
geene; van zijne moeder eene in 2 bladen, doch van haren doorluchti
kleinzoon, den magtigsten en beroemdsten van zijn geslacht, geene and
dan deze kleine nietswaardige afbeelding. — Is het wijl hij in Engel
overleden, en hoewel geacht, noch daar, noch hier bemind was?

3026 Lijkplegtigheden van Willem III. Door *R. de Hooghe*. br. fol. — In
talogus Munnicks v. Cleeff. N°. 971.

3027 „Haarlem in rouw." — De treurende Haarlemsche maagd omringd d
treurende kinderen; daarboven het plan der groote zaal v. h. stadh
waar eene lijkrede gehouden is. Met adres v. de *Wed. A. Tangena*.
der de plaat een uitvoerig vers in 2 kol., eindigende met 2 reg.
sijf. kl. fol. Hg. 16, br. 19, met vers 38 dm.

3028 Zinneprent op Willem III. Zijne buste op een voetstuk, met opschri
„Non sibi soli sed Deo et Patriae"; boven hem de Faam. Met onderschr
en 12 reg. vers. Door *P. v. d. Berge*, bezijden de Kapel en de ho
van de Kalverstraat in de Groene Berg naast de Keyser Alexander. fo
Hg. 28, br. 17 dm.

3029 Zinneprent bij den dood v. Willem III, ter waarschuwing v. Lodewi
XIV. — Een krokodil (Lodewijk) kruipt op den voorgrond; regts in
lucht eene schilderij. Met vers: „De weg is schuin en smal het pa
br. 4°.

3030 Zinnebeeldig praalgraf voor Willem III; de Koning ligt op allerlei o
logstuig; 2 zinnebeeldige vrouwen, Engeland en Nederland beween
hem. Naar *D Marot*. (Door hem zelven?) fol. Hg. 29, br. 20 dm. Noo
uitgevoerd ontwerp. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leide

---

REGISTER.

De Opschriften van Zinne- en Spotprenten zijn *cursijf* gedrukt.

B.

C.

D.

E.

H.

I.

J.

K.

L.

M.

P.

Q.

R.

S.

T.

U.

V.

W.

IJ.

Z.

REGISTER.

De Opschriften van Zinne- en Spotprenten zijn *cursijf* gedrukt.

A.

Digitized by Google

—

B.

—

C.

D.

E.

F.

G.

H.

T.

U.

X.

Y.

Z.

Snelpersdruk van P. Groenendijk.

BEREDENEERDE BESCHRIJVING

VAN

[NE]DERLANDSCHE HISTORIEPLATEN,

ZINNEPRENTEN EN HISTORIEKAARTEN.

DOOR

F. MULLER.

TWEEDE DEEL.

JAREN 1702 tot 1795.

[Sp]aansche en Oostenrijksche Successieoorlogen 1702—13, 1741—48.
De strijd v. h. Jansenisme tegen het Jezuitisme, 1705 enz.
[He]t Tafereel der Dwaasheid, 1702; het Dwergentooneel, enz.
Twisten der Orangisten en Patriotten 1781—87.

DE NEDERLANDSCHE GESCHIEDENIS

IN PLATEN.

BEREDENEERDE BESCHRIJVING

VAN

DERLANDSCHE HISTORIEPLATEN,

ZINNEPRENTEN EN HISTORISCHE KAARTEN;

VERZAMELD, GERANGSCHIKT, BESCHREVEN

DOOR

F. MULLER,

BOEKHANDELAAR TE AMSTERDAM, ENZ.

TWEEDE DEEL.

(1702 tot 1795.)

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER EN C°.
1876,77.

VOORBERIGT.

De platen in deze aflevering beschreven, zijn in vele opzigten zéér verschillend van de voorgaande. Die vorige toch boezemden door het algemeene belang of den roem der afgebeelde gebeurtenissen, of door hunne kunstwaarde, aan tijdgenoot en nakomeling meer of minder belangstelling in, en werden de voorwerpen zoowel van vaderlandsliefde als van kunstkennis. Doch de jaren van 1702 tot 1749 bieden, enkele veldslagen en de omwenteling ten gunste van het Huis van Oranje uitgenomen, al zeer weinige gebeurtenissen van algemeen belang aan, en nog mindere die met roem bekroond waren; — de vroegere afbeeldingen van volbragte *daden*, maakten plaats voor tallooze spot- en zinneprenten, hetzij op den verren vijand, hetzij ter verheerlijking van de onthouding aan den buitenlandschen strijd waarin men vroeger gedeeld had, — en de platen trokken bovendien even weinig het oog van den toen of later levenden landgenoot of vreemdeling! — En evenwel zijn deze platen, juist door al die negatieve redenen van eigenaardig en groot gewigt. Ze stellen meer dan vroeger het maatschappelijk en kerkelijk leven voor; de spot- en zinneprenten zijn talrijker dan vroeger, ja nemen meer dan de helft der hier beschreven bladen in; en deze zijn de onverdachte uiting van den volksgeest (hoe die dan ook zij); ook is de buitenlandsche geschiedenis, meer dan vroeger of later, het onderwerp dier afbeeldingen. Bovendien zijn ze juist door dat mindere algemeene belang (den Actiehandel uitgenomen) veel zeldzamer dan andere Historieprenten, en de zoogenaamde Historische Atlassen vertoonen over die jaren zoo groote gapingen, dat die zonderling bij andere jaren afsteken. Terwijl dus de beschrijving der platen over 1702 tot '49 noch voor de geschiedenis van ons land noch van onze kunst van groot belang kan geacht worden, zoo is ze evenzeer de ondankbaarste, want geene heeft mij grootere moeite en meer nasporingen gekost dan juist deze. Zinne- en spotprenten te ontcyferen en te beschrijven is veel moeijelijker dan van eene historische voorstelling

door woorden een denkbeeld te geven; doch bovendien zijn de onderzoekingen naar kleine, bijna vergeten, zeer verschillende, en nergens beschreven gebeurtenissen veel moeijelijker dan naar behoorlijk geboekstaafde feiten. Ofschoon het ieder duidelijk zal zijn dat bibliographische en historische nasporingen, als over den *Almanak van* 1701, '05 *en* '06, over het *Roma perturbata* en het *Tafereel der Dwaasheid*, op bl. 19 tot 62, 81 tot 85 en 102 tot 134, zéér veel moeite en tijd kostten, toch was de arbeid, correspondentie enz. weinig minder, die besteed moest worden aan de prenten over den Bul *Unigenitus*, de Pauselijke Onfeilbaarheid en de aanstelling van een Roomschen Vicaris alhier (N°. 3705, '07, '08, '09, '22, '23, 33) aan de platen over den Amsterdamschen Schouwburg (N°. 3523, 24), aan die over het Amsterdamsche Chirurgynsgild (N°. 3728 tot 32), of de vergelijking der honderden, nagenoeg onbekende platen van: Les Forces de l'Europe (N°. 3034). Ofschoon ik dus deze beschrijving niet van groot gewicht acht, noch meen alles gekend en vermeld te hebben wat er toe behoort, zoo geloof ik toch dat deze aflevering veel nieuws en onbekends zal berigten aan de beoefenaars van onze Nederlandsche geschiedenis en kunst, even als aan die Fransche, Duitsche en Engelsche geleerden of kunstkenners, die zich met de geschiedenis van Lodewijk XIV, den 1sten en 2den Pretendent en den Oostenrijkschen Successie-oorlog bezighouden.

Reeds voor vijf jaren waren de platen over dit tijdvak beschreven, toen beroepsbezigheden mij noodzaakten de voortzetting tot het vorige jaar op te schorten. Door dat uitstel heeft dit werk echter in allen deele gewonnen. Niet alleen is in dien tijd mijne verzameling meer dan de helft vergroot, maar thans, meer dan vroeger van beroepsbezigheden ontslagen, heb ik meer tijd dan vroeger aan deze beschrijving en de daarvoor noodige onderzoekingen kunnen wijden, en is het vroegere Handschrift bijna geheel omgewerkt en tot het dubbele aangegroeid. — Daar de beschrijving van het vervolg reeds tot 1800 gereed ligt, en daarin geene bezwaren te voorzien zijn gelijk de verzamelingen over Lodewijk XIV en den Actiehandel mij in den weg legden, geloof en hoop ik dat het vervolg en slot weldra zal kunnen verschijnen, en het geheel dan spoedig met een Supplement over de vorige jaren zal kunnen besloten worden. Voor de volledigheid van dat Supplement roep ik de hulp van allen hier te lande in.

Alvorens te eindigen, betuige ik mijn hartelijken dank aan de Heeren A. van Stolk te Rotterdam en Mr. S. van Gijn te Dordrecht, die de welwillendheid hadden hunne rijke verzamelingen van Historieplaten, ter completeering dezer beschrijving, ten mijnen huize ter beschikking te stellen, waardoor zij allen, die in dit werk belang stellen, ten zeerste aan zich verpligt hebben.

FRED. MULLER.

DE NEDERLANDSCHE GESCHIEDENIS
IN PLATEN.

BEREDENEERDE BESCHRIJVING

VAN

NEDERLANDSCHE HISTORIEPLATEN,

ZINNEPRENTEN EN HISTORISCHE KAARTEN.

VERZAMELD, GERANGSCHIKT, BESCHREVEN

DOOR

F. MULLER,

BOEKHANDELAAR TE AMSTERDAM, ENZ.

4e AFLEVERING.

(1750 tot 1795.)

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER EN C°.
1877.

VOORREDE.

In de Voorrede tot de 1e aflevering van dit werk is er met nadruk op gewezen, dat alleen dáár en wanneer men zich vrijelijk over de zaken van stad en land mag uitlaten, en de deelneming daarin algemeen is, Historische platen, Spot- en Zinneprenten kunnen ontstaan. Dit wordt nergens zoo bevestigd als door de platen in deze 4e aflevering beschreven. Terwijl de zoo rustige en rijke tijd van 1750 tot 80 alle aanleiding gaf om zulke platen te verzamelen en te bestudeeren, kwam er in die bijna doode jaren nagenoeg niets voor dat de algemeene aandacht boeide. De groote verspreiding der platen over de feesten te Amsterdam in 1768 en over den brand van den Schouwburg aldaar in 1772, toonde echter genoeg aan dat indien slechts de aanleiding tot die platen bestaan had, de lust om ze te verzamelen ruimschoots aanwezig was. In de daaropvolgende, zoo treurige jaren van 1780 tot 87, toen ieder, bevoegd of onbevoegd, zich een oordeel van lands- en Stadszaken aanmatigde, de schrijvers van politieke tijdschriften en pamfletten een (gelukkig korten) gouden tijd hadden, en het geheele land in de jammerlijkste partijschappen verdeeld was, toen verschenen die historische platen en spotprenten, — naar ik vermoed hier in groote volledigheid beschreven, — in kwistigen overvloed. Die platen getuigen van eene algemeene (helaas te groote) deelneming in de publieke zaken, terwijl de Spot- en Zinneprenten, meer dan eenig betoog de bewijzen geven van de hevigheid der partijschappen, en tevens toonen, hoezeer helaas! kunst en geestige scherts van het volk geweken was.

De meeste dier Historische en Spotprenten zijn van de Patriotsche partij uitgegaan. In 1781, bij den slag van Doggersbank, stond voor den nood en de eer van het Vaderland de partijschap achter, maar na dien tijd, in 1782 begonnen de Spotprenten op den Prins, den Hertog van Brunswijk, van Goens, de Oranje Friezen, enz. Van toen af werden bijna uitsluitend de daden der Patriotten afgebeeld en die platen genoten, blijkens het groot aantal nu nog overig, een buitengewoon vertier. Gebeurtenissen, anders ter naauwernood ééne plaat waardig gekeurd, werden toen in 4, 5 of meer grootere en kleinere platen afgebeeld. Het rijden der Dordsche Gedeputeerden door de Stadhouderspoort, de overwinning van Kattenburg, de verklaring van

Burgemeester Hooft van Amsterdam, het bezweeren van het Regerings-reglement te Haarlem, enz. werd in tal van platen afgebeeld, en nog meerdere verschenen over de belangrijker feiten, b.v. de aanhouding der Prinses, de gevechten rondom Amsterdam, enz. — Ook zijn de Spotprenten der Patriotten op de Orangisten heviger dan die der andere partij, ofschoon het helaas moeijelijk is te zeggen wie der beide partijen de platste en gemeenste spot gebruikt.

Dat deze platen van groot belang zijn voor de kennis van ons volk en zijne huiselijke en openbare geschiedenis, spreekt van zelf. Zoo is 't opmerkelijk dat geen der partijen lust heeft gevoeld om in Spotprenten op de andere partij iets te zeggen over den treurigen afloop van den 4en Engelschen oorlog en der twisten met Jozef II. Hoe geheel anders dan vroeger bij den Vrede van Munster, Breda, Nijmegen en Rijswijk! Beide partijen gevoelden te zeer de nationale schande. Door buitenlandsche Spotprenten heb ik de meening der tijdgenooten echter genoegzaam aangeduid.

De Spot- en Zinneprenten zijn voor de kennis van de meening des volks over feiten of personen belangrijker dan de historische voorstellingen, en daarom is aan hunne uitlegging of ontraadseling, en vooral aan hunne tijdsbepaling, veel, welligt te veel, moeite en tijd besteed. Zoo zijn de platen over den Ouderwetschen Patriot van van Goens, die op de Oranje Friezen, Rendorp, over Utrecht en Arnhem, van de meest ingewikkelde beteekenis, doch het inzigt wat ze in de aangeduide zaken geven, vergoedt de groote moeite aan hunne uitlegging en dateering ten koste gelegd. — De vele Spotprenten op de Keezen of Patriotten en de tijd van hunne verschijning, bewijzen duidelijk dat die naam eerst in 1786 of 87 is opgekomen en slechts van de Dordsche Gedeputeerden Cornelis de Gijselaar of van Cornelis, Rijngraaf van Salm afkomstig kàn zijn, zoodat alle andere meeningen daarover bepaald te verwerpen zijn [1]).

Hoewel nu het meerendeel der Spotprenten weinig geest aantoont, zoo verdienen toch eene bepaalde vermelding die, welke door P. van Woensel zijn uitgedacht (N°. 5166) en die over de Alliantie met Frankrijk, welke op N°. 5059 in het klein is gecopiëerd. De maker van deze laatste plaat heeft (helaas) denzelfden profetischen blik gehad als de onbekende schrijver in de zoo vrijzinnige Vaderlandsche Letteroefeningen, die reeds bij de Alliantie met Frankrijk, op aandrijven der Patriotten in Nov. 1785 gesloten, voorzeide, dat wij langzamerhand geheel door Frankrijk onderdrukt en uitgeplunderd zouden worden. Die voorspelling werd op nog treuriger wijze, namelijk onder den schijn van vriendschap, vervuld; en juist dit is op de genoemde

[1]) De plaat N°. 4555 behoort stellig later, bv. bij N°. 4788.

plaat met profetische waarheid afgebeeld, daar ze een Franschman voorstelt die een Hollander omarmt en hem tegelijk zijne beurs ontsteelt. En zoo is 't in waarheid geweest. Van 1795 tot 1805 is Nederland onder den schijn en in den naam van hulp en vriendschap, door Frankrijk stelselmatig uitgeplunderd, en de sommen, door de Franschen van ons volk afgekneveld, bedragen naar verhouding tienmaal meer dan de zoo beruchte vijf milliard door de Franschen aan den Duitschen overwinnaar betaald. De Alliantiën van 1785 en '95, met Frankrijk hebben hetzelfde gevolg gehad van alle onze vroegere verbintenissen met Frankrijk, nl. dat wij bedrogen zijn uitgekomen! — De hier bedoelde plaat is niet op 1785 beschreven, wijl ik meende dat ze op het einde van 1795 behoorde, toen reeds den vurigsten Gallomaan de oogen waren opengegaan; doch de reproductie op de in 1788 verschenen plaat, laat geen twijfel toe aan den voorzeggenden geest van den uitvinder.

Onder de overige platen in deze aflevering beschreven, acht ik de 200 Volks- en Kinderprenten in de vorige eeuw verschenen, allezins opmerkelijk. Reeds deze onvolledige verzameling is zeer belangrijk om het inzigt in de spelen, bezigheden, costumes en ook in den smaak en kunstzin van de toenmalige maatschappij. Daar ze in den loop der 18e eeuw verschenen, zijn ze op het jaar 1750 als middenterm geplaatst. Moge deze beschrijving anderen aanleiding geven er meerdere te verzamelen en bekend te maken.

Gaarne zoude ik iets meer vernemen over de bedoeling van, en de aanleiding tot de hoogst zeldzame spotprent N°. 4080 op de Roomsche kerk. Niettegenstaande alle aangewende moeite heb ik slechts het meegedeelde kunnen gissen, wat niet genoegzaam den tijd harer verschijning en hare bedoeling verklaart.

Hoogst aangenaam is het in enkelen der hier beschreven platen eene betere behandeling der graveerstift en meer kunstzin dan vroeger heerschte, te zien doorblinken, en door de platen van Coclers, Bemme, Claessens en anderen, een nieuw, doch helaas te kort, tijdperk van bloei der Nederlandsche graveerkunst geopend te zien.

De volgende aflevering zal de beschrijving der platen over 1795 tot nu toe, en die der later verzamelde platen over vroegere jaren bevatten, benevens tal van bijvoegingen en verbeteringen tot het vroeger geschrevene. Mogt iemand mij zijne opmerkingen over het reeds geleverde willen afstaan, zoo zal ik die met erkentelijkheid ontvangen, toetsen en mededeelen. F. M.

BEREDENEERDE BESCHRIJVING

VAN

NEDERLANDSCHE HISTORIEPRENTEN.

DE SPAANSCHE SUCCESSIE-OORLOG. 1701—1713.

INLEIDING. — VERZAMELINGEN.

3031 „SCHOUWBURG V. D. OORLOG, beginnende v. Koning Karel d. IIe" (van Spanje)
a „tot op Koning Karel d. III, bestaande in 9 historische figuren op een „olifantsblad, als Veldslagen, Belegeringen te Water en te Lande met de „voornaamste Vestingen aan de Rijn, Maas, Moesel, Spanje en Italien „etc., met een korte beschrijvinge in 't Latijn en Duyts, en zal alle jaren „een blad v. 9 der voornaamste voorvallen daartoe gemaakt werden in „Krijg of Vreede. Item alle Krijginstrumenten te Water en te Lande door „de Heeren Koehoorn, Vauban, en andere groote Ingenieurs. Gemaakt „en uitgegeven door *Pt. Schenk*. Amst., bij Pt. Schenk, op d. Vijgen„dam in Sanson's Atlas. 1709. —
„THEATRUM BELLICUM, incipiens a Carolo II Hispaniarum Rege ad Caro„lum III, continensque 9 historicas figuras, in magna charta expressas, „praecipuarum obsidionum tam Mari quam terra,... Addita est brevis „descriptio lingua Latina et Belgica. Hujusmodi tabula continens 9 fig., „praecipuarum rerum gestarum quotannis renovabitur, ostendens publica „negotia belli et Pacis, ut et instrumenta bellica.... usurpari solita, „quorum auctores sunt ingeniosi viri Koehoorn, Vauban, aliique.... „Delineavit et edidit *Pt. Schenk*. 1709. —

1 deel gr. obl. folio. — Bevat pl. 1—9, 11, 29—33, 33*b* eene plaat: Festungsbauspiel, en eene andere met de plannen van 26 vestingen der Spaansche Nederlanden met adres van C. Danckerts. — Allen ongenommerd en behalve de laatste in rood gedrukt.

b Hetzelfde werk, met denzelfden Holl. en Lat. titel. Amst., P. Schenk. 1720. 1 dl. gr. fol. Bevat pl. 1—23, tot 1722; 29—36; zamen 31 (ongen.) pl.

c „Schouwtoneel v. d. oorlog beginnende met Koning Karel d. II, be„staande in veldslagen en belegeringen, enz.... afgebeeld in 238 histor. figu„ren,... waarvan op ieder Bladt Oliphants papier 9 in druk zijn gebragt. „Met eene korte beschrijv. in 't Latijn en Nederd. Alsmede alle krijgs„werktuygen, enz. uytgevonden door Koehoorn, Vauban, enz. Amst., *J.* „*Roman*, boekverk. in de Kalverstraat." (1727?) gr. fol.

Deze uitgave bevat 33 platen (1—28 met de gebeurtenissen tot in 1727; N°. 29—32 met 36 plannen van vestingen, en pl. 33 met de krijgs-

werktuigen) en heeft dus 288 voorstellingen, niet 238 gelijk de titel zegt. — De platen zijn in deze uitgave zeer afgedrukt en het papier veel slechter dan in de vroegere editiën.

Dit werk is eene verzameling van 32 ongenoom. platen, elk hg. 48, br. 59 dm. ieder in 9 afdeelingen, 3 boven, 3 naast elkaâr, die te zamen de belangrijkste gebeurtenissen van eenig jaar, of eenige toen vermaarde vesting voorstellen. Ze beginnen met 1700 en zijn in de opvolgende uitgaven steeds met de intusschen verloopen jaren vermeerderd tot in 1727, waarmede ze eindigen; te zamen alzoo 28 pl. Voorts 4 platen met 36 afbeeldingen van vestingen en plaatsen, vermaard in de jaren vóór 1700, die reeds bij de eerste uitgave zijn; eindelijk één of meerdere platen met krijgswerktuigen, of van heraldischen of chronologischen aard.

Er bestaat eene uitgave met het jaar 1706, doch met 22 platen die tot 1715 gaan; deze is uitvoerig beschreven in den voortreffelijken: „Historischer „Bilderatlas oder Verzeichniss einer Sammlung von Einzelblatter zur Cul- „tur und Staatengeschichte. Von W. Drugulin. Leipzig. 1867. Bl. 310." Eene uitgave van 1707 kwam voor in eene auctie bij v. Stockum te 's Hage, 1861, 21 Oct. N°. 521; eene andere tot 1726 gaande met 41 platen is rood gedrukt, in mijne auctie Enschedé 1867 Dec. N°. 1058. De bovenstaande onder *c* vermeld, loopt tot 1727; waarschijnlijk waren de 5 meerdere platen in het exemplaar Enschedé zoogenaamde Bijprenten.

De 14 eerste platen zijn welligt alle van *P. Schenk*, doch op pl. XII. 9 komt de naam van den graveur *A. v. d. Laan* voor, terwijl pl. 19 tot 28 allen gemerkt zijn: *A. v. d. Laan inv.; Leon. Schenk fec.*
De volgorde der platen is in alle uitgaven en Exemplaren meestal hetzelfde; ten einde er eenige orde in te brengen, heb ik ze allen onder een N°. gebragt.

Elke der 9 afbeeldingen van pl. 1—32 is 16 dm. hg., 18 dm. br. heeft een Holl. en Latijnsch 2 of 3 reg. onderschrift en adres v. *P. Schenk*. Wijl deze kleinere plaatjes dikwijls afzonderlijk voorkomen en alle te zamen een overzigt der binnen en buitenlandsche gebeurtenissen van dien tijd geven, volge hier de opgave van deze 288 afbeeldingen. Daar er geen N°. op de platen voorkomt, zijn ze beschreven naar de volgorde in het laatste Ex., dat tot 1727 gaat.

I. 1. 1700. 1/XI. Dood van Karel II, Koning v. Spanje.
2. — Zijn testament geopend en de hertog van Anjou tot opvolger gehouden.
3. — Anjou neemt de aanbieding der Sp. kroon aan.
4. — 24/XI. Anjou tot koning v. Sp. uitgeroepen.
5. — 4/XII. Anjou vertrekt uit Parijs naar Spanje.
6. 1701. 14/IV. Anjou doet (als Philippus V) zijn intrede in Madrid.
7. — Komst der keizerlijke troepen in Italië.
8. — 10/VII. Treffen der Fr. en Duitsche troepen bij Chiara in Italië.
9. — Plan v. Charleroy door de Franschen bezet.

II. 1. — Togt der keizerlijke troepen over de Alpen.
2. — 1/IX. Plan v. h. treffen bij Chiara. (I. 8 noemt 10 Julij).
3. — 10/VII. — — — — Carpi.
4. — — vesting Crema in Italië door de Keizerl. bemuurd.
5. — — Milaan.
6. 1702. 1/II. — — Cremona, door Prins Eugenius verrast.
7. — — — Pavia.

8. 1702. Plan v. Mantua.
9. — — — Placentia. (Piacenza).
III. 1. — 26/VIII. — — Cadix, aangetast door de vloot der geallieerden.
2. — 16/VI. — — Keiserweerd aan de Franschen ontweldigd.
3. — 23/IX. — — Venlo, overgegaan.
4. — 2/X. — — Stevenswaard, gewonnen.
5. — 7/X. — — Roermond, herwonnen.
6. — 23/X. — — de baai v. Vigos, waar de Zilvervloot genomen is.
7. — — — — hetzelfde, anders; het verbreken v. d. boom.
8. — — 3e gezigt v. Vigos; brand der gallioenen.
9. — 15/VIII. Plan der veldslag bij Luzzara, gewonnen door Eugenius.
IV. 1. — 30/VIII. — — Hulst, bevrijd.
2. 1703. 23/IV. — — linien bij Stolhofen bij Straatsburg, door de Fr. (aangetast.
3. — 15/II. — — Rhijnberg, aan de Fr. ontnomen.
4. — 10/V. — — Bonn, aan de Fr. ontnomen.
5. — 30/VI. — — de overwinning op de Fr. bij Ekeren.
6. — /VII. — — de legerplaats bij Dillingen.
7. — 25/VIII. Gezigt v. Huy, aan de Fr. ontnomen.
8. — 27/IX. — — Limburg, aan de Fr. ontnomen.
9. — 20/IV. Gelder in Gelderland door de Geallieerden beschoten.
V. 1. 1704. 3/I. 't Oude hof te 's Hage, woonplaats v. Karel III tot zijn (vertrek. 3/I.
2. — 7/III. Landing v. Karel III te Lissabon.
3. — 2/VI. Plan v. d. veldslag bij Schellenberg, gewonnen op de Fr.
4. — 13/VIII. — — — — Hochstett — — —
5. — 15/VI, 23/VI. — positien d. Geall. legers bij Augsburg.
6. — 4/VIII. Gibraltar veroverd door Rooke en Callenberg.
7. — 24/VIII. Zeeslag bij Malaga, gewonnen op de Fr.
8. — 26/XI. Plan der positien v. d. Geallieerden voor Landau.
9. — 18/XII. — — Traarbach door de Geall. veroverd.
VI. 1. 1705. 20/III. Ponty geslagen in de baai v. Gebr. door de Geall.
2. — 10/VI. Albuquerque in Spanje aan Karel III overgegeven.
3. — 26/V = 11/VI. Positien v. de belegering van Huy.
4. — 18/VII. De Fransche linie bij Leuven doorbroken.
5. — 4/VIII. — — — — Brugge —
6. — 5/VIII. Leeuwe (bij Tienen) aan de Franschen ontweldigd.
7. — 16/VIII. De Franschen bij Cassano geslagen.
8. — 5/X. Plan v. Hagenau door de Fr. verlaten.
9. — 19/X. Barcelona onderwerpt zich aan Karel III.
VII. Opschrift: 't Gezegend Jaar van MDCCVI.
1. 1706. 12/V. Beleg van Barcelone door de Franschen opgebroken.
2. — 23/V. Positien in den slag bij Ramelies, gewonnen op de Fr.
3. — 6/VII. Plan van Ostende door de Eng. en Holl. vlooten veroverd.
4. — 22/VIII. Plan van Meenen door de Geall. ingenomen.
5. — 5/IX. — — Dendermonde door de Geall. ingenomen.
6. — 2/X. — — Ath — — — —
7. — 7/IX. Positien v. d. velslag voor Turin op de Fr. gewonnen.
8. — 20/IX. Kaart van Ivica en Majorca die zich voor Karel II verklaren.
9. — 24/IX. Plan v. Milaan, dat aan d. Keizer overgaat.

VIII.	1.	1707.	13/I.	Karel IV tot Hertog v. Milaan uitgeroepen.
	2.	—	14/III.	Het Kasteel van Milaan gaat aan Karel III over.
	3.	—	6/VII.	Napels door de Duitschers voor Karel III gewonnen.
	4.	—	30/IX.	Gaeta (voor Karel III) veroverd.
	5.	—	22/VIII.	Plan v. Toulon, vergeefsch belegerd door de Geall.
	6.	—	25/IV.	Veldslag bij Almanza in Sp. verloren door de Geall.
	7.	—	7/V.	Valencia onder Philips V gebragt.
	8.	—	19/V.	Saragossa en geheel Arragon onder Phil. V gebragt.
	9.	—	18/XI.	De Koning v. Pruisen tot Prins v. Neufchatel verkoozen.
IX.	1.	1708.	6/IV	Fransche vloot bij Schotland verstrooid. (de Fr.
	2.	—	11/VII.	Positien in den veldslag bij Oudenaarde, verloren door
	3.	—	1/VIII.	Intrede in Barcelona v. d. bruid v. Karel III.
	4.	—	22/X.	Kaart v. Rijssel enz. bemagtigd door de Geall.
	5.	—	11/XII.	Plan v. h. Kasteel v. Rijssel, bemagtigd.
	6.	—		Kaart v. Sardinië, bemagtigd voor Karel III.
	7.	—	31/VIII.	— — Briancon, gedeeltelijk veroverd door de Geall.
	8.	—		— — Minorca, onderworpen aan Karel III.
	9.	—	31/XII.	— — Gent, enz. herwonnen door de Geall.
X.	1.	1709.	7/IV.	Erkenning v. d. Prins v. Asturie, zoon v. Phil. V.
	2.	—	20/IV.	Kaart v. Alicante, enz. vergeefsch door de Geall. bele-
	3.	—	28/VIII.	Kaart v. Doornik door de Geall. gewonnen. (gerd.
	4.	—	(27/VI.)	Positiën v. d. veldslag bij Pultawa; neêrlaag d. Zweden.
	5.	—	20/VIII.	Kaart v. Savoye. De Franschen verslagen bij Confians.
	6.	—	23/VIII.	— — Catalonie, waarin Balaguera door de Keiz. veroverd.
	7.	—	11/IX.	Positiën v. d. veldslag bij Blangies, verloren door de Fr.
	8.	—	20/X.	Plan v. Mons door de Geall. ingenomen.
	9.	—	11/XI.	Uitzeilen der Deensche vloot uit Koppenh. naar Zweden.
XI.	1.	1710.	10/III.	Terugtogt d. Deensche vloot na de neêrl. op Schonen.
	2.	—	27/VI.	Plan v. Douay, veroverd door de Geall.
	3.	—	24/VII.	Landing v. d. Geall. vloot in Languedoc.
	4.	—	27/VII.	Neêrlaag d. Fr. bij Almenara in Catalonie.
	5.	—	20/VIII.	Groote neêrlaag d. Fr. bij Saragossa.
	6.	—	24/VIII.	Plan v. Bethune door de Geall. gewonnen.
	7.	—	30/IX.	— — St. Venant — — —
	8.	—	9/XI.	— — Aire — — —
	9.	—	10/XII.	Neêrlaag d. Fr. bij Brehuega in Castilie.
XII.	1.	1711.	23/X.	Gerona in Catal. aan de Fr. overgegaan.
	2.	—	17/IV.	Dood v. d. Duitschen Keizer Joseph I.
	3.	—	22/VI.	Mongatz in Hongarije aan de Keizerl. overgegaan.
	4.	—	/VII.	Kaart v. Savoye, tooneel d. overwinn. v. Prins Eugen.
	5.	—	12/IX.	Plan v. Bouchain aan de Geall. overgegaan.
	6.	—	13/X.	Aankomst te Milaan v. Karel III.
	7.	—	12/X.	Verkiezing te Frankf. v. Karel III tot Duitsch Keizer.
	8.	—	25/X.	Huwelijk v. d. Russ. Kroonprins Petrovitz te Torgau.
	9.	—	22/XII.	Krooning te Frankf. v. Karel III tot Duitsch Keizer.
XIII.	1.	1712.	29/I.	Opening v. h. vredecongres te Utrecht.
	2.	—	8/III.	Arras belegerd en aan de Geall. overgegaan.
	3.	—	14/III.	Landing d. Geall. bij Porto Hercolo op de Toscaansche kust.

	4.	1712.	22/V.	Krooning v. den Duitschen Keizer Karel VI te Presburg.
	5.	—	4/VII.	Plan van Quesnoy door de Geall. ingenomen.
	6.	—	6/X.	-- — h. fort de Knokke bij verrassing ingenomen.
	7.	—	5/XI.	Afstand van Phil. V v. alle regten op den Fr. troon.
	8.	—	19/X.	Geboorte te Lissabon v. Pedro III, Prins v. Brasil.
	9.	—	20/XII.	Neerlaag d. Deenen bij Gadebusch in Mecklenb.
XIV.	1.	1713.	9/I.	Altona 's nachts door de Zweden verbrand.
	2.	—	12, 15/II.	Kaart v. Sleeswijk-Holstein waaruit de Zweden verdreven worden.
	3.	—	25/II.	Dood v. Frederik I, Koning van Pruisen.
	4.	—	?	Eed aan Willem Fred., nieuwe Koning van Pruisen.
	5.	—	20/V.	Tönningen door de Zweden aan de Denen overgegeven.
	6.	—	22/V.	Vrede tusschen Fr. en Nederl. te 's Hage afgekondigd.
	7.	—	20/VIII.	Overgave v. Landau aan de Franschen.
	8.	—	6/X.	Neerlaag d. Zweden bij Tavasthus in Finland.
	9.	—	22/XI.	Plan v. Freiburg, overgegaan aan de Franschen.
XV.	1.	1714.	15/I.	Intogt v. d. Franschen Gezant te 's Hage.
	2.	—	14/II.	Dood der Koningin v. Spanje, Maria Louisa.
	3.	—	6/III.	Verkondiging d. Vrede te Rastadt tusschen Fr. en Dts.
	4.	—	1/VI.	Audientie d. Hollandsche Gezanten bij Lodewijk XIV.
	5.	—	26/VI.	Teekening v. d. Vrede te Utrecht tusschen Fr. en Nederl.
	6.	—	12/VIII.	Dood van Koningin Anna v. Engel.
	7.	—	1/X.	Intrede te Londen v. George, Keurvorst v. Brunswijk, als Koning v. Engeland.
	8.	—	18/X.	Krooning der Keizerin te Presburg.
	9.	—	31/X.	— van George v. Brunswijk tot Koning v. Engeland.
XVI.	1.	1715.	19/IV.	Moord d. Engelschen in Carolina door de Indianen.
	2.	—	24/IV.	Overwinning d. Denen in den zeeslag bij Femeren op de Zweden.
	3.	—	1/IX.	Dood v. Lodewijk XIV v. Frankrijk.
	4.	—	1/XI.	Bevalling en dood v. de Grootvorstin v. Rusland.
	5.	—	24/XII.	Straalsond door de Geall. Noordsche magt aan de Zweden ontnomen.
	6.	—	15/IX.	Landing op Rügen door de Geall. Noordsche magt.
	7.	—	8/IX.	Lodewijk XV, 5 jaar oud, neemt zitting in het Parl.
	8.	—	24/XI.	Straatgevecht te Preston tegen de Schotsche rebellen.
	9.	—	8/XII.	Togt v. het Saksische leger over d. Weichsel.
XVII.	1.	1716.	2/I.	Inhaling v. d. Pretendent (Jacobus III) te Peterhead in Schotland.
	2.	—	15/II.	Vlugt v. d. Pretendent uit Montrose naar Frankr.
	3.	—	?/III, IV.	Kaart v. een deel v. Noorwegen, door de Zweden verwoest.
	4.	—	13/IV, 4/XI.	Geboorte en dood v. Aartshertog Leopold.
	5.	—	8/VI.	Neerlaag d. Zweden in den zeeslag bij Noorwegen tegen de Denen.
	6.	—	5/VIII.	Neerlaag d. Turken bij Semlin en Salankemen door Eugen.
	7.	—	8/VII, 21/VIII.	Corfu door de Turken ingenomen en verlaten.
	8.	—	12/X.	Temeswar door Eugenius ingenomen.
	9.	—	8/XI.	Plan v. Bansova door d. Turkschen Pacha aan de Oostenr. overgeg.

XVIII. *Opschrift:* Kreyge Tafel waarin de voornaamste plaatsen door de Kyserlijke van de Turken in desen oorlog verovert, afgeteekent zijn.

1. 1717. 9-16/VI. Marschroute v. h. Keiz. leger v. Peterwardein na Belgrado.

2. — /VI. Neerlaag d. Turken door de Venet. in den zeeslag bij Limno.

3. — 16/VIII Plan v. Sabatz aan de Save, aan de Keijzerl. overgeg.

4. — — — Media, aan de Keijzerl. overgegaan.

5. — 16/VIII. Groote overwinning v. Eugen. op de Turken in den slag bij Belgrado.

6. — 18/VIII. Plan v. Belgrado op discretie aan Eugen. overgegeven.

7. — — — Orsova aan de Donau door de Keizerl. bemagtigd.

8. — — — Pancsova, tegenover Belgrado, door de Keizerl. bemagtigd.

9. — Plan v. Vipalanka door de Keizerl. bemagtigd.

XIX. 1. 1718. 2/VII. Landing der Spaansche vloot op Sicilië en bezitname v. h. land.

2. — 21/VII. Vrede te Passarovitz in Serviö, tusschen Oostenr., Venet. en de Turken.

3. — 21, 22, 23/VII. Zeeslag en overwinn. d. Venet. tegen d. Turken.

4. — 11/VIII. Overwinning d. Eng. vloot onder Bing op de Spaanj. bij Sicil.

5. — 14/IX. Bevalling v. d. Aartshertogin v. Oostenr.

6. — 23/X. Inhaling v. d. Oostenr. Gezant te Parijs.

7. — 11/X. — — — Nederl. Gezant Coljer te Constantinop.

8. — 15/X. Gevecht tusschen de Duitsche en Spaansche troepen op Sicil.

9. — 11/XII. Sneuvelen v. Karel XII v. Zweden, voor Frederikshall in Noorwegen.

XX. 1. 1719. 16/II. Lijkstatie v. Karel XII v. Zweden.

2. — 28/III. Krooning v. d. Prinses Ulrica Eleon., tot Koningin van Zweden.

3. — 11/VI. Overgave v. Castel-Leon op de Sp. grenzen aan de Fr.

4. — 21/VI. Neêrlaag d. Schotsche rebellen bij Glenshil in Schotl.

5. — 20, 21/VI. Veldslag tuss. de Duitsche en Sp. troepen op Sicilië.

6. — 28/VII. Intrede v. Corn. Hop, Gez. v. Nederl. te Parijs.

7. — 2/IX. — — d. Saks. Keurvorst in Dresden m. gemalin.

8. — 20/VIII. Huwelijk v. d. Saks. Keurvorst met de dochter v. Keizer Joseph I.

9. — /VIII. Audiëntie v. d. Oost. Gezant bij d. Sultan te Constant.

XXI. 1. 1720. 19/I. Dood v. de Wed. v. Keizer Leopold.

2. — 15/III Bevalling v. d. Koningin v. Spanje v. een' zoon.

3. — 14/V. Krooning v. Frederik v. Hessen-Cassel tot Koning van Zweden.

4. — 17/V. Inhuldiging v. Frederik I v. Zw. door de Rijksstend.

5. — 7/VIII. Zeeslag en overwinning d. Russen op de Denen in de Oostzee.

6. — /V. Overgave v. Sicilië aan de Keizerl. door de Spanj.

	7.	1720.	3/VII.	Vrede tusschen de Zweden en Denen geteekend.
	8.	—	15/XI.	Ontzet v. Ceuta door de Spanj. tegen de Mooren.
	9.	—	18/XI.	Geboorte en dood v. d. jongen Keurvorst v. Saksen.
XXII.	1.	1721.	16/III.	Intrede v. d. Turkschen Gezant te Parijs.
	2.	—	15/III.	Overlijden der Koningin v. Denemarken.
	3.	—	21/III.	Audiëntie v. d. Turkschen Gezant bij d. Kon. v. Fr.
	4.	—	19/III.	Overlijden v. Paus Clemens XI, Paus geworden in 1700.
	5.	—	26/IV.	Geboorte v. d. Engelschen Prins Will. August.
	6.	—	8/V.	Verkiezing tot Paus v. Innocentius XIII.
	7.	—	21/V.	Krooning tot Paus v. Innocentius XIII.
	8.	—	20/VIII.	Vrede tusschen Rusland en Zweden te Neustadt.
	9.	—	24/X.	Bevalling der Keurvorstin v. Saksen te Pillnitz.
XXIII.	1.	1722.	2/III.	Inhaling te Parijs d. Spaansche Infante, 4 jaar oud, als Bruid v. d. Kon. v. Fr.
	2.	—	15/VI.	Intrede v. Koning Lodewijk XV te Versailles.
	3.	—	9/VIII.	Geboorte v. d. Pruiss. Prins Will. August.
	4.	—	17/VI.	Overlijden v. d. Grootmeester v. Malta.
	5.	—	17/VI.	Begrafenis v. d. Hertog v. Marlborough.
	6.	—	10/IX.	Derbent, aan de Kasp. zee, aan de Russen overgegeven.
	7.	—	5/X.	Huwelijk v. d. Keurprins v. Beijeren met de dochter van Keiz. Joseph I.
	8.	—	25/X.	Krooning v. Lodewijk XV te Rheims.
	9.	—	5/IX.	Geboorte van een 2en Kroonprins van Saksen.
XXIV.	1.	1723.	5/III.	Bevalling der Prinses v. Wales.
	2.	—	12/III.	Praalbed der Prinses v. Piemont, overleden na hare bevalling.
	3.	—	30/VI.	Intrede te Praag v. Karel VI, gemalin en 2 dochters.
	4.	—	5/IX.	Krooning te Praag v. Karel VI tot Kon. v. Boh.
	5.	—	23/X.	Bevalling der Koningin v. Denem. v. eene Prinses.
	6.	—	31/X.	Overlijden v. d. Hertog v. Toscane, Cosmo de Medici.
	7.	—	9/XI.	Bevalling v. de Koningin v. Pruisen v. eene dochter.
	8.	—	2/XII.	Dood v. d. Hertog v. Orleans, Regent v. Fr.
	9.	—	?/XII.	Doop v. d. Infant v. Sp., geboren 30/IX.
XXV.	1.	1724.	16/I.	Overdragt der regering v. Spanje door Philips V aan zijn zoon Lodewijk.
	2.	—	7/II	Georges Louis v. Berges tot Bisschop v. Luik verkoren.
	3.	—	9/II.	Lodewijk I tot Koning v. Spanje uitgeroepen.
	4.	—	7/III.	Overlijden v. Paus Innocentius III.
	5.	—	5/IV.	Bevalling der Duitsche Keizerin v. eene dochter.
	6.	—	29/V.	Verkiezing van Benedictus XIII tot Paus.
	7.	—	31/VIII.	Overlijden aan de pokken v. Koning Lodewijk I v.
	8.	—	8/IX.	Herneming der regering v. Sp. door Phil. V. (Spanje.
	9.	—	18/XII.	Bevalling der Prinses v. Wales v. eene dochter.
XXVI.	1.	1725.	8/II.	Overlijden v. Peter I v. Rusland, oud $52^{2}/_{3}$ jaar.
	2.	—	—	Proclameeren v. Catharina I tot Regeerster v. Rusl.
	3.	—	7/III.	Bevalling der Gemalin v. d. Eng. Pretendent van een' zoon.
	4.	—	30/IV.	Vrede geteekend tusschen Keiser Karel VI en Phil. V.
	5.	—	15/V.	Ondertrouw namens Lodew. XV met de Poolsche Prinses.
	6.	—	7/IX.	Huwelijk van Lodewijk XV met Prinses Maria v. Polen.

7. 1725. 11/x. Huwelijk van d. Sp. Erfprins met de Kroonprinses v. Portugal.
8. — 11/x. Bevestiging v. h. huwelijk v. d. Prins v. Bras. met de Sp. Infante.
9. — 9/x. Intrede te Brussel der Aartshertogin Elizabeth als Gouvern. v. Belg.

XXVII. 1. 1726. 20/I. Bevalling der Koningin v. Pruisen v. een' zoon.
2. — 26/II. Overlijden v. d. Keurvorst v. Beijeren.
3. — /IV. Vrede geteekend tuss. d. Duitschen Keizer en Tunis.
4. — 1/VI Bevalling d. Koningin v. Denemarken v. een zoon.
5. — 11/VI. Bevalling d. Koningin v. Spanje v. eene dochter.
6. — 26/VI. Doop v. d. Prins v. Aosta, kleinzoon v. d. Kon. van Sard.
7. — 9/VIII. Teekening v. h. Hanovers Traktaat door de St. Gen.
8. — 8/IX. Vredeafkondiging tusschen de Staten Gen. en Algiers.
9. — Plan v. Gibraltar; oorzaak d. twisten tusschen Engeland en Spanje.

XXVIII. 1. 1727. 25/II. Overlijden van den Hertog van Parma.
2. — 2/V. — — de Czarin Catharina I. v. Rusl.
3. — Proclamatie van Peter II, kleinzoon van Peter I, tot Czaar v. Rusl.
4. — 22/VI. Overlijden v. George I, Kon. v. Eng.
5. — 25/VII. Bevalling v. d. Koningin v. Sp. v. een' zoon.
6. — 14/VIII. — — — — — Fr. v. 2 Prinsessen.
7. — 6/IX. Lijkstatie v. George I v. Engeland te Hanover.
8. — 5/IX. Overlijden v. d. Koningin van Polen, Markgravin van Baireuth.
9. — 22/X. Krooning te Londen van George II en gemalin.

XXIX. 1. Plan van Hüningen aan den Rijn onder Bazel.
2. — — Breisach aan den Rijn boven Straatsb., in 1639 door de Franschen genomen.
3. — — Hagenau in Elzas, in 1648 aan Frankrijk gekomen.
4. — — Fort Louis bij Hagenau in 1688 door de Fr. gebouwd.
5. — — Straatsburg, in 1681 aan de Fr. gekomen.
6. — — Landau en Elzas, in 1702 aan de Duitschers gekomen.
7. — — Coblentz aan den Rijn.
8. — — Philipsburg aan den Rijn over Landau, 1688 door de Fr. genomen.
9. — — Rheinfels aan den Rijn, onder Oberwesel.

XXX. 1. — — Mentz, in 1689 door de Fr. genomen, nu weer Duitsch.
2. — — Augsburg aan de Lech bij den Donau.
3. — — Saar-Louis in Lotharingen; een nieuwe vesting.
4. — — Heilbron aan de Necker.
5. — — Frankfort aan de Main.
6. — — Mannheim, in 1688 door de Fr. genomen.
7. — — Bonn, op de Franschen in 1673 en 1689 genomen.
8. — — Freiburg in Breisgau door de Fr. in 1677 genomen.
9. — — Bazel in Zwitserland.

XXXI. 1. — — Bergen in Heneg. door de Fr. genomen.
2. — — Antwerpen.

XXXI. 3. Plan van Namen, heden weder onder Frankrijk..
4. — — Maastricht, sedert 1678 aan ons.
5. — — Brussel, in 1695 door de Fr. gebombardeerd.
6. — — Luxemburg, in 1684 door de Fr. aan de Sp. ontnomen.
7. — — Charleroi, in 1693 door de Fr. gewonnen.
8. — — Luik, door de Keizerl. gewonnen 13 Oct. 1702.
9. — — Duinkerken, in 1661 door de Eng. aan de Fr. verkocht.
XXXII. 1. — — Wijnoxbergen in Vlaanderen.
2. — — Arras, in 1654 door de Spanj. veroverd.
3. — — Bethune in Artois.
4. — — Grevelingen in 1658 door de Fr. veroverd.
5. — — Gent in Vlaanderen.
6. — — Ath in Heneg., in 1678 aan de Spanj. gegeven.
7. — — Ostende in Vlaand., heden onder Spanje.
8. — — Yperen in Vlaand., heden onder Frankrijk.
9. — — Condé in Heneg., in 1676 aan Frankrijk gekomen.
XXXIII. Tafel van alle Werktuigen tot Krijgskunde, Vestingbouw en Artillerie. Door *P. Schenk*. Met Holl. uitlegg. 1—84. — In Ex. *a* is nog eene andere plaat: Speculum architect. milit., met Duitsche uitlegging.
XXXIV. Kort begryp v. Duytsland, deszelfs Rijx Collegien, hunne zittingen, wapens, kreitsverdeelingen, met aanteeken. — Germaniae compend. tria cont. Imp. Collegia, etc. — 9 groote en 6 kleine wapens v. Vorsten, enz. 10 v. abten, 10 v. abdissen, enz. Kaart v. Duitschland enz. *In rood gedrukt.*
XXXV. Tafel v. d. 17 Nederl. Provint., derz. verdeeling, groette, regeering, polit. en kerk., enz. *P. Schenk.* 1707.
XXXVI. G. Marcel, Chronolog. tafelen v. Pausen, Keizers, Koningen, sedert Christus tot nu, 1706. *P. Schenk*, Konstverkooper en Plaatsnijder te Amst., op de Vijgendam in Sanson's Atlas. *In rood gedr.*

3032 „Du Mont, Oorlogskundige beschrijving van de veldslagen, en belegeringen „der 3 doorlucht. en wijdvermaarde krijgsoversten,... d. Prins Eugenius „v. Savoye, d. Prins en Hertog v. Marlborough en d. Prins v. Oranje „en Nassau-Vriesland. Verrijkt met een groot getal Plans en Gezigten der „Veldslagen, Belegeringen, Legerplaatsen, Slagordens en Innemingen v. „Linien, midsgaders Kaarten v. de Landen, die sedert vele Jaaren het „Tooneel des Oorlogs geweest zijn, enz. 's Grav. Is. v. der Kloot. 1729. „2 dl. gr. fol. —

Daar vele der 89 platen die in beide deelen behooren, afzonderlijk in Historische verzamelingen voorkomen, zijn allen hierachter beschreven. Deel I bevat de platen over de daden van Prins Eugenius v. Savoye. Dl. II die over Marlborough en Jan Willem Friso. — De volgorde der platen is in het 2e dl. geheel verbroken; in deze beschrijving zijn ze volgens het register en gelijk ze in het werk geplaatst zijn, vermeld. Eenige platen (I. 12. 13. 24. 25, 31.) komen in beide deelen voor, nu eens met het No. v. h. 1e, dan met dat v. h. 2e dl. De platen *a*—*i* heb ik nergens anders gezien. Het formaat van alle platen is gr. folio, maar sommigen zijn slechts ½ blad, één (Gelder) 2½ blad breed; meestal echter zijn ze in plano.

De afbeeldingen der veldslagen (I. No. 4. 6. 11. 14. 16. 20. 21. 23. 26. 28 en II. 7.) zijn eerst door *Huchtenburg* in het groot geschil-

derd, waarschijnlijk voor Prins Eugenius, daarna door hem voor deze platen geteekend en eindelijk door hem zelven gegraveerd. In de Ex. van het gedrukte werk komen in het algemeen flauwe afdrukken der zeer fraaie platen voor.

I. 1. Portret van Prins Eugenius v. Savoye. In med., regts, met ornam. Znd. nm.
2. Theater des Oorlogs tusschen de Keizerlijken en Turken in Hongarije.
3. Theatre de la guerre en Piemont et Savoye.
4. Veldslag v. Staffarde in Piemont, tusschen de Fr. en Geall. Geëtst door *Huchtenburg*.
5. Plan v. Coni, (Uit: Blaeu Stedeboek?)
6. Beleg v. Coni opgebroken door de Fr., verjaagd door Eugenius. 1691. Geëtst door *Huchtenburg*.
7. Gezigt op Carmagnoli, ingenomen door Eugenius in 1691.
8. Plan van 't gevegt van Marseille, gewonnen door Catinat in 1693.
9. Gezigt van Casale, door de Geall. ingenomen. 1695.
10. Plan van d. veldslag v. Zenta, door Eugenius gedaan 11/IX 1697.
11. Gezigt van d. slag v. Zenta; de Turken overwonnen door Eug. Door *Huchtenburg*.
12. Theater des oorlogs in Lombardije. (ook II. 3.)
(13. gen°. II N°. 6). Plan v. d. veldslag bij Chiari. 1 Sept. 1701. — (N°. 13 is later veranderd in II 6.)
14. Gezigt v. d. slag bij Chiari. Door *Huchtenburg*.
15. Plan v. d. veldslag bij Luzzara.
16. Gezigt v. d. slag bij Luzzara, 15 Aug. 1702. Door *Huchtenburg*.
(17. ongen°.) Kaart van den Zwabischen Kreits, door *Sanson*. Amst. *Covens en M*.
18. Plan v. d. veldslag v. Hochstet, 13 Aug. 1704. Geëtst door *J. v. Vianen*.
19. Gezigt v. d. slag bij Hochstett. Door *Huchtenburg*.
20. Plan van het gevecht bij Cassano.
21. Gezigt v. h. gevecht bij Cassano, 16 Aug. 1705. Door *Huchtenburg*.
22. Plan v. d. veldslag bij Turin.
23. Gezigt v. d. veldslag bij Turin, 7 Sept. 1706. Door *Huchtenburg*.
(24. gen°. II. 1). Kaart van Braband. Door *G. de l'Isle*.
(25. gen°. I. 34). Plan v. d. veldslag bij Oudenaarde, 11 Julij 1708.
26. Gezigt v. d. veldslag bij Oudenaarde. Door *Huchtenburg*.
27. Plan v. d. veldslag bij Malplaquet, 11 Sept. 1709. Zeer gr. fol. In 2 bl.; — van ond. op 1 bl. vele emblemat. fig. en de slagorden.
28. Gezigt v. d. veldslag bij Malplaquet. Door *Huchtenburg*.
29. Plan v. d. veldslag bij Peterwaradin door de Russen onder Eug. tegen de Turken, 5 Aug. 1716.
30. Gezigt v. d. veldslag bij Peterwaradin. Door *Huchtenburg*.
(31. gen°. II. 60). Plan v. d. veldslag bij Belgrado tusschen de Oostenr. en de Turken.
32. Gezigt v. d. veldslag bij Belgrado, 16 Aug. 1717.

II. 1. Kaart v. Braband. (Dezelfde als I. 24.)
2. — — Vlaanderen. Door *G. de l'Isle*.
(3. gen°. I. 12). Theater d. oorlogs in Lombardije.
(4. gen°. II. 6, dezelfde als I. 13). Plan v. d. veldslag bij Chiari.

II. (5. gen°. II. 21) Plan v. Hulst met onderhoorige Forten. Door *J. v. Call.*

(6. gen°. II. 31) Liniën v. Stolhofen in d. Elzas door de Franschen aangetast, 23 April 1703.

7. Plan v. h. leger der Geall. bij Maastr. 14 Mei 1703.

(8. gen°. II. 9) — — d. slag bij Eekeren, 30 Junij 1703.

(9. gen°. II. 11) — — Huy en omstreken ingen. door de Holl. legers, 25 Aug. 1703.

(10. gen°. II. 13) Plan v. Gelder met de Attaques door Pruiss. troepen, 20 April 1703.

(11. gen°. II. 7) Bombardement v. Gelder door de Pr. troepen, Oct. 1703. Naar *D. de Rodt* door *Huchtenberg*. 1 pl. 2½ vel breed.

(12. gen°. II. 10) Plan van de liniën van de Mehaigne.

(13. gen°. II. 15) Plan d. actie bij Donauwerth en Schellenberg. 2 Julij 1704.

(14. gen°. II. 14) Liniën bij Augsburg. — Ordre de bat. à Burckheim. 15 Julij 1704. Door *J. v. Cal.*

(15. gen°. I. 18) Plan v. d. veldslag bij Hochstett. 13 Aug. 1704. Door *J. v. Vianen*.

16. Plan v. Ulm, aangetast door Keizerl. troepen. Door

17. — — Traarbach. (*J. v. Call.*

18. — et Attaque de Landau, Nov. 1704. Par *J. v. Call.* br. fol.

(19. gen°. II. 22) — du passage des lignes de Brabant, forcées 15 Juillet 1705, par les Alliez.

(20. gen°. — 23) Plan et Attaque de la ville de St. Leeuw.

(21. gen°. — 32) — der Stad en Citad. v. Turin ontzet door Eugenius. 1706.

(22. gen°. — 24) Plan de la Bataille de Ramillies. 23 Mei 1706. Door

(23. gen°. — 25) — v. Brussel. (*J. v. Vianen.*

(24. gen°. — 17) — — Antwerpen. Door *Deur*. (Dit is het 2e N°. 17

(25. gen°. — 37) — — Brugge. (Schijnt uit Blaeu Stedeboek.) (in II.)

(26. gen°. — 27) Fortificatie en Attaque v. Ostende. 3 Julij 1706.

(27. gen°. — 28) Plan de Menin avec l. Attaques des Alliez. Door *P. v. Kal.*

(28. gen°. — 29) — — Dendermonde, blocqué par les Alliés. Par *P. v. Cal*.

(29. gen°. — 30) Plan de Ath.

(30. gen°. — 29) — — Toulon avec l. Attaques des Alliés.

(31. gen°. I. 34) — — Veldslag v. Oudenaerde. — (Dit is pl. 25 v. het vorige deel;

(32. gen°. — 30) Plan van Oudenaarde. (Dit is het 2e N°. 30 in II.)

(33. gen°. — 36) — — de Stadt en Citad. v. Rijssel.

(34. gen°. — 36†) — — de Attaque v. Rijssel v. 22 Aug.-22 Oct. 1708.

(35. gen°. — 38) — du combat près Winendael 28 Sept. 1708. Door *P. v. Cal*.

(36. gen°. — 39) Plan d. Citadel v. Rijssel.

(37. gen°. — 40) — v. beleg en attaques v. Gent v. 22-29 Dec. 1708.

(38. gen°. — 42) Veritable plan de la Ville et Citad. de Tournay. Par

(39. gen°. — 43) Plan d. Citadel v. Doornik. (*P. v. Cal.*

(40. gen°. I. 27) — v. d. veldslag v. Malplaquet. (Het onderste blad met: Ordre d. bataille en N°. ontbreekt in dezen afdruk.)

(41. gen°. — 45) Plan de Mons assiégée par l. Alliez, rendu 20 Oct. 1709. Par *P. v. Cal*.

II. (42. gen°. II. 47) Plan de Douay.
(43. gen°. — 48) Campement des Alliés pour Douay.
(44. gen°. — 49) Plan de Betune assiégée par les Alliés.
(45. gen°. — 51) St. Venant ingenomen, 1710, door d. Prins v. Or.
(46. gen°. — 49) Plan de Aire assiégée par les Alliés, rendu Nov. 1710. Par *P. v. Cal.*
(47. gen°. — 38) Plan de Ipres, par *de Beaulieu*.
(48. gen°. — 52) — — Bouchain, assiégée par les Alliés, 22 Août. Door *P. v. Cal.*
(49. gen°. — 58) Plan de Arras, Hoofdstad v. Artois.
(50. gen°. — 41) — — St. Omer in Artois met omligg. forten.
(51. ongen°.) — — Quesnoy, ingesloten door Fagel, Junij 1712.
(52. gen°. — 52) — — Duinkerken, remis aux Alliés. 1712.
(53. gen°. — 58†) — v. h. Campement voor Denain, geattaq. door de Franschen, 1712.
(54. gen°. — 58) Plan du fort de Knocke.
(55. gen°. — 61) — van Temeswar en omliggende sterkten.
(56. gen°. — 62) — des fortific. de Temiswar.
(57. gen°. — 60) — v. d. veldslag v. Temiswar.
(58. gen°. — 59) — de Belgrade, attaq. p. Eugene de Sav.

Deze opgenoemde 90 platen, vind ik met dezelfde nummering en in deze orde, welke ook die van het gedrukte Register is, in een deel, dat alleen deze platen bevat, en in ouden tijd gebonden is. Behalve deze zijn achteraan nog de volgende platen gebonden die ik elders niet heb aangetroffen, behalve de plaat met de portretten der 3 Veldoversten, welke hier te lande niet zeldzaam is, en schijnbaar in dit werk behoort, wat echter onmogelijk is, daar het werk in 1729 is uitgegeven en de plaat het jaar 1745 draagt.

a Portret van Eugenius, Marlborough en Jan Willem Friso, borstbeelden, geharnast, in 3 medaillons onder elkander. Naar *J. v. Schuppen*, *A. v. d. Werf* en *Volders*, door *P. Tanje*. 1745. gr. fol.
b Nouveau plan de la bataille de Hochstett. 1704.
c Plan du siège de Lille, dressé par un d. Ingen. qui command. l'Attaq.
d (— v. Lille en v. h. beleg) zonder eenig opschrift.
e Plan du siége de Bouchain. 1711. Par *P. v. Cal.*
f — des mouvemens des armées d. Alliés et de France depuis le commencem. de la campagne jusq. 24 Juillet.
g — des retranchements de Denain. Juill. 1712. Sign.: Pag. 307.
h — de Fribourg. — Signé: Pag. 334.
i — — Philipsbourg, assiégée par l. Fr. Signé: Pag. 350.
k (Mausoleum voor Eugenius v. Savoye??) zonder opschrift.
k† Eene eenigzins grootere gravure van dit Mausoleum met onderschrift: „Praalgraf in de Kerk v. Sant Steven te Weenen opgerecht voor Wijlen „Franc. Eugenius, Prince v. Savoyen." Door *P. Lamarque*. Fol. Gem. III. 201†. komt voor in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterd.

3063 „Der Spanische Successions Krieg unter.... Leopold I, Josepho I und „Carolo VI innerhalb 14 Jahren mit siegreichsten Progressen bis zu „dem Baadischen Frieden so heldenmässig als glücklich geführet — durch „gegenwärtig anmuthiges Werk — in 56 Kupferpl. der Nachwelt zu beharrl. Bewunderung...... vorgestellt worden, auf Unkosten und Verlag „Jer. Wolff'ens Kunsthändlers seel. Erben in Augspurg. 1 dl. gr. fol.

Gegrav. titel en 1 gedrukt blad met geschied. v. d. Spaanschen Successie-oorlog, voorts 56 (ongen°.) platen, meestal naar *P. Dekker Jr.* en *G. P. Rugendas*, gegraveerd door *J. A. Corvinus*, *Kleinschmidt*, *Rentzhardt*, enz., alle met fraaije ornamenten omgeven, in den smaak van *Berain*, meestal door *P. Dekker Sen.* Archit. Imp. en *Abr. Drentwett*.

Boven iedere pl. is een medaillon, meestal met de plannen van genomen steden, vestingen, enz. of de positiën van een' of anderen, daaronder afgebeelden, veld- of zeeslag. Aan het einde van de lijst dezer platen volgt de naauwkeurige opgave van teekenaar en graveur van ieder blad. Iedere plaat is hg. 45 à 48, br. 40 dm.

Hoewel dit werk niet van Hollandschen oorsprong is, heb ik het hier opgenomen, wijl het weder een ander overzicht van de gebeurtenissen in dezen oorlog geeft dan de voorgaande Hollandsche werken en de afzonderlijke platen ook dikwijls in Hollandsche historische prentverzamelingen voorkomen.

1. Zinneprent op het leven en de dood v. d. Kardinaal L. Eman. Porto Carrero, den aanstooker v. dezen rampzaligen oorlog, overleden 14 Sept. 1709. — In het midden eene afbeelding v. d. slag bij Mons in Heneg. 11 Sept. 1709.
2. 1701. 10/VII. Inname v. Carpi in Italië door Prins Eugenius.
3. 1702. 1/II. Ontvoering v. d. Franschen Maarschalk Villeroi uit Cremona.
4. — 15/VI. Beleg en inneming v. Kaiserswaard bij Bonn door de Geall.
5. — 15/VIII. Overwinning bij Luzzara in Noord-Italië door de Geall.
6. — 22/X. Neerlaag der Spaansche zilvervloot in de baai v. Vigos.
7. — 23, 31/X. Inneming v. Stad en Kasteel Luik door de Geall.
8. 1703. 15/V. Inneming van Bonn door de Geall.
9. 1704. 2/VII. Schellenberg aan de Donau door de Geall. bezet.
10. — 5/VIII. Gibraltar door de Geall. ingenomen. (de Geall.
11. — 13/VIII. Veldslag en overwinning bij Hochstett aan de Donau door
12. — 16/VIII. Ontruiming v. Augsburg door de Franschen. (De plaat stelt het beleg door de Franschen in Oct. 1703 voor.)
13. — 24/VIII. Zeeslag en neerlaag der Franschen bij Malaga.
14. — 13/IX. Overgave v. Ulm aan de Geall.
15. — 25/XI. Inneming van Landau door Keizer Joseph I.
16. — 20/XII. Inneming van Traarbach aan de Moezel.
17. 1705. 21/III. Ontzet v. Gibraltar van der Franschen aanval.
18. — 11/VII. Huy op nieuw door de Geall. hernomen.
19. — 4/VIII. Vermeestering der Fransche verdedigingslinie in Vlaanderen onder den Holl. generaal Spar.
20. — 16/VIII. Bloedig gevecht aan de Adda tusschen Eugenius en Vendome.
21. — /X. Intogt v. Karel III in Barcelona na de overgave.
22. 1706. 12/V. Aftogt der Franschen na vergeefsch beleg van Barcelona.
23. — 23/V. Overwinning d. Geall. bij Ramillies in Braband.
24. — /V. Overgave v. 10 groote Belgische steden aan de Geall. na den laatsten veldslag.
25. — 6/VII. Inneming v. Ostende door d. Genl. van Ouwerkerk.
26. — 22/VIII. Inneming v. Meenen door de Geall.
27. — 6/IX. Inneming v. Dendermonde.
28. — 7/IX. — — Turijn door Eugenius.
29. — 24/IX. — — Majorca door d. Eng. Adm. Leake.
30. — 2/X. — — Ath in Braband door d. Graaf v. Ouwerkerk.

31. 1706. 27/x. Inneming van Pizzighitone, aan de Adda.
32. — 29/xi. — — Tortona.
33. — 6/xii. — — Casale.
34. 1707. 12/iii. — — het kasteel v. Milaan.
35. — 6/vii. Onderwerping v. Napels aan Karel III.
36. — 30/ix. Bestorming en verovering v. Gaeta.
37. — 3/x. Inneming der kleine vesting Susa in Piemont.
38. 1708. 11/vii. Slag bij Oudenaarde.
39. — 1/viii. Intrede der gemalin v. Karel III in Barcelona.
40. — 14, 16/viii. Sardinië voor Karel III gewonnen.
41. — 27/x. Inhaling der Aartshertogin, bruid v. Kon. Joh. V te Lissabon.
42. — 27/xii. Overtogt v. de Schelde door de Geall.
43. — 9/xii. Inneming v. Rijssel na lang beleg.
44. 1709. 12/i. — — Gent na kort beleg.
45. — 29/vii. — — Doornik.
46. — 20/x. — — Mons.
47. — 11/ix. Overwinning bij Mons.
48. 1710. 27/vi. Inneming v. Douay.
49. — 20/viii. Overwinning bij Saragossa.
50. — 29/viii. Inneming v. Betune.
51. — 30/ix. — — St. Venant.
52. — 8/ix. — — Aire.
53. 1711. 12/ix. — — Bouchain.
54. — 12/x. Verkiezing v. Karel III tot Duitsch Keizer als Karel VI.
55. — 22/xii. Krooning v. Karel VI tot Keizer te Frankfort.
56. 1714. 6/iii. Vrede met Frankrijk te Rastatt. Zinneprent ter eere v. Karel VI.

De platen door *G. P. Rugendas* geteekend, zijn: 7. 8. 9. 11. 12. 14. 15. 22. 23. 24. 26. 27. 28. 30. 34. 38. 43.

De platen door *P. Decker Jun.* geteekend, zijn: 3. 4. 5. 6. 16. 17. 20. 21. 29. 31. 36. 37. 39. 41. 42. 45 tot 54.

De platen door *J. A. Corvinus* gegraveerd, zijn: 6 tot 15. 20. 21. 22. 24. 26 tot 32. 34 tot 40. 42. 43. 46. 47. 51. 54.

Die van *J. J. Kleinschmidt*, 1. 17. 19. 45. 49. Door *J. B. Probst*, 5. 18. Door *G. Stein*, 4. 16. 41. Door *M. Engelbregt*, 3. 25. 44. 50. Door *Jos. Montalegre*, 48. 52. 53. Door *C. Rembshart*, 2. 33. Door *G. H. Schaffen*, 53. 55.

De Ornamenten der platen 8. 9. 11. 23. 24. 26. 27. 28. 30. 34 en 38, zijn door *Abr. Drentwett* of *Trentwet*, alle overige door *P. Decker*, Archit. Imp.

3034 Verzameling van plannen van steden vermaard in dezen oorlog. —

a „Les Forces de l' Europe, ou descript. d. princip. Villes, avec leurs Fortific., „dessignées p. l. meill. Ingen., particul. celles sous la domination de la „France, dont les plans ont esté levez par Mr. de Vauban, etc. Recueilli „par l. soins du Sr. de Fer, Géogr. du Roy. Paris, chez l' auteur. 1696. „8 part. fol.-obl.

Dit belangrijke werk is verdeeld in 8 st. met 184 ongenommerde plannen van vestingen enz., vermaard onder Lodewijk XIV en alle opgenoemd op bl. 3 van dat werk.

Daarachter volgen de 2 deelen van: „Le Theatre de la guerre dans les „Pays-Bas, ou représent. d. princip. Villes en Flandres," etc., waarvan het

1e dl op N°. 2957 v. deze Beschrijving vermeld is. In deze beide deelen waarvan het 1e 26, het 2e 27 platen bevat, zijn de 25 platen van N°. 2957 op verschillende plaatsen verdeeld. — Het origineel van dit werk verscheen te Parijs bij de Fer. Te samen 237 pl. (n.l. 184 + 26 + 27) in 1 band. fol.-obl.

b Hetzelfde werk, doch in copie, en met den volgenden vermeerderden titel, bijna gelijk aan den voorgaanden (het afwijkende is cursyf gezet). — „Les Forces de l'Europe, *Asie, Afrique et Amérique*, ou descript. d. princip. „Villes, avec leurs Fortific., dess. p. l. meill. Ingen., particul. celles „sous la domination de la France, dont les plans ont esté levez par Mr. „de Vauban, *et ornées de plusieurs superbes Edifices. Le tout mis en ordre „par les soins de Pierre Mortier*. Amst., P. Mortier, sur le Vijgendam. Avec Privilege. (zonder jaar.) 12 tomes. — Met 276 platen, alle in druk gen°. 1—276.

Als 13e en 14e dl. zijn hierbij gevoegd: „Les Costes de France et „d'Espagne, sur l'Ocean et sur la Mer Mediterr., etc., avec leurs Forti- „fications. Levées et grav. par ordre exprès du Roi. Tome 1 et 2, ou tome „13 et 14 des Forces de l'Europe. Amst., P. Mortier, ens. Zonder jaar. — Met 43 pl., gen°. 1—4 et A—Mm. Met afzonderl. gegrav. titel, met den naam van *de Fer* als ontwerper. (Hiervan is dus waarschijnlijk ook eene mij onbekende oorspronkelijke Fransche uitgave.) Alles te zamen 319 bl. in 1 br. fol. deel.

Het 1e werk: Les Forces de l'Europe, is eene zoo nauwkeurige copie van bijna alle platen der beide voorgaande, n.l.: les Forces, en: le Theatre, dat de afwijkingen alleen bij zeer oplettende vergelijking te bespeuren zijn; zelfs is het adres van *de Fer* te Parijs er op geplaatst, en hoewel dit niet op alle origineele platen voorkomt, zijn alle bladen der copie alzoo gemerkt. Enkele plannen van vestingen in het: *Theatre de la guerre* voorkomende, zijn echter zeer verkleind, en 4 afbeeld. op 1 pl. in 4 afdeelingen gebragt. Doch er zijn vele gezigten v. steden, ens. b.v. de tuinen v. Versailles, zeer vele over Italië bijgevoegd, welligt vroeger bij Blaeu verschenen; alsmede de plannen van den slag v. Luzzara Sept. 1702 en van den scheepsstrijd voor Vigos, Oct. 1702, zoodat daardoor het getal der platen met ruim 100 vermeerderd is.

De orde van plaatsing is in dit werk geheel veranderd, gelijk de alphabetische tabel der plaatsen aanwijst, die als in het voorg. N°. op den titel in boekdruk en den gegrav. titel: *Introd. à la Fortif.* volgt.

De uitgave schijnt omstreeks 1703, althans vóór 1704 geschied te zijn, daar de belegeringen en veldslagen v. dat jaar er niet in afgebeeld zijn.

c Hetzelfde werk, namelijk de copie v. *P. Mortier*, zeer vermeerderd tot 20 deelen, en in andere orde, in 1726 zonder datum, uitgegeven door *Pr. van der Aa* te Leyden. (Zie den Catalogus zijner boekerij in 1729 verkocht, Blz. 339 N°. 1025.) De eenigzins veranderde titel luidt aldus: „Les Forces de l'Europe, etc. — tot: *Vauban*, comme aussi les Cartes „des Côtes de France et d'Espagne sur l'Ocean et la Mediterr., par *de „Fer*, *Beaulieu*, etc. Ouvrage nécessaire à toutes sortes de personnes. „Nouv. édition, mis en meilleur ordre que les précédentes, beaucoup „augm. et divisée en 20 tomes. Enrichi de plus. magnif. Edifices, Jardins, „etc. A Paris chez l'autheur et se vend à Leide, chez P. van der Aa, dans l'Academie. folio obl.

De orde in dit werk is: Dl. I. Fortific. Engel. Ierl. II—IV. Frankrijk. V. VI. Kusten v. Frankrijk en Spanje. VII—IX. Duitschland. X—XIII. Noord- en Zuid-Nederland. XIV—XVI. Zwitserland. Italië. XVII. Spanje en Portugal. XVIII. Denem., Zweden, Polen, Rusl., Hong., Constantin. XIX. XX. Asië, Afrika, Amerika. — Alles te zamen 509 platen, met bijgeschreven N°.; de oude N°. v. Mortier 1—276 en A—Mm zijn weggenomen.

De 190 platen waarmede dit werk zoo vermeerderd is, (n.l. nu 509, en vroeger 319) zijn voornamelijk gezigten v. steden; als: Amsterdam, Rotterdam, de tuinen v. Versailles, en die over Asië, Afrika en Amerika; velen dier bijgevoegde zijn door *F. de Wit* en *A.* of *C. Allard* uitgeg. of gegrav., ook zijn er eenige genomen uit het volgende werk:

„Les principales Forteresses et Villes fortes d'Espagne, de France, d'I„talie, de Savoië, d'Allem. et des Pays Bas, etc. — Naauwkeur. afbeel„dingen der voorn. sterke steden en vestingen in Spanjen, Vrankrijk, „Italien, Savoyen, Duytsland en Nederl., alwaar sedert verscheyde Jaaren „Mars syn Optocht gehouden heeft mitsg. de Stad Uytrecht met de al„daar synde Vergaderkamers der Afgezanten, het sluyten der Vrede, de „afkond. en vredeviering te 's Grav., alsm. de Vredetekening binnen Ba„den, enz. In koper gesneden v. Car. en Abr. Allard. Leyden, *P. v. d. Aa*, „in de Akad. (1714)." Titel in boekdruk en 49 ongen. pl. allen met den naam v. *C.* of *A. Allard*. (De 1e is Cadix, de laatste de groote uitslaande plaat van de Vrede te Utrecht.) 1 dl. gr. br. fol.

Wijl de afzonderlijke platen uit deze 4 werken zeer dikwijls afzonderlijk in deze en andere Historische Atlassen voorkomen en ik niet weet dat de verzamelingen zelve ergens beschreven zijn, en ze ook zeer zelden compleet voorkomen (ik zag nooit andere Exx. dan de mijne,) heb ik het der moeite waardig geacht deze uitvoerig te omschrijven. Het laatste werk v. *Allard* vond ik zelfs niet in den bovenaangehaalden Catal. der boeken van den uitgever zelven P. v. d. Aa.

Deze werken toonen evenals de Atlassen van Janssonius en Blaeu op overtuigende wijze den uitgebreiden handel en groote concurrentie onzer Hollandsche uitgevers in de 17e en 18e eeuw aan, want het in plaat copiëeren van het werk van *de Fer*, uit 237 bl. bestaande, mag een colossaal werk genoemd worden. — Van der Aa kocht bijna alle platen bijeen, vroeger door Blaeu, F. de Wit, Geeree, Mortier, Allard en and. uitgegeven, en dit stelde hem in staat nu deze prentverzameling van ruim 500 bladen uit te geven, en later het groote doch zoo zeer zeldzame werk: La Galerie agreable du Monde, in 66 folio dl. met ruim 3000 pl. Zie daarover mijnen: Catal. of Books on America. N°. 1.

3035 Verzameling van plannen v. veldslagen en steden vermeerd in desen oorlog. Brussel, *Fricx*.

„Table des Cartes des Pays Bas et des frontières de France, Avec un „recueil des Plans des villes, sièges et batailles données entre les Hauts „Alliés et la France." — Daaronder: „Arrangement des Cartes contenues „dans ce Volume." In een vierkant van 24 ruiten (6 naast- en 4 onder elkander) zijn de volgende (ongenommerde) kaarten opgenoemd:

1. Partie de l'Angleterre.
2. Mer du Nord.
3. Environs de Bruges, Ostende, etc.
4. Environs d'Anvers.
5. — de Liere la Campine.
6. — de Ruremond, Venlo.

7. Costes de Boulenois, Pas de Calais.
8. Environs de Dunquerque, etc.
9. — — Menin, Courtray.
10. — — Bruxelles.
11. — — Louvain.
12. — — Maastricht.
13. Costes de Boulenois et la Picardie.
14. Environs d'Artois, Boulenois.
15. — de Lille, Tournay, etc.
16. Environs de Mons, Ath, etc.
17. — — Namur, Huy, etc.
18. — — Liège, Limbourg, etc.
19. Embouchure de la Somme, etc.
20. Environs d'Abbeville, Amiens.
21. — de Cambray, Peronne, etc.
22. — d'Avesnes, Landrecy, etc.
23. — de Philippeville, etc.
24. — — Luxembourg, Arlon.

Cartes particulières:
25. de Brabant.
26. Pays de Waes.
27. Postes d'Allemagne.

Plans des Villes, Sièges et Batailles.
28. Bataille d'Eeckeren. 1703.
29. — de Ramilies. 1706.
30. Siège de Menin. 1706.
31. — d'Ostende. 1706.
32. — d'Ath. 1708.
33. Bataille d'Oudenarde. 1708.
34. — de Wijnendaele. 1708.
35. Siège de Lille. 1708.
36. Ville et citad. de Lille av. l. attaq.
37. Partie de la ville Lille av. l. attaq.
38. Citadelle de Lille av. l. attaq.
39. Siège de Gand. 1708.
40. — — de Tournay. 1709.
41. Ville de Tournay av. l. attaq.
42. Citad. — —
43. Bataille de Malplaquet. 1709.
44. — — Taisnières ou Malpl.
45. Les Attaques de Mons. 1709.
46. Siège de Mons.
47. Ville de Douay et le Fort escarpé.
48. Champs de Bat. entre Vitry. (1710.
49. Attaq. la ville de Douay. 1710.
50. Siège de Douay et ses environs.
51. Ville de Bethune av. s. attaq. 1710.
52. Siège de St. Venant. 1710.
53. Attaq. de — en grand.
54. Ville d'Aire et le fort S. Franc.
55. — av. l. attaq. 1710.
56. Siège d'Aire.
57. Ville de Bouchain.
58. Siège — — 1711.
59. Ville du Quesnoy.
60. Siège — — 1712.
61. Ville de Bruxelles.
62. — — d'Anvers.
63. — — Charleroy.
64. — — Maubeuge.
65. — — Condé.
66. — — Valenciennes.
67. — — Philippeville.
68. — — Hesdin.
69. — — Cambray.
70. — — Arras.
71. — — St. Omer.
72. — — Ypre.
73. — — Dunquerque.
74. — — Namur.

Bruxelles, Eug. Henri Fricx, Imprimeur du Roy, Rue de la Madeleine. 1712. gr. fol.

3035 b Hetzelfde werk, vroegere uitgave doch ook in 1712; daarin komt Kaart 24 (Luxemburg, Arlon) niet voor; die ruit is in de boven afgedrukte tabel niet ingevuld: ook ontbreken op dezen titel de jaren der veldslagen en belegeringen.

Bovenstaande lijsten in boekdruk zijn omgeven door een fraai gegraveerden rand, waarin de titel: *Table*, ens. en ter weerszijden 2 zinnebeeldige manspersonen; geëtst door *J. Harrewijn*. — Het werk vormt 1 groot folio deel, waarin alle opgenoemde kaarten en plannen, fraai gegraveerd door *J. Harrewijn*, doch pl. 1 is door *Harrewijn Jeune*, en 3 plannen zijn veel minder goed gegraveerd door *P. Devel*.

De bladen zijn ongenommerd, dragen meest den naam v. d. uitgever *Fricx* of althans dien van *Harrewijn*, zoodat ze steeds te herkennen zijn wanneer ze afzonderlijk voorkomen, wat meestal gebeurt, terwijl deze verzamelingen, compleet, zeldzaam zijn; daarom zijn ook alle bladen hier opgenoemd. Daar de bladen eene verschillende grootte hebben en de plannen der belegerde plaatsen meestal maar een half vel groot zijn, is de juiste hoogte enz. niet in eens op te geven. — De plannen der veldslagen zijn vooral belangrijk om de bijgevoegde uitvoerige Fransche beschrijvingen.

3036 Verzameling van geteekende plannen van versterkte plaatsen in Nederland, België, en bij hunne grenzen in Duitschland en Frankrijk, gedurende den Spaanschen Successieoorlog; bijna allen door den Ingenieur *S. de Ry de Champdoré* in 1705, enz. tot 1714 geteekend; voor, of aangeboden aan J.(?) van den Berg, Oud Burgemeester van Delft en Gedeputeerde te velde (zie dl. B. 18 en C. 10.) De ingenieur de Ry was in 1710, toen hij het plan van Amiens en der Attaques (C. 17) opmaakte, aldaar krijgsgevangen. — Ieder plan neemt een br. folio blad in; alle zijn op dezelfde wijze geteekend, meestal zonder naam v. vervaardiger. De teekeningen in dl. B, C, zijn meestal breeder en fraaijer dan in deel A; die in dl. D veel kleiner. Gebonden in 4 gr. fol. led. banden; (dl. A is iets kleiner, dl. D is folio oblong) — De inhoud dezer deelen is de volgende:

A. 1. Gorkum.
2. Schoonhoven.
3. Briel.
4. Woerden.
5. Oudewater.
6. Heusden.
7. Naarden.
8. Geertruidenberg.
— bis. Hetz. 1706. Met gezigt op de stad.
9. Weesp.
10. Workum.
11. Nieuwpoort.
12. Clundert.
13. Hellevoetsluis.
14. Loevestein.
15. Wierikker (Schans)
16. Hinderdam.
17. Uitermeersche Schans.

B. 1. Coevorden.
2. Nijmegen.
— bis. Nieuw ontwerp van defensie door d. Ingen. Landsberg.
3. Nijmegen.
4. Venlo.
5. Roermond. 1705.
6. Gelder.
7. Maastricht (na 1701).
8. Tongeren.
9. Luik.
10. Namen, door Sully.
11. Limburg.
12. Bonn.
13. Traarbach.
14. Trier. 1705.
15. Mannheim.
16. —
17. Straalsund. 1715. door F. N. Sully. Met brief. 2 bl. folio.
18. Kasteel v. Edinburg. 1692. door „S. du Ry Ingenieur et Command. „en chef de l'artillerie en Ecosse."

C. 1. Willemstad.
— bis. —
2. Hulst.
3. Sas v. Gent, door A. v. Tongeren.
4. Sluis.
5. Damme.
6. Dendermonde.
7. Oudenaarde. — bis. 1706.
8. Kortrijk.
— bis. 1706.
9. Ostende. 1706.
10. Duinkerken.
— bis. 1706.
11*a* Duinkerken; Mardijk. 1714.
—*b* — Plan v. 1654.
—*c* — door J. Lobbrechts. 1714.
12. Aath. 1707.
13. Meenen.

14. St. Gelain. 1711. en een los blad v. d. Ing. A. Seys.
15. Doornik. 1708.
16. Bouchain en Condé. 1711.
17. Amiens et environs. 1710.
D. 1. Campement tot Caster op d. Pietersberg (bij Maastricht?) 15 Junij 1705.
2. Ordre de bataille? de Marlborough.
3. Ordre de bataille onder Ouwerkerk.
4. Lignes des Français depuis Anvers jusq. Mehaigne. Door *J. v. Gort*. (1705.)
5. Situatie d. Holl. en Fr. armee voor Leuven. (1705.)
6. Situatie d. Fransche armee bij 't bosch v. Soignies. 18 Aug. 1705.
7. Hetzelfde, grooter.
8. Plan v. de Stad en Citad. v. St. Leeuw bij Tirlemont. — bis.
9. Bilsen.
10. Hasselt in Luik.
11. Tongeren.
12. Aath. — bis. 1706.
13. Mons. 1710. Door *de Gruy*.
14. Meenen. 1708.
15. Traarbach. 1704.
16. Toulon.
17. Rivieres de Coa, Agueda, Eira, (confluents du Douro en Esp. près de Ciudad Rodrigo.)
18. Ordre de bat. de l'Armee Imp. en Sicile.
19. Plan de bat. de Ramilies.
20. — — — à ter Bancke. 1708.
21. — — — 1704, 1705, 1708 en winterkwartieren. 1709.
22. Specification du service de l'Ingen. Jacq. de Roubay en cette guerre. 8 pp. fol. *M.S.*

N°. 3037 tot 3266 bevatten:
Lusthof van Momus. — Cour de Momus.
Koninklijke Almanach beginnende 1701, enz. — Almanach Royal commencant 1701, etc.
Koninklijke Almanach van 1705. — Almanac Royal de 1705.
Bijvoegsel tot den Koningl. Almanac van 1706. — Appendice à l'Almanach Royal de 1706. etc. etc. — Zie bl. 21.

N°. 3038 tot 3266 zijn voor het meerendeel: Spotprenten op Lodewijk XIV, zijn kleinzoon Philips V van Spanje en hunne bondgenooten: den Keurvorst van Beijeren en den in 1705 omgekochten Markgraaf Lodewijk van Baden; — op hunne nederlagen in 1705 tot 1710 geleden, enz. — daarbij enkele platen ter verheerlijking van Aartshertog Karel, (hier steeds Karel III van Spanje genoemd), en diens broeder Keizer Joseph, beide tegenstanders van Lodewijk XIV en Philips; — voorts Zinneprenten op den Vrede van Utrecht en de onderhandelingen daarover gevoerd.

De platen hierboven kortelijk aangeduid, vormen eene uiterst belangrijke, zeer volledige en hoogst zeldzame collectie Nederlandsche Historieplaten; in vele kleine seriën bijeengevoegd. Ze hebben dit eigenaardige dat ze bijna geheel onbekend zijn, en hunne rangschikking en beschrijving de oplossing van een bibliographisch raadsel vereischte. Nu ik het geluk heb gehad dat raadsel op te lossen, eene verzameling van meer dan 100 platen, (oudtijds gerangschikt en gebonden) te verkrijgen, daarbij nog meer dan dubbel zooveel varianten en andere platen bijeen te brengen, geloof ik dat het nuttig is zoo volledig en beknopt mogelijk alles op te teekenen wat deze beschrijving en regeling, eene ervaring van 5 jaren, en eene uitgebreide correspondentie mij geleerd hebben over: aard, zeldzaamheid, indeeling en beschrijving dezer platen, alsook over hunne graveurs of ontwerpers.

Gelijk het opschrift aanduidt zijn het geene eigenlijke Geschiedkundige — doch Spot- en Zinneprenten. Hoe minder hunne waarde nu is als historische voorstelling, uit den tijd zelven, waardoor b.v. *Hogenberg's* prentwerk over onzen 80jarigen oorlog zoo groote verdiensten heeft, des te grooter, ja onwaardeerbaarder is hunne waardij als uiting van den volksgeest en het volksleven; ja over bijna geene periode van onze geschiedenis bezitten we zulk een rijkdom van platen, die ons de meening des volks te kennen geven, als over de jaren 1705 tot 1710 en 1713. Dat juist de volksgeest er uit spreekt, bewijzen de gedurige toespelingen op eene zoneclips die ten dage van 't verlies van Barcelona (12 Mei 1706) plaats had; op eene verschijning in de lucht buiten Madrid, enz.; de hofstoet van Lodewijk XIV moet 't gedurig misgelden om de lasten van het volk; voor het oproepen van den volksban ten oorlog hebben ze een oog, maar gebeurtenissen worden slechts aangeduid, niet afgebeeld. Ik vermoed dat de groote zeldzaamheid dezer platen juist ligt in dat ontbreken van een historisch karakter, zoodat ze even als alle andere uitingen van het volksleven, in vroegeren tijd geminacht en verwaarloosd zijn. Hunne geringe kunstwaarde kan voor hunne groote zeldzaamheid geene voldoende reden zijn; nog mindere spotprenten van vroegere tijden en uit de treurige jaren 1780 tot 87, doch die iets bepaalds voorstellen, zijn in grooter aantal voor ons bewaard. Ofschoon door Hollandsche en Fransche opschriften uitgelegd of er van verzeld, en zeker ook veel naar Frankrijk verzonden, (schoon bedektelijk even als de vele hier gedrukte Fransche boeken en pamphletten over kerk en staat) zijn ze in Frankrijk nog zeldzamer dan hier, getuige dat Brunet in zijn onwaardeerbaar *Manuel* slechts enkele, weinig afdoende regelen aan ééne verzameling van slechts 18 platen wijdt. In Engeland, voor welks geschiedenis deze platen even belangrijk zijn als voor ons, schijnen ze geheel onbekend te wezen, want in den voortreffelijken: *Catalogue of Satirical prints in the British Museum* zijn slechts 16 verschillende platen (meest vroegere duplicaten van mijne verzameling) zonder eenige kennis der collectie waartoe ze behooren, beschreven. — De inhoud is waarschijnlijk, mijns inziens, de oorzaak der bijna onverklaarbare verdwijning van deze platen.

Vele, en wel de belangrijkste dezer platen, nl. de fraaist uitgevoerde, over de gebeurtenissen in 1706, zijn ongetwijfeld afzonderlijk verschenen, en eerst daarna, hetzij in de origineele uitgave, hetzij in copy, in de verzamelingen: *Almanach van* 1701, *Alman. van* 1705 of: *Bijvoegsel tot den Almanach van* 1706 bijeengevoegd. Ik vermoed dat de

N°. 3044,	Almanach 1701,	pl. 6, noot;	N°. 3060,	Almanak 1701	pl. 14
„ 3046,	„	— „ 7,	„ 3066,	„	— „ 16
„ 3049,	„	— „ 8,	„ 3146,	„ 1707	„ 1
„ 3052,	„	— „ 10, noot.			

en welligt andere die ik niet bezit, de origineelen zijn der aangegeven N°. in die collectiën; eenigen er van zijn alleen met Hollandschen tekst; alle zijn geestiger en vrijer gegraveerd dan de anderen. Bij de beschrijving heb ik echter, ten einde een vasten leiddraad te hebben, de orde der Verzamelingen gevolgd en de origineelen naar die orde gerangschikt; hadde ik de origineelen tot leiddraad genomen dan hing de orde van mijne subjectieve meening over origineel en kopy af en zou door het vinden van meerdere origineelen, welligt moeten veranderen.

De meeste platen zijn voor het eerst gegraveerd of later gecopieerd, en uitgegeven door den graveur en uitgever CAREL ALLARD te Amsterdam; op de platen van het: *Bijvoegsel tot den Almanak* 1706 komt zijn naam gedurig voor,, ook op vele der latere prenten. Waarschijnlijk is ook van hem afkomstig het breed folio verzamelblad:

LUSTHOF VAN MOMUS. Door R.I.Z. — LA COUR DE MOMUS. Par R.I.Z.— (Zie N°. 3037)

dat vooraan in mijn oudtijds gebonden Exemplaar van ruim 100 platen over dezen tijd, nl. vóór de hierna beschreven verzamelingen *b*—*i*, staat; welk opschrift ook verkort tot rugtitel dient. Dezen titel heb ik nog éénmaal gezien, en een paar maal vermeld gevonden; hij diende zeker tot niets anders dan om kleinere of grootere collectiën dezer, bij ALLARD verkrijgbare platen te vereenigen; althans het steeds verschillend getal platen onder dezen titel aangetroffen, doet mij dit vermoeden.

De titels der afzonderlijke verzamelingen, hun inhoud en getal van platen zijn als volgt:

a Koninklijke Almanach, beginnende met den aanvang der Oorlog van Anno 1701..... Met 18 zinnebeelden.

Almanach Royal. commencant avec la Guere de l'an 1701..... En XVIII Emblemes.

Met 19 platen (Zie bl. 24 rg. 5) over 1706, waarvan er 1 in den Almanach van 1705, en 18 in het Bijvoegsel tot den Almanach van 1706, op 17 platen gecopieerd zijn. Zie N°. 3038—3071.

b Koninklijke Almanach, beginnende in 't jaar 1705. etc. behelzende de Zinnebeelden der VII Heldedeugden.

Almanac Royal commencant par l' Annee 1705.... Emblemes des VII vertus Heroiques.

Met 7 platen over 1705, — waarin 1 de copy is van pl. 1 in coll. *a* en 6 nieuwe platen. Zie N°.3072—3093.

c Bijvoegsel tot de Koninklijke Almanach, genaamd het Guldejaar der Bondgenooten, 1706. Met XXV deftige Krijgszinnebeelden.

Appendice de l'Almanac Roial, ou l'Annee Victorieuse des Alliez de 1706. Ornée de XXV Emblemes.

Met 22 platen en 3 bladen beschrijving, samen 25 bl.— Blad 1.3. 5 zijn 3 ongen. oude platen van 1689 die met nieuwe beschrijvingen (bl.2.4.6) op dezen tijd toegepast zijn; Blad 7 tot 25 (gen.7—25) zijn: 17 verkleinde copyen van 18 platen der collectie *a*, en 2 nieuwe platen: No. 14 en 20 waarvan mij geene origineelen bekend zijn. — Zie N°. 3094—3144.

d De Standvastige Monarchy des doods, en de zieltoogende Mars in Europa. Door Abr. Allard. Amst. C. ALLARD'. Met 8 pl. Zie N°. 3155—3163.

e Het Palmhof der Bondgenooten, besproeid door de verloste Schelde in 1708. Histoire emblematique de la Campagne glorieuse des Alliez en 1708. — Met 9 platen over 1708. Zie N°. 3164—3179.

f Vorstelijke Staatsbalans, weegende den Oorlog en Vrede van Europa met gewigt en tegenwigt van 1709.

La Majestueuse Balance d'Etat, pesant la guerre et la Paix de l'Europe en 1709.

Met 8 platen over 1709. Zie N°. 3180—3191.

Tusschen de verzamelingen *c* en *d*, over 1706 en 1708, zijn in mijn Exemplaar gebonden:

g 6 (ongenommerde) platen over 1707. Zie N°. 3145—3154.
Achter *f* (de platen over 1709,) volgen bij mij:

h 5 (ongenommerde) platen over 1709 enz. Zie N°. 3192—3197.

i 28 platen over den Vrede van 1713 en de voorbereiding er toe. Zie N°. 3198—3228. Wijl ik meen dat deze 28 platen, die ten tijde of kort na de verschijning in die orde bijeengebonden zijn, eene reeks uitmaken of althans bijeen behooren, hoewel enkelen van verschillend formaat zijn, heb ik ze in die orde beschreven, en daarachter laten volgen:

k Alle afzonderlijke platen van denzelfden aard in mijne en andere mij bekende verzamelingen voorhanden. N°. 3229—3266.

Nog is op te merken dat in mijn Exemplaar en in 2 andere kleine verzamelingen van deze prenten, gevoegd is het werk:

Roma perturbata of 't Beroerde Romen, vertoond door XIII Zinnebeelden, door P. Codde en T. de Kok. 1707. Met 13 Spotprenten op de Jezuiten en ten gunste der Jansenisten.

Daar deze platen in geen het minste verband tot de andere Spotprenten staan, doch blijkens de gravure stellig uit de fabriek van *C. Allard* zijn, zoo hebben ze zeer waarschijnlijk hem tot uitgever en werden alleen ter bevordering van het debiet bij de andere politieke platen gevoegd. Ze zijn bij mij op 1706, (N°.3407) het jaar der 1e uitgave, beschreven.

De indeeling gelijk die hiervoor is opgegeven, schijnt zóó eenvoudig dat het bevreemdend mag heeten hoe ik op bl. 19, 8e rg. v. o. van het oplossen van een bibliographisch raadsel heb kunnen spreken. Dat raadsel bestond namelijk hierin: Welke verzameling is die, getiteld: Lusthof van Momus? en: Welke platen bevat de Almanach van 1701 of verzameling *a*? De hierboven gegeven oplossing van die beide vragen, heeft mij ongelooflijk veel moeite gekost. De eerste was ligter te beantwoorden dan de tweede; bij de eene kon men het antwoord vermoeden en door vergelijking tot zekerheid brengen, gelijk ik deed; voor de andere had men verscheidene Exemplaren van dien Almanach noodig, vooral die tijdens de uitgave ingebonden waren, en juist die bleven ontbreken. Sints vele jaren bezat ik mijne, in ouden tijd bijeengevoegde verzameling: *Lusthof van Momus*, waarin de *Almanach van* 1705 en het *Bijvoegsel voor* 1706; maar welke moeite ik ook deed dien van 1701 te vinden, alles vergeefsch. Eindelijk bekwam ik een ingenaaid Exemplaar, maar terwijl ik, volgens den titel, platen over 1701 of 1702 verwachtte, vond ik tot mijne verbazing achter den titel van 1701 eene verzameling van platen gelijk aan sommigen van het Bijvoegsel van 1706, doch in geheel andere orde; bovendien had ik reeds eenige van die nieuw gevonden platen als varianten van het *Bijvoegsel* beschreven, en dacht dus dat het eene toevallige verzameling van platen over 1706 was, waarvoor men den titel van 1705 geplaatst had. Ik wendde mij toen tot den ervaren Bibliograaf C. RUELENS, Bibliothecaris der Bibliothèque Royale te Brussel, om eenige nasporingen te willen doen in het Exemplaar van den Almanach van 1701, in 1865 door den Heer F.J. Olivier te Brussel aangekondigd, en sedert in het bezit van Baron de Vinck te Brussel, doch in diens groote collectie van platen over Braband en Frankrijk verstrooid. Met alle welwillendheid werd aan mijn verzoek voldaan, doch wederom werden mij platen over 1706 vermeld. Sedert kwam een Ex. opdagen in een kleinen Catalogus in Breslau; mijne aanvrage kwam te laat en de latere

bezitter, vorderde om de dringende aanvraag, een onzinnige prijs voor een boek waarvan de eigenlijke waarde hem tot dezen oogenblik onbekend is, en weigerde daarbij elke opgave over den inhoud. Eindelijk kreeg ik op mijne aanvrage in den Navorscher, van den Heer Körndorffer te Breda, een Ex. ter leen, dat nog in den onden baud gebonden en bijeen was, doch ook dit bevatte platen over 1706. Reeds wilde ik dit evenzeer als nutteloos ter zijde leggen, daar ik volgens den titel: *Almanach commencant avec la Guerre de* 1701, steeds platen over dat jaar wilde vinden, toen ik toevallig door de overeenstemmende oude nummering in H.S. van enkele platen, in de Exemplaren van Baron de Vinck, Körndorffer en mij. op het denkbeeld kwam, of in den Almanach van 1701, ook platen over 1706 konden schuilen, of de titel ook slechts kon veranderd zijn, en de platen van den Almanach van 1701 en van het Bijvoegsel voor den Almanach 1706 wellligt dezelfden zijn, alleen dáárin verschillende dat de eene de origineelen, de andere kopyen waren? Eenmaal dat denkbeeld gevat hebbende, was er slechts eene naauwkeurige vergelijking te maken van de oude nummering der 3 Ex. en van de onderlinge verhouding der verzamelingen van 1701 en 1706, die, hoe bezwaarlijk ook, weldra mijne vermoedens bevestigde en het raadsel geheel oploste. — Hieronder volge nu eene lijst der platen in den Almanach van 1701, met de aanwijzing der kopyen in dien van 1706 en tevens aanduiding onder welk N°. ze bij mij, en origineel of kopy in den *Catal. British Museum* beschreven zijn.

Almanach 1701.	Almanach 1705.	Bijvoegsel 1706.	Deze Catal.	Brit. Mus. Catal.
1.	1.	—	3039.	1458.
2.	—	8.	3040.	1450.
3.	—	10.	3041.	1449.
4.	—	9.	3042.	—
5.	—	12.	3043.	1451.
6.	—	19.	3044.	1456.
7*a*.*b*.	—	16.	3045,46.	1472.
8*a*.	—	10.	3047.	1447.
8*b*.	—	10.	3048.	—
8*c*.	—	10.	3049.	1446.
9.	—	7.	3050.	1340.
10*a*.*b*.	—	13.	3051,52.	1460.
11*a*.*b*.	—	23.	3053,54.	—
12.	—	25.	3055.	1453.
13.	—	24.	3056.	1431.
14*a*.	—	11.	3057.	1471.
14*b*—*f*.	—	11.	3058—62.	—
15*a*.	—	18.	3063.	1454.
15*b*.	—	18.	3064.	—
16*a*.	—	15.	3065.	1455.
16*b*.	—	15.	3066.	—
17.	—	17.	3067.	—
18*a*.	—	22.	3068.	1427.
18*b*.*c*.	—	22.	3069,70	—
19.	—	21.	3071.	—

Hierbij nog eenige bibliographische opmerkingen.

1°. Alle platen zijn klein folio, hg. 18 à 19 dm. br. 26^5 à 29 dm., doch die met Holl., of Holl. en Fransche verzen ter weerszijde, beslaan eene breedte van 36 dm. Alleen de afwijkingen van deze grootte zijn bij de platen vermeld, de andere niet. — 2°. Voor den Almanach van 1701 heb ik 19 pl. opgegeven en beschreven, hoewel het Exemplaar van Baron de Vinck en dat bij Brunet vermeld er maar 17 hebben, het Ex. Körndorffer er 18 telt, en de titel van mijn Ex. in handschrift 18 aangeeft. Maar juist die opgave in HS. duidt op de elasticiteit der verzameling, en wijl ik die 19e pl. in mijn Ex. vond, deze daarenboven even als alle andere platen dezer collectie het origineel is eener plaat in het Bijvoegsel van 1706, heb ik ze daarbij gevoegd.— 3°. Wijl deze platen toch reeds zoovele moeijelijkheden veroorzaken door gedurige copyen en andere staten, heb ik hierbij niet de vroegere manier gevolgd, om alle staten van eene plaat onder één N°. met *a*. *b*. *c*. enz. te vermelden, maar heb iedere staat een doorloopend N°. van deze beschrijving gegeven, daarbij dat voegende der verzameling zelve.— 4°. Bij de beschrijving der platen heb ik mij van uitvoerige aanduidingen over de beteekenis dezer Spotprenten onthouden, vooreerst omdat vele uit dezelfde collectie meestal over hetzelfde onderwerp gaan; voorts omdat ik eene strikt chronologische rangschikking dezer Spotprenten bijna onmogelijk acht, waarom ik dan ook zoowel deze platen, als die over de Hervorming, de Omwenteling in Engeland in 1688, de 30 à 40 over den Oostenrijkschen Successieoorlog in 1742 enz., als ook vele over de jaren 1781—87, voor zooverre ze geene persoonlijke toespelingen behelzen, bijeen geplaatst en er eene daarvoor passende orde voor gezocht heb. — Eindelijk: 5°. dat ik op grond van ervaring er niet genoeg op kan aandringen om dergelijke oude prent-verzamelingen, in den tijd der verschijning gerangschikt, genommerd en gebonden, niet uiteen te nemen en te verstrooijen; die verspreiding is de ondergang der meeste belangrijke en nu onvindbare verzamelingen, — terwijl de oude nummering van collectiën gelijk deze, van Hogenberg en andere, steeds den draad doet vinden in anders ondoordringbare doolhoven.

Uit het vorige blijkt genoegzaam, dat deze verzamelingen en enkele platen vrij zeldzaam zijn, ja ik moet er bijvoegen dat de meesten mij alleen bekend zijn in de voor mij liggende Exemplaren; van enkelen ken ik 2 of 3, van sommigen meerdere, doch geen van allen zijn zóó algemeen als andere Historie- of Spotprenten. Hieronder volgt de beschrijving van 141 verschillende platen met hunne varianten, te zamen ten getale van 239 bladen en waarschijnlijk zullen er bij naauwkeurige vergelijking nog wel meerdere varianten voorkomen. — Ik ga nu opgeven welke Exemplaren ik hier en elders gezien of vermeld heb gevonden.

Vooreerst een Exemplaar in een kleinen Catalogus van Mr. W. Six, te Amst. 1709, getiteld: „Le Cour de Momus avec 70 planches. Waar dit thans berust, indien het nog bestaat, is mij onbekend. Voorts kwam in 1842, in mijne veiling der Bibliotheek van den Jansenisten Bisschop J. Bon, te Haarlem, onder de Prentwerken voor:

Lusthof van Momus — waarachter Koninklijke Almanak van 1705. 7 pl. — Bijvoegsel van 1706. 22 pl. — Roma Perturbata. 1707. 13 pl. over Jansenisten en Jezuiten. In 1 vergulden rood maroq. bd. Verkocht

voor *f* 14,—. Datzelfde Ex. werd op nieuw geveild volgens Catalogus: Radink 1847, N°. 87, voor *f* 20,—, Catalogus van Voorst. 1859. N°. 1135 voor *f* 35. -- Catalogus Is. Meulman. 1869. N°. 1397. *f* 42. — en kwam toen aan den Parijschen antiquaar E. Gonin. Ik meld uitdrukkelijk dat dit steeds hetzelfde Ex. was, wijl het anders schijnen zou alsof er telkens een nieuw Exemplaar was voorgekomen. — Behalve dit Ex. ken ik hier te lande: mijn Exemplaar der verzamelingen *b—i* (Zie bl. 21), voor 30 jaren voor 10 gl. te Amsterdam gekocht; — op de Provinc. Friesche Bibliotheek (zie Catalogus bl. 534) berust:

Koninklijke Almanach. 1705. Met 7 pl. — Bijvoegsel: Almanach 1706. 22 pl. — Roma perturbata. 1707. 13 pl. (hier en daar ontbreken aan het slecht geconditioneerde Ex. eenige platen.) De Bibliothecaris, de Heer W. Eekhoff, heeft het mij geleend, en daardoor heb ik een en ander aangetroffen wat mij onbekend was. Zie N°. 3112, 18, enz. — In den Catal. v. d. Historischen Atlas v. Voorst. 1858, kwamen op de N°. 739, 746, 748, 749, 752, 19 diverse hiertoe behoorende platen voor; — in den Catal. Atlas van Cleeff, 1860, slechts 2 pl. op N°. 992; — in den Atlas Bodel-Nijenhuis 1873 Nov., worden op N°. 1172, 71, 80, 81, 83, 87, 94, 1204, 2, 6, 16, 20, 32, hiervan 25 pl. vermeld, — en de Atlas van den Heer A. van Stolk te Rotterdam, bevat 20 verschillende pl.— Zie hier alles wat ons land oplevert, want de Koninkl. Bibliotheek te 's Hage bezit evenmin iets als die te Brussel. In 1865 kondigde de Heer F. J. Olivier, in zijne: *Annales du Bibliophile Belge*, Brux. bl. 93. voor 110 fr. een Ex. aan, dat in één deel de verzamelingen *a, b, c, e, f*, bevatte en bovendien den titel: *Lusthof v. Momus* waarachter 29 pl. en 9 verschillende platen, bij mij in de collectie *k* opgenomen; daar dit Exemplaar helaas uit den band genomen en verstrooid is, valt het moeijelijk te zeggen welke platen onder den titel: *Lusthof v. Momus* vereenigd geweest zijn. Behalve dat Ex. bezit de Bibliotheek te Gent eene kleine verzameling van 29 verschillende platen; de Bibliothecaris, de Heer F. VAN DER HAEGHEN, heeft de welwillendheid gehad mij dit te leenen en alzoo heb ik dat met veel vrucht kunnen gebruiken gelijk de N. 3048,58,61, enz. doen zien. — In Frankrijk schijnen deze verzamelingen nog minder bekend te zijn dan hier; althans op de Bibliothèque Nationale te Parijs is niets aanwezig dan één bandje met 31 van de hierachter beschreven 239 platen en wel met dezen (voor Frankrijk curieusen!!) gegraveerden titel: „Recueil de pieces heroiques et historiques „pour servir d'ornement à l'Histoire de Louis XIV; dediés à Messieurs „Racine et Boileau, Historiografes de France. Imprimé par Jean de Montes„pant demeurant à Gisors à l'enseigne de l'edit de Nantes. 1693." Is dit een spottitel of is het een andere die verkeerdelijk hiervoor geplaatst is? — Waarschijnlijk zullen er wel meer Exemplaren van deze platen in Frankrijk zijn. In den Catalogus eener veiling bij Tross te Parijs 1868, N°. 1066, wordt een Almanach v. 1705 vermeld waarvan ook een Ex. in diens Magazijns Catalogus 1856 Dec. opgenomen was en nog een in diens Catal. 1869. No. 207; — voorts berust er thans het Exemplaar Bon—Meulman; — maar meer zijn mij niet bekend. In het *Bulletin du Bibliophile* (geredigeerd door den uitmuntenden Bibliograaf C. Nodier, en uitgegeven door den kundigen J. Techener), Jaargang 1840—41, p. 469, wordt de Almanach van 1701 vermeld, en daarbij: „Je n'ai rencontré sur aucun Catalogue „le titre de ce receuil; il se compose d'un frontispice satirique et de 17

„Caricatures contre Louis XIV ou Philippe V. Elles ont sans doute paru „aussi isolement, et sont accompagnées de vers flamands, auxquels on a „parfois joint le texte francais, et toute cette poesie est aussi plate qu'in- „jurieuse. La 15e planche de mon recueil se trouve signalée sur le beau „Catalogue de M. Leber (No. 6024) c'est celle qui represente Louis XIV et „son petit fils sciant le monde, etc." BRUNET geeft in zijn *Manuel*, 5e édition 1860, I p, 194, den titel van den Almanach v. 1701 met een uittreksel uit deze noot van het *Bull. du Biblioph.*, dat hij ook aanhaalt, er bij voegende: „Exempl. mal conservé, vendu Salle Silvestre 1841. 11 fr." — Vervolgens vermeldt hij het Ex. Almanach 1705. van Tross Catal. 1856. Dec. — en dat is alles! — Van Duitsche Cataloguessen is de: „Historische Bilder- „atlas oder Catalog einer bedeutenden Sammlung Einzelblätter von W. Dru- „gulin" 1872, de eenigste waarin ik enkele dezer platen en verzamelingen uitvoerig vermeld heb gevonden, namelijk op bl. 322. — In Engeland geeft de, op bl. 20, aangehaalde: „*Catalogue of Prints and drawings in the British Museum. Division I.* Political and personal Satires. Vol. II. 1873, eene beschrijving van, en éénige historische inlichtingen over 24 verschillende platen, nl. 16 als hierna beschreven en 8 verkleinde copyen van andere, voorkomende in het Supplement van eene verzameling: Poems on affairs of state from 1620 to 1707. London. 1707. 4 vol. Dit supplement heet: „A collection of some satyrical plates published beyond sea," en bevat ook de Fransche verzen van die platen, welke daaruit in dien Catalogus herdrukt zijn. Met die *Collection* is natuurlijk de hierna beschreven verzameling *a* (van 1701) bedoeld, doch die aan de zamenstellers van dien weidschen Catalogus geheel onbekend is gebleven. Dit is zeer jammer want daardoor missen de uitvoerige beschrijvingen dier 22 platen alle verband, en zijn enkele platen op geheel verkeerde datums geplaatst, b.v. die over 12 Mei 1706 op Aug. 1704 (N°. 1431,32) enz. Doch het zonderlingste is dat die platen over den *Spaanschen Oorlog* bij het: Tafereel der Dwaasheid *over den Actiehandel* van 1720 gebonden zijn en daarheen gedurig verwezen wordt; ofschoon ze in geenerlei verband staan, en alleen 2 platen (nl. N°. 3044 en 3047) in het Tafereel der Dwaasheid op pl. 29 en 46 1e uitgave nagevolgd zijn. — De Engelsche speelkaarten met plaatjes over dezen oorlog, op N°. 1342,43,44, enz. van dien Catalogus vermeld, zijn mij geheel onbekend.

Daar het door de verwarde plaatsing der platen in dien: „Catal. of Satir. Prints British Museum", onmogelijk is te zien welke N°. vermeld zijn, zonder het geheele werk na te slaan, heb ik, om het belang der medegedeelde verzen, de volgende lijst met verwijzing naar deze beschrijving opgemaakt.

Catal. Brit. Mus.	1701.	1705.	1706.	Deze Beschrijv.
1340.	9.	—	—	3050.
1341.	9. Eng. kopy.	—	—	3104.
1427.	18*c*.	—	—	3070.
1431.	13 Eng. kopy.	—	—	3056.
1432.	13 Duitsche kopy)	—	—	3056.
1434.	—	5. kopy.	—	3089.
1444.	—	3*a*.	—	3081.
1446.	8*c*.	—	—	3049.
1447.	8*a*.	—	—	3047.

Catal. Brit. Mus.	1701.	1705.	1706.	Deze Beschrijv.
1448.	—	—	10*b*.	3112.
1449.	3.	—	—	3041.
1450.	2. Eng. kopy.	—	—	3040.
1451.	5. Eng. kopy.	—	—	3043.
1453.	12.	—	—	3055. noot.
1454.	15.	—	—	3063.
1455.	16.	—	—	3065.
1456.	6.	—	—	3044.
1457.	—	—	—	3264.
1458.	1 kopy.	4. kopy.	20	3039.
1459.	—	2. kopy.	—	3079.
1460.	10*a*.	—	—	3051.
1460.	10*b*.	—	—	3052.
1471.	14*a*.	—	—	3057.
1472.	7.	—	—	3045.

Even weinig als de platen zelve bekend zijn, even weinig weten wij over de graveurs en de dichters der Hollandsche en Fransche verzen. Slechts ééne plaat geeft het monogram van een bekenden graveur, doch — het is stellig valsch en er maar uit aardigheid op geplaatst. Op pl. 8 n.l. van den Almanach 1701 (No. 3047) staat *Ph. B.*, alsof die van *Phil. Bouttats* te Antwerpen was, maar niet alleen is de gravure zeker niet van *Bouttats*, doch van *Romeyn de Hooghe*, of van iemand uit zijne school, hem bijna gelijk, maar de verzen bij die plaat zijn waarschijnlijk ook van hem en zeker van eene Hollandsche pers. De No. 3041 en 47 komen mij voor van *Rom. de Hooghe* te zijn, No. 3043 en 3051 welligt van *L. Scherm*; de stijve gravuren van *Allard* b. v. die van *Almanach* 1705 en 1706 laten zich genoeg herkennen, maar wie de anderen gegraveerd hebben is mij onbekend en heeft niemand mij kunnen zeggen. No. 3046, 47 en 3051 zijn wel aardig, geestig gedaan, maar over het algemeen is de waarde dezer platen als kunstproducten gering.

Wie de dichters zijn is nog minder uit te maken, doch daar de origineelen alleen Hollandsche en geene Fransche verzen hebben, zijn de platen en ontwerpen zeker (enkelen uitgenomen) van Hollandschen oorsprong. Te meer blijkt dit hieruit, dat b.v. de geheele plaat 6 in Almanach 1701, die twee wagens of karren voor hoofdonderwerp heeft en op *Carreman* (den Gouverneur van Meenen) doelt, alleen door die *Hollandsche* woordspeling de ware beteekenis verkrijgt, en de 1e druk dier plaat, (in den Catal. Brit. Museum No. 1456 vermeld), de *Fransche* toespeling op Vendome, nl.: *Etendart de Phantome* niet heeft, die wel op den 2en staat (No. 3044) voorkomt. Maar wie de dichters ook mogen zijn, groote of eerste dichters waren het niet; ik twijfel of Antonides eenige dier verzen gemaakt heeft, en zou eerder aan Rom. de Hooghe en diens kunstgenooten denken.

De Fransche verzen hebben zonder twijfel een of meerderen der Fransche uitgewekenen (Refugiés) tot vervaardigers. In het geheel straalt zooveel vaardigheid van taal en kennis van de Fransche toestanden door, dat zij er zeker de hand in gehad hebben. Wel heb ik getracht in de vele Fransche tijdschriften, in die jaren hier verschenen, eenig berigt over deze platen of verzamelingen te vinden, doch vergeefsch; de daar behan-

delde boeken zijn zoo geleerd, dat aan deze volksboeken of volkslitteratuur zeker geen aandacht kon gewijd worden. — Macaulay's opstel over dezen oorlog in zijne: *Essays* is voor de verklaring dezer platen van groot gemak.

Ik geloof hiermede alles gezegd te hebben wat over deze even belangrijke als uitgebreide verzameling zinne- en spotprenten ter mijner kennis is gekomen; doch welligt zal nog menige aanvulling aan deze opgaven gegeven kunnen worden, waarvoor ik mij zeer aanbevolen houde. — Ik wil echter niet eindigen zonder mijnen hartelijken dank te betuigen aan de Heeren C. Ruelens te Brussel, van der Haeghen te Gent, Eekhoff te Leeuwarden en Körndorffer te Breda, die mijne onderzoekingen wel hebben willen ondersteunen.

3037 „'t Lusthof van Momus, | Beplant met de voornaamste Gewassen van | Mars in Europa, | En opgepronkt met Staatkundige | Zinnebeelden | Des tegenwoordigen Oorlogs, | Verrijkt met cierlijke Historiaale Steekdichten, ten getale van.... | Door R. I. | *Te zamengesteld en in 't licht uitgegeeven,* | Tot Parijs, by Louis de Lis-de fleuri, in de Vallende Monarch. | *Met Privilegie des Konings en des Hartogs van Anjou* | (Streep.) | —

La Cour de Momus, | et le | Jardin de Mars en Europe; | Orné des Emblemes politiques, de l'Etat present | De la Guerre. | *Expliqué par des Vers Historiques et Satyriques, au nombre* de... | Par R. I. | *Recueilli et donné au public* | à Paris, chez Louis de Lis-de fleuri, au Monarque Tombant. | *Avec Privilege du Roi et du Duc d'Anjou.* | Hg. 31, br. 35 dm.br.fol.

Verzameltitel, breed folio, in boekdruk, waarschijnlijk door *C. Allard* te Amsterdam verzonnen voor grootere of kleinere collectiën der hierna beschreven platen, waarom het getal der platen niet is ingevuld. Zie bl. 21 en 22.

3038 „Koninglijke Almanach. Beginnende, met den aanvang der Oorlog, van
a „Anno 1701...... Waer in duydelijk De Loop der Zon der Ongerechtigheid, met zijn Eclipsen, of de Regtvaardige Straf des Heemels door „XVIII Zinnebeelden in koopere plaaten vertoond word; nevens d'uytlegging daar bij, door de voornaamste meesters onzer eeuw. Gedrukt tot „Parijs in de Koninglijke druckerij van den klyne Lopis." — *Daaronder:*

„Almanach Royal. Commencant avec la Guere de l'an 1701 Jusques.... „ou est Exactement observé le Cours du Soleil d'Injustice; avec ses Eclips; „ou la Juste Punition du Ciel. Demonstre dans XVIII Emblemes, „Gravez en taille doux; ou l'on a Ajoutté l'Eclaircissement de Chaque „figure en Poéesie: Par les plus fameux maistres de nôtre temp. a Paris. „Imprimé à l'Imprimerie Royal du petit Louis." *(Sic!)*

Geheel gegraveerde titel, waarop echter het getal XVIII in den Hollandschen en Franschen titel in Handschrift is bijgevoegd, zeker om de verzameling onbeperkt te kunnen vergrooten.

b Dezelfde titel, geheel gelijk aan den vorige; alleen is hierop het getal der platen „XVIII" gegraveerd, in plaats van in HS. — In een Exemplaar v. d. Heer Körndorffer te Breda.

Dit werk bevat de volgende 19 (ongenommerde) platen, van 3039 tot 3071 namelijk alleen de eerste staat of *a*, van die platen welke in meerdere staten beschreven zijn; de andere *b*, *c*, enz. zijn Bijprenten. Het N°. in haakjes, vóór de beschrijving, is dat der door mij aangenomen, van andere

Exemplaren soms afwijkende orde. Al de platen in deze verzameling zijn, behalve de 1e, toepasselijk op gebeurtenissen in het jaar 1706.

3039 (1) „Kalendarium Regium, solis cursum perfecte indicans." Onderaan:
„De Koninklijke Almanach, den loop der zon duidelijk vertoonende.—
„Almanach Royal ou est remarqué parfaitement le Cours du Soleil."—
Bovenaan dit chronogram of tijdvers:

»non stare pLVs CoMpos, properans arDente Leone (1705).

Lodewijk XIV zit als zonnegod, eene waskaars in de hand, op een *Wisselbank*; hij is omringd door een zon van 24 stralen, waarbij beurtelings de namen der 12 maanden en der hemelsteekenen staan, en bij iedere straal wordt (in het Hollandsch) een misdaad genoemd van 1667 tot 1705 in die halve maand gepleegd; onder aan de plaat worden ze in het Fransch No. 1—24, herhaald. Met adres: „tot Parijs in de Koningl. drukkerij van „den klijne Louis."

Deze plaat is nagevolgd in den Kon. Almanach van 1705. No. 1 en in: Catalogue of Satir. Prints British Museum. II bl. 225 bij No. 1458 zijn alle teksten in het Engelsch vermeld

3040 (2) „Propheetise Droom van de Zon Eclips."
„Prognostication de l Eclipse du Soleil."

Lodewijk XIV *(Louis le Grand-pere plein de misere)* zit ten troon, verschrikt door de Zon Eclips van 12 Mei 1706, tijdens het verlies van Barcelona, en roept: *Paix Paix pour jamais* tot *Maintenon*, die hem weenend een request overhandigt, terwijl *Philippe le Petit phi*, knielend een *Request* omhoog houdt, verlof vragend naar Frankrijk terug te keeren. Onder den arm van Lodewijk het chronogram:

O SoL DefeCtVs MaLa dat praesagIa regno. (1706)

en boven zijn hoofd de woorden: *Nunc pluribus impar*. Regts ligt het testament van PortoCarrero: *dat mij veroorsaakt al 't elent* in 't vuur. Onderaan eene (gegraveerde)

„Samenspraak tussen Louis, Madᵉ. de Maintenon en Philippus."
„Conference entre Louis, Mad. de M. et Ph."

Zie over dezen Eclips plaat 13 van dit werk.

Deze plaat is nagevolgd in: Bijvoegsel Almanach 1706, No. 8, en eene Eng. kopy beschreven in: Catal. of Satir. Prints British Museum No. 1450.

3041 (3) „'t Fransche Hoff in Allarm."
„Toute la Cour de France en Allarme.

Bovenaan de plaat tusschen deze beide opschriften vertoont zich dezelfde eclips van 12 Mei 1706 van de vorige plaat, en onderaan staat hetzelfde chronogram:

O SoL DefeCtVs MaLa dat praesagIa regno. (1706)

Lodewijk XIV ligt door het berigt van het verlies van Barcelona bewijmd op den grond; Pere la Chaise en Maintenon trachten hem op te wekken, Villeroy en Toulouse weeklagen, terwijl Tessé met de kous op het hoofd in wanhoop is. Links ligt de gebroken wereldkloot *Gallia* op den grond en daarnaast het *Testament van Porto Carrero* in het vuur. Met 12 gegrav. Holl. verzen: „Hier swijmd den Franschen Dwingeland."

Met deze plaat komt veel overeen pl. 8 van dit werk; beide zijn dan ook in de navolging: Bijvoegsel Almanach 1706 op ééne pl. No. 10 vereenigd. Ze is beschreven in: Catal. Satir. Prints Brit. Museum. No. 1449.

3042 (4) „Beklaaglijke Franse Audientie."
„Audience pitoyable de Louis L. G."
Regts zit Lodewijk XIV met een bril op den neus ten troon, en houdt het *Pardon Royal* in de hoogte voor den knielenden en smeekenden Villeroy en den Keurvorst van Beijeren, ieder met eene kous op 't hoofd; een zegt:

reDIMo peCCataqVe nostra. (1706)

Bovenaan links het hemelteeken van de Zon in de kreeft, daaronder het portret van den Keurvorst van Keulen, even als zijn broeder, de Keurvorst van Beijeren door den Keizer in den Rijksban gedaan. Onderaan:
„Kabinetraad tussen Louis, Keurv. v. Beijeren en de Mk. van Villeroy."
„Conseil de Cabinet entre Louis, le Duc de Bav. et le Ml. de Villeroy."
Nagevolgd in: Bijvoegsel Almanach 1706, No. 9.

3043 (5) „De Fransche en Spaansche Huijlebalken" — Een trompetter met een houten been en het gelaat van Lodewijk XIV, heeft een papier in de hand waarop de namen: Leuven, Brussel, Lier en andere Belgische steden staan, verloren na den 23 Mei, den slag van Ramilies; naast hem een trommelslager met een papier op de borst met de namen der verloren Spaansche steden: *Barcelona*, enz; beide roepen het volk op om de verloren steden en soldaten weder bij Louis te bezorgen. Met Holl. gegrav. vers in 2 kol.: „Hoord vrienden, Hoordt." Zonder Fransche opschriften of tijdvers.
Deze voorstelling herinnert sterk aan de Spotprent No. 2864 op den Zeeslag bij la Hogue „France Omroeper. Crieur Franc." en op die over Vigos „le Crieur de Versailles." (N°. 3243) —
Nagevolgd in: Bijvoegsel Almanak 1706, No. 12, en eene Eng. kopy beschreven in: Catal. Satir. Prints British Museum No. 1451.
De gravure, het Hollandsche vers, enz. komen veel overeen met pl. 7 *b*. van deze collectie.

3044 (6) „Triumfen in de vlucht, — Kastelen in de lucht."
Dit 2-regelig versje staat tusschen een wagen waarin Vendome met een waskaars in de eene, en *l'Etandart de Phantome* in de andere hand, door 2 Hanen *naar 't Gasthuys* getrokken wordt, en tusschen een toren waarop *Carreman*, Gouverneur van Meenen, de *Capitulation de Menin 22 Aoust*.1706 over de borstwering vertoont. Lager de gebroken kar van *Carreman* en een kreupele *Courier au Roy*. Met gegrav. Holl. vers in 2 kol.: „Pots„hondert duysend sapperment," enz. Ter zijde der plaat links een groot Holl., regts een Fransch vers in boekdruk, met deze opschriften:
„De eerste Triomf van Mr. de Vendome na zijn wederkomst uit Italien „om Meenen te ontzetten en desz. Gouverneur de Carremans Baas te redden."
„Le premier Triomphe de Mr. de Vendome retourné d'Italie pour faire „lever le siege de Menin et secourir le Gouverneur Mr. Carreman."
Deze plaat is nagevolgd in: Bijvoegsel Almanach 1706 No. 19 en beschreven in Catal. Satir. Prints Brit. Museum No. 1456. Aldaar wordt ook melding gemaakt van eene vroegere staat der prent, zonder de Holl. en Fransche verzen ter zijde en den standaard, die Carreman in de hand houdt, geheel wit zonder Fransche toespeling. Deze plaat is met andere inschriften nagevolgd in: Tafereel der Dwaasheid, 1e uitg. pl. 29. De Inventeur der Windnegotie op zijn zegekar.

3045 (7 *a*) „Castilien hervormd. — Castille reformé."
De poort van een kasteel (Castilie) waaruit de *Dauphin* treedt; regts be-

klimt de *vlugtende Anjou* het kasteel; links wil de Engelsche Pretentent (met de afbeelding der molenwieken op den rug) de muur beklimmen; boven op zit Karel III en voor hem Lodewijk XIV, die aan den Keurvorst van Beyeren de hand reikt. Om den rand van den toren staat:
Castilien verlost den Franschman tranen kost.
Lager zit *Portocarrero* achter de tralien; boven dat raam het tijdvers:

CasteLLas aMbas Dant AVstrIa (1706).

Onderaan een Hollandsch en Fransch vers, gegrav. in 2 kol. met bovenstaande opschriften; het Hollandsche vers begint: „Monarch uit Oostenrijk, enz.

Nagevolgd met dezelfde verzen in: Bijvoegsel Almanach 1706 No. 16. en beschreven in Cat. Satir. Prints Brit. Museum No. 1472.

3046 (7 *b*) Dezelfde voorstelling, andere, grootere gravure; zonder de molenwieken op den rug van den Pretendent, zonder eenig inschrift of No. in de plaat, en met een geheel ander gegraveerd Hollandsch vers in 2 kol. „Hier ziet Gij d'Opperheerschappij" enz. Hg. 30, br. 18 dm.

Deze plaat komt in gravure en andere bijzonderheden zeer overeen met pl. 5, en is zeker eene afzonderlijk uitgegeven, origineele plaat.

3047 (8 *a*) „Al-arm te Versailles, of Spinhuis consistorie, tot vertroosting van „Louis de Zon-daar," enz.

„Vacarme au Trianon ou le Nouvel Hotel des Filles et Fils naturels „de Louis le Soleiller pour le consoler à l'egard de son Mars infortuné „en Europe."

Het Holl. opschrift staat links, het Fransche regts van eene voorstelling veelzins gelijk aan plaat 8. Lodewijk XIV ligt vol smart over de nederlagen in Vlaanderen op den grond; Mad. la Valliere in rouwgewaad vermaant hem tot berouw; achter Louis Mad. de Montespan en de Maintenon; Pere la Chaise reikt hem den verloren scepter toe; Toulouse staat te weenen; Tessé komt als invalide te huis; links staat Berwick en de Pretendent hopeloos. Bovenaan:

3 valse zacht! 3 Franse koningen in 't West, 2 zonder Troon, enz.
3 Roys en France en Decadence.

en het chronogram of tijdvers:

Ohe post fata heC reprenDere non CVpIo arMa (1706).

Met gefingeerd monogram: *Ph. B.*, als of de plaat van een der vele Belgische graveurs Bouttats ware, terwijl die zeker door of uit de school van Romein de Hooghe is. Met uitvoerige Hollandsche en Fransche verzen onder de bovenstaande opschriften, en gefingeerd adres: *Paris*, *Picard le Romain*, die toen sedert korten tijd uit Parijs naar Amsterdam was vertrokken.

Deze plaat is (zonder verzen) nagevolgd in: Bijvoegsel Almanach 1706 No. 10 en beschreven in: Catal. of Satir. Prints British Museum No. 1447. — In het Tafereel der Dwaasheid van 1720, komt eene navolging van deze plaat voor op No. 46, daar genoemd: de Stervende Bubbelheer.

3048 (8 *b*) Dezelfde plaat in denzelfden staat, doch andere uitgave; herkenbaar aan het Fransche opschrift, regts, waarvan de 4e regel hier eindigt: *Mars* volg. rg. *(infortuné)* op de vorige: *Mars in-*, volg. rg. *(fortuné)* en dergelijke zeer geringe verschillen. In een Ex.e der Bibliotheek te Gent.

3049 (8 c) Dezelfde plaat, vroegere staat, waar boomen gezien worden op de plaats later door de inscriptien en tijdvers ingenomen, terwijl er kolommen staan waar later de hoofden van Berwick en den Pretendent gegraveerd zijn. Met hetzelfde gefingeerde monogram van Bouttats. Links van de plaat een Hollandsch vers:

Vacarme au Trianon van Sonneman de Koningschepper,

regts een dergelijk vers:

Alarm in 't Spinhuis, — beide verzen geheel verschillend van die der latere staat.

Beschreven in: Catal. of Satir. Prints British Museum No. 1446.

3050 (9) „De grooten waereld Verdeelder."

„Grand Le partageur du monde." *(sic!)*

Het Hollandsche opschrift staat in boekdruk onder de plaat, het Fransche is gegraveerd boven in de plaat die Lodewijk XIV voorstelt, bezig met zijn kleinzoon Philips V. (wiens kroon afvalt) de wereldbol door te zagen, waarin Maintenon hen helpt door, op de bal zittende, de zaag door hare urine vochtig te houden; intusschen reikt zij Louis een papier toe met de namen: „Barcelona, Turin, Ramilies, Milan et Menin — Nous font du „Chagrin." Op den voorgrond zit de Kardinaal Porto Carrero als duivel en naast hem het chronogram:

frVstra tentastIs ast non DeCet esse MonarChae. (1706.)

Onderaan een Hollandsch vers in 3 kol.: „Wel Lodewijk, wat wil dit „zaagen" regts en links een uitvoerig Fransch vers zonder opschrift, beginnende: „Louis ne pouvant seul regner au monde entier" enz.

Deze plaat is met dit Fransche vers en de Hollandsche verklaring nagevolgd in: Bijvoegsel Almanach 1706 pl. 7. en beschreven in: Catal. Satir. Prints British Museum. No. 1340.

3051. (10 a) „Ludofricus" — „Loterij van Kinkels."

Ludofricus is het inschrift boven in de plaat, *Lotery* het onderschrift van eene afbeelding van een boer op klompen, een vlegel in de eene, en een wan in de andere hand, regts een huis met uithangbord: *pour le gran cocq*, links een man met eene zeis die op de hoorn blaast. Onderaan 8 gegrav. Holl. regels: *Sta vast of 'k scheer ou voor ou bakkuys*, daaronder in boekdruk een 24 reg. vers: „De Hopman spreekt." Boven de plaat een uitvoerig opschrift over de 98 Standaarden en 24 Vaandels in Vlaanderen veroverd, luidende:

„De Hopman van de Boereban of de Wandelende Wandelaar Wannende „de Wanschape Pluimen en Laurieren der Wanhopende Franse Hoffecieren."

Links en regts uitvoerige Holl. en Fransche verzen, getiteld:

„Boereban en Arrier-ban Wannende de Franse Pluime."

„Le Rustique-Ban et Arrier-ban où est le Vanneur des Plumes et Laur. „des Nouv. Heros en France."

Met gefingeerd adres: *A Bourdeaux* chez *Lile Vannier*. De plaat is hg. 20, br. 18½ dm., met verzen 31 en 39 dm.

Deze plaat is nagevolgd met dezelfde verzen in: Bijvoegsel Almanach 1706, N°. 13, en deze staat is beschreven in: Catal. Satir. Plates British Museum II. bl. 233 bij No. 1460.

3052 (10 b) Dezelfde plaat, vroegere druk, met één, geheel ander, Hollandsch vers, getiteld:

„Wapenkreet van Ludofricus voor Phlippijn Angevijn en Madam Harkijn." zonder het onderschrift: „de Hopman spreekt" en zonder bovenschrift: „De Hopman van de Boereban."

Deze staat is beschreven in Catal. Satir. Prints British Museum No. 1460 bl. 229 tot 232.

Een nog vroegere staat dezer plaat wordt aldaar bl. 229 beschreven: hebbende voor opschrift: *Recruites de Scaramouche*, onderaan 6 regels: „Au lieu de labourer, je remue la terre" enz.; het woord *Ludofricus* werd er eerst later in gegraveerd.

3053 (11 *a*) „De Verschijninge van Jupiter aan de Spanjaarden."

„Aparitions de Jupiter."

Het Fransche opschrift staat op eene label boven in de plaat, het Holl. onder de voorstelling der verschijning in de wolken van Jupiter, tusschen Aartshertog Karel en Philips V, aan het verbaasde volk en de Bisschoppen; links de poort van Madrid. De uitvoerige Holl. en Fransche uitlegging in 2 kol. onder de pl., verhaalt dat op den 10en Mei 1706, op St. Jobsdag, in Castilie een zwaar onweder was, waarbij eene verschijning van Jupiter met 2 Koningen, en dat Jupiter's vraag: „Quem vultis pro rege „vestro Carolum aut Philippum" driemaal door het volk beantwoord werd, met

Non **DVCeM** ga**LLI**ae ast arCh**IDVCeM** (1706) (1706).

waarop den 12en Mei 1706 eene zoneclips, en het verlies van Barcelona volgde. Met gefingeerd adres: Sur la copie de Jacq. Bartolomi à Barcelona. Il se vend six sols. De plaat hg. 18 met uitl. 40 dm., br. 26 dm. fol.

Deze plaat is nagevolgd in: Bijvoegsel Almanach 1706. N°. 23.

3054 (11 *b*) Dezelfde plaat, uitlegging en adres; doch andere, vroegere druk, alleen herkenbaar aan de *C* in *Copie* onderaan, welke C in het vorig Ex. *cursijf* hier *romein* staat, en aan de *s* in: *se vend* waar dit juist omgekeerd is.

3055 (12) „De omkeringe van de algemene monarchie."

„Le Renversement de la Monarchie Universelle ou l'Hommages des „Peuples d'Espagne à Charles III à Madrid le 21 Juin 1706."

Het Fransche opschrift staat boven *in*, — het Hollandsche *onder* deze plaat, die de eerbewijzen der Spanjaarden aan Karel III voorstelt. Bovenaan links eene medaille, waarop Lodewijk XIV door Bellona (Koningin Anna) wordt neergeveld, met omschrift: „Ludovicus Magnus Anna Major," daaronder: „La Victoire de Ramilli 23 Mai 1706." Regts eene medaille met den dood van Abimelech door eene vrouw (Lodewijk door Anna); daaronder het opbreken van het beleg van Barcelona, 12 Mei 1706. Met uitvoerige Hollandsche en Fransche uitlegging in 2 kol. en gefingeerd adres: Londres chez Henr. Moers, se vend six sols. Hg. 19. met uitlegging 40 dm., br. 26 dm. fol.

Nagevolgd in Bijvoegsel Almanach 1706. No. 25.

Eene andere staat der plaat in het Britsch Museum is beschreven in: Catal. Satir. Prints British Museum No. 1453; daarin heeft de Fransche (waarschijnlijk ook de Hollandsche) uitlegging in proza, na de woorden uit het Boek Judith XVI. over Abimelech: *Percute me*, enz. — een 20regelig Latijnsch vers vol chronogrammen; terwijl in dit Ex., na die woorden uit Judith, staat: „Ce qui donne le dernier „coup de Pinceau."

3056 (13) „De groote eclipsis in de zon, Die zig den 12 May 1706 aan den „Hemel heeft vertoond." — 2regelig opschrift boven de uitlegging en onder de plaat, die Koningin Anna op haren troon voorstelt, een Haan (Frankrijk) op haar schoot plukkende, rondom haar vele Generaals en Edelen; bovenaan regts: het ontzet van Turin, links: Lodewijk XIV met Mad. de Maintenon op den troon; onderaan links: de verdreven Fransche vloot voor Barcelona. Met uitvoerige Hollandsche en Fransche uitlegging in proza en gefingeerd adres: „Sur la copie de Londres par *Jean Mosse*. Hg. 19 met uitlegging 40 dm., br. 26 dm.

Deze plaat is nagevolgd in Bijvoegsel Almanach 1706. No. 24. en eene Eng. kopy beschreven in Catal. Satir. Prints British Museum. No. 1431 waar die op 13 Aug. 1704 en den zeeslag van Malaga toegepast wordt! Er bestaat ook eene Duitsche Copie met opschrift: „Die grosse Sonnen-„Finsternus, welche sich den 12 May 1706 am Himmel gezeiget", beschreven in: Catal. Brit. Mus. 1432 en niettegenstaande dit jaar en datums ook op 13 Aug. 1704 gebragt. — Zie over de Eclips, welke volgens schrijven van den Engelschen Generaal Stanhope werkelijk op den dag van den Franschen nederlaag plaats had, ook plaat 2. N°. 3040.

3057 (14 *a*) „Arriere-ban."

„De vervelde Banderheer van Beieren op Stelten, reidende als Capiteijn „....... van Luidewijk, de benaauwde Augustus" etc.

„l'Electeur Banni, ou le Capit. General du Ban et Arrier-ban pour se „venger des victoires remportées par les Alliez en Espagne et aux Pais Bas."

Het eerste woord is het inschrift van eene standaard, en de 2 volgende opschriften staan boven een Hollandsch en Fransch vers ter linker en regter zijde van eene gravure, die een kreupel ruiter (den Keurvorst van Beyeren) voorstelt, met een houten been, den standaard in de hand, van een voetbank te paard stijgende, op zijn rug een schild: „*Pour la Gloire des vieux Gaulois*. Op de voetbank een 6 reg. vers: „Te paard, allons vive le Roy." Bovenaan regts een compartiment met het zeebeleg van Barcelona en inschrift: „Ban „en Arierban te water en te land bij Son Eclips." Onder de plaat in boekdruk:

„Vraag en antwoord van Pasquin en Marforio."

namelijk hetzelfde wat op pl. 11 staat: „Quem vultis pro rege," etc. en het antwoord:

non DVCeM gaLLIae ast arChIDVCeM. (1706.) (1706.)

Links en regts de Holl. en Fransche verzen met bovengenoemde opschriften. Met gefingeerd adres: Duinkerken bij Em. Bannus.

Deze plaat is eene satire op den treurigen toestand der Fransche natie na den slag van Ramilies en het verlies van Barcelona, toen de arriere ban van het Fransche volk werd opgeroepen. Ze is nagevolgd in: Bijvoegsel Almanach 1706. No. 11 en beschreven in: Catal. Satir. Prints British Museum No. 1471.

3058 (14 *b*) Dezelfde staat der plaat met dezelfde verzen, doch andere afdruk der verzen, b. v. de 4e regel v. h. Holl. opschrift eindigt: *van Luide-* op de vorige: *van Luidewijk de*, — en de 4e regel van het Fransche opschrift eindigt: *par les Al-* in plaats van: *par les* op de vorige. — In een Ex. van de Bibliotheek te Gent.

3059 (14 *c*) Dezelfde gravure als *a*, vroegere veel minder bewerkte staat, zonder het compartiment waarin Barcelona en de Eclips, zonder vele in-

scriptien in de plaat en de: „Vraag en antwoord." In plaats van de Holl. en Fransche verzen bij *a*, staan hier links en regts eenige uitvoerige Hollandsche verzen met opschrift:

„Het Hof van Magnus Augustus op stelten."

Deze plaat is in bewerking veelzins gelijk aan pl. 8 *c*.

3060 (14 *d*) Dezelfde gravure als *a*, *b* en *c*, alleréérste staat, zonder compartiment, onderschrift en verzen. Op de voetbank van den ruiter staan hier 4 Fransche versregels: *Montant mon Pallefroy en Hannibal Burlesque*, eindigende: *nouveaux*; met opschrift: *Tricotin Palladin*, in plaats der 6 Hollandsche regels op de 3 vorige platen, waar de sporen van deze verzen nog zigtbaar zijn.

3061 (14 *e*) Dezelfde voorstelling; naauwkeurige doch slechte copie; met: „Vraag en Antwoord van Pasquin" onder — en het Hollandsche vers ter weerszijde van de plaat. Deze plaat is alleen van de anderen te onderscheiden door de woorden: *„Saa sprin op 'tis tyt nae Tuirin"* die naast de houten stelt van den ruiter staan. — In een Exemplaar der collectie aan de Bibliotheek te Gent.

3062 (14 *f*) Dezelfde copie als *e*. doch zonder onderschrift of eenig vers ter weerszijde.

3063 (15 *a*) „Carolus III, D. G. Hispaniarum et Indiarum Rex." Onderschrift in gravure en hetzelfde in boekdruk onder eene plaat, die Aartshertog Karel als Koning Karel III van Spanje voorstelt; staande, regts, vertredende het *Testament van Porto Carrero;* voor hem de kroon op eene tafel, achter hem Madrid. Boven in de plaat het chronogram of tijdvers, gegraveerd en in boekdruk herhaald:

rIte tenes o sCeptra potes gaLLosqVe DoMare. (1706.)

Onder de plaat een Hollandsch vers in boekdruk: „Ik trap nu met den voet" enz., links en regts van de plaat een Hollandsch en Fransch vers met opschriften:

„Oostenrijk zegepralende aan 't Hof van Spanje, of intrede van Koning „Karel III tot Madrid 27 Junij 1706."

„l'Entree triomphante du Roy Charles III à la Cour d'Esp."

Deze plaat is nagevolgd in: Bijvoegsel Almanak 1706 No. 18. en beschreven in: Catal. Satir. Prints British Museum No. 1454.

3064 (15 *b*) Dezelfde plaat, vroegere druk, zonder *gegraveerd* onderschrift en tijdvers, beide alleen in boekdruk. Ook de verzen zijn in anderen druk; hier staat in het opschrift: „Kg. Karel III; op de vorige: Koning Karel III, enz.

3065 (16 *a*) „Het Klaagend Vrankrijk. — La France lamentant." — Afbeelding van Mevrouw de Maintenon, als het Klagende Frankrijk, ten voeten uit, staande, regts, als weduwe, met gevouwen handen. Boven haar het tijdvers:

nos fera beLLa preMVnt gaLLos DefensIo rara. (1706).

Onderaan een gegraveerd Hollandsch vers, links en regts een uitvoerig Hollandsch en Fransch vers met bovenstaande opschriften, en beginnende „Helaas, waar wilt 't nog heen, — O extreme pitié," ect. Hg. 27. br. 19 dm.

Deze plaat is nagevolgd in Bijvoegsel Almanach 1706. No. 15 en beschreven in: Catal. Satir. Prints Brit. Museum. No. 1455.

3066 (16 *b*) Dezelfde voorstelling doch omgekeerd, Maintenon staande, links, met tijdvers enz. „*Het Klagend Vrankrijk*" als bovenschrift; met dezelfde verzen onder de plaat gegraveerd en het groote Holl. vers, wat op de vorige plaat links van de plaat gedrukt was („Helaas, waar wil 't nog heen) hier rondom Maintenon heen gegraveerd, doch geheel anders dan op de copie van *Allard* in Bijvoegsel 1706. pl. 16. Hg. 29 br. 22 dm. fol.

3067 (17) „De Papire Koning of de vluchtende Hertog van Anjou. — „Le Roy de Papier quittant la Cour d'Espagne."
Philips de V ten voeten uit, vluchtende met de kroon, het *Testament*, *Manifest* en *Archiven* in de hand; hij snijdt met zijn degen een Gobelin-tapijt door, waarop een Koninklijk persoon afgebeeld is, (welke vernieling volgens de bijgevoegde verzen zijne gewoonte zou geweest zijn.) Met tijdvers als onderschrift:

Capto, frango, Labans pretIosa ah Desero et aVLaM. (1706.)

en een groot Hollandsch en 6 reg. Latijnsch vers, alles in boekdruk. Links en regts uitvoerige Hollandsche en Fransche verzen met bovenstaande opschriften.
Nagevolgd met dezelfde verzen in: Bijvoegsel Almanach 1706. No. 17.

3068 (18 *a*) „Cambio de Milan." —
Opschrift van het wisselkantoor van Harpagon (den Hertog van Savoije, tweeden schoonvader van Philips V,) die daarin zit, geld afwegende, en met den arm leunende op een kistje met 3 laadjes: *Testament* — *Codicil* — *Administr.* (Zie N°. 3101) — Harlequin (Lodewijk XIV) staat voor Harpagon en wil geld van hem leenen, doch heeft alleen den sleutel van zijne (bij Vigos verloren) geldkist in de hand. Onderaan 2 gegrav. Holl. 8regelige verzen: *Harlequin gevist* — *Pagadoor Cortifots*. Links en regts een Hollandsch vers over het verlies van Barcelona, Meenen, in 1706 enz. met opschrift:
„Harpagon den Ouden schrok en Harlekijn Smit beginn.: „Al weer Jobs „tijdingen" enz. — Deze plaat is, met andere verzen, nagevolgd in: Bijvoegsel Almanach 1706 No. 22. — Hiervan moet eene vroegere staat zijn, want op de plaats waar nu de verzen: *Harlequin gevist* enz. staan, zijn de sporen van een ander, uitgeslepen inschrift duidelijk zigtbaar.

3069 (18 *b*) Dezelfde voorstelling, zeer naauwkeurige copie met gegraveerd onderschrift: *Harlequin Serurier* en: *Harpagon Banquier*, voorts 2 gegraveerde Holl. zesregelige verzen en gefingeerd adres: *Londres. P. Moxse*. Zonder de Holl. verzen ter weerszijde. Hg. 30, br. 19 dm.
De angstvallige navolging der voorgaande plaat, duidelijk zigtbaar in de poging om het woord *Administr.* na te bootsen, toont dat dit eene copy en geen origineel is.

3070 (18 *c*) Dezelfde voorstelling, andere, slechte en verkleinde copy; links en regts van de voorstelling zijn de 2 achtregelige verzen die onder pl. *a* gedrukt zijn, *gegraveerd*; en ònder deze copie is het lange vers gegraveerd, wat op *a* in boekdruk *naast* de plaat staat. Deze pl. is beschreven in: Catal. Satir. Prints British Museum No. 1427. — Hg. 27 br. 16 dm.

3071 (19? *a*) „Metamorphose nouvelle 1706." — Zie over pl. 19? bladz. 23.
Bovenschrift in eene plaat die Lodewijk XIV voorstelt, gezeten in een wagen door vele Grooten, enz. voortgetrokken en waarin Philips V uit Spanje terugkeert; de Prinsen van Wales (de Pretendent) en Conti spelen aan eene

tafel doch wijzen aan Philips dat er voor hem nog plaats is; in het midden een tempel waarin de kroon van Spanje bewaard wordt; daar boven Phaeton (Philips V) uit de lucht vallende; ter weerszijde 2 ovale voorstellingen van de Spaansche Geestelijkheid. —.Onder de plaat: „Explic. de la „nouv. Metamorph." en eene Holl. en Fransche uitlegging naast elkander. Met gefing. adres: „Sur la Copie de Londres, chez Moxe. fol. Hg. 18 met uitlegging 36 dm., br. 26 dm.

b Dezelfde plaat, zonder adres.

3072 „Koninglijke Almanach, Beginnende in 't jaar 1705...... etc. Waarin zeer „duidelijk vertoond word de loop der zon des ongerechtigheids; Ofte Tooneel „des Oorlogs in Europa, behelzende de zinnebeelden der VII Helde-deug„den, etc. etc. etc. Gedrukt tot *Brussel*, ten koste v. d. Compagnie v. „L. v. S., L. L. T., F. G., M. D., F. d. L., C. l. C. en L. d. D. B. „*Met Privilegie des Konings.*

„Almanac Royal: Commencant par Année 1705...... etc. Où est par„faitement observé le cours du Soleil d'Injustice; ou Theatre de la Guerre „en Europe. Qui comprend des Emblemes d. VII Vertus Heroiques, etc. „etc. etc. Impr. à Bruss. au depens de la Comp. de L. v. S. etc.

Deze beide titels in boekdruk onder elkander op 1 blad. Keerzijde wit. Bladz. 3 en 4 (ongen.) bevatten 8 Hollandsche en Fransche 16 regelige vrij kreupele spotverzen (N°. 4 en 6 ieder 14 regels) gen°. 1 tot 7: en: *Besluit—Conclusion;* in 2 kol. naast elkaar. — Deze verzen zijn andere dan onder de platen staan.

De platen zijn gen°. 1 tot 7; alle fol.; hoog 27 à 30, br. 18 dm. en overal met verzen in cursive letters opgevuld. Ze zijn kennelijk uit de fabriek van *C.* en *Abr. Allard* te Amst. doch dragen alle verdichte adressen.

3073 1. *a*. De liefde — La Charité."
„Kalendarium Regium, solis cursum perfecte indicans."
„De Koninglijke Almanach. — Almanac Royal" enz.

Kopij der pl. 1 (N°. 3089) van den Almanach 1701 met hetzelfde tijdvers *Non stare,* etc. 1705. Lodewijk XIV zit hier op de *Wisselkist* en heeft geen waskaars maar een scepter in de hand. Bovenaan links de *Eclips* 12 *Maji* 1706; regts: *De slag helaas bij Ramilies* enz. Met adres: Luxemburg bij Lichthart van Straalsund.

Deze plaat is de eenige die op 1706 betrekking heeft; ofschoon de titel van het boek 1705 aangeeft en de platen ook op de gebeurtenissen in dit jaar zijn, voornamelijk over het verlaten van de Bondgenooten door den Markgraaf Lodewijk van Baden en zijn overgang tot de Franschen, door het goud van Lodewijk XIV, en over de inneming der vijandelijke linien door de Geallieerden (Zie plaat 5 of 3089) — zoo toont de Eclips op de 1e plaat aan, dat dit werk in 1706 vervaardigd is.

3074 1 *b*. Dezelfde plaat, vroegere staat, zonder N°.1, de woorden *Liefde* en *Charité*, zonder de Fransche opsomming der 24 misdrijven, onderaan; zonder *Eclips* en de No 1 tot 24 bij de 24 zonnestralen.

3075 2 *a*. „'t Geloof. la Foy." — „Louis Dort." — Lodewijk, Markgraaf van Baden, door Lodewijk XIV omgekocht, zit als

„de Niewe Ridder van de Goude Louisen"

slapende bij eene tafel waarop het goud ligt; bovenaan het chronogram:

proDere Consortes stVDet ah! et foeDere paCtos. (1705)

daaronder links eene veldtent met opschrift: *Louis dort;* regts het *Emser-bad*, waarheen de Markgraaf, zich ziek veinzende, ging, om zich aan zijne verpligtingen jegens de Geallieerden te onttrekken. Met adres: Brussel bij Louis le Traitre.

3076 2 *b*. Dezelfde pl., vroegere druk, zonder No. en: *Geloof*, *Foy*, in plaats daarvan staat: *Gededicеerd* en: *Beyeren*.

3077 2 *c*. Dezelfde pl., vroegere druk, zonder de onderste 12 Fransche versregels, en zonder Lelie op het gemakkoffertje waarop hij zit en vele inscriptien op zijn kleed.

3078 2 *d*. Omgekeerde kopij; de Markgraaf zit hier ter regterzijde gewend, op de vorige ter linkerzijde; op het gemakkoffertje staat een ridderorde en: *Fortitudinis et virtutis bellicae praemium*. Het tijdvers onderaan; het *Emser bad* bovenaan links; *Louis Dort* regts. Niet door Allard gegraveerd.

3079 2 *e*. Navolging van deze voorstelling, met onderschrift: „Louis d'or au soleil." — De Markgraaf zit *en face* slapende, de hand op 4 zakken met Louisen die op de tafel staan; aan de muur het wapen van zijn land; regts de zon (Lodewijk) die hem in slaap doet vallen. Met 8 reg. Fransch en 9 reg. Holl. vers en adres: *Vienne*. *P*. *Bonet*.

Eene kopy van deze plaat is beschreven in: Catal. Prints Brit. Mus. N°. 1459.

3080 2 *f*. „Zamenspraak over de Nieuwe Ridder van de Gonde Louisen, Tussen Gaarnewijs en Weetniet." 1 blad kl. folio dat geheel op 2*a* toepasselijk is.

3081 3 *a*. „De Maatigheid. — la Temperance."
Lodewijk, Markgraaf van Baden, *Louis le petit*, zit te *Schwalbach* aan de *Aar* goud wegende aan eene tafel, waarbij *Arlequin Essayeur* (Lodewijk XIV) staat, met een triangel, om hem over te halen, niet bij den Keiser te blijven. Daaronder:

„De Ridder der Louisen doende de revu over zijne troupen."

Bovenaan 2 chronogrammen van 1705:

nVMos eCCe probos negat, et nego proDere porro. en:

totos penDe, probos Cape nVMos et Lege faLsos.

doelende op zijne aarzeling en de vleitaal van Lodewijk. (Zie plaat 7.)

Deze plaat is beschreven in: Catal. Satir. Prints British Museum N°. 1444. — De geest is dezelfde als van pl. 18 Almanach 1701.

3082 3 *b* Dezelfde plaat, vroegere staat, zonder N°. 3 en *Maatigheid*. *Temperance*; de naam *Arlequin* is hier weggelaten.

3083 3 *c* Dezelfde voorstelling, geheel andere gravure, niet door Allard, even als 4*c*. Met dezelfde verzen onderaan, doch zonder N°., en de zon die op *a* en *b* den Markgraaf en Arlequin bescheen.

3084 3 *d* „Zamenspraak over de Ridder der Louisen, daar hij de Revue doet over „zijne troupen. Tussen Gaarnewijs en Weetniet." 1 bl. kl. fol. geheel toepasselijk op 3*a* en gelijk 3080.

3085 4 *a* „De Hoop — l'Esperance."
De Keurvorstin van Beyeren zit weeklagende op eene stoel, met onderschrift:

„De Beyrin in haar hol, of de klaagende Keurvorstin van B.... te „Venetien."

Bovenaan het chronogram (met 1605 in plaats van 1705:)

aLtera pars nostrVM ah! te et gnatos Desero Lapsos. (1605.)

daaronder links de buste van Lodewijk XIV; regts: *Hospital de S. A. E. de Baviere*. Eene Eng. kopy beschreven in: Catal. Br. Mus. N°. 1458.

3086 4 *b* Dezelfde plaat, vroegere druk, zonder N°. en: *de Hoop* enz.; ook met minder inscriptien.

3087 4 *c* Dezelfde voorstelling, andere gravure, evenals 3*c*. Met dezelfde inscriptien als op *b*. Deze copy is herkenbaar aan eene lelie op het voetstuk van de buste van Lodewijk XIV.

3088 4 *d* Dezelfde copy als *c*, waarop de 10 versregels bovenaan zijn uitgeslepen waarvan de sporen nog zigtbaar zijn; ook is het onderschrift: „De Beyrin in haar hol" uitgeslepen; — daarentegen is de plaat nu toegepast op Mad. de Maintenon door het onderschrift:

„De stortinge van de Doos van Pandorus op de ontwerpen van Louys „de XIV. Of de tranen van Mad. de Maintenon" en ter weerszijde een groot Fransch vers, met opschrift:

„La boite de Pandore, Repandue sur les dessins de Louis XIV, ou les „Lamentations de Mad. de Maintenon."

Met gefingeerd adres: Turin, St. Bonnet. Six sols la piece. br. folio.

3089 5 *a* „De Dapperheid — la Force."

„Den dollen Hartog van B.... of de dappere linie-verweerder in Brabant." De Keurvorst van Beijeren, Maximiliaan Emanuel, met de letters: M. E. K. V. B.; op zijn schouder, staat ten voeten uit, en face, een sabel in eene, een pistool in de andere hand, woedende over het doorbreken der *Vlaamse Liniën* 4 Aug. 1705 door *Baron Spar* en der: *Brab. Liniën geforceerd* 18 *Julii* 1705 gelijk de kaart achter hem aanwijst. Bovenaan het chronogram:

ConstratoS MVros, Confertas Desero fossas. (1705.)

Eene Eng. kopy van deze plaat is beschreven in: Catal. Satir. Prints Brit. Museum N°. 1434. Zie kaarten hierover N°. 3868—70.

3090 5 *b* Dezelfde plaat, vroegere druk, zonder het N°. en: *Dapperheid-Force*.

3091 6 *a* De Voorzigtigheid. — la Prudence."

De Graaf la Mothe vlugt bij het doorbreeken der Vlaamsche linien door den Holl. Generaal Sparre. Met onderschrift:

„De Collonel Sar of de voorsichtigste Franse Linie ontwijker in Vlaan„deren." Met chronogram, tweemaal het jaar 1705 gevende:

ne LaeDar CVrrere MaLo. (1705) ne CeDar CVrrere Mens est. (1705)

3092 6 *b* Dezelfde plaat, vroegere druk zonder het N°. en: *Voorzigtigheid*, enz.

3093 7 „De Gerechtigheid. — la Justice."

Lodewijk, Markgraaf van Baden, uit het bad te Schwalbach teruggekeerd, staat met uitgetogen zwaard en houdt in de linkerhand eene weegschaal waarin een naakt zwaard en een vergulde goudbeurs tegen elkander gewogen worden. (Zie pl. 3 N°. 3081) Met onderschrift:

„De groote Balansenmaker des Keiserrijks of de wiskunstige goudzoeker „uit de Baden." en chronogram:

enSe Meo, gaLLos DetrVsos Cernere fas est. (1705)

Met adres: „a Stolhofen chez L. Double Coeur."

3094 „Bijvoegsel tot de Koninglijke Almanach, genaamd het Gulde-jaar der „Bondgenooten, 1706. Of waare voorspooks uitkomst van de Franse verduisterde En ondergaande zon, Voor de Triomfzaal, Nieuwlijks gebouwd „ter eere van 't Huis van Oostenrijk; En gestoffeerd met XXV deftige „Krijgszinnebeelden, wegens de overwinningen, behaald door de gemelde „Bondgenooten op het Huis v. Bourbon. — Te samen gesteld en in „'t licht gebracht door L. d. L. D. tot Parijs en G. d. B. tot Brussel, „in Compagnie. —

„Appendice de l'Almanac Roial, ou l'Annee victorieuse des Alliez de „1706. Contre le Soleil eclipsé et couchant de France; ou le Salle de „Triomfes, nouvellement bâtie pour le Maison d'Autriche; et Ornee de „XXV emblemes de Mars, favorable aux dits Alliez. Ouvrage recueilli „et mis en lumiere par L. d. L. D. à Paris et G. d. B. à Bruss. et Comp.

Dit werk bevat:

Bladz. 1. Beide bovenstaande titels onder elkander, in boekdruk. Bl. 2, 3 en 4: 10 achtregelige Hollandsche en Fransche spotdichten naast elkaar, op: „De V zinnen en verkeerde V zinnen. — Les V sens de nature, et les „V sens opposez." Deze 10 verzen zijn gen°. 1—13, daar plaat 1, 2, 3, elk eene afzonderlijke uitlegging hebben welke tekst ook medegeteld is, en die 3 platen alzoo bij deze versjes met 1 tot 6 genummerd zijn.

Voorts 7 verzen, Holl. en Fr., gen°. 14 tot 20, op „De VII Ondeugden. — Daarna 4 verzen, Holl. en Fr., gen°. 21 tot 24 op: „De IV „Elementen. Eindelijk: 25 „Besluit. — Conclusion de cet ouvrage."

Al deze verzen zijn spotprenten op Lodewijk XIV, zijn Kleinzoon, den Keurvorst van Beyeren, de ongelukken der Fransche wapenen in 1706, de Eclips van 12 Mei, enz.

Op deze 4 bladzijden volgen 22 platen en 8 bladen tekst. Plaat 1, 2, 3 zijn oude, breed folio platen met afzonderlijke uitleggingen, welke achter elke plaat zijn gebonden en alzoo 6 vellen (of N°. 1—6) vormen. Voorts 19 platen, bovenaan regts gen°.: 7—25. 17 dezer platen zijn kopyen van 18 pl. van den Almanach 1701; N°.14 en 20 zijn nieuwe platen. Elke pl. hg. 17 à 19, br. 26 à 28 dm, — en door de vele inschriften in kleine cursive letters kennelijk uit de fabriek van *C. Allard* te Amsterdam afkomstig. De meeste bladen dragen zijn adres.

3095 (1 *a*) „Mundus vult decipi." — In het midden staat een krijgsman met over elkaar geslagen armen, die links en regts door andere mannen uitgelagchen wordt, terwijl Diogenes op den grond zit en een ander zijn lantaren heeft. Met 6reg. vers: *Diogenes ontstak*, enz. onder de voorstelling, en een 6reg. Fransch versje er in: *Voici le Guerrier objet de raillerie*. Naar *P. Q(uast)* door *C. L.* en adres v. *C. Allard*. Hg. 31, br. 39 dm. br. fol. — Oude plaat, die naar ik stellig meen, in 1637 ter bespotting van den Tulpenhandel gediend heeft, wat ik echter niet met zekerheid aanwijzen dan. In 1720 is deze plaat in het *Tafereel der Dwaasheid* (van den Actiehandel) als pl. 69. opgenomen, met veranderd opschrift: „De Actiewereld op haar einde.

3096 (2) „Het lot des oorlogs. — Waaronder dit Chronogram:

„De MVLta parte, ah pro Lege en beLLa gerentes." (1705)

Uitvoerig vers over de voorgaande plaat in 3 kol.: „De wijsheid dikwijls heeft," enz. door *A. Allard*. Met adres v. C. Allard. br. fol.

In het versje op bladz. 2 achter den titel, wordt de krijgsman op de plaat voor den Keurvorst van Beyeren genomen.

3097 (1*b* en 2) Dezelfde plaat, vroegere en veel fraaijere druk der plaat, vóór het Fransche versje, en met hetzelfde Hollandsche vers onderaangedrukt: „Het lot des oorlogs." Te zamen hg. 52 dm. br. 39 dm. gr. fol.

3099 (3) Een groot fornuis of stookhuis, enz. De oude plaat N°. 2528: *Den Franschen Algemist* van het jaar 1674, in 1689 op nieuw gebruikt met titel: *Het groote Stookhuis*, (zie N°. 2770), nu nog eens gebezigd en vermeerderd met een tijdvers of chronogram:

pro beLLo paCeM Defessae qVaerIte gentes (1706)

en een 2reg. versje: „Door krijg vermoeide Europa's Vorsten" boven het fornuis, waar vroeger stond: „Laboratoire de ce temps."

3100 (4) „'t Forneys des Oorlogs. — La fournaise de la Guerre." Een groot Holl. vers in 3 kol., daaronder een dergelijk Fransch vers in 4 kol., beide door A. Allard, ter uitlegging der voorgaande plaat en der Nos. 1—16.

Het versje achter den titel over deze plaat past deze op Lodewijk XIV toe.

3101 (5 *a*) Een huwelijksaanzoek, enz. — De oude plaat N°. 2757: *La belle Constance*, over het huwelijksaanzoek van Lodewijk XIV, nu veranderd in eene zinneprent op het tweede huwelijk van Philips V door zijn Grootvader gereed gemaakt met Maria Louise van Savoye. (Zie No. 3068.) Met bijgevoegd chronogram:

Hespere IVre oMnes potes o! DepeLLere GaLLos. (1706)

en zeer vele inscriptien op de plaat, bv. „*Vals Testament van Porto Carrero* 1700, en boven de deur onder de zeeslag (welke vroeger die bij Algiers beteekende) staat nu: *Reeds Barcelone wil Karel kroone*." br. fol. Afgesleten druk, met eene breede zwarte rand links en regts van de plaat.

3102 (5 *b*) Dezelfde plaat, vroegere, veel fraaijere en betere druk, met dezelfde breede zwarte rand rondom de geheele plaat. Daaronder gedrukt:

3103 (6) „'t Gedwonge huwelijk van Don Quichot de la France en Spagnoletta „Infante. — Le Mariage par contrainte de Don Quichot de la Fr. et „Spagnol. Inf." — Een groot Holl. en Fransch vers onder elkaar, ieder in 3 kol. Met gefingeerd adres: Brussel bij G. de Bakker. N°. 5 en 6 zamen hg. 53, br. 39 dm. gr. fol.

3104 7. *a* „De Franse en Spaanse waereldzaagers."

„Philippes et Louis scient le monde ici."

Lodewijk en Philips willen de wereldbol doorzagen, waarop Maintenon zit. — Omgekeerde copie met chronogram van Almanach 1701, pl. 9 (N°. 3050) Hier staat Lodewijk ter linker, Philips ter regterhand. Daarboven is gegraveerd eene Hollandsche vertaling van het groote Fransche gedicht: „Louis ne pouvant seul regner au monde entier" enz., nl. „Des waerelds Heer„schappij Louis niet kon beheeren." met bovenstaand opschrift, wat op N°. 3050 en ook op deze plaat ter regter- en linkerzijde gedrukt is; daarentegen is het kleinere gedicht van N°. 3050, „Wel Lodewijk," enz. weggelaten.

3105 7. *b* Dezelfde gravure, enz. doch vóór het No. 7; in een Exemplaar dezer collectie in de Provinc. Bibl. v. Friesland.

3106 7. *c* Dezelfde voorstelling, andere copie, hebbende ook Lodewijk ter linker, Philips ter regter zijde, met *gegraveerd* bovenschrift: „*Phil. et Louis* enz. wat op de vorige in pl. boekdruk is; op deze copie is de naam *Maintenon*

bijgevoegd. Ter weerszijde en onder de plaat is nu in boekdruk het Hollandsche vers geplaatst wat op de vorige gegraveerd was: „Des Waerelds Monarchy" met hetzelfde opschrift.

3107 8 *a*. „Prophetise droom van de Zon Eclips" — Lodewijk XIV zit ten troon; vóór hem Maintenon en Philips V geknield, enz. — Slechte copie van Almanach 1701. pl. 2. (No. 3140) met dezelfde verzen, inschriften, chronogram en gefingeerd adres: *Paris*, *Mortain*.

3108 8 *b*. Dezelfde gravure, enz. doch vóór het No. 8.

3109 9 *a*. „Beklaaglijke Franse Audientie." — Links zit Lodewijk XIV met bril op ten troon, vóór hem de Keurvorst van Beyeren en Villeroy geknield. — Omgekeerde copie van Almanach 1701. pl. 4. (No. 3042) met dezelfde verzen, inscriptien, chronogram doch met gefingeerd adres: *Bitburg* bij *L. de Lis*.

3110 9 *b* Dezelfde plaat, vóór het No. 9.

3111 10 *a*. „3 Valse zacht! 3 Fransche Koningen in 't West, 2 zonder Troon, enz." — Lodewijk XIV ligt bezwijmd op den grond, wordt door Mad. la Vallière vermaand, enz. — Naauwkeurige copie met alle inschriften en tijdvers van: Almanach 1701 pl. 8 (No. 3047) doch zonder de verzen ter weerszijde.

3112 10 *b* Dezelfde plaat, zonder No. en met de verzen ter weerszijde gedrukt als op No. 3047. — In een Ex. op de Provinc. Bibliotheek v. Vriesland. — Deze staat is beschreven in: Catal. Satir. Prints Brit. Museum No. 1448.

3113 11 *a* „De groote Franse BANd-rekel met de BAN-nier van BANgheid, enz. — De Keurvorst van Beyeren met houten been, stijgt op een ezel, enz. — Met compartiment bovenaan regts: Ban en Arrierban in zee. — Naauwkeurige copie van Almanach 1701. pl. 14 (No. 3057) met ander 8reg. vers op de voetbank: „Ter ezel, niet te paard;" — „Vraag en antwoord van „Pasquin" met tijdverzen onder in de plaat gegraveerd, zonder de verzen ter weerszijde.

3114 11 *b* Dezelfde gravure zonder het No. 11, doch ter weerszijde het Holl. en Fransche vers gedrukt als op Almanach 1701. 14 *b*. No. 3058.

3115 12 *a* „De Spaanse en Franse Huylebalken. Les 2 pleureurs pour la France „et l'Espagne." Een trompetter met houten been en een trommelslager roepen de verloren steden en soldaten bijeen. — Copie van Almanach 1701 pl. 5 (No. 3043.) met veel meer en geheel andere verzen, beginn.: „Hoord mannen, jongens, hoord enz. Met gefingeerd adres. Klaudenstein bij S. Camaake.

3116 12 *b* Dezelfde plaat, afdruk vóór het No.

3117 13 *a* „De Hopman van de Boereban. — Boereban en Arrier-ban. „Le Rustique Ban et Arrier-ban" — Een boer op klompen met wan en vlegel in de hand en een ander met een hoorn, roepen de Arriereban op. Naauwkeurige copie van Almanach 1701. pl. 10 (No. 3051.) Met dezelfde opschriften en verzen in de plaat gegraveerd, die op No. 3051 boven en onder de plaat gedrukt zijn; voorts met dezelfde verzen in boekdruk naast de plaat als op de vorige. Met gecopieerd adres: *Bourdeaux* chez *L. le Vannier*.

3118 13 *b* Dezelfde plaat en verzen vóór het No. 13. In een Ex. op de Provinc.-Bibl. v. Vriesland.

3119 14 *a* „Aan Josef de Oprechte. — Aan Louis de Zondige zijn beminnaars". Keizer Jozef van Duitschland (broeder van Aartshertog Karel van Oosten-

rijk) staat ten voeten uit naast Lodewijk XIV en houdt met hem een zamenspraak over zijne eerzucht en kinderen. Met 2 Chronogrammen: en gefingeerd adres: *Maastricht* bij *L. Knottus*.

Naast Lodewijk: Caesar DIVe, rogo paCeM, (1706.)
naast Jozef: PaCeM qVaerentI GaLLo Dabo. (1706.)

Voorts onderaan vele verzen gegraveerd in 2 kol.
Van deze pl. en van pl. 20 (No. 3138) ken ik geen origineelen.

3120 14 *b* Dezelfde plaat, afdruk vóór het No.

3121 14 *c* Dezelfde plaat, afdruk voor het No.; doch ter linker- en regterzijde een uitvoerig Hollandsch en Fransch vers, met deze opschriften:
„Mondgesprek tusschen Jozef de Oprechte en Louis de Zondige."
„Nouvel Entretien de Josef le Juste et Louis le Faux."

3122 15 *a* „Uiterste Klagten van Vrankrijk in rouw."
„Complaintes extremes de la France en deuil."
Opschriften van een Hollandsch en een Fransch vers ter linker en zijde van eene voorstelling van Mad. de Maintenon in rouw, staande, ten voeten uit, links, als het Klagend Vrankrijk. Vóór haar liggen op den grond vier verscheurde papieren: *Tractaat van partage*, *Testament* 1700, *Vrede Request* 1706, *Muntbriefjes*. — Verkleinde en omgekeerde navolging van Almanach 1701. pl. 16 No. 3065 met hetzelfde chronogram boven en hetzelfde vers onder in de plaat gegraveerd; voorts is de plaat ingenomen door een geheel ander vers dan op No. 3065 staat, n. l.: „Ik dek mijn aanzicht „niet" enz. De Hollandsche en Fransche verzen ter weerszijde der plaat in boekdruk met bovenstaande opschriften, beginnen: „O wee, wat gaat ons „aan" — Helas, nouveaux malheurs' enz. Met adres: Amst. *C. Allard*.

3123 15 *b* Dezelfde plaat met dezelfde gegrav. verzen, doch zonder No., zonder de 4 papieren op den grond en zonder de verzen ter weerszijde der plaat.

3124 15 *c* Dezelfde plaat als *b*, doch ter weerszijde het Holl. en Fr. vers in boekdruk als op Almanach 1701. pl. 16 (No. 3065). Met adres van *C. Allard*. In een Ex. dezer collectie op de Bibliotheek te Gent.

3125 16 *a* „Castilien hervormd — Castille reformée."
Een toren of kasteel (Castilie) dat door Anjou en den Pretendent beklommen wordt en uit welks poort de Dauphin treedt. — Omgekeerde copie van Almanach 1701. pl. 7 (No. 3045.) met hetzelfde Holl. en Fransche vers en chronogram. Met gefingeerd adres: *Leipzig*, *P. Schonk*.

3126 16 *b* Dezelfde plaat, afdruk vóór het No.

3127 17 *a* „De Papiere Koning of de vluchtende van Hr van Anjou."
„Le Roy de Papier Quittant la Cour d'Espagne."
Philips V vlugt, de Kroon en *Testament* enz. in de hand en snijdt tevens een Gobelin tapijt door. — Eenigzins verkleinde copie van: Almanach 1701 pl. 17 (No. 3067) met hetzelfde Holl. en Fransche vers en chronogram. Zonder adres.

3128 17 *b* Dezelfde plaat, afdruk voor het No.

3129 18 *a* „Carolus III D. G. Hisp. et Ind. Rex." — „Oostenrijk zegepralende ..... in Spanje. — Entree triomphante de Charles III." — Karel III staande, ten voeten uit; achter hem de kroon, vóór hem Madrid enz. — Eenigzins verkleinde en omgekeerde copie van: Almanach 1701. pl. 15 (No. 3063), met hetzelfde chronogram boven en vers onder de plaat, doch nu gegraveerd, ook met hetzelfde Holl. en Fransche vers in boekdruk

links en regts van de plaat als op No. 3063, doch bovendien is in de plaat rondom Karel III een uitvoerig Holl. vers gegraveerd: „Dit Hoofd Euro„paas Hoofd (Spanje) zagtzinnig zal regeeren." Met adres van *C. Allard*.

3130 18 *b* Dezelfde plaat en verzen; afdruk vóór het No.

3131 19 *a* „De eerste triomf van Mr. de Vendome na... Italiën om... Carre„man 's baas te redden."

„Le premier Triomphe de Mr. de Vendome .... d'Italie pour .... secou„rir Mr. Carreman."

„Vendome rijdt in een wagen door 2 hanen getrokken naar den toren waarop Carreman staat die hem de *Capitulation de Menin* toereikt. — Eenigzins verkleinde en omgekeerde copie van Almanach 1701 pl. 6 (No. 3044) met dezelfde verzen zonder chronogram en adres.

3132 19 *b* Dezelfde plaat, afdruk vóór het No.

3133 20 *a* „Niew Stieregevecht van de Hg van Orleans voor Turin," enz.

„Nouveau combat de Taureaux du Dc. d'Orleans devant Turin."

De Hertog van Orleans drijft een rad naar een snuivende en woedende stierenkop (*Taurino* = Turin) heen, en naar eene: *Tombe de la Monarchie tombant*, regts eene groote pot: *De Dood is in de pot*, enz. Met chronogram:

Ah, DebeLLare hIC taVros hos spes Mage non est (1706.)

Bovenaan een Holl., onderaan een Fransch vers.

Van deze pl. en van No. 14 ken ik geen origineel.

3134 20 *b* Dezelfde plaat, afdruk vóór het No.

3135 21 *a* „De grootste Juweelenverkoper van Europa" enz.

„Le plus grand Vendeur de Joyaux en Europe," etc.

Lodewijk XIV rijdt op eene wagen, door vele Grooten van zijn Rijk voortgetrokken; achter hem de terugkeerende Philips; in het midden een tempel met de kroon van Spanje, Karel III en Anna. Met chronogram:

Argento sIne Largo In patrIaM reDIre non LICebIt. (1706.)

Eenigzins verkleinde copie van Almanach 1701 pl. 19. (No. 3071) met Holl. en Fransch vers boven en onderaan in plaats der uitlegging in proza op No. 3071. Zonder adres.

3136 21 *b* Dezelfde plaat, afdruk vóór het No.

3137 22 *a* „De Monarchale sleuteldrager of Postscriptum Bô v. Turin en Milane."

„Le Porteur de Clefs Monarchales ou le Courier de Postscriptum de „Turin et Milan."

Lodewijk XIV staat, als Harlequin, met den sleutel van zijn verloren geldkist voor Harpagon (den Hertog van Savoye,) die als wisselaar het goudgeld weegt, terwijl zijn arm rust op een kistje waarin: *Fijn en vals goud* — *Fijne en valse juweelen* en: *Muntbriefjes*. Onderaan een chronogram.

LeprosoS GaLLos LoMbarDe fVgastI. (1706.)

Eenigzins verkleinde copie van Almanach 1701 pl. 18. (No. 3068)

Met geheel andere verzen, beginn.: „Tot nog toe heeft niemand" en: „Jamais jusques ici" enz.

3138 22 *b* Dezelfde plaat, afdruk vóór het No.

3139 23 *a* „Orakelspreuk van Jupiter tot Louis over 't niewe Oproer te Madrid."

„Reponse d'Oracle de Jupiter à Louis concernant la nouv. Revolution „de Madrid," etc.

Jupiter verschijnt in de lucht tusschen Aartshertog Karel en Philips, terwijl Lodewijk voor hem knielt, aan het verbaasde volk wat buiten de poort van Madrid staat. Met Holl. en Fransche verzen en chronogram.

PaCeM nonne petas a IoVe GaLLe Deo? (1706.)

Verkleinde en veranderde copie van Almanach 1701 pl. 11 (No. 3053.) met ander tijdvers.

3140 23 *b* Dezelfde plaat, afdruk voor het No.

3141 24 *a* „Naweene van d'Eclips der Franse Zon verduisterd" enz. „Mauvaises consequences de l'Eclipse du Soleil François". — Koningin Anna zit ten troon en plukt een Franschen haan op haar schoot; bovenaan regts en links 2 compartementen waarin het *Ontzet van Turin* en: *Louis* met *Maintenon* ten troon. Met Holl. en Fransche verzen en chronogram:

SoLIs per LVnaM, ah! horrenDa en speCtra tenebrae. (1706.)

Verkleinde copie van Almanach 1701 pl. 13 (No. 3056.)

3142 24 *b* Dezelfde plaat, afdruk vóór het No. In een Ex. op de Provinc-Biblioth. te Leeuwarden.

3143 25 *a* „Tweede onderwerping der Afgevalle Spanjaarde aan Karel III" — „Second Hommage des Espagnols retournez à Charles III," etc. — *Carolus III* ontvangt de eerbewijzen van vele Spaansche Grandes; bovenaan regts een compartiment met Abimelech's dood en de *Geallieerde Vloot* 1706. links: Lodewijk door Bellona (Anna) verslagen en *Berwijk's* vlucht; met Holl. en Fransch vers en chronogram:

Non Lente en Magnos CaroLo se sVbDere Iberos. (1706.)

Verkleinde copie van Almanach pl. 12 (No. 3055).

3144 25 *b* Dezelfde plaat, afdruk vóór het No.

---

g. PLATEN OVER 1707. (Zie blz. 22.)

3145 (1 *a*) Spotprent op den dood van den in 1707 omgekochten Markgraaf Lodewijk van Baden. „Louis gaat gleyen, de Baden schreyen. — Louis „Badin, meurt de chagrin." — Met 2 tijdverzen: (1707—1707.)

„O SpIon eerst pronk Der heLDen, Loop, zoek ELIzeesche VeLDen.
ProDItor anne heros aeterna paCe reCVMbIt."

Regts de Markgraaf v. Baden stervende in Schwalbach; in het midden de Badensche Generaal *Thongen* vol hoop over de gevolgen van dat overlijden; naast hem *Arlequin medecin* (Lodewijk). Bovenaan een groot Holl., onderaan een Fransch vers, ieder in 3 kol. zonder adres, doch door *C. Allard*.

3146 (1 *b*) Dezelfde voorstelling, doch grooter en fraaijer, zeker de origineele plaat; met bovenschrift:

„Morgenwecker van Marly. — Veille Matin de Marli."

Harlequin is ook hier *Louis d'or* (Lodewijk XIV); de Generaal Thongen is nu: *Louis dort* (de Markgraaf v. Baden); in 't verschiet martelingen (aan Protestanten). Van ond. een 20 regel. Holl. en Fransch vers naast elkander gegrav. Fraai geëtst met een geëntrelaceerd monogram. Hg. 31 br. 20 dm. fol.

3147 (2 a) „Tooneel v. Napelse veranderingen" — Plaat in 3 afdeelingen. In de bovenste komen *Napolitaanen* den *Keiserscn* te gemoet met een standaard v. Karel III; de middelste stelt een standbeeld v. *Philippus V* voor wat afgebroken wordt; de onderste het *Illumineeren d. Napelse Huisen* en de *Vlucht naar Gaeta*. Met weinige verzen, gegraveerd in de plaat. Met adres: Dordrecht bij *B. Goris*.

3148 (2 b) Dezelfde plaat, vroegere fraaijere druk. Ter linker- en regterzijde een uitvoerig Holl. en Fransch vers met opschrift:

„Napels verlost, Neffens de beeldstorm op de Statue van Anjou, door 't Volk tot Napels."

„Naples en liberte, et la Statue du Duc d'Anjou brisee à Naples."

In een Exemplaar op de Bibliotheek te Gent.

3149 (3) Een vorstelijk persoon, wien knielende stadssleutels aangeboden worden, stapt met zijne gemalin uit een huis; links krijgsvolk, in het verschiet eene zee met schepen. — Dezelfde plaat als No. 2701. „Ootmoedige opdragt v. de Eng. Protest." aan (Willem III en Gemalin) welke plaat vroeger reeds tweemalen gediend heeft, nl. voor No. 2362 en 2545. Op dezen afdruk is, onder Willem III, weggelepen: *Syn Kon. Hoogh.* en de Oranjestandaard is veranderd in het Spaansche wapen; waarschijnlijk moest deze pl. nu dienen voor den intogt van Karel III in Napels. Zonder eenig opschrift, adres of vers.

3150 (4) De slapende boer te Stolkwijk bij Rotterdam. 1707. — 3 Doctoren bij het bed v. d. boer te Stolkwijk, die door eene slaapziekte bevangen 27 maanden sliep. V. ond. uitvoerig Holl. vers in 4 kol. op den Stolkwijkschen boer, waartusschen eenige regels op Italie, Barcelona en den staatkundigen toestand. Zie op 1707 No. 3420 de afzonderlijke uitgave met nog andere verzen onder de plaat.

3151 (5) Andere plaat op den slapenden Stolkwijkschen boer; eene groote afbeelding in h. midden, rondom 8 kleine ovale afbeeldingen; met 4 achten 4 vierregelige versjes, mede op den staatkundigen toestand. Zie op 1707 No. 3421 de afzonderlijke uitgave met verzen.

3152 (6) „Waare afbeelding v. de wonderbaare samengegroeide Tweeling v. „de Vrouwelijke kunne, geboren in Hongarije a° 1701 en onlangs op de „Haagse Kermis vertoond. — „Vraye Image de 2 Jumeaux femelles .... „exposez .... à la foire de la Haye de 1708." — Deze meisjes waren met de billen aaneengegroeid. — Onderaan: „Nadere verklaring der tweelin„gen, toepasselijk op den Oorlog. — Explication des Jumeaux femelles" in 3 kol. naast elkander. Hg. 36, br. 29 dm. gr. fol..

Hierbij: M. B. Ettmüller, disput. med. de monstro Hungarico, exhib. G. C. Werther. Lips. 1707 4o. 20 pp. waarbij eene afbeelding dezer meisjes. — Ze waren geboren te Szony in Hongarye, werden 9 jaren oud, door een geestelijke gekocht om ze voor bespotting en zedebederf te vrijwaren en stierven in een klooster te Presburg 28 Febr. 1723. Zie ook: Houttuyn, Natuurlijke Hist. volg. Linnaeus. I. 140.

Blijkens den Catal. Bodel 1873 Nov. No. 1205 bestaat hiervan ook eene even groote originéele ?? plaat met Latijnsche verzen van M. B. br. 4°.

3153 (7 a) „De Vastenavond. — De Vasten. — Le Carneval. — Le Careme" — Curieuse afbeelding van een strijd van den Vleeschtijd tegen den Vischtijd. Regts wordt door een visscher en vischwijven gevochten tegen anderen die voor vleesch, bier en bakwerk strijden. Van ond. een 4reg. Holl.,

Lat. en Fransch versje. Oude plaat v. 1630 of daaromtrent, nu opgegraveerd, met adres v. *C. Allard*. Br. fol. Hg. 29 br. 39 dm. — Hierbij een afzonderlijk blad met Holl. vers v. *A. A(llard*) in 3 kol., met opschrift: „Bellona zegenpraalende voor de Bondgenooten, ofte desselfs „Vastenavondstriomf, over de vijandelijke gedwonge vasten" waaronder chronogram:

Et BaCCho et MartI festa parare VIDe (1707.)

en een ander chronogram onder het vers ook met 1707:

EngeLanDs en HoLLanDs gasten Ist Dog nIet beLast te Vasten.

Amst. *C. Allard*. Deze plaat is met veranderingen gebruikt in het Tafereel der Dwaasheid nº. 25. — Plaat en vers zijn dus hier even als bij No. 3095—3108 gescheiden.

3154 (7 *b*) Dezelfde pl., fraaijere, vroegere druk, zonder de inschriften: *Vastenavond — Carnaval*, enz. Op de plaats der 8 vierregelige versjes is hier in de plaatrand de bovenste regel v. h. vers gedrukt: *Bellona zegepraal.* enz. — Met het vers zonder dien regel.

3155 „De Standvastige Monarchye des doods, en de zieltoogende Mars in Europa; „tot vernietiging der betrachte Vijfde Monarchye in 't Christenrijk: ver„beeld door VIII zinnebeeldige Konstprinten, vertoonende de oorzaak des „oorlogs en des doods, (waarbij kortelijk beschreven worden de opkomst „en de ondergang der vier Hoofd-Monarchyen) de ontijdige minnery en „dood, vijf der beroemdste Waerelds Deugden, als: Schoonheid, Krijgs„dapperheid, Wijsheid, Sterkheid en Rijkdom, ten grave gedaald; en ein„delijk De Monarchaale en algemeene Stryd tegens de Dood. Alle door „Nederduitse versen en Latijnse Epigrammata verklaard, en op dese tijd, „als ook geestelijk toegepast, door Abr. Allard. Amst. bij C. Allard „op den Dam. (1708?) kl. fol.

In den Catalogus *C. Kram* Utrecht 1875 No. 2204 kwam van dit werk eene latere titel-uitgave voor, aldus luidende:

„Poetische Beschrijving v. de oorzaak des oorlogs en des doods, de „ontijdige minnary en dood, de Schoonheid, de Krijgsdapperheid, de Wijs„heid, de Sterkheid, de Rijkdom en eindelijk de algemeene Styd (*sic* voor „Strijd) tegens de dood. Verciert met Schoone kopere Platen. Utrecht. „H. Schouten, 1719. kl. fol.

Titel; keerzijde: wit; bl. 3: Voorbericht tegens 't Vooroordeel der Dichteren. (vers in 2 kol. — Eene verontschuldiging dat deze zinspelingen aan Bijbel en Mythologie ontleend, op dezen tijd zijn toegepast.) — bl. 4. Korte Inhoud (vers in 2 kol.) gevende een overzigt v. de zinnebeeldige beteekenis der 8 pl. Voorts 8 pl. onderaan gen.: 1—8 en bl. 5 tot 20, met uitvoerige gedichten op deze platen, behelzende de toepassing op Lodewijk XIV, zijne minnarijen, verliezen van geld, magt enz. enz., doch waarin nergens zijn naam of die van een der bedoelde personen of zaken voorkomt, maar vrij duidelijk aangewezen wordt. — Al de platen zijn zeer oude gravuren, meestal van 1600 tot 1630 gesneden, doch nu weer opgegraveerd en met nieuwe Lat. verzen van *A. Allard* en den naam v. *C. Allard* als uitgever voorzien. Alle gewoon folio, hg. 26, br. 18 dm. doch pl. 2 en 8 zijn 38 dm. br.

3156 1. „Oorzaak des oorlogs en des doods." — Adam en Eva in het Paradijs, Eva aan Adam den appel gevende. Fraai gegraveerde kopy naar de beroemde plaat van A. Durer.

3157 2. „De ontydige minnery en de jeugdige Staatzuchts dood" — Een oud man (Lodewijk XIV) ontsteekt in lust naar eene naast hem zittende schoone vrouw (Maintenon) achter hen de Dood op hen aanleggende, links wordt een jonge man (Philips V) door Cupido doodgeschoten. — (Door of naar *D. Vinckebooms*) br. fol.

Zie over deze plaat: N. C. Kist in zijn Archief voor Kerkhistorie XV bl. 479. Deze plaat is eene voorstelling uit: Cats Trouring bl. 227 in de 4° uitgave van Cats werken. Dordr. 1659.

3158 3. „Doodpraal van Venus, des werelds Schoonheid." — Een geraamte (Venus) ligt in eene geopende tombe. — In den geest van eene plaat in Cats: „Doodkiste voor de levendigen."

3159 4. „Hier legt Mars" enz. Het geraamte v. Mars in eene tombe, waarin krijgslieden kijken.

3160 5. „Praalgraf v. Pallas, 's Waerelds Wijsheid." Het geraamte van Pallas in eene tombe waarin de Koningin van Scheba en vele Oosterlingen zien.

3161 6. „Hier legt Hercules, 's Waerelds Sterkheid." Hercules als geraamte in eene tombe, enz.

3162 7. „Hier legt Cresus, 's Waerelds Rijkdom" enz. Cresus in eene tombe enz.

3163 8. „De Monarchaale en Algemeene Doode-Streid." — De dood schiet zijne schicht op eene menigte oude en jonge, rijke en arme mannen en vrouwen, die zich tegen hem verweeren; in het verschiet schiet de dood zijne pijlen op olifanten, enz. — Zeer fraaije doch afgesleten oude gravure door of als van *Vinckebooms* of *Saenredam*. Deze plaat meen ik ook op een vroeger jaar (omstreeks 1609?) als historische plaat ontmoet te hebben.

3164 „Het Palmhof der Bondgenooten, besproeid door de verloste en juichende „Schelde in 't Jaar 1708 ...... eindigende in een dierlijke strijd om de „beste parel v. 't Christenrijk, ofte de waare Brug tot een gewenste „Vrede. Vertoond door IX histor. Zinneb. op de roemruchte Veldtogt „v. 1708. Door R. J. Z. en C°. tot Rijssel.

„Histoire emblematique de la campagne glorieuse des hauts allies .... „en 1708. Representée par IX Emblemes. Par R. J. Z. et Comp. à „Lille.' — Titel; Keerzijde: IX Uitgeleese Krijgsbravaden d. Jaars 1708. — 9 zesregelige verzen en: Besluit op de volg. 9 (ongenommerde) platen.

3165 (1 *a*) „De X zwaarste Plaagen aan 't Hedendaags Egipten voorspeld. 1708. — „Comete emblematiq. politiq. plusieurs sorts et les morts des Princes „et des Grands de France, et Merveilles de consequence ou Prognostica- „tion des grands cas dans Europe sur leurs dates selon le vieux style „1708 par Mr. Bickerstaff, Astronome Anglois." — Eene ster met 10 groote uitstralingen, waarvan No. 7, die den dood v. Lodewijk XIV te Marly 29 July voorzegt, de grootste is (door den slag bij Oudenaarde? 11 July?) Elk der 10 stralen beteekent den dood van een of ander personnaadje; met Holl. uitlegging. Van ond. een Fransch vers: „Des Meditations sur l'Oracle", etc.

3166 (1 b) Dezelfde plaat, ter weêrszijde één uitvoerig Holl. vers: „Zinnebeeld. „komeet wegens de nieuwe Eng. Prognosticatie voor .... 1708, nader „verklaard in een Samenspraak tussen Starnar en Warnar" br. fol.

3167 (2) „Levendig Model v. de Niewe Modese kruidige Franse Lucht-sprong „bij Rijssel." — Een ruiter in zijn hemd te paard gezeten schiet een Franschen ruiter in stukken; zinspelende op de groote verwoestingen door kruid in Rijssel aangerigt. Onderaan 2 kleine afbeeldingen van melkboeren die ter sluik kruid in Rijssel willen brengen en gehangen worden.

3168 (3 a) „De Rijsselse tuimelaar." — Een soldaat schiet een postduif in de lucht die omlaag tuimelt; beide in omtrek, met vele verzen (in cursyf) beladen. Daarnaast eene kleine afbeelding v. de mislukte poging om Prins Eugenius door vergif om te brengen.

3169 (3 b) Dezelfde pl., ter weerszijden een groot Hollandsch vers: „de Rijss. „tuimelaar of Voorspel v. 't overgaan v. die Stad aan de Geall. 23 Oct. „1708. Erussel bij *G. de Bakker*." (Gefingeerd adres.)

3170 (4 a) „De Papagallise Blaasbalg verijdeld door Josef's gerechtigheid." Links zit Paus Clemens XI wien Lodewijk met de blaasbalg oorlog en verraad aan 's Keizers leenen, als Modena, enz. in het oor blaast, vóór hem, geknield, de Keurvorst v. Beijeren; regts de Keizer enz. Met Holl. verzen in 2 kol. op 1—5, A—C. Hg. 31, br. 18 dm.

3171 (4 b) Dezelfde voorstelling, grooter, omgekeerd en eenigzins veranderd. Regts Paus Clemens en Lodewijk, zonder den Keurvorst v. Beijeren: links zit Keizer Jozef, in het midden is *Roma*. Onderaan 2 tweeregelige versjes: „Ziet Keyzer Jozeph, hoe hem d'Engel," enz. Met gefingeerd adres: *Augsbourg P. T.* Hg. 18, br. 26 dm. br. 4°.

3172 (5 a) „Pralende Beyerse en Franse aftogt van Brussel en de Schelde." — De Keurvorst van *Byeren* wordt door 2 kikvorschen op een wagen met opschrift: *Potentius ictu fulminio* voortgetrokken, regts de *Paus* en *Cardinaal* die uit het *Purgatorium pro laborantibus morbo Gallico* komen, enz. — Dit is dezelfde plaat als N°. 2755: Arlequin furieux et Pantagion triomphant, doch met andere inschriften en aan de linkerzijde een groot vers met bovenstaand opschrift. Hg. 29, br. 39 dm. br. fol.

3173 (5 b) Dezelfde voorstelling, geheel andere, latere en kleinere gravure, met hetzelfde vers en dezelfde opschriften. Alleen door de gravure en grootte van elkaar te onderscheiden. Hg. 18, br. 27 dm. br. fol.

3174 (6) „'t Verkeerspel van Brabant en Vlaandre. — Nouveau jeu de verquer en Braband et Flandre" De *Beyer* speelt met den *Brusselaar* op het verkeerbord, waarover de *Franschman* zich het hoofd krabt, enz. Van oud. het: „Vertrek der Franse Prinse na Versailles." Met vele verzen.

Deze plaat is over het verlies v. d. slag bij Oudenaarde. 11 Julij, en beschreven in: Catal. Satir. pl. Brit. Museum N°. 1490. — Hierbij een afzonderlijk vers (vliegend blaadje) over het verlies v. dien slag. „Expresse „brieve uyt Plutoos Rijck. Afgesonden door den Hertog v. Vendome, „aan d. Con. v. Vr. — Gedrukt in h. vlugt. Frans leger' in 2 kol. op 1 bl. kl. fol.

N°. 3259, over den slag bij Bergen, is ook eene plaat van een verkeerspel. Zie mede N°. 3253.

3175 (7) „Veldheere klokspijs op't Kasteel v. Rijssel." Een soldaat houwt een paard aan stukken ter voeding; in het verschiet zitten Boufflers en Luxemburg aan eene tafel paardenpastei te eten. Onderaan 2 kleine afbeeldingen v.

een krijgsraad en het trekken v. h. garnizoen uit Rijssel. Met Holl. vers in 2 kol.; Onderaan Fransche verzen.

3176 (8 *a*) *Gent*-ile Rommelmuzyk en de Fransche Chamade v. Vlaandre." Harlekijn maakt ketelmuzijk en een Fransche tamboer slaat de aftogt. Daaronder een handschoen *(Gand)* „De *Gent*-ile *Motte*-ge omgekeerde handschoen" De 2 personen en handschoen vol van cursive Holl. verzen.

3177 (8 *b*) Hetzelfde, andere gravure, met dezelfde verzen; deze kopy is vooral herkenbaar aan de 3 punten van den handschoen die hier in de bovenste afbeelding der plaat steken, terwijl ze in de vorige afbeelding onder de lijn blijven.

Deze plaat is waarschijnlijk de origineele der vorige en afzonderlijk uitgegeven; ze heeft in uitvoering veel gelijkheid met N°. 3045 (1701. pl. 7.); is kleiner dan de vorige en slechts hg. 26^5 dm.; de vorige 29^5 dm.

3178 (9 *a*) „Dierlijke strijd om de beste parel v. 't Christenrijk." Een haan: die vergeefsch een parel (Spanje) in plaats van graan wil verzwelgen, wordt door een Leeuw, Dog en Adelaar aangevallen; de Paauw (Rome) vlugt weg. Onderaan een afgebroken brug met vlugtende soldaten. *(Brugge* 2 *Jan.* 1709 *Brugge verlate,* enz.) Met 2 kol. Holl. verzen; onderaan enkele Fransche verzen.

3179 (9 *b*) Dezelfde voorstelling, doch grooter en veel fraaijer; de haan slikt hier geene parel in, ook ontbreekt hier de Paauw (of Rome). Met geheel andere verzen in de plaat en een 10reg. vers in 3 kol. op den val van Rijssel. — Fraaije gravure zonder naam (door *P. v. d. Berge* of *L. Schenk.*) Hg. 18, br. 27 dm. — Hierbij afzonderlijk een vers op 1 blad kl. fol. in 2 kol. met opschr.: „Een nieuw lied v. een wonderl. strijd tusschen „een groote Haan en een starke Leeuw, zedert twee jaaren op veele plaatsen v. Europa, in de open lucht gezien. (Amst.) bij P. v. d. Berge „op de Westermarkt."

3180 „Vorstelijke Staat-balans, weegende den oorlog en Vrede van Europa met „gewigt en tegenwigt van 't jaar 1709. Op niew door het groote bondgespan Ge-eykt in 't jaar 1710. Tot verhoeding v. h. Franse valse Staatgewigt. Zijnde een zinnebeeldig vertoog v. de krijgslaurен der hooge „bondgenooten, in de laatste veldtogt op de Fransen behaald. Met eenige „toepassing op d. oorlog in 't Noorden. In 't licht gebragt door R. I. Z. „tot Doornik met Octrooy.

„La Majestueuse Balance d'etat, Pesant la guerre et la paix d'Europe, „par poids et contre poids de l'année 1709. Nouvellement marqué par la „grande alliance en 1710. Pour se garder du faux poids de la police de „France............. Avec quelque rapport à la guerre du Nord. Ouvrage „mis en lumière par R. J. Z. à Tournay.

Titel.—Keerzijde: „Zevenderhande zinnebeeldig Staatgewigt v. 1709. — „Poids polit. emblemat. de 7 sortes pour 1709. Acht vierregel. Holl. en Fransche versjes in 2 kol. (A, 1—6 en Besluit) — 8 pl. gen. A, 1—6 en 1 ongen.

3181 A *a* „Wigs en Toris-Balans v. oorlog en Vrede t' Utrecht. — Opschrift boven eene zeer oude afgesleten zinneprent, waarschijnlijk voor Willem III. Op den achtergrond een zeer breed kastreel met opschrift:

Lapso soLe qVIes MaIor DoLor est-ne PhILIppo (1709)

boven op staat *Geregtigheid* die eene groote balans in de hand houdt waarop de *Wighs* aan de zwaarste zijde staan en de andere schaal doen rijzen waarop de *Vijfde Monarchy* staat, en die door *Rome*, *Keule*, *Beyer* en *Torys* vergeefsch omlaag getrokken wordt. Voorts vele zinnebeelden, enz. Met gefingeerd adres: *Loven bij Melman*, en onderaan regts: A. Van ond. in boekdruk onder elkander een Holl. en Fransch vers elk v. 50 regels in 5 kol.; waartusschen: „Balance de guerre et de paix des „Wighs et Tories. Hg. 27, met vers 36, br. 42 dm. br. fol.

3182 A *b* Dezelfde plaat, vroegere en iets betere afdruk, zonder de woorden *Wigs en Toris* in het bovenschrift, vóór *Balans v. Oorlog*, enz. Met geheel andere Holl. en Fransche verzen beginn.: „De Krijg- en Vree-balans, enz. en: „Louis venta jadis, etc. doch elk in 5 kol.; het 1e van 56, het 2e van 44 regels. — Onder het Holl., boven het Fransche vers staat: „Remarques à la balance politique de guerre et de paix. — Deze staat is beschreven in: Catal. Satir. Pr. Brit. Mus., N°. 1578, waarbij de waarschijnlijke gissing geopperd wordt, dat dit eene oude plaat van *Romeyn de Hooghe* is, met vroeger opschrift: „Balans van affaires v. Staat en Oorlog in 't Christenrijk.

3183 A *c* Dezelfde pl., met dezelfde verzen als op *b*, vroegere afdruk met bovenschrift: „Balans van Oorlog en Vrede in 1709" ook zonder *Wigs en Toris* en zonder *Utrecht*; doch achter h. opschrift v. h. Fransche vers staat: „en 1709," (wat op de vorige plaat uitgeknipt is;) een bewijs dat de plaat al vroeger bij de Vredeonderhandelingen te Geertruidenberg gediend heeft.

3184 1 *a* „De Voorlooper tot de Algemeene Vrede of de Blijde Januarius." De *Janus tempel* wordt door den *Paus* gesloten, (door zijne vrede met den Keizer 1709) De *Kyzer* reikt de hand aan de *Vrede*, daarnaast *Vrankrijk* slapende. Met uitvoerige Holl. verzen; bovenaan enkele Fransche: „Paix conclue entre le Pape et l'Empereur 1709."

3185 (1 *b*) Dezelfde voorstelling; de Paus sluit met een Olijftak den tempel v. Janus; de Keizer reikt een Olijftak aan den Vrede, regts zit Aartshertog Karel als Koning van Spanje ten troon. Met geheel andere verzen dan op de voorgaande pl.; deze 86 regels in 3 Kol. beginnen: „Ziet hier de „oorlogslust, enz. Zonder naam v. grav. *(P. v. d. Berge?)* Hg. 18, br. 25 dm. br. 4°.

3186 2. De Hardloper tot de Vrede of 't Monarchaal Noodlot."
Frankrijk bidt geknield om Vrede; daaronder: *'t Plundere v. Vleeshalle* en: *Korenhuisen in Vrankrijk opgebroke*. Met Holl. en Fransche verzen; de laatste met opschrift: „Le grand festinateur pour la paix."

3187 3. „De verkeerde Franse Hippomanes of Vrugtelose Krijgsvertrager alias „valse Vredezoeker. — Le pervers Hippomane Francais" etc. — Frankrijk loopt als Hippomanes in een renperk en doet Atalante (de bondgenooten) de gouden klooten (Vredespreleminairen, enz.) oprapen. Met 2 kleine afbeeldingen en Holl. en Fransche verzen.

3188 4. „De *leli*ke leli verlost van *Doornen* en de niewe Franse Cabinetsraad. — „Le Nouveau conseil du cabinet de France touchant Tournai". — Bovenaan eene lelie en doornen in omtrek met verzen; daaronder Lodewijk XIV met Maintenon, Philips V, Torcy, enz. aan eene tafel beraadslagende. Met Holl. en Fransche verzen. — Over den val v. Doornik.

3189 5. „De tweehoofdige dubbelzinnige Franse ontmijnde Mijnemaker of „Vredige krijgsman. — Le grand maitre des mines contraminé," etc. —

Regts een man die een mijn doet springen, links een tweehoofdige vrede, enz. Met Holl. en Fransch vers, en chronogram: 1709:

arCe TornaCI sVperata, Captae CopIae non aMICae GaLLICae.

Op den val van Doornik.

3190 6. „De Fransche *Bergen* hebben gebaard, en een bespottelijk muisje be„schaard." „Les *Monts* ont accouché et ont produit une Souris pour la „France." Een Berg *(Mons)* waaruit een muis *(Franse Macht)* kruipt, die door den *Krijgsman der Geall.* wordt opgevangen. Met Holl. en Fransche verzen. Op het verlies van Mons.

3191 (7.) „De Quikzilvere Vrede van Geertruidenberg. — Le paix d'argent vif „de Geertruidenberg; ou reflexions polit. sur les fausses Negotiat. de paix „commenc. et terminees par les Francois en 1710." — De *Vrede* staat achter op een rijtuig dat naar Versailles rijdt; links een toren v. *Geertruidenberg*. Bovenaan regts een compartement waarin een tafel met 4 sprekende personen: „Vredeconferentie in 't Jagt Geertruydenberg. 1710." Met Holl. en Fransche verzen.

h. PLATEN OVER 1711.

(Deze zijn in mijn Exemplaar: *Lusthof van Momus*, gebonden achter de Vorstelijke Staatsbalans (over 1709, 10) en vóór die over den Vrede te Utrecht.)

3192 Vier spotprenten op de nederlagen der zaak van Philips V in 1709 en de daardoor „zieltogende Anjouse Monarchy." Onderaan regts gen⁰. *a, b, c, d.* Elke plaat met Holl. en Fransche verzen, hg. 27, br. 20 dm.

a De zieltogende Anjousche Monarchy of de Spaansche Melkezelin, enz.— „La Monarchie d'Anjou agonisant." *Eerste vertooning.* — Philips V staat bij de zieke Spaansche ezelin die gemolken wordt.

3193 *b* „Tweede deel v. de zieltogende Anjousche Monarchy of de Spaansche „slaafgezinde Muilezel gemest. — 2e Partie de l'agonisante Monarchie „d'Anjou, etc." De *Spaanse Muilezel* zit aan tafel en wordt door *Philippyn* gevoerd.

3194 *c* Esels opera.... over de Anjousche kreeftewijse Progresse of 't 3e deel „zijner zieltogende Monarchy. — l'Opera des Anes... ou 3e partie de „sa Monarchie agonisante." De Ezelin danst met Philips.

3195 *d* „De Wanschape Monarchy of 't 4e deel v. de Zieltogende Anjousche „Monarchy. — La monstreuse Monarchie d'Anjou, 4e pte de sa Mon. Agonis." De ezelin ligt door de gedurige nederlagen ziek te bed, en wordt door *Philippijn* ondersteund, enz.

Deze 4 platen zijn zeer slechte afdrukken der volgende, fraai gegraveerde oude, gr. fol. plaat in 4 afdeelingen, van *Th. Galle*, nu opgegraveerd of liever opgekrast. Ik heb deze 4 veranderde platen nooit elders aangetroffen.

3196 Dezelfde 4 voorstellingen (3192, 93, 94, 95) op één blad, door eene rondgaande lijn omsloten, met opschrift: „Nimia corporis cura, animae estin„curia" en een Fransch opschrift links, een Holl. regts: „Qui de son „corps — Die voor 't lichaem," enz. en een Fransch, Latijnsch en Holl. 4reg. versje onder iedere voorstelling waarin de mensch als de *Homo carnalis*, het vleesch of de begeerte als *Caro* wordt voorgesteld waarover *Anima* of de ziel weeklaagt. Zonder naam van graveur *(Th. Galle?)* met adres v. *Theod. Galle*. hg. 48, br. 38 dm. gr. fol.

Van deze 4 voorstellingen heb ik ook 4 kleinere platen, gegraveerd naar ik meen door *Jac. v. d. Heyden*, gevonden in: D. Suderman, Hohe geistliche Figuren. Strassb. 1622. kl. fol.

3197 „Niewe Ridder Order der Vreedzame Linien der Fransen of bloedeloos „duel bij h. veroveren derz. door de Geall. — Le nouvel ordre des „Chevaliers des Lignes paisibles de France" — Villars heeft een vestinglinie door zijn hoofd en een balk door zijn lelieschild en wordt gedwongen te duelleeren met een ander die hem Malplaquet (in 1709) verwijt. Met Holl. en Fransche verzen en adres: Bruss. *Friz*. — Zeer slechte plaat die nog al overeenkomst heeft met pl. 5 van Almanach 1705. Zie verder hierover de plaat: „Zamenspraak tusschen Pasquin en Arlequin. N°. 3265.

i. PLATEN OVER DEN UTRECHTSCHEN VREDE v. 1713.

(In deze orde in mijn Ex.: *Lusthof van Momus* gebonden.)

3198 „Wisselvallige Oorlog en Vreedekrans te Utrecht." — In het midden eene *Eeuwige Almanak* bij *Abr. Allard* te Amst. uitgegeven; daaromheen 12 afbeeldingen der 12 maanden des jaars elk met een 6reg. vers over Lodewijk, Philips en den Vrede. Onder- en bovenaan 5 rijen cijfers v. d. op- en ondergang der Zon. hg. 41⁵, br. 34 dm. br. fol.

In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam is hiervan een Ex. met opschrift: „Schrikeljaarige *(sic)* Oorlog en Vredekrans te Utr.

3199 „De Overzeese Wetsteen der Vredelievende Hoofden 't Utrecht aangeland.— „La pierre d'Outremer, aiguisant les cerveaux.... à Utrecht." — Een groote slijpsteen (uit Engeland aangebragt) door Regina (Koningin Anna) gedraaid; en waarop het hoofd v. een *Tory* tot bloedens toe afgeslepen wordt, enz. Met Holl. en Fr. vers in 3 kol., en bovenstaand opschrift onder de pl. Hg. 17, met vers 38, br. 26 dm. In Catal. Satir. Prints Brit. Mus., N°. 1577 wordt deze plaat en een vroegere staat met titel: *Den Hollandschen Slijpsteen* beschreven.

3200 Koningin Anna zit als Vredegodin *Pax* aan eene tafel en wordt door een Kardinaal toegesproken, enz. — Dezelfde plaat als N°. 2760 *l'Europe Allarmée* pour le fils d'un Meunier, doch eenigszins veranderd; v. onder en boven een weinig verkort, en andere inscriptien, bv.: „*Vrede tussen het Lelien en Roosenhof*. — *Juste protest. des Allies*, enz. Met Holl. en Fr. vers in 4 kol. en opschrift: „Het Hof v. vreede onder de Roos „met de Leli verzoend. — La Cour de Paix solitaire entre les Roses piquantes et les Lis." Londres, chez *Turner* (Te Amsterdam, althans in Holl. uitgegeven). Hg. 30, met vers 49 dm., br. 39 dm. gr. fol. — Beschreven in Catal. Satir. Prints Brit. Mus., N°. 1580 en 84.

3201 „De Spot met d'oorlog door ontijdige Vredemakers gedreven. — l'Affront „à la Guerre par les Pacificateurs malapropos." — Een boeren drinkgelag, waarbij velen uit het laagste volk dansen, enz. Met Holl. en Fransche verzen op dezen tijd. Oude en fraai gegraveerde plaat van 1608 door *P. S(erwouters)* naar *D. Vinckebooms*. De plaat is onderaan uitgeslepen en de verzen er in gebragt. Met adres v. *Allard*. Hg. 28, br. 35 dm. br. fol.

3202 „Hedend. en Altijdduurend Dool-parket v. oorlog en vrede. — Le pre„sent et perpetuel Labyrinthe de guerre et de paix." — Een ovale en breede rand waarin 16 kleine medaillons, gen. 5—20, en 4 med. gen°. 1—4 aan de

hoeken; in het midden de Holl. en Fr. verzen met bovenst. opschrift. Met adres: *Amst. A. Allard.* kl. fol. Hg 35 br. 26 dm. Bovenaan nog dit opschrift: „'s Waerelds handel in oorlog en vrede".

3203 Dezelfde plaat, vroegere afdruk zonder de Holl. en Fr. verzen en de opschriften: „Doolparket" enz. en zonder de woorden „in oorlog en vrede" achter: 's Waerelds handel.

3204 „Leewen wraak tegen de Aapen aan de Maliebaan te Utrecht. — Vengeance des lions contre les singes, etc." Op den achtergrond de rijen boomen v. *de Mail-Maliebaan*: vooraan aangekleede leeuwen en apen met spiesen vechtende. Met Holl. en Fr. verzen. Gem.: 6, dus uit eene verzameling. Hg. 31 br. 24 dm. kl. fol. Zie ook N⁰. 3212.

3205 „'t Verbeterhuys der Torys onder de cure v. d. Whigse doctor. — l'Hopital des Torys insensés" etc. — Op den voorgrond regts Koningin Anna met de vrede als bakerkind op haar schoot, enz. Dezelfde plaat als No. 2754 *Arlequin Deodat et Panurge hypochondr*, nu door inscriptiën en Holl. verzen op dezen tijd toegepast. Zonder naam van *Gisling*. Onderaan is aangeplakt een Holl. en Fransch gegrav. vers en deze 2 chronogrammen:

Laat VreDe eLk onser Leeren — Dat VrIIheID eens zaL keeren (1713.
AVt toga, aVt beLLo LIbertas aLMa reDIbIs. (1713.)

Hg. 38 br. 39 dm. gr. fol.

3206 „De Spelonk v. Doctor Lacheverell, ter hereeniging v. h. gerenuweerde Vrankrijk en Spanje. — La Spelonque du docteur Lacheverel en habit de Jesuite", etc. — De geestelijke Henry Sacheverell, hier Lacheverell genoemd, (Zie N⁰ 3252) staat als Jezuit verkleed in een laboratorium des duivels en doet daar uit een cabalistisch boek allerlei bezweeringen. — Dezelfde plaat als No. 2764 *Het groote Stookhuis v. Pater Peters*, door inscriptiën en een Holl. vers onder- en Fransche verzen boven in de plaat gegraveerd, op dezen tijd toegepast. Zonder naam v. *Somerset* en het vers: Het groote Stookhuis, enz. Hg. 28 br. 41 dm. br. fol.

3207 „Dubbelhoofdig omzien naar de Vrede. — l'Aspect de la tête biforme à la paix." — Een hermaphrodiet zit bij een steenen fontein, waarbij een knaapje die een bak met „*Vrouwe Vredeolijf* draagt. Met 6-reg. Holl. en Fr. vers. *A. Allard exc.* Hg. 16 br. 19 dm. br. 4⁰.

3208 „De vredelievende waarheid in het hemd. — La verité pacif. en chemise.' — 3 Vrouwen staan bij eene steenen muur, *la barrière pacifique*, regts de duivel die slaapkruid in het koren v. vrede zaait. *A. Allard exc.* Hg. 17 br. 19⁵ dm. br. 4⁰.

3209 „De Vastenavond streid, ter Vrede bijgeleit. — La careme et le carneval, s'en vont au pacifique bal." Navolging en verkorting der plaat 2153 over 1707: „De Vastenavond" met tekst: Vastenavondtriomf." Het is een Vreugdeoptogt v. de Vasten, en Vastenavondvreugd, beide op een wagen zonder voorspan gezeten. Met 6-reg. Holl. en Fr. vers. *A. Allard exc.* Hg. 17 br. 20 dm. br. 4⁰.

3210 „De Vreedzame Kopster. — La Scarificatrice pacifique." — Een wijf wordt op de ontblootе voet koppen gezet door eene andere vrouw, daarnaast een chirurgijn. Gemerkt: 9. Met 6-reg. Holl. en Fr. verzen op den vrede. *A. Allard exc.* Hg. 17 br. 19⁵ dm. br. 4⁰. (Uit eene collectie). Pendant der volg. plaat.

3211 „De Staat- en baatkundige wondmeester.— Le politique chirurg. interessé.” — Een man wordt door een' Chirurgijn aan den arm adergelaten, enz. Met 6-reg. Holl. en Fr. verzen. Gem.: 10. Uit eene collectie. *A. Allard exc.* br. 4°. Pendant der vorige plaat. Waarschijnlijk zijn dit 2 oudere platen, door of als die v. *O. du Sart.*

3212 „A la modese Aapen hoofdwacht, etc. —Le corps de gardes des singes à „la mode.” — Eene hoofdwacht vol met dienstdoende, kaartspelende en rookende apen, waarin een kater wordt binnengebragt. Met 8-reg. Holl. en Fr. vers over Lodewijk en Anna. *Allard exc.* br. 4°. Hg. 18 br. 20 dm. — Over deze platen met apen, zie het jaar 1713, waar men een geheel boekje met platen over apen vinden zal. Zie ook 3204.

3213 „Zwarte Vrede min. — l'Obscur amour pacifique.” — Koningin Anna v. Engeland ligt (als Danaë) geheel naakt; Frankrijk (als Jupiter in een Adelaar) komt om haar te beslapen. Met 6reg. Holl. en Fr. vers over den vrede. Fraai gegrav. oude plaat. Welligt uit: *Teniers Theatrum*?? Hg. 25 br. 35 dm. br. fol.

3214 „Het vloeibaar vredegoud. — l'Or coulant pacifique.” — Koningin Anna ligt (als Danaë) geheel naakt (doch in tegenovergestelde houding dan op de vorige plaat; hier het hoofd regts, op de vorige links) een gouden regen met leliën daalt op haar neer. Met 6 reg. Holl. en Fr. vers over de omkooperij v. d. Franschen gezant *Tallard*. Opgegrav. oude plaat. Hg. 22 br. 32 dm. br. fol. Pendant der vorige.

3215 „Vliedende Hoofse getrouwh. geharkebuseerd. — „Fuite et massacre de „la fidelité royale.” Aldus het bovenschrift en de woorden: „'t Is vergeefs „gevlucht.” — Dezelfde plaat als No. 2206 van 1665 op den Bisschop van Munster en No. 2422 op Jan de Witt, nu door Holl. en Fr. verzen op dezen vrede toegepast, onder eene plaat die een rijdend man voorstelt, in zijne hand een brief: *Pacem violant* en door den dood (Lodewijk XIV) met goudstukken *Vergulde Vrede* beschoten. *Allard exc.* Hg. 25, br. 30 dm. br. fol.

3216 „Natuurspigel van de vrede en oorlog ontleend van de Vorst des vre„des. — Miroir naturel de paix et de guerre ..... par *A. Allard*.” — 10 kleine Bijbelsche voorstellingen in 2 rijen boven elk., ieder v. 5 plaatjes, elk met Holl. en Fr. politieke bijschriften. Hg. 30, br. 38 dm. br. fol.

3217 „De 3 Vredebevalligheden. — Les 3 Charmes de la paix.” — 3 platen,
3218 copyen naar *H. G(oltsius)* doch elk met zijn monogram; iedere plaat ver-
3219 toont eene zinnebeeldige figuur in een medaillon met vierkanten rand, gegrav. bovenschrift en 6-reg. Holl. en Fransch vers op den vrede.

Eerste bevalligh. Wijsheid. — Sagesse. — Met monogram H. G.
Tweede — Rijkdom. — Richesse. Met monogram H. G.
Derde — Weelde. — Gaillardise. Deze met: *A. Allard exc.*
Iedere plaat hg. 26 br. 19 dm.

3220 Dezelfde voorstellingen als de 3 vorige, doch de origineelen naar H. Goltzius
3221 (door *J. Saenredam*); alle omgekeerd en grooter. Het vrouwenbeeld 3220,
3222 (op 3217 *Wijsheid* genoemd) stelt Pallas voor, N°. 3221 is Juno (op 3218 *Rijkdom*) N°. 3222 is Venus (op 3219 *Weelde* genoemd).

De Nos. 3220, 1, 2 zijn gen°.: 1. 3. 2 even als de copy. Zie *Bartsch* Peintre Grav. dl. III, bladz. 241 (62—64). Fraaije gravuren, volgens Bartsch het beste werk v. Saenredam, met vele arabesken die op de kopyen weggelaten zijn, en elk met een 4regelig Lat. vers van *C.*

Schonaeus, voorts met opdragt der platen aan J. Baruit door *Goltzius* en: *privil. v.* 1596 op de eerste plaat. Iedere plaat hg. 34, br. 25 dm. fol.

3223 „De nieuw gebore Vrede te min besteld. — La paix de nouveau née „recommandée à une nourrice." — Eene vrouw (Koningin Anna) zit met een zuigeling bij een monument en naast een lezend man. Met 6reg. Holl. en Fransch vers. — Oude, waarschijnlijk Italiaansche plaat, Maria, Joseph en het kind voorstellende, met Holl. en Fransche zesregelige verzen over den wankelen vrede. Hg. 17, br. 20 dm. br. fol.

3224 „Het brandbaar Vreede Victoriehout. — Le boutefeu pour les joyes de „la paix." — Eene vrouw knielende bij een kind dat hout sprokkelt; daarnaast een oud man. In hoog ovaal met dit bovenschrift en 6reg. Holl. en Fransch vers over den vrede. Oude plaat, waarschijnlijk Abraham en Isaak naar Moria gaande voorstellende. Schetsachtig gegraveerd (welligt door *Goltzius* of uit zijn tijd. Hg. 25, br. 16 dm. kl. fol.

3225 „De Britse Pis en Pas Afsneister. — Anne coupant l'occasion virile au „Pretendent." — Een medaillon waarin Cupido door Psyche beslapen wordt, met randschrift: „Snij de gelegenheid — Coupant le vit etc." Een 6reg. Holl. en Fransch gegrav. versje op Koningin Anna die den vrede sluit om den Pretendent te weeren, is met bovenstaand opschrift onder het plaatje geplakt. Dit plaatje gen°. 6b is waarschijnlijk door *B. Picart*. hg. 8, br. 11 dm. br. 12°.

3226 „De onthoofde Oorlogs Goliat om Vrede. — Le Goliat de la Guerre de„collé pour la paix." — David brengt op een zeer groot zwaard het hoofd v. d. reus Goliat aan, links eenige personen die een muziekstuk zingen, enz. Met 6reg. Holl, en Fransch vers over den vrede. — Fraai gegrav. oude plaat geteek.: L. Naar Lucas v. Leijden d. (*J. Saenredam*.) Hg. 27, br. 19 dm. kl. fol. — Zie *Bartsch*, Peintre-Graveur, Dl. III, bladz. 254 (No. 109.)

3227 „De straf voor hoog verraad — Juste punition de crime de Majesté blessée."— Onthoofding v. Johannes den Dooper? in de gevangenis, waarbij een man met een fakkel en eene vrouw staan. Met 6reg. Holl. en Fr. vers over de vrede. *Allard exc.* Oude plaat van 1620 of daaromstreeks. Hg. 24, br. 18 dm. kl. fol.

3228 „De dapperheid ont-ingewand om vrede. — La vaillance desentraille pour „la paix." — Een man op een pijnbank, wien levend de ingewanden met een katrol uit het lijf gewonden worden, enz. Met 10reg. zeer kreupele Holl. en Fr. versen over den vrede. Oude plaat in omtrek gegrav. als N°. 3224; onderaan gem.: P. Hg. 24, br. 18 dm. kl. fol.

---

k. AFZONDERLIJKE ZINNEPRENTEN OVER LODEWIJK XIV, ZIJNE NEDERLAGEN EN DEN VREDE VAN UTRECHT.

(Eerst zijn de algemeene platen beschreven, daarna in chronologische orde die over bijzondere voorvallen.)

3229 „Le Pilleur d'Eglises." — Opschrift boven eene medaille op Lodewijk XIV
a met randschrift: *Ludovicus XIIII Dei flagellum, tyrannus animarum.* daaronder eene kerk waaruit de beelden, hostiekas, enz. ondanks den tegenstand v. Priesters, monniken, enz. weggehaald en naar de *Monstis*

regia gedragen' worden. Met 8 reg. Fransch vers: *Ce tableau qui fait voir*, etc. Door of als *P. v. d. Berge*. Hg. 30, br. 20 dm. kl. fol.

3230 *b* Dezelfde plaat, latere druk, met Holl. en Fr. opschrift; naast de medaille staat: „De Kerk geplondert" en onderaan een 2reg. opschrift: „De Kerk „geplonderd door Louis de 14 om geld bijeen te krijgen tot onderhoud „v. de verraders en Turken."

3231 *a* „l'Habit usurpé. — Het kleed van Dwinglandy, de Figuur van „Louis de 14e gelijk hij vertoont is in de Cirkel Rojaal tot Parijs" — Lodewijk de 14e zit in een leunstoel gekleed in een „gechamareert" kleed, bestaande uit de geroofde steden en vestingen die hij nu weer moet afgeven. Bovenaan regts een man met een lantaarn zeggende: „*Il commense à Rendre gorge*", daar tegenover eene viool *(phiole?)* waaronder de namen van 9 reeds verloren steden. Onderaan gegraveerd 2 vierregelige Fransche versjes: „Louis bouffi d'orgueil" en de namen der 25 steden die op zijn kleed voorkomen. Hg. 31, br. 19 dm. kl. fol. Zeer afgesleten plaat.

3232 *b* Dezelfde plaat, vroegere afdruk, zonder de namen en de viool bovenaan links, ook zonder het Holl. opschrift: *Het kleed*, enz. — Onder de pl. en de 25 namen eene 6 reg. Holl. uitlegging in boekdruk: „Ziet hier Lodewijk de XIV afgebeeld met een gechamareert kleed," enz. Fraaije druk.

3233 *c* Dezelfde pl., nog vroegere afdruk, zonder het Holl. onderschrift.

3234 „Nachtvertoog v. d. Smit v. Sellon in Provence. — La Vision du „Marechal de Sellon en Provence" — Het standbeeld v. Lodewijk XIV waarop tevens een luipaard, leeuw en arend (Engeland, Holl. en Oostenrijk) die Lodewijk tracht te vertrappen; een duivel blaast de 4 lantaarnen rondom het standbeeld uit; links nadert d'Aubusson (?), regts loopt de Smit v. Sellon weg. Met uitvoerig Fransch en Holl. vers. Hg. 18 met vers 28, br. 21 dm. kl. fol.

3235 „Het wederkeeren v. Lodewijk XIIII met sijn Hofgezin. — La Retraite „de Louis XIV avec son serrail". — Lodewijk de XIV als trommelslager in een bergachtig landschap; zijne hofhouding klimt de bergen op, in het verschiet eenige steden. Met een 6 reg. Holl. en Fransch vers: „Ik heb in 't Venusspel, enz. — Dans les jeux de Venus" etc. waarin op Lodewijk's zucht naar Vrede (in 1706?) gezinspeeld wordt. Hg. 30, br. 20 dm. kl. fol.

3236 (1685?) „De Franse Vasten-Avond, vertoont in een Samenspraak tusschen „een Sweets en Deens edelman. — Le Carnaval de France Expliqué dans „un Dialogue entre deux Gentils-hommes, l'un Suedois l'autre Danois" — Onderschrift van eene zinneprent op de Dragonades van Lodewijk XIV, de barbaarsche vervolgingen der Protestanten door de Jezuïten, en daardoor de nadering van armoede en ellende en vlugt van den rijkdom. — Frankrijk waterzuchtig door de ingeslokte rooverijen wordt door 2 Geestelijke Heeren de pols gevoeld, door een zijner Veldheeren adergelaten, zijn bloed wordt door 4 honden, zijne Ministers, ingezwolgen; vooraan links jagen de Jezuïten met allerlei wapens (Dragonades) de 4 deugden (de Protestanten) weg, die hoogerop in een tempel (Holland) ontvangen worden; links komt Mars met den Dood (die aan de Jezuïten de hand reikt) en een Leproos met Lazarusklap, Armoede en Weezen het land in. Regts bovenaan de galgen met de Protestanten er aan, daaronder de

hoofden hunner vervolgers in een ziedende helsche ketel. Boven Frankrijk is een open vak, waarin waarschijnlijk in eenen vroegeren staat der plaat een inschrift gestaan heeft. Onder de Dood staat: V. DIRKS. — Met uitvoerige Holl. en Fr. uitlegging, elk in 2 kol., Hg. 20, met tekst 47 dm. br. 30 dm. gr. fol.

Dit is waarschijnlijk de latere staat eener goed gegraveerde plaat van 1685 of daaromtrent. Ik meen deze nog eens in vroegeren staat of verkleinde copy elders gezien te hebben.

3237 (1695?) „De Son in 't hemelteeken van den eevenaar. — Le Soleil au signe „de la balance." — In het midden der plaat hangt eene weegschaal, in de eene schaal hangen 2 schepen, in de andere het plan van: *Namen*, *Namur*. Een hert als mensch gekleed tracht dit laatste neer te halen; rondom zijn de Hertog van Luxemburg, Lodewijk XIV, Maintenon, Adm., Russel, Almonde, Heisler (wiens degen den naam *Waradin* draagt), enz. geschaard. Met Holl. en Fr. zamenspraak en verzen onder de pl. Hg. 30 dm., met vers 51 dm., br. 19 en 30 dm. fol. — In de collectie van Baron de Vinck te Brussel. Behoort dit bij 1695?

3238 (1696) Metselaars voor Dinant." — Een afzigtelijke Duivel staat wijdbeens, eene oproeping van Pluto van 14 Febr. 1696 uitschreeuwende, om metselaars voor Dinant te krijgen tegen den overval der vijanden; *Dinant* op den achtergrond. Hg. 26[5], br. 17 dm. fol. Dit Ex. dezer curieuse en goede plaat is het eenige wat ik ooit heb gezien.

3239 (1701?) „Estampe trouvée sur la porte du Palais du Card. Porto Carrero" — Bovenschrift in cursijf van eene plaat waarop (regts) eene koe (Spanje) door Porto Carr. vastgehouden en door den President v. Castilie gemolken wordt, terwijl (links) de Koning v. Spanje (Philips) een vollen melkemmer zijnen ten troon zittenden grootvader Lodewijk aanbiedt. Met 18 reg. Fr. vers en uitlegging, in 5 kol., en 1 regel (in kapit. letter): „Regem habemus et volumus regem." Hg. 18, br. 25 dm. br. 4°.

3240 (1701?) „L'Alarme au quartier des Charlatans où sont representées diver„ses figures qui ont esté attachées au Palais du Cardinal Porto-Carrero „à Madrid" —

Eene dergelijke voorstelling als de vorige, waarop Philips ook de melk der Spaansche koe, door Porto Carrero vastgehouden en door den President v. Castilie gemolken, aan Lodewijk XIV geeft, doch met bovenstaand opschrift en waarbij Catinat, Villeroy, Vendome, enz. voorkomen, waarop ook *Chiari* en *Carpi* staan, en waaronder een Fransch en Holl. opschrift staan. Hg. 30, br. 20 dm. — In de collectie van Baron de Vinck te Brussel.

3241 (1702) „L'Amiral de France. — De France Admiraal." — Phaeton (Philips V volgens plaat 3071) wordt door Jupiter uit den hemel, en zijn wagen in zee op de bij Vigos vergane vloot geslingerd, terwijl Phaeton een gouden zon (het zinnebeeld van Lodewijk XIV) tracht vast te houden. Met 2 vierregelige Fr. en Holl. versjes naast elkander. Slechte gravure. Hg. 30, br. 19 dm. kl. fol.

3242 (1702) „Le Crieur de Versaille. — De Omroeper van Versailles." — Bovenschrift van eene plaat die Lodewijk XIV in Koninklijken mantel met trompet in de hand, als omroeper voorstelt, roepende: *Uit des Konings naam.* — *De par le Roy*, de lange lijst van schepen in den overval bij Vigos verloren en die hij wenscht terug te vinden. — Dezelfde plaat als No. 2864 over den slag bij la Hogue doch nu met eene andere lijst

van namen der schepen. Met eenigszins verschillend Fransch en later bijgevoegd Holl. vers: „Au son de ma trompet. — Elk hoor na mijn „trompet" enz. Met gefingeerd adres: Lisbone chez Jean Vigos. Hg. 31, br. 20 dm. kl. fol. — Zie ook No. 3043.

3243 (1702) Spotprent op de nederlaag bij Vigos. — „De Fransche kous op „'t hoofd." — Een vlugtend man met eene kous op h. hoofd en een vaandel met leliën in den arm en een schreeuwende haan op den rug. Achter hem eenige andere vlugtende mannen met kousen op de hoofden en een brandende vloot. Met 8 reg. Holl. vers: „Ja wel Sire Morbleu," enz. Hg. 29, br. 19 dm. kl. fol.

3244 (1702) „De Vlaamse vermakelijken Brille-kraamer verhaalende al het „nieuws uyt alle Landen," enz. — Lang verhaal in 2 kolommen van de neerlaag der Franschen bij Luzzara in Italie. — Op de keerzijde eene grove houtsnede van een Brillenkoopman met een narrekap, en bovenschrift: *Kijk uyt, Brille.* Hg. ongeveer 40, br. 25 dm. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

3245 (1705) „l'Algoisil du Neptune Espagnol." — Een zeeslag waarin de Fransche vloot door de Engelsche en Nederlandsche vernietigd wordt; op den voorgrond een vaandeldrager die op een bazuin blaast en een klein vaandel in de hand houdt, waarop: *„l'Algoisil de mer.* Onder de plaat bovenstaand opschrift en eene Holl. en Fransche proclamatie over het verbranden der Fransche vloot bij Gibraltar 4 maanden geleden, en opwekking om de zij van Oostenrijk te kiezen. „Gepublic. aan het „Kasteel v. Antwerpen, daags na Paschen. 1705. Imprimé par Jaq. de „la Montagne au Parnasse à Mons en Hainaut." kl. fol.

3246 (1705) „De Spaanse Desolatie. — La desolation Espagnolle." — Gevanneming v. d. Marquis de Leganez, Onderkoning v. Castilie, enz. op last van Philips V en op het gerucht v. eene zamenspanning tegen den Koning. De Spaansche desolatie doelt op het gevangen nemen en verbannen van Spaansche Grandes op allerlei vermoedens, voor en tijdens het beleg v. Gibraltar den 8 Mei 1705. — Slechte plaat waaronder uitvoerige Fransche en Holl. uitlegging in proza. „Gedr. tot Antwerpen in d. Parnassus berg." Hg. 14 met uitl. 32 dm. br. 20 dm. kl. fol.

3247 (1706) „France Post-tydinge, Geschreven uyt Versailles en Parijs." — *De Koningh* Lodewijk zit ten troon; hem wordt een *Brief v. Barzelonie* en *Expresse uyt Brabant* gebragt, waarover de *Dauphin* en Hert. *v. Boergonje* treuren; regts *P. le Schese* (Pere la Chaise). — Van ond. de 2 gefingeerde brieven v. 56 *April* en 69 *Meert*. Gedrukt te Brussel 1706. Hg. met uitl. 32 dm. br. 18 dm. kl. fol. Over het verlies v. Barcelona.

3248 (1706) Dezelfde pl. waaronder hetzelfde vers over de Capitulatie v. Dendermonde als in het volgende No., voorts links de 2 brieven van het vorige No., regts een „Italiaansche Posttijding" v. Savoyen. 45 Aug. enz. Hg. 28, br. met uitl. 37 dm. br. fol.

3249 (1706) „Pasquin de Post-rijder in de Wieg en Marforio op den blinden „Ezel, Brengende de Capitulatie v. *Dendermonde* na Versailles." Pasquin op krukken sit in een wieg op rollen, voortgetrokken door Marforio die ruggelings op een' ezel sit. Met uitvoerig Holl. vers in 2 kol.: „Gedrukt „bij de loopgraven v. Dendermonde," enz. 1706. Oct. Hg. 12 met vers 29, br. 16 dm. kl. fol.

3250 (1706) „Plegtelijke uitvaart der Fransche Monarchy." Eene groote en

belagchelijke Lijkstatie v. de vijfde Monarchy na het verlies v. Barcelona en Turin (in 1706); voorop de Dauphin met 12 koppels jachthonden, voorts in eene groote kist de 5e Monarchy, daarachter Lodewijk XIV, Maintenon, Prins v. Wales, enz., in h. verschiet Parijs. — Met uitvoerige uitlegging in 3 kol. Hg. 17 met uitl. 40 dm. br. 27 dm. gr. fol.

3251 (1706?) „De gequetste Fransche Beer." — Een beer staat op zijn achterste pooten en haalt honigkorven om, doch wordt gestoken en vlugt naar de linkerzijde waar eene vesting met opschrift *Meenen*. Met bovenstaand opschrift boven het vers: A. „De Fransche Beer" enz. Hg. met vers 29, br. 19 dm. fol.

In de collectie van Baron de Vinck te Brussel. Waarschijnlijk is deze plaat dezelfde die met hetzelfde opschrift doch met een uitvoerig Engelsch vers vermeld wordt in: Catal. of Satir. Prints Brit. Museum en waarvan eene vroegere zéér curieuse plaat van 1688 beschreven is in dien Catal. Brit. Mus. N°. 1188.

3252 (1704—08) „Den Oprechten Onvervalsten Italiaenschen Waersegger, ofte „Prognosticacie op 't jaer ons Heere 1702, 3, 4, en 5." — Opschrift van eene voorstelling van *Doctor Pacificus* die als waarzegger in het midden staat en verscheiden recepten tegen de Fransche ziekte heeft, welke allen eindigen met *Vreede;* regts en links 8 zinnebeeldige voorstellingen in medaillons A—H. Onderaan een uitvoerig uitleggend vers in 3 kol.: „Den „...... Italiaanse Doctor en Waarzegger. Zoowel over de voorledene als „toekomende jaren. 1704, 5, 6, 7, 8" enz. Hg. 38 met vers 55 dm. br. 43 dm. gr. fol.

3253 (1706) Zinneprent op Vredesonderhandelingen in 1706?? — Eene vrouw met twee groote sleutels aan hare zijde zit aan de kaai eener haven met schepen te schrijven. Naast haar een hond *la Fidella* (getrouwheid); zij reikt de pen aan eenige mannen, die met omhoog geheven handen als eedzweerende voor haar staan, om te teekenen. Onder staat: „*Dieses ist* „*veraccordirt für* 180 *Rth*." Teekening in O. I. inkt door *F. Ebbisch*. 1706. Hg. 13, br. 23 dm. br. 4°. Duistere voorstelling.

3254 (1706) „Het Fransche en Spaansche Doolhof van den Hertog van Anjou." — Een doolhof in 4 afbeeldingen met inschriften, alles in boekdruk. kl. fol. Met bijvoeging in HS. van dien tijd: 1706 7/30.

3255 (1706) „De Spaansche Koninglijke Schenck-kan, Uitgedronken op de Ge„zondheid van Koning Karel de III ten dage der uitroeping van Sijn Maj. „tot Koning binnen Madrid." — Een groote schenkkan en glas met inschriften, alles in boekdruk. 1706. fol. In HS. van den tijd: 1706. 8/4.

3256 (1707) „Mustapha Goglut." — Opschrift boven de afbeelding ten voeten uit, van den Turkschen afgezant aan Lodewijk XIV om voor zijnen Heer, volgens overeenkomst v. 16 Sept. 1692, in het bezit te treden v. *Charleroy, Huy, Rinfel,* welke steden men op den achtergrond ziet, doch waarvoor Lodewijk later, in 1703 en 06? het hoofd gestooten heeft. Met 12 reg. Holl. en Fr. vers. Hg. 32, br. 20 dm. kl. fol.

Hierbij behoort:

3257 (1707?) „Caimakan, Chevalier de l'Ordre de St. Louis." Een Turksche ruiter op een dravenden ezel om den Sultan aan te zeggen dat Mustapha het vergeefsch beleg v. Rheinfels gezien heeft, en hij het slecht gevolg van de Fransche vloot voor Napels (zie No. 3147) heeft vernomen. Met 12 reg. Holl. en Fr. vers. Hg. 30, br. 20 dm. kl. fol.

Deze en de vorige plaat zijn veel beter dan de vorigen gegraveerd waarschijnlijk door *P. v. d. Berge* of *L. Scherm*.

3258 (1708) „'t Verkeerspel van Braband en Vlaandren." — Spotprent op de verliezen v. Frankrijk in dezen oorlog. — 7 allerellendigste houtsneetjes v. verschillende grootte (5 portretjes, 1 soldaat en eene vrouw: *Engelschman*, gen°. 1—7, en waaraan de namen gegeven zijn: *Beyervorst*, *Savoyer*, *Gentenaar*, *Brusselaar*, enz. Met een vers in 2 kol. op de veroveringen in dit jaar. Onderaan eene houtsnee: „Vertrek der France Prince na „Versaille" en ter weerszijde een vers. kl. fol. Hg. 27, br. 18 dm. Volksplaatje v. dien tijd. Zie N°. 3174. Ook beschreven in: Catal. Satir. Prints Brit. Mus. N°. 1490.

3259 (1709) Vier mannen (Marlborough, Ouwerkerk, Villeroy en d. Keurv. v. Beijeren) trictrac spelende om Bergen (Mons). In het verschiet, regts, een man, (Philips V) die met eene vrouw te bed gaat. — Oud, zeer afgesleten plaatje v. *P. Nolpe*, waaronder een vers v. A—E. Hg. 13, met vers 35, br. 18 dm. kl. fol. Op het verlies v. Mons door de Franschen in October 1709. Zie N°. 3174, waarschijnlijk eene navolging van deze plaat.

3260 (1710. 20 Aug.) Spotprent op h. verlies v. d. Slag bij Saragossa. — „Lodewijk de XIV met klyn Philipie haar Vasten-avonts vreugd gehouden, „bij de Hollanders en Engelschen." — Zeer oude en grove Holl. houtsnee v. eene Vasten-avondsvreugd, met bovenst. opschrift; ter linkerzijde en v. ond. is er eene vrij platte zamenspraak in verzen bijgedrukt v. d. Hollander, Philips v. Spanje en Lodewijk na den slag v. Saragossa. — De houtsnede is van 1600 of daaromtrent en gemerkt N.M. Volksprent zonder eenig adres. De pl. hg. 26 met vers 33, br. 37 met vers 43 dm. br. fol.

3261 (1710 9 Nov.) Spotprent op het verlies v. Aire. — Zeer oude gegrav. afbeelding v. een klein ruitergevecht (Breanté en Lekkerbeetjen??); op den voorgrond regts een kreupele bode die een brief overgeeft. Onderaan een spotvers in oud-duitsche letter in 2 kol., met opschr.: „Creupelbode „die heeft hier van Guiche macht, een onverwachte Tyingh' teghen hoop „ghebracht" beginn.: „Het is nu welgemaeckt, wy hadden Air ghewon- „nen." Met adres: „Ghedruckt binnen Holl. in de Stadt v. Parijs." Hg. 16 met vers 34, br. 21 dm. kl. fol.

3262 (1710) „A. B. C. Register der zeer achtbare Heeren als ook der Leden „v. h. achtbaar Huis der Gemeentens in England en Wales die geweest „zijn voor Dr. Hendrik Sacheverell." — Hollandsch, Engelsch, Fransch en Latijnsch opschrift boven eene alphabetische lijst der leden v. h. Parlement die in 1710 bij het proces van Dr. Sacheverell voor hem gestemd hebben. Deze lijst staat ter weerszijde van eene plaat, in het midden het portret v. Sacheverell (Fellow v. Magdelens Coll. Oxford) vertoonende, omgeven door de portretten v. 6 Engelsche Bisschoppen; bovenaan St. Pauls, links het portret v. Karel I, regts een 4-reg. Holl. en Engelsch versje over de onbillijke veroordeeling van Sacheverell. Volgens het Engelsche origineel (Zie Catal. Satir. Pr. Brit. Mus. N°. 1522) door *A. Allard*. Hg. 40 br. 52 dm. br. fol.

Zie over de leerrede van H. Sacheverell en hare zoo gewichtige gevolgen, als: omkeering van het Engelsche Ministerie, afbreking der Vredeonderhandeling te Geertruidenberg en later het sluiten van den Utrechtschen Vrede, Wagenaar XVII 392, enz. Zie ook No. 3181, 82, 83, 91. 3205, 06.

3263 (1710?) „Het Wonderlyke Rat van Aventuer van Lodewijk de XIV omgedrayt „int Fransche Leger voor Douay met al zijn Generaals." — Een draaibord in boekdruk in 6 vakken waarvan de P(rins v.) *Wallis* de spil is, alle vakken met inschriften. Gedrukt te Amst. voor de liefhebbers. kl. fol. Met aanteekening in HS. van dien tijd: 1710 $^{7}/_{2}$.

3264 (1710) „Belsebubs offer ter hulding des eersten Paus van Rome." — Paus Clemens ligt te bed en Belzebub reikt hem een ouwel? als laatste oliesel? toe, waarop staat: *Hoc est corpus meum;* de Duivel houdt ook een scepter en kroon in de hand, die hij of aan den Paus wil geven (of voor diens opvolger bewaart) Met 2 chronogrammen of tijdverzen:

aensChoV een sCets Van 't heDenDaagse beest
't geen onse ketters teeknen onbeDeest. (1710)
eCCe tIbI RoMae Vera effIgIes hoDIernae. (1710)

br. fol. hg. 30, br. 20 dm. — In de collectie van Baron de Vinck te Brussel.

3265 (1711?) „Samenspraak tussen Pasquin en Arlequin over h. innemen v. de „Franse Linie, door den Mareschal de Villars genaamd: *Non plus ultra*." — Dezelfde plaat als N°. 3249 doch in de wieg van Pasquin zijn de 2 kolommen van Hercules, met opschrift: *non plus ultra* (het wapen v. Keizer Karel V) bijgevoegd. Met uitvoerig vers in 4 kol. Hg. 12 met vers 37 dm., br. 16, met vers 29 dm. In oud HS. is hierbij gevoegd: 1711 20 Aug. Zie N°. 3197.

3266 „Venez et je vous feray voir la condemnation de la grande Prostituée. „Apocal. XVII." — Hetz. in het Hollandsch. — Mad. de Maintenon zit op het 7hoofdig monster der Openbaring, in eene zee, en houdt de beker van ongeregtigheid in hare hand. Achterwaarts regts een brandende stad, links 2 schepen. Het monster draagt de woorden: *Blasphème Blasphème.* Onderaan het bovenstaande opschrift. hg. 20, br. 25 dm. br. 4°.
In de collectie van Baron de Vinck te Brussel.

3267 „Triomphe de Luther." — Zinneprent op het verdrag te Altranstadt gesloten ter herstelling der Protestanten in Silezie in hunne regten door de hulp v. d. Koning v. Zweden. — Regts de Koning v. Zweden staande met uitgetogen zwaard bij een tafel waaraan 6 onderteekenaars v. h. verdrag zitten, links de Paus met banbliksems, enz. Regts Luther door een venster ziende en wijzende op het Westphaalsche Vredeverdrag. Met Fransche en Holl. uitlegging en bovenstaand opschrift. Hg. 36, br. 27 dm. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam en in het *Recueil de Pièces* te Parijs.

3268 Le Docteur Charitable.
Le Pardon Royal. — Is dit welligt N°. 3042?
Zijn pl. 10 en 11, in het: *Recueil de Pièces,* op de Biblioth. Nationale te Parijs. Zie bl. 25.

De *Verzamelingen* over den Spaanschen Successieoorlog en de *Hollandsche Spotprenten* Lodewijk XIV eindigen hiermede.

Hoewel deze collectie van Hollandsche spotprenten, beschreven van N°. 3037 tot 3268 buitengewoon uitgebreid is, zoo geloof ik dat ze nog met enkelen kan vermeerderd worden.

Van hier af volgen de afzonderlijke platen over den Successieoorlog en andere gebeurtenissen.

BIJVOEGSEL OVER HET *LUSTHOF VAN MOMUS* EN VERDERE PLATEN TOT 1713. Zie: No. 3037 ENZ. Bl. 19 TOT 62.

Nadat de vorige bladzijden 19 tot 62 afgedrukt waren, heeft de Heer D. FRANKEN te Parijs, de goedheid gehad, voor mij in het Cabinet des Estampes aldaar, nog verdere nasporingen naar deze en dergelijke platen te doen. Toen is gebleken dat de meesten der onder N⁰. 3037 tot 3268 beschreven platen in het Cabinet des Estampes aanwezig zijn, nl. in eenen Historischen Atlas van Frankrijk door HENNIN (Schrijver van: Les Monuments de l'Histoire de France. 1856. 10 vol. 8⁰.) verzameld, en omstreeks 1868 aan de Bibliotheque Nationale gelegateerd, en dat alzoo het op blz. 25 onderaan, gezegde, over het Cabinet des Estampes, geheel te wijzigen is.

Die vergelijking heeft tevens eenige varianten van N⁰. 3158, 3182 en 3259 doen kennen, doch geene mij onbekende platen.

Voorts ontving ik dezer dagen uit een' kleinen Parijschen Catalogus, eene collectie van 59 dezer Spotprenten, nog in den ouden Hollandschen band van 1710 of daaromtrent gebonden, met den titel:

LUSTHOF VAN MOMUS — COUR DE MOMUS,

geheel als No. 3037 zonder invulling van het getal platen; — daarop volgde, even als in mijne andere verzameling op bl. 21 beschreven:

Koninklijke Almanach van 1705. 7 pl. (gen⁰. 1—7.) Zie No. 3072 enz.

Bijvoegsel tot den Koninklijken Almanach van 1706. 22 pl. en 8 bladen verzen, geheel als No. 3094 enz. doch de platen allen vóór het No., maar met de in ouden tijd *bijgeschreven* Nos.

Roma perturbata, 1707. 13 platen. Zie No. 3410, enz.

4 platen over 1707, namelijk No. 3145, '48, '49, '53 met vers.

*Palmhof der Bondgenooten. 9 pl. No. 3164 enz.

Deze verzameling bevestigde dus mijne vermoedens op bl. 21 en 22 geuit: 1⁰. omtrent den titel: Lusthof van Momus, dat die slechts als verzamelblad diende voor grootere of kleinere collectiën dezer platen, en dat er steeds eenige toen verschenen platen bijgevoegd werden; 2⁰. dat het: *Roma perturbata* door den uitgever om het debiet tusschen die andere ongelijksoortige prenten gevoegd is.

Deze nieuwe collectie verschafte mij bovendien de No. 3105, 3112, 3118, 3142, 3148 en 3267, vroeger volgens de Exemplaren der Bibliotheek van Friesland, van Gent en van den Heer van Stolk beschreven; — voorts de volgende varianten der vroeger beschreven platen N⁰. 3149 en 3416 en ééne niet beschreven plaat, nu genommerd: No. 3267 *a*.

3149 Blijkens mijne beschrijving wist ik deze plaat niet regt te verklaren en meende dat ze op de komst van Karel III te Napels doelde. — Doch onder het nu verkregen Exemplaar staat het volgende in boekdruk:

„Ter gelukkiger aankomst v. H. Maj. Elisabeth Christina Juliana, „Koninginne van Spanje, Doorluchtige Gemalin v. Kon. Karel III tot „Barcelona den 28 Julij 1708 hebbende haar openbare intreede gedaan „4 Aug." — daaronder eene berijmde zamenspraak van den Koning met zijne Gemalin in 3 kol., en lager: „Verklaaringe der Cyfergetallen" en vermelding dat Koning Karel III geboren is 1 Oct. 1685, zoon van Keizer Leopold; en zijne Gemalin, geb. 28 Aug. 1691, dochter van Lodewijk

Rudolf, Hertog van Brunswijk Wolfenbuttel en Christina Louisa, dochter van Albrecht Ernst tot Oetingen. Met adres v. Abr. Allard. Hg. 19, met beschr. 38 dm. br. 26 dm. fol.

3153 *Vastenavond.* — Deze plaat is door *Scelte van Bolswert* naar *Bootius van Bolswert* gegraveerd en komt ook voor met adres v. *B. v. B.* en 4 reg. Lat. en Holl. vers: *Qui genio*, etc. en: *De vette*, etc.

3182 *Balans van Oorlog.* — Het exemplaar der collectie *Hennin* heeft links, half uitgeslepen: *Rom. de Hooghe fec.* — In die collectie is nog een vroegere staat dezer prent, doelende op de verheffing van Willem III in 1672, met de busten van Willem I, Maurits, Frederik Hendrik enz. (nu veranderd in: Eugenius, Marlborough en Galloway) voorts met N°. in de plaat, doch zonder beschrijving.

3255* „De zeegepraalende Hollandze Leeuw, of 't Antwoord op het Fransche „Haane-geschrey." — De vorm van een leeuw op de achterste pooten staande, een zwaard in de linker klaauw, — alles zaamgesteld uit regte of gebogen boekdrukkersfileeten, en beladen met allerlei Hollandsche opschriften in gewonen druk; regts een groot vers, waárin van Meenen (Aug.? 1706) gesproken wordt. „Gedrukt bij C. v. H." Op slecht papier gedrukt. Hg. 38, br. 30 dm. — In de collectie platen der Biblioth. te Gent.

3259 „Een Frans Trictakjen op een Beyersch Verkeerborretje." — In de
a collectie Hennin te Parijs heeft deze plaat dit onderschrift, voorts de uitlegging dat A Marlborough, B Tallard, C Lodewijk van Baden, D Keurvorst van Beyeren, E dezelfde en zijne vrouw is. — Onderschrift en uitlegging ontbreken bij mijn Ex., doch het vers van mijn Ex. in het Ex. *Hennin.*

3267 „Triomphe de Luther" heeft in het later verkregen Ex. het gefingeerde adres: „Breslauw chez Pierre Bamboche à l'Enseigne de Luther. Ils se „vendent à six sols." — Voorts is daarbij eene andere plaat, een pendant in onderwerp, uitvoering, gravure, grootte en druk, met onderschrift:

3267 „l'Horoscope des Jesuites, vue par le Père Robinet Regent de la 4e
a „classe du Collège des Jesuites à Lignets. Ce Père a jetté le froc et „embrassé la Religion Protestante."

De plaat stelt links een groot huis met 8 ramen voor; uit het middenste raam worden de bepalingen van den Munsterschen Vrede aan de Protestanten en Jezuiten afgelezen; voor het huis eene menigte volks die de Jezuiten verjagen; regts eene kleine Roomsche kerk waarvoor vele Jezuiten staan die belooven alles te zullen doen mits men hen maar laat wonen, enz. Met Fransche en Holl. uitlegging en hetzelfde adres als onder de voorgaande plaat.

Deze plaat is blijkbaar een vervolg op de vorige en doelt even als die op den toestand der Protestanten in Silezië, aldaar verdrukt door de Jezuiten, welligt een voorspel van het bloedbad in 1724 door de Jezuiten te Thorn aangerigt; ik vermoed dat de gravure van 1710 of later is.

3416 „*Coddig Nachtgezicht.*" — Dezelfde plaat, ook gen°. 11, met alle inschriften in de plaat, doch zonder eenig onderschrift in boekdruk; blijkbaar met opzet in het midden van het blad gedrukt, zoodat de tekst er niet onder kon staan, en dus niet vergeten is. — Vroegere druk der plaat dan No. 3410 pl. 11 en 3416.

DE SPAANSCHE SUCCESSIE-OORLOG; 1702—1713.

EN ANDERE VOORVALLEN IN DIEN TIJD.

AFZONDERLIJKE PLATEN.

3269 Zes platen (ongenommerd) uit J. Fokke, Geschiedenis der 18e eeuw. Haar-
a lem. Bohn. 1807. 6 dl. 8°. Naar en door *R. Vinkeles*. br. 4°.
(1. 1702) Geweldige opschudding te Nijmegen.
(2. 1702) Tocht v. Prins Eugenius over den Mont Cenis.
(3. 1720) Plundering v. h. Koffijhuis Quincampoix te Amst.
(4. 1748) Moedwil te Amsterdam gepleegd. 26 Junij.
(5. 1755) Aardbeving te Lissabon.
(6. 1779) Aanval v. Commodore Fielding op Bijland.
b Dezelfde platen, *proefdruk* voor alle letter.

3270 „Afbeeldinge v. de stoel des oorlogs in Nederland, of de Landen v. „Brabant, Vlaanderen, Henegouwen, Namur, Luyck met hunne grensen." Door *Nic. Visscher*, met Priv. — Groote ondere kaart der genoemde landen, (van 1670 ongeveer) met bovenstaand, afzonderlijk, opgeplakt opschrift. 1 bl. br. fol. en 2 halve bl. te zamen hg. 51, br. 95 dm. *Gekleurd*.

3271 „Theatre de la guerre en Espagne et en Portugal. Presenté à Charles III „Roy d'Espagne, etc. Par *P. Mortier*, Geogr. et Libraire à Amst." (1703) — Groote kaart v. Spanje in 4 bl., (waarvan hier slechts het regtsche onderblad waarop titel, kaart v. Murcia, Valencia, enz, aanwezig is.) Boven het opschrift Karel III te paard door de Spaansche Grandes begroet; links de uitvoerige voorstelling der vloot die hem naar Spanje voert en landing; enz. 1 bl. Hg. 50, br. 61 dm. fol. *Gekleurd*.

3272 „Le Grand teatre de la Guerre en Italie. Presenté à Eugene de Savoie „par *P. Mortier*, Libr. à Amst." — Kaart v. een deel v. Zwitserland en Noord Italie. (waarbij zeker meerdere bladen behooren.) Bovenaan eene uitvoerige voorstelling v. d. togt over de Alpen onder aanvoering van Eugenius; daaronder de verrassing v. Cremona en gevangenneming v. Villeroy door Eugenius, 31 Jan. 1702; links een klein plan van Cremona. Hg. 50, br. 61 dm. br. fol. *Gekleurd*. Zie N°. 3275.

3273 „Carte du Gouvernement civil de l'Espagne et de tous les conseils „Souverains" 15 afbeeld. in med. op 1 blad met Fransche beschr. in cursijf. br. fol. Gem. I 37. Uit: Gueudeville, Atlas Historique. 7 vol.

3274 Drie afzonderlijke platen naar en door *J. Huchtenburg*, elke met 6 Lat. dichtregels v. D. v. Hoogstraten en 6 Holl. v. F. Halma; waarschijnlijk fictive genretafereelen uit dezen oorlog voorstellende, zonder bepaalde beteekenis.

a „Pugna German. et Gallorum in Italia. — Veldslag v. Duitschen in Italiën", enz.

b „Praelium in Belgio. — Veldslag in de Nederlanden."

c „Mercatus equorum bellicorum. — Mavors paardemarkt."

De 1e pl. is dezelfde als N°. 4 uit Dumont, Veldslagen v. Eugen.(Veldslag v. Staffard in Italie) doch met veranderd onderschrift; de beide andere zijn in voorstelling, uitvoering en grootte geheel gelijk aan de overige platen v. Huchtenburg doch kan die in geen boek vinden; de laatste plaat is door Huchtenburg opgedragen aan: Kroonprins Frederik Willem v. Pruisen. Elke plaat hg. 48. br. 59 dm. br. fol.

Alle platen gekleurd doch van de 2 laatste pl. ook een ongekleurd Ex. waarin het fraaije werk van Huchtenburg zigtbaar is.

3275 (1702. 31 Jan.) Plan v. Cremona, door Prins Eugenius bij verrassing ingenomen in den nacht v. 31 Jan. op 1 Febr. — Onderaan links de Po. Bovenaan regts het origineel der afbeelding v. de gevangenneming v. Villeroy als op de kaart v. Italie (N°. 3272) later bij denz. *P. Mortier* te Amst. uitgegeven, op welke dit groote plan van Cremona vermeld wordt. gr. br. fol. *Gekleurd.*

3276 5, 6 April. — „Verbeelding v. de ongemeene Hooge Waatervloed en de groote schade daardoor geschiet." — Gegrav. opschrift boven de afbeelding der weenende Holl. maagd, die op de kaart v. h. overstroomde deel van Amstelland, tusschen Amsterdam, Muiden en van de Zaanlanden wijst; op den achtergrond doorbraken. Met bijna gelijk bovenschrift, 12 regelig vers en opsomming der beschadigde plaatsen. Door *P. v. d. Berge* met zijn adres. Hg. 17 met tekst 40 dm. br. 19 dm. folio.

3277 Hetzelfde, doch andere, veel grootere voorstelling, met bovenschrift: „Ungemeiner Wasser-Schade....... im Monat Aprilis. dieses 1702 „Jahrs in Holland bey Amsterdam, und and. dort herum liegenden „vielen Orten ereignet, wie solches gegenwärt. Kupfer-Blat mit mehr „vorstellet." — Gezigt v. den Watervloed, bovenaan regts zeer in het verschiet Amsterdam. Met Duitsche beschr. in 2 kol. Zonder adres. De pl. hg. 16 dm. met opschr. en beschr. 40 dm., br. 27 dm. fol.

Over deze Watervloed waarbij het water, volgens het verhaal nog 3 duim hooger dan in 1651 zou geweest zijn, meer dan 1000 menschen verdronken en eene schade van 1 millioen guldens zou aangerigt zijn, heb ik nergens iets gevonden. Wagenaar vermeldt alleen de maatregelen der stad Amsterdam tot herstel van den Muiderdijk, die zeer beschadigd was. (Gesch. v. Amst. I, 726.)

3278 (16 April — 16 Junij) „Plan de la ville de Keizerswert" met het Bombardement. (Wagenaar XVII 152. 160) Met adres v. *Anna Beek* te 's Hage. Hg. 39, br. 47 dm. br. fol.

3279 Hetzelfde anders. Klein plan met omligg. land, bovenaan gezigt op de Stad. Met adres v. *C. Allard*. Zonder beschrijv. br. 4°.

3280 Hetzelfde, anders en grooter, onderaan de Rijn en redoute, bovenaan de vesting, links de Fransche verdedigingswerken, regts de Hollandsche aanvallen. Hg. 24, br. 35 dm. br. fol. Copy in potlood.

3281 (4 Mei) „Verbeelding v. de Krooning v. Koningin Anna v. Eng." Kleine sobere voorstelling, zóó gelijk aan die op den dood van Koning Willem III N°. 3023 en 3024 dat ik geloof dat deze daarmede ééne serie uitmaakt, wijl allen met adres v. Wed. v. *A. Tangena* (te Leiden) zijn. Met uitlegging: „Waare Verbeeldinge" enz. in 2 kol. kl. fol.

3282 (23 Mei) Inhaling van Burgemeester Westerwijk te Goes. (Wagenaar. XVII 151 — Zie N°. 2881). Klein plaatje. 24° *Proefdruk* voor alle lr.

3283 1702. 10 Junij. „Nijmegen te sien van de Lantsijde, gefortificeerd door

„de Geal. Coehoorn. 1701. — Aanslagh v. Buffelers mislukt bij de 10 „Junij 1702" (Wagenaar XVII 160. ens.) Gezigt op Nymegen in het midden der plaat, in het verschiet de Arnhemsche hoogten. Met 3 reg. onderschrift en uitlegging der N°. 1—20. Fraai geëtst door *Matt. Bercken-boom.* Hg. 31, br. 50 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.* Gekleurd.

3284 „Nimmegen met de Voorgenomen Fortificatien v. de Geal. Koehoorn." (Europ. Mercur. 1702. *a* 312, *b* 76.) Gezigt op Nijmegen (regts) de Waal en Knodsenburg (links); bovenaan eene Holl. en Fransche beschrijving en vermelding v. den vergeefschen aanslag der Franschen. Met adres v. *C. Allard* op d. Dam. Hg. 23, br. 28 dm. br. 4°.

3285 (30 Aug. — 5 Sept.) „Plan v. Hulst met onderhoorige forten mits-
a „gaders de Attaque der France gedaen." (Europ. Mercur. 1702 *b*. 210, ens.) Door *Jac. v. Call.* Met adres v. *Anna Beek.* br. fol. Eerste afdruk dezer plaat, later zonder adres doch met N°. II 21 gebruikt in Dumont. Veldslagen II. 5.

b Dezelfde plaat, fraai gekleurd.

3286 (? ?) „Prise d'un vaisseau de guerre Holl. devant Ostende par les Galères „de France... en 1702." Naar *N. Ozanne* door *F. Dequevauviller*. br. fol.

3287 (26 Aug. — 27 Sept.) „Plaan v. de Dissante of Landing in Spangien
a „voor Cadix met de Campementen en Marse door d. Hertog v. „Ormont en d. Gen. Maj. de Spar gedaan Ceedert d. 26 Aug. tot 22 Sept." (Wagenaar XVII. 170), Kaart v. h. Z.-West. deel v. Spanje en v. h. Schiereiland v. Cadix. Met uitlegg. links. Geteek. door. *L. du Mee.* Geëtst door *J. v. Call.* Met adres v. *Anna Beek* te 's Hage. br. fol. Hg. 48, br. 72 dm. *Fraai en zeldzaam.*

b Dezelfde pl., fraai *gekleurd.*

3288 „Op h. Landen der magtige Vereen. Vlooten v. Eng. en Holl. omtrent „en in de baai v. Kadix." Vers v. K. Sweerts in 2 kol. onder eene zinneprent, een leeuw en eenhoorn (Holl. en Eng.) elk eene kolom met opschrift: *Plus ultra* (de poorten v. Hercules, later Cadix) en tevens het wapen en de zinspreuk van Keizer Karel V, omvattende. Op den grond eene label met de woorden: *Non potest carere;* zinspeling op den hem vijandelijken Kardinaal Porto Carrero. Geëtst door *P. v. d. Berge.* Hg. 17, met vers 42 br., 25 dm. fol.

3289 (23, 24 Oct.) „Caarte v. de landingh in de Baay v. Vigos, alsmede het
a „inneemen v. 2 Casteels en h. veroveren v. de Spaansche Silvre Vloot „ten ancker leggende in de Baay voor Redondelle, d. 23, 24 Oct. 1702" (Wagenaar XVII. 171) Naar *L. du Mee* door *J. v. Call.* Met adres v. *A. Beek* te 's Hage. 2½ blad, zamen hg. 49., br. 78 dm. br. fol.

b Dezelfde kaart; fraai *gekleurd.*

3290 „Caarte v. de Bay en Have v. Vigos en van 't veroveren en Ruineren „der france Schepen en Sp. Galioenen door de geconbin. Vloten." — Gezigt v. de baai met de Spaansche schepen en de Eng. en Holl. er voor en de landing v. h. krijgsvolk. Zonder naam v. grav. (*J. v. Call?*) Met adres v. *A. Beek.* Hg. 39, br. 83 dm. fol.

Eene zeer verkleinde copy is in d. Europ. Merc. 1702 *b* 313.

3291 „Glorieuse expedition des Angl. et d. Holl. à Vigos." — Opschrift boven eene uitvoerige voorstelling v. de verovering en het verbranden der Schepen in de baai, onderaan in h. midden een klein kaartje: „Opdoening der „kust v. Vigos in Gallicien." — Geëtste plaat zonder naam. Met Fransche en

Holl. beschr. „Relation veritable" en: „Waarachtig bericht... 22, 23, 24 „Oct. 1702" enz. in 4 kol. doch incompleet. Hierbij behoort nog eene uitlegging der letters en N°. op de pl. De pl. hg. 34, met tekst 40 dm., br. 48 dm. br. fol.

3292 Hetzelfde anders. — „Attaque des Galions d'Esp. et d'une Escadre „Franc. à Vigo, par la flotte comb. d'Anglet. et de Holl. en 1702" Naar *N. Ozanne* door *F. Dequevauviller*. br. fol.

3293 Afbeelding v. „een zilver vaatje met olie gewijd tot h. laatste oliesel „gekomen uit Vigos, — naar de grootte v. h. oorspronkelijke nevens h. „lepeltje om de olie te scheppen,..... door mij P. v. d. S(chelling) ver„eerd aan een klopje onze nigte, nevens een Paternoster uit Vigos. 1737" — Ruwe teekening met bovenstaand opschrift van de kennelijke hand v. *P. v. d. Schelling*. Hg. 11. br. 8 dm. 12°.

3294 Zinneprent op het nemen der Zilvervloot. — „*Matroos in Vreugd*." De plaat

a N°. 2866 *b* door het woord *Vigo* (in het midden links,) hierop toegepast, het opschrift: „*Canailje 't canael uit*" is door eenige nullen, Spaansche goudstukken verbeeldende, bijna uitgewischt. — Met onderschrift en beschrijv. v. de overwinning in 3 kol. De pl. hg. 20 met beschr. 45 dm., br. 28 dm. fol.

b Dezelfde pl., met dezelfde Holl. beschr. in 2, en Fr. beschr. in 3 kolom.

3295 *Vygos cagados.* Een ezel die vijgen loost (woordspeling op Vigos), waarbij een Holl. matroos, enz. Onderaan een Spanjaard en een Franschman die beiden door: *Lavement trop fort* door de vijgen, ieder eene vloot loozen, waaronder staat: *Vygos cagados.* Met Holl. vers: „Matroosen Victorie" in 2 kol. Zonder eenigen naam. Hg. 18 met vers 37 dm., br. 26 dm. fol. — Ook Beschreven in: Catal. Satir. Prints Brit. Museum. II N°. 1425.

3296 „De Ban en Arrier-ban in Zee bij Vigo." In het verschiet de baai v. Vigos en de gezonken Schepen, in het midden en op den voorgrond vele dolfijnen en zeemonsters, als de opgeroepen Arrierban, waarop Lodewijk XIV en Fransche en Spaansche grooten al jammerend rondzwemmen. Met bovenstaand opschrift. Zonder naam v. grav. Met Holl. uitlegging v. N°. 1—38 in 6 kol. en fictief adres: Brussel bij Jan Vendu in Vigos. Fraaije gravure zonder naam; waarschijnlijk door *Rom. de Hooghe.* Hg. 49 met uitl. 62 br. 47 dm. gr. fol. — Ook beschreven in: Catal. Satir. Prints Brit. Museum II N°. 1426.

3297 (13 Dec.) „Afbeelding v. de Vuur-wercken door.... de St.-Gen. geor„donn. ter occasie der Heerl. Successen v. derz. wapenen nevens die v. „hare Hooge Geall. tegens Vranckr. en Spanje in 1702. — Represent. „du feu d'artifice ord. p. l. Est. Gen..... 1702." — Uitvoerige afbeelding v. h. prachtige vuurwerk, bijzonder v. d. fraaijen tempel met de volgende 8 afbeeldingen van overwinningen in 1702 en pedestallen met zinnebeelden; alles door *D. Marot* geordonn. Met Holl. en Fr. onderschrift en uitlegging. Geëtst door *D. Marot.* Hg. 38, br. 48 dm. br. fol. Zeldzaam.

Waar dit vuurwerk der Staten-Gen. te 'sHage is afgestoken, kan ik nergens vinden noch nagaan, want rondom den tempel, die door eene geillumineerde balustrade v. 360 voet omgeven, en eene 72 voet hooge Faam gekroond was, voeren tal van schepen, de vijandelijke vloot en die van Eng. en Holl. verbeeldende, wat mijns erachtens niet in het water van den Vijverberg kan geschied zijn, waar den 13 Dec. ook het vuurwerk der Staten van Holland afgestoken werd, volgens het onderschrift op pl. 3301.

3298 „Les huit grand Tableaux illum. du feu d'Artif. Representant les Con-„questes ramportée sur la Fr. et L'Esp. par l. Armes d. Hauts „Alliez en 1702." — 3 reg. opschrift onder de fraaije voorstelling van:
(1) „Stevenswaart, se rendit 2 Oct. 1702."
„St. Donaas rendu 16 May 1702. — en De volgende pl. zijn:
(2) „Huls(t) et Kijckuyt, les Fr. repoussé 10 Sept."
„Keysersweert se rendit 16 Juin."
(3) „Venlo, se rendit 23 Sept."
(4) „Raremonde se rendit 7 Oct."
(5) „Vigos. Destruction de la Flotte d'Esp. 12 Oct."
(6) „Liège se rendit 14 à 29 Oct."
Deze 8 afbeeldingen van overwinningen in 1702 behaald, en op den tempel bij het vuurwerk der Staten-Generaal afgebeeld, zijn op 6 ongenomm. bladen geëtst door *D. Marot*. Ieder blad met Latijnsch bovenschrift; hg. 23, br. 18 dm. Fraaije en *seldzame* reeks.

3299 „De 8 Sinnebeelden... op de pedestalen. — Les 8 Devises qui estoient „sur les pieds destaux." — Afbeelding van de 8 zinnebeelden op den tempel v. h. vuurwerk der Staten-Generaal. Zonder naam (door *D. Marot*). Hg. 12[5] br. 18 dm. br. 4º. *Zeldzaam*.

3300 (18 Dec.) Vuurwerk op last der Staten v. Holland en W. Vr. op den Vijverberg 's Hage afgestoken. (Europ. Merc. 1702. *b* 316.) — Fraaije afbeelding v. een tempel met zinnebeelden, eene groote Faam, 4 standbeelden, wapens, enz. Dit Theater was 80 voet breed en tot aan de Faam uit het water 75 voet hoog. Op den achtergrond de Vijverberg met eene menigte menschen. Met onderschrift: „Afbeeld. v. h. vuurwerk. Thea-„ter en Ornam. opgeregt door de St. v. Holl. en W. Vr. in den „Vijver binnen 's Grav. afgestoken over de Glorieuse Victorie tegen de „Fr. en Sp. Mon. te Water en te Land, in de selve Jare bevogten." Met uitlegg. d. Nº. 1—11. Naar *J. Roman* door *J. v. Vianen*. Met adres: „*Ue vent. Che P. Husson*." Hg. 52, br. 59 dm. br. fol. *Fraai en zeldzaam*.

3301 „Conquesten van hare Hooge Geallieerdens gewonnen tegens Vranckrijck „ende Spanje in 1702" — Conquestes des hauts Alliez etc. en 1702" — Opschriften boven eene groote plaat waarvan het midden den Roomsch Koning (Joseph) en den Prins van Baden te paard voorstelt, oprukkende naar het in Nov. door Tallard belegerde en gebombardeerde Landau; daaronder het nemen der vloot in de haven van Vigos; lager de vuurwerken over deze victorie; ter weerszijde de plannen van Luik en Roermond; bovenaan ook andere plannen, opschriften, enz. Door *D. Marot*. Hg. 68, br. 42 dm. gr. fol.

3302 „De Campagne der Bondgenooten van den jaare 1702." — In het mid-
a den eene groote afbeeld. v.: *Het veroveren der Gallioenen in ....Vigos;* ter weerszijde de portretten v. 8 Generaals en 3 Vlootvoogden der Geall. in 2 med., daaronder telkens 4 afbeeldingen van 4 gewonnen plaatsen; bovenaan de portretten v. Koningin Anna, R. Kon. Joseph en Prins Eugenius in med. Naar *F. Kaarsgieter* door *de la Feuille*. Hg. 46, br. 58 dm. br. fol.
b Dezelfde plaat, zonder inschrift: *Veroveren* ..en namen v. teekenaar en graveur; onderaan een uitvoerig verhaal v. de gebeurtenissen in dit jaar; in h. Holl. in 3, en in h. Fransch in 2 kol., en daaronder een: *Fransche Almanach Agenda pour* 1703. Hg. met beschr. 72 dm. gr. fol.

3303 „Victorien der Geallieerden op Vrankrijk en Spangien, Aº. 1702." —

Uitvoerige afbeelding v. d. Slag bij *Luzara* (15 Aug. 1702) links *Mantua*, regts de *Toren van Trombe*; bovenaan de plannen der belegeringen van Keizersweert en Landau, waartusschen het borstbeeld v. d. Roomsch Kon. Joseph; onderaan het gevecht bij *Venlo* en de landing bij *Cadix*, met h. borstbeeld v. *Prins Eugenius* in h. midden. Door *R. de Hooge*. Met adres P. Rotterdam te Amsterdam. (Hierbij behoort eene beschrijving der N°.) Hg. 49, br. 58 dm. br. fol.

3304 „De Verbondzaal der hoogst vermogende machten tot recht en vrede." „'t Geseegend jaer van 1702." — Op- en onderschrift van eene groote en fraaije zinneprent, vertoonende eene groote zaal waarin aan eene ronde tafel de Duitsche Keizer, Koningin Anna en een lid der Holl. Staten-Gen. zitten; naast den Keizer Lodewijk XIV voor wien een uitgetogen sabel op tafel ligt; de Keizer haalt uit den Kardinaalshoed v. Porto Carrero het valsche testament v. Karel II. Op den achtergrond eene groote afbeelding v. de overwinning bij Vigos; onder aan de plaat eene afbeelding v. „Luyk „en sijne twee sterkste casteelen veroverd" enz. *Zeer* fraaije geëtste plaat zonder eenigen naam maar zeker door *R. de Hooghe*. gr. fol. Met afzonderl. uitlegg. „De Verbond-zaal," enz. „La Salle d'Union" etc. in Holl. en Fransch, in 4 kol. Zonder adres. De pl. Hg. 49 met uitlegg. 70 dm. br. 58 dm. gr. fol.

3305 „Ter eeuwige gedachtenisse v. h. zeeghaftig Jaar 1702" — Opschrift
a v. eenen tekst in 3 kol. („Daaden v. Willem III. — Vers v. W. v. „d. Hoeven. — Overwinningen door de Geall. in 1702 behaald" onder eene zinneprent; het borstbeeld v. Willem III in lauwerkrans met onderschrift: *Facit conjunctio tutos* voorstellende; regts een tafereel v. de overwinning bij *Vigos*, links Hercules monsters verslaande. Naar en door *C. Huyberts*. Met adres v. Adr. Braakman, Beursstraat bij den Dam te Amst. 1703. De pl. hg. 21 met beschr. 45, br. 30 dm. gr. fol. — Ook beschreven in: Catal. of Satir. Prints Brit. Museum" II N°. 1423.

b De plaat alleen; daarnaast afzonderlijk het vers, op de keerzijde van: W. v. d. Hoeven's Treurzang en Heldendichten over 1702. Amst. Wed. D. Boeteman op Cingel bij 't Leitse Veer. 1703. 4°.

3306 (1703. 2 Jan.) „Geweldige opschudding te Nijmegen" (Wagenaar XVII.
a 140, 1). Door *R. Vinkeles*. br. 4°. Uit: J. Fokke Geschied. 18e eeuw.
b Dez. pl., *proefdruk* voor de lr.

3307 20 April. „Gelder, soo als het tegenwoordig in sin werken legt en ingesloten is „met de Attaques door de Troepen v. S. M. v. Pruyssen onder Lottham. „20 April 1703" (Wagenaar XVII. 183.) — Plan der Vesting en van het omliggende land; bovenaan afbeelding v. *Hartenfeldt* en *Wirth*. Onderaan Fransche uitlegg. in 4 kol. Met adres: „Wesel bij D. v. Bueghem in de Brugstraat aan de groote markt. Hg. 48, br. 35 dm. fol.

3308 Dezelfde kaart en afbeelding; fraaije copie van plaat en uitlegging, doch
a de 2 afbeeldingen bovenaan vermeerderd met het bombardement dier plaatsen, even zoo op de kaart. Door *J. van Call*, met adres v. *Anna Beek*. Hg. 48. br. 37 dm. fol. Deze plaat is later zonder dat adres doch met N°. II. 18 gebruikt in Dumont, Veldslagen, II 11.
b Dezelfde kaart en uitgave; *gekleurd*.

3309 „Bombardeeringe der Stadt Gelder door de Troepen v. d. Kon. v.
a „Pruysse." — Naar de teekening v. d. Ingen. *D. de Bodt*, geschilderd, gegrav. en uitgeg. door *J. Huytenburg*. Met bovenst. inscriptie boven

in de plaat en Fransch onderschrift. Gem. II. 7. Uit: Du Mont Veldslagen. II 12. 2½ bl. Zamen hg. 47 dm., br. 142 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, *vroegere* uitgave, vóór het inschrift boven *in* de pl. en zonder N°., doch met een afzonderlijk uitvoerig Latijnsch 4 reg. bovenschrift of opdragt v. J. Hugtenburg aan Koning Frederik I v. Pr. in kapit. letters.

3310 1708. 23 Apr. „De Lini bij Stolhof in den Elsas tusschen Straatsburg „en h. Fort Louis 23 Apr. 1708. — Lis Lignes de Stolhoffen" etc. (Wagenaar XVII 181.) Opschrift van dezelfde kaart als in Dumont Veldslagen II 6, gen°. II 31, doch vroegere uitgave, met adres v. *Anna Beek* te 's Hage en Fransche uitlegg. Zonder Holl. uitl. en N°. gr. br. fol.

3311 Dezelfde kaart, zeer naauwkeurige kopy zonder Holl. en Fr. bovenschr. met adres v. *P. Husson* te 's Hage. gr. br. fol. *Gekleurd.*

3312 14 Mei. Plan v. h. kamp v. h. leger der Geall. voor Maastricht onder

a den Graaf v. Ouwerkerk (Wagenaar XVII. 185). *Vroegere* uitgave der kaart uit Dumont Veldslagen, II 7, doch voor h. N°. en zonder de Holl. uitlegg. bovenaan regts. Met adres v. *Anna Beek* wat later uitgewischt is. Hg. 31, br. 39 dm. fol.

b Dezelfde pl., dez. uitg. *Gekleurd.*

3313 Plan v. Maastricht en het omliggende land. *Teekening* in kleuren, van dien tijd. Hg. 46, br. 53 dm. br. fol.

3314 (16 Mei) Plan v. Bonn en omliggend land door de Geall. belegerd en ingenomen. (Wagenaar XVII. 183, 184). Amst. Covens en Mortier. br. 4°.

3315 Hetzelfde, anders. Met bovenschrift en uitlegging v. N°. 1—8. 4°. Gem. Fol. 213. Uit Europ. Merc.?

3316 22 Mei. Eervol doch ongelukkig gevecht van een convooi van 5 kleine oorlogschepen onder Roemer Vlacq ter bedekking v. 100 koopvaardijschepen, met 5 zware Fransche oorlogschepen, bij St. Ubes in Portugal. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. kl. br. fol. Met beschrijv. door J. C. de Jonge.

3317 (30 Junij). „Battaille v. Wilmerdonck en Eekeren." (Wagenaar XVII. 187).

a Situatiekaart v. desen veldslag, door *IJvoy*, Meester Kaartenmaker. Onderaan eene afzond. uitvoerige Holl. en Fr. beschrijving, ieder in 2 kol. Met adres v. *P. Husson* te 's Hage, boekverk. op de hoek v. de Kapelbrug. 1708. Hg. 31 met beschr. 60, br. 45 dm. gr. fol.

b Dez. kaart, met dezelfde uitlegging doch andere druk met eene bijvoeging aan weerskanten der beschrijving over de figuur CC in de plaat. *Gekleurd.*

c Dezelfde kaart, latere uitgave, met bijgevoegde gegrav. Fr. uitlegg. der Lett. *A—Aa* bovenaan links in de plaat. Zonder uitlegg. onderaan.

Deze kaart is zeer naauwkeurig gekopieerd in Dumont, Veldslagen II. 8 gen. 9.

3318 Hetzelfde, eenigzins anders. „Plaan v. de Battalje der Holl. en Franse „Armee voorgevallen enz. 30 Junij." Onderaan: „Explicatie v. de recontre," enz. in h. Holl. en Fransch in 4 kol. Met adres: 's Grav. Nic. Wildt, boekverk, op 't Spui bij de Kappelsbrug. Hg. 36 met beschr. 56, br. 42 dm. gr. fol.

3319 (16 Junij, enz) „Carte des mouvements de l'armee des Allies en Flandre; l'an 1708 (depuis 16 Juin — 23 Aout.) — Uitvoerige kaart v. h. land tusschen Capelle (op den weg v. Antw. naar Breda) en Hulst. Fraaije *teekening* in kleuren, v. dien tijd. Hg. 32 br. 100 dm. br. fol. Met uitlegging in HS. Niet in plaat gebragt.

3320 25 Aug. „Plan de la Ville et Fortification de Huy prise par les Estats „Gen. le 25 Aout, 1703." Met uitlegging bovenaan links van A—Q, naar *C. Royens* door *J. v. Cal.* Met adres v. *A. Beek.* Hg. 25, br. 35 dm. Waarschijnlijk dezelfde pl. als in Du Mont Veldslagen II 9. gen. 11.

3321 (19 Sept.) „Waare Afbeeldinge der order in welke zijn Kon. Maj. Karo„lus III te Post uyt Weenen is vertrokken. — Eigentl. Abbildung dess „Anszugs und Postritts Car. III" enz. — Afbeelding van den grooten optogt in 6 boven elkander staande reeksen, met bovenschrift: „Verit. Re„present. de l'ordre du depart de S. M. Charles III Roy d'Esp" enz. Met Holl. Duitsche en Fr. uitlegging en Holl. en Duitsch vers. 1 bl. fol. Na de copy v. Weenen, Amst. bij Adr. Braakman en D. de la Feuille. De pl. hg. 19 dm. met vers en bovenschr. 46 dm. br. 34 dm. 1 bl. fol.

3322 (27 Sept.) „Situatie v. Limburgh" aan de Fransche ontnomen. Kaart v. h. stadje en omligg. land. Met adres v. *A. Beeck.* Hg. 24, br. 34 dm. br. fol. *Gekleurd.*

3323 9 Oct. „Campement tot Zaert onder Commando v. d. Erfprins v. Hessen. „9 Oct. 1703." Fraaije *teekening* in kleuren, v. dien tijd. Hg. 44, br. 71 dm. br. fol.

3324 28 Dec. „Plan de la Situation du payx et Lingne Ennemie entre la „Rivire Mehangne et Geete fait ce 28 Dec. 1703" enz. — Dezelfde kaart als in Du Mont Veldslagen, II 13, gen. 10, doch vroegere uitgave met Fransche opschriften, adres v. *Anna Beek* (later uitgewischt) en zonder N°. Hg. 47. br. 38 dm. gr. fol.

3325 „Glorieuse Representatie v. d. seer manhaften, en vroomen helt, den „Heer Constantijn van Sterrevelt, hoogh geroemt Admiraal, voerende de „Keyserl., Engelsche en Holl. Vlagge, Ridder v. d'Ordre v. Vigos, „Gouverneur v. Candia" enz. — Gezigt van het water de Vijverberg te 's Hage, waarin eene groote vloot vaart van kleine vaartuigen, onder anderen het jagt v. d. Admiraal wat op deze schepen vuurt. Regts staat de Admiraal v. Sterrevelt met hoed op, ten voeten uit, een zijner honden kakt uit vrees; in het verschiet de huizen v. d. Vijverberg. Met uitvoerig spotdicht in 4 kol. over zijn moed en beleid bij Candia, Vigos, enz. geldzucht en liefde voor de vrouwen. Vigos bij Erfgenamen v. Bonsum (Husson?) 1703. Hg. 24 met vers 46, dus br. 31 dm. gr. fol. *Zeer zeldzaam.* In den Atlas van Mr. S. v. Gijn te Dordrecht. Zie N°. 3329.

3326 „Lofdicht ter eere v. de Heldendeugt v. Constant. Sterrevelt, Voorstan„der en Hoog-Admiraal v. de Keyserl. Vlag en Haagze Vijver, etc. — Uitvoerige spotprent op de vertooning v. d. Slag v. Vigos in den Haagschen Vijver? zijn moed bij Candia, Vigos, enz. Door Gebr. B. en G. Steenklief? Enkhuizenaars? 's Grav. G. Rammezeyn, Houtstraat bij 't Plein in 't Schermstraatje. kl. fol. — In den Atlas van Mr. S. v. Gijn, te Dordrecht.

Over den persoon van Const. Sterreveld en zijne daden, op de pl. 3325, 26 en 30 bespot, heb ik nergens iets kunnen vernemen. Op pl. 3301 staan onderaan bij de vuurwerken de mij onduidelijke woorden: *C. Sterrevelt, Adm. v. d. Vijver.*

3327 1704. Maart. Gezicht op de Stad Lissabon met de Holl. en Eng. vloot, waarop Koning Karel III was, op de Taag voor de Stad. (Wagenaar XVII 307). Met Holl. uitlegging v. A tot M bovenaan links in de pl. Met adres v. *R. en J. Ottens.* Hg. 42 br. 53 dm. br. fol.

3328 7 Maart. „Glorieuse Landing en Inhaling v. Z. Maj. Carel de III „Koning v. Sp. gearriv... tot Lisabon." Door *P. Sluyter*. Gemt. fol. 291. br. 4°. Uit: (Holl. Mercurius?) In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn, te Dordrecht.

3329 „Op de Verbeelding der Overkomst v. Karel III v. Hisp. en Indiën. — „Sur la represent. du Passage de Charles III. Opschriften boven een 8 reg. Fransch en Holl. vers hierop v. *F. de Kaarsgieter* onder eene (reeds vroeger gebruikte zinneprent op Willem III door *Romeyn de Hooghe*, Karel III als Romeinsch veldheer met uitgetogen zwaard en begeleid van Pallas voorstellende, links in de lucht Keizer Karel V, daaronder zijne onderdanen als 2 zinnebeeld. vrouwen, met eene globe waarop America is afgebeeld, nog lager 2 Asiat. en Amerik. onderdanen naast Neptunus. Met uitlegging. Hg. 57 met vers enz. 77 dm., br. 49 dm. gr. fol.

3330 24 April. „Repraesentatie of lofbasuyn op de wel uytgevoerde daad „v. verscheyde Schevelingers geassist. door een detach. Handgrenad. ge„comm. door de Luyt. *Muysers* door de loffel. en nooyt volprese directie „v. de manhafte Heer *Cap*n *Van Sterrevelt*. Admiraal v. de Vijver etc. „op den 24 April 1704." Een Fransche kaper in het gesigt van Scheveningen door een Holl. visscher genomen, en lafhartig gedrag v. een Holl. Admiraal. (Sterreveld?) Gezigt v. Scheveningen, het kaperschip en kleine visscherschuiten in h. verschiet, de Admiraal *C. van Sterreveld* met uitgetogen zwaard in zee loopende. Met gedrukte uitl. van A tot G onder de pl. en uitvoerig spotvers in 3 kol. met bovenstaand opschrift. 's Grav. F. Nossuh (Husson) Hg. 20 met vers 46 br. 32 dm. fol. *Zeldzaam*.

3331 2 Julij. Plan v. den Slag bij Donauwerth en Schellenberg. (Wage-
a naar XVII 215). Naar *G. v. Berk* door *J. v. Cal*. Met adres v. *Anna Beek*. fol.

b Des. pl. en uitg. *gekleurd*.

Deze plaat is eene vroegere uitgave der pl. in Du Mont Veldslagen II 13, gen. 15, waarop bovenaan links eene uitlegging v. A tot R. is aangebragt, welke N°. ook in deze plaat staan.

3332 2 Julij. „Plan v. de Attaque op het Retranchement van Schellenberg „bij Donauwert. 's Hage P. Husson." Geheel ander plan dan het vorige; onderaan de: „Relatie v. d'Attaque" enz. in 3 kol. met adres bij P. Scheltus. fol.

3333 9 Julij „Ordre de Bataille ou Camp de Kinderkengen le 9 Juillet 1704" onder Marlborough en Lodewijk v. Baden. — Dit is eene geteekende afbeelding der slagorde bij Burckheim, in het volgende N°. vermeld. Hg. 21, br. 31 dm. br. fol.

3334 (15 Julij) Plan v. h. camp der Geall. bij Burckheim bij Augsburg, den 23 Julij en plan v. d. veldslag 15 Julij. — Door *J. v. Cal*. Met adres v. *Anna Beek*. gr. fol.

Vroegere uitgave met adres der pl. in Du Mont Veldslagen. II 14.

3335 (3 Aug.) Verovering v. Gibraltar door de Engelsch Nederl. Vloot (Wagenaar XVII. 225). „Plan de la ville de Gibraltar." Situatiekaart, regts de landtong met de stad. la Haye. *P. Husson*. — Daarboven eene kleinere plaat: „Afteekening van Gibraltar" Profil der stad tegen den berg aan. gr. fol. In den Atlas van Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

3336 Hetzelfde; anders. Duidelijke afbeelding v. de stad en kasteel op de rots, met de vloot. Met inschr. op label; bovenaan gemt. 253. br. 4°. Uit Europ. Merc.

3337 Hetzelfde; anders. Afbeelding v. de rots v. Gibraltar met de vloot, de stad beschietende. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met Holl. beschrijv. door Mr. J. C. de Jonge.

3338 Hetzelfde, geheel anders. Naar *N. Ozanne* door *F. Dequevauviller*. br. fol. Uit eene Fransche verzameling.

3339 Groote kaart v. h. gedeelte v. Spanje en schiereiland v. Gibraltar, met de schepen der Geall. Vloot. Bovenin links eene afbeeld. der Stad, enz. als hierboven. Amst., *C. Allard*. gr. br. fol. *Gekleurd*.

3340 Zeekaart van de Baai en Stad v. Gibraltar. Bovenaan de Holl. en Eng. vlooten de stad beschietende, lager en links het grootste deel der Hollandsche vloot onder Callenberg en Wassenaar. Amst., J. Loots. gr. br. fol. Gekleurd. In den Atlas van Mr. S. van Gijn te Dordrecht.

3341 13 Aug. Overwinning der Geallieerden op de Franschen bij Hochstedt aan den Donau, in Beijeren. (Wagenaar XVII. 217 enz.) Afbeelding v. d. veldslag; op den voorgrond regts Prins Eugenius, hoogerop het bosch v. Schellenberg; in h. midden in h. verschiet Hochstet, links het dorp Blenheim. Door *J. Huchtenburg*. Hg. 45, br. 58 dm. br. fol. Uit Dumont Veldslagen. I. 19.

3342 Hetzelfde; geheel andere voorstelling, ook door *Huchtenburg*. Het gevecht over de geheele afbeelding verspreid; op den voorgrond links Tallard, gevangen in de koets v. Marlborough zittende. Met 3 reg. Lat. en 2 reg. Fransch onderschrift, en lager 6 reg. Lat. uitlegging. Met adres v. *G. Valk*. Hg. 49, br. 59 dm. br. fol. *Gekleurd*. Deze afbeelding is de duidelijkste v. h. gevecht.

3343 Hetzelfde, geheel anders. Bovenaan regts Blenheim, links Hochstedt,
a op den voorgrond zeer veel gevechts. Bovenaan: „Zegen bij Hoogstet op „de Fransen en Beyersen", enz., de beeldtenissen v. Marlborough en Eugenius; onderaan de gegrav. opdragt aan Koningin Anna, een tijdvers en Holl. uitlegg. v. 1—24 en *A—s*. Met adres v. *P. Schenk*. Met afzond. Fransche beschrijv. in 4 kol.: „Victoire signalée Remportee..... à „Hochstet" Door *Rom. de Hooghe*. Hg. 50, br. 60 dm. br. fol.
b Dezelfde plaat, fraai gekleurd, zonder beschrijv.

3344 Hetzelfde, anders; gebrekkige afbeelding; op den voorgrond regts en links
a eenige gevangen genomen en gesneuvelde officieren, links een hooge rots; bovenaan in h. midden op een label: *Bloedige Batalie*.— Met beschrijv. in 3 kol.: „Afbeeld. v. d. blood. Bataille, en... Relaas wegens de... „Victorie.... 1704." Zonder eenigen naam of adres. De pl. hg. 28 met beschr. 53, br. 38 dm. fol.

Het schijnt mij toe dat eene oude plaat is voor deze gelegenheid gebruikt; ze is veel te goed om v. h. jaar 1704 te wezen, en komt mij voor omstreeks 1670 gegraveerd, en door de uitlegging hierop toegepast te zijn.
b Dezelfde plaat met uitlegging, beide *gekleurd*.

3345 Hetzelfde, anders en kleiner. „Bloedige Batalie bij Hoghsted." Opschrift op label, bovenaan. Slechte gravure zonder naam. Met dezelfde beschrijv. als bij de voorgaande pl., nl. in de 2 eerste kol., de 3 kolom bevattende de opgave der gevangenen is geheel verschillend en bij deze pl. veel uitvoeriger en duidelijker. Zonder naam of adres. fol. De pl. Hg 19 met beschr. 39 dm. br. 26 dm.

3346 Hetzelfde, anders. „*Hoogstet*" Beknopte afbeelding v. den slag; links de gevangenneming v. d. Maarschalk *Tallard*. Door *R. de Hooghe*. Met

uitvoerigen brief in 2 kol. v. *Le Duc de Marlboroug;* met opschrift: „De glorieuse Bataalje en Victorie". Leyden. *Wed. J. Tangena.* 1704. Hg. 15 met Brief 38 dm., br. 19 en 29 dm. fol. Een der laatste platen van *R. de Hooghe.* In den Atlas van Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

3347 Hetzelfde, nagenoeg als voren doch eenigszins verschillend. Met 4 reg. Holl. bovenschrift op label, en Holl. en Lat. beschrijv. en adres v. *P. Schenk.* Hg. 22, br. 27 dm. kl. br. fol.

3348 Hetzelfde, anders en kleiner. Door *A. v. d. L(aan).* kl. 4°. Uit een boek?.

3349 „A Plan of the famous Victory at Bleinem obtained by his Grace the „Duke of Marlborough over the Elector of Bavaria and the Marechals „Tallard and Marcin." — Zéér uitvoerige Situatiekaart in 3 zeer gr. fol. bladen van het gevecht, eenigzins hooger beginnende en iets lager afdalende en breeder dan alle volgende plannen; bovenaan Lawingen, onderaan Donauwerth. Met Eng. uitlegging onderaan op het onderste blad; op het bovenste blad regts eene uitvoerige Lat. dedicatie aan Koningin Anna en verheerlijking van Marlborough, Eugenius, enz., links het portret v. Marlborough met vele zinnebeelden. Zeer fraaije gravure door *J. v. Vianen* met adres v. d. uitgever *R. Leers* (te Rotterdam). De 3 bladen te zamen hg. 128, br. 91 dm. Dit Ex. is het eenigste wat ik ooit gezien heb.

3350 „Plan de la Battalie Ganiée sur la Plesne de Hochstett," etc. Situatiekaart der vlakte; links de Donau, regts het Schwarzwald. Daaronder (op een afzonderlijk halfblad) „Ordre de Battaille de l'Arme Confed." Door *J. v. Cal.* Links eene uitvoerige Holl. „Relatie v. d. Slagh v. „Plentheym" enz. met adres *P. Scheltus;* regts: Relation, enz. met adres (als op de kaart) *Anna Beeck* in de Pooten. De kaart hg. 48, met: *Ordre de Bat.* 56 dm., br. 37 met beide beschrijv. 77 dm. Zeer gr. fol.

3351 Hetzelfde, nagenoeg als voren; bovenaan links is hier een ruitergevecht

a afgebeeld. — Onderaan op een afzonderlijk halfvel: *Ordre de Bat.* Door *J. v. Vianen* met adres bij *A. Beek* te 's Hage. Hg. 46 met *Ordre* 58 dm., br. 43 dm. gr. fol.

b Dezelfde kaart fraai *gekleurd.*

De latere en zeer afgesleten uitgave v. deze pl., zonder: *Ordre de Bat.* en adres en met enkele veranderingen, komt voor in: Dumont Veldslagen I 18, ook in II op N°. 15.

3352 „Nieuwe kaart v. 't Land Donawert en Hochstett,.... 18 Aug. 1704."

a Door *N. Visscher* te Amst. Hg. 40, br. 47 dm. fol.

b Dezelfde kaart, *gekleurd.*

3353 Gedeelte v. eene Fransche beschrijving v. dien veldslag, en bestemd om bij eene afbeelding gevoegd te worden. De druk is breed 19 dm., of 2 dm. breeder dan de Fransche *Relation* bij N°. 3350; hg. 39 dm. Dit gedeelte begint: *entre Schonbach et Litzheim,* en eindigt: *les Ennemis se retire* —, groot 106 regels.

3354 „Le Marechal de Tallard,.... Il a été fait.... prisonnier de guerre.... „18 Août 1704," etc. Met 8 reg. Fr. vers. — Tallard staande met Maarschalkstaf in de hand naast eene tafel. Hg. 25, met vers 32 dm., br. 18 dm. kl. fol. — Deze plaat is vroeger zeker met ander onderschrift verschenen.

3355 „XXII Chronica Laetitiae Symbola ob reportatam de Gallis ad Danubium „Palmam. Dedicatio Nob°.... N°. Witsen offer." — Een langwerpig medaillon waarin Pegasus door Bellona bereden, naar eene vestingmuur,

10

waarachter de zon opgaat, holt. — 22 Latijnsche regels telkens als tijdvers het jaar 1704 vormende, over den slag bij Hochstett bij den Donau. Door *J. Mauritius*. Amst. J. Lindenberg. (in de Kalverstraat.) 1704. fol. *Zeldzaam*. — Deze verzen zijn zeker van het wonderkind J. J. Mauritius, toen 12 jaren, later Gouverneur van Suriname, overleden in 1768, oud 76 jaar.

3356 „Eereboog ter Eeuwige Gedachtenisse der Roemruchtige Oorlogsdaden v. „J. Churchil Hertoog v. Marlebourgh" enz. — Eene eereboog waarin *Lofgedachten*, nl. 10 versregels v. *Abr. Alewijn* gedrukt zijn; op de weerszijdsche pilaren v. den boog staat onderaan: Slag v. 2 Julij, en: 13 Aug. 1704. Met adres v. J. Lindenberg te Amst. Hg. 41, br. 25 dm. fol. Dit schijnt eene latere staat der plaat te zijn waarop onderaan iets is uitgewischt; kan welligt in: Du Mont Veldslagen (N°. 3032) behooren?

3357 Zinneprent op deze overwinning. — Eene Romeinsche zegekar waarop eenige helden in Romeinsch costuum en met allongepruiken, wordt vergezeld van de maagden der Nederl. Provinciën met hunne wapens. Door *R. de Hooghe*. Hg. 11, br. 16 dm. br. 4°. Daaronder een vers in 2 kolom.: „Triomph- of Zeegenkoets v. de H. M. St.-Gen. d. Nederl. Leyd. Wed. v. J. Tangena. 1704. Hg. 38, br. 30 dm. fol.

3358 24 Aug. „Afbeelding v. 't Zeegevegt bij Malaga op 24 Aug. 1704 tus„sen de Eng., Holl. en France vlooten" (Wagenaar XVII. 225) — Dezelfde plaat als N°. 2837, Afbeeld. v. d. Zeeslag bij Kaap la Hogue, doch zonder kaartje. Met opschrift op label boven in de pl.: „De Franse vloot „verdelgt.... onder de Adm. Rooke en Callenberg," enz. en uitlegg. in 4 kol. met bovenst. opschrift. De pl. hg. 29 met beschr. 39 dm. br. 40 dm. gr. fol.

3359 Dezelfde? Zeeslag. — Uitvoerige Afbeelding v. een' grooten Zeeslag; regts een zeer groot Fransch schip (16) met een *zon* in den spiegel wat zeer gehavend en in brand geschoten wordt door (1) een groot Holl. schip met eene groote vlag; een arm die een zwaard houdt, vertoonende. Vooraan links een ander groot schip zinkende, en daarbij een ander Fransch schip: de Bliksem, in brand; op den voorgrond het strand (G) waarop eenige personen, de beide uiterste mannen turen met verrekijkers naar het gevecht; bovenaan eene (oningevulde) zeer breede label. *Proefdruk* zonder eenigen naam v. eene fraaije gravure, hoogstwaarschijnlijk door *Rom. de Hooghe*. Met adres v. *H. Doncker* onderaan regts. Een oude hand heeft op de plaat geschreven: *Zeeslag voor Malaga*. 13 Aug. 1704. — Hg. 45. br. 52 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam*. — Hierbij: „Missive aan H. H. Mog. door d. Luit. Adm. Callenburg 5 Sept 1704 (over dezen Zeeslag) 's Grav. P. Schelten. In plano.

3360 Dezelfde? Zeeslag; zeer uitvoerige doch kleinere afbeelding; links een zeer groot Hollandsch schip; in h. midden een zinkend Fransch schip. Geëtste pl. zonder éénigen naam, met de lett. A—I en de N°. 1—10. Onafgemaakte *proefdruk voor alle letter*. Hg. 25, br. 40 dm. br. fol. Waarschijnlijk is de pl. hooger geweest. — Onder de plaat is het opschrift v. de beschrijving der plaat N°. 3358 geplakt. — *Hoogst zeldzaam*.

3361 Twee afbeeldingen v. denzelfden Zeeslag. Naar *N. Ozanne* door *F. Dequevauviller*. 2 bl. br. fol. Uit eene Fransche verzameling.

3362 Dezelfde Zeeslag, anders. Bovenaan links Malaga. Met 4 reg. curs. Duitsch bovenschrift en adres te Leipzig bij *J. T. Boetio*. „Eigentl.

„Vorstellung der grossen Seeschlacht". Hg. 27, br. 35 dm. kl. br. fol.
3363 (13 Sept.) „Plan de Ulm du temps de l'attaque par l. Trouppes de „l'Emp. et d. Cercles vois. sous le Gen. de Thungen." Door *J. v. Cal.* Met adres v. *Anna Beek.* br. fol. Vroegere uitgave v. de pl. in Dumont Veldslagen II. 17.
3364 (1704. 18 Dec.) „Plan de la ville et Chateau de Traarbach." Situatiekaart v. vesting en omliggend land. Met adres v. *A. Beek.* Hg. 24. br. 34 dm. br. fol. *Gekleurd.* Later zonder adres gebruikt in Du Mont, Veldslagen, gem. II. 18. — Hierbij:
„Plan de la ville et des nouv. ouvrages de Treves." Bovenaan profil der vesting; onderaan situatiekaartje. Door *J. v. Call.* Met adres v. *A. Beeck.* br. fol. *Gekleurd.* Hg. 25. br. 27. — Wanneer is Trier belegerd of ingenomen? — Behoort in dezelfde collectie als de voorgaande plaat doch vind ik niet in Du Mont.
3365 „Praelteeken van hondert en vijftig steeden, aan den Donau, Rijn en
a „Moezel verlost door de Onverwinlijke Helden.... A°. 1704 — M. S. „de Centum quinquaginta Urbibus ad Danubiam, Rhenum, ac Mozellam,.... „imperio redditis." — Zinneprent op de veroveringen in 1704. Bovenaan en in het midden de 19 grootere of kleinere borstbeelden van Koningin Anna, Keizer Leopold, Marlborough, Eugenius, Peter I v. Rusland, gen. Dopff, enz.; aan den bovenrand de namen der belangrijkste plaatsen op medailles; in het midden het plan der vesting Landau, lager de Victorie op den Schellenberg; daaronder de Zeeslag bij Malaga; ter weerszijde de uitlegging. (Door? en) met adres v. *Pt. Schenk* te Amst. Hg. 50, br. 60 dm. br. fol. *Zeldzaam en fraai.*
b Dezelfde plaat. *Gekleurd.*
3366 (1705. 18 Jan.) „An exact plan of the town, castle, moles a. bay of „Gibraltar, a. the Enemies Aproches to the 7/18 January 1704/5. (Wagenaar XVII. 229). — Door *J. Kip.* London. Dv. Mortier, bookmap a. printseller at Erasmus head in the Savoy, Strand. London. br. fol. 2 bl. aanéén. Hg. 55 br. 90 dm. br. fol. Zie N°. 3245, 46.
3367 (Mei) „Uytdruk der Zinnebeelden en Advisen v. de Meyboomen, opgedra-
a „gen aan de Staten v. Holl. en W. Vr. Geplant door de Schutterij v. „'t Colombijne Vendel onder d. Officier J. Royex te 's Hage 1705." — Opschrift der uitvoerige beschrijving v. 6 zeer kleine (en vrij geestelooze) zinnebeeldige afbeeld. daarboven, naar en door *M. Pola.* — De zinnebeelden waren op: 1. De Staten v. Holl. 2. Staten-Gener. 3. Princes van Nassou. 4. Prins v. Nassou. 5. Heer v. Ouwerkerk. 6. De Collonel. — 's Grav. bij G. v. Limburg voor d. autheur *M. Pola*, woon. op Princengragt in 't Hoff v. Nieukoop. 1705. gr. fol. De afbeeld. hg. 6 met beschr. 57 dm. br. 28 dm.
b Dezelfde afbeeld. en beschr.; later druk op slechter papier; in h. opschrift is de naam verbeterd in Royen en h. jaar 1705 weggelaten.

Beide zeer zeldzaam. — Hierbij een uitvoerig en belangrijk relaas in H. S. over alle Meiboomen van 40 bladzijden. 4°. Platen van Meiboomen in 1760, 70, 80 enz. zijn onder de historische platen op die jaren vermeld; in lateren tijd worden die afbeeldingen meestal in den Europeschen Mercurius, 4° aangetroffen.
3368 26 Mei — 11 Junij. Huy door de Franschen na een kort beleg ingenomen. (Wagenaar XVII. 256) — Situatiekaart v. stad, kasteel en

omligg. land. Met Fr. en Holl. uitlegg. Naar *B. de Roy* door *P. Schenk*. br. fol. *Gekleurd*.

3369 (Junij). 2 Afbeeldingen v. de beide uiteinden v. d. grooten Zeedijk van Diemen af tot Jaaphannes toe bij Amsterdam om den slechten toestand v. dien dijk aan te wijzen, zoodat de zee er in Junij 1705 bij N. W. wind, zonder storm, 8 voet over heen sloeg. Met 1 regel boven-, en 4 reg. onderschrift (in zeer verwarden stijl) op beide bladen doorloopende. Fraaije grav. zonder naam. Behooren op bl. 20 v. een kl. 4°. boekje v. d. (plannen makenden) Advocaat N. Listingh, getiteld: Incitamentum d. i. een 2e opwecking tot het beeter versorgen van de oude magteloose Muyderzeedijk. Amst. 1705. 4°.

Van denzelfden Advocaat heeft men het ontwerp, uitvoerig toegelicht door 10 fraai gegraveerde folio platen, om een reusachtige koepelkerk op de Botermarkt te Amsterdam te bouwen.

3370 22 Junij. „Mappa corporale. — Aflaat van 40 dagen d. 22 Junij 1705 gegeven door Reginald, Bisschop v. Antwerpen wegens een (op de plaat afgebeelden) doek (*Corporaal*) in 1880 bevlekt met den wijn v. h. Misoffer, troebel geworden door den twijfel v. d. officiëerenden Priester te Boxtel. — Links een uitgespreid kleed, waarop de bevlekte doek met omschrift: „Actum sub Urbano Papa sexto Anno 1380"; daaronder de Kerk met de bediening der Mis; regts dezelfde doek met de sporen v. de vlekken, en omschrift: „Ecce erit vobis Sanguis hic in signum Exodi XII"; daaronder het wasschen v. d. doek en de watermolen; daarnaast de aflaatbrief. Met 3 reg. onderschr.: „Den Priester tot Boxtel in h. jaer 1380 „naer de consecratie twijfelende, soo valt den Kelck, de specie wort „bloetvervigh ende tot heden op den corporael ende Mappa gesien tot „Hooghstraten." — Fraaije grav. zonder naam, (als v. *B. Picart*) doch waarschijnlijk in België gegrav. Hg. 38, br. 36 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam*.

3371 18 Julij. „Zege... op de Fransche linie in Brabant bij Hillesheim." (Wagenaar XVII 259) Afbeelding v. h. gevecht, bovenin een 4 reg. versje. Door *Sieuw. v. d. Meulen*. Met gebloemden rand en adres v. *P. Schenk*. kl. br. 4°. Zie hierover N°. 3089., 3091, enz.

3372 Plan v. hetzelfde gevecht. — „Plan du Passage des Lignes de Brabant
a „forcées le 18 Juillet 1705." Naar *d'Yvoy* door *J. v. Call*. br. fol. Ter regterzijde: „Verhaal v. de attakke der liniën tusschen Hillesheim en Oostmale, enz. Met adres v. *Anna Beeck* in de Hofstraat. De pl. hg 37, br. 45 met verhaal 62 dm. gr. fol.

Deze plaat is eene vroegere uitgave van die in Dumont Veldslagen. II. 22, met adres, zonder de later bijgevoegde verklaring v. AA—EE.

b Dezelfde plaat, *gekleurd* met: *Verhaal*, doch vermeerderd met eene *Relation* ter linkerzijde; voorts onder het Plan, tusschen de beide beschrijvingen in, een afzonderlijk blad: „Ordre de Bataille des Armées d. Alliez." — Het geheel is nu hg. 62, br. 81 dm. gr. fol.

3373 „Carte representant les lignes des Franc. en Brabant depuis Anvers
a „jusq. Mehaigne, mise au jour p. *N. Visser*. Hg. 17, br. 44 dm. br. fol.
b Dezelfde kaart, *geteekende* copy of origineel?

3374 „Carte très particuliere des Lignes des Ennemis le long de la Rivière „Motter dans la Basse Alsasse ou l'on voit les Campements des Armées „de l'Empire et de la France, depuis la prise de ces lignes par.... „Louis de Bade, les sieges de Drusenheim et de Haguenau, etc. —

Opschrift boven in eene groote kaart der Fransche versterkingen, in het midden Hagenau, links het fort St. Louis, regts Ingwiller. Ter weerszijde: „Remarques sur la Compagnie du Haut Rhin" met Fransch verhaal der operatiën v. 15 Aug. tot 12 Nov. — Fraaije geteekende kaart. Hg. 45, br. 98 dm. met Remarques 134 dm. gr. br. fol.

3375 14 Oct. „Barcelona.... onderwerpt zich aan Koning Carel III." (Wagenaar XVII. 268). — Plan v. Barcelona met de belegering, enz. Door *S. v. Meulen*. Met adres v. *P. Schenk*. kl. br. 4°.

3376 Hetzelfde. — „Barcelona." Op den achtergrond de hevig beschoten stad, op den voorgrond het vereenigde leger, regts de zee. Onderaan: *Princelijke Almanak* voor 1706. gr. fol. *Gekleurd*.

3377 Zinneprent op de intrede v. Aartshertog Karel in Barcelona als Karel III. — „Jupiter auxilium piis semper." Opschrift boven de afbeelding v. zijne intrede als Romeinsch! Veldheer en begroeting door de Spaansche Grandes in moderne! kleeding. Door *C. Luyken*. — Met uitvoerig vers in 2 kol. op de: „Zeegepraal v. Karel de Derde" enz. door *W. v. d. Hoeven*. gr. fol. De pl. hg. 33, met vers 50 dm. br. 31 dm. *Zeldzaam*.

3378 Zinneprent op hetzelfde. — Bovenaan het borstbeeld in med. van Karel III; daaronder Peterborough, de jonge Hertog v. Hessen Darmstadt, enz. te paard; hunnen intogt doende; links de uittogt v. h. Fransche garnizoen; daarboven: *Veue de Barcelone*, enz. en hooger de Eng. vloot met Neptunus op een zegekar: *Empire des Mers*. — Met afzond. Fransche beschr. in 4 kol., *Les Progrès de S. M. C. Charles III en Catalogne*. Zonder eenigen naam, geheel in de manier v. *Rom. de Hooghe* doch waarschijnlijk door *D. de la Feuille* te Amst. wiens adres op de beschrijv. voorkomt. Hg. 45 met beschr. 69 dm. br. 55 dm. gr. fol. *Zeer fraai*.

3379 Zinneprent op hetzelfde. — Aartshertog Karel van Oostenrijk, geharnast te paard zittende, regts eene legertent. Dezelfde plaat als N°. 2811: Willem III in Ierland, doch latere afdruk, en voor Karel III eenigzins veranderd; het schild achter den te paard zittende Karel gedragen, (waarop vroeger het Eng. wapen) heeft nu geontrelaceerd: J. R. 2 maal; in het verschiet links bijgevoegd: de naam *Alcantara*, lager is: *Galloway* blijven staan en daaronder: *C. de las Minas*. Het 2 reg. onderschr.: „Wilh. III" enz. is veranderd in een 6 reg. kreupel vers op 3 reg: „De derde Carel door," enz. Met adres v. *J. Tangena*. Hg. 49 br. 58 dm. br. fol.

3380 (1706. 12 Mei.) „Naauwkeurige afbeelding en beschrijv. v. d. vermaarde stadt Barcelona.... kort verhaal v. h. laatste Beleg door de „Fransche en Spaansche Krijgsmagten." (Wagenaar XVII. 285) — Plan en profil der stad, regts Philips V vlugtende (bijna als N°. 3067, Alman. 1701 pl. 17) regts Karel III wien de geregtigheid het zwaard reikt. Met bovenstaand opschrift; onderaan beschrijving in 2 kol. en adres v. A. van Damme te Amst. Hg. 16 met beschr. 50 dm., br. 27 en 42 dm. fol.

3381 „Plan de.... Barcelone et Chateau Mont Juy — avec les approches de „l'armee Franc. depuis le commenc., (2) d'Avril jusq. 12 May, et l'etat „au depart d. Franc. 1706." Plan der stad en v. h. omligg. land. Naar *Alex. Forbes* door *J. v. Cal*. Met adres v. *Anna Beek*. br. fol. *Gekleurd*. Zie hierover No. 3040, 41, Almanach 1701, 1706, No. 3247, enz.

3382 „La veritable et exacte Plan de tous les Vielles et Nouv. Fortific. de „Barcelone". — Geheel ander en minder uitvoerig plan der stad, met

schepen, enz. Onderaan een: *Veue de Barc.*, links h. Kasteel *Mont Joui*, regts een open vak. la Haye. *Anna Beeck*. br. fol. *Gekleurd*.

3383 (13 Mei) Uitvoerige afbeelding van den Veldslag „bij Ramellies in Braband „gelevert onder 't gesag v. J. Churchil, den Prins v. Mindelhym en de „Grave v. Ouwerkerk den 23 May" tegen het Fransche leger onder den Keurvorst v. Beyeren en Villeroy. (Wagenaar XVII. 281. 2). — Fraai geteekend door *N. Aartman* (Mthzn.) 2 bladen aaneen behoorende, hg. 23, zamen br. 74 dm. br. fol. Niet in plaat gebragt. Zie hierover No. 3042, 43, 47, 50.

3384 Hetzelfde, geheel anders; bovenaan in het midden een plan v. den veld-
a slag, daaronder eene groote afbeelding v. den slag. Met onderschr.: „Glorieuse Battalje bij Ramelies," enz. en uitlegging v. N°. 1—12 op de pl. en A—Q op het plan. Door *P. Schenk*. Hg. 49, br. 56 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, *proefdruk* voor alle lr. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

3385 Hetzelfde. Afbeelding v. een veldslag, waarboven een kaartje van het land van Antw., Brussel, Ramilies. en Hasselt, ,en 4 reg. inschrift. V. ond.: „Relaas v. de Bataillie, enz. in 3 kol. Hg. 18 met Relaas 38 dm. br. 27 dm. fol. *Gekleurd*. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

3386 Hetzelfde. — Afbeelding v. d. Veldslag. (Door *A. v.d. Laan*). kl. br. 4°.

3387 Hetzelfde. Plan v. d. Veldslag bij Ramelies in Brabant en h. omliggend
a land; door *G. L. Mosburger;* lager eene afbeelding v. h. gevecht, door *J. v. Viasen*. Daaronder op een afzond. half blad de: *Ordre de bataille*. Regts v. beide platen een uitvoerig: „Nader en breeder verhaal v. de slag „bij Ramelies," links: „Nouvelle Relation," enz. Plaat en tekst met adres v. *Anna Beeck*. Het 1e blad hg. 50 met het and. 75 dm., br. 44 met de 2 beschrijv. 78 dm. gr. br. fol. — Het 1e bl. is de 1e uitgave der plaat, II 24 in Dumont: Veldslagen. No. 3032.

b Dezelfde kaart enz. *gekleurd* met de beide verhalen.

3388 Hetzelfde, eenigzins anders. Bovenaan de afbeelding v. een gevecht bij
a het dorp: *Ramly;* daaronder plan v. d. veldslag; regts beschrijv.: „Plan „v. de Victor. Battaillie," links: Relation. Zonder naam v. grav. Met adres v. Wed. N. Visscher op d. Dam in de Visscher. De pl. hg. 39, br. 28, met beschr. 53 dm. br. fol.

b Dezelfde kaart, vroegere uitgave, waarop het gehucht of kasteel: *Cast* niet voorkomt, wat op de vorige druk twee malen (onderaan, links en regts,) staat. V. ond. dezelfde Holl. beschrijv. als voren, in 2 kol. naast elkander, met eenigzins grootere letters gedrukt. Amst. *Wed. N. Visscher*. Hg. 24, met beschr. 51, br. 28 dm.

3389 Hetzelfde; „Veritable plan de la bataille memor. de Ramilies." Veel grooter dan h. vorige. Van ond. een Fransch en Holl. verhaal elk in 2 kol. Amst. *P. Mortier*. 1706. Hg. 35, met beschr. 57, br. 46 dm. gr. fol.

3390 Hetzelfde. — „Plan de la Bataille donnée à Ramilly." — Daaronder: „Lettre ecrite de l'Armee, etc. — Brief, Geschreven" enz. in 2 kol. 's Grav. *A. Beeck*. 1706. Hg. 20 met beschr. 49 br. 34 dm. fol.

3391 Hetzelfde. — „Plan v. de Glor. Victorie.... bij Ramillé" etc. Daar-
a onder: Ordre der Bataille. — Met afzond. „Relaas v. de glor. Victorie.— „Relation de la glor. Vict." elk in 2 kol. Met adres v. *P. Rotterdam* te

Amsterdam op d. Vijgendam. Hg. 85 met beschr. 70, br. 84 dm. gr. fol. *Gekleurd*.

b Hetzelfde, *ongekleurd*, zonder beschrijv.

3392 8 Julij. „Belegeren en 't veroveren v. de Sterke Stadt.... Oostende." (Wagenaar XVII 288) — Afbeelding v. h. bombardeeren der stad door h. leger en de vloot; met bovenst. opschrift. Met beschr.: „'t Gelukkig „veroveren v.... Oostende 8 Julij 1706" in 3 kol. Zonder adres. De pl. hg. 18, met beschr. 39. br. 25 dm. kl. fol.

3393 Hetzelfde, anders. — „Plan de la ville d'Ostende avec s. environs et le „Camp. d. Troupes d. Allies sous Mr. d'Auwerquerc,... investie sous „le Gen. Fagel 17 Juin." Zeer uitvoerige kaart, naar *C. Hoppach* geëtst door *J. Harrewijn*. Met adres v. E. H. Friex. 1707. Hg. 58, br. 75 dm. br. fol. *Gekleurd*. — De pl. in 't zwart is No. 81 in de Verzam. v. *Fricx* No. 3035.

3394 Hetzelfde, anders, — „Plan v. de Gelegentheydt d. Stadt Ostende,.... „onder Ouwerkerk belegert 20 Junij 1706, en gedwongen sig over te geven „6 Julij," enz. Uitvoerige kaart, met *Explicatie* in 't Holl. en Fransch. Amst., *P. Rotterdam*. Ter weerszijde een Holl. „Relaas v. h. gepass. „in de Beleg." en: Relation, enz. Met hetz. adres. Hg. 45, br. 53, met Relaas 82 dm. br. fol.

3395 Hetzelfde, anders. — „Fortificatie en Attaque v. Oostende" enz. Eene *a* hooge smalle kaart. Links Holl. en Fr. *Relatie* v. het Beleg. Beide met adres v. *A. Beek* te 's Hage. De kaart hg. 38, br. 22, met beschrijv. 47 dm. br. fol. Deze kaart is later zonder adres en met h. N°. II 27 gebruikt in Dumont Veldslagen.

b Dez. kaart, *gekleurd*, met beschrijv.

3396 Hetzelfde, anders. — „Plan de la ville dostende tel qu'il etoit quand „elle a ette assiègéz par les alliés. Fait par *S. Croiset*. 1706." — *Geteekende* kaart v. dien tijd. Hg. 60, br. 70 dm. br. fol.

3397 22 Aug. „Belegerin v. de Stercke Vesting en Stadt Meenen is en „Sleutel v. Vranckrijck" *(Sic!)* (Wagenaar XVII 283) — Plan der Stad en der bombardeering. Onderaan: „'t Gelukkig veroveren v. de Starke „Vesting Meenen 22 Aug. 1706." Zonder eenigen naam of adres. Hg. 18, met beschr. 38 dm., br. 25 dm. fol. Zie hierover No. 3044, enz.

3398 Hetzelfde. — „Platte grond der starcke Stad Menen, geteekent door C. „Desbordes." Plan der Stad en omligg. land, met Holl. en Fr. opschrift en verklar. v. A.—H. Amst., *N. Visscher*. Hg. 26, br. 36 dm. br. fol.

3399 Hetzelfde, anders. — „Plan de la ville de Menin, avec les attacque.... „sous Mons. de Salisch." Door *P. van Kal*. Met adres van *A. Beek*. Hg. 38, br. 47 dm. *Gekleurd*. br. fol. — Later zonder adres en met N°. II 28 gebruikt in Dumont Veldslagen.

3400 Hetzelfde, anders, met zeer uitvoerige aanwijzing der insluiting. Zonder eenigen naam. — Regts een half blad uitlegg.: „Plan du siège de.... „Menin av. l'environs." Naar *G. L. Mosburger* geëtst door *J. Harrewijn*. Met adres: Brux. *E. H. Fricx*. *Gekleurd*. Hg. 50, br. 57 dm. br. fol. — Hierbij: „Capitulatie artikelen voorgesteld tot de Capitulatie v. Meenen „en het Hoornwerk v. Hallum. Na de copy v. 's Hage bij P. Scheltus." 1 bl. kl. fol. De pl. is in 't zwart No. 80 in de verzam. v. Fricx No. 3035.

3401 7 Sept. Overwinning v. Prins Eugenius voor Turin. (Wagenaar XVIII

a 287) Fraaije voorstelling v. d. veldslag. Naar en door *J. Huchtenburg*. br. fol. Uit Dumont Veldslagen. I. 23.— Zie hierover No. 3060 en 3133.

b Dezelfde plaat, *proefdruk voor alle lett.*, en vóór de zwarte rand om de afbeelding en de afronding der onderste hoeken. *Zeer fraai en zeldzaam.*

3402 „Plan de la ville et citadelle de Turin, comme elles ont etez assiegez par „l. Franc. et Delivrez par le Duc de Savoye". Met adres v. *Anna Beek* te 's Hage. *Gekleurd.* Hg. 45, br. 59 dm. br. fol. Deze plaat is met vele veranderingen en zonder adres en met: N⁰. I 22 gebruikt in Dumont Veldslagen.

3403 Hetzelfde, anders. „Platte grond der Stercke Stad en Casteel Turin en

a „omligg. plaatsen, naa 't orig. geteek. en uitgeg. door *N. Visscher* te „Amst. Lévé sur les lieux par *Desbordes*. Hg. 50, br. 58 dm. br. fol.

b. Dezelfde kaart *gekleurd*.

3404 (5 Sept.) Dendermonde in Vlaanderen door de Geallieerden genomen. (Wagenaar XVIII 283) — „Plan de la ville de Dendermonde et la manière „dont elle a été Blocquez par l'Alliez." Links een gezigt op de stad. Door *P. v. Cal*. Met adres van *Anna Beek*. Hg. 39, br. 49 dm. br. fol. Is later, zonder adres, met N⁰. 29 gebruikt in Dumont Veldslagen. II. — Zie hierover N⁰. 3248, 49.

b Dezelfde plaat, *Gekleurd*.

3405 2 Oct. Zeegevecht der Holl. Convoyers en 't Fransch Esquader onder de Forbin in Doggerzant. br. 12⁰. Uit?? Van acht. bedrukt. In Atlas van Mr. S. van Gijn te Dordrecht.

3406 21 Nov. Zinneprent op den Gouden bruiloft v. Adr. v. Loon en Corn. Hunthum te Amst., zijnde dit de 4e gouden bruiloft in 4 opeenvolgende geslachten. Naar en door *J. Goeree*. — Hierbij in druk: „Philemon en Baucis. Zamenspraak op h. voorg.; door denzelfden. Amst., W. Goeree de Jonge op de Lauriergracht. 2 gr. fol. bladen ieder hg. 51, br. 40 dm.

3407 Zinneprent op dit jaar. — „'t Geseegend Jaer van 1706." Een eereboog,

a waarin de slag v. Ramilies, boven in Barcelona en Turin en nog hooger Marlborough, Eugenius en Ouwerkerk afgebeeld zijn, enz. — V. ond. een Verhaal der overwinningen en een vers in 3 kol. in 6 vierregel. strophen met opschr.: „Ter eeuw. gedacht. d. heerl. overwinningen," enz. Met adres v. *P. Schenk*. Hg. 23 met vers 52 dm. br. 34 dm. gr. fol. Slechte plaat; smakelooze voorstelling.

b Dezelfde pl., fraai *gekleurd* met ander vers van 44 regels.

c Dez. pl., latere druk, zonder onderschrift: *'t Geseegend jaar v.* 1706 en de letters *C. H. inv. (C. Huyberts)*. Met hetz. 44 reg. vers van *b* en verhaal, nu onderteekend: *H. Graauwhart*.

d Dez. pl., nog latere druk, zonder naam van *C. H.* en onderschr.; — het opschrift der beschrijving in kleine letters. kl. fol.

3408 Zinneprent op de overwinningen in dit jaar, dezelfde als No. 3302 die vroeger voor de veroveringen in 1702 gediend heeft, doch nu veranderd, met onderschrift: „De Campagne der Bondgenooten v. d. Jaare 1706." In het midden de groote afbeelding van eene stad in brand, met de vloot voor de stad, daarboven: *La levée du Siege de Barcelonne*, (vroeger heeft hier *Vigos* enz. gestaan). Rondom de voorstelling eene breede rand; bovenaan in het midden het borstbeeld van Koningin Anna, links de slag van Ramelies, regts die van Turin; aan weerszijde der middelste plaat dezelfde 5 kleine afbeeldingen v. ingenomen plaatsen, doch nu met andere

zamen, nl. die in 1706 veroverd zijn, daarboven een medaille. Naar *Kaarsgieter* door *de la Feuille*. Hg. 46, br. 57 dm. gr. fol. — Met afzonderlijke beschr.: „*La Campagne des Alliez de l'an* 1706" en Holl. en Fr. uitlegging ieder in 2 kol. Met adres v. *D. de la Feuille* bij de Beurs. Prijs 12 stuiv.

3409 „The glorious Campaign of His Grace the Duke of Marlborough, in the „Year 1706." — Opschrift in groote kapitale letters boven ééne groote voorstelling uit verschillende afbeeldingen op 2 groote en 3 kleine bladen zaamgesteld. — In het midden een groot plan der slag bij Ramilies, hetzelfde als N. 3387 doch op veel grooter schaal, onderaan links de buste van, en Eng. dedicatie aan Marlborough door D. v. Mortier; daarboven de groote afbeelding van den veldslag; ter weerszijde de gezigten op 4 Belgische steden (dus 8 verschillende) en daaronder de plannen van 2 Belg. vestingen (dus 4) allen in dit jaar door hem bemagtigd. Deze profilen en plannen zijn Hollandsche copyen naar de platen uit le Roy of Sanderus. Met adres: London. D. Mortier. waarschijnlijk door *J. v. Vianen* (die ook No. 3349 heeft gegraveerd), of een dergelijk graveur. Alle bladen zamen hg. 95, br. 115 dm. gr. br. fol. *Zeer zeldzaam*.

3410 „Roma perturbata, ofte 't Beroerde Romen, Vertoond door X Zinnebeel-
a „den, Toegepast op de X Geboden, door die van 't Pausdom, doch voornamelijk door de Munniken meest overtreeden, Gelijk nu in de Historiën van P. Codde en T. de Kok; waar in de Hoogmoedigheid van de „Paus wegens zijn aangematigd Recht, op 't Staats Nederland, en zijn „onmacht om 't gewaande recht uit te voeren, beneffens der wederspannigen Munniken vlucht, cierlijk voor oogen gesteld worden. — Bij een „gesteld door L. V. J. En zijn medehelpers als Liefhebbers der Stellingen „van Jansenius" — (Een fleuron, een vaas met bloemen, hg. 7, br. 8 dm.) „Gedrukt tot Loven, ten koste van de Groote Compagnie. „Met Priv. 1706."

Inhoud: Titel; Keerzijde: „Nader Verklaaring der X Zinnebeelden" enz. 10 vierregelige versjes (gen°. 1—10) in ééne kolom en 10 ongenommerde platen. Iedere pl. hg. 26 à 27 br. 17 dm. kl. fol.

Belangrijke verzameling van 10 Spotprenten met talloze Hollandsche en Fransche verzen, Latijnsche inschriften en tijdverzen, waarbij de woorden *Coddig* en *Kok* gedurig voorkomen. Ze doelen op de twisten over de Pauselijke oppermagt hier te lande en de regten der nationale Roomsche kerk; Wagenaar maakt er slechts zijdelings gewag van op het jaar 1725 XIX. 80 enz., doch iedere Kerkgeschiedenis geeft er een min of meer goed berigt over. Een beknopt en populair overzigt dezer belangrijke kwestie komt in het *Historische Zeitschrift* van H. v. Sybel 1875 voor, daaruit vertaald in: Wetenschappelijke Bladen 1876. V. bl. 188—247; zonderling genoeg is het hier te lande in het Duitsch geschreven door Dr. Th. Wenzelburger, Leeraar aan de Hoogere Burgerschool te Delft.

Deze even belangrijke als zeldzame collectie is waarschijnlijk door *C. Allard* te Amsterdam gegraveerd en uitgegeven. De namen en adressen onder de platen, als: *Loven* „bij de Compagnie," als of ze van de Jezuiten te Leuven afkomstig waren, evenzoo: *Antipapa*, *Vienna* zijn natuurlijk gefingeerd. De gravure der platen en de manier om een voorwerp, mensch of dier, in omtrek te schetsen en op te vullen met cursieven tekst, is karakteristiek voor C. Allard.

(3410) Hetzelfde werk; nieuwe vermeerderde uitgave van 1707; de titel is
b vermeerderd met de volgende 4 regels, tusschen de woorden van de 7e regel in bovenstaanden titel: „voor oogen gesteld worden—Bijeen gesteld."

„Als mede 't gevaar van Clemens, in het afkeuren v. de Bisschop v. „Paderborn, als geboren Bisschop v. Munster, trachtende in desselfs „plaats te stellen de Bisschop v. Osnabruk. En tot besluit 't Gastmaal der „Gebanne Munniken, getracteerd door haar Opperste Kok. Zijnde dit werk, enz."

Voorts zijn in deze uitgave de 10 platen genommerd 1—10, drie zijn er bijgevoegd, nl. 2 gen. 11. 12 en de 13e, die een veel breeder formaat heeft, is ongenommerd gebleven. Op de keerzijde zijn de 10 vierregelige versjes met 1 vierregelig en 2 achtregelige verzen vermeerderd, en alles nu in 2 kolommen (vroeger in ééne) gedrukt. De fleuron op den titel is kleiner, hg. 3, br. 4 dm.

Deze uitgave van 1707 is in mijn Ex. en in nog 2 andere Ex. gebonden bij den door *Allard* uitgegeven Almanak van 1705 en 1706. (Zie daarover hiervoor bl. 22.)

De platen zijn goed beschreven en hunne zeer curieuse Holl., Fransche en Latijnsche teksten meegedeeld in: Catalogue of Satir. Prints British Museum No. 1436 tot 1444 (pl. 1—7 en 9) en 1466 tot 69 (pl. 10 tot 13) met korte vermelding van den titel: *Roma perturbata*. Waarschijnlijk zijn in het Britsche Museum enkele ongenommerde platen der 1e uitgave voorhanden, wijl pl. 9 en 10 daar als pl. 8 en 9 beschreven worden op No. 1443 en 66.

De uitgave van 1706 en de varianten van pl. 1, 2, 5, 11 zijn uiterst zeldzaam; daarvan ken ik slechts de voor mij liggende bladen; de uitgave van 1707 vindt men echter nu en dan. Deze is, als de meest volledige bij mijne beschrijving gevolgd, en daarachter zijn de varianten vermeld der platen 1, 2, 5, 11 en het extra portret van G. Potcamp.

---

1 Drie medailles; in het midden die ter eere van P. Codde met randschrift: *Insontem frustra ferire parat*, het Lam op den Bijbel wordt door den bliksem (van het Vaticaan) getroffen doch door den (Nederlandschen) leeuw verdedigd; daaronder het jaar 1705, voorts links een Pauselijk hoofd, regts een Jezuitenkop, die beiden omgekeerd een bok en een nar verbeelden. Met chronogram:

Est BataVo RoMae seDes aC Caesare pressa. (1705)

Beschreven in: Catal. Brit. Mus. No. 1436, alwaar naar eene dergelijke Engelsche voorstelling van 1689(?) op No. 1230 verwezen wordt.

2 „De niewe Roomse kerktrophee." — Een Pauselijk hoofd, gelijk N°. 2300 *Gorgoneum Caput*, naar links gewend, zamengesteld uit Misboeken, kelken, hostiekas, enz. met inschrift:

CLeMens esto, ALbane pater, bona foeDera serVa. (1705)

Links een uitvoerig vers met bovenstaand opschrift.

3 „Door Munneke jagt, wordt Babel verkracht." — De Hollandsche leeuw verjaagt het zevenhoofdig monster der Openbaring, dat met een Jezuit, die Kok, als kind op den rug draagt, vlucht. Met bovenstaand inschrift en uitvoerig gegraveerd vers en onderaan dit chronogram:

Hos heros MonaChos apprenDe BataVe rebeLLes. (1705)

Dezelfde plaat, van boven en onderaan iets verkort als No. 2776: „Het beest van Babel is aan 't vlugten," enz.

Beschreven in: Catal. Museum N°. 1438 waarbij verwezen wordt naar de N°. 1178 en 1208; bij mij 2776 en 2751.

(3410) 4 „Zinnebeeldig pourtret v. d. Ew. Hr. Th. de Coc" — Een haan, die zijn eigen naam *Coc, Coc, Coquo* roept, in omtrek geschetst en geheel beladen met een uitvoerig Holl. vers tegen de aanhangers van Codde. Met chronogram:

Denotat en noMen franCo ore, ah! gaLLVs aberrans. (1705)

5 „Janseniston en Munnecken zeef." — Links staat de Bisschop van Sebaste, P. Codde op een toren en schudt, geholpen door eene andere hand, met 7 pijlen (de Staten); eene zeef die door: *'s Hemels kracht* in de lucht gehouden wordt en waarin de *Jansenisten* blijven terwijl de *Munniken* er uit vallen op *Roma*, terwijl aan de andere zijde, Kok als *Roomsche weerhaan* op den toren der Pieterskerk te Rome staat. Navolging van de Zeef op het Arminiaansch Testament pl. No. 1329. Met chronogram:

En Iste IrrItat CrIbro MonaChos DIspergens. (1705)

6 „Coddige droom van de smalle en brede weg." — Regts de breede weg die in de hel eindigt en door *Kok* betreden wordt, naast wien de Paus staat; links de smalle weg die door *Codde* bewandeld is en in de Hemelsche poort, door Petrus voor hem geopend, eindigt. Met chronogram:

Non faCILIs non Larga In sIDera seMIta terrae. (1705)

Onderaan een vers op: De Smalle weg en Breede weg, en een 4reg. versje op het verkiesen van: De niewe Vicaris de Hr..... Potcamp geboren „te Zwol," wiens dood op pl. 9 vermeld wordt.

7 De *Coddige* smid smeedt het hoofd van *Kok* op een aambeeld; boven aan een 2reg. vers: „Een Jansenist smeedt met zijn knapen," enz. en chronogram:

HeI, ferro MonaChos CapItosos traDIto et Igne. (1705)

Dezelfde plaat als No. 2775: „Ce forgeron, mijn goede Vrind," enz., doch boven en onder meer dan de helft verkleind, en in plaats van 36, nu 17 dm. hg. — Beschreven in Catal. Brit. Mus. No. 1442, waar verwezen wordt naar No. 1165 in dat werk, of 2775 bij mij.

8 „'t Rooms Hollands Recht." — P. Codde weegt op een weegschaal regts den *Bijbel*, het boek van *Jansenius* en den Holl. leeuw tegen een Jezuit, *Misboek* en *Pauslijke bul* en kroon, welke laatste ligter worden bevonden. Bovenaan het anagramma der Jezuiten I.H.S. hier aangevuld tot: *Ile Hypocriti seditiosi*; waaronder een hand uit den hemel schrijvende: *Mene tekel upharsin*. Onderaan dit chronogram:

nonne Cohors Papa es? MInor IstIs ponDere sCrIptIs. (1705)

Deze plaat is niet beschreven in Cat. Brit. Museum.

9 „De Rooms Hollandse Tongeslijper." — Een smid slijpt de tong van *Kok* op een slijpsteen; op het aambeeld ligt een tong, bedekt door de 7 Nederl. pijlen (vroeger onbedekt); met een bovenstaand vers waarin van Potcamp's dood gesproken wordt (zijne verkiezing werd op pl. 6 gemeld). Met chronogram:

Cote Data, reparate MaLe hos faber apte LoqVentes. (1705)

(3410) Dezelfde plaat als No. 2774: *Le maistre gaigne petiet*, enz. doch iets veranderd. — Beschreven als pl. 8 van Roma perturbata in: Catal. Brit. Museum. No. 1443, ook met verwijzing naar No. 1229, bij mij 2774.

10 „'t Roomse Rad van Avontuur." — Een rad waarop de Paus, regts een Jansenist, links een Jezuit zit, enz. en in het midden staat:

LethI fero RoMae fortVna obteCta DoLore est. (1706)

Met Holl. verzen en bovenstaand opschrift; onderaan een 4reg. versje op den dood van Potcamp, 16 Dec. 1705 te Leijden gestorven. Navolging der plaat N°. 2153 en 2769: 't Rad van Avontuur. Beschreven als pl. 9 van Roma perturb. in Catal. Brit. Mus. N°. 1446, met verwijzing naar N°. 1218 eene andere staat van mijn No. 2769.

11 „Coddig nachtgezicht." — Een adelaar *Neerlands Fenix* heeft een haas (*Kok*) in de klaauwen, links schiet een ridder, *Codde* het *Babels Beest* dood. Met bovenstaand opschrift en onderschrift: „Bijvoegsel tot het Be„roerde Romen ofte straf wegens 't overtreeden van de X Geboden, enz. „zijnde de wreker de Nederlandsche Phenix, zich wrekende over den „Paus, wegens de Bisschop van Paderborn," enz., waaronder een 44reg. vers in 4 kol. — Deze plaat is dezelfde als N°. 2678: De Fransche Python, doch verkort en met ander vers en inschriften vermeerderd.

12 „De Roomse Kerkenvisiteerder of de Ridder des niewen ordens van „St. Jurgens Munnikenrug". — Paus Clemens rijdt op den rug van een op handen en voeten kruipenden Jezuit. Met bovenschrift: „De groote „Beroerder van Romen" en chronogram:

AeDIbVs o! MonaChos raptantes peLLere fas est. (1706).

13 „Sic itur ad astra scilicet" — Eenige monniken en een Jezuit zitten aan een welvoorzienen disch; de laatste, aan de regterzijde der plaat, wordt door eene vrouw met paauwenveeren in 't haar aangesproken; links wil een Jezuit ter deur inkomen, doch wordt door N°. 8 (de Toorn) buiten gehouden, enz. Met bovenstaand onderschrift en bovenaan regts een 38 reg. vers: „Rooms *Coccaanse* Munniks maal of Hoogtijd v. 't „Beroerde Romen." Met adres: *W. Loggan* fec. Ox. — Dezelfde plaat als N°. 2765 *b Lusthuys v. Pater Peters*, doch ter weerszijde eenigzins afgesneden, en zonder de verzen daarbij. Hg. 31, br. 38 dm.

N°. 3411 TOT 3418. VARIANTEN DER VORIGE PLATEN.

3411 De platen 1 tot 10, of N°. 3407 *a* allen vóór het N°. Op pl. 10 is onderaan de datum van Potcamp's overlijden, niet ingevuld, overigens zijn de platen allen gelijk aan: *Roma perturbata* 1707. 2e uitgave.

3412 (1) De medaille van plaat 1, ter eere van P. Codde, alleen met randschrift: *Insontem frustra ferire parat.* 1705; links de keerzijde, het portret v. P. Codde vertoonende met randschrift: *Non eminit aut ponit honores, etc.* Onderaan een 4 reg. Lat. en Holl. vers: *Insontem in Roma, feris*, en: *D'Onnozelhyd*, enz. Voorts zonder de andere spotmedailles en bijschriften op 3410 *b* 1. — Fraaije zwarte kunst. Hg. 15, br. 19 dm. br. fol.

3413 (1) De 2 andere medailles van 3410 *b* pl. 1, nl. links het borstbeeld van den Paus, regts van een Jezuit, die omgekeerd een bok en een nar vertoonen; — beide veel grooter dan op pl. 1 en met andere randschriften; dat van den

Paus: *Ecclesia perversa* etc., v. d. Jezuit: *Sapientes stulti aliquando.* Bovenaan een 4reg. versje: „De werelt is 't toneel," enz., en het blad omkeerende: „De Toetssteen keurt het gout" enz. Goede gravure (door *P. Bleyswijk?*) Hg. 18, br. 28 dm. Deze en de vorige plaat zijn zeker de origineelen die in beide uitgaven op pl. 1 vereenigd zijn.

3414 (2) Dezelfde voorstelling als pl. 2, doch het hoofd naar regts gewend, met hetzelfde chronogram en vers, doch beide regts van de voorstelling. Deze pl. is 19 dm. hoog, de vorige 17 dm. —

3415 (5) Dezelfde voorstelling als pl. 5, doch de hand die de zeef vasthoudt, heeft tot bijschrift: *'t Hemels Hulp*, bovenaan regts ontbreken de 2 Pauselijke sleutels die er later bijgevoegd zijn; met onderschrift: „Zeef voor de „Jansenisten en Jezuiten," en geheel ander 18reg. vers: „de Aarts-„bisschop wiens getrouwheid waakt,' waarvoor later een 20reg. vers in de plaats is gekomen: „'t Is Coddig, de Harder," enz.

Deze plaat schijnt mij even als N°. 3046 pl. 7 *b* Almanach 1701. (Castilien) en and., eene afzonderlijke uitgegeven origineele plaat te zijn, welligt van dezelfde hand, althans geheel gelijktijdig.

3416 (11) Dezelfde plaat als N°. 11, ook gen.: 11 met opschrift: *Coddig Nachtgezigt*, doch vroegere druk zonder de andere inschriften.; voorts volgt in het onderschrift, achter de woorden: *Nederl. Phenix:* „Voorbericht. Dees „Haan en Babels Beest, Hier schoejen op één leest." In het daaronder geplaatste vers ontbreken regel 5, 6, 7, 8, 43 en 44, van het vers op pl. 11, daarentegen staat er onderaan een gefingeerd adres: „Arendsburg bij *Clemens de Draak*.

Bijprenten:

3417 Portret van: Ger. Potcamp, Vic. Apost. per Foed. Belg. creatus 14 Nov. 1705 denatus 16 Dec. ejusdem anni. — Kniestuk regts, zittende. In ov. Door *P. Bleiswijk*. Hg. 24, br. 11 dm. — Vond ik bij de 1e uitgave van: *Roma perturbata* waarin hij op pl. 4 en 10 vermeld wordt.

3418 „Rondeau op de Naam v. d. Alderuytmuntendste en Eerw. Heer Thedorus (*sic*) de Cock." — Eene kleine grove houtsnede van een Haan $3^1/_2$ dm. hoog, omgeven door bovenstaand opschrift en 2 versjes ter zijner eere. — Regts daarvan een allerjammerlijkst vers van 52 regels waarin de geheele levensloop van de Cock verhaald wordt tot aan zijn vervolging „door „vijand'lijk gespook." — 1 bl. kl. br. fol.

3419 (1706??) „'t Plan van Antwerpen." Situatiekaart der stad en omligg. land. Met adres *A. Beeck*. Hg. 24, br. 34 dm. br. fol. *Gekleurd*. Geheel anders en veel kleiner dan in Du Mont, Veldslagen. II. 17.

3420 1707. 11 Jan „De slapende Stolkse Boer." — (Zie: Tegenwoord. Staat d. *a* Nederl. VI. 468) Inschrift boven de afbeelding v. Dirk Klaasz de Bakker, rietdekker te Stolkwijk, tusschen Gouda en Rotterdam, te bed liggende, die v. 29 Junij 1706 tot 11 Jan. 1707 (27 weken achtereen) geslapen had en 's daags na zijn ontwaken weer ingeslapen is tot na 15 Maart 1707. — Rondom de afbeelding v. Bakker een soort van eereboog met zinnebeelden, en de dood. Met adres v. *Jac. Robijn* te Amst. — Onder de pl. een verhaal in 2 kol. met adres: Rott. Pt. de Vries, in de Valkesteeg bij de Nieuwe kerk. 1707. De pl. hg. 19, met verhaal 36, br. 25 dm. fol.

b Dezelfde plaat, vroegere afdruk met hetzelfde adres. — Onderaan een 14reg.

vers: „Dat Gouwenaars te Stolk staan gapen," enz. met de gefingeerde namen van 4 Med. Doctoren onderteekend, in welk vers die slaapziekte voor een armzalig bedrog gehouden wordt, om menschen te lokken.

3421 Hetzelfde, geheel andere voorstelling. — Bakker ligt slapende te bed omringd door 3 Doctoren en vele anderen; links staat zijne zuster met een' doctor bij den haard te praten. Met eenige inscriptiën op de muur. — Van ond. een 22reg. spotvers in boekdruk in 2 kol. op de ligtgeloovigheid der Doctoren en and. die zich door dit bedrog laten misleiden. Met opschrift: „Non omnibus dormit, vigilanti stertens „naso." In het vers worden de namen der Doctoren: Walwijk, v. d. Zee, Zaell en v. der Voort genoemd. Hg. 18 met vers 35, br. 26 dm. fol.

3422 Hetzelfde, dezelfde voorstelling, eenigzins verkort in de hoogte, en met bijvoeging v. een' emmer *(Koeldrank)* voor het bed en vele inscriptiën onder de voorstelling over 't *Oorlogs voorspel*, enz. Met uitvoerig gegrav. vers in 4 kol. op den Spaanschen Successieoorlog in 1707. — Onder de plaat het 22 reg. vers als op de vorige plaat in boekdruk, en lager 3 verzen naast elkander, het 1e dat onder 3420 *b* staat, en 2 andere onderteekend: *Arbiter Vigilans* en *Alethostomus*. Met adres: Dordr. bij *B. Goris*. Hg. 19, met vers 37, br. 26 dm. fol.

Deze plaat is ook zonder de verzen in boekdruk in het *Lusthof v. Momus* opgenomen. Zie N°. 3150.

3423 Hetzelfde, anders. — De boer te bed, links; op den achtergrond de zus-
a ter sprekende met de Doctoren; op den voorgrond *de Broer* op den grond zittende; rondom deze voorstelling 8 kleine medaillons en vele kleine versjes in cursijf op den Spaanschen Succ. oorlog. Met adres v. *B. v. Kempen* te *Rotterdam*. Hg. 19, br. 28 dm. br. fol.

Deze plaat is ook in h. *Lusthof v. Momus* opgenomen. Zie N°. 3151.

b Dezelfde plaat, latere veel slechtere druk met hetz. adres. — Onder de pl. een uitvoerig vers v. 72 reg. in 4 kol.: Nader Jok en Ernst over de slapende boer te Stolwijk" *(Sic.)* en lager: „Zinspelingen op de Geneesk. „aanmerk. laatst tot Rott. gedrukt." een vers in 4 kol. Met adres: Dordr. *B. Goris*. Hg. 19 met vers 39 dm. br. 28 dm. fol.

3424 Hetzelfde, grove kopy der voorgaande plaat, de 8 kleine medaillons alle met geornamenteerde randen omgeven; met hetzelfde adres. — Onderaan hetz. vers v. 72 regels der voorg. plaat, doch met opschrift: „Zie hier „een nette Prent, in ordere geschakelt," enz. en geteekend: R. v. Z. — A.Z. Hg. 19 met vers 37 br. 28 dm. fol.

Deze 7 prenten 3420—24 vindt men zelden. Meer zijn er niet bekend.

3425 (22 Aug.) Vergeefsch beleg van Toulon door de Geallieerden opgebroken. (Wagenaar XVII. 310—312) — „De Stadt Toulon met zijn water„kastelen, zeehaven en gebergtens." Kaart v. de haven v. Toulon en omligg. land, links 2 kleine kaartjes. Met adres v. *Nic. Visscher* te Amst. Hg. 48, br. 55 dm. br. fol.

Zie over dit jaar: Schenk Schouwburg N°. 3081 pl. VIII en N°. 3145 tot 3154.

3426 1708. 11 Julij. Overwinning der Geallieerden op de Franschen bij Oude-
a naarde. (Wagenaar XVII. 319) Fraaije afbeelding van den Veldslag. Naar en door *J. Huchtenburg*. Hg. 46 br. 58 dm. br. fol. Gemt. I. 26. Uit Dumont Veldslagen.

b Dezelfde plaat, proefdruk voor alle letter. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

Zie twee spotprenten over den slag bij Oudenaarde, enz. op N°. 3174 en 3258.

3427 Hetzelfde, nagenoeg als voren, verkleind, met datum: 11 Aug. Door *A. v. d. Laan*. br. 4°.

3428 Hetzelfde, anders. — „Glor. Batalye bij Oudenaarde." enz. Afbeelding v. d. veldslag. Met: „Relaas v. de Glor. en bloedige Bataillie," in 8 kol. Zonder naam of adres. Hg. 19 met *Relaas* 39, br. 26 dm. fol.

3429 Hetzelfde. — Plan v. Oudenaarde en der plaats v. d. Veldslag. Geëtst *a* door *G. Schouten*. Met afzond. uitlegg. onderaan: „Plaen v. de Batt. bij „Ouden." enz. in h. Holl. en Fransch. Hg. 38, met uitl. 53 dm., br. 49 dm. gr. fol.

b Hetzelfde, *gekleurd*, met adres v. *P. Husson* te 's Hage.

3430 Hetzelfde, anders. Met onderschrift: „Plan de la Bataille d'O. Levé „par *G. L. Mosburger*. Amst. par *Doesburgh*." Hg. 50, br. 60 dm. br. fol. — Dit plan is later, met bijvoeging v. eene Holl. uitlegg. en: I 25 doch zonder adres, gebruikt in: Dumont Veldslagen en later nog eens alzoo, doch gem. I 34. Eene geheel gelijke plaat komt voor in de verzam. van Fricx.

3431 Hetzelfde, anders. — Plan d'Oudenarde, enz. Zonder het plan voor den Veldslag. Met adres: Amst. *P. Mortier*. Hg. 38, br. 50 dm. br. fol.

3432 28 Sept. Gevecht bij Wijnendale. — (Europ. Mercur. 1708. II) „Plan *a* „de l'action qui s'est passée à Wijnendale le 28 Sept. 1708." — Onderaan: „Relaes v. h. gepasseerde tot Wijnendale," enz. en Fransche: „Relation" elk in 2 kol. Met adres v. *Anna Beeck* te 's Hage. Hg. 28 met Relaas 58 dm. br. 32 dm. gr. fol.

b Dezelfde plaat, *gekleurd*.

3433 22 Aug. tot 22 Oct. en 8 Dec. Beleg en overgave v. Rijssel en van het kasteel aan de Geallieerden. (Wagenaar XVII. 321) — Plan der Stad met het omligg. land en alle insluitingen v. d. vijand. Met adres v. *N. Visser*. Hg. 49, br. 54 dm. br. fol. — Zie over Rijssel ook N°. 3167 tot 69 en 3175.

3434 Hetzelfde. „Plan du siège de Lille avec ses environs." — In het midden der pl.: „Plan de l'Ordre de Batt. de l'Armée d. Alliés, posté dans „le retrenchement. 13 Sept. 1708." Door *P. v. Cal*. br. fol. Met adres v. *P. Husson*. Hg. 60, br. 41 dm. — In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr. is een Ex. van deze pl. waarbij ter linker- en regterzijde 4 bladz. (gen°. 1—4) bijgevoegd zijn: „Relation.... au siège de „Lille."

3435 Hetzelfde; plan der stad en citadel, zeer uitvoerig. Onderaan regts: „La „ville et citad. de Lille ou Rijssel." Amst., G. Valk. br. fol.

3436 Hetzelfde, veel kleiner. „Plan de la ville et citadelle de Lille, ass. p. l. *a* Alliez. 22 Aoust 1708. Met adres: Amst. *D. de la Feuille*. kl. br. 4°. *Gekleurd*.

b Dez. kaart, latere druk, zonder adres, doch bovenaan links gem.: 2e deel p. 58.

3437 Hetzelfde, anders. — „Situation beyder Kon. Armeen, sambt der Belage- „rung Lille u. Contravalation." — Klein geteekend kaartje. kl. 4°.

Nog 2 andere groote plannen van Rijssel in de verzameling van *Fricx*,

3438 (28 Sept.) Zinneprent op de bemagtiging v. Rijssel. — In het verschiet *Rijssel*; bovenaan links het plan der stad; onderaan links de legertenten en twee gewaande melkboeren aan een boom opgehangen; regts wordt een ruiter doorschoten, zoodat hij uiteenspringt. Met covrsijf vers in 4 kol. à 12 reg.: „Ziet hier een tafereel der franse oorlogslisten," enz. Hg. 18, br. 27 dm. br. fol. Andere plaat dan N°. 3167. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

3439 24 Nov. Vruchteloos beleg v. Brussel door de Franschen. (Wagenaar XVII 321) *Geteekend* kaartje v. Brussel en omliggende dorpen, met aanwijzing der verschillende legermagten. In kleuren. Hg. 24, br. 28 dm. br. 4°.

3440 18—31 Dec. Beleg en inneming van Gent door de Geallieerden. (Wagenaar XVII 322) Uit de verzameling v. *Frisr*, N°. 39. Zie ook N°. 3176,77.

3441 Gedenkprent op „La Campagne de 1708" — In het midden eene afbeelding v. Lille, daarboven de afbeelding van 2 spotmedailles in 1667 en 1708 te Lille geslagen; bovenaan 8 portretjes v. Generaals in med., voorts: regts 6, links 6, en onderaan 5 kleine afbeeldingen v. genomen plaatsen. — Onderaan eene korte beschrijv. v. d. veldtogt in h. Holl. en Fr. in 2 kol. Hg. 18, met beschr. 36 dm., br. 26 dm. kl. fol.

3442 Gedenkprent over 1708. — „Alle wat.... door de wapen der H. Geall. „overwonnen hebben tegen de Wapen van Vrankrijk onder.... Bour„gogne in 1708." — Afbeelding v. 8 belegeringen, veld- en zeeslagen in dit jaar; in het midden de portretten v. Marlborough, Eugenius en Friso, met bovenstaand onderschrift en lager een verhaal en vers over dit jaar in 3 kol. Hg. 38, br. 27 dm. fol. In den Atlas van Mr. S. van Gijn te Dordrecht.

3443 1709. — „Aanteekeningen v. eenige harde winters en strenge koude," van 1568 tot 1709 einde Maart. In 2 kol. Amst., J. ter Beek, bezijden de Beurs. 1 bl. folio.

3444 (29 Junij—2 Sept.) Beleg en inname v. Doornik (Wagenaar XVII. 341,2) „Plan de la ville de Tournay assiègée par l'alliée, avec les lignes de „circonvalation, approches etc., la tranchée ouverte 7 Juill. 1709. Amst., *N. Visscher*. Hg 46, br. 59 dm. br. fol. Zie hierover N°. 3188,89.

3445 Hetzelfde, anders. — „Plan de la citadelle de Tournay avec ses galeries, „contremines et attaques de Mr. de Schulemburg. — L'attaque de Mr. S. „commencée le 8 Aout jusq. 2 Sept. 1709 jour de la reddition." — Fraaije *geteekende* kaart zonder naam. Hg. 41, br. 53 dm. br. fol.

3446 11 Sept. Veldslag bij Malplaquet of bij Bergen (Mons) in Henegouwen. (Wagenaar XVII 342,3) — Kaart v. „het Land v. Bergen in.... Heneg. „waar in men kan naa zien de victorieuse Bataillie der Geall. tegen de „Franse bevogten." Met Holl. en Fr. opschrift. Hg. 49, br. 55 dm. br. fol.

3447 Hetzelfde. — Fraaije voorstelling v. de „Bataille de Mons ou de Mal„plaquet. Naar en door *Huchtenburg*. br. fol. Uit Dumont, Veldslagen. I. 28. — Zie hierover N°. 3190, 3259.

3448 Hetzelfde, anders. — „Zegepraal der Bondgenooten bij Bergen op de „Fransen bevochte. — Victoire remportée," etc. — Opschrift boven eene fraaije voorstelling v. den veldslag; op den voorgrond het gevecht, links een huis: *Malplaquet*, regts: *Mons*. Geëtst door *J. Lamsvelt*. Met adres v. *A. Allard* te Amst. — Hierbij een afzonderlijk: „Geschakelt Tijds„verhaal — Journal exact" v. dezen veldslag in 4 kol. Hg. 48, met beschr. 73 dm. br. 52 dm. gr. br. fol. — *Zeldzaam*.

3449 Hetzelfde, anders. — Voorstelling v. d. veldslag met bovenschrift: „Com-

„plete Victorie door de Geallieerde op de Fransen bij Bergen 11 Sept. „1709." — Zeer afgedrukte oude plaat van 1674 of daaromtrent, nu door dit bovenschrift op dezen veldslag toegepast. Met gegraveerd adres v. *A. Allard* te Amst. Onderaan in 3 kol.: „Dagregister v. al wat in de „batalje bij Bergen is voorgev." en: „Lijst d. voorn. Franse Offic." De pl. hg. 27, met Dagreg. 49 dm., br. 43 dm. gr. fol.

3450 Andere oude plaat, met opschrift: „Complete Victorie door de Geallieer„den op de Franse bij Bergen." Oud plaatje waarin bovenaan de namen *Mons, Condé, Valencyn* bijgegraveerd zijn; daaronder: „Relaas aang. de „Bat." lager: „Ander Relaas." en uitlegging 1—15. Hg. 38, br. 26 dm. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

3451 Hetzelfde, anders. Afbeeld. v. d. veldslag. Met onderschr.: „Veldslag „v. Malplaket." (door *A. v. d. Laan?*) kl. br. 4°. Met verhaal in HS.

3452 Hetzelfde, anders. — Plan v. d. geheelen Veldslag met opschrift: „A la gloire Immort. d. Princes Marlborough, Eugene de S. et Comte de „Tilly ce plan de la glor. Bat. de Blagnies, 11 Sept. est dedié par „*Anna Beek*." Hieronder op een afzond. blad de: Ordre de Bataille; regts en links fraai gegrav. zinnebeeld. voorstellingen. Hg. 77, br. 59 dm. Zeer gr. fol. — De bovenste plaat is met geheel ander opschrift en zonder adres gebruikt in Dumont Veldslagen.

In den Atlas van Mr. S. van Gijn te Dordrecht, is van deze plaat een gekleurd Ex. en daarnaast aangeplakt, regts een: „Relaas van de Ba„taille," enz. links eene: „Relation de la Bataille.... pres de Mons" elk 2 klein folio bl. groot en met adres van *Anna Beeck*.

3453 Hetzelfde, anders. — „Plan v. de victor. Bataelje bij Malplaquet en „Longueville," enz. — Met afzond.: „Verhaal v. de Victor. Batailje" enz. in 4 kol. Hg. 39, met Verh. 60, br. 50 dm., gr. fol.

3454 (25 Sept.—20 Oct.) „Bergen in Henegouwen met zijne Fortific. en „omligg. plaatsen, belegert door de Geall. onder de Prinse v. Or. en „de loopgraven geopent 25 Sept. 1709." (Wagenaar XVII 348). Met Holl. en Fr. bovenschr. (Amst.) *N. Visscher*. Hg. 49, br. 58 dm. br. fol. — Zie hierover ook No. 3190 en 3259.

3455 Hetzelfde, bijna als voren, doch eenigzins grooter. — „Plan de Mons.... „assiegée p. l. Alliez, 25 Sept. 1709." Door *P. v. Cal* met adres *Anna Beek* te 's Hage. Hg. 51, br. 60 dm. br. fol.

Deze pl. is later met eenige veranderingen en adres: *v. d. Kloot* en geteekend: I. 45 gebruikt in Dumont Veldslagen II. 41.

3456 Hetzelfde als voren, veel kleiner, gewoon plan v. Mons, door *Harrewijn*, waarop de ligging der troepen er om heen, in dien tijd is *bijgeteekend*. Met adres *E. H. Fricx*. Hg. 24, br. 29 dm. br. 4°.

3457 Zinneprent op het jaar 1709. — „Neerlands zegenwagen pralende met „de krijgslauren v. 't jaar 1709 tot 1710. — Chariot de triomphe des „Pais Bas, garni des Trophees des Alliez de 1709 qui servent de joie „en 1710." — De oude fraaije plaat van den prachtigen Victoriewagen van 1629 door *D. v. Bremden*, waarin vroeger Frederik Hendrik, thans Jan Willem Friso afgebeeld is, beschreven op N°. 1647, reeds veranderd voor N°. 2518, nu opgegraveerd met dit bovenschrift voorzien, in de breedte 6 dm. verkleind en hierop toegepast. Met opschrift op de bandelier: „Ziet hier held Friso," enz. en hooger:

SeDe trIVMphaLI FrIsonIs gLorIa Constat. (1710).

In plaats v. h. vers onderaan, is hier de: *Valse Vredehandel* in 1709 *Faux traité de paix* (te Geertruidenberg) afgebeeld. Regts een gedenksteen waarop de 4 belangrijkste overwinningen v. 1709 zijn afgebeeld. Met adres v. *A. Allard* te Amst. — Hierbij afzond.: „Verhaal v. d. „Veldtogt in 1709 toegepast op bovenst. Zegewagen. — Relation „de la Campagne," etc. Met hetz. adres. De pl. hg. 40 met beschr. 64 dm. br. 50 dm. br. fol. *Zeldzaam*. — Zie hierover ook No. 3181,82,83,91.

3458 1710. 2 Jan. Zinneprent op de Inkomst te Leeuwarden van Prins Jan Willem Friso met zijne Echtgenoote Maria Louisa. — De Prins en Gemalin in Romeinsch kostuum betreden eene estrade waarop een tapijt uitgespreid is, bedekt met de plannen der vestingen door den Prins belegerd en de namen der Veldslagen door hem bijgewoond; hij wordt door Bellona gekroond, de Godsdienst en Waarheid bieden der Prinses een tempel en een spiegel aan; in het verschiet regts een Paleis, links de Helicon met de Muzen en Pegasus. Met 4 reg. Lat. opdragt door F. Halma aan den Landgraaf v. Hessen, Karel, Vader der Prinses. Naar *A. Houbraken*, door *M. Pool*. Hg. 60, br. 80 dm. gr. br. fol. *Zeldzaam*.

Deze plaat is later voor het huwelijk van 's Prinsen zoon, Willem IV, in 1734 veranderd, doch zonder onderschrift. Zie op dat jaar.

3459 (4 Mei—25 Junij) Beleg van Douay. (Wagenaar XVII. 386, 7.) „Campement de l'armée des Alliez pour couvrir le Siège de Douay contre l'armee Franc. qui vint pour faire lever le dit Siège en Juin „1710" Plan v. Douay en belegeringswerken. Onderaan: „*Ordre de Ba„taille* de Marlb. pour la Camp. de 1710." Met adres v. *A. Beek*. Hg. 57, br. 50 dm. gr. fol.

Het plan van Douay is met bijvoeging van: II 48 opgenomen in Dumont Veldslagen; zie II 43, doch het *Plan de Bat.* niet.

3460 Hetzelfde, anders. — „Plan de la ville de Douay et du Fort de „l'Escarpe." Grooter plan v. Douay met klein afzond. kaartje: „Bout „de plan de l'Attaque." Met adres v. *A. Beek*. Hg. 50, br. 55 dm. gr. fol. — Dit plan is met uitlegging: A—R onderaan regts, en: II 47, doch zonder adres opgenomen in Dumont Veldslagen als II. 42.

3461 Hetzelfde, anders. — „Plan, enz. opschrift geheel als voren doch het plan juist omgekeerd. Met adres v. *N. Visser* te Amst. Hg. 48, br. 58 dm. br. fol. *Gekleurd*.

3462 „Douay en 't Fort d'Escarpe.... belegerd door de Geallieerde." Plan v. Douay, daarboven een profil der stad met inschrift: „Douay, met „het bombardement." Grove plaat in 2 afdeelingen. Hg. 40, br. 30 dm. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

3463 (15 Julij—29 Aug.) Beleg van Bethune. (Wagenaar XVII 388) „Plan „de Bethune, Ville forte dans l'Artois assiègée par les Alliez." Door *P. v. Cal*. Met adres v. *A. Beek*. Hg. 51, br. 55 dm. gr. fol. Later get.: II 49 opgenomen in Dumont Veldslagen II 44.

3464 Hetzelfde, anders. — „Plan de la ville et Chateau de Bethune assiègée par „des Alliés." Met adres v. *N. Visscher*. Hg. 49, br. 56 dm. br. fol. *Gekleurd*.

3465 20 Aug. Zegepraal bij Saragossa. — (Wagenaar XVII 390) Afbeelding

a v. d. Veldslag (waarschijnlijk de oude pl. v. d. slag aan de Boyne N°. 2805). In het verschiet links *Madrid*, in h. midden *Saragossa*, regts *Almenara*. Met adres v. *Abr. Allard*. Onderaan: „Omstandig

„verhaal enz. — Relation exacte," etc. in 4 kol. met adres v. *A. Allard*. Hg. 26 met beschr. 52 dm. br. 58 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, met beschrijv. *Gekleurd*.

3466 Hetzelfde, anders. — „Victorieuse Battaille bij Saragossa voorgevallen," enz. Uitvoerige afbeelding v. d. Veldslag; in h. verschiet *Saragossa*, enz. Zonder naam (door *P. Schenk*) Met adres v. *N. Visscher*. Onderaan een afzond. kaartje: „Environs de Saragosse," enz. Hg. 47, br. 33 dm. fol.

3467 (Sept.) Mislukte aanslag op Leuven door den Franschen partijganger des Moulins. (Wagenaar XVII 388,89) *Geteekend* Plan der omstreken v. Leuven met eenige Campementen. Zonder eenig jaar. Hg. 32. br. 30 dm. fol. Behoort waarschijnlijk in dezen tijd.

3468 Afbeelding van „De nette Grote v. de Goude Sleutel welke de Gevolmag- „tigden tot de Raat v. Staten der Algem. Regering der Oostenr. Nederl., „in den naam v. S. Keys. Maj. Karel III Kon. v. Sp. vereerd heb- „ben aan de Regering en Burgers der Stad Loven tot teken harer trou- „wigheyd" daar de regering en burgerij bij den aanslag van Desmoulins gezamenlijk uitgetrokken zijn. Met inschrift op den Sleutel:

A CaroLo TertIo S. P. Q. L. In sIgnVm fIdeI. (1710).

Fraai *geëtst* door *C. v. d. Hem*. fol. *Zeer zeldzaam*. De sleutel groot 35 dm., de pl. hg. 36 dm. br. 17 dm.

3469 (6—30 Sept.) Beleg v. St. Venant. (Wagenaar XVII. 388.) — Plan
a „van St. Venant; een steedje in Artois.... Berend door de Geall. 1710 „6 Sept. en belegerd den..." Met adres *A. Allard* te Amst. Hg. 39, br. 53 dm. br. fol. Deze platte grond vertoont nog de oude vestingwerken vóór de latere Fransche verbeteringen.

b Dezelfde kaart; *gekleurd*.

3470 (6 Sept.—9 en 30 Nov.) Beleg v. Aire, en St. Venant in Artois, enz. (Wagenaar XVII. 388) — „Nieuwe kaart v. de lande v. Aire, St. Venant, „enz. de trencheen geopent, 12 Sept. 1710." Met adres v. *N. Visscher*. Hg. 48, br. 57 dm. br. fol.

Zie hierover meerdere kaarten van Fricx in N°. 3035 *a* N°. 52 tot 56.

3471 13 Oct. „Plan du camp de l'Armée Imper. alliée, à Rheinzabern avec les „environs jusq. *Schreck*. Sous le command du Comte de Gronsfeld. — Geteekende kaart in kleuren: „le 13 Oct. 1710." Hg. 50, br. 39 dm. fol.

3472 „Omtrent 1710." — Felle brand in een molen op den Muiderdijk bij de Mui- „der- en Weesperpoort." *Teekening* in zwart krijt door *A. Rademaker*. br. 4°.

3473 (1711. 14 Julij.) „Het verdrenken v. Johan Willem Friso, Prins v.
a „Oranje, in 't overvaaren v. de Moerdijk." (Wagenaar XVII. 405.) Door *B. Picart*. 1729. Hg. 27, br. 33 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, vroegere druk, met Fransch onderschr.: Jean Guill. Friso, neié, etc.

3474 Hetzelfde, eenigzins anders. Naar *H. Kobell Jun*. Door *R. Vinkeles*.
a br. 4°. Uit eene Serie v. 4 pl. in 1781 door P. Conradi te Harlingen als illustratie van Wagenaar uitgegeven.

b Dez. pl.; *proefdruk* vóór alle lr.

3475 (5 Aug.) „'t Verrassen v. de Franse Liniën Aug. 1711. — La sur- „prise des lignes des Franc. 1711." — (Wagenaar XVII 403) Afbeelding v. eenig ruitervolk in een landschap; op den voorgrond de Hertog v. *Marlborough* en de Graaf v. *Hompesch* te paard; in h. verschiet regts

de vesting *Bouchain*, links het dorp *Bac à Bacheul*. Onderaan: „Verhaal „v..... 't inneemen der Franse Liniën 1711. Relation de la Surprise des „lignes des ennemis." in 2 kol. fol. Slechte plaat, veelzins gelijk aan N°. 3449. Zonder naam. Gedrukt op zwaar, graauw papier. Hg. 18 met verhaal 37. br. 29 dm. *Zeer zeldzaam*. Zie hierover N°. 3197.

3476 (7 Aug.—12 Sept.) Beleg van Bouchain. (Wagenaar XVII. 483). — Plan „du Siege de Bouchain" geheel als N°. 58 in de Verzameling van *Fricx*, N°. 3035 doch met verandering der belegeringslinien. Door *B. v. Zijl*. Met adres v. *P. Husson* te 's Hage. Hg. 30, br. 44 dm. br. fol.

3477 Hetzelfde, geheel anders. „Plan de la ville de Bouchain" etc. Door *P. v. Cal*. Met adres v. *Anna Beek*. Hg. 48, br. 56 dm. br. fol. Later zonder adres gebruikt in Dumont Veldslagen, gen. II 52.

3478 Hetzelfde, geheel anders; verkleind. Met adres v. *N. Visscher* te Amst. Hg. 29, br. 48 dm. br. fol.

3479 Hetzelfde, anders. Uitvoerige *teekening* der belegeringswerken, enz. Zonder naam. Hg. 30, br. 41 dm. br. fol.

3480 (1712. 29 Jan.) Opening van het Vredescongres te Utrecht. (Wagenaar XVII. 426) — „Stadhuis te Utrecht, alwaar h. Congres v. een generale „vreden door de Plenipotentiaren werd gehouden. — La Maison de Ville „d'Utrecht" etc. — Zeer uitvoerige en duidelijke afbeelding v. h. toenmalige Stadhuis te Utrecht, (welk gebouw uit 2 huizen bestond, op eene plaat v. h. Stadhuis door *J. v. Vianen*: 1697, Hasenberg en Lichtenberg genoemd). Door *J. Smit*. Hg. 42, br. 48 dm. br. fol.

Onder deze plaat is (in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam) eene lange lijst in 6 kolommen van de: „Namen, woonplaatsen en „Livereyen v. H. Excell..... op de Vreede te Utrecht."

Van deze opening v. h. Congres en de teekening v. d. Vrede zijn ook 2 plaatjes, in Schenk Schouwburg. N°. 3031. op pl. XIII. 1 en XIV. 6.

3481 Geheel als voren, doch zeer verkleind, met bijvoeging op den voorgrond v. eene rij v. 11 koetsen, enz. Met 1 reg. curs. onderschr. Zonder naam. Hg. 18, br. 23 dm. br. 4°. Uit den: Tegenwoordige Staat.

3482 Als voren, anders verkleind; eenige koetsen voor h. Stadhuis staande. Met 1 reg. opschr.: „'t Stadhuys" enz. Hg. 16, br. 26 dm. br. 4°.

3483 De wapens en Namen der Gevolmagtigden op den Vrede te Utrecht, op 16 blaadjes kl. 8°., onderaan gen°. 1—16 en bovenaan met de bladzijden van: „N. Chevalier, Lijste der namen v. HH. Plenipotentiarissen, hare wape- „nen, woonplaatsen, livrijen, enz. in alphabet. orde." 15 bladz. 12°. waarin ze behooren.

3484 „Namen, woonplaatsen en livereyen v. HH. Excell. de Plenipotentia- „rissen,... op h. Congres te Utrecht. Utr. J. v. Poolsum. 1712." 8 bl. 4°.

3485 (Maart) „Beleg v. Arras. — „Plan de la ville et citadelle d'Arras," etc. Met adres v. *N. Visscher*. Hg. 48, br. 57 dm. br. fol.

Dit plan is kleiner dan dat in Dumont Veldslagen. II. 53.

3486 (19 Junij—4 Julij) Beleg en verovering v. Quesnoy. (Wagenaar XVII 470, 480) „Plan de la Ville de Quesnoy, investie le 8 Juin... rendue „4 Juillet." Met adres v. *A. Beek*. Hg. 43, br. 53 dm. br. fol.

3487 (Junij). Duinkerken door de Engelschen bezet onder toestemming v. Frankrijk (Wagenaar XVII. 474). „Plan de la ville et citad. de Dunker- „que avec les Forts, etc. en Flandr. Elle est au Roy depuis le 27 Nov.

„(1662) et cédée à l'Anglet. en 1712." Met adres la Haye. *P. Husson.* Met profil v. Duinkerken en plan v. h. fort de Knocke. Hg. 37, br. 56 dm.. br. fol.

3488 (24 Julij). Nederlaag der Geallieerden bij Denain. (Wagenaar XVII 481). — „Plan de l'Entreprise franc. contre le camp retranché à Denain." Onderaan het „Plan v. de Battalje bij Denain." Amst. *Wed. Nic. Visscher.* De pl. hg. 25, met Plan 50, br. 37 dm. fol.

3489 (6 Oct.) Het Fort de Knokke bij Oostende bij verrassing door de Holl. genomen (Wagenaar XVII 482). — „Plan du Fort de Knocke" onderaan: „Exact relaas" enz. 's Grav. *P. Husson.* Hg. 32, met beschr. 50 dm., br. 43 dm. fol.

3490 1713, 12 April. Zinneprent op d. Vrede v. Utrecht, gesloten 12 April. (Wagenaar XVII 513, 515) „Lustpark v. d. Vrede tusschen de Hooge Bond„genooten en de Fransen, gesslooten te Utrecht d. 11 Apr. en bevest. „d. 12 Mey 1713. — L'Idee de la Paix conclue" etc. — Opschrift boven een profil v. Utrecht; lager een: *Vreede Zinnebeeld* met: *Verklaaring* in 16 Holl. en Fransche dichtregels; ter weerszijde en onder dit zinnebeeld 8 kleine afbeeld. v. de verschill. Vergaderkamers, sluiten en afkondigen v. d. Vrede en vuurwerk. Goede gravure, een der besten v. Allard. Met adres v. *A. Allard* te Amst. gr. br. fol. — Het middelste zinnebeeld is hg. 22 br. 28 dm.; de geheele pl. hg. 50 br. 57 dm. Deze pl. komt ook (aan het einde) voor van: „Les principales Forteresses „en Europe. Door *C.* en *A. Allard* met adres v. *P. v. d. Aa* br. fol. Zie 3084 bl. 16. — Zie meerdere zinneprenten over den vrede, No. 3198 tot 3228.

3491 Nagenoeg als voren. — Verkleinde en slechte kopy der vorige plaat; met opschrift: „An abstract of the treaty of peace and commerce between the „Queen of Great Brit. a. the King of France, concl. at Utr. March 31, „April 11; daaronder, regts, een profil op Utrecht, links: „An exact di„script. of the City House of Utr."; beide deze voorstellingen zijn geheel verminkte navolgingen v. N°. 3482 en 3490. — In 't midden eene navolging van het zinnebeeld; voorts 8 kleine afbeeldingen als voren, meestal omgekeerd, en 2 voorstellingen v. de afkondiging des Vredes op 5 Mei en v. h. Vuurwerk 7 Julij te Londen; alles met Eng. onderschriften. — „Ingraven by *John Drapentier* in Georgestreet in St. Martin le Grand „over against ye Blew Anchor. Price 1 Sh." Hg. 35, br. 42 dm. br. fol. Hoogst zeldzaam, althans hier te lande. — Niet vermeld in: Catal. of Satir. Prints Brit. Mus.

3492 Zinneprent op den vrede v. Utrecht. — „Zomer-vrede-jongspel der „dorpelingen." — Inschrift en 6 reg. vers boven in eene voorstelling v. een boerenvreugd in de open lucht; regts een huis, in h. midden een man die op een ton den doedelzak bespeelt; en een Fransch en een Holl. vers elk aan een bezemstok gebonden. Onderaan een 6 reg. Fransch vers: „*La fête rustique de la paix.* Slechte zoutelooze gravure, met adres v. *A. Allard* te Amsterdam, waarschijnlijk door *A. Allard* zelven. Hg. 51, br. 59 dm. br. fol.

3493 Zinneprent ter eere van Koningin Anna, wegens het bewerken van den Vrede. — 14regelig Latijnsch vers van S. G. J. a Burmania, waarvan iedere regel een chronogram of tijdvers met jaar 1713 uitmaakt, (Navolging van N°. 3355) met opschrift: „Magnae Brit. Reg. S(acrum!)

Anna hostIbVs socIIsqVe Dat PaCeM. (1713)

Leeuw. F. Halma. 1713. Vers in kapitale letters in boekdruk en in fraai gefigureerden rand waarboven het portret v. Koningin Anna; ter weerszijden de zegeningen v. den herleefden landbouw en handel, onderaan Mars en Bellona verslagen en ter linker- en regterzijde v. h. vers de wapenen der 6 vredesluitende mogendheden. Naar *A. Houbraken* door *M. Pool*. Hg. 56, br. 39 dm. gr. fol. *Zeer zeldzaam.* — Niet vermeld in: Catal. Emblem. Prints Brit. Mus.

3494 „De sleutelreeks des Vreedes te same gevoegd v. h. zeer groot getal v.
a „de Vaandels, Standaarden en keteltrommen in de laatste oorlog door de „Hollanders veroverd en in 't Hof van Holland, ten praal opgehange, in „de legers getekend. — Theatre des trophees pacifiques," etc. etc. — 3 reg. Holl. en Fransch opschrift, boven eene afbeelding in 13 reeksen onder elkander, v. 175 veroverde Vaandels, Keteltrommen enz. gen°. 1—175. Regts eene verklaring der zinspreuken op de Vaandels. — Opgesteld door *Woudenberg, D. C.* Met adres v. Allard. 1713. 5 Julij. Hg. 51, br. 59 dm. br. fol.

b Deselfde plaat. *Fraai gekleurd.*

3495 „Les Drapeaux, Etendarts, Timbales, etc. prises dans cette dernière „Guerre par les années Victor. de L. H. P. (Leurs Hautes Puissances) et „qu'on voit suspendus dans la grande Sale de la Cour à la Haye, l'an 1713" — Groote afbeelding der Standaarden en Keteltrommen, nagenoeg als op de voorgaande plaat, doch met enkele verschillen. Ter weerszijde eene Fransche, en daaronder deselfde Holl. opdragt dezer afbeelding aan de Staten-Generaal en de Staten v. Holland, door de uitgeefster *A. Beek*, en daarnaast eene gefigureerde rand met de wapens der Unie, Holland, het Keizerrijk en Engeland. Met bovenstaand opschrift. Gegrav. door *H. Pola*. 4 gr. fol. bladen aaneen, zamen hg. 103, br. 112 dm. Zeer zeldzame en belangrijke plaat. — Een *gekleurd* Exemplaar hiervan kwam ook in den Atlas Munniks von Cleef 1860, N°. 1006 voor.

3496 „Pauken, Standaards en Vaandels in den laatste oorlog op de Fransen ver„overt." — Fraaije, gekleurde *geteekende* afbeelding, elk op eene bladzijde, in een 4°. oblong boekje, in deze volgorde:

N°.	1.	Batailie v. Spierbagh.	25 bladz.
„	2.	— — Eekeren	5 „
„	3.	Genomen in Ostende	6 „
„	4.	— — Huy	5 „
„	5.	— — Ath	5 „
„	6.	Bataillie v. Ramilies	20 „
„	7.	Genomen in Dendermonde	4 „
„	8.	Batailie bij Oudenaarde	28 „
„	9.	— — Malplaquet	18 „
„	10.	Genomen in Portugal	1 „
„	11.	— — Sandvliet	1 „
„	12.	— — passeren Schelde	1 „
			119 bladz.

N°. 3497—3517 zijn de platen van de Vuurwerken over den vrede.

3497 14 Junij. „Afbeeld. v. h. Theater met syn Ornam. en Vuurwerk door „ordere v. de *Staten Gen*. in 's Grav. in de Vijver voor de Vergaderplaats „van H.H. Mog. afgestooken ter occasie v. d. Vreede, den 14 Junij 1713." Fraaije en uitvoerige voorstelling v. h. brandende vuurwerk. Met Holl. en Fr. beschrijv. en uitlegg. Naar *H. Pola* door *D. Stoopendaal*. Met adres v. *Anna Beeck*. Hg. 47, br. 53 dm. br. fol.

Volgens N°. 3500 is het vuurwerk ontworpen door *D. Marot*.

3498 Hetzelfde, als voren doch kleiner en minder uitvoerig, met dezelfde zinnebeelden enz. daarentegen met 4 vuurspuwende kolommen ter weerszijde. Met bovenschr.: „'t Staten Generaals vrede vuurwerk. — Feu d'Artifice," etc. Onderaan het adres v. *A. Allard*. Hg. 38, br. 44 dm. br. fol.

3499 Hetzelfde, doch eenigszins verschillend, vooral in de groote zinnebeelden in den tempel; wellicht is dit v. achteren, het andere v. voren gezien. „Afbeeld. v. de Vuurwercken in den Hage geordonn. door de Staaten „Gen. — waar van Een nette explicatie in h. boecktie v. de Beschrijv. „v. deze vuurwerken te leese is." (Dit boekje is waarschijnlijk dat bij N°. 3504 vermeld) Met adres: Utr. bij *Jac. v. Poolsum*. Hg. 40, br. 56 dm. br. fol.

3500 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch verkleind en ook eenigzins anders.

a Met Holl. en Fr. opschrift en uitlegging naast elkaar, ieder in 2 kol.; en 1 regel: „ce feu est du dessin de *D. Marot*, Archit." Hg. 30, br. 40 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, vroegere afdruk vóór de Holl. en Fransche uitlegging, doch met het berigt over *Marot*.

3501 Hetzelfde nagenoeg als voren, met onderschrift: „Op nieuw gecorrigeert Vuur-

a „werck in 's Grav. v. Staaten Kamer te sien." Met 7reg. Holl. en 3reg. Fr. onderschrift en uitlegg. en adres v. „*W. Koning* te Amst. in de Prinse„straat naast de Koperslager: staat dagelijks in de Vrouwesteeg op 't wa„ter." Door *J. Keyser*. Hg. 26, br. 36 dm. br. fol. Voorts deze bijvoeging: „W. Koning versekert dat er geen beter en syn (nl. afbeeld. v. dit vuur„werk) daar minder fouten in is van al de vuurwerken die in d. Haag „te sien geweest sijn, zoo wel van 't groote als van 't kleyne, naast het „beste op meer dan 30 plaasen verbetert.

b Dezelfde plaat. Vóór de N°. in de plaat en 4reg. Hollandsche uitlegging onder de plaat.

3502 Hetzelfde als voren, zeer verkleind; bovenaan en ter weerszijde de Holl. uitlegg. v. N°. 1—19. Zonder naam. Gemt. 1713. II dl. Hg. 16, br. 26 dm. br. 4°. Uit: Europ. Mercurius?

3503 „Vrede-vreugd Spigel, vereewig. de Zinnebeelden en Wapens van 't State „Gen. vuurwerk. — Sejour de la paix considere dans les Embl." etc.— Eene reeks van 4 Schilden, eenige wapens, medaillons, enz. alle voorkomende in h. vuurwerk der Staten Gen. daaronder „Vereewiging d. Vrede „Zinneb. aan 't Hollands Vuurwerk. — Miroir Emblemat. de la paix." etc. 3 reeksen v. Schilden, ornamenten, enz. voor h. vuurwerk der Staten v. Holland. Alles (naar het in de opschriften heet) zamengesteld door *A. Allard*, (zie No. 3505.) met diens adres in de Beursstraat. „Heeft ook „de beste vuurwerksprenten." Hg. 38, br. 45 dm. br. fol. *Zeldzaam*.

3504 14 Junij. „Afbeelding v. h. Theater met syn Ornam. en . . . Vuurwerck, opge-

a „richt door ordere v. de HH. *Staten v. Holl. en W. Vriesl*. in 's Grav. in

„d. Vijver afgestoken op 14 Junij 1713 ter occasie v. d. Vrede." — Fraaije en uitvoerige voorstelling v. h. afgestoken vuurwerk. Met Holl. en Fransch opschrift en uitlegg. v. No. 1—20. Met adres v. *A. Beek*. Door *D. Stoopendaal*. Hg. 47, br. 54 dm. br. fol. — Hierbij: „Be„richt v. de Afbeeldsels en Advise op de Tempels en Theaters te 's Grav. „in de Vijver en die op 14 Junij met.... Vuurwerk verciert.... afge„stooken over de Vreede. 's Grav.; P. v. Santen." 8 bl. kl. 8o. Zie N°. 3499.

b Dezelfde plaat, andere (vroegere of latere) zeer fraaije druk met bijgevoegde uitlegging van N°. 21 op de plaat en d. naam v. *H. Pola* als teekenaar der voorstelling; onderaan de namen v. *P. v. Elinckhuysen* en *J. v. der Beeke*, Vuurwerkmakers v. H. Ed. Gr. Mog.

Hierbij een vel druks in 3 kol. met opschrift: „Devises et inscriptions „contenues dans la construction érigée pour le Feu d'Artifice de la „Prov. de Holl. — Composées par Mr. *de Vrigny*. Deze uitlegging is in 8 groepen: I—VIII, ieder met onderafdeelingen verdeeld. Met adres: 's Hage, P. Rammezeijn, pour *P. Loofs*. Hg. 41, br. 45 dm. br. fol.

3505 Hetzelfde, minder uitvoerig; met Holl. en Fransch bovenschrift: „Het „Hollands vreede vuurwerk, verbeeldende een toegesloten tempel v. Janus „gelijk het afgestooken is. Verbeterd met alle de veranderingen sedert h. „eerste project v. A. Allard" (Zie No. 3503). V. ond. Holl. en Fr. uitlegging, met adres v. *A. Allard* te Amst. Hg. 38, br. 43 dm. br. fol.

3506 Hetzelfde, eenigzins anders en nog minder uitvoerig. Met Holl. en Fransch bovenschrift: „Afbeelding v. h. uytmunt. vuurwerk, opgerecht „door de Staten v. Holl." enz. — te Utrecht bij *J. v. Poolsum*, uitgegeven 20 Junij 1713." Onderaan Holl. en Fr. uitlegging. Na de teekening en onder het bewind v. *P. Roman* en *P. Loofs*. Hg. 38, br. 46 dm. br. fol.

3507 Hetzelfde, met bijvoeging van 2 pedestallen met wapens, naast den Leeuw op den voorgrond. Met bovenschrift: „Hollands vreede vuurwerk opge„regt door de Staten v. Holl. ..... v. alle voorgaande fouten gesuyvert „door *W. Koning*." Links v. de pl. de uitlegging, eindigende: „daar dat „van *A. A.* bij de beurs (*Abr. Allard*) maar een poddegrol is." Naar *J. de Groot* door *P. v. Buysen*. Met adres v. *W. Koning* te Amst. Hg. 30, br. 46 dm. br. fol.

3508 Hetzelfde, doch kleiner, v. voren toogsgewijze afgerond. Met Holl. uitlegging. ter weerszijde. Hg. 16, br. 26 dm. br. 4°. Bovenaan gem. Pag. 302. Pendant v. N°. 3502. Uit Europ. Mercur.?

3509 14 Junij. „Afbeeld. v. h. Theater met syn Ornamenten en constig vuurwerk, „opgeregt door ordre v. de Heeren *Staten v. Vries landt* in Leeuwarden „op 't Markvelt, afgestooken 14 Junij; ter occasie v. d. Vrede tot Utregt „gesloten." Uitvoerige afbeelding v. h. afgestoken vuurwerk, met vele zinnebeelden, enz. Met bovenst. Holl. en Fransch onderschrift en uitlegging. Naar *D. Marot* door *P. v. Call*. Hg. 48, br. 56 dm. br. fol.

3510 Hetzelfde, geheel als voren. Met onderschrift: „Frieslands vrede vuur„werk te Leeuwarden op 't Markveld afgestoke. — Structure pour le feu de „Joie pacifique," etc. — „Het heele schowpark is lang 84 voet, breed „54 voet, de Praalboog hoog 54 voet." Met adres v. *A. Allard* te Amst. Hg. 45, br. 55 dm. br. fol.

3511 „Afbeeldingh v. de Illuminatiën met syn Ornam. opgeright door ordre „v. de Regeerders v. 's Gravenh. vertoont ter zijde v. h. Stadhuys, „14 Junij ter occasie v. d. Vrede." Uitvoerige voorstelling der illumina-

tiën en versieringen voor het Stadhuis te 's Hage, met Holl. en Fr. uitlegging en adres v. *Anna Beeck*. Naar (en door?) *H. Pola*. Hg. 45 br. 53 dm. br. fol. Hierbij: „Pertinente beschrijv. v. alle de Vuurwer„ken op 14 Junij in 's Grav. te sien." 1 bl. kl. fol. waarin de beschrijving v. h. vuurwerk d. Staten v. Holland en een paar woorden over dat der Staten Gener.

3512 De voorgaande Vuurwerken. — Afbeelding op 1 blad van alle stellaadjes en zinnebeelden der 4 voorgaande vuurwerken, met tallooze gegrav. uitleggingen, deels in h. Hollandsch, deels in 't Fransch; in 3 Seriën boven elkander, de onderste in 2 afdeelingen naast elkaar.

Bovenaan: 1° het Vuurwerk der Staten v. Holland; daaronder 2° dat der Staten Generaal; lager: links 3° dat der Staten v. Vriesland; regts 4° dat van den Magistraat van 's Gravenhage. —De zinnebeelden en wapens zijn op deze plaat veel uitvoeriger en duidelijker afgebeeld dan op een der voorgaande platen, wijl ze dáár slechts een klein deel der geheele voorstelling uitmaken; — bovendien behelzen de bijschriften enkele belangrijke bijzonderheden over den toestel dezer vuurwerken. — In het midden der plaat, links, eene aankondiging v. d. Uitgever *Wilh. Koning*, dat hij allerlei prenten verkoopt om „Atlassen en Stedeboeken te maken, „Prenten in Duitschland en elders uitgegeven en praktiseert en inven„teerd alle zinrijke werken voor Geslachtlijsten, Stamboomen, Bruilofts„tytels, enz." Hg. 49, br. 64 dm. gr. br. fol.— *Zeer zeldzaam*. Dit Exemplaar is het eenige wat ik ooit zag, terwijl de meeste der voorgaande platen over deze Vuurwerken vrij algemeen zijn.

3513 „Afbeelding v. h. Theater en Vuurwerck opgeregt in de Maese, door
a „ordre van de HH. de Gecommitt. Raeden ter *Admiraliteit te Rotter„dam*, over de Vrede." Geïnvent. en getek. door *F. v. Douwe*, gegrav. door *B. Picart*. — Zeer fraaije afbeelding v. h. afsteken v. h. Vuurwerk. Hg. 41 br. 53 dm. br. fol. *Zeldzaam*. Datum geheel onbekend.

b Dezelfde plaat, fraaije *proefdruk* voor *alle* letter.

3514 **1714.** (26 Junij.) Zinneprent op den Vrede v. Spanje met Holland. (Wagenaar XVIII 20) — „Vredegalm tusse Spanje en Holland. — Joyes „de paix entre L'Esp. et l'Hollande." Opschrift boven eene afbeelding v. d. Vrede die olijven strooit; eenige kinderen (een met een *Texelse kaas* in de hand) dansen om een olijvenboom; regts de koopmanschap en de vrijheid; met chronogram:

PaCe reperta, qVIes Magna, HoLLanDIs Vt IberIs. (1714.)

(Door?) en met adres v. *A. Allard*. Onderaan een Holl., en lager een Fransch vers in 3 kol.: „Tijdige olijven oogst, gevoegd met de Vreede„galm tusschen Sp. en Holl., getroffen 't Utrecht 26 Junij 1714", beide door A. Allard. Hg. 20 met vers 43, br. 30 dm. fol. Ook uitvoerig beschreven in: Catal. Satir. Prints Brit. Mus. No. 1589.

3515 Afbeelding der feesten door den Portugeeschen Gezant Graaf de Tarouca, wegens den Vrede gegeven. — 12 ongen. plaatjes, alle (behalve No. 6) hg. 12, br. 14 dm., behoorende, blijkens de aanduiding der bladzijden, in een kl. 8° oblong boekje, dat volgens sommige aanteekeningen heet: „Relation des fêtes, données par l'Ambass. de Portugal en 1714 à Utrecht." Utr. 1714. 8°., doch ik nergens heb kunnen vinden, noch in Utrecht noch op de Koninkl. Bibliotheek. In den Atlas Munniks v. Cleef,

13

1860 kwam op No. 1005 deze Serie met *geschreven verklaring* voor (verkocht voor ƒ 16,—) en in een HS. v. A. Schoemaker over de Geschied. v. Utrecht, op de Koninkl. Bibliotheek, vindt men deze platen, doch ook zonder tekst. Wijl niet één dezer zeldzame plaatjes eenig opschrift of naam draagt, behalve de paginatuur, die er in mijn Ex. afgesneden is, diene het volgende lijstje der pl.:

(1) pag. 21. Feestmaal aan eene groote ronde tafel.
(2) — 22. Tooneelvertooning van schepen in een zaal met weinig toeschouwers.
(3) — 25. Groot bal met tallooze kaarsen en oranjeboomen aan de muur.
(4) — 39. Tooneelvertooning van eene tuin enz. in de vorige zaal.
(5) — 42. Groot bal met een licht in h. midden en spiegels aan de muren.
(6) — 47. Plan voor de tafel v. een diner. Klein plaatje, hg. 12 br. 7 dm.
(7) — 52 No. 1. Wintervermaak op het ijs, met optocht van narresleden, ijssleden enz.
(8) — — — 2. Optogt der Schutterij bij avond voor het Stadhuis.
(9) — 69 No. 1. Gondelvaart bij avond door de Nieuwe Gracht bij (Jansdam.
(10) — — — 2. Illuminatie v. d. Domtoren.
(11) — 71. Muziekfeest des avonds voor de Statenkamer.
(12) — 78. Optogt der burgers? met fakkels en muziek in de Maliebaan.

Blijkens pl. 7 zijn deze feesten in den winter 1714 gegeven. Welke dag?

3516 „Vreugdefeesten van den Spaanschen Afgezant, den Graaf van Ossuna over „den Vrede." — Aldus is het MS. opschrift voor 3 folio platen, gen. 1, 2, 3 met adres v. *N. Chevalier* (te Utrecht) gebonden in het Handschrift v. A. Schoemaker, beschrijving v. Utrecht. fol. op de Koninkl. Bibliotheek te 's Hage, en welke ik ook bezit, doch nergens elders heb vermeld gevonden. Het zijn de volgende platen:

1. Afbeelding v. enkele Gemaskerden en vele andere mannen en vrouwen tusschen 2 tafels met allerlei spijzen en geillumineerde pyramiden. fol.
2. Afbeelding van veel volks tusschen 2 tafels met spijzen en 4 versierde pyramiden; op den achtergrond links de Domtoren. fol.
   Deze plaat is bij mij ongenommerd en zonder adres.
3. Afbeelding van een volksfeest; op den achtergrond vele Lat. opschriften ter eere v. d. Vrede v. Utrecht en de geboorte v. d. Spaanschen Infant. 23 September 1713. br. fol.

Plaat 1 en 2 zijn ieder hg. 26, br. 17 dm., plaat 3 hg. 19, br. 31 dm.

Hierbij schijnt geen tekst te behooren. *Uiterst zeldzaam*. Wanneer zijn deze feesten gegeven?

In den Atlas v. d. Heer A. J. Nyland te Utrecht is nog:

„Premier des magnif. Carosses de Mons. le duc d'Ossuna ...... pour „l'entree publ. à Utrecht. 1713, chez *B. Picart*." 10 pl. Is dit dezelfde serie als in den Catal. Munniks v. Cleeff, No. 1007 vermeld: „La magnifique „Carosse du Duc d'Ossuna." 7 pl. fol.? In het bovenvermelde HS. van A. Schoemaker zijn 3 pl. van deze koets, ieder hg. 12 dm., br. 8, 10 en 16 dm. — *Fraai en zeldzaam*.

3517 (1714. 1 Oct.) Zinneprent op het vertrek v. Koning George I v. Engel. met eene vloot uit Hellevoetsluis naar Engeland. (Wagenaar XVIII 29.) — „Vreede en vreugdens Taffreel verthon. de genoegs. en algem. Vreeden „en de Herstelling v. Gr. Brit. door de komste v. Z. Maj. George

„Lodewijk op desz. Throon." Gezigt v. de vloot in Hellevoetsluis; links vertrekt de Koning, op d. voorgrond de vrede en overvloed. Bovenaan 6 kleine afbeeld. waartusschen h. portret v. d. Koning en zijn' zoon. Met 24 reg. vers in 4 kol. en uitlegging regts v. d. pl. Met adres v. „*W. Koning,* woont in de Prinsestraat enz. staat dagelijks op de hoek v. „de Vrouwesteeg op 't Water bij wien ook 4 soorten v. eeuwigdurende „almanakken tot een civiele prijs." Hg. 29, br. 46 dm. kl. br. fol. — Ontbreekt in het Brit. Museum.

Op het Stadhuis te Arnhem hangt een geschilderd portret van George I, geschonken in 1717, omdat de Regeering dier stad den daar gevlugten en opgeëischten Baron von Goertz heeft uitgeleverd. (Wagenaar XVIII. 156.)

3518 (**1715**) „Jan van Gyzen, aanmerkinge op het Tournooyspel v. d. Preten„dent." — Eene ellendige houtsnee van een draaimolen op paarden en het steken naar de ring, waaronder bovenstaand opschrift en een lang vers op den Engelschen Pretendent v. J. v. Gyzen in 2 kol. Amst., J. v. Egmont in de Reguliersbreestraat. 1718. fol. De houtsnede hg. 13, br. 18 dm. folio. — Ontbreekt in het Britsch Museum. Zie ook op **1745**. Deze plaat doelt op den ongelukkigen afloop van den inval in Schotland door den Pretendent, zoon van Jacobus II. (Wagenaar XVIII. 56—65.) Deze houtsnede is later nog eens door de Wed. J. v. Egmont en Zoon gebruikt met een vers op: „'s Waerelds hoogmoed en ijdele zugt tot glorie."

3519 **1715**. „De klagende landman over de sterfte onder h. rundvee in 1715." (Wagenaar XVIII. 105.) — In den M.S. Catalogus v. d. Atlas v. Voorst.

3520 (**1716**. 1 Junij.) „Vreugden Tempel ter eere v. de dierbaare en bleyde „Geboorte v. d. Jongen Aertshertog en Prins v. Asturien, op d. 13e „April bij d. Doop genaamd Leopoldus, enz..... opgeregt door d. „Baron Heems, Envoyé v. S. Kys. Maj. in 's Gravenh. gevierd. 1. 2. 3 „Junij 1716. — Verklaring der Nos., Zinspreuke en Nederd. Tijdspreuken." enz. — Afbeelding v. h. huis v. d. Gezant, waarvoor een groote tempel met zinnebeelden, links de zinnebeelden, enz. Naar *Joh. Bpt. Luraghi inv. et devigit.*? Met adres v. *W. Eng. Koning,* „koopt en verkoopt veel„derhande soorten v. fraye Italiaanse, France, Hoog en Nederd. prentkonst „en teekeningen, woont op 't Water in de Vrouwesteeg." Hg. 42, br. 52 dm. br. fol.

3520*Hetzelfde, verkleind; met bovenschr.: „Vreugde Tempel door de Keizerl. „Ambass. opgeregt," enz. Zonder naam; bovenaan gemt.: Pag. 325. br. 4°. Hg. 18, br. 27 dm. Uit: Europ. Mercur.?

3521 „Spiegel Gevecht op 't Y, ter eere van de Czaarin v. Moscovien." (Wagenaar XVIII. 124.) br. 12°.

In mijn: Essai d'une Bibliographie Neerlando Russe, 1859, is nog vermeld: Vuurwerk ter eere van Peter de Groote bij zijne tweede komst in Holland in 1717. — Zonder eenig opschrift. In het midden der plaat: *Vivat Caesar Petrus Alexius.* — Zonder naam v. grav. (Geëtst door *P. v. d. Berge?*) Proefdruk vóór alle letter. gr. fol.

3522 1716. „De hedendaagsche Mode des baleine rokken, capot en zakken be„gonnen in den jaaren 1716. — La mode journaliere de jupes de baleine „et de sac et capot, commencée l'année 1716." — Eene groote zaal (met een tuinmuur) waarin een concert van mannelijke en vrouwelijke apen; de laatste allen in hoepelrokken; eene speelt op het clavier, andere zin-

gen, spelen op de viool, op de fluit, trommel, wandelen, enz. Met 8 reg. Fransch en Holl. vers, en ter weerszijde bovenstaand opschrift. (Door *M. Pool,* zijn naam in handschrift) met diens adres: Leidsche gracht bij de Heerengracht. Hg. 49 br. 57 dm. br. fol. *Zeer fraai en zeldzaam.*— Zie vele andere platen over voorstellingen van menschen als apen, op 1720, onmiddelijk achter het *Tafereel der Dwaasheid* en het *Dwergentooneel.*

3523 Spotprent op den dichter J. Pluymer, Pachter v. d. Amsterdamschen Schouwburg. Met op- en onderschrift: „*Procul este profani*" en: *R. de Hooge inv.* Deze woorden, die bovenaan regts en onderaan links op de plaat staan, zijn de eenige op de volgende voorstelling. De Maagd van den Amsterdamschen Schouwburg, haar zinnebeeld: de Bijkorf, onder den naam, klaagt weenende haar nood aan de naast haar staande Melpomene. In het midden de vervallen poort v. d. Schouwburg met de omgekeerde Bijkorf in den gevel. Vooraan regts berooft een geleerde met baret op, een geldkoffer onder den arm, (Prof. G. Bidloo?) een gestorven man (zijn medepachter de la Croix?) van zijn lijkkleed, waarover de Weezen wraak roepen; een grijsaard verjaagt met zijn stok een opgepronkt man met een pluim op 't hoofd (de dichter J. Pluymer), die een lier en maizenval onder den arm, doch een wijnroemer in de hand heeft; zijn knecht naast hem draagt een pastij. Allerlei volk met ezelsooren gaat de Schouwburgpoort in, doch wordt aan de andere zijde door Apollo verjaagd die uit eene poort treedt, waarboven staat: *Procul este profani* en aan welks zuilen de borstbeelden van Breeroo, Vondel en Hooft hangen. Verderop Marsyas aan een' boom gebonden; op den achtergrond de berg Pindus met Pegasus. Naar *R. de Hooge?* (door *B. Picart??*) Hg. 14, br. 19 dm. br. 4°. — Onder twee exemplaren van deze zeer zeldzame plaat heb ik een oud opschrift in HS. gevonden: „Spotprent op den dichter J. Pluymer, „Casteleyn v. d. Schouburgh." — Zie de noot onder de volgende plaat.

3524 Spotprent op denzelfden.— „*IJver*" en „*B. Picart delin.* 1716" zijn de eenige

a woorden op deze plaat, die de Maagd v. d. Amsterdamschen Schouwburg voorstelt, met haar blazoen: *IJver* als standaard, waarnaast de bijkorf, uit de poort v. d. Schouwburg tredende en de Dichtkunst begroetende die haar te gemoet komt. Vooraan in het midden drijft Harlequin, een' man met een pluim, flesch en wijnroemer in de hand (de dichter J. Pluymer) in den afgrond, en tevens twee vrouwen met pasteien, Cupido en een bok; op den achtergrond wordt een man (Pluymer's medestander?) door eenige ouden van dagen en een wees aangevallen, enz. Door *B. Picart.* 1716. 8°.

b Dezelfde plaat, latere druk, *zonder* het jaartal, doch met gegraveerd onderschrift: *Dichtkunst en Schouwburg*. Behoort aldus als titelplaat voor de 2e uitgave, in 1719 door *Nil volentibus arduum* bezorgd, van het werkje: „De „dichtkunst en de Schouwburg. Voorspel met muziek, enz. Den 3en Jan. „1689 voor de Keurvorst v. Brandenburg en HH. Burgemeesters vertoont" waarachter een aantal dramaturgische stukken door N.N. en E.B.I.S. K.A. die vele, mij duistere toespelingen, waarschijnlijk op Pluymer bevatten.

Deze beide, vrij zeldzame en voor de geschiedenis van het Amsterdamsch (dus van het Nederlandsch) tooneel zeer belangrijke platen, doelen op de brasserijen, maaltijden en den daardoor veroorzaakten val van den dichter J. Pluymer en Prof. G. Bidloo, die volgens: „Wijbrands, het Amsterdamsch

„tooneel van 1617—1771," van 1679 tot 81 Regenten, en van 1681 tot 87 Pachters van den Schouwburg waren. In de Nederd. en Latijnse Keurdigten, uitg. 1710 vindt men op bl. 565 tot 581 een aantal verzen op den allertreurigsten toestand van het tooneel toen J. Pluimer, Gov. Bidloo, Prof. der Anatomie en P. de la Croix in 1686 pachters den Schouwburg hadden gepacht (welke namen eenigszins afwijken van de door Wijbrands genoemde). Daar nu een der Pachters (de la Croix?) volgens de Keurdigten bl. 581, in 1707 overleed, Prof. Bidloo in 1713, Pluimer na 1720, — daar de 2e plaat hierboven beschreven van 1716 is, en de eerste plaat stellig na 1700, waarschijnlijk tusschen 1710 en 20 gegraveerd werd, zoo heb ik beide platen, die op den val van Pluimer doelen, op dit jaar gebracht. Daartegen strijdt echter dat ik in de collectie van den Heer J. W. Wurfbain op de *Heuve* bij *Rheden* eene *teekening* voor de 1e plaat gezien heb, met den naam *G. Rademaker* en het jaar 1696. Ofschoon de geest der plaat van R. de Hooge kan zijn, wiens naam ze draagt, zoo is ze stellig niet door hem gegraveerd, wat anders steeds het geval is, en houd ik dien naam voor verdicht. — Hoe veel moeite ik mij ook voor de juiste tijdsbepaling van deze plaat gegeven heb om die daardoor te beter te verstaan, zoo ben ik er niet geheel in geslaagd en heb evenmin eenige hulp gevonden in eene uitvoerige geschreven oude uitlegging der zinnebeelen van de 1e plaat, welke bij de Exemplaren dezer plaat, van de HH. Wurfbain en R. W. P. de Vries te Amsterdam gevoegd is.

Beide platen zijn, naar ik vermoed door het Kunstgenootschap: *Nil volentibus arduum* uitgegeven. De 2e plaat toch behoort voor een der werken van N. V. A., en Pluymer zoowel als zijn vriend Antonides waren vroeger lid van dien kring, en toen ze er later uitgingen, ontstond een vinnige pennestrijd, waarvan het gedicht *Marsyas* in Antonides Gedigten bl. 265 de blijken draagt. — Er bestaat een zeer zeldzaam werkje, reeds in 1670 uitgegeven: „Pennestrijd tusschen *Nil volentibus* en E. B. I. S. K. A." 16 bl. kl.8°. door een ongenoemde, waarachter een en ander betreffende de twisten over het beheer v.d. Schouwburg en *Nil Volentibus*, waarachter eene zeer curieuse lijst van pseudonymen en namen der leden van N.V.A. Evenzoo verdient de doctorale dissertatie v. d. Heer A. J. Kronenberg te Deventer 1875, over dit genootschap geraadpleegd te worden; doch door geen dier werken worden deze platen opgehelderd. — In de Nederd. Keurdigten vindt men in het 6e vervolg, 1733, vele gedichten op acteurs en actrices, vooral veel over een schouwburg in de Runstraat te Amst., dien ik nergens vermeld heb gevonden.

3525 **1717.** 1 Jan. „Nieuwe Jaars Heyl en Zegenwensch aan de Borgers en Inwoon-„ders v. 's Gravenhage door de Amptlieden v. de Slangbrandspuyten op „'t Jaer 1717." 3 Houtsneetjes, het Wapen v. Holland en 's Hage, waartusschen een brandemmer; onderaan een vers v. C. v. S. met een overzigt der gebeurtenissen v. 1716; met adres P. v. Santen, op de Langegragt in de 3 hondtjes." fol.

3526 (October.) Zinneprent op het 2e Eeuwfeest der Hervorming. — Een
a achthoekig medaillon, waarin op den voorgrond *Luther* en *Melanthon* bij een altaar; in het verschiet de *St. Pieterskerck*. Rondom dit medaillon 2 portretten, 4 beelden, en 3 histor. voorstellingen; naar *A. Lairesse*, gegrav. door *A. v. d. Laan*. Ter weerszijde v. de plaat: „Korte ver-„klaaring v.de Evangel. Jubelprint," door A. D. L. met adres v. Wed.

Nic. Visscher te Amsterdam. De pl. hg. 36, br. 29, met verklar. 54 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, latere druk, met adres v. *A. en H. de Leth* op de Beurssluis.

3527 Dec. — De Hooge Watervloed bij Amsterdam.(Wagenaar XVIII. 167.) — Zeer klein prentje, gem. No.3. Uit R.v.Leuve? Mengelwerken? kl. 24°. Hierbij een blad in plano, in 2 kol.: Relaas v. de meeste ongelukken door de hooge watervloed v. 24, 25, 26 Dec. 1717 in Amst., Brussel, O. Vriesl., Hamburg, enz. — Amst., Jac. v. Egmont. 1718.

3528 1713. 1716, 1717. Drie belasting briefjes. *a*. Van de 1e en 2e termijn v. de 100e Penning. 1° April 1° Junij 1713, betaald 31 Dec. 1715. Leyden. 4°.— *b*. Quotisatie van Zout, Zeep, enz. Leyd. April 1716. fol. — *c*. Impost op de Coffij, Thee enz. Leyden Junij. 1717. fol.

3529 1719 (23 Junij). „Intrede v. Corn. Hop, Ambass. der Staaten Gen. te
a „Parijs." (Wagenaar XVIII, 210.) — Met adres v. *P. Schenk*. kl. br. 4°. Uit: Schenk, Schouwtooneel des Oorlogs.

b Dezelfde voorstelling, origin. *teekening* voor de plaat door *A. v. Laan*.

3530 „Gehoor v. d. Heer Corn. Hop, Ambass. bij Lodewijk XV." Naar *L. M. du Mesnil* door *S Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar XVIII.

De origineele schilderij berust bij Jkhr. J. M. v. Pabst te Nijmegen en was op de Histor. Tentoonstelling v. Amsterdam 1876, Catal. No. 458.

3531 Zinneprent op de overwinningen v. Prins Eugenius v. Savoye. — Eugenius staat als Romeinsch veldheer met uitgetogen zwaard door de Faam omkransd, die boven hem zijn roem uitbazuint, enz. *Teekening* in O. I. inkt door *J. Wandelaar*. 1719. Hg. 16, br. 24 dm. br. 4°. Is deze teekening in plaat gebragt?

3532 Afbeelding van het trekken der Loterij te Amst. Dezelfde plaat als N°. 2931 doch iets veranderd; met de 2 bussen, links de bus met: *Nummers en Naamen*, regts: *Prijsen en Nieten*, met bovenschrift: „Ter Gedachtenis „van de Loterye van ..... hebbe ik ..... dese prijs getrokken ..... „op den ...... Anno 171.? Door *P. v. d. Berge*. br. 4°.

3533 (1720.) De Actiehandel van J. Law. (Wagenaar XVIII. 216—229) Kermisprent ten tijde of kort na den Actiehandel gemaakt, in 24 zeer oude grove houtsneden, in 6 reeksen boven elkaar; ieder met een 2regelig versje. Bovenaan gen.: 25, als zijnde de 25e uit eene oude Serie. Nieuwe druk, 25 à 30 jaren oud, met adres: Amst., Wed. C. Kok, geb. v. Kolm in de Tuinstraat. Hg. 40 br. 33 dm. Plano.

Deze uiterst zeldzame prent is mij eerst bekend geworden door de Historische Tentoonstelling te Amsterdam, 1876, zie Catalogus No. 2126, waar ook nog 6 porceleinen borden met voorstellingen van dezen handel en andere stukken hierover beschreven worden. De plaat, de laatste der oplage, is mij welwillend geschonken door den uitgever, den Heer W. Kok.

3534 (3 Oct.) „Plundering v. h. Koffijhuis Quincampoix in de Kalverstraat
a „te Amsterdam." nl. het toenmalige 3e huis van den Dam, W. zijde, thans de Groote Club. (Wagenaar XVIII 228.) Naar en door *R. Vinkeles*. br. 4°. Uit J. Fokke, Geschied. d. 18e eeuw.

b Dezelfde plaat, *proefdruk* voor alle letter.

TAFEREEL DER DWAASHEID

OF PLATEN OVER DEN ACTIEHANDEL IN 1720.

3535 „Het groote | Tafereel | der dwaasheid, | vertoonende de. opkomst, voortgang „en ondergang | der Actie, Bubbel- en Windnegotie, in Vrankrijk, | Engeland, en de Nederlanden gepleegt in den | Jaare 1720, | zijnde een „Verzameling van alle de | Conditien en Projecten, | van de opgeregte „Compagnien van Assurantie, Navigatie, Commer | cie, etc. in Neder„land, zo wel die in gebruik zijn gebragt, als | die door de H. Staten „van eenige Provintien zijn verworpen: | — Als meede Konstplaaten, „Comedien en Gedigten, Door verscheide Liefhebbers uitgegeeven, tot „beschimpinge deeser verfoeijelijke en bedrieglijke Handel, waar door in „dit Jaar, verscheide Familien en Persoonen van Hooge en Lage Stand „zijn geruineerd, en in haar middelen verdorven, en de opregte Negotie „gestremt, zo in Vrankrijk, Engeland als Nederland. — 4 *reg. vers:* „Zo lang den Gier'ge Mensch — Is voorzien van geld en goed, — Krijgt „den Bedrieger tog zijn wensch, — Want hem de Gier'ge en Onnooz'le „altijd voed. — Gedrukt tot waarschouwinge voor de Nakomelingen, in „'t noodlottige Jaar, voor veel Zotte en Wijze. 1720." gr. fol.

Dit boek: *Tafereel der Dwaasheid*, is eene hoogst belangrijke verzameling van vrij geestige platen en tekst over den Windhandel van 1720. Hoe algemeen dit boek hier te lande en elders ook verspreid en bekend is, zoo weet men echter van den inhoud en de platen bijna niets; alle kennis is even oppervlakkig als fragmentarisch, ja ik geloof niet dat deze zeer belangrijke getuigenissen over dien handel, uit den tijd zelven waarin die gedreven werd, ooit door eenigen schrijver geraadpleegd en gebruikt zijn. Evenmin vindt men ergens eenige opgave over den inhoud, over den tekst, de platen, hun getal, volgorde, uitgave, oorsprong, enz. Nu ik in deze Beschrijving tot het jaar 1720 genaderd, genoodzaakt ben deze platen te behandelen, heb ik er eene even langdurige als moeijelijke studie aan moeten wijden. De bijzonder rijke verzameling van platen, teekeningen en gedrukte stukken in de volgende bladzijden beschreven, en gedurende 16 jaren bijeengebragt, de collatie van 25 à 30 Exemplaren of van meer dan 2000 platen, de raadpleging van allerlei boeken, hebben mij eindelijk in staat gesteld het volgende hierover mede te deelen. Terwijl *Drugulin* in zijn *Historische Bilderatlas* bl. 343 te regt zegt: „da „fast alle Exemplare dieses merkwürdigen Buches verschieden sind, ist „es kaum möglich eine genaue Collation zu geben," — geloof ik in deze bladzijden de volgorde vastgesteld en het onderwerp, althans van bibliographische en iconologische zijde, volledig afgehandeld te hebben.

Het werk bestaat uit tekst en platen; beide afdeelingen vormen een afzonderlijk geheel en kunnen ieder op zich zelf gebruikt en bestudeerd worden. De eenige betrekking van den tekst op de platen, is, dat men daarin 2 zeer onvolledige lijsten der platen vindt (waarover nader op bl. 105) en aan het einde eene uitvoerige, doch satirieke uitlegging der Loterijkaart (pl. 65 N°. 3600); deze uitlegging is eigenlijk een afzonderlijk

werkje. — Ik zal derhalve eerst den tekst, daarna de platen behandelen, en steeds de laatste of volledigste uitgave tot grondslag nemen.

De tekst begint met den bovenvermelden algemeenen titel in boekdruk, die voor den tekst en de platen dient. Daarop volgen deze 5 afdeelingen (door mij met de letters *a* tot *e* aangeduid) ieder met afzonderlijke paginatuur.

a Bl. 1—25: Conditiën van Assurantie. — Bladz. 26 wit.
b Bl. 1—52: Blijspelen op den Windhandel.
c Bl. 1—26, 29—31. Gedigten op den Windhandel.
d Bl. 1—8: Papegaay tot verklaring v. h. Kaartspel van Momus.
e Bl. 1—10: 4 Brieven van N. N. over den Windhandel.

Daar op den titel van het werk geenerlei uitgave vermeld is, heeft men tot nu toe gemeend dat er maar ééne uitgave bestond, te meer daar de tekst zóó naauwkeurig herdrukt is, dat alleen een scherp onderzoek eenig verschil doet ontdekken. De pogingen om die verschillen te vinden, te vermeerderen, te rangschikken, en eene volgorde van uitgaven vast te stellen kostten veel moeite, doch hebben mij het boek nader doen kennen en geleerd dat er *drie* uitgaven bestaan, kenbaar wat titel en inhoud betreft aan de volgende verschillen.

De titel biedt in de slotwoorden der 4e, 5e, 10e en 11e regels der 3 uitgaven de volgende verschillen aan. Deze eindigen aldus in de

	1e Uitgave.	2e Uitgave.	3e Uitgave.
4e reg.	Ondergang	Ondergang der	Ondergang der Actie
5e „	Vrankrijk	Vrankrijk, Enge-	Vrankrijk, Engeland en
10e „	Commer-	Commercie	Commercie, etc.
11e „	als	als die	als die door de

Voorts bestaat de fleuron onder het 4regelig versje op den titel der 1e en 2e uitgave uit 5 naast elkander geplaatste figuurtjes: T, en in de 3e uitgave uit 5, 4, 3 kleinere figuurtjes, boven elkaar in een stompen driehoek ▽ gezet.

In den tekst heb ik de volgende verschillen ontdekt:

In *a* bl. 1, regel 1 heeft	1e	uitg.:	Aussurantie.
	2e, 3e	„	Assurantie.
b „ 10, opschrift,	1e, 2e	„	Bedriegelijke.
	3e	„	Bedridgelijke.
b „ 29, paginatuur,	1e	„	92 in plaats van 29.
	2e, 3e	„	29, gelijk behoort.
c „ 8, fileet,	1e	„	geene fileet tusschen de kolommen.
	2e, 3e	„	hebben die fileet.
c „ 18	1e	„	heeft onderaan de signatuur D.
	2e, 3e	„	„ „ geene signatuur.
d „ 1—8	1e	„	die bladzijden zonder pagineering.
	2e, 3e	„	„ „ met: 1—8.
d „ 1, 2e kolom	1e	„	Hárten Téin.
	2e, 3e	„	„ Tien.
e „ 1—10	1e	„	Ontbreken in alle Ex. die ik gezien heb, ofschoon ze op bl. (14) van *c* beloofd worden.
	2e	„	beslaan deze Brieven 9 bl.; bl. 10 is wit.
	3e	„	„ „ „ 9½ bl. gepag. 1-10.

Al deze kleine verschillen zoude ik niet zoo naauwkeurig nagegaan en opgeteekend hebben, indien ik niet de zekerheid had willen verkrijgen dat niet alleen de titel maar ook de geheele tekst herdrukt was, en zoo niet langzamerhand de gedachte bij mij ware opgekomen, alleen door zulk een typographisch onderzoek te bevestigen, dat het boek bij gedeelten, men zou zeggen bij afleveringen, en gedurig met meerder platen verschenen was, en niet in eens, compleet, te voorschijn gekomen is. Dat het langzamerhand en bij afdeelingen verscheen, bewijst dunkt mij het navolgende. In Afd. *c* staat op de ongenommerde bladz. 14 een *Naberigt* en daaronder *Eynde;* ook draagt in de 1e uitgave bladz. 13 de signatuur D, en is bladzij 13 en 14 maar een half vel; de afdeeling eindigde dus kennelijk daarmee; de 3 vellen: 15—26, E. F. G. zijn met iets andere letter gedrukt en er blijkbaar later bijgevoegd; bl. 26 van die afd. *c* eindigt met een: *Register* van (61) platen en tekst, waaronder op nieuw: *Eynde.* Daarachter vindt men dan weer bl. 29—31. (sign. *H*) ook later bijgevoegd, bevattende zoowel *Komediën* die in afdeeling *b* behoorden, als *Gedigten* die in *c* passen. — Even gelijk afdeeling *c*, biedt afd. *b* typographische verschillen aan, soms merkbaar door het inbinden van Exemplaren der 1e uitgave. Die afdeeling *b* toch is 52 bladz. groot, maar schijnt eerst uit 32 bladz. bestaan te hebben; want in het midden, nl. op bl. 32 staat: *Einde.* 1720, en daaronder: *Register van alle Printen*, slechts 43 platen noemende en dus waarschijnlijk verschenen vóór afl. *c* waarin op bl. 26, 61 platen vermeld worden. Later heeft men de volgende 20 bladz. (33 tot 52) aan die 32 toegevoegd, en dat bijvoegsel heeft men zoowel voor die afdeeling *b* als voor *c* willen gebruiken; daarom zijn bij die afdeeling *c* bl. 29 tot 31 bijgevoegd om alzoo te kunnen aansluiten. Die latere bladzijden van *b*, 33 tot 52, zijn dan ook in zeer enkele Exemplaren, achter *c* bl. 31 gebonden.

Hoe schijnbaar nietig zulke bijzonderheden ook zijn, ze leeren ons eerst regt den uitwendigen oorsprong van het werk kennen, en bevestigen mij tevens in het vermoeden, dat, hoewel op den titel staat: „Gedrukt in 't noodlottige jaar 1720", het werk toen wel begonnen, doch niet geheel uitgegeven is, althans de 3e of volledige uitgave veel later is verschenen. Wèl staat er op de gegraveerde lijst der Prenten, en de beide lijsten der platen in den tekst, dat die 43 of 61 platen in 1720 zijn verschenen, en draagt de titel ook dat jaar, doch in het werk *Conditien,* enz. (zie bl. 106), in 1722 verschenen, vindt men bl. II 310 wel eene zeer onvolledige lijst van platen, maar het hoofdwerk: Tafereel der Dwaasheid wordt nergens genoemd. In welken tijd het boek gehéél is uitgegeven acht ik zeer onzeker, doch hoogstwaarschijnlijk niet in het genoemde jaar 1720.

De tekst is een herdruk van vroeger afzonderlijk verschenen stukken, zeer belangrijk voor de kennis van dien handel, te meer wijl de meeste origineele stukken zoozeer verloren zijn gegaan, dat ik in den loop van 16 jaren daarvan slechts het weinige wat aan het einde der beschrijving bij de *Gedrukte Stukken* vermeld is, heb kunnen vinden. — De *Conditien v. Assurantie* in afdeeling *a* zijn in 1720 ook in 8°. gedrukt, (vermeld in mijnen Catalogus van Boeken over Nederl. Geschied., 1859 No. 15) en herdrukt in het volgende zeldzame werk, dat ik slechts éénmaal gevonden heb en thans op de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool berust:

„Verzameling tot waarschouwinge voor de Nakomelinge van alle de Projecten en Conditien van de Compagnien van Assurantie, Commercie en Navigatie, etc., zoo wel die in gebruyk zijn gebragt als die door de Heeren Staten en Magistraten van eenige Provintien en Steden zijn verworpen; mitsgaders de reeden voor en tegen de selve, door verscheyde Liefhebbers uitgegeven, enz. 's Grav. C. Hoffeling in de Heerestraat. 1721." I. 336 bl. — 2e dl. 1722. 320 bl. kl. 4°.

Hierin zijn de 30 Projecten van afd. *a*, doch op verschillende plaatsen, naar orde der Provinciën afgedrukt, ook de 4 Brieven van afd. *e*, en daarbij vindt men op bl. 249—306 van dl. I vele stukken over de oprigting van Kolonien in N. en Z. America, zoowel in Louisiana, Guyana, als in Darien, op de eilanden Bourbon, Pines!! enz., voorts op bl. 170—177 iets over de Noordsche Compagnie, en een herdruk van andere geschriften van dien tijd die thans verloren zijn.

De *Blijspelen* in afdeeling *b* verzameld, zijn die van P. Langendijk en G. Tysens. — De *Gedigten* in afd. *c* zijn herdrukken van eenige afzonderlijk uitgegeven, waarvan enkele hierachter bij de *Gedrukte Stukken* vermeld zijn; tot mijne verwondering heb ik in de Verzameling: „Hollandsche en Latijnse Keurdigten" en de Vervolgen, geene verzen hierop gevonden. — De afd. *d*: Uitlegging van het Kaartspel is een afzonderlijk werkje, waarvan ik geene andere uitgave ken. — De 4 *Brieven* in afd. *e* herdrukt, zijn vroeger herhaaldelijk uitgegeven; de afzonderlijke uitgaven welke ik heb kunnen vinden zijn onder No. 3666 tot 69 vermeld.

De onbekende, doch verdienstelijke verzamelaar dezer Stukken heeft er van eigen hand niets anders bijgevoegd dan het belangrijke *Naberigt* op bl. (14) van afdeeling *e*; belangrijk, omdat daar, beter dan ergens de spreekwijzen verklaard worden die gedurig in den tekst en op de platen voorkomen: „de verliezers worden gezonden naar Vianen en Kuilenburg" of: „naar Vianen en Kuilenburg reizen" — en: „zich met Fredrik Hendrik „behelpen" of: „met den mantel van F. H. dekken" (zie pl. 60 No. 3595) Deze spreekwijzen die toen, in 1720, reeds vreemd schenen, zijn nu geheel en al onbekend geworden, getuige een paar opstellen over den Actiehandel in het tijdschrift: *Eigen Haard* 1875, bl. 215 en 255; daarom zal ik de uitlegging hier inlasschen: „wat het eerste belangd, „namentlijk die na Vianen of Kuylenburg te senden, is omdat die twee „plaatsen gelegen zijn aan de Rivier de Lek, Vianen 2 uuren, Cuylen„burg 8 uuren van Uytregt, beyde seer vermakelijk, in welke een Regt „geüseert wort dat wanneer iemant op andere plaatsen door sijn schuld„eischers overvallen, dat daar konnende komen met alle sijn goederen die „hij bij sich heeft, wordt in bescherming genomen, niet alleen in de „Stad, maar ook in beide die Graafschappen, daar die Steden het Hoofd „en ook na genoemd zijn, en dit geschied voor een klyne Recognitie. „Ja selfs iemand bij toeval een manslag begaan hebbende, dog niet moord„dadig heeft in die beide plaatsen ook vrijdom. Maar voor omtrent vijftig „jaren geleden is bij geval dat een Heer Mortangie een Juffrou ontschaakte „uit 's Gravenhage," (dit was in 1674, zie in dit werk No. 2194) „die daar „mede na Cuylenburg vlugte, so is op order van de Heeren Staten Me„litie gesonden na Cuylenburg, en die ook de reden heeft gegeven, dat „dese Stad sig verpligt heeft dat ten allen tijde als het Hof van Hol-

„land of de Heeren Staten iemand in haar stad gevlugt opeischen, sij „die sullen laten volgen, — dog dit sal selden voorkomen.”

„Het 2e Spreekwoord is opgekomen omdat als eenige Geldwolven en „Bedriegers de menschen op hoop van groote winst wisten te engageeren „in de Actien van de Oost Indise Compagnien, of die op Tijd of op „Premie, of in de wind te kopen of te verkopen, en die daardoor in „hooge Prijsen op te jagen, so hebben de Heeren Staten siende de ruïne „van veele Familien in den Jaare 1610, 27 Febr. een Plakaat geëmaneert „en Gepubliceerd, tot verbod van dese Handel en dat nog tot 4 rijsen „met strikter uytdrukkinge vermeerdert, het eene in dato 3 Juni 1621, „het and. 3 Juni 1623 en 1624, 20 May en 1677, 16 Sept.; naderhand „is bij de Stad Amsterdam verschijde Keuren Gepubliceerd tegen dese „bedriegelijke Handel, ende dewijl de Heer Prince Frederik Hendrik hier „veel tot het nemen van dese Resolutie hadde gedaan, wierd het Plakaat „na sijn naam genoemd; dese Plakaten lopen daar op uyt, dat wanneer „iemand eenige Actien verkoopt, die hij op de dag dat de koop geschied „niet heeft, de koop nul is, en so verder, als wordende die saken aan„gemerkt als Dobbelen en Speelen, het gene bij de beschrevene Regten „selfs ook verboden is; God bewaar ons Land voor diergelijke Tijden.”

Van den tekst tot de platen overgaande, begin ik met de opmerking dat zoo overeenstemmend in bijna alle Exemplaren de inhoud en volgorde van den tekst is, zoo afwijkend is het getal en de volgorde der platen.

Ofschoon van de meeste platen maar ééne uitgave is, en van slechts enkelen varianten bestaan, zoo kan men aan hún getal en orde, meer nog dan aan den tekst, zien, dat het werk in vele uitgaven verschenen is. De Exemplaren die slechts 56 platen of daaromtrent bevatten en in de orde van het Register in afb. *b* bl. 32, of dat in *c* bl. 26, gebonden zijn, behooren tot de 1e of 2e uitgave; zij die 74 of meer platen inhouden en de orde van het gegraveerde Register volgen, zijn van de 3e of laatste uitgave. Doch vooral is op te merken: dat de platen der beide eerste uitgaven bijna allen op goed, zwaar papier, van zeer verschillende grootte al naar gelang van de zoo afwisselende vorm der platen gedrukt zijn, terwijl voor de latere uitgave graauw, dun papier, van nagenoeg gelijke grootte voor alle platen, gebruikt is.

Van deze platen bestaan vele, en gedurig verschillende Registers, namelijk 2 in den tekst, en één gegraveerd Register als plaat; van dit laatste zijn bovendien 4 verschillende uitgaven bekend. — De Registers in den tekst zijn: op bl. 32 afd. *b* een ongenommerd Register van 43 N°.; op bl. 26 afd. *c* een genommerd Register van pl. 1 tot 60, (doch No. 1 komt daarop 2 maal voor en aan het einde is nog eene plaat: Flora's Gekskap vermeld); voorts staat op bl. 31 afd. *c* een lijstje van 7 platen, gen. 56 *a—g*, wat een vervolg is op de 2e uitgave van het volgende gegraveerde Register. Bovendien komt de eerstgenoemde lijst van 43 Nos. geheel overeen met een dergelijke in dl. II bl. 310 der op bl. 106 genoemde: *Conditien en Projecten van Assurantie*, met uitzondering alleen van het laatste No., wat in de *Conditien* ontbreekt.

Het gegraveerde Register (zie No. 3610) is een gewoon folio blad, de pl. hg. 30 br. 20 dm., op papier van gelijke grootte als de 3e uitg.

van den tekst gedrukt; het is in 2 kolommen verdeeld, door een fraaijen rand van arabesken omgeven, met opschrift bovenin: „Register van alle „Prenten die op de Actiehandel zijn uytgekomen in Jaar 1720" en wordt slechts in weinige Exemplaren der 1e en 2e, en niet in alle Exemplaren der 3e uitgave gevonden; is ook niet in de nummering der platen opgenomen. Van dit Register ken ik 4, eigenlijk 6 uitgaven, bij mij genommerd *a*, *b*, *c*, *d*. — De laatste en compleetste uitgave, gen°. *a*, heeft 74 pl., de voorlaatste, gen°. *b* telt 67, 65 of 64 pl., (ik ken maar één Ex. van ieder dezer varianten), de vroegere *c*, die meer voorkomt, heeft 56 pl., en de eerste, *a* wijst slechts 47 pl. aan.

Alle uitgaven van het gegraveerde Register zijn geheel gelijk voor de No. 1 tot 28, 30 tot 45, doch voor de No. 29, 46 en 47 hebben veranderingen plaats gehad.

Ten einde nu voor het vervolg eene orde der platen vast te stellen en te weten welke plaat aangehaald wordt, heb ik aan het einde dezer aanteekening eene tabel van de Nos. van alle lijsten, met aanduiding der Nos. van mijne beschrijving gegeven.

Het compleete werk: Tafereel der Dwaasheid komt hier te lande vrij algemeen voor, doch wordt in de laatste jaren door vele verkoopen naar buitenslands, reeds schaarscher; de oude Exemplaren met 50, 60 of 70 platen, op zwaar papier gedrukt, zijn echter vrij zeldzaam; het overgroot aantal Ex. van alle uitgaven, wat hier nog voorhanden is en vroeger in wandeling was, duidt aan hoezeer dit boek in den smaak van het volk is gevallen en verkocht werd. Wat de 28 varianten der platen aangaat, welke ik met veel moeite opgespoord en beschreven heb, zoo komen enkelen vrij algemeen voor, b.v. 1 *b*, 17 *b* enz., van de meesten daarentegen, als: 5 *b*, *c* 37 *c*, *d*, enz. heb ik maar één Ex. onder de meer dan 2000 door mij vergeleken platen gevonden.

Ook zijn vele Exemplaren met enkele of vele zoogenaamde *Bijprenten* voorzien, prenten namelijk over hetzelfde onderwerp, die niet in dit werk behooren noch op de Registers vermeld zijn, en toen of kort daarna verschenen zijn. De hier beschreven verzameling wijst meer dan 40 Bijprenten aan, maar vooral een Exemplaar in 2 folio deelen gebonden, in de *Printroom* van het Britsch Museum berustende; daarin heeft men echter op de zonderlingste wijze allerlei platen ingelascht die daarmee in geen het minste verband staan, b.v. over den Spaanschen Successie-oorlog!! Zie daarover hiervóór bl. 26, reg. 20 v. ond.

Voor de beschrijving der platen zullen naar ik vertrouw de volgende bladzijden voldoen. Eene veel uitvoeriger, en om de talrijke medegedeelde bijzonderheden van historischen en artistieken aard zeer te waardeeren beschrijving van vele platen is voor weinige jaren in Engeland gegeven in den Catalogue of satirical Prints in the British Museum Vol. II. 1837, N°. 1612 tot 1693. Doch het is te bejammeren dat de volgorde der platen geheel verbroken is, ofschoon toch op No. 1636 de laatste en volledigste uitgave van het gegraveerde Register beschreven wordt en men dus de leiddraad in handen had; ook zijn sommige Engelsche en enkele Fransche platen tusschen de Hollandsche door beschreven; zie de Nos 1610, '11, '14, '18 tot '22, '25, '26, '29, '56. Wegens het belang der bijgevoegde

geschiedkundige opgaven, heb ik echter gemeend aan de achterstaande vergelijking der Registers, de verwijzing naar die beschrijving te moeten toevoegen. Die omschrijving is echter zoo overweldigend uitvoerig, dat tijd en geduld mij ontbroken hebben die nauwkeurig na te gaan en met mijne platen te vergelijken om welligt ééniq verschil te vinden. Ik vermoed overigens dat mijne verzameling wel alle varianten van het Britsche Museum zal bevatten.

Aan welke vernuften met pen en graveerstift wij deze allezins belangrijke platen en de bijgevoegde verzen te danken hebben is geheel onbekend. Ofschoon zeker het werk van verschillenden, en bepaaldelijk van Hollandsche graveurs en dichters, zoo valt de groote invloed van Franschen en Engelschen geest en toestanden, niet te miskennen, ja, ik acht de weinige originaliteit der voorstellingen nog grooter gebrek dan hunne platheid. Van 2 platen, No. 16 (3551) en No. 62 (3597), zijn de Fransche origineelen bekend en daarbij beschreven; pl. 16, (3551) Quincampoix te Parijs, en pl. 33 (3568) en andere duiden bepaald Fransche straten en huizen en een vreemden oorsprong aan; No. 21 (3556) doelt op de Engelsche Zuidzee Compagnie. — Twee platen, No. 46 en 72* (3582 en 3607) hebben vroeger in den Almanach van 1701 gediend en zijn op de Nos. 3044 en 3041 beschreven, en No. 2 op pl. 15 (3550) is eene copy van Lodewijk op pl. 2 uit denzelfden Almanak (No. 3040). De fraaije platen No. 18 en 27 (3553 en 3562) zijn door *B. Picart*, terwijl de Nos. 39, 42, 44, 45, 49 (of 3574, '77, '79, '80 en '84), allen door *P. van de Berge* gegraveerd, eene serie van 5 platen vormen, die zeker bijeen behoort en vroeger elders gediend heeft. 2 platen, No. 26 en 29 (of 3561 en 3564) met 8 voorstellingen, zijn aan het *Dwergenkabinet* (waarover later) ontleend; enz. Zoo is althans de herkomst van 15 der 74 platen aangewezen, en ik twijfel niet of een in gravure meer geoefend oog dan het mijne, zou bij nader onderzoek den graveur of de herkomst van meer platen kunnen aanwijzen. — In 't kort, het is eene verzameling van zéér verschillende en afzonderlijk verschenen platen, die van allerlei kanten bijeengebragt en op den Actiehandel toegepast zijn.

Bij het opmerkzaam nagaan der platen heeft het mij steeds verwonderd in vele Exemplaren als Bijprent het portret van den Engelschen Pretendent te vinden, doch *welligt* geeft de plaat 17 *b* (N°. 3552 *b*) daarover eenige inlichting. Volgens die laatste plaat toch is de geheele onderneming van Law, inzonderheid eene speculatie geweest die van Rome uitging en in dienst der Kerk stond; is die onderstelling juist, dan is de bijvoeging van het portret van Jacobus III, den Engelschen Pretendent, allezins natuurlijk, wijl die toen voor het Engelsche en Fransche Hof de verpersoonlijking van het clericalisme was. Ook heb ik in een paar Exemplaren van het Tafereel der Dw., uit Belgie ontvangen, enkele spotdichten op den finantieelen kerkelijken acrobaat Langrand Dumonceau gevonden, wiens kerkelijk-finanticele plannen voor weinige jaren zooveel onheil teweegbragten. Ik moet hier echter bijvoegen dat noch *Ranke* in zijne: Französische Geschichte, noch eenig geschiedschrijver over Law, diens plannen van clericalisme betieht hebben, — doch alle waren ook onbekend met deze zeer duidelijke platen, die mijns inziens geen tweeërlei uitlegging toelaten. Men zie voorts hierover N°. 3685

de Bijeenkomst van Kardinaal Alberoni en Law, en op het jaar 1745 eene plaat op den Pretendent die eigenlijk op 1715 behoord had.

De geheele Actiehandel is, zonderling genoeg, noch door *le Long* in zijn: Koophandel van Amsterdam noch in *Luzac* Hollands Rijkdom, besproken. In den laatsten tijd echter is die zaak, en daarbij dit *Tafereel* uitvoerig behandeld door Prof. *Laspeyres* in diens voortreffelijk geschrift: Geschichte der volkswirthschaftlichen Anschauungen der Niederländer und ihrer Litteratur zur Zeit der Republik. Leipzig, 1863. gr. 8°; de bibliographie daarbij gevoegd is vrij uitvoerig, de platen kunnen echter zijne goedkeuring niet wegdragen en noemt hij even geesteloos als weinig oorspronkelijk. Prof. *S. Vissering* heeft ten tijde der finantieele crisis in 1856 de herinnering aan dit *Tafereel* bij ons verlevendigd door een opstel over de vorige en toenmalige speculatiën, onder dien titel in het maandwerk: *de Gids* 1856. — Ik geloof dat eene grondige studie van al het hier bijeengebragte, menige nu onbekende bijzonderheid over deze *rampzalige* speculatie aan het licht zou brengen.

Gegraveerd Register *a* van 74 No.	Gegrav. Register *b* en *c*, 67 of 66 No.	Gegrav. Register *d*, 47 No.	Reg. 60 No. op bl. 28 *c* en 7 No. op bl. 31.	Register ongen. op bl. 32 *b*, 43 platen.	Reg. in Conditiën. Zie bl. 107.	Catal. Brit. Mus.	Deze Beschr.
1. Eeretytel	1	1	1*b*	—	—	1638	3536
2. Jean Law.	2	2	2	1	1	'45	'37
3. Windkoopers. . . .	3	3	4	3	3	'23	'38
4. Windkraamer. . . .	4	4	5	4	4	'46	'39
5. Windverkoopers . . .	5	5	6	5	5	'24	'40
6. Kaart d. Vaart . . .	6	6	7	6	6	—	'41
7. Op- Ondergang . . .	7	7	8	7	7	'47	'42
8. Actieuse Papier Atlas .	8	8	9	8	8	'48	'43
9. Key in 't Hoofd . . .	9	9	10	9	9	—	'44
10. Quinquampoix te Amst.	10	10	11	10	10	'49	'45
11. Kermiskraam. . . .	11	11	12	11	11	'50	'46
12. Arlekein Actionist . .	12	12	13	—	—	'51	'47
13. Uitslag der Windneg.. .	13	13	14	12	12	'52	'48
14. Quinquampoix in Duigen	14	14	15	13	13	'53	'49
15. Rotte-ge Blaasbalg . .	15	15	16	14	14	'54	'50
16. Rue Quinquampoix . .	16	16	17	15	15	'55,'6	'51
17. Bombário, o dood . .	17	17	18	16	16	'58 en 1709	'52
18. Eeuw. gedagtenis . .	18	18	19	17	17	'27,'28	'53
19. Wereld is een Speeltooneel	19	19	3	2	2	'59	'54
20. Verslagen Actionist . .	20	20	20	18	18	'60	'55
21. Zuidzé Compagnie . .	21	21	21	19	19	30	'56
22. Vergaderpl.d.Windverkop.	22	22	22	20	20	'61	'57
23. Inbeelding beersseres. .	23	23	23	21	21	'57	'58
24. Law Don Quichot . .	24	24	24	22	—	'62	'59
25. Strijd Bubbelheeren . .	25	25	25	23	22	—	'60
26. Bombario Actionist (1) .	26	26	26	—	—	'63,'4,'5,'6	'61
27. Eeuw.gedagt.*veranderd*.	27	27	—	24	23	—	'62
28. Schijn bedriegt . . .	28	28	28	25	24	—	'63
29. Bombario Actionist(II) .	—	—	27	—	—	'67,'8,'9,'70	'64
30. Vervallen Action. . .	30	30	30	27	26	—	'65

Gegraveerd Register *a* van 74 Nos.	Gegrav. Register *b* en *c*, 67 of 56 No.	Gegrav. Register *d*, 47 No.	Reg. 60 No. op bl. 26 *c* en 7 No. op bl. 31.	Register ongen. op bl. 32 *b*, 43 platen.	Reg. in Conditiën. Zie bl. 107.	Catal. Brit. Mus.	Deze Beschr.
31. Verwarde Action. . .	13	31	31	28	27	1672	3566
32. Viaantsche Tolpoort. .	32	32	32	29	28	--	'67
33. Gedenkboog Actionisten.	33	33	59	30	29	'73	'68
34. Spiegel d. Reden . .	34	34	33	31	30	'74	'69
35. Malle Action. . . .	35	35	34	32	31	—	'70
36. Opgehulde Actionisten .	36	36	35	33	32	'31	'71
37. Afbld. v. d.Hr.Quinquamp.	37	37	36	34	33	'12,'13	'72
38. Werelds doen. . . .	38	38	37	35	34	'75	'73
39. Actiescheepje. . . .	39	39	38	36	35	—	'74
40. Ridder v. h. Gildekalf .	40	40	39	37	36	'76	'75
41. Vonnis v. Apol . . .	41	41	40	38	37	—	'76
42. Actieboomptje . . .	42	42	41	39	38	—	'77
43. Actiesphynx	43	43	42	40	39	'77	'78
44. Bubbeljongen. . . .	44	44	43	41	40	—	'79
45. Bronwater voor Actien .	45	45	44	42	41	—	'80
46. Inventeur d. Windnegotie	29	29	29	26	25	'71	'81
47. Wortel en Besse, of: Kornet v. vuil gewin. .	47	—	45	—	—	—	'82
48. Lachende Ezopus . .	48	—	46	—	—	'78	'83
49. Titelprent Actiekraam. .	49	—	1*a*	—	—	'44	'84
50. Harlek. en Bomb. in rouw	50	46	60	—	—	—	'85
51. Virtute et probit. . .	51	—	—	—	—	1706	'86
52. Laggende Law . . .	52	—	47	—	—	1682	'87
53. Annotomie	53	—	48	—	—	—	'88
54. Nieuwjaarsgeschenk . .	54	—	58	—	—	'79	'89
55. Actievalk	55	—	51	—	—	—	'90
56. Begeerlijkheid. . . .	56	—	49	—	—	'80	'91
57. Eiland Gekskop . . .	—	—	50	—	—	'82	'92
58. Meerman	Voorts tot 65 of 67 toe.	—	54	—	—	—	'93
59. Missisippi.		—	52	—	—	'83	'94
60. Verrezen Fred.Hendrik.		—	53	—	—	'85	'95
61. Opkomst Jan Law. . .		—	56*b*	—	—	'86	'96
62. VastenavontVreugdekrans		—	56	—	—	'84	'97
63. Kladpapieren wereld. .		—	56*a*	—	—	—	'98
64. Caart Enkhuisen. . .		—	55	—	—	—	'99
65. Kaartspel Momus . .		—	56*c*	—	—	'42,'43	3600
66. Werelt in Maskarade .		—	56*d*	—	—	'35	'01
67. Actiewereld einde . .		—	56*g*	—	—	'87	'02
68. B...(*Wintgot uytgebuld.*)		—	56*f*	—	—	—	'03
69. Floraas Sotskap . . .		—	—	—	—	—	'04
70. Ronde Godt		—	61	—	—	—	'05
71. Koning en Koningin .	—	—	—	—	—	—	3606
72. Stervende Bubbelheer. .	46	47	57	43	42	1615,'16,'17	'07
73. Tooverkaart	—	—	—	—	—	'89	'08
74. Toverkaart. Tweede Stuk.	—	—	—	—	—	'90	'09

3536 (1) „Eeretitel of Gordijn voor het Schouburg der Actietafereelen," enz. Eene 8° plaat met onderschrift: „Mors Actionum ultrix" en: „Grafkelder „der verongelukte actionisten" is omgeven door eene rand van figuren en dwergen, waaronder in boekdruk bovenstaand opschrift, met een vers en een *Lijst der Actien* in boekdruk, te zamen in 4 kol.

b Dezelfde plaat, *vroegere* druk, met vers en lijst, in 5 kolommen.

De plaat, welke mij toeschijnt uit: A. Houbraken, Zinnebeelden, te zijn, is hg. 15, br. 9 dm.; met de rand van dwergen is die gewoon folio, en met de Lijst van Actien groot folio. De rand komt niet in het *Dwergentooneel* voor. (Zie hierover later aan het slot.)

3537 (2) „Mre Jean Law, Con. du Roy," etc. — Law staande, ten voeten uit, links, achter hem de tuinen van Versailles; in zijne hand een papier met de woorden (uit Psalm 45 v. 2?) *Dico Ego mea opera Regi*. Met Fransch onderschrift en Fr. 4reg. vers. Door *L. Schenk* met adres v. *P. Schenk*. Hg. 28 br. 18 dm. fol.

In een ex. van dit werk v. d. Heer C. J. v. Leeuwen te Woerden heb ik een afzonderlijk uitgegeven portret v. J. Law gevonden: Borstbeeld van voren, naar links, in ov. met Fransch randschrift: J. Law, Conseiller du Roy ét tous ses conseils, etc. Naar *J. Hubert* door *J. Langlois* met adres: Paris. Maillot. gr. fol.

3538 (3) „De Windkoopers met Wind betaald of de laatste zal blijven hangen." — Gezigt van de (Oude) Beurs te Amsterdam, van binnen, met de klok, enz. het plein is vol van verkoopende en wanhoopige mannen; in het midden hangt eene *Lijst van de Windnegotie* met 21 projecten. Met Holl. vers in 3 kol. van I. Bombario. Hg. 35, br. 30 dm. fol.

Blijkens de duidelijke sporen van een vroeger inschrift op de *Lijst* der projecten, is deze plaat reeds vroeger gebruikt.

3539 (4) „Kermis Windkraamer en Grossier. — Le Monopole des vents." —
a Een windhandelaar zit op een zak met actien die opgeblazen wordt, vooraan een geldkist waarin de rotten huizen. Met een Holl. vers v. Q. Verwoude in 3 kol. waaronder een Fransch vers: *Le Monopole des Vents* in 2 kol. Hg. 28, br. 18 dm. fol.

b Dezelfde plaat, vroegere afdruk, zonder het Fransche vers. Eenig Ex.?

c Dezelfde voorstelling, slechte kopy, met hetzelfde Holl. vers. De plaat is herkenbaar aan de zeer slechte gravure, vooral van den tekst, maar bovendien aan de vermeerdering der voorstelling met een man op den voorgrond liggende: *Ik ben van een man geworden een kint*. Eenig Ex.?

3540 (5) „De windverkoopers of windvangers die door Wind, — Verliezen Geld en goed bederven vrouw en kind." — Een dergelijk gezigt op de Oude Beurs te Amsterdam als op No. 3 doch andere gravure met andere mannen; in het midden dezelfde lijst van Projecten, doch vermeerderd tot 27. Met ander vers in 3 kol. van I. Bombario. Hg. 37, br. 30 dm. fol.

3541 (6) „Nieuwe en nette Aftekening v. de Doorgravinge van Utrecht tot aan „Spakenborg in de Zuyderzee." Amst., Wed. J. Ottens. — 2 kaarten boven elkaar op 1 blad, vertoonende de Vaart van Utrecht tot aan de zee. Hg. 37, br. 35 dm. fol.

3542 (7) „Op en Ondergang der Actieonisten. — Het Thuilleriece Hof. —
a „Quinquempoix." — 3 afbeeldingen onder elkaar met deze op- of onder-

schriften. De onderste stelt den Dam te Amsterdam en uitzigt in de Kalverstraat op het koffijhuis: Quincampoix voor. Met uitvoerig vers in 7 kol. Hg. 35, br. 38 dm. fol.

b Drie *origineele teekeningen* voor gedeelten van deze plaat, nl. 1° van de middelste voorstelling: het Hof der Tuilerien, met opschrift: „Opkomst „en gevolg der Actieconsten." *Teek.* in O. I. inkt. br. 12°. — 2° De Dam te Amsterdam enz. *Teek.* in O. I. inkt en rood krijt. br. 4°. 3° *Schetsteek.* voor de 2 personen buiten den rand, regts van den Dam. kl. 8°.

3543 (8) Actieuse Papiere Atlas naar de Mode. — Law, 3 mannen en eene vrouw torschen ballonnen met wind, onderaan links een Hollandsch, — regts een Fransch vers op de Papiere Atlas. Hg. 29, br. 35 dm. br. fol.

3544 (9) „Bij veele zit de Kei in 't hooft — Omdat men in de wind gelooft." — Eene zonderlinge, waarschijnlijk oude, spotprent op menschen die eene Kei in het hoofd hebben, dat is: gek zijn, door allerlei bijschriften op den Actiehandel toegepast, enz. Met vele verzen op de plaat. Deze plaat vindt men dikwijls afzonderlijk. Hg. 31, br. 38 dm. br. fol. — Zie ook No. 3605 en 3620.

Dit spreekwoord: de Kei in het hoofd hebben, wat beteekent: gek zijn, is afkomstig uit de Arthur-romans, namelijk van den huismeester van Koning Arthur die eerst iedereen voor den gek hield en later voor den gek gehouden werd. Dit is daardoor eene spreekwijze in de latere kluchten geworden, die herleefde bij Jonkh. Meysters Amersfoortsche Kei in 1661. Zie hiervoor No. 2172—74.

3545 (10) „Quinquampoix" (het Koffijhuis te Amst.) — Gezigt in de binnenkamer v. h. koffijhuis vol handelende mannen. Quinquampoix was het 8e huis in de Kalverstraat, reeds voor 40 jaar vereenigd met het 1e en 2e huis in die straat, welke in het laatst van 1870 gesloopt, en toen vervangen zijn door de tegenwoordige Groote Club. — Met uitvoerig vers in 4 kol. Hg. 31, br. 39 dm. br. fol.

3546 (11) „De Kermiskraam v. de Aktieknaapen," enz. — Een groote wagen, door 8 padden getrokken, door Bedrog gestuurd, waarop Bombario zit en de Duivel een ander opblaast, rijdt door een hoop tierende Actiehandelaars, enz. Met verklaring door *Philadelphus*, in een geschiedkundig vers in 4 kol. over den loop van den Actiehandel. Hg. 44, br. 34 dm. br. fol.

3547 (12) „Arlequin Actionist." — Harlequin schuift een tooneelgordijn open *a* waarachter men een hoop joelende en vechtende Actionisten ziet, die de Actien zelfs uit den aars v. anderen halen; in het verschiet het koffijhuis *Quinquampoix*. Hg. 24, br. 19 dm. fol.

Deze plaat staat ook aldus voor een Ex. van het Blijspel van dien naam door P. Langendijk, nl. voor de zeer zeldzame, afzonderlijke en origineele uitgave van Amst. in 1720, zeer gr. 4°. Die afzonderlijke uitgave in gr. 4°. met de plaat er voor, heb ik slechts éénmaal gezien en komt ook niet voor in den Catalogus van de rijke verzameling Tooneelstukken bij de Maatschappij van Nederl. Letterkunde te Leiden. De verkleinde plaat, in kl. 8°., staat vóór de 8° herdrukken van het Blijspel en komt meer voor.

b Dezelfde pl., *latere* afdruk, waarboven gedrukt is; „Uitlegg. der titel„plaat, voor Arlequin Actionist," onderaan een vers v. 6 vijfreg. strophen in 3 kol. — Komt een enkele maal alzoo in de 2e uitgave v. het: Tafereel d. Dw. voor, als titel voor de comedie van Langendijk op bl. 25, afd. *b*.

c Dezelfde pl., *vroegere, zeldzame* staat, waarin de guirlande van manden en eetwaren ter weerszijde van het opschrift: *Arlequin Actionist* niet sterk geschaduwd is, doch eén grijns en ossekop de plaats der latere manden innemen.

3548 (13) „Uytslag der Wind Negotie." Law zit op een stoel met den hoorn v. overvloed en verkoopt actiën; regts het dolhuis, enz. Met uitvoerig vers in 6 kol. Hg. 28, br. 38 dm. br. fol.

3549 (14) „Quincampoix in duigen." — Een theater wat door steenworpen enz. vernield wordt, een woedende hoop volks die een' man (Law?) een kleed met leliën versierd, afscheuren, enz. Met vers in 2 kol. Hg. 31, br. 31 dm. br. fol.

3550 (15) „De *Rottege Blaas*balg en de Geest v. Erasmus zwervende naar de „drie ongeactioneerde Vrijsteden van H^{d}. (Holland) — l'Actieux Souflet et „le genie d'Erasme" etc. — Een koopman geeft zijn afscheid aan Erasmus die door Mercurius weggeleid wordt, enz. Met bovenschrift: „De „Eklips der zuider zon ..... door de onpolitike maan der Brn...." (Is in dit laatste een naam verborgen?) Met Holl. vers in 4, en Fransch vers in 3 kol. Hg. 34, br. 25 br. fol. — Doelt op Rotterdam waar de Windhandel door de Regering begunstigd werd, tegenover de 3 steden van Holland, Amsterdam, Haarlem en Leyden, waar die geweerd werd, althans niet door de Regering begunstigd. — Zie No. 3569.

3551 (16) „Rue Quinquempoix en .... 1720." — De Regte Afbeelding der
a „Windnegotie," enz. — Gezigt in de straat Quinquempoix te Parijs, waar de windhandel voornamelijk gedreven werd, met tallooze handelende en geruïneerde menschen. Met Holl. vers in 3 kol. Naar en door *A. Humblot* met adres van *G. Duchange* te Parijs. Hg. 33, br. 37 dm. br. fol. — Slechte copie der volgende origineele plaat, met tallooze woorden op de plaat.

b Dezelfde voorstelling. fraaije *origin.* fransche plaat, zonder eenige inscriptie, en zonder vers. Hg. 26^{5}, br. 38 dm. br. fol.

3552 (17) „Bombario, o dood! te schendig in de nood." — Een open hof waar
a Bombario door den dood wordt weggehaald, enz. Met vers in 2 kol. Hg. 27, br. 27 dm. fol.

b Dezelfde plaat, *latere* druk met vele veranderingen, zéér opmerkelijk wegens de aanduiding van den zamenhang der plannen van Law met de belangen der Roomsche kerk. Het opschrift is veranderd in:

„Bombario o dood, Gij waart geen vrind van Law toen Gij Paus „Clemens schoot."

De regter helft der plaat is geheel veranderd. De zaal, waarin vroeger Mercurius zijne klagten voor Themis kwam brengen, is veranderd in eene: *Roomse Schilderij*, nl. de zaal met het sterfbed van Paus Clemens XI, 19 Maart 1721, waarvoor *Law* en de Eng. *Pretendent* staan (wier beider portretten ook in dit werk voorkomen). In plaats van het vers in 2 kol. der vorige plaat, is nu een vers in 4 kol. getiteld: „'t Cachot „v. Mr. Knigt, Kassier der Zuidze Comp. en de Roomse Schilderij en „Medali." Boven de 2 wereldbollen onderaan, (op de vorige pl.: *Deraclite en Heraclite*) staat nu: *Pretendent Pretendents zoon* en: *Roomse Medali*, 1721; — terwijl Bombario op de vorige plaat, staande voor Themis hof uitriep: *Wie sal hij nouw vragen om raat*, roept hij thans, voor het sterfbed van den Paus staande: „Wie zal *Knigt* nouw vragen om raat." — Zie over deze plaat belangrijke inlichtingen in: Catal. Satir. Prints Brit. Mus. No. 1709.

3553 (18) „Monument consacré, etc. — Ter eeuwiger gedagtenisse der dwaas-

a „heid v. h. 20e jaar der 18e eeuw." — De Fortuin der Actien staat op een draaijend rad v. een' wagen door dwaasheid gevoerd, en strooit actien rond; de Faam leidt hen naar het zieken-, gekken- en armhuis; links vele handelende menschen. Door *B. Picart*, 1720. Hg. 28, br. 37 dm. br. fol. Zie pl. 27 (No. 3562).

b Dezelfde voorstelling; zeer fraaije origin. *teekening* in O: I. inkt, door *B. Picart*. 1720 voor de plaat. br. fol. Uit de verzameling *Leunbruggen*.

3554 (19) „De Waereld is een Speel Toneel," enz. Een tooneel waar eenige mannen met actiebriefjes optreden, enz.; ter weerszijde 5 kleine afbeeldingen van den aanleg en voortgang v. d. Actiehandel. Met vers in 2 kol.: *Castigat ridendo mores*. Hg. 45, br. 39 dm. gr. fol.

3555 (20) De Verslagen Actionist in de Stoel met rinkels," enz. — In het midden een molen, waardoor een rinkelstoel; regts een man die door het ge-*lauw*-erd paard van Troje overreden wordt. Met vers in 4 kol. Hg. 32, br. 40 dm. br. fol. Geheel verschillend van de *teekening* met bijna gelijk opschrift, zie No. 3647.

3556 (21) „De Zuidzé Compagnie ..... beklaagt haar verlies," enz. — Een groot medaillon; Mevrouw Zuidze Comp. ligt ontdaan op eene sofa, enz. Met afzonderlijk gegrav. vers in 3 kol. folio. De pl. hg. 18, br. 30 dm. br. fol. Pendant van pl. 23.

3557 (22) „De grôte Vergaderplaats der Windverkopers van 1720." — Gezigt
a in h. koffijhuis Quincampoix te Amsterdam. Ter weerszijde 2 kleine afbeeld. v. d. bloeitijd en het verval der Actionisten, enz. Met vers in 4 kol. Hg. 28, br. 35 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, latere afdruk, met bijvoeging boven in de plaatrand van 1 regel gegrav. Duitsch bovenschrift: „Der grosse Versammelplatz der „Windverkäuffer. A° 1720"; voorts zijn de 4 kleinere afbeeldingen, (2 regts en links) gen. 1. 2. 3. 4.

3558 (23) „De Inbeelding, Heersseres van 't Rookverkopersgild." — Pendant van pl. 21. Een groot med. waar Inbeelding zit, enz. Met afzond. gegrav. vers in 3 kol. De pl. hg. 18, br. 30 dm. br. fol.

3559 (24) „Law als een tweede Don Quichot, op Sanche's graauwtje zit ten spot" enz. — Law zit op een ezel, met de open: „*Bombarioo's geldkist* 1720"; den ezel vliegen tallooze actiebrieven uit den aars. Met vers in 3 kol. Hg. 22 br., 27 dm. fol.

3560 (25) „Strijd tuszen de Smullende Bubbel Heeren en de aanstaande armoede."
a Onderschrift van eene voorstelling van een gevecht van den vleeschtijd tegen den vischtijd, of van vischwijven en visschers tegen de koks, enz. — Dezelfde plaat als No. 3153 of pl. 7 der platen over 1707 in het *Lusthof van Momus*; doch met vele nieuwe inschriften in de plaat, zonder de vorige Holl. en Fransche versjes onderaan, ook zonder: *Le Carneval* enz. waarvan de sporen nog te zien zijn. Met afzonderlijk vers gegrav. in 5 kol. Hg. 29, br. 40 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, met het vers onderst boven gedrukt.

3561 (26) „Bombario Actionist en de Geest van Esopus." — 4 kl. 4° plaat-
a jes, óf op één folio blad gedrukt, óf op 4, klein 4° blaadjes, gen. 1 tot 4, dwergen voorstellende met bovenstaand opschrift boven No. 1, en de volgende boven 2, 3, 4:

2. Actieuse Nachtwindzanger.

3. Natuur Actie doctor. 4. Directrice der vervallen Actie Regimenten.

Deze 4 afbeeldingen en die van pl. 29 (gen⁰. 5 tot 8) zijn pl. 1 tot 8 (zonder randwerk) der 2e uitgave, nl. die van 1720, van het werk: „De wereld vol Gekkenuesten anders genaamd: Het Dwergentooneel," — waarvan men de beschrijving achter die van het Tafereel d. Dw. vinden zal.

Deze platen wijken zoo van alle andere platen af dat ik niet geloof dat ze oorspronkelijk tot deze collectie behoord hebben; ook wordt pl. 26 (met No. 1 tot 4) niet op de allereerste en kortste lijst der platen op bl. 26 afd. *b* vermeld, wel op de grootere van 61 pl. in afd. *c* en op alle gegrav. lijsten; en pl. 29 komt alleen op de gróótere gedrukte, en op de lààtste gegraveerde lijst voor.

In de oudste Exemplaren of bij de eerste afdrukken dezer platen, zijn de 4 afbeeldingen van pl. 26 en ook van pl. 29, op één folio vel gedrukt, bij de latere Exemplaren zijn ze opgeplakt. De 4 pl. zamen hg. 39, br. 27 dm.

b Dezelfde afbeeldingen op 4 klein 4⁰ blaadjes, onafgesneden. Elk hg. 18 br. 14 dm.

c In een Ex. der Bibliotheek te Gent heb ik in plaats van pl. 4 een soortgelijk, doch geheel ander plaatje van een dwerg gevonden, ook gen⁰. 4, doch met opschrift: „Le tourne dos-charmé — Stro jonkers „Aart in rang," met 4 reg. Duitsche, Fr. en Holl. versjes, even als in het Dwergentooneel, door *J. C. F(ritsch?)* met adres v. *W. E. K(oning)*. Dit plaatje is in geen der 2 hierna beschreven uitgaven van het Dwergentooneel te vinden, en wijkt in gravure zoozeer van die platen af, dat het tot eene mij onbekende serie moet behooren.

3562 (27) „Ter eeuwiger gedachtenisse der dwaasheid," enz. — Dezelfde plaat

a als No. 27, doch latere druk met de volgende veranderingen. 1⁰ De tafel, onderaan links, waarnaast een man op 2 stoelen zit, is nu een steen, met 4reg. Fransch, en 6reg. Holl. vers: „Schrei Fillis niet om 't geld," enz. daarnaast een jonge weenende vrouw die door een oud man vertroost wordt; 2⁰ regts staat op den steen, waarop vroeger een Jood: *Transport* schreef, nu: *Procuration pour Hoorn*, wat een jong man schrijft; 3⁰ in het midden vertoont de grond vele pas opgekomen paddestoelen, met de namen der Steden waar Compagnien opgerigt zijn, enz.

b Dezelfde plaat met de veranderingen; latere druk, vermeerderd met een 4 reg. versje bij de paddestoelen: „De Bubbels ras als 't Duivels brood „verschenen," enz.

c Dezelfde plaat met de veranderingen en het versje; doch in den hoek onderaan links is weer een tafeltje geplaatst als op pl. 18, doch zonder opschrift, en de vrouw, versje, paddestoelen enz. zijn gebleven. Dit is de laatste staat die ik ken.

3563 (28) „Schijn bedriegt." — Een theater waar Bombario zeepbellen blaast, met bovenschrift: *Roskam. Sub rosa* 2e deel; en onderschrift: *Sileni Alcibiadis*. Met vers in boekdruk in 2 kol. Hg. 16, met vers 40, br. 19 dm. fol. — Silenus Alcibiades is de titel van een dichtwerk van J. Cats in 1619 te Middelburg in 4⁰, in eerste uitgave verschenen.

3564 (29) Volgens het Register heet deze plaat, waarover zie No. 3561 of pl. 26, No. 1:

a „Bombario actionist. 2e plaat", welk opschrift niet op de plaat staat, welke 4 afbeeldingen van dwergen bevat, gen⁰. 5 tot 8, als vervolg op pl. 26.

Deze 4 pl. zijn pl. 5 tot 8 (doch zonder randwerk) der 2e uitgave van het Dwergentooneel, en hebben tot opschrift:

5. Verhens Beker van Fi-âne of Vianen. — 2e Tooneel van de Geest van Esopus. —
6. Rector Magnif. van de Ongeactioneerde Litteratuur.
7. Ontsprongen ...... Blaaskaak.
8. Contrarolleur van de gelukk. en rampzal. Lapiszoekers.

Op één blad te zamen gedrukt, wat zelden voorkomt.

b Dezelfde plaatjes, op 4 klein 4° blaadjes gedrukt. Groot als No. 26 *b*.

3565 (30) „De vervallen Actionisten hersteld door den triompheerenden Arle„quin." — Arlequin op een wagen door 4 hollende paarden gevoerd, deelt actiën uit; links in het verschiet *Viaanen*. Met vers in 4 kol. Hg. 28, br. 35 dm. br. fol.

3566 (31) „De verwarde Actionisten torenbouw tot Babel." — In het verschiet een half volbouwde Babelsche toren; vooraan links Law aan een tafel actiën verkoopende, enz. Met vers in 4 kol. Hg. 36, br. 40 dm. br. fol.

3567 (32) „De Viaantsche Tolpoort voor de Actionisten." — Regts de poort v. Vianen waar de wanhoopige actionisten inkomen; links de *Sovereine Derecteur* ten troon gezeten. Met afzond. gegrav. vers in 8 kol. Hg. 34, br. 32 dm. fol.

3568 (33) „Gedenkboog ter begraafplaats der uitgeteerde Actionisten." — Eene groote eereboog met een groote doorgang in het midden, met een digt hek, en ter weerszijde eene doorgang met open hekken. Voor het middenste hek staat eene ledige draagbaar en wordt in een pas gevuld graf tal v. Actiën geworpen, regts de lijkstoet, enz. Met Holl. vers en Fransch onderschrift, elk in 4 kol. Hg. 41, br. 48 dm. br. fol. — Deze plaat is zeker de copie v. eene Fransche gravure, want zoowel de boog als de vele huizen en andere vertooningen zijn geheel en al Fransch. Deze plaat en No. 18 zijn de beste en geestigste platen uit het geheele werk.

3569 (34) „Spiegel der reden voor de wanhopende Actionisten." — Een wanho-
a pige actionist die zich zelven wil doorsteken hoort na de Rede; achter hen houdt de Voorzigtigheid een blinkend Schild met een Y (Amsterdam aan de IJstroom?) den Windhandelaars tegen. Met verzen in boekdruk naast en onderaan. De pl. hg. 16, met vers 35, br. 10, met vers 26 dm. fol.

b In een Exemplaar der Bibl. te Gent is van deze plaat een Ex. zonder tekst in boekdruk, doch met een afzond. randwerk uit een mij onbekend Dwergentooneel. — Zie N°. 3589 en '97.

Zinneprent ter eere van Amsterdam, waar de handel, zoo veel mogelijk, door Regering en handel gestuit werd. Zie No. 3550, de Requesten in Afd. *a* bl. 16 tot 19 en hierachter No. 3662, '63, '64.

3570 (35) „De malle Actionisten naar Vianen oft peperlant." — Een open wagen
a rijdt de Muiderpoort te Amsterdam uit naar de in 't verschiet liggende plaatsen: *Vianen* en *Kuilenburg*. Met vers in 3 kol. Hg. 32, br. 39 dm. br. fol.

b Dezelfde voorstelling; *teekening* in O. I. inkt voor de voorg. pl.

3571 (36) „De opgehulde Actionisten in hun eer en aanzien gesteld." — De Zuidzee compagnie zit ten troon en houdt de Geldzucht aan een keten, enz. Met vers in 4 kol. Hg. 36, br. 27 dm. fol.

3572 (37) „Waare afbeelding v. d. vermaarden Heer Quinquempoix." — Af-
a schrift boven een portret van Quinquenpoix, wat uit een *Brouwketel* op-

rijst en door de Dwaasheid met eene kroon van vederen en het jaar MDCCXX gekroond wordt; waarboven: *Of Stront of Koning*. Rondom de plaat met dit portret, is ter weerszijde op eene afzonderlijke plaat als *passe-par tout* een Holl. vers gegraveerd.

b Dezelfde plaat, latere druk; vóór het opschrift: „Of Stront of Koning" staat: No. 1; onder het woord: *Brouwketel* staat: 6; bij het portret v. Quenquenpoix staat: *Aut Caesar aut Nihil*, enz.

c Dezelfde plaat, nl. het portret, waaromheen op eene afzonderlijke plaat een Fransch vers gegraveerd is: „Veritable Portrait du tres fameux Sei„gneur Quinquenpoix".

d Dezelfde plaat, met Fransch vers, latere druk, met verandering van het bovenschrift: No. 1. *Of Stront of Koning* in: No. 1. *Tout ou rien* en bijvoeging bovenaan regts: Tom. 2, pag. 327. Waaruit kan die plaat zijn? Eenig Ex.??

De binnenste plaat met portret is hg. 15^5, br. 10^5 dm.; met het Holl. vers hg. 19, br. 30 dm., met het Fransche vers hg. 22^5, br. 32 dm.

3573 (38) „Des waerels doen en doolen, — is maar een mallemoolen." — Een groot en fraai draaischuitjesspel of mallemolen; regts tallooze ongelukkige actionisten. Met vers in 4 kol. Hg. 31, br. 43 dm. br. fol.

3574 (39) „Het hobbelend Actiescheepje", enz. — Een klein waggelend scheepje met zeil; ter weerszijde 2 blazende engeltjes. Door *P. v. d. Berge*. Ter weerszijde en v. ond. 5 verzen in boekdruk. fol. Het plaatje hg. 15^5, br. 10 dm.; het vel hg. 40, br. 28 dm. Pendant van No. 42, 44, 45 die hieraan geheel gelijk zijn, en van No. 49.

3575 (40) „De ridder v. h. gilde kalf, in optogt .... naar Delfos." — Een versierd gildekalf wat eene slede trekt, wordt bereden door een nar en voorafgegaan door een tamboer en trompetter. Met vers in 2 kol. Hg. 35, br. 27 dm. fol.

3576 (41) „Vonnis v. Apol over de bubbels." — Regts zit Bombario ten troon, links zit Apollo op de wolken, voor hem de 7 Muzen; bij hen de wapens v. Amsterdam, Haarlem en Rotterdam, die op meerdere v. den platen voorkomen. Met vers in 4 kol. Hg. 28 br. 35 dm. br. fol.

3577 (42) „Het uitgeteerde en stervende Actieboomtje." — Een kwijnende
a boom met zinnebeelden omgeven. (Zeker door *P.v.d.Berge*.) Ter zijde en v. ond. 5 verzen in boekdruk. Het pl. hg. 16, br. 10 dm. fol.

b Dezelfde verzen, andere druk, herkenbaar aan de vele accenten, — doch met een ander plaatje bovenaan, nl. eene jageres die de min overwint, met bovenschrift: *l'Amour ne peut rien sur elle*. Door *P. v. d. Berge*. — Bovenaan regts: pag. 48. Pendant der N°. 3942, enz. — Hiervan slechts dit ex. gezien.

3578 (43) „De Schijnschoone Actiesphynx springt hier zig zelven dood," enz. Een sphinx springt van een berg, en een man vliegt op windblazen door de lucht; in het verschiet *Viaanen*, door een barriere en soldaten afgescheiden. Met vers in 4 kol. Hg. 26, br. 34 dm. br. fol.

3579 (44) „De bubbeljonge op de Jagt." — Een naakte jongen wil met een toorts een eenhoorn en een leeuw vangen. Klein plaatje. Ter zijde en v. ond. 5 verzen in boekdruk. Het plaatje hg. 15^5, br. 10 dm. Door *P. v. d. Berge*. 8°. Met verzen. fol.

3580 (45) „Bronwater of geneesmiddel voor de zieke Actionisten." — Een naakt jongetje drinkt uit de bron der vergetelheid. Ter zijde en v. ond.

gedrukte verzen. Het plaatje is even als 42 *b* v. beven gemerkt. Pag. 14. Hg. 15^5, br. 10 dm. Ik vermoed dat deze 4 plaatjes (39, 42, 44, 45) tot een mij onbekend boek behooren.

3581 (46) „De Inventeur der Windnegotie op zijn zegekar." — Law rijdt in een *a* wagen door hanen getrokken langs een kasteel waarop een man staat. Dezelfde plaat als N°. 6 van den *Almanach* 1701, zie N°. 3044, doch met vele veranderde inschriften, en vermeerderd met dit opschrift en een groot Holl. vers ter weerszijde der plaat in boekdruk. Zoo heeft b.v. de laurier boven Law voor opschrift: *Magere— Lauw—erier* en draagt Law in zijn hand de: *Grote Standerd van de Miss. Compagnie*, enz. De pl. hg. 22, br. 18 dm. met vers 33 en 40 dm. br. fol.

b Dezelfde voorstelling, slechte kopij met hetzelfde opschrift (doch *Zeegekar* met 2 *ee*, op *a* met ééne *e*) en vers in boekdruk. De inschriften zijn alle in slechte cursieve letters, en daaraan te onderscheiden dat boven Law staat: *Magere — Lauw — Rier* en op de Standaard: *Grote Standaart van de Miss. Compangenie*, enz.

Van deze plaat 46 en van No. 72 (3607) die beide uit den Almanach 1701 zijn, komen gelijksoortige copyen voor.

3582 (47) „De Kornet v. vuil gewin of Wortel en Besse postiljon." — Een postiljon op een varken schreeuwt: „De Kompany is vol," — eene koe staat in het water en spuwt acties uit. — Met vers in 2 kol. Hg. 34, br. 28 dm. fol.

3583 (48) „De lachende Ezopus op het koolmaal tot afscheyd van de Actie- „apen." — Links staat Ezopus ziende naar eenige apen die rondom eene groote kool zitten. Hg. 29, br. 35 dm. br. fol.

3584 (49) „Tytelprint der Actiekraam of Voorhof v. Quinquempoix." — Een vignet geheel als N°. 39, 42, enz. en ook door *P. v. d. Berge*. Law op zijne knien voor Schijnschoon. — Klein plaatje omgeven door een gegrav. krans met zinnebeelden en vierkanten rand; v. ond. 2 kol. gegrav. verzen. Hg. 15^5, br. 10 dm., het geheel hg. 38, br. 26 dm. fol.

Deze plaat is in tal van Exemplaren vooraan gebonden wijl ze in de gedrukte lijst van 60 platen in afd. *c* bl. 26 voorop staat, en ze zoowel door opschrift als voorstelling zeer gevoegelijk als titel kan gebruikt worden.

3585 (50) „Harlekin en Bombario in den rouw." — Klein plaatje, waar *Mercurius ontwaakt*, aan weerszijde en v. ond. met gedrukte verzen. Het plaatje hg. 14, br. 9 dm. fol.

3586 (51) „Virtute et probitate." — Een groot tafereel met dit opschrift; regts wordt de Actiehandelaar, links de ware koopman, in het verschiet een doolhof en eindelijk de Hemelstad afgebeeld. Met 2 reg. gegrav. uitlegging 1—14. Hg. 28, br. 39 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, waaronder in boekdruk een vers van *F. Piek* op: „De nuttige en nuttelooze koopman." De pl. hg. met vers 47 dm. gr. fol.

3587 (52) „De laggende Law, de treurende Actionist, de Smeekende Mercurius." Regts werpt Law geld in een geldkist; in het midden staat een actiehandelaar; Mercurius smeekt de goden om hulp. Met vers in 3 kol. Hg. 34, br. 30 dm. fol.

3588 (53) „Anatomie der windnegotie of Bombario voor den drommel." — Een Actiehandelaar ligt ontzield op een tafel en wordt ontleed, enz. Met vers in 3 kol. Hg. 28, br. 27 dm. br. fol.

3589 (54) „LAUW-maands herdenking wegens de nieuwbakke Goude Eeuw ver-

„toverd in paardevijgen." — Een Faun (Plutus) omarmt de naakte godin Pecunia. — Klein plaatje (door *B. Picart?*) omgeven door gegrav. verzen en een rand met bovenschrift: *Nieuwjaarsgeschenk,* voorts zinnebeelden en dwergen gelijk als in het Dwergentooneel voorkomen, doch in geene verzameling gevonden. Het plaatje hg. 12⁵, br. 9 dm., het geheel hg. 30, br. 19 dm. Pendant van No. 3597. — Zie ook N°. 3569.

3590 (55) „De strópende Actievalk om hals, en 't bubbelrotje onder de klaauwen
a „v. d. uil". — Een oud zinnebeeldig plaatje uit *Cats*, *Udemans* of een dergelijk werk, doch zeer veranderd, een wandelende heer en dame voorstellende, die op een rat wijzen door een uil en een' vechtenden valk in de lucht verslonden, enz. Klein plaatje met verzen rondom gedrukt. De pl. hg. 14, br. 13 dm., het blad hg. 38, br. 29 dm. fol.

b Dezelfde plaat, andere druk, alleen herkenbaar aan de *o* in *stropende* op de vorige pl. met, — hier zonder een accent, en het eerste woord: *Verwate,* — in deze latere uitgave gespeld: *Verwaate.*

3591 (56) „De Begeerlijkheid zoekt de fortuin te achterhalen of voorbij te loo-
a „pen". — Eene plaat met vele verschillende voorbeelden van begeerlijkheid van de kindsheid tot den ouderdom. Bovenaan het portret van Law, en 6regelig vers op label. Met uitvoerig vers in 6 kol. Hg. 35, br. 43 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, uitmuntende *proefdruk* voor alle letter.

c Hetzelfde; zeer fraaije *teekening* voor de voorg. pl. door *G. Hoet?*

3592 (57) „Afbeeldinge v. 't eiland Gekskop." — Een kop met narrenkap, gefatsoeneerd als een eiland; in medaillon. Ter zijde links een gezigt in de Kalverstraat bij den Dam, op het 3e huis, Westzijde, het geplonderde en gesloten koffijhuis Quincampoix; regts de zeilwagen der Actionisten als op N°. 1758 Floraas mallewagen, doch zeer verkleind. Met vers in 2 kol. Hg. 30, br. 23 dm. fol.

3593 (58) „De Meerman van 't Noorder gewest, als opper Directeur der zee- „plaat verkruyers v. 't verkeerde Pampus," enz. — Een meerman in een schuitje met de wapens der 7 steden van 't Noorderkwartier rijdt over de golven; in 't verschiet *Enkhuizen.* Spotprent op het plan der Actiecompagnie om daar ėen haven te maken. Met vers in 2 kol. Hg. 34, br. 29 dm. fol. Zie No. 3599.

3594 (59) „Missisippi oft wijd befaamde Goudland, door d'inbeelding der wind- „negotie." — In het midden de *Meschasipi Riv.* met vechtende inboorlingen en Europeanen; in de 4 hoeken kleine medaillons, gen°. 1—4. Met vers in boekdruk in 2 kol. De pl. hg. 16, met vers 38 dm., br. 21 dm.

b Dezelfde plaat en vers; latere druk kenbaar aan de eerste letter v. h. vers, hier eene gewone D., in de oudere eene gefigureerde D.

3595 (60) „De verreeze Frederik Hendrik, ouwerwets Patroon der verkeerde „Barmhartigheid." — Frederik Hendrik dekt met zijnen mantel een naakten Actionist toe; in het midden eenige Actionisten in gevaar van verdrinken, enz. Met vers in 3 kol. Hg. 26⁵, br. 38 dm. br. fol. Zie bl. 106 en 107.

3596 (61) „Opkomst, midden en geen eynde van den doortrapte Jan Lauw." — In het midden eene veel veranderde kopij der pl. No. 2751. Koning Jacobus II door Lodewijk XIV te St. Germain ontvangen; met vers in 4 kol. op het afscheid v. J. Law uit Parijs; omgeven door 16 kleine achtkante medaillons; elk met 1 of 2 versjes, alle over den actiehandel;

bovenaan het portret v. Law met spinnewebben van weerszijde; dit is zoo groot als 2 der andere medaillons. Hg. 29, br. 38 dm. br. fol.

3597 (62) „Vasten avonds Vreugdekrans en Tooneelstuk." Klein plaatje door (*B.*
a *Picart?*) Pan (Law) geliefkoosd door de Liefde, links gluurt Mevr. Law naar haar man. Hg. 12⁵, br. 9 dm. Omgeven door verzen gegrav. in een rand v. zinnebeelden en dwergen; met 1 regel boven- en onderschrift op den Actiehandel toepasselijk, en gelijk aan een der randen in h. Dwergentooneel, doch niet daarin voorkomende. Hg. 30, br. 19 dm. Pendant van No. 3589.

b Dezelfde voorstelling, doch het *origineel*, in een hoog ovaal, aan de 4 hoeken eenig ornament. Op de voorgaande copie zijn eenige zinnebeelden bijgevoegd. Met 4 reg. Fransche versjes over Pan, enz. Naar *A. Coypel* door *J. Audran*. Hg. 12, br. 9 dm. kl. 8°.

3598 (63) „Des kladpapieren Waerelds Vuur in as verkeerd." — Een medaillon waarin een wereldbol op den grond liggende die op ééne plaats brandt. Vorsten, Bisschoppen en allerlei volk willen den bal betasten; aan elk der 4 hoeken een medaillon op de onbestendigheid van aardsch genot. Met vele verzen. Hg. 32, br. 40 dm. br. fol.

3599 (64) „Nieuwe Afteekening v. alle Banken, Canaalen, Tonnen, enz. voor
a „de Stad Enkhuysen in de Zuyderzee.... voor een nieuwe zeehaven." Groote zeekaart v. de Zuiderzee voor Enkhuizen, bovenaan links een plan der stad gelijk ze toen was, regts de Vuurtoren en de mond van den (geprojecteerden, nieuwen) haven. Naar *J.Belkmeer*. Hg. 51, br. 57 dm. br. fol.

b Dezelfde kaart, origineele? druk met adres v. *Ger. v. Keulen* boven den titel, en een opdragt aan de burgemeesters van Enkh. door P. E. Jr. en 4 regels onder: *Nieuwe Zeehaven*. — Gekleurd. Zie No. 3593.

Waarschijnlijk is deze kaart het origineel. Hg. 53, br. 60 dm. br. fol.

3600 (65) „Aprilkaart of Kaartspel v. Momus, Naar de nieuwste mode." —
a Een gr. fol. blad, met 6 reeksen onder elkander; iedere reeks in 9 afdeelingen (dus 54) verdeeld, een volledig kaartspel vertoonende; de figuren: harten — ruiten — klaveren — schoppen — zijn bovenaan regts afgebeeld en daarbij eenige voorstelling v. man, vrouw of knecht, toepasselijk op den windhandel. Elk plaatje met een 2reg. versje. — De laatste afbeelding der 8e reeks is een ruijende haan; met onderschrift: „Dese „fijne Modese kaarten worden verkocht bij Law-rens Bombarist", enz. de laatste der 6e reeks is bovenstaande titel. Fraaije en aardige plaat. Hg. 53, br. 45 dm. gr. fol.

b Dezelfde plaat, latere afdruk, soms in de 3e uitg. v. dit werk, soms afzonderlijk voorkomende, met titel: „*Pasquin's windkaart op de windne-„gotie van 't Jaar* 1720." De versjes onder de plaatjes zijn alle veranderd; bij de figuren van harten en ruiten staan de Nos. 1—10 hier *naast*, op de vorige *in* de figuren, enz.

Deze kaarten zijn in 2 opstellen in *Eigen Haard*, 1875, bl. 215 en 255 besproken.

In Engeland is dit kaartspel ook nagevolgd en met Eng. verzen voorzien, evenals onze platen over den Spaanschen Successieoorlog op Eng. Speelkaarten (zie bl. 26). — Van die Engelsche kaarten kwam een spel, uit 40 stuks bestaande, voor in eene veiling te Amsterdam bij R. W. P. de Vries. 16 October No. 2393.

3601 (66) „Baal of de waereld in Maskerade." — Eene aardige afbeelding van een gemaskerd bal; bovenaan en ter zijde zeer vele maskers, en opschrift: *The world in masquerade.* — Met Engelsch en Holl. vers, elk in 2 kol. Hg. 26, br. 40 dm. br. fol.

3602 (67) „De Actiewereld op haar einde." — In het midden staat een krijgsman, door vele menschen uitgelagchen. Dezelfde plaat als No. 3095, No. 1 in: Bijvoegsel tot de Koninkl. Almanak v. 1706; het opschrift: *Mundus vult decipi* is hier veranderd in het bovenstaande; met vele verzen over den Actiehandel *in* en *onder* de afbeelding gegraveerd. Hg. 30, br. 38 dm. br. fol.

3603 (68) „De wintgot uytgebuldert hebbende laat niet dan rampen na." —
a In de lucht Jupiter en Mercurius omgeven door wolken; op den voorgrond zit een man al bikkende op een molensteen: *'k Bik dat ik zwiet*, naast hem links een man die een plank doorboort: *'k Boor—eel*; een man die zijn gevoeg doende, roept *Fay*. Met vers in 4 kol. Hg. 18, br. 28 dm. br. fol. — Verschilt in formaat en behandeling veel van de andere platen.

In het Register is deze plaat alleen aangeduid: 68. B.... Ik vermoed dat het eene spotprent is op leden der familie Bicker (van Zwieten), Boreel en anderen die zich welligt in den windhandel lieten meeslepen.

b Hetzelfde, origineele *teekening* voor de plaat, zonder Jupiter en Mercurius. Hg. 18, br. 30 dm. br. fol.

3604 (69) „Floraas Geckskap," enz. — Een groote narrenkap waarin vele personen: *De Comparitje* houden, enz. Dezelfde plaat als No. 1756 met hetzelfde onderschrift in 8 kol., zonder eenige toepassing op den windhandel. — Zeer late, opgegraveerde druk zonder adres.

3605 (70) „Ronde Godt" (aldus in 't Register, het opschrift in *b* geeft de uit-
a legging). — „Bespiegeling voor de geldzugtige wereld in 't begin en onder„gang v. d. Actiehandel." — Opschrift boven een oude afgesleten en opgegraveerde plaat in de manier van No. 9 (3544) over de Kei, en gelijk enkele Belgische platen uit het laatst der 16e eeuw. Een man met langen baard, (wiens hoofd een muntstuk is met randschrift: „*Een Law-se Patecon, of Missisipse geld god stuk*,) zit op een op zij liggenden wereldbol; rondom allerlei kleine voorstellingen v. d. gouddorst van jong en oud en de gevolgen. Bovenaan een uitvoerig vers in 5 kolommen en 1 reg. onderschr. Hg. 44, br. 49 dm. gr. br. fol.

b Dezelfde pl., vroegere druk, met later adres v. *C. Allard*. Met een zeer oud bovenschrift: „'t Zij jonck of oudt, 't wijs oft sot, Elck bemindt den „ronde Godt." Het muntstuk heeft hier het afbeeldsel en randschrift v. Philippus IV 1650; onderschrift: „Siet hier den *Ronden Godt*," enz. — met tallooze verzen *in* de plaat (later weggenomen) en andere verzen bovenaan dan in de voorgaande, latere druk. — Deze plaat in een Ex. der Koninkl. Bibliotheek te 's Hage.

3606 (71) „Koning en Koningin van de Misissippi." — Een Indiaansche Koning en Koningin met een kind. Hg. 27, br. 17 dm. fol.

3607 (72) „De stervende Bubbelheer in de schoot van Madame Compagnie." De Bubbelheer, of Law, ligt bezwijmd op den grond en wordt door eene Non en een biechtvader vertroost. Dezelfde plaat als N°. 8 uit *Almanach* 1701 (zie N°. 3047) doch alle inschriften zijn weggenomen of veranderd, b.v. naast het achterste hoofd, vroeger dat van Toulouse, staat nu

„'k Heb Franse knevels aangedaan," het monogram *Ph. B.* is uitgewischt; de scepter is met een paauwenhoofd voorzien. Met bovenstaand opschrift en een uitvoerig vers ter weerszijde der plaat, alles in boekdruk. De pl. hg. 27, br. 19 dm., met verzen 36, en 46 dm.

b Dezelfde voorstelling; slechts doch naauwkeurige kopij, veel lichter gegraveerd dan de vorige plaat. De kopij is zoo naauwkeurig, ook voor het opschrift en de verzen in boekdruk, dat ik slechts deze verschillen ter onderscheiding kan aanwijzen. In *a* staat: 'k Heb *F*ranse knevels aang*e*daan, in *b*: 'k Heb *f*ranse knevels aang*ee*daan, en de 2 eerste regels der regtsche kolom verzen in *a* hebben: Proje*ct* en *K*ontramineur, in *b*: Proj*et* en *C*ontramineur. — *b* is een latere plaat.

Op één Ex. van het Register van 74 pl. heb ik als pl. 72 gevonden: Mad. Law; die pl. en 2 andere portretten zijn op N°. 3611,'12,'13 beschreven.

3608 (73) „Toverkaart of Geneesmiddel der Windbreuken v. 't Zuidwest en „de Uitvaart v. Cartouche." — Een blad met 18 kleine afbeeldingen (A tot S.) van kermisverrigtingen, met kleine versjes over de magt van den wind. Met verwijzingen naar pag. 6 tot 53, van een mij onbekend 12° boekje waartoe ze behooren. — 1 blad. Hg. 31, br. 38 dm. br. fol.

3609 (74) „Toverkaart." Volgens het Register: „Tweede stuk." — Dezelfde 18 voorstellingen A—S., doch nu op 9 ruiten gebragt, nl. 2 afbeeldingen op ééne ruit; iedere vorige ruit is nu door eene schuinsche lijn van boven regts naar onder links in tweeën gedeeld, en de eene helft in den bovenlinkerhoek, de 2e omgekeerd in den onderregthoek geplaatst met dezelfde kleine versjes. Hg. 31, br. 19 dm. fol.

I. EXTRA PLATEN. — II. HOUTSNEDEN. — III. TEEKENINGEN.

De volgende *platen* en *houtsneden* zijn in geene lijst vermeld. Vele komen dikwijls, andere *zelden* voor; sommige, vooral de houtsneden zijn zéér zeldzaam, van enkele heb ik geen ander Ex. gezien dan het hier beschrevene. — De *teekeningen* zijn waarschijnlijk ontworpen voor onuitgevoerde platen en acht ik niet slechts uniek, maar wegens de bijgevoegde uitvoerige uitlegging in gelijktijdig Handschrift veel belangrijker dan de gedrukte platen.

3610 „Register van alle de Printen die op de Actiehandel zijn uytgekomen in

a „Jaar 1720." — *Gegraveerd* Register in 2 kolommen met dit bovenschrift wat door 2 apen wordt vastgehouden en rand van allerlei figuren enz. In deze 2 kol. zijn 74 pl. op No. 1—74 kortelijk beschreven; de opschriften wijken eenigzins van die der platen af; evenzoo de Registers in boekdruk op bl. 26 afd. *c* en bl. 32 afd. *b*.

Deze lijst is ook beschreven in: Catalogue of Satir. Prints Brit. Mus. No. 1637.

b Hetzelfde Register vroegere afdruk met slechts 67 pl. In den Atlas van Mr. van Gijn te Dordrecht. —

Hetzelfde Register, nog vroegere afdruk met slechts 65 pl. In een Exemplaar v. d. Heer C. J. v. Leeuwen te Woerden. —

Hetzelfde Register met slechts 64 Nos. Vermeld door den Heer van Dam

van Noordeloos in: Navorscher XVII 278; de juistheid van deze laatste opgave betwijfel ik eenigzins.

Wijl deze 3 drukken telkens slechts één No. verschillen, heb ik ze niet verder gespecificeerd en onder één No. gebracht.

c Hetzelfde Register, nog vroegere druk met slechts 56 pl. — In dit en het volgende Register *d* zijn opmerkelijke varianten. Zie de tabel.

d Hetzelfde Register, *allereerste* druk met slechts 47 Nos. waarmede anderhalve kolom gevuld is.

Register *a* en *c* worden het meest gevonden, van de 2 uitgaven *b* vond ik telkens maar één, van *d* weinige Exemplaren.

3611 Portret van J. Law, borstbeeld van voren en links, in ovaal met Fransch
a randschrift waaronder: *Quinqu-enpoix* en een hollend paard ook links en 4reg. Fransch vers. Hg. 15, br. 10 dm. 8°. Afdruk in folio. Deze plaat met het portret en paard *links* komt veel minder voor dan de volgende omgekeerde gravure. Hetzelfde portret met 6reg. Holl. vers komt voor in Europ. Merc. 1720. I. 228.

b Hetzelfde portret en paard, doch beide *regts*. Even groot als de vorige plaat. Afdruk in folio.

Dit en de beide volgende portretten heb ik nu en dan gevonden omgeven door eene rand van het *Dwergentooneel*, uitgave van 1720, doch dan zijn die portretten er in *geplakt*, in plaats van de afbeelding der dwergen; daarom laat ik de vermelding dier Exemplaren, bv. te Gent, enz. maar achterwege.

Deze 3 portretten, 3611,'12,'13 zijn ook beschreven in: Catal. British Museum No. 1681, 1683, 1637.

3612 „Madame Lauw." — Op een Ex. van het Register van 74 pl. is deze plaat als No. 72 genoemd, ook heb ik ze in verschillende Exempl. van het werk gevonden, doch dikwijls in telkens verschillenden rand geplakt. — Portret in ovaal met Fransch randschrift en 6reg. Holl. versje. Hg. 13, br. 9 dm. 8°. Afdruk in folio.

3613 Portret van „Jacques III, Pretendent d'Angleterre of Ridder van St Joris " Borstb. regts in ov. met tijdvers als randschrift:

TeMpore DVro fILIVs rege natVs habetVr, ast non qVIbVsqVe. (1588, niet 1688, gelijk zijn moest).

Met 4 reg. Holl. en Fransch versje. Door *Horthemels*. Met adres: Paris, *Belle*. Hg. 17, br. 11 dm. 4°.

3614 „De Koning v. Missisipi." — Portret v. een Indiaanschen Koning; in medaillon. In een rand van het Dwergentooneel geplakt.

3615 „Louisiana bij de Rivier Missisippi." — Kaart van Louisiana, waarin links: „Het wapen van de Compagnie." Een hoorn van overvloed. Hg. 19, br. 15 dm. gr. 4°.

3616 „Schouwburg der woekerende en belaggelijke lothandelaars." — Een plein met opgeslagen tent, waarin de loterij door jongens uit 2 bussen getrokken wordt; voor de tent eene menigte handelende en twistende mannen ook enkele vrouwen. Met uitvoerig vers in 3 kol. br. fol. Heeft veel overeenkomst in conceptie en uitvoering met N°. 14. Quincampoix in duigen. Hg. 34, br. 40 dm. br. fol.

3617 I. „De Tooverlantaarn onderzogt."
II. „Ha, die Toverlantaren, Tweede Deel.
III. „De Toverlantaren." Darde deel.

3 zeer curieuse platen, even als de beide volgende No. zeer zonderling geëtst en gegraveerd. — De opschriften staan boven in de platen, die ieder de vertooningen van eene tooverlantaarn afbeelden. Op de 1e pl. zijn 8 kreupele versregels in half Waalsch en Hollandsch dialect, ónder de Tooverlantaarn; op de 2e en 3e pl. staan ze er boven. Onder deze voorstellingen is op iedere plaat gegraveerd een koeterwaals „Gesprek „van Duydser en Waaltje over de Geregtigheid van 't Spul," in 2 kol. en lager twee mannen elk met een tooverlantaarn op den rug en tusschen hen in een man die een pijp rookt. (Op alle 3 pl. is onderaan hetzelfde vers en dezelfde afbeelding.) De afbeeldingen en verzen zijn op 2 plaatjes onder elkaar gegraveerd; zamen hg. 29. br. 19 dm. kl. fol.

3618 I. „De geest v. d. verreesene Heerakliet, schrijende over de laghstof „v. Democriet."
II. „De geest v. d. verreesene Heeraklietus schryiende over de Rampe „die er dagelijks spruyten uyt d' Windverkoopers Acksie. Het tweede deel.
Elke pl. hg. 25⁵, br. 17⁵ dm. gr. 4⁰.
Deze 2 zeer curieuse platen met voorstellingen van de rampzalige gevolgen en zelfmoorden door den Actiehandel, zijn zeer zonderling geëtst. Met monogram R. J. of J. R. geëntrelaceerd.

3619 Acht plaatjes boven een opschrift in boekdruk: „De laatste Basuyne oft „verrijsen der Dooden." Deel 1 tot 8. — 8 verschillende kleine plaatjes, alle herrijzingen uit den dood voorstellende en geëtst door R. J. of J. R. Elk plaatje hg. 10, br. 18⁵ dm. waaronder de volgende opschriften en verzen v. 24 of 26 regels door *J. de R(egt?)*

1e dl. waarin de Snoodheid en beklaaglijkheid der Windhandelaars.
2e — — van de erge Windverkooperij.
3e — — de tegenwoordige schadelijke Windverkooperij.
4e — wijsende op de ongelucken dagelijks door de Windhandel.
5e — waarin van de Windactie.
6e — zinspelende op de tegenwoord. zielverderfl. Windhandel.
7e — waarin over 't snoode quaad der Windhandelarij.
8e — — over de lijf en zielverderfl. Windhandelarij.

In de noot bij N⁰. 4 wordt verwezen naar de 2 vorige platen van Heracliet. — Onder op pl. 8 staat: „dese laatste Basuyne zijn al tot ver„klaring v. de 2 dl. v. Heracliet" en er wordt welligt nog eene plaat voor Nieuwjaar 1721 beloofd.

3620 Twee bladen met (zeer platte) afbeeldingen van oude Holl. en Vlaamsche spreekwoorden; zeer waarschijnlijk van het begin der 17e eeuw; de eene plaat heeft bovenaan links een brandend huis, en onderaan regts: *dese sith tusschen twe stoelen in de asse;* de andere bovenaan links: *Trouwe lichter als een pluym;* onder regts: *Dat sluyt gelijck een tanghe up een verrken.* — 2 bl. zonder eenigen naam v. grav. Iedere pl. hg. 38, br. 29 dm. br. fol. In 2 Ex. gevonden. Welk verband met den Windhandel?

3621 „Den Vermakelijken Actionist of de Moolenaars Batalje." — Een man ten voeten uit met een blad waarop dit opschrift, in de hand. Geheel uit krullen zaamgesteld. Calligraphische aardigheid. Gegraveerd. Hg. 31, br. 20 dm. kl. fol.

3622 Eene plaat (gen⁰. 8) uit het reeds vroeger (bij N⁰. 3212) aangehaalde en hierachter, ná het *Dwergentooneel* beschreven Apenboek. — Eenige

Apen zitten al rookende en pratende in eene zaal om eene tafel en verhandelen Actien. Bovenin op het gordijn staat links: A°. 1720, regts: *Quinquenpoix.* Met 2 Fransche en Holl. versregels. (Door en) met adres v. *M. Pool.* Amst. Hg. 17, br. 20 dm. br. 4°.

3623 „Windzang op de Wildzang v. 't jaar 1720." — Een man met dekens op den rug roept: *Koop deeke, deeke koop;* De woorden *Windzang*, enz. staan op een zuil met het borstbeeld v. Frederik Hendrik; in h. verschiet de poort v. Vianen. 8°. — Hierbij een pamflet: „Windzang op „de Commerlijke Commercie of Wildzang v. 't jaar 1720." eindigende: „XIV Octob. 1720." 16 bl. 8°. Voorts hierbij een straatliedje: „Deekens „te koop voor de bedroogen Actionisten." 2 bl. 4°. — Dit pamflet en lied zijn zeer zeldzaam, doch het pamphlet is afgedrukt in Taf. der Dw. afd. *c* bl. 7, 8.

3624 Afbeelding van den Gedenkpenning op den Actiehandel geslagen. *Posteritati — Mercatura liberata.* 1720. Door *J. Goeree.* 8°. Gen°. II. 207. Uit Europ. Mercurius 1720. 2e dl.

3625 „De bedrieglijke Actionist of de Nagthandelaars. Blijspel. Vervolg op d. Windhandel." Uit het „*Koffijhuis van de Stok* drijft eene vrouw vele handelaars met een stok. 8o. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk. *Titelplaatje* voor het blijspel van dien naam, herdrukt in Taf. der Dw. Afd. *b*. bl. 10.

3626 „Emblematic print on the South-Sea," Naar *W. Hogarth* door *T. Cook*, met adres v. Robinson. London, 1800. voorstellende in het midden een draaimolen waarop vele rijden; op den voorgrond ligt Eerlijkheid op het rad en wordt door Eigenbelang geradbraakt, regts wordt de Eer door Slechtheid gegeesseld, enz. Hg. 27, br. 34 dm. br. fol.

Deze plaat is beschreven in: Catalogue Satir. Prints Brit. Museum No. 1722, doch deze staat niet bij No. 1723, enz.

II. Houtsneden.

3627 „Bankeroetierswagen (De nieuwe) voor de dolle Actionisten rijdende na
a „Kuylenburg en Vianen." — 2 kleine *zeer oude* houtsneden v. 1620 of zoo, ieder hg. 7, br. 8 dm., met wagens, en waaronder dit opschrift en zamenspraak in verzen tusschen Jooris en Joosje, in 2 kol. Plano.
b Eene grootere houtsnede v. een bolderwagen, hg. 5, br. 12 dm. waaronder, hetzelfde lied met hetzelfde opschrift als Straatlied; op 2 bladz. 4° gedrukt.

3628 „Doolhof (Het) der doolende Actionisten." — Een klein doolhof waar-
a omheen eenige mannen (alles in houtsnede) — in een vierkante raad v. 10 regels in boekdruk, een groot vers behelzende als doolhof gedrukt; onderaan een 6 reg. versje. Het geheel hg. 38, br. 27 dm. fol. Ook beschreven in Catal. Brit. Museum No. 1692.
b Hetzelfde opschrift met een ander vers in 12 koepletten. Bovenaan een slechte oude houtsnede v. de schildverheffing v. een Hertog. Als straatlied gedrukt. Amst. bij *R. Reiniersz.* 2 bl. 4°.

3629 „Husaren, Husaren, Husaren, de Trompetter blaast in de Stad Vianen
a „Alarm, alarm, voor de bedroogene Actionisten", enz. — 2 kleine oude houtsneden v. een trompetter en een omroeper met dit onderschrift en lager zamenspraak in verzen tusschen hen beiden. Hg. 37, br. 26 dm. fol.
b Hetzelfde opschrift en vers, doch met éene (verschillende) houtsnede. Gedrukt als Straatlied, doch: Husarm, Husarm. 2 bl. 4°.

3630 „Kuylenburg en Vianen Belegerd door de Banqueroutiers en Actionis-„ten." — Eene groote houtsnede, hg. 13, br. 24 dm. van eene stad met vestingwerken en 2 schipbruggen over eene rivier. Met 6 reg. versje en uitvoerig vers in 2 kol. Plano.

3631 „Lagchende Momus (De) onder de Actionisten." — Eene groote houtsnede, hg. 13, br. 18 dm. v. een groot (Parijsch?) gebouw, met den naam: *Quincampoix*; voorts dit bovenschrift en uitvoerig vers in 4 kol. fol.

3632 „De Actionisten in 't Dolhuis." — Dezelfde houtsnede als op de vorige
a plaat; doch het gebouw heeft nu tot opschrift: *'t Dolhuis*. Met een kleiner vers in 3 koepletten. fol. Herdrukt in Taf. de Dw. *c*. bl. 1.
b Hetzelfde vers met hetzelfde opschrift doch zonder de houtsnede. Plano.

3633 „Law (De Heer) in zijn Sondaags Pak." — Eene oude houtsnede hg. 9, br. 12 dm. v. een man die aan een tafel zit en door vele vrouwen uitgescholden wordt. Met vers in 2 kol. Daaronder een Sonnet v. 2 vier- en 2 drieregelige strophen op „Rotterdams Nagtnegoty." Beide herdrukt in Taf. d. Dw. *c*. bl. 31.

Ook beschreven in Catal. Brit. Museum, No. 1693.

3634 „Loopan, Loopan, Loop-an; de knegts v. de Actionisten loopen met „de Koekepan." — 3 kleine oude houtsneden, naast elkaar, hg. 5, zamen br. 19 dm., in h. midden een man met een grooten neus. Met bovenst. opschrift en uitvoerige zamenspraak in verzen in 2 kol. fol.

3635 „Prijscourant der Actien of de nieuwmodese actiekramer." — Kleine oude houtsnede v. een Kunstenaar met volk rondom hem; v. ond. dit opschrift en vers in 2 kol. fol. Met nog 6 reg. herdrukt in Taf. d. Dw. *c*. bl. 1.

3636 „Rasende (De) Actionisten in de blinde wareld van *Quincampoix*." Eene zeer oude breede houtsnede, hg. 10, br. 28 dm. v. 6 manshoofden met lange neuzen, met dit onderschrift en vers in 2 kol. fol.

3637 „Spiegel (De) der Sorgelooze en Armoedige Actionisten." — Eene groote, zeer oude houtsnede van 1540 of daaromtrent, hg. 27, br. 23 dm. *Ghemack en lichte fortune* spelen met kaarten en dobbelen om geld aan eene tafel; *Sorghéloos* omarmt *Weelde*; *Aermoede* wijst op het geld en *Pover* komt achteraan. Met dit bovenschrift en vers in 5 kol. fol.

3638 „Tournooyspel der Actionisten." — Eene kleine oude houtsnede, hg. 8, br. 13 dm. v. een tournooi; kleiner en anders dan No. 3518; met bovenstaand onderschrift en zamenspraak in rijm in 2 kol. fol.

Ook beschreven in: Catal. Brit. Museum No. 1633.

3639 „De Lof-Bazuyn Uytgebláazen over het verwerpen van de Wind-Handel „of de Actie Negotie, door besluit van de Staten van Vrieslandt op den „Landdag in Leeuwarden, 15 Wijnmaand 1720." — 3 kleine oude slechte houtsneden; een torenwachter, een bijkorf, een dubbele arend, waaronder dit opschrift, en lager een uitvoerig vers in 2 kol. door R. F. Amst., Wed. v. Harder v. Ditmer, in de Laurierstraat in 't Groot A.B.C.-boek. Na de copy van Franeker, 1720. Plano. Niet in de Stedel. Kunstverzameling te Leeuwarden. Herdrukt in Taf. d. Dw. *c*. bl. 2.

3640 „Treurende (De) Actionisten in den rouw," enz. — Vier kleine oude houtsneden naast elkander, 2 mannen en 2 vrouwen in treurgewaad. — Hg. 10, zamen br. 23 dm. Met uitvoerig vers in 2 kol. fol.

3641 „Viaansche (De) omroeper, roepende om alle Bedroefde, Bedroogene en „Bedorven Actionisten." — Eene kleine oude houtsnede v. een Omroe-

per, hg. 8, br. 9 dm. — ter weerszijde dit opschrift en uitvoerig vers in 2 kol. fol.

3642 „Vliegende (De) Actionist op de Waereld." — Eene groote oude houtsnede, hg. 27, br. 23 dm., een wereldbol op zijn kant liggende, waarop een gevleugeld varken staat; daarnaast een ander varken aan een trog. — Met dit opschrift en vers in 6 kol. fol. Ook beschreven in: Catal. British Museum No. 1634.

3643 „Windnegotie." — Oude, bijzonder slechte houtsnede, hg. 15, br. 19 dm.,
a van een molen waarbij eenige huizen, enz. Met uitvoerig vers in 4 kol. fol. Ook beschreven in: Catal. British Museum No. 1691.
b Hetzelfde vers zonder houtsnede, 1 bl. in 2 kol. kl. fol.

3644 „Brandklok (de groote) getrokken door al de bedroefde Actionisten," enz. — Zeer grove houtsnede, hg. 12, br. 15 dm., van het luiden van eene brandklok. Op bl. 2 tot 4 de aansporingen om nog Actien te koopen, waarbij enkele belangrijke bijzonderheden. 4 bl. 4°.

III. Teekeningen, alle gelijktijdig.

3645 Een theater, waarop Jan Law op een troon zit v. riemen papier, met bovenschrift: Quincampoix, en eene groote kool daarnaast; naast en boven hem luidt Bombario de boevenklok en de Bode doet zijn horen weerklinken; de Directeur van een Compagnie en een Aap geven de Actien aan de talloozе menschen die voor het theater staan; voorts tal van andere geestige zinspelingen. — Met uitlegging der personen onderaan. Zeer uitvoerige en geestige *Teekening* in O. I. Inkt. Zonder naam. Hg. 35, br. 37 dm. br. fol.

3646 Hetzelfde onderwerp en voorstelling; ruwe doch krachtige Schetsteekening voor de vorige meer uitgewerkte teekening, vele toespelingen zijn hier slechts aangegeven, andere ontbreken. Bijzonder fraaije schets. Hg. 28, br. 35 dm. br. fol.

Deze teekening is gemaakt op de keerzijde van een zeldzaam portret in zwarte kunst v. Willem III als Koning, te paard regts, geharnast, blootshoofds, een moor achter hem, in h. verschiet een veldslag in Ierland. De naam v. d. grav. door inkt onkenbaar.

Bij deze teekeningen is eene zeer uitvoerige uitlegging met vele bijzonderheden van deze voorstellingen hier genaamd: „Quincampoix of de „grootte Wind en Koolverkooper." 4 bl fol. in HS. — Deze teekening is nooit in plaat gebragt en de uitlegging dus ongedrukt.

3647 „Quincampoix in de stoel met rinkels voor 't Lazarus, zijnde de val der Actionisten." — Quincampoix zittende als een kindsch man in de rinkelstoel wordt door een aap voortgetrokken, Bombario loopt als Marketenter rond, links een berooide actionist, enz. — Fraaije en uitgewerkte Teekening in O. I. Inkt geheel in den smaak der vorige teekening. Hg. 31, br. 36 dm. br. fol. *Onuitgegeven.* Hierbij eene zeer uitvoerige uitlegging met vele bijzonderheden en liedjes over deze voorstelling, met opschrift gelijk hierboven. Wijd geschreven op 21 folio bladzijden. — Deze voorstelling is geheel verschillend van die met een bijna gelijk opschrift pl. 20, No. 3555.

3648 Dezelfde voorstelling, vroegere *schets* in O. I. Inkt, met enkele afwijkingen. Even groot als de vorige.

3649 Bombario als Omroeper bij de rivier, waaraan Vianen ligt (de Lek) welke stad zich in 't verschiet vertoont door hare vlag, geteekend F. H. (Frederik Hendrik). Zeer fraaije *teekenin* in O. I. inkt, als de 4 voorg. Hg. 23, br. 18 dm. gr. 4°.

De volgende 3 teekeningen wijken hiervan zeer af.

3650 Jan Law dood op een altaar liggende; regts de tijd die een gordijn wegschuift, links in den Hemel de voorspoed en handel; op den voorgrond Perseus met het wapen v. Amst. waarvoor vele Actiehandelaars verschrikt wegvlugten, enz. Schetsteekening in O. I. Inkt, als de volgende. Zonder naam. Hg. 29, br. 36 dm. br. fol.

3651 „Uytvaart of Lijkstaatie van Jan Law, inventeur v. de Bubbelhandel „v. 1720." — Law ligt boven op eene kist en wordt op een ladder ten grave gedragen, voorafgegaan door een ezel waarop Bombario ruggelings zit, enz. Schetsteekening in O. I. Inkt, zonder naam; met bovenstaand onderschrift. Hg. 28, br. 36 dm. br. fol. *Onuitgegeven*.

3652 Het beeld van bedrog op een altaar, door de waarheid ontdekt. 't Bedrog vliegt naar de hel, enz. Schetsteekening als de twee vroegere met eene uitvoerige (slecht geschreven) uitlegging v. den Ontwerper. Hg. 20, br. 16 dm. gr. 4°.

VERSCHILLENDE GEDRUKTE STUKKEN.

3653 Project der *Amsterdamsche* Assurantie Comp. v. dato 10 Junij 1720. bl. 1—3. — Consider. over de Geproject. Comp. en korte oploss. d. tegenwerp. bl. 4—8. Amst., J. Oosterwijk op den Dam. 8 bladz. fol. Herdrukt in: Taf. v. Dw. *a* bl. 15—18 *a*.

3654 *Edam* — Opregtinge v. een Comp. v. Commersie en Navigatie binne *Edam*. Edam, Abr. v. Hoogenhuysen op de Bierkaai in de Boekdrukkerij. 2 bl. fol. — Met zeer veel verschillen herdrukt in: Taf. d. Dw. *a* bl. 6 *a*, *b*, 7 *a*.

3655 *Harlingen*. — Reglement v. een Comp. v. Navigatie, enz. binnen *Harlingen* Harl., F. Schotsman aan de Voorstraat. 1720. 2 bl. fol. Letterlijk herdrukt in Taf. d. Dw. *a*, bl. 1 *b*, 2 *a*.

3656 *Middelburg*. — Concept Reglement — (van eene Comp. v. Navigatie te *Middelburg* — aldus blijkende uit art. 18) — Zonder plaats. 8 bl. fol. — Met bijvoeging v. d. datum 5 Julij, herdrukt in Taf. d. Dw. *a*, bl. 28 *a*, *b*.

3657 *Utrecht*. — Project v. de Comp. v. Commercie en Assur. binnen *Utrecht*. Utr., Wed. W. Broedelet en Zoon op Maertensdam. 4 bl. fol. Herdrukt in Taf. d. Dw. *a*, bl. 10 *b*, 11, 12 *a*.

3658 *Utrecht*. — Conditien v. d. Staten v. Utrecht, 9 Sept. 1720 voor de Compagnie
a v. Assurantie van 10 millioen. Utrecht, J. v. Paddenburg, bij de Viebrug 1720. 4 bl. fol. *Origin. druk*. Herdrukt in Taf. d. Dw. *a*, bl. 10, 11, 12 *a*.
b Dezelfde Conditien. 8 bladz. 4°.

3659 Project v. de Provinc. Geldersche Comp. v. Commercie met een kapitaal v. 18,750,000 Gl. in 7500 Actien. In 2 kol. Zonder plaats of jaar. *Plano*. *Origin*. *druk*. Herdrukt in Taf. d. Dw. *a*, bl. 9.

3660 „Brief van communicatie dat U (N.N.) moogt participeren in de Comp. „v. Commercie en Navig. voor ?? Actien, om binnen 8 dagen 8% te „fourneeren, 1 maand later 2% en v. Maand tot Maand 1% tot 10% „toe. Hoorn, Augustus. 1720." kl. fol.

3661 „Cours der Actien op de Beurs van Amsterdam van de Oude en Nieuwe
a „Compagnieschappen," den ? 172.? 8°. — Een gewoon Coursbriefje uit die dagen, met potlood ingevuld, b.v. de West Indische: 445%, de Rotterdamze 170%, Delftze 40, Hoornse 8, Enkhuizen 8; enz.

b „De Prijsen van Actien." Amst. 172.?" 8°. Dergelijk Coursbriefje als het vorige, enkele met potlood ingevuld, b.v. West Indische 350 à 60. Utrecht 45, Hoornse 7, Enkhuysen 2 à 2½, Engelse Zuidzee 410, enz. — Beide zeer belangrijk en curieus.

3662 Request in *Handschrift* den 10 Julij 1720, door 287 (of 265 volgens eene andere copij) Amsterdamsche Handelfirmaas geteekend, aan de Regering der Stad om te verzoeken dat geen verlof tot het oprigten van dergelijke Wind Compagnien gegeven worde. 2½ bladz. — Verklaring ten gunste van eene Assurantie Compagnie v. 75 mill. in 10,000 actien, d. 10 Julij 1720, geteekend door 84 Amsterd. Handelfirmaas.

3663 Andere *geschreven* kopij van dit Request van 10 Julij 1720 doch met de namen van slechts 265 firma's. Hierbij is ook gevoegd: „Copye der wetten „van eenige particuliere Assuradeurs waar na de Cooplieden zich moeten „reguleeren, den 19 Febr. 1719 opgemaakt." 3 bl. fol. — Voorts een ander Request van 282 Amsterdamsche Huizen, ook ter wering van de talrijke nieuwe compagnien. — Aan het einde staan 12 firma van Spaansche en Portugeesche Joden die op een afzonderlijk blad geteekend hadden.

3664 Request aan de Burgem. en Regeerders v. Amsterdam. Get.: Jos. v. Asperen (en firma's) Gedrukte namen bl. 1—5. — Bl. 6. Copye der Wetten v. particuliere Assuradeurs. 22 Febr. 1719. — Besluiten v. Kooplieden en Assuradeurs. 4 Maart 1720. op bl. 7. — Herdrukt in Taf. d. Dw. *a*, bl. 18, 19.

3665 De Redenen waarom het ongeraden is, zoodanige Compagnien van vele millioenen Guldens binnen Amst. te laten opregten in Materie v. Assur. en Negotie als waartoe thans alom zo groote bewegingen werden gemaakt. Amst., J. Boom. 1720. 8 bl. fol.

3666 Copye van een Brief aan NN. waer in word vertoond het Bedrog en
a schadelijkheid hetwelk ligt in de opgeregte Compagnien van Negotie, enz. Amst., J. Stokmans, op het Rokin bij de Beurs. 10 bl. 4°.

b Dezelfde Brief, andere druk: bij denz. 9 bl. 4°.

c Dezelfde Brief, andere druk; bij denz. ook 9 bl. 4°. Kenbaar aan het woord *Heer* op den titel; op de vorige uitgave in kapitale, op deze in gewone letters.

d Dezelfde Brief, andere druk, zonder titel. 8 bl. 4°.

Deze en de 3 volgende Brieven zijn herdrukt in Tafereel d. Dw. afd. *e*.

3667 Copye van twee Brieven, de eerste v. NN., de tweede een antwoord
a aan NN. over hetz. Amst., bij denz. 10 bl. 4°.

b Dezelfde Brieven, andere druk, zonder de woorden: *Copye van* (Twee Br.), enz. 10 bl. 4°.

c Dezelfde Brieven, andere druk, zonder naam v. uitgever en jaar. 8 bl. 4°.

3668 Copye van de derde Brief aan NN. Amst., bij denz. 9 bl. 4°.

3669 Copye van de 4e Brief aan NN. Amst., bij denz. 10 bl. 4°.

3670 Brief, wegens de considerabele daling der Actien in de Zuidzee Compagnie en Concept over de mogelijkheid en middelen van Redres. Amst., P. Visser. 1720. 4 bl. fol.

3671 Secreete Correspondentie over de Provinc. Compagnie tot Utrecht. (1e en 2e Corresp. bl. 1—11, 18—22). 4°.

3672 Eerste noodige aanmerking op de Secrete Correspond. over de Provinc. Comp. tot Utr. Utr., H. Schouten, over de Maartensbrug. (1720) 20 bl. 4°.

Volgens mijnen: Catalogus v. Boeken over Nederl. Geschied. 1859 N°. 11, bestaan van de: Secreete Corresp. elf vervolgen, te zamen 116 bl. en 7 stuks van de: Noodige Aanmerk., samen 54 bl. 4°.

3673 Aanmerkingen over de nieuwe gesteltheit der Financien, om te doen zien het nadeel 't welk door de opgerigte Compagnien moet ontstaan. — Benevens een Ontwerp om aan den Staat genoegzaam middelen tot het voldoen v. haare Schulden en herstellen v. haar Credit zal doen vinden. (Amst., 1720.) 4°. De Aanmerk. bl. 1—22. Redenen tot inleid. v. h. Ontwerp. bl. 23—28.

3674 Hetzelfde. Herdruk *zonder* de: Redenen; — onder den titel: Consideratien, over de nieuwe schikking der Financien, enz. Mitsgaders een Project, enz. 12 bl. 4°.

3675 Hetzelfde. Andere herdruk, *zonder*: Redenen. 8 bl. 4°.

3676 Hetzelfde in het Fransch: Considerations sur le nouveau Sisteme des Finances; joint un projet pour faire trouver à l'état, etc. 14 bl. 4°.

3677 Redewisseling en Consideratien over den staet en rijkdom der Zuidzee Compagnie, enz. Amst., P. Visser. Leliegracht. 1720. 6 bl. fol.

3678 Remedien tegen de hedendaagsche ziekte der Actionisten. — Pamflet zonder naam, plaats, jaar. 8 bl. 4°.

3679 Gyzen, Jan v., Disperaete Harlequin, over het verliezen van zijn geld en goed door de Acties. Amst., Jac. v. Egmont. 10 Oct. 1720. 4 bl. 4°.

3680 Gijsen Jan v. 35e Maandagsche Amst. Mercurius, verhalende het goed gedrag van een voornaam Actionist. Amst., Jac. v. Egmont op de Regulierebreestraat in de nieuwe drukkerij. 8 Nov. 1720. 4 bl. 4°.

3681 Project van een Wint Assurantie Compagnie, tot behoudt van de verloopende Commercie en uitteerende Navigatie in dit hollende jaar van 1720. 10 bl. 4°.

3682 Compagnie (De nieuwe) v. Assurantie opgeregt voor de Vryers en Vrysters. — In 2 kol. Gedrukt tot Phafos. *Plano*.

3683 Compagnie (De nieuwe) van Assurantie opgeregt tot voordeel v. de Vrouwen. In 2 kol. *Plano*.

3684 Saamenspraak tussen Hilarides en Krispyn over de Actiehandel. 8 bl. 4°.

3685 Verspiede Bijeenkomst tusschen de twee groote Avonturiers Kardinaal Alberoni en de Heer Law. door L. D. B. 48 bl. 4°.

3686 Het klaagende Amsterdam aan alle welmeenende Heeren Kooplieden over den verderffelijken Windhandel. Amst., P. Visser. 1720. 4 Coupl. verzen. *Plano*.

3687 De slechte tijdt door den Actiehandel vernietigt en de goude eeuw herstelt, 6 bl. fol.

3688 Verscheyde Gedigten op de Windt Negotie. — Bombardium. 7 bl. 4°.

3689 Uitbreiding van het Vaarsje: *Dum furor invasit*, etc. kl. fol.

3690 De valsche Gouteeu. 8 bl. 4°. — De verreze Gouteeu. 2 Gedichten. 8 bl. 4°.

3691 Raadsel. Gedrukt in 1720. fol.

3692 Het zeker lot der Regtvaardigen, toegepast op de hedendaagse Loterijen. — Vers van C. B. (Cl. Bruin?) in 2 kol. gr. fol.

3693 Zegezang ter eere v. Fredrik Hendrik, met den Zegewagen en de verzen v. J. van Vondel. Rott., P. v. d. Veer. 1721. fol. Zie Catal. N°.1651. Is in mijn, en in een ander Ex. van den 2en druk van het *Tafereel* gebonden, zekerlijk ter eere van den mantel van Frederik Hendrik. Zie bl. 106 en 107.

3694 Advis que donnent les Marchands et Negocians de Paris, qui trafiquent dans les pays d'Angleterre et Hollande, pour faire voir qu'il est tres important de maintenir et conserver la negotiation reciproque. 4 bl. fol. In Holland gedrukt met vele interessante opgaven over de goederen van uit- en invoer, en hunne waarde.

DWERGENTOONEEL.

3695 Meermalen is in de voorgaande beschrijving gewag gemaakt van het
a *Dwergentooneel;* immers de 8 plaatjes op pl. 26 en 29 gedrukt zijn aan dat werk ontleend, en enkele platen zijn met randwerk, Dwergen voorstellende, omgeven; bovendien heb ik in 2 Exemplaren der 2e uitgave van het Tafereel der Dwaasheid het geheele *Dwergentooneel* van 1716 gevonden. Wijl over dat hóógst zeldzame en zeer curieuse werk nergens eenig berigt te vinden was, en het eene groote bijdrage is tot onze zoo zeer karige komische letterkunde, bovendien als 't ware bij het *Tafereel der Dwaasheid* behoort, heb ik er eene bepaalde studie aan gewijd waarvan het volgende de resultaten zijn.

Omstreeks 1700 is ergens in Duitschland, waarschijnlijk in Augsburg een plaatwerk verschenen, getiteld:

Il Callotto resuscitato oder neu eingerichtes Zwerchen Cabinet. Cum Priv. S. C. Maj. Zonder naam van plaats, uitgever of jaar. Titel tevens N°. 1, en pl. 2 tot 50; iedere plaat hg. 17, br. 11 dm. gr. 4°.

Ieder blad stelt een mannelijke of vrouwelijke dwerg voor, met een komisch Duitsch onderschrift of naam, en een dergelijk, soms eenigzins scabreus vers van 4 of 6 regels. Het voor mij liggend Exemplaar is in ouden tijd gekleurd en heeft alle randen, is daardoor hg. 32, br. 23 dm.

Dit werk is ten onzent in dezelfde grootte, zeer naauwkeurig en fraai gecopieerd met alle Duitsche opschriften en verzen, doch daarbij zijn de berijmde, eenigzins vrije, Hollandsche en Fransche vertalingen gevoegd, en onder de Duitsche gegraveerd. De titel van deze Hollandsche uitgave op blad 1 luidt:

a „Il Callotto resuscitato oder neu eingerichtes Zwerchen Cabinet. — „De waereld is vol Gekkennesten,"enz.— Amst. W. Koning in de Vrouwen„steeg op het Water, 1716."

Deze Hollandsche uitgave is echter vermeerderd:

1° met 2 gegraveerde platen, geplaatst vóór pl. 1 en 25, met opschrift: „Rang en Register van de wereld vol Gekkennesten, anders genaamd „het Dwergentooneel," elk met 24 en 26 Hollandsche en Fransche tweeregelige versjes, gen. 1—24 en 25—50, over de voorstellingen der platen;

2° Met eene afzonderlijke, fraai gegraveerde rand om iedere plaat; deze

rand bestaat uit allerlei arabesken, dwergen, satyrs, enz. Iedere plaat is daardoor hg. 27^5 br. 17^5 dm.

De platen en de randen zijn allen van verschillende, meestal vrij onbekende graveurs. Plaat en rand zijn dus 2 afzonderlijke gravuren en zelden of nooit treft het dat beiden van éóne hand zijn.

3695 *b* Van deze Hollandsche uitgave verscheen in 1720 bij W. Eng. Koning (waarschijnlijk dezelfde als de uitgever W. Koning) eene nieuwe, geheel veranderde en vermeerderde uitgave. — Hierin is: 1° de titel: „Il Call. „resusc. — Wereld vol Gekkennesten" enz. vervallen en ingenomen door een plaatje met onderschrift: Bombario actionist, met het jaar 1720, hetzelfde als op pl. 26 in het Tafereel der Dwaasheid voorkomt. — 2°. zijn de opschriften en verzen voor de 7 volgende plaatjes veranderd in die welke op pl. 26 en 29 in genoemd werk voorkomen. — Hiermede is dan ook de vraag opgelost, die ik tot voor korten tijd niet wist te beantwoorden, in welk boek die 8 plaatjes met dwergen in het Actieboek, oorspronkelijk behoorden, te meer daar ze in de 1e uitgave andere verzen hebben. — 3° De 2 Registers met 24 en 26 verzen, in de 1e uitgave voor N°. 1 en 25 geplaatst, zijn nu vermeerderd met 5 versjes: A—E op het eerste, en 3 versjes: A—C op het tweede Register, voor even zoo vele platen als in deze uitgave achter pl. 24 en 50 bijgevoegd zijn. — 4°. Deze 8 bijgevoegde platen zijn soortgelijke vertooningen van Dwergen als de overige: en zijn gen°. (A.1) B.1 C.1, D.1, E.1, voor het 1e deel, (doch A. 1. is zonder N°.); en A.2 B.2, C. 2, voor het 2e deel. — 5°. Bovendien is rondom deze beide Registers eene curieuse gegraveerde rand gevoegd waarin de zeer verkleinde copyen der platen in ieder deel. Onder die nieuwe rand staat:

„Eernaamen der Personagien in het SCHOU-BURG DER DWERGEN."

In deze randen zijn soms de portretten N°. 3611, '12, '13 geplakt. Zie aldaar.

Eindelijk is aan deze 2e uitgave een 3e deel van 12 platen toegevoegd, waarop soortgelijke vertooningen van dwergen met Hollandsche, Duitsche en Fransche opschriften en verzen, als op de vorige platen; — deze 12 platen dragen bovenaan de Latijnsche en Duitsche namen van een der 12 maanden. In deze serie scheen te behooren, volgens vorm van opschrift, enz. de zeldzame variant van pl. 26 N°. 4. (zie N°. 3561 *b*) doch heb ik hierin toch niet kunnen vinden, zoodat die waarschijnlijk even als de randen om N°. 3536, '69*b*, '89, '97 en 3610 in eene mij nog onbekende uitgave van dit werk zal voorkomen.

Ofschoon dezelfde afzonderlijke randen der vorige uitgave ook in deze gebruikt zijn, zoo zijn ze bijna altijd verwisseld. Daarom heb ik van de verschillende graveurs, en de door hen gesneden platen en randen, de volgende tabellen voor beide uitgaven opgemaakt.

A. van Buysen, Vader . . . pl. 6, 7, 9, 12.
P. van Buysen. Zoon . . . pl. 1, 18, 31, 32, 38, 39. A.I, B.I, C.I.
Anna Folkema . . . . pl. 35, 40, 44, 50. C.2.
Fopje Folkema . . . . . . pl. 16, 19, 23, 24, 33, 41, 45, 49. B.2.
Jac. Keyser . . . . pl. 34.
J. v. Kralinge . . . . . . Februarij en Nov.
Isak Ledeboer. . . . . . . pl. 29, 30.
Joost v. Sasse . . . . pl. 2,3,5,8,10,11,13,14,15,17,20,21,22,25 tot 28, 36, 37, 42, 43, 46, 47, 48. D.I, E.I, A.2. Jan., Maart tot Oct. Dec.

In de 2e uitgave zijn op pl. 1—8, die in het *Tafereel der Dwaasheid* op pl. 26 en 29 voorkomen, de namen weggeslepen.

De randen bij de platen zijn van de volgende vijf graveurs. In de 2e uitgave (aangeduid door II) zijn ze op nieuw gebruikt bij de aangewezen platen.

Van *A. v. Buysen*, Vader.

Bladeren en Bloemen . . . . — II. 7.

Van *P. v. Buysen*, Zoon.

Dwerg, peinzende bij Schenkkan.. . 4, 30, 37,

Dwerg, de beenen achterwaarts omhoog. 15, 39, 43,—II. 15, 36, 42, 47. April.

Dwerg, vioolspelende. . . . . 17, 47, — II. 2.

2 Dwergen dansende, een grijns in 't midden. 20, 31, — II. 11, 32.

Een dansende Harlequin bij 2 Centauren. 23, 38, 46. — II. 13, 24, 38, 49.

Twee — — — — 9. — II. 10, C.I.

Bladeren en Bloemen . . . . . . 19, 45. — II. 7, 26, 41.

Verkleinde kopyen v. 1—24 en A—E. — II. Register dl. I.

Van *Anna Folkema*.

Aap met kan en gewigt . . . . . 11, 18, 35. — II. 28, A.I, 27, 39.

Oude dwerg, rookende . . . . . . 10, 24, 44. — II. 5, 18, 33, 44.

Zwijnskop, enz. . . . . 13, 32, — II. 3, E.I.

Verkleinde kopijen van 25—50, A—C. — II. Register dl. 2.

Van *Fopje-Folkema*.

Adelaar en 2 Faunen. . . . . 8. — II. 8, D. 1, 31. B. 2.

Dwerg van achteren gezien. . . . . 16, 34, 42. — II. 16, 19, 30, 34, 50.

Gehoornde bok. . . . . 21, 41. — II. 6, 29, 45.

Van *Joost v. Sasse*.

Dwerg, jong, rookende tusschen 6 plaatjes. 1, 25. — II. 9, 43.

Dwerg, duikelende. . . . . 7, 12. — II. B. I, C. 2.

Dwergen, twee, en Vruchtenmand . 5, 28, 50. — II. 4, 17, 40.

Centaur, Mannelijke.. . . . . 3, 29. — II. 46.

Centaur, Vrouwelijke . . . . . . 6, 27. — II. 21, 35.

Januskop. . . . . 2, 26, 36, 49. — II. 14, 22, 23, 37. A. 2. Febr.

Vruchten en bladeren . . . . . . 14, 40, 48. — II. 12, 20, 48.

Bloemen.. . . . . 22, 23. —

Rand met 2 medaillons. . . . . . Register van dl. 1, 2.—II. 1. 25. Januarij.

Isidor Cooridon Fidelle (pseudon.?) en *J. v. Sasse*.

Fontein *(Maart)* Vrouwel. dwerg met hoenders *(Mei)* Ossekop *(Junij)* Slapende Wijngaardenier *(July)* Badende dwergen *(Aug.* Zonder naam) Dwerg met appelen. *(Sept.)* Drinkende dwerg *(Oct.)* Jagtgerij *(Nov.* Zonder naam) Everzwijn geslacht. *(Dec.)*

3695 Van dit *Dwergentooneel* bestaat nog eene verkleinde copy in 12°, waar-
c schijnlijk omstreeks 1775 gegraveerd; de figuren zijn hier juist omgekeerd, regts of links, en onder ieder is een 2reg. gegraveerd versje; ieder plaatje hg. 10, br. 6 dm. Hiervan bezit ik slechts 4 blaadjes waarop naast elkaar de (ongenommerde) voorstellingen van pl. 2 en 5, 8 en 16, 25 en 26, 40 en 50.

De uitgave van 1716 is zeer zeldzaam; van de 2e uitgave, die van 1720, en van de copy ken ik slechts de voor mij liggende Exemplaren.

3696 Apenspel. — Eene verzameling van 16 platen (gen°. 1—16) zonder titel, vertoonende allerlei tafereelen uit de menschelijke huishouding, doch waarin de menschen als apen voorgesteld zijn. Iedere pl. met een 2reg. Holl. en Fransch versje. (Door ? en) met adres van *M. Pool*. 16 pl. ieder hg. 17, br. 20 dm. br. 4°.

Plaat 8 vertoont de apen bezig met den Windhandel; ze hebben allerlei briefjes van Compagnien in de handen. Bovenaan regts: *Quinquempoix*, links: 1720. — Zie N°. 3622.

Om deze plaat heb ik deze en de volgende platen hier geplaatst, wijl die plaat duidelijk den tijd der verschijning aantoont; anders zouden deze en de volgende platen welligt op 1700 behooren, even als de platen over de Schildersbent, door *Pool*, N°. 3002, enz.

Deze manier om de menschelijke bezigheden en gebruiken, als door apen verrigt voor te stellen, schijnt van Teniers afkomstig te zijn.

3697 „'t Apenspel in de Werelt." — Gegraveerde titel op 2 boven elkaar staande
a labellen, ter weerszijden door apen vastgehouden; zonder plaats, jaar noch graveur; — hierachter 15 ongen°. platen met allerlei voorstellingen uit de huishouding en vermaken der menschen, hier als apen voorgesteld. Iedere plaat met een 2regelig vers en adres van *L. Schenk* te Amst. Hg. 16⁵; br. 20 dm. br. 4°. Latere uitgave van *Schenk* van oudere platen, welligt ook door *Pool* gegraveerd. De voorstellingen op No. 3696 en '97 zijn geheel verschillend.

b Hetzelfde. — De voorstelling der 2e pl. (of het 3e blad) der vorige verzameling, nl. een barbierswinkel; veel grooter dan de gravure en met eenige afwijkingen. *Teekening* op pergament door *Abr. Bastiaans*. 1665. Hg. 22, br. 30 dm. br. 4°.

3698 Apen Hoofdwacht of Corps de Garde te Amsterdam waar vele gekleedde apen bezig zijn met kaartspelen en rooken; inmiddels wordt een groote oude kater in een winterjas gehuld, binnen gebracht. Naar *D. Teniers*. (door *M. Pool*) met zijn adres: Leidsche gracht, 5e huis van Heerengracht, Noordzij, en 3reg. vers. Hg. 48, br. 58 dm. br. fol.

Hiervan heb ik ook een Exemplaar gezien met adres van *L. Schenk*.

3699 „Les Hommes en mignatures." — Voorstelling van kaartspelende, rookende en drinkende aangekleede apen, ongeveer als pl. 5 in het *Apenspel* van *Schenk* (N°. 3697) Naar *D. Teniers*, door *P. Chenu*. br. fol.

3700 „La Guingette. — La Parade" — 2 voorstellingen van aangekleede apen; de eerste: dansende apen bij een boerenherberg, ongeveer als pl. 11 in *Schenk* N°. 3697, de andere een koordedansende aap met andere spelende apen, ongeveer als pl. 4 v. *Pool* N°. 3696. Naar en door *L. A. Le Mire*. br. 4°.

3701 (1721. 17 Maart.) Executie te 's Hage aan Corn. Flo(or?) en Dn. Berendregt, beide uit Noordwijk, wegens diefstal van uit zee aangedreven goed. Slechte oude houtsnede, waaronder: „Een nieuw Liedt" enz. op bovengenoemde personen. kl. br. 4°. (Aan de regterzijde is van het blad iets afgenomen.

3702 (9 Dec.) „Ter gedagtenisse v. de Vreede door Z. Maj. v. Rusland en
a „de Croon van Sweeden 30 Aug. (S. V.) gesloten en geratificeerd, heeft „Christof. v. Brants, President v. Z. M. v. Rusland te Amst. dit „vreugdevuur doen aansteeken. 9 Dec. 1721 S.N.' — Afbeelding v. h. prachtig vuurwerk, in het midden de Tempel des Vredes, links PA¶,

regts: PAX, met vorenstaand bovenschrift, onderaan 26 Lat. versregels in 2 kol. Naar *S. Schijnvoet*, door *J Smit*. ge. br. fol.

3702 „Tweede afbeelding v. h. Vreugdevuur door C. v. Brandts," enz.— Af-
b beelding v. d. tempel met de verschillende chassinetten, versieringen, enz. Met 3reg. boven- en 3regelig onderschrift. Naar *Schijnvoet* door *J. Smit*. — Te zamen 2 bl. ieder hg. 51 à 52, br. 56 à 58 dm. br. fol. Vermeld in mijn Catalogus van Boeken over Rusland, 1859, bl. 165, waar ook een Ex. dezer platen op satijn gedrukt voorkwam; voorts de 1e pl. iets verkleind, met hetz. bovenschrift, zonder verzen, gr. fol. — eene andere copie meer verkleind, zonder bovenschrift, doch met 3 reg. Holl. onderschrift. fol. — Van de 2e plaat bestaat eene kleinere voorstelling met 12 verzen en adres v. *H. Bosch*, kl. fol. — eene andere voorstelling door *J. Goeree*. fol. — en eindelijk twee eenigzins verschillende rekeningen voor dit Vuurwerk: *die met genoegen betaald is*, waarvan de eene *ƒ* 11,000 de andere *ƒ* 12,559 bedraagt.

3703 (1722) Gedachtenisplaat en penning voor den gouden bruiloft of 50jarig huwelijk v. Pt. v. Loon en Agn. Graswinckel te Amsterdam, zijnde het 7e 50jarig huwelijksfeest in hunne vereenigde geslachten; met afbeelding der penningen op de 6 vorige feesten geslagen. nl.:
1621. 26/IX. M. R(uychaver?) en A. v. L(oon?)
1647. 27/V. H. v. Loon en J. Ruychaver.
1659. 15/II. Corn. Graswinckel en M. v. der Dussen.
1694. 21/XII. H. Graswinkel en A. Halters. (Op deze penning een afbeelding v. h. Reciff (de Fernambuco?)
1674. 26/V. Nic. v. Loon en E. v. Veen.
1706. 21/XI. Adr. v. Loon en C. Hunthum. (Zie No. 3406 hiervoor)
Met vele dichterlijke bijschriften van *J. Goeree*. Gegrav. door J. Goeree.

3704 (1723) Derde Eeuwfeest der uitvinding van den Boekdrukkunst te Haarlem. — Standbeeld van Laurens Jansz oon Koster, naar de teekening van *Rom. de Hooghe* in zandsteen uitgevoerd door *R. Verbeek* en *G. v. Heerstal*, staande in 1723 in den tuin v. den Hortus Medicus te Haarlem. Aldus afgebeeld door *P. H. Jonxis*. 8o. Zie over dit standbeeld: C. Ekama, R. de Hooghe en de Hortus Medicus. Haarl. 1869.

3705 (1723. 15 Febr.) „Appels des Archevèques des Chapitres du Clergé d'Utrecht et „de Harlem, du P. Quesnel, des Orvalistes et des Chartreux etc. qui se sont „refugiés en Holl. pour éviter la persecution," etc. — Gezigt v. eene Kerkvergadering te Utrecht? waarheen vele hooge Geestelijken opgaan, de meesten in de hand een papier met opschrift: *Appel*. Met bovenstaand onderschrift, waaronder 2 regels: „Voyez en l'histoire qu'on donne „maintenant ce 1 Jan. 1753. Hg. 11, br. 16 dm. br. 4°.

Dit plaatje is uit een mij onbekend Fransch boek, in 1753 ten onzent verschenen.—Na vele vergeefsche nasporingen wáárin deze plaat behoort en op welke Kerkvergadering ze doelt, heb ik eindelijk besloten deze afbeelding en de volgende, even curieuse als zeldzame, spotprenten op de Bul *Unigenitus*, op den 15 Februarij 1723 te plaatsen. Van dien datum toch dagteekent het *Appel* van den te Haarlem resideerenden Bisschop van Babylonië, D. M. Varlet, wat echter eerst den 17en Julij 1724 te Haarlem geregistreerd werd; ook zijn de *Appellen* der 4 Fransche Bisschoppen op No. 3708: *het Ganzenbord der Constitutie* genoemd, allen van 1719 tot 21 uitgegeven.

Bovendien is het „Gansenbord" verschenen in de *Poesies* (zie hieronder) die van December 1728 dateeren. — Zie voorts hierover bl. 450 enz. der: Histoire abrègée de l'Eglise Metropolitane d'Utrecht, zonder jaar, doch in 1770, verschenen te Utrecht bij *van der Weyde*, welk werk als: Livre 29, gedrukt is achter de Fransche vertaling of omwerking van Wagenaar's Vaderl. Historie door D. en S. (of Dujardin en Sellius), in 8 gr. 4º dl. te Parijs, in 1757 tot 1770 uitgegeven, doch die reeds met het jaar 1648 sluit. — In dat werk staat op bl. 486 ook een uitvoerig relaas over pogingen ter vereeniging der Grieksch-Russische Kerk met de Roomsche kerk, aangewend tijdens het verblijf van Czaar Peter alhier in 1717; wat ik daarom vermeld, wijl voor vele jaren Baron M. von Korff, Minister in Rusland, mij daarover schreef, en ik op alle vragen aan deskundige personen hier te lande gedaan, ten antwoord ontving dat daarvan nooit sprake was geweest, noch kón geweest zijn.

3706 Vergadering der Clerosie van Haarlem en Utrecht in 1758. Zie Catal. Busserus I. bl. 478. — Vergadering der Geestelijken wegens de stellingen van Quesnel. Driemaal different. Zie Catal. Busserus I bl. 455. — Het jaar, als dat der Vergadering is zeker fout; en zal van de vorige plaat genomen zijn.

3707 (1724). „De Praalende Constitutie. — La Constitution Triomfant." — Spotprent op de Bul en Constitutie *Unigenitus* door Paus Clemens XI den 8 Sept. 1713 uitgevaardigd, waarbij de Stellingen van P. Quesnel verdoemd en de Pauselijke onfeilbaarheid geleerd wordt, — welke Constitutie door de Staten van Holland hier te lande werd verboden, en nimmer met hunne goedkeuring is afgekondigd. (Wagenaar XIX. 82 enz.) — Paus Clemens XI zit ten troon; hem wordt de pantoffel gekust door zijn' opvolger (in 1720) Paus Innocentius XIII; de naakte waarheid, door de banbliksems van den Paus vervolgd, vlugt weg. De geblinddoekte waarheid, die naast Clemens XI ten troon zit, verspreidt de nieuwe Constitutie door kleine geblinddoekte Jezuitjes; een portret van Jansenius wordt door een gemyterd Engeltje aan stukken gesneden en een portret v. Quesnel door anderen vertreden. Met gegrav. Holl. en Fransch vers ieder in 22 regels met bovenstaand opschrift. Vrij goede grav. zonder naam (door *Folkema?*) Hg. 22, met vers 36, br. 28 dm. fol.

Daar Paus Innocentius eerst in Mei 1721 den Pauselijken troon beklom en in Maart 1724 overleed, behoort deze plaat in 1723 of 24.

3708 Andere spotprent op hetzelfde. — „Het nieuwe Gansebord der Constitutie *Unigenitus*." Opschrift boven een Ganzenbord, waar Nº. 1 de Arke is, Nº. 5 Petrus, 6 Brug der uitlegging, 12 Blinde acceptatie der Constit., 15 Scheuring, 16 Doolhof d. dwaling, 17 Herberg der Vereeniging, 26 Acte v. Appel. I. 33. Bisschop v. Soissons. 51. Mirepoix. — Senes. — Montpell. — Boul. 53 II Acte v. Appèl. 55. Lodewijk XV, 58 Clemens XI als de Dood, 62 Kard. de Noailles, 63. Concilie. — Ter weerszijden v. dit gegrav. Ganzenbord, de: „Verklaring v. 't Nieuw Gansebord" eindigende aldus: „Alle deze beduidzelen voorzeggen dat er nog een tijd zal „komen dat deze gantsche zaak v. de Constit. *Unigenitus* niets anders zal „weezen, dan h. sprookje v. Roodkousje of gelijk de Franschen zeggen: „Sprookje v. Besje de Gans." Hg. 33, met opschr. 46, br. 45 met Verklar. 61 dm. br. fol. *Hoogst* zeldzaam.

Deze zeer curieuse plaat is de navolging van een dergelijk Ganzenbord, te vinden in: Poesies sur la Constitution *Unigenitus*. Ville franche. *(Amst.)*

Philat. Belhumeur, 1724 kl. 8º dl. II. bl. 84. op welke bladz. dezelfde regels van het spel in het Fransch staan als hier in het Hollandsch. Dat de Fransche plaat de oorspronkelijke is, bewijzen mijns erachtens de namen der 4 Fransche Bisschoppen en het ontbreken der namen van Codde en andere der talrijke Hollandsche Jansenisten, alsook de woorden over Besje de Gans, enz. In het origineel is het Ganzenbord nl. een deel van een ander werkje: „Essai du nouveau conte de ma mere l'Oye, ou les enluminures „du jeu de la Constitution." Die *Enluminures* zijn 18 vrij lange gedichten van 100 à 400 regels op de 18 belangrijkste figuren van het Ganzenbord. Volgens dl. II bl. 75 der *Poesies* was het Ganzenbord kort voor den druk ontworpen; de titelplaat is van 1728. — Het boek: *Poesies* is een der vele aardige en belangrijke boeken hier te lande door de Fransche Jansenisten uitgegeven, want papier, druk en platen bewijzen duidelijk dat het een voortbrengsel der Holl. pers is.

3709 Spotprent op hetzelfde. — „De Roomse Onfeilbaarheid wordt hier naar
a „eis vertoond, — En als zij waard is met een kaartenspel bekroond." — Eene plaat in 54 afdeelingen, als kleine speelkaarten (9 rijen naast, 6 onder elkaar) verdeeld. 52 zinne- en spotprentjes tegen de Pausen, hun leven en leer, de Onfeilbaarheid, haar Staatkundige invloed, enz. en voorts ter eere van P. Quesnel, en eenigzins ten voordeele der Hervormers. Iedere kaart of ruit heeft bovenaan regts een der 18 figuren van Harten, Ruiten, Klaveren en Schoppen. 2 ruiten zijn met inschriften; nl.: „Deze „nieuwe Constitutie kaart zijn te koop te Romen," enz. en lager: „Nieuwe „Constitutie kaart van 's Pausen Onfeilbaarheid gestigt op dolheid en „blindheid" — 1 bl. plano. Hg. 52, br. 45 dm. *Zeer zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, latere druk. De groote plaat is in 6 bladen ieder van 9 vakken versneden; het opschrift wat op de vorige plaat in kl. kapit. letters boven de geheele plaat stond, is nu boven de 1e pl. in 2 regels cursief gegrav. Ieder der 6 bl. hg 26, br. 15 dm. *Zeer zeldzaam.*

Welligt is deze plaat in Julij 1730 verschenen toen de Staten v. Holland een plakkaat uitvaardigden tegen de Kerkelijke overmagt v. d. Paus. (Wagenaar XIX 35).

3710 (1723. Mei). Het Hollandsche schip v. Pt. Vlak bij Gibraltar in gevecht met 2 Algiersche kapers. (Naar en door *R. Vinkeles*) 12º. *Proefdruk v. a. l.* Uit (Fokke) Geschied. d. Nederl. dl. X bl. 236.

3711 (1724. 22 Mei). „Generaale Vertooning v. de Zonsverduistering ofte „Groote Zoneclips, die wezen zal d. 22 Mei 1724, waar van de verduiste- „ring bij ons te zien zal zijn op het grootst ofte midden, 's av. 6 uur 36 min. Door *G. Spinder.* — ½ blad fol., daarnaast links, 2 platen onder elkander, een wereldbol en 6 bollen voorstellende Haarl. Is. v. der Vinne, in de Warmoesstraat en te Amst. bij *Joh. Loots*, in de Nieuwbrugsteeg. 1 vel. *Plano.*

3712 (1725) „Kleding omtrend het jaar 1725." Klein 12º prentje van 2 Heeren en 2 Dames, met 1 reg. onderschrift, (Door *S. Fokke?*) Uit?

3713 (1729 16 Nov.). „Afbeelding v. h. seldtzame Licht- en Luchtgezicht, ge- „zien des av. 16 Nov. 1729 volgens de waarneming door *Cr. Zumbach de* „*Coesfeldt.* M. D." — Afbeelding v. eene luchtverheveling en aanduiding van vele gesternten, boven eene groote watervlakte bij Haarlem of Leiden? Met 1 reg. onderschrift. Hg. 18, br. 29 dm. br. 4º. — Is pl. 217 in: Kleyne Atlas of Tooneel des Oorlogs. Amst. 1735. br. 4º Zie No. 3730.

3714 Hetzelfde, iets hooger, eenigzins anders; zeer bleek gedrukt en de namen, bv. *Coccini Color* enz. in witte letters; onderaan eene doorloopende reeks huizen. Met 4 reg. Lat. bovenschrift en uitvoerigen Latijnschen brief aan den Leidschen Burgemeester C. Ruysch door *C. Zumbach de Coesveldt*. Met adres v. *C. Wishoff* te Leiden. Hg. 22, met tekst 44, br. 32 dm. gr. fol.

3715 (**1730 Junij, enz.**). Verspreiding v. h. *Crimen nefandum* (Sodomie) in Nederland. (Wagenaar XIX 37, enz.) Zinneprent hierop in 6 afdeelingen, 1—6, met bovenschrift: „Tijdelijke straffe voorgesteld ten afschrik aller „goddelooze en doemwaardige zondaren." (1. Bijeenkomst. 2. Verlaten der vrouwen en kinderen. 3. Gevangenneming. 4. In de gevangenis. 5. Gehangen en verbrand. 6. Voor h. Stadhuis te Amst. in eene ton verdronken. Goede pl. zonder naam. V. onderen uitvoerig vers in 2 kol. v. *G. Tysens*. Beginn.: „Afschuuwelijke zonde." Met adres: Amst. *G. Bos* en *G. Bouman*. Hg. 19, met vers 42 dm., br. 29 dm. fol.

3716 Andere zinneprent op hetzelfde, met opschrift: „De geregtigheid verheer- „lijkt door het ondekken.... der hooggaande zonde." — Eene bijeenkomst van mannen, waarboven een kleed wordt opgeligt door den Tijd en de Hemelsche wraak; regts de zonden als geboeide vrouwen, in het verschiet Sodom door vuur uit den hemel verbrand. Slechte plaat zonder naam, met afzonderlijk vers in 2 kol. v. *G. Tysens*, beginn.: „O Nederl. Maagd," enz. (uitvoeriger dan het vorige) en adres van *G. Bos* te Amst. De pl. hg. 18, met vers 45 dm., br. 28 dm. fol.

3717 Andere zinneprent, zonder eenig opschrift of uitlegging. Links wordt een geboeid man wiens gelaat bedekt is door 2 Romeinsche lictoren uit de gevangenis gehaald om (volgens de Romeinsche wet) met een hond, aap, slang en haan in ééne zak gebonden, verdronken te worden; regts de stroomgod Tiber en Romulus en Remus bij eene wolvin zuigende; in h. midden een wagen met 2 ossen bespannen; in 't verschiet Romeinsche gebouwen. Door *J. Wandelaar*. Met adres v. de Janssoons v. der Aa. Onderaan links gem.: B. Hg. 21, br. 34 dm. br. fol. Fraaije plaat.

De een of ander dezer 3 platen vindt men soms gebonden voor een klein folio boek, getiteld: „Copyen van Indagingen," zonder plaats of jaar waarschijnlijk in 1731 te Amsterdam verschenen en waarvan ook een kl. 8⁰ herdruk bestaat.

3718 (**19 Junij**). „Amsterdamsche indaaginge" (voor h. bovenvermelde feit) — Hetzelfde v. Rotterdam, 29 Aug. 1730. Placcaat d. Staten v. Holland daarover. 21 Julij 1730. — 3 St. Plano; om aangeslagen te worden.

3719 „Synode tenu dans le Choeur de l'Eglise Neuve à Amsterdam en 1730." Afbeelding der Synode. (Door *B. Picart*). br. 4⁰.

3720 „Afbeelding v. h. Noord-Holl. Sinode, zoals het gehouden wordt in h. „Koor der Nieuwe Kerk te Amst." Door *J. C. Philips*. 1738. br. 4⁰. Uit: Tegenwoord. Staat d. Nederl. I. 34.

3721 (**1731 5 Febr.**) Verschrikkelijke brand in h. Hof te Brussel. Zonder naam. br. 4⁰. Uit: Europ. Mercurius.

3722 (**22 Junij**). „Het zeer heilig en zeer eerwaardig geheim Consistorie."
a Opschrift boven een spotprent op den Paus en de Kardinalen over het verzet tegen de bezetting v. Parma door Oostenrijk, na den dood v. d. Hertog van Parma. (Wagenaar XIX. 47). — De Paus zit op vossevellen met een slaapmuts over — en 3 brillen op de oogen en wordt door den Kardi-

naal Imperiali gedrongen om een breve tegen Oostenrijk?? te teekenen, wat de Kardinaal Corsini tracht te verhinderen door den Paus zand in de oogen te blazen, enz. — Onder de afbeelding 3 gegrav. regels: „Verklaa-„ring v. bovenst. prent, volgens de Haagse Courant v. 13 Julij 1731;" onder de pl. eene Holl. uitlegging N°. 1—9 in 2 kol. De plaat zonder naam (door *Philips?*) Met adres: Amst. *J. de Ruyter*, over de trappen v. de Beurs. Hg. 15, met uitl. 34, br. 20 dm. fol.

Van deze plaat is in de Europ. Mercurius 1731. II. 25, eene zeer naauwkeurige, even groote copy, met hetzelfde onderschrift als hier bóven de plaat staat. br. 4°. — Aldaar is ook bl. 26, 27 de geheele uitlegging van beide platen afgedrukt doch in eenigzins anderen vorm, en alsof het de uitlegging van ééne plaat is; die der eerste plaat staat op bl. 25 en de 11 eerste regels van bl. 26; het vervolg dier bladzij en bl. 27 is door de verklaring der 2e plaat (N°. 3723) ingenomen, eindigende: „Met de hulpe „dezer eerwaardige Vergadering zullen wij wel bezorgen dat het kleine „kind niet leeve. — Waarop dit ziet is gemakkelijk te begrijpen. — Deze „plaat is in folio en men meent dat de Kardinaal Coscia die in Napels „heeft doen maken. De Paus heeft 1000 Scudi voor den ontdekker van „d. graveerder of uitgever dezer plaat uitgeloofd." — In de Haagse Courant v. 13 Julij, onder de plaat aangehaald, staat van dit alles een klein uittreksel.

b Dezelfde plaat, met bovenschrift in boekdruk: „Le tres Saint et Vene-„rable Consistoire Secret" en dezelfde uitlegging in h. Fransch N°. 1—9, zonder adres. Hg. 15 met uitl. 34, br. 20 dm. fol.

3723 Vervolg op de vorige plaat.? — Zinneprent op den Paus over de Bul *Unigea nitus*, de plannen van vervolging in Savoye, de invoering v. de Litanie v. Gregorius VII en de poging om het kind v. de Hertogin v. Parma uit den weg te ruimen. (Wagenaar XIX 47) — met opschrift in boekdruk: „Suite du très Sacre Consistoire Secret." De Duivel zit op een monnik aan eene tafel; aan zijne regterzijde staat de Kardinaal Orighi, links de Secretaris v. de Congregatie, aan de linkerzijde wordt de Kardinaal Marini en eenige huisprelaten van den vorigen Paus gepijnigd en gevild in de: *Fabriek v. Parkement voor de Aktens;* aan de regterzijde neemt de Kardinaal Quirini den Bijbel uit de Bibliotheek v. h. Vaticaan en zet er de Legende v. Gregorius VII voor in de plaats. — Onder de pl. (zonder naam) eene uitvoerige Fransche uitlegging der N°. 1—14. De plaat hg. 15, met uitlegg. 32, br. 24 dm. fol. *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat met Hollandsch opschrift: „Het vervolg v. h. zeer heilig „geheim Consistorie" met Holl. uitlegging en adres bij J. de Ruyter. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

Voorts heb ik hierbij een Jansenistisch geschrift gevoegd: „Trouwhertige „waarschouwing de Regeering voorgedragen ter gelegenheid v. een Ge-„drukt Blaadje wegens den Dienst van Gregorius de VII 't geene hier „te Lande opentlijk verkogt word tot supplement v. h. Roomsch Getijboek." Alkmaar. G. Hazemaker, Boekverk. met houtsnee vignet: Een bruidspaar met omschrift: „Wat Godt te samen gevoecht heeft, dat en sal „de mensche niet scheiden," 22 bl. gr. 4°. — Deze dienst moest op 25 Mei gevierd worden.

3724 (1731. 10 Sept.) „Collecte in Holland en W. Vriesl. voor de verdreev. „Piemontoisen." (Wagenaar, XIX. 66—70). Afbeelding in 6 ovalen (gen.

1—6) v. verschillende grootte, met opschrift: „Ter gedachtenis en roem „v. Holl. liefdad. mededeelzaamheid aan de verdrev. geloofsgen." Met uitvoerig vers v. *C. Bruin* in 3 kol. en daaronder de: „Lijst der collecte „in de Steden v. Holl." te zamen *f* 284,112. — Hierbij eenige opgaven der collecte in H. S. Zie hierover inzonderheid Europ. Merc. 1731 II 284—318 waar de opbrengst der collecte *f* 308,505 genoemd wordt.

Deze plaat is nog in 1749 voor Bergen op Zoom, en in 1766 na den brand van Hilversum gebruikt. Zie aldaar.

3725 „Plage der Zeewurmen in de Hollandsche dijken in d. Jaare 1731 en vervol-
a „gens" (Wagenaar. XIX. 90—93). — Afbeelding v. 8 paalwormen in natuurlijke grootte, (lang ruim 10 duim) althans zeer vergroot; verderop eene zeewering, waarvan de doorboorde palen omver gehaald worden. (Door *A. Zeeman*) br. 4°. Hg. 15, br. 18 dm. Uit: Massuet, kokerwormen. 1733.
b Dezelfde plaat, fraaije *proefdruk* vóór alle letter en vóór de No.

3726 „Drie stukken eikenhout v. h. paalwerk aan de zeedijken gelijk het van „de wurmen doorboord is." Door *J. Ruyter*. br 4°. Hg. 20, br. 30 dm. Gem.: Pag. 297. — Uit: Rousset, Zeewormen. 1733? — Is welligt ook pl'. 216 uit Atlas No. 3750.

3727 Een stuk van den achtersteven v. h. Schip *Holland*, van den paalworm doorknaagd, *in originali*. Uit Bibliotheek Beima. Leiden. 1874. bl. 220.

3728 (1732. 24 Jan.) Zinneprent op het afzetten van 8 Overlieden van het
a Chirurgijns Gild te Amsterdam, Th. v. Brederode, en and., wegens het verspillen der gelden van de Weduwenkas van het Gild. De afzetting geschiedde door de Regering der Stad op aandrijven van den bekwamen Chirurgijn Abr. Titsingh, zoowel door middel van zijne werken *Cypria*, *Diana*, enz. als bij de Regering zelve. — Gezigt v. de Gildekamer (in het huis op de O. Z. Voorburg wal tegenover het tegenwoordige Stadhuis) uitziende op de kleine Vischmarkt in de Nes; op den voorgrond, regts, loopen 3 der afgezette Overlieden met het gestolen geld weg; de nieuwe Overlieden zitten om de tafel; bovenaan links de afbeelding v. een kegelspel waarbij met ééne worp 8 kegels (Overlieden) worden omgeworpen. Onderaan 2 regels: *Dit Kunsttafreel vertoond*, enz. Met de N°. 1—13 op de plaat welke uitgelegd worden in een afzonderlijk, hierbij gevoegd vers v. 78 regels, met opschrift: *Korte Verklaring v. de plaat* en geteek.: *De deugt beminlijk*, enz. Op het *Kegelspel* zijn ook 2 gedichten in de na te melden verzameling. Hg. 18, br. 21 dm. br. 4°.
b Dezelfde voorstelling, juist omgekeerd, de wegloopende Overlieden zijn hier links op de plaat, enz.; op de tafel ligt voor den President (A. Titsingh) eene klisteerspuit, op de vorige plaat niets. Met dezelfde 2 versregels. br. 4°. Zonder naam. Eene oude hand heeft op deze plaat geschreven: *Origineel*. Dit Exemplaar is het eenigste wat ik ontmoet heb, de andere plaat komt dikwijls voor. — Ook op de *Clysteerspuit* is een vers in de hierna genoemde verzameling.

Deze plaat en uitlegging heb ik eens achter het 5e Vervolg der: Nederl. en Lat. Keurdigten, en nog eens achter een werkje „de Kwijnende Amsterdamsche Heelkonst" gevonden. Het laatstgenoemde is eene verzameling van allerlei vuile en walgelijke gedichten over deze kwestie. Gedurig vindt men Exemplaren die van elkaar verschillen; zoo is er op de fraaije Bibliotheek van *Natura Artis Magistra* een wat afwijkt van de anderen die ik ken. Het werkje: „Lauwerkransen om de Hoofden der

„afgezette Chirurgijns" Rott. (1733?) 111 bl. 8°. is waarschijnlijk de herdruk, als verzameling, van vele vroeger afzonderlijk verschenen gedichten hierover. — Voor mij ligt eene collectie van 13 afzonderlijke gedichten van 8, 12 of 16 bl., beginnende met een gedicht: „Samenspraak der Dooden tusschen Hippocrates en *Huc ten Dimus*," die alle hierop doelen.

In de Nederl. Keurdigten, 8e vervolg, 1734 (nl. dat van 72 bladz.) staat op bl. 24 een gedicht: Op den afgezetten Abr. Titsingh, alias: Malle Bram, als overman van het Chirurgijnsgild, en op bl. 63 een: Wederantwoord aan Titsingh in een brief aan H. Ulhoorn door Franken.

Men zie overigens in: J. W. R. Tilanus' Beschrijving der Schilderijen v. h. Chirurgijnsgild te Amst. in 1865 bij mij uitgegeven, op bl. 38 eene verwijzing naar vele andere boeken over dezen twist.

3729 „De Heelkonst der Amsterdammers opgehelderd." Regts zit de Amsterdamsche heelkonst treurende; de Tijd brengt eene gedenktafel met bovenstaand opschrift aan *Oefening*, enz. Door *J. Lamsveld*. 8°. Met afzond. vers v. 6 vierregel. strophen, geteekend: *Discendum Semper*. 8°. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

3730 Zinneprent boven den folio Plak-Almanak v. h. Amsterdamsche Chirurgijnsgild, gedurende de jaren 1727, 28, 29, 30 geplaatst; op den voorgrond eene menigte gebrekkige armen, waarvoor een Professor en 2 assistenten staan; bevenaan een Professor bezig over een vrouwelijk lijk te demonstreeren. Slechte gravure, zonder naam. gr. br. 4°. Oude afdruk in alle randen; zonder Almanak. Zeer zeldzaam.

3731 Zinneprent boven den Amsterd. Chirurgijns-Plak-Almanak van 1731, 32, 42, 45 geplaatst, voorstellende regts: eene operatie van den steen, links eene oogoperatie, in het midden een lijder op den grond zittende, op den achtergrond eene poort, waarboven: *Coll. Anathomicu*, en waarin tal van operatiën gebeuren. Door *A. Zeeman*. 173. gr. br. 4°. Zie 3732 *b*, *c*.

3732 Zinneprent boven den Amsterd. Chirurgijns-Plak-Almanak v. 1781 tot 1817,
a voorstellende het Theatrum Anatom. te Amsterdam; ter regterzijde staan 2 Heeren met hoeden op. Boven in de plaat het wapen v. h. *Coll. Chirurg.* en de 6 wapens der Overlieden in 1780 en v. d. Professor in de Anatomie A. Bonn. Door *B. de Bakker*. 1780. br. fol. — Deze plaat, doch zeer sterk opgegraveerd, staat boven den Almanak van 1818 tot 1830.
b Eene dergelijke gravure, door *A. v. d. Laan*, boven den Chir. Almanak van 1733—41, 43, 44, 46, heeft dezelfde voorstelling doch omgekeerd, de 2 mannen staan links en blootshoofds; zonder de verschillende wapens. —
c Van 1747 tot 1780 werd dezelfde voorstelling gebruikt, doch de mannen staan regts en blootshoofds; ook zonder wapens.

In 1707 stond boven den folio Amsterd. Chirurgyns-Plak-Almanak eene geheel verschillende plaat, voorstellende eene zegekar waarop *Religio* en de Vrijheid zitten; die door *Daperhyt* (sic) en *Voorsichtichyt* verzeld, door 4 ruiters (Prinsen v. Orange??) gevolgd, en door 7 zinnebeeldige vrouwen (de Provincien?) in het *Hoff* ontvangen worden, terwijl *Fama* in de lucht den lof uitbazuint. (Wijl op het dek der paarden de Haagsche Ooyevaar staat en de poort het *Hof* genoemd wordt, schijnt deze plaat te 's Hage te behooren. Ze is eene navolging van den Triomfwagen v. Frederik Hendrik in 1632 door *Prestre*. No. 1652. — Slechte gravure. Zeer br. fol. Deze plaat heb ik nergens anders gezien. — Hierop doelt het vers: „De verrezene

„Hippocrates, zijn verklaring op de Almanakprent v. h. Chirurgijnsgild," gedrukt op bl. 97 van de hiervoor vermelde *Lauwerkransen*. Het vers staat op hetzelfde blad, met een brief van 1729, zoodat de plaat wel tot 1726 (later kwam die in No. 3730 genoemd) gebruikt zal zijn.

In de Bibliotheek v. d. Maatschappij v. Heelkunde te Amsterdam berust eene Verzameling v. d. Amsterd. Chirurgijns-Almanakken v. 1707, 1731 tot 1830 in gr. fol., afkomstig uit de Bibliotheek v. d. Amsterdamschen Heelmeester J. N. Engeltrum, in der tijd Secretaris v. h. Genootschap ter Bevord. v. Heelkunde, door mij verkocht in Dec. 1844, (zie Catal. N°. 38 in folio,) voor *f* 7.25, aan Prof. J. Baart de la Faille te Groningen, en uit diens verzameling in de Bibl. gekomen; het doorzien van deze collectie heeft gelegenheid tot deze aanteekening gegeven. Daar die verzameling met het jaar 1830 eindigt en ik nooit latere jaren gezien heb, vermoed ik dat de uitgave dier platen toen gestaakt is.

De Almanak werd in 1707 gedrukt bij de Wed. C. Stichter, te Amsterdam, Kalverstraat in de oude Berg Calvariën; van 1731 tot 96 bij de Erfgen. Wed. C. Stichter op het Rokin bij de Gapersteeg, met hetz. devies; van 1797 tot 1798 bij dezelfde firma met hetzelfde devies in de Warmoesstraat, 3e huis van de Papenbrugsteeg; in 1799 tot 1812 bij dezelfde firma, Warmoesstraat bij de Oudebrugsteeg; van 1813—15 bij C. C. L. v. Staden, op wien huis en devies overgegaan is; in 1816 tot 1820 te 's Hage bij (hunne erfgenamen?) H. v. Leeuwen; v. 1821 tot 23 te Amst. bij H. v. Leeuwen, v. 1824 tot 29 bij Gebr. v. Staden op de Waal bij de Oude Schans, eindelijk in 1830 bij S. Elzevier Stokmans in de Vijzelstraat; — welke firma's hier in het belang v. de geschiedenis v. d. boekhandel opgenoemd zijn.

3733 (30 April.) Zinneprent op de beraadslagingen der Staten-Generaal en de onrust in de steden over het al of niet aanstellen van eenen Roomschen Vicaris hier te lande. (Wagenaar XIX 84—90) Afbeelding v. de: *Saal van de Staaten Generaal.* (de zoogenaamde Treveskamer te 's Hage) waar de Staten Gener. om eene tafel zitten. Een Roomsch Kathol. Vicaris komt ter linkerzijde in, zeggende: *Mijn Heer! Haast zit ik in uw plaats;* de Heer v. Slingerland, die vóór de toelating spreekt, heeft 2 duiveltjes ter weerszijde v. zijn hoofd; aan het einde der tafel staat Ds. *v. der Velden* (B. v. Velsen te Rotterdam?) en spreekt er hevig tegen. Door een der deuren komt het gemeen in oproer binnen, roepende: *O wee, ons Lant wort hier verraden.* Onderaan de uitlegging van N°. 1—6 in 1 regel. „De Gemeente wert aldus gestroopt, wanneer men soo haar Lant verkoopt." Zonder naam. Hg. 19, br. 30 dm. br. 4°. Uit: Lat. en Nederl. Keurdigten. 9e Verv. 1734. Gem. Pag. 70. Het vers op de plaat staat echter op bl. 42 in het tweede 8e Vervolg (groot 72 bladz.) van 1734. Er is een ander 8e Vervolg van 104 bladz.

3734 Afbeelding van dezelfde zaal der Staten Generaal of *Treveskamer* „met „h. Maandags Kongres of de Weekelijksche Bijeenkomst der Vreemde „Staats Ministers." Naar en door *J. C. Philips.* 1738. br. 4°. Uit: Tegenwoord. Staat?

3735 „Afbeelding v. de Vergaderplaats v. de Heeren Staaten v. Holland en „W. Vriesl." Door *J. C. Philips.* br. 4°. Uit: Tegenwoord. Staat v. Holl.

3736 „Treveskamer. v. H. H. Mog. de Staten Gen. der Vereen. Nederlanden. — Dezelfde Kamer als vroeger (omstreeks 1700) door *D. Marot* in? afgebeeld

doch nu vermeerderd met het portret van Willem III, links boven den schoorsteen. Naar *M. Terwesten* door *J. C. Philips*. Met adres v. *R. Boitet*. Hg. 38, br. 68 dm. gr. br. fol.

3737 (6 Sept.) „Camp de Bataille bij Oosterhout." (Wagenaar, XIX, 80) Gezigt v. h. kamp op de heide bij Oosterhout. br. fol. — Onder de pl. uitlegging in 3 kol. 's-Grav. A. Moetjens. 1732. gr. fol.

3738 Hetzelfde, zeer uitvoerige Situatiekaart. Fraai *geteekend* door *J. D. de Paravicini*. gr. fol.

3739 „Plan en ordre de Bataille v. 't Campement bij Oosterhout." Delft, *R. Boitet*. fol.

3740 „Ordre de Bataille v. 't Camp tot Oosterhout." Nagenoeg als voren, doch met enkele verschillen. In *Handschrift*. br. fol.

3741 Hetzelfde, doch met enkele verschillen. Onderaan regts: „Ordre v. Bataille, enz. br. 4°. Met *gekleurde* figuren.

3742 Vernieuwing der verponding. (Wagenaar XIX 38). — „Generale lijst v. h. „getal der huyzen en gebouwen in de Steden v. Zuyd- en Noord Holland, „met de vermeerdering en vermindering sedert 100 Jaaren v. 1632 tot „1732 incluis." Amst. J. Vriese, op d. Dam, hoek v. d. Beursstraat. 1 bl. kl. fol.

3743 Spotprent op de Hollandsche en Zeeuwsche Edelen, voornamelijk op Slingerland en Boetzelaar die aan Prins Willem IV het regt op het Marquisaat v. Veere en Vlissingen betwistten. (Wagenaar XIX. 100—136.) — De Prins van Oranje speelt met Slingerland op het trictracbord om het Markgraafschap, waarbij 4 andere personen staan; links Loevestein waarheen de Heeren Slingerland en Boetzelaar gebragt worden. Hg. 18, br. 28 dm., br. 4°

Deze plaat behoort in het 9e Vervolg der Nederl. Keurdigten. Rott. 1734, waar ook bl. 72 een uitvoerig vers op deze plaat voorkomt. Zie ook bl. 68 van het eerste 8e Vervolg der Keurdigten, nl. van 104 bl, en bl. 10 en 11 van het tweede 8e Vervolg, nl. van 72 bl.

3744 (1734. 25 Maart.) Huwelijk v. Willem IV met de Kroonprinses Anna van Engeland, in de St. James Kapel te Londen. (Wagenaar XIX. 162.) Afbeelding der Kapel en der voltrekking v. h. huwelijk. Naar *G. Kent* door *J. Rigaud*. fol. *Zeer zeldzaam*.

Onder deze plaat staat 14 Maart 1733, wijl toen in Engeland de Oude Stijl nog heerschende was en het nieuwe jaar eerst met Paschen aanving.

3745 „Nassousche Oranjetak, vertonende alle de H. H. Stadhouderen die „geregeert hebben sedert het begin der Republiek A° 1579 tot op desen „tijdt 1733," enz. Deze genealogische tafel is gemaakt en gegraveerd tijdens den ondertrouw v. Willem IV met zijne aanstaande gemalin, dus tusschen Oct. 1733 en Maart 1734, welk tijdperk door de ziekte van den Prins zoo lang duurde. Met adres van *R. en J. Ottens* te Amst. gr. br. fol.

3746 (11 Mei.) „Vuurwerk bij gelegenheid v. de plegtige en heerl. Inhaling v. „d. Prince v. Or. en de Kroon Princ. v. Gr. Britt. binnen Leeuw. 11 „May 1734 afgestoken. (Wagenaar XIX 163). Naar *R. Kyert*, door *J. C. Philips*. Met adres v. *T. v. Dessel*. gr. br. fol. Uit: Het juichend Friesland. Leeuw. 1734. fol. 36 bl. waarin de uitvoerige beschrijving van intrede, dit vuurwerk en vele illuminatiën.

In den Catalogus der Stedel. Kunstverzameling te Leeuwarden, beschre-

ven door W. Eekhoff. 1875 8o. is op bl. 81 nog beschreven de hierbij behoorende plaat der 12 zinnebeeldige voorstellingen, chassinetten en beelden als transparanten geschilderd in de 4 zijden v. d. Tempel v. h. groote Vuurwerk enz. waarvan de beteekenis op bl. 24 v. h. Juichend Friesland vermeld is.

Dit fraaije kunstwerk was op het tegenwoordige Gouverneursplein geplaatst en werd van een balkon van het Hof door de Prinses zelve aangestoken. Deze inhaling en feestelijkheden kostten *f* 25000, waarvan het vuurwerk alleen *f* 3000.—

3747 **1734. 11 Mei.** Zinneprent op het Huwelijk van Willem Karel Hendrik Friso (later Willem IV) en zijne intogt met Gemalin in Leeuwarden, namelijk dezelfde plaat als N⁰. 3458: Zinneprent op de komst van 's Prinsen ouders in dezelfde stad; — de gelaatstrekken zijn in die van Willem IV en Anna veranderd. De Prins en Prinses in Romeinsch kostuum treden op eene estrade met een tapijt bedekt, waaruit de vroegere namen van vestingen en veldslagen weggenomen zijn en de plannen onduidelijk gemaakt. Regts in het verschiet een paleis, links de Helicon, Muzen en Pegasus. Zonder eenig onderschrift of naam. Hg. 56, br. 79 dm. gr. br. fol. — Afgedrukte doch zeer zeldzame plaat.

3748 Onrust en beweging onder de Roomschen hier te lande over het vallen van den Sacramentsdag op 24 Junij. (Wagenaar XIX 165, enz.) — „Pertinent „verhaal van een vervloekte samenswering der Papisten, en wel voorna„melijk der Jesuiten, om volgens haare Profesie op Sacramentsdag... 24 „Junij alle Geusen om den hals te brengen en dan de Kerken in te ne„men, 't welk haar door de Voorsienigheyt Gods en de goede voorzorge „der Hooge Overigheyt is mislukt, en haar aanslag die al ruym 4 jaaren „gebrout heeft, verydelt. Dit Hels vyer... is ondekt binnen *Leeuwaar„den*, van waar ons dit volgende verhaal in een brief is toegesonden die oor „en ooggetuige is geweest. Gedagt. 30 Juni 1734." — Boven dit opschrift 8 oude houtsneden, nl. 2 bekeerde ketters met beschilderde hemden als bij een Auto-da-fè, en een man die een' anderen een gouden keten aanbiedt. Lager het verhaal van den toeleg. Harderwijk bij *W. Brinkink*. fol. Hg. 35, br. 25 dm. *Uiterst zeldzaam*; ik heb nooit een ander Ex. gezien. Niet vermeld in den Catal. der Kunstverzameling te Leeuwarden.

3749 **1735.** Spotprent op de pogingen van Willem IV om op den Stadhouders Stoel te geraken. (Zie *Nederd. en Latijnse Keurdigten*, 10e Vervolg (1735) bl. 94 waar deze plaat behoort.) Eene Conferentie zaal met het Holl. wapen waar de Prins voor eene tafel staat waarom eenige Heeren zitten; links een rijtuig met 4 varkens en een Engelsche dog bespannen, waarin Prins Willem IV zit; het rijtuig rijdt voor eene gesloten poort waartegen de Engelsche dog erg bast. Hg. 17, br. 27 dm. Hierbij eene gedrukte verklaring die met de plaat tusschen bl. 94 en 95 der Keurdigten staat. Dit 10e vervolg is blijkens bl. 21 en 94, na Januarij 1735 verschenen.

3750 „Kleyne en beknopte Atlas of Tooneel des oorlogs in Europa, begrij-
a „pende meer als 200 kaarten en Plans of afbeeldingen der voornaam„ste sterke vestingen in Duitschland, Vranckrijk, Spanjen, Polen, „Zweeden, Denemarken, Moscovien, de 17 Nederl. Prov., Italie. Mits„gaders de Afteekeningen van de voornaamste Veld- en Zeeslagen, ver„scheiden Lusthuizen, Vuurwerken, enz. Amst. Erven J. Ratelband en C⁰. „op de hoek v. Kalverstraat en Dam. 1735. gr. br. 4⁰.

Bevat 211 kaarten van landen, plannen van vestingen, afbeeldingen van veldslagen, vermaard in den Spaanschen Successie oorlog, dien van 1715—21 tusschen Oostenrijk en Turkye, van 1734 tot 1738 tusschen Zweden en Rusland, over Polen. Voorts de 5 volgende platen:

No. 212 Vuurwerk der Staten Generaal. 14 Junij 1713.
„ 213 „ „ „ van Holland. „ „ „
„ 214 „ v. d. Russischen Resident C. v. Brandt over den vrede. 30 Aug. 1721.
„ 215 Zeeslag tusschen de Fransche, Engelsche en Holl. vloot bij kaap Harfleur 29 Mai 1692.
„ 216 Drie stukken eikenhout van het paalwerk aan de Zeedijken, afgebeeld gelijk het in 1733 en 34 door de Zeewormen doorboord is.
„ 217 Gezigt van het Noorderligt, 16 Nov. 1729.

b Dezelfde Atlas, latere druk van 1753 bij D. Weege te Amsterdam, doch vermeerderd met 17 kaarten, zoodat het getal 234 is. Tot deze bijgekomen kaarten behooren:

162 Plan v. d. Veldslag bij Dettingen 27 Junij 1743.
163 „ „ „ „ „ Fontenay 11 Mei 1745.
164 „ „ „ „ „ Luik 11 Oct. 1746.
232 Kaart v. Assendelft met aanwijzing waar de Dijken op 26 Dec. 1717 door de Watervloed zijn doorgebroken.

3751 **1736.** Vier astronomische afbeeldingen op 1 blad onder elkander, nl.:
1) Loop v. Mercurius om de zon in 1736 en de verschijning in dezelve 11 Nov. 's midd.
2) Vertoon. v. een aanmerkel. Maan-Eclips. 1736. 26 Maart.
3) Vertoon. v. de 2e geheele Maansverduister. 1736. 19 en 20 Sept. 's nachts.
4) Vertoon. v. de merkwaard. Zonsverduister. 1739. 4 Oct. 's av. — Naast de pl.: „Verklar. over de loop v. Mercurius. — Verklar. v. de „verduist. d. mane, door *S. Panser* te Embden." 1 bl. br. fol.

3752 (**27 Maart.**) Gedenkpenning op het 2e eeuwfeest der Utrechtsche Hoogeschool; met randschrift: *Atrium libertatis; templum sapientiae*. Door *F. v. Bleyswyck*, Hg. 8, br. 15 dm. br. 12°. Van acht. niet bedrukt.

3753 Dezelfde penning bij dezelfde gelegenheid. Andere grovere gravure in een zwarten rand. Hg. 9, br. 16 dm. Staat naar ik meen op den titel van een 4° boek over dit jubilé.

3754 Sint Lukas Broederschap te Dordrecht. — Eene kamer waar 10 Kunstliefhebbers bijeenkomen, 4 zitten aan eene tafel, prenten beziende of pratende, 2 staan bij de tafel, 1 bij den schoorsteen, en regts beschouwen 3 eene schilderij. (Door *Adr. Schouman.*) In br. 4° waarboven het wapen van Dordrecht?? — Onder de plaat de 12 artikelen v. d. „Regel voor de Dortsche Broederschap v. Sint Lukas," en een vers v. J. Zeeus. Met adres v. J. v. Braam. 1736. fol. De pl. hg. 16, met Regel 65 dm., br. 23 en 40 dm. — In den Atlas van Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

3755 **1737.** „Nieuwe-Jaars Geschenke van de XXXVI Tambourijns der Loffe-
a „lijke Schutterye van 's Gravenh., op den ingang v. h. jaar 1737" — 4 reg. onderschrift v. eene slechte plaat voorstellende 2 Tambours staande ter weerszijde van een Oranjeboom; in 't verschiet de *Nieuwe*

Doelen waar de Schuttery afvuurt. br. 4°. Hg. 19, br. 27 dm. Het schijnt mij toe dat onder het onderschrift der plaat nog een uitvoerig nieuwjaars vers of eene beschrijving behoort.

b Hierbij eene afzonderlijke plaat, van het Stadhuis te 's Hage, op den achtergrond: het *Hof van Hollant*, links de kerk; de Schutterij voor het Stadhuis afvurende; in het midden een groote Oranjeboom op eene estrade met vlaggen en kanonnen omstuwd, ter weerszijde het wapen van Holland en den Haag. Door *J. Chapon*. br. 4°. Hg. 21, br. 32 dm. — Welligt behoort deze plaat in 1747 bij de Verheffing van Willem IV, doch wijl op de voorgaande plaat van 1737 ook een Oranjeboom voorkomt heb ik deze hier geplaatst. — Misschien uit een boek?

Eene dergelijke even groote plaat van een Meiboom te 's Hage op het Binnenhof geplant, met het jaar 1693 op den stam; gegraveerd door *Berkenboom*, berust in den Atlas v. Mr. S. van Gijn te Dordrecht.

3756 (Febr.) „Verschijnsel v. een comeet of staartster in Februarij 1737." — Een man ziet door een teleskoop naar eene komeet; op den voorgrond eenige engeltjes die de komeet en andere hemelbollen afmeten, enz. Gen.: pag. 106. 4°.

3757 (13 Sept.) Intrede te Breda v. Willem IV en zijne Gemalin. (Wagenaar XIX. 231). — Zes ongen°. platen uit: „Het blijde Breda of Kort „Verhaal v. de plegtige intrede v. Willem Carel Hendrik Friso en Ge„malin als Heer en Baron v. Breda. 's Grav. 1737. fol.

(1) Eerepoort aan de Bosstraat. gr. fol.
(2) Eerepoort aan de Veemarkt. fol.
(3) Tempel voor de pui v. 't Stadhuis. kl. fol.
(4) Eerepoort aan 't einde v. de Groote Markt. gr. fol.
(5) Eerepoort op h. plein van 't Kasteel. br. fol.
(6) Vuurwerk voor 't Prinselijk Hof afgestoken. br. fol.

Allen naar de ontwerpen en teekeningen van *P. de Swart* door *J. Besoet*. Hierbij op *Groot Papier*, het werk: Het blijde Breda. Titel, bl. 3—60 en 1—11. fol. — Voorts afbeelding v. de gouden medailles bij die gelegenheid vereerd, enz.

3758 Spotprent op de openbare executie v. den Amsterdamschen woekerenden Jood en bedrieger Aron Abrams. — „Een oude en schadelijke rot „in de val of de gevangen zittende Smous, met zijn wapen door de ge„regtigheid aan hem gegeven". — Afbeelding v. zijne geesseling en brandmerking op het schavot: daarnaast Themis met weegschaal en zwaard, daaronder een varken, wolf, vos en hond als zijne zinnebeelden. Gegrav. naar *J. v. Dijk* 1737 door *A. v. Buysen*. Met 4 reg. vers, uitlegging en adres v. Geertruy de Ruyter te Amst. 1737. fol. Hg. 25, met vers enz. 42, br. 20 dm.

3759 Hetzelfde, nagenoeg als voren; kopy der vorige plaat, zonder naam; doch Themis heeft hier het zwaard in de regter- op de vorige pl. in de linkerhand. Met Duitsche vertaling v. h. vorige op- en onderschrift: „Ein „alter u. schädl. Ratz in der Fallen, auf d. gefangen sitz. Smous," etc. Amst. *G. de Ruyter*. fol. Hg. 21, met vers enz. 42, br. 17 dm. *Zeer zeldzaam*.

3760 Spotprent op hetzelfde. — Een man met een vossenvel om de lendenen is aan de paal vastgebonden en wordt gegeesseld; op den achtergrond Themis op haren troon en een verrijzende Feniks, enz. Door

B. D. Z. Met 2 versregels boven de plaat over de ondankbaarheid, en een 20 reg. vers in 2 kol. Onderaan: „Gedrukt voor Ceres lievelingen." fol. Hg. 24, met vers enz. 38, br. 17 dm. *Zeldzaam.*

3761 Zinneprent op het vorige. — Een man ontvangt een zak geld waarop
a 2600 staat en geeft daarvoor een wissel van 4000 Gl. Met allerlei zinnebeelden en 2 med. bovenaan. Door *S. Fokke.* 8°. Titelprent v.: „Poetische afschetzing v. een gewinzucht. woekeraar, enz. Amst. 1738. Ie dl. 1—3e St. of bl. 1—56. 8°. — Voor 28 jaren heb ik te 's Hage vele dergelijke acceptatien gezien door een toenmalig boekhandelaar die in nood was, aan 2 zoogenaamde bankiers afgegeven.

b Dezelfde voorstelling; *origineele teekening* voor de pl. Door *S. Fokke.* 8°.

3762 Loterijbriefje N°. 11815 van de „Culenborger 3e Loterije van 134.000 Gl." geteekend *P. Walbeek.* Met het wapen van Culemborg. Hg. 8, br. 15 dm. br. 12°.

3763 (1738. 7 Jan.) Zinne- en Spotprent op de viering v. h. eerste Eeuwgetijde v. d. Amsterdamschen Schouwburg. (Wagenaar, Amsterdam II. 405. fol.) Boven in de plaat op eene label: „Jubelfeest des Amsteldamschen Schouwburgs 1738" en 1 regel onderschrift: Des Waerelds dwaasheid als die „komt van hooger hand," enz.; op den achtergrond de jubelende Kunsten, Apollo, enz. en in het verschiet een der tooneelen van den Schouwburg; op den voorgrond de portretten ten voete uit v. Luther (links) Menno Simons (in h. midden) en Calvijn (regts) die ieder een 4 of 6 regelig gedicht ter bestrijding v. dit Jubelfeest en v. d. Schouwburg in de hand houden. Menno zegt dat men liever het 25e jubeljaar v. den vrede (na 1713) moest vieren, gelijk een Engeltje in de lucht eene label draagt met daarop wijzend opschrift; Luther zegt dat er meer spelen v. geestelijken aard of gewijden inhoud moesten opgevoerd worden; en Calvijn beweert dat niet het Tooneel, maar de Predikanten den Christenpligt moeten leeren. — (Deze plaat en verzen waren eenigzins het gevolg der vele bemoeijingen om dit eeuwfeest zoo luisterrijk mogelijk te vieren en van de groote verheffing van den Schouwburg in die dagen, terwijl zoowel te Amsterdam als elders het Tooneelspel door de Geestelijkheid zeer gelaakt werd. De plaat heeft echter tot verschillende Hollandsche en Latijnsche gedichten daartegen, aanleiding gegeven.) — Slechte gravure zonder naam v. graveur doch kennelijk door denzelfden die ook N°. 3492 Zomer Vredejongspel gegraveerd heeft, waarschijnlijk *A. Allard.* gr. br. fol. Hg. 50, br. 58 dm.

Van deze plaat bestaat eene verkleinde kopy in br. 4°. met dezelfde opschriften en verzen. — Over het feest zelf zie men voorts: Wijbrands, het Amsterdamsch tooneel, 1873 bl. 178—185.

3764 Eeuwfeest van den Schouwburg te Amsterdam. — Afbeelding v. d. gedenkpenning hierop geslagen. gr. 8°. Gen.: Pag. 76. Uit: Europ. Mercurius. 1738. — Hierbij: „Verklaring v. d. Gedenkpenning op h. Eeuwfeest d. „Amst. Schoub." Met adres v. d. Medailleur M. Holtzhey, te Amst. Heerengr. bij de Huidenstraat. gr. 4°.

3765 22 Julij. Gedenkpenning op het vijf en twintig jarig huwelijk van *W. van Citters,* (Burgemeester van Middelburg) en *Maria Kien,* gehuwd 1713. Voor en keerzijde met vele arabesken voorzien. Door *J. Punt.* gr. 4°. Hierbij op een afzonderlijk 4° blad een anagramma der namen *Wilhelmus van Citters* en *Maria Kien.*

3766 Ter gedachtenis v. h. oprigten v. h. Katholieke Jongens Weeshuis te Utrecht in 1738, met een vers van J. van Hoven. Vermeld in: Catalogus Busserus I. 455.

3767 1739. „Nieu-Jaers zegenzang door den *Mostertman*, opgeoffert aan alle
a „Heeren, Mevrouwen, Burgers en Inwoonders dezer Stede 's Gravenhage, „op den 1e dag v. 1739."— Bovenaan eene kleine afbeelding van een Mosterdman met zijn vaatje (door *H. Pola?*) ter zijde het opschrift, van onderen een 80reg. vers in 2 kol. — Bij *P. Vos* op 's Heeren Middelgracht over 't Zand. Het plaatje hg. 8, br. 7 dm., het geheel hg. 38, br. 28 dm. fol.

b „Niet en iet, op den 1e dag v. 1740 door den Mostertman." Hetzelfde plaatje met een gedicht van 12 coupl. van 8 reg. in 2 kol. Bij *P. Vos* in de lange Bagyne Straat. Hg. en br. als voren. fol.

3768 (8 Jan.) „De Jaarmarkt van de waereld. Extract uit de Hollandsche „Courant v. 8 Jan. 1739. — La foire du monde. Extrait," etc. — Zinneprent op de politieke toestand van Europa. Het geheel vertoont eene Jaarmarkt op een uitgestrekt veld met vele groote gebouwen en kramen. Vooraan regts staat de Oorlog met al zijne werktuigen in een kraam; in het verschiet, regts, zit de Dood boven een huis met lijken opgehoopt. (ziende op den in Nov. geeindigden Poolschen Successieoorlog; daarnaast wordt de Waarheid achter een berg vertoond, links is de Paapsche Marionettenkraam met den Kardinaal Corsini die het volk noodigt binnen te komen; in het midden Koning Theodorus van Corsika op een Theater, roepende om Fransche troepen, enz. Achteraan links een groot gebouw en koepelkerk, de St. Pieterskerk te Rome? — Geestige en vrij goed gegrav. plaat zonder naam, br. fol. — Daaronder de Fransche en Holl. uitlegging (elk in 2 kol.) met bovenstaand opschrift. Hg. 35, met uitlegg. 65, br. 49 dm. Zeer gr. fol. *Zeer zeldzaam.* — De hierbij gedrukte uitlegging is wel eene aanwijzing van hetgeen op de plaat vertoond wordt, doch geene uitlegging der beteekenis. Op dit Exemplaar is echter in den tijd der uitgave eene uitvoerige en belangrijke historische uitlegging geschreven, welke deze thans zeer moeijelijk te ontraadselen plaat duidelijk maakt.

3769 Zinneprent op de twisten in de Luthersche Gemeente te 's-Hage tusschen de Predikanten Maassen en Pambo. (Wagenaar XIX. 280, 281). — „De gemartelde Dr. Martinus Lutherus door syn Nakomelingen v. d'Augsb. „Confessie." De Luthersche kerkmaagd ligt bedroefd ter aarde en Inbeelding rijt haar de kleederen v. h. lijf; daarnaast Onverstand en Nijdigheid; links staan Hoogmoed en Hebzucht op den kansel, en Burgerlijke Oneenigheid daarvoor. Onderaan een Holl. vers in 7 zesregelige coupletten en eene verklaring in ellendig Hollandsch Duitsch. „Na de copy van „Hessen Cassel. Gedrukt bij Arn. Weigman." (gefingeerde adressen). Hg. 28, met beschr. 46, br. 36 dm. gr. fol. — Zie over dezen kerkelijken twist: Domela Nieuwenhuis, Geschied. d. Luth. Kerk te 's-Hage, die echter van deze plaat niet spreekt.

3770 Maaltijd te Zierikzee in presentie van vele toeschouwers aan de ter dood ver-
a oordeelden 's av. voor hunne executie aangeboden; — oud gebruik in 1739 afgeschaft. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Woordenb. 34e dl., bl. 225.

b Dezelfde plaat, *proefdruk* voor alle letter.

3771 (1740. 13 Jan.) „Astronom. afbeelding v. een totaale Maaneclips, invall. „13 Jan. 1740 's av., vert. in 2 ontwerpen hoedanig de Aardkloots scha-

„duw zoo in de toe- als afnemende verduistering over de Maan en derz. „vlekken zal passeeren.... Door G. N. Bak te Utr. — Amst. Joh. v. „Keulen, aan de Nieuwe Brug. 1739." — Twee afbeeldingen v. de Maan naast elkander met bovenst. opschrift; v. ond.: „Bijzond. verklar. v. „deze Maaneclips voor Amst." ter weersz. der afbeelding de berekening voor andere plaatsen. br. fol.

3772 (5 Jan.—10 Maart.) „Harde Winter v. h. jaar 1740." — (Wagenaar XIX. 273.) — Afbeelding v. een Hollandsch landschap van vele slooten doorsneden, met vele schaatsenrijders en eene arreslede. Met bovenst. onderschrift, zonder naam (door *Is. v. d. Vinne?*) br. 4°. Welligt uit: Historisch verhaal van harde winters, inzond. v. 1709 en 1740. Amst., (1741). 8°. — Hierbij: „Aanteeken. v. d. buitengew. harden winter „dezes jaars 1740. 19 April. Amst. J. ter Beek bij de Beurs." gr. fol. — „Gebeurtenissen in Jan. en Febr. 1740 door de Vehemente Winter. — „Lijst v. h. getal der Arresleden die zig in deze en de 2 voorg. harde „winters op 't IJs vertoont hebben". Enkh. *H. Callenbach.* gr. fol.

3773 (9 Oct.) „Afbeelding v. dat gedeelte v. Batavia, alwaar eigentlijk de
a „Schrikkelijke Slagting der Chinezen, na de Ontdekking van hun Verraad „geschied is." — Uitvoerig gezigt *à vol d'oiseau* van geheel Batavia, met bovenstaand opschrift. Op den voorgrond regts, de gracht: *Roea Malaca*, links de Zantzee; in het midden de *Bassaar Brug* en de *Groote Rivier*, waar overal de huizen in brand staan en duizenden Chinezen vermoord worden. Met 24 reg. vers in 6 afdeelingen. Door *A. v. der Laan.* Met adres van B. Mourik. Hg. 41, br. 56 dm. gr. br. fol.

b Dezelfde pl., fraai Ex. op *wit satijn.*

c Dezelfde pl., vroegere druk zonder naam v. graveur en adres.

3774 Geheel als voren, doch verkleind. Met 1 reg. Holl. en Fransch onder-
a schrift. Door *J. v. d. Schley.* Hg. 21, br. 29 dm. gr. br. 4°.

b Dezelfde plaat, *proefdruk* voor alle letter.

3775 Plan v. Batavia, met opschrift: „Afbeelding naar het best origineel... „en hoe het verraad der Chineesen op de zelve door de Europeaanen is „verijdeld, d. 8 Oct. 1740." Hg. 28, br. 36 dm. kl. br. fol. Bovenaan gem.: Pag. 284. Uit: Verhaal v. d. Opstand der Chineezen. 1741. 8°.

3776 „Afbeldinge (*sic!*) v. 't Casteel en de Stadt Batavia,... op Java Major in „'t Coninckrijck v. Jaccatra." Plan der Stad; links de zee; onderaan een gezigt op h. Kasteel van zee uit. Met adres v. *R. en J. Ottens.* (Omtrent 1740.) Hg. 40, br. 50 dm. gr. br. fol.

3777 „Het gevangen nemen v. 8 Raden v. O.Indien (G. W. v. Imhoff, enz.) „op bevel v. d. Gouv.-Gen. A. Valkenier." 8°. (Wagenaar XIX. 283) Uit: Kok, Vad. Woordenb. 29e dl.

b Hetzelfde *proefdruk* voor alle letter.

3778 1740. (Dec. en 1741 Jan.) „Kaart v. Zuid Holland met aanwijzing der „overstrooming door Eys- en Dijkbraaken in de J. 1726. Jan. en Febr. „en in Dec. 1740 en Jan. 1741." (Wagenaar XIX. 329) Gekleurd. Door *B. Ruyter.* Met adres v. *J. Ratelband Erven en Co.* kl. br. 4°. Gem.: Pag. 28. — Hierbij: „Korte Beschrijv. v. h. overlopen der Riv. en doorbre- „ken der Dijken te Hedikhuyzen bij Heusden en te Kedichem bij Leerdam „tot opheld. en verklar. v. h. nevenst. Landkaartje." in 2 kol. br. 4°.

3779 Vier platen van deze overstroomingen, ieder met verschillend opschrift op label boven in de plaat en verklaring in boekdruk onderaan.

I. „Ware afbeeldinge v. h... doorbreken v. d. Dijck bij Elden bij Arnhem."
II. „Tweede plaat v. de overstroom. v. de Prov. Gelderl. en Holl. in 1740 en 41."
III. „Derde plaat der overstroom. inhoudende h. Rijk Nimweegen, v. „Emmerik tot Tiel en den Bos."
IV. „Vierde plaat, v. de overstroom. in h. land v. Altena, Heusden, „Geertruydenberg, Biesbos, en afbeeld. v. de Kettingmolen om het „land door te malen in 1740 en 41."

Alle naar en door *J. Smit*, 1741. (de 2e pl. zonder naam.) gr. br. fol. Onder iedere afbeelding de verklaring en de aanwijzingen der talrijke Nos. op de platen (59, 69, 83, 66) en adres v. A. v. Huyssteen en S. v. Esveldt te Amst. 4 bl. iedere pl. hg. 35, met verkl. 55, br. 51 dm. gr. br. folio.

3780 „Nederlands Water-nood v. d. Jaare 1740 en 41." — Fraaije afbeelding
a v. een overstroomd land en eene stad (Nijmegen?) in h. midden. Door *J. C. Philips*. Met adres: Amst. *K. de Wit*. 4⁰. Fraaije gravure: Titelplaat voor: Histor. Verhaal v. de Waternood in 1740 en 41. 4⁰.

b Dezelfde plaat, later opgegraveerd, en eenigzins veranderd. De jaren 1740 en 41 zijn uitgewischt; en in plaats v. h. adres van de Wit staat nu: „en andere bezoekingen" aangeduid in 5 bovenaan bijgevoegde medaillons (1—5) die andere rampen voorstellen, als: paalworm, harde winter, veepest, enz. Het onderschrift is veranderd in: „Nederl. waternood en ver„scheide bezoekingen". Met adres v. *T. Crajenschot*. 4⁰. Behoort in 1775.

3781 „Het doorbreeken van den Banddijk voor Elden, a⁰ 1740." Daaronder
a eene beschrijving v. d. doorbraak in 2 kol., en eene uitlegging. Met adres: Haarlem Iz. v. d. Vinne, Boekverk. Warmoesstr. 1740. — De plaat is zonder naam doch geestig geëtst, waarschijnlijk door den uitgever Iz. v. d. Vinne of een der velen van dat geslacht, waarover zie: A. v. d. Willigen, Haarlemsche Kunstenaars. De pl. hg. 20, met beschr. 44 dm., br. 30 dm. gr. fol.

b Dezelfde plaat, latere druk, bovenaan gen⁰.: Pag. 262. Daaronder een nauwkeurige herdruk der vorige beschrijving met adres: Amst., A. v. Huyssteen en S. v. Esveldt, boekverk. 1741. gr. fol. Komt met die bladzijde doch zonder beschrijving voor op bl. 91 in: „Aanhangsel v. eene „historische beschrijving v. duure tijden en Hongersnooden, en vervolg „v. Watervloeden. Amst., bij dezelfde uitgevers. 1741." kl. 8⁰.

3782 „Bedroefde watervloed, voornamentlijk v. 't land v. Heusden, Altona, „Alblasserwaard, Crimper en Tielerwaard, waardoor meer dan 33500 „morgen onder water staan." Opschrift boven eene plaat van het overstroomde land, waarop onderaan regts: *Inundatien in de Jaaren* 1740 *en* 41. Geëtst door J. L. A. *(J. l'Admiral?)* Hg. 21, br. 34 dm. Behoort op bl. 93 in: „Aanhangsel op Duure tijden en watervloeden."

3783 „Nieuwe Jaars EerDicht van d. Ed. Manh. Ouden Schuts of Voedboog „in 's Hertogenbosch. 1741." — Vers in 2 kol., waarboven een gezigt op den Bosch, St. Joris met den Draak, enz. en onderschrift: „Den Ed. „Manh. Ouden Schuts in 's Bosch." Door *D. Coster*. 1739. fol. Hg. 19 en 45, br. 24 dm. *Zeer zeldz*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

3784 (27 Nov.) „Afbeelding v. d. ingestorte Tooren en Herberg te Egmond „aan Zee, den 27 Nov. 1741." (Wagenaar, XIX. 331.) — Naar *G. Boomkamp* door *H. Spilman*. Hg. 13, br. 18 dm. br. 4⁰.

3785 Hetzelfde, grooter en andersom; de kerk links van den toren. — Zonder eenig opschrift. Geëtst door *A. Spinder*, landmeter. Hg. 20, br. 25 dm. br. 4°. — Hierbij: „Nauwkeurige Afbeeld. v. d. toren bij Egmond op „Zee door A. Spinder. Haarl. Is. v. d. Vinne." Titel en 4 bl. 4°.

3786 „Waare afbeeldinge van Een leevendighe Renoceros of Neushooren die in „1741 als het 8 jaar oud was door Capt. Douwemont van der Meer uit „Bengalen in Holland is overgebragt," enz. (Europ. Merc. 1741 *b* 151) — Goed *geëtste*, waarschijnlijk Duitsche afbeelding v. d. Rhinoceros; in het verschiet zijn gevecht met een olifant, links het schip dat hem overvoerde, van onderen het portret v. d. Kap. Douwemont v. d. Meer, geboren 1705, links en regts Lat., Fr., Holl. en Eng. inschriften; bovenaan in de plaat een 9reg. Duitsch vers van Maria Endtin, waardin in de *Paauw* (te Neurenberg?) waarbij zij hare vreugde uitdrukt dat dit dier den 20 Nov. 1747 door den Keurvorst Karel Theodoor en famielje ten haren huize gezien is. Hg. 45, br. 56 dm. br. fol. — Ik heb nooit een ander Ex. gezien.

OOSTENRIJKSCHE SUCCESSIE-OORLOG. 1741 tot 1748.

No. 3787—3822 is eene geheel éénige verzameling van Historische platen en spotprenten over het begin van den Oorlog. Namelijk:

No. 3787 tot 3790 zijn geschiedkundige Hollandsche prenten.

No. 3791 „ 3810 zijn Holl.Spotprenten op Frankrijk en de Keizerskeuze.

No. 3811 „ 3816 zijn oude Hollandsche houtsneden, hierop toegepast.

No. 3817 „ 3822 zijn platen behoorende in: *W. v. Haren*, 4 Gedigten met 3 vervolgen. Amst., 1742. 8°.

Slechts enkele dezer platen komen vrij algemeen voor; de No. 3811 tot 3816 zijn allen zéér zeldzaam; van velen ken ik geen ander Exempl.

3787 (1741. 10 April.) „Afbeelding v. de Veldtslag tusschen de Legers v. d.
a „Koning v. Pruissen en de Koninginne v. Hongarijen bij 't dorp Molwitz „in Silesien." (Wagenaar. XIX. 306.) — Gezigt van den geheelen slag waarin de Pruissen overwonnen; bovenaan: *A*. het dorp Mollwitz, *B*. Brieg, *C*. Neuss. Met 1 reg. gegrav. uitlegg. onderaan, en lager uitlegging in 2 kol. in boekdruk. Zonder naam v. graveur (door *J. Luiken*) Amst., J. Hayman, aan de Oostzijde van den Beurs over 't Zeelants Comptoir. Hg. 25, br. 40 dm. br. fol.

Van deze plaat meen ik Exemplaren gezien te hebben, geteekend *J. L.* (gelijk dit Ex. de letters in handschrift heeft.) De plaat is stellig door Luyken (overleden 1712) en heeft zeker vroeger gediend, voor??

b Dezelfde plaat, latere druk, zonder onderschrift wat uitgewischt is, daarentegen met bijvoeging bovenaan: *Nederl. Mercurius* 1756. *Oct. bl.* 138, waarin die aldus voorkomt. Ze stelt, volgens de bijgevoegde verklaring uit den Mercurius, den slag bij Losowitz in den 7jarigen oorlog op 1 Oct. voor.

3788 (1742. 17 Jan.) „Volkomen Victorie door de Oostenrijkers op de Byer„schen behaald bij Schardingen, door den Gen. Veldmaarsch. Grave v. „Khevenhuller." (Wagenaar. XIX. 337) — Afbeelding v. d. veldslag met gegrav. uitlegging A—Z. Door *J. v. J(agen?)* Hg. 36 br. 45 dm. br. fol.

3789 (17 Jan.) „Gedenkpenning in Duytsland geslaegen" volgens de Leidsche Courant van 17 Jan. 1742. — Aan de eene zijde een schip gestuurd door den Franschen Minister Kard. Fleury, de Fransche Koning met den Keizerskroon in de hand, enz. Aan de andere zijde een Fenixs uit zijn asch verrijzende en daarboven een chronogram:

C'Est à MoI D'en Creer Vn noVVeaVX. (1731 in plaats van 1741.)

doelende op de Keizerskeure door Frankrijk ondersteund. — Amst. A. v. Huisteen en S. v. Esveldt. Prijs 8 Stuivers. Hg. 26, br. 43 dm. br. fol.

3790 (14 Junij.) „Ordre de Bataille de l'Armee de la Reine de Hongrie, 14 „Juin 1742." — Daarboven: „Plan v. h. Campement v. de Fransche „Armee onder 't Canon van Praag. 15 Junij 1742." — La Haye, Al. Johnson. Hg. 51, br. 39 dm. gr. fol.

3791 (Febr.) „Vernieuwing van den eed aan de Koninginne van Hongarije. — „Renovation du serment à la Reine de Hongrie." -- (Wagenaar. XIX. 337 Europ. Merc. 1742 a 165) — Graaf Khevenhuller leest aan het leger den bekenden brief der Koningin voor en toont het portret der Koningin en van haren zoon Joseph. Fraaije plaat zonder naam. (door *J. C. Philips?*) Onderaan de Holl. en Fransche vertaling v. d. brief. Amst. J. 't Lam, boekverk. bezuiden 't Stadhuis. Hg. 22, met beschr. 50 dm., br. 35 dm. gr. fol.

3792 (Jan.) Zinneprent op de Keizerskeuze te Frankfort? — „De werelt is een „Speeltoneel, enz. 1742." Gegraveerd opschrift boven eene plaat, waaronder een afzonderlijk vers, getiteld: „De Franse tent opgerigt in het Cam„pement van Beyeren." — In eene veldtent met de Fransche leliën versierd zitten rondom eene tafel 8 gekroonde personen, die met kaarten spelen om de Duitsche kroon en scepter, welke voor hen op tafel liggen. Rechts zit waarschijnlijk de Hertog van Lotharingen, die Klaveren-vrouw (Maria Theresia?) vertoont. Links de Keurvorst van Beijeren, die Schoppen-heer in de hand heeft. Op den voorgrond een haan (Frankrijk) die eenen adelaar (Oostenrijk) afgemaakt heeft en een dog (Engeland) belaagt. Rechts de Hollandsche leeuw met Oranjetak, schrijvende in *Biblia*. Met uitvoerig vers in 3 kolommen, „na 't France origineel van J. de Bellevielle," met bovenstaand opschrift en adres: Amst., *L. Foubert*. 1742. Hg. 37, met vers 62 dm. Zie No. 3822.

3793 „Klugtige schermutseling, tussen een Duytsche Scharmoes, met sijn Rare„kiek, en een Fransche Harlequien, met zijn Toverlantaaren op de Ker„remis tot Lints." — De plaat vertoont een rarekiek, waarin eene kooi binnen welke een man op de knieën ligt, die door eenige vrouwen met water begoton wordt. Rechts de Fransche Harlekyn, wien door eene vrouw (Maria Theresia) een bril wordt opgezet; daarboven een vaandel met het gekroonde beeld van Maria Theresia. Onder de plaat een uitvoerig vers in 2 kolommen in verbasterd Duitsch en Fransch-Hollandsch. Get. I. M. C. Hg. 23, met vers 50, br. 27 dm. gr. fol.

3794 Spotprent op hetzelfde? — „Het Campement der vrouwen, benevens de „Executie aan de Fransche Harlequien tot Lints." — De Fransche Harlekyn valt op den Duitschen Scharmoes aan; doch wordt door Maria Theresia met een gard geslagen. Links een legertent met opschrift: *das hooftquarttier der Tamen*. Rechts eene tent met opschrift: *Fievatt ter Tamens* (Vivat der Dames!) daaromheen vele gewapende vrouwen. Met

uitvoerig vers in verminkt Duitsch, Fransch en Hollandsch met adres: I. M. C. Hg. 23, met vers 50, br. 27 dm. gr. fol.

3795 (5 Junij?) „De Geklisteerde Fransman bij Theyn door de Ongaaren Apo„theker op Order v. d. Duitschen Medicus." — Spotprent op de neerlaag der Franschen, den 5en Junij door de Hongaren. (Europ. Merc. 1742. *a* 308, enz. In eene kamer ligt een aangekleede Franschman op eene sofa, en wordt geklisteerd door een' Hongaar; bij den Franschman staat een Geestelijke (Kardinaal Fleury?) achter den Hongaar een Generaal (Khevenhuller?). Hg. 19, br. 28 dm. br. 4°. Heeft eenige overeenkomst met de platen in: W. v. Haren, Gedigten. N°. 3817, enz.

3796 Zinneprent op de voorgenomen verdeeling der Oostenrijksche Erflanden. — „De Praagsche rarekiek. — La rareté de Prague." De Kardinaal Fleury staat aan eene tafel waarop een landkaart van Oostenrijk, Bohemen en Silezie ligt, en wijst met een stok aan vier gekroonde hoofden: Pruisen, Saksen, Beijeren, Moravie, die rondom de tafel staan, ieder het hem toegedachte deel aan. Regts staat Maria Theresia met haar zoontje op den arm, links Engeland (of Holland) dat neutraliteit wenscht. Van onderen een Holl. vers in 18 vierregelige strophen, links een' Fransche *Explication* en 18 drieregelige Fransche strophen. Amst., J. 't Lam, naar de copy van London: T. Cooper. Hg 23, met verzen 48 dm., br. 35 dm.

Deze plaat werd door anderen verklaard als doelende op het verbond den 22 Mei 1744 te Frankfort gesloten over de verdeeling der Oostenr. Monarchie, doch ik meen dat die hier in Jan. 1742 behoort. In 1744 waren namelijk de 3 Geestelijke Kerkvorsten verbonden met Maria Theresia, terwijl ze hier bij de Geallieerden staan. Zie ook N°. 3822.

3797 Spotprent op de vergeefsche pogingen van Kardinaal Fleury om het Fransche hof te bewegen aan Maria Theresia hare landen te ontrooven. — „Nieuws tyding van Vraukrijk." Kardinaal Fleury staat als een oude monnik onder een boom als verwezen, rondom hem wordt lustig gedanst en gedronken door 10 mannen, terwijl Mad. de Maintenon aan een haar haar goudbeurs geeft. — Zonderling geëtste prent waaronder een lang vers in 2 kolommen in verminkt Duitsch-Hollandsch. — „Gedrukt naar „het Origineel van Engeland." Hg. 17 met vers 48, br. 22 dm. folio.

3798 (8 Febr.) Zinneprent op de aanspraken van Frankrijk op de Oostenrijk-
a sche Nederlanden. — „T...H. Versoeninge ofte de Q*(uee)*N..... van „H*(unger)*Y naekt uytgeschut." (Deze letters T...H zijn zeker dwaselijk gecopieerd en verminkt naar de letters F*(renc)*H van de origineele Engelsche plaat (zie *b*) doch die in het Hollandsch geen zin hebben.) — Maria Theresia staat naakt bij eenen Geestelijke, (Kardinaal Fleury) die de hand van hare schaamdeelen (alias: lage landen, of Oostenrijksche Nederlanden) wil wegtrekken, daarnaast de Keurvorst van Beijeren, die met de Keizerskroon en een deel van Boheme —, voorts de Koning van Polen die met Moravië —, en de Koning van Pruissen die met het geroofde Silezië wegloopen. Met 4reg. gegrav. onderschrift. Voorts een vers van 18 vierreg. strophen. Hg. 22, met vers 42 dm., br. 26 dm. fol. Deze plaat is gevolgd naar de volgende:

b Dezelfde voorstelling in het Engelsch; het origineel der vorige plaat, met opschrift: „F*(renc)*H Pacification or the Q*(uee)*N of H*(ungar)*Y stript." Naar *Vanlot* door *N. Parr* met 4 Engelsche versregels. Hg. 22, br. 25 dm. br. 4°.

3799 Zinneprent op Maria Theresia, belaagd door Frankrijk, Pruissen, Beijeren en Polen, doch gered door het Hongaarsche leger. — „Een vrouw „van edel bloet, werd hier berooft van land, en goet." Maria Theresia ligt nagenoeg naakt uitgeschud op den grond, bij haar in de wieg Aartshertog Jozef; doch de indringers worden door Maarschalk Khevenhuller en zijn leger, dat ter deure indringt, verjaagd. Hg. 23, met vers 51 dm., br. 27 dm. gr. fol.

3800 Zinneprent op hetzelfde. — „De Koningin van Hongarije ontkleedt." Maria Theresia zit bijna naakt op eene sopha; Frankrijk wil hare schaamdeelen of lage landen (Oostenr.-Nederl.) betasten; de Keurvorst van Beijeren gaat met kroon en scepter de deur uit; een dikke Engelschman (of Hollander) zit op den hoek der sopha en zegt: *Ik heb de neutraliteit geteekend.* Goede gravure, zonder naam, volgens het onderschrift naar een Engelsch origineel gevolgd. Hg. 21, br. 30 dm. br. 4°.

3801 Zinnebrent op hetzelfde. — „Consultatie van de Doctors van Europa over „eene Koningin." Maria Theresia zit op een gemakkoffertje en vomeert, terwijl Kardinaal Fleury haar de pols voelt. Achter haar verschillende gekroonde hoofden aan eene tafel met recepten; regts de Koning van Pruissen op eene stoel, en daarachter de Paus wien van ouderdom de kroon van het hoofd valt. Amst., *H. van Bos*, naar de copy van Londen. Hg. 18, met vers 41 dm., br. 32 dm. fol.

3802 „De staatkundige Braaking voor het gemak van Brittannien." — Koning George II zit op een kamergemak en braakt, terwijl hij diarrhée heeft; rondom hem vele personen met allerlei Hollandsche inschriften. De Koning braakt: *Dr. L.; Winchester. Ch. p. Ham.* Naar 't origin. uit het Engelsch. Amst. bij *A. Olofsen*, hg. 23, br. 30 dm. br. fol.

Deze plaat vind ik ook ingevoegd op bl. 252 in mijn Ex. der folio uitgave van de: Gedichten van, voor en tegen W. v. Haren, 1742 over dezen oorlog; — zie hierachter bl. 158.

3803 „Bericht van den Solemneelen Bal, die de Potentaten van Europa op de
a „Groote Duitsche Zaal gehouden hebben. — Ouverture du Bal Solem„nel, etc." — De groote Duitsche zaal te Frankfort?? waarin de Keurvorst van Beijeren, die Keizer hoopt te worden, een groot Bal geeft, wat de Kardinaal Fleury en de Hertog Bel-Isle gearrangeerd hebben. De Koning van Pruissen danst met de Koningin van Hongarije; (dus ná den vrede van 28 Junij 1742, Europ. Merc. 1742 *b* 244) de Harlequin is Theodor Neuhoff, Koning van Corsica. — Fraaije gravure zonder naam (door *P. Tanje?*) Onderaan een uitvoerig Holl. en Fransch: „Bericht „v. d. Solemn. Bal. — Ouverture du Bal." Amst., Ar. v. Huissteen, op de hoek v. de Gapersteeg. 1742. Hg. 22, met tekst 56, br. 37 dm. gr. fol. — Hierbij het Holl. *Bericht*, ook in gr. 4°. 4 bladz.

b Hetzelfde. Origineele *teekening* in O. I. inkt, voor de voorg. plaat.

3804 „Afbeelding v. d. tegenwoordigen Staat v. Europa." In het midden zit de Koning (van Frankrijk?) op een troon; aan weerszijden van de trappen tot den troon zitten 2 Bisschoppen en eenige anderen, alle met Holl. inschriften; vooraan regts Maria Theresia die aan den Franschen Gezant zegt, dat zij een ander zal laten verkiezen (n.l. tot Keizer). Links ontvlugt een gekroond man (de Eng. Pretendent) over een valbrug uit een slot, daarachter iemand (de Kardinaal Fleury) in de struiken verward. Met bovenstaand opschrift en een Engelsch onderschrift: „*G. Bickham Jun. sc.*"

etc. Publ. by *W. Meyer*. Strand (London) May. 1742. Get. bovenaan: 87. Hg. 21, br. 32 dm. br. fol. Engelsche plaat waarin Holl. inschriften gemaakt zijn.

3805 (**24 Jan.**) Zinneprent ten gunste van den Hertog van Lotharingen, Echtgenoot van Maria Theresia, om te Frankfort tot Keizer verkoren te worden, en tegen den Keurvorst v. Beijeren. — „Nieuwstyding van Franc„foord." — In eene kamer van een bordeel staat een open ledikant waarop eene vrouw (Duitschland) die door den Keurvorst (van Beijeren, Karel August,) verkracht is. De Hertog van Lotharingen gaat met kroon en scepter de kamer uit. Regts, bij de deur, eene vrouw Maria Theresia met een kind onder een doek. Met uitvoerig vers in 2 kol. Hg. 18, met vers 52 dm., br. 23 dm. gr. fol.

Volgens het vers onder de plaat, wordt ze door een ander teregt toegepast op de vergeefsche pogingen van Maximiliaan Joseph, zoon van den Keurvorst van Beyeren (of Keizer Karel VII,) om zich in 1745 tot Keizer te doen verkiezen. Doch blijkens het gedicht: *Aan den Uitgeever van het Frankfoorder Nieuws*, in: W. v. Haren Gedigten 1742 1e verv. blz. 17 is deze plaat reeds in 1742 verschenen en laat dan geene andere dan de hier gegeven uitlegging toe. In dat gedicht toch luidt het: „Als 't Franc„foord's Nieuws, die schoone plaat, — Daar de K..zer in het Hoerhuis staat."

3806 „Sinnebeelden op de toestand v. d. tegenw. oorlog." — De Hollandsche leeuw, de weegschaal van Europa in de poot, zit naast den Engelschen dog op een vestingmuur met kanonnen. Op den voorgrond een vechtende haan en adelaar, in de lucht Bellona (Maria Theresia?) en naast haar de Faam, roepende: *la liberté de Ge-rman-ique*. In 't verschiet het Oostenrijksch leger. Het vers in 2 kolommen, geteekend: *Gedrukt voor den liefhebber*. Hg. 17, met vers 42 dm., br. 30 dm. fol.

3807 Zinneprent op de onzijdigheid van Nederland in den Oostenr. Successie-oorlog? — Een Romeinsch Veldheer (op de borst: *Eigen-baat*) wijst naar een adelaar die op een boom het Gulden vlies bewaakt; onder den boom dorschen 8 hanen (de 8 Keurvorsten; — boven één hangt een kroon) het koorn (het tooneel des Oorlogs?); vooraan regts de Holl. leeuw (No. 9), in het midden de Nijt (No. 8). Slechte plaat, zonderling gegrav. Hg. 18, br. 19 dm. br. 4°. Hierbij een zéér zeldzaam pamflet, 8 blz. kl. 4°. getiteld: „Het verdrukte Oostenrijk, hoe het werd aangetast en verlaten v. „Vorsten en Koningen. Met een daarop passende plaat, door G. S. Amst. „A. Olofsen. 1742 in de Gravestraat in 't Wit gekroonde Muzijkboek." kl. 4°. *Zeer zeldzaam.*

3808 Zinneprent op hetzelfde?? met onderschrift: „*Malo bonum compensare nefas.*" Jupiter zit met zijn adelaar en bliksems in den hemel; onderaan regts de stroomgod Amstel, links Mars slapende, op den achtergrond de Nijd. Met 6reg. vers: „Noit zwight een Adelaer," Zwarte kunst zonder naam. Hg. 18, br. 11 dm. 8°.

3809 „Europa's molendans van de 5 zinnen. — (Reeds beschreven op No. 3012, op het jaar 1700.) De Batavier houdt een „oog in 't zijl" enz. In ovaal. (Door *B. Picart?*) Hg. 10, br. 13 dm. br. 12°. Op den Oostenr. Oorlog? — Heb ik ergens bij dezen tijd aangehaald gevonden, doch betwijfel zeer, ook om de gravure, of 't hier bij past.

HOUTSNEDEN.

3810 Zinneprent op de Hollandsche pogingen ter bemiddeling en Hollands vriendschap voor Oostenrijk. — „Poëetze Prentverbeelding, Op de Tegen-„woordige zaaken der geallieerden vorsten en het strijdbaare Oostenrijk." — Twee groote *houtsneden* naast elkaar; een Romeinsch soldaat (Holland) met driehoek en weegschaal in de hand en een hond (Waakzaamheid) aan zijne voeten, staat tegenover een vrouwelijk monster met bokspooten, een slot op den mond, enz. (de Geallieerden). Met 12 zesreg. strophen in 3 kolommen. Amst. *Wed. J. v. Egmond en Zoon*. Hg. 27, met vers 49, br. 23 en 36 dm. gr. fol.

3811 Zinneprent op de pogingen van Holland om den vrede te bewaren bij de Keizerskeuze. — „De staroogende en wiegende Vorsten na de Kyzer-„lyke op het verkiezen v. e. Nieuwe Kyzer, tot Frankfort." In een wieg die door den Paus, een Kardinaal, de 3 geestelijke Keurvorsten en anderen heen en weer getrokken wordt, liggen 4 kinderen (de Pretendenten voor de Keizerskroon). Regts eene vesting waarbij een Hollandsche leeuw en 3 rustende soldaten. Oude *houtsnede*, met uitvoerig vers in 2 kol. Amst., Wed. *J. v. Egmont*. (1741.) Hg. 12, met vers 45, br. 18 met vers 31 dm. fol.

3812 Zinneprent op de pogingen der Pretendenten om de Keizerskroon. — „'s Waerelds Hoogmoed, of ydele zugt tot glorie; vertoont bij wijze v. „en Toornooy-spel." — Dezelfde houtsnede als op No. 3518 beschreven, nl. een open, houten draaimolen, waar verscheidene naar den Ring (de Keizerskroon) steken, nu met bovenstaand opschrift en uitvoerig vers in 2 kol. Amst., *Wed. J. v. Egmont en Zn*. Hg. 13 met vers 47, br. 32 dm. fol.

3813 Zinneprent op den voorspoed der Oostenrijksche wapenen. — „Spaansze, „Fransze, Pruisische en Beyersze Maagwijn, Geschonken in een Ongersze „Kelk." Een groote *houtsnede*, een koffijkan met de tuit als de bek van een haan (Frankrijk); uit de tuit stroomt het Fransche goud in de kelk van Hongarye. Met 6 zesreg. strophen. Amst. *Wed. J. v. Egmont en Zoon*. Hg. 26, met vers 46, br. 27 dm. fol.

3814 (29 Mei.) „Vreugdegalm uytgeblazen op de Zegenrijke Veldslag door „de Generaal Kevenhuller, Tegens de Fransze Gen. Thoring in h. Kam-„pement te Rintling voor het Boh. Slot Hilgersperg, op 29 Mei 1742." — Eene slechte *houtsnede* v. een ruiter, daaronder een van eene belegerde vesting. Met opschrift, verzen ter zijde en in 3 kol. v. ond. Amst., *J. v. Egmont en Zoon*. Hg. 29, met vers 41, br. 31 dm. fol.

3815 (Aug.) Spotprent op de Franschen bij het beleg van Praag door de Oostenrijkers. — „De disperaten Armoede der Franszen in Praag en Duin-„kerken." Zeer oude *houtsnede* (ofschoon op een blaasbalg, vóór op den den grond, het jaar 1741 en een Duitsch monogram staat,) vertoonende een zeer arm huishouden waar eene vrouw de pot kookt en 3 magere vischjes braadt, een man wil een bos stroo op het vuur werpen; in 't verschiet ellendige bedelaars. Met uitvoerig vers in 3 kol. en berigten over de armoede in het Fransche leger. Amst., *Wed. J. v. Egmont en Zn*. Hg. 28, met vers 42, br. 31 dm. fol.

3816 1744. Spotprent op de verliezen der Geallieerden door de Oostenrijksche wapenen. (Wagenaar XIX. 470.) — „Het vorstelijke Schwarwenselspel, „Tusschen de Koningen van Vrankrijk, Pruiszen, Spanjen en Beyeren

„Tegens Ongaryen, Hanover en Sardinien." — Een zeer oude *houtsnede* vertoonende 2 mannen die met eene vrouw aan tafel zitten waarop het met dobbelen on kaartspelen gewonnen geld ligt; 3 mannen en een geestelijke (Kardinaal Fleury) treden op de tafel toe en maken aanspraak op de winst. Met uitvoerig vers ter linkerzijde en onder de plaat. Amst., *Wed. J. v. Egmont en Zn.* Reguliersbreestraat. Hg. 27, met vers 48, br. 32 dm. gr. fol.

3817 tot 3821 zijn 5 platen, voorkomende in en behoorende tot: „W. v. „Haren, Vier uitmuntende Gedigten, benevens de Polybius; alsmede alle „de Lofdigten die voor en tegens dezelve zijn uitgekomen. Harderwijk, *D. v. Lennep.* Amst., A. Olofsen. 1742. 76 bl. — Vervolg 77 bl. — 2e Vervolg. 112 bl. — 3e Vervolg of 4e St. 103 bl. met Register. 8°. — Dit vrij zeldzame boek bevat eene menigte der meest kreupele, zouteloose en opgeblasen rijmelarijen van dien tijd, waarbij de volgende jammerlijke platen.

Deze verzen zijn vroeger in andere volgorde en *zonder platen* in kl. folio verschenen: Verzameling van Gedichten van, voor en tegen W. v. Haren. — Achteraan staat: Utrecht voor de Compagnie. 1742. 32 bl. — Vervolg bl. 35—102. — 2e Vervolg. 105—320. Aanhangsel bl. 321—352. — 3e Vervolg met Register. bl. 355—364. — Het 1e stuk der 8° uitgave is vroeger, doch ook in 1742 te Utrecht, bij W. Kroon gedrukt, met gedeeltelijken titel: „Drie uitmuntende gedichten van W. v. Haren, om „achter de Gevallen van Friso geplaatst te kunnen worden." — Van al deze Gedichten van en over van Haren bezit de Provinc. Friesche Bibliotheek eene uitnemende verzameling uit de nalatenschap van W. v. Haren zelven. Zie Eekhoff, leven v. J. H. Halbertsma, bl. 61.

Onder al deze verzen zijn er zeker waarop Wagenaar XIX. 344 doelt, als hij van het aantal gedichten en geschriften spreekt, die in 1742 over Oostenrijk en Frankrijk hier verschenen. — Enkele verzen van van Haren zijn toen ook in het Engelsch en Fransch vertaald en met veel toejuiching ontvangen. (Europ. Merc. 1742. *b* 104). Alle hebben ze meer of minder de neutraliteit in dien oorlog en den lof van Oostenrijk tot onderwerp.

3817 Zinneprent op den treurigen toestand v. h. Oostenrijksche Hof en de mogelijke geldelijke hulp van Nederland. — In eene kamer met 4 beschilderde paneelen waartusschen de beelden v. d. Paus, links de Kardinaal Fleury, regts Polen? staan, zit aan eene tafel op een karpet een man in huisjapon, met pen in de hand, te hooren wat een bij hem staand man vertelt; regts boven den schoorsteen een tafereel waar Maria Theresia geld van Holland ontvangt. Gem.: Pag. 15. Hg. 16, br. 26 dm. kl. br. 4°. Aldus komt de plaat ook voor in W. v. Haren, Gedigten, 1e Verv. bl. 15, 8° of bl. 45 folio, waar een gedicht staat ter uitlegging der plaat: *Rhythimologia Belgica in Augustam Vindobonam.*

3818 Zinneprent op den hulpeloozen staat van Maria Theresia. — „Mars aan„genoopt, tegens de nijdt, veinsery, bedrog, en eigenbaat, om de Ver„drukte weder te herstellen." — Maria Theresia ligt geknield en smeekende voor de Goddelijke Regtvaardigheid die op eene troon gezeten is; regts de Keiserlijke kroon en scepter, in het verschiet een klein leger op eene vesting aanvallende. Met kreupel vers in 2 kol. van *H. Souwryn.* Amst.

A. Olofsen. Hg 21, met vers 40, br. 19 dm. fol. — Dezelfde plaat komt, zonder vers, voor in W. v. Haren, Gedigten, 1e Verv. bl. 49, bl. 122. fol. waar het vers is afgedrukt. Op den lateren afdruk der pl. staat: Bl. 49.

3819 Spotprent op de verliezen van den Keurvorst van Beyeren en zijne slinksche bemagtiging der Keizerlijke kroon. — „Zinnebeeldige aanmerkingen „op de onvoorzigtigheid der Eigenbaat." — De Keurvorst zit met kreupele voeten in leunstoel en kamerjapon, bij een groot vuur, terwijl hem slechte tijdingen uit Munchen en Anspach gebragt worden, daarnaast een vierkante tafel waaraan een man staat en een ander zit; op den voorgrond wordt een ijzeren geldkist opengebroken. Met vers in 2 kol. van *H. Souvryn*. Amst., A. Olofsen. 1742. Hg. 15, met vers 40, br. 28 dm. fol. In W. v. Haren, Gedigten, 1e Verv. bl. 65, bl. 124 fol. is het vers afgedrukt en komt ook de pl., gem.: 65, voor. — Zie ook N°. 3805 en 3807.

3820 Zinneprent op de onzijdigheid van Holland in den beginnenden Oosten-
a rijkschen Successieoorlog. (Wagenaar XIX. 328). — In een open hal hangt eene groote balans, met de letters: J. L. A. 1742 *(J. l'Admiral?)* aan de eene zijde zit *Vreede* die wat te ligt is tegenover *Oorlog* die aan de andere zijde staat, doch door *Voorzigtigheid* en *Overvloed* wordt het evenwigt hersteld en de *Faam* galmt Hollands wijs bestier uit. Met No. 1—17 op de plaat en uitvoerig uitleggend vers in 3 kol. get.: O. J. C. B. met opschrift: „Zinnebeeldelijk loftafreel, op Holland. Waar in Vreede, „en Oorlog door Wijsheid overwogen." Prijs 8 Stuiv. Hg. 36, met vers 56, br. 46 dm. gr. fol. — Deze plaat is afzonderlijk verschenen, doch vind ik ook in mijn Ex. der folio uitgave van: Gedigten voor W. v. Haren, op bl. 264 bij het vers: Filippus van Macedonien door la Fargue.

b Dezelfde voorstelling, verkleind, met dezelfde Nos., doch 1—20, en bovenaan get.: pag. 97, zonder vers. Hg. 21, br. 29 dm. br. 4°. Aldus komt die voor in: W. v. Haren, Gedigten, 2e Verv. bl. 97, folio uitg. bl. 338, waar men een ander uitleggend vers vindt.

c Dezelfde plaat, latere staat, zonder Nos.: 1—20 en get.: Pag. 25.

3821 Zinneprent op de deugd van Oostenrijk. — Vooraan in het midden staat Maria Theresia bij een pilaar waarboven de schaal der gerechtigheid, links van haar 2 gekroonde hoofden (Hannover en Sardinie?) waarbij nog een te paard komt aanrennen; regts de Engelsche eenhoorn en de Holl. leeuw in zijne omtuining. Bovenaan links Lodewijk XV in een wagen, naast hem Fleury, regts een gevecht bij eene vesting. Gem.: Pag. 107. Hg. 13, br. 19 dm. kl. 4°. Komt aldus voor in W. v. Haren, Gedigten, 2e Verv. 107. in folio uitg. bl. 324, met een gedicht: Zinnebeelden voor de deugd en getrouwheid van Oostenrijk.

Behalve deze platen uit W. v. Haren, Gedigten, vind ik nog een vers, getiteld: „Eccho *(sic!)*, op de Voorzorg en zinspeelinge op de inge„voegde plaat." 4 ongenomm. bladz. 8°. Het vers begint: „Dank zij de „Vadren die verlekkert zijn op rust" enz. Blijkens den inhoud, toon en druk behoort dit vers bij W. v. Haren, Gedigten, doch komt in dien bundel niet voor; wel op bl. 49 een ander vers ook getiteld: *Echo*, wat toen véél weersproken is. Een van beiden is waarschijnlijk 't geen op pl. 3822 op den grond ligt. Op bl. 2 van dit vers wordt echter gesproken van een „*Schutsterras* afgebeeld op nevensgaande plaat" doch ofschoon dit

vers waarschijnlijk bij een der voorgaande platen behoort, kan ik niet ontdekken bij welke; in van Haren zijn geene andere platen dan de 5 genoemde.

3822 „Beurs der Poëte".— Gegraveerd onderschrift v. eene slechte plaat, waaronder een vers in 2 kol. met opschrift: „De Poete Beurs." — Gezigt op den Dam te Amst.; op den voorgrond eene dame, een brief in de hand met opschrift: *Leonidas* (het toen zoo beroemde vers van W. v. Haren) wordt aangesproken door een ander; op den achtergrond ligt: *Echo* (het ander vermaarde gedicht (zie boven). Verder wordt de schrijver van de *Pragse Rarekiek* (zie No. 3796) door een Spanjaard afgestraft. Op den achtergrond links een *Boekwinkel*, daarnaast *Bibliopolium* en regts: *Koffijhuis*. Op de toonbank van den boekwinkel staat: *Ver-ader* en op de muur: *in octaaf*, wat alles ook voorkomt in het gedicht: *Aan den Uitgever v. h. Frankfoorder Nieuws* (No. 3805) en de *Beurs der Poëte* in v. Haren, Gedigten, 1e Verv. bl. 17, of bl. 183 folio, waarin ook de naam van *L. Foubert* (uitgever van No. 3792) omgekeerd *(Trebuof)* voorkomt. Hg. 18, met vers 50 dm. gr. fol. *Zeldzaam*. — De uitgevers dezer prenten schijnen meestal Franschen geweest te zijn, ten minste in het vers in v. Haren bl. 17 wordt daarop erg gescholden. Ook is het gedicht: „Kool voor Raapen, in 't land van Nadruk in het Octavo formaat" (zie v. Haren I. 70 8⁰ en folio uitg. bl. 97) waarschijnlijk tegen den nadruk dezer gedichten in Octavo, gerigt, waarop de plaat zinspeelt.

3823 (29 Mei.) „Gesigt v. h. Campement der Guardes te paart en te voet, „buiten 's Hage." — Geëtst door *P. v. Cuyck*. Hg. 28, br. 55 dm. br. fol. Uit: de Riemer 's Gravenhage?

3824 „Plan van het Campement enz., onder den graaf van Bentheim en den
a „Heer v. d. Duyn; 29 Mey 1742. Naar *D. Marot Jr.* met uitlegging in 3 kol. 's Hage, *A. Moetjens*. Hg. 29, met uitl. 53 dm., br. 46 dm. gr. fol.

b Dezelfde voorstelling, voorspronkelijke *teekening* in O. I. door *D. Marot Jr.* met uitlegging in H.S. Groot als voren.

3825 „Platte grond van het Campement van twee regementen Gardes, Caval-„lery en Infantery van Holland" door *P. A. de St. Hilaire-Mallet*, bij J. A. Barrau, Relieur Français, Begijnstraat. Hg. 25, br. 33 dm. br. 4⁰.

3826 „Het Campement door Ordre der Staten van Holland, betrokken te „'s Hage." Ruwe voorstelling zonder perspectief, met uitlegging van onderen: 1 tot 24, in 2 kol. Hg. 20, met uitl. 37, br. 31 dm. kl. fol.

3827 „Afbeelding van het Campement in het Haegse Bosch." Kleine *houtsnede* met uitlegging. 's Hage, *C. van Bueren*, Zuilingstraat. Hg. 8, met uitl. 37 dm., br. 17 dm. fol.

3828 „Voorloopig plan van het Campement, met de beraamde afmetingen." *Teekening* met H.S. Hg. 48, br. 65 dm. br. fol.

3829 (22 Sept.) „Het O. I. Comp., retourschip *de oude Zijpe* gestrand be-„noorden Zantvoort." (Europ. Merc. 1742 *b* 200). Slechte gravure, zonder eenige letter, *proefdruk*. Hg. 25, br. 40 dm. br. fol. — Ik heb nooit een exemplaar met de letter ontmoet.

3830 1743. (27 Junij) „Plaan van de victorieuse Batalje bij Dettingen door de „Hongarische op de Fransche Armée" (Wagenaar XIX. 408.) Figuratief

plan met het relaas van den veldslag. Amst., R. en J. Ottens. Hg. 22, met Verhaal 50 dm., br. 39 dm. gr. fol.

3831 „Hetzelfde, eenigzins anders en grooter, door *St. Hilaire-Mallet* 1745 met explicatie. 's Hage, *J. A. Barrau* in de Begynstraat. Hg. 28, br. 38 dm. gr. fol.

3832 (Oct.) „Notitie der Rijnwateren, jegens de pijlpaal te Arnhem en de „Grebbersluis, in Mei tot October 43." HS. br. fol.

3833 (5 Nov.) „De loop van Mercurius om de Sonne en de verschijning in „deselve 5 November 's middags." Met uitvoerige verklaring door S. Panser te Emden. 26 Julij. Amst., R. en J. Ottens in de Kalverstraat in de Wereldkaart. Hg. 11, met uitl. 44 dm, br. 33 dm. fol.

3834 „Effigies Cometarum, qui apparuerunt annis 42 et 44." — Afbeelding van de staartsterren, verscheneu in 1742 en 44. Zwarte kunst door *J. de Groot*. Hg. 23, br. 16 dm. gr. 4°. Zeldzaam en fraai.

3835 „Het vliegende vaartuig, of de nieuwe Post en Rijsmachine, uitgevonden „door D. Schijf en gemaakt tot Zaandam, geteekent en gegrav. door „H. de Leth." — Drie afbeeldingen onder elkaar van dit schip, met een zeer hoog en egaal dek en de woorden: *Volg My* 1743 in den spiegel. Het werd gedreven door een klein rad, wat op 1/5 van de spiegel boven op het dek was aangebragt, en zeker van onderen in beweging werd gebragt. Hg 35, br. 26 dm. fol.

3836 Hetzelfde anders. Twee kleine houtsneden, beide het schip voorstellende, waarboven een vliegende Mercurius met „Lofdicht op het vliegende schip, „uijtgevonden door D. Schijf." Voorts een vers in 2 kol. en een *Air* in 3 kol. In het Air wordt een spotdicht aangehaald uit den Hollandsche Praatvaar I 296. De plaatjes ieder hg. 7, br. 8 dm. Het geheel hg. 40, br. 28 dm.

Over dit schip plaatste G. van Orden in de Konst- en Letterbode v. 1847 N°. 50 en 51 een opstel en vermeldde dat de dichter van het Air D. P. en de maker Daan Schijf heette. Hierbij twee brieven v. G. v. Orden en J. Honig. Geen hunner bezat beide platen. — Van de hoogste *zeldzaamheid*.

3837 (1744. 24 Febr.) Emblema van het Schildersgenootschap te Utrecht bij het eerste honderdjarige Jubilé. — Een pilaar met het Utrechtsche wapen en een schild met drie ledige blazoenen. Met omschrift *Floreat pictura, naturae imitatrix, historiae fides*. Door *D. F. van Bleyswijk*. Hieronder: „Dankzegging der leden van het Schildersgenootschap aan de Vroedschap „bij het Jubilé. Utrecht. J. Broedelet. De plaat hg. 18, met vers 45 dm. br. 15 en 30 dm. fol. *Zeer zeldzaam*.

3838 1745. 11 Mei. „Plaan van de actie tusschen de Geallieerde en de Fransche te „Fontenay bij Doornik" waarbij de Franschen overwonnen. (Wagenaar XX. 7—11.)— Figuratief plan v. den slag. Door *Creite*, met Fransche en Hollandsche verklaring. 's Hage, J. M. Husson. Hg. 28, met uitlegging 50, br. 31 dm. gr. fol.

3839 Hetzelfde. Klein plan van de slagorde met Holl. en Fransch opschrift en uitlegging. Amst., R. en J. Ottens. Hg. 16 en 37, br. 14 en 31 dm. fol.

Hierbij in HS. eene lijst der bevelhebbers in het Engelsche en Geallieerde leger en eene dergelijke lijst van het hoofdkwartier van Valendar op 1 Mei 1745.

3840 „Vue de la bataille de Fontenoy gagnée par Louis XV." — Fraaije plaat naar *S. Brouard*, door *Guelard*. Hg. 36, br. 48 dm. fol.

3841 (Sept.) „Beroering onder de godsdienst te Nieuwkerk" (Nijkerk) door de predicatie van Ds. G. Kuypers. (Wagenaar XX. 377—82. Europ. Merc. 1745.) Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (J. Fokke) Vaderl. hist. XI. Proef en letterdruk.

Van de tallooze geschriften over deze beroering en daaruit ontstane Godsdiensttwisten verschenen, vindt men eene uitvoerige bibliographie in het 4e Aanhangsel op J. v. Abconde, Naamregister v. Nederd. Boeken. Leyd. 1750. 4°.

3842 (13 Sept.) Zinneprent op de verkiezing van den hertog van Lotharingen Franciscus Stephanus tot Keizer van Duitschland.(Wagenaar XIX. 503).— Maria Theresia zit met het gekroonde borstbeeld van haren echtgenoot, Keizer Frans I, in den arm op een eiland, door een woedend onweder (de geallieerde machten) omgeven. Van onderen een tijdvers en zesregelig gegraveerd vers. Daaronder een vers in 2 kolommen en bovenschrift. Hg. 31, met vers 49 dm., br. 30 dm. gr. fol.

3843 „Beschrijving der voornaamste vreugdebedrijven te 's Hage, bij gelegenheid van de krooning van Keizer Frans I. — Description des principales „réjouissances, etc. La Haye, A. de Groot et fils, 1747." gr. fol. — Titel met vignet. Fransche opdracht met vignet en voorrede. 4 bl. Fransche en Hollandsche beschrijving der pl. op bl. 1—18 en Nederd. vertaling der Fransche opdracht door A. de Groot en Zn. Voorts 8 platen:

(1) Vuurwerk en illuminatie v. d. Baron v. Reischach, Keizerlijke Minister te 's Hage. 19 Jan. 1746. (In den Vijver achter het Mauritshuis.)
(2) Illuminatie en Vuurwerk.
(3) Het gevaarte van de Illuminatie en Vuurwerk.
(4) De Illuminatie van drie andere zijden gezien.
(5) Dessert der 4 voornaamste tafels van het festijn van Baron van Reischach in het Mauritshuis te 's Hage. 19 Jan. 1746.
(6) Illuminatie op 4, 5 en 6 October 1745, ter zake Theresiadag door A. de Groot, Courantier te 's Hage, voor zijn huis.
(7) Dezelfde illuminatie van de voorzijde gezien.
(8) Afbeelding van het vuurwerk op 15 October 1745 ter eere van Maria Theresia door A. de Groot op de Groote Bierkaai afgestoken.

Deze platen zijn allen, uitgenomen de eerste, 40 dm. hg. en 20 à 30 dm. br.

Hierbij: „Verklaeringe v. eene Illuminatie op 4 Oct. 1745 (zie pl. 6) „tot 's Hage vertoont." 8 bl. gr. 4°. — „Beschrijvinge v. h. Vuurwerk „en Illuminatie door d. Baron v. Reischach. 19 Jan. 1746." 's Hage. 4°. 12 bl., waarachter op bl. 13—16 de beschrijving v. de Desserten op de vier voornaamste tafels bij die gelegenheid toegediend door P. de Gelleke. 4 bl. — „Descript. du feu d'Artifice" etc. 12 pp. 4°.

3844 Zinneprent op de veepest in Nederland. (Europ. Merc. 1745.) — Gezigt op een land bij eene groote stad, waar de boeren en boerinnen hunnen nood over hun ziek en gestorven vee klagen aan een landheer en landvrouw. Met onderschrift: „Gods slaande hand over Nederland door de pestziekte." Met uitvoerige beschrijving in 2 kol. Door *J. Smit*. Amst., St. v. Esveldt. 1745. Hg. 22, met beschr. 50 dm., br. 36 dm. gr. fol.

Op sommige Ex. staat het jaar 1745 achter den naam van den graveur. Ook zijn er Ex. met het opschrift: „La verge frappante de Dieu" etc.

3845 Hetzelfde. „Den klagenden huysman." — Een landman ligt geknield bij zijn gestorven vee; voorts twee schuiten, waarmede vee weggehaald wordt, enz. Slecht geëtste plaat, met 14regelig vers. Amst., *E. J. Caillau*, Stilsteeg bij de Bloemmarkt. Hg. 16, met vers 32 dm., br. 18 dm. fol.

3846—3852 zijn Hollandsche prenten over den inval in Schotland van den Engelschen Pretendent, welke met den veldslag van Culloden eindigde. Van Sept. 1745 tot April 1746. (Wagenaar XIX. 528.)

3846 Spotprent op den val van den jongen Pretendent. — Dezelfde plaat van een Koordendanser, die in 1688 voor Jakobus II gediend heeft, (zie No. 2766), met onderschrift: *Paye qui Tombe*, doch eenigzins veranderd. Frankrijk speelt op de bas; de Keizer zit op de koord; Fleury ziet uit het graf; de Pretendent met balanceerstok in de hand valt van de koord, dat de oude Pretendent over de schutting aanziet. Met Holl., Eng. en Fransche uitlegging 1—23. Amst., Wed. *J. van Egmont*. Hg. 85 en 52 dm., br. 40 dm. gr. fol.

3847 Zinneprent op de komst van den jongen Pretendent Karel Eduard, in 1742 in Schotland, om zijn regt op den Engelschen troon te handhaven. — Een breed ovaal, waarop links de Pretendent met Koninklijken mantel omhangen op den Schotschen bodem komt, en op een tapijt stapt waar de knielende Godsdienst? hem een zwaard toereikt. Links de vloot en het bootje dat hem naar Schotland en aan wal gebracht heeft; op den achtergrond een leegstaande troon; bovenaan in het midden het Schotsche wapenschild (vele distels). Op een breed vierkant plaatje. Fraaije pl. zonder eenigen naam (door *J. v. der Schley* te Amsterdam). Hg. 8⁵, br. 11 dm. br. 12⁰. Uniek.

Onder dit plaatje, het eenigste dat ik immer zag, staat, met gelijktijdige hand der gravure, geschreven:

„De oorspronkelijke Plaat v. Zilver is gegraveerd door J. v. d. Schley „te Amst. en gemaakt op ordre der opperste hoofden der Rebellie in „Schotland dewelke aldaar in 1742 en 43 onder aanvoering der soon des „Pretendents verwekt is. De plaatdrukken er van gemaakt sijnde om „uit te deelen onder de principaalste deelgenooten, is de Plaat vervolgens tot het Deksel eener kostbaare Beeker gemaakt om door de voornaamste Rebellen bij hun saamenvergadering en Maaltijden gebruikt te „worden. Dit berigt komt v. d. Plaatsnijder uit wiens handen deese „afdruk herkomstig is."

3848 „De vlugtende jonge Pretendent." — De Pretendent, met rozenkrans en monnikspij vlucht voor den Britschen Hercules, die in het half geruïneerde gebouw van Engeland staat. Bovenaan het inschrift: *Mali principii malus exitus*. 5reg. vers in 2 kol. Hg. 20, br. 26 dm. br. 4⁰.

3849 „De gehoonde Godsdienst en Vrijheidt door de Landing v. d. Pre„tendent en zijnen aanhang in Schotland." — Zinneprent; regts de *Bedroge Menigte;* de Vrijheid wordt verjaagd door den Pretendent, rondom wien *Zuidsee-Bank-actiën*, *Annuityten* enz. op den grond liggen en die de *Inquisitie* achter zich heeft; links het *Erfelijk Recht* waarachter Geweld; op den achtergrond vele galgen met veroordeelden. Met uitvoerig vers v.

C. V. L. Amst., Is. Graal, Hoogstraat over de Zandstraat. (1742, enz.) Hg. 17 en 48, br. 25 dm. fol. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk met verzen; in deze verzameling zonder onderschrift, enz. — Deze plaat bevestigt op nieuw het mij onbekende verband tusschen de plannen van Law in 1712 tot 20 ontworpen, en die van den Pretendent, of van de Roomsche Kerk, waarover zie bl. 109, 110 en 114. Deze schijnt op het jaar 1715, bij No. 3518 bij den aanslag v. d. ouden Pretendent te behooren, doch I. Graal was volgens Ledeboer's lijst boekhandelaar in 1742. Welligt vroeger gegraveerd en nu op nieuw uitgegeven.

3850 „Ware en aanmerkelijke geschiedenis v. d. gepretend. Ridder van St. „Joris." — Twee houtsneden, de eene een open zegekar door ezels getrokken, waarvoor een Jesuit gaat, met vaandel *Inquisitie;* links (ter aanvulling der plaats) een der twee kleine houtsneden van het schip van *Schijf*. (Zie No. 3836.) Hieronder uitvoerig verhaal van den 1n, 2n en 3n Eng. Pretendent. Na de copy van Londen. 's Hage, P. Servaas 1746. De plaatjes hg. 6, met uitlegg. 38 dm., br. 28 dm.

3851 „Perkins triumf, of den Schotzen inval aan alle liefhebbers van Godsdienst

a „en Vrijheid." — Gezicht op White-Hall, op den voorgrond rijdt *Perkin* met 6 hollende paarden, *bijgeloof, rebellie* enz. die de *Heil. Schr.* en *landrechten, Zuidzee-Actien* enz. overrijden en door eenen monnik, met vaandel *Inquisitie* voorafgegaan wordt. Achter den wagen 3 vaandels: *Slavernij, Koningsmoord* en *Buskruidverraad.* Onderaan het portret van den jongen Pretendent, geboren 1720, in ov. met randschrift: „Carolus „Jacobi, molitoris cujusdam *(Molenaar)* filii, filius," etc., waarboven een zotskap. Ter weerszijde zes Holl. verzen. naar het Engelsch origineel van *C. Mosley*. 1745. Hg. 27, br. 35 dm. br. fol. — Deze plaat is eene navolging van eene Engelsche plaat, reeds in 1709 op den ouden Pretendent uitgegeven en beschreven in: Catal. Satir. Prints British Museum. II. N°. 1495.

b Hetzelfde, eenigszins veranderde slechte Duitsche copie met vijfregelig Duitsch onderschrift ter weerszijde van het portret. Hg. 24, br. 36 dm. br. fol.

3852 „Britland's processie of het gevaar der Pretendent". — In het midden zit de oude Pretendent op een buidel met wind van Actien, daarnaast de jonge Pretendent met het molentje, verderop dezelfde, besprongen door den Engelschen Dog, voorts de zinnebeelden van Inquisitie, godsdienstvervolging, enz. Vooraan rechts de Hollandsche Leeuw, in de lucht de vallende Phäeton. Met kleine gegraveerde versjes. Hg. 37, br. 36 dm. fol.

3853 **1746**. „Brand te Muiderberg". — Twee fraai geteekende gezichtjes in kleuren. Ieder hg. 7, br. 9 dm. br. 12°.

3854 12—30 Sept. „Beleg en overgave van Namen". (Wagenaar XX. 31). — Twee plannen van Namen met versterkingen, het eene bij het begin, het andere bij het einde van het beleg, beiden geteekend: Plan VI en VII, pag. 112 en 136. br. 4°.

3855 11 Oct. „Slag bij Raucoux, gewonnen door Lodewijk XV. (Wagenaar XX. 83). — Gezicht van het geheele terrein met den slag. Naar *Brouard*, door *Guelard.* Hg. 35, br. 48 dm. br. fol.

3856 „Plan v. de Actie tusschen de Geallieerden en de Franschen bij Luik, „11 Oct. 1746". — Groot plan, onderaan Luik; regts de gegrav. uitlegging. gr. br. fol. In den Atlas van Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

3857 1747. 17 April. „Frankrijk verklaart aan de Staten den oorlog". (Wagenaar XX. 56). — Klein plaatje. 12°. *Proefdruk*.

3858 Zinneprent op de plotselinge inneming van het land van Kadzand door de Franschen. (Wagenaar XX. 61—63). — Zonderlinge gravure en voorstelling. Links eene meermin, in het midden een Oranjeboom; in de lucht een vliegende nachtuil. Met uitvoerige zinnebeeldige Holl. en Fransche beschrijving, tegen Frankrijk en Beijeren, en voor Oranje en Oostenrijk. Hg. 13 en 45, br. 30 dm. *Hoogst zeldzaam*.

3859 (24 April.) Plundering v. h. huis v. Burgemeester J. Cocquelle te Middelburg, door het Prinsgezinde graauw. (Door *R. Vinkeles*.) 12°. Uit: (J. Fokke) Vaderl. Geschied. XI. 134. Proefdruk vóór alle letter. — Zie hierover vooral: Lantsheer, Zeelandia illustrata, blz. 220.

3860 (25 April.) Allereerste beweging tot verheffing van Willem Karel Hen-
a drik Friso tot Stadhouder, onder de burgerwacht te Veere. (Wagenaar XX. 71) Door *J. C. Philips*. 8°.
b Dezelfde pl. *Proefdruk* vóór alle letter. — Hierbij een ander klein pl. over deze beroering te Veere, door *S. Fokke*. 8°.

3861 (29 April.) Verkiezing van Willem IV te 's Hage. Gezicht op het Binnen-
a hof aldaar, met Loterijzaal en eene menigte volks, bovenaan de Faam. *Vivat Oranje*, 's Prinsen portret en 4 med. Door *S. Fokke*. 8°.
b Hetzelfde. Origin. *teekening* in O. I. inkt. Door *S. Fokke*. 8°.

3862 Burgemeester Pr. Mogge te Zierikzee door het Prinsgezinde graauw mishandeld. (Door *R. Vinkeles*.) 12°. Uit: (Fokke), Vaderl. Geschiedenis. Dl. XI. *Proefdr. vóór a. letter*. — Dit oproer is uitvoerig beschreven in: de Kanter, Chronijk v. Zierikzee. 2e dr. blz. 168 enz.

3863 (2 Mei.) „Afbeelding van den Dam met Stadhuis en Waag en de uitge-
a „stoken vaandels bij de afkondiging van Willem IV als Stadhouder." te Amsterdam. (Wagenaar XX. 89). Naar *H. de Winter*, door *G. J. Marstaller*. Hg. 28, br. 35 dm. fol.
Hierbij: „Dagverhaal, hoe Willem Karel Hendrik Friso tot Stadhouder „is uitgeroepen en verhaal der vreugdbedrijven, voornamelijk te Amst. „Als verklaring der plaat van de Winter en Marstaller. Amst., S. van „Esveldt. 1747." Acht blz. 4°.
b Dezelfde plaat. Proefdruk vóór het onderschrift.
c Dezelfde plaat. Afdruk op geel satijn, proefdruk vóór het onderschrift.

3864 (5 Mei.) „Gebed, vreugde en ceremoniën, in de Hoogduitsche Jodenkerk „in Amst. bij de verkiezing van Willem IV tot Stadhouder." Amst., *E. van Belkom*, Vijgendam. folio.

3865 (12 Mei.) Afbeelding van de Gedenkpenning op 't doorpasseeren van S. H. van Oranje, als Stadhouder door den Raad gegeven aan de wachthebbende burgers. 12 Mei. Door *Marme*. Met bovenschrift en uitlegging in twee kol. Amst. B. Mourik, Nes. Plano.

3866 Dezelfde gedenkpenning, waarboven eene dergelijk bovenschrift voor Haarlem's burgerij. Door *C. F. Fritzsch*, met vers van *Roullaud*. 8°. — Komt voor in: Catechismus van Staat. 2e afd. — Hierbij het Engelsche wapen in *rood* gedrukt. 24°. Zulk een wapentje werd bij de verkiezing van Willem IV in eene kokarde in den hoed gedragen.

3867 (14 Mei.) Inhaling van Prins Willem IV te 's Hage. (Wagenaar XX. 95.) — Klein prentje zonder naam. Hg. 8, br. 24 dm.

3868 (3 en 15 Mei.) „Haga Comitis Illustrata, of Verheerlijkt en verligt

„'s Gravenhage, bestaende in eene naeuwkeurige Verzameling v. 116 af-„beeldingen der Decoratiën en Zinnebeelden en verdere Vreugdebedrijven „en Illuminatiën bij de Verkiezinge, Proclamatie en installatie v. Z. H. „Willem Carel Hendrik Friso op 3 en 15 May 1747." 's Grav. 1751. gr. fol. — Titel, opdragt, en bl. 1—24. Verklaring en 16 pl. met Afbeelding A—E en 1—116. — Hierachter het zeer zeldzame *Vervolg:*

(6 Junij.) „Nette afbeelding en ampele Beschrijving der Eerepoorten, „opgerecht bij de blijde terugkomst v. Wijle S. H. Willem, nyt Zeeland, „en desz. Intrede in 's Hage op 6 Junij 1747. Dienende tot een vervolg „op het werk: *Haga Comitis illustr.*" — 's Grav. Erven Anth. de Groot. 1766. Titel en 10 pl. met 37 afbeeld. gr. fol.

3869 (15 Mei.) „Verhaal der vreugdebedrijven te 's Hage, als Willem IV in „de Vergadering v. Gr. Mog. eed afleidde en sessie nam, en vreugdebe-„drijven te Delft en Rotterdam." Amst. J. Hofman. 3 kol. gr. fol.

3870 „Afbeelding der vreugde in alle steden der 7 Prov. bij aanstelling van „Willem IV in Mei 1747." — Leelijke zinneprent door *J. Smit* met 2reg. gegrav. opschrift en onderaan verklaring in 2 kol. Amst., S. v. Esveldt. Hg. 25, met verkl. 50, br. 35 dm. gr. fol.

3871 (29 Junij.) „Afbeelding van het Vuurwerk ter eere van Willem IV door „de HH. Studenten van Leiden, 29 Junij 1747." Hg. 26, br. 42 dm. br. fol. Uit: „Neerl. Wondertooneel." I. 138. — Hierbij: „Beschrijving der decoratiën, devisen, enz. die de *Illuminatie* te Leiden, 11 Mei 1747 verciert hebben. Leyden, E. Luzac. 30 bl. 8⁰.

3872 (27 Julij.) „Afbeelding van het Vuurwerk (op de Neude) te Utrecht, ter „eere van Willem IV, toen S. H. daar aanwezig was." — Slechts plaat, met bovenschrift en beschrijving in 2 kol. Amst., *P. Bastiaansz.* Hg. 24, met beschrijv. 40, br. 20 dm. fol.

3873 „Illuminatie van het Vuurwerk der Studenten te Utrecht." — Eene groote afbeelding, waarboven en ter zijde 7 kleinere en onderaan 7 zeer kleine afbeeldingen. Hg. 32, br. 40 dm. br. fol. Behoort in: Beschrijv. d. Vreugdeblijken, Illuminatien, enz. ter Installatie v. Z. H. tot Stadhouder v. Utrecht. Utr. 1749. 319 bl. 8⁰.

3874 Nagenoeg dezelfde plaat, met hetzelfde opschrift en 14 kleinere afbeeldingen. De middelste vertoont echter alleen het raam van het Vuurwerk en niet het afsteken. Van onderen uitvoerige beschrijving der inscripties. Utrecht, *H. Besseling.* Hg. 44 dm. fol.

3875 Hetzelfde Vuurwerk, verkleind, in het midden het gebouw, ter weerszijden afb. 1—7 enz., geteekend No. 2. Hg. 21, br. 27 dm. Uit: „Neder-„lands Wondertooneel geopend in 1747 en 48." Leid. 1749. 2 dln. 8⁰.

3876 Twee platen der Vaandels der Utrechtsche Academie en van den Prins, bij gelegenheid van het Utrechtsche feest; gem.: pl. 1 en pag. 7. Door *J. van Hiltrop* en *S. Paldi.* Hg. 21, br. 17 dm. gr. 4⁰.

3877 Zinneprent op de verheffing van Willem IV. — „Ter gedachtenisse van de bijna „onbegrijpelijk spoedige verkiezinge van Willem IV enz. in de maand April."— Een hart, waarin een Oranjeboom met het Engelsche wapen, 12reg. vers van H. Baek. Utrecht, A. Muntendam. Hg. 15, met beschrijv. 33, br. 15 dm. fol.

3878 Zinneprent als voren. De Nederl. Maagd zit in hare omtuining, naast haar de Holl. Leeuw, een Oranjeboom met vlag, enz. enz. Door *J. Smit.* Met bovenschrift: „Aanmoediging voor alle vrome patriotten" en: „Betoogende „uitlegging." Amst., S. van Esveldt. Hg. 25, met uitlegg. 49, br. 38 dm. gr. fol.

3879 Zinneprent als voren. De Nederl. Maagd staat met de Vrijheidsstandaard in de omtuining aan den ingang door den Leeuw tegen den Franschen Haan verdedigd, enz. Door *J. Smit.* Met gegrav. op- en onderschrift. Hg. 28, br. 36 dm. br. fol.

3880 Zinneprent als voren. Willem IV staat aan een altaar en ontvangt het slagzwaard van de Nederl. Maagd. De Nederl. Leeuw verjaagt de vluchtende vijanden. Met vers van J. T. Alberti. Med. Dr. 9 Mei 1747. 's Hage, D. Langeweg. Hg. 18, met vers 36, br. 28 dm. fol.

3881 Zinneprent als voren. In het voorportaal van een op kolommen rustend gebouw wordt het portret van Willem IV opgehangen en hem zelven een koffer met de bewindsbrieven overgegeven. Door *G. Sibersma*. Hg. 17, br. 21 dm. br. fol.

3882 Zinneprent als voren. De Maagd der Nederl. Prov. draagt den Prins het Staatsbestuur op; in het verschiet een door de lucht zwevende Engel, met opschrift: *Historia Belgii*. Onderaan op den voorgrond de Windhandel van 1720, de doorgevreten dijkpalen van 1740, enz. Door *J. C. Philips*. fol. Titelprent voor P. le Clercq, Gesch. van Nederland.

3883 Dezelfde voorstelling verkleind. Door *J. C. Philips*. 4⁰. Titelprent? voor de 4⁰ uitgaaf van P. le Clercq. Gesch. v. Ned. v. 1715 tot 1745.

3884 Zinneprent op hetzelfde. De Holl. Leeuw rust onder den door de zon
a beschenen Oranjeboom. Met medailles der voorgangers van Willem IV en wapens der Provinciën. Door *J. C. Philips*, met uitvoerig vers van G. F. in 2 kol. Amst., K. de Wit. Hg. 17, met vers 47, br. 29 dm.
b Dezelfde plaat met een andere „Verklaaring dezer printverbeelding." 2 bl. 4⁰.
c Dezelfde plaat, fraaije afzonderlijke afdruk.

3885 Zinneprent als voren. De Maagd van Nederland houdt het portret van
a Willem IV in medaillon op haren schoot. Naar en door *S. Fokke*. 4⁰. Titelprent? voor het heldendicht: Willem IV?
b Dezelfde plaat, afdruk in rood.

3886 Zinneprent als voren. Het borstbeeld van Willem IV op eene zuil, waar-
a aan twee medaillons hangen (zijn portret en lager het wapen van de Vereenigde Provinciën), met onderschrift: „Ter verheffinge van Z. H., W. K. H. F." Naar en door *J. Folkema*. 4⁰. Titelprent voor: „Eerzuil bij de „Verheffinge v. Z. D. H., door Philomusus." Amst., J. Tirion, 1747. 4⁰.
b Dezelfde voorstelling. Origineele *teekening*, afwijkend van de plaat.

3887 Zinneprenten op Willem IV: *a*. met onderschrift: *Numinum ardet, etc*. door S. *Fokke*. 4⁰. — *b*. Het Engelsche wapen, met alziend oog. *Teekening* door *S. Fokke*. 4⁰. — *c*. Het Engelsche wapen, 12⁰, en medaille voor Willem IV, waarboven *Mutuam sibi*, beiden door *N. van der Meer*. — *d*. Het Hollandsche wapen, met omschrift *Honi soit* en die der 7 Prov. door *J. C. Philips*. br. 4⁰. — 5 stuks.

3888 Twaalf gedenkpenningen op Willem IV geslagen, vereenigd op één blad, met adres: *T. Crayenschot;* get.: pag. 269, waarbij uitlegging in dichtmaat. 8⁰.

3889 „Afbeelding en beschrijving van de overwinning v. d. Eng. Viceadm. „G. Anson, op de Fransche oorlogsvloot onder de la Jonquière, bewesten „Kaap Lezard". (Europ. Merc. I. 274—79.) — Waarschijnlijk de plaat van een zeeslag in de 17e eeuw, hiervoor gebezigd. Met beschrijv. en verklaring in 3 kol. Amst., J. Hayman. Hg. 19, met beschr. 45, br. 56 dm. br. fol. *Zeldzaam*.

3890 (11 Julij.) Veldslag bij Lafeld bij Maastricht, gewonnen door Lodewijk XV. (Wagenaar XX. 106.) — Gezicht op den veldslag, naar *Brouard* door *Guelard*. Hg. 35, br. 48 dm. br. fol.

3891 Hetzelfde, kleiner en anders, door *A. Benoist*. kl. br. 4°.

3892 Slagorde van het Fransche leger, gedurende het gevecht. Fraaije Fransche *teekening*. Hg. 35, br. 45 dm.

3893 Slagorde v. h. Fransche en de Geallieerde legers in den slag van Lafeld. Met uitlegging. Amst., D. Sligtenhorst, Kalverstraat over de Kapel. Hg. 27, br. 33 dm. br. fol.

3894 Hetzelfde anders, met een regel bovenschrift, get. No. 3. Uit: Neerl. Wondertoneel.

3895 (14 Junij tot 16 Sept.) Beleg, bombardement, inname en plundering van
a Bergen-op-Zoom door de Franschen. (Wagenaar XX. 108—115. Europ. Merc. II. 125—157.) Afbeelding in vogelperspectief van de stad en het omliggende land; op den voorgrond het Fransche leger. Met 5reg. bovenschrift en verklaring 1—37 in 2 kol. Amst. S. van Esveldt. Hg. 25, met uitl. 51, br. 36 dm. gr. fol.

b Dez. plaat, met uitvoeriger bovenschrift door bijvoeging dat de stad na eene tweemaandelijksche belegering den Franschen in handen is gevallen.

3896. „Vue de la ville et des forts de Berg-op-Zoom, assiégée par l'armée Franç." Fransche plaat naar *Brouard*, door *Marvie*. Hg. 36, br. 50 dm. br. fol.

3897 Verzameling van 10 gezigten van het beleg en de verwoesting van Bergen-
a op-Zoom. Naar *C. Pronk* (1748) door *S. Fokke*. (1772). Iedere plaat hg. 18, br. 27 dm. br. 4°.

(1) Het dorp Wouw. Hoofdkwartier.
(2) Het orillion Coehoorn en twee lunetten.
(3) De bedekte weg tegenover Coehoorn.
(4) Het geruïneerd fonteintje.
(5) Bombardeering van Bergen op Zoom. 1 Augustus.
(6) De Hoogstraat (verwoest) bij de Bospoort.
(7) Ruïne van de Groote Kerk, te zien van de Hoogstraat.
(8) Ruïne van de Groote Kerk van binnen, ziende naar den toren.
(9) Hetzelfde, ziende naar het koor.
(10) Ruïne van de Groote Kerk van achteren.

b Dezelfde platen, fraaije proefdrukken vóór alle letter.

3898 „Nieuwe en oprechte kaart, of plan van Bergen op Zoom." — Met Holl.
a en Fransche uitlegging ter linkerzijde van A — N N. 's Hage, G. Du Mée. Hg. 50, br. met verklaring 83 dm.

b Hetzelfde plan, latere druk met uitlegging van A tot R R.

3899 „Nieuwe platte grond van Bergen op Zoom met de forten." — Beleg en
a „attaque op 16 Julij." — Met Holl. en Fransche uitlegging van A—K en A—S. 's Hage, D. Langeweg. Hg. 40 en 50, br. 23 en 40 dm. fol.

b Dezelfde plaat, met vele veranderingen, gedurende het beleg sedert 16 Julij. Met uitlegging A—K en A—Z en *a b c*. Met hetz. adres.

c Hetzelfde vermeerderde plan, met adres P. Schenk, vooraan in de Nes. (te Amsterdam.)

3900 „Nieuw en oprecht plan van Bergen op Zoom", met Holl., Fr. en Eng. uitlegging. 's Hage. G. du Mee. Hg. 28 en 45 dm., br. 47 dm. br. fol.

3901 „Beschrijving der sterke stad Bergen op Zoom." — „Tweede stuk der belegering van Bergen op Zoom." Twee figuratieve kaarten met beschrij-

ving. 's Hage, D. Langeweg. Ieder hg. 18 en 36, br. 23 dm. Twee stuks. kl. fol.

3902 „Beleg van Bergen op Zoom". — Figuratief kaartje, get.: No. 4. 4°. Uit: Neerl. Wondertooneel in 1747.

3903 „Attaques de Bergen op Zoom du 14 et 15 Juillet." Paris, le Rouge. Hg. 30, br. 46 dm. br. fol.

3904 „Plan van een gedeelte der werken te Bergen op Zoom, bijzonder de
a „attaque der Franschen tot 29 Augustus." Met Holl. en Fr. uitlegging 1—6. en A—K. Amst. H. de Leth. Hg. 32, br. 48 dm. br. fol.
b Dez. plaat, eenigzins vermeerderd, met uitlegging 1—7.

3905 „Plan van Bergen op Zoom, met attaque in 1747. Hierop gebracht: „A° 1757 „door D. Zijnen." Hg. 27, br 37 dm. br. fol.

3906 „Nieuwe afteekening van Bergen op Zoom door een Fransch ingenieur." Amst., R. en J. Ottens. Hg. 31, br. 50 dm. br. fol.

3907 „Nette afteekening van het lunet Zeelandia te Bergen op Zoom." Amst., R. en J. Ottens. Hg. 21, br. 29 dm. br. 4°.

3908 Beleg van Bergen op Zoom. Door *G. Sibelius*. kl. 4°.

3909 Beleg van Bergen op Zoom. — Ruïne der Groote Kerk. 2 plaatjes door *R. Vinkeles*. 12°. Uit (J. Fokke), Vaderl. Geschied. XI.

3910 De kerk van Bergen in ruïne. Naar *J. van Horstok*. 1774. 4°.

3911 Negen verzen op het beleg van Bergen op Zoom, door *N. van Frankendaal*, enz. 8°.

3912 (1—14 Oct.) De Schansen Frederik Hendrik, Lillo, de Kruisschans en
a Liefkenshoek door de Franschen onder Graaf van Löwendal vermeesterd. (Wagenaar XX, 116, Europ. Merc. II. 222). — Figuratief plan der 4 forten, met bovenschrift en beschrijving. Amst., P. Schenk. Hg. 31 en en 51 dm., br. 39 dm. gr. fol.
b Dez. plaat met adres van D. Langeweg te 's Hage.

3913 „D' Fortresse der 10 Spaansche Provinciën" (veelal door de Franschen ingenomen). Amst. R. en J. Ottens, zonder jaartal, waarschijnlijk in dezen tijd gemaakt. — De plannen van 26 vestingen in 20 kleine compartim. Hg. 52, br. 60 dm. br. fol.

3914 (12 Sept.) Zitting van Commissarissen tot ontvangst der Liberale Gifte, of 50sten penning. (Wagenaar XX. 159. Europ. Merc. II. 48). Fraaije *teekening* in kleuren door *J. Buys*. Hg. 24, br. 38 dm. br. fol.

3915 „Iereprent ter gedachtenisse voor de inwoonders van Nederland over het „geven der liberale gifte v. d. 50sten penning, ten dienste van den „lande." — Slechte zinneprent door *(J. Smit?)*, met beschouwing in 2 kol. en opschrift. Amst., S. van Esveldt. Hg. 30 en 51, br. 87 dm.

3916 Zinneprent op de verheffing van Willem IV en het doen van de Liberale Gifte. — Een hart waarin de Nederlandsche Maagd, met bovenschrift: „Zij herleeft in het harte", staat op een brandend altaar; achteraan links een geïllumineerd Paleis en vuurwerk, regts de Prins. Door *J. C. Philips*. 1747. Met 2 uitvoerige verklaringen in 2 en 3 kol. Hg. 17 en 51 dm., br. 28 en 36 dm. gr. fol.

3917 Origineel, niet ingevuld billet voor de storting der Liberale Gifte in 1747.

3918 (20 Sept.) Een Franschgezinde Vischverkooper te Deventer mishandeld
a en zijn huis geplunderd. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Woordenboek Dl. XI.
b Dezelfde plaat, latere druk, zonder: Dl. XI.

c Dezelfde plaat; *proefdruk* vóór alle letter.

3919 (27 Sept.) Request der Burgers van Rotterdam, gepresenteerd aan de Vroedschap 27 Sept. 1747, over het verkoopen der ambten en officieren en de storting in 's lands kas. Amst. J. van Egmont en Zoon. 2 bladz. fol. Origin. druk. *Zeer zeldzaam.*

3920 (9 Nov.) „Burgemeesters kamer te Amst. door het graauw met geweld
a „geopend" door W. van Nes en anderen. (Wagenaar XX. 140.) Door *R. Vinkeles.* 8⁰. Uit: Kok, Vad. Woordenb.

b Dez. plaat, proefdruk vóór alle letter.

3921 „Kapitein Scheerenberg stilt het oproer op den Dam." (Wagenaar XX. 141.) Naar en door *S. Fokke.* br. 4⁰. Uit: Wagenaar. XX.

b Dez. plaat, proefdruk vóór alle letter.

3922 **1748.** (8 **Maart.**) Geboorte van den Graaf van Buren (later Willem V.) (Wagenaar XX. 193 enz.) — Slechte houtsnede met 3 vierreg. verzen. Amst. *Erve Wed. J. van Egmont.* Van boven get. No. 127, (zijnde dit No. zeker dat van hare serie van volks- en kinderprenten). Hg. 29 en 37, br. 28 dm. fol.

3923 Publicatie van den Magistraat van 's Hage om te illumineren wegens de geboorte v. d. Graaf van Buren. 's Grav. C. van Zanten. plano. — Aanhangsel van de Haagsche Courant, No. 30, behelzende het berigt der geboorte. 4⁰.

3924 Zinneprent op de geboorte v. d. Graaf van Buren. — De Prins door eene zinnebeeldige vrouw in den arm gehouden; links de Vijvernimf en daarachter het Buitenhof. Naar *M. Verheyden*, door *J. L. La Fargue.* 's Hage, P. G. van Balen. Hg. 32 en 55, br. 34 dm. gr. fol.

3925 Zinneprent op deze geboorte. Op den voorgrond een medaillon met
a Oranjeboom, door 2 Engelen vastgehouden; regts een troon, links een wapen. Met korte uitlegging in 3 kol. Door *G. Sibersma.* Hg. 17. br. 20 dm. br. 4⁰.

b Dez. plaat, latere afdruk, zonder uitlegging.

c Dez. plaat, zonder uitlegging, op satijn gedrukt.

3926 Zinneprent op hetzelfde. De Prins ligt in eene wieg, waarop eene zware zonnestraal afdaalt; daarboven de portretten zijner ouders, met 8reg. Lat. en Duitsch vers en adres J. C. Leopold, Augsburg. Hg. 35, br. 18 dm. fol. — Hierbij eene dichterl. verklaring in 11 zesreg. strofen, gegrav. op 4 bl. fol. en getiteld: „Die durch die erwünschte Geburt eines Prinzen von Oranien etc." fol. *Zeer zeldzaam.* Dit vers is waarschijnlijk van den Duitschen koopman te Amsterdam *J. C. Cuno*, bekend door zijnen omgang met E. Swedenborg en eene uitvoerige, nu zeer zeldzame, rijmelarij over Amsterdam.

3927 (17 **Maart.**) Oproerige bewegingen te Groningen over de ambten en plundering van het huis van Burgemeester Geertsema. (Wagenaar XX. 203.) Afbeelding zonder eenig onderschrift get. No. 5. 8⁰. Uit: Neerl. Wondertooneel. 1748.

3928 Hetzelfde anders. Door *R. Vinkeles.* 12⁰. Uit: (J. Fokke) Vaderl. Gesch. Proefdruk vóór alle letter.

3929 (11 April.) Doopplegtigheid van Willem V in de Groote Kerk te 's Hage.
a Naar en door *S. Fokke.* Hg. 17, br. 27 dm. br. 4⁰.

b Dez. plaat, waaronder een uitvoerig vers in 2 kol. van P. Oursières. plano.

c Dez. voorstelling, fraaije origin. *teekening* door *S. Fokke.*

d Hetzelfde, schetsteekening in rood krijt.
3930 *a* Hetzelfde als voren, doch eenigzins verkleind, met 1reg. onderschrift. kl. 4°.
b Dez. plaat, afdruk op satijn.
3931 Platte grond en beschrijving van het groote dooppark voor den doop van Willem V in de Groote Kerk. Met beschrijving in 2 kol. 's Hage, D. Langeweg. Hg. 18 en 49, br. 30 dm.
3932 Decoratiën van het huis van Raadsheer van der Mieden op den doopdag van Willem V. — Afbeelding van 5 schermen, naar *M. Terwesten*, door *J. L. la Fargue*. Met beschrijv. in 2 kol. 's Grav. P. J. van Balen. Hg. 17 en 52, br. 38 dm. gr. fol.
3933 Publicatie der Magistraat van 's Hage om te illumineeren bij den doop van Willem V. Plano. — Kabalistische tijdtellingen ter doopplegtigheid van Willem V. Leyd. W. Boot, in de Sonneveldtsteeg. fol.
3934 (15 April tot 3 Mei.) Beleg en overgave van Maastricht. (Wagenaar XX. 181.) — Plan des attaques de Maastricht en 1748. Figuratief plan zonder naam. Hg. 21, br. 30 dm. br. fol.
3935 Plan van Maastricht, met opligtend figuur over de buitenwerken en verklaring van No. 1—33 enz. Hg. 25, br 30 dm. br. fol.
3936 Uittocht van het garnizoen van Maastricht. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (J. Fokke) Vad. Geschied. Proefdruk vóór alle letter. — Hierbij 8 verzen op dit beleg.
3937 Gecommitteerden van Harlingen, om afschaffing der Pachten en een erfelijk Stadhouderschap te vragen, te Leeuwarden plechtig ingehaald. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (J. Fokke) Vaderl. Geschied. XI. 111. Proefdruk vóór alle letter.
3938 (24 tot 28 Junij.) Oproer te Amsterdam over de ambten. (Wagenaar XX.
a 218—226). — Afbeelding van den Dam met Stadhuis en Waag en afvuring op het volk. Door *J. Smit*. Met bovenschrift: „Kort verhaal van h. voorgevall. 28 Junij op den Dam enz." en verhaal in 2 kol. Amst., S. van Esveldt. Hg. 27 en 50 dm., br. 38 dm. gr. fol. Deze plaat is eenigzins verkleind nagevolgd op pl. No. 7 in Neerl. Wondertoneel.
b Dez. plaat, zonder bovenschrift of verklaring.
3939 Oproer op de Botermarkt te Amsterdam, naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*.
a 8°. Uit: Kok Woordenboek. XXXIIe Dl.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle letter.
3940 (24 Junij.) Plundering van het huis van den wijnkooper A. M. van
a Arssen, op den Singel bij de Huiszittensteeg. Door *S. Fokke*. 1777. br. 4°.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle letter. Uit: Wagenaar, XX.
3941 (26 Junij.) „Moedwil (door een Zweed) gepleegd aan het huis van eenen
a „kleêrmaker, (waar het beeld van den Koning van Zweden uithing,) op den „N. Z. Voorburgwal te Amsterdam." Door *R. Vinkeles*. br. 4°. Uit: (J. Fokke) Geschiedenis der 18de Eeuw.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle letter.
3942 Het afmaken van den Zweed, wegens zijn moedwil aan het huis van eenen kleêrmaker. Zonder opschrift, gem. No. 6. — 8°. Uit Neerl. Wondertooneel.
3943 (28 Junij.) Executie van den Zweed en een oproerig wijf voor de Waag
a te Amsterdam. Door *S. Fokke*. 1777. br. 4°.
b Dez. plaat, proefdruk voor alle letter.
3944 „Plan van den Dam te Amsterdam, met aanwijzing der posteeringen der „Burgercompagnien. 28 Junij." br. 4°.

3945 Afbeelding van den Dam op 28 Junij; regts de overgroote menigte volks op den Dam en de schepen in het Damrak, links het Stadhuis en de opene ruimte daarvoor, afgezet door de militaire magt. Zonder eenig opschrift of naam. br. 4⁰. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

3946 Vier plaatjes uit een boekje: „Beroerten te Amsterdam over de Pachten." — Titelprent, Plundering van Arssen, het doodschieten van den Zweed en oploop op den Dam. kl. 8⁰.

3947 (25 Julij.) „Meetkundige vertooning van eene Zonsverduistering die wezen „zal 25 Julij 1748. Hoe die zich boven Amsterdam enz. vertoonen zal, „door S. Panser te Embden." Amst., R. en J. Ottens, Kalverstraat. Hg. 40 en 59, br. 45 dm. gr. fol.

3948 (9 Aug.) „Vergadering der Patriotten op de Burgerzaal in de Kloveniers„doelen (Doelenstraat) te Amsterdam." (Wagenaar XX. 273.) br. 4⁰. Eene slechte copy van deze plaat komt ook voor in: Praaltooneel van Neerl. Wonderen. 1753. II. 79, herkenbaar aan het woord: *groote* Burgerzaal, dat daar is bijgevoegd.

Het zeer bekende *Praaltooneel van Neerl. Wonderen*, 7 dl., dat in de jaren 1748 tot 53 dikwijls zal vermeld worden, is volgens eene oude bij mij berustende Confessie in HS., geschreven of verzameld en uitgegeven door zekeren Jac. Baroen te Amst., die in 1757 ook heeft geschreven en in het geheim bij F. Houttuyn en K. v. Tongerloo (2 Doopsgezinde boekverkoopers) heeft uitgegeven: „*De Deist vermeerderd*" wat toen ter tijd scherpelijk vervolgd is.

3949 „Groothans met de Privilegiesoeker." — Dezelfde plaat als 2797 *b*, namelijk de latere copy welke in 1710 voor de Nederd. Keurdigten is vervaardigd, en dan ook bovenaan links geteekend is: *Keurdigten* I, 411. br. fol. — Deze plaat is in 1748 bij de beroerten over de afschaffing der pachten en de instelling van door het volk gekozen krijgsraden, op nieuw uitgegeven, en voorzien met een 4⁰ titel: „Afbeelding v. h. Kerkhof der „Privilegien; of zamenspraak tusschen Groothans en een Amsterd. Privi„legiezoeker," zonder plaats of jaar. Daarachter een herdruk v. h. vers onder No. 2797 *a*, waarbij op bl. 7 en 8 een paar verzen over de Pachterijen, waarop volgen: „Elf artikelen, gegrond op de Handvesten van „Amsterd. door de Burgeren aldaar in 't licht gebragt" bl. 1—4, eindigende: Amst. Gedrukt bij A. O. Roozelaar, Lid der Manhafte Burgerij. 1748. 4⁰. — *Uiterst zeldzaam.*

Wijl in dit No. voor het laatst de dikwijls genoemde *Keurdigten* (zie No. 3524 *b*, 3733, 43 enz.) vermeld worden; voeg ik hierbij dat ik zoo even het resumé vind van een uitvoerig onderzoek naar den schrijver der Keurdigten, van Dec. 1733 tot 11 Maart 1734 gedaan door iemand van den Geregte te Rotterdam, waaruit blijkt dat zekere jonge Advocaat Mandt aldaar, de schrijver of verzamelaar geweest is. In margine staat eene gespecificeerde rekening van een praktizijn ten bedrage van *f* 224.— voor verschillende stukken en dagvaardingen over deze zaak.

3949* Aanspraak aan de Burgers vergaderd op den Doelen (over de afschaffing der pachten enz.) Amst., J. Smit en R. Renkink. 2 bl. fol. *Zeer zeldzaam.*

3950 (14 Aug.) Oproepingsbriefje voor de Schutterij te Amsterdam. 1748. 4⁰. — Oproeping om 14 Augustus op de Plaats-Royal te komen tot aanhooren der klagten over de Privilegiën of Gilden. kl. 4⁰.

3951 Zeven zinnebeeldige prentjes (als *Vry wyn*, — Phaeton, — een Paauw, —

Een Wapenschild, — Boot van Charon, — Oproerige Titans) in: J. Weetal, den bedroefden Pachter. Blijspel. Harderwijk, Brinkink. (1748.) 88 bl. 4°. Dit boekje is zeer curieus, wijl er de namen van alle Amsterdamsche en andere Pachters in vermeld worden.

3952 (2 Sept.) „De blijde inkomste van Z. H. binnen Amsterdam. (Wagenaar
a XX. 287.) Zonder naam. Hg. 21, br. 32 dm. br. 4°.
b Dez. plaat met 4reg. vers en adres G. van Hattum.

3953 (10 Sept.) De Doelisten begeeren in den nacht van 9 September van den
a Prins. eene vrije krijgsraad. Door *R. Vinkeles*. 1794. 8°. Uit: Kok, Vad. Woordenboek. XXXII.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle letter.

3954 (14 Sept.) Notificatie van Willem IV, behelzende de namen der geremoveerde Schepenen, Burgemeesteren en Oudschepenen. Amst., S. Lamsveld. Plano.

3955 (18 Oct.) De vrede te Aken tusschen onzen Staat, Engeland en Oostenrijk met Frankrijk, Pruissen enz. geteekend. (Wagenaar XX. 244. Europ. Merc. II. 222—234.) Zitting der Gevolmagtigden. Klein plaatje. 12°. — Hetzelfde. *Teekening* in O. I. Inkt. — Hetzelfde anders, door *R. Vinkeles*. Proefdruk vóór alle letter. 12°. Uit: (Fokke) Vaderl. Geschied.

3956 Zinneprent op den Vrede van Aken, met onderschrift: „Het Schouwtooneel „der Vreede geopend te Aken." In het midden eene obelisk, met opschrift: „Pax una triumphis innumeris potior." Mercurius vliegt met een papier „Venit pax aurea coelo" naar de Fransche Maagd en de Vrede, enz. Met uitvoerig vers in 4 kol. door J. Meijer. (Door *P. van den Berge*.) Hg. 42 en 68, br. 55 dm. br. fol. Dezelfde plaat, doch met eenige veranderingen, als die op den vrede van Rijswijk. Zie No. 2975.

3957 Zinneprent op hetzelfde. Dezelfde pl. als die van *G. Sibersma* bij de verheffing van Willem IV tot Stadhouder, No. 3925, doch de geheele achtergrond zeer bewerkt en met allerlei cijfers voorzien. Met gegraveerd onderschrift: „Neerlands vreugdetempel, enz. 18/19 Oct. 1748." Met uitvoerige „*Ver-„klaaring*" in 2 kol. en adres v. A. Olofsen. Hg. met uitlegg. 45 dm. fol.

3958 Zinneprent op hetzelfde. Op een pyramide staat: „*Pax salus est Europae.*"
a De Vrede geeft aan de Holl. Maagd den olijftak enz. Naar en door *S. Fokke*. Hg. 28, br. 17 dm. lang 4°.
b Dezelfde voorstelling. Zeer fraaije, eenigzins afwijkende *teekening* door S. *Fokke*.

3959 Het standbeeld van de Vrede. Fraaije *teekening* in O. I. inkt door S. *Fokke*. Niet gegraveerd?

3960 Zinneprent op het jubile van Neerlands vrijheid, den bouw van het
a Amsterd. Stadhuis en de Vrede te Aken. — In de lucht troont de Vrede, Pallas ontvangt de speer der vrijheid, onderaan het Amsterd. Stadhuis. Door *S. Fokke* gr. 4°.
b Dezelfde voorstelling. Origineele *teekening* in O. I. inkt door *S. Fokke*.

3961 Andere zinneprent op het Eeuwfeest der Ned. vrijheid in 1748. De
a Nederl. Maagd ontvangt de Godsgezant Mercurius uit den hemel, wien de mantel met opschrift: „Temporis filius 1748" om de leden hangt. Naar en door *S. Fokke*. gr. 4°.
b Twee zeer verschillende ontwerpen van de voorgaande plaat.

Nog vind ik vermeld: Tempel des Vreedens, met de beschrijv. Zinnebeeld. pl. op de Akensche Vrede, door *v. Beughem*.

3962 (16 Nov.) Het inrukken der dragonders binnen de Witte poort te Leyden.

Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Vaderl. Geschied. — Dit plaatje is gevolgd naar het grootere in Nederl. Wondertoneel, get.: No. 8.

3963 „Tafereel v. h. Wonderjaar 1748." — 12 kleine afbeeldingen, in medaillon, tot één hoog ovaal bijeengevoegd, van de belangrijke gebeurtenissen in iedere maand van dit Wonder- en Jubeljaar geschied. In het midden een vers op die voorvallen. Amst., G. de Groot, op de Heilige weg. fol. — In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

3964 **1749.** (**11 Junij.**) „Groot théater en vuurwerk opgericht en geïllumineerd

a „11 Junij voor den Vrede v. Aken." — Afbeelding v. h. gebouw voor voor de Illuminatie en het Vuurwerk met alle *gereedstaande* voorwerpen in den Hofvijver te 's Hage. (Nederl. Jaarboeken 1749 bl. 578.) — Op den achtergrond regts de achterzijde v. h. Prinsenhof; links de achtergevel v. h. Mauritshuis; bovenaan, in het midden, regts en links telkens 2 chassinetten v. h. gebouw. Naar *P. de Swart*, door *J. Besoet*. Hg. 49, br. 70 dm. br. fol. Met adres v. D. Langeweg. Hierbij een afzonderlijk berigt, met vele hatelijke aanmerkingen over andere platen van deze illuminatie.

b (**13 Junij.**) Dezelfde plaat, met het prachtige vuurwerk *afgestoken* den 13 Junij. — Op de vorige plaat is alleen het verlichte gebouw, gelijk het den 11 Junij was, afgebeeld. Deze plaat van 13 Julij met het vuurwerk is echter de oorspronkelijke, en eerste staat; het opschrift duidt aan dat de woorden „geïllumineerd 11 Junij" er later ingevoegd zijn; ook zijn de *weggeslepen* sporen van het vuurwerk duidelijk zigtbaar.

3965 (**11 Junij.**) Hetzelfde gebouw kleiner, niet geïllumineerd. Daaronder de platte grond en lager de: *Verklaring*. Naar *P. de Swart* door *J. Besoet*. 's Hage, D. Langeweg. Hg. 40, br. 40 dm. Hierbij de: „Beschrijving „der twede plaat. D. Langeweg." 2 kol. fol.

3966 (**11 Junij**) „Naauwkeurige afbeelding v. h. pragtig gebouw op order „v. d. HH. Staten Gen. in de Hofvijver van 's Gravenh. opgeregt ter „gelegenheid v. d. Vrede te Aken gesloten. — Representation exacte du „superbe edifice, etc." — Uitvoerige voorstelling v. h. gebouw in den Vijver; regts de *Nieuwe Doelen*, op den achtergrond de huizen v. d. Vijverberg; onderaan de vereenigde wapens v. Nederland en Engeland, opdragt aan den Prins, enz. Naar het ontwerp van *L. S. de Creusnach*, geteekend door *M. Schluymer*, door *J. C. Philips*. Hg. 57, br. 89 dm. gr. br. fol. — Hierbij een blad met *Verklaaringe* in 5 kol. br. fol.

3967 Hetzelfde vuurwerk, „den 11 Junij verligt en geïllumineerd, twee dagen „daarna aan- en afgestoken." In drie bladen. Het 1e geeft den platten grond van het verlichte gebouw. Het 2e blad vertoont den tempel en de figuren door het vuurwerk voortgebragt. Het 3e de verklaring 1—18 en A—Z. in 4 kol. Naar *de Creusnach*, door *J. C. Philips*, met adres op bl. 1 en 2 van A. de Groot en Zoon.

3968 Vuurwerk te 's Hage, 13 Junij, met een regel onderschrift. Hg. 17, br. 84 dm. br. fol. — Hetzelfde kleiner. 12°. Uit: (Fokke) Geschiedenis.

3969 Beschrijving van de desserten, gemaakt en geleverd door P. de Gelleke, Confiturier te 's Hage, in de vertrekken der Staten Generaal en den Raad van State, bij het vuurwerk te 's Hage 13 Junij. 6 bl. gr. 4°.

3970 Afteekening van het prachtig vuurwerk dat te Londen afgestoken zal worden over den vrede van Aken. Door N. van Frankendaal. Met Holl. en Eng. uitlegging in 4 kol. Amst., R. en J. Ottens, Hg. 21 en 39 dm., br. 41 dm. fol.

3971 (28 Julij) De Amsterdamsche schouwburg, gesloten sedert 1°. Mei 1747, nu heropend met de vertooning van het zinnespel „Leeuwendaal hersteld „door de vrede." door L. Pater. (Kok, Amsteld. Jaarb. III. 360): Naar en door *S. Fokke*. Hg. 20, br. 30 dm. gr. br. 4°.

3972 (Febr.) Zinneprent „Ter oprichtinge der weduwen-beurzen in 1749," waarboven eene medaille, met dit jaar. (Nederl. Jaarboeken, bl. 149. 162. 344. 354.) Naar en door *S. Fokke*. 8°.

3973 (3 Mei) „Vreugdeteeckenen op 3 Mei 1749 bij het 600jarig Jubile v. h. „Heylig Bloedt onses Saligmaeckers in Brugghe in Vlaend. Brugghe, A. „Wijdts. 1749." 4°. Titel, Opdragt, Voorberigt en 60 bl. — 6 platen, geteekend: A—F, geëtst door *P. Verschoot*. Ieder hg. 18, br. 30 dm. br. fol.

Plaat A met 4 zegewagens gen°. 1—4.
„ B „ 3 „ „ 5—7.
„ C „ 9 vertooningen „ 1—9.
„ D „ 9 „ „ 10—18 waarbij Rhinoceros, enz.
„ E „ 6 „ „ 19—24 „ Walvisch, enz.

3974 16 Junij „Collecte voor de Land en Geloofsgenooten van Bergen op Zoom, „Sas v. Gent, enz. tot herstelling van hunne schade in den oorlog geleden „en herbouwing hunner kerken, gedaan 16 Junij 1749." — Dezelfde plaat als No. 3724: Collecte voor de Piemonteezen. Met uitvoerig vers in 3 kol. van H. v. Elvervelt. Amst., G. Bos. gr. fol. — In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht en A. v. Stolk te Rott.

3975 (Dec.) Spotprent op de invoering van het collecteeren der pachten. (Wagenaar XX. 338) — „De vier oprechte Arlequins, 4 Pierrots en 2 „Scaremouschies op een papiere theater of de gulsige schroktijd van De- „cember 1749." — Onderschrift met acht drieregelige versjes in 4 kol., onder eene plaat in drie rijen. Bovenaan: *De vier financiers* (Arlequins), lager: *de vier leveranciers* (Pierrots), daaronder: *de twee arbeiders*. „Ge- „drukt op de Caap bij Jac. Stapweg." Hg. 18 en 38 dm., br. 27 dm. fol. *Zeer zeldzaam*. Zie N°. 3949*.

3976 „Loon na verdienst." Zinneprent op de Doelisten. — Een galg waaraan reeds 9 Doelisten hangen en 2 andere de ladder zullen opgaan. Met uitvoerig vers in 2 kol. Hg. 17 en 33, br. 19 dm. fol. Hierbij een vers: „De Caracters der opperbaasen uit de Cloveniersdoelen. Rapen- „burg." 8 bl. 8°.

Eene nog slechtere copy der plaat dan die zelve is, vindt men in: Praaltooneel van Neerl. Wonderen, II, waar op bl. 172 het vers met eenige veranderingen is afgedrukt. Zie N°. 3948, 3951.

N°. 3977—N°.4009. Platen over de zeden, kleeding en volksgebruiken van dezen tijd.

De Nieuwjaars-, Kermis- en Kinderprenten, onder de N°. 3977 tot 3988 beschreven, verdienen de hier gegeven uitvoerige vermelding omdat ze de hoogst zeldzame overblijfsels van vele thans geheel vergeten gebruiken en spelen zijn.

3977 (1750—1800) Nieuwjaars- en Kermisprenten met de verzen van gelukwensching er onder. — De houtsneden zijn al even slecht als de verzen; de platen der Courantombrengers zijn nog de minst slechte; de oudste

prenten van Hoorn zijn de ellendigste die ik ooit zag; die van den Haag 1754 is bijzonder fraai; die van Leyden vrij goed.

De letters *a* tot *o* zijn allen van Amsterdam, *p* tot *cc* van Hoorn, *dd* en *ee* van 's Hage; *ff* van Leyden.

De prenten van Amsterdam zijn allen klein folio, behalve die der Courantiers, welke in groot plano zijn; die van Hoorn en den Haag zijn ook in plano, doch kleiner.

De lange verzen bij de prenten der Amsterd. Courantombrengers geven telkens een uitvoerig overzigt des binnen- en buitenlandsche gebeurtenissen van het vorige jaar.

a 1754. Karman's kermiswensch. Wijk 38. — Houtsnede: het Stadhuis en Nieuwe Kerk, met Stadswapen. — Bij J. E. Hynitzsch, Boomstraat, 8e huis van de Karth. dwarsstraat. — Deze plaat is zeer zeldzaam en merkwaardig om de politieke strekking. Zie op 1754.

b 1755. Karmans Kermiswensch. Wijk 2. — Dezelfde houtsnee veel slechter. — Bij H. Rynders, in de 2e Tuindwarsstraat.

c 1757. Courantombrengers Nieuwjaarswensch. — Houtsnee: Wapen der Stad, Kanonnen, enz. — Bij Erve Wed. J. v. Egmont.

d 1763. Ratelwagts Kermiswensch. Wijk 4. — Stadhuis enz. anders dan op *a*. — Bij B. Koene, Goudsbloemstr.

e 1765. Cour. N. J. wensch. — Houtsn. en adres als voren.

f 1784. Cour. N. J. wensch. — Houtsn. 7 torens, Stadhuis en Beurs. — Bij D. Termeulen, Vijgendam.

g 1786. Nagtwagts N. J. wensch. Wijk 20. — Houtsn. als op *d*. — Bij D. Brand, Rosestraat voorbij 1e dwarsstraat.

h 1788. Cour. N. J. wensch. — Portretten v. Willem V en Gemalin en 2 kleine houtsn. — Bij W. Coertse, Barndesteeg.

i — Nagtwagts N. J. wensch. Wijk 16. — Stadhuis (regts) en Kalverstraat. — Bij B. Koene Jr., Haarlemmerdijk voorbij Oranjestr.

k 1791. Cour. N. J. wensch. — Amstel, Stadswapen enz. — Bij W. Coertse, Fluweeleburgwal tusschen Pijlsteeg en St. Janstr.

l 1791. Lantaarnopstekers Kermiswensch. Wijk 2. — Huis en lantaarn. Bij Erven Wed. J. v. Egmont.

m 1792. Lantaarnopstekers N. J. wensch. Wijk 7. — Dez. houtsn. en adres.

n 1793. Courant. Kermisw. 23 Sept. — De Nieuwmarkt en Botermarkt met kramen, de Beurs met jongens. — Bij D. Termeulen, Hoogstraat hoek Zanddwarsstr.

o 1794. Lantaarnopst. N. J. wensch. Wijk 7. — Houtsn. en adres als *l* en *m*.

De volgende platen *p* tot *cc* zijn van Hoorn.

p 1773. Clapperwagts N. J. wensch. — Zéér slechte houtsn., 3 Nachtwachts. met vers. Bij C. Brouwer in de Ramen.

q 1775. Tamboers N. J. wensch. — 2 Tamb. met Oranjeboom. Nog slechtere houtsn. dan *p*, met vers. Bij J. v. Slee, op 't Oude Noord.

r 1778. Tamboers N. J. wensch. Dez. houtsn., met vers en hetz. adres.

s 1780. Klapperwagts N. J. wensch. — Dez. pl. als *p* en hetz. adres.

t 1788. Tamboers N. J. wensch. Andere nieuwere, betere houtsn. dan *q*. 2 Tamboers met Oranjeboom, Stadhuis en wachthuis. Bij C. Brouwer.

u 1789. Klapperwachts N. J. wensch. — Houtsn. door *H. Numan*. Het Stadhuis en 2 straten; met vers. — Bij C. Brouwer.

v 1790. Klapperwachts N. J. wensch. Dez. houtsn. en adres als *u*.

w 1794. Tamboers N. J. wensch. Houtsnede als *t*, met vers en adres J. v. Slee.

x 1794. Klapperwachts N. J. wensch. Houtsnede als *u* met vers en adres F. Swidde op de Koornmarkt.

y 1795. Klapperwachts N. J. wensch. Houtsn. als *x* met vers en dergel. adres.

z 1796. Klapperwachts N. J. wensch, in proza, zonder pl. of vers, met adres als *x*.

aa 1797. Klapperwachts N. J. wensch, met ander wapen der stad dan *z*, en met vers. Bij E. v. Reyen, in de Ramen.

bb 1799. Klapperwachts N. J. wensch, met wapen en adres als voren, met ander vers.

cc 1800. Tamboers N. J. wensch. Met houtsn. als op *t* met vers en hetz. adres.

Prenten van 's Hage.

dd 1754. Nieuwjaars zegenwensch van de 6 knechten der Schutterij. Gezigt op *den Nieuwen Doelen*. Fraaije gravure naar en door *P. C. la Fargue*. 1753. Hg. 23, br. 34 dm. br. 4°. Met groot vers. 's Hage bij C. v. Zanten. gr. fol.

ee 1795. Klapwakers N. J. wensch. — Houtsn. m. Klapwaker, Oranjeboom, enz. — 's Hage, Wed. L. Rosmuller, hoek Vlaming en Nieuwstraat.

ff Leyden. 1785. Nieuwjaarswensch v. d. Toornwachter. — Houtsnede: het Stadhuis met toren en inschrift: *Voor den Heere en voor Gideon.* — Met vers van C. v. d. Ark, Stadstrompetter. Bij Anna Bouwman, hoek v. Boomgaardsteeg. gr. fol.

3978 Volks- en Kinderprenten tusschen 1750—1800 gedrukt bij: Wed. en *Erve Wed. J. van Egmont*, op de Reguliersbreestraat; volgens Ledeboer, lijst van Boekdrukkers, drukte deze laatste firma tusschen 1761 en 1790.

Nieuw jaargifte aan de jonge jeugt, ofte 36 Ambachten, verkl. in 36 fig. Door J. v. E. Jz. Amst. Wed. J. v. Egmont. (kort vóór 1740, volgens het vers bij den *Boekdrukker*, waarin gesproken wordt v. h. aanstaande 3e eeuwfeest na 1442! — 8 bl. Titel, enz. en bl. 1—36. br. 8°.

De numero's vóór de volgende titels, staan bovenaan regts op de prenten, en zijn die N°. uit de serie der bij die firma uitgegeven platen. Enkele van deze prenten heb ik ook met andere firma's aangetroffen.

8. Vogels. Uil. Kat. Nest. — 4 pl.
17. Gezigten v. Ezechiël en Johannes. — 11 pl.
26. Nieuwe O. Ind., Oorlogs- en Koopvaardijvloot. — 36 pl.
30. Raadsels en *Rebus*. — 8 pl.
41. Urbaan en Isabel. — 24 pl. Andere plaat dan later bij *v. Kolm*.
44. Leven v. d. Melkboer. 24 pl.
45. — — Tetjeroen. — 24 pl.
48. Kermisprent. 3 tamboers. — Eene zeer oude, fraaije doch afgedrukte houtsnede van ongeveer 1620.
66. Warande der Dieren. — 24 pl.
71. Soorten van Vogels. — 36 pl. Dezelfde pl. als later bij *v. Kolm* doch anders gerangschikt.
74. Kinderspelen. — 16 pl.
76. Verkeerde wereld. — 36 *zeer* slechte pl.
88. Nieuwe St. Nicolaas prent. — 1 pl. v. 1750 of daaromtr. bis. Andere druk.
93. De 4 Elementen. — 4 fraaije houtsneden door *A. Bouwens*.
94. Kinderspelen. — 16 pl. Anders dan 74.

97. Blindemansspel. Teekenschool. — 2 pl. door *H. Numan*.
103. Velerlei spelen. — Hierbij de *Jou jou* die in 1790 werd uitgevonden en in de mode was. — 12 pl.
109. Buiten-Amstel, des zomers en des winters. — 2 pl.
110. Zomer- en Wintervreugd. — 2 pl.
112. De omgekeerde kar en kruiwagen. — 2 pl. door *H. Numan*.
118. Kinderspelen (tot vrijen). — 24 pl.
123. Nieuwe Muiderpoort (gebouwd in 1771) en Weesperpoort. 2 pl. — bis. Andere druk.
124. Kermisprent. (Botermarkt en Beurs met exerceerende Jongens, omstreeks 1784?) 2 pl. door *H. Numan*.
126. Daaglijks werk der dienstmeisjes. — 40 pl.
128. Het Walenweeshuis. — 1 pl. door *H. Numan*.

H. Numan, die vele van deze houtsneden gemaakt heeft, werkte te Amsterdam en is daar in 1788 verdronken.

3978 Volks- en Kinderprenten, gedrukt bij *J. Kannewet*, in de Nes, in den gekroonden Juchten Bijbel.— Kannewet drukte, volgens Ledeboer's Lijst, v. 1747 tot 1778.

Het Rattenschip en Kattentoorn. — 1 zeer groote en zeer oude houtsnede met gothieke letters.
Een oud man in zijne kamer met een doodshoofd. — 1 zeer oude groote houtsnede.
De Scheepvaart en Walvisvangst. — 5 zeer ongelijke plaatjes.
8. Drie trommelende Schutters. — 1 pl.
9. Gildeös. — 1 oude pl.
14. Ambachten. — 4 zonderlinge oude pl.
20. Koninklijke Jagt. — 8 pl.
25. Keizers en Regeerders v. ons land. — 20 portr.
26. 24 zonderlinge Neuzen. — 24 pl.
42. Vogels en viervoetige dieren. — 28 pl.
44. Bedelaars. — 16 pl.
73. Vermakelijk A B C. — 24 pl.
86. 4 Jaargetijden. — 4 pl.
95. Boeren dorpskermis. — 1 pl. door L. B. M. waarop het schieten met den Kruisboog.
99. De Verloren Zoon. — 1 oude pl.

3980 Volks- en Kinderprenten, gedrukt bij *Hendrik v. d. Putte*, (N°. 79) en: de Erven H. v. d. Putte, op het Water in de Lootsman. Drukten volgens Ledeboer in 1762 tot 1793.

N°. 79. Versierde Gilde-os en Kameel. — Bij H. v. d. Putte; de volgende bij zijne Erven.
3. Tamboer en Pijper, waartusschen een Oranjeboom met het Wapen v. d. Graaf v. Buren, later Willem V. 1748? — 1 veel oudere houtsnede, welligt van 1650?
35. Vaandrig en Tamboers v. Amsterdam. — 1 oude houtsnede van 1700 of daaromtrent.
48. Viervoetige dieren. — 24 pl.
59. Vrijagie v. Krelis en Maartje v. Oostzaan. — 16 pl.
93. Hond en Kat. — 2 pl. door G. v. L.
— Nieuw vermakelijk Gansespel.

3981 Volks- en Kinderprenten, gedrukt bij de Wed. *J. Ratelband* (N°. 4), — N°. 5 tot 110 en 1—29 zijn met de firma: Erven Wed. J. Ratelband en J. Bouwer, op de Rozengracht Zuidzij in de Bijbeldrukkerij, òf wel: J. Bouwer en de Wed. J. Ratelband, gedrukt.

Letter A—G zijn alleen met het laatste adres.

Letter H tot Y bij J. Bouwer, Bijbeldrukker, Rozengracht N°. 170. —

Letter Z tot Cc bij: Dr. le Jolle, met hetzelfde adres, — al deze adressen zijn van ééne van 1740 tot 1820 doorloopende firma. Ledeboer vermeldt wel Ratelband en Bouwer, doch niet hun opvolger: le Jolle, met wien de zaak eindigde.

4. Trap des Ouderdoms.
5. Kinderspelen. — 48 pl.
12. Allerlei bezigheden. — 28 pl. — bis: bij J. B. en Wed. J. R.
14. Herders en Herderinnen. — 36 oude houten.
24. Tam en Wild gedierte. — 24 pl. bij J. B. en Wed. J. R.
30. Kaartspel. — 36 pl. J. B. en J. R.
32. Verkeerde wereld. — 36 pl.
44. Vogels. — 20 pl. J. B. en J. R.
53. 's Menschen leven van doopen tot trouwen. 48 pl.
54. Vier vogels. — 4 pl. Oude houten.
58. Schooljongens en meisjes. — 40 pl. Oude houten.
59. Zee en landgedierte. — 48 pl. J. B. en J. R.
62. Boerekermis. 1 pl. Oude houten. J. B. en J. R.
81. Figuren N. Test. — 16 pl.
82. — — — 16 pl.
101. Elf visschen en krabben. — 11 pl.
— Jan Klaasz. of de gewaande dienstmaagd. — 16 pl. J. B. en J. R.

Versierde randen met afbeeldingen om in het midden verjaar- of andere verzen te schrijven, gelijk nog in 1820 enz. in gebruik was.

1. Berceau met eene straat.
4. Ovaal met IJsvermaak.
5. Arabesken met kermisvreugd.
17. Arabesken met Arrenslede op het ijs.
19. Arabesken met bruidspeelnootjes.
23. Arabesken met boerenkermis.
24. Ovaal met buitenleven.
26. Arabesken met exercitiën.
29. Ovaal met *Oranjehofje* (te Amst.?) enz.

De volgende prenten dier firma, A tot CC zijn zeker tusschen 1800 en 1820 uitgegeven.

A. Verschillende kleeding. 8 pl.
B. Voorbeelden van dynamica. — 8 pl. door *Oortman*.
C. Werktuigen. — 12 pl.
D. Landman's werk. — 12 pl. door *Oortman*.
E. Handwerken. 12 pl. door *Oortman*.
F. Werktuigkunde. — 8 pl.
G. Oud-Holl. Munt (tot 1787). 17 St.
H. Vaderl. Mannen en Vrouwen. — 12 pl.

I. Viervoetige dieren. — 12 pl.
K. Vogels. 12 pl.
L. Amphibiën. — 12 pl.
M. Visschen. — 12 pl.
N. Visschen. — 12 pl.
O. Kwakzalver op Kermis. — 1 pl.
P. Kinderspelen. — 12 pl. door *Oortman*.
Q. Kinderdeugden en gebreken. — 12 pl. door *Oortman*.

De volgende platen zijn allen door het *Nut v. 't Algemeen* uitgegeven, blijkens het vignet bovenaan.

R. Schepen. 12 pl.
S. Kinderdeugden en gebreken. 6 pl. door *G. O(ortman.)* anders dan Q.
T. Kinderspelen.
U. Schepen. 12 pl. anders dan R.
V. Hendrik en Anna. 12 pl.
W. Verloren Zoon. 12 pl.
X. Barmhartige Samaritaan. 12 pl.
Y. Rundvee. 12 pl.
Z. Vaderl. edele bedrijven (tot 1799). Door *J. en G. Oortman*.
Aa. Amsterd. Kermis. 12 pl.
Bb. Geschiedenis v. Jozef. 8 pl. door *G. Oortman*.
Cc. Belangrijke Vaderl. feiten (tot 1815). 9 pl.

Deze houtsneden van *J. Oortman* te Weesp worden nog aangehaald door Immerzeel in zijne: Levens van Schilders.

3982 Volks- en Kinderprenten, gedrukt bij de Erfgen. der Wed. *C. Stichter*, te Amsterdam. Deze firma bestond van 1715 tot 1812, en was tot 1796 gevestigd in hetzelfde huis, waar van 1710 tot 1714 de Wed. C. Stichter (Agnes van ter Hel) woonde: Rokin bij de Gapersteeg in de Berg Calvarien, welk devies in 1797 naar de Warmoesstraat over de Kerksteeg werd overgebragt. Zie hiervoor: N°. 3782, bl. 143. — De volgende prenten 1 tot 128 hebben bijna allen het adres: Rokin bij de Gapersteeg, en zijn waarschijnlijk tusschen 1760 en 1796 gedrukt; de latere prenten A—F zijn door de Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen* uitgegeven en gedrukt in de Warmoesstraat N°. 159. waarschijnlijk tusschen 1798 en 1806.

De oude vormen voor deze platen waren in 1876 sints lang vernietigd en door andere, nog slechtere platen, in houtsnede of lithographie, vervangen, uitgegeven door de firma van Staden, opvolgers van Stichter.

9. Het Modesche leven. 16 pl. over de zeer hooge kapsels door *H. Numan*. (1780?)
21. Kinderspelen. 4 pl. door *J. Robyn*.
31. Vermakelijk Tijdverdrijf. 36 pl.
35. Bezigheden. 16 pl.
40. Trouwen. 2 pl. d. *Robijn*.
47. Versierde Gilde-ös. 1 pl. d. *Robijn*.
48. Viervoetige huisdieren. 8 pl.
51. Verschillende standen. 36 pl.
54. 's Menschen leven van kind tot trouwen. 36 pl.
67. Leven v. Jan Hen. 24 pl.
75. Vogels. 96 afbeeld. op 24 pl.

90. Boerenleven. 18 pl. — bis, met later adres.
93. Opvoeding der kinderen. 16 pl.
95. Manuaal v. Exerceeren. 36 pl. (1784?)
102. Verschill. handel. 24 pl.
111. Trap der 12 Apostelen. Door *J. Robijn.*
117. Koorddansers. 12 pl.
119. Herder en Boeren leven. 36 pl.
122. Urbanus en Izabel. 24 pl.
128. Mannel. en Vrouwel. Ambachten. 16 pl.
? Geschied. v. Joseph en Mozes. 12 pl.
A. Vaderl. Heldendaden. 16 pl. door *Oortman.*
B. Goden en oude inwoners v. ons land. 16 pl. door *Oortman.*
C. Vaderl. Geschiedenissen. 16 pl. door *Oortman.*
D. Allerlei dieren. 15 pl.
E. — — 15 pl.
F. — — 15 pl.

3983 Volks- en Kinderprenten bij *Jan van Lee* en *J. Nieuwenhuyzen,* beide te Haarlem uitgegeven; dezelfde platen werden nu eens met de eene, dan met de andere firma gedrukt. Jan van Lee drukte volgens Ledeboer van 1740—71, Jan Nieuwenhuyzen op het Verwulft, van 1750? tot 1758.
2. Figuren v. O. Test. — 9 pl. over Abraham. Bij J. v. Lee.
3. — — — 9 — — Joseph. —
6. — — — 9 — — — Bij J. Nieuwenhuyzen.
7. — — — 9 — — Simson. —
8. — — — 9 — v.Jonas tot Jacob. J. v. Lee.—bis.J.Nieuw.
9. — — — 9 — over David. J. v. Lee.
13. Spel v. Cupido. 23 oude pl. J. Nieuwenh.
15. Kinderspelen, 8 oude pl. —
29. Figuren v. O. Test. 11 verschill. pl. v. David tot Suzanna. J. v. Lee.
31. Viervoetige dieren. — 4 pl. J. v. Lee.
33. 96 Vogels in 24 pl. — J. v. Lee.
38. Rot, paard, visch. — 6 pl. J. v. Lee.
43. Fabelen v. Esofus (*sic!*) — 15 pl. J. Nieuw.
52. Trap des Ouderdoms. — 1 pl. J. Nieuw.
53. 13 Verschill. houtsn.: Heer en Juffer, enz. — J. v. Lee.
63. Huzaren, Pandoeren, enz. — 4 pl. J. Nieuw.
69. 12 Verschill. houtsn.: *De deur wordt opged.* J. v. Lee.

Als algemeene aanmerking moet ik hierbij voegen dat al deze oude houtsneden, van 3978 tot 83 van de allertreurigste teekening en uitvoering zijn; die van *H. Numan* en *Oortman* op het einde der 18e en begin der 19e eeuw bij *J. Bouwer* uitgegeven, zijn veel beter dan de overigen; de Haarlemsche platen zijn de allerslechtste.

3984 Verzameling van 26 groot folio houtsneden, als Volksprenten van 1724 tot 1800, of daaromtrent, in België gemaakt en daar gedurig op nieuw gedrukt en verkocht. De houtsneden zelve zijn nog in 't bezit der groote boekdrukkers firma van der Haeghen te Gent; van hunnen aanverwant, den Bibliograaf en Bibliothecaris, F. van der Haeghen, heb ik deze platen, in nieuwe afdrukken, omstreeks 1865 ten geschenke ontvangen. Allen zijn in

folio formaat en ongeveer 25 dm. hg. en 35 dm. br. of omgekeerd. Het zijn de volgende voorstellingen die geene bepaalde serie vormen.

Heilige Voorstellingen.

Christus aan het kruis. Regts eene „Oeffeninge des Morgens," links: „Ghebedt des avondts."

Christus aan het kruis. Links Maria, regts Johannes.

Onze L. Vrouw v. Scherpenheuvel.

Madonna met kind. In houtsneerand.

Madonna en kind met knielenden monnik en non.

Vlugt naar Egypte en de 4? Wijzen.

St. Anna tot Botelaer.

St. Rochus.

Calvarie. — Het triumfeerend geloof. — N. Dame de Liesse. — N. Dame de Fol.

St. Joris. (Een half blad).

Volksleven.

Nieuwjaarsprent der Nachtwachts. — 2 verschillende houtsneden naast elkaar. Begin der 17e eeuw.

„Kluchtige Historie van Uylspieghel.", — Anno 1724.

„Afbeeldingh hoe 7 wijven vechten om een mansbroeck." — 30 oblong-plaatjes van spreekwoorden 1 blad.

„Mostaert, Mostert," — enz. 36 hooge afbeeld. van Straatroepen. 1 bl.

Hetzelfde met onderschrift in Duitsche letters; de vorige in romein.

Koorddansers. — 24 oblong plaatjes — 1 blad.

„De Boere-Kermis." — 24 obl. pl. 1 bl.

„Den Ghendtschen Ommeganck." — 24 obl. pl. 1 bl.

„Misere de la Gairre" (*sic.*) — 24 obl. pl. 1 bl.

Verschillende beroepen en spelen. 30 pl. 1 bl. bv.: Malbroek dot. (is dood).

Verschillende beroepen, beginn. met Keyser N°. 36 eindig. met: Doot. N°.1.

Fransche en Poolsche soldaten. 30 fig. 1 bl.

10 Fransche en 10 Duitsche Kavalleristen. 1 bl.

16 Soldaten, Fransch en ander voetvolk.

20 — — — —

Verschillende Vorsten; de 12 Roomsche Keizers en 12 andere Europ. Vorsten waarbij Prins Fred. Hendrik. — 24 obl. pl. 1 bl.

3985 Troost. (Corn.) 31 Tafereelen uit het maatschappelijk en huiselijk leven van zijnen tijd, 1725 tot 1750. — Troost is te Amsterdam geboren in 1697 en aldaar overleden in 1750; zijne tafereelen zijn hoofdzakelijk uit het leven daar ter stede genomen.

De platen zijn meest alle zeer fraai gegraveerd naar de origineele schilderijen of teekeningen, alle toen nog aanwezig in de Amsterdamsche kabinetten op de platen genoemd. Van de 31 platen zijn er 11 door *P. Tanjé* alléén gegraveerd en 3 door hem en *J. Punt* te zamen, 9 van *J. Houbraken*, 3 van *Pelletier*, 2 van *S. Fokke*, en 1 van *Radigues*, *Delfos* en *Muys*.

De uitgave is, naar de jaargetallen op sommige platen voorkomende, begonnen in 1754 en voltooid in 1764; de eersten waren waarschijnlijk de N°. 1, 2 en 30, die door Punt en Tanjé gegraveerd, en door hen in vereeniging met P. Fouquet Jun. uitgegeven zijn; de 28 overige dragen alleen het adres van Fouquet. — De 18 eerste platen zijn allen in hoog

folio, en voor zooverre de grootte niet nader is opgegeven, ieder hg. 37, br. 27 dm. De volgende 13 zijn in breed folio en verschillen meestal eenigzins in grootte.

In 1811 zijn ze door den kunsthandelaar E. Maaskamp te Amsterdam tot één werk verzameld, op papier van gelijke grootte afgedrukt en uitgegeven met register en de Hollandsche en Fransche titels, op één blad: „TAFEREELEN uit het Burgerlijke leven van de Hollanders in de XVIIIe eeuw." „SCÈNES tirées de la vie domestique des Hollandais au 18e siècle." — Voorts is het portret van den schilder er bijgevoegd. Volgens het even zeldzame als belangrijke 8º prospectus dezer nieuwe uitgave, hadden de oude afdrukken eene eenigzins blaauwachtige tint, door de gebezigde inkt veroorzaakt, welk gebrek in dezen herdruk is weggenomen. Die latere afdrukken zijn echter, hoewel nog zeer fraai, minder geacht dan de oude uitgave. De nieuwe uitgave kostte 25 Gl. in bladen, 28 Gl. gebonden.

Daar de prenten niet genommerd zijn, is in deze beschrijving de orde gevolgd, door den Heer *A. Ver Huell* aangenomen in zijn even belangrijk als fraai werk over dezen schilder; op dat boek doelen de aanhalingen V. H. in de volgende regels.

Het hier beschreven Ex. bestaat geheel uit eerste afdrukken en ligt in een blaauw gebloemd omslag van den tijd der uitgave.

— Portret v. C. Troost; borstbeeld v. voren naar links; het paneel staat op een schildersezel. Naar hemzelven door *J. Houbraken.* Hg. 37, br. 27 dm. fol. V. H. bl. 47.

(1) Vrijagie v. Reinier Adriaansz. bij Saartje Jansz. Door *Punt* en *Tanje*. 1754. V. H. bl. 36, 51, 52 en 58.

(2) Huwelijks Voorstelling aan de ouders v. Saartje Jansz. Door *Punt* en *Tanjé*. 1754. V. H. bl. 37 en 58.

(3) De Schilder door liefde. Door *P. Tanjé*. 1761. V. H. 58.

(4) Jan Klaaszen of de gewaande dienstmaagd. Door *A. Radigues*.
a V. H. 59.
b Dezelfde pl., zeer fraaije *épreuve d'artiste*, onafgemaakt, met geëtsten naam v. d. grav.

(5) Hopman Ulrich of de bedrogen gierigheid. Door *J. Houbraken*. V. H. bl. 53 en 59.

(6) De Ambassadeur van de Laberlotten. Door *Pelletier*. V. H. bl. 28 en 60. — Deze en de volgende plaat stellen, volgens het vermelde Prospectus, eene grap voor der schaamtelooze waardin van eene herberg om menschen te lokken. Zie echter: Navorscher VI.

(7) De Misleyden. — Les Abusée *(sic!)*. Door *A. Delfos*, met adres *A. Hupkes*. Hg. 38, br. 41⁵ dm. gr. fol. V. H. bl. 60.

(8) De Schijndeugd of de geveinsde droefheid. Door *P. Tanjé*. 1757. V. H. bl. 30 en 61.

(9) De ontdekte Schijndeugd. (Tooneel in de keuken.) Door *J. Houbraken*. Hg. 40⁵, br. 29 dm. fol. V. H. 61.

(10) De ontdekte Schijndeugd. (De ontdekking.) Door *J. Houbraken*. Hg. en br. als het pendant Nº. 9. fol. V. H. 61.

(11) De listige vrijster. Door *P. Tanjé*. 1757. V. H. 62.

(12) Het verliefde Bregtje. Door *P. Tanjé*. V. H. 34 en 63.

(13) De wanhebbelijke liefde. Door *P. Tanjé*. V. H. 64.

(14) Tartuffe of de schijnheilige bedrieger. Door *J. Houbraken*. V. H. 65.

(15) Arlequin toovenaar en barbier. Door *P. Tanjé.* 1758. V. H. 65.

(16) Didoos dood boertig afgebeeld. Door *S. Fokke.* V. H. 41 en 66.

(17) De Stiefmoer. Door *J. Houbraken.* Hg. 42[5], br. 30[5] dm. fol. V. H. 66.

(18) De baadende Juffers bespied. Door *S. Fokke.* V. H. 66.

De volgende platen zijn in breed folio.

(19) Gezigt van de Herberg *het Bokje* in de Haarlemmer Hout. Door *Pelletie(r).* Hg. 30, br. 36 dm. V. H. bl. 67. — Was volgens het voormelde Prospectus eene plaats van ongebondenheid te dier tijden.

(20) Het St. Nicolaasfeest. Door *J. Houbraken.* 1761. Hg. 39, br. 44 dm. V. H. bl. 67.

(21) De liereman. Door *J. Houbraken.* 1764. Hg. 38, br. 44 dm. V. H. bl. 67.

(22) De boeren-rechtbank te Puiterveen. Door *P. Tanjé.* Hg. 31, br. 38 dm. V. H. bl. 32, 33, 34.

(23) De Puiterveensche Helleveeg aan den tap. Door *P. Tanjé.* Hg. 30, br. 38 dm. V. H. bl. 68, 69, 70.

(24) De Hollandsche Kraamkamer. Door *P. Tanjé.* 1757. Hg. 38[5], br. 50 dm. V. H. bl. 70.

(25) Het Amsterdamsche Kermisfeest. Door *J. Houbraken.* Hg. 41[5], br. 49 dm. V. H. bl. 70.

(26) De lustplaats Suypestyn. Door *Pelletier.* Hg. 39, br. 51 dm. fol. V. H. bl. 71.

(27) De bruiloft van Cloris en Roosje. Door *P. Tanjé.* Hg. 40[5], br. 52[5] dm. V. H. bl. 27, 71.

(28) De ingebeelde zieke. Door *R. Muys.* Hg. 41, br. 50[5] dm. V. H. bl. 72.

(29) De Wiskonstenaars of 't Gevluchte Juffertje. Door *P. Tanjé.* Hg. 40[5], br. 52[5] dm. V. H. bl. 23 en 73.

(30) Corps de Garde van Hollandsche Officiers. Door *J. Punt* en *P. Tanjé* met hun adres en dat v. Fouquet Jun. 1754. Hg. 38[5] br. 51[5] dm. V. H. bl. 73.

(31) Tweede Corps de Garde van Hollandsche Officiers. Door *J. Houbraken.* 1760. Hg. 39, br. 47 dm. V. H. bl. 74, 75.

BIJPRENTEN.

(32) Saartje Jansz. staat (links, ten voeten uit) met een kaarslicht in de hand op de stoep en wijst Reinier Adriaansz. (regts) af. Met 6 reg. vers v. P. Langendijk: *Zo dartle,* enz. Zwarte kunst door *C. Troost.* Hg. 35[5], br. 25 dm. kl. fol. V. H. bl. 51.

(33) Hetzelfde, doch omgekeerd en anders. Regts Saartje, links Reinier, beide ten halver lijve. Zwarte kunst naar *Troost* door *A. Delfos.* Hg. 24, br. 17 dm. gr. 4°. *Fraaije proefdruk voor alle letter.* V. H. bl. 52.

(34) De boeren rechtbank te Puiterveen. — Verkleinde en veranderde
a copy van N°. 22. Met ander, afzonderlijk gegrav. 6 reg. vers v. L. P(ater) dan op N°. 22. Door *S. Fokke.* Hg 9, br. 13 dm. br. 4°.
b Dezelfde plaat, afdruk zonder het vers. V. H. bl. 68.

(35) Corps de Garde van Holl. Officiers. Eene verkleinde copy van de onderwerpen op N°. 30 en 31 voorgesteld. In het midden eene ruwe houten tafel waaraan 3 Officieren zitten; den eenen, regts, wordt het plan eener vesting aangebragt; links een open schoor-

steen, waar een Officier zijne pijp aansteekt; boven den schoorsteen een wapenschild: een arm met een zwaard: *Pugno pro patria*. *Proefdruk* voor alle letter (door *Pelletier?*) Hg. 19, br. 22 dm. br. 4°. V. H. bl. 39 en 40.

(36) De gewaande Heidin. Naar *J. Buys* door *S. Fokke*. Hg. 37^5 br. 24^5 dm. fol. Met adres v. F. W. Greebe. 1764.

3986 Troost, C., De Nelri. 5 Platen naar pastelteekeningen van Troost, thans berustende in het Rijks-Museum van schilderijen te 's Hage. Lithographie door *T. C. Bruining* met 1 blad tekst van J. Kneppelhout. Leiden, 1850. gr. br. fol. Op *Chin. pap.* — Deze 5 platen stellen evenzoo vele phasen voor van een fijn Heerendiner, omstreeks het midden der 18e eeuw. Naar de eerste letter der 5 onderschriften zijn deze platen: *Nelri* genaamd. Die onderschriften zijn:

1. Nemo loquebantur.
2. Erat sermo inter fratres.
3. Loquebanter omnes.
4. Rumor erat in casa.
5. Ibant qui potuerant.

Zie voorts VerHuell, Corn. Troost. bl. 15 tot 22.

3987 Acht (ongen°.) platen uit: A. Ver-Huell, Corn. Troost en zijn werken. Arnhem. 1873. Gr. 8°. Allen in lithographie zonder naam (Door *A. Verhuell.*)

(1) Portret v. d. Schilder, zittende, rookende. Lithogr. naar eene teekening door hem zelven. — Titelprent.

(2—7) Zes Schetsen, voor gedeelten der 5 platen van de *Nelri*, namelijk:

Bladz. 18. 4 personen, een ovaal portret aan de muur.
„ 19 3 „ (2 zittend, 1 staande).
„ 20 2 „ zittende.
„ 21 Een man door 2 anderen in eene koets gelegd.
„ „ Een dronken man door een ander geleid.
„ „ Eene kerk en toren. enz.

(8) Verliefde Brechje.

De origineelen van deze schetsen zijn in het bezit van den Heer A. Ver Huell en door hemzelven voor dit werk op steen geteekend. — Van deze afzonderlijke, onafgesneden platen bestaan slechts 5 ex. die niet in den handel zijn.

3988 Een Regentenstuk. 4 Regenten in zwarte rokken zitten aan eene tafel met een Smirnaasch kleed bedekt; regts staat de bode in bruinen rok achter den stoel van den 4den Regent, links staat een jongman in paarschen rok, die door den 1sten Regent wordt toegesproken; achter dezen eene deur waarboven 4 oningevulde wapenschilden. Teekening in kleuren naar *C. Troost* door *J. Bulthuis*. 1789. Hg. 37 br. 42 dm. br. fol.

Niettegenstaande alle aangewende moeite kan ik niet te weten komen welk Regentenstuk dit is. Ik meende dat het de Inspectoren van het Collegium medicum waren, door Troost in 1724 geschilderd, volgens Ver-Huell, Troost bl. 12 en 78, doch daarop zijn 5 Inspectoren, hier slechts 4 Regenten of Hoofdlieden afgebeeld.

3989 Zitting van 6 Regenten rondom eene tafel. *Teekening* in rood krijt door *P. Louw*. Hg. 49, br. 68 dm. br. fol.

P. Louw was, volgens Immerzeel, in het Luthersche Weeshuis te Amsterdam opgevoed, en Wagenaar, Amsterdam II, 337, spreekt van een

Regentenstuk, door een' kweekeling van het Weeshuis geschilderd, wat thans echter nergens te vinden is. Welligt is dit de teekening van die schilderij; althans het origineel van deze afbeelding is hier niet bekend.

3990 Twee platen over het huwelijk bij de Hervormden te Amsterdam. — 1. Felicitatie. 2. Palmknoopen. 3. Bruidsleê naar de kerk. 4. Trouwen in de kerk. Door *B. Picart*. 1730, 32. fol. Uit: Ceremonies et Coutumes Religieuses. Amst., 1723, enz. fol. en: Moubach, Godsdienstplichten. dl. V. 1736. fol. — Hierbij een toen gebruikelijke folio brief van kennisgeving van de geboorte van eene dochter. 1738. — Zie N⁰. 3996, 97.

3991 Het Vrijen, Trouwen en eerste Kraambed in eene deftige Hollandsche huishouding omstreeks 1750. — Serie van 12 aardige plaatjes, bovenaan gen⁰. 1—12, ieder met 2reg. versjes, in cursief. Op pl. 1: *J. C. Philips del*. doch waarschijnlijk ook door hem gegraveerd. Ieder pl. hg. 11, br. 6^5 dm. 12⁰. Behooren welligt in een Almanakje van dien tijd. Zie N⁰. 3997.

3992 „Afbeelding van een kraamkloppertje" (netwerk van fijne kant) gebruikelijk
a te Haarlem, om bij de bevalling eener kraamvrouw voor de deur van haar huis geplaatst te worden; met een papier onder de helft van het binnenwerk bij de geboorte van een meisje. Get.: pl. VIII. gr. 4⁰. Uit: le Francq van Berkhey, Natuurl. Hist. v. Holl. III, 1251.
b Dezelfde plaat, de geboorte van een jongen aanduidende, afdruk in rood.
c Hetzelfde, *proefdr. v. a. l.*

3993 Hansje in den kelder. Onderwetsche beker, uit welks boveneind bij het ledigen een nakend kindje te voorschijn komt. Get.: pl. VII, uit: le Francq van Berkhey, Natuurl. Hist. v. Holl., III, bl. 1198. — Afzonderlijke afdruk, waaronder een 8reg. vers ter eere van den Heer Boon, in wiens geslacht deze beker 200 jaar berustte, en die lang na zijn 70ste jaar nog een kind kreeg. Hg. 19 en 36, br. 21 dm.

3994 Doop, Avondmaal en Begrafenis in Holland. Naar en door *B. Picart*. 1732. 2 pl. fol. en br. fol. Uit: Moubach. Godsdienstpligten. VI, 1738.

3995 De verschillende wijzen van begraven, bij de 4 standen in Holland gebruikelijk; van de rijken, de burgerlieden, de boeren en de armen, in 4 boven elkander staande rijen. Naar *le Francq van Berkhey* door *S. Fokke*. Hg. 20, br. 40 dm. Fraaije *proefdr. v. a. l.* Uit: le Francq van Berkhey: Natuurl. Hist. v. Holland. III, 1958 pl. 11.

3996 Eenige platen der kleeding van dezen en vroegeren tijd: als: 1. Vijf pl. in *proefdr. v. a. l.*, ieder in 3 rijen boven elkaar van mannen en vrouwenkleeding. Naar *C. Buys* door *C. Brouwer*. Uit: le Francq van Berkhey. Natuurl. Hist. v. Holl., III, 494—796, pl. 2—6. Ieder hg. 20, br. 12 dm. — 2. „Deuil des Frisonnes" en eene preekende kwakeresse. Door *B. Picart*. 1733. 8⁰. Uit: Moubach VI. 1733.

3997 De Hollandsche vermaken in ieder der 12 Maanden, als: schaatsenrijden in Jan., het St. Nicolaasfeest in Dec. — Serie van 12 aardige voorstellingen, pendanten van N⁰. 3991, ieder met een 2reg. cursief versje, waarschijnlijk ook gen⁰. 1—12, doch de bovenrand is van dit Ex. afgesneden. Op pl. 1: *J. C. Philips del.*, waarschijnlijk door hem gegrav. Ieder pl. hg. en br. als N⁰. 3991. 12⁰. Behooren welligt in een Almanakje van dien tijd.

3998 Hollandsche spelen, voor kinderen en volwassenen, als: 1. *Zingen met de Star*, tot: 12. *Handje plak*. — Serie van 12 plaatjes, nagenoeg

pendanten der vorige, doch ieder met een 2reg. *romein* gedrukt versje, (nl. in staande letters) en niet bovenaan, doch de versjes gen°.: 1 tot 12. Zonder naam v. grav. doch waarschijnlijk ook door *J. C. Philips*. Ieder pl. hg. en br. als voren. 12°. Waarschijnlijk uit een Almanakje.

3999 Het zingen met de star langs de huizen. — Met het: Palmknoopen te 's Hage en: Pinxtervreugd te Schermerhorn. op 1 pl. met Fransch onderschrift. 8°. Uit Moubach, Godsdienstplichten. Door *B. Picart*. 1732. — Hetzelfde in uitmuntenden *proefdruk v. d. l.*

Hierbij eene geheel verschillende fraaije *teekening* van het zingen met de star. Door *J. Appel*. 1725. Hg. 18, br. 15 dm. gr. 4°.

4000 „De Pinxterblom tot Schermerhorn." 8° plaatje uit een werk over Noord-Holland. — Dezelfde voorstelling komt anders voor op de vorige pl. van het zingen met de star.

4001 Het in zee dragen der meisjes in Zeeland. Zonder naam. Hg. 11, br. 15 dm. br. 4°. — Het dragen van eenen notabele van het dorp in een visschersdorp. kl. 8°. — Onbekend waaruit deze beide prenten zijn.

4002 „Afbeelding van de Hollandsche harddraverij, om de gouden zweep aan
a „het Haagsche Schouw." Fraaije afbeelding naar *P. C. la Fargue* door *S. Fokke*. Get. pl. V uit: le Francq van Berkhey, Nat. Hist. van Holland. IV, 1. bl. 268. Hg. 22, br. 43 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, fraai gekleurd.

c Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4003 „De Hollandsche IJsschuitjes op de Zaan en Holl. IJssleden." Naar *L. Loosjes* door *S. Fokke*. Hg. 20, br. 26 dm. br. fol. Uit: le Francq van Berkhey, Natuurl. Hist. van Holland. III. bl. 1378. *Proefdr. v. a. l.*

4004 „Gezigt v. h. Oudezijds Heeren Logement te Amsterdam, benevens de „manier der verkopingen van Schilderijen aldaar." Naar *H. Schoute*. Hg. 36, br. 29 dm. fol. Gen°. 26.

Uit de (118) breed folio: „Afbeeldingen van Amsterdam" welke zonder jaar en naam, waarschijnlijk tusschen 1775 en 80, bij P. Fouquet zijn uitgegeven, in 1783 met uitvoerigen tekst bij Changuion en den Hengst, daarna eerst zonder jaar, later met 1805, tweemaal bij Maaskamp verschenen.

Blijkens deze en de volgende plaat werden de Schilderijen op de open, onoverdekte binnenplaats van het vroegere O. Z. Heerenlogement (in 1876 tot een Gasthuis verbouwd) verkocht. — Deze en de volg. platen zijn hier voor de gewoonten dier tijden opgenomen.

4005 Hetzelfde, nl. eene veiling van Schilderijen op de open binnenplaats
a van het Oude Zijds Heerenlogement, doch van de andere zijde gezien, met onderschrift: „Afbeelding v. h. O. Z. H. Log." enz. als op de vorige plaat. De trap en de kamer van den verkooper geheel links, op den voorgrond een tafeltje waaraan 3 personen schrijven, enz. Naar en door *S. Fokke*. 1774. Hg. en br. als voren.

b Dezelfde pl., fraaije *proefdruk voor alle letter*, doch met dit verschil, dat de schilderij, die aan de 3 schrijvende personen op den voorgrond aangeboden wordt, op den proefdruk eene koe in een landschap voorstelt, op den letterdruk een zeegezicht met schepen.

4006 Schuttersbriefje v. Amsterdam; oproeping ter wacht voor Wijk 5 onder Capt. P. Clockener. — Bovenaan zinnebeelden, links eene eerepenning v. 12 Mei 1747, regts eene v. 17 Mei 1768. Door *B. de Bakker*. gr. 4°. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4007 Twee calligrafische perkamenten Duitsche brieven van vrijgeleide voor eenen Zwitserschen Overste, in dienst der Staten te Sluis in Vlaanderen. 1758. gr. 4°.

4008 „Het wandelende huis, tegenwoordig (1751) in het Haagsche bosch opge-„zet." — Bovenaan de afbeelding van het huis, daaronder de wagen met 4 paarden, waarmede het vervoerd werd. Met gegrav. opschrift: „Elévation „de la maison Ambulante et de sa Réduction proportionnée, en forme de „voiture, inventée par le Sieur Melchior Bardier." Hg. 31, br. 43 dm. br. fol. — Hierbij eene Holl. en Fr. uitlegging, 2 bladz. fol. *Uiterst zeldzaam*. Het jaar 1751 is er in H.S. bijgevoegd.

4009 „Geoctrojeerde brandblusschende Machine, door Frans Christoff Hopffer „in 's Gravenhage." — Eene ton met 4 regels hoepels beslagen, met 3regelig boven en 2regelig onderschrift. Hg. 12, br. 9 dm. 8°. — Dit plaatje heeft geenerlei datum noch uitlegging, doch houd ik voor eene soort van brand-extincteur, omtrent dezen tijd uitgevonden.

4010 **1751.** „Gezigt v. 't groote Gebouw van Bentinck in 't Voorhout te 's Hage, „gelijk 't zig A°. 1751 vertoonde, toen het ten Stadhouderlijk verblijf „diende." — „A Prospect of Bentinck's House etc. — Vue de l'Hotel, „etc." — Gezigt van het groote Hotel in het Voorhout te 's Hage, thans het Departement van Marine en genommerd 7. Voor de deur houdt de Prinselijke koets met 6 paarden en voorrijder stil, enz. Naar en door *P. C. la Fargue*. (1757) Hg. 48, br. 70 dm. br. fol.

4011 (**Jan.**) Spotprent op Jsp. Bolten, in 1751 tot Schepen van Amsterdam benoemd, die zijn' grootvader, vroeger smidsknecht op de Waal, ontloopt en niet wil ontmoeten. Met tweeregelig vers. Get.: III, 41. Uit: „Praal-tooneel van Neerl. wonderen, dl. III. — Zie Bolten's naam bij de Illuminatien van 1766.

4012 (**3 Jan.**) Het inrukken der militie in Haarlem (wegens de pachters.) Zie
a N°. 3938 en vroeger). (Wagenaar XX, 342, 346) Door *S. Fokke*. br. 4°. Uit Wagenaar, uitg. v. 1751.
b Dezelfde plaat, opgegraveerd, zonder naam v. *Fokke*. Uit Wagenaar, uitg. v. 1791.

4013 De militie vat post op de groote Markt te Haarlem. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke,) Vaderl. gesch. XI, bl. 215. *Proefdr. v. a. letter.*

4014 (**10 Maart.**) De hoofdtoren te Hoorn door het onweder in brand geraakt. (Nederl. Jaarboeken. 1751. bl. 385) Door *S. Fokke*. 8°.

4015 (**Maart.**) Kaart van het hooge water rondom de Lekdijken, toen men gedurende maanden eene dijkbreuk verwachtte, daar het water 22 voet boven A. P. stond. (Wagenaar XX, 383.) Met kleuren, en vele aanteekeningen in H. S. kl. br. fol.

4016 **1 Junij.** „Plegtige Inhuldiging van Z. D. H. Willem Carel Hendrik
a „Friso, als Markgraaf van Veere op 1 Junij 1751. Beschreven door A. „Andriessen. Amst., J. Tirion. 1751." fol. — Titel, 4 bl. voorrede enz. Beschrijv. blz. 1—52. 11 platen, gen°. 1—11, naar *P. Beukelaer*, waarvan: pl. 1—9 de Eerepoorten, 10 het Stadhuis, 11 de Zilveren kop v. Maximiliaan v. Bourg. en bl. 39 de Strooipenning vertoont. (Wagenaar XX. 384. Nederl. Jaarb. 454. Lantsheer, Zelandia illustrata. bl. 574, die de 11e pl. met vele bijzonderheden op bl. 579 beschrijft.)
b Plaat 3, in *proefdruk* vóór alle letter.

4017 3 Junij. „Inhuldiging van Z. D. H. Willem Carel Hendrik Friso als
a „Erfheer van Vlissingen; op 5 Junij 1751 Beschreven door D. T. Huet.
„Amst., Tirion. 1753." gr. fol. Titel, Opdragt, Voorrede, Verzen, 22 bladz. Beschrijv. bl. 1—(74) en de 10 volgende ongenomm. platen.
(1) Titelprent met den Intogt en aanbieding der sleutels. Door *J. Folkema.*
(2) Portret v. Willem IV. Naar *Aved* door *J. Houbraken.*
(3) De sleutels van Vliss. aangeboden. — Inwijding in Vliss. 2 st. op 1 bl.
(4) Maaltijd in raadkamer. — De flesch v. Willebr. vertoond. 2 st. op 1 bl.
(5) Vuurwerk op de Groote Markt. — (N°. 3 en 4 door *J. C. Philips*).
(6) Illuminatie v. A. P. Lambrechtsen.
(7) — — J. v. d. Mandere.
(8) Praalboog v. W. Hurgronje.
(9) — — B. Mauritz.
(10) Illuminatie v. P. v. Goethem.
— Strooipenning met: Ulysses op bladz. 34.
Zie Wagenaar XX, 384. Nederl. Jaarb. 459. Lantsheer, Zelandia illustr. 528.
b Dezelfde platen 1, 3, 4 in *proefdruk vóór alle letter.* —
4018 „Ter gedachtenisse v. de Inhuldiginge v. Z. D. H. Willem Carel Hendrik „Friso als Marquis v. Veere en Vlissingen." Zinnebeeldige eerepoort met voor- en keerzijde van eene medaille. Naar en door *S. Fokke.* Met adres v. *F. Houttuyn.* 8°. Behoort als Titelprent in: Praaltooneel v. Neerl. Wonderen. dl. V.
4019 (22 Juli) „Naamlijst der (80) Wijnkoopers, welke tot heden 22 July 1751 „ten stadhuize te Amsterdam den eed gepresteerd hebben." Met curieus onderstaand vers in 2 kol. waarin alle 80 namen voorkomen. (Wagenaar XX 353. Europ. Merc. 111 en 112). Twee bladz. kl. fol. Zeer curieuse lijst.
4020 (13 Aug.) „D: Reyder." Spotprent op P. Ryers, collecteur van den Wijnimpost, den 13 Augustus met veel geld gevlugt. Bovenaan get.: Dl. IV pag. 81. Uit: Praaltooneel van Neerl. Wonderen IV. waar eenige verzen op dit geval voorkomen. br. fol.
4021 (17 Aug) Moedwil aan het huis van een Wijnkooper te Rotterdam (G. Hage-
a doorn) gepleegd, nadat hij den eed had afgelegd. (Wagenaar. XX. 354) Door *S. Fokke,* br. 4°.
b Dezelfde pl. *proefdr. v. a. l.*
Van deze plaat komt eene late, zeer slechte afdruk voor, in: Praaltoneel van Neerl. Wonderen. IV bl. 125. Hierbij: „Historisch Verhaal raakende de beroeringe over den Wijnkoopers eed, binnen de Steden Amst. en Rott. voorgevallen." 24 bl. 4°.
4022 (20 Dec.) Het Stranden van het Fregat: *Het huis in 't Bosch* onder H. C. Steenis op de kust van Marocco. (Wagenaar XXII. 46 enz. Nederl. Jaarboeken 1753, 170). — De 150 gestrande personen door de Mooren tot Slaven gemaakt, en voor *f* 319,000 losgekocht, komen 23 Febr. 1753 te Amst. aan. Door *S. Fokke.* 2 st. op 1 bl. 8°.
4023 Hetzelfde, anders. — *a* Het stranden v. h. Schip. pag. 6. —
b Het gesprek v. d. Keizer v. Marokko met den Kapit. en de schipbreukel. pag. 16. — 2 pl. 4°. Uit het 4° Reisverhaal. In den Atlas van Mr. S. v. Gijn te Dordrecht. — Hiervan bestaat nog een ander: „Verhaal v. d. wreed- „heden op de Moorsze kust. Wed. J. v. Egmont." 8°. Zie mijn: Catal. on America. N°. 2305.
4024 (22 Oct.) Overlijden van Prins Willem IV. (Wagenaar XX 448 enz).

a Afbeelding van het sterfbed, waarnaast eene groote afbeelding van de praalzaal met het lijk en vele toeschouwers. Met 1 reg. curs. onderschrift. br. 4⁰. Op *satijn*. Uit: Leven v. Willem IV en Gemalin. 4⁰.
b Dezelfde plaat, doch vroegere staat. Men ziet de praalzaal even door eene deur, zonder het lijk en de toeschouwers; de sterfzaal daarentegen is grooter. Met 1 reg. bovenschrift: „Sterfbedde" enz. en onder de pl. een groot vers in 2 kol. v. J. B. W. M. Met adres van B. Mourik. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4025 „'s Gravenhaagsche Maandagsche Courant en Nacourant N⁰. 128," waarin het uitvoerig berigt van het overlijden. — „Reflectien bij de Grafteombe (namelijk, dat de zes bijzondere gebeurtenissen in 's Prinsen leven op Vrijdagen zijn geschied). 4⁰. — Hetzelfde tot 8 Vrijdagsche gebeurtenissen uitgebreid. fol.

4026 (25 Oct.) „Gedenkzuil ter eere van Anna, Douairière van Willem IV, „toen zij als Gouvernante en Voogdesse van Willem V erkend is geworden op 25 Oct. 1751." — Uitvoerig vers, geschreven op eene kolom, waarboven een geteekende zon met hare deugden. Door *G. v. Kamphuysen*. fol. Zie N⁰. 4103.

4027 (Nov.) „Afbeelding van de Zaal en 't Praalbed, waarop het lijk van „Willem IV in November en December 1751 is ten toon gesteld. Naar *P. de Swart* door *J. Punt*. Amst., F. Changuion. 1752. 8 (ongenomm.) bladz. gr. fol. (Wagenaar. XX. 449).
1 De achterzijde der Zaal met de cieraden voor het Praalbed.
2*a* Regterzijde der Zaal en linkerzijde v. h. Praalbed.
b Dezelfde pl. *Proefdr. v. a. l.*
3 Plattegrond der vertrekken, door te gaan tot het Praalbed.
4 De paradezaal met het Praalbed.
Iedere plaat hg. 27, br. 48 dm. br. fol.

4028 Het Praalbed en de Zaal. Door *J. Besoet*, met korte beschrijving en adres van D. Langeweg. Hg. 27 en 41, br. 51 dm. br. fol.

4029 Hetzelfde, kleiner en anders, waaronder een zestienregelig vers. 's Hage,
a A. de Groot. Hg. 23 en 46, br. 30 dm. gr. fol.
b Hetzelfde omgeven met twee zware rouwranden, doch zonder verzen.

4030 Hetzelfde kleiner, met de medailles zijner voorvaderen en de wapens der Provinciën rondom. Met adres van *T. Crajenschot*. Het randwerk van deze pl. is hetzelfde als K. de Wit gebruikt heeft om de pl. N⁰. 3994 voor de verheffing van Willem IV.

4031 De Zaal en het Praalbed; 2 kleine afbeeldingen boven elkander. Door *S. Fokke*. 8⁰. get. III.

4032 „Lijkstaetsie v. Z. D. H. Willem Carel Hendrik Friso, Prince v. Or. „en Nassau. Gehouden 4 Febr. 1752. Naeuwkeuriglijk nageteekent door „P. v. Cuyck Jr. en in h. kooper gebragt door J. Punt. 's Grav., „P. Gosse Jr. en N. v. Daalen. 1755." — (Wagenaar XX. 431. XXIII. 1 ...). Titel, Verklaring in Holl. en Fransch en lijst der 820 Inteekenaren, te zamen 40 bl., en 41 platen gen⁰. 1—40 en eene ongen⁰. pl. Plaat 1—38 stellen den geheelen trein voor; pl. 39 den lijkwagen, pl. 40 het plein der Kerk te Delft, met de marsch van de lijkstatie, pl. 41 de Markt te Delft met de lijkstatie. Iedere pl. hg 28, br. 56 dm., doch pl. 41 is hg. 42 dm. br. 55 dm. gr. br. fol. — De band van dit Exemplaar is met het Prinselijke wapen versierd. De rijke uitvoering van dit werk en de ...

ruime inteekening er voor getuigen zoowel voor de liefde den Prins toegedragen als voor den rijkdom der ingezetenen.

4033 „Afbeelding der plechtstatige Uitvaart v. Z. D. H. Willem Carel Hen- „drik Friso, den 4 Febr. 1752. Geteekend door *J. v. H.* 1752." 39 *teekeningen* in kleuren met goud en zilver gehoogd, ieder blad hg. 20, br. 31 dm. br. fol. De figuren zijn kleiner dan in de vorige lijkstatie geteekend door P. v. Cuyck, doch volgens eene naauwkeurige vergelijking, plaat voor plaat, is mij gebleken dat het slechts verkleinde copien der origineele teekeningen of van de platen zijn. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4034 De geheele lijkstatie, op twee breed fol. bladen met N°. 1—100. Door
a *J. Besoet*. Onderaan uitvoerige beschrijving in 8 kol. Met adres D. Langeweg. Ieder bl. hg. 21 en 45, te zamen br. 98 dm., br. fol.
b Dezelfde platen aaneengevoegd, doch de vorige beschrijving nu gedrukt op 13 kl. fol. bl.

4035 Hetzelfde, bijna even groot, met N°. 1—77 op 6 rijen; met 3 reg. bovenschr. en onderaan uitlegging der 77 N°. Met adres v. C. Wilt, in de Kalverstraat te Amst. Hg. 27 en 41, br. 43 dm. br. fol. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4036 Hetzelfde, verkleind en anders, in acht rijen boven elkander en N°. 1—53. Slechte gravure, hg. 55, br. 47 dm. gr. fol.

4037 Hetzelfde verkleind door *S. Fokke*. br. 4°. — Hetzelfde verkleind, zonder naam. Get.: N°. 4, pag. 225, br. 4°.

4038 Hetzelfde verkleind, waarboven eene beschrijving: „Ter gedachtenis aan Willem IV." Amst. *A. Meyer*. Plano.

4039 Platte grond der Nieuwe kerk te Delft met de daarin zijnde grafplaatsen N°. 1—98 en de namen der eigenaars (behalve de grafplaatsen A en B waarin de lijken van Willem I en Willem IV. *Teekening* in kleuren, niet in plaat gebragt. Hoog 63, br. 77 dm. br. fol.

4040 Beschrijving der lijkstatie in: 's Gravenhaagsche Vrijdagsche Courant. fol. — „Kroonstuk of graveersel bij de begraving van Willem IV," met vier strophen, waarin vele letterkeeringen; door *K. Stolk*. Rotterdam. R. Arrenberg. Plano.

4041 „Treurgalm bij het lijk van Willem IV en Gebedt der Portugeesche Joden- „Natie te Amsterdam." *Calligraphie*. gr. fol.

4042 Zinneprent van het Gymnasium te Leiden over het verlies van haren beschermheer Willem IV. Met 2 reg. Lat. vers. Naar *H. v. d. My*, door *J. C. Philips*. Hg. 14, br. 18 dm. br. 4°.

4043 (1752—1806.) Verzameling der 57 Historieplaten en 108 portretten (te zamen 165 platen) voorkomende in de 8 dl. v. h. Onmiddel. Vervolg en de 47 dl. v. h. Vervolg op Wagenaar Vaderl. Historie. (Door P. Loosjes, Doopsgez. Pred. te Haarlem.) Allen gegrav. door *R. Vinkeles*, naar *H. Pothoven*, *J. Buys* en and. 8°. *Proefdrukken* vóór de letter. *Zeer* zeldzame verzameling.

4044 (1752. 16 Jan.) Het invallen van de Konings sluis (op de Heerengracht tusschen Leidsche straat en Koningsplein te Amsterdam.) (Europ. Merc.) Klein prentje hoog 8, br. 14 dm. br. 8°.

4045 (Meil) Spotprent op den vorigen Doelist D. Raap, wegens zijn raad om de belasting op den wijn niet meer te verpachten, maar door de wijnkoopers te laten betalen, onder eede dat er niets gesmokkeld was. — Raap

wordt, verzeld van zijn vriend Ds. Elzevier, door wijnkooperskuechts naar de galg gebragt om gehangen te worden, terwijl zijne medestanders Ryen, Wachloo en Taddel te pronk staan, (de laatste werd den 19 Mei te 's Hage gegeesseld. br. 4°. — Uit: Praaltooneel v. Nederl. Wonderen. IV. 169 waar ook de verzen hierover staan.

4046 Spotprent op Raap. Een duivel *Rapesop* in een trechter gietende, met opschrift: *Al weer een knol*. — Illuminatie van een schilder in de Warmoesstraat te Amsterdam. 8°. Komt voor in: Praalt. van N. wonderen VI. bl. 131.

4047 (21 Mei.) Zinneprent op de Oprichting van de Holl. Maatsch. van Wetenschappen te Haarlem. (Wagenaar XXII. 58. Nederl. Jaarboeken 1754. 1180, 1189.) De wijsheid houdt het beeld in medaillon van den beschermheer Willem V. (daartoe den 31 Julij 1754 benoemd) op haren schoot. Van onderen de gedenkpenning. Door *S. Fokke*. 8°.

a

b Dezelfde voorstelling Origineele *teekening* voor de plaat.

4048 5 Junij. „Afbeelding der inhuldiging van (Willem V) tot Ridder van de „Kouseband in de Oranjezaal op 5 Junij 1752." (Wagenaar XXII. 27) Zeer fraaije voorstelling naar *T. P. C. Haag*, door *J. C. Philips*. 1757. Hg. 45, br. 53 dm. br. fol.

Hierbij het berigt van den uitgever D. Langeweg, een blad folio.

4049 Willem V vertoont zich als Ridder van de Kouseband op het bordes van

a het Huis in het Bosch. (Wagenaar XXII. 38). Naar en door *S. Fokke*. br. 4°.

b Dezelfde voorstelling. *Teekening* voor de plaat.

4050 a Hetzelfde verkleind. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit Wagenaar, Hist. XXII.

b Dezelfde pl. *proefdr. v. a. l.*

4051 (21 Dec.) Prinses Anna, Gouvernante van Prins Willem V neemt zitting in de vergadering der Staten Gen. (Wagenaar XX. 449. XXII. 17). Naar en door *J. C. Philips*. br. 4°. Zie N°. 4104.

4052 Hetzelfde anders. Naar *E. Maaskamp*, door *W. v. Senus*. 8°. Uit Staat. Vaderl. Hist. I.

4053 (1753. 12 Jan.) „Het Hof Provintiaal van Friesland geeft twee gevangenen „aan den militairen rechter over na vernietiging van het recht van preventie." (volgens besluit van 28 Dec. 1748). (Wagenaar XXII. 71. Ned. Jaarb. 1749. bl. 292 en 1753. bl. 51 en 588). Naar en door *S. Fokke*. br. 4°.

4054 (30 April.) Intrede van den Franschen Ambassadeur de Bonac te Delft. (Wagenaar XXII 88). Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit (Fokke) Vad. gesch. XII. 19. *Proefdruk v. a. l.*

4055 (8 Mei.) Afbeelding van den prachtigen gouden beker, door wijlen Wil-

a lem IV aan de Schutterij te 's Hage toegezegd en door de Princesse Gouvernante vereerd. (Wagenaar XXII. 92. Nederl. Jaarb. 379). — Twee afbeeldingen, de eene van den beker van buiten, de andere van de sijstukken, geinventeerd en geciseleerd door *P. Metayer* te Amst. Gegrav. door *J. van Schley*. Met beschr. en vers in 3 bl. fol.

b Dezelfde platen, zonder onderschrift, doch met de namen *Metayer* en *van Schley*, en de tekst op grooter en beter papier.

c De beide platen in fraaije *proefdruk v. a. l.*

4056 8 Sept. „Plan exact de l'état des troupes des Etats Généraux avec les „noms des Régiments, nombre des Compagnies, l'Amirauté et la paye; — „sur des avis très certains. 8 Sept. 1753." — Francfort. Stech. Plano.

4087 **(1784. 15 Jan.) Begrafenis van D. Raap en ongeregeldheden daarbij voorgevallen; — het lijk des nachts op eene slede naar de Oude Kerk gesleept. — (Wagenaar XX. 299). — Serie van 4 plaatjes, onderaan regts gen°.: 1—4, door *C. Brouwer*. 1786. Ieder hg. 9⁵ br. 11⁵ dm. br. 12°. Uit: (A. Fokke Simz.) Vaderl. Historie in Themata. 7e dr. Amst. Saakes. 1825. 12°.**

Deze 4 plaatjes stellen voor:

1. De lijkbaar v. Raap door het gemeen vernield.
2. Moedwil aan h. sterfhuis v. D. Raap.
3. Het lijk 's nachts naar de kerk gesleept.
4. Het lijk 's nachts bij toortslicht begraven.

Wijl hier voor het eerst het thans vrij zeldzame boekje: „Vaderlandsche „Historie in Themata" vermeld wordt en daaruit later nog dikwijls plaatjes zullen voorkomen, moge hier een en ander over inhoud enz. staan. Het is eene zoogenaamde Historie onzes lands, doch voornamelijk eene geschiedenis van 1750 tot 1795 in zeer patriottischen geest, en in den vorm van Themata ter vertaling. In den 7en druk, die van 1825, beslaat de geschiedenis van de Batavieren tot 1750 de eerste 100 bladz., de volgende 100 bl. zijn aan de jaren 1750 tot 1811 gewijd, waarop nog 50 bladz. over de jaren 1811 tot 25 volgen.

De schrijver van dit anoniem verschenen werkje, was, blijkens het portret voor den 7en of laatsten druk, de geestige schrijver en vurige patriot Arend Fokke Simz., wiens Wed., geb. C. Brinkman, daarbij een lofvers gevoegd heeft. Het werkje verscheen het eerst in 1783, en was volgens de voorrede: „op de alleronzijdigste wijze geschreven, die 's Lands Hooge Magten en bijzondere Overheden vordert" — doch inderdaad is het meer eene kroniek van alle gebeurtenissen die de Souvereiniteit der Staten tegenover de Prinsen van Oranje kan bewijzen, en daarom verhaalt het voor de jaren 1750 tot 1795 en ook voor latere jaren, vele gebeurtenissen, met afbeeldingen opgehelderd, die elders niet vermeld zijn. — Eene 2e uitg. verscheen in 1788, de 4e in 1796, de 5e in 1801, de 6e in 1816, de 7e en laatste in 1825, welke latere uitgaven telkens met de gebeurtenissen tot dien tijd vermeerderd werden. De 4e uitgave verscheen voor het eerst met plaatjes, die in de volgende uitgaven op nieuw gebruikt en met latere vermeerderd werden, waartegen enkele andere werden weggelaten. De 87 plaatjes van den 5en druk zijn in den 6en druk tot 92, in de 7e uitg. tot 94 vermeerderd, waarvan het laatste de brand te Parimaribo in 1821 afbeeldt.

De plaatjes zijn meestal door *C. Brouwer*, *S. Fokke*, *J. E. Grave* en anderen. Enkelen hebben zeker vroeger voor andere, mij onbekende of nu vergeten boeken gediend; zoo b.v. bestaat er eene serie van 4 pl. over den brand van den Schouwburg te Amst., waarvan alleen de 1e pl. in deze Vaderl. Hist. voorkomt, enz. Zie op 1772, 11 Mei.

Voorts zijn bij dit N°. gevoegd 3 folio vellen, waarop 11 (nog niet van elkander gesneden) plaatjes in 12°, in allereersten *proefdruk voor alle letter*, allen door *S. Fokke*, doch waarvan slechts 6 tot deze Vaderl. Hist. in them. behooren, en 5 tot eenen roman van dien tijd. Deze afdrukken zijn zóó fraai dat de latere afdrukken in de Vad. Hist. er bijna niet uit te her kennen zijn; deze 6 plaatjes zijn namelijk: die over de voorvallen op 1779 29 Dec., 1780 20 Mei, 1783 Afvuring voor v. d. Capellen, 1790 10 Aug. en 2 van veel vroegere jaren.

4058 Begrafenis van D. Raap. (Wagenaar XX, 299.) Het lijk des nachts op eene vrachtslede naar de Oude Kerk gesleept. Hg. 29, br. 38 dm. br. fol. Hierbij een uitvoerig vers in folio: „Op de zinnebeeldige en statieuse prent „der Begrafenis van D. Raap," waarachter de aanwijzing der Nos 1—33, op de plaat voorkomende.

Deze plaat behoort in: Praaltooneel van Neerl. wonderen, deel VI, waar op bl. 34—36 dezelfde uitlegging der plaat voorkomt; doch N°. 27 is daar overgeslagen. N°. 15 op deze plaat vertoont Dr. Isaac Bilderdijk, den vader van Mr. Willem Bilderdijk.

Voorts hierbij een satiriek begrafenisbriefje om het lijk naar het galgenveld te vervoeren. Origineele druk. — Een nadruk komt voor in: Dichtk. Praaltooneel VI, bl. 215.

4059 Aankomst van D. Raap in de hel. Pluto op zijn troon, links Raap en andere Doelisten, regts Raap in het helsche vuur gegooid. Hg. 22, br. 32 dm. br. fol. Uit: Praaltooneel van Neerl. wonderen VI, bl. 218.

4060 (Jan.) „Het doorbreken der Rijn en IJsseldijken in het begin des jaars."
a (Wagenaar XXII, 124.) Door *S. Fokke*. 8°.
b Dezelfde voorstelling. Origineele *teekening* voor de voorgaande plaat.

4061 (21 Febr.) De Pruissische heerlijkheden in Holland als Honsholredijk enz.
a (uit de onafgedane erfenis van Frederik Hendrik in 1647) nu aan Willem V voor *f* 700,000 verkocht. (Wagenaar XIX, bl. 95 noot; XXII. 131—136 Nederl. Jaarbk. 137.) Twee pl. op een blad door *S. Fokke*. 8°.
b Origineele *teekening* in O. I. inkt voor deze pl. Door *S. Fokke*.

4062 (21 Maart.) „Afbeelding van het Vuurwerk te 's Hage van wege de Con„frèrie van St. Joris, op het Tournooiveld voor den Doelen afgestoken" bij gelegenheid dat Willem V tot Ridder van St. Joris verheven was. (Wagenaar XXII. 136.) Naar *J. F. M.* door *M. S.* Met Holl. en Fr. uitlegging in 2 kol. 's Hage, A. de Groot. Hg. 23 en 32, br. 40 dm. br. fol.

4063 (April.) „Gedenkteeken van de milddadige dispositiën bij den dood van de
a „Vrouwe van Renswoude" Maria Duyst van Voorhout, Baronesse van Reede. (Wagenaar XXII, 171. Europ. Merc. I. 292. Nederl. Jaarbk. 1754. 358) Door *S. Fokke*. 8°.
b Dez. pl. *Proefdr. v. a. l.*

4064 „Répartition des dépenses ordinaires et extra-ordinaires et des troupes des „Etats-Généraux le 1r May 1754." *Handschrift*. Zeer gr. fol.

4065 (15 Mei.) „De jonge Capiteyn Generaal, met de Leeuw onder zijn paard." — Onderschrift van eene kleine slechte houtsnede van Willem V te paard met den leeuw als een hondje aan een touw, en wat lager: Vivat Aurea „libertas scribendi et imprimendi, sicut et id impressum est in Urbe „Gysbrechti, eo ipso die mensis suprascripti. 1754." 8°. Daarnaast eene 8° bladzijde met gedrukt berigt dat dit prentje en een boekje van: „Mr. A. v. K. Het gedrag der Stadhoudersgezinden" den 15 Mei 1754 te Amsterdam publiek voor het Raadhuis door beulshanden verbrand is. Zie hierover: Wagenaar XXII. 166.

4066 (18 Junij.) Afbeelding van een Tonijn, bevrucht wijfje, lang 10 voet, dik 7½ voet, met 88 tanden, door Scheveningsche visschers 5 mijlen van de wal in zee gevangen. Met onderstaande *Verklaering* en uitlegging van A—E. Hg. 18, br. 28 dm. br. 4°. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4067 (17 Julij.) „Vertooning der Eerepoorten, Groene Gaanderijen, Boogen en „Vlaggen bij gelegenheid v. h. zitting nemen der Vrouwe Gouvernante „in 't Koll. v. Gecommitt. Raaden v. Westvriesland te Hoorn ter door„togt v. de Erfstadhoud. Familie door de Burgerij op de Roode Steen „opgeregt." — (Wagenaar XXII. 144.) Door *G. Sibelius*. Hg. 26, br. 20 dm. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4068 (Sept.) Karman's Kermiswensch te Amsterdam in 1754. — Houtsnede: het Stadhuis enz. op den Dam. Met vers waarin op den aanhang van Raap enz. gedoeld wordt en tegen de vleyers van het Hof wordt uitgevaren. kl. fol. Zie N°. 3977*a*.

Een bezitter dezer prent in de vorige eeuw (waarschijnlijk H. Busserus), heeft er onder aangeteekend, dat ze in 1754 met 3 à 4 Gl. betaald werd, wijl de uitgever of drukker (J. E. Hynitzich, in de Boomstraat) hierom in hechtenis raakte, doch onder borgtogt ontslagen is.

4069 Spotprent op de afgezette overheden van het Chirurgijnsgild te Amsterdam. Twee kleine houtsneden boven elkander, nam.: de wagen *Hollandt* uit de plaat van de Staatsiewagens van 1659, N°. 2144, en daaronder twee paarden, waarbij vier mannen staan; lager eene spotadvertentie dat de Amst. Doctoren in 1754 wegens de gezondheid der burgers hunne rijtuigen zullen verkoopen. Hg. 31, br. 19 dm. fol.

4070 (1755. 20 Febr.) Zinneprent op de Vredebreuk met den staat Algiers en vertrek van den Nederl. Consul van daar. (Wagenaar XXII 184). Een Algerijn vertreedt den ter nederliggenden koophandel en houdt een verscheurd tractaat in de hand. Door *S. Fokke*. 8°.

4071 (Julij.) Oude munten in 1755 bij Kuilenburg gevonden. (Wagenaar XXII 230. Nederl. Jaarb. 714). Door *S. Fokke*. 8°.

4072 (12 Oct.) Aanslag van een fanatieken Bakkersknecht op den Waalschen Pred. François tijdens de Godsdienstoefening. — Oproer op het Waleplein te Amsterdam. (Nederl. Jaarb. 919). Twee pl. op een blad. Door *S. Fokke*. 8°.

4073 (1 Nov.) „Ongewoone Waterbeweging in het Haarlemmermeer." (Wagenaar XXII. 237. Nederl. Jaarb. 994). Door *S. Fokke*. 8°.

4074 Hetzelfde anders. Naar *E. Maaskamp* door *W. v. Senus*. 8°. Uit Stuart Vaderl. Geschied.

4075 (1756.) „Naauwkeurige afbeelding v. h. beloop dezer wereld, beneffens „aanwijsing van de Comeet, welke zig in 't kort zal vertoonen." Opschrift boven eene afbeelding van het zonnenstelsel met eene heldere komeet links en de volle maan regts. Onderaan 18 opgaven van den loop der hemelligchamen en dat deze komeet een loop heeft van 75 jaren, te zien geweest is in 1532, 1607, 1682 en in 1756 of 57 zich weer zal vertoonen. Amst. A. Meyer op de hoek v. Nes en Langebrugsteeg. De afbeelding hg. 18, br. 28 dm., het geheel in gr. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4076 (18 Febr.) „Beweging in de Luthersche Oude kerk te Amsterdam bij de „aardbeving op Biddag." (Wagenaar XXII 280. Ned. Jaarb. 202). Naar en door *S. Fokke*. br. 4°.

4077 (1757. Mei.) De Meiboomen door de Haagsche Schutterij geplant in de jaren
a 1757 tot 1765. Negen platen, ieder uit acht afdeelingen bestaande. Uit Nederl. Merc. van die jaren. Negen platen 4°. allen op *satijn*.
b De platen van 1757 en 1762 op papier.

Hierbij eene zeer uitvoerige beschrijving in Handschrift van 49 bl. 4°. van de opschriften in het Latijn en Holl., op de Meiboomen van 1753 tot 68 te 's Hage geplant. — Dit H. S. is verkeerdelijk vermeld bij N°. 3367 *b*.

4078 (Junij.) Afbeelding van de Amerikaansche Aloe van Clusius, welke in den zomer 1757 bij den bloemist J. Schuurman Stekhoven te Leiden gebloeid heeft. Naar *J. Augustini*, door *A. Delfos*. Hg. 64, br. 42 dm. gr. fol.

Hierbij eene uitlegging in cursieve letters, gedrukt te Haarlem bij J. Enschedé.

4079 (28 Junij.) Tafelsieraad op den gouden bruiloft van Burgemeester G. Hooft,
a gevierd te Amsterdam 28 Junij 1757. Naar *D. Kock* door *S. Fokke*. Hg. 19, br. 45 dm. br. fol.

b Dezelfde voorstelling. *Teekening* in potlood voor de plaat. Hg. 15, br. 45 dm.

c Dezelfde voorstelling veel grooter. Origineele *teekening* in O. I. inkt. Door *D. Kock*. Hg. 30, br. 126 dm.

4080 (1758?) Spotprent op de verkiezing? van Paus Clemens XIII? door den invloed der Jezuiten, — òf op de geheele Roomsche Kerk, en bepaaldelijk op haren werelddienst. — In het midden staat een Kardinaal die de Pauselijke kroon uit de hand van de alles beheerschende Wereld ontvangt; de Wereld (als naakte vrouw) staat op den wereldbol, die door de 7 Hoofd-ondeugden geschraagd wordt; regts zit de Paus met ezelskop ten troon, omringd door monniken en vreemde monsters; op den voorgrond passen een Norbertijnsche en een Dominikaner monnik zich een Bisschopsmijter op, genomen uit eene kist met mijters, hostiën, enz. Links vliegt een Jezuit met een engel des verderfs de Godsdienst en Kerk aan, die ook belaagd worden door het 7 hoofdige monster met de driedubbele Pauselijke kroon. — *Proefdruk* zonder *éénige letter* van eene goedgegraveerde, allegorische plaat, opgevuld met mystieke en apokalyptische zinnebeelden, waarschijnlijk door *B. F. Immink*, wiens naam de Heer J. P. v. d. Kellen eens op een ander Ex. geschreven zag. Immink graveerde in 1744 platen voor van Zomeren Beschr. v. Breda, en anderen.

Onder dit Exemplaar heeft Prof. P. v. Musschenbroek te Utrecht (uit wiens Bibliotheek, verkocht in 1824, deze plaat afkomstig is, (zie Catal., Platen N°. 171) geschreven: „Deze plaat is noyt uitgegeven, berustende „de koperen plaat onder den boekverkooper Altheer alhier."

Deze allerzeldzaamste en goedgegraveerde plaat is hg. 50, br. 56 dm. br. fol. Met alle randen. Blijkens de ruim 7 dm. hooge wrijfboord had er een groot onderschrift onder moeten staan.

Waarschijnlijk is de toepassing dezer plaat op de verkiezing van Clemens XIII onjuist, doch dan is de hoofdgroep die een Kardinaal voorstelt, de Pauselijke kroon ontvangende, bijna zonder beteekenis. Volgens Prof. J W. Smit te Warmond kan ze niet van de Jansenisten zijn uitgegaan, wijl de Dominikanen en Augustijnen hier evenzeer als de anderen bespot worden en duidt het gebrekkige in het teeken I.H.S. ook stellig een Protestantsch graveur en bedoeling aan.

4081 (1758?) „Reeskonter tusschen 2 Armiaen en 3 Calviniste, over het punt van „haer edole heere de Witten ende Prins gesinte tot Amsterveen." — Navolging der curieuse prent N°. 2598: „Visioen van de tijden der Eeuwen," met uitvoerig gegraveerd vers in 3 kol. in cursieve letters: „Hoe scha-

„tert noch de Faam," enz. Zonder eenig jaar. Waarschijnlijk eene zinneprent, op den bekenden strijd over het karakter van Jan de Witt, in 1758 gevoerd naar aanleiding der meening van Wagenaar in zijne Vaderl. Gesch. 14e deel, over dezen Staatsman en waarover meerder in zijn: Leven door Huisinga Bakker en in: Wagenaar Amsterdam IV bl. 549. —

In het midden eene tafel, waaraan vijf predikanten gezeten hebben, een hunner, Ds. Coppegroen ligt ter aarde geveld door eene overgroote pompoen, een ander wordt door een derden met vuistslagen van zijn stoel geworpen; links komt de knecht aanloopen en staan twee koeijen boven eene schutting te bulken. Hg. 26, br. 26 dm. br. fol. — Deze zeer duistere plaat is reeds beschreven op N°. 2426.

Met Ds. Coppegroen wordt welligt bedoeld Ds. Sam. Coop a Groen, Herv. Predikant te Amst., overleden 1686.

Welke de juiste beteekenis dezer plaat is, heb ik niet kunnen ontdekken.

4082 (9 Mei.) De Kermiskraamen op het Buitenhof te 's Hage in brand. (Wagenaar XXII bl. 450. Nederl. Jaarb. bl. 489). Door *S. Fokke*. br. 4°. Eene collecte door en voor hen te 's Hage gehouden, bragt op *f* 19,043.—

4083 Hetzelfde, anders en kleiner; met onderschrift: „De Koopmanschap over„vallen," enz. Links de verschrikte Mercurius, met Medusa hoofd, enz. Hg. 11, br. 18 dm. br. 8°.

4083*Hetzelfde anders. *Teekening* in O. I. inkt. Door *C. Philips Js*. br. 8°.

4084 16 Junij. „Het ruineeren der Franscn schepen te St. Malo, den 16 „Junij 1758." Oude plaat van 1692; het onderste gedeelte der plaat N°. 2854. Door *Romeyn de Hooghe*. Hg. 20, br. 45 dm. br. fol. Uit: Nederl. Merc. II. pag. 10.

4085 14 Aug. „De kruitmakerij Sollenburg aan den Overtoomschen weg te

a „Amsterdam gesprongen" (Wagenaar, XXII 453). Naar en door *P. v. Liender*. Hg. 25, br. 44 dm. br. fol.

b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.*

4086 Hetzelfde verkleind. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok. Vad. Woordb. XXVII.

4087 Hetzelfde anders, met eene regel Fransch en een Holl. onderschrift. Zonder naam. Hg. 10, br. 23 dm. br. 12°. Uit: Vaderl. Hist. in Themata.

4088 Hetzelfde kleiner en geheel anders. Met 2regelig Holl. onderschrift. Hg. 13, br. 20 dm. br. 4°.

4089 (7 Dec.) „De Hollandsche kooplieden leveren een (vierde) klaagschrift

a „wegens de geweldenarijen der Engelschen aan de Vrouwe Gouvernante in." (Wagenaar XXII, 400. Ned. Merc. 219). Door *S. Fokke*. br. 4°.

b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.*

c Dezelfde voorstelling. Teekening door *S. Fokke*.

4090 Hetzelfde verkleind. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar Vaderl.

a Hist. XXII.

b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.*

4091 10 Dec. „Den bloeyenden staet van Antwerpen, *Tijdelijk* vervallen maer „*Geestelijk* herstelt door de Werken van Barmhertigheyd, aen de arme „en behoeftige door de Aelmoesseniers, voedster Vaders der Armen. Op „de 300jarige Jubelfeest van de Instellinge van hunnen Dienst, geviert in „O. L. Vr. Cathedr. 10 Dec. 1758 weesende v. H. Barbara. Antw. Wed. „H. Verdussen." (1758) 38 bl. 4°.

Hierin de uitlegging der toen vertoonde 4 zinnebeelden op de zorg voor: de Armen, de Jongensweezen, de Weesmeisjes en de Krankzinnigen.

4092 „Pygmalion of het beeld bezield door liefde, zo als het door Carolina „en Charlotte Frederic, oud 9 en 7 jaren op den Amsterd. Schouwburg „in het laatst v. 1758 gedanst is." Met 4 reg. Holl. en Fr. vers. Naar *G. v. d. Mijn* door *J. Punt*. 1759. fol.

4093 (1759. 12 Jan.) Dood van Prinses Anna, weduwe van Willem IV. Zeer slechte houtsnede, en eene andere van de lijkstatie, met verhaal van den dood en der lijkstatie. — In N°. 8 der „Buitengewone Hollandsche „Nieuwsvertelder." Amst. Erve Wed. J. van Egmont. Plano. — (Wagenaar XXIII. 4).

4094 Hetzelfde anders. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Vaderl. Hist.

4095 (5 Febr.) Praalbed en paradezaal van de Prinses Gouvernante. (Wagenaar XXIII. 18). 4 ongenommerde pl. Naar *P. de Swart* door *S. Fokke*. Ieder hg. 19, br. 33 dm. br. fol. Gr. pap. Onafgesneden.

1. Paradezaal. —
2. Het lijk op het praalbed. —
3. Meetkunstige afbeelding van de zaal en praalbed van voren. —
4. Hetzelfde ter regterzijde der zaal en linkerzijde van het praalbed.

4096 „Vorstelijke Praalbed op 't Hof in 's Grav., 5 Febr. 1759" — Slechte grav. met 1 reg. onderschr. br. 4°. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4097 (23 Febr.) „Lijkstatie van Haare Koninkl. Hoogh. Anna, Kroonprins. „v. Engeland, Douair. v. Willem Carel Hendrik Friesso (*sic!*). Gehouden op Vrijdag 23 Febr. 1759 bijgezet te Delft." (Wagenaar XXIII. 20.) Witte omslag met dezen titel en een groot fleuron in houtsnede bedrukt. Waarin:

1. de Lijkstatie, op 16 br. fol. pl., van ond. regts gen°. pl. 1—16, met Holl. en Fr. onderschriften. Allen naar *P. C. la Fargue* en fraai gegrav. door *S. Fokke*. Iedere pl. hg. 19, br. 39 dm. br. fol.

2. Beschrijving van d'ordres geobserveert bij de Lijkstatie v. H. K. H. — Relation des ordres, qui ont été observée, etc. 27 bl. (1—27) Holl. en Fransche beschrijving. gr. fol.

Deze Beschrijving, doch vooral de witte omslag zijn zeldzaam. De laatste schijnt mij toe in deze eeuw gedrukt te zijn. De platen zijn vrij algemeen doch proefdrukken vindt men zeer zelden.

4098 De lijkstatie, verkleind op één blad met de N°. 1—64. br. 4°. Uit: Nederl. Merc. I bl. 76. Exempl. op *satijn*.

4099 Hetzelfde, meer verkleind, waaronder eene beschrijving in 4 kol. Hg. 9 en 30, br. 30 dm. fol.

4100 Kleiner afbeelding en Beschrijving van het praalbed en der lijkstatie, in: 2 Extraordin. N°. der 's Gravenhaagsche Courant. Plano.

4101 De lijkstatie. Zeer grove houtsnede, waaronder een lang vers in 2 kol. „Tranenvloed" enz. Rott., *P. van Besooye*. Plano.

4102 Begrafenis van de Vrouwe Gouvernante in de Nieuwe kerk te Delft en *a* illuminatie van de Vorstelijke graftombe. (Wagenaar XXIII. 22.) Door *S. Fokke*. br. 4°.

b Dez. voorstelling. *Teekening* in O. I. inkt.

4103 „Eere en Zonnezuil, opgericht ter gedachtenis van Wijlen Prinses Anna." — Een gedrukt vers op eene kolom door L. W. F. V. O., waarboven eene Zon. 's Grav. *B. J. Berkoske*. Plano. — Dit vers en deze zon zijn nagenoeg hetzelfde als N°. 4026 van 1751.

4104 Zinneprent op het leven der Gouvernante. Bovenaan de echtgenooten en hunne twee kinderen, rechts en links tooneelen uit hun leven. 4°. Afdruk op *satijn*. Uit: Leven v. Willem IV. 4 dl. 4°.

4105 (Jan.) „Den Hertog v. Brunswijk doet den eeđ als Representant v. Z. H. „in de Vergadering der Staten v. Holland". (Wagenaar XXIII. 10.) Naauwkeurige copy van pl. 4051, alleen met verandering der Prinses in den Hertog. Door *A. Bulk*. br. 4°. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4106 De Hertog van Brunswijk, als Veldmaarschalk in den eed genomen.
a (Wagenaar XXIII, 10.) Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar. XXIII.
b Dez. pl. *Proefdr. v. a. l.*

4107 (25 Julij.) Oproer voor een Collecteurshuis te Rotterdam. Gezigt op een
a der havens op de hoek van eene steeg. (Ned. Merc. II. 44.) Zonder naam v. grav. 4°. Uit Nederl. Merc.
b Dez. pl. Afdruk op *satijn*.
c Dez. pl. *Proefdr. v. a. l.*

4108 (26 Sept.) Gehoor v. d. Maroccaanschen Afgezant bij de Staten Generaal.
a Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: (Fokke) Vaderl. Geschied. XII, bl. 94. Deze plaat is bijna geheel gelijk aan die bij den nieuwen vrede van 1770. 6 Sept.
b Dez. pl. *Proefdr. v. a. l.*

4109 1760. 9 Jan. De Magistraat van Kampen gaat met de gezworenen naar
a de kerk om de Keurpredikatie te hooren. (Wagenaar XXIII. 124.) Naar *W. Writs* door *S. Fokke*. br. 4°.
b Dez. pl. *Proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling. *Teekening* voor de pl., afwijkende van de grav.

4110 5 Maart. „Plechtige trouwstatie van Karel Christiaan, Prins van Nassau
a Weilburg, (Generaal in Hollandschen dienst en Gouverneur v. Bergen op Zoom,) en Prinses Carolina van Oranje in de Groote kerk te 's Hage. (Wagenaar XXIII. bl. 32 en 104.) Naar *T. P. C. Haag* door *S. Fokke*. Hg. 42, br. 65 dm. br. fol. Met Holl. en Fransche uitlegging. kl. fol.
b Dezelfde plaat, fraaije *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling; fraaije *teekening* voor de plaat.

4111 *a* Hetzelfde verkleind. 4°. Uit: Nederl. Merc.
b Dez. pl. Afdruk op *satijn*.

4112 Hetzelfde kleiner en anders, met 2regelig onderschrift. br. 8°.

4113 Beschrijving van de plechtigheden bij het huwelijk, in: Haagsche Extraord. Courant. Plano. — Vers op dit huwelijk. 's Hage, Erve A. de Groot. Plano.

4114 (21 Aug.) De Kapel of Kleine Kerk te Alkmaar verbrand. (Nederl. Jaarb.
a bl. 891.) Door *S. Fokke*. br. 4°.
b Dez. pl. *Proefdr. v. a. l.*

4115 Gezigt op de Maliebaan en wapenschouwing der Haagsche Schutterij. A°. 1760. (Naar *la Fargue*?) Hg. 30, br. 42 dm. br. fol. Uit: de Riemer, 's Gravenhage.

4116 1761. 13 Jan. Doopplechtigheid van Willem George Belgicus, Erfprins van Nassau Weilburg, te 's Hage. (overleden 27 Mei 1762.) (Wagenaar XXIII. 121, 223.) 4°. Uit: Nederl. Merc. Op *satijn* gedrukt.

4117 25 Jan. „Gezicht van het Fransche fregat *la Félicité* bij 's Gravesande „op strand gejaagd, door het Engelsch fregat *Richmond*." (Wagenaar XXIII. 165.) Naar en door *P. C. la Fargue*. Hg. 20, br. 30 dm. br. fol.

4118 **20 April.** „Magere of Mey Beestenmarkt te Hoorn, gehouden op 30 „April." — Afbeelding in grove houtsnede van een Rundermarkt op: Het Breed te Hoorn, boven eene Keur v. Schout en Burgem. van Hoorn, dat de Magere Beestenmarkt *voortaan* op de Paardenmarkt zal gehouden worden. Hoorn, W. Breebaart, Stadsdrukker op de Nieuwestraat. Zonder jaar; welligt behoort dit dus later. — Breebaart drukte volgens Ledeboer van 1761 tot 70. — De houtsnede is hg. 10⁵, br. 29 dm. Plano. Geheel nieuw Ex.

4119 **19 Mei.** Afbeelding der plechtige lijkstatie van den Gouv.Gen.Jacob Mossel
a op Batavia. Zonder naam. gr. br. 4°. Uit: Nederl. Merc. 1762. Aug.
b Dez. pl., afdruk op *satijn*.

4120 **6 Junij.** Afbeelding van den weg der planeet Venus, zoo als dezelve zich nevens het vlak van de Zon zal bewegen. Door Prof. *N. IJpey*. Harlingen, 1761. Hg. 27, br. 41 dm. br. fol.

4121 **(13 Nov.)** Zware brand bij de Raampoort te Amsterdam aan de lijnbaan *Het speeljagt*. (Nederl. Merc. 1761. bl. 198.) Origineele *teekening* in zwart krijt door *S. Fokke*. Hg. 15, br. 20 dm. br. 4°. In den Mercurius is hiervan ook eene kleine, doch geheel andere afbeelding.

4122 **21 Dec.** Het kruitmagazijn te Maastricht gesprongen. (Nederl. Merc.
a 1761. bl. 220.) Zonder naam. 4°. Uit: Ned. Merc. 1762. Maart.
b Dez. pl., afdruk op *satijn*.
c Dezelfde pl., *Proefdr. v. a. l.*

4123 Hetzelfde, verkleind door *(R. Vinkeles)* 12°. Uit (Fokke) Vaderl. Hist. XII. 110. — Hetzelfde verkleind naar de prent uit den Mercur. 12°.

4124 Spotprent van P. Burman Sec. op den Duitschen geleerde C. A. Klotz. — Een ezel (Klotz) bespeelt de harp met zijne poot en balkt tevens. — Afzonderlijke afdruk van het titelvignet van: P. Burmanni, Anti-Klotzius. 1761. 4°.

4125 **1762. 20 Febr.** „Aftekening van een Cachelot (mannelijk) den 20 Febr.
a „1762 tussen Zandvoort en Wijk aan Zee op strand gedreeven, groot „61 voet en 6 duim." (Wagenaar XXIII. 222). Naar *J. Augustini* door *H. Spilman*. Hg. 27, br. 42 dm. br. fol.
b Dezelfde voorstelling, eenigzins anders. Origineele *teekening* door *J. Augustini*. Hg. 24, br. 38 dm. br. fol.

4126 Dezelfde Cachelot; „den 5 Maart voor *f* 900 op strand verkocht." Naar en door *C. van Noorde*. Hg. 21, br. 34 dm. br. fol.

4127 Dezelfde voorstelling, doch eenigzins anders. Twee afbeeldingen boven
a elkander, nl.: de Cachelot van voren en tegen den rug gezien. Naar (en door?) *V. v. d. Vinne*. Iedere afbeelding hg. 14, br. 24 dm. fol.
b Dezelfde voorstelling. Origineele *teekeningen* voor de voorgaande platen.

4128 Dezelfde Cachelot, kleiner. *Teekening* in zwart krijt door *J. Greenwood*. Hg. 16, br. 23 dm. br. 4°.

4129 Het afmaken van den Cachelotvisch. Naar het leven get. en gegrav. door *J. Swertner*, oud 15 jaar. Hg. 25, br. 40 dm. br. fol.

Deze J. S., zoon v. een Doopsgezind Predikant te Haarlem, heeft later in de Theologie gestudeerd, is Predikant te Londen en elders in Engeland geworden en overleden omstreeks 1815.

4130 **(12 Oct.)** Het Stadhuis te Amsterdam in brand. (Wagenaar XXIII 220).
a Naar en door *S. Fokke*. br. 4°.
b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.*

4131 Hetzelfde kleiner. Door *R. V(inkeles)*. Hg. 10, br. 13 dm. kl. 4°. Uit
a (Fokke) Vaderl. Historie in Themata.
b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling. Origineele *teekening* van het voorgaande.
4132 Hetzelfde anders; alleen het Stadhuis ter zijde te zien. Hg. 10, br. 12 dm. br. 4°.
4133 (10 Nov.) Wintergezigt op de Plaats te 's Hage, op het oogenblik dat Prins Willem V, met een Officier in eene koets gezeten, van den Vijverberg afkomende de Kneuterdijk oprijdt. Vooraan regts het Groene zoodje (indien dat toen nog bestond) of het Oliehuisje. — Fraaije en uitvoerige gelijktijdige *teekening* in O. I. inkt zonder naam. (Door *P. C. la Fargue?*). Hg. 41, br. 60 dm. br. fol.

Deze teekening is op de keerzijde door den letterkundige J. F. Oltmans, wiens verzameling in de mijne is overgegaan, gemerkt: 10 Nov. 1762, doch ik heb nergens op dien datum eene gebeurtenis vermeld gevonden.

4134 „Afbeelding v. de Luthersche kerk op Curacao gesticht, 1762." Met adres v. *B. Mourik*. 4°. Uit Nederl. Merc. 1766. 2e st. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.
4135 **1763. Jan.** „Oostelijk gezigt v. Rotterdam en der Maaze met h. IJs- „vermaak op deeze rivier, A°. 1763." (Wagenaar XXIII 267) Naar en door *P. L. la Fargue*, 23 Jan. 1763. Hg. 42, br. 65 dm. gr. br. fol. In den Atlas van Mr. S. v. Gijn te Dordr.
4136 (15 Febr.) Zinneprent op den Vrede v. Hubertsburg, waardoor de 7jarige oorlog eindigde. Met onderschrift: „Niets dan kwaade gevolgen." nl. van den oorlog. 4°. Uit Nederl. Merc. Aug. 1763.
4137 **9 Maart.** „Het uitreide van den Prience van Oranje op den 9 Maart 1763. „nadat hij sessie had genomen in de Collegies van H. Mog. (Wagenaar XXIII. 224). Gezigt van het rijden uit het Mauritshuis langs de korte Vijverberg. Zonder naam. Hg. 20, br. 32 dm. br. fol.
4138 Het zitting nemen van Willem V in den Raad van State. Zonder naam
a met adres v. B. Mourik. 4°. Uit: Nederl. Merc. Maart.
b Dezelfde pl., afdruk op *satijn*.
4139 *a* Hetzelfde anders. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit Wagenaar XXIII.
b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling. *Teekening* voor de vorige plaat, door *J. Buys*. 8°.
4140 (15 April.) „Medaillon sur la Convalescence de Guillaume V guéri de la
a „petite vérole." — Medaillon met Fransch boven- en onderschrift. Door *J. v Schley*. Hg. 23, br. 16 dm. gr. 4°.
b Dezelfde pl., afdruk op Chin. papier.
4141 **6 Junij.** Afbeelding van de Collecte der Loterij op den Dam, 6 Junij 1763. Klein plaatje, zonder naam. Hg. 10, br. 15 dm. br. 8°.
4142 (26 Julij.) Cachelot (mannelijk) gestrand aan den westhoek van Texel, lang 58 en in omtrek 28 voet Rijnl. met 48 tanden in den bek. — *Teekening* in O. I. inkt. Hg. 16, br. 22 dm. br. fol. Deze plaat is niet gegraveerd.
4143 (Aug.) Twee zinnebeeldige platen op de zware bankroeten door den wissel-
a windhandel aan de Amsterdamsche beurs. (Wagenaar XXIII. 230—238).

De eerste met gegrav. opschrift: „Ter Nagedagtenis van 't Wisselvallig „Wonderjaar 1763."

De andere met gegrav. opschrift: „Blijde nagedagtenis over het her- „leven van Amstels groot krediet in 1763."

Boven iedere plaat is gedrukt: „Uitlegging van de plaat" en lager verzen in 2 kol. — De eerste plaat vertoont een rijtuig met zes paarden, waarin vier kooplieden, die de stad ontvlugten, voorafgegaan door den Jood *Arent*.

De tweede stelt de Amsterdamsche Beurs voor die met een bezem wordt schoongeveegd; daarboven Phaeton (de Neufville?) die uit de lucht valt. Op de beurs staat Mercurius, die aan Themis den val van Phaeton en de vlugt der 4 grootste schelmen vertoont. Met vers: „De Trotsheid die op eigen kracht." Iedere pl. hg. 17 en 43 dm. br. 25 dm. fol.

b Dezelfde plaat als N°. 2, nl. de Amsterdamsche beurs met een bezem gereinigd, waarboven Phaeton vallende. Met opschrift: „Zinnebeeldigh „Tafereel van de Afdaling der getergde Wraak tot beteug. v. d. bedriegel. „Negotianten," enz. Met uitvoerig vers in 2 kol.: O Gij, die 't padt der rechtheyt gaat, enz. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

4144 Zinneprent op hetzelfde. „Behouwen reys der nieuwe vlugtelingen, of de uytvaart der vier helden in een koeschuyt naar Embden." Plaat in 2 afd. Op de eerste pl., nl. links, ziet men de vrijplaats Kuilenburg, waarheen de vlugtelingen op eene chais en in een ijselee gaan; en waarbij „Simon Aront, den eersten bankroetier" staat; — op de andere regts is de koeschuit, met het Amsterdamsche wapen die hen naar Emden breugt. Met opschrift en vers in 2 kol. Hg. 17 en 47, br. 25 dm. fol.

4145 Zinneprent op de verdrijving der Wind-Wisselhandelaars van de beurs te Amsterdam, eenigzins gevolgd naar eene voorstelling van de zuivering van den tempel van wisselaars door Christus. In het midden zit de Amsterdamsche maagd op den troon; regts Mercurius die hen uitdrijft. Fraaije *teekening* zonder naam in O. I. inkt en sepia. Hg. 32, br. 38 dm. br. fol. Niet gegraveerd.

4146 „De bankroeten te Amsterdam in 1763 zinnebeeldig afgeschetst." — De koophandel van Amsterdam met een paauwenveer; een aap schrijft in kantoorboeken, enz. Naar *G. van Nymegen* door *J. C. Philips*. 8°.

4147 Verklaring van 11 Aug. 1763 van de Amsterdamsche Kooplieden over het Costumier regt bij geprotesteerde wissels. Amsterdam. *C. Potgieter*. Vier pag. 4°.

4148 (1764. Jan.) Mishandeling der Gereformeerden te Vaals en in 3 andere
a bijgelegen dorpen door de Roomschgezinden, ten gevolge waarvan de Roomsche kerken op bevel der Staten voor een jaar gesloten zijn. (Wagenaar XXIII 332). Door *R. Vinkeles*. 8°.

b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.*

c Dezelfde voorstelling. Origineele *teekening* door *J. Buys*.

4149 Hetzelfde kleiner. Door *R. Vinkeles*. 12°. *Proefdruk v. a. l.* Uit (Fokke) Vaderl. Gesch. XII 138.

4150 15 Febr. „Cagelot of Potwalvis, (mannelijk) lang omtrent 60 voet even
a „benoorden Egmond op Zee levend gestrand, 15 Febr. 1764 en 1 Maart „aldaar in veiling verkocht voor *f* 810. — Den 19 Febr. na 't leven „getekend en in 't koper gebragt door *C. van Noorde*." Hg. 21, br. 34 dm. br. fol. — Zie Nederl. Merc. 1764. bl. 58.

b Dezelfde pl. *contre épreuve*.

4151 Dezelfde afbeelding, nageteekend in kleuren door *J. A. Visser*. 1840.

4152 Dezelfde Cachelot, van voren gezien, waaronder eene kleinere afbeelding van den visch van achteren. Naar en door *V. v. d. Vinne*. Hg. 13, br. 24 dm. gr. br. 4°.

4153 De Cachelot van achteren te zien, grooter. *Teekening* in O. I. inkt door *V. v. d. Vinne*. Hg. 15, br. 25 dm. br. 4°.

4154 (1—3 Sept.) Het O. I. Comp. schip Nijenburg door de matrozen afge-
a loopen, doch de muitelingen gehangen, geradbraakt en tentoongesteld op de zeeduinen bij Kijkduin. (Wagenaar XXIII 302—307. Ned. Jaarb. 1763, 954 en 1764, 403, 690). Door *S. Fokke*. br. 4°.
b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.*

4155 Hetzelfde verkleind; met adres: *Tongerlo* en *Houttuyn*. Hg. 12, br. 14 dm.
a br. 4°. Waarschijnlijk uit het: „Dagverhaal" 29 bl. vermeld in mijn: Catal. on America. 1872. N°. 2220.
b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.*

4156 Afbeelding der palen of raderen, waarop de muitelingen gebonden werden en der beugels of harnassen waarin hunne geraamten bewaard bleven. 2 platen door *S. Fokke*. 8°.

4157 17 Oct. „Afbeelding van het Leengerichte te Zutphen den 17 Wijnm.
a „1764 onder den Eikenboom gehouden." (Wagenaar XXIII 337). Naar en door *S. Fokke*. br. 4°.
b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.*

4158 Hetzelfde eenigzins anders en kleiner. Naar en door *R. Vinkeles*. Hg. 21,
a br. 28 dm. br. 4°. Uit de 4 platen: „Gebeurtenissen dezes tijds," op 1781 te vermelden. Op deze plaat eene aanteekening in HS. van den Heer Mr. J. T. Bodel Nijenhuis, de bewoners der omliggende huizen in 1834, nam.: Baron van Heeckeren van Walien en van de Kasteele aanduidende.
b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.*

4159 (1765 tot 71) „Afbeeldinge van de May Boomen door de Schutterije „geplant in 's Grav. 1765." Hetzelfde v. 1766 enz. 7 bl. 4°. Ieder met adres v. B. Mourik. Uit den Nederl. Mercurius van die jaren. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4160 1765. 13 Junij. „Naauwkeurige afbeelding der Lijkstatie v. H. Doorl. H. „Maria Louisa, geb. Princ. v. Hessen Kassel, Douair. v. Jan Willem Friso, „volvoerd binnen Leenw. 13 Zomermaand 1765, nadat HH. 9 Grasm. „(Apr.) desz. jaars op haar Hof aldaar 78 jaar oud, overleden was. „(Leeuw.) A. Ferwerda en R. Jelgerhuis." (Wagenaar XXIII. 369). — Afbeelding op 22 pl. gen°. I—XXI en eene iets hoogere plaat waarop de geheele stoet is afgebeeld, gegrav. (door *R. Jelgerhuis*), ieder bl. hg. 14, br. 35 dm., met uitlegging in boekdruk onder de plaat. Met gedrukten titel, opdragt en 3 bl. A. B. C. br. fol.

4161 Hetzelfde verkleind, op één blad; door *Jelgerhuis*. — Deze platen zijn in uitvoering veel minder, dan de lijkstatien van *Punt* en *Fokke* van Willem IV en zijne Gemalin.

4162 11 Sept. Afbeelding van een weergalooze groote Onyx: een Romein-
a schen zegewagen met 2 vechtende Centauren voorstellende, omvat in een gedreven gouden rand. Naar en door *S. Fokke*. Hg. 23, br. 31 dm. br. 4°.
b Dezelfde plaat, doch nu omgeven door een passe partout, zijnde een prachtig ornament van juweelen, robijnen, enz., waarin de Onyx in gouden rand gevat is. Waarschijnlijk ook door *S. Fokke*. Hg. 55, br. 54 dm. gr. br. fol — Hierbij eene afzonderlijke: „Beschrijv. v. de groote Onyx,

„hg. 7, br. 10 dm., welke 11 Sept. 1765 te Amst. in de Munt zal verkocht worden," en waarin vermeld wordt, dat deze Onyx reeds beschreven is door G. Caperus in zijne: Apotheosis sive Consecratio Homeri 1683. 4º.

Deze Onyx is volgens ééne aanteekening voor *f* 54500, volgens eene andere voor *f* 54000 en volgens eene derde opgave voor *f* 5500 verkocht.

4163 Dezelfde Onyx, andere, grootere en *fraaijere*, doch omgekeerde en *onafgemaakte* gravure; — de zegewagen regts, de Centauren links; zonder den gedreven rand. Zonder eenigen naam. Hollandsche gravure, bijna zonder rand. Hg. 22, br. 33 dm. br. 4º. Welligt *uniek*.

4164 „Verbeelding v. de Onyx te zien geweest in Sept. 1765 te Amst. Afbeelding met rand van paarlen, enz. 4º. Uit Nederl. Merc. Aug. 1765.

4165 „Afbeelding van eene Ketting van Schoon, Rood, Bloedcoraal van 70 „schakels; lang 34 dm.; weegt 2 Ons 18½ Engels trois, waarover 6 jaren „is gewerkt, waaraan een Kruis, aan de eene zijde besneden met de Orde „v. d. Heil. Geest, aan de andere met die v. St. Michiel." — Met 8 reg. Holl., 5 reg. Fransch en 4 reg. Lat. inschrift. Zonder naam v. graveur of jaar. — Behoort zeker in dezen tijd te huis. Hg. 49, br. 30 dm. fol. *Zeer zeldzaam*.

4166 Afbeelding van een grooten, schoonen, geslepen Diamant met andere kleinere brillanten omzet, van 4 verschillende zijden gezien; in het midden de diamant van voren, daarboven 3 andere voorstellingen. Holl. gravure uit dezen tijd; zonder eenigen naam. Hg. 13, br. 9 dm. 4º.

4167 **1766.** 8 **Maart.** Optogt van Prins Willem V naar de Staten-Generaal, om
a bij zijne meerderjarigheid den eed als Erfstadhouder enz. af te leggen. (Wagenaar XXIV. 8—28. Nederl. Merc. bl. 69 enz.) Afbeelding van de stoet in acht reijen boven elkander met adres: B. Mourik. br. 4º. Uit Nederl. Merc.

b Dezelfde pl. *Proefdruk v. a. l.* en Nº.

4168 Installatie van Willem V. Door *R. Vinkeles*. 12º. *Proefdruk v. a. l.* Uit: (Fokke) Vaderl. Gesch. XII. 168. — Hierbij eene: 's Gravenh. Woensdagsche Nacourant, bevattende het verhaal der feestelijkheden op 8 Maart.

4169 „Notitie der inkomsten, die Prins Willem V van de Republiek ontvangt." 3 bl. 4º. HS.

4170 Zinneprent op de aanvaarding van het Stadhouderschap door Prins Wil-
a lem V. — De Prins wordt door een dik geharnast man (Hertog Lodewijk van Brunswijk) en door den Godsdienst naar de openstaande Stadhoudersstoel geleid, waar hij door de Nederlandsche Maagd ontvangen en begroet wordt. Met zeer vele zinnebeeldige figuren enz. Met 2 reg. Fransche opdragt aan den Erfstadh. Willem V. Naar *B. S. Bolomey*, door *A. P. Duboulois*. Hg. 60, br. 73 dm. gr. br. fol. Met Fr. uitlegg. kl. fol. — Volgens den Catalogus Atlas Kuhn, 1866 Nº. 1308 is hiervan ook eene Holl. uitlegging.

b Dezelfde plaat, *proefdruk* vóór alle letter.

4171 Zinneprent op de opdragt van het Stadhouderschap door de Unie aan den Prins. Met 2reg. onderschrift: „De Prins word het Stadhouderschap op„gedraagen", enz. Naar en door *C. van Noorde*. Hg. 19, br. 30 dm. br. fol.

4172 Zinneprent op hetzelfde. De Prins zit op een hoogen troon, bovenaan de Faam, Engelen, die een krans vlechten, enz. Door *N. v. der Meer Jr.* Hg. 27, br. 19 dm. fol. Rechts eene uitvoerige uitlegging van het zinnebeeld. (Zie Nº. 4180; 7.)

4173 Zinneprent op hetzelfde. De Nederl. Staatshulk vaart onder geleide van den Prins. *Teekening* in O. I. inkt met uitvoerig vers door *J. v. d. Souw*. Hg. 36, br. 31 dm. fol. — Deze plaat is verkleind op N°. 12 der Illuminatien van dit jaar. N°. 4180.

4174 Zinneprent op hetzelfde. De Prins wordt als Telemachus bij zijne meerderjarigheid door zijnen Mentor (Minerva) verlaten. Links een opschrift: *Educatio pia*. Met uitvoerige uitlegging. Hg. 18 en 31, br. 16 dm. fol.

4175 Zinneprent op hetzelfde. De Prins, blootshoofds, ontvangt van de Nederl. Maagd de speer en vrijheidshoed. Door *R. Vinkeles*. 8°. *Proefdr. v. a. l.*

4176 Zinneprent op hetzelfde. De Prins geharnast en met Medusaschild ontvangt van de Nederl. Maagd de speer der vrijheid. Naar *L. F. du Bourg* door *P. Tanjé*. 8°.

4177 Zinneprent op hetzelfde. De Prins staat geharnast bij een Oranjeboom, waaronder de wapens der 7 Prov. Door *C. J. de Huyser*. 4°. Zie N°. 4209.

4178 Het voorgaande verkleind in een medaillon bovenaan, daaronder de zeilende schepen en een randschrift: *Lustratis terra marique finibus fortuna redux*. Door *C. J. de H(uyser)*. 4°. Titelprent voor: *E. Mascov*, Discursus paneg. de Belgii foed. Republ. potententissima. Amst., 1766. 52 bl. 4°. *Hoogst zeldzaam*.

4179 Ontwerp voor een zinnebeeld op 's Prinsen meerderjarigheid. *Geteek.* schets door *R. Vinkeles*. br. fol.

4180 (8 Maart.) Illuminatiën te 's Hage, Leyden, Amst., Rott., enz. bij gelegenheid der installatie van den Prins. (Nederl. Merc. bl. 78, enz.) Door *N. v. d. Meer*. N°. 1 tot 20 in 8° en 4°, doch van verschillend formaat, sommigen gekleurd.

Deze Illuminatiën waren bij de volgenden:

1. Mevr. Patras in het Voorhout.
2. Col. Eckhardt, op de Prinsengracht.
3. 4. Verbruggen, in de Geschutgieterij.
(1–4: te 's Hage.)
5. W. v. Lelyveld, Heerengracht.
6. A. v. Lelyveld aan den Nieuwen Rijn.
7. den Graveur N. v. der Meer Jun.
Dezelfde voorstelling verkleind als N°. 4172.
(5–7: te Leyden.)
8. J. A. Scholten v. Aschat, op Buitenkant.
9. Mevr. de Wed. Schepen Jap. Bolten op IJgracht. (Zie N°. 4011).
10. Mr. C. Scholten v. Aschat, Binnenkant.
11. Kapt. P. Clockener, v. Wijk V. Warmoesstraat. Zie N°. 4006.
12. J. v. d. Souw. Warmoesstr. bij Oudebrugsteeg. Zie N°. 4173.
13. Jsp. Bolten Jacsn. Buitenkant bij Fooliestraat.
14. G. Wiggers; op Binnenkant.
15. Alb. v. Goor, Kunstverlakker in Oud Mannenhuispoort.
16. Chassinet bij den Hoofdgaarder J. C. de Huyser in de Weteringdwarsstraat. — N°. 8—16 allen te Amsterdam.
17. D. A. Bisschop te Rotterdam.
18. Ds. H. van der Souw te Naarden.
19. Jonkvr. A. J. Hesshuyzen te Naarden.
20. Burgem. Rl. Blok op de Breestraat te Hoorn.

Behooren waarschijnlijk in een boek.

Hierbij N°. 8 in *proefdruk v. a. l.* en N°. 17 vóór h. N°.

4181 8 Maart. „Optogt der burgeren en inwoonderen van het dorp Jisp (in
a „Noord-Holland) bij de installatie van Willem V." (Wagenaar XXIV. 21.) — De optogt op den voorgrond in vijf rijen, de kerk en het dorp in het verschiet. Met afzonderlijke verklaring in 5 kol. Zonder naam van graveur. Hg. 45, br. 58 dm. gr. fol.

b Dezelfde plaat, fraai met *kleuren* en *goud* in den tijd der uitgave versierd.

4182 „Het huis, genaamd de „*Steene kamer*" te Jisp, behoorende aan C. Ploe-
a „ger, waarin de Schutters voor den optogt van 1766 geoefend worden." Zonder naam. Hg. 7, br. 14 dm. kl. br. 8°. *Zeer zeldzaam*.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4183 28 Mei. „J. v. Iperen, de Statige Inhuldiging v. Willem V als Mark-
a „graaf v. Veere d. 28en Bloeimaand 1766. Middelb. 1767." fol. (Wagenaar XXIV. 28.) In dit werk komen de volgende 10 platen voor, gen° I—X, allen naar *P. Beuckels* door *G. Sibelius*. fol. Zie: Lantsheer, Zelandia illustrata, bl. 575.

I. Eerepoort voor de Zandijksche poort.
II. „ in de Wijngaardstraat.
III. „ bij de groote Brug.
IV. „ aan de Haven.
V. „ op de Vismarkt.
VI. „ in de Oudestraat.
VII. „ en vuurwerk op de Markt.
VIII. „ met zijn zight na 't Stadhuis.
IX. De daïs en eersieraden voor het Stadhuis.
X. Eerepoort opgerigt door de Weeskinderen.

b Ontwerp-*teekening* voor de Eerepoort in de Wijngaardstraat.

4184 (30 Mei!) Vier ongen°. *geteekende* afbeeldingen van versieringen te Vlissingen bij de inhuldiging van Willem V. (Wagenaar XXIV. 29.)

(1) Eerepoort voor een huis; boven de deur het borstbeeld van den Prins met: P. W. V.; de wal van Vlissingen? met schepen; — ter weerszijde van de deur 2 zwanen als op de plaat der Inhuldig. te Vliss. 1751. bij de Illum. v. Mauritz. — In kleuren. Geteekend: *Jan de Bruyn*. 1767. gr. br. fol.

(2) Illuminatie rondom de ramen van een groot dubbel huis, breed 6 ramen, 3 ramen hoog, en het jaar 1733 in den gevel, met Oranjewapen en vers: 't Huis aan dit wapenschild gekend, enz. gr. br. fol.

(3) Illuminatie van een groot huis met lage bijgebouwen, boven de deur de Prins bij de zee met een schip; voorts een zwaan als op 1.

(4) Eerepoort met Oranjeboom, en opschrift: „Deez buurt sticht U, o Vorst," enz. fol. Gemerkt N°. 1.

(5) De zilveren Avondmaalsbeker te Vlissingen van 1571. Teekening in O. I. inkt. fol. Zie hiervan eene afbeelding en berigt in het Tijdschrift: Eigen Haard, 1875 bl. 8 en ook: Lantsheer, Zelandia illustr. bl. 540. — Daar de versieringen op deze 4 pl. veel overeenkomst hebben met die bij de Inhuldiging in 1751, ze zeker op Willem V en op hem alléén, niet op zijne Gemalin, doelen, geloof ik dat ze bij de Inhuldiging van Vlissingen behooren, te meer daar de beschrijving er van door W. de Water, in 1767 in folio te Middelburg geene platen heeft.

4185 **10 Julij.** „Vuurwerk en Illuminatietempel en Zinnebeelden op kosten der „Studenten te Utrecht ter eere van Z. H. met het afsteken op 10 Julij." Door *J. van Hiltrop*. Plaat 2 en 3 van ongelijke grootte. Hg. 21 en 23, br. 35 en 31 dm. gr. br. fol. Plaat 1 ontbreekt. Uit:?

4186 Hetzelfde vuurwerk, doch kleiner. Door *J. van Hiltrop*. Hg. 12, br. 21 dm. kl. br. 4°.

4187 Costumes van het Hof van Willem V. — Verzameling van 21 fraaie *teekeningen* in kleuren met goud en zilver versierd, naar het leven gemaakt door *J. C.* (la Fargue, genaamd) *van Nieuwland* (volgens N°. 4201) 1768. kl. fol. Iedere figuur hg. 33 dm. Met lijst in oud H. S. In de verzameling v. d. Heer J. Hilman te Amsterdam.

1. Postiljon of voorrijder. 2. Lakei. 3. Looper. 4. Lijfkoetsier. 5. Hellebardier. Twee hunner hebben tegelijk de wacht aan den grooten ingang v. h. Stadhouderlijk Hof, en bij de gestoelten in de Kerken als H. H. daar zijn. 6. Een der Cent Suisses. 7. Pijper der Cent Suisses. 8. Tamboer v. dez. 9. Een garde du corps. 10. 11. Een Sousbrigadier en een Exempt der Garde du corps, met den rang van Cornet en Majoor. 12. 13. De Mooren Cedron en Cupido. 14. Page. 15. Edelman in jagtgewaad. 16. Valkenier. 17. Jager in feestgewaad. 18. De lijfkoetsier in pels. 19. 't Lijfpaard Mylord. 20. Kamerdienaar. 21. Kamerheer. „Sedert „het huwelijk v. Z. H. hebben deze den gouden sleutel gekregen."

4188 **(25 Junij.)** Zware brand te Hilversum, die het grootste deel van het dorp verwoestte. (Wagenaar XXIV. 49.) Gezigt van het in brand staande dorp. *Teekening* in O. I. inkt. Zonder eenigen naam of jaar. Hg. 33, br. 46 dm. gr. br. fol.

4189 Hetzelfde kleiner. I. De Kerk en het Regthuis vóór den brand. II. Ruïne
a van Kerk en Regthuis na den brand. Naar en door *W. Writs*. br. 4°.
b *Proefdr. v. a. l.* der tweede plaat.

4190 Hetzelfde kleiner. Met adres van *B. Mourik*. 4°. Uit: Nederl. Merc.

4191 Hetzelfde verkleind. Door *R. Vinkeles*. 12°. *Proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Vaderl. Gesch. XII. 178.

4192 **3 Sept.** „Ter gedachtenisse der liefdadige inwoonderen van Nederland in „de collecte voor de ongelukkigen te Hilversum gedaan 3 Sept." Met opschr. en uitvoerig vers in 3 kol. en adres van *P. J. Entrop*, hoek Heerengracht en Koningsplein. Hg. 19 en 50, br. 28 dm. gr. fol. Deze plaat is dezelfde als N°. 3724, in 1730 voor de collecte der Waldenzen gebruikt.

4193 **3 Oct.** Hevige brand aan de vischbrug te Leyden. (Wagenaar XXIV. 54.) Door *J. v. Hiltrop*. Hg. 16, br. 26 dm. br. 4°.

4194 Hetzelfde op 5 platen, gen°. I—V, behoorende in de Beschrijving van dezen brand in 8°, uitgegeven bij *C. Hoogeveen* te Leyden. Pl. I. De huizen in welstand. II. De brand. III. De ruïne na den brand. IV. De herbouwde huizen. V. Een brand in de buurt der vorige. Naar en door *N. v. d. Meer*. br. 4°.

4195 „Afbeelding der Teekenakademie te Amsterdam boven de Leidsche poort,
a „zooals die tot 1767 gehouden is." (Wagenaar XXIV. 44. Wagenaar, Amsterdam II. 406.) — Afbeelding van het teekenen naar het naakt model bij lamplicht, door de verschillende kweekelingen. Fraaije plaat, naar en door *R. Vinkeles*. Hg. 35, br. 39 dm. br. fol.
b Dezelfde plaat, fraaije *proefdr. v. a. l.*

Hierbij de gegrav.: Naamlijst der 30 inteekenaren voor deze plaat voor 39 Exempl. Naar *J.O.Husly* door *R.Vinkeles*. fol. — en de Prijsmedaille aan de Academie gegeven, door *H. Vinkeles*. 8° in 2 verschillende afdrukken. — Voorts de: Naamlijst der honoraire Leden van 1765—73. 8°.

4196 **1767 (Maart)** „De uitbanning der Jezuiten uit Spanje." — Eenige verschrikte en weenende Jezuiten, begeleid door eenige soldaten, gaan naar eene gereed staande koets. Holl. grav. naar *C. Maucourt*. Met uitvoerig spotvers in 3 kol. Hg. 22 en 55, br. 27 dm. gr. fol.

Hierbij een „Orde van Bataille of staat der Jezuiten in September „1761." Pamflet. gr. br. fol.

4197 **30 Mei.** „Description du Jubilé de 700 ans de S. Macaire, Patron „particulier contre la peste, qui sera celebré à Gand à commencer le 30 „Mai jusq. 15 Juin 1767 avec le detail du Ceremonies, Solemnités, „Cavalcade, Ornemens et Feux d'Artifice à cette occasion. Gand. J. Meyer. „(1767.) 4°." Titel, opdragt en 84 bl. 4°. — 14 pl. gen°. A—O met vertooningen, gen°. 1—46, welke op de 24 praalwagens te zien waren. 10 pl. elk hg. 24, br. 36 dm. 4 platen elk hg. 13, br. 17 dm. — Voorts eene groote ongen°. plaat, hg. 46, br. 36 dm. van het vuurwerk. Allen door *J. L. Wauters*.

4198 **(Julij)** Reigerjagt van Willem V op het Loo. Met adres van *B. Mourik*. 4°. Uit: Ned. Merc. 1767. Aug. bl. 42.

4199 **4 Oct.** Huwelijk van Willem V met Fred. Sophia Wilhelmina, Prinses van Pruissen, te Berlijn. (Wagenaar XXIV. 116 enz.) Afbeelding der plegtigheid. Holl. grav. zonder naam naar de grootere Duitsche plaat van *Guercini* met beschrijving in 4 kol. en adres *G. Bom*, in de Molsteeg. Hg. 18, met Beschrijving 37, br. 22 dm. Hierbij: 's Gravenh. Nacourant 12 Oct. waarin het: Verhaal der plegtigheden bij het huwelijk te Berlijn.

4200 Hetzelfde kleiner, met adres van *B. Mourik*. 4°. Uit: Ned. Merc.
a Oct. bl. 160.
b Dezelfde plaat, afdruk op *satijn*.

4201 Zinneprent op dit huwelijk met opschrift: „Estampe emblémat. pour „l'Hymenée" enz. — Acht kleine medaillons, gemerkt *a—h*, waarbij de beeldtenissen van den Prins en der Prinses. Door *J. L.* (la Fargue, genaamd) *van Nieuwland*. Onderaan de fransche: *Explication*. la Haye *C. de Cros*. Hg. 31 en 50, br. 36 dm. gr. fol.

4202 Zinneprent als voren. De Prins en Prinses, elkaar omarmende, — Goede Duitsche gravure door *Langenhöffel*. Hg. 35, br. 25 dm. fol.

4203 Zinneprent als voren. — De Prins en Prinses reiken elkaar voor het altaar de hand; voorts vele zinnebeeldige personen. In medaillon. Naar en door *D. Chodowiecki*. Hg. 35, br. 25 dm. fol. — Deze 2 Duitsche platen zijn de beste, die op het huwelijk zijn uitgekomen.

4204 Zegenwensch over het huwelijk van Willem V, enz. Uitvoerig vers in 2 kol. door *A. Snel* geb. *v. Meden*. Zwolle. *J. C. Royaards*, Diezerstraat. Plano. — Vignet: De Holl. en Pruisische wapens vereenigd door 3 Engeltjes. Door *R. Vinkeles*. 12°.

4205 **9 Nov.** „Intrede van den Prins en Gemalin in 's Hage, 9 Nov. 1767" over de Boschbrug door de eerepoort, van wege de Magistraat van 's Hage opgerigt. Slechte plaat, zonder naam. Hg. 16, br. 21 dm. br. 4°.

Hierbij de: Haagsche Extraordinaire Courant van 10 November, waarin de reis naar Holland en deze intogt beschreven wordt.

4206 „Eerpoort d. 9 Nov. op het Buitenhof te 's Hage, door de Hofbuurt op-
a „gerigt bij de inkomst van Willem V en Gemalin" (Wagenaar XXIV 118).
Uitvoerige afbeelding van de eerepoort, waardoor men op het Buitenhof
ziet. Naar *D. v. d. Aa*, door *S. Fokke*. Hg. 37, br. 44 dm. br. fol.
b Dezelfde pl., *onafgemaakte proefdr. v. a. l.* met aanwijzing der plaatsen,
die correctie der gravure behoeven.
c Dezelfde voorstelling. Origineele *teekening* voor de voorg. pl.
4207 Louw en Krelis. Eene volkszamenspraak over dit huwelijk. fol
4208 (1768) 21—28 Mei. „Verhaal v. h. gepasserde, terwijl de Prins en
„Prinses van 21 tot 28 Mei (van 26 tot 28) in Texel zijn geweest." —
10 bladz. fol. Gelijktijdig *Handschrift*.
4209 24 Mei—6 Junij. „Naauwkeurig Dagregister, betreff. de Reyse v. H. D.
„Hoogheeden zedert h. vertrek uit d. Haag 21 Mei 1768 tot hunne aan-
„komst op h. Loo; benevens de omstandigheeden te Amst. en op andere
„plaatsen. 's Hage. P. v. Thol. 4°." 52 bl. Met titelplaat door C. de Huy-
ser. nl. dezelfde plaat als N°. 4177 met bijvoeging der letters *F. S. W.*
(Fred. Sophia Wilhelmina) onder die van W. V. op den boomstam.
4210 (30 Mei—4 Junij) Inkomst en verblijf van Willem V en Gemalin te
a Amsterdam met de vreugdebedrijven en plegtigheden aldaar. (Wagenaar
XXIV. 126.) — Verzameling van: Titelplaat, en 14 (ongenommerde)
platen, allen gegrav. door *S. Fokke* en *R. Vinkeles*. gr. fol.

Deze platen zijn dikwijls gevoegd in het folio boek van: J. Wagenaar, Verheugd Amsterdam. 1768. Allen ongeveer hg. 31, br. 40 dm. De titelprent is gewoon fol., de andere breed of hoog fol.

De vooraangeplaatste datums zijn die der gebeurtenissen.

Titelprent, door *R. Vinkeles*. Links op den achtergrond het Stadhuis.
30/v (1) Aankomst bij de Haarlemmerpoort. Door *S. Fokke*.
— (2) Aankomst op den Dam. Door *R. Vinkeles*.
— (3) De Raadkamer, waar het echtpaar werd verwelkomd. Door *R. V.*
31/v (4) Zittingneming van Willem V ter Admiraliteit. Door *R. V.*
— (5) Zeiltogtje op het IJ en naar Zaandam. Door *S. Fokke*.
— (6) Illuminatie van het Stadhuis. Door *S. Fokke*.
1/vi (7) Zittingneming van Willem V in de W. I. Comp. Door *S. Fokke*.
— (8) Zittingneming van Willem V in de O. I. Comp. Door *S. Fokke*.
— (9) Groote maaltijd op het Stadhuis. Door *S. Fokke*.
— (10) Vorstelijke Loge in den Schouwburg. Door *S. Fokke*.
— (11) Het treurspel *Demophontes* vertoond in den Schouwb. Door *S. F.*
2/vi (12) Afloopen v. een schip, in het bijzijn v. Prins en Prinses. Door *R. V.*
— (13) Prachtig bal op het Stadhuis. Door *R. Vinkeles*.
4/vi (14) Afscheid van HH. HH. op den Buiten-Amstel. Door *S. Fokke*.
Hierbij de Naamlijst der (780) Inteekenaren op deze Afbeeldingen.

b Dezelfde platen. Alle in fraaije *proefdr. v. a. l.* — Fraaije en zeldzame serie.
c Dezelfde platen, N°. 1, 5, 6, 9, 10, 11 en 14, in fraaije *onafgemaakte ets-drukken*. Fraaije exempl.
d Origineele *teekeningen* van de volgende platen, als:
Titelprent door *R. Vinkeles*.
N°. 2. Aankomst op den Dam. Door *R. Vinkeles*.
„ 3. De Raadkamer. „ „ „
„ 4. Zittingneming ter Admiraliteit. „ „ „
„ 7. „ in W. I. Comp. Door *S. Fokke*.

N°. 8. Zittingneming in O. I. Comp. Door *S. Fokke.*
„ 13. Bal op Stadhuis. Door *R. Vinkeles.*
„ 14. Afscheid van Hunne Hoogh. Door *S. Fokke.*

4211 Intrede van den Prins en Prinses te Amst. *Teekeningen* door *S. Fokke* voor pl. 1 (tweemaal verschillend) en pl. 6. Illuminatie. — Alle drie kleiner dan de voorgaande platen, die allen ongev. hg. 25, br. 40 dm. zijn, terwijl deze 3 teekeningen elk slechts 18 à 20 dm. hg. en 25 à 26 dm. breed zijn.

4212 Berigt van Inteekening voor het bovengenoemd plaatwerk, waarbij 13 platen à 1½ Gl. ieder, beloofd waren. 2 bladz. fol. *Uiterst zeldzaam.* — Opmerking verdient, dat bij de steden, waar de inteekening was opengesteld, Gouda, Zwol en Enkhuizen wèl, doch Arnhem, Amersfoort enz. niet genoemd worden.

4213 „Lijst der Hofsuite bij het arrivement van HH. Hoogh. in Amsterdam." Een bl. gr. 4° in rood gedr. Hierbij N°. 20 van het volksblad: Krelis en Louw. 31 Mei, over dezen intogt. br. fol. In rood gedrukt.

4214 Zinneprent op deze inhaling. — Ordonnantie in kleuren, waaruit het vignet voor: Wagenaar, Verheugd Amsterdam, is genomen. *Teekening* zonder naam. Hg. 21, br. 18 dm. gr. 4°.

4215 Intrede van Willem V in Amsterdam. — Gezigt van de brug voor de Haarlemmerpoort met den optogt. kl. br. 4°. *Proefdr. v. a. l.* — Hetzelfde, Optogt op het Haarlemmerplein, met 1 regel onderschrift. kl. 4°. Deze plaatjes zijn gelijk die uit de: Vaderl. Hist. in themata, doch komen daarin niet voor.

4216 Verblijf v. H. Hoogh. te Amsterdam. 5 kl. ongenommerde 12° plaatjes, nl.: — Bal. — Maaltijd op het Stadhuis. — IJtogt. — Gezigt van 't Gravelandsche veer. — Vertrek. Hierbij een 6e plaatje: Bal v. d. Koning v. Denemarken te Londen. Zes plaatjes door *C. Bogerts?* te zamen gedrukt op een blad. Hg. 31, br. 26 dm. kl. fol. Uit: ?

4217 „Het Vorstelijk paar," — staande voor eene eerepoort, begroet door de Amsterdamsche maagd. Met uitvoerig vers in 2 kol. Hg. 16 en 46, br. 25 dm. fol.

4218 Het Stadhuis te Amsterdam geillumineerd. Door *C. J. de Huyser.* kl. 4°. *Proefdr. v. a. l.* Hg. 15, br., 20 dm. — Hierbij een biljet voor Mevrouw *van de Poll* voor het bal op het Stadhuis, als ook eene geschreven lijst der presenten, door den Prins gegeven, nl.: — Zes repetitiehorologien met kettingen, — zeven gouden snuifdoozen, — twee ringen — een gouden degen en 1732 gouden dukaten.

4219 „Vier schetsen der Vorstelijke loge op den Amsterdamsche Schouwburg „door *A. v. d. Groen,* ongevraagd aldaar gebragt en de afkeurende „gedachte daarover door *J. Smit.*" Door *A. Smit.* Hg. 39, br. 54 dm.

4220 Gedenkpenning in 3 soorten, voor de inhaling en het verblijf van den Prins en Prinses den 20 Dec. door den Raad aan de wachthebbende burgers gegeven. 8°. — Dezelfde pl. *proefdr. v. a. l.*

4221 10 Sept. „Afbeelding van de woning der Boekverkoopers IJntema en „Tieboel, op Zat. 10 Sept." toen aldaar een berigt over de schetsen van Groen en tegen den timmerman Smit (zie N°. 4219) onder de menigte uit het venster werd geworpen. Dit huis staat in de Kalverstraat westzijde tusschen de St. Lucie- en Jonge Roelensteeg en had toen het jaar 1630 in den gevel. Hg. 17, br. 27 dm. br. 4°.

4222 Hetzelfde anders, met drieregelig onderschrift. Hg. 17, br. 12 dm. 8°.

4223 **14 Nov.** „Luchtverschijnsel d. 14den Slachtmaand 1768." br. 4°. Uit: Verhand. der Holl. Maatsch. te Haarlem XII dl. bl. 120. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4224 **1769 30 Jan.** „Afbeelding van de Muyderpoort te Amsterdam tussen
a „29 en 30 Jan. 1769 bij de 16 voet in den grond gezakt." — (1) De poort van de Schans af gezien. (2) De poort van den Buitensingel af gezien. Door *H. Keun*. Met adres van *F. W. Greebe*. Iedere pl. hg. 25, br. 30 dm. br. fol. 2 pl.

b Dezelfde platen, *proefdr. v. a. l.*

4225 Hetzelfde anders, zooals de poort zich vertoonde op 1 Februarij. (1) De poort van de Plantage af te zien. (2) De poort van buiten af. Door *J. Schoute*. Met adres van *A. Meijer*. 2 pl. ieder hg. 19, br. 31 dm. kl. br. fol.

4226 Hetzelfde veel grooter en anders. (1) De poort in welstand en van de Plantage af gezien. Fraaije *teekening* door *J. Schoute*. Hg. 27, br. 35 dm. br. fol. — (2) De verzakte Oostzijde der poort. *Teekening* door *H. Tavernier*. hg. 27, br. 31 dm. gr. br. fol.

4227 Dezelfde poort herbouwd. Schijnbedrieger op eene plant van de Plantage.
a Naar en door *C. Philips* 1771. *Proefdr. v. a. l.* Hg. 29, br. 36 dm. br. fol. N°. 25. Uit: (*Fouquet*) Nieuwe Atlas v. Amst. 1783.

b Dezelfde voorstelling, doch zonder schijnbedrieger, en de nieuwe poort op hare juiste plaats geteekend. *Teekening* in O. I. inkt voor de voorgaande plaat, door *C. Philips*. 1771. br. fol.

4228 „De Comeet of Staartster van de Amstelsluis te Amsterdam te zien." Geëtst door *A. S(ilo)*. Hg. 15, br. 20 dm. br. 4°.

4229 (**Junij**) „Artilleriekamp bij Breda. 1769." (Ned. Merc. 1769. bl. 219). — Uitgebreid gezigt van het kamp, Breda in het verschiet. 2 platen boven elkander, waaronder eene Fr. en Holl. uitlegging in 4 kol. Hg. 42 en 62, br. 44 dm. gr. fol.

4230 Hetzelfde kleiner, met 1 regel onderschrift. Aquatinta, zonder naam. Hg. 17, br. 23 dm. br. 4°.

4231 Hetzelfde kleiner en anders, met 1 regel onderschrift. Fraai geëtst door *S. Fokke*. Hg. 12, br. 17 dm. br. 4°.

4232 Hetzelfde verkleind en anders. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Vad. Gesch. XIII 54.

4233 (**8 Julij—21 Nov.**) „Afbeelding der vier Groenlandsche schepen in het ijs bezet van 8 Julij tot 21 Nov." Zonder naam. 4°. Uit: Jan Jansen, Verhaal der reis met het schip Elizabeth. 1769. Zie mijn Catal. over Amer. N°. 682.

4234 (**1770. Jan.**) Overstrooming van den Rijndijk in Gelderland. (Wagenaar
a XXIV. 176). Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar XXIV. — Hierbij 3 Couranten van 2 en 6 Jan. en 8 Dec. 1770 over deze doorbraken.

b Dezelfde pl. *proefdr. v. a. l.*

c Dezelfde voorst. *Teekening* in O. I. inkt voor de voorg. plaat.

4235 (**Maart**) „De Fransche kerk (of Hofkapel) te 's Hage van binnen, met de
a „ontdekking van verscheiden grafkelders, lijken enz., bij het ontblooten der „grondslagen." (Bijvoegsels op Wagenaar 3e dl. 82). kl. fol. Naar *A. Frisch* door *T. Koning*. Bovenaan gen.: Pl. XV. Uit: ?

b Dezelfde pl. *Proefdruk* zonder: Plaat XV. — Hierbij een afzonderlijke afdruk van een opstel van den Heer *P. F. Feith*, Zwolle 1843, behelzende

eene beschrijving van die grafsteden en der toen ontdekte lijken, voornamelijk getrokken uit de papieren van Mr. *J. Visser*, die bij de ontdekking tegenwoordig was. 47 bl. met 2 lithogr. kl. 8⁰. Uit : Overijsselsche Almanak. 1844.

4236 (6 Sept.) Gehoor van den Maroccaanschen afgezant bij de Staten-Gene-
a raal. (Wagenaar XXIV. 190). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8⁰.
b Dezelfde pl., *proefdr. v. a. l.* Uit: Wagenaar XXIV. — Deze plaat is nagenoeg dezelfde in het groot als de plaat v. 1759 N⁰. 4108.

4237 (19 Dec.) Doopplegtigheid van Prinses Frederika Louisa Wilhelmina, geboren 28 Nov., later gehuwd met den Hertog van Brunswijk, overleden 1819 te 's Hage. (Wagenaar XXIV 184 enz.). — Doopplegtigheid in de Groote kerk te 's Hage; in het midden de predikant op den predikstoel, vooraan de Prins; die het kind ten doop houdt; links vier staande dames, rechts drie zittende predikanten. *Proefdr. v. a. l.* zonder eenig onderschrift. Hg. 12, br. 17 dm. kl. br. 4⁰.

4238 Platte grond van het dooppark voor deze gelegenheid; links geteekend: Resolutie 18 December 1770." Hg. 21, br. 55 dm. gr. br. fol.

4239 Zinneprent op de vruchtbaarheid van 's Prinsen huwelijk. De Nederl. maagd biedt het met zeven zegelen gesloten boek aan de bijna ontkleedde Prinses aan, die op een pedestal staat. Met opschrift: *Sacro connubio junguntur Will. V etc.* Onderaan eene opdragt en vers. Naar en door *J. L. la Fargue* genaamd *van Nieuwland*. Hg. 48 en 66, br. 31 dm. gr. fol. — Hierbij eene afzonderlijke: Uitlegging van het huwlijks- en geboortetafereel en Naamlijst der (253) inteekenaren.

4240 Revue over de Kavallerie door Prins Willem V op (de Koekamp?) het Malieveld, ter zijde van de Maliebaan te 's Hage gehouden. Vooraan regts de tenten van den Prins, waar later dergelijke tenten voor Koning Lodewijk stonden; in het midden de Prins en gevolg, regts de Ruiterij. Zeer fraaije uitvoerige *teekening* in O. I. inkt door *P. C. la Fargue*. Hg. 30, br. 51 dm. br. fol. — In den Gemeenteatlas te 's Hage komt deze teekening van la Fargue ook voor, doch op kleiner schaal en is daar gemerkt: 1770.

4241 Zinneprent op de verdrijving der Jezuiten uit Portugal. — Zie N⁰. 4196. De zon schijnt op het Portugeesche wapen en kaatst terug op den Pauselijken drievoudigen hoed, waardoor hevige banbliksems ontstaan, die de Jezuiten verjagen. Een medaillon met het jaar 1770 en omschrift „*Refulsit sol*" enz. Holl. grav. zonder naam. Hg. 11, br. 10 dm. 4⁰.

4242 1771. 22 April. Eerste jubelfeest van het Walen Weeshuis te Amsterdam. (Nederl. Merc. 1771. I. 151—164) — Afbeelding van het gebouw en daaronder van de gedenkpenning op dit jubilé geslagen. Met 3reg. Fransch onderschrift. 8⁰. In den Mercurius komt deze afbeelding iets grooter, in 4⁰ voor.

4243 (17 Sept.) Gezigt van vijf hoozen boven Oegstgeest, Noordwijk en Voorhout bij Leyden. (Naar J. le Francq van Berkhey.) Hg. 13, br. 23 dm. br. 4⁰. Uit: Martinet's Verhandeling over eenen orkaan, in: Verhand. Holl. Maatsch. XV. 296.

4244 1772. 6 April. Het 200jarig jubilé der Vrijheid te Vlissingen gevierd. (Wagenaar. XXIV. 258 enz.) — Een tempel ter gedachtenis te Vlissingen opgerigt. Met adres van *B. Mourik*. Uit: Nederl. Merc. 1772. I. 160.

4244*Hetzelfde verkleind. Door *R. Vinkeles*. 12⁰. Uit: (Fokke) Vaderl. Hist. XIII.

4245 Decoratiën te Vlissingen bij het tweede Eeuwgetij. Tien platen gem.:
a I—X in 4⁰ en 8⁰ door *Philips* en *v. d. Meer*. Uit: J. J. Brahé, Vlissings Eeuwvreugde. 1773. 8⁰.
b Dezelfde platen, *proefdr. v. a. l.* van pl. I, III en V. Zie hierover ook: Lantsheer, Zelandia illustrata, bl. 530.

4246 Weidsche Triomfboog te Vlissingen opgericht bij het 200jarig feest. — Slechte *teekening* in O. I. inkt. Hg. 35, br. 35 dm. br. fol.

4247 (11 Mei.) Brand van den Schouwburg te Amsterdam. (Wagenaar XXIV. 292. Wag. Amsterdam IV. 490.) — Zinneprent en tijdvers van *J. F. Delsing* hierop. Door *N. v. d. Meer*. gr. 4⁰.

4248 De Schouwburg te Amsterdam in welstand. 2 afbeeldingen in 4⁰. links get. *a* en *b*, rechts *z* en *w* op 1 blad; de bovenste de Voorpoort of Ingang, de onderste het Voorplein en Binnenpoort. (Door *W. Writs.*) 1 bl. fol. Uit den: Nieuwen Atlas v. Amst. in 1804 bij J. W. Elwe uitgegeven, in 19 pl met 85 voorstellingen, gen. *a—z* enz.

4249 De zaal van den verbranden Schouwburg van binnen. Twee afbeeldingen gem. *b*, *c*, nl.:
b van het Tooneel naar het Amphitheater.
c van het Amphitheater naar het Tooneel.
Naar *W. Writs*. 1772, door *N. van Frankendaal*, 1774. Iedere pl. hg. 23, br. 31 dm. br. fol. Uit: denzelfden Nieuwen Atlas van Amst. bij Elwe verschenen in 1804.

4250 „Platte grond van den Schouwburg en afbeelding van eenige kunstwerken. Gravure in omtrek, gem. *y*. Hg. 31, br. 46 dm. br. fol. Uit denzelfden Nieuwen Atlas bij Elwe.

4251 Origineel tooneelbillet van de vertooning op 11 Mei, nl. de Deserteur. Amst., *Iz. Duim*. Singel tusschen Warmoesgracht en Driekoningstraat. kl. fol. — Hierbij de afbeelding v. h. 9e tooneel uit de Opera: De Deserteur, waarin de brand uitbrak. Naar *Ryschoot* door *C. Bogerts*. br. fol.

4252 Brand van den Schouwburg. Titelplaat en 4 (ongenommerde) platen.
a Titelprent. De weenende Schouwburg zit met de verbrande bijkorf op de ruïnen. Op den achtergrond de brand.
(1) De brand op het Tooneel gezien.
(2) De Schouwplaats van binnen, gedurende den brand.
(3) De brand van de Keizersgracht gezien.
(4) De ruïne van den Schouwburg.
Alle met Holl. en Fransche onderschriften en verzen.
Naar *P. Barbiers* door *C. Bogerts*. Met adres *T.* en *J. A. Crayenschot*. Allen hg. 26, br. 36 dm. br. fol. Ex. op groot papier.
b Dezelfde platen, fraaije *proefdr. v. a. l.* Ex. op groot papier.

4253 Dezelfde 4 voorstellingen, doch kleiner en zonder de vorige, doch met
a eene andere titelprent; ongenommerd. Uit: „Historie v. d. Amsterd. „Schouwburg. Amst., G. Warnars en P. de Hengst." 80 bl. 8⁰.
Titelprent.
(1) De uitslaande vlam op het Tooneel.
(2) De brand van de Keizersgracht gezien.
(3) De brand van de Looyersluis gezien.
(4) De ruïne van den Schouwburg.
Pl. 1 door *S. Fokke*, pl. 2 tot 4 door *N. v. d. Meer Jr*. De titelprent 8⁰, de andere 4 pl. elk hg. 19, br. 26 dm. br. 4⁰.
b Titelprent en pl. 1 in *proefdr. v. a. l.*

4254 Dezelfde platen verkleind, op 4 blaadjes, gen°. 1—4 door *C.F.F(ritsch?)*
a br. 12°. Het eerste dezer plaatjes komt ook voor in: Vaderl. hist. in Themata. 1801 of 1826.
b Dezelfde plaatjes N°. 1 en 4 in *proefdr. v. a. l.* en de verkleinde copiën van pl. 2 en 3 naar *Barbiers*, welke hier niet in letterdruk ontbreken. Gedrukt op een blad met 12 plaatjes over Holl. spreekwoorden 12°, elk in versierden rand. Te zamen een blad plano, hg. 39, br. 31 dm.gr.fol.

4255 „Afbeelding van den brand des Amsterd. Schouwburgs" van de overzijde der Keizersgracht te zien. Door *C. F. Fritzsch*. Hg. 24, br. 31 dm. br. fol. Groot papier.

4256 Hetzelfde, veel kleiner. Naar *P. Wagenaar* door *C. van Noorde*. Hg. 15, br. 17 dm. kl. br. 4°.

4257 Hetzelfde anders, ook van de overzijde gezien. Naar *J. Buys* door
a *R. Vinkeles*. 8°.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4258 De brand afgebeeld van dezelfde zijde der gracht waar het gebouw stond, met eene zwarte rand omgeven; geheel in de manier als de plaat in den Merc., doch kleiner. *Proefdr. v. a. l.* Hg. 14, br. 9 dm. 8°.

4259 Gezigt van het uitbreken van den brand op het Tooneel. Met adres van *B. Mourik*. 4°. Uit: Nederl. Merc. Aug. bl. 46.

4260 „Origineele, echte en waare lijst van de persoonen (N°. 1—18) bij de „brand in den Schouwburg omgekomen en allen reeds gevonden." 4°.

4261 Aanslagbillet, waarbij gezocht wordt een Heerenknecht (die van Verhamme) en een jongenheer van zeven jaar, (nl. de zoon van den Heer P. van Eik), beiden in den brand verongelukt. Op ieder wordt gesteld eene premie van 100 gouden Rijders. br. 4°.

4262 Origineel verkoopbillet tegen 17 Augustus 1772 van de erven en opstallen van den Schouwburg. Twee vel gr. fol. *Uiterst zeldzaam.*

4263 „Naauwkeurige lijst wegens de verkogte perceelen van de afgebrande „Schouwburg" hebbende opgebragt *ƒ* 27500. gr. 4°.

4264 Afbeeldingen der Decoratien v.d. verbranden Amsterdamschen Schouwburg.
a (Wagenaar. Amsterdam II. 402.) 12 ongenommerde platen der hieronder genoemde voorstellingen; iedere plaat bovenaan eenigszins geschulpt en met eene 9 dm. breede passepartout omgeven, die het orchest, parterre zijloges v. d. Schouwburg en de portiek v. h. tooneel voorstelt. Onder iedere pl. een opschrift en 4reg. vers op afzonderlijk plaatje. Pl. 3, 8, 11, met naam (de anderen welligt allen) van *J. Punt*. Met adres v. J. Smit. br. fol. Iedere pl. hg. 30, br. 45 dm.

(1) Berg van Parnas.
(2) Het Bosch.
(3) Gemeene Buurt.
(4) De Hel.
(5) Aloude Hofgallerij.
(6) Nieuwe Hofportaal.
(7) Italiaansche Straat.
(8) Behangen Kamer.
(9) Gestoffeerde Kamer.
(10) Kloosterkerk.
(11) Nieuwe Tuin.
(12) Zonnehof.

Voorts eene plaat: de Nieuwe Hofzaal, naar *P. Barbiers* 1766 door *C. Philips* met adres v. J. Smit. zonder passepartout, gewoon br. fol. Hg. 34, br. 48 dm. Op een Berigt van den uitgever J. Smit worden deze Tooneelen als compleet in 15 platen voor 10½ Gl. aangekondigd.
b De platen 3, 5—9 in afdrukken zonder rand.
Zie de Decoratiën van den nieuwen Schouwburg N°. 4228 enz.

4265 Decoratien in den verbrandden Amsterdamschen Schouwburg. Naar *W. Writs*. 1760, 69, 71 door *S. Fokke* en *N. van Frankendaal*. 6 ongenommerde pl., ieder hg. 18, br. 20 dm. br. 4⁰. — Deze en de voorgaande collectië zijn in de Atlassen der Heeren D. C. Meyer Jr. en R. W. P. de Vries alhier.

Groote afdaalende Wolk. — Moderne Straat.
Koninklijke Troon. — Nieuwe Bosch en Waterval.
Legertenten en Stille Zee. — Rotsen en Woelende zee.

Platte grond v. d. gewezen Schouwburg vóór den brand v. 11 Mei 1772, met afbeeld. v. eenige kunstwerken. 7 figuren op 1 blad.

Deze 7 platen zijn pl. 3 tot 9 van eene verzameling geplaatst in den Nieuwen Atlas van Amst. 1804. Op N⁰. 4249 zijn N⁰. 1 en 2 dezer verzameling beschreven.

4266 24 Aug. Open en toeslaande zinneprent op de geboorte van Prins Willem Frederik (later Koning Willem I). (Wagenaar XXIV. 267.) Eene kraamkamer, waarin eene baker het kind op schoot houdt, enz.; daaronder 9 achtregelige gegrav. Fransche strophen in 2 kol. Aan de keerzijde een gesloten ledikant, enz. Door *N. v. d. Meer Jr*. Hg. 25, br. 19 dm. gr. 4⁰.

4267 17 Sept. Doopstatie van Z. Hoogh. den Erfprins. Door *J. Besoet* met uitlegging in 4 kol. 's Hage, *J. du Mee*. Deze pl. is dezelfde als 4187, waarvan alleen het bovenschrift is afgesneden, doch die voor deze gelegenheid onjuist is, wijl de optogt van de Oranjezaal is uitgegaan, en die hier wordt voorgesteld als rijdende langs het Mauritshuis. — Hierbij de: Extraordinaire Haagsche Courant N⁰. 118, bij *P. Gosse* en Zoon, waarin: „Volledige beschrijv. v. d. Geboorte tot den plegtigen Doop v. d. jon„gen Erfprins." 4 kol.

4268 Hetzelfde, geheel anders. De trein rijdt met den jongen Prins van de Oranjezaal af. — Door *T. J. Walther*. Hg. 15, br. 19 dm. br. 4⁰.

4269 Doop van den jongen Erfprins in de Groote kerk. (Wagenaar XXIV.
a 269.) Regts de predikstoel, daaronder de doopplegtigheid, links eene estrade voor den Stadhouder. Door *S. Fokke*. Met afzonderlijk gegrav. 6reg. vers, beginnende: Prins Willem Frederik, enz. (door *J. F(okke)*). Hh. 17, br. 15 dm. gr. 4⁰. Ook in 1774 gebruikt. Zie N⁰. 4282.
b Dezelfde plaat, afdruk vóór het vers.
c Dezelfde plaat, *etsdruk vóór het vers*.
d Dezelfde voorstelling, *teekening* voor de plaat.

4270 Hetzelfde verkleind en anders. Slechte gravure. Hg. 10, br. 14 dm. br. 4⁰.

4271 Lijst der pillegiften aan Willem Frederik, graaf van Buren, nl.: *f* 36300 en de presenten in de kraamkamer, 1840 Dukaten.

4272 (1773) Zinneprent en tijdvers van J. F. Delsing op den bouw van het Roomsch Cathol. Aalmoessenierskantoor op den plaats van den verbrandden Schouwburg; geplaatst boven den ingang: „Beschouw op nieuw een huis". (1773). Naar en door *N. v. d. Meer*. gr. 4⁰. (Kok, Amsteld. Jaarb. III. 447.)

4273 12 Jan. — 19 Julij. „Vergaderzaal op het Mauritshuis van de Commissie „ter verbetering der Rijmpsalmen begonnen 12 Jan. geëindigd 19 Julij." (Wagenaar XXIV. 325, enz.) Door *Nieuwenhuysen*. Met onderschrift en namen in 4 kol. Hg. 21 en 45, br. 32 dm. br. fol.

4274 17 April. „Lijkstatie van den Baron van Reede van Outshoorn, aan de „Kaap de Goede Hoop. 17 April." 4⁰. Uit: Nederl. Merc.

4275 (1 Junij) Heldendood van Woltemade, veeopzigter aan de Kaap de Goede Hoop, circa 65 jaar oud, die met zijn paard 14 schipbreukelingen van

„De jonge Thomas" redde. (Nederl. Jaarb. 1775. bl. 1121.) Links het schip, in het midden Woltemade met zijn paard door de branding zwemmende, regts het strand. Door *N. v. Frankendaal*. Hg. 29, br. 42 dm. br. fol.

4276 Hetzelfde verkleind. Naar *Oosterhuis* door *Nieuwhoff*. 8°.

4277 **21 Julij**. „Eenige aanteekeningen van de Eerepoorten, opgerigt binnen „Purmerende d. 21 Julij, bij gelegenheid van de heugelijke tegenwoordig- „heid van Willem V. Acht bl. 4°. *Uiterst zeldzaam*. Hierbij: N. Hoefnagel, Het juichend Noord-Holland, 21, 22 Julij, met verhaal van al de Eerepoorten en Boogen, met inscriptien. Amst. 1773. 70 bl. 8°.

4278 **24 Julij**. Twee Eerepoorten opgerigt te Leeuwarden, bij gelegenheid van het bezoek van Willem V. (Wagenaar XXIV. 312.) *Teekeningen* door *C. Rijp*. Hg. 25, br. 46 dm. br. fol.

Deze Eerepoorten zijn niet vermeld in den Catal. der Stedelijke Kunstverzameling te Leeuwarden door W. Eekhoff, 1875, doch op bl. 83 van dat werk is onder N°. 19 beschreven: Zinnebeeldige voorstelling der 7 Vrije Kunsten, enz. zooals dez. zich in Oud Batav. costuum hebben vertoond toen Willem V als Stadh. werd ingehuldigd. 24 Hooim. 1773. Naar en door *R. Jelgerhuis*. br. fol. Met afzond. Beschrijving. 8 bl. 4°.

Zie in het aangehaalde werk meerdere bijzonderheden.

4279 **1 Oct**. Openbare voorlezing van eenige Paalmen in de Vergaderzaal der
a Gemagtigden in het Mauritshuis. Naar en door *R. Vinkeles*. br. 4°.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.* Hierbij eene Publicatie van 1 Oct. 1773 over de invoering dezer berijming in de Prov. Holland.

4280 Hetzelfde kleiner. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Vad. Hist. XIII.

4281 **26 Oct**. Viering der 25e verjaring van het genootschap: „*Concordia et*
a „*libertate*", te Amsterdam.— Zinneprent op den titel der redevoering, uitgesproken in den Ouden Doelen te Amsterdam op 26 Oct. (Wagenaar, Amst. IV. 509.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. Titelprent, groot 4°.
b Het zinnebeeldig vignet in *Proefdruk v. a. l.* zonder titel en onderschrift.

4282 **1774. 3 Maart**. Doop van den Prins Willem George Frederik, geb.
a 17 Febr. Wagenaar XXIV. 317.) — Dezelfde plaat als 4269 met verandering der eerste woorden van het vers in: *Wilm (sic!) George Frederik* enz. Adres: *G. Bom*.
b Dezelfde plaat, doch het vers juist onderst boven gedrukt.
c Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

Hierbij de Haagsche Extra Courant N°. 27.

4283 **15 Sept**. Inwijding van den nieuwen Schouwburg te Amsterdam. — (Wa-
a genaar, Amsterdam IV. 493.) Vijf (ongenommerde) afbeeldingen van den nieuwen Amsterd. Schouwburg. Door *N. v. d. Meer*.

(1) De Schouwburg met het plein.
(2) Dezelfde van voren.
(3) Dezelfde van de Leidschestraat te zien.
(4) De zaal naar het tooneel te zien.
(5) De zaal van het tooneel te zien.

Iedere plaat br. 26, br. 20 dm. br. 4°. Uit: Historie v. d. Nieuwen Amsterd. Schouwburg. Amst., G. Warnars. 1775. 56 bl. 8°.

b De eerste plaat in *proefdr. v. a. l.*

4284 De nieuwe Schouwburg van voren. 4°. Uit: Europ. Merc. — Hetzelfde, kleiner. br. 12°.

4285 Zinneprent op de inwijding. De tooneeldichtkunde, bedrukt door den ramp van den brand vlugt naar den Amsterd. Magistraat. Naar en door *A. Hulk*. 4°. — Hierbij eene afzonderlijke uitlegging in 4°. — Andere zinneprent met 2 verzen: „Zo zal uw Schouwburg" enz. Naar *H. Numan* door *N. v. d. Meer* 8°.

4286 Tijdvers van J. F. Delsing op de inwijding van den nieuwen Schouwburg:
a „Thans zal de bij opnieuw", enz. Door *N. v. d. Meer*. gr. 4°.
b Hetzelfde, afdruk in gr. br. fol.

4287 „Afbeeldingen v. d. Schouwburg te Amsterdam, geïnventeerd door J. Ed. „de Witte, gegrav. door *R.* en *H. Vinkeles*. Amst., J. Smit. 1774." 14 ongen°. pl. Hg. 30, N°. 1. 2 br. 23, doch N°. 3—14 br. 49 dm. br. fol.
1. Titel. — 2. Opdragt. —
3. Voorgevel. 4. Raamwerk v. d. Voorgevel. 5. 6. Eerste en Tweede Plattegrond. 7. Doorsnede in de lengte. 8. Trommel in den Voorgevel. 9. Beeldwerk boven de lijst v. d. Zijgevel. 10. Tooneel v. voren en Zijgevel. 11. Beeldwerk tusschen de Kolommen. 12. De deuren. 13. Plafond. 14. Tooneelgordijn. —
Hierbij een berigt van *J. Smit*, over deze Afbeeldingen die bij uitgave te zamen 9½ Gl. kostten.

4288 Afbeelding der Decoratiën in den nieuwen Amsterdamschen Schouwburg. (Wagenaar, Amsterdam IV. 496.) Zie N°. 4264. 65) 14 ongenommerde platen, waarvan de 8 eersten in eene rand, of passe partout, die het orkest, parterre en loges v. d. Schouwburg voorstelt, en de 6 laatsten in eene soortgelijke, doch andere rand zijn geplaatst. De rand der 8 eersten heeft aan de regter onderkant alleen staande Burgers; de rand der 6 volgende platen vertoont 2 staande militairen, enz. Iedere plaat heeft de aanwijzing uit welk tooneelstuk ze genomen is, een 6reg. vers en adres v. J. W. Smit, 1787—94. Allen geteekend door *J. Bulthuis*, behalve N°. 4, welke door *D. Kerkhoff* in 1787 vervaardigd is. N°. 1, 3, 4, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14 zijn gegraveerd door *C. Brouwer* in de jaren 1788 tot 94; N°. 5 door *P. H. Jonxis*, N°. 2, 6, 10 door *J. de Wit Jansz.* en *Jonxis* te zamen.
Elke pl. hg. 33, br. 42 dm. br. fol.

(1.) Abdijkerk.
(2.) Bosch.
(3.) Boerenwoning.
(4.) Ouderwetsche Burgerkamer.
(5.) Legertenten.
(6.) Gothisch Paleis.
(7.) Hollandsche Straat.
(8.) Moderne Zaal.
(9.) Hedendaagsche Burgerkamer.
(10.) Romeinsche Hofgalerij.
(11.) Kerker.
(12.) Straat v. Londen.
(13.) Tuin.
(14.) Winterbosch.

Hierbij twee Berigten v. d. uitgever J. W. Smit; een in folio over de 2 eerste platen dezer uitgave, nl. 6 en 8; een in 8° over de 2 laatste platen, nl. 9 en 11. Iedere plaat kostte 25 St.; proefdr. v. a. l. 1,16 St., eene enkele zonder rand 15 St.; en de 6 tooneelen door Vinkeles (Zie het volgende N°.) per stuk 1.10 St.

4289 Tooneelen in den nieuwen Amsterdamschen Schouwburg opgevoerd. Ieder met Hollandsche en Fransche omschrijving v. h. Tooneelspel en 2 à 3 regels. Door *R.* en *H. Vinkeles*. 1775, 76, 77. Met adres v. *J. Smit en Zoon*. 6 ongenomm. pl. ieder hg. 36, br. 43 dm. br. fol.
(1.) Armoedige Woning. Naar *A. v. d. Groen*.
(2.) Bosch. Naar *denz*.
(3.) Burgerbuurt. Naar *J. G. Waldorp*.

(4.) Hedendaagsche Kamer. Naar *P. Barbiers.*
(5.) Kloosterkapel. Naar *dens.*
(6.) Italiaansche Straat. Naar *J. Andriessen* en *H. Numan.*
Deze en de 2 voorgaande verzamelingen in den Atlas v. d. Heer D.C. Meyer Jun. te Amsterdam.

4290 (3 Oct.) Zinneprent op het 2e Eeuwfeest van Leidens Ontzet. Door
a *S. Fokke.* 8°. Titelprent voor Severinus, 4e druk of een derg. werk.
b Dez. pl. *Proefdr. v. a. l.*

4291 1775. 8 Febr. Tweede Eeuwfeest der Hoogeschool te Leyden. (Wagenaar, Verv. I. 41. Ned. Jaarbk. 63 en 199.) Optogt der Professoren en Studenten uit de Akademie naar de St. Pieterskerk. Door *N. v. d. Meer.* Hg. 23, br. 35 dm. br. 4°.

4292 Afbeelding van den tempel, waarop het Vuurwerk is afgestoken. Naar
a *H. Keun* door *C. Bogerts.* Hg. 28, br. 35 dm. br. fol.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4293 Hetzelfde kleiner, met 2 reg. onderschr. Zonder naam van graveur.
a Hg. 16, br. 22 dm. br. 4°.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4294 Hetzelfde anders. Door *N. v. d. Meer.* Hg. 23, br. 21 dm. gr. 4°.

4295 Hetzelfde kleiner. 4°. Uit: Nederl. Merc.

4296 9 Febr. Promotie met de kap. bij gelegenheid van het tweede Jubilé. Door *R. Vinkeles.* 8°.

4297 Zinneprent op Willem V, als Beschermer der Leidsche Academie. Naar
a *J. le Francq van Berkhey* door *R. Vinkeles.* Met Lat. bovenschrift en vierreg. Lat. vers van Berkhey. Hg. 33, br. 25 dm. gr. 4°.
b Het vignet alleen, zonder opschrift en vers. Hg. 11, br. 16 dm. Hierbij eene Holl. verklaring in verzen in folio door le Francq van Berkhey.

4298 1776. 24 Januarij. Plegtige sledevaart van het Genootschap: *Venias*
a *pro laude,* ter gedachtenis van het 2e jubilé van Leydens verlossing en de stichting der Hoogeschool. 12 gegrav. platen zonder eenigen naam, doch van achteren allen geteekend: *D. H. Rigkout,* waarschijnlijk een der Studenten Commissarissen voor de optogt. Iedere plaat hg. 28, br. 44 dm. br. fol.
Hierbij de Beschrijving der sledevaart. Leyden, *C. van Hoogeveen.* 24 bl. 8°. en: Berkhey, zinnebeeldige verklaring der sledevaart. 78 bl.
b Dezelfde sledevaart. Fraaije *origineele teekeningen* in kleuren, met goud en zilver afgezet en met fraaijen geteekenden titel. Iedere teekening hoog 23, br. 44 dm. br. fol.

4299 Dezelfde sledevaart; kleiner. In 3 rijen boven elkander op één blad. Naar
a *le Francq van Berkhey* door *S. Fokke.* Hg. 20, br. 41 dm. br. fol.
Op deze plaat vliegt boven Minerva (in het midden der tweede reeks) eene uil, die op de twee volgende afdrukken niet voorkomt.
b Dezelfde plaat, letterdruk *zonder den uil.*
c Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4300 Sledevaart te Leyden. Door *R. Vinkeles.* 12°. Uit: (Fokke) Vaderl. historie, dl. 13.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4301 1775. (14—18 Nov.) Watersnood in 1775 en 1776. (Wagenaar, Vervolg I. bl. 40, Nederl. Jaarb. bl. 1372.) Plaatje in versierde rand, bovenaan 5 medaillons, met onderschrift: „Neerlands Watersnood en bezoekingen,"

met uitvoerig vers en beschrijving in 2 kol. Met adres *T. Crayenschot.* fol. Hg. 20 en 58, br. 15 en 40 dm.

Dezelfde uitgever, of zijn vader heeft deze plaat reeds in 1740 gebruikt, zie N°. 3780*b*. en deed meer dergelijke kwanselarijen met platen.

4302 **14, 15 Nov.** Verzameling van 7 ongen°. platen der Overstroomingen in
a Nov. 1775. Naar *H. Kobell* door *N. v. d. Meer*. Iedere plaat hg. 21, br. 31 dm. br. 4°. Uit: J. H. Hering, Bespiegeling over Neerl. Watersnood tusschen 14 en 15 Nov. 1775. Amst. 1776. 2 dl. 8°. — Zie 5 andere platen van overstroomingen in 1776 op N°. 4314?

(1) 15/XI Overstrooming van het Kattenburgplein te Amsterdam.
(2) 15/XI Dijkbreuk bij Warder en Oosthuizen.
(3) 14/XI Overstrooming der sluis te Delfshaven.
(4) 15/XI „ van het Bergsche veld in het land van Heusden.
(5) 15/XI Hooge vloed van Scheveningen.
(6) 15/XI Dijkbreuk aan den Doel op Texel. Door *Fokke*.
(7) 15/XI Overstrooming van de Koekkoek bij Kampen.

b *Proefdr. v. a. l.* van pl. 6 door *Fokke*.
c Origineele *teekening* van pl. 2 door *H. Kobell*.

4303 Gezigt te halverwege Haarlem (bij het huis Zwanenburg) bij den hevigen
a storm en watersnood. Naar en door *S. Fokke*. Hg 14, br. 21 dm. br. 4°. Komt voor in: Vaderl. hist. in Themata. 5e druk. 1801.
b Dezelfde plaat, fraaije *proefdr. v. a. l.*

4304 **15 Nov.** „Afbeelding der zeedijken v. Oost en Westzaandam met derz. „gaten en beschadiging door d. Vloed 15 Nov. 1775 alsmede h. diepste „v. d. Zaan met een ordinair gety." Door J. Oostwoud. br. 4°. In d. Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4305 Gezigt van de overstrooming van den Diemerdam bij Amsterdam. Twee origineele *teekeningen* in O. I. inkt door *J. Bulthuis*. Hg. 24, br. 30 dm. br. fol. Niet in plaat gebracht.

4306 Overstrooming buiten de Haarlemmerpoort langs de Spaarndamsche dijk en de Waterlandsche dorpen in het verschiet. Houtsnede door *H. Numan*. Hg. 17, br. 28 dm. br. 4°. — Hierbij vier andere kleine houtsneden van overstroomingen te Amsterdam.

4307 Hetzelfde. Zinneprent: De Nederl. Maagd weenende bij de woedende gol-
a ven, met onderschrift: „God alleen is Neerland redder." Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Behoort in: Hering, Tafereel v. harde winters, 1784. bl. 208. — Zie Wagenaar. I. 41.
b Dezelfde plaat. *Proefdr. v. a. l.*

4308 Hetzelfde. Voorstelling van eene overstrooming. Door *R. Vinkeles*. 12°. *Proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Vaderl. Geschied. — Een dergelijk plaatje, get. 47. 24°.

4309 Triomfwagen in den Praaltrein te Mechelen van het 400jarig feest van den Heil. Rombout. Naar *G. Herreyns* 1775, door *S. v. Campenhout*. Hg. 45, br. 50 dm. gr. fol.

Deze plaat behoort in eene uitvoerige beschrijving van dezen optogt in 1775, met vele andere platen in 4°. te Mechelen uitgegeven.

4310 **1776.** „Yvermaak op de rivier de Maze voor Rotterdam, in het begin „van 1776." Naar en door *R. Muys*. Hg. 32, br. 48 dm. br. fol.

4311 **13 Aug.** „Het schip van Captein *J. Meyer* te Mogador opgebragt. Door *S. Fokke*. Hg. 9, br. 14 dm. 12°. Met adres A. Fokke. Later, zonder adres in: Vaderl. Hist. in themata.

4312 (Sept.?) „Stoom-machine, staande aan de Schiekade even buiten „Rotterdam." Regts de zeer primitieve Stoommachine, een zwaar steenen gebouw, waarnaast een klein stookhuis zonder schoorsteen. Naar *J. Z. S. Prey* door *S. W. Evans*. Hg. 27?, br. 21? dm. fol. Fraaije en zeldzame plaat, in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam. In den Atlas v. Voorst kwam deze plaat in kleuren voor, N°. 335.

4313 14 Sept. „Ruine van de kruitmakerij: *de Munnik*, bij Purmerende ge-
a „sprongen" (Nederl. Jaarb. bl. 1140). Naar *H. Keun* door *C. Bogerts*. Hg. 30, br. 41 dm. br. fol.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4314 21, 22 Nov. Verzameling van 5 ongen°. platen van Overstroomingen. Naar *H. Kobell* door *N. v. d. Meer*. br. 4°. Pendanten van N°. 4302. Uit: Hering, Bespiegeling v. Neerl. Waterenood op 21, 22 Nov. 1776. Amst. 1778. 8°.
(1) 21/XI IJgezigt aan het Blaauwhoofd van Amsterdam.
(2) 21/XI Doorbraak van de IJsseldijk bij Gouda.
(3) 22/XI Overstrooming op de hooge Zwaluwe.
(4) 21/XI Storm en hooge vloed van Elburg.
(5) 22/XI Dijkbreuk tusschen Vollenhoven en Kampen.

4315 25 Nov. „Overstrooming van Dijkerhuizen bij Elburg en het redden van 15 menschen van een hooiberg. Naar en door *C. Bogerts*. Hg. 18, br. 25 dm. br. 4°.

4316 (1777. 2 Mei). De Amerikaansche Kaperkapitein Cunningham neemt in
a het Kanaal een Engelsche paketboot. (Wagenaar. Verv. I. 132). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit Wagenaar, Verv.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4317 Hetzelfde kleiner. Naar *H. Kobell* door *S. Fokke*. Hg. 9, br. 10 dm. 12°.
a Met adres v. A. Fokke. Later, zonder adres in: Vaderl. Hist. in themata.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4318 30 Aug. „Intrede van den Prins en de Prinses te Leeuwarden" (Wagenaar,
a Verv. I 102). Door (*S. Fokke*). Hg. 9, br. 10 dm. 12°. Met adres van A. Fokke. Later zonder adres in: Vaderl. Hist. in themata.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
c *Teekening* in O.-I. inkt.

4319 (31 Aug.) „Het verongelukken v. h. O.-I. Comp. schip *Overhout* te Egmond
a aan Zee. (Ned. Merc. II. 101). Door *R. Vinkeles*. Uit: (*Fokke*) Vad. Hist. XIII.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Hetzelfde. *Teekening* voor de plaat.

4320 10 Oct. „Het verongelukken van het schip *de Wilhelmina* in Groenland."
a Door *S. Fokke*. 12°. Met adres v. A. Fokke. Later zonder adres in: Vaderl. Hist. in themata.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4321 (1 Nov.) Zinneprent op de stichting der Maatschappij *Felix Meritis* te Amsterdam, die den len Nov. 1777 hare eerste vergadering hield. (Ev. v. Loon Historiepenn. Verv. II. 109). — Het zinnebeeld der Maatschappij, ter weerszijde eene zinnebeeldige vrouw, daarachter een obelisk; op den achtergrond het Stadhuis. Gravure zonder eenige naam, *proefdr. v. a. l.* Waarschijnlijk de titelprent van een boek daarover. Het vignet hg. 12, br. 15 dm. Afdruk in gr. 4°.

4322 **1778 4 April.** Executie van J. B. F. van Gogh op den Dam voor het
a Stadhuis te Amsterdam, wegens het vermoorden zijner geliefde Anna Smitshuizen. (Nederl. Jaarb. bl. 377). Met adres van *D. Schuurman*. Hg. 24, br. 29 dm. br. fol.
b Dezelfde als *proefdr. v. a. l.*

Hierbij een gedrukt vers, door hem geschreven op den dag van de executie, waarbij een plaatje van het verwonde hoofd zijner geliefde. — Voorts: „Beschouwing over de executie van van Gogh," zijnde een lettervers in 4 kol. fol. waarin zijn naam en die zijner beminde. gr. fol.

4323 **1778** tot **86**. Afbeelding der Mayboomen te 's Hage opgerigt. 8 bl. 4°. Uit: Nederl. Mercurius. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

4324 (**26 Mei.**) Twee zinnebeelden (een altaar met het Amsterdamsche wapen, waarbij de Tijd zit; — een medaillon, waarin een man schrijft: *Hervorming*) op het tweede eeuwfeest van de invoering der Reformatie te Amsterdam. Beide geëtst door *Jan Fokke*. 1778. br. 24°.

4325 **24 Aug.** Twee platen op het 1e „Eeuwfeest van het Luthersche Diaconie „Weeshuis" te Amsterdam (Titelprent? zijnde een eerepoort, waaraan de negen wapens der Regentessen, Assessoren en Diakenen hangen; — en een gezigt op de binnenplaats van het weeshuis, met voorgevel en twee medailles). Beide door *N. v. d. Meer*. Met adres van v. J. Strander. 8°.

4326 **25 Aug.** „Het verbranden van het oorlogschip Kenmerland." (Wagenaar
a Hist. Verv. I : 197). Door *S. Fokke*. 12°. Met adres v. A. Fokke. Later zonder adres in: Vaderl. Hist. in them.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4327 **26 Aug.** Afbeelding van eene groote parel, van 578 karaat, voorstellende een' slapenden leeuw, en van een schoone brillant, wegende 58 grein, nagelaten door H. C. Sander, verkocht 26 Aug. 1778 te Amst. in de Munt. Afbeelding v. d. Parel, door *S(chepp?)*. Hg. 9 br. 12 dm. — v. d. Brillant door *S*. Hg. 9 br. 7 dm. 12°.

Met *Notitie* in 4°. waarop de prijzen van de Parel *f* 2100.— v. d. Brillant *f* 17500.— enz. ingevuld zijn.

4328 **7 Febr.** Tijdvers van J. F. Delsing: „Verheven Maatschappije." (1778).—
a „Op het Oeconomisch ontwerp van de Maatsch. der Wetensch. te Haar„lem, waarvan te Amsterdam in de Doorlucht. School de eerste vergade„ring is gehouden, 7 February." Boven het vers en onder bovenstaand opschrift een groot vignet, vertoonende de Maatschappij, een Programma in de hand houdende, en zittende op een stoel met de wapens van Amsterdam en Haarlem, enz. Door *N. v. d. Meer*. Hg. 27 br. 20 dm. gr. 4°. Afdruk op groot breed folio papier.
b Dezelfde plaat, alleen het vignet, fraaije *proefdr. v. a. l.*

4329 **15 Sept.** „Vergadering des Oeconomischen Taks" (van de Holl. Maatschappij
a te Haarlem) „in de eetzaal van het Diaconiehuys te Haarlem." (Wagenaar, Verv. I. 327). Naar *V. v. d. Vinne* door *S. Fokke*. br. fol.
b Dezelfde plaat *proefdr. v. a. l.*

4330 Hetzelfde kleiner, met 4regelig onderschrift in kapit. letters. 4°. Uit: ?

4331 Tijdvers van J. F. Delsing: „'t Is hier één hart, één doel" (1778) en afbeelding
a der medaille op deze Vergadering te Haarlem; beide op ééne kolom. Door *R. Vinkeles*. Hg. 26 br. 20 dm. fol. Afdruk op gr. br. fol. papier.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4332 15 Sept. Het springen van 's Lands oorlogschip: Alphen, bemand met
a 280 koppen en gecommandeerd door Kapt. van der Feltz, in den haven van Caraçao. (Wagenaar, Verv. I. 197 Nederl. Jaarb. bl. 1460) Naar *H. Kobell* door *J. Punt*. br. fol. Met adres van *J. Allart*. 1779. Hg. 28, br. 40 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, latere afdruk zonder naam van graveur en teekenaar, met 1 regel onderschrift en adres van *P. Conradi*. 1787.

c Dezelfde plaat, *proefdr. voor alle lr*, met den naam van: *Sallieth Rotterdam*, als graveur, ligtelijk getraceerd. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

d Dezelfde voorstelling, *teekening* in O. I. inkt, voor de plaat. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4333 Hetzelfde eenigzins anders en kleiner. Door *S. Fokke*. Hg. 21, br. 26
a dm. kl. br. fol.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4334 Hetzelfde als voren, verkleind. Door *S. Fokke*. 12°. Met adres v.
a A. Fokke. Later zonder adres in: Vaderl. Hist. in themata.

b Deze pl., *proefdr. v. a. l.*

4335 Drie lijkstaatsien der menschen van 't oorlogschip Alphen. Met adres v. *B. Mourik*. 4°. Uit: Nederl. Mercurius.

4336 2 Dec. „Het stranden der Kaag van Schipper Klaas Ringels bij Texel."
a Naar *H. Kobell*, door *M. de Sallieth*. Hg. 30, br. 40 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4337 Twee zinneprenten zonder eenigen naam, doch met afzonderlijke: „Verklaring der Staatkundige Printverbeelding, wegens den Staat der Engelsche „natie in 1778" (N°. 1 en 2) (Wagenaar Verv. I. 199 enz.) — De eerste verbeeldt den Koophandel van Groot-Brittannie als eene melkkoe, welks door een Amerikaan de hoornen worden afgesneden, terwijl een Hollander haar melkt. In het verschiet de stad *Philadelphia* met het Engelsche schip: *Eagle* onttakeld. — De tweede (onderaan links gen°. N°. 2) stelt regts eene knielenden en biddenden Engelschman voor; links een altaar, waarop de woorden: *Mexico, Peru, Chili* staan, daarnaast graast de Engelsche koe in distels. In het verschiet komen de Engelsche Commissarissen te *York-town* bij het Amerikaansche Congres. Iedere plaat hg. 21, br. 28 dm.

Deze platen zijn de eersten van de groote reeks der overmoedige Hollandsche spotprenten tegen Engeland.

4338 Zinneprent op den afval der Amerikaansche koloniën van Engeland. — George III zit op een' troon; twee Amerikanen trekken hem zijne laarzen uit; terwijl hij roept: *o Nord, Nord!* komt Lord North bedaard aanrijden. Links de buste van Cromwell: *Uytvinder v. Heersch- en Baatzugt*, waarvoor eenige Lords knielen. Onderaan eene Holl. verklaring van N°. 1—5 in 2 kol. Hg. 20, br. 30 dm. kl. br. fol.

4339 1779. „Gezigt v. de Werv der Admiraliteit v. Zeeland te Vlissingen in 1779; „aldaar uit de Mastloots gezien." Gezigt der werf waar de romp van een groot schip op stapel staat. Met 4reg. vers, waarin o. a.: „Zoo blijkt „het dat men hier in vrede, niet geheel — Den oorlog wuft vergeet om „Vrijheid te bewaaren." Naar en door *J. Arends* te Middelburg. Hg. 40, br. 49 dm. br. fol. Pendant van een dergelijk gezigt van de O. I. werf te Middelburg in 1778 door denzelfden. Beide in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4340 **29 Jan.** „Illuminatie van 't Logement: *het Nieuw kasteel van Ant-„werpen*," te Utrecht bij het tweede Jubilé over het sluiten der Unie „van Utrecht." (Nederl. Merc. 1779. bl. 42) Slecht plaatje met 1reg. onderschrift. Hg. 14, br. 19 dm. br. 4°.

4341 **11 Maart.** Brand te Rotterdam (in de Pottebakkerssteeg) van de Maaszijde
a te zien. (Nederl. Jaarb. bl. 447). Naar *G. Haasbroek* door *P. de Mare.* Hg. 36, br. 46 dm. br. fol.
b Dezelfde plaat, fraaije en vroegere druk, zonder naam van graveur en slechts met de initialen *G. H.* van den teekenaar. Voorts met één regel „Ten Voordeelen van de noodleidende Huisgezinnen," welke later uit het onderschrift is weggelaten.

4342 Dezelfde brand, „van de westzijde der Leuvenhaven te zien." Naar *C. v. Hardenbergh,* door *L. Brasser.* Hg. 38, br. 46 dm. br. fol.

4343 Overblijfsels van denzelfden brand van de Scheepmakershaven te zien. Naar *G. Groenewege,* door *R. Muys.* Hg. 36, br. 45 dm. br. fol.

4344 Hetzelfde anders, kleiner. 4°. Uit: Nederl. Merc. *Proefdr. v. a. l.*

4345 **24 Julij.** De gebroeders Frans en Jakob Naerebout, loodsen, redden 87 menschen van het O.-I. C. schip Woestduin, gestrand op de Noorder-rassen. (Wagenaar, Verv. II. 212. Nederl. Jaarb. 719.) Vier ongenomm. platen naar *E. Hoogerheyden,* door *A. Fokke Willzn.* en *M. Sallieth.* Iedere plaat hg. 28, br. 49 dm. br. fol.
(1) „Het vastzeilen van het schip op de rassen."
(2) „Het kappen van tuig en masten."
(3) „Het aan stukken slaan van het schip."
(4) „Het redden van het volk van de wrakken 's morg. 25 Julij."

4346 Hetzelfde, doch alleen de 4de plaat der voorgaande Serie. Verkleind.
a Door *R. Vinkeles.* 8°. Uit: Wagenaar Verv. II.
b Dezelfde plaat afdruk in *rood.*
c Dezelfde plaat *proefdr. v. a. l.*
d Dezelfde voorstelling, fraaije *teekening* voor de plaat.

4347 Hetzelfde. „Het blijven v. 't O. I. C.-schip *Woestduin* gecomm. door „G. Berg. 25 Julij." Naar en door *D. de Jong.* br. fol. Hg. 30 br. 40 dm. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

4348 Hetzelfde voorval, geheel anders. Het schip Woestduin op den voorgrond rechts. 4°. Uit: Nederl. Merc.

4349 Portret van Frans Naerebout met de medaille voor zijne verdiensten versierd, later broeder van den Ned. Leeuw. Overl. 29 Aug. 1819. Door *P. Velijn.* gr. 8°. — Hetzelfde verkleind. Naar *J. P. Bourjé.* 12°.

4350 **5 Oct.** „The European Diligence." — Engelsche Spotprent op Catharina
a van Rusland's contraörder over de Gewapende Neutraliteit? en op den Holl. handel in contrabande met Eustathius. Een Hollandsche boer, eene pijp in den mond, rijdt een' kruiwagen, met opschrift: „De jonge Johanna „Petronella Cornelius Dirk van der Meulen for Eustatia." en waarin Spanje, Frankrijk en Amerika zitten, over het ligchaam der Engelsche maagd, doch wordt in zijn loop gestuit door een Russisch soldaat. Zonder adres. „Published 5 Oct. 1779." hr. 4°.
b Dezelfde plaat, naauwkeurige copie, doch zonder jaar en datum onderaan doch met adres v. *W. Humphrey,* Strand. br. 4°. Beide in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4351 31 Dec. „Aanval van den (Engelschen) Commandeur Fielding op het (gera-
a „pende) convooi van den Schout bij Nacht Bijland." (Wagenaar, Verv. II. 173 enz. Nederl. Jaarb. 1780. bl. 131). Afbeelding van het gevecht. Naar *G. Groenewege* door *R. Vinkeles.* br. 4°. Uit: J. Fokke Geschiedenis der 18e Eeuw. 6e dl.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4352 a Hetzelfde kleiner. Door *R. Vinkeles.* 12°. Uit: (*Fokke*) Vad. Hist. deel XIII.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling, *teekening* in O. I. inkt voor de voorgaande plaat.

4353 Hetzelfde anders. Door *S. Fokke.* br. 12°. Met adres v. *A. Fokke.* Later,
a zonder adres, in: Vaderl. Hist. in themata.
b Dezelfde pl. *proefdr. v. a. l.*

4354 Hetzelfde, juist andersom, met 1 regel onderschrift. Gemerkt: bl. 2.
a Hg. 8 br. 10 dm. 12°.
b Dezelfde voorstelling, *teekening* in O. I. inkt voor de voorgaande plaat.

4355 1780. 20 Mei. Brand in de Waag te Amsterdam. Door *S. Fokke.* 12°.
a Met adres van A. Fokke. Later zonder adres in: Vaderl. Hist. in Them.
b Hetzelfde plaatje *proefdr. v. a. l.*

4356 20 Oct. Prins Willem V levert in de Vergadering der Staten van Hol-
a land de papieren in, bij den Amerikaanschen afgezant aan Amsterdam, H. Laurens gevonden, welke het voorloopig tractaat van Amsterdam met Amerika bevatten. (Wagenaar, Verv. II, bl. 449) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 8°. Uit Wagenaar Verv.
b Dezelfde pl. *proefd. v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling, *teekening* voor de voorg. pl.

4357 Zinneprent over het nemen der papieren van den Amerikaanschen afgevaardigden H. Laurens. — In eene groote kamer zit, links, eene hooge personaadje, tegenover wien een staatsdienaar staat, die hem wijst op eene op tafel staande schilderij, waarop het nemen der papieren van H. Laurens wordt voorgesteld en geschreven staat: *hinc ill*...(lacrimae). De schilderij vertoont de vlaggen der Noordsche natiën, wat, volgens de bijgevoegde, afzonderlijke „Uitlegging van eene Engelsche kunstprent" de Gewapende Neutraliteit beteekent. Zonder eenige letter. Hg. 22, br. 34 dm. br. fol.

4358 14 Nov. Het verlaten van een schip door het volk, voor Egmond aan Zee. Rechts het schip, in het midden het strand, links de teekenaar. Zonder eenigen naam. Hg. 23, br. 38 dm. br. fol.

Deze plaat is, naar ik meen, reeds in of omstreeks 1752 gebruikt. — Zie N°. 4403.

4359 25 Dec. Kapitein J. Statinck, voerende het schip: Prinses Carolina,
a wordt in het Kanaal door twee Eng. oorlogschepen overvallen en opgebragt. (Wagenaar, Verv. III, bl. 20. Ned. Jaarb. 1091). Door *R. Vinkeles.* 8°. Uit Kok, Vad. Woordenb. XXVII.
b Dezelfde plaat, *proefdruk v. a. l.*

4360 „The Dutch in the dumps." Engelsche spotprent op het gevecht v. Dec. 1780. Een Engelsch zeeman heeft een' Hollander zijn broek uitgetrokken als straf voor het heulen met Frankrijk, en deelt die met een ander matroos. Met Engelsche bijschriften over het tractaat met Frankrijk. Met adres v. *Darly.* 4 Jan. 1781. br. 4°. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4361 „Algemeene Staatkundige Konstplaat van 't Jaar 1780. — Taille douce „politique et generale de l'annee 1780." — Een folio blad waarop in 5

rijen onder elkaar, de 15 verkleinde copien staan, in verschillende grootte, gen°. 1 tot 15 doch zonder opschriften, van 15 zeer leelijke en flauwe zinneprenten in 1778 en 1780 hier verschenen over onze politieke verhouding en betrekking tot Engeland en America, doch vooral over de Gewapende Neutraliteit. (Wagenaar. Verv. II, 325, 411. v. Loon, Historiepenn. Verv. II, bl. 135—137). Onderaan in het midden, staat in plaats van eene plaat eene versierde strik met de woorden: *Staatkundige Fabelrol.* Slecht geëtste plaat zonder naam v. graveur. Hg. 42, br. 42 dm. fol. — Hierbij: „Uitlegging van de Algem. Staatkund. Konstplaat." 60 bl. 8°. — Zoowel de plaat als de uitlegging komen zelden voor.

De 15 hierop verkleinde platen zijn de volgende, en komen op deze N°. voor:
N°. 1. De door list en geweld aangevallen Leeuw. N°. 4362.
„ 2. De ontwaakte Leeuw. N°. 4363.
„ 3. De moedige en waakzaame Leeuw. N°. 4364.
„ 4. Loon naar werk. N°. 4365.
„ 5. De man in het hembd. N°. 4366.
„ 6. De jonge rijke Hollander op zijn geldkist. N°. 4367.
„ 7. De tijd geeft verandering. N°. 4368.
„ 8. De Britsen Leopard tot reden gebragt. N°. 4369.
„ 9. (Verv. van 6) De eerwaardige Hollander bij zijn geldkist. N°. 4370.
„ 10. Toestand van versch. Mogendheden. N°. 4371.
„ 11. Engelsch Nieuws. N°. 4372.
„ 12. De wanhoopige Britten. N°. 4373.
„ 13. Engeland van binnen beroerd. N°. 4375.
„ 14. Dan onder dan boven. N°. 4376.
„ 15. Staatkund. Prentverb. der Engelsche natie. I. N°. 4337. (I). — N°. II. van 4337 is hierop niet afgebeeld.

4362 „Den door list en geweld aangevallen leeuw." — Zinneprent over onzen
a toenmaligen toestand. Rechts *Amsterdam*, links *Brest* met de Holl. schepen met scheepsmaterialen; in het midden de namen van *Fielding* en *Bijland* bij *Portsmouth*. N°. 1 is een Amsterdamsch patriotsch koopman, beschuldigd van slinksche winst door aanvrage van Convooi, enz. Zonder naam. Met: *Verklaaring*, waaronder: 1780. Hg. 19, br. 38 dm. br. fol.

b Copie der voorgaande plaat, met anders gedrukte *Verklaaring;* daaraan kenbaar, dat de 2de kol. der uitlegging in de voorg. plaat begint: *de Paus*, en in de copie: *Paus onze*, enz.

c Dezelfde copie, vermeerderd met twee personen A en B bovenaan regts bij Amsterdam, sprekende over de fransche Certificaten.

d Dezelfde vermeerderde plaat, doch andere druk. De uitlegging van A en B staat op de vorige plaat onder *beide* kol., in deze alleen onder de 2de kolom.

Hierbij de volgende vier pamfletten over deze plaat:

(1) Vrije Gedachten van eenen Patriot over de plaat: Den aangevallen Leeuw, enz. 1780. 15 bl.
(2) Hetzelfde, 3de druk vermeerderd. 16 bl.
(3) Zamenspraak tusschen een Hollander en Zeeuw over de „veel geruchtmakende plaat." 31 bl.
(4) Patriotsche Gedachten over den staat van Nederland en de twee onlangs uitgekomen platen: Den aangevallen — en: Den ontwaakten Leeuw. 8 bl.

Deze plaat is N°. 1 op N°. 4361.

4363 „De ontwaakte leeuw." Zinneprent op de aanbieding der Neutraliteit in April 1780. Catharina II (N°. 2) vergezeld door twee andere vorsten, Denemarken en Zweden, biedt den Holl. leeuw een tractaat van vriendschap aan, (nl. de gewapende Neutraliteit). Rechts de Prins, den Ridder Yorke bestraffende. Met *Verklaaring*. Hg. 20, br. 31 dm. br. fol.

Hierbij een pamphlet: Nadere verklaring op de Konstplaat: De ontwaakte Leeuw. 1780." 16 bl. Zie voorts de bijlage 4 bij het vorige N°. Is plaat 2 op N°. 4361.

4364 „De moedige en waakzaame leeuw." Zinneprent op het aanbod der gewapende Neutraliteit. — Eene kaart, waar bovenaan bij *Portsmouth* de schepen van *Fielding* liggen met het gevangen Convooi van *Bijland*. Lager, onder het Kanaal, links: *Brest*, regts: *Amsterdam*, waarbij de Russische Prins Gallitzin op antwoord over de gewapende Neutraliteit aandringt, terwijl de Fransche Ambassadeur den Holl. leeuw tot handelen zoekt aan te sporen. Zonder naam; met *Verklaaring*. Hg. 18, br. 37 dm. — Is plaat N°. 3 op N°. 4361.

4365 „Loon naar werk. 1780." — Spotprent op Engeland. Een Engelsche dog aan eenen „ronde onzijdige paal" gebonden, wordt door een Hollander (door Catharina II ondersteund) gepijnigd. Links wordt de Engelsche Koningin der zee door den Amerik. Kaperkapitein Paul Jones gegeeseld. Slechte aquatinta plaat zonder naam, met gegrav. uitlegging. Hg. 21, br. 27 dm. br. fol. Is N°. 4 op pl. 4361.

4366 „De man in het hembd, of de gefnuikte hoogmoed." Spotprent op Enge-
a land. — Engeland wordt door eenen Amerikaan van beurs en kleeren beroofd, terwijl een Rus hem dreigt te slaan, een Deen en Zweed hem de armen binden en een Hollander hem ketent (door de gewapende Neutraliteit). Met *Verklaring* in boekdruk in kapit. lett. Hg. 17 en 23, br. 22 dm. br. 4°. Dit is een der beste platen der serie. Pl. 5 op N°. 4361.

b Dezelfde plaat, *etsdruk* met op en onderschrift. *Zeer zeldzaam*. Hierbij eene *Uitlegging* in rijm. 7 bl. 8°.

4367 Zinneprent op de wuftheid, vermaakzucht en Engelschgezindheid van het jonge Holland. Een jonge rijke Hollander op zijn welvoorziene geldkist gezeten, wijst de *Hollandsche Waaren* af, en laat zich door Hoogmoed, Dartelheid, enz. naar de *Engelsche Kraam* en de *Modes de Paris* voorttrekken. Zonder eenigen naam. Met afzonderlijke uitlegging. Hg. 25, br. 38 dm. br. fol. Deze plaat is N°. 6 op N°. 4361. — Zie het pendant dezer plaat op N°. 4370.

4368 „De tijd geeft verandering." — Een Engelschman wil den Hollandschen leeuw eenen breidel in den bek duwen; een geharnast Batavier wijst op Tromp en de Ruiter in de lucht. Links in de lucht het beeld van Catharina II, wegens haar ontwerp van Gewapende Neutraliteit. Op den achtergrond een groot schip en verklaringen over het strijken der vlag. Met uitlegging. Hg. 22, met uitlegg. 35, br. 33 dm. br. fol. Is pl. 7 op N°. 4361.

4369 „Den Britsen Leopard tot rede gebracht." — De Engelschgezinde Hollander *Cato Batavus* staat bij den Britschen luipaard, waarnaast de Holl. leeuw. N°. 6 is Catharina II van Rusland, die door het verbond van Gewapende Neutraliteit aan den Holl. leeuw moed geeft. Zeer slechte plaat met tal van inschriften en afzonderlijke verklaring. Hg. 27 en 39, br. 35 dm. Hierbij eene zeer zeldzame afzonderlijke Fransche verklaring. Is N°. 8 op N°. 4361.

4370 Pendant van N°. 4367. Zinneprent op den rijken toestand van het Nederlandsche volk in dezen tijd. — In het midden staat een eerwaardig Hollander bij zijne welvoorziene geldkist; hij deelt zijne schatten aan den Handel, Vlijt, enz. uit, en wijst de naijverige vreemdelingen af. Op den voorgrond brult de Hollandsche leeuw tegen den Engelschen dog die door den Franschen Haan besprongen wordt. Zonder eenigen naam. Hg. 25, br. 38 dm. Met afzonderlijke uitlegging in boekdruk, en: Opdragt aan de Oeconom. Tak te Haarlem. — Deze plaat is N°. 9 op N°. 4361.

Deze platen 4367 en 70 worden in de: *Uitlegging* bij 4361, genoemd: De 1e en 2e Oeconomische plaat.

4371 „Toestand van verscheiden Mogendheden van het tegenwoordig verward

a „Europa." — Opschrift der afzonderlijke uitlegging van eene Zinneprent, waarop de Engelsche Wisselbank schuins in de lucht hangt; een Engelschman wordt er door een Franschman afgetrokken, een Hollander alleen houdt de Bank in evenwicht. Met een Engelsch en Hollandsch 8regelig gegrav. vers. Hg. 22, br. 30 dm. Met afzonderlijke uitlegging.

b Dezelfde plaat, doch nu met eene breede rand, schijnbaar van groote steenen, omgeven. Hg. 27, br. 30 dm. Met dezelfde verklaring. — Deze plaat is N°. 10 op N°. 4361.

4372 „Engelsch nieuws." Een Hollander staat met: *niewe klaghten* in de hand, links Lord Shelburne, wien eene schilderij: *het verwarde Eiland* (Engeland) vertoond wordt, doelende op zijnen tegenstand van de Engelsche ministers. (Wagenaar, Verv. II 305). Regts Lord Gordon, die zijn antipapistisch oproer overdenkt. Met uitvoerige uitlegging in 2 kol. Hg. 22 en 35, br. 32 dm. br. fol. — Deze plaat is N°. 11 op N°. 4361.

4373 „De wanhoopige Britten en de vernoegde Americanen op de tijding van „diffensieve Alliantie, onbepaalt Convoy en gewapende Neutraliteit." — Rechts zit Koning George? (N°. 1) hier genoemd *George Garther*, waarachter N°. 2 (Lord North? hier *Garther* genoemd,) in eene vertwijfelende houding staat over het gevaar der defensieve Alliantie, nl. de Gewapende Neutraliteit. In het verschiet de Amerikaansche vloot, in het midden een Hollandsch schipper, koopman en fabriekant, allen zeer vergenoegd. Met uitlegging aan beide zijden. Deze plaat is eene verkleinde copie van de volgende. Hg. 16 en 22, br. 11 en 40 dm. br. fol. — Is N°. 12 op N°. 4361.

4374 „Kritieke vertooning van de Tooneelspelers van *Dr. Schasz*." — Opschrift der afzonderlijke uitlegging van eene zinneprent zonder éénigen naam, doch dezelfde in het groot, maar omgekeerd, als de vorige; George Garther (N°. 1 is hier Mr. *Brodding*) zit links, enz. — Deze plaat is volgens de uitlegging, van andere beteekenis en waarschijnlijk vroeger dan de voorgaande; N°. 2. *Will. Griff*, nl. jammert niet over de Neutraliteit maar over de stuk geslagen theepotten en duidt zeker W. Pitt aan, wanhopend over het thee-oproer in Boston. N°. 11 de Wildeman, die van zijne forten vuurt, is Amerika, vechtende tegen Engeland. Zonder jaar of naam. Hg. 20, met uitlegg. 38, br. 30 dm. br. fol.

4375 „Engeland van binnen en buiten beroerd." — Spotprent op Lord Gordon en zijne pogingen om een antikatholiek oproer te verwekken. — Lord Gordon wordt in zijne koets door het volk voortgetrokken; uit den hemel

valt een brief met de verzuchtingen der Nederl. natie, enz.; in het verschiet de brand van London. br. fol. — Is N°. 13 op plaat 4361 en heeft volgens bl. 53—56 der Uitlegging bij N°. 4361, den vooropgeplaatsten titel, doch nimmer heb ik die origineele plaat zelve gevonden; ze ontbrak aan alle verzamelingen welke ik gezien heb. Zie N°. 4384.

4376 „Dan onder dan boven." — De tijd draait het rad des oorlogs, waar de Engelschman nu boven is, doch door een Amerikaan en Franschman zeer in het naauw wordt gebragt. N°. 4 is een monnik, die naar den brand van Londen ziet door Lord Gordon's oproer gesticht. (Zie de vorige plaat.) Met uitlegging. Hg. 20 en 30, br. 27 en 35 dm. br. fol. Is plaat N°. 14 op N°. 4361.

— N°. 15 op de plaat N°. 4361 is de verkleinde copie van de 1e plaat van N°. 4337 — de 2e plaat van N°. 4337 komt niet op N°. 4361 voor.

De volgende 10 platen zijn zinneprenten over hetzelfde als de vorige 15 N°.

4377 a Serie van 4 kleine ongenomm. Zinneprenten op dezen tijd, met de volgende onderschriften:

„Zinnebeeld op de Onafhankelijkheid van America." (Het beeld der Vrijheid wordt op het voetstuk hersteld).

„De Vreede wordt door den oorlog verjaagd." (De geharnaste Oorlog verdrijft met het zwaard den Vrede, terwijl de Handel wegvlugt).

„Vrankrijk verdedigt America." (Een Romeinsch soldaat trekt zijn zwaard om een dog die vrouwen aanvalt, te verjagen.)

„De Czaarin en de Keizer zoeken de Vreede." (De Vrede? vlugt in eene spelonk, en wordt door Catharina II en Jozef II, beide met brandende fakkels, toegesproken.

Door S. *Fokke.* Met adres van *A. Fokke Simz.* Ieder plaatje hg. 12, br. 14 dm. 12°. Te zamen op een blad 4°. gedrukt. Uit?

b Dezelfde plaatjes; fraaije *proefdr. v. a. l.*

4378 Zinneprent op de Gewapende Neutraliteit. In de wolken de wapens van Rusland, Denemarken, Zweden en Nederland, met bovenschrift: *Gewapende Neutraliteit,* waarvoor eene gekroonde vrouw: N°. 12 (Amsterdam?) haar dank betuigt; links een troonhemel, waaronder Themis zit. Zonder naam. Hg. 20, met *Verklaaring* 31, br. 31 dm. br. fol.

4379 „De Engelschman op zijn uiterste." Koning George ligt, al brakende van buikpijn, te bed van schrik op de tijding van de Gewapende Neutraliteit. Een Doctor wil hem klisteeren, wat een Amerikaan verhindert. Een Hollander houdt den koning eene kamerpot voor, dat hij daarin het *Tractaat van Cromwell* moge uitspuwen. Met adres: Lyon, *N. Ciseau.* Hg. 18, met de uitlegging 24, br. 27 dm. br. 4°.

4380 „De verloste Hollander, of de gedwongen dog". — Vuile Patriotsche spotprent op Engeland. *Het tractaat van Cromwell* wordt op een geheim gemak onder eene brug gebruikt. Een Holl. boer gaat over eenige doode Engelschen eenen naakten Amerikaan te gemoet. In het verschiet eene Engelsche stad, half gezonken. In het midden eene gekroonde vrouw: Catharina II, die den Holl. leeuw bijstand belooft. Hg. 21, met uitlegging 23, br. 28 dm. br. 4°.

4381 Zinneprent op de verbreking van het Tractaat van Marine van 1670 door Engeland. De Koning van Engeland werpt zijn degen in de weegschaal

tegen het tractaat, dat ligter blijkt dan de degen. Met 2regelig vers: „Daar Nijd en snood geweld" enz. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. gr. 8⁰.

4382 Twee ovalen, met omschrift: Louis XVI en Catharina II, om hierin hunne borstbeelden te plaatsen. Onder ieder 8 versregels. 8⁰.

4383 „*English Printet*." — Acht Mylords en Edellieden zitten aan eene tafel waarop een wereldbol legt, waarvan Lord North een derde gedeelte voor zich neemt; regts dansen Fransche matrozen van vreugd over de verovering van St. Eustathius, (2 Febr. 1781) een Engelschman wordt van een Amerikaanschen ezel afgeworpen, enz. Hg. 16, met uitlegging 23 dm. br. 31 dm., br. fol. *Zeer zeldzaam*.

4384 „Waare afbeelding van Lord George Gordon." — Lord Gordon ziet in de gevangenis door de traliën heen het ophangen van een paar slachtoffers van het door hem verwekte Antipapistische oproer; op een tafel liggen twee bijbels en vele papieren. Met uitlegging. Hg. 21 en 25, br. 30 dm. br. 4⁰.

Dit oproer is uitvoerig beschreven in Dickens, Barnabij Rudge. — Ofschoon de plaat hierin eigenlijk niet behoort is ze om N⁰. 4375 en 4361 7e pl. hierbij gevoegd.

4385 Spotprent op Engeland. — Een Engelschman zit op eene stoel, hem wordt door Catharina II een bril opgezet, terwijl een Amerikaan hem de voeten boeit, waarna een Hollander met vreugde staat te kijken. Met 8 reg. gegrav. onderschrift. Slechte doch zeer zeldzame gravure. Hg. 13 br. 15 dm. br. 4⁰. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4386 „Bedlam of the world." — Engelsche zinneprent van de oppositiepartij tegen den oorlog met Holland en over de Gewapende Neutraliteit. Koning George teekent al slapende het *Manifest tegen de Nederlanden* 30 Dec. 1780; een ander heeft het tractaat over de *Gewapende Neutraliteit* in handen, waarover sommige Lords in woede geraken. Aan de muur hangt de titel van: *Nieuwe beschrijving van Groot Brittannia*, uitgenomen de Amerik. koloniën. Door *P. Dutsman* (pseudon.) „Published, 5 Januarij „1781." Hg. 20 br. 22 dm. br. 4⁰.

4387 **1781**. „De Post van den Neder-Rhijn." — Titelplaten der deelen 1 tot 8, van Jan. 1781 tot Febr. 1783 uitgegeven, van dit hevige Patriotsche tijdschrift, geschreven door P. 't Hoen te Utrecht. Hierbij zijn portret door *Gaucher*, 1791 in 8⁰. en 2 naast elkander gedrukte verzen over zijne afbeelding, nl.: „Op den braven schrijver v. d. Post v. N." — en „Op den snooden schrijver v. d. Post v. N.' 8⁰. Zie ook van Woensel Lantaarn. 1800.

4388 **7 Jan.** „Gezigt van het op strand jagen der Vlaardinger Vischhoeker door
a „drie Engelsche kapers bij Scheveningen." (Wagenaar Verv. III, 26). Naar *J. F. Muller*, door *A. Fokke Willemz*. Hg. 20, br. 28 dm. — Hierbij: Echt Relaas v. de Gebeurtenis tusschen 3 Engelsche Kotters en een Vlaardinger Hoeker. 8 bladz. 8⁰.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4389 Hetzelfde, eenigzins verkleind, en herkenbaar aan het ontbreken op den voorgrond van sloep, ben en vischtuig en den visscher met een mand op den rug; de toren staat ook verder van de regterzijde af. *Etsdruk* van eene niet afgemaakte plaat, welke ik alleen in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam gezien heb. Hg. 14, br. 24 dm. br. 4⁰.

4390 „Jagt der Engelschen op de Vlaardingsche Visschers voor Scheveningen." Lithogr. zonder naam, gemt.: Bl. 132. Uit: Sprenger v. Eyk Geschied. v. Vlaardingen. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4391 8 Jan. Ontvlugting van drie Holl. matrozen, — die eene Expresse naar Engeland bragten, doch aangehouden werden, — met eene visscherspink uit Engeland naar Scheveningen. In het midden de boot waaraan een hemd als zeil is vastgemaakt. Door *H. R. v. Rossen*. Hg. 18, br. 25 dm. br. 4°. Hierbij: Eerezang door Pieter Vreede voor de drie Scheveninger visschers: Arie Dijkhuizen, Corn. Spoor en Ghiel Pronk, en de geschiedenis van het feit. 6 bl. 8°.

4392 Hetzelfde, geheel anders en veel kleiner. Het hemd of zeil hangt aan één,
a op de voorgaande plaat aan twee masten. Titelvignet van het dichtstuk van: *C. Gebel*, Tafereel eener ontvlugting, enz. 's Hage 1831. 8°.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4393 2 Febr. „Afbeelding v. h. Eilaud St. Eustachius door de Engelschen ver„overd." 4°. Uit: Nederl. Mercurius. Mei 1781.

4394 4 Febr. „Gezigt der Manmoedige Verdediging v. h. oorlogschip *Mars* „tegen 3 Engelsche Oorlogschepen door den Schout bij Nacht W. Krul." (bij Eustathius, waarbij Crul sneuvelde. (Wagenaar, Verv. II 237—261. v. Loon, Historiepenn. Verv. II, bl. 145 enz.) Gezigt van het gevecht. Gelijktijdige plaat, zonder eenigen naam. Hg. 19, br. 28 dm. br. 4°.

4395 Hetzelfde, nagenoeg als voren. Naar *G. Groenewegen* door *D. Vrijdag*. Hg. 17, br. 20 dm. br. 4°. Met adres v. *F. Bohn* (te Haarlem) Uit?

4396 Hetzelfde, doch geheel anders. Links het Holl. schip van weerszijden door de Engelschen beschoten. Met 2regelig onderschrift in kapit. lett. Naar en door *K. F. Bendorp*. Hg. 14, br. 21 dm. 4°.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde plaat, latere druk met 8regelig vers in plaats van het 2regelig onderschrift en get.: bl. 164. Deze plaat behoort in: Berkhey, Zeetriumf der Bataafsche vrijheid. I.
d Dezelfde plaat, met de verzen op *blaauw* papier.
e Dezelfde plaat, met de verzen, op *satijn*.
f Dezelfde voorstelling, origineele *teekening* in kleuren voor de plaat.

In Berkhey's Zeetriomf behooren de volgende platen.

4 kunstplaten voor rekening v. Berkhey zelven vervaardigd, nl. 1) Zeeslag van Crul. 2) Ontmoeting van Oorthuys en Melvil. 3) De medaille van J. v. Heemskerk. 1607. 4) Drinkhoorn v. Piet Hein. Voorts: de Slag van Doggersbank, 7 portretten van de zeehelden in dezen slag, 2 zinneprenten N°. 4452 en 2 medailles N°. 4415 en 4455.

4397 Hetzelfde, geheel anders en kleiner. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit (Fokke)
a Vaderl. Gesch. XIV.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling; *teekening* in O. I. inkt voor de plaat.

4398 Zinnebeeldige graftombe op W. Crul, gesneuveld 4 Febr. voor St. Eustathius Door W. B(ilderdijk) geteekend en door hemzelven gegrav. 8°.

4399 Zinnebeeldige graftombe voor W. Krul (sic) met 4reg. vers van *B. B(osch)* Naar *P. Wagenaar* door *C. Brouwer*. 8°. — Dez. pl., omberdruk. — Dez. pl. *proefdr. v. a. l.* — In den Atlas van Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4400 Het borstbeeld van Crul op eene medaille, waaronder de keerzijde, een 4regelig vers en: bl. 174. Door *N. v. d. Meer*. 8°. Uit: Berkhey, Zeetriumf. Zie: v. Loon Historiepenn. Verv. II. 556.

4401 16 Febr. „Afbeelding van het Engels O. I. C. schip *de Generaal Barker*
a „bij Sandvoort gestrand. Gevolgd naar de Tekening van een vissers „jonge van 12 jaar." (Wagenaar, Verv. III, 30—34). Met 2regelig onderschrift. Slechte ets zonder naam. Hg. 17, br. 22 dm. br. 4°.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.* — Hierbij: „Op de zonderlinge overwin„ning der Hollanders behaalt ter gelegenheid v. h. stranden der Engelsche „Schepen te Noordwijk. Febr. 1781." Gedicht 7 bl.

4402 Hetzelfde, eenigzins anders. Het schip rechts, het strand links; met 1regelig onderschrift. Hg. 20, br. 25 dm. br. 4°.

4403 Hetzelfde kleiner. Op den voorgrond twee Holl. visschers pinken; en op het strand een wagen met paarden. Fraaije *ets* zonder naam. Hg. 14, br. 17 dm. *Proefdr. v. a. l.* kl. br. 4°.

Hierbij is op hetzelfde blad gevoegd de plaat N°. 4358, toen aangeduid als behoorende op 14 Nov. 1780 en die reeds vroeger gediend heeft.

Dit prentje is door *L. B. Coclers* geëtst, doch door R. Weigel in zijn: Supplement du Peintre Graveur de Bartsch, op bl. 199 N°. 15 beschreven als eene onbekende ets van L. Bakhuizen, die in de verzameling Sheepshanks was en nu in het Britsche Museum berust, en ook voorkwam in de collectie van den Heer N. C. de Ridder te Utrecht, in 1874 te Rotterdam verkocht. In den voortreffelijken Catalogus dier verzameling door den Heer J. P. van der Kellen, is deze verkeerde opgave aangewezen, welke eerst door Ottley gemaakt is in zijne: Notices of Engravers, No. 3 en later door Weigel en le Blanc overgenomen.

4404 (11 Maart.) „Politiek vertoog over het waar sistema van de stad Amsterdam" enz. (door R. M. van Goens). 1781. — Titel van dit even beroemd als berucht geschrift met portret van den bekwamen schrijver in medaillon op den titel. 8°.

Zie hierover in het breede: ten Brink, leven v. R. M. v. Goens. 1869. bl. 126, enz. — De verschillende uitgaven, tegenschriften, enz. zijn vermeld in mijn' Catalogue on America. 1872. N°. 1667, enz.

4405 30 Mei. Gevecht bij Cadix tusschen de Hollandsche fregatten *Castor*,
a Kapt. P. Melvill en *Briel*, Kapt. G. Oorthuis, met de Engelsche fregatten *Crescent* en *Flora*. (Wagenaar, Verv. III. 297—305, Nederl. Jaarb. 1234, 1427, 1435). Gezigt der vier bijna reddeloos geschoten schepen. Naar *J. Kobell* door *M. Sallieth*. Hg. 31, br. 48 dm. br. fol. Met Holl. en Fransche uitlegging over de sterkte der wederzijdsche fregatten. Hierop is een hevige regen afgebeeld die overigens alleen op 4411 *f* voorkomt.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.* doch met het wapen.
c Dezelfde plaat, *onafgemaakte etsdruk*, zonder het wapen.
d Hetzelfde. *Teekening* in kleuren; origineel of copie der voorgaande plaat.

4406 Hetzelfde gevecht. Copie naar de vorige plaat. Met Holl. en Fransch onderschrift door *J. Marianus* te *Augsburg*. Hg. 30, br. 44 dm. br. fol.

4407 Hetzelfde, naauwkeurig verkleind, met meer ineengedrongen Holl. onderschrift. Duitsche grav. zonder naam (waarschijnlijk door denzelfden als de vorige). Hg. 18, br. 32 dm. br. fol.

4408 Hetzelfde grooter, met zeer kreupel Holl. onderschrift: „De Schlagt tus„sen enz. De eerste waer gecomandeert enz." Door? *G. M. Probst* (te Augsburg) die waarschijnlijk de uitgever is, en zeker door *A. Rowland*, wiens naam links vermeld wordt. Hg. 32, br. 42 dm. br. fol. Zie N°. 4429.

4409 Dezelfde voorstelling. *Teekening* in O.-I. inkt door of naar de voorg. plaat van dezelfde grootte.

4410 Dezelfde Zeeslag; doch eenigzins anders. Het Engelsche schip tusschen de beide Hollandsche in. *Teekening* in O.-I. inkt. Zonder naam. Hg. 21, br. 30 dm. br. fol.

4411 Dezelfde Zeeslag, doch kleiner en anders. Links het Eng. schip de
a *Crescent* door het Holl. fregat reddeloos geschoten. Met 2regelig onderschrift. Naar en door *K. F. Bendorp*. Hg. 14, br. 20 dm. br. 4°. Pendant van N°. 4396.
b Dez. plaat, doch met 7reg. vers en: bl. 156 en 157. Uit: Berkhey Zeetriumf.
c Dezelfde plaat, afdruk op *blaauw* papier.
d » » » in *rood*.
e » » » op *zijde*.
f » » *proefdr. v. a. l.* Hierop is een zware regen afgebeeld, die welligt gedurende het gevecht gevallen is, doch na dezen proefdruk van de plaat weggenomen. Zie ook N°. 4405.
g Dezelfde voorstelling (zonder regen) *Teekening* in kleuren.

Deze reeks en die van N°. 4396 en 4435 zijn genomen uit een *uniek* exemplaar der werken van Berkhey in 103 deelen 8°., door hem zelven verzameld en thans berustende bij den Heer A. W. Sijthoff te Leyden, den tegenwoordigen bewoner van Berkhey's (zeer vergrootte) huis.

4412 Hetzelfde gevecht, eenigzins anders. Rechts het reddelooze schip *Crescent*. Goede gravure door *A. Sunlach*. Hg. 19, br. 24 dm. br. 4°. Zie 4428.

4413 Hetzelfde gevecht, verkleind. Naar *J. Kobell* door *W. van Senus*. 8°. Uit: Stuart, Vad. Geschiedenis.

4414 Eerepenning voor het gevecht met den *Crescent*. Met 4regelig vers en: bl. 173. Door *N. v. d. Meer*. 8°. Uit: Berkhey Zeetriumf. Zie: v. Loon Historiepenn. Verv. II, N°. 559.

4415 (8 Junij.) „Commissie bij Z. Hoogh. in 't Huis in 't Bosch" ter overgave van het Request over de oorzaken der werkeloosheid der Admiraliteit. (Wagenaar, Verv. IV, 75). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Vaderl. Hist. XIV.

4416 Zinnebeeldige eerzuil, met standbeeld voor den Amsterdamschen Burgemeester E. de Vrij Temminck, wegens het woordvoeren bij den Prins op 8 Junij. Rechts het Stadhuis, links de Kalverstraat. — (Naar *P. Wagenaar*, door *C. Bogerts*.) *Proefdr. v. a. l.* 8°. De letterdruk heeft een lapidair opschrift van 4reg. vers v. B. B(osch.)

4417 21 Junij. De Kaap de Goede Hoop met Fransche hulptroepen bezet. (Wagenaar. Verv. III, 283). Zonder naam. Get.: bl. 159. 12°.

4418 23 Julij. Zware brand aan den Uithoorn. (Ned. Jaarb. bl. 1580). Afbeelding der ruïne. Naar *C. van Hardenberg*, door *P. H. Jonxis*. Hg. 21, br. 32 dm. br. fol.

4419 Hetzelfde kleiner. Met den voorgrond van de overzijde. Naar *J. Verstegen*,
a door *C. Philips*. Hg. 19, br. 24 dm. br. 4°.
b Dezelfde plaat, *proefdruk v. a. l.*

4420 Hetzelfde anders en kleiner. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit:
a Kok, Vad. Woord. deel XXX.
b Dezelfde plaat, *Proefdr. v. a. l.*

4421 Hetzelfde kleiner en anders, met Holl. en Fransch bovenschrift. br. 12°. Hierbij: „Beschrijving van alle huizen en gebouwen onder Thamen, den „Uithoorn enz. en in de Mennonietenbuurt verbrand." Plano.

4422 5 Aug. Slag op Doggersbank. (Wagenaar, Verv. III, bl. 308—318 en vooral: van Loon, Historiepenn., Verv. II, 158 tot 168, en Bijlage bl. IX.) „Kaart van een Gedeelte der Noordzee tot verklaring der Actie op Dog„gersbank." Door *J. C. de Roeder*. Hg. 27, br. 34 dm. br. 4°. *Gekleurd.*

Hierbij 2 pl. gen°. 1, 2 van de verschillende positiën der Holl. en Eng. schepen, en de beschrijving, getit.: Nieuwe en nauwkeurige bijzonderheden aangaende het gevecht op Doggersbank. Amst. *J. C. de Roeder*. 28 bl. waarin deze kaart en platen behooren.

4423 „Betoogent plan, aangaande de Zeeslag op 5 Augustus" de verschillende positiën der schepen aanwijzende. Met Holl. en Fransche uitlegging. Amst. *J. F. Rosart en Co.* Hg. 47, br. 87 dm. gr. fol.

Hierbij: „Relaas van den zeeslag" in 2 kol. br. fol. en een „Plan „van de batalje." bij *Rosart en H. Arens*" br. 4°.

4424 „Gezigt van de (ligging der) Hollandsche en Engelsche eskaders." Met *Verklaaring* bovenaan rechts der lett. A—Z. Hg. 24, br. 88 dm. br. fol.

4425 Slag op Doggersbank. Serie van 4 ongenommerde platen. Naar *E. Hoogerheyden*, door *B. Muys*. 1784. Ieder hg. 42, br. 60 dm. gr. br. fol. Met adres van *F. W. Greebe* te Amsterdam.

(1) „De vloot in linie van bataille en het afkomen der Engelsche."
(2) „Het gevecht op Doggersbank."
(3) „Einde van het gevecht en vlugten of oploeven der Engelschen."
(4) „'s Lands schip de Batavier in reddeloozen staat."

4426 Dezelfde zeeslag. Serie van 3 ongenommerde platen. Naar *J. F. Reitz*, *a* door *M. Sallieth*. Iedere pl. hg. 31, br. 47 dm. br. fol. Met adres van *J. Smit*. Amsterdam.

(1) „Formering der Holl. lienie en afkomen der Engelsche."
(2) „Slag op Doggersbank."
(3) „Einde van den slag."

Hierbij uitvoerige uitlegging der drie platen in Holl. en Fransch, in randwerk. 2 bl. fol.

b Dezelfde platen, *proefdr. v. a. l.*

c Dezelfde platen in *proefdr. v. a. l.*, afdruk op *satijn*.

De laatste plaat echter in gewonen afdruk met de letter.

4427 Het begin van het gevecht, nagenoeg gelijk aan plaat 1 van N°. 4426. *Teekening* zonder naam. Hg. 22, br. 36 dm. br. fol.

4428 Dezelfde 3 platen als 4426, verkleind. Door *A. Suntach*. In één cahier met plaat 4412. Iedere pl. hg. 19, br. 24 dm. br. 4°. Onafgesneden.

4429 Dezelfde slag; de 3 platen der serie van *Sallieth* N°. 4426 in Duitsche copie, met kreupele Holl. onderschriften. Pl. 1 met onderschr. „De Holl. en Eng. flott in de Schlachtorde ens." Door? *G. M. Probst* (te Augsburg) en *A. Rooland*. (*sic!*) (Zie N°. 4408) Ieder hg. 31, br. 42 dm. Pendant van N°. 4408.

4430 Dezelfde slag. Duitsche copie der eerste plaat van 4426. Met Holl. en Fr. onderschrift. Door *J. Marianus*. Hg. 29, br. 48 dm. br. fol. Pendant van N°. 4406.

4431 Dezelfde zeeslag; in 2 bladen. Het in linie liggen der Hollandsche en het afkomen der Engelsche vloot op de 1e pl.; de zeeslag op de 2e pl., in het midden het zeer geteisterde schip van Kinsbergen, regts die van Zoutman en Bentinck, meer regts dat van Adm. Parker. — 2 Fraaije *teekeningen* in kleuren. (Door *F. Veuyster ??*) Onderaan uitlegging. Ieder

hg. 28, br. 50 dm. gr. br. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4432 Dezelfde zeeslag; in twee ongenommerde platen; ieder met hetzelfde
a onderschrift. Naar *J. Ouwater* door *C. Bogerts* met adres van *J. Stanhoffius*. br. fol. Hg. 31, br. 36 dm. Iedere plaat met uitlegging op 1 bl. fol.

(1) Het begin van den Zeeslag. De Holl. vloot regts, links de Eng.

(2) Het einde van het gevecht. Links het Holl. schip der Amphitrite, daarachter het schip Holland van Kapt. Dedel, regts de Argo, Kapt. Staringh.

b De tweede plaat, fraaije *proefdr. v. a. l.*

4433 Dezelfde zeeslag, op één blad. Rechts het schip *Holland* en daarachter de Amphitrite; links: (le) *Bienfaysand* en overige Eng. schepen. Naar en door *D. de Jong*. Hg. 31, br. 47 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat. Met adres van *J. de Leeuw*.

c Dezelfde plaat latere druk. Met adres van *A. v. d. Kieboom* te Dordr.

4434 Dezelfde zeeslag op één blad afgebeeld, gelijk het gevecht zich 's morgens te 9 uur vertoonde. Links de Holl., regts de Eng. vloot. Naar *R. F. Berrichg* door *K. F. Bendorp*. Hg. 36, br. 41 dm. br. fol.

4435 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch kleiner. Links de Holl., regts de
a Eng. vloot. Deze plaat stelt eigenlijk de vlugt van den Engelschen Admiraal Parker voor, volgens het berigt van den uitgever in het boek. Met 8regelig vers van Berkhey. Door *K. F. Bendorp*. Hg. 19, br. 31 dm. br. 4°. Uit: Berkhey, Zeetriumf II, 376.

b Dezelfde plaat, zonder naam van graveur.

c Dezelfde pl. *proefdr. v. a. l.* en het wapen.

d Dezelfde pl. *etsdruk*.

e Dezelfde voorstelling, *teekening* van de voorg. plaat. Zie de noot bij 4411 *g*. Hierbij eene andere teekening van een ander, of een dergelijk gevecht.

4436 Hetzelfde gevecht, veel kleiner, doch op den voorgrond eene soort van triumfboog, een strand, enz. Daaronder uitlegging in 2 kol. met opschrift: „Afbeelding van den bloedigen zeeslag, enz." Rotterdam. *H. Maronier*. Hg. 21 en 46, br. 33 dm. fol. Slechte prent.

4437 Hetzelfde kleiner. Naar *H. Vettewinkel* door *P. Velijn*. Hg. 17, br. 27 dm. kl. br. fol. Met afzonderlijke uitlegging. Uit: Engelberts Gerrits, Heldendaden ter zee.

4438 Hetzelfde kleiner. Naar *G. Groenewegen* door *R. Vinkeles*. *Proefdruk* voor het onderschrift. Hg. 22, br. 29 dm. br. 4°. Uit?

4439 *a* Hetzelfde kleiner. Met adres van *B. Mourik*. 4°. Uit: Nederl. Merc.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4439* Hetzelfde anders. Rechts de Holl., links de Eng. vloot. Door *J. Fokke*. Hg. 10, br. 14 dm. br. 12°.

4440 Hetzelfde kleiner. Met 1 regel onderschrift „Victorie op Doggersbank."
a (Door *M. Sallieth*.) — Gedeelte der plaat in vier afdeelingen: Geschiedenis onzes tijds. Zie N°. 4459. br. 12°.

b Hetzelfde plaatje *proefdr. v. a. l.* Met naam van *Sallieth*.

c Hetzelfde plaatje, fraaije *etsdruk*.

4441 Hetzelfde anders. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. *Proefdr. v. a. l.* Uit? — In Wagenaar, Verv. III en (Fokke's) Vaderl. Hist. is geene plaat van Doggersbank, noch van het gevecht op 30 Mei.

4442 Hetzelfde. Onderaan de namen der schepen in en buiten de Hollandsche en Engelsche linie. Naar *J. Kobell* door *W. v. Senus*. 8⁰. Uit: Stuart Vaderl. Hist.

4443 Dezelfde zeeslag, doch Engelsche voorstelling. In het midden de Holland-
a sche schepen, tusschen de Engelschen in verzeild. Naar *R. Paton* door *D. Lerpinière*. Hg. 50, br. 60 dm. gr. br. fol.
b Dezelfde plaat, vroegere afdruk, met *geëtste* letter.

4444 Hetzelfde. Andere Engelsche voorstelling. Links de Holl. schepen, rechts en in het midden de Engelsche. Naar *D. Serres*, door *R. Pollard*. Hg. 49, br. 61 dm. gr. br. fol.

4445 Hetzelfde. Voorstelling op één blad, met Fransch onderschrift: „Le Vice-„Amiral Tugsch" (!!) Fraaije Fransche lithographie ongeveer van 1850. Waarschijnlijk naar eene Eng. plaat, met onderschrift: „The Dutch Vice-Ad-„miral." br. fol. Berust in den Atlas van Mr. Bodel Nijenhuis op de Akademie te Leyden.

4446 Het redden van de Equipage van 's Lands schip *Holland*, 's nachts na
a den slag op Doggersbank gezonken. (Wagenaar. Verv. III, 315) Door *K. F. Bendorp*. br. fol. Uit: N⁰. 4458. „Vier Kunstplaten der Vaderl. Hist. ter Zee." 2e stuk, 1e plaat.
b Dezelfde pl. *proefdr. v. a. l.*

4447 Het schip Holland zinkt. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8⁰. Uit:
a Wagenaar. Verv. III.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Hetzelfde. *Teekening* in O.-I. inkt voor de voorg. plaat.

4448 De Doggerbanksche vloot terugkeerende, jubelend begroet. Naar *J. Buys*,
a door *R. Vinkeles*. br. 12⁰.
b Hetzelfde. *Teekening* in O.-I. inkt voor de voorg. plaat.

4449 Zinneprent op deze overwinning. Een Holl. matroos staat met de Holl. vlag op een altaar en vertrapt de Engelsche vlag. Naar *Cuilenburg* door *J. de Wit*. gr. 8⁰. Titelvignet op een niet afgedrukt titelblad.

4450 Zinneprent op hetzelfde. De Holl. maagd staat beangst naast den Holl. leeuw in hare omtuining, door een Engelschen dog gedeeltelijk verwoest; doch een Holl. matroos verjaagd den dog; in het verschiet een zeeslag. Door (*R. Vinkeles*.) 8⁰. *Proefdr. v. a. l.*

Deze plaat en N⁰. 4381 behooren tot eene Serie van 4 platen 8⁰., uit een mij onbekend boek. De beide anderen zijn: (3) De Amsterd. Maagd en Themis vertrappen het bedrog, wat het *Politiek Vertoog* en *Vryaarts Brieven* in de hand houdt. Met vers: „Daar 't Regt." Door *N. v. d. Meer*. 1782. — (4?) Een vertwijfelend Aristocraat aan den oever van den Styx. Met vers: „Wie zal voor mij." Door *R. Vinkeles*. 8⁰.

4451 Vaderlijk afscheid van een' vader aan zijn zoon, gereed om het vaderland te gaan dienen. Met 2 verzen: „Ga, strij en overwin" enz. Zonder naam v. grav. 8⁰. Uit: Berkhey, Vaderlijk afscheid. Amst. 1781. 8⁰.

4452 *a* Twee zinneprenten op dezen zeeslag, ieder met 4reg. vers van Berkhey. (1) De Prins biedt der Nederl. maagd zijne diensten aan. Get.: Bl. 43. (2) De Nederl. maagd bericht over den zeeslag. Get.: Bl. 217. Door *R. Vinkeles*. 8⁰. Beide uit Berkhey, Zeetriumf.
b Dezelfde platen, fraaije *proefdr. v. a. l., op Chin. pap.*

4453 Een stuk zijden lint. Hg. 6, br. 19 dm., waarop twee schepen, een meermin en de namen *Doggersbank* en *Zoutman* in kleuren gedrukt zijn.

Heeft in dien tijd algemeen voor versiering van hoeden gediend. Zie vooral v. Loon, Historiepenn., Verv. II, Bijlage, Noot 70.

4454 Willem V vereert de Doggersbanksche helden. (Wagenaar. Verv. III,
a bl. 334). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv.
b Dezelfde pl. *Proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling. Fraaije *teekening* in O.-I. inkt voor de voorg. pl.

4455 Afbeelding van den gedenkpenning, welke met eenen gouden keten door Willem V aan Zoutman omgehangen werd. Met inschrift: *Concordia res parvae crescunt*. Keerz.: *Discordia maximae dilabuntur*. Door *N. v. d. Meer*. Hg. 24, br. 27 dm. br. 4°. Uit: Berkhey. Zeetriumf. II. 444.

4456 „Het nieuw vermakelijk spel, genaamd Doggersbank" op de wijze van
a een ganzenbord. N°. 1—17. Grove *houtsnede* door *A. Bouwmans*. Amst. *S.* en *W. Koene*. Plano.
b Hetzelfde spel, dezelfde voorstelling en tekst, doch *gegraveerd* en met uitlegging in romeinsche letters (de vorige in duitsche) 's Hage, *B. Vermeulen*. Groote Markt bij Boterhuis. 1782. Plano.

4457 Verzameling van 36 plaatjes over de Nederl., vooral Patriotsche geschiedenis, beginnende in 1781 met den slag van Doggersbank tot 1788.: „Executie aan van der Burg." Allen in medaillon, elk bovenaan met een groote strik en eenig loof versierd, en met cursief onderschrift. Ieder plaatje hg. 11, br. 7½ dm. Te samen afgedrukt op 3 folio platen, ieder hg. 34, br. 29 dm., elk met 12 afbeeldingen. Zonder eenigen naam.

4458 „Vier Kunstplaten, verbeeldende Vaderl. Hist. ter Zee." Amst. *H. Keyser*. (1784) (Door *K. F. Bendorp*). Iedere pl. hg. 26, br. 40 dm. br. fol. Twee afleveringen ieder van vier platen. Met omslagen waarop de inhoud.

De platen zijn:

I. (1) 1782 10/x. Vergaan van het schip *de Unie*.
(2) 1782 20/x. Springen der kruidkamer van het schip *Rhijnland*.
(3) 1783 17/xii. Aan boord zeilen der schepen de *Pallas* en *Vrijheid*.
(4) 1784. (2/ii) 's Lands schip *Noord-Holland* na den storm.

II. (1) 1781 5/viii. Het redden der equipage van het gezonken schip *Holl.*
(2) 1781 14/ix. Verzeilen v. h. schip *Prins Willem* op de Zuider Haaks.
(3) 1784 4/ii. Vergaan van het schip *Drenthe* bij Minorca.
(4) 1784 4/ii. Het schip *de Vrijheid* bij Minorca op lager wal vervallen.

4459 „Atlas der geschiedenissen van onzen tijd." — Gedrukte omslag van éène plaat, 4 voorvallen uit deze jaren afbeeldende. Met algemeen opschrift: „Geschiedenissen van onzen tijd pl. I." Door *M. D. Sallieth*. Met adres van *W. Kok*. De geheele pl. hg. 33, br. 38 dm. br. fol.

Hierbij een bericht over de niet voortgezette uitgave dezer proefaflevering. Op deze plaat zijn de volgende afbeeldingen:

1781 5/viii Victorie op Doggersbank. Zie N°. 4441.
1781 26/xi St. Eustathius door de Franschen hernomen. Zie 4473.
1782 1/xi J. D. Capellen tot den Pol verschijnt bij het afschaffen der Drostendiensten op nieuw in de vergadering der ridderschap. Zie N°. 4494.
1783 4/viii Het lijk van de vrouw van een sergeant op het nieuwe kerkhof buiten Arnhem, opgegravenen naar stad gebracht. Zie N°. 4514.

4460 14 Aug. „Het springen van den Holl. Haagschen Kaper: *den dappere „Patriot"* (Kapt. Dn. Verbaan) „in een gevecht tegen het Eng. schip *„de Cameleon*." (Wagenaar, Verv. III, 378. Ned. Jaarb. 2110.) Naar en door *D. de Jong*. Hg. 20, br. 28 dm. br. 4°.

4461 Hetzelfde anders en kleiner. Met verwijzing naar de Rotterd. Courant N°. 105. Door *K. F. Bendorp*. Hg. 14, br. 10 dm. kl. 4°.

4462 Hetzelfde als voren, kleiner. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke)
a Vaderl. Geschied.
b Dezelfde pl., *proefdr. v. a. l.*

4463 28 Aug. Lijkstatie van W. J. (G.) Baron Bentinck, te Amsterdam, 36
a jaren oud, overleden aan zijne wonden op Doggersbank ontvangen. (Wagenaar, Verv. III, 326.) Afbeelding van de stoet, trekkende langs den Kloveniersburgwal voorbij het Oude Mannenhuis. Naar *H. P. Schouten* door *B. de Bakker*. Met uitvoerige uitlegging. Hg. 20 en 31, br. 54 dm. br. fol.

Hierbij het origineele verzoekbriefje ter begrafenis, 4 verschillende berigten over de lijkstatie en drie Grafschriften.
b Dezelfde plaat, fraaije *proefdr. v. a. l.* zonder uitlegging.

4464 Dezelfde begrafenis, trekkende over de brug van de Doelenstraat tot op
a het Schapenplein. Met 4reg. onderschrift. Naar *J. Buys*, door *H. Vinkeles*. Met adres v. J. Allart. br. fol. Is voor Berkhey Zeetriumf gemaakt, volgens berigt van Allart vooraan in deel I, doch later uitgegeven en komt niet in het boek voor.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde plaat, zeer late, afgesleten druk, met 1 regel onderschrift en adres v. *P. Conradi*. 1787. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

4465 Dezelfde begrafenis, trekkende langs het (voormalige) Athenaeum, het Gasthuis, (voormalig) O. Z. Heerenlogement naar de overzijde der O. Z. Voorburgwal. *Teekening* in O.-I. inkt. Hg. 10, br. 31 dm. br. fol.

4466 Monument in de Nieuwe kerk boven het graf van Bentinck. Flaauwe *etsdruk* der plaat, opgewasschen met O.-I. inkt, en opschrift in verzen in HS. (Door *J. L. la Fargue*.) Hg. 28, br. 20 dm. gr. 4°.

4467 Mevrouw Bentinck met hare beide kinderen bij de lijkbaar van haar ge-
a maal. Zinnebeeldig prentje door *B. de Bakker*. 12°.
b Dezelfde pl., *proefdr. v. a. l.*

4468 Zinneprent op Bentinck's dood. De Nederl. Maagd staande met een degen door eene slang omwonden in de eene, en een schild in de andere hand; achter haar de slag op Doggersbank. Bovenaan het wapen van Bentinck (een eenvoudig kruis) waar boven een doodshoofd. Regts en links 5 wapens (kwartieren v. zijn wapen). Naar en door *J. C. Schultes*. gr. 8°. *Zeer zeldzaam*. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4469 Buste v. Bentinck bekranst door de Faam. Met Latijnsch opschrift, op eene zuil, met wapen en 4reg. vers v. B. B(osch). Door *C. Bogerts*. fol. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4470 (1 Sept.) „Gezicht van 's Lands scheepen van oorlog onder 't commando
a „van Capt. de Bruyn op de reede van Hellevoetsluis in 1782." Naar *E. Hoogerheyden*, door *M. Sallieth*. 1785. br. fol.

Het jaar 1782 op deze plaat is stellig onjuist en moet 1781 Sept. zijn volgens Nederl. Jaarb. 1781. bl. 1750. Het was toch in Aug. en Sept. 1781, dat Kapt. de Bruin met de schepen onder deze plaat genoemd, voor Hellevoetsluis lag, en het schip Prins Willem, mede op deze plaat afgebeeld, door zijne onkunde den 14den Sept. voor Texel verging, waarna hij den 1en Nov. uit 's Lands dienst ontslagen werd. Zie over deze belangrijke zaak: Wagenaar, Verv. III, 319, 361, 363.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4471 **14 Sept.** Het verzeilen van het schip Prins Willem (onder Kapt. A. de Bruin)
a op de Zuiderhaaks. (Wagenaar, Verv. III, 362; Ned. Jaarb. 2187). Door *K. F. Bendorp*. br. fol. Uit: Vier Kunstplaten, enz. N°. 4458.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
4472 *a* Hetzelfde verkleind. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Vaderl. Hist.
b Dezelfde pl., *proefdr. v. a. l.*
c Hetzelfde, *teekening* in O.-I. inkt voor de plaat.
4473 **26 Nov.** St. Eustathius door de Franschen hernomen. (Door *M. Sallieth*).
a br. 12°. Gedeelte der plaat van N°. 4459.
b Hetzelfde plaatje, *proefdr. v. a. l.*
c Hetzelfde plaatje, *etsdruk*.
4474 „Gevangenis te Torbay." Zeer overdreven afbeelding der wreedheden in Engeland jegens de Hollandsche gevangenen gepleegd, bijv. overal hangen menschelijke ledematen aan de muren en gaan de gevangenen met ontzettende ketenen rond. (Wagenaar, Verv. III, 352). Naar *P. W(agenaar)* door *C. B(ogerts)*. Met 4regelig vers en opschrift. Hg. 16, br. 11 dm. 12°.
Hierbij eene even groote doch nog meer overdreven afbeelding van wreedheden op St. Eustathius? gepleegd. *Teekening* in O.-I. inkt door *P. Wagenaar*. 12°. Zie daarover echter Wagenaar, Verv. III, 243.
4475 **31 Dec.** „Lijkstatie van den *Ouderwetschen Nederlandschen Patriot*, gevolgd „na het tooneelstuk: de Mislukte begraafnis." — Spotprent op de voor korten tijd gestaakte uitgave en vermeenden dood van dit Oranje blad, van 1781 tot 83 door R. M. van Goens te Utrecht en anderen geschreven volgens zijne autobiographie, in: Handelingen Noord-Brab. Genootsch. 1867. bl. 65. — Links het huis van *P. F. Gosse, Libraire de la cour* (op de hoek van den Vijverberg bij de Gevangenpoort) waar vier aansprekers met eene vildershondenkar voor de deur staan om het lijk te ontvangen, gevolgd door Luzac op eenen kruiwagen, van Goens met Jufvr. ten *Bosch* in een hok, Ds. Hofstede, twee Rotterdamsche boekverkoopers Haalna en Goednet, waar achter de Hertog van Brunswijk en voorts eene groote weenende stoet. Met 8reg. vers. Hg. 34, br. 42 dm. br. fol. — Zie hierover uitvoerig: ten Brink, leven van R. M. van Goens. 1869. bl. 161, 167, enz.
Hierbij: 1) Lijkdicht op den Ouderw. Patriot in 2 kol. fol. wat tevens eene verklaring der plaat is. 2) Oproeping ter begrafenis v. d. Ouderw. Patriot tegen 31 Dec. br. 4°. 3) eene andere tegen 16 Jan. 1782. br. 4°. 4) Leescedul om te volgen het lijk v. d. O. P. 8 bl. 8°. 5) De Mislukte Begrafenis v. de Ouderw. Patriot. Klugtspel 40 bl. 8°. 6) Het Testament v. d. Ouderw. Patr. 7 bl. 8°. 7) Reglement op de uitvaartdiensten v. d. Ouderw. Patr. 16 Jan. 1782. Voorts hierbij het portret van den uitgever P. F. Gosse. Lithogr. door *L. H. de Fontenay* te Brussel (1824?) en een spotvers op hem: Loon na Werk of P. F. Gosse gestraft. kl. fol.
4476 (**1782. Jan.**) Vijf ongenommerde platen, vertoonende de verovering van den Kaperkapitein *P. le Turcq* met het schip de *Vlissinger*. (Wagenaar, Verv. IV, 348 enz.) Naar *J. Kobell* door *H. Roosing*. Met adres J. de Leeuw. Ieder hg. 17, br. 26 dm. br. 4°. — Hierbij eene „Beknopte beschrijving der beruchte kruistochten van P. le Turc in 1781 en 82." Rott. *J. de Leeuw*. 1784. 15 bl. 8°. waarin deze vijf platen eigenlijk behooren:

(1) 1782 24/I. Veroveren van *l'Amitiè Royal.*
(2) — 7/II. Veroveren en wegslepen van een geconvoyeerde Eng. sloep.
(3) — 2/III. Gevecht tegen vier loggers.
(4) — 7/III. Gevecht tegen een sterke kotter.
(5) — 20/XI. Het jaagen van de later door le Turc genomen Eng. Oostzeevaarder *The Marianne* door den Zierikzeeschen kaper Sextroh.

4477 **19 Maart.** Brand te Rotterdam in de Brouwerij: *de twee Leeuwen* aan de Westzijde van den Leuvenhaven te zien. Naar *A. Groenendijk,* door *J. Groenendijk.* Hg. 25, br. 34 dm. br. fol.

4478 **26 Maart.** Ruine na den brand van het hôtel van den Franschen Ambassadeur te 's Hage. Naar *J. Verstegen,* door *S. Fokke.* br. 12°. — Met adres van A. Fokke. Later, zonder adres in: Vaderl. Hist. in Them.

4479 **12 April.** Twee platen over het Oorlogschip *de Hercules* gebouwd door J. Spaan op de nieuwe werf buiten Dordrecht. Door *J. Schoenmakers.* Iedere pl. hg. 25, br. 31 dm. br. fol. — Zie: v. Loon, Historiepenn. Verv. II, bl. 168.
(1) Het op stapel staan van het onafgetimmerde schip.
(2) Het afloopen van het onafgetimmerde schip. Naar *J. van Strij.*

4480 **18 April.** Afbeelding van de gouden munten van Rudolf, Bisschop van Utrecht, met andere gouden munten gevonden bij het Gasthuis te Amsterdam. Naar de origineelen in het penningkabinet van *P. van Damme.* Amst. 8°.

4481 **16 Junij.** Drie platen over het Hoekerschip: De Vrouw *Machtelyna,* voor
a Curaçao. (Wagenaar, Verv. V, 358). Naar *P. M. la Cave,* door *K. F. Bendorp.* kl. br. fol.
(1) Het schip kruisende voor Curaçao.
(2) Gevecht tusschen het schip en het Engelsche Oorlogfregat *Diamant.*
(3) Het Engelsche schip ontkomt na het reddelooze Hollandsche schip reeds genomen te hebben.
b Dez. platen, *proefdr. v. a. l.*
Hierbij eene breed fol. uitlegging en aanteekening: „Zie *Post van de* „*Nederrhijn.* Bijlage N°. 6, waar deze platen kunnen worden ingevoegd."

4482 **7 Aug.** „Afbeelding v. h. Springen des Buskruidstoofs tusschen Ouderkerk en Amstelveen." 4°. Uit: Nederl. Merc. 1782. Aug.

4483 **(Aug.)** „*Moriatur Orange.*" Vuile spotprent op den Prins, enz. — De Prins zit in het midden eener kamer aan eene tafel, aan de overzijde staat Freule van Lynden, hem een glas toedrinkende. Naast den Prins zit de Hertog van Brunswijk, op den grond liggen geknield de HH. van Singendonck, van Straalen, van Goens, Pesters, Luzac, Hofstede en Barueth; bovenaan de Doggerbanksche vloot, door een' Hollander met leedwezen aanschouwd, enz. Hg. 18, br. 28 dm. br. 4°. Met afzonderlijke uitlegging. Holl. en Fransch. 8 bl. 8°. en een vlugschrift: „Vrij- „moedige en onpartijdige Gedachten over de onlangs uitgekomene kunst- „plaat: *Moriatur Orange,*" geteekend: Rotterdam 28 Aug. 1782. 8 bl. 8°. mede eene uitlegging der plaat bevattende.

4484 **(Sept.)** „*Lanterne Magique.*" Onderschrift van eene voorstelling van een' tooverlantaarn in eene zaal; op het doek ziet men den Prins en Prinses ieder met eene glorie omgeven, en door een Engel gekroond; naast hen hunne 3 kinderen. Met bovenstaand onderschrift. 8°. Titelprent voor het bekende Prinsgezinde, in koeterwaalsch geschreven boek: *Lanterne Magique,* van September 1782 tot 1 Junij 1783 in 20 stukken verschenen. —

R. M. v. Goens zegt in zijne Autobiographie dat dit boek dikwijls, doch geheel ten onregte, hem is toegeschreven. Zie hierover voorts mijnen Catalogue on America. 1872. N°. 1687.

4485 „Lanterne Magique. O soo mooi, fraai curieus." — Opschrift met 5regelig cursyf onderschrift: „Ah, dat is, enz." van eene afbeelding der vertooning van een tooverlantaarn, die R. M. van Goens, Professor en Raad te Utrecht, schrijver van het anoniem Pamphlet: Zeven dorpen in brand of Historie der Oliekoeken, vertoont als Oliekoekenbakker; tegenover hem zit eene vrouw, met opgeschorte rokken en in hare hand het door van Goens geschreven *Politiek Vertoog*. zijnde dit Jufvrouw ten Bosch, Echtgenoote van den Utrechtschen boekhandelaar ten Bosch, die voor zijne maitres doorging. De Savoyaard die de Tooverlantaarn vertoont, vertreedt het Prinselijk en houdt den voet op het Amsterdamsche wapen. Zonder naam. 8°.

In het hierbij gevoegde stukje: „Le nouveaux Lanterne Magique, vertoo-„nende veele interessante zaaken, welke Sneog den Savoyaar, niet heeft dur-„ven vertoonen." 1782 Dec. en 1783 Jan. 2 vertooningen. 8°. wordt op bl. 4 deze plaat eenigzins beschreven. Hierbij nog 2 andere tegenschriften van de Lanterne Magique, nl.: „De vrolyke Walon met de Rarekiekkas op de Amsterd. kermis. 1782 Sept. 16 bl. waarachter: Lofbazuin aan de Regering v. Amst. 15 bl. en: „De nieuwmodische Patriotsche Rarekiek. 14 bl. 8°. — Welligt behoort dit plaatje op Sept. 1784, bij het toen verschenen en ook hierbijgevoegde pamphlet: „De jonge Savoyaard met zijn nieuwe Tooverlantaarn. *O so mooi fraai curieus*. N°. 1—8. bl. 1—142.

4486 1 Oct. „'t Geheim committé der zaamgezworen Oranje Friesen." — Vuile spotprent op de Prinsgezinden. Eene zaal, waar in het midden de Prins achter de deur staat en *P. Wierdsma*, een: *Plan om Friesland onder 't juk te brengen* aan de op den grond liggende en met vrouwenzadels bedekte heeren: van *Hambroick* en *Col. Plettenberg* aanbiedt. — Links Grietman *Idema*, Prof. *Camper*, *Lyklama* en *Bigot*, rechts Grietman *Schepper de Hoorndrager*, op een gehoornden ezel en zijne Gemalin *Messelina Schepper*, zeggende: *Ik ben nog maagd*. — „Opgedragen aan *P. van Bleiswijk*, *H. Fagel en J. C. van Hees*, door: „Joekoenus, Scipslaper te Harlingen. 1 Oct. 1782." Met gefingeerd adres te 's Hage bij *P. F. Gosse*, en de namen *Went* en *H. W. Plettenberg* als teekenaar en graveur. Hg. 33, br. 42 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam*.

Hierbij „Beknopte Verklaring" 8 bl. 8°., zijnde slechts eene verdere vinnige ontleding, doch geenszins eene verklaring der prent. Die uitlegging heb ik overal vergeefsch gezocht, tot de voorstelling mij duidelijk is geworden door een, thans hierbij gevoegd pamphlet: „De Friesche Volkstem, met „ophelderende aanteeking, betreffende het onderscheiden gedrag der vrije „Friesen. Door Sexti Sjaardema Cultor. Franeker. J. A. Libertinus. „(1782)" 16 bl. 8°. Dit stukje behelst een gefingeerden brief van een navolger van den edelen Fries Sextus Sjaardema, geschreven te: A...rd, 5 Aug. 1782 op den verjaardag van den slag van Doggersbank, waarin Prins Willem V wordt terecht gezet over zijn schrijven van 15 Maart 1782 aan de Staten van Friesland. Daarachter een groot vers met uitvoerige aanteekeningen waarin op bl. 10 alle personen op de plaat genoemd, aangeduid worden, zijnde deze de volmagten uit de 1e Klasse der Friesche Gewesten en Steden. — *Joekoenus* is: Joeke Gravius, Burgemeester van Leeuwarden. *Scipslaper* is in Holland een Scheepbewaker, een man der minste klasse;

de teekenaar *Went* is Eco de Wendt, Burgemeester van Workum, enz. Voorts hierbij: „Kenschetz der Friesche Premiers, of de laagheid der heerschzucht, door Joekoenus. Leeuw. (1782.) Gedicht. 8 bl. 8°. Zie over de Premiers, enz., inzonderheid v. Loon, Historiepenn. Verv. II, 200, 201.

4487 3 Oct. „Plegtigheid der Personeele Commissie bij haare eerste Audientie
a „op de Oranjezaal den 3 Oct. 1782" over de oorzaken der werkeloosheid ter zee. (Wagenaar, Verv. IV. 278 en 342). Naar *H. Pothoven* door *C. Bogerts*. br. fol.

b Dezelfde pl. *proefdr. v. a. l.*

4488 7 Oct. Zinneprent op ons verbond met Amerika en de aanneming van J. Adams, als vertegenwoordiger. (Wagenaar, Verv. V, 172 en vooral: van Loon, Historiepenn. Verv. II, bl. 170 tot 179). De Amerikaansche maagd staat op een altaar, wat de wapens van Amerika, Frankrijk en Amsterdam draagt. Zij vertrapt Albion en ontvangt uit de hand van van Berckel het *Praeparatoirlijk plan* (zijnde het voorloopig tractaat door Amsterdam met America in 1779 te Aken gesloten). Met 4regelig vers van *F. C. v. S.* „Amerika vertrapt, enz." Naar *P. Wagenaar, door C. Brouwer*. 1782. gr. 8°. Zie over het *Praepar. Plan* en deze handeling mijnen Catal. of America 1872, N°. 1698, en aldaar de geheele litteratuur daarover.

489 (7 Oct.) Spotprent op Lodewijk Graaf van Bylandt. — De Admiraal van Bijlandt, commandant der 10 schepen naar Brest te expedieeren, staat met een geldzak in de hand op het strand, onder een galg waarop een raaf zit, en vertrapt de: *Orders voor de Vloot na Brest*. (Wagenaar, Verv. IV, 319.) Met 4reg. vers: „De Held van 't Y, enz. kl. 4°. *Zeldzaam*.

4490 19 Oct. Vergaan van 's Lands schip *de Unie*. Door *K. F. Bendorp*. br. fol. Uit: „Vier Kunstplaten," enz. N°. 4458.

4491 Hetzelfde, eenigzins anders. Met onderschrift: Afbeelding van het om„slaan van *de Unie*, gevoerd door Graaf *van Welderen*." Geëtst door *H. van Rossen*. Hg. 21, br. 32 dm. kl. br. fol.

4492 24 Oct. „Ongemeene dapperheyt der Kaperkapt. *Jarry* in het veroveren „v. een Engelschen koolhaalder uit een Engelsch Convooi." Door *J. Kobell*. Hg. 16, br. 26 dm. br. 4°.

4493 28 Oct. „Het nemen der Eng. paketboot van Kapt. Fleyn door den Zierik„zeeschen kaper Sextroh." Naar en door *J. Kobell*. Hg. 16, br. 26 dm. gr. br. 4°.

4494 Oct. „Bloedig gevecht tusschen twee Amsterd. kapers en een Vriessche „turfschuit op de Haarlemmermeer." — Gezicht van den schandelijken aanslag van drie aanzienlijke Amsterdamsche losbollen: Geelvink, van Welderen en Petersen die met hun jagt: *de Geele Vink* op de Haarlemmermeer een Friesche turftjalk overmeesterden, welke hun later ontnomen werd, en zij in zware boete beslagen werden. Slecht plaatje van het gevecht met 3 regels cursief onderschrift. Hg. 14, br. 19 dm. kl. br. 4°. — Hierbij „Het Haarlemmermeer in rouw." 16 bl. Vervolg hierop 16 bl. — „De Haarlemmer Nephtunis gestoord. 4 bl. — Het 1ste en 2de boek der losbollen of binnenlandsche kapers. 7 bl. en 2 satirieke Publicatien daarover.

4495 1 Nov. „Capellen tot der Pol verschijnt bij het afschaffen der Drosten-
a „diensten in Overijssel op nieuw in de vergadering van Ridderschap." (Wagenaar, Verv. V, 78 en inzonderheid: van Loon, Historiepenn. Verv. II. bl. 180 tot 190.) br. 12°. Gedeelte der plaat: Gesch. onzes tijds. Door *de Sallieth*. Zie N°. 4459.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde plaat, fraaije *etsdruk.*
Hierbij een *geteek.* portret met zinnebeelden van v. d. Capellen.

4496 6 Dec. „St. Nicolaas vrolijkheid te 's Hage" op het Binnenhof. Met 1reg. onderschr.: bl. 288. kl. 12°. — Hetzelfde plaatje. *Proefdr. v. a. l.*
Hierbij: „Histor. verhaal v. h. voorgevallene in 's Hage, voor, op en na 6 Dec. 1782." 15 bl. 8°.

4497 „Vaderlandsche Merkwaerdighedeu in h. Merkwaardig jaar 1782. Gedrukt
a „op het Patriottisch Eiland in 1783, bij Anti-Anglomannus." gr. 8°. Met 8 zinneb. pl. zonder naam van graveur. Met Bijschriften in dicht op bl. 1—30. *Bevat:*
De Verklikker. (Tegen R.M. van Goens, (zie op 1784. 14 Oct.) en op zijne: Zeven dorpen in brand. Zie N°. 4485.
De Waterlandsche Veldheer. (Op h. verblijf v. Lodewijk v. Brunswijk in (N.Holland?.
De Staatsman. (Op Cappellen tot den den Pol.)
Elk het zijn.
De Vrij-erkenning (nl. der Vereen. Staten v. Amerika.)
De Leeuw en de Dogh. (Op Engeland.)
De Vruchtelooze zeetocht. (Op Byland?)
De Dankbetuiging. (Over de expeditie naar Brest, enz.
b Dezelfde Aflev. op *zwaar papier*.

4498 „Eerste Vervolg der Vaderl. Merkwaardigheden in het Wonderjaar 1783. Dordr., J. P. Streccius. 1783," (een 2e vervolg ken ik niet). Hierin de volgende platen, door *K. F. Bendorp*), met gedichten op bl. 31 tot 75. — Exempl. op *zwaar* papier, welke 24 St. per aflev. kostten; de anderen 16 St.
De Postbode (n.l. van den Nederrhijn).
De Burgerwapenhandel.
De Vaderlandsche Afgezant naar Noord-Amerika.
Het Gerechtshof van Mars gesloopt.
De Werkeloosheid.
De Zeeghafte burgerij te Arnhem.
De naderende Vrede.
De herschepping.

4499 Spotprent op Willem V en de Freule van Lynden. — De Prins zit als
a Bacchus naakt op een vat *Bourgogne* wijn en spuwt den wijn in eene kamerpot die hem door *T. H. S. Baron v. N*(agell), Burgemeester van Lochem) voorgehouden wordt. Daarnaast staat de *Freule v. L*(ynden), die hare kleeren opschort en zegt: *als je blieft Z. D. H.* Links staat haar Grootvader *F. G. Baron v. L*(ynden) en *G. G. Baron B*(entinck), Burgem. v. Zwol (of Arnhem?; zie 1784. 2 Aug.) Naar *L. Hartog* (nl. den Hertog v. Brunswijk), door *W. Prins* (nl. Willem V). Zonder naam v. grav. 8°.
b Dezelfde plaat, *fraai gekleurd*.
Behoort in het hierbijgevoegde pamflet: „Kenschetsende lofzang voor de voorstanders der Engelschen. Zalt-Bommel, 1782." 15 bl. 8°. Met een gedicht van 14 regels, beginnn.: „Verklaaring der Tytel-print"

Hier ziet men eenen Vorst,
Die.......
In Bacchus is herschapen,
Gezeeten op een Vat, enz.
Terwijl aan zijne zije
De geile Freule staat gereet zich neer te vleien, enz.

4500 „Historische Praalboog der Stadhouderen." — Historisch verhaal, (gedrukt in den vorm van een praalboog,) der Stadhouders van Willem I tot Willem V. Delft, *D. van Lith*. 1782. Hg. 53, br. 35 dm. gr. fol.

4501 Titelprent van Raynal, Hist. van het Stadhouderschap in Nederland. 1782. (vertoonende een geharnast man, die eene weerlooze vrouw verwurgt). Door *P. Wagenaar*. 8°.

4502 Zinnebeeldig prentje op Neêrlands zeemacht. De vrijheid, zittende, spreekt tot eenen voor haar staanden Admiraal. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Titelvignet van de brochure: Nederland aan deszelfs zeehelden. (Door W. H. Sels). Amst. 1782. 8°.

4503 Zinneprent op de Hollandsche en Fransche hulp aan America tegen Engeland verschaft? — Een kolfbaan waarin eenige Hollanders bij een' naakten met veeren getooiden Amerikaan staan; in het verschiet een wegloopende Engelschman en de zee. Door *J. C. Schultz*. 8°. Titelprent van het hierbij gevoegde Tooneelstuk: „Het nieuwe Nederl., Fransche, Americ. „en Eng. kolfspel. In 3 bedr. Amst. 1783." 8°.

4504 (1782??) „De kraamkamer van de Schoone Bagijn." — Eene kraamkamer waar
a een Pastoor voor het bed der kraamvrouw zit; aan de tafel zit een Heer vrij versuft en eene weenende dame. Met dit onderschrift en 6reg. vers: „Zie hier de kamer waar 't Bagijntje in is verlost," Hg. 14, br. 18 dm. br. 4°.
b Dezelfde pl. en onderschrift met 18 reg. vers in 2 kol.: „Ei zie de Kamer enz. *Beide zeer zeldzaam*. — Ziet zeker op eenig voorval in eene R. Kath. Amsterdamsche familie. In den Atlas van Mr. v. Gijn te Dordr.

4505 (1783.) „De Politieke Kruyer." — Titelprent van deel 1 en ? van dit hevig Patriottisch tijdschrift. Beide met een 4regelig vers van J. C. Hespe. Naar *P. Wagenaar Jr*. door *T. Koning*. Amst., J. Verlem. 8°. — Zie over de titelplaat v. h. 1e dl. Wagenaar, Verv. VI, 378. Voorts: Ned. Jaarb. 1783, bl. 1131, 2089, en 1784, bl. 172. Hierbij: „Brief v. Doelicus Patriot aan Mr. A. v. K. over den titelplaat v. d. *Politieken Kruyer*, enz. 29 bl. 8°. — Zie voorts op 1785, 16 April.

4506 9 Jan. „Beknopte beschrijving der doorluchtige begravenis van de 's Gra„venhaagsche alias Hofcourant." Eene beschrijving van 65 groepen, om achter het lijk te gaan. 8 bl. 8°.— Hiervan schijnt eene plaat te bestaan, welke ik echter nooit gezien heb. Welligt vervult het *Begravenis biljet* waarna verwezen wordt, de plaats van eene afbeelding.

4507 (Jan.) „De Kaaper *de Vlissinger* Capt. (N.) Jarry door een Engelsch
a „Koningschip genomen" (waarbij Jarry sneuvelde). (Wagenaar, Verv. VI, 140. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv. VI.
b Dezelfde pl. *proefdr. v. a. l.*

4508 22 Febr. „Afbeelding v. h. Oude Vrouwe en Mannen Huys t'Amst. Het „Jubile gevierd 22—24 Febr. 1783." Uit Nederl. Mercurius. Maart. 4°. Zie hierover: v. Loon, Historiepenn. Verv. VI, bl. 196.

4509 8 Maart. Woeste vreugdbedrijven te Rotterdam op 8 Maart, 's Prinsen ver-
a jaardag. (Wagenaar, Verv. VII, 75—85). Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4510 29 Maart. „Afbeeldinge van 't onverwagth en Schielijk af Branden v. „Een der Stadts Water Molens even benoorden de Haarl. Poort aan 't Y, „'s midd. om 1 uur." (te Amsterdam). Slecht geëtste prent met 2reg. onderschrift. Zonder naam v. grav. Hg. 22, br. 28 dm. br. fol. *Uiterst zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4511 (26 April.) „Exercitie der Amst. Burgerij in tegenwoordigheid v. d.
a „Baron v. d. Capellen t. d. Pol. 1783." (Nederl. Merc. 1783. bl. 290).
Door *S. Fokke*. Hg. 11, br. 23 dm. br. 4°.— Uit: (A. Fokke) Vaderl. Hist. in themata. 5e druk. 1801. bl. 120. In den 6en en 7en druk van 1816 en 25 komt deze plaat niet meer voor.

Deze exercitie op het Drilveld, onder kommando van Kapt. H. Bastert, geschiedde op den dag van den grooten maaltijd in den Doelen te Amsterdam, waarover zie: v. Loon Historiepenn. Verv. II, 183. —

Zie over de Burgerwapening en de verschillende Genootschappen, de belangrijke en zeer uitvoerige vermelding in: van Loon, Historiepenn. Verv. II, 211—218 en verder, voorts Bijlage, bl. XI.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4512 2 Julij. „Het te water loopen der drie schepen van de werf der O. I. Comp. „te Amsterdam, begonnen 2 Januarij, 5 en 20 Febr. van dit jaar." Naar *J. Andriessen*, door *C. Brouwer*. Hg. 35, br. 47 dm. gr. br. fol.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*; doch met wapen.

4513 4 Aug. Het lijk van de vrouw van eenen militair buiten Arnhem opge-
a graven en naar stad gebracht. (Wagenaar, Verv. VI, 214). (Door *M. Sallieth*). br. 12°. 4e afbeeld. van de plaat: Geschied. onzes tijds. Zie N°. 4459. Hierbij: Echt Verhaal v. h. voorgevallene binnen Arnhem op 2 tot 6 Aug. 1783. 14 bl. 8°. — Zie voorts op 1784. 2 Aug.

b Dezelfde pl., *proefdr. v. a. l.*

c Dezelfde pl., *etsdruk*.

4514 (Aug.) „Arnhems olde Rechten." — Eene zuil waarop: *Anno* 1783; lager 3 borstbeelden die gekroond worden en daaronder 3 familiewapens; op den voorgrond een leeuw die een schild met bovenstaand opschrift vasthoudt. Naar *W. P. C. v. Riemsdijk*, door *J. de Wit*. Met adres van J. H. Moeleman. 8°. Titelprent van het hier bijgevoegd vlugschrift: „Gedagtenis voor Arnhems Burgers. 1783." 21 bl. 8°. Opgedragen aan de HH. Haersolte, Umbgrove en Gaymans, die in de Staatsvergadering te Zutphen in Aug. 1783 hunne Vaderlandsliefde betoond hebben.

4515 1 Sept. Gezicht van het voorgevallene in Utrecht met Prof. P. Hofstede, uit Rotterdam. (Wagenaar, Verv. VI, 341). — Gezicht van het Starrenbosch, waar het Vrijkorps gaat exerceeren, en de Oranjegezinde Prof. P. Hofstede onvoorzichtig genoeg is te gaan kijken en er over te spreken, waarop hij grovelijk mishandeld wordt. (Ned. Jaarb. 1616). Hg. 13, br. 16 dm. br. 4°. — Hierbij: Brief behelz. een echt verhaal v. h. voorgevall. op Maandag 1 Sept. met den Heer Pt. Hofstede en 't schreenwende geval eenige dagen te voren met El. Lusac. Utr. 8 bl. 8°.

—— Zie platen over R. M. van Goens, in Sept. 1783 als Raad van Utrecht ontslagen, op 1784. 14 Oct.

4516 (Sept.) „De vrede van anno 1783." (Wagenaar, Verv. VI, 108 en van Loon, Historiepenn. Verv. II, 206—209.) — De Hollandsche maagd in haren verwoesten tuin zittende, die door Ds. Hofstede en Barneth nog meer verwoest wordt. Regts een man met een blad waarop staat: *De Militaire Jurisdictie enz. vernitigt*. Op den achtergrond de koning van Frankrijk, die *alles vrij terug* geeft. In het verschiet links de Prins met den Hertog van Brunswijk bij eene galg. Met uitvoerige beschrijving in 2 kol. Hg. 20, br. 27 dm. br. 4°.

4517 (17 Sept.) Zinneprent op de Eendragt. — De Eendragt met de hoorn

van overvloed in den arm reikt de hand aan de vrijheid, met speer en hoed; in het verschiet de vlugtende Tweedragt, enz. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Behoort in de: Bijvoegselen tot d. 1e en 2e druk van het werk: *de Vrijheid* door den boekhandelaar J. Allart te Amst. geschreven, doch alleen met zijn naam onder de voorrede (v. 17 Sept. 1783) geteekend. Van dit werk verschenen toen vier uitgaven, doch nu is het bijna niet meer te vinden.

4518 **20 Oct.** Het springen der voorste kruidkamer van 's lands schip Rhijnland. (Door *K. F. Bendorp*)(?) br. fol. Uit: Vier Kunstplaten, enz. N°. 4458.

4519 **21 Oct.** „Manoeuvres door de schutterij van St. Joris en het Corps *de*
a „*Vrijheid* buiten Dordrecht." Geëtst zonder naam. Met adres van *A. Walpot* en *A. Meulemans*. Hg. 19, br. 30 dm. br. 4°. — Zie: v. Loon, Historiepenn. Verv. 224. Hierbij: Aanspraak aan de Exerceerende Leeden v. de Schutterij v. St. Joris enz. in Dordr. 19 Oct. 1785, door A. Soek. 8°.
b Dezefde plaat, *gekleurd* in dien tijd.

4520 Uniform van de voetboogschutters, heelhaakschutters en de Comp. *de Vrijheid*, alle te *Dordrecht*, ieder met hunne deviezen. Naar *J. C. Bendorp*, door *K. F. Bendorp*. 3 platen, ieder hg. 23, br. 20 dm. gr. 4°. *Gekleurd*.

4521 **(31 Oct.)** Eerste gehoor van den Nederl. gezant P. J. van Berckel in den
a Amerikaanschen Senaat te Princetown (Nederl. Jaarb. 2094 en van Loon, Historiepenn. Verv. II, bl. 190) Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling; *teekening* in O.-I. inkt voor dezelfde plaat.

4522 **11 Dec.** Origineele afbeelding van den luchtbol (in de vorm van een huis) opgelaten te 's Hage in den tuin van het Oude Hof. 4°. Uit Nederl. Merc. Zie over Luchtbollen in dit jaar: Nederl. Jaarb. 1784. bl. 224. 791. 809. 898.

4523 Een dergelijke luchtbol vastgemaakt aan een scheepje. Doortrek op *papier vegetal* van eene teekening naar Prof. J. F. Hennert te Utrecht, waarbij een scherp spotschrift, genaamd: „Tweede notificatie, enz. over een requeat „afgedrukt in Ned. Jaarb. 1784. Jan. 4 bl. fol." (wat ik echter niet vind.)

4524 **17 Dec.** Het aan boord zeilen van 's Lands schepen de *Pallas* en de *Vrijheid*. Door *K. F. Bendorp(?)* br. fol. Uit: Vier Kunstplaten enz. N°. 4458.

4525 **29 Dec.** „Een mola of molensteenvisch circa 800 pond zwaar, is voor „Zandvoort gevangen en te Haarlem te zien geweest. 29 Dec." — Twee teekeningen door *C. v. Noorde*. br. 4°. — Eene andere teekening v. denzelfden visch door *H. Keun*. 4°. — Alle in den Atlas Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4526 Spotprent op P. Hofstede, den Prins, enz. Voor eene kermistent hangt een zeil, waarop een Oranjeboom is geteekend; op de estrade staan Hofstede, van der Heim en Kaat Mossel en daarvóór de Prins, zijne Gemalin en de Hertog. Met 4regelig vers: „Hofstede en van der Heim, enz. 8°. — Deze plaat behoort bij het pamflet: Het politicq marionettenspel in de tent: „De Oranjeboom." 36 bl. 8°. Zonder jaar, doch omstreeks dezen tijd verschenen.

4527 Gezicht van 's Lands schepen van oorlog, onder den Schout-bij-Nacht van
a Kruyne voor Rammekens in 1783 en 84. Naar *E. Hoogerheyde*, door *M. Sallieth*. Hg. 32, br. 51 dm. gr. fol.
b Dezelfde plaat; *proefdr. v. a. l.*

4528 Hetzelfde verkleind. Door *A. Suntach*. Hg. 23, br. 35 dm. br. 4°.

4529 Schutterij en Militaire Uniformen. — „Reflextie of waare en natuurlijke „afbeeldinge van de oude Burgerij in het jaar 1770 voor en tot 1783, „toe de Burgerij verandert is volgens het Nieuw Constitutie, maar in „die tijde nog in de Oude Constitutie." (Door) S. G. Casten. 1795. 4°.

Andere titel, daarnaast: „Reflextie of afbeeldinge van de Oude Burgerij „in 1770 tot 82, 83 toe, en van een nieuw corps Oxulaire (*Auxiliaires*) „van de Burgerij in 1783 tot 87, zoowel van de Hollandse Millitaire, „als van de Pruisschen, Englischen, Fransch-Emigrant, Fransch en „Karmagniool, als van de Keyserlijks en Hongarijschen Volkeren, ver- „scheenen op het Oorlogstoneel in Holland, Brabant, tot in Duytsland „van 1790 en 1795 tot heede toe." Hierbij een dergelijke Fransche titel. — *Voorin:* „Dit boekje is begonnen in Maart 1795. Door S. G. Casten." — *Achteraan staat:* „Het vervolg van dit boekje is in de 2e deel den „15 Febr. 1796." — welk deel ik niet bezit, doch welligt nog ergens schuilt, en blijkens de keerzijde der laatste bladzijde van dit deel, moet beginnen, met: „Keyserlijke en Koniglig Infanterie: 1. Sergeant enz. tot 7. Waradeine."

Dit belangrijke, onuitgegeven boek met de gekleurde uniformen der verschillende Militaire rangen, bevat 83 *ongenommerde* bladz., nl.: 4 titels voor verschillende afdeelingen, 79 bladz. met kleuren geteekende afbeeldingen de uitlegging van iedere plaat is op de keerzijde der vorige afbeelding. Hg. 20, br. 16 dm. kl. 4°. Over de verschillende Troepen in dien tijd bij onze République in dienst, zie men de stukken van Generaal W. J. Knoop „Amsterdam in 1787" in den Gids van 1876.

1. Oude Burgerij van Amsterdam in 1770 tot 1783. 4 Unif.
2. Oude Amsterd. Burgerij. — 2 andere Unif.
3. „ „ „ — 3 tamboers.
4. Het oude Burger krijgswapen.
Titel: „Afbeelding van de Nieuwe Burgerij geformeert tot een Corps Oxulaire (*Auxiliaire*) van 1783 tot 87. — Amst. S. G. Casten.
5,6. Nieuwerwets Amst. Burgerij in 83. Iedere plaat 3 Rangen.
7. Amsterdams Burger Genootschap. 3 Rangen.
8. „ Genootschap in 1785. 3 Rangen.
9. „ Burgers. — Tamboer Majoor met 3 Tamb. 1 Pijper.
10. „ Genootschap Musekanten (4).
11. „ Burgers Konstabel. (4).
12. „ „ Cavalerist in 1785.
13. „ „ Ruyterij, in wapen gebragt in 1785 toen de nieuwe regering gemaakt is.
14. „ „ „ Dezelfde cavalerist, intusschen veranderd en gebleven tot in 1787.
15. Huzaar v. d. Rijksgraaf van Salm in dienst der nieuwe Constitutie v. 1786.
16. Curassier (als voren).
17. Van hetzelfde corps. 3 rangen.
18. Militairen in dienst v. h. Defensiewesen of Nieuwe Burgerconstitutie in 1786 in Utrecht in garnizoen. 7 Rangen.
19. Ulaan van van Salm in 1786 in Utrecht.
20. Ruiter van Famas.
21. Ulaan, Husaar, Musquetier van Palardie in 1786. 5 Rangen.

22. Van de Vlotbatterij op den Amstel. 3 Rangen en 1 Waardgelder van 1787.
23. Wapentrophee. — „Het 2e Revolutie in Amst. in 1787."
Titel: „Afbeeldingen van de Troupes verscheenen in de 2e Revo-„lutie met de terugkommen v. d. Prins v. Or. in 1787 door de „komst der Pruysse in Holland.
24. 1 Grenadier en 2 Burgers Musketier van het Genootschap, in de verwagting van de Pruissen.
25. Aanmarsch van de Pruissen. — 3 Rangen van Marwits regiment.
26. Eenige Burgers in droefheid over de komst der Pruissen. 5 Rangen.
27. Pruissisch officier van Kalkreuth. 3 Rangen.
28. „ soldaten. 3 Verschillende.
29. „ Cavalery. 3 Verschillende.
30. 2 Holl. Gardes te Amst. in garnizoen in 1787.
31. Pruissische Ruytery te Amst. in garnizoen in 1787. 2 Verschill.
32. „ Infantery. 6 Verschill.
33. Suisses van May. 3 Rangen. Grenadier en Musq. v. Oranje-Nassou, in 1787 te Amst. in garnisoen.
34. De nieuwe Burgerij in Oranje Constit. in 1787. 5 Rangen.
35. Erfprins en Oranje en Nassou in 1788. 3 Rangen.
36. Grenadier Or. en N., v. Westerloo, v. Erfprins, v. Waldeck. 4 versch.
37. 1 Ruiter van van Poes.
38. 1 Garde Dragon. — 1 Holl. Garde (te paard.)
39. 1 Holl. Garde Dragon; 1 Holl. Garde; 1 Huzaar v. Eeker.
40. Gardes Suisses. 2 Rangen. Holl. Garde. 2 Rangen.
41. Holl. Kanonier, Landzaat, Kanoneerboot. 6 Verschill.
42. Grenadier v. Wallon, Mecklenburg, Billaud, Westerloo. 4 verschill.
43. Grenadier, enz. v. Mecklenburg en Waldeck. 4 verschill.
44. Huzaar v. v. Eeker, zonder mantel.
45. „ „ „ „ met mantel.
46. Ruiter van Poes; Dragon v. Hessen Philipsthal.
47. Jagers; 6 Rangen. Nieuw Regiment in Holl. dienst aangeworven in 1793 en 94.
48. 2 Jagers, 2 Ulanen v. d. Prins Rohan, 2 Offic. v. Ranger. Fransche Emigranten. — Engelsche troepen in Holl. dienst.
49. 2 Huzaren v. Boon; Jager v. Ranger; Offic. v. Anhalt. 2 St. Huzaar v. van der Hoop.
50. Officier enz. v. Ranger. 3 St. Muzikant in oude en nieuwe monteering. Sergeant van Eng. kanoneerboot.
51. Tamboer Major, enz. Rangers regiment. 3 Rangen.
52. Grenadier en Musketier; Engelsch.
53. 2 Musketier, 1 Jager v. Ranger, 1 Eng. jager.
54. Blaauw Holl. Karabinier.
55. Engelsche Cavaleristen. (4 verschill.)
56. 2 Fransche Emigranten v. Condé.
57. 1 Ulaan v. Rohan, 1 Huzaar, Fr. Emigrant als v. Rohan.
58. 1 Engelsche Jager, Ruiter, Huzaar.
59. 1 „ Officier v. Ruiterij.
60. 2 „ „ „ „
61. 1 „ Huzaren officier.
62. 1 „ „ „ (anders).

63. 1 Engelsche Gemeen Ruiter.
64. 2 „ Bergschotten.
65. 1 Hannovers officier en Musketier.
66. 2 Eng. Gardes en 1 Eng. Grenadier.
67. Een verloren post v. Eng. Jagers.
68. Een Eng. geblesseerd soldaat.
69. Een Eng. Huzaar die in 't veld gefourageerd heeft.
70. „ „ „ die in 't Magasijn gefourageerd heeft.
71. 2 Huzaren v. v. d. Hoop en 2 Fr. Emigr. Huzaren.
72. Een patrouille Huzaren v. Rohan.
73. Een Keizerlijk Generaal.
74. 2 Keizerl. Huzaren Officiers.
75. 1 „ Huzaar.
76. 1 „ Officier (te paard).
77. 1 „ Kurass., Dragond. en Konstab. Offic. 3 st.
78. 1 Kroaat te paard, Hong. Huzaar, v. Lichtenstein, enz. 5 verschill.
79. 5 Keizerl. Constapels.

4530 1784. Jan. „Gezigt v. h. ijsvermaak op de Maas voor Rotterdam. „Vue des delices de la glace sur la Meuse." — Groot gezigt op de Maas, regts de Oude Hoofdpoort, in het midden de Boompjes, enz. Naar *T. de Roode* door *M. de Sallieth*. Hg. 46, br. 65 dm. gr. br. fol. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4531 Hetzelfde, regts de Oude Hoofdpoort, iets verder, links, de Wester Oude Hoofdpoort, links de Boompjes. Met vele groepen enz. op het ijs; links een groote ijsschuit met 4 personen, regts eene narreslede met 2 personen. — Fraaije *teekening* in kleuren zonder naam. Hg. 42, br. 52 dm. br. fol.

4532 Wintervermaak op de rivier de Maas voor Rotterdam; van de Oude Hoofdpoort langs de Boompjes te zien. Onderaan een wapen. Zonder eenig onderschrift, alleen met de namen van graveur en teekenaar. Naar *A. Groenendijk ad viv.* door *J. Groenendijk*. 1784. Hg. 39, br. 48 dm. br. fol.

4533 „De rivier De Maze voor Rotterdam in het Begin van 1784." Gezigt langs het achtergedeelte der huizen aan het Haringvliet. ZZ. Naar en door *A. van der Haar* en *J. van der Spruit*. Hg. 41, br. 57 dm. br. fol.

4534 „Wintervermakelijkheden op den Amstel en gezigt naar den Ysbreeker in „den strenge vorst van 1784." — Zonder naam van graveur. Hg. 25, br. 45 dm. br. fol.

4535 20 Jan. „Gesicht der stad Mallaga, met het Kasteel en Rheede, waar het „Hollandsch esquader onder den Vice Adm. P. H. Reynst, de verjaardag „des Konings van Spanjen vierden." Naar *F. A. van Spijk* door *Sundach*. Hg. 30, br. 24 dm. br. fol.

4536 Dezelfde voorstelling. Origineele *teekening* in O.I. inkt voor de voorgaande plaat; doch veel grooter. Door *F. A. van Spijk*. Hg. 25, br. 41 dm. br. fol.

4537 3 Febr. „Gezicht van acht 's Lands schepen in eene storm." (Wagenaar,
a Verv. VIII, 16). Naar *E. Hoogerheyden*, door *M. Sallieth*. 1785. Hg. 24, br. 33 dm. kl. br. fol.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.* Zwaar papier.

4538 's Lands schip de Vrijheid van 74 stukken, gecommandeerd door den
a Vice-Adm. Reynst bij Minorca op lager wal vervallen, doch behouden. Uit No. 4458: Vier Kunstplaten.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4539 4 Febr. Het vergaan met man en muis van 's Lands schip Drenthe, van
a 60 stukken, onder Kapt. Smissaert. br. fol. Uit N°. 4458: Vier Kunstplaten.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4540 Het schip Noord-Holland van 64 stukken, Kapt. Reyneveldt, als een wrak drijvende en gered. br. fol. Uit N°. 4458[a]: Vier Kunstplaten.

4541 Toestand van het schip Noord-Holland op 8 en 16 Februarij; namelijk 8 Febr. bijna zinkende en 16 Febr. geheel zeilrêe. Twee plaatjes op 1 blad door *T. Koning*. 8°.

4542 „Het schip Prins Willem geankerd in de branding voor het eiland „Minorca". Naar *C. de Jong*, door *R. Vinkeles*. Met adres v. F. Bohn. br. 4°. Uit:??

4543 (27 Febr.) Het verwoeste Mulheim aan den Rijn door den ijsgang. Door *M. Sallieth* en *F. Sansom*. Zonder eenig onderschrift of naam van graveur. Hg. 23, br. 31 dm., br. fol. *Proefdr. v. a. l.* Uit: „Naauwkeur. beschrijving van de Overstrooming in 1784. Leid. 1785. 8°.

4544 (3 Maart). „Dijkbreuk bij het Hoenderneat, even buiten Zutphen." (Wa-
a genaar, Verv. IX, 160). Naar *H. Goblé* door *M. Sallieth* en *F. Sansom*. Hg. 23, br. 31 dm. br. fol. Uit: Naauwk. beschr. d. Overstroom. in 1784.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde plaat, latere druk met onderschrift in boekdruk.

4545 (4 Maart). „Het instorten der lappentoren te Nijmegen." (Wagenaar,
a Verv. IX, 160). Naar *H. Goblé* door *M. Sallieth* en *F. Sansom* te Rott. Hg. 19, br. 28 dm. br. 4°. Uit: Naauwk. beschr. d. Overstroomingen in 1784.
b Dezelfde plaat, latere afdruk met onderschrift: *'t Instorten*. Het koper is van onderen verkleind.

4546 „Het Valkhof te Nijmegen, nevens het geruïneerde door den Watervloed in 1784, ten Oosten te zien." Naar *H. Hoogers*, door *E. Thelott*. Hg. 45, br. 55 dm. br. fol.

4547 (29 Maart) „Onderteekening van het Zoopies Request te Rotterdam." — (Wagenaar, Verv. VIII, 295. Ned. Jaarb. 819.) Aardige afbeelding, waarschijnlijk naar het leven met afbeelding van bekende personen, der teekening van een Orangistisch request den 31 Maart aan de Regering der Stad ingeleverd, met verzoek om afschaffing van een Vrijcorps in het vorige jaar opgerigt, en wat dien ten gevolge den 8 Mei ontbonden werd. (N. Jaarb. 997.) Regts een schoorsteen met glaasjes brandewijn (een zoopje), links eene tafel waaraan een man, die met moeite een kruisje zet en in de linkerhand zijn zoopje houdt. Zonder naam van grav. (doch volgens den Heer J. P. v. d. Kellen, door den Rotterdamschen graveur *J. Hulstkamp*.) Hg. 15, br. 20 dm. br. 4°.

Hierbij: Lijst der Tekenaren op 't Request tot vernietiging v. h. Vrijcorps te Rott. (1784.) 8 bl. 8°. — Naamlijst der voornaame mannen, welke het op d. 29 Maart 1784 aan de Magistraat v. Rotterdam ingeleverd Request tot vernietiging v. h. opgerigte Corps Vrijwill. Schutters hebben onderteekend. Met beroepen en woonplaatsen. 1784. 24 bl. 8°.

Voorts: Naamlijst der uitmuntende Patrioten v. h. onlangs opgerigte Vrijcorps. 1783. 7 bl. — Nieuwe Naamlijst der Bevelhebbers, Officieren enz. v. h. Vrijcorps en derz. verdeeling op 3 Febr. 1784. 14 bl. 8°.

Deze plaat is in het volgend jaar op nieuw gebruikt met verandering van *Zoopies* in *Brandewijn* en 1784 in 1785. Zie 1785. 10 Junij. Zie hierover ook ten Brink, leven v. v. Goens. bl. 191.

4548 Hetzelfde, anders. Eene kamer vol mannen en vrouwen, links eene tafel waaraan eenige Predikanten, met bef enz. sitten, en waarbij een man zijn kind optilt om het een kruisje op het Requeet te laten zetten; regts een man die glazen inschenkt. — Zwarte kunst zonder naam van grav. doch waarschijnlijk door *T. de Roode*. De afbeelding hg. 13, br. 19 dm. br. 4°. — Dit *hoogst zeldzame* plaatje berust in den Gemeente Atlas van Rotterdam, doch het is langs de afbeelding afgesneden, zoodat er welligt een onderschrift bij behoort.

4549 **3 April.** „Geweld gepleegd te Rotterdam aan de Burgercomp. N°. 9. op „d. 3en April 1784 als deselve in de Prinsche Staat gereed stond om „op te trekken." (Wagenaar, Verv. VIII, 308. Ned. Jaarb. 321, enz.) Gezigt in de Prinsenstraat; in het midden de Prinsenkerk. Door *T. de Roode*. Hg. 35, br. 40 dm. br. fol.

Hierbij een gegraveerd plaatje met de „Woorden van Kommando"; waarboven het wapen van Rotterdam; onderteekend: *G.P.Rulack*. Hg. 8½, br. 15 dm. en een ander br. 12°. plaatje van een schutter die het geweld vertreedt.

4550 „Afbeelding van het gepleegde geweld te Rotterdam aan de Burgercom„pagnie N°. 9 zoo als het zich in de baanstraat vertoonde." — Afbeelding van het verdere geweld en het schieten op het gemeen. Pendant der vorige plaat en even groot, zonder naam van grav. (Door *de Roode* of *G. Kitsen*).

Hierbij een gedicht: „Op de afbeelding v. h. gepleegde geweld te Rott. in de Baenstraat. 2e dr. 8 bl. en: „Echt verhaal v. h. voorgevallene te Rott. op Zaturdagavond 3 April bij het optrekken der Burgers onder Luit. v. Zwijndrecht. Dordr. 12 bl. 8°.

4551 Hetzelfde anders. Naar *J. E. Grave*, met adres van *A. Fokke Sz*.
a br. 12°. Uit: Vaderl. Hist. in them.
b Dezelfde plaat *proefdr. v. a. l.*

4552 **(3 April).** Spotprent op Antonie Berkhuis, Adelborst van de Rotterd. Burgercompagnie N°. 9, die bij den aanval op 3 April in een suikerwinkel: *het Lam* vlugtte. — De patriotsche adelborst valt over de onderdeur naast een vat stroop, welks inhoud over hem wordt uitgestort. Met 20regelig vers. „Hier ziet men wat de vrees" enz. Zonder naam v. grav. Hg. 10, br. 10 dm. gr. 8°.

4553 Dezelfde voorstelling, omgekeerd. De deur waardoor Berkhuis valt is hier links; de opschriften: *Vivat Oranje. W. Moppe*, enz. zijn hierop veel duidelijker. Met hetzelfde vers als voren. Waarschijnlijk door denzelfden grav. en even groot als de voorg. plaat.

4554 Dergelijke spotprent op den Rotterdamschen Patriotschen Vaandrig Verstap, die bij den aanval op de Compagnie N°. 9 in het wijnhuis? *Groenland* de vlucht nam. Met nagenoeg gelijkluidend 20regelig vers als voren. „Hier ziet men wat de vrees" enz. Hg. 9, br. 10 dm. gr. 8°. *Zeldzaam.*

4555 **(7 April).** „Afbeelding van een kees, weegluis, avijoenvreeter, amok„spoeger of hedendaagsche patriot." — Spotprent op P. de Waal, zeer gehaat Adelborst bij de Burgercompagnie N°. 9, die 's avonds 7 April aangevallen en ligt gekwetst werd. (Wagenaar VIII, 316. Ned. Jaarb. 326). Afbeelding van eenen man met hoed op, wiens gezicht vermomd is door den *Post van den Neder-Rhijn*; op zijne borst hangt het portret van *Oldenbarnevelt* en de *Politieke kruijer*, terwijl hij den Bijbel en den

Oranjetak vertrapt. Met vers in 2 kol.: „Schrik niet," enz. Hg. 15^{5}, br. 11^{5} dm. 8°. — Zie zijn portret en biogr. bij het Antid.:Request in 1785. 10 Junij.

4556 „*De Prince Vlag*.— *Oranje boven*.— Uitroepen door *Kaat Mossel* (of Catharina Mulders) en *Ruige Keet* (Cornelia Zwenke), twee oproerige Prinsgezinde mosselwijven te Rotterdam, genit. (Zie over hen Ned. Jaarb. bl. 1258, enz.) Beide staan ter weerszijden van hunne mosselwagens, waarvan de (gekleurde) Hollandsche vlag waait. — Titelprentje van een hierbij gevoegd vinnig patriotisch geschrift met bovenstaanden titel. 63 blz. 8°. Voorts hierbij: Prince Vlag Almanach. Oranje Boven! voor 1785. 64 bl. en: Acte van Consulentschap tusschen Prins Willem V en Cath. Mulders. 7 Febr.

Wegens haar aandeel in het bovenvermelde oproer werd Kaat Mossel 1° Sept. gevangen gezet doch later ontslagen.

4557 Kaat Mossel staat met Oranjestrik versierd bij haren mosselwagen. Met 8 reg. vers: „Stadhounderes van 't Graauw." Zonder naam. 8°. — Deze plaat heb ik ook gevonden in een pamflet: „Aan de Burgers en Ingezeetenen van Rotterdam" (1784). 15 bl. 8°.

Dezelfde, borstb. v. voren, met randschrift: Dit Mosselwijf, enz. en 4reg. vers: „Dit is Kaat Mossel, een Megeer." Uit het hierbij gevoegde gemeene pamflet: Levensgevallen v. de befaamde Kaatje Vermeulen of Kaat Mossel en Keetje Zwenken, of Ruige Keet. 56 bl. 8°.

4558 Cathar. Mulder of Kaat Mossel. Haar werkelijk portret in gewoon costuum als mosselenvrouw, ter halve lijve, rechts, zittend, blootshoofds. Naar *A. Boon*. Door *J. Hulstkamp*. 1786. kl. fol.

4558*Dezelfde, ook als mosselenvrouw, met hoed op. Borstbeeld links, mosselen openende. Met 3regelig onderschrift. Fraaije grav. (door *Hulstkamp?*) kl. fol.

4559 Cornelia Zwenke (of *Ruige Keet*) staat met Oranjestrikken versierd in hare kamer; op haar tafel ligt het *Zopies Request*. (N°. 4547). Met 10reg. vers. „Zie hier het Evenbeeld, enz." kl. 4°.

4560 „Het Politicq Secreet, of Nieuwerwetsche Rarekiek." — Zes Rotterdamsche Patriotten zitten in 6 hokjes op een publiek gemak, en doen met moeite hunne behoefte; elk met eene label waarop ieders naam, en verzuchtingen: nl. Caarten, Zwijndrecht, Vogel, Cremor, Vonk en Bogaert. Regts geeft de Duivel hen de: *Post v. d. Nederrhijn* en de *Politieke Kruyer* voor papier. br. 4°. Navolging v. eene dergelijke Holl. spotprent op Engeland in 1781. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4561 24 April. Fragment van eenen luchtballon (van zijde met het Amsterdamsche wapen) opgelaten door het Collegie Felix Meritis te Amsterdam, buiten de Weesperpoort bij den Ringdijk.

Hierbij een kaartje, in dien tijd geschreven tot bewijs van authenticiteit. Voorts de: Vaderl. Courant van 10 Mei 1784 waarin het verhaal van het opstijgen van den luchtbal te Dyon.

4562 Mei. „Proeve over de Kunst om h. Luchtschip of de sloep naar welgevallen te besturen." — 2 afbeeldingen v. een luchtbal waaraan een schuitje of een werktuig. Lager: „Brief v. d. Heer Deumier aan h. Journal de Paris. Buiksloot bij Gebr. Baalde. — Dit is het vervolg v. de Vaderl. Courant v. 1784 N°. 55 v. 7 Mei. fol. Zie vorig N°. In den Atlas v. d. Heer S. v. Gijn te Dordr.

4563 (7 Mei.) „De Laakenswaardige Tuukius of Engelsche Marie ontdekt, onder het „kleed en naam v. Miser Alys." — Spotprent op het ontdekte overspel

door den lakenkooper J. v. d. Tuuk, wonende in het hoekhuis van Heerengracht en Koningsplein (Noordzijde, waar de Heiligeweg's poort in den achtergevel staat), gepleegd met eene Engelsche vrouw die hij voor een Engelsch officier wilde doen doorgaan. Met bovenstaand opschrift en met verklaring in 2 kol. onderaan. Hg. 20 en 30, br. 30 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.* In den Atlas v. d. Heer Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

In de Bibliotheek der Maatsch. v. Nederl. Letterk. te Leyden komen op deze gebeurtenis 14 komediën, gedichten, enz. voor; zie den Catalogus v. 1847. I, 2. bl. 246, enz.

4564 (6 Junij) Zinnebeeldige grafzerk van J. D. van der Capellen tot den Pol,
a overleden 6 Junij. (Wagenaar, Verv. IX, 96. v. Loon, Historiepenn. Verv. II, bl. 237—242.) Met 2regelig vers: „Wie ooit, enz." 8°.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

Hierbij een penning op zijnen dood. Met titel: Libertatis restaurator. Voor en keerzijde. Door *H. L. Myling*. Hg. 15, br. 18 dm. br. 4°. Zie van Loon, Historiepenn. Verv. II, N°. 611.

4565 Zinneprent op zijnen dood. Eenige Batavieren vermelden zijnen roem en
a wijzen naar den steen, waarop het vers van D. van Stolk: „Capellen tot „den Pol" enz. Naar *D. Langendijk,* door *P. Sanson*. Hg. 22, br. 14 dm. 4°.
b Hetzelfde, origineele *teekening* in O. I. inkt zonder vers. Door *D. Langendijk*. 1784. 4°.

4566 (Junij.) „De half-geschoorne Ouderling." Spotprent op den Oranjegezinden Kousenkooper Pieter Joosting, Ouderling der Hervormde gemeente te Amsterdam, die zich in zijn winkel (N.Z. Voorburgwal, hoek Molsteeg Z. zijde, of hoek N. Leliestraat) latende scheeren, over den dood van J. D. van der Capellen met zijn patriotschen barbier in twist geraakte, die hem half geschoren liet zitten. — Joosting zit in zijn winkel, naast hem de Duivel, links Kaat Mossel. Met bovenstaand onderschrift en beschrijving er naast. Hg. 19, br. 22 dm. 8°. — Hierbij 3 verzen: Joost-Ing-ezcept of de halfgeschoore Ouderling geroskamt. 7 bl. 8°. — De half geschoorne Ouderling onder de ganzen. 4°. — De halfgeschooren Ouderling over den dood van Capellen. Hierover bestaat naar ik meen nog eene andere prent. In de Bibliotheek der Maatsch. v. Letterkunde zijn hierover 4 spotcomediën. Zie Catalogus v. 1847. I. 2. bl. 240.

4567 (10 Junij?) Spotprent op J. le Francq van Berkhey en zijne mishandeling op het Rapenburg, hoek Nonnensteeg, bij de Academie. Met onderschrift: *Mediis furibundus in jocis,* waartusschen Berkhey, die in eene kinderstoel met een pop speelt. Met 10regelig vers: „Hoe Leijdens Warmond, hoe, „men tergt u Vrank en Vrij," enz. Goed geëtst plaatje zonder naam als N°. 4547. (Zoopies request, door *J. Hulstkamp*.) Hg. 14 en 22, br. 10 dm. 8°.

Ofschoon deze plaat in sommige oude verzamelingen op 1786 gebragt is, geloof ik dat ze behoort bij het oproer van 10 Junij 1784 te Leijden. (Ned. Jaarb. 1118, enz.) Berkhey wordt in het vers de Poppeman genoemd, welke bijnaam door de volgende plaat verklaard wordt. De daar voorgestelde en in het vers aangeduide Kaat Mossel kwam op dien dag uit Rotterdam te Leyden, volgens een hierbij gevoegd pamflet: „Echte missive van een Heer uit de Vroedschap te „Leyden aan zijn Vriend te Amst. over het Tumult v. 9 en 10 ds. (10 Junij 1784.) 8 bl. 8°., (doch ze was volgens de Nederl. Jaarb. toen te 's Hage,) terwijl

ze 1° Aug. voor langen tijd werd gevangen gezet. Ook wordt hier Trago vermeld die 5 Nov. gegeesseld en later gebannen is. Beiden konden dus in 1786 Berkhey niet in Leyden bijstaan. — Zie Wagenaar, Verv. VIII, 264, enz. v. Loon, Historiepenn. Verv. II, 242.

4568 Spotprent op Berkhey, die op 8 Maart, 's Prinsen verjaardag, geïllumineerd had en allerlei figuren van het huis van Oranje op een stellaadje of vlot voor zijn huis (aan de Vliet) ten toon had gesteld en daarom *de Poppeman* genoemd werd. — Berkhey ter halver lijve, gearmd zittende met Kaat Mossel; vóór hem staat eene vallende pop, die Prins Willem I moet verbeelden. Met 5reg. gegrav. vers: Zie hier een schandlijk paar, enz. Geëtste plaat, zonder naam (door *J. Hulstkamp?*) Hg. 31, br. 20 dm. fol.

4569 10 Julij. „Moedwil gepleegt binnen Rotterdam door eenige rotgezellen der
a „Burgercomp. N°. 11 aan hunne eigen wacht" (op de Draaibrug.) (Wagenaar VIII, 317). Goed geëtst. Zonder naam v. grav. (*T. de Roode?*) Met adres: Delfshaven, D. de Vries. Hg. 19, br. 24 dm. br. 4°.
b Dezelfde pl., latere druk. zonder adres, met bijvoeging: Prijs 14 st.
Beide zijn *zeer zeldzaam* en voor zoo verre mij bekend, alleen in den Gemeenteatlas te Rotterdam aanwezig.

4570 (Julij?) Mishandeling van den Predikant Langerak uit Laren op het Huis Nettelhorst bij Lochem, door den Baron van Heeckeren, den Lochemschen Burgemeester Dr. de Wolff en den Heer Sölner, wijl hij, in tegenwoordigheid van Ds. Abbink, uit Lochem, bij een doopmaal van den op 14 Junij geboren zoon van Baron van Heeckeren, weigerde op de gezondheid van den Hertog van Brunswijk te drinken. (Ned. Jaarb. bl. 1701. Zuid-Holl. Cour. N°. 85, 86 en 88 v. 1784.) — Met 2regelig bovenschrift en 18regelig vers in 3 kol. Hg. 17, br. 20 dm. br. 4°. „Zie N°. 4624.

4571 Hetzelfde anders, met gezigt in eene tweede kamer, waar eene kraamvrouw, Mevrouw v. Heeckeren, te bed ligt. Met adres van *D. de Vries* te *Delfshaven*. Door *J. Hulst(amp)*. Hg. 14, br. 10 dm. kl. 4°.

4572 (26 Julij.) „De nieuwerwetse Volksmajesteit, met zijn Donatrice of veld„hoen à la mode". — Oranjegezinde Spotprent op de burgerwapening der Patriotten en op de deelneming ter bevordering daarvan door de Dames te Dordrecht. (Wagenaar, Verv. VIII, 254. Nederl. Jaarb. bl. 1342, waar het plan v. 26 Julij voor Dames Donatrices staat). — Een schutter met geweer geeft de hand aan eene welgekleede dame. Op- en neerslaande plaat, welke aan de andere zijde een armelijk werkman en vrouw met een bed van stroo vertoond. Met 6regelig vers. „Ziet hier een Majesteit van 't land," enz. Hg. 18, br. 14 dm. gr. 8°.

4573 2 Aug. Oproer te Arnhem. (Wagenaar, Verv. VIII, 246. Nederl. Jaarb.
a 1337). — Ontmoeting van eene patrouille burgers en militairen in de Turfstraat te Arnhem, naar aanleiding van de aanranding van een nieuw kerkhof in het vorige jaar. Zie N°. 4513. Door *R. Vinkeles*. 8°.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.* — Uit: Wagenaar, Verv.
Hierbij „Echt Verhaal van het oproer te Arnhem." 2 bl. fol.

4574 Hetzelfde anders. Door *R. Vinkeles*. 12°. *Proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Geschied. d. Ned.

4575 „Goossen Geurt Bentink en Hent Brantsen, Burgemeesters te Arnhem, „aldaar op de markt door de wijven gekastijd. 1784." — Opschrift der gedrukte

uitlegging van een gezigt op het oude, in 1830 afgebroken Stadhuis, aan eene hoek: *het Zand* genaamd, van de Markt te Arnhem. Links de Koningsstraat waaruit de Arnhemsche Burgers trekken, regts het Zand met de militairen. Op den voorgrond slaan eenige wijven Burgemeester Brantsen voor zijne ontbloote billen en smeekt Bentinck op zijne knieën om genade; eenige jongens verbranden de aanteekeningen van Brantsen; rechts de Momboir Schrassert, links de jonge Brantsen met freule Bentinck. — Plaat, zonder eenigen naam. Hg. 17, br. 28 dm. br. 4°. Met afzonderlijke belangrijke uitlegging, waarop het adres van J. Nijhof te Arnhem. Hoogst waarschijnlijk is deze kastijding niet geschied, en de plaat slechts eene spotprent naar aanleiding van het voorval in het vorige N°. vermeld. *Hoogst zeldzaam*.

4576 (5 Aug.) „Afbeelding van de nieuwe voorgevel van het Lutersche Wees„huis te Amsterdam." Met adres van *B. Mourik*. Uit Nederl. Merc. II, 72. 4°.

4577 Gouden degen den Franschen Admiraal Bailly de Suffren in naam der

a Staten-Gener. door hunne Gezanten l'Estévenon van Berkenrode en G. Brantsen wegens zijne diensten in O.-I. overhandigd. (Ned. Jaarb. 680 en 1293). Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Woord.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

c Dezelfde voorstelling; fraaije *teekening* in O. I. inkt door *J. Buys*.

4578 Gouden Medaille aan Suffren uit dankbaarheid overhandigd van wege de Holl. O.-I. Comp. Voor- en keerzijde in natuurlijke grootte. Ontworpen door Frans Hemsterhuis. Gegrav. door *J. H. Schepp*. Door *R. Vinkeles*. Hg. 20, br. 28 dm. br. 4°. Zie: v. Loon, Historiepenn. Verv. II. 234, enz.

4579 (1 Sept.) „'t Oranjegraauw schiet hier den Prinsenvlieger op." enz. Gedicht onder een spotprent op de bekende Oranjeklanten te Rotterdam, uitgegeven bij de komst aldaar der Commissie uit de Staten van Holland tot het doen van onderzoek naar het oproer van 8 April. (Wagenaar Verv. VIII, 357, 365). In het midden staat Kaat Mossel met eenen mosselwagen, vol *Oranje Mosselen*, zij laat met Jufvr. de Lange, Prof. Hofstede en andere den vlieger met juk der dwingelandij, enz. op; links zit de Vrijheid in haren tuin met de Amsterdamsche, Leidsche, Delftsche, Utrechtsche en Zeeuwsche wapens, rechts een huis en brug. Met 40regelig vers in 2 kol. Zonder naam, doch waarschijnlijk door *J. Hulsthamp*. Hg. 17 en 28, br. 20 dm. fol.

4580 Kaat Mossel op het rad, vastgebonden met Oranje strikken; de Leidsche bakker A. Trago zit reeds op een ander rad, waarnaast de Leidsche Hoofdschout Brender a Brandis aan de galg hangt. Rechts staat de Hertog van Brunswijk er naar te zien en verwacht een gelijk lot. Met afzonderlijk 24reg. vers in 2 kol. „Staa wandelaren, staa." Hg. 20, br. 30 dm. gr. br. 4°. Hierbij nog een vers: „Aan Catharina Mulders," over deze plaat. 4 bl. 8°. Zie N°. 4614.

4581 „Het vorstelijke Galge Maal." — Spotprent op Kaat Mossel, den Leidschen bakker A. Trago en Prof. Hofstede, over het uitgeven van de Oranjegezinde *Na-Courant* te Rotterdam. Met 10regelig vers in 2 kol. „Ziet „hier het snoods gebroed," enz. — Rechts staat Kaat Mossel, naast haar een omgevallen mosselemmer, daarnaast Trago, die op zijn bakkershoorn blaast, links Hofstede op eene ezel zittende, met eenen haas (den uitgever der Courant: de Haas) aan een langen stok hangende. Geëtste pl. zonder naam. Hg. 28, br. 20 dm., kl. fol.

4582 Spotprent op den: *Politieken Praatvaar*, een patriotsch-, en de: *Politieke Praatmoer*, een Oranje blad. — Een man houdt het eerste blad in de hoogte, een wijf met een juk om de hals het tweede, enz. Hg. 10, br. 9 dm. kl. 12°.

4583 (Sept.) „Gezicht van 's Lands schepen van oorlog onder den Vice-Adm.
a Reynst voor Vlissingen. 1784." (Nederl. Jaarb. bl. 1524). Naar *E. Hoogerheyden* door *M. Saltieth*. Hg. 30, br. 50 dm. gr. br. fol.
b Dezelfde plaat; *proefdr. v. a. l.*

4584 Dezelfde vloot, iets verkleind en in eenigzins andere ligging. Van ond. dezelfde namen der 7 schepen als op de voorgaande plaat. Naar *E. Hoogerheyden*, door *A. Suntach*. br. fol. Hg. 23, br. 35 dm. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht. Pendant v. 4528.

4585 3 Oct. „Gesicht van het Oproer in de Maare kerk te Leyden door de Lector J. Le Franq van Berkhey." Op den voorgrond de lector Berkhey, die met een mes gewapend, blootshoofds uit de kerk rent. Met 3regelig onderschrift. Slecht geëtste prent zonder naam. Hg. 17, br. 16 dm. br. 4°.

4586 8 Oct. „Gezigt van het Ophouden der Keyserlijke (Oostenrijksche) Brik „door 's lans Schooner de *Dolphijn*." (Wagenaar, Vervolg. VII, 167—280, v. Loon, Historiepenn., Verv. II, 273). — Keizer Jozef II doet aanslagen op 's lands grondgebied, om de vrijheid der Schelde te forceeren. Rechts het Keizerlijke schip, links de schans Lillo en twee Holl. schepen. Hg. 21, br. 28 dm. kl. br. fol.

4587 Het afzeilen der Keizerlijke brik Louis van Lillo, waarop door het Holl. schip de Dolphyn wordt gevuurd. — Slecht plaatje, waarop: A en B. — Onderaan uitvoerige uitlegg. in 2 kol. Met adres *D. de Vries* te Delfshaven. Hg. 17, met uitl. 40, br. 20 dm. fol.

4588 Hetzelfde anders, in twee bladen. (1) Het ophouden der Keizerlijke Brigantine bij Lillo. (2) Het omsingelen van een Keizerlijk schip bij Vlissingen. Met Duitsch onderschrift: „Erster — Zweiter Angriff der Holl." enz. Met adres van *J. M. Will* te *Augsburg*. Ieder hg. 21, br. 32 dm. br. fol. 2 pl. — Zie op N°. 3912 *a* een oud plan van Lillo, enz., in 1784 bij P. Schenk Pietzn. op nieuw uitgegeven.

4589 „Een Keizerlijk Brigantijnschip willende de Schelde afvaren, wordt bescho-
a „ten." Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv. VII.
b Dezelfde plaat. *Proefdr. v. a. l.*

4590 Zinneprent op dit voorval, met onderschrift: „De edelmoedige Hollander „of de verbondbreekende Kyser." — De Scheldemaagd wordt door eenen Oostenr. Officier aangevallen; Keizer Jozef verscheurt de Tractaten, waarvan een Hollander hem het onrechtmatige voorhoudt; in het verschiet een Holl. vloot. Met uitlegging hg. 21, br. 33 dm. br. fol. Hierbij een pamflet: „De twist der Mogendheden of de nijdige Keiser. Door Harmodius Friso. (P. Vreede). (1784) 15 bl. 8°.

4591 Twee platen over het verder beloop der onderhandelingen over de vrijheid der Schelde. De eerste stelt voor het: „Vertrek van het Wachtschip „voor het Hollans Fort Lillo". — De tweede: (Het Oostenrijksch) „Fregat „de Pollux en de ankerplats van het Wachtschip der Hollanders". Met Fransche en Hollandsche onderschrift en uitleggingen: *Dedié aux Politiques.* 2 fraaije etsen (waarschijnlijk door *H. Kobell.*) Iedere plaat hg. 26, br. 35 dm. br. fol. *Zeldzaam.*

4592 12 Oct. „Aanspraak bij het overgeven van den Palm, Olijf en Laauwer-tak
a „aan het Utrechtse Exercitie genootschap *Pro Patria*, bij hun voortreffelijk „afvuren." Uitvoerig vers van 19 zesregelige strophen in 2 kol. van *Z. Brakel*. In gegraveerd lijstwerk van eikenloof, enz. fol. Hg. 44, br. 27 dm. kl. fol.

b Hetzelfde; het randwerk fraai *gekleurd*.

4593 14 Sept. „De uitvaart van de Orange écharpe, gehouden binnen Utrecht, „den 14 September 1784" Titel met rouwrand, waarop een gekleurd spotprentje, vertoonende drie rouwdragers, die eene Orange écharpe naar eene gereedstaande kuil dragen om begraven te worden; achter hen een vrijcorps. Hierbij een couplet van 7 vierregelige strophen. gr.8°. — Titel van eene hierbij gevoegde redevoering over het dragen van Oranje te Utrecht gehouden, waarna besloten werd die Echarpe te begraven. — *Zie* N°. 4626.

4594 Spotprent op Prins Willem V. — De Prins ligt met ontbloot achterste op de schoot van Vrouw Vrijheid en wordt met haar pantoffel deerlijk mishandeld, terwijl hij tot den digtbij staanden Hertog van Brunswijk roept: „*Oompje, oompje, help*," die antwoordt: *neen ik vlucht*. Rechts het volgende inschrift: „*D. A. T. Dat*, Willem heeft voor zijn gat gehad." enz. Hg. 13, br. 25 dm. br. 4°.

Deze spotprent: D.A.T, behoort bij het kluchtspel: „D.A.T., Dat, „Willem heeft voor, enz. 1784" vermeld in den Catal. d. Maatsch. v. Letterk. 1847. I. 2. bl. 236. — Deze plaat wordt in een Catalogus van dien tijd toegepast op het ontnemen van het commando van den Haag aan den Prins in Sept. 1785 doch het beroep op den Hertog van Brunswijk en het jaar 1784 toonen dat die in Sept. 1784 behoort.

4595 Spotprent op de Prinsgezinden. — De Hertog van Brunswijk gaat de ladder naar de galg op om naast Kaat Mossel en Trago gehangen te worden; Hofstede staat bevreesd onderaan; Byland wordt onthoofd, de Prins staat met een koord aan de galg vastgemaakt naast Freule van Lijnden. Slechte plaat zonder eenigen naam. Hg. 11, br. 18 dm. 8°. Behoort in het hierbij gevoegde spotdicht: „Heuglijk vooruitzigt, of Vaderlandsche droom. 2e druk." waarin eene lijst van 51 Oranjeklanten die hetzelfde verdienden. 16 bl. kl. 8°. Volgens Catal. Ned. Lett. I. 2 bl. 138 door C. Lorié. *Zeer zeldzaam*.

4596 Spotprent op de Prinsgezinden. — Prof. Hofstede ligt gebonden op het rad, de Beul dreigt toe te slaan; de Ouderling en Kousenkooper Joosting bidt geknield naast hem; de Hertog hangt met Kaat Mossel, Trago, Brender a Brandis uit Leiden, enz. aan eene galg waaraan men den Prins ook wil ophalen; een bliksemschicht vaart door de lucht. Met 2reg. vers: „Hier ziet gij Batavier." enz. Behoort in: „De Bliksemslag der Prinsgezinde. Weesp." 5 bladz. kl. 8°. Pendant der vorige plaat. *Zeer zeldzaam*.

4597 Spotprent op den Prinsgezinden R. M. van Goens. — „Ex-Regent van „Goens, Politiek Vertoogschrijver. 1784." — Zijn portret, borstbeeld regts in med., waaronder een wolf, een slang en een weegschaal. Met bovenstaand onderschrift. 8°. — Op hetzelfde blad het portret van Pt. Hofstede, Prof. en Pred. te Rotterdam, zijn Oranjegezinde medestander. — Hierbij 4 bladzijden 8°. waarop: Een viertal verzen op den befaamden Ex-Regent van Goens, en: Een vijftal verzen op den berugten P. Hofstede."

4598 Vinnige patriotsche prent tegen van Goens en den Hertog van Brunswijk. „*Ecce proditor*." Een rad op eene paal geplaatst, waarop de Politiek Vertoogschrijver, van Goens zit; onder het rad staan Willem V en de dikke hertog

(van Brunswijk) de strafoefening te beweenen. — Fraai geëtst plaatje zonder naam, waarschijnlijk door *J. G. Waldorp*. 8°. Met *Verklaring* zijnde 9 zesregelige strophen op 4 bl. Dit plaatje vindt men meest op 1781 geplaatst, wijl toen den 11 Maart, het Politiek Vertoog verscheen, doch blijkens het vers behoort het op 1784. — Van Goens werd als verklikker verdacht; zie N°. 4497. Zie een Tooneelspel op zijne vlugt: Catal. Maatsch. Lett. I 2, bl. 260.

4599 15 Oct. „Vertrek v. d. Hertog v. Wolffenbuttel uit 's Hertogenbosch." (naar Duitschland). (Wagenaar, Verv. VIII, 171). (Door *J. E. Grave* met adres v. *A. Fokke*). br. 12°. Komt zonder naam en adres voor in: Vaderl. Historie in Themata. 5e en 6e druk.

N°. 4600 tot 4611 zijn spotprenten op het vertrek van den Hertog van Brunswijk naar Duitschland. (Wagenaar, Verv. V, 53—65; VIII, 113 en 171). Zie een Tooneelspel en platen op hem in: Catal. Maatsch. Ned. Lett. I. 2, bl. 241.

4600 Portret van den Hertog van Brunswijk, zeer zwaarlijvig, ter halve lijve rechts met hoed op, met uitgetogen degen. Met 4 schimpregels door *Harmodius Friso* (P. Vreede). 8°.

Hierbij een afzonderlijk blad met 8 bijschriften op zijne afbeelding, 11 Maart 1783. 4 bl. 8°.

4601 Dezelfde, ander portret. Ter halve lijve links, blootshoofds, naast hem een militair die hem begroet. Met 3regelig Engelsch bovenschrift en 4regelig Engelsch vers. Uit het geheugen geteekend en gegrav. door *J. G. Stedman*, (den lateren bekenden reiziger in Suriname) en met onderschrift: „Magistrum nunquam habuit, hoc primum sculpturae specimen est." Met adres: Londen. *F. Jones*. 1784. Hg. 22, br. 16 dm. gr. 4°.

4602 De hertog van Brunswijk in kleeding van Veldmaarschalk; ten voeten uit, links, staande bij eenige legertenten. Goed gegrav. plaatje zonder eenigen naam. Hg. 13, br. 9 dm. 12°. — Hierbij nog een ander plaatje, (hg. 6, br. 7 dm.) den dikken Hertog voorstellende schietende met pijl en boog naar de zon. Voorts: Copie v. een brief uit Amersfoort, 27 Augustus over een 4regelig versje over de uitbanning van den hertog, wat te Soestdijk zou gevonden zijn, get. O. B. 4°.

4603 „De afgedankte Pedagoog." Rechts zit de dikke hertog omgekeerd op eenen ezel, achter hem Beelsebub; links een schild, waarop de Stadhouder staat, als wordende nu op nieuw ingehuldigd. Rechts worden de Duitschers, die ambten verkregen hebben het land uitgejaagd. Met verklaring door *Cato Batavus*. Hg. 17 en 34, br. 21 dm. fol.

4604 „Gedenkwaardige uitzetting van Louis van Brunswijk." — De Hertog, op een kruiwagen tot aan de greuspaal gebragt, wordt door den bliksem getroffen en uit het land geschopt; rechts wordt de Prins door Freule van Lynden en Prof. Hofstede door Engelsch zout uit zijne bezwijming over het vertrek van den Hertog opgerigt. Met 20regelig vers in 2 kol. Hg. 17 en 25, br. 26 dm. br. fol.

4605 De Prins kruit op een kruiwagen den dikken Hertog naar de grenzen; achter hem Hofstede, Kaat Mossel, enz.; in de lucht het hoofd van Oldenbarnevelt. Met 16regelig vers in 2 kol. beginn.: „Zie hier het dikste beest," enz. Hg. 17 en 25, br. 26 dm. br. fol. — Hierbij: „Twee puntdichten behoorende tot de kruijerij van den Hertog." 4°.

4606 De Hertog ontvlucht Nederland in eenen luchtbal. — Links wordt aan de Nederlandsche koe door Josef de hoornen afgezaagd; een Engelschman neemt eene poot weg; Catharina wil eene andere poot rooven en Koning Frederik de staart. Regts wordt de Prins uit den kinderstoel gerukt en voor het ontbloote achterste geslagen. — Zinneprent op de verschillende vernederingen en verliezen, die ons land onderging door de schuld van den Prins en den Hertog. Met 26regelig vers in 2 kol. „Deez' Nederlandsche koe," enz. Hg. 17 en 24, br. 25 dm. br. fol.

4607 „Begravenis en lijkstaatsie van den Hartog Louis van Bronswijk." — De lijkwagen, zijnde een vilderskar, waarachter Hartsinck, Bijland, Kinsbergen, de Bruyn, enz., voorts de Prins en andere Oranjeklanten; rechts Charon met zijne boot. Met uitvoerige verklaring in 3 kol. der 49 N°. Hg. 17 en 42, br. 35 dm. fol.

De uitlegging van deze plaat is curieus, wegens de vele namen van Oranjeklanten, daarin voorkomende. Hierbij: Begrafenisbriefje van 27 Augustus voor Louis. 4°. en: Leesceduł bij het gevloekte lijk van den Hertog.

4608 „De hellevaart van eenen landverrader." De Hertog wordt op eene kar, door Cerberus getrokken, naar de hel gebracht, doch Hofstede, P. Joosting, Luzac, van Goens en Kaat Mossel, trachten den wagen tegen te houden; in de lucht de Gerechtigheid, met het wapen van Amsterdam en Holland. Met 4regelig vers. „Zie hier het loon van landverraders. Hierbij de afzonderlijke: „Verklaring van de Konstplaat, enz." br. fol. en een vers: Aan mijne landgenoote bij de hellevaart, enz. 8 bl. — Deze plaat schijnt reeds vroeger te zijn uitgegeven, want in de uitlegging wordt gezegd dat dit in het toekomende waarschijnlijk gebeuren zal. Erbarmelijke plaat. Hg. 22, br. 28 dm. br. fol.

4609 Gefingeerd aanplakbiljet van de verkooping v. d. fraaijen inboedel v. Louis Hertog v. Brunswijk Wolfenbuttel. 's Hage. P. J. Gosse. *Plano.* In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4610 Titelprent van het (hierbij gevoegde) Tooneelspel: „Jaloersen Josef of aan„komst van dikke Louis." — Keizer Jozef en zijn minister Kaunitz ontvangen met vreugde den verjaagden Hertog, die door zijne dikte de deur bijna niet kan inkomen. Hg. 6⁵, br. 8⁵ dm. 16 bl. 12°.

4611 Titelvignet van: „De Heldendaaden van Neerlands Admiraal-Generaal, etc. in 12 zangen, 1784." De Hertog wordt weggejaagd; daarbij de Prins in droefenis; allen in Romeinsch kostuum. — Gedicht van Harmodius Friso. (P. Vreede.) 28 bl. 8°.

4612 5 Nov. Spotprent op den Oranjegezinden bakker Adriaan Trago te Leyden, een der hoofden van de oproeren aldaar op 7 en 10 Junij, waarbij de leden van het Exercitiegenootschap mishandeld waren; gevangen genomen zijnde, werd hij op 5 November gegeesseld, voor vijf jaren in een tuchthuis geplaatst en voor tien jaar gebannen. (Wagenaar, Verv. VIII, 280. Ned. Jaarb. bl. 1118 en 1843 tot 1898). — Trago met Oranjemuts op kneedt het brood, in 't verschiet staan Luzac, Berkhey en Bilderdijk. Met 10regelig vers: „Zie Trago hier gereed" enz. gr. 8°. Hierbij nog een volksbericht over zijne geeseling, 4 bl. 8°. en: Levensbijzonderheden van Adr. Trago. 15 bl. 8°. Zie N°. 4567.

4613 a (16 Nov.) Calligraphische zinneprent op de in dit jaar opgerigte Maatschappij: tot Nut van het Algemeen, waarvan den 16e. Nov. te Edam de eerste constitueerende Vergadering werd gehouden. (Wagenaar, IX. 154,

v. Leon, Historiepenn. Verv. II. 247). — Bovenaan het portret van den stichter J. Nieuwenhuisen, links de Schreijerstoren te Amsterdam en de zeevaart, rechts eene in werking zijnde boekdrukkerij; van onderen de eerste openbare vergadering der Maatschappij. Naar *A. Dosejan*, door *B. de Bakker*. 1786. Hg. 48, br. 62 dm. gr. br. fol. Met afzonderlijke uitlegging in 4°.

b Dezelfde plaat, zonder het portret van Nieuwenhuizen en de afbeelding der vergadering.

4614 28 Nov. Kaat Mossel, den 1 September gevangen genomen, illumineert op 28 November, den verjaardag der jonge Prinses Frederica, de gevangenis en houdt feest met de meid en de naaister van den cipier. (Wagenaar Verv. VIII. 358.) Met 2regelig onderschrift. Hg. 12, br. 16 dm. kl. br. 4°. Zie een Tooneelspel en andere stukken over haar: Catal. Maatsch. Ned. Lett. I. 2, bl. 244.

4615 (6 Dec.) „Vorstelijk St. Nicolaas banket voor de Prinsgezinden." Reeks van 22 verschillende soorten suikergoed en taai-taai, ter beschimping der Prinsgezinden. — Vuil schimpdicht op de Prinsgezinden; bijv.: N°. 3 het hoofd van Oldenbarnevelt met de bebloede hals. N°. 4 het ingewand van de Witt, enz. 2 bl. kl. fol.

4616 (6 Dec.) Spotprent op de Prinsgezinden. — Het opengesneden lichaam van den Hertog van Brunswijk hangt aan een slagersladder, ontledigd van de ingewanden; daarnaast staat Kaat Mossel. Links heeft een patriot de blaas, waaruit *Bourgognewijn* loopt, rechts heeft een ander het hart, waarop *Verraad* staat. Zonder eenigen naam. 8°. — Dit plaatje is bl. 3 van het hierbij gevoegde pamflet: „Patriotsche slachttijd, zijnde een St. Nicolaas present „voor de antipatrioten." kl. 8°. 16 bl. Het plaatje is veel beter dan N°. 4580, doch overigens is prent en vers een pendant van dat N°.

4617 (Dec.) Kweekschool voor de Zeevaart in Amsterdam opgerigt. (Wagenaar, Verv. IX, 183 enz.) — Afbeelding van het Gebouw op de Buitenkant. Opgedragen aan den Heer *P. Titsingh*. Met adres van H. Gartman, enz. br. fol. Deze plaat behoort in (Fouquet) Atlas van Amsterdam.

4618 „De werking der vrijheidszonen." Zinneprent opgedragen aan: alle voor„standers der Vrijheid." — Eene corps Patriotten trekt op, voorbij eene pyramide, waaraan de wapens der Zeven Provinciën hangen, — om de monsters *Tweedracht*, *Verraad*, *Eigenbaat*, enz. te verjagen; daarachter eene breede linie van Vrijcorporisten; links wordt de Standaard met den Vrijheidshoed door eenige Vrijcorporisten omhoog getrokken en geplant. Naar *F. J. Pfeiffer*, 1784, door *L. Brasser*. gr. br. fol. — Deze plaat is in het volgend jaar nagevolgd in: Het Nut der Burgerwapening N°. 4638. Hierbij eene gedrukte aanspraak in dichtmaat van een Patriot aan zijne echtgenoote, bij gelegenheid van het stellen zijner handteekening voor een vrijcorps. 31 Dec. 1784. 8 bl. kl. fol.

4619 1785. Toegangkaartje voor een honorair lid der Leidsche Societeit van Oranjegezinden.? 1785. — De vrijheid staat tusschen een altaar en den Hollandschen leeuw, met bovenschrift: Voor vrijheid en Vaderland. kl. 12°.

Hoewel de voorstelling en woorden eene Patriotten Societeit schijnen aan te duiden, geloof ik toch dat het voor eene Oranje Societeit is, wijl het in de verzameling van Berkhey's werken, op N°. 4411 vermeld, gebonden was.

4620 (Jan.?) „Jozef II of de Roomsche Keizer in het Ootje." Links zit Jozef II in een kinderstoel op rollen, aan de stoel hangen de namen zijner plannen;

bijv.: „Plan tot opening der Schelde," enz. De verjaagde Hertog van Brunswijk schuift de kinderstoel voórt; terwijl Nederland met Frankrijk, Zweden, Pruissen en Spanje rondom Jozef dansen, ziet de Keizerin van Rusland dit zittende aan. Met gegrav. boven en gedrukt onderschrift. Hg. 27 en 36, br. 38 dm. br. fol.

4621 Afbeelding van de Luthersche kerk te Beverwijk, bij executie verkocht en aangekocht door den Amsterdammer J. C. Brandt, waarschijnlijk dezelfde die het fraaije kabinet Conchylien bezat. Naar *T. Verstegen*, door *C. Philips Jacz.* br. 4°. *Proefdr. v. a. l.*

4622 26 Jan. Beroerte in de Kerk te Leeuwarden. Door *R. Vinkeles*. 12°.
a Uit (Fokke) Vaderl. Geschied. XV, bl. 42.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4623 (31 Jan.) Twee stukjes kanon van het Huis de Gelder van den Baron
a van Dedem gehaald. (Wagenaar, Verv. X, 309). Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv. X.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4624 (Jan.) Orangistisch oproer te Moerkapelle. Mishandeling van den Schout
a Mr. H. A. Kreet te Rotterdam. (Wagenaar, Verv. VII, 303). Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Vaderl. Hist. XV, 28.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4624* Hetzelfde geheel anders. Door *J. de Wit*. Get.: Bl. 235. br. 12°. Uit eene collectie van 2 pl. op 1 blad. Uit:?

4625 22 Febr. „Straatschenderij Door de Burgemeester Wolf te Lochem. (Zie N°. 4570) „gepleegt 's avons den 22 Febr. 1785 wordende verscheid. Patriotsche „Burgers door hem op het alderbrut. mishandelt en voornam. de *Dienstmeid* „uyt de Brouwerij v. de Heer *Heukelmam* die door de Burgem. gedreigt „wiert vermoort te worden. Zie de Utr. Cour. N°. 27. 1785." — Afbeelding van de straat voor het huis met open raam en deur; de meid ligt op den grond, vele omstanders, enz. Met 10reg. onderschrift. 8°. *Zeer zeldzaam.* In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4626 (23 Febr.) „Begrafenis van de Oranje leuz." Opschrift van eene spotprent op den Prins, bij de strenge publicatie der Staten van Holland van 23 Febr. 1785, tegen oproerige bewegingen en het dragen van Oranje en andere leuzen. (Nederl. Jaarb. bl. 195). — Eene groote schaar van rouwdragenden brengt eene baar, versierd met Oranjelinten naar een geopend graf, waarnaast een steen met opschrift: „*Oranje leuz Obiid* 1785." Met onderschrift: *Ruit, qui cuncta ruebat.*" Hg. 18, br. 21 dm. br. 4°. Hierbij een vers in 4 coupl. ter *Verklaring* en een *Grafschrift*. Zie N°. 4593.

4627 (Maart.) „Afbeelding eener Medaille te Utrecht vereerd." — Voorzijde: „Repulsis civibus, jura reclamantibus, jugoque subactis, hoc nequitiae praemium „Triumviratui decrevit Tyrannis Ultrajectina. 1795." en randschrift: „Perponcher. Lunenburg. Abbema. Holl. Instrum." — Keerzijde: Corona Murali civium cruore adspersa ornandi. 1619. 1674. 1748 en randschrift: „Memento mori." Daaronder de Hollandsche vertaling:

„De Burgers hunne rechten terugeischende, voor het hoofd gestoten en „onder het juk gebracht zijnde, heeft de Utrechtsche Dwingelandij dit loon der „boosheid aan haar Driemanschap vereerd. 1785." 8°. — Het jaar 1795 is in de vertaling in 1785 veranderd en waarschijnlijk de fout 1795 opzettelijk gemaakt, wijl ze ook op de volgende medaille voorkomt en welligt strekken moest om voor vervolging te behoeden. Van 1795 kan ze althans

niet zijn. — Behoort deze afbeelding ook in een boek? Ik vermoed dit, ofschoon ze met de volgende Geldersche op één 4° blad gedrukt is, blijkens de zwarte tusschenlijn regts, en ze daarmede dus ééne plaat uitmaakt. De medaille hier afgebeeld bestaat niet in werkelijkheid; althans in metaal is ze allen onbekend, ook den schrijvers van het Vervolg op van Loon Historiepenn. (de HH. J. Dirks, J. v. Lennep en L. P. C. v.d. Bergh) waar ze II. bl. 261, beschreven, doch de eigenlijke beteekenis niet vermeld wordt. — Ze doelt op het Rapport der Commissie van 9 Heeren over de bezwaren der Utrechtsche Burgers op het Regeeringreglement van 1674, uitgebragt door den Voorzitter Perponcher 1°. September 1784. (Ned. Jaarb. 1784 bl. 1535.) Deze zaak eindigde eerst in Maart 1785 met de verkiezing, afzetting en reïnstallatie van Mr. J. Sichterman. Zie over dit alles: Ned. Jaarb. 1785, 441 tot 511, en op bl. 488 ook de toen verschenen geschriften, waarbij deze penning niet genoemd wordt, en overigens: de Beaufort, in de Gids 1875 N°.12. bl. 397, enz.

4628 Afbeelding van eene dergelijke medaille als de voorgaande, doch voor Gelderland, met dergelijk opschrift aan voor- en keerzijde als die voor Utrecht, doch met de volgende verschillen. Op de voorzijde staat in plaats van *Triumviratui*, nu: *Mundiburno suo Tyrannis Gelrica*, namelijk: *Aan hunne Momboir* (J. Schrassert) *de Geldersche Dwinglandy*. Het woord *Nequitiae* (boosheid) is in: *Astutiae* (loosheid) veranderd en op de keerzijde staat in de plaats der jaartallen, nu: *W. P. V. O.* (Willem Prins van Oranje) waaronder een juk, keten, zwaard, enz. Voorts zonder randschrift op voor- of keerzij.

Ook deze medaille is bij v. Loon Verv. afgebeeld, maar voor Gelderland weet ik in 1785 geen feit aan te wijzen waarop die doelen kan.

4629 (Maart.) Spotprent op de onlusten te Utrecht over de verkiezing van Sichterman? — „De vernieling der Aristocratische Kuiperij." Opschrift van een 32reg. vers in 2 kol. onder eene plaat, waar de Holl. leeuw door het zwaard: *Volksstem* een vat, geteekend: *Utrecht*, in duigen doet spatten en waaruit de *Aristocratie* kruipt. Een man houdt eene: „*Publicatie ter* „*ver...ding(?) van Requestranten*" omhoog. Achteraan regts staat de Hertog van Brunswijk uit *Aken* met een verrekijker te zien naar den *Meesterknegt* (Willem V), die in een kamertje zit te zuipen; regts slijpt Hofstede zijn geestelijk mes. Zonder naam. Hg. 17 en 29, br. 24 dm. fol.

4630 (16 April). Spotprent op de Amsterdamsche Burgemeesters J. Rendorp en W. G. Dedel over het door hen bewerkte proces, den 16en April aangevangen tegen schrijver en uitgever van het Patriottisch weekblad: „De politieke Kruier," n.l.: Mr. J. C. Hespe en J. Verlem, dat eerst eindigde met hun confinement op 6 Mei, en na hun appèl met hunne vrijlating, op 19 Mei. (Wagenaar, Verv. X, 175 en 179. — Ned. Jaarb. 642 en 762.) — Een kruier wordt door twee honden aangevallen en zijne kruiwagen omgeworpen, waaruit de brief van *Justus Plebejus* en het N°. 224 vallen, die tot de aanklacht aanleiding gaf. Regts twee hondenhokken, waarvan het een *R*(endorp) het andere *D*(edel) gemerkt is. Met 24regelig vers: „Een kruier zwaer bevracht", enz. Hg. 8 en 20 dm., br. 11⁵ dm. 8°.

4631 (19 Mei.) Spotprent op dezelfde Burgemeesters na de vrijlating van Hespe. — Een kruier aan wien de Vrijheid de hand geeft, kruit een wagen met pamfletten, waarbij: *Justus Plebejus* 224, langs een brug, doelende op N°. 224

van het weekblad, waarin de brief van Justus Plebejus. Op den voorgrond werdt eene *Sententie* door rotten beknaagd; op de brug jaagt de Hollandsche leeuw twee honden naar hunne hokken, waarop de namen: *Ren*(dorp) en *Del*(Dedel). — Met vers in 2 kol. „Voort, groote rekels" enz. Zonder naam. Hg. 18 en 27, br. 15 dm. kl. fol.

Hierbij over het confinement van Heepe: „Copy van eene missive door Joachim Pontifex, Secretarius aan Joachim Pontifex Consiliarius in 's Hage, gevonden bij het Logement van Amsterdam. 8 bl. 8°. nl. een gefingeerde brief v. 26 April aan Joachim Rendorp, Pontifex geheeten wijl hij Burgemeester was. — Een visitekaartje v. Heepe, gelijk in Wagenaar's Verv. X, 179 vermeld wordt, nl. met het zinnebeeld van verbroken boeijen, en afgegeven als dank voor de bezoeken in de gevangenis ontvangen, zal later op 1802 vermeld worden, wijl er dat jaar en zijn titel van Proc.-Gen. bij de Bat. Republiek bijgedrukt is.

4632 „De Vrijheid der drukpers". — De Vrijheid ontrukt aan het bedrog de
a boeijen; op den achtergrond de drukkunst bij eene zuil met het beeld van Laur. Koster. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. — Titelprent voor het gedicht van Batavus (E. M. Engelberts?) „De Vrijheid der Drukpers. (Amst.) zonder jaar; waarschijnlijk bij het in hechtenis nemen van Heepe verschenen, wijl op bl. 25 nog met ontroering aan den dood van v. d. Capellen, d. 6 Julij 1784 herinnerd wordt, en het waarschijnlijk vroeger verschenen is dan 8 Sept. 1786, toen het Geldersche Bloedplakkaat op de Drukpers ontstond. Zie aldaar.

b Dezelfde plaat, *Proefdr. v. a. l.*

4633 (28 Mei) „Het Nut der burgerwapening." — Bovenschrift van eene Zinneprent: „Opgedragen aan alle vrijheid en vaderlandlievende genootschappen van „wapenhandel." Deze plaat is geheel gevolgd naar N°. 4618: De Werking der Vrijheidszoonen, doch met eenige veranderingen. — Links een altaar, waarop het beeld der Vrijheid staat, wat twee mannen trachten omver te halen en twee andere gewapende Patriotten steunen. Met uitvoerig vers in 2 kol. van *J. Voorman*. Tusschen het vers een medaillon met de Vrijheid en 1785. Naar *P. Coyen*, door *A. Hulk*. Hg. 38, br. 36 dm. gr. br. fol. Zie een Marsch door J. Nomsz hiervoor in: Catal. Ned. Lett. I. 2, bl. 157.

Deze plaat is te 1785 Amsterdam in verschenen, welligt bij gelegenheid dat het Genootschap: Tot nut der Schutterij, zijne wapenoefeningen, achter *Malta* buiten de Leidsche poort (waar thans de P. C. Hooftstraat is) aanving, volgens Wagenaar, Verv. X, 174 en Ned. Jaarb. 1766.

4634 (Mei.) „Het trekken der Loterije v. de O. I. Comp. op de zaal boven „de Manege te Amsterdam. 1785." Met adres van *B. Mourik*. 4°. Uit Nederl. Merc. Mei.

4635 10 Junij. „Onderteekening v. h. *Request-Antidotaal* in zeker *groot* huis „op het Haringvliet te Rott. 10 Junij 1785 's midd. ten 12 uuren." — (Wagenaar, Verv. X, 198. Ned. Jaarb. 850.) Gezigt op het huis v. d. Oud-Schepen Jan Cornets de Groot, uit welks ramen het *Request-Antidotaal* onder het volk geworpen wordt. Met dit onderschrift en 28reg. vers in 2 kol. onder de pl.: „Hoe kan het eelst geslacht, enz." Hg. 14 en 25, br. 20 dm. gr. 4°. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4636 „Onderteekening van 't brandw. (brandewijn) request te Rotterdam in „1785," ook genoemd het Request Antidotaal. Dezelfde plaat (van *J. Hulst-*

kamp) als die van het Zoopies request. N°. 4547; doch met verandering van *Zoopies* in *Brandw.* en 1784 in 1785. Omberdruk. br. 4°.

Hierbij: „Naamlijst der Ondertekenaren v.h. Brandewijn's of Antidotaal Request op d. 13en Junij 1785 aan de Burg. van Rott. gepresent. 4 bl. fol. en „De waare geaardheid v. een deel der Requestranten. 15 bl. 8°. (nl. v. de Requestranten om herstel van het Vrijcorps.)

4637 Spotprent op de teekenaars van het Req. Antidot. „Afbeelding van een Schop, Phoef of Antipatriot." — Afbeelding van een man met een grooten bril met netwerk voor de oogen, een muizenval op het hoofd en een groot juk op de schouders, waaraan hangen: *Brandewijn Request', Zoopies Request, Politiek vertoog* en andere Oranjepapieren; tevens vertreedt hij de *Rechten en Vrijheden*. Met 26reg. vers: „Ziet hier uw beeltenis, Verachte Antidotalen," dus na het Antidotaal Request verschenen. Goede gravure zonder naam. Hg. 17^5 en 26^5, br. 12^5 dm. 4°.

Zie deze en 2 andere platen bij een treurspel: de Aristocraten. 1785. door F. v. Aken in: Catal. Ned. Lett. 1847. I. 2. bl. 47.

4638 Over het Request Antidotaal? — „Titel voor het Saturdags Kroegpraatje. „Of schilderij aan de wandt." — In een herberg spreken 2 patriotsche werklui onder het drinken van een borrel over den Prins enz.; hunne couranten: het: *Kroegpraatje, Post v. d. Nederryn* en *Republikein aan de Maas* liggen op den grond; aan de muur hangt de afbeelding van een groot huis (waarschijnlijk dat van Cornets v. Groot, waar het Request Antidotaal den 10 Junij 1785 geteekend werd) ter weerszijde de: *Leydse* en *Delftsche* Courant. — Met bovenstaand onderschrift, Oranjegezinde uitlegging en vers waarin van Capellen's dood vermeld wordt. kl. fol.

4639 (23 Junij.) Eerste openbare wapenoefening en afvuring van het Patriottisch genootschap van wapenhandel: de Palmboom te Rotterdam. (Wagenaar, Verv. X, 200—202. Ned. Jaarb. 855, 953.) Door *F. J. Pfeiffer*. Hg. 22, br. 27 dm. br. 4°. *Zeldzaam*.

4640 Het devies de *Palmboom* van het Rotterd. wapengenootschap. — Fraaije gelijktijdige *teekening* in O. I. inkt, door (*D.*) *Langendijk*. Hg. 22, br. 16 dm. gr. 4°.

4641 12 Julij. „Aerostatische machine (luchtballon) van den Heer Blanchard, „opgelaten in den tuin van het Oude Hof te 's Hage 7¾ en nedergelaten „bij het dorp Zeevenhuysen te 8¾." *Teekening ad vivum* in kleuren door *G. Carbentus*. 1785. Hg. 36, br. 46 dm. br. fol. Niet gegrav. In de Nederd. Jaarb. komen over de luchtballons te Amst. en Rott. in vorige en volgende jaren opgelaten, vele berichten voor, doch niet over deze.

4642 (22 Julij.) „Het Antidotale jacht." Spotprent op het jagt met Oranje-gezinde personen, wat te Rotterdam den 22 Julij het schip vergezelde waarmede de Prinses van Oranje naar Breda reisde en waar men toen veel getier maakte. Bij de landing aan het Oude Hoofd werden de namen der schepelingen, waaronder: Bilderdijk, David Koning Jr., enz. opgeteekend. (Wagenaar, Verv. X, 189. Ned. Jaarb. 949 en 1020.) Met 24reg. vers.: 't van Spijt gezwollen hart der laffe Antidotalen, enz. Hg. 10 en 20, br. 12 dm. kl. 4°.

Dit jagt werd het *Antidotale* genoemd, omdat de schepelingen teekenaars waren van het Antidotaal Request van 10 Junij. (Zie N°. 4635.) Hierbij 3 zeer zeldzame pamfletten: Het Antidotaale Rotterdamsche Speelreisje bij gelegenheid v. d. overvaart v. H. K. H. op 22 Julij 1785. 20 bl. 8°. — Vrijmoedige bedenking over de zogenaamde Antidotale

speelevaarders, in tegenstelling v. d. Overschieschen Twistzoeker P. de Waal. Overschie. J. Dekkers. (30 Julij.) 8 bl. 8°. — Echte levensbeschrijving van Petrus de Waal, alias Piet de Bretteur. Overschie. 24 Jan. 1786. kl. 8°. 26 bl. Met portret.

4643 6 Aug. De blijde aankomst van Z. H. te Rotterdam aan het Pentagat, na bezigtigen der frontieren. (Wagenaar, Verv. X, 191.) Zonder naam. Met 3reg. onderschr. br. 4°. Is naar ik meen uit een boek.

4644 (16 Aug.) „Het inrukken der Militairen in Amersfoort." — op last van
a Willem V en op verzoek der Gedeputeerde Staten van Utrecht. (Wagenaar, Verv. XI, 66.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv. XI.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4645 *a* Hetzelfde anders en kleiner. Door *R. Vinkeles*. 12°.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Geschied. d. Ned. XV, 194.

4646 (4 Sept.) Onrustige bewegingen te 's Hage" (der Oranjegezinden). (Wage-
a naar, Verv. X. 77, enz.). Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XV. bl. 210).
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4647 (8 Sept.) „Commando v. 't Haage de Stadhouder ontnomen en een nieuw Staaten „Vaandel ingewijd". br. 12°. plaatje op *C* — Commando, uit: Atlas v. Vaderl. Gebeurtenissen.

4648 15 Sept. „Teeder afscheid neemen van Willem V op het Binnenhof van de Burgers als (den 8 September) het Commando van 's Hage van Z. H. was afgenomen." (Wagenaar, Verv. X. 125). Door *J. G. Visser*. Hg. 10, br. 15 dm. br. 12°.

Hoewel het eigenlijke en primitieve besluit over het afnemen van het Commando over den Haag, den 8sten Sept. 1785 genomen werd, zoo behoort de hierop toepasselijke spotprent: de Commandobrug, enz., (N°. 4728). blijkens de daarbij gevoegde verzen eerst op Julij of Sept. 1786, toen eindelijk de definitieve Resolutie daarover genomen werd, na de Memorie van den Prins en de Brieven van den Koning van Pruisen. Zie Wagenaar X. 114, 120.

4649 Zinneprent op het ontnemen van het Commando van den Haag aan den Prins. — Een geharnast man, die een gebroken vlag waarop een Oranjeappel, in de hand houdt, wordt door een gewapend burger, die door de Vrijheid bekroond wordt, aangevallen en gewond. — Titelvignet voor een deel van de *Politieke Kruyer*, zonder eenigen naam of titel. 8°.

4650 17 Sept. „Vuurwerk van het Genootschap: *Tot Nut der schutterij*, afge-
a stooken te Amsterdam." Door *J. E. Grave*. Met adres v. A. Fokke. br. 12°. Later zonder adres in: (Fokke) Vaderl. Hist. in them.
b Hetz. plaatje, *proefdr. v. a. l.*

Zie de zinneprent: Tot nut der Burgerwapening op N°. 4633 en inzonderheid: v. Loon Historiepenn. Verv. II. bl. 211—218.

4651 18 Sept. „Zeltsaamen aanmerking op de Reegenboog die zig vertoonde „in 's Hagen den 18 Sept. 1785." 2reg. opschrift op eene label boven een regenboog met 7 kringen waarvan de 2e en dikste Oranje gekleurd was. In de boog een 6reg. versje: „Zoolang de Son en Maan zal staan," eindigende: „Daar door zag ik Oranje booven." Slechte gravure zonder naam. Hg. 27, br. 20 dm. kl. fol. Daaronder geteekend een scheepje met Oranjetakken omgeven. — Hierbij een kl. fol. muziekblad: „Zang van „de zeldsaame aanmerking op de Reegenboog, zig vertoonende 18 Sept.

„1785." — Ik heb deze plaat en muziekstuk nooit elders gezien, noch vermeld gevonden. In den Atlas v. d. Heer A. J. Nyland te Utrecht.

—— (8 Nov.) N°. 4650—4659 zijn Duitsche Spotprenten over den Vrede van Parijs, waarmede de twisten van Nederland met Keizer Jozef II eindigden, en ons land 10 Millioen Guldens betaalde en andere vernederende voorwaarden aannam. (Wagenaar Verv. IX. 297 tot 307. Nederl. Jaarb. 159 en 1555. v. Loon, Historiepenn. Verv. II. 271 tot 275.)

4652 Spotprent op den vrede. — *Das Gedemüthigte Holland.* In het midden staat de Keizer met de roede in de hand voor den knielenden Holl. Gezant; links spreekt een ander Holl. met de Fransche en Engelsche gezanten; rechts de Pruissische en Spaansche gezanten die allen verheugd zijn over hun aandeel in de sommen door Holland betaald. Aan tafel staat een oud man, die het geluk der Despoten beklaagt. Duitsche gravure met 10 Duitsche vierregelige strophen in 3 kol. Hg. 19 en 35, br. 27 dm. fol.

4653 Spotprent als voren. — „Politische Käss-collation, oder die gedeh-müthigte

a „Mijnheers." — De Keizer biedt aan de andere mogendheden een stuk van de Holl. kaas aan, waarop Frederik de Groote met een mes in de hand, een groot stuk neemt en de andere mogendheden ook hun aandeel nemen. Links de nachtwacht, die het lot der kleine staten beklaagt. Links en onderaan de verzen. Zonder eenigen naam. Hg. 23, br. 34 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, de verzen anders, rondom de plaat gedrukt. Naauwkeurige copie; de verzen 1 en v. d. Nachtwacht naast, de andere onder de plaat gedrukt. Hg. 25, br. 26 dm. br. fol.

4654 Dezelfde voorstelling. Op den achtergrond regts eene groote veldtent. Slechte Duitsche copie der voorgaande plaat met dezelfde verzen onderaan. Hg. 22, br. 33 dm. br. fol. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

4655 Spotprent als voren. De Keizer van Duitschland en de Koning van Frankrijk zitten zamen aan een tafel en deelen een Hollandsche kaas onder elkaar, terwijl de Keurvorst van Keulen de kruimels van de tafel voor zich afveegt, komt de Koning van Pruissen binnen, zeggende: *Je mange ausi du fromage.* Met Fr. en Duitsche uitlegging. Zonder naam. kl. fol. Hg. 36, br. 23 dm. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4656 Spotprent als voren. „Aspecten der gegenwärt. Lage Hollands." — Een Hollander zit weeklagende over het geweld hem door den Keizer aangedaan op zijn geldkist, waaraan hij met ketenen gebonden is. Achter hem de Vrije Schelde; regts de Keizer op zijn troon, wien Mercurius een schip aanbiedt. Met adres v. *J. M. Will* te Augsburg. Hg. 21, br. 32 dm. br. fol. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn, te Dordr.

4657 Spotprent als voren. „Friedensschluss zwischen" etc. De Hollandsche Gezant onderteekent aan eene tafel de acte v. Vrede, waarbij de Fransche en Engelsche Gezanten zitten en de Keizerl. Gezant staande lacht; regts wordt het goud uitgeteld en met volle zakken naar de ledige koffers gesleept. Met adres v. *J. M. Will* te Augsburg. Hg. 21, br. 32 dm. br. fol. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

4658 Spotprent als voren. „Holländische Tapferkeit." Een ronde plaat, waarop een Keizerlijk oorlogschip de Schelde afzeilt. Aan strand staat een kikvorsch (Holland) met een zak dukaten en inschrift: „Durch meine Deute „habe ich mir den Frieden erkauft." In medaillon. Hg. 15, br. 15 dm. 4°.

4659 Spotprent op hetzelfde. — Links een Oostenrijksche tolboom waarbij
a een open koets, door een Fransch officier gemend, waarin een Pruissisch officier zit; de officier wordt om betaling van barrièregeld aangehouden door den Oostenrijkschen beambte; doch de 2 Leden der Hollandsche Staten, die achter op het rijtuig staan, zeggen: „Wij betalen Mijn Heer!" waarop de Pruis verder reist. Duitsche plaat met Fransch en Duitsch 4regelig onderschrift. Hg. 21, br. 31 dm. br. 4°.
b Dezelfde plaat, goed *gekleurd*.
c Dezelfde plaat, fraai met kleuren en goud *versierd*.

4660 Hetzelfde als voren, met onderschrift: „Reiss eines Preisischen u. Französ. „Off. in Holland." — Links het rijtuig, waarin de Pruissische officier zit en achterop de Holl. Staten staan; regts de tolboom. Met 4regelig Duitsch onderschrift en adres van *J. M. Will* te *Augsburg*. kl. br. fol.

4661 Spotprent als voren. „Der Politische Wagen." — Opschrift boven eene plaat, geheel gevolgd naar de vorige; met 2reg. Duitsch onderschrift: „Kayserl. Off. verlangt Weggeld, enz. De Pruiss. Off. zit in de gesloten koets, op welks portier een vrijheidshoed geschilderd is; de 2 Patriotten achter op de koets staande, zeggen: „Wij betalen Mijn Herr." br. 4°. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4662 10 Nov. „Nederland in verbond met Frankrijk. 10 Nov. 1785" — (Wa-
a genaar, Verv. VIII. 212—228 en v. Loon. Historiepenn. Verv. II. 275, enz.) Vignet op den gegrav. titel van een aldus genoemd boek. — Een zinnebeeldige zuil met opschrift: *Fides Mutua*, enz.; aan den voet het Fransche wapen. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°.
b Hetzelfde vignet, *proefdr. v. a. l.*, doch met het Amsterdamsche wapen, dat later in het Fransche veranderd is. — Zie N°. 4685.

4663 „Alliantie met Vrankrijk." — Vignet over hetzelfde met dit opschrift. Naar *J. Buys* door *C. Brouwer*. 8°. Uit?? — Hierbij de Amsterd. Extra Courant v. 22 Nov. 1785, waarin het Alliantie Tractaat is afgedrukt.

Zie de afbeeldingen van den pragtigen maaltijd, hierover te Amsterdam gegeven, op N°. 4683.

4664 (11 Nov.) Oproer te Meppel (Wagenaar, Verv. X. 318). Door *R. Vinkeles*.
a 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XV. 278.
b Dezelfde pl., *proefdr. v. a. l.*

4665 (17 Dec.) „Ter Gedachtenisse v. d. waerdigen Menschenvrind Servaas „Havart, ijverig voorstander der Burgerlijke (Vrij?)h(eid?)." Een Grafteeken met dit opschrift, en de Maagd der Vrijheid. Door *F. Sanson* te Rotterdam. gr. 4°. — In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht. Deze plaat is later eenigzins veranderd gebruikt ter eere v. C. G. Visscher; zie op 15 Mei 1787.

Servaas Havart, geboren te Rotterdam 21 Junij 1750 en aldaar 17 Dec. 1785 overleden, was een ijverig patriot. Zie uitvoerige mededeelingen over hem en zijn geslacht in: Rotterdamsche Historiebladen. Afd. Geneal. en Levensbeschr. bl. 358—401 door den Archivaris J. H. Scheffer. In 1786 verscheen: Belgicus, bij den dood van zijn Vriend S. Havart. 8 bl.

4666 (19 Dec.) De Utrechtsche Burgemeester Loten des avonds door de Bur-
a gerij aangevallen, wegens het niet bekomen van antwoord op hun Requeat, na er den geheelen dag op gewacht te hebben. (Wagenaar, Verv. XI. 39) Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Ned. XV. bl. 283.
b Dezelfde pl., *proefdr. v. a. l.*

4667 28 Dec. „Afbeeldinge der Uniformen v. h. Legioen lichte Troupen v. Frederick Grave v. Salm. Utrecht. A. Stubbe. — Titel; opdragt aan d. Graaf v. Salm. 28 Dec. 1785.— 5 gekl. pl. van: Huzaar Officier. — Curassier Officier. — Fuzilier Off. — Jager Off. — Ulaan. — br. 8°. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr. Hg. 9, br. 14 dm. br. 12°.

4668 „De samenspanning der Arenden. Een zinnebeeld. fabel bij wijze v. „Tooneelspel. Konstantinopel. Drukkerij v. h. Serail." (1785 ??) Een luid schreeuwende boer gaat naast eene zwijgende burgervrouw; vooraan regts een arend met twee hoofden. Hg. 9, br. 7 dm. 12°. Titelvignet van het bovengenoemd pamflet, wat waarschijnlijk doelt op de twist met Keizer Jozef II over de Schelde. geëindigd met den Vrede van 8 Nov. 1785. (N°. 4652.) Het vignet is eene copy (eene oude? of van 1780?) van het plaatje van *A. Durer* bij Bartsch, Peintre Grav. VII. 96. N°. 83. beschreven als: Le paysan et sa femme.

Het pamflet is door Gotlieb Pansmouser, den schrijver van: Le Partage de la Pologne.

4669 Bouwkundige afbeelding van de Begraafplaats en haar voorhof in het Gorsselsche veld bij Zutphen in 1785 opgerigt voor de familie van der Capellen en ter eere van J. D. Capellen tot den Pol, overleden 6 Junij 1784. Door *D. Veelwaard*. Hg. 35, br. 37 dm. br. fol. Met beschrijving door W. H. Sels. 16 bl. gr. 4°. — Hierbij de afbeelding van eene Medaille ter zijner eere geslagen met zijn borstbeeld en bijnaam: *Libertatis restaurator*. Zie van Loon, Historiepenn. Verv. II. bl. 287.

4670 Andere, schilderachtige, afbeelding der begraafplaats met het omliggende veld. Naar *J. A. Kaldenbach* door *de Wit* en *Jonxis*. Hg. 27, br. 37 dm. br. fol. — Hierbij: „Rouwklacht en Grafschrift" in witte letters op zwart gedrukt: „Aan de bedervers van Nederland toegewijd." fol.

4671 Hetzelfde, verkleind. Naar *J. Buys* door *R. Vinkèles*. 8°. Uit: Kok,
a Vad. Woord.
b Dezelfde pl., *proefdr. v. a. l.* — Hierbij: Bericht over de groote afbeelding der begraafplaats, met het Latijnsche en Holl. lapidair opschrift: „Gesticht 1786."

4672 „Op den professoralen Krijgsman." — Onderschrift van eene spotprent op den patriottischen Professor en Predikant J. J. le Sage ten Broek te Rotterdam. Ten Broek staat, als militair gekleed, met de letters: R. V. S. (Rotterd. Vrije Schuttery?) op zijn bandelier, in een tuin, waarin eenige varkens aan een Oranjeboom knagen; — zijn mantel, bef, steek en Bijbel liggen op den grond, achter hem een vrijcorps, afvurende. Met 2 verzen: „Tweeledig zaagt gij mij," enz. Hg. 22, br. 17 dm. kl. fol. De 3 volgende platen hebben hetzelfde onderschrift als deze afbeelding.

4673 Dezelfde, anders, half als Militair, half als predikant gekleed. Op den achtergrond een tuin waarin een huis en kleine Oranjeboom waaraan een varken knaagt: Op den achtergrond de: *Cathechismus* en *Privilegie*. Met 2 vierregelige verzen: „Tweezints beschouwt men mij." Hg. 21, br. 15 dm. kl. fol.

4674 Dezelfde, als voren, half als militair en predikant, doch kleiner. Naast hem een speer met vrijheidshoed, op den achtergrond eenige Vrijcorporisten. Met een 8 en een 4regelig versje tegen hem door P. J. Hillebrand. Hg. 12 en 26, br. 10 dm. gr. 4°. Behoort waarschijnlijk in Oct. 1786.

4675 Spotprent op denzelfden. Een Schutter met geweer op schouder, met onderschrift in cursijf: „Geweer op schouder." Hg. 20, br. 14 dm. 8°. Hierbij afzonderlijk het versje op ten Broek: Wat koddig beeld, enz.

4676 Dezelfde als voren doch grooter en *ter zijner eere*. Ten Broek half krijgsman, half predikant, met speer en Vrijheidshoed, doch naast hem op den voorgrond een Bijbel, opengeslagen bij: *Nehemia* IV : 17, 18 (over den tempelbouwer die met de eene hand bouwde en met de andere het geweer droeg). Met 2 vierregelige verzen ter zijner eere door P. J. Hildebrand. Hg. 21 en 29, br. 15 dm. fol. — Hierbij een folio blad: „Het valsch en waar karakter v. d. Professor Krijgsman," zijnde de 2 vorige verzen en een tegen hem door N. Brillehand. (pseudon.)

Uit het begin van het vers onder het volgende N°. (op Hofstede) blijkt, dat deze prenten tegen le Sage ten Broek door de onderteekenaars van de Oranje Requesten v. 3 April 1784 of 10 Junij 1785 uitgegeven waren en als antwoord daarop die op Hofstede werd gegeven.

4677 „De Professoraale Hoveling." — Spotprent op den Oranjegezinden Professor P. Hofstede te Rotterdam, die half als geestelijke, half als hoveling gekleed, bij het graf van *Friso* staat waarop hij bloemen strooit; uit zijn zak steekt eene *Apologie*. In het verschiet dansen velen om het gouden kalf; regts wordt de Oranjeboom op eene kar weggereden. Met uitvoerig vers in 2 kol. „De Oranjeteekenaar beschimpe een Hemeltolk" enz. Hg. 19 en 28, br. 14 dm. kl. fol.

Deze plaat doelt op Hofstede's: Apologie tegen de lasterende nieuwspapieren en andere schriften van dezen tijd. Rott. 1785. 8°. welke in 1786 door eene 2e Apologie gevolgd is, terwijl tevens zijne verheerlijking van Willem IV, in zijn werk: „Bloemen gestrooid op het graf van Friso" in 1752 verschenen, doch wellicht nu herdrukt, bespot wordt. — Zie hierover: v. Loon, Hist. Verv. II. bl. 255.

4678 De Professor in de school." — Titelplaat voor den: „Brief van „H. Brinxma, (pseudoniem?) Schoolmeester te Hooge Beintum aan Prof. „P. Hofstede. 1785" over zijne: Apologie en: Bloemen voor Friso. Hofstede staat in de school en ontvangt als een schooljongen slagen met de handplak; op 's meester lessenaar ligt zijne *Apologie*. Met 14 regelig vers. 8°.

4679 Spotprent op denzelfden. — Hofstede staat als koopman van beeldjes in de school, waaruit hij door den vertoornden schoolmeester met bullepees en plak verdreven wordt; zijne *Apologie* ligt op de lessenaar. 8°. Hiernaast een 6reg. vers getiteld: De Schoolmeester en de Professor. — Titelprent voor den 2en Brief v. H. Brinxma aan P. Hofstede, den 6en Dec. 1875 uitgegeven. — Zie v. Loon, Historiepenn. Verv. II. 255. 256.

4680 „De Eigenbaat." De zwarte eigenbaat reikt de hand aan de blanke waar-
a heid. — Zinneprent op de Eigenbaat, welke door de Patriotten inzonderheid aan de Oranjepartij werd toegeschreven. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. — Titelprent van het bekende gedicht van dien naam door Ds. B. Bosch te Diemen, hevig patriot, eerst anoniem verschenen, doch herdrukt met bijvoeging van zijn naam op de laatste bladzijde, omdat een Patriottisch Genootschap bij de verschijning van den 1en druk eene gouden medaille en 40 gouden dukaten aan den onbekenden schrijver had uitgeloofd; waarop hij zijn naam bekend maakte, en verzocht dat men voor het aangeboden geld wapenen voor de Schutterijen zou koopen. Dit gaf aanleiding dat de latere hoogleeraar Joh. Kinker, anoniem, eene parodie

in verzen onder denzelfden titel uitgaf en aan Ds. Bosch voorstelde dat als hem ook een dergelijk aanbod gedaan werd, ze het geld samen zouden deelen! Die zeldzame parodie begint: „De gouden zon speelt schuilemuisje en tekent printjes op het veld;" terwijl dit gedicht van Bosch begint: „De gouden zon gaat schuil en schildert landtafreelen."

b Dezelfde plaat, *proefdruk v. a. l.*

4681 „De Waarheid aan de Eigenbaat." — De Eigenbaat draagt de *Waarheid* en bezwijkt bijna onder den last. Zinnebeeldige titelprent zonder naam, (doch niet door *Vinkeles*,) voor het gedicht van: B. Bosch, De Waarheid aan de Eigenbaat. Amst. (zonder jaar, doch zeker van 1785.) 8°.

4682 „Titelprent van den: Catechismus van het Stadhouderschap," voorstel-
a lende het Staatsgebouw, gesteund door 7 kol. Op den voorgrond de Prins, gereed de hem belagende monsters aan te vallen. Met 7regelig onderschrift „Die beminnelijke vorst, enz." — Hierbij het berigt van uitgave door J. Hofhout en Zn. te Rotterdam. — Dit *Berigt* is in het laatst van 1785 verschenen; het veelgelezen werk in 2 dl. in 1786.

b Dezelfde plaat, afdruk *in rood* in gr. 4°.

4683 (**1786. 27 Jan.**) Patriottische maaltijd te Amsterdam in den Garnalen Doelen gegeven, ter viering der Alliantie met Frankrijk. — (Wagenaar, Verv. VIII. 227. v. Loon, Verv. II, bl. 277 en N°. 627). *Teekening* in O.I. inkt door *J. Buys*. Hg. 17, br. 26 dm. br. 4°. Niet in plaat gebragt?

4684 Hetzelfde, verkleind. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned.
a XVI. bl. 10.

b Dezelfde pl., *proefdr. v. a. l.*

4684* Hetzelfde, eenigzins anders. Door *Jonxis*. br. 12°. *Proef-* en *letterdruk*.

4685 Zinnebeeldige Tempel en vier andere versieringen, die gediend hebben bij den maaltijd, ter viering van de Alliantie met Frankrijk. 5 pl. alle in fraaije *proefdr. v.a.l.* br. 4°. en gr. 8°. Waarschijnlijk naar *Buys* door *Vinkeles* en behooren vermoedelijk in het werk op N°. 4662 vermeld.

4686 **1 Febr.** Medaillon en zegel van de „Burgersocieteit, opger(icht) te Am„st(erdam) 1 Febr(uarij) 1786."(Wagenaar, Verv. XII. 80). Houtsnede br. 12°.

4687 **11 Febr.** „'t Genootschap: Pro Patria in de Nieuwe Kerk te Amsterdam,
a „bij het ontfangen der geschenken op 11 Febr. 1786." Gezigt in de Nieuwe Kerk bij avond en kaarslicht, met het overgeven der geschenken door twee Dames. Naar *J. Bulthuis ad viv.* door *C. Philips Jzn.* br. fol. Hierbij het Reglement voor het Genootschap *Pro Patria*, onder den Exercitiemeester J. Schuldijs in de Nieuwe Kerk, beginnende 1 Julij 1787. fol.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*, doch met wapen.

c Dezelfde plaat, fraaije *proefdr. v. a. l.* zonder het wapen.

d Hetzelfde, origineele *teekening* in O.I. inkt, voor de voorgaande plaat.

4688 (**12 Febr.**) „Plegtige overgave van Lillo, enz." — Aankomst der 4 Ge-
a magtigden van den Duitschen Keizer om Lillo en Liefkenshoek, ingevolge den vrede van Nov. 1785 in bezit te nemen, (Fokke) Gesch. d. Nederl. XVI. 86.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. XVI.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.* Zie N°.

4689 **23 Febr.** „Afbeelding van Utrechts Vreugdeblijk" (nl. een groote geïllumineerde tempel) „Op Nederlands Alliantie met Frankrijk, plegtig gevierd „23 Febr." Met adres van *A. Stubbe*. Hg. 18, br. 24 dm. br. 4°.

4690 **17 Maart** „Verraderlijke Aanslag op de Gedeputeerden van Dordrecht en
a „'s Gravenhage. 17 Maart" wegens het rijden der Dordsche Gedeputeerden

door de Stadhouderspoort op het Binnenhof, voornamelijk belemmerd door den Haagschen Pruikenmaker F. Mourand. (Wagenaar, Verv. XII, 10. Nederl. Jaarb. 174 en v. Loon Historiepenn. Verv. II, 287). — In het midden het gebouw der Vergadering op het Binnenhof, met de koets der Gedeputeerden; regts bij de koets de Advocaat van Nispen haar verdedigende, enz. Zonder naam van grav. (door *C. F. Bendorp*). Hg. 29, br. 38 dm. br. fol. Zie hierover een Tooneelstuk, enz. van A. Loosjes: Gevaarts en de Gyselaar, in: Catal. Maatsch. Ned. Lett. 1847. I. 2. bl. 137.

b Dez. plaat *Proefdr. v. a. l.* met geschreven naam v. d. grav.

c Dez. plaat, onafgemaakte *etsdruk*.

d Dez. voorstelling; fraaije origin. *teekening* in O.-I. inkt voor de voorg. plaat door *J. Bulthuis*. Hg. 25, br. 37 dm. br. fol.

4691 Hetzelfde. — „Afbeelding v. d. geweldigen aanval, tegen de Heeren „Gevaarts en de Gyzelaar, Gedeputeerden van Dordrecht op het Binnen„hof te 's Gravenh. — Representation de la violente attaque, etc." Afbeelding v. h. Binnenhof, met de koets en het tumult. Naar *P. Wagenaar ad viv.* door *D. Veelwaard*. Met adres v. D. Schuurman. Hg. 60, br. 74 dm. br. fol. fol. Zeer groote en vrij zeldzame afbeelding.

4692 Hetzelfde, geheel anders. In het midden de koets die de poort doorrijdt; links drie gelederen soldaten, daarachter Mourand die gegrepen wordt. Met 3regelig onderschrift. Hg. 36, br. 32 dm. *Zeer zeldzaam*.

4693 Naauwkeurige Duitsche copie der voorgaande Holl. gravure, met hetzelfde Holl. onderschrift en adres van *G. B. Probst* te Augsburg. br. fol. Gekleurd. *Zeer zeldzaam*.

4694 Hetzelfde, geheel anders. Het Binnenhof, met eene verschrikkelijke verwarring rondom de koets; links het gebouw der Vergadering, regts de Loterijzaal, Naar *W. Kok*, 1786, door *N. N.* of zonder naam v. grav. Hg. 21⁵, br. 24 dm. br. 4°. Uit eenig boek bij T. Crajenschot te Amst. uitgegeven.

a (4694)

b Dez. plaat, fraaije *proefdr. v. a. l.*

c Dezelfde voorstelling, *teekening* in O.-I. inkt voor de voorg. plaat.

4695 Hetzelfde anders, alleen het tegenhouden der koets op het Binnenhof.

a Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv. XII.

b Dezelfde pl. *proefdr. v. a. l.*

4696 Hetzelfde, geheel anders. Gezigt van de Stadhouderspoort, waar de koets inrijdt. Met onderschrift: „Het mislukte Haagsche oproer." Hg. 22, br. 29 dm. 4°.

4697 Hetzelfde verkleind volgens 4690. (Door *Jonxis*) Get. Dl. III, 132. br. 12°. — Hetzelfde verkleind, volgens 4694. Door *W. Kok*. br. 12°. — Hetzelfde verkleind, volgens 4695. Door *R. Vinkeles*. br. 12°. *Proefdr. v. a. l.* en letterdruk. Uit: (Fokke) Geschied. XVI bl. 34. — Hetzelfde verkleind, anders. 12°. — Vijf 12°. plaatjes.

4698 Hetzelfde, geheel anders. Nieuwe opvatting. Lithogr. naar *P. F. Greive* bij *C. W. Mieling*. 8°. Uit: van Lennep, Gesch. des Vaderl. IV. gr. 8°.

4699 (1786.) „Het vaderlandsch werpspel." Gegrav. plaat van een gezelschapsspel als een Ganzenbord om met twee dobbelsteenen te spelen, waarvan de medaillons allerlei vaderlandsche zinnebeelden vertoonen, als: de wapens der Provinciën, de Verdervende hand (eene hand met Oranjetak), de Hertog (van Brunswijk), de Goede regent (de Pensionaris van Dordr., C. de Gyselaar), de Aristocraat, enz. Met adres van den patriotschen uitgever

J. Verlem op de plaat. Van welken geest dit spel en het reglement doortrokken is, blijkt daaruit dat hij die op den Hertog (van Brunswijk) gooit, gebannen, of het spelen hem verboden wordt; dat bij de *Verdervende hand* een tak met oranjeappelen staat enz. Naar *Voorman*. Met adres van *J. Verlem*. Hg. 48, met uitlegging 55, br. 33 dm. gr. fol.

b Hetzelfde in houtsnede. Door *J. Oortman*. Met dezelfde uitlegging, adres en het jaar 1786.

4700 „Het Nederlands vermaakeleik Gedeukblad om te spelen." Door *Pietro Aratino Secundo*. 1786." — Gezelschapsspel om met dobbelsteenen te spelen, waarop *Mourand* de pruikenmaker, die de Gijselaar had aangehouden, aan een afgebroken strik wordt afgebeeld, zijnde hij eerst ter dood verwezen, doch op voorspraak van Gevaerts en de Gyselaar begenadigd, gevangen gezet en later in 1787 vrijgelaten. Voorts: „De verdervende hand van Willem V," „dikke Louw," enz. Hg. 38, br. 38 dm. fol. *Zeer zeldzaam*. — Wijl Mourand later niet meer genoemd wordt, is deze plaat zeker in dit jaar verschenen, en zoowel deze als de vorige bij den beruchten aanslag geplaatst.

4701 „De gebritste Majesteit gekroond tot Wezel wegens gehoonde taal tegen „den Prins van Oranje. Zie Haagsche courant, N°. 20, 25, 27, 1786." — Op een plein waar 3 huizen en eenige boomen zonder bladen, wordt een soldaat op een houten bok liggende, afgestraft. Slechte gravure zonder naam. Hg. 18, br. 20 dm. br. 4°. *Zeer zeldzaam*.

4702 **20 Maart**. „De Vroedschap te Utrecht (12 leden) beëedigt het nieuwe „Regeeringsreglement." (Wagenaar, Verv. XII, 352). — „De wagthebbende Comp. schutters op het Nieuwe Reglem. in den eed genomen op „het Stadhuis." (Wagenaar, Verv. XII, 322). — Twee platen, zonder naam van graveur. Ieder hg. 22, br. 28 dm. br. 4°.

4703 „'t In den eed nemen der Schutterije te Utrecht" (op de Neude). (Wagenaar

a Verv. XII, 322). Zonder naam van grav. Hg. 27, br. 37 dm. br. fol. Hierbij: „Echt Relaas wegens het voorgevall. in Utr. 20 Maart 1786. „Harderw. E. Tijhoff." kl. fol. over deze beëdiging.

b Dezelfde pl. *proefdr. v. a. l.*

c Dezelfde pl. onafgemaakte *etsdruk*.

4704 Het in den Eed nemen der Schutterij op de Neude. De pl. N°. 4703 verkleind. (Door *Jonxis?*) br. 12°. Get.: III. 85.

4705 De Vroedschap te Utrecht beëedigt het nieuwe Regeerings-Reglement

a (op het Stadhuis). De 1e plaat van N°. 4702 verkleind. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Nederl. XVI, 50.

b Des. pl. *Proefdr. v. a. l.*

4706 „Silveren gedenkpenning bij het beëdigen van Utrechts' nieuwe Regeering- „reglement." Met adres van *A. Stubbe*, en *Verklaaring*. Hg. 11 en 20, br. 15 dm. 4°. Deze penning heeft een opschrift in 8 regels; er is eene andere met 9 regels. Zie v. Loon, Verv. II. bl. 288, en No. 689.

4707 **22 April**. „Crimineele executie te Arnhem aan N°. 433 (v. 1 April) „van den Post van den Neder-rhijn," wat op het schavot door beulshanden verbrand wordt, wijl daarin het loslaten van eenen korporaal van Douglas, van moord beschuldigd, hevig veroordeeld wordt. (Wagenaar, Verv. XII. 303. — Ned. Jaarb. 308). Afbeelding van de executie op het schavot voor de pui van het in 1830 afgebroken oude Stadhuis te Arnhem. en voor de topographie belangrijk, wijl deze plaat de eenige afbeelding van die bijzondere fraaije pui is, en de plaat N°. 4575 over de Burgemees-

ters Bentinck en Brantsen, de eenige van het geheele Stadhuis schijnt te zijn. Naar *van Meurs* door *van Beek*. Met adres v. Emenes en de Vries. 8°.

4708 Hetzelfde, geheel als voren, verkleind door *R. Vinkeles*. 12°. *Letterdr.* en *Proefdr. v. a. l.* — Hetzelfde, anders, met 8 reg. onderschrift en bovenaan: CCLX. 24°.

4709 (23 April.?) „Optocht met de prijs van het Ridderspel in den Hof der Confrèrie van St. Joris te Middelburg." Dit Ridderspel werd begonnen 23 April 1767 en dikwijls, o. a. in April 1788 herhaald. Naar *J. Arends* door *D. Veelwaard*. — „Optocht der Rederijkers in Middelburg." Door denz. 1785. — „Koperen gildepenning der Rederijkers." — 3 plaatjes. Uit de Zeeuwsche (zoogenaamde) Chronijk Almanak. 1786. Zie ook: Lantsheer, Zeelandia illustr. 320, 1, 4, enz.

4710 24 April. „Plechtige Inhaaling van den Marquis de Verac als Ambassa- „deur, in den Schouwburg te Rotterdam." — (v. Loon, Historiepenn., Verv. II, 292, enz. Nederl. Jaarb. 373). — Afbeelding van den stoet en van den Haven met den Schouwburg. Met 12 reg. gegrav. vers in 2 kol. Goede grav. zonder naam. Hg. 32, br. 36 dm. br. fol.

4711 13 Mei. „Plechtigheid van het overgeven der (2) vaandels (met opschriften:
a *Waak*, — *Vertrouw*, en *Volks Sterkte*) aan het Exercitie Genootschap: „*Tot nut der schutterij*." (Wagenaar, Verv. XIII, 86. Zie vooral v. Loon, Historiepenn., Verv. II. 211—218 en N°. 4633.) Uitvoerig gezigt op den Buitensingel buiten de Leidsche poort te Amst. achter de Herberg Malta, thans de Stadhouderskade. Met onderschrift en zegel v. h. Genootschap. Naar en door *N. v. d. Meer Jr. ad viv.* Hg. 45, br. 55 dm. br. fol.
b Dezelfde plaat, fraai met kleuren en goud afgezet.
c Dezelfde plaat, fraaije *Proefdr. v. a. l.*

4712 Afbeelding van twee vaandels met inscriptiën: *Waak, Vertrouw* en: *Volg*. Het eerste is het hierboven afgebeelde vaandel; het andere is òf voor het bovenafgebeelde 2e vaandel verwisseld òf behoort aan een ander exercitiegenootschap. Hg. 21, br. 25 dm. br. 4°. *Zeer zeldzaam*.

4713 Marsch der Burgercomp. Wijk V onder *P. Clockener*, oudsten Kapt. Door *F. Wijkman*. Amst. *G. Koster*. 3 bl. br. 4°. Is dit welligt de Marsch van Nomsz bij 4633 vermeld? — Tweede marsch van het Utrechtsch Exercitiegenootschap, gecomponeerd door Kol. *O. E. Gordon*. Utr. *Mulder*. 3 bl. br. 4°.

4714 „Marsschen voor het Vrijheid en eendragtminnend Genootschap v. Waapen- „handel der Stad Campen, ten zinspreuk voerende: *Voor Vrijheid en Eendragt*, „door J. L. v. Laar Mahuet." Campen. 1786. gr. 4°. Met br. 8° *vignet*: Een Patriot op post staande, bij een veldtent *Vrijheid*, wordt beschenen door een zonnestraal: *Mijn wil*. Links een in vlammen staande burgt der dwingelandij. Naar *P. Remmers* door *Barbier*. 10 bl. 4°. — Zeer dwaze Patriotsche rijmelarij. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam. Het vignet wordt ook afzonderlijk gevonden met 8 reg. vers: Zie hier de Almacht Gods.

4715 (29 Mei.) „De Utrechtsche Pander (J. Valburg) te Wijk-bij-Duurstede „gevangen genomen," ten huize van den Burgemeester Haantjes. (Wagenaar, Verv. XII. 427). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Nederl. XVI. bl. 100. — Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.* — Hetzelfde anders, (door *Jonxis?*) br. 12°. Get.: III. 121.

4716 Portret van „Den Pander van den Hove v. Utrecht, Joh. Valburg, De- „welke om Territoirschending den 29 Mei te Wijk-bij-Duurstede gevangen

„gezet is." Borstbeeld van voren, wijzende op de: *Citatie crimineel*, welke hij in zijne hand houdt. Goed geëtste plaat zonder naam. Hg. 14, br. 10 dm. 8°. *Zeer zeldzaam*.

4717 (31 Mei.) Viering van het 150jarig bestaan der Utrechtsche Hoogeschool.
a (Wagenaar, Verv. XII. 418; v. Loon, Verv. II. 298) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. der Nederl. XVI. 128.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4718 18 Junij. Gezicht van de reede van Welsingen (in Zeeland) en de komst van Willem V en familie aldaar. Naar *D. Kleyne* door *R. Pollard* en *F. Jukes*. Hg. 44, br. 55 dm. gr. br. fol.

4719 Vier (ongenommerde) platen over het bezoek van Willem V in Zeeland.
a (Wagenaar, Verv. XIII. 244, enz.) Door *M. de Sallieth*. Ieder hg. 18, br. 22 dm. br. 4°.
(1) 18 Junij. Aankomst te Middelburg.
(2) 19 Junij. Willem V verwelkomd in de vergadering der Staten van
(3) 1 Julij. Besichtiging van den Westcappelschen dijk. (Zeeland.
(4?) De Prins en Prinses op de kermis te Middelburg. *Proefdr. v. a. l.*
b Dezelfde drie platen, *proefdr. v. a. l.* der pl. 1, 2, 3.
c Dezelfde platen, *omberdruk v. a. l.* der pl. 1 en 2.
d Dezelfde platen, onafgewerkte *etsdrukken* der pl. 1, 2, 3.

4720 1 Julij. Willem V op het dorp Domburg ingehaald en verwelkomd met de volksspelen aldaar. Ets zonder naam. Hg. 18, br. 25 dm. br. 4°.

4721a „Komste der Stadhouderl. Familje te Middelburg." Door *R. Vinkeles*. 12°.
b Dezelfde pl., *proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Nederl. XVI. bl. 116.

4722 (24 Junij) „Vertrek der Staaten Commissie van Rotterdam." Zie N°. 4579.
a (Wagenaar, Verv. XII. 102). Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. der Nederl. XVI. 112.
b Dezelfde plaat, *Proefdr. v. a. l.*

4723 16 Julij. „Gezigt van 't Genoodschap *Bato's Kroost* met de overgave der
a „geschenken op hun Exercitie Veld buiten de Lijdsche Poort te Amsterdam." Naar *D. Kerkhoff* door *J. E. Grave*. Hg. 22, br. 31 dm. kl. br. fol.
Hierbij: Verzameling v. stukken bij de plegtige overgifte van een Vaandel, kopere trom en pijpebussen aan *Bato's kroost*. 16 bl. 8°.
b Dezelfde pl., *proefdr. v. a. l.*
c Hetzelfde; origin. *teekening* in O.I.inkt door *D. Kerkhoff*.

4724 (21 Aug.) „Beweging te Dordrecht" des avonds bij toortslicht. (Wagenaar,
a Verv. XII. 33—52) Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Nederl. XVI. 152.
b Dez. pl. *Proefdr. v. a. l.*

4725 (28 Aug.) „Beëediging en inhuldiging der 15 nieuw verkooren Raaden „te Utrecht op de Neude." (Wagenaar, XII. 341, enz.) Met Fr. en Holl. onderschrift. Door *W. Kok*. br. 12°.

4726 (Sept.) De Beurs te Amsterdam, met de jongens al exereeerende optrekkende, bij gelegenheid van de kermis. — Hierbij eene kermisprent met de spellen op de Botermarkt. Twee br. 4°. houtsneden door *H. Numan*, op 1 bl. fol. Met adres: Erve Wed. *J. van Egmont* en N°. 124. Zie N°. 3977 N°. 124.

4727 (Sept.?) Spotprent op J. Rendorp, Burgemeester van Amsterdam, op de acht steden en de Ridderschap, die allen stemden tegen het ontnemen van het Commando over den Haag aan den Prins. (Wagenaar, Verv. X. 114,

117, 120) — „De Commando brug van Amsterdam naar 's Hage." Rendorp rijdt over eene invallende brug in eenen wagen met negen paarden bespannen; (nl. de 8 steden, Amsterdam, Rotterdam, Haarlem, enz. en de Ridderschap;) in het verschiet Amsterdam. Met 20reg. vers in 2 kol.: „Groot achtbre bruggeman, enz." Hg. 17 en 26, br. 21 dm. kl. fol. — Hierbij 4 Spotdichten op J. Rendorp, nl.: 1) Aan Jochem, de draaijer. 1786. 4°. — 2) Aan Jochem Baas. 4°. — 3) Al weer wat mooie voor Jochem de bruggemaker, *e. s.* 4°. — 4) Kermisgift aan Jochem de bruggemaker. fol.

Deze spotprent meestal op Sept. 1785 geplaatst, toen het commando over den Haag aan den Prins ontnomen werd, (Zie N°. 4647) behoort zeker op Julij of Sept. 1786, toen daarover de definitieve beslissing genomen werd en de Prins sedert lang op het Loo woonde, daar de verzen allen spreken van het bouwen van een brug van het Loo naar den Haag.

Over den bijnaam *Bruggeman* of *Bruggemaker* geeft Rendorp zelf uitvoerig berigt in zijne: Memorien over den Engelschen Oorlog, I. 7. In 1779 werd hem, toen ambteloos, advies gevraagd over het leggen van eene brug voor het Stads Werkhuis in de Plantaadje, terwijl er digt bij reeds een brug bestond. Hij ried aan een andere brug, en wel tegenover den ingang te leggen, en werkelijk komen beide bruggen voor op eene latere uitgave van een plan der stad, in 1766 door *C. Philips* gegraveerd. Die brug echter, zonder medewerking van Rendorp en slecht gemaakt, viel in; vandaar de spotnaam. Op die brug en op Rendorp doelt ook de gegrav. titelplaat van het hierbij gevoegde pamflet: „Leven v. d. wijdberugten en „geleerden Jochem Jochemius, gerenommeerd bruggemaker te Querlequitsch, „in 12 zangen; te Querlequitsch bij Janns Vlegelius." 28 bl. 8°. zonder jaar, waarschijnlijk bij Jan Verlem uitgegeven en welligt door J. Nomsz geschreven, beide verklaarde vijanden van J. Rendorp, wiens naam Joachim was. Op dat plaatje staat Jochem aan de eene zijde der ingevallen brug, aan de overzijde zijn 2 mannen bezig die te maken; op den achtergrond een oud kasteel, waarschijnlijk dat van Marquette bij Haarlem, waarvan Rendorp Heer was, en waarna hij genoemd werd.

Aan deze zaak en aan dit plaatje heeft zeer waarschijnlijk de kindervoorstelling van den Bruggeman in de Chineesche schimmen haren oorsprong te danken.

In het vers onder de plaat wordt ook gesproken van het eten van perzikken aan het Hof. Rendorp spreekt daarover ook in zijne Memorie I. 29, alsmede op bl. 27 over den bijnaam: draaijer, maar inzonderheid op bl. 21 tot 26, over zijn geding tegen J. Verlem, vermeld op N°. 4680.

4728 4 Sept. „Conferentie van Gecommitteerden der drie Hoofdsteden van Over-
a „ijssel, bij Z. H. op het Loo" om de schorsing te bewerken der maatregelen tegen Hattem en Elburg. (Wagenaar, Verv. XIII. 40.) Door *R. Vinkeles.* 8°. Uit: Wagenaar, Verv.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

c Dezelfde voorstelling, *teekening* in O. I. inkt voor de voorg. plaat.

4729 5 Sept. „Aanval op de stad Hattem. 5 Sept." — Het beschieten en inne-
a men dier stad van wegen den Prins door Geldersch krijgsvolk. (Wagenaar, Verv. XII. 241 enz., Ned. Jaarb. 979, enz.) v. Loon, Historiepenn. Verv. II. bl. 295 enz.) — Gezigt op de stad en het beschieten van de overzijde. Zonder naam v. grav. (*A. Suntach?*) Hg. 18, br. 25 dm. br. 4°.

b Dezelfde voorstelling; *teekening* voor de voorg. plaat.

4730 Hetzelfde, geheel als voren, andere iets verkorte gravure. De gegrav. voorstelling is op de vorige plaat 15 dm hg. en 22 br., op deze 14 dm. hg en 20^5 br.
4731 Hetzelfde als voren; de beschieting verkleind. Met 1 regel onderschrift. kl. br. 4°. — *Letter* en *proefdr. v. a. l.*
4732 6 Sept. „Afbeeldinge van het besetten met Militaire te Hattem op 6 Sept. „en het Vluchten der Nieuwerwetsche Helden." Zonder naam, met 3regelig onderschrift. Hg. 17, br. 23 dm. br. 4°.
4733 Hetzelfde, eenigzins anders en kleiner; de stadsmuur zonder kanonnen; links de schaar der vlugtenden, regts de brug en poort. Slechte Hollandsche grav. zonder naam, met 2reg. onderschrift: „Afbeelding v. h. innemeemen (*sic*) van Hattem door de Militie en de Vlugt der Nieuwerwetsche „helden." Hg. 17, br. 25 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam. br. 4°.
4734 Hetzelfde als voren, doch eenigzins vergroot. Met 2regelig onderschrift: „Afb. v. h. innemeemen," enz. Duitsche plaat zonder naam (door *Probst* te Augsburg.) *Gekleurd*. br. fol.
4735 Hetzelfde anders. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit (Fokke) Gesch. d. Ned. XVI, 186. *Proef-* en *letterdr*. — Hetzelfde, tweemaal anders met 1reg. onderschrift. 12°. — Hetzelfde als letter E (Elburg). Uit: Atlas v. Vaderl. gebeurt. br. 12°.
4736 Vier verschillende berichten over Hattem en Elburg. —
(1) Extra tijding uit Zwolle. Amst. *J. Verlem*. 2 bl. fol.
(2) Extra tijding uit Campen over Elburg. 2 bl. fol.
(3) Echte berichten uit Hattem. 3 bl. fol.
(4) Dagverhaal uit Elburg. 3 bl. fol.
4737 Twee Zinneprenten op Willem V, wegens Hattem en Elburg.
1. De Prins staat op een troon, vertreedt de rechten en privilegiën, de stedemaagden van Hattem en Elburg worden geboeid voor hem gebracht.
2. De Prins vertreedt de rechten en ziet bevreesd de Goddelijke gramschap uit eene wolk komen. De stedemaagden van Hattem en Elburg worden mishandeld.— Twee fraaije, niet in prent gebrachte *teekeningen*. (Door *J. Bulthuis*?) Ieder hg. 16, br. 26 dm. br. fol.
4738 Vinnige spotprent op Willem V wegens Hattem. — De Prins bestijgt, gewapend met zwaard en schild de estrade waarop de Vrijheid gezeteld is, omstuwd van vaandels en geweren. — Titelplaatje van het even schandelijke, als woedende zoogenaamde Treurspel: Willem de Wraakgierige. Hattem. (Amst.? Verlem?) 1786. kl. 8°.
4739 Hetzelfde als voren, doch andere even groote gravure, waarop de Dwingelandij of het Verraad, met boeijen bevracht, achter den Prins staat, en hem een dolk in de hand wil geven om de Vrijheid te dooden. Vignet op den titel van: „Willem de Vijfde of de Wraakgierige," Treurspel. Hattem. (Amst.?) 1786. gr. 8°.
4740 Hetzelfde, verkleind en eenigzins anders, met 2reg. versje: „Wie moet „voor dit bestaan niet beven." 12°. — Hierbij een dergelijk plaatje waar Willem V op last der Vrijheid op den grond geworpen en door een gewapend burger afgemaakt wordt. Met versje: „Zal Vrijheid worden eens „hersteld," enz. 12°. In den Atlas v. d. Heer A.J.Nijland te Utrecht.
4741 „De Oranje pap-eeters." — Opschrift in boekdruk boven eene plaat in *a* zwarte kunst, waar een Oranjeklant uit zijnen schotel met pap Zuideras en Spengler voert, die bij het beleg van Hattem en Elburg de aanvoerders

waren. Voorts Berkhey, Kaat Mossel, Koet Zwenke, enz. als ook de twee Oranje-boekverkoopers Arends en Kraft, te Amst. en 's Hage, etc. Met N°. in de plaat 16reg. vers en uitvoerige uitlegging van N°. 1—14 op de tegenovergestelde bl. Hg. 17, br. 13 dm. fol.

b Dezelfde pl. vroegere druk met gegrav. 2reg. onderschrift in de plaat: „Hij moet veel pap hebben, die ieder den mond zal stoppen." Zonder N°. in de plaat, bovenschrift, vers, of uitlegging. Hg. 19, br. 13 dm. Deze *b* in den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

4742 „De Batavier aan Willem den Geweldenaar." — Opschrift in boekdruk van eene spotprent op Willem V, die aan eenen Gelderschen boer zijn bord met pap wil ontnemen. Slechte plaat in zwarte kunst zonder naam met 16 reg. vers. Hg. 17 en 30, br. 13 dm. kl. fol.

Zie het gebeurde met deze prent in Wagenaar, Verv. XVII, 63, nl. het verzoek der ophaling te Amsterdam door 2 Bijltjes of Scheepstimmerlieden 't welk ook geschiedde. — Hierbij een vers „Op Willem V, voorheen „stad- doch nu stal-houder van Gelderland." 54reg. vers over het feit dat de Prins zijn eigen paarden gaf om de kanonnen naar Elburg en Hattem te voeren. Amst. 4 Sept. 1 bl. fol.

Zouden deze 2 zwarte kunstplaten, N°. 4741 en 42 ook van *R. Jelgerhuis* zijn, van wien de volgende is?

4743 „Tafereel der Staatzucht." — Zinneprent op de Oranjepartij. De geblinddoekte Staatzucht met een zwaard in de hand treedt op, gevolgd door Eigenbaat, Hoogmoed, enz. Op den achtergrond staat Hofstede het domme gemeen enz. te bepreeken. Met uitvoerig vers in 3 kol. Slechte plaat in zwarte kunst door *R. J(elgerhuis)*. Hg. 19 en 46 br. 32 dm., fol. *Zeer zeldzaam*. Deze plaat doelt waarschijnlijk op Hattem en Elburg.

4744 „Den teêrgeliefde!!!" Willem V half als militair gekleed, half naakt als Bacchus, met eenen beker Bourgognewijn in de hand. In 't verschiet het beleg van Hattem en eene koets, door welk portier de Prins zijn volle maag ontlast. Met afzonderlijk 12reg. vers: „Zie herderlievend volk." Hg. 21, br. 13 dm. kl. 4°.

4745 „Het Geldersche zwijn." Vinnige spotprent op Willem V over het beleg
a van Hattem. Een varken, met het gelaat van den Prins slurpt *Boergonie* uit eene trog, vertreedt *Stad en burgerregten* en bepist *de Unie*. Met 18 reg. vers. fol. *Zeldzaam*.

b Dezelfde prent, fraai *gekleurd*. Hoogst zeldzaam. — Zie het pendant hiervan: Het Geldersche zwijnengebroed, op 28 Junij 1787.

Deze plaat en het pendant zijn zeker door J. Verlem uitgegeven, blijkens een hierbijgevoegd vers: „Op Jan Verlem en zijn Gelders zwijn."

4746 Portret van den Prins, staande, eenen brief in de hand. Met vier omslaande vouwen, waardoor het een Duivel wordt met kluisters in de hand, de *Handv*(esten) en *Priv*(ilegiën) vertredend. Gr. 8°. *Teekening*. Niet in prent gebracht.

4747 Aanzegebriefje van P. Gosse en Comp., uit: Het Loo, 1786, om den 20 Sept. „Willem V, eertijds beminden Prins" naar Loevestein te convoyeeren. br. 4°.

4748 „De hedendaagsche Cantzelhuzaaren." Orangistische spotprent op den Patriotschen predikant F. A. van der Kemp te Leyden, die op den kansel uit *Priestley* preekt, en op Ds. H. Bergh te Doetichem, die bij de kerkdeur

het geweer presenteert; bij de deur hangt het Psalmbordje met de nieuwe rijmverzen en staat een kind, dat mede naar Elburg en Hattem is geweest. Op den preekstoel staat: eene buste (van der Capellen?) en: *Obiit* 1784; voorts: *T. Hobbes, Leviathan* IV Cap. 44. Hg. 20, br. 23 dm. br. 4⁰.

Hierbij eene belangrijke afzonderlijke verklaring, waaronder eene curieuse lijst van Patriotsche Predikanten in verschillende steden.

4749 (8 Sept.) „Beschrijving der plechtige lijkstatie en ter aarde bestelling van „de subiet overleden Geldersche publicatie tegen de Licentie der drukpers."— (Ned. Jaarb. 1786. bl. 935, waar de Publicatie afgedrukt staat die den 8 Sept. door de Staten van Gelderland was vastgesteld, doch op een' brief van het Hof nog *in advys* gehouden, nimmer in werking werd gebragt.) Deze publicatie werd het *Bloed Placcaat* genoemd, en ten spot met roode inkt gedrukt. — Een groot folio blad in plano met rouwranden waarop, onder bovenstaand opschrift, de opsomming eener lijkstoet van A—Z. 1—8. Bij Lr. I wordt genoemd: Een canon bestemd voor het storten van burgerbloed in Hattem dd. 1786. Eene plaat hierover is nooit verschenen. — In de Nederl. Jaarb. 1786 bl. 1898 is de Brief afgedrukt der Staten van Gelderland van 16 Nov. aan die van Holland, over de verregaande licentie der drukpers en maatregelen daartegen.

4750 (8 Sept.) De uittocht der (50) burgers uit Haarlem naar Utrecht. (Wa-
a genaar, Verv. XII. 58, Ned. Jaarb. 1501.) Door *R. Vinkeles*. 8⁰. Uit: Wagenaar, Verv. XII.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4751 (25 Sept.) „Vreugdezang v. h. wederkeerend 1e Detachement Vrijwill. „Schutters v. Alkmaar gewapend naar Woerden uitgetogen d. 8e, weer„gekeerd 25 Sept. 1786." 4⁰. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

4752 26 Sept. en 10 Oct. „Praalbed voor Willem V en H. Kon. H. de Princ.
a „v. Or., ter gedagtenis v. H. D. Missives van 26 Sept. aan de Staten „van Holland en 10 Oct. aan de Staten Generaal.(behelzende de verdediging zijner rechten?) — Onderschriften van 2 platen, pendanten. Op ieder een voetstuk met het standbeeld van den Prins of de Prinses, beiden door het Goddelijk oog bestraald. De Prins vergezeld van den leeuw, de Prinses met het schild van Medusa. Met uitvoerige uitlegging in verzen. Iedere pl. hg. 18 en 32, br. 17 dm. kl. fol.

b Dezelfde pl. nauwkeurige copie, met hetz. onderschr. en „2e druk." Deze platen zijn pendanten van de latere van October 1787.

4753 (Nov.) „Het Amsterdamsche Exercitie-Genootschap *Tot nut der Schutterij*." — Afbeelding der Exercitie op een veld achter de Herberg Malta op den toenmaligen Buitensingel van Amsterdam, zie N⁰. 4638—4650 en 4711. Naar *J. Elffers ad viv.* door *N. v. d. Meer Jun.* Hg. 27, br. 22 dm. br. 4⁰. — Hierbij een 8⁰ bericht van den Uitgever J. Sluytman v. d. Meer dat hij deze br. 4⁰ plaat al vast uitgeeft om gevoegd te worden in een boek over den Nation. Wapenhandel, dat ter perse is (doch naar ik meen nooit verschenen) en dat hij tot ult. Oct. de inteekening openstelt op eene gr. fol. plaat van die Exercitie, te drukken „op het beste Fransche papier."

Voorts hierbij een uitvoerig vers van 14 coupletten in 2 kol. door *N. van der Meer Jr.* November 1786: „Toewijing der Kunstplaat: *Tot nut der Schutterij*" gr. fol. en een vers van P. Vreede ter nagedachtenis van 5 Aug. 1781 (Doggersbank) uitgesproken 5 Aug. 1786 in de tent van: Tot nut der Schutterij.

4754 5 Dec. Oproerige tooneelen te Leuven. Door *W. van Senus*. 8°. Uit: Stuart, Vaderl. Hist. IV.

4755 „Een onvermoeide arbeid komt alles te boven." Calligraphische zinneprent op het Mathematisch Genootschap van dien naam te Amst. in 1779 opgerigt. „Opgedragen Aan alle Vaderl. Exercitie Genootschappen en „Burgersocieteiten v. Nederl." Met 2 zinnebeelden in med.; links een man die een steen den berg opwentelt, regts de man zittende bij den door onvermoeiden arbeid op den top gebragten steen. Naar en door *A. Hulk*. 1786. gr. br. fol.

4756 „Staat- en Regeering-kundigen boom, Schetzende de Algemeene Staat en „Regeeringsvorm der Vereen. Nederl." Een groote boom met 7 wortels (de Provinciën) staat op eene kaart van de Nederlanden; de stam duidt de *Algemeene Staaten*, de takken de verschillende Collegiën aan. Naar *A. Resinger* door *J. Schultss*. gr. fol. Hierbij eene gedrukte *Verklaaring*, bij (en door?) J. Kok, O. Z. Rokin bij de Beurs. Amst. 1786. De Patriottische geest van deze schets der Regeeringsvorm blijkt daaruit dat het Stadhouderschap bovenaan een der uiteinden van den boom is geplaatst, afhankelijk van den Souverein, de Staten.

4757 (1787.) „Vaderlandsch Historiespel." Patriottisch Gezelschapsspel als een Ganzenbord met 80 No. waarvan de Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam, (zie N°. 4617) het laatste N°. of 80 is, en al de overige No., portretten of gebeurtenissen uit de Vaderlandsche Geschiedenis voorstellen. Naar en door *H. Bendorp*, met adres v. *H. Keyser en Vermandel*. Hg. 50, br. 61 dm. gr. fol. — Hierbij eene *Verklaaring* met hetzelfde adres, 22 bladz. 8°. en een even groot folio blad: „Speelregels en Onderrichting. — In Vad. Historiespel. Amst., *H. Gartman*, Boekverk. in de Kalverstraat. Blijkens de 8 laatste N°. die het geval van Gevaerts en de Gyselaar en de Unie te Utrecht voorstellen, is dit spel in het begin van 1787 uitgegeven.

4758 (7 of 18 Januarij.) Zinneprent op „het oprigten der Oprechte Vaderlandsche
a „Societeit te Rotterdam." (Wagenaar, Verv. XVI. 129 en 133. Ned. Jaarb. 90 en 274.) In eene kamer zitten 8 Heeren om eene tafel; op de muur een groot schilderij van het bezweeren der Unie van Utrecht, links de Synode van Dordrecht; links en regts standbeelden, Hercules de Hydra verslaande, enz. Naar *G. Malleyn* door *M. Sallieth*, met adres van *J. Hendriksen*. Zonder éénig onderschrift. Hg. 28, br. 30 dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam*.

Hierbij afzonderlijk een 36reg. vers in 2 kol. van P. Hofstede, met bovenstaand opschrift.

b Dezelfde pl,. in fraaije *onafgemaakte etsdruk*, zonder eenigen naam. Hierbij: Reglement voor de Oprechte Vaderl. Soc., opgerigt in Rott. 18 Jan. 1787. 13 bl. 8°. en: Aan de brave Rotterd. Burgerij en deez. Vaderl. Societeit. Gedicht door Anti-Aristocraat. 7 bl. 8°.

Deze Oranje Societeit werd opgerigt om de pogingen der (Patriotschgezinde) Vaderlandsche Societeit tegen te werken. De oprigters waren J. Cornets de Groot, (zie N°. 4685) A. Verstolk (later van Soelen bijgenaamd) J. P. de Monte, A. v. Doodewaard, Brtd. Suermondt, (zie het volg. N°.), Bern. de Jongh, D. J. Story en M. F. Peypers.

In navolging van deze Societeit zijn den 10 April te 's Hage en elders eenige dergelijke Societeiten opgerigt. (Zie 10 April.) Het hierbij gevoegde Reglement voor dergelijke Amsterdamsche Genootschappen, gedrukt bij den

Oranjegezinden boekverkooper W. Coertse in de Barndesteeg, is geheel gevolgd naar het Rotterdamsche Reglement, sommige artikelen zijn zelfs woordelijk overgenomen.

4759 Hetzelfde, eenigzins anders. De tafel, die op de vorige plaat door 8 Heeren bezet is, wordt hier door 19 Heeren omringd; regts een geharnast beeld der Vrijheid, bovenaan de Tijd, onderaan Hercules; op den achtergrond het bezweeren der Unie en Synode; daartusschen eene deur waarboven het portret v. d. Prins en de Wapens v. Oranje en der 7 Prov. Met hetz. vers v. P. Hofstede in 2 kol. en daartusschen: „Op de Op„rechte Vaderl. Societ. tot Rott. opgeregt 7 Jan. 1787." Door *J. Groenendijk*. br. 4°. Hg. 27, br. 27 dm. In de Verzameling v. d. Heer G. Obreen alhier.

4760 20 Jan. „Afbeelding van het gruwzaam oproer, aangericht door de Prins-
a „gezinden te Goes." (Wagenaar XVIII. 818, enz. en Ned. Jaarb. 342.) Gezigt van het oproer op de Markt met afbeelding der Groote Kerk. Met 2reg. onderschrift. Zonder naam. Hg. 12, br. 18 dm. br. 8°.

b Dezelfde pl. *Proefdr. v. a. l.*

4761 30 Jan. „Civil war or Lord Lunatic encouraging the Hollander, to knock „down the Orange party". — Engelsche gekleurde spotprent op de burgertwisten. Een Engelschman (Lord Gordon?) houdt een brandende toorts met opschrift: *No Popery* in de hand; een Hollander met een stok *Faction* wil 3 Oranje Kazen die over het water leggen, van elkaar slaan, waartegen een Pruis hem waarschuwt, terwijl een Franschman dit verheugd aanziet. Door *G. Firebrand*. (pseudon.) Met adres *G. Garter*. Oxfordstreet. 30 Jan. 1787. br. fol. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

4762 „Beweging te Utrecht" voor Paus Adriaans huis, waarin eene pas opge-
a rigte Oranje Societeit vergaderde. (Ned. Jaarb. 348. — Zie N°. 4758 en 4791.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Ned. XVII. bl. 70.

b Dez. pl., *proefdr. v. a. l.*

4763 (18 Febr.) „Wachtbetrekking der Lijfwacht van H. E. Gr. Mog., met
a „een schandelijk beschilderd vaandel" namelijk eene galg om het ligchaam en den kop van den Holl. leeuw. (Wagenaar, Verv. XVI. 93) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, XVI.

b Dez. pl., *proefdr. v. a. l.*

4764 (20 Febr.) Spotprent op den Patriotschen Professor F. A. van der Marck, te Deventer, vroeger te Groningen, later te Lingen en Steinfurt, die den 20en Februarij aan het hoofd eener burgercommissie van den Deventer magistraat een nieuw Reglement eischte. (Wagenaar, Verv. XVIII. 72. — Ned. Jaarb. 582 en 5805) — V. d. Marck staat voor een catheder, vóór hem vier gewapende burgers met ruige mutsen op. Met vierregelig versje: „Hier staat Dom. v. der Mark" enz. — Ellendig transparant plaatje met obscoene voorstelling. Hg. 13, br. 10 dm. Pendant van het volg.

4765 Spotprent op den Patriotschen Predikant Suurmond, te Deventer. (Wagenaar, Verv. XVIII. 69. 70.) — Hij zit op een stoel en plaatst een stok met de vrijheidshoed op eene balie (doch de plaat transparant zijnde, ontstaat hieruit eene zeer obscoene voorstelling.) Met 4reg. versje: „Dees „toond uw met zijn Eygen hand — hoe Vrijheidsspeer wort vast geplant — „wilt daar geen *Suurmond* om trekken." welk versje waarschijnlijk doelt

op 's Mans Keurpredicatie in 1786, over eene goede of slechte Regering. Hg. 13, br. 10 dm. Pendant v. de voorgaande spotprent.

4766 **26 Febr.** „Vaderlijke onderhandeling v. d. Amsterd. Burgem. H. Hooft
a „met de Burgerij, over de afdanking van den Rijngraaf von Salm." (Wagenaar, Verv. XVII. 50, v. Loon, Historiepenn. Verv. II. 325) Gezigt van de zaal op het Amsterd. Stadhuis, waar Burgemeester Hooft voor *Burgemeesterskamer* staat en met de hem omringende burgerij onderhandelt. Met opdragt aan den Krijgsraad. Naar *G. Grijpmoed ad viv.*, door *N. v. d. Meer Jr.* Zonder adres. br. fol.
b Dez. plaat, latere druk, met 3 reg. onderschrift: *Bekende* onderhandeling enz. Zonder Opdragt; met adres v. J. Sluijtman.
c Dez. plaat, gemaakte *proefdr. v. a. l.* van *a*, namelijk door een papier op het onderschrift te leggen.

Op deze *Vaderlijke onderhandeling* zinspeelt Helmers in zijne Holl. Natie VIe Zang: „En op het Kapitool de rol van Gracchus speelde,
„En wagglende op een bank het graauw met klanken streelde."

4767 Hetzelfde, nagenoeg als voren, verkleind: *Aanspraak* enz. Naar *J. Buys*
a door *R. Vinkeles.* 8°. Uit Wagenaar, Verv. XVII.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4768 Hetzelfde, geheel anders. Burgem. Hooft staat midden in de Groote Zaal
a en wordt aangezocht zijne stem aan de patriotsche verzoeken te leenen. Naar en door *W. Kok.* gr. 4°. Met adres v. T. Craijenschot.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*, met geëtsten naam v. grav.
c Hetzelfde, fraaije *teekening* in O. I. inkt van de voorg. plaat.

4769 **26 Febr.** „Toejuiching der *Weldenkenden* aan den Burgemeester H. Hooft,
a „op den Dam." (Wagenaar, Verv. XVII. 55) Gezigt op den Dam, enz. Met 4 reg. onderschrift en opdragt aan den Krijgsraad, als op 4766. Naar en door *N. v. d. Meer Jr.* br. fol. Met adres v. J. Sluijtman.
b Dez. plaat, latere druk, met onderschrift: „Toejuiching der *Burgerij* aan „Burgem. Hooft." Zonder adres, met dezelfde opdragt aan den Krijgsraad.
c Dez. plaat, gemaakte *proefdr. v. a. l.* als 4766 *c*.

4770 Hetzelfde, eenigzins anders. — H. Hooft wordt door de Officieren naar
a zijne koets begeleid. Naar en door *W. Kok.* gr. 4°.
b Dez. plaat, fraaije afdruk op *wit satijn.*
c Dez. plaat, fraaije *proefdr. v. a. l.* met geëtsten naam.
d Dezelfde voorst. fraaije *teekening* in O. I. inkt van de voorg. plaat.

4771 **26 Febr.** „Gezigt van de Groote zaal op het Stadhuis, 's avonds toen de
a „Raad te 10 uren het genomen besluit deed voorlezen." Naar en door *W. Kok.* gr. 4°. Met adres v. T. Crajenschot.
b Dez. plaat, fraaije afdruk op *wit satijn.*
c Dezelfde voorstelling, fraaije *teekening* in O. I. inkt voor de voorg. plaat.

4772 Monument voor Burgemeester H. Hooft, bij gelegenheid van zijne onder-
a steuning der Patriotsche belangen. — Borstbeeld rechts in medaillon op een altaar, bestraald door het Alziend oog en bekroond door de Vrijheid. Vooraan links het wapen van Hooft, met eikenloof omkranad, enz. Naar *H. van Irhoven* door *N. v. d. Meer Jr.* Met adres van A. Borchers. Hg. 64, br. 50 dm. gr. fol.
b Dez. plaat, fraaije *proefdr. v. a. l.*

4773 Hetzelfde verkleind; op het altaar de spreuk van Cicero: „Al wat gedaan „wordt" enz. en 4 reg. onderschrift: „Ter gedachtenisse enz. van 26

„Februarij." Naar *H. van Irhoven* door *N. v. d. Meer Jr.* Hg. 31, br. 22 dm. kl. fol. — Hierbij een vers van J. Nomsz in fol.

4774 „Eerzuyl voor Burgemeester H. Hooft." — Eene zuil waarnaast de Faam staat; regts bliksemstralen, gedrochten, enz. Onderaan: „Amstels heylig „recht. 1787." — „*Penteekening* met de ordinaire schrijfpen naar de origin. teekening in O.-I. inkt, beiden door den schilder *J. van Drecht*." Hg. 36, br. 30 dm. fol. Zie N°. 4799.

4775 Zinneprent ter eere van H. Hooft. Aan eene pyramide, op een voetstuk, bestraald door het Alziend Oog hangt het borstbeeld van Hooft. Ter wederzijde de Rechtvaardigheid en Dapperheid en 2regelig calligr. onderschrift: „Ter gedachtenis v. d. Vader des Vaderlands H. Hooft." Fraaije grav. zonder naam. Hg. 48, br. 60 dm. br. fol.

In 1794 is hieronder nog 1 regel bijgevoegd en de plaat alzoo dienstbaar gemaakt als gedachtenis op zijnen dood. Zie N°. 4798.

4776 Zinneprent op H. Hooft. — Een weegschaal waarop een Keeshond zwaarder blijkt dan het Oranjegemeen. Regts de Vrijheid en de Voorzigtigheid die het beeld van Hooft, in med., aan een zuil vasthechten. Zonder naam. Hg. 20, br. 24 dm. br. 4°. Hierbij een 14reg. versje in 2 kol. geteekend: 1787.
a

b Dezelfde plaat, gelijktijdig doch slecht *gekleurd*.

Zie al de penningen, draagteekens en zinnebeeldige voorwerpen ter eere van H. Hooft uitvoerig beschreven en afgebeeld in: van Loon, Historiepenn. Verv. II. bl. 309 tot 315, Bijlage bl. XIV en N°. 654—678.

4777 Zinneprent ter eere van H. Hooft. — Een open zuilenrij van een tempel, met 5 treden; bovenaan in het midden het borstbeeld van Hooft. Zonder naam. Hg. 13, br. 16 dm. br. 4°.

4778 Als voren. Hooft's borstbeeld, daaronder een Kees, met de woorden: „Een kees is zijn Heer getrouw", lager een vrijcorporist en: „Een „(vrijcorporist) heeft nooit berouw." 12°.

N°. 4877 en 4878 bij den Heer A. J. Nijland te Utrecht.

4779 Zinneprent ter eere van H. Hooft en andere Patriotten. — Eene portiek van een' tempel waarin de Vrijheid staat met het borstbeeld van *H. Hooft* in med., in de hand; daarboven de borstbeelden in med. van *v. Pallandt* (van Zuithem), Is. v. *Goudoever*, J. D. van der *Capellen*; regts dat van *J. van Eyck*, links van G. H. *de Wilde*. Met onderschrift: „Voor Vrij„heid en Vaderland." Naar *Kloek* door *van Beek* en *Wijsman*. Hg. 50, br. 60 dm. gr. br. fol. — Wanneer zou deze plaat uitgegeven zijn? Capellen overleed reeds in 1784, en Goudoever en de Wilde kwamen alleen in de eerste 9 maanden van 1787 tot groote vermaardheid.

4780 *a*. „Vier verborgen Siloetten. Hooft. Goudoever. Capellen. Visscher," aan ééne wapentrophee. Hg. 14, br. 9 dm. 8°. — *b*. „Vier verborgen Siloetten" (zonder namen) aan 2 ornamenten. kl. br. 4°. Hg. 9, br. 13 dm. — *c*. Het borstbeeld van H. Hooft aan eene zuil gehecht door een dankbaar Vaderlander. 8°. — *d*. Dezelfde plaat, doch vermeerderd met het borstbeeld van Goudoever, en 2 regels: „Zie hier twee Grijzaarts," enz. 4 plaatjes. 8°.

4781 (1 **Maart**) „De politieke Hollandsche Koemarkt." Een boer verkoopt bij handslag aan een vreemden spion zijne Hollandsche koe. *Letter-* en *Proefdruk v. a. l.* van de gegraveerde titelplaat voor het bovengenoemde dichtstuk van 65 bl. v. J. le Francq v. Berkhey. — Hierbij de advertentie

in HS. van Berkhey voor de Brielsche Courant daarin geplaatst 20 Febr. en 1 Maart, met een afdruk en de kwitantie. Zie N°. 4802.

Voorts: een ontworpen doch niet gebruikt, en door Berkhey *geteekend* vignet hiervoor, nl. een herderlijke zanger met melkjuk, enz. — en een afdruk van het vignet op bl. 15 van het werkje geplaatst.

4782 8 Maart. „Afbeelding der fraaije Eerepoort den 8 Maart en 7 Aug. voor „het Huis v. J. Kleyweg, Scheepstimmermansbaas in Zwaanhals" (te Rotterdam). 1787 en 1788. 8°. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

4783 (12 Maart). „Beweging te Arnhem." (Wagenaar, Verv. XVIII, 157).

a De herbergier Limphers in de Roggestraat bij de Velperpoort schiet met een pistool op de hem aanvallende Oranjegezinde soldaten van Somerlatte. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Ned. XVIII, 79.

b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.*

4784 (12 Maart). „Een oproermaker (H. Overbek Hecket uit Osnabrug) in de

a „Ommelanden gevat." (Wagenaar XIX, 231). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv.

b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*

4785 Maart. „Afbeelding v. 't Schip *den Draak* (der O.-I. Comp.) door een hevige orkaan overvallen — en hetzelfde, zeilende met opgerigte waarlooze rondhouten na Mauritius. — 2 pl. gemt.: IV, V. br. 4°. Uit?? In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4786 1 April. Toegangkaartje voor de „Oprechte Vaderl. Societeit, opgericht „1 April 1787 in 't Schiedamsche Veerhuys" te?? (Zie N°. 4758). Met 4reg. vers: „Dees Broederschap op Vrijheids gronden," enz.; dit omgeven door eene bijna vierkante rand van Oranjetakken met appelen, in het midden eene kroon. br. 4°. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4787 3 April. „Afbeelding der remotie van eenige" (zeven) „Regenten te Rotter-

a „dam." (Wagenaar, Verv. XVI, 109 en 162. Ned. Jaarb. 784—800). Gezigt van het Stadhuis met de Deputatie ter remotie de trappen beklimmende. Zonder naam van grav. (*T. de Roode*). br. fol. Zie N°. 4800.

b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*, waarop de sporen van den uitgewischten naam van *T. de Roode* nog even zigtbaar zijn.

4788 „De weegschaal der Gerechtigheid." Opschrift boven een 16reg. vers in 2 kol. bij eene zinneprent die de Gerechtigheid vertoont, eene weegschaal in de hand houdende, waarop het beeld der Vrijheid (waarnaast gewapende vrijcorporisten staan) en dat zwaarder blijkt te wezen, dan de Prins, die door Petrus Hofstede en eenen anderen (*Graaf—Man?* of Graaf Bentinck?) bijgestaan, door den Duivel naar beneden wordt getrokken. Zonder eenigen naam of woord. Hg. 18, br. 14 dm. 4°.

4789 5 April. „Beëediging des Genootschaps *Pro Aris et Focis*, als eene van

a „de drie bataillons van de Schutterij van Haarlem." (Wagenaar, Verv. XVI. 367; Ned. Jaarb. 634). Gezigt van de Groote zaal op den Ouden Doelen met 2 Schuttersstukken aan de muur; voorts de beëediging, waarbij zeker vele portretten. Naar *W. Hendriks* door *J. de Wit* en *Jonxis*. gr. br. fol.

b Dez. plaat, fraaije *proefdr. v. a. l.*

4790 Hetzelfde verkleind. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d.

a Ned. XVII. bl. 120.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4791 (10 April.) Zinneprent op de Oprigting der (Oranjegezinde) Oprechte Vaderlandsche Societeiten in tegenstelling der menigvuldige (Patriotsche) Vaderlandsche Societeiten. (Wagenaar, Verv. XVI. 73, 76. X. 281. — De Hoop bestraald door het Hemelsch oog, staat bij een Altaar, waarop staat: *Oprechte Vaderl. Societeyten*. Aan de regterzijde een altaar *Voor Oranje*, in 't midden eene zuil: *Leeve Willem V*. Naar en door *J.J. de Cambon*. Met 8 reg. vers v. M. G. de Cambon. gr. 4°. Titelplaat uit haar werk: Gedenkschrift ter huldiging van de Opr. Vaderl. Societeiten, (uitgegeven na de Omwenteling van September. 1787. gr. 4°.

4792 (10 April.) Zegel van de Oprechte Vaderl. Societeit, den 10en April te 's Hage door eenige Oranjegezinden opgerigt. In het midden: *Het Vaderland* in een cirkel, door 8 handen vastgehouden; daaromheen de spreuk: *Incidit in Scyllam*, etc. het gevaar van Staatsbesluiten aanduidende, en daarom in een' kring: *Sigillum Hag. Societ. civicae*. 1787. Naar *D. Macalester Loup* door *J. Turpin*. Met adres van de Age. gr. 4°. Gekleurd.

Deze plaat behoort op bl. 122 van: M. G. de Cambon, geb. v. d. Werken, Gedenkschrift ter huldiging van de Oprechte Vaderl. Societeiten. 's Hage, de Age. (1787) gr. 4°. waar men ook eene uitvoerige uitlegging van dit zegel vindt.

4793 21 April. „Deputatie door den Colonel J. van Goudoever, de Heeren
a „P. Witmond en H. van Blomberg uit den Doelen naar den Burgemeester „H. Hooft, in den nacht tusschen 20 en 21 April" (om de remotie van negen Raden te verkrijgen.) (Wagenaar, Verv. XVII. 65 tot 107. Ned. Jaarb. 736—769.) Gezigt van het voorportaal in den Garnalen Doelen (thans Athenaeum Illustre) op den Singel bij de Heiligenweg te Amst., met de uitleiding der drie gedeputeerden door eene groote menigte. Naar *G. Grijpmoed* door *N. v. d. Meer Jr*. br. fol.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4794 „De Resolutie wegens de Remotie der negen Raden aan de Burgerij op „de Zaal van het Stadhuis voorgelezen." (Door *C. Bogerts?*) 8°. Uit: Gedenkboek van Amsteldam. 1788. bl. 169.

Hierbij in HS. het lijstje der negen Raden met hunne jaren van aankomst.

4795 Hetzelfde. „Dimmitteeren van IX wettige Raaden te Amst." br. 12°. Is Lr. D van: Atlas v. Vaderl. Gebeurten.

4796 „Acte van Qualificatie" voor de Gedeputeerden ter Remotie der negen Raden. kl. fol. — Hierbij een klein bericht over de teekening der Acte van 23 tot 25 (April). br. 8°. en een strooi-billet: *Aan mijne medeburgers*, ter verdediging der negen afgezette Raden. 4°. 3 St. — Allen *hoogst zeldzaam*.

Over deze Acte van Qualificatie vindt men veel in de Nieuwjaars Courant van Amst. voor 1788 (zie N°. 3977 *h*) en in: Gedenkboek van Amsteldam. 1788. bl. 169, doch vooral in: Ned. Jaarb. 750, enz.

4797 Portret van den Kolonel Isaac van Goudoever. Links het Borstbeeld, links in medaillon. Naar *J. Ekels* door *Vinkeles* en *Garreau*. gr. fol. *Fraaije gravure. Proefdr. v. a. l.*

4798 Zinneprent: „Ter Nagedachtenisse van Isaac van Goudoever, oudste Kolo-
a „nel d. Amst. Schütterij. 1787." (Overleden 1793. Aet. 81.) Borstbeeld links in medaillon op eene kolom die op eene graftombe staat, ter weerszijde een zinnebeeldige man en vrouw en bovenstaand 2 reg. calligraphisch onderschrift. Door *Wijsman* en *van Beek*. Met adres v. *D. M. Langeveld*.

Hg. 46, br. 55 dm. br. fol. — Pendant van de plaat op H. Hooft, N°. 4775 noot. Beide zeker bij hunnen dood in 1793 en 94 uitgegeven.
b Dezelfde voorstelling. Eenigzins afwijkende *teekening* in O. I. inkt naar of voor de voorg. prent. — Zie de penningen op en uitvoerige berigten over Is. v. Goudoever in: v. Loon, Historiepenn. II. bl. 341—346. N°. 690. 691.

4799 Zinneprent ter eere van Is. v. Goudoever. — Eene zuil waaraan het wapen en oude zegel van Amsterdam en daarboven dat van Goudoever; daarnaast de Faam met een schild en opschrift ter zijner eere en: 1787. Op den achtergrond het Amsterdamsche Stadhuis en de optrekkende Burgerij. Fraaije *penteekening* door *J. v. Drecht*. Hg. 34, br. 26 dm. Pendant van N°. 4774 ter eere van H. Hooft. fol.

4800 **23 April.** „Verklaaring der Keezen-Kermis te Rotterdam." — Onderschrift van een ellendige afbeelding van eene deputatie van 23 Patriotten (gen°. 1—23) de trappen van het Stadhuis beklimmende om de remotie der Raden te verkrijgen. Onderaan de uitvoerige en beschimpende aanduiding der personen. Hg. 18 en 35, br. 22 dm. fol. Zie N°. 4787.

4801 Spotprent op eenige Patriotten te Rotterdam, medepligtigen aan de Remotie van 3 April. — In eene kamer staan vijf mannen als schutters gekleed, waarvan de eerste aan eene deur (links) tikt; deze deur (met een bladje er op gehecht) geopend zijnde, ziet men een Duivel, aan wien de eerste J. P. Hildebrand (de dichter ter eere van prof. Le Sage ten Broek (Zie N°. 4676) de hand geeft en eenen brief voor den Krijgsraad overreikt. Daaronder: „Verklaaring van de bovenstaande afbeelding" zijnde eene satirieke uitlegging in 18 regels over Hildebrand, Raaff, Brusselaars, van der Hart en J. Buysen. Hg. 11 en 23, br. 15 dm. br. 4°.

4802 „De Hollandsche tuin van onkruid gezuiverd." — Opschrift van het 14 reg. vers onder eene spotprent op de afgezette 9 Raden te Amsterdam en de 7 Raden te Rotterdam. — In een tuin met twee deuren, links met het Amsterdamsche, regts met het Rotterdamsche wapen, brengen twee Vrijcorporisten elk eene kruiwagen, gevuld met de 9 hoofden der Amsterdamsche en de 7 der Rotterdamsche regeringsleden, en werpen die op een mesthoop, waar ook de Orangezinde Brielsche Courant (Zie N°. 4781) ligt. Hg. 17 en 37, br. 24 dm. fol. *Zeldzaam*.

4803 **Mei.** „Plan van de eene Seide van de Leck, met de Bateryen en afschneidingen, welke de Burgers van Utrecht gemaakt hebben als de Graaf van „Eferen aankwam in May 1787." *Geteekende* en niet gegraveerde kaart van een Duitscher. Hg. 31, br. 33 dm. br. fol.

4804 **9 Mei.** „Gevecht bij het Dorp: de Vaart (Vreeswijk) buiten Utrecht,"
a 's avonds te tien uren, waarbij de Utrechtsche burgers het krijgsvolk van van Efferen versloegen. (Wagenaar, Verv. XVII. 298. v. Loon, Historiepenn. Verv. II. bl. 334. N°. 686.) Gezicht van het gevecht aan de overzijde der rivier. Op den voorgrond aan weerszijden eenige dooden. Zonder naam. Hg. 17, br. 25 dm. br. 4°.
b Dez. plaat, met bijvoeging: *Post van den Nederrhijn*. 565. Zie N°. 4807.

4805 Hetzelfde verkleind. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Woordenb.
a deel XXX.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4806 Hetzelfde, anders en kleiner. Door *C. Brouwer*. br. 12°. — Met adres
a v. A. Fokke. Later zonder adres in (Fokke) Vad. Hist. in them.
b Hetzelfde. *Proefdr. v. a. l.*

4807 „Mr. Corn. Gov. Visscher, bevelhebber v. h. Burgervaandel: Turkyen,
a oud ruim 23 jaar, gesneuveld in het gevecht bij het dorp: de Vaart. (Wagenaar, Verv. XVII, 299). Borstbeeld links in medaillon, waaronder eene afbeelding van het gevecht. Zonder naam v. grav. 8°. Uit: Post van den Nederrhijn. 565. Zie N°. 4804*b*.

b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*

4808 Portret van Joh. van der Vlerk, Kleermakersbaas op de Oude Gracht te Utrecht, geb. 2 Julij 1765, gesneuveld in de actie bij Vreeswijk. Borstbeeld links in medaillon, waaronder eene soort van trophee. 8°. Uit: Post van den Nederrhijn? — Deze wordt in Wagenaar, Verv. XVII 299 *Robertus* van der Vlerk genoemd, alsmede op de plaat op zijn doodkist, volgens Nederl. Courant N°. 60. Zie volgend N°.

4809 **15 Mei**. „Plechtige Begravenis te Utrecht van Mr. Corn. Gov. Visser." (*sic!*) In 8 rijen boven elkander. Met uitvoerige uitlegging der 20 N°. Hg. 36, br. 36 dm. br. fol. — Hierbij N°. 60 der: Vaderl. Courant, waarin een verhaal der begrafenis en vers van E. Zeydelaar. Voorts: Extract van een brief uit 's Hage over de gevolgen van dit gevecht. kl. fol.

4810 Calligraphische kunstplaat ter gedachtenis aan Mr. C. G. Visscher. Bovenaan eene afbeelding van het gevecht (als N°. 4804). Rechts de wapens der familie, links een wapentrophee. Door *L. J. Ferrier*. br. fol.

In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn is nog: „Beschr. v. d. plechtige „Begrav. v. Visscher en v. d. Vlerk". 2 bladz. folio.

4811 Zinneprent „Ter gedachtenis aan Mr. C. G. Visscher, Bevelhebber van het Burgervaandel Turkyen en der vrijwillige scherpschutters." Met 2 reg. vers door *Y. van Hamelsveld* en adres v. J. Bronkhorst te Rotterdam. kl. fol. Deze plaat is dezelfde als N°. 4665 voor S. Havart, doch veranderd.

4812 Portret van Mr. C. G. Visscher en H. Hooft, ieder in een ovaal, te zamen als pendanten op een blad. br. 8°. *Gekleurd*.

Hierbij: Verbaal van de roemruchte zeegepraal van Utrechts burgerij op een aanval der Stichtsche Militairen. 9 May 1787. 14 bl. 8°.

4813 **15 Mei**. Aanspraak aan Willem Gustaaf, Graaf van Bentinck van Rhoon in de Oprechte Vaderlandsche Societeit te 's Hage, zijnde een extempore van 16 regels. (Door?) met adres van A. C. de Busch te 's Hage. Gedrukt onder en tusschen een weidsch, met goud en kleuren hoogst smakeloos versierd blad waarop zijn wapen, naam, enz. gr. fol. Plano. *Uiterst zeldzaam*.

4814 Drie dergelijke, met gouden letters en Oranje omtrekken versierde velden ter eere van den Prins; bovenaan eene kroon en: *Prins Wjlm de Vyfde*." waarin versjes ter zijner eer geschreven zijn. Erbarmelijke voorbeelden van slaafsche aanhankelijkheid. fol. In den Atlas v. d. Heer A. J. Nijland te Utrecht.

4815 **28—30 Mei**. Onlusten te Amsterdam tusschen de Patriotten en Prinsgezinden. (Wagenaar, Verv. XVII. 110—127. Ned. Jaarb. 1057—1079) — Titelprent voor: „Amsterdam's driedaagsch treurtooneel," waarop in vijf medaillons de plundering der huizen van eenige Burgemeesters enz. wordt afgebeeld. 8°. — Het Amsterdamsch Treurtooneel is de 1e afdeeling van een boek genaamd: Monument voor Amsterdam. In 3 zangen. Amst., J. Peppelenbos. 8°. Deze 3 zangen vormen 3 afdeelingen met de volgende verschillende titels, welke boeken dikwijls afzonderlijk voorkomen:

1e afd. Amst. driedaagsch treurtoneel. 1790.
2e „ Groot toneel van Verwarringen in 1787. Met dergelijke titelplaat in 5 med. (N°. 4836) en voorts de plaat N°. 4889 door Lehman, van de aanhouding der Prinses, 28 Junij.
3e „ Praaltoneel der gezegende omwenteling. 1791. Titelplaat in 5 med. over het Herstel der Wettelijke regeering, enz.— en voorts eene br. 4°. plaat van de Optogt der Bijltjes. „De bewoonders van Kattenburg" enz. Zie op 20 Dec. de laatste plaat.

4816 **29 Mei.** „Plunderen van het huis van Burgemeester J. Rendorp." Door
a *C. Brouwer*. Met adres v. *A. Fokke*. br. 12°. Komt later zonder adres voor in: (Fokke) Vad. Hist. in them.
b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.*

Dit is waarschijnlijk het huis op den Singel, thans gen°. KK 292 en bewoond door den Heer J. E. Bonnike. — In de volgende *Lijst* staat: Op Cingel over de Brouwerij de Zwaan (het tegenwoordige verkooplokaal de Zwaan).

4817 „Lijst van de geplunderde huizen, binnen Amsterdam op 29 en 30 Mei „1787." — „2e of Verbeterde lijst van de geplunderde huizen." — „Echte „lijst van de geplunderde huyzen." — 3 st. kl. fol.

4818 Spotprent op den Orangistischen broodbakker Schreuder op Kattenburg, wiens huis ook bij deze gelegenheid is geplunderd en die vooral gehaat was, omdat hij, evenals de Leidsche bakker Adriaan Trago, broodjes als poppetjes bakte en Patriotjes noemde. Zie N°. 4612. (Ned. Jaarb. bl. 1074.) — De bakker staat, een zijner broodjes in de hoogte houdende, voor zijnen winkel; links eenige mannen die elkaar het huis aanwijzen. Met onderschrift: „De Kattenburger Patriotjes bakker" en 12reg. vers. 8°. *Zeer zeldzaam.*

4819 **30 Mei.** Vermeestering van Kattenburg, door de Schutterij en het Exer-
a citie genootschap onder A. Valentijn en H. Nobbe. (Wagenaar, Verv. XVII, 119—125. Ned. Jaarb. 1068 tot 1078.) Gezigt op de twee Kattenburger en Wittenburger bruggen met de Ooster kerk in het verschiet. Naar *W. Kok*, door *C. J. de Huyzer*. Hg. 37, br, 47 dm. br. fol.
b Dez. plaat, fraaije *Proefdr. v. a. l.*

4820 Hetzelfde, eenigzins anders. Gezicht der lange houten brug; links het
a Admiraliteits magazijn en onderschrift: „Overmeestering der Kattenburger brug." Naar *J. Bulthuis*, door *K. J. Bendorp*. Hg. 29, br. 37 dm. br. fol.
b Dez. plaat, latere druk met 1 regel onderschrift en zonder naam van teekenaar en graveur.

4821 Hetzelfde, nagenoeg als voren, verkleind. Op den voorgrond wordt een
a gewonde weggedragen. Met 3reg. cursief onderschrift: „Gevegt aan de Kattenb. Brug" enz. Zonder naam van grav. Hg. 27, br. 31 dm. br. fol. Regts is een adres door eene *cache* verborgen.
b Dez. plaat, met ander 1reg. curs. onderschrift: „Gevecht" enz.
c Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.*

4822 Hetzelfde, anders, bijna als N°. 4818. Gezicht op de twee bruggen. Naar en door *W. Kok*. Met adres v. T. Crajenschot. Hg. 21, br. 24 dm. br. 4°.
b Dez. plaat, fraaije afdruk op *wit satijn*.
c Hetzelfde, fraaije *teekening* in sepia voor de voorg. pl.

4823 Als voren; doch kleiner. Met vermelding van „Woensdag Ogtend." Hg. 12, br. 17 dm. kl. br. 4°.

4824 Hetzelfde, geheel anders. Met 3reg. onderschrift en vermelding van „Kat- „tenburg, Wittenburg en Oostenburg op Woensdag morgen." Hg. 20, br. 25 dm. br. 4°.

4824*Hetzelfde anders, eenigzins als 4823, doch kleiner. Met 1reg. onderschrift. Hg. 20, br. 21 dm. br. 4°.

4825 Hetzelfde, geheel anders. Links A: het geheele Admiraliteitsmagazijn, op de brug de 15jarige matroos, B. (volgens een hierbijgevoegde volksdeun Kamper Toon genoemd,) die deze loshakt. Voorts D. de batterij door balen van tabaksteelen gemaakt, en eene talloozе menigte menschen. Met adres van *Bronkhorst*. Hg. 15, br. 20 dm. br. 4°.

4826 Hetzelfde, nagenoeg als 4822. Met adres van B. Mourik. 4°. Uit: Ned.
a Merc. Aug. 1787.
b Dezelfde plaat. *Proefdr. v. a. l.*

4827 Hetzelfde, nagenoeg als 4820. Door *C. Brouwer*. Met adres van A. Fokke.
a br. 12°. Later zonder adres in: (Fokke) Vad. Hist. in them.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4828 Hetzelfde, zeer klein, waarboven het portret in med. van den Kolonel A. Valentijn, waarboven de Faam: *Vivat Valentijn*. Op den voorgrond een liggende kees (regts.) — Zie een dergelijk plaatje over G.H.de Wilde, op Oct. bij het gevecht van Ouwerkerk. — Hierbij een bericht uit de Amsterdamsche Courant van 7 Junij, over de begrafenis in de Oosterkerk op Wittenburg der vrouw van den patriotschen smid H. Keyser, die door de Officieren van het Genootschap: *Tot nut der schutterij* en eene menigte gewapende burgers werd geëscorteerd. Vermoedelijk was deze vrouw, ten gevolge van het oproer op 30 Mei overleden. (Ned. Jaarb. 1329.)

4829 2 Junij. „Uit de Waag steeken van een Patriotschen Dief en Plunderaar" op 30 Mei. br. 12°. Is Lr U uit: Atlas v. Vaderl. Gebeurten.

4830 3 Junij. Begrafenisbrief voor „H. Hilmers, kanonnier, gesneuveld tegen „de Oproerigen van Kattenburg; zal met Militaire Honneurs begraven „worden, 3 Junij; van het Roeters eiland, 3e huis van het Keerweer na „het St. Antonies kerkhof." gr. br. 4°. Ook afgedrukt in: Ned. Jaarb.

4831 (7 Junij.) „Uyttrekken der Amsterd. Burgers naar Muyden." — „Aan-
a „komst der Amsterd. Burgers te Muyden." — (Wagenaar, Verv. XVII. 156. Ned. Jaarb. 1330.) — Twee platen, waarvan de eene het uittrekken der burgers van Lokhorst aan de Weesperzijde te Amst. voorstelt; de andere, de komst te Muiden, met het Kasteel links in 't verschiet. Zonder naam van grav. Iedere plaat hg. 20, br. 23 dm. br. 4°.
b Dez. platen, *proefdr. v. a. l.*
c Dez. voorstellingen. *Teekeningen* in O. I. inkt voor de voorg. platen.

4832 (25 Junij.) Spotprent op het uittrekken van 72 schutters en 14 kanonniers uit Rotterdam onder den Majoor H. Dufez, naar Krimpen aan de Lek. (Ned. Jaarb. bl. 1403) — „Afbeelding van een Corps, die zig noemen „Notabelen in een voornaame Stad, geleid door eenen zeer Kundigen Uit- „landschen Majoor marschvaardig hunne Utrechtsche vrienden te hulp te „komen." 5 reg. onderschrift eener afbeelding van een troep gewapende keezen, voorafgegaan door eenen ouden ezel die op een kreupel paard zit, met een vaandel, waarin een glas en eene flesch, welke stoet voorbij twee huizen (met twee en drie ramen) trekt; voor de laatste vele toeschouwers. Hg. 14 en 18, br. 25 dm. br. 4°. *Zeldzaam*.

4833 (25 Junij.) „Het afhalen te Zutphen van de trommels en vaandels van
a „bekende Patriotten." (Wagen. XVIII. 171) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°.
b Dez. plaat, afdruk in *blaauw*.
c Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
d Dez. voorstelling, fraaije *teekening* in O. I. inkt door *J. Buys*.

4834 28 Junij. „Het Geweldig aanranden en tegenhouden van H. Kon. H. „bij Haastrecht (aan de Goe-Jan Verwellen sluis) door een hoop Vrij-„corporisten." (Wagenaar, Verv. XV. 6—56). — Gezigt van den stoet der koetsen van de Prinses en het aanhouden door eenige gewapenden. Naar *C. la Fargue* door *M. Sallieth*, met adres van De Age. Hg. 11, br. 16 dm. br. 12°. Zie N°. 4840.
b Hetzelfde plaatje, *proefdr. v. a. l.*
c „ „ „ in *rood*.
d „ „ in *etsdruk*.
e „ etsdruk, *gekleurd*.

4835 Hetzelfde, kleiner. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned.
a XVII. bl. 252.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4836 „Het Arresteeren der Princes" enz. Afbeelding van den weg waarop de rijtuigen worden aangehouden. Daarboven 2 andere afbeeldingen van 26 Julij enz. en daaronder 2 van 16 en 17 Sept. Naar *C. v. d. Woordt* door *de Huyzer*. 8°. Titelprent van: Groot tooneel v. verwarringen, 2e Zang van: Monument van Amsterdam.

4837 „Arresteeren v. H. K. H." en: „Leven der Patriotten, bij 't Arrestee-„ren," zijnde de Lr. A en L uit: Atlas van Vaderl. Gebeurten. Amst. Coertse. 2 pl. 12°. Beide met uitvoerige uitlegging.

4838 „Onderhoud met H. Kon. H. aan de Goejan Verwelle Sluis." (Wagenaar, Verv. XV. 26) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling, *teekening* in O. I. inkt voor de voorg. pl.

Hierbij een toen uitgegeven blaadje; „Gewigtige tijding. Woerden 28 Junij, over de aanhouding der Prinses. Amst. bij J. Weege, Kalverstraat. kl. fol.

4839 Hetzelfde onderhoud; doch veel scherper afgebeeld, bijv. met twee rookende en één drinkende vrijcorporist, terwijl twee soldaten met uitgetogen sabel aan de deur de wacht houden. Met onderschrift: „Het gevangen „houden van H. K. H. in het huis van (den landman) A. Leuwenhoek." (Wagenaar, Verv. XV, 18 enz.) Door *G. A. Lehman*. Hg. 21, br. 25 dm. br. 4°. Uit: Groot Tooneel van verwarringen, of: 2e zang v.: Monument voor Amsterdam.

4840 Hetzelfde, eenigzins anders en scherper. Met 4reg. onderschrift: „Ver-„blijf enz. in zeker boerenhuys." Naar *C. de Fargue*, door *M. Sallieth*. 12°. — Hetzelfde in *proefdr.* — Hetz. in *omberdr.* — Hetz. in *etsdruk*. Zie 4834.

4841 Twee Duitsche platen, zijnde de vergroote copieën van N°. 4834 en 4840. Met adres van *G. B. Probst* te Augsburg. Iedere plaat hg. 21, br. 30 dm. br. fol. *Gekleurd*.

Deze platen vormen met die van de terugkeer van den Prins en Prinses op 20 en 24 Sept. éene serie.

4842 Hetzelfde, geheel andere en zeer overdreven voorstelling, in Engeland vervaardigd, met onderschrift: „The prison of His Royal Highness The Princess „of Orange at Gowerwells sluis." — De Princes en hare hofdame weenende, naast haar een vrijcorporist in een lenningstoel zittende, rookende en drinkende; eene andere dame wordt door twee gewapende vrijcorporisten weggeleid; op den voorgrond drie pijpen, enz. Fraaije gelijktijdige Eng. gravure. Zonder naam van graveur. Hg. 42, br. 49 dm. gr. br. fol.

4843 Hetzelfde. Overdreven buitenlandsche voorstelling. In eene mooije ruime kamer, zit de Prinses aan eene tafel, naast haar een vrijcorporist die bier drinkt; links en regts staan eenige Heeren en Dames; een officier komt, eenigzins voltigeerend de deur in, doch wordt door een vrijcorporist met den degen gedreigd. Met Italiaansch en Fransch onderschrift: „Saisie de „la Roy. Princ. Sophie, femme de Guill. V de Nassau Dietz et Soeur, „de Fred. Guill. de Prusse." Door *Novelli* te Venetië. br. fol. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4845 De Goejan Verwelle sluis met hare huizen. *Teekening* in O.-I. inkt door *H. Tavernier*. Hg. 17, br. 25 dm. br. 4°.

4844 „Patriotic Burghers attacking the House of Orange." — Eenige kikvorschen, als Patriotten gekleed, loopen door een moeras naar eene hut, waarboven een uithangbord: *Prince van Orange*. In het verschiet een dorp met twee kerktorens. Door *J. S.* en adres *T. Cornell*, 4 Aug. 1787. Gr. br. fol. Waarschijnlijk doelt deze Engelsche spotprent op de aanhouding van 28 Julij aan de Goejan Verwellesluis.

4846 „Het Geldersch zwijnengebroed." — Een zwijn, eene zeug en drie groote biggen, allen met de aangezichten van den Prins, zijne Gemalin en kinderen, loopen in een veld waar het varken en de zeug de *Unie* verscheuren. De zeug heeft onder hare poot de: *Brieven van satisfactie of bedreiging met Pruisische troepen* (wegens de aanhouding der Prinses). Met 20reg. vers waarin op de naderende komst der Pruisische troepen gezinspeeld wordt. Hg. 11 en 35, br. 21 dm. fol. *Gekleurd*. Zeer zeldzaam. Pendant van 4745. — Hierbij een Amsterdamsche volksdeun, 4°.: Op Jan Verlem zijn Geldersch zwijn, zoodat deze platen waarschijnlijk bij Jan Verlem zijn verschenen. Voorts: een Gedicht „Aan Neerlandsch moe„der" beginnende: „Zeg Neerlands Delila of liever Jezebel." gr. 4°.

4847 **30 Junij. 1 Julij.** (I.) „Naauwkeurige Afbeelding v. het beschieten met
a „kanonnen in den Nagt te Middelburg v. h. Huis genaamd Leeuwenburg „door Dr. Lucas v. Steveninck bewoond en met schieten met klein ge„weer verdedigt." — (II.) „Naauwkeur. Afbeeld. der Plundering v. Leeuwen„burg op Zondag morgen 1 Julij." — (Wagenaar, Verv. XVIII. 348. Ned. Jaarb. 2026.) Twee uitvoerige ongen°. platen, waarvan de eerste twee groote huizen, nl. Leeuwenburg en het naastgelegene in de Noordstraat te Middelburg, met de beschieting voorstelt, — de ander het afbreken en plunderen van het huis door het Oranjegraauw. Naar *J. Arends*, door *M. de Sallieth*. Iedere pl. hg. 40, br. 42 dm. br. fol.

b Dezelfde platen, in omberdruk; de eerste is een letterdruk door eene *cache* schijnbaar tot proefdruk gemaakt.

c Dezelfde platen, beide in *proefdr. v. a. l.*

d Dezelfde platen, onafgemaakte *etsdrukken*.

e Dezelfde voorstellingen; origineele *teekeningen* in O.I.inkt.

4848 Hetzelfde, namelijk het beschieten, kleiner. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv. XVIII.
a
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4849 Hetzelfde, kleiner. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Nederl.
a XVIII. 70. — Op bl. 68 is het portret van Dr. L. v. Steveninck.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4850 „Ruïne van het geplunderde huis van Dr. Stevenink." Afbeelding der
a geheele straat naar de Oude Kerk te zien. Zonder naam van graveur. Hg. 17, br. 24 dm. br. 4°.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Hetzelfde, fraaije *teekening* voor de voorg. plaat, door *J. Bulthuis*. 1791.

4851 Portret van Dr. L. van Steveninck, Azn., Kapt. van het Genootschap:
a *Luctando emergentes*. Borstbeeld links in ovaal, waaronder eene afbeelding van het beschieten van zijn huis. Door *G(aal)*. 8°.
b Hetzelfde portret, eenigzins anders, met groote paruik. *Teekening* in kleuren voor de voorg. pl.? 8°.

Hierbij 1°.: zijn geregtelijk Signalement, waarbij eene premie van 1000 Gl. beloofd wordt, als men hem levend in handen der Justitie levert. fol. 2°. Heldenzang v. een verheugd Patriot bij de overkomst van Dr. L. van Steveninck in zijn vaderstad Middelburg, na eene afwezigheid v. 8 jaren. 3 Julij 1795. Door A. J. v. Cauwenberghe. 8°. — 3°. Het gewone Amsterdamsche doodbriefje van zijn overlijden 1 Nov. 1800 te Amsterdam, in de Vijzelstraat bij de Heerengracht.

4852 „Lijst der geplunderde huizen in Middelburg, 29 en 30 Junij, 1 en 2 „Julij. Middelburg. J. Koene, Boekdrukker in de Langendelft." Plano.— „De laatste gewigtige tijdingen uit Zeeland en Overijssel. 1 Julij." 3 bl. fol.

4853 2 Julij. „Afbeelding v. h. plegtig Eed-zweeren tot bevestiging der oude
a „Constitutie en maintien v. Z. H. binnen Veere. Door de Regeering „en Burgerij in handen v. Mr. Q. C. v. d. Boon Mesch, Raad en „Baillin der Stad.' (Wagenaar, Verv. XVIII. 392, enz. Nederl. Jaarb. 2065.) Gezigt van het fraaije Stadhuis met afbeelding der 7 Zeeuwsche Graven en de eedzweering op de Voorpui van het Huis. Naar *J. Swartzenbach* door *M. de Sallieth* te Rott. 1789. Hg. 50, br. 38 dm. fol.
b Dez. plaat. *Omberdruk*.

4854 (2 Julij.) Gevangenneming van eenige Patriotsche Regenten op het Stadhuis der stad Veere. Door *P. v. d. Heuvel*. Zeer gr. fol.

Deze plaat welke ik nimmer gezien heb, is vermeld in: Lantsheer, Zelandia illustrata, bl. 575 en daarbij dat het portret van den graveur onder de gearresteerden voorkomt en bij vele anderen de naam is vermeld.

4855 (2 Julij.) „Beweeging te Vlissingen." — Het Oranjegraauw laat de kanonnen, door de Patriotsche Regering op de wallen geplaatst, door haar in persoon weghalen. (Wagenaar, Verv. XVIII. 378.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XVIII. bl. 82.

4856 7 Julij. „Plegtige verkiezing van twee nieuwe burgemeesters te Amsterdam.
a (Wagenaar, Verv. XVII. 137.) Gezigt van het Stadhuis en den Dam, waarop de Burgemeesters en het Volk in een' kring geschaard staan. Naar en door *W. Kok*. Hg. 21, br. 23 dm. br. 4°. Met adres van T. Crajenschot.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Hetzelfde, fraaije *teekening* in sepia voor de voorg. plaat, door *W. Kok*.

4857 Hetzelfde, eenigzins anders. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit:
a (Fokke) Gesch. d. Ned. XVIII. bl. 40. enz.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
4858 (7 Julij.) Spotprent op de onwettige afzetting der beide Amsterdamsche Oranjegezinde Burgemeesters, W. G. Dedel en M. A. Beels. (Wagenaar, Verv. XVII. 128—136.) — „Mij dunkt de Maagd bezwijkt door 't mis„sen van haar bloed." Eerste der vijfregelige zamenspraak onder de afbeelding van de Amsterdamsche Maagd, als dame gekleed, zittende op eene estrade, waar zij door de 4 Patriotsche Burgemeesters, Hooft, Clifford, Backer en Geelvinck, de beide laatsten op 6 Julij verkozen, in den arm wordt adergelaten. Hg. 17, en 22, br. 28 dm. br. 4°.
4859 11 Julij. Zinneprent ter eere van Willem V. — Zijn borstbeeld, regts in medaillon is aan een altaar gehecht, waarop een door de Algoedheid beschermde Oranjeboom staat; ter weerszijde 2 zinnebeeldige vrouwenfiguren. Met 2reg. vers. „Aan d' allerbeste Vorst, thans in zijn eer hersteld, enz. 11 Julij." — Onderaan een 17reg. vers in 2 kol. waartusschen het Zeeuwsche en Pruisische wapen. Naar en door *G. Kockers* (te Middelburg.) Hg. 40, br. 32 dm. fol. Ziet waarschijnlijk op de omkeering ten gunste van Oranje in Zeeland. Zie N°. 4853.
4860 Zinneprent: De Oranjeboom door de Godheid verdedigd. Op den voorgrond een flinke Oranjeboom, die door eenige Staats- en Kerkelijken van zijn takken berooid wordt; eenige boekverkoopers trachten den boom ter neêr te trekken en worden aangespoord door P. 't Hoen, Hespe en anderen. Eenigen zijn bezig den boom tot aan den wortel uit te roeijen, doch worden verschrikt door den arm, die in de lucht verschijnt, met bijschrift: „Laat af onwaar„digen ik zal hem verdedigen." Zonder naam van graveur. Met afzonderlijk gedrukte 9reg. verklaring. Hg. 22, br. 31 dm. br. fol. Deze plaat is ook gebruikt in 1793. Zie aldaar.

In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam is eene Verklaaring in 13 regels met veel meer namen en initialen, bv. v. B.(en 3*) G.(7*) „de R** van W... M..., (de Roo van Westmaas) Lutersche Scheffer, enz. „de Boekverkoopers: Schuerman, de Does, Verlem, de dikke Paddenburg, „Krap, de Leeuw, Bronkhorst (de 2 laatste zijn reeds gebannen om het „boekje: Aan het Volk v. Nederl." enz.
4861 17 Julij. Uittocht van 600 gewapende Amsterdamsche burgers naar Utrecht.
a (Wagenaar, Verv. XVII, 147). — „Gezigt van de Doele op de Gar„naale Markt, alwaar het Defensie Weesen te Amsterdam Vergadert is „geweest. Anno 1787." Afbeelding van het vertrekken in schuiten der Amsterdamsche burgers van den Doelen op den Singel (thans hèt Gebouw voor Hooger Onderwijs) naar Utrecht. Zonder naam van teekenaar en grav. met adres van J. v. d. Werven. Hg. 24, br. 31 dm. br. fol.— Ik vermoed dat er een vroegere staat van deze plaat met ander opschrift en adres bestaat. — Hierbij een gedrukte Aanstelling, in blanco, voor een der naar Utrecht uittrekkende Schutters. br. fol.
b Dezelfde plaat, doch van boven verkleind (thans slechts hg. 17 dm.) met 1 regel onderschrift: „Waardgelders naar Utrecht gezonden." Met adres van *P. Conradi* en *V. van der Plaats*. 1787.
c Hetzelfde, goede *teekening* in sepia, geheel gelijk aan 4861*a* br. fol.
4862 „Uittocht van zeshonderd gewapende Amst. Burgeren na Utrecht. —
a „Sortie de six cent Bourgeois armes," etc. — Dezelfde uittogt met het

uitgeleide hen gedaan van de herberg de Berebijt aan de Utrechtsche zijde te Amsterdam. Naar *G. Grijpmoed*. 1788. door *J. E. Grave*. Hg. 35, br. 49 dm. br. fol.

b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.*

4863 *a* Dezelfde uittogt, nagenoeg als voren doch omgekeerd, — en een andere dergelijke plaat van het aankomen der schuiten te Utrecht. Beide naar *D. Kerkhoff*. Zonder naam v. grav. Ieder hg. 20, br. 26 dm. br. 4°.

b Dez. platen, *Proefdr. v. a. l.*

c Hetzelfde. *Teekeningen* in O.-I. inkt voor de voorgaande platen.

4864 Hetzelfde. „Het vertrekken van de Berebijt op Dingsdag ochtend 17 Julij." Met 2reg. onderschrift. Hg. 13, br. 16 dm. br. 4°.

4865 *a* Hetzelfde kleiner. Door *C. Brouwer*. Met adres v. A. Fokke. 12°.

b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.* br. 12°. Komt later zonder adres voor in: (Fokke) Vad. Hist. in themata.

4866 *a* „De gewapende Kees." — Spotprent op de uitgetrokken Amsterdamsche burgers. Een keeshond met monteering en geweer staat op zijn achterste pooten. Met bovenstaand onderschrift en zes 4reg. coupletten in 2 kol. beginn.: In onze Eeuw der dolle Keezen, enz.

b Dez. plaat, *gekleurd*.

4867 *a* (26. 27 Julij.) Gevecht bij Zoestdijk. (Wagenaar, Verv. XVII, 372). Gezicht van den aanval op, en de verdediging van het lusthuis aldaar. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Nederl. XVIII. bl. 96. In den Catalogus der Bibliotheek van de Maatsch. Ned. Letterk. I. 2. bl. 236 is hierover een blijspel vermeld: De dolle dapperheid of het voorgevallene bij Soesdijk. (*sic*)

b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*

4868 Gedenkpenning ter gedachtenis aan de Officieren van het regement Hessen-Darmstadt. (verdedigers van Zoestdijk). Photographie der voor- en keerzijde. 12°. Zie hierover inzonderheid: v. Loon, Historiepenn. Verv. II, 319, enz.

4869 *a* (2 Aug.) Het springen door kruid der Kleine Kerk te Amersfoort. (Wagenaar, Verv. XVII, 418). Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XVIII, bl. 226.

b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*

4870 *a* 3 en 4 Aug. „Gezicht van het Kampement Woudenberg boven Woerden „nu de voorpost Amsterdam genaamd, van voren — en van achteren — te „zien, waar de Genootschappen van Amsterdam, Dordrecht en Wormerveer „post hebben gehouden in 1787." (Wagenaar, Verv. XV, 124). Gezicht der tenten en kanonnen op een open plek in het bosch; op de 1e plaat van voren, op de andere van achteren. — Door *J. L. van Beek*. 2 platen; ieder hg. 30, br. 32 dm. gr. br. 4°.

b De eerste plaat, (het kampement van voren te zien.) *Proefdr. v. a. l.*

4871 *a* (21 Aug.) „Remotie te Delft." (Wagenaar, Verv. XVI, 206). Gezigt van de Markt en Stadhuis, bezet door de Geconstitueerden en eenigen uit het Vliegend Legertje die de afzetting der 11 Raadslieden eischten. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XVIII, 170.

b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*

4872 „De Delfsche Boom van slegte vruchten gezuiverd." — Spotprent op de remotie der 11 Delftsche Raadsleden. Een boom waaronder zeven hoofden liggen en waaruit vier andere hoofden met stokken geslagen worden, zijnde

de 4 Leden die weigerden te vertrekken. Met bovenstaand onderschrift. Hg. 19, br. 13 dm. gr. 4°.

4873 **21 Aug.** „Afbeelding van het Burger-Leger, zooals het heeft Gecampeerd „na bij Delft van 21 tot 30 Aug. 1787." — Dit leger, het *Vliegend legertje* genaamd, stond onder bevel van den Kolonel A. C. Mappa, (Wagenaar, Verv. XV, 124) en is op verzoek der Burger Geconstitueerden uit Woerden naar Delft overgebragt om des noods bijstand te bieden bij het removeeren van 11 Regeringsleden aldaar. (Ned. Jaarb. bl. 3001.) — Uitvoerige *teekening* in kleuren door *P. A. Robart*. Hg. 43, br. 50 dm. br. fol. Niet in plaat gebragt.

4874 „Gezicht van het Burger Camp even buiten Delft, waar verscheide Vrijwillige „Burgers hebben Post gehouden in Aug. 1787." Ander gezigt van het Vliegend Legertje. Naar *F. S.* door *A. Roosing*. Hg. 21, br. 28 dm. br. 4°.

4875 De Keezendans met den Duivel als speelman. — Spotprent op de Vrijcorporisten die het Vliegend Legertje uitmaakten. Een troep Keezen dansen op hunne achterste pooten een rondedans, terwijl de Duivel hun een muziekstuk voorspeelt wat 2 Duiveltjes hem voorhouden. Met zes 8reg. coupletten in 3 kol.: Tza lustig rep je Keezen, enz. Hg. 15 en 25, br. 25 dm. br. fol.

4876 Spotprent op de Patriotten van het Vliegend Legertje dansende als Keezen en door den duivel voortgezweept, met vers: „Gedwongen arbeid." — Heb ik gehad doch verlegd en kan die niet nader beschrijven.

4877 Spotprent op een Vrijcorporist van het Vliegend Leger. In 5 verschillende openslaande figuren en transparant, waarin hij door den bliksem getroffen wordt. Met zes afzonderlijke 2 of 4reg. verzen, beginn.: Een held van 't Vliegend Leger, enz. Toegeslagen hg. 10, br. 8 dm. kl. 4°.

4878 **24** en **25 Aug.** „Naauwkeurige Naamlijst van alle Gedeputeerden van
a „Krijgsraden, gewapende Genootschappen en Patriotsche Societeiten in Hol„land, verschenen op de Provinciale Vergadering te Amsterdam in de Nes „24 en 25 Aug. Gescheiden tot heden 17 September." Amst., D. Langeveld, Vijgendam. Gr. br. fol. Zeer curieuse lijst van 111 genootschappen.

b Dezelfde lijst, andere druk op 8 bl. gr. 4°.

4879 „Afbeelding der Monteeringen van de gewapende Schutterijen en Burger„corpsen in Nederland. N°. 1." (N°. 2 is nooit verschenen). — Titel met beschrijving der monteering van 34 verschillende corpsen uit 19 steden. Amst. W. Houtgraaff, Hartenstraat. br. fol. — Deze titel is de tekst voor de volgende plaat en even groot.

4880 Eene zaal waarin 35 Schutters in verschillende monteeringen, beschreven
a op den bovengenoemden titel. Rechts brengt een Waardgelder eenen brief binnen met opschrift: *Aan den Krijgsraad binnen Amsterdam*. Op de tafel eene kaart zonder namen van Amst. en Utrecht. Aan de wanden een beeld der Vrijheid, staande, en twee bustes, waaronder tropheën. Fraai *gekleurd*. Hg. 37. br. 48 dm. br. fol.

b Dez. plaat, gekleurd en fraai met goud versierd. — Op de kaart staan de namen; het beeld der Vrijheid is zittende en de bustes zijn weggenomen.

c Dez. plaat, *etsdruk* gekleurd, en bij alle personen zijn de namen hunner Corpsen geschreven.

d Dez. voorstelling, origineele *teekening*, of etsdruk der plaat, met aanwijzing der plaatsen en Corpsen.

4881 Afbeelding van 19 Dragonders, Husaren en andere Cavaleristen, in hunne monteeringen. Pendant der vorige plaat waarschijnlijk voor N°. 2 der Beschrijving, die beloofd doch niet verschenen is. Zie N°. 4879. Deze manschappen zijn zittende en staande voorgesteld in eene soort van stal of schuur; op den achtergrond een schoorsteen, rechts een klein raampje met 6 glazen. In kleuren. Hg. 38, br. 48 dm. br. fol. Met eene geschreven uitlegging der verschillende Corpsen. *Zeer zeldzaam.*

4882 Monteeringen der Patriotsche Schutterijen en Vrijcorpsen, geheel zoo als ze op de beide voorgaande platen der Bijeenkomsten der Schutterijen en in volgende Uniformen van Amsterdam zijn afgebeeld. Vele physiognomien zijn zoo precies dezelfde als die op de groote plaat, dat deze zeer waarschijnlijk de origineelen voor het groote verzamelblad geweest zijn. — 48 fraaije en belangrijke ongenommerde *teekeningen in kleuren.* Zonder naam van van maker, doch met onderschriften. Iedere figuur hg. 18 dm. gr. 4°. — In de verzameling v. d. Heer J. Hilman te Amsterdam.

Amsterdam. — Canoniers onder Col. Hogendorp v. Hofwegen. — 2. Cavalery onder de Ritmeesters Villates en Beeldsnijder. Deze legden bij het inrukken der gardes de zwarte echarpes af en deden de Oranje aan. 3. Genootschap *Tot nut der Schutterij.* 4 Grenadier v. hetz. onder Vill. en Beeldsnijder. 5. 6. Tamboer Majoor (v. voren en v. acht.) v. hetz. met de echarpes, present gedaan door Mevrouw v. Castrop. 7. Schutterij; deze droegen in Muiden en Utrecht niet de Oranje echarpes maar rood, wit en zwart. 8. Waardgelders. — 9. *Alblasserdam.* Col. de jonge Bogaert v. Alblas. 10. *Alkmaar.* 11. *Delft.* 12. Dez. grenadier. 13 *Deventer.* 14. 15. 16. *Dordrecht.* Cloveniers; Heelhaaks; St. Joris. 17. *Gouda.* Genootschap onder de Lange. 18. *Haarlem.* 19. *'s Hage.* Col. Hartman. Maj. H. A. Parvé. 20. *Kampen.* Scherpschutters. 21. *Koog* aan de Zaan. 22. *Leyden.* Genootschap onder v. d. Santheuvel. 23. Dez. Schutterij. 24. 25. Studenten te paard en te voet. 26. *Loenen* en Nieuwersluis. Col. Villates. Maj. F. Beeldsnijder. 27. *Rotterdam.* 28. 29. *Schiedam.* Genootschap; dez. Schutterij. 30. *Utrecht.* Schutterij. 31. Utr. Defensiewezen onder Lidth de Jeude. 32. Gordon Genootschap. 33. Ingenieurs onder Redelijkheid. 34. Scherpschutters. 35. Schutterij. 36. *Vlaardingen.* 37. *Wormerveer.* 38. 39. Zaandam (Oost-) Genootschap. Col. Ar. Dekker en Schutterij. 40. Zaandam (West-). 41. *Zaandijk.* 42. *Zwartsluis.* 43. 44. 45. *Zwol.* Schutterij. Canoniers. Gemeen Canoniers. 46. Vliegend legertje. 47. Corps v. Mattha. 48. Defensiewezen op de Zuiderzee op de Kotter *de Hector.*

4883 „Afbeeldingen der Monteeringen v. de gewapende Schutterye en Burger„corpsen in Nederland. Amst. W. Houtgraaff. 1789." 80. — Titel in HS. in 41 geteek. afbeeld. in kleuren, met eene „Verklaring" waarop de volgende 38 zijn aangeduid: Amsterdam 6 pl. Alkmaar 1. Amersfoort 1. Campen 1. Delft 1. Deventer 1. Dord 3. Gouda 1. Haag 1. Haarlem 3. Leyden 4. Nieuwersluis 1. Oost-Zaandam 2. Rotterdam 1. Schiedam 2. Swol 2. Utrecht 4. Vlaardingen 1. West-Zaandam 1. Zaandijk 1. — doch de platen zijn zonder n°. of onderschriften. — Eene dergelijke verzameling is in den Atlas v. d. Heer S. v. Gijn in Dordrecht, doch met slechts 37 afbeeldingen. Daarin ontbreken de 6 platen van Amsterdam, doch daarentegen zijn er bij: Edam. Heusden. Kampen. Schoonhoven. Zwammerdam. Woerden.

De platen waren ongenommerd, doch door de beschrijving der Monteeringen op N°. 4879 is er nu orde in gebragt. — Door de 4 afbeeldingen hieronder beschreven, schijnt het dat slechts die in plaat gebragt zijn.

4884 Afbeelding der: Amsterdamsche Ruiters, Utrechts Gordon Genootschap, Utrechts Defensiewezen en Artillerie. Vier platen als N°. 4883, zonder naam v. grav. gen° 1—4. Ieder hg. 33, br. 15 dm. gr. 4°.

Deze monteeringen zijn dezelfde als in het vorig N°. doch de afbeeldingen der personen verschillen eenigzins.

4885 „Afbeeldingen v. h. Genootschap: *Tot nut der Schutterij* binnen Am„sterdam, Anno 1787." gr. 4°. rood maroq. bd. 14 *Geteekende* en gekleurde afbeeldingen van de verschillende Militaire Rangen, in hunne monteeringen. Iedere afbeelding hg. 20 dm. — Bestaat niet in druk.

— N°. 4886—4900 zijn algemeene zinne- en spotprenten op de Patriotten. N°. 4901—4905 dergelijke op de Orangisten.

Wijl geen dezer prenten aan een bepaalden datum gebonden is, zijn ze allen hier bijeengeplaatst op het keerpunt van de twist tusschen beide partijen, nl. vóór de omwenteling in September 1787; andere, meer bepaalde Spotprenten op de Patriotten zijn na hunne nederlaag in Oct. vermeld.

4886 „Volksoverweeging. — Kort begrip uit de volks-overweeging aangaande de „burgerwapening, verval en tegenwoordige herstelling. Amst. M. van Kolm, „Tuinstraat. 1787."— Eene grove houtsnede, waarop eene groote weegschaal; Philips II heeft de eene zijde belast met een kanon, wat grootelijks óverweegt een' Burger met Constitutie, Privilegiën, enz.; op den voorgrond de Hertog van Brunswijk, de overleden J. D. van der Capellen tot den Pol, enz. Met uitvoerig vers in 2 kol. van G. v. L. gr. plano.

4887 Een keeshond wordt door een Engel gekroond. Rechts achter hen het beeld der Vrijheid, links de torens van Amsterdam. Met 6reg. vers: „Een keeshond, wordt hij zacht behandeld," enz. Hg. 10, br. 11 dm. br. 12°. — Hierbij een uit wit karton gesneden keeshond, hg. 7, br. 9 dm., gelijk die later door vele Patriotten in het geheim gedragen werd.

Zie deze en andere plaatjes en draagteekens van Keezen uitvoerig beschreven in: v. Loon, Historiepenn., Verv. II, bl. 315—319, Bijlage bl. XIV en N°. A-D-*a-k* op pl. 66.

Vele andere plaatjes van Keeshonden, die echter alle de emblema's van *Gelijkheid* dragen, zullen op het jaar 1795 vermeld worden.

4888 Een groote keeshond staat (links v. d. aanschouwer) in een hoog ovaal. Met 2reg. onderschrift: „Wie mij beziet en denkt," enz. 4°.

4889 „Eerzuil der Getrouwheid." — Eene pyramide met vaandels, bijlbundels enz. omstnwd; boven op een Keeshond. Zonder naam. 4°.

4890 Medaillon: Een staande keeshond, met randschrift: „Ik bijt op mijn „tijd." 24°.

4891 Med. Een keeshond aan eene ketting, onder een kroon, door een' kater aangeblazen. Randschrift: In hoop en verwagting. 24°.

4892 Med. Een rennende hond in een bosch, met onderschrift: „Ik bijt." 24°.

4893 Medaillon: Een leeuw wordt door een keeshond aangebast. Met randschrift: „Als mij een keeshond bijt, Dan brul ik op mijn tijd." 24°.

De 2 eerste in den Atlas van Mr. S. v. Gijn te Dordrecht, de 4 laatste in dien v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4894 „Op den soldaatje spelende Ds. Marcel." — Spotprent op den patriotschen predikant Arn. Marcel, te Rijswijk (bij Waalwijk) in 1787 geban-

nen, wijl hij uitgetrokken was. (Wagenaar, Verv. XX, 416). Mareel staat als een kees op zijne achterste pooten, met mantel, bef en steek, terwijl de duivel hem geweer en patroontasch reikt. Met 8reg. vers. br. 4⁰. — Hierbij een versje in 3 koupl. uit eene courant: „Op den wanhopenden leeraar."

4895 Welgelijkend afbeeldsel van Delbroek, bijgenaamd Steenen Lamp, groot voorstander der patriotsche partij (te 's Hage?) in 1787. — Gedrukt als crayon teekening op blaauw papier door *H. van der Burgh*. Hg. 30 dm. gr. 4⁰.

4896 „De Patriottische Grenadier." — Een grenadier met beerenmuts op en geweer in den arm, staat naast twee boomen, die door de transparante plaat gezien in een Duivel veranderen, die hem bij den nek houdt. Met onderschrift: „Gij Patriotsche Heeren, leert exerceeren. Met afzonderlijk 8reg. versje: „Ik vrijheidszoon leer exerceeren," enz. Hg. 13, br. 9 dm. 12⁰.

4897 „Gewaapende Heldin of heedendaagsche Donnatrisse." Spotprent op Patriotsche vrouwen, die geschenken aan de Vrijcorpsen gaven. Eene dame staat met geweer in de hand; daarachter een vrijcorporist en eene dame exerceerende. Hg. 21, br. 15 dm. br. 4⁰. *Zeldzaam*. Zie N⁰. 4572.

4898 „De nieu werwetze Volks Majesteit met zin Donatrice. — la nouvelle „Majesté Popul. etc. — Die Neu wollende Volcks Maj. met seiner lieben „Gönnerin." (*sic*) — Dezelfde omslaande plaat als 4572 met deze opschriften in 3 talen; onderaan een Fransch, Duitsch en Holl. vers in 2 kol.: „Zie hier een Majesteit," enz. gr. 8⁰. *Zeer zeldzaam*.

4899 Een Patriot, half Vrijcorporist, half aap. Met 2reg. vers: „Begeert „uw oog een Kees of 't beeld der grillige aapen, Ontneemt een Vrijcorpslid Montuur, geweer en wapen." gr. 4⁰. Zonder naam. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4900 „De gewapende Foef." Spotprent op ? de Groot te Overschie. Een esel staat als schutter gekleed met geweer op schouder op post; in het verschiet Overschie. Met 8reg. vers: „Zie hier een Overschie's gedrocht, enz. Zonder naam, welligt door *Sophia W. Evans* te Rotterdam. Hg. 29, br. 16 dm. gr. 4⁰. Deze plaat is in 1790 veranderd en toen met onderschrift: De gewapende Jacobeyn, op nieuw gebruikt. Zie aldaar.

4901 Afbeelding van een raaf, die omslaande een Orangeklant met bijl wordt. Met bovenschrift: „Wie suivert de galg" en onderschrift: „Ik en mijn „maat, die hier achter staat." *Teekening* niet gegrav. Hg. 15, br. 9 dm. 8⁰.

4902 „Herschepping der Oranjeschreeuwers." Een Oranjeklant met een bijl op schouder en een jeneverflesch in de hand. Met omslaande figuren, zoodat het een Raaf wordt. Met 4 reg. vers: „Siet hier Oranje's beste vriend." *Teekening*. 8⁰. *Raaf* was de schimpnaam der Orangisten.

4903 Een openbaar privaat onder eene Oranjeboog; door het wegschuiven van een deksel, ziet men een man met Oranjekokarde die zijn gevoeg doet. Met 4reg. vers: „Hier plaatst men dit Oranjelint." *Teekening*. 8⁰. N⁰. 4902 en 3 in den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4904 „De Nederlandsche aristocraat." — Scherpe spotprent op de Oranjepartij. Een zwaarlijvig man, staande, ten voeten uit, links, vertreedt de *Rechten des Volks* en wijst op zich zelven zeggende: Dit alles om mij selven. Zonder naam. 8⁰. *Gekleurd*. Behoort waarschijnlijk in een boek van Paape.

4905 „Zamenspraak tusschen een Prinsgezinde en een zoogenaamde Patriot. „3e druk." — Twee verzen ieder van 55 regels, naast elkaar, zoodat het ééne vers altijd de Patriottische bekentenis is van het Oranjegezinde ver-

wijt, — gedrukt onder een plaatje wat een Vrijcorporist voorstelt een Prinsgezinde schutter, die: *Vivat Oranje* roept. gr. fol.

4906 (Sept.) „Kaart van de stad Utrecht, en eene zijde van de Leck met de „batterijen enz., op orders van den Rijngraaf von Salm buiten de Stad en „Omligg. plaatsen in 1787 opgeworpen". Met uitlegging van 1—32 en A—H. Door *C. H. Koning*. Met adres v. D. M. Langeveld. 1789. Hg. 46, br. 55 dm. br. fol.

4907 „Plan van Utrecht, met de Baterijen en afschneiding buyten de Stad op „last van den Rijngraaf van Salm in 1787." Met uitlegging van A—T en A—G. *Teekening* in kleuren. Hg. 35, br. 48 dm. br. fol.

4908 2 Sept. „Afbeelding van de Parade op de Neude binnen Utrecht, — „hebbende de Amsterd. Burgers de hoofdwacht en de Uhlaanen voor de „eerste maal mede paradeerende." (Wagenaar, Verv. XVII. 360) Gezigt van drie zijden der Neude met de Militairen in een carré geschaard; in het midden de toeschouwers en de Rijngraaf. Geëtst door *J. Jelgerhuis Rz. del. ad viv. fec*. 1789. Hg. 38, br. 47 dm. br. fol.

4909 5 Sept. „Beëediging van het Regeeringsreglement te Haarlem." (Wagenaar,
a Verv. XV. 274 enz. 348.) Afbeelding van de Groote Markt en der Groote Kerk met den grooten Tempel op de Markt gebouwd, waarin de beëdiging geschiedde. Naar *W. Hendriks*, door *J. de Wit* en *Jonxis*. Hg. 31, br. 41 dm. br. fol.

b Dez. plaat, *proefdruk v. a. l.*

c Dez. plaat, onafgemaakte *etsdruk*.

4910 Hetzelfde, bijna als voren doch eenigzins afwijkende, namelijk regts minder, links veel meer volks. *Teekening* in O. I. inkt (*ad viv.*) door *V. v. d. Vinne*. Hg. 27, br. 34 dm. br. fol.

4911 Hetzelfde als voren, doch zeer verkleind. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°.

a Uit: Wagenaar, Verv. XV.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4912*a* Hetzelfde meer verkleind. Door *R. Vinkeles*. 12°.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Geschied. d. Ned. XIX. 12.

4913 Hetzelfde. Afbeelding van de Groote Markt met het Stadhuis en den Tempel, waaromheen eene tallooze menigte. Teekening in O. I. inkt *ad viv.* door *V. v. d. Vinne*. Hg. 27, br. 34 dm. br. fol. Pendant van N°. 4910.

4914 Hetzelfde, nagenoeg als voren. *Teekening* in kleuren zonder naam. br. fol. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4915 Hetzelfde, geheel als N°. 4913, doch verkleind. Naar *V. v. d. Vinne* door *Visser Bender*. br. 4°. Uit: de Koning, Tafereel v. Haarlem.

4916 Hetzelfde, geheel anders, in het midden de Tempel, links de Kerk, in het verschiet het Stadhuis. Met 2 reg. onderschrift en adres v. D. M. Langeveld. br. 4°. — Hierbij twee origineele oproepingen ter beëediging en stem-uitbrenging op 5 en 7 September. 2 stuks. br. 4°. Voorts: „Een „nieuw lied op de Haarlemsche tempelhelden." Volksdeun. 4°.

4917 (7 Sept.) Scherpe Spotprent op de Eedsaflegging aan H. Hoog Mog. van het Patriotsche wapenhandelend Genootschap te 's Hage, den 7 September in de Koekamp aldaar. (Wagenaar, Verv. XVI. 72. Ned. Jaarb. bl. 4504.) — Eene menigte gewapende Keezen trekt in de Koekamp op, een hunner aan het hoofd eener Commissie doet den eed. Met 12 reg. vers: „Hier gaat een dwangziek rot hun snood verraad bezweeren." In de 6de regel wordt reeds gezegd, dat de Pruissische adelaar de regee-

ringsvorm veranderd heeft, dus is deze plaat na October 1787 verschenen. Hg. 32. br. 41 dm. br. fol.

4918 „Beeldspraakig treurtafreel der dwingelandij en plundering. — Tableau „allégorique de l'Oppression du peuple Batave par le Stadhouder, en „Septembre 1787". — Voorstelling in medaillon van het welgelijkende portret van den Stadhouder, die een hoop gedrochten met overvloed van goud aanstookt, om het reeds verbroken beeld der Vrijheid geheel te vernielen; in het midden een man met een juk om de schouders, knielende voor het beeld der Eigenbaat; op den voorgrond eenige roovende en moordende Pruisische soldaten. In medaillon, waarboven: *Non, si male nunc, et olim — sic erit.* Horat. — Fraaije plaat, waarschijnlijk in Frankrijk gegrav. Zonder naam. Hg. 35, br. 30 dm. fol. — Hierbij: „Verklaring „en bespiegel. aanmerkingen van het Beeldspraakig Treurtafreel." zijnde een uitvoerig vers van 15 bl. door B..... A......g. 8°.

4919 Zinneprent op de Pruissische Interventie. — Een Pruissisch huzaar rijdt met uitgetrokken sabel op eenige vluchtende Keezen en Hanen (Patriotten en Franschen) in. Aan de overzijde der rivier, op den achtergrond, eene stad (Gorkum?) Met 2 reg. vers: „Woud Gij in Hollands tuin, enz." br. 4°. — Een *gekleurd* ex. in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

4920 (13 Sept.) „Declaratie van Z. H. de Hertog van Brunswijk en Lunenburg „aan de inwoonders der Provincie Holland." (Wagenaar, Verv. XV. 160) 4 bl. 4°. — Deze Declaratie, in goed Hollandsch, is blijkens letter en papier in Duitschland gedrukt, zonder datum, doch met datum 13 Sept. als Bijlage B afgedrukt in: v. Pfau, Preuss. Feldzug. 1790. gr. 4°.

4921 „Kaart van de routen der Pruissische troepen door de Nederlanden tot aan „Amsterdam in September 1787." — Kaart van Arnhem en Nijmegen tot Dordrecht en Haarlem. Door *P. Mol.* Hg. 21, br. 30 dm. br. fol. Uit: de Pfau, Veldtogt. 1e dl. 1790. 4°.

4922 Veertien kaartjes, gen°. 1—14 van verschillende grootte, de meesten hg. 8, br. 16 dm., voorstellende de kampementen der Pruissen op de onderstaande plaatsen gehouden, met de bijgevoegde dagteekeningen.

1.	Nijmegen.	13 Sept.	9.	Asperen.	16 Sept.
2.	Barneveld.	15 Sept.	10.	Meerkerk.	17 Sept.
3.	Amersfoort.	16 Sept.	11.	Tienhoven.	18 Sept.
4.	Arnhem.	13 Sept.	12.	Hilversum.	18 Sept.
5.	Doodenwaert.	14 Sept.	13.	Kuilenburg.	17 Sept.
6.	Thuijll.	15 Sept.	14.	Overtocht van Nieuwpoort naar Schoonhoven.	20 Sept.
7.	Heusden.	15 Sept.			
8.	Rijswijk (over Wijk bij Duurst.)	16 Sept.			

Uit: de Pfau, Pruissische Veldtogt in Nederland. 1e dl. 1790. 4°. Naauwkeurige copiën van dezelfde 14 kaartjes op pl. II—V. van het oorspronkelijke Duitsche werk. 1790. gr. 4°. — Zie ook N°. 4956.

Hierbij: Dag Journaal der merkwaardige gebeurtenissen bij het in Holland ingerukte Pruissche Corps-Troupen onder d. Hertog v. Brunswijk. 5e druk. 's Hage, de Agé. 1788. N°. 1—4. bl. 1—40. 8°.

4923 16 Sept. „Afbeelding van de Neude binnen Utrecht bij de verlating „'s nachts tusschen 15 en 16 Sept." (Wagenaar, Verv. XVII. 410.) Uitvoerige en fraaije afbeelding van de vlugt der Patriotsche troepen onder den Rijngraaf von Salm. Geëtst *ad viv.* door *J. Jelgerhuys Rzn.* 1789.

Hg. 38, br. 47 dm. br. fol. Hierbij: „Echt bericht van het voorgevallene „binnen Utrecht tusschen 15 en 16 Sept. Vlissingen, *A. Corbelijn*. 4 bl. 8°.

4924 „Het verlaten van Utrecht." Ander gezigt op de Neude. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Woordenb. XXX.

4925 *a* Dezelfde voorstelling, verkleind. Door *R. Vinkeles*. 12°.

b Dez. pl., *proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XIX. 164.

4926 Hetzelfde anders. In twee plaatjes. br. 12°. Uit: Atlas v. Vaderl. Gebeurtenissen. 1789 op Lr P: „Patriotten ontvluchten" en Y: „Yselijke „verwoesting in Utrecht. Met (zeer overdreven) beschrijving.

4927 Gezicht op Utrecht met het exerceeren en vluchten der Patriotten — en: „Het uittrekken der Patriotten uit Utrecht." Twee gekleurde Duitsche prenten met Holl. onderschrift. Door *G. B. Probst* te Augsburg. gr. br. 4°.

4928 Begrafenis van eenen dooden zalm (nl. den Rijksgraaf von Salm), gedragen door Keezen, waarachter eene stoet, gen°. 1—49, gaat. — Hieronder eene „Verklaaring van deeze veelbeduidende kunstplaat." Met belangrijke opgave der verdichte namen dergenen, die het lijk vergezellen, waaronder K. van der Palm en zijn zoon, J. Verlem, W. Fijnje, P. de Waal, uit Rotterdam, enz. br. 4°. Hg. 16 en 36, br. 27 dm. br. fol. — Voorts: „Leescedul en lijkstatie van Kees Salm;" waarbij de ware namen en verdere kwaliteiten van 32 medestanders der Patriotsche partij voorkomen, doch zeer verschillend van de vorige verklaring; voorts een vers: „Op de laaghartige vlucht v. v. Salm." fol., en eene volksdeun ter schande der Utrechtsche burgerij. — Een gekleurd Ex. der plaat in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

4929 „Berigt van intekening" op eene medaille, „ter grootte van een boter„schoteltje, op het heldmoedig gedrag der naar Utrecht, of elders uit„getrokken en weerom gekeerde B...(urger) officieren van Amsterdam." Met omschrift: „Delibereeren, remonstreeren, Tijdverkwisten, Geldverteeren, „en den Burger ruïneeren." — Aan de eene zijde werden de terugkeerende burgers aan de Berebijt te Amsterdam door een man in kamerjapon met slaapmuts op begroet; aan de keerzijde wordt een gewapend burger, die in de wieg ligt, gewiegd door *P. Wijdemond* (P. Witmond, zie N°. 4793) met de Acte v. Qualificatie (N°. 4736) in de hand, en door een *Bastert Officier* (H. Bastert, Kapit. Wijk 7, Zie N°. 4511.) — Gegrav. afbeelding met uitlegging aan weerszijden. Hg. 19, br. 12 en 32 dm. br. fol. Met adres: in den Vrijheidstempel te Haarlem (N°. 4916) bij A. Zeebergh. — Deze penning is nooit geslagen, doch ook niet in het Vervolg op v. Loon vermeld, gelijk N°. 4627.

b Dez. plaat, afdruk in rood, met het: Berigt.

4930 (17 Sept.) „Het heldhaftig en edelmoedig verlaten van Gornichem." — (Wagenaar, Verv. XVII, 25). Gezicht op de stad Gorkum die door den Hertog v. Brunswijk beschoten wordt, terwijl eene witte vlag op den toren staat. Op den voorgrond drie schepen waarheen de Patriotten vluchten. Met bovenstaand onderschrift op de plaat en satirieke uitlegging der N°. 1—6. Zonder naam van grav. Hg. 17, br. 25 dm. br. 4°.

4931 Dezelfde voorstelling doch iets vergroot, met hetzelfde onderschrift, doch alles in cursyf *onder* de plaat. Zonder naam v. grav. Duitsche plaat van *Probst* te Augsburg. *Gekleurd*. Hg. 22, br. 32 dm. br. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk, te Rotterdam.

4932 „Gorinchem, aan de zijde v. de Kanse Poort met h. vlugten der Patriotte, „op d. 17 Sept. 's morg. tussche 6 en 7 uure. —
„Gorinchem aan de zijde v. de Dalempoort met het intrekke der Pruy- „sische troepe op d. 17 Sept. 's morg. tussche 7 en 8 uure."
Twee fraaije en uitvoerige *teekeningen* in kleuren. Door *C. de Jonker*. 1794. Ieder hg. 30, br. 52 dm. br. fol. Niet in plaat gebragt. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

4933 „'t Beschieten van Gorinchem" door de Pruissen. Door *R. Vinkeles*. 12°.
b Dezelfde pl. *Proefdr. v. a. l.* Uit: Fokke, Gesch. d. Ned. XIX, 240.

4934 18 Sept. „Het uitdrijven der zoogenaamde Patriotten uit de stal, hunne
a „wachtplaats in de tweede Wagestraat te 's Hage, 18 Sept., des ochtends „te vijf uuren door eenige Zwitsers." Gezicht van drie huizen in de straat, waarnaast, links, eene openstaande stal en daarvoor twee wachthuisjes. Eenige Patriotten vluchten voor enkele gewapende Zwitsers. Met bovenstaand onderschrift en 4reg. vers in boekdruk. Hg. 16 en 22, br. 23 dm. br. 4°.
b Dez. plaat, *proefdr.* vóór onderschrift en vers. *In rood.* — Van deze proefdruk is een gekleurd Ex. en eene etsdruk in den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

4935 Het verdrijven der Patriotsche Vrijcorporisten uit hunne wachtkamer. Een hunner ligt dronken op eene bank, een ander klimt eene leer op naar eene kast boven de deur, twee vrouwen staan handenwringend bij eene tafel, waarop twee kaarsen, enz. *Proefdr. zonder eenige letter*, van eene plaat, blijkbaar het pendant der voorgaande. Hg. en br. als voren. *Omberdruk.* — Beide zéér zeldzaam.

4936 Duitsche spotprent op de inneming der Patriotsche wachtkamer door de Pruissen, geheel afwijkend van de voorgaande. Met onderschrift: „Die „unvermuthete Ankunft der Preussen in die patrioten Wachtstube." Met adres *J. M. Will* te Augsburg. Hg. 22, br. 33 dm. br. 4°.

4937 (19 Sept.) „Haagsche plunderbende te Delft." (Wagenaar, Verv. XVI. 225.)
a Oproer van Haagsche Oranjeklanten naar Delft getrokken om oproer te verwekken. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv. XVI.
b Dez. plaat, *proefdr. a. a. l.*

4938 (19 Sept.) Het vliegend leger op den Droogberg van den Heer D. Teysterman te Overveen. *Teekening* in sepia door *V. van der Vinne*. Hg. 10, br. 16 dm. br. 4°.

4939 (19 Sept.) „Cluwen, Leeraar te Sluipwijk door de Pruisische Huzaren
a „mishandeld." (Wagenaar, Verv. XVII, 33). Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit Wagenaar, Verv. XVII.
b Dez. pl., *proefdr. v. a. l.*

4940 20 en 24 Sept. Inhaling van den Prins, de Prinses en kinderen te 's Hage,
a allen getrokken door burgers en burgeressen. (Wagenaar, Verv. XV, 204, 224; v. Loon, Historiepenn, Verv. II, bl. 360—64, N°. 701—707.) — Twee plaatjes, waarvan het eerste de inhaling van den Prins op 20 Sept. langs den tegenwoordigen Schouwburg voorstelt, het andere de inhaling der Prinses en kinderen op 24 Sept. aan de Boschbrug. Naar *M. La Fargue* door *M. Sallieth*. Met adres: De Age. Ieder plaatje hg. 9, br. 14 dm. gr. 4°.
b Dez. platen, *Proefdr. v. a. l.* in rood.
c Dez. platen, *etsdrukken*.
d Dez. platen, *etsdrukken*, *gekleurd*.

4941 Dezelfde voorstellingen. Copie der twee platen op één blad, met een door-
a loopenden rondgaanden rand omgeven, te zamen hg. 18, br. 14 dm. gr. 4°. Met adres van *B. Mourik*. 4°. Uit Ned. Merc. Febr. 1788.
b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.*

4941*Hetzelfde, verkleind, br. 12°. De letters W en I uit: Atlas v. Vaderl. Gebeurten. 1789.

4942 Inhaling der Prinses, geheel als de tweede plaat van 4940, doch grooter met 2reg. onderschrift. Door *A. de Bernardis*. Hg. 20, br. 29 dm. kl. br. fol. — Waarschijnlijk bestaat eene dergelijke plaat over de inhaling van den Prins.

4943 De inhaling van den Prins en de Prinses geheel als de vorige plaat van *de Bernardis*. Duitsche Copie met Holl. onderschrift. Door *G. B. Probst* te Augsburg. *Gekleurd*. Van gelijke groote als de voorgaande. — Deze 2 platen vormen met N°. 4841 aanhouding der Prinses, één cahier.

4944 20 Sept. De inhaling van den Prins, geheel anders dan de vorige. (Door *C. Brouwer*). Met adres van A. Fokke. br. 12°. Behoort, ook zonder eenigen naam, in (Fokke) Vad. hist. in themata. Hierbij eene beschrijving van dien intocht: Het juichend 's Gravenhage, uit een Almanakje van dien tijd.

4945 Hetzelfde geheel anders. Zonderlinge Duitsche voorstelling. De Prins wordt met een open wagen uit de op een hoogen heuvel liggende vesting: *Het Huis ten Bosch* afgehaald en door de Burgers naar het op eene opene vlakte liggende Residentieslot getrokken; iets verder de zee met eenige groote schepen. Met 4reg. Duitsch onderschrift. Door *J. M. Will*, te Augsburg. Hg. 22, br. 31 dm. br. fol.

4946 „Pragtige Eereboog voor Z. D. H. Willem V." — Twee afbeeldingen van een Eereboog, van voren en van achteren gezien, met uitvoerige verzen in de opening gedrukt, waaronder het jaar 1787. De voorzijde heeft het woord: *Welkom*, en: *Ingredere Celsissime Princeps*, enz. — de achterzijde *P. W. D. V.* Naar *C. v. Assen*, goed in hout gesneden door *H. N(uman)*. 1 blad br. fol.

4947 (20 Sept.) Aankomst van een detachement Pruisische Huzaren voor het stadhuis te Rotterdam. (Wagenaar, Verv. XVI, 174). — Gezigt van het Stadhuis met hoog bordes in het midden der plaat, regts de 3 naast liggende huizen, links 8 huizen, waarachter de Laurenstoren met uitgestoken vlag; op den voorgrond veel paardenvolk, militairen, eene joelende menigte, enz. Fraaije en kapitale *Teekening* naar de natuur door *D. Langendijk*. Hg. 56, br. 70 dm. gr. br. fol. In den Atlas v. Mr. v. Gijn te Dordrecht.

4948 (20 Sept.) Het optrekken der Orangistische rustbewaarders te Rotterdam. (Wagenaar, Verv. XX, 442.) — Afbeelding van den gouden gedenkpenning aan de Rustbewaarders vereerd. (Ned. Jaarb. 4798 en 5747). — Beide vermeld in MS. Cat. Atlas van Voorst. — De medaille is ook afgebeeld op N°. 5074, alsmede met historische beschrijving in: van Loon, Historiepenn., Verv. II. 358. N°. 696.

4949 (20 Sept.) Plundering der Patriotsche huizen te Deventer. (Wagenaar,
a Verv. XVIII, 90). Door *R. Vinkeles*. 12°.
b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Nederl. XX. 98.

4950 23 Sept. Vlucht der Patriotsche Staatslieden uit Franeker. (Wagenaar,
a Verv. XIX. 149). Door *R. Vinkeles*. 12°.
b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XIX, 252).

4951 „Gezicht van de parade der Amsterdamsche burger Cavalerie op het Ko-
a „ningsplein. 1787." — Gezigt van de Zuidzijde v. h. Koningsplein en der Westzijde van de Heerengracht, voorbij de Leidsche straat, met eene stal voor drie paarden op de westzijde van den Singel over den Heiligen Weg opgericht. Naar *J. D. Teissier*, door *F. J. Pfeiffer*. gr. br. fol.
b Dez. plaat, fraaije *Proefdr. v. a. l.*

4952 **30 Sept.** „Carte des environs d'Amsterdam représentant les avenues forti„fiées avec les inondations vers la fin Septembre; les quartiers des trou„pes Prussiennes et leurs attaques 1r Octobre sous le Duc de Brunswick. „Par C. G. de Schaikowky. Gravé par *G. Tischbein* à Buckebourg." Twee kaarten, aaneenbehoorende. Hg. 68, te zamen 96 dm. fol. — Hierbij de: „Korte beschrijving van alle verschantsingen, enz. volgens de kaart. Bielefeld. Honaeus. 1789. 16 bl. 4°. (Gedrukt in Duitschland.)

4953 Dezelfde kaart, zeer verkleind met opschrift: „Kaart van de omliggende „plaatsen van Amsterdam vertoonende de versterkte toegangen met de over„stroomingen einde Sept. en 1 Oct. en de kwartieren der Pruissische troe„pen onder den Hertog van Brunswijk." Met uitlegging der 56 N°. op de kaart. Door *C. van Baarsel*. Met adres v. *Langeveld*. 1790. gr. br. fol. Gekleurd. Uit: de Pfau, Pruisische Veldtogt. 1e dl., 4°.

4954 Hetzelfde als voren, verkleind. „Kaartje met allen de Batterijen, Verhak„kingen, Doorsnijdingen en Innundatiën, om Amsterdam in September „1787." Door *P. Mol*. 1790. Hg. 20, br. 30 dm. br. 4°. — Dit kaartje behoort in de bijgaande: „Nauwkeurige beschrijving der Batterijen in den „omtrek v. Amsterdam. Amst. W. Houtgraaff. 1789. 25 bl. gr. 8°.

4955 14 Afbeeldingen der batterijen, rondom Amsterdam, namelijk de volgende, alle ongenommerd:

(1) Amstel en Kalfjeslaan. Vlotbatterijen.
(2) Amstel (Buiten). Drijvende batterij.
(3) Amstelveen. Batterij.
(4) Amstelveensche weg en Kalfjeslaan. Batterij.
(5) Binnen bullewijk. Batterij.
(6) Buiten bullewijk achter Ouderkerk. Batterij.
(7) Diemerbrug. Batterijen.
(8) Diemerdam. Batterij.
(9) Duivendrechtsche brug. (Aan de) Batterij.
(10) Duivendrechtsche brug. (Over de) Batterij.
(11) Halfweg Haarlem. Batterij.
(12) Ouderkerk bij het groote Loopveld. Batterij.
(13) Ouderkerk op den buiten Amstel. Geschut.
(14) Weesper tolhek. Batterij.

Deze 14 platen zijn alle zonder eenigen naam van graveur. Met 2 reg. onderschrift. Iedere pl. hg. 19, br. 22 dm. in br. 4°.

4956 Dezelfde voorstellingen, geheel als voren. Hoogst naauwkeurige copiën òf origineelen der voorgaande platen. Deze zijn even als de vorige zonder naam van graveur, doch naar de platen 4412 en 4428 te oordeelen, zijn ze door *A. Suntach* en even als de genoemde platen op zeer fraai en wit papier gedrukt, met zeer lichte letters, terwijl de vorige op donker en grover papier gedrukt, en de letters dier onderschriften zwaarder zijn. Voorts zijn deze platen dááraan te herkennen dat op pl. 1 en 2 slechts eenige, op pl. 5. 7. 10. 14. evenveel vogels als op de vorige platen voorkomen, doch de

vogels op de andere platen zijn weggelaten. De eigenlijk gegraveerde voorstelling is op deze platen bijna 15 dm. hg. en 21[5] br., op de vorige slechts bijna 14 dm. hg. en 19[5] br.; ook is het koper van N°. 4955 bijna een duim kleiner dan van deze, die elk 21 dm. hg., 25 br. zijn. Wegens de volgende teekeningen houd ik N°. 4955 voor de origineelen.

4957 Dezelfde voorstellingen, doch veel grooter. *Origineele teekeningen* in O.-I. inkt, hier en daar eenigzins afwijkende van de platen 4955 en 56. Iedere teekening hg. 22, br. 30 dm. br. fol. — De teekeningen voor pl. 10 en 14 ontbreken; en zijn zeker nimmer bij dit Exemplaar geweest. Op deze teekeningen komen de vogels eveneens voor, als op N°. 4955 hetgeen er voor pleit om die serie voor de origineele te houden.

4958 Drie voorstellingen, namelijk als plaat 5. 7. 13 der drie voorgaande N°., met dezelfde Hollandsche onderschriften. Ze zijn echter even groot als de voorgaande teekeningen en hoewel ze geen adres, naam of N°. dragen, blijkbaar in Duitschland door *Probst* te Augsburg gemaakt even als de N°. 4891, 4943, enz. Waarschijnlijk zijn het slechts vergrootte copien van N°. 4955 en 56, doch welligt ook van eene mij onbekend gebleven grootere serie voorstellingen als de genoemde N°. Iedere plaat hg. 21, br. 30 dm. br. fol. *Gekleurd.*

4959 Kaarten uit: von Pfau, Pruissische Veldtogt in Holland. 1792. 2 dl. 4°.

I. Marschen en Campementen der Pruissen in 1787 in Holland. Naar *H. Kloeckhoff*. Hg. 39, br. 48 dm. De aanteekening bij N°. 4921 en 4953, als zijnde die uit von Pfau, is verkeerd.

II tot V bevatten de 14 kaartjes op N°. 4922 beschreven.

VI. Plan van Utrecht.

VII. „ „ Gorkum en aanval.

VIII. „ „ Vianen.

IX. 1. Hinderdam. 2. Uitermeer. 3. Nieuwersluis. 4. Goe Jan Verw. sluis.

X. 1. Muiden. 2. Naarden. 3. Weesp. 4. Halfweg Haarlem.

XI. Amsterdam en omstreken.

XII. Inundatiën om Amsterdam van Overtoom tot Noorddam.

XIII. 1 tot 7. Inundatiën en versterkingen om Amsterdam.

XIV. Inundatiën om Amsterdam, van Ouderkerk tot Diemerdam en Weesp.

XV. 1. Plan v. Diemerbrug. 2. Plan v. Duivendrechtsche brug. 3. v. Ouderkerk. 4. v. de Sluis van Overdiemen.

Alle platen zijn copien der fraaijere origineelen in von Pfau, Preuss. Feldzug. 1790. gr. 4°.

—— N°. 4960 tot 4966 vormt eene serie van zeven (ongen°.) prenten over de verdediging van, — en de gevechten bij Amsterdam geleverd. Allen van dezelfde grootte, bij D. M. Langeveld van 1789 tot 93 enz. te Amsterdam uitgegeven. Iedere plaat hg. 42, br. 55 dm. br. fol. (Zie Wagenaar, Verv. XVII, bl. 195—217; Ned. Jaarb. bl. 5286—5420).

4960 **30 Sept.** Aanval der Pruissische troepen op Weesp, verdedigd door Amster-
a damsche en Weespsche schutters onder H. van de Poll. Naar *Maas van Altena* door *C. Brouwer*. 1791.

b Dez. plaat, fraai *gekleurd.*

c Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

d Dezelfde voorstelling, *teekening* in O.-I. inkt voor de vorige plaat.

4961 **1 Oct.** Aanval op de stad Muiden door de Pruissische troepen onder Genl.
a Kalkreuth, verdedigd door Amsterdamsche schutters onder Col. Mattha. Naar *Maas van Altena*, door *J. W. Strunk*. 1792. 39

b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling. *Teekening* in O.-I. inkt voor de vorige plaat.
4962 1 Oct. Aanval op Amstelveen onder den Hertog van Brunswijk, verdedigd
a door Amsterdamsche troepen onder Kolonel *des Portes*. Naar *J. D. Teissier*, door *C. Brouwer*. 1791.
b Dez. plaat, fraai *gekleurd*.
c Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
d Dezelfde voorstelling, met eenige verschillen in het midden der plaat. *Teekening* in O.-I. inkt voor de voorgaande plaat.
4963 1 Oct. Aanval op de Duivendrechtsche brug onder Kolonel van Borstel,
a verdedigd door de Geldersche Brigade en de Amsterd. schutters onder Majoor H. W. Daendels. Naar *J. D. Teissier*, door *D. Koning*. 1790.
b Dez. plaat, fraai *gekleurd*.
c Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
d Dezelfde voorstelling, *teekening* in sepia voor de voorg. pl.
4964 1 Oct. Aanval bij Ouderkerk bij de Buiten-Bullenwijk door de Pruissische
a troepen onder Generaal Kalkreuth, verdedigd door Amsterdamsche schutters, onder Commando v. d. Luit.-Col. G. H. de Wilde. Naar *J. D. Teissier*, door *C. Brouwer*. 1793.
b Dez. plaat, fraai *gekleurd*.
c Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
d Dezelfde voorstelling. *Teekening* in O.-I. inkt, met een groot verschil in de afbeelding van het Pruissische leger.
4965 1 Oct. Aanval bij Ouderkerk aan den Amstel, bij de Binnen-Bullewijk,
a over het Joden kerkhof, aangevallen door de Pruissen en verdedigd door de Amsterd. schutters onder G. H. de Wilde. Naar *J. D. Teissier*, door *C. Brouwer*. 1790.
b Dez. plaat, *gekleurd*.
c Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*
d Dezelfde voorstelling. *Teekening* in O.-I. inkt voor de vorige plaat.
4966 1 Oct. Aanval bij Ouderkerk aan den Amstel op de afgebroken brug bij het
a Groote Loopveld, aangevallen en verdedigd door bovengenoemden. Naar *J. D. Teissier*, door *D. Koning*. 1789.
b Dez. plaat, *omberdruk*.
c Dez. plaat, *gekleurd*.
d Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*
e Dez. Voorstelling. *Teekening* in O.-I. inkt voor de vorige plaat.
4967 Aanval bij Ouderkerk bij het Groote Loopveld. De vorige plaat 4965 verkleind. Met hetzelfde onderschrift in 5 regels. Zonder naam van grav. Hg. 19, br. 23 dm. gr. br. 4°.

Ik herinner mij mij niet van de zes andere platen eene verkleining als deze gezien te hebben.

4968 Gevechten om en bij Amsterdam, allen in medaillon, met Hollandsch onderschrift en een Fransch omschrift onder het medaillon. In kleuren gedrukt op de wijze der Chalcographie. Naar *G. A. Meyssenheim*, door *J. A. le Campion*. Met adres: Amst., *J. Buffa* en Comp. Parijs, *Ambressane* Iedere plaat hg. 19, br. 16 dm. De zonderlinge fouten duiden genoegzaam aan, dat de platen in Frankrijk gegraveerd zijn.

De 4 hier voorkomende platen zijn:

Actie bij Amstelveen, — Ouderkerk, — Duivendrechtsche brug — en Halfweg Haarlem.

Of er meerdere bestaan is mij onbekend.

4969 (Oct.) Plaat ter eere van G. H. de Wilde, bevelhebber der Patriotten
a bij den Aanval op Ouwerkerk. — Borstbeeld van de Wilde, regts, in med. met de Faam, uitblazende: *Vivat de Wilde;* daaronder eene voorstelling van het gevecht bij *Ouwerkerk* en een keeshond, naar *links* gekeerd. Zonder naam. kl. 8°. Geheel als de plaat op A. Valentijn. N°. 4828.

b Dezelfde voorstelling, met kleine verschillen, zonder onderschrift en een keeshond naar *regts* gekeerd. Zonder naam. Hierbij: Op de overwinning der Burgerij v. Amst. 31 Sept. (*sic*) onder G. H. de Wilde. Gedicht. 7 bl. 8°.

Beide bij den Heer A. J. Nijland te Utrecht. Zie: v. Loon, Historiepenn. Verv. II. bl. 846. Bijlage N°. 122 en pl. 68. N°. 692, en: J. v. Lennep, Een Wakker man, in: Aurora. 1868.

4970 „Het bemagtigen der Uitermeersche schans" bij Weesp door de Pruissen.
a Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Woord. XXX.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4971 „Accurate afbeelding van de bloediege actie te Amstelveen." Gezigt van de huzaren over den weg jagende, in het verschiet Amstelveen. Met 2reg. onderschrift op de plaat en 9reg. verklaring. br. fol. Pendant der pl. 4980.

4972 „Overrompeling der batterij te Halfwegen Haarlem." Door *R. Vinkeles*.
a 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XX. bl. 16.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

4973 (10 Oct.) De Leydsche poort te Amsterdam door Pruissische troepen bezet. (Ned. Jaarb. bl. 5866) Door *H. Vinkeles*. 12°. Get. II. 6. Uit:? — Hetzelfde, anders. Is Lr. O. (Overtoom) uit: Atlas Vaderl. Gebeurt. 1789.

4974 Hetzelfde, nagenoeg geheel als voren, doch kleiner. Goede gravure naar *J. v. M(eurs ?)* door *T. K(oning)*. br. 12°. *Proefdr. v. a. l.* Uit: J.Hazeu, Historie der Omwentelingen. Amst. 1796. 12°.

4975 Hetzelfde, anders; gezigt op het Leidsche Plein met de 250 man Pruissische troepen voor de Komedie geschaard. *Teekening* in O. I. inkt door *W. Kok*. kl. 4°. Niet in plaat gebragt?

4976 „Pruisische Musketier v. h. Regiment v. d. Gener. v. Leibzier. — „Pruisische Jaager. — 2 afbeeldingen v. Pruissische Militairen, staande. Naar *G. Malleyn*. 1787, door *M. de Salliеth*. fol. Hg. 37, br. 25 dm. *Zeer zeldzaam*. In d. Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4977 (15 Oct.) „Intocht der Hollandsche guardes te Amsterdam door de Haar-
a „lemmerpoort." (Wagenaar, XVII. 251. Ned. Jaarb. 5394.) Door *R. Vinkeles*. 12°.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XX. 54.

4978 „Monument voor Amsterdam. 1787," nl. twee medaillons voorstellende de
a Garnalen Doelen op 1 Oct. en de bezetting der Leydsche poort door de Pruissen, — en in 4 vierkante afbeeldingen vier gevechten om Amsterdam. Naar *J. van Meurs*, door *M. Sallieth*. Rott. 1788. br. fol. Met: Bericht in 4° over deze pl.
b Dez. plaat, afdruk *in rood*.

4979 „Monument voor Amsterdam. N°. 2," vertoonende de merkwaardige voorvallen der Patriotten in 1787, op vier vierkante plaatjes, als: het vertrek der 600 burgers naar Utrecht, de Burgerwacht op Kattenburg, de wacht-

parade op Koningsplein, de remotie van negen Raden, voorts in twee medaillons de verkiezing van twee Burgemeesters en het portret van Col. Is. van Goudoever. Zonder naam van graveur. Met adres van W. Houtgraaff. br. fol. — Patriottisch pendant der voorgaande Oranje-plaat.

4980 „Tafereel der omwending in Nederland in 1787," voorstellende in twee medaillons en vier vierkante afbeeldingen de merkwaardige voorvallen der Prinsgezinden, beginnende met de aanhouding aan Goejan Verwellesluis tot aan de: Guarandeering van het Stadhouderschap. Naar *J. van Meurs* door *J. L. van Beek*. 1789. br. fol. — Hierbij een afzonderlijk 4° Bericht over deze plaat, die eigenlijk een vervolg is van N°. 4978.

—— 4981—5006 zijn verzen en Calligraphische Zinneprenten ter eere van het herstel des Stadhouders.

4981 „Oude Constitutie herstelt. 1787." — Calligraphische kunstprent, met
a randwerk waarin een vers geslingerd is. Bovenaan het Prinselijk wapen, ter weerszijden dat van Amsterdam en den Haag. Naar *A. Zürcher* door *J. G. Visser*. Hg. 47, br. 54 dm. gr. br. fol. — Hierbij twee verschillende verklaringen, kl. fol. en eene kwitantie van *ƒ* 6,— voor deze pl.
b Dez. plaat, fraaije afdruk op *wit satijn*.
c Dez. plaat, fraai *gekleurd*.

4982 „Liefde tot het Vaderland baard Eendracht." — Calligraphische zinne-
a prent met 2 medaillons; onderaan een 2reg. versje: „Haat en nijd doet „Burgers dwaalen," enz. Naar *L. J. Ferrier*. Hg. 38, br. 54 dm. br. fol.
b Dez. pl., proefdruk vóór het vers en den naam.

4983 „De vreede tusschen 's Lands Staaten en Prins Willem V." Calligraphische
a kunstprent „ter Gedagtenis van 20 en 24 Sept." Bovenaan het portret van den Prins. Naar *L. J. Ferrier*. Zonder naam van graveur. Hg. 34, br. 46 dm. br. fol.
b Dez. plaat, fraai *gekleurd*.

4984 „Oranje door Gods kragt," enz. Slechte calligraphie. Zonder naam. br. 4°.

4985 Zinneprent. „De gelukkige dag." De Gerechtigheid opent aan den Prins den
a weg naar 's Hage, terwijl de Provincie Holland hem de Commando staf teruggeeft. Rechts op den voorgrond de Holl. leeuw met het jaar 1766 (toen de Prins Stadhouder werd). Op den achtergrond graveert de Dankbaarheid de namen *Brunswijk* en *Rhoon* op eene eerezuil. Naar *Humbert*, door *M. Sallieth*. Hg. 35, br. 39 dm. br. fol.
b Dez. plaat, in *kleuren* gedrukt. — Met twee verschillende uitleggingen, beide in het Hollandsch en Fransch, en waarvan eene in 2 Exemplaren die in het opschrift verschillen.

4986 Zinneprent. „De van de storm beschermde Oranjeboom, of gedenkteeken der
a „gelukkige Omwenteling in de Nederlanden." — De Oranjeboom, waaraan de portretten in medaillon van den Stadhouder, Gemalin en drie kinderen en onderaan die zijner vier voorouders, wordt door den Pruissischen adelaar beschermd. Naar *J. Vitez*, door *Sansom* en *Roosing*. Hg. 45, br. 30 dm. fol. Met drie verschillende gedrukte verklaringen in fol.
b Naauwkeurige copie der voorgaande plaat, met 6reg. Holl. en Fransch onderschrift. Door *J. Gleich* te Parijs. fol.

4987 Zinneprent. „De Orange Tuijn." In eene onderwetsche tuin, met geschoren lanen staan op voetstukken de bustes van den Prins, de Prinses en drie kinderen. Door *J. Gleich* te Parijs. Hg. 32, br. 42 dm. br. fol.

4988 Zinneprent. „Les héros immortels." — In het midden eene zuil, waaraan de
a portretten in med. van Willem I, Frederik Hendrik en Willem III hangen en waarbij dat van Willem V gevoegd wordt. Door vele zinnebeeldige personen omgeven. Met 2reg. Fransch onderschrift. Zonder naam. (Door *M. Sallieth* (?) Hg. 45, br. 31 dm. gr. fol.

Hierbij eene afzonderlijke Hollandsche en Fransche uitlegging, en eene: *Verklaaring* in dichtmaat door T. v. Limburg.

b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*

4989 Zinneprent. „Het herstellen der Nederlandsche Unie. — Le rétablissement de „l'Union Belgique." — Op den voorgrond vier monsters door den Pruissischen adelaar verjaagd, daarachter de borstbeelden van Willem V en gemalin. Links de Nederl. maagd die op nieuw de zeven pijlen ontvangt, enz. — Zeer uitvoerige plaat zonder naam, met Fransch en Holl. onderschrift. Hg. 55, br. 41 dm. gr. fol. Met afzonderlijk Holl. en Fransch uitleggend vers: „Zang ter uitlegging. — Vers à l'Explication", enz.

4990 Zinneprent, waarop de Prins gewapend en beschermd door den Pruissi-
a schen adelaar den tempel van het Gemeenebest bestijgt en uit handen van Gerechtigheid op nieuw den veldheerstaf ontvangt. Met 16reg. vers: „'t Gered Gemeenebest," van J. van Hoogstraten. Aquatinta naar en door *B. Bolomey*. Hg. 38, br. 26 dm. fol.

b Dez. plaat, fraai *gekleurd.*

4991 Zinneprent, waarop de Prins door Vaderlandsliefde en Geduld op den drempel van het Staatsgebouw geleid wordt. Links vertreedt de Eigenbaat, naast wien een keeshond, de burgereendracht. Met 20reg. vers: „De ware en zuivere „dienst" enz. Slechte plaat, zonder naam v. graveur. Hg. 30, br. 24 dm. fol.

4992 Zinneprent, waar de Prins op een altaar staat, de Vrijheid omhelst en
a tevens den Bijbel van de Godsdienst ontvangt. Met 20reg. vers van P. Hofstede: „De Godsdienst door de zon bestraald," enz. Slechte plaat zonder naam. Hg. 30, br. 23 dm. fol.

b Dez. plaat, afdruk op *witte zijde.*

4993 Zinneprent, waar de Prins op een hoeksteen naast de Nederl. Maagd staat.
a De Tweedracht tracht de hoeksteen door een hefboom te verplaatsen, doch wordt door den Pruissischen adelaar belaagd enz., de Eendracht daalt van den hemel, enz. Met 16reg. vers: „Vervloekte Tweedracht" enz. en afzonderlijke Fransche en Hollandsche uitlegging. Zonder naam v. grav. Hg. 29, br. 23 dm. kl. fol.

b Dez. plaat, *gekleurd.*

Deze plaat is waarschijnlijk een antwoord op de volgende Patriotsche prent van tegenovergestelde rigting en die nagenoeg hetzelfde vers heeft, wat in deze prent slechts weinig is veranderd.

4994 Zinneprent, waar de Vrijheid met de Nederlandsche Leeuw op een altaar
a staat, met opschrift: *Hanc tuemur hanc defendimus*, beschermd door Godsdienst en Burgertrouw, met schild: *pro Civitate*. Links de Prinses, wier mantelslip door den Prins gedragen wordt; op den voorgrond de Tweedracht die met den luipaard (Engeland) het altaar der Vrijheid tracht omver te wroeten. In de lucht de Pruissische adelaar die den Prins en de Prinses te hulp wil komen. Met 16reg. vers. „Vervloekte „Tweedracht," enz. Zonder naam v. grav. Hg. 29, br. 25 dm. fol. Met afzonderlijke Holl. en Fransche uitlegging. fol.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

c Dez. voorstelling, origineele *teekening* in sepia voor de voorgaande plaat. Deze plaat doelt wellicht op de pogingen der Prinses tot het verkrijgen van satisfactie voor de Goejan Verwellensluis, enz. (N°. 4834) door Pruissische hulp.

4995 Zinneprent in medaillon. Hercules werpt het monster Tweedracht in de *a* hel. Met omschrift: *Immanitas discordiae. Palmaria concordiae.* — Onder het medaillon de namen: *Post v. d. Nederrhijn, Politieke kruier, W. Fijnje,* enz. Zonder naam. br. 14, hg. 18 dm. 8°. — Dit is de titelplaat van (J. le Francq v. Berkhey) Snerpende Hekelroede. (1787) waarvan de hierbijgevoegde uitvoerige voorrede van 12 bladz. eene uitvoerige uitlegging bevat.

b Dez. plaat, *omberdruk*.

c Dez. plaat, latere druk, vermeerderd met eene strik die om de geheele voorstelling slingert, met de woorden: „Zij verschijnen, zij verdwijnen," enz. — Titelprent voor het werk van Berkhey: „de Bataafsche Menschlijk„heid. Nieuwe uitg. Met geschiedk. aanteek. Leid. 1804." 8°. — Dit werk: *de Bataafsche Menschlijkheid*, is een gedicht van 563 zesreg. coupletten, die alle met het woord *Menschlijkheid* eindigen!! en toegelicht zijn door 288 bladzijden aanteekeningen, waarin onder zeer veel overbodiga, enkele opmerkelijke historische bijzonderheden van dien tijd vermeld worden.

4996 Sept. Zinneprent op de herstelling van den Prins. — 4 Oranjeboomen (een groote, regts een, links 2 kleinere) staan in een tuin geplant; voor de grootste zit de maagd van Nederland, in de regterhand het wapen van Oranje, in de linker de speer en Vrijheidshoed; aan hare voeten knielt de Godsdienst die op de Tweedragt wijst, wier voeten met ketenen geboeid worden. Zonder eenige letter. Hg. 20, br. 15 dm. 4°. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

4997 Twee zinneprenten uit: „De Politieke snapster." — De Prins en de Prinses staan op het rad van Fortuin, waarboven de Gerechtigheid. — Twee Burgervrouwen verwijten den Patriot Piet zijne dwaasheid. — Iedere plaat met 4reg. vers 4°.

4998 Zinneprent. — De Prins, steunende op de Republiek, reikt zijne rechterhand aan eenen bedrogen Patriot. Met 6reg. vers: „De Vorst rust met zijn Macht," enz. br. 4°.

4999 „De edelmoedigheid, de hoofddeugd van een Vorst. In 4 zangen door „Jan Heij. Rotterd. N. Cornel. 1787." Met titelvignet, waar de Prins begeleid door de Wijsheid en Voorzichtigheid naar den troon der Republiek gaat. Door *Sansom* en *Roosing*. 8°.

5000 Vignet. De Nederl. Leeuw met vrijheidshoed en omschrift: „Oranje heeft „den leeuw," enz. 24°. Welligt afdruk van eene draagpenning, doch niet in van Loon, Historiepenn. Vervolg.

5001 „Triumph-lied op de Heuchelijke Herstelling v. Z. H. Willem V. Amst. „Gedrukt na de Echte copy." — Vers van 40 vierregelige strophen, waarboven 3 houtsneden, nl.: de Holl. Leeuw met de pylen der Unie; ter weerszijde 2 Oranjeboomen. *Plano*.

5002 Vers ter eere van Willem V, Gemalin en kroost, — als een cirkel gedrukt en waarvan de eerste letters de volledige namen van den Prins enz. uitmaken. In het midden een in rood gedrukt houtsneê plaatje: *Vivat Orange.* Met optelling der getalletters tot 1787. Door C. Koen te Kwadijk. Amst. *Trop en Koene*. 1787. Plano.

Deze houtsnede met *Vivat Orange* komt ook voor bij een lied ter eere van de Willemstad. Maart. 1793.

5003 Zinneprent op het herstel der Orde. — Een Heer en Dame wandelende met een kind in een landschap, worden door een eerwaardig tuinman begroet, wiens huisvrouw naast hem ter nederzit haar kind zogende. Op den achtergrond een monument, waarop de Vrijheid, Themis, en het jaar 1788. *Teekening* in sepia door *N. Muys*. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

5004 Groote Zinneprent ter eere van den Koning v. Pruissen, enz. voor zijne
a herstelling van het Erfstadhouderschap. — „Aan de Verlossers der Vereen. „Nederl., Koning Fred. Willem II v. Pruissen, Hertog Karel Willem „Ferdinand v. Brunswijk. — Het Heiligdom der Unie, het Stadhou„derschap v. Willem V, de Magistraat enz. der Stad Leyden, heeft J. le „Francq v. Berkhey dit zinnebeeldig dankoffer toegewijd. Anno 1788." — De portiek van een tempel met het voorgaande opschrift; De Prins en Gemalin staan voor een monument met 2 borstbeelden; ter weerzijde van den tempel vier pyramiden gewijd aan de nagedachtenis van Prins Willem II, III, IV en Prinses Anna, op den voorgrond het lijk van Willem I in het graf. In de lucht regts een Pruissische Adelaar, links twee „Leyden ontzet „meeuwe duifjes" die een brief in den bek houden waarop (volgens de verklaring) moet staan: *Leyden ontzet* 1787, doch waarop staat: „*Utrecht ontzet* 1787." Naar *J. le Francq van Berkhey*, door *J. G. Visser*. 1789. Hg. 59, br. 72 dm. gr. br. fol.

Hierbij eene (zeer zeldzame) Hollandsche *Verklaring* in 6 kol. gedrukt, waarnaast eene gegraveerde *cartouche* voor een in te voegen naam of wapen; — voorts eene Fransche uitlegging in 4 kol. en dezelfde Fransche uitlegging in *HS*. van Berkhey zelven, eindelijk een 4° *Bericht* op welke wijze dit tafereel van uitlegging te gebruiken.

Volgens deze Hollandsche en Fransche *Verklaring* blijkt het dat Dr. Berkhey dit smakelooze tafereel van kruipende onderworpenheid zelf geïnventeerd en geteekend heeft, het door zijn vriend *Nic. Rode* heeft laten schilderen en voorts door *Jacq. Monte* met spiegelglas, portretten en gekleurde letters op glas heeft doen opluisteren. Waarschijnlijk is het origineel in den loop des tijds te gronde gegaan. Het HS. is herkomstig uit de verzameling der werken van Dr. Berkhey, vermeld op N°. 4411. — In den Atlas van den Heer A. v. Stolk te Rotterdam berust hiervan een zwaar *gekleurd* Ex.

b Dez. plaat, afdruk op *Oranje papier*.

c Dez. plaat, *proefdr. vóór alle inschriften,* vóór de lucht, enz.

d Dez. *proefdr.*, *omberdruk*.

e Dez. plaat, *etsdruk* vóór alle inschrift en vóór het hoofdtafereel in het midden. — *Unieke* verzameling van 5 verschillende Exemplaren.

5005 „Praalbeeld voor Z.M. Frederik Willem II, Koning van Pruisen." — De vorst staat, als Romeinsch krijgsman, op een voetstuk; vóór hem de Heerschzucht (de Patriotten) gekluisterd. Met uitvoerige beschrijving in vers. Slechte gravure zonder naam. kl. fol. Pendant van N°. 4752, waar verkeerdelijk: Praalbed voor: Praalbeeld staat.

5006 „Triumph en Orange Gesang Ter Eeren van de Doorlugtige en Konings „Hooghedens." Vignet in versierde letters op een veld, door het Alziend Oog beschenen, door 2 Engelen met bazuinen omgeven. Naar en door

H. Donnet. Daaronder gedrukt: Triumph-Orange-Lied in 11 coupl. door C. de Vries. Met adres v. H. Donnet, Konstdrukker in de Tuinstraat bij de Madelievenstraat (te Amst.) Hg. 14 en 44, br. 39 dm. gr. fol. In de verzameling v. d. Heer A. J. Nijland te Utrecht.

—— N°. 5007 tot 5034 zijn spotprenten op de Patriotten of Keezen; eerst die op bijzondere personen (5007 tot 5012,) later de algemeene.

5007 Spotprent op Burgemeester H. Hooft, den 27sten Nov. als Burgemeester ontslagen. (Ned. Jaarb. 5739). De Prins staat in eene kamer; vóór hem Hooft geknield, zeggende: „Lieve Prins, ik verzoek, pardonneer." Zonder naam van grav. Goede gepointilleerde gravure. Hg. 20, br. 14 dm. gr. 4°.

5008 Vier spotprenten op P. Witmond, den Patriotschen Afgevaardigde op 21 April (zie N°. 4793) en naar Utrecht; overigens kannekooper te Amsterdam, — den 9en Sept. 1788 gebannen. (Wagenaar, Verv. XXI, 32; Ned. Jaarb. 1788, bl. 1355). Op alle wordt Witmond voorgesteld verscholen in een grooten Keulschen pot met opschrift: *P. W. M.*, zoodat alleen zijn hoofd er uitkomt, vragende: *Zijn de Franschen er al* en doelende op de algemeen gehoopte doch uitgebleven hulp der Franschen.

Deze 4 platen zijn allen in 8° doch van verschillend formaat, en hebben de volgende varianten:

a Witmond met 1 regel schrift: *Zijn de Franschen er al!!?* Goede gravure. 8°.

b Hetzelfde, veel kleiner, met 4reg. versje: *Wee mij en mijne vrijheidsleer*, enz. gr. 12°. Goede gravure.

c Hetzelfde, doch achter Witmond staat V..... H.... (wie is dat?) op een stoel, die het deksel op de kan wil doen en aan Witmond antwoordt op zijne vraag over de Franschen: *Ga zo lang weer in de kan, wijl dat nog wel wat duuren zal*. Geëtst. gr. 8°.

d Hetzelfde als voren. De man achter Witmond is genoemd V. H., en geeft hetzelfde antwoord. Houtsnede. gr. 8°. — Allen *zeer zeldzaam*.

Over Witmond is in eene verzameling van Mr. W. E. J. Berg v. Dussen te Amsterdam, eene *teekening* waarin Witmond ook in eene kruik wordt voorgesteld, doch daarnaast zit een boer, lezende uit een boek wat op een tafeltje ligt, met onderschrift: De prophetie van Harmen aan den Overtoom; Witmond zegt: „Die Franzosen sollen wohl baldt in Holland kommen." 8°.

5009 (Octob.) „De broek op de vlucht." Spotprent op den, in October door de Rotterdamsche Regering ontslagen Patriotschen Predikant Prof. J. J. le Sage ten Broek aldaar. (Ned. Jaarb. bl. 5462). — Het hoofd en de armen van een man met grooten steek komen uit een' zeer wijden broek te voorschijn. In zijne handen houdt hij *Keze Kokardes* die hij te koop aanbiedt. Met 6reg. vers: „Men singd thans langs de straat de Broek is op de loop," enz. Zonder naam van grav. gr. 4°.

Onder de plaat staat met potlood: 26 Nov. 1787, doch de juistheid van dien datum betwijfel ik. — Zie voorts N°. 4672—76.

5010 Spotprent op denzelfden, in vijf openslaande figuren en een transparant. Op N°. 1 staat hij in geestelijke kleeding, naast hem een Kees met eene vrijheidsstaf in zijne poot, achter hem de St. Laurenskerk; op N°. 2, 3, 4 en 5 is hij gedeeltelijk en geheel uitgekleed en in het transparant (of 6) wordt hij door den Duivel opgehangen. 4°. Toegeslagen hg. 19, br. 15 dm. Met bijschrift in dicht voor de 6 verschillende figuren. — Voorts hierbij een 4reg. vers: „Wat koddig beeld," enz. en een gedrukte volksdeun in 4°.: „Dominé ten Broek, wil mij verstaan."

5011 Spotprent op denzelfden. „De herschepping der Professoraale Kees." Een gewapend vrijcorporist met vier omslaande blaadjes die alsdan een gewapenden kees vertoonen. Naast hen een kleine vrijcorporist, of student, die later een kleine kees wordt. Met 4reg. vers: „Studentje Kees, pas op" enz. 8°.

5012 (Nov.) Mishandeling van den Patriotschen kleêrenmaker Pieter Mannie, gewezen Adelborst in de Burgercompagnie N°. 9 te Rotterdam. — De stad verlaten hebbende keerde hij terug, doch werd in November door de Regeering in een rijtuig de stad uitgeleid. Buiten de Oostpoort gekomen, haalde het Oranjegemeen hem uit het rijtuig en mishandelde hem zoozeer dat hij voor dood bleef liggen en zich later ter naauwernood kon redden. (Vaderl. Huisboek, V. 178.) — Gezigt buiten Rotterdam; regts een schip *De Zeebouwer* op stapel; links een rijtuig en de mishandeling van Mannie, op den voorgrond worden zijne kleeren verscheurd. Met 2reg. vers: „Zie „hier hoe dronken Piet," enz. Hg. 16, br. 22 dm. br. 4°. *Uiterst zeldzaam.*

5013 „De Vrijheid." — Spotprent op de Patriotten en hunne verijdelde hoop op Fransche hulp. — *De Vrijheid* staat zonder hoofd en met ééne arm op een voetstuk; in plaats van het hoofd staat een haan, die uitroept: *Richel...ieu!* Rondom het beeld dansen eenige keezen. Met 4reg. vers: „De Vrijheid heefdt haar Hoofdt en eene hand verlooren" enz. gr. 4°.

5014 „Papiere hemel der nieuwerwerse (*sic!*) Patriotten". — De omhoog vliegende Patriotten worden door de Engelen losgelaten en door den bliksem in de hel geslingerd. Met 4reg. vers: „Deez helden vliegen hoog". gr. 4°. Hierbij een 20reg. gedicht in 4°.: „Het brullen van een woedenden en „vernederden Patriot in Nov. 1787," met de weerklank er op.

In de Verzameling van den Heer A. J. Nijland te Utrecht heb ik eene plaat gevonden die mij toeschijnt hetzelfde te bedoelen als deze plaat en welke òf hier, òf bij de Omwenteling van 1795 behoort. — Eenige beangste mannen (Vrijcorporisten?) zitten in de hoogte op eene sofa met 2 Leliën (Frankrijk) versierd; boven hen een (Pruissische?) Adelaar, die de bliksems uit zijne klaauwen loslaat; onder de sofa andere beangste mannen omhoog ziende, waarnaast een lagchend man die hen met eene rist uijen (of Oranjeappelen?) kastijden wil. — Zeer onduidelijke, gepointilleerde, doch geestig gegraveerde plaat (welligt door *J. Bemme.*) Hg. 33, br. 24 dm. kl. fol. Zonder éénigen naam of woord. Deze curieuse plaat heb ik nooit elders aangetroffen.

5015 „De bedotte Kees." — Spotprent op de Patriotten, bij het niet opdagen der Fransche hulp en het opmarcheeren der Pruissen. — De kees houdt zijn geweer schuins waarlangs een haan naar boven klimt en hem eene bril op de neus zet. Op den grond ligt het *Delfts Declaratoir*, de *Defensie van Utrecht*, enz. Met 12reg. vers: „Wel Kees, wat ben je fijn bedot" enz. Hg. 20, br. 15 dm. 4°. — Is in April 1793 op nieuw gebruikt. Zie aldaar.

5016 „Dapperheid der Keezen." — Vuile spotprent op de Patriotten. Een gewapende kees heeft zijn geweer bij het schildwachthuisje laten staan en bespringt eene als vrouw gekleede teef (welke feiten, alsook veel zuipen en verwaarloozing van huisgezin en zaken, door de Orangisten gedurig aan de Patriotten verweten werden.) Met bovenstaand onderschrift. Hg. 15, br. 17 dm. 4°. *Zeer zeldzaam.*

5017 „De herschepping van den Kees." Spotprent op de Patriotsche Vrijcorporisten, vertoonende eenen schutter, met vier omslaande blaadjes, die dan eenen naakten kees vertoonen. Met dit bovenschrift. Hg. 15, br. 9 dm. 8°.

5018 „Straf der Vrijheidschenders." — Een Kees hangt aan de galg en wordt
a door de Gerechtigheid gegeeseld; in het verschiet het beeld der Vrijheid, waaromheen de Keezen dansen. Hg. 16, br. 12 dm. kl. 4⁰.

b Dezelfde plaat, latere druk in 1788 òf 93? gebruikt) met onderschrift: „Geschikte straf der uijtgeweken Patriotten." In den Atlas van Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

5019 „De Keesepost. Haar gewaande Vrijheid en Vreugd. De Keesen haar Wag-
a „ten en Posten binnen Amsterdam. 1787." — 2 Keeshonden staan met geweer op schouder voor hunne huisjes tegenover elkaar op schildwacht; op den grond, regts, een groot lang been, links een klein stukje been. Met 12reg. vers in 3 kol. en onderschrift: „Weg Land Beroerders de Stad uit." — Ellendige houtsnede. Volksprent. Hg. 27, br. 32 dm. fol.

b Dezelfde voorstelling; zeer naauwkeurige kopij met hetzelfde opschrift en verzen, doch met iets kleinere letter gedrukt; alleen hieraan herkenbaar dat het groote been, wat op de vorige plaat regts op den grond lag, nu links ligt, en het andere regts. Volksprent als voren. Hg. en br. als voren. Beide *zeer zeldzaam*. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

De plaat: de Gewapende Kees N⁰. 4866 is hiervan waarschijnlijk de navolging of het origineel.

5020 Scherpe spotprent op de Vrijcorpsen. — Een Vrijcorporist staat met een broodje in de hand op eene stoof en roept uit: „Ach, als de Pruissen ko„men." Met 4reg. vers: in H.S.: „Hier staan ik op mijn post.... want had ik „'t stoofje niet," enz. *Teekening*, niet in plaat gebracht, waarboven met Duitsche letters geschreven is: „Ein Holländischer Patriot auf verloren „Posten." Hg. 32, br. 19 dm. kl. fol.

Hierbij een anoniem gedicht van 4 bl. „Den scheldnaam van *Kees* door de „Patriotten tot een eernaam aangenomen." beginn.: „Werd ooit een volk, „om heldendaaden,... met eerenamen overlaaden," (nl. dan verdienden dit de Patriotten.) Dit gedicht ware beter bij N⁰. 4887 geplaatst.

5021 Een Kees, als Vrijcorporist op wacht staande, wordt door een Pruis geschopt en door den Pruissischen Adelaar een bril op de neus gezet. Met 4reg. curs. vers: „Ziet hier de Ontwapening der Keezen." br.4⁰. Zie op 23 Oct.

5022 Eenige gewapende Keezen en Hanen vlugten hals over kop voor een Pruissischen huzaar. Met 2reg. vers in kapit.: „Woud gij in Hollands tuin uw „helsche klaauwen zetten? O Keeze Rot! en Haanen Dat zal ik u be„letten." Zonder naam. br. 4⁰.

5023 Een keeshond, die een halsband *Egalité* om den hals en een knijpend hout op den staart heeft, holt voort, roepende: *Na Parijs, na parijs!* Naast hem een berooide Patriot, die handenwringend roept: *Waar nu na toe* (à rebours gedrukt). In de lucht houdt de Pruissische adelaar den bliksem. Houtsnede zonder naam, veel beter dan eenige die ik ooit uit de 18e eeuw zag. Hg. 20, br. 19 dm. gr. 4⁰. *Hoogst zeldzaam*. — N⁰. 5021, 22, 23 in den Atlas v. Mr. S. v. Gijn.

5024 Zinneprent op de verdrukking der Patriotten. — Een Kees staat met een juk op den schouder en met ketting om den hals bij een hondenhok. In med. met 4reg. vers: „Dees boeje en het juk is mij... bevolen,... „Maar zoo ik krijg de waapens weer," enz. 12⁰. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

5025 „Heldendaaden der blikke banquetruiters tegen de Joodsche plaatkoeken„vrouwen," enz. — Afbeelding van een' ruiter, die over eene houten

brug tegen een kruiwagen en de kraam van eene plaatkoekenvrouw aanrijdt. Met 6reg. vers: „Ziet Blikke Ruijters Kees." Hg. 12, br. 12 dm. kl. 4°. *Zeer zeldzaam.*

— Volgens een hierbijgevoegde 4°. Amsterdamsche volksdeun schijnt deze plaat te doelen op een voorval van een vrijheidsruiter, die in een Joodsche plaatkoekenkraam viel, waarschijnlijk bij gelegenheid der Amsterdamsche kermis in de drie eerste weken van Sept.

Deze plaat is een transparant, waardoor men den Duivel ziet op een vrijcorporist gezeten, en daarbij dit onderschrift: „De bezeten vrijcorpo-„rist, op de manege in 't Voorburg van Utrecht." Het plaatje: „De bezeten Vrijcorporist" is zonder het overgeplakte van de „Banquetruiters" in den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

5026 „Wij rijden naar St. Omer." — Drie ezels, waarop drie mannen zitten. Spotprent op het vluchten der Patriotten naar St. Omer in Frankrijk. Hg. 25, br. 18 dm. kl. fol. — Hierbij het vignet van een' tabakswinkelier *F. P. Meyer*, Leliegracht bij de Prinsengracht (te Amst.) met beeld *de Vrijheid* voorstellende, naast eene kolom waarop *St. Omer* staat. Voorts 2 der plaatjes van N°. 4457, voorstellende de Gevangenis te Wezel, en: de Patriotsche Societeit te St. Omer.

— N°. 5027—5034 zijn Buitenlandsche Spotprenten op de Patriotten.

5027 „Caspar von Kaas Dancksagung bey Meister Wilmsen der Starke." Duitsche spotprent op Burgemeester H. Hooft. Op den voorgrond Hooft, die aan den Prins de hand kust; in het verschiet de Hoogesluis van *Amste—rdam* en de geheele stad. Met 4reg. Duitsch onderschrift en adres van *J. M. Will* te Augsburg. br. fol.

5028 De Hollandsche leeuw wordt door de zweep van Pruissen tot rede gebracht, terwijl de Patriotten de staart strijken en een ander alarm blaast. Met onderschrift: „Unterschied zwischen weltlichen und göttlichen Justiz." br. 4°.

5029 „Purge à l'Orange. 1787." — Fransche spotprent op de gratificatie van 500,000 Gulden aan de Pruissische Legermagt den 30 Oct. 1787 door de Staten van Holland geschonken. (Wagenaar, Verv. XX. 143.) Eene vrouw (de Prinses) berijdt den Hollandschen leeuw; in de lucht een Pruissische adelaar die een oranjeappel in den bek van den leeuw spuwt, waardoor hij eene diarrheé van gouden dukaten krijgt, die in eene Pruissische chakot vallen. Hg. 24, br. 18 dm. gr. 4°.

5030 „La toilette du lion." — Fransche spotprent op hetzelfde. De leeuw wordt door een' Pruis ingezeept, terwijl de Pruissische adelaar den poot op de hand en de schaar houdt en in den bek een zak met: *poudre fine à l'Orange.* — Rechts neemt Mercurius een geldkist, waarin de zeven pijlen van Holland weg, als betaling *pour le friseur et le barbier*. Met bovenstaand onderschrift. Hg. 20, br. 23 dm. br. 4°.

5031 Serie van vier Engelsche spotprenten (gen°. I—IV) met Engelsche en Duitsche boven- en onderschriften. Ieder hg. 30, br. 36 dm. gr. br. fol.

I. Onderschrift: „Rehearsal. — Die Probe." — Eenige Holl. boeren en kikvorschen schieten op een' aan de muur geschilderden Pruissischen Huzaar.

II. Onderschrift: Performance in Sept. and Oct. — Die Vorstellung in Sept. u. Oct. — Een Pruiss. Huzaar rijdt op eenige verschrikte en knielende Hollanders in.

III. Bovenschrift: „Politics inside out. — Politick mit dem Inwendigen heraus." — Een magere Franschman presenteert een leegė beurs aan een' knielenden Hollander en een dreigenden Engelschen Matroos en Pruiss. Huzaar.

IV. Onderschrift: „The Dutch patriots ascension. — Himmelfahrt des Holländischen Patrioten." — Eenige Pruiss. militairen gooijen een' Hollander in een beddelaken omhoog, dat de dukaten hem uit de zakken vallen.

5032 Dezelfde vier voorstellingen ongenommerd en *gekleurd*; zonder bovenschrift uitgenomen N⁰. 3. Waarschijnlijk de origineelen voor de voorgaande serie. Met de volgende onderschriften: (1) Rehearsal in Holland. — (2) Performance in Holl. — (3) Politics inside out. — (4) Military recreation in Holl. — Uitgegeven te Londen van 18 tot 24 Oct. 1787 bij *T. Harmar, Piccadilly*. Zonder naam van teekenaar. Iedere pl. hg. 32, br. 41 dm. br. fol.

Kunnen deze ook zijn van *J. Gillray?* In de folio collectie zijner spotprenten, voor eenige jaren door B. Quaritch te Londen uitgegeven, heb ik ze echter niet gevonden.

5033 Engelsche spotprent op Amsterdam. — Op een tooneel pakt Willem V, met uitgetogen en van bloed druipend zwaard, eenen Patriot, met twee goudbeurzen in de hand, waarnaar andere Patriotten met kikvorschen-koppen zien. Het orkest is de Hel, waarin de Duivel en Frederik de Groote spelen. Met onderschrift: *Amsterdam in a* DAM'*d Predicament.* Met adres: London. 1 Novemb. 1787. *F. W. Fores*. Gekleurd. gr. br. fol.

Deze plaat is N⁰. 29 in de folio collectie der werken van *Gillray*, door Quaritch uitgegeven.

5034 „Hollands Patriotisimus." — Duitsche spotprent op de Patriotten. Om eene tafel zijn zeven mannen bezig een strik, waarop de namen der Holl. provinciën in het Duitsch staan (dus de Unie), van een te scheuren. Links vertreedt een Patriot het boek der Unie; rechts wordt de Koophandel door gewapende mannen belaagd; twee Duivels roepen hen toe: „*Verlasst euch auf auswärtige Hülfe*," terwijl een andere Duivel roept: *Fahret fort, ich Hülfe euch*. Met bovenstaand onderschrift en adres van *J. M. Will* te Augsburg. gr. br. 4⁰.

5035 (8 Oct.) Onlusten tegen eenige Orangisten in eene herberg te Voorburg.
a (Wagenaar, Verv. XX. 354 en 408). Door *R. Vinkeles*. 12⁰. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XX. 156.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde voorstelling, *teekening* in O.-I. inkt.

5036 23 Oct. „Le Desarmement d'un Officier de la Garde Bourgeoise G. H. „de Wilde à la Maison de Ville d'Amsterdam." Onderschrift op eene teekening in kleuren van een der kamers op het Amsterdamsch Stadhuis (thans Paleis) waar een bord met wapens van Burgemeesters of Schepenen aan de muur hangt, en eene schilderij boven den schoorsteen een fluitspelenden herder, enz. afbeeldt. Aan eene tafel zitten 2 Burgemeesters; links 3 Raden, allen met Oranje eocardes; op den voorgrond staat de Kapitein G. H. de Wilde, (zie N⁰. 4969 en 5021) wien zijn insigniën worden afgenomen. Zonder naam van teekenaar. Hg. 48, br. 49 dm. fol. Niet in plaat gebragt. In den Atlas van Amsterdam v. d. Heer D. C. Meyer Jr.

5037 „Gezigt van de Militaire hooftwagt op de Botermarkt te Amsterdam.
a „1787." Met 1 reg. onderschrift. Zonder naam. (Door *J. Wijsman?*) br. 4⁰.
b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*
5038 De hoofdwacht voor de ingerukte landsmilitie op de Botermarkt voor het Regulierspleintje. 1787. Met adres van *B. Mourik*. Uit: Merc. 1788. Mei.
5039 Hetzelfde geheel als voren, doch grooter. Rechts ziet men de in 1874 weggebroken Waag; in het verschiet de Amstelstraat; links de Kromme-elleboogsteeg. Met onderschrift: „Famosum Amstelod. Monumentum in „perpetuam rei memoriam in foro Butyri positum, anno triplicis Constitut. „nostrae." *Teekening* in kleuren. Zonder naam. Hg. 26, br. 32 dm. br. fol.
5040 „Gezigt van het Militaire wagthuis bij Jan Rodenpoortstoren." Door *J. Wijsman*. 1790. Pendant van 5037 en 41.
5041 „Gezigt v. h. Burgerwagthuys op het Kadijksplijn te Amsterdam 1787."
a Door *J. Wijsman*. 1790. br. 4⁰. — Van het wachthuis voor het Admiral. Magazijn op Kattenburg is eene afbeelding op het: Monument voor Amsterdam, N⁰. 2. Zie N⁰. 4815.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.* Beide in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.
5042 Nov. „De Pruissische Hussarenwacht buiten de Leidschepoort te Am-„sterdam, in November 1787." — Geëtst door *R. Jelgerhuis*, Hg. 23, br. 26 dm. kl. br. fol.
5043 Hezelfde anders. Met 1 reg. onderschrift. Gezigt van het Wachthuis in het Leidsche boschje. Zonder naam v. grav. (*J. Wijsman?*) br. 4⁰.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
5044 (9, 10 Nov.) Vreesselijk oproer en plundering te 's Hertogenbosch door de soldaten tegen de Patriotten en de geheele burgerij. (Wagenaar, XIX. 311 tot 340.) Links de Groote- of St. Janskerk, daarvoor vele Militairen en 2 geheel naakte en smeekende vrouwen; in het midden, regts, een gruwelijk tooneel van plundering, roof en vrouwenkracht. Zeer fraaie en uitvoerige *teekening* in *sepia* door *D. Langendijk*. Hg. 35, br. 53 dm. br. fol. Uit de collectie Verstolk v. Soelen.
5045 (Nov.) Een der oproerige soldaten te 's Bosch gestraft. (Wagenaar, Verv. XIX, 346). Door *R. Vinkeles*. 8⁰. Uit: Wagenaar, Verv. XIX. —
In Dl. XX van Wagenaar staat achter het Register dat deze plaat op bl. 332 behoorde en het onderschrift moest zijn: Twee oproerige Soldaten gestraft.
5046 (Nov.?) Het lijk van den Patriotschen Leidschen Remonstranten Emeritus Predikant P. van den Bosch, te Zoetermeer, mishandeld. (Wagenaar, Verv. XX, 408 enz.) Door *R. Vinkeles*. 8⁰. Uit: Wagenaar, XX.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Dez. *proefdr. v. a. l.* afdruk op *blaauw papier*.
5047 5 Dec. Zinneprent en tijdvers op: „De Milddadigheid aan de Roomsche „armen bij de eerste afgifte van brood op den grond des gewezen Schouw-„burgs te Amsterdam d. 5 Dec." — De Milddadigheid zit op eene stoel met het Amsterdamsche wapen en houdt in hare hand een hoorn van overvloed met opschrift: *Collecte*. Op den voorgrond de afbeelding van het tegenwoordig Roomsch armenkantoor op de Keizersgracht bij de Beerenstraat; links de bijenkorf van den verbranden Schouwburg. Daaronder een tijdvers van *J. F. Delsing*, het jaar 1787 uitmakende. Door *N. van der Meer Jr.* met adres van F. J. v. Tetroode. gr. 4⁰. Afdruk in gr. br. fol. met eigenhandig opschrift van Delsing.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.* zonder eenigen naam.

5048 (6 Dec.) (De oud Schepen) „L. Hovy wegens het niet dragen van Oranje „op de Beurs te Amsterdam aangevallen." (Wagenaar, XXI, 16. Ned. Jaarb. bl. 5949.) Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv. XXI.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5049 8 Dec. Plechtige begrafenis van het lijk van J. Rannink, doodgeschoten den 30 Mei in het gevecht bij Kattenburg; den 2 Junij met de beenen aan de galg gehangen, 6 December plegtig afgenomen en 8 Dec. met groote statie begraven. (Wagenaar, XXI. 40. Ned. Jaarb. 5946, enz.) Uitvoerig gezigt van het Kadijksplein met de lijkstatie; links het Admiraliteits Magazijn. Naar en door *J. G. Visser*. Hg. 26, br. 41 dm. br. fol.

5050 Hetzelfde, nagenoeg als voren, verkleind. Met 3regelig onderschrift. br. 4°. Onder de plaat in H.S. de aanteekening, dat achter het lijk gegaan zijn 1803 man in het zwart en 1386 in ordinaire kleederen, te zamen 3189 man, behalve vele 1000 mannen, vrouwen en kinderen.

5051 Hetzelfde anders, met 2 regelig cursief onderschrift; regts de Oosterkerk. br. 4°. Zonder naam.

Hierbij de volgende stukken:

(1) Begrafenisbriefje, gr. 4°. Onderteekend *J. Breeman*, gelijk het afgedrukt is in: Ned. Jaarb. bl. 5947. — (2) Begrafenisbriefje. kl. 4°. met onderschrift: Oosterkerk. — (3) Gravschrift. 10regelig vers in zwart gedrukt. — (4) Graf-schrift. 8regelig vers. br. 4°. — (5) Graf-schrift in 2 kol. kl. fol. — (6) De weenende weduwe. 4°. — (7) De weduwe, weenende op het grav. 4°.

5052 Het lijk van Rannink, met statie afgenomen. 6 Dec. — en begraven 8 Dec. — Twee 12° plaatjes op de Lr. R en S uit: Atlas v. Vaderl. Gebeurten. 1789.

5053 (20 Dec.) „Optocht en vreugdebedrijven der Oranjegezinde scheepstimmer„lieden" (of Bijltjes) „bij de herstelling der oude Constitutie, gehouden „binnen Amsterdam op diverse avonden in Oct. Nov. en Dec. 1787." Naar en door *J. G. Visser*. Met uitvoerig onderschrift. Hg. 29, br. 41 dm. br. fol.

Hierbij een: Volks Triumfzang voor de bewoners van Kattenburg, Oostenburg en Wittenburg. 4°.

De platen over dezen optogt zijn op 20 Dec. geplaatst wijl die toen door de stad gegaan is, en de vorige tochten zich tot de eilanden bepaalden.

5054 „Plegtige optogt door de werklieden van de:

(1) „Admiraliteits Scheepstimmerwerf —

(2) „Oost-Indische Compagnieswerf —

(3) „Stads Schuitenmakerswerf —

„binnen Amsteldam bij gelegenheid der gelukkige omwending van zaken „in 1787" (Nederl. Jaarb. bl. 5953. Wagenaar, Verv. XXI. 39 enz.)

3 ongenommerde platen, ieder met hetzelfde opschrift uitgezonderd de 3 boven aangegeven veranderingen. Ze stellen de groote optogten, allen bij avond, met lampions en fakkellicht, van Wittenburg en het Admiraliteits-Magazijn uitgaande, voor, met alle zinnebeelden, werktuigen, insigniën, enz. en zijn daardoor zeer curieus voor de geschiedenis van dien tijd.

Op pl. 1 (der Admiral.-Werf) is op den achtergrond eene groote versierde tent in 3 afdeelingen waarlangs de stoet trekt; links het Admir.-Magazijn; op de 2e pl. is het Admir.-Magazijn op den voorgond regts, op de 3e pl. is het Admir.-Magazijn op den voorgrond regts, op den achtergrond Kattenburg. Onderaan in het midden staat op de 1e pl. het insigne der

Admiraliteit; op de 2e pl. dat der O.-Ind. Comp.; op de 3e pl. het wapen v. Amsterdam. — Naar en door *J. C. Schultze*. Met adres van J. H. Trop. Iedere plaat hg. 57, br. 68 dm. gr. br. fol. Zelden zijn de 3 platen bijeen. — Hierbij het 2e stukje van: Beknopte Historie der Lotgevallen v. h. Huis v. Oranje en Nassau. Amst. J. H. Trop. 1789, waarin: „Eene uitvoerige „beschrijving der plechtige optogt der werklieden op de Admiral.-werf." 37 bl. met 1 plaat in 4⁰ der 6 rondgedragen insigniën.

5055 Optogt der Bijltjes op Kattenburg; op den voorgrond de optogt der Bijltjes, in 2 rijen; op den achtergrond de verlichte Tent in 3 afdeelingen als op de 1e groote plaat van 5054, daarachter de huizen. Met 4reg. onderschrift: „De bewoonders van Kattenburg door de onwettige Krijgs„raad in het jaar 1787 geschonden, werd door den wettige krijgsraad „in de bovenstaande Tent weder vereerlijkt (*sic*). gr. 4⁰. Hg. 20, br. 20 dm. — Deze slechte doch zeldzame plaat behoort in: Groot Tafereel van Verwarringen. 3e zang v. h. Monument v. Amst. Zie N⁰. 4815.

5056 Hetzelfde, zeer verkleind, br. 12⁰. Is Lr. Z. (nl. Zegenpraal) uit: Atlas v. Vaderl. gebeurten. 1789.

5057 24 Dec. „Blijde aankomst van den Grave van Bentinck, enz. Gecommit„teerdens van Willem V, ter herstelling van de oude Constitutie." Gezigt der aankomst van het fraaije Prinselijke Jagt voor de Oostpoort te Rotterdam. Slechte grav. zonder naam. br. 4⁰.

5058 Collection des differentes gravures, allegories, critiques, Portraits, Bat„tailles et autres, que ont eu rapport à la Revolution Belgique commencée l'an 1787." Avec des notes Historiques et amusantes, Lille *Jaquet*. Sur la petite place. 1 Dl. 4⁰.

Verzameling van 15 Portretten, allen borstbeelden in ov. door *de la Rue*, en and., van verschillende grootte; beginnende met Belgiojoso tot J. B. van den Sande; 3 gekleurde pl. van Brab. volontairs van 1787 in uniform. — Gedrukte brief van dankbetuiging v. 1 Oct. 1787 voor de hulp vroeger verleend tegen dwingelandij, geteekend door de 9 Syndics. — Geteekende benoeming 1 Oct. 1787 van T. G. de Gryspere (uit Ostende) tot 1e Luiten. — Couplets par Doudelet. 29 Mai 1787. Eindelijk:

76 Historische, Zinnebeeldige en Spotprenten over de gebeurtenissen der Belgische omwenteling van 1787 tot 1791, eindigende met de: Triomphe de l'eglise. Onder deze platen zijn de N⁰. 3, 5, 6, 7, 11, 12, 15 tot 44, 51 uit eene Serie, voorts vele ongenommerde in br. 4⁰. en eene geteekende: *Ici on traite à la prealable;* onder de platen zijn er twee van bastonnades. — Verzameling hier te lande zeer zeldzaam.

5059 1788. „Neerlands staatkundich Werpspel. 1788." — Openslaande plaat, waarop een vrijcorporist, met mantel en bef als le Sage ten Broek langzamerhand uitgekleed en aan de galg gehangen wordt, bijna gelijk de spotprent N⁰. 5010. — De plaat verder openslaande ziet men de verkleiningen der meeste spotprenten op de Patriotten. In de hierbijgevoegde afzonderlijke *Verklaaring* 8 bl. 8⁰. worden de volgende platen aldus genoemd en komen in deze Beschrijving op de bijgevoegde N⁰. voor:

3 Pruissische Huzaar. (Misschien als N⁰. 4976).
4 Gewapende wetvertreder. (4555. Op P. de Waal).
5 Innemen van Hattem. (4732. Hattem bezet).
6 Geleerde Krijgsheld. (4673. Op le Sage ten Broek).
8 Haan met de Bril. (5015. De kees door een Haan gebrild).

9 De Uittogt. (4832. Uittogt van Du Fez uit Rotterdam).
10 De Strafoefening. (5018. De Kees door de vrijheid gegeesseld).
11 De Vrijheid in het Stroopvat. (4553. Op A. Berkhuis te Rotterdam).
12 De man in de broek. (5009. Op le Sage ten Broek).
13 De Wolf in het Schaapsvel. (4894. Op Ds. A. Marcel te Rijswijk).
16 Politiek Sekreet. (4560. Op de Patriotten te Rotterdam).
17 Het verbond. (Alliantie met Frankrijk in 1785.) Zie op het jaar 1795.
18 Vrijheid zonder hoofd. (5013. Beeld der vrijheid met de Keezendans).
19 Zaters muziek. (4875. Keezendans met den Duivel als speelman).
22 Lijkstaatsie van een dooden Zalm. (4928 op Corn. Rijngraaf von Salm).
23 De verleidingspreek. (4748 De Cantzelhuzaaren).
24 De aderlaating. (4858 op de 4 Amsterdamsche Burgemeesters).
26 De ruiters à la mode. (5024. De blikken banquetruiters).
27 Professor als schildwacht. (Op le Sage ten Broek). Deze plaat niet beschreven.
29 Gedwongen arbeid. (4876. De vrijheid zweept de Vrijcorporisten voort).
31, 32, 33, 34 en 36: Loon voor alle oproerkraaijers, zijn de openslaande figuren en Transparant van le Sage ten Broek als 5010. De overige N°. zijn de wapens der Provinciën en het Pruissische wapen. — Zeer belangrijke plaat om de 21 verkleinde Spotprenten, en vrij zeldzaam.

5060 **Febr**. „Arquebusade buiten de Leidsche poort te Amsterdam. Febr. 1788." — Klein plaatje in br. med. als die in van Ollefen Stads- en Dorpsbeschrijver. Links eene militaire executie, nl. een knielend man die de kogel krijgt; in het midden eene galg, waaraan een man hangt, regts eene schaar zittende personen. Plaatje in medaillon, met 6reg. vers: „Deez schets..... vertoont u een geval, dat na verloop van duizend ja„ren, — het braven hart nog treffen zal." 8°. — Dit plaatje vertoont de militaire executie bij het Regiment Zwitsers, te Amsterdam in garnizoen. Zie Ned. Jaarb. 1788 bl. 297. Deze plaat is uit?

5061 **Febr**. Het wegnemen der stadspoorten van Franeker. (Wagenaar, Verv.
a XIX, 170). Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, Verv. XIX.
b Dez. plaat *proefdr. v. a. l.*

5062 Hetzelfde. „Franeker ontpoorterd." br. 12°. Is J.r. F. uit: Atlas van Vaderl. Gebeurten. 1789.

5063 **8 Maart**. Illuminatiën en Decoratiën te Amsterdam op den 40en verjaardag van Willem V. (Wagenaar, Verv. XXI, 43.) — Serie van 12 platen; genommerd I—XII, allen naar *W. Kok*. br. 4°. of gr. 8°.

Met „Berigt van inteekening" op dit stel platen voor hoogstens *f* 5, 5 St. bij de Wed. J. Doll, Kalverstraat 4de huis van St. Luciënsteeg. Hierbij een 4reg. patriotsch vers: „Op het uitmuntend illumineeren 8 Maart 1788." gr. 4°. en de Proclamatie van 26 Februarij, waarbij deze illuminatie bevolen en ongeregeldheden verboden werden.

De platen zijn de volgende:

I Postkantoor. Door *C. J. de Huyser*. br. 4°.
II bij W. C. Backer, Hoofdofficier. Door *D. Veelwaard*. br. 4°.
III „ P. C. Hasselaar. Reg. Burgem. Door *J. L. v. Beek*. 8°.
IV „ M. Straalman. Oud-Burgem. Door *C. J. de Huyser*. br. 4°. Met afzonderlijke plaat der Sieraden.
V „ J. F. d'Orville, Oud-Pres. Schepen. Door *D. Veelwaard*. 8°.
VI „ H. Muilman en P. A. Hasselaar. Door *J. L. v. Beek*. br. 4°.

VII bij J. v. Marcelis. Oud Schepen. Door *dens*. br. 4°.
VIII „ H. W. Cramer. Raad. Door *dens*. gr. 8°.
IX „ J. Jac. de Bruyn. Door *dens*. gr. 8°.
X „ T. Otter. Door *D. Veelwaard*. gr. 8°.
XI „ Wed. A. van Hemert. Door *J. L. v. Beek*. br. 4°.
XII „ J. L. Gregory (in de: *Bonte Mantel*, thans Blinden-Instituut). Door *J. L. v. Beek*. br. 4°.

Proefdrukken vóór de letter heb ik hiervan nooit gezien, evenmin als Beschrijvingen, hoewel deze laatste uitdrukkelijk bij het Prospectus vermeld worden.

5064 Illuminatie voor het huis van C. C. Engelbronner op de Keizersgracht bij de Reguliersgracht. Met de Grieksche spreuk: Τοῦ Κοινοῦ Παλιγγενεσία en Hollandsch inschrift, tevens tijdvers:

„'t HerSteL Van Bato's VrIIe LanDen,
„Doet nV VerheVgD Weer LIChten BranDen." (1788)

Naar *A. Lercher* door *B. de Bakker*. gr. br. fol. Met (zeldzame) folio: *Verklaaring*.

5065 Pyramide, gekroond met een Oranjeboom, van onderen het Amsterdamsche wapen. *Teekening* van eene illuminatie voor het herstel der Constitutie. fol.

5066 „Afbeelding van de Illuminatie en Decoratie voor het huis der Op„rechte Vaderlandsche Societeit op het West Nieuwland te Rotterdam, „enz. — Met bijvoeging der 2 sachenetten, de Alliantie en Guarandatie, „op 7 Aug. geplaatst." (Wagenaar, XX. 473.) — Afbeelding van den geheelen versierden voorgevel der Societeit met alle chassinetten en hunne onderschriften. Voorts zijn er afzonderlijk op vastgehecht de (meestal ontbrekende) afbeeldingen in 12°, der in het onderschrift vermeldde 2 chassinetten, op 7 Aug. geplaatst, getiteld: „De trouw onzer voorvaderen" en: „Een zegen voor „het nageslacht." Op de plaat zelve zijn ramen achter die chassinetten. Naar en door *F. Sansom*. Hg. 62, br. 51 dm. gr. fol.

5067 Hetzelfde, kleiner, met de onbedekte ramen en zonder de chassinetten van 7 Aug. Door *F. Sansom*. Hg. 32, br. 24 dm. fol.

5068 Hetzelfde, grooter, met de chassinetten van 7 Aug. in de plaat en eene volksmenigte voor het huis. Naar en door *Sansom*. Hg. 40, br. 29 dm. fol.

5069 Hetzelfde, met de 2 chassinetten van 7 Aug. in de plaat gedrukt; zonder ramen op de plaats der chassinetten. Door *J. Groenendijk*. Hg. 54, br. 38 dm. gr. fol.

5070 Drie andere illuminatiën te Rotterdam den 8 Maart of 8 April. (Wagenaar, XX, 474. Ned. Jaarb. 649.) Allen naar *A. Beon*, gegrav. door *F. Sansom*, met adres van *N. Cornel*. Elk hg. 29, br. 38 dm. br. fol.
(1) Illuminatie van J. O. de Groot op het Haringvliet.
(2) „ „ M. D. Peypers „ „ „
(3) Zonder naam, vertoont eene pyramide, waaraan het portret, ter halver lijve, van Willem V is vastgehecht en daaronder: W. D. V. Welligt bij den Heer Blaauw op de Schiê.

Hierbij: Beschrijving van de beide Chassinetten, geschilderd door J. Z. S. Prey voor den Heer Arn. Koeper te Rott. 2 bl. fol. Deze schijnen niet in plaat gebragt te zijn.

Deze platen zijn alle (? of meerendeels) uit het bij N. Cornel uitgegeven werk: „Verheerlijkt en verlicht Rotterdam, of beschrijving der plech-

„tige Illuminatiën en Decoratiën welke binnen voornoemde stad hebben „plaats gehad 8 Maart en 7 Aug." 5 dl. 8°.

5071 8 Maart. „Afbeelding van het plegtig Optrekken der Scheepstimmerlieden

a „der stadt Rotterdam, ter betooning v. haar vreugde over de Heug. Omwenteling en de Herstelling v. Z. H. en ter Viering v. H. D. 40e „verjaardag, op de Groote Markt te zien." (Wagenaar, XX. 472). Wijd gezigt op de Markt, op den achtergrond de huizen; links het Erasmusbeeld, op den voorgrond de geheele optogt van het Noachsgild en der Scheepstimmerlieden. Goed gegraveerde plaat (door *J. Bulstkamp? ?*) — De naam is op dit Ex. uitgekrabt). Hg. 36, br. 48 dm. gr. br. fol. *Zeer zeldzaam.*

b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.* — Beide in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

5072 8 Maart, 7 Aug. „Ter eeuwige gedachtenis wegens de vreugde bedrijven „en het door de stad trekken der Scheepstimmerlieden te Rotterdam, op „de Eerste blijde verjaaringe v. H.H. Hoogh. 8 Maart en 7 Aug."(Wagenaar, XX, 472). Gezigt van het optrekken der Scheepstimmerlieden met de Vaandels, uit het Stadstimmerhuis over de Nieuwe Oostbrug. Met bovenstaand onderschrift. Naar en door *Sansom* en *Roosing*. Hg. 23 br. 31 dm. br. fol.

5073 „In de Oranjeboom." — Een Oranjeboom met dit opschrift en in eene gebogen rand als een spiegel, omgeven door 2 zuilen en eene boog; met uitvoerig vers in boekdruk: „Ter Gedachtenis op Neerlands Oranjeboom." Rott. J. Scheffers, Houtsnede. fol. In den Atlas v.d. Heer A. v. Stolk te Rott.

5074 Illuminatie te Utrecht voor het huis van Mr. Dv. van Sorgen. Met 2 reg. onderschrift. „Als nu door 's Heeren gunst" enz., en 2 reg. bovenschrift: „Ter eere van 8 Maart 1788 en gedachtenis der intree v. Z. H. „in Utrecht, 16 Sept. 1787." Slechte plaat, zonder naam. 4°.

5075 „Afbeeldinge v. h. dorp Crommenie op den weg v. Wormerveer na „Crommenie,... met de luysterryke Optogt op 8 Maart 1788, de 40e „verjaardag v. Prins Willem V, door de onderstaande Burgers en Inwoonders met een konstig geschilderd syden Oranje vaandel en bord dat door „Jan Adamie, Burger aldaar is gegeven tot gedagtenis v. h. herstel v. „onzen Prins in 1787. Met approbatie der Magistraat v. Krommenie in „de kerk geplaatst. Deze optogt is hervat 20 April 1788 door meest „dezelve personen, om gelegenheid te geven tot het uitvoeren en in 't ligt „geven v. deze afbeelding en plaat." — Opschrift boven een gezigt op Krommenie; lager de optogt in 4 rijen, en daaronder de gegraveerde namen van alle personen die deze optogt hebben bijgewoond. Jan Adamie was Broodbakker te Krommenie. Fraai geëtst door *J. Jelgerhuis Rz.* Hg. 49, br. 70 dm. gr. br. fol.

Het eenigste Ex. wat ik ooit van deze plaat gezien heb, en die nergens vermeld is, berust in den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

5076 (8 April.) Komst v. Z. H. te Rotterdam. (Wagenaar XX, 473). kl. plaatje. 12°. Is hetzelfde plaatje als later in 1791 gebruikt is.

5077 12 April. „Afbeelding der Plechtige Illuminatie in de Societeit: „De Opregte Vaderlandsche Eendracht" te Rotterdam 12 April 1788, bij gelegenheid van de gelukkige herstelling van 's Lands wettige Constitutie met „de afbeelding der Medaille, waar mede de Vroedschap dese Societeit heeft „vereert." — Afbeelding van de groote binnenplaats der Societeit in de Nadorstlaan met al de illuminatiën, chassinetten, het orchest, enz. en eene menigte toeschouwers. Onderaan, in het midden tusschen het onderschrift,

de afbeelding der penning van de Rustbewaarders te Rotterdam, (zie N°. 4948) waarover eene uitvoerige beschrijving in: v. Loon, Historiepenn., Verv. II, bl. 353. N°. 696. Deze illuminatie had plaats wegens de verbintenis met Pruissen gesloten, en 15 April te Berlijn geteekend. (Wagenaar, Verv. XX, 12. Ned. Jaarb. 780). Naar *A. Hauck*, door *Sansom* en *Roosing*. Hg. 38, br. 52 dm. br. fol.

5078 **29 April.** „Aftocht der Pruisschen. 29 April" (uit Amsterdam). (Wagenaar,
a Verv. XX, 150). Door *C. Brouwer*. br. 12°. Uit: (Fokke) Vad. Hist. in themata.
b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.*

5079 (**Mei.**) Afbeelding der Meyboomen te 's Hage in 1788. 89. Uit: Nederl. Merc. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

5080 **9 Junij tot 13 Julij.** Bezoek v. d. Koning v. Pruissen Frederik Willem aan zijne Zuster Prinses Wilhelmina op het Loo. (Wagenaar XXI, 226—239. Nederl. Jaarb. 926—939, Ned. Merc. 212, enz.)

(1) 9 Junij „Heugelijke Ontmoeting v. de Princesse v. Or. met d. Koning v. Pruissen Frederik III te Cleve.

(2) 10 Julij. „Plegtige Deputatie aan Prins Willem V op de Oranie Zaal, ter „overgave der Acte van Guarantie v. h. Erfstadhouderschap.

(3) 13 Julij. „Teeder Afscheid v. Z. Maj. v. H. K. H. en Vorstel. Spruyten op het Loo.

Serie van 3 gekleurde ongenom. platen, uitgegeven door *G. B. Probst* te Augsburg. kl. br. fol. *Zeer zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

5081 **10 Julij.** „Plegtige Deputatie aan Z. H. Willem V van de Acte van Gua„rantie of vernieuwing v. h. Erfstadhouderschap door 7 Heeren uit de „Algem. Staaten overgegeven op de Oranjezaal." (Wagenaar, Verv. XX. 46—59. Ned. Jaarb. 242, 1090 enz., v. Loon, Historiepenn. Verv. II. 387, N°. 774.) Naar *M. la Fargue* door *T. H. K.* br. 12°. — Op dit plaatje en op de Duitsche plaat N°. 5080 staat uitdrukkelijk: 10 Julij, terwijl in Wagenaar en de Jaarboeken 3 Julij als de dag der overgave vermeld is. Zie de medaille hierover geslagen op 1790. Aug.

5082 Hetzelfde anders. Komst der Deputatie op het Voorplein. — „Bezending
a „der Staaten aan den Prins op 't Huis in 't Bosch." Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXI. bl. 216.
b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.*

5083 *Hic Jacet.* — Zinneprent op de Acte van Guarantie van het Stadhouderschap. — De Prins staat, verzeld van zijne beide zonen, bij de graftombe van Willem I, met opschrift: *Hic Jacet*, en wijst 3 Magistraatspersonen (waarbij een die zich met wroeging afwendt) op een papier wat hij in de hand houdt, en waarop de hoofdzaken der Staatsregeling geschreven zijn, nl.: *Union d'Utrecht* en: *Retablissement du Stadhouderat.* (waarom zijn deze in het Fransch?) Met afzonderlijke: „Verklaring van de veelbeduidende „afbeelding" in 2 kol., die echter geenerlei licht geeft over tijd of bedoeling der plaat, welke zonder jaar en naam van graveur is. De pl. hg. 24, br. 38 dm. br. fol.

Deze plaat doelt hoogstwaarschijnlijk op de Acte v. Guarantie van het Stadhouderschap, ofschoon ze in den MS. Catal. Atlas v. Voorst op Maart 1785 vermeld is, als: „*Hic Jacet*, de sprekende schilderij van 1785," wat mij duister is. — In 1793 is deze plaat den 28 Febr. op nieuw gebruikt met eene verklaring onder de plaat gedrukt en bijvoeging van het jaar 1793.

5084 6 Julij. „Voorval met den Jager v. d. Franschen Ambassadeur in 's Hage,
a „6 Julij." (Wagenaar, Verv. XX. 67, Ned. Merc. 218, enz.) De Jager van den Graaf de St. Priest ging zonder Oranjekleur, slechts met eene witte kokarde over de Turfmarkt en verwekte daardoor een hevige oploop, waarbij hij 2 kinderen kwetste. Door G. Brouwer. 1789. br. 12°.
b Hetz. plaatje. Proefdr. v. a. l. Uit: (Fokke) Vaderl. Hist. in them.
5085 Hetzelfde, anders en grooter. Naar M. la Fargue door T. H. K. br. 12.
5086 Hetzelfde, anders. Naar J. Buys door R. Vinkeles. 12°. Uit: (Fokke)
a Gesch. d. Nederl. XXI. bl. 200.
b Dez. plaat, proefdr. v. a. l.
5087 13 Julij. „Storm op het IJ, 13 Julij 1788." (Wagenaar, Verv. XXI. 45,
a die echter den datum 18 Junij opgeeft, Ned. Jaarb. 1149—54, waar uitdrukkelijk 13 Julij vermeld wordt.) Door C. Brouwer. br. 12°. Uit: (Fokke) Vad. Gesch. in them.
b Dez. plaat, met adres v. A. Fokke.
c Dez. plaat, proefdr. v. a. l.
5088 Hetzelfde anders. Naar J. Buys door R. Vinkeles, 12°. Uit: (Fokke)
a Gesch. d. Nederl. XXI. bl. 226.
b Dez. plaat, proefdr. v. a. l.
5089 7 Aug. „Verwoesting van de begraafplaats der Cappellen door buskruid." (Zie N°. 4669, 70.) en (Fokke) Gesch. d. Ned. XXI. 244.) Afbeelding der begraafplaats in ruïne; rechts de kerktoren van Gorsel. Naar J. A. Kallenbach door De Wit en Jonxis. Hg. 27, br. 37 dm. br. fol. — Pendant van N°. 4670.

Hierbij de: Beschouwing over de begraafplaats door W. H. Sels. 16 bl. gr. 4°. als bij 4670. — Deze Beschouwing is een der beste staaltjes van de overdreven en belagchelijke schrijftrant dier dagen.

5090 Hetzelfde, nagenoeg als voren. Door P. H. Jonxis. 8°. Uit??
5091 Hetzelfde, eenigzins anders. Naar J. Buys door R. Vinkeles. 12°. Uit:
a (Fokke) Gesch. d. Nederl. XXI. bl. 244.
b Dez. pl., proefdr. v. a. l.
5092 „Het stadhuis te Amsterdam verlicht bij den verjaardag van H. K. H." Met adres van B. Mourik. 4°. Uit: Ned. Merc.
5093 „Illuminatie voor het huis van Mr. M. Straalman, Oud-Burgemeester „te Amsterdam, op 7 Aug." met inschrift: Salus Patriae. Naar en door B. de Bakker. Hg. 26, br. 17 dm. gr. 4°. — Is deze plaat aldus afzonderlijk verschenen?? Ze schijnt in geen boek te behooren.
5094 „Illuminatiën en Decoratiën voor het huis van M. Th. Peypers (te Rot„terdam,) op 7 Aug." Naar A. Boon door Spruyt. Hg. 30, br. 34 dm. br. fol. Bovenaan geteekend: bl. 120.
5095 „Illuminatie en decoratie voor het huis van H. van Oort (te Rotterdam,) „op 7 Aug. Naar A. Boon door Spruyt. Hg. 42, br. 26 dm. gr. fol. Bovenaan geteekend: bl. 108.
5096 „Afbeelding van 't voren gemelde Aliantie Cbassinet vertoont ten huyse „van A. Groenendijk, op de Wijnhaven te Rotterdam." Naar A. Groenendijk door J. Groenendijk. Hg. 31, br. 22 dm. kl. fol.
5097 „Illuminatie voor het huis v. d. Heer H. Kloote in de Vischsteeg" te Rotterdam. Grove houtsnede. Hg. 40, br. 24 dm. fol.

De 4 voorgaande N°. zijn uit het bij N°. 5070 aangehaalde werk: „Ver„heerlijkt en Verlicht Rotterdam," in 5 dl. 8°. bij N. Cornel uitgegeven.

Bij deze illuminatiën van 7 Aug. behooren natuurlijk ook de prenten der illuminatiën op 8 Maart, als: voor de „Opregte Vaderlandsche Societeit van 8 Maart", gelijk die toegepast is bij de gelegenheid van 7 Aug. Zie N°. 5066.

5098 20 Aug. Proclamatie van de Magistraat van 's Hage d. d. 20 Aug. aan de burgerij, om *niet* te illumineeren op den verjaardag van den Erfprins op 24 Aug. „begrijpende dat de Inwoonderen door herhaalde Illumin. „hunne vreugde genoegzaam hebben aan den dag gelegd." Plano.

5099 1 Sept. „Afbeelding v. 't Arivement en Wellekomst Groet van Leeuwen-„burg of d. Santhoek v. Amsterdam met 't voortboegseeren van 7 sloe-„pen en de Boeyer waarin is geweest Neêrlands Erfstadhouder. 1 Sept. „'s midd. om 1½ uur." — Serie van 3 pl, gen°, 1, 2, 3. — N°. 1. Gezigt v. de sloepen bij Leeuwenburg, N°. 2 voorbij de Haringpakkerij. N°. 3. Bij 't Tolhuis. — 3 vrij grove etsen, elk met 3 regels onderschr. Hg. 19, br. 26 dm. br. 4°. *Zeer zeldzaam*, In de Atlassen der Heeren Mr. S. v. Gijn te Dordrecht en A. v. Stolk te Rotterdam.

5100 Sept. „De Val van Faeton of Wonder Maand September, ter Gedagtenis „opgedraagen aan alle Weldenkende Inwoonders bij desz. eerste Verjaring „1788", — Spotprent op de Patriotten bij den eersten verjaardag van hunne nederlaag. — In de lucht een gedeelte der *Stadhouderspoort* waardoor de wagen van Phaeton rijdt, die door de bliksems van den Koning v. Pruissen uit de lucht geworpen wordt (dus op het doorrijden van de Stadhouderspoort door de Gijzelaar. Zie N°, 4690). Regts eene afgeknotte en verbrijzelde pyramide, waarop de namen: *Utrecht, Gorcum, Amsterdam.* Op den voorgrond links eenige verheugde Orangisten, regts eenige wanhopige Patriotten. Zonder naam v. grav. Hg. 25, br. 30 dm. br. fol. Blijkens de Nos. 1—6 boven de hoofden der Patriotten, schijnt hierbij eene verklaring te behooren die ik echter nooit gezien heb.

Deze plaat is in April 1793 eenigzins veranderd op nieuw gebruikt.

5101 Hetzelfde. Phaeton wordt door Jupiter uit den wagen geslingerd en zijne paarden vallen ter aarde; links eene Pyramide en Job met zijne vrienden op den mesthoop; regts eenige verbaasde menschen. Schetsteekening in O. I. inkt (door *Jelgerhuis*??) br. fol. — Heb ik eens ergens gezien.

5102 18 Sept. Utrechtsche extra Courant van 18 Sept., waarin het geheele verhaal der plechtige Dankpredikatie in den Dom, in tegenwoordigheid van den Prins, met Gemalin en kinderen en van den maaltijd, bij gelegenheid der verjaring der omwenteling aldaar. folio.

5103 4 Oct. Zinneprent voor: J. Le Francq van Berkhey's, Aanspraek van Ley-
a „dens Burger Maegden rei by de inkomst van Hunne Hoogheden te Leyden „op 4 Oct." — Twee maagden houden een medaillon met de borstbeelden van HH. HH. vast; daarboven een brandend hart in eikenloof, waaronder: XXI, het jaar van hun huwelijk; onderaan 2 regels: „Dat Leydens maagd „nu bloemen strooi" en de stadssleutels. Naar *Berkhey* door *J. G. Visser*. 8°. — Dit plaatje is verbroken en hiervan bestaan maar drie afdrukken.

b Hetzelfde plaatje, waarbij Berkhey eenige ornamenten heeft geteekend en eenige veranderingen aangebracht, bijv. bovenaan een pellikaan, met haar jongen in haar nest, onderaan twee zwanen, hunne jongen broedende.

c De vorige voorstelling in plaat. Door *J. G. Visser*. 8°.

d Dez. plaat. Fraai gekleurd.

Hierbij 6 brieven van den graveur *J. G. Visser* aan *Berkhey* over dit

plaatje, en vele aanteekeningen van Berkhey zelven; voorts: Berkhey's uitlegging in dicht van de titelplaat, en: „Kort Bericht over de Intrede „in Leyden. 1788." 45 bl. 8°. waarvoor deze plaat behoort.

5104 (31 Oct.) De Maatschappij *Felix Meritis* ingewijd. (Wagenaar, Verv. XXI, 56. XXIII, 44. Ned. Jaarb. 1529). — „Grondteekeningen van het „Gebouw der Maatschappij van verdiensten, ten spreuke voerende Felix Me„ritis opgericht te Amsterdam volgends de plans van den Bouwkunstenaar „Jacob Otten Husly. Amst. bij C. S. Roos." — Serie van 8 bouwkundige platen van dit gebouw, met Titel, enz. Door *J. O. Husly*. gr. fol.

Deze 8 platen zijn:

I. Plattegrond van de eerste verdieping.
II. Plattegrond van de tweede verdieping.
III. Plattegrond van de derde verdieping.
IV. Voorgevel.
V. Doorsnede volgens C. D.
VI. Zijgevel.
VII. Doorsnede volgens A. B.
VIII. Achtergevel.

Zonder naam van graveur, waarschijnlijk door *N. van der Meer Jr.* Hierbij titel en 4 blz. tekst in het Hollandsch en Fransch.

5105 „Afbeelding v. 't Huijs der Maatschappij *Felix Meritis*. 1790." 4°. Met adres van *B. Mourik*. Uit: Nederl. Merc. Mei. 1790. Zie op N°. 5123 en 5124 de afbeelding der 4 groote zalen en hunner Inwijding, en op N°. 4321 de Zinneprent op de Stichting.

5106 Zinneprent op de Maatschappij *Felix Meritis*: nl. eene zittende Zinnebeeldige vrouw, wijzende op haar zegel; naast haar eene electriseermachine, op den voorgrond een brandspiegel, globe, enz. *Proefdr. v. a. l.* gr. 8o. Titelprent voor het Gedenkstuk der Inwijding in 1800 verscheπen.

5107 17 Nov. Walvischvangst. — Afbeelding van eenige Walvischvaarders in het hooge Noorden en van Sloepen waarin Harpoeniers, enz. Breed 4o houtsnee plaatje door *H. Numan*, boven het verkoopbiljet van: „Een extra „ordinaris welgestoffeerd Walvisvangers Gereedschap te Amst., liggende te „Oost-Zaandam op het pakhuis Asia op 't Kalf," waarin eene uitvoerige opsomming van alle gereedschap. Plano. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

5108 19 Dec. Afbeelding van een brand te Amsterdam op de Utrechtsche straat bij de Prinsengracht. *Teekening*, niet gegraveerd. Hg. 18, br. 16 dm. 4o.

5109 Zware brand in het Koffijhuis: de Oranje-Societeit in de Kalverstraat, die tot aan het Rokin bij de Beurs doorging. Naar *P. Wagenaar* door *A. Hulk*. 12o.

5110 „Gezigt van de Rivier de Maas voor Rotterdam, in den winter van 1788 „en het begin van 1789." — Zonder eenigen naam van graveur. Hg. 41, br. 56 dm. br. fol. Deze plaat is geheel dezelfde als die van 1784 door *v. d. Haar* en *Spruyt*. N°. 4533; het is een latere afdruk met veranderd onderschrift:

5111 „Nieuwe kaart v. d. Hollandschen Helicon naar de jongste ontdekkingen, „1788." Door *C. v. Baarsel*, met adres v. *J. ten Brink*. 4°. Uit de: Post v. d. Helicon. — De originele teekening in den Atlas v. d. Heer R. P. W. de Vries.

5112 1789. „De waare vaderland-liefde." Zinneprent. Eene groote pyramide
a met Latijnsch en Grieksch opschrift ter eere van Willem V staat op eene

estrade van vier treden; rechts op den voorgrond een brandende vaas op een voetstuk, links een krijgsman, die eene vlag: *In hoc Signo* omhoog houdt. Naar *H. Lapis* door *M. Sallieth.* Onderaan een uitvoerig vers in 12 coupl. van *J. van Haastert.* Kunstschilder te Delft, 1788. Hg. 44, br. 55 dm. br. fol. — Hierbij eene afzonderlijke uitvoerige *Uitlegging* der zes groepen, verdeeld in 28 N⁰. even groot als de plaat.

b Dezelfde plaat *gekleurd* met bijgevoegd adres van *G. Bom.* 1790.

c Dezelfde plaat, *onafgemaakte Proefdruk* in *rood* vóór vele opschriften en vóór het vers.

5113 Nieuwjaarswensch van den Toornwachter van Leyden. Met afbeelding van het Stadhuis aldaar in houtsnede als op N⁰. 3977, *ff.* doch met inschrift: *Wilhelmus van Nassauwen*, en groot vers van C. van der Ark, Stadstrompetter en adres v. A. Koet en Zoon. Plano.

5114 Nieuwjaarswensch van de klapwakers te Leyden; met afbeelding van het Leidsche wapen, aan weerszijden een klapwaker, in *houtsnede.* Met 2 verzen, een in 2 en een in 4 kol. fol. Met adres v. A. Koet.

5115 (23 Jan.) Zware ijsgang aan de Waal. Door *R. Vinkeles* 12⁰. Uit (Fokke)
a Gesch. d. Ned. XXII. 57.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5116 24 Jan. „Executie te Amsterdam wegens het Verbranden der Libel en „Lasterschriften, door de zoogenaamde Emigranten geschreven, te Amst. „verrigt 24 Jan. 1789." (Ned. Jaarb. 115). Gezigt van het Schavot voor het Stadhuis te Amst. opgerigt. Zonder naam v. grav. 8⁰. Uit?

5117 Hetzelfde kleiner en anders. br. 12⁰. Is Lr. V. uit: Atlas v. Vaderl. Gebeurten. 1789, 8⁰. — Hierbij de beschrijving waaruit blijkt dat de verbrandde boekjes onder anderen waren: De uitgeweeken Patriot en: Neerlands Deboraa. In de Ned. Jaarb. 1788, bl. 1519 vindt men eene lijst van 13 Patriotsche pamphletten den 9 Oct. 1788 bij de boekverkoopers opgehaald. — Bij die Executie werd ook gegeesseld de vroegere bode van het Genootschap: *Tot Nut der Schutterij* Schouten genaamd, wegens het rondbrengen dier pamphletten.

5118 16 Mei. „Executie van 't Vonnis (het zwaard over het hoofd) „aan Mr. C. „van der Burgh, Burgemeester van Bolsward, binnen Leeuwarden, 16 May „1789." (Wagenaar, Verv. XXII: 29. Ned. Jaarb. 951.) Uitvoerig gezigt van de met vele boomen beplante executieplaats. Goed geëtste plaat zonder naam (door *J. Jelgerhuis??*) Hg. 23, br. 29 dm. br. 4⁰.

5119 Hetzelfde, geheel anders. Gezigt van het Schavot voor het Stadhuis zonder
a eenigen boom. Naar *J. Buijs* door *R. Vinkeles.* 8⁰. Uit Wagenaar, Verv. XXII.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5120 Hetzelfde als voren. Door *R. Vinkeles.* 12⁰. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned.
a XXII. bl. 116. Hierbij zijn portret in medaillon met 4 reg. vers. Uit: Vaderl.-Chocolaad.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5121 „Voorval tusschen een Jood en een Keeshond, die om bij zijn Meester te „komen den Israliet (*sic*) door de Haarlemmervaart heeft Gesleept. 1789." Afbeelding van de Haarlemmervaart bij Amsterdam, waar eene chais met voerman en paard op den weg staat en de kees met zijne vracht aankomt. Hieronder een vers van 24 reg.: „Onlangs bij 't Tolhek" enz. Hg. 10 en 28, br. 14 dm. kl. fol.

Waarschijnlijk is dit eene bedekte verheffing van de trouw der Patriotten

of Keezen, waartoe de Joden meestal behoorden en die in deze jaren zoozeer gewraakt werd. Of het voorval werkelijk gebeurd is? De plaat heeft geen datum, doch stelt het landschap in den zomer voor.

5122 2 Julij. „Inhaling van H. K. H. te Berlijn, welke door de Magistraat „wordt aangeboden een vers op Oranje Atlas (*satijn*) gedrukt." Naar *M. la Fargue*, door *J. G. Visser*. br. 12°. Dit plaatje en de N°. 4940 enz. allen naar *M. la Fargue* schijnen uit een volksboekje van dien tijd te zijn.

5123 (8 Jan. en Nov.) „Inwijding van Felix Meritis" te Amsterdam. Afbeelding
a der inwijding van de verschillende Gehoorzalen op 8 en 9 Jan. en in Nov. (Wagenaar. Verv. XXIII. 44). Afbeelding der Concertzaal waar Prof. A. Bonn het woord voert. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 1799. 8°. Uit: Wagenaar. Verv. XXIII.
b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.*

5124 Afbeelding van de groote Gehoorzaal, Muzijkzaal, Teekenzaal en Zaal van
a Natuurkunde in het Gebouw *Felix Meritis*. Naar *P. Barbiers* en *J. Kuyper*, door *N. v. d. Meer*; *R. Vinkeles*, en *D. Vrijdag*. Iedere pl. hg. 45, br. 54 dm. br. fol.
b Dez. platen. Fraaije *proefdr. v. a. l.*

5125 (14 Nov.) De Brabandsche Kanselier van Crumpipen uit Breda in staatsie
a naar Braband teruggebracht. (Wagenaar, Verv. XXII, 318. (Fokke,) Gebeh. Gesch. d. Ned. XXII. 180.) Door *R. Vinkeles*. Uit: Wagenaar, Verv. XXII.
b Dez. plaat, *Proefdr. v. l. a.*

5126 1790. 23 Maart. „Verbranding van een fameus libel voor den Raadhuize
a „van Haarlem." (Wagenaar, Verv. XXIII, 284, enz. Ned. Jaarb. 189.) Gezigt van het Stadhuis en het verbranden van het pamflet: „Antwoord „aan den schrijver v. d. Vrijmoedigen raad aan Nederland en Haarlem „bijzonder." Goed gegrav. plaat naar *Wiggers*. Hg. 21, br. 25 dm. br. 4°.
b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*

5127 Hetzelfde, een weinig anders. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar,
a Verv. XXIII.
b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.*

5128 24 Mei. „Inzegening van het vaandel v. d. H. Lambertus Buiten Luik.
a 24 Mei." Door *O. Brouwer*. 1790. Met adres v. *A. Fokke Sz*. br. 12°.
b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.*

5129 17 Junij. „Het beeltenis v. Van der Noot te Brussel op het Altaar ge„plaatst. 17 Junij." Door *O. Brouwer*. 1790. Met adres v. *A. Fokke Sz*. br. 12°.

Dit en het vorige plaatje schijnen te behooren in (Fokke's) Vaderl. Hist. in threnl. doch vind ik niet in de 3e uitgave van 1801. Volgens het aangeteekende over dit werkje op N°. 4057 verscheen de 4e uitgave voor het eerst met plaatjes en waarschijnlijk behooren deze beide daarin, doch zijn reeds in de volgende en latere uitgaven weggelaten. Daar de 4e uitgave niet in mijn bezit is, kan ik het niet nazien.

5130 Zinneprenten op de Brabandsche Omwenteling. br. 4°.
a „Exactis Tyrannis, aris restitutis, etc. 1790." Eene kolom waarboven een kruis straalt. br. 4°.
b „Costume d'un Benedictin Porte Etendart." Militair met vaandel waarin een kruis. *Gekleurd*. gr. 4°.
c „Costume d'un Capucin des Croisés Belgiques, tel qu'il s'est trouvé à la „bataille de Falmagne, 28 Sept. 1790." Een gewapende Capucijn, een kruisbeeld in de linker-, een opgeheven sabel in de regterhand. gr. 4°.

d Dezelfde voorstelling, met onderschrift: „De Brabandsche Held." Door *J. F. Lange*. gr. 4°. — Hierbij een 6reg. vers over den Belgischen Capucijn, Orange Arnaud, door de Oostenr. troepen gevangen genomen in de bataille van Falmagne.

e Dezelfde voorstelling, doch andere gravure, in 't zwart, zonder onderschrift. Geheel gepointilleerd door *Sophia W. Evans*. Rott. 1790. Met afzonderlijk 6reg. vers over den Abt van Tongerloo, Chef v. h. gewezen jagercorps v. Tongerloo.

f Eene bijna dergelijke voorstelling, namelijk een Capucyn, met zwaard op zijde, crucifix op de borst, in de hand een billet: *Brevet de Capitaine*. Zonder onderschrift. Door *S. W. Evans*. Rott. 1791. 4°. — N°. *a, b, c, d,* in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.; N°. *e, f,* in die v. d. Heer A. J. Nijland te Utrecht.

5131 „De gewapende Jacobeyn." — Een ezel in monteering met hooge muts en kokarde, het geweer op schouder, staat op post; in het verschiet eene kleine stad. Zonder naam. Hg. 26, br. 15 dm. gr. 4°. Is dezelfde plaat als N°. 4900 de Gewapende Foef, doch nu met bovenstaand onderschrift.

5132 Dez. plaat als voren, doch de ezel blootshoofds, met onderschrift: Fransch Patriot. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

5133 Aug. „Gedenkpenning op de Herstelling en Guarantie van de Constitutie, „enz. Door H. H. M. uitgedeeld in 1790." Afbeelding in natuurlijke grootte van de voor- en keerzijde. — K. Z.: „Heroibus patriis libertas „publica" (Wagenaar, Verv. XXII, 285. Ned. Jaarb. 1790. bl. 1893.) Deze medaille is ontworpen door F. Hemsterhuis, gegraveerd door Schepp en werd in Augustus 1790 uitgereikt, volgens Resolutie van 1 Junij 1788. Naar *J. W. Marmé*, door *J. v. Hiltrop*. Met adres v. G. v. d. Brink Jansz. br. 4°. Hg. 20, br. 27 dm. Zie van Loon, Historiepenn., Verv. II, bl. 387 en 389. N°. 174.

5134 10 Aug. „Afbeelding van de eerste Algemeenen Vergadering (in de Lu-
a „thersche Oude Kerk) van de Maatschappij „Tot Nut van 't Algemeen." Naar *J. Bulthuis*, door *J. de Wit*. Hg. 41, br. 48 dm. br. fol.

b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.*

5135 Hetzelfde, veel kleiner en eenigzins anders. (Door *C. Brouwer*. 1790.) br. 12°. *Proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Vaderl. Hist. in them. Eene naauwkeurige copy van dit plaatje komt voor op N°. 4613 *a*: Zinneprent bij de Oprigting der Maatschappij door *B. de Bakker* in 1786 vervaardigd. — Ten einde de schijnbare onmogelijkheid te verklaren dat eene plaat in 1786 uitgegeven eene afbeelding zou kunnen geven van eene vergadering eerst in 1790 gehouden, zij hier bijgevoegd, dat de druk *b* der plaat 4613, welke die afbeelding niet heeft, het adres van *C. Focking* zonder jaar draagt, en de druk *a* het adres heeft van D. H. Langeveld. 1794.

5136 19 Aug. „Afbeelding van den nieuwerwetschen schaatseenrijder," (namelijk op rollen) „gelijk hij zijne exercitien heeft verricht tusschen 's Hage en „Scheveningen, in tegenwoordigheid van duizende aanschouwers." — Afbeelding van een Zwitser die in zijne nationale kleeding, op rollen schaatsen rijdt; waaronder eene afbeelding zijner schaatsen. Daaronder: *Klinkdicht* in 4 coupl. door H.S. Gedrukt in kleuren. Hg. 15 en 30, br. 10 en 16 dm. kl. fol. — Hierbij N°. 50 van van het tijdschrift: Eigen Haard, 1876, waarin eene reproductie dezer gravure bij het toen, in 1876, in zwang komen van een *Skating rink*.

5137 **14 Oct.** „Afbeelding en beschrijving der plechtige en Vorstelijke Trouw-„Statie bij het Hooge Huuwlijk van Frederika Louise Wilhelmina, Princ. „v. Oranje en Carl Georg August, Erfprins v. Brunswijk, voltrokken „14 Oct. 1790." (Wagenaar XXIII, 297). Optogt langs het Mauritshuis (links) naar de Vijverberg. Zonder eenigen naam, onderaan beschrijving der N°. I—XX. Met adres v. Is. du Mee in de Spuistraat. Hg. 18, br. 31 dm. br. fol.

Deze plaat is òf dezelfde als N°. 4137 van het jaar 1768: Het uitrijden v. d. Prins v. Oranje, wat ik nu niet kan nazien, — òf daarna gecopieerd.

5138 **14 Oct.** Beschrijving der plechtigheden bij het huwelijk van Karel George, Erfprins van Brunswijk met Frederika Louisa van Oranje in de Jakobskerk te 's Hage. 's Hage. P. Gosse. Plano. — Hierbij: Lijst der daagelijksche Plechtigheden van 11—20 Oct. Twee bladz. 4°.

5139 „Eerzuil voor Carolus George Aug. van Brunswijk en Frederika Louisa „van Oranje bij hun Huwelijk." (Wagenaar, Verv. XXIII, 297). Op een voetstuk staan de beide echtgenooten door zinnebeelden omgeven. Naar *A. Groenendijk* door *J. Groenendijk*. Met beschrijving en vers door Ds. J. Scharp, te Rotterdam onder de plaat. fol.

5140 Zinneprent op dit huwelijk en het bijna gelijktijdige (1 Oct. 1791) van
a den Erfprins Willem Frederik van Oranje met Frederika Louisa van Pruissen. (Wagenaar, Verv. XXIV, 162). — De borstbeelden der twee echtparen bovenaan, regts en links ter weêrzijden van de wereldkloot; op een altaar twee zinnebeeldige figuren van huwelijksmin en Latijnsch opschrift: *Sacro connubio junguntur*, etc. Naar *P. C. la Fargue*, door *J. G. Visser*. Hg. 50, br. 38 dm. gr. fol. Zie N°. 5158.

b Dez. smakelooze plaat, fraai *gekleurd*.

Hierbij een groot folio vers: „Dichtlievende bespiegeling op het zinnebeeldig Tafereel der hooge huwelijken, door J. L. F. V. B. (*J. le Francq v. Berkhey*) onder de spreuk: *sic In Languore Fidelis Vovet Batavus*" Met adres: Amst. G. Bom in de Halsteeg. — In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht, is hierbij nog eene: „Uitlegging der zinnebeelden" in 2 kol. br. 4°. en hetzelfde in het Duitsch: „Auslegung der Sinbilder; etc. br. 4°.

5141 Andere zinneprent op hetzelfde dubbele huwelijk. In een open tempel staan de twee echtparen voor twee brandende altaren en worden omstrengeld door bloemfestoenen uit den hemel afgelaten. Met adres van *W. Coertse*. gr. 4°. Hierbij eene verklaring van het: „Tafreel der Vorstel. echtverbindtenissen" enz.

5142 **20 Oct.** „Het springen van het Admiraliteitsjacht op de Maas te Rotter-„dam, op 20 Oct." bij de feestvieringen ter eere van de komst van het Stadhouderlijk gezin. (Wagenaar, Verv. XXIV, 14). Met adres van *J. J. Meijneken* te Rotterdam. br. 4°.

5143 *a* (Dec.) Hooge zee voor Scheveningen. Door *R. Vinkeles*. 12°.
b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXIII.

5144 **31 Dec.** „Zwaare mist te Amsterdam." (Wagenaar, Verv. XXIV, 104,
a 108). Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit (Fokke). Gesch. d. Ned. XXIII, 53.
b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*

5144* Hetzelfde, anders; genomen van de Keizersgracht, vóór *Felix Meritis*.
a (Door *C. Brouwer*.) br. 12. Uit: (Fokke.) Vaderl. Hist. in them.
b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.*

5145 (1791.) 8 Maart. „Neerlands Vreugde Courant, op den 8 Maart, zijnde de „Verjaar en Gedenkdag van Z. H. Willem V, bij gelegenheid dat hij de „Republiek 25 jaren geregeerd heeft." Verhaal in 3 kol. met Oranje-boomen ter weerszijde. Amst. J. Peppelenbos. Jonge Roelofssteeg. Plano.
„Oranjes Jubelcourant of Nederlandsch Gedenkblad, zijnde een kort „tafreel der levensgevallen v. Willem V. Rott. J. Hofhout en Zn." Plano.
5146 6 Julij. „Zwaare brand van 's Lands Zee Magazijn te Amsterdam." Op Woensdag morgen 4 ure, waardoor 2 millioen schade. (Wagenaar, Verv. XXIV, 225). Naar *J. v. Meurs*, door *J. L. v. Beek*. gr. br. 4°.
5147 Hetzelfde, eenigzins anders. — 3 platen gen°. I, II en III, ieder met 1
a regel onderschrift. kl. br. 4°. Uit het hierbij gevoegde: 's Lands Zeemagazijn te Amsterdam beschouwd vóór, bij en na den brand van 5 en 6 Julij 1791. Amst. 1791. 8°. — Plaat I stelt voor: het Zeemagazijn in welstand, pl. II de Brand, pl. III „Ruïne van 's Lands Zeemagazijn."
b Dez. plaat II in *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde voorstellingen als pl. I, II en III. Fraaije *teekeningen* in O.-I. inkt voor de voorg. pl. door *Bulthuis*. br. 4°.
5148 Hetzelfde (de Brand) iets verkleind. Met 1 regel onderschrift. Naar en door *W. Kok*. kl. br. 4°.
5149 Hetzelfde, iets kleiner en anders. Met 1 reg. curs. onderschr. en adres
a v. *G. Roos*. kl. br. 4°.
b Dez. plaat. *proefdr. v. a. l.*
5150 Hetzelfde, anders. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar,
a Verv. XXIV.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*
5151 *a* Hezelfde, geheel als voren, verkleind. Door *R. Vinkeles*. 12°.
b Dez. plaat. *Proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXIII.
5152 Hetzelfde anders. (Door *C. Brouwer*.) br. 12°. Uit: (Fokke) Vaderl. Hist. in them. — Hetzelfde, bijna als voren in med. Naar *P. Wagenaar* door *J. Wijsman*. 12°.
5153 Hetzelfde, grooter, waaronder een uitvoerig vers van: *Amsterdammer*, in cursyf, in 2 kol. gedrukt. Hg. 10 en 41 dm. br. 16 en 26 dm. fol.
5154 3 Aug. „Afbeelding v. d. Gasthuiskerk te Amsterdam zo als dez. zig „v. binnen vertoonde op Woensdag av. 3 Aug. bij gelegenheid dat daar „de eerste Predikatie voor de Herstelde Luthersche Gemeente uitgesproken is door haaren Leeraar J. Hamelau." (Wagenaar, Verv. XXIV, 238—248). Met adres v. D. Schuurman op het Rokin. gr. 4°.
5155 „Het oude, — en nieuwe licht." — Spotprent op de Hersteld Lutherschen en Zinneprent ter eere der Oud Lutherschen te Amsterdam. (Wagenaar, Verv. XXIV. 238—248.) — Twee voorstellingen naast elkaar, door eene kerkpilaar vaneen gescheiden, waarop bovenaan een zinspreuk van Salomo staat: „Eens wijzen mans raad," enz. — In de linker afdeeling leest een oud man in ouderwetsche kamerjapon aan zijne vrouw bij een ouderwetsch lampje uit een ouden Bijbel voor; — regts predikt een jong predikant voor de vuist in een kamer, met nieuwerwetsche lampen verlicht, voor een schaar modieus gekleedde Heeren en Dames; de Predikant en anderen wijzen naar het schoone lamplicht. Aardige Spotprent zonder naam. Hg. 16, br. 20 dm. br. 12°. In den Atlas v. d. Heer D. C. Meijer Jr. te Amst. — De plaat ziet zoowel op de nieuwe lampen die omstreeks 1790 in zwang kwamen als op de scheuring in de Lu-

thersche Gemeente door Mutzenbecher en Hamelau, wier wederzijdsche voorstanders die van het Oude en Nieuwe Licht genoemd werden. — (Zie Wagenaar, XXIV. 239)

5156 9 Aug. „Afbeelding der Hoofdvergadering" (der Maatschappij) „tot Nut
a „v. 't Algemeen, in Amst. in de Oude Luth. Kerk. (Nederl. Jaarb. 1236) Naar *D. Kerkhoff* door *C. Brouwer*. br. 4°.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5157 „Plan der Hoofdvergadering, *Tot Nut van 't Alg.*" Aanduiding der zitplaatsen, enz. met uitlegg. A—U en 1—40. br. 4°.

5158 1 Oct. Huwelijk van Willem Frederik van Oranje (later Koning Willem I) met Frederika Louisa Wilhelmina v. Pruissen (later Koningin Wilhelmina) te Berlijn. br. 12°. (Wagenaar, Verv. XXIV. 162) — Hierbij de 's Gravenh. Extra-ordin. Cour. v. 2 Nov., waarin de beschrijv. der feestelijkheden te Berlijn en aankomst te 's Gravenhage v. h. Vorstelijk Paar. Zie de Zinneprenten hierop N°. 5140, 41.

5159 18 Nov. „Afbeelding v. den (mannelijken) Vinvis, lang 52 voet, leggende
a „op zijn rug, gestrand tusschen Wijk aan Zee en Zandvoort." — Fraaije ets door *L. Overbeek*. br. fol. Hg. 29, br. 33 dm.
b Dezelfde plaat, *proefdr. v. a. l.*
c Dezelfde plaat, onafgemaakte *etsdruk*.

5160 17 Dec. Begrafenis van den Franschen Graaf de Maillebois te Maastricht.
a Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXIII. bl. 129.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5161 Twee zinneprenten op der Patriotten of Keezen afwachtende houding na
a 1787? — Een kees in rustende houding. Met onderschrift: *Ik rust*. Zeer klein medaillon. Hg. 4½, br. 3¾ dm. Gegrav. op een plaatje hg. 11, br. 9 dm. gr. 12°.
b Een keeshond staat naast een medaillon, waarop het beeld der Vrijheid, met onderschrift: *de waare Patriot*. In medaillon, met randschrift: *Zoo waakzaam, zoo getrouw* enz. Het medaillon hg. en br. 5⁵ dm. op een plaatje hg. 10, br. 9 dm. 8°.

5162 Calligraphische Zinneprent op de afwachtende houding der Patriotten in deze jaren. „Laat ons deese tijden stilzwijgende verbijden." Opschrift in calligraphie in een groot veld; aan elk der 4 hoeken een medaillon met: Gerechtigheidt — Voorzigtigheidt — Stilzwijgendheidt — Waakzaamheidt, waarnaast een Kees staat. Naar *H. W. Kloek* door *v. Baarsel* en *v. d. Beek*. 1791. br. fol. In den Atlas v. d. Heer A. J. Nijland te Utrecht.

5163 „Tijdverdrijf van smaak of Jou-Jou de Normandie. 1791." Afbeelding v. eene kamer waarin 7 heeren en eene dame bezig zijn met het jou-jou-spel, namelijk om eene kleine houten schijf aan een koord bevestigd, te laten rijzen en dalen door eene geregelde schommeling met het koord. Naar *J. v. Meurs* door *J. L. v. Beek*. br. 4°.

5164 „Historie der *Jou-Jou*." Twee mannen verhalen elkander iets op straat, terwijl een derde met een *jou-jou* speelt. br. 12°. — In den Catal. d. Biblioth. Maatsch. v. Letterk. te Leyden worden hierover twee kluchtspelen vermeld.

5165 „Almanach de Jou Jou. 1792." — Titel met een gekapt vrouwenhoofd, 6 plaatjes met 12, en een 7e met ééne voorstelling om met de Jou Jou te spelen. 12°. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

5166 (1792.) Spotprenten in houtsnede, waarschijnlijk door *J. Oortman* te Weesp, uit: „De Lantaarn voor 1792, door Amurath Effendi, *Hekim* „*Bacha*. Amst. In 't Nieuwe Licht." 12°.

a Omslag: „De Uitnemendheid der menschen boven de beesten is geene. „Pred. III : 19." Een man houdt een hond een stok in den bek, die daarop bijt (even als de mensch zou doen.)

b Titel: Een schrijver (de schrijver zelf) steekt zijn' vinger in den mond van een gek (het volk), die zoo hard daarop bijt dat de schrijver het uitgilt.

c De Haan. — „Gelijk de wakkre Haan," enz. (Uit het Hanenboek voor alle eerstbeginnenden.) Bl. 1.

d „*O. R. P. O. sic f* 5—5—" — Een touw van zeer verschillende dikte (de Regering) wordt door 7 menschen van verschillende kleeding en vorm (de Provinciën) in 7 verschillende rigtingen getrokken. (Bij bl. 72 over de: Algem. Regering v. Holland.)

e Een ezel bevracht met 2 manden, waarin deelen der „*Encyclopedie*." (Bij bl. 103: Staat der Geleerdheid in Nederl.)

f Een toornig schoolmeester met een plak onder den arm. „*Quis desiderio*," enz. (Bij bl. 154 en voor eene antikritiek op de *Monthly Review*, waarin des schrijvers: Reis naar Turkye, gerecenseerd was.)

g *Boter*. Een man strijkt boter aan de galg. (Bij bl. 167, eene bittere satyre op de Vaderlandsche Letteroefeningen, en haar aanhang.)

h Omslag. Een staande gek, (het volk) dezelfde van pl. *b*, wien door 3 mannen te vergeefsch eenige raad wordt toegeroepen, welke hij niet hoort of begrijpt. *P. W.* (*P. van Woensel*) *fecit*.

Deze plaatjes behooren in het geestige werkje: de Lantaarn, geschreven door P. van Woensel, M. Dr. geboren te Haarlem in 1747, in 1800 Doctor der Marine te Amsterdam, vroeger Marine-doctor te Petersburg en van de Marine der Zwarte zee, die in 1790 anoniem had uitgegeven: Aanteekeningen op eene reis door Turkye en Constantinopel, waarvan in 1793 een 2e dl. verscheen, en later nog schreef: Raadgevingen voor zeevarenden. Deze humoristische schrijver was een waar phenomeen in dien geesteloozen tijd, wat vooral uitblonk in de vervolgen op dezen Lantaarn in 1796, 1798, 1800, met Bijlichter in 1801 uitgegeven. (Zie de platen dier deelen op genoemde jaren.) Om die geestige, rondborstige en juiste wijze van voorstelling is aan deze en de volgende plaatjes veel ruimte gewijd.

Het eenige wat over dezen uitmuntende auteur bestaat, is, naar ik meen, een stuk van C. Busken Huet in den *Gids* van 1863, April, herdrukt in zijne: Litterarische Fantasiën. Dl. 1, waarin aan dezen humor alle regt wordt gedaan.

5167 (22 Maart.) Rouwconcert in de Maatschappij *Felix Meritis* te Amsterdam na het overlijden van den beroemden Componist Jos. Schmidt, overleden 28 Mei 1791. — Het orchest in de zaal geheel met floers bekleed, en de zuilen met floers gedrapeerd. Plaat zonder eenigen letter. Hg. 15, br. 16 dm. br. 4°.

5168 30 Maart. „Gezigt v. d. zwaaren brand te Westmaas." Met 6reg. vers. 8°. Uit: v. Ollefen, Stads- en Dorpsbeschrijver.

5169 10 Junij. „Afbeelding van de R. C. Kerk op het Begijnhof te Amst. „van binnen, met de plegtigheid v. h. H. Sacrament des Vormsels al- „daar bediend door Graaf C. Brancadoro, Aartsbisschop v. Nisibi." (Wagenaar, Verv. XXV, 145.) Door *W. Kok*. kl. br. 4°.

5170 Hetzelfde. anders en veel grooter. Naar *J. Bulthuis* door *D. Vrijdag*.
a gr. br. fol.
b Dezelfde voorstelling; *origin. teekening* voor de voorg. plaat. Met vele afwijkingen van de plaat.

5171 Hetzelfde, veel kleiner, en van ter zijde gezien. Met 4reg. onderschrift. 4°.

5172 Hetzelfde, anders en kleiner, verkleind naar 5169. Met 2reg. onderschrift. (Door *C. Brouwer?*) br. 12°. Uit: (Fokke) Vaderl. Historie in Themata. — Hierbij: Bewijs v. h. ontvangen des Vormsels in Junij 1792 door Brancadoro. Door *J. G. Visser*. gr. br. 12°. en: Portret van Graaf Brancadoro. Door *R. Vinkeles*. 12°. Proef- en letterdruk.

5173 25 Junij. Brand te Amstelveen (bij Amsterdam.) (Nederl. Jaarb.) Met 1reg. onderschrift en adres v. J. A. Swalm (opvolger v. *B. Mourik*.) 4°. Uit: Nederl. Mercurius. bl. 374.

5174 Hetzelfde als voren, veel kleiner. Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke)
a Gesch. d. Ned. XXIII, pl. 10.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5175 Herzelfde, iets grooter. (Door *C. Brouwer*. br. 12°. Uit: (Fokke) Va-
a derl. Hist. in Them.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5176 Ruïne van den brand te Amstelveen. Van onderen het wapen van het dorp.
a Naar *P. Wagenaar* door *J. Wijsman?* (of *J. G. Visser*.) br. 12°.
b Hetzelfde, doch veel grooter en met eenige afwijkingen. *Origineele teekening* in kleuren. Door *P. Wagenaar*. Hg. 22, br. 31 dm. br. fol.

5177 4 Oct. 25jarig Huwelijk van Prins Willem V. — De borstbeelden in medaillon van den Prins en der Prinses beschenen door het Alziend oog; daaronder eene zuil met het jaar XXV en een altaar met brandende harten. Met 2reg. vers: „Dit Heug'lijk Monument" enz. br. 12°. — Behoort in het hierbij gevoegde: Snapsters nieuwe jaars geschenk voor de waare Oranjevrienden en Almanach voor 1793. Met pl. 24°. — Hierin ook: Levensbeschrijving v. een zogenaamde Hollandsche Patriot thans Emigrant in Frankrijk. 51 bladz. —

5178 (Oct.) Beleg van Rijssel. Oct. 1792. — Overwinning van Gemmapen op 6 Nov. 1792. — Veldslag bij Neerwinden. 18 Maart. Drie pl. naar *Swebach des Fontaines* door *R. Vinkeles* en *D. Vrijdag*. br. 4°. Uit: Tafereelen d. Staatsomwentelingen in Frankr.

5179 Mons ingenomen door Dumourier. (Wagenaar, Verv. XXV. 84) Door *T. de Roode*. br. 4°.

5180 (28 Dec.) Doop van Willem Frederik George, later Koning Willem II, oudsten kleinzoon van Willem V, in de Groote Kerk te 's Hage. Gevolgd naar de plaat van den Doop in 1772 zijnen vader toegediend. Met 25reg. uitlegging. gr. 4°.

Hierbij de 's Gravenhaagsche Extraordinaire Courant van 28 December, waarin de beschrijving der geheele plegtigheid.

5181 Oprigting van eene naald te Rijswijk, ter gedachtenis aan den vrede in 1697 gesloten in het Huis te Rijswijk, wat vroeger daar stond en later is afgebroken. Door *Anna C. Brouwer*. 8°. Met beschrijving.

5182 Dezelfde naald te Rijswijk, iets grooter; met hetz. opschrift. Door *J. Bemme Az*. Met adres v. F. J. Weijgand. gr. 8°. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

5183 „De Oranje Cocarde en verder onderscheidensteekens, nevens het nieuw „Cabinet der Mode's en klederdragten in ons vaderland," Zonder jaar en plaats doch in 1792 uitgekomen, daar het feest van 1 Nov. 1791 er als van het vorige jaar in vermeld wordt. — 8 kl. 8°. plaatjes, ongen°., met 32 Nederlandsche Costumes in kleuren, velen met Cocardes voorzien, en beschrijving op 16 bl. kl. 8°. *Hoogst zeldzaam.*

Dit boekje schijnt verschenen te zijn naar aanleiding van de Publicatie der Regering v. Amsterdam, 9 Maart 1792, dat ieder voortaan vrij was de Oranjecocarde al of niet te dragen, met uitzondering der Schutterij, voor wie de Cocarde verpligt was. — Andere plaatsen volgden dit voorbeeld en van toen aan werd de Oranjecocarde weinig meer gezien. Zie (Fokke) Vad. Hist. in them. 5e dr. bl. 159.

5184 1793. „Monument voor Nederland. 1793." Navolging v. h. Monument voor 1787. N°. 4978. In het midden in medaillon, de kaart van het tooneel des oorlogs in Nederland van Noord en Zuid Brabant. Daarboven een med. over het bombardement van Venlo; ter weerszijde 2 voorstellingen (dus 4) uit het beleg van de Klundert en Willemstad. Naar *J. van Meurs* door *D. Veelwaard*. br. fol.

5185 Vier kaarten van het Tooneel des oorlogs. —

a „Kaart der Oostenrijksche Nederlanden en Elzas waar de oorlogende partijen thans zijn." Door *C. van Baarsel*. 1792. br. fol. Deze Kaart strekt v. Breda en Wezel tot Versailles en Straatsburg.

b „Kaart v. Nederland waar op de voornaamste marschen der Franschen „bij hunnen inval afgetekent zijn." Door *C. van Baarsel*. kl. fol. Kaart als voren doch verkleind, nu v. Vlieland en Emden tot Brussel en Bonn.

c „Kaart v. h. tooneel des Oorlogs in 1793 in Holland." Kaart v. Purmerend en Kampen tot de Klundert en Kleef. br. fol. In den Atlas v. Mr. S. van Gijn te Dordr.

d Kriegs-Theater in den Niederlanden in 1793 u. 94. Door *Schleuen*. br. fol. Kaart van Middelburg en Venlo tot Doulens en St. Hubert. Behoort waarschijnlijk bij *v. Porbeck*, Militärische Operationen in Holland. 2 dl. 8°.

5186 6 Febr. „De Bataafsche Gedeputeerden overhandigen eene memorie aan „de Nationaale Conventie te Parijs." (Wagenaar, Verv. XXV. 338). Naar *C. v. Cuylenburg* door *C. Josi*. 8°. Uit: Zillesen, Gesch. d. Ned. I.

Hierbij de: Extraord. Haarl. Courant v. 22 Febr. waarin de Proclamatie van Dumouriez aan de Bataven" van 14 Febr.

5187 (17—20 Febr.) Venlo gedurende 3 dagen gebombardeerd. (Wagenaar,
a Verv. XXVI. 43. Nederl. Jaarb. 1793. 340, 582.) Door *R. Vinkeles*. 12°. Zie ook N°. 5184.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXIV. 108.

5188 (Febr.) „Het beleg van Breda." (Wagenaar, XXV. 396—404. Ned. Jaarb.
a 344. 510, enz.) Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXIV. 74.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5189 21 Febr. „Het intrekken der Franschen binnen Breda." Naar *D. Langen-*
a *dijk* door *J. Bemme*. Hg. 22, br. 27 dm. br. 4°.

b Dez. plaat, fraaije *onafgemaakte proefdruk* vóór de lucht en alle letter.

5190 (24 Febr.) „Het bombardement van Maastricht." (Wagenaar, Verv. XXVI.
a 29—40. Ned. Jaarb. 562. enz.) Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXIV. 92.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5191 Zinneprent ter eere van Z. Ex. Frederik, Prins van Hessen Philipsthal,
a wegens zijne heldhaftige verdediging van Maastricht tegen de Franschen van 24 Febr. tot 2 Maart. Eene zuil, waarboven zijn borstbeeld in medaillon, Ter weerszijde vier afbeeldingen van het beleg. Naar *D. Kerkhoff*. 1793. door *C. Brouwer*. gr. fol. — Pendant der N⁰. 5192, 5201 en 5289.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5192 22—25 Febr. Beleg en overgave van de Klundert of Niërvaart. (Wagenaar, Verv. XXV. 414. 415. Ned. Jaarb. 559. 561). — „Monnment voor „J. M. van Kropff, Commandant in de Klundert." Eene eerezuil, waarboven zijne beeldtenis in med., waarnaast vier afbeeldingen, nl.: van zijne verdediging, het terugvinden en mishandeling van zijn lijk en begrafenis. Naar *D. Kerkhoff*. 1793 door *C. Brouwer*. gr. fol. Pendant van 5191, 5201 en 5289.

5193 „Eerezuil of Grafnaald ter gedachtenis van J. M. Baron van Kropff, (vermoord buiten de Klundert en in het water geworpen). Met vers van C. P. Sander, (Luth. Pred. te Rotterdam.) Naar en door *J. Snoek*. 1793. gr. 4⁰. Met afzonderlijk: Berigt en uitlegging der plaat. Deze plaat is later veranderd voor Graaf v. d. Duyn gebruikt Zie N⁰. 5247.

P. Loosjes zegt in zijn Vervolg op Wagenaar 1799, dat de oorzaak van den dood v. v. Kropff eenigzins onzeker is; in het vers van Ds. Sander, weinige weken na zijn dood gemaakt, staat dat hij vermoord is.

5194 Zinneprent ter eere van van Kropff. In het midden eene zuil, waaraan zijne beeltenis. Rechts eene vaas op voetstuk met zijnen naam en opschrift dat hij den 5 Maart is gesneuveld; links wordt von Kropff na met de boot van Charon overgezet te zijn, in den Tempel der onsterfelijkheid ontvangen. Door *A. Zürcher*. gr. 4⁰. Zie N⁰. 5268.

5195 (25 Febr.) „Het planten van den Vrijheidsboom in de Klundert." Door
a *R. Vinkeles*. 12⁰. Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXIV. 84.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5196 28 Febr. Zinneprent op de Propositie van den Prins van 28 Febr. 1793. — (Wagenaar, XXIV. 427—431 en XXVII. 106.) — De Prins staat voor de tombe van Willem I, waarop de woorden: *Hic Jacet*. Regts eene zuil, waaraan de borstbeelden zijner voorvaderen, in het midden tusschen eenige ruïnen eenige galgen en een brandstapel. Zonder naam v. grav. Onder de pl. eene *Verklaring* van 11 regels, waarin de datum: 28 Febr. 1793 voorkomt. br. fol. Deze plaat is dezelfde als N⁰. 5083, onveranderd, alleen met bijvoeging der *Verklaring*.

5197 (Febr.) Zinneprent op de bewaring der Vrijheid in Februarij 1793, tijdens den inval der Franschen. — „Ter gedagtenisse dat wij bij onzen wettigen „en godsdienst. Vrijheid door het wijs Bestuur der Souvereyne macht benevens de geallieerde Mogendheden onder de Goddelijke bijstand zijn „bewaard gebleven, wanneer de vijandelijke Fransche-Nationaal in Febr. „1793 de Vereen. Staaten v. derzelven voorregten en vrijhedens meenden „te berooven," enz. In het midden de Vrijheid; vóór haar een opengeslagen Bijbel met: II *Corinten* 1 *vers* 10 en een leeuw met de Hollandsche en Pruiss. wapen, enz. Naar en door *G. Kockers*, 1794. br. fol. Met afzonderlijke *Verklaaring* in 8⁰. 4 bl. *Zeer zeldzaam*.

5198 27 Febr. tot 15 Maart. Vier platen over het beleg der Willemstad. (Wagenaar, Verv. XXV. 451, enz.). Allen br. 4⁰. Naar *J. Bulthuis* door *D. Vrijdag* en *C. Bogerts*. br. 4⁰. Uit: J. P. v. Oldenborgh, Beleg d. Willemstad.

(1) Plan van de defensive Werken en de offensive v. d. Vijand.
(2) Gesigt v. d. Willemstad van de Buitensluis.
(3) Fransche batterij op de plaats *de Hel* naar de Willemstad.
(4) Veroveren eener Fransche Batterij voor de Willemstad.

5199 Willemstad door de Franschen opgeeischt. Lithogr. naar *D. Peduzzi.* door *C. Binger.* br. 8°. Uit: v. Lennep, Gesch. d. Ned.

5200 „Droevig geval in de Willemstad." (Wagenaar, XXV. 462) Naar *J. Buys*
a door *R. Vinkeles.* 8°. Uit: Kok, Vad. Woord. XXXII. 4.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5201 „Eerzuil voor den Luit. Generaal C. van Boetzelaer." Gouverneur van
a de Willemstad. In het midden eene zuil, waarboven het portret van Boetzelaer; ter weerszijden vier voorstellingen (2 vierkant en 2 in med.) over het verdedigen der stad Naar *D. Kerkhoff.* 1798. door *C. Brouwer.* gr. fol.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.* — Pendant van 5191, 5192 en 5288.

5202 „Eerzuil opgericht ter gedachtenis v. d. dapperen Krijgsman Baron v. „Boetzelaar, Heer v. Aarlanderveen, als Gouv. v. de Willemstad nadat „hij na een hevig beleg v. 1 tot 16 Maart de Franschen hadt verdreeven „en v. Staatswege met een gouden degen was beschonken." — Zinneprent. Eene wapentrophee door de zon beschenen, waarbij de Hollandsche leeuw den Franschen haan verscheurende, voorts het wapen v. Boetzelaar, enz. Met verklaring in 24 verzen v. A. Groenendijk. Door *J. Groenendijk.* kl. fol. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

5204 **20 en 21 Maart.** „Expeditie onder J. Schreuder Haringman wegens het „veroveren van de Fransche CanonneerBrik *la St. Lucie* en het Gaf-„feljacht tusschen Lillo en Liefkenshoek met 7 gewapende chaloupen „door W. O. Blois van Treslong". (Wagenaar, Verv. XXVI. 16. Ned. Jaarb. 488.) Naar *E. Hoogerheiden* door *G. Kitsen.* br. fol.

5205 „Hetzelfde, anders in 2 platen. — I. „Het attaqueren en nemen der Fran-„sche kanonneerbrik *de St. Lucie* en het jacht, enz."
II. „Het afzeilen van *de St. Lucie* en boegseeren van het Jagt van voor „Lillo en Liefkenshoek onder Blois van Treslong." — 2 pl. Beide naar *D. Kleijne* in aqua-tinta door *R. Pollard* te Londen. Iedere plaat hg. 34, br. 46 dm. br. fol.

5206 **24 Maart.** „Afbeelding van het dorp Gastel en het vlugten der Fran-„schen van daar, op aankomst van een Detachement van 100 man, on-„der Kapt. Du Pont, en het neederhouden van den Vrijheidsboom. — „Zijnde dit de eerste Vrijheidsboom die veroverd en daarom ten geschenke „naar 's Hage gezonden is." Gezigt op het dorp; links het vlugten der Franschen. Met 8reg. versje. Zonder naam v. grav. Hg. 17, br. 25 dm. br. 4°. *Zeldzaam.*

5207 „De Vrijheidsboom door Prins Willem G. F. v. Oranje op de Franse ver-„overd." — Een Vrijheidsboom (namelijk die te Gastel, — zie voorg. plaat,) met een breed schild met 4 horizontale streepen in het midden, wordt uitgeroeid; links de Ned. vlag en de boom: *Na den Haag in triumf.* Met 4reg. vers: „De muts is zonder hooft." gr. 4°. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

5208 **29 Maart.** „De Canonneer chaloupen en andere vaartuigen in de Dordrecht-„sche Kil op 29 Maart," — „De vloot gewapende pinken voor den Moer-„dijk strijkende, op 5 April." — (Wagenaar, Verv. XXV. 440, enz.) Twee

platen bovenaan regts gemerkt A en B, beiden naar *M. Schouman* door *K. F. Bendorp*. Ieder hg. 24, br. 32 dm. br. fol. — Deze platen zijn uitvoerig beschreven en gevoegd in de Bijlage tot v. Oldenborgh's Beschrijving der belegering van Willemstad. Zie N°. 5198. — De zeer fraaije en grootere origineele *teekeningen* in kleuren door *M. Schouman*, ieder hg. 33, br. 48 dm. berusten in den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

5209 Dezelfde plaat A verkleind. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. Uit: Wa-
a genaar, Verv. XXV. 442.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*.

5210 *a* Dezelfde plaat, verkleind. Door *R. Vinkeles*. 12°.
b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXIV. 104.

5211 **29 Maart.** „Echte Lijst v. h. legion Bataven, guarnisoen houdende in „de stad Breda en Geertruydenberg tot den 29en Maart 1793" (namelijk van de 110 officieren, enz.) kl. fol. Zie hierover Wagenaar, Verv. XXV. 407. Eene dergelijke lijst, doch tot 9 April, staat: Ned. Jaarb. 526.

5212 „Afbeelding v. een corps die zig noemen Bataven, sig vertoonende binnen „Breda, geleid door den beroemden Amsterd. Vlugteling Heepe, gewes. „Schrijver v. de Polit. Kruyer, geseten op een Fransche gedresseerde Ron„sinant, gereed om uit te trekken onder derz. gewoon Banier in de print „uitgedrukt. NB. Links 2 schreyende Jacobijnen, bedroeft dat hunne „vrienden zoo spoedig moeten vlugten." — Gezigt v. een huis met 3 deuren en 5 ramen, waarlangs een optogt van Keezen trekt, geleid door een ezel gezeten op een kreupel paard, met wijnflesch en glas in h. vaandel. — Scherpe spotprent. Hg. 17, br. 24 dm. br. fol. Dezelfde plaat als N°. 4832, doch latere druk met ander onderschrift.

5213 „Der durch die gezogne Schleussen bey Breda reichlichst ausgefallne Fisch„fang. — Ein Corps Franzosen von 1000 Mann wagte über Breda gegen „Gertuidenberg und Heusden vorzudringen und sich dessen Gegend zu be„meisteren, allein durch die gezogne Schleussen sind sie meistentheils er„soffen, etc." — Slechte Duitsche plaat; bovenaan Breda, links Geertruidenberg, op den voorgrond de troepen in het moeras. Augsburg. *P. J. Fill.* br. fol. In den Atlas van Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

5214 **(1 April.)** „Afbeelding van de Val. van Bournonville, Minister v. Oorlog der Fransche Republiek." — Spotprent op zijne gevangeneming te St. Amant door Dumouriez. (Wagenaar, Verv. XXVI, 68. Ned. Jaarb. 669.) — Dezelfde plaat als de: Val van Phaëton N°. 5100, eenigzins veranderd. De poort waardoor Bournonville rijdt, heet nu: *Bredaas poort*, de steden op de geknotte kolom heeten: *Breda, Geertruidenberg, Klundert*, de paarden, of liever de ezels, die den wagen van Phaëton trekken, verbeelden volgens de ondergedrukte uitlegging de Patriotten: Ondaatje uit Utrecht, Wijbo Fijnje uit Deventer, G. Pape uit Delft en P. Condenaus uit Rotterdam. In plaats van de zes Patriotten op de vorige plaat zijn nu de namen van de zes Franschen gesteld. gr. fol.

5215 **3 April.** „Statelijke Begrafenis van van Kropff in de Willemstad. 3 April „1793." Door *C. Bogerts*. br. 4°. Uit: v. Oldenborgh, beleg.

5216 *a* Hetzelfde als voren, verkleind. Door *R. Vinkeles*. 12°.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXIV. 106.

5217 **4 April.** „De vlucht van den Franschen Generaal Dumouriez." (Wagenaar, Verv. XXVI. 70.) Naar *D. Langendijk* door *J. Bemme*. br. 4°. Uit: ??

5218 **(April.)** „Verbranden van de Vrijheidsboom te Breda," na de ontruiming

a door de Franschen. (Wagenaar, Verv. XXVI. 91.) — Zie over het planten van den Boom. XXV.404.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, XXVI.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

c Dez. *proefdr. v. a. l.* afdruk op *blaauw papier.*

—— De N°. 5219—5229 zijn Spotprenten op den mislukten inval der vereenigde Franschen en uitgeweken Hollandsche Patriotten.

5219 „De uitmarsch der Franschen naar de Nederlanden." — Opschrift van het 22reg. Holl. vers in 2 kol. onder eene oudere Engelsche plaat, (blijkens het adres: *London, C. Tomlins. Julij* 1792) voorstellende eene troep optrekkende Fransche Sansculottes, voorafgegaan door den Duivel die *Ça ira* zingt en een wagen met musiceerende apen voorttrekt; boven den wagen houden 2 Duiveltjes met roode Jacobijnen mutsen het muziekstuk *Ah! ça ira* vast; links in de lucht eene vesting, (Willemstad). Met de letters *a* — *i* in de plaat, welke evenals de vesting enz. er later ingevoegd zijn. De pl. hg. 19, met vers 32, br. 27 dm. fol.

Hierbij een straatlied in 4°.: Zamenspraak tusschen den Gouverneur der Willemstad en Dumouriez, waarachter dezelfde houtsnede: *Vivat Oranje*, die op N°. 5002 in 't rood gedrukt is.

Hiervan is eene vroegere Staat zonder de letters *a—i* in de plaat, doch daarentegen met de woorden *Ça—ira* er onder, en zonder het vers.

5220 Spotprent op de nederlaag der Franschen voor Willemstad. — „De haan „gekortwiekt". Een groote haan (Frankrijk) wordt door Engeland vastgehouden, terwijl een Pruis hem kortwiekt, waarnaar een Hollandsche boer lagchende staat te kijken. Met 4reg. vers: „Ha, broeder doe uw „best." br. 4°. — Deze plaat wordt veelal op 1787 geplaatst, doch behoort hier.

5221 Spotprent als voren. — De Hollandsche leeuw pakt den Franschen haan, die door eene slang (van Boetzelaar) in den rug gebeten wordt, en vertrapt de Fransche vlag. Met 4reg. vers: „Dagt gij in mijne tuin, u gis„tend bloed te koelen, O Keeze en Haane rot," enz. *Gekleurd*. br. 4°.

5222 Spotprent op Dumouriez en zijn verraad. — Aan eene lantarenpaal: *à Paris* hangt Dumouriez als een haan in uniform, waarna vier andere hanen met Jakobijnenmutsen op, staan te kijken, terwijl de Hertog van *Orleans* uit een raam zijner gevangenis ziet. — Waarschijnlijk Hollandsche copie eener Fransche plaat. 4°.

5223 Spotprent als voren. — „Dumouriez." Afbeelding van Dumouriez, ten voeten uit, links, een geweer met Jakobijnen muts op de wetstafelen van de Rechten des Volks zettende. — Openslaande plaat, op N°. 3 ziet men *Holland*'s helderschijnende zon, voorts de woorden *Eygenbaat* en *Koningsmoord*, op N°. 6 wordt hij door den Duivel geworgd en in de hel geworpen. gr. 4°. Gekleurd. Hierbij 4 vierregelige versjes op de verschillende figuren. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

5224 Vijf slechte gekleurde Spotprenten op de Franschen; de 2 eersten zijn echter de slechtste. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

a „Gedwongen Vlugt" Hercules jaagt met een' geessel 3 Fransche Militairen en een haan weg. Met 4reg. vers: „Loop Franschen" gr. 4°.

b „De Fransche Vrijheid". Eenige Militairen dansen om een Vrijheidsboom met Jakobijnen muts; op den voorgrond wordt eene vrouw gegeesseld geboeid aan eene lange keten. Met 4reg. vers: „Zie hier het Echt „tooneel," enz. br. 4°.

c „Vlugten is de boodschap." — Een Oranjeboom met omtuining; de leeuw verjaagt den Haan. kl. 4°.
d Een militair heeft op een kruiwagen hanen liggen, en roept: „Franse „haanen te koop in de vlugt gevangen". kl. 4°.
e „Hollander — Dumouriez" zitten ieder op een stoel en houden een zamenspraak over de Vrijheid. Onder ieder 3 versregels en: „Zie Uiterse C(ourant) N°. 3." br. 4°.

5225 Spotprent: de bedotte Kees. (Zie N°. 5015 in 1787) doch nu door 2reg. onderschrift in boekdruk op dezen tijd toegepast, nl. „Het gezicht van den „armen Bataaf, gebeterd door den Bril door Dumouriez voor hem in „1793 gesleepen." gr. 4°.

5226 Dez. Spotprent: „de Bedotte Kees." — Nauwkeurige copie doch met hetz. onderschrift; — de 2 *inschriften*: *Lijst der Fransche Hulptroepen* en: *Alliantie met Frankrijk* zijn uitgewischt, en in plaats van: *Defensie v. Utrecht* en *Delfsche Declar.* staat nu: *Proclamatie v. Dumouriez aan de Batave* en: *Proclamatie aan de Fransche*, voorts een bril. De verzen zijn op het vorige gegraveerd, op deze pl. in boekdr. gr. 4°. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

5227 De Keezendans met den Duivel als speelman, als N°. 4875, met het vers: „'t Za lustig repje Keezen, enz. waarboven: „Zonderlinge Dans aan„gericht ter opbeuring der Melancolique Franschgezinde Hollanders over „het mislukt plan omtrent Holland in 1793" br. fol. In den Atlas van Mr. S. v. Gijn. te Dordr.

5228 „Conventie-dansers." — Dezelfde plaat als N°. 5013, nl. de Keezen dansende om de hoofdelooze vrijheid, doch nu met bovenstaand opschrift boven het vers. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordr.

5229 De door God beschermde Oranjeboom. Dezelfde plaat als N°. 4860 met
a vele veranderingen en 24 reg. gegrav. vers: „Schoon gij d'Oranjeboom, „enz. O Jacobijnsch gebroed! enz. 1793." br. fol.
b Dezelfde plaat, doch met vers in boekdruk er onder, en zonder het schild *Vrijheid en Gelijkheid* onder de Jacobijnenmuts aan de speer. Gekleurd. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

Volgens eene aanteekening van Mr. J. T. Bodel Nyenhuis bestaan er 5 of 6 Duitsche Spotprenten in kl. fol. op Ferdinand Hertog van Brunswijk, (overl. 1806) Bevelhebber der Duitsche troepen in Nederland in 1792 tot 94, wegens zijne weinige voortvarendheid in den oorlog.

5230 (11 April.) *a* Brand in het dorp Broek op Langendijk. Door *R. Vinkeles*. 12°.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXIV. 120. Eene andere plaat hierover door *Brouwer* is vermeld in den M. S. Catal. Atlas van Voorst.

5231 „Elf Afbeeldingen v. de Mayboomen door de Schutterij te 's Hage ge„plant." Met adres v. J. A. Swalm. 4°. Uit: Nederl. Merc.

5232 7 Mei. Zinneprent op den dood van den Vice-Admiraal J. A. Zoutman. (Wagenaar, Verv. XXVI. 281.) — Voetstuk waarop de slag van Doggersbank is afgebeeld, daarbij de weenende Nederl. maagd. Met 8reg. vers van v. Laar Mahuet. (Door *J. Kobell.*) kl. fol.

5233 Gedenkteeken voor J. A. Zoutman (overl. 7 Mei 1793) opgerigt op zijn graf in de Herv. Kerk te Geertruidenberg. Lithogr. zonder naam. Hg. 50, br. 30 dm. gr. fol.

5234 16 Mei. „Afbeelding v. d: Oranjeboom geplant binnen Leerdam door de „Borgeren en Borgeressen. Met gunstige toestemming van den Drossaert „G. J. Langerak du Marchie Servaas en HH. Borgemeesteren en Schepenen, „onder directie van P. J. Muller, Schilder te Utrecht." gr. 4⁰. Hg. 26, br. 18 dm. Aan welke aanleiding deze zeker *zeer zeldzame* plaat te danken (of liever: te wijten) is, is mij onbekend.

5235 9 Junij. „Preparing for action or an English man of war engaging two
a „Dutch Doggers." — Een Engelsch zee-kapitein wandelt gearmd met 2 Hollandsche publieke vrouwen, beide met ontbloote boezem; die aan zijne linkerarm steekt de hand in zijn zak, enz. Door *S. W. Fores*. 9 Junij 1793. kl. br. fol.
b Dez. plaat. *Gekleurd*. — Beide in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

Waarschijnlijk is dit niets anders dan eene Spotprent op de Hollanders en doelt op geen bepaald feit.

5236 30 Junij. „Gezigt van de stad Mainz en het tegenoverliggende Castel, „sedert 30 Junij van de gecombineerde Duitsche armee belegerd en be„schoten." (Wagenaar, Verv. XXVI, 159.) Met *Verklaring* van A—ZZ en 1—10. gr. br. 4⁰.

5237 „Camp van Ments." Met verklaring van N⁰. 1—27. gr. br. 4⁰.

5238 „Afbeelding der stad Mentz, met de Pruissische, Saxische en Hessische „Legers." Door *G. Kitsen* met adres. Rott. N. Cornel. br. 4⁰.

5239 „Plan van het kamp der compineerten Corps de Armee van Nederland en „Keys. Kon. bij Doornik onder den Erfprinz van Oranje." Door *J. H Koch*. Hg. 21, br. 27 dm. br. 4⁰. *Geteekend*.

5240 8 Junij—22 Aug. „Plan van het Camp bij Meenen in Vlaanderen van „eenen Corps d'Armee van Nederland, onder den Erfprinz van Oranje," enz. (Wagenaar, Verv. XXVII, 79). Door *J. H. Koch*. Hg. 81, br. 60 dm. gr. br. fol. *Geteekend*.

5241 27 Aug. „Gevecht van den Prins van Oranje voor Lannoy." (Wagenaar, Verv. XXVI. 169.) Door *C. Brouwer*. br. 4⁰. Uit: Leven van Willem George Frederik.

Van dezen veldslag bestaat waarschijnlijk eene groote folio plaat, pendant van No. 5244.

5242 13 Sept. „Bataille op de hoogte van Werwick en het kwetsen van den „Prins van Oranje." (Wagenaar, Verv. XXVI. 184.) Door *C. J. de Huyser*. br. 4⁰. Uit: Leven van Willem George Frederik.

5243 Hetzelfde, anders en kleiner. Door *R. Vinkeles*. 12⁰. Uit: (Fokke) Gesch.
a d. Ned. XXVI. 194.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5244 „Het kwetzen van Prins Frederik van Orange in de Bataille bij Werwick „aan de Lijs." Wagenaar, Verv. XXVI. 185.) Gezigt van den Slag; in het midden links de Prins te paard met opgeheven degen, op het oogenblik dat hij gekwetst wordt; achter hem zijne Adjudanten, de Generaals Bentinck en Tinne; op den voorgrond regts wordt de gekwetste Prins Louis van Waldeck weggedragen. Goede gravure door *C. Forssell*, met adres van *J. Groenewoud*. Hg. 58, br. 77 dm. gr. br. fol. — Met afzonderl. uitlegging en 2 afzonderlijke Bulletins uit de: Oranjezaal 10 en 14 Oct.

5245 15 Sept. Aankomst van den Prins van Oranje na het kwetsen, te Rotterdam. (Wagenaar, Verv. XXVI. 185.) Door *C. Brouwer*. br. 4⁰. Uit: Leven van Willem George Frederik.

5246 Oct. „Plan van het Camp bij Mons in Henegouwen van de Nederlandsche „Armee onder den Erfprinz van Oranje." Door *J. H. Kock*. br. 4°. *Geteekend*.

5247 28 Novemb. Zinneprent op den dood van A. F. Baron van der Duyn van Maasdam, Gen. Maj. der Kavallerie, gekwetst tusschen Meenen en Yperen en 28 Nov. te Rijssel aan zijne wonden overleden. Door *J. Snoek* te Rotterdam. 1793. gr. 4°. Met afzonderlijke verklaring. — Dit is dezelfde plaat als N°. 5198 op van Kropff doch eenigzins veranderd. Op den achtergrond staat hier een ruitergevecht, op de vorige een bolwerk, enz.

5248 „Gedenkzuyl der VII Vereenigde Provinciën." — 2 (ongenommerde) platen, ieder een breed veld vertoonende met dit opschrift en talloose medaillons, waarin de namen en afbeeldingen van steden en dorpen staan.

Op de eene (1e) pl. zijn bovenaan de namen en *wapens* der 7 Provinciën, daaronder 8 reeksen met de namen, *wapens* en profielen der stemhebbende steden in iedere Provincie. (Holland is in Noord en Zuid H. verdeeld.) — Voorts het aantal uren afstands van Amsterdam.

Op de andere (of 2e) pl. zijn bovenaan de namen en *zinnebeelden* van iedere Provincie; daaronder 8 reeksen met de namen, *wapens* en profielen der voornaamste (*niet* stemgeregtigde) steden en dorpen in iedere provincie en de uren afstands van Amsterdam. Naar en door *J. G. Visser*. 1793. 1796. — Iedere plaat hg. 54, br. 67 dm. gr. br. fol. Met afzonderlijke gegrav. uitlegging der 1e pl. in kl. br. fol. — Belangrijke platen om de wapens der verschillende steden.

5249 (1794) „Tempel van Nederland." Zinneprent op de Vrijheid en den Godsdienst, doch geheel in Patriotschen en Anti-Orangistischen zin. — Het voorportaal des tempels is bovenaan behangen met 10 portretten in med. uit de 16de en 17de Eeuw; lager regts en links met 16 dergelijke portretjes van de Patriotten van 1786 en 87, als: Hooft, Goudoever, enz. Voorts met 16 medaillons, (4 grootere en 4 kleinere aan weerszijde); de 8 kleinere van de heldendaden in de 16de en 17de Eeuw; de 8 grootere van Doggersbank en de gevechten bij Amsterdam in 1787. Regts en links een Batavier, met eenen Hollandschen leeuw en eenen keeshond. Naar en door *J. G. Visser*. 1794. Hg. 53, br. 70 dm. Met *Verklaaring* in br. 4°. gegraveerd door *Anna C. Brouwer*.

5250 Kleederdragten. — Acht verschillende modellen van rouwlinten, waarop door de afwisselende breedte der zwarte rouwstrepen, de meerdere of mindere bloedverwantschap van den rouwdragende kon worden aangeduid. Uitgedacht door Ds. H. C. Serrurier te Amsterdam en in 23 Nov. 1794 het eerst gedragen door de Heeren Eschauzier. — Een blad breed folio met deze 8 modellen en opschrift: „Deeze Modellen van Rouwen en lint zijn te „Amst. geinventeerd door H. C. Serrurier, gegrav. door A. Zurcher." Een blad br. fol. — Deze 8 modellen behooren, van een gesneden, bij een 8° boekje. „Iets over het rouwdragen." Met 8 modellen, in 1794 door Serrurier anoniem uitgegeven.

5251 „De bewonderenswaardige Telegraaph." — Gegrav. en gekleurde afbeelding van eene telegraaf, waaronder eene *Verklaaring* in 2 kol. in boekdruk. 1 bl. gr. 4°. — Hetzelfde, eenigzins anders en grooter, in 't zwart. Door *D. van der Aa*. 4°. Daartegenover eene verklaring in Hollandsch en Fransch der letters A—F. 's Hage *J. Plaat*. Boekv. op de Kalvermarkt. 1794. 8 bl. 4°.

5252 „Caricatures Hollandaises. N°. 1—4." — Vier geestige Fransche spotprenten op de flaauwe behartiging der landsbelangen en van den oorlog door de Hollanders, die meestal slapende of drinkende voorgesteld worden. Paris. *Vallardi*. 4 pl. br. fol. Gekleurd.

5253 (Jan). „Plannen der volgende steden, in België en Fransch Vlaanderen „zoo als zij versterkt en gesitueerd waren in Januarij 1794." — Aire — Avennes — Douai — Kamerijk — Landrecy — Maubeuge en Rijssel. Allen te Amsterdam bij *J. Allard*. 7 bl. br. fol. *Gekleurd*.

5254 3 Febr. Aanslagbiljet van 3 Febr. van den Schouwburg te Amsterdam, voor het spelen van: De aanslag op Antwerpen door W. Haverkorn. fol. — Dit stuk is echter, volgens bijgevoegde aanteekening wegens de tijdsomstandigheden niet gespeeld.

5255 (11 Maart.) Zinnebeeldige tombe op het graf van den Leydschen student C. van Schaack in eene onbeduidende twist van Studenten met den Majoor de Graaff te Leyden gewond en daarna overleden. Met 4reg. vers v. P. R. Feith. Naar *C. Bisschop* door *P. de Mare*. 4°. — Zie hierover in het breede J. van Lennep, leven van D. J. van Lennep. I. bl. 70 ens.

Hierbij eenige verzen en kleinere stukjes over dit voorval.

5256 April. Raadpleging van Prins Willem V in het leger van den Staat met
a zijne zonen en generaals. Door *C. Brouwer*. br. 4°. Uit: Leven van Willem George Fred.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5257 (11 Mei). Capitulatie van Landrécy. Naar *J. P. Lange*, door *Mourot*. 8°. Uit: Engelberts Gerrits, Leven van Willem I.

5258 11 Mei. Uittrekken der Fransche troepen uit Landrécies. (Wagenaar, Verv.
a XXVII, 75.) Door *C. Brouwer*. Uit: Leven van Willem George Fred. br. 4°.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5259 17 Mei, 26 Junij. Schetsen der veldslagen bij Tourcoing en Fleurus 17 Mei en 26 Junij 1794. Lithogr. door *H. J. Backer*. Uit: Militaire Spectator, deel III. 1834.

5260 26 Junij. Prins Willem van Oranje biedt op eenen molenwerf bij Fleurus weerstand aan de Franschen en beslist daardoor het lot van den dag. (Wagenaar, Verv. XXVII. 91). Lith. naar *C. Rochussen*. 8°. Uit: v. Lennep, Gesch. d. Nederl.

5261 (Aug.?) „Schermutzeling tusschen eenige Hollandsche Militairen onder Prins Frederik van Oranje en een Corps Franschen op de Bredasche Heide bij Ginneken. (Wagenaar, XXVII. 198. Ned. Jaarb. 1109?) Naar *C. Groeneveld* door *C. J. de Huyser*. br. 4°. Uit: Leven van Willem George Fred. I. 51.

—— (6 Aug.) Oprigting van een Corps Landzaten. — Zie N°. 5274.

5262 7 en 24 Aug. Vreugde blad en Vreugde courant bij den 48sten verjaardag van de Prinses van Oranje en de 23ste verjaring van Z. H. Willem VI, Erfprins van Oranje. Amst. *P. van Leeuwen*. 3 bl. gr. fol.

Deze bladen zijn hier alleen opgenomen, wijl hier voor het eerst den naam van Willem VI voorkomt, die alleen later in een paar zeer zeldzame Proclamatien van November 1813, herhaald is. Zie ook N°. 5298.

5263 25 Aug. Beleg en overgave van Sluis in Vlaanderen (Wagenaar, Verv.
a XXVII 176—181). Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke,) Gesch. d. Nederl. XXV 28.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5264 31 Aug. Overlijden van H. Hooft, in 1787 Burgemeester van Amsterdam, oud 78 jaar. (Wagenaar, Verv. XXVIII. 85). — Een geween br. 4°. Bekendmakingsbriefje, waaronder een 6reg. vers. In versierden rand. — Hierbij een kaartje br. 12°. met versierden rand, waarop een keeshond en vrijheidsspeer; in het midden een 6reg. versje op zijn' 75sten verjaardag 23 Junij 1791. — Hetzelfde kaartje met hetzelfde versje doch andere druk, en weglating van het laatste cijfer van zijn' ouderdom en van het jaartal, (ten einde dit ieder jaar te gebruiken), welke cijfers met de hand ingevuld zijn.

5265 Zinneprent op Hooft. — Dezelfde Calligraphische zinneprent als N°. 4775 in 1787 gebruikt, nu door bijvoeging van een 8e regel, op zijn overlijden toegepast.

5266 Andere zinneprent op zijn overlijden. — De maagd van Amsterdam zigt
a weenende op zijn' grafzerk neer, doch een Engel wijst haar op de door hem verworven *Immortalitas*. Op de zerk zijne buste met opschrift: *Defensor civium mortuus est*. Naar *J. Kuyper* door *L. A. Claessens*. gr. fol.
b Dezelfde plaat, *proefdr*. vóór alle onderschrift.

5267 Andere zinneprent. Op eene tombe ligt het uitgestrekte ligchaam van Hooft; op de zuil is uitgebeiteld: *Ter nagedachtenisse van den Waardigen Burgervriend*, enz. Aqua-tinta. Zonder naam. fol.

5268 Zinnebeeldige grafzerk op denz. *Teekening* in potlood, geheel gevolgd naar N°. 5194, doch met het opschrift *Eliseum* en den naam van *Hooft* in plaats van von Kropff. gr. 4°.

5269 Gedenkteeken voor H. Hooft. — Eene tombe met zijn borstbeeld enz., regts een tempel met opschrift: *Paix*, links eene weenende maagd en de 3 Amsterd. kruisen. Met 4reg. vers: „Hier rust," enz. Fraai geëtste plaat zonder naam. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

5270 Zinneprentjes op hetzelfde. — 1) „*Gedenkzuil*. Met 4reg. versje en 8reg. onderschrift. Slecht geëtste pl. br. 4°. — 2) „*Monument* voor H. Hooft, waaronder 18 reg. vers v. v. Ollefen. 8°. *Gekleurd*. — 3) Zijn portret in med. aan eene tombe, met 4reg. onderschrift. Door *F. J. Pfeiffer*. 12°. Daaronder een gegraveerd gedicht in 4 koupl. op zijn dood; het 1e couplet op muziek. 8°. — 4) Zijn portret regts, in med. Door *N. v. Meer*. 12°. — 5) Hetzelfde links, in med. van eikenloof. 12°. Op *satijn* gedrukt.

5271 4 Sept. Begrafenis van H. Hooft te Vreeland. Afbeelding van de eenvoudige en kleine begrafenisstoet. Met 8reg. versje v. van Ollefen. In oblong med. Door *Anna C. Brouwer*. 8°. — Hetzelfde. De begrafenis in een zeer klein medaillon, waaronder: *Klaagzang* door v. O(llefen.) 4 bl. 8°.

5272 24 Sept. „Afbeelding van de bediening des H. Doops aan eene Negerinne „uit Afrika in de Remonstrantsche kerk te Delft." Slechte gravure in aqua-tinta. Met 3reg. onderschrift. Zonder eenigen naam. br. 4°.

5273 (6 Aug.) Afbeelding van eenen Landzaat uit het corps Landzaten, den 6 Aug. opgericht. — (Ned. Jaarb. 1794. bl. 955.) Afbeelding van eenen militair, ten voeten uit, links, zijn' degen trekkende, met geschreven onderschrift: „Een Landzaat van 1794." Zonder eenigen naam (door *S. W. Evans?*) Hg. 21, br. 11 dm. 8°. *Zeldzaam*.

5274 Hetzelfde, geheel anders, met gegrav. onderschrift: *Landzaat Ao*. 1794." — Afbeelding van een bedremmeld, onhandig persoon, met sabel op zijde en de handen in den zak. Waarschijnlijk eene spotprent op de Landzaten.

Hg. 10, br. 8 dm. 12⁰. — Hierbij een Gedicht in 11 coupl. v. N. D. L. „Mijn ootmoedige dankbetuiging op de zorg van vader Willem, wegens „zijne propositie ter oprigting van het corps Landzaten in Aug. 1794." Rotterdam, *A. Groenendijk*. Westwagenstraat. fol.

5275 „Een Landzaat v. het in de Prov. Holland opgerigte corps in 1794." Een militair met een wandelstok in de hand. Door *H. W. Caspari*. Hg. 24, br. 16 dm. gr. 4⁰.

5276 „De zingende Landzaat geworven in de herfst v. 1794." Een militair met een stok in de hand. Met een vers in 8 coupl. op 4 bl. 8⁰. — „De Vaderlandsche Schildwacht." Een militair zonder stok. Met een vers v. 7 coupl. 4 bl. gr. 8⁰.

Beide verzen beginnen met klagten over de koude en het verdrietige van den dienst!! In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

Zie de Spotprenten op de Landzaten op 14 Januarij 1795 N⁰. 5292, 3, 4.

5277 18 Oct. „Rust der wapenen, enz." — „Overeenkomst der Leegers getrof„fen 18 Oct." — Opschriften op een schild wat de Hollandsche Leeuw in zijne poot houdt. — Zinneprent op de onderhandeling te 's Hertogenbosch van 9 October?? (Wagenaar, Verv. XXVII. 207.) kl. 4⁰.

5278 „De Aanval op Nijmegen door de Franschen in Dec. 1794." (*sic!*) (Wa-
a genaar, Verv. XXVII. 311, enz. Ned. Jaarb. 1450.) Links de stad met de binnendringende Franschen door de Molenpoort; regts de aanrukkende Engelschen. Uitvoerige plaat met 1reg. onderschrift, zonder naam v. grav. Hg. 26, br. 31 dm. kl. fol.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5279 (7 Nov.) Overtogt van de Engelsche en Hannoversche troepen uit Nijmegen naar Lent over den schipbrug. (Wagenaar, Verv. XXVII. 313. Ned. Jaarb. 1452.) — Uitvoerige en zeer fraaije voorstelling van den overtogt onder hevigen regen en en wind, — en aankomst der troepen op de zijde naar Arnhem. Uitmuntende *Teekening* in sepia door *D. Langendijk*. 1794. Hg. 35, br. 52 dm. br. fol.

5280 11 Dec. (moet waarschijnlijk 7 Nov. zijn.) „The death of G. de Busche, „General of the Infantry in His Maj. Elect. Serv. Billed on the banks „of the Waal near Nimegen on the 11 Dec. 1794." In het midden Generaal Busch die in de loopgraven getroffen wordt, na het tweemaal teruggewerpen der Franschen over de Waal, en nu door zijne zoons en anderen wordt weggedragen. (v. d. Aa, Gesch. v. d. Oorlog. II. 284.) Naar en in aqua-tinta door *J. G. Huck*. Hg. 55, br. 65 dm. gr. br. fol. — Hierbij afzonderlijke br. fol. schets der plaat met Duitsche uitlegging.

5281 (7 Nov.) Het verlaten van Nijmegen door de Hollandsche Militairen op de Gierbrug. Regts Nijmegen en de brug, links de Lentsche dijk met de Engelsche troepen. (Naar *D. Langendijk?* door *C. Brouwer*.) Zonder eenigen naam. *Proefdr. v. a. l.* br. 4⁰. Uit: Zilleson?

5282 „De Gierbrug bij Nijmegen beschoten," waarop de aftrekkende Hollandsche
a troepen. Door *R. Vinkeles*. 8⁰. Uit: Wagenaar, Verv. XXVII.

b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

c Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.* op *blaauw* papier.

5283 *a* Hetzelfde, verkl. Door *R. Vinkeles*. 12⁰.

b Dez. plaat, *Proefdr. v. a. l.* Uit: (Fokke) Gesch. d. Ned. XXV. 118.

5284 Intogt der Franschen in Nijmegen onder het tiraillearvuur der belegerden. Naar *J. Steyn* door *W. Schults*. Gemt.: bl. 22. 8⁰. Uit??

5284* 23 Dec. Schets van de Inundatie bij de sluis van Drimmelen. Meetkundige schetsteekening, met uitlegging in H. S. 4°.

5285 (1795. 10 Jan.) „Het overtrekken der Franschen (onder Daendels) over „de Waal." bij Bommel. (Wagenaar, Verv. XXVIII. 344. Ned. Jaarb. 1795. bl. 17, enz.) Geestige voorstelling van het berooide Fransche leger, gekleed in de meest haveloose plunje, en de overtogt over de bevrozen rivier met hun geschut. Naar *D. Langendijk* door *C. Brouwer*. Hg. 36, br. 48 dm. Gr. br. fol.

5286 Hetzelfde, eenigzins anders. In het midden de rivier met het geheele overtrekkende leger; links de oever. Groote *Teekening* in sepia en kleuren. Zonder naam. Hg. 30, br. 43 dm. br. fol.

5287 Hetzelfde, geheel anders en kleiner. Met onderschrift: Overtogt over de Waal in Januarij 1795. Naar *D. Langendijk* door *J. Bemme*. br. 4°.

a Uit: Zilleson?

b Dez. plaat, *onafgemaakte proefdr.*

c Dezelfde onafgem. *proefdruk*, aan de keerzijde bedrukt met de *onafgem. Proefdr.* van een gevecht bij de Waal? in het midden een van het paard stortend Generaal, welligt de Hannoversche Generaal G. de Busch. Zie N°. 5280.

5288 „Eerzuil voor den Generaal Pichegru." — Het beeld der Vrijheid met speer, enz. waarboven het portret van Pichegru in med. Ter weerzijden een (dus 2) vierkante afbeeldingen van de: „Poging der Franschen om de „Waal te passeeren" en „Het overtrekken over de Waal," daaronder 2 med. met: „Het in de stad geleiden in Utrecht" en: „Intrekken in Amst." Naar (*D.*) *Kerkhoff* door (*J.*) *Wijsman*. Pendant v. N°. 5191, 92 en 5201.

5289 14 Jan. „Conquete de la Flotte Hollandaise sur la glace le 25 Nivôse „An 3." — Links de geheele Hollandsche vloot die wel verdedigd maar tevens met ladders beklommen wordt; regts in het verschiet eene goed ommuurde stad (den Helder?) aan zee gelegen. Naar *Nodet* door *Le Beau*. gr. br. fol. Onjuiste Fransche voorstelling. In den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

5290 Het verlaten der kanonneerbooten bij Texel en vlugt der Landzaten. — Zeer fraaije *Teekening* in O.-I. inkt en kleuren door *D. Langendijk*. Hg. 23, br. 33 dm. — Noch in Wagenaar, Verv., noch in de Nederl. Jaarboeken vind ik deze overgave der vloot vermeld !!

5291 Spotprent op de Landzaten. — „De koopman in Landzaaten." — Een Patriotsch militair heeft een mand met 2 Landzaten op zijn rug, en biedt ze al zingende te koop aan. Aardig *geëtst* plaatje met dit opschrift; op de keerzijde en bl. 3 en 4 een vers van 7 coupletten. 4°. Pendant van N°. 5293: de Rijke boer v. Scheveningen.

5292 Hetzelfde, doch kleiner, eenigzins anders en gekleurd, en onderschrift in HS.: Wie koopt mijn laatste zoô, enz.

5293 Spotprent als voren. „De rijke boer van Scheveningen." — Een boer heeft

a op den rug eene mand, waarin vijf Landzaten zitten, die om hulp roepen; de boer wordt voorafgegaan door een' vlugtenden Engelschen dog, die door een Kees wordt nagezet, in het verschiet Scheveningen. Met onderschrift: „Wie koopt mijn laatste zoô. br. 4°. Hierbij een vers: Op de rijke Scheveningsche boer, en een Amsterd. straatdeun in 4°. op hetzelfde. Blijkens deze verzen is de plaat eerst na de vlucht van den Prins uitgegeven.

b Dezelfde plaat, *gekleurd*.

5294 (17 Jan.) Eene Kamer waarin Prins Willem V aan eene tafel zit te schrijven, omringd door 14 personen waaronder zijne beide zonen; op het afhangend tafelkleed het wapen van Oranje. Op tafel liggen 2 papieren, het een geteekend: *Will*(em) *Pr. v. Or.*; op het andere schrijft de Prins: *Got help mijn en zoonen* (sic!) Boven de deur der kamer, links, staat: *Audeiense kamer.* — *Teekening* hg. 85, br. 48 dm. br. fol. Bij Baron v. Heemstra v. Froma te 's Hage.

5295 18 Jan. „Vertrek van de Prinses van Oranje, met hare Behuwddochter „en derz. zoontje van Scheveningen naar Engeland, op 18 Januarij „'s morgens 8 uur." Door *M. Brakel.* gr. br. fol. Pendant van 5298.

5296 Hetzelfde, nagenoeg geheel als voren. Naar *J. Langendijk,* door *H. Roo-*
a *sing.* gr. br. fol.
b Dezelfde voorstelling, origineele *teekening* voor de voorgaande plaat.

5297 17 Jan. (*sic!*) „Het vertrekken van Prins Willem V uit Holland naar „Engeland op d. 17 Louwm. 1795." (Wagenaar, Verv. XXVII, 422, Ned. Jaarb. 50, enz.) In het midden de Prins staande op het strand bij Scheveningen, regts het schip, links de toestroomende menigte om hem te begroeten. Naar *D. Langendijk* en *C. Meyer,* door *J. Bemme.* Hg. 60, br. 77 dm. gr. br. fol. — Hierbij eene afzond. gegraveerde uitlegging met adres v. J. Groenewoud. In de uitlegging wordt de Erfprins ook Willem VI genoemd. gr. br. 4°. Zie N°. 5262.

5298 Vertrek van Willem V met zijne beide zonen van het Binnenhof te 's Hage, 18 Jan. te 2 ure. (Wagenaar, Verv. XXVII, 419). Afbeelding van het Binnenhof, waarop de Prins en zijne zonen het volk vaarwel zeggen. Door *M. Brakel* met adres van *J. Groenewoud.* gr. br. fol.

5299 „Vertrek van den Stadhouder Willem V van Scheveningen." Naar *J. Bult-*
a *huis,* door *R. Vinkeles* en *D. Vrijdag.* br. 4°.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5300*a* Hetzelfde, eenigszins verkleind. Door *R. Vinkeles.* 8°. Uit Wagenaar, XXVII.
b Dez. plaat, *proefdr. v. a. l.*

5301 „Het vertrek van Z. D. H. Prins Willem V uit Holl. na Engel. 9 Jan. (*sic!*) 1795." — Regts het schip, links de 2 Officieren enz. Naar *C. Groeneveld* door *L. Sweickhardt.* br. fol. Hg. 25, br. 32 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

5302 Hetzelfde anders. De Prins neemt afscheid van een buigend man enz. Naar *J. v. M*(*eurs*). door *T. K*(*oning*). 12°. Uit: J. Hazen, Gesch. d. Omwentel. — Hierbij de gegraveerde titel van: Geschiedenis van Willem V geboren Erfstadhouder. Rotterdam, *J. Hofhout.* 1802. 1e dl. 8°.

5303 Herinnering aan de onthulling van den gedenknaald te Scheveningen op de plaats, waar Willem V in 1795 is scheep gegaan. Met de afbeeldingen van *J. A. Ros* en zijne vrouw *Antje Bal,* stuurman van de boot, die Willem V naar Engeland heeft overgevoerd. Lithographie door *F. W. Rinck.* gr. br. fol.

5304 Spotprent op het vertrek van Willem V.— Links ligt de Oranjeboom uitge-
a roeid op den grond en daarbij de Prins, roepende: *help help mijn stam valt;* voorts de Oostenr. en Pruissische adelaars; regts de Vrijheidsboom en de dansende schare; op den voorgrond jaagt de Fransche haan den Engelschen dog voort. Hg. 17, br. 23 dm. br. 4°.
b Dez. plaat, *Gekleurd.* —

Hierbij: „Beknopte schetse der uitmuntende daeden van de Stadhouders eindigende met de woorden van Willem V: „Ik n... en zuip voor 't Va„derland. S. V. K." 4°.

5305 Spotprent als voren, veranderd. — Regts vaart de Prins in eene schuit
a weg, roepende: *help, help, ik moet vlugten;* de Oostenrijksche en Pruissische adelaars durven of kunnen hem niet helpen; de Oranjeboom wordt uitgeroeid; links de Vrijheidsboom en de Alliantie van Frankrijk en Holland. Hg. 17, br. 24 dm. br. 4°.
b Dez. plaat, *gekleurd.*
c Hetzelfde grove *origin. teekening* in kleuren.

5306 Spotprent als voren. „Willems Afscheid" — De Prins staat weeklagende
a aan het strand: regts bij hem een knielende Landzaat, links Kaat Mossel die hem uit hare jeneverflesch een glaasje aanbiedt. Met onderschrift: „Willem wees maar wel te vree; Drink maar een slok met Mossel Kaatje." Hg. 20, br. 23 dm. br. 4°. —
b Hetzelfde *gekleurd.*

5307 Spotprent op hetzelfde. — „Het Paradijs verloren." De Prins vlugt met
a Gemalin en 3 kinderen uit den tuin *Holland* vervolgd door den wraakengel. Met dit onderschrift en 28reg. vers. Hg. 16 en 42 dm. br. 27 dm. fol.
b Dezelfde plaat, latere druk met 2reg. onderschrift. „De Stadhouder en „zijn Familie nemen de Vlugt na Engeland met vier en een half Milioen „Hollandsche Ducaten." Zonder vers. br. 4°.
N°. 5305, 6 en 7 in den Atlas v. Mr. S. v. Gijn te Dordrecht.

5308 Spotprent op de gevlugte Prinses. „Willemijntje de schoonmaakster." —
a De Prinses als werkmeid gekleed wordt door een Patriot, met eene groote kokarde op den hoed, het huis uitgedreven, terwijl een keeshond haar aanbast. Naast haar staart een Pruissisch soldaat dit met verwondering aan; in het verschiet de Koopman in landzaten als N°. 5291. Met onderschrift: „Ik zal het mijn broer zeggen." br. 4°. — Hierbij eene zamenspraak tusschen Willemijntje en een burger, in 5 coupletten, waaruit blijkt dat deze plaat in 1795 en niet in 1787 Julij, behoort, gelijk vele meenen. Met afzonderlijk vers. — Men zegt dat de Prinses eene overdreven zucht tot schoonmaken had en daarom in de wandeling dezen bijnaam droeg.
b Dezelfde plaat, fraai *gekleurd.*

5309 „Nouvelles à la cour de la Grande Bretagne ou Monsieur Pitt annonçant „à S. M. la révolution en Hollande". — Fransche spotprent met dit bovenschrift. kl. fol. *Gekleurd.*

REGISTER.

De Opschriften van Spot- en Zinneprenten zijn *cursijf* gedrukt.

D.

E.

F.

G.

H.

Q.

R.

S.

T.

U.

V.

W.

Y.

Z.

REGISTER.

De Opschriften van Spot- en Zinneprenten zijn *cursijf* gedrukt.

I.

L.

M.

N.

O.

U.

V.

W.

2

Van dit werk is verschenen:

F. MULLER, Beredeneerde beschrijving van Historie-, Zinne- en Spotprenten over de Geschiedenis der Nederlanden, 1863. 1e Afl. of 1e Dl. 1e St. (100 jaren v. C. tot 1625.) *f* 3,—

Hetzelfde, 1870. 2e Afl. of 1e Dl., 2e St. (1625—1702) „ 3,75

Hetzelfde, 1876. 3e Afl. of 2e Dl., 1e St. (1702—1749) „ 3,75

Hetzelfde, 1877. 4e Afl. of 2e Dl., 2e St. (1749—1795) „ 3,90

Hetzelfde werk op Schrijfpapier. I, 1, 2, II, 1, 2. . . „ 21,45

Uit het 2e Deel, 1e Stuk is afzonderlijk afgedrukt:

Het Tafereel der Dwaasheid. Beschrijving der prenten over den Actiehandel van 1720. 8o. (32 blz.) . . . . *f* 1,—.

Gedrukt bij de Roever-Kröber-Bakels. — Amsterdam.